

H 159

... ..

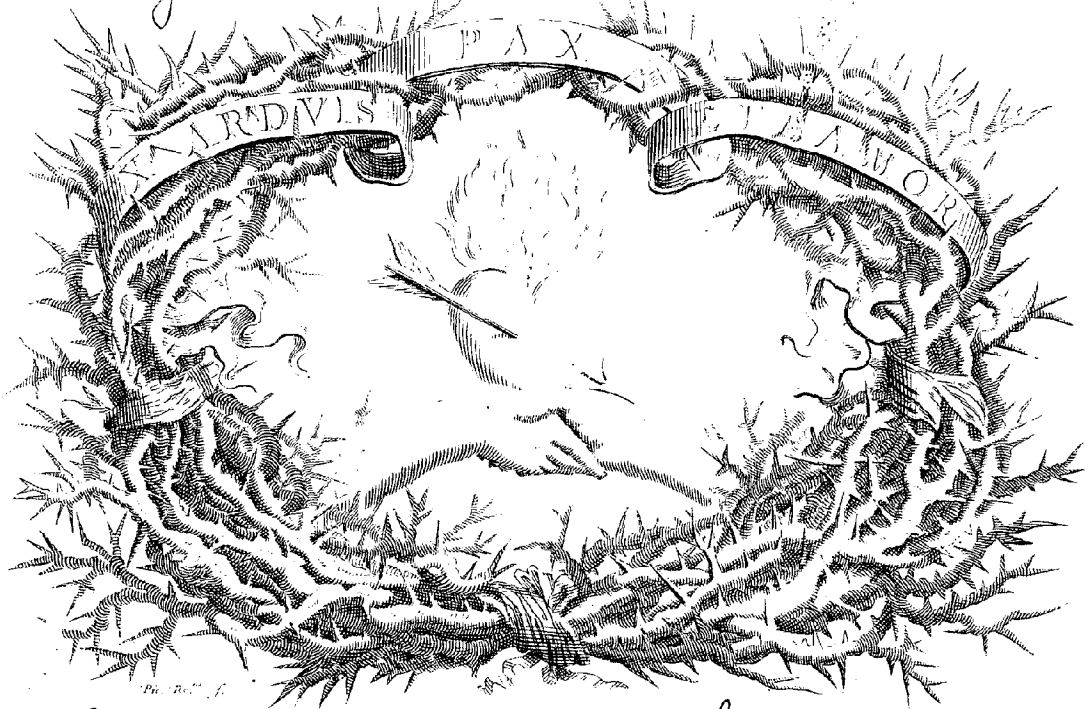
H 1468

ACTA
SANCTORUM
ORDINIS
S. BENEDICTI
IN SÆCULORUM CLASSES
DISTRIBUTA.
SÆCULUM V.

QUOD EST AB ANNO CHRISTI CM AD M.

Colligere cœpit Domnus LUCAS D'ACHERY, Cong. S. Mauri Monachus;
D. JOHANNES MABILLON, ejusdem Congreg. absolvit, illustravit,
ediditque, cum Indicibus necessariis.

Ex Bibliotheca Fulvinsium Parisiensium Monasterii Sancti Bernardi.

Liberalitate V. Cl. D. Ludovici marci de la feste oratoris pro eo.

LUTECIÆ PARISIORUM,
Apud VIDUAM EDMUNDI MARTIN,

ET
JOHANNEM BOUDOT, in via Jacobea ad Solem aureum.

Anno M DC LXXXV.

CUM PRIVILEGIO REGIS, ET PERMISSU SUPERIORUM.

I N S Æ C U L U M D E C I M U M P R Æ F A T I O.

1. **T**AM tandem ad famosum illud devenimus sæculum, de quo tam sinistra opinio est apud omnes, tam deplorata fama, ut si quis de illo vindicando, vel saltem de levandis (uti res exigit) præjudiciis cogitare velit, is de sua ipsius fama periclitari videatur. Lubricum sanè argumentum, ubi quocumque demum te convertas, in discrimen adducitur vel causæ justitia, vel scribentis auctoritas. Quippe tam tætræ illorum temporum expressæ sunt imagines ab auctoribus potissimum nostræ ætatis, tam horridæ tenebræ; nullus ut color ad illas abstergendas, nulla lux orationis ad has illustrandas omnino sufficiat. Atque utinam in solis civilibus rebus, quæ sanè per id tempus deploratissimæ erant, sisteret, & non magis ad res sacras pertineret hoc malum! Quin maximè in ipsam vertit Ecclesiam, cujus tam miserabilis & inculta facies repræsentari solet, ut quisquis eam vel tantisper amat, ejus commiseratione nequaquam tangi non possit, nec absque intimo justis doloris sensu conspiciat eorum discrimen, qui funestis illis imaginibus utuntur ad impugnandam Ecclesiæ perpetuam & incorruptam unitatem.

2. Hinc enimvero nostrorum temporum hæretici occasionem ac materiam captant insultandi Ecclesiæ, quasi per offusas sæculi illius tenebras antiqua & primigenia Fidei Christianæ puritas violata sit, cum nemo, inquit, grassantibus undique morbis occurreret, ignorantia scilicet, atque effreni criminum licentiæ. Tunc enim facile fuisse, ut dormitantibus, altoque vitiorum somno oppressis Ecclesiæ Pastoribus, infestus hostis superfereret zizania, quæ tandem puram ac genuinam Fidei sementem penitus suffocaverint. Atque ex eo tempore Novatores persuadere contendunt, transubstantiationis, immo & realis Christi in Eucharistia præsentia dogma, quod Paschasio, quasi primo ipsius doctrinæ auctori tribuunt, per ejusdem affectas longe lateque isto demum sæculo fuisse propagatum.

3. Etsi verò hæc consecraria, utpote à vero profus aliena, scriptores Catholici rejiciant; plerique tamen eorum causas admittunt: quos inter summus Annalium ecclesiasticorum conditor super deploratis-

*a Baron ad
ann. 900.*

fimo illo sæculo adeo commotus est, ut lectoris animum necessaria cautione præmuniendum censuerit, ne auditis tot flagitiorum, in ipsa etiam sanctissima sede commissorum, portentis, in damnosum scandali & offensionis scopulum incurreret. Non enim dubitat vir illustrissimus^a affirmare, Ecclesiam in nullo umquam graviore versatam esse discrimine, nec manifestiori pereundi (si fieri posset) consuetam periculo, quàm per bella, tumultus, & flagitia sæculi istius turbulenti, quod sui asperitate ac boni sterilitate *ferreum*, malique exundantis deformitate *plumbeum*, atque scriptorum inopiâ *obscurum* appellat. Neque sane colore caret hæc effigies, quantumvis deformis, maximè si in Romanam sedem oculos conjicias: quæ cum antea fuisset Ecclesiæ universæ principale decus & ornamentum, ac fons purioris sanctitatis; tunc temporis ab indignis invalens fœdissimè conspurcata est. Et hæc quidem consideratio maximè perstrinxit illustrissimum Cardinalem, ut nihil fere nisi tenebris & flagitiis plenum cerneret, sive quòd multa eum deficerent actorum veterum, quæ post eum vulgata sunt, monumenta: seu quòd mentis ejus acies præcipuè in Romanam Ecclesiam defigeretur.

4. Verùm qui simplici ac communi oculorum intuitu universam Ecclesiæ per id temporis faciem remotis præjudiciis contemplati sunt; multa quidem in illo sæculo gravi animadversione digna observarunt, sed non ita deplorata omnia, nihil ut pristinæ sanctitatis & doctrinæ tunc superfuisse existimaverint. Immo verò complures viros sanctimonia præstantes agnoscunt atque scientiâ, qualis ad incorruptam Ecclesiæ doctrinam ad posteros transmittendam necessaria erat. Sed cum opportuna ad id demonstrandum præsidia congerere nequaquam illorum propositi fuerit, nec antehac quisquam fortè plura in eam rem, quàm nos in hoc libro, retulerit; operæ pretium esse duximus hoc in limine de isto argumento fusiùs præfari: ut si ob imperitiæ nostræ modum Ecclesiæ statum, qualis eo tempore fuit, accuratè exprimere non valemus; saltem æquos lectores ex his actis inducamus ad ferendam de illo sæculo favorabiliorem sententiam. Ubi non exornatores rerum aut arbitri, sed tantummodo narratores esse volumus, pro comperto habentes, historiam non partes judicis sustinere, sed testis. Sic itaque sæculi decimi mores depingere conabimur, ut dum laudabilia persequimur, etiam vitia, quantumvis atrocia, non dissimulemus.

§ I.

Ecclesiæ status, qualis sæculo x fuerit, exponitur, & primo in Italia.

5. **N**ulla ætas criminum expers; & semper malos bonis permittos tulit, feretque Ecclesia, cum nec prima illa incestis atque scelestis hominibus caruerit. Hinc est quòd sancti Patres in pu-

rioribus etiam Ecclesiæ sæculis questi sunt everfos esse mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas labi: hoc & nos querimus, idemque posteri nostri conquerentur. Nec sanè deest justæ querelæ materia in quibusvis sæculis, alia atque alia in diversis. Quippe non eadem, nec eodem semper loco stant vitia, sed mobilia & inter sese dissidentia, tumultuantur, propellunt invicem, fuganturque. Et quidem in sæculo decimo gravissima viguere, crudelitas, ambitio, luxuria. Sed quemadmodum tot fluvii atque imbres, tanta medicorum vis fontium, maris saporem non corrumpunt, sed ne remittunt quidem: ita nec scelerum labes, nec adversarum impetus rerum, Ecclesiæ statum ullo modo labefactant. Ipsa semper eadem ac sibi constans, numquam sanctitatis ac doctrinæ amittit saporem, quem à Christo accepit. Erant in illo sæculo tyranni, raptores, incesti, sacrilegi, proditores, ignari: sed viri etiam sanctitate & doctrina insignes, & quidem complures, non deerant, qui incorruptam Christi cum bonis moribus doctrinam ad posteros transmitterent.

6. Magnam sanè labem à Pontificibus Romanis (neque enim id dissimulare licet) passa est tunc Ecclesia; actumque fuisset de illa sanctissima Sede, si monstris violari, atterive potuisset. Ad id temporis eam tenuerant piissimi plerique Pontifices; nec quisquam fere omnium ejus sanctitatem antea majestatemque temeraverat, quin humana, si qua ipsis excidissent, errata illustri pænitiæ exemplo diluissent. Inviolabilis apud eos erat Canonum sacrorum auctoritas, qua suam ipsi potestatem ultro moderabantur. Et ne longiùs exempla sumamus, ita sæculo nono vixerant post Leonem tertium ejusque successores piissimos Nicolaus primus re & nomine Magnus, Hadrianus II, & Stephanus VI. *Sed ó lugenda Roma*, inquit Arnulfus ^a Aurelianensis Antistes apud Gerbertum, *quæ nostris majoribus clara Patrum lumina præbuisi, nostris temporibus monstruosas tenebras, futuro sæculo famosas offudisti.* A Formoso Pontifice incepit mali labes, sive is causa fuerit, seu occasio. Nempe hic Portuensis primùm Episcopus, à Johanne VIII in ordinem redactus est in Synodo Romana, interposito juramento, se in communione laica perpetuo permanfurum. Hujus exauctorationis causæ tres. Prima, quòd à Nicolao I in Bulgariam missus, Bulgarorum Regem sacramento obstrinxisset, ne alium Episcopum, ipso superstite, à Sede apostolica susciperet. Deinde quòd contra præscripta Canonum per ambitum ab ecclesia Portuensi ad Romanam prosilire conatus esset. Postremo quòd inconsulto Pontifice propriam deseruisset ecclesiam; & relicta Urbe, contra reipublicæ & imperii salutem, cum suis fautoribus conspirasse crederetur. Marinus Pontifex à depositione & juramento absolvit Formosum, qui post Hadrianum III & Stephanum VI in supremum illum thronum sublimatus est, primusque infaustum translationis exemplum in illa sede præbuit, vir ceteroqui *vera religione, divinarumque scripturarum & doctrinarum scientia clarissimus*, teste ^b Liutprando. Sæviturum in

^a In actis Synodi Romanensis.

^b Liutprand. lib. 1. cap. 8.

demortui cadaver : acta ejus omnia rescissa à Stephano VII, instigante Sergio, quem Formosus in adeunda dignitate æmulum sustinuerat, hominem nulla re, nisi splendore familiæ (nam is ex Comitum Tusculanorum genere Cardinalis Presbyter creatus fuerat) commendatum. Hinc factio Sergianorum adversus Formosum, quam Wido ejusque filius Lambertus, in solium imperiale intrusi, deinceps fovere perseverarunt. Stephani acta Johannes IX abrogavit in Synodo Ravennate, ubi Formosi violatores sepulcri damnati, & Formosus ipse, ut qui *necessitatis causâ ob vitæ merita* ex aliena ecclesia ad Romanæ administrationem venisset, Pontifex confirmatus cum ipsius actis, sancito, ne quid in posterum simile fieret, edicto. Ab hoc Stephano VII per vim passim, per cædes & crimina in sacrosanctam Sedem tunc gradus fuit. Nec mirum si plerique exinde improbi Pontifices; & si qui boni, brevioris vitæ ac pontificatus fuerint. Tantum verò malum ex duplici maximè capite processit, nempe ex impotenti ambitione Adalberti Tuscix Principis, & pessimæ ejus concubinæ Theodoræ, quæ prostitutionis suæ virus etiam Sergio propinavit, ex quo ortus infamis ille Johannes XI, ex Ravennate Episcopo Romanæ sedis temerator. Alia ejusdem mali causa ex scissione imperii, ad quod modò hi, modò illi ferro & sanguine, aliisque malis artibus viam sibi sternebant; atque ut Pontificem sibi faventem haberent, mancipium quisque suum promoveri atque intrudere conabantur: cum Albericus interim, Theodoræ ex Adelberto filius, qui Romæ tyrannicè dominabatur, nunc istos carcere & inedia, atque etiam ferro è medio tolleret, nunc illos contra omnes tueretur.

7. Nec tamen inter illas funestas tempestates ita Ecclesiam suam deseruit misericors Deus, ut boni aliqui malis permitti non fuerint, quales Stephanus VIII, Leo VII, Agapitus II, *mira*^a *sanctitatis*, ac *sanctæ memoriæ*^b Pontifex appellatus; & ante eum Marinus, qui Siconi Episcopo Capuano *ignorantiam Canonum, literarum inscitiam, familiaritatem secularium, temerariamque transgressionem exprobravit*, teste Leone^a Marficano. Sed tandem illa pestis ad cumulum venisse visa est, cum Octavianus Alberici filius, qui Romanæ urbis tyrannidem mortuo patre adierat, vix annos natus duodeviginti Sedem apostolicam invasit, mutato Octaviani nomine in Johannem. quod primum novati in Romano Pontifice nominis exemplum præcipitatae dignitatis temeritatem reddit insigniorem. Agnitus ille tamen ab Ottone M. quem Imperatoriâ coronâ donavit: sed ab eo paullo post in frequenti Episcoporum conventu ob crimina, præsertim quòd Adelberto Berengarii junioris filio, Ottonis hosti & æmulo favisset, dejectus. Suffectus, jure an injuria, Leo *neophytus*, eo nomine dictus octavus; pulsus & ipse à mulierculis per Johannem subornatis, qui Johannes denuo thronum conscendit. Mortuo suffectus est Benedictus V. cujus audita creatione Otto Romam se contulit,

^a Vita S. Brunonis Episc. Colm.
^b Metrop. Salisb. to. 1. pag. 56.

^a Leo Ost. lib. 1. cap. 60

ut de Romanis , qui cum eo de non eligendo citra ipsius consensum Pontifice pacti erant , ulcisceretur. Hi Leonem antea rejectum admittere coacti : à quo Benedictus , vir sanctus , in Diaconi ordinem redactus , apud Saxones reliquum vitæ mandato Imperatoris exegit. Post Leonem Johannes XIII ejectus primum à Romanis , dein approbatus , Ottonem secundum Imperatorem coronavit. Donum seu Domnum Pontificem intra breve trium mensium intervallum excepit , an præverit Benedictus VI , in carcere strangulatus jussu Bonifacii , cognomento Franconis : quem Benedictus VII itidem æmulum sustinuit , uti & Johannes XIV , antea Petrus dictus , ex Archicancellario Imperatoris , & ipse ab eodem Bonifacio fame in carcere necatus. Bonifacio antipapæ post quatuor menses repente extincto successit Johannes XV , à Crescentio tyranno multum vexatus : Johanni Gregorius V , antea Bruno dictus , Ottonis tertii consanguineus , ecclesiasticæ disciplinæ studiosissimus Pontifex : sub quo pietas Christiana tantisper respirare cœpit , florissetque impensius , nisi Crescentius ejus pontificatum objecto Johanne Episcopo Placentino , & mors post biennium subsequuta obstitisset. Sic per aliquot annos fluctuavit in sede Romana religio pietasque successorum , adeoque bonus status canonicæ disciplinæ : donec tandem eam postliminio revocare sategerunt ^a Leo IX , ejusque

^a Orderic.
lib. 1. pag.
372.

8. Inter tot illos violatæ religionis tumultus , quis sedem Romanam summo ludibrio & contentui obnoxiam fuisse non existimet ? Et certè id consequi necesse erat , si Petri dignitas & auctoritas in indignis heredibus defecisset. Verùm apostolicam Sedem paullo minus reveriti sunt Fideles , præcipuè aliarum ecclesiarum Episcopi etiam religiosissimi , atque sæculares Principes , quantumvis perditæ famæ & vitæ essent Romani Antistites. Hinc Sergius Coloniensis Archiepiscopus , & Rogerus Hammaburgensis pallium à Sergio III (Deus bone quali monstro !) modestè petierunt acceperuntque , testante Crantzio. Quid autem magis probabile videbatur , quàm acta improbari Stephani VII adversus Formosum , & ex ejus actis vilescere personam ? Et tamen Auxilius , qui pro Formoso in Stephanum scripsit , servatâ Pontifici reverentiâ factum improbare satis habet. sic enim loquitur in lib. 2 cap. 17. *Omni humanæ potestati subditi esse debemus , & quàm maximè Apostolicæ.* & in cap. 18 Insuperi obijcienti , eum non satis modestè loqui de Romana Ecclesia , *Absit* , inquit , *ut ego infimus , vel potiùs vermis , contra eam loquar , sed , ut Deus donaverit , magis pro ea.* Observantiæ item plena est epistola ^a Fulconis , optimi Præfulis Remensis , ad Stephanum VII indignum illum Pontificem : tum Hattonis Moguntini suffraganeorumque ejus litteræ ad Johannem IX , cui ita ^b scribunt. *Noverit sublimitas sanctitatis vestra , quod nulla Fratrum unanimitas , sanctæ Romanæ Ecclesiæ*

^a Erodornd.
lib. 4. cap. 4.

^b Metrop.
Salisb. 10.
1 pag. 47.

potestati subjecta, fidelior atque deuotior ac subjectior apparet, quàm nos, qui vestra dominationi & capiti omnium ecclesiarum omni mentis intentione subijcimur. Sed insignior est præ ceteris epistola Theotmari Iuvavensis seu Saltzburgensis, aliorumque Bajoariæ Episcoporum ad eundem Johannem ix. cui significant, se promiscuis rumoribus nequaquam ab observantia sedis Romanæ revocari potuisse. Eorum verba ^a hîc

^a *ibid. pag.*
44.

adscribi merentur. *Nequaquam credimus quod coacti quotidie audimus, ut de illa sancta & apostolica Sede, quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis & origo Christianæ Religionis, profluxerit quippiam perversitatis, sed doctrina & auctoritas ecclesiastica rationis.* Sic illi sedem Petri, tamquam errori haud obnoxiam, suspiciebant. His accedit Ratherius Episcopus Veronensis, qui cùm à clericis suis vexatus, ob consultum in dubiis Johannem Romanum Pontificem, apud quosdam malè audirer, ista ^b reposuit. *Qua ignorantia quo meliùs exui, quo aptiùs possum quàm Romæ doceri? Quid enim de ecclesiasticis dogmatibus alicubi scitur; quod Romæ ignoretur? Illic summi illi totius orbis Doctores: illic præstantiores enituerunt universalis Ecclesiæ principes. Illic decretalia Pontificum, examinatio canonum: approbatio recipiendorum, reprobatio spernendorum. Postremo nusquam ratum, quod illic irritum: nusquam irritum, quod illic ratum fuerit visum.* Testem hoc loco ex Regibus Hugonem Capetum adducere licet, qui cùm Arnulfi Remorum Archiepiscopi exauctorationem in Synodo factam, Johanni xv displicere cognovisset, legatos ad eum misit, tulitque haud gravatè, Gerbertum, in locum Arnulfi substitutum, ex sententia Leonis Abbatis à Pontifice legati ipsi Arnulfo adversario suo cedere. Ubi rectè monet Baronius ^c planè id esse mirandum, quod hoc præsertim tempore tanti fecerit Hugo Romanum Pontificem, quando esset contemptui apud suos, & à Crescentio veluti vincetus, vel saltem obsessus detineretur in palatio: ut non nisi quem Crescentius vellet, aditum ad illum habere posset; & qui Romæ contemnitur à tyranno, in Gallia adeo colatur à Rege.

^b *Rather in itinuario Spicil. to 1 pag. 267.*

^c *Baron. ad ann. 995.*

9. Sed forsan hîc occurat aliquis, dicens, hoc modo falsis dogmatibus & doctrinis apertam fuisse viam, cùm Pontificibus, etiam corruptissimis, servatâ observantiâ, cæco obsequio quævis ab eis sanctiones reciperentur. Immo verò quantumvis persuasum haberent illius ætatis homines, vix ac ne vix quidem quicquam falsæ doctrinæ ab apostolica Sede manare potuisse: nonnisi prævio tamen examine, nec sine delectu à Pontifice quidvis admittebant, atque inter personam & sedem accuratè distinguere noverant, teste Auxilio in lib. 2 cap. 18. *Aliud sunt, ait, Pontificalis sedes, aliud Præsidentes. Proinde honor & dignitas uniuscujusque sedis venerabiliter observanda sunt: Præsidentes autem si deviarverint, per devia sequendi non sunt, hoc est si contra Fidem vel catholicam Religionem agere cœperint, in talibus eos nequaquam sequi debemus.* His consentanea præmiserat idem auctor in capite 17. ubi ait, omni humanæ potestati subditos nos esse debere,

et quàm maximè apostolica: sed utique non in illis, quæ Christiana lex abominatur, et Deo inimica esse monstrantur. Et ita quidem se gessit erga Johannem XIII sanctus Dunstanus Archiepiscopus Cantuariensis. Is Comitem quemdam incestus reum à communione removerat. Ille Regem in Dunstanum movet, & ad Pontificem appellat, obtinetque litteras ad Dunstanum, quibus hic Comiti parcere, & condescendere jubebatur. Ad quod Dunstanus: Equidem cum illum, de quo agitur, sui delicti penitentiam gerere videro, præceptis Domini Papæ libens parebo: sed ut ipse in peccatis suis jaceat, & immunis ab ecclesiastica censura nobis insultet, & exinde gaudeat; non lit Deus. Avertat etiam Deus à me, ut ego causâ alicujus mortalis hominis, vel pro redemptione capitis mei, postponam legem, quam servandam statuit in sua Ecclesia Dominus meus Jesus-Christus. Ita constantissimus & modestissimus Antistes, etsi aliàs religiosissimus in Romanum Pontificem. Longè ergo aberant ab adulatorio illo cæci obsequii genere, ut quidvis indiscussum à Papa reciperent pii illorum temporum Antistites: nec usquam impune passi essent quidquam contra Fidei puritatem attentari, qui ecclesiasticæ disciplinæ contrariam sententiam admittere noluerunt. Immerito iraque nostri temporis novatores pravis quorundam Romanorum Pontificum exemplis abutuntur ad impugnandam Ecclesiæ incorruptam veritatem & unitatem. Qualescumque fuerint Pontifices illi, ^a quibus objiciunt pro sua dissensione quod volunt, nihil præjudicat Ecclesiæ catholice toto terrarum orbe diffusæ. Nullo modo eorum innocentiam coronamur: nullo modo eorum iniquitate damnamur. Ita loquebatur Augustinus in causa Donatistarum, ita & nobis loqui licet in causa Novatorum. Manet semper eadem Ecclesiæ veritas, manet semper eadem unitas. *Quisquis ab hac unitate vento superbiæ, tamquam sola palea, separatur; area Dominicæ propter commixtam paleam quid calumniatur?*

^a Augustin.
de unico
Bapt. cap. 16

10. Verùm quoniam sæculi decimi æstimatio non ex sola Romanorum Pontificum consideratione, sed etiam ex aliorum Episcoporum & Ecclesiæ ministrorum qualitate pendet; quales in præcipuis universæ Ecclesiæ partibus tunc temporis ministri & Antistites fuerint, quoad fieri poterit, paucis exponendum est. Et primum quidem ab Italia incipio, in qua funesta de Pontificatu atque Imperio discordia multum detrimenti rei Christianæ attulerunt. Non defuere tamen in multis vel pauci, qui reipublicæ Christianæ afflictæ suppetias tulerint. Inter primos claruerunt Theodoricus & Grimoaldus Pisani Archiepiscopi, qui cum communem Canonicorum suorum vitam, qualem instituerat eorum decessor Johannes, ob temporum procellas ruinæ proximam animadverterent, eam deinceps cura & impendiis suis revocare & fovere curarunt. Insigne est hanc in rem diploma Grimoaldi apud ^b Ughellum, datum anno Berengarii junioris & Adalberti Regum anno VIII, Indictione III, id est anno Christi CM LIX. Theodorico æqualis fuit sanctus Adelbertus Bergoma-

^b Ital. sac.
tom. 3. col.
412.

tenſi eccleſiæ admotus ab anno DCCC LXXXV in annos XL , vir tantæ ſanctimonix , ut quidvis à Regibus impetrare valeret ; idemque civitatem ſuam à barbaris defendit , ac prope exciſam inſtauravit. Sed (quod ad rem pertinet) ^a anno DCCCC VIII ſanxit , ut in ſancti Vincentii cathedrali eccleſia ab ſe condita Canonici ex communi convictu vitam traducerent , ac teſtamento ſuo ^b lumen die noctuque ad altare ſanctæ Trinitatis , idemque in ſancti Alexandri Eccleſia à ſe item condita ad martyris corpus inſtituit. In agmen etiam merito veniet Zenobius Feſulanus Epiſcopus , eo nomine ſecundus. Is cùm videret paucos in eccleſia ſua cathedrali Canonicos , numerum auxit , eorſdemque ad communem vitam compoſuit , datis ^c anno CM LXVI litteris , in quibus de quadripartita Eccleſiæ bonorum diſiſione mentionem facit. Eamdem vivendi formam in Cæſenate eccleſia inſtituit conſilio Gebehardi Archiepiſcopi Ravennatis Sergius ex noſtris Epiſcopus labente ſæculo decimo , uti ejus inſtrumentum ea de re editum fidem ^d facit. Idem etiam præſtitit ſub Ottone Magno in ſua eccleſia Albertus ^e Epiſcopus Aretinus , ne quid dicam de Rodulfo Gallo ^f Urbevetanæ eccleſiæ Epiſcopo , qui legibus ſaluberimis clerum ſuum ad defæciores mores traduxit. Quis non miretur in tam corrupto Italiae ſtatu inventos fuiſſe tanti in religionem ſtudii Antitiſtes , qui apoſtolicæ vitæ formam in clero ſuo reſtituerint ?

^a tom. 4. col. 608

^b *ibid.* col. 616 & 621

^c tom. 3. col. 275

^d *Ital. ſæc.* tom. 2. col. 458

^e tom. 1. col. 462

^f *ibid.* col. 383 *

II. Sed fortasſe in Italia deſideret aliquis viros per illa tempora doctos , quorum operâ Eccleſiæ doctrina & diſciplina adverſus corruptos mores inviolatæ permanſerint. Non deſuit etiam hac in re Dei miſerantis providentia. Teſtes huc appellare licet Ratherium Veronenſem , & Attonem Vercellenſem Epiſcopos : ex quibus ille ^g *dum in mores hominum tam ſcriptis quàm verbis mordaciter nimis inveberetur , & nec potenti nec humili penitus deferret* , ſede ſua deturbatus eſt non ſemel. Sic inviſi erant tunc temporis Epiſcopi boni Italicis hominibus , ut cùm mortuo Henrico I imperatore de novi electione ageretur , delata ^h ſit poſtulatſo ad Guillelmum Piſtavòrum Ducem , ejuſque filium ; modò ut omnes Italiae Epiſcopos abjiceret , forſan quod plerique eſſent Germanici ; atque alios ſuo ipſorum , id eſt Italorum , arbitrio inſtitueret. *Sed abſit à me* , inquit ille , *rem hujusmodi facere , ut Paſtores Eccleſiæ , quibus mei patres ſemper honorem exhibuerunt , quos ipſe quantum valui ſemper exaltavi , ſine crimine inhonorem.* Hæc eadem cauſa Veronenſes impulit ad exaucto- randum Ratherium , qui corruptis ejus temporis moribus adverſabatur. Paulo minus obſcurus eſt Atto ſeu Ahito Vercellenſis , Theologiæ & canonum peritiſſimus , cujus plurima ingenii monumenta typis vulgata ſunt à noſtro Acherio in Spicilegii tomo VIII Obſervatione digna eſt ejus Admonitſo ad Presbyteros ſuos , Capitulari , quod in eorum doctrinam condidit , præfixa. *Obſecro vos* , inquit , *fratres dilectiſſimi , ut erga ſubditarum plebium profectum & emendationem vigilantiffima cura laboretis : quatenus viam ſalutis oſtendentes , & eos ver-*

^g *Gefſta Epiſc. Leod.* tom. 1. pag. 173 & 177

^h *Fulſbert. Epiſc. Carnut.* ep. 126

bis & exemplis instruentes, & vos de eorum profectu, & nos de vestro, Domino Jesu Christo auxiliante, fructuosos illi manipulos reportemus. Obsecro etiam fraternitatem vestram, ut hæc Capitula, quæ ad emendationem vitæ breviter digessi, assiduè legatis & memoriæ commendetis, & eorum sive ceterarum sanctarum scripturarum lectione mores componatis & vitam emendetis. &c. Nec minor fuit Ratherii zelus pro Clericorum suorum emendatione & observatione canonum, de quorum contemptu singularem edidit librum, asserens ex duplici capite oriri sæculi sui corruptos mores, nempe ex contemptu canonum, & luxuria Sacerdotum; contemptorem canonum esse salutis ac catholici nominis penitus expertem. *Cruciat me non parum, fateor, ista quarentem, istis utrumnam contemptis restet salutis alia, quod neque suspicor, via. Si enim quod catholicum est, catholica defendit Ecclesia; catholicum se usurpativè, reor, pronunciat, qui canonibus sanctis præsumptivè repugnat.* Et in parte 1 de contemptu canonum, hujus contemptus hanc affert causam, nempe mandatorum Dei inobservationem, cum videlicet quis autumat nihil sibi prodesse si observet minora, qui se novit contempsisse majora.

12. Jam si viros zelo apostolico & insigni sanctitate præstantes requiras, occurrunt Ægidius ^a Episcopus Tusculanensis, in Poloniam à Johanne XIII legatus rogatu Misoconis Ducis ad prædicandum Christi Evangelium. Quod quidem gnaviter feliciterque executus est. Non impar huic Adelbertus operis coadjutor, & ipse Pragensis Episcopus Apostolus & martyr, postquam Romæ in monasterio sancti Bonifacii per aliquot annos vitam monasticam transegisset. Ibidem etiam & Casini versatus est vir sanctitate insignis B. Nilus Rossanensis in Calabria monachus, cujus vita & doctrina plurimos ad meliorem frugem revocavit: & Leo ejusdem monasterii Bonifaciani Abbas in Galliam missus à Johanne XV in causa Arnulfi & Gerberti, qui de Remensi pontificatu decertabant. Sed illustres in primis fuere sanctissimi abbates Romualdus & Dominicus Fulginas seu Soranus, Nonnosii Abbatis *mira sanctitate conspicui* discipulus, qui sæculi X finem & undecimi initium vitæ suæ splendore & doctrina illustrarunt, multosque discipulos ad severiorem vitæ rationem adduxerunt. Sed his interim omissis, venio ad Episcopos Petrum & Gauzlinum ^b Patavinos, quorum ille Arianis, suam diocësim etiam tunc infestantibus, strenuè restitit: hic eximie sanctitatis, eosdem penitus delevit, cœnobio sanctæ Justinae à fundamentis instaurato. Denique inter pios Italiæ Antistites censendi sunt Notherius Veronensis ^c *magnæ sanctitatis*, Dominici duo Venetiarum ^d: alter ob eximias virtutes coacte consecratus: alter pius & doctus, cum uxorem & liberos haberet, invitus item Episcopatum accepit, abdicata demum dignitate in locis sanctis eremita. Coronidis loco erit sanctus Stephanus, ^e primum cœnobii sancti Salvatoris apud Capuam Abbas è nostris, dein Cajacensis ecclesiæ electus Antistes anno DCCCC LXXVIII. Memorabile est de ejus confirmatione decretum ^f Ger-

^a Ital. sac.
tom. 1. col.
263

^b Ital. sac.
tom. 5. col.
402 & 406

^c ibid. col.
633
^d col. 1271

^e tom. 6. col.
563

^f col. 574

berti, ex Casinate monacho Capuanæ ecclesiæ metropolitanæ, ad clerum & populum Cajacensem. *Fratrem jam & Coëpiscopum nostrum Stephanum vobis ordinavimus Sacerdotem : cui dedimus in mandatis , ne unquam ordinationem præsumat illicitam , ne bigamum , aut qui virgine non est sociatus uxore , neque illiteratum , vel in qualibet corporis parte vitiatum , aut expenitentem , vel curiæ aut cuilibet conditioni obnoxium notatumque ad sacrum Ordinem permittat accedere. Afros passim ad ecclesiasticos Ordines præ-tendentes nulla ratione suscipiat , quia aliqui eorum Manichæi , aliqui rebaptizati sæpius sunt probati. Hæc fanè monita non dormitantis sunt Archiepiscopi , sed strenuè pro suo grege invigilantis.*

§. II.

Status Ecclesiæ in aliis Europæ partibus.

13. **C**UM in eo fere statu essent Christianæ res in Italia , Sol justitiæ in aliis Christiani orbis partibus paullo serenius radiabat. De Occidente loquimur : nam in Oriente funesta discidia Ecclesiæ statum jam dudum turbabant , Imperatorum cædes , Patriarcharum Constantinopolitanorum exilia , fiduciariæ dignitatum occupationes : cujus rei exemplum in Tryphone , qui post Stephanum CP Patriarchatum tenere jussus est , dum Theophylactus , Romani Imperatoris filius , idoneæ esset ætatis ad illum tenendum , tamen Tryphon postea cedere noluit. Sed tamen inter illas nebulas refulserunt Euthymius Patriarcha Constantinopolitanus , sede sua tamen pulsus , & Nicon monachus sanctus apud Armenos : ne quid dicam de Leone & Basilio Imperatoribus piis , & pro tempore eruditis. Idem ferme rerum status apud Hispanos Christianos , quibus ab infestatione Arabum vix respirare concessum est idem tamen , uti sub Alfonso Magno accidit. Floruere nihilo minus inter Episcopos noster Gennadius Asturicensis , Attilanus Zamorensis , Sisenandus & Rudefindus Compostellani : ex quibus primus & postremus sacro cultu in Hispanica ecclesia honorantur. Istorum temporum in Oriente & Hispania acerbitatem deplorat Arnulfus Aurelianensis antistes , seu Gerbertus in actis Synodi Remensis , idque in Romanæ Ecclesiæ miserum statum refundit , à qua multæ jam ecclesiæ secessionem fecerant. *Nam ut de Africa , inquit , taceamus & Asia , jam Europa discedit , Constantinopolitana ecclesia se subduxit , interiora Hispaniæ ejus judicia nesciunt.* Sed miro Dei judicio factum est , ut cum in quibusdam locis deficeret fides , in alias Europæ regiones diffunderetur , nimirum in Danos , Slavos , Polonos , Boëmos , Hungaros & Nortmannos , quos ipso tempore Christo nomen dedisse postea dicemus.

14. Longè felicior erat Ecclesiæ status in aliis Europæ partibus , Germania , Gallia , & Anglia , tamen etiam illæ regiones suis tumultibus non carebant. *Certè in Belgia & Germania quæ vicina nobis*

sunt, inquit prælaudatus Arnulfus, *summos Sacerdotes, in Dei religio-
ne admodum præstantes inveniri, in hoc sacro conventu Remensi testes qui-
dam sunt.* In primis multum debet Germania eximiis principibus
Henrico, & Ottonibus ejus posteris, à quibus optimi pastores eccle-
siis concessi sunt, & laudabilia instituta ad reformandos populo-
rum mores sancita. Sed Conrado Regi prima hujus rei laus tri-
buenda est, ut qui Henricum tunc Saxoniae Ducem, cui Aucupi
cognomen erat, post se regnaturum, suis prætermisissis designavit.
Ita Henrico repensum à Conrado est, quod Otto Henrici pater in Con-
radum contulerat: siquidem Conradum *ob meritum sui Otto prædictus
ab omnibus regni principibus in Regem electum, sibi quasi ad hoc indigno præ-
posuit, seque cum filiis fidei ejus ac potestati subdidit*, teste Ditmaro. Ea
verò fuit Henrici modestia, ut corona suscepta, *episcopalis unctionem
benedictionis ab Herigero Archiepiscopo exhibitam suscipere noluerit,
propterea ad hoc indignum se affirmans.* At merito dubitare licet, felicior-
ne Henricus fuerit, quod sanctissimam conjugem Mathildem ha-
buerit, an quod ex ea Ottonem & Brunonem, præter Henricum, &
ex Ottone duos alios Ottones nepotes susceperit. Is enim fuit Otto,
ut præclaris in Ecclesiam & rem publicam meritis Magni cognomen
jure adeptus sit, cujus temporibus *aureum sæculum* illuxisse Ditmarus
a auctor est. At quàm præclarum fuit Henrici factum, cum in fer-
vente prælio constitutus, multis suorum ipsum deferentibus, Comi-
ti cuidam ^p abbatiam Laurishamensem sub hoc periculi articulo po-
stulanti respondit, se nec abbatiam, nec quidvis aliud intempestivè
flagitanti concessurum. Abiret potius cum aliis si vellet: malle se
Deo quàm hominibus morem gerere. quæ Christiana & generosa
responsio Comitem in officio continuit. Non mirum itaque si ex
tam pio Principe, & ex sanctissima ejus conjugè Mathilde tantus
prodierit filius, scilicet Otto Magnus: qui & in hoc fortunatus fuit,
quod etiam piissimas uxores duas, unam post aliam, Editham &
Adelaidem, habuerit, quæ in Sanctorum albo conscriptæ sunt, uti
& Mathildis ipsius parens. Multa etiam laudabilia gessit Otto se-
cundus, cognomento Rufus ^c, sed avum tertius Otto, si non rebus
gestis, saltem pietate ac religione propius referebat: litteris verò
(nam Otto M. illiteratus erat) omnino superavit, non solum lati-
nis, sed etiam græcis excultus, MIRABILIA MUNDI appellatus in Chro-
nico Laureshamensi. Qualis quantusve fuerit ipsius successor Henri-
cus, ejus sanctitas omnibus perspectum facit, ut in sæculo proxi-
mo visuri sumus.

a Ditmar.
lib. 2.

b Liutprand
lib. 4. cap.
15.

c Hugo Fla-
cin. pag.
157 a

15. Verùm ut de Germaniæ Pontificibus dicamus, multum Otto-
ni M. debet Germania, quòd Brunonem fratrem suum Colonien-
si ecclesiæ, & filium suum Willelmum Moguntinæ dederit. *Junior
fratrum dominus* Bruno, ut verbis Chronographi Magdeburgensis uta-
mur, *magnus erat ingenio, magnus scientia & omni virtute ac industria:
quem cum Rex Otto præfecisset indomitæ genti Lothariorum, regionem à*

latronibus purgavit, disciplina legali instruxit, gregem sibi commissum dilexit, multos ab errore eripuit, quosdam assiduis disputationibus ad meliora ducens, quosdam doctrinæ maturitate sanctiori desiderio accendens; in sermone mitis, in doctrina humilis; malorum destructor, veritatis assertor; subditis blandus, tumidis severus; quæ alios docuit, prior implevit. Hæc ad annum CM XL Chronographus Magdeburgensis ms. Et ne Bruno- ni vitio vertatur, quod Ducatum Lotharingiæ simul cum episcopatu habuerit, idem occurrit ad annum CM LIII. Eodem anno Wicfredus Coloniensis ecclesiæ Archiepiscopus obiit, cui Bruno frater Regis, vir gloriosus, in episcopatu succedens, totius Lothariensis regni ducatum & regimen cum episcopatu suscepit. Ita cum magna religione usus est officio sacerdotis, & existente necessitate functus est virtute magnanimi Ducis. Nemo autem super hac re illum culpabilem dicat, cum Samuelem sanctum & alios plures sacerdotes pariter legamus & iudices. Ita ille. Verum Brunonis vitam accuratius in litteras retulit ejus æqualis Rotgerus, apud quem multa de
 „ eo laudis materia memoratur, nempe eum in omni græca vel latina
 „ eloquentia fuisse versatum; veteres legisse, etiam comædos & tra-
 „ gædos, materiam pro minimo, auctoritatem in verborum compo-
 „ sitionibus pro maximo reputantē: bibliothecam suam, sicut arcam
 „ dominicam, secum semper quocumque circumduxisse: Episcopum
 „ maxime curasse, ut in diversis congregationibus, quæ ad ejus sedem
 „ pertinebant, unum cor esset & una anima: ut vestium superfluitas, mo-
 „ rum inæqualitas, & quidquid hoc modo effeminatum & indecens
 „ in ejus ecclesia videretur, circumcideret: ut divinis ministeriis om-
 „ nes, quorum id intererat, intentissimè secundum præfixam sibi re-
 „ gulam viverent, nec aliam sibi salutis suæ causam æstimarent: sem-
 „ per intentum fuisse lectioni, in cujus studio mori videbatur, atque
 „ ad id agendum omnes exemplo & crebro monitu accendisse. deni-
 „ que morti proximum corporis & sanguinis Domini sacramentum
 „ expetiisse. quod cum fuisset allatum, virum illum Domini quid ani-
 „ mo senserit, corpore prostratum ostendisse. Hæc fufius commemora-
 „ mus, quoniam ex tanto viro maximè pendet istius sæculi imago. Ceterum multos insignes de alumnis tanti viri Episcopos, multos etiam in quacumque ecclesiasticæ professionis disciplina probatissi-
 „ mos se nosse idem Rotgerus affirmat.

16. Sed in primis Archiepiscopum Trevirensis HENRICUM ait idem auctor, magni meriti & summæ probitatis virum, qui Rupterto magnifico Præsuli successerat, WILLELMUM quoque præclara & gratissimæ excellentiæ archimandritam, nepotem suum, Friderici Moguntini Antistitis successorem, ambos egregios, ambos in lege Domini perfecte instructos, summa veneratione colebat. Henricus iste Ottonis propinquus, teste Frodoardo^a, atque adeo illustri Francorum & Suevorum stemmate clarus, ut in Actis sancti Wolfgangi Episcopi Ratisponensis legitur, ab Ottone Trevirorum designatus Antistes, Wolfgangum amicum secum duxit, eumque sacerdotiis ac dignitatibus ecclesia-

^a Frod.
Chron. ad
ann. 956

sticis præ ceteris ornare voluit, ut per omnem dioccesim ipsius secundum locum obtineret. Negavit ille : sed tandem *in hoc cessis, ut pateretur scholasticos pueros & adolescentes suæ curæ commendari*, nulla spe lucri. De Henrico illud addit Historiæ^a Trevirensis scriptor anonymus, *quod regulares officinas & claustrum circa majorem ecclesiam construxerit, & rigorem regularis conversationis ibidem decreverit exerceri*. Ibidem etiam plurimum laudatur Egbertus Henrici post Theodericum successor, *vir æternæ memoriæ, & virtute insignis* appellatus.

a Spici:
2001. 12. pag
215

17. Wolfgangus, Henrico mortuo, in Einsidlenſe monasterium se recipit sub religioso Abbate Gregorio : tum eodem annuente *in Pannonia fines prædicandi causa* proficiscitur. Revocatus à Piligrino Patavienſi Episcopo, ſedi Ratisponenſi imponitur. Adeptus tantum ministerium, noluit inane Episcopi habere nomen, sed die noctuque illud excoluit ; munus suum accuratè obeundo : *nec propter episcopatus fastidium habitum monasticum mutare voluit*. Sancti Emmerammi monasterium virorum, aliaque duo puellarum, Superius & Inferius, ad meliorem frugem revocavit : tertium sancti Pauli suis impensis crexit. Deinde *etiam accinxit se ad canonica vitæ instituta reformanda*, effecitque, ut Canonici ecclesiæ suæ *simul in refectorio ederent, & extra claustrum horis incongruis ne exirent, neque silentii disciplinam negligerent*. Morti proximus primùm per confessionem se expiavit ; ac post accepto Viatico humi se prostravit, extinctus anno CM LXXXIV, quo ejus acta retulimus.

18. Wolfgangum ad Sacerdotium promoverat sanctus Udalricus Augustanus Episcopus, alterum Ecclesiæ lumen, cujus acta hîc etiam referuntur. Is Episcopus vitam monachorum agens, in Quadragesima præcipue religiosè se habebat. Synodum quotannis præſcripto canonum accurate viſitabat. Hoc passus humani, quod sub finem vitæ Adalberoni nepoti suo se vivente *procuracionem sui episcopatus*, & mortuo successionem ab Ottone petierat. quod multis lacrymis postea diluit.

19. Sed his omissis, veniamus ad duos Episcopos virtute & Christianæ fidei zelo præstantes, Adalbertum Magdeburgensem primum Episcopum, atque ejus cognominem Pragenſem : quorum ille Slavos, hic Boëmos, Polonos, & Ungaros Fidei mysteriis imbuit. Quantum Pragenſis in hoc opere exsequendo pertulerit, restantur ejus acta, quæ hîc subſcimus, & martyrium quod ipse tulit : Magdeburgenſi verò id acceptum referre debemus, quod in scholis ecclesiæ suæ alterum Adalbertum pietatis & scientiæ præceptis ad illum agonem instruxerit. Ante eos enituit Adalgagi Bremensis sollicitudo pro conversione gentium, ut ex Adamo Canonico discimus.

20. Longiùs progrediretur oratio, si Radbodum Trajecti inferioris, Conradum & Gebhardum Constantienſes, Alewicum Argentinensem, aliosque præclaros Germaniæ Antistites hoc loco celebrare in animum induceremus. Sed tamen præterire non possumus Sigif-

a *Ditmar
t. 1. o. libri
1.*

mundum Halberstadensem, quem in humanis divinisque disciplinis omnes suimet *contemporales* præcelluisse Ditmarus ^a affirmat. *Hic pietate maxima, & (quod summum est perfectionis culmen) Christi zelo fervens, ut perpetrati facinus connubii (scilicet Henrici Aucupis cum Hathelburga Ervini relicta, quæ velata erat) primò audiit, ovium culpam suarum ingemuit ; & eos ab invicem separari iustos, ad condic-tam ambos synodum vocavit. Quid inde consecutum, nos ad alia fe-
stinantes Dicmaro explicandum relinquimus.*

21. In Belgica prima ad exemplum metropolitani, Henrici scilicet Trevirensis, de quo mox diximus, sese composuere Adalberones duo Mettenses, Dado & Berengarius Virdunenses, Gauzlinus & Gerardus Tullenses. Adalberoni seniori debemus præter multa alia restitutionem monasterii Gorziensis celeberrimi, hoc est magnum agmen sanctorum monachorum, qui sub Einoldo abbate piissimo sæculi istius tenebras virtutis & scientiæ luce dispulerunt. A rebus gestis senior Adalbero Magni cognomen apud posteros obtinuit. Junior ejus *fratruelis*, licet tempore inferior, *merito & gratia privilegio non impar* fuit. Hic apud Gorzienses institutus, curavit Episcopus, ut & vetera monasteria instaurarentur, quale fuit sancti Symphoriani Mettense; & nova erigerentur. Missas & *Sacramenta divina sine ci-licio numquam celebravit*, totum Quadragesimæ tempus apud Gorzien-ses transigere solitus. Cetera prætereo ex ejus Actis repetenda apud ^b Labbeum. Non minor apud Tullenses fama pietatis ac virtutis sub Gauzolino & Gerardo Episcopis fuit, qui disciplinæ restituendæ non aliud opportunius subsidium quàm ex monachis restitutis habue-runt. Gauzolino Pontifice, id est sub initia sæculi x, Einoldus ^c *Tul-lo in summo omnium bonorum exemplo vitam ducebat. Hic ex Primiscrini-o ecclesiæ Archidiaconus, cunctis quæ habuerat in pauperes dis-tributis, tantùm simplici veste retenta, & libris, ac veste sacerdotali, in cellula claustrò Canonorum adherente sese cohibuit, & fere triennium in summa & ardua continentia vitam egit : postea verò cum Joanne Gor-zienfè monasterium excoluit. Interea Bernerus Diaconus, vir opi-nione sanctitatis & litterarum scientia celebratus, Tulli Leucotum litteras docebat. Hoc præceptore grammaticam didicit Johannes Gorzien-sis, qui etiam Dadonis, summi ingenii & famose sanctitatis Episcopi Virdunensis, non parvo tempore consuetudine usus est ; cùm inte-rim Humbertus in cella reclusus magna religione floureret, is qui postea Johannis Gorziensis adjutor, & sub Berengario Virdunensi Episcopo primus religionis ad S. Vironum restitutæ auctor fuit & abbas. Dadonis decessor Berardus *Canonicos* ^d *suos canonicè*, id est re-gulari ac communi modo, *vivere fecit, & villanis Presbyteris viam justitiæ viriliter ostendit, & pueros in divinis & humanis litteris per se & per alios cum summa caritate instruxit.**

b *Labbe
tomo I
Bibliot. no-
va.*

c *Vita Io-
hannis Abb.
Gorz. hic.*

d *Hist. E-
pisc. Virdun.
tom. 12 Spi-
rit. pag. 263*

22. In Belgica secunda non minùs celebres fuere apud Remos Fulco, Heriveus Nortmannorum catechistes, Artaldus, & Adalbero cœnobiorum

cœnobiorum reparator; item Cameracenses Fulbertus, Engrannus & Ansbertus, ex Balderici Chronico. Fulco qui primus, aut certè inter primos, suæ metropolis suffraganeos filios^a appellavit, circa *Dei cultum & ordinem ecclesiasticum, amore quoque sapientiæ fervens, duas scholas Remis, canonicorum scilicet loci atque ruralium clericorum, jam pene delapsas restituit, & evocato REMIGIO Autisiodorensi magistro, liberalium artium studiis adolescentes clericos exerceri fecit, ipseque cum eis lectioni ac meditationi sapientiæ operam dedit. Sed & HUCBALDUM sancti Amandi monachum, virum quoque disciplinis sophicis nobiliter eruditum, accersivit, & ecclesiam Remensem præclaris illustravit doctrinis.* Hæc^b Frodoardus, illius scholæ præcipuum ornamentum, præclarum sui temporis lumen, qui Hugonis pueri quinquennis in sedem Remensem intrusioni resistit. Intrusio ista magnarum in ecclesia Remensi turbarum causa. In Belgicis sub hæc monasteriis sanctus Gerardus Abbas Broniensis disciplinam facit, Wibertus celebrem Gemblacensem abbatiam condit, sanctus Forannanus Valciodorensis, Malcalenus Michaëlensem.

^a Frodoard.
Hist. lib. 4
cap. 6 fol.
33 v. b. 3. 9
& 343

^b Frodoard.
Hist. Rem.
lib. 4 cap. 5

23. Belgicos Antistites, tamquam viros pietate & doctrina insignes, superiùs laudavit Arnulfus Aurelianensis: ex quibus Notgerum Leodicensem haud dubiè unum intelligit, *cujus quanta fuerit in educandis pueris, scholaribusque disciplinis instituendis sollicitudo, hinc maxime probatur, quòd semper dum in via pergeret longè seu prope, scholares adolescentes secum ducebat, quibus præceptorem unum ex capellanis suis, & librorum copiam cum ceteris scholaribus utensilibus procurabat.* Ex ejus porro schola plurimi religionis & doctrinæ dotibus illustres prodierunt: in quibus Episcopi sex, Guntherus Saltzburgensis, Rothardus & Erluinus Cameracenses, Haimo Viridunensis, Hezelo Tullensis, & Adelboldus Trajectensis ad Rhenum. His adde Durandum postea Leodicensem Episcopum, qui Babenbergensem ecclesiam pietate & artium liberalium disciplinâ illustravit. Adde item Otbertum, qui Aquisgranensium Canonicorum mores depravatos *ad sanctæ religionis statum reduxit, ut in Gestis Leodiensium Episcoporum fusius memoratur.*

24. Idem præstitère variis in locis alii Episcopi, Theotilo Turonensis in monasterio sancti Juliani, Sevinus Senonensis in Melodunensi S. Petri, Hagano Carnutensis in cœnobio sancti Petri, & (ut alios præteream) Eblus^c bonus Pastor, nempe Ecolismensis, miraculis etiam clarus, qui monasteria sancti Michaëlis in Eremo, & sancti Maxentii instauravit, *& multa alia in opere Dei egit.* Agmen claudent Pontifices in Gallis per id tempus religiosiores, *Manasses videlicet vir sanctitate plenus, Trecorum Episcopus, & Gislebertus Parisiorum, & Geboinus Catalaunorum, quos^d Glaber Rodulfus excessisse dolet.*

^c Ademar.
zo. 2 Bibl.
Labbe p 166

^d Glaber lib
2 cap. 7

25. Quin etiam Principes eo tempore nonnulli eximia pietate flourerunt: quos inter merito commemorandi sunt sanctus Gerardus Comes, Auriliacensis cœnobii auctor, *cujus vita primorum Ecclesiæ*

temporum pietatem spirat : atque Willelmus Aquitaniæ Dux , celeberrimi Cluniacensis monasterii fundatione illustris , Pii cognomen tum apud posteros assecutus. Nec prætermittendi Nortmannorum Duces , qui monasteriis & ecclesiis restitutis pristinæ ferocitatis maculas diluerunt. Præ aliis laudandus Richardus , Fiscamensis monasterii aliorumque instaurator , cui monasterio Guillelmum Abbatem Divionensem præfecit , præcipuum illorum temporum decus & ornamentum.

26. Quod si non tam personas quàm facta ipsa considerare lubet , agedum quid in Gallia tunc gestum sit expendamus. Ibi omnia per id tempus bellis domesticis externisque fremebant. Nam cum ferro & igni omnia sacra & profana corrumperent Nortmanni & Hungari ; de rerum summa contra Carolum Regem decertabant Principes Odo , Rotbertus , Richardus , & super omnes Heribertus , qui cum filio suo Hugone tot & tantas turbas in urbe Remorum excivit. Variam item fortunam expertus est Ludovicus Transmarinus : at Lotharius ejus filius rem præclaram fecisse , atque fortunam Imperii ad suas partes inclinare visus est , cum occupata Aquisgrani sede regia , aquilam tecto palatii impositam in Galliæ partes vertit. *Hæc stat in orientali parte domus*, inquit Dirmarus^a , & post eum Chronographus Magdeburgensis, *morisque fuit omnibus hunc locum possidentibus ad sua eam vertere regna*. Cum res civiles eo in statu essent , magna nihilo minus acta sunt in Ecclesiæ causa. Quippe Nortmanni , gens eatenus à Christi sacris aliena , per Heriveum Remorum antistitem in Ecclesiæ gremium adducta est , & Rollo eorum Dux à Francone Rotomagensi lustralibus aquis purgatus. Conciliorum defectu quidam Episcopi salubres ediderunt constitutiones ad regimen sui gregis , quales sunt Riculfi Sueffionensis , & Gualteri Senonensis , si tamen hujus sanctiones non sunt Gualteri junioris : quibus accedit collectio canonum per Reginonem Prumiensem Abbatem. Nonnulli etiam Episcopi sermonum formulas edi curarunt in gratiam indoctorum sacerdotum , qui eis uterentur ad erudiendam plebem. Sic Abbonem , sancti Germani apud Parisios monachum, *coegerunt Episcopi Froterius Pictaviæ, & maxime Fulradus Parisiæ, illud tenui stilo cudere negotium ad utilitatem simplicium clericorum, quatenus hinc omni tempore sumant esum, & hauriant potum prædicandi subjectis*. Ex his sermonibus quidam selecti exstant in Spicilegii tomo ix. Varia nihilo minus Concilia in variis Galliæ locis , quatenus temporum injuria sinebat , habita sunt ad medendum malis , quæ suboriebantur in dies : qualia fuerunt Narbonense , Magalonense , Trosleianum multiplex , Turonense , Cabilonense , Remense triplex , Sueffionense , Viridunense , Mosomense duplex , & alia.

27. In his Conciliis egregia condita sunt decreta in remedium grassantium malorum. Præclara est constitutio Concilii Mettensis sub finem sæculi ix can. i. ubi provincialium synodorum longæ induciæ deplorantur , & præclara conciliandæ contra Nortmannos & pervers-

^a Dirmarus
lib. 3 p. 29

fos Christianos pacistatio, nimirum per emendationem morum, decernitur. *Querenda est igitur, inquit Patres, pietas Christi, qua pagani arceantur; & statuenda est lex Dei, qua crudelissimi nostræ gentis homines à vastatione pauperum repellantur. Idcirco quidquid in nobis prava voluntatis est abjiciamus, & de paganis Christo auxiliante pacem obtinere valebimus.* Eodem animo ducti sunt Patres Concilii Trosleiani anno CM IX, qui quoniam per aliquot annos, partim infestatione paganorum, partim etiam gravissimis regni perturbationibus, ac quorundam falsorum Christianorum infestationibus præpediti, juxta decreta canonum congregari nequiverant: tunc quia congregandi facultas data erat, oportere, aiunt, in primis, ut quam primum Christiana religioni jam labanti, jamque velut in præcipiti vergenti succurratur ab Episcopis. Deinde addunt: *Omnis pæne ordo, omnisque status ecclesia confusus ac temeratus est. Denique ne nobis, inquit, parcere videamur, qui aliorum errata corrigere debemus; Episcopi dicimur, sed episcopale officium non implemus. Ministerium prædicationis relinquimus; eos qui nobis commisi sunt videmus Deum deserere, & in pravis actibus jacere: tacemus. nec eis manum correctionis tendimus.* Qui sic loquuntur Episcopi, non tantum docti, sed etiam haud dubiè zelo ecclesiastico ducti erant, nec errores si qui tunc graves gliscere cœpissent, dissimulaturi fuissent. Deinde post monita ad Reges, primam omnium curam gerunt de monasteriorum statu, ex quibus quædam à paganis succensa vel destructa, quædam rebus spoliata, & ad nihilum prope redacta dicunt, ita ut nulla in eis regularis formæ serventur instituta. Hos verò excessus emendari non posse sine regularis Abbatis providentia. Unde censemus, inquit, ut status monasteriorum inviolatus juxta antiquam Regulæ traditionem & canonum instituta servetur; & ut Abbates sint religiosæ personæ, & quæ regularem noverint disciplinam. Monachi verò vel sanctimoniales juxta suam professionem sobriè, piè ac simpliciter vivant, ac pro Regum salute ac regni pace & Ecclesiæ tranquillitate supplicent: non secularibus curis vel negotiis occupentur, non pompas mundiales requirant, non ecclesiastica jura inquietent, sed juxta proprietatem sui vocabuli, quietè otium amplectantur. Hanc autem reformationis ideam exsecuti sunt Cluniacenses, quorum monasterii fundamenta proximo post hoc Concilium anno jacta sunt. Ex hac enim sanctissima congregatione prodierunt viri pietate & doctrina insignes, qui Ecclesiæ faciem exemplis amplius quam verbis reformarunt. Hos inter præcipuus fuit sanctus Odo Cluniacensis Abbas secundus, qui adhuc monachus, Turpionis Lemovicensis Episcopi rogatu, scripsit Collationum libros duos contra vitia sui temporis, atque in his vitia sacerdotum egregiè exagitavit. Eodem Odone agente, monasteria ad rectam vivendi formam restituta, novaque condita sunt: ut quasi alter Esdras legis reparatæ auctor videatur, vel ut alter Jeremias^a ad hoc à Deo electus, ut evel-
a Bar. 48
22. 938

dignitas refutata, raro exemplo.

28. Ex eadem schola prodiit venerabilis Abbo, Floriacensis primo monachus, dein abbas: cujus industria & religione Anglicana ecclesia reffloruit, litteris & pietate ab eo exulta. De hujus ecclesiæ statu in consequentibus pluribus acturi, id unum hoc loco dixerimus, vix ullo umquam tempore tot tantosque viros, pietate & doctrina (qualem ferebat ætas) quot isto sæculo insignes existisse. *Eo tempore, inquit Willelmus^a Malmesburiensis, micuerunt per Angliam sanctorum virorum lumina, ut crederes è cælo arridere sidera.* Ex his tres potissimum commemorat, Dunstanum Cantuariensem, Athelwoldum Wintoniensem, & Oswaldum Eboracensem Pontifices. *Ita his tribus viris agentibus, quasi triformi lumine Angliam serenante, dense vitiorum tenebræ evanuerunt.* His Plegmundum & Odonem Cantuarienses, Elfe-gum Wintoniensem, aliosque his in actis laudatos adjicere licet: à quibus omnibus quid in rem publicam Christianam gestum sit, aptior erit inferiùs differendi locus. Præcipua tamen laus, ut id interim dicam, penes Dunstanum stetit, testante eodem^b Willelmo. *Ita hominibus omnis ordinis ferventibus in Dei obsequio, terra quoque ipsa videbatur gaudere otio.... In urbibus nec in pauperes præjudicium, nec inter viventes discidium, nec propter morientes justitiam. Horum bonorum radix per Domini gratiam spectabat ad Dunstanum, de Dunstano prodiit in Edgarum Regem, de Edgardo pullulavit in populis.*

^a *Viti letm. lib. 2 de Regibus cap. 8*

^b *Id. lib. 1 de Pontif. cap. 1*

§ III.

Quenam sæculi x de Fide controversiæ, & disciplinæ ecclesiasticæ quis status: & unde utriusque traditio.

29. **E**X his non difficulter conjicere licet, qualis eo tempore fuerit rerum ecclesiasticarum status, sive dogmata spectes, sive disciplinam. Quia enim illius ætatis crimina bruta erant, incestus, rapinæ, cædes & similia: nulla ferme errata circa Fidem orta sunt. Quasdam quidem hæreses designat Formosus^c in epistola ad Fulconem Remorum Antistitem: sed illæ Orientem infestabant, non Occidentem. Attamen Deum corporeum Presbyteri quidam Italici Vicentinæ diocesis profitebantur, crasso & supino errore. Hunc refellit Ratherius tum in sermone¹ de Quadragesima, tum in Defensione ejusdem sermonis. Ibidem etiam Ratherius carpit superstitionem quorundam qui ad ecclesiam sancti Michaëlis satius ducebant ire feria secunda quàm ceteris, rati sanctum Michaëlem ipsa die Misfam cantare solitum. Erant etiam in Italia, nempe in diocesi Patavina, reliquiæ quædam Arianorum, ut dictum est superius.

^c *Frodoard. Hist. lib. 4 cap. 2*

¹ *Spicil. tom. 7, pag. 341*

30. Eodem tempore Walfredus quidam nescio quid in resurrectionem corporum mussitavit. Insurgit contra Durandus abbas Castrensis in Septimania, & gladio lingue, ait illius temporis Poëta chronographus^d,

dogmata falsa refecat. Nescio an contra ipsum Walfredum scripserit Guillelmus incerti loci abbas, cujus opus de resurrectione manuscriptum habemus. In Anglia quidam de veritate corporis Christi in Eucharistia dubitabant, quos insigni miraculo revocavit Odo Cantuariensis Antistes. Insignis est in hunc errorem epistola Ratherii ^a ad Patricum Sacerdotem, ubi hæc verba præoccupando adducit. *Crede frater, quia sicut in Cana Gallileæ vinum Dei imperio verum, & non figuratum, fuit ex aqua factum; ita istud Dei benedictione vinum verum, & non figurativum, efficitur sanguis, & caro panis.* Hæc cursim delibamus, utpote jam alibi ^b tractata uberius.

^a Spicil. tom. 12, pag. 38

^b Præfat. fac. 4 parte 2. & Analect. tom. 1. pag. 202 & seqq.

31. Contra hos similesve errores nihil in Conciliis, quæ sanè habemus, pronuntiatum est, nempe quòd ad ipsam publicæ sectæ professionem non sint progressi. Exstant quidem varia illis temporibus celebrata Concilia, sed omnia contra mores illius ætatis, nempe contra violatores canonum, simoniam, invasiones dignitatum, bonorumque rapinas, & cædes, contra incestus, & Presbyterorum conjugia, quæ istoc primùm sæculo audiri cœpta. Ratherius in libro de contemptu canonum conqueritur, *quòd præ ceteris gentibus baptismo renatis contemptores canonice legis & vilipensores clericorum sint magis Italici.* Id verò dicit habita ratione sui temporis, quo Clerici ipsi sese in hanc infamiam perverfis suis moribus projecerant. Hunc contemptum sanare conatus est cum Ratherio Atto Vercellensis: ac præsertim variæ Synodi, quæ observationem canonum passim inculcant. Matrimonia cum consanguineis usque ad quartam generationem, quibusdam ad septimam pro incestis habebantur: nec personarum fere ullus erat respectus. Hinc Concilium Romanum sub Gregorio v in Rotberti Regis cum Berta consanguinea connubium minas intentat gravissimas cum Regi ipsi, tum earumdem nuptiarum auctoribus. Gravissimæ etiam pœnæ contra Presbyteros in conjugia ruentes (quod ne quidem Græcis unquam licuit) decretæ sunt: atque ut hoc malum penitus tolleretur, omnium mulierum, etiam quas canones ^c permittunt, cohabitatio ipsis interdicta. Hoc quippe antiqua lege in Ecclesia observatum est, *ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eligantur aut vidui, aut certe post sacerdotium in æternum pudici,* teste Hieronymo in apologia ^d ad Pammachium, qui in epistola adversus Vigilantium ^e eundem morem in Orientis partibus usu venisse asserit. *Quid facient Orientis ecclesiæ, quid Ægypti & Sedis apostolicæ? quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continent, aut, si uxores habuerint, mariti esse desistunt.* Ergo post Hieronymum aliter à Græcis præsumtum est contra receptos Ecclesiæ mores. Episcopi quidam, Vigilantii affectu, referente Hieronymo, non ordinabant Diaconos nisi prius uxores duxissent. Subdiaconos, qui in Sicilia cælibatus expertes erant, Gregorius Magnus continentia legi universim subjecit. Contrarium morem induci cœptum ingemuit Leo Papa VII in epistola ad Gallos & Germanos. Quousque increverit hæc labes (quam incun-

^c Concil. Narnes. can. 3.

^d Hieron. epist. 49
^e Epist. 54.

a An. d. G.
tom. 3. pag.
438
b Orderic.
lib. 5. ca.
574. V. Vi-
tam Ber-
nardi Ab-
bati: Tiron.
cap. 25

te sæculo x incœpisse ex epistola ^a Mantionis Episcopi Catalaunen-
sis ad Fulconem metropolitanum, & ex Orderico ^b intelligimus) tes-
tatur præter alios multos Victor III initio libri tertii de miraculis
S. Benedicti. Tandem Gregorius VII inveteratum malum è medio
sustulit.

c Bibl. nov.
Labb. tom.
1 pag. 187

d cap. 2

e lib. 4. de
re Diplo-
matica.
f Glabey.
lib. 1. cap. 1

32. Contra rapinas & cædes cum non satis proficerent Ecclesiæ
comminationes, delatæ sunt sanctorum reliquiæ passim : tum mutua
adinventa est Pax seu *Treuga Dei*, qua confœderatio cum Episcopis &
proceribus inita est, ut certis hebdomadæ diebus ab armis & cædi-
bus, aliisque hostilibus factis abstinere. Hanc institutionem ad an-
num M XLI revocat ^c Hugo abbas Flaviniacensis, qui eam præcipuè
sancto Odiloni Abbati tribuit; aitque negotium hoc cœlitus appro-
batum, atque ab omnibus etiam Austrasiis receptum, præterquam à
Neustrasiis, ob id divinitus punitis. Commendatur hæc pacis con-
ditio in Synodo Narbonensi anni M LIV, ubi Patres obsecrant per
Deum ^d, ut nemo Christianorum quemlibet Christianum requirat ad
malefaciendum *ab occasu solis quartæ feriæ usque secundæ feriæ illucescen-
te sole*; asseruntque ipsam *Treugam Dei dudum fuisse constitutam*.
Et quidem sæculo x, id est anno CM XC, ejus diserta mentio depre-
henditur in charta Widonis ^e Episcopi Anciensis, ubi nulli certi
induciarum dies assignantur: itidemque apud Glabrum ^f Rodulfum
ad annum M XXXIV. qui *Treugæ* condiciones refert, uti & Con-
cilium Helenense anni M LXV. Henricus Leodicensis Episcopus
quingagesimus quartus eandem cum Principibus admisit anno
MLXXI egregia constitutione, quæ in tomo 2 de Gestis Episcoporum
Leodiensium legitur. Consule Antonii Dominicii Dissertationem
singularem *de Treuga & pace*.

g Luitprand.
lib. 2. cap.
8 & 9.

h Atto Verc.
2. lib. de
press. Eccles.
parte 2. pag.
66.

i f conven-
iant.

33. Eodem sæculo x Episcoporum & Abbatum canonicæ electio-
ni vix ullus erat relictus locus. Simonia passim invaluerat, quam
Henricus Auceps in regium thronum evectus, quàm primum everfu-
rum jurejurando^s se obstrinxit. In idem conspirarunt repetitis sæ-
pius decretis Concilia, multique gravissimorum auctorum sermones,
quos inter unus Gerberti editus est in tomo 2 Analectorum. Sed pertina-
cem adeo morbum reddiderat consuetudo, ut ex integro extingui non
potuerit. Si quando fiebat electio, tumultuaria erant omnia, ali-
quando ad sanguinem usque atque cædes. Imbecilliores aliis jure
suo cedebant: Principes & Reges hoc jus solebant sibi arrogare, ut
resistentes quasi perduellionis reos haberent ii qui minùs religiosi
erant. *Solent etiam admodum indignari*, ait Atto Vercellensis, ^h *si vel ab
aliis aliquis, cujuscumque meriti sit, Episcopus eligatur; vel si à se electus,
eujuscumque pravitatis sit, ab aliquo reprobetur. Illorum sane quos ipsi eli-
gunt vitia, quamvis multa & magna sint, velut nulla tamen reputantur.
quorum quidem in examinatione non caritas & fides vel spes inquiruntur, sed
divitiæ, affinitas, & obsequium considerantur. Quæ tria vel (quod potius
minus esse videtur) si duo ex his unam eandemque personam convertant ^{*},*

hæc jam re vera inter cælicolas computabitur, & unum etiam ex his satisfacere credunt ad episcopalis scilicet cathedræ dignitatem. Hanc perniciem observavit Otto Magnus religiosus Princeps, cavique ut Episcopi Wirzeburgensis electio in cleri esset potestate. Hoc privilegium Poppone sedente concessum est, qui anno CM XLI regimen iniit, teste Bruschio.

34. Electi seu nominati Episcopi formulam Confessionis seu Professionis de more tunc edebant: sed in ea Conciliorum generalium dumtaxat quatuor mentionem faciebant nonnulli. Ita habet Gerberti professio^a, cum pulso Arnulfo intrusus est in Remensem Pontificatum. *Quod si fortè à sacris legibus, ut ipse in Concilio Mosomensi loquitur, quippiam deviatum est, non id malitia, sed temporis importavit necessitas.* Id verò in eo maxime laude dignum, quod schisma semper ex animo averfatus est. Ita enim in epistola 159 ad Adelaidem Reginam. *Ego verò improborum versutias acutè conspicio, & contra omnia schismata unitatem Ecclesiæ, si sic decretum est, morte mea defendo . . . . Neque enim ecclesiam, quam Episcoporum judicio regendam accepi, sine Episcoporum judicio relinquere volo: nec rursus contra Episcoporum judicium, ubi major auctoritas adsit, eam quasi per vim retinere dispono.*

^a Conc. tom.
9 col. 740

35. Coadjutores & successores sibi non raro tunc habuerunt Episcopi, in quibus est Uto Argentinensis, qui quòd esset afflictæ valetudinis, Erkembaldum adiutorem adscivit. Nec tamen Coadjutores illi benedictione sacra donabantur, nec episcopalia sumebant insignia. Quare cum Adalbero, Udaltrici Augustensis nepos & successor designatus, ab Ottone M. ferulam seu baculum episcopalem cum temporalium rerum administratione sibi arrogasset, id ipsi vitio verterunt Episcopi in Synodo Ingelheimensi; parumque abfuit, quin ipsum dignitate episcopali in perpetuum interdicerent. Immo hujusmodi resignationes, nisi urgente necessitate, non permittebat illius temporis disciplina. Unde Stephanus Vellavenfis in ordinem redactus est in Concilio Romano sub Gregorio v, quod vivente avunculo suo Widone electus esset citra populi ratihabitionem. Sed illud in primis canonicis regulis contrarium, quòd Hugo, Heriberti Viromanduorum Comitis filius, quinquennis ad metropolim Remorum designatus, anno ætatis suæ undevigesimo Presbyter ordinatus est, ac paullo post Episcopus: ob illa vitia postmodum merito rejectus in gratiam Artaldi successoris dignioris.

36. Bona Ecclesiæ etiam tunc in quatuor partes divisa erant ex veteri Canonum institutione. quod probant sanctorum Episcoporum Udaltrici Augustensis, & Adalberti Pragensis acta, statuta Riculfi, & Concilium Namnetense: sed mortuo Episcopo, ejus facultates diripi solebant, ex veteri abusu à Patribus Concilii Chalcedonensis^b damnato; idque etiam Romæ mortuo Pontifice attentatum. Hujus rei causa, bona Ecclesiæ post mortem Antistitis vicino Episcopo commendata erant in quibusdam locis, idque sollempni lege inter Lug-

^b Conc.
Chalced.
can. 22.

a *Spiritalium*
 8 pag. 253
 & f. q.

dunenſem & Æduenſem jam dudum a conſtitutum eſt : ſed non ante ſæculum IX. Siquidem imperante Carolo Magno Abbas Inſulæ-barbaræ , qui archiepiſcopi Vicarius generalis natus (ut ita dixerim) erat , eo mortuo eccleſiam regebat , quouſque Paſtor novus eſſet inſtitutus. Teſtis ea de re epiſtola Leidradi Archiepiſcopi , qui etiam poſteris abbatum Inſulæ-barbaræ hanc poteſtatem confirmavit.

37. Monachi etiam non rarò archidiaconorum dignitatem , aliaſque in cathedralibuſeccleſiis obtinebant , ut poſtea dicemus. In nonnullis item vita communis ſervabatur , ut de multis eccleſiis Italicis , Gallicanis & Germanicis ſuperiùs oſtendimus. Maxima penes laicos linguæ latinæ , immo ſcribendi & legendi ignorantia erat. adeo ut Otto magnus ille Imperator Latinè nesciret ante mortem Edithæ conjugis : quod poſtea emendare ſategit in filio. Ideo ſoli fere clerici litterati. Scholæ duplices erant , aliæ in cathedralibus eccleſiis , aliæ in monaſteriis , ubi etiam clerici erudiebantur. Nobiles autem vix niſi ex ambitione ſcholas frequentabant. Unde Ratherius in parte I de contentu canonum. *Pone quemlibet nobilium ſcholis tradi (quod utique hodie magis ambitu videtur epiſcopandi , quàm cupiditate Domino militandi) ecce pes unus ſuperbia , patrum ſcilicet elata voluntas.* Alio longe conſilio Gerardus nobiliſſimus adoleſcens , cùm litteras ante monachatum nesciret , eas religionis cauſa didicit , factus poſtea Abbas Bronienſis.

b *Sicil. 10.*
 9 pag. 63

38. Eodem tempore , immo jam inde à ſæculo octavo , parochiarum collatio à laïcis uſurpari cœpit , nequicquam repugnantibus Conciliis. Exſtant hac de re decreta ſynodi Moguntinæ anni DCCC XIII can. 29 , & in Statutis ^b S. Bonifacii ; itemque ſanctio Concilii Ingelheimenſis anni CM XLVIII can. 4 , & Auguſtanæ anni CM LII. Unde ſæculo XI pleræque eccleſiæ parochiales à nobilibus occupatæ erant , qui religionis cauſa multa altaria (ſic vocabant) monaſteriis conceſſerunt. Denique à Presbyteris frequentabantur collationes in Kalendis , exactis Udalrici , atque Hincmari & Riculfi conſtitutionibus. Atto Vercellenſis in Capitularis cap. 29. *Experimento didicimus , non minus bonam collationem quàm lectionem prodeſſe. Unde à præſenti ſtatuímus , ut per ſingulas plebes ſingulis Kalendis omnes Presbyteri ſeu Clerici ſimul conveniant , ut de Fide ac Sacramentis divinis , ſeu de vita & converſatione & ſingulis officiis ad eos pertinentibus communiter tractent , &c.*

c *Atto de*
preſſuris Ec-
cleſ. pag 55

39. Idem auctor quoddam ſui ſæculi vitium notat in Presbyteris , qui duellum in cauſis dubiis ſubire cogebantur , aut certè pugilem pro ſe exhibere. quod multis ſcripturarum teſtimoniis improbat , ita ^c ſubdens. *Hæc tamen omnia & alia ſcripturarum documenta maligni & improbi parvipendentes , ad pugnam ſacerdotes impingere quærunt , nullam amplius reverentiam iſſis obſervantes , niſi quod non propriis manibus , ſed per ſubmiſſas perſonas illis in tali diſcrimine indicant dimicare ; & quibus prohibitum eſt armatorum cuneis vel etiam publicis ſpectaculis intereſſe ,*
 ad

ad pugnam producere heu nostros compellimur vicarios, ut vel istorum cæde victi, vel ipsorum, quasi absoluti esse videamur, ne purgari à crimine nisi perpetrato crimine valeamus. Idem etiam à monachis exactum fuisse alibi observavimus.

40. Sed illud in primis detestatione dignum, quod quidam Sacerdotes rem sacram facientes à communione temperabant. quod crimen Johanni XII in Synodo Romana coram Ottone Magno imputatum est. Non desunt quædam ejusdem sceleris exempla, ut apud Fulbertum in epistola 88 quibus obviam itum est à Conciliis Romano, Rotomagensi^a, & aliis. Ejusdem argumenti est alia consuetudo valde reprehensibilis, quæ in Synodo Ravennatensi anni CMXCVII arguitur, ut *Subdiaconi corpus Domini, quod formatum appellant, tempore consecrationis Episcoporum, ipsis vendant Episcopis.* Id intelligendum de Eucharistia, quæ sub specie integræ formæ intra ferrum characteratum coctæ, id est majoris hostiæ infermentatæ, Episcopis recens ordinatis porrigebatur, ut ex ea in dies plures communicarentur, uti exposuimus in Dissertatione de Azymo cap. 10. In his omnibus ubi quid peccatum fuerat contra Ecclesiæ leges, id ipsis legibus expiari mos erat. Ita Ecclesiæ leges etiam tunc vigeant, quia nondum inultæ.

41. Redeo ad communionem sacram, quam semel in anno percepisse laicis sæculi decimi hominibus non satis erat, quibus quater id facere quotannis præceptum est, teste Ratherio in sermone synodico. Ibidem continentia in diebus festis ac jejuniorum à laicis conjugatis exigitur, ut in vita sancti Dunstani hinc: quam continentiam veteres Ecclesiæ leges etiam ad communionem sacram exigebant. Legenda hac de re epistola Waselini abbatis in tomo I Analectorum, atque Hieronymus^b contra Jovinianum, & in apologia ad Pammachium. In eodem etiam sermone Ratherius duo habet observatione digna, nempe abstinentiam à carnibus in Adventu, & remissionem quamdam in diebus festis Quadragesimæ, cujus initio pœnitentes sollempni more probatos fuisse dicit. De ritu celebrandi Quadragesimam lege sermonem ejusdem Ratherii. Ex ipso etiam intelligimus pœnitentiam publicam per illud tempus viguisse (quod testatur Fulberti Episcopi Carnutensis libellus de modo pœnitentiarum) sed tamen redimi potuisse. Accedit quod eodem ævo cultus Deiparæ Virginis multum auctus est. quæ omnia brevius hoc loco in specimen commemorata, fusiùs in observationibus nostris inferiùs exponentur.

42. Nunc locus postulat, ut quo modo, quibusve potissimum auctoribus ecclesiasticæ doctrinæ ac disciplinæ traditio ex sæculo nono ad decimum transmissa sit (nam & id plurimum ad hujus notitiam conducit) consideremus. Potissima ejus rei gloria Episcopis quidem nonnullis tribuenda est: sed quibus ad hoc ministris usi sint, inquirere juvat.

43. Qui in Gallia maximè in asserenda Ecclesiæ traditione vigeant.

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

d

^a Orderic.
lib. 4 pag.
527 V. lvo-
nem pag.
129 & 130.
Sirmund. 10.
2 Conc. p.
133.

^b Hieron.
lib. 1 in lov.
cap. 4 & 8
& apol. ad
Pammach.
cap. 6

runt, censendi veniunt Fulco Remensis, Notgerus Leodicensis, & Turpio Lemovicensis: inter secundi ordinis viros Odo Cluniacensis, Johannes Gorziensis, & Abbo Floriacensis Abbates. Fulco Remensis in ecclesia sua duplicem scholam, ut mox dicebamus, restituit, Canonorum & Presbyterorum ruralium, qui istuc quasi in seminario instituebantur. In monasterio Sithiensi seu sancti Bertini Fulco ipse educatus fuerat, ac duplici isti scholæ Remigium Autifiodori apud S. Germanum, atque Hucbaldum Elnonensem seu S. Amandi in Belgio monachos præfecit. Remigius Heiricum præceptorem, Heiricus Autifiodorensis itidem monachus ^a Lupum atque Haimonem; ambo isti Rabanum habuere præceptorem: Rabanus Alcuinum, qui Alcuinus in Eboracensi ecclesia à Beda informata litteras ac religionem edoctus fuerat. Notgerus Episcopus Leodicensis creatus anno CM LXXI, multos habuit discipulos, cum Episcopos, tum alios, qui sæculo XI floruerunt, de quibus Adelmanus in rythmo à nobis ^b alibi relato. Notgerus ante pontificatum Decanus sancti Galli, ubi Germaniæ insigniores eo tempore Antistites educati sunt, teste Ekkehardo. Turpio Lemovicensis, quem *beatum* appellant, Odone tum monacho, post abbate Cluniacensi, usus est ad corrigendos Clericorum mores, ut testantur libri tres Collationum ab Odone editi. Odo autem Parisiis præceptorem habuerat Remigium mox laudatum. Ita ex Remigio propagata est per universam fere Galliam scientia litterarum, adeoque traditio ecclesiasticæ doctrinæ & disciplinæ. Certè Hildeboldus, qui sæculo X in cœnobio sancti Michaëlis ad Mosam litteras docebat, erat *ex discipulis domni Remigii, doctissimi ea ætate magistri.* & Blidulfus Mettensis ecclesiæ Archidiaconus, qui *litterarum ceteros ejus loci præiit scientia, ex scholis adhuc supererat Remigii,* in actis S. Joannis abbatis Gorziensis. Alter ecclesiasticæ doctrinæ propagator fuit Gerbertus, ex monacho Auriliacensi abbas, tum Pontifex Remensis, dein Ravennas, postremo Romanus. Is quippe à multis præceptor expetitus, Ottonem tertium, Rotbertum Francorum Regem, aliosque multos erudiit. Huc spectat Ottonis ad eum epistola, inter Gerbertinas CLIII, in qua cum ad se in arithmeticis erudiendum invitat, atque ad studium correctionis impendendum. Ipse verò Gerbertus in alia ad eundem Ottonem epistola, quæ est in ordine secundo XXIII, *tribus sæculi ætatibus, scilicet vobis,* inquit, *patri, & avo,* fidem purissimam se exhibuisse contestatur. Duobus istis adjungendus est Fulbertus, per quem maximè ad sæculi XI homines transmissa est Ecclesiæ doctrina, utpote quem fere omnes istius sæculi viri litterati habuere præceptorem. Sed Fulbertus ipse à quo litteras didicerit, cujusve fuerit, non ita exploratum. Ignobilis generis se fuisse testatur ipse in versibus:

Conscendi cathedram pauper de sordè levatus.

& infra se ipse alloquens:

Te de pauperibus natum suscepit alendum

^a *Annales.*
tom. 1. pag.
413.

^b *Ibid. pag.*
420.

*Christus, & immeritum sic enutrivit & auxit,
Ut collata tibi miretur munera mundus.
Nam puero faciles providit adesse magistros,
Et juvenem perduxit ad hoc ut Episcopus esses.*

Fulberti nomen Francum sapit : sed Italum fuisse ex ejus epistola secunda, quam ad Einardum nondum Episcopus scripsit, conjicere licet. In ea quippe interrogatus quid sentiret de hostia sacerdotibus recens ordinatis tradi solita in XL dies, respondet se in ea fuisse persuasione, hoc omnibus ecclesiis assuetum, nec novum esse : hæsitare se, an codicem illum unum haberet, quem à natali patria inter ceteros devexerat, in quo hujusmodi exemplaria continebantur : quem diu quæsitum, aut alicui præstitum, aut per tot locorum mutationem casu amissum putat. Denique nostri, inquit, Episcopi provinciales in hujusmodi ritum omnes consentiunt. Non videntur illi fuisse Galli, siquidem Einardo Gallo mos iste insolitus apparebat. Et in fine : *Hæc pauca de multis, ait, ad præsens sufficiant, dum ego codicem de ejusmodi exemplaribus à Romano scrinio prolatum perlegam.* Hinc conjicias, hanc illi fuisse natalem patriam, unde codicem illum à se deventum dicit. Inter alios porro præceptores unum habuit Gerbertum, testante Chronographo Malleacensi. Gerbertus denique à discipulis Odonis Abbatis Cluniacensis eruditus est : Odo ipse à Remigio. Sic ex Remigii, ut jam diximus, disciplina omnis doctrinæ in Gallia traditio propagata est.

44. Bruno Coloniensis Antistes, qui bonam illius sæculi partem nominis & factorum suorum fama implevit, præceptores habuit, teste Rotgero, Baldricum Trajecti ad Rhenum Episcopum sanctum, & Israël Scotum item Episcopum, qui Virdunensi Concilio subscripsisse reperitur. Ratherium addit Folcuinus abbas Gemblacensis, eumque ab Ottone Magno accitum fuisse testatur. ^a *Advocatur Ratherius, & habetur inter palatinos Philosophos primus. Quid multa? non destitit, donec regiam illam & mirificam (Brunonis) indolem in omnibus disciplinis perspicacissimam redderet & perfectam.* Ex eadem Laubiensi schola prodiit Herigerus Abbas, à quo Olbertus Abbas Gemblacensis quatuor liberales artes didicit. Olbertus verò Parisiis aliquamdiu apud sanctum Germanum, tum apud Tricassinam urbem & Carnutas sub Fulberto sublimioribus studiis operam dedit. Is à Baldrico Leodicensi Episcopo rogatu Burchardi Wormatiensis Episcopi ^b *ad urbem Vangionum* dirigitur : ubi honorificè susceptus, magnam cum eo familiaritatis gratiam est adeptus. Episcopus nobilis & potens non dedignatur se submittere ad formam discipuli : monachus humilis & peregrinus non timet tanto viro operam exhibere magistri. Quantum autem vir tantæ auctoritatis ex Olberti doctrina profecerit, ex hoc satis probari poterit, quod opus sanctæ Ecclesiæ nimis utile elaboravit, dum Olberto dictante & magistrante magnum illud canonum volumen centonizavit. Redeo ad Brunonem, cujus multos alumnos fuisse Episcopos, multos in quacumque Ecclesiasticæ professionis disciplina probatissimos asserit Rotgerus mo-

^a Gestæ ab-
bat. Lob.
tom. 6 Spé-
cil pag 565

^b Gestæ abb.
Gembl. ibid
pag. 519 &
527.

nachus, ejus vitæ scriptor æqualis; qui & ipse non inter extremos sui sæculi homines censendus est, uti ejus lucubratio, sanè pro tempore diferta, & maturo judicio prædita testatur.

45. Non divellendus à Brunone amicus ejus Henricus Trevirensis Antistes, qui primas pietatis & litterarum institutiones in Augiensi prope Constantiam monasterio hausit, unà cum Wolfgango, quem postea Wirziburgum traxit. Henrici enim erat frater Poppo loci Episcopus, & Stephanum quemdam doctum virum, ex Italia doctrinæ causâ accitum, scholæ præfecerat, qui omnes illic litteris operam dare volentes accuratè erudiret, uti ex actis sancti Wolfgangi hîc editis discimus. Egbertus, Henrici post Theodericum successor, *scholasticos* in Italiam ad Gerbertum ducere animo destinavit, testante Gerberti epistola XIII. Interea temporis Adso apud Luxovium institutus, à Pontifice cleroque Tullensi arcessitus est *a ad* *magisterium sacri ordinis*, antequam ad regimen Dervensis monasterii assumeretur. Hæc in metropoli Trevirensi agebantur, dum Adelbertus Magdeburgensis Antistes, ex Trevirensi sancti Maximini cœnobio educus, litterarum studia in sua ecclesia per nostros excitabat, & Tangmarus Decanus in Hildenesheimensi eadem excolebat, ex cujus disciplina prodiit Bernwardus, qui magna sanctitatis laude illam ecclesiam administravit.

*a Sacul. 2.
Bened. pag.
848.*

§. IV.

Rei monastica status sæculo x, maxime in Gallia: ubi de Cluniacensium Congregatione, ritibus, habitu, & propagatione.

46. **Q**Uæ hæcenus diximus, manifestè probant, monachos ad conservandam restituendamve in melius reipublicæ Christianæ disciplinam non parum adjumenti contulisse. Aliquod proinde operæ pretium fuerit statum monastici Ordinis, qualis eo tempore fuerit, hoc loco exponere, ut rerum ecclesiasticarum accuratior habeatur cognitio. Labente sæculo IX, cum Nortmanni, profana & sacra omnia igni ferroque vastantes, monasteria susque deque vertissent; defecerunt in plerisque Galliæ locis monachi, qui sedibus suis fugati, miserabilem vitam palabundi agebant, dum interim sæculares homines monasteriorum reliquias avidè devorarent. Sicubi verò consistere monachi perseverarunt, multa nihilo minus passi sunt ab illis prædonibus: factumque est ut omnia Franciæ monasteria vel penitus destituta, vel alienis dominis, id est abbatibus sæcularibus, traderentur. Adeo *ut in monasteriis Deo dicatis Monachorum, Canonorum, & sanctimonialium, Abbates laici cum suis uxoribus, filiis & filiabus, cum militibus & canibus morarentur*, ut legitur in Concilio Trosleiano anni CM IX. cujus Concilii Patres hunc casum graviter lugent cap. 3 in hunc modum. *De monasteriorum*

verò non statu, sed lapsu, quid dicere vel agere debeamus, jam pæne ambigimus. Dum enim mole criminum exigente, & judicio à domo Domini incipiente, quedam à paganis incensa vel destructa; quedam rebus spoliata & ad nihilum prope sint redacta; si tamen quorundam adhuc superesse videntur vestigia, nulla in eis regularis formæ servantur instituta. Nempe quia propriis & jure sibi competentibus carent rectoribus: & dum contra omnem Ecclesiæ auctoritatem Prælati utuntur extraneis, in eis degentes, partim malevolentia, maximeque inhabiliū sibi Præpositorum faciente inconvenientia, moribus vivunt incompositis: & qui sanctitati religionique celesti intenti esse debuerant, sui velut propositi immemores, terrenis negotiis vacant: quidam etiam necessitate cogente, monasteriorum sæpta derelinquunt, & volentes nolentesque secularibus juncti secularia exercent. Inter alia verò quæ huic malo medendo remedia suggerunt Patres, primum & quasi unicum est restitutio Abbatum regularium. Nam quo modo aurum sine aurifice in pristinum & optimum non potest reformari colorem: sic & monastica vita sine regularis Abbatis providentia ad pristinum atque optimum vivendi nequit reformari ordinem. Et post multa: Censemus igitur, inquirunt, ut status monasteriorum inviolatus juxta antiquam Regula traditionem & canonum constituta servetur, & ut abbates sint religiosa persona, & quæ regularem noverint disciplinam.

47. Hæc ob oculos repræsentare visum est, ut intelligatur rei monasticæ status per id tempus, talis sanè, ut cum antea sancti Benedicti Regula ubivis Galliarum recepta fuisset ante Caroli Magni ætatem, ita ejus memoria apud homines nonnullos, qui extremo sæculo decimo & sequentibus vivebant, inveterata haberetur, quasi numquam ante Congregationis Cluniacensis institutionem in his partibus audita fuisset. In his unus est monachus Dervenſis anonymus in libello de miraculis sancti Bercharii Abbatis, ubi agens de restituta apud Dervenſes disciplina per Rodulfum Regem, hæc ^a habet. *Regula sanctissimi Patris nostri Benedicti adhuc inaudita hominibus Francorum imperii, sollertissima industria istius Principis jubar suæ claritatis plurimis infudit ecclesiis. Qui verò ipsis temporibus qualecumque præferebant monasticum schema, famosissimi quondam Luxoviensis nominis sese tuebantur consuetudine aliquanta.* Tum subdit, sanctum Odonem intulisse Regulam Floriacenti monasterio, indeque Tullum in sancti Apri, aliaque cœnobia fuisse propagatam. Eadem etiam fuit persuasio Guidonis, cujus verba Albericus, Trium-fontium in Campania monachus Cisterciensis, refert in Chronico ms. ad annum 930 in hunc modum. *Ad hæc tempora Regula beati Columbani tam in Francia, quàm in Burgundia observabatur à Nigris monachis. Sed sanctus Odo abbas Cluniacensis Regulam Sancti Benedicti primo in Cluniaco & in sancto Benedicto super Ligerim fecit observari, & exinde procedente tempore cepit ubique recipi.* Uterque auctor distinctionem Regulæ sancti Columbani à Benedictina, tamquam rem indubitam admittit: sed in hoc turpiter ambo allucinantur, quod ante sanctum Odonem in Franciæ & Bur-

a Sac. 2 Bened pag. 847 num. 9.

gundix partibus, atque adeo apud Floriacum inauditam fuisse existimant. Id enim tam veritati contrarium est, quàm quod maximè, ut ea quæ in superioris Sæculi Præfatione prima diximus, affatim demonstrant. Quod si monachus ille Dervenſis sui monasterii instrumenta perlegisset, invenisset proculdubio chartam Bertœendi^a Catalaunensis Episcopi, datam anno secundo Chlodovei tertii, id est anno DC XCII, statuentis, *ut congregatio monachorum Dervenſum & sanctimonialium ipsis adjunctarum corrigeretur secundum Regulam sancti BENEDICTI vel domni COLUMBANI.* Invenisset etiam Ludovici Pii diploma Hautonis^b abbatis rogatu editum ad restitutionem monasticæ religionis, sancientis, *ut monachi ibi degentes sub Regula sancti Benedicti vitam ducant monasticam.* Quod ad Floriacense monasterium attinet, ex Adrevaldo & Adelerio ejus loci monachis, qui sæculo IX scripserunt, sed & ex chartario Patriciacensi apud Perardum, aliisque testimoniis manifestum est, à primis illius cœnobii temporibus sancti Benedicti Regulam ibidem fuisse receptam. Ne longius argumenta repetam, nemo unus hanc controversiam melius dirimet, quàm ipse sanctus

^a *Spicil. tom. 10 pag. 629.*

^b *Sæc. 3 Benedict. part. 2 pag. 630.*

^c *Sæc. 2 pag. 164.*

^d *Num. 13.*

^cOdo, qui in sermone de translatione sancti Benedicti, hanc ait fuisse ejus prerogativam, *ut etiam remotissimos totius Christianitatis sinus radiis suæ beatitudinis illustret. Nec monachorum cohortes, subdit, ubique terrarum diffuse tantam ejus altitudinem ignorant, qui sanctam ipsius institutionem præ ceteris sectantur: ita ut etiam in ipsorum Patrum cœnobiis, qui normam sancti proposui fideliter ac religiosè promulgarunt, hanc proprii clientes eorum malint profiteri: non immerito arbitantes, quod hunc specialiter, tamquam alterum Moysen, Deus mundo prædestinavit, ut sicut ille Judæis, ita iste tam Judæis, quàm gentibus monastica legis decreta sanciret... Sic ergo huic sanctissimo Legislatore non præjudicant alii Patres, qui sanctæ Regulæ, id est observationis, munia descripserunt, sed magis, ut assertores, ejus sancita confirmant.* Atque ut videas quàm latè propagata sit sancti Benedicti institutio, in consequentibus^d ita loquitur. *Quapropter easdem illius laudes non una vox, non una congregatio, neque una urbs vel provincia proclamat: sed ubicumque sancta Ecclesia diffunditur, per tribus, per nationes, per linguas laus Benedicti frequentatur. Et ne quis dictum putet de sæcularibus, mox addit. Si enim in multitudine populi dignitas Regis est, ut ait Salomon: quantam putamus dignitatem esse istius Regis, quem tam numerosus prosequitur exercitus monachorum? Quis unquam Rex aut Imperator in tantis mundi partibus imperavit, aut ex tam diversis nationibus tantas sibi legiones condixit, quantas videlicet cujuslibet sexus & ætatis in Christi militia voluntariè juratas disponit? Qui quasi præsentem, & VEXILLUM INSTITUTIONIS sequentes, diabolicas acies viriliter infringunt.... Cum verò universi hujusce institutionis sequaces in unum coacti fuerint, quale signum apostolatus Benedicto tunc ille copiosus exercitus seipsum exhibebit?*

48. Vereor ne tam longa locorum conglobatio lectori fastidium pariat: sed illa quodam modo necessaria erat ad demonstrandum ex

ipſo Odonis teſtimonio, ſancti Benedicti Regulam in omnes Eccleſiæ partes, ante navatam ab ipſo Odone operam, fuiſſe diſfuſam, etiam in iis monaſteriis, quæ proprios legiſſatores & inſtitutores habuerunt. Neque verò hæc propagatio referri poteſt ad ſanctum Odonem : tum quia hunc ſermonem habuit ſtatim à reformatione Floriacenſis monaſterii, quod unum ex primis Cluniacenſes mores ſuſcepit : tum quia in ſola Gallia & Italia monaſteria, non tamen omnia, hanc reformationem induxit, in nulla Germania, Anglia, aliarumve provinciarum. Denique uno ampliùs ante Odonem ſæculo Benedictus Anianenſis, cooperante Ludovico Auguſto, Regulam noſtram in omni Francorum regno reſtituerat, reſtante Ardone Benedicti ipſius diſcipulo : idque evincunt indubitata iſtius ævi Conciliorum, auctorumque teſtimonia, quæ nonnulli ad primam Regulæ receptionem perperam detorquere conantur.

49. Hic nos ad alia properantes ſiſtit claræ memoriæ ^a Godefridus Henschenius, qui tamenſi hanc Regulæ propagationem à Benedicto Anianenſi in Gallia factam admittat, ſuperiorem nihilo minùs monachi Dervenſis locum ingerit, eique opponit contextum ex actis ſanctæ Salabergæ, in quibus legitur, *per Galliarum provincias agmina monachorum ac ſacrarum puellarum examina ex Regula dumtaxat beatorum Patrum Benedicti & Columbani pullulare cœpiſſe.* Tum inferit Henschenius : Potuit hoc ſcriptor iſte ignorare : potuit in ſuo exemplari habuiſſe *ex Regula dumtaxat beatiffimi Patris Columbani.* Utrum credibilius ſit, penes alios iudicium eſto. Sed hæc ſuſpicio valde inofficioſa eſt ; tum quia in omnibus iſtius vitæ exemplaribus ſancti Benedicti nomen legitur : tum quia idem probatur non ſolum ex vita ſancti Deſiderii Epifcopi Cadurcenſis, ſed maximè ex Regula Donati Epifcopi Veſontionenſis, qui Regulam ſancti Benedicti in unum cum Regula ſancti Columbani conjunxit in gratiam Juſſanenſium ſanctimonialium, quæ à ſancto Columbano inſtituta fuerant. Mitto alias probationes jam à nobis relatas non ſemel, ne lectori ejuſmodi repetitionibus nauſeam pariamus. Unum tantùm hic addimus de ſimili non quidem ſuſpicione, ſed decretorio iudicio eruditi ejus ſocii ^b ad vitam ſanctæ Bertæ Abbatiffæ Avennacenſis, ubi ipſum à vero longè reſſiſſe non alio quàm ipſomet iudice affirmare licet. Nam ad hunc locum de ſancta Berta, *Omnia autem ædificia officinarum ſanctiſſima mater, ſicut ſanctus Benedictus præcipit, circa adem Deo militantium conſtruxit, excepto molendino, &c.* Hæc verba, *ſicut ſanctus Benedictus præcipit*, incunctanter expunxit vir doctus ſub hac annotatione. Merum gloſſema Benedictini alicujus, hoc unum ſpectantis, ut crederetur cœnobium ſanctæ Bertæ ſub Regula Benedictina à principio fuiſſe. Sed videamus quo argumento id probet. A quo ſi requiram, inquit, quanam Regulæ ſuæ parte quidquam de numero vel ordine officinarum, ac nominatim de molendino præcipiat ſanctus Benedictus ; debet cum rubore fate-

^a Maii 1077

¹ pag. 277

^b ibid. pag.

115

ri, sancti Benedicti nomine nihil à se aliud cum veritate potuisse intelligi, quàm usum receptum in monasteriis tunc, cum ista adderentur à Benedictinam Regulam profitentibus. Hæc legimus non cum rubore nostro, sed non sine aliquo pudore humani errati, quod ab homine nobis amicissimo commissum nollemus. Si enim requiritur à nobis, qua in Regulæ suæ parte sanctus Benedictus agat de monasterii officinis, & speciatim *de molendino*, respondebimus utroque mentionem fieri in Regulæ cap. 66 his ipsissimis verbis: *Monasterium autem, si possit fieri, ita debet construi, ut omnia necessaria, id est aqua, molendinum, hortus, pistrinum, vel artes diversa intra monasterium exercentur, ut non sit necessitas monachis vagandi foras, &c.* Ecce officinæ monasterii, ecce molendinum in Regula expressum. Non ergo eradendum sancti Benedicti nomen ex actis sanctæ Bertæ, sed restituendum à viro æquitatis amantissimo, à quo hoc justitiæ officium exspectamus. Irrepsit etiam (ut id notem hoc loco) aliud erratum minoris quidem momenti ad vitam ^a sancti Hugonis monachi Æduensis, ubi idem suspicatur, carmen de miraculis sancti Benedicti, Paulo Warnefridi adscriptum, quemadmodum carmen de sancto Mauro, esse alterius auctoris. Hæc enim suspicio ex ipsomet Paulo revincitur, nempe ex lib. 1 cap. 26 de gestis Langobardorum, ubi hoc carmen à se conditum disertè asserit Paulus, atque ex integro refert: quod Aimoinus postea eidem tribuit in sermone de sancto Benedicto. Hæc adversum votum & propositum meum cogor de viro erudito dicere, secus quàm & illius meritum, & mea (ut cum Hieronymo ^b loquar) *humanitas poscit existimare. Sed quid faciam? veritas os referat, & invitam linguam conscium ad eloquendum pectus impellit. Verum enim invenire volumus, non tamquam adversarium aliquem convincere.*

^a April. tom.
2 pag. 770.

^b Dial. ad-
vers. Luc-
fer. cap. 7.

50. Constat itaque falli monachum Dervensem aliosque, qui de Regula Sancti Benedicti, quasi per sanctum Odonem primùm propagata, locuti sunt. Sed id nimirum sancto Odoni accidit, quod Benedicto Anianensi, qui quoddam Regulæ in Gallia restitutor fuerit, eidem primæ propagationis laus est attributa. Tolerabilius est quod legitur apud Lambecium, ubi *Ordo sancti Benedicti anno CM XII incæpisse* dicitur. Re enim vera ante id tempus unum Ordinis corpus non videbantur constituere monasteria sub institutis Benedictinis militantia: ut verò ea prærogativa Odoni tribuatur honoris causa, non leves suadent rationes, quas modò examinare juvat.

51. Benedictus Magnus quamdam Ordinis formam apud Sublacum instituere visus est, cum duodenis monasteriis à se conditis totidem Abbates præfecit sibi subiectos. At quia de continenda illa subiectione nullas leges aut præcepta dederat, hæc idea, quæ à Pachomio instituta fuerat & perfecta, penitus evanuit: & monasteria omnia ab invicem disparata, suis quæque moribus ac rectoribus distincta, vitam traduxerunt. Post annos trecentos Benedictus Anianensis

nenfis abbas, instigante Ludovico Pio, cum primus Gallicanos monachos revocasset ad pristina Regulæ instituta, concepissetque animo, ut uniformis ubivis modus servaretur, atque diversi monasteriorum ritus ad communem concentum reducerentur; omnes totius Occidentalis Imperii Abbates in unum convenire Aquisgranum curavit: qui statutis editis numero LXXII rem ad exitum perducere tentarunt. Viguit illorum statutorum usus per aliquod tempus in plerisque monasteriis, accurante potissimum Benedicto, cui multorum cœnobiorum cura generalis, tamquam majori Præfecto, commissa est. Sic eo vivente rudis idea Congregationis, sive Ordinis universalis specimen quoddam formatum est, quod post ejus obitum, accedente Nortmannorum tempestate, nullo Abbate relicto, qui totius corporis generalem curam susciperet, aboleri cœpit. Extremo sæculo nono tanta clades non solum temporalibus ecclesiarum & monasteriorum rebus, sed etiam religioni inflicta est, ut in paucis admodum locis ejus vestigia superessent. In uno sancti Savini apud Pictones monasterio quædam probabilis observationis reliquiæ perseverarunt; quæ deinceps in alia translata cœnobia, fugientem religionem denuo revocarunt. Inde quippe à Raimundo Comite Lemovicensi Rosiacum ad Crausiam ^a in pago Bituricensi religiosi habitatores; inde Aimo abbas Tutelensis ^b ab Eballo Comite; inde à Badilone Comite acciti sunt monachi numero octodecim ^c ad faciendam in Æduensi sancti Martini asceterio disciplinam: cujus institutis Berno abbas Balmenfis suos informavit. Balmâ Cluniacum deducta colonia est, ita ut utriusque loco Berno Abbatis vice præfesset, immo etiam aliis monasteriis, Masciacensi, & Dolensi apud Biturigas, Gigniacensi, Æthicensi, & Cellæ sancti Lauteni apud Burgundiones. Berno morti proximus horum locorum providentiam in duos Abbates partitus est, nempe in Widonem consanguineum suum, cui Gigniacense, Balmense, Æthicense, & Cella sancti Lauteni: & in Odonem, cui Cluniacum unâ cum aliis commissum est. Ex quo intelligitur, Bernoni nequaquam in mentem venisse propositum erigendæ Congregationis. alias horum monasteriorum curam non distraxisset in duos, citra ullum unius ad alterum respectum, nisi quod censum quemdam Gigniaco à Cluniacensibus quotannis ex quodam prædio persolvi præcepit.

52. Odo Cluniaci non solum rem familiarem magnopere auxit, sed etiam præter Masciacense ac Dolense à Bernone sibi commissa, multorum ^d aliorum regimen suscepit. In Gallia enim Auriliacense, Floriacense, Sarlatense, Tutelense, Senonense sancti Petri, Turonense sancti Juliani, Romanense in pago Lausanensi; in Italia sancti Pauli Romæ, Suppentoniense, Adventinum, Salernitanum, & Ticinense ipsius arbitrio & institutioni se subjecerunt. Illa tamen per se non administravit omnia, sed per præfectos sibi subditos, quos *Coabbatum* seu *Proabbatum* nomine appellabant. Verùm Odone ex-

^a hic pag 90^b pag. 133.^c pag. 95.^d pag. 133 et seq.

extincto eadem monasteria ad pristinam libertatem redierunt, atque adeo non loco, scilicet Cluniacensi monasterio, sed personæ, id est Odoni Abbati, propter singularem ejus prudentiam & sanctitatem submiserant sese. Id de Floriacensi palam facit Leonis Papæ VII diploma hinc ^a editum, quo Pontifex sub Odone Abbate Floriacensibus in posterum electionis libertatem asserit. Nondum ergo sub Odone absoluta fuit Congregationis seu Ordinis Cluniacensis erectio: sed neque sub Aymardo aut sub Mayolo, immo nec sub Odilone: sed tantum sub sancto Hugone abbate sexto, qui pro ea qua pollebat apud Principes & subditos auctoritate, non modò Præposituras ac Prioratus sibi subjecit, sed etiam nobiles Abbatis conditioni addixit, extinctisque (quoad licebat) Abbatum titulis, ad Prioratum (ut vocant) statum nonnullas redegit, ne se deinceps à Cluniacensis Abbatis potestate eximerent.

^a pag. 907.

^b *Vitalis.*
lib. 3. Con-
fect. Clun.
cap. 6

53. Quod ut melius intelligatur, observare convenit, ante omnem Ordinis ex variis monasteriis in unum corpus redacti institutionem, eam fuisse in nobilioribus monasteriis disciplinam; ut quælibet minores sub se haberent colonias, quæ *Cella*, *Præpositura*, *Obedientiæ*, *Prioratus*, *monasteriola* & *monasteria* passim, immo & *Abbatia* aliquando vocabantur. In illis Cellis erant Præpositi seu Decani ^b ad nutum Abbatis, qui principi monasterio præerat, amovendi: & si qui Abbates illis præficiabantur, non nisi prius habito primi Abbatis consensu eorum fiebat electio, ab eodem postea confirmanda. Qui in Cellis illis residebant, in singulos annos certum censum principi monasterio referebant, certisque diebus ad conventum indictum adesse tenebantur. Hujus institutionis duplex fuit causa. Una, ut quia crescente monachorum numero non omnes facile intra unius loci ambitum contineri poterant, in varia loca dispersi degerent sub unius Abbatis disciplina. Altera, ut cum ditescentibus monasteriis prædia, fundi, villæque complures accessissent; quo fructuosior & fidelior eorum esset administratio, majorum auctoritate consiliove provisum est, ut cultioribus fertilibusque locis monachos præficerent, & ad continendos in officio servos, gubernandosque rite colonos ecclesias ibi construerent, quas ipsi regebant. Aliquando etiam in Cellis istis degebant Canonici, Abbati subjecti. quod ex Concilii Aquisgranensis cap. 45 discimus, *ut Abbatibus liceat Cellas habere, in quibus Monachi sint aut Canonici: & Abbas provideat, ne minus duobus monachis ibi habitare permittat.* Tertiam hujus institutionis causam, eamque vulgarem asserre licet, cum scilicet Fideles aliqua prædia monasteriis primariis tradebant ea conditione, ut in ipso prædiorum loco monachi aliquot instituerentur. Quarta denique causa est, quod Abbatibus extra urbes conditis ecclesiæ in locis munitis quædam concessæ sunt ad refugium, quæ deinde Prioratus evaserunt.

54. Primam causam nobis suggerit inter alios Jonas in actis sanc-

ti Columbani, qui ^a constructo Luxoviensi asceterio atque Anagratensi, cernens undique ad penitentiae medicamenta plebes concurrere, & unius cœnobiî septa tantam conversantium cohortem absque difficultate non tenere; quamvis mente una & corde uno, tamen conversationi tantæ multitudinis incongruum, alium experimento locum querit, quem aquarum irriguitas adornabat: aliudque monasterium construit, cui Fontanas nomen indidit: deditque gubernatores Præpositos, de quorum religione nihil dubitabatur. Hoc in loco vides Præposituram illam monasterii nomine donatam: contra quàm nuperus scriptor temere asseruit, Prioratus nusquam hoc nomine fuisse donatos, nisi qui ab origine abbatiæ fuerint. Posteriorem ejusmodi institutionis rationem explicat Browerus in Antiquitatibus ^b Fuldensibus. Quàm verò monachi illi in Præposituris degentes Abbati subjeçti esse deberent, statuit post Carolum M. Eigil abbas Flaviniacensis in litteris suis de conditione Corbiniacensis Præposituræ in tomo superiore relatis ^c, ut semel in anno singuli qui sacerdotali seu levitico funguntur officio, per singulas hebdomadas representent se Flaviniaco, ibique sibi commissum celebrent officium: quo expleto nemo eorum ad Cellam Corbiniacensem regredi audeat, donec ab Abbate loci ipsius & à fratribus probatâ ejus vitâ in timore sancto sui que propositi voto, impetur regressus. Sed & singulis annis variarum Cellarum Præpositi in princeps monasterium conveniebant, stituri sese Abbati & conventui, ut vel ab ipso emendarenur, vel revocarentur, & censum annum persolverent, alii ad res sacras, alii ad cellarium, alii ad libros, alii ad facta tecta reficienda. Hæc Capitula generalia procedente tempore appellata. Abbatiæ quin etiam seu abbatiolæ quædam primariis monasteriis nonnumquam subjeçtæ erant longe ante sanctum Odonem: qualis fuit Forestensis, quæ Centulensi; Tusonivallis, quæ Dionysianæ; Gellonenfis, quæ Anianensi; Herienfis, quæ Gemeticensi; Duserensis, quæ Fontanellensi; Glannafolienfis, quæ Fossatenfi olim subjacebant. Quædam eo nomine afficiebantur, quæ Abbates non habebant, sed tantùm Præpositos cum monachis: quædam Abbatem habebant, sed sine monachis cum uno aut altero clericulo, quales Remensis sancti Sixti Abbatiæ, & sanctæ Mariæ apud Compendium. Sed hæ veræ abbatiæ non erant, at sacerdotia simplicia; Abbatiæ aut abbatiolæ nomine donata. In illis abbatiis subjeçtis, quæ abbatiæ dignitate gaudebant, nonnisi prævio superioris abbatis & monasterii consensu electio fiebat, aliquando ex solo gremio monasterii principis, ut Alciacensis ^d apud Morinos ex Sithiensi seu sancti Bertini. Subjeçtiones illæ, aliæ ex conditorum, aliæ ex possessorum voluntate inductæ sunt. Quin etiam Sanctimonialium abbatias quædam virorum monasteria subditas habuerunt. Sic Amalfridus, vir inclitus, monasterium Hunulficurtense in pago Cameracensi, ubi filia ipsius Auriana Sanctimonialium ^e abbatissa erat, sancto Bertino Abbati Sithiensi tradidit, eo tenore, ut ipse Amalfridus, dum viveret, locum per precariam habe-

a num. 17.

b Browerus. lib. I cap. 7

c pag. 241.

d Sacrl. 3. part. I pag. 295.

e Ibid. pag. 115.

ret, & post suum obitum & filia ipsius Aurianæ, Bertinus, ejusque successores eum liberè possiderent.

55. Ex his intelligimus, nihil, aut certè parum mutationis in monastici Ordinis regimine primitus à Cluniacensis abbatia institutoribus accidisse, cum nonnisi Cellas ab initio subjectas habuerit, quarum principes fuerunt Silviniacensis, Celsinianensis, tum B. Mariæ de Caritate, & sancti Martini à Campis. Apud Caritatem ad Ligerim monachi supra centum habitabant, teste Udalrico in Præfatione Consuetudinum Cluniacensium. Quia verò pedetentim ob insignem loci religionem Cellarum numerus & monachorum magno opere accrevit, magnum quoddam ex his corpus conflatum est, Ordinis Cluniacensis titulo decoratum, qui titulus etiam Majori-monasterio concessus est, aliisque monasteriis præcipuis. Sub Sancto Hugone multum amplificata est illa Cluniacensis dignitas, cum abrogato multis in locis abbatum titulo & potestate resecta, soli Præpositi (Priores vocant) eorum loco substituti sunt : & quæ Abbatia in societatem illam veniebat, Cluniacensem *Archiabbatem* (ita Gaufridus in Vita Bernardi Tironensis, aut potius Bernardus ipse improbando appellat) agnoscere compellebantur. Hanc verò subjectionem cum Sithienses sancti Bertini monachi sibi imminere cernerent, Cluniacensium jugum omnibus modis (quod pertinacissimæ litis materiam dedit) excutere curarunt. Hujus litis occasio nata est ex Lamberti Abbatis Sithiensis secessu Cluniacum sub Hugone : cui cum Abbatiam, quam sponte abdicare volebat, ordinandam offerret, ut Cluniacensis monachus existeret ; rogante Hugone, ^a *propriam compulsus est repetere abbatiam*, eo pacto, ut sub Hugonis obedientia reliquum vitæ exigeret, quod Sithienses omnimodis detrectarunt. Hactenus nihil quod Ordinem proprio dictum, ab antiquiorum cœnobiorum moribus diversum constituat, in Cluniacensibus deprehendimus : cum ipsi nec sua quotannis comitia generalia, nec annuos Visitatores haberent, sed ad præscriptum Abbatis Cluniacensis omnia gererentur : Novitii & Professi ab eo susciperentur ; amoverentur ad ejus nutum ^b Cellarum Præpositi : nullis denique certis legibus generalis administratio contineretur. Quippe Consuetudines Cluniacenses, quas primùm Bernardus, deinde Udalricus monachus tribus libris digessit, ritus ad res sacras & ad bonum regimen Cluniacensis monasterii continent, non verò leges ad communem totius corporis directionem. Hic vivendi modus ex illis ritibus constans vocabatur olim ORDO. Unde Ordo ^c *Cluniaci* vocatur à Guillelmo Gemeticensi, sicut Ordo ^d *Majoris-monasterii*. Et quia omnia fere monasteria ejusmodi ritus sensim admiserunt arbitrio suo ; hæc Ordinis Cluniacensis dicebantur, tametsi Cluniaco nullatenus addicta.

^a *Spicil. tom. 6 pag. 448 & seq.*

^b *Bibl. Clun. col. 576 a*

^c *Guillelm. Gemet. lib. 8 cap. 32.*
^d *lib. 7 cap. 37.*

56. Ceterum Cluniacensibus, etiam à tempore sancti Hugonis, alio modo Prioratus subjecti fuerunt, alio modo Abbatia illæ, quæ

Abbatibus monasteriive Cluniacensis *ordinationi datae seu commissæ* erant, ut loquuntur Paschalis^a & Callistus^b uterque secundus. Prioratus quippe à Cluniaco, veluti membra à corpore, absolute pendebant: Abbatia verò Cluniaci *ordinationi*, id est ritibus & institutis, adeoque modo vivendi Cluniacensium addictæ erant, sed non eodem modo, neque eisdem conditionibus. quod exemplis declarandum. Priores Cluniaco sub Hugone submissæ sunt Abbatia, sancti Martialis Lemovicensis anno M LXII, Gordiniacensis & Crespeiensis sancti Arnulfi post annos tres, sancti Ægidii anno sequenti, & Lezatensis anno M LXXIII. Ademarus Vicecomes Lemovicensis Abbatiam S. Martialis Hugoni tradit eo pacto, ut deinceps Abbates habeat, *quos eidem loco tam ipse Hugo, quam successores ejus præferent.* Simon Crespeiensis Abbatiam S. Arnulfi, *ut omnino subjecta sit vobis, inquit, & ut Abbatem de vestris monachis eligatis.* Almodis Comitissa Abbatiam S. Ægidii, *ita ut potestas, & districtio, & ordinatio Abbatum & monachorum, & eorum quæ soliti sunt tenere, in domni Hugonis Abbatis & successorum ejus potestate consistat.* At insignis præ ceteris est charta de Lezato. Cùm enim illud monasterium provinciæ istius Optimates, in quorum potestate erat electio, monachos remissiores ad pristina instituta revocare vellent; ejus rei gratiâ Hugonem precibus convenerunt, *ut loco subveniret, qualiter ad Dei servitium restauraretur.* Negavit ille se id facturum, nisi ipsi Abbatis electionem ejusque successoribus permetterent, *quamdiu Cluniacensis locus in monastica religione vigeret. Hoc autem ideo se facere dicebat, ne in vacuum ipse laboraret, & semel recuperatus locus in pejora laboretur.* Optimates verò id concedunt, *quamdiu Cluniacensis locus religionem monasticam secutus fuerit.* Hæc itaque prima erat in illis abbatibus prærogativa, quam Hugo in illis exigere solebat, nempe Abbatum electio pro se & successoribus suis: id est ut Abbatum illis in locis electionem præcederet ipsius consensus, aut certè confirmatio subsequeretur. Deinde ut Abbas electus Cluniacensi Abbati subjectionem profiteretur. Denique ut si quando Abbas Cluniacensis in illas Abbantias veniret, abbates horum locorum suam sedem illi cederent. Hæc omnino jura in commissas sibi Abbantias Cluniacenses Rectores sibi vindicare contendebant, maximè quamdiu Cluniaci vigeret disciplina regularis, quæ una erat illius subjectionis causa, secus quàm in Prioratibus. Discrimen subjectionis Prioratuum & Abbatiarum suggerunt Pontifices in suis diplomatibus. Paschalis II statuit, *ut in omnibus Prioratibus & Cellis, quibus tempore Concilii Arvernensis per Urbanum II investitus fuerat Abbas Cluniacensis, nullus umquam futuris temporibus Abbatem ordinare præsumat.* tum ejusmodi Prioratibus & Cellis enumeratis hæc subdit: *Abbatias verò, quæ tuæ, tuorumque successorum ordinationi prædecessor noster Gregorius VII Papa commisit, nos quoque committimus, videlicet Virzelay, &c.* Idem discrimen interponit Callistus^c II. Sed ante eum Galasius^d item secundus

a Biblioth.
Clun. col.
523
b Bullar.
Clun. pag.
39.

c Ibid.
d Biblioth.
Clun. col.
1818.

hanc *commissionem* ita explicat, *ut per industriam*, inquit, *vestram religionis status in eis Abbatibus conservetur*. quod totidem verbis repetit Innocentius ^a III. Non ergo is erat illius attributionis scopus, ut Abbatia illa à Cluniaco absolutè penderent: sed ut *illibatus religionis status per industriam Abbatis Cluniacensis ibidem conservaretur*. Quod pertinet ad Abbates istorum locorum, non omnes Abbati Cluniacensi subjectionem promittebant. Insignis est hanc in rem locus in litteris ^b Eugenii Papæ III, qui cum monachos Cluniacenses ex monasterio sancti Martini de Campis in ecclesiam sancti Petri apud Abbatis-villam induci curasset; Abbatem nihilo minus ibidem institui, atque omnino *liberum & absolutum* esse voluit. Unde Sugerio hac de re scribens, *Per presentia*, inquit, *tibi scripta mandamus, quatinus Priorem Abbatis-villæ in Abbatem LIBERUM & ABSOLUTUM ibi statuere, & octo Fratres ecclesie sancti Martini de Campis ejus societati studeas deputare: ut exemplo bonæ conversationis eorum, qui minùs honestè sapiunt, ad divinum officium provocentur*. Fatendum est tamen, plerosque Abbates ex illis locis, qui Cluniacensibus commissi erant, hanc subjectionem professos fuisse. Id exemplo probat Goffridi ^c Abbatis Vindocinensis epistola ad Hugonem Cluniacensem, apud quem is de quodam Abbate Cluniacensibus addicto, nomine Henrico, conquestus, ita subdit: *Ambo filii vestri sumus, ille quidem ORIS PROFESSIONE sed ego cordis devotione*. Alia istius subjectionis capita illustrantur ex libro IV historiae ^d Vizeliacensis: quem locum *Cluniacenses, longe post exorti, per subreptionem sibi vindicare nisi sunt, assensum quidem primum, deinde verò jus electionis sibi arrogantes*. Et in consequentibus ^e, cum Stephanus Abbas Cluniacensis Vizeliacum adire vellet; omnem ipsi honorem exhibiturum se ultro promisit Willelmus Abbas Vizeliacensis, id est exceptionem cum sollempni processione, procurationem in hospitio, locum in Capitulo & in refectorio: sed hoc tamen excepto, quod *collata sibi sede non cederet*. quæ omnia respuit ille præ hac prærogativa, quam sibi illic competere arbitrabatur, tamquam in Abbatia Cluniaci ordinationi commissa. Ex his intelligitur non omnes ejusmodi Abbacias ad Ordinem Cluniacensem fuisse penitus & absolutè redactas etiam tempore sancti Hugonis, sed tantùm sub certis conditionibus, quæ diversæ fuerunt pro tradentium voluntate, ut mox explicuimus.

57. Prima quæ verum Ordinis nomen meruit Congregatio Cisterciensis, à principio Abbacias habuit certis regulis ac legibus communibus invicem confœderatas, quæ suos Visitatores habebant, sua quotannis comitia generalia: quod ejus familiæ exemplo Petrus Venerabilis etiam in Cluniacensem inducere tentavit. Ita sensim in eam amplitudinem, qualis postmodum cum orbis stupore & admiratione visa est, crevit illa celeberrima congregatio Cluniacensis, cujus *professores ubique gentium pæne dispersi, locupletes in saculo, & splendidissimæ religionis in Deo exstiterunt* ^f, ut scribit Willelmus Malme-

^a *Ibid.* col. 142.

^b *Chefiri* to 4 p. 101.

^c *Geff. Vin-* doc 169. *epist.* 1.

^d *Spiril.* to. 3 p. 570.

^e *Ibid.* p. 643.

^f *Vvil. Malme.* in lib. 2. de *Pontif.* cap. 2.

burienſis. Quantum verò decoris & ornamenti Eccleſiæ iſte Ordo, quantum ad excitandam in perditiffimo ſæculo religionem ac pietatem contulerit, quot viros pietate ac doctrina celebres protulerit, non facile eſt æſtimare: tametsi in his actis dedimus operam, ut magnis illis viris ſuus honor, quatenus ex relictis ejus ævi monumentis nobis licebat, ac debita recte factorum commemoratio tribueretur. Quod ut faciliùs præſtare poſſemus, Cluniacum ante annos duos profecti ego ſociuſque noſter Michael Germanus, omnia quæ in rem noſtram facere videbantur, monumenta & documenta perluftravimus, R. P. Priore Joachimo *Leſtinois* benignè annuente, cum ceteris venerabilis iſtius loci aſcetiſ.

§3. Qualis fuerit à primordiis Cluniacenſium diſciplina, longiùs eſſet proſequi hoc loco. Quoddam ejus ſpecimen exhibemus in Elogio ſancti Odonis. Ritus iſtos ab Euticio ſeu Eutychio Abbate acceptos dicit Johannes, id eſt à Benedicto Abbate Anianenſi, qui eos à priſcis veterum monachorum inſtitutiſ hauſerat. Quædam nihilo minus in Cluniacenſibus notarunt non ſolum Ciſterciènſes, ſed etiam Caſinateſ monachi, uti ex eorum ad Teutonicos epiſtola diſcimus, quam reperimus in Bibliotheca Baſileenſi. In hac epiſtola Caſinateſ aiunt ſe à Teutoniènſibus monachis interrogatos *de ſua converſationis & inſtitutionis conſuetudine, id unum reſpondere poſſe, quod magiſtram in omnibus ſequantur Regulam beati Benedicti;* neque pro aliqua aliena, novaque conſuetudine ab ejus tramite deviare velint. ſe quidem laudare ac probare, *ſi aliquid in monaſterio tolerabile additur ex alienis ritibus, ſic tamen ut inſtitutio Regule non amittatur.* Scilicet ſicut apud nos, inquit, & ubique terrarum, quarum ad nos fama pervenit; *multæ variaque conſuetudines, cum Regula non diſcordantes, ex utraque parte maris recipiuntur. Aliam enim Teutonici monachi, aliam Italici, aliam Franci, aliam alii ex iſta parte maris habent complurimi. Similiter ex illa parte aliam jam Conſtantinopolitani, aliam Antiocheni, aliam Alexandrini, aliam illi & illi: omnes tamen bonæ ſunt & utiles.* Hæc verba (ut id obiter obſervem) notatu digna ſunt, ex quibus ſancti Benedicti Regulam ex utraque maris parte, id eſt non modò apud Britannos, Teutonicos, Italos & Francos: ſed & apud* Conſtantinopolitanos, Antiochenos & Alexandrinos vigiſſe, licet ſub diverſis ritibus, intelligitur. Tum ſubdunt Caſinateſ quæ ad propoſitum pertinent. *De quibus tamen præ ceteris ſpecialiùs nobis ſcripſiſti, de tonſura ſcilicet & habitu Cluniacenſium, breviter reſpondere poſſumus, quia nec nobis placent, nec cuiquam qui regulariter vivere volunt, jure placenda ſunt. Videntur enim omnino contra Regulam. Si verò de noſtra tonſura & habitu queritiſ, nos in utroque vobis concordare ſciatiſ. Addunt in fine nimis operoſum fore, ſi ad eos omnes ſuæ conſuetudines perſcribantur: ſed ſi ſe auctores audiant, mittant unum de ſuis ingenio præditum, qui per annum integrum commoretur ad explorandas loci conſuetudines. Haſ verò, aut certè earum ſimiles, cum prædicta epiſtola exhibemus in tomo IV*

* Confer
ſit. v. 2. um.
47.

Analectorum, quas cum aliis in fine Sæculi IV editis conferte non pigebit. Nec certè otiosum erit hoc loco exponere, qua in re sita essent Casinentium & Teutonicorum de ^{Casiner} ~~Casiner~~ querelæ de ritibus vestibusque monasticis, & de tonsura.

59. Tria sunt instituti nostri vestimenta propria, tunica, cuculla, scapulare. Tunica ad talos defluit, albi passim coloris ante annos octingentos, ut in variis Rabani, aliorumque iconibus observavimus, atque etiam in *Rituale* Anianensi. Et ratio sanè id postulabat; quandoquidem tunicam, quæ cuti proximè adhærebat, (nam lanæ interlæ præter Regulæ auctoritatem postea concessæ sunt) cùm sapius lavari ad munditiem exigeret; potius ex lana candida, quam ex nigra fieri congruum erat. Scapulare, ita dictum, quod *scapulas præcipuè tegat & caput*, ad laborem, qui corpore exercetur, à sanctissimo Legislatore concessum est: cuculla, summa vestis, cum operimento capitis, undique corpus & brachia obvolvitur. Utraque nigri semper coloris fuit: unde monachi *nigri* appellati; Cistercienses verò *albi*, quòd cucullam candidi coloris nigra prætulerint. Una fuit penes monachos nostros in duplici hac veste formæ diversitas, in scapulari inquam, & cuculla.

60. Antiquiorem nullam vidimus scapularis formam, quàm quæ apud Browerum depicta est in lib. 2 Antiquitatum Fuldensium. Stricta vestis hæc, capitium habens acuminatum, brachiis fere nudatis, ut quoddam colobii genus, defluit tantùm ad renes, zonâ super tunicam præcinctâ. Ejus formam meliùs repræsentabit pictura superior, ex Browero accepta, exhibens Candidum & Modestum, Fuldenses monachos sub Rabano: cui alteram tabellam subjungimus in specimen veteris cucullæ. In priori tabella cernitur germana veteris Scapularis forma. Eamdem apud Casinates sæculo octavo in usu fuisse inde colligitur, quòd Sturmius, Fuldensis Abbas primus, vestium formam genulque vivendi à Casinensibus monachis mutuatus est, ut ex S. Liobæ actis constat. Ejusmodi scapulare viderat auctor Apologiæ pro Henrico IV Imperatore. *Vidimus nos aliquando, inquit, vestem cucullatam, parvam quidem, sed ita moderatam, ut desuper usque ad renes tantùm deflueret, & utrimque usque ad humerorum confinia pertingeret. qualis certè forma atque mensura propriè dicitur Scapulare, quod monachis propter opera tantùm assignatur ex mandato Regulæ.* Processu temporis multum variavit vetus illa Scapularis forma: & cum primitus totum corpus ad renes solum usque ambiret, postea fere ad talos protensa est, divisa ex utroque latere: ita nihilo minùs ut ex utraque parte retinaculis duobus pars anterior cum posteriori conjungeretur. Hanc formam Cartusiani, à majoribus nostris acceptam, hætenus retinent: atque ob eam causam istud vinculum, quo duæ Scapularis partes simul constringuntur, *Vittam sancti Benedicti* in suis Statutis appellant. Hanc vittam uni è nostris retinuerunt sub extrema tempora monachi Congregationis Casalis-Benedicti.

61. Non una fuit etiam pro diversis locis & temporibus Scapularis appellatio. Jam inde à sæculo nono Smaragdus Scapulare *Cucullam* nuncupavit in Regulæ caput 55. *Cucullam dixit ille, nempe sanctus Benedictus, quod nos modò Cappam: quod verò dicit Scapulare propter opera, nos modò dicimus Cucullam.* Eodem vocabulo utitur Sigebertus in libro de unitate Ecclesiæ pag. 120 editionis Basileensis anni 1566. *Propter opera tantùm constituit sanctus Benedictus alteram cucullam, quæ dicitur Scapulare, eo quod ejusmodi vestis apta sit caput tantùm & scapulas regere.* Rectiùs Apologista Henrici IV *parvam cucullam* appellat, ad vitandam ambiguitatem & obscuritatem, quæ maxima nata est apud posteros ex ejusmodi nominum confusione. Ex his explicatur locus Ardonis in vita^a Benedicti Abbatis Anianensis, ubi *cucullæ* nomine Scapulare, & *cappæ* vocabulo cucullam intelligit. Et cucullam quidem, id est Scapulare, quæ priùs usque ad talos pendeat, ad uniformem modum reduxit instar Casinensium & Fuldensium, *ut non amplius à duobus cubitis excederet mensura, vel usque ad genua pertingere posset.* Hæc est parva cuculla, de qua Henrici IV Apologista. Postea tamen rediit ad priorem mensuram Scapulare: sed tamen receptum cucullæ vocabulum retinuit apud nonnullos. Agnovit hanc varietatem

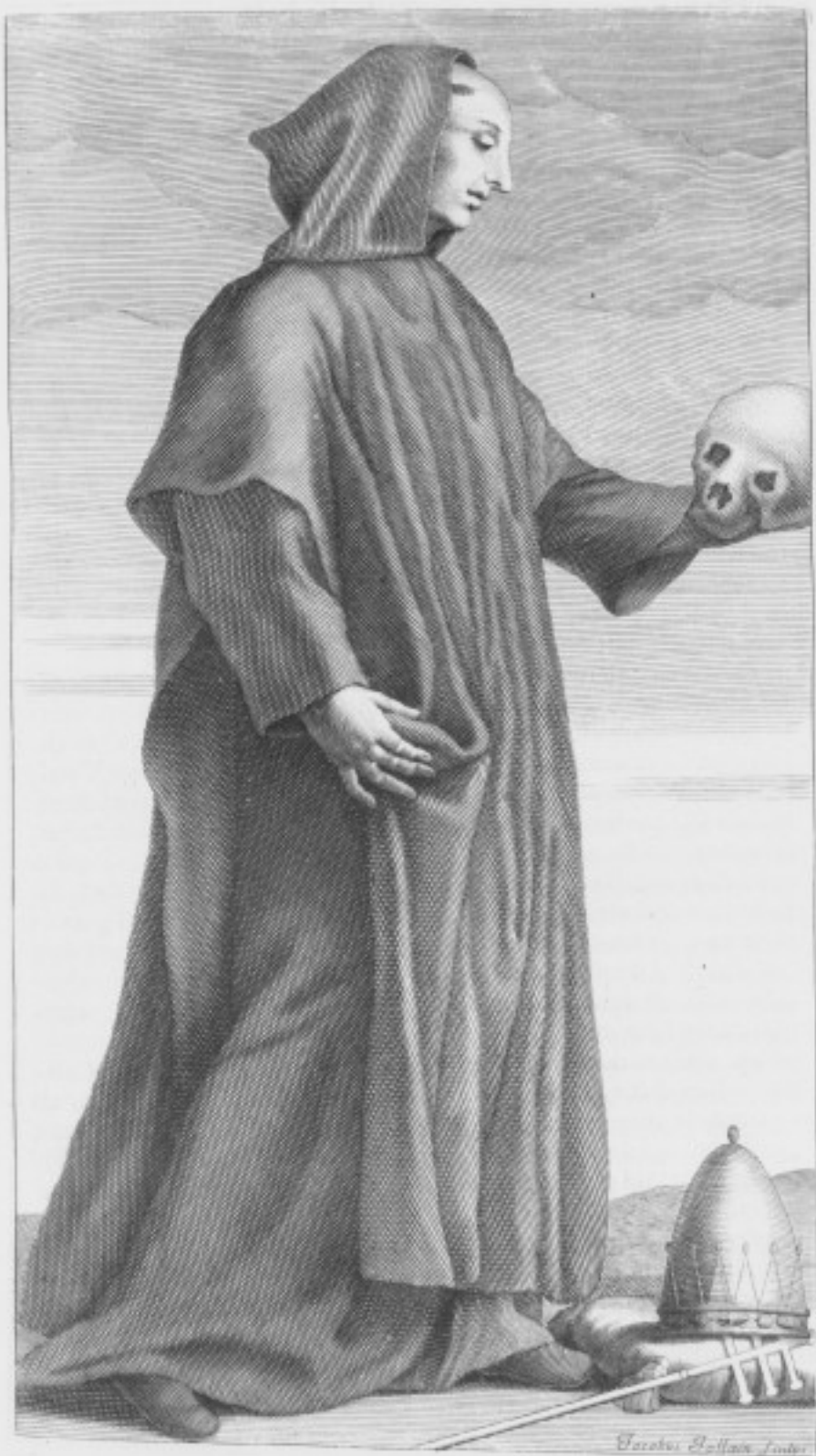
^a Sac. Bened.
ro. 1. p. 213
n. 52.

tem Clemens Papa v in litteris , quas de statu monachorum edidit in Concilio Viennensi : ubi ad vitandam ambiguitatem declarat , se *cucullæ nomine intelligere habitum longum & amplum , sed manicas non habentem* , quod est Scapulare : *nomine vero floci habitum , qui longas & amplas habet manicas.*

62. Hæc est nostra cuculla , cujus antiquam formam exhibet posterior tabella Fuldenfis , quâ legatio , ad Ludovicum Pium impetrando novo Abbati destinata , ob oculos ponitur , ab ipso Candido (cujus superius mentio facta est) expressa , uti & prior. Cuculla non adeo ampla , manicis sat strictis , capitio in acumen desinente , & ad pectus magis aperto ; cetera totum corpus ambiens ad talos usque. Nullum cucullæ usum apud Casinates tempore Theodemari Abbatis , id est ante sæculi noni exordium , fuisse probat Pauli Diaconi epistola ad Carolum M. ubi cucullam alio nomine *Casulam* vocat. *Cucullas autem* , inquit , *ideo non habemus , quia majoris sunt pretii.* Postea tamen Casinatibus hæc vestis restituta est , qualem describit Angelus de Nuce in Notis ad illam epistolam , his verbis. Codex sancti Angeli ad Formas , in archivo Casinensi asservatus , exhibet imaginem Desiderii Abbatis cucullati , talari scilicet vestimento , undique clauso , nec admodum sinuoso , manicis non amplis : & hæc planè per ea tempora cucullæ forma. Ab hac descriptione non recedit Apologia Henrici iv. *Cuculla dicitur vestis cucullata propter cucillum , qui est capituli operimentum. Igitur cuculla est tunica talaris , & cucullata , atque manicata , habens speciem crucis per quatuor partes extensa.*

63. A prisca illa cucullæ & scapularis forma Cluniacenses deservisse conqueruntur Casinenses in præmissa epistola ad monachos Teutonicos : sed qua in re hoc discrimen situm esset , non explicant. Verùm id facile intelligemus comparando Cluniacensium tum scapulare , tum cucullam cum Casinensi habitu , qualem superius repræsentavimus. Apud Cluniacenses à primordiis scapulare *cuculle* nomine insignitum fuisse patet ex Udalrico , in cujus tribus libris nulla usquam *scapularis* mentio , sed tantùm *cucullæ* & *floci*. Cluniaci ad nostra usque tempora perseveravit in vulgari etiam sermone *cucullæ* acceptio pro scapulari. Porro Cluniacensis Scapularis primariam formam discimus ex forma Scapularis sancti Mayoli , quod Silviniaci ab ipso relictum aliquando vidimus. Ejus exemplum ex panno accuratè fieri mandavit reverendissimus Pater Petrus Simon , Superior generalis Cluniacensis Congregationis strictioris observationis ; idque nobis commodavit ad repræsentandam formam illius scapularis : quod latum est tribus , longum quatuor pedibus cum uno pollice , præter capitium acuminatum , quod uno pede in quadrum constat , sed sine vitta. Ejus specimen in æs incidi curavimus , prout sequitur in pagina sequenti.

64. Flocus vestis superior , etiam Novitiis apud Cluniacenses communis erat , cuculla seu scapulare solis Professis , teste Udalrico in lib. 2

Jacobus Bellin Linc.

cap. I, ubi de Novitiorum diversitate. *Vestis eorum nostra debet omnino similis esse, præterquam quod quamdiu erunt absque benedictione, quo vocabulo professionem intelligit) solâ cucullâ carebunt. & capite sequenti: Postea capellum froco eorum assuitur, ne qua notabiles dissimilitudine nobiscum conversantes videantur.* Jam verò quando professionem emittebant, Abbas capellum auferebat de froco, quem Professi absque caputio gerebant. Audiendus hac de re Bernardus, Casinensis sæculo XIII Abbas, cujus verba huc adscribimus ex commentario in Regulæ cap. 55. *Puto scapulare dictum à scapulis, eo quod scapulas tegat: & usque hodie tam Casinenses, quàm Cistercienses, habitum caputiatum, à scapulis ex utraque parte dependentem, Scapulare appellant. Sed Casinenses idem scapulare sub brachiis circa medium corporis, quasi ad locum cinguli, sutum, quasi ad mensuram medii palmi de consuetudine claudunt. quod scapulare, quando operantur, ne opus impediatur, desuper cingunt: sine quo etiam scapulari, vel cuculla manicata, non se sacris vestibus ad explenda divina officia induere debent. Illud insuper scapulare benedicitur ab Abbate, quando monachus proficitur. Atramem Cluniacenses & Ultramontani monachi scapulare illud CUCULLAM appellant, & desuper vestem manicatam SINE CAPUTIO gerunt, quam vestem FROCUM vulgariter dicunt. Puto autem quod Cistercienses ad fontem recurrerunt Casinensem, & ab illo tam vocabulum, quàm figuram utrique traxerunt scapularis & cucullæ.*

65. Ex hoc Bernardi testimonio intelligimus, primo Cluniacensium habitum, etiam sæculo XIII, à Casinensi diversum fuisse, diversam item ejus appellationem. Vittam habebant in scapulari Casinenses, non Cluniacenses: & quod illi *Scapulare*, hi appellabant *Cucullam*, eumque proprium monasticæ professionis habitum reputabant. Deinde Casinensium cuculla caputio prædita erat, non verò Cluniacensium frocus. Et amplior sine dubio erat apud hos frocus, quàm apud illos cuculla. Cistercienses à Casinensibus non colorem, sed formam vocabulumque cucullæ & scapularis, excepta vittâ, acceperunt; qui cum Cluniacensium frocos repudiasse perhibentur, non cucullas, sed amplas frocorum manicas & sinuosum ambitum abjecisse censendi sunt, caputio retento, quod Cluniacenses deposuerant, teste Bernardo Casinensi.

66. Eadem erat apud Teutones seu Germanos, atque apud Casinenses Benedictini habitus forma. Quapropter cum Cluniacenses ab ea recessisse animadvertissent, atque etiam à tonsuræ forma; litteris hac de re consuluerunt Casinenses, quorum responsionem superius retulimus. Quid illi in Cluniacensium tonsura reprehenderint, non liquet. Eadem erat quondam Benedictinorum nostrorum tonsura: sed diversa corona. Qui nullis Ecclesiæ Ordinibus insigniti erant, solam tonsuram: Diaconi & Subdiaconi minorem, quàm Sacerdotes, coronam præferiebant: ut in Candidi & Modesti (quos Presbyteros fuisse non puto) effigie advertere licet, quorum minor est corona, quàm eorum, qui in secunda tabella exhibentur. Etsi vero

Benedictini nostri Germani priscum Ordinis habitum ferme integrum ac genuinum, & ubique uniformem retinuerint; paullatim nihilo minus Cluniacensium ritibus assuefacti sunt, auctore potissimum Willelmo Hirsaugiensi Abbate, qui hos ritus in scripta redigi ab Udairico postulavit, iisque usus est ad concinnandas monasterii sui Consuetudines, Cluniacensibus omnino consimiles, quas in quibusdam Germaniæ Bibliothecis invenimus. Earum Præfationem habes in Analectorum tomo iv. Quin etiam apud Italos monachi Casaurienses eandem scapularis formam admiserunt, ut palam fit ex effigie Abbatis Casauriensis, quæ initio Chronici ejusdem loci exstat in Spicilegii tomo quinto, ubi eadem, quæ Mayoli, Scapularis forma cernitur.

67. Hæc dum fusè persequimur ad res nostras illustrandas, nullo modo detractum volumus Cluniacensium nostrorum splendori & existimationi: quam è contrario pro modulo tueri, & amplificare, & optamus, & conamur. Et merito sanè: cum ex illo fonte in pleraque Galliæ cœnobia fluxerit rediviva religio, quæ magna Ecclesiæ utilitate ad sæculares etiam clericos propagata est. Singula hîc monasteria, quæ salubres illas leges acceperunt, recensere non vacat: hæc in singulorum Abbatum Elogiis exsequemur. Præcipuum ex illis monasteriis est Floriacense, ex quo eadem observatio fluxit ad Tullenses sancti Apri, Dervenenses, Cellenses, Carnutenses sancti Petri; ac demum in Anglicanas ecclesias per Oswaldum & Odonem Floriaci institutos, per quos Anglicana ecclesia in antiquum decus restoruit. Hi fructus sunt sacri Ordinis Cluniacensis: *hinc a effusa spiritualium virtutum nardo, impleta est tota mundi domus ex odore unguenti, dum religionis monasticæ fervor, qui illo tempore pæne refriguerat, illorum virorum exemplo studioque recaluit. Gallia, Germania, transmarina quoque Britannia hoc testatur: Hispania, Italia, totaque Europa fatetur, plena monasteriis ab eis aut fundatis, aut ab antiquo senio reparatis. Sed quid aliquas mundi partes enumero? cum de nostro ultimo Occidente usque ad ipsum Orientem fama hæc pervenerit, nec aliquem Christiani orbis angulum latuerit.* Ita Petrus Venerabilis, qui & in alio loco ^b scribit, Cluniacum factum esse à sui principio, *non solum externorum hospitium, non tantum confugientium asylum, sed (ut sic loquar) publicum reipublica Christianæ ærarium.* Hos autem præclaros fructus referre debemus acceptos in primis post Bernonem Odoni, Aymardo, & Mayolo sanctissimis Abbatibus monasterii Cluniacensis; eorumque successoribus Odiloni potissimum & Hugoni, quos Ecclesia universa debito cultu veneratur.

68. Præcipuus ex Mayoli discipulis fuit Willelmus, qui & ipse specialem quamdam familiæ Cluniacensis lineam constituit, præfectus variis monasteriis, ad meliorem frugem ab eo adductis. Præcipua sunt Divionense sancti Benigni, Parisiense sancti Germani, Fiscamense, Mettense sancti Arnulfi, Vizeliacense, Tullense sancti Apri,

^a Petr. Venerabilis. lib. 1. de mirac. cap. 9.

^b Ibid. lib. 4. epist. 37.

atque etiam Fructuariense, quod in Italia ipse erexit. adeo ut *tam monasteria, quàm Cellulæ circiter quadraginta, fratres plus mille ducenti* sub ejus magisterio militarent, à Cluniacensi familia discreti. Tantum valuit Mayoli in Willelmo pia institutio!

69. Verùm præter Cluniacensem sobolem non deerant etiam alibi religiosæ congregationes piè ac laudabiliter viventes: quas inter censenda est Gorziensis, quæ sub Einoldo primùm, deinde sub Johanne Abbatibus piissimis miros profectus fecit, & viros illustres protulit complures, de quibus Acta ipsius Johannis hîc fidem faciunt. Inter primos censendi sunt Humbertus, primùm Virduni ad sanctum Vitonum reclusus, & quasi primus Johannis institutor, dein Gorziensis monachus, ac demum Abbas Tulli Leucorum ad sanctum Aprum: & Fredericus Adalberonis Mettensis Episcopi patruus, ad regimen cœnobii sancti Hucberti promotus; atque Odilo Stabulensis tandem Abbas, pro sancto habitus.

70. Eodem etiam tempore Treviris apud sanctum Maximinum reffloruit Benedictina religio: quo ex loco multi Abbates ad varia loca reformanda seu instituenda educi, Sandratus ad Gladbacense, Ramwoldus ad Ratisponense sancti Emmerammi, Hartwicus ad Tegernense, & alii ad alia cœnobia: quidam etiam ad missiones sacras & episcopales sedes assumti sunt, ut Adalbertus ad conversionem Rufforum, dein Magdeburgensis Archiepiscopus primus; & Ogo seu Hugo ad sedem Leodicensem. Ibidem monachus fuisse videtur Remigius ille Trevirensis cœnobita doctus; ad quem tres Gerberti epistolæ, an Abbas ille Mediolacensis apud Trithemium^a. Tempus nos deficiet, si eodem modo cetera Germaniæ monasteria, in quibus disciplina viguit, commemorare velimus, Augiense, Sancti-Gallensi tunc æmulum, Einsidlense, sancti Emmerammi, Weissenbrunense, Laurishamense, & Hirsaugiense: ex quibus viri dignitate & virtute præcipui, de quorum nonnullis jam superiùs facta est mentio, prodierunt. Uni instar omnium erunt Notkerus Balbulus ex sancti Galli, Wolfgangus Ratisponensis Episcopus ex Einsidlensi, Anno Magdeburgensis ex Augiensi, Tuto Ratisponensis ex sancti Emmerammi. Sed longiùs nos impetus evehit, provocante materia: ad alia transcamus.

^aTrithem in
Histor. Hir-
saug.

§. V.

Ecclesiarum & monasteriorum status in Anglia & insulis adjacentibus.

71. **I**N hoc sæculi decimi examine non leviter prætereunda est Angliæ commemoratio, in qua magni motus animorum fuerunt, & vicissitudines insignes. Quantum erat doctrinæ in illa insula & pietatis, Danorum tempestas fere devoraverat. Utrumque pro virili restituere conatus est magnus Rex Alfredus, adhibitis Johanne

Abbate Æthelingsi, Grimbaldo Sitchienfi monacho, & Plegmundo magistris. Nondum opus ad perfectum adductum erat, cum Alfredus regnum Eduardo filio morte sua resignavit. *Is litterarum scientiâ multum inferior patre*, inquit Willhelmus^b, *sed regni potestate gloriosior*, ad duo regna Merciorum & Westfaxonum, Orientales Anglos, Northumbros, Scottos & Britones Wallenses adjunxit. At rebus bellicis totus intentus, litterarum curâ insuper habitâ, ita ignorantiam coalescere sivit, ut etiam virtutum studium, quod æquo gradu procedere solet, penitus languesceret: eoque negligentiae ventum est, ut in toto Westfaxonum regno nulli Episcopi essent reliqui. Rem indignè tulit Romanus Pontifex, (quem Willhelmus Sergium peperam putat) Johannes IX, diras Eduardo imprecatus, ni regioni Gevissorum seu Westfaxonum Episcopos, quibus per septem annos destituta fuerat, tandem restitueret. Paruit Rex admonenti Pontifici, & Concilio per Plegmundum Cantuariensem antistitem congregato, jussa perfecit, atque septem Episcopos septem ecclesiis assignavit. Quantum detrimenti passa sit per illas vacantium ecclesiarum inducias Westfaxonum regio & religio, nemo non intelligit. Tunc quippe luxuria ita pudicitiae frenos abruptit, ut non solum laici incesta conjugia, sed etiam clerici & Presbyteri uxores impune ducerent, absque ulla reverentia sacrarum legum. Fecit quod in se erat Plegmundus ad medendum his morbis: sed non ita prævaluit, quin clerici in male cœpto plerique perseverarint: donec tandem regnante Eadgaro maximo Principe, Dunstanus tantum malum penitus sustulit, collaborantibus Osvaldo & Ethelwoldo Episcopis, qui clericis, quòd castè vivere nollent, eliminatis, monachos feverioris instituti in ecclesias etiam cathedrales induxerunt. Per id tempus respirare cœpit religio, floruisseque impensius in multos annos, nisi Danorum alia tempestas labente sæculo Ecclesiam Anglicanam fere in antiquum chaos reduxisset. quæ plaga ante Willhelmum Conquestorem penitus curari non potuit. Hæc pressius ex Anglicanis scriptoribus retulimus, quæ maximè in Actis horum sanctorum, atque apud Willhelmum Malmesburiensem, & Ordericum^a Vitalem fusiùs memorantur. Unum aut alterum caput hoc loco explicandum.

^b *Willim. Malmesb. lib. 2. de Regib. Ang. cap. 5.*

^a *Orderic. pag. 516. et seq.*

72. *Augustinus & Laurentius, alique primi prædicatores Anglorum, monachi fuerunt* (Orderici^b sunt verba) *& in episcopis suis vice Canonico- rum* (quod vix in aliis terris invenitur) *monachos piè constituerunt. Cœnobìa multa & præclara construxerunt, & conversis instituta regularia verbis & exemplis tradiderunt. Magnificè igitur monachilis Ordo plusquam duccentis annis in Anglia floruit. In Cantuariensi ecclesia primitus monachos fuisse institutos constat ex epistola Bonifacii Papæ ad Regem Ethelbertum. Per totum illud intervallum temporis, quod ab Augustino Anglorum Apostolo ad sæculum X effluxit, numquam intermissa est hæc monachorum possessio ac sedes in illa ecclesia. Id*

^b *Ibid. pag. 516.*

facile demonstrare licet ex libro Evidentiarum istius ecclesiæ, ubi in plerisque instrumentis mentio fit de monachis in illa cathedrali ecclesia residentibus per sæculum octavum, ac totum nonum ad annum DCCC XCIX, quo Eluredus seu Elfredus Rex unum agrum memoratur^c tradidisse Archiepiscopo Doroberniæ Plegmundo *ad opus monachorum*. Sub finem sæculi decimi monachis susceptos clericos, iisque amotis à Rege Æthelredo restitutos fuisse monachos apparet ex hujus Regis privilegio apud Spelmannum^d relato, quo Æthelredus instigante Archiepiscopo, monachos *ejusdem Ordinis, quem huc attulit sanctus Augustinus, & in Christi ecclesia posuit*, se restituisse restatur, nempe sub annum M III. Non probat hanc sententiam Willelmus^e Malmesburiensis, forsan quod hoc privilegium non vidisset. Hoc tamen laudatur in libro Evidentiarum^f ecclesiæ Cantuariensis, probaturque à Willelmo Thorno^a in Chronico, ubi Johannis Papæ XIII diploma (cujus summa in prædicto Evidentiarum libro refertur) in testimonium adducit. Cnuto Rex anno M XVIII ecclesiam sancti Salvatoris, in Dorobernia sitam, liberam esse sancit, decernens^b, ut ne quisquam hominum *præter Archiepiscopum & monachos* ibidem Deo famulantes aliquid inde exigat. Præclara est Alexandri II epistola, apud Lanfrancum quarta, in qua sub gravi interminatione prohibet, ne monachi *de ecclesia sancti Salvatoris in Dorobernia, quæ est metropolis totius Angliæ*, expellerentur, uti quidam clerici, *associato sibi terrenæ potestatis auxilio, moliebantur*, ut clericos inibi constituerent: id insuper machinantes, *ut in omni sede episcopali Ordo monachorum extirparetur, quasi in eis non vigeat auctoritas religionis*, quod quidem facinus, Gregorii magni, & Bonifacii Papæ IV decretis contrarium, Pontifex averfatur.

73. Monachos istic ad extremam usque Ecclesiæ catholicæ sub Henrico VIII cladem perstitisse constat ex perpetuo veterum scriptorum testimonio, nempe ex vita sancti Anselmi pluribus in locis, ex libro Gervasii monachi de discordia inter monachos Dorobernenses & Archiepiscopum Baldevinum apud decem Scriptores, ex epistola Odonis ejusdem ecclesiæ monachi ac Prioris ad Adamum fratrem suum novitium Igniacensem, relata in tomo I Analectorum; ex Quadrilogo vitæ sancti Thomæ Cantuariensis passim, ex Petri Blesensis epistola 27, in qua *fratres nostri monachi cathedrales* appellantur, ex variis epistolis Johannis Sarsberiensis ab epistola 227 ad 303, in quibus de electione post necem sancti Thomæ facta agitur; ex Antonio de Culancurte in ms. historia monasterii Corbeiensis, ubi ad annum M D XXIII *in Cantuariensi ecclesia Archiepiscopus Abbas, centum quinquaginta monachi nigri* exstitisse perhibentur. Agmen claudet insignis Erasmi locus in Dialogo de peregrinatione, ubi de Anglia, *Hujus, inquit, metropolis est Cantuaria. In ea sunt duo monasteria pæne contigua: utrumque Benedictinos habet. Id quod habet divi Augustini titulum, videtur antiquius: hoc quod nunc appellatur divi Thomæ, se-*
des

^a Script. x. col. 2218

^b Spelman. to. I Conc. pag. 505.

^c Willelm. lib. I de Pont. cap. 1. d col. 2221. e col. 1781.

^f Spelman. tom. I Conc. pag. 533.

des Archiepiscopi fuisse videtur, ubi cum paucis electis monachis vitam ageret, quemadmodum & hodie Præsules habent ædes ecclesiæ contiguas, sed ab ædibus reliquorum Canonicorum semotas. Olim enim fere tum Episcopi, tum Canonici monachi erant. Id arguunt manifesta rerum vestigia. Et inferius inquirenti de istius ecclesiæ Abbate, respondet hoc modo. Mitram habet, census habet Abbatikos; solo nomine caret, & Prior dicitur ob id quod Archiepiscopus Abbatis loco est. Nam antiquitus quisquis erat ejus ditionis Archiepiscopus, idem erat & monachus.

74. Quod postremo loco asserit Erasmus, facile ex antiquis auctoribus comprobari potest. Mortuo sancto Anselmo Archiepiscopo post vacationis quinquennium cum ad electionem ventum esset, eligentium vota in Faricium Abendoniæ Abbatem favente Henrico Rege conspirabant: at Episcopi & quidam magnates quemlibet Episcopum de ordine clericali, aut clericum aliquem de capella Regis in opus illud adscisci volebant. Verum, ut habet Eadmerus in historia novorum, qui & ipse præsens erat, ubi eis objectum est, nullum à beato Augustino, nisi de monachico Ordine, unquam pontificatui Cantuariensi præsedisse, uno dumtaxat excepto, qui & ob hanc præsumtionem & alia quædam perverse ab eo commissa, depositus per Romanum Pontificem fuit; & ea re tam antiquam & authenticam consuetudinem, cum nulla ratio vel necessitas exigeret, subverti non oportere; desistere cœpto, quod plurimo conatu perficere laborabant, compulsi sunt. Electus est tandem Radulfus Roffensis ex Abbate Sagiensi Episcopus: cui Guillelmus Curbuliensis Canonicus regularis post aliquot annos successit, ex Orderico ^a, qui hæc subdit. Ecce antiquus mos pro invidia, qua clerici contra monachos urebantur, depravatus fuit. Augustinus enim monachus, qui primus in Anglia Christum prædicavit, ac Edelbertum Regem & Sarbertum nepotem ejus cum populis Cantiae & Lundoniæ ad Fidem Christi convertit, jussu Gregorii Papæ Primas metropolitanus totius Britanniae floruit. Omnes exinde usque ad Radulfum Doroberniæ Archiepiscopum, præter Frigeardum, & Odam, atque Stigandum fuerunt monachi. Et quidem addit Ordericus, Frigeardum Lotharii Regis Capellanum, sine præsulatus unctione exhalasse spiritum: Odam vero seu Odonem electum, audito omnes antecessores suos monachos fuisse, mutasse habitum, & religiosum monachum ac archipræsulem usque ad mortem Deo militasse: Stigandum porro, Emmae Reginae Capellanum, à Romano Pontifice numquam pallium habuisse, immo ab Alexandro II interdictum, quòd Haraldum in Regem benedicere nihilo minus ausus esset, Guillelmo primo in regnum confirmato Synodi sanctione fuisse exauctoratum. Ex quibus ita concludit Ordericus occasione electi Guillelmi Canonici regularis. Angli monachos, quia per eos ad Deum conversi sunt, indesinenter diligentes honoraverunt, ipsique clerici reverenter & benignè sibi monachos præferri gavisissimi sunt. Nunc autem mores & leges mutatae sunt, & clerici ut monachos confutent & conculcent, clericos extollunt.

^a Orderic.
pag. 873.

75. Guillelmo tamen mortuo successit Theobaldus, antè Ab-

bas Beccensis : sed post eum ecce rursus mutatio , cùm in illam sedem volente Rege promotus est ex Cancellario Regis Thomas , qui ut veterem morem quadamtenus retineret , habitum monasticum ^a cum clericali suscepit , ut in Quadrilogo legitur. Præterea solebat monachorum capitulis præsidere , collationibus interesse , in claustro cum ipsis lectioni intendere , teste Gervasio ^b monacho in libello de discordia inter monachos Cantuarienses & Baldevvinum , qui Richardum Archiepiscopum Thomæ successorem excepit , prius monachus Cisterciensis. *Res nova & inaudita* , inquit Gervasius ^c. *Sicut enim inusitatum est Ordinis Cisterciensis monachum Anglicanæ præesse Ecclesiæ ; ita Cantuariensi ecclesiæ inexpertum est , ut aliquis Archiepiscoporum conventui suo tot inferret injurias.* Post id tempus primam illam cathedram promiscuè occuparunt Benedictini , Dominicani , Franciscani , atque homines sæculares ; sed Benedictinorum conventus in majori ecclesia usque ad schismatis tempus perseveravit , tamen Archiepiscopis adhærent clerici sæculares.

76. Ejus ritus originem Gervasius ^d refert ad Theobaldum , qui quamquam monachus & Abbas Beccensis fuerat , cùm esset naturâ simplex , & aliquantum litteratus , adscirvit clericos sæculares , quorum consilio , suo impetu , quolibet ducebatur. quæ res magnarum discordiarum fomes fuit. Monachorum primus post Archiepiscopum rector Decanus erat , quem postea Priorem appellarunt. Abbatis loco Archiepiscopus censebatur. *Omnia autem quæ medio tempore , scilicet inter Augustini & Baldevvini ætatem , collata fuerant , non Archiepiscopis , non Decanis , qui nunc* , inquit Gervasius ^e , *Priores vocantur , non alicui personæ singulariter data sunt ; sed Deo , & per eum toti monachorum congregationi : nec uspiam , ut reor , aliquo in scripto simplici vel bullato inveniri poterit aliter vel alteri omnia illa esse collata.* Eodem ritu antiquitus fiebant in ceteris monasteriis donationes : ut certum sit largiter eos falli , quæ ab Abbatibus nominatim , nec nisi per eos monachis factas audent affirmare. Verùm , pergit ^f post aliqua Gervasius , *ut pacis & concordie vinculum partis utriusque , capituli videlicet & corporis , futuris temporibus inviolabiliter servaretur ; monachis suis in novam Ordinis formam redactis , Priori & conventui rerum suarum omnimodam concessit administrationem.* Postea verò ^g sub Theobaldo ad Archiepiscopum hæc administratio ex conventus decreto translata est. qua de re non sera fuit monachorum penitentia. Hæc fere disciplina vixit penes monachos majoris ecclesiæ Cantuariensis , quod hoc loco illustrasse aliquod operæ pretium judicavimus.

77. Ad eundem fere modum in plerisque aliis etiam cathedralibus Angliæ ecclesiis instituti sunt pro clericis monachi. In Eboracensi quidem , ex Elogio Alcuini , & ex carmine quodam perantiquo vulgato ad calcem Sæculi tertii Benedictini. In Wintoniensi id factum per Ethelwoldum Episcopum , ut ex ejus actis hinc probamus. Wlffinus Antistes ^h apud Scireburniam in sede episcopali monachos

^a Quadrilogo-
git. lib. 1. cap.
14. & lib.
3 cap. 22.

^b col. 1313
& 1314.

^c col. 1314

^d col. 1311

^e col. 1310

^f col. 1311.

^g col. 1312.

^h Wlffelm.
Mans. lib.
2 de Pont.
cap. 4.

clericis ejectis instituit, ne in tanta contemporaneorum Episcoporum sedulitate dormire videretur, qui nimirum idem in suis ecclesiis præstitierant. Cœnobitis nihil ad victus necessitatem ex episcopatu largitus, sed ex alieno mercatus, Abbatem quoque instituere cogitavit. Illis reclamantibus, quod ejus dulci modulatione, dum advirerent, carere nequirent, cessit invitus, palamque pronuntians, magnarum id calamitatum initium successoribus eorum fore. In ecclesia Roffensi Gundulfus monachos plusquam quinquaginta instituit, à quibus ^a Regula amabatur. In Norwicensi Herbertus ^b monachorum congregationem numero & religione percelebrem instituit, omnia eis necessaria sumtu mercatus domestico. Præterea apud Theodfordum, ubi & sedes episcopalis erat, monachos Cluniacenses instituit, quod essent illius cœnobii professores, ubique gentium pæne dispersi, locupletes in seculo, & splendidissima religionis in Deo. His adde episcopatus Lindisfarnensem & Dunelmensem, quos à monachis cultos fuisse constat ex vita & miraculis sancti Cuthberti. Istic Canonicos monachili servitio assuetos, quod semper monachum habuissent Episcopum, ad usum clericorum redegit Walkerus Antistes, scribente Willelmo, cui Turgotus suffragatur. Monachis tamen postea restituta est hæc sedes & electio Episcopi, ut apud Matthæum Parisium ad annum M CC XL. De Conventriensi testis est Rogerius Hovedenus, sive potius Cælestinus Papa III in epistola apud Rogerium relata in parte posteriori, ubi in Conventriensi ecclesia ferè à prima Fidei Christiana foundatione in Anglia Ordo monasticus institutus perhibetur. Quam varias ibi vices experti sint monachi nostri docet Monasticum ^c Anglicanum. De Wigornienfi Willelmus Malmesburiensis in lib. 4 de Pontificibus Anglorum cap. 1 luculentus testis est. De Eliensi denique consule Monasticum Anglicanum à pag. 93. neque enim omnia ex integro referre vacat.

78. Quod superius ex Orderico retulimus, vix in aliis terris, præterquam in Anglia, episcopales ecclesias, in quibus essent monachi Canonicorum loco, existisse, quadam explicatione indiget. Nam in ipso universæ Ecclesiæ capite, scilicet ecclesia Lateranensi, nostros quondam fuisse, nempe à clade cœnobii Casinensis, notius est quàm ut probari debeat. Eos verò ibidem saltem ad Stephanum IV perseverasse ex Anastasio & Baronio ^d intelligimus. Deinde monachitrium ecclesiarum Romæ vigilias ad sanctum Petrum celebrabant, teste Anastasio in Gregorio III. ne quid dicam de patriarchalibus sancti Pauli & sancti Laurentii ecclesiis, quæ nostris antiquitus concessæ sunt. In Germania pleræque cathedrales ecclesiæ monachos olim à sanctis Rudberto, Bonifacio, aliisque illius gentis Apostolis acceperunt, Saltzburgensis, Eistetenensis, Frisingensis, Ratisponensis. Moguntinam etiam addit Gretserus ^e. De Ratisponensi lege quæ dicimus in hoc tomo, ubi de Tutone istius ecclesiæ Episcopo. Sanè Frisingensis unum ex patronis suis habet sanctum Benedictum; & monachorum conventum ibidem à sancto Corbiniano primitus institutum fuisse auctor est Orho & ipse Episcopus ^f Frisingensis. Idem

Acta SS. Ordinis S. B. Seculum V.

g 1j

a Idem lib.
1 cap. ult.
b lib. 2 cap.
2.

c Monast.
tom. 1 pag.
303.

d Baron. an.
768.

e Gretser.
lib. 1 obs. 12.
in vitam S.
Fruilibaldi
per Philip.
cap. 7.
f V Sæc. 3
Bened. part
1 p. 8. 500.

probant litteræ pro conditione cœnobii Schiersensis, cujus primi incolæ Abbatem à se electum ad Frisingensem Episcopum adducunt, statuuntque cum ipsius consensu, ut electio Abbatis in posterum fiat ex seipsis secundum Regulam sancti Benedicti: & si inter ipsos idoneus desit^a, *de domo episcopali eligatur Abbas ordinante Episcopo.* quod argumento est episcopalem cœtum ex monachis tunc constituisse, id est anno DCC LX. Non repetimus hîc quæ de Saltzburgensi ecclesia ad vitam^b sancti Rudberti diximus, & quæ de Trajectensi^c ad Rhenum ad acta Gregorii Abbatis, & de Bremensi ad^d sancti Willehadi Episcopi. Præmittimus etiam ecclesias cathedrales ex monasteriis à Johanne XXII in Gallia crectas, Malleacensem seu Rupellensem, Lucionensem, Tomeriensem, Aletensem, Vabrensem, Castrensem, Tutelensem, Sarlatensem, Condomensem: quæ Orderici tempore cathedrales non erant, nec diu monachos (si Malleacensem excipias) retinuerunt. In ecclesia Tullensi monachos etiam aliquando exstitisse colligitur ex actis^e sanctæ Bellendis. Quid? quod apud Hispanos idem constat de ecclesia Tolerana, uti ex Ruderico Tolerano aliisque probabimus in Saculo sequenti. Sed hæc obiter: ad ordinem, id est ad Anglicanas ecclesias redeamus.

79. Regulam sancti Benedicti tum in cœnobiis ab Eadgaro Rege numero quinquaginta, vel restitutis, vel de novo constructis, tum in episcopatibus Ordini monastico ab ejus tempore addictis, receptam fuisse unanimis est omnium scriptorum veterum consensus. Atque ut hæc Regula modo uniformi ab omnibus servaretur, regularis Concordia à Dunstano condita est sub Eadgari Regis nomine, in qua multa præclare instituta leguntur, synodi Wintoniensis auctoritate confirmata. Ab eo tempore Johannes Mareshamus existimat (quod pauci tamen post illum probarunt) Regulam nostram ab omnibus primùm in Anglia fuisse receptam: tum quia in Concilio Cloveshoviensi anni DCC XLVII nulla ejus mentio fiat, tametsi oportuna erat occasio: tum quia altum sit de ea apud Bedam silentium. Verùm alibi demonstravimus horum argumentorum falsitatem. Primo quia Johannes in lib. 4 de vita Gregorii Magni cap. 82, annis fere centum ante hanc Eadgari Constitutionem, (nam anno DCCC LXXV Johannes scribebat) monachos, qui à Gregorio in Angliam missi sunt, fuisse Benedictinæ Regulæ mancipatos inde colligit, *quod vix potest in illis partibus monachus aliquis inveniri, à quo non observetur tam in proposito quàm in habitu Regula Benedicti.* Ergo centum ut minimum annis ante Eadgarum omnes monachi Anglicani, etiam ante omnem hominum tunc viventium memoriam, Regulam hanc sectabantur. Deinde in Concilio Cloveshoviensi eadem laudatur canone 24. ubi admittendorum monachorum *conversatio ac morum qualitas secundum monastica Regula definitionem* probari præcipitur *juxta apostolicum præceptum: Probate spiritus si ex Deo sunt.* Quæ verba referuntur à sancto Benedicto in cap. 58, cujus Regula hoc loco *monastica Regula* nomi-

^a *Metrop. Salis. to 3 pag. 323.*

^b *Sac. 3. Bened. parte 1 pag. 343. c Parte 2 pag. 319 d Ibid. pag. 403.*

^c *Sac. 3. Bened. to. 1 pag. 20*

ne proinde intelligenda est. Postremo Beda in duobus libris de Abbatibus monasterii sui, à Waræo post Mareshami Propylæum editum vulgatis, non semel eandem Regulam laudat; non solum ubi dicit monasterium *juxta Regulam* à Biscopo fuisse compositum, sed signantiùs cum asserit, Biscopum extrema oratione discipulis suis præcepisse, ut electionem facerent *juxta quod Regula magni quondam Abbatis Benedicti continet*. quod totidem ferè verbis Ceolfridus, ejus successor, morti proximus inculcavit, nempe ut *juxta Regulam sancti Abbatis Benedicti* de suis ipsi Patrem qui aptior esset eligerent. Non ergo nobis obtendi potest amplius Bedæ aut Concilii Cloveshovien-
sis silentium, aut Concordia ab Eadgaro Rege sancita, ut fufius ostendimus in Præfatione Sæculi primi, & in Dissertatione singulari de Gregorii M. monachatu, quæ exstat in tomo 2 veterum Analectorum. Accedit quod in Wiremuthensi illo Bedæ monasterio una ecclesia erat *beati Patris Benedicti*, ut loquitur Beda in fine lib. 2 de Abbatibus: qui etiam in libro de vita sancti Cuthberti cap. 14 *sanctissimi Patris Benedicti*, & cap. 19 *beati Patris Benedicti* meminit. Porro Biscopus hanc Regulam didicerat in suburbano sancti Petri apud Cantuariam monasterio, quod sanctus Augustinus sub eadem Regula instituerat, ut mox ostendimus.

80. Ad hæc Egbertus Eboracensis ante medium sæculum VII Episcopus, in Excerptis suis apud Spelmannum laudat Regulam sancti Benedicti. & ita quidem legitur in veterrimo codice Ebroicensi ante annos octingentos scripto, & in codice Vindocinensi, ubi hæc Excerpta habentur. In eodem etiam codice Ebroicensi referuntur antiquissimæ Litanix ad usum ecclesiæ Eboracensis, in quibus sanctus Benedictus appellatur, non verò sanctus Æquitius aut Columbanus, immo neque sanctus Augustinus Hipponensis. Atque hinc validissimè confirmatur consimile argumentum, ex antiquissimis Litiis Anglicanis à nobis deductum, scriptis ab annis amplius nongentis in codice Remigiano, ex quo eas retuli in tomo 2 Analectorum. In istis enim Litiis publicis unus ex omnibus monasticæ vitæ Institutibus laudatur sanctus Benedictus, non Antonius, non Pachomius, non Basilus, non Casarius, non Aurelianus, non Æquirius, non denique Columbanus. Nec quovis modo invocatur sanctus Benedictus, sed ejus nomen bis repeti præscribitur, magnâ sanè singularis honoris ac venerationis prærogativâ, quæ nulli alteri sancto, præterquam beatissimæ Virgini Mariæ ter laudatæ; & sancto Stephano loci patrono iterata vice repetito conceditur. Hic verò tam singularis sancti Benedicti apud Anglos cultus sine dubio propagatus est ex commendatione tam Gregorii Magni, quàm Augustini ejus discipuli: qui ambo sanctum Benedictum suum in rebus monasticis præceptorem ac institutorem venerantes, eundem sibi subditis affectum inspiraverant. Non levis momenti hac in re est forma professionis, qua monachi Anglicani ante Dunstanum utebantur, relata in co-

dice perantiquo, qui fuit olim ecclesiæ Cantuariensis, postea Parisiensis. In hoc enim codice prima oratio ad initiandos professos eò tendit, *quatinus cum sanctis Patribus nostris, Paulo, Antonio, Macario, ceterisque innumerabilibus, necnon & beato BENEDICTO vitæ bravium percipere mereantur.* Ubi non solum monastici Ordinis unio evidenter adstruitur, sed etiam refellitur Baronii nova opinio de instituto sancti Æquitii, de quo nulla usquam mentio occurrit in veteribus monumentis Anglicanis. Forma professionis in eo codice est ipsamet, quæ in Ordine sancti Benedicti ab antiquo recepta est.

81. Ne quis verò Biscopum primum Regulæ nostræ in Anglia propagatorem existimet, observandum est, Biscopum, ut jam præmonui, monasticis ritibus institutum fuisse in Cantuariensi sancti Petri monasterio ab Augustino erecto: nec nisi anno DC LXXIII cœnobii sui Wiremuthensis fundamenta jecisse. Atqui annis fere viginti ante illum annum Regula Benedictina Cantuariæ vigeat, nimirum antequam Biscopus eò commigraret. Id enim luculenter ostenditur ex actis sancti Wilfridi Episcopi Eboracensis, ab Eddio Stephano ejus discipulo ac familiari scriptus, quæ tandem ex Anglia obtinuimus inseruimusque in tomo 1 Sæculi quarti, præter quædam fragmenta, quæ exstant ad calcem tomi 2. Wilfridus quippe in illis actis gloriatus se primum esse, qui apud Northumbros vitam monachorum *secundum Regulam sancti Benedicti Patris* informaverat, præmittit se Cantuariam profectum; inde in regionem suam Northumbrensem revertisse *cum Regula sancti Benedicti*, ejusque subsidio *instituta ecclesiarum bene meliorasse*, collaborante Eddio monacho, ipsius vitæ scriptore, quem ex eadem urbe secum adduxerat. Ipsam igitur Regulam ex Cantuariæ monasteriis acceperat; in quibus proinde Augustinus ejusque sodales eandem instituerant, uti fusiùs ad illam Wilfridi vitam assertum est. Ex his cum Johanne Seldeno,

a Selden.
in Ead-
mer. sub
finem.

„ Anglo doctissimo, inferre licet ^a, cœnobii sancti Salvatoris Cantua-
„ riæ incolas, atque ad eo suburbani sancti Petri, Benedictinæ familiæ,
„ etiam ab ipsis incunabilis semper fuisse habitos: nihil contra occur-
„ rere in vetustis monumentis, in quibus nullum novationis vesti-
„ gium apparet.

82. Fortassis hæc tam late persequendo nimius videar: sed tamen quando huc devenit oratio, Hiberniam & Scotiam omnino prætermittere non possum, quæ sæculo decimo pios in Galliam & Germaniam viros submiserunt. Hos inter censendi veniunt, Cadroë, Forrannanus, Malcalenus, Fingenius, quorum acta hîc exhibemus, & Minborinus Abbas Scotorum Colonæ ad sanctum Martinum, à Mariano itidem Scotto illius fere temporis, & à Trithemio ^b laudatus in Chronico Hirsaugiensi: quibus Israelem Scotum Episcopum, qui Brunonis Colonienfis præceptor fuit, adjungere licet. Hos omnes atque alios plerosque Benedictinæ Regulæ nomen dedisse constat ex ipsorum actis, & monasteriis in ipsorum gratiam erectis.

b ad ann.
582.

Atque inde Scotiae & Hiberniae monachos tunc eidem Regulae fuisse addictos evincitur. Immo verò eam longè ante profitebantur illarum partium monachi, ut in Præfatione prima ad Sæculum 3 Benedictinum probatum est. Id tentatum incunte sæculo septimo, sed quatenus profectum sit, ex sequentibus lector studiosus intelliget.

83. In primis cum Augustinus noster Britones monachos Scotticis ritibus addictos aggressus est, hi professi sunt *se non posse absque suorum consensu ac licentia priscis abdicare moribus*, auctore Beda ^a. Erant autem plurimi eorum de monasterio Bangor seu Banchor in Wallia, qui pro magno fratrum numero ita instituti erant, *ut cum in septem portiones esset cum præpositis sibi rectoribus monasterium divisum, nulla harum portio minus, quàm trecentos homines habebat.* qui ritus Orientalium mores sapit. Laurentius Augustini successor, ^b qui non solum novæ, quæ de Anglis erat collecta, Ecclesiae curam gerebat, sed & veterum Britanniae incolarum, necnon & Scotorum, qui Hiberniam insulam Britanniae proximam incolunt, populis pastorem impendere sollicitudinem curabat, utrorumque *vitam ac professionem minus ecclesiasticam in multis esse cognovit.* Sed & Columbanum Abbatem, qui in alio Banchorensi apud Hiberno-Scottos monasterio educatus fuerat, *in Gallias venientem nihil discrepare à Britonibus in ejus conversatione didicit.* His acceptis Honorius Papa ^c litteras genti Scotorum, quos in observatione Paschæ errasse compererat, direxit, ut eos ab errore isto revocaret: idemque post ejus obitum præstitit Clerus Romanus. Australes Hiberniae ^d insulae partes monenti Pontifici acquieverunt, non verò septentrionalis provincia, nec omnis natio Pictorum. Ex his partibus, nempe ex Hiensi monasterio, Osvaldus Rex præceptorem accivit Aidanum Episcopum, qui multas ecclesias apud Anglos, nec pauca monasteria construxit: atque ad ejus ritum *parvuli Anglorum unà cum majoribus apud Northumbros, à præceptoribus Scottis imbuebantur studiis & observatione disciplinae regularis.*

84. In istis Aidani monasteriis unum fuit Lindisfarnense, ubi Wilfridus educatus, tandem ^e *paullatim adolescens animadvertit, minime perfectam esse virtutis viam, quæ tradebatur à Scottis, proposuitque animo venire Romam, & qui ad Sedem apostolicam ritus catholici sive monasteriales servarentur, videre.* Reversus in patriam Riponensi monasterio præficitur, ubi Scottici instituti debebant monachi. Sed ^f *quia illi postmodum, data sibi optione, magis loco cedere, quàm suam mutare consuetudinem volebant,* ab Alchfrido Rege discipulo suo isti loco præfectus est Wilfridus, *qui dignam loco & doctrinam haberet & vitam.* Ibi celebris conflictus præsentem Rege, præter alios multos, de Scotticis ritibus initus est Wilfridum inter & Colmannum Episcopum eorum defensorem, qui in Lindisfarnensi monasterio sedem fixerat. Scotti cum causâ cecidissent, nihilo minus Colmannus, ^g *Columbae, inquit, & Scotorum vitam, mores & disciplinam sequi non desisto.* At ipse *videns sprete suam doctrinam, sectamque esse despectam, assumptis his qui se*

^a Bedalib. 2. cap. 2.

^b Ibid. cap. 5.

^c Ibid. cap. 19.

^d lib. 3. cap. 3.

^e lib. 5. cap. 20.

^f lib. 3. cap. 25.

^g Ibid. cap. 26.

sequi voluerant, id est qui Pascha catholicum & tonsuram coronæ (nam & de hoc quæstio non minima erat) recipere volebant, Scotiam regressus est. Hæc anno DC LXIV contigere. Anno sequenti Wilfridus, jam Episcopus factus, in ecclesia Eboracensi ita ritus Romanos promovit, ut crescente per dies institutione catholica, Scoti omnes qui inter Anglos morabantur, aut his manus darent, aut suam redirent ad patriam. Sic factum est, ut apud Northumbros monachi omnes qui Columba^a Regulam ac præcepta sectabantur, cum ritibus Romanis Benedictinam amplecterentur. qua de re Wilfridus apud Eddium & Willelmum Malmesburiensem gloriatur. Colmannus porro ad suos reversus, tulit secum omnes quos in Lindisfarnensium insula congregaverat Scotos, sed & de gente Anglorum viros circiter triginta, qui utriusque monachicæ conversationis studiis erant imbuti. Deinde secessit in insulam Vitulæ-albæ, ubi construxit monasterium, & monachos inibi, quos de utraque natione collectos adduxerat, collocavit. Sed cum invicem concordare non possent, monasterium in insula Mageo construxit, atque Anglos ibidem collocavit, relictis in præfata insula Scotis.

85. Crevit magnopere Magense asceterium, & conversis jam dudum, inquit Beda, ad meliora instituta omnibus, egregium examen continet monachorum, qui de provincia ibidem collecti, ad exemplum venerabilium Patrum sub Regula & Abbate canonico in magna continentia & sinceritate proprio labore manuum vivunt, id est sub Regula sancti Benedicti, ad exemplum aliorum Patrum, qui apud Anglos tunc eâ informati erant. Hæc mutatio accidit sub annum DC LXX, at paullo ferius apud Hiienses: quorum abbas Adamnanus^c, cum legationis gratiâ missus à sua gente venisset ad Aldfridum Regem Anglorum, & aliquamdiu in ea provincia moratus, videret ritus canonicos; sed & à pluribus admonitus, ne contra universalem Ecclesiæ morem vel in observantia Paschali, vel in aliis quibusque decretis, cum suis paucissimis & in extremo mundi angulo positis vivere præsumeret, mutatus mente est, ita ut ea quæ viderat & audierat in ecclesiis Anglorum, suæ suorumque consuetudini libentissime præferret. Inter alia monasteria Adamnanus visitavit Wiremuthense, de quo superius, teste Ceolfredo Abbate in epistola^d ad Naitonum Pictorum Regem, apud quem tandem obtinuit Ceolfridus, ut ritus etiam Latini à Pictis susciperentur, agente etiam Egberto^e sanctissimo Sacerdote de natione Anglorum, qui in Hibernia diutius exfulaverat pro Christo. Egberti factum Beda refert ad annum DCC XVI.

86. Ex his omnibus apparet, quanta fuerit Britonum & Scotorum in ritibus suis pervicacia, quàm aliena mens ab Augustino ejusque discipulis, ac ritibus Romanis. quod egregiè confirmat Althelmi seu Aldhelmi tunc Abbatis, postea Schireburnensis Antistitis, epistola ad Geruntium Regem, quæ est inter Bonifacianas quadragesima quarta. Illud verò, ait, quàm valde à Fide catholica discrepat, & ab evangelica traditione discordat, quod ultra Sabrina fluminis fretum Demetarum sacerdotes de privata propria conversationis munditia gloriantes, nostram conversationem

^a *Ibid.* cap. 25 sub finem

^b *lib.* 4 cap. 4.

^c *lib.* 5 cap. 16.

^d *Ibid.* cap. 22.

^e *lib.* 3 cap. 4.

versationem magnopere abominantur, in tantum ut nec in Ecclesia nobiscum orationum officia celebrare, nec ad mensam ciborum fercula pro caritatis gratia pariter percipere dignentur. Quin immo fragmenta ferculorum, & reliquias epularum, lurconum canum rictibus & immundis devorandas porcis projiciunt. Vascula quoque & phialas aut arenosis sablonum glareis, aut fulvis favillarum cineribus expianda purgandaque præcipiunt. Non salutatio pacifica præbetur, non osculum piæ fraternitatis offertur..... Ast verò si quilibet de nostris, id est catholicis, ad eos habitandi gratiâ perrexerint, non prius ad consortium sodalitatis suæ adsciscere dignantur, quam quadraginta dierum spatia in penitendo peragere compellantur. Hæc Aldhelmus mandato cujusdam Concilii scribebat sub annum dcc. quo proinde tempore multi præfractè Scoticis ritibus adhærebant, Romanis necdum receptis. At sæculo octavo tandem effectum est, ut crudam plerique omnes contumaciam deposuerint. Sanè eo sæculo apud Keltram in Mõmonia Hiberniæ provincia degebant monachi ex nostris, testante Kilieno illius temporis auctore in libro metrico de sanctæ Brigidæ vita apud Bollandum ^a.

*Altera valde mihi virtus miranda videtur,
Quæ fuit in magna Sinanni fluminis unda :
Intra quam Keltra est, conventus rite virorum
Prudentum, sacro BENEDICTI dogmate florens.*

Hoc carmen octavo sæculo scriptum esse colligimus ex ejus præfatione, quæ in codice Remigiano tempore Ebonis Archiepiscopi Remensis scripto reperitur. Ita pedetentim compressa est Scotorum singularis institutio : cujus tamen reliquiæ etiam imperante Ludovico Pio quædam supererant in Landevenecensi minoris Britanniæ cœnobio. siquidem ejus loci monachis idem Imperator præcepit, ut abjectâ Scotorum tonsurâ, Regulam sancti Benedicti sequerentur, ut ex actis sancti Winvaloëi ostendimus in Præfatione Sæculi I, num. LXIX. Sed de his satis superque satis : nescio an minùs ingrata erunt quæ sequuntur.

§ VI.

OBSERVATIONES ECCLESIASTICÆ ET HISTORICÆ,
*de canonizatione Sanctorum, Indulgentiis, & de cultu ac Rosario
B. Virginis, &c.*

87. **I**Nter alia quæ sæculi decimi religionem probant, illud non prætermittendum, quod ad referenda in Sanctorum classem nova piorum nomina postulata est Romani Pontificis auctoritas. Scio Bellarminum & alios viros doctos in ea fuisse persuasione, hujusce moris originem ad sanctum Suidbertum, id est ad sæculum VIII, esse revocandam. At cum eorum fundamentum falsis actis atque litteris innitatur; non ante hoc sæculum decimum indubitata ejus rei exem-

Act. SS. Ord. S. B. Sæculum V.

h

a Febr. to. 1
pag. 153.
num. 63.

pla reperire licet. Sed quia hæc quæstio aliquanti momenti est, eam paullo latius explicare juvat, & quidem historico, non dogmatico illo modo, quo usi sunt Bellarminus & alii post eum in tractando hoc argumento.

88. Atque ut à vocabulo *Canonizationis*, quod jam in vulgarem ac sollemnem usum venit, dicendi initium faciam, illud minùs antiquum est quàm res ipsa, nec ante sæculum XII inventum, postquam videlicet ad authenticam inter Sanctos relationem summi Pontificis suffragium requisitum est. Hoc quippe vocabulo usus est inter primos Udalricus Constantiensis Episcopus in epistola ad Callixtum II, pro canonizatione Conradi Episcopi, & aliquanto post Alexander III in bulla de canonizatione Eduardi Angliæ Regis anno MC LXI, itemque sancti Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi post annos undecim: sed & eodem tempore Petrus Cellensis, & alii auctores, ut mox videbimus. Nominis ratio per se ipsa patet: neque enim aliud est canonizatio, quàm in canonem seu in album Sanctorum relatio.

89. Est autem canon duplex: alius personarum, alius librorum, qui etiam *canonizati* non raro leguntur, cum in librorum approbatorum seu authenticorum classem referuntur. Antiquior est hujus vocis usus apud Græcos. Nam apud Athanasium *ἡ καθολικὴ Σύνοδος ἐκείνη* legitur, & apud alios. Hujus canonizationis veluti forma seu quidam effectus erat, cum œcumenica Concilia intra Missarum sollemnia in ambone seu pulpito quondam prædicabantur, & in sacris diptychis perlegebantur ab Episcopo, vel ab alio cui vices suas ipse delegasset. qua de re lege sis Notas eximii viri Henrici Valefii^a in Evagrium. Apud Latinos etiam hæc vox transit, ubi de libris sacris vel canonica auctoritate approbatis actum est: quo modo Liutwardus Vercellensis Episcopus Notkeri Balbuli *Sequentias canonizasse* traditur apud Ekkehardum Minimum in libro de Notkeri vita cap. 16. & Gerlaci Eremitæ *grandia volumina* ab Eugenio Papa *canonizata*, & *inter scripturas sacras commemorata* leguntur in ejus vita cap. 8, ut eruditissimus Cangius adnotavit. In his libris, qui tam sollemni modo approbati erant, quidquam detrudere aut addere nefas arbitrabantur. Unde Fratribus Minoribus, sub annum M CCC VIII, quamdam à Regula sua relaxationem petentibus, Papa respondit, Regulam sancti Francisci *canonizatam se nolle sensu aliquo violare*.

90. Canon personarum duplex: unus vivorum, alius mortuorum,isque bipartitus, nempe Sanctorum, & aliarum personarum illustrium. Canon Missæ seu sacra diptycha sanctos: alius canon seu alia diptycha, promiscua & minùs sacra, ceteros complectebantur. Canonis etiam nomine censenda sunt tum Kalendaria, tum Martyrologia, in quibus Sanctorum nomina descripta sunt publica auctoritate. Et hoc præcipuè modo facta est ab annis sexcentis sanctorum canonizatio, cum scilicet eorum nomina in Sanctorum album relata sunt, facultate concessa, ut publico cultu in Ecclesia honorarentur. Nulli enim

^a Valef. in
Evagr. lib.
4 cap. 11.

ab eo tempore in Missæ canone adscribi meruerunt. Idem ergo est Sanctum canonizari, atque in Sanctorum numerum referri. Id patet ex epistola ^a Nicolai Anglicani monachi ad Petrum Cellensem in hæc verba : *Sanctus ille Bernardus, quem dicis me debita exuere veneratione, & post eum verborum jacula emittere, quondam Sanctorum catalogo adscriptus, nuper est in Ecclesia canonizatus, & ab humano iudicio exemptus.* quod iisdem fere verbis declarat Alexander Papa III in litteris de canonizatione sancti Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis, quem *in capite jejunii*, inquit, *deliberato Fratrum nostrorum consilio canonizavimus, ipsumque decrevimus sanctorum catalogo adscribendum* anno M C LXXII. Biennio elapso idem Alexander in litteris ad Regem Franciæ pro sancti Bernardi Abbatis canonizatione missis, ait se decrevisse eum *canonizandum*. Paulo post Lucius III scribit Petro Abbati Cisterciensi aliisque, qui eum de *canonizando* piæ memoriæ Petro, quondam Tarentasiensi Episcopo, sollicitaverant sub annum M C LXXX. Id tandem præstitit Cælestinus III, qui jam dictum venerabilem virum de communi Fratrum consilio *canonizavit, & canonizatum universæ Ecclesiæ* per sua scripta denuntiavit anno M C XCI, statuens insuper, ut ejusdem Petri memoria quotannis tertio Idus Septembris, quo *gloriosum corpus ejus de sepulcro levatum* fuerat, sollempniter celebraretur. Idem Pontifex Bernvardum Hildenesheimensem Episcopum anno M C XCIII *in catalogo Sanctorum amodo numerandum* decrevit, & *sacratissimum corpus ejus de terræ gremio erigendum, & inter sanctorum memorias veneratione condigna collocandum.* Sicque *beatus Confessor in sabbato ante natale Domini sollempniter canonizatur.* Quadriennio ante Clemens III Ottonem Babenbergensem Episcopum *canonizatum* declaravit. Deinceps canonizationis vocabulum in promiscuo usu fuit. Sed ante hos omnes Fredericus Ænobarbus diploma edidit *pro elevatione & exaltatione* corporis Caroli M. *atque canonizatione.* Hanc elevationem auctoritate Paschalis pseudopontificis ab Episcopis fieri curavit anno M C LXV. quo fere tempore Anonymus in prologo de vita Stephani Abbatis Obazinensis ait, Stephanum nondum inter sanctos *canonizatum fuisse.*

91. Nunc de personis, quibus canonizandi potestas competit, agendum : sed prius distinguenda sunt tria tempora, unum ab exordio Ecclesiæ ad sæculum decimum : alterum à sæculo x ad Alexandrum tertium hujus nominis Pontificem : tertium ab Alexandro ad nostrum usque tempus. Primo intervallo hæc facultas maximè Episcopis in sua cuique diœcesi tributa est cum populi suffragio : deinde verò cum Synodi & Principis consensu. Secundo summi Pontificis auctoritas petita est, ita tamen, ut Episcopi etiam morem pristinum retinerent. Tertio soli Romano Pontifici canonizandi facultas reservata est seclusis Episcopis, sed non Concilio generali. Istorum omnium probationes inferiùs venient.

92. Præterea canonizatio alia generalis, alia particularis dici potest. Hæc ab aliquo Episcopo seu ab ecclesia vel synodo particulari

fiabat : illa ab œcumenico Concilio , aut à summo Pontifice sanctum aliquem toti Ecclesiæ declarante. Generalis ejusmodi canonizationis nullum (quod quidem sciam) vestigium apparet ante sæculum x. Particularis sola in usu erat , quæ tamen , accedente totius Ecclesiæ consensu & approbatione , generalis evadebat. At quædam generalis communi omnium ecclesiarum consensu canonizatio facta est sanctorum quorundam maximè illustrium : qualis est beatissimæ Virginis Deiparæ , & Apostolorum. Quælibet porro ecclesia particularis descriptum habebat sanctorum suorum catalogum : donec , confirmata Ecclesiæ pace , omnium collectio facta est , primo quidem per Eusebium , deinde per quemdam sub nomine Hieronymi ; postea per Bedam , Wandalbertum , Ufuardum , Adonem , Notkerum , & alios , de quibus in Sæculi superioris Præfatione prima diximus : ubi observavimus , ecclesiam Romanam proprium martyrologium ante sæculum octavum habuisse.

93. In primis facta est Martyrum canonizatio , paullo seriùs Confessorum. Ad illam pertinet Cypriani epistola 97 , qua clerum ecclesiæ suæ admonet , ut dies eorum , qui martyrio vitam finiissent , ecclesiasticis tabulis sedulo adnotarentur , *quo commemorationes eorum* , inquit , *inter memorias Martyrum celebrare possimus*. Non immoror congerendis de prisco Martyrum cultu testimoniis , quæ cuivis obvia esse possunt. Non tamen sine delectu quorumlibet Martyrum cultus inductus est , tum quia hæretici , in primis Montanistæ^a & Donatistæ , Martyres suos & ipsi venditabant : tum quia erratum aliquando in falsis Martyribus subrepere poterat , ut apud Severum Sulpicium in libro de vita sancti Martini , ubi de illo latrone , in quo Deus non diu sivit Ecclesiam ludificari : tum quia Episcopi Martyres non satis notos aut probatos inter veros Martyres coli haud patiebantur. Cùm enim vulgus quoslibet injustè cæsos pro martyribus aliquando haberet , ut alibi observavimus ; maximè intererat vulgi iudicium ad censuram Ecclesiæ revocare , ne error demum in superstitionem convalesceret. Quapropter maximè necessarius erat in his delectus. Unde in Romana ecclesia instituti fuerant à Clemente primo septem Notarii , qui acta Martyrum scriptis exciperent. Fabianus verò totidem Subdiaconos instituisse fertur , qui res gestas Martyrum , à septem illis Notariis scriptas , in ordinem redigerent. Memorabile hoc in argumento est quod de actis sancti Vigili Episcopi Tridentini & Martyris legitur in veteri codice ms. quorum actorum exemplum ad Romanum Pontificem transmissum est , ut in classem ejusmodi factorum actorum admitteretur. Hæc verba sunt antiqui codicis , quem clarissimus Obrechtus , Argentoratensis urbis Advocatus generalis , nobis pro sua humanitate commodavit. *Gesta verò beatissimi Martyris , UT MORIS ERAT , urbis Romæ Episcopo transmissa est , ut sacris Martyrum memorabilibus inderetur. Quâ susceptâ , venerabilis Papa legens , cum omni veneratione suscepit*. In istorum fine actorum sic legimus. *Passus est autem sanctus Vigilius Episcopus vi kal Julias , qui*

^a Euseb. lib. 5 cap. 15.

egit episcopatum in urbe Tredentina XII anno Stilicore consule. Stilico anno CCCC consulatum gerere cepit. Quo tempore acta hæc, quæ bonæ notæ videntur, scripta sint, non omnino liquet. Codex membraneus superat annos septingentos. ac proinde sæculo quinto, vel certè non multo post, acta Martyrum, saltem ex Italia, ad Romanum Pontificem *ex more* mittebantur, ut vel ab eo auctoritatem acciperent, vel ut in Romano scrinio asservarentur, vel denique ut in sacris Romanæ ecclesiæ diptychis Martyres locum obtinerent. Primum colligimus ex superioribus verbis, ubi Papa S. Virgilio acta *legisse*, & *cum omni veneratione suscepisse* perhibetur. Alterum verò ex his quæ subdit auctorum scriptor, nempe eo tempore, quo *gens Alamannorum Italiam crudeli gladio vastabat*, Papam Imperatori auctorem fuisse, ut beati Virgilio *gestam* (ita loquebantur) vexillo impositam contra hostes præferri curaret. quo facto, barbaris in fugam coniectis, postea Cæsarem *gestam beatissimi Martyris* Romam retulisse, & cum Papa *arca recondidisse*.

94. Etsi verò acta Martyrum cum tanto honore susciperet ecclesia Romana, nihilo minùs ea publicè legi ex antiqua consuetudine vetat decretum Gelasii Papæ in Concilio Romano, quod decretum codices quidam Hormisdæ tribuunt. In illo decreto Pontifex suscipit quidem *gesta sanctorum Martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant*, sed mox hæc subdit. *Quis ita esse Catholicorum dubitet, & majora eos in agonibus fuisse perpeffos, nec suis viribus, sed gratiâ Dei & adiutorio universa tolerasse? Sed ideo secundum ANTIQUAM consuetudinem singulari cautela in sancta Romana ecclesia non leguntur, quia & eorum qui conscripsere, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus aut idiotis superflua, aut minùs apta, quàm rei ordo fuerit, scripta esse putantur.* Mirum videri possit, si passiones Martyrum quorumcumque in ecclesia Romana lectæ non fuerint: cum, etiamsi quædam dubiæ fidei essent, aliæ tamen auctoritatem præ se ferrent, utpote ex actis publicis exceptæ, etsi incerto aliquando auctore. Verùm fortasse suspecta erant Romanis etiam hæc acta, quod *ab infidelibus* scripta essent. Hanc Romanæ ecclesiæ consuetudinem, quæ *antiqua* in Gelasii decreto vocatur, impugnare videtur gravis & vetus auctor, qui passionem beatorum Cantianorum litteris mandavit, uti exstat in prædicto codice Obrechtino, sive is auctor Maximus Taurinensis Episcopus fuerit, seu quivis alius. Passio incipit ab his verbis. *Omnia quæ à Sanctis gesta sunt, vel geruntur, si quis voluerit studiosè perquirere, & sibi, & plurimis, ædificationis exhibet fructum.* Et post pauca. *Scribimus, ut in gestis invenimus, quid egerint, quid locuti fuerint, quid passi sint Sancti. Ostenditis vos esse catholicos, qui victorias Christi libenter legitis, libenter auditis. Interrogo vos qui ista inter apocryphas litteras exvolvenda censetis: per quos constat canon Scripturarum omnium divinarum? Numquid per eos, qui pro ipso canone occidi magis optaverunt, quàm vinci? Quid ergo tenuerunt Martyres? Fidem rectam, quæ sacris vo-*

luminibus certo librorum numero continetur. Agunt illis gratias apices sacratissimi, qui per eorum perseverantiam perseverant. Et ideo volunt eorum gesta conscribi, ut in conspectu Dei & hominum semper laudentur Sancti, qui in conspectu incredulorum pro eorum defensione tormenta inmania pertulerunt. Nihil præter Scripturas canonicas recipientes, ista studiosè conscripsimus, ostendentes dogma catholicum, per catholicos Martyres custoditum. Exemplum posteris damus, ædificationem credentibus tradimus; artem belli Christi militibus demonstramus. Constat eos nolle pugnare si necesse sit, qui nolunt legere pugnatōres. Imperent silentium infidelibus, spectent pugiles diabolicos, qui athletas Domini spectare contemnunt. Nos divinas virtutes loquimur, scribimus, prædicamus. Hæc fuse retulimus, tum ut genius auctoris cognitus fiat, tum ut intelligatur, alium in aliis* ecclesiis, quàm in Romana usum obtinuisse, ut acta Martyrum publicè legerentur & prædicarentur: quorum tamen nomina, si non acta ipsa, ecclesiæ Romanæ Antistites studiosè perquirebant, & ad alias ecclesias transmittēbant, ut ex Adonis Martyrologio discimus. Quicquid sit, negari non potest magnam fuisse in recipiendis Martyrum actis cautionem in ecclesia Romana, ut ex dictis & ex Gelasii decreto manifestum est.

* V. Conc.
Carthag. 3
c. 13.

95. Magnam etiam cautionem adhibebant Episcopi etiam aliarum regionum inter sese: immo etiam Fideles ipsi, aliquem pro Martyre coli vix ferebant, nisi acta martyrium indubitata contestarentur. Hinc est quod Lucilla matrona à Cæciliano tum archidiacono correpta est, *quæ ante spiritualem cibum & potum, os nescio cujus Martyris, si tamen Martyris, libare dicebatur: & cum præponeret calici salutari os nescio cujus hominis mortui, etsi martyris, sed NECDUM VINDICATI, apud Opratum in libro 1. Et in Collatione Carthaginensi Mensurius Carthaginensis antistes, cum Fideles nonnulli, persecutoribus sponte se offerentes, necati essent, ab eis honorandis prohibuit Christianos. Vindicatos ergo volebant martyres, id est ab Episcopis agnitos & approbatos. Quamquam apud Cyprianum in libro delapsis, vindicatus Martyr idem est atque mortuus, & de sua jam corona securus. Memoratu dignum est id, quod Cyrillo ^{Alexandino} Ierololymitano contigit occasione Ammonii monachi, quem, cum seditionis in Orestem Præfectum apud Alexandriam à monachis ipsius Cyrilli causâ excitatæ conscius, ob idque ad mortem usque supplicii Præfecti jussu excruciatum esset; mutato nomine *Thaumasum*, immo & *Martyrem* vocari jussit, corpore ejus in ecclesia deposito. Sed qui modestiores erant ex ipsis etiam Christianis, hoc Cyrilli studium in Ammonium non probarunt, compertum habentes, hunc temeritatis suæ pœnas dedisse. Quam ob rem & Cyrillus ipse hujus rei memoriam paullatim silentio obliteravit. Hæc fusius apud Socratem^a. Martinus Turonensis Episcopus^b suspectum habens cultum, qui falso cuidam Martyri impendebatur, *ab his qui majores natu erant Presbyteris vel clericis flagitabat nomen sibi martyris & tempora passionis ostendi, gran-**

^a Socrat. lib.
7 cap. 14.
^b Vita cap. 8

di se scrupulo permoveri testatus, quòd nihil certi constans sibi majorum memoria tradidisset. Itaque oratione adhibita, falsi martyris larvam detexit. Eadem ratione sancto Patroclo martyri Tricassino, tametsi miraculis coruscanti, loci homines parvum exhibebant famulatum, quod historia passionis ejus non haberetur in promptu, teste Gregorio^a Turonensi Episcopo. Mos namque est hominum rusticorum, addit ille, ut Sanctos Dei, quorum agones relegunt, attentius venerentur. Et hæc quidem cautio nostro tempore quibusdam in locis fortasse necessaria esset, in quibus honorantur pro martyribus aut sanctis nonnulli, quorum vita penitus ignoratur, nec ab Ecclesia universa auctoritatem eorum cultus accepit. Observatione digna est hac in re Gregorii Lingonensis Episcopi diligentia & religio, qui cum videret sanctum Benignum^b martyrem Divionensem in magno sarcophago conditum fuisse; putabat cum aliis, ibi aliquem positum fuisse gentilem. Eò tamen rustici convenientes vota dissolvebant, & multa beneficia impetrabant. His nullo modo credebat Gregorius, sed magis ne ibidem adorarent, fortiter testabatur: donec tandem veritatis revelatione factus est certior; & à quibusdam in Italiam abeuntibus historiam adlatam beatus Confessor accepit. Lege factum quod in eadem urbe accidit, à nobis relatum in superioris tomi pag 339. Huc spectat quod de sancto Martiale Lemovicensium Apostolo memoriæ proditum est in Concilio Lemovicensi anni M xxxi. nempe Anglos quosdam, cum sanctum Martialem in Litaniis & Martyrologiis cœnobii Cantuariensis Apostoli titulo donatum animadvertissent non reperto libro de ejus actis, hac de re apud Patrem monasterii expostularunt, nempe quòd Martialem diceret Apostolum, cum ejus acta penes se non haberet. Magna verò discretionem prædita est Gregorii Magni^c responsio ad Augustinum Anglorum Apostolum, quam hoc loco adscribere juvat. Petierat Augustinus, ut reliquiæ sancti Sixti martyris sibi transmittentur, quæ in quadam ecclesia recondi possent, ubi corpus cujusdam sancti Sixti, non satis sibi noti, asservari dicebatur. Respondit in hunc modum Gregorius post interrogationem ix. *Fecimus quod petisti, quatenus populus qui in loco quodam sancti Sixti martyris corpus dixerunt venerari (quod tuæ fraternitati nec verum, nec veraciter sanctum videtur) certa sanctissimi & probatissimi Martyris beneficia suscipiens colere incerta non debeat. Mihi tamen videtur, quòd si corpus, quod à populo cujusdam martyris esse creditur, nullis illic miraculis coruscat; & neque aliqui de antiquioribus existunt, qui se à parentibus passionis ejus ordinem audisse fateantur: ita reliquiæ quas petisti seorsim condendæ sunt, ut locus in quo præfatum corpus jacet, modis omnibus obstruatur, nec permittatur populus certum deferere, & incertum venerari. Utinam hanc religionem & prudentiam Episcopi in suis parochiis semper observassent.*

96. Ex illis denique qui innocenter occisi sunt, quosdam non humana conjectura, sed divina ratio martyres consecravit, ut loquitur Willelmus^d Malmesburienensis. Hos inter merito censendi sunt Leodegarius

^a Greg. Turon. lib. 1 de glor. mart. cap. 64. *Y* hęc acta S. Gerardi Abb. Bro-niens. pag. 261.

^b Ibid. cap. 51.

^c Greg. M. lib. 12 epist. 31.

^d Willelm. Malm. lib. 2 de Regib. cap. 13 fol. 49.

Æduensis, & Thomas Cantuariensis Pontifices, aliique nonnulli. At merito explosum est ab Ecclesia orientali Nicephori Phocæ decretum, quo sancierat, ut milites, qui in bello occubuissent, eodem honore afficerentur ac martyres, testante Curopalate, & post eum Balsamone. Sic quosdam ^a *irruentibus latrunculis casos, in Martyres credula consecravit antiquitas*: cujus rei multa exempla ^b suppetunt. Præclarè ad hunc locum optatus Milevitanus in lib 3. *Quare debetis intendere, ne temerarium sit eos Martyres appellare, qui Christianorum nullum senserint bellum.*

a *Idem lib. 2 de Pontif. cap. 5 fol. 145.*
b *Sac. 4 Bened. 10. 2 pag. 512 & seq.*

97. Ut Martyribus, sic etiam Confessoribus honos publico cultu delatus ab Ecclesia est. Id fieri cœptum sæculo quarto, quo tempore sanctus Antonius sepulturam suam ignoto loco parari iussit, *ne Pergamus e, qui in iis locis ditissimus erat, martyrium*, id est ædiculam sacram, super tumulum suum *fabricaret*. Ex quo intelligitur eum ritum jam occæpisse. Hilarion ejus discipulus, dum in Cypro versaretur, ait ^d Sozomenus, forte obiit mortem: à cujus insulæ indigenis tumulto conditus est, ac magno in honore ac veneratione habitus. Postea verò Hefichas ipsius discipulus reliquias illius clam abreptas deportavit in Palæstinam, inque suo monasterio sepelivit: quo ex tempore dies festus maxima hominum frequentia & summo splendore quotannis ab indigenis celebratus est. Addit Sozomenus, Palæstinis id in more positum fuisse, bonos ac pios viros, qui apud ipsos vixerint, eo honoris genere afficere. quod quidem erga Abrilium, Anthedonium, Alexionem, & Alaphionem monachos, qui exemplis & verbis suis gentem illam ad Christianam religionem adduxerant, declaraverint. Sub idem tempus Nilammon perfectæ vitæ monachus, cum à Theophilo Alexandrino Gerarum episcopatum suscipere cogeretur, impetratis unius diei induciis, in oratione spiritum Deo reddidit: cujus corpus involutum, ait ^e Socrates, quibus oportebat, publica sepultura dignati sunt, ac templum super illius sepulcrum (quod *martyrium* Hieronymus in vita sancti Hilarionis appellat) indigenæ construxerunt, & magna cum sollempnitate adhuc diem mortis ejus celebrant. Hæc quidem sæculo iv. at insequenti magnopere auctus est Confessorum cultus, auctore Theodorito, apud quem ^f Marcianus, cui multi oratoria variis in locis ædificarunt; Theodofius ^g Antiochenus itidem monachus, in æde sanctorum Martyrum depositus, eademque ipsa, qua divinus ac beatus Aphraates, arca conditus; Macedonius ^h etiam & Maro ⁱ monachi piissimi consimili honore affecti sunt. Ita res in Oriente se habebant, dum Occidentales Martinum & Hilarium Episcopos, aliosque præcipuæ sanctitatis Confessores venerabantur. In Africana tamen ecclesia paucis admodum Confessoribus is honos tribuebatur sæculo quinto, ut colligitur ex Calendario Carthaginensis ecclesiæ, quod in tertio Analectorum tomo vulgatum est. In Missali Mozarabum oblatio in Missa fiebat pro *spiritibus paasantium* Confessorum, paullo secius quàm pro Martyribus, quorum

c *Hieron. in vita S. Hilarion.*

d *Sozom. lib. 3 cap. 13.*

e *Soc. lib. 3 cap. 19.*

f *Hist. relig. cap. 3.*

g *cap. 10.*

h *cap. 13*
i *Ibid.*

quorum commemoratio fiebat. Eodem tamen modo ante annos octingentos Confessores quidam insigniores, Martinus, Augustinus, Gregorius, Benedictus, & alii similes celebrabantur: sed postea solum Martyribus hic honor relictus est, tametsi defunctis sua etiam servata commemoratio. Verum apud Augustinum^a, *Notum est, quo loco Martyres, & quo defuncta sanctimonialia ad altaris sacramenta recitentur. nempe eo loco recitantur ad altare Dei, ut^b alibi dicit, ubi non pro ipsis oratur, sicut pro ceteris defunctis.* Alia enim erant diptycha sanctorum, alia fidelium defunctorum, alia vivorum. Lege Cypriani epistolam 34, & Dionysii librum de cælesti Hierarchia cap. 3. Merito itaque in Synodo^c Atrebatensi damnati sunt quidam hæretici, asserentes, solum Apostolis & Martyribus venerationem ab Ecclesia impendendam, Etsi enim Confessores *non senserint gladium, tamen per vitæ meritum Deo digno martyrio non privantur: quia martyrium non solum effusione sanguinis, sed abstinentia peccatorum perficitur: & ipsi gloria Martyrum non carent; quia & voto, & virtute, & potuerunt esse martyres, & voluerunt.*

98. Hunc honorem sive Martyribus, sive Confessoribus tribuere Episcoporum erat (ut Bellarminus ipse agnoscit) in sua cujusque ecclesia. Id verò fiebat tum communi populi consensu, tum erectione altaris vel oratorii super eorum tumulum, tum denique corporum elevatione. De oratoriorum erectione perspicua jam loca retulimus ex Socrate Sozomeno & Theodorito: quibus fidem facit Ammianus^d Marcellinus, tametsi profanus. *Dilaniata, inquit, cada vera peremtorum camelis imposita vexit ad litus gentilium multitudo, iisdemque subdito igne crematis, cineres projecit in mare, nempe Dracontii & Diodori, id metuens, ut clamabat, ne collectis supremis aedes eis construerentur ut reliquis, qui deviare à religione compulsi, pertulere cruciabiles pœnas adusque gloriosam mortem intemerata fide progressi; & nunc Martyres appellantur.* Hinc apud eundem auctorem^e basilicæ Christianorum à gentilibus sepulcra dictæ sunt. Atque ob eam fortasse rationem cautum est^f, ne iis in locis, in quibus dubium esset aliquos non sanctos fuisse sepultos, oratoria construerentur, ne videlicet inter sanctos ignoti ejusmodi homines colerentur. & Gregorius M.^g permittit sanctæ Agathæ reliquias in ecclesia quadam collocari, *dummodo nullum corpus ibi constet humatum.* Leo Marficanus^h in Chronico Casinensi testis est, oratorium fuisse constructum *supra corpus Landenolphi Principis, qui innocens trucidatus fuerat, & miraculis coruscare dicebatur.* At verò cum in una eademque ecclesia diversa sanctorum corpora humata essent, singula singulis erecta sunt altaria, ut suis cuique honor competeret. Tredecim in una ecclesia erantⁱ Gregorii M. ætate. Denique falso illi martyri apud Severum Sulpicium in vita sancti Martini, *altare à superioribus Episcopis constitutum habebatur.* quod sancto Mayolo Abbati Cluniacensi paullo post ejus mortem, atque sancto Romualdo post quinquennium ab ejus obitu concessum est, testante Petro Damiani. Ritus describit Prudentius de sancto Vincentio ita canens:

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

^a Aug. de
viginat.
cap. 45

^b ibid. f. 110.
17 de ver-
bis Apost.

^c Spicil. to.
33 pag. 47.

^d Ammian.
lib. 22 cap.
11.

^e Ibid.

^f Greg. M.
lib. 2 Epist.
9 Ind. 10.

^g Id. lib. 1
Epist. 52.

^h Chron.
Casin. lib.
2 cap. 57

ⁱ Greg. M.
lib. 5 epist.
50.

*Sed mox subactis hostibus
Jam pace cunctis reddita ;
Altar quietem debitam
Præstat beatis ossibus.*

*Subjecta nam sacrario ,
Imamque ad aram condita ,
Cælestis auram muneris
Perfusa subtus hauriunt.*

Ejusmodi altarium seu oratoriorum erectionem consequebatur festi-
vitas in honorem sanctorum ab Episcopis instituta , de quibus Ter-
tullianus in libro de Corona militis cap. 3, Cyprianus in epist. 34 &
37, Eusebius lib. 4 cap. 14, & alii. Confer observationes hac de re
nostras in Præfatione^a Sæculi 2. ubi Martyres in cœmeteriis , priusquam
oratoria condere liceret, sepultos & cultos fuisse demonstratur. Ibi-
dem etiam animadvertere licet Sanctorum tumulos, ædiculis super-
structis, quas *ciboria*, *fredas*, & *repas* appellabant: quo in genere in-
signis fuit Epiphaniï Ticinensis Episcopi tumulus, à verustro auctore
descriptus^b in hunc modum. *Primo sancti Patris sepulcrum sollerti dili-
gentia usquequaque perlustrantes, vident quod hypogeo specu ad quinque pe-
des sarcophagus, ut post claruit, infossus, desuper marmore fulciebatur,
quadrato insuper adhuc muro exstructo. Columna quoque nihilominus marmo-
rea, altaris vice ejus honori dicata simul & nomini, caput versus stabat ere-
cta, basis parte sarcophagum occupans, ut geminam præstaret gratiam, deco-
rem scilicet & munimen.* Ita sancti Epiphaniï sepulcrum sæculo x se
habebat Ticini, quo tempore ejus corpus Hildenesheimum transla-
tum memoratur, Ottone M. imperante.

99. Ad elevationem corporum quod attinet, non tam antiqua est
ejus institutio ad canonizationem, quin & ritus diversus. Sanctorum
tumulos ornari primùm mos erat. Cùm verò ad elevationes ventum
est, non in summum locum, sed super pavementum erecti sunt lo-
culi sanctorum. Id de sanctis Agricola & Vitale apud Bononiam Ita-
liæ urbem crucifixis tradit Gregorius Turonensis Episcopus, *quorum
sepulcra super terram sunt collocata.* Ita etiam Lindisfarnenses corpus
sancti Cuthberti Episcopi è tumulo efferre volentes, rem ad Eadber-
tum antistitem referunt, isque annuit eo pacto, ut sacra ejus ossa *in
novo recondita loculo, in eodem quidem loco, sed supra pavementum digne
venerationis gratia locarent*^c, teste Beda. Huc spectant quæ ad vitam
sancti Othmari^d adnotavimus, sed maximè in Præfatione Sæculi 3.
ubi hoc argumentum fusè tractatum est. Aliorum corpora extra ec-
clesiam sepulta, novis induta vestibus in ecclesiam inferebant, &
novo tumulo ad cum modum recondabant, ut de sancta^e Etheldrita
idem auctor memorat. Alia exempla retulimus aliàs. Translationibus
de loco in locum, ne causâ nundinationis id fieri contingeret, occur-
rit Carolus Magnus, condito Capitulari ad annum DCCC I de sanc-
tis noviter inventis, ut *nisi Episcopo probante* minime colerentur, *salva*

^a Præfat.
Sæc. 2. num.
44. & f.

^b Brovver.
sidera Germ.
10. 2. p. 78.

^c Bed. lib.
4 cap 30.
^d Sæc 3 part.
2 pag. 167.

^e Bed. lib. 4
cap. 19.

de hoc & de omnibus ecclesiis canonica auctoritate. Et Concilium Moguntinum anni DCCC XIII in canone 51. Deinceps verò corpora sanctorum de loco ad locum nullus præsumat transferre sine consilio Principis, vel Episcoporum & sanctæ Synodi licentia. Id observatum in translatione corporis sancti Hucberti, ex urbe Leodico in monasterium Andaginenſe translatus a Adalbaldi Colonienſis Archiepiscopi permissu, annuente Ludovico Augusto, qui rem ad Patres Aquisgranum tunc congregatos retulit. Hæc anno DCCC XXV contigere. Ante biennium sancti Ursuari Abbatis Laubiensis elevatio facta est jussu & permissu ejus, qui tum erat Cameracensis Episcopus, scilicet Halitgarii; expletaque elevatione; diem illum festivum duxere, ait Folquinus^b in Chronico Laubiensi, & posteris celebrem esse sanxere. Eodem fere tempore, id est anno DCCC XXVIII, consulto Stephano reverentissimo Tarvennensis ecclesiæ Episcopo, elatum est corpus sancti Folquini^c ejusdem sedis Antistitis; elevatisque sancti corporis membris, in loco tumuli altare constructo, diem illam omnibus cantibus & gaudiis duxere festivam. Et anno DCCC LXV sancti Othmari Abbatis elevatio, annuente Salomone^d Episcopo Constantienſi & Synodo, facta est. Denique sub annum DCCC L, referente Balderico^e in Chronico Cameracensi, cum Hadulfi Episcopi sanctitas multis portentis ostensa esset, ædituus Engramno Episcopo rem propalavit. qui testem idoneum animadvertens, sanctum corpus levavit, & verbo facto ad populum beati Hadulfi sollempnia in numero sanctorum notificavit.

a Sac. 4 part.
1 pag. 296.

b Spicil. 20.
6 pag. 554.

c Sac. 4 part.
1e pag. 629.

d Sac. 3 part.
2 pag. 164.

e Balderic
lib. 1 cap. 35.

100. Ab eo tempore Romani Pontificis auctoritas ad religiosa ejusmodi facta requiri cœpit à nonnullis: sed ita tamen, ut Episcopi, præsertim metropolitani, aliis in locis antiquam hac in re facultatem retinerent. Scio Bellarminum & alios id altius referre, nempe ad pontificatum Leonis III, qui sanctum Suidbertum Episcopum regnante Carolo Magno sanctorum catalogo adscripsisse fertur. Editæ sunt apud Surium litteræ tum Rixfridi Trajectensis ad Rhenum Episcopi ad Ludgerum Monasteriensis, petentis, ut modum & ordinem elevationis & canonizationis istius scriptis mandaret: tum ipsius Ludgeri id ipsum exsequentis. Verùm has litteras ficticias esse demonstravimus in^f sæculo 3. Non majoris momenti esse videtur sancti Albani martyris canonizatio, quæ ab Hadriano Papa anno DCC XCIV per Offam Merciorum Regem obtenta dicitur apud^g Spelmanum: tum quia longe ante istud tempus Albanus pro sancto martyre habebatur, teste Beda: tum quia hæc narratio nullo legitimo innititur testimonio, immo (ut quidem videtur) falso. Nam in libro de vita Offæ secundi apud Matthæum^h Parisium, Offa dicitur convenisse Pontificem, non ad sanctum Albanum inter sanctos referendum; sed ad canonizandum & privilegiandum ejus monasterium auctoritate Romani Pontificis. Vero propius accedit id, quod Ekkehardus de beato Othmaro Abbate scribit, eum auctoritate Romani Pontificis in sanctum levatum fuisse. Quamquam hunc auctorem habita ratione

f Sac. 3 part.
1 pag. 243.

g Spelm. 10.
1 Conc pag.
309.

h pag. 18
col. 2.

fui temporis, nimirum sæculi xi, quo Romani Pontificis suffragium in levandis sanctorum corporibus requiri solebat, locutum fuisse inde colligitur, quod Iso monachus, hujus elevationis oculatus & accuratus scriptor, eam à Salomone Constantiensi Episcopo factam memoret, nulla Romani Pontificis mentione facta, ut suo loco ^a monuimus. Nec refero istuc testimonium Egilwardi ^b monachi de translatione sancti Burchardi Episcopi Herbipolensis cum consensu Benedicti vi & Imperatoris ab Hugone Episcopo facta, quoniam non ad canonizationem, sed ad translationem propriè pertinet.

^a Sac. 3. p. 153.
² pag. 153.
 & 164.
^b .bid. pag.
 717.

101. Primum itaque indubitatae fidei monumentum de sollemni per Romanum Pontificem canonizatione invenimus diploma Johannis xv, qui in frequenti Episcoporum conventu, ad preces Liutolfi Episcopi Augustani, Udalricum ejusdem ecclesiae Episcopum in sanctorum album retulit anno dcccc xcv. Has Johannis litteras damus integras in fine vitae sancti Udalrici: sed fragmentum huc adducere juvat ad probandam canonizationis formam. *Cum conventus esset factus in palatio Lateranensi pridie Kalendas Februarias, residente Johanne sanctissimo Papa cum Episcopis & Presbyteris, adstantibus diaconibus & cuncto clero, surgens reverentissimus Liutolfus Augustae Episcopus inquit. Domine sanctissime Praesul, si vobis placet, & omnibus Episcopis & Presbyteris hic residentibus, libellus quem praemanibus habeo, coram vobis legatur de vita & miraculis venerabilis Udalrici, sanctae Ecclesiae dudum Episcopi, & quid libitum fuerit vobis decernatur.* Iis perlectis sanxit Pontifex, quatenus memoria Udalrici jam praefati venerabilis Episcopi, divino cultui dicata existat, & in laudibus Dei diutissime persolvendis semper valeat proficere. Id verò à Liutolfo ea ratione factum existimamus, ut sancti Udalrici cultus, quem ipse in sola Augustensi ecclesia instituere poterat, latius propagaretur auctoritate Romani Pontificis. quod alii postea in religionem verterunt.

102. In Gallia quidem Richardus Corbeiae Abbas, missis ad Johannem xx legatis, ut scribit Gerardus, Adalhardi Abbatis elevationem fieri impetravit anno m xx. quod etiam de Paschasio Radberto concessum est anno m lxxiii. In Alamannia verò Nortpertus Abbas ad sanctum Gallum, adminiculante Henrico Imperatore & conjuge ejus Agnete, hoc obtinuit apud dominum Apostolicum, Clementem secundum, recitata vita beatæ Vviboradæ ejusque miraculis, de tamdiu neglecta re ab ipso Papa redargutus, quatenus ipsam, praecunte Theoderico Constantiensi Episcopo, canonizaret; & pro sancta haberi praeciperet, & anniversarium ipsius diei sollemnizandum institueret, ut scribit Burchardus monachus in cap. 6. Sub hæc Leo ix anno m liii Gerardum Tulli Leucorum Episcopum, Sanctis adnumerari praecipit annuente ac laudante synodo Lateranensi, discernens, ut ex hoc sanctus haberetur, colereturque ix Kalendas Maias tam Tulli Leucorum, quàm ubique terrarum, sicut ceteri Sancti. Litteras pontificias habes ad calcem hujus libri. Wolfgangum item Ratisponensem Antistitem eodem honore decoravit idem Pon-

tifex ; cujus item permiffu elevatum eft corpus fancti Bertini , tamenfi inter fanctos jam honorati , ut in Sæculo tercio Benedictino ^a legitur.

^a Sæc. 3 pars.
1 pag. 147.

103. Succellit canonizatio Petri Anagnienfis Epifcopi per Pafchalem II , qui compertis ejus piè factis atque miraculis per Brunonem Signienfem Epifcopum , ejuſdem ^b natalem tertio nonas Auguſti Sancto-
rum catalogo congruè celebrem recoli mandavit anno M C V. Poſt quindecim annos Udalricus Conſtantiensis Epifcopus vitam cum miraculis fancti Conradi ejuſdem ſedis Epifcopi litteris mandavit , præmiſſa epifto-
la ad Calliſtum II , in qua dicit , ſe *pro ejuſdem Conradi gloria , ut moris eſt eccleſiarum , canonizanda* , Sedem apoſtolicam crebris interpellaffe litteris , idque tandem reſponſi accepiffe : *Vitam ejus in Concilio generali recitandam & comprobandam : teſtes inſuper ſignorum , que per eum fiebant ſeu facta ſunt , adhibendos.* quod ipſe hoc libro præſtiterit. Ubi obſervandum quod dicit de more jam recepto conſulendi Sedem apoſtolicam ſuper Sancto-
rum canonizatione ; & de examine quod hac de re in Conciliis generalibus fieri deberet. quod totidem verbis repetit Eugenius III infra. Poſtea Innocentius II anno M C XXXIV Hugonem Gratianopolitanum ^c *cognitâ vitâ ejus , & auditis que per eum fiebant miraculis , Archiepiſcoporum , Epifcoporum , & Cardinalium , atque aliorum communicato conſilio , ipſum inter fanctos & electos honorari præcepit , & diem aſſumptionis ejus ſollemniter celebrari.* Idem Pontifex audita vita laudabili beati Sturmii ^d *Abbatis Fuldensis , cognitis etiam ex parte miraculis ejus , atteſtatione Epifcoporum , qui de partibus Teutonicis advenerant , in plenaria ſynodo apud Lateranum congregata , communicato conſilio Patriarcharum , Archiepiſcoporum , Epifcoporum , atque Abbatum , eundem beatum virum inter fanctos & electos honorari præcepit , & diem deſignationis ejus cum gaudio ſollemniter celebrari* anno M C XXXIX. De Henrico I Imperatore exiſtant apud Greſerum Eugenii III litteræ , qui Canonicorum Bambergensium ^e *petitionibus (tametſi hujusmodi petitio , niſi IN GENERALIBUS CONCILIIS admitti non ſoleret) auctoritate tamen S. R. E. acquieſcens , Archiepiſcoporum & Epifcoporum , qui præſentes aderant , communicato conſilio , Hentici memoriam inter fanctos de cetero fieri , & anniverſarium ipſius diem ſollemniter celebrari conſtituit* anno M C LII. Hæ ſunt inſigniores canonizationes à Romanis Pontificibus factæ ante Alexandrum III , qui earum poteſtatem ſibi ſuiſque ſucceſſoribus reſervavit primus , & poſt eum Innocentius III. quo ex tempore ab Epifcopis nulla celebrata legitur.

^b Baron. 41
an. 105.

^c Bolland
tom. April.
pag. 35.

^d Sæc. 3 Be-
ned. parte 2
pag. 285.

^e Greſf. de
divis Bam-
berg. pag. 63

104. Per illud autem intervallum temporis , nempe à ſæculo X , quo Pontifices Romani ſuam in fanctis canonizandis auctoritatem interpoſuere , ad Alexandrum III , nihilo minus Metropolitanæ antiquum morem quodammodo retinuerunt , tum annuendo ſimul cum Papa ſanctorum elevationi & canonizationi , tum etiam ſola ſua auctoritate utrumque pro ſua eccleſia præſtando. Unde invento corpore fancti Bertini , cum Bovo ^f Abbas Sithienſis , conſulto proprio Epifcopo , de hac inventione & de ſcribendo ſuper ea libello cer-

^f Sæc. 3
parte 1 pag.
154.

a *Ibid.* pag.
163.

b *Sac. 4 par-*
te 1 pag.
123 & 130.

c *Hic pag.*
111.

tiorem fecisset Widonem Remensem Antistitem, is mandavit, ut cum hæc descripta essent, sibi referrentur; iisque relatis præcepit, ut a sancti Bertini corpus levaretur, uti Leo IX annuerat. Idem contigisse puto erga sanctum Angilbertum, cujus vita & miracula^b ab Anſichero Abbate ad Radulfum Remorum Antistitem directa sunt. Quid actum sit in elevatione corporis sancti Guiberti fundatoris Gemblacensis, docet relatio à nobis edita^c suo loco. Nempe anno M XCIX Sigebertus monachus, obtenta abbatis sui facultate, rem ad Otbertum Leodicensem Episcopum refert. Deinde *ab Henrico Archidiacono causa defertur Frederico Coloniensium Archiepiscopo, qui in Synodo generali negotio discussio, tandem postulatis annuit. ubi Synodi generalis nomine intelligitur conventus præcipuorum ecclesiæ Coloniensis Sacerdotum, aut ejus suffraganeorum. Insignes verò præ ceteris sunt litteræ Hugonis Archiepiscopi Rotomagensis de elevatione sancti Gualterii Abbatis Pontifarenſis anno M CLIII datæ, in quibus Archiepiscopus commemorat, invitantibus, immo & cogentibus miraculis, missa super hoc legatione & assensu magnifici Remorum Archiepiscopi Samsonis, & aliquorum Gallie Pontificum, Theobaldo Parisiensi ejusque æquivoco Silvanectensi præsentibus, sancti Gualterii reliquias à se levatas & translatas fuisse, concessis insuper indulgentiis in eorum gratiam, qui ipsius beati Gualterii beneficia implorarent. Appositè ad hunc locum Gerardus Episcopus Cameracensis in Synodo Atrebatensi ad annum M XXV, cap. II. ubi relato S. Martini factò in falsum martyrem, hæc subdit: *In talibus igitur locis, si quid huic simile evenerit, de quo majorum memoria nihil certum ferat, interdiciant sanctificationes, ne ritu (sic legendus hic locus mendosus in editis) gentilium fana idolorum antiquitus constructa pro sacris venerentur; neve sepultis temere divina solvantur, nisi per provincialem Episcopum vita sepulti examinetur, si secundum Evangelium Christi fuit.**

105. Itaque à sæculo X inquisitio de piorum meritis & miraculis facta est tum per Romanos Pontifices, tum per Episcopos & Archiepiscopos: & visis scriptis datum diploma pontificium vel episcopale ad eorum sanctitatem sollemni modo declarandam. Jam verò Alexander III id tamquam unam ex majoribus causis ad Romanum Pontificem pertinere edixit. Is pios complures vitâ functos hoc honoris titulo affecit, Eduardum Angliæ Regem anno M CLXI, itemque Theobaldum eremitam Vicentinum; Thomam Cantuariensem Archiepiscopum anno M CLXXII, & post biennium Bernardum Abbatem Clarævallensem, qui primus Cisterciensium sollemni hoc more in sanctorum album relatus est.

d *Brouver.*
Sidera Ger-
man. pag.
57 & seqq.
e *Spelman.*
10. 2 *Conc.*
pag. 713 &
apud Jacob.
de Grassis
Decif. aur.
parte 2 l. 2
cap. 13.

106. Ab eo tempore certi ritus ad eam celebritatem adhibiti sunt: quorum specimen in canonizatione Bernwardi Episcopi Hildenesheimensis^d legere licet. Alia formula recentior existat apud Spelmanum in tomo 2 Angliæ^e Conciliorum. Varias varii postea tradiderunt auctores, Jacobus Castellanus, Angelus Rocca, & alii, quos omnes uno volumine majori Carolus Felix de Matta suo modo com-

plexus est anno M DC LXXVIII. Gravissimè Gregorius IX in bulla pro canonizatione sancti Antonii de Padua. *Ad hoc ut sanctus habeatur apud homines in Ecclesia militante, duo sunt necessaria, virtus morum & veritas signorum, merita videlicet & miracula, ut hæc & illa sibi invicem contestentur: cum nec merita sine miraculis, nec miracula sine meritis plene sufficiant ad perhibendum inter homines testimonium sanctitatis.* Sed hæc præter nostrum institutum: ad Indulgentias, quæ Sanctorum canonizationi non raro conjunctæ sunt, veniamus.

107. Indulgentiarum triplex quasi gradus considerari potest: unus tempore Apostolorum, qualis fuit relaxatio ab excommunicatione incesto illi Corinthio inflicta per Apostolum Paulum: secundus tempore Martyrum, cum ad eorum preces publica quibusdam pænitentia remittebatur: tertius sub defectum pænitentiae publicæ, quæ sæculo IX non parum minui cœpit. Ab eo tempore datæ sunt ad remissionem pœnæ peccatis impositæ, aut debitæ, quædam Indulgentiæ, aliæ aliis ampliores. Vigebat tamen per ea tempora pænitentiae publicæ usus: sed ea redimi vel Missis aliisque suffragiis, vel eleemosynis, vel sacris peregrinationibus aut piis operibus poterat. Patribus Concilii Cloveshoviensis anno DCC XLVII visa est nova pænitentiae per eleemosynas redemptio, *nova adinventio, periculosa consuetudo.* Quapropter *non sit, inquit, elemosyna porrecta ad minuendam vel mutandam satisfactionem per jejunium & reliqua expiationis opera, à Sacerdote Dei pro suis criminibus jure canonico indictam: sed magis ad augmentandam emendationem suam, ut eo citius placetur divinæ indignationis ira, quam suis provocavit sibi propriis meritis.* Totum hoc capitulum, scilicet 26, integrum esset referendum, nisi brevitati studeremus.

108. Prævaluit tamen paulatim ejusmodi redemptio pænitentiae: sed postea compendiosior visa est Indulgentiarum via. Istæ mortuis primum concessæ videntur. Nam Johannes^a Papa VIII Indulgentiam his qui in bello contra paganos anno DCCC LXXVIII occubuerant, vel in futurum occumberent, concessit; eandemque gratiam à Johanne IX petierunt Bajoariæ Episcopi pro Arnulfo Imperatore^b mortuo, cujus animam ipsius auctoritatis potestate absolvi postularunt. At vivis Salomon Constantiensis Episcopus in Cœna Domini *indulgentiam dedisse* perhibetur apud^c Ekkehardum; id est absolutionem, quæ in Cœna Domini quotannis ab Episcopo impertiri solebat.

109. Sed alia Indulgentiarum notio, cum peccatorum pœna vel partim, vel omnino remittitur: unde Indulgentiæ plenariæ, vel ad certum tempus definitæ. Sergius II *indulgentiam trium annorum & trium quadragenarum* omnibus, qui ecclesiam sanctorum Silvestri & Martini visitassent, concessisse traditur. Sed vereor ut explorata sit hac de re auctoritas, quàm ex marmorea tabula Baronius descripsit ad annum DCCC XLVII. Indulgentias quidem sequenti sæculo legimus, sed non hoc modo definitas. Certior est illa, quam Salomon Con-

^a Epist. 50.

^b Metrop. Saissb. tom. 1 pag 47.

^c Goldast. pag 47.

stantienſis Epiſcopus à Papa accepit. Ille ob procuratam trium ad-
 verſariorum ſuorum necem Romam petiit, *veniam*^a petiturus. A Papa
 verò *benigne ſuſceptus*, cùm ibi *ſupplicans aliquamdiu moraretur*, *indulgentiam ſibi ab eo plorans petiit*. Tandem ab Apoſtolico *indulgentiam adeptus* domum reverſitur. Eamdem gratiam Udalricus Auguſtentiſis Epiſcopus accepiffe memoratur, apud Gerardum. Is quippe Romam ultimo profectus, *votorum antea ibi diſpoſitorum promiſſionibus devotiſſime expletis*, & *graviſſimorum emolumentorum & Indulgentiarum donis acceptus reverſus eſt*. Ita indefinite tunc temporis Indulgentiæ concedebantur, ſequenti ſæculo ad certum tempus, vel in perpetuum, & quidem paſſim occasione dedicationis eccleſiarum. Benedictus ix anno M XL indulget, ut *omnis pœnitens*, qui ad limina eccleſiæ ſancti Victoris Maſſilienſis recens dedicatæ *tritibus paſſibus venerit*, eccleſiæ fores ſibi pateant, & *indultis facinoribus peccaminum, omnium criminum ſqualoribus abſolutus*, libere ad propria lætus redeat, eo ſcilicet tenore, *ut tranſacta peccata ſacerdotibus conſiteatur, & de reliquo emendetur*. At celebris præ ceteris & plena fuit Indulgentiarum gratia ab Alexandro ii imperita in dedicatione eccleſiæ Caſinenſis, nempe tam iis quos tunc præſentes eſſe contigerat, quàm omnibus qui per octo continuos dies eò conventuri eſſent *confefforum peccatorum abſolutione* conceſſa. Urbanus ii anno M xcviii Andegavos profectus eſt. Tunc in *Septuageſima*, inquit Fulco^d Comes, *dedicata eſt eccleſia ſancti Nicolai ab ipſo Papa*: qui *edicto juffit, ut in eodem termino, quo dedicationem fecerat, Indictum publicum celebraretur unoquoque anno apud ſanctum Nicolaum, & ſeptima pars pœnitentiarum populo convenienti ad illam celebritatem dimitteretur*. Idem factum anno M c xx à Calliſto ii, qui dedicata Maurinianenſi prope Stampas eccleſia^e, *annuam peccatorum remiſſionem in dedicationis anniverſario conſtituit*. Anno M c xlvi Eugeni-
 us iii ad ferendas locis ſacris ſuppeticas Fideles animavit Indulgentiæ plenariæ beneficio, ut *omnium, de quibus corde contrito confeſſionem feciſſent, indulgentiam obtinerent*, teſte Bernardo^f, qui alibi eam *largiſſimam* appellat. Sæculo inſequente *pœnitentibus & confeſſis quadraginta dies de injunctis pœnitentiis* ab Innocentio iii relaxati hiſ, qui ad ſanctum Dionyſium, reliquias ſancti Dionyſii Corinthiorum Epiſcopi veneraturi, accederent, uti Guillelmus^g Nangius teſtatur. Verùm Concilium Lateranenſe anni M cc xv ſub eodem Innocentio Indulgentiarum frequentiam cap. 62 improbat, *quia, inquit, claves Eccleſiæ contemnuntur, & pœnitentialis ſatiſfactio enervatur*.

110. Denique ex eodem auctore Bonifacius viii anno M ccc *indultum faciens concedit plenam indulgentiam peccatorum omnium cunctis vere pœnitentibus & confeſſis, accedentibus per anni præſentis ſpatium, & per quemlibet affuturum annum centefimum ad beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli baſilicas urbis Romæ voto peregrinationis humiliter & devotè*. Eadem Indulgentia omnibus verè pœnitentibus conceſſa eſt ſingulis quinquagenis per Clementem ſextum anno M ccc l, teſtante Nangii.

Continuatore.

a Ekke-
hard c p. 1
pag. 43.

b S. Udalrici
vita num. 61

c Ch. oz
Caſin. lib. 3
cap. 31.

d Spicil. tom.
10 pag. 396

e Ch. oz.
4 pag. 369.

f Bernard.
Epiſt. 322 n.
5. v. Epiſt.
394.

g Spicil. 10.
11 pag. 501.

Continuatore. quod demum ad singulos annos viginti quinque extensum est. Plenaria id genus Indulgentiæ postea concessæ pro felici promotione cujuscumque Pontificis & qualibet gravi causa, sed addita sacrae communionis conditione. Nec omittendum hoc loco quod Clemens sextus anno M CCC XLVIII *absolutionem à pœna & culpa* ^a *ex peste decedentibus, per suos Confessores impertitur.* Alias Clementis v Indulgentias lege sis in Spicilegii ^b tomo iv.

a *Ibid.* pag. 809.
b *Spicil.* tom. 4 pag. 281, 290 & 295

111. Episcopi etiam jam dudum Indulgentiarum concessione usi sunt. Inter primos Pontius Arelatensis Antistes anno millesimo, cum Montis-majoris ecclesiam dedicasset, hanc gratiam ei largiri voluit *cum suorum Canonorum assensu*, ut si aliquis in eam veniens fuerit talis, qui per *indictam sibi pœnitentiam non introeat ecclesiam, nec communionem sacri corporis Christi aut osculum pacis accipiat, nec capillos sibi tondat aut radat, nec linum vestiat, nec spiritales filiolos de sancto fonte suscipiat; nec feria secunda, aut quarta, aut sexta aliquid gustet præter panem aut aquam*: (quæ sunt pœnitentiæ publicæ signa) *hic talis ad jam dictam ecclesiam si venerit, in die videlicet dedicationis ejus, aut semel in anno cum sua vigilia, & adjutorium dederit ad opera ecclesie sanctæ Mariæ, quæ modo noviter construitur in prelibato monte; ex parte Domini nostri Jesu-Christi & ex nostra sit absolutus ab ipso die, quo suam vigiliam fecerit, de tertia parte majorum peccatorum, unde pœnitentiam habet acceptam, usque eo ad ipsum diem revertentis anni, vel datarum, in quo dedicatio celebrabitur prelibatæ ecclesie: & habeat licentiam intrandi in totas ecclesias per totum ipsum annum, communicandi & pacem accipiendi, & tondendi & radendi, & lini vestiendi, & filiolos de sacro fonte suscipiendi, excepto Quadragesimali tempore & jejniis de quatuor temporibus. Et si tres dies de septimana sunt ei vetati per pœnitentiam, unum reddimus ei, ut comedat & bibat quod ei Deus dederit. Et si duo, unum reddimus ei: & si unus, illum reddimus ei tali tenore, ut pascat tres pauperes...* Denique illos qui de minoribus peccatis sunt confessi, & habent acceptam pœnitentiam, si venerint ad dedicationem prædictæ ecclesie, aut semel in anno cum sua vigilia, & cum adjutorio ad opera sanctæ Mariæ; absolvimus de una medietate acceptæ pœnitentiæ usque ad unum annum, vel datarum, in quo dedicatio celebrabitur prædictæ ecclesie. Hæc fusiùs ex Pontii ^c epistola referre visum est, quod multum conferant ad hoc argumentum illustrandum: cetera quæ sequuntur consulat qui volet.

c *Spicil.* cc. 6 pag. 427.

112. Eiusdem ferme tenoris est alia epistola Rajambaldi ^d Episcopi pro dedicatione ecclesie sanctæ Mariæ de Correno, ut *pœnitenti, qui ad eam in consecratione ejus advenerit, tertiam partem pœnitentiæ remittat Episcopus, & ecclesiam, id est ejus ingressum, usque ad caput anni ei reddat & pacem, simulque facultatem incidendi capillos &c.* quæ ad annum M LXV referuntur. Hanc verò potestatem Raimbaldus à sancto Petro se accepisse dicit. Paulo aliter Anselmus Mediolanensis Pontifex, post dedicationem à se factam ecclesie sancti Sepulcri, inter alia ^e statuit, ut octo diebus ante recurrentem sol-

d *Ibid.* pag. 441.

e *Paricel.* pag. 431.

lemnitatem & octo postea, esset pax & tregua per totum Comitatum, ut quicumque ad ipsum Domini sepulcrum ire non potuerit, & ad istam ecclesiam accesserit, remissionem suorum tertiæ partis delictorum habeat. Actum anno MC. Insignes sunt hac de re Hugonis Rotomagensis Pontificis litteræ de elevatione corporis sancti Gualteri Abbatis Pontifarenfis. Ea enim occasione de penitentiis criminalium, quæ septennio concluduntur, piè confitentibus & verè penitentibus annus integer, & reliquorum annorum pars tertia relaxatur. His verò qui annorum quatuordecim penitentiam susceperunt, duo anni integri, & residui temporis pars tertia condonatur: viginti autem annorum tres anni, & residui temporis pars tertia. De penitentiis verò quadraginta annorum & amplius totam medietatem remittit, & reliquorum annorum partem tertiam condonat. De parvulis verò qui baptizati, vel sine baptismo infra septem annos mortui sunt per negligentiam parentum, penitentiam parentum ipsorum remittit, excepta sexta feria in hebdomada: in qua etiam si penitens ad ecclesiam accesserit, qualem caritatem ei Presbyter suus dederit, talem habeat. Si verò infirmus fuerit, aut mulier prægnans vel debilis quæ jejuna non posset, dicat septies Pater noster, & faciat bonum quod potuerit. Partem denique tertiam de penitentia minorum peccatorum remittit, sed & oblita peccata omnino condonat. Ex quibus omnibus intelligimus, pœnas peccantibus pro gravitate criminum ad normam veterum canonum etiam tunc fuisse impostas, à quibus Indulgentiarum beneficio relaxatio tribuebatur.

113. Præter dedicationem ecclesiarum & cultum quorundam sanctorum specialem, alia fuit etiam causa instituendi Indulgentias, nimirum constructio ecclesiarum. Illud verò observatione dignum in lib. 2 de vita sancti Stephani Abbatis Obazinensis apud clarissimum^a Baluzium, quòd cum Abbas piissimus ecclesiæ suæ jactis fundamentis urgeretur ab Episcopo, ut ad tanti operis supplementum, sicut fere cunctis ædificantibus mos est, populos commoneret litteris indulgentiarum largitate refertis: tamen ei vir sanctus numquam acquiescere voluit, dicens: Nos talem consuetudinem introducere nolumus, ut populis scandalum & nobis ignominiam adquiramus, circumeundo ecclesias, ostendendo beneficia, Indulgentias largiendo, quas dare non poterit nisi solus Deus. Cum verò idem domum novam alibi ædificare vellet, à quibusdam compulsus est commonitorias ejusmodi litteras à loci ejus Episcopo postulare, ut domui illi ædificandæ populus beneficia impertiret. Episcopo annuente, litteræ scribi cœptæ. Cumque ventum esset ad Indulgentiarum locum, mandat Abbati, quantum indulgentiæ his, qui in hac fraternitate se mitterent, vellet adscribi. cui ille ita remandavit: Nos, inquit, Domine, nostra adhuc premunt peccata, nec possumus levare aliena. Quod audiens Episcopus letus erubuit, & viri Dei factum magnopere laudavit, ut certè merebatur tantus animus, à cupiditate adeo alienus.

114. Quod audis postulasse Episcopum, quantum Indulgentiæ Abbas vellet litteris adscribi: illud forsan ob id factum est, quod tunc In-

^a Miscel. 10.
4 pag 130
& seqq.

dulgentiæ gratiam augere penes Episcopos staret. Postea verò ad quadraginta dies hæc potestas contracta est ante annum M CC LXXXIV. Ipso namque anno Simon Bituricensis Archiepiscopus Abbatiam Angliæ diœcesis Piëtavenfis visitans, multis cruce signatis pro negotio Aragoniæ^a, *auctoritate domini Papæ & Legati centum dies Indulgentiæ contulit, & auctoritate sua quadraginta.* Decem tantum indulgentiæ dies ineunte sæculo XIV Henricus Episcopus Namnetensis iis indulget, qui remanent in Missa usque ad finem. quod Daniel ejus successor verè pænitentibus & confessis approbat, dum tamen ab elevatione Eucharistiæ sanctæ usque ad elevationem calicis steterint genibus flexis. Adeo languens erat tunc temporis pietas, ut hoc stimulo indigeret! Longè ardentior erat sæculo decimo fides ac devotio sanctorum Anstittum Brunonis & Wolfgangi, qui etiam morte imminente, sacrum Viaticum toto corpore in terram *prostrato* susceperunt. Sed ut ad propositum revertar, etsi ad quadraginta dies passim redactæ essent Episcoporum Indulgentiæ; nihilominus Johannes de Ordine Teutonicorum, Laconiensis Episcopus, monasterium Scuteranum diœcesis Argentinensis in Alesatia visitantibus relaxat^b *centum dies criminalium, & annum venialium*, anno MCC LXXXVIII. Generalis & plena est Indulgentia beatæ Mariæ de Portiuncula, ab erudito Baluzio edita in tomo 4 Miscellaneorum. Ut paucis finiam, Dominicus de Astallis, Episcopus Fundanus^c, nulla contritionis aut confessionis facta mentione, quadraginta dies de injunctis pænitentibus relaxat singulis Fidelibus ecclesiam beati Martini in Valle Cussa visitantibus in præcipuis anni festis: qui scilicet dictam ecclesiam & signum crucis super imaginem beatæ Mariæ Virginis à se impresum adierint, recitatis *Pater noster & Ave Maria.* Sed de Indulgentiis fatis. De hac salutatione, aliisque in beatam Virginem piis officiis, quæ sæculo decimo multum crevere, operæ pretium est quædam adnotare.

^a *Ibid. pag. 211.*

^b *Iodoc. Coccinus de Dagobert. cap. 9.*

^c *Ital. fac. tom. 1 col. 772.*

115. Etsi ab ineunte Christi Ecclesia beatissimæ Virginis Mariæ cultus receptus (ut decebat) propagatusque sit; subinde tamen incrementum accepit. Neque illud insuper habendum, quòd ex quatuor primis Conciliis unum, scilicet Ephesinum, ad asserendam ipsi Matris Dei superexcellentem dignitatem coactum sit in ecclesia eidem nuncupata, ubi multis (ut par erat) elogiis à Patribus donata est. Procedente tempore sensim in ejus honorem varia festa statuta sunt: at sæculo decimo pronior in ipsam Fidelium devotio facta. Tria quippe sub id tempus instituta sunt; videlicet sabbato ejus memoria, & abstinentia à carnibus etiam extra jejunia; officium parvum; & numeratæ preces seu salutationes angelicæ ad numerum dictæ, quod *Coronam* vel *Rosarium* vocant.

116. Ante finem sæculi X extra Quadragesimam & quatuor jejuniorum tempora, abstinentiam à carnibus sabbato non fuisse præceptam inde liquet, quòd nullus (si non fallor) veterum ejus meminit. Certè

eam non præferunt Nicolaus I in responsionibus quarta & quinta ad Bulgaros, neque Eadgari leges capitibus 17 & 22, neque canones Ælfrici capitibus 22 & 23. Hanc porro anno millesimo inductam fuisse tradit Glaber Rodulfus in lib. 4 cap. 5, & quidem in gratiarum actionem Deo ob redditam abundantiam & pacem, præceptumque, *ut omnibus hebdomadibus sanctione perpetua sexta die abstinereetur à vino, & carnibus septima, nisi fortè gravis infirmitas compelleret, aut celeberrima sollemnitas interveniret.* Hanc constitutionem confirmavit Gregorius Papa VII in Concilio Romano, addita etiam exceptione de *majori festivitate vel infirmitate.* Tempore Petri Venerabilis *abstinebant Dei causa ipsi mimi vel lixa à carnibus omni sabbato,* ex lib. 6 epistola 15. Atqui tunc sabbatum beatissimæ Virgini speciali titulo dicatum erat. *Unde pulcher mos,* inquit Petrus^a Damiani, *in nonnullis ecclesiis inolevit, ut specialiter ad ejus honorem per omne sabbatum Missarum celebrentur officia, nisi fortè festivitas, vel feria Quadragesimalis obsistat.* Et infra^b. *Sabbatum enimvero, quod requies interpretatur, satis congrue beatissimæ Virgini dedicatur.* Nempe quod *Sapientia in ea per humilitatis assumptæ mysterium velut in sacratissimo lectulo requievit.* Eamdem ob causam Sugertus singulis sabbatis peculiarem de beata Maria commemorationem instituit, uti ipsius Constitutio^c probat.

a Petr. Damian. opusc. 33 cap. 3.

b cap. 4.

c Chesn. co. 4 pag. 546.

d Viri num. 44.

e Spicil. 10. 12 pag. 263.

f Labb. Bibl. novæ to. 2 pag. 292.

117. Eodem tempore parvum Deiparæ officium in usu erat. Udalricus quippe Augustinus Episcopus, unum *Cursum*^d *in honore sanctæ Mariæ genitricis Dei* quotidie recitabat. De eodem officio intelligendus Continuator historiæ Viridunensis in Berengario^e, qui sedit principatu Ottonis Magni. Iste Berengarius ad ecclesiam beatæ Mariæ descendens aliquando, invenit clericum quemdam solo prostratum, *beatæ Mariæ memoriam celebrantem*, id est *marinarium beatæ Virginis cursum*, uti explicat Hugo Flaviniacensis Abbas in Chronico, ubi hunc clericum Bernerium vocat, ejusdem ecclesiæ Præpositum. De aliis duobus clericis, qui quotidie beatissimæ Deiparæ officium recitabant, agit Petrus Damiani in lib. 6 epist. 29, & Opusculo 10 cap. 10. Edidit ipse ejusmodi officium, vulgatum initio romi 4 ejus operum. Urbanus II in Concilio Claromontano statuit, *ut hora beatæ Mariæ quotidie dicerentur, officiumque ejus diebus sabbati fieret*, ex Gaufrido Priore Vosiensi. Adi librum, qui *Gemma animæ* inscribitur, secundum; Consuetudines Cluniacenses, Petri Venerabilis statutum 60 & sequentia, Acta Cenomannensium Episcoporum in Analectorum tomo 3 cap. 38, & Matthæum Parisium in Willelmo Abbate sancti Albani vigesimo secundo: ubi beatæ Mariæ cultum & officium variè à diversis institutum invenies. Hæc enim cursum tetigisse sufficiunt ad finem properanti.

118. Admonet nos hic locus agere de Salutationis angelicæ origine & progressu, ac de pio illo precandi modo ad numerum composito, qui *Corona* vel *Rosarium* beatæ Mariæ appellatur. Minutiora sunt hæc, fateor, sed tamen majoribus præferunt lucem, ut canoni decimo

Concilii Celichitensis, anno DCCC XVI in Anglia celebrati, in quo *Beltidum* nomine Rosarium significari Spelmannus existimat, quod eruditissimus Cangius in dubium revocat.

119. Sed antequam id expendamus, de salutatione angelica quædam præmittenda sunt. Hujus duæ sunt partes: quarum una salutationem ipsam, ex verbis Gabrielis Archangeli & Elizabethæ apud Lucam relatis contextam, continet; altera precationem, quâ Fideles beatissimæ Virginis suffragia, maximè in horam mortis, petunt. Illa antiquior, hæc longe recentior est. Quippe salutatio illa auctorem habere videtur Gregorium Magnum, qui in Offertorio (ut vocamus) Dominicæ quartæ Adventus, eam adhibuit. Scimus eandem referri in Liturgiis Jacobi, & aliis vulgatis: sed à posterioribus adjectam fuisse nemo jure dubitaverit. Prima salutationis pars, quæ Angeli est, ab antiquis Patribus ^a commendatur. Integra legitur in vita Hildefonsi Episcopi Toletani ^b ante annos septingentos ex Hispania sub nomine Juliani Episcopi allata. In vulgari apud Fideles usu non videtur fuisse ante sæculum XI. In omnibus enim statutis, quæ cuique quid sciendum aut discendum sit explicant, sola Oratio Dominica & Symbolum Apostolorum proponuntur. Eligius in homiliis ad populum ab Audoëno relatis: *Symbolum & Orationem Dominicam cum Fide & devotione dicite*. Ita fere apud Bedam in epistola ad Egbertum à Waræo edita, in libello Pirminii ^c Abbatis, apud Ahitonem seu Attonem Basileensem, Theodulfum atque Walterum in suis Capitularibus Aurelianenses sæculo IX & X Episcopos: ita in sermone Leonis Papæ IV. *Attendite ut parochianis vestris Symbolum Apostolorum, & Orationem Dominicam insinuetis*. quæ verba repetit etiam Ratherius Veronensis Episcopus in sua Synodica. Denique non alio modo loquuntur Concilia Cloveshovienne in Anglia can. 10, & Germanica, Francofordiense, Moguntinum anni DCCC XIII, & alia. Et ne quis dicat Salutationem angelicam, quæ Orationi Dominicæ à nostris adjungi solet, ipsius Orationis Dominicæ nomine late sumto significari; occurrit liber Precum Hemmæ Reginæ, Lotharii Francorum Regis conjugis, in bibliotheca Remigiana asservatus; in quo Oratio Dominica & Symbolum integra absque hac salutatione referuntur: uti utraque Alamannicè conversa exstant in Notkeri Balbuli Psalterio ms. & ex eo apud Goldastum. Venerabilis Beda ante Notkerum sacerdotibus idiotis *hæc utraque, & Symbolum videlicet & Dominicam Orationem, in linguam Anglorum translata obtulit*. Id testatur ipse in epistola ad Egbertum: in qua *Fidem catholicam, quæ Apostolorum Symbolo continetur, & Dominicam Orationem* Fidelium memoriæ radicitus infigi postulat, & ab idiotis *suâ linguâ dici, ac sedulo decantari*. Denique salutatio ista Fratribus laïcis & illiteratis non præscribitur in Statutis Guigonis, sed neque in Regulis Templariorum, Carmelitarum, & Minorum, nec in Testamento sancti Francisci, nec demum in ritibus Humiliatorum, teste Johanne à Vitriaco. Et Guigo quidem tre-

a V. Petr. Canif. lib. 3 de B. Maria cap. 10 & f. b Sec. 2 Bened. pag. 521.

c Anal. 10mo A.

centas Orationes Dominicæ ab eis exigit pro singulis defunctis cap. 43. ubi Orationis Dominicæ non semel, nusquam salutationis angelicæ meminit.

^a Cap. 3 pag. 252.

120. Inter primos Petrus Damiani in Opusculo ^a 33 narrat de quodam clerico qui quotidie eam recitabat usque ad hæc verba, *in mulieribus*. Qui breve Deiparæ officium frequentabant, hoc Invitatorio ad Psalmum xciv utebantur, *Ave Maria gratia plena Dominus tecum*, ut ex facto cujusdam clerici aquis Sequanæ merso legitur in nova sancti Anselmi ^b operum editione. Apud Cistercienses, quorum ab initio magna fuit in sanctissimam Virginem veneratio, fratres Conversi ejus salutationem recitare solebant, sicut intelligitur ex libro, quod Exordium ^c magnum appellatur. Attamen Usus Cistercienses ^d eo tempore scripti præcipiunt fratribus omnibus, ut *dicto Completorio signent se, & dicto AMEN dicant Orationem PATER NOSTER & CREDO IN DEUM*. Quamquam Rainaldus, Clarævallisensis sub sancto Bernardo monachus, piam hanc salutationem moriens frequentasse memoratur apud Herbertum cap. 1. In institutionibus ^e vero sæculo XIII collectis præcipitur, *ut nullus Conversus habeat librum, nec discat aliquid, nisi tantum PATER NOSTER & CREDO IN DEUM, MISERERE MEI DEUS, & AVE MARIA*.

^b Anselm. op pag. 506

^c Exord. mag. Diff. 4 cap. 13.
^d Nomaz. Cist pag 185

^e Instit. tion. diff. 14 cap. 2.

121. Odo Parisiensis Episcopus, Mauricii ab anno M C xcvi successor, inter primos statutum edidit in suis Constitutionibus communibus num. 10. *Exhortentur populum semper Presbyteri ad dicendam orationem Dominicam, & CREDO IN DEUM, & salutationem beatæ Virginis*. Idem omnino totidem verbis anno M CC xlvi præscribitur à Decanis ecclesiæ Rotomagensis apud nostrum Pomerayum. Deinceps Salutationis angelicæ precatio fere in legem evasit apud omnes.

122. Eam hora ignitegii sub concubium ter recitari Johannes xxii Indulgentiis datis statuit. Admisit hoc decretum Synodus Senonensis anno M CCC xlvi. ita enim cap. 13. *Item auctoritate dicti Concilii præcipimus, quod observetur inviolabiliter ordinatio facta per sanctæ memoriæ Johannem Papam xxii de dicendo ter AVE MARIA tempore seu hora ignitegii: in qua ordinatione conceditur certa Indulgentia &c.* Addit synodus *triginta dies* auctoritate sua, & suffraganeorum *viginti dies* pro iis qui tunc *Pater noster & Ave Maria* persolverint pro Ecclesia, Rege, ac regia familia, regnique statu. Postea idem ritus inductus est ad matutinum tempus & mediam diem. In Synodo Vaurenfi anni M CCC lxxviii rectoribus & curatis parochiarum sub pœna excommunicationis præcipitur ^f cap. 127, ut circa solis ortum *pulsari faciant unam campanam* eo modo, quo ad noctem pulsari solebat: & tunc iis qui in honorem quinque vulnerum Christi Domini quinquies Orationem Dominicam, atque septies angelicam salutationem *genibus flexis* dixerint, *triginta dies de injunctis penitentiis* relaxantur. Postea verò hic numerus ad tres Salutationes redactus est. In statutis Francisci de Puteo, Cartusiæ majoris Prioris ab ineunte sæculo xvi, ita legimus

^f Baluz. Conc. Narbon. pag 383

cap. 1. In omnibus domibus Ordinis, quæ sunt sub ditione domini Regis Franciæ, singulis diebus hora meridiei ex ordinatione apostolica pulsetur campana pro AVE MARIA, pro pace dicti regni conservanda, eo modo quo pulsatur hora Completorii: & singula personæ earumdem domorum dicant tribus vicibus AVE MARIA, pro quibus vice qualibet trecentos dies de Indulgentia ex indulto apostolico consequentur vere penitentes & confessi. Ex quo intelligitur, hunc morem à Gallia incœpisse sub initium sæculi XVI. Certè in historia monasterii nostri Parisiensis, id est sancti Germani à Pratis, apud Jacobum Brolium legitur, Leonem X Guillelmo Briçonetto Episcopo Meldensis & Lutevensis civitatum, atque ejusdem monasterii Abbati concessisse, ad spiritualem utilitatem utriusque diœcesis suæ, & suburbii sancti Germani indigenarum atque adventantium, ut quicumque ad pulsus campanæ in aurora, meridie, & post solis occasum, salutationem angelicam ter genibus flexis recitaret, mille & quingentos Indulgentiarum dies singulis vicibus consequeretur.

123. An tunc temporis jam addita esset precatio, quæ salutationi subjuncta est, merito dubitari potest. Et quidem sæculo XV nondum addita fuerat hæc appendix salutationis, quæ à Sancta Maria incipit. Urbanus IV post *fructus ventris tui* addidit *Jesus Christus amen*, ut mox notabimus. Unde Johannes Cele^a Canonicus regularis Windesemensis hæc verba dicere consuevit, sed addito, *qui est gloriosus Deus benedictus in sæcula*. Appendix Sancta Maria non reperitur in libellis precum, tam editis, quam mss. ante annum M D. Ex editis anni M CCCXCVIII Parisiis apud Simonem *ostre* salutio desinit in *Jesus Amen*. Item in expositione Salutationis ibidem vulgata apud Johannem Lambertum anno MCCCCXCIV nulla fit mentio de illo additamento. Verùm in Breviario Cartusiano apud Thielmannum *Kerverer* edito anno M D XXI occurrit ante parvum beatæ Mariæ officium usque ad *pro nobis peccatoribus amen*; itemque in horariis precibus ad usum ejusdem Ordinis Parisiis apud relictam ipsius Thielmanni anno M D LI editis. Denique in Breviario Franciscanorum apud eundem Thielmannum anno M D XXV impresso additur, *nunc & in hora mortis amen*. uti etiam in Breviario Religiosorum, qui à redemptione captivorum nomen acceperunt, excuso Parisiis anno M D XIV. Quamquam in Breviario Æduensi anni M D XL tota hæc appendix desideratur, sicut etiam & in methodo Confessionis apud Simonem Colinæum & Franciscum Stephanum anno sequenti vulgata; & ante Breviarium jussu Pii V summi Pontificis reformatum in solo Breviario^b Cardinalis sanctæ Crucis occurrebat.

124. Per idem tempus in sacris ad populum concionibus sola beatæ Mariæ salutio recitari cœpit post exordium concionis. Id Erasmus in suo Ecclesiaste, qui anno M D XXXV typis excusus est, improbare ausus, non quo Deiparæ venerationi detraheret: sed quòd locus etiam Spiritui-sancto aliisque sanctis, de quibus conciones in-

^a Chron.
Windeslib.
1 cap. 70.

^b *Sona de
divina
Psalm.
cap. 1632.*

^a *Erasm.
Ecclesiastica
lib. 2.*

terdum habebantur, relinqui vellet. Ita sentiebat ille Caronianæ severitatis magister, qui hæc verba^a subdit. *Adde his omnibus, quod isti admonito populo, ut invocet beatam Virginem, nihil petunt ab ea, sed tantum salutant verbis Angeli & Elizabethæ. Quæ huc refero ad probandum, precationem Sanctæ Mariæ Salutationi nondum ubivis tunc fuisse adjectam. Nescio an ob superiorem censuram Erasmi Ecclesiastes relatus sit in classem librorum prohibitorum.*

125. Sed veniamus tandem ad id, cujus gratiâ hæc adducta sunt, nempe ad Rosarii originem, videamusque, an de illo mentio facta sit in Concilio Celichitensi. Rosarium constat orationibus dominicis quindecim, & salutationibus beatæ Mariæ centum quinquaginta. Corona (quam vocant) beatæ Virginis habet sex septemve decadas salutationum cum sex aut septem orationibus dominicis, pro diversa auctorum sententia de annis ejus vitæ. De Rosarii auctore varix sunt opiniones. Alii ad sanctum Patrem Benedictum, alii ad Venerabilem Bedam, alii ad Petrum Eremitam, alii denique ad sanctum Dominicum Prædicatorum institutorem referunt. Si salutationis angelicæ usus nondum invaluerat (ut superius ostendimus) ævo sancti Benedicti, neque Bedæ; frustra ejus institutio ad illa tempora revocatur. Huc id torquent, quod Rosarium apud Anglos *Bedes* nomine appellatur, tamquam à Beda auctore. At potuit alia de causa sic vocari, puta à *Beltide*. quæ vox in Concilio Celichitensi usurpatur, & quidem pro Rosario, ut Spelmannus existimat. Concilii Celichitensis hæc verba sunt ex cap. 10, ubi de Episcoporum exsequiis agitur. *Et postea unusquisque Antistes & Abbas LX psalmos, & C XX Missas celebrare faciat, & tres homines liberet, & eorum cuilibet tres solidos distribuat: & singuli servorum Dei diem jejurent, & triginta diebus canonicis horis expleta synaxeos (fortè expleta synaxi) & Beltidum PATER NOSTER pro eo cantetur, id est recitetur.* His verbis *Beltidum Pater noster* certum orationum dominicarum numerum designari non dubitamus. Spelmannus de Rosario interpretatur, à Saxonico *Belt* quod *cingulum* significat. Verùm utrum illo tempore Rosarium esset in usu, merito addubitari potest, inquit doctissimus Cangius. Mihi verò videtur esse recentius inventum: sed tamen certum (ut jam dixi) orationum Dominicarum numerum illis verbis signari perspicuum videtur. Cùm verò de salutatione angelica, quæ Rosarii præcipua pars est, nulla ibi mentio sit; neque ad Rosarii antiquitatem ostendendam assumi potest hic locus. Certè numeratæ orationes in usu erant longè ante sæculum IX, teste^b Palladio, ubi agit de Paulo Ægyptio, qui trecentas quotidie orationes numeratis in sinu suo trecentis calculis recitabat. Nihil tamen vetat, quo minus vocabulum *Beltis*, quod solas orationes Dominicas certo numero recitatas primò significabat, postea ad Rosarium significandum (si quidem id aliunde probari potest) usurpatum sit.

^b *Hist. Laus.
sic. cap. 23
& Sozom.
lib. 5 cap.
29.*

^c *Vuill. tm.
Malmesf.
lib. 4 de
Pont. cap. 4.*

126. Beltidum ejusmodi specimen legimus apud Willelmum^c Malmesburiensem

mesburiensem in Anglia monachum , ubi de Conventriensis monasterii fundatoribus agit , nempe de Comite Leofrico , & de uxore ejus Godiva. *In ambabus porticibus Conventriæ jacent edificatores loci , præcellentissimi conjuges , quorum maximè prædicatur femina ; quæ cum thesauros vivens ibi totos conjecisset , jam jamque moritura circulum gemmarum , quem filo infuerat , ut singularum contactu singulas orationes incipiens , numerum non prætermitteret ; hunc ergo gemmarum circulum collo imaginis sanctæ Mariæ appendi jussit &c.* Conditum est istud cœnobium anno^a M XL , dicataque ecclesia in honorem Dei & sanctæ Mariæ , cui Godivam maximè devotam fuisse Rogerius Hovedenus testatur. An inter orationes illas , quas tactis singulis circuli gemmæ globulis recitabat Godiva , censenda sit Salutatio Deiparæ Virginis , non satis liquet.

^a *Monast. A. glie. tom. 1 pag. 305 col. 1.*

127. Indubitatum porro ejus argumentum existat apud Herimannum^b Abbatem in libello de restauratione cœnobii sancti Martini Tornacensis , ubi auctor iste ex occasione commemorans secundam constructionem Lesciensis in Hannonia monasterii , laudat ejus restauratores Theodericum de Avesniis , & Adam^c ejus conjugem , quæ filia erat Hilduini Comitis Rocœnsis. Tum subdit , Eremitam quemdam in proxima silva , quæ Brocheroia vocatur , visum habuisse de Theoderico in Dei judicium postulato , quod in bello contra Balduinum Montensem Comitem monasteria sanctæ Waldetrudis Montense & sanctæ Aldegundis Melbodiense combussisset : at sanctam Dei genitricem Mariam intercessisse , propterea quod uxor ejus Ada angelicam illam *Salutationem singulis diebus sexagies replicaret ; & vigies quidem prostrata , vigies genibus flexis , vigies autem stando , aut in ecclesia , aut in cubiculo suo , aut in aliquo secreto loco , AVE MARIA GRATIA PLENA , DOMINUS TECUM , BENEDICTA TU IN MULIERIBUS , ET BENEDICTUS FRUCTUS VENTRIS TUI commemoraret.* In tantum verò id diffamatum fuisse , ut etiam Gosceguinus filius alterius Adæ , qui avunculo suo præfato Theoderico successerat , easdem *Salutationes beatæ Mariæ quotidie replicaret , militibusque suis eas dicere suaderet.* Hoc initium puto Coronæ beatæ Virginis : quam eo tempore , id est incunte duodecimo sæculo , novam fuisse ex his Herimanni verbis intelligitur. Quod si Eremita ille idem sit cum Petro Eremita , cui à Polydoro^d Virgilio inventum Rosarii tribuitur ; hinc apparet , quo fundamento id dictum sit , quia scilicet hanc Adæ in beatissimam Virginem devotionem in publicum vulgavit.

^b *Spicil. 10. 12 pag. 414 & 415.*

^c *Sac. 3 part. 2 pag. 424.*

^d *Polyd. lib. 3 cap. 9.*

128. De Rosario , quod quinquaginta supra centum salutationes cum quindecim orationibus Dominicis complectitur , in actis sancti Dominici , cui hoc inventum ante annos ducentos tribuitur , nulla mentio est. Thomas Cantipratensis Ordinis Prædicatorum , Dominico suppar , tres Salutationum quinquagenas , à quibusdam beatæ Mariæ devotis frequentari solitas , semel & iterum^e memorat : at de auctore nihil dicit. Quod de Ida Cisterciensi monacha apud Manricum^f legitur , eam nempe undecies centenas orationes dominicas , totidem-

^e *Thom. Cantip. lib. 2 cap. 29. art. 6 & 8. f Manric. an. 1226 cap. 4 num. 8.*

a Chron. S.
Agnēt. pag.
56.

que beatæ Mariæ salutationes quotidie replicasse, ad Rosarium non omnino pertinet: sed neque illa quadraginta dierum indulgentia, quæ prædictam salutationem quinquies recitantibus anno M CCCC XLII concessa perhibetur in Chronico sanctæ Agnetis^a auctore Thoma Kempensi. *Institutio itaque confraternitatis (quam vocant) Rosarii anno M CCCC LXXV facta est in alma Universitate Coloniensi per Doctores sacre pagine Prædicatorum Ordinis, immo potius, inquit, renovata est: quia per beatissimum Patrem Dominicum legitur prædicata, licet ad tempus fuerit neglecta, ac oblivioni tradita.* Hæc & alia complura habentur in libello sub id temporis edito, in quo variæ indulgentiæ à Pontificibus Romanis concessæ leguntur his aliisque verbis. *Urbanus Papa IV addidit ad angelicam salutationem hanc clausulam, JESUS CHRISTUS AMEN, largiens omnibus verè penitentibus, contritis & confessis, ipsam devotè dicentibus, triginta dies Indulgentiarum. quas Johannes vicesimus secundus successor ejus confirmans, adhuc triginta dies superaddidit.* Ubi audis ad indulgentiam illam requiri contritionem cum confessione, quemadmodum ex statuti Cartusiensibus superiùs retulimus.

129. Alia est Camaldulensium Eremitarum Corona, ad commemorationem annorum vitæ Christi triginta tres continens dominicas orationes, & quinque angelicas salutationes: quæ omnia dicentibus Leo X Indulgentiarum munera concessit, ut in Regula eremitica Camaldulensium legitur cap. 22. ubi hæc Corona fratribus Conversis præscribitur. Has minutias fortasse gravate legent nonnulli: at eas non doctis cudimus, sed piis ac minùs eruditis, quibus minimæ quæque rerum sacrarum antiquitates placent. Ad res monasticas revertor.

130. Tria tantùm disciplinæ regularis capita hoc loco notare juverit. Primum est, per istud sæculum monachos nonnullos in cathedralibus ecclesiis, ubi Canonici sæculares versabantur, dignitates obtinuisse. Hujus rei testem habemus Baldricum^b in Chronico Cameracensi, ubi de Ansberto Hadulfi Episcopi successore. *Sequitur Ansbertus, inquit, vir videlicet liberalibus disciplinis eruditus, qui tunc Atrebatensis monasterii æque monachus, atque Cameracensis ecclesiæ Archidiaconus, postmodum verò pro rebus sancti Vedasti, quas in pago Baduensi providebat, Imperatori notus, culmen episcopalis cathedræ adeptus est.* Neque id caret exemplo in prioribus sæculis. Nam ut ne hoc loco repetamus quod de Insulæ-Barbaræ Abbatibus Leidradus Archiepiscopus Lugdunensis memorat; Usvardus Abbas, cui Lupi Ferrariensis epistola 80 inscripta est, idem etiam Archidiaconus erat. Singularis fuit hac de re Willeberti Catalaunensis Antistitis epistola^c ad Hincmarum Remensem, quem interrogat, an ex monacho, necessitate cogente, Archidiaconum constituere possit. Perseveravit iste ritus ad sæculum XI, quo Abbati sancti Orientii auctoritate^d Concilii Ausciensis anno M LXVIII celebrati, vices Archidiaconi in honore suo super ecclesias & clericos tribuuntur. Et Petrus de Monte-Lauro, Cellerarius sancti Victoris Massiliensis, erat Aquensis Archidiaconus. Hi in exempla suffi-

b Chron.
Camerac.
lib. 1 cap.
87.

c Frodoard.
lib. 3 ca; 23

d Spicil. 10.
2 pag. 593.

ciant. Nec ab re tamen erit hîc adjicere Johannem Romani sancti Martini cœnobii Abbatem , qui labente sæculo VII in Angliam missus est , fuisse Archicantorem in ecclesia sancti Petri, teste ^a Beda.

^a Beda lib. 1 v. 14 B: f copi.

131. Alterum notatu dignum est, monachos olim, non (ut modò) sub titulo paupertatis, sed sub titulo monasterii sui fuisse ordinatos. Id patet in Concilio Londoniensi anni CM LXXI, in quo Eadgarus Rex Glastonienſi monasterio certas leges ac prærogativas ^b concessit, atque inter alia *sanxit etiam, ut quoties Abbas loci, vel monachi, aliquos suorum sacris Ordinibus initiari decernerent, à quocumque Præsulum canonicè ordinato, aut in illius sede, aut in eodem sanctæ Mariæ Glastingensi monasterio, tam monachos, quàm clericos, quos idoneos judicarent, ad titulum sanctæ Mariæ ordinari facerent.* Et ita quidem sancitum fuerat in Concilio Chalcedonensi: sed postmodum hæc disciplina mutata est. Concilii hæc verba sunt in can. 6. *Nullum absolutè, id est sine titulo, ordinari debere Presbyterum aut Diaconum, nec quemlibet in gradu ecclesiastico, nisi specialiter in ecclesia civitatis, aut pagi, aut in martyrio, aut in monasterio qui ordinandus est pronuntietur.* Contrarium morem induxit Mendicantium (ut conjicimus) exemplum, & instabilitas monachorum. Hujus loci occasione observandum venit id quod in actis sancti Dunstani ad num. 29 notamus, eum nempe primò fuisse ordinatum Episcopum sine titulo, ea maximè ratione, ut *regali presentia* propter sua provida consilia *jugiter adesset.*

^b Concil. to. 9 col. 703

132. Tertium denique est, cameras singulares sanctimonialium, quæ illo ævo alicubi in usu esse cœperant, abrogari à Waltero Archiepiscopo ^c Senonensi, ut patet ex ejus Constitutione 4. *Item camera monialium omnes destruantur, nisi aliqua, quæ in susceptione Episcopi necessario retineatur, vel ad infirmariam faciendam, vel alia de causa, quæ Episcopo justa & necessaria esse videatur.* Hîc tamen non de cellis separatis sub eodem dormitorii tecto erectis, sed de privatis ædiculis, quas tunc sanctimoniales quædam sibi fabricari curabant, mentio est. quod quidem ex eo patet, quod Episcopus quosdam ex illis cameris conservare posset ad suum diversorium, cum ad eas aliquando ventitaret. Tales erant illæ Orientalium ^d ædiculæ, quas admittere noluit Augendus Abbas Condatiscensis ex ejus vita, ubi sic restituenda lectio in editis. *Iste etiam, refutato Archimanaritarum orientalium more, utilius omnes univovit in medium. Destructis namque mansionum ædiculis, uno cunctos secum xenodochio quiescere fecit: ut quos causâ unitæ refectionis una claudebat ædicula, discretisque lectulis una ambiret & mansio.* Orientalium morem servant hodie quoque Cartusiani, & Eremitæ Camaldulenses. Disparatas illas sub uno tecto cellulas Benedictus XII abrogavit: at eas denuo restituit nostra ætas, specie quidem majoris quietis & silentii, sed haud scio an cum majori fructu: cum aliàs omnia exercitia in omnium oculis & consortio fierent. Vide sis Concilium Turonense II can. 14, & Hæftenum lib. 12 Tractatu 1, Disquisitione 1.

^c Ibid. col. 577.

^d Sac. 1 Bened. pag. 575 num. 21

133. Sed ut tandem prolixæ, & forsan rædiosa Præfationi finem imponamus, tria tantùm addimus ad Historiam nostram Francicam pertinentia. Unum est, dignitates Comitum aliorumque (quod jam alii notarunt) eo tempore jure hereditario ad posteros transisse, maximè sub Carolo Simplice, ob languentem ejus principatum. Hujus tamen rei origo petenda est à Carolo Calvo, qui supremo vitæ suæ anno Romam abiturus, Carisiaci edidit Capitula quatuor, in quorum tertio hæc leguntur. *Si Comes de regno isto obierit, cujus filius nobiscum sit, filius noster cum ceteris fidelibus nostris ordinet de his, qui eidem Comiti plus familiares propinquiores fuerunt, qui cum ministerialibus ipsius Comitatus, & cum Episcopo, in cujus parochia fuerit ipse Comitatus, ipsum Comitatum provideant, usque dum nobis renunciatur, ut filium illius qui nobiscum erit, de honoribus illius honoremus. Si autem filium parvulum habuerit, isdem filius ejus cum ministerialibus ipsius Comitatus, & cum Episcopo in cujus parrochia consistit, eundem Comitatum provideant, donec obitus Comitis ad notitiam nostram perveniat, & ipse filius ejus per nostram concessionem de illius honoribus honoretur.* Hic primus dignitatum hereditariarum gradus, cum scilicet Regis beneficio in possessionem patriam filii veniebant. quod postea summo jure factum est.

134. Alterum observationis caput est, Ludovici Transmarini annos regni non eodem modo ab historicis defigi. Frodoardus quippe, æqualis illorum temporum, Ludovicum ex Britannia insula, in qua mortuo patre sese anno CM XXVIII receperat, non nisi post annos octo, id est post obitum Rodulfi regni invasoris revocatum, ac deinde coronatum fuisse tradit. Hujus auctoris verba ex anno CM XXXVI referre juvat. *Hugo Comes trans mare mittit pro accersiendo ad apicem regni suscipiendum Ludovico Caroli filio: quem Rex Alstanus avunculus ipsius, accepto prius jurejurando à Francorum Legatis, in Franciam cum quibusdam Episcopis & aliis fidelibus suis dirigit..... Indeque ab ipsis Landunum deductus, & regali benedictione ditatus, ungitur atque coronatur à domno Artaldo Archiepiscopo.* Faver Johannes monachus in libro 2 de vita sancti Odonis^a Abbatis Cluniacensis. Attamen Johannes alter Abbas Mettensis in actis Johannis Gorziensis^b scribit, eum Gorziam anno CM XXXIII accessisse, *Franciam Occidentalium partium obtinente Ludovico filio Karoli.* Ad quem locum Bollandus arguit eos, qui primum regni Ludovici annum petunt ab anno CM XXXVI. Neque solùm in actis Johannis Gorziensis, sed etiam apud quosdam alios auctores ante hunc annum Ludovicus regnasse perhibetur. Nam in libro c de miraculis sancti Bertini, Adala Flandriæ Comitissa in ecclesiam sancti Bertini ingressa dicitur *anno nativitatis Domini nongentesimo trigésimo octavo, annoque quinto Ludovici Regis, feria secunda Paschæ.* Verùm in diplomatibus à Ludovico Transmarino conditis, regni ejus exordium à superiori cardine desumitur. Atque ideo dicendum videtur, Historicos nonnullos, habita juris ratione, Ludovici regnum vel à morte patris, vel ab eo tempore quo primùm ejus ex Anglia reditus

^a Hic pag.
160.
^b Hic pag.
380.

^c Sac. 3 Bened. parte
1 pag. 138.

desiderari cœpit, numerasse: at stilo Cancellariæ in initum nonnisi anno CM XXXVI, quo ejusdem revocatio & coronatio contigit, teste Frodoardo. Lege quæ de hac re diximus in libro 2 de re Diplomatica cap. 26, ubi etiam tres sollemnes Caroli Simplicis epochas exposuimus.

135. Tertium denique observatione dignum est, Ludovicum, Carolidarum postremum Regem ac Lotharii filium, vivente patre coronatum, ac Regem dictum fuisse, quod Glaber^a Rodulfus aperte tradit: sed quo anno, nescio an ullus hæctenus observavit. Id verò accidisse anno CM LXXIX, id est septimo ante obitum patris, constat ex duobus ejus diplomatibus, quorum unum Arnulfo Aurelianensi Episcopo concessum est, *datum anno DCCCC LXXVIII, secundo die regie ordinationis ejusdem, Indictione VII, v Idus Junii, actum Compendiensi palatio*, ut me monuit noster Claudius Stephanotius, cui plurima alia documenta debemus. Aliud ejusdem omnino characteris ac notæ pro cœnobio Floriacensi. Utrumque hæctenus autographum habetur. Itaque Ludovicus iste Rex coronatus est anno CM LXXIX, & quidem VI Idus Junii. Annum exactè signat breve chronicon Floriacense, quod in tomo 2 Miscellaneorum à clarissimo Baluzio editum est. *Anno CM LXXIX Ludovicus à Francis Compendii Rex est elevatus*. Porro cum anno uno & quod excurrit, patri supervixerit, atque anno CM LXXXVII mortuus sit; hinc quidam Annales novem ei regni annos tribuunt. Hugo Abbas Flaviniacensis & Ademarus monachus Ecolismensis auctores sunt, Ludovico uxorem fuisse Blancam, à qua *potu maleficii necatus* dicitur ab^b Ademaro. Exclusus regno est Carolus ejus patruus, cujus tamen regni mentio fit in Historia Abbatum cœnobii sancti Germani Autisiodorensis apud^c Labbeum. Herimannus Abbas in libello de instauratione Abbatiae sancti Martini^d Tornacensis, *Carolus Regem, Hugonis Capeti cognatum*, cognomento *Infatuatum*, appellat: Sapientem dicturus, si regnare, aut regnum tenere valuisset.

136. In fine temperare non possumus à grati animi testificatione, quam primis Capetianæ stirpis regiae, hæctenus feliciter ac gloriose regnantis, auctores, Hugoni ac Rotberto ejus filio, (ut ceteros interim omittamus) debet Ordo sancti Benedicti, cujus Ordinis *piissimi defensores*, teste Abone^e Floriacensi Abbate, & *Advocati* fuerunt, immo etiam quasi restitutores. Antequam thronum conscenderent, pleraque monasteria Abbatibus sæcularibus, & nonnumquam militaribus subjacebant: ex quibus Hugo ipse quædam tenebat, sancti Dionysii, sancti Germani apud Parisios, & alia, *Abba-comes*^f ab antiquis ob id appellatus. Hæc verò antequam Rex factus esset, Abbatibus regularibus resignavit, non tam ex præconcepto regnandi proposito, (nam Carolus Calvus, & alii nonnulli Reges Abbatis sibi retinuerunt) quàm ex prona in monachos voluntate. Unde idem in regno confirmatus, omnibus regni sui monasteriis li-

^a Glaber.
lib. 1 cap. 3.

^b Labbeo to.
1 Bibli. pag.
167.

^c Ibid. to. 1
pag. 572.

^d Spicil. to.
12 pag. 460.

^e Analeæ.
to. 2 pag.
249.

^f Gerbert.
epist. 17 in
2 classe.

a Ademar.
10. 2. Labbe
pag. 167.

b Helgald.
in vita Rot-
berti pag. 68

c ibid. pag.
67.

berameligendi Abbatis facultatem restitui præcepit. Ante Hugonem tamen Ludovicus Rex^a non priùs Aimerico Abbatiam sancti Martialis, tyrannidem ejus timens, committere voluit, quàm sacramentis acceptis, ut monachus esset futurus. Hunc adversus monachos affectum nemo melius expresserit, quàm Hugo ipse, cujus extrema morientis ad Rotbertum verba Helgaldus^b refert in hunc modum. *O optime fili, per sanctam & individuan Trinitatem te obtestor, ne quando animus subjiciat adquiescere consiliis adulantium, vel muneribus donisque venenatis te ad vota sua maligna adducere cupientium ex his Abbatis, quæ tibi post Deum perpetualiter delego. Ne animi levitate ductus quolibet modo distrahas, diripias, aut ira excitante dissipes. Specialiter verò tibi inculco, nullo pacto ducem omnium, Patrem dico BENEDICTUM, à te patiaris divelli, illum apud communem Judicem salutis aditum, tranquillitatis portum, postque carnis obitum securitatis asylum.*

137. Et paternis quidem ultro monitis paruit Rotbertus, qui sancto Benedicto, ejusque discipulis, *semper totis adhæsit præcordiis*, probante eodem^c Helgaldò, *Monachorum nutritor* dictus ab Ademaro monacho Ecolismensi. Rotberti in monachos studium profectum est tum ex paternis monitis & exemplo, tum ex eo quod Gerbertum monachum habuit præceptorem. Unde apud Adalberonem Laudunensem Episcopum, qui multa deridiculè de monachis in carmine ad Rotbertum ineptè cecinit, Rotbertus inducitur dicarum impatiens, negans se ejus verbis ab amore monachorum revocari, maxime quod Gerberto (quem *Neptanabum* vocat, ut eruditus Valesius rectè observavit) quidquid sciret, referret acceptum. Porro Hugonis Regis voluntas in monachos bene affecta fuit ob alias causas, nempe quòd oraculo didicisset à sancto Walarico Abbate, fore ut ipse regnum Francorum, posterique sui ad septimam generationem obtinerent, si corpus suum, itemque Richarii Abbatis reliquias, in monasterium Sithiense ab Arnulfo Comite exportatas, sedibus suis demum restitueret. quod iste præstitit, ut his in Actis videbimus: indeque promissi effectum fortitus est. Deinde Abonem Floriacensem Abbatem sibi maximè faventem expertus erat, uti postea Rotbertus. Accedit quod Maiolum Cluniacensem ejusque monachos magnopere suspiciebat. quod in causa fuit, ut ipsum ad restituendam in sancti Dionysii monasterio regularem disciplinam evocaret. Certè Dionysianis Hugo nondum Rex Rotbertum Abbatem, ut colligimus ex Gerberti epistola 145, cœnobitis verò sancti Germani apud Parisios Gualonem seu Walonem præfecit. De hoc Gualone intelligenda prædicti Gerberti epistola 61. Porro ex duplici illa epistola constat, Episcopum Parisiensem (ut id in transcurso moneam) amborum cœnobiorum monachos tunc inturbasse occasione privilegiorum. *Ceterum Dux Hugo, postea Rex, nacta occasione ex dissensione Episcopi Parisiensis & Abbatis Gual. Airardum Abbatem Auriliacensem inter ceteros ad componendam controversiam vocavit, quemadmodum Gerbertus pro Diony-*

fiana intercessit. Multa sunt alia Hugonis, Rotberti, ac posterorum Regum in sancti Benedicti Ordinem merita, quorum memoria ex animis nostris numquam excidet.

138. Hæc sunt quæ observanda duximus occasione sæculi decimi Actorum, quibus illustrandis sedulam mecum operam impendit noster Michael Germanus, assiduus socius studiorum nostrorum. Quædam etiam illustrare cœperat noster Johannes Jessenetus: at optimæ spei juvenis in ipso cursus initio, anno scilicet ætatis undetrigesimo necdum expleto, cum ex Lotharingico itinere mecum rediisset, ante annos quatuor sublatus è medio est. Utinam quod ille ad Sanctorum gloriam meditabatur, ipsi profuerit ad meliorem vitam! utinam & mihi non in culpam vertat, quod per tot annos in Actis Sanctorum occupatus, tam longè absim ab eorum exemplis. Quod si Deus vitam & otia indulserit, dabimus operam, ut Sæculum sequens quantocius in publicum prodeat: tum ut sodalibus nostris satisfaciamus, præsertim Germanis, qui hoc opus avidè expetunt, & gratanter excipiunt: tum ut materiam præbeamus ad continuandam Ordinis nostri gallico idiomate historiam, quorum duo priores tomi, jam in lucem vulgati, hoc uno lectorem fallunt, quod dum *Compendii* præferunt titulum, accuratam exhibent cum magno rerum & verborum delectu historiam. Is enim præcipuus est nostræ collectionis fructus, ut ex ea eruatur continua & stricta rerum nostrarum historia, quæ nec prolixitate sua lectores deterreat, nec incertis narrationibus animos fallat: sed ita conveniat cum pietate veritas, ut non minus erudiatur intellectus, quàm mores informentur.

A D D E N D A I N P R Æ F A T I O N E num. 95.

Præclara est hanc in rem Concilii Carthaginensis constitutio apud Dionysium Exiguum in cap. 80. *Item placuit, ut altaria, quæ passim per agros & vias, tamquam memoria Martyrum, constituuntur, in quibus nullum corpus aut reliquia Martyrum condita probantur; ab Episcopis, qui eisdem locus præsent, si fieri potest, evertantur. Si autem hoc per tumultus populares non sinitur; plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent: ut qui rectè sapiunt, nulla ibi superstitione devincti teneantur. Et omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, nisi ubi corpus aut aliqua reliquia sunt, aut origo alicujus habitationis, vel possessionis, vel passionis, fidelissima origine traditur. Nam quæ per somnia & per inanes quasi revelationes quorumlibet hominum ubicumque constituuntur altaria, omni modo reprobentur.* Adde Concilii Eliberitani can. 60.

NON propterea Patrum præcedentium laudabilia gesta describuntur , ut vanæ & inquietæ curiositati serviatur : sed ut per ea rudes instruantur , infirmi confortentur , lascivi gravitatem sectentur , duri corde compungantur , devoti ad perfectionem informantur , & ut per ædificationem & consolationem legentium sancta Ecclesia roboretur ; & laus Dei , cuius sunt dona nostra , per gratiarum actionem amplificetur. *Vita S. Bernardi Abb. Clarevall. lib. 7 cap. 29.*

Posteritatis negotium est , ut Sanctorum nostrorum literis commendemus : quatenus & nostrum caritatis debitum proximis persolvamus , & Patrum exempla , quos imitari debeant , filiis non negemus. *Paschasius Radbertus in Vita S. Adalhardi.*

CHRONOLOGIA BREVIS

AD SECLUM V BENEDICTINUM.

SUMMI PONTIFICES.

ANNO	
CM I	T HEODORUS II sedit diebus 20 tantum.
CM I	JOHANNES IX ann. 3, dieb. 15.
CM V	BENEDICTUS IV per aliquot menses.
CM VI	LEO V per dies quadraginta.
CM VI	CHRISTOPHORUS mensibus septem.
CM VII	SERGIUS III ann. 3, mens. 4.
CM X	ANASTASIUS III an. 2, dieb. 20.
CM XII	LANDO per aliquot menses.
CM XIII	JOHANNES X ann. 15.
CM XXVIII	LEO VI mens. 6, dieb. 15.
CM XXIX	STEPHANUS VII ann. 2, mens. 1, dieb. 15.
CM XXXI	JOHANNES XI an. 4, mens. 10.
CM XXXVI	LEO VII an. 3, mens. 6.
CM XXXIX	STEPHANUS VIII an. 3, mens. 4, dieb. 5.
CM XLIII	MARINUS II an. 6, mens. 4, dieb. 13.
CM XLVI	AGAPETUS II an. 9, mens. 7, dieb. 10.
CM LV	JOHANNES XII an. 9, aut 10.
CM LXII	LEO VIII <i>Antipapa circ. an. 2.</i>
CM LXIV	BENEDICTUS V uno circiter anno.
CM LXV	JOHANNES XIII an. 6, mens. 11, dieb. 5.
CM LXXII	DOMNUS II mensibus tribus.
CM LXXII	BENEDICTUS VI an. 1, mens. 3, dieb. aliquot.
CM LXXIV	BONIFACIUS <i>Franco Antipapa an. 1, mens. 1.</i>
CM LXXV	BENEDICTUS VII an. 9.
CM LXXXIV	JOHANNES XIV an. 1, & mens. aliquot.
CM LXXXV	JOHANNES XV an. 10, mens. 4, dieb. 12.
CM XCVI	GREGORIUS V Bruno an. 2, mens. 8, dieb. 6.
CM XCIX	JOHANNES XVI <i>Antipapa factione Crescentii.</i>
	SILVESTER II Gerbertus an. 4, mens. 2, aut 3.

IMPERATORES seu GERMANIÆ REGES.

CM XII	C ONRADUS primus ex Germanis an. 7.
CM XIX	HENRICUS I Auceps dictus seu Saxo an. 17.
CM XXXVI	OTTO I Magnus an. 36, mens. 10, dieb. 6.
CM LXXXIII	OTTO II post Patris obitum an. 10, mens. 7, dieb. 2.
CM LXXXIII	OTTO III an. 17, mens. 1, dieb. 21.

FRANCORUM REGES.

à DCCC XCII ad	C AROLUS III Simplex ann. 30, mens. aliquot. Postea Peronæ decessus
CM XXII	obit anno CM XXVIII.
CM XXII	ROTBERTUS Odonis frater uno fere anno.
CM XXI'II	RADULFUS Dux Burgundia Rotberti gener an. 12.
CM XXXVI	LUDOVICUS IV Transmarinus an. 18, mens. 3, dieb. 26.
CM LIY	LOTHARIUS an. 31, mens. 4, dieb. 18.
CM LXXXVI	LUDOVICUS V I prius Rex Compendii designatus anno CM LXXXIX, post obitum
	Patris regnavit anno 1, mens. 3, dieb. 20.
CM LXXXVII	HUGO Capetus an. 10, mens. 4.
CM XCVII	ROTBERTUS Pius à morte patris ann. 33, mens. 8, aut 9.

ITALIÆ REGES.

em	I N Consilio Ravennæ hoc anno celebrato Lambertus V vidonis filius confirmatus,
	paulo post occiditur.
ab anno DCCC	BERENGARIUS ab anno DCCC LXXXVIII sepe vexatus ad CM XXIV.
CM I	LUDOVICUS Orbus, Provincia Rex, Bosonis filius.
CM XXII	RADULFUS Burgundia Transjuranæ Rex.
CM XXVI	HUGO ex Comite seu regni Arclatensis rector, ad annum circiter CM XLVI.
CM XXXVII	LOTHARIUS Hugonis filius, ante annos XV regni patris confors, ad annum
	CM XLIX.

CRONOLOGIA BREVIS.

CM XLIX

BERENGARIUS II cum Alberto filio ad annum CM LXI, quo Orto Magnus Romæ Augustus coronatus est.

BURGUNDIÆ TRANSJURANÆ seu PROVINCIÆ REGES.

ab anno DCCC

LXXXVIII ad DCCC

XCIII

CM XI

CM XXXVII

CM XCIV

ab anno DCCC XC

RODULFUS I in Burgundia Transjurana regnum sibi nomen vindicavit ad annum DCCC XI.

RODULFUS II ad annum CM XXXVII.

CONRADUS ad annum CM XCIV.

RODULFUS III ad annum M XXXII.

LUDOVICUS Orbis Bozonis filius Provinciæ regnum tenuit ad annum CM XXXIII.

BRITANNIÆ INSULÆ REGES.

ab anno DCCC XCIX

CM XXIII

CM XLI

CM XLVI

CM LV

CM LIX

CM LXXV

CM LXXX

EDVYARDUS I Britannos rexit annis circiter 24.

ETHELSTANUS ad anni CM XLI diem 28 Octobris.

EADMUNDUS ad anni CM XLVI diem 26 Maii.

ELREDUS Edvardi secundo genitus annis 9, & dimidio.

EDVYTHUS Eadmundi filius ad annum CM LIX monarcha, hoc anno pulsus à suis, Eadgato fratri regni partem maximam cedere cogitur.

EADGARUS ad anni CM LXXV diem 8 Julii.

EDVYARDUS II sanctus annis 3, & dimidio.

ETHELREDUS Edvardi frater in annos 37, aut 38.

HISPANIÆ REGES CHRISTIANI.

ab anno DCCC LXII

ad CM X

CM X

CM XIII

CM XXIII

CM XXIV

CM XXXII

CM L

CM LV

CM LXVI

CM LXXVII

CM LXXXII

CM XCVIII aut sequenti.

ALFONSUS III Magnus post annos regni 48, Garciae filio cedere cogitur, anno CM X.

GARCIA post patris abdicacionem rexit annis 3.

ORDONIUS II Garciae frater, quem nonnulli Ranimirum dicunt, ad annum CM XXIII.

FROILA Leprosus usurpatum regnum tenuit mensibus 14.

ALFONSUS IV Monachus dictus, Ordonii filius annis 6, mens. 6.

RANIMIRUS II fratre recluso regnavit annis 18, mens. 2, dieb. 25.

ORDONIUS III Ranimiro patri successit in annos 5.

ORDONIUS IV Malus, occupatum regnum tenuit anno uno.

SANCIUS I Crallus Ordonii III frater ad annum CM LXVII.

RANIMIRUS III ad ann. CM LXXX aut CM LXXXII.

VVEREMUNDUS II Ordonii III filius ad CM XCVIII aut sequentem.

ALFONSUS V rexit in annos 27.

NAVARRÆ REGES.

CM V

SANCIO Garciae Garciae II filius anno CM V successit ad annum CM XXV aut sequentem.

SANCIUS Abarca, eoque extincto Garciae III Tremulus dictus, Navarrae reliquo seculo x præfuerunt, incertum quo uterque anno vitam finierit.

POLONIÆ REGES CHRISTIANI.

CM LXIV

MIESKO Polonorum Dux anno CM LXII Christo nomen dedit, ad annum CM XCIX.

CM XCIX

BOLESLAUS Rex anno CM XCIX creatus ab Ottone III ad annum M XXV præfuit.

SANCTI & MONASTERIORUM ORIGINES.

ANNO

CM III

GRIMBALDUS Abbas in Vvintoniensi monasterio, quod ab Ethelvoldo Pontifice inchoatum, ab Elfego ejus successore absolutum est.

CM IX

GERALDUS Comes Aureliacensis monasterium in proprio fundo condidit, quod etiam Aureliacense dictum est.

CM XII

NOTKERUS Balbulus monachus S. Galli, ubi de Ratperto & Tutilone monachis, &c.

CM XIII

ARGRINUS seu Argrimus Episcopus Lingonenis, ubi non pauca de Isaaco & Geiloac Episcopis.

CRONOLOGIA BREVIS.

CM XV	H O G G E R U S Archiepiscopus Bremensis.
CM XVIII	R A D B O D U S Episcopus Trajectensis ad Rhenum.
CM XXI	G E N N A D I U S Episcopus Asturicensis, primum quidem Agei cœnobii sub Arandislo Abbate monachus, tum Abbas monasterii S. Petri cujus instaurator fuit & quatuor aliorum conditor.
circ. CM XXI I	P L E G M U N D U S Archiepiscopus Cantuariensis, prius Eremita.
CM XXIV	A D E L H A R D U S monachus Hirsaugiensis.
CM XXV	V I B O R A D A virgo & martyr Reclusa ad S. Gallum.
CM XXVII	B E R N O Abbas auctor cœnobiorum Gigniacensis Balmensis, & Cluniacensis.
circ. CM XXX	H U G O monachus Aduensis S. Martini, Enziacensi cellæ, à Leobaudo viro primario conditæ, Præpositus.
circ. CM XXX	G E R A R D U S Episcopus Matisconensis, Cellæ Broviensis in agro Bressiano conditor dicitur.
CM XXXI	T U T O Ratisponensis Episcopus aliique ejusdem sedis Pontifices.
CM XXXIII	G R E G O R I U S Abbas Nonantulensis.
CM XXXIV	J O H A N N E S I Abbas Casinensis, Capuani monasterii auctor.
CM XXXVI	H I L D E B E R T U S Archiepiscopus Moguntinus.
CM XL	B E N N O Episcopus Mettensis prius Eremita.
CM XLII	O D O Abbas Cluniacensis disciplinæ monasticæ instaurator.
CM XLIV	V V A N D R E G I S I L I Ansberti atque Vviframni corpora delata in monasterium Blandiniense.
CM XLVI	H U N E G U N D I S Virginis Humolariensis translatio.
CM L	S S. E B R U L F I Abbatis Uticensis & Ansberti monachi translatio in Restacense monasterium.
CM LI	E L F E G U S Episcopus Vvintoniensis.
CM LIV	R A S S O Comes cum monachus & conditor cœnobii Vverdenensis apud Bajoarios.
CM LVII	K E N E V A L D U S Episcopus Vvigorniensis.
CM LVIII	V V L F S I N U S Episcopus Schireburnensis.
CM LVIII	E B E R H A R D U S primus Abbas monasterii Einsidensis apud Helvetios.
CM LVIII	S. P A T E R N I monachi & martyris translatio in monasterium Brajacense ad Sequanam, conditum à Burcardo Milite.
CM LVIII	A L A V I C U S Abbas Augiensis apud Alamannos.
CM LVIII	G E R A R D U S Broniensis in Belgio monasterii Auctori & Abbas primus, disciplinæ Regularis in Belgio instaurator.
CM LX	B A L T R A M I N U S Abbas Lutrensis apud Sequanos, aliquamdiu in eremo seu Cella Analesbergenfî diœcesis Argentinensis abs se condita commemoratus.
CM LX	A L V E U S Abbas S. Petri Carnotensis monasterii instaurator.
CM LX	A N S T E U S Abbas S. Arnulfi apud Mettas.
CM LXI	O D O Archiepiscopus Cantuariensis.
CM LXII	S A L V U S Abbas Alveldensis in Hispania. Ubi de Dulquito ejus decessore, cujus notitiam præbet Gomefanus Presbyter & Abbas Hildensis monasterii.
CM LXII	G U I B E R T U S monachus Gorziensis auctor Gemblacensis monasterii.
CM LXII	R E G I N B E R T U S monachus & conditor monasterii S. Blasii in Hercinia Silva.
circ. CM LXV	A Y M A R D U S Abbas Cluniacensis.
CM LXVI	F R O D O A R D U S Presbyter Remensis.
CM LXVI	S. M A U R I N I Abbatis & martyris corporis inventio & translatio facta in Colonienfî monasterio S. Pantaleonis, ubi de Colonienfium trium cœnobiorum origine.
CM LXVI	V V I G G E R U S Abbas S. Maximini Trevirensis. Ubi de restitutione monasticæ disciplinæ in Trevirensibus monasteriis.
CM LXVII	H I N C M A R U S Abbas S. Remigii apud Remos.
CM LXVIII	M A T H. L D I S Regina vxor Henrici Aucupis originem dedit monasteriis Quindelingenburgenfî, Palidensî, Northusanensî, &c.
CM LXX	S. L U C I Æ Virginis & martyris translatio in Mettensè S. Vincentii monasterium, cujus origo describitur.
CM LXXI	S. A R N U L F I Martyris translatio in Mosonensè cœnobium, quod instauratur ab Adalberone Remensî Archiepiscopo.
CM LXXIII	A N N O Abbas Miciacensis & Gemeticensis.
CM LXXIII	J O H A N N E S Abbas Gorziensis clarissimus.
CM LXXIII	B L I D U L F U S, Vvillclmus & Achericus monachi piissimi. Item Rambertus Abbas Senoniensis.
CM LXXIII	U D A L R I C U S Episcopus Augustanus, sepultus in Ecclesia S. Afræ ab se restituta, nunc S. Udalrici.
CM LXXIV	R A T H E R I U S Episcopus Veronensis.
CM LXXV	C A D R O E Abbas Vvalciodorensis, dein Mettensis, ubi Vvalciodorensis, S. Micacis in Tirascia, Peronensis, Mettensium S. Clementis & S. Petri monasteriorum origo sive status describitur.
CM LXXV	T U R K E T U L U S Abbas Crulandensis locum maxima ex parte desertum eximie restituit, Cellam Sanctæ Peggæ à fundamentis erexit.
CM LXXVI	S. T H E O D E R I C I Abbatis Remensis corporis elevatio, ubi cœnobii restitutio notatur, itemque corporis S. Thredulfi relatio.
CM LXXVII	R U D E S I N D U S Episcopus Dumienfîs itemque Abbas Cellæ novæ ab se conditæ.
CM LXXVII	J U D O C I Presbyteri & Confessoris corporis translatio in pagum Vilcastinum.
CM LXXVIII	M A L C A L E N U S Abbas Vvalciodorensis.
CM LXXVIII	H I L A R I I Episcopi Carcallonensis Translatio. Ubi de S. Hilarii monasterio in agro Carcallensî.
CM LXXX	G E R O L D U S Eremita cum Filiis Cunone & Udalrico monachis Einsidensibus, Præposituræ seu monasterioli S. Geraldi in Rhæticiis Alpibus conditor.
CM LXXXI	S. V V A L A R I C I Abbatis relatio in monasterium Leûconacense ad Somenam.

CHRONOLOGIA BREVIS.

CM LXXXI	RICHARIUS Abbatis relatio ex Sithienſi monaſterio in Centuleſe.
CM LXXXI	ADALBERTUS Archiepiſcopus Magdeburgenſis primus, ubi de origine ac tranſlatione monaſterii ipſius urbis, & de erectione metropolis ejuſdem; nec non Merſeburgenſis cœnobii in Episcopatum
CM LXXXII	SENORINA Rudeſindi Episcopii conſanguinea, Baſtenſis in Portugallia parthenonis Abbatiffa, quod ex Vieira ſeu Venaria Baſtum ipſa tranſtulit.
CM LXXXII	FORANNANUS Episcopus & Abbas Vvalciodorenſis, cujus loci origo per Eilbertum Comitem & Herſindem ejus uxorem facta deſcribitur.
CM LXXXII	HARTVVICUS Abbas Tegernſenſis in Bajoaria, ejuſdemque loci reſtitutor.
CM LXXXIV	ETHELVOEDUS Episcopus Vvintonienſis plurima in Anglia monachorum cœnobio condidit, ſeu reſtituit.
CM LXXXIV	EADGITHA ſeu Editha Eadgari Anglorum Regis filia & ſanctimonialis Vvintonienſis.
CIRC. CM LXXXV	EADBURGA Sanctimonialis Vvintonienſis, & Merevina Abbatiffa Rumeſenſis.
CIRC. CM LXXXV	SANDRADUS Abbas Gladbacenſis monaſterii, quod Gero Colonienſis Episcopus excitavit.
CM LXXXVI	ALIGERNUS Abbas Caſinenſis, ubi de Manſone ejus ſucceſſore, & de S. Nilo juniore græcanici ritus Hegumeno.
CM LXXXVIII	DUNSTANUS Archiepiſcopus Cantuarienſis, Ordinis monaſtici cum Oſvaldo & Ethelvoldo reparator in Anglia, Clericis flagitiſis monachos multis in locis ſubſtituit.
CM XC	JOHANNES Abbas Parmenſis monaſterii, cujus auctor Sigefridus Episcopus Parmenſis, eo nomine ſecundus.
CM XC	LIUDOLFUS Abbas Corbeienſis in Saxonia, ubi de aliis ejuſdem ævi ibidem abbatibus.
CM XCI	OSYVALDUS Episcopus Vvigornienſis, tum Archiepiſcopus Eboracenſis, unâ cum Ailvino duce Rameſenſe monaſterium crexit.
CM XCIV	MAIOLUS Abbas Cluniacenſis multa cùm Gallia, tum Italiae atque Germaniae monaſteria reformavit.
CM XCV	VVOLEFGANGUS Episcopus Ratifbonenſis, Monasterio S. Emmerammi monaſtici gregis paſtores, inſtituto Ramvoldo abbate, reſtituit. Monasterium puellare S. Pauli condidit; itemque Virginum Ratifbonae cœnobio Superius & Inferius, vitæ monaſtica reſtituit.
CIRC. CM XCV	MARIA Abbatiffa Pragenſis, quæ & Madla ſeu Madila, Boeſlai Pii Boëmorum Ducis filia, parthenonis S. Georgii in urbe Pragenſi auctor.
CIRC. CM XCV	GUIDO II. Fulconis Pii Andegavorum Comitis filius, Episcopus Anicienſis in urbe Monasterium S. Petri & S. Benedicti crexit à fundamentis.
CM XCV	GEBEARDUS Episcopus Conſtantienſis ad Rhenum, S. Gregorii, nunc S. Petri monaſterii conditor.
CM XCVI	GREGORIUS Abbas Einſidlenſis novam coloniam in S. Gregorii Conſtantienſe monaſterium ſubmiſit.
CM XCVII	ADALBERTUS Episcopus Pragenſis & Martyr cui Breunovienſe in Boëmia monaſterium ſua debet originem.
CIRC. AN. CM XCVII	PETRUS Urſeolus ex duce Venetiarum & Dalmatiarum monachus S. Michaëlis de Coxano in Catalonia.
CM XCIX	ADELHAYS Auguſta, Ottonis I. uxor, Paterniacenſi cœnobio, ſupremam manum impoſuit; prope Ticinum S. Sancto Salvatori monaſterium ampliffimum poſuit, & ainloco Salſa ſeu Schla Diceceſis Argentinae cœnobium crexit.
	GOZLINUS ſeu Gauſinus & Gozelinus Episcopus Tullenſis Boſſerienſe Virginum cœnobium crexit, & S. Apri deſtructum ac peſſumdatum denuo excitavit, Sancti quoque Manſueti monaſterium inſtaurare aggreſſus.
	GERARDUS Episcopus Tullenſis S. Manſueti cœnobium, monaſtico ordini reſtituit.
	STEPHANUS Leodicenſis Episcopus ex Abbate Laubienſi itemque S. Michaëlis ad Moſam.
	RICHARIUS Episcopus Leodicenſis, Abbas quoque Stabulenſis & Prumiſenſis, S. Petri in urbe monaſterium dirutum inſtauravit.
	OGO ſive Ougo, Huogo & Hugo Episcopus Leodicenſis, ex præpoſito tum Abbate S. Maximini apud Treviros, ubi diſciplinam regularem reſtituit.
	FARABERTUS Abbas Prumiſenſis, tum Leodicenſis Episcopus.
	LEO II. Abbas Nonantulanus, ubi de aliis Leonibus.
	APPENDIX de S. Rudberti Episcopii Saltzburgenſis arate, &c.

INDEX SANCTORUM SÆCULI QUINTI BENEDICTINI.

A

ADALBERTUS Archiepiſcopus Magdeburgenſis primus. Elogium ejus, ubi de origine monaſterii ipſius urbis, & de erectione metropolis ejuſdem, 573 & ſeqq. Monasterii Abbates primi, 574. Metropolis Magdeburgenſis erectio & Mer-

fburgenſis cœnobii mutatio in ſedem episcopalem, *ibid.* & 578. Johannes xii hac de re diploma, *ibid.* Slavi à Corbeienſibus converſi, 176. Adalbertus Rugorum Apoſtolus, *ibid.* & ſeqq. Adalberti plures, *ibid.* Rugi dicti populi Ruſſia, *ibid.* & ſeqq. Libutius ad Rugorum converſionem miſſus, 577. Adalbertus

INDEX SANCTORUM.

Adalbertus à Rugis reverſus Vvicenburgenſis fit Abbas, *ibid.* dein Magdeburgenſis Antifles, 178. Adalberti miſſio Romam, 179. Privilegia ei conceſſa & ſuffraganei, *ibid.* & ſeqq. Abbatia translata, 180. Adalbertus Ottonem placat, *ibid.* ſepelit, 181. Mimmlevenſis cœnobii origo, *ibid.* duellum & Geronis Comitſ decollatio, *ibid.* Aleſſevenſis parthenonis conditio, *ibid.* Adelberti obitus & ſepultura, 182. Ochtricum ſucceſſore non patitur, *ibid.* Giflernus ſuccedit, *ibid.* Otrici obitus, 183. Item Epponis monachi exitus, *ibid.*

ADALBERTUS Epifcopus Pragenſis & Martyr. Vita ejus auctore monacho anonymo æquali, cum obſervationibus præviis de vitæ ſcriptoribus, Adalberti monaſtica profeſſione ſub Regula S. Benedicti, martyrio, cultu, reliquiis, Breunovienſis monaſterii conditione, & Breunovienſibus monachis Martyribus, 847 & ſeqq. Adalberti parentes, 849 & ſeqq. Vvoctecium, poſtea Adalbertum, ſæculo deſtinant, 850. Egrotantem rovent Deo & S. Mariæ, *ibid.* Adalberto Archiepiſcopo commendatur litteris imbuendus, *ibid.* in Confirmatione nomen mutat, *ibid.* virtutibus, orationi, lectioni & philoſophiæ ſtudet ac ſimplicitati, 851. Adalberto mortuo patriam reviſit, *ibid.* Mortuo Pragenſi Epifcopo ſucceſſor eligitur, 852. 853. Eccleſiæ bona dividit in quatuor partes, *ibid.* pauperes menſæ adhibet, *ibid.* rigide vivit, *ibid.* caritas ejus in miſeros & pauperes, *ibid.* Aliæ ejus virtutes, 854. ſubditos cur deſerit, *ibid.* & ſeqq. Jeruſolyma petiturus Caſini reſidet, *ibid.* ad Nilum Abbatem ſe confert, 856. Inde ad Leonem Abbatem Romæ, *ibid.* Cum Papæ venia monaſticum habitum ſibi ſumit cum fratre Gaudentio, 857, monaſticæ humilitati aliſque virtutibus vacat, *ibid.* à Papa Pragam remittitur, *ibid.* Mulierem adulteram, quæ ad Epifcopum conſugerat, è monaſterio cornuque altaris raptam capite plectunt, 858. Romam denuo petit, in Boemiam iterum redit, 860. Imperatori Moguntiæ dat ſalutis monita, *ibid.* & ſeqq. Turonos, Floriacum & Glanſolium adit, 861. De fratrum cæde nuntium accipit, 862. a. A Boëmis repulſus Pruſſorum converſioni incumbit, *ibid.* à Paganis male habitus, 863. Martyrium ſubit, 864.

Fragmenta ex alia vita, 865. & ſeqq. Alia item ex Chronico Magdeburgenſi, 869. & ſeqq. Item alia ex Chronico ADEMARI monachi Ecolimſis, 872 & ſeqq.

Item aliud ex hiſtoria translationis ſanctorum martyrum Abundii & Abundantiani, 873.

ADALHARDUS monachus Hirſaugienſis in Germania. Elogium ejus, ſeu vitæ compendium, 14 & ſeqq. Hirſaugiæ reformatio, 42.

ADELHAIſ Auguſta Ottonis I uxor, Elogium ejus, 889. & ſeqq. monaſteriorum Paterniaci S. Salvatoris prope Ticinum, & Salhenſis in Epifcopatu Argentinenſi conditio, aliæque ejus benefacta in ordinem monaſticum, *ibid.* Floriacum &c. munita tranſmittit, 890.

ÆNGUſſIUS Abbas Keledeus Feſtilogii & Martyrologii cujuſdam auctor, 906.

ALLAVVICUS Abbas Augienſis apud Alamanos, 246. & ſeqq. Studiorum ſeries apud Augiam, *ibid.* ſocietas cum Sancti-Gallenſibus, 247. Allavvici obitus, 248.

ALIGERNUS Abbas Caſinenſis. ubi de MANſONE itidem Abbate, & de S. NITſO juniore græcancæ ritus Hegumeno, 645. & ſeqq. Aligernus ex Præpoſito Abbas, *ibid.* Caſinum inſtaurat, 646. male tractatus ab Adenulfo, vindicatur de injuria, *ibid.* Aligerni alia facta, 647. Nilum juniorem excipit, *ibid.* & ſeqq. Aligerni mors & epitaphium, 650. & ſeqq. Manſonis mores, cenſura & caritas, *ibid.* & ſeqq. Nilus recedit à Caſinatibus, *ibid.*

ALVEUS Abbas Carnotenſis. Ejus elogium, in quo de Vvſſaldo ejusdem urbis Epifcopo, 279. & ſeqq. Monaſterium S. Petri apud Carnatas, item

Acta. SS. Ord. S. B. ſæculum V.

que parthenon Montſleguarum ab Elia pſeudepifcopo direpta, *ibid.* & ſeqq. Alveus S. Petri Abbas cum Ragenſredo Antifite monaſterium reſtituit, 280. Ragenſredi litteræ, *ibid.* & ſeqq. Aliæ de eodem monaſterio, 263. & ſeqq. & in Appendice, 908, 909.

ANNſO Abbas Miciacenſis & Gemeticenſis, 360. & ſeqq. Miciaci regularem diſciplinam reſtituit, *ibid.* & ſeqq. Piè obit, 361. Arnulfi Epifcopi Aurelianenſis litteræ Amalrico Annonis ſucceſſori datæ, 362. *ibid.*

ANSTREUS Abbas S. Arnulfi, ubi de Adalberone i Mettenſi Epifcopo, 285. Anſteus ex Archidiacono monachus Gorzienſis, *ibid.* Ejus facta, 286. Adalberonis quædam facta & obitus, 287.

ARGRINUS Epifcopus Lingonenſis. Elogium ejus, ubi de Itaco & Geilone Epifcopis, 22. & ſeqq.

ARNULFI Martyris Translatio Moſomum. Ubi de Moſomenſis monaſterii inſtauratione facta per Adalberonem Remenſem Archiepiſcopum, 355. & ſeqq. Translationis deſcriptio, 356 & ſeqq.

AYMARDUS Abbas Cluniacenſis. Elogium ejus hiſtoricum, 316. Genus & electio, 317. Facultates auget, 318. & ſeqq. Oydellis Cellam à Stephano prænobili recipit, 320. Stephani charta, *ibid.* Monachi ſub Aymardo, 322. Cæcus Maïolum ſibi ſufficit, *ibid.* Ejus rei instrumentum, *ibid.* & ſeqq. Zelus ejus in Cellerarium, 324. Obitus, *ibid.*

B

BALTRAMNUS Abbas Lutrenſis apud Sequanos, 277. Is primum Eremita, *ibid.* & ſeqq. Epifcopos duos patitur infeſtos, *ibid.* Lutrenſe monaſterium accipit ab Ottone, *ibid.* Ottonis diploma, 278. Lutrenſes Abbates, 279.

BENNO Epifcopus Mettenſis. Ejus elogium, 122. & ſeqq. vita ſolitaria, epifcopatus & exæcratio, *ibid.* dictus Benedictus, *ibid.*

BENNO Abbas Cluniacenſis, &c. Elogium ejus hiſtoricum, 67 & ſeqq. Genus ejus, *ibid.* monaſtica profeſſio an Auguſtoduni, *ibid.* & ſeqq. Balmae plures, 68. Abbas datur Balmenſibus, *ibid.* & ſeqq. Rodulfi Regis hac de re litteræ, in quibus etiam de Cella S. Laurenti, 69. Ermengardis Reginæ diploma, 71. Gigniacenſis monaſterii auctor Berno, *ibid.* & ſeqq. Formoſi Papæ reſcriptum, 72. Item Johannis x, 73. Vvido Bernonis ſucceſſor Gigniaci, *ibid.* Ejusdem litteræ pro fœdere cum Cluniacenſibus inſito, *ibid.* & ſeqq. Cluniaci ſtatus ante cœnobii conditionem, 74. Avæ Abbatiffæ litteræ de donatione Cluniaci facta Vvillielmo, 76. Is Cluniaci monaſterium erigit, 77. Litteræ conditionis, 78. Bernonis geſta Cluniaci, 80. & ſeqq. Dolenſe monaſterium conſtruitur, 83, Bernoni commiſſum, 84, uti & Maſciacenſe, *ibid.* item Silviniacum, 85. Bernonis teſtamentum, 86. Bernonis mors & ſanctitas declarata, 88. & ſeqq. Vvillielmi Ducis alia pia facta, 89.

BLIDULFUS, VVILLELMUS, & ACHERICUS monachi piſſimi cum Ramberto Abbate Senonienſi, 412. Blidulfus an idem cum cognomine Primicerio Mettenſi, *ibid.* & ſeqq. Rampertus Abbas Senonienſe monaſterium una cum Einoldo ſeu Agenaldo Gorzienſi Abbate reſtituit, 414.

BRUNO Epifcopus Vverdenſis, 401. & ſeqq. Hermanni Ducis cognatus, *ibid.* Hermannum mortuum abſolvere recuſat, *ibid.* Coadjutorem non permittit, *ibid.* obiit, 402.

C

CADROE Abbas Vvalciodorenſis, dein Mettenſis. vita ejus auctore REIMANNO vel OUSMANNO ejus æquali, cum obſervationibus præviis de Cadroæ vita ſcriptore, cultu, patriâ, abbatiali

INDEX SANCTORUM.

dignitate & obitu 487 & *seqq.* Epistola ad Immonem Abbatem, & prologus auctoris, 489. Cadroæ genus & educatio, 490. Beani parvulus cura, *ibid.* Hiberniam studiorum causa adit, 491. Inde redux aliorum fit magister, 492. Patriam deserit, 493. Londini incendium exstinguit, *ibid.* Peronæ ab Herfinde Comitissa excipitur, 494. Floriaci monachum induit, fit Abbas Vvalciodorensis, 495. Metrensi S. Clementis cœnobio præficitur, 496. Virtutes & miracula, 497. & *seqq.* Theodericus Episcopus monasterio beneficus, 499. Adelheis Augusta Cadroem accersit, *ibid.* In itinere moritur, 500.

D

Dunstanus Archiepiscopus Cantuariensis. Vita ejus auctore OSBERNO monacho Cantuariensi ex ms. codice, Observationes prævixæ Cantuariæ vitæ scriptoribus, monasteriis per ipsum restitutis, & de omnis quibusdam ab aliis auctoribus &c. 654. & *seqq.* Johannis Papæ XIII ad Dunstanum epistola pro pallio, 658. Osberni epistola seu præfatio, 659. Dunstani parentes pii & nobiles, 660. Nativitas & baptismus, 661. monasticæ religionis status in Anglia, *ibid.* Dunstanus scientiis dat operam, 663. Ethelstano Regi commendatur, 664. Ellego Episcopo hortante fit monachus, & Presbyter, *ibid.* & *seq.* Glastoniæ cellâ includitur, 666. Elgifu matrona regia ad Dunstanum accedit, 667. Unctioe ac viatico munita obit, 668. Dunstanus ab Edmundo in palatium accitur, *ibid.* pulsus inde postea revocatur, 670. Glastoniæ monasterium condit, *ibid.* & *seq.* Regis sortem ac mortem prænotat, 671. Vintoniensem sedem recusat, 672. Edredi Regis confessiones excipit, 673. Mortui suus curat, 674. ab Edvivo Rege recedit, *ibid.* pulsus in exilium 675. Gandavi degit, *ibid.* Revocatus Episcopus ordinatur, 676. Dunstanus Lundoniæ sedem curat accipit, *ibid.* Cantuariam transfertur, 678. Angliæ statum reformat, 679. Edgarum ob violatam Virginem septenni pœnitentiæ addicit, 680. Prænuntiâ de morte ejus, 685. Christi corpus consecrat, *ibid.* accepto Viatico moritur 687.

Liber miraculorum ejusdem auctore eodem OSBERNO monacho 689. & *seqq.* Item ex libro miraculorum eodem auctore, 708. & *seqq.*

Fragmenta ex alia vita auctore OSBERTO monacho sæculi XII, 701. & *seq.* Item ex libro miraculorum ex cod. ms. 708 & *seqq.*

Translatio S. Dunstani in monasterium Glastoniense ex ms. historia monasterii Glastoniensis, 713. & *seqq.*

E

EADBURGA Sanctimonialis Vintoniensis, & Mercvina Abbatisa Rumesiensis 640. & *seqq.*

EADGITHA seu Editha Edgari Anglorum Regis filia, & sanctimonialis Vviltoniensis, vita ejus auctore (ut videtur) Goscelino monacho Cantuariensi, cum observationibus præviis 636. & *seqq.*

EBERHARDUS primus Abbas Einsidensis. Ejus elogium, in quo de Alarico piissimo Eremita, 241. & *seqq.* Eberhardus illustri canonicus monasterium construit, *ibid.* Privilegium obtinet ab Otzone, *ibid.* & *seq.* à S. Udalrico inuisitur, 242. obitus ejus, cultus & discipuli 243. Alarius Regulinde Ducillæ filius, Ufnaugiæ cum matre Eremita, *ibid.* & *seq.*

EBRULFI Abbatis Uticensis & Ansberri monachi translatio in monasterium Resbacense & alia loca, 226.

ELFEGUS senior seu Calvus Episcopus Vintoniensis. Elogium ejus, 233. & *seqq.* Vvintoniensem Episcoporum series, *ibid.* Elfegus Dunstanum monachum facit, *ibid.* Quadragesimæ tempore abtinentiam & continentiam suadet, 234. Testamentum ejus, *ibid.* obitus & cultus, 235.

ETHELVVOLDUS Episcopus Vvintoniensis.

Vita ejus auctore (ut videtur) VVOLSTANO monacho, ejus discipulo, ex ms. codice, cum observationibus præviis, 606. & *seqq.* Adelvoldi ortus, 609. studia litterarum à puero, 611. fit sacerdos, *ibid.* Glastoniæ fit monachus, 612. dein Abbas Abbananensis, *ibid.* Regem excipit, 613. Ofgarum monachum Floriacum mittit, *ibid.* Vvintoniensi cathedræ impolitus, 614. monachos clericis sufficit, *ibid.* venenum illæsus bibit, 615. alia monasteria reformat, *ibid.* & *seq.* Veteris monasterii renovatio & dedicatio, 621. Carmen hac de re, *ibid.* & *seq.* Ethelvoldi obitus 622. Corpus ejus transfertur 624. Hymni in honore S. Ethelvoldi *ibid.* & *seq.* 626. & *seq.*

Vita metrica ejusdem auctore VVOLSTANO monacho, 628. & *seqq.* Ethelvoldus Veteris monasterii instaurator, *ibid.* Ecclesiæ descriptio & dedicatio, 629. Ethelvoldus Novi quoque cœnobii conditor, 630. Varia de hoc monasterio, *ibid.* & *seqq.* S. Judoci corporis in monasterio novo, 635. *ibid.*

F

FORANNANUS Episcopus & Abbas Vvalciodorensis. Vita ejus auctore Olberto monacho sæculi XII, cum observationibus præviis de vitæ scriptoribus, Vvalciodorensis cœnobii origine & primis Abbatibus & S. Forannani cultu & reliquiis, 586. Roberti epistola ad Vviboldum Abbatem Stabulensem de S. Forannani vita, *ibid.* Vviboldi responsio, 587. Forannani genus, patria, studia, Episcopatus & Vvalciodorum acellus, 588. Ab Eilberto Comite susceptus Romam cum eo petit, 589. Gorziæ fit monachus, *ibid.* S. Eloquii reliquias obtinet ab Episcopo Luudunensi, 590. Miraculis clarus moritur, *ibid.* corpus ejus in sanctuarium transfertur, *ibid.* miracula, 591. & *seqq.*

Fragmenta ex Chronico Vvalciodorensi, 595. & *seqq.* Monasteriorum S. Michaëlis & Builicis erectio per Eilbertum Comitem ejusque conjugem Housindam, *ibid.* Eorumdam beneficio in Humolarium, 596. Vvalciodorensis & aliorum trium monasteriorum ab eisdem conditio & dotatio, *ibid.* & *seq.* Forannani gesta, 598. & *seq.*

FRODOARDUS Presbyter Remensis. Ubi de Heirico, Remigio, & Hucbaldo magistris, ac de Hucbaldo monacho Obacensi, 325. & *seqq.* Scholæ Remenses, 326. Frodoardi vitæ compendium, 328. Synodo Virdunensi interest, *ibid.* an Abbas & monachus, 329. & *seqq.* Obitus ejus & scripta, 330. Adelagi Archiepiscopi Bremensis epistola ad Frodoardum 331.

G

GEBHARDUS Episcopus Constantiensis. Elogium ejus, ubi de multis ejusdem loci Episcopis familiæ Benedictinæ, 839. Conradus inter fratres conscriptos S. Galli, *ibid.* Gebhardi acta, & monasterii S. Gregorii seu domus Petri conditio, 840. Ciborium ibi exstructum, 841. Gebhardi obitus *ibid.*

GENNADIUS Episcopus Asturicensis. Elogium ejus historicum, 32. & *seqq.* Monastica ejus vita in Ageo monasterio, &c. *ibid.* Odonii regis privilegium ipsi Abbati concessum, *ibid.* & *seq.* Fit Episcopus Asturicensis 33. Testamentum ejus, 34. & *seq.* Episcopatu dimisso secedit in silentii montem, 36. & *seq.* aliorum cœnobiorum bona promovet, *ibid.* Gennadii memoria & cultus, *ibid.*

GERALDUS Comes Auriliacensis. Elogium ejus, 6. Etas & genus & virtutes, *ibid.* Auriliacensis monasterii fundatio, 7. Gerardi testamentum, *ibid.* Abbates Auriliacenses, 9. Gerardi obitus, *ibid.* Translatio & cultus, 10. Yabrensis monasterii origo, *ibid.*

GERARDUS Episcopus Matisconensis an monachus & Cellæ Broviensis conditor, 106.

GERARDUS Episcopus Tullensis. Ejus elogium, 891. & *seqq.* Gerardi merita in erga ordinem S.

INDEX SANCTORUM.

Benedicti, 892. S. Apri cœnobio faver obtentis ab Ottone I litteris, *ibid.* S. Mansueti monasterium instaurat, & Adamum præponit Abbatem, *ibid.* & *seq.* multa loco prædia comparat, *ibid.* Romam profectus Papæ Adalbertum Pragensem Episcopum & Maiolum Cluiviari Abbatem obvios habet, 893. Canonizatio per Leonem IX, 894. & *seq.*

GERARDUS Abbas Bronienfis. Vita ejus ab anonymo, restituta ex mss. cum Observationibus præviis, de Gerardi vitæ scriptoribus, gestis, monasterii reformati, memoria & elevatione, ac de statu Bronienfis monasterii, 248. & *seq.* Gerardi patria & parentes, *ibid.* vita sæcularis & prima Bronii conditio, 253. & *seq.* ad S. Dionysium fit monachus, 256. & *seq.* S. Eugenii reliquias obtinet, 258. Cellens monasterium reformat, 265. & *seq.* Item Bla. dinienfe, 272. Item alia octodecim, 273. Romam petit privilegii causa, 274. Bronii moritur, 276. *ibid.*

GEROLDUS Eremita cum beatis Cunone & Udalrico filiis ejus Einsidlenfis in Rætia monachus. Elogium ejus 554. & *seq.* non Saxo sed Alamannus 555. S. Geroldi Cella seu præpositura, *ibid.* cultus, 556.

GOZELINUS seu Gauzlinus & Gozelinus Episcopus Tullensis. Ejus Elogium, 891. & *seq.* Bolesrias sanctimonialium parthenona condit, sanctique Apri monasterium restituit, *ibid.* Eisdem loco Archembaldum præficit Abbatem, cui Humbertus successit, 892. S. Mansueti cœnobium instaurandum aggreditur, *ibid.*

GREGORIUS Abbas Einsidlenfis. Elogium ejus historicum, 841. & *seq.* Thietlandi decessoris ejus gesta & scripta, 842. Gregorius nobilissimo Anglorum genere, *ibid.* Ottonum privilegia ipsi concessa, 845. & *seq.* Constantiam mittit coloniam monachorum, 844. Vvolfgangum, futurum Ratibone. le. Episcopum, suscipit, *ibid.* & *seq.* obitus ejus & Epitaphium, 845.

GREGORIUS Abbas Nonantulanus. Ejus elogium, ubi de monachis *ibid.* in casis ab Hungaris, 114. & *seq.* Sergii Papæ III diploma Leopardo Abbati Nonantulano concessum, *ibid.* Cosinæ Materienfis carmen, 115.

GRIMBALDUS Abbas Vvintonienfis. Ejus elogium, 3. Transit in Angliam, 4. in Oxoniensi Academia litteras docet, *ibid.* Discordia cum veteribus Britonibus, *ibid.* Vvintonienfis fit Abbas 5. moritur *ibid.*

GUIBERTUS monachus Gorziensis, cœnobii Gemblacensis conditor. Vita ejus auctore SIGEBERTO monacho Gemblacensi cum observationibus præviis de ejus vitæ scriptoribus, memoria & cultu, de Gemblacensis cœnobii initiis, titulis & privilegiis, Benedictique VII bulla, ac demum de Erluino Abbate priore, 299. Guiberti patria & parentes, 301. virtutum profectus ac sæculi fuga, 302. Gemblacum adjuvante Gisla avia construit, 303. Gorziam se recipit. Hungaros quosdam ad fidem convertit, 308. Gorziam revertitur 309. mortui corpus Gemblacum refertur, 310. & *seq.*

GUIDO II. Episcopus Aniciensis, monasterii S. Petri eadem in urbe conditor. Vita ejus cum observationibus præviis, 835. & *seq.* If Fulcone Andegavorum comite genitus, Cornatili monachus, tum Abbas fuit, 836. Factus Episcopus res Ecclesiæ vindicat indicta hanc in rem *truga* & *pace*, *ibid.* Canonicos ad communem vitæ rationem adducit *ibid.* & *seq.* S. Benedicti seu S. Petri cœnobium condit Anicii, 837. & *seq.*

H

HARTVVICUS Abbas Tegernensis in Bajuvaria ejusdem que loci restitutor. Elogium ejus, 603. & *seq.*

HILARIUS Episcopi Carcassonenfis Translatio, 551. & *seq.* Monasterium S. Hilarii & Abbates

ejus, *ibid.* & *seq.* Translationis narratio, 552.

HILDEBERTUS Episcopus Moguntiacensis. Elogium ejus, in quo de aliis ejusdem sedis Archiepiscopis, Hatone & Herigero, 118, 121. Hildebertus Ottonem coronat, 119. successores, 120. & *seq.*

HINCMARUS Abbas S. Remigii apud Remos. Cœnobii S. Remigii status & Abbates, 345. Monasteria ab Hincmaro reformat, 346. Successores ejus, *ibid.*

HUGERUS Archiepiscopus Bremensis, Adalgario succedit, 24. Acta ejus, persecutio & obitus, *ibid.*

HUGO seu Ogo & Uogo monachus, tum præpositus, & Abbas S. Maximini apud Treviros, tum Episcopus Leodicensi, 897.

HUGO monachus Aduensis & Enziacensis Præpositus in Burgundia. Vita ejus auctore anonymo sæculi XI scriptore, cum Observationibus præviis de S. Savini Pictavenfi monasterio, Aduensibus, & de Enziacensi Prioratu, 90. & *seq.* Aduense S. Martini cœnobium à Brunichilde erectum, 94. instauratum à Comite Badilone, monachi ex Accerterio S. Savini adducti, 95. Hugo fit monachus cum æquivoco nepote, 96. Hugonem Berno Balmam evocat, 97. Leobaodus Enziacum fundat eique Hugonem ei præponit, 98. virtutes ejus, *ibid.* & *seq.* mors & miracula, 100. & *seq.* Translatio per Vvalterium Episcopum, 102. & *seq.* Corpus ejus ad synodum Episcoporum delatum, 104.

HUNEGUNDIS virginis Humolariensis apud Viromanduos translatio, auctore BERNERO Abbate ex mss. cum Observationibus præviis de Bernero auctore, Berta Abbatisa, Transmari Episcopi autenticis Litteris, Humolatiensis cœnobii statu, & S. Hunegundis aliis translationibus, 213. Prologus auctoris, 214. Berta Humolariensium præfecta sanctæ Hunegundis corpus detegit, 215. Apertum, 30 diebus sepulcrum, 216. infirmi sanari, *ibid.* & *seq.* Alia miracula, Magneri militis libido repressâ, *ibid.* spicæ sanguinolentæ ob neglectum ejus festum, 220.

Alterius auctoris scriptum de mutatione corporis S. Hunegundis, 221. & *seq.*

I & K

JOHANNES I Abbas Casinensis. Ejus elogium, 116. & *seq.* Genus ejus, monachus & Abbatialis dignitas, *ibid.* elogium mors & sepultura 117.

JOHANNES Abbas Gorziensis. Vita ejus auctore JOHANNES Abbate Mettensi cum Observationibus præviis de Gorziæ statâ, viris illustribus, Joannis, memoria, 363. & *seq.* Vita Joannis adhuc viventis scribi cepta, *ibid.* Deoderici Episcopi jussu, 367. 381. Joannis genus & natale solum, 367. & *seq.* studia ejus, 369. *ibid.* & *seq.* Castnum & Garganum montem visitat, 373. Redux domi monachi vitam ducit, 374. Einoldus Tullensis Primitivus pauperibus sua distribuit, 375. Humberto se adjungit in eremo, *ibid.* Accersito Johanne de sæculo relinquendo & de petenda Italia cogitans, 376. & *seq.* Adalbero Gorziam eis offert, 377. Locustatus miserabilis, *ibid.* Adalbero ibi sepulturam eligit, 378. Studia ejus in rem monasticam & maxime in Gorziense cœnobium, 379. Eo Johannes secedit cum sociis, *ibid.* Einoldo Abbate electo fit Cellerarius, 380. Viri illustres Gorziæ, 383. & *seq.* Gorziæ Abbates, 389. Joannis virtutes, obedientia & probatio, 389. & *seq.* Officiorum divinarum modus Gorziæ, 392. Lectiones ejus & vigilia, 393. Cellerarii munus ut gerit, 394. Legatio in Hispaniam, 405. & *seq.*

JOHANNES Abbas Parmensis. Vita ejus auctore anonymo monacho subæquali ex mss. Placentino. cum Observationibus præviis, 715. & *seq.* Ortus ejus & patria, 717. Parmensis fit Canonicus, *ibid.* Sexies tendit Jerosolyma, *ibid.* monachum ibi in-

INDEX SANCTORUM.

duit, *ibid.* A Sigefrido Parmensi Episcopo consecratur Abbas, *ibid.* & *seqq.* In Synodo Ravennensi Abbatum electioni provilum, 718.

J O D O C I Presbyteri & Confessoris Translatio, 544. & *seqq.* primo Gomercium, deinde in Parmensem Ecclesiam in pago Vvilcaffino, *ibid.*

K E N E V V A L D U S Episcopus Vvigornienfis. Ejus elogium, 236. Facta ejus & iter in Germaniam, *ibid.*

L

L E O Abbas de Fundo & Episcopus Caÿetæ. Auriliaci Reclusus in crypta, 905.

L E O ex Abbate (ut videtur) Nonantulano Archiepiscopus Ravennensis. Elogium ejus, 897. & *seqq.* Epistola egregia ad Durantem ex monacho Eremitam & alios ejus asseclas, 899. & *seqq.* Alia ad Bonizzonem Palatiolensem Abbatem litteræ, 903.

L E O Abbas Nonantulanus. Elogium ejus, 897. Leones duo Nonantulæ Abbates, *ibid.* Leonis I I vitæ Synopsis per Petrum Damiani, 898. an idem cum Leone Archiepiscopo Ravennate, *i. id.* & *seqq.* Romam ad S. Bonifacium fecedit, *ibid.*

L E O Abbas Romæ ad S. Bonifacium & Alexium. Ejus elogium, 897. & *seqq.* Legatio ejus in Galliam, &c. 903. & *seqq.*

L I U D O L F U S Abbas Corbejenfis in Saxonia. Elogium ejus, ubi de aliis ejusdem ævi ibidem Abbatibus, 724. & *seqq.*

L U C I A Virginis & Martyris Syracusanæ translatio reliquiarum in Mettense S. Vincentii monasterium, 373. S. Vincentii monasterii origo, *ibid.* & *seqq.*

M

M A I O L U S Abbas Cluniacensis. Elogium ejus historicum, 760. & *seqq.* Vitæ scriptores, *ibid.* & *seqq.* Maioli patria, 762. & *seqq.* pater & avus Folcherius, 763. Maioli diploma, 764. Matifconæ fit canonicus, 765. tum Archidiaconus, 766. Vefontionensem Archiepiscopatum recusat, *ibid.* Fit monachus, tum Apocristarius, 767. Romanum iter & quædam ejus facta, *ibid.* Abbas quo tempore electus, *ibid.* & *seqq.* Acta sub communi ejus & Aymardi regimini, 768. Lirinense monasterium ipse ordinat, 770. Maioli præclara laus, *ibid.* S. Marcelli monasterium obtinet, 771. & *seqq.* [pag. 771. lin. 8 post assistunt, adde, Huc referenda est dedicatio ecclesiæ Cluniacensis, quæ anno c m lxxxi ab Hugone Archiepiscopo Bituricensi xvi Kal. Martii facta dicitur in Chronico Cluniacensi.] 773. Italica monasteria reformant, *ibid.* Germanica item & Gallicana, 774. *ibid.* & *seqq.* Floriacenses turbæ de Abbatis electione, 776. & *seqq.* Maiolus à Saracenis captus, 778. Romanum Pontificatum recusat, 779. Otronem II Adelinæ matri reconciliat, *ibid.* Italica Maioli itinera, 780. [*Corrige quæ num. 47 lin. 17 & lege ad quartum Maioli Romanum iter id est ad annum c m lxxxiii referendum videtur*] Odilone sibi suffecto, 780. Silviniaci obit, 782. Sanctitas declarata, *ibid.* 783. Maioli discipuli, *ibid.* & *seqq.*

Vita auctore S Y R O , cujus epistola ad Odilonem Abbatem, 786 & *seqq.*

M A L C A L E N U S Abbas Vvalciodorensis & S. Michaëlis in Tirascia. Elogium ejus historicum, 548 & *seqq.* Monasterii S. Michaëlis instauratio & Malcaleni eo adventus, *ibid.* Monastica professio & Abbatialis dignitas ad S. Michaëlem & Vvalciodori, 549. item Lauduni apud S. Vincentium, 550. Mors ejus & memoria, 551. Adde quæ in Appendice de monasterio S. Michaëlis, 909.

M A R I A primitus Madla seu Madila, Pragensis Abbatissa. Elogium ejus, ubi de erectione. Pragensis Episcopatus, deque Dietmaro primo Episcopo, 833 & *seqq.*

M A T I L D I S Regina, uxor Heintici Aucupis Germanorum Regis. Elogium ejus, 347. & *seqq.* Munifica in Ordinem monasticum, *ibid.* Quindenburgense monasterium construit, 348. Eo secedit, *ibid.* calumniam à suis passa, 349. Palidense cœnobium condit, *ibid.* Henrico filio mortuo ut vitam instituit, *ibid.* Alia monasteria ædificat, 350. Pic obit, *ibid.* & *seqq.* Ottonis M. diploma pro Quidlinburgensi cœnobio, 351. Aliud ejusdem de Poledani fundatione & dotatione, 352.

M A U R I N I Abbatis & Martyris corporis inventio & translatio facta in Coloniensi monasterio S. Pantaleonis, auctore Stephano sæculi x scriptore cum observationibus præviis de Coloniensibus monasteriis, de Brunone Archiepiscopo S. Pantaleonis conditore, ac de Stephano, & Christiano Abbate, 333. & *seqq.* Prologus seu epistola auctoris ad Christianum Abbatem, 336. Historia translationis, *ibid.* & *seqq.*

N & O

N O T K E R U S seu Notkerus ex Præposito S. Galli Episcopus Leodicensis, 897.

N O T K E R U S Balbulus monachus S. Galli. Elogium ejus Historicum, ubi de Ratperto, & Tutilone monachis, 11. Notkerus cognomen Balbulo *ibid.* patria & educatio 12. S. Galli disciplina, *ibid.* monachorum numerus, 13. Notkerus Scholis præfectus 14. Ejus obitus, & scripta, 17. Epistola ad Lintvardum Episcopum Verceilensem, 18. Inquisitio de ejus sanctitate 19.

O D O Archiepiscopus Cantuariensis. Vita ejus auctore (ut videtur) Osberno monacho Cantuariensi ex ms. cum observationibus præviis, 282. Odonis genus 283. Romam cum Athelmo duce petit 284. fit Episcopus Schireburnensis 290. tum Cantuariensis 291. monachi vestem à Floriacensibus accipit 292. Eucharistiæ adversarios miraculo convertit, *ibid.* Edvvinum Regem libidinosum emendare conatur 294. moritur *ibid.* & *seqq.* Columba super ejus sepulcrum 296.

O D O Abbas Cluniacensis. Elogium ejus Historicum 124. & *seqq.* vitæ scriptores *ibid.* & *seqq.* parentes 125. natale solum, educatio & vita canonica 126. studia & Martinianæ apud Turonos ecclesiæ status 128. conversio ad monachatum cum Adhegrino socio, 128. Abbatialis dignitas & monastici Ordinis status, 129. & *seqq.* Cluniaci religio, 130. & *seqq.* monasteria per Odonem reformata, 133. & *seqq.* Romanense, 134. Addeydis Comit. ste hanc item litteræ 145. & *seqq.* Cluniacensis cœnobii & congregationis res aucta per Odonem, 139. & *seqq.* Iter ejus Romanum multiplex, 140. & *seqq.* morbus, mors, sepultura Turonis, reliquiæ & cultus, 142. & *seqq.* Johannis Episcopus Turonensis instrumentum de reliquiarum ejus translatione, 143. & *seqq.* Odonis scripta & scite dicta de moribus sui sæculi, 145. & *seqq.* Discipuli 149. & *seqq.*

Vita auctore J O H A N N E monacho 150. & *seqq.*

O S V V A L D U S Episcopus Vvigornienfis, tum Eboracensis Archiepiscopus. Vita ejus auctore anonymo cum observationibus præviis &c. 727. & *seqq.* Olvaldus Floriacum secedit, 728. Angliam repetit, 729. Vvigornia præfectus Vvestbiri monachos congregat, Rameciamque cum Ailvino Duce condit, *ibid.* Concilium pro cleri reformatione, 730. Abbo Floriacensis Rameciæ litteras docet *ibid.* Vvigornia B. Mariæ cœnobium construitur, 731. Canonici S. Petri in monachos mutati *ibid.* Olvaldus cum Vvigornienfi Eboracensem regit Ecclesiam, *ibid.* S. Vvilfridi & aliorum corpora detegit, *ibid.* & *seqq.* Panem benedicit qua virtute, 732. obit 732. & *seqq.* miracula, 733. & *seqq.* Fragmentum de S. Olvaldo ex Orderico Vitali, *ibid.*

Alia vita ex Chronico ms. cœnobii Rameciensis 735. & *seqq.* ubi multa de cœnobio Rameciensi.

P A T E R N I

INDEX SANCTORUM.

P

PATERNI monachi & martyris translatio in monasterium Brajacentē ad Sequanam 234. *& seqq.* item S. Paveni 245. Loci ejus origo & Abbas Faldbritus seu Faldbertus *ibid.* Adelelm Millicus charta pro Floriacensī cœnobio 246.

PETRUS Urseolus ex Duce Venetiarum monachus S. Michaëlis de Coxano in Catalanja. Vita ejus ex mss. cum præviis observationibus ex Petro Damiani &c. 874. *& seqq.* Petri pueritia ut exacta, 879. Dux eligitur, *ibid.* virtutes & pietas in Deum *ibid.* *& seqq.* De scellu cogitantū Guarinus Abbas Coxancnsis occurrit, 880. *& seqq.* Consilium ejus de abdicando sæculo approbat, 781. *& seqq.* Venetias cum Abbate deserit, 882. S. Michaëlis cœnobium subit nudipes, 883. *& seqq.* Novitius humilitati studet 884. Fit sacrista, *ibid.* Orationi & lacrymis vacat, *ibid.* Cellæ inclusus orationi & abstinentiæ vacat, 886. mortis præscijs obit, 887. *& seqq.*

PLEGMUNDUS Archiepiscopus Cantuariensis Elogium ejus, 38. *& seqq.* bis Romam tendit, *ibid.* Episcopus in vacuis sedibus consecrat, 39. à Fulcone Remensi Pontifice commendatur, *ibid.* mors & successores ejus, 40.

PORCARIUS Abbas Lirinensis cum suis martyrio affectus à Saracenis, 800.

R

RADEODUS Episcopus Trajectensis ad Rhenum. Vita ejus auctore anonymo subæquali cum observationibus præviis de monastica ejus professione, &c. 25. *& seqq.* Scolis palatinis adheret, *ibid.* Hugonem Abbatem sequitur, *ibid.* Creatus Episcopus monasticum habitum induit, 28. S. Martini composit officium, 29. Danos anathemate percussit, *ibid.* Baldicum successorem designat, 30. sæculo militare recusat, *ibid.* Religiosa mors & sepultura Daventriæ, 31.

RASSO Comes, tum monachus Vverdensis apud Bajorios. Ejus elogium 235. *& seqq.*

RATHERIUS Episcopus Veronensis, Elogium ejus, 478. *& seqq.* Laubicnsis monachus Veronensi Episcopatu donatur, *ibid.* multa patitur ab Hugone, 479. Verona relicta in Provinciam & Laubias secedit, 480. Papam appellat, *ibid.* Leodicensis fit Episcopus, 481. Brunonis præceptor, *ibid.* iterum ejectus Verona restituitur, 492. Laubias iterum se recipit, 483. ibi moritur, 484. Scripta ejus, 485. *& seqq.* mores, 486.

REGINBERTUS monachus & fundator cœnobii S. Blasii in Hercinia Silva. Ejus Genus cum Ottone familiaritas, & eremica vita 313. S. Blasii cœnobium condit *ibid.* Inde monachi ad perficiendam in Murensi cœnobio disciplinam educti *ibid.* *& seqq.* Ibi fratres & sorores exteriores. origo eorum *ibid.*

RICHARDI Abbatis corporis relatio ex Sithicensi monasterio in Centulense matrice descripta ab Ingelramno Centulensi Abbate, 563. *& seqq.*

Miracula S. Richardi post corporis ejus relationem facta, auctore Harnulfo monacho Centulense, ex codice mss. 567. *& seqq.*

RICHARIUS ex Abbate Prumiensi & Stabulensi Leodicensis Episcopus 896. Leodicense S. Petri monasterium instaurat *ibid.*

RUDSINDUS Episcopus Dumienfis, monasterii Cellæ-novæ in Callacia conditor. Vita ejus (ubi de Liduara confessa Rudesindi matre) auctore Stephano Cellæ-novæ monacho, cum observationibus præviis 522. Rudesindi genus regium, ortus, baptisimus & pueri studia, 525. Dumienfis creator Episcopus, 526. Compottellanz sedis curam gerit, *ibid.* Normannos & Mauros repellit, *ibid.* Cellæ-novæ condit monasterium, 527. ibi degit monachus, tum Abbas, *ibid.* mortuos duos revocat ad vitam 528. Araguntis Regiæ obitum prænoscit,

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

ibid. Mamillano successore designato moritur, 529. Miraculorum liber 530. *& seqq.* Translatio ejus 543. *& seqq.*

S

SALVUS Abbas Alveldensis in Hispania, Ejus elogium, ubi de Dulquito ejus decessore, de Velascone Episcopo, & de Vigila monacho scriptore, 297. *& seqq.*

SANDRADUS Abbas Gladbacensis. Elogium ejus, 642. *& seqq.* Geronis Comitris pietas, *ibid.* Gladbacensis monasterii conditio, *ibid.* *& seqq.* Sandradus Trevirensis monachus ad S. Maximinum, 643. Gladbaco pulsus Vveiffemburgo præficitur, *ibid.* Ottoni familiaris, 644. S. Galli monasterium lustrat, *ibid.*

SENORINA Abbatissa Bastensis in Portugallia, 584. Loci situs & vitæ compendium, *ibid.* epigraphium, 585. miraculum in regem Sanctium, *ibid.* Ejusdem privilegium, *ibid.* item aliorum, *ibid.*

STEPHANUS Episcopus Leodicensis, prius Abbas Laubicnsis & S. Michaëlis ad Mosam, 896.

T

THEODERICI Abbatis Remensis corporis elevatio, 519. *& seqq.* Canonici seculares apud S. Theodericum, *ibid.* Synodus ibidem, 520. Monachi restituti, *ibid.* Airardus Abbas ex cœnobio Remigiano, *ibid.* Lotharii diploma, *ibid.* S. Theoderici elevatio probante Rege, *ibid.* *& seqq.* Airardus Abbas auctor relationis corporis S. Theodulfi, 521.

TURKETULUS Abbas Crulandensis in Anglia. Vita ejus ex Ingulfo Abbate, 502. *& seqq.* Is Regis Cancellarius, 503. 504. Monachum se ibi vocet, *ibid.* Abbas factus cœnobium Crulandense instaurat, 505. Privilegium obtinet ab Edredo Rege, *ibid.* *& seqq.* Vita ejus in sæculo, 507. *& seqq.* Crulandensis monasterii disciplina, 514. *& seqq.* Turketuli obitus, 518.

TUTO Episcopus Ratisponensis. Ubi de aliis ejusdem sedis Episcopis monachis deque cœnobio S. Emmerammi, atque de corpore S. Dionysii Parisiorum Episcopi, 107. *& seqq.*

V

UDALRICUS Episcopus Augustanus. Vita ejus auctore GERARDO Presbytero ejus familiari, cum Observationibus præviis, 415. *& seqq.* Udalrici genus & ortus, secessio & studia ad S. Gallum, 421. Viboradz de eo vaticinium, 422. Romanum ejus iter, *ibid.* Augustæ Episcopatus, 423. Ejus pietas, & sollicitudo, 426. Modus vivendi, *ibid.* *& seqq.* Augustam urbem tuetur, 437. Liutolfum Ottoni patri reconciliat, 439. Ungari internectione deleti, *ibid.* *& seqq.* 445. Campidonæ ex morbo decumbens sacra unctiōe recreatur, *ibid.* Romani petiti, *ibid.* Episcopatum Adalberoni nepoti petit ab Ottone, *ibid.* Reverfus Augustam ipse monasticus induitur, 448, Adalberonis substitutio Synodo & morte impedita, 449. *& seqq.* Adalberonis mors, *ibid.* *& seqq.* Utemburanam Abbatiam monachis reddit, 450. *& seqq.* Morti proximus Missas quotidie celebrat, 452. Diētis in festivitate S. Johannis Milis duabus extinguitur, 454. *& seqq.* Henricus ejus successor, 456. Fortuna ipsius, *ibid.* *& seqq.*

Liber de miraculis S. Udalrici, 461. *& seqq.* Bulla canonizationis, 471.

Gebehardi Episcopi Augustensis Prologus in vitam S. Udalrici, 472.

Prologus Bernonis Abbatis Augiensis in ejusdem vitam, 473.

Inventio & translatio corporis S. Udalrici 474. *& seqq.*

Charta ejusdem pro Campidonensi monasterio, 476.

Catalogus Episcoporum Augustensium, 477.

VVALARICI Abbatis corporis relatio in mo-

O

KALENDARIVM SS. PARTIS II SÆCULI IV. BENEDICT.

nafterium Leuconaeſe deſcripta ab Anonymo, 556. *ſeqq.* Abbates quidam ejus loci, 566. *ſeqq.*
V V A N D R E O S I L I, Anſberti, atque Vvlfranni hiſtoria translationis in monaſterium Blandinienſe ex mſ. codice Bigotiano, cum Obſervationibus præviis, 199. *ſeqq.*
V V I B O R A D A Virgo & Martyr, Recluſa apud S. Gallum. Vita ejus auctore **H A R T M A N N O** monacho ejus æquali, cum obſervationibus præviis, 42. *ſeqq.* Vviboradæ patria & natales, 44. Judio & virtutes, 45. *ſeqq.* Romam cum fratre pergit, 47. A carne & vino abſtinet, 48. A Salomone Epifcopo cellæ includitur, 49. ab Udalrico conſulitur, 50. Burchardum Ducem ad penitentiam excitat, 52. Hungarorum adventum prævidet, 53. ſpe martyrii fugere recuſat, 54. à barbaris cæditur, 55. Epitaphium ejus, 60.
 Fragmenta ex Epidanno de eadem, 61. *ſeqq.*
 Item ex Hepidanno, 66. *ſeqq.*
V V I T E G E R U S Abbas S. Maximini apud Treviros. Ubi de reſtitutione monaſticæ diſciplinæ in Trevirenſibus monaſteriis, 341. *ſeqq.*
V V L F S I N U S Epifcopus Schireburnenſis in An-

glia. Ubi de aliis ejuſdem ſedis Epifcopis, præſertim Aſtero & Alfvvoldo, 237. *ſeqq.*
V V O L F G A N G U S Epifcopus Ratiſponenſis. Vita ejus auctore Anonymo ejus familiaris ex mſ. reſtituta cum Obſervationibus præviis, 311. *ſeqq.* Vvolfgangus Suevus, 312. ſtudet Augiæ & Herbipoli, 313. Treviris litteras dacet, 314. Romam petit cum Henrico Archipræſule, 315. Inde Coloniam à Brunone Pontifice revocatus, *ibid.* Einſidla fit monachus, 316. A S. Udalrico Presbyter ordinatur, 317. In Pannoniam tendit, *ibid.* Fit Epifcopus Ratiſponenſis, *ibid.* *ſeqq.* Abbatem in S. Emmerammi cœnobio Ramvoldum conſtituit, 319. Virginum cœnobium Superius & Inferius ad monaſtica reducit inſtituta, 320. S. Pauli parthenona condit, 321. Canonicos ad communem vitam inducit, 322. Prædicationi ſedulo vacat, *ibid.* virtutes ejus, 323. *ſeqq.* Monita Sacerdotibus data, 324. Cavet ne deinceps abſque vino miſſa celebraretur, *ibid.* epifcopalem ſedem Pragæ erigi annuit, 329. *ſeqq.* Puppingæ Confeſſione & Viatico munitus obit, 330. Corpus Ratiſponam delatum, 331.

K A L E N D A R I U M S A N C T O R U M , quorum Acta in hoc Sæculo quinto exhibentur.

J A N U A R I U S .

7. **M**iciaci in territorio Atrelianenſi S. Annonis ejuſdem loci, itemque Gemetici Abbatis 360.
8. Schireburni in Anglia S. Vvlfſini ejuſdem ſedis Epifcopi & Conf. 237
10. In Monaſterio Coxanenſi B. Petri Urſcoli è Duce Venetiarum & Dalmatiarum monachi & Conf. 874.
13. Cluniaci B. Bernonis Abbatis primi. 67
21. In monaſterio Vvalcidiorenſi B. Malcaleni ejuſdem loci itemque S. Michaëlis in Teraſcia Abbatis. 548
25. Divione in monaſterio S. Benigni V. Argrimii Epifcopi Lingonenſis. 22

F E B R U A R I U S .

10. In monaſterio Alveidenſi in Hiſpania V. Salvi Abbatis 297
27. In monaſterio Gorzienſi S. Johannis Abbatis pietate inſignis. 363
29. Vvigorinæ in Anglia S. Oſvvaldi ejuſdem ſedis, tum Eboracenſis Epifcopi. 727

M A R T I U S .

1. In monaſterio Cellæ-novæ in Gallæcia S. Rudelindi Epifcopi Dumienſis, ejus loci conditoris. 522
3. Eodem die tranſlatio S. Hilarii Epifcopi Carcaſſonenſis. 551
5. Remis V. Hincmari Abbatis S. Remigii. 345
6. Mettis ad baſilicas ſeu in monaſterio S. Clementis S. Cadroæ Abbatis Vvalciodorenſis, tum S. Clementis & Confelloris. 487
8. Verdæ in Saxonia V. Brunonis ejuſdem ſedis Epifcopi. 501
12. Vvintonia S. Elffegi Epifcopi & Confelloris. 235
14. In Monaſterio Quindelburgenſi S. Mathildis Reginae, ejuſdem loci aliorumque cœnobiorum conditricis. 345
28. Remis V. Frodoardi Presbyteri ſcriptis clariffimi. 325
31. In monte Caſino V. Johannis I Abbatis. 116

A P R I L I S .

8. In Monaſterio S. Galli B. Notkeri Monachi pietate & doctrina inſignis. 11
19. In Rhetia S. Geroldi Eremitæ Celiæ Geroldinæ conditoris, itemque filiorum ejus Cunonis & Udalrici monachorum Einſidlenſium. 554
20. Enziaci in Burgundia S. Hugonis monachi Æducenſis, ejuſdemque loci Præpoſiti. 90
- Eodem die in Monaſterio S. Theoderici prope Remos elevatio corporis S. Theoderici Abbatis. 519
21. Baſtæ in Luſitania S. Senorinæ Abbatiffæ. 584
23. Gneſnæ in Polonia S. Adalberti Epifcopi & Martyris. 846
30. In Monaſterio Vvalſtodorenſi S. Foraniani Epifcopi & ejuſdem loci Abbatis. 586

M A I U S .

2. Apud S. Gallum S. Vviboradæ Recluſæ & martyris. 42
11. In Monaſterio Silviniacenſi S. Maioli Abbatis Cluniacenſis eximii. 760
14. In cœnobii S. Emmerammi B. Tutonis Ratiſponenſis Epifcopi. 107
12. In Monaſterio Andecenſi ſeu Monte-ſancto apud Bajoarios V. Raſonis ex Comite monachi Vverdenſis. 235
19. Cantuariæ S. Dunſtani Archiepifcopi, monaſtica diſciplinæ in Anglia reſtitutoris. 654
23. Gemblaci in Belgio S. Guiberti Monachi Gorzienſis & Monaſterii Gemblacenſis conditoris. 299
25. In Monaſterio Pennalbæ S. Gennadii Epifcopi Aſturicenſis, inultorum cœnobiorum patris. 32
29. Matifcone ſeu in Brovienti Cella Fori Sebuaſianorum Gerardi Epifcopi Matifconenſis. 106
31. Moguntia V. Hildeberti ejuſdem ſedis Archiepifcopi. 118

J U N I U S .

2. In Monaſterio Leuconænſi relatio corporis S. Vvalarici Abbatis. 556
3. In Monaſterio Centulenſi relatio corporis S. Richarii Abbatis. 563
70. Magdeburgi in Saxonia S. Adalberti primi ejuſ-

KALENDARIVM SS. PARTIS II SÆCULI IV BENEDICT.

dem urbis Archiepiscopi. 573 Eodem die in Monasterio Parmensi S. Johannis Abbatis. 715 J U L I U S. 4 Cantuariæ in Anglia S. Odonis Episcopi & Con- fessoris. 287 Eodem die S. Udalrici Augustiani Episcopi signis & virtutibus clarissimi, 415 8 Vintoniæ in Anglia S. Grimaldi Abbatis, 3 11. In Monasterio Crulandensi V. Turetuli ejus- dem loci Abbatis & restitutoris, 501 24. In monasterio Mosonensi Translatio S. Arnulfi martyris, 355 25. Paris in pago Vvilcastino Translatio S. Judoci Presbyteri & Confessoris, 345 A U G U S T U S. 1. Vvintoniæ S. Ethelwoldi Episcopi & Confesso- ris, 606 5. In monasterio Nonantulano B. Gregorii Abbatis, 114 Ibidem Translatio beatorum Martyrum Theo- pompi & Synesii, 115 Eodem die Metris V. Bennonis ejusdem sedis E- piscopi, 122 8. In monasterio Tegernensi in Bajoaria V. Hart- vici Abbatis ejusque loci restitutoris, 603 15. In monasterio Lutrensi apud Sequanos V. Bal- tramii Abbatis, 277 17. In monasterio S. Petri in Valle Carnorensi V. Alvici Abbatis, 279 24. In monasterio Gladbacensi B. Sandradi Abbatis, 642. 27. Constantiæ ad Rhenum in Monasterio SS. Pe- tri & Gregorii S. Gebhardi Episcopi ejusdem loci conditoris, 839 S E P T E M B E R. 8 In monte Blandinio prope Gandavum Translatio SS. Vvandregeslii Abbatis & Ansberti atque Vvl- framni Pontificum, 199 8. Metris in monasterio S. Arnulfi V. Anstei Ab- batis, & Adalberonis ejusdem urbis Episcopi, 285 16 In monasterio Vviltionensi S. Eadgithæ seu Edi- thæ Edgari Regis filiæ & sanctimonialis, 636 O C T O B E R. 3. In monasterio Bronienfi S. Gerardi Abbatis ejusque loci conditoris, qui plurima Belgii mo- nasteria meliorem in formam reduxit, 248 5. In monasterio Cluniacensi B. Aymardi Abbatis, 316 12. Romæ in monasterio SS. Bonifacii & Alexii V. Johannis Canaparii monachi pietate insignis. 905 13. Auriliaci S. Gerardi Comitæ & loci conditoris, 6 Eodem die Colonia in monasterio S. Pantraleonis Translatio S. Maurini Abbatis & Martyris, 333 30. Ratibonæ S. Vvolgangi ejusdem urbis Episcopi, 811 N O V E M B E R. 4. Cantuariæ V. Plegmundi ejusdem sedis Archiepi- scopi, 38 7 In cœnobio Humolariensi apud Vitomanduos Translatio corporis S. Hunegundis Virginis, 213 8. In Monasterio Einsidlenfi apud Helvetos V. Gre- gorii Abbatis, 841 18. Cluniaci S. Odonis præstantissimi Abbatis, qui multis in locis coislapfam regularem disciplinam re- stituit, 124 20. In monasterio Nonantulano B. Leonis II ejus- dem loci Abbatis, 897. Eodem die Ravennæ B. Leonis cognomento Muti	ex Abbate Nonantulano ejusdem sedis Archiepiscopi 897 23. In monasterio Cafinenfi V. Aligerni Abbatis, 645 29. Daventriæ S. Radbodi Episcopi Trajectensis ad Rhenum, 25 D E C E M B E R. 16 In monasterio Selhenfi aliàs Salsensi diocesis Ar- gentinæ V. Adelhaidis Augustæ, Ottonis I uxoris & ejus loci conditricis, 889 20. Brcmæ V. Hogeri ex Corbcienfi monacho Ar- chiepiscopi Bremensis, 24 26. In monasterio Hirsaugienfi V. Adalhardi mona- chi pietate clarissimi, 41 29. In monasterio S. Blasii in Hercinia silya V. Re- ginberti monachi ejusdemque loci conditoris, 315 I N C E R T I S D I E B U S M O R T U I , V E L T R A N S L A T I . In monasterio Resbacensi translatio sanctorum Ebrulfi Abbatis Uticensis & Ansberti monachi, 226 Vvigornia in Anglia V. Kenevvaldi ejusdem sedis Episcopi & Confessoris, 236 In monasterio Einsidlenfi seu B. Mariæ in Eremo apud Helvetos S. Eberhardi Abbatis primi & Alarici piissimi Eremitæ, 241 Apud Augiam divitem V. Alavvici Abbatis, 246 Treviris in Monasterio S. Maximini V. Vvigeri ejusdem loci Abbatis, 341 Metris Translatio reliquiarum S. Lucie Virginis & Martyris Syracusanæ in monasterium S. Vincentii, 353 In Cella Lebrathensi VV. Blidulfi, Vvillelmi & A- cherici monachorum pietate clarissimorum, 412 In monasterio Senonienfi Raperti Abbatis ejusdem- que loci Reformatoris, 412 In cœnobio Laubienfi V. Ratherii Episcopi Veron- censis, 478 In parthenone Vvintonienfi S. Eadburgæ reginæ vir- ginis & sanctimonialis, 640 In monasterio Rumesienfi S. Merevvinæ ejusdem loci Abbatissæ, 640 In monasterio Lirimenfi S. Porcarii Abbatis, ejusque loci monachorum, quos Saraceni martyrio affe- cerunt, 810 Pragæ in monasterio S. Georgii V. Mariæ seu Madlæ aut Madilæ primæ ejusdem loci Abbatissæ, quæ Boleslao Duci condendi episcopatus Pragen- sis auctor fuit, 833 Anicii in monasterio S. Petri seu S. Benedicti Gui- donis II ejusdem urbis Episcopi ac illius mona- sterii conditoris, 835 Tulli Leucorum Venerabilis Gozlini ejusdem urbis Episcopi qui S. Apri monasterium denuo excita- vit, 891 Ibidem S. Gerardi Tullenfi Episcopi & Conf. qui suburbanum S. Maufucti cœnobium instauravit, 891 Apud Leodium V. Stephani ejusdem urbis Episcopi, 906 Ibidem in monasterio S. Petri V. Richarii Leodi- censis Episcopi, 906 Romæ in monasterio SS. Bonifacii & Alexii V. Leonis Abbatis legationibus & divinarum rerum scientia clarissimi, 897 In monasterio Auriliacensi V. Leonis Abbatis de Fundo & Episcopi Caietæ, qui in ejusdem loci ecclesiæ crypta reclusus sancto sine quievit, 905 Apud Leodium in monasterio S. Laurentii V. Leo- nis Episcopi Græci in Calabria, qui per calum- niam exsul, ibi vitam sanctissimam finivit. 905 In Hibernia in monasterio Tamlaçtenfi V. Æn- gussi Keledei Abbatis qui Festilogium & Marty- rologium scripsit, 906

INDEX TOPOGRAPHICUS SANCTORUM
sæculi quinti Benedictini.

IN GALLIA.

IN provincia Lugdunensi prima. *Divione* Argentinus Episcopus Lingonensis. Item Isaac & Geilo ejusdem urbis Episcopi, 22. *Cluniaci* Beruo loci Abbas primus, 67. *Enziaci* in Burgundia Hugo monachus Eduensis S. Martini cœnobii tum Cellæ Enziacensis prapostitus, 90. *Matiscone*, seu in *Broviensi* cella *Fori Sebustianorum* Gerardus Episcopus Matisconensis, 106. *Cluniaci* Odo præstantissimus Abbas, 125. *Ibidem* Aynardus Abbas, 316. *Ibidem* Matolus Abbas eximius, 760.

In provincia Lugdunensi secunda *Parnis in Vvilcassino* Translatio corporis S. Judoci Presbyteri & Confessoris, 525.

In provincia Lugdunensi quarta *Resbaci* Translatio SS. Ebrulsi Abbatis Uticensis, & Ansberti monachi, 226. In monasterio *Brajacensi* ad Sequanam Translatio S. Paterni monachi & Martyris, 244. *Carnoti*, Alveus Abbas S. Petri de Valle, 279. *Miciaci* prope Aurelianos Anno Abbas ejusdem ac loci Gemeticensis monasterii, 360.

In provincia Belgica prima *Mettis* Benno Episcopus, 122. *Ibidem* in Monasterio S. Arnulphi Ansticus Abbas, 285. *Treviris* in monasterio S. Maximi Vviggerus Abbas, 341. *Mettis* Translatio S. Lucie Virginis Syracusana & Mart. in S. Vincentii monasterium, 353. *Gorzia* Johannes Abbas sanctissimus, 363. In monasterio *Senoniensi* Rampertus Abbas, 412. *Mettis* Cadroë Vvalciodorensis, tum S. Clementis Abbatis, 487. *Tulli Leucorum* Goulinus ejusdem urbis Episcopus, 891. *Ibidem* in monasterio S. Mausiaci Gerardus Tullenensis Episcopus, qui prædictum monasterium denuo excitavit, 891.

In provincia Belgica secunda *Gandari* in Blandiniensi monasterio Translatio SS. Vvandregesili, Ansberti atque Vvlftramui, 199. In monasterio *Humulariensi* apud *Vvromandus* Translatio sanctæ Huneburgundis virginis, 213. *Remis* Frodoardus Presbyter, 325. *Ibidem*. Hincmarus Abbas S. Remigii, 345. In *Mosonensi* monasterio translatio Arnulfi Martyris, 355. In monasterio S. Theoderici prope Remos elevatio S. Theoderici Abbatis, 519. In monasterio *Leucaonensi* pagi *Vvimaacensis* relatio S. Vvalarici Abbatis, 556. In monasterio *Centulensi* relatio S. Richarii Abbatis, 563.

In provincia Aquitanica prima *Auriliaci* Geraldus Comes Auriliacensis, 6. *Anicii* Guido II. Episcopus, monasterii S. Petri conditor, 835. *Auriliaci* Leo Abbas de Fundo & Episcopus Caietanus, qui in cella Reclusus ibidem sanctissime vitam finivit, 905.

In provincia Narbonensi prima *Carcaffone* Translatio S. Hilarii Episcopi Carcaffonensis in monasterium ejus nomini atque S. Saturnino dicatum, 551. *Ibidem* SS. Benedictus & Celsus Hilarii discipuli, *ibid.*

In provincia maxima Sequanorum in monasterio *Lutrensi* Baltramus Abbas, 277.

In Alamannia. In monasterio S. Galli Notkerus Balbulus monachus. Ubi de Ratperto & Tutilone ejusdem loci monachis, ac de Notkero Abbate 11. *Ibidem* Vvivorada Reclusa Virgo & Martyr cum Rachilda ibidem quoque Reclusa, 42. *Einsidla* seu in Eremo S. Mariae Eberhardus primus loci Abbas, 241. *Augia* Alavvicus Abbas Augiæ divitis, 246. In Geroldi-Cella ad Alpes *Rhericas*. Geroldus Eremita cum Cunone & Udalrico filiis monachis Einsidlenfibus, 554. *Constantia* Gebehardus Episcopus, domus Petri seu Gregoriani cœnobii conditor, 839. *Einsidla* Gregorius Abbas, 841.

IN GERMANIA.

In provincia Germanica prima. In monasterio *Hirsaugiensi* V. Adelhardus monachus pietate insignis, 41. *Moguntia* Hildebertus Archiepiscopus, 118. In monasterio S. Blasii in *Hercinia* Silva Reginbertus monachus & loci fundator, 315. In monasterio *Lebrahensi* Vvillhelmus & Achericus monachi, 412. *Augusta Vvindelitorum* Udalricus Episcopus sanctitate & miraculis conspicuus, 415. In monasterio *Schlenfi* seu *Salsensi* diocesis Argentine Adelhais Augusta, Ottonis I uxor, quæ prædictum cœnobium à fundamentis erexit, 889.

In provincia Germanica secunda *Daventria* Radobodus Episcopus Trajecti ad Rhenum, 25. *Bronii* Gerardus Abbas locique conditor, 248. *Gemblaci* Guibertus Gorziæ monachus & Gemblaccensis cœnobii conditor, 299. *Colonia* in monasterio S. Pantaleonis inventio & Translatio corporis S. Maurini Abbatis & Martyris, 333. *Laubis* Ratherius Veronensis Episcopus, 478. *Vvalciodori* Malcalenus Abbas ejus loci, itemque S. Michaelis in Tirascia, 548. *Ibid.* Forramanus Episcopus & Abbas, 586. In monasterio *Glabacensi* ditionis Colonienfis Sandradus Abbas, 542. Apud *Leodium* Stephanus, Richarius, Hugo, Farabertus & Notkerus ejusdem urbis Episcopi pietate insignes, 896. *Ibidem* in monasterio S. Laurentii Johannes Græcus in Calabria Episcopus, qui exsiliū patientissime tulit, 905.

In Saxonia. *Brema* Hoyerus Archiepiscopus, 24. In *Quindelimburgenfi* monasterio Mathildis Regina, Henrici I uxor, ejus loci & aliorum cœnobiorum conditrix, 347. *Verda* Bruno Episcopus, 501. *Magdeburgi* Adalbertus Archiepiscopus, 573. *Corbeia* Liudolfus ejus monasterii Abbas, 724.

In Bajoaria. *Ratispona* in monasterio S. Emmeramini Tuto Ratisponensis Episcopus, 107. In monasterio *Andecensi* seu *Monte sancto* apud Bajoarios Rasso Comes tum monachus & *Vvordenfisi* cœnobii conditor, 255. In monasterio *Tegernfensi* Hartvvicus Abbas, 603. *Ratispona* Vvolfgangus ejusdem sedis Episcopus, 811.

In Boemia. *Praga* in monasterio S. Georgii Maria seu Madra Abbatissa Bolefai Ducis soror ejusque loci conditrix piissima, 833.

IN POLONIA.

Gnesna Adalbertus Pragenfis Episcopus & Martyr, 846.

IN ITALIA.

Nonantula Gregorius Abbas, item Monachi ab Hungaris caesi, ac Martyres Theopompus atque Synesius, 114. In monasterio *Casinenfi* Johannes I Abbas, 136. *Ibid.* Aligerus Abbas, 645.

Parma Johannes Abbas Parmensis, 715. In monasterio *Nonantula* Leo II Abbas, 897. *Ravenna* Leo ex Abbate Nonantulano ejusdem urbis Episcopus, 897. *Roma* in monasterio SS. Bonifacii & Alexii Leo Abbas Legationibus clarus, 897. *Ibidem* Johannes Caneparius monachus pietate insignis, 904.

IN ANGLIA.

Vvintonia Grimboldus Abbas, 3. *Cantharia* Plegmundus ejusdem sedis Archiepiscopus, 38. *Vvintonia* Vvllfinus Episcopus, 233. *Vvornonia* Kenevvaldus ejusdem sedis Episcopus, 236. *Schireburne* Vvllfinus Episcopus Schireburnensis, 237. *Cantharia* Odo venerabilis Archiepiscopus, 287. In monasterio

NOMINA AUCTORUM PRÆCIPUORUM.

monasterio *Crulandensi* Turketulus Abbas & loci restitutor, 502. *Vvintonia* Ethelwoldus Episcopus, 606. In monasterio *Vviltoniensi* Eadgitha seu Editha Eadgari Anglorum Regis filia & sanctimonialis, 636. In monasterio *Vvintoniensi* Eadburga sanctimonialis virgo regina, 540. In monasterio *Rumelensi* Mercvvinna Abbatisa, 640. *Cantuaria* Dunstanus Archiepiscopus rebus getis præclarissimus, 654. *Vvignonia* Ofwaldus Episcopus Vvignoniensis tum Eboracensis Archiepiscopus. 727.

IN HIBERNIA.

In monasterio Tamlaetensi Ængusius Keledeus Abbas, Fehilogii & Martyrologii scriptor, 906.

IN HISPANIA.

In monasterio S. Petri de Montibus sive ad sanctam Ercmum montis *Vergidensis* Gemadius Episcopus Asturicensis, 32. In monasterio *Abvelden* Salvus Abbas Dulquiti successor, 257. In monasterio *Cullenova* in Gallæcia Rudefindus Episcopus Dumienis, 522. In monasterio *Bastensi* in Lusitania Senorina Abbatisa, 584. In *Coxanensi* S. Michaëlis cœnobio apud Catalanos Petrus Urseolus ex Duce Venetiarum & Dalmatiarum ejusdem loci monachus, 874. Ibidem Oliba seu Olibanus ex Comite monachus, tum Abbas xxxviii. cœnobiorum, ac demum Episcopus Vicensis, *ibid.*

NOMINA AUCTORUM PRÆCIPUORUM qui hujusce Sæculi quinti Acta scripserunt.

B

B. Auctor vitæ S. Dunstani Archiepiscopi Cantuariensis, 654.

BERNERUS Abbas Humolariensis Translationem corporis sanctæ Hune Gundis Virginis Humolariensis & miracula sæculo x descripsit, 213.

Berno Abbas Augiensis S. Udalrici vitam novo stilo donavit, 473.

E

EKKEHARDUS monachus S. Galli sæculo x vitam S. Vviboradæ Reclusæ & Martyris scribere aggressus est, 62.

EKKEHARDUS alter monachus sancti Galli vitam Noikeri Balbuli sæculo xiii concinnavit vel potius fœdavit, 11.

G

GEBEHARDUS Episcopus Augustensis Udalrici decessoris vitam concinnavit, 472.

GERARDUS Presbyter sæculo x primus Uldarici Episcopi Augustani vitam scripsit, 415.

GOTSELINUS monachus Cantuariensis auctor (ut videtur) vitæ S. Edithæ, 636.

GUIBERTUS Abbas Gemblacensis combustionem seu destructionem monasterii sui sæculo xii descripsit, 212.

H

HARIULFUS monachus Centulensis, tum Abbas Aidenborgensis, miracula S. Richarii post ejus relationem facta descripsit, 567.

HARTMANNUS monachus S. Galli Vviboradæ Reclusæ & Martyris vitam sæculo x edidit, 42.

HEPIDANNUS monachus S. Galli sæculo xi aliam vitam S. Vviboradæ concinnavit, 61. & 66.

I

INGELRAMNUS Abbas Centulensis Relationem corporis S. Richarii è Sithiensi monasterio in Centulensie descripsit, 563.

INGULFUS historia Crulandensis scriptor, in qua de gestis seu vita Turketuli Abbatis ac loci restitutoris, 502.

JOHANNES monachus Odonis Cluniaci Abbatis discipulus ejus vitam edidit, 110.

JOHANNES Abbas Mettensis sæculo x scripsit vitam Johannis Abbatis Gorziensis, 363.

ISEMBARDUS monachus Floriacensis sæculo x translationem corporis S. Judoci Presbyteri & Concessoris descripsit, 545.

N

NALGODUS monachus Cluniacensis sæculo xii S. Odonis Abbatis vitam concinnavit, 186.

O

ODILO Abbas Cluniacensis vitam Adelhaidis Augustæ scripsit, 889.

ODO Abbas Cluniacensis Geraldii Comitis Auriacensis vitam quattuor libris edidit, 6.

ORDERICUS Vitalis monachus Uticensis varias S. Ebrulfi Abbatis translationes descripsit, 288. Item S. Judoci, 545.

ORDONIUS monachus Cellæ-novæ in Hispania vitæ S. Rudefindi Episcopi Dumienis alter scriptor, 522.

OSBERNUS Monachus Cantuariensis sæculo xi auctor vitæ S. Odonis Archiepiscopi Cantuariensis, 287. Item vitæ S. Dunstani ejusdem sedis Archiepiscopi, 654.

OSBERTUS monachus Cantuariensis alter scriptor vitæ S. Dunstani Archiepiscopi, 701.

OSMANNUS seu Reimannus sæculo x auctor vitæ S. Cadroæ Abbatis Vvalciodorensis, tum Mettensis, 487.

P

PETRUS Damiani in vita S. Romualdi, Petri Urseoli ex Duce Venetiarum & Dalmatiarum monachi vitæ synopsim scripsit, 874.

R

ROBERTUS sæculo xii monachus auctor vitæ S. Forannani Episcopi & Abbatis Vvalciodorensis, 586.

S & V

SIGBERTUS monachus Gemblacensis vitam S. Guiberti monachi Gorziensis, Gemblaci conditoris exaravit, 299.

STEPHANUS sæculi x scriptor corporis sancti Maurini Abbatis & Martyris inventionem & translationem descripsit, 333.

STEPHANUS sæculo xii Cellæ-novæ in Gallæcia monachus vitam S. Rudefindi Episcopi Dumienis edidit, 522.

SYRUS auctor vitæ S. Maioli Abbatis Cluniacensis, 786.

VVOLFSTANUS (ut videtur) auctor vitæ S. Ethelwoldi Episcopi Vvintoniensis, 606. Ejusdem liber metricus de actis S. Svwithuni, 628.

INDEX PRÆFATIONIS.

- A
- A**BBATI non privatim, sed toti conventui factæ donationes, pag. 50
- Abbat S. Orientii Archidiaconatus honor delatus auctoritate Concilii Aulscensis, 82
- Abbatie Cluniaco qui subiectæ, 36 & seqq.
- Abstinencia à carnis extra Quadragesimam & vigiliis in Sabbato ante seculum x non præcepta, 75, 76
- Ada uxor Theoderici de Avelnijs, instauratrix monasterii Lesciensis, salutationem Angelicam quotidie sexages recitabat initio seculi xii, 81
- Adalhardi Abbatis Corbeicensis elevatio iussu Romani Pontificis petacta, 68
- Adventus jejunium, 25
- Albani martyris canonizatio Hadriano Papæ antribuenda, 67
- Altaria sanctorum corporibus elevatis in loco tumuli constructa, 67
- Altaria tredecim antiquitus una ecclesia, 65, 66
- Altarium lumen die noctuque, 10
- Anglicanæ Ecclesiæ status, 46 Anglicanis ecclesiis plenitque cathedralibus monachi cultores dati, 48 & seqq.
- Ansbertus monachus & ecclesiæ cathedralis Atrebatensis Archidiaconus, 82
- Apostolicum decretum à Danstano ut receptum, 9
- Archi-Abbas dictus Abbas Cluniacensis, 36
- Archidiaconus ecclesiæ cathedralis monachus, 82, 83
- Ainulfo Imperatori mortuo petita à Romano Pontifice indulgentia, 71
- Atonis Episcopi Vercellensis capitulare, 10 & seqq.
- Ave Maria V.* Salutatio Angelica, Rosarium & Corona, 7, 8
- Auxilii defensio Formosi, 7, 8
- B
- Beda an auctor Rosarii seu Coronæ B. Virginis, 80, 81
- Bedes Anglis dictum Rosarium, 80
- Belr seu Beltidum, cingulum, 80
- Beltidum an Rosarium, 77, 80, 87
- S. Benedictus Frisingensis ecclesiæ patronus, 51 Ejus regula primitus Augustino auctore in Anglia recepta, 52 & seqq. In Gallia, 30 & seqq. & in Orientis, 30 & 39
- S. Bertini elevatio iussu Romani Pontificis, 69 Metropolitano etiam annuente, *ibid.* & seqq.
- Brunonis Colonienis Episcopi merita, 13, 14
- Burchardi Episcopi elevatio iussu Romani Pontificis, 68
- Burchardi canonum volumen ab Olberto monacho dictatum, 27
- C
- Camaldulensium corona seu Rosarium, 82
- Camere singulares sanctimonialibus & monachis interdicitæ, 83
- Canonici in Cellis Abbati monachorum subiecti, 34 Canonici seculo x ad communem vitam adducti, 9, 10 & seqq.
- Canonizationis Sanctorum origo, progressus, nomen & ritus, 57 & seqq. Canonizatio sanctorum solis Romanis Pontificibus quando primum reservata, 69, 70
- Cantianorum Martyrum Acta, 61
- Cantuariensis Ecclesiæ cultores monachi, 47 & seqq. Item Episcopi, 48 & seqq. Abbatis vice, 49, 50
- Capitula generalia in principibus monasterijs, 35
- Cappa dicta monastica cuculla, 41
- Carolus Lotharii Regis filius, Rex dictus, 85
- Casinenfium monachorum habitus, 44 & seqq.
- Casinenfium ad Teutonicos monachos epistola de de Cluniacensium ritibus, 39
- Casula dicta monastica cuculla, 42
- Cellæ & obedienciæ seu monasteriola, 34, 35
- Circulus gemineus ad orationes numerandas, 81
- Cisterciensis Ordo, 38, 39
- Cisterciensium in B. Virginem veneratio, 78
- Conversis præscriptæ Orationes, quæ, *ibid.*
- Cluniacensis Ordinis initia, & progressus, 33 & seqq. disciplina, 39 Cluniacensium habitus ab aliis diversus, 42 & seqq. elogium, 45
- Coabbates seu Proabbates sub Abbate principali, 33
- Comitum aliorumque Procerum dignitates hereditariæ, 84
- Communione in sacrificio Sacerdoti omittere nefas, 25, quater anno accipienda à laicis, *ibid.*
- Confessio, vera pœnitentia, & contritio adhibenda ad Indulgentiarum fructus percipiendos, 72, 82
- Confessorum cultus in Ecclesiâ à seculo iv, 64 vindicatus, 65 Confessorum canonizatio, 60
- Coronæ B. Mariæ origo &c. 80 & seqq.
- Cruce signatis concessæ Indulgentiæ, 75
- Cuculla monastica nonnumquam dicta scapulare, 41, 44
- D
- Dedicaciones ecclesiarum indulgentijs honoratæ, 72, 73
- Dominicus an auctor Rosarii B. Mariæ, 81
- Duellum publica auctoritate susceptum, 24, 25
- E
- Eadgari Concordia regularis pro Regula S. Benedicti, 52 & seqq.
- Ecclesiæ status seculo x, 4 & seqq.
- Ecclesiæ non condendæ, ubi corpus prius humatum, 65 Ecclesiæ bona quadripartita, 10, 23. Ecclesiæ parochiales à laicis usurpatæ, 24
- Elemosyna in pœnitentiæ remissionem an probanda, 71
- Elevatio corporum ad canonizationem, 66
- Epiphani Episcopi Ticinensis tumulus insignis, 66
- Episcopatum sedium vacatio quàm nociva, 47
- Episcoporum in Romanam sedem reverentia, 7, 8
- Episcopi Indulgentiarum largitores, 73 & seqq.
- Episcopis jus canonizandi olim an concessum, 65
- Eorum permisso elevata sanctorum corpora, 67
- Episcopi à Metropolitano filii appellati, 17 Eorum & Abbatum electio canonica, 22, 23 Episcopus ordinatus sine titulo, 83 Episcopi ex monachis in Anglia, 48 & seqq. Episcoporum Coadjutores, 23
- Erasmi locus insignis de monachis Cantuariensibus, 48, 49
- Eutycius idem cum Benedicto Anianensi, 39
- F
- Formatum dicta Eucharistia, 25 vendere prohibitum subdiaconis, 25
- Formosus Papa, 5 & seqq.
- Frocos monasticus qualis, 42, 44
- Fulberti Episcopi Carnutenfium schola & patria, 16, 27
- G
- Gerberti Episcopi Capuani decretum, 12
- Gerberti Remensis Episc. amor in Ecclesiæ unitatem, 23

INDEX PRÆFATIONIS.

Germaniæ in Ecclesijs cathedralibus olim monachi, 51, 52
Gisa feminini generis pro Actis, 61
 Gorzientes monachi insignes, 45
 Gregorius M. an auctor precatationis, quam salutatio-
 nem Angelicam dicimus, 77 Gregorii locus in-
 signis de cultu reliquiarum, 63
 Guillelmo Briconetto Episcopo Meldensi & Abbati
 S. Germani concessa indulgentiæ, 79
 Guillelmi Pictavorum Ducis observantia in Episco-
 pos, 10

H & I

Hugonis Capeti in Romanam sedem observantia, 8
 Hugo & Robertus Reges optime in Benedictinam
 familiam affecti, 85, 86
 Ida monacha Cisterciensis an auctor Rosarii B. Ma-
 riæ, 81, 82
 Ignitegii horâ ter recitata Salutatio Angelica, 78
 Indictam publicum ob dedicationis & concessarum
 Indulgentiarum memoriam, 72
 Indulgentiarum origo & progressus, 71 & seqq. In-
 dulgentiæ in Ecclesiarum constructione concessæ,
 74 Indulgentia petita à Romano Pontifice pro
 militibus in bello contra Paganos occisis & occi-
 dendis, 71 pro alijs *ibid.* & seqq. Indulgentiæ
 dies Coena Domini, 71
 Johannis Papæ XXI constitutio de recitanda ter Sa-
 lutatione Angelica tempore ignitegii, 78
 Johannis Mareshami opinio confutata, 52, 53

K

Kalendæ seu collationes in Kalendis, 24

L

Landenolfus Princeps qui martyr habitus, 65
 Laubienfis schola, 27
 Leolfricus Comes & Godiva ejus uxor Conventrien-
 sis cœnobii conditores piissimi, 81
 Literæ in Gallia sæculo x qui propagatæ, 26
 Ludovici Transmarini Regni initium, 84
 Ludovici postremi Carolinæ stirpis Regis regni ini-
 tium & coronatio Compendii septennio ante de-
 functum Patrem, 85

M

Maioli Cluniacensis Abbatis forma Scapularis, 42,
 43
 Mariæ Virginis Dei-paræ cultus & salutatio Ange-
 lica, 75 & seqq.
 Martyrium, cumulus, ædícula sacra, 64 Martyrum
 canonizatio, 60 Martyr vindicatus, 62 Marty-
 rum corporibus superstructa oratoria, 65 Cibo-
 ria, fredæ & repæ, 66 Martyrum acta in ecclesia
 Romana olim au lecta, 61
 Matrimonia cum affinis prohibita, 21, 22
 Meridie campana pulsata pro salutatione Angelica, 79
 Metropolitanæ assensus in elevandis sanctorum corpo-
 ribus petens, 69, 70
 Milites in bello casu ne martyres habeantur, 64
 Millis & alijs operibus pijs, relaxata pœnitentiâ pu-
 blica, 71
 Monachi Cathedrales, 48 Monachi in
 cathedralibus Angliæ ecclesijs, 47 & seqq. Ger-
 maniæ, 51 & seqq. alijs, 52 Monachi Archidia-
 coni in cathedralibus ecclesijs, 24 Monachorum
 dignitates in ecclesijs cathedralibus, 82, 83 Mo-
 nachi olim non *paupertatis*, sed *monasterii titulo* or-
 dinati sacerdotes, 83 Monasterijs non Abbati sin-
 gillatim factæ donationes, 50 Monasticæ rei sta-
 tus sæculo x, 18 & seqq. Monasticæ professionis
 forma, 54 Monastica in Cellis & obedientijs dis-
 ciplina, 34, 35 Monasticus habitus in episcopa-
 tu servatus, 15 Monasticarum vestrum forma, 40
 & seqq. Novitorum frocus sine cuculla, 43

O

Odo an auctor Ordinis Cluniacensis, 33 & seqq.
 Officium parvum Deiparæ, 76
 Oratio Dominica & symbolum à fidelibus recitan-
 dum, 77
 Orationes numeratæ, 80
 Ordinum Cluniacensis & Cisterciensis initia, 33 &
 seqq. 38
 Othuarii Abbatis elevatio an jussu Romani Pontificis,
 67, 68
 Oxoniensii academiæ præfecti Grimaldus, Johan-
 nes & Plegmundus monachi, 46, 47

P

Papæ autoritas in canonizandis sanctis, 57 & seqq.
 In recipiendis actis martyrum, 60, 67 Papa In-
 dulgentias vivis & defunctis rogantibus Episcopis
 aliisque concedit, 71 & seqq. Papa non ante me-
 dium sæculum x mutatum nomen, 6
 Paschalis Abbatis Corbeienfis elevatio jussu Romani
 Pontificis, 68
 Pausantium spiritus, id est Confessorum in Missa me-
 morati, 64
 Petrus de Montelauro monachus Massiliensis, Archi-
 diaconus Aquisgranensis ecclesiæ, 82
 Petro Eremitæ ad tribuenda Rosarii B. Mariæ origo,
 81
 Plegmundi Archiepiscopi Cantuariensis studium in
 restituenda disciplina, 47
 Pœnitentiæ supplementum Indulgentiæ, 71 Pœni-
 tentiæ publicæ usus sæculo ix, 25, 71 Pœnitentiâ,
 vera contritio & confessio adhibenda pro perci-
 piendo Indulgentiarum fructu, 72, 82
 Pontii Episcopi Arelatenfis indulgentia, 73
 Professionis monasticæ forma, 54

R

Raimbaldi Episcopi indulgentiæ, 73
 Ratherii locus insignis de Romana sede, 8 De cano-
 nonibus, 11 De Eucharistia, 21
 Regula S. Benedicti per Augustinum in Angliâ rece-
 pta, 52 & seqq. Quando in Hiberniâ, 55 &
 seqq.
 Remigius monachus studiorum per omnem Galliam
 propagator, 25 & seqq.
 Robertus Rex optime affectus in monachos, 85, 86
 Romanæ ecclesiæ status sæculo x, 4 & seqq.
 Romana in ecclesia cur olim non lecta Martyrum
 acta, 61 Rosarium an Beltidum, 77, 80, 81 Ro-
 sarii B. Mariæ origo, &c. 80 & seqq. Rosarii
 Confraternitatis institutio Colonix, 82

S

Sabbato memoria B. Mariæ & abstinentia à carnibus,
 75, 76
 Sacerdotibus recens ordinatis hostia in dies xl dari so-
 lita, 27 Sacerdotum conjugia ante sæculum x inau-
 dita, 21
 Salutationis Angelicæ *Ave Maria*, item precatationis
Sancta Maria, &c. atque *Coronæ* seu Rosarii
 origo & progressus, 76 & seqq.
 Sanctorum canonizationis origo, progressus & ri-
 tus, 57 & seqq. Sanctorum festivitates, 66
 Sanctorum reliquiæ cur delatæ, 22
 Scapularis monastici forma, 41 & seqq.
 Scholæ mnaasteriales, 24 Scholæ Remenses duæ, 17
 Scotti rituum patriorum tenaces, 55, 56
 Sepulchra dictæ Christianorum Basilicæ, 65
 Stephani Abbatis Obazinensis factum infigne, 74
 Suidberti Episcopi canonizatio au genuina, 67

INDEX PRÆFATIONIS.

T

T eutonicorum monachorum habitus,	44
T heotmari Juvavenfis seu Saltzburg. Episc. Epist.	3
T itulo monasterii, non paupertatis ordinati sacerdotes monachi,	83
T ranslationes Sanctorum cur & quomodo vetitæ,	66, 67
T ranslationis episcopatus exemplum Romæ primum in Formoso,	5
T reugæ Dei origo,	22, 74
T revirensis S. Maximini cœnobii religio,	46

V

Udalrici Episcopi Augustani sollempnis canonizatio auctoritate Romani Pontificis in Synodo,	68
Vigilii Martyris & Episcopi Tridentini gesta Romano Pontifici oblata pro more, ut martyrum memorabilibus inveniuntur,	60
Vindicati martyres,	62
Vita S. Benedicti,	41, 44

A D M O N I T I O.

DUO hîc notamus ad supplendam hanc pagellam. Primum est, nullum **INDICEM PRÆTERMISSORUM** in superioribus a nobis fuisse præmissum, quoniam nullus, aut fere nullus (quem ceriè sciamus) ex sanctis nostris, qui ad Saculum decimum pertinent, omisus est, præter **THIETONEM** Abbatem, & **SUATACOPIUM**, quem Bucelinus Moravia Regem appellat, & *Menologio* inserit: quibus adde Translationem **SANCTI PRÆCORDII** in monasterium Corbeiense.

THIETO Abbas *Voesseprunensis* cum sex fratribus in **KHREITSBERG** ab Hungaris anno **CM LV** martyrio affectus referuntur cum titulo **BEATI** in *tom* 3 *Metropolis Salisburgensis* pag. 486. De eo *Menarus* 3 *Aprilis*, & *Bollandiani* socii in prætermissis.

SUATACOPIUS Rex *Moravia* in actis sancti *Cyrilli Moraviae Apostoli* laudatur ut pius, sed non ut monachus: neque ullis fastis nomen ejus inscriptum. De eo in *tom* 2 *Martii Bollandiani* in actis *S. Cyrilli* pag. * 23, & pag 5, col. 2.

Denique **PRÆCORDII** Confessoris & discipuli beati *Remigii* translatio facta ex opidulo *Falliaco*, **VESLY**, pag. i *Suessionensis ad Axonam*, primo in *Anglicam*, dein *Folliacum Corbeia suburbium*, ac demum in *Corbeiense S. Petri monasterium* anno **CM LV** cujus rei historia exstat apud *Bollandum*. in *tom* 1 *Februarii* pag. 196.

Alterum notandum restat, secundas sanctorum vitas, aut earum fragmenta, minutiori characterede editas fuisse, ne voluminis hujus moles ultra modum cresceret. Hac lectorem munitum volumus, ut in vacuo loco.

ACTA

A C T A
S A N C T O R U M
O R D I N I S
S. B E N E D I C T I.

SÆCULUM QUINTUM,

Quod est à Christo nato decimum.

1944

1945

1946

1947

1948

1949

D E

S. GRIMBALDO

ABBATE VVINTONIENSI

IN ANGLIA.

ANN. CH.
CM III.
JUL. VIII.

1. **M**OLANUS in Indiculo Sanctorum Belgii elogium refert sancti GRIMBALDI Abbatis ex lectionario Sithiensi, quod ex Gotselino monacho Grimbaldi encomiaste acceptum dicit. Gotselini de sancto Augustino Anglorum Apostolo scripturam suo loco retulimus: at libellum de Grimbaldo à Gotselino scriptum nobis reperire non licuit. Iacturam hanc facile supplebimus ex Molano, Thoma Maiheuwio, aliisque scriptoribus, qui pauca quidem, sed tamen certa de Grimbaldo retulerunt.

Scriptor
vita.

2. Is sub Hugone Abbate, Caroli M. filio, septennis, Iperio teste, oblatu Deo apud sanctum Bertinum, deinde votiva prece, inquit Molanus rerum monasterii prepositus fuit. Alius fuit ibidem Grimwaldus Priorum unus, quem quidam Frater de revelatione sibi per sanctum Vincentium martyrem facta consuluisse dicitur in lib. 2 de miraculis S. Bertini cap. 14. Id autem contigit sub medio seculo x Odberto Abbate. Grimwaldus itaque prior atate fuit, quem Cancellarii munere functum invenio in quadam charta Rodini cujusdam, qui pradia nonnulla pagi Ambianensis in Sana-terra * Sithiensibus tradidit. Actum in monasterio Sithiu in ecclesia sancti Petri, anno 1 Karoli magni Imperatoris, cognomento Crassi, vi Id. Septemb. Grimwaldus Sacerdos & monachus scripsit. Ita apud Folquinum in historia Sithiensi sub Rodulfo Abbate. Id ad annum DCCC LXXXI retuli in superiori tomo, pag. 511, ubi de Iohanne Abbate Æthelingiensi, raius (id quod res est) primum imperii Caroli Crassi annum ad istum referri debere. Verum id obstare videtur, quod predictus Folquinus proxime ante hanc donationem ita scribit de obitu Karolomanni Regis. Obiit anno Domini DCCC LXXXIV. deinde Karolus Rex Suavorum, filius Hludovvici Regis Noricorum, qui erat filius Hludovvici filii Karoli M. filii Pippini, monarchiam totius Imperii Francorum & Romanorum assumpsit anno Verbi incarnati DCCC LXXXV. tum subdit idem auctor Rodini donationem, que proinde hoc ipso anno facta est. At cum ex dicendis certum sit. Grimwaldum in Angliam se recepisse anno DCCC LXXXIII, unum è duobus asserere oportet, aut Grimwaldum, qui predictum instrumentum scripsit, alium esse à Grimbaldo, de quo nunc agimus: aut certe instrumenti ab eo scripti characteres ad annum DCCC LXXXI, qui primus Caroli in Italia fuit, referendos esse.

Vita
epitome.

* le
Sanzerre.

3. Hec idcirco distinctè explicare convenit, ut quo anno Grimwaldus noster in Acta SS. Ord. S. Bened. Saculum V.

A ij

4. DE S. GRIMBALDO ABB. VVINTON.

ANN. CH.
C M. III.
JUL. VIII.
Transitus
in Angliã,
reclatã
Abbatís
dignitate.

Angliam trajecerit, intelligamus. Neque enim id fieri potuit ante prædictum annum DCCC LXXXIII. Sed ante quàm eò se conferret, Abbatis munus in cænobio Sithiensi recusasse dicitur apud Molanum. Cum enim Balduinus Calvus Flandriæ Comes pro Abbatia sollicitaret Grimbaldu monachum & præpositum; ipse omnium Fratrum nomine Regem sollicitavit, ut Fulco Archiepiscopus in Abbatem reassumeretur, eo quod omnes mallent locum deferere, quàm pati ut locus facer sub laïca redigeretur potestate, nempe ita ut Flandriæ Comes Abbatem nominaret, & non magis ut à Fratribus eligeretur. quod quidem obtentum est. Ab eodem Fulcone jam Abbate, qui in sedem Remensem Hincmaro successerat anno DCCC LXXXII, Grimbaldu in Angliam Alfredi Regis invitatu directus perhibetur apud VVilhelmum Malmesburiensem. De hac missione ita Afferus testis oculatus in libro de gestis Alfredi Regis. Legatos ultra mare ad Galliam magistròs acquirere direxit Ælfredus; indeque advocavit Grimbaldu Sacerdotem & monachum, venerabilem videlicet virum, cantorem optimum, & omni modo ecclesiasticis disciplinis & divinã scripturã eruditissimum, & omnibus bonis moribus ornatum. Insigne sanè elogium ab homine sincero & extraneo. VVilhelmus Malmesburienfis id factum ait ad instauranda litterarum studia, & Grimbaldu Abbatem novi monasterii ab Alfredo creatum testatur in lib. 2 de gestis Regum Anglorum cap. 4. Alfredus in Vvintonia * novum monasterium construxit, ubi Grimbaldu Abbatem constituit, qui se evocante, & Archiepiscopo Remensi Fulcone mittente, in Angliam venerat. Causa evocationis, ut litteraturæ studium, in Anglia sopitum & pæne emortuum, suã fuscitaret industriã. Eamdẽ ob causam iidem ex Gallia in Angliam Alfredus, teste Afferò, advocavit Johannem quoque Presbyterum & monachum, cujus Elogium in superiori tomo, ut mox dicebam, relatum est.

* Vvinton-
chester.

Oxonii
Academia.

4. *De tempore quo Grimbaldu cum Iohanne in Angliam arcessitus est, consentit Cambdenus, qui in descriptione Oxonii ita habet. Anno Dominicæ Incarnationis DCCC LXXXVI, anno secundo adventus sancti Grimaldi in Angliam, incepta est Universitas Oxoniæ, primitus in eadem regentibus, ac in Schola Theologica legentibus sancto Neotho Abbate, necnon in Theologia Doctore, & sancto Grimbaldo sacre paginæ suavissimæ dulcedinis excellentissimo professore: in grammatica verò & rhetorica regente Afferio monacho, &c. Verùm ante annos novem tum decesserat Neothus, ut in ejus actis diximus: & testante ipsomet Afferò, Academia Oxoniensis triennio saltem ante annum DCCC LXXXVI instituta est.*

Discordia.

5. *Quippe anno DCCC LXXXVI exorta est pessima, inquit Afferus, ac terribissima Oxoniæ discordia inter Grimboldum doctissimosque illos viros, quos secum illuc adduxit, & veteres illos scholasticos, quos ibidem invenisset: qui ejus adventu leges, modos, ac prælegendi formulas ab eodem Grimbaldo institutas, omni ex parte amplecti recusabant. Per tres annos haud magna inter eos fuerat dissensio: occultum tamen fuit odium, quod summa cum atrocitate postea erupit. . quod ut sedaret, Rex ille invictissimus Ælfredus, de discidio eo, nuntio & querimonia Grimboldi, certior factus, Oxoniam se contulit, ut finem modumque huic controversiæ imponeret, qui & summos labores hausit, causas & querelas utrimque audiendo. Caput autem hujus contentions in hoc erat positum. Veteres illi scholastici contendebant, antequam Grimboldus Oxoniam devenisset, litteras illic passim floruisse, etiamsi scholares tunc temporis numero erant pauciores, quàm præcis temporibus, plerisque nimirum sævitia ac tyrannide paganorum expulsis. Quin etiam probabant & ostendebant, idque indubitato veterum annalium testimonio, illius loci ordines ac instituta à nonnullis piis & eruditis hominibus fuisse sancita, ut à D. Gilda, Melkino, Nemio, Kentigerno, & aliis: qui omnes litteris illic confenu-*

runt, omnia ibidem felici pace & concordia administrantes; ac D. quoque Germanum Oxoniam advenisse, annique dimidium illic esse moratum. quo tempore per Britanniam iter fecit adversus Pelagianorum hæreses concionaturus, ordines & instituta supra mirum in modum comprobavit. Rex ille inaudita humilitate utramque partem accuratissime exaudivit, eos piis ac salutaribus monitis etiam atque etiam hortans, ut mutuam inter se conjunctionem & concordiam tuerentur. Itaque hoc animo discessit Rex, quosque ex utraque parte consilio suo esse obtemperaturos & instituta sua amplexuros.

ANN CH.
C M. LII.
JUL. VIII.

6. Ex hac proluxa narratione, quam consulto integram retuli, intelligitur, primo Grimbaldu[m] secum doctissimos viros quam plures ex Gallia in Angliam adduxisse. Secundo, veteres scholasticos in Academia Oxoniensi non penitus defecisse; ac proinde non ab Alfredo primitus institutam, sed restitutam in melius. tertio, dissensionem illam inter veteres scholasticos & Grimbaldu[m] ex emulatione profectam fuisse. Reliqua, quæ quidem ad Grimbaldu[m] pertinent, persequamur.

7. Grimboldus hæc iniquo animo ferens, subdit Afferus, statim ad monasterium Vvintoniense, ab Alfredo recens fundatum, proficiscebatur. Monasterium istud novum appellat, eique præfectum fuisse Grimbaldu[m] dicit Vvillielmus Malmesburiensis, cujus verba jam retulimus. At monasterium istud novum ab Ethelwoldo Vvintoniensi Episcopo inchoatum, ab Elfego eius successore perfectum testatur Vvolstanus in carmine, quod in actis Ethelwoldi postea referemus. Fuerit ergo aliud à novo monasterium Vvintonia ab Alfredo Rege constructum, cui Grimbaldu[s] præfectus sit, Afferus teste indubitato. Nisi dixeris, novum quidem monasterium ab Alfredo rudi opere primùm, deinde ab Ethelwoldo magnificentius ex integro adificatum.

Grimboldi
discessus
Oxoniam.

Vvintoni-
ensis
Abbatia.

8. Afferus reliqua Grimbaldi facta præstringit in hunc modum. Deinde tumbam Vvintoniam transferri curavit, in qua proposuerat post hujus vitæ curriculum ossa sua reponenda in testudine, quæ erat facta subter cancellum Divi Petri in Oxonia: quam quidem ecclesiam idem Grimboldus extruxerat ab ipso fundamento de saxo summâ curâ perpolito.

9. Grimbaldi obitum describunt Harpsfeldius & Molanus, sed nescio an ea que dicunt, legitimos habeant auctores. Grimbaldu[s], Harpsfeldio referente, ingravescente jam ætate, quotidie magis atque magis à negotiis & curis omnibus se subduxit, de quibus neque loqui, neque audire sustinebat, totum interim se in orationes & jejunia effundens, raro prodiens in publicum, nisi ad exhortandos aliquos ad pietatem, & consolationem afflictis impertiendam. quæ sancta exercitia, gravi & letali morbo accedente, adeo non remisit, ut ad celestia ænium vehementius defigeret. Addit Molanus: Fertur à Deo postulasse, ut camino languoris ante obitum purgaretur. Cum autem hinc migraturus ad Dominici corporis Viaticum se movere non posset; forti tamen nisu sese erexisse, & in terram prostravisse: à Fratribus autem petiisse, ut solus per triduum relinqueretur, ut iter suum pararet. Quarto denique die, Fratribus ad se revocatis, & in pace commendatis, ad æthereos civis migravit anno Domini DCCCCIII, ætatis suæ LXXXIII. Hæc Molanus forsitan ex Gotselino, penes quem fides. Humatus magnâ gloriâ, inquit Vvillielmus Malmesburiensis, sanctus prædicatur & creditur. Mattheus Vestmonasteriensis ejus obitum refert ad annum DCCCCIV, ipsumque magnæ sanctitatis virum appellat. Corpus ejus magna in veneratione habitum in monasterio Hidensi, in quod monasterium novum conversum est, translatis monachis ex urbe in suburbium, quod Canonicis veteris monasterii viciniores sese invicem interturbarent. Baronius eum sanctum agnoscit in Annalibus ad annum DCCCCIV, tametsi Grimbaldi nomen haud exstat in Martyrologio Romano. Annum & diem ejus obitus signat Chronologia Saxonica post Bedam. Anno DCCCCIII, obiit Grimbaldu[s] Presbyter

Obitus.

ANN. CH.
CM III
JUL. VIII.

octavo idus Julii. nisi quod dies per parenthesis expressus est. Sanctitatem declarat Benedictionale Roberti ex monacho Gemeticensi Archiepiscopi Cantuariensis sub annum M. L. quo in libro legitur Benedictio in natali sancti Grimbaldi Confessoris, qualis sequitur.

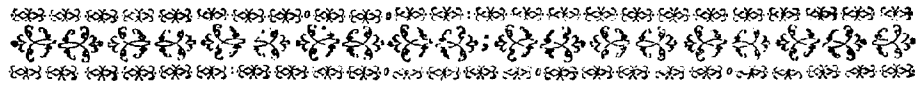
Benedic Domine omnem hanc plebem beatissimi Grimbaldi Confessoris sollempnitate congregatam, atque fulgidis illius exemplis roboratam cælestis beatitudinis albo fac dignanter esse adscriptam. Amen.

Quique illum hodierna die ad cælestem cum tripudio evexisti cateravam, plebem hanc respice placatus tibi subjectam, tantique interventu patroni, à peccatorum omnium squaloribus clementer concede fore absolutam. Amen.

Sicque eos labentis ævi transigere tribue felicitatem, ut cum in mundi defectu iudex adveneris cunctorum, non eos collegio dampnes reorum, sed omnium concives esse concede sanctorum. Amen.

Quod ipse præstare dignetur cujus regnum & imperium sine fine permanet.

10. De Plegmundo Archiepiscopo Cantuariensi, qui Grimbaldi in aula Alfredi socius fuit, agendum infra ad annum DCCCC XXII.

ANN. CH.
CM IX
OCT. XIII.

DE SANCTO GERALDO COMITE AURILIACENSIS.

Geraldus in
Ordinem
S. Benedicti
munificus.

1. **H**æc vitam monasticam Geraldus numquam amplexus sit, tanta tamen ei debet, cui plurimum semper addictus fuit, religio Benedictina, ut inter Ordinis nostri sanctos viros locum merito obtineat. Illius acta ab Odone Cluniacensi Abbate quatuor libris conscripta hic representare non est necessarium, tum quia in Bibliotheca Cluniacensi jam edita ac notis illustrata sint: tum quod ea que ad res monasticas pertinent, inde delibare ac colligere sufficiat. Præter hæc autem Geraldus gesta, quorum auctor Odo fuit, alia insuper ex codicibus manuscriptis Compendiensi & Conchensti nacti sumus breviora, qua cum nihil ab Odonis fetu diversum habeant, illa etiam omittere satius duximus, quam scriptionibus inutilibus totum hunc onerare. Id unum monuisse satis fuerit, duo ultima capita Vita sancti Geraldus ab Odone composita, qua in Bibliotheca Cluniacensi desiderantur, ex codice ms. Cisterciensi per bona memoria Johannem Lannoyum Cisterciensem monachum ad nos transmississe esse, quibus, absque auctoris nomine, adnectitur sermo in laudem beati Geraldus exaratus, & in octo lectiones, ut ad matutinum legi solent, divisus.

Ejus genus
& ætas.

2. Geraldus genus ex alio Regum sanguine per Cesarium Arelatensem Episcopum & Aredium Abbatem deducit Odo Cluniacensis; alii per Marhildem filiam Pippini Aquitania Regis; quam Marhildem Geraldus aviam fuisse putant. Ut ut sit, patre Geraldo Auriliaci Comite (sic Comites quandoque vocabant toparchas illustres) matre Adalrude, clarissimis ac ditissimis parentibus, Geraldum natum constat, & quidem anno Christi DCCC LV, ut colligitur ex Ademaro Cabanensi in Abbatibus sancti Martialis Lemovicensis: quo eodem anno idem Chronographus Belli loci coenobium à Radulfo Bituricensi Episcopo erectum, ac Clericos sancti Martialis ex canonicis monachos omnes effectos fuisse commemorat.

Caritas in
pauperes.

3. Traditam à parentibus piam institutionem summis semper virtutibus Geraldus excoluit. Hinc pro sua in pauperes caritate, semper sedilia iis coram se parabantur, & aliquotiens mensæ apponebantur, ut per seipsum videret quid vel quantum ad refectionem eis daretur. Nullus verò umquam ab ostio sine datu elemosinæ excludebatur. Quin ministri procurabant, ut ad manum semper haberet ferula, quæ ipse eis daret. Potus quoque afferebatur, quem inspectum ac prægustatum transmitterebat, ut ipsi primò biberent. quibus & sui panis medietatem dabat, in his utique Christum se suscipere credens. Dumque tanta sollicitudine egenis necessaria

subministrare satagebat, ipse tribus feriis in hebdomada, ex omni tempore quod abstinentiæ dicarum est, à carnibus abstinerebat. Si tamen in isdem feriis festivitas annualis evenisset, abstinentiã ita solvebat, ut in qualibet absoluta feria, ad vicem illius quam solverat, itidem abstineret, cum & unum pauperem extra solitos, obtentu illius festivitatis reficeret. Sin verò jejunium die Dominica evenisset, nequaquam illud solvebat, nec sub hac occasione præteribat, sed præcedenti sabbato jejunii sollempnitatem perolvebat. *Hanc consuetudinem adeo religiosam, Dominica jejunium in diem præcedentem transponendi, à singularitatis nota defendit hic sanctus Odo: nec dubium quin ejus observantia à Geraldo, aliisque sanctis viris invelta, institutioni, quæ hodieque viget, occasionem dederit.*

ANN. CH.
CM IX
OCT XIII.
Jejunia

4. *Caritatem in pauperes fovebat augebatque paupertatis amor, ac elegantioris cultus contentus.* Vestibus laneis aut lineis, inquit Odo, non isto modo, quo nunc à filiis Belial præsumtum & excogitatum est, sed antiquo more semper usus est, ita dumtaxat confectis, ut nec affectatam pompam redolerent, nec plebeia rusticitate notarentur: seditatis verò vel pretiosis nec obtentu cujuslibet festivitatis, nec alicujus præsentia Marchionis plus solito se comere statuit. *Nec tamen (quod mireris) christiana hæc modestia, viri Dei auctoritatem aliquando imminuit, quin apud omnes qui eum noverant, tantam reverentiam obtinebat, ut quisquis eum læsisset, quasi sacrilegium fecisset, non sibi in prosperum cedere certus esset. Hoc ipsum expertus est Adelinus Comes ea tempestate potentissimus, qui incassum tentata Auriliacensis castri obsidione, quod mærore cor justis affecisset, latatus nequaquam redire permissus, post quartum-decimum diem tam terribiliter obiit, ut omne, ubi jaceret, turbo vehementissimè discooperiret.*

Vestium
modestia.

5. *Geraldi amicitiam, immo & affinitatem ambiere clarissimi quique Principes, quos inter Guillelmus Dux Aquitanorum (ut narrat Ademarus in Chronico ad annum CM X,) cum non haberet prolem, & sororem suam in matrimonio desideraret sancto Geraldo conjungere, nullatenus quivit. Quippe cœlibem vitam Geraldus ducens, cum semper ad copulam suaderetur amore filiorum, respondit: Utile est sine filiis mori, quàm relinquere malos heredes. Ex hoc castitatis amore natum est summum vitam monastica desiderium, quod vita genus licet variis impediens causis non susceperit, sic tamen semper animo profectus est, ut si votum illius inspicias, monastica professio fidei Christo per devotionem servaverit. Præcipua ex his causis una erat, raritas proborum per id tempus monachorum. Nam cum esset providus, considerans quia professores sublimis propositi, dum sæculi amore corumpuntur, gravius ab alto ruunt: fatius aestimavit sic stare in habitu seculari, quàm absque probatis cooperatoribus rem tam arduam attentare.*

Castitatis
amor.

6. Postquam divino cultui se se mancipavit per omnia, ut sua quoque domino consecraret Romam profectus est, & Aureliacum insigne prælium beato Petro Apostolorum principi, facto solemniter testamento delegavit, cum tantis videlicet appendiciis, quæ monachis quos ibidem congregare disposuerat, ad omne stipendium sufficere possent: censum quoque delegavit qui ad urnam beati Petri annuatim redderetur. *Est autem Auriliacus * opidum, seu (ut loquitur sanctus Odo) castrum, apud Arvernus situm, quod quondam ad Claromontanam, nunc verò ad sancti Flori diacessim pertinet, ubi celebre à Geraldo erectum est ejusdem nominis coenobium. Ejus originem ad annum DCCC XC IV in singulari sua de die & anno obitus & natiuitatis ejusdem Geraldi dissertatione revocat vir doctus Egidius Laccarius Societatis Jesu, probabili ratione. Cum enim Geraldus privilegium à Carolo Simplice anno regni ejus VII, hoc est Christi DCCC XC IX, (secundum calculum Transligeranorum, qui Caroli annos ab ejus redimigratione numerabant) obtinuerit, atque hoc privilegio bona Auriliacensi coenobio attributa, Adelgarii ejusdem loci Abbatis ac monachorum precibus confirmarentur; consequens est hoc monasterium jam ab aliquot annis edificatum, & à monachis excultum antea fuisse.*

Auriliaci
fundatio.

* Aurillac.

7. *Sancti Geraldi testamentum, cujus meminit supra sanctus Odo, quodque Auriliacensis coenobii primum instrumentum est, edidit ad calcem Bibliotheca Cluniacensis Andreas Chesnius. tamen si hic auctor subdubitat, an idem prorsus sit hoc testamentum cum illo quod laudat sanctus Odo, in vita Geraldi; propterea quod census ad urnam beati Petri annuatim delegati nulla in illo mentio fiat. Et certè confirmatio Geraldi testamenti à Carolo Rege anno regni ejus VII facta satis probat de eo non posse intelligi, quod anno tantum regni ejus XVII, quale refertur, conditum est. Unde facile crediderim, Geraldum paucis ante obitum diebus testamentum prius à se conscriptum altero posteriori, ut sæpe factum legimus, comprobasse & ampliassse, quod innuunt (ni fallor) hæc Odonis verba. Spatio quo supervixit, summopere curavit, ut omnes ad se pertinentes in pace dimitteret, ne fortè litis occasio posset inter eos oriri. Prædia vel mancipia quæ beato Petro*

S. Geraldi
testamentum.

ANN. CH.
CM IX
OCT. XIII.

A regibus
confirmatum.

non delegaverat, inter quosdam propinquos ac milites, vel certe servitoribus dimisit; nonnullis tamen eo tenore, quo XI postquam obiissent, ad Aureliacum redissent. *quæ conditiones totidem fere verbis in Gerardi testamento apud Chesnium reperiuntur.*

8. *Auriliacensis coenobii erectionem suo diplomate ratam habuit Carolus Simplex, quod diploma cum altero Ludovici Junioris ipsum recognoscentis è codice manuscripto Cantoemensi eruit Stephanotius noster: quæ duo, quia in rem nostram faciunt, hic exhibere visum est.*

IN nomine sanctæ & individuae Trinitatis, Karolus divina propitiante clementia Rex. Si erga loca sanctorum, divinis cultibus mancipata, beneficia opportuna largimur, præmium apud Deum nobis æternæ remunerationis non diffidimus rependi. Idcirco notum esse volumus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus & nostris, tam præsentibus, quàm futuris, quia quidam inluster vir ac dilectus Comes GERALDUS præsentia meæ sublimitatis suos dirigens legatos atque monachos, humillimis precibus per eos nostram deprecatus est celsitudinem, ut suum monasterium, quod est in pago Arvernico situm, cognomento Aureliacus, in honore Apostolorum principis Petri & beati Clementis fundatum, ubi præest Abbas ADALGARTIUS unà cum norma monachorum ibidem Deo famulantium, & res eidem monasterio, quas idem Abbas & monachi, & ipse, rector & fundator ejusdem loci Geraldus tenuit, hoc est ecclesia sancti Petri in Exitenfi, & Glinico, & Curtiniaco, cum ecclesia sancti Cyrici, cum mansis & servis, de qua ipsi monachi potestati sancti Petri Pictensis perfolvant v solidos annis singulis, & Magrino in Condacense, & vineas per loca à Deum timentibus ibidem traditas, sive mansa vel omnia ad jam dictum locum pertinentia, tam in rebus, quàm in mancipiis, sub immunitatis nostræ tuitione suscipere dignemur. Cujus petitionem rectam esse cognoscentes, animæque nostræ salutem nihilominus perpentes, libenter ei assensum præbuimus, & hanc nostram auctoritatem erga prædictum monasterium vel rectores illius sub plenissima immunitatis nostræ defensione fieri decrevimus, per quam præcipimus atque jubemus, ut ipse Abbas & monachi ibi degentes sine ullius judicis potestate, nisi ipsius Gerardi & sororis suæ * sub nostro mundeburdo securi permaneant: & nullus judex publicus, vel quislibet ex judiciaria potestate, in ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones præfati coenobii, quas moderno tempore in quibuslibet pagis vel territoris infra ditionem regni nostri juste & legaliter possident, vel quæ deinceps in jure ipsius sancti loci divina pietas augeri voluerit, ad causas audiendas vel freda exigenda, aut mansionaticos vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, seu homines ipsius monasterii tam ingenuos, quàm alios super terram ipsius commanentes distringendos, nec ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris futurisque temporibus ingredi audeat, vel ea quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat: sed liceat præfato Abbati ejusque successoribus ac monachis res supra dicti monasterii sub nostræ immunitatis tuitione quieto ordine possidere, quatenus ipsis servis Dei ibidem Domino famulantibus pro nobis ac regni nostri statu omnipotentis Dei misericordiam exorare delectet jugis precibus. Ut autem hujus immunitatis atque confirmationis nostræ auctoritas majorem in Dei nomine obtineat vigorem, manu propria subter firmavimus; & anuli nostri impressione sigillari jussimus. Signum KAROLI gloriosissimi Regis. HERIVEUS Notarius ad vicem FOLCONIS Archiepiscopi recognovit & subscripsit. VVILLERMUS Comes ambasiavit. Datum IIII nonas Julii, indictione II, anno VII regnante Karolo serenissimo rege. Actum apud Liturnum in Dei nomine feliciter, amen.

* Avigernæ

Ludovici VII diploma sic se habet.

IN nomine sanctæ & individuae Trinitatis, amen, Hludovicus divina propitiante clementia Francorum Rex. Si erga loca sanctorum divinis cultibus mancipata beneficia opportuna largimur, præmium nobis apud Deum æternæ remunerationis non diffidimus rependi. Idcirco notum esse volumus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus univèrsis, tam præsentibus, quàm futuris, quod cum essemus in Arvernia in obsidione apud Nonedam * castellum; allatum est nobis in præsentia nostri privilegium KAROLI prædecessoris nostri, quod multa veneratione & auctoritate dignum æstimavimus, & ad instantiam precum PÆTRI Abbatis de Aureliaco, consilio familiarium nostrorum inhærentes, quicquid in privilegio illo continebatur, & ecclesiæ de Aureliaco testimonio privilegii prædicti indultum fuerat in feudis & possessionibus univèrsis, & omnibus quæ ad jus ecclesiæ ipsius pertinet, sive in his quæ ipsa ecclesiæ justè & rationabiliter adipisci poterit, confirmavimus, & impressione nostri nominis muniri fecimus. Addimus etiam & omnino inhibemus, ne aliquis in regno nostro aliquod ædificium, quod in damnum esse possit aliquo modo ecclesiæ præfate, aliqua occasione

* Nonnette
le bean.

facere,

DE S. GERALDO COMITE AURILIACENSI. 9

facere, vel ipsius jura aut possessiones auferre praesumat; sed liceat prae-nominato Abbati ejusque successoribus & monachis possessiones ipsius monasterii modis quibuscumque poterit meliorare, & sub nostrae immunitatis tuitione quieto ordine possidere: quatinus ipsis servis ibidem Deo famulantibus pro nobis ac regni nostri statu omnipotentis Dei misericordiam jugibus precibus exorare delectet. Quod ut ratum in posterum habeatur, anuli nostri impressione confirmari praecipimus. Actum publicè apud Nonedam anno ab Incarnatione Domini M C L X I X, astantibus in palatio nostro quorum nomina & signa subscripta sunt. S. Comitis nostri Theobaldi Dapiferi nostri secretarii. Signum Matthaei Camerarii. S. Guidonis Buticularii. S. Radulfi Constabularii. Data P. B. per manum Hugonis Cancellarii & Episcopi Sueffionensis.

ANN. CH.
C M I X
OCT. XIII.

9. *Constructo Auriliacensi monasterio*, animo semperolvebat Geraldus, qualiter posset reperire monachos qui bene morati essent, & locum sub regulari proposito incolere potuissent. Sed cum reperiendi raritas difficultatem intulisset, anxiebat ille, & quidnam faceret nesciebat. Tum vero nobiles quosdam pueros ad Vabrense coenobium (quod tunc non ita pridem à Raimundo Comite Tolosano edificatum erat apud Ruthenos, ut inferius videbimus) direxit, ut scilicet apud illam fraternitatem sub norma regulari iidem pueri imbuerentur. Porro cum iidem pueri reverti juberentur, quia magistri defuerunt, mox puellari mollitia resoluti, rigorem disciplinae neglexerunt, & ita contigit ut res ad effectum non veniret. Unum tamen eorum necessitate compulsus ceteris praefecit: sed cum ille dissolutè viveret, vir Domini vehementer afficiebatur, quia illum corrigere non valebat, neque alium habere, quem loco illius subrogare posset. *An primus hic Auriliacensis Abbas qui susceptum Abbatis officium tam malè administravit, idem sit cum Adelgario, qui in charta Caroli Regis, & in Abbatum Auriliacensium catalogo primus recensetur, non facile dixerim, cum nomen ejus hic reticeat sanctus Odo. Bernonem quidem Cluniacensem Abbatem primum Auriliacensibus ante alios praefuisse refert Chronicon Malleacense apud Labbeum. At vereor ut id verum sit, cum Adelgarium omisso Bernone, ceteris praeferat Chronographus Auriliacensis in tomo 2. Analectorum nostrorum editus, ex quo etiam discimus Johannem ejus successorem à summo Pontifice, cui carus erat, privilegium impetrasse, ut Aureliaci coenobium ab omni dominatione esset absolutum, nisi sancti Petri & Romanae sedis. Ejusdem praeterea Johannis mentio est in quodam instrumento, quod in suis ad Reginonem notis edidit vir clarissimus Baluzius, in quo beati Geraldi propinquus, ac Tuicelensi simul & Auriliacensi monasterio praepositus fuisse memoratur.*

Monachi
Auriliacenses
ex
Vabrensi
coenobio
educti.

Abbas
Auriliacensis.

10. *Geraldi sanctitas multis miraculis comprobata, variis etiam adversa fortuna castibus, praediorum direptionibus, propinquorum captivitate confictata est. Praecipuum autem adversarium sustinuit Ademarum, qui cum Geraldum Carolo Simplici additum in partes suas trahere, ac suae ditioni (ut loquitur sanctus Odo) subdere tentaret; omnem movit lapidem, ut hominem totum Christiana pietatis operibus deditum, qua dolo, qua vi armisque opprimeret. quibus egregie defunctus periculis Geraldus, cum ad optatam animae quietem apertam sibi viam crederet oculorum lumine repente orbatus, per septem & amplius annos cecitatem patientissime toleravit.*

Geraldi
adversa.

11. Dissolutionem sui jam instare cognoscens, AMBLARDUM Episcopum jubet evocari, ut ejus transitum suis orationibus muniret. Per omne vero sui languoris tempus ita fatiscens ad divinum obsequium impellebat artus, ut nec unum quidem nocturnale officium, nisi in ecclesia, pateretur celebrare: Missam vero unam diei competentem, & alteram pro defunctis coram positus audiret.

Pietas in
morbo.

12. Sextâ feriâ, dilucescente die, ingravescente se sentiens, jussit ut nocturnale coram se Capellani peregrissent, Episcopo cum suis in ecclesia celebrante. Cum psallentibus autem & ipse psallebat, donec post matutinale officium omnes etiam horas diei compleret. Tum vero Completorium finiens, signo se crucis armavit, & subjunxit illud verbum quod ei semper familiarissimum fuit: *Subvenite sancti Dei*. Hoc in ultimo locutus, oculos tacens clausit. Videntes vero qui aderant quod loqui cessaret, Episcopum advocarunt, sancta quoque membra illius in cilicio posuerunt: ceterisque pro exitu psallentibus, quidam de sacerdotibus Missam concitus celebravit, atque sacrosanctum mysterium attulit. Cum vero quidam diceret quod jam discessisset, ille sensum adhuc retinens oculos aperuit, & hoc indicio nondum se discessisse monstravit. Tum vero Dominicum corpus, quod exspectabat, sua sponte suscepit, & ita felix illa anima ad caelos migravit. *Haec tunc Odonis verba: quasi cum superioribus conferas, annum ejus obitus non agre intelliges. Enimvero neque ante annum DCCCC IX statui, neque post annum DCCCC XII rejici potest. Primum veteris testamenti tabula ab eodem Geraldo mense Septembri anni DCCCC IX condita: alterum mors Adelardi seu Amblardi Episcopi Claromontensis, qui Geraldo morienti adfuit, atque mense Septembri anni DCCCC XII Arnoldum habuit successorem. At inquires, quid impedit Geraldi mortem ad annum DCCCC X*

Obitus:

Viaticum.

Acta SS. Ord. S. B. Saeculum V.

B

ANN. CH.
C M IX
OCT. XIII.

aut insequentem revocare? Odonis auctoritas. Testatur quippe Geraldum feria sexta ad calos migrasse. Atqui feria hæc nullo ex his, nisi anno DCCCC IX, in diem 13 Octobris incidebat, quo tamen die tum apud Auriliacum, tum per totam Aquitaniam ejus obitus celebratur. Non me latet Chronographum Lemovicensem Geraldum diem ultimum ad annum DCCCC XVII retulisse. Verum Odonis testimonium ceteris præstare debet, utpote qui à Geraldii familiaribus, ut ipse asserit, ejus acta mortemque didicerit, prout ea litteris postea mandavit.

Tumula-
tio, &
Translatio
& cultus
* l. arista-
tonem, id
est honora-
rium decus.

13. Corpus illud sanctum quàm plurimis comitantibus turbis ad Auriliacum, sicut ipse julerat, sui detulerunt, & in aristonem * lapidem, ad sinistram scilicet basilicæ ipsius, collocaverunt juxta aram sancti Petri, ita ut sepulcrum ejus habeatur in dextro, & ipsum nihilominus in dextrorsum, ubi cum per septem annos variis coruscasset miraculis, sarcophagus qui usque ad medium cooperculi terra contusa calcibus fuerat connectus, sensim eminere super eandem terram cœpit. Id probata sanctitatis indicium habebant veteres, ut in S. Droctovei Abbatis actis Saculo I observavimus. Hinc factum ut publicus Geraldus cultus, qui hodieque ei exhibetur, decretus sit; contigitque quod longe antè uni ex familiaribus vir sanctus prædixerat, ut maceriarum hujus domus frequenter angustæ forent populis qui ad eam conventuri erant. Celebris est per totam provinciam sancti Geraldii memoria, illiusque ad diem XIII Octobris mentionem faciunt recentiores Martyrologi ac vetera Auriliaci monumenta, ex quibus eundem diem ipsius natalem esse constat.

Viri illu-
stres.

14. Præter eximiam populorum in sanctum Geraldum pietatem, & incredibilem undique confluentium frequentiam, locum hunc sequentibus etiam temporibus celebrem effecerunt Monachorum observantia doctrinaque. Jordanus Lemovicensis Episcopus in Concilio Bituricensi anno Christi M XXXI celebrato, Auriliacensem inter ceteros Abbatem laudat, quod regulariter agens, lucrands animabus potius invigilaret, quàm de caducis & transitoriis rebus curam ageret. At verò inter viros doctrina præstantes non ultimum sibi locum vindicat Gerbertus ejusdem loci primum monachus, mox Remensis ac Ravennensis Archiepiscopus, ac denique Romanus Pontifex Silvester appellatus, cujus existant epistola ad Girardum ac Raimundum Auriliacenses Abbates ab eo directæ, in quibus & grati sui animi in Auriliacenses monumenta, & in sanctum Geraldum religionis indicia non vulgaria apparent. Perseveravit etiam sæculo XII apud Auriliacenses eadem doctrina fama, ut colligitur ex Johanne Saresberiensis Carnutiensium Episcopo, qui in epistola 60 eos laudat, quod multarum rerum peritiam & usum haberent.

15. Medio sæculo decimo quinto inclinare cœpit apud Auriliacenses monastica disciplina, Stephano ultimo Abbate regulari non sine veneni suspitione sublato, ac in locum ejus Johanne Castrensi Episcopo substituto: post quem hic locus Abbatem deinceps commendatarium sortitus est, quorum negligentia fatiscensibus regularibus ædificiis ad Canonicos saculares tandem defecit cœnobium, Pio V mutationem hanc approbante.

Vabrense
monaste-
rium.
* de Vabre.
* le Rou-
ergue.
* la Dor-
donne.

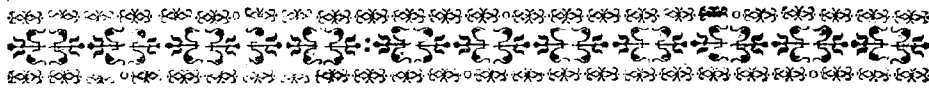
16. Quod attinet ad cœnobium Vabrense, * ubi pueros in rebus monasticis erudiri curavit Geraldus, paullo ante id tempus, ut jam dixi, apud Rutenos * ad Dordonam * fluvium conditum fuerat à RAIMUNDO Comite Tolosano, assentiente ejus uxore BERTEYZA. Charta primaria data est III idus Novemb. anno XXIII Caroli Regis, cognomento Calvi. Id se facere dicit pro remedio animæ suæ & genitoris sui FULCUALDI & genitricis suæ SENEGUNDIS, germani quoque sui FREDELONIS; atque ideo res proprietatis suæ, sitas in pago Rutenico, in vicaria Curiensi, nempe villam, cujus vocabulum est Vaber, tradit ADALGISO Abbati suisque monachis, ad monasterium construendum in honore sancti Salvatoris & sanctæ Mariæ Dei genitricis, sive sancti Dionysii martyris, ut unam dicto loco catervam congregent monachorum, qui secundum Regulam sancti Benedicti ibi deferviant, hospites recipiant, pauperes recreent, & pro se fideliter orent.

* le Peri-
gord.

17. Hæc autem tradit eo modo, ut nullus Rex, vel aliqua potestas habeat licentiam ipsas res beneficiare, vel concambiare, sive condonare, nisi tantum ut sub tuitione & immunitate Regis perenniter consistat, & ipse Raimundus loci tutor & defensor fiat: post suum verò obitum BERNARDUM, FULCUALDUM, ODONEM, filios suos vicissim defensores constituit. Hæc charta edita est apud Catellum lib. I de Comitibus Tolosanis pag. 69 & 70. ubi ex Agio Abbate Vabrensi observat, Adalgisum Abbatem & monachos ex cœnobio Palmato, quod Marcomanni apud Petrocorios * expilaverant, profugisse, atque in cognitionem venisse Raimundi Comitis, qui ad eos recipiendos Vabrense monasterium condiderit, consultu Helisacaris Episcopi. Hanc porro conditionem Carolus Calvus anno regni sui XXIV confirmavit diplomate regio, quod idem Catellus ibidem refert. Observatione digna sunt Agii Abbatis hæc verba. Erat igitur eo tempore monasterium in provincia Gallia, Petracorio pago, nomine Palmatus, in quo jugiter deicolæ decem famulabantur, nihil habentes proprium, præter quod norma sancti Benedicti

concedebat. Alia namque plurima erant monasteria in eadem provincia oppidò ditiora : quæ jam fata ingruente peste , famis periculo monachorum sancti Benedicti normam negligere cœperunt , & contra illius ritum proprium habere. quod illi devitantes , nefas & illicitum censebant . . . Dicebant enim & ipsi , quod nullo modo forent monachi , qui in terra proprium quærerent , nec scilicet propriam voluntatem , nisi tantumdem proprias culpas , & proprium locum. Pauperes equidem erant in rebus , sed divites in fide : quibus præerat Abbas ADALGASIUS nomine , veneranda canitie , moribus justis , alacer vultu , piosapia quidem non vili genitus , & ore eloquentissimus. qui videns quod nullo modo illorum sævitiam propter præsentem necem ferre posset ; cœpit illustrare , ceu bonus pastor , regiones omnes , si forte inveniret , ubi ab ore sævientium suas pauperulas fervare quivillet oviculas : quoniam quidem minimè illi opportunum erat solo degere solo , in quo creberrimas miserabiles ex dilectis suis alumnis cerneret strages. Ventum est igitur ad aures eximii marchionis REGIMUNDI , qui illo tempore monarchiæ Tolosæ fungebatur officio , quod venerabilis Adalgastus Abbas paganorum incursione foret unà cum clientibus proprio exfulatus solo . . . Denique concitè ad præfatum Abbatem mittere non desinens rogare visus est , quatenus ad loquendum cum eo Tolosam ne pigeret accederè. Sed ille extemplò ad eum pergere nequiens , quoniam ab urbe Tolosa fere sexaginta millia aberat ; & pro re incerta meare ad eum nolens , duos ad eum direxit discipulos. *His consilium suum pandit Raimundus : qui reversi Adalgasto rem significant. Accessit ipse Tolosam , & cœnobium Fabrense constructum est , quod postea Johannes xxi in ecclesiam Cathedralem erexit. m. x. factam secularem. Agnus Abbas , promissi fragmenti auctor , fuit postea Narbonensis Archiepiscopus sub initia sæculi x. Dolemus ejus epistolam à Catallo ex integro non vulgatam fuisse.*

ANN. CH.
C M. I X.
OCT. XII.

B. NOTKERI MONACHI

ANN. CH.
C M. XI I.
APR. VIII.

S. GALLI

ELOGIUM HISTORICUM

Ubi de RATPERTO & TUTILONE monachis , ac de NOTGERIO Episcopo Leodicensi , & de NOTKERO Abbate S. Galli.

I. **N**TER illustres celebris sancti Galli apud Helvetios monasterii cœnobitas , de quibus in Sæculi 3 parte 2 ad vitam sancti Ottonis Abbatis egimus , haud infirmus censendus est NOTKERUS , cui Balbulo cognomentum fuit. Ejus acta litteris mandavit EKKEHARDUS sæculo XIII. distinguendus à quatuor aliis ejusdem loci ac nominis monachis , primo Decano sub Ottone I , secundo Ottonis II Sacellano & magistro ; tertio item Decano sæculo XI , quarto respectu hujus JUNIORI dicto , qui librum de casibus monasterii sancti Galli , in quo quadam Notkeri facta referuntur , composuit sub annum M XL. quarto verò prædictæ vita scriptore sub Innocentii III Pontificatum. Hanc vitam erratis refertam hoc loco recudere piget , maximè cum apud Canisium in tomo 6 antiquarum lectionum , Goldastum , & socios Bollandianos ad diem 6 Aprilis reperiatur. Notkeri autem elogium , quoad fieri poterit , ex Ekkehardo aliisque auctoribus condere visum est.

Notkeri
vita.

2. Sed ne ob nominis communionem confusio , ut apud Ekkehardum vita scriptorem , hic oriri contingat , advertendum est tres fuisse Notkeros parvo temporis intervallo sibi eodem loco succedentes , nempe Balbulum , de quo agere institimus , NOTGERUM Leodiensem ex monacho Episcopum , & NOTKERUM Abbatem nepotem alterius Notkeri , quem pro severitate disciplinarum Pipetis-granotem cognominabant , inquit Ekkehardus Junior in cap. 9. qui fuit Doctor , pictor , medicus , & poëta. Hi sæculo x florere : at sæculo XI Acta SS. Ord. S. Bened. Sæculum V.

B ij

ANN CH.
CM. XII.
APRIL. VI.
Notkeri.
Balbuli pa-
tria & edu-
catio.

NOTKERUS Labeo, *beati nomine donatus*, & *seculo XIII* Notker doctifimus & benignissimus. De Balbulo in primis agendum.

2. *Notkeri nominis etymologiam affert Ekkehardus vita scriptor, quasi idem sit ac necessariè desiderans. ubi notat Papebrochius, Noth-ghere significare desiderium, seu desiderantem rerum necessariorum.* Igitur beatus Notkerus de pago, qui Turgovve dicitur, oriundus fuit, & in vico qui Sacer-pagus Latine, vulgariter Heiligovve appellatur, nobilissimis progenitoribus procreatus dicitur, & si qua huic auctori fides, de Carolorum genere, & sanguine Saxonum antiquorum erat parentum prosapia. *Caroli Magni, Calvi an Crassi, nepos ab eodem perperam vocatur. Nihil de ejus genere apud Ekkehardum Iuniolem: nisi quòd claris & illustribus parentibus natus initio capitis primi, & Virginem Kerbildam neptim habuisse perhibetur cap. 9. Hec illa est Kerhilt, qua teste Hebidanno anno DCCCC LII, VI Kal. Junii, in die Ascensionis Domini sacro velamine induta est, & in natali sanctæ Mariæ inclusa. Balbuli cognomen accepit ob linguae impedimentum. unde ipse in hymno de S. Stephano apud Canisium tomo 5 pag. 776.*

Æger & balbus, vitiisque plenus,
Ore polluto Stephani triumphos
Notker indignus cecini volente

Præfule sancto.

Puer ad sanctum Gallum oblatus sub annum DCCC XL, præceptores habuit Marcellum & Isonem, uti ipse in subjecta ad Liutvardum epistola testatur: condiscipulos in primis Tutilonem & Ratpertum. Ifo magister, ait Hebidannus obiit anno DCCC LXXI, prid. Idus Maii. Ejus gesta describit Ekkehardus Iunior præcipuè cap. 2. ubi sanctorum parentum filius dicitur. Apud Grandivallenses in Alesatia monachos, petente Ruodolfo Burgundionum Rege, litteras docuisse, ibidemque miraculis coruscasse, atque decessisse memoratur. Corpus ejus in ecclesia sancti Germani sepultum, in Burgundiam translatum creditur. De Marcello fusè actum est in tomo superiori pag. 461. Is Notkerum, Ratpertum & Tutilonem septem liberales duxit ad artes, maximè autem ad musicam, teste Ekkehardo Iuniori cap. 3. Ex his Notkeri Balbuli atatem colligere licet, præsertim ex tempore Isonis ejus præceptoris primi, quem anno DCCC LXXI obiisse mox diximus. Itaque longè ante hunc annum Notkerus apud sancti-Gallenses versabatur, haud dubiè principatu Caroli Calvi, non Magni, uti ex fabuloso Ekkehardo plerique narrant. Nonnulli non bene capiunt hæc verba Ekkehardi Iunioris ex cap. 1. Traduntur post tempus Marcello scholæ claustrum cum Notkero, postea cognomine Balbulo, & ceteris monachici habitus pueris: exteriores autem, id est canonicæ, Isoni cum Salomone & ejus comparibus. His enim prioribus verbis significatur, Marcello commissas fuisse claustrales seu interiores scholas, quarum scholares erant Notkerus & ceteri monachi juniores. Id factum Grimaldo Abbate post annum DCCC XLI.

S. Galli
disciplina.

* v. infra
num 18.

3. *Per id tempus qualis fuerit apud sanctum Gallum disciplina, operæ pretium est explicare. Salomon Canonicus, in scholis exterioribus eruditus, etsi beneficis, atque inter Fratres conscriptos admissus, ut tamen in claustrum admitteretur, impetrare non valuit, nisi factò quod monachus aliquando fieret voto, ipse cappâ monasticâ * indutus, quam egressus ad limina claustrum deponeret. Lepida est ejus rei narratio apud Ekkehardum Iuniolem cap. 1. Erat Senatus reipublicæ, inquit, nostræ tunc quidem sanctissimus. Consuluntur Hartmannus consilio magnus, ille quidem qui Humili prece melodiam fecerat; Notkerus, qui Sequentias; Ratpertus, qui Ardua spes mundi; Tutilo, qui Hodie cantandus est, & pleraque alia dictaverant, qui in condiscipulatu animum ejus didicerant. Hartmannus ait: Non similitudinem monachi, sed monachum ipsum quærit. Notkerus ait: Mihi prætexta hæc, quâ superindui, inquit, desiderat, si togam prætenderet, non utique displiceret. Conceditur ut in claustrum*

subcat cappâ induitus, modò ut aliquando monachus fiat. Assensit ille. Parat autem pro hoc beneficio insignem crucem sancto Gallo. Convivia Fratribus duodecim diebus in anno, id est Kalendis, prætextatus noster, quamdiu sæculariter vixit, hilariter facere suevit. Solebant idipsum antè etiam quidam alii Fratres conscripti nostratibus caritatis signum exhibere. Præ omnibus quidem Karolus Rex, cognomento Crassus, ipse qui sancti Othmari hebdomada, ipse propositor & pincerna, per triduum de vico Stainhem servivit, volatiliaque nos edere fecit. Sed & Adelbero Augustensis multo tempore Antistes, qui supra, & virtutes sancti Galli à pluribus audiens, locum in die sancti Galli orandi gratiâ adiit, & præfens plura conspiciens: Major est, inquit, gratia loci hujus, quàm rumor quem audiui. Reversus illic altera vice: Quid ceteri, inquit, sentiant, nescio, quid mihi animo est pronuntio. Unum egomet sanctum, & hunc defunctum, quæsi: vivos autem sanctissimos, ut verè fatear, fratres inveni. Doctrinam autem illorum & disciplinam in virtutum eorum operibus videre est. Quid tamen postea ad explorandam ejus loci disciplinam ab Ottone Imperatore factum sit, inferius exponemus.

ANN. CH.
CM XII.
APRIL. VI.

4. *Redeo ad Notkerum, qui ita cum Ratperto & Tutilone conjunctus erat, ut cor unum & anima una essent, sicut Ekkehardus Junior cap. 3 loquitur, atque votis unicordes. Notkerus corpore, non animo gracilis, voce non spiritu Balbulus, in divinis erectus, in adversis patiens, ad omnia mitis, in nostratium acer erat exactor disciplinis, ad repentina timidulus & inopinata, præter dæmones infestantes, erat: quibus quidem se audenter opponere solebat. In orando, legendo, dictando creberrimus, & ut omnes sanctitatis ejus in brevi complectar dotes, sancti Spiritus erat vasculum, quo suo tempore abundantius nullum. TUTILO bonus erat & utilis homo, musicus, serio & joco festivus. RATPERTUS scholarum ab adolescentia magister, benevolus, disciplinis asperior, rarò præter Fratres pedem claustrum promovens, excursus mortem nominans, sæpè Tutilonem itinerarium ut se caveret monens. Labem maximam claustrum impunitatem nominabat. Tales cum essent tres isti nostræ reipublicæ Senatores, quod semper Doctorum est & utilium, ab otio vacantibus & in levitate ambulatibus detractiones & dorfiloquia patiuntur assidua: sed maximè, quia minùs refellere solebat sanctus (ut verè asseram) dominus Notkerus. Subdit Ekkehardus factum cujusdam monachi, nomine Sindolfi, qui Notkero infestior, à Salomone Constantiensi Episcopo & Abbate operariis præfectus est. Erat tribus illis inseparabilibus consuetudo; permisso quidem Prioris, in intervallo Laudum nocturno convenire in scriptorio, collationesque tali horæ aptissimas de scripturis facere. At Sindolfus sciens horam & colloquia, quadam nocte fenestræ vitreæ, cui Tutilo assederat, clandestinus foris appropriat, aureque vitro affixa, si quid rapere posset, quod depravatum Episcopo traderet, auscultabat. Sensit illum Tutilo homo pervicax, lacertisque confisus, latialiterque, quò illum, qui nihil intelligeret, lateret, compares alloquitur. Tum Notkero, quia timidulus erat, in ecclesiam cedere jussu, alii duo hominem egregiè excipiunt, rapto flagello Fratrum, quod pendebat in pyræ. Ratpertus id exsequitur, vir ad disciplinas acutissimus.*

Notkeri
virtutes.

5. Erant illo in tempore, sic Ekkehardus Junior persequitur in eodem cap. 3, sancto Gallo & alii cœnobitæ quidem sancti, quorum justitiæ apud Deum non sunt in oblivione: quorum quidem opera multa audivimus præclara: inter quos HARTMANNUS, & ipse doctissimus Abbas cœnobii post Salomonem: VVALTRAMNUS verò, cujus etiam melodiæ quis fuerit non celant: RUEGERUS, cujus supra meminimus, & alii quidem multi, cum sanctis sancti, cum electis electi: de quibus, quia longum est operi audita profèqui, tres solos quos assumimus, in exemplum posteris sufficere credamus.

Monachi
tunc sancti
apud S.
Gallum.

ANN. CH.
C M. XII.
APRIL VI.
Notkerus
scholis præ-
fectus.

Silentii
canax.

Futura præ-
dicit.

6. Notkerus verò dies, noctesque semper idem & novus, quod Ratpertus in scholis, hoc ipse in claustris, præter verbera, omni caritatis egit censura. *Hinc Notkerum claustralibus seu interioribus scholis præfectum fuisse intelligimus.* Prioris permisso, magis autem & hortatu, juveniores adhuc idonei noctes diesque, quando ab orationibus quiescerent, velut in infidiis erant, *id est observati, & quidem à Notkero.* Neque enim hora incompetens dicebatur, (*sic sanctus Benedictus horas incompetentes vocat cap. 48, quibus colloqui & simul convenire Fratribus non licet*) si codice in manibus quis cum domino Notkero loquebatur. Ipse autem cum propter Regulæ tenorem sibilis eos interdum & strepitu absterberet, ab Abbatibus ei per obedientiam quod refutarat injunctum est. Quam autem mellifluus in responsis fuerit, lacrymarum qui hominem viderunt, testantur.

7. Enimverò etiam in spiritu Dei multa bonis & malis aut fortuna prædixit, aut infortunia: sicut gratiâ exempli superiora repetam, cuidam Karoli elati animi Capellano. Nam Rex idem cum ob caritates agendas fratribus, ut solebat, cœnobio veniret, totumque triduum gratia reverentiæ conversantium ibidem moraretur, sanctisque nostris, ut & Ratpertus scribit, munificus Abbate jam musato abire parasset: ille quidem elati animi Capellanus virum Dei psalterio, ut solebat, assidentem præteriens conspexit, agnitioque quod is esset, qui Karolo multa quærenti pridie quæsitâ resolveret, comitantibus ait: Ecce, inquit, iste est, quo neminem aiunt in regno Karoli doctiorem, sed ego, si vultis, illum tam præcellentissimè doctum ad irrisionem vobis tentabo, & quod tantæ famæ vir omnino nesciat, interrogabo. Illis verò ut hoc faceret curiosè rogantibus, accedunt pariter, salutant eum. Humilis ille affurgens quid petant quærit. At ille infelix quem diximus; Scimus inquit, homo doctissime, omnia te nosse, quid autem Deus in cælo nunc faciat à te cupimus, si nosti, audire. Scio, inquit ille, & optime scio. Nunc enim facit quod semper fecit, & tibi utique quod mox facturus est. Exaltat enim humiles, & humiliat superbos. Abibat tentator ille, & irrisor à suis irrisus, parvipendens quid sibi futurum dixisset. Sonatur continuò ad concursum & laudes Cæsaris abituri. Arripit ille infelix futurus labarum eo die ordinis sui dominum antecedendi, & equo superbus invehens ante portam civitatis offendens cecidit, & miserè in facie collisus crus confregit. Committitur Abbati novo, Hartmuoto suffecto, Berinhardo procurandus: cui ipse tandem prælagium Notkeri, omnemque hujusmodi rem cum aperuisset, desiderabat viri Dei, si se invisere dignetur, absolutionem & præsentis benedictionem. Quod cum ipse despectivè de Notkero audiens nihil sibi mali ejus vaticinio assereret contigisse, coagulati fractura illa nullis fomentis, nullis adunari valuit ligamentis. Supplicatur tandem media quadam nocte à miserantibus clamores ejus Notkero: qui dum adveniens crus contrectasset, confestim combullire illud sensit confactus, didicitque severe de cetero humilia sentire. *Hactenus Ekkehardus Junior in capite 3. Præterea quæ idem mox subdit de malis in Notkerum & Ratpertum artibus illius illiterati, de quo supra, monachi, qui Sindolfus vocabatur. Idem auctor cetera sic persequitur.*

Dæmones
ludit.

8. Notkerus autem spiritualiter (ut diximus) fortis, quantum Tutilo in homines, tantum ipse valuit in dæmones. Accidit autem ut quadam nocte in ecclesia præveniens in maturitate, altariaque circuiens, ut solebat, clamaret. In cryptam verò veniens duodecim Apostolorum sanctique Columbani, acriores deposuit aram oculi ejus cum deducerent lacrymas, quasi canem audierat mussitantem. *Dæmon erat, quem appropinquantem loco stare jubet Notkerus.* Festinatò autem aram sancti Galli adiens, camboram suam & magistræ ejus (Columbani,) multarum virtutum operatricem, cum

sphæra illa sanctæ Crucis notissima rapuit, & in introitu cryptæ dextero sphærâ positâ, cum baculo sinistrorsum caninum illum aggressus est diabolum. *Dein demonem ita validè cedit, ut baculum sanctum confregerit. Demon horrendum vociferatur. quo audito, aditus Notkerum, quis baculum sanctum confregerit, quis voces ediderit, interrogat. Ille præ silentii nocturni religione tacet. Sed cum neminem in ecclesia aditus, qui mysterium haud noverat, reperisset, quid rei esset animo volebat stupefactus.* Virum denique regularcm, jam semel sibi tacitum, ampliùs alloqui non ausus est præsumere. Notkerus verò, secundum quod humilis erat & prudens, ædituum extra ecclesiam scorsim traxit, benedictioneque prolata, *Quomodo baculum, inquit,*

ANN. CH.
C M I X.
APRIL. VI.

fili mi confregi? nisi tu juveris, secreta mea habent efferri. Sed quoniam meum non est ambulare in magnis & mirabilibus super me, silentio fidei tuæ quod factum est committo. Sicque ei rem, ut facta est, enucleavit. At ille baculo per fabrum latenter reparato, quod factum est ad tempus occultavit: in temporis autem processu res, ut erat, in medium venit.

9. Habet illa sancti Galli basilica capellas: in quarum uno angulari foribus proximo Notkerus psallere erat solitus. Accidit autem ut quadam die ad Nonæ synaxim non veniret, neque eam per se caneret. In illo autem folio cum post Completorium, clara adhuc die, precibus insisteret, videt super se in laqueari interrupti trabibus diabolum confedissee, & stilo in tabula scribere. quem cum quid scelus scriberet interrogasset; Nonam, inquit, quam tu scelus hodie supersederas scribo. At ille dicto citius, *Deus in adiutorium meum intende, (vides nullas præmitti preces)* profecutus, videt eum manu celeberrima quod scripserat, planasse. Cumque ad preces synaxis se in terra prosterneret, tabulam laquearii disrupti super eum dejecit. At ipse videns, ut ictum declinaret, citus exsiliit. Cachinnans tandem ille, Mihi ut assurgeres, inquit, effeci. Enimvero, ait & Notkerus, si tu ut nuper caninus fueris, iterum habeo tecum operari. Tandem cum evanuisset, fratres aliqui in extremis templi orantes, sonum tabulæ vocesque audientes, mirati quid essent, citi aderant: videntesque eum, ut solebat, prostratum, nolcbant illum, quod etiam incompetens hora esset, impedire. Tandem tamen Tutilo unus ex illis signo dato, amicè illum foras evocans, silenter in aurem, Magnas, inquit, inquietudines tu & dæmones tui fratribus facere soletis. *Tum interpellanti quid esset, Notkerus abnuvit: sed factum ex aliis qui viderant, non celatum. Hac in narratione observa religionem silentii in primoribus sancti Galli monachis; maxime in ecclesia: ut si cui necessarium quid loquendum esset, primum extra ecclesiam secederet cum eo quocum colloqui vellet. Dein petita aut data benedictione (quod ex superiori numero colligere licet) breviter in aurem quod in rem esset, insusurraret. Ad hæc absoluto Completorio solitam fieri synaxim peculiarium orationum, quod forsam intelligendum de illa oratione, qua expletâ psalmodiâ tempore sancti Benedicti fieri solebat, teste Gregorio M. in lib. 2 Dialogorum cap. 4.*

De omiffa
Nonæ reci-
tatione ar-
guitur.

10. Heptidannus anno DCCC LXXVI quoddam factum, quod pluribus explicandum est, uno verbo memorat: Volo cecidit. Rem edisserit Ekkehardus Junior in eodem cap. 3. Erat eodem in tempore in loco adolescens quidam monachus admodum litteratus, Comitis cujusdam filius, nomine Vvollo, inquietus & vagus: cui propter averfionem cum nec Decanus ipse, nec dominus Notkerus, seu ceteri imperare potuissent, crebroque esset verbis verberibusque correctus, nihilque proficeret; omnes pro talis ingenii viro dolebant. Nam cum numquam sanctus Gallus nisi libertatis monachum, id est ingenuum, habuisset, nobiliores tamen sæpius aberabant. Advenerant parentes ejus pro eo solliciti: per quorum monita cum parum proficeret, iterum post abitum eorum ibidem erat. Diabolus autem quadam die domino apparuit Notkero diluculo: Malam tibi, inquit, &

Vvolonis
causus.

ANN. CH.
C M. IX.
APRIL. VI.

fratribus tuis facturus sum noctem. Mala avis, ait ille, malam famam proderet solet. At ille fratribus quæ audivit, ut illo die caverent, prænotuit. Volo verò cum hoc & ipse à dicentibus audisset; Senes, inquit, semper vana somniant. Erat autem dies ipse, quo sibi à Decano nequaquam, ut solebat, claustrum progredere, interdictum esse omnes noverant. Et cum sederet ad scribendum, ultima ejus scriptura erat, *Incipiebat enim mori*: illicoque exsiliens, ceteris illum inelamantibus, Quò nunc Volo, quò nunc? in campanarium sancti Galli per gradus, ad hoc quidem nobis paratos, ascendere incipit, uti oculis, quia gressu non licuit, montes camposque circumspiciens, vel sic animo suo vago satisfaceret. Ascendens verò cum super altare Virginum venisset, impulsu (ut creditur) fatanæ per laquear cecidit, collumque confregit. Plurimis autem qui viderant vel audierant occurrentibus, cum Viaticum ei properanter afferrent, confessione dicta communicavit. At illi cum eum efferre voluissent, & ad domum infirmorum portare; Sinite me, inquit, sanctas Virgines, prius inelamare. Ipsæ enim sciunt, quia quamvis aliàs nefandissimus, mulierem tamen non novi. Interea cum altè ejulasset, Notkero accurrente, manus illi porrexit: Tibi, inquit, Domine mi, & sanctis Virginibus quas semper amabas, animam peccatricem commendo. At ille jactans se circa eum, Sanctæ, inquit, Virgines, in vobis confusus, fratris ipsius crimina super me tollo, & ambos nos vobis committo. Et hæc dicens flebat & ejulabat. Cumque ille efferretur, pro foribus ecclesiæ, quiete petita, Notkerum manu artissimè stringens, omnibus preces effundentibus emisit spiritum. Inter exsequias Notkerus eum lavit, in feretrum collocavit, obsequium faciens totam ejus sepulturam ipse procuravit, semperque, quod ad vixit, duo ipse Monachi officia testatus est persolvenda. Completorium ipso obitus viri die dum finiretur, Patrum quidam simplicior precem, in qua inest, *ut sicut lati duximus diem, ita noctem quoque lati transigamus*, dum recitasset, exsiliens vir Dei; Quid petis, inquit, frater admirabilis, quid petis? Sufficeret hodie diei malitia sua, & superabundaret: tu autem & nocti eadem precaris? Septima verò obitus hominis die cum pernoctans in ecclesia permansisset, circa tempus laudis nocturnæ parumper super genua paufans, videt quasi Ratpertum suum se excitantem & dicentem: Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum. At ille evigilans, unde, anime mi, unde hoc nosti? cum subjunxisset, quia modesto gradu ille exiit. At ipse putans eum ecclesiam, ut ibi licentius loqueretur, exire, dum eum extra velum profequitur, *(erat ergo etiam tunc velum pro foribus ecclesiæ sancti Galli)* neque ipsum, neque gressus ejus ullum sentire poterat sonum: cereoque accenso quæsit eum in lecto. quem invenit surgentem, ut & ipse, sicut solebat, præveniret in maturitate & clamaret. Cereo extincto ecclesiam rediit, *Te Deum laudamus* præ gaudio flens silenter cantavit, *id est submissa voce recitavit*. Die autem dato, quærente Ratperto, utrumne ad excitandum se nocte venisset, quod viderat amabili suo aperuit: tandem quoque & ceteros fratres res tanta non latuit. *Hic observare juvat, Ratpertum, tametsi docenda juventuti præpositum, tamen à laudibus nocturnis non absuisse, uti neque Notkerum; immo statim horam anteveritisse. Ceterum Volo Notkeri Balbuli ex sorore nepos à fabuloso Ekkehardo appellatur, filius Comitis Kiburgenfis.*

Ratperti
obitus.

II. De obitu Ratperti Ekkehardus Junior ita persequitur. Ratpertus verò, & ipse sanctus, circa claustrum sancti Galli cum languidus iret, nec tamen docere desineret, quadraginta discipulis quondam suis Canonicis, tunc quidem Presbyteris, loco propter festum advenientibus, animam singulis in manibus commisit: quorum quisque ei triginta Missas obituro promiserat.

promiferat. Sicque ille lætissimus Deum, uti se diutius morbo coqueret rogans, panis nitidus factus, inter discipulorum manus in paradysum, ut credimus, transiit: pro quo Notkerus & Tutilo præter ceteros fratres dolentes, qui post eum relictæ sunt, multa fecerunt. *Scriptis Litaniis editas apud Carisium tomo 5 pag. 742, & librum de casibus monasterii sancti Galli, à tempore B. Columbani ad Salomonem Abbatem, apud Goldastum.*

ANN. CH.
C M. IX.
APRIL. VI.

12. Tutilo verò cum apud Mettensium urbem cælaturas fatageret, peregrini duo sanctæ Mariæ imaginem cælanti adstiterant, eleemosynamque perebant. Quibus cum nummos clam tribueret, divertentes ab eo, clerico cuidam adstanti aiebant: Benedictus Domino vir iste, qui nos hodie bene consolatus est. Sed estne soror ejus, inquirunt, Domina illa præclara, quæ ei tam commodè radios ad manum dat, & docet quid faciat? Ille verò miratus quid dicerent, cum nuperrime ab eo digressus nil tale vidisset, revertitur, & quod dixerant, velut ad momentum & in ictu oculi contemplatur. Ait autem illi clericus & peregrini: Benedictus tu Pater Domino, qui tali magistra uteris ad opera. qui cum ipsos quid dicerent nescire affereret, vehementer in illos invectus, ne cui tale quid dicerent interminatur. In craftinum autem cum gloriam talem de se plures audirent dictitare, subtrahens secessit de medio, neque jam ultra in urbe illa operari volebat. In bractea autem ipsa aurea cum reliquisset circuli planiciem vacuum, nescio cujus arte postea cælati sunt apices: *Hoc panthema pia celaverat ipsa Maria.* Sed & imago ipsa sedens quasi viva, cunctis inspectantibus adhuc hodie est veneranda... De obitu autem ejus, *scilicet Tutilonis*, quia nihil constans comperimus, hoc solum quod ad gaudia cum migrasse confidimus, indubitanter asserimus. *Ejus obitus contigit v Kal. Aprilis.*

Et Tutilo-
nis.

13. De Notkero quæ reliqua sunt, audenter narrabimus, quoniam illum Spiritus-sancti vas electum nequaquam dubitamus. Remansit ille sanctissimus uterinis in spiritu viduus & orbus: tandemque malum illi, quo dolore cordis intrinsecus tactus est, accidit. Epistolas canonicas græcas, à Liutvardo Vercellenfi Episcopo petitas, multis sudoribus ille exemplaverat. Et ecce Sindolfus, *nebulo ille, de quo superius mentio facta est*, magnus jam & præpotens in loco, codicem illum delicatè scriptum casu incurrens furatus est, & singulas quaternionum, sicut hodie videre est, cultro decifas discerpit atque depravavit, & iterum complicans in locum, ubi eas fuerat furatus, reposit. *Hæc sunt quæ de Notkero, Tutilone, & Ratperto commemorat Ekkehardus Junior in capite 3. Subjicit deinde quas quisque odas seu Sequentias composuerit, & ad concertum formaverit. Nec plura de Notkeri obitu loquitur: sic verò*

Notkeri
facta exte-
ma,

Obitus.

* scyphus.

Ecce decus patriæ Notkerus, dogma sopheræ,

Ut mortalis homo conditur hoc tumulo.

Idibus octonis hic carne solutus Aprilis,

Cælis invehitur, carmine suscipitur.

Inter macrobios ponitur ab his, qui eum à tempore Karoli M. vixisse putant cum fabuloso Ekkehardo: nec melius sentiunt qui Notkero Balbulo cecitatem asfingunt cum eodem Ekkehardo, cum id Notkero medico tribuendum sit.

14. Notkerus Balbulus varias composuit Sequentias, id est rhythmicæ preces, *Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.*

Notkeri
scripta.

ANN. CH.
CM. IX.
APRIL. VI.

quales ad Missam ante Evangelium in festis sollemnioribus cantari solent. Sequentiam de Spiritu-sancto incipientem ab his verbis, Sancti Spiritus adfic nobis gratia, ei tribuit Ekkehardus sequioris vite scriptor, atque hanc à Notkero missam fuisse Carolo Imperatori, qui hymnum Veni Creator à se compositum eidem remisit. ubi quod de Carolo dicitur, falsum esse constat. Verius est quod idem auctor subdit, piam illam de Spiritu-sancto Sequentiam, Veni sancte Spiritus, compositam fuisse ob Innocentio Papa III, cuius tempore vivebat. Ex omnibus porro Notkeri scriptis precipuum est Martyrologium, à Canisio editum tomo 6. Tempus scripti operis assignat Notkerus ipse ad VII Kal. Maii in hac verba: Quod idcirco significandum putavi, ut Patriarcha noster Hatto Magoniacensis, qui hoc anno item ab Incarnatione Domini ... caput ejus, id est sancti Georgii, & aliud quoddam membrum, cum plurimis & maximis Sanctorum reliquiis in Alemanniam ad novum Monasterium suum à Formoso Apostolico impetratis asportavit. Annus quidem non exprimitur in codice quo usus est Canisius: sed ex Formosi pontificatu, qui ab anno DCCC XCI in annos quinque Romana Sedi præsuit, præter-propter intelligi potest. De Hattone infra. Vide ad X Kal. Junii, ubi de reliquiis sancti Desiderii Viennensis Episcopi ab Adone anno DCCC LXX missis per Beroldum Presbyterum, qui adhuc superstes erat.

15. Præterea litteras alphabeti, qua olim in modulatione significanda usui erant, cuidem amico quærenti Notker Balbulus dilucidavit, ex Ekkehardo Juniore cap. 4. Lamberto nomen erat illi amico, apud Canisium tomo 5. pag. 739, & apud Goldastum. Idem Notkerus Psalterium Arnulfo imperatore in Alamanicam linguam transtulit, tanta verborum difficultate, ait Ioachimus Vadianus apud Goldastum lib. 2 de monasteriis Germania, ut non nisi ab attento lectore intelligi queat. Specimen ejus lingua in Oratione Dominica & Apostolico Symbolo post idem Psalterium scripto refert idem Vadianus pag. 47. Notkeri varios hymnos refert Canisius in tomo 5 à pag. 769. & pag. 790 fragmentum vite sancti Galli ab eodem Notkero tribus libris metricè scripta. Meminit istius operis Notkerus ipse in epistola sequente ad Liutwardum Vercellensem Episcopum & sancti Galli Abbatem, quam ex ms. codice Cluniacensi eruit monaster Stephanotius, prout hic sequitur.

* nempe
Bobienfis.

Summæ Sanctitatis merito, summi sacerdotii decore sublimato, domino dilectissimo LIUTVVARDO incomparabilis viri Eusebii Vercellensis Episcopi dignissimo successori, Abbatiq; cœnobii sanctissimi Columbani*, ac defensori Cellulæ discipuli ejus mitissimi Galli, necnon & Archicapellano gloriosissimi Imperatoris KAROLI, NOTKERUS cucullariorum sancti Galli novissimus. Cum adhuc juvenculus essem, & melodix longissimæ sapius memoriæ commendatæ instabile corculum aufugerent, cœpi tacitus mecum volvere, quonam modo eas potuerim colligere. Interim verò contigit, ut Presbyter quidam de Gimedia nuper à Nordmannis vastata veniret ad nos, Antiphonarium suum deferens secum, in quo aliqui versus ad Sequentias erant modulati, sed jam tunc nimium vitiiati: quorum ut visu delectatus, ita sum gustu amaricatus. Ad imitationem tamen eorundem cœpi scribere, *Laudes Deo concinat universus orbis qui gratis est redemptus.* Et infra, *Coluber Adæ deceptor.* Quos cum magistro meo ISONI obtulisset, ille studio meo congratulatus, imperitiæque compassus, quæ placuerunt laudavit, quæ autem minùs, emendare curavit, dicens singulæ motus cantilenæ. Quod ego audiens, ea quidem quæ in prima veniebant, ad liquidum correxi: quæ verò ... quasi impossibilia vel attentare neglexi, cum & illud postea usu facillimum deprehenderim, ut testes sunt, *Christus in Sina & Mater.* Hocque modo instructas secunda mox vice dictavi, *Pfallat Ecclesia mater illibata.* quos verficulos cum magistro meo MARCELLO præsen-

tarem, ille gaudio repletus, in rotulos eos congeffit, & pueris cantandos aliis alios insinuavit. Cumque mihi dixisset, ut in libellum compactos alicui primorum illos pro munere offerrem; ego pudore retractus numquam ad hoc cogitare poteram. Nuper autem à fratre meo OTHARIO rogatus ut aliquid in laude vestra conscribere curarem, & ego me ad hoc opus imparem non immerito iudicarem; vix tandem aliquando eo quoque ad hoc animatus sum, ut hunc minimum vilissimumque codicellum vestræ celsitudini consecrare præsumerem: quem si in eo placita vestræ pietati comperero, ut ipsi fratri meo apud Domnum Imperatorem sitis adminiculo, metrum quod de vita sancti Galli elaborare pertinaciter insisto, quamvis illud fratri meo SALOMONI prius fuerim pollicitus, vobis examinandum, habendum, ipsique per vos explanandum dirigere festinabo.

In his litteris clarus est Liutwardus Vercellensis Episcopus, Caroli Crassi Imperatoris Cancellarius, cui Pauli Apostoli epistolas græcas Notkerus (ut superius dictum est) destinaverat. Eidem Sequentias dedicavit, apud Canisium tomo 5 pag. 758. Monasterium de Gimedia, est Gemeticense * in Neustria ad Sequanam infra Rotomagum, quod à Normannis, teste Willelmo Gemeticensi, vastatum est anno DCCC LI. quo tempore Notkerus juvenulus erat. Atque vel inde patet, eum ad Caroli M. tempus non pertinuisse, nec ita longævum, ut plerique fingunt, existitisse. Scripta est autem hac epistola ante annum DCCC LXXXVII, quo Carolus Crassus imperio & vitâ cessit, Salomone necdum sancti Galli Abbate. Post superiorem epistolam sequuntur hymni sub hoc titulo: Incipit liber hymnorum Notkeri Balbuli cœnobiolæ sancti Galli. nempe, in Natali Domini, Dies sanctificatus: de sancto Columbano. A Solis occasu; & de sancto Gallo, Christe sanctis unica spes.

ANN. CH.
C M. I X.
APRIL. VI.

* Lumieges.

16. Postremo Goldastus existimat, nulla allata ratione, Notkerum Balbulum auctorem esse duorum librorum de rebus bellicis Caroli M. ad Carolum Crassum Imp. sub nomine Monachi S. Galli editis. Certè consentit tempus, faventque hæc verba in lib. 2 cap. 26. His igitur quæ ego balbus & edentulus . . . explicare tentavi, &c. Verum magis gravis ac severus videtur Notkeri genius in Martyrologio suo, quam ut eidem duo isti libri tribui debeant. Non parum tamen momenti habere debet hic locus. Simili enim modo Notkerus se balbum, dixit suprâ num. 2. in hymno de S. Stephano. Quidquid sit, emendandus est locus in lib. 2 de rebus Caroli M. cap. 8. Apud quem & dominus meus Gallus. ubi legendum Grimaldus, quod prima tantum littera initiali in codice ms. indubiè designatum erat. Grimaldus verò Abbas erat sancti Galli primis Notkeri annis.

17. Restat agendum de Notkeri nostri cultu, cujus litteras Canisius & Goldastus ediderunt, & ex eis Papebrochius. Iverat quondam Romam Vodalricus Abbas sancti Galli, eò missus à Frederico secundo ad Innocentium III. Peractis Missis, quibus Apostolicus interfuit præsentem Abbate, de Notkero Sequentiarum auctore, quas quidem forte legerat, sciscitatur Pontifex, & quomodo dies anniversarii eius celebraretur, & an denique festivitatem ejus agerent. Respondit Abbas, Notkerum simplicem monachum fuisse, ex nobilissimis terræ parentibus ortum, valde eruditum ac sanctum: ceterum privatim tantum agi de eo, sicut pro alio defuncto. His verbis Papa commotus, O nequissimi, inquit, malo vestro tanti, tam sanctissimi viri, qui erat plenissimus Spiritu-sancto, quod hujus festivitatem non celebratis, infelices eritis. Ita in posteriori Notkeri vita & in gestis Vodalrici Abbatis. Res tamen infecta mansit ad pontificatum Iulii II, qui mandavit Hugoni Constantiensi Episcopo, ut de instituendo Notkeri festo & officio inquisitionem faceret, ac pro sententia sua decerneret: ita tamen ut ex his quæ fecisset, decrevisset, aut ordinasset, prædictus Notkerus propterea canonizatus aut approbatus non censeretur. Hugo id officii demandavit Iohanni Zwicho Canonico Constantiensi, tum ejus defectu Leonardo Altwegero Notario anno M D XIII. Demum ipse Hugo absoluta inquisitione permisit Abbati & conventui, & quibuslibet aliis

Inquisitio
de ejus
sanctitate.

“
“
“
“
“
“
“

Acta SS. Ord. S. B. sæculum F.

C ij

ANN. CH.
CM. IX.
APRIL. VI.

personis, ut una die cujuslibet anni per eos eligenda, vel die qua beatus Notkerus ab hoc sæculo migravit, festum Confessoris minoris, ac Missam & officium ejusdem beati Notkeri à primis vespertis usque ad secundas vespertas ejusdem diei, in dicta capella sanctorum Petri & Pauli ac ejusdem monasterii, necnon aliis ecclesiis & capellis eidem monasterio subiectis, cujusvis licentiâ minime requisitâ, sollempniter celebrare, & facere celebrari possint, & licitè valeant: *ita tamen ut*, prout Julius Papa secundus in litteris suis voluit, idem beatus Notkerus propterea canonizatus aut aliàs approbatus non censeatur. *Actum id Julio mortuo, nimirum anno M D XIV sub Leone X.*

Abbatess
S. Galli.

Visitatio
monasterii.

18. *Antequam Notkerum dimittamus, de duobus aliis Notkeris hoc loco paucis agere jurvat, nempe de Notkero Abbate & Notkero Episcopo Leodicensi. Notkerus Balbulus vivendi finem fecit Salomone Abbate, qui anno DCCCC XIX & ipse vivere desuit. Anno DCCCC XXI successit Hartmannus: huic verò post biennium Engilbertus. Anno DCCCC XXXIII Thieto Abbas efficitur, isque anno DCCCC XLII Abbatiam Craloni fratri suo uterino resignavit. Eius tempore Anno in Abbatiam, vir alioqui frugi, intrusus est, anno uno & dimidio. Anno DCCCC LIX Craloni mortuo successit Burchardus, Notkeri præcessor, cuius tempore cum sinistra de sancti Galli disciplina suspicio oborta esset, jussu Ottonis Augusti visitatio loci facta est. Id paucis refert Hepidannus in hunc modum: Anno DCCCC LXVIII adventus & immissio octo Episcoporum, ac totidem Abbatum in monasterium sancti Galli ad examinandam vitam nostram & Regulæ observationem, qui Deo dante optima testimonia daturus polliciti, fratresque facti, caritativè abierunt. At totam rei gesta narrationem, lectu quidem, præsertim monachis, haud infructuosam aut indignam, fusiùs exponit Ekkehardus Junior in capitibus IO & II, ex quo Episcoporum nomina discimus. Primus Henricus Treverensis Archiepiscopus, cui summa rerum commissa; tum Arnolfus Tullensis, Dietricus Mertensis, Hiltebaldus Curiensis, Poppo Herbipolensis, Palzo Spirensis, & Erpho Vormatiensis Episcopi. Abbates nominantur Kebo Laurensensis, Kerho Wirziburgensis, Milo Elewvangelensis: ceterorum nomina ignota. Isti visitationi causam præbuit Abbas Augiensis, qui & ipse visitationi intererat, Ruodmannus, qui sancti Galli monachos, quasi minus regulares, ad Haduvigam Heinrici ducis filiam, quæ Suevorum post Burchardum virum dux erat, detulit traduxitque. Id ipsa retulit ad Ottones patrem & filium, in quorum aula Ekkehardus tunc Capellani munere fungebatur, dum Ekkehardus alter Decani munus apud S. Gallum obiret. Et Otto filius ad delectos Episcopos & Abbates: Ite, inquit, vos nominati Episcopi cum Abbatibus, cœnobii sancti Galli monachos, qui infamantur, correcturi. Ad hæc Arnolfus Tullensis, rem arduam esse, atque ex invidia profectam; se votivum istuc nuperrime adivisse; ceterum similem caritatem vix alibi se invenisse: non unius tramitis & regula viâ calum scandi. Tum Hiltebaldus Curiensis: Omnia quæ ibi noscuntur, pie Rex, laude digna sunt, ait, præter quod ibi habent quædam sua, & carniùm aliqui illorum utuntur eduliis: & hæc ipsa quidem Abbatum suorum, ne deficerent, semper egerunt permisis. Ad hæc, Enimvero si de suo, ut asseritis, Rex ait, vivunt, id ipsum secundum Regulam Benedicti ut faciant, quantum potissime poteritis, ut agaris, vobis omnibus injungimus. Et quoniam & nos quidem aliquos de ipsis venerabiles agnoscimus, non hostiliter eos aggredi liber, sed tot consultores quidem amicissimos dirigimus, ut infirmo fratri meo Abbati, quoniam pater meus filium eum vocat, adminiculo sitis, ut bona multa quæ faciunt, ad Benedicti Regulam deinceps vergant. Eunt illi lege ab Ottone patre data, ut Burchardo Abbati, qui nepos ejus erat, parcerent, neque eum abjicerent. Eunt illi ad locum, ubi plerique nutriti fuerant, Dietricus, & Palzo præter alios. Abbas in medium vocatus, jubet Ekkehardum Decanum ac Notkerum medicum surgere, atque instituti sui disciplinam edicere. Quibus auditis*

Kebo Abbas Laurishamensis & Abbates Episcopis: Enimvero, ajunt, hæc omnia quæ audivimus, Benedicti sunt Regulæ, præter hoc solum, quòd secundùm illam laborant, secundùm illam autem non vegetantur. Sed & hoc ipsum eis causa est, ut undecumque quærant quo vitam sustentent. Quæ quia Abbatis permisso quæsitæ, ubi jusserit, reponunt, & ad ejus nutum & arbitrium his quæcumque sunt utuntur; contra Regulam non esse veraciter affirmare valebimus. Tandem placuit omnibus, quicquid quisque privati haberet, in communes officinas in fide deferret: carnibus omnes, præter quibus Regula indulget, abstinendo; mensas, etiamsi paupertatis sint, simul habeant. Ceterum *Henricus Archiepiscopus pollicetur se daturum operam, ut Ottones loci penuria providerent, quod & factum est.* Lætis ob hoc omnibus, itur in ecclesiam: recepti manibus singuli in libro vitæ scribuntur. Illis abituris, pergunt *Fratres* in ecclesiam ad dandas abeuntibus prosperæ viæ preces, & recipiendas à tot Episcopis benedictiones, data prius confessione, & à stolatis remissione. Postquam legati omnia ad Ottones perorarunt, mittitur *Kebo Laurishamensis, qui quæ apud S. Gallum deerant, sarciret, & de scriniis Regum sexaginta argenti librarum rata pondera deferret.*

ANN. CH.
C M I X.
APRIL. VI.

19. *Paullo post Burchardus Abbas regimine sponte cedens, ad capellam sancti Galli sese inclusit, & Notkerum pro se, Ekkeharde favente, Notkeri medici ex sorore nepotem, eligi rogavit, & Regibus cum pro se inthronizandum direxit. Littera hac de re directa ad Ottonem; quas cum Otto filius patri obtulisset, & à patre sigillum recludere jussus, ipsi illi (nam sancti Galli semifacies erat) in manum dabat. Litteras Otto junior perlectas patri & matri Adalheida fidus interpres reponens insinuavit, & ut petita facerent, rogavit. Ekkehardus Capellanus, notularum peritissimus, verba ultro citroque prolata, in tabulis notavit. Otto pater, quem Otto Junior Leonem vocabat, legatos postridie introductos, Bon-man habere Romaniscè dixit. Tandem pastoralis ferula, quam Burchardus miserat, recepta, condicito quidem tali eam Notkero dedit, ut vivo Abbate suo, sicut ipse vellet, illam curaret, nihilque capitale absque ejus nutu, & Ekkehardi Notkerique consilio ageret. Et continuo, Meus, eris, ait: manibusque receptum osculatus est. moxque ille Evangelio allato fidem juravit: dimissoque eo in ecclesiam ad Te Deum laudamus; milites Galli * qui aderant reverso, coram se accitos jurare jussit. Notkerus apud S. Gallum gratanter ab omnibus susceptus, Burchardique manu in sedem potentiæ locatus, colloquium in Capituli domo facere basilicam egreditur: ibique in sancti Benedicti vicem ab omnibus electus, optimè postea se gessit, & Reboris Abbatis Laurishamensis doctrinam paullisper sopitam sollicitè excitavit. Hæc omnia ex Ekkeharde Juniori capitibus 12 & 16. Ad reliquam loci disciplinam quod attinet, quotannis more Romano officia apud sancti-Gallenses mutari solebant, cap. 15. Claustrum verò ab antiqua Patrum memoria tantæ venerationi est habitum, ut nemini vel potentissimorum sæculi Canoniorum seu laicorum introitus vel etiam introspectus eis licuerit, cap. 16. Vidi egomet, inquit Ekkehardus, ante tempora quæ à Gallis patimur monachorum schismatis, Comites aliosque potentes, loci quoque milites, pro dilectione festis diebus crucem nobiscum per claustrum sequendo, juvenes, & fenes quosdam ad cingulum barbato, monachicis indutos roccis * nobiscum quaquà ivimus ingredi. Quod de Gallis ait Ekkehardus, id intelligendum de Sandra-do Trevirensi monacho, Ottomi patri carissimò, qui restituenda apud S. Gallum disciplina obtentu Sancti-Gallensibus non parum negotii facesserat, ut inferius in ejus Elogio dicemus. Hæc fusius persecutus sum, quoniam multa in his occurrunt ad res monasticas illustrandas. Ekkehardus Junior desinit in Notkero Abbate, qui anno DCCCC LXXIII Abbas renuntiatus, ex humanis excessit anno DCCCC LXXXI, teste Hepidanno.*

Notkerus
Abbas.

* id est
S. Galli.

* id est cap-
pis sup: à
num. 3.

Notkerus
Episcopus
Leodicensis.

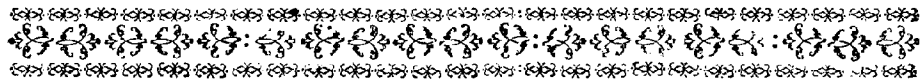
20. Venio tandem ad Notkerum Leodicensem Episcopum, cujus acta in gestis Episcoporum Leodiensium prolixè referuntur, sed nulla monasticæ ejus professionis

ANN. CH.
CM. IX.
APRIL. VI.

mentionem facta, neque apud Sigebertum, qui pontificatus eius initium revocat ad annum DCCCC LXXI. quo anno Everaci mortem locat Chronicon Magdeburgense, at anno sequenti Notkeri successionem. Idem Chronicon Notkerum S. Galli præpositum fuisse declarat ad annum M VIII, his verbis: Notkerus Leodiensis Episcopus, & prius monasterii sancti Galli Præpositus, ad Christum migravit. Eum bonæ memoriæ Episcopum vocat Baldericus in Chronici Cameracensis lib. I cap. 110. Notgerus in gestis Episcoporum Leodiensium, perpetuo Notkerus in diplomatibus appellatur.

Notkeri
reliqua
scripta.

21. De Notkero Balbulo parte prætermiseram quod Goldastus in tomo 2 rerum Alamannicarum observat pag. 195. nempe ipsum scripsisse historiam S. Galli & subsequen-
tium temporum usque ad suam ætatem, in morem Ciceronianum, id est per dialogos: quam historiam ait extare in Palatinatu, apud viduam Vvolfgangi Vveçteri Sanctgallenensis. Idem Goldastus eidem Notkero chartas quasdam attribuit pag. 6, quas vice Vvinidhardi monachi ac Cancellarii scripserit. Sed de his satis.

ANN. CH.
CM. XIII.
JAN. XXV.

DE V. ARGRINO EPISCOPO LINGONENSI,

Ubi de ISAACO & GEILONE Episcopis.

Gilo Episcopus
Lingonensis.

I. **N**ISI ambigua ARGRIMI seu ARGRINI vita in episcopatu existit, probabilior ipse quæta ejus exitus fuit. Defuncto Isaaco Episcopo, à quo in Divioniensi sancti Benigni cœnobio restitutam disciplinam diximus ad annum 878 in Elogio Bertilonis Abbatis, contentio de eligendo successore nata est, aliis Teutboldum, aliis Egilonem seu Geilonem præferentibus. Hæc ad Stephanum Papam VI delata est, qui ea de causa litteras ad Fulconem Remensem Pontificem in Teutboldi gratiam scripsit, teste Frodoardo in Historia lib. 4 cap. 1. Item pro Teutboldo Lingonensi, significans ad se hujus Lingonensis ecclesiæ querimoniam pervenisse, quod obeunte Isaac Episcopo, inconsulto clero & populo, Egilonem quemdam monachum, nuper de sæculo venientem, in Episcopum Aurelianus Lugdunensis ordinaverit, eisque vi illata præposuerit nolentibus. quo divina vocatione hominem excedente, ne in idipsum incurrerent, concordii voto clerus & populus Teutboldum ipsius ecclesiæ Diaconum eligentes, ab ipso Papa sibimet in Episcopum consecrari petierunt. Sed ille uniuscujusque ecclesiæ privilegium inconcussum servare volens, id agere distulerit, eumque præfato Aureliano direxerit, &c. Egilo seu Gilo Abbas erat Trenorchiensis * monasterii, de quo in S. Filiberti translatione actum est ad annum 836. ubi Geilo multis laudatur à pag. 560. Is vaga congregationis Heriensis Abbas erat jam inde ab anno DCCC LXXV, id est anno quinto ante electionem Lingonensem. Unde asserere licet, Stephano subreptum fuisse, cum Egilonem nuper de sæculo tum venisse scribit. Neque cum ejus epistola convenit etiam Falconis monachi Trenorchiensis narratio, asserentis, Geilonem acclamante clero cum illius provinciæ proceribus, in sedem Lingonensem promotum fuisse. Verum falli potuit hæc in re Falco, qui in designando Geilonis obitu itidem falsus est: at verò Abbatialis Geilonis dignitas ex Caroli Calvi diplomate autographo repetitur jam inde ab anno minimum DCCC LXXV. Anno DCCC LXXXVII Geilo in Synodo Cabilonensi litteras obtinuit, quibus donationes cœnobiis ab eo facta confirmantur. Sub exitum anni sequentis Geilo hominem exuens,

* de TOURNAI

Besua * sepultus est in monasterio sancti Petri.

2. Post ejus obitum, necdum planè obtinuit electio Teutoldi seu Theobaldi, tametsi jam ante Geilonis obitum ordinati Episcopi, & cathedra vacationem praestolantis ex suffragio Stephani Papae: sed prevaluit Argrimi electio, cujus regimen Theobaldus identidem inturbavit. Preventus à Fulcone Remensi Archiepiscopo Formosus Argrimum sede cedere jubet, eumque paullo post ad ecclesiam Lugdunensem, Aureliani morte viduatam, destinat. Re infecta, Argrimus, quasi metropolitani potestate jam utens, Vvalonem ad sedem Aeduensem ordinat, Richardo Duce & Manasse Comite faventibus. Offensus hac arrogantia Pontifex Argrimum abjicit, Vvalonem sacris interdicit. Hinc in Theobaldum Procerum ira: Theobaldi excacatio, ac demum interitus. Tunc restitutus in sedem Argrimus: qui factorum ad extremum penitens, relicto Episcopatus honore monachus est effectus in sancti Benigni monasterio, cui beneficus fuerat: ac post biennium defunctus honorificè traditus est sepulturæ intra sæpta ecclesiæ, ut tradit Chronographus Benignianus in Spicilegii tomo I. nempe prope tumulum Isaaci Episcopi ante Geilonem præcessoris sui, cujus corpus Remis Divionem ipse revexerat. Ejus abdicatio contigit sub annum DCCCC XI, mors post annos duos. In constructione novæ basilicæ Benignianæ, quæ per Vvilelmum Abbatem piissimum facta est incunte sæculo XI, reperta sunt corpora sanctorum multorum, itemque Isaaci mox laudati Episcopi. Similiter & domini Argrimi Pontificis ac monachi, sacerdotalia cum cucullo necnon interiore cilicio vestimenta, in testimonium ipsius sanctimonix incorrupta sunt reperta. Idem Argrimus in charta quadam, qua sancti Hyppoliti ecclesiam Besuensibus monachis restituit anno secundo regnante Odone Rege, Indiçt. VIII, id est anno Christi DCCC LXXXIX, Geilonem prædecessorem suum piæ recordationis Episcopum appellat, in Chronico Besuensæ tomo I Spicilegii pag. 529.

3. Necrologii Benigniani fragmenta quadam typis vulgavit Philippus Labbeus in tomo I Bibliothecæ novæ pag. 656 & sequentibus, ubi elogia referuntur Isaaci, Argrimi, Vvarnerii, & Roberti Lingonensium Episcoporum. Isaacus mirandæ vir sanctitatis dicitur, qui sequacibus suis vitæ factus est forma. Is inter pia sua opera, Divionensè monasterium, olim quidem refertum religiosorum catervâ monachorum, sed tunc infesta paganorum, id est Nortmannorum, vastatione destructum, in qualem valuit reformavit statum. In cujus nova reedificatione, non solum terris seu ornamentis regali dono concessis ditavit locum, verum etiam Abbatem secundum Regulam sancti Patris Benedicti monastico gregi ordinavit, sepulturæque suæ locum ibidem destinavit. Qui feliciter xxv annis in episcopali regimine transactis, cum xv Kal. Augusti quievisset in Christo Catalaunis, sepultusque fuisset Remis, permissione Regis KAROLI, studio quoque Præsulis Argrimi exinde advectus est hinc & reconditus, ut vivens præceperat, iv Nonas Februarii.

4. De Argrimo ibidem hæc leguntur absque diei assignatione. Depositio Domni Argrimi Lingonicæ sedis Episcopi arque hujus ecclesiæ monachi, qui inter plurima quæ huic monasterio contulit beneficia, hoc quoque ex suo superaddidit, medietatem scilicet annualis mercati, quod est in festivitate omnium Sanctorum, ad vestimenta Fratrum: quoniam alia medietas jam data fuerat sancto Benigno largitione KAROLI Regis, quando eidem donaverat burgum pariter & districtum. Adjecit præter hoc memoratus Pontifex Abbatiam sancti Johannis (nunc paræcia est) ipsi loco contiguam, cum omnibus appendiciis suis ad exceptionem hospitem. Prunidum quoque villam cum ecclesia & adjacente silva ad ministrandum hiberno tempore infirmis Fratris focum: duarum quoque decimas & paratas ecclesiarum in Aftiaco & in Longo-vico consistentium ob diem anniversarium depositionis sui corporis, & cunctorum Lingonensium ecclesiæ Præsulum cleemosynario & sollempni officio celebrandum. Ejus depositio in alio Necrologio notatur

ANN. CH.
CM. XIII.
JAN. XXV.
* Beze.
Argrimus.

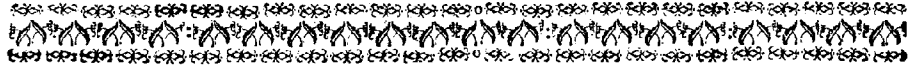
Isaaci memoria.

Argrimi.

24 DE V. ARGRIMO EPISC. LINGONENSI.

ANN. CH.
CM. XIII.
JAN. XXV.

VIII Kal. Februarii. De Brunone agendum saculo sequenti ad acta Willelmi Abbatis Divionensis.

ANN. CH.
CM. XV.
DEC. XX.

DE V. HOGERO ARCHIEPISCOPO
BREMENSI.

Hogerus
Adalgario
succedit.

I. **S**ANCTO Rimberto, magni Ansharii successori, in metropolim Bremensem suffectus est ADALGARIUS, laudatus in actis Rimberti tomo superiori editis: qui Adalgarius Bremensem ecclesiam rexit annos XX. Hujus obitus rectè in Chronico Magdeburgensi ms. refertur ad annum DCCCC IX. Adalgario Bremensi Archiepiscopo mortuo HOJERUS succedit. Adalgarius senex valde, cum inimicis minùs resistere vel agenda disponere posset, à monasterio Corbeienfi Hogerum suscepit adiutorem: cujus ope fultus ac ministerio ipse emeritæ senectutis otio potiretur, teste Adamo Bremensi in cap. 42. Adalgario adversatus est in primis Hermannus Colonienfis. quo agente Brema, jam pridem Metropolis, Colonix suffraganea facta est, perseveravitque sub Hogero, consentientibus iniquis decretis Formoso Papa & Arnulfo Rege. Postea tamen Sergius Papa calumnias, id est querelas, Adalgarii miseratus, privilegia Bremensis ecclesiæ renovavit: & quia senectutis pondere gravatus Pontifex pastorale officium obire non poterat circumeundo, prædicando, & consecrando Episcopos; dati sunt ei adiutores à Papa circumvicini quinque Episcopi, quos Adamus memorat. An privilegio usus sit Adalgarius, incertum. Migravit anno Domini DCCCC IX, VII Idus Maii, & sepultus est in basilica sancti Michaëlis, quam ipse pro dilectione magistri Rimberti super tumbam ejus crexit.

Acta ejus.

2. Hogerus Episcopus sedit annos septem, per contentionem ordinatus à Colonienfi. Pallium suscepit à Sergio Papa, ferulam à Rege Luthevico. Unde fuerit, aut qualiter vixerit, Deo cognitum est. Invenimus tamen scriptum in antiquioribus ecclesiæ libris uno versu, quis fuerit, ita.

Sanctus & electus fuit Hoger septimus heros.

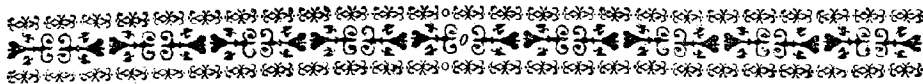
Sanctitati ejus testimonium asserit veterum traditio, quæ narrat eum severissimum in ecclesiastica disciplina, pro consuetudine monasteria suæ diocesis crebro circuissè. Unde etiam cum Hammaburg consisteret, exploraturus quid Fratres agerent, nocte intempesta Ramsolam ad vigiliis propeperavit matutinas. Anno domini Hogeri secundo Luthevvicus puer depositus est, & Conradus Francorum Dux in Regem levatus. In isto Luthevrico, inquit Adamus, vctus Caroli finitur profapia: hætenus etiam Francorum tendit historia.

Persecutio.

Hogeri
obitus.

3. In diebus illis immanissima persecutio Saxoniam oppressit, cum hinc Dani & Slavi, inde Boëmi & Ungari laniarent ecclesias. Tunc parochia Hammaburgensis à Slavis, & Bremensis Ungarorum impetu demolita est. Interea confessor Dei Hogerus obiit, & sepultus est in ecclesia sancti Michaëlis cum decessore suo anno Domini DCCCC XV. Depositio ejus XIII Kal. Januarii habetur. Eundem annum signat Chronicon Magdeburgense. Hujus corpus Episcopi cum post annos centum & decem, diruta senio capellulâ, quæreretur, præter cruces pallii & cervical Episcopi nihil potuit inveniri. Et credimus resurrectionem impletam esse, sicut in David & Johanne Evangelista contigit. Hætenus ex Adamo.

VITA S. RADBODI EPISCOPI TRAJECTENSIS AD RHENUM,

ANN. CH.
CM. XVIII.
NOVEMB.
X XI X.

Auctore anonymo subæquali.

Ex Surio, qui stilum mutavit.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I. **R**ADBODUM, aliis Radbodonem, iam superius in Amalberga Virginis elogio commemoravimus. Is post Egilboldum Trajecti ad Rhenum * Episcopus, ordine decimus quartus, insigni pietate effulsit. Vitam ejus scriptor anonymus ac subæqualis condidit ex ipsius Radbodi convictorum relato, qualem in ms. codice nantus est Surius, qui melius rebus nostris consulisset, si primigenium ejus nobis exhibuisset stilum, à quo non sine mendis & debita auctoritatis jactura vix recedi potest. Anonymi verba sunt num. 5. Pauca commemorabimus accepta ab illis, qui rebus gestis interfuere. Eodem sensu loquitur sub finem numeri 10.

Vitæ scriptor.
* Virach.

2. Trajectum infirius, prisco nomine Vviltaburg dictum, episcopali sede donatum est à Vvillebrordo nostro, qui adjunctis sibi monachis, verbi Dei praconibus, Frisios ad Christum perduxit, quemadmodum in ejus, itemque in Gregorii Abbatis actis diximus. Monachos in cathedrali ecclesia primùm constitutos à Vvillebrordo, tum Bonifacio martyre, illic ad Carolina saltem tempora perstitisse probant varia temporum illorum instrumenta, quæ ad Gregorii vitam præstrinximus. At quocumque tempore Monachi in Canonicos istic deflexerint, aliquamdiu post Episcopos Trajectinos, saltem religiosiores, nonnisi sumto monastico habitu, ac emissa Regula professione, hanc sedem iniisse colligimus ex Radbodi pontificis exemplo, qui cum in aula Caroli Regis educatus, ad Guniarium Coloniam se contulisset; eo relicto, mox à Trajectinis accitus est in Pontificem: nec mora, ut scribit vitæ auctor num. 4, mutat habitum, . . . perfectèque regularis fit monachus: neque à carniis dumtaxat esu, sed ab omni ciborum voluptate abstinet. Id Vvillebrordi ac Bonifacii prædecessorum exemplo factum innuere videtur idem scriptor num. 7. Et recepto apud Cantuariensis ecclesie antistites mori consentaneum esse, non uno loco docent Anglicana historiæ scriptores, nosque in actis sancti Osvaldi aliiisque demonstrabimus.

Monastica professio.

3. Antequam de rebus à Radbodo Pontifice gestis dicamus, nonnulla de studiis ejus in aula Caroli Regis, ac sociorum Stephani & Manconis, atque de Mannone, seu Nannone palatini scholæ præfeto delibanda sunt. Carolum hunc Regem Germanici fere scriptores Carolum Crassum Imperatorem esse putant, sed vel hoc uno revincendi, quòd subjecta vitæ scriptor subæqualis Carolo Regi filium assignet Ludovicum, qui Calvi, non Crassi (qui nullos reliquit liberos) filius, ac regni heres fuit. Quanto studio Carolus Calvus emixus sit, ut studia litterarum quæ grossantibus intestinis bellis, ac Danorum incursione non parum labefacta fuerant, reflorescerent; satis superque probavimus cum in Seculi superioris præfatione postrema, tum in Pæschasti Radberti, atque Johannis Abbatis Elogiis. Sed auctorem nostrum audiamus ex num. 1 & 2. Primo Radbodus ad CAROLI Regis Francorum, inde ad Ludovici ejus filii aulam se contulit, non quòd palatinos ambiret honores; sed quòd intra Regis palatium liberalium disciplinarum studia præclare colerentur. Præerat autem gymnasio illi MANNO, aliis Nanno, Philosophus, cui sanctus puer, fervens discendi studio sedulus adharebat. Erant autem ei condiscipuli STEPHANUS & MANCIO, &c. Nil moror Belgicos aut Germanicos scriptores neotericos, qui Nannonem Caroli Crassi Advocatum, patriam Frisonem, & aliquot opusculorum, quæ passim jactari dicunt, auctorem fingunt. Mannoni fuisse nomen verior Surii lectio persuadet, eumque non alium esse facile crediderim ab illo Mannone, monasterii S. Augendi in locis Jurensibus præposito, qui anno DCCC LXX in Synodo Viennensi ecclesiam quamdam cœnobio suo vindicavit, ut dictum est in superiori tomo pag. 28. Petaviani codex in quo Flori carmina Analestorum tomo 1 edita, describuntur, hunc præfert titulum, cui & alii quos vidimus coarctes in Boheriana Bibliotheca: VOTO BONÆ MEMORIAE MANNONIS LIBER AD SEPULCRUM SANCTI AUGENDI ORLATUS. A palatinis ergo scholæ Mannone (ut veri simillimum est) in S. Augendi monasterium ante annum DCCC LXX secessit, ibique locupletem librorum suppellectilem Deo sacrauit. De Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

Studia & Præceptor.

D

ANN. CH.
CM. XVIII.
NOVEMB.
XXIX.

Scripta.

Stephano Radbodi condiscipulo, tum Episcopo Tungrensi dicemus inferius. Mancionem Surius perperam Cabilonensem dixit Episcopum, quem Catalaunensem dixisse debuerat. Ipse est Mancio à Frodoardo in historia lib. 4 non semel memoratus, cujus epistolam ad Fulconem Metropolitanam Remensem de sacerdote nupturiente missam, in Analectorum tomo 3 nuper edidimus.

4. *Radbodum in Palatinis scholis multum profecisse, & ut ait Vvillhelmus de Heda, carmine & pedestri oratione valuisse, probat operum ejus elenchus à Trithemio relatus in hunc modum. Scripsit nonnulla præclara opuscula, de quibus ista feruntur, Laudes sancti Martini lib. 1. laudes S. Bonifacii Episcopi lib. 1. De sancta Amalberga lib. 1. Homiliarum & sermonum lib. 1. de S. Vvillibrordo flores, integrum quoque de S. Martini translatione officium, & varios cantus in honorem sanctorum. Quas Trithemius sanctorum Martini atque Bonifacii laudes vocat, anonymus noster hymnos & encomia dicit num. 7 his verbis. Texebat de illis hymnos & encomia, quæ in eorum sollempnitatibus depromerentur. Et ne quis nos putet à vero aliena dicere, exstat integrum beati Martini officium, ab ipso compositum. De Amalberga Virgine librum à Trithemio indicatum ms. codex Bigotianus olim complectebatur hoc titulo: Tomellus Domni Radboudi sanctæ Trajectensis ecclesiæ Episcopi, de vita & meritis paradoxæ Virginis Amalbergæ. Tomellus hic nihil est aliud præter homiliam à Trithemio laudatam, quam ex eodem codice Bigotiano superius, ubi de Amalberga Virgine, publicavimus. In Seculo 3 parte 1 ad vitam S. Vvillibrordi sermonem in ejus natali habitum exhibuimus: qui nescio an is ipse sit, quem Trithemius Radbodo nostro tribuit. Præter ea, quæ Radbodo Trithemius assignat, Vvillhelmus de Heda nonnulla ejus poemata descripsit, quæ pro tempore elegantem auctoris venam arguunt. Ex his unum referre sufficiat, quod hunc titulum præfert in codice ms.*

* id est encomium.

RADBODI EPITAPHIUM * DE VIATICO CHRISTI,

Esuries, te, Christe Deus sitis atque videndi
Jam modò carnales me vetat esse dapes.
Da mihi te vesci, te potum haurire salutis,
Unicus ignora tu cibus esto via.
Et quem longa fames errantem ambesit in orbe;
Hunc satia vultu, Patris imago, tuo.

Idem Vvillhelmus Radbodi breve Chronicum retulit, ex quo initi ab ipso pontificatus annus, & alia ejus temporis gesta discimus. Anno ab Incarnatione Domini DCCCC, apparuit in celo mirabile signum. Stella enim visæ sunt undique tamquam ex alto in horizontis inum profluere circa poli cardinem, omnes ferè inter se concurrere: quod prodigium secuta sunt tristes rerum calamitates, aëris videlicet maxima intemperies, crebrique ventorum turbines, fluminum quoque terminos suos transgredientium, terribilis quaedam quasi cataclysmi imago; & quod his pestilentius est, diræ hominum adversus Deum se extollentium tempestates. Hoc eodem anno, priusquam tamen Epactæ mutarentur, Folco Remorum Episcopus Metropolitanus, & Zuentiboldus Rex interfecti sunt; ac non multis antea diebus ego peccator RADBODUS inter famulos sanctæ Trajectensis ecclesiæ conscribi merui. Atque ô utinam! cum eisdem æternæ vitæ consortium merear adipisci. Denique Surius tomo 6 Eglogam de S. Lebuino refert, eidemque Radbodo adscribit. Hæc de ejus scriptis.

Obitus.

5. *Anno igitur qui nongentesimum præcedit desinente, ad Trajectina sedis fastigium vocatus Radbodus, clericale schema cum monastico commutavit; moxque creditum sibi gregem verbo & exemplo pavit assidue. Temporalis quoque ipsius subsidio cavita, impetrata ab Arnulfo ejusque filio Zuentiboldo Regibus Daventria, cum adjacentibus pradiis, in quæ loca, destructo à Normannis Trajecto, se recepit. Quin etiam anno DCCCC XIV privilegium à Conrado Rege accepit ab Heda relatum, quo ecclesiæ suæ pradiis ac juribus tuitionem ac securitatem consecutus est. Tandem cum inter frequentes paganorum procellas hac illacque tutandi gregis ergo discurrisset, apud Homersum sive Othemarshem occubuit, Daventria sepultus. Mortis ejus diem 111 Kal. Decembris consignant omnes, in anno varierat Auctores variant, aliis annum nongentesimum decimum sextum aut septimum notantibus, aliis sequentem, nonnullis verò decimum nonum præferentibus. Annus post Christum natum nongentesimus decimus octavus Radbodo postremus fuisse nobis videtur.*

Memoria.

6. *Radbodi sanctitatem anonymus noster eximie predicat: sed qui post ipsum sancti nomen ei tribuevit ante Adamum Bremensem in Hist. cap. 21 lego neminem. Regino in Chronico Radbodum venerabilem vocat Antistitem; Johannes de Beka virum veraciter sanctum, eadem de illo scribit Vvillhelmus Hedda, Trithemius, Vvion, Miræus, Molanus, Cratopolius & alii passim recentiores. Auctorem nostrum audire præstat, postquam obiter notaverimus largiter falli eos, qui Radbodum nostrum fingunt Regni Archicancellarium. Hoc enim munus*

Radbodo Trevirensi Archiepiscopo delatum est, non Trajectensi, ut ex variis ejus ævi monumentis faciliè colligitur.

ANN. CH.
CM. XVIII.
NOVEMB.
XXIX.

I. **R**EATUS RADBODUS è nobili Francorum genere prognatus, parentes Christianissimos habuit, & ipse suis meritis magno ornameto mundo fuit. Nam ab ipsis prope incunabulis jam animo tendebat ad caelos. Nomen ejus mysterio non vacat, quod *Consilii nuntium* latinè possis reddere. A Christo enim mittendus erat optimi consilii legatus ad Frisios, à quibus maternum duxerat genus^a quibus certe optimè consuluit. DIX Frisonum RADBODUS, quem alii Regem vocant, matris ejus atavus fuit; cujus nomen ei mater imposuit. Cum primùm discendi capax esse visus est, discendis litteris admotus est. Primæ ætatis tempus exegit apud GUNTHERUM^b Coloniensem Archiepiscopum, avunculum suum, litteris operam navans. Sed cùm illi Episcopo res adversæ accidissent, puer egregiæ indolis, hortantibus suis, plerisque etiam adjuvantibus, (quippe quem Dei gratia, qua præditus erat, omnibus carum efficeret) primo ad CAROLI^c Regis Francorum, inde ad LUDOVICI ejus filii aulam se contulit: non quòd palatinos ambiret honores, sed quòd intra Regis palatium disciplinarum studia præclarè colerentur. Præerat autem gymnasio illi MANNO^{*} philosophus, cui sanctus puer fervens discendi studio sedulus adhærebat.

Radbodi
nominis
etymon.

^a
Maternum
genus.

Studia lit-
terarum.
^b

^c
Scholæ Pa-
latinæ ad
hæret.
^{*} *al. Nanno.*

^d
Socii ejus.

^{*} *Sur. Cabillonensis, male.*

Virtutum
profectus.

2. Erant autem ei condiscipuli STEPHANUS^d & MANCIO, ætate quidem superiores, sed non tamen studio. Itaque inter illos exstitit pia quædam æmulatio, conabaturque alter alterum excellere, non honoris ambitione, sed humilitate, legendi & discendi diligentia. Quorum virtus eo progressa est, ut non multo post uterque Episcopus creatus sit, Stephanus quidem Tungrensis ecclesiæ; Mancio verò Catalaunensis*. Radbodus autem venerabilis adolescens, instar apis sedulæ litterarum floribus insidens, multam inde eruditionis copiam collegit, donec omnium judicio non mediocriter doctus est existimatus. Interim virtute animi adolescentiæ motus comprimebat, carnis rebellionem parsimonia edomabat, mundum & mundana omnia cælestium amore contemnebat, spiritualibus inhiabat deliciis, rebus caducis omnibus nuntium remittere planè constituebat. Ætas quidem necdum matura erat, sed maturis & canis erat moribus, illecebras omnes respuens, folique Deo placere contendens. Noctè ac die spiritualibus vacabat epulis, & jam tum affectu atque desiderio confectabatur quod postea opere præstitit.

3. Nec verò Regem ejus latebat virtus. Nam quanto ille studiosius occultare se conitebatur, tanto ejus fama, vel maximè invito illo, latius populi ore diffundebatur. Fit carus Regi propter morum integritatem, proceribus regni venerabilis, acceptus & probabilis populo, ut qui non obscure Deo gratus & amabilis videretur. Postquam autem Carolus, sub quo adolescentiæ annos exegit, è vita decessit, suos volens invisere, Lomaganium (sic enim vulgo ejus patria dicebatur) adiit. Porro etiam HUGONI^e summæ dignitatis Abbati, & ea tempestate inter Abbates præcipuo, sese adjungens, doctrinæ palmam præ ceteris tulit. simul etiam virtutum scalis semper ad altiora scandens, ut lampas cælestis præclarè ubique refulsit.

Patria.

^e
Hugonem
Abbatem
sequitur.

4. Interea EGILBERTUS^e Ultrajectensis ecclesiæ Præful vitam cum

^a Inde plerique scriptores Belgici seu Germanici Radbodum genere Frisium dicunt. *Lomaganium* ejus patria dicitur infra num. 3.

^b Alio nomine Guntarius Lothario Regi à consiliis, quem *rebus adversis* pressum, hoc est à Nicolao Papa subjectum anathemati, ob incestas Regis cum Vvaldrada nuptias, Radbodus merito deseruit.

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

^c Carolum hunc Regem non Crassum, sed Calvum fuisse, superius in observationibus præviis docuimus.

^d De Mannone, Stephano, & Mantione vide etiam observationes prævias.

^e Is Conradi filius, plurimis per Galliam cœnobiiis auctus, Ducatu quoque insignis, anno 887 Aurelianis excessit, ad S. Germanum Autifiodori sepultus.

ANN. CH.
C. M. XVIII.
NOVEMB.
X. XI. X.

^a
Episcopus
creatur.

Monasti-
cum induit
habitum.
Abstinencia
ejus.

^b

Aquam in
vinum
commutat.

Caritas ejus
in pauperes.

Continen-
tia.

morte commutat. Tractatur de substituendo idoneo pastore, miraque cleri & populi consensione, non sine nutu Dei, Radbodus omnium dignissimus confertur. Idem est ARNULFUS, qui tum regni moderabatur habenas, itemque Principum de eo iudicium. Itaque Cleri, Regis, Principum, populi studio & voluntate vir sanctus, primo quidem hujus rei ignarus, postea verò diu reluctans, Episcopus creatur. Ea re non mediocri animo dolore affectus, diu hæsitabat quid faceret. Tandem honorem fugere dum vult, vel invitus rapitur ad cathedram honoris. Percepta igitur benedictione, æterni Regis miles processurus ad pugnam, armis spiritualibus animo virili se accingit, mutat habitum, moribus addit majora etiam ornamenta, Christi- que doctrinæ obtemperans, angustam valde amplectitur viam, perfectèque regularis fit monachus: neque à carniis dumtaxat esu, sed ab omni ciborum voluptate abstinens, biduanis triduanisque jejuniis animum pascit, corporisque imbecillitatem, vix offibus hærens, naturæ necessariis, iisque vilibus sustentabat alimentis: interium tamen vultu hilaritatem præ se ferens, & ita se comparans inter suos, ac si delicatis cibus vesceretur. Voluit enim, quoad fieri potuit, omnes latere abstinenciam suam, paucis tantum ejus conficiis. Quam cum laicus ^b quidam Episcopo familiaris, & crebro cum invisens, experiri vellet, aliquando ei ad mensam assidens, & more usitato cum eo colloquens, tandem petit sibi copiam fieri bibendi ex poculo quod erat pro consuetudine illi appositum: quod quidem erat ex onyche factum, congruenterque ornatum auro, sed aqua plenum. Ubi quid tum miri per servum suum effecerit Deus mirabilis in sanctis suis, res ipsa fileri non patitur. Non finit Episcopus ut ille ex poculo bibat. nolebat enim in aliorum notitiam deduci quid in illo esset: sed tamen oblata quadam oportunitate, alter clam arripit poculum, Episcopus verò id advertit: sed cum prohibere non posset quin biberet, suspirat ad Deum & ingemiscit. Et ecce antequo renovato miraculo aqua mutatur in vinum optimum. Id sentiens explorator ille, ad pedes sanctissimi Antistitis advolvitur, petit veniam, spondet se deinceps nihil tale attentaturum. Et si autem Præsul sanctissimus id celare voluit; non tamen par erat celari opus Dei, convenienter illi sententiæ Raphaëlis Angeli, dicentis ad Tobiam: *Sacramentum Regis abscondere bonum est: operæ autem Dei revelare est confiteri honorificum.*

5. Quotidiana ejus conversatio, quoad in corpore vixit, quàm grata Deo, quàm optata & suavis hominibus fuerit, quotidiana illo virtutum augmenta capeffente, tametsi explicare nos pro dignitate non valemus, tamen vel pauca commemorabimus, accepta ab illis qui rebus gestis interfuere, ut facilius lector fidem nobis adhibeat. Quidquid ex rebus mundi hujus habere potuit, accuratè in pauperes erogavit: cumque omnium bonorum operum floreret exercitiis, attamen in benignitate erga pauperes nulli secundus fuit. Quotidie, dentis paucis sollempnitatibus, suis manibus lavabat pauperum pedes, præbebat eis victum, nudos vestiebat, infirmos visitabat; claudis & pupillis curam adhibebat. Ejusmodi studiis & officiis humanitatis & misericordiæ diu noctuque incredibili vigilantia & sollicitudine indefessus vacabat, nec unquam id genus frangebatur laboribus: id plane in lucris ponens, quidquid in miserorum solatia contulisset. Nulla apud eum visabantur ornamenta, aut inanis mundi pompa, non illi inerat auri sacra fames. Nefas putabat ejusmodi oblectari. Itaque contento mundo, & quidquid is præstare potest amicis suis, celestium amore fervebat, solo corpore degens in terris.

^a Egilboldum vocat Johannes de Beka cum Vvillmo de Heda & aliis passim auctoribus: Eylboldum scribit Zuentiboldus in suo apud eundem Vvillmum diplomate.

^b Gommarum dicunt Beka & Heda, quo sulti auctore, nuptiam significant.

6. Cum autem Trajectensem ecclesiam Dani vastassent, ^a sapius Daventria morabatur, animo tamen semper Trajecti inhabitans: quo etsi reddita pace crebro se conferreret, non parum dolebat & ipsi & aliis, quòd res & tempus non sinerent eum illic perpetuò residere. Proponebat sibi in animo ad imitandum multos sanctos patres, eos præsertim qui ejusdem ecclesiæ fundamenta in firma perra Christo primò collocarunt, puta VVILLEBRORDUM & BONIFACIUM, meritis & sanctitate præcipuos, quos ardui itineris, quo illi præcesserant, duces sibi elegit, imitandosque suscepit: quos etiam in superliminaribus pectoris sui depinxit, intentaque animi contemplatione semper intuebatur. Qui morum sanctitate & optimis exemplis, meritorumque patrociniis etiamnum summi Regis familiam sublevant: quod alter in pace confessione, alter sanguinis effusione clarus, ambo ex hoste triumphantes, cælestis militiæ consortio perfruuntur. In horum igitur vestigiis insistens, femina fidei spargebat commisso gregi, seipsum quoridie vivam hostiam immolabat Deo, toto pectore adspirabat ad cælestem patriam, moriebatur mundo, vivebat Christo, totus versabatur in cælo. Erat lucerna Christi super candelabrum posita, lucens omnibus qui in domo Dei erant, interim apud se coram Deo humilis.

7. Nec deerat illi prophetiæ spiritus. Multa enim ut prædixerat cito evenerunt, multa non longè post acciderunt. Semper animo Domini legem meditabatur, nec eo contentus, etiam opere exsequabatur eam: factus jam victor animi, doctor caritatis, cultor castitatis, pauperum sustentator, marentium consolator, clero spes invicta solatii, populo indefessum levamen, suis omnibus à facie inimici turris fortitudinis; justis adeo tenax, ut nec prosperis, nec adversis adduci posset, ut ab eo deflecteret. Numquam ab ore ejus Christus absuit, quem etiam animo perpetim, quidquid ageret, affixum habuit. Numquam vel lectiois, vel orationis studio fatigabatur, numquam misericordiæ officii & operibus satiabatur, jejuniis & vigiliis semper addictus. Ejus labia semper stillabant dulcedinem, ferebant pacem & salutis remedia, semper Christum ejus eloquia sonabant. Præcedentium Patrum, ut diximus, exempla cupidissimè sectabatur, eorum memoriam legendo, audiendo, colloquendo, vel quidpiam de eis componendo incredibili aviditate usurpabat. Texebat de illis hymnos & encomia, quæ in eorum sollempnitatibus depromerentur. Et nequis putet nos à vero aliena dicere, exstat integrum beati Martini officium, ab ipso compositum. Illum enim præ ceteris specialem sibi patronum delegerat, nihil dubitans ejus se patrociniis adjutum iri. Nullis umquam frangebatur adversis casibus, nullis circumventus est rugientis hostis insidiis: undique firmissimo Dei præsidio communitus, non cujusquam hostilia arma, non quoscumque casus asperos reformidabat.

8. Visitans aliquando creditum sibi gregem, in Frisiam profectus est, ut si qui illic pristini erroris emergerent frutices, eos spiritali vomere extirparet, doctrinaque fidei credentium animos irrigaret. Occurrunt autem Dani, ejusque conatus impediunt. Sed ille tamen nihil mortis periculo absterretus, salutare eis adhortationes adhibet, ut repudiatis erroribus, complectantur veritatis viam. At illis obduratis animis in malitia persistentibus, mortemque ipsi minitantibus, anathematis in eos sententiam vibravit. Tum verò divina ultio confestim eos persecuta est. Nam peste horrenda

ANN. CH.
CM. XVIII
NOVEMB.
XXIX.

Sanctos
Vvillebrordum &
Bonifacium
colit.

Futura
prædicat.

Virtutum
ejus series.

Hymnos &
S. Martini
componit
officium.

Danos Fri-
giam in-
festantes.

Anathema-
te percussit.

^a Qui Episcoporum Trajectinorum res gestas persecuti sunt recentiores historici, ejus ubi excidium aptant Egilboldi temporibus. Potior mihi videtur hujus vitæ scriptoris auctoritas, qui Adamum Bremensem in Hist. cap. 31 suffragantem habet his verbis. *Frisia depopulata est. Trajectum civitas excisa, sanctus*

Radbodus Episcopus urbis cedens persecutioni, Daventria sedem constituit & ibique consistens anathematis gladio paganos ultus est. Paulo ante Daventria cessavit Trajectensis ecclesiæ juri Zuenteboldi & Caroli Simplicis Regum concessione, quam inter alios Heda commemorat.

ANN. CH
CM. XVIII.
NOVEMB.
XXIX.
Hinc illi
peste mul-
tati.

Baldricum
fucetiflorem
prædicat.

Eumque
designat.

Tempus
item mor-
tis.

Episcopus
à sacula-
ribus offi-
ciis alie-
nus esse
debet.

Ad mortem
se præpa-
rat.

tamquam fulminis ictu percussi, omnes ferè extincti sunt, nec umquam impunè tulerunt, quoties Trajecti molestiâ cum affecere. E vestigio enim Dei judicio plecebantur, ut persæpe testati sunt ex illis paucissimi, qui se vivos evasisse lætabantur.

9. Per id tempus VALDRICUS^a egregius adolescens, RICFRIDI Comitis filius, interdum ad beatum virum venire solebat. Itaque quandoque præsentem illo, vocavit ad se NITGERUM Presbyterum & RICHARDUM militem, atque ad illos spiritu prophetico: Adolescens hic, quem cernitis, mihi in episcopatu succedet, & per eum Deus sedem hanc instaurabit, ecclesiæ res multum augebit, destructa & diruta reparabit. Neque id semel atque iterum, sed crebro de illo adolescente prædixit. Vera autem dixisse eum, toto orbe teste, res ipsa declaravit.

10. Aliquando Missam beatus vir celebrans, cum Apostolus recitaretur; accitis ad se Eliolfo & Rotguito Presbyteris cœnobii Embricensis, ita ait: Equidem non diu post hac victurus sum. Diligenter ergo honorem habetote huic juveni Baldrico. Ego enim post annos tres & menses sex hic è vita abiturus sum, & hic sine dubio obtinebit sedem meam. Illi his auditis stant attoniti, non mediocriter admirantes ejus vaticinium. Non diu post idem juvenis eo tempore, quo solent conferri sacri Ordines, duos suæ ditioris Clericos, Bennonem & Saxonem, ad virum Dei adducit, orans ut sacros Ordines ab ejus manibus accipiant. Cui vir sanctus, ut semper erat jucundo ore, subridens: Noli, inquit, fili frustra me ad hanc rem invitare. Tuum est id quod me rogas præstare: non enim meis, sed tuis manibus isti ordinabuntur, idque post annos duos & menses sex. At Baldricus juvenis animo consternatus, fundit lacrymas, omnia vel tuta timens, nec credens fore quod vir sanctus aiebat. Cernens autem beatus Episcopus non mediocriter eum discrucari, blande consolari cum cœpit. Ne timeas, inquit, Baldrice, nec animus generosus ignavia frangatur. Rex ecclesiæ, quæ nunc pauper & inops habetur, per te donis Dei innumeris locupletabitur, & rerum facies inopinato mutabitur. Tu ædes Episcopi, jam multis annis Trajecti Danorum vastatione everfas, pristinae dignitati restitues. Hæc aliaque id genus plura vir sanctus eventura prædixit, quæ non secus atque ab illo dicta sunt, ut jam ab omnibus cerni licet, postea completa sunt: ita ut verbis frustra fidem iis facere videamur, quæ suis quisque oculis vera probare potest.

11. Cumque à Rege invitaretur, ut aliquid ei præstaret officii, comiter respondere solebat: Justum est sublimioribus obedire potestatibus; sed Episcoporum non esse, sæcularibus implicari negotiis, in quorum castris milites Christi militant, quisnam ambigit? Debent illi spiritualiter induti armis ecclesiasticis, pro Regis & populi salute, pace & stabilitate cum suis Dominum deprecari, continuis precibus animarum lucra querere, non sectari terrena. Milites militiæ regiæ cingulo præcinctos, beneficiisque cumulos, id præstare par est. Atque ita inspecta lege perfectæ libertatis, nec blanditiis dimoveri potuit à sententiâ, nec minis ullis, si quæ essent intentatæ, soli Deo placere malens quàm hominibus.

12. Cum sic autem longè ante præsciret obitum suum, dubitare nemo potest, quin ardenti lucerna præparaverit se Domino à nuptiis redeunti. Vigilavit plane, ut confestim aperiret pulsanti; triticique mensuram Domini sui familiæ tanto diligentius erogavit, quanto certius noverat se brevi rationem illi redditurum. Nec formidabat mortem, cui mori lucrum & vivere Christus erat. Ad pacis, concordiæ, caritatisque studium, ita ut solitus erat, hortabatur suos: se ipsum verò pauperem spiritu, meritis divitem, à terrenis alienum, cælestibus familiarem, quantum humana finit imbecillitas,

^a Baldrici res gestas fusè referunt jam sapius laudari Beka & Heda, eique patrem Rixfridum, Clivensem Comitem, assignant.

efficere conitebatur. Jeuniis, psalmodiarum deliciis, vigiliis, elemosynis, magna animi contentione mortem suam communire curavit.

13. Non est hinc prætereunda sublimis illa visio, quam ipse sibi obtigisse quibusdam è suis indicavit. Cum aliquando graviter decumberet, ita ut vivendi spem omnem abjiceret, beatissima Dei genitrix semperque virgo Maria, subsequens ipsam sanctis virginibus Tecla & Agne, cum multa luce ei apparuit, totum habitaculum splendore perfundens. At ille tanta visione valde perterritus, loqui præ timore nihil potuit, & propemodum exanimatus est. Tum verò Porta salutis, Domina mundi, consolationis medicinam ei adhibens, omnemque non modò timorem, sed etiam languorem depellens: Ne timeas, inquit, Radbode, certus eam te intueri, cui crebro supplices offers preces. Non ergo te mea dedignor consolari præsentia, qui in tuis ad Deum precibus mei semper memoriam usurpas. Noveris autem nihil ex hoc morbo tibi imminere periculi: sed curatum te iri, nec tamen diu postea in carne victurum: securus esto tui: vigilare & operari ne cesses, sed perge ut cœpisti. Sub his verbis repente splendor ille disparuit, sed permansit diu odor gratissimus, morbus omnis plane ablatum est. Hæc cum ille clam quibusdam è suis exposuisset, (neque enim se vivente voluit cuiquam ea innotescere) simul etiam formam, habitum, ornatum sanctissimæ Matris Dei illis explicavit, addens, pulcritudinem ejus neminem satis posse admirari: sanctas autem virgines Teclam & Agnem, tam ex vultu, quàm vestitu, potuisse dignosci.

14. Porro exactis triennii & sex mensium spatiis, de quibus supra dictum est, in pago Trente^a febre correptus, ocius jubet suos inde secum proficiscit, ne febre invalescente, manere illic cogeretur. Hieme enim non facile ex eo pago potest quispiam exire. Ipse verò sciebat adesse jam tempus migrationis suæ. Etsi autem morbo ejus omnes affligerentur, tamen morem illi gerentes, cœperunt iter habere ad Octamarsem^b, ubi si sui permetterent, sepulturæ locum sibi ille delegerat. Parvum tunc illic oratorium erat, ubi sæpe ille manere solebat, quod amœno loco situm esset. Ille ergo pro voto rebus suis constitutis, non Dei famularum defessus, non morbi vi fractus; sed vultu hilaris, mortem nihil metuens, quippe ad Christi convivium invitatus, corpore jam præmortuo, spiritu magis magisque vivificabatur. Nec quiescebant labia, cum extremas duceret horas, mirumque in modum ita psalmos depromebat, ut iis, qui aderant, lacrymarum imbres exprimeret. Planeque gaudenti similis, quoad lingua moveri potuit, & halitus relictus erat, inter psalmos idemdem repetebat Antiphonam illam, *Eccæ latè*, &c. quæ est prima in beati Martini Confessorum principis ab ipso compositis Responsoriiis. Nec dubium erat interim vallatum beatissimis angelicis spiritibus, nihil tenebrarum pertinuisset monstra. Sed neque credimus longè abfuisse Martini eximium præfulem, specialem patronum ejus, quem toties canora voce salutare videbatur. Tandem mense Novembri ad extrema tendente, ipse quoque diem clausit extremum, felicissimè migrans ad Dominum. Sanctum autem corpus mox feretro impositum, clerus & populus omnis cum hymnis & psalmodiis in primis reverenter & honorificè Daventriam perduxerunt. Cumque jam opido appropinquarent, incolæ ejus omnes mæstis animis obviam processerunt: atque ita permixtis lugentium & psallentium vocibus, sacrum corpus in ecclesiam importatum, ea parte, quæ Septentrionem spectat, humatum est: spiritu exultante & perfuente gaudio Domini sui, cui in hac vita servierat: cui est honor, & potestas, & gloria per infinita sæcula. Amen.

ANN. C. K.
CM. XVIII.
NOVEMB.
X X I X.
Beate Vir-
ginis ac so-
ciarum vi-
sione re-
creatur.

“
“
“
“
“

^a
Febre cor-
reptus,

^b

Orationi
indefinen-
ter incum-
bit.

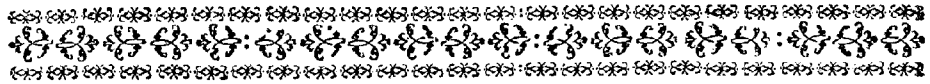
Moriatur.

Daventriæ
sepelitur.

^a Drentensis seu Trenta pagus Groningam inter & Coëvordam medius.

^b Nunc Otmarsum, *Oetmarsh*, dicitur hic locus in

pago Vventensi ad Linchelum amnem non longè à Bentheimio, Decanatus caput apud Lindebornium in Historiæ Daventriensis cap. 8.

ANN. CH.
CM. XXXI.
MAY
XXV.

S. GENNADII EPISCOPI ASTURICENSIS ELOGIUM HISTORICUM.

Gennadii
patria &
parentes.

Monastica
vita.

I. **P**OSTREMAM *saeculi noni partem, decimique initia illustravit Gennadius Asturicensis Episcopus, & erectis per varia diocesis sua loca monasteriis, Benedictina Regula magnum in Hispania decus atque ornamentum attulit. Ejus patriam genusque ignorare se fatetur Tepezius noster, rectius sanè quàm Tamayus Salazar, qui confecto personati sui Iuliani testimonio Gennadium ex urbe Bracara, Callacia tunc metropoli, originem traxisse asserit. Gennadius ipse in subjecto testamento, nulla patriæ parentumve mentione facta dicit, se sub patre apostolico & Abbate Arandifelo in Ageo monasterio degentem, eremitarum vitâ fuisse delectatum, & cum duodenis Fratribus ad sanctum Petrum ad sanctam eremum sese recepisse. Sancta eremus in Vergidensi seu Vierzensi pago, Asturicensique diocesi locata, trium milliarium intervallo à Ponte-ferrada, sex à Compluto, primum quidem à sancto Fructuoso monasticis addicta institutis, dein à Valerio Fructuosi discipulo meliorem in formam restituta est. Temporum inde injuriâ locus pessumdatus, immanem in silvam evaserat: quæ à Gennadio sociisque excisa, adificiis instructa, vineis & pomariis, aliisque ad esum idoneis confita est.*

2. *Quo primum tempore loci illius instaurationem aggressus sit Gennadius, incompertum. Id arà DCCCC XXXIII, seu anno DCCC XCV contigisse docet lapis erectus ante fores ecclesiæ, memoratus à Mariana: cujus lapidis inscriptionem Tepezius in tomo 2 Chronici refert ad annum 646. sed ei ob recentioris ævi speciem, minus fidendum existimo. Utut sit, certè Gennadius fratribus suis Abbas præfuit ad annum CM XCVIII, quo tempore ab Ordonio Callacia Rege Geloiraque Regina privilegium accepit, cujus hinc summam, quatenus historia nostra conducit, denuo exhibere juvat.*

* f. confes.
sione.

DOminis sanctis gloriosissimis, mihi que post Deum fortissimis patronis sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, sive & sanctæ Crucis ejus sancti venerabilis, cujus basilicæ sitæ sunt, sive monasterium constructum juxta rivulum quod dicitur Oza, sub monte Aquilana, subtus castello antiquissimo Rufiano, in confinio Vergidensi. Ego ORDONIUS Rex & GILOYRA Regina . . . . unde pro hujus timoris domini largitate . . . . pro sancto Ordine instituiimus decretum, qualiter locum ipsum venerabilem ecclesiæ vestræ, quamvis Domino dudum sanctificatum, per manus beati FRUCTUOSI ædificatum, primo confessione * monachorum, postea verò multis temporibus manebat desertum; modò tamen nostris jussionibus eundem locum nos RANULFUS Episcopus Asturicensis sedis ordinavimus pro consecrationis officio Abbatem, nomine GENNADIUM, dedimusque ei Regulam Observationis sanctæ, cunctaque illi monastica instrumenta. Præcipimus ego Ordonius Rex, & Giloyra Regina, offerimus ad honorem nominis Christi, sanctorum Apostolorum Petri & Pauli & ejusdem sanctæ Crucis, hereditatem nostram propriam, vallem quam dicunt Oza . . . tam eremum, quàm populatum . . . pro illo monte de Aquilana . . . usque in ecclesiam sancti Tirsii . . . dominio ipsius monasterii & Fratrum in eo degentium sic perpetim

perpetuum mansuram offerimus vasa altaris, calicem argenteum & patenam, capsam argenteam deauratam, gemmis suis ornatam . . . . . mihi principi Ordonio monasterii S. Petri in domo Domini offertam coronam argenteam unam, vestimenta altaris omnia ad plenum, sive frontalia, seu principalia, signum fusile arcum bonæ modulationis, demulcens audientium aures, in thesauro ecclesiæ conferimus: libros ecclesiasticos, Psalterium, Comicum*, Antiphonarium, manuale orationum, passionum, sermonum, ordinum, precum & horarum, & data jam regula sanctæ observantiæ monachorum firmaremus, sicut & fecimus, & omnem doctrinam deificam constitutam in Regula beati BENEDECTI, quam eis observandam tradidimus, cum cunctis sibi subiectis monachis retinendam injungimus, hanc jure monastico observare eligimus; sic quoque ut omnem sanctam à Patribus institutionem; & cunctæ beatitudinis excellentiam regularem in eodem vestro sub nuper electo monasterio idem Abbas, nomine Gennadius, cum sibi delegata plenè conservet, & in omni spiritali exercitio semper intentissimus extet, hi ipsi monachi, vel Abbas ad regularem jugo subiectum . . . monasterium bonis testimoniis ornent . . . ut ordinem Regulæ & institutum nostri decreti ab eodem monasterio nullus ab hac die in subsequenti tempore conetur infringere, aut quolibet modo in deterius commutare . . . si quis . . . in vasor voluerit exurgere, aut de loco vel ecclesia ipsa vestra Regulæ monasticam traditionem aut Regulæ sanctæ constitutionem voluerit evellere . . . fit anathema in conspectu Dei Patris omnipotentis . . . repetita anathema maranatha, id est duplici perditione damnatus . . . & insuper inferat parti meæ partique vestrae ipsum monasterium duplatum vel triplatum. Facta cartula testamenti v Kal. Maii sub era DCCCC XXVI, Luna XIII. Sub Christi nomine RANULFUS Dei gratia Episcopus Asturicensis sedis. ORDONIUS Rex confirmans hujus series testamenti. GELOYRA Regina hoc testamentum confirmat, &c.

ANN. CH.
CM XIX.
MAII
XXV.

* I. Comitem.

Ceteras Principum, Episcoporum, atque Optimatum subscriptiones vide apud Tepezium nostrum in Tomi 2 appendice script. XI. Ex his Ambrosium Moralemi redarguas, qui in Historia lib. 15 Gennadium hoc anno scribit Episcopum fuisse, quod aliquanto serius accidisse Ranulfi Pontificis subscriptio demonstrat.

3. *Ante Aldefonsi, cognomento Magni, decessum Gennadius Asturicensi cathedra fuit impositus: quam ei dignitatem Aldefonsus ipse, tametsi senio confectus Callæciæ regimen Ordonio filio commiserat, conferre voluit. Si mox citata inscriptioni sit fides, ea dignitate poteratur Gennadius ad finem anni DCCCC VI, quandoquidem ejus monasterii templum dicitur consecratum ab Episcopis quatuor, Gennadio Asturicensi, Sabario Dumenfi, Fruminio Legionensi, & Dulcidio Salamanticensi, sub æra novies centena decies quaterna & quaterna, nono Kalend. Novemb. Ita post Marianam & Tepezium Thomas Vveissius, qui Tepezii Chronicon Latinitate donavit: at Tepezius ipse ad annum 898 hanc ipsam inscriptionem Hispanicè edidit cum æra DCCCC LVII, ex qua Gennadii Pontificatum ad annum DCCCC XIX producit. Etsi verò nihil ex hac inscriptione, quæ recentioris ævi genium sapit, certum elici potest; potior tamen videtur editio latina. Cum enim Gennadius Abbas ante adeptum Pontificatum jam reparandis monasterii adificiis manum admoverit; haud quaquam veri simile est, basilicam, si ab eo tunc capta fuisset, nonnisi post annos circiter viginti perfectam fuisse, ut ejus dedicatio ad extremos ipsius Pontificis annos fuerit differenda. Quidquid sit, Gennadium saltem anno DCCCC XX pontificatu celsisse constat. Id probant ejus litteræ æra DCCCC LVIII data, quas inferius adducemus. Has integro quinquennio præcessit ejusdem testamentum, abdicatâ ut videtur præfecturâ conditum, quam nonnisi invitus retinuit, uti ipse testatur in subiecto testamento, quod ex Sandovalio & Tepezio huc referre juvat.*

Pontificatus.

ANN. CH.
C. M. XXI.
M. A. II.
X. X. V.
Testamen-
tum.

S ANCTISSIMIS, gloriosissimis dominis triumphatoribus, post Deum mihi fortissimis patronis, cælorum Claviculario in arce Apostolatûs constituto electissimo Perro, æquali vocatione Andreæ almifico, inter IBERIÆ terminos Jacobo clarissimo, atque hero Thomæ assecclis Christi, & ejus martyribus à constitutione mundi, Deo notis Apostolis; cliens servus vester GENNADIUS pauper meritis, abundans sceleribus, indignus Episcopus. Certissime credo, firmissime teneo & indubitanter scio, quòd vos, ô piissimi & strenui patroni, ad unam Domini vocantis vocem, statim omnia quæ mundi sunt, mundo reliquistis, indefessè adhærentes vestigiis Salvatoris, ut neque puncto quidem secederitis ab illo, etiam neque ad funus patris, femina divinæ sapientiæ haurientes prædicatores egregii effecti, universum mundum lumine veritatis illustrastis: & quod ore docuistis, opere complevistis, & per effusionem sacratissimi cruoris vestri roborastis. Quid igitur ego miserrimus agam? quod immeritus in hac vocatione adscitus, neque opere, neque prædicatione sum idoneus? illam comminantis propheta: immo Domini vocem expavescio dicentis: *Peccatori dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu verò odisti disciplinam.* Nam vas electionis, præceptor Gentium mirificus, qui supra cælorum visibilia raptus sidera, verbo Domini pastus ac referretus, metuens nostri detrimentum, de se ipso dicebat: *Ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficiar.* Conscientiæ meæ testimonio perterritus, & piaculorum pondere gravatus, patrocinium vestrum exopto humillimus, umbraculum culminis vestri expecto obnixus, defendi ac tueri interventu vestro fide intrepidus, nihil hæsitans, nihil dubitans, ut quicquid petieritis à Patre cælesti, fiet vobis. Et ideo dum Pastor pastorum apparuerit, dum in gloria majestatis advenerit, dum in conspectu ejus ignis præcesserit, cum in throno claritatis simul & formidinis ad iudicium sederit; & vos & omnes sancti cum eo sessuri supra thronos judicantes, quæso ut ad optimum Regem pro me interpellatis, ut superemineat misericordia iudicium, & transferar à sinistrorum & hædorum gregibus, sicut dexter agnus vellere indutus; & qui sessionis non mereor cathedram, ad stare conspectibus divinitatis absque pavore meritis vestris valeam. Cùmque adhuc sub Patre apostolico & Abbate meo ARANDISELO, in Aege monasterio degerem vitam eremitarum delectatus cum duodenis Fratribus & benedictione suprascriptis, scilicet ad sanctum Petrum, ad sanctum eremum perrexi, qui locus positus à beato FRUCTUOSO & institutus, post quem sanctus VALERIUS cum obtinuit. Quantæ autem vitæ sanctitatis fuerint, & quanta virtutum gratia, & miraculorum emolumenta enituerint, historiæ & vitarum eorum scripta declarant. Nam supra fatum loculum in vultustatem redactum, panè oblivioni deditum, vepribus seu densissimis silvis opertum, & qui magnis arboribus ex immensitate annorum adumbratum auxiliante Domino cum Fratribus restauravi: ædificia instruxi, vineas & pomares plantavi, terras de scaldido * ejeci, hortas & omnia quæ ad usum monasterii pertinent imposui. Sed æmulus virtutum, vitam nostram invidens, quasi pro ædificatione multorum mentes plurimorum excitans, ad Pontificatum Astoricæ, ad suburbia adtractus sum, in qua multis annis involens *, & magis in principium * perdurans quàm spontanea mente, sed neque plenè corporis ibidem commoravi. Omnem sollicitudinem, omnemque industriam, erga suprascriptum eremum exercens, ecclesiam sancti Petri, quam dudum restauraveram, miris ædificaminibus revolvens ampliavi, & in melius ut potui erexi. Deinde autem in montibus illis aulam nomine sancti Andreæ construxi: aliudque monasterium ad Ordinem monasticum, intervallum distendens: in memoriam sancti Jacobi tertium construxi quod vocatur Pennalba: inter utrumque verò locum est, qui dicitur ad Silentium:

* i. squalido.

* id est non volens.

* id est à principio.

in honore sancti Thomæ quartum Oratorium fabricavi , & unaquaque ecclesiæ donaria, munuscula, vel libros unicuique nunc offero segregatim, & in nunc habeant per hoc testamentum disponere opto, & Præfulum, seu Principum præceptione adfirmare decerno, atque sæculis infinitis diu valitura persistere & permanere jubeo. In primis monasterium sancti Petri omnia quæ in circuitu ejus sunt, pomares & terras, cunctaque per terminos suos. Item in Oza villa quæ dicitur sancta Maria de valle de Scalius, cum tota sua hereditate, seu etiam alia ecclesia sanctorum Justi & Pastoris, terras, vineas, pomares, horta, molina, ex integro validitatibus præstitis, & adjacentes per terminos suos ab integritate sint propria monasterii sancti Petri, & nihil communionis ibidem habeant: sed per ceteras ecclesias quæ in suprascripto eremo constructæ sunt, nisi fortè unanimatis gratiâ aliquid pro misericordia concessum fuerit. In thesauro denique memoratæ ecclesiæ sancti Petri, offero calicem cum patena, insuper Evangeliarium, & coronas argenteas, signum*, cruces, & lucernam ex ære, libros ecclesiasticos, id est psalterium, Comitem*, Antiphonarium, manuale orationum, ordinum, passionum & horarum. Ecclesiæ verò sancti Andreæ omnes terras quascumque habet per terminos suos, & pomares, vel quidquid ab hodierna die ibidem Fratres augmentare valuerint. Similiter libros ecclesiasticos, id est psalterium, Antiphonarium orationum, Comitem, manuale ordinum, passionum; vasa autem altaris, calicem argenteum cum patena, & coronam, signum, crucem, & lucernam æream. Eidem Monasterio ecclesiæ sancti Jacobi terras, pomares, quas per circuitum ejus & terminos habet: libros, psalterium, Comitem, Antiphonarium, orationum manuale, ordinum, passionum, in thesauro ecclesiæ calicem, coronam, & superevangeliare* argenteum, lucernam, & signum æream. Item ecclesiæ sancti Thomæ terras, & pomares, per terminos suos, libros, psalterium, in thesauro ecclesiæ, calicem, coronam, lucernam, & signum æream. Hæc omnia supra comprehensa unaquaque locum singillatim & separatim proprium vindicent suum, neque unum cum altero communionem habeat; sed unaquaque ecclesia sibi vindicet quod segregatim offero. Restat autem, quia non in solo pane vivit homo, sed de omni verbo quod procedit de ore Dei, ut ceteros libros tam divinos, id est bibilothecam* totam, Moralia Job, Pentateuchum cum historia Ruth liber unus, sive etiam & species Doctorum*, id est vitas Patrum, item Moraliū, Ezechielem, item Ezechielem, Prospectum, genera officiorum; etymologiarum catha Juanis, libros Trinitatis, liber Apringi, epistolæ Hieronymi. Item etymologiarum, glossematum, liber Comitiss, liber Regularum virorum illustrium. Hos omnes libros jubeo ut omnibus Fratribus in istis locis communes sint, nec quisquam eorum pro dominatione sibi vindicet: sed, sicut dixi, per partes & in commune possidentes videant legem Dei, & ad suprascriptas ecclesias percurrant, verbi gratiâ, ut quantoscumque fuerint & cis in sancto Petro, alios tantos in sancto Andrea, & alios tantos similiter in sancto Jacobo, & mutuo eos disponentes, istos quos qui legerint in uno monasterio, commutent eos cum alio, ita per singula loca discurrentes, ut totos eos communiter habeant, & totos per ordinem legant, ea dumtaxat ratione servata, ut nulli liceat ex his in alio loco transferre, donare, vendere, aut commutare: sed tantum in his locis permaneant, & in hac eremo fundata sint, seu etiam si adhuc alia Oratoria infra istis montibus adhuc constructa fuerint, habeant participationem in his specialibus libris. Si quis autem Frater aut Abbas de his locis egressus alium monasterium in alio loco edificare voluerit, non habeat licentiam asportare, neque ejicere ex omnibus quæ in hoc testamento resonant, neque transferre de proprio loco, ubi nunc illud confero: sed tantum in his locis quæ fuerint de termino sancti Petri, usque ad

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

E ij

ANN. CH.
C M. XXXI.
M A I I
X X V.

* *id est*
campanam.
* *id est* li-
brum qui
Comes vo-
catur.

* *f. supere-*
vangeliare.

* *id est*
Biblia.
* *f. Docto-*
rum vel
doctrinam.

ANN. CH.
C M. X X I.
M A I I
X X V.

Pennalbam semper ea ibi consistere decerno, instituo, & jubeo. Si quis præruptor Princeps, vel Judex, Pontifex, Abba, Presbyter, monachus, clericus, seu laicus, hoc votum meum infringere, aut immutare voluerit, aut fecus quàm hæc scriptura continet agere disposuerit, in primis orbarus hæc careat luce, ulcere pessimo percurrens madefactus, scaturiens vermibus, terror & horror fiat omnibus visibus, & in futuro cum impiis & sceleratis obrutus tradatur flammis ultoricibus; insuper sæcularia damna multatus, coactus à judice, conferat ipsi ecclesiæ quantum auferre conaverat per undecuplum, & hoc testamentum firmissimum vigorem retineat in perpetuum. Factum & confirmatum testamentum erà DCCCC LIII. Sub Christi gratia GENNADIUS Episcopus in hunc testamentum, quod fieri volui, manu mea roboravi. ORDONIUS Serenissimus Princeps confir. GELOIRA Regina confir. ERMIGIUS Dei gratia Episcopus. DIDACUS Dei gratia Episcopus confir. SEGEREDUS confir. DULCIDIUS confir. SARRACINUS, qui Notarius.

4. *Quantumvis barbara sit testamenti hujus oratio, multa sæpe continet, ad res monasticas Hispanicis in partibus illustrandas opportuna. Ex hoc enim discimus, Saracenorum incursionibus deleta seu pessumdada monasteria, Gennadii studiis & exemplo pluribus in locis excitata fuisse: quibus omnibus Benedictina Regula, velut monastica norma præcipuum exemplar, imponebatur. Deinde Gennadium secuti duces in Aegeo cænobio educti monachi, ita cænobiticis addicti erant officiis, ut post diuturnam probationem, in eremi secessum non raro convolarent, ex Regula sancti Benedicti præscripto. Sed illud in primis observandum, quòd librorum varia supellex diversis monasteriis in commune erogatur: quò scilicet omnes ad litterarum studia præque lectionis amorem amula librorum mutatione compellerentur. Quanta autem tunc temporis esset egregiorum codicum penuria, norunt omnes, qui Abbatum & monachorum in exscribendis illis curas assiduosque labores expendere. Neque verò dubitem, quia ex Gennadii monasteriis, quæ sanè plurima cum ab ipso, tum à discipulis ejus condita sunt, præstantissimi prodierint ecclesiarum Pastores, qui temporum ac barbarica impressionis jacturas sarcierint. Sed hæc inferius. Denique Ordonius Rex cum Geloyra Regina aliisque principibus viris Gennadii testamento subscribunt, quod etiam interdum à primis tertia stripis Francorum Regibus, sæpius ab Anglicanis usurpatum aliàs notavimus.*

5. *Dimisso Episcopatu Gennadius successorem nactus est FORTEM, strenuissimum monachum, qui magistri exemplo, cum Silentianum in Aquiliano monte cænobium ex parte condidisset, fato concessit. Hunc excepit SALOMON inter Gennadii quoque discipulos numerandus, qui cæpto decessoris operi supremam manum imposuit. Id ipse testatur datis litteris, quas ex Prudentio Sandovallio patri à lingua recudit Tepezius. Ab iis recensendis abstinemus, aliud Gennadii diploma, ab eodem Sandovallio Hispanicè relatum, lubentius, quod in rem nostram faciat magis, exhibituri, quale jam laudatus Vveissius latinam in linguam convertit.*

Gennadii
alia charta.

Silentii
eremito-
rium.

EGO Gennadius fervus Christi, indignus quidem, tamen per misericordiam ejus Episcopus. Postquam grave jugum prælaturæ deposui, & ex sæculi hujus maligni turba excessi, vitam contemplationibus consumens, quibus certis diebus vacare solebam, me in secretum montem Silentii subducens, & monachorum anachoretarum societati immiscens, qui montem illum occupaverant, ut mei in suis orationibus essent memores, pro sustentatione laboriosæ vitæ ipsorum, promittendo promisi, confirmandoque illis dedi locum de Laguna in districta de Molina, & territorio Astorgæ, quomodo eum habuerunt mei antecessores: quem sic divisum volo, ut media pars spectet ad sanctum Jacobum de Pennalva, necnon ad Reclusiones, quæ circa hoc monasterium sunt, pro salute animarum, atque ut monachi, quando

certis diebus conveniunt, habeant quod comedant: altera verò pars æqualiter inter cetera eremitoria distribuatur, fructibus perceptis ipsis applicatis, & tam pro amictu quàm victu monachorum expensis. Primo Octobris, æra DCCC LVIII. *Hiscæ tabulis subscribere cum Gennadio Rex Ordonius & Geloira Regina, quibus multi alii sua nomina addidere.*

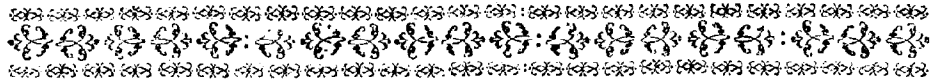
6. *Quem hic montem Silentii Gennadius subiisse se dicit, ut monachorum & cremitarum, qui montem illum occupaverant, societati jungeretur; Prudentius Sandovallius egregie describit, asseritque ibi quinque cellulas altissimis montium jugis impostas, ac nature solius opificio cava in rupe formatas, etiam nunc superstare. Unicus ad eas obliquusque inter spineta semite trames, isque adeo angustus, ut vultum aut oculos exinde demittentem incautè, continuo mortis imago terrorque præoccupet. Earum aditus patet ad orientem, triumque ad summum pedum spatium porrectus, porta simul ac fenestra locum præbet. Sunt tamen illæ satis amplæ, & commodè elatæ, tametsi nullis seu fulcris, seu columnis sustentata, nullo etiam hominum elaboravit industria, sed ad monachorum usum omnia natura beneficio composita sunt. Illuc statis per annum temporibus, nempe Adventu & Quadragesimâ, secedunt nostri, qui asperrimo victu solisque herbis ac leguminibus utentes, continuas Deo preces offerunt, nec ante sacrum Paschæ diem ad suos in monasterium revertuntur. Istic multa sanctorum, quæ cellas istas incolere, monachorum reliquie, quas Sandovallius ipse veneratus est. Eos inter, Vincentius S. Gennadii discipulus, ac primus in S. Petri regimine successor, præcipuus est; itemque Alfonsus Petri, qui per totos quadraginta annos eremiticam illic vitam duxisse perhibetur. Præter has eremitarum nostrorum cellas, alias etiam in Aquiliano monte & circumpositis locis Gennadius ejusque sodales casas monasticas condiderunt. In his Gennadius ipse in testamento suo post S. Petri asceterium, recenset aulam sancti Andreæ ab se constructam; tum aliud monasterium ad Ordinem monasticum intervallum distendens: deinde in memoriam sancti Jacobi tertium, quod vocatur Pennalba: inter utrumque verò locum est qui dicitur Oratorium ad Silentium: Denique ait in honorem sancti Thomæ quartum oratorium fabricavi. Inter hæc loca exstruendo sancti Jacobi monasterio Pennalbe seu Penalva dicto specialem curam adhibuit, in eoque S. Jacobi reliquias ab Aldefonso magno acceptas deposuit. Hunc tamen locum Fortis post Gennadium Episcopus Asturicensis aliquot inde stadiis submovit commodiorem in locum; ibique sacrum Gennadii corpus recondidit. Floruit ibidem multos per annos Benedictina religio: verum ingruentibus bellis desertus locus ille ecclesiæ Asturicensi tributus est, & Canonicoꝝ tuende dignitati destinatus.*

7. *Præter memorata cænobia, quæ proculdubio Gennadium habent auctorem, alia quoque circiter quadraginta sex enumerat Tepezius in Asturicensi episcopatu sita, quorum maximam partem Gennadio primisque ejus discipulis acceptam tribuit. Multis etiam idem auctor testimoniis probat, monachos Gennadii, ejusque discipulorum ævo episcopalem Asturicensium tenuisse ecclesiam, quibus postmodum Canonici successerint. Verum omisis iis, nonnulla de monasterio S. Petri de Montibus subnectere visum est. In appendice tomi 2 Tepezii Chronicorum lego Alfonsi Legionis & Callaciæ Regis privilegium, quo ecclesiam S. Petri de Morales de Rey monasterio S. Petri de Montibus concedit æra MCC LXVI, hoc est anno MCC XXVIII. quam ejus donationem Alfonsus alter Castilia Rex æra MCC XCIII sive anno Christi MCC LV confirmat. Ejusdem loci prædia juraque recenset ac confirmat Honorius Papa IV alio diplomate, cui annus Christi MCC LXXX. inditus est.*

Alia monasteria.

8. *Sunt qui Gennadium Aldefonsi magni Consiliarium, ac testamenti exsequendi præfectum asserunt, ejusdemque funeris in Asturicensi ecclesia curatorem. Asturicensis Breviarium exhibet sancti Gennadii officium proprium ad diem 25 Maii, quo die ejus memoria in Benedictinis Hispanicisque tabulis recolitur.*

Gennadii memoria & cultus.

CIR. ANN.
C. M. XXII.
NOV. IV.

DE VENERABILI PLEGMUNDO ARCHIEPISCOPO CANTUARIENSI.

Plegmundus
Allero
carus.

Dein
Archiepiscopus
Cantuariae.

Vitæ ejus
compendium.

Romanum
iter duplex.

I. **P**LEGMUNDUS, quem paucis laudat Thomas Mæthervius ad diem 4 Novembris, ubi eum beatum appellat. Is primò Eremita, haud dubiè ex monacho (ut Godvvinus censet) ab Alfredo Merciorum Rege eruditionis causâ accitus est, testante in primis Afferio his verbis: Deinde Plegmundum Mercium genere, Dorobernensi ecclesiæ Archiepiscopum, venerabilem scilicet virum, sapientia præditum advocavit. Ubi per anticipationem Archiepiscopus appellatur, cum prius in Alfredi familiaritatem venerit, quàm Pontificali dignitate potiretur, ut ex Ingulfo Abbate Crulandensi intelligimus. Anno quippe DCCC LXXXVI ab Alfredo arcessitus est, teste Simeone Dunelmensi in libro de gestis Regum Anglorum, & non nisi post tres annos Æthelredo Dorobernensi successit, hoc est anno DCCC LXXXIX, ut idem auctor tradit. Chronologia Saxonica id factum refert anno DCCC XC his verbis perquam honorificis: Hoc anno Plegmundus à Deo omnibusque sanctis electus fuit. Simeon mox laudatus Plegmundum, virum sapientiæ fructibus venerandum appellat, præditum bis binis columnis, justitiæ videlicet, prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis.

2. Plegmundi elogium contexit Gervasius Dorobernensis monachus in hunc modum. Plegmundus vir admodum religiosus, & facris litteris nobiliter instructus, qui in Cestria insula, quæ dicitur ab incolis *Plegmundestara*, per annos plures eremiticam duxerat vitam. Hic Romam profectus, à FORMOSO Papa sacratu est, palliumque suscepit & metropolitani plenitudinem potestatis. Reversusque in Angliam, ex mandato Formosi Papæ & assensu Regis Edvvardi, destitutas septem Episcoporum ecclesias per Angliam instituit, & in ecclesia Cantuariensi septem Episcopos una in die consecravit. Hic sanctus Plegmundus pro loco & tempore Concilia celebravit, sacravit Episcopos, & Regem Edvvardum apud Kingestun, ut fertur, coronavit. Plegmundus Archiepiscopus Romam profectus est, & beatum martyrem Blasium cum multa pecunia auri & argenti emit, & secum rediens Cantuariam detulit, & in ecclesia Christi collocavit. Qui cum in ecclesia Cantuariensi sedisset annis x x i v, obiit in senectute bona, & in ecclesia Christi sepultus est. Hactenus ex Gervasio, quæ paullo ampliùs explicanda.

3. Romam profectus Plegmundus privilegium à Formoso Papa obtinuit, quo Dorobernensi ecclesiæ metropolitana dignitas asseritur. Exstat decretum istud apud decem Anglicanos scriptores col. 1751, & apud Spelmannum in tomo I Conciliorum. Quod de Edvvardi inauguratione dubitanter refert Gervasius, asserit Radulfus de Diceto his verbis ad annum DCCCC. Edvvardus Rex Anglorum consecratus in Regem à Plegmundo Dorbernensi Archiepiscopo apud Kingestune. Anno verò DCCCC IV, auctore Willelmo Malmesburicensi, misit Papa Formosus (immo Iohannes IX. nam Formosus anno DCCC XCVI decessit) in Angliam epistolas, quibus dabat excommunicationem & maledictionem Regi Edvvardo & omnibus subjectis ejus: nempe quòd per septem annos plenos destituta fuerat Episcopis omnis regio Geviforum, id est Vvestsaxonum, quo audito congregavit Rex Edvvardus Synodum Senatorum gentis Anglorum, cui præsidebat, Pleimundus Archiepiscopus Cantuariensis, interpretans districtè

verba apostolicæ legationis. Tunc Rex & Episcopi elegere sibi suisque salubre consilium, & constituerunt singulos Episcopos singulis provinciis Geviforum; & quod olim duo habuerunt, in quinque diviserunt. Acto Concilio Archiepiscopus Romam cum honorificis muneribus abiit, Papam cum magna humilitate placavit, decretum Regis recitavit, quod Apostolico maximè placuit. Rediens in patriam, in urbe Cantuariæ septem Episcopos septem ecclesiis ordinavit, FRIDESTANUM ad ecclesiam Vvintoniensem, ADELSTANUM ad Cornubiensem, VVERSTANUM ad Schirebornensem, ATHELELMUM ad Vvellensem, EIDULFUM ad Cridiensem in Devonia. Sed & aliis provinciis constituit duos Episcopos, Australibus Saxonibus virum idoneum BERNEGUM, & Merciiis CENULFUM ad civitatem Dorcestriæ in pago Oxoniæ. Hoc etiam totum Papa firmavit, ut damnaretur in perpetuum qui hoc infirmaret decretum. *Hac ex Vvillielmo Malmesburiensi in lib. 2 de gestis Regum Anglorum. In posteriori hoc Romano itinere id contigit quod Etheloverdus de Plegmundo memorat in lib. 4 cap. 4. nempe eum Romam profectum pro populo, & eleemosynam pro Eadwardo Rege obtulisse, scilicet anno uno antequam barbari pactum violarent; nempe anno DCCCCXI, quo Dani in Northanimbria pacem violarunt, & in agros Merciorum effusi sunt, ut in Chronologia Saxonica legitur.*

CIR. ANN.
CM XXII.
NOV. IV.

4. Præter ea quasdam factorum minutias de Plegmundo huc referre juvat ex libro evidentiarum ecclesiæ Cantuariensis, ubi hac legimus. Anno dominicæ incarnationis DCCCXCV ego Plegomundus, gratia Dei Archiepiscopus, concedo ecclesiæ Christi terram quæ vocatur *Vvesingmersc* juxta flumen quod vocatur *Rumenea*, liberam ab omni servitio, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione. *Item in eodem libro: Anno dominicæ Incarnationis DCCCXCIX contigit convenisse in loco qui dicitur Celhith Eluredum Regem & Plegomundum Archiepiscopum, Etheredum quoque Ducem Merciorum, & colloquium habuisse de instauratione urbis Londoniæ. Accidit tunc temporis affuisse venerabilem Vverefridum Vvigoracensem Episcopum. Igitur inter multa alia colloquia, dati sunt à Rege Eluredo duo agri in loco qui dicitur Etheredshythe: unus Archiepiscopo Doroberniæ ad opus Monachorum, alter verò Vverefrido ad Vvigoracensem ecclesiam. His adde quod refert Etheloverdus in lib. 4 cap. 4, nempe Plegmundum turrim in urbe Vvintonia encæniasse, in honore genitricis Dei Mariæ.*

5. At nihil magis ad Plegmundi commendationem facit, quàm litteræ Fulconis Archiepiscopi Remensis ad Albradum seu Alfredum Regem, de quibus ita Frodoardus in libro 4 *Historiæ Remensis* capite 5. ALBRADO Regi transmarino amabiles litteras mittens, grates refert quia tam bonum virum & devotum, ecclesiasticisque regulis congruentem, destinaverit Episcopum in civitate Cantaburg nomine. Audierat enim quod perverissimam sectam, paganis erroribus exortam, & in illa gente tunc usque relictam, verbi mucrone fatageret amputare: quæ secta suggerere videbatur Episcopis & Presbyteris subintroductas habere mulieres: ad propinquas quoque generis sui quisque vellet accedere: insuper & sacratas Deo feminas incestare, & uxorem habens concubinam simul habere. quæ omnia quàm sanæ fidei sint adversa, documentis manifestat evidentissimis ex sanctorum Patrum prolatis auctoritatibus. *Et infra eundem Fulconem ad Pleonicum Archiepiscopum Transmarinum (is est Plegmundus noster) alias dedisse litteras auctor est idem Frodoardus.* PLEONICO Archiepiscopo Transmarino, congratulans bonis ejus studiis, quibus eum laborare compererat pro abscindendis & extirpandis incestuosis luxuriæ fomentis, supra in his litteris quæ Albrado Regi scripserat commemoratis, quæ in ea gente videbantur inolevisse: sacris eum instruens & armans auctoritatibus censuræ canonicæ, particeps nimirum piis ejus laboribus

CIR ANN.
CM. XXII.
NOV. IV.
Obitus,

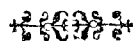
cupiens exsistere. Hæc sanè duo loca in Plegmundo zelum & studium rei Christianæ affatim commendant, uti superiora ejusdem sapientiam & auctoritatem.

6. Restat ut ejus obitum paucis exponamus, quem anno DCCCC XV contigisse Goduvinus affirmat post annos regiminis sex & viginti. Radulfus de Diceto suffragatur cum Chronologia Augustinensi. Attamen annos triginta tres Plegmundo tribuit Vvillhelmus Malmesburicensis, Gervasius Dorobernensis annos XXXIV. Si horum auctoritas preferatur, Plegmundi obitus in annum DCCCC XXII aut in sequentem differendus. Certè Chronologia Saxonica eum refert anno DCCCC XXIII.

Succes-
siones.

7. Plegmundo successit ATHELMUS, unus ex quinque illis Episcopis ab eo consecratis, qui Ethelstanum Regem unxit & coronavit anno DCCCC XXIV. Fuit is patruus Dunstani, futuri post Odonem Archiepiscopi Cantuariensis, ut in ejus actis dicitur infra, num. 9. Iste Athelmus non fuit monachus, inquit Iohannes Bromton, sed omnes alii Archiepiscopi Dorobernenses ante eum. Verumtamen Goduvinus asserit, hunc fuisse Abbatem Glastoniensem. Id patet ex Historia Glastoniensi, in qua hæc de eo leguntur. Athelmus monachus Glastoniæ factus est Episcopus Vvellenfis, deinde Archiepiscopus Cantuariensis. Hic nempe patruus fuit sancti Dunstani, qui & ipse Abbas fuit Glastoniensis. Et quidem Ordericus Vitalis in Historia lib. 12 pag. 873 testatur, ab Augustino omnes usque ad Radulfum Doroberniæ Archiepiscopum, præter Frigear-dum, & Odam, atque Stigandum, fuisse monachos. Quamquam & quod ait de Oda seu Odone, explicatione indiget, videlicet quòd Odo electus sit ante monachatum, quem tamen ante ordinationem suscepit, ut ex ejus actis inferius constabit.

8. Athelmo successit VVOLFELMUS tredecim annis in Vvellis, eidemque defuncto in Cantuaria, inquit Vvillhelmus Malmesburicensis. Gervasius addit, hunc à Iohanne Papa, nempe X, accepisse pallium, & ad regimen Schirabur-nensis ecclesiæ sanctum sacrasse Odonem, qui postea in sede Cantuariensi ipsè successus est, ac sedisse annis XIII. Decem tantum ei tribuit Goduvinus, qui nihil de eo memoratu dignum comperit, ejusque Cantuariensem Pontificatum ab anno DCCCC XXIV ad DCCCC XXXIV, quo successorem ejus Odonem locat, desinit. Verùm & plura de Vvolfelmo memoratu digna comperire licet, & plures anni Pontificatus in sede Cantuariensi eidem tribuendi, qui ab anno DCCCC XXV ad DCCCC XLII incundi videntur. Ejus consilio Ethelstanus Rex salubres condidit leges in magna synodo apud Grateleyam, quas leges refert Iohannes Bromton. In libro autem Evidentiarum pro ecclesia Cantuariensi varia leguntur ejus donationes. Prima facta est anno DCCCC XXIII. ubi legendum videtur anno DCCCC XXVI, ex jam dictis. Anno DCCCC XXVII Ethelstanus Rex quadam concedit ecclesiæ Cantuariensi pro reverentia & honore Archifacerdotis Vvolfelmi, qui & ipse Regis diplomati subscribit. Sequitur alia donatio facta anno DCCCC XL ab Eadulfo Duce, præfente Vvolfelmo Archiepiscopo. Denique anno DCCCC XLI Eadmundus Rex & Eadredus frater ejus, necnon Edovius filius ejusdem Eadmundi, quadam restituunt ecclesiæ Cantuariensi, quo anno Eadmundus levatus est in Regem. Regis litteris subscribit Vvolfelmus Dorobernensis Archiepiscopus. Ex quo intelligitur, non ante annum DCCCC XLII Odonem ipsi successisse, ut suo loco dicemus. Vvolfelmus recensetur inter Fratres conscriptos cænobii sancti Galli. Hæc observationes haud inutiles erunt ad acta subsequentiū Antistitum Cantuariensium, Odonis, Dunstani, & aliorum, quæ postea referemus.

DE VENERABILI ADELHARDO
MONACHO HIRSAUGIENSI
IN GERMANIA.

ANN. CH.
CM. XXIV.
DECEMB.
XXVI.

1. **U**NTER historica Trithemii opera precipuum mihi videtur Chronicon monasterii Hirsaugiensis, quod non ita procul à Spira civitate ERLA FRIDUS Comes anno DCCCXXX inchoatum, post annos septem absolvit. Istuc quindecim Monachos, ex Fuldensi asceterio arcessitos, induxit sub LIUTBERTO Venerabili Abbate, cui successerunt Gerungus, Reginbodo, Haderadus, & Rudolfus, sub cujus regimine ADELHARDUS monachus floruit, uti ex Trithemio discimus.

2. Quippe anno Rudolphi Abbatis sexto, qui fuit Dominicæ Nativitatis DCCCCXXIV, mortuus est Adelhardus, qui sub HADERADO Abbate quondam in scripturis divinis & sæcularibus ad plenum instructus, nescio qua occasione tantam capitis incidit molestiam, ut post biennium cæcus fieret. Amisso autem lumine visus, dolor etiam capitis cessavit, & factus est homo præter cæcitatem sanissimus. Inde cum jam cæcus factus præsentis vitæ dulcedinem magna ex parte amisisset, fecit ex necessitate virtutem, seque totum divinis exercitiis mancipavit, & omni qua potuit virtute fidelem se Dei cultorem exhibere studuit. Nemo illum deinceps mundanis umquam vidit negotiis intentum, non moribus levem, non verbis otiosum. Semper aut orationi, aut meditationi, crebrius tamen contemplationi erat intentus. Tantæ verò compunctionis & devotionis existisse perhibetur, ut quotiescumque de passione Domini nostri Jesu-Christi aliquid coram eo diceretur aut legeretur, mox resolutus in lacrymas, cum rugitu clamaverit ita, quod etiam alios, qui fuissent præsentis, ad fletum provocaverit. Ejus autem tam pura & Deo grata conversatio fuit, ut spiritum consequi meruerit prophetiæ. Multa enim sæpe futura prædixit, quæ rei eventus vera probavit. Nam & triennio antequam moreretur, diem & horam obitus sui futuri quibusdam ex Fratribus aperuit. Desolationem quoque hujus monasterii, quæ post annos ferme LXXX subsecuta est, tam clarè prædixit, ac si eam præsentem ante oculos positam cerneret. In ejus transitu, sicut MEGINFRIDUS monachus scribit, auditæ sunt in aëre Angelorum dulcissimè cantantium voces: noctu super sepulcrum ejus lampades visæ, & quædam alia indicia sanctitatis. Moritur autem anno præscripto, VII Kalendarum Januarii, anno ex quo visum amiserat XXI, ætatis verò suæ LXXVII, indictione I. Hactenus ex Trithemio, qui identidem Meginfridum auctorem laudat. Fuit autem is monachus Fuldensis, idemque Chronographus, quem anno M X floruisse Trithemius in Chronico Hirsaugiensi testatur, aitque scripsisse monasterii sui Fuldensis historiam, in qua eorum quoque canobiorum meminit, quibus vel Monachos ex Fuldensi missos novit, vel Abbates: ex cujus viri laboribus, inquit Trithemius, multa me fateor in hoc opere nostro de Hirsaugiensi historia necessario commiscuisse.

Adelhardi
vitæ com-
pendium.

3. Inter Abbates Hirsaugienses Trithemius præcipuè laudat REGINBODONEM, qui tertio loco sedet. Is senio gravatus, cum sentiret se per occupationes rei familiaris ab internæ contemplationis dulcedine retrahi, & gauderet se ad statum pristinae quietis posse reverti, Abbatiam suam sponte resignavit XII

Reginbodo
Abbas pius

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

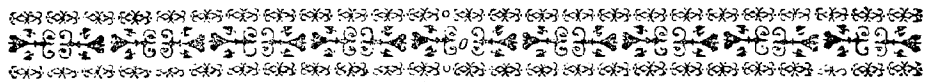
F

ANN. CH.
CM. XXIV.
DECEMB.
XXVI.

Kal. Decembris, anno promotionis suæ nondum sexto completo, *Christi anno DCCCXC.* Qui ad privatæ conversationis statum reversus, tam sanctè & religiosè vixit, ut omnibus non solum in exemplum cederet, verum etiam cuncti Fratres tantam in se penitendi constantiam & vitæ austeritatem non agnoscentes, de senis fervore multum admirarentur. Rigorem siquidem monasticæ conversationis usque ad mortem, quam semel assumerat, non reliquit. Interrogatus aliquando à Fratribus, quare se tantum affligeret; qui tamen nullum enorme peccatum in religione commisisset, respondit: Et si gratiâ Dei me protegente, ex eo die quo monachus factus sum, nullum enorme peccatum (sicut dicitis) commisisse me non memini, multa tamen intereâ boni operis exercitia negligenter omisi, & ex eo maximè tempore, quo Abbas esse cœpi, majoribus me negligentis involvi. Afferre enim plures negligentias, quàm virtutes, nostris diebus prælatura consuevit. Et ipse quidem venerabilis senex Reginbodo in sancta conversatione sua firmus & constans perseveravit usque ad mortem. *Quantum sub primis duobus sæculis apud Hirsaugiam viguerint studia litterarum, docet idem Trithemius, enumerans singulos scholarum præfectos, qui unus post alium successerunt.*

Hirsaugiæ
reformatio.

4. Anno Domini M LIX, Hirsaugiense monasterium, propè solo equatum, instaurat Vvilletrudis Comitissa, accitis ex monasterio Einsidlenfi seu ad Eremitas Monachis sub Friderico Abbate undecimo, reformationis primo: cui successus venerabilis Guillelmus, pristina religionis decorem eo in loco restituit, ut suo tempore, Deo dante, ostendemus.

ANN. CH.
CM. XXV.
MAII II.

VITA S. VVIBORADÆ VIRGINIS ET MARTYRIS, RECLUSÆ APUD S. GALLUM.

Auctore HARTMANNO monacho S. Galli, ejus æquali.

Ex Maii Bollandiani tomo I.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ scriptores.

I. UCTORES qui de sancta VVIBORADÆ gestis scripserunt, tres fuerunt præcipui, EKKEHARDUS, HARTMANNUS, & HEPIDANNUS, omnes apud sanctum Gallum cœnobite. MULTOS alios suppressis nominibus designat Hepidannus in Prologo suo. Ekkehardus ab Udalrico Augustano Episcopo (cujus *Acta inferius*) ad scribendum impulsus, prout ipse pridem ex voto se obligaverat, multa eorum quæ à diversis personis audivit, scribere inchoavit, ut in fine vitæ per Hartmannum scripta legitur: sed morte preventus, inchoatum opus non absolvit, ex prologo Hepidanni. Is mihi videtur Ekkehardus; qui Decani officio sub Cralone Abbate functus est, mortuus anno DCCC LXXVIII, teste Hepidanno in *Annalibus*, idemque Rachildæ reclusæ consobrinas, de qua infra num. 2. Eggehardus post doctrinas, id est post expletum docendi officium, Decanus appellatur ab Ekkehardo Juniori in cap. 9. eodemque modo scribitur ejus nomen ab Hartmanno, infra num. 40. Ekkehardus ab Hepidanno. Quis fuerit Hartmannus, non produnt sancti Galli monumenta. Nam eo antiquior est Hartmannus, Notkeri Balbuli coetaneus, quem Ekkehardus Junior laudat in cap. 3. in.º etiam Hartmannus Abbas longè ante Cralonem, sub quo Ekkehardus primus vitæ scriptor apud sanctum Gallum degebat. Hepidannus verò tertius auctor, *Annalibus suis aliunde notus, tempus suscepti operis satis designat in prologo ad Uodalricum Abbatem.*

quem anno M LXXII Norriperto successisse dicit. Ekkehardi de sancta Vviborada lucubratio excidit: Hartmannum primus in lucem protulit pia memoria Godefridus Henschenius in *Maii* tomo 1, atque doctis (ut solet) notis illustravit: idemque Hartmanno subiecit etiam Hepidanni libros duos, alterum de vita, alterum de miraculis, quos Goldastus & Gonon antea ediderant. Unum hic exhibemus Hartmannum, fragmenta ex Hepidanno, ex aliis, si quid aliàs scitu dignum occurverit, mutauit. Ekkehardus Iunior, qui librum de casibus monasterii sui condidit sub Norriperto Abbate Vodalrici decessore, quaedam in *Actis Vviboradæ* supplet à vita eius scriptore omissa. Nam relata Burchardi Suceorum Ducis in sancti-Gallenſes rapacitate & Ungrorum irruptione, ita subdit cap. 5. Hæc in Vita Vviboradæ per scriptorem ejus minus dicta, à fratribus qui hæc noverant docti perstringimus. Hartmannum sine dubio intelligit, quem Conradus Presbyter in continuatione *Historiæ sancti Galli* cap. 3 laudat, Rapperto ac Tutiloni subjungens Hartmannum, qui vitam Vviboradæ luculento satis sermone descripsit. Hæc Conradus, de Fabaria cognominatus, scribebat sæculo XIII, desinens in Conrado Abbate, qui anno MCCXXVI electus est. Non itaque mirum, si nominis equivocatione falsus est in Hartmanno sancta Vviborada præcone, quem Rapperti, Tutilonis, & Notkeri Balbuli collegam (tamen si junior fuit) esse existimavit.

ANN. CH.
C M. XXV.
MAII II.

2. Celebre quondam apud nostros fuit Reclusorum institutum, quos inter Hospitiis Nicia illustris existit, ante eum Philumenus, cui Nilus senior lib. 2 epistolam 96 inscripsit. Reclusionis modum in *Regula sua* exponit Grimlaicus Presbyter (ut puto) Remensis in cap. 15. Neque verò solum viri ad cœnobium virorum, sed etiam mulieres includebantur: qualis fuit sæculo XV apud Corbeiam beata Coleta, antequam vitæ religioſæ nomen daret. Una ex primis Reclusis fuit Vviborada, quæ anno DCCCCXVI reclusa est, anno DCCCCXXV ab Hungaris cæsa, ex *Annalibus Hepidanni*, ubi Vviberat appellatur. Hæc sociam habuit RACHILDEM, cujus mentio in sequentibus actis, quæ anno DCCCCXX reclusa, anno vero DCCCCXLVI mortua dicitur in *isdem Annalibus*. Ibidem ad annum DCCCCLII, KERHILT VI Kal. Junii in die Ascensionis Domini sacro velamine inluta est, & in natali sanctæ Mariæ inclusa. Fuit hæc neptis Notkeri Balbuli, afferente Ekkehardo Juniori cap. 9. ubi apud sanctum Magnum, id est ad ecclesiam sancti Magni, inclusa memoratur, nempe in Ivano colle: ubi & Vviborada versata est, postquam annis quatuor resedisset ad sanctum Georgium. Kerhildem secuta est PERTHERATA, quæ anno DCCCCLXI reclusa. anno DCCCCLXXVI carcere corporis ac cella soluta ad superos migravit, ex Hepidanno. Periberata successit HARTCHERUS, quod Hepidannus his versibus significat ad eum annum.

Vviborada
reclusa.

Sociæ &
succelloræ.

Pertherat in clauſtro defuncta petit loca celo:

Hartker mox antrum postquam se damnat in ipsum;

Et ad annum M XVII.

Hartker in melius mutatur, ut opto, reclusus,

Dexter in octava fit bone Christe tua.

Hunc longè antiù præcesserat in reclusionis HARTMUTUS ex Abbate inclusus, ut legitur apud Monachum sancti Galli de gestis Caroli M. lib. 2 cap. 15. Redeo ad Rachildam. Vviborada primam imitatricem, quam Ekkehardus Iunior laudat his verbis cap. 10. Rachilda, passim in mamillis & corpore ulcerosa, quotidie mori visa, & ipsa fere martyr: cui lenius erat cum magistra Vviborada semel cerebrum obtulisse, quàm viginti & uno post illam annis restâ saniam cum sancto Job inclusam rasisse. Cùm tamen interea jejunare & orare (vigilare enim dolores dabant) & elemosynas dare non tæleret, ut de illa Ekkehard Senior consobrinius ejus cecinit.

Rachildæ
patientia.

Hanc Satan, hanc læsit, cùm Job saniam sibi rasit:

Jejunans fleuit, tormenta dolens vigilavit.

Neque enim vitam vel passionem votivæ martyris lucidiùs succingere potuit. Ad cuius sepulcrum in repentinis angustiarum motibus (experto credite) multum valet orasse. De ejus translatione infra ex Hepidanno. Hanc Menardus cum Vviborada jungit ad diem 2 Maii.

3. Ceterum ejusmodi reclusæ sub regimine & disciplina Sancti Gallensis Abbatis vivebant. Unde illa in sequentis Vita num. 26 ad Abbatem sancti Galli: Cur mihi, quia tua in me potestas est, tantillum spatium exacti laboris perdere præcipis? Nimirum præcipiebat isto, ut Vviborada reclusorio egressa, ob vitandam Hungarorum rabiem (quod aliàs nequam ei licuisset) in tutiorem locum se reciperet. Sed clarius Hepidannus in tertia Vita Vviboradæ s. bjectionem notat his verbis num. 20. Consuetudo fuit huic beatæ Virgini ter in anno balneo uti, non tamen sine licentia Abbatis sui. Ad hæc legebat *Regulam sancti Benedicti*, ex Hartmanno infra num. 3. Non itaque immerito Vviborada cum sequacibus suis Ordini nostro vindicatur. Præter socias jam dictas, ei aliquamdiu adhaesit Vvoldigarda, Henrici Aucupis ex filia neptis. Vodalrici Comitiss postea uxor, mater Burchardi Abbatis

Reclusæ
sub regimi-
ne Abbatis.

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

F ij

ANN. CH.
C M. XXV.
M A T T H.
Vviboradæ
canonizatio
& cultus.

sancti Galli, cognomento Ingeniti, de qua fusè Ekkehardus Iunior in cap. 10.

4. *Non integro post Vviboradæ necem sæculo, de ejus canonizatione actum est. De Vviboradæ, inquit Ekkehardus Iunior cap. 5, quia liber per se ejus est amplius, non loquemur, præter quod in sanctam eam levari jam bis nostris temporibus per duos Papas decretum est, sub Norberto tandem implerum. Scilicet per Clementem secundum, restante Burchardo monacho in lib. de casibus monasterii sui cap. 6, ubi de Norberto Abbate. Obtinuit amminiculante HENRICO Imperatore & conjuge ejus AGNETE, hoc apud dominum Apostolicum Clementem secundum, recitatâ Vitâ beatæ Vviboradæ ejusque miraculis, de tam diu neglecta re ab ipso Papa redargutus: quatenus ipsam præsentem THEODERICO Constantiensi Episcopo canonizaret, & pro sancta haberi præciperet, & anniversarium ipsius diei sollempnizandum institueret. Id factum anno M XLVI, quo Henricus, cognomento Niger, venit ad monasterium sancti Galli, ut in Hebidanni Annalibus legitur: inde verò Romam profectus cum Agnete uxore coronatus est Imperator à Clemente secundo, ex Episcopo Bambergenſi in Pontificem creato, teste Hermanno Contracto. Viguit deinceps apud Sancti-Gallenses beatæ Vviboradæ cultus, qui modo sub ritu duplici secunde classis observatur. Hymnum de sancta Vviboradæ incerto auctore Henricus Canisius refert tomo 5 pag. 789. Verum longè ante sollempnem hanc sanctæ Vviboradæ canonizationem institutus erat ejus cultus privata Sancti-Gallensium auctoritate. Quippe statim post ejus obitum Abbas Engilbertus vocavit ad se HITTONEM monachum, fratrem ipsius venerandæ martyris: & aliis Patribus plurimis de congregatione præsentibus, rationem cum illo de ipsius virtutibus habuit, qui cum plurima, quæ vel nota omnibus, vel adhuc ignota fuerant, veritatis assertionem in medium afferret; omni debitatione submota, Abbas certissimus, quanti meriti, quantique honoris glorificatione ante Deum digna haberetur, quæ tantis signis & virtutibus inter homines claresceret, cum consilio Fratrum eidem monacho & Presbytero mandat, ut superventuræ noctis vigilias cum psalmodia & dulci hymnorum modulatione, sicut antiquorum Patrum oratione de Virginibus conscriptum habemus, cum Dei licentia & auctoritate ad tumulum ejus devotissime adimpleret: deinde etiam supervenientem diem synaxi & Missarum celebratione sollempnem duceret. Ita Hartmannus infra num. 36. De privatis ejusmodi canonizandi modis, aliisque sollempnioribus actum est in Prefatione hujusce tomi.*

Vviboradæ
patria &
natales.

Nominis
etymon.

Educatio
pia &
exemplum.

Tob. 3. 17.

I. **B**EATISSIMA igitur Dei virgo VVIBORADA ex Alemannorum, qui & Suevi, stirpe oriunda, parentibus bene natis vitæque laudabilis, nobilitate pollutibus, Christianæ quoque militiæ exercitio inter primas Dominici agminis alas vexilla salutis strenuè subsequenteribus, veluti bona arbor, bonæ radicis ex germine pullulavit. Quæ etiam per divinæ scientiæ providentiam omnia in mensura, pondere, numero ineffabiliter disponentem, quasi quodam præfagio, dignum sortita est nomen. Nam VVIBORAT teutonice linguâ prolarum, si latini sermonis translatione mutetur, consilium mulierum^a sonat. Et re vera huic aptè tale congruit nomen, quæ sibi primitus consulens, utrasque sorores rectè agendi magistras, ambas in quantum Christi amatrices, Martham scilicet & Mariam imitans, per activæ quidem sudorem conversationis ad fastigium speculativæ contemplationis ascendens, cunctis iter rectum quærentibus, non solum mulieribus, sed & viris, mundum spernendi, Domino serviendi & inconvulsè ac indefessè adhærendi, consilium prærogavit pariter & exemplum. Hæc ergo ab ipsis cunabulis factori suo omnipotenti Deo devota, immo ab ipso qui eam, etiam antequam formaretur, in utero noverat, misericorditer assumpta; universas lascivientis petulantia illecebras, cunctas infantilis ætaturæ levitates modesta gravitate restrinxit, ac severa quadam maturitate edomuit. Inepta etiam parvulorum ludicra devitans, nugaces jocularum scurrilitates despiciens, aniles veteranorum fabulas detestans, ad incesta quæque carmina pudicas aures obturavit: ac si cum Sara, idest Raguelis filia, Tobia sancti conjuge, futura Domino fiducialiter dicere & ipsa proposuerit: *Numquam cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in levitate ambulant.* Nec mirum, si Spiritus-sanctus in tempore veritatis & gratiæ famulam suam, quam sibimet ipsi providerat sponfam,

^a Germanis quippe *Vveib* mulier, & *rath* consilium significat.

in primævo adhuc vernantem flore, tantæ integritatis diligentiam præmunivit, qui in umbra legis tantopere custodivit puellulam, justî viri thalamo copulandam.

ANN. Cæ.
C. M. XXV.
M A R T I I X.

2. Sed operæ pretium prælibare, quia venerabili huic virgini quam dicturi sumus, soror erat summæ simplicitatis & innocentia, in annis tenerrimis animos actusque gerens seniles, cunctos lubricæ temeritatis excessus evitans. Quam cum die quadam coævulæ secum ad ludendum adhortarentur exire, bene illa anima, alacriter ad æthera suspiciens, & iterum iterumque ingemiscens, auresque attonitas acutius subrigens; internam mentis jucunditatem tandem inter suspicia providit, dicens: Quid mihi & inanibus hujus sæculi vanitatibus? Audio in cælis signa sonitusque campanarum; ac dulcisonam angelicæ modulationis harmoniam: illuc ire desidero, his interesse delector. Nec plura effata, lacrymis gremium replevit obortis. Post paucos verò dies carne soluta est, in cælum nimirum profecta; quo paullo ante tam suaviter est invitata. Placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properavit educere illam de medio iniquitatum.

Soror ejus
pia obit.

3. Sed ut ad coepta regrediar, beata Vviborada, sicut ab illicitis se quibusque subtraxit, & in bonis moribus se studiosa sagacitate exercuit. Nam velut ab ipsius Domini ore perceperit, *Primum quarite regnum Dei & justitiam ejus*, legeritque scriptum^a; nihil divino operi præponendum; quotidie ad ecclesiam, quæ à domo paterna mille & eo amplius distabat passibus, via montuosa & difficili sæpius nudipes ire certabat: adeo ut parentes suos, sacrae religionis (ut diximus) amatores, sed tamen in labore mundialium more occupatos, plerumque, quamvis infans, de negligentia divinarum rerum admonuerit, & ad ecclesiam frequentius occurrere studii sui favore compulerit. Panem verò otiosa non comedit, sed operibus manuum suarum impigrè continueque institerat; ac si summa scripturarum conventa & comminationem pertimesceret, & diligeret sponsonem: comminationem quidem qua dicitur, *Qui non laborat non manducet*: Sponsonem autem, quæ sic exhortatur, *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit*. Frequentiam verò non solum externorum, verum etiam notorum, cognatorum, domesticorum, fratrum, sororumque, prout licuit, fugere studuit; sola commorari, sola operari, secreta semper amare: quatenus & superflua facilius potuisset alloquia declinare, & sanctis meditationibus aciem mentis liberius infigere.

Vviboradâ
nudipes adit
ecclesiam.
Matth. 7. 7

4
Labori &
silentio
studet.
2 Thess. 3. 10
Psal. 127. 2

4. Quadam itaque celebri festivitate, cum ad ecclesiam processura, coacta à parentibus cultioribus se indueret vestimentis, crinalibus verticem redimiret ornaculis, laxos sinus pretiosioris amictûs aureolis præfigeret fibulis, posita in equo unâ cum genitrice & sociis ire perrexit: cum ecce via media caput dolere pariter cœpit: confestimque per spiritum divina se sentiens visitatione communitam, ab equo defiliit, nudaque tellure residens, reductis inter amphibalum^b manibus, aurum primo pectoris solvit, deinde subtus theristrum^c vittatoriam verticis compositionem detrahens & revellens, sinu interiore recondit. Cui è vestigio mater, quid causæ sit quod ibi substitit, & quare remoretur, inquirit. quam dissimulatè pro tempore uti procederet adhortatur, se quoque continuè subsequi profitetur. Cumque eam comites ut equum reascenderet perurgerent, penitus non consensit, sed pedestri itinere ad ecclesiam usque pervenit. Hæc dies ultima aliquid in ea compositoria superfluitatis seu superflua compositionis adf-

Capite do-
let in iti-
nere.

5
6
Capitis
ornatus
abiicit.

^a Nempe in Regula S. Benedicti, in qua hæc verba leguntur cap. 43.
^b Superhumeralè à Græco ἀμφιβάλω, circum-

ponere, quod totum corpus ambiat.

^c Vestis æstiva à voce item Græca θερμή, quod est æstatem transfigere.

ANN. CH.
D. M. XXV.
M A I I I I.
Equo nul-
quam inli-
det.

pexit. Post hanc diem nullus eam jumento vel alicujus vehiculi adminiculo quoad viveret impositam vidit; excepto cum, sicuti dicturi sumus, Romam orationis gratia peteret, si ei necessitas transmeandi alicujus fluminis aut torrentis forte evenerit.

Hittonem
fratrem
juvar ad S.
Gallum.

Libris te-
gendis lin-
teamina
donat.

Ab eo Psal-
mos doce-
tur.

5. Hoc modo illa in tenerrimis & vix habilibus magno intellectui annis mundi voluptatibus renuntians, & matrimonii contractionem mirifice contemnens, preces quaslibet adventantes solius sponſi Christi amore despicens, fratri suo HITTONI clerico, apud cœnobium sancti Galli Confessoris Christi tunc temporis in scholis agenti, servire disposuit: cui diebus certis vestimenta & pleraque alia necessaria per fideles internuntios destinavit. In quo etiam monasterio reverendissimis quibusdam patribus, ad obvolvenda sanctorum librorum volumina, propriis manibus decora solebat contexere linteamina. Memorato itaque fratre ejus ad Presbyteratus ordinem promotus, sinceræ & laudandæ caritatis glutino cohærens, eo distante psalmos, quibus juvenula nullam operam dedit, partim ac sparsim ediscere cœpit. Cumque ille tum divinis operibus, tum incidentibus aliis causis præpeditus, ab insinuanda ei lectione pigritaret, pro accipiendo psalmo quinquagesimo soror ei sedulo assidebat, nec tamen ut ad hoc vacare vellet obtinere prævaluit: cum ecce nocte quadam Sacerdoti in somnis persona adstitit specie fulgida, auctoritate metuenda, gravi eum admonitione corripuens, ac terribili comminatione interdicens, ne quid proxima die gustare præsumat, priusquam virgo psalmum diu multumque flagitatum ediscat. Quid plura? de nocte surgens, sororem accersit, visum aperit, seque paratum ad demonstrationem sapius postulati psalmi affirmat. His illa auditis, alacriter ad meditandum accingitur: & non solum ex prioris desiderii, sed etiam studio fratris jejunio absolvendi, propinata Scripturæ pocula sitibundo pectore hauriens, psalmum cum omni celeritate exceperit, ac memoriæ fundamento firmavit. Quinquaginta ergo psalmis sparsim, ut dictum est, à memorato germano suo perceptis, reliquos solo sancti Spiritus magisterio imbuente apprehendit, & continuato recitandi usu reciproca ruminacione eos conficiens, quasi naturale organum ori cordique suo compaginando connexuit.

Fidem mi-
sam canenti
accinit.

6. Deinde relaturus sum rem huic non dissimilem & magis admirandam. Vespere Sabbati quæ luceſcit in Dominica incipientis Quadragesimæ, cum idem Sacerdos, inter alia domesticæ confabulationis dicta, se pro labore diei sequentis sollicitum esse conquereretur, maximeque pro cantu qui dicitur Tractus, & eodem die admodum protrahitur, eo quod non haberet scholasticum vel quemlibet concinendi peritum adiutorem; virgo eum sancta modestâ increpacione compescuit, Deumque ministris suis in omni opportunitate certissimum adiutorem commonuit assistere. Quid multa? superveniente die crastina, competente Missarum tempore, Presbyter ad altare procedit, sacræ actionis officium sollempne imponit. Cum quo sine mora Vviborada decantare cœpit tam efficaciter & auctoriter, ut non in ordine versuum, vel in proprietate dictionum, aut in ipsa musici tenoris euphonia Sacerdote inferior videretur: sed ei cum sustentationis solatio & gaudium ingereret, & stuporem admirationis incuteret. Tua sunt hæc, Christe, miracula, cui mortua vivunt, insensibilia sapiunt, cæca contemplantur, surda audiunt, muta disertæ sunt: qui abscondisti secretum sapientiæ tuæ thesaurum à sapientibus hujus sæculi & prudentibus, & revelasti ea parvulis.

Parentes
colit.

7. De cetero parentes dum adhuc ambo viverent, nemo reverentiùs coluit, nemo sanctiùs honoravit, nemo erga suos divinæ præcepta legis devotiùs adimplevit. Post patris verò obitum, matrem jam senio gravem, laboribus fatigatam, orbitatis luctu anxiam, frequenti languore confectam,

quanta caritatis benignitate coluerit, quàm reverenti modestia honoraverit, quàm indefessa diligentia usque ad finem vitæ ejus procuraverit, facile dici non potest: sed quid in describenda ejus erga parentes humanitate, quod cunctis pæne naturæ jura servantibus commune videtur esse, diutius immoremur? cum indigentibus quibusque, tam notis quàm incognitis, tam indigenis quàm extraneis, tanta consueverit dignitate ministrare, ut etiam talia libenter credentium possit excedere fidem: aded ut ægros quosque ac debiles, quasi Dominum suscipiens, exultaret: quos ei germanus suus prædictus, nunc humeris suis, nunc jumento impositos, prout se quisque ei iter agenti ingereret, deferre consueverat: quos à nulla familiæ suæ persona tractari perpeffa est, sed ipsa per se eis & alimenta præbuit, & fomenta exhibuit, balnea ministravit, lectisternia disposuit, ipsa eos & reclinavit, & competentem tempore elevavit.

ANN. CH.
C. M. XXV.
MAY II.

Pauperes & ægros solat.

8. Cœpit inter hæc fratrem quotidianis monitis perurgere, ut quia scirent beato Petro Apostolorum principi commissam esse curam gregis dominici, claves regni cælestis cum potestate ligandi solvendi que contraditas, ejus aliorumque sanctorum limina^a Romæ, quibus incomparabiliter urbs eadem illustratur, pariter debeant visitare. qui cum sanis ejus adhortationibus accommodaret assensum, iter aggressi sunt. In qua perfectione quantum gemituum lacrymarumque profuderit, quali devotione loca Martyrum circumierit, tumbasque eorum quanto affectu amplexa fuerit, solus & instigator & remunerator omnium bonorum noverat Deus. Quanta verò in eundo & redeundo largitatis munera piè prodiga disperserit, quidve pauperibus dederit, justitiæ ejus in sæculum sæculi commemorandum derelinquo.

Romam cum fratre pergit.

9. Post hæc autem cum regrederentur ad patriam (ut virtus stare loco nescit, sed semper ad meliora proficere gestit) virgo Dei ascensiones in corde suo disponens, per gradus scælæ, qua ibunt sancti de virtute in virtutem, ut videant Deum deorum in Sion; cum animum jam actualis exercitii decoctum sudore, in radium contemplativæ jucunditatis transferret, pro fratris salute, cui eatenus sedula virtute ministraverat, anxia, sagaci eum affabilitate adorta est; persuadens ut periculosum fluctuantis sæculi naufragium devitans, ad quietem vitæ monasticæ se conferat, ubi divinis operibus liberior ac tutius insistere valeat. Sibi quoque confitetur esse cordi artioris propositi studium, quomodo vel ubi Deus annuerit, quantocius aggredi. Nec difficile obtinuit, quod cum pietatis sinceritate suggessit. Obsequitur salubri consilio sororis religiosa simplicitas fratris, omnique dilatione seposita, ad cœnobium S. Galli^b Confessoris Christi confugiens, regulari jugo legis cervicem corporis inclinavit & cordis; in quo etiam quàm pudicè, quàm modestè, quàm patienter sancteque vixerit, multi nostrorum qui adhuc superesse videntur, meminerunt.

Redux in patriam.

Fratrem ad monasticum inducit.

10. Denique beata virgo, post conversionem fratris, sex annorum spatio remorata est in sæculo corpore, sed non voluntate, ostensione, non intentione. Nempe videns mundum cum omni sua dulcedine omnique temporali pompa caducum & instabilem, ipsaque instabilitate defectionem sui jam jamque minitare, pro nihilo pendens omnia blandientis oblectamenta respuit, contemnit, atque calcavit. Et cum actualem ex imo largitatis affectu

Ipsa in saeculo interim manens.

^a Omissio hoc itinere Hepidannus multa inferit de calumnia ejusdem famulæ, & de Vviboradæ secessu Constantiam: quæ in fragmentis ex eo post hanc Viram referemus.

^b Hito Vviboradæ frater alius mihi videretur ab Hittone seniore, ecclesiæ sancti Magni custode, de quo infra num. 28, nisi Hepidannus unum & eundem diceret num. 8, ubi de Hittone Vviboradæ

germano. Itaque, inquit, in monasterio sancti Galli ad suave jugum regularis vitæ se humilians, cum universis ejus conversatio placuisset, Fratribus id in commune consilianibus, ecclesiæ beati Magni à Patre monasterii præficiunt. quæ etiam usque post sororis martyrium probabiliter gubernata, divina vocatione migravit in regionem vivorum, Confer num. 23, 31, 33; & 38.

ANN. CH.
C. M. XXV.
M A R T I I I.A carne &
vino absti-
net.Pernoctat
in ecclesia.Cilicio hu-
mi strato
decumbit.Crucis
figno dæ-
mones fugatAbrepti-
tium sanat.

vitam prætenderet, interioris tamen hominis perspicacibus oculis, facie ad faciem, Domini semper jucundatur contemplatione. Nam quis recitando poterit explicare, quanta continentia corpus fragile à mundi illecebris refrenando compesceret, & ob servitium Christi carnem spiritui subjacere coëgisset? Multa etenim tempora transierunt, ex quo se ab usu carniū viniq̄ue abstinuit; cū nec vicinorū, nec aliquis ex ipsius familia aliter suspicaretur, quā quod quotidie variis deliciarum uteretur opulentiis, exceptis duabus quæ ei familiares erant: quarum una **KEBENI**, altera **BERTHERADA** vocabatur: quæ pia sodalitate germanæ, multa tempora in sanctæ virginis ministerio pariter perduravere. Nam cū plerumque lautiora & delicatiora ciborum alimenta ei præpararentur; istæ, ut præmonitæ erant, aut olera, aut legumina ei in cibos attulerunt: cumque pariter mensæ superposita fuissent, sæpe ori admotam & quasi dentibus inferendam, tamen rejecit carnem, ut per carnis abstinentiam, carnem corporis edomando, spiritum redderet fortiorem. Vilioribus denique contenta alimentis quæ sibi præparabantur, cetera in cibos pauperum & peregrinorum supervenientium, quorum illi maxima (ut diximus) cura fuit, seu etiam adstantis familiæ erogata sunt. Orationis ergo jugi tutamine se adversus inimici infestantis insidias die noctūque munivit. Solebat enim noctibus de domo furtim excedere, seque incomitatam ad ecclesiam conferre, ibique precum jugi instantia pernoctare. Nempe cū solis occubitu somni quies à cunctis peteretur, ipsa lectuli, qui semper sumtuosæ suppellectilis ornatu paratus assistebat, sprevit accubitum; januisque clausis eadem quæ supra memoratæ sunt germanæ super nudam humum cilicium sternebant, proque capitali saxum aliquod capiti subdiderunt: sicque paullulum gustato somno, cum gratissimus aliorum corpora somnus gravasset, in clanculo surgens ecclesiam petivit.

11. Talibus ergo virtutum incrementis invidens diabolus, ad ecclesiam properantem, illicque manentem, seu pedem intro ferentem creberrimis luctationibus impugnationum lacessivit, varias terrorum figuras nefanda arte subdoloque commento in semet transfiguratas ei objiciens. quæ omnia machinamenta diaboli, illa inexpugnabili scuto non fictæ fidei protecta, gladioque spiritus armata, signaculo crucis imperterrita bellatrix dejecit. Et ut ea quæ generaliter complexa sunt singillatim auctoritate veritatis aliqua ex parte proferam; quadam nocte dum solito more ad ecclesiam properaret, audivit in ipso limine basilicæ terribilem grunnientis suis fremitum, ac si ingressum intrare cupienti negantis. Quod ut ipsa vidit, per Spiritum sentiens diabolico commento paratum, quo quidem hoc perterrita terrore desisteret ab incepto bonæ operationis; convertit se ad illud quo monstrum furere cognovit ostium, atque aliquantisper substitit: dein cum signum crucis dextera prætulisset, hostis nusquam comparuit.

12. Quidam etiam à multis spiritibus nequam pervasus ei oblatus est. Ipsa autem vexillo crucis armata, propius cum tot hostibus conflictura accessit: pedemque suum dexterum dorso furentis superposuit, Jesum suppliciter exorans, ut hominem ad honorem suæ imaginis plasmatum, dæmonum non sineret sævæ subjacere tyrannidi. Spiritus autem maligni, cognoscentes sibi precibus beatæ virginis denegari facultatem ibi subsistendi, horribili voce cunctorum aures impleverunt: Pessima, inquit, ista VViborada dorso nostra cum brachiis conculcando contrivit, quapropter differre non possumus effugii discessum. His dictis confestim discesserunt.

13. Interea, ne lucerna in angulo domus abdita, modioque supposita, clari luminis radios occuleret; sed ut in medium prolata candelabro superponeretur, quatenus cunctis in domo Dei commorantibus jucundissimè rutilans jubar præbereti; pervenit ad aures venerandi Constantiensis Episcopi SALOMONIS
fama

^a fama virtutum beatæ virginis. Nec multum post ad monasterium S. Galli idem Episcopus iter suum dirigens, misit ad eam, interrogans si secum proficisci vellet. magnoque statim gaudio repleta, cum suis illis quas prædiximus domesticis, festinanter ad navem properat, & prospero cursu ad litus optatum perveniunt. Deinde in cella quadam in montibus sita, juxta ecclesiam sancti Georgii, parva constructa mansiuncula, pæne annis quatuor conversata est, tanta abstinentia cibi potusque se constringens, ut vix narranti quisquam credere valeat. Jugiter namque noctibus atque diebus in ecclesia permanens, precibus atque vigiliis divinam pietatem supplicando infatigabiliter persistebat; ita ut numquam mansiunculam illam, nisi rarò causâ necessitatis intraret, sive ut somni aliquid caperet, sive ut jejunum corpus interdum post tres dies recrearet: omneque hoc tempus in ecclesia perdurans, Domino confortante pergit. His exercitiis Deo ferviens, & de die in diem duplicato jejunio tenerum corpus afficiens, solo spiritu membrum deficiens vixit.

ANN. CH.
c M x xv
M A T T H
Cum Salomone Episcopo venit ad S. Gallum.
Quadriennio cellæ prope S. Georgii ecclesiam includitur.

14. Fama sanctæ puellæ inter populos crebrescente, divino amore capti, & devotione largitatis cupidi veniunt multi, offerentes quæ necessaria illi fore speraverunt: de quibus aliquam partem ad usus pauperum quotidie dispensandam reservari præcepit, partem etiam devotis fidelibus commendans conservari fecit: quatenus una die in anno circumquaque de cellis vicinæ mulieres congregatæ, in amore Dei & sanctorum ejus lætificarentur. Cumque omnes advocatæ ad cellam sancti Georgii alacriter convenissent, una earum opulentior ceteris venire renuit, dicens, se illius quidem elemosynæ indigam nequaquam esse. Cumque hoc sancta virgo comperisset, & illis feminis quæ aderant injuriosum esse videretur, ait ad ipsas: Non contristemini, Sorores, sed cum gratiarum actione benedictionem Dei & sanctorum ejus gratulantes accipite. veniet enim hoc, cum libentissime ad nos venire vellet, si tunc potuisset. Mulierque ipsa mox recepta infirmitate, & maximo dolore in dies contracta, cibum potumque fastidivit. Cumque magnis cruciata doloribus se penitus deficere crederet, & nec manducare, neque bibere valeret; advocans virum suum, causam infirmitatis indicat. At ille carrucæ impositam ad famulam Dei perduxit. Qua correpta de inobedientia, benedicens panem dedit ei: quem ut comedit, ilico fugatis doloribus & sanitate recepta, gaudens domum regressa est.

Oblatis pauperes & hospites reficit.

Mulierem ob elationem puni- tam,

“

“

“

“

“

oblato pane sanat.

15. Beata igitur Vviborada, sicut prædictum, pæne annos quatuor in cella sancti Georgii, probatis moribus & virtutibus adornata, in Dei servitio permanebat. Venerabilis itaque Pontifex iterum ad monasterium veniens, clausulâ^b quam tota vita sitiebat jam paratâ, missis quibusdam monachis, jussit eam duci ad se. quam Episcopus cum paucis profecutus & benedicens clausulam obferavit. At inimicus atrox, invidus omni boni diaboli, terrorem illi incutere tentans, caput hominis hispidum & horridum, tamquam vivens & ore hiantis, sua malitia proferens, ante illam in oratione jacentem projecit. At sancta virgo nil territa, vel loco mota, supplex in oratione persistens, signo sanctæ crucis frontem munivit, moxque omnis phantasia diaboli velut fumus evanuit.

^b
Cellulâ recluditur ab Episcopo.

16. Noctè quadam item in vigilia sancti Johannis Baptistæ, prima incipientis diei aurora, vidit in visu sanctum & venerabilem patrem nostrum Gallum, quasi viventem in corpore, paratum ad Missam, cum magna claritate luminis advenisse. Secum etiam tanta multitudo candidatorum, idest felicitium animarum, advenit, ut tota latitudo illius ecclesiæ repleretur.

S. Gallo docente futura discit.

^a Salomon, eo nomine secundus, ab anno 885 | rebat ex Hepidanno. Modum reclusionis per Episcopos docet Grimlaicus in Regula Solitariorum ex ad 891 præfuit ecclesiæ Constantiensi. | dictis.

^b Hoc tuguriolum ecclesiæ sancti Magni adhæ-
Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

ANN. CH.
C M. XXXY.
M A II II.

Sanctus itaque Gallus ad altare accedens, celebrat Missam sancti Johannis Baptistæ: & levata antiphona, *Ne timeas Zacharia*, dulcisona modulatione, sanctissimo illarum animarum conventu pariter concinente, ad finem usque complevit. Post Missam accedens ad fenestram, futura quædam sanctæ virgini revelavit: in quibus hoc prædixit futurum, & jam decretum ante divinæ majestatis conspectum, quod peccatis illud exigentibus plurimi in Pontamico lacu eodem anno de familia, sed & de aliis quibusdam, periculosa navigatione essent mergendi: quod postea multorum experimento probavit eventus.

Ab Udaltico adolefcente confulitur.

17. Quidam puerulus bonæ indolis, de nobilibus parentibus ortus, nomine UDALRICUS, ad scholam causa doctrinæ venit ad monasterium. Qui quidem edoctus cum ad intelligibilem ætatem pervenisset; cum etiam beatæ illi amabilis crebro ab ea, ut juvenilia desideria fugeret, moneretur; cœpit virtutibus pollere, castitatem amare, in Dei servitio sedulus & devotus existere, omnibus cum quibus conversabatur honorabilis & amabilis haberetur: unde & patres nostri fratrem sibi conscriptum cœperunt eum habere maximo honore & amore. In illo tempore Salomone^a, fratre & Abbate nostro, Episcopo factò, cum nos unicè diligeret; post abitum illius cum metuerent Fratres & ipse, ne, sicut ante eum, in potestatem alienam^b traderentur, ejus nutu Udalticum ipsum secretius accitum suadere cœperunt, quatenus monachico habitu suscepto, se Dei & beati Galli servitio traderet, hoc pacto ut mox Patris nomine assumto, Abbas ejus post illum constitueretur. At ille ut voluntatem eorum vidit, sperans etiam juxta dispositionem Dei hoc posse fieri, promisit se in omnibus paratum fore petitioni illorum satisfacere. Et ut sapiens, scriptum esse sciens, *Omnia fac cum consilio, & post factum non penitebis*; ilico Vviboradam suam expetiit; petitionem fratrum suorum & suam promissionem illi per ordinem pandens. At illa dixit ad eum, „ Fili mi, peractis tribus diebus veni, & responsionis meæ verba audi: & interim „ misericordiam Domini implorare non cesses, ut secundum placitam sibi voluntatem & pietatem suam, circa rem de qua quæris, consilium nobis ostendere „ dignetur. Statutis itaque à sancta domina sua induciis adveniens, stetit „ ante fenestram. quam illa aperiens dixit ad eum: Fili, habes in animo „ libenter te fieri monachum & Abbatem in isto loco? At ille respondit: Si „ Dei voluntas est, libenti animo ad utrumque paratus sum. At illa, Verte, „ inquit, animum tuum aliorsum: nec monachus, nec Abbas hic fieri poteris. „ sed ne multum contristeris, vel tuos labores, quibus in Dei servitio te „ exerceas, in oblivione coram Domino esse pertimesce: in plaga orientali^c debes „ Episcopus fieri. Multis temporibus prospere deges; tandem autem etiam „ magnos labores & multa adversa de paganis & Christianis te passurum esse „ scias. Plurimi tuorum fidelium occidentur, loca vastabuntur, & ista tribulatio, & conturbatio multis regionibus imminebit. Hac tempestate sedata „ reliquum temporis, quod in posterum vixeris, cum magna tranquillitate „ pacis te ducere scias. Hæc ille audiens, laudes & gratias Deo & sanctæ „ virgini reddens, inter spem metumque positus, lætus abscessit. Itaque „ omnia quæ prædiximus, sancto Spiritu venerandæ virgini revelante, impleta conspeximus.

Eccl. 32.24.

Ei eventura prædicit.

18. Quadam die sancta puella subito concutiens tintinnabulum fenestellæ appensum, fidelem vocat ministram. qua veniente, Vade, inquit, eripe gallum nostrum. nam vulpeculæ illi ad mortem insidiant bellum fecit, & vicit. At illa veloci cursu properans invenit gallum sub ramis arboris

^a Is Salomon tertius, æquivoco successit anno 892, ad annum 918 superstes.

^b Nempe Abbatum sæcularium, quales Grimaldus & Harmuotus.

^c Nempe Augustæ Vindelicorum, ubi Episcopus fuit Udalticus ab anno 924, cujus acta inferius ad annum 973. De eo iterum infra num. 40.

VITA S. VVIBORADÆ VIRG. ET MART. 51

spatiantem. Qui ut eam vidit, sonitu alarum gaudens, & ut credo de inaudita ante victoria superbiens, ilico cantavit: quem assumens, & valde admirans de tanta gratia virginis concessa, ad proprium hospitium, unde procul aberraverat, magno gaudio reportat.

ANN. CM.
CM XXXV
MAII IX

19. Quidam venerabilis monachus & presbyter fuit in congregatione sancti Galli, litteris eruditus & egregius prædicator, nomine VVALDRAMNUS. Hic habuit familiarem quemdam in ministerio, sibimet carum & fideliter fervientem. Per hunc ergo idem senior caritatis gratia sæpius suam benedictionem dominæ Vviboradæ mittere consueverat. Cumque hac missione directus adveniret, & allata præsentaret, sicut omnibus ad se venientibus fecit, remuneratus ab ea fragmen beati panis accepit. Quod accipiens, & inde egrediens, prius, ut credo, alio saturatus edulio, gustum sanctificati panis devitat, & obvianti cuidam pauperi illum porrigens, sine ulla tarditate properat ad dominum suum. Nec multum post idem febre correptus, & magna infirmitate detentus, manducare nec bibere potuit. Et cum de die in diem agritudo crescens non minueretur, suus senior valde dolens super eum, interrogat, si scire potuisset unde ei tam subita infirmitas eveniret. Quo respondente se scire non posse, inquit: Numquid excogitare poteris si aliquando missus illuc à me aliquid benedictionis de sancta Vviborada acceperis? Qui demum pietatis illius memor, & suæ culpæ vel arrogantia conscius, quanta voce potuit exclamat: Domine mi, scio & cognosco hac de causâ me nunc tanta infirmitate teneri, quia à sanctis & largis illius manibus panem accepi, sed minimè de eo propter peccata mea gustavi, tradens illum cuidam qui mihi occurreret. At ille de sanctitate beatæ virginis certissimus, simul & reatum jacentis agnoscens, adduci caballum præcepit: quem superimpositum ante conspectum illius præsentare mandat. Sancta itaque virgo agnitâ molestiâ, valde illius contumaciam redarguit; panemque benedicens iterato porrigit, quo degustato statim convaluit, & post parvum labentis temporis intervallum, plena sanitate recepta, sicut antea fecit, suo domino gaudens ministravit.

Panem ab ea benedictum puer respuens,

Febre corâripitur.

co gustato convaluit.

20. Quadam nocte apparuit in visu beatæ Vviboradæ quadam famula sua, quæ dum in sæculi actibus detineretur, probabilis conversationis ducens vitam, migravit; & ait ad eam: O domina carissima, calicem & patenam, vel corporale, sed & fanonem^a cum quo solita es offerre, omnia puta & munda aqua lavare præcipias. Illæ enim oblatae, in proximo factæ, non sunt mundæ; quia fidelis vestra domestica, alio opere detenta, forori suæ has facere injunxit. At sancta virgo; Quæ enim, inquit, es tu? Respondit: Ego sum illa quondam famula tua; & huc missa hæc eadem nuntiare tibi. Dic mihi, ait, quomodo tecum est? At illa ait: Domina, Dei gratiâ & tuis meritis, inenarrabilibus bonis utor, & delectabili requie perfuor. Ad hæc sancta: Vade, inquit, ad præparatam tibi requiem, & mei memor esse digneris. Facto autem mane advocans ministram: Quas hac vice tulisti, inquit, quis fecit oblatas? Respondit: Ego domina? Cui sancta ait: Cur hoc te facere fingis quod non fecisti? Mox illa reatus sui & negligentia memor, veniam petens inquit: Piissima domina, audeo dicere aliquid? At illa, Dic, ait, quod vis. Quomodo, inquit, domina scire poteris omne quod facio? quis mei apud te delator est facti? nullam causam te celare posse credo. Beata virgo respondit: Hac nocte quiescenti apparuit mihi in visu famula mea quondam fidelissima, nunc in Christo foror carissima, hæc omnia quæ ad nos pertinent, & quæ divina gratia illius meritis

^a Triplex fanonis significatus. 1 pro quavis mappa. 2 pro vestis sacrae parte illa, quam manipulum vocant. 3 pro corporali, ut apud Papiam. Hic sumitur pro mappa, in qua Vviborada hostias Presbytero ad Missam offerrebat pro more illorum temporum. Unde

linteum oblatitium vocatur infra. Ex his vides, Vviboradæ licuisse vasa sacra contingere, hostias conficere, quod olim devotarum feminarum officium erat, ut in Præfatione Sæculi 3 prima observavimus.

AN. CH. 33 rependere voluit, per ordinem pandens. Nunc præceptum nobis sine ulla
 CM XXV 33 tarditate studeas implere : vasa offertoria & divino cultui præparata , cor-
 MA II 33 porale & linteam oblatitium mundissimâ lymphâ purgare non pigeat : ulte-
 33 rius caveto , ne rebus in Dei servitio exercendis crimen subrepat ne-
 33 gligentia.

Diabolum
 pauperis
 specie sti-
 pem rogan-
 tem fugat.

21. Hæc sancta virgo quidquid de annona sibi vel ministrantibus supererat, larga manu cuncta pauperibus erogabat. Inter quos unum elegit, quem tempore sui prandii circa nonam jugiter secretius adesse præcepit. Hujus gressus aliter esse non poterat, nisi quod duobus baculis ascellas sustinens incedebat. Igitur diabolus, omnis boni invidus, gerens mille nocendi artes, quadam die in similitudine illius egeni magno strepitu baculorum horam refectiois antevenit, & prostratus terræ ante fenestellam tanta se infirmitate detentum simulat, ut se jam deficere proclamaret, nisi solitam eleemosynam mox ab ea perciperet. Illa immota manens, ut semper sine intermissione prostrata in oratione jacebat, nullum profano responsum dedit. Econtra deceptor amarum flens & ejulans : Quid proderunt tibi, inquit, si hinc moriar, eleemosynæ quas ante dedisti ? ubi nunc larga manus, quam mihi sæpe præbuiisti ? Quare exeuntem animam saltem in hora subitæ mortis non recreas ? At sancta virgo, sicut cœperat, tacita permansit. Interea malignus suasor, caput horrendum ad fenestellam subrigens, introspicit. Sancta itaque virgo se paullulum à terra levans, contra hostis nequitiam signum sanctæ crucis imprimi, & semetipsam undique munivit. Deinde ad phantasma dixit : Recede quisquis es, adjuratus per tremendum & venerandum Christi nomen; recede à me ; non accipies quidquam. Ilico sancti nominis invocatione phantasma, velut palea venti flamine translata, nusquam comparuit. Discedente diabolica fraude, certæ refectiois tempore, sicut antea solitus erat, eleemosynarius pauper cum magna cautela advenerat. At virgo beata gaudio repleta, simul admirans ; Veni, ait, amice, te agnosco, veni : quæ à Domino præparata sunt lætus suscipe. ille incognitus, qui dudum advenit, Dei virtute superatus & confusus, procul recedat à nobis.

Burchardum
 dum du-
 cem
 arguit.

b
 Et ad pœnitentiam
 excitat.

22. Quadam nocte paullulum quid beata Vviborada in lectulo quiescente, per noctem apparuit ei dominus noster sanctus Gallus; scissis vestibus & veluti sordidis, & inter scapulas quasi signo crucis insignitis. quem cernens sancta obstupescit : Quis, inquit, domine, tantum scelus in te perpetravit ? vel tam sordidis & ruptis vestibus induit ? At ille : Tyrannus, ait, BURCHARDUS^a, non Dux, sed prædator & desolator istius provinciæ, tanta in me commisit scelera ; loca & prædia circumquaque à fidelibus mihi collata prædavit, & sibi cooperantibus in beneficium tradidit : crucem auream venerandis sanctorum reliquiis plenam abstulit, familiolam desolavit, monachos in loco hoc sancta professione Deo & sanctis ejus servituros fame & inedia cruciavit. Verè dico tibi, quia melius ei esset si natus non fuisset. Mox sancta virgo, somno recedente evigilans, secum de visione tractavit : nulli tamen hanc illis diebus innotuit. Non post multum autem comperto ad monasterium ejusdem Ducis adventu, cum Abbas^b tyranno loco cederet, ilico ut advenit, eum ad se accersiri præcepit. quem advenientem dirè suscipiens, asperis verbis de singulis sibi per visionem ostensis valde increpavit, & hoc addidit : Cur, inquit, hunc adis, quem tantis injuriis affixisti ? Crucem ejus auream cum sanctorum reliquiis refertam contumaciter de isto loco tecum asportare ausus es. At ille, cum hanc non sponte, sed monachis offerentibus & sibi dantibus se suscepisse testaretur ; Non propter amorem tuum, inquit, hoc fecerunt, sed propter

^a Is erat Burchardus, Dux Suevorum, S. Galli monasterio infestus, de quo vide Hepidannum, Ekkehardum Juniozem, Hetmannum, & acta S. Udalrici infra.

^b Engilbertus, qui ab anno 924 ad 934 Sancti Gallensibus præfuit, infra laudatus num. 25.

timorem. Sed nisi reddideris, ut loco sancto unde ablata est restituatur, scias vitam tuam in periculo & in extremis constitutam. Cumque de omnibus pro quibus erat admonitus, emendationem dignam promitteret, & crucem sanctam aliaque quam plurima injustè ablata se reddere paratum fore; inquit inter alia: Domina carissima, scio quia mulier sancta es, ora pro me, & suscipe me in orationem tuam. At illa. Si juxta promissa tua, inquit, coram Deo & sanctis ejus mihi satisfeceris, faciam voluntatem tuam. Quo audito vertens se ad altare, jusjurandi affirmatione omnia secundum condictum se facturum & deinceps emendaturum spondit. Quem his verbis suscipiens, datâ licentiâ cum se parumper à sanctis ejus obtutibus avertisset, iterum eum ad se vocans, inquit: Provisores monasterii relictî fratres circa tuum adventum solliciti, mane consulantur, quo thesauro te honorare possint. En ego tuæ incolumitati consulens, prædico, quia calicem aureum cum patena tibi offerent: cave ne suscipias. Quod si susceperis, & ista quæ promissisti non impleveris; scias tibi longi temporis vivendi spatium esse denegatum. At ille promissis promissa adjiciens, benedictione percepta, ad domicilium sanctæ RACHILDÆ processit. quæ à spirituali matre præmonita, illis verbis similia promittentem humiliter suscepit ac dimisit.

23. Mane factò, sicut sancta virgo prædixerat, inito consilio, monachi sancta vasa, id est calicem aureum cum patena, quia aliud non habuerunt, Duci pro munere obtulerunt. Quæ dona suscipiens, oblitus sui juramenti & sponsonis, quam virgini Deo dignæ promiserat, ad propria remeavit. Non post multum temporis idem Dux iter suum dirigens ad Italiam, RELINGINDÆ matronæ, sibi in matrimonium sociatæ, omnia quæ sancta Vviborada, & periculosa, & ad salutem pertinentia animæ præmonuit, ex ordine narravit: hoc ei præcipuè injungens, ut si ad propria vita comite non rediisset, calicem cum patena monasterio restituere non distulisset. Sed heu hominem dolendum, non solum istum, sed unumquemque, qui sibi ipse dum potest consulere desinit, & non cogitat quia, vilitati sceni quod in campis vilescit & florescit, & mane incisum arefcit, assimilatus est. Dux itaque, sicut mente conceperat, magno comitatu Italiam ingressus, dum totam sibi terram subjicere, & multos decipere cogitat, ipse dolositate illius gentis præventus, dum studet evadere, subito lapsu infrenis equi in foveam^a, veluti casui illius præparatam, cecidit, hocque insperato obitu miserabiliter vitam finivit. Igitur Relinginda matrona, domini sui Ducis obitu comperto, non sicut antea ab ipso commonita fuerat, de sanctis vasis fecit; sed patenam pretioso opere decoratam secum retinuit, aliamque multo minorem minorisque pretii fabricatam, sicut in præsentem cernimus, cum prædicto calice monasterio restituere præcepit.

24. Quadam die post celebratam sollempnitatem beati Johannis Baptistæ, ante festivitatem sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, inter meridianum tempus & nonam, solito sedili in psalmodia beata residente, jacens ante eam patens Psalterium subito se ultro complicuit: in quod paullisper caput reclinans obdormivit. Hoc tenui somno per visum ei revelatum est, sævam gentem Hungarorum anno futuro in Kalendis Maii, aliis terris pervagatis & devastatis, ad monasterium sancti Galli perventuram: & in eadem revelatione ostensum est illi, quod per martyrii gloriam ipsis paganis eam vulnerantibus, & certaminis præmia in cælestis regni beatitudine percipere deberet. Mox evigilans, & de visione sollicita intentione pertractans, inter spem metumque posita, spe suæ vocationis, metu populi contritionis, aliquantis diebus conticuit. Deinde cogitans se deliquisse, si revelata à Deo aliis non manifestaret; virum venerabilem VVALDRAMNUM, cujus antea fecimus

^a De hoc casu Liutprandus lib. 3. cap. 4, ubi ab irruentibus Aufonjîs seu Italis confossus lanceis perhibetur sub initium anni 925.

cc AN. CH.
CM XXX
cc M A I I
I I

cc
cc
cc Vitamine-
liorem
spondet.

cc
cc
cc
cc Moni-
tus ne
cc calicem
aureum ac-
ciperet.

Voti im-
memor sus-
cipit.

Profectus
in Italiam
necatur.

Vviborada
Hungaro-
rum ad-
ventum
prævidet.

Vvaldram-
no mona-
cho indi-
cat.

ANN. CH.
C M XXV
MAII 11

mentionem, sibi affabilem, secretius ad se vocatum, paganorum adventum, tempusque signatum pronuntiat: ipsi autem, nec unquam ulli, quæ ci de sua passione revelata fuerant, pandens. Insuper admonuit, ut palam in ecclesia cunctis advenientibus, sed & undique circumquaque manentibus, imminens periculum patefacere curaret: se etiam in hoc laborare promittens, quatenus dilatione tanti temporis, orationum frequentatione, juniorum celebratione, sancta elemosynarum largitione, sine intermissione misericordiam Domini jugiter implorantes, iram superni Judicis propter multimoda cunctorum populorum delicta sævientis, aliquatenus bonis actibus insistendo mitigaret.

Hungarorum adventus.

25. Cumque illius anni circulus vergeretur, & tempus Maii mensis, sanctæ Virgini per visionem ostensum, appropinquaret; subito fama terras pervolante nuntiatur paganos tota provincia Bajoariorum esse diffusos. Sed corda hominum, peccatis exigentibus quo imminens exitium evadere possent, cum heu! dura semper essent ad credendum; iterum atque iterum fama percrescente de adventu paganorum, antea credere noluerunt, quàm sæviens interitus, gladio imminente, hanc etiam provinciam usque ad lacum Potamicum gens barbara circumspexit, plures & innumeros occidit, cuncta villarum officia circumquaque ignis incendio devastavit. Plurimi etiam apud nostrates, imminens periculum tardè vel nullatenus credentes, Domini tamen misericordiam sine intermissione implorare studuerunt: alii etiam ex illis nullo modo crediderunt. Quidam etiam de familia, juga montis excelsi supra monasterium positi scandentes, flammarum & fumi usque ad æthera tendentis indicio vix aliquando potuerunt credere. Abbas itaque monasterii, ENGLISHBERTUS nomine, vir providus, cum jam castellum quoddam monasterio proximum valde firmasset, undecim fratres de præcipuis monachis misit ad beatam Vviboradam, quatenus cum illa tractarent, quomodo ipsa possit salvari, & se ob paganorum sævitiam devitandam de clausula educere pareretur, & hoc illi dicerent, quia Domino protegente scirent, eam quidem de seipsa esse securam, nec periculum mortis pavere; sed ob statum loci & in eo commorantium vel Deo fervientium, pro quibus semper devota oravit, & adhuc orare deberet, Domino confortante vitam sibi illius per longa tempora fore necessariam. At illi juxta præceptum properantes, consilium & voluntatem Abbatis sanctæ virgini indicarunt. Quæ ut audivit sermones istos, graterter suscepit, & certa de visione anno præterito sibi ostensa, sed & de spe retributionis æternæ, inducias usque mane postulans, dum sibi apud Abbatem ipsum colloqui liceret, illis abeundi licentiam tribuit.

Sancta fugere recusar.

¶

Spe martyrii accensa.

26. Mane facti nuntii iterato advenientes barbaros adventasse proclamant. Ilico Abbas, velut anhelus ad eam veniens, pridie mandata per monachos repetivit, dicens cum lacrymis ad sanctam Dei: Quare, domina, sicut fama est, paganos non devitas? cur in periculis constituti privantur tuis orationibus & sancto conspectu? quare non pateris te tuto loco aliquantum temporis, ad consolationem nostram, Dei gratia comitante & adjuvante servari? At illa his fletibus mota, Cur, inquit, venerande Pater, tantam mihi tristitiam ingeris? cur mihi, quia tua in me potestas est, tantillum spatium exacti laboris perdere præcipis? Si Dominus mihi, ut spero & credo, adiutor est, quod semel animo fixum est mutari non potest: istam mansuenculam, Dei clementia mihi concessam, vivens in corpore vacuam non relinquam. Igitur Abbas tantam virginalis animi constantiam in Deo fixam conspiciens, veniam sibi dari poscit, quod eam in tantum suis verbis fatigavit: & pro certo cognoscens, quamvis ipsa non diceret, aliquam suæ vocationis revelationem sibimet factam, interrogat, quod nunc sibimet rebus agendis consilium daret. At illa inquit: Sancte Pater, nullam moram interponas, quin temetipsum & animas tibi à Deo commendatas servare

^a studeas. Thefaurum sancti Galli, sicut jam cœpisti, & quidquid ad usus monachorum vel familiæ adhuc reliquum est, hodie & hac nocte portando & vehendo ad castellum transmittere non tardes; crastina enim die sine omni dubietate, vallis ista undique circumscæpta multitudine barbarorum replebitur. Tandem Abbas venerandus, omni dubietate submota, & cunctis verbis credulus, fecit ut monuit; & omnem qui relictus est thesaurum sancti Galli, in libris, in auro, in argento, in diversi generis vestibus, & quidquid in sumtibus vel usibus monachorum esse poterat, cum omni cautela & festinatione ad castellum transmisit.

27. Venerunt etiam parentes dominæ RACHILDÆ^b tractantes cum beata Vviborada, quatenus filiam suam de clausula sumtam ad tutiora loca secum servandam deducerent. quibus ipsa ait: Nolite solliciti esse de filia mea. Omnipotentis enim Dei & sanctorum ejus munimine, vobis ad consolationem multisque aliis, per multa tempora salvabitur. Ite ad hospitium vestrum, & maturius surgentes venite ad nos, ut benedictione Dei sanctique Magni de manibus nostris percepta, gaudentes redeatis ad propria. Illucescente itaque altera die propinqui beatæ Rachildæ, sicut erant religiosi, verbis & consolationibus sanctæ virginis fidem adhibentes, omni sollicitudine postposita pro filia sua, venerunt; & gratias ei reddentes pro omnibus bonis, semper sibimet tanta benignitate ostensis, licentiam abeundi postulaverunt. quibus illa: Accipite, ait, benedictionem Domini de manibus meis, & paullulum gustantes ite cum pace. Cumque hoc factum fuisset, illius sanctis orationibus muniti, & Dei gratiæ sanctorumque orationibus commendati, salutatâ filiâ sua redierunt ad propria.

28. Deinde quidam ex familia, equi velocitate delapsus paganis insequentibus, venit fugiens: & multis adhuc in valle sive in tabernis, sive in diversis locis consistentibus, clamore magno, Fugite, inquit, ô miseri, fugite, adfunt quos advenire credere nolulistis. Senior etiam & monachus HITTO, adhuc in ecclesia sancti Magni consistens, quia ipsius ecclesiæ custos erat, secum deliberans ut nusquam fugeret; hortatu & præceptis sanctæ Vviboradæ tandem compulsus, in proximum lucum monti adjacenti inhærentem, cum duobus sibi famulantibus vix aufugit.

29. Interea vesanus quidam & Deo odibilis, adscitis sibi similibus sociis, ad sancti Magni basilicam unâ properant, ignique supposito, cum mansuenculam sanctæ virginis exurere vellent, divina virtute flammæ restinctæ sunt. Cumque effectum perversæ voluntatis se non posse perficere cernerent, circumeuntes ædiculam, aditum, quo intrare potuissent, quærunt: & non inventientes, duo ex illis ascenderunt super tectum, & disjectis tegulis incidunt obstacula quæque; factoque foramine se immittentes, sanctam virginem ante altariolum stantem, & devotis precibus Deo omnipotenti & sanctorum omnium suffragiis suppliciter se commendantem, spoliaverunt vestibus, sicque omni tegimine præter cilicium ablato, libratis ascibolis^c tria capiti vulnera sanctæ virgini & martyri infligunt, & seminecem relinquentes discesserunt. At sanguis undatim profluens cilicium pæne totum perfudit, sed & murus ejusdem claustrî sancti sanguinis adspersione perfusus, per multa tempora martyrium sanctæ virginis advenientibus patefecit: qui nullis abolitionibus, quamvis mera calce sæpius obductus, quin se panderet obregi potuit. Nos etiam hoc verum esse proximis temporibus oculis nostris inspicimus.

30. Et ut plenius veritas pandatur fidelibus, verbi gratiâ interseram ordini

^a Idem consilium dedit Hospitius, apud Nicensem urbem reclusus, qui Langobardorum in Gallias adventum callitus edoctus, alios fugere præmonuit, & ipse à cella sua egredi noluit, teite Gregorio Turonensi Episcopo in lib. 6 cap. 6.

^b Quæ fuerit occasio Rachildæ conversionis inferius discet ex fragmentis Hepidanni.

^c Securibus minoribus, Gallis *Hache*, Teutonibus *Akse*.

AN. CH.
CM. XXX
MATH II
“
“
“ Monet
omnia
“ quanto
cius subdu-
cenda.

^b
Rachildæ
parentes de
ca securos
“ facit.

Hittoni
monacho
& famulis
fugam præ-
cipit.

A Barbaris
cæditur.

c

ANN. CH.
C M XXV
M A T T H

lectionis meritis ipsius & hac ope factum miraculum. Quidam Turicini pagi mercator, oculorum dolore graviter laborabat, ita ut tanta cæcitate obtenebratus incederet, ut vix callem baculo regente teneret. Hic audiens famam virtutis egregiæ, pro Christo nomine martyrizatæ, quia multis infirmantibus ante suum transitum subveniret; devotus & fide armatus advenit. Cumque ecclesiam sancti Magni orandi gratiâ intraret, rogat se ad venerandæ virginis sepulcrum duci; ibique querulas preces Domino fundens, cum sanctæ martyris auxilium flagitasset, surrexerunt: & quia antea audivit clausulæ ejus murum adspergine sancti cruoris infusum, petiit sibi monstrari locum. Hocque facto, aliis discedentibus, cultello parum quid sanguinolenti pulveris abradens, & linteolo involvens, secum retinuit. Deinde gratiæ Domini & sanctæ virginis se commendans, iter quo venerat repedavit: & nil moratus, cum domum propriam intraret, pulverem sanctificatum pæne cæcatis luminibus injecit: moxque omni fugato dolore integrè se visum recepisse gavissus, meritum & martyrium sanctæ Vviboradæ multis antea ignorantibus patefecit. Posteaque quam citiùs potuit, ad monasterium cum oblatione veniens, gratias Deo omnipotenti & sanctæ virginis pro recepta sanitate rependit, & publicè illius meritis se salvatum omnibus manifestavit.

31. Transactis igitur octo diebus, inclusi castello, multorum qui adveniant discessum paganorum audientes, Abbas cum monachis & familia ad monasterium redierunt: sed & alii multi ex diversis locis in idipsum castellum congregati, ad propria remearunt. Prædictus enim monachus ^b & Presbyter, tertio die passionis ejus, rediens clam ad basilicam sancti Magni sibi commendatam, assumptisque quibusdam de fratribus & laicis; unâ cum illis & fidei ejus ministra intrantes clausulam, ubi sancta membra jacebant, solitam orationem super illam fecerunt. Cumque sanctum corpusculum, jugi parsimonia consumptum, & ossa arida vix tenui cure & nervis cohærentia, ad lavandum cilicio cruore rigente nudarent; vulnera capitis sana repererunt: pedes etiam, antea asperitate duri & nimii frigoris truncatos, sanitati pristinæ redintegratos invenerunt; uno tantùm brachio & crure, sicut adhuc vivens ad se contraxerat, aliquantulum curvatis. Inspicientes etiam corpusculum; invenerunt cicatrices ferreæ catenulæ, qua se circumligatam habebat, hocque cruciatu corpus tenerum macerabat; imitatrix egregia venerandi patris nostri sancti Galli, qui æneâ catenâ ligatus, quatuor partibus corporis profunda vulnera cernentibus patefecit. Ipsa etiam martyrii sui die beata virgo catenulam, quam diu priusquam barbara gens adveniret, de corpore ablatam, secus altarium posuit & abscondit; postea in visione apprensus his qui excubias circa sanctas exsequias celebrabant, admonuit, ut assumptam ipsam catenulam juxta suum corpus in sarcophago collocarent. quod & factum est.

Vviboradæ
corpus illar.
sum repen-
ditur.

Et cum ca-
tenula sua
sepelitur.

Sepulcrum
ejus luce
perfusum.

Fœnum
hieme super
illud vi-
rescit.

32. Quadam nocte fidelis ministra ejus orandi gratiâ ad sepulcrum accedere volens, priusquam ad ostiolum ædiculæ, perveniret tantam luminis claritatem intus splendescere vidit, ut si acum quærere deberet, invenire potuisset. At illa subita luminis apparitione stupefacta, & minimè propiùs accedere ausa, loco quo stetit solo prostrata est, & subnixis precibus Deo & meritis sanctæ virginis se commendans, rediit ad lectulum, laudans & benedicens Dominum.

33. Æstate verò sui obitus finiente, & autumnali tempore instante, venerabilis Presbyter & monachus Hitto, vitidis fœniculi germen circa tumulum ejus fixit: quod dispensante gratia divina radicem figens terræ, per totam hiemem floruit, & velut in modum coronæ se sibi intexens, totum

^a Zuricgovia dicitur hic pagus, apud Helvetios, || ^b Hitto scilicet de quo supra num. 28 & infra ad Turicinum lacum, vulgo *Zuricher-see*. || num. 33.

sepulcrum

sepulcrum hoc sapsit ornamine ; & adeo crevit in altum , ut multi qui ad-
venerant mirarentur , dicentes , numquam vidisse tam nobilibus foliis inflo-
ruisse . De hoc etiam germine multis postea infirmitate laborantibus subve-
nitur : sed & beatæ Rachildæ jugiter ægrotanti exinde sorbitiuncula facta ,
ilico se medelam recepisse sensit in corpore . O flos virgineus , semper viridis
& pulcher , quanta dignitate splendebis coram Domino in petennitate , qui
tanto honore decoraris in mundi peregrinatione .

ANN. CR.
C M X X V
M A I I I I

34. Eisdem diebus post passionem sanctæ Vviboradæ , sicuti paulo antè
enarravimus , beata Rachilda , magna corporis infirmitate detenta , omnium
membrorum viribus destituta jacebat , nihil gustans , præter si sacrosancti
corporis & sanguinis Domini vivificamine sit recreata . Hacque infirmitate
diu perdurante , contigit ut tribus continuis diebus ita immobilis & despe-
rata jaceret , ut hi qui excubiis interfuerant , mortua esset an viveret pe-
nitens nescirent : quibus etiam ante fenestram ædiculæ interfuit venerabilis
magister & monachus NOTKERUS medicus ^a . Illa etiam fidelis ministra
ambarum quondam virginum , in angulo ipsius cellulæ , parvo lectuli stra-
mine , ob cautelam sanctæ virginis quiescebat . Tandem sancta virgo , quæ
desperata jacebat , tertia nocte circa pullorum cantum , paullulum refumto
spiritu , ait : Cara mater , si voluntas Dei , aliquod juvamen magna infir-
mitate mihi laboranti præstare digneris . Nec mora ilico divina effluit
miseratio . Ipsa namque custode vigilante & aspiciente , sancta ac beata &
gloriosa martyr cum magna luminis claritate & suavissimi odoris suavitate
apparuit ; & caput suum capiti infirmantis reclinans , salubri etiam tactu
manus , ut ei visum est , diu inibi morata , substitit . At ministra fidelis tre-
mefacta hæc cernens , ait intra se : Quàm pulcra & decora splendes mea
domina ! moxque cum ipsa luminis apparitione , visibus humanis sublata
martyr gloriosa recessit , suavissimi odoris dulcedine ad lucem inibi usque
perdurante . Sancta etiam virgo post discessum piæ matris infirmitate rec-
cedente , refumtis viribus convaluit .

Rachilda
triduo velut
emortua ,

apparente
martyre
convalescit .

35. Quidam juvenis monachus in venerandi patris nostri sancti Galli con-
gregatione , UDALRICUS nomine , sub scholari disciplina degebat : qui
infirmitate superveniente longum tempus graviter laboravit , ita ut durante
ægritudine , ossibus tenui cute & nervis vix cohærentibus , supremum spiritum
trahere videretur , nilque somni vel edulii capere potuerit . Hic cum morti
proximus esse cerneretur , condiscipulorum sublevamine ductus , ante sepul-
chrum beatæ martyris provolvitur . Cumque flebili & supplici prece se meritis
illius aliquod medicamentum percipere deplorasset , obdormivit ; moxque
sub ipsa hora evigilans , rogat sibi aliquid ad manducandum donari . Hocque
cum beatæ Rachildæ nuntiatum fuisset , misit ei panem & piscem . At ille susci-
piens fatis avidè comedit ; sicque patrociniis beatæ martyris , veluti de præ-
cipitio mortis ereptus , non sine admiratione ipse per se gradiens , ad clau-
strum rediit , qui aliorum adminiculo adductus , titubanti gressu , membris
etiam dissolutis vix advenerat .

Udalricus
Monachus
sanatur .

36. His & tantis signorum virtutibus jugiter ad sepulcrum beatæ virginis
ostensis , beatus Abbas ENGILBERTUS , anniversario depositionis illius
tempore adveniente , anteriori die vocavit ad se HITTONEM monachum ,
fratrem ipsius venerandæ Martyris : & aliis patribus plurimis de eadem con-
gregatione præsentibus , rationem cum illo de ipsius virtutibus habuit . Qui
cum plurima , quæ vel nota omnibus , vel adhuc ignota fuerant , veritatis asser-
tione in medium proferret ; omni dubitatione submota , Abbas certissimus ,
quanti meriti , quantique honoris glorificatione ante Deum digna haberetur ,

Engilberti
Abbatis
consilio
aliorumque
suasû ,

Anniversa-
rius virginis
dies cele-
bratur .

^a Floruit post Notkerum Balbulum , sed ante Notkerum Abbatem , Notkerus iste , quem pro severitate disciplinarum Piperis-granum cognominabant , | Doctor, piator, medicus , teste Execharo in cap. 9. Vide Notkeri Balbuli Elogium superius ad annum 912. ubi de aliis Notkeris ,

ANN. CH.
C M XXV
M A I I I

quæ tantis signis & virtutibus inter homines claresceret ; cum consilio fratrum eidem monacho & Presbytero mandat , ut superventura noctis vigilias , cum psalmodia & dulci hymnorum modulatione , sicut antiquorum patrum ordinatione de Virginibus conscriptum habemus , cum Dei licentia & adiutorio , ad tumulum ejus devotissimè adimpleret ; deinde etiam supervenientem diem synaxi & Missarum celebratione sollempnem duceret. At ille magna gratulatione cum matutinas laudes juxta præceptum sibi , ad sepulcrum sanctæ virginis devotus exsolveret ; illucescente jam die gratia quiescendi paululum ad domicilium rediit. Cumque lectulo se collocaret & obdormisset , adest in visu beata virgo , de servitio Deo reverenter expleto grates reddidit ; sed tamen aliquid fore quod sibi displiceret indicat. At ille , Audio , inquit , vocem loquentis ; sed cui respondere debeam non scio. Ego sum , ait Vviborada : & in ipsa hora , latanti vultu & noto antea , sibi quasi ardentem conspicit. Cui ait : Quid est , domina , quod deliqui ? At illa : Altariolum meum , velamine meis manibus , dum in carcere hujus sæculi morabar , semper coopertum , exspoliasti , & aliud pretiosius , quod alterius est , superexpandisti. Surge citius , & nil moratus , quod nostrum est restitue suo loco. Quod ille audiens concitus surrexit , & ilico præceptum perfecit.

Visum de
ornatu
altaris.Abfentes
etiam
sanati.In his
Hiltruda
Rachildæ
soror.

37. Hoc etiam silentio prætereundum non esse utile arbitramur , quod sancta virgo & martyr , non solum ad sepulcrum suum fidelibus advenientibus , & devotè illius solatium petentibus , medicina salubri occurrit ; verum etiam his qui procul positi seu infirmitate , seu qualicumque labore detenti , si fideliter illius præstolantur auxilium , divina opitulante clementia assistere non cessat. In pago Frichgovve nuncupato , quem Araris fluvius ^a uno latere prætersluit , & ex altera parte nobilissimus fluviorum , Alemanniam penetrans Rhenus inundat , fuit quædam materfamilias , laudabilem vitam sæculariter ducens , nomine HILTRUDA , beatæ Rachildæ Reclusæ germana ; quæ superveniente infirmitate tanta corporis molestia detinebatur , ut ablata facultate manducandi , bibendi , ambulandi , sedendi , quidve paululum in lectulo quiescendi , extremum halitum vix trahere videretur. Cumque diu tantis laboribus fatigata tabesceret ; tandem superna miserante clementia , quæ in se sperantes salubriter castigat ut salvet , paululum resumto ægri pectoris spiramine , voce qua poterat beatæ virginis implorans auxilium , Beatissima , ait , martyr & virgo Christi dignissima Vviborada , succurre mihi miseræ valde laboranti. Scio enim & credo , quia Dei gratia concedente potes tuis precibus pugnans in me morbum aliquamdiu relevare , quo membra paululum diu fatigata quiescant. Hæc fessa orando flebiliter , ut postea retulit , neque dormiens , neque penitus vigilans , vidit sibi assistere sanctam virginem , & manu tenere hyacintinæ pellis particulam , similitudinem habentis vaginæ qua enses obduci solent. quam etiam super eam jaciens , inquit : Optasti à me ut aliquantulum dormias : quiesce & dormi cum benedictione Domini. Ilico somni suavitate salubriter obtenta , dormivit illam noctem & magnam partem sequentis diei. Deinde evigilans , & circa manentes ob custodiam sui vocans ; Date , inquit , mihi ad manducandum quantocius , ut corpus morbo & fame consumptum paullisper recreem , quia nihil mali patior. Dei enim gratia , & dominæ meæ Vviboradæ , liberata sum ab hac infirmitate. Quæ post paululum corporis viribus pleniter resumtis , ad monasterium sancti Galli properat ; moxque visitato sanctæ virginis tumulo , ob receptam sanitatem laudat , & gratias Deo omnipotenti meritisque illius oblata benedictione , devota persolvit.

^a Duplex ejus nominis fluvius , alter apud Sequanos ortus , *la Saone* , in Rhodanum influens Lugduni : alter apud Helvetios , vulgo *Aar* dictus , unde Argovia dicitur & opida Aarvvangem , Aarburgum & *Aarvv* , quibus pervagatis in Rhenum influit. Hos locorum confuderunt ignari , inquit Monachus S. Galli in lib. 2 de vita Caroli M. cap. 14.

38. Post obitum Hittonis Presbyter quidam, Eggilbertus nomine, sæculo renuntians, ad monasterium venit: ibique ab Abbate benignè susceptus est. Hic in monasterio probabilem ducens vitam, cum omnibus conversatio ejus placuisset, successor domini Hittonis effectus ab Abbate, sancti Magni ecclesiam suscepit regendam. Contigit autem post paucos annos infirmitate superveniente tantis illum doloribus oculorum cruciari, ut nec requiem habere, nec per se quoquam incedere obtenebrato visu potuisset. Cumque in hac infirmitate aliquamdiu laborasset, & adhibita medicina nihil profecisset; adveniente festivitate sanctæ Agnetis martyris, fide armatus, cellam; qua beatæ virginis & martyris Vviboradæ membra tumulata quiescunt, ingrediens, ibique ante sepulcrum prostratus diu supplicem fudit orationem. Tandem vocè flebili pia vota conjungens; Domina mea, ait, sanctissima, credo quia apud omnipotentis Dei misericordiam meæ infirmitati potes implorare remedium. Scias etiam quia si in his laboribus, tuis meritis mihi succurrere dignaris, quòd omni hebdomada, dum vivo & vires corporis habeo, ad altarium tuo sepulcro appositum Missam de sancta Cruce feria sexta celebrare non desinam. His votis & orationibus finitis, cum paullulum obdormisset, moxque eadem hora evigilasset, fugato omni dolore & cæcitate, tantam claritatem oculorum sibi sentiebat adesse, ut se in juvenili ætate clarius videre non posse fateretur: sicque post omnibus diebus vitæ suæ, sana & clara oculorum acie perdurans, largitori omnium bonorum, & benevolæ largitrici, quod promiserat devote & fideliter implere non cessat.

ANN. CH.
C M XXX
M A T T I I Z

Sacerdos
oculis pri-
vatus lu-
men recipit.

39. Mulier quædam, Regininda nomine, jugi capitis dolore laborabat. Hæc compertâ famâ de virtutibus sanctæ virginis, qualiter Domini adspirante gratia infirmantibus medebatur, in festivitate anniversaria depositionis illius ad sepulcrum venit: ibique cum fletibus devotis precibus insistens, votis se constrinxit, si illius medelam mereretur, quamdiu viveret, diem transitus sui festivè celebrare. Cumque paullulum obdormisset, labente infirmitate sua recessit. Iterumque anniversaria depositione natalis ipsiusistente, vespescente jam die, telam habens erectam, usque ad extremitatem texendi prope perductam, anni præteriti promissa reminiscens, ait in corde suo: Laborem operis mei finem adspiciens cito perficiam, sicque quod votis promiseram, dominæ meæ festivum diem celebrare non desinam. Nec mora doloribus capitis, antea sibi valde notis, stimolata cecidit, stratumque causâ hujus infirmitatis veluti oblivioni traditum per vim requisivit. Sicque magnis cruciata doloribus, tandem reatus sui pœnam considerans, iterato ad sepulcrum venit: ibique se ream & prævaricatricem voti decedentis anni proclamans, vota votis adjungit, preces precibus: sicque omnem lacrymabiliter emendationem debiti promittens obdormivit. Tunc visum est ei quasi aliquis veniret, & magnam quantitatem ligni in modum trabis super caput ejus projecisset. Mox evigilans, sedata infirmitate capitis, Deo & sanctæ virgini gratias agens, propria habitacula lætabunda revisit.

Capitis do-
lor feminæ
remittitur.

Eadem obi-
violatum
sanctæ
festum ite-
rum vexata,

penitens
denuo sa-
natur.

40. Sed ut aliquantum ab ordine temporis digrediamur, dum CRALON^a Abbas venerandus cœnobio præflet, sanctus UDALRICUS^b Episcopus (qui nunc felici obitu cum Christo gaudet, & fidei devotione poscentibus opem diversis necessitatibus mirabiliter misericorditerque accommodat) venit ad monasterium. Cumque pro sua consuetudine loca sancta circuitet, ad tumulum nutricis quondam suæ Vviboradæ oraturus accessit. Qui expleta oratione, inter reliquos circumstantes respiciens virum venerabilem, ejusdem monasterii monachum & bene doctum, EGGEHARDUM,^c interrogabat

Udalricus
Episcopus,

^a De Cralone Abbate Ekkehardus Junior in cap. 7 & duobus sequentibus. Præfuit ab anno 942 ad 958, teste Hepidanno.

^b Augustanus scilicet, de quo supra num. 17 & 18.

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

^c Eggehardus etiam dicitur ab Ekkehardo Juniori in cap. 9, Ekkehardus ab Hepidanno in Prologo sequenti, Decanus sub Cralone Abbate, ut in Observationibus præviis num. 1.

ANN. CH.
C M XXV
M A I I I I
Eggehadum monachum ad scribendam S. virginis gesta compellit.

eum dicens : Estne aliquid , carissime , ab aliquo Fratrum , quos doctissimos scimus , de præclara sanctæ virginis vita & passione per litteras memoriæ traditum ? Cui ille : Nemo , ait , adhuc eorum manum ad hujusmodi opus inchoandum extendit : de quo tarditatem meam reprehendo , debitorem me sciens ejus laudis proferendæ , si vires scientiæ cum quantitate materiæ concordarent. Quod Episcopus audiens , avidusque præconiorum ejus audientorum , requisivit , quid illud esset in quo se debitorem asseveraret. Et ille , Ægritudinis , inquit , incommoditatem gutta ^a infestante , & totum corpus meum contrahente , tantopere incurri , ut inter intolerabiliter sævientes dolores spem recuperandæ sospitatis amitterem : medicis re vera pro levamine languoris assistentibus , omnemque suæ artis industriam cassatam fatentibus. Quapropter quantum humanum desperabam auxilium , tantum cœpi intensius implorare divinum. Interea dum sanctorum patrocinia diversorum votis precibusque flagitarem , meritis sanctæ virginis ad memoriam redactis rogavi , ut cilicium quo sanctos artus pro mortificatione carnis attriverat , mihi quamvis indigno apportaretur. Quo imperato , vovi , ut si mihi vitæ incolumitas per merita sanctæ virginis concederetur , quod scirem aut discere possem de laudandis ejus actibus , scripto memoriæ commendaturum. Cumque post illam sponsonem sanctum illud sanctæ virginis indumentum mihi aliquoties superextenderetur , ilico cœpi lenius habere , ac deinde non multis diebus exactis plena sospitate convalui : sed adhuc diversis obstaculorum occasionibus impeditus , votum solvere cessavi. Sanctus Antistes hoc audiens , modestis eum increpationibus hortabatur , ne se infidelem sponsorem exhiberet ; sed id quod aliquamdiu neglexerat , citius aggredere perferere. Cujus salubria monita ille humiliter audiens , & in nullo dubitans , multa eorum quæ à diversis personis audivit , ut proposuerat , scribere inchoavit , & pleraque scribendo comprehendit. Notum sit omnibus Christum amantibus , quia ea quæ dictavimus , in veritate comperta , fidelium antecessorum relatione conscripsimus. Testantur etiam hoc plurimi , & nostris adhuc temporibus , variis infirmitatibus pressi , id est frigoretici , capitis ægritudine , dentium dolore , aurium , oculorum , manuum , pedum , omniumque membrorum , qui ad sepulcrum beatæ virginis medelam recuperationis experiuntur , præstante Domino nostro Jesu-Christo , qui cum Deo Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus , per infinita sæcula sæculorum , amen.

Quod ille recuperata sanitate emissio voto promiserat.

E P I T A P H I U M B E A T Æ V V I B O R A D Æ .

Filius Altithroni postquam resplenduit orbi ,
Christus in hoc mundo Virgine natus homo ;
Annis nongentis viginti quinque ^b volutis ,
Post quatuor menses bis quatuorque dies ,
VVIBORADA Deo meritis dignissima virgo ,
Palma martyrii scandit ad astra poli.
Illa hîc sponte sua moribundo corpore clausa ,
Visibus humanis abdita & alloquiis :
Cœlebs , cœlesti sponso sed cognita soli ,
Affatu angelico pascitur atque cibo.
Hac parsimonia duravit tempora multa ,
Semper ut instantem mortis itura diem.
Demum à paganis Maii tunc passa Kalendis ,

^a Gutta apud scriptores infimæ Latinitatis varia significat , aliquando podagram , unde Gallis *Goutte*. Hydrophis in hoc loco significari testis est Hepidannus in Prologo , quem mox subjiciemus.

^b Eundem annum signant Hepidannus & Her-

mannus Contractus. Quod addit Epitaphii scriptor quatuor menses & octo dies , cum Maii die 2 Vviborada obierit , anni initium à Natali Christi censendum est , prisco more.

Mane sequente obiit, mane perenne petit.
 Cujus amore sacro curamus membra sepulcro,
 Debita solventes fundimus atque preces.
 Ejus at exultans, victrici & dote coruscans
 Spiritus in cælo vivit, ovatque Deo.

ANN. CH.
 CM XXV
 MAIII

FRAGMENTA EX HEPIDANNO
 de eadem S. Vviborada.

PROLOGUS AUCTORIS.

SOLET plerumque modernis scriptoribus à patribus vitio deputari, traditiones antiquorum scriptis vel factis ab eis mutari, ea videlicet objectione, quòd quasi illorum virtutibus calcatis, suis nihil probabilius velint æstimari. Sed eorum reverendam canitiam ab hujusmodi suspitione oportet alienam conspici, quidquam ab eis reprehendi, non quia crasse compositum, illepideque putetur, sed quia nuper: vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt; vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ imberbes didicere, senes perdenda fateri.

Apologia
 & causa
 novæ scrip-
 tionis.

Non equidem infector, delendaque carmina Livi,
 Esse reor.

Horat. lib. I.
 epist. I.

Cùm enim legerim aliquem priorum Deum orasse, quòd dignaretur alicujus spiritum suscitare, qui virginem suam Vviboradam, tot virtutibus decoram; venustiori stilo faceret saporam; quid dicam posteros optasse? cùm aliqui eorum, si temporalis vitæ dilatio illorum votis responderet, hoc opus voluissent attentare. Tamen numquam in animum induxi tale quid aggredi, tum considerans rusticitatem mei ingenii, tum ne putarer meo studio mihi ad favorem, patrum negligentiam velle denotare. Hæc denotatio duobus modis evenire solet, cùm vel quilibet arrogans injustus præsumit suscitare dormitantem Homerum; vel cùm Tucca & Varo quis obediens, prævento morte Virgilio, tantum superflua studet præcidere. Ad illud provocat arrogantia; ad istud cogit obedientia. Obedientia, ut nostis carissimi, nobis est necessaria, si perfectæ libertatis cupimus adipisci compendia. Hæc enim quamvis omni humanæ creaturæ, ut Apostolus hortatur, sit exhibenda propter Deum; specialius tamen ad illos respicit, sub quorum regimine in cænobiis degentes, districto Judicio rationem de nostris excessibus reddituros pro certo scimus; illorumque excusationem, nostram fore damnationem. Ad quod regimen tu venerabilis Pater UDALRICE, anno millesimo septuagesimo secundo

anno 1072.

* Immo triginta duos ex Annalibus ejusdem Hepidanni, qui Norrpertum Thiertaldo Abbati ait successisse anno 1040.

ANN. CH.
E M. XXV
MART. II

à me vel ignorantia fortè prætermiffa, vel vitiofe dicta, (nihil enim ex omni parte perfectum in humanis credo effe inventionibus poffe) fuâ quoque induftriâ vel addere, vel mutare.

Ekkehardo
vitæ feri-
benda oc-
cafio.

Sed antequam mihi alligatum onus ad aptandum moveam, operæ pretium effe duco, breviter in medium proferre, per quos præclara gefta hujus virginis pofteris primitus innotuerint: ut cum aperietur me non hujus relationis effe novum auctorem, fed potiùs auctorum fequacem, nullus vitium falſitatis adnotet meæ paginæ. Tempore igitur quo venerabilis GRALO congregationem ſancti Galli rexit, fuit in ea quidam frater, nomine EKKEHARDUS, totus ex ſapientia virtutibusque factus. Is cum quodam tempore hydrope ad extrema deductus effet, vovit beatæ Vviboradæ, omnia quæ de ejus ſanctitate poſſet comperire litteris ſe traditurum; ſi ei ad præſens dignaretur à Deo aliquod impetrare remedium. Illico venit ei in animum, ut ſibi poſtuleret afferri martyris cilicium, illudque ſuper aqualenta extenderet membra. Quod cum factum fuiſſet, conſectim ſenſit ſe aliquid melius habere, ac deinde non multis diebus exactis ad plenum convaluit. Tunc memor ipſionis ſuæ, convenit Kebeni, quæ beatæ virgini ab ipſis incunabulis uſque ad mortis articulum obſecundavit, indicans ei quali voto ſe obligavit, quodque ſequenti die ad cam venturus foret, ut de hoc themate plenius ab ea informaretur. Quæ vehementer in verbis ejus admirans, non minùs etiam cœpit admirari, quia ea de quibus interroganda erat, jamdudum lethæus abſorbuerat morbus. Ad ultimum ſuaſu cujuſdam ſacerdotis ad tumbam dominæ ſuæ oratura proſternitur, ut qui incenſam à Chaldæis legem per Eſdram voluit reparare, ipſe etiam martyr ſuæ merita, quantum ad hominum memoriam abolita, per eam dignaretur declarare. Poſtquam hujusmodi exaggeravit preces, ſurrexit, atque baſilicam non minori anxietate egreditur, quàm etiam ingreſſa eſt. Erat enim ignara quàm in proximo eſſet ejus conſolatio. Noctè verò inſequenti, cum ſe ſopori dediffet, viſum eſt ei locum orationis repetere, atque beatam virginem pittacium aureis conſcriptum litteris ſibi oſtendere, hac voce ſubjuncta: Utere cupitis. Mox expergefacta, omni fragilitate oblivionis propulſa, ita perfectè cœpit memoriæ viribus uti, ut luce reverſa non ſolum nihil ſollicita eſſet quid ſupradicto fratri reſponderet, verùm etiam ultranea fieret invitatrix, eique deſideratum thema, à primordio uſque ad acceptum cum palma martyrii bravium, promulgaret. Quod ille imis reponens ſenſibus, cum ferventi opera, rectè proclamavit cum Pſalmiſta: *In me ſunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi, quoniam eripuiſti me de morte.* Sed cum hæc vota ex parte redderet, heu! dira morte præventus, multos ſui propoſiti habuit heredes: qui (quoniam diverſi diverſa ſapiunt) interdum minùs neceſſaria neceſſariis miſcuerunt. Horum ego inſiſtens veſtigiis, ſtudiui ea quæ mihi digna memoria videbantur ad hujus virginis ſanctitatem comprobandam ſtrictim colligere, non illis ad opprobrium, ſed quod verius eſt, præcipuè tibi ad obediendum, ut prædictum eſt, Pater reverendiſſime.

Psal. 55. 12.

Alii ſcrip-
tores.

V I T A I N C I P I T.

BEATA Dei virgo Vviborada, ex Alamannorum proſapia oriunda, à parentibus ſecundùm ſæculi dignitatem non infimis, ſecundùm Chriſtianam autem libertatem nobiliſſimis, originem duxit, &c.

.. num. II
E 12.
Vviborada
calumniam
à ſamula
patitur.

Iniquus autem vindicator imaginis Dei, fremens ſe ex alieno mancipio à beata Vviborada expulſum, zelo ultionis in ipſam armatur. Itaque cum jam cognoviſſet per diverſos terrores à ſe illatos frequentiam orationum non rareſcere, niſus eſt eandem frequentiam macula infamiæ obvolvère, concilians adverſus eam quamdam ex ipſius ancillis, quæ affirmaret, eam non cauſâ orationis clam per ſingulas noctes ſurgere, ſed potiùs ut nefaria quæ

sub sole crubuisse agere, nocturna freta caligine securius perageret; & hoc verbum quod iret oratum, quasi deurationem esse ejus scelerum, quæ & cum tam multis exercuisset, ut sibi videretur impossibile eos calculo comprehendere: super his autem tacendum esse, si immunis existeret fraterni concubitus. Hæc illa circumquaque incessabiliter latrante, & quibusdam ficta esse dicentibus, aliis verò humanam fragilitatem culpantibus, pervenit fama ad aures SALOMONIS Constantiensis Episcopi. Quid opus est verbis? Siftitur Præsuli vice mœchæ sponsa Christi; criminatur pro innumero adulterio... Negantur à virgine affirmata à meretrice. Episcopus autem statuit ei diem, in qua de sibi objectis, cum Dei judicio dubitanti populo fidem faceret... Conveniente autem cum Episcopo ad præfinitum diem copiosa multitudo, omnipotens Deus omnibus ita liquido ejus innocentiam comprobavit, ut incredibili lætitia tripudiantes illi geminarent grates, & quòd in ea innocentiam conservavit, & eandem diffamatam infamia disscalceavit. Cumque ei à Præsule daretur optio, quali pœna plecteretur infitiatrix, respondit: Deo vindictam, ipse ei retribuet. His transactis infelix serva, sciens finem esse suis mendaciis apud scios virginis innocentiae, pergens ultra lacum Potamicum, facta est & ibi plena rimarum, omnibus ubique, ut turpissima potuit, de illa loquens. Atque ut ejus ficta credibilia viderentur, solita erat subinferre, se à Vviborada ob aliam causam non esse expulsum, nisi ut ab ejus increpationibus pro illicitis quæta foret. Sed Deus omnipotens, sibi deputatam vindictam non diu differens, sicut prius per judicium comprobavit virginis innocentiam, ita etiam postea manifestavit per infitiatricis amentiam. Nam cuidam malefico spe felicitis conjugii se supponens, non post multum temporis cœpit diabolizare: & ita vagata est circumquaque, donec in nimiam pauperiam delapsa est, & sic de morte transmigravit in mortem.

Prædictus igitur Constantiensis Præsul, post agnitionem innocentiae beatae Vviboradæ, ampliori dilectione jocundior factus est erga illam, in tantum, ut etiam sollicitus sæculares tumultus ei impedimento fore ad Dei servitium, eam alicubi congregationi Sanctimonialium inferere cogitaret, ubi posset sine intermissione orare: atque hujus rei gratia directis ministris suis, cum equitatu præciperet eam ad se perducere. Quibus illa hospitium & cetera necessaria benignè contulit, atque sequenti die faciens eos cum equitatu remeare, comitantibus duabus ancillis (Kebinina & Berterada) pedes Constantiam pervenit. quam Episcopus honorificè susceptam, improperabat ei aliquantulum sprevisse equitatum. Data autem mansuicula prope basilicam, Præsul accersitis duabus quas prædixi puellis, exquisivit ab eis, quid in alimentis percipere solita esset. Illæ verò, ut præmonitæ erant, responderunt, dominam suam à nullis comestionibus abstinere, quibus Christiano homini uti licuisset. Quod ille laudans... omnia, quibus indigebat, sufficienter dari præcepit. At illa solito more corpus jejuniis afficiens, ea quæ sibi ad victum dabantur, pane omnia dispergens dedit pauperibus, vix secunda seu tertia die ad vesperum parum quid panis & aquæ degustans.

Eodem tempore fuit ibi quædam inclusa, nomine Cilia, corpore non mente inclusa, quia nondum in se mortificavit philargyriam, quæ est radix omnium malorum. Quam expetens beata virgo, atque spiritualem matrem existimans, petivit ut de bono thesauro cordis sui dignaretur eructare verbum bonum. cujus petitionem non solum promissionis verba sunt secuta, verum etiam quadam die iterum adest ultro vocata, promissionis solutione gavifura. At illa apertâ fenestellâ, post mutuam salutationem inquit: Incedis, soror cara, forinsecus in vestimento ovium; sed nostrum est, ut ait Apostolus, probare spiritum si ex Deo sit, antequam tibi ad exemplum nudentur secreta nostræ conversationis. Obedientia sine mora primus gradus humilitatis est, &

ANN. CH.
C M XXV
M A I I I I

ex num. 13.
Constantiam se-
cedit:

ex num. 14.

Reclusæ in-
stituendam
se tradit.

ANN. CH.
c M XXV
M A I I I I
Sed usuræ
odio discedit
ab ea.

* Gold.
dimidium
sili.

ex num. 15.

a
Linthaugiam ire
cælitus dis-
suadetur.

sine hac nemo potest Deo digne servire. nam & victimis præfertur. Per hujus impositionem in primis te volo probare. Et proferens loculum cum nummis dixit: Accipe, soror, hos nummos, quos mihi ad eleemosynam à multis oblatos usque huc servavi, & hic divitibus urbanis mutuuum da ad tempus, quando eos recipias cum usura. At illa valde obstupescens, inquit: Tale præceptum interrogans Propheta super perfectione habitantium in tabernaculo Dei non accepit, aut requiescentium in monte sancto ejus. Apostolus quoque usurariis, sive dicam avaris (avaritia enim est studium pecuniæ) minatur, ut audio, non esse partem in regno Christi & Dei, hosque non semel nominat servitores idolorum: quorum consortium longe sit à me. Etiam incautum foret me hoc aggredi, cum nesciam de tot talentis semis seclas*, vel obolos observare: hujusmodi enim negotium numquam gessi, &c. His dictis fecerunt discidium.

At Cilia invidiosè tumens contra virginem propter ejus inobedientiam, simul verita sibi decessere quæstum, si ibi diutius moraretur; demandavit Episcopo quod vellet cum illo secreta verba miscere. Quo adveniente, postquam remotis ceteris multa perfide quasi fideliter de virgine locuta est, etiam hanc sententiam subintulit: Compertam habeo vestram spiritualem voluntatem circa eandem puellam, quod eam, si vobis occasio detur, vultis inferre alicubi choro sanctimonialium, quatenus tuta à mundi fluctuatione, liberius in Dei servitio possit durare. Ad hoc etiam rescitum habeo vestrum iter Linthaugiam^a. Eo loci, si vos non alias trahit voluntas, consiliarer ejus intertionem: tum quòd conversatio ibi valde spiritualis est: tum quòd promptior ei illic pateret ingressus, ubi omnia vestro nutui patebunt. Præsul autem hæc omnia de radice dilectionis procedere autumans, lætus effectus est. Et præcipiens ratem armare, misit quemdam de suis servientibus beatæ virgini intimandum, ut sibi ad navim eunti expedita foret ad navigandum secum ad prædictam insulam. Sed illa antequam episcopalis legatio venisset, ingressa basilicam, oratura prosternitur coram quodam altari in honorem sancti Galli consecrato: & sicut fuit voluntas Dei, inter preces obdormivit; & vidit oraculum, necnon somnium, beatum virum sibi vas sanguinolentum porrigentem, multis spurcitiis plenum, dicentemque sibi: Si ad locum ad quem Episcopus te ducere cupit, perveneris, hunc fordidum victum manducabis; & sanguine KERBIRGÆ^b reclusæ ibi inebriaberis. Cumque evigilasset, & secum miraretur de somnio, offendit eam legatus in admiratione. Qui cum deposuisset ei mandata Præsulis, non respondit ei nec ad unum verbum; sed dimisit illum abire sine affatu. Super quæ admirans Episcopus cum didicisset, misit alium, & iterum alium, virgine in eadem taciturnitate permanente. Episcopus autem continuo cogitans ei aliquid revelatum esse, navigationem suam peregit, & ad urbem Deo gubernante ipsa die prospere rediit. Cumque ad cœnam recumberet, non est oblitus consuetudinis, sed omnia necessaria in cibis & potibus venerabili puellæ direxit, Ciliâ jam tum penitus oblivioni traditâ. Nam ejus res exinde ita retro cœperant vergere, ut post aliqua annorum curricula, pelle ejus simulatæ sanctitatis detractâ, etiam de clausula eliminaretur, procul dubio nutu Dei, nolentis scilicet se à suis fidelibus diutius in idolorum servitute glorificari.

Quæ hic inseruntur de Alarico eremita in insula Usnaugia ad Turicinum lacum, qui Alaricus celesti monitu Vviborada præcepit, ut nimia austeritati modum imponeret, inferius referemus ad annum 958, ubi de Eberhardo Abbate.

ex num. 15.

Quædam mœcha genitrix effecta, adjecit peccatum super peccatum;

^a Linthaugia seu Lindavia, *Lindavv*, urbs imperialis in insula lacus Bodanici seu Brigantini, ubi nobile cœnobium modo Canoniarum: *Hepidanni Annales* | ad annum 948. *Linthaugia concremata est Nonis Junii.* | ^b Erat hæc proinde reclusa in eodem cœnobio. infantem

infantem quem ex adulterio conceptum peperit, in vivarium demergens. Sed Deus omnipotens, quem magis delectat nostra conversio quàm perditio, voluit hoc scelus ei ad salutem manifestari. Itaque plebs fidelium contra tale nefas zelo justitiæ armata, decrevit eam ad stipitem ligatam cure privari . . . . ad hoc etiam decretum est, ut circulum anni clauderet, omnibus festivis diebus passis crinibus pedibusque nudis in atrio sancti Magni stando: ut qui ejus sceleris conscii contristabantur, illius pænitentiam videntes consolarentur. Postquam autem circulum anni in tali pænitentia fideliter persistendo clausit, recogitans immanitatem reatus sui, eadem pænitentia sponte sua tamdiu se adhuc obligavit, donec beata Vviborada eam ad se vocavit, frenaque afflictionis jam laxanda esse indicavit, puerum in refrigerio esse. Postquam Vviborada meretricem pœnis afflictionis absolvit, catenam cautelæ ei innexuit, admonens eam, ut in posterum de tam nefandis sceleribus se custodiret, ne ei novissima pejora fierent prioribus. Ergo ejus admonitionibus admodum edificata, in sanctitate & justitia deinceps fervire Deo studuit omnibus diebus vitæ suæ.

ANN. CH.
C M XXV
M A I I I E

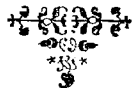
Quædam prænobilis puella, nomine Rachilda, quæ etiam virginitate sua Deo dicata, in ejus obsequio jugiter perseverabat, frigoretico morbo non modice vexabatur. Quam cum parentes ejus Romam deferre vellent, spe recipiendæ sospitatis; demandavit ei beata Vviborada ut si vellet sanitatem recuperare, quantocius ad eam veniret . . . . . At illa hac legatione gavisa, implevit sibi demandata. Postquam autem ventum est ad oscula, sancta Vviborada inquit: Benedictus Dominus, qui te diu desideratam huc transmisit, sibi ad servitium, & nobis ad solatium. Postea inibi morata, infra paucos dies non ex parte sanitatem recepit: atque cuncta quæ spiritualis Mater eam docuit, non solum in tabulis cordis notavit; sed etiam, ut ita dicam, supra suum posse omnia perfecit.

ex num. 27.
Rachilda
sanatur.

Iisdem diebus BURCHARDO Duce Alemannorum bella gerente, populis etiam inter se dissidentibus propter Saxonicum HEINRICUM Regem factum, cum militaris populatio gravem penuriam terris inferret, parentes beatæ Rachildæ, meruentes eam ibifame cruciari, voluerunt eam repatriare. Cumque se præsentarent beatæ Vviboradæ, causâ petendæ licentiæ; dixit eis, super hac re non tunc sibi esse respondendum, sed irent ad hospitia, & in crastinum convenirent eam. Fecerunt ergo juxta verbum ejus; & dictum est illis ut cum gaudio ad sua remearent, Dei prædestinationem esse, filiam ibi subsistere. Monstrabatur illis etiam locus, qui ei à Domino ad clausulam destinatus esse dicebatur. Igitur illius præfatio non discrepantes, iter arripiunt. Nec longum tempus evolutum est inter parentum abscensionem, & filiæ inclusionem in eodem locello, quo sancta virgo præmonstraverat.

postea re-
clusa.

Sæpe memorata virgo Rachilda quodam tempore ægrotabat, & ex nimia infirmitate, in desperatione vitæ præsentis jacuit. Sancta verò Vviborada, corrogata una ex domesticis, tradidit ei baculum suum, & hujuscemodi mandata: Defer illum spirituali filiæ meæ, & dic ei ut tripedem imitans senectutem veniat ad me. Cumque ministra exsequeretur præcepta dominæ, beata Rachilda extensa manu suscepit baculum, atque in ipsa susceptione convaluit; confestimque surgens, beatæ Vviboradæ se præsentavit, &c.

ANN. CH.
C M XXXV
M A I I I I

E X H E P I D A N N I L I B R O I I
D E M I R A C U L I S S. V V I B O R A D Æ.

ex num. 4.
Vvillidru-
da soror
Vvibora-
dæ.

SOROR erat huic beatæ Martyri, nomine VVILLIDRUDA, tricesimum possidens gradum (scilicet conjugii.) Hæc cum haberet natam, rogabatur à virgine sorore, ut hanc permitteret aliquot dies secum morari. qua permittente, cum apud materteram paucos exegisset soles, infirmata mortis debitum solvit. Mater autem post aliquot annorum curricula, morte intercedente soluta à lege viri, cœpit frequentare tumulum martyrizatæ sororis: ibique divinis laudibus se occupans, in gradu sexagesimo (viduitatis) à morte inventa est. Huic autem in corpore degenti quodam matutino crepusculo prædicta filia ejus hilari vultu apparens.... Surge, inquit, & dic avunculo meo (Hittoni,) quòd domina mea Vviborada ægrè feret, ejus thesaurum illius negligentiam tamdiu celari.... Nec mora surgitur à Sacerdote, atque unà locum sepulcri virginis adeuntes, viderunt illius pectinem sine appendiculo ab aère sustentari, &c.

Pecten in-
ventus.

ex num. 6.

Per id temporis ægrotabat, atque tanta detinebatur infirmitate, quod pæne tres continuas noctes diesque quasi exanimis jacuit. Tertia verò nocte circa pullorum cantum, paullulum resumto spiritu, cœpit implorare Martyris auxilium. Exaudivit ergo mater spiritualis vocem filia laborantis, &c.

ex num. 15.
SS. Vvibo-
dæ &
Rachildæ
translatio.

Operæ pretium esse duximus & hoc pagina commendare, qualiter omnipotens Deus has sanctas virgines prius in ergastulis, in quibus se pro ejus amore incluserant, tumulatas, basilicæ sancti Magni intromitti revelare dignatus est. Quadam igitur nocte sæpeditæ Kebinixæ visum est per somnium quidam juvenis ad spectu decorus, trahens rhedam geminis rotis compositam, quadam cerea materia (ut ei visum est) oneratam. Cumque illa interrogaret qua de causa veniret, vel quid ex hac materia facere vellet; Missus sum, ait, ut harum sanctarum virginum sepulcra muro interrupto basilicæ intromittam. Post hanc igitur visionem aliquot diebus exactis Gralo, qui id temporis cœnobio sancti Galli præerat, in animum induxit (credo divina inspiratione) visionem ancillæ factis exsequi. Tunc prostratus ad memoriam virginum, devotis precibus illarum voluntatem & adjutorium cœpit implorare, ut is cujus voluntas opus est, patrandum opus dignaretur adspirando prævenire, & adjuvando profequi. Postquam hæc & similia virgineis auribus humiliter instillavit, surrexit, convenientisque ancillam quam prædixi, enucleavit illi arcana voluntatis suæ. His illa auditis, retulit ei econtra somnium quod viderat: sicque factum est ut fide veniente ab utroque, ad utrumque duo certa fugarent dubium ab opere patrando. Extemplo vocantur cæmentarii; opusque in divina providentia perfectum, humanis studiis traditur perficiendum. Jam tum fervente opere contigit, ut quoddam immane saxum ab eisdem artificibus levatum incautè, sed incautius relictum, uni ex illis in pedem cecidisset, graviterque collideret. qui à sociis ad diversorium delatus iussit cereum parari, cumque ad sepulcrum beatæ Vviborabæ accendi. quod cum factum fuisset, meritis beatæ martyris id obtinentibus, sequenti die cum ceteris cæmentariis sospes & lætus ad opus inceptum maturè venit.

B. BERNONIS ABBATIS ELOGIUM HISTORICUM.

ANN. CH.
CM XXVII
JAN. XIII

I. Bernonis natales, monachus, Abbatialis dignitas.

1. **D**'UÆ sunt res quæ Bernonem maxime illustrem reddunt, nempe conditio celeberrimi monasterii Cluniacensis, & institutio sancti Odonis, amplissima Cluniacensis Congregationis (Ordinem vocant) auctoris. Sed illud magnopere dolendum, quod nemo veterum tanti viri gesta in commentarios retulerit. adeo ut sola nobis restent ejus vita fragmenta, quæ variis in locis datâ occasione ab auctoribus relicta sunt. Ea in unum veluti corpus redegerunt collector Bibliotheca Cluniacensis, & Iohannes Bollandus in tomo I Ianuarii: nos eadem vestigia relegentes, si qua ab ipsis prætermissa sunt, accuratè recolligere satagemus.

2. Atque ut à Bernonis genere ordiamur, inania de eo sunt Paradini & Golluti fragmenta, quæ nec referri merentur. Illud probabilius, quod Sigebertus in Chronico, aliique post eum, Bernonem ex Comite Abbatem dicunt. Illustrissimus Cardinalis Baronius ad annum 912 Hincmari Remensis, & Aneæ Parisiensis Episcoporum litteras retulit de quodam Bernone, quem Fratres de monasterio sancti Dionysii per licentiam Domni Abbatis Hludovici ad educandum atque erudiendum commiserant Hincmaro: & quem Aneas Acolythum ordinaverat, Baronius hunc esse Bernonem nostrum opinatur. At diversus planè censendus est ex eo, quod is ex parochia erat Aneæ, noster ex Burgundia Iurenfi. Hunc è Comitibus Burgundiæ oriundum ait Franciscus de Rivo in Chronico Cluniacensi. Forsan ejuspater fuerit Audo Comes, qui in fundo suo ad Ararim * corpus sancti Mauri, tempestate Nortmannorum istuc delatum, excepit. Tempus sanè locusque bene congruunt. LAIFINUM confobrinum habuit Berno, ut patet ex litteris Formosi Pape, infra. Confanguineum agnoscit ipse VVIDONEM, quem in Balmensi cænobio successorem testamento suo designat. Nepotem Franciscus de Rivo interpretatur. Nec plura de Bernonis parentibus reperire licuit. Illud pro comperto habemus, Bernonem fuisse ex primoribus Burgundiorum Sequanorum, apud quos Gigniacense monasterium ex propriis construxit, ut mox videbimus.

3. Quo in loco monasticam vitam amplexus sit, tradit auctor (si tamen non fallit) qui de vita sancti Hugonis monachi Aduensis scripsit, nempe in Aduensi sancti Martini cænobio. Balmense regebat Berno, cum istuc Odo Adhegrinnusque deverterunt anno DCCCC IX. Gigniacensi itidem eodem tempore præerat. Neque enim tum vigeat lex à Patribus sancita in Concilio Agathensi anno DVI, ne unus Abbas duobus monasteriis præsideret. Contrarium morem induxerat in quibusdam virtus ac probitas, in aliis cupiditas. Accesserat ipso Bernonis ævo alia ratio, nempe idea Congregationis, quam Benedictus Abbas Anianensis efformaverat, & ipse variis Abbatibus præfectus. Iisdem vestigiis insistens Berno, Balmensi, Gigniacensi, Athicensi, Dolensi, ac Masciacensi simul præfuit, ac demum Cluniacensi, ne quid dicam de Cella sancti Lauteni, quæ eidem tum parebat. Quamquam hæc monasteria sub Bernone potius ex genere earum Cellarum erant, quæ principibus cænobiis parere tum mos erat. tametsi id etiam prohibet Concilium Veneticum canone 8, totidemque verbis Agathense canone 38. Abbatibus quoque singulis diversas Cellas aut plura Monasteria habere non liceat, nisi tantum propter incursum hostilitatis intra muros receptacula collocare. Verùm alia consuetudo

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

I ij

* In Saone
vide Sac. 4.
part. 2
pag. 182.

ANN. CH.
CM XXVII
JAN. XIII

Bernonis tempore ob jam dictas rationes obtinebat. Interest autem hic agere de singulis qua Berno rexit monasteriis; atque inquirendum, an ea per Bernonem, an ante eum condita fuerint. Fallit Chronographus Cluniacensis, qui Bernonem refert ordinatum Abbatem à Gedeone Vesontionensi Episcopo, quem Carolo M. imperante vixisse constat. Et tamen Chronologus iste vivebat Odilone Abbate, idemque Odilonis jussu chartas Cluniacenses in unum redegit codicem, in quo ejus Chronicon legimus.

II. Balmensis monasterii primordia, ejusque status sub Bernone Abbate.

4. **P**ater Prioratum de Balnis, qui Prioratui de Paterniaco diœcesis Lausanensis sub Balmeresi Abbatia subiectus est, ut patet ex Bibliotheca Cluniacensi col. 1744, triplex fuit quondam apud Burgundiones Sequanos monasterium Balmenſe, unum virorum, puellarum duplex. Puellare primum saculo V conditum est à sancto Romano Abbate in Iurenſibus locis. Situm ejus conditumque describit auctor anonymus antiquissimus, qui de vita sancti Romani Abbatis Condatisſcensis libellum composuit saculo VI, qualis exstat apud Bollandum in Februarii tomo 3. ubi legitur, pag. 743 num. 9, Romanum prope Lauconnense virorum cœnobium, erexisse parthenonam in rupe valde edita, quæ superjacet naturali faxo, prominente quoque cingulo, quod cavernas spatiosissimas intus abdebat; ibique sororem suam instituisse virginum Matrem, quæ centum quinque monachas illic rexit cum tanta districtione, ut quæcumque virginum illic causâ abrenuntiationis intrasset, foris non videretur ulterius, nisi extremâ transitûs causâ deportaretur ad cœmeterium. Ubi obiter advertit, virginum cœmeterium extra clauſtri ambitum fuisse contentum, quod etiam de sancta Casaria cœnobio Arelatenſi, aliisque legimus. Addit vita sancti Romani scriptor rem notatu dignam, nempe cum in vicino Lauconnensi monasterio mater fortassis filium, vel germana fratrem haberet; sic neuter alteri, aut viſo, aut nuntio versari noscebatur in corpore, ut putaret uterque alterum jam sepultum; ne paulatim genuinæ recordationis gratia, mollicie quadam vincula professionis disrumperet. Illic sepulturâ donatus est Romanus Abbas, in cuius Actis hæc leguntur.

* Le Doux.
v. Montbe-
liard.

5. Aliud puellarum cœnobium etiam nunc situm est ad Dubim* fluvium, Vesontionem inter & Montem-Belicardum*, ubi sanctam Odiliam virginem, postmodum Abbatissam, fuisse educatam intelligimus ex ipsius actis, quæ exstant in Appendice sæculi tertii. De hoc parthenone agens Odo Abbas in lib. 3 Collationum cap. 21, Duæ Sanctimoniales, inquit, de monasterio puellarum, quod juxta nostrum Balma situm est, ante hoc triennium ad sæcularem vitam regressæ sunt, &c. Inter huius parthenonis Sanctimoniales & Odilonem Abbatem Cluniacensem contentio quadam olim exorta est, ut legitur in autographo Cluniaci æsservato, in quo sanctus Odilo præfatur hoc modo. Ego ODILON Cluniacensis monasterii Presbyter & monachus, & Dominus Rotherus ejusdem loci præpositus, notum esse volumus, contentionem cum ratione & pace inter nos & Abbatissam monasterii de Balma ELIZABETH fuisse pro prædiolo juxta villam Givriacum. Ob id simul dicta Abbatissa & plures Dei ancillæ cum illa, & nos ad supra dictum locum convenimus, ubi præsentem fuerunt venerabiles Abbates Dominus ALLENARDUS, Dominus GUIDRICUS, Dominus OTGERIUS, &c. qui rem composuere. Charta hæc caret chronicis notis. Hodie quoque cœnobium istud superstat, Baume les Nonnes appellatum.

* Lyon le
Sannier.

6. Tertium denique Balmense monasterium virorum itidem apud Sequanos visitur, ubi fluvius Sallix surgit, ut in litteris Rodulphi Regis legitur, hæud ita procul à Ledone* opido Sequanorum, septem fere leucis distitum à Gigniaco, de quo mox agemus, modo quoque Abbatia Ordinis nostri, tametsi ab Eugenio Papa III ob quoddam malefactum in Prioratum redacta fuerat, assentiente Willelmo Burgundia Comite & Matiscenensi anno M C XLVII. Quo tempore conditum sit istud

monasterium, non facile est desuare. Ejus originem Petrus Venerabilis ex fama refert ad sanctum Columbanum, ut lego in ejus litteris, aliquando ex integro referendis, ex quibus interim hæc verba delibare juvat. Ego frater Petrus, humilis fratrum Cluniacensium Abbas, notum facio tam eisdem fratribus, quam cunctis legentibus ea quæ sequuntur. Balmense monasterium à sancto (ut fama est) Columbano fundatum, diu non sub ipso tantum, sed & post ipsum diutius in sanctæ religionis proposito, à sancto fundatore suscepto, tempore non parvo perseveravit. Adeo autem tam constantem sui perseverantiam in his sacris studiis exhibuit, ut tam apud Luxovium & Lirinum, præcipua ipsius monasteria, quàm etiam in tota pæne Gallia religione monastica languescente, in sola Balmenfi ecclesia fugaces ejus reliquæ longo post tempore, velut ex propriis sedibus expulsæ, resedisse viderentur. Testis est eorum quæ dico, cum multo amore & honore nominandus sanctus Pater noster Oddo, qui ab ultimis pæne Occidentis finibus, causâ explorandæ religionis egressus, cum multa monasteria per diversas constituta regiones circuisset, non invenit ubi requiesceret pes ejus, nisi apud Balmam: ubi congruum votis suis ac sanctis desideriis locum inveniens, exiit ibi veterem hominem cum actibus suis, &c. Iam verò inter monasteria tempore Ludovici Pii recensita, numeratur Balma inter ea quæ tantum dona sine militia debebant: & in divisione regni Lotharii facta inter Carolum Calvum & Ludovicum, post Luxovium & Luteram. Ad hæc Ansegisus Abbas Fontanellensis legat ad Balmam libram unam & semis. quæ loca an de Balma virorum intelligenda sint, non penitus liquet. tamen id veri similis est. Quidquid sit, Balmam virorum ante Bernonem existisse constat ex litteris Rodulphi Burgundia Regis apud eruditum Baluzium in tomo 2 Miscellaneorum editis, quibus cellam, nomine Balmam, Bernoni ad Gigniacum Abbati attribuit. Diploma sic habet.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis RODULFUS ordinante divino munere serenissimus Rex. Si fervorum Dei justis postulationibus serenitatis nostræ aures accommodaverimus, & quod piè & rationabiliter petunt, benignè & clementer concesserimus, hoc nobis profuturum in præsentem vel in futuro minimè dubitamus. Idcirco notum esse volumus omnium fidelium nostrorum sollicitæ, tam præsentium, quamque futurorum, qualiter vir venerabilis BERNONIS videlicet reverentissimus Abbas adiit nostram magnitudinem, petens nos ut quemdam locum Gigniacum, quem ipse Abbas & sui confratres tenent vel construunt regulariter, rebus proprietatis nostræ ditaremus. quod libenter fecimus. Donamus itaque pro æterna retributione ad jam dictum locum in honore beati Petri Apostoli constructum, vel ipsi Apostolorum Principi Romæ subditum, res quas postulavit Abbas prædictus, hoc est, in Comitatu Scutindis quamdam Cellam, nomine Balmam, ubi fluvius Sallia surgit, quam ipsi monachi prælibati ad fundamentum reedificaverunt: in præfato etiam Comitatu Cellulam quampiam, in qua sanctus LAUTENUS confessor pretiosus requiescit: in ipso etiam Comitatu quamdam villam, nomine Cavanacum, & Clamenciacum cum omnibus suis appendiciis, quæ ad dictas villas justè & legaliter pertinere videntur, vel ad dictam villam, in rebus vel mancipiis, cum omni integritate ad sæpeditum locum Gigniacum donamus, & de nostro jure in jus habendum præfati Abbatis, Bernoni videlicet vel successorum ejus, qui ipsum locum dominaturi sunt sub instituta Regula, sollempni more transferimus, nullo ipsis jam dictis monachis contradicente, sed quietè hoc possideant in perpetuum. Ut autem hujus nostri præcepti auctoritas firmiùs credatur, & ab omnibus inviolabiliter semper observetur, & in Dei nomine totius firmitatis obtineat vigorem, manu propria subter eam firmavimus, & anuli nostri signum subter in ea mandavimus affigi.

ANN. CH.
CM XXVII
JAN. XIII
* VII.

Signum Domni R O D U L F I piissimi Regis.

Data I V Idus Decembris anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu-Christi D C C C C I V, Indictione V I *, regnante Domno Rodulfo Rege anno XVI. Actum Nova-villa in Dei nomine feliciter. amen.

7. *Ex his intelligitur, Bernonem non ex Aduensi sancti Martini cœnobio Balmam missum fuisse ad locum in melius reformandum, ut habet vita sancti Hugonis monachi inferius referenda: sed, si umquam in illo sancti Martini cœnobio vixit, inde migrasse Gigniacum, ubi ex rebus propriis asceterium construxit, quod postea exponemus. Falsus videtur vita sancti Hugonis scriptor lectione Glabri Rodulfi, qui de variis Regula sancti Benedicti propagationibus in lib. 3 cap. 5 agens, ait primum per S. Maurum inuictam fuisse Regulam Glanmasolium: tum in monasterium sancti Savini apud Pictones: rursusque illò frigescente ejusdem districtioris tenore, apud monasterium sancti Martini Augustidunensis suscepta, dignoscitur aliquotiens viguisse. Deinde verò quasi tertia transmigratio in superiore Burgundia locatum Balmenfe occupavit monasterium. Ad ultimum. . . in monasterio Cluniaco. Vbi Glaber ait Regulam quasi transmigratioe facta Balma susceptam viguisse quod, nimis ad litteram interpretatus est auctor, qui de vita sancti Hugonis scripsit. Antè enim Berno Gigniaci Abbas degebat, quàm Balma ei à Rodulfo Rege traderetur.*

8. *Balmensem cellam in melius restituit Berno, unde à Iohanne Italo in lib. 1 de vita sancti Odonis Abbatis istud monasterium nuper à Bernone Abbate constructum dicitur, id est instauratum. Istic Adhegrinus Odonis socius à Bernone intra domum hospitem officiosissimè susceptus secundum Regulam sancti Benedicti, aliquo tempore commorari voluit, ut mores habitantium, locique consuetudines posset cognoscere. Dein subdit Iohannes: Fuerunt autem institutores ejusdem loci imitatores cujusdam Euticii. Quis fuerit Euticius seu (ut in exemplari Compendiensi legitur) Euticus, exposuimus in tomi superioris pag. 570. ubi non dubiis (si non fallor) argumentis ostensum est, Euticium haud alium esse quàm Benedictum Anianensem, qui ritus ac mores veterum Patrum collegit, suisque discipulis prescripsit. Itaque institutores ejusdem loci fuerunt imitatores istius Benedicti, id est disciplina regularis ab eo prescripta, amulatores. ubi. institutores Balma non alii mihi videntur, quàm monachi sub Bernone viventes, qui Benedicti Anianensis exempla imitabantur. Porro ejusmodi ritus Berno haud aliunde accepisse censendus est, quàm à vicino Aduensi S. Martini cœnobio, quod religione tum florentissimum erat, eò derivatà per coloniam eductam è S. Savini monasterio apud Pictones, (ut inferius in actis S. Hugonis Monachi Aduensis dicturi sumus) uno ex illis monasteriis, quæ Benedicti Anianensis institutis imbuta fuerant.*

9. *Quinam fuerint ritus illi ab Euticio accepti, docet Iohannes Italus in loco mox laudato, sed maximè Vdalicus in tribus libris de consuetudinibus Cluniacensibus, quarum mentio recurret inferius in vita sancti Odonis: cujus admissio in Balmenfe monasterium in primis Bernonem nostrum ejus institutorem commendat. Odonis animum, pseudomonachorum quorundam querelis, qui in Bernone duritiam & austeritatem nimiam carpebant, tantisper fluctuantem, confirmavit Adhegrinus ejus socius, qui in eremo triginta minimum annos explevit. Hæc aliæque fusius commemorantur in actis sancti Odonis.*

10. *Anno sequente, postquam Berno Balmam à Rodulfo Rege obtinuerat, profectus est Romam, id est anno D C C C X C V, ejusque donationis aliarumque confirmationem à Formoso Papa obtinuit, ut ex Formosi litteris demonstrabimus in capite sequenti. Verùm cum in res cella Balmenfis invaderent quidam præpotentes; causa hæc delata est ad Ermengardem Reginam, Bosonis relictam, quæ in sollemni Placito sententiam dixit in gratiam Bernonis, seu cœnobii Gigniacensis, cui Præerat. Factum accepimus ex ms. codice Petaviano, in quo Notitia iudicati scripta est in hunc modum.*

ANNO ab Incarnatione Domini DCCC XCVIII, Indictione VIII, cum convenisset ERMENGARDIS Regina & cuncti Principes LUDOVICI filii Bosonis in loco qui dicitur Ravennas ad Placitum: accesserunt ad ejus presentiam monachi . . . . . ex Gigniaco monasterio, BERNO videlicet Abbas, alique sub ejus regimine positi, conquereutes & monachili humilitate conclamantes, quod Bernardus, ejusdem Regine Vassallus, eorum res injusto ordine invadendo possedisset, hoc est Balmam cellam, quam olim à RADULFO Rege per Præceptum adquisierant. Quod tam benignissima & venerabilis Regina, quàm omnes undecumque confluentium Principes diligenter intendentes, diligentiusque audientes, prædictum Bernardum in medium vocaverunt, & cur easdem res teneret interrogaverunt. Ipse autem respondit, per donum LUDOVICI prædictas res se tenere credere. Cujus responsionibus nec Regina consensit, nec alii consentire dignum fore adjudicaverunt. Et tunc ipse per jussionem Regine jam dictum locum in presentia omnium vuerpivit, & ut ultra easdem res non invaderet spondit, &c. His ita expletis jussit dominatrix Regina tam Abbati, quàm fratribus ceteris hanc firmitatis scribere Notitiam, ut nullo deinceps contradicente, præscriptum locum quieto teneant ordine. Et ut hæc Notitia manere valeat firma per multa temporum curricula, manu propria, manibusque tam Episcoporum quàm Procerum, inibi undique confluentium, firmavit, firmarique rogavit. Signum BERNARDI, qui vuerpituram istam fecit. S. ERMENGARDIS Regine, quæ fieri jussit, & firmare rogavit. S. ROSTAGNUS Archiepiscopus Arelatensis. S. ARDRADUS sanctæ Cabillonensis ecclesiæ Episcopus. S. ISAAC Gratinolicensis Episcopus. RICARDUS gloriosus Comes firmavit. VVIDO Comes firmavit. UGO Comes firmavit. ADELMUS Comes firm. BATERIUS Comes firm. TEUTBERTUS Comes firm. RAGENARDUS Comes firm. ANSIGIS firm. RAINBALDUS Numicator firm. GORMARUS firm. ADELARDUS firm. ADELMARUS firm. Actum Varenna.

II. *Ab eo tempore, ut jam dixi, Abbatia nomen habuit Balmense monasterium, Abbatemque primum quidem Gigniacensem, quales fuerunt Berno & Vvido ejus successor; postea peculiarem, nescio an principio Gigniacensi subjectum. Legi Eugenii Papæ III litteras ad Guidonem (qui alias Vvillhelmus dicitur) Comitem Matisconensem, quibus Balma titulum Abbatie abrogat ob facinus quoddam commissum in magistrum Osbertum; eamque in Prioratum redactam subjicit Petro Abbati Cluniacensi. Eandem ob causam idem Pontifex scribit Humberto Archiepiscopo Bisontino. Legi item epistolam Vvillelmi Comitis Matisconensis, qua Eugenii petitioni annuit, assentiente Pontia uxore sua, filiisque suis Stephano & Gerardo. Non tamen multo post Abbatia titulus Balma restitutus est, (ut ex variis Pontificum rescriptis intelligitur,) perseveratque in hunc diem.*

III. Gigniacensis monasterii primus auctor Berno, primusque Abbas; varii eventus.

12. **G**igniacense asceterium non alium habuit conditorem, quàm Bernonem ipsum, qui nescio an perfecto monasterio ipse monastica vite ibidem nomen dederit. Illud enim non raro accidit aliis in locis, ut monasteriorum conditores, si quando monasticen profiteri volebant, non alibi quàm in cœnobiis ab se erectis id exsequerentur. Scio in vita sancti Hugonis monachi id dici factum à Bernone in Eduensi sancti Martini monasterio. Sed hæc vita non usquequaque accurata est, uti colligitur cum ex aliis, tum ex auctoris sententia de Gigniaco, quod inter reformata per Bernonem cœnobia reponit cum Vizeliaco: cum Gigniacum Bernoni ipsi acceptam referre debeat originem. Ejus rei luculentum habemus testimonium in diplomate Formosi Papæ, edito in tomo 2 Miscellaneorum Baluziano, cujus hic contextus.

ANN. CH.
CM. XXVII
JAN. XIII
* Læcenobii

FORMOSUS fervens fervorem Dei BERNONI religioso ac venerabili Abbati cœnobarum *, sito in territorio Lugdunensi, quod in honore beati Petri Apostolorum Principis constructum esse dinoscitur in loco qui Gigniacus perhibetur, ac in eodem venerabili monasterio in perpetuum. Convenit apostolico moderamini pia religione pollentibus benigna compassione succurrere, & poscentium animis alacri devotione impertiri assensum. Ex hoc enim lucri potissimum pretium à conditore omnium Domino promeremur, dum venerabilia loca opportunè ordinata ad meliorem fuerint sine dubio statum perducta. Igitur properans ipse, Berno venerabilis Abbas, ad beatorum Apostolorum limina, nostramque adiens apostolicam præsentiam, retulisti nobis ipsum memoratum cœnobarium à te tuoque consobriño, nomine LAIFINO, de propriis rebus vestris dumtaxat in honore sancti Petri constructum atque dicatum existere: & ut ab omnibus immutatum fervetur, per testamenti paginam, quod nobis servandum contulistis, eidem beato Petro cœlestis regni clavigero, nobisque per Dei gratiam Vicario obtulistis ad sempiternum vobis remedium conferendum. Ideo suggestistis nostro apostolatui, ut apostolici nostri privilegii illud sanctione muniremus. Quapropter quod statuistis devotè admittentes, petitionemque vestram ratam arbitrantes, inclinati precibus vestris per hujus præceptionis seriem prædictum venerabile cœnobarium cum cellis seu casis, terris, vineis, casalibus, fundis, pratis, silvis, unà cum colonis & colonabus, necnon & cellulam quæ vocatur Balma, cum adjacentiis suis, omnia & in omnibus, quæ tam à gloriosis Regibus, quàm ab aliis Deum timentibus inibi data vel præcepta sunt, vel deinceps Domino adjuvante donanda erunt, hac præsentis tertia-decima Indictione apostolica auctoritate confirmamus, munimus, & in perpetuum sub jure & ditione atque potestate beati Petri Apostoli & nostra confirmatum stabilimus, ita scilicet ut nulli homini qualibet dignitate fulcito licitum sit, aut etiam de ipsis donatoribus, quamcumque vim aut aliquam oppressionem ibidem inferre, aut res donatas vel amodo devotè donandas quoquomodo auferre: potius autem firmum & ab omnibus immutatum custodiatur ad jus & protectionem beati Petri Apostolorum principis. Si autem (quod humanum est) Abbas prædicti cœnobarii obierit, congregatio ipsius monasterii ex seipsis secundum Deum & Regulam beati BENEDICTI, quem idoneum præviderint, concordi voto habeat semper eligendi, & secundum morem in Abbatem sibi præficiendi. De decimis autem questi estis, eo quòd de propriis vestris à vobis persolvi quarantur. Quod si ita se res habet, hoc ne fiat interdiciamus; maxime cum scriptum sit, ne sacerdotes decimas dare cogantur. Quisquis autem (quod non optamus) tam ex ipsis donatoribus, quàm ex aliis temerario ausu de donatis rebus vel donandis aliquid auferre præsumperit, sive quamlibet (calumniam) eidem monasterio ipsiusve monachis ingerere tentaverit, & contra hoc nostrum apostolicum privilegium agere non formidaverit; sciat se anathematis vinculis innodandum, &, nisi resipuerit, à regno Dei alienandum. Qui autem verus custos & observator hujus pii nostri statuti extiterit, benedictionem & gratiam à Domino Deo nostro consequi mereatur. Scriptum per manum Sergii Scriptorii sanctæ Romanæ ecclesiæ in mense Novembrio, Indictione supra scripta, per manum Stephani Cancellarii sanctæ sedis apostolicæ, imperante domino piissimo Augusto ARNULFO à Deo coronato. Bene valete.

13. In hac bulla, cujus Indictio XIV cum anno DCCC XCVI convenit, observatione digna est clausula de decimis, quas ex propriis monasterii rebus (uti alibi etiam postea cautum est) persolvi Pontifex vetat. Berno morti proximus eidem loco sui vice Pvidonem consobrinum suum suffecit Abbatem, ea lege, ut Alafraçta & quadam alia res, quas in testamento suo exprimit, Cluniaco attribuereutur. Mortuo

Bernone

Bernone Vvido hanc donationem, quasi modo legitimo facta non esset, refutare voluit: sed obstitit Iohannes Papa X litteris scriptis ad Rodulfum Regem, Episcopos, aliosque Proceres, qua littera sic habent.

ANN. CH.
CM XXVII
JAN. XIII

Johannes Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio RODULFO glorioso Regi Francorum, necnon reverendissimo & sanctissimo confratri nostro Vvido, sanctæ Lugdunensis ecclesiæ Archiepiscopo, atque reverendissimis Episcopis STATEO & BERNONI, Comitibus HUGONI & GISLEBERTO. Audivimus nostris apostolicis auribus, quod GUIDO Abbas per violentiam abstulit à Cluniaco hoc quod Berno Abbas de potestate Gigniacensis monasterii sub censu tenendum legaverat. Quapropter monemus subjectionem vestram, quatenus res omnes illas Clunienfibus restituatis. Quia prædictus verò Vvido conqueritur, quod Berno Abbas hoc legaliter non fecit, pro eo quod terminum temporis ac personarum in illo suo testamento non posuit; nos ad quorum dispositionem utraque loca pertinent, jubemus & constituimus, ut quamdiu ex illis monachis qui in Gigniaco professionem fecerunt, aut oblati sunt apud Cluniacum, aliquis vixerit, res ipsas monachi Clunienfes teneant sub nostra ditione, nisi fortè ipsi monachi sua sponte res ipsas dimiserint. Ceterum vobis, ô fili Rodulfe, & fidelibus tuis, qui monasterio Clunienfi prodesse valeant attentius, & Abbatem & congregationem vestræ dilectioni commendamus, utque locus ille sanctæ nostræ sedi commissus est, sese pro amore Apostolorum, mundi videlicet judicium, atque paterna dilectione bene gaudeat elegisse.

14. *Hoc rescriptum notis chronicis destitutum est: sed ex Vvidonis litteris intelligimus id accidisse ante annum VI Rodulfi Regis, seu anno Christi DCCCC XXVIII, paullo post obitum Bernonis. Quod verò Vvido Abbas allegabat, Bernonem in sua donatione terminum temporis ac personarum non apposuisse; id eo fundamento nitebatur, quod ecclesiæ aut monasterii possessiones in perpetuum alienare non licebat, sed tantum ad unam aut tres plurimum vitas, ut loquuntur. Unde Symmachus in responsis ad consulta Casarii Arelatensis cap. I. Possessiones, quas unusquisque ecclesiæ proprio dedit aut reliquit arbitrio, alienari quibuslibet titulis atque contractibus, vel sub quocumque argumento non patimur: nisi forsitan aut clericis honorum meritis, aut monasteriis religionis intuitu, aut certè peregrinis necessitas largiri suaserit: sic tamen ut hæc ipsa non perpetuò, sed temporaliter, donec vixerint, perfruantur. Idem statuit Concilium Aurelianense I in can. 23. Attamen Hormisdas Papa, etsi repugnans, confirmavit venditionem quarundam Arelatensis ecclesiæ rerum, à Casario factam * in gratiam parthenonis ab eo constructi; cuius rei diploma Hormisdæ exstat apud Bollandum in tomo I Januarii pag. 736. Hæc ergo causa fuit, cur Pontifex ratam esse jubens Bernonis donationem, ei modum ac terminum temporis ac personarum præscribit: sed Vvido Pontificis mandato acquiescens, conditiones sustulit; ac donationem sub annuo censu valere concessit edicto scripto, quod ex Cluniacensi autographo accepimus sub hac forma.*

* Vide
historiam
Trenor-
chiensem
pag. 281.

MOs est lex, licet non scripta, & usu jam communi pro lege tenetur, ut de rebus Ecclesiæ quibuslibet, etiam sæcularibus, per scripturæ auctoritatem aliquid... concedatur. Quapropter noverint omnes tam futuri, quàm præsentis, quia Dominus BERNONO venerabilis pater quasdam res, quæ Gigniaci monasterio fuerant ab ipso traditæ, Clunienfi cœnobio per testamentariam auctoritatem delegavit. Ego igitur GUIDO, prædicti cœnobii Gignienfis Abba, libenter condominis fratribus idipsum consentiens, hanc auctoritatem de ipsis rebus facio, considerans videlicet, quod ipse noster specialis Pater utraque monasteria uni domino, id est beato Petro dedicavit atque construxit, & tam ipsos fratres qui eidem beato Petro apud

ANN. CH.
CM XXVII
JAN. XIII

Cluniacum, quàm istos qui Gigniaco deserviunt, in una fraternitate ac germana caritate dimisit, & insuper inibi sepulturam sibi locavit. Hoc igitur ego attendens, secundum auctoritatem quam prælibatus Pater jam fecerat, prædictas res, id est villam quæ dicitur Alafracta, cum omnibus ad eam pertinentibus, & cum omni alodo, quem Sanson Gigniaco dedit, & cum dimidio prato, quod Nonnus Saimo similiter dedit, ad Cluniacum ea ratione ex fratrum consensu trado, ut per singulos annos cera duodecim denariorum pretium valens, Missâ S. Petri pro vestitura Gigniaco reddatur: fratres verò res easdem sine ulla contradictione possideant: ita tamen ut eas in aliena potestate non obligent, sed ipsi perpetualiter in usu eas habeant: nisi fortè (quod absit) locus ipse vel habitatores ad canonicam vel sæcularem conversionem redierint. Ut autem hæc auctoritas firma permaneat, firmo, dominisque fratribus firmare præcipio. S. VVIDONIS Abbatis. S. Vvineranni monachi. S. Gualanni monachi. S. Juliani. S. Sannoni. S. Raginelmi. S. Deodati. S. Ermendradi. S. Atdriæ. S. Vvitbaldi. Ego ROTGARIUS Sacerdos rogatus scripsi & subscripsi, atque datavi XI Kal. Febr. anno VI regnante RODULFO Rege.

15. Tandem Gregorio VII Pontifice, cum Gigniaci religio & temporales facultates in pejus ruerent; iste locus Hugoni Cluniacensi Abbati piissimo emendandus & restituendus commissus est, & Cluniaco subiectus, ea conditione, ut nullus ibidem Abbas eligatur aut ordinetur, nisi vel ipse Cluniacensis Abbas affuerit, eumque approbaverit, vel per legatum suum assensum præbuerit. Exstat ejus facti diploma Pontificium in archivo Cluniacensi, datum Lateranis v Id. Decemb. per manus Petri S. R. E. Cardinalis ac Bibliothecarii, anno IV Pontificatus Domni Gregorii Papæ VII, Indiçt. XIV. id est anno M LXXVI. Postea in Prioratum conventualem redactum est Gigniacum, in quo primum erant, computato Priore, triginta duo monachi: sed per definitionem factam anno Christi M CC LXVI fuerunt reducti ad numerum XXV. qui numerus hoc tempore multum imminutus est.

III · Cluniaci status ante cœnobii conditionem per Willelmum Comitem.

16. **I**nter res à Bernone gestas præcipuum obtinet locum institutio celeberrimi Cluniacensis monasterii, de qua priusquam dicere incipio, videndum est qualis fuerit Cluniaci status ante conditum cœnobium. Locus est in pago Matisconensi ad amnem Graunam*, qui in Ararim labitur. Bugnonius scribit, Leduardum tertiumdecimum Matisconensem Episcopum obtinuisse Cluniacum à Carolo M. in augmentum dotis ecclesiæ sancti Vincentii cathedralis. Eundem locum retinuerunt ejus successores ad Hildebaldum, qui ab eo quintus fuit. Is enim villam istam cum Vvarino Matisconensi Comite & Albana uxore sua commutavit. Litteras hujus commutationis legimus in chartario bibliotheca Boberiana apud Divionem, simulque notitiam investitura de Cluniaco factam per Hildebaldum in manus Vvarini Comitis & uxoris ejus, qua perpetuo Alba seu Albana nuncupatur. Utraque littera datae sunt anno XII regnante Ludovico Imperatore. Idem Imperator hanc commutationem confirmavit dato diplomate, quod integrum exstat tum apud Chesnium in notis ad Bibliothecam Cluniacensem, & in probationibus ad historiam Vergiacensem, tum apud Petrum Cussetum in historia Cabilonensi, aliosque. Diplomatis istius (cujus autographum in archivo Cluniacensi aliquando legimus) aliqua fragmenta, quæ in rem nostram faciunt, huc referre satis fuerit. Noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum industria, quia vir venerabilis HILDUINUS Abba & sacri palatii summus Capellanus innotuit serenitati nostræ, eo quod HILDEBALDUS Matescensis ecclesiæ Episcopus, & vir inluster VVARINUS Comes de quibusdam rebus pro communi utilitate &

* in Graune

compendio nuperrime inter se commutationem fecissent. Dedit interea prædictus Hildebalduſ Episcopuſ ex ratione Episcopatuſ ſui eidem VVARINO Comiti & uxori ſuæ ALBANÆ, ad eorum proprium perpetualiter ad habendum in eodem pago Matenſe villam, cujuſ vocabulum eſt Cluniacuſ, cum eccleſia in eadem villa, & cum caſis, domibus ædificiis, &c. necnon & in pago Niverninſe villam, cujuſ vocabulum eſt Lopranacuſ, cum eccleſia ibidem conſtructa, &c. Econtra in compensatione hujus rei dedit memoratuſ Vvarinuſ Comes & uxor ſua Alba de rebus proprietatiſ eorum, eidem Hildebaldo Episcopuſ ad partem eccleſiæ ſuæ in eodem pago Matenſe villam, cui vocabulum eſt Genuliacuſ, cum eccleſia ibidem conſtructa, &c. Et in pago Nivernenſi villam, cujuſ vocabulum eſt Calda-aqua, cum caſis, &c. Necnon in Ducatu Alvernico, in pago Donobrinſe, villam, cujuſ vocabulum eſt Lituiniæ, cum caſis, &c. Durandus Diaconuſ ad vicem Fridugiſi recognovit. Data III Non. Juniaſ, anno Chriſto propitio XII imperii Domni Ludovici piſſimi Auguſti, Indiçt. III. Actum Aquifgrani palatio regio. *qua nota in annum DCCC XXV converſiunt. Ex hoc diplomate quidam Cluniacenſis cœnobii originem ad tempora Ludovici Pii perperam retulerunt, cum de cœnobii conditione hic nulla mentio fiat. Hujus ſententia longè veri ſimiliuſ eſt fundamentum in apographo Chartarii S. Vincentii Matenſiſ apud illuſtriſſimum Boherium, ubi fragmentum inſtrumenti ante litteraſ permutatiſ Cluniaci legitur in hæc verba.*

ANN. CH.
CM. XXVII
JAN. XIII

Notum ſit omnibuſ, quod Hildebalduſ Matenſiſ Episcopuſ Cluniacum villam Vvarino Comiti & Albanæ ſeu Avæ uxori ejus commutavit, & vice commutatiſ eccleſiam ſançti Andreaſ & villam Genoliacuſ, aliaſque terras, quæ in carta commutatiſ habentur, ſuſcepit. In qua Cluniaci villa nobile cœnobium in honore beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli conſtructum eſt, quod dudum prædictuſ Hildebalduſ ſacravit: deditque ex ratione Canonicoꝝ ſançti Vincentii Cluniaci eccleſiæ eccleſiam unam in villa Corta, alteram in villa Galoniaco.

Sic deſinit fragmentum, ex quo ſi modo ſincerum antiquum—que eſt, diſcimus Cluniaci cœnobium ab Hildebaldo ſacratum fuiſſe. Verum id de eccleſia quorundam Clericoꝝ, qui ibi ante conditum pro monachiſ cœnobium exſtiterunt, intelligendum eſſe videtur, ut poſtea dicemus. Idem fragmentum docet Vvarini Comitiſ uxori nomen fuiſſe Albanæ ſeu Avæ. Unde confirmatur Cheſnii & alioꝝ poſt eum ſententia, qui Albanam ſeu Albanam, Vvarini Comitiſ uxorem, in diplomate Ludovici Pii laudatam, eandem eſſe putant cum Avâ Vvillielmi Comitiſ ſore, qua Vvillielmo fratri ſuo Cluniacum teſtamentario jure conceſſit, ut diſertiſ verbiſ Vvillielmuſ ipſe teſtatur in charta de conſtructione cœnobii Cluniacenſiſ. Neque multum à veri ſimilitudine recedit hæc ſententia; tum quia Vvarini ſoror, qua in autographo diplomatiſ Ludovici Pii Abba & Abbana, in editiſ Alba & Albana vocatur, in lemmate diplomatiſ & in textu inter lineas recentiori manu Avâ ſcribitur in Chartario Cluniacenſi Thuano-Colbertino: tum quia inde facile intelligitur, qua ratione Cluniacum per manuſ Avæ in fratriſ ſui Vvillielmi poteſtatem venerit. Verum repertiſ tabuliſ, quibuſ Avâ Cluniacum in fratrem ſuum transfert, viſe adduci poſſum ut eandem eſſe putem Albanam Vvarini Comitiſ uxorem: non ſolum quia differunt vocabula Albanæ ſeu Albæ (quod idem eſt) & Avæ ſeu Avana: ſed quia Albana pervenire non potuit ad id tempuſ, quo villa Cluniacuſ Vvillielmo fratri ab Avâ tradita eſt. Quippe hæc donatio facta legitur anno primo certantibuſ duobuſ Regibuſ de regno, Odone videlicet & Karolo, id eſt anno Chriſti DCCC XCII. Eadem Avana Abbaſſiſſa mancipia quedam cum duobuſ Canoniciſ eccleſiæ ſançti Vincentii Matenſiſ permutat anno tertio Karolo Rege regnante. Eadem, inquam, cum Vvillielmo fratre ſuo Ugoni ſideli ſuo & Liliæ ejuſ uxori quedam tribuit apud Bieriam in pago Matenſiſ, agro Galoniacenſi, anna

Acta SS. Ord. S. B. ſæculum V.

K ij

ANN. CH.
CM. XXVII
JAN. XIII

octavo regnante Karolo Rege, ut primaria littere, quas habemus faciunt fidem, id est anno Christi DCCCCV, Caroli Regis annos numerando ab obitu Odonis, qua ratione in chartis Cluniacensis numerari solet, idque usu venit in partibus transligeritanis, ubi Odo regnabat. At si eadem esset Albana Vvarini uxor, qua cum viro suo ab Hildebaldo Episcopo Cluniacum obtinuit anno DCCCXXVI, dicendum foret, eam attigisse, aut etiam excessisse centum annorum etatem. quod sanè parum veri simile est.

17. Ante monasterii apud Cluniacum conditionem, ecclesia ibidem erat beata Maria & S. Petro sacra, tametsi sancta Maria nomen rariùs exprimi solet, quàm S. Petri. Ambo nominantur in Vvillelmi testamento: at in aliis passim chartis de solo Petro mentio fieri solet. Una data est anno IV Odonis Regis in villa Dardario, ubi cellum unum in villa Naldis traditur Sacerdotibus fervientibus in ecclesia sancti Petri. Ex quo inferas, ibi quoddam Sacerdotum collegium tum existisse. Eodem anno Teogrinus quidam cum uxore sua ecclesia Cluniacensi sanctis Petro & Paulo consecrate res suas tradunt. In alia charta Girberga quadam ad casam sancti Petri, ad luminaria accendenda & ad suos rectores concedit mansum unum in pago Matisconensi, in villa Noviliago, anno VI Odonis Regis. Duplex verò ibidem ante conditum cœnobium ecclesia erat: altera B. Maria, altera S. Petri. Illa hæcenus integra perstat: huius absida tantum. Prope Cluniacum eodem etiam tempore castellum stabat Lordonium*, nam quadam charta Odonis Regis anno tertio data est in Lordonio castro publicè. Fuit Cluniacensibus castellum istud loco praesidii & asyli usque ad Cardinalem Richelium, qui illud dirui curavit. Sed jam tempus est, ut Ava Abbatisa litteras de donatione Cluniaci Vvillelmo fratri factâ referamus.

* Lourdou

* l. com-
mutandi.

DIvinis atque ecclesiasticis instruimur documentis in observatione utriusque dilectionis, Dei videlicet & proximi, ante omnia operam dare debere, ut in utraque puro corde firmati, & praesentibus non destituamur subsidiis, & æternis gaudeamus auxiliis: quia sine his impossibile est Deo placere, & laudabilem praesentis vitae honestatem ducere. Quod ego AVA humilis Christi famula divino intuitu commemorans, atque amabilem consanguinitatis propinquitatem considerans, dono tibi VVILLELMO fratri meo atque glorioso Comiti quamdam villam meam, nomine Cluniacum, in pago Matisconensi, super fluvium, qui vocatur Grauna, sitam, cum omni sua integritate & sibi pertinentibus atque legitime aspicientibus, tantum post peractum vitae meae praesentis cursum, hanc villam cum omnibus quae ad eam pertinent, tam in ecclesiis quàm & in capellis, mancipiis utriusque sexus, exceptis mancipiis viginti, mansis, olchis, viridariis, campis cultis & incultis, vineis, pratis, farinariis, aquis, aquarumque decursibus, exitus & regressus, de mea potestate, post excessum vitae meae, in tua trado atque transfundo dominatione jure perpetuo: ut quicquid ex ea facere volueris, sive donandi, sive vendendi, seu communicandi*, liberam ac firmissimam in omnibus habeas potestatem. Eo verò tenore hanc villam tuae fraternitati dono atque trado, ut ad vicem ejusdem villae conferas mihi quoddam alodum juris tuae proprietatis, qui vocatur Audocnusvilla, cum omni sua integritate, quae est sita in Comitatu Calmontensi, supra fluvium qui vocatur Cernonis, ad usum vitae meae praesentis; & post meum discessum, ad te tuosque redeat. Clugniacum verò villam, quam tibi post meum decessum jure perpetuo dono, si vitae tuae superstes fuero, & dies meos ultra dies tuos Deus elongaverit, & tibi de legitimo conjugio divina miseratio filiorum vel filiarum foecunditatem dederit; ipsi post meum decessum loco heredis recipiant, hereditateque habeant, teneant, atque possideant, nullo contradicente. Si quis verò (quod futurum non credo) si ego ipsa, aut ullus de heredibus vel proheredibus (meis) sive

ulla opposita persona contra hanc donationis cartulam, propria nostra voluntate factam, venire, aut aliquam controversionis calumniam generare tentaverit; non valeat evindicare quod repetit, sed inferat tibi tuisque heredibus unà cum socio fisco auri libras L. & sic hæc præfens donatio omni tempore verax, libera, atque firma permaneat, stipulatione subnixâ. Actum Clugniaci villa publicè. S. AVÆ Abbatissæ, quæ hanc donationem fieri & firmare rogavit. S. RACULFI Vicecomitis. S. Amolungi. S. Sievoldi, Guntardi, Isengerii, Vvarulfi, Achardi, Gladiri, Ernerii, Grimoldi, Otberti, Friberti, Vvaninci, Rainaldi, Grummonis, Tullonis, Amalberti, Fulchradi, Stephani, Aloini, Gifonis, Vvingrimi, Heilberti. Ego RATBODUS indignus Levita scripsi & datavi mense Novembri, sub die v Id. (vel KL) Novembris, anno primo certantibus duobus Regibus de regno, Odone videlicet & KAROLO.

ANN. CH.
CM XXVII
JAN. XIII

18. *His litteris inter alios subscribit Raculfus Vicecomes, nempe Lugdunensis, qui in alia charta Comes nominatur, permutatque vineam in pago Cabilonensi, in villa Curteclaudia, anno I Karolo Rege regnante, id est anno DCCCXCIII, aut potius XCVIII. Successerunt alia, de quibus supra. in gratiam Ugonis & Lilia de Bieria, anno Caroli octavo. Incertum est quamdiu his litteris supervixerit Ava, de qua Willelmus ipse quasi de superstite loquitur in charta pro conditu cænobii Cluniacensis, quod à se constructum dicit pro amore Dei, tum pro me, inquit, & uxore mea, salute scilicet animarum nostrarum & corporum, pro Avana nihilominus, quæ mihi easdem res testamentario jure concessit. Verum quia his litteris Ava non subscribit, id in medio relinquere malim, quàm asserere. Fuit & alia Ava seu Avana, uxor Gaufredi Comitis, qui ambo villam Escozolas aliaque Cluniaco donarunt tempore Odonis Abbatis, ut suo loco dicemus. Sed jam ad ipsius cænobii conditionem veniamus.*

IV Cluniacensis monasterii conditor Willelmus Comes, ejus hac de re litteræ; Berno loci Abbas primus.

19. **V** Willelmo Comiti, cognomento Pio, primam cænobii Cluniacensis originem deberi perspicuum est, tum ex ipsius testamento, tum ex litteris Agapiti Pape, Rodulfi Regis, Ludovici Transmarini, aliorumque: tum denique ex testimonio sancti Odilonis in Vita sancti Mayoli, Glabri Rodulfi, & ceterorum. Unde patet falli eos, qui ad Ludovici Pii tempora hanc originem referunt, uti in superiori capite jam ostensum est, relato ac rejecto oppositæ sententiæ fundamento. Iam verò inquirendum, quis fuerit Willelmus iste, quosque parentes habuerit.

20. Willelmus ipse in suo testamento se Comitem ac Ducem absolute dicit, ab aliis non paucis Comes item & Dux Aquitanorum appellatus, eodem tempore quo Ebolus II Aquitania Dux præerat. Dux Aquitanorum dictus est Willelmus, quod esset superioris Aquitania, id est Arvernorum Dux, uti Aefredus, ejus nepos ex Adalinde sorore, eundem sibi titulum tribuit in charta pro ecclesia Brivatensi, relata in Miscellaneis Labbeanis pag. 520. Nam & Ducatus apud Arvernos censebatur, ut patet ex diplomate Ludovici Pii relato num. 16, ubi Ducatus Arvernorum appellatur: & Arverni dicebantur Aquitani. Unde Stephanus Arvernensis Episcopus in quadam charta pro Cluniaco dicitur Præsul Aquitanorum. Præter ea Willelmus etiam Comitatum Bituricensem, aliosque titulos habebat. Iohannes in vita sancti Odonis laudat Guillelmum robustissimum Comitem, qui eo tempore Aquitaniam, Gothiamque suo jure tenebat, ubi Aquitania comprehendit Bituricensem Comitatum. Idem vocatur Consul Palatinus in charta quadam pro Ugone & Lilia; tum Major in alia ad discrimen alterius Willelmi Comitis ejus nepotis atque heredis, nempe in diplomate Rodulfi Francorum Regis dato anno DCCCXCVII, confirmantis testamentum, quod Willelmus ille major, & sui temporis vir magnificus, de Cluniacensi monasterio fecit.

ANN. CH.
CM XXVII
JAN. XIII

21. *Vvillhelmus patrem habuit Bernardum Arvernensem Comitem, anno DCCC LXXXVI mortuum; matrem Ermengardem, teste sancto Odone in lib. I de vita sancti Geraldii Auriliacensis cap. 32 & 34. Bernardo ejus patri assignant patrem itidem nomine Bernardum, Comitem Pictavensem, qui anno DCCC XLIV casus est. Hinc novum eruitur argumentum ad probandum, Albanam Vvarini Comitis uxorem aliam esse ab Ava Vvillelmi sorore. Cum enim eorum Pater Bernardus ad annum DCCC LXXXVI pervenerit; fieri non potest, ut si ex eodem patre progeniti sunt, Ava anno DCCC XXV Vvarino jam fuerit conjugata. Comitissa vocatur Ava in quodam Placito, quo Cluniacensibus monachis adversus Hugonem vindicatur terra quadam, quam Vvillhelmus quondam Comes eis donaverat in villis Iggiaco & Domznico, id est ecclesie duæ & alie res, quas Ava Comitissa habuit, & qua hereditario jure Vvillhelmo obtigerant. Placitum factum est anno xv Ludovici Transmarini in presentia Leotaldi Comitis & Mainbodi Episcopi. Ex quo apparet, Avam fuisse conjugatam, antequam esset Abbatisa. Porro Vvillhelmus unicum tulit filium, qui à puero extinctus est, Bosonem ex Ingelberga uxore, qua filia erat Bosonis Burgundie Regis, ut constat tum ex ipsius Vvillelmi litteris in superioris tomii pag. 254 relatis, tum ex aliis infra num. 23 citandis, ubi Ingelberga Vvillelmi uxor Ludovicum Orbem, Bosonis Regis filium, fratrem suum appellat. Vvillhelmus autem nepotem inter alios ex Adalende habuit Vvillhelmum, qui in patrui seu avunculi sui honores successit. Nunc tandem proferendum est Vvillelmi Senioris charta (Testamentum vocant) pro conditione cœnobii Cluniacensis, qua ita habet in ipso, ut videtur, autographo, aut certè exemplo aque antiquo.*

Cunctis sanè considerantibus liquet, quod ita Dei dispensatio quibusque ditibus consulit, ut ex rebus quæ transitoriè possidentur, si suis bene urantur, semper mansura valeant præmia promereri. quod videlicet divinus sermo possibile ostendens, atque ad hoc omnino suadens, dicit: Divitiarum viri redemptio animæ. Quod ego Guillelmus dono Dei Comes & Dux sollicitè perpendens, ac propriæ salutis, dum licitum est, providere cupiens, ratum, immo pernecessarium duxi, ut ex rebus quæ mihi temporaliter conlatæ sunt, ad emolumentum animæ meæ impertiar. Quippe quia adeo in his videor excrevisse, ne fortassis totum ad curam corporis in supremo redarguar expendisse, quin potius cum suprema fors cuncta rapuerit, quiddam mihi gaudeam reservasse. Quæ scilicet causa nulla specie vel modo congruentius posse fieri videtur, nisi ut juxta Christi præceptum, amicos mihi faciam pauperes ejus: utque hujusmodi actio, non ad tempus, sed continuè peragatur, monastica professione congregatos ex propriis sumptibus sustentem. Eâ siquidem fide, eâ spe, ut quamvis ipse cuncta contemnere nequeam, tamen dum mundi contemptores, quos justos credo, susceperim, justorum mercedem accipiam. Igitur omnibus in unitate fidei viventibus, Christianique misericordiam præstolantibus, qui sibi successuri sunt, & usque ad sæculi consummationem victuri, notum sit quòd ob amorem Dei & Salvatoris nostri Jesu-Christi res mei juris sanctis Apostolis, Petro videlicet & Paulo, de propria trado dominatione *, Clugniacum * scilicet villam, quæ sita est super fluvium, qui Grauna * vocatur, cum cortile & manso indominito, & capella quæ est in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, & sancti Petri Apostolorum principis, cum omnibus rebus ad ipsam pertinentibus, villis siquidem, capellis, mancipiis utriusque sexus, vineis, campis, pratis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, farinariis, exitibus & regressibus, cultum & incultum cum omni integritate. Quæ res sitæ sunt in Comitatu Matifconense, vel circa, suis unaquæque terminis conclusæ. Dono autem hæc omnia jam dictis Apostolis ego Vvillhelmus & uxor mea Ingelberga, primùm pro amore Dei, deinde pro anima senioris mei Odonis Regis, progenitoris ac genitricis meæ, pro me & uxore mea, salute scili-

* donatione
* Cluniacensem scilicet villam
* Graunus

cet animarum nostrarum & corporum : pro Avana nihilominus , quæ mihi easdem res testamentario jure concessit , pro animabus quoque fratrum ac sororum nostrarum , nepotumque , ac omnium utriusque sexus propinquorum , pro fidelibus nostris qui nostro servitio adhærent , pro statu etiam ac integritate catholice Religionis. Postremo sicut omnes Christiani unius compage caritatis ac fidei tenemur , ita pro cunctis præteritorum scilicet , præsentium , sive futurorum temporum Orthodoxis , hæc donatio fiat. Eo siquidem dono tenore , ut in Clugniaco in honore sanctorum apostolorum Petri & Pauli monasterium regulare construatur , ibique Monachi juxta Regulam beati Benedicti viventes congregentur , qui res ipsas perennis temporibus possideant , teneant , atque ordinent , ita dumtaxat , ut ibi venerabile orationis domicilium votis ac supplicationibus fideliter frequententur , conversatioque cælestis omni desiderio & ardore intimo perquiratur & expetatur. Sedulæ quoque orationes , postulationes , atque obsecrationes Domino dirigantur tam pro me , quàm pro omnibus , sicut eorum memoria superius digesta est. [Præcipimus siquidem ut maximè illis hæc nostra donatio ad perpetuum refugium , qui pauperes de sæculo egressi , nihil secum præter bonam voluntatem attulerint , ut nostrum supplementum fiat abundantia illorum.] Sintque ipsi monachi cum omnibus præscriptis rebus sub potestate & dominatione Bernonis Abbatis , qui quamdiu vixerit , secundum suum scire & posse eis regulariter præsideat. Post discessum verò ejus habeant iidem monachi potestatem & licentiam quemcumque sui Ordinis secundum placitum Dei atque Regulam sancti Benedicti promulgatam , eligere maluerint Abbatem atque Rectorem , ita ut nec nostra , nec alicujus potestatis contradictione contra religiosam dumtaxat electionem impediatur. Per quinquennium autem Romæ ad lumina Apostolorum , ad liminaria concinnanda decem solidos præfari monachi persolvant , habeantque tuitionem ipsorum Apostolorum , atque Romani Pontificis defensionem , & ipsi monachi corde & animo pleno prælibatum locum pro posse & nosse suo ædificent. Volumus etiam ut nostris successorumque nostrorum temporibus , prout oportunitas atque possibilitas ejusdem loci sese dederit , quotidie opera misericordie pauperibus , indigentibus , advenis , peregrinantibus summa intentione ibidem exhibeantur. Placuit etiam huic testamento inferi , ut ab hac die nec nostro , nec parentum nostrorum , nec fastibus regie magnitudinis , nec cujuslibet terrenæ potestatis jugo subjiciantur iidem monachi ibi congregati : neque aliquis Principum sæcularium , non Comes quisquam , non Episcopus quilibet , non Pontifex supradictæ sedis Romanæ , per Deum & in Deum , omnibusque sanctis ejus , & tremendi judicii diem contestor , deprecor , [ne] invadat res ipsorum Dei servorum. Non distrahat , non minuat , non procamiet , non beneficiet alicui , non aliquem Prælatum super eos contra eorum voluntatem constituat. Et ut hoc nefas omnibus temerariis ac improbis artiùs inhibeatur , adhuc inculcans subjungo , & obsecro vos , ô gloriosi principes terræ Petre & Paule , & te Pontifex Pontificum apostolicæ sedis , ut per auctoritatem canonicam & apostolicam quam à Deo accepisti , alienes à consortio sanctæ Dei Ecclesiæ & sempiternæ vitæ prædones & invasores atque distractores harum rerum , quas vobis hilari mente promptaque voluntate dono : sitisque tutores ac defensores jam dicti loci Clugniaci * & fervorum Dei ibi commorantium ac commanentium ; horum quoque omnium propter clementiam & misericordiam piissimi Redemptoris. Si quis fortè (quod absit , & quod per Dei misericordiam & patrocinia Apostolorum evenire non æstimo) vel ex propinquis , aut extraneis , vel ex qualibet conditione , sive potestate , qualicumque calliditate contra hoc testamentum , quod pro amore Dei omnipotentis ac veneratione principum Apostolorum Petri & Pauli fieri fancivi , aliquam concussionem inferre

ANN. CH.
CM. XXVII
JAN. XIII

*Anfulis in-
clusa leguntur
in Chartario : sed
desunt in
exemplari
antiquo.*

* Clunia-
ensis.

ANN. CH.
CM XXVII
JAN. XIII

tentaverit, primùm quidem iram omnipotentis Dei incurrat, auferatque Deus partem illius de terra viventium, & deleat nomen ejus de libro vitæ, fiatque pars illius cum his qui dixerunt Domino Deo, Recede à nobis: & cum Dathan & Abiron, quos terra ore aperto deglutivit, & vivos infernus absorbuit, perennem damnationem incurrat: socius quoque Judæ proditoris Domini effectus, æternis cruciatibus retrusus teneatur. Et ne ei in præfenti sæculo humanis oculis impune transire videatur, in corpore quidem proprio futuræ damnationis tormenta experiatur, fortius duplicem direptionem cum Heliodoro & Antiocho, quorum alter actis verberibus coërcitus vix semivivus evasit; alter verò nutu superno percussus, putrescentibus membris & scatentibus vermibus miserrimè interiit; ceterisque sacrilegis, qui ærarium domus Domini temerare præsumperunt, particeps existat: habeatque, nisi respuerit, Archiclavim totius monarchiæ ecclesiarum, juncto sibi que sancto Paulo oblitorem, & amœni paradisi aditus contradictorem, quos, si vellet, habere poterat pro se piissimos intercessores. Secundum mundialem verò legem, his quibus calumniam intulerat, centum auti libras, cogente judiciaria potestate, coactus exsolvat, & egressio appetitus illius frustrata nullum omnino effectum obtineat: sed hujus firmitas testamenti omni auctoritate suffulta semper inviolata ac inconcussa permaneat cum stipulatione subnixâ. Actum Bituricæ civitatis publicè. † VILLELMUS ego hanc auctoritatem fieri & firmare rogavi, ac manu propria roboravi. Signum INGELBERGÆ uxoris ejus. MADALBERTUS peccator Biturigenſis Archiepiſcopus ſubs. † ADALARDUS Episcopus ſubs. ATTO peccator Episcopus ſubs. ſignum VILLELMI Comitis nepotis ejus. S. Armanni. S. Vvigonis. S. Ugberti. S. Stephani. S. Heradi. S. Gotbranni. S. Gauzfredi Vicecomitis. S. Odoni Comitis. S. Urfionis Græci. S. Rataldi. S. Teutardi. S. Inardi. S. Raimberti. S. Ifengerii. S. Rotberti. S. Goberti. S. Girberti. S. Bermondi. S. Gerardi. S. Amblardi. S. Aimardi. S. Achedei. S. Vvidonis. S. Grimberti. S. Unberti. S. Arnaldi. S. Ainardi. S. Rotberti. S. Bodonis. S. Atſonis. S. Girbaldi. S. Ifmidonis. S. Ademari. S. Teotberti. S. item Teotbert. S. Bernardi. S. Gerald. S. Vvalonis. S. Gerald. S. Truanni. Data tercio Idus Septembris, anno undecimo regnante KAROLO Rege, Indicione XIII. Ego Oddo Levita ad vicem Cancellarii ſcripſi & ſubſcripſi.

22. *En totum atque integrum Vvillelmi testamentum, cujus loca non pauca & subscriptiones variis in locis ope veteris exemplaris correximus. Note chronologica non facillè simul conciliantur. Indictio XIII incidit in annum DCCCC X, quo anno Cluniacensis monasterii conditionem referunt Chronographus Cluniacensis, Hugo Abbas Flaviniacensis, & alii permulti: sed annus Caroli Simplicis undecimus cum Indictione XIII non concordat, sive ab anno DCCC XCIII, quo regnare cœpit; seu ab anno DCCC XCVIII, quo Odone mortuo in regnum redintegratus est, ejus regni exordium petas. Rectius se habet chronologia in alia charta, quâ Vvillelmus Comes & Dux villam Aionam, ex Ave Abbatissa concessione ad Cluniacum dudum pertinentem, de manu cuiusdam Anscherii legibus recipit, & restituit Bernoni Abbati & Cluniensibus monachis, subscribente Rotgario Comite, anno XVI regnante Karolo Rege, III Kal. Novemb. Verùm & Indictio XIII cum anno XI Caroli Regis legitur in ipso exemplari atque in Chartario jussu Odilonis digesto: & annum Caroli Simplicis retinendum in exemplo Vvillelmi testamenti retinendum esse colligitur ex sequentibus chartis, quæ in Cluniacensis monasterii jam constructi gratiam condite sunt.*

23. *Quippe anno XIII Caroli Regis Berno, jam Abbas Clunienſis, commutat res ſitas apud Galoniacum*, in agro Matisconenſi. Tum anno XVI ejuſdem Regis Guillelmus Comes villam Aionam, (ut mox dicebam) Cluniacenſibus monachis aſſerit. Poſtea anno XX ipſius Caroli Ingelberga Comitiffa, Vvillelmi Ducis uxor, menſe*

* Ialogny

mensis Ianuario tradit ad monasterium Cluniacum, ubi Berno Abbas tum praeerat, villam & fiscum, cui Romanis vocabulum est, sitam in pago Lugdunensi, pro anima Vvillielmi Comitis viri sui, & Ludovici fratris sui. E converso vero eodem anno eodemque mense, Eleemosynarii Ingelbergæ Comitissæ, Vvillielmus videlicet Comes vir ejus, & Rotgerius Comes, Teuthardus, Adzfo, qui & Arnardus, per auctoritatem iustionis ipsius Ingelbergæ, tradunt ad Cluniense monasterium, ubi Dominus Berno Abba praeest, villam & fiscum Romanis, cum ecclesia quæ est in honore almi confessoris Christi Martini sacrata, situm in pago Lugdunensi, atque alias res, quas per manus, inquit, nostras tradit Ingelberga Domino Deo & sanctis Apostolis ejus ad prædictum monasterium pro seniore suo Vvillielmo, & pro se, & pro Ludovico fratre suo. Actum die sabbati mense Ianuario, anno xx^o Karoli Regis. Subscribunt Vvillielmus Comes, Rotgarius Comes, aliique, sed non Ingelberga, tametsi adhuc in vivis erat. At subscriptionis vicem obtinebat charta, quam de eadem re, eodem tempore fecerat. Ex quibus non obscure conficitur, Vvillielmum seniore ad annum Caroli Regis vigesimum pervenisse. quod etiam probatur ex charta ejusdem Vvillielmi, qui litteras Hildegardis pro conditu cænobii Dolensis subscripsit, easque suis confirmavit eodem anno, apud Labbeum in Miscellaneis pag. 505 & seqq. In prioribus litteris Hildegardis ait se hoc facere inter alia pro anima senioris sui Vvillielmi Principis, cui tamen chartam suam corroborandam ac subscribendam tradidit, & re vera is eam confirmat charta singulari. Ex quo intelligitur, hanc formulam, pro anima, non semper mortuos denotare. Eodem vero anno, scilicet Caroli xx, decessit Vvillielmus, si non fallit exemplum chartæ, quam Vvillielmus Comes, successor Vvillielmi majoris, ejusque nepos, condidit pro ecclesia Brivatensi, apud eundem Labbeum pag. 513. Cum vero in hisce chartis nulla de inito aut redintegrato Caroli regno, sed simpliciter de anno regni mentio fiat; de redintegrato explicanda mihi videntur: quo ritu Caroli Simplicis anni numerari solent in illis partibus, hoc est apud Aquitanos, apud quos Odo, Carolo in Francia regnante, principatum obtinuerat. Id patet ex duobus Herivei Aduensis Episcopi testamentis, quorum alterum in tomo 3 Gallie Conciliorum, alterum in Spicilegii tomo 8 editum est, ubi anni Caroli post obitum Domini Odonis quondam Regis numerantur. Itaque si non fallunt notæ chronica instrumenti ex Labbeo mox laudati, Vvillielmi senioris obitus Caroli anno xx, Christi DCCCC XVII locandus erit, aut sequenti, ut habet Chronicon Hugonis Flaviniacensis. Quamquam in optimâ notæ Chronico Masciacensi apud eundem Labbeum in tomo 2 Bibliotheca nova pag. 733 refertur anno DCCCC XIX his verbis: Guillelmus famosus, Dux Aquitanorum, & conjux ejus Ingelberga finem vivendi fecit. Tum additur de Guillelmo ejus nepote. Hoc anno urbs Biturix à Guillelmo nepote fraude intercepta, à suis patenter recipitur concivibus. Et anno DCCCC XXVI obiit Berno Abbas: & Guillelmus Dux Aquitanorum hominem exiit. Consentit Chronicon Dolense apud Labbeum in tomo 2 Bibliotheca pag. 315. Ex quibus patet falli eos, qui Vvillielmi senioris etatem prorogant in annum DCCCC XXVII.

24. Hoc posito fundamento, Cluniacensis cænobii primordia, quæ ad annum Caroli Simplicis undecimum revocat Vvillielmi testamentum, consignanda sunt anno Christi DCCCC X, qui annus redintegrati in regnum Caroli undecimus dici potest, non quidem solito Cancellaria stilo, sed annum ejus primum desumendo ab eo tempore, quo regni Aquitanici quietus possessor factus est. Post Vvillielmi senioris obitum Gerbaldus quidam colonias aliquot, in pago Cabilonensti sitas, donat Cluniacensi monasterio, quod iussu, inquit, ac supplemento bonæ memoriæ Vvillielmi senioris sub providentia Bernonis Abbatis construitur: aitque se hæc dare pro anima Vvillielmi senioris mei defuncti, & pro salute nepotis ejus adhuc viventis, æque Vvillielmi, senioris mei. Actum mense Maio, die sabbati anno I V regnante Radulfo Rege. Itaque eo anno, qui annus Christi erat DCCCC XXVI, nondum perfecta erat cænobii constructio, ut ex verbo construitur liquet, & ex

ANN. CH.
CM. XXVII
JAN. XIII

testamento ipsius Bernonis, qui ait se monasterium deserere imperfectum.

25. Dedicatio basilicæ facta est sub titulo Apostolorum, maxime Petri & Pauli, sub quorum nominibus etiam alii apud veteres comprehendi solent. Unde ecclesia Ferrariensis, teste Lupo in epistola 13, in honore beati Petri, & omnium ceterorum Apostolorum consecrata erat. Et quidem in nonnullis chartis Cluniacensibus Petro adiungitur patronus Andreas, ut in libro sub Maioli Abbatis regimine scripto, in charta 51, Cluniacense monasterium sanctis Petro & Paulo atque Andree dictum legitur. Idem dicitur in charta 59. Quin etiam Iohannem Evangelistam addit aliud instrumentum, quo res sitæ in villa Montico pagi Lucdunensis dantur Deo & sanctis Apostolis Petro & Paulo, atque sancto Johanni ad locum qui dicitur Cluniaco, ubi Domnus Hoydelus Abbas præest, regnante Radulfo Rege, Burgundie Transurana. Ibi erant sancti Petri reliquia, ut discimus ex charta Helmeradi Episcopi Regensis, qui agente Domino Vvarmerio Cluniacensi Præposito, coram reliquiis in imagine sancti Petri contentis, agnoscit sibi non deberi decimas proprii laboris in terris Valentiola, & aliorum locorum. Confer Formosi Papæ privilegium superius relatum. Monasterii situm ita describit charta sub Aymardo Abbate scripta: Sacrosanctæ ecclesiæ sancti Petri, quæ est constructa in pago Matifconensi, in agro Rufiac, in villa Lornant & castello Lordonio, &c.

26. Duodecim tantummodo monachos, exemplo S. Benedicti, principio apud Cluniacum Berno instituit, teste Glabro Rodulfo, cuius hæc verba in lib. 3 cap. 5. Ad ultimum quoque prædicta videlicet institutio (S. Benedicti) jam pæne defessa; auctore Deo elegit sibi sapientiæ sedem, vires collectura ac fructificatura gemine multiplici, in monasterio scilicet cognomento Cluniaco: quod cum ex situ ejusdem loci adclivo atque humili tale sortitum est nomen: vel etiam (quod aptius illi congruit) à cluendo dictum, quoniam cluere, crescere dicimus. Insigne quippe incrementum diversorum donorum à sui principio in dies locus idem obtinuit. Construxit igitur prædictum cœnobium primitus Pater monachorum Balmensis monasterii Berno vocatus, jubente Vvillermo piissimo Aquitanorum Duce, in pago Matifconense, super Graonam fluviolum, quod etiam cœnobium in primo non amplius, quàm quindecim terræ colonias dicitur in dotem accepisse. Fratres tamen duodecim numero inibi memorantur convenisse: ex quorum veluti optimo femine multiplicata stirps Domini exercituum innumerabilis magnam (lege mundum vel Ecclesiam) cognoscitur repleisse, qui quoniam his quæ Dei sunt, videlicet justitiæ & pietatis operibus incessanter adhæserunt; idcirco bonis operibus repleti meruerunt, insuperque futuris mirabile reliquerunt exemplum. Nam post præfatum Bernonem suscepit regiminis curam sapientissimus Abbas Odo.

27. Non ergo primus (quod ex superioribus manifestum est) sed secundus Cluniaci Abbas exstitit Odo, qui vivente Bernone successor designatus, rem familiarem numerumque Cluniaci monachorum, ac monasteriorum Cluniaco subiectorum valde amplificavit, ut ex ejus vita & elogio discemus. Iam enim anno Ludovici Transmarini quinto a deo auctus * erat Cluniaci cœnobarum numerus, ut Gausfredus Comes & Ava ejus uxor villam pagi Matifconensis Keitaëlas Cluniaco tradentes, his verbis utantur: ubi Odo Abbas præest multitudini monachorum. Bernone Abbate nulla fere, præter jam dictas, Cluniaco facta sunt donationes, nisi quod Lilia matrona se suaque in villis Bieria & Ruscia Cluniaco sub Bernone Abbate tradit pro remedio animæ Vvillelmi Senioris, inquit, nostri defuncti, & pro salute ipsius nepotis Comitæ Vvillelmi: cui donationi subscribunt Ermenfredus & Sigvvinus Comites. Primarias vidimus ipsius Vvillelmi Senioris litteras, quibus res suas apud Bieriam Ugoni & Lilia concedit anno VIII regnante Karlo Rege; assentiente Ava sorore sua. Charta sic incipit. Dilecto fideli nostro Ugoni & uxori sua Lilia, ego Vvilelmus Comes Conf. Palacius & Marchio, & Ava dono Deo Abbatissa, in pro amore & benevolentia quæ circa te abeamus,

* Sub Bernone etiam numerosa fraternitas, infra pag. 37

propterea donamus vobis aliquid, &c. *In assignandis prædiorum limitibus hac formula sæpius adhibetur, à mane, id est ab Oriente, à meridie, à Serotina, à Cercio. quo venti nomine in chartis Cluniacensibus Septemtrio designari solet. Præter ea Leobaldus & Garlindis ejus uxor dederunt in pago Matisconensi villam Dumbinas cum appendiciis suis pro anima Vvillelmi Comitis, & pro Vvillelmo feniore suo, nepote ejus. Actum Cluniaci monasterii publicè, regnante Karolo Rege, XII Kal. April. in festo sancti Benedicti. quæ donatio paullo ante Bernonis obitum facta est. Charta omnes sub Bernone sunt numero C LVI. Nunc cetera quæ ad ipsum pertinent, persequamur, de Cluniaci immunitate dicturi in actis subsequentiū Abbatum.*

ANN. CHR.
CM XXVII
JAN. XIII

V. Constructio Dolensis monasterii, quod Bernoni Abbati commissum est; uti & Masciacum.

28. **A** Cluniacensis monasterii conditione divellenda non est origo cænobii Dolensis in pago Bituricensi, quod eundem auctorem, seu amplificatorem agnoscit Vvillelmu Pium, eundemque Bernonem Abbatem primum, ut ex ipsius Bernonis testamento & ex dicendis perspicuum evadet. *Quanam fuerit occasio construendi Dolensis * seu Burgidolensis * cænobii, declarat scriptor Patriarchii Bituricensis in tomo 2 Bibliotheca Labbeana cap. 52. Sub illa quoque persecutione cum fera gens Normanica nihil sibi obvium relinqueret integrum, sanctus DAOCIUS, Abbas Reuyisii monasterii in Britannia minori, fugiens cum suis monachis, beatissimi Gildasii ac aliorum sanctorum corporum reliquias secum deferens, Biturigenis fines tandem ingressus est. His autem diebus quidam nobilissimus Princeps, nomine EBBO, maximam partem territorii Bituricensis sub ditione sua tenebat. qui cum esset armis strenuus, justitiæ insignis, magnus gloriâ magnisque rebus gestis, timore & amore Dei viros quosque religiosos unice diligens, eisdem monasterium, sumtuosissimum opus, ædificaverat in suo Dolensi castro. cujus famam audiens beatus Daocius, lætus effectus Dolense castrum ingressus, accessit ad Principem. Subdit auctor Daocii colloquium cum Principe, qui Daocius secum attulerat corpus sancti Gildasii Abbatis Ruyensis, item corpora seu reliquias sanctorum Patricii, Albani martyris, Paterni Episcopi & Brigide virginis, cum calice (ut ferunt) Christi Domini. Hujus Daocii mentio fit in vita sancti Gildæ Abbatis, edita in saculo 1, pag. 148, ubi Dajocus appellatur. Hic sub altare ecclesiæ Ruyensis reliquias beati Gildæ, octo scilicet de majoribus ossibus, in sarcophago ipsius recondidit, quæ tempore nostro reperta sunt: cetera verò simul cum reliquiis sancti Paterni Venetensis Episcopi, & aliorum Sanctorum, cum libris & ornamentis Monachi secum transtulerunt, nempe in pagum Bituricensem. Itaque Daocii postulatis annuens Ebbo, in nemusculo quod è regione castri Dolensis situm erat versus occidentalem plagam, monasterium construî jussit, eo nimirum in loco, ubi antiquitus fundata fuit ecclesia in honore beatæ Mariæ, & juxta eam mansiones olim ab Eremitis habitatæ, sed tunc habitatore vacantes. Præter ea in insula, quæ dictæ ecclesiæ à Septemtrionali parte subjacebat, aliud monasterium in honore Salvatoris propriis expensis ædificare cœpit. Sed cum Ebbo in expeditione contra Nortmannos, nondum perfectò opere, letaliter vulneratus esset, Radulfo filio suo, Geroncio Archiepiscopo, atque Launo tum Archidiacono, postea Geroncii successorî, rem absolvendam commisit. Id quod impigre exsecutus est Radulfus, concessò monachis Dolensi castro, alioque pro se (quod Castrum-Radulfi * ab auctore vocant) ædificato, Abbatiam sancti Salvatoris per-*

* de Deols
* Baurg-
deols
al. Bourg-
diou.

* Chateau-
raoul

29. *Hæc ex Patriarchio Bituricensi retulimus, quæ lucem accipiunt ab ipsius Ebbo-
Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.*

ANN. CH.
CM. XXVII
JAN. XIII

nis charta de fundatione ejusdem Dolensis canobii, qua charta à Bestio primum edita est in libro de Ducibus Aquitania, tum à Philippo Labbeo in Miscellaneis, pag. 505. In ea verò charta nulla fit mentio de Daocio Abbate: sed Ebbo cum uxore sua Hildegarde res juris sui tradit beatissimæ Dei genitrici Mariæ & sanctis Apostolis Petro & Paulo, hoc est in villa Dolis, in territorio Bituricensi, in Vicaria Brivensi, capellam in honore sancti Germani, tum capellam in honore sanctæ Mariæ super Andram * fluvium; aliæque permulta: quæ omnia donat pro amore Dei, deinde pro anima senioris sui Vvillelmi Principis, eo tenore, ut in Dolis in honore beatae Mariæ semper virginis, & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli monasterium regulare construat, ibique monachi juxta Regulam S. BENEDICTI viventes congregentur: sintque ipsi monachi cum omnibus rebus præscriptis sub potestate & dominatione BERNONIS Abbatis: post decessum verò ejus habeant iidem monachi potestatem & licentiam quemcumque sui Ordinis secundum placitum Dei atque Regulam sancti Benedicti promulgatam eligere Abbatem: per quinquennium autem Romæ, ad luminaria ipsorum concinnanda, quinque solidos persolvant; habeantque Romani Pontificis defensionem. His litteris subscribunt inter alios VVILLELMUS Comes, GERONTIUS sanctæ Biturigenis ecclesiæ Archiepiscopus, TURPIUS Episcopus Lemovicensis, ARNOLDUS Arvernensis, HILDEBERTUS Episcopus cum aliis. Data per manus GERLAMNI Diaconi ad vicem Cancellarii jussu Vvillelmi Principis, IV Non. Septemb. anno XX regnante Karolo Rege. Nescio an is sit GERLANNUS Abbas, quem laudat sanctus Odo in lib. 3 Collationum cap. 19, in editis malè Gorlaucius dictus. De Dolensi Cella fit mentio ibidem in cap. 22.

* l'Andre

30. *Non hic stetit Vvillelmi caritas in Dolense monasterium: quin etiam ex propriis rebus locum auxit cum uxore sua Ingelberga, ut docet charta sequens apud Labbeum. Itaque, inquit, monasterio, quod fidelis noster Ebbo pro sua nostraque salute in honore sanctorum Apostolorum Petri & Pauli in villa Dolis construere disposuit, quodque sub regimine Bernonis Abbatis ac monachorum ibidem Deo servientium, ab hodierno die ex toto transfundimus res scilicet proprietatis nostræ, fitas in pago Bituricensi, in villa Melliacensi. Est autem ecclesia in honore sancti Salvatoris, in villa, quam ad Masnilium vocant, quam præfato loco atque prædicto Abbati atque monachis tradentes donamus. Exstat apud Labbeum in tomo 2 Bibliothecæ novæ pag. 740 series genealogica dominorum Dolensium & Castri-Radulfi ab ipso Ebbo, & pag. 741 series Abbatum Dolensium ex veteri codice ms. quos inter primus Abbas BERNO, tum sanctus ODO, III FRANBERTUS, IV RAYNARDUS, V RAMNULFUS, VI DACBERTUS, & post eos alii recensentur. Is mihi videtur esse Dacbertus, qui postea Bituricensis Archiepiscopus creatus est. Dolensis monasterii præcipuum fuit ornamentum HERVEUS monachus, qui commentarios in sacram Scripturam composuit, in his expositionem in epistolas Pauli, sancto Anselmo attributam. Ceterum Dolense asceterium cum Abbacia sancti Salvatoris seu sancti Gildasii anno M DC XXIII dirutum est petente serenissimo Principe Condeo Henrico Borbonio, qui utriusque loco collegium Canonorum intra Castrum Radulfi instituit, hoc est intra suas ades. Postea aliud Dolis etiam erectum.*

* Massay

31. *Præter Dolense etiam Bermoni Abbati subiectum fuit in eodem pago Bituricensi Masciacum * monasterium, quod sancto Odoni regendum testamento suo reliquit. Exstat apud Labbeum in Bibliothecæ tomo 2 pag. 732 ejus loci breve Chronicon, in quo initium monasterii Masciacensis ab EGONE Comite notatur anno DCC XXXVIII. tum anno DCCC XIV adventus monachorum in Masciaco. In variis qua Ludovicus Pius reparavit edificavitque monasteriis, Masciacum decimum numeratur. In prædicto Chronico Masciacensi egregia fit mentio de ABBONE Abbate, cuius natiuitas anno DCCC XVII, ordinatio anno DCCC XLVII, obitus anno DCCC LXVI consignantur. Is successorem habuit VVANDALMARUM,*

cujus successores reticentur usque ad Bernonem Abbatem, qui anno DCCCC XXVI obiisse ibidem memoratur. Anno DCCCC XXXV Odonis Abbatis ordinatio legitur, mors anno DCCCC LXVII, VIII Id. Junii, his verbis: Obiit Odo Abbas bonæ memoriæ, & Arduicus monachus Nonis Septemb. Ex quo intelligimus, alium fuisse hunc Odonem ab Odone Cluniacensi, pro quo indubiè susceptus est in regimen cœnobii Masciacensis. Perstat etiam nunc istud monasterium in pago Bituricensi, quod cave ne confundas cum Moiscacensi * apud Cadurcos, aut cum Mauza- * Moiscac
* Mauzac
ænsi * apud Arvernos. Non prætereundum hoc loco, quod de Masciaco legitur in Chronico Ademari, ubi Odo Princeps fecus Masciacum monasterium ædificasse castrum dicitur, quod Rex Rotbertus expugnans capere nequivit. Adde quod habet Martyrologium vetus in tomo 2 Bibliotheca Labbeana, ex codice ms. parthenonis sancti Laurentii apud Biturigas erutum: XVII Kal. Junii, in territorio Bituricensi, monasterio Masciaco, sancti Victorini martyris.

VI. Silviniacensis monasterii conditio per Ademarum Militem, & subjectio Cluniaco.

32. **E**xstat in agro Borbonensi insignis Prioratus Ordinis Cluniacensis, Silviniacus * nomine, quem locum Cluniaco attribuit Ademarus seu Aimardus * Souigny Miles, cujus hæc de re littera primaria exstant in chartario Cluniacensi sub hæc formæ.

Igitur ego AIMARD timens gehennam inferni, & desideravi Dei misericordia, ut quando anima mea de hac luce migraverit, & ante tribunal Christi in diem judicii venerit, Dei misericordiâ veniam merear accipere. Ideo pro Dei amore & remedio animæ meæ cedo ad locum Cluniacum, qui est in honore Dei & sancti Petri, atque promitto, cœlumque in perpetuum esse volo, & de meo jure in ipsius trado dominatione, transfero atque transfundo, in primis ipsam curtem Silviniaci, ubi ecclesia sancti Petri est fundata. In primis in ipsa villa, sicut casalis cum superpositis vineis, campis, & pratis, & quantumcumque in ipsa villa visus fui habere, totum ad integrum trado ad suprædictum locum. Et de illo forest de Born unam medietatem, & de alia forest, quæ dicitur Mafargas, unam medietatem; & illo Monte, quantumcumque in ipsa villa visus fui habere, totum ad integrum: & alio Moncel similiter, & in Bagenago similiter, & in Vitlena, quantumcumque visus fui habere, unum campis, & pratis, & vineis, & quantum ad ipsa villa aspicit, totum ad integrum. Et in velio * Salveniaco similiter, & illa Genebraria similiter, & in Fontonella similiter, & in bosco Straderio similiter: istas res superiùs conscriptas vel prænominatas ad integrum ibidem cedo in elemosyna pro remedio animæ meæ, ut faciant rectores ejusdem ecclesiæ, sicut mos & consuetudo juris exposcit. Et ut donatio ista firma permaneat, cum omni stipulatione subnixâ, ego ipse Aimard manu mea propria firmavi, & bonorum hominum testium roborandam decrevi S. ipsius AIMARD S. Emmo. S. Arkembald. S. Dagbert. S. Aimo. S. item Aimo. S. & item Aimo. S. Notard. S. Adevert. S. Nizezio. Unald jussio Aimard scripsit. Datavi in die Lunis in mense Martio, anno XXIV regnante Karlo Rege. * al. veteri.

33. Scio quasdam alias chartas ipsius Aimardi nomine à duobus superioribus annis circumferri, quasi nuper inventas, & in archivum Silviniacense ingestas, sed qualis eis sit adhibenda fides viderint illi, qui earum auctoritatem sibi necessariam existimant. Unum scio, Silviniacensium nostrorum religionem ab omni suspitione immunem esse. Ceterum post mortem Aimardi Aimo seu Aymus dominus Burbonensis, filius ejus, cum Silviniacum quasi ex patria hereditate sibi competentem, sibi vindicasset; postea facti penitens totum restituit; atque in super alodium suæ proprietatis, qui vocatur Longovernus, in emendationem donavit in manu Domini

ANN. CH.
CM XXVII
JAN. XIII

Aymardi Abbatis Cluniacensis, pro animabus genitoris sui Aymardi & genitricis suae Ermengardis, fratrumque suorum Dacberti & Archembaldi, & pro sospitate uxoris suae Adalsendis, & filiorum suorum, Geraldi & Arkhembaldi. Superstat ad usque diem insignis Prioratus Silviniacensis conventualis, opidum cognomine adjunctum habens, pari fere intervallo situm inter Molinos & Burbonem-Archembaldi, hoc est duabus leucis ab utroque, celebris precipue tum ob tumulos sacrasque reliquias sanctorum Maioli & Odilonis Abbatum Cluniacensium, qui istic supremum diem obierunt: tum ob sepulcra quorundam Burbonensium dominorum.

VII. Bernonis testamentum, obitus, sanctitas declarata. ubi iterum de Willelmi Ducis piis factis.

34. **J**Am tandem devenimus ad ultimam Bernonis periodum, cum morti proximum se esse intelligens, facto testamento successores duos designavit, Vvidonem consanguineum suum, atque Odonem, qui monasteriis ipsi subjectis Abbatis loco praesent. Praeferat jam inde ab ineunte vita monastica statu ritus ille in Pachomio, qui instante morte Petronium successorem designavit: Petronius vero in eodem articulo Orsifio vices suas demandavit. Sic sanctus Lupicinus Abbas saeculo v, cum mortuo Romano fratre duplex regeret monasterium, nempe Condatiscense & Lauconense; appetente senecta, primitus Condatiscensi, seniori utique caenobio, praeficere Patrem; tum quoque imminente transitu, Lauconensi monasterio designare Abbatem curavit, teste ejus vitae auctore aequali. Sic Benedictus cognomento Biscopus, Girvonsi ac Vviremuthensi monasteriis substituit Ceolfridum Abbatem, quem prius Coadjutorem sibi adsciverat. Nam & hic alter fuit quondam apud veteres monachos ritus. Exemplo in primis est Orsifius mox dictus, qui Theodorum in Vicarium assumpsit. Venerabilis Beda Biscopi factum exemplo beati Petri tuctur, quem sub se duos per ordinem ad regendam ecclesiam constituisse, causa instante necessaria, tradunt historiae. Uterque ritus viguit apud Cluniacenses, ut in subsequentibus Abbatibus observabimus. Et quidem designandi ante mortem Abbatis cautio eo tempore, quo Abbatum saecularium jugum passim grassabatur, fere necessaria erat, ne in vacuum Abbatis sedem Abbate mortuo involarent. Haec ergo causa Bernonem impulit, ut Vvidonem & Odonem post se Abbates designaret, condito testamento, in hunc modum.

EX quo divina dispensatio post diluvium praecipit, ut homo homini praesent, quicumque secundum Deum tam in veteri testamento, quam in novo aliis praefuerunt, quantum possibile fuit, procurarunt, ut consultum subditis in posterum esset. Quod & beatum Benedictum & alios complures nostri Ordinis instructores fecisse, sibi que successores, dum ad viverent, elegisse, multa documenta probant. Quapropter tam regalis potestas, quam sacerdotalis auctoritas, sed & principum sublimitas, necnon & reliquorum fidelium, quos forte hanc scripturam audire contigerit cognoscat universitas, quod ego Berno, omnium Abbatum extremus Abbas, supremum diem jam vicinari agnoscens, duos ex nostris fratribus, Vvidonem videlicet meum consanguineum, atque Odonem adaeque dilectum, una cum fratrum consensu mihi succedere delegavi; ut post meum discessum, vice mea, Deo largiente, fungi praecipi. Ita scilicet ut dilectus noster praedictus Vvido caenobio Gigniacensi, Balmensi, Aethicensi, cum Cella quae dicitur sancti Lauteni, cum omnibus rebus ad praedicta monasteria pertinentibus regulariter praesent, praeter villam quae dicitur Alafraeta, & res quasdam quae fuerunt domni Samsonis in eodem pago consistentes, & quartam partem Caldariarum, quae sunt sitae in loco qui dicitur Leodonis, & medietatem prati quod fuit domni Saimonis. At vero carissimus frater Oddo Cluniacum, & Masciacum, atque Dolense monasterium, ita cum rebus ad

eadem monasteria pertinentibus, Deo favente, suscipiat. His igitur ita dispositis obsecro vos per reverentiam, quam sanctæ fidei & religioni debetis, ô Principes & Seniores, quicumque terrenarum rerum iudices estis, ut hanc scripturam mea vice loquentem, in quolibet nostro conventu libenter audiat; & sicut lex divina jubet, bonis consentientes sitis, & tam prælatos prædictos, quam & monachos & loca cum rebus ad ipsa pertinentibus, in eo statu quo & per regalia præcepta, quin etiam & per apostolica privilegia dudum sancita sunt, & nunc à me decretum est, permanere consentiat. Quod si quælibet vel inter ipsos, vel aliunde controversia, quæ vobis discernenda sit, forte succreverit, justitiam sustentetis, & calumniam reprimatis, quo fiat illud quod in auctoritatibus nostris insertum est, ut omnium bonorum, quæ in præfatis locis geruntur, sicut adjutores fueritis, ita quoque participes esse possitis. Villam autem quæ dicitur Alafraeta cum omnibus ibidem pertinentibus, & quartam partem de Caldariis quas Leodoni habemus, verum etiam jam dicti prati medietatem ad Cluniacum trado eo tenore, ut per singulos annos census duodecim denariorum Gigniaci pro vestitura reddatur. Nec injustum videatur si Cluniaco easdem res assigno, quoniam ibi sepulturam mihi locavi, & locus ipse quasi posthumus, morte domni Guillelmi quondam incliti Ducis atque nunc mea imperfectus deseritur. Et certè pauperior est possessione & numerosa fraternitate. Et ut hoc inferam, si post filios priores & priorem locum quibus Testamentum feci, nobis alios divina largitas & locum & filios ampliare dignata est, ratum debet videri, ut posteriores filii non exheredentur, sed aliqua pars hereditatis nostræ eis proficiat, qui quamvis in alio loco, tamen eidem Domino, id est beato Petro, in cujus nomine utrumque locum construximus, servituri sunt. De cetero tam Prælatos, quam & omnes fratres præsentis scilicet & futuros, per misericordiam Dei, qui præsens respicit, deprecor, ut inter vos unanimitas ita perseveret, quatinus modum conversationis huc usque retentum, tam in psalmodia, quam in observatione silentii, sed & in qualitate victus & vestitus, & insuper in contemptu rerum propriarum, si non melius, saltem sicut huc usque fecistis, sic deinceps custodiat. Si autem, quod absit, ab aliquo eorum fuerit pertinaciter erratum, præcipimus per sanctæ Regulæ auctoritatem, ut utriusque loci Priores ad corrigendum errorem sibi mutuo suffragentur. Si quis autem, quod absit, hanc nostram institutionem in aliquo fregerit, deterreat cum vox divina, quæ dicit, *Maledictus qui transfert terminos proximi sui*, id est institutionem præceptorum suorum; & conatus ejus penitus frustretur: dispositio verò nostra, quæ, ut credo, per caritatem utriusque locis cupit esse consultum, Deo disponente, & beato Petro patrocinante inconvulsa permaneat.

Signum Bernonis Abbatis, qui hanc chartam fieri & firmari rogavit. Signum Vvidonis moderni Abbatis, qui hoc consensit. S. Odonis Abbatis. S. Geoffredi. S. Vvandalberti. Anno quarto regnante Radulfo Rege.

35. *Ex hoc Bernonis testamento intelligimus, ipsum de cogendis in unum Ordinis corpus monasteriis nullatenus cogitasse. aliàs ea qua sub regimine suo habebat, non divisurus fuisset in Vvidonem & Odonem, sed unius Abbatis cura commisisset; aut si duos præfecisset, unum alteri subordinasset. Itaque non Berno Cluniacensis Ordinis auctor atque institutor dicendus est: an verò sanctus Odo, aut quis alius Abbas ante sanctum Hugonem, suo loco videbimus.*

36. *Quatuor monasteria Vvidoni commissa sunt, Gigniacense, Balmense; Ethicense, & Cella sancti Laurenti: Odoni tria, Cluniacum, Masciacum, & Dolense. De Gigniaco & Balma, ac de tribus postremis dictum est superius: hic de Ethicensi & de Cella sancti Laurenti paucis agendum. Ethicense monasterium Balmensi subjectum seculo XII fuisse perspicuum est ex diplomate Frederici Imperatoris relato in Bibliotheca Cluniacensi col. 1414, ubi inter appendices Balmenses*

ANN. CH.
CM XXVII
JAN. XIII

recensentur inter alia monasterium sancta Maria infra urbem Bifuntinam, quod vocatur Juffanum (malè in editis Viffanum) de quo in Elogio sancti Domati Episcopi Vefontionensis Saculo secundo; monasterium sancti Eugendi, Ethicæ, &c. Verum in syllabo Prioratum Balma annexorum col. 1741. & sequentibus, nulla fit mentio de hoc Prioratu, nisi is sit Prioratus de Yfheim, diæcesis Constantiensis. Notior est Cella sancti Lauteni, de quo egimus in Indice Sanctorum prætermissorum Saculi secundi. Vixit saculo VI in pago Aduensi, ubi duo erexit monasteria, Siestense & Maximiacense. Utrumque in Prioratum redactum est, quorum primus S. Lauteni nomen retinet, vulgo S. Laurein: alter vetus vocabulum Maximiacum, vernaculè Moïsnay. Priorem obtinuerat Berno Abbas, quem Vvidoni Abbati commisit. De hoc loco intelligenda mihi videtur charta Stephani & uxoris ejus Ermengardis, qui Aymardo Abbati Cluniacensi tradunt curtem indominicatum, quæ vocatur Oydeldis, cum capella, quæ est constructa in honore beatæ Dei genitricis Mariæ, ubi sanctus Leotadus in corpore quiescit. Sunt autem ipsæ res sitæ in Comitatu Arvernico, in Episcopatu Augustidunense. Hac charta anno DCCCC LIII data est, quam integram in Elogio sancti Aymardi referemus. S. Leotadi reliquiæ coluntur in ecclesia Cluniacensi. Cetera quæ in hoc testamento explicatione indigent, lucem accipiunt ex dictis, nempe quæ de Alafracta, & de caldariis^{ab)} ad salinas apud castrum Leodonis * dicuntur, Cluniaco sub annuo censu attributis, ubi sepulturam suam Berno designat; & id genus alia.

* Lyon le
Saunier.

37. Annus quo testamentum suum condidit Berno, Rodulfi Francorum Regis quartus, coincidit cum anno Christi DCCCC XXVI, sub extremam vite periodum, uti indicat his verbis: Et locus ipse, quasi posthumus, morte Domni Guillelmi quondam incliti Ducis, atque nunc mea imperfectus deseritur. Id signantiùs exprimit Iohannes in lib. I ubi legitur. Per illud tempus exitiali languore cæpit decumbere beatus Berno. Mox vicinos Episcopos accersivit, & ab omni ordine se deposuit: insuper & flebili voce se reum indignumque tali ministerio proclamabat præfuisse. Rogabat autem inter hæc verba Fratres, ut sibi quem vellent, Patrem eligerent. Tunc manibus Fratrum Pater noster (Odo) captus & quasi violenter constrictus, ac proclamantibus omnibus, coram Abbate suo vi est ductus; & cum nec sic vellet cedere, & locum Pastoris subire, superatus est tandem Episcoporum consensu & excommunicatione. Ordinatus itaque ille: intra modicum tempus Pater Berno migrauit ad Dominum. Eodem tempore ordinatum fuisse etiam Vvidonem colligimus ex testamento, cui uterque Abbas subscribit.

38. Annum atque diem, quibus Berno Abbas è vivis excessit, quem Baronius ad annum DCCCC XII non bene revocavit, Chronicon Malleacense rectius designat his verbis: Anno DCCCC XV Berno Abbas suscepit curam Cluniacensis cœnobii, quam tenuit XI annis. Obiit autem Idibus Januarii regnante Ludovico Rege, seu Rodulfo, qui per intervallum illud, quo Carolus Simplex in carcere detinebatur, rerum summâ potiebatur. Certior est auctoritas Chronici Masciacensis jam laudati: Anno DCCCC XXVI obiit Berno Abbas. Cum verò Idibus Januarii obierit Berno, dubitandi locus oritur, num chronographi isti veteri calculo usi sint, anni initium repetendo à Martio seu Paschate. Suspiciandi materiam auget Chronicon Dolense in tomo 2 Bibliotheca Labbeana, ubi hæc leguntur: Anno DCCCC XXVII obiit Berno primus Abbas Dolensis. Præfero annum DCCCC XXVII, cui convenit annus quartus Rodulfi Regis, quæ est epocha mox relata tum ex Chronico Malleacensi, tum ex tempore facti testamenti. Rodulfus enim regnum inivit à Julio anni DCCCC XXIII. ac proinde annus ejus quartus à Julio anni DCCCC XXVI incipiebat. De Bernonis obitu ita Chronicon Cluniacense. Berno obiit Idibus Januarii, jacetque apud Cluniacum in veteri ecclesia sancti Petri, retro altare sancti Benedicti, quod nunc ab aliquibus dicitur esse altare sanctæ Catharinæ. Nulla de eo memoria fit in Breviario Cluniacensi anni M D XLIV. Corpus ejus

in eadem S. Petri ecclesia hætenus jacet. Beatum vocant Fasti Belgici Mirai, sanctum Petrus Equilinus, Ferrarius, & recentiores è nostris. Beatum cum Bollandò appellare maluimus. In veteri Necrologio Silviniacensi, Idibus depositio Domni Bernonis Abbatis. & in libro anniversariorum, qua ibidem usque ad sæculum X V celebrari mos erat, recensetur Anniversarium Bernonis hoc modo. Idus Januarii fiat plenum pro domino Bernone Abbate. Duodecim pauperes reficiantur.

ANN. CH.
CM XXVII
JAN. XIII

39. Is in vita sancti Maioli per Odilonem beatæ memoriæ Abbas; & in actis sancti Hugonis, vigoris regularis tenore acerrimus, ac sanctitate decoratus vocatur. Nec immerito de eo predicatur vigor regularis, cujus fidem faciunt ille immorigerorum monachorum querimonia in lib. I de vita sancti Odonis. Nostis consuetudinem Bernonis Abbatis? Heu! heu! si sciretis quàm durè scit ille monachum tractare! Correptionem verò suam sequuntur verbera; & rursus quos verberat, compedibus ligat, domat carcere, jejuniis atterit. Sic molles & delicatuli necessarium rectæ normæ vigorem ferre non possunt, nec vita soluta remedium. Porro quanto in observationes monasticas studio affectus fuerit Berno, satis demonstrat in suo ipsius testamento, in quo presentes ac futuros monachos obtestatur, ut unanimitatem inter sese, ac modum conversationis huc usque retentum, tam in psalmodia, quàm in observatione silentii, in qualitate victus & vestitus, ac demum in contentu rerum propriarum, si non melius, saltem sicut huc usque fecerant, deinceps custodiant.

40. Et certè ritus Cluniacenses à Bernone habuisse initium persuasum esse debet tum ex dictis, tum ex Iohanne in vita sancti Odonis. Unde mirari subit, cur Cluniacenses tam parum illi hætenus tribuerint, adeo ut inter sui Ordinis principes & præceptores non numeraverint, teste Bernardo, immo nec inter Cluniacenses Abbates, recentiores non pauci. Sic sancti Odo, Maiolus, Odilo, Hugo, inquit Bernardus in Apologia ad Guillelmum Abbatem, quos se sui utique Ordinis principes & præceptores habere gloriantur, aut tenuerunt, aut teneri censuerunt? Apud Petrum Venerabilem in lib. 6 epistola 15 Odo primus Cluniacensis Ordinis Pater laudatur. Et merito quidem iste honos Odoni tribuitur, si plurimorum monasteriorum regimen & inchoatam societatem spectes: si ritus ipsos ac vigorem disciplina regularis, non minus Berno, quàm Odo ejus rei auctor. Ceterum Cluniacum perfecti quidem auxilium Odo: Berno feliciter incæpit, eique per annos X I præfuit. Porro in Bernonis gloriam cedere debet, quidquid Odo ejus discipulus egit, sive ejus hortatu atque imperio, quales sunt libri tres collationum; flagitante Turpione Episcopo de mandato Bernonis Abbatis ab Odone scripti: sive ex ejus institutione. Sed nimirum Odoni id contigit adversus Bernonem, quod sancto Bernardo Abbati Clavallensi in Robertum & Stephanum primos Cistercienses Abbates, quorum Bernardus gloriam splendore suo obscuravit.

41. Verùm apud Benedictinos nunquam præteribit memoria piissimi Ducis Vvillielmi, qui tot beneficiis rem monasticam prosecutus est, ut maximè testantur ea qua de Cluniacensi & Dolensi monasteriis exposuimus, confirmatque dotatio cænobii Celsinianensis * ab eo facta, cujus instrumentum retulimus in lib. 6 de re Diplomatica, num. 124, datum in mense Novembrio, in die Mercuris, anno XVIII domino Karolo Rege Francorum sive Aquitaniorum, id est anno XIX redintegrati in regnum Caroli Simplicis, Christi CM XVI. Celsinianensis hætenus Prioratus insignis apud Arvernos subsistit sub Cluniaco, cui attributus est sub Aymardo Abbate, prout suo loco ostendemus.

* Soucillan-
ges.

42. In eodem pago Arvernensi Abbas erat Archenoldus, qui ad Vvillielmum Ducem confugit, ejus auxilium imploraturus adversus predones & invasores rerum suarum. Quippe anno dominicæ Incarnationis DCCC I, Indictione IV, cum esset in ditione sua pagi Arvernici inclytus Comes VVILIELMUS & præpotens Marchio, accessit ad eum quidam venerandæ vitæ Abba, nomine ARCHENOLDUS cum subiecta sibi congregatione, narrans suppliciter, quo modo Comitum pater propria voluntate & suo interventu ditaverit locum,

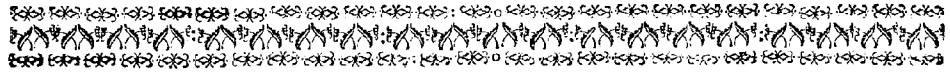
Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

M

ANN. CH.
CM XXVII
JAN. XIII

ubi ipse & congregatio ejus moratur; quoque modo apud excellentes Reges, LUDOVICUM & KAROLOMANNUM, eundem locum sublimaverit: tandemque pravorum hominum procella deiciatur, pœnitusque vastetur, & in solitudinem redigatur. ita ut differatur sacrificium eis, à quibus præparatum fuerat. *Supplicum votis annuit Vvillelmus, indeque chartam fieri jussit, & suo nomine roboravit, fideliumque suorum manibus contrectandam præbuit. Subscribunt VVILELMUS illustris Comes, GUILLELMUS junior, EMMENO, AREMANNUS, ACPERTUS, LEOTBOLDUS, GUALDO, item VVILELMUS. Actum Lugduni VIII Kal. Aug. per manum Epyl sancti Pauli Notarii. Archenoldum hunc suspicor fuisse Abbatem ecclesiæ Brivatensis, in quam maximè benefici fuere Bernardus, ejusque filius Vvillelmus, ad cujus memoriam hæc retulimus.*

43. *In pervetusto Necrologio Brivatensi, quod vir nobilis dominus du Bouchet nobis communicavit, hæc leguntur de Vvillermo. Prid. Nonas Julii obiit Guillelmus Pius Comes Pictaviensis, Dux Aquitanix. Ordinum est per Capitulum, quod libretur per Bajulos panem & vinum Canonicis, & in processione duos denarios Canonicis, & unum denarium Scholæ in dicta processione in die obitus Guillelmi Pii Comitis supra dicti. Attamen in peraque antiquo Necrologio Silviniacensi notatur III Id. Martii Guillelmus Comes, non verò mense Julio, quod forsitan, de Vvillermo secundo intelligendum.*

CIRC. AN.
CM XXX
APRIL, XX

VITA S. HUGONIS MONACHI ÆDUENSIS ET ENZIACENSIS PRÆPOSITI

IN BURGUNDIA,

Auctore anonymo sæculi XI scriptore.

Ex mss. codicibus, Chesno, & Aprili Bollandiano

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Hugonis
vitæ com-
pendium.

I. **H**UGONEM, puerum septennem, parentes genere & opibus illustres, in Pictaviensi sancti Savini asceterio monasticis institutis addixerunt. Inde à Badilone Comite cum aliis septemdecim eductus ad sarcinendam in Augustodunensi sancti Martini cœnobio regularem disciplinam, egregiis virtutum exemplis fulsit. Mox Bernoni (si ipsius Hugonis Actis hac in re fides) Comes adjunctus, Balmense diœcesis Bisuntina monasterium adiit: unde, rebus optimè compositis ad Cluniaci conditionam unâ cum eodem Bernone vocatus à Guillelmo Duce, ibidem aliquamdiu vixit Bernoni adjutor; tandem Enziacensi Cella præpositus, locum Deo sacravit, ibique virtutibus ac miraculis clarus, post annum DCCCCXXIV decessit, ut scribit Anonymus in sequenti vita, cui libellum de sancti Hugonis elevatione sub initia sæculi XI facta; non ita multo post adjecit.

S. Savini
monaste-
rium.
* la Gar-
tempe

2. Celebre fuit quondam, nec incelebre etiam nunc, apud Pittones ad Gartimpam * fluvium sancti Savini monasterium, à Ludovico Pio restitutum, in quo sanctus Hugo tirocinia posuit. Glaber Rodulfus innuit, instituti nostri propagationem, aut potius restitutionem istic factam per Glannasolienses monachos, qui metu Nortmannorum eò confugerant. Glabri verba max referemus. Sed ante istud tempus Benedictus Abbas Anianensis Savinensibus religionem restituerat. Sub hac, anno scilicet ab Incarnatione octingentesimo (quadagesimo) quinto, RAYMUNDUS, Comes Lemovicensis religiosissimus, quoddam construxit cœnobium, quod vocatur Rosiacum, (Rufec appellant, situm ad Cransiam * amnem in pago Bituricensi ad fines Pictavienses, septem leucis à monasterio sancti Savini) rogavitque reverendum DODONEM Abbatem monasterii sancti Savini, ut habitatores monasterii sui in regularibus observantiis informaret. Quo facto, Dodo Abbas, habito tractatu cum prædicto

* la Crense

Comite, à Lemovica ad Rosiacum, cum hymnis & Dei laudibus, corpus beati Alpiniani honorificè detulerunt. *Hæc leguntur in Aprilis Bollandiani tomo 3 pag. 480 col. 2. Post annos fere quindecim, id est sub annum DCCC LX, hostium infestationibus, ut Glabri Rodulfi verbis utar, expulsi Monachi à monasterio Glannafolio, quod ipse sanctus Maurus, Regule sancti Benedicti in Gallia institutor, construxerat in Andegavenfi territorio, venientesque ad monasterium sancti Savini Confessoris Pictavenfis, tulerunt fecum totam, quam valuere, supellectilem; ibique per aliquod spatium temporis, iis quæ didicerant, operam dedere. Rursusque illo frigescente ejusdem districtiōnis tenore, apud monasterium sancti Martini Augustidunensis suscepta dignoscitur aliquotiens viguisse. Deinde verò quasi tertia transmigratione, in superiore Burgundia locatum Balmense occupavit monasterium. Ad ultimum prædicta institutio jam pæne defessa, auctore Deo elegit sibi sapientiæ sedem in monasterio Cluniaco. His verbis innuere videtur Glaber, restitutionem disciplina Benedictina ex Glannafoliensi in sancti Savini, atque inde in sancti Martini Æduense monasterium, tertio in Balmense, ac demum in Cluniacense propagatam fuisse. Hugonis vita scriptor id ita interpretatur, quasi Berno ex monasterio Æduensi eductus sit ad Balmense asceterium reformandum, tamen ex superiori Bernonis Elogio perspicuum est, Bernonem Gigniaci tum resedisse, cum Balmense monasterium ei à Rodulfo Rege commissum est. Atqui à veri similitudine non recedet, qui Bernonem dicet instituti sui disciplinam accepisse ex Æduensi sancti Martini asceterio, quod sancti Savini Pictavenfis monachi, à Benedicto Anianensi primum, deinde à Glannafoliensibus informati, in melius restituerant. Hinc ad Cluniacenses proficere institutiones beati illius Euticii, quem Benedictum Anianensem esse alibi ostendimus.*

CIRC. AN.
CM XXX
APRIL. XX
Glaber lib.
3. cap. 5.

3. Augustoduni * in suburbio duo fuere antiquitus virorum monasteria, unum sancti Symphoriani pervetustum, cui sanctus Germanus, postea Parisiorum Antistes, præfuit Abbas: alterum sancto Martino constructum, dotatumque à Brunehilde Regina, ubi hæc sepulcrum accepit. Ibi visitur adhuc sepulcrum ejus marmoreum, quod VII Kal. Septembris anni M DC XXXIII referatum est.

Augusto-
duni duo
cœnobia.
* Autun

4. Eidem loco primus Abbas datus est LUPO, notus ex vulgata Gregorii M. epistola: quem forsàn Luponem excepere MEDERICUS Abbas Æduensis, VINOBERTUS in vita sancti Leodegarii memoratus, atque GAUDERAMNUS, qui Vuidradi Abbatis Flaviniacensis testamento subscripsit. Inde ad cœnobii instaurationem sæculo IX factam, Abbatum mentio nulla, ad ARNULFUM, quem Badilone suffragante Fratribus præfatum Hugonis vita scriptor commemorat. Eo regente coacta est Augustoduni synodus Episcoporum, anno DCCC LX XVII, in qua, procurante Ludovico Balbo, monasterii juribus atque bonis provisum est.

S. Martini
cœnobii
Abbatæ.

5. Arnulfo BADILONEM sufficiens indices: qui Badilo, an ipse Comes monasterii instaurator, ejusve nepos æquivocus hic laudatus, aut sanè Badilo alter uterque, qui sanctæ Mariæ Magdalene corpus Vizeliacum transtulisse dicitur, mihi fateor incertum.

6. Badiloni post GREGORIUM anno DCCC XC IV Abbatem, atque DAVIDEM brevi fato functum, AIMO sive Eimo successerat ante annum Caroli Simplicis sextum, ut patet ex ipsius charta apud Perardum edita, ubi ratam habet cujusdam capelle commutationem, & Hugonem Entiacensis Cellæ præpositum vocat. Ejusdem Eimonis Rodulfus Rex meminit in charta à nobis edita, eique successorem Hugonem designat. Datum diploma anno Rodulfi Regis I, indictione XII, qua anno Christi DCCCC XXIIV respondet. Herivei quoque Æduensis antistes testamento subscribit Aimo Abbas post Episcopos omnium primus: ex quo viri dignitas & Martiniani cœnobii prærogativa elucet. Ejus obitus VII Kal. Julii etiam in Necrologio Benigniano consignatur.

Perard.
monum.
Burg p. 37

De re
diplomat.
pag. 564.

7. Aimonem Abbatem sequitur in ms. indicibus HUGO primus, ea forsàn ratione, quod is à Rodulfo Rege successor Aimoni designatur: at quid exinde secutum sit, vel qualem se virum Hugo à Rodulfo memoratus præstiterit, vetera silent monumenta. Hic, si Abbas præfuit, alius ab Hugone nostro censendus est, quem etsi subjectæ vitæ titulus in ms. codice præfert abbatem, ipsa orationis series monachum dumtaxat vixisse satis evincit.

8. Tres insuper alios Hugones ejus monasterii Abbates invenio; nempe HUGONEM Benignianum monachum, ab Hugone Flaviniacensi in Chronico laudatum, qui ad eandem ecclesiam in pristinum statum Ordinis & religionis restituendam de ecclesia Divionensi raptus, & ibi Pastor institutus, cum multa adversa passus fuisset, & nec nocte, nec die requiesceret; cum etiam de monasterio expelli ad horam quos secum adduxerat à Divione vidisset, & post securi percussus pæne crebro vacuatus esset; indefessus perstitit, & novissimè (ut dicitur) veneno vitam finivit, bravium beatæ perennitatis adeptus. In cujus obitu omnis illa religiositas cœpta deperit. Obiit anno M XC IX. Alius item Hugo Abbas sancti Martini Æduensis anno MCC X; ac tertius anno MCC XCII degebant.

Labbe tomo
I Bibl. nova
pag. 261
& 264

9. Ex ejusdem loci Martyrologio discimus plurimorum Martyrum corpora illuc delata: Reliquiæ.
Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V. M ij

CIRC. AN.
CM XXX
APRIL. XX

quam narrationem propriis Martyrologii verbis referre non pigebit. xii Kal. Septembris in Ostia civitate passio sanctorum martyrum Hippolyti, Taurini, Herculiani, Felicis, Senatoris, qui sub Claudio Principe palmam adepti, regna caelestia perceperunt: quorum corpora à Christianis cum reverentia sepeliuntur. Unde postmodum translata, in Augustolunensi civitate, in ecclesiam almi Praefulis Christi Martini cum honore tumulata sunt. Sed longo post tempore ab Episcopo Cabilonensi, & bonae memoriae Domno Hugone ejusdem coenobii sancti Martini Abbate, & ab ipsius loci monachis, viris religiosi & honesti, necnon & ab universo Clero circumquaerque adveniente honorifice recondita. *Nunc iterum aliqua de S. Hugone Monacho, ejusque cella Enziacensi praelibanda sunt.*

Enziacus
Prioratus.

S. Hugonis
cultus.

10. *Posita est haec Praepositura, vulgo Anzy le Duc, unâ leucâ à Ligeri fluvio & Marci- niacensi parthenone celebri Ordinis Cluniacensis, in diocesi Aduensi, pendetque à coenobio Martiniano, in quo sancti Hugonis natalis dies xiii Kal. Maii celebratur sub ritu duplici: Translationis vero (qua anno mi contigit) memoria quotannis Idibus Decembris semiduplici officio recolitur. Mos quoque ante aliquot annos erat, ut qualibet feria secunda vacante, ejusdem sancti commemoratio simplex ageretur, qui ritus post modum abrogatus est. In Martyrologiis Gallicano & Benedictino celebris est sancti Hugonis memoria, cujus vita ab anonymo saeculi xi scriptore exarata, hunc habet titulum in ms. codice Aduensi. INCIPIT VITA SANCTISSIMI AC BEATISSIMI HUGONIS MONACHI.*

1. UCTOR Universitatis benignissimus manens in simplici deitate trinus, qui hominem formavit propriae bonitatis instinctu, ne tanto colono viduatus absque sui intellectu degeret mundus: sicut enim adimpletio hominis est inspiratio trinae divinitatis; ita completio mundanae dignitatis, institutio formae humanitatis, &c. Idcirco igitur priscorum ac venerabilium patrum Catholicorum informati roboratique traditionibus & exemplis, optamus qualicumque sermone domni atque religiosissimi viri ac sanctitatis praecipui HUGONIS, aliquorumque ipsius confratrum & sociorum vitam, necnon & conversationem pie in Christo viventibus palam facere.

Ad S. Bene-
dicti nor-
mam S.
Hugonis
exacta vita.

2. Constat ergo relatione veridica ac non mediocri auctoritate subnixa, sanctissimum patrem Benedictum ubique terrarum notissimum, illorum Fratrum monachorum fuisse praedagogum, quorum educaminis linea enutrivit, atque ad perfectionis culmen direxit sanctum ac venerabilem Hugonem monachum, illiusque contubernales in regularissima, necnon & sanctissima disciplina, siquidem ideo ista praemisimus, ut à quanta perfectione primitus ejusdem exordium ceperit, Religiosorum auribus inculcaremus.

B. Maurus
à S. Bene-
dicto missus
in Galliam.

3. Praeterea eodem tempore quo isdem praecellentissimus Pater jam dictus Calini montis coenobio praerat, quidam spectabiles viri à partibus Galliarum divino spiritu acti ob amorem sanctae religionis, quam in eo esse fama passim vulgante didicerant, legationem direxerunt ad eundem Patrem, qualiter aliquos de suis monachis regularibus disciplinis imbutis ad Gallias dirigeret, ut monachile institutum, quod paene in illis partibus adnullatum deperierat, aliquatenus reformare satagerent. qui Pater sanctissimus illorum petitionibus benignè annuens, protinus eligens de suis duodecim fratres; quibus etiam praefecit suum dilectissimum alumnum, videlicet sanctissimum Maurum monachum. Illi quoque protinus cum tanti Patris benedictione & gratia iter arripientes, licet cum difficultate aliqua & laboris gravamine, ad Gallias devenerunt. Tunc verò aliter valde quàm sperare poterant, illis dignoscitur evenisse. Tandem quippe in territorio Andegavense monasterio stabilito, in loco qui Glannifolium cognominatur, ibidem multorum ad eum confluentium fratrum in brevi tempore facta est congregatio permaxima: quibus etiam, ut beatissimus Benedictus instituerat, illorum pater existit sanctissimus Maurus. Floruit enim ibidem sanctae Religionis institutio, quamdiu vixit, ac post ejus obitum in longinquum.

Glanna fo-
hense con-
dit coeno-
bium.

quo à
Norman-
nis violato,

4. Subsequenti quoque in tempore, post aliquot annorum curricula, occulto Dei judicio, seu propter ultionem plebis peccatricis, egressa est Norman-

norum gens à transmarinis partibus , quæ bestiali ferocitate immanissima per-
 maximam Galliarum partem depopulans latissimas strages dedit. Tunc etiam
 præfatum cœnobium cum aliis quam plurimis sociorum locis omni honestate
 propriæ suppellectilis exspolians , in eremiticam redegit solitudinem. Quod
 cernentes Monachi ejusdem cœnobii , arripuerunt fugæ præsidium cum om-
 nibus quæ secum ferre poterant , usque dum devenirent in Pictavense terri-
 torium , ad sancti videlicet martyris SAVINI monasterium. quo in loco re-
 sumtis viribus , Deo sibi auxiliante , cœpit longè latèque norma regularis
 per eosdem Fratres diversis in cœnobiis bona fruge multipliciter propagari ,
 multosque etiam similiter , quos vita & ambitio sæcularis irretitos olim re-
 tentaverat , sub jugum sanctæ Regulæ applicare : qui tamquam ex ferocif-
 simis belluis in mittissimas Christi oviculas subito sunt immutati , ipsius
 regnum cum sanctis & fidelibus feliciter percepturi. Ipsi quoque Franco-
 rum Reges , necnon & devotissimi totius regni Præsules à primo Childe-
 berto Rege , qui beatum Maurum ultra omnes suscepit , devotissimè sem-
 per illos excoluerunt summa veneratione.

5. Præterea cum ad eundem locum ex diversis orbis partibus evocatio
 divina quarumque conditionum universos viros ob amorem regni cælestis
 congregaret, contigit tunc ut clarissimum virum, domnum scilicet HUGONEM,
 parentes illius puerum fermè septennem Dei omnipotentis servituti satis
 devotè atque honorificè ibidem applicarent. Fuit enim pater ejusdem vir
 spectabilis curiæ , atque industria militari insignis ; opum verò & latifun-
 ditorum largus possessor : mater verò inter matronas egregia , pari dignitate
 præcipua ; ambo tamen cives & natione Pictavenses. qui puer optimæ in-
 dolis scientiæ litterarum efficiebatur capacissimus , humilitatis quoque , ac
 totius probitatis luculentissimus. Cluebant namque in eodem cum incre-
 mento corporis insignia sanctitatis : eratque tam senioribus quàm cœvis
 carus & amabilis universis. Gesta verò & instituta sanctorum Patrum me-
 moriter retinens , lectiōni atque orationi instabat assiduus , potiùs quàm
 frequens. Non enim sibi tantum , sed magis Deo vivere gestiens , publicè
 & privatim pro Christi amore pariter & timore honestè ac dulciter cunctis
 obediens. Sæcularis etenim pompæ cothurnum ita fugiens , ac si morfu
 appetisset eum lividus serpens ; non minus itaque vitabat pessimæ detractio-
 nis jaculum , à quo taliter avertebat auditum , quàm si contra se grassari
 mortiferum sensisset venenum. A verbis nempe noxiis & inanibus sic custo-
 diebat os suum , ut sermo ipsius statera discretionis moderatus , ac spiritali
 gratia conditus cunctis esset carus ac benevolus. In abstinentia ergo talis
 illi erat sobrietatis modus, ut triduanis jejuniis laudabiliter proferretur. Com-
 munitas etiam amor , ac rerum licitarum participatio , hujusmodi veluti vitæ
 instrum ; ut nullo modo diligeret in rebus concessis magis partem census
 quàm totum. Munditiam itaque mentis & castitatem corporis , simulque
 largitionem elemosynarum indefessus operator sine interpolatione exerce-
 bat. De quavis nempe re , à quocumque interpellatus , dabat tale consilium ,
 ut jure crederetur animarum medicamentum.

6. In processu verò temporis optimis illius exigentibus meritis , ad mi-
 nisterium sacrorum Ordinum tam à Patre ejusdem monasterii , quàm à ce-
 teris fratribus promoveri decernitur. Ille tamen humiliter renitens , seque
 indignum pronuntians , timensque illud quod plurimis contigit , qui dum
 insultè cupiunt sæculi lucrum , incidunt in suæ animæ damnum. Et quo-
 niam beatus homo qui semper est pavidus ; licet eadem lectio dicat , quod
 justus quasi leo confidens absque terrore erit. Utrumque nimirum in uno
 eodemque homine possibile est fieri , timor scilicet humanæ fragilitatis ,
 confidentia verò fidei puræ sinceritatis. Tandemque vir devotissimus illius
 veritatis exemplimemor quod ait , *Non veni facere voluntatem meam , sed ejus*

CIRC. AN.
 CM XXX
 APRIL. XX

Monachi
 fugiunt ad
 Pictavense
 S Savini
 cœnobium.

Loci ejus
 observantia
 regularis.

Ibi Hugo
 puer reclu-
 pitur ,

studet vir-
 tutibus.

Sacris ordi-
 nibus ini-
 tiatur.

Prov. 13,
 14 & 1

Ioban. 6 13

CIRC. AN.
C M XXX
APRIL. XX
a

b
fit Diaconus,
tum Sacerdos.

* I. Richilde.

Carolo Calvo regnante, paganorum infestationes.

Badilo Comes Aquitanus,

Æduense S. Martini monasterium à Brunichilde erectum instaurat,

Rege annuente,

distrahta bona recuperat. Brunichildis Reginae pietas.

c
culeus sanctorum

qui misit me ; paruit obedienter in cunctis seniorum præceptis : sicque ex more ecclesiastico gradatim sacratus processit usque ad natinei^a officium. Et licet in minoribus gradibus adhuc constitutus, tamen ipsis reverentissimis sacerdotibus erat admirandus. Non post multum quippe temporis spatium effectus vesticeps^b ; ad leviticum promotus est gradum. Quo per aliquot annos strenuissimè functo, sacerdotalem est dignitatem. Tunc denique omni virtutum decore ornatus, ut nullius tunc temporis in eadem provincia ei inveniretur secundus.

7. Regebat ergo illis diebus regnum Francorum CAROLUS Rex, cognomento & habitu Calvus, cum Regina CHRODECHILDE * ipsius conjugē, utriusque Dei omnipotentis timoris pariter & amoris munere insigniti. Idcirco igitur totius regni ipsorum partes summa pax & tranquillitas gubernabat. Paganorum quoque infestationes, quæ olim patriam debacchaverant, omni ex parte sedatæ erant. Rex ergo pariter & Regina in restaurandis ecclesiis ac monasteriis, quæ barbarorum hostilitas atque rabies defolaverat, certatim insistebant. Totum enim pænè sui reipublicæ regni censum in huiusmodi expensis tribuebant. Erat quippe in ipsius Regis palatio tunc temporis Comes quidam BADILO nomine, qui veniens ab Aquitaniam partibus; vir licet in sæculari vita positus, correctis tamen & religiosis moribus & conversatione sacris viris per omnia consimilis. Exstiterat enim opum gratia opulentissimus, & auri argentique ditissimus. Qui cernens Regem, necnon & Reginam in restaurandis ecclesiis Dei toto conamine infervire, zelo divino & ipse ductus, cœpit illorum in hac parte devotus ac pius æmulator existere. Qui inter ceteras paganorum strages, conspiciens apud civitatem Æduam egregii confessoris Christi Martini monasterium, olim à Regina BRUNECHILDE nimium excellenter atque honorificè constructum, tum tamen miserimè dirutum atque omni suppellectili nudatum atque dehonestatum; accedensque incunctanter isdem Comes ad Regem humiliter petiit, ut sibi ad restaurandum daretur præfatum monasterium. Dicebat etiam spondens se in voto habere, ut post monasterii restorationem, seipsum ibidem relicto sæculi curis honorumque sollicitudinibus Domino mancipaturum, quod denique postmodum annuente Christo rei probavit eventus. Hoc igitur Rex pariter & Regina comperientes, libentissimè assensum præbuerunt; & ut expetiverat concesserunt: insuper & juvamen ei polliciti sunt impensuros in cunctis quæ illi expedire cernerent. Statim denique vir devotissimus certatim actutum summa cum festinatione huiusmodi utensilia operis apta coadunavit, atque instanter labori insistens usque dum ad perfectum duxit, qualiter potuit, totum basilicæ reintegravit opus.

8. Quâ prout valuit reformatâ, atque per Pontificum manus iterum consecratâ, cœpit sollicitè inquirere ejusdem loci possessiones, quæ olim illi largissimè per liberalitatem Brunehildis Reginae seu aliorum Regum privilegiis concessæ fuerant. Fertur enim primitus ipsius cœnobii summa fuisse totius possessionis ad centum usque milia^c mansos. Exstiterat enim præfata Regina in ecclesiarum basilicis construendis affluentissima, in memoriis plurimorum sanctorum & beatæ Mariæ semperque virginis, sanctique Petri Apostolorum principis, & beati Levitæ & martyris Vincentii: quamvis vulgi fama illam in quibusdam ex parte fuscaret. Interca beatissimum Martinum

^a Editores expuncta *Natinei* voce, *Acolythi* supposuerunt. At quid vetat huius vitæ scriptorem græcissare sæpe gestientem, Natinei nomen hic usurpasse ad designandum Clericum minoribus Ordinibus insignitum.

^b Vesticeps, id est pubertatis annos ingressus vel etiam crenatus.

^c Fidem hoc loco excederet auctor, si mansi nomine coloni villam intelligeret. At sensum longè angustiore recipit hoc vocabulum, quandoquidem Otto Dux Saxonie Gandersheimenii parthenoni etadisse perhibetur *pradium xi milium mansorum*, in Chronico Saxonico ms. ad annum 907. quo nomine jugera intelligi videntur.

Confessorem semper ultra omnes excolens, in voto habebat, atque in Dei honore & ipsius Confessoris nomine ceteris pluriore ecclesias ac monasteria aedificari iussit, & de propriis thesauris necnon prædiis honorificentius ditavit. Statuerat denique ante suæ mentis oculos, quoniam Martinus, qui partem sui indumenti pauperi tribuit, Christum vestivit; præ cunctis tamen istud extulerat cœnobium in quo suæ sepulturæ mausoleum habere decreverat. Nam inter cetera donaria quæ illi contulerat, columnis etiam marmoreis ac trabibus abietinis formosis illud decenter instituit, & musivo opere mirificè decoravit. Habebat enim eadem Regina religiosos ac sanctissimos Præsules sanguinitate sibi proximis affinesque, fratrem scilicet germanum sanctum SYAGRIUM Augustodunensem Episcopum, inter Pontifices egregium; & nepotem quoque beatissimum DESIDERIUM Autisiodorensis Episcopum, inter Præsules Pontificem nobilissimum. Sanctissimus denique Papa urbis Romæ GREGORIUS in tanto amore ac diligentia illam habebat, ut plurimas ei epistolas mitteret; atque per ipsam, ipsis & regni primatibus de statu catholicæ Fidei & religione ecclesiastica commonefaceret: gratulans valde devotioni ipsius & largitati, quam in honorificentia omnipotentis Dei liberalissimè impendebat. LUPONI quoque primo ejusdem loci Abbati propriam direxit epistolam, hortans illum, qualiter religiositatem gregis sibi commissi custodiret, atque tam Deo, quàm hominibus iter justitiæ gradiens, placere studeret. Præcepta etiam regalia, necnon & privilegia ipsius loci isdem Pontifex anuli sui impressione sigillans roboravit: locum verò ipsum, sicuti Reges Francorum statuerant, ab omni humana subjectione decrevit esse liberrimum. Deinde sub anathemate imprecatus est omnem invasorem rerum ipsius loci, ac transgressorem ejusdem decreti: quod utique statutum decentissimè ab universis custoditum est usque ad Barbarorum invasionis depopulationem. Tunc quippe cum cetera suppellectili edax ignis consumpsit quæcumque in futurorum notitiam devenire potuissent. Perspicuum enim est quoniam sicut lux solis constituit diem fugatque tenebrarum caliginem, ita litteræ illustrant præteriti sæculi antiquitatem & fugant oblivionem. Sed jam nunc ad narrationis ordinem redeamus.

9. Postquam denique vir illustris BADIO, prout posse habuit, loci restaurationem exercuit, cœpit anxie perquirere viros sanctæ religionis doctrina imbutos, qui in eadem domo Dei dignanter eidem servitutis officia persolverent. qui dum hoc sedulè ageret, reduxit ad memoriam beati Martyris Savini cœnobium, in quo olim noverat ceteris honestius districtiusque vigere instituta monachorum Regulæ. Pergens quoque protinus illuc, adduxit inde viros numero decem & octo monachorum religiosissimos: inter quos etiam excellentissimum meritis sanctum ac venerabilem HUGONEM, in quo pendebat cura ceterorum fratrum totius moderaminis; alios quoque duos inter ceteros non dispari sanctitate monachos, domnum scilicet ODDONEM, virum sagacem & mitissimum, atque JOHANNEM admodum humillimum. At ubi ad præfatum Augustodunense cœnobium devenire, instructis regularibus officinis, veluti seges uberrimi soli, cœperunt centuplicatum Deo agricolante producere fructum, claustrorum videlicet munificentiam, silentii taciturnitatem, juniorum parsimoniam, necnon & eleemosynarum largitatem, peregrinorum susceptionem cum hilaritate, simulque hospitium univerforum. Deinde verò in omnibus suis actibus & corporum gestu, in loquela oris & moderatione sermonum, ac per omnia & in omnibus his revera glorificabatur Deus: taliter scilicet, ut quicumque aliquem ex illis cerneret, divinum spiritum in eo esse minimè dubitaret. Tunc jam cœpit fama loci ipsius circumcirca divulgari, atque sitibundo pectore à fidelibus exoptari.

10. Interea nempe elegerunt sibi unanimes Patrem & Abbatem, vita &

CIRC. AN.
CM XXX
APRIL. XX

Frater ejus
Syagrius,
Desiderius
nepos.

hanc Gregorius M.
laudat.

Greg. M.
lib. 11
epist. 12
S. Martini
cœnobium
privilegiis
munit.

instrumenta igne consumpta.

Badio Monachos ex auctoritate S. Savini huc adducit.

in his Hugonem; Oddonem ac Johannem.

CIRC AN.
C M XXX
APRIL. XX
Arnulfus
Abbas eli-
gitur,

adjutorem
nactus Hu-
gonem, quo
hortante
Badilo fit
monachus.

cum æqui-
voco Badi-
lone nepo-
te.

Æduensis
cœnobii
sanctitas
& celebri-
tas,

opes resti-
tuta,

Odio S.
Hugonis
focius,

ad Crucem
orans ele-
vatur in
aëra,

ei se Cru-
fixi effigies
inclinat,

Inde om-
nium
stupor.

moribus probatissimum, Deoque & hominibus probabilem, dominum scilicet ARNULFUM, cum consensu tamen & voluntate illius protectoris, domni videlicet Badilonis, virum per omnia, ut postmodum claruit, uti expediebat utilissimum, qui quamdiu in corpore vitam duxit, tam in divinis rebus, quàm in humanis ita omnibus in commune profuit, veluti optimus pater dulcissimis filiis. Hic tamen in cunctis quæ agebat dictatore & consolatore præ cunctis domno fruebatur Hugone, qui gratia humilitatis obediebat patri vice humillimi didascalii. His verò ita gestis, cœpit postmodum vir Dei Badilo de propria salute acrius sollicitus esse, qualiter sæculi hujus ambitiones & illecebras postponeret, semetque in monasterio tonsorare, & monachum fore disposuit. Audientes quoque Fratres, quos à Pictavensi provincia ipse illuc deduxerat, & præcipuè dominus Hugo, cujus hortatu conversus fuerat, gavisii sunt valde. Quod utique dum expleisset, quantæ humilitatis, quantæque patientiæ atque obedientiæ existiterit, à nemine potest enarrari. quem etiam venerabilis Hugo speciali amore regularibus monitis benignè instituens, perfectissimum Christi militem reddidit. Habebat igitur idem Badilo nepotem sibi æquivocum, benignæ satis indolis; quem etiam à sæcularibus negotiis abstrahens, in eodem monasterio secum divinæ servituti mancipavit. Non minùs quidem & ipse, secundus videlicet BADILO^a, in cultu divino devotus atque perfectus existit. Tunc denique fama bonorum operum loci ipsius in longinquum propagante, multi relinquentes mundi hujus vanitates & pompas, iter mandatorum vitæ perpetuæ arripientes, ibidem committebantur; in quorum præcipuè spiritali gymnasio præcipuus iudex & institutor datus & semper assiduus existiterat Hugo sanctissimus. Ipsi quoque Francorum atque Austrasiorum Reges, ac totius Galliæ proceres, veluti prisco in tempore ipsius cœnobii constitutionis, ut beati Papæ Gregorii registrum habet testimonium, in tanta veneratione ac reverentia illud cœnobium habuerunt cum omnibus quæ ipsius esse videbantur; ut si quispiam quibuscumque hominum contra jus fasque adversus illud ageret, reus majestatis atque sacrilegus reputaretur. Res quæ fuerant primitus ipsi loco deditæ, utriusque regni undecumque collectæ, tam cis Ararim, quàm citra Ligerim & infra spatium duorum, integerrimè, quantum inquiri posse fuit, restituta sunt.

II. Interea contigit ut unus illorum fratrum ex supra taxatis, dominus videlicet ODDO, sancti HUGONIS familiaris amicissimus concors, haberet usui post expletionem matutinalis synaxis, ut beatus permittit Benedictus, in Oratorio peculiaris gratiæ orationis remorari. qui dum sedulè id ageret, atque cum lacrymarum imbris & compunctionum cordis gemitibus, Creatorem universorum tam pro suis, quàm pro aliorum peccaminum soluendis nexibus exoraret, ostensum est mirum dictu & insigne miraculum. Contigit ergo una dierum, ut more solito veniens ante signum salutaris Crucis ipsiusque Salvatoris imaginis, quod restat decenter erectum in monasterii^b medio; dumque expansis manibus in mentis jubilo ad cælum oculos dirigeret, visus est à quibusdam, qui speculari causa profecti illum fuerant, in sublime aëris elevatus spatio ferre altitudinis trium ulnarum alacriter unius horæ spatio immobilis persistere: eademque hora ipsa Jesus-Christi domini ac salvatoris icona cruci affixa visa est ab ipsis specularibus contra eundem virum Dei sese humiliter inclinare. Erat enim tam ipse præfatus Abbas, quàm ceteri qui ista conspexerant, nimium paventes; & alta admiratione perterriti, non habebant quid dicerent. Ante nempe plurimorum jacula conviciorum atque irrisionum in eum intorserant,

^a An is ipse Badilo monachus, qui ad annum MCCCLXXXI corpus S. Mariæ Magdalænæ Vizeliacum transtulisse dicitur.

^b Id est Oratorii seu ecclesiæ. Visitur etiam nunc in Æduensi sancti Martini cœnobio hæc Crucifixi Domini effigies, quæ Fidelium concursu honoratur.

dicentes

dicentes mustitando, quòd gloria vanæ jactationis post communis perfolu-
tionis fratrum obsequia solus in oratorio remoraretur. Deinceps tamen fal-
laces existimationes & linguas omnes æmuli compescuerunt, virumque
sanctitate dignum summo cum honore & reverentia, ut decebat, post-
modum venerati sunt universi. Nam & plurimorum infirmorum sanitates
per ipsum Dominus fieri contulit, multisque virtutum miraculis usque in
finem vitæ claruit, quæ etiamsi notarentur, maximam voluminis partem
operirent.

CIRC. AN.
CM XXX
APRIL. XX
& reveren-
tia.

12. Tunc igitur per diversa terrarum procul, & in vicinis cœnobii humi-
liter exposcentes rogabant sibi dari ad regimen suorum, correctionemque mœ-
rum, de personis monachorum ejusdem monasterii, quod utique noverant
cunctis excellere in religionis sanctitate. Balmenſe igitur cœnobium inter
cetera erat tunc temporis omni regulari districtione destitutum: ad cujus
regimen invitati, communi consilio delegerunt prætaxati Christi tirones
unum ex suis, vigoris regularis tenore acerrimum ac sanctitate præditum,
nomine BERNONEM^a, qui, ut rerum exitus perdocuit, divinitus electus
existit. qui Abbas constitutus, præfati cœnobii regimine, semper quæ
Dei sunt proclivius habens, magis animarum lucris, quàm rebus transitoriis
insistere, multiplicem in brevi ovilis Christi coadunavit gregem. Cui etiam
more solito, ut in ceteris, dominus Hugo per omnia fidissimus adjutor
existens, qui creditum sibi talentum à Domino, ut epibata sagacissimus,
amplificare studebat. Hoc denique cœnobio domi forisque diversis bono-
rum copiis referto, plurima ad ipsius exemplum per eodem viros aut no-
viter fundata, seu in melius reformata claruere monasteria.

Balmenſi
cœnobio
præfatus
Bernonem,

Hugonem
adiunxit.

13. Erat igitur tunc temporis GUILLELMUS Arvernorum Dux, &
Aquitanorum, Primorum Celticæ provinciæ liberalissimus, cujus familiares
Milites sæpius ipsum Balmenſem frequentabant locum, qui à præfato
Abbate necnon à fratribus ejusdem loci affectuosè excipiebantur. At ipsi
revertentes ad dominum suum, quidquid boni vel honestatis ibidem con-
spexerant, oppidò diligenter illi referebant. At ille, ut erat vir omni bo-
nitate conspicuus, cœpit mente tractare, si quomodo valeret talem repe-
rire locum hujusmodi religionis usibus congruum. qui protinus mittens ad
virum Dei Bernonem, mandavit illi ut ad se quantocius deveniret. Ipse
vero ilico occurrens ei, devenit ad eum in locum revera à Deo bonorum
omnium largitore præelectum, atque æternæ saluti prædestinatum, cogno-
mento Cluniacum: ad quem cum venisset, habens secum clarissimum
Hugonem, ejus consultu universa agebat. Statim verò jam dictus Princeps
dum suscepisset eos summo cum amore, patefecit eis suæ mentis deside-
rium, de constructione videlicet cœnobii quod optabat explere, si divini-
tas annueret illi. qui dum circumquaque loca circumjacentia suspicaciter
intuiti fuissent, nullum ad hujusmodi congruentiam tamabilem repere-
runt locum, sicuti Cluniacum. Sed cum diceret isdem Dux, propter in-
festationem canum venatoriæ industriæ, quæ ibidem semper morabatur,
fieri non posse; fertur Abbas facerè ac jocundanter, ut erat vir prudentis-
simus, tale eidem Duci responsum dedisse: Tolle, inquit, canes exinde,
& immitte monachos. tu enim ipse bene nosti quod præmium restet tibi
canum à Domino, vel quæ merces monachorum. At ipse summa cum ex-
ultatione gaudens, suscepit verba viri Dei, & ait: Saniore, Pater, pruden-
ter es usus consilio, & sine fictionis furo: nunc quoque fiat cooperante
Christo, ut tua hortatur benignitas. Denique protinus cœptum opus est,
atque in brevi perfectum, & tunc in honore principis Apostolorum Petri
consecratum. Perparva tamen primitus fratrum conciola in eodem est

A Guillel-
mo Duce
vocatus,

Cluniacum
erigit.

“
“
“
“
“

^a Quæ hic tum de Balmæ emendatione, tum de Bernone dicuntur, quatenus vera sint, consule supra
Bernonis elogium, & hic observationes prævias.

CIRC AN.
CM XXX
APRIL XX
Ejus cœno-
bii ampli-
tudo.

Alia ipsi
quoque
subiecta.

^a
^b
Leobaudus
vir prima-
rius cum
uxore Alta-
sia,

Enziacum
monasteri-
olum fuan-
dant,

cique
Hugonem
praeposuit.

Loci nomen
unde de-
ductum.
* ignota
derivatio.

regulares
officinae.

ob Hugonis
famam ce-
lebris.

Tempesta-
tes sedat.

constituta loco, quoniam isdem Princeps dominium in promptu non habebat quod daret. Sed quàm ingens copiosaque seges ex illo paucissimo semine procedens excreverit, soli Deo notum constat, non cuiquam mortalium homini. Optimam tamen loci famam inclitè norunt

Belgicus & Cætes, Aquitanus, & Hesperus a uter.

Sed jam ad ordinis seriem redeamus. Interea Gigniacum, necnon Vice-
liacum^b cum aliis quàm plurimis ditioni illorum subactis, atque strenuè emendatis, alacriter in divino proficiebant cultu.

14. Subsequenti igitur tempore domno ARNULFO Abbate adhuc in corpore degente, quidam vir spectabilis in Augustodunensi diocesi com-
manebat, LEOBAUDUS nomine, habens uxorem genere & moribus honestam, vocabulo ALTASIAM, uterque Deum timentes, & hominibus cari. Erant enim illis possessiones ab atavis copiosissimæ, & census opum multiplex. qui divino amore compuncti, accedentes pariter ad beati Martini confessoris monasterium, dederunt illi in loco, qui Enziacus dicitur, hereditariam possessionem in perpetuum possidendam: domum etiam propriam ibidem honorificè constructam à se cum ceteris transcribentes, omnipotenti Deo in basilicam ecclesiæ consecrari studuerunt. Ad hoc igitur monasterium explendum electus est totius boni officiosissimus Dominus Hugo: pergensque illuc ex Abbatis imperio & fratrum obsecratione, seminarium, uti mos erat illi, sparsurus divinæ mercedis. Quod etiam loci cognomen bene congruens rei futuræ existerat. Enziacus namque, quasi laudabilis seu laudatius dici potest. Enzia* quoque argolicè, laudes latialiter nuncupatur, siquidem tam positio ipsius fundi, quàm fertilitas soli ejusdem loci vocabulum congruenter asseruit. Condignum igitur fuerat, ut tali in loco maneret præco divinitatis, qui Deo & hominibus universis foret jure laudabilis. Transcriptum igitur, ut diximus, ad sanctuarium à viro devotissimo omne jus hereditarium, cum omnibus ad eundem pertinentibus, cœpit paulatim per incrementa temporis per sanctissimum Hugonem dilatari, ac bonis quibuscumque ad meliora reformari. Ipse verò vir devotissimus postpositis curis & ambitionibus aliorum locorum, specialius loco huic impendit laborem atque intentionem suæ devotionis. Construxit enim ibidem secundum suum posse vel loci mediocritatem officinula regularia, usibus Monachorum omnimodis apta. Revera totius loci facultatibus præparatum est xenodochium Christi pauperibus. Erat enim viro Dei, inter cetera divinæ largitionis beneficia, unum quoddam singulare specialitatis donum ex consuetudine proprio vocabulo attributum. Nam si quis fortuito in vita illum nominabat, protinus adjungere mos erat, Dominus videlicet HUGO, *bonus ac sanctæ Regule amator*. Distat enim prædictus locus à Ligere flumine duobus milibus: à civitate quoque Ædua milibus quadraginta.

15. Confluebant denique plures utriusque ordinis & sexus è diversis locis ad eundem locum, expetentes humiliter ac devotè viri sanctissimi consolatoria verba, implorantes orationum illius, ceterorumque beneficiorum illius largissimis copiis ac spiritalibus fieri consortes. Si quæ verò in provinciis circumjacentibus ordinationes locorum, Abbatum seu præpositorum ex necessitate fieri imminabant, ejus consilio nutu ac voluntate, dum consultus fuisset, perficiebantur, & quicumque ad eum accessisset, velut ex petra salis conditus recedebat. Propterea si contigisset istius in tempore Christi Theologi, ut aëris infesta perturbatione tempestatum aliqua proveniret, (quod manifestum constat propter ferocia hominum corda & eorum brutam

^a Sic præferunt veteres membranae, non *Vuester* & *Auster*. Ut sit sensus, Hesperiam utramque, hoc est Italiam atque Hispaniam, Cluniacensium monachorum examina suscepisse. quod ex dictis iterumque

^b Pro Vizeliaco codex noster *Inzeiacum* habet, an *Enziacum*, de quo num. sequenti, an *Vizeliacum* *Vezelay*, quò sanctæ Magdalenzæ reliquiæ à Badilone translatae.

VITA S. HUGONIS MŌNACHI ÆDUENS. 99

conſervationem in eadem creberrime devenire provincia ; licet idem contingat in ceteris pluribus locis, pro facinoribus peccatricis plebis, ut ſanctorum Patrum auctoritas efficacius atteſtatur. aiunt enim : Nullo modo grata elementorum conſocialis poſitio diſcors fieret , ſi non ad ultionem ſuimet humani generis improbitas Deo vindice mereretur.) concurrebatur ad virum Deo devotiſſimum ilico , tamquam ad veræ divinitatis confugium. qui protinus aſſumpta cruce cum ſanctorum pignoribus procedebat obviam imminenti cladi. Nec motâ, ſtatim verò ut vir Dei ſignum crucis expreſſiſſet , continuo illa brumalis aëria coagulatio , Chriſto Domino miſerante , ita diverſas in partes diſperſa liqueſcebat , ut nec veſtigium alicujus obnubilati veſperuginis appareret. Plerumque ipſarum grandinum tumultuationes compertum eſt per eundem converſas fuiſſe in ſuaviſſimum imbrem. Nec minus interea Domni Hugonis meritis à totius boni auctore conceſſum fuerat , tam in diverſis infirmitatibus hominum ; quàm in multimodis cladibus animantium. Quodcumque igitur homini ſeu alicui animanti infortunium ſuperveſiſſet , ſi dextera ſignum crucis illi imprimeret ; ſeu ab eodem aqua ſanctificata illata fuiſſet , continuo expulſus languor omnis, dolor, aut infirmitas recedebat. Multi enim ſemina ſpargenda per eundem virum Dei deferrebant meliorandi gratiâ : at ipſe benedictione condita remittebat eis. qui copioſa poſtmodum ab eiſdem feminibus ubertate ſuſcepta , Domino omnipotenti ejuſque famulo gratias retulerunt. Præſtigiorum quoque fascinationes & verborum illuſorum apoteleſmata , quæ tam in Kalendis Januarii , quàm in nativitate ſancti Johannis Baptiſtæ inſipientium multitudo committebant , ita abhorrebat ; ut ſub anathemate hoc à nullo mortali fieri prohiberet , ut ait quoddam proverbium :

*Quamlibet in multis ſtuderis , quàm iuſtè tenax ſis ,
Nec tamen eſt virtus , ſi deteriora refutes.*

Sed quid plura ? univerſis ita erat donis virtutum affabre refertus , ut è diverſis partibus ad ipſum , tamquam ad divinæ ſalutis remedium , pro omni neceſſitate concurreretur.

16. Jam verò ad ejuſdem ſancti viri tranſitum optamus inflectere articulum. Compoſitis enim ac decenter ornatis procul & in vicinis circumcirca nutu & conſilio venerabilis Hugonis cœnobiorum conventibus fratrum ; ſenio jam conſectus , cygnæo capite decoratus , & quaſi in procinctu itineris univerſæ carnis conſtitutus, deceſſum ſuæ mortalitatis præſtolabatur ſecurus. Jejniis quoque & orationibus aſſiduis intentus , in cælum frequenter adſpiciens , quo poſt paullulum ſequens Dominum Jeſum ſe credebat iturum ; verba tamen ſalutis , quibus poterat , erogabat. Commonens enim quoſque paterno affectu pænitere de præteritis facinoribus , cavere in præſentiarum à peccatis , providere futurorum humanæ fragilitatis exceſſibus ; præcipuè tamen de incorruptione Fidei catholicæ , quam pertimeſcebat aliquoties in quorundam peſtoribus vacillari , maxime ob apoſtoli & evangelici præſagii oraculum quo ait : *Erunt in noviſſimis diebus tempora periculofa. Et abundabit iniquitas & refrigeſcet caritas multorum.* Deinde à vitiis ſubtrahendum , maxime vero à cupiditate & ſuperbia , ex quibus panè cetera flagitia oriuntur : ſicut videlicet è contrario ex vera humilitate & perfecta caritate copioſa virtutum multitudo. Exuberabat ſæpiſſime fratrum memoriæ actus & præcepta ſanctiſſimi patris BENEDECTI , necnon exemplar obedientiſſimi diſcipuli ejuſ Mauri , tamquam cæleſtis tramitis fidentiſſimos indices. Aſſerebat enim ſub oſtentione communis & veræ fidei , quoniam ſi in quocumque locorum obſervatus fuerit tenor prædicti Patris regularis inſtitutionis , nullius indigentiaè paſſuros penuriam qui ibidem habitaverint. quod etiam plurimis in locis in quibus cuſtoditur , hodie dignoſcitur expertum. Nec minus interea in illis , in quibus fugiſcendo tepuit , ogeſtas & inquietudo

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

N ij

CIRC. AN.
CM. XXXX
APRIL. XX

cc

cc

cc

Animanti-
bus & fru-
gibus prof-
picit.

præſtigias
compelcit

Senio con-
fectus.

jejniis
vacat.

Suos mo-
net.

& ad virtu-
tem accen-
dit.

CIRC. AN.
CM XXX
APRIL. XX

cubile locavit. Multa denique vir illustris tam in Ordine monastico, quàm in quibuscumque ordinibus sæculi hujus futura prædixit, quæ postmodum in tempore subsequente probavit eventus.

Triennio
cellæ inclu-
sus.

17. In spatio igitur trium annorum ante ejus obitum cōhibuit se ab omni re sæculari in prædictæ cellulæ conclavum, lacrymis & orationibus inferviens, magis assiduus quàm frequens. Ibi verò pauper in angusto triumpho regnabat habere maximum donum, prætolans in mentis jubilo adventum Domini nostri Jesu-Christi post discessum hujus mortalitatis, cum eo regnaturus in gloria beatæ perennitatis. Adveniente quoque quadragesimalis observantiæ tempore, artubus frigore lascescentibus, mens ipsius roboratur igne sancti Spiritus. Fratres enim secum cohabitantes, ac funus illius pertimescentes ita confortabat, ut ex mæstitia paullatim redderet gaudentes. Promittebat autem spondens se oraturum assiduè pro eis, quando largiente Christo pariter frueretur gloria paradisi. Expleto namque sacro quadragenario, à supervenientibus gaudiis dominicæ resurrectionis attentius prætolabatur diem sui discessus: manibus frequenter ad cælum expansis, paullulum moventibus labiis, oculis lacrymis perfusis, totus conspiciebatur esse in ecstasi. Duodecimo nempe Kalendarum Maiarum die felix & beata anima, ipsius relicta corporis gleba, migravit ad Christum. Sepultum namque est sanctissimum ejus corpus à devotissimis ejusdem loci fratribus, quos ipse devote educaverat in spiritalis militiæ virtutibus, infra ambitum præfatæ cellulæ, quam ipse Deo consecrari fecerat, ad percipiendam viam vitæ. Quo in loco cujus sanctitatis ac meritorum in vita fuerit, signis & virtutibus multipliciter Deo largiente claruit. Nam post obitum illius multiplex infirmantium seu devotorum populi multitudo ad ejus tumulum devotissimè confluens, quidquid suæ utilitatis ibidem exposceret, absque ulla difficultate gaudenter reportabat. Quasi enim ex debito requirebant ab eodem tempore dulcissimo more filiorum opem salutis, quos statim consolabatur suæ meritis intercessionis.

moritur.

In ambitu
cellæ sepul-
tus,

elaret mira-
culis.

18. Talibus atque hujusmodi virtutum insignibus præditus sanctissimus Hugo, sacerdos & monachus, ut dignum sit credere, quod maneat post carnis depositionem in omnipotente Deo vivus. Jam verò ex parte vita illius & actus, & quidem transitus explicati habentur.

E P I T A P H I U M.

Vivere post obitum testantur hîc ossa Beati,
Hic cineres produnt vivere post obitum.
Corpora dum melius morituris spe reparantur,
Quàm prius exstiterant corpora dum melius.
Functus amore Dei, præstans pia dona petenti,
Dat bona credenti functus amore Dei.
His opibus decorat tumbam pernobilis HUGO
Omne quod hunc rogitat, his opibus decorat.
Gloria quem refovet, sibi dat pro munere laudem,
Omnipotentis ovans gloria quem refovet.
Dic bona verba Deo tumulum qui cernis Hugonis,
Ut decet omnis homo, dic bona verba Deo.

Miracula,
& l'Arroux

19. Contigit igitur post obitum domni ac sacratissimi Hugonis, clarescentibus miraculorum signis, ut totius plebis multitudo utriusque sexus & ordinis, pro diversarum sanitatibus infirmitatum ad illius conflueret sepulcrum. Tunc denique vir quidam adductus est in carruca, trahentibus se bubus duobus, usque ad fluviolum Arrontiæ*. Eo enim tempore idem alveus ita excrescens intumuerat, ut non foret cuiquam pediti præter

navigium transmeabilis. Erat autem prædictus vir contractis nervorum popliti-
bus ad nates usque calcaneo tenus, nec jam per tria lustra quiverat in cundo
per arvom figere gressus. qui dum, ut diximus, præ inundantia aquæ al-
veum transire non posset, misit unum de suis, qui candelam ad sui corporis
mensuram deferret ad sepulcrum sancti Hugonis. Ipse verò nomen sancti
confessoris tandem sæpius invocans, pro sui reddenda sanitate attentius
Dominum precabatur. Die quoque altera, mane factò, sensit virtutem
Christi in se operatam per meritum sancti Hugonis. Nam resolutis popliti-
bus, cruribusque extensis, recepit corpus suum ex medio totum; pulsans-
que ostiolum andronæ^a, quæ super carrucam erat, rogabat sibi aperiri voce
qua poterat, invocans adjutorium Dei, conclamans iterabat nomen sancti
Hugonis. Foras namque progrediens stabat erecto corpore, ostentabat suæ
sanitatis profectum, & suis gaudium. qui protinus mittens dedit sancto
unum de bubus, quibus illuc adductus fuerat, pro mercede vel gratiarum
actione receptæ sanitatis. qui dum ad monasterium adductus fuisset, fratres
ejusdem loci pietate commoti, jusserunt ut restitueretur suo domino. Statim
quoque nutu divino intelligens animal quid vellet, seu quid potissimum ex-
pediret, arrepto itinere absque ullo ductore repedavit veniens ad proprium
dominum. Ipse verò cognoscens fratrum benignitatem, ac Dei omnipo-
rentis miserationem, jungens illum socio, agensque divinitati gratias, hila-
ris ac lætus remeavit ad propria.

CIRC. AN.
C M XXX
APRIL. XX

Contractus
sanatur.

#

20. Eodem quoque tempore vir quidam, THEOBERTUS nomine,
ejusdem loci indigena, habens dolabrum in manu, incidere lignum,
tenensque pedem supra sancti Hugonis sepulcrum. qui dum à circumstanti-
bus moneretur, ut exinde se tolleret; aliò procedens, sancto viro reve-
rentiam exhiberet, ille stomachabundus dixit: Ego enim non novi sanctum
istum quem dicitis, aliquando virtutem alicujus rei perpetrasse. idcirco
quod cœpi facere, instanter peragam. si tamen illi aliqua potestas ulciscen-
di inesse constiterit, in promptu fuerit demonstrari. Hæc dicens, continuo
elevata manu dextera, toto nisu illisit dolabrum in lævam, ita sese vulne-
rans, ut pæne mancus ilicò fieret. Circumstantes verò stupefacti, & admi-
ratione perterriti, sancto viro, ut decebat, idoneum præbuere testimonium.
qui autem vulnus acceperat, in spatio sex mensium deguit feriatas; tandem-
que postmodum per sancti viri intercessionem sanitate recepta, Deo egit
gratias, & sanctum illum ut decebat excoluit. Claruit enim multiformiter
in sancto viro diversarum virtutum miraculis, evidentissima fuisse gratia
omnipotentis Christi.

blasphemus
sanctus,

mox sana-
tur.

21. Quidam igitur ejusdem cœnobii Monachus, cui causa obedientiæ impo-
sita erat custodia ipsius ecclesiæ, quasi in futurum providens, ex parte impro-
vidus, circa sanctum apparuit negligens, ac tenax ceu avarus. Erat autem
ejus vocabulum HADEMARS. Cum ergo è diversis partibus ad eundem
locum multitudo conflueret virorum ac mulierum, afferentes copiosissima
luminaria candelarum, ac cetera stipendia congruentia usibus humanarum
necessitatum, subripuit in eundem monachum nimium tenacitatis studium.
Nam statim ut ponebatur candela sancto Viro delata, ilico eam arripiens
velociter exstinguatur. Hoc enim studebat facere die noctuque, quasi fidif-
simus rerum custos, absque ulla interpolantia. Contigit verò unâ noctium,
ut à fidelibus more solito candelæ offerrentur; sed ille avidè suscipiens,
excusâ flammâ ab omnibus mansit in tenebris locus, & ipsemet monachus.
qui continuo cæcitate perculsus, & ut erat mente, effectus ex corpore
cæcus, cœpit quoque manibus palpitare, gressu oberrans, nesciens qua

Sacrifia
candelas
oblatus ex-
stinguens

cæcatur;

^a Androna hoc loco usurpatur pro ea curru parte
operta, in qua qui vehuntur sedent, quod speciem
referat longiusculæ porticus, quæ androna vocatur || apud infimæ latinitatis scriptores, ex doctissimè
Cangio.

CIRC. AN.
C M XXX
APRIL. XX

parte querere deberet aditum ecclesiæ. Tandem ita cæcutiens, repente ostio inde exiens, convocans aliquos famulorum, reaccendens candelam, rursus ad sepulcrum sancti jussit se produci. quò veniens, cœpit devotissimè orare cum lacrymis Domini misericordiam, sanctique Hugonis intercessionem, seseque increpare: se reum & peccatorem esse, negligentemque esse officio debitæ servitutis; spondens insuper, si diu viveret, se omnimodis emendaturum. Dumque id ageret, subito adspexit quasi per tenuissimam rimulam super sepulcrum sancti, lucidissimam micantem stellam, cujus radiis illius obtundebatur intuitus. Ipse verò attentus deprecabatur Dominum, ut per intercessionem præsentis Confessoris miseretur sui: sed misericors Dominus differendo quod optabat, intulit ei pœnitentiam, ut plenam daret remissionem. Anno siquidem integro manens acie oculorum debilis, nec valuit quod cupierat perfectè intueri. Dehinc cognoscens quàm metuendus, seu cujus meriti esset vir sanctissimus, & de correptione emendatus, pariterque ex restauratione visus oculorum latificatus, narrare studuit ceteris quod per semet expertus probavit. Simili modo namque contigit cuidam hujus Confessoris æquivoco, dum incautè debita luminaria subtrahens auferret, ob ipsius ultionem propria perderet: sed divina miseratio post expertam viri Dei sanctitatem & negligentis correctionem, restituit devoto quod subtraxerat noxio.

lumen re-
cipit, item
alius.

Lunatica
mulier,

•

immo dæ-
moniacæ,

integritati
restituitur.

22. Testes existunt, tam hi quos superiùs descripsimus, quàm alii plures, quoniam his diebus tanta multitudo infirmantium ac debiliùm ob recuperandam sanitatem illuc confluerat, ut incredibilis materies scabellorum atque oscillorum^a post perceptam incolumitatem à redeuntibus ibidem remaneret. Tunc denique inter ceteram multitudinem mulier quædam movens à Bituricensi territorio, ut illuc pergeret, devenit usque Ligeris fluvium: erat enim lunatica, &, ut vetius fatear, dæmoniacæ. quam dum nullus transeuntium auderet secum in navim assumere, timentes cuncti ne propter eam periclitarentur, ipsamet intrans navim, absque nauclero vel remige, impulit scapham in undas; egrediens verò recto tramite impulit in ripam alteram: ilico autem retrò remeans, devenit ad locum pristinum; rursus inde egrediens, tantumdem ut optabat pertransiit, arreptoque itinere pervenit ad sancti viri sepulcrum. ubi dum corruisset, cœpit illam malignus spiritus introrsum laceßere, atque mente rabida concitare. Conclamans enim alterius vocibus aiebat: Propter Martinulum non exeam, nec pro Hugunculo recedam. hoc sæpius idemidem repetens, ut nulli dubium foret, quin ab immundo agitaretur spiritu. Altero quoque mane factò, diu multumque fatigata, evomuit in modum scarabeorum tria reptilia, quorum nihilo minùs forma satis nequam spiritui condecens esse poterat qui illam possidebat. Demonstrat enim in hujusmodi monstruosis effigiebus divina gratia, cujus vilitatis sit dæmonum species vel forma. Post hæc mulier, sana mente recepta, glorificans Deum, gratesque egregie egit Confessori, mirantibus universis incolumis restituta est suis. Innumerabilia enim constant cuiquam mortalium signa & prodigia virtutum, quæ Dominus operari dignatus est per sanctissimum Hugonem famulum suum, tam in viris, quàm in mulieribus, diversarum infirmitatum concessis sanitatibus, ad sui nominis gloriam & honorem multis cernentibus. Jam verò qualiter contigerit, ut illius fortè ossa exinde ubi primitus locata fuerant sint translata, in subsequenti opere Domino largiente relaturi sumus.

DE TRANSLATIONE.

Hugonis
translatum
corpus

23. Sanctorum voluminum paginis edocemur, miraculisque plurimorum

^a Oscilla hic pro fulcris subaxillariis intelliguntur, à ludicra actione ad necessariam movendi corporis librationem translata.

sanctorum instruimur; ut translationes eorum sincero affectu recolamus. Dum enim per ossa defunctorum fiunt miracula, constat testimonium efficacius animas illorum vivere cum Christo in aeterna gloria. Sancti igitur ac beatissimi confessoris Hugonis translationem, quam praesentialiter devota plebs excolit & veneratur, qualiter fieri contigerit, si evidentius referatur est operae praetium. Multiplicibus ergo miraculorum signis, ut gesta illius & actus referunt, primitus sacrosanctus ac Deo amabilis est ostensus. Requirebatur enim à multis jam humo defossus, in universis necessitatibus; ac si in carne degeret vivus: & revera vivit Deo; cujus cinis & ossa plurimè pietè petentibus praestant beneficia; ac recreant animas simul & corpora.

CIRC. AN.
6 M. XXX
APRIL. XX

24. Circa millesimum igitur incarnati Verbi annum, sub viro Dei HELDEGRINO Abbate; erat quidam frater in eodem coenobio videlicet Enziaco, in quo sanctissimus Hugo quiescebat; vita & conversatione monachus, EVVRADUS * nomine; vir sanctae conversationis, qui etiam olim Ierosolymam perrexerat ob amorem sepulcri Domini salvatoris, degens ibidem spatio ferè septem annorum; indeque rediens delegit sibi praefatum coenobium sine tenus inibi commanendum: Erat enim sacerdotalis officii gratiam insignitus, ac divinae servitutis devotione praecipuus, humilitatis obeditione majorum imperio pronus, aequalium ac minorum pura dilectione amicissimus. Huic denique sanctitate venerabilis Hugo sese frequentissime in visione ostendens, familiari cum eo (ut ipse cum lacrymis solitus est referre) utebatur colloquio. Imminente etenim die sollemnitate Dominicae, solus frequentius coepit praedicto fratri venerabilis Hugo in visione apparere. Ipse verò attentius, ut tempori ipsi congruit, jejuniis & orationibus semet affligere, & quod magis expediret, Dominum obsecrabat ut fieret: ita verò transactis tribus aut quatuor hebdomadibus, ventum est ad sacratissimam Natalis vivifici Verbi noctem. Expletis quoque à fratribus sollemniter, ut moris est, ipsius noctis sollemnibus, Missisque devotissime celebratis, retulit praedictus frater domnum Hugonem praesentialiter se vidisse in Dei laudibus psallere cum ipsis.

Evvrardo
apparet.
* *al. men-*
dosè Emi-
rardus.

25. Quid plura? omnibus ritè peractis obsequiis officiorum, ventum est ad horam prandii. qui ex consuetudine regulariter in unum convenientes sumserunt cibum corporis cum edulio animae sacrae lectionis. Post refectionem verò Deo concorditer gratias agentes, ad ecclesiam repedarunt. quam dum intrarent, repererunt universa luminaria ejusdem ecclesiae hilariter accensa, cum nullus mortalium remansisset in ea, de quo dubium fore posset qui ea accendisset. Omnia quippe ostia ipsius ecclesiae pessulis & clave diligenter tota prandii hora à clavigero obserata erant. quod cernentes fratres qui convenerant, magno repleti gaudio, collaudantes Dominum, non habebant quid ultra dicerent. Post hæc verò accedens praedictus frater, videlicet Evvrardus, ad sepulcrum sui consecratis ac familiaris amici domni scilicet Hugonis, reperit lapidem qui suppositus erat ex omni parte remotum, ac sesquipedem circiter in altum exsurgentem. Tunc convocans ceteros ostendit eis eventum rei, ac innuens quid ex eo sentirent. Ipsi autem stupore perterriti anxiantur animo, ex geminis & evidentissimis in tam praecleara sollemnitate ostensis sibi miraculorum signis. Divulgata sunt enim hæc circumcirca totius provinciae; factumque est universis in summa admiratione.

Luminaria
ecclesiae
accensa.

sepulcri la-
pis sursum
erigitur.

26. Quod comperiens VVALTERIUS^a praeful Augustodunensis, convocans ad se HELDEGRINUM Abbatem cum aliquibus fratribus, diligenter perquirens, qualiter se res haberet, cujus famam compererat. At ipsi narraverunt ei ordinatim, quam evidentissimis miraculis pius Dominus

^a
à Vvalterio
Episcopo
Æduensi, &
Hildegrino
Abbate S.
Martini,

^a Vvalterius ex Abbate Flaviniacensi, non Flaviacensi, quemadmodum alii notant, Episcopus Æduensis, etiam anno M. XVIIII superstes.

CIRC. AN.
CM XXX
APRIL. XX

ejus ossa
elevantur.

miracula
tum patra-
ta.

Ad conven-
tum Epif-
coporum
deferuntur.

sanctum in-
vocatibus
populis.

b
Ossa ite-
rum in
Lugdunensi
diocœsi ad
concilium
delata.

famulum suum sanctum scilicet Hugonem multoties clarificare dignatus fue-
rat. Tunc isdem Præsul venerabilis, ac reverendissimus Abbas, cum ceteris
fratribus utriusque ordinis, unanimiter decreverunt, ut ossa sancti viri, quem
tot signa prædicabant, exinde levarentur, & uti condecens erat, palam ut
esset, honorificè conderentur. Quod audientes quique totius provinciæ, tam
vicini, quàm longè constituti, dignum fieri judicaverunt. Dehinc anno pænè
evoluto, Idibus Decembris mensis, cum summo apparatu, & totius plebis
conventu revelata sunt ossa sanctissimi viri, atque exinde elevata, vinoque
& balsamo perlustrata, necnon in locello, ubi nunc adorantur, diligenter sunt
condita. Odor namque suavissimus profluxit ab eis, quamdiu manibus tracta-
bantur, quem sensit totius olfactu populi conventus. Tunc etiam multitudo
febricitantium, aliorumque debilium quæ convenerat, pristina sanitate re-
cepta collaudans Deum, sanctumque glorificans Hugonem, remeavit ad
propria. Ex vino quoque, unde sacra ipsius ossa abluta fuerant, multi infir-
mantium in potu sumto ilico convalescerunt. Tunc ex longinquis provinciis
diversis morbis & infirmitatibus gravati simul cum ejusdem vicinis loci illuc
advenientes, pernoctantesque biduo vel triduo, dehinc cum summa exulta-
tione, quod fideliter operaverant, absque difficultate ulla consequiebantur.

27. Posthæc verò in subsequenti tempore facti sunt conventus^a Episco-
porum in plerisque locis ob studium reformandæ pacis; aliquantisper verò
propter statum reintegrandum catholicæ Fidei: in quibus denique concilio-
rum conventibus obscratum est à fidelibus, ut illuc usque deferretur sancti
viri corpus: quò delatum à fratribus, semper claruit cujus esset meriti vir
sanctus sacris virtutibus. Audires ex viis, & domibus, & agris, dum in eundo &
redeundo transitum per loca haberet, clamare viros ac mulieres pia voce cum
exultatione dicentes: Pater HUGO sanctissime miserere, & exora Domi-
num pro totius plebis salute, ut tuis meritis & precibus eripiat nos à peste &
fame, & valeamus post mortem carnis percipere tecum gaudia æternæ vitæ.
At ubi ventum fuisset ad conventum concilii Episcoporum & plebis, cernere
erat cunctos ut benignum Angelum, omnes ut Dei Apostolum, universos
in commune ut Christi amicum suscipere, laudare & exorare dulcissimis
vocibus beatum virum. Sic igitur & nos, quamvis illis meritis inferiores,
imitemur pro posse fidem illorum, eorundemque Christo nos juvante se-
quentes vestigia, recolamus dignè sancti viri memoriam, universorum Deum
ac Dominum nostrum in eo collaudantes consonis vocibus, & exoremus
humillimis precibus, qui nobis nostræ gentis & ordinis talem dignatus est
largiri patronum. Ipse enim, post multa aliâ ecclesiarum Dei beneficia, lo-
cum istum sua consecravit habitatione, & exemplo beavit, per cujus nos
suffragia muniamur inter mundi molimina, ut quandoque pervenire valea-
mus ad æternæ vitæ gaudia, præstante Domino nostro Jesu-Christo, qui cum
æterno Patre vivit & gloriatur Deus per omnia sæcula sæculorum, amen.

28. In Lugdunensi diocœsi apud castrum vocabulo Ansa^b, ex consuetu-
dine Episcoporum concilium haberi erat solitum. Quodam igitur tempore,
dum idem concilium præpararetur haberi, multa sanctorum pignora in di-
versis apophoretis, ut solitum erat facere, illuc delata sunt à fidelibus, ut
sanctorum gratia, meritis & precibus exinde omni plebi oriretur profectus.
Contigit autem ut beatissimi viri HUGONIS corpus illuc cum ceteris
deferretur: ubi dum locatum satis decenter fuisset, maxima pars totius
plebis quæ convenerat, devotissimè ad illum confluit. Tunc quicumque
gravabantur aliquibus imbecillitatibus, aut ipsimet devenerunt, aut delati
sunt manibus alterorum. Narrari non potest quas voces, quos gemitus cum

^a De variis hoc tempore coactis Episcoporum con-
ventibus legendus Glaber Rodulfus circiter annum
M 11

^b Locus ad Ararim Villæ - Francæ proximus,
Anse gallicè dicitur.

lacrymis Hugonem sanctum univèrsus populus acclamabat. Tunc divina miserante clementia plures à febris liberati ; alii à vexationibus emundati , quamplures verò membris debilibus in melius reformati , quorum singulæ personæ non queunt viritim numerari. Aliis quoque recedentibus , occurrebant pluriore prioribus , quibus ad accedendum erga sanctum vix inveniebatur locus , cunctis tamen subveniebatur divinitus.

CIRC. AN.
C M XXX
APRIL. XX

29. Erat quippe in ipsa multitudine populi vir quidam magna nimis ac plenus pia devotione , qui cernens virtutem Domini in diversarum infirmitatum ægrotis , corde compunctus venit ante præsentiam corporis sancti Hugonis ; stansque illic expansis manibus in cælum , illacrymans oculis hujusmodi proferebat verba. O sancte Hugo confessor Christi , piarum virtutum operator , obsecro te per gratiam omnipotentis Creatoris quam meruisti , ut impetres mihi apud Christum , si ego in spatio hujus anni finem præsentis vitæ ex decreto ipsius sumi iturus ; non permittat me hinc abire , sed in præsentia tui corporis , quemadmodum opto , contingat. Stans verò idem homo hujusmodi verba replicans , manebat immobilis : post duarum autem vel trium horarum spatium leniter flexis poplitibus in terram corruens , spiritum exhalavit. Quod cernens ipsa multitudo præsentis plebis , virorum ac mulierum , cuncti stupore perterriti glorificabant Deum in laude sancti famuli sui Hugonis. Sed quid in hoc facto intelligi debet præter illud , quod proverbialiter dici solet , quoniam non potuit male mori qui bene vixit ? Non enim putandum est , quod vir iste ita ad votum suum fuisset consecutus vitæ exitum , nisi primitus ita vixisset , ut hoc à Domino fieri promereretur sibi. Et in quantum conjici potest , optabilius fuit taliter istam miseram vitam finire , quàm de communi morte ad illam resurgere. Asserunt enim sancti Patres nostri sacrae scripturae tractatores , Dominum salvatorem majus miraculum fecisse in Mariæ Magdalena internorum delictorum remissione , quàm in fratris ejus Lazari corporis resuscitatione. Interea decretum est à sagacibus viris , & præcipuè à venerabili ODDILONE Cluniensi Abbate , qui ibidem aderant , ut in eodem loco corpus ipsius hominis (erat autem nomen ejus ANDREAS) sepulturae traderetur , quo finem vitæ sancto Hugone intercedente Deoque jubente perceperat ; ibidemque dignum judicantes expectare beatam illam resurrectionem , ubi præsentem amiserat vitam. Quo sepulto , secundum univèrsorum judicium constituerunt fideles viri brevem cellulam super eum , ut memoriale hujusmodi miraculi foret per longinquum temporis spatium , sæculo futuro evidentissimum. Dehinc quique redeuntes ad propria magnificabant Deum , sanctum Hugonem ipsius famulum per cuncta prædicantes.

Quidam
ante sacrum
corpus
« orans ,
«
«
«
«

expirat ;

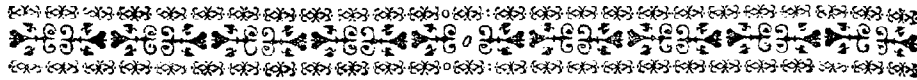
ibidem stante Abbate Odilone sepelitur.

30. Post expletionem igitur præfati concilii , dum fuissent exinde exportata ossa beati viri , fama illius circumquaque crebrescente , multi infirmi angebantur penitudine sui , increpantes tardiùs illuc devenisse. Tunc cæcus quidam toto privatus lumine , ex longinquo veniens , sanctissimum Hugonem Christi confessorem ac Dei amicum cœpit creberrimis vocibus acclamare. Dum hoc ageret , percunctabatur quonam in loco præsentialiter sanctissimus Hugo quievisset. quò veniens flexis genibus , pugnis percutiens pectus suam , simul & lumine vacuos humo defigens oculos , hujusmodi sese increpabat verbis : Væ mihi misero & negligenti propriae salutis , cui non contigit reperire isto in loco amicam Dei omnipotentis. Credo enim ex intimo cordis affectu , quoniam ipsius interventu oculis meis reformasset lumen pius Dominus. Hæc dicens respexit in cælum , & miserante Domino aperti sunt oculi ejus , recepto lumine cœpit videre clarissimè , indeque surgens , assiduus clamoribus magnificabat Deum in sanctis suis mirabilem , sanctumque Hugonem suum intercessorem prædicabat mirificum. Hæc & infinita alia miracula , quæ causa brevitatatis dimissa sunt , operatus est piissimus

Cæcus visum recipit.

CIRC. AN.
CM XXX
APRIL. XX

ac benignissimus Dominus noster Jesus-Christus, & adhuc quotidie operatur in laudem & gloriam sanctissimi nominis sui, qui cum æterno Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per infinita sæcula sæculorum, amen.

CIRC. AN.
CM XXX
MAII XXIX

DE S. GERARDO EPISCOPO MATISCONENSI.

I. **G**ERARDVS Matisconensis post Guntardum Episcopus nostris accenseri solet, habetque locum in Martyrologio Benedictino ad XV Kal. Iunii: ubi Menardus in Observationibus suis scribit, cum onere episcopali deposito, Cellam edificasse seu cœnobium Broviense * in agro Bressiano, ubi reliquum vita tempus in divinarum rerum contemplatione traduxerit. Idem habent Fustalius, Severcius, Gomonus, Paradinus, & Guichenon. quod hoc loco examinandum.

* Brou

2. Gerardum Guntardo in sedem Matisconensem successisse constat ex charta quadam Cluniacensi, in qua Geroldus Matisconensis Antistes Ingelario Abbati Cariloci capellam sancti Martini cum cœmiterio, vicinam monasterii sui, quam Lambertus præcessor suus voce tenus concesserat, scripto dato confirmasse dicitur anno Incarnationis DCCC LXXVII, imperante domno Augusto Karolo, ordinationis suæ secundo, Indiēt. V. Variis interfuit Conciliis, Cabilonensi eodem anno DCCC LXXVII, item alteri Cabilonensi anno DCCC XCIV in causa Gerfredi monachi Flaviniacensis. Ad hæc testamento Herveei Episcopi Æduensis subscribit in alia Synodo Cabilonensi anni DCCCC XV, ac demum interest Carilocensi anno DCCCC XXVI. Unde arguitur vetus Kalendarium, in quo Gerardum anno DCCCC XII terrenis despectis ad Dominum migrasse legitur, ut in Gallia Christiana. In veteri catalogo à nobis edito in tomo 3 Analætorum Sacratius Geraldus appellatur; ac successorem dicitur habuisse Bernonem, qui ab ipso tertius in Gallia Christiana recensetur, nempe post Lebaldum & Adalramnum, qui postea monachus, indeque Abbas Nantuacensis.

* Bourg en
Bresse

3. Quid de Gerardi secessu & vita eremitica sentiendum sit, mihi definire non licet, deficientibus hanc in rem vetustis monumentis. Interim salva sit recentioribus sua fides. Erit qui subdubitet, ne Gerardus iste confundatur cum Gerardo Abbate Broniensi, & Broviensis cella cum Broniensi monasterio; aut cum Gerardo Archiepiscopo, qui abdicata dignitate factus est monachus Cluniacensis, ut legimus in veteri instrumento in hac fere verba. Ego GERALDUS Archiepiscopus memetipsum Deo offero per sæculi abrenuntiationem & habitus commutationem, & omnes res meas in cœnobio Cluniacensi, ubi nunc domnus Eymardus præest: in quo, si Deus annuerit, meipsum sub ordine regulari mancipare cupio. Res verò meæ sunt in Comitatu Uzetico, in vicaria Caxionense, id est ecclesia S. Saturnini, &c. Subscribunt Geraldus Episcopus, Rostagnus Episcopus. Actum apud S. Saturninum publicè mense Augusto, anno Inc. DCCCC XLV. Verùm, ut dixi, recentiorum auctoritati cedendum est, qui Gerardum ex Episcopo Matisconensi monachum factum tradunt, ut legitur in Breviario Matisconensi, quod à vetustis monumentis acceptum credere par est. De Gerardi sepultura varia sententia. Aliis in sua cella sepultus dicitur, scilicet Broviensi prope Forum * Sebusanorum, ubi postea Prioratus Ambroniacensi Abbatia subiectus, nunc Conventus Augustinianorum Eremitarum conditorio Sabaudia Ducum illustris: aliis in ecclesia Matisconensi.

DE B. TUTONE EPISCOPO RATISPONENSI.

ANN. CH.
CM XXXI
MAY XIV

Ubi de aliis ejusdem sedis Episcopis monachis, deque cœnobio
S. Emmerammi, atque de corpore S. Dionysii
Parisiorum Episcopi.

I. **E**PISCOPALEM sedem Ratisponæ in Bajoaria ad Danubium instituit
sanctus Bonifacius Moguntinus Antistes, ut in ejus Actis dictum est
ad annum 754, primumque ibi Episcopum constituit GARIBALDUM,
quem alii Gaibaldum vocant. Eodem verò tempore erectum est, ut mox dicemus,
sancti Emmerammi monasterium. Fuit autem prisca consuetudo in Ratisponensi
ecclesia, teste Arnolfo, ut qui Antistites, iidem essent & Abbates. Ejus rei
duas affert causas ipse Arnolfus, ex Comite ejusdem loci monachus ineunte saculo
XI, in lib. 2 de sancto Emmerammo. Timebant enim Episcopi, ne si monasterio
Abbatem præesse facerent, quia à Patre monasterii omnia speranda sunt, sibi
coactum minueretur obsequium. Hæc prima causa. Aliam ita reddit idem auctor.
Ex eo quippe tempore, quo primum à beato Bonifacio, apostolicæ sedis
Vicario, juxta decreta canonum in Bajoaria ordinabantur Episcopi; vicissim
sibi succedebant in hujus Episcopatu Monachi atque Canonici: ita ut si
anteceffor esset Canonicus fieret successor Monachus; & iterum huic ante-
cessori succederet Canonicus. Hæc consuetudo, ait gravis iste auctor, usque
ad nostra permansit tempora. Episcopalis verò sedes erat apud sanctum Emme-
rammum usque ad tempora Caroli Principis, cognomento Magni, qui hanc
restituit in civitatem, ubi erat prius.

Ratisponæ
Episcopa-
tus ad S.
Emmeram-
mum.

Episcopi
Abbates.

per vices ex
Monachis.

2. Ex his non immeritò nostris vindicare possumus plerosque ante Arnolfum, id
est ante saculum XI, Ratisponenses Episcopos: quos inter primus venit numerandus
sanctus GARIBALDUS, qui thecam sancti Emmerammi laminis aureis &
argenteis, margaritis & lapidibus pretiosis ornavit, mortuus sub annum DCC
LII. Huic successit sanctus SIMPERTUS, & ipse Monachus, cujus studio sancti
Emmerammi cœnobium amplificatum est. Is Tassilonem non semel reconciliavit
Carolo M. retulitque ipsius Caroli constitutiones in Bajoariam anno DCC LXXXIV
sepultus apud S. Emmerammum. Post Constantinum brevi tempore Episcopum
ADALVVINUS Antistes & monachus à Regibus Francis, qui Bajoariam occu-
paverant, persuasus, monasterio cathedrali celsit, sede episcopali in ecclesiam sancti
Stephani intramuramam translata. Sepultus tamen cum aliis apud sanctum Emme-
rammum. Anno DCCC XIV BATHURICUS ei successit, sub quo RICHOBALDUS
Abbas sancti Emmerammi contra priscum morem institutus, electionis libertate
concessa per Ludovicum Augustum post translationem sedis episcopalis. Hanc liber-
tatem abrogavit ERCANFRIDUS Bathurici successor: adeo ut posthac omnes
ejus successores monasterium obtinuerint usque ad sanctum Vvolfgangum, qui Abba-
tes regulares ibidem restituit, quorum primus Ramuoldus, ut in ejus Actis inferius
suo loco dicturi sumus. Post Embricum Erchanfridi successorem Episcopus fuit ex mo-
nacho ASPERTUS: cui successit anno DCCC XCIV TUTO, quem hoc
loco laudare instituimus.

Quinque
isti.

3. Sed antequam id aggredimur, primo dicendum est de monasterio sancti Emme-
rammi, quod Regula sancti Benedicti ab initio paruisse constat, tum ex eo quod
sanctus Bonifacius eam ubique vel instituit, vel restituit: tum ex Arnolfo Monacho,
Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

S. Emme-
rammi mo-
nasterium
sub Regula
S. Benc-
dicti.

ANN. CH.
CM XXXI
MAI XIV
Ejus ditici-
plina.

qui id disertè tradit in lib. 2 de sancto Emmerammo. In primis ergo promissionem faciebant monachi sancti Emmerammi secundum Regulam sancti Benedicti coram Episcopo Abbatis vices agente. Dein licentiam dedit eis Episcopus dandi & accipiendi propter inopiam loci. Lincis camisiis utebantur seniores, qui eas habere potuerunt: ceteri lancis induebantur ob penuriam scilicet cilicinarum vestium. Præpositus & Decanus monasterium regerant post Episcopum. Præpositus rerum temporalium & externarum, Decanus spiritualium & interiorum curam gerebat. Qui majoris erant ætatis, habebant cellas seu caminatas; junioribus inter se divisas propter custodiam. Communiter pauperem annonam habebant: volatilia manducabant. Cetera faciebant secundum consuetudines, quæ in monasteriis regalibus ad id tempus fuerant. Quæ cum displicuissent prænominato viro, reverendo scilicet Episcopo VVOLFANGO, RAMUOLDUM annis & moribus maturum assumptum in opus ministerii divini, & constituit cum primùm Præpositum, dein Abbatem monasterii. Hec anticipatio retulimus ex lib. 2 Arnolphi de sancto Emmerammo, quo in libro vita sancti Vvolfgangi, inferius ex integro proferenda, describitur.

Primordia
& incre-
menta.

4. Tam insignes cœnobii sancti Emmerammi circumstantiæ nos admonent, ut de ejus primordiis, titulis & incrementis paullo accuratius tractemus, in præfens. Hoc celebre monasterium patrono suo Emmerammo sancto martyri, ex Galliis, id est ex urbe Piclavienſi, oriundo, suam originem refert acceptam, aut certe originis occasionem. Is seculo sexto ex Gallia in Bævariā profectus jam Episcopus, Ratisponam adiit, Noricos Fidei Christianæ præceptis imbuit: sed tandem à Lamberto tyranno, quem ob scelera increpare non desistebat, morte multatus est, atque ab ejus satellitibus membratim sectus. Tum collecta ipsius membra in villa Ascheim ab incolis sepulta, dein in urbem Ratisponam translata sunt sub Theodone Principe, & in beati Georgii martyris ecclesia composita. Postea Garibaldo curante, quem sanctus Bonifacius ibi Episcopum instituerat, in novum monumentum elata sancti Emmerammi reliquia, nova extra urbem ecclesiæ martyris titulum ac famam indiderunt. Ibi tunc ad tumulum ejus colendum locati sunt Monachi, Pippino Francorum Principe; atque ad augendam loci celebritatem ibidem instituta est sedes episcopalis, quæ antea in ecclesia sancti Petri intra muros urbis posita erat. Sancti Emmerammi vitam in litteras retulit vetustus Auctor, qui se CIRINUM * & Heredem nominat; eandemque seculo XI ineunte expolire aggressus est ARNOLPHUS ex-Comite monachus cœnobii sancti Emmerammi: quo ex auctore pleraque hoc in loco mutuati sumus. Editi sunt apud Henricum Canisium in tomo 2. tres ejus libri, quorum unus vitam & virtutes beati Martyris continet: duo alii agunt de miraculis ejusdem & de memoria cultorum ejus: ubi multa commemorantur scitu digna de monasterio sancti Emmerammi; deque ecclesia Ratisponensi, ac primis ejus Episcopis, præcipuè de sancto Vvolfgango, cujus celebrando elogio liber de miraculis secundus (nam vita liber ab aliis duobus sejunctus est) ferè totus insumitur.

* Episco-
pum Fri-
dingensem.
V. Sac. 3
Bened part.
1. p. 500.

Monasterii
dotationes.

* Mansæ
V. to. 1
Metrop.
Salisb.
p. 499.

Sedis epis-
copalis
translatio.

5. Quanto honore, inquit Arnolphi in lib. 1 de miraculis cap. 5, & quanta reverentia, quoque affectu Principes beatum Emmerammum coluerint, inter cetera sibi ab his collata prædia seu pretiosa donaria, testantur ad Orientem provinciæ hujus Lunælacus * optimo pisce pervividus, unde regius cibus; ad Occidentem verò vinifer cæspes Spalticus, è quo regius potus. Attestatur quoque territorium Ratisponense & prædium regale, quod à fastigio montis meridiani inter vias publicas usque ad muros ipsius monasterii à CAROLO Magno traditum est beato Emmerammo & Monachis ejus sub imperiali testamento. Hic inter cetera quæ regio more ac imperiali potentia constituit & ordinavit, Ducem TASSILONEM regno privans, cum filio Diotone monachum esse compulit; necnon sedem Ratisponensis Episcopii à Ducibus prioribus extra urbem translata, ad martyris videlicet sancti Emmerammi

basilicam, infra urbis ejusdem muros constitutæ, beati Petri Apostoli sub Simperto Episcopo restituit ecclesiæ. Locum autem Martyris in patrocinium sui honestavit munificentia regali, subdens eum illi, qui ibi inthronizatus fuerat sede pontificali. Duces verò, qui ante hunc Principem, sub Regibus Francorum, Bajoariæ regebant Ducatum, quæ bona beato Emmerammo contulerint, pitacia eorum & testamenta penes nos factis indicant inventa.

6. Ex his autem omnibus, qui Christi Martyrem reverenter colebant, seu cum reverentia diligebant, eo quod præ ceteris ejusdem cultui deditus esset, excipiendum mihi puto persuavis memoriæ ARNOLFUM Carolomanni filium, primo Bajoaria Ducem, dein Franciæ *orientalis* Regem, novissimè autem ob beati Petri defensionem, post victorias mirificas, Romæ factum Imperatorem: sub quo etiam veluti fundamentum quoddam Martyris almi miraculis scribendis ponere volo. quia hinc exordium sumens, utpote ex noto, & circa eundem Dei Martyrem maximè devoto, pulcrum ad ceteros Principes his annotandos processionem facere poterò. Is namque sperans Deum sibi fore propitium, elegit beatum Emmerammum vitæ suæ ac regno patronum; adeoque illi adhæsit, ut in vicinitate Monasterii regio cultui aptum construeret grande palatium. Cùm ergo hujus patrocinium duris in negotiis & in præliis multis haberet expertum; manifestius hoc sibi adesse sensit, quando Marahensi * bello interfuit. . . Hinc Princeps gloriosus victoria tali oppidò lætus, Ratisbonam revertitur, ubi consonis omnium in ea ecclesiarum campanis suscipitur. . . Tunc sapienti usus consilio. . . per cuncta Noricæ monasteria misit gratifica munera. Speciali autem suo patrono Emmerammo pro gratiarum actione contulit totum palatii ornatum: in quo erat ciborium quadratum, cujus auro tectum tabulatum, fastigium ferto gemmarum redimitum: corpus verò, ad geminæ specimen dilectionis, similitudinem habens superioris & inferioris, sustentatur aureis octo columnellis, quæ & ipsæ tot virtutum seu beatitudinum instar exponunt. Erant etiam in eo Evangeliorum libri plenarii auro & gemmis tecti, scripti, picti, ac omnimodis ornati: è quibus unus est cubitalis, opere, pretio, pondere siquidem talis, ut ei non facilè inveniri possit æqualis, &c. Hæc autem cùm largifluæ Principis devotioni tanto patrono minimè sufficerent, pro dono addidit argenteam craticulam prædicto ciborio subponendam. Adjecit & pallia coloratu paria & varia: inter quæ unum unius texturæ, longitudinem habuit cubitorum triginta. Verùm his quid diutius immorandum? Demum quippe apud sanctum Emmerammum sibi jussit præparari mausoleum: quò mortem obiturus, cum benignius in ecclesiis haberet patrocinantem, quem in terris utcumque vivens & valens, sui suorumque optavit, immo fecit fore potentem.

7. Hæc de Arnulfo Rege fusiùs ex Arnulfo retuli, ut inde ostenderem, nihil in tota illa Arnulfi narratione, quæ minutissima quaque commemorat, haberi de sancti Dionysii Parisiorum Episcopi translatione, quæ istuc per Arnulfum facta dicitur apud Ratisponenses. Nulla verò istius translationis mentio facta est ante Pontificatum Leonis IX. qui cùm aliquando Ratisponam accessisset, Vvolfgangi Ratisponensis Episcopi piissimi corpus è tumulo extulit, & rogatu Reginbardi Abbatis ad sanctum Emmerammum, litem de possessione corporis sancti Dionysii dirimere statuit, dato diplomate ad Regem & Antistites Francorum, quod in Metropolis Salisburgensis tomo I pag. 253 atque alibi vulgatum est. Verùm si hæc translatio ab Arnulfo facta fuisset in ecclesiam sancti Emmerammi, eam non omissurus fuisset Arnulfus ejus loci monachus, qui tam accuratè beneficia per Arnulfum Regem in sanctum Emmerammum collata recensuit annis fere quadraginta ante Leonem IX. Quid? quod de insigni illo Evangeliorum codice agens, nequaquam illum ex Parisiensi sancti Dionysii basilica unà cum sancti Martyris corpore allatum dicit, ut vulgo jaçant Ratisponenses: sed dono datum ait ab Arnulfo, nulla translati

ANN. CH.
C M XXXI
M A II XIX

Arnulfus in
S. Emme-
rammum
munificus.

Palatium
ei adjacens
condit.

* de Mora-
vis.

Ciborium
donat.

An S. Dio-
nyfii corpus
eò tranfitu-
lenit.

ANN. CH.
CM XXXI
MAII XIV

corporis (ubi sanè occasio exigebat) mentione facta. Quia etiam ad tollendam omnem ejus rei suspicionem , in ecclesia sancti Dionysii facta est manifestatio ejus corporis jussu Henrici Regis , ut postea videbimus. Sed interim ad Tutonem veniamus , de quo ita Arnolfus in lib. 1 de miraculis cap. 6.

Tutonis
vitæ com-
pendium.

8. Sub præfato itaque Principe TUTO sancti Emmerammi monachus Ratisbonensi præfulabatur ecclesiæ. qui à septimo anno imperii illius usque ad duodecesimum regni Henrici Saxonis hac in vita permansit. Hujus ergo antecessor CHUNRADUS Rex, exigentibus publicæ rei utilitatibus , ad Reginam civitatem devenit : in qua rebus , quarum gratiâ venerat , profligatis , ex antiqua Regum consuetudine communitus accessit ad ecclesiâ beati Emmerammi , quasi licentiam accepturus Franciam remeandi. ubi Principum sepulcra visitanti , ARNOLFI scilicet Imperatoris , necnon LUDOVICI , qui puer immatura morte è medio excessit , à Capellanis malè suggestum est , ut regio jure ac potestate suorum , ut pote qui fuerit , antecessorum sibi vindicaret præscriptum magni pretii librum. Quem cum prænomminatus Episcopus dare jussus , sed hoc facere Martyris timore nullatenus esset ausus ; minis tandem ad id ventum est , ut librum eundem coram Principe invitus in altari exponeret , cui tamen imprecatus est dicens : Beati Emmerammi sit in die judicii , qui hunc usibus ejus subtraxerit servitii. Quod quantum valeret cito experturus Rex, præcepit eum temere tolli & efferi. Cumque ascendisset equum , prope monasterium incurrit dysentericiæ morbum. Quo tremefactus , ac in se facti commercium sentiens per cruciatus , eodem momento restituit librum beato Emmerammo , inde secum ferens dolorem , quo in Francia ultimum clausit diem. Tunc venerandus Antistes Tuto Christo adherens in Martyre suo , coronis Principum CAROLI , CAROLOMANNI , ARNOLDI addens de suo quantum potuit , beato Emmerammo aureum altare paravit , venustissimâ formâ decoravit , mille gemmis ornavit. Hic atqui cæcatus corpore , sed illuminatus mente , castigatæ infirmitatis necessitatem vertit in animi angustam virtutem , & nequaquam valde dependens privatum se luminis , quod sibi commune esset cum muscis , talem spiritus habuit consolationem , ut per eum ventura prævideret , ac ea quibus minime intererat facta patenter ediceret. Constitutus ergo apud Lunzela-cum triginta ferme rasis à Ratisbona distantem , grande in ea quadam die factum suis indicavit incendium. Hujus rei non solum prolato , sed etiam totius in eo pietatis testimonio , exemptus è medio , uti nobis dictat bona spes , migravit ad cælicas sedes , ibi quem hic dilexit patronum suum semper visurus Emmerammum.

Alia ejus
facta.

9. Hactenus Arnolfus de Tutone , quem laudat etiam Hundius in Metropolis Salisburgensis tomo I pag. 191. Tuto vir sanctus , monachus Emmeranus , anno DCCC XCI fit Episcopus. Hic Arnulfo Regi Bajoariæ fuit à secretis. quem cum in Galliam secutus esset , Dionysium illum Gallorum tutelarem cælitum furto surreptum , & Evangeliorum codicem auratum ac gemmatum , jussu Caroli Calvi Francorum occidentalium Regis aureis litteris scriptum , ab eodem Arnulfo acceptum , Ratisbonam in monasterium sancti Emmerani intulit. quem codicem cum Imperator Conradus I iterum auferri jussisset , &c. Sed nullam veri similitudinem habent ea , quæ de furto corporis sancti Dionysii ab Hundio ex vulgari traditione refertur , quæ Arnolphi monachi tempore nondum recepta erat , ex dictis. Certiora sunt quæ de eodem Tutone addit Hundius , nempe ipsum litigasse cum Rechario Abbate Mataniensi super quadam parochia , ut fidem facit charta data in Srtaubinga curte regia , anno Domini DCCCC II , regni verò pueri Ludovici secundo , Tutonis autem Episcopi VII. quæ notæ chronica observanda sunt ad statuendum initium Tutonis Pontificatus , quem Hundius triennio citius , idest anno DCCC XCI defixit. Si verum est quod ait Aventinus , anno DCCCC XX cum Henricus Rex unâ cum

Arnulfo Boiorum Duce Boëmiam cum exercitu penetrasset, & Spitignæum Ducem ad obsequium & fidem Christi cœgisset; Tuto Episcopus ecclesiam Praga sancto Vito dedicavit, rogante Vvenceslao Spitignei filio. Idem Tuto interfuit Concilio Triburiensi anno DCCC XCV. Sub eodem Episcopo monachi sancti Emmerammi ut scribit Hundius, ab Imperatore Arnulfo exemptionem monasterii impetraverunt. Exstat apud Meibomium post Vvitichindi Annales, inter alia diploma Otonis M. de donatione facta Ratisponensi monasterio sancti Emmerammi, quo in diplomate fit mentio istius immunitatis, quam Karolus Magnus cum auctoritate Leonis Papæ, filiusque ejus Ludovicus cum Eugenio Papa, & pius Ludovicus Rex cum Nicolao Papa, & Arnulfus Rex cum Formoso Papa in suam potestatem recepisse memorantur, & confirmasse de prædicto monasterio unoquoque anno septem aureos persolvi ad altare sancti Petri, scilicet Romæ. Id autem Otto ipse per interventum Henrici Bajoariorum Ducis fratris sui denuo ratum habuit in synodali Concilio ante altare principis Apostolorum, in præsentia Papæ Johannis & Episcoporum CXVII, addens se id facere propter improbitatem Episcoporum ejusdem civitatis: quia non omnes, sed multi ex eis semper insidiosè contenderunt contra eundem sanctum locum. Hundius tamen scribit, Arnulfi confirmationem irritam fuisse, quia sine consensu Tutonis Episcopi facta erat, quod nequaquam veri simile est, cum Otto Magnus eam sanctione tam sollemni roboraverit. Ceterum idem Arnulfus Ratisponæ muris inclusit sancti Emmerammi monasterium, in cuius templi angulo, teste Hundio, exstat hodie sepulcrum Tutonis Episcopi post tumulum sancti Vvolfgangi. Sub hoc Episcopo, inquit idem auctor, fundatum dicitur monasterium inferius Ratisponæ, ad promotionem Juthæ aviæ sancti Henrici, nempe Sanctimonialium, uti & superius, monasterium. De utroque agitur in vita sancti Vvolfgangi Episcopi, infra.

10. Quod attinet ad tempus mortis Tutonis, eam seriùs anno DCCCC XXVI, quem statuit Hundius, contigisse intelligimus ex superiori Arnulfi narratione num. 8. ubi Tuto à septimo anno imperii Arnulfi usque ad duodecimum regni Henrici Saxonis Ratisponensi ecclesiæ præsedisse perhibetur. Arnulfus imperium adiit anno DCCC LXXXVII. Annus itaque ejus septimus Christi anno DCCC XCIV illigatur. Huic de Tutonis pontificatu calculo suffragatur specimen chartæ apud Hundium relatum, in qua annus Domini DCCCC II cum anno Tutonis Episcopi octavo componitur. Unde consequens est, Tutonis annum primum coincidere in annum DCCC XCIV. Et siquidem ad annum undecimum regni Henrici Saxonis pervenit, ad annum DCCCC XXXI ejus obitus differendus est. Corrigendus igitur Hundius, qui annum DCCCC XXVI Tutonis supremum dicit. Tutonem ad diem 14 Maii absoludè ut sanctum celebrant Menardus & Bucelinus, post Hundium, qui diem silet: sed Ratisponensis ecclesiæ Breviaria nullum de eo officium habent. Nobis beatum appellare sat fuit: cuius utique sanctimoniam satis declarat Arnulfus. Tutonem prætermiserunt 14 Maii socii Bollandiani, de ejus recepta sanctitate incerti.

11. Apud Hundium diplomata quedam Tutoni inscripta referuntur, Arnulfi unum, alterum Ludovici ejus filii, à pag. 248 tomi primi. In alio item Ludovici fit mentio de Tutone tomo 2 pag. 20. Exstat in tomo I pag. 44 epistola Theotmari Iuvavensis seu Saltzburgensis Archiepiscopi, Tutonis Ratisponensis, aliorumque Episcoporum ad Iohannem Papam IX de variis capitibus ecclesiastica disciplina.

12. Tutoni successit ISENGRINUS, (Conradum interponit Hundius, sed Arnulfus expungit) Isengrino successit GUNTARIUS monachus cœnobii sancti Emmerammi. Ejus electio hac sorte accidit, teste Ditmaro in Chronici lib. 2 pag. 20. quod totidem verbis refert anno CMLII Chronicon Magdeburgense ms. Imperator Otto audita Ratisponensis Episcopi morte, cò perrexit; & ut Episcopatum non alii daret, nisi qui primus sibi occurreret, in somnis est admonitus. Craftino die illucescente Rex ad monasterium sancti martyris Emmerammi,

cc CH. AN.
C M.
cc XXXI
cc M A I I
X I Y

Tutonis
obitus,

Diplomata
& scripta.

Succes-
sors.

ANN. CH.
C M XXXI
MAY XIV

Monachis hoc nescientibus, cum paucis venit; & paulatim ostium pulsans; à quodam Gunthero ecclesie pervigili custode & per omnia venerabili Patre est intromissus. Quem intuens ad adorandum primo processit, deindeque talibus aggreditur: Quid mihi, Frater, pro adipiscendo Episcopatus honore vis dare? Senior ad hæc subridens; Calceos, inquit, meos. Hunc autem cum ceteris Fratribus ad electionem Antistitis ad sanctum Petrum venientem, Rex explicato cunctis somnio ceteroque rei eventu, Sacerdotem constituit cum consilio Cleri ac totius populi. Qui accepta benedictione sedit tantum menses v. r. & compressus ægritudine valida, ad modicum convalevit: sumtoque in manu cinere, locum quo de sæculo migrare voluit, signo sanctæ crucis ipse spargendo signavit, solorensque positus illud beati Job carmen, beatus & ipse cecinit: *Auditu auris audivi te, Domine, &c.* Et continuo confessione cum lacrymis peracta tradidit spiritum. Impletum in eodem est, quod antecessor illius similis habitus (*Tutonem intelligo*) huic prædixit: Tu debes, Frater, secundus post me hanc ecclesiam regere, sed parvo tempore vives, Domino tantum te misericorditer coronante. quod quamdiu hic peregrinatus est, juxta Dei voluntatem idem fieri semper optavit. *Otto* auditu tantum Patris, MICHAËLEM huic succedere fecit. *Plura de Michaële ibidem, id est apud Ditmarum & Chronographum Magdeburgensem, cuius lectionem in superioribus quandoque prætulimus. Michaël successorem habuit VOLFGANGUM, cuius Acta inferius adducemus.*

Boso Episcopus Merseburgensis.

Busonvvelense monasterium construit.

S. Dionysii corporis detectio Parisiis.

13. *Idem Ditmarus cum Chronographo laudat pag. 24 antecessorem suum Bosonem Merseburgensem Episcopum, de quo hæc Chronographus ad annum DCCCC LXX.* Boso Merseburgensis Episcopus obiit. Hic à præfato Imperatore constitutus Episcopus, curam sibi commissam annum unum & dies tres regens, in patria obiit Bauvariæ Kal. Novembris, sepultusque est Merseburg in ecclesia sancti Johannis Baptistæ coram summo altari. Hic in monasterio Christi martyris Emmerammi, quod extra urbem Ratisponam in australi parte situm est, monachus conversatione nutritus est, & inde ad servitium Regis assumptus, beneficium Cicensis ecclesie pro magni laboris sui remuneratione debita percepit, & juxta prædictam civitatem in quodam saltu quoddam monasterium construxit; ac suo nomine vocavit, nempe Busonvve, *ut in margine additur*: templum Domino de lapidibus ædificavit, consecrarique fecit. . . Et quia is in Oriente, respectu scilicet Saxonum, innumeram Christo plebem prædicatione assidua sacro baptismate vendicavit, Imperatori placuit, electionemque de tribus constituendis Episcopatibus ei dedit, Misnensis, Cicensis, & Merseburgensis. Præ his omnibus, eo quod pacificaverat, Merseburgensem expetens ecclesiam ab Augusto, quamdiu vixit, studiose eandem rexit. Hic ut sibi commissos eo facilius regeret vel instrueret, Slavonica verba scripserat, & eos *Kyrie eleison* cantare rogavit, exponens eis hujus utilitatem. Qui recordes in malum hoc irrisoriè mutabant, *Vriwolsa*, quod nostrâ linguâ dicitur, *Alnus quæ stat in frutectis*, dicentes, Sic locutus est Boso, cum ille aliter dixerit. . . Quo defuncto, intercessionem Annonis Vormatiensis Episcopi Imperator Gisilero, moribus & natura nobili, Episcopatum dedit. *Nec prætereundum hoc loco quod habet Ditmarus paullo post initium libri 3 de Gisilero Episcopo, qui Merseburgensem Episcopatum destruxit, & Abbatiam ibi statuit, eidemque OTTRADUM venerabilem de sancto Johanne Magdeburgensi præfecit, postque HERIMONEM de eodem monasterio constituit. Hæc dicta sint occasione cœnobii sancti Emmerammi, ex quo Bosoeductus est, ut mox notabam.*

14. *Antequam cœnobium sancti Emmerammi missum faciamus, juvat hoc loco retractare id, quod superius jam attigimus, de corpore scilicet sancti Dionysii Parisiorum Episcopi, quod Ratisponenses illi monachi se habere gloriantur, adducto testimonio Leonis Papæ IX, in cuius præsentia hoc corpus manifestatum affirmant.*

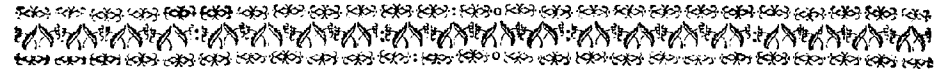
Nec

Nec sanè infitiamur Pontifici ostensas fuisse quasdam reliquias, quacumque tandem ille sint, quas ei pro genuinis sancti Dionysii reliquiis approbare conati sunt. Verùm eas sancti Dionysii Parisiorum Episcopi non esse inde patet, quòd nemo ante Leonem IX eius rei meminere, nequidem Arnolfus sancti Emmerammi monachus, ubi locus & occasio exigebat. Is enim, ut jam dixi, loquens de eximio codice Evangeliorum, aliisque donis ab Arnulfo Imperatore sancti Emmerammi ecclesie concessis, nullam omnino mentionem facit de corpore sancti Dionysii. quod tamen in primis memorari oportebat, siquidem hoc Parisiis allatum dicunt cum illo codice Evangeliorum, quem ab Arnulfo donatum memoravit Arnolfus. Deinde grassante Nortmannorum infestatione paullo post Arnulfi Imp. obitum, Monachi sancti Dionysii in urbem Remorum se receperunt cum ipsius Martyris pretioso corpore, inquit Frodoardus auctor equalis in Historia lib. 4 cap. 8. ubi Heriveus Antistes eos recepit & aluit. Præterea Carolus Simplex Henrico Germania Regi manum pretiosi martyris Dionysii auro & gemmis inclusam transmisit anno CM XXV, teste Chronographo Magdeburgensi, id est anno XXVI à morte Arnulfi. Non ergo tunc sancti Dionysii corpus ex Gallia sublatum fuerat. Sed quod omnem evincit difficultatem, missis Leonis Papæ IX ad Henricum Francorum Regem & regni Episcopos litteris de pretensa corporis sancti Dionysii apud Ratispontenses manifestatione, statim Henricus ipse Hugoni Abbati Dionysiano mandavit, ut sancti Dionysii loculo sollemniter referato dispiceretur, an sacra eius reliquia inde re vera furto sublata fuissent. Id incunctanter aggressus est Hugo, diemque sollemni detectioni indixit sub die quinto Iduum Juniarum. Ipso die in frequenti Episcoporum, Abbatum, procerumque conventu referatus est sancti Martyris tumulus ac loculus: ubi reliquia integræ cum loculo pretiosissimo reperta, nulla violati tumuli specie apparente. Ejus rei historiam retulit Haimo sancti Dionysii monachus in libello inedito, quem alteri Hugoni Abbati nuncupavit. Inter alia scribit auctor iste, Odonem Henrici Regis fratrem cum curialium pluribus à Rege directum, ut sollemni detectioni interesset; ac misisse sanguineam purpuram ad involvendam pretiosi corporis glebam. tum effosso tumulo, ossa pretiosissimi martyris Dionysii reperta, pallio tantæ vetustatis nimietate consumto obvoluta, ut inter manus tenentium evanesceret. Post hæc ablatis vetusti pallii reliquiis, cum aliisque pignoribus vestimentorum sancti Dionysii sociorumque ejus studiosè conditis, ossa devotissimè ab Abbate involuta in pallio à Rege destinato. Ut verò omnes intelligant, quantâ cautela, & quàm munito loco reposita essent sancti Martyris reliquia, tumulum ita describit Haimo. Dagobertus memoratum sanctum cum duobus sociis honorificè posuit in scriniis argenteis artificiosissimarum ferarum atque obicum mirifica atque subtili diligentia, ut adhuc hodie, inquit, videri potest, interius munitis: collocavitque post altare in crypta tantæ profunditatis, ut usque ad genua omnino se intromittat, si quid inde voluerit abstrahere aliquis. Quin etiam antequam ad corpora sanctorum perveniat, cryptula quædam aureis gemmis extrinsecus decorata habetur, in qua duabus feris diligenter munita Dominici clavi & coronæ condita servantur pignora, nulloque alio aditu præter hunc scrinia sanctorum videri, aut ab aliquo possent ullatenus tangi. Quæ omnia cum integra & inviolata reperta essent, nemini sublato corporis (quod quidem ibidem inventum est) suspicionem relinquere poterunt. Sacrum corpus quindecim continuis diebus dimissum est super principale altare, Fratribus ad custodiam diu noctuque sibi succedentibus. Huic autem detectioni adfuerunt ex Episcopis VV I D O Remensium Archiepiscopus, ROBERTUS Cantuariensis; IMBERTUS Parisiorum Episcopus, HELINANDUS Laudunensis, BALDUINUS Noviomensis, VALTERIUS Meldensium, FROTLANDUS Silvanectis: ex ordine Abbatum præter Hugonem Dionysianum, ALBERTUS Abbas Majoris-monasterii, JOHANNES Fiscannensis, LANDERICUS sancti Petri Carnotensis, ROBERTUS sancti Petri Fossatensis. RODULFUS sancti Petri Latiniacensis, ADALBERTUS monachus

ANN. CH.
CM XXXI
MAI. XIV

sancti Remigii, qui & ipse asseruit in præsentia imperatoris *Henrici IV*, in hac patria sanctum Arcopagitam Dionysium esse, quando unius mortui hominis corpus pro eo de terra voluit extrahere *apud Ratispnam*. *Ex ordine laicorum interfuerunt* ODO memorati Regis frater atque fidelis nuntius, VVALTERIUS Comes Pontifarenfis, VVILLERUS Comes Corboilenfis, YVO Comes Bellimontenfis, VVALERANNUS Comes Mellendenfis, & alii nobiles, multique devotæ fidei gregarii Milites. *Hactenus ex Haimone*. *Hujus detectionis festum quotannis in ecclesia Dionysiana celebratur*. *Hæc sufficiant ad explodendam fabulam de translatione sancti Dionysii in sancti Emmerammi cœnobium, de quo iterum in actis Ramuoldi Abbatis agemus.*

ANN. CH.
CM XXXIII
AUG. III

DE B. GREGORIO ABBATE NONANTULENSI,

Ubi de Monachis ibidem cæsis ab Hungaris.

I. **N**ONANTULENSE in agro Mutinensi monasterium condidit Anselmus ex Duce Foroliviensi monachus & Abbas pietate insignis, *cujus acta initio sæculi superioris retulimus*. Eodem sæculo desinente, loco isti præfuit LEOPARDUS Abbas, ordinatus anno Domini DCCC XCIX, qui sedit annos XIII, menses duos, dies XIX. Obiitque XII Kal. Julii, *uti ex Chronico Nonantulano Ughellus commemorat in tomo 2. Italia sacra col. 254*. In ipso anno DCCC XCIX venere Ungari in Italiam de mense Augusto, Indiēt. III, VIII Kal. Octobris. Junxerunt se Christiani cum eis in bello ad fluvium Brentam, ubi multa millia Christianorum interfecta sunt ab eis, & alios focavere: & venerunt usque ad Nonantulam, & occidere Monachos, & incenderunt monasterium, & codices multos concremavere, atque omnem depopulati sunt locum. Prædictus autem venerabilis Leopardus Abbas cum cunctis aliis Monachis fugere, & aliquamdiu latuere. Postea verò congregati sunt, & recondidere monasterium & ecclesiam: & misit ad SERGIUM Papam, qui tunc Romanam & apostolicam gubernabat sedem, consulendo de consecratione ecclesiæ seu monasterii, & de diversis ærumnis quas passus est à barbaris atque ab aliis malis hominibus. cui prædictus Papa scripsit epistolam continentem hunc modum.

Leopardus
Abbas.

Monachi
ab Hunga-
ris cæsi.

SERGIUS Episcopus servus servorum Dei, LEOPARDO religioso Nonantulani monasterii Abbati. Visis humilitatis tuæ litteris, condolui-
mus satis de cœnobio Nonantulanensi tibi commisso, eo quod sub cura tui regiminis commissus tibi grex nonnullis afficitur indigentis. siquidem barbarorum gladio vastan... tuumque monasterium ab eisdem igne crematum, malorum hominum infestatione te ipsum cum tuis turbatum audimus. Sed misericordiæ omnipotentis Dei esto filius, beatorumque Apostolorum suffragiis adjutus, quod ad hoc prævaluisti, ut post flagella, tui laboris certamine, ecclesiam ipsius tui monasterii usque ad culmen levares, quam cum toto tuo monasterio sub apostolica nostra tuitione, quemadmodum sub antecessorum nostrorum tempore fuit, pro amore beati Silvestri Pontificis Romanæ sedis, cui Deo auctore deservimus, decernimus esse; & te ubicumque adjuvare, & protegere debemus, pontificii nostri dexteram libenter porrigamus, firmantes quæcumque ab ævo religioso & sancto concessa privilegia tuo fuere mo-

nafterio Nonantulano. De cetero si ad consecrandam monasterii tui ecclesiam Episcopum quæris, hoc tempore nolumus, ut aliquem ad consecrandam ipsam ecclesiam roges, nisi JOHANNEM venerabilem Ticinensem Episcopum, aut VVIDONEM Placentinum, vel ELBUNGUM Parmensem reverendissimos Episcopos. De his tribus qualem volueris, induc ad consecrandum tuam ecclesiam.

ANN. CH.
CM XXXIII
Aug. III

2. Hucusque *Sergii tertii litteræ, quæ notis chronicis destituta sunt apud Ughellum, data anno CM VIII aut insequenti, si non anno CM X, quo Sergius decessit. Vvido, in præmissis litteris memoratus, erat Monachus ex Ordine sancti Benedicti, qui Placentinum sancti Sabini seu Savini monasterium ab Hungaris itidem dirutum restituit, ut vetera monumenta testantur ibidem apud Ughellum. Anno CM XII Leopardo successit in regimen cœnobii Nonantulensis GREGORIUS Abbas, de quo accepimus dumtaxat paucula quæ sequuntur*

3. *Antequam Abbatiali dignitate fulgeret Gregorius, tam doctrina, quam disciplina regularis observantia clarus fuit. Hunc Ligum aut Lygeum vocat Cosmas Materiensis, sæculi decimi poëta, in perrudi carmine, quod ipsi de sanctis martyribus Theopompo & Theona sive Synesio nuncupavit. Illud Ferdinandus Ughellus, tum Nonantula Abbas, descripsit ex antiquissimo ejusdem monasterii codice, qui etiam Theopompi atque Synesii acta, quatenus ab ipsomet in Episcopis Tarvisinis vulgata sunt in Italia sacra tomo 5, complectitur. Post annum DCC LXXX beatorum Martyrum corpora in monasterium sanctæ Crucis & sanctæ Fuscæ, Nonantulano subditum, deportata sunt ex Oriente: sed devastato ab Hunnis & Vngaris anno DCCC XCIX sanctæ Fuscæ cœnobia, inde delata sunt in Nonantulanum, agente in primis venerabili Petro loci Abbate circiter annum DCCCC XI, qui missis Rodulfo monacho S. Fuscæ locum recuperavit, atque Martyrum corpora colligere & Nonantulam deferri curavit. Rem pluribus apud Ughellum narrat anonymus, qui Rodulfo Nonantula Abbate initio sæculi XI florebat. Rodulfum autem eo nomine primum, qui ab anno M II ad M XXXV præfuit, designat auctor, non secundum, qui Rodulfo patruo proximè successit in annos quatuor. Hæc Martyrum acta recudere non vacat, quandoquidem ea superius in Anselmi Abbatis elogio delibavimus: quæ de Gregorio Abbate dicuntur, hîc referre satis fuerit, postquam Cosma versus nonnullos exscripserimus.*

Gregorius
Leopardi
successor.

4. *Iam laudatus Cosmas opellam suam Gregorio sic inscribit:*

COSMAS MATERIENSIS GREGORIO LIGO.

Cosmas Gregorio monacho dedit ista benigno
Carmina, levitico qui cluit officio.
Ob meritum magni Theopompi præfulis almi,
Obque Synesii, seu Theone tanei.
Sæpius is celsam rogavit namque catervam,
Scribendi causam nos celebrare piam.
Mox operam dedimus, græco de fonte latinus
Murmuret ut citius gesta sacrata pius.
Annuat ut Dominus nobis sua munera Christus,
Addat opem precibus cœtus ovans Lygeus.
Cosmas Martyribus sacris carmen dedit actus,
Gregorii precibus mente pia japygus.

Non meliore vena decurrit carmen, planè insulsum, & ferrei sæculi genio respondens.

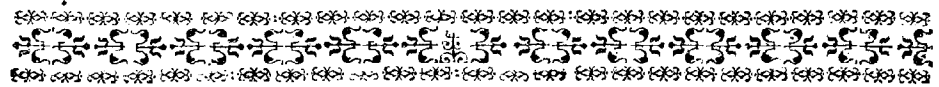
5. *Petro Abbati Nonantula extincto successit Gregorius, quem anno DCCCC XIV ordinatum refert antiquus Nonantulanorum Abbatum index, qui ex ms. Chronico seu codice concinnatus, in Rodulfo II sive in anno M XXXVII definit: ubi de Gregorio hæc memorantur. Hic reliquit Abbatiam, abiitque in locellum*

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

116 DE B. GREGORIO ABB. NONANTUL.

ANN. CH.
CM XXXIII
Aug. III

Solaria, & cepit ibi degere feliciter. Successit autem in loco ejus IN GELBERTUS venerabilis Levita, anno ordinationis ejus XVII, anno Domini DCCCC XXIX. Et postea in ipso præfato locello Solaria jam prælibatus Abbas Gregorius conversatus fuit annos tres, & menses sex, dies quatuor; & tunc rediit ad suum cœnobium, & sub regimine Ingelberti Abbatis honestissimè vixit. Postea adstante cuncta congregatione sancti Silvestri, Deo spiritum reddidit anno Domini DCCCC XXXIII, III nonas Augusti, Indict. VI. *Nec plura de Gregorio Nonantulana scheda apud Ughellum, qui melius rei litteraria consulturus fuisset, si integrum Chronicon, quale Puvion in monasterii sacristia cum Kalendario & Anselmi vita asseruari dicit, exhibuisset. In Fastis Benedictinis celebratur prid. Nonas Augusti depositio sancti Gregorii Nonantulani monasterii Abbatis. Utinam ejus acta haberemus, quibus e us sanctitas demonstraretur. Ferrarius in catalogo Sanctorum Italia eum ut sanctum laudat, aitque tanta prudentia & sanctitate Nonantulensi monasterium suum administrasse, ut etiam miraculis claruerit. an autem officio ecclesiastico Nonantula celebretur, sibi hæcenus ignotum esse. De Leone Abbate inferius suo loco.*

ANN. CH.
CM XXXIV
MARTII
XX XI

DE VENERABILI JOHANNI
I, ABBATE CASINENSI.

Johannis
genus.

POST sanctum Bertharium, de quo in superiori tomo egimus, incenso à Saracenis Casinate monasterio, Monachi qui ex barbarorum strage reliqui erant, Teanum in opidum se recepere: quibus RAGEMPRANDUS primum Abbas, dein LEO eo in loco præfuerunt. Leone Abbate Monachi Casinate tertio Messanam profecti, apud S. Placidum pro Christiana Fide à Saracenis cæsi sunt. JOHANNES eo nomine primus, à sancto P. Benedicto vicesimus tertius Abbas Casinensis, Leoni successit viro strenuissimo, qui sacri montis ades Saracenum incendio deformatas instaurare aggressus est, id quod Iohannes feliciter absolvit. Genere illustris fuit Iohannes, Capuanorum Principum consanguineus, quem singularis pietas præ ceteris ad Abbatiale munus evexit. Rem, uti habuit, ex Leonis Marsicani Chronico lib. I, cap. 53 postrema editionis discere juvat. Hic, inquit, nobilium Capuanorum ortus familia, eo tempore, quo præfatus Leo Abbas decessit, Archidiaconi officio in Capuana ecclesia fungebatur, religiosus valde & honestis moribus præditus. Sed cum aliquanto tempore congregatio Monachorum, quæ Teani consistebat, pastore esset proprio destituta, nec inveniretur inter eos aliquis hujusmodi, qui tantæ prælationi esset idoneus; tunc LANDULFUS & ATENULFUS Capuani Principes incuntes consilium, præfatum Archidiaconum adiere; eumque tam monitis, quam precibus, ut ejusdem congregationis regimen reciperet, compulere. quo tandem annuente, mox Monachus factus, nec multo post à fratribus universis juxta morem electus, atque à suprascripto domno Johanne Papa [x] honorificè consecratus est. *Notandus hic locus, ex quo intelligimus id in more positum quondam fuisse, ut si quando ex secularibus postularentur Abbates, mox illi sumto habitu Monachum profiterentur. quod Probi exemplo docet Gregorius M. idemque Germanus Parisorum, Leodegarius Æduensium Episcopi proprio, aliique à nobis aliàs indicati probant.*

Monachus.

Abbatialis
dignitas.

2. Factus itaque Abbas, cepit monere fratres, ut relicto Teano Capuam habitaturi secum pariter pergerent. quæ videlicet civitas, & circumpositarum civitatum primaria esset, & in ipsa Domini ejusdem patriæ Principes habi-

arent. qui obsecundantes ejus imperio, Capuam omnes simul habitaturi profecti sunt. Verùm in eadem civitate Monasterium adhuc non erat ædificatum, sed in eo loco, ubi nunc constructum est, juxta portam scilicet sancti Angeli, per parva nimium & exilis erat ecclesia, ac fecus eam alia similiter parva vilisque domuncula stabat de lignis contexta, ubi tres tantum, aut quatuor fratres veruli morabantur. Hunc siquidem locum MAIO Abbas sancti Vincentii, nepos videlicet illius, sub quo monasterium construendum olim à Principibus acquisierat, & eandem, quam diximus, ecclesiolam atque domunculam ibi construxerat. Sed cum post eum GODELPERTUS Abbas factus fuisset; locutus cum prædicto Abbate Johanne, permissione seu licentia præfatorum Principum concambiavit cum eo ipsum locum, recipiens scilicet pro eo locum alium tantumdem ambitus, ubi prius idem Johannes Abbas monasterium suum ædificare statuerat: & consequenter ipse Godelpertus ad Principes jam dictos accedens, acquisivit ab eis alium locum juxta ipsam civitatem, & super fluvium Vulturnum: & cœpit ibi ædificare monasterium in honore sancti Vincentii, & monachos, qui per diversa dispersi fuerant, congregare, & res atque possessiones ipsius monasterii jam dudum perditas recolligere. Noster autem Johannes, tam propinquorum, quam amicorum non parvis adjutus solatiis, cœpit nihilo minus in eodem, quo diximus, loco monasterium in honore beati Patris Benedicti à fundamentis construere, atque intra non multum tempus magnam pulchramque ecclesiam, nec non & officinas diversis monasterii officiis congruas decenter fecit; ibique quinquaginta & eo amplius Monachos victuros regulariter aggregavit, &c. *Occasione hujus transmigrationis Camillus Peregrinus, & ex eo Angelus de Nuce, Agapiti Pape diploma referunt, in quo Capuanos Principes ambitionis & avaritiæ studio ductos hanc promovisse Pontifex subindicat his verbis. Quod malum in caput quondam LANDULFI tui genitoris respicit, qui quasi monasterium intra Capuanam civitatem ædificans, non ob Dei reverentiam, sed temporalis gloriæ honore cupidus, parvipendens animarum periculum, suo dominatui monasterium subdere cupiens, perverso more cum morbo grege residere desiderans, ut totius possessionem jam dicti monasterii suis quasi hereditario jure relinqueret.*

3. *Subdit Leo cap. 54, Johannem renovatæ majori ecclesiæ Casinensi variâ contulisse ornamenta, prædia dedisse, aliaque strenui Abbatis munera præstitisse. Ad hæc Petrus Diaconus in cap. 15 de Viris illustribus Casinensibus Johannem his verbis commendat. Johannes prædicti Casinensis cœnobii Abbas, vir nobiis carne & spiritu, de persecutionibus ejusdem cœnobii, & de miraculis inibi factis, Chronicam succinctam, sed valde necessariam loco descripsit. Chronicon illud Leo in prologo operis sui ita designat: Repertis illis ipsis scriptiunculis, quæ de hac eadem materia, lacinoso licet stilo, videbantur vel breviter exarata, & præcipue CHRONICA JOHANNIS ABBATIS, qui primus in Capua Nova monasterium nostrum construxit. Angelus de Nuce Chronicon istud in codice membraneo Casinensi, cura & studio Johannis Abbatis exarato, contineri scribit: illud haud dubie ipsum, quod Camillus Peregrinus in historia principum Langobardorum pag. 112 evulgavit. Cetera Johannis acta scriptave nos latent, qui postquam Casinensibus ab undecimo Kal. Septembris anni DCCCXI ad pridie Kalendas Apriles anni DCCCXXXIV præfuisset, vivere desit, & apud Capuanum monasterium, inquit Leo, decenti est sepultura reconditus. Præter Leonem & Petrum Diaconum in locis superius memoratis, idem ipse Petrus in lib. ms. de ortu & vita Iustorum Casinensium cap. 36, inquit Marus pag. 28, & Vossius de Histor. Lat. lib. 3, uti & Sanctuarium Capuanum Michaëlis Monachi pag. 157 Johannem commemorant. Notanda Petri Diaconi verba in citato mox loco, quæ eum uti virum sanctissimum ac religiosissimum commendant. Hunc Caffarellus in Elogiis Abbatum Casinensium, & in Martyrologiis Vivion, Ferrarius, Dorganus,*

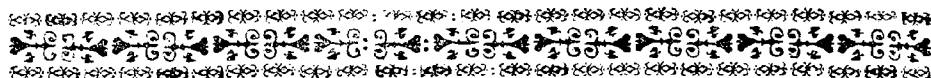
ANN: CH.
CM XXXIV
MARTII
XXXI
Facta.

Elogium.

Mors &
sepultura.

ANN. CH.
CM XXXIV
MARTII
XXXI

Bucelinus, aliique è nostris sancti titulo afficiunt, immo & Marus sanctorum Casinensium fastis sub pridie Kalendas Aprilis adscriptum contestatur: quos sanctorum fastos reperire necdum licuit. In antiquo Casinensi Breviario, litteris Langobardicis ab annis sexcentis exarato, ubi Kalendarium per menses ductum habetur, nulla Iohannis Abbatis mentio occurrit: unde venerabilem appellare sufficiat, quem etiam Menardus in Martyrologio suo Benedictino prudens pratermisit, & Bollandiani eadem ratione in Martio. Iohanni primo in regimen Casinensis cenobii successere ADELPERTUS, BALDUINUS, idemque sancti Pauli ad Urbem Abbas, (cujus mentio infra in actis sancti Odonis Abbatis Cluniacensis) MAJELPOTUS, & ALIGERNUS, de quo inferius acturi sumus.

ANN. CH.
CM XXXVI
MAII XXXI

DE VENERABILI HILDEBERTO

ARCHIEPISCOPO

M O G U N T I A C E N S I,

& aliis ejusdem sedis Archiepiscopis.

1. **H** X serie Antistitum Moguntinorum, qui hoc saeculo exstiterunt, id verum esse intelligitur, quod superiori tomo in Sunderoldo dixi, dignitatem Archiepiscopatus Moguntini fere hereditariam à sancto Bonifacio ad posteros Benedictinos transiisse. Nam saeculo decimo Antistites istius ecclesiae plerique omnes ex Ordine sancti Benedicti assumti sunt, ut ex sequentibus quivis intelliget.

Hatto Archiepiscopus.

2. Quippe Sunderoldo successit anno DCCC XCI Hatto Augiensis Abbas, vir ingeniosus, testante Hermanno, seu (ut habet Regino) qui in Augia monasterio multorum Pater exstitit monachorum. Hunc duodecim Abbatibus praefuisse tradit Ekkehardus Junior in libello de casibus monasterii S. Galli cap. 3. ubi praecipua ejus facta commemorat. Fuldenis ipse erat monachus & Abbas, inquit Ekkehardus. quod si legisset Serarius, Bruschiun & Vvionem, qui Abbatem Fuldensem dixerunt, non refellisset. Ita verò Arnolfo Regi carus erat, ut cor Regis appellarerur, ex eodem Ekkehardo. Moguntiam ipsam, à loco suo antiquo motam, propius Rheno statuit. Idem Cellam & basilicam sancti Georgii in insula construxit, auctore Hermanno ad annum DCCC LXXXVIII, quo Hattonem Augiæ Rudolfo Abbati successisse tradit. Visitur in hunc usque diem haec ecclesia S. Georgii cum ejus reliquiis in insula Augiensi Constantiam versus. De istius Oratorii conditione agit Notkerus Balbulus in suo Martyrologio ad VII Kal. Maii occasione sancti Georgii: ubi Hatto Maguntiacensis, quem suum ipsius Patriarcham vocat, sancti Georgii caput & aliud quoddam membrum cum plurimis & maximis sanctorum reliquiis in Alemanniam ad novum monasterium suum à Formoso Apostolico impetratis asportasse memoratur. Ejus obitum refert Hepidannus anno DCCCC XIII, Chronicon Magdeburgense ms. anno sequenti, Serarius anno DCCCC XII. Ipso Pontifice apud S. Albanum, (quod monasterium apud Moguntiam celeberrimum erat, ut in Probo diximus ad annum 859) Adelbero monachus Hirsaugiensis Scholas magna cum eruditionis & sanctitatis opinione rexit, teste Trithemio in Chronico Hirsaugiensi.

Herigerus.

3. Hattonem excepit HERIGERUS ex Fuldensi item Abbate, diuturna religionis exercitatione commendabilis: cui successit HILDEBERTUS seu Hilbertus de quo in praesens agendum est. De utroque ita Chronicon Magdeburgense ad annum

DE V. HILDEBERTO ARCHIEP. MOGUNT. 119

DCCCCXXV. Herigerus Moguntinus Deo dignus Archiepiscopus obiit : Hildebertus successit.

ANN. CH.
CM XXXVI
MATHXXXI
Hildebertus.

4. *Hildeberti honorificam in primis mentionem facit Vvitichindus in lib. 2, ubi de coronatione Ottonis Regis. Eo tempore, inquit, erat summus Pontifex seu Archiepiscopus, nomine Hilbertus, Franco genere, monachus professione, nutritus vel doctus Vvldo monasterio, & ad id honoris merito progrediens, ut Pater ejusdem loci constitueretur, deinde summi Pontificatus Magontiacæ sedis fastigium promeruisset. Hic erat vir miræ sanctitatis, & præter naturalem animi scientiam, litterarum studiis satis clarus: qui inter cetera gratiarum dona, spiritum prophetiæ accepisse prædicatur. Synodo Erfordiensis in Turingia præfuit anno DCCCCXXXV. eodemque anno è sancti Hilarii basilica in sancti Albani monasterium, sancti Aurei ac sancte Justine aliorumque reliquias transtulit.*

5. *Sed inter cetera Hildeberti facinora præcipuum est illud, quod Ottonem mortuo Henrico eius patre, anno DCCCCXXXVI Regem inunxit coronavitque. Istius ritus pompam latè describit Vvitichindus initio libri secundi, & totidem fere verbis Chronicon Magdeburgense ms. cuius quia nonnulla est lectronum varietas, hic testimonium præferre juvat. Defuncto patre patriæ & Regum maximo HEINRICO, omnis populus Francorum ac Saxonum Ottonem à patre designatum notantes, universalis electionis locum in palatio Aquisgrani esse jusserunt. Duces ac præfectorum principes cum manu principum ac militum congregati in ficeo * basilicæ magni Karoli cohærenti collocarunt novum Ducem in folio ibi constructo, manus ei dantes ac fidem pollicentes, & operam suam contra omnes inimicos. At Moguntinus Pontifex interim cum universo sacerdotali ordine & omni plebe præstolabatur infra basilicam processionem novi Regis. Procedenti Pontifex obvius lavâ suâ tangit dexteram Regis, suâque dextrâ lituum gestans, lineâ indutus stolâ, planetâque infularus; progressusque in medium usque fani constitit: & conversus ad populum qui circumstabat (nam erant deambulatoria infra & supra in illa basilica in rotundum facta, quò ab omni populo cerni posset) En, inquit, adduco vobis à Deo electum, & à domino rerum HEINRICO olim designatum, nunc verò à cunctis Principibus Regem factum OTTONEM. si vobis ista electio placeat, dextris in cælum levatis significate. Ad hæc omnis populus dextras in cælum levans, cum clamore valido imprecari sunt prospera novo Regi. Ita more Francorum Otto Rex creatus regnare cœpit ab AUGUSTO loco LXXVI, anno ab urbe Roma condita MDCXXXVIII, ab Incarnatione Domini DCCCCXXXVI. Proinde procedit Pontifex cum Rege tunicâ strictâ more Francorum induto pone altare, super quod insignia regalia posita erant, gladius cum baltheo, chlamys cum armillis, baculus cum sceptro ac diademate. Ipse autem Pontifex Moguntinus HILDIBERTUS nomine, Francus genere, monachus professione, nutritus & doctus in Fulda monasterio, & ad id honoris merito progrediens, ut Pater ejusdem monasterii constitueretur, deinde summi pontificatus Moguntiacæ sedis fastigium mereretur. Hic erat vir miræ sanctitatis, & præter naturalem animi sapientiam litterarum studiis clarus: qui etiam inter cetera gratiarum dona spiritum prophetiæ accepisse prædicatur. Et cum esset quæstio inter Pontifices in consecrando Rege, Treverensem videlicet & Coloniensem, (etenim Treverensis assererat quod ejus sedes antiquior esset, & tamquam à beato Petro Apostolo fundata: Colonienfis verò quia ad ejus diocesim locus pertinebat) & ob id uterque sibi convenire arbitrati sunt hujus consecrationis honorem. Cessit tamen uterque cunctis notæ Hildeberti almitati. Ipse autem accedens ad altare, assumpsit inde gladium cum baltheo, & conversus ad Regem ait: Accipe hunc gladium, quo Christi ejicias universos adversarios, barbaros quoque & malos Christianos auctoritate divina tradita tibi omni potestate totius imperii Francorum ad firmissimam pacem omnium*

Ottoberiti coronat.

* al. Xysto

“
“
“

“
“
“

AN CH. » Christianorum. Deinde sumtis armillis & clamyde induit eum. His corni-
 C M » bus, inquit, humi tenus demissis moneris quo Dei zelo ferveas, &
 XXXVI » perdurare in pace tuenda usque in finem te debere scias. Exinde sumto
 M A I I » sceptro baculoque: His signis, inquit monitus paterna castigatione sub-
 XXXI » jectos tuos corripias. Primum ergo Dei omnipotentis ministris, & viduis
 » ac pupillis misericordiae manus porrigas, numquam oleum miserationis de-
 » ficiat, ut Deo tibi propitio in praesenti pariter & in futuro, sempiterno pre-
 » mio coroneris. Perfususque ilico oleo sancto, & coronatus diademate aureo
 ab ipsis Pontificibus HILDIBERTO ac VVICFRIDO, ac omni legitima
 consecratione completa, ab eisdem Pontificibus ducitur ad folium ad quod
 per cochleas ascendebatur, & erat inter duas marmoreas mirae pulcritudinis
 columnas constructum; unde ipse omnes videre, & ab omnibus videri
 posset. Divina deinde laude dicta, sacrificioque sollempniter celebrato, descen-
 debat Rex ad palatium, & accedens ad mensam marmoream regio aparatu
 ornatam resedit cum Pontificibus & omni populo. Duces vero ministrabant,
 Lothariorum Dux GISILBERTUS, ad cujus potestatem locus ille pertine-
 bat, omnia procurabat. EVERHARDUS mensae praerat, HERIMANNUS
 Franco pincernis, ARNOLDUS equestri ordini & eligendis locandisque
 castris praerat. SIGEFRIIDUS vero Saxonum optimus & à Rege secundus,
 gener quondam Regis, tunc vero affinitate conjunctus, eo tempore procu-
 rabat Saxoniam, ne qua hostium interim irruptio accideret, nutrienque ju-
 niorem HEINRICUM secum retinuit. Rex autem post haec unumquem-
 que Principum juxta munificentiam regalem congruenti sibi munere hono-
 rans cum omni hilaritate dimisit multitudinem.

6. Non diu post illam inaugurationem supervixit Hildebertus: cujus obitum
 eodem anno DCCCC XXXVI collocat idem Chronicon Magdeburgense his verbis.
 Hildebertus Moguntinus Archiepiscopus obdormivit in Christo prid. Kal.
 Junii. Hic in fine suo Deo gratias egit, quod ecclesiae suae nil umquam
 injustè adquisierit vel perdidit. Eundem annum signant Regino & alii.
 Sanctum Hildebertum vocat Chronicon Magdeburgense: sed venerabilem interim
 nobis appellare satis fuerit. Memardus eum beatum vocat die 24 Maii: at Magdu-
 bergensis Chronici auctoritatem praefero.

Fridericus. 7. De successore sic agit idem Chronicon: Huic FRIDERICUS succedens,
 Deo placuit & saeculo. Fuit & ipse monachus Fuldensis, ut ecclesiae Moguntinae
 apud Serarium monumenta probant. Hunc in consequentibus maxime laudat Chro-
 nicon Magdeburgense, ut, anno DCCCC XXXVI suasionem quoque optimi viri
 & omni religione probatissimi Friderici successoris Hildeberti Moguntini
 Archiepiscopi Eberhardus Francorum Dux adiit Regem, supplicem veniam
 deposuit, omnia ipsius arbitrio tradens. Et anno DCCCC XLII idem Fride-
 ricus successor Hildebrandi sancti viri dicitur, & ipse, quantum ad huma-
 num judicium, bonis operibus deditus. In Fuldense monasterium semel & i-
 tum ob quasdam cum Otone similitates, nempe quod Eberhardo & Gisilberto Ducibus
 contra Ottonem faveret, retrusus est, atque Hadumari Abbatis custodia traditus.
 Inde vero eductus, austeriorem vitam cum eremitis ac solitariis agere solebat,
 ut in Chronico Magdeburgensi legitur ad annum DCCCC LIII

Monacho-
 rum vexa-
 tio. 8. Per id tempus, id est anno DCCCC XLVI ex eodem Chronico, cum bella
 interna externaque cessarent, leges divinae atque humanae auctoralis vigore
 pollerent, gravis persecutio monachis oritur in illis diebus, affirmantibus
 quibusdam Pontificibus melius arbitrari, paucos vitam claros, quam plures
 negligentes inesse monasteriis oportere. Obliti, nisi fallor, sententiae Patris-
 familias, prohibentis zizania colligere, sed utraque crescere oportere usque
 ad messem. Quo factum est, ut plures propriae infirmitatis conscii, deposito
 habitu & relictis monasteriis grave onus Sacerdotum devitarent. Fuerunt
 autem quidam, qui summum Pontificem Frithericum hoc non purè, sed
 fide

sistè fecisse arbitrati sunt : quatinus venerabilem virum , Regique fidelissimum , Vvldensem Abbatem Hadumarum , quoquo modo posset , dehonestaret. Ipse enim erat vir magnæ prudentiæ ac industriæ. Sub ejus temporibus templum famosum Vvldense igne consumptum est , & ab eo restauratum , & multo majore decore perfectum. Hic Pontificem sub custodia tenuit , conjugationis culpabilem , primùm honorificè , sed cùm litteras ab eo scriptas reprehendisset , severè satis. Pontifex verò dimissus , dum ultionem quarit , nec contra tantum virum prævalet , humillima primùm monasteria tentavit , ut ad excellentissima æqualiter procederet. Sed hujuscemodi simultates incassum profusæ sunt. Nam Abbas in gratia & amicitia Regis permansit , & causis intercurrentibus Pontifex quod cogitavit non implevit. *

ANN. CH.
CM XXXVI
MAYI XIV

9. Anno DCCCC LIV ponitur *Friderici obitus à Trithemio , Serario , aliisque , maxime à Chronographo Magdeburgensi , cuius hæc verba.* Fridericus Pontifex ægrotare nuntiatur , ac desperari. Quapropter Regis placitum modicè est dilatatum. Igitur Fridericus Archiepiscopus mortuus est , vir in sancta religione strenuus , & valde laudabilis , nisi in hoc tantum videbatur reprehensibilis , quod sicubi vel unus inimicus Regis emerfit , ipse se secundum apposuit. cuius finem qui interfuerunt , satis laudabilem prædicant. Cui VVILLEHELMUS filius Regis , ex matre quidem nobili , sed Slavonica , in Archiepiscopatu successit , à populo in *Arnestat* concorditer electus. *Novè ergo ex Adelbeide , ut Serarius censet , natus est Vvillielmus , de quo in Elogio Adelberti Rufforum Apostoli iterum agemus.*

Friderici
obitus.

Vvillielmus
succesor.

10. Vvillielmum anno DCCCC LXVIII excepit HATTO ex Abbate Fuldensis monasterii , quod Archiepiscoporum Moguntiacensium veluti seminarium fuit. De morte Vvillielmi ita *Chronicon Magdeburgense.* Vvillielmus filius Imperatoris Mogontinus Archiepiscopus , cui cura ab Imperatore domino & parente suo commissa fuit Parthenopolim disponendi , ceteraque regni necessaria regendi , cùm finem ægrotantis Machildis Reginae aviæ suæ expectaret , in Redulverothæ VI Nonas Martii moritur . . . . Cujus mater , licet peregrina , nobili tamen erat genere procreata. *Tum de electione Hattonis ad marginem codicis , sed eadem manu.* Gillulfus Abbas Herfeldensis ab Imperatore missus de Italia Fuldam veniens , constituit ut Fratres Fuldenses eligerent Vvirinharium in Abbatem post Hattonem : indeque adiens Mogontiam perfecit , ut clerus & populus eundem Hattonem , virum venerabilem , Archiepiscopum acciperent. quo post annum subtracto successit ROBERTUS ex nobilissimo Saxonum , sicut adhuc perspicuum est in his , qui ex ejus genere descenderunt , & primus inter principes regni. *De Hattonem Chronicon ipsum sæpe laudatum hæc memoria prodidit , nempe quod ipse Hademaro successit anno DCCCC LVI , & quod anno DCCCC LXI Otto Rex Hattonem Abbatem Fuldensem ad construenda sibi habitacula Romam præmisit. Nec plura ibi de eo. ut merito fabula illa de Hattonem à Centuriatoribus tantopere jactata proscribi debeat , omnium certè auctorum equalium & supparium silentio damnata , nec ante ducentos annos conscripta. Aiunt verò Hattonem adeo temacem , atque in pauperes inhumanum fuisse , ut famis tempore ingentem egenorum multitudinem in amplum quoddam horreum , quasi eos aliturus , concluderit , atque igne subjecto eos concremari iusserit. quorum cùm in ipsis flammis ululatus audirentur , mures esse respondisse. Quam ob rem mures divino instinctu armatos , tertio ejus pontificatus anno (& unum tantum cum aliquot mensibus sedit) in eum impetu factò coegisse ut loco cederet , & in ipso Rheni medio turrim construeret , quo cum bestiæ persecuta sint , & morsibus suis necaverint. Inde turri nomen relictum Hattemberg. Merum figmentum , quod cùm Serarius rectè exploserit , hoc loco iterum confutare nil juvat. Non negem tamen quædam Hattoni non rectè gesta imputari , scilicet quod monachos è monte sancti Disibodi expulerit , quos Vvilligifus ibi restituit.*

Hatto

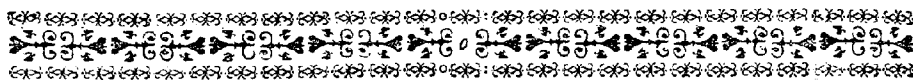
Robertus.

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

Q

ANN. CH.
CM XXXVI
MAYI XIVErkenbal-
dus.

12. *Rodbertum Hattonis, Vvillegisum Roiberti successorem idem Chronicon memorat his verbis ad annum DCCCC LXXV. Rodbertus Mogontinæ sedis Præsul obiit: & Imperator Cancellarium suum Vvillegisum, hoc multis ob vilitatem sui generis renuentibus, eidem præfecit ecclesiæ. Serarius tamen id factum ait anno DCCCC LXXVII. Denique Chronographus Magdeburgensis eodem, quo Serarius, anno M XI ponit obitum Vvillegisi, & substitutionem Erkenbaldi Fuldensis Abbatis, quem Bernvardus Hildenesheimensis Episcopus Kal. Aprilis consecravit.*

ANN. CH.
CM XLI
AUG. III

DE VENERABILI BENNONE EPISCOPO METTENSIS.

* de Zurich
Bennonis
Episcopatus
& excaca-
tio.

I. **I**N diœcesi Constantiensi, ad lacum Tigurinum*, celebris est mons Eccilius, quem Meginradus eremita secessu suo ac sanctis operibus illustravit, ut in eius Actis dictum est in tomo superiori ad annum 861. Secundus eius eremi incola fuit BENNO, qui ob sanctimoniam famam ab Henrico Germania Rege sedi Mettensi impositus, paullo post excæcatus est impio facinore quorundam servulorum. Factum agnoscunt omnes: sed incerta causa. Hugo Abbas Flaviniacensis in Chronico: Anno DCCCC XXVIII pestis, quasi febris & tussis, mixta mortalitate in cunctas Germaniæ Galliæque gentes grassatur: quâ percussus VIDRICUS Mettensis Antistes defungitur, & evocati ad colloquium Henrici trans Rhenum Herbertus Comes & Hugo Magnus Roberti filius, pace firmata muneribus Henricum honorant, & honorantur ab illo. Ibi Henricus contenta electione civium, Episcopium Mettensis urbis cuidam servo Dei, ut ferebatur, dedit, cognomento Bennoni. Et infra: Benno Mettensis Episcopus insidiis appetitus, eviratus, & luminibus privatus est. Anonymus scriptor subæqualis in vita sancti Iohannis Abbatis Gorziensis postea referenda, Bennonem à præconceptione opinionis merito defecisse tradit. Vvigerico non post multum tempus absunto, cum ei Benno quidam, genere Suevus, in eremitica apud Turegum vastam solitudinem aliquando vitâ famosus, zelo utique pio optimi tunc Principis Henrici, Ottonis Cæsaris postmodum gloriosissimi genitoris, successisset, eoque, qua profunda iudiciorum Dei abyssio incertum, à pristina sanctitatis & eremo quæsitæ laudis dignitate defervente, ad ultimum lacrymabili rerum ferie à nefandissimis servulis in abditis excæcato, dudum se postea in Concilio Episcoporum idem publicè officio abdicasset; ipse ADELBERO . . . . in sacra Metensis cathedræ pontificium sustollitur. *Equior fuit (tamen si idem videtur auctor) in Bennonem Iohannes Abbas in libello de translatione sanctæ Glodesindis, quem habes in Saculi superioris parte I, ubi hæc verba ad propositum.* Post Rotpertum qui XL præfuit annis, Vvigerico decem annis pontificio exacto vita decedente, dum Benno quidam, in eremitica conversatione dudum famosus, bona intentione Henrici tunc Regis, patris gloriosi postea Cæsaris domini Ottonis, eidem esset subrogatus, vixque biennium in sacro ordine exegisset; infanda & nimis lacrymabili servulorum quorundam factione excæcatus & inutilis redditus, quo fungi non poterat officio sese ipse abdicavit. Inde à Principe electione petita & impetrata, virum magni post futurum præconii, dominum Adelberonem, hæc sancta sedes adepta est. *Si conjectura vni licet, fortasse Benno tam indignè habitus est, quod spreta eligentium libertate Henricus eum invitis imposuisset, teste Hugone. Et nescio an hæc causa fuerit,*

quod in catalogo Episcoporum Mettensium edito in Spicilegii tomo 6, nullus datur Bennoni locus: sed statim post Vigericum XLIV Episcopum, substituitur quadragimus quintus Adelbero. De Bennone tamen agit Mcurisius Madaurensis Episcopus in historia Mettensium Episcoporum: Bennonis historiam ex Francisco Guillimanno de Episcopis Argentinesibus referre iuvat.

2. Presidente Ottoberto Episcopo Argentinesi, cum adhuc in recenti essent memoria gesta & miracula sancti Meginradi ab initio Augia monachi, ex Comitibus Sulgæ oriundi, quoque is modo primo Eccelium montem occupasset, mox sese in penitiolem silvam, quam ob arborum densitatem, & opacitatem, obscuram adcola vocabant, penetrasset; in ea sacellum in honorem & nomen Deiparæ Matris construxisset, quod illustribus & insolitis signis, & miraculis divina maiestas celebrare dignaretur; postremo uti in eo ab latronibus qui auri & opum insano cupidine advenerant, magnam ejus adesse vim ex hominum religionis & pietatis causa jam tum eo se conferentium, frequentia rati, fustibus interfectus cecidisset. Earum, inquam, omnium rerum memoria, simul loci & religionis solitudinisque amore ac desiderio accensus Benno, Canonicus Argentinesis, sancti Meginradi successorem se pravit, secundusque fuit qui ejus sacellum & habitaculum excoluit, & infudit, in eoque propè annos viginti peregit, solitudinem paulatim perpurgare, & monasterio condendo idoneam reddere cepit. Montem quoque vicinum, qui ab eo retinuit nomen Bennavv, ad pascua cæsis arboribus, redegit. Plures eò exemplo suo invitavit, quorum ope & opera alia habitacula erexit, alia ampliavit, locumque multo frequentiore reddidit, & ad tolerandam vitam longè commodiorem. Deinceps ab antistita Sanctionensi insulam lacu Tigurini Eccelio objectam, & ad secessum peridoneam, Aufnavv nominant, beneficiaria conditione impetravit. Donavit etiam Adalbero Episcopus Basiliensis, Bennonis propinquus, cum ad eum visitatum venisset, & ejus cæpta & destimata vehementer comprobasset, vicum suum infra Basilicam in Sequanis à majoribus suis hereditario acceptum, Sins nuncupatum, augendis & conservandis solitudinis novis colonis. Postremo eò rem locumque Benno redegit, ut non amplius vastæ & incultæ eremo, sed monasterio neque infrequenti similis videretur. Dum his modis studium & operam ponit, & ejus fama sanctitatis non ulterius intra solitudinem contineri potest, sed longè lateque spargitur, mortem obiit VITGERUS Mediomatricum Episcopus. In eius locum quem digniorem optarent accerferentque neminem, præter Bennonem, Mediomatrices repererunt. Advocatus & eductus ex sua solitudine Benno, atque episcopali cathedra impositus, & pro Bennone BENEDICTUS nuncupatus anno CM XXV, teste Continuatore Reginonis ad illum annum. Inquit enim: Eodem anno Vitgerus Episcopus obiit, cui Benno ex Ordinariis Strasburgensibus in Alpibus quondam eremiticam vitam ducens successor eligitur. Ait in Alpibus vitam eremiticam duxisse. Recte. Mons enim Eccelius, & tota ea solitudo Alpium illarum, quas Iulius Cæsar Summas appellat, pars longè maxima, & ex illis perpetua & altissima cacuminum serie producta & continuata. Sed Bennonis infelix & brevis episcopatus fuit. Cum enim episcopali officio & auctoritate egregiè fungeretur, vitia & insolentiam compesceret & castigaret, personarum nullum in ea re discrimen faceret; paucorum factione vulgus in tumultum excitatus, impetum in sanctissimum Antistitem fecit, oculisque, ne eorum facta & scelera videre & coarguere amplius posset, privavit, multisque contumelias affecit. Ob tam fædum & impium facinus, conventu Duisburgi Episcoporum habito, omnes sceleri affines primo sacrorum omnium communione exclusi, mox ab Henrico I Cæsare capti & capitis condemnati. Successor electus ADALBERO. Hac de re idem continuator: Anno Dominicæ Incarnationis CM XXVII Benno, qui Benedictus Episcopus dicitur, à Mettensibus excæcatur, & synodo apud Duisburgenses habita, omnes illius facti auctores excommunicantur; & Adalbero nobilis pro eo Episcopus instituitur. At verò Benno etsi vehementer à majori & meliori Mediomatricum parte, ut apud eos permanere vellet rogaretur, in suam se

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

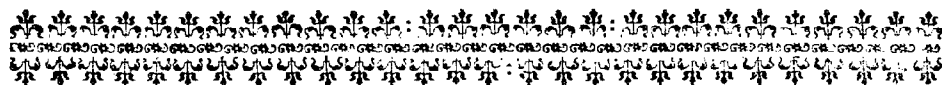
Qij

ANN CH.
CM XLII
Aug. I

Benno-
nis vitæ
compen-
dium.

AN. CH. 11 solitudinem deducendum curavit, in eaque reliquum vite exegit. Plerique ex nobilif-
 CM XL sime ortum stirpe prodiderunt; & Rudolfo, qui primus Burgundia regnum post multa
 AUG. III 11 secula restituit, sanguine conjunctum. Obiit anno Domini nostri CM XL, tertia
 11 Augusti. Sepulchrum prope sacellum Deipara à Meginrado constructum, à socio suo &
 11 tertio eremita sancto Eberhardo, de quo postea.

3. Hactenus Guillimannus, cujus probamus narrationem præterquam in paucis,
 quæ vel emendatione vel expl. ca. i. indigent. Ac primum quidem Benno, non
 electione Mettensium, sed voluntate Henrici Regis invitatus impositus est, ex dictis.
 Deinde Bennonis promotio non in annum DCCCCXXV, sed in XXVII incidit,
 Concilium Duisbur- & Concilium Duisburgense in annum DCCCCXXVIII aut insequentem. cujus
 genf. rei testem habemus Frodoardum in Chronico. Anno Domini DCCCCXXVII
 Benno dum in Alpibus eremiticam vitam duceret, electus est Mettensis
 Episcopus, & post biennium à Mettensibus est excæcatus. cujus immanis
 sacrilegii causa hæc Synodus-congregata, omnes illius sceleris auctores ex-
 communicavit, & Adalberonem loco ejus substituit. Porro Benno hæc
 omnia patienter tolerans, exemplo magnæ pænitentia relicta, cognomi-
 natus est Benedictus. His verbis innuit Frodoardus Bennoni cognomen tributum
 esse Benedicto non ante suam ipsius excæcationem. quod cognomen in episcopali
 Benno ordinatione ipsi donatum fuisse tradit Guillimannus. Et rectius. siquidem apud
 Meurisiū ejusdem instrumentum refertur de donatione quorundam prædiorum
 ecclesie sancti Arnulfi facta ab illustri femina Rothilde, in qua ita Benno præfatur.
 BENEDICTUS sanctæ Mettensis ecclesie Præful humilis. Notum sit omnibus
 fidelibus sancti Stephani seu sancti Arnulfi, qualiter illustris femina, Rothildis
 nomine, & filii ejus dederunt nobis ad partem ecclesie sancti Arnulfi seu
 sancti Stephani quasdam res proprietatis eorum, hoc est in pago Salnense
 Racheringas, &c. Frodoardus addit ad annum DCCCCXXIX. Bennoni quæ-
 dam Abbatia sustentationis tenore concessa. Sed qua sit illa Abbatia, non
 exprimit, nec quis alius.

ANN. CH.
 CM XLII
 Nov. XVIII

S. ODONIS ABB. CLUNIACENSIS

S E C U N D I

ELOGIUM HISTORICUM.

CAPUT I. Vitæ scriptores, ejusque parentes
& patria.

I. **E**TSI res à sancto Odone gestas scripserint Auctores duo, JOHANNES
 Vitæ Scrip- scilicet atque NALGODUS, ambo monachi Cluniacenses; multa
 tores duo. nihilo minùs ab ipsis prætermissa sunt, quæ in commentarios referri
 merentur. Quapropter ne viri de re publica Benedictina quàm optimè meriti facta
 segniter exquisisse videamur, duobus illis scriptoribus Elogium ejus historicum præ-
 mittere juvat, in quo res ab eis intactæ, aut non satis explicatæ exponende
 sunt.

Et primo quidem ordiri decet ab istis duobus Auctoribus, quorum primus
 IOHANNES fortunam suam ipse commemoravit sparsim in tribus de Odone libel-
 Iohannes lis, quos in duos contrahit codex Compendiensis. Fuit is natione Italus patria Roma-
 primus. nus, professione Canonicus, quem Odo Romam anno DCCCCXXXIX profectus,
 secum inde adduxit Ticinum usque, ibique monachum instituit, ex lib. 1. num. 2.

4. Tum eum in peregrinationis socium assumens, dein Priorem ordinavit, ut legitur non semel in lib. 2, nempe num. 4, 7 & 10, Cluniaci, an Roma ad S. Paulum, qua dubitatio oriri potest conferenti num. 10 & 21. Denique Iohannes se Neapolim Monasterii sui cogente necessitate missum fuisse testatur num. 21. Biennium computat in lib. 3 num. 5 totum illud temporis spatium, quo Odonis socius fuit. Per istud intervallum quidquid in Odonis de ipso dictis quidquid in factis (sic enim fere prefatur) observare potuit, postea litteris mandavit, aliis rebus omisis, quas tum ab Arnulfo magistro suo, tum ab Huberto Tiburtino Episcopo, tum à Landrico monacho & Hildebranno Præposito suo de Odone rescierat. Nempe is suismet dumtaxat oculis atque Odonis relatui fidebat, utinam minus suspiciosus de fide aliena. Hanc jacturam utcumque sarcire conabimur. Ceterum opus suum Iohannes dedicat Salernitanis monachis, nescio an cuncti sancti Petri Salernitani subtus & prope Fistulam, quod à Petro Episcopo ante annum DCCCC LVIII conditum fuisse Vgbellus probat in tomo 7 Italia sacra col 503. In digressionibus aliquando exspatiatur Iohannes, nec seriem temporum factorumve ordinem satis observat.

ANN. CH.
CM. XLII.
NOV. XXIII.

2. His incommodis occurrere volens NALGODUS monachus, Iohannis lucubrationem in compendium melioremque ordinem redigere aggressus est. quod item præstitit de sancti Maioli vita. Nalgodum Odonis discipulum appellat Petrus de Rivo in Chronico Cluniacensi, eumque esse tradit, qui post decessum ipsius sancti Odonis vitam ejus & miracula luculenter descripsit. Godefridus Henschenius in Maio id interpretatur de vita sancti Maioli, cuius discipulum fuisse Nalgodum opinatur. Verum annis post Odonem fere ducentis, post Maiolum paullo minus, vivebat Nalgodus. id quod ipse disertè asserit num. 29. nimirum Urbano secundo Pontifice, aut certè post ipsum, ex num. 23. Auctoris istius descriptionem tribus Iohannis libellis minutiore charactere subicere statuimus propter nonnullas de morte & sepultura Odonis aliasque circumstantias, qua apud Iohannem non leguntur. Odonis cum laude meminerunt multi alii auctores, quorum indicem exhibet Chesnius in Notis ad Bibliothecam Cluniacensem. In his fusè de sancto Odone agit Petrus Equilinus in lib. 10 cap. 83.

Nalgodus
alter.

3. Antequam de Odone Cluniacensi dicere incipio, non ab re erit observare, duos alios præter ipsum eodem ævo existisse illustres ejusdem nominis Abbates, unum Masciacensem, alterum sancti Maxentii apud Pictones. De Masciacensi apud Biturigas canobio revocanda sunt ea, qua in Elogio Bernonis Abbatis superius diximus. Isti loca post Bernonem successit Odo Cluniacensis, proabbatem ibi constituit sibi cognominem, qui anno DCCCC XXXV Abbas ordinatus memoratur in Chronico Masciacensi apud Labbeum in tomo 2 Bibliothecæ novæ. De cuius secundi Odonis obitu ibidem etiam hæc leguntur. Anno DCCCC LXVII, VII Idus Junii hæc obiit Odo Abbas bonæ memoriæ, & Arduicus monachus Nonis Septembris. Diem sequentem signat Kalendarium sanctorum Tnuano-Colbertinum num. 99 his verbis. VII Idus Junii Odonis Abbatis Masciacensis. Alter Odo fuit Abbas apud sanctum Maxentium, nempe anno DCCCC LXIII. cui Ramnulfus Abbas successit anno DCCCC LXVIII, testante Chronographo Malleacensi apud eundem Labbeum.

Duo alii
Odores.

His præmissis, venio ad Odonem seu Oddonem Abbatem Cluniacensem, cuius patriam & parentes primùm investigare necesse est. Patri nomen fuisse ABBONI, militari ordine prædito, ex Iohanne monacho aliisque constat, apud quos nulla mentio de nomine Odonis matris. Abbonis elogium Iohannes ex Odone commemorat initio libri 1. Vtrumque parentem filii monitis ad monasticam vitam se recepisse Nalgodus habet ex Iohanne, qui recitato miraculo de micis in margaritas conversis, hæc subdit in lib. 1, num. 35. Ex illo jam tempore cœpit infra seipsum æstare propter genitorum suorum ereptionem, quatinus eos posset ab huius sæculi nexibus subtrahere. Unde factum est, ut non multo post acceptâ licentiâ ad patrem suum abiret, eumque ad Monasterium duceret, atque Monachum

Odonis hu-
jus paren-
tes.

ANN. CH.
CM XLII
Nov. XVIII
Nativitas.
utria.

ordinaret : matrem verò indui fecit sacro velamine. cujus vitam si licuisset scribere, (*utinam verò libuisset*) magis historia videretur esse quam schedula. Talibus itaque parentibus natus est Odo anno DCCC LXXIX. siquidem anno Christi DCCCC XXXIX sexagenarius erat, ex Iohanne initio libri I num. 4.

4. Natalem ei sedem fuisse apud Turonorum urbem colligere licet ex innata patris ejusque devotione erga sanctum Martinum, cui ab incunte adolescentia sese devovit, apud Iohannem num. 9. Conjecturam auget id quod idem auctor in lib. 2 num. 16 memorat de parvulo Odonis nepote rapto per Nortmannos, cum Turoniæ fines devastarent. Ergo in Turonia versabatur ejus nepos. Attamen in veteri chartario Cluniacensi legitur Odonis elogium, quem auctor ex pago Cenomannico ortum dicit. Elogium hoc Odilonis Abbatis tempore scriptum est ab eo, qui eus jussu chartas superiorum Abbatum in ordinem redegit. Precipua elogii hæc summa. Fuit igitur, ut veridica priorum relatione fertur, nobili prosapia fatus, Cinomannica regione exortus, artium liberalium adprime regulis imbutus, almi Martini Turonensis basilicæ ædituus, sermone clarus, &c. Delibutus proinde odore virtutum, quem id temporis Cluniacensis rumor (immo Balmenfis) pretiosorum more aromatum, longè lateque profuderat, mente prompta quod diu concupierat, tenebrofi reliquit rura, lugente cive in patria, lætante Christo in gloria, divino jugo mitia subposuit colla. Tirocinio denique suæ conversionis non segniter peracto, precatione patris circumventus, cujus institutis fuerat mancipatus, volens nolensque, ut verius dictum sit, nolens, totius fraternitatis ad regendum suscepit examen. Quanta denique acrimonia excelsos animos sternere, qualive cautela virtutes inferere studuit, non ignorat Italia, protestatur Burgundia, simulque refert Gallia. Prophetiæ denique gratiâ suffusus ex hoc certissimè approbatur, dum suprema forte præventus, contatione Fratrum requisitus, quis ex tanto collegio ceteris præficeretur; alto flamine afflatus sic ad eos respondisse fertur: Nostrâ in hac, ô filii, vacillante censura, Christi Domini larga non deerit prudentia, quæ & domui suæ sanctum providebit Pastorem, & vobis rogantibus famulis dignum non denegabit Patrem. Quod scilicet sanè considerantibus sole lucidius patet, dum vita & conversio Domni HEYMARDI fatis abunde experimentum præbet. Hucusque siquidem de tanti viri laudanda nobilitate brevi peroratum sufficiat, quatinus ex hoc intelligatur, quantopere oportet nos inhærere illius scitis, quem pro merito non ambigimus insertum Angelorum cuneis. Hactenus vetus auctor, qui tempore Odilonis Abbatis, id est post annos ab Odonis obitu centum, hoc elogium chartis sub Odone conditis præmisit in Chartario Cluniacensi.

II. Odonis pueritia & adolescentia, vita canonica, studia.

5. **O**do alitus est puer partim apud Fulconem, ejus nominis secundum, Andegavensem Comitem, quem ob id collactaneum suum in epistola vocat; partim intra domum Guillelmi Ducis Aquitaniæ, teste Iohanne initio libri primi. qui Guillelmus, cognomento Pius, eo tempore Aquitaniam, Gutiamque suo jure tenebat, is quem Cluniacensis monasterii fundamenta jecisse diximus in Elogio Bernonis. Sanè apud ipsum Guillelmum multa auctoritatis erat Abbo Odonis pater apud Iohannem ibidem num. 5. Hic Odonem ab lactatum cuidam suo Presbytero, qui in remotiori manebat loco, tradidit educandum, & litterarum studiis imbuendum, num. 7. Sub hac in aula Guillelmi militaribus exercitiis applicatus, ad sanctiorem militiam à Christo Domino vocatus est in Natali Domini, instante sexto-decimo ætatis suæ anno, dolore capitis per biennium in patriæ adibus afflictatus.

Vita canonica.

6. Postmodum sancto Martino semetipsum ex patris voto addicens anno atatis nono-decimo, qui Christi fere undenongentesimus erat, Clericus ibidem atque

Canonius factus est in frequenti civium & magnatum cœtu. Inter hos verò affuit Comes FULCO, qui eum nutrierat, eique mox cellam juxta B. Martini tribuit ecclesiam, & quotidianum victum ex eadem canonica acquisivit, eique concessit. Fulconi Bono cognomen erat, de quo multa præclara in gestis Consulium Andegavensium in Spicilegii tomo 10, pag. 402 & 434, ubi hæc verba pag. 435. Boni ipsius mores domi & militiæ colebantur: jus bonum, concordia maxima, minima avaritia in ipso erat. Tum de Odone. Iste nutritivum sanctum Odonem, & ei cellam juxta beati Martini tribuit ecclesiam, & quotidianum victum ex eadem camera, qui postmodum Magister scholæ & Præcentor ejusdem ecclesiæ eodem Consule adminiculante constitutus est.

ANN. CH.
CM. XLII.
Nov. XVIII

7. Iohannes deinde à num. 12 narrat Odonis studia & virtutes, professionem Parisios, ubi præceptore Remigio Autissiodorensi monacho artes liberales, in his Augustini Dialecticam Adeodato filio missam, didicit. Turonos reversus, Moralia Gregorii Magni in Job, in compendium redegit, quod compendium studio Domni Martini Marverii, Monachi apud sanctum Martinum de Campis, typis vulgatum est Parisiis anno M DC XVII. Iohannes ait id operis ab Odone susceptum fuisse rogatu fratrum, id est Concanonicorum suorum; eumque restitutum viso ad hoc animatum. tametsi Odo in præfatione sua duplici, prosaica videlicet ac metrica, nihil tale commemorat, forsitan modestia causa: sed istud quasi sua sponte se aggressum fuisse innuit his verbis. Cùm juxta capacitatem parvitas meæ sedulo lectiōni sacræ operam darem; quadam die manibus paupertatis meæ liber adhæsit; à B. Gregorio editus in historia sanctissimi Job. Is etenim Doctor egregius divino afflatus spiramine, atque de fonte potatus superno, ceu rutilans flumen in præfati viri historiam diffundens, tanto eam facundo protelavit eloquio, ut ex ea velut clarificos soles, triginta & quinque ediderit libros, quos in cœdicibus sex artare decrevit. At dum ego ex his primam legendo percurrerem partem, nimio accensus amore, pellectusque ita est animus dulcedine quadam, ut totum sagax vellet, si posset, mandere librum. Is etenim mirabilis Doctor divinis imbribus auctus, studuit luculento enodare affatu, easque in exponendo menti occurrentium sententias Patrum: ex quibus protensis numerosa in præfatam historiam contraxit volumina, quos nempe norunt, quibus sacra non latet scriptura, à sancto viro, Paterio nomine, mirabili opere abstractas, propriisque voluminibus redditas, lucida sibi reposuisse volumina. Ex quibus & ipse ante biennium in Regnorum libro aggregatis omnibus Patrum sententiis, maximè autem sanctissimi Papæ Gregorii, unum quem non puto temnendum conjunxi libellum. Quapropter fragilitatis sensui corporisque mei infirmitati, meique similibus utilitati consulens, crexi me contra memet, non fastu arrogantia turgidus, nec superbia spiritu tumidus, ventosis favoribus nitens incumbere, Deus scit: sed igne lectiōnis præfate historiæ flagrans, quam toto nisu memoriter, ut intellectum retinere valeam, hunc operis parvi contraxi libellum. Hucusque Odo in præfatione compendii sui.

8. Post hæc num. 21 sermonem refert Iohannes ad Comitum Fulconem, quem ob sublata ex thesauro sancti Martini ecclesie duo vascula aurea letali morbo afflictum, atque Odonis precibus sanitati restitutum affirmat. Repugnant nonnulli recentiores, pietate adducti Fulconis, cui Boni cognomentum hæc virtus dedit. At sunt etiam in sole sua umbra, & scriptor libri de gestis Consulium Andegavensium, qui tam multa de Fulcone præclara commemorat, etiam hoc factum inserere non dubitavit, quod dixerim ad suam Iohanni auctoritatem asserendam.

Fulconi san-
nitas resti-
tuta.

9. Redeo ad Odonis vitam canonicalem, cujus quanam fuerit eo tempore apud Martinianos disciplina, paucis exponere juvat. Viguit eo in loco post vitæ monasticæ abdicationem quadam forma regularis. Trecentorum monachorum numerus ad centum & quinquaginta Canonicos redactus: jugis psalmodia in discretas horas restricta, ut fufius dictum est in Elogio Alcuini num. 46. Servata nihilo minus

Martiniani
monasterii
status.

ANN. CH.
CM. XLII
NOV. XVIII

clauſtro ſua reuerentia, aditus feminis interdictus, pleraque demique ad honeſtatis ſpeciem compoſita. Res in pejus abiit poſt ſecundam eius loci baſilicæ combuſtionem, de qua ſermonem edidit Odo jam monachus rogatu Canonicoꝝ. Nam poſt illam, inquit, pridianam ſuccenſionem, muris cum ingenti ſtudio compaſtis ſæpta monaſterii communis, hoc nimirum præcavere volentes, ne ſancta donus ultra poſſet ab hoſtibus lædi. Sed non ſatis attendentes, in quanta reuerentia ſanctus ille locus ab antiquis temporibus effulſerit, protinus religione relicta commune diverſorium eſſe permiſiſtis, ita ut feminis ad hauriendam aquam & ad diſcurrendum quo voluerint, portarii non reſiſtant: cum viderimus, quod nulli intra monaſterii portas vel parum intrare licuerit, &c. Huc ſpectat Leonis Papæ VII epistoꝝa ad Hugonem Principem & Abbatem, edita in Spicilegii tomo 2, ſancientis, quatinus per totum veteris muri ambitum uſque ad viam, quæ juxta latus baſilicæ aquilonare vergit, nulla femina licentiam habeat commorandi, ſed nec intrandi quidem, niſi ſolius cauſâ orationis. Subdit Odo. Neque hoc parum diſplicet, quod quidam in eodem loco nutriti, ſe quibusdam laicalibus vel nimium pompoſis veſtibus dehoneſtent: cum talis eſſe conſueverit eorum converſatio, ut hanc etiam Romæ laudari audiverimus, &c. Nempe Canonicos ad meliorem frugem revocaverat Odo cum dictis, tum exemplo, apud Iohannem in lib. I num. 17.

III. Monastica vitæ tirocinium, focii, Sacerdotium.

Odonis
converſio
ad mona-
chatum.

10. **C**um in ſuo apud ſancti Martini baſilicam ſeſſu lectitandis meditandisque Patribus operam inſumeret Odo, incidit in Regulam ſancti Benedicti; ex cuius præſcripto per triennium decubuit nudus, & necdum Monachus Monachorum leve ferebat jugum, teſte Iohanne num. 15. Fulconem Comitem ad ſuas partes forte invitaverat, cum ille necdum tempus eſſe allegans, ADHEGRINUM quemdam Militem, armis ſtrenuum, Odoni designavit conciliavitque. Ambo itaque parviſſimo tugurio contenti, ad monaſtica vota in dies anhelabant. Sed non occurrebat eis locus, in quo vigeret ea diſciplina. Miſſus Romam Adhegrinus, ut aliquem exploraret, in itinere Balnam devertit. Arriſit ipſi Abbatis humanitas, ac Monachorum religio: eoque Odonem ſecum pertraxit, qui ſumtis ſecum centum voluminibus librorum ad iſtud Monaſterium commigravit. Erat autem ætate tricenarius, cum Chriſti annus fere DCCCCIX excurreret. Hæc carpiunt ex Iohanne à num. 21. De Balna dictum in Elogio Bernonis. Odo probatione facta puerorum ſeu novitiorum curam & educationem in ſe ſuſcepit, quos ſcholæ nomine Iohannes designat, ut apud veteres non raro.

Adhegrinus
ejus ſocius.

11. Adhegrinus, Odonis ſocius, in unam ſe coartavit cellulam, & permitte Abbate Bernone per triennium manſit in ea. Poſtmodum eremum petiit, ibique parvâ ſubartatus eſt ſpeluncâ. Iſtic divina poſt multos angores conſolatione dignatus, & demonum tentamentiſ opæ ſancti Martini liberatus, ejuſdem etiam recreatus eſt alloquio, apud Iohannem à num. 23. qui num. 28 hæc de eo ſcribere pergit. Sunt hæcenus evoluti, ni fallor, pluſquam triginta anni, ex quo intra ipſam eremum deguit, Dominicis tantum diebus aut præcipuis feſtivaribus ad monaſterium S. Petri, quod Cluniacum dicitur, quia duobus fere milibus prope eſt, aſſuevit deſcendere, ſumta videlicet modicâ farinâ, ex qua ſibi panem conficere ſolet, & fabæ paucis granis, mox ad eremum revertitur. Vino nec aliquando utitur: adipe vero vel oleo ejus cibus non conditur. Patitur omni tempore frigus & calorem: calorem inter ſcapulas, frigus inter manus & brachia. Præclara omnino eſſe Adhegrino, quem in album ſanctorum relatum eſſe Cheſnius in notis teſtatur. Meritum non inſitior: auctoritatem quero. Nihil enim de Adhegrino in Martyrologiis aut Breviariis invenio, nullam de ejus feſto reliquiſſe apud Cluniacenſes noſtros memoriam. Neſcio an ejuſdem in eremo ſocius fuerit DROGO Floriacenſis monachus piſſimus, qui

in cœnobitica conversatione probatus, eremi singularem agens, effus est pugnam eo in loco, qui Balma dicitur, teste Aimoino in superioris tomi pag. 361.

ANN. CM.
CM XLII
NOV. XVIII
An etiam
Teotolo.

12. Odoni pro Adhegrino socium Teuthelonem adjungit Chronicon Malleacense. Eodem tempore, adhuc vivente Turpione, Odo & Teuthelo Canonici sancti Martini illustrissimi, adimplentes evangelicum præceptum, derelictis omnibus suis pauperes pauperem Christum secuti sunt, & Cluniaco sancto habitu & vitâ induti sunt. Vnde nutu Dei Odo Abba præfuit sanctissimus, sicut sequentibus dicemus; Teuthelo jubente Abbate suo Archiepiscopus in vitus consecratur Turonis, &c. Verum id de Teutelone seu Teotolone falsum esse ex superioribus intelligitur, atque amplius ex consequentibus apparebit.

13. Post aliquantum temporis Odonem Sacerdotio dignum reputans Berno, promovit eum; & accersito Episcopo, sine suo velle consecrare eum fecit Sacerdotem. Rem explicat Iohannes num. 37, sed Episcopo haud nominato. Bisuntinensem Archiepiscopum suggerit Nalgodus, sed perperam. Constat siquidem ex Iohannis loco præcitato, Odonem rogatu Episcopi ordinatoris sui ac præcepto Abbatibus composuisse tres libellos de Sacerdotibus ex Jeremiae Vaticinio, id est tres Collationum libros, qui TURPIONI Episcopo Lemovicensi inscripti sunt. Is ergo Episcopus Odoni Sacerdotium contulit paullo ante Abbatialem dignitatem.

Odo Sacet-
dos.

I V. Abbatialis dignitas, monastici Ordinis status.

14. **N**am per illud tempus exitiali languore cœpit decumbere pater Bernus. qui mox vicinos Episcopos accersivit, & ab omni ordine se deposuit. Rogabat inter hæc verba Fratres, ut sibi quem vellent, Patrem eligerent. Tunc manibus Fratrum, inquit Iohannes num. 37, Pater noster captus, & quasi violenter constrictus, ac proclamantibus omnibus ut ordinaretur, coram Abbate suo vi est ductus: & superatus tandem Episcoporum excommunicatione, ordinatus est Abbas paullo ante obitum Bernonis, quem incunte anno DCCCC XXVII contigisse diximus. Id factum instante anno DCCCC XXVI scribit Chronicon Malleacense: at rationes à nobis adductæ aliud suadent: quibus accedit Martyrologium Lemovicense à Chesnio relatum in Notis ad Bibliothecam Cluniacensem. Odoni commissa fuere tria Monasteria, Cluniacense, Masciacense ac Dolense: Vvidoni Bernonis consanguineo quatuor, Gigniacense, Balmense, Athicense, ac Cella sancti Laurentii, ut fusius expositum est in Elogio ipsius Bernonis.

Abbas def-
gnatus.

15. Præclara omnino ac multa sunt quæ Odo Abbas gessit. Cluniacensis monasterii perfectio, ejusque dedicatio, privilegia, ritus, & exacta disciplina, ad cuius normam erecta aut adjuncta alia Monasteria, ex quibus Congregationis Cluniacensis corpus conflatum est; Romana itinera Ecclesie bene suscepta; concordia Principum, caritas in pauperes, aliæque id genus eximia factinora, Odonis famam ubique celebrem reddiderunt. Legendi his de rebus Iohannes in lib. 3 & Nalgodus: ex quibus quedam hoc loco illustrare sufficiat, nempe Cluniacensis monasterii ritus ac dignitatem, aliorum monasteriorum emendationem seu institutionem, Romana itinera. Primum hic expedio: sed prius de monastici Ordinis per id tempus in Gallia statu agendum est.

Facta ejus.

16. Postquam Augusta illa capita, Carolus M. & Ludovicus Pius, de restituendo in melius Ordine sancti Benedicti serid egissent, eorumque auctoritate id effecisset Benedictus Abbas Anianensis, ut pleraque Gallia monasteria sub uno capite veluti una Congregatio religiose viverent; sperandum videbatur eam disciplinam diu substituram, ni extincto Benedicto, qui ejus auctor ac presidium erat, bellorum cum civilium, tum externorum tempestates, & regno universo, & rei tam præclare vastitatem intulissent. Nam cum de summa rerum inter Ludovici Pii filios, nedum Ludovicum ipsum, atrocibus discidiis disceptaretur; ex improvise Nortmanni ex Septemtrione in Galliam irrupere, qui rem publicam, jam bellis domesticis violatam,

Ordinis
tunc mo-
nastici sta-
tus.

ANN. CH.
CM. XLII
NOV. XVIII

per annos sexaginta miserè labefactarunt. Tunc quippe pagi in solitudinem redacti, urbes expugnata & incensa, ecclesia in prædam data, pessumdada Monasteria, Monachi partim necati, partim fugati, qui collectis Sanctorum reliquiis aliisque sarcinulis, quò belli impetus vertebat, inde se proripientes, ad tutiora, si qua occurrissent, loca declinabant, aut palabundi vitam miseram traducere vix sinebantur. Sicubi verò eis tantisper respirare concessum erat, casas pro modulo ac tempore sarciebant, in quibus non tam norma regulari, quàm vita ac salutè prospicere cogebantur. Quibusdam in locis, ubi monastici Ordinis incolæ deficiebant, pauculi sese collegere Clerici, qui veterem Monachorum possessionem insederunt, eamque rebus etiam serenatis sibi retinuerunt. Hinc factum est, ut seculo decimo ineunte, cum Odo de monastica vita cogitare cepit, pauca superessent cœnobio Monachorum, atque in paucis illis sincera religio desideraretur, ut ex Iohannis lib. 1 num. 22 & ex Prefatione nostra compertum est.

Cluniaci
religio.

17. Inter hæc, Odone præsertim Abbate, Cluniacum super omnia cœnobia caput extulit famâ religionis, quam Odo post Bernonem ibidem instituit. Fervebat eo in loco virtutum emulatio, studium in res sacras, Regula accurata observatio, caritas in pauperes, adeo ut septemdecim millia pauperum in capite Quadragesimæ uno anno apud Cluniacum elemosynam habuerint, & duccentas quinquaginta pernas acceperint, teste Udalrico in lib. 3 consuetudinum Cluniacensium cap. 11. Quin etiam sedi apostolicæ subsidium hæc domus præbuit non semel, haud secus atque commune quoddam Ecclesiæ ærarium: Petrus Venerabilis auctor. Ritus plerique desumpti ab Euticio Abbate: ceteri à Bernone, Odone, aliisque additi sunt. Euticius non alius videtur quàm Benedictus Anianensis, qui veterum monachorum instituta collegit, suisque imitanda proposuit. Ex his ritibus nonnullos delibat Iohannes in lib. 1 num. 23, præsertim num. 30 & sequentibus. Quidam ad officium divinum, quidam ad regularem disciplinam & virtutes monasticas; ceteri ad educationem juvenum aliorumque institutionem pertinebant. Omnes Udalricus monachus sanctus, post Bernardum ejusdem loci cœnobitam, accuratè describit tribus libris, qui ab Acherio nostro typis vulgati sunt in Spicilegii tomo 4. In libro primo agitur de psalmodia & Missarum sollempniis, deque variis anni celebritatibus: in secundo de disciplina regulari: in tertio de Officialibus. Duas Missas sollempnes in dies celebrari mos erat: privatis sacris, nisi extra divinum officium & majorem Missam, operari religio. Quotidie suas quisque hostias ex alterutro choro offerebant: tametsi quinque tantum diebus Dominicis, tres feriatis communicabant: ceteri hostias benedictas in modum eulogiarum ante communem cibum sumebant. In Missis defunctorum sollempnibus atque in triduo Rogationum uterque chorus oblationem faciebat. In majoribus sacris Diaconus semper communicabat ex hostia Sacerdotis: Subdiaconus non nisi ex aliis hostiis. Communio omnibus præbebatur in triduo ante Pascha: qui sabbato sancto ante majorem Missam privatim celebrare volebat, non utebatur candelâ, quia novus ignis nondum erat consecratus. Sed in his nihil magis consideratione dignum, quàm quod de confectioe hostiarum legitur in lib. 3 cap. 3. Quippe frumentum granatim eligebatur, & lavabatur studiosè per ipsos Fratres. Colligebatur deinde in sacculum ad hoc solum reservatum: tum portatum ad molendinum à famulo probato, qui molam lavabat utramque, operiebatque sursum & deorsum cortinis, ac seipsum albâ induebat, amictu faciem præter oculos operiente. Eadem religione cribrata farina, cribro diligenter abluto. Dein major ecclesiæ custos, si Sacerdos erat aut Diaconus, reliqua perficiebat, duobus aliis ejusdem ordinis atque uno Converso adhibitis: si non Sacerdos aut Diaconus, vicarium substituebat. Hi quatuor finitis Matutinis, faciem manusque abluebant: & ex his tres priores albis amicti, unus quidem farinam aquâ nitidissimâ conspergebat, alii duo hostias in ferramento characterato coquebant. Tanta erat Cluniacensium Monachorum in Eucharistiam pietas ac veneratio.

Disciplina
regularis.

18. Iam verò in regularibus officiis non minor disciplina. Silentium jure interdium, noctu adeo sacrum, ut illud ante Primam violari omnino ducerent nefas,

mortemque ipsam potius appetere. Hinc locutio per signa, qua tamen non omnino probavit Guigo Cartusie Prior quintus, quantumvis & ipse silentio addictus, sufficere putans linguam solam, non etiam ceteros artus reatibus implicare loquendi, ut ipse in *Statutorum* cap. 31 loquitur. Ab Idibus Novembris meditationi seniores post Nocturnos in ecclesia vacabant, dum pueri cantui operam navabant in Capitulo. Opus manuum cum psalmis fiebat, proclamatio culparum erat in usu. Post Completorium hospites non admittebantur, nec Fratribus comedendi tribuebatur facultas. Insigne exemplum Vdalricus de Cellerario refert, qui cum tota die in recipiendo vino fuisset occupatus, permissum post Completorium edendi impetrare ab Abbate non potuit. Eadem in officiis divinis severitas. Iturus foras, & equum mox ascensurus, si officii signum insonuisset, ad illud properare tenebatur. De jejniis id fere servabatur quod precipit sanctus Benedictus. Ab Idibus Septembris una tantum comestio, nisi in festis duodecim lectionum; & in Octavis Natalis Domini & Epiphania duplex. In illis festis duodecim lectionum post prandium & lectionem in claustro, dicta Nona, ibatur in Refectorium ad bibendum: in diebus privatis, post vespertas lectio, inde pergebant in refectorium ad bibendum, postea iterum lectio, inde collatio spiritualis. Reliquia panis & vini ab Eleemosynario in pedites peregrinos erogabantur. Præterea octodecim pauperes quotidie apud Cluniacum aliti. Ea verò erat vini parsimonia, ut octo carradæ vini plusquam triginta Fratribus per annum in monasterio Caritatis suffecerint, apud Vdalricum in lib. 3 cap. 1. Ad hæc ex sancti Odonis præscripto, jejunium quatuor temporum mense Septembri, ubi dies exaltationis sanctæ Crucis quartâ sextarve feria aut sabbato occurrebat, in ea septimana peragebatur, ut Crux à j-junis adoraretur. An autem Odo medicine usum Fratribus indulserit, dubitare licet ex Iohannis lib. 2 num. 14, immo & ex Petri Venerabilis lib. 6 epistola 39. Carusienses, teste Guigone in cap. 39, medicina, excepto cauterio & sanguinis minutione, perraro utebantur. Minuebantur porro in anno quinquies. Apud Cluniacenses procedente tempore sua quoque mense assignata erat minutioni dies, quo ritu id fieret, docet Vdalricus in lib. 2 cap. 21. Minutiora hæc mitto. Majoris momenti est id quod apud eundem Vdalricum legitur de educatione puerorum. Quippe difficile fieri potest, ut ullus Regis filius majore diligentia nutriatur in palatio, quàm puer quilibet minimus in Cluniaco. Verba hæc sunt ex lib. 3 cap. 8. Postremo disciplina hujus ratio administrabatur sub Abbate per Priorem majorem, Decanos, Priorem claustralem, Circatores, puerorum Magistros, Precentorem, & Armarium, qui libros, maximè choro destinatos, in armario asservabat; Camerarium, cui vestimentorum cura; Apocryfarium, cui ecclesiæ thesaurus commendatus erat; Cellerarium, Stabularium, Eleemosynarium, & Infirmarium.

19. Ad loci disciplinam item pertinet libertatis prerogativa, quam Cluniaco rogatu Vvillielmi conditoris sui primum, dein Abbatum Romani Pontifices contulerunt. Callistus Papa II in litteris suis Pontio Abbati inscriptis ait, privilegium hoc Cluniaco fuisse concessum ab ipso foundationis suæ exordio; memoratque Pontifices, qui illud confirmarunt, nempe Iohannem XI, item Iohannem XII, Agapitum II, Leonem IX, Gregorios VI ac VII, Alexandrum II, Stephanum X, Victorem III, Urbanum II, Paschalem II, & Gelasium II. Vnde Petrus Venerabilis quibusdam objicientibus, quod Cluniacenses proprium non haberent Episcopum, Romanum sibi proprium esse respondet. Hunc unum, inquit, solum & maximum nos habere Episcopum gloriamur . . . . Hoc ipsius sanctæ Sedis irrefragabilis sanxit auctoritas, nec unius tantum, sed multorum decreta inde apud nostram matricem ecclesiam confervantur. Hæc ipsi ita condiderunt, non ut hanc, de qua loquimur, Cluniacensem ecclesiam alteri Episcopo prius eam possidenti auferrent: sed à fundatoribus, qui eam in proprio alodio construxerant, rogati in propriam retinuerunt, atque soli Romano Pontifici eam in æternum subjacere decernentes, pluribus hoc privilegiis confirmaverunt . . . . Hoc non soli Cluniacenses obtinent, sed & quàm pluribus datum cernimus: & longè ante Cluniacum conditam multis aliis

ANN. CH.
CM. XLII
NOV. XVIII

Monasteriis ab eadem apostolica Sede concessum videmus. Ita Petrus Abbas in lib. I epistola 28. Pleraque ejusmodi privilegia vide sis in Bullario Cluniacensi; ex quibus septem sunt Odoni Abbati concessa, unum scilicet Iohannis X, duo Iohannis undecimi, unum Leonis VI, tria item Leonis VII. Iohannis decimi privilegium, quod undecimo perperam tribuitur, editum est in Elogio Berronis. In primo Iohannis XI præter alia Cluniaco jus confirmatur moneta à Rodulfo Francorum Rege concessum, additurque: Et quia, sicut nimis compertum est, jam pæne cuncta Monasteria à suo proposito prævaricantur; concedimus, ut si quis Monachus ex quolibet Monasterio ad vestram conversationem solo dumtaxat meliorandæ vitæ studio transmigrare voluerit, cui videlicet suus Abbas regularem sumtum ad depellendam proprietatem habendi ministrare neglexerit; suscipere vobis liceat, quousque monasterii sui conversario emendetur. Scriptum in mense Martio, Indictione IV, id est anno DCCCX XXI. De privilegio Cluniacensis libertatis iterum agemus ad Vitam sancti Odilonis Abbatis.

Cluniaci
fama &
celebritas

20. Sed hoc loco prætermittere non possum id, quod Gregorius VII de Cluniaco in Synodo Romana sanxit in hac verba. Sacerdotes nostri, immo hæc sancta Synodus cognoscat, quòd licet sint multa Monasteria ad honorem Dei omnipotentis & beatæ Virginis utiliter & religiosè fundata; inter omnia quoddam illis in partibus Cluniacum est, & proprium B. Petro, & huic ecclesiæ speciali jure adherere dignoscitur. Unde honorem & tutelam hujus sanctæ & apostolicæ Sedis ab ipsis primordiis meruit obtinere. . . . Et favente divina clementia sub religiosis & sanctis Abbatibus ad id usque dignitatis & religionis pervenit, ut ceteris Monasteriis, quamvis multo antiquioribus, quantum ipse cognosco, in Dei servitio & spiritali fervore præcellat, & nullum illa in terra (quod ego sciam) huic omnino valeat adæquari. Nullus enim Abbas umquam ibi fuit, qui Sanctus non fuerit. *Præclarum sane elogium ex ore Pontificis.*

21. Hinc Cluniacense monasterium, religione, disciplina, severitate, Fratrum numerositate, omnique monastici Ordinis observatione, toto pæne orbe notissimum evasit, teste Petro Venerabili in lib. I de miraculis cap. 9, adeoque singulare ac commune peccatorum refugium, per quod multa inferis damna illata, & regnis cælestibus quàm plurima loca collata sunt. Ibi innumeræ hominum multitudines, graves mundi sarcinas ab humeris suis abjicientes, suavi Christi jugo colla submiserunt. Ibi omnium professionum, dignitatum, & ordinum personæ fastum luxumque sæcularem in humilem & pauperem monachorum vitam commutaverunt. Ibi ipsarum ecclesiarum venerabiles Patres, etiam ecclesiasticorum negotiorum onera fugientes, tutius quietiusque vivere, magisque subesse quàm præesse elegerunt. . . . Hinc effusâ spiritalium virtutum nardo, impleta est tota mundi domus ex odore unguenti, dum religionis monasticæ fervor, qui illo tempore pæne refriguerat, illorum virorum exemplo studio recaluit. Gallia, Germania, transmarina quoque Britannia hoc testatur: Hispania, Italia, totaque Europa fatetur, plena monasteriis ab eis aut noviter fundatis, aut ab antiquo senio reparatis. . . . Sed quid aliquas mundi partes enumerò? cùm de nostro ultimo Occidente usque ad ipsum Orientem fama hæc pervenerit, nec aliquem Christiani orbis angulum latuerit. Hucusque Petrus Venerabilis, cujus dicti veritatem probare esset in promptu, si non aliò nos propositum vocaret. Sed tamen hoc argumentum, quod sanè ad Cluniacensis Ordinis, adeoque ejus auctoris Odonis laudem maximè pertinet, penitus deseruisse videamur; hic de Monasteriis ab eo institutis aut restitutis agendum est, idemque de aliis Cluniaci Abbatibus suo quoque loco præstandum.

V. Monasteria per Odonem reformata, erectio Congregationis Cluniacensis.

ANN. CR.
CM XLII
Nov. XVIIII

22. **H**ic opportunè occurrit quod Iohannes de Odone scribit in lib. 2 num. 22. Per illud namque tempus longè lateque Patris nostri nomen, veluti clarissimum sidus, cœpit effulgere. Factus est notus Regibus, Episcopis familiarissimus, magnatibus carus. Quæque enim Monasteria in eorum finibus constructa erant, juri patris nostri ea tradebant, ut nostro more corrigeret & ordinaret. *Monasteriorum ejusmodi accuratam rationem inire difficile fuerit: obvia notare sufficiat. In Gallia invenio apud Lemovices Auriliacense & Tutelense; Sarlatense in pago Petrocoricensi; in Bituricensi Dolense & Masciacense; in Aurelianensi Floriacense; apud Senonas S. Petri Vivi; apud Turonos S. Iuliani; in pago Vvaldensi Abbatiam Romanensem, in Matisconensi Carilocensem cum aliis. In Italia legimus apud Iohannem Ticinense sancti Augustini, Romanum sancti Pauli, Adventinum, Subpentontanum, & Salernitanum. De his omnibus quædam strictim observanda.*

Monasteria reformata.

Geraldus Comes Auriliacensis * piissimus, postquam divino cultui sese mancipavit per omnia, ut sua quoque Domino consecraret, Romam profectus est, & Aureliacum insigne prædium beato Petro Apostolorum principi, factò sollemniter testamento delegavit, cum tantis videlicet appendiciis, quæ Monachis, quos ibidem congregare disposuerat, ad omne stipendium sufficere possent. Censum quoque delegavit, qui ad urnam beati Petri annuatim redderetur, nempe decem solidorum, ex Odone in lib. 2 de ejus vita cap. 4 & 17. Odo addit in cap. 6, magnopere anxium fuisse Geraldum de reperiendis Monachis probatis, qui locum incolerent; & cum non reperisset, nobiles quosdam pueros ad Vabrense * cœnobium direxisset, ubi regularis observantiæ fervor incalefcebat, ut sub norma regulari ibidem imbuerentur; sed reversos, quia magistri defecerunt, mox puellari mollitia resolutos, rigorem disciplinæ neglexisse: attamen unum eis ex necessitate præfectum fuisse, qui ob laxiores mores Geraldo magnum merorem attulit. Nescio an is erat Adalgerus, quem primum Auriliaci Abbatem suggerit Chronicon Auriliacense, editum in tomo 2 Analectorum: cui Abbati successit Iohannes ex stirpe ipsius Geraldi. Odo venerabilis Abbas tertius Auriliacensis & Cluniacensis, rogatus à TURPIONE Lemovicensi Episcopo & ab AIMONE Tutelensi Abbate descripsit vitam beati Geraldi. Habuit coabbatem ARNULFUM. Ex Auriliacensi monasterio arcessitus est Odo, teste Aimoino in lib. 1 de miraculis sancti Benedicti cap. IV, ad restituendam disciplinam in cœnobio Floriacensi, procurante ELIZIARDO Comite, postea Monacho, ex Iohanne infra in lib. 3 num. 8. Eodem tempore, idest regnante Ludovico Transmarino Bernardus Petrocoricensis Comes sancti Salvatoris monasterium Sarlatense, quod tandem in sedem episcopalem evasit, tradidit domino Oddoni Cluniacensi Abbati atque Adacio coabbati ejus. Littere hæc de re exstant in tomo 4 Gallia Christiana, sed cum aliquot nervis. Utrique, Odoni scilicet Cluniacensi Abbati atque Adacio eius vices tenenti, etiam Tutelense * monasterium, nunc sedes episcopalis, paruit post Aimonem superius memoratum, qui ex sancti Savini cœnobio Pictavensi ab Ebalò Comite Tutelam adductus fuerat. Hujus rei diploma à Rodulfo Rege concessum habes in additione V. C. Stephani Baluzii Tutelensis ad lib. 8 de Concordia cap. 25. Tunc verò mos erat, ut quia pluribus monasteriis unus haud sufficere poterat Abbas Cluniacensis; iisdem ejus vice proabbates seu coabbates præficerentur, quibus postea solum Prioris nomen relictum est. Illud patet ex Clario in Chronico S. Petri Vivi apud Senonas, quo in loco Samsoni Abbati successit sanctus Odo, qui accersiens Vvillelmum Archiepiscopum, cum consensu Monachorum S. Petri præfecit eidem cœnobio ARIGAUDUM Abbatem, religiosum & timentem Deum, Monachum S. Benedicti supra Ligerim.

Auriliacense.
* d' Aurillas

* de Vabre

Floriacense.

Sarlatense,
de Sarlat.* Tutelense
Tulle.S. Petri
Vivi.

ANN. CH.
CM. XLII
NOV. XVIII
S. Juliani
apud Tu-
rocos.

23. *Idem ab Odone præstitum puto in Turonico sancti Iuliani canobio, quod tem-
pore Gregorii Episcopi constructum, sed à Normannis postea eversum, cum Teotolo
Archiepiscopus, Gersende ejus sorore suppetias ferente, instaurasset, ecclesiam in
honorem Dei Genitricis sanctique Juliani dedicavit; & coadunatis Fratribus
Abbatem præficere cupiens, Odonem Abbatem, qui tunc apud sanctum
Benedictum morabatur, advocat. Martyrologium sancti Iuliani id factum refert
anno D C C C C XLIII, regnante Ludovico Rege anno VIII. Sed id tempus
est donationis à Teotolone & Gersende facta, non instituti apud sanctum Iulianum
Odonis, quem anno precedente, id est anno D C C C C XLII, obiisse constat. Is
verò in sancti Iuliani ecclesia cum Teotolone sepulturam obtinuit, ut postea dicemus.
Legi ejus loci chronici, ante annos quingentos scripti, fragmentum, quod chronicon
divisum erat in duos libellos: quorum in primo Abbatia prima institutio, institu-
tionis impia destructio, destructionis pia restauratio continebatur: in secundo
ejusdem status ab instauratione. Ex primi libelli laciniosis membranis intelligimus,
multa sanctorum corpora in sancti Iuliani ecclesia primitus reposita, Danorum
tempore altè humi defossa fuisse: ex quibus quadam tum restabant, nempe sancto-
rum BLEVILIGUATI Episcopi Venetensis, LAURI Abbatis, & ANTONII
Monachi. De primo ait Auctor, quod Pontifex MORVANNUS, à Bleviligueto
septimus Venetensis, quadam sibi retulerit miracula, quæ commemorat. Blevilivum
vocat, non sanctum, Albertus de Monte-Relaxo, eumque statuit trigessimum-tertium
Episcopum Venetensem: Morvannum verò quadragesimum nonum. Subdit fragmenti
scriptor, Laurum, ex Britannia ortum, patriam parentesque descripsisse, sed pro
ipsis invenisse JUDICAELEM Brittonum Ducem optimum, qui ejus in omni-
bus adjutor exstiterit. Cujus adjutorio facto Monasterio, in omni sanctitate cum
subiectis floruit, & tam verbo quàm exemplo multum multis profuit. cujus
nobilis vita in conspectu hominum religiosissima, & in conspectu Domini
existit preciosa: cujus etiam alta sanctitatis præconia cumulare non desinit
miraculorum gloria. Nam per ejus sanctitatem tam in vita, quàm post mortem
reformatur debilitas, & sanatur infirmitas, maximè loco illo, quo exiit è sæ-
culo: ubi per signa quæ fiunt, cineres ejus vivunt. Forsan monasterium est sancti
Iohannis de Gaëlo, quod Judicæel instauravit. Et quoniam vitam ejus docet
liber vitæ ejus, sufficiat commendasse summam saltem suæ vitæ. Hunc librum
excidisse putamus: neque quicquam (quod sciam) apud Albertum legitur de S. Lauro.
Denique Chronographus ille scribit Antonium vixisse apud Turonos. Fertur in te,
inquit, sanctum habitasse Antonium, quamvis nobis incertum sit, utrum vel
ex te fuerit, vel aliunde venerit. qui solitariæ vitæ delectatus dulcedine, pro
vita solitaria mundi despexit quadra. Quem inhabitavit locus pulcher & quie-
tus, & undique silvâ cinctus: cujus in lapide sculpta fuit & est nunc capella,
in qua duo altaria. Deo ibi Dei servus serviebat assiduus. Ad fontem qui in
capella nulla accedit femina. Visitur iste locus, qui Prioratus est, tribus à Cæsa-
roduno Turonum leucis versus Cenomannos. S. Antonius colitur IV Nonas Maii in
Martyrologio Gallicano. Unum ex sancti Mauri Abbatis sodalibus fuisse quidam
recentiores ferunt, Abbatem sancti Iuliani dicit instrumentum Iohannis Turonensis
Archiepiscopi, anno M C C C C VII conditum, in quo agitur de reliquiis S. Antonii
& S. Lauri. Nobis ignorare liceat, quod ignoravit antiquitas. De monasterio S.
Iuliani iterum infra.*

Romanen-
se.

24. *Inter canobia quæ Odo suo regimini adjecit, est Romanense, situm in Comi-
tatu Vvaldensi pagi Lausanensis, quod Rodulfus I Burgundie Rex Aleydi sorori suæ
concessit, litteris datis IV Idus Junias, Rodulfi piissimi Regis anno primo, ab
Incarnatione Domini D C C C LXXX VIII, Indictione II, apud Vabrevillam.
Hæ litteræ, quarum integrum autographum penes nos est, edita sunt in Notis ad
Bibliothecam Cluniacensem, sed cum vitio centenarii numeri, ubi pro anno D C C C
legitur D C C C C. Postea Aleys seu Adeleys ipsa Comitissa Abbatiam illam Romanis
dictam Odoni attribuit egregio diplomate, quod ineditum huc referre juvat ad historia
illustrationem.*

Cunctis sanè considerantibus liquet, &c. Igitur omnibus in unitate fidei viventibus, Christi que misericordiam præstolantibus notum sit, quod ego ADELEYDIS, dono Dei Comitissa, res juris mei, quæ mihi per præceptum Domini RODULFI Regis, mei videlicet dulcissimi atque dilectissimi germani, obvenerunt, hoc est monasterium quod Romanis vocatur, quod situm est in pago Vvaldense, cum omni Abbatia & omnibus rebus & adjacentibus ad ipsam Abbatiam pertinentibus dudum à sanctis Patribus illic præordinatis. Quod sane Romanis præfarum monasterium olim in honore Apostolorum principis Petri scilicet & Pauli sub monastica professione fuerat constructum: sed modò ab eorum habitatione privatum penitus, pro amore Domini nostri Jesu-Christi ac eorundem Apostolorum, de meo jure & dominatione ipsa ego jam dicta ADELEYDIS in dominium & providentiam monachorum per omnia transfundo, id est ODONIS venerabilis ac reverentissimi Abbatis, omniumque fratrum ac catervæ monachorum sub ejus regimine Cluniacensis cœnobii degentium: ea dumtaxat ratione, ut ipsi monachi, prout potuerint, ipsum monasterium per intercessionem Apostolorum, Christo propitiante, in priorem studeant reformare statum. Prædictus verò Abbas, dum advixerit, & ipsi monachi idem monasterium ita possideant, ut quamvis apostolicæ Sedi, sicut & Cluniacum, delegatum sit; semper tamen velut unâ congregatio sub uno agant atque disponantur Abbate; in tantum, ut cum ipse discesserit, non illis aut istis liceat sine communi consensu Abbatem sibi præficere: nec privati, quod absit, isti alium nisi ipsum, quem illi habuerint, substituere præsumant. quoniam valde injustum esset, si illi qui fortè velut filii Romanis monasterio succreverint, socialitatem Cluniacensium, qui veluti patres locum resuscitant, aliquando difficerent. Sane in ordinando Abbate constitutio sancti BENE-
DICTI semper emineat: adeo ut si vel illius, vel istius congregationis minima pars saniori consilio meliorem personam eligere voluerit, ceteri juxta Regulam eis consentiant. De fratribus verò vel hinc illic, vel inde huc pro utilitate transmutandis, sive etiam de subsidiis, quæ fortè uni loco plusquam alteri abundaverint, vicissim ex altero in alterum transferendis in potestate Abbatis sit. Et ut inter eos germanior societas perseveret, ipsas quoque divinæ servitutis aut elemosynarum seu cujuscumque boni operis sanctiones ita communiter teneant, ut quod pro bonæ memoriæ VVILLELMO, vel certè aliis, aut vivis, aut defunctis apud Cluniacum geritur, nobis atque nostratibus proficiat: & quod Romanis monasterio pro nobis juxta voluntatem Domini gestum fuerit, ipsi adæque participantur. Hanc ergo donationem pro Dei amore & sanctorum Apostolorum in primis facio, deinde pro anima germani & dulcissimi mei domni RODULFI Regis, harum videlicet rerum largitoris; tum verò pro requie Domni mei piæ memoriæ principis RICHARDI, ac pro VVILLA Regina, dehinc pro me & domno RODULFO Rege filio meo, & item RODULFO Rege nepote meo, pro aliis quoque filiis meis, HUGONE, BOSONE, & LUDOVICO nepote; sed & pro ceteris consanguineis nostris, atque his qui servitio nostro adhærent; pro genitore etiam ac genitrice mea, & domno HUGONE insigni Abbate, seu ceteris nostris utriusque sexus propinquis: postremo pro illis qui adiutorium vel defensionem monachis ibi consistentibus præstiterint; pro statu quoque totius religionis & pro omnibus Catholicis vel vivis, vel defunctis. Monachi verò mihi consistentes modum conversationis istius, quæ nunc ad informandum eos qui futuri sunt de Cluniaco, transfertur, ita conservent, ut eundem modum in victu atque vestitu, in abstinentia, in psalmodia, in silentio, in hospitalitate, in mutua dilectione & subjectione, atque bono obedientiæ nullatenus imminuant. Placuit etiam huic testamento inferi, ut ab hac die nec nostro, nec parentum nostrorum, nec

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIII

fastibus regiae magnitudinis, nec cujuslibet terrenae potestatis jugo subjiciantur eidem Monachi ibi congregati: neque aliquis Principum saecularium, non Comes quisquam, nec Episcopus quilibet, non Pontifex supradictae urbis Romanae, per Dominum & in Domino, omnes Sanctos ejus, & tremendi judicii diem contestor & deprecor, invadat res ipsorum Dei servorum, non distrahat, non minuat, non procamiet, non beneficiet alicui, non aliquem Praelatum super eos contra eorum voluntatem constituat. Et ut hoc nefas omnibus temerariis & improbis artius inhibeat, adhuc idem inculcans subjungo. Obsecro vos, o sancti Apostoli & gloriosi Principes terrae Petre & Paule, & te Pontifex Pontificum apostolicae Sedis, ut per auctoritatem canonicam & apostolicam quam à Deo accepisti, alienes à consortio sanctae Dei Ecclesiae & sempiternae vitae praedones & invasores atque distractores harum rerum, quas supradictis servis Dei hilari mente promptaque voluntate dono: sitisque tutores ac defensores jam dicti loci Romanis, & servorum Dei ibi commorantium ac commanentium, harum quoque omnium facultatum propter eleemosynam & clementiam ac misericordiam piissimi Redemptoris nostri. Si quid fortè, quod absit, & quod per Dei misericordiam & patrocinia Apostolorum evenire non aestimo, ut ex propinquis aut extraneis, vel ex qualibet conditione, sive potestate qualicumque calliditate contra hoc testamentum, quod pro amore Dei omnipotentis, ac veneratione Principum Apostolorum Petri & Pauli fieri sancivi, aliquam concussionem inferre tentaverit, primùm quidem iram Dei omnipotentis incurrat, auferatque Dominus partem ejus de terra viventium, & deleat nomen ejus de libro vitae, fiatque pars illius cum his qui dixerunt Deo: Domine recede à nobis, & cum Dathan & Abiron, quos terra aperto ore deglutivit, & vivos infernus absorbuit, perennem incurrat damnationem; sociusque Judae proditoris Domini effectus, aeternis cruciatibus retrusus teneatur. Et ne ei in praesenti saeculo humanis oculis impune videatur; in proprio quidem corpore futurae damnationis tormenta patiat, fortitus duplicem direptionem cum Heliodoro & Antiocho, quorum alter diris verbèribus coercitus vix semivivus evasit: alter verò nuda superno percussus, putrescentibus membris, & scatentibus vermibus miserimè interiit; ceterisque sacrilegis qui ararium domus Domini temerare praesumerunt, particeps existat: habeat, nisi respuerit, archiclavum totius monarchiae ecclesiarum, juncto sibi sancto Paulo, obstitorem, & amoeni paradisi aditus contradictorem, quos sibi, si vellet, habere poterat piissimos intercessores. Secundum verò mundialem legem his quibus intulerit calumniam, centum auti libras cogente judiciaria potestate compulsus exsolvat, & congressio illius frustrata nullum omnino obtineat effectum: sed hujus firmitas testamenti omni auctoritate suffulta semper inviolata ac inconcussa permaneat cum stipulatione subnixa. S. ADELEVDIS Comitissae regiae matris & Abbatissae hoc testamentum auctorizantis fierique jubentis. S. Hildegangi indigni Sacerdotis. S. Hulrici. S. JUDITTAE filiae RODULFI Regis. S. Albradæ. S. Vvidonis. S. Einrici. S. UGONIS incliti Comitis atque fratris augusti Rodulfi Regis. S. Gofredi. S. RODULFI filii LUDOVICI Imperatoris. S. Stephani, Christiani, Gofredi, Unberti, Bosonis, Bavonis, Leodfredi, Vvltigerii, Rodulfi. Data XVIII Kalend. Julii. Ego HILDEBRANNUS Sacerdos ad vicem Cancellarii scripsi & subscripsi anno quinto regnante RODULFO gloriosissimo Rege, Indictione II. Actum publicè in villa Boiaco.

25. *Hactenus diploma: de Romano monasterio hac habet liber Prioratum in Bibliotheca Cluniacensi.* Prioratus Romani-monasterii, *Romans-monstier*, Lausanensis diocesis, ubi debent esse, Priore computato, viginti duo Monachi, licet antiquitus fuerint plures, sicut reperitur; & debent ibidem celebrari tres Missae cum nota, &c.

26. Redeo ad pagum *Matisconensem*, *cujus Abbatiam, Carilocum* dictam, Iohannes Papa XI Odoni sive monasterio Cluniacensi, postulante Hugone Burgundia Rege seu Duce, addixit VII Kal. Januarii, anno 11 pontificatus, Indiēt. V, id est anno DCCCC XXII. Idem prestitit Ludovicus Transmarinus concessis litteris, quas habet Bibliotheca Cluniacensis col. 276. Abbatiam hanc rogatu Sivaldi Comitiss Bosō Rex monachis restituerat, ut patet ex charta à Guichenone edita in Historia Sebusiana pag. 378. ubi Cariloci monasterium dicatum dicitur in honore S. Stephani, situmque in Comitatu Matisfensi super Surnan fluvium. Diploma datum est III Non. Decemb. Indiēt. XII, anno primo Bosonis Kariloco monasterio, id est anno DCCCC LX XIX. De Cariloco iterum in Aymardo, infra.*

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIIII
Carilocum
* Charlicum

27. Denique præter alia, quorum monumenta nobis desunt, monasteria Gallicana, Cluniacensibus sub Odone concessa; quædam item Italica in Cluniaci potestatem tum venerunt, nempe Suppentoniense, Adventinum, & sancti Pauli Romæ, ut ex Iohanne manifestum est, atque Salernitanum, *cujus Fratribus Iohannes Odonis vitam dedicavit. Veri simillimum est etiam Ticinense S. Petri ex eo numero fuisse, cum Odo Româ revertens Iohannem tum Canonicum, postea Monachum, ibi erudiendum reliquerit, ut ipse de se testatur in lib. I num. 4. Istud est monasterium sancti Petri in Calo-aureo nuncupatum, tum sancti Augustini ab ejus translatione corporis in eum locum, de qua diximus in Saculi tertii parte I.*

Italica.

28. De ecclesia S. Pauli prope Romam primordiis varie scribunt auctores. Sunt qui primam ejus originem ad Silvestrum Papam & Constantinum Imperatorem referunt. In ea sententia est Leo Allatus in lib. I de consensione utriusque ecclesie cap. 6 num. 26. ubi ait, basilicam sancti Pauli via Ostiensi formâ olim copylâ, id est portâ in Orientem conversâ, à Silvestro constructam fuisse: sed Valentianum Imperatorem, Siricii Pontificis dispositione, ad eam quam hodie videmus structuram cotholam, fronte ad Orientem versa, redigi curavisse. Contrâ verò Petrus Damiani vaticanam sancti Petri basilicam Constantino auctori tribuit, Ostiensem sancti Pauli Theodosio seniori & Honorio ejus filio. Locus est in Opusculo 4, responsione 4 regii Defensoris. Longè verò post Theodosius Imperator beati Pauli basilicam cœpit: quo defuncto filius ejus Honorius eandem basilicam ad calcem usque perduxit. Idem lego in veterrimo codice ecclesie Noviomagensis, ab annis octingentis scripto, qui Isidori etymologias complectitur: ubi hæc verba. In basilica sancti Pauli Apostoli Romæ, ubi sacrum ejus sepultum est corpus,

S. Pauli
Romæ.

Teodosius cœpit, perfecit Honorius aulam,
Doctoris mundi sacratam corpore Pauli.

Edò spectat Prudentius, auctor aequalis, in hymno 12 de beatis Petro & Paulo.

Parte alia titulum Pauli via servat Oltiensis,

Quâ stringit annis cæspitem sinistrum.

Regia pompa loci est: Princeps bonus has sacravit arces,

Lusitque magnis ambitum talentis.

Bratteolas trabibus sublevit, ut omnis aurulenta

Lux esset intus, ceu jubar sub ortu.

Subdidit & parias fulvis laquearibus columnas,

Distinguit illic quas quaternus ordo.

Tum camuros hyalo insigni variè cucurrit arcus,

Sic prata vernis floribus rident.

Hæc de origine basilica: qua quo tempore Monachis concessa sit, investigandum est. Id factum ante Odonem innuit Iohannes in lib. I num. 27. ubi ait Odonem ante quinquennium, quàm ejus vitam scriberet, Romam perrexisse, ac Monasterium intra ecclesiam beatissimi Pauli Apostoli (ut olim fuerat) reedificasse, cogente Domino Papa, & universis ordinibus sacrae sedis. Ergo olim fuerat ibi Monachorum sedes, quibus eam restituit Odo sub annum DCCCC XXXVI, qua Roma erat, ut postea exponemus. Idem Iohannes variis in locis S. Pauli monasterium, Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIII

ac monachos memorat, Abbatemque Balduinum : sed & sanctum Odonem ibidem, cum Romæ versaretur, degere solitum fuisse tradit, præsertim in lib. 2 num. 21 & 22. Neque hoc in dubium vocari potest. quandoquidem Iohannes ipse cum Odone istuc moratus sit. Et tamen in optime nota libro de vita sancti Iohannis Abbatis Gorziensis dicitur Andreas monachus Romam ad postulationem Papæ Agapiti missus, qui Agapitus cum nuntio quodam idoneo viro multum à Domino Einoldo Gorzia Abbate efflagitaverat, aliquos sibi religiosos, quos in monasterio beati Pauli, quod tunc ad monasticum Ordinem transferre moliebatur, cum auxilio Regis Albrici collocaret, transmitti. quò cum altero quodam fratre, qui ex monasterio Luxovio Gorziam ante aliquot annos advenerat, perductus, regulari institutione loco informato, non multo post receptus ad Dominum ibidem est tumularus. Agapitus sedere cæpit anno quarto post mortem Odonis, Christi scilicet DCCCC XLVI. Quò ergo fieri potuit, ut cœnobium S. Pauli, quod sub Odone monasticis imbutum institutis fuerat, denuo Agapito Pontifice ad monasticum Ordinem transferri potuerit? Sed id de restitutione disciplina regularis intelligendum, quam mirum est tam citò ibi defecisse. Certè defecerat Ottone II imperante, aut sanè eo prætextu usus est Otto, qui Canonicos apud S. Paulum loco solutorum monachorum instituere meditabatur, teste Glabro Rodulfo in lib. 1 cap. 4. Quidquid sit, Ostiense S. Pauli monasterium, etsi Cluniaco non penitus subiectum, identidem tamen inde præfectos accepit : cuius rei argumentum Petrus Damiani suppeditat in Opusculo 33. ubi de S. Maiolo agit, qui apud S. Paulum Priorem instituit, ut in actis S. Maioli dicemus. Denique id disertè confirmat Hugo Cluniacensis monachus in epistola ad Pontium Abbatem his verbis. Hoc autem Monasterium, nempe sancti Pauli, sequentibus annis commissum est sancto Odoni tuo prædecessori, ubi per eum aliquamdiu Cluniacensis vigor Ordinis radiavit. Tandem feditiosis urbe turbata motibus, quos illa civitas infausto usu creberrime patitur, malis urgentibus Monachi discedentes, vas illud apostolicorum cinerum, scilicet S. Pauli, sacra secum pignora detulerunt : sicque Cluniacum propere pervenerunt. Monasterii sancti Pauli Abbas fuit Adam ille, cuius mentionem fecit Victor Papa III in lib. 2 de miraculis sancti Benedicti cap. 25. ad quem locum scrupulum movet Iohannes Baptista Marus, cuiusnam tum subiectum fuerit sancti Pauli Monasterium, Congregationi Cluniacensi, an Casinensi. Dubitandi ratio petitur ex eo quod Abbatia S. Pauli, teste Leone Marsicano in lib. 1 Chronici Casinensis cap. 58, Balduino Abbati à Marino Papa commissa est. Unde Desiderius seu Victor Papa, qui & Abbas Casinensis erat, sancti Pauli monasterium nostrum vocat. Verùm ita loqui potuit habita ratione communis Ordinis. cum nulla tunc esset Congregatio Casinensis, immo neque Cluniacensis eo modo, quo postea sub S. Hugone instituta est.

29. His omnibus aliisque pluribus cœnobiis uniformem vivendi normam, qualis apud Cluniacum servabatur, præscripsit Odo, eisque præfuit non secus atque Abbas generalis. quæ res à S. Pachomio primitus instituta in Oriente, in Occidente per Benedictum Anianensem tentata, demum ab Odone perfecta est. Unde à nonnullis S. Benedicti in Gallia Ordinis auctor habitus est, propterea quòd monasteria complura, quæ antea partim destructa, omnino à sese distracta erant, in unum quasi corpus adduxit. Saltem à Petro Venerabili summus Ordinis monastici in Galliis reparator, & præcipuus Regulæ reformator appellatur, idemque primus Cluniacensis Ordinis Pater, qui emortuum jam, & pæne ubique sepultum monastici propositi fervorem resuscitare aggressus est, in lib. 6 epist. 17. Eodem sensu ante eum Frodoardus in Chronico Odonem multorum restauratorem Monasteriorum, sanctæque Regulæ reparatorem vocat : & Glaber Rodulfus, hic in tantum, inquit, hujus instituti propagator exstitit, ut à Beneventana provincia, quæque habebantur in Italia & in Galliis usque Oceanum mare potiora monasteria, illius ditioni gratularentur esse subiecta. Tanta demum erat ejus nominis ac religionis celebritas, ut ad eum non modò laici nobiles & Clerici,

sed etiam Episcopi dignitatibus abdicatis consuerent, testante Iohanne in lib. 3
num. 10.

ANN CH.
CM XLII
Nov. XVIII

VI. Cluniacensis cœnobii res auctæ per Odonem.

30. **N**on solum Cluniacensis instituti religionem Odo, sed etiam rem familiarrem (quæ a quo fere pede subsequi solet) magnopere adauxit. In primis Rodulfus Francorum Rex ad preces Imma conjugis suæ atque Hugonis fratris sui Cluniaco tradit manfos vestitos, sitos in pago Matisicensi, tres in Salustriaco, aliosque alibi. Datum Bojaco villa Kalendis juliis, anno regni IX, Indict. III. (an IV.) id est anno DCCCCXXXI. Anno sequenti Berno Matisicensis Episcopus, rogante Archimboldo Prelato, id est Prapposito Cluniensis cœnobii, & Hildebrando, sedens in consistorio juxta ecclesiam S. Vincentii Matisicone ad divina præcepta more præcedentium Patrum dirimenda, concessit decimas terræ de Salustriaco, quam Rodulfus Rex eis dederat. Sub eundem annum, scilicet anno X Rodulfi Regis, idem Berno Episcopus consecravit capellam in eadem villa Salustriaco, quam capellam Cluniacensis parvula societas, cui Odo mitis Pater & Abbas patrociniabatur, construxerat.

31. Biennio post Leotaldus Comes Matisiconensis, & Ermengardis ejus uxor, Oddoni Abbati dant quidquid eorum facultatis erat in villa Darbaniaco, in pago Lugdunensi, super fluvium Salliam, ut Deus animas parentum suorum Alberici & Escolana, Manassis & Irmingarda, necnon Gerardi amici sui liberare dignetur à pœnis inferni. Subscribit post Leotaldum & Irmingardem Gaufridus Comes cum aliis. Edita est hæc charta cum aliquot navis in Bibliotheca Sebusiana pag. 168. alias ejusdem Leotaldi vide sis pag. 236 & 296.

32. Anno DCCCCXXXVI Odoni item donatur curtillus unus in villa Rufiaco, (quæ sita est prope Cluniacum) in pago Matisicensi, mense Maio, quando Rodulfus Rex migravit à sæculo. Actum Cluniaco, firmatum Lurduno castello publicè. Anno secundo Ludovici Regis Odo Abbas & Monachi Cluniacenses emunt campum subtus castrum Lordoni, vulgo Lourdon, quod castellum Richelii Cardinalis jussu subversum est.

33. Eodem anno quo Rodulfus Rex migravit à sæculo, Gaufridus Comes & uxor ejus Ava dant Escozolas in pago Æduensi pro animabus suis, & pro anima senioris sui Vvilelmi, & ejus filii Bosonis. Iidem tradunt Keitælos in pago Matisicensi in vicaria Bufarias, pro animarum suarum remedio, & GAUZBERTI fratris, dicti Gaufredi, anno V Ludovici Transmarini.

34. Anno II Ludovici ejusdem Maimboldus Episcopus Matisicensis ait, Bernonem præcessorem suum Cluniacensibus tribuisse, ut omnes eorum ecclesiæ ex toto sub illorum ditione consistèrent: sed cum postea irruptione paganorum & malitiâ pravorum hominum excisa fuissent, se de tributo synodali quod reddebant, minuere. Subscribunt Canonici, & inter eos ADO Abbas, qui unus è præcipuis erat, dedisque nonnulla cœnobio Cluniacensi, nempe ecclesiæ S. Desiderii & S. Juliani in Siviaco & Davagiaco, anno XII ipsius Ludovici. Item anno secundo Rotmundus Episcopus Æduorum dat capellam sancti Leodegarii de Blanciaco in Comitatu Matisiconensi, quam sanctissimus prædecessor suus Vvalo cuidam Sacerdoti ad vitam dederat. Testes sunt HILDEBODUS & GIRBALDUS Abbates.

35. Anno III ejusdem Regis, Indict. XI, id est anno Christi DCCCCXXXVIII, datur Cluniacensi monasterio, ubi Odo Abbas præerat, mansus in villa Madaliaca in pago Lugdunensi, in agro Ternatense. Item Airich quidam eidem Odoni dat campum cum silva in pago Lugdunensi, in agro Tarnatenfi, in fine Denadaliaco. Ternatum sine dubio erat iste locus, ubi situm erat monasterium Tarnatense, quod omnes confundere solent cum Agaunensi. At Ternatum istud situm est ad Rhodanum in confinio pagi Lugdunensis & Viennensis, vulgo Ternay, ubi est modò Prioratus Ordinis sancti Benedicti. Item Ludovicus Transmarinus anno regni sui tertio res
Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V. S ij

ANN CH.
CM XLII
NOV. XVIII

Cluniacenses in Querceto apud Dociacum sancit diplomate, quod exstat in Bibliotheca Cluniacensi. Alias donationes minutiores mitto, qualis est ea, quâ Hugo Comes unam ancillam de villa Romanis in pago Lugdunensi tradit Cluniacensi monasterio & Oddoni Abbati, & quidem anno sexto Ludovici Regis. post quem annum donationes sunt Aimardo Abbati. Omnes chartæ sub Odone numero CLXXXVIII. Porro ex his omnibus chartis, aliisque quas in Aimardo referemus, constat Matisconem, eique attributum pagum, Regi Francorum, non Burgundionum tunc paruisse.

VI. Odonis Romanum iter multiplex Ecclesiæ causâ.

36. **N**on continuit sese intra Monasteriorum latebras Odonis ardens in res divinas studium : quin etiam in Ecclesiâ universâ commodum foras prodiit. Eum quippe in Italiam accivere semel & iterum Romani Pontifices, ut afflictis Ecclesiæ rebus prudentiâ & auctoritate sua consuleret. Prima ejus Romanae profectionis hæc fuit causa. Cum Berengario Imperatore mortuo, Hugo Theobaldi Arelatensis Comititis filius, summâ rerum in Italia potiretur; Marozia, infamis Fvidonis Tusciæ Comititis relicta, quæ unâ cum Alberico filio manus in Iohannem Pontificem injecerat, Romamque redegerat in suam potestatem; ipsum Hugonem missis nuntiis invitavit ad conjugium suum & urbis imperium capeendum. oblata conditionem arripit Hugo, nuptiisque contractis, urbis Romæ dominium obtinet. Interim cum ante epulum Albericus matris hortatu aquam ad ablendas Hugoni manus praberet non admodum scitè, Hugo correctionis causâ eum in faciem cecidit. Quæ re offensus Albericus Romanos ad defectionem impulit, atque Hugonem ex Vrbe fugere coegit. Eofugâ elapso Albericus Consulari potestate administravit cum matre sua Marozia, & veterem Vrbs disciplinam simul cum Consulium nomine & officio redintegravit. Acta hæc sunt sub annum DCCCCXXIX, pontificatu Iohannis X, Leonis VI, ac Stephani VII, quibus anno DCCCCXXXI successit Iohannes XI, Marozia ex Sergii stupro filius, Alberici frater. Talia pau coacta est sancta Dei Romana ecclesiâ, sed à Marozia ipsa ejusque filio Alberico. Anno DCCCCXXXIII Missi Remensis ecclesiæ Româ reversi, nuntiant Iohannem Papam, filium Mariæ, quæ & Marocia dicitur, inquit Frodoardus, sub custodia detineri à fratre suo, nomine Alberico, qui matrem quoque suam Marociam clausam servabat, & Romam contra Hugonem Regem tenebat. Paulo post, Hugo Rex Italiæ Romam obsidet. Et anno DCCCCXXXVI Johanne Papa fratre Alberici defuncto, Leo quidam Dei servus Romæ Papa constituitur, nempe Leo VII. Frodoardus mox subdit. Hugo Italiæ Rex Romam nisus capere, afflictò suo exercitu fame & equorum interitu, pactâ tandem pace cum Albrico, dans ei filiam suam conjugem, ab obsidione desistit. Nunc videndum est, quo primùm anno Romam Odo à Pontifice arcessitus sit.

37. Id factum anno DCCCCXXXVI Baronius censet, quo anno Hugo Rex filiam suam (quam Aldam vocat Liutprandus Diaconus Ticinensis, ejus temporis scriptor) Alberico in matrimonium dedit, sicque à Romæ impugnatione desistit. Et rectè quidem Baronius. nam in procinctu Romani itineris Odo Adhegrinum invisit, & ex revelatione sancti Martini ab eo didicit Ludovici Transmarini unctionem, quæ anno DCCCCXXXVI facta est. Id verò itineris Odo suscepit duplicem ob causam. Prima, ut cum Alberico Principe reconciliaret Hugonem Regem, apud quem magnam ipse gratiam obtinebat, ut patet ex tribus privilegiis, quæ Hugo in Odonis gratiam à Romanis Pontificibus impetravit, nempe à Iohanne XI, Leone VI, & Leone VII. Altera, ut monasterium intra ecclesiâ beati Pauli Apostoli, ut olim fuerat, reedificaret, cogente Domino Papa, & universis ordinibus sacræ sedis, apud Iohannem in lib. 1 num. 27, ubi de unctione Ludovici Transmarini agitur. Tunc sancti Martini vitam Romæ ad S. Paulum correxit, & glossulis illustravit, ex lib. 2 num. 22. Ad id tempus referre licet id

quod in lib. 2 num. 9 Iohannes scribit in hunc modum. Tempore præterito dum Romuleam urbem ob inimicitiam Alberici jam fati Principis prædictus Hugo Rex obsideret ; cœpit ille intra extraque discurrere , & pacis concordiaque monita inter utrosque disseminare , quatinus posset furorem prædicti Regis sedare , & prædictam urbem tueri à tanta obsidione. Interea quadam die dum juxta monasterium beati Andreæ Apostoli iret , quod ad clivum Scauri dicitur ex nomine , quidam rusticus voluit eum propter lagunculam aquæ occidere. *Rusticum Albericus , nisi ab Odone prohibitus fuisset , morte punire voluit. Tanta erat non solum Hugonis , sed etiam Alberici in Odonem veneratio. Aliud Alberici in Odonem benevolentia argumentum fuit , quod Suppentoniense sancti Eliæ monasterium ei reformandum commisit , teste Iohanne in lib. 3 num. 7.*

ANN CH.
CM XLII
Nov XVIII

38. *Altera Odonis Romana profectio , non anno DCCCC XXXVIII , sed sequente contigit , ut diserè tradit Iohannes initio libri i his urbis. Anno itaque dominicæ Incarnationis nongentesimo tricesimo nono , & ejus ætatis sexagesimo , in monastica religione tricesimo anno , Romam veniens , me miserum terrenis irretitum nexibus reperit , miseransque suo rete piscatus est : atque cœnobium sancti Petri Ticini positus usque perduxit. Parvo ibi tempore ab Hugone detentus , prædicto viro Domno Hildebranno regularibus disciplinis me tradidit educandum. Non ergo Iohannes Odonis socius fuit (ut Baronio visum est) in prima profectio. Subdit Iohannes : Non post multo Romam veniens , me in felicem dignatus est sibi socium sumere ; & quem Canonicum parentibus abiens rapuit , rediens postmodum Monachum reduxit. Ex quibus Iohannem Romam oriundum , ibidemque Canonicum fuisse intelligitur. Hæc reversio Romam facta est superstite Leone Papa , ac proinde ipso anno DCCCC XXXIX , aut saltem incunte sequenti , nescio an priusquam Odo in Franciam remeasset. Hanc temporis rationem firmat Iohannes in lib. 2 num. 7. Sub idem tempus Italiam missi sumus à Leone summo Pontifice , ut pacis legatione fungeremur inter Hugonem Longobardorum Regem , & Albericum Romanæ urbis Principem , &c. Huc revocanda sunt quæ Iohannes commemorat in lib. 1 num. 22. Ante hoc triennium dum effemus apud beatum Paulum Romæ , &c. (Scribat autem Iohannes statim post mortem Odonis , quæ sub finem anni DCCCC XLII contigit) & quæ refert in lib. 1 num. 16. Forſan eo tempore in Garganum montem peregrinatus est , quæ de re in lib. 2 num. 15. Denique anno DCCCC XLII Odo Romam tertio vocatus est à Stephano Papa IX , ut scilicet Hugonem Regem cum eodem Alberico reconciliaret. Frodoardus ad hunc annum. Dominus Odo Abbas pro pace agenda inter Hugonem Regem Italiae , & Albericum Romanum Patricium apud eundem Regem laborabat. In his pro Ecclesia susceptis laboribus defecitque vir sanctus ; & Romæ contracto morbo , vitæ à Deo inducias , donec Turonos ad sancti Martini reversus esset , impetravit , ut ex Iohanne mox dicemus. Si anno DCCCC XXXIX in Franciam non revenit Odo , Gerardus Regiensis Episcopus , de quo in vita lib. 2 num. 6 , ipsi socius fuit in secunda : sin contra in tertia peregrinatione. nam Iohannem cum eis fuisse probant hæc verba. Illo enim tempore , quo cum Geraldo Regiensis ecclesiæ Episcopo Cotias transivimus alpes , & Romam venimus , &c. Sed qui quartum Odonis iter Romam ante postremum statuerit , forſan à vero non aberrabit. Quippe tria hæc , quæ mox commemoravimus , Ecclesiæ causâ suscepta : aliud indicat Iohannes in lib. num. 18. orationis gratiâ. At de his satis.*

VII. Odonis morbus , mors , sepultura , reliquiæ , & cultus.

39. **C**um mortem imminere intelligeret vir sanctus , identidem præteritas delictorum labe animo revocabat , maximè eas , quibus in Abbatem

ANN. CH
CM XLII
NOV. XVIII

privatus peccaverat, ita Iohannem aliquando allocutus in lib. 3 num. 6. Carissime fili, ausculta quæ dico tibi. Gratias ago Deo, quia ex omnibus peccatis quæ à juventute perpetravi, in hac vita jam ultionem recepi, exceptis illis quæ in Abbatem meum commisi: & semper diem illum & tempus expectavi, deprecans Deum, ut ea non reservaret mihi in futurum. Hæc paullo ante postremam Romanam peregrinationem, quæ accidit anno DCCC XLII. Antè verò quàm itineri se committeret, Aimardum Abbatem in locum suum videtur substituisse, ut infra in Aimardi Elogio dicturi sumus.

40. *Per id tempus acuta & continua febre correptus, etsi ad caelestem vitam æbelaret, magno tamen desiderio affectus est revisendi tumulum sancti Martini, ut illic spiritum ageret, ubi primos piæ vite annos hauserat. Et re quidem vera id cælitus obtinuit optimi Patroni meritis, quem semper tantopere coluerat. Convalescit, rediit, optata eius sollempnitate XV Idus Novembris interfuit: sed quarta intra Octavam die, rediviva febre denuo accenditur, donec tandem vir beatus divina illa & salutari pinguedine recreatus, & vivificanti poculo, id est Viatico, vegetatus, Martino duce in calum migrat quarta-decima die ante Decembrem. Hæc pluribus Iohannes in fine lib. 3.*

41. *Quadam singularia superaddit Nalgodus, nempe Odonem Fratres convocasse, Monasteria sibi commissa disposuisse, Cluniacense commisisse Deo: capellam solummodo suam, hoc est suppellectilem sacram, ad Missæ celebrationem retinuisse; cetera Cluniacum retransmisisse. Hæc forsitan auctoris conjecture. Certius est quod subdit sepultum fuisse Odonem Turonis in ecclesia beati Juliani, quam ipse à fundamentis construxerat, id est restituerat, sumtus suppeditante Teotolone Archiepiscopo, ut superius dictum est. Hic loquendi modus familiaris apud auctores, aliique similes. Sed audiendus insuper Necrologus cœnobii sancti Iuliani. Postquam reverendissimus vir Odo multa Monasteria construxerat, plurima correxerat, multos mundi ludicra spernere docuerat, ac utilia Ecclesiæ scripserat, hymnos & antiphonas in beati Martini laudem comtè composuerat; jam silicernus, jam longæ ætatis senio fessus, tamquam præsciis suæ vocationis, optaverat, ut sarcinâ depositâ carnis glebam sui corporis juxta corpus peculiaris sui Patroni, domini scilicet Martini, si posset, tumulari; ad proprium cœnobium suum Turones redire disposuit. Interea adveniente beati sollempnitate Martini venerabilis Pater cum suis Monachis ad Matutinorum sollempnia processit multo ante lucem... Octavo incommodi die sentiens sibi horam imminere extremam, circumstantibus cunctis Fratribus, Viatico corporis & sanguinis Domini se fideliter muniri curavit: deinde in ecclesiam sancti Albini, quæ proxima erat, se deferri iussit, luminibusque piis ac manibus in cælum intentis, Christo animam reddidit. Superest ad hoc usque tempus istud sancti Albini Oratorium intra claustra prædicti cœnobii. Obiit XIII Kal. Decembris: sepultus est autem à sæpe dicto Theotolone Pontifice in crypta sancti Juliani, sub altare ipsius Martyris, ad dextram partem. Hæc ex Martyrologio loci renovato ad formam veteris anno MCCC LXIX, mense Julio, Paulo II Pontifice, Ludovico XI Rege, Elia Archiepiscopo, qui characteres sunt reformati Martyrologii.*

42. *Annum quo mors Odonis accidit, Nalgodus signat DCCC XLV, quem ejus ordinationis annum XVIII numerat. Verùm præferenda est Frodoardi, scriptoris equalis, auctoritas, qui Odonem biennio antè decessisse affirmat his verbis, quæ in Chronico sub finem anni DCCC XLII leguntur. Demum Odo venerabilis Abbas, multorum restaurator Monasteriorum, sanctæque Regulæ reparator, Turonis obiit, & sepultus est apud sanctum Julianum. Nihil luculentius afferri potest tum ad mortis annum, tum ad sepulture locum designandum. Et sanè hic annus consequitur ex calculo Iohannis, qui se non per integrum biennium Odoni convixisse testatur in lib. 3 num. 5. Infelix ego, ait, qui nec duobus expletis annis illi merui famulari. Ei verò adhaesit sub initio*

anni DCCCC XL, ex dictis in capite superiori. Eundem annum assignat Hugo Abbas Flaviniacensis in Chronico. Hoc anno Dominus Odo venerabilis, multorum Monasteriorum restaurator, cum multum laborasset in restauranda pace inter Hugonem Regem Italiae & Albericum Romanorum Patricium, obiit Turonis. At corrigendum id quod sequitur: sepultusque est ad sanctum Martinum, quae etiam lectio adhibetur ad oram Chronici Frodoardi in textu paullo superiori relato. At vitiosam hanc esse lectionem constat ex eodem Chronico ad annum CM XLV, quo anno Teotilo Turonensis Archiepiscopus obiisse, atque in monasterio sancti Juliani, quod idem vir sanctus summa instituerat religione, juxta sepulcrum Domni Odonis humatus perhibetur; & exinde ipsum templum divinis illustrari miraculis declaratur. Corrigendus itaque praedictus Hugo Flaviniacensis: corrigendus item Petrus Equilinus, qui Odonem Cluniaci sepultum affirmat. Recte omnino Anonymus apud Chesnium in tomo 3 pag. 341. Eodem etiam anno, nempe Ludovici Regis VII; requievit in pace Dominus Odo, Abbas multorum monasteriorum religiosus & prudens, litteratus & eloquens; & sepultus est Turonis apud sanctum Julianum. Locum sepulturae recte notat Chronicon Malleacense, male obitus annum DCCCC XXXVIII. His omnibus accedit Chronicon Dolense apud Labbeum in tomo 1 Bibliotheca nova pag. 315. Anno DCCCC XLII obiit sanctus Odo secundus Abbas Dolensis. Itaque anno DCCCC XLII ad superos migravit Odo, annos natus quatuor & sexaginta, regiminis Cluniacensis anno quinto-decimo.

43. Eius reliquiae in sancti Juliani ecclesia servatae sunt saltem usque ad saeculum XV. Eius rei primum argumentum sumi potest ex litteris societatis, Cluniacum inter & sancti Juliani canobium inita anno MCXVII mense Octobri: quo tempore Dominus Pontius Abbas Cluniaci orationis gratia Turonis ad sanctum Martinum honorifice venit, & ad nos (sic Monachi sancti Juliani in litteris loquuntur) pro amore beati Odonis patroni nostri sui que devotissime divertit, & ad corpus ejus vigiliae sancti Dionysii cum nostris suisque Monachis Missam de ipso beatissimo Odone celebravit. Deinde assumpto secum Bernardo Crasso Priore suo, aliisque Fratribus, in Capitulum nostrum venit, &c. Longè post id tempus, id est anno MCCCCVII, Iohannes Turonensis Archiepiscopus, à Roberto sancti Juliani Abbate invitatus, reliquias sacras in novas thecas transtulit, coram Maria Francorum Regina & Magdalenâ ejus filia, Iohanne Duce Borbonensi, Iacobo Marchia Comite, aliisque clarissimis personis: quas inter reliquias in quarta capsâ corpus sancti Odonis Abbatis continebatur, ut testantur sollemnes ea de re littera, quae sic habent.

Johannes miseratione divina Turonensis Archiepiscopus, universis praesentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Quicquid laudis vel honoris impendimus Sanctis Dei, id eidem exhibemus, teste Propheta, jubente Dominum in sanctis ejus collaudari Perpendente itaque bonae memoriae defuncto fratre GUILLELMO quondam Abbate monasterii sancti Juliani Turonensis, Ordinis sancti Benedicti, quod quamvis ecclesia dicti monasterii plurimorum corporibus sanctorum, reliquiis & praesentia decorata existeret, quorum atque aliorum gloriosorum Sanctorum, qui in hac nostra civitate requiescunt, suffragiis & precibus, nedum monasterium ipsum, verum etiam tota civitas prosperis viguit successibus: ipsa tamen corpora & reliquiae minus reverenter erant recondita, & eis debitus honor non exhibebatur. Devota igitur motus affectione Abbas praelibatus fecit dum vivebat fabricare quinque capsas ligneas, argento & auro à parte interiori decoratas, sperans hujusmodi reliquias & corpora in easdem facere collocari. Morte tamen, sicut Domino placuit, praeventus, nequivit per seipsum propositum negotium peragere. Desideriis autem ejus adherentes venerabiles & religiosi fratres ROBERTUS modernus Abbas, totusque conventus dicti monasterii,

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIII

illaque perficere peroptantes, nobis devote supplicarunt, quatenus reliquias & corpora præparata in locis ad id, ut prædicitur, constructis reponere dignaremur. Notum igitur facimus, quod nos pia vota quondam fratris Guillelmi Abbatis memorati, dictorum venerabilium Abbatis & conventus modernorum, ad gloriam & magnificentiam omnipotentis Dei summis affectibus amplectentes, die datæ præsentium, in conspectu Christianissimæ dominæ dominæ MARIÆ Francorum Reginae illustrissimæ, & dominæ MAGDALENÆ filiae ejus inclitæ, ac generosorum Principum dominorum JOHANNIS Ducis Borbonii, & JACOBI Comitis Marchiæ, aliorumque plurimorum Baronum, Milicum, & nobilium personarum, necnon venerabilium & circumspèctorum virorum infracriptorum, ipsa corpora & reliquias à veteribus sarcophagis in novas captas, per nos prius secundum ritum Ecclesiæ sanctificatas & benedictas, propriis manibus transtulimus & recondimus secundum ordinem sequentem: videlicet in prima capsâ versus dormitorium sæpèdicti monasterii corpus sancti PAULI Episcopi Leonensis; in secunda capsâ corpus sancti ANTONII Abbatis dicti monasterii sancti Juliani Turonensis; in tertia autem & media & majori capsâ partes corporum sancti PANTALEONIS & sanctæ COLUMBÆ, unâ cum pluribus aliis reliquiis, quorum nomina apud nos incognita existunt. In quarta capsâ corpus sancti ODONIS, primò Abbatis Cluniacensis, & deinde dicti monasterii sancti Juliani. In quinta & ultima capsâ corpus sancti LAURI Abbatis. Quibus translationibus sic factis capsas ipsas cum ostiis seu clausuris argenteis & auratis à foris clausimus, & nostra benedictione de divina misericordia confisi munivimus, statuentes, & dictis religiosis suisque successoribus injungentes, prout per præsentis statuimus & injungimus, ut de cetero annis singulis hunc translationis diem festivè celebrent, ac divinis servitiis debitis & oportunis solemnizent. In quorum omnium & singulorum fidem, & testimonium præmissorum binas nostras litteras exinde fieri, & per Notarios infrascriptos signari, nostrique sigilli fecimus appensione communiti. quarum unam in majore capsâ prædictâ includimus, & aliam præfatis Abbati & conventui in thesauro ecclesiæ reponendam concessimus. Datum in monasterio prædicto die vicesima secunda mensis Januarii, anno Domini millesimo quadringentesimo septimo, præsentibus & nobis assistentibus venerabilibus patribus fratribus GUIDONE Majoris-monasterii prope Turones, ROBERTO sancti Juliani prædicti, & PETRO de Cormeriaci nostræ diocesis dicti Ordinis Abbatibus, ac circumspèctis viris dominis JOHANNNE Campidenario, Decretorum Doctore, Præceptore Generali sancti Antonii de Thuin in Almania, & oratore Illustrissimi Principis Domini Ducis Austriæ, GUILLERMO Le Picart Thesaurario, JOHANNNE Prefelli Archidiacono Transligerensi, JOHANNNE Nuloti Archidiacono Turonensi, NICOLAO Perturelli Officiali, VICTORE Hugneti, GUILLERMO Joubert Canonico ecclesiæ nostræ Turonensis, necnon JACOBO de Cormeray Priore claustrali & Infirmario, JOHANNNE Præpositi Eleemosynario, PHILIPPO Præpositi Camerario, JOHANNNE Charretier Sacrista, GUILLERMO Du Vicu Hostellarico, JOHANNNE Guibert Cantore, GUIDONE Auger succentore, GUILLERMO Boutet de Bovo, & MICHAËLE Belloncau de Guerchia, JACOBO Auderon de Castro Regialdi, PETRO Audebert sancti Antonii, JOHANNNE Selion de Bucil, ROBERTO Helonis de Ambillo Prioribus, GUILLERMO de Linaye, JOHANNNE Fafeu, PETRO Joulain Diacono, PETRO Sourdeau, JOHANNNE Lenfant, AIMERICO de Mondanier, JOHANNNE de Fonte, JOHANNNE Budet, ANDREA de Francia & JOHANNNE de Turre. Religiosis dicti monasterii sancti Juliani, cum pluribus aliis. Sic signatum THOUAR & MAGISTRI.

44. *Ab eo tempore nulla de reliquiis S. Odonis mentio relicta est in monumentis cœnobii*

cœnobii sancti Iuliani : ubi tamen os tibi ejus asservatur. Fortasse inde asportata sunt in Insulam-Iordani prope Tolosam (cujus loci Canonici eas se habere gloriantur) ingruente hereticorum tempestate, qui Turonica civitatis sacras exuvias profano incendio dissepant, non parcentes sancti Martini reliquiis, quas orbis universus semper in honore habuerat. Neque insuper habendum est, quod de corpore sancti Lauri Abbatis, cujus supra meminimus, in præmissis instrumentis legitur, cum nulla ejus mentio facta sit in Martyrologio Gallicano. Festum ejus apud sanctum Iulianum nuper agebatur die prima Octobris : modò in sequentem remissum est ob festum duplex S. Remigii. S. Pauli Episcopi Leonensis corpus Floriacenses nostri sibi vindicant auctoritate Aimoini, qui illud à Mabbone Episcopo in Floriacense cœnobium fuisse translatum asserit in lib. 2 de miraculis S. Benedicti cap. 11.

45. Redeo ad sanctum Odonem, cujus cultus apud Cluniacenses receptus est jam inde ab obitu ipsius, & quidem XIII Kal. Decembris, propter Octavam sancti Martini, in quam incidit ejus mortis dies. Ob eam (ut puto) rationem ea die memoratur in Martyrologiis Brivatensi ms. & quibusdam aliis. Apud Udalricum in lib. 1 Consuetudinum Cluniacensium cap. 11, ubi diversæ per annum sollemnitates recensentur, depositio sancti Odonis numeratur inter eas, quæ in albis coluntur. Honorifica ejus memoria habetur in Martyrologiis, Romano, Benedictino, & (ut alia omittam) in Gallicano, in quo ter de eo agitur, nempe XII & XIII Kal. Decemb. & in Supplemento XIV easdem Kalendas : Apud Insulam Jordanis prope Tolosam, veneratio sacratissimi corporis sancti Odonis Abbatis Cluniacensis, eò ex gremio ecclesiæ S. Juliani Turonensis, ubi solutus nexibus mortalis vitæ sepulturam primum receperat, translata. Denique Odonem ut sanctum Bernardus in Apologia ad Guillelmum Abbatem, & ante eum Gregorius VII in Concilio Romano, omnes ante se Cluniacenses Abbates sanctos agnoscit. De S. Odone Sermo habetur inter additamenta Bibliothecæ Cluniacensis, in ejus Natali legendus, qui nihil aliud est quàm Sermo S. Maximi de B. Eusebio Episcopo Vercellensi. Denique S. Odonem miraculis vivere testatur Petrus Equilinus.

VIII. Odonis scripta & scite dicta de moribus sæculi sui.

46. **S**ed tempus est, ut ceteris omisis ad ipsius Odonis opera convertamur, quorum alia Canonicus, alia Monachus, alia scripsit Abbas. Et quidem Canonicus Gregorii M. Moralia in compendium redegit, de quo supra in capite 2. atque hymnos de S. Martino & antiphonas composuit, ex Iohanne in lib. 1 num. 10. Jam Monachus tres libellos ex Jeremiæ vaticinio de Sacerdote condidit, eosque Turpioni Lemovicensi Episcopo nuncupavit, apud Iohannem in lib. 1 num. 37. Hos libros Occupationum ejus nomine quidam afficiunt, editi Collationes appellant. Abbas demique alia elucubravit, scilicet libros quatuor de vita S. Geraldii Comitis Auriliacensis, Aimoni Abbati cœnobii S. Martialis Lemovicensis (ut fert loci Chronicon) inscriptos. Aimonem Tutelensem Abbatem vocat Chronicon Auriliacense. Forsam utrique loco præfuit. Scripsit Odo Abbas libellum de reversione corporis S. Martini à Burgundia, rogatu Fulconis Boni Comitis Andegavensis; breve scriptum de eo quod Martinus par dicatur Apostolis, variosque sermones, quorum in editis quartus & ultimus est de combustione basilicæ B. Martini. Sermone de S. Benedicto, in ejus translatione Floriaci habitum, laudat Chronographus anonymus apud Chesnium in tomo 3 pag. 341. Hæc omnia leguntur in Bibliothecæ Cluniacensi cum hymnis de sanctissimo Sacramento, & de Maria Magdalena.

47. Præter editos, Vitam S. Martini correxit Roma apud S. Paulum, eamque glossulis explanavit, teste Iohanne in lib. 2 num. 22. Idem auctor in lib. 3 num. 11 mentionem facit libri de adventu S. Benedicti in pagum Aurelianensem, quem librum excidisse dolemus. Libellus de vita Gregorii Turonensis Episcopi, qualis apud Surium editus est, Odoni Abbati tribuitur in nonnullis codicibus mss. Hæc vita sic inscribitur in codice S. Sergii Andegavensis. PROLOGUS IN VITAM SANCTI

ANN. CH.
CM XLIII
NOV. XVIII

GREGORII. Omnium quidem sanctorum, &c. & post prologum, INCIPIT VITA S. GREGORII EPISCOPI TURONENSIS AB ODONE EDITA. Gregorius Celtico Galliarum tractu, &c. Ut hunc libellum Odoni nostro tribuam, facit & Turonum civitas, & S. Iuliani monasterium, quod Gregorio multum debuit, atque Odonem Abbatem habuit. In membraneo codice Carmelitarum Excalceatorum apud Parisios, qui codex olim fuit S. Iuliani Turonensis cœnobij, prolixum habetur opus metricum sub hoc titulo: Incipit occupatio Domni Odonis Abbatis. incipiens ab his versibus:

Frater amande nimis, te pius implet amor, gaudeo;
Justitiæque fitis, pectoris est quod honor, est decus.
Cor gemis esse fluens, quartis & unde tamen de tuo.
Inde poëma voles, fortè quod hoc religet, ne fluat.

Constat quatuor libris, quorum primus est de opificio Dei: secundus de creatione hominis: tertius de ejusdem casu, & corruptione humana natura lapsa: quartus de Patribus veteris testamenti usque ad Christum reparatorem. In fine, Explicit occupatio Domni Odonis Abbatis. Videtur esse sancti Odonis, tum propter Monasterium S. Iuliani, ex quo acceptus codex, ubi Odo Abbas fuit: tum propter codicis scripturam, quæ Odonis aetatem sapit: tum propter titulum. nam eius Collationes in codice Silviniacensi inscribuntur, Occupationes sancti Odonis. In illis nihil historicum: satis aptè de gratia. Baronius, aut certè concinnator Indicis Annalium tomi x, Odoni nostro adscribit librum de vita S. Mauri Abbatis, quem Odonis Abbatis Fossatensis esse constat. Eidem etiam falso tribuuntur Chronica quadam, quorum auctor est Thomas Luochenis, qui breves Chronicas nomine Odonis Abbatis intitulavit, ut ex ipsius Thomæ ore didicit scriptor historia Consulum Andegavensium, in tomo 10 Spicilegii pag. 400. Odorem porro in componendo ecclesiastico cantu peritum fuisse docet inter alios Sigebertus in lib. de Scripturis cap. 124. Odo Musicus, ex Archicantore Turonensi Monachus & primus Abbas Cluniacensis, in homiliis scribendis & declamandis, & maxime in componendis Sanctorum cantibus, elegans ingenium habuit. Eius videtur esse cantus de S. Martino.

48. In opusculis suis Odo, maxime verò in Collationibus, quadam præstringit observatione digna. Christianorum prolapsos mores luget variis in locis. In lib. 2 cap. 17. Dicimus ergo quod possumus, ut nos de pravorum perversitate saltem aliquid dolere monstremus. An non merito dolendum est, quod Christianitas, quæ quanto provectior est, tanto magis roborari debuit; sic econtra ab statu rectitudinis incurvatur, ut ejus religio cuncta defecisse videatur? Omnes enim festini & præcipientes ad malum currimus, &c. & in lib. 1 cap. 41. Sciendum sanè, quia sicut nostris temporibus omnia pæne suum ordinem perdidit, plerique prodigas rerum suarum expensas caritatem nominant: cum res ad inanem gloriam profusè dispensæ, comestio vel effusio magis dicendæ sint, quàm caritas, &c. tum in lib. 2 cap. 37. Lugendum est ei præsentis vitæ tempus, in quo sunt ita omnia confusa, ut veritatis quidem nec vestigium usquam videas, nequitiae verò atque luxuriæ cuncta esse repleta prospicias, nec aliquid justè rectèque servari. Humiles & invalidos atque pauperiores videas à superbis & potentibus divitibusque comprimi, affligi, atque injustè lædi: honestum verò quemquam & quietum multis læsionibus perturbari: econtra unumquemque pessimum potentiâ cumulari, terribilem fieri, & tumido successu in malis augeri: quibus nec judicium metus, nec reverentia sacræ auctoritatis prævalere potest, nec eorum perniciem ullatenus cohibere. Sed quid de iudicibus dicimus? Nam & ipsi qui ad hæc reprimenda constituti fuerant, graviores tempestates & perniciosiores in miseros exercent. Hæc autem iniqua atque injusta inæqualitas non solùm in urbibus, sed in agris; & non solùm in terra, sed & in mari committitur & exercetur. Subdit in cap. 41. Quod autem inter omnia mala gravius nocet,

ita pessimus peccandi usus jam consuetudine roboratus est, ut pæne nullus justo iudicio peccatum discernere queat: sed sicut Aaron filiis Israël Deos quærentibus non restitit, sic omnes aut iniqui sunt, aut iniquitati cedunt. *Lege & quæ sequuntur in fine istius capituli, & libri 3 caput 28. Tria verò sæculi sui vitia maximè carpit, malitiam, quæ ad violentos pertinet; superbiam, & luxuriam: quæ vitia in libris primo & secundo exagitat.*

49. *Quantum addit in lib. 2 cap. 28.* Et de hoc quidem quod vel per hæc tria vitia, vel per cetera quæ enumerare pudet, à Christo apostatate videntur, valde dolendum est: sed multo plus de hoc quod illud sacrosanctum mysterium, Dominici videlicet corporis, temerare præsumunt. Hoc enim beneficium majus est inter omnia bona, quæ hominibus concessa sunt; & hoc est quod Deus majori caritate mortalibus indulsit: quia in hoc mysterio salus mundi tota consistit. Et certè dum indignè tractatur, per hoc maximè divina quotidie majestas injuriatur. De hoc ergo dolendum est, de hoc omnimodis ingemiscendum: ut si emendare non possumus, vel dolendi affectum nobis inesse reclamando monstremus, ne fortè vox Christi nos arguat dicens: *Sustinui qui simul contristaretur, & non fuit.* Quod denique mysterium primordiis Ecclesiæ non tam frequenter, ut nunc, celebrabatur: tamen quanto rariùs, tanto religiosiùs agebatur. *Hæc vir piissimus: qui duo facta refert insignia, quorum primum est de reliquiis sanctæ Vvalburgis seu Gualburgis, miraculis celebris: cujus reliquia cum in altari posita fuissent, cessavère miracula. Stupentibus peregrinis, cuidam ex infirmis virgo apparens: Idcirco, inquit, non famini, quia reliquiæ meæ sunt super altare Domini, ubi majestas divini mysterii debet solummodo celebrari. Quod cum ille cultodibus referret, tulerunt capsam, & protinus miracula fieri cœperunt. Si ergo, addit Odo, ob illius mysterii reverentiam nec ipsa sua pignora sancti volunt propiùs vicinari; quid censendum est de immunditiis?*

50. *Aliud factum est de quodam latrone in ipsa sceleris occasione interfecto, cujus corpus cum ad ecclesiam delatum esset, Sacerdos pro eo Missam celebrare cepit. Cum ergo ad verba consecrationis Dominica venire deberet, terribilis sonitus in tecto ecclesiæ percubuit, & altare, sicut huc usque patet, usque ad radicem scissum est. sicque Sacerdos cum omnibus ingenti pavore percussus fugit, & pro apostata sacrificare cessavit. Hoc contra eos dictum sit, inquit vir sanctus, qui pro sceleratis ob gratiam eorum se oraturos pollicentur. Id notasse videtur Odo ad convellendam eorum opinionem, qui dicebant, Augustini forsitan testimonio non sanè intellecto adducti, damnatis Missæ sacrificium prodesse, vel ut à pœnis omnino liberentur, vel ut tolerabiliùs damnetur. Ejus opinionis locus est apud Adrevaldum in libro de miraculis sancti Benedicti cap. 21. ubi ait, Floriacenses pro animabus prædonum in acie cæсорum preces ad Dominum fudisse: quatenus etsi perpetuis non mererentur absolvi cruciatibus, saltem minoribus multarentur à stricto Judice pœnis. Exstat in codice Gellonensi pervetusto Missa pro cujus anima dubitatur, in qua hæc oratio. Omnipotens & misericors Deus, qui habes potestatem mortificare, & iterum vivificare; deducere ad inferos, & reducere; & vocas ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt; cujus potestas in cælo & in terra, in mari & in inferis plena assistit: te humiles trementesque deprecamur pro anima famuli tui, quam traxisti de præsentis sæculo absque penitentia spatio, ut si forsitan ob gravitatem criminum non meretur surgere ad gloriam, per hæc sacra oblationis libamina vel tolerabilia fiant ipsa tormenta. Hæc aliæque ex tomo 10 fragmentorum nostræ Claudii Stephanotii. In paralipomenis de sancto Pachomio, quæ in tomo 3 Maii apud Bollandianos pag. 336 habentur, ita orationes pro damnatis interdiciuntur, ut tamen ea pœna ad eorum refrigerium prodesse putetur. Defuncti Monachi corpus efferebatur absente Pachomio, qui obviam pompe factus, psalmos cantari vetuit. Et ad defuncti parentes inter alia: Si enim, inquit, cum psalmorum cantu:*

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

T ij

ANN. CR.
CM XLII
NOV. XVIII

Eucharistiæ
indigna
perceptio.

Missæ pro
latrone im-
probata.

An preces
pro sine
damnatis.

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIII

ei parentare volueritis, plures defunctum & graviore cruciatus excipient... Eam ob rem rogo vos, ut si cruciatus defuncti cupitis reddere leviores, sine psalmis cum sepulturæ mandetis. Possent enim Deus, cum bonus sit & misericors, ob hanc ei factam ignominiam requiem aliquam ei præbere, & in eam quæ supernè datur vitam revocare. *Hæc postrema verba expungit Papebrochius, (tametsi leguntur in græco) ne cuiquam offendiculo sint. Ex simili persuasione Trajani fabula promanavit, de qua vide Hepidannum in Actis sanctæ Vviborada reclusa. At etiam si istud membrum extremum rescemus, manet tamen eam quorundam fuisse persuasionem, an errorem, damnatis quoquo tandem modo pœnas æternas posse fieri leviores. Verùm quidquid sit de illa opinione, quam communis hodie Theologorum consensus explodit, certum est rectè improbatam eorum audaciam, qui pro quibuslibet indiscriminatum, etiam in ferventi criminis actu mortuis, sacrosancto Missæ sacrificio parentare non verentur. quod damnavit Concilium Valentinum secundum canone 12 contra duellistas. Id de quibusvis etiam damnatis statuit Augustinus in lib. 21 de civitate Dei cap. 24. Eadem itaque causa est, cur non oretur tunc pro hominibus æterno igni puniendis, quæ causa est, ut neque nunc, neque tunc oretur pro Angelis malis: quæ itidem causa est, ut quamvis pro hominibus nunc vivis oretur, etiam malis: tamen jam nec nunc oretur pro infidelibus impiisque defunctis. Quod autem inferius exponens eorum sententiam, qui Dei miserationes usque ad illa impiorum tormenta protendunt; id ita permittit, non confirmat, ut impii pœnas mitiores, quàm merita sunt eorum, levioresque patiantur, non tamen habita suffragiorum, sed misericordie Dei ratione. Neque verò idem sanctus Doctor in Enchiridii cap. 110 sacrificia sentit prodesse damnatis ad pœnam æternam, sed ad temporariam. Est enim quidam vivendi modus, nec tam bonus, ut non requirat ista post mortem: nec tam malus, ut ei non profint ista post mortem. Ad ordinem revertor.*

Monachorum vitia.

51. *Monachis etiam Odo congrua dat monita, condignamque censuram adhibet, præsertim contra proprietarios, carniùm comedones, religiosi habitûs atque Regula prævaricatores, quos apostatas vocat, adducto Gregorii testimonio ex homilia nona in Ezechielem. Quia sicut apostata est qui de Fide recedit à Deo: ita qui ad perversum opus post professam religionem redit, ab omnipotente Deo apostata absque ulla dubitatione deputatur, etiam si fidem tenere videatur. An non est apostasia, subdit Odo, de habitu vel victu traditiones Patrum contemnere, cum Deus terminos Patrum transgredi interdixerit: despectaque victûs qualitate vel quantitate per beatum Benedictum præfixâ, sanguineas dapes cum filiis Israël desiderare? An non est apostasia humilem vestitum spernere, & decorem vestimenti querere? & an ventrem colere non est apostasia, cum flens Paulus protestetur, quod ligurgitones inimici sanctæ crucis sunt, & ventrem pro Deo habeant? Nobis inquam hæc apostasiæ verba conveniunt: quandoquidem religionis habitum, per tot retro annorum curricula retentum, lascivientes quique inter nos & petulantes in hac nostra ætate mutare ausi sunt. Hæc ille in lib. 3 cap. 17. Vide lib. 2 cap. 7 & ejusdem lib. 3 cap. 22. Ad hæc inter proprietarios deputat, qui de propriis cistellis sumtuosum ad mysteria peragenda producunt apparatus, quem contra consuetudinem sanctionemque sanctorum Patrum de iniquo mammona acquirunt, & QUASI AD ORNATUM ECCLESIAE RELICTURI, securi possident, in lib. 2 cap. 34. Et proprietariorum objectis respondens in cap. 36. Si ob negligentiam, inquit, Præpositorum solummodo, & non magis ob cupidinem suam propria haberent, non alios cibos, non alias vestes, quàm regulariter constitutas præsumerent.*

52. *Hæc sufficiant ad demonstrandum sancti Viri studium in rem Christianam & monasticam: quæ increpationes utinam nostro etiam tempore non convenirent, in quo (ut de nonnullis Monachis loquar) regularibus institutis, quæ sancti Patres*

tanta religione sanxerunt & observarunt, tam modica religio impenditur.

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIII

I X. Odonis præcipui quidam discipuli.

53. **A**D absolvendum Odonis elogium necessaria est notitia ejus discipulorum, ex quibus maximè pendet magistri existimatio. Sed illud hac in re incommodi est, quod vetera hac de re monumenta nos deficiunt; & si Iohannes quosdam nobis Odonis discipulos exhibet, nuda fere eorum nomina litteris consignavit. Hos inter commemorandi veniunt ARNULFUS; & LANDRICUS, ex quibus multa de Odone se accepisse Iohannes refert in præfatione sua: quorum alterum magistrum ac præceptorem suum, alterum confratrem vocat. His subjungitur Dominus HILDEBRANNUS seu Hildebrandus, vir (ut idem ait) veridicus, & Cluniaci cœnobii præpositus, in regularibusque disciplinis ejus præceptor, qui in compluribus instrumentis Odone Abbate conditis laudatur, & Cancellarii vice subscripsit præmissis diplomati Adelaidis Comitissa. Idem Cluniaci Prior erat anno XVII Ludovici Transmarini, ex charta centesima sub Aimardo Abbate. Alius ejusdem nominis Prior Cluniaci existit seculo XI, is qui postea in sedem Romanam assumptus, Gregorii VII nomen tulit. Præter illos Iohannes in secundo libro nominat PETRUM Presbyterum, BALDUINUM Abbatem Casinensem & sancti Pauli, FIRMUM ejus germanum, DOMNUM GOTHEFREDUM; & duos venerabiles viros ex eadem congregatione, quorum unus ARCHEMBALDUS vocabatur, ipsique Iohanni bene notus: alter verò ignotus dictus ADALASIUS, viri nempe, inquit, opinatissimi, qui multorum Monachorum Patres nunc sunt effecti. Archembaldus Cluniensis cœnobii Prælati, id est Præpositus, laudatur in charta Bernonis Matiscensis Episcopi, data anno X Rodulphi Regis; idemque videtur, qui Odoni successus est in regimen cœnobii Floriacensis, de quo Aimoinus in lib. I de miraculis sancti Benedicti num. 13. VULFALDUS ejus successor, cuius mentio apud Iohannem in libro tertio, alibi à nobis laudandus in Actis sancti Abbonis Abbatis. His etiam adnumerari potest ALIGERNUS, ex Præposito S. Pauli ad urbem Abbas Casinensis, de quo hic ad annum 986.

Hildebrandus.

Archembaldus.

54. ADALASIUS, mox à Iohanne memoratus, indubiè is est Adacius, cui sub Odone coabbati Sarlatensis ac Tutelensis monasteriorum regimen commissum est, ut superius diximus in cap. 5. Eidem (ut puto) Adacio Bernardus Comes, assentionibus Beata ejus uxore, & filiis Guillermo, Gauiberto, seu Arnaldo & Bernardo pariter faventibus, monasterium sanctæ Suris, vocabulo Geridia, cum omni Abbatia tradit, & Monachis, quibus regulariter vivere inibi sub ejusdem potestate placuerit, ut tam cœnobium, quàm omnem Abbatiam teneant & possideant sine ulla contradictione; & post obitum domni Adacii Abbatis, qualem voluerint secundum Regulam sancti Benedicti Abbatem sibi eligant. ita ut sint ipsi Monachi in subjectione Regis ad locum salvum faciendum, non etiam ad aliquid persolvendum. Omnes verò ad hujus facti executionem obtestatur per omnia sacra, & per meritum beatæ Suris, cujus corpus in præfato loco requiescit. Charta hæc destituta est chronicis notis in chartario cœnobii de Regula apud Novempopulanos, ex quo eruta est à nostro Stephanotto.

Adalafius.

55. His omnibus Odonis discipulis Iohannes accenset etiam ADOLFUM, THEODARDUM, & ELIZIARDUM ex-Comite Monachum. Forsan ex Bernonis discipulis erat ARIBERTUS ille de quo hæc narrat Odo ipse in lib. 2 de vita sancti Geraldi cap. 19. Quadam vice cum illud iter, nempe Romanum, excurreret, quemdam Monachum, nomine Aribertum, ducebat secum, magnæ scilicet abstinentiæ virum. . . Factum est aliquando ut deesset pulmentarium, quo abstemius ille cum pane vesceretur. Senior verò studiosè requirit, an consuetum illi cibum ministri paravissent. Respondentibus illis, quod nihil præter panem haberent; anxiebat ille dicens: O quid nobis hodie contigit! Nos omnes plenam refectionem habemus, & iste Dei servus in

Aribertus.

150 ELOG. S. ODONIS ABB. CLUNIACENSIS.

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIII

attenuatione erit. Erat autem dies abstinentiæ solutus. Tempus abluendi manus jam venerat, & Samuel qui hoc præfens narrat, ad afferendam aquam occurrit: cum fortè reperit pisciculum in litore expositum & palpitantem, qui ipso vidente de aqua exsiliat. *Gratias Deo egit Geraldus*: tum verò confedentibus ad mensam comedit ille abstemius usque satis *de pisce parato, partem reliquam Geraldus manducavit*, & omnibus qui aderant particulas pro benedictione dedit. *Vbi obiter adverte, pulmentarii nomine etiam ferculum ex pisce significari. Hæc de Ariberto, atque de Odonis elogio satis: jam vitam ejus ex Johanne primùm, deinde ex Nalgodo audiamus.*

VITA S. ODONIS ABBATIS

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIII

CLUNIACENSIS SECUNDI

TRIBUS LIBRIS SCRIPTA

à JOHANNE Monacho ejus discipulo.

Ex ms. cod. Compendiensi, & Bibliotheca Cluniacensi.

PROLOGUS AUCTORIS.

Johannes
operis hor-
ratores me-
morat.
b

DOMINIS & in Christo fratribus Salernicensibus servus Christi Jesu frater ^a JOHANNES. Librum quem doctissimus vir Palladius de vita & virtutibus beatorum Eremitarum Patrum temporibus Theodosii Imperatoris composuit, semel à vobis coactus scribere ^b non grave pertuli: sed mox subnixo corpore, flexisque articulis scribere curavi, vestræ utilitati commodiùs nihil me agere aliquid fore censui. Igitur cœpti operis dum anhelanter ad finem vellem percurrere, stomachico cœpi dolore affligi vehementer. Interea contigit die quadam mecum adesse virum venerabilem Domnum ADHELRADUM confratrem nostrum, unaque cum eo sacri Salernitani palatii exactorem ^c JOHANNEM, qui infirmitatis meæ tolerantiam providentes, cœperunt mihi sanctissimi patris nostri Domni Odonis piam & venerabilem eximiamque inferere memoriam, scientes præ omnibus semper mihi pium esse atque dulce, vel aliis aliquid de eo narrare, vel meæ utilitati quiddam conferre. Ast ego non immemor illius quod scriptum est, *Sapientiam sanctorum narrant populi, & laudem eorum nuntiat ecclesia*; assumpto sermone ejus illis, ut percunctati sunt, cœpi originem exponere. Quo audito indiderunt mihi, si eum (ut tunc profitebar) diligerem; prolata verbis sine dilatione, ut bonæ hereditatis commoda posteris transcripta dimitterem. Itaque corde volutans horum virorum vehementer præcepta amantium ^{*}, priùs (ut moris est Monachorum) conticui ad modicum, veritus, ne temerario ore tanti viri vitam potiùs narrando dehonestarem, quàm dignè describerem; & quod nec grammaticæ artis locutio mea decoraret verba, neque

* al. amans

^a Sic Fratris nomen assumebant non solum Monachi, sed etiam Abbates, cum de se ipsi loquebantur, ut S. Benedictus infra in lib. 3 num. 8. *Ego sum scias frater Benedictus*, &c. itidemque apud Adrevaldum Sic de se perpetuò in epistolis loquuntur Petrus Venerabilis, S. Bernardus, alique, immo aliquando Episcopi ex monachis.

^b Vides ut non solum indocti rudesque litteratum, sed etiam litterati scribendis codicibus operam dabant.

Alia passim exempla obvia sunt apud veteres, Hieronymi, Bedæ, Rabani, & aliorum

^c Exactor sacri palatii forsitan is erat, qui publicæ pecuniæ præfectus. Paulo aliter Ansegisus Abbas [†] Eginhardo *regalium operum exactor* dicitur in Chronico Fontanellensi. Ex hoc etiam loco patet, sacri palatii nomen audisse ante Fredericum Anobardum, quod jam antea demonstravimus contra Contingunt in lib. 2. de re diplomatica, cap. 11, num. 13.

dignus videbar hujus sanctissimi viri narrare vitam, etiam si loquendi adesset facultas.

ANN. CH.
CM XLII
Nov. XVIII

2. Assumpto itaque opere, cum medullatis lacrymis Virginis Creatorem & Filium invocare cœpi, ejusque comparem sanctum Spiritum tributorem linguarum, distributoremque sermonum, qui aperit os mutorum, & disertus facit linguas infantium: ut qui me dudum voluit frigescere sæculo, & in amorem tanti Patris esse accensum; omni destitutum litterarum auxilio facundum esse suo concedat afflatu. Quapropter, dilectissimi, quia vestra exhortatione compulsus tantum opus audacter sumsi; ut ad finem usque perducam, vestris orationibus me adjuvare dignemini. Sed si quis fortè hæc legerit, vel alio legente audierit, obsecro ne horrescat, aut irideat, vel ficta temerario ore dicere præsumat, & quasi derelicto à Deo mundo hætenùs talem Ecclesia non valeat edere virum, cui dudum inquam promisit Christus: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Ego tamen Jesum testor, quia multa de eo mihi præter hæc quæ narro, magister meus ARNULFUS jurejurando solitus erat recitare, quibus se testatus est interfuisse. similiter HUCBERTUS^a, Tiberinæ * ecclesiæ Episcopus, atque unus ex nostris fratribus, nomine LANDRICUS: è quibus minimè scribere curavi, & non ob aliud, nisi quia dum inhianter ejus non obsequabantur viam, eorum nolui sumere testimonia. quæ videlicet si vellem describere, sufficere arbitror possè in laudem cujuslibet antiqui Patris & apostolici viri. Ea nimirum scribere bene complacuit, quæ quasi de alio narrante ex ejus ore sumsi, & meæ memoriæ commendavi. Deinde quæ Dominus HILDEBRANDUS, vir nempe veridicus & Cluniaci cœnobii præpositus, in regularibusque disciplinis præceptor meus, mihi & multis aliis est professus. Interim deprecor, ô carissimi, ut à me progenitorum suorum, ceterorumque Gallorum, cum quibus ipse adolevit, nomina non requiratis, quos neque vidi, neque facultas videndi aliquando se mihi præbuit: & quia regularibus disciplinis tunc eram artatus, saltem nec licuit percunctare, præcipueque cum me tellus Italica edidit, & intra sæpta ecclesiæ nutritiv.

Testes profert.

^a
* al. Tiber. tivæ.

Visa & audita narrat.

Multorum nomina cur silet.

LIBER PRIMUS.

3. **O**do igitur, vir beatissimus, ex Francorum prosapia^b exstitit oriundus, sed intra domum GUILLELMI robustissimi Ducis Aquitanie est alitus. Nono-decimo ætatis suæ anno apud beatum Martinum Turonis est tonsus, ibique grammaticæ artis liberalibus studiis educatus. Deinde apud Parisium dialectica musicaque à REMIGIO doctissimo viro est instructus, & tricesimo ortus sui anno Burgundiam petiit, ibique per quindecim annos sub BERNONE Abbate monasticam vitam duxit. Postmodum verò Abbas ordinatus, Franciarum, Aquitaniarum, Hesperiarumve partium, atque urbis Romanæ consistentium cœnobiorum effectus dux & pater dulcissimus.

^b
Odonis summa vita.

4. Anno itaque dominicæ Incarnationis nongentesimo^c tricesimo nono, & ejus ætatis sexagesimo, in monastica religione tricesimo anno Romam veniens, me miserum terrenis irretitum nexibus reperit, miseransque suo rete piscatus est, atque cœnobium sancti Petri Ticini positus usque perduxit. Parvo ibi tempore ab HUGONE Rege detentus, prædicto viro Domino HILDEBRANNO regularibus disciplinis me tradidit educandum. Non post multo Romam veniens, me infelicem dignatus est sibi socium sumere; &

^c
Auctoris fortuna.

^a Hic deest in serie Episcoporum Tiburtinorum apud Ughellum in Italia tomo I, col. 216 *.

^b Auctor alter, ex militari Francorum prosapia. Pater ejus Abbo nomine. Johannes idem infra. Matris nomen uterque silet. Natus est porro Odo anno

DCCC LXXIX vel insequente, ex sequente num. 4.

^c Ita in ms. codice Silviniacensi, in aliis quot quot vidi omnibus mendesè, octingentesimo.

ANN. CH.
CM XLIII
NOV. XVIII

quem Canonicum parentibus abiens rapuit, rediens postmodum Monachum reduxit. Illis præterea diebus dum iter carperemus, simul loquelis alternantibus, postposito pudore, & veluti monastico procul posito tramite, audaciter erupi in vocem, atque sui ortus & habitus vitam conversationemve non veritus sum ab eo diligenter inquirere, pariterque ut mihi dignaretur exponere proclivius cœpi rogare. Ille quippe, uti semper solitus erat, paululum conticuit: deinde terro faciei rubore, atque ab intimo corde suspiria trahens, suam mihi originem cœpit exponere: sed tamen illius verba lacrymis & gemitibus erant plena.

Odo „ 5. Pater, inquit, meus **ABB O** est vocatus, sed alterius moris esse vide-
Johan- „ batur & actibus, quàm nunc homines præsentis temporis esse videntur. Vere-
ni narrat „ batur namque historias, Justiniani Novellam memoriter retinebat. In suo
patris sui „ religio-
nem, & „ nempè convivio evangelicus semper resonabat sermo. Verùm si quando his
vitæ suæ „ quoquo modo inter partes fuisset orta, tanta in eum censuræ excreverat
primor- „ veritas, ut undique omnes ad eum ob diffiniendi proficiscerentur gratiam,
dia. „ qua de causa omnibus carus erat, præcipueque apud **GUILLELMUM**^a
* al. Go- „ robustissimum Comitem, qui eo tempore Aquitaniam, Gutiamque * suo
thiam „ jure tenebat. Multo quidem assueverat sanctorum pervigil celebrare vigili-
„ Noctem verò illam, qua Angelis & hominibus pax est reddita, & Christus
„ Dominus mundum visitans à virginali utero est egressus, tamquam sponsus de
„ thalamo summo, in silentio cum lacrymis & orationibus transigebat. Dum
„ ergo has excubias diligenter celebraret, menti suæ suggestum est, ut Domino
„ peteret ob Virginis partum condonari sibi filium, talique instantia precum
„ maternum denuo jam emortuum meruit suscitare uterum. Sapius enim
„ retulit pater meus, nonnullis talem fuisse ordinem meæ nativitatis.

„ 6. Per illud namque infantiae meæ tempus contigit illum ingredi septa
„ cubiculi, meque ibi super cunabulum sine custode reperit: huc illucque
„ circumspiciens, cum nēminem videret, suis me manibus elevavit, & corde
„ sursum respiciens; Suscipe, ait, gemma Sacerdotum Martine, hunc pue-
„ rum. deponensque me super eundem quo elevavit stratulum, abiens recessit:
„ sed quod gesserat nemini prodere voluit.

„ 7. Post hæc ablactatum cuidam suo Presbytero, remotiori manenti loco,
„ me tradidit educandum, & litterarum studiis imbuendum. Fatebarur post-
„ modum ipse Presbyter, quòd his diebus talem vidiisset visionem. Videbam,
„ & ecce ecclesiarum principes cœperunt mihi puerum petere etiam exactè.
„ Cùmque sciscitarer quid de eo fieri vellent, an ad domum patris reducere:
„ non ita se inquiunt venisse, sed ut in Orientis partibus eum ducerent. At
„ verò Presbyter cùm eum dimittere noller, & eis resistere nequiret, & quid
„ amplius ageret nesciret; terrâ prostratus convertit se ad preces, deprecans,
„ ut prius in eum ultionem plecterent*, quàm puerum tollerent. Nunc vin-
„ dictam patris se dicebat perpeti, nunc se à parentibus dicebat vocandum
„ proditorem pueri. Ad hæc ferebatur respondisse unus eorum: Ne fortè
„ vindicet se pater pueri in Presbyterum, dimittamus eum usque ad tempus.
„ Hanc revelationem ipse Presbyter addiscens restituit me quidem meis paren-
„ tibus. Hæc omnia quæ à me requiris, ô fili, ita ego à meo patre audivi.

* al.
exerce-
rent.

„ 8. Factum est autem cùm adolevissem ego, quem modò vetulum intueris
„ ac turpem, strenuum prædicabant & conspicabilem juvenem: cœpitque
„ pater meus per incrementa temporum me ab ecclesiastico subtrahere ordi-
„ ne, & militaribus exercitiis applicare. qua de re intra domum Guillelmi
„ me tradidit servituum Comiti. Relictis tandem litterarum studiis, vena-
„ torum aucupumque cœpi defervire officiis. Sed omnipotens Deus qui
„ invitis salutem præstat, & vocat ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt,

^a Guillelmus is est, cognomento Pius, de quo sequentibus. Nos de eo supra in Elogio sancti Ber-
ipse Odo in lib. 3 de vita S. Geraldii cap. 32. & nonis.

cœpit me in somnis terrere, & vitam meam pronam ad malum ostendere; sed insuper totam meam venationem vertebat in fatigationem. Nam quanto amplius me ingerebam hujuscemodi lusibus, tanto rediebam marens sine omni effectu & fatigatione confossus.

9. His verò diebus suasit mihi pater meus celebres habere vigiliarum excubias, quas ipse celebrare consueverat. Evolutis autem aliquot annis, Natalis Domini vigiliis me celebraturum præparavi: & cum partem noctis duxissem pervigilem, subito menti meæ complacuit obsecrare pro vita mea Domini JESU Genitricem. Tunc siquidem orans cœpi dicere: O Domina, mater misericordiæ, tu nocte ista mundo edidisti Salvatorem; oratrix pro me dignanter existe. Ad tuum gloriosum & singularem confugio partum, piissima, & tu meis precibus aures tuæ pietatis inclina. Vehementer expavescō ne vita mea tuo displiceat filio: & quia, Domina, per te mundo se manifestavit; propter te quæso absque dilatione misereatur mei. Inter has preces & matutinas laudes, Missarumque sollempnia dies crastinæ illuxerat: & ecce, ut solebat, Canonicorum dealbatus chorus affuit: & dum in laudibus tantæ sollempnitatis diversarum fieret modulatio vocum, velut impatiens juvenis in medio eorum proflivi, unà cum ipsis natum Regem mundi laudare cœpi. Scio enim & confiteor me improbè fecisse, sed tamen Davidicum illud corde quod scriptum est retinens, non immeritò hoc agere præsumsi: *Laudate Dominum omnes gentes, & collaudate eum omnes populi.* Statim verò capitis me invasit nimius dolor, qui paullisper me contrivit & recessit. Perlecta itaque lectione evangelica, denuò me invasit prædictus dolor capitis, & nisi extensa brachia ad cancellos applicuissem ecclesiæ, mox à summo statu velut exanimis ruerem. In tantum enim excruciabatur me dolor ille, ut eo veniente, nec ad momenti spatium ulla spes vitæ in me remaneret. Sexto instante & decimo ætatis meæ hoc mihi contigit anno, & tribus annis sequentibus isto sum vomere sulcatus. Ob hoc & ad parentum reductus sum domum, & per biennium omne genus curationis adhibuerunt mihi, nam quanto ampliora & omnigena fumebam medicamina, totiens eminus salutis à me remedia fugiebant. Illis in diebus cum gravi mærore largoque suspirio pater meus prædictus meam hujuscemodi exponebat fuisse nativitatem, addens insuper: Ecce beate Martine, quod gratè obtuli exactè requiris. Verè ut decet exaudibilis es in voto, sed carus in negotio. Desperato tandem salutis remedio, unum fore putavi solarium, si anhelanter confugerem ad eum: nempe ut cui traditus fui nesciens, depositâ capitis comâ denuò illi servirem, sciens quod ita factum est. Ecce habes, ô fili, ortum meæ nativitatis, atque exordium conversationis: animadvertite quia nihil boni egi mea sponte. Tu tamen de meis parvis moribus, ut dignum videris, judica, dum tamen misericordiam super me respicientem incessanter benedicendo prædices atque glorifices.

10. Nam tantam postmodum devotionem in beato Martino visus est habere, ut præ ceteris sanctis cum diligeret, suæque protectioni semetipsum quotidie commendaret, illum nempe ubicumque adesset corde retentans, ore prædicans, operibus sequens. Ecce enim sunt evoluti haud plusquam sex anni, dum ante ejus corpus vigiliarum excubias diversus ordo Ecclesiæ celebraret, contigit ut ipse ibidem interesset. Verùm quia ejusdem officii antiphonæ, uti omnibus patet, breves sunt, & ejus temporis longiores noctes; volentes officium ad lucem usque protendere, unamquamque antiphonam per singulos psalmorum versus repetendo canebant. Fiebat namque eis labor improbus. Denique venientes ad eum, quasi uno ore dicentes deprecabantur: Diu namque est quod tuum adventum præstolavimus, Pater, quatinus nos à tanto labore sublevares. Nunc verò quia præstò es, alias nobis antiphonas de vita beati Martini domini tui precamur institue, quarum prolixitas digne à nobis harum brevissimarum fastidium tollat. Ille verò cœpit dicere,

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

V

AN. CH.
CM. XLI
NOVEM.
XVIII

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

Odo S.
Martino
devotus,
ejus hym-
nos com-
ponit.

ANN. CH.
CM. XLIII
NOV. XVIII

non solum has se facere non posse, verum etiam discendi sibi tempus etas omne denegaret, si à quovis factæ fuissent; cæpitque inter hæc earum brevitate laudare, & earum quas petebant prolixitatem in nauseam habere. At illi è contra inferebant, si aliter faceret, Martinum offenderet; addentes quod talis excusatio palliatam superbiam significaret. His verbis precibusque mixtis pater noster Odo convictus, mox super tanti officium laboris annis incubuit. Tres verò hymnos^a in ejus laude composuit, è quibus unius tantum exemplar inferere huic operi adjudicavi. *Rex Christe Martini decus; Hic laus tua tu illius: Tu nos in hunc te colere, Quin ipsum in te tribue.* Similiter duodecim antiphonas ternas per singulas habentes differentias, quarum verba & vocum consonantia adè sibi invicem concordant, ut nihil in sensum plus minusve, nihil in symphonix modulationibus reperiri dulcius posse videatur. Retinentur hæc hactenus Beneventi. Numquam mane, numquam vespere ejus memoria labebatur à suo pectore atque ore, illum corde retinens quem promebat ore, *O Martine, ô pie, quàm pium est gaudere de te, ô Martine,* & cetera. Sed interim quia congruè locus se præbuit descriptæ narrationis, auxiliante Domino, cum ejus vitam pleniter exponere cæpero, tunc quæ per eum beatus Martinus operari voluit enarrabo. Nunc interim revertamur ad ea unde digressi sumus.

Anno 19
ætatis cler-
icæ,

11. Igitur vir beatissimus Odo nono-decimo ætatis suæ anno confugiens apud beatum Martinum, clericatus suscepit officium. Quænam ibi confluerit turba magnatorum, & quanto cum apparatu; ne sequenti paupertati, qua postmodum contentus fuit, injuriam facere videar, malo silere, quàm promere. Inter hos verò affuit Comes FULCO, qui cum nutrierat: cui mox cellam juxta beati Martini tribuit ecclesiam, & quotidianum victum ex eadem canonica acquisivit, eique concessit. Sed paupertatis amator vir beatissimus, contentâ mundi gloriâ, soli Deo placere curabat. Diebus itaque continuatis lectioni infudabat, & noctibus orationi vacabat, sciens esse scriptum: *Qui ignorat, ignorabitur.*

1. Cor. 14.

Virgilio
delicis ter-
retur.

12. His præterea diebus nauta noster peritissimus, qui nos suo ductu docuit transmare gurgites istius mundi, immensum Prisciani transit transnatando pelagus. Nam Virgilii cum voluisset legere carmina, ostensum fuit ei per visum vas quoddam, de foris quidem pulcherrimum, intus verò plenum serpentibus, à quibus se subito circumvallari conspicit, nec tamen morderi: & evigilans serpentes doctrinam poetarum, vas in quo latitabant, librum Virgilii; viam verò per quam incedebat valde sitiens, Christum intellexit.

Litteris fa-
cis dat
operam.

13. Interea quanta in eum cæpit postmodum emanare virtus patientiæ, succinctè describam. Deinde relictis carminibus poetarum, alti edoctus spiritu consilii, ad Evangeliorum Prophetarumque expositores se totum convertit. Cæperunt interea rabido latratu omnes pæne Canonici furere contra eum. *Quid agere velis? inquit. cur invadere quæris opus alienum? hoc opus pretii perdidisti cum flore juventutis. Parce tibi, & relictis hiis inextricabiliter connexis litteris, ad psalmos abi.* Sed idem spiritus qui eum pridem docuerat à bonis silere, tunc docebat eum à malis conticescere. Ille verò curvato capite & obturatis auribus, defixisque in terram adspectibus, illud in corde versabat Davidicum: *Dixi custodiam vias meas ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam.* Nec tamen erat immemor dominici promissi: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Quæ verò restant de ejus patientia, auxiliante Domino in sequentibus describam.

Psal. 38.

Luc. 21.

Virtutibus
clarus.

14. Nunc transcurram ocùs ad contemptus rerum. Laudent ergo qui volunt expulsores dæmonum, curatores cadaverum, ceterosque infamatos viros virtutibus. Ego inter omnes exiguus, Odonis mei primam patientiæ laudabo

^a De his vide Udalricum in lib. 1 Consuetudinum Cluniacensium cap. 23, & Ditmarum in Chronico pag. 107.

virtutem, deinde contentum rerum, post hæc animarum lucrum, restaurationem cœnobiorum, vestimentum cibumque Monachorum, pacem ecclesiarum, concordiam Regum & principum, custodiam viarum omnium, instantiam mandatorum, perseverantiam vigiliarum & orationum, respectus pauperum, correptionem juvenum, honorem senum, emendationem morum, amorem virginum, consolationem continentium, misericordiam miserorum, intemeratam observantiam regularum, ad postremum specimen omnium virtutum. Conserebat in parvo locello tunc bonus Jesus ex diversis nemoribus Monachorum paradisum, ex cujus irrigaret corda fidelium. Contentus denique parvulâ cellulâ, sublatusque ab oculis omnium, soli Deo placere festinabat. Distractis pauperibus universis quæ ad usum temporalem secum attulerat, secundum evangelicum præceptum de crastino nihil cogitabat. Noctu verò ab adspectibus se privabat hominum, & ad sepulcrum beati Martini orationis gratiâ solus ibat, quod videlicet ab eadem cellula duobus fermè milibus distabat: non collegæ fultus latere, non bacilli corroboratus munimine, sed duas solùm tabellas manu bajulans, scribendi officio aptissimas, fabrili opere ita connexas, ut possent patefieri, non tamen disjungi, quibus scholastici dextro femore solent uti. Sed bonorum hostis tales ei terrores inferre cœpit. Ex lateribus namque viæ undique egrediebantur vulpes, quæ prius terga illius persequentes observabant, deinde in ejus faciem se objiciebant. Sed cum ardentissimum à recto & proposito itinere vidissent se declinare non posse; gannitum dantes, & hianti ore super eum irruentes, minitabantur strangulare. At ille nec aufugit, nec destitit: sed complicatis cruribus & contracto rigido collo, humeris se tantùm & brachiis tuebatur. Tradens denique eorum dentibus totum corpus, gulæ solum cavebat letalem morsum: & ecce repente rapidissimo cursu intervenit lupo, cumque ab eorum liberavit incursionibus, & deinceps illi comes est effectus atque domesticus. Sed ne cui honestum vel grave esse videatur, legat vitam beati Pauli à beato Hieronymo descriptam; & ibi reperiet ejusdem viri sepulcrum à leonibus fuisse præparatum. Et si illi hoc unum exemplum nec sic satisfacere videtur, transeat ad beati Ammonis vitam; & ejus reperiet cellulam ob prædones fuisse à duobus draconibus custoditam. Deinde revertamur ad eundem prædictum Hieronymum, & transeat ad nostrum Florentium Nursinum, cujus vitam in dialogo suo beatus exposuit Papa Gregorius: ibi reperies Hieronymum incruisse leonem^a habere custodem asinorum, & Florentium ferocem ursum ob custodiam pecorum. Agebat autem extunc securior iter suum, & semper bone Jesu testimonia tua corde retinens, tibi que resultans, ore canebat dicens: Verè namque *fidelis es Domine in verbis tuis, & sanctus in omnibus operibus tuis. Allevas omnes qui ruunt, & erigis omnes elisos*. Nam versa vice tuebatur lupo à comestione, quod aliquando comedere solet; & terrebat vulpes, à quo terri solet. Quæ ergo & tamquam invisibiliter diabolus contra eum sumferit tentamenta, obsecro nullus à me requirat. Ad fidem tamen probandæ rei, quæ potuisset per suggestionem invisibiliter tolerando sustinere, descriptum visibile bellum sufficere ad credulitatem posse arbitror omnibus legentibus. Nocte verò cum orationis gratiâ egrederetur à prædicta qua manebat cellula, non clauderat post se ejusdem ostiola: propterea quia nihil perdere metuebat, nempe qui super humum nudam mattâ solùm, & quibus induebatur vestibus contentus erat.

15. Contigit interea dum diversorum librorum legeret volumina, ad beati BENEDECTI pervenisse Regulam: & cursim eam cum vellet transire, impedit in eundem locum, in quo præceptum est Monachis, ut dormire debeant

^a Hinc sanctus Hieronymus cum Leone pingitur. Sed historia hæc æquivocatione nominis ad Hieronymum translata est à Gerasimo Abbate ad Jordanem, de cujus Leone asini custode mira leguntur in Prato spirituali cap. 107. Eandem opinionem secutus est B. Odilo sub finem vitæ S. Mafoli Abbatis.

ANN. CII.
CM XLII
NOV. XVIII

S. Martini
tumulum
noctu vi-
sitat,
tabellas
gerens,
terrius à
dæmoni-
bus.

S. Benedicti
Regulam
lectitat.
Reg. S. Ben.
cap. 22.

ANN. CH.
CM XLIII
Nov. XVIII

vestiti. nam plenè non intelligens eundem sensum, per triennium jacuit vestitus: & necdum monachus, Monachorum lene ferebat jugum. Istius sancti præcepta curabat obaudire, alterius vitam imitari cupiebat. Jaciebat enim tunc Dominus Jesus in rudi terra simplicia femina, ex qua providebat centuplicata recipere frumenta.

Corpore
vegetus.

16. Sed hoc mirabile est, quia candor ipsius corporis non est immutatus à nigredine in qua jacebat humi, & virtus sui animi non fuit extenuata à longa continuatione jejunii. Præteritis namque his duobus annis, cum simul loca sanctorum, quæ sunt intra & extra urbem Romam orationis causâ frequentarem, venerabilem ejus sexagenariam senectutem nostra non valebat juvenus non solùm præire, verùm etiam nec sequi: sed cum fatigati ut sibi nobisque parceret rogarem dicebat: Certè videtis quia omnem virtutem perdidisti. Longa enim senectus fecit me esse filicernium. Sunt ecce triginta anni, quòd talis, qualem nunc me videtis, fui. Ipse verò gemens suam nobis imbecillitatem tali modo pronuntiabat: nos verò cum magno attonitu ejus mirabamur virtutem. & non immeritò, ut qui à corruptione non passus est vinci, à corruptela non debeatur prosterni. Denique parvi pendebat quicquid virtutis in se videbat: illud magnopere judicabat, si quid in alio videre poterat. Sustentabatur per idem infantia suæ tempus mediâ panis librâ & fabæ pugillo, atque (quod est contra naturam Francorum) perparvo potu. Deposita itaque omni corruptibili sarcina, nudo pectore, nuda miles Christi præcinctus ferebat arma. Videbatur ab omnibus rudis tirunculus senum præire cuneos, & confidens in Christo gloriosam de hoste saragebat prædam reducere. Hæc autem omnia apud ecclesiam beati Martini Turonis fiebant. Est locus ille omnibus virtutibus fertilis, prodigiis mirabilis, divitiis uber, omnique religione præfulgens. Dignum namque est illum esse mirabilem, qui tantum meruit habitatorem habere. Non enim Martyr tantum aut Confessor opimus, sed lux sæculi, & gemma Sacerdotum: ibique Reges properant, diversarum gentium Principes ibi cum muneribus & votis sæpius frequentant.

Omnibus
dat monita.

17. Contigit interea ut plurimi ex ipsis ad eum introirent visitandi gratiâ, cogniti ut notum reviserent, ignoti ut notum cum sibi facerent. At ille, velut fons redundans, desiderantissima cunctis præbebat pocula, & quasi ex aperta bibliotheca, omnibus congrua ministrabat exempla: huic castitatem indicens, illi sobrietatem imponens: hunc contemnere mundum docet, alterum ne alterius res concupiscat admonet. Unicuique enim quæque erant necessaria affluenter ministrabat: flebat miserrimum hunc mundum, & citò cum suis esse fatebatur amatoribus ruiturum. Admonebat itaque omnes vivere parcè, & male concupita non amplecti; ventris penitus refrenare ingluviem, inquit: Qui ventrem facit, venerem nutrit. Libidinosis præcipitium opponebat draconis, dicens: Heu miseros illos, quia tertiam partem stellarum post se trahit draco. Ebriosi & comestoribus dicebat: Nabuzardan princeps cœquorum destruxit muros Jerusalem. Mollibus & masculorum concubitoribus opponebat Herodis homicidium, & Scribæ exsilium. Quanto, inquit, melior est anima corpore, tanto qui talia agit pejor Herode. Ille corpora interfecit, animas in cælo misit: hic corpora à Deo separat, animas æterna morte trucidat. Scriba verò qui probabat tirones, captivus ductus est in Ægyptum: hic enim post mortem duendus est in infernum. Doctor itaque flebat præcipitium, & dicebat: Adspice, Domine, quia facta est desolata civitas plena divitiis, & rursus aiebat: *Vae tibi Behemoth, nunquam desinis, pro nefas. Aurum tibi sternis ut lutum, & radii solis sub te sunt.* Hæc illi audientes, alius terrebarur conscius delicti sui, alius lætificabatur infons ab ejus consolationis verbo: & quasi ex uno promptuario diversi diversos sumebant cibos. Testor Jesum, quia ex

Job 41.

ore hominis numquam audivi tantam dulcedinem sermonis. Complebatur in eo quod dicit Dominus in Evangelio : *Simile est regnum calorum homini patrifamilias , qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Itaque omnes divino sale conditi & caelesti ferculo satiati , gratias agentes ad propria remeabant.

ANN. CH.
CM XLII
NOV XLII
Matth. 13.

18. Multa denique illi dona offerebant & munera : ex quibus ille nihil recipere volebat , quippe qui sua largissima distribuerat , ignorabat , quo pacto recipere posset aliena. Victus aliquando à prædicto suo domino , vellet nolle , centum ab eo missos recepit solidos. Sed miles Christi nec momento passus est eos apud se moram pati , atque , ut prius , mox eos indigentibus erogavit. Cœpit interea alumnus cuneos præire præceptorum , & subsequendum fieri exemplum.

Munera
respuit.

19. His diebus abiit Parisius , ibique Dialecticam sancti Augustini Deodato filio suo missam perlegit , & Martianum in liberalibus artibus frequenter lectitavit : præceptorem quippe in his omnibus habuit REMIGIUM. ^a quo peracto Turonicam remeavit.

Parisiis
studer.

20. Per illud namque tempus rogatus est à fratribus se diligentibus , ut Moralia beati Gregorii Papæ sub uno eis coartaret volumine. Ille autem professus est se hæc minimè facere posse , addens , etiamsi facultas agendi sibi adesset , tamen non debere hæc agere , ne tanti viri laborem , tantique operis pretium aliter immutare , vel aliquid demere videretur. Econtra illi opponebant antea succumbi , quàm tanto labore sustineri , & satius esse judicabant funditus eum deserere & ad scripturas reliquas transgredi , quàm sub eo velut sub gravi mole interire. Quotidie namque apud eos de hac re non parva fiebat altercatio. Ego tamen scio super hac re multos indignandos fore , & ad sedandos eos hanc libuit orationem inferere. Non enim fiebat istud propter arrogantiam , sed disponente Domino , ut supra montem poneretur lucerna , quæ sub modio erat occultata. In exemplum tamen subiunctæ rei hoc quod diximus manifestius apparebit. Illis videlicet persistentibus in hac petitione , factum est , ut quadam nocte domnus Odo intra ecclesiam Domini Martini consueta orationi insisteret : & ecce subito ei somnus obrepit , viditque in eadem visione sanctorum eorum venientem desursum in eandem ecclesiam descendere. Et prius benedixerunt Dominum ; deinde ordinatim in subselliis sederunt , atque post paullulum unus eorum proliens in medium dixit : Quidnam est quod hoc in loco immoramur ? Ceteri verò Gregorium Papam expectare se inquirunt. Hoc audiens Pater noster Odo , velut avidus indagator , cœpit huc illucque circumspicere , quam ex parte venientem cum posset videre. Deinde elevatis oculis sursum , quasi è cælo missum videt beatum Gregorium , sed ultra omnes qui præcesserant eum , vultu specieque & moribus persplendidum atque ornatum. Mox veniente illo omnes surgunt , & flexis cervicibus benedictionem petunt. Ille verò non inter eos deorsum usque descendit , sed super ambonem ecclesiæ substitit , & beatum Odonem terratenus prostratum vocavit inquit : Surge , frater Odo , noli timere. qui cum surrexisset , vidit veluti more scriptoris super auriculam ejus hærentem pennam , & quasi doctoris magisterio productam acuminatam , & in summo fixam. Quam sumens beatus , eamque illi tradens ait : Age ergo securus , & perfice opus tibi indictum. Quem verò composueris librum , non delebitur , meum autem stabit in æternum. Et continuo evigilans , intellexit protinus quod viderat. Sumens dehinc volumen illud magnum , diligenter perlegit , & saniolem partem quam prævidit , sub uno volumine composuit : & sic quidem murmurationem compescuit.

Gregorii
Moralia
contrahit ,

Viso ad hoc
animatus.

^a Is erat Remigius Autisiodorensis Monachus , de quo nonnulla jam diximus in Præfatione prima Sæculi quarti , plura de eo aliàs Deo dante dicturi.

ANN CH.
CM XLIII
Nov. XVIII
Fulconi
Comiti fan-
nitarem ob-
tinet,

21. Factum est postmodum, ut præfatus Comes FULCO de thesauris beati Martini, nescio quo pacto, tulerit duo vascula auri: sed chamo infrenatus avaritiæ, dum ea reddere nollet, gravi plexus est ultione. Ad mortem verò usque perductus, ad beati Martini se jubet portari sepulcrum: ibique quamplurima promittens munera, sed nec sic sanitatis recipiebat munera. Præterea diutissimè fatigatus adèò usque est defectus, ut mortis expectaret exitium. Ad quem cum domnus Odo visitandi gratiâ introisset, dixit illi: Redde miser vascula beati Martini quæ infeliciter abstulisti, & protinùs salvaberis. Ille autem & illa reddere, & alia spondit conferre, si rei dictu fidem probaret. Mox Patris nostri & obsequentium manibus elevatus, ad corpus beati Martini perductus, terraque prostratus, nec moram pati potuit subsidium sibi promissum: sed qui venerat manibus, veluti latus vehiculo, recuperatis artibus remeare cœpit suis gressibus. Siquidem ita factum est, ut ille correptus de cetero talia non committeret, & quæ promiserat fideliter adimpleret. Cœpit interea pater Odo eum admonere, ut relicto mundo hoc tantùm satageret, quemadmodum soli Deo placeret. Ille autem respondit: Mihi ista modò suadere non potes. Habeo ramen dilectissimum militem, ADHEGRINUM nomine, in armis strenuum, & in consilio providum, qui si te audierit, mox tuæ voluntati obaudiens erit. quod ita sequenti tempore factum est. Intra paucos verò dies, omni recuperatus virtute, domum suam reversus est. Confluentes ad eum undique ejus sanitati congratulantes, assumpto sermone, quæ & quanta pertulisset, illis circumstantibus cœpit exponere, addens insuper quam citatam virtutem in verbis domni Odonis comperisset.

eum ad
contentum
seculi hor-
tatur.

Adhegri-
num ad se
trahit.

22. Unus autem ex assistentibus & auditor internus erat prædictus Adhegrinus: qui mox corde compunctus, dispositis omnibus quæ possidebat concitè rediit ad eum. Deposita itaque capitis comâ & sæculari militia, extunc Christi factus est agonista. Sumens igitur Pater noster universa quæ sibi ipsi ad temporalem usum tulerat, in sinibus pauperum erogavit, ut pridem de suis fecerat. Manserunt simul milites palatini parvissimo tugurio contenti. Videntes denique mundum in maligno positum, & ejus amatores ruinosam & illecebris plenam tenere viam, quotidie ad monastica festinabant scandere fastigia. Interea non fuit locus in Franciæ sinibus, ubi audierunt affuisse monasterium, in quo aut per se non essent, aut suos perlustratores non misissent: & non invenientes religionis^a locum inter eos in quo requiescere possent, ad prædictum tugurium revertebantur cum magno dolore. Ob hanc causam placuit Adhegrino Romam pergere. Attepto tandem itinere, devenit in sinibus Burgundiæ, pervenitque in quamdam villam, quæ Balma dicitur ex nomine. In ea namque erat monasterium nuper à BERNONE Abbate constructum: devertitque illuc, & ab eo officiosissimè secundùm Regulam beati BENEDICTI intra domum hospitem est susceptus: ibique more hospitis aliquo tempore commorari voluit, non tamen ut eorum aliquo indigeret, sed ut mores habitantium locique consuetudines posset cognoscere. Fuerunt autem institutores ejusdem loci imitatores cujusdam patris^b EUTICI: cujus vitæ meritum conversationisve qualis fuerit, huic operi inserere nolui; obitum verò qualem meruerit, vestræ memoriæ commendare curavi.

Balman
petit Adhe-
grinus.

Ubi Euticii
norma vi-
gebat.

Quis Euti-
cius ille.

23. Fuit isdem vir temporibus LUDOVICI magni Imperatoris, carus videlicet Regi, omnibus quia amabilis. Nam cum esset laicus, & peregrinis studiis eruditus, deferens ea unde superbire solet humana fragilitas,

^a Idem accidit Gerardo Comiti Auriliacensi, qui huc illucque perquisivit monachos, qui bene morati essent: sed cum rependi varietas difficultatem intulisset anxietatur, &c. in vitæ lib. 2 cap. 6. Legge Præfationem hujus tomi.

^b Euticum seu Euticium hunc non alium esse à Benedicto Abbate Anjanensi ostensum est ad calcem tomi superioris.

totum se dedit beatorum Patrum regulis & institutionibus : ex quibus nempe auctoritatibus diversas consuetudines sumsit, unoque volumine colligavit. Deinde non multo post monachus est effectus : & in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium illi construeret Monasterium. Decurso enim vitæ præsentis stadio, circumstantibus undique fratribus subitò emisit spiritum. Contigit interea dum discipulis pii Patris pararentur exsequiæ, ecce rediit vivus qui fuerat mortuus. Illis verò attonitis & admirantibus dixit pater Euticus * : Deo gratias, sciatis, quia in his quadraginta annis unum tantùm diem non memini me cibum sumsisse, nisi prius flevissem. Hodie namque sublato mærore consolatus est me Dominus, & inter choros Angelorum tribuit mihi requietionis locum. Dicens hæc quievit perpetuè. Ipse enim pater Euticus institutor fuit harum consuetudinum, quæ hætenus in nostris Monasteriis habentur : quas vir venerabilis Adhegrinus intuens, quantociùs patri nostro Odoni curavit nuntiari. At ille sumtis secum centum voluminibus librorum, mox ad idem demigravit monasterium : factus est ille qui antea fuerat secutor, postea signanus. Dominus verò Adhegrinus in unam se coartavit cellulam : & permittente Abbate Bernone, per triennium mansit in ea. Nam patri Odoni, quia erat vir scholasticus, laboriosum scholæ ^a imposuerunt magisterium. Erat autem ætate tricenarius.

ANN. CH.
CM XLII
Nov. XVIII

* at Euticus

Odo eodem se recipit, ibique scholæ præficitur.

24. Fateor inquam, putavi vitam sanctissimi patris nostri simpliciter, cursimque transire : sed nostrum ingeniolum, veluti repugnator violentus, unà cum ejus vita vult enarrare viros, quos intelligit habuisse hinc socios. Quapropter obsecro, ut quemadmodum me non piget sub tanto desudare labore, nec vobis videatur ad recipiendum onerosum vel grave. Justum namque & bene placitum coram Deo esse videtur, ut eorum exempla ad ornatum locutionis cum sua describantur vita, quos ab hac peregrinatione suo felici portu transvexit ad patriam.

25. Venerabilis igitur Adhegrinus, cujus superiùs memoriam fecimus, sumtâ postmodum licentiâ eremum petiit ^b, ibique parvâ subartatus est speluncâ. Contigit ut die quadam nimis constrictus angustiis, cum nullus adesset, qui & consolationis verba, aut alicujus patris conferret exempla, ut ait Sapientia, *Væ soli quia si ceciderit, non habet qui porrigat ei manum* ; more lagentis gurgitis paullo minùs ad desperationem usque descendit : & ecce subitò addidit ei splendidissimus vir, quem blandè quid haberet interrogavit, aut cujus rei causa accidisset illi, quod quasi ad præcipitium se usque immergeret. Respondit dicens : Ex quo enim tempore Domino incessanter cœpi deservire, nullam consolationem aliquo modo ab eo merui accipere. quia de re coangustor vehementer, quia nescio si mea servitus illi placet, an si pro tanto labore recipere merebor quandoque mercedem. Mox ille super collum ejus irruit, eumque osculans, Crede, inquit, quia de bonis Domini umquam indignus non eris. Et consolatus eum hiis verbis, abiens recessit.

Adhegrini in eremo vita.

b

Ecd. 4.

26. Alio iterum tempore casus se præbuit, ut extra cellam in quam manebat reciperet eum tentator : moxque in eum irruit, & supra immanissimæ rupis præcipitium evexit, indeque eum omni cum annisu præcipitare voluit. Sed quid ageret miles Christi, qui recto gressu illic stare nequibat ? quomodo resistere posset prorsus ignorabat. Verùm cum in summo mortis articulo esset positus, subitò illi affuit beatus Martinus, apprehendensque manum ejus dixit ad eum : Quidnam est, & quomodo huc advenisti ? At ille ait : Nescio Domine. Deinde confortans eum restituit in locum suum.

27. Ante hoc fere quinquennium dum pater O D O Romam pergeret, ut

^a Id est curam puerorum, qui *schola* nomine designantur. Nalgodum conferas, si lubet.

^b Erant & apud Cluniacenses Reclusi, qualis erat

Gislebertus ille, cui Petrus Venerabilis scribit libri 1 epistolam 20.

ANN. CH.
CM. XLII
NOV. XVIII

Ecol. 32.

monasterium intra ecclesiam beatissimi Pauli Apostoli, ut olim fuerat, reedificaret, cogente Domino Papa & universis ordinibus sacrae sedis, placuit animo suo prius dictum virum revivere, cumque de hac re consulere, ut fieret quod scriptum est: *Omnia fac cum consilio, & post factum non penitebis.* Interea factum est dum de hac re secum quærent, & multa de spiritualibus rebus diu fermocinarentur; cœpit eum pater Odo deprecari, ut quicquid sibi eo tempore divinitus revelatum fuisset, familiariter sibi conferret. Recordatus denique dominus Adhegrinus sodalitates antiquæ, & mox inflammatus caritatis igne, respondit dicens: Illo die, illâ horâ, psalmodiæ peracto cursu subito affuit mihi beatus Martinus, cujus præclara facies, & quasi afflueta familiaritas post benedictionem, mox mihi dedit facultatem: effatisque sermonibus aliquantulis, deinde percunctari eum cœpi quo pergeret, aut unde veniret. At ille respondit dicens: Româ venio, & proficiscor ad Franciam: ad te positus penes iter, visitationis gratiâ deverti. Deinde gratias agens, cœpi eum obsecrare, ut quia dignatus est peccatorem visitare, dignaretur sub ejus tugurium vel ad modicum requiescere. At ille, Hodie, inquit, ordinatio^a fit LUDOVICI Francorum Regis, & ad ejus unctionem accelero interesse: & idcirco nullam patior moram habere. Ad hæc ego respondi: Et si ita est ut abire velis, oro ut prius me benedicere digneris. At ille ait: Non inquam necesse habes benedici à me. Olim quippe qui me benedixit, similiter & tibi. Cumque incessanter eum urgerem ut me benediceret; mox ille quasi è contra subjunxit ut eum similiter benedicerem, affirmans insuper nullo modo se mihi acquiescere, nisi vicissitudinem benedictionis rependerem. qua de re non parva inter nos amica contentio orta est. Ille verò quia nolebat, ideo contradicebat: ego autem, quia non præsumebam. Unde factum est, ut collata prius in invicem benedictione, mox recessit, abiens meque cum magno reliquit mærore. Ad probandam tamen hujus rei fidem affuit pater Odo fidelissimus arbiter, qui diem illum & horam annotari iussit, & ita postmodum omnia diligenter requirens, facta reperit ut ipse prædixit.

28. Sunt hætenus evoluti (nisi fallor) plusquam triginta anni, ex quo intra ipsam eremum deguit, Dominicis tantum diebus aut præcipuis festivitatibus ad monasterium sancti Petri, quod Cluniacum dicitur, quia duobus fere milibus propè est, assuevit descendere: sumtâ videlicet modicâ farinâ, ex qua sibi panem conficere solet, & fabæ paucis granis, mox ad eremum revertitur. Vino nec aliquando utebatur: adipe verò vel oleo ejus cibus non conditur. Patitur omni tempore frigus & calorem: calorem inter scapulas, frigus inter manus & brachia. Sed nos vitam prosequentes viri istius, quantocius ad propositum redeamus, à quo longè digressi sumus. Sed rursus memini me promississe vel prius patris Odonis patientiam exponere, quæ est virtutum omnium fomes: deinde temporis augmentatione reliquas ejus virtutes diligenter enarrare. Idcirco auxiliante Domino, prout vires suppetunt, meam pollicitationem festinabo implere.

Odonem
tentant falsi
fratres.

29. Erant in eodem cœnobio supradicto quidam Fratres, quorum vitam moreque reperietis in sequenti narratione. Hi audientes quod dominus Odo conversationis gratia illuc venisset, accedunt ad eum simulantes, & qua causa ibi advenisset fingunt se interrogare. Itaque cum ab eo de hoc quod sciscitabantur responsum accepissent, aiunt dicentes: Omnes nos quærimus hanc congregationem fugere, ut possimus animas nostras salvas facere: & tu è contra tuam venis hîc perdere? Quibus cum respondisset cur hoc dicerent, rursus adiiciunt: Nosti consuetudinem BERNONIS Abbatis?

* Transmarini scilicet, cujus reductio ex Anglia & coronatio incidit in annum DCCC XXXVI.

At ille : Nusquam , inquit. Et illi : Heu , heu , si sciretis quàm durè scit ille monachum tractare. Correptionem verò suam sequuntur verbera , & rursum quos verberat compedibus ligat , domat carcere , jejuniis affligit : & hæc omnia perpessus , nec sic suam potest miser impetrare gratiam. Hæc audiens dominus Odo , pedetentim titubare de ingressu cœpit. quem prædictus intuens Adhegrinus , mox proficiens in medium inquit : Odo pater , noli trepidare ; ista verba non sunt fantis , sed administrantis. Animadvertite , & quia per eorum ora diabolus loquitur vide. Mox illi confusi retrorsum redeunt. Pater namque Odo cum Adhegrino collega suo ad suavissimum Christi jugum colla submittant. Qua de re beatus Benedictus , quia erat præcius futurorum , in regularibus disciplinis præcepit , ut cum hospite nemo loquatur , nisi cui à Priore fuerit concessum. Quanti enim modo decepti ab initio sanctæ conversationis retro sunt reversi , atque à calore interni desiderii ad torporem reversi sunt pravæ voluntatis ? & quamvis Scriptura dicat , *Probate spiritus si ex Deo sunt* ; tamen probatio fidelium & prærentium Dominum talis esse non debet , videlicet cum Dominus per Prophetam his qui Spiritus-sancti calore igniti sunt , inquit præcipiat : *Vos qui in austro estis , occurrite his cum panibus qui ab aquilone veniunt*. Sed miles Christi sicut blandimenta non fuit amplexus , ita videlicet nec terroribus est concussus. De his autem talibus rectè ita beatus Job loquitur : Maledicant ei qui maledicunt diei , qui parati sunt suscitare Leviatan.

30. Libet interea patris nostri Odonis paulisper seorsum ponere vitam , ut in exponendo ejusdem loci consuetudines parum mihi aliquid liceat immorari , quatinus sequens lectio possit esse lucidior. Mos enim ejusdem loci fuerat , ut magister scholæ solus cum solo puero nec quoquam iret saltem , nec ad naturæ digestionem , sed nec solus puer secretius illi loqui præsumeret : sed & propter bonum testimonium alium è pueris , aut unum ex Fratribus in comitatu , vel locutione semper assumeret. Si autem nox foret , & casu accidente secessum puer peteret ; sine lucernæ lumine & alio fratre extra dormitorium pedem non auderet protendere. Tempore verò refectio- nis numquam decrat lectio utrisque mensis : micas verò quæ ex sectio- nis panum fiebant , unusquisque ante se diligenter recolligens , priusquam lectio finiretur , cum gratiarum actione sumebant. Finita itaque lectione , nec eas , nec cibum alium sumere ultrà aliquis audebat. Has autem micas sacratiores aliis cibis esse fatebantur. Tale namque ferebant miraculum ex eis claruisse in eisdem annis.

31. Frater quidam in eodem monasterio fuit valde idoneus , & omnibus carus. qui ad mortem usque perveniens , circumstantibus Fratribus qui ejus venerant orando commendare Domino spiritum , subito emissâ voce clamavit dicens : Adjuvate obsecro , domini , propter Deum , modò , inquit , sum raptus ad iudicium , ibique protulit accusator humani generis diabolus contra me ad testimonium de micis panum plenum sacculum , quas comedere secundum consuetudinem nolui , & de mensa ceciderunt. Atque post pusillum iterum terribiliter clamare cœpit & dicere : Ecce de quo dixi vobis adest diabolus , deferens prædictum sacculum. Nam cum territi fratres mirarentur , adjecit rursum : Illo in loco adest , an non videtis eum ? Deinde signo crucis totum se munivit , & inter verba orationis spiritum reddidit. Ab illo ergo die omni cum diligentia sunt collectæ.

32. Est & alius inter eos taciturnitatis modus. Incompetentibus namque horis nemo intra claustrum ejusdem monasterii audet loqui , nec se cum alio fratre jungere. Quando verò duodecim celebrantur lectiones ^a , nullus intra prædictum claustrum , præter ad Capitulum , sequenti die loqui audet. Octava enim Natalis Domini & ejus Resurrectionis summum silentium die

^a Lege Udalicum in lib. 2 de consuetudinibus Cluniacensibus c. p. 46 & 55.
Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

ANN. CH.
CM XLII
Nov. XVIII

nocturne fiebat in illis. Brevissimum quippe istud, illud significare fatebantur æternum silentium. Nam, quotiens necessarias ad exposcendum res instabant, totiens diversa in invicem fiebant ad perficiendum signa, quas puto grammatici digitorum^a & oculorum notas vocare voluerunt. Adeo nempe inter eos excreverat ordo iste, ut puto si sine officio linguæ essent, ad omnia necessaria significanda sufficere possent signa ipsa. At verò in quotidianis diebus & reliquis Octavis Sanctorum talis discretio tenebatur. Etenim in quotidianis diebus, inter diei noctisque cursus, CXXXVIII canebant psalmos: ex quibus XIII nos demimus propter pusillanimatorum animos, exceptis peculiaribus orationibus quas nostri frequentant Fratres, quæ videlicet modum Psalterii videntur excedere. Similiter duabus Missis identidemque letaniis. Per singulas verò horas canonicas bis flectebant genua. In Octavis quas diximus, LXXV tantum canebant inter prædictos cursus, & semel flectebant genua, & bis reciebant. Sunt namque alia quàm plurima, quæ arbitror propter fastidiosos lectores huic operi non inferere.

Odonis patientia probata.

33. Igitur Odo dum scholæ magistrum assumeret, mox se tempus præbuit opportunum, quo ejus patientia probaretur. Affuit nox, & ecce quidam de pueris signo secessum naturæ petiit. Erat autem ille locus adeo dormitorio conjunctus, ut lucerna quæ ibi auctoritate regulari ardebat, perlustraret eum totum. Surgens itaque pater Odo, unum suscitans è pueris, illo tantum contentus lumine, cum eo abiit. Altera autem die, ut mos est, convenientes ad Capitulum Fratres, Martyrologio & versu finito atque lectione Regulæ, cœperunt illum graviter^b increpare, cur sine cereo transacta nocte post puerum isset. Verum quia ante veniam nullus suam audeat proferre causam, nec suam post veniam defendere sententiam; illico in terram corruens veniam petiit, sufficere inquiens sibi posse dormitorii lucem. Sed tamen ab illis non solum est auditus, verum econtra sub gravi culpa adjudicatus. Vir denique beatissimus qui arrepto itinere angusto sequi venerat illum, qui cum pateretur, non comminabatur; non indignans, aut murmurans, nec obstantiæ opponens querelas, sed momentaneos querens locos, terra prostratus veniam est deprecatus. Abbas autem suus volens probare patientiam ejus, finxit se iratum, & protulit sententiam excommunicatione connexam, ut ea die ultra ei veniam non peteret. Ille autem Davidicum illud in pectore volvens qui dicit, *Vt jumentum factus sum apud te, & ero semper tecum*; & rursum, *Posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra*; abiens provolutus Fratrum pedibus, rogat ut eant, & vice sua eidem Abbati veniam petant, quod & factum est. Tandem admirans BERNUS * Abbas tantam in juvene patientiam, mox eum convocat, & more Regulæ ipsam commotionem benedictione sanat: atque posthinc carior factus est illi.

Psal. 72.

Psal. 65.

* ab. Berno

34. Erant autem Fratres in eadem congregatione mente & actione juvenes, quorum superius mentionem fecimus. Hi verò unde proficere debuerant, inde ad interitum ibant. Nam quotiens locum occasionemve reperire potuissent, diversas injurias & falsas increpationes ei objiciebant. At verò vir pacificus Odo seorsum eos ducebat, & innocens quasi reus eorum pedibus se prosternebat veniam petens, non tamen metu humano, sed amore fraterno, nimirum ut patientiâ corrigeret, quos videbat divinam incurrere ultionem. Compefcebantur tandem aliquando ab ejus patientia: sed more labentis aquæ protinus ad propria revertebantur vitia. Illum namque quem imitari debuerant, econtra insequabantur. Princeps autem pestis hujus Guido dicebatur. Sæpius enim cum instigaret alter alium, ut ei convitiaretur; aiebat ille qui mittebatur: *Quid prodest quotidie hæc agere, cum non*

^a De his signis vide Udalricum in lib. 2 cap. 4. | & apud Udalricum in lib. 2 cap. 7. Viget etiam nunc
^b Proclamatio vocatur, de qua item in lib. 2 num. 23. | ejus usus apud Cistercienses.

possimus cum nec fugare, nec ad contumeliam provocare: Tu enim nosti quia doctior est nobis. Haec enim quod ab eo discere volui, gratanter ininuavit. Vereor inquam, ne quandoque tantis injuriis contractus incipiat retrahere postmodum invitus, quod nunc sponte largitur. At ille: Non ut afferis ita est. Talis enim frater Odo est, ut non tantum ista aut similia, verum & pejora sustineat: atque post haec quod volueris gratanter impendat. Siquidem post modicum tempus divina ultione perculsi sunt justo Dei iudicio, quia non potuit eos compescere fraterna correptio. Defuncto namque Bernone, qui erat tunc ipsius monasterii Pater, mox deposito religionis habitu ad saeculum reversi sunt, & terribiliter meruerunt postmodum obitum.

35. Sanè & hoc miraculum eo tempore inibi factum fuisse Pater noster narrare solet. Erat quidam in eadem congregatione frater tali usus consuetudine, nam cum sederet ad mensam, totam mentem suam lectione praecoccupabat. Die quadam contigit, ut collectis ex more ^a micis, priusquam eas sumeret, Abbas praefatus lectioni finem imponeret. Sed ille quid ageret prorsus ignorabat. Nam eas post finitam lectionem non audebat comedere, nec dimittere ne casu perirent. Clauso verò pugillo dignum esse censuit, ut cum post versum essent regressi, reservandas fore Patri monasterii. Factumque est, ut ab oratorio regressi, mox se pedibus prostravit Patris, qui cum interrogaretur cur veniam peteret, & ille quod factum fuerat patula manu vellet ostendere; omnes praedictae micæ in margaritarum species sunt conversae. Glorificantes igitur Dominum, mirabiliter stupefacti sunt. Deinde praeepto Patris in quoddam ornamentum ipsius ecclesiae sunt inextae. Ille autem de se, quasi de alio, haec solet recitare. Ex illo jam tempore cepit infra se ipsum astuare propter genitorum suorum ereptionem, quatinus eos posset ab huius saeculi nexibus subtrahere. Unde factum est, ut non multo post accepta licentiâ ad patrem suum abiret, eumque ad monasterium duceret, atque Monachum ordinaret: matrem verò indui fecit sacro velamine: cuius vitam quidem, si licuisset scribere, magis historia videretur esse quam schedula.

Miraculum
de micis.

a

Parentum
conversio.

36. Factum est autem in illis diebus, cum quadam die jam sero divertisset quiescendi gratiâ in domum nobilissimi viri cujusdam, absentibus dominis erat ibi eorum filia una cum familiis virgo jam adulta, quæ videlicet nimis curiosè per totam vesperam ejus actus considerare studuit atque vitam. Deinde compuncto corde latenter per quoddam posticium irruit ad eum: ejusque prostrata pedibus, se eam citò nuptiis tradendam esse dicebat: addens ut propter Deum, cujus se fatebatur famulum, in eadem nocte liberaret eam. Audiens hæc Christi miles, cum ignoraret quid ageret, & quomodo tantæ virginis voluntati satisfacere, infra semetipsum cepit vehementer astuare. Pietatem in Deum suo more, pietatem supra virginis lacrymas habens, proponebat sibi iudicium Dei animæque illius interitum, rumoremque contra se parentum & populorum, quare talia praesumpisset monachus. Sed amore Dei & virginis singultibus victus, tandem in ejus ereptione dedit assensum. Nocte verò illa cum omnes famuli domus quiescerent, ille & frater qui cum eo erat, ascensis equis praecesserunt, jussuque suo famuli qui cum comitabantur, sumta virgine secuti sunt. Altera verò die applicuerunt ad monasterium. Erat autem prope ipsum monasterium Oratorium constructum, ubi nobilissimæ mulieres causâ orationis ^b recipiebantur, ibique eam manere constituit, deinde ad monasterium perrexit. Sequenti verò die, ut mos est, Patri monasterii omnia quæ gesserat studuit indicare. Etenim

Odo desponsatae
virginitatem
perdidit.

b

^a Alius mos de micis in Regula Magistri cap. 25. nempe ut quotidie de mensis mundando levate in uno vase ferventur, dein ab hebdomadariis Sabbato mudentur: & patella exinde cocta, aut cum farre aut cum ovis adstricta, antequam ultimum sero caldum bi-

bant, in mensa ponatur Abbatis.

^b Hinc intelligitur, mulieres in principem monachorum basilicam non fuisse admittas. quod passim in Ordine nostro quondam usitatum, ut saepius observavi.

ANN. CH.
CM XLIII
NOV. XVIII

cùm ea quæ de virgine gesserat audisset, turbato adspectu cur sine licentia hæc agere præsumisset, graviter eum increpare cœpit. Mox ille in terram proruit, ejusque pedibus provolutus veniam precabatur. Post hæc Patris jussu à terra elevatus, post reiteratam interrogationem respondit dicens:

» Domine pater, ex quo me miserum suscipere es dignatus, in quantum con-

» siderare valui, numquam tibi aliud curæ fuit nisi de animabus lucrandis.

» Nam ceteri Abbates hoc student, qualiter rebus possint abundare, & homi-

» nibus placere. Tu verò pietate, misericordiaque fretus, soli Deo placere

» satagis propter lucrum animarum. qua de re imitator tuus desideravi esse,

» ideo hanc virginem volui lucrari ad laudem tui nominis. *Quamvis enim*

» me etiam tardè vincerent ipsius lacrymæ, non sum tamen oblitus tuam in-

» crepationem, quam certissimè sciebam me non posse evadere: sed malui

» potius pii patris flagello cædi, quàm reus pro anima ejus teneri. Et utinam

» omnes mulieres in hac provincia commorantes, quæ carnali vinculo retinen-

» tur, potuissem lucrifacere, & tu me per singulas debuisses piissimo tuo more

» flagellare. His & similibus verbis Patris commotionem delinivit, sed tamen

talem obedientiam ei protinè injunxit: Vade, & quemadmodum scisti eam de sæculo eruere, ita scias quotidie alere, ac sanctis monitis instruere, ne aliquando pæniteat, & revertatur suadente diabolo ad sæculum. Cœpitque pater Odo post hæc per singulos dies cibum ei portare, & patrum præcedentium exemplis eam instruere, donec intra paucos dies eam ad quoddam Monasterium duceret, ac sacris virginibus sociaret. Verumtamen hæc omnia propter bonum testimonium præsentia fratrum fiebant. Factum est non multo post ut ipsa dormitionem acciperet in Domino. Cùmque circumdedissent eam sorores, ut ejus spiritum orando protegerent, & cum pane illam præmortuam tenerent; subitò voce qua poterat cœpit dicere: Adjuvate me obsecro levare. Interrogantesque eam cur hæc diceret, Ecce ait, beatissimum Paulum Apostolum video venientem, & illi volo occurrere. Necdum verba compleverat, & extendens brachia ut velocius surgeret, eadem verba rursus repetebat. Ceteræ autem eam insanire putabant. Interea in quantum potuit, supra genua se elevavit, & curvato capite benedictionem venienti petiit his verbis: Benedicite. & mox quievit perpetuè. *Qua* de re nulli dubium fuit ab eo esse susceptam, à quo fuerat visitata.

37. Prævidens itaque pater BERNUS honestissimum virum fore futurum, promovit eum, & accersito Episcopo sine suo velle consecrare eum fecit sacerdotem. De quo videlicet Episcopo narrare solet pater Odo, quia benedictum ab eo cibum nullus canis audebat comedere. quod si casu contigisset, mox canis moriebat, veluti pro cibo aliquid gustasset venenosum. Sed obsecro ut nullus me derogat pro eo quod dixerim, quia absque suo velle consecratus fuisset: ne forsitan qui hoc attentaverit facere, videatur ex illis esse qui donum sancti Spiritus emere, aut vendere non verentur. Ea itaque nocte, quam suæ ordinationis secuta fuerat dies, cùm post noctis soporem evigilasset, & nec sui consecrationem meminisset, invenissetque circa collum suum (sicuti mos est) stolam ab Episcopo sibi collatam; protinè se in lamentum dedit, velut magni ei aliquid accidisset mali, atque per multum postea tempus præ nimio pudore nesciebat qua fronte extra monasterium posset egredi. Unde factum est, ut ad eundem Episcopum pater BERNUS mitteret eum reperta occasione quadam. Cumque Episcopus ille pro sua maximè consolatione in longum sermonem de culmine sacerdotii traheret, contigit ut de statu Ecclesiæ sermo inter illos affuisset. Tunc pater Odo ex Jeremiæ vaticinio flebilem illi de sacerdotibus cœpit sermonem exponere: quo videlicet expleto, cœpit ille Episcopus rogare, ut eundem sermonem ei describeret, & libelli more componeret. Cui contra Odo pater protulit regulam in qua continetur, quod absque licentia

prioris nihil liceret monacho facere. At verò isdem Episcopus ob hanc causam perrexit ad monasterium. Et quia erat prædicti Patris sodalis amicus, mox quod voluit obtinuit apud eum: deinde præcepto illius tres libellos composuit ex Jeremiæ vaticinio, quorum videlicet textus per diversas jam ecclesias est translatus.

ANN. CH.
CM XLIX
Nov. XVII

38. Per illud videlicet tempus exitiali languore cœpit decumbere pater BERNUS. Mox vicinos Episcopos accersivit, & ab omni ordine se deposuit: insuper & flebili voce se reum indignumque tali ministerio proclamabat præfuisse. Rogabat inter hæc verba Fratres, ut sibi quem vellent, Patrem eligerent. Tunc manibus fratrum Pater noster captus, & quasi violenter constrictus, ac proclamantibus omnibus ut ordinaretur, coram Abbate suo vi est ductus. Et cum nec sic vellet cedere, & locum pastoris subire; superatus est tandem Episcoporum excommunicatione. Ordinatus itaque ille: intra modicum tempus pater Bernus migravit ad Dominum.

Odo Abbas
electus in-
vitè.

L I B E R S E C U N D U S.

1. **M**Ultis calamitatibus & crebris languoribus affectus, pauca mihi licuit narrare de Patre nostro Odone, & ea tantum quæ gessit sub suo Abbate: tamen vestra industria per hæc facile comprehendere potest, à quanta ipse incœperit perfectione. Sed quia initium beatæ vitæ fert secum angustias & labores, finis verò certaminum gloriam & laudem; idcirco per ejus beatam vitam & quietam, quasi per directum tramitem, ad ejus obitum quantocius festinabo transcurrere. Igitur pater Odo electus & Abba ordinatus, mox contra eum prædicti veterani persecutores insurgunt. Ille autem malens locum dare & beatè quiescere, quàm contentiosè vivere; derelicto eodem monasterio, & quæque ibi fuerant à domno Bernone parata, atque ei paterno more tradita; abiit^a Cluniacum, & cœptum pridem perfecit monasterium. Sequuti sunt autem eum seniores loci illius.

Fratrum
quorum-
dam tuibus
paritur.

2. Per illud namque tempus defecit omnis sumtus, quem secum detulerat in construenda Monasterii officina. Fiebant autem hæc omnia circa beati Martini natalitia. Est autem consuetudo nostra octo dierum circulo celebrare eam. Peracta itaque diei octavi celebritate matutina, & necdum illucescente aurora, omnes reversi sunt ad propria strata, requietionis potius quàm dormitationis gratia: ferebatque Pater noster cuidam vetulæ personæ ralem revelatam fuisse visionem. Adspiciebat, & ecce vir venerabilis canitie decoratus, stolaque splendida indutus, super quam pallio pluviali utebatur, & Episcoporum more ferulam manu ferebat: qui propius accedens, structuram ejus monasterii circumcirca inspicere cœpit. quem cum interrogasset quis esset, aut cur hoc ipsum ædificium circumspiceret; ait ille: Ego sum, de quo Fratres celebrant sollempnitatem octavi diei. etenim visitare eos veni. Dicitis illis ne deficiant, sed in incœpto opere persistant. Ad hæc subjunxit persona illa, quia defecisset omnis sumtus quem secum detulerat. At ille: Ne timeant, inquit. Ecce nunc à Roma venio & Turoniam^b vado. Iter autem meum per Gutiam Aquitaniamque faciam, & ex his partibus tantum eis pensum mandabo, ut eis hoc tempore affluenter abundet, & longo post perseveret. Læti ergo fratres, & de tanti viri promissione securi, omni cum hilaritate Deo gratias cœperunt agere. Cujus autem hæc persona fuerit, profiteri non audeo, quia Patris nostri mos fuit, ut deliberative suam personam numquam adscriberet: sed si magni aliquid vidisset vel parvi, tali modo quod viderat dicebat. Unus ex nostris fratribus, aut quædam vetula

S. Marti-
num adju-
torem ex-
peritur.

^a Johannes hoc loco insinuat, Odonem Balmae Abbatem esse designatum: cum vido Balmae, Gigniaci, & cellæ Æthicensis præfectus sit, ex dictis in

Elogio tum Bernonis, tum Odonis supra.

^b Id est in pagum Turonicum, *la Touraine*. Item vocabulum redit infra num. 16.

ANN. CH.
C. M. XLII
NOV. XVIIII

persona hoc vidit, vel illud. Nam quotiens hæc mihi retulit, totiens mihi confessus est, post hanc revelationem intra dies paucos ex finibus Gutiae plusquam tria millia ibi delatos fuisse solidos. Tanta namque & talia sub tali specie mihi narrare solitus erat, quæ apud cœnobium sancti Benedicti, quod dicitur Floriacum, gesta fuerunt, simili modo & apud Cluniacum; quæ si auderem ad liquidum exarare, libelli modus ultra dictatoris se facultatulam extenderet. Sed ecce dum beati Martini fidelissimam promissionem enucleatius adimpletam narramus, subito ad mentem recurrit ferarum bestiarum non perparvum adminiculum, quod fortassis descriptum quibusdam legentibus incuriet risum: sed quia spectaculum facti sumus Angelis & hominibus, hi qui nos imitari dedignantur, aut nequeunt, habeant de nobis saltem excussum, videntes nos proficere à bonis in melioribus: ac tandem relinquentes lugubrem vitam, omni cum exultatione sequantur ad æterna gaudia.

Cluniacensis ecclesie dedicatio.

3. Igitur constructo monasterii Oratorio eunt Fratres, invitantque Episcopum, uti mos est, ad sacrandum eundem locum. Ille autem parvipendens Monachorum paupertatem, constituto die venit stipatus cuneis, fultusque ministris. Quorum adventu cognito fratres nimio confundebantur pudore; non habentes tam dignum apparatus, quo eos posse honestè recipere. Mane autem illo instante crepusculo, ecce immanissimus aper de silva egressus festinanter properabat ad monasterium, quem videns ecclesie custos, & quia erat foras monasterium, meditando de ornatu loci illius, in ecclesiam fugiens ejusque fores contra eum obseravit. Ille autem obmissa feritate, ut ingrediendi aditum à quovis concederetur, prædictas regias diutius pulsavit, atque oris sui spuma, quo adhærere potuit, linivit. Re vera cum nullus adesset qui ei ob timorem aperiret, tamdiu ibi stetit, quousque Episcopus cum suis venit: quibus se sponte occidendum præbuit, impleta voce Psalmographi qui dicit: *Timentes Dominum non minuentur omni bono. & iterum: Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur.*

Psal. 33.
Psal. 36.

Odonis caritas in pauperes.

Tob. 4.

4. Verè enim aliquando pater Odo confessus est, quia semper habuit unde fratres sustentaret, & quod pauperibus largiretur. Nusquam enim à misericordie suæ sinu pauper umquam recessit vacuus. Quotiens enim cum eo abii, semper unde sustentarentur pauperes, si haberemus, diligenter requisivit: deinde quia si omnia nobis forent necessaria, jam securus processit nihil hæsitans; & quia se omnibus petentibus dabat, Dei nutu cuncta ei suppeditabant. Illud Tobie præceptum semper habebat in promptu: *Vide ne avertas faciem tuam ab ullo paupere, & omni petenti te tribue.* Si quis verò attulisset ei aliquod munus, & pauper videretur habitu; mox interrogabat eum quid vellet, aut si aliquid ab eo egeret. Si enim quiddam peteret, statim æqua lance munus illud æstimabat quantum valeret, & duplum illi præcipiebat dare, quod sæpius in multis rebus vidi eum facere. Fateor peccatum meum, quia frequenter in talibus fui contristatus: & quia eram Prior, quasi compatiens loci paupertati, & prævidens opportunitatibus Fratrum, veluti sub prætextu inopiæ dicebam ei, injustum esse sic omnia indiscretè tribuere. Ego enim putabam scienter agere, sed magis insipientiæ obvolutus caligine à tenacitatis potiùs strangulabar mucrone. Ille autem, quia erat peritissimus medicus animarum, quodammodo manu discretionis pulsus mei tangebatur erroris, & hoc exemplo vulnus meæ curabat mentis. Aiebat ad hæc mihi: Tace, malo tuo hæc dicis. Fuit quidam juvenis, & erat deditus litterarum studiis, qui nocte quadam hiemis tempore; dum ad matutinos agiler pergeret, ut inter condicipulos maturius adesset; vidit in atrio ipsius ecclesie pauperem seminudum jacere, cujus compassus penurie exiit se scapulam, qua superindutus erat, & usui pauperis eam transiens projecit. Considerans quod fecit, idcirco metum rigoris procul à se averit. Finita itaque laude matutina, rotus

jam rigidus ad suam reversus est cellulam. Sed cum congelata membra voluisset lectulo tradere ut calefacerent, libram auri super suum reperit stratulum; ac deinceps quod suo usui retineret, & quod aliis tribueret habuit affluenter. Ego tamen ignoro de quo ista dicebat. His & similibus exemplis cataplas-
mabat vulnus meæ pravitatis.

5. Vellem ad alia transire: sed miserationes ejus multæ compellunt me scribere, & iterum de ejus largitate plenius sermonem facere. Attamen scio quia absque meo pudore hoc nequibo adimplere. Ego tamen scribam, & gladium increpationis in memet infigam, ac dehinc culpas meas omnibus pandam, ut si ei modò, quia recessit, hæc confiteri non valeo, saltem vos apud eum intercessores obrinebo. In suo enim itinere quosque circa viam pueros reperiebat, cantare eos quiddam coge-
bat: & quasi eorum ludum remunerans, aliquid eis de suis rebus præcipiebat dari. Dignos eos esse dicebat remuneratione non parva. Ille verò ut nos sua jocunditate lætificaret, & illos misericordiæ visceribus reficeret, ista & his similia dicebat. Verba enim sua omni exultatione erant plena: locutio verò sua præ nimio gaudio ridere nos coge-
bat. Sed ille habenas moderationis manu tenens, mox capitulum Regulæ nobis opponebat dicens: Risum multum aut excussum non amare, & iterum: Monachus non sit facilis au promptus in risu, quia scriptum est: *Stultus in risu exaltat vocem suam*. Illo namque & simili modo nos cohibebat à risu: sed spiritualis ejus hilaritas internum gaudium nostro cordi inferebat. Sed ego indignus quid de eo dignè dicere poterò, aut quid enarrare de tanto gaudio? Re vera cum menti nostræ aliter nequibamus satisfacere, vestimenta ejus osculabamur occultè. Sed quid mirum de nobis, qui indefinenter adhærebamus illi? Enimverò quando ecclesiam sancti Petri intrabat, Dei famuli & qui illuc oraturi ascendebant, hinc inde exeuntes post eum cursitabant; & birrum quo tegebatur more cappæ, per extremitatem
fimbriæ apprehendentes osculabantur. Ille autem concito gressu ibat ceu fugiens, & ipsi eum sequebantur veluti persecutores. Erat enim velut lapis angularis quadrus, angelicus videlicet & humanus, largus & gratus, ut quotidie ab eo compleri videretur hoc quod in psalmo legitur: *Jocundus homo qui miseretur & commodat*, & cetera. & rursus sicut ait Apostolus Paulus: *Hilarem enim datorem diligit Deus*. Cæcos nempe & claudos paradisi asser-
bat futuros fore ostiarios. ideo nullus deberet eos pellerè à sua domo, ne paradisi eis portas clauderent in futuro. Quod si fortassis aliquis è nostris famulis non ferens eorum improbitatem, aliquid mutum^a responderet eis aspere, aut mox illis assueta beneficia non conferret, sive eis accessum ostii nostri papilionis denegaret; statim comminando increpabat eum graviter: deinde illo adstante vocabat pauperem, eique præcipiebat dicens: Cum venerit iste ad portam paradisi, talionem retribue ei. Hoc autem dicebat ut eos terreret, ne similia ampliùs facerent, & caritatis affectu eos informa-
ret. Si autem secùs viam (ut sæpius fieri solet) anum reperisset aut debilem; statim de suo equo descendebat, & eum desuper sedere faciebat, imperans eminùs omnes præcedere, præcipiebatque adhærere ei aliquem è famulis, qui eum contineret ne caderet. Ille verò inter nos equitantes in-
cedebat pedester, ac semper psallens coge-
bat nos psallere secum. Quod si pro pudore, aut illius timore aliquis vellet descendere, protinùs imperabat illi, ut quo sedebat federet, sciens eum pro ejus reverentia, non enim pro paupere id facere velle. nam sæpiùs vidi eum hoc facere.

6. Illo enim tempore quo cum GERALDO Regiensi * ecclesiæ Episcopo Cotias transivimus Alpes, & Romam venimus pariter, memini eum de quadam muliere dæmoniaca hoc fecisse. quæ statim reddita est sanitati, & unà

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIII

Reg. S. Ben.
cap. 4.
ibid. cap. 7.
Ecl. 21.

Psal. III.

2. Cor. 1.

16

Romanum
iter.
* de Riez.

^a Aliis, aliquod mutum, id est verbum, ni fallor, gallicè *quelque mot*.

ANN CH.
CM XLIII
NOV. XVIII
* Sicane

nobiscum usque Senam * venit, ibique dissenterico morbo infirma remansit. Postea namque apud sanctum Paulum simul eam Romæ vidimus, cui mox signo denarium dari præcepit. Illa verò cum sedens verecundaretur, curvato capite, defixis in terram luminibus; quæ esset illa mulier interrogavi. Ille autem respondens, Illa est, inquit, talis ac talis. Signa mihi dicens, qualiter eam possem facilius recognoscere. In ipso namque itinere vetulus quidam & debilis prædictas Alpes nobiscum simul transiebat. Erat autem oneratus sacculo pleno panibus & aliis, cæpisque ac porris, quarum videlicet herbarum foetores ego minimè poteram ferre. Sed pius Pater ilico ut eum vidit, more suo super equum suum sedere fecit, sibi que prædictum imposuit foetidissimum sacculum. Ego autem tantum foetorem non ferens, ab ejus quem comitabar latere retraho longius pedem. Peracto itaque eminentioris Alpium artificio itinere, ad declivum montis incipientes descendere, conspexi eum eminus adstantem, suumque cogente paupere equum superascendere. Prædictum namque sacculum nec tunc pauperi reddidit, sed artioni sellæ appendit. Ego autem eos qui me præcesserant antecedebam, & ut appropinquarem illi, ociosus & verecundans ibam. Et post pusillum cum venissem ad eum, dixit mihi: Accede; quoniam supersunt psalmi quos debemus cantare. Cui cum ego respondissem, quod foetorem illius sacculi ferre non possem; protinus increpavit me dicens: Heu me! pauper illud quod tibi foetet, potest comedere, tu ejus non potes ferre odorem! Pauper enim potest portare; tu cum dicis te non posse videre! Hoc autem dicebat de se, qui verus Christi pauper erat. His & similibus verbis me increpavit, & odoratum meum ita curavit, ut ipsum foetorem denuo numquam sentirem.

Aliud Romanum iter pro pace.

7. Sub idem tempus Italiam missi sumus à LEONE summo Pontifice, ut pacis legatione fungeremur inter HUGONEM Longobardorum Regem, & ALBERICUM Romanæ urbis principem. Post nonnulla verò discrimina venimus tandem Senam. Patiebatur autem famis penuriam ipsa civitas. Affuerunt autem nobis in profectu tanti periculosi itineris ferè triginta solidi argentei, ex quibus pars maxima jam distributa erat. Ego enim recolens consuetudinem illius, quia nihil sibi nostrove reservabat usui, metuens ne nos & quique nostri fame deficeremus, si deesset ex quo omnium emeretur cibus; summi quod supererat de prædictis solidis, & latenter ab eo discessi, atque eo ignorante civitatem transivi. Illo autem introeunte civitatem, occurrerunt egentes assueta beneficia deposcentes. At ille circumspexit omnibus, dum me non vidit, protinus quod gesseram intellexit. Sciebat enim, quamquam præstò non essem, non tamen longius fore: idcirco innuit omnibus manu ut eum sequerentur, quod & fecerunt. Vidit igitur dum transiret civitatis plateam tres viros, sed quadam honestate comtos, quæ eos ab improbitate egendi alienos reddebat: attamen & eidem penuriæ dediti fuerant. Istitis namque & istam dedit occasionem, ut suæ benedictionis participes fierent. Erant ante ostia domus eorum positæ singulæ scutulæ lauri baccis plenæ. Statim unum ex eis interrogavit, prædictas lauri baccas quanti venderent pretii. At ille ignoro quid vile dixit, cui Pater noster respondit: Tace, noli dicere pretium quod dixisti, sed dic tantos denarios. Ille verò ita fecit: protinus verò mutuo rot accepit denarios, & sic eos sub pretextu pretii sua benedictione muneravit. Interea dum ego ejus observarem egressus, vidi illum venientem post pusillum à longè, ac quasi præcinctus miles ad bellum incedebat stipatus cuneis pauperum: sed tamen tanta repletus exultatione, ut eo salutato more nostro, vix posset me rebenedicere. Deinde finxi me interrogare, qui essent qui eum ambiebant incedentes, vel quid quærerent. At ille: Isti sunt, inquit, domestici Dei & laboratores nostri. Ergo accelera, & redde illis mercedem. Hoc peracto rursus interrogavi eum, quid sibi opus essent tantæ lauri baccæ, aut unde eas tulisset. Ille autem cepit nobis tanta &

alia

talia verba dicere, quanta & qualia numquam audivi ab ineunte ætate, nec spero me ultra audire. Aded enim omnes exhilaravit, ut præ nimio gaudio ne quis ex nostris suas lacrymas posset continere, ut valeret alter alteri loqui. Necdum fuerant tersæ tanti lacrymæ gaudii, conquiniscens ejus paternitati cœpi cum rogare, ut baccarum illarum sarcina nos non oneraret, sed venditoribus eas remitteret. At ille, non, inquit, faciam, quoniam vereor ne fortassis post nos precium remittant. Vix tandem id obtinere potui, videlicet ostendendo illi sequestrationem loci & longinquitatem itineris jam peracti. Ipsa verò die prædixit mihi Priorem fore futurum, & multa alia quæ mihi postea acciderunt. Deinde cœpit me instruere, quemadmodum inter ceteras virtutes patientiam deberem obtinere; atque à se ipso exordium sumens cœpit exponere, quanta & qualia ordinationis suæ tempore à suis Fratribus pertulisset. Quod fanè nunc non expedit scribere propter sanctissimam eorum postmodum conversationem.

ANN. CH.
CM XLII
Nov. xviii

8. Necdum peracto itinere, & antea quàm funditus nostra defecisset pecunia, obvium habuimus fratrem nostrum P E T R U M presbyterum, qui tunc conversationis gratiâ Romam veniebat: ex cujus substantia nostra ditata est inopia, quia ab eo sumimus ex quo iter nostrum perfecimus. Fiebat autem istud duobus mensibus, Januario videlicet atque Febuario. Fuit autem iter nostrum per Ammiates alpes. Tanta namque inundatio nivis illis diebus effluxit, ut agnitionem nobis olim cogniti auferret itineris: & ita omnium replebat sinus, ut frigescentibus artibus etiam loquendi modulos perderemus. Cumque fenilia ejus membra tabescere cernerem, feci ei agilem tunicam, quæ ejus posset tueri & calefacere penetralia. Peracta itaque legatione, à nostratibus coacti sumus, ut per maritimas reverteremur fines. Factum est autem cum venissemus ad locum, qui vulgo Burrianum vocatur, jam sole Oceanum tegente obvium habuimus seminudum pauperem cujus ego speciem, sicut tunc considerare non potui, ita nec postea recolere valui. Hoc tamen reminiscor, quia nudis plantis, nudatisque lateribus immensitatem ipsius nivis calcabat intrepidus. Cui cum Pater noster appropinquasset, gressum fixit, & omnes se præcedere compulit, & mox se exspoliavit, & pauperem operuit, mihi que præcepit tantum ei pretium superimpendere, unde possit iter suum implere. Tunc paullisper substiti, & eum quo iret interrogavi, sciens in vastam solitudinem divertendi locum non esse. At ille inquit, ad Pastorale se castrum persistente die posse pervenire. Ex cujus nempe verbis compertus sum, quod ille qui apparuit, non fuisset homo purus, quia illud itineris spatium quod se sub una hora pollicitus est peracturum, nos pæne per totum diei spatium vix peregimus. cujus rei factum mihi terribili visione antecedenti nocte eodem ordine fuit ostensum. Aded enim sinus illius dilatatus est misericordiar, ut non solum fidelibus ista faceret, verum etiam persecutoribus suis manus aperiret & palmas extenderet. De quo & istud vobis retexam exemplum cui rei interfuit frater F I R M U S ; Domni BALDUINI^a Abbatis germanus.

Januatio &
Febuario.

9. Tempore præterito dum Romuleam urbem ob inimicitiam ALBERICI jam fati principis prædictus HUGO Rex obsideret; cœpit ille intra extraque discurrere, & pacis concordiarque monita inter utrosque disseminare, quantum posset furorem prædicti Regis sedare, & prædictam urbem tueri à tanta obsidione. Interea quadam die dum juxta monasterium^b beati Andreæ Apostoli iret, quod ad clivum Scauri dicitur ex nomine, quidam rusticus voluit eum propter lagunculam aquæ occidere. Etenim, sicut scriptura dicit, *Qui*

Othonis
solicitudò
pro pace.

b

Caritas in
rusticum
sibi in-
fessum.

^a Is fuit Abbas Romæ ad S. Paulum, infra numero 21. immo etiam Casinensis ex Chronico Leonis Marficani in lib. 1 cap. 58. & quidem *genere Francus*, ex cap. 56.

^b Egregia de eo monasterio Alberici Principis
Acta SS. Ord. S. B. Seculum V.

charta exstat in tomo 1 Italiæ col. 1099. ubi Benedictus Abbas, *religiosus Presbyter & Monachus*, tunc præfuisse dicitur; & Sergius Nepefinus Episcopus Alberici frater, alique ejus fratres ac sorores laudantur.

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIII
Reg. S. Ben.
cap. 7.

ambulat simpliciter, ambulat confidenter, more suo nulli nocens, nihilque suspicans curvato incedebat capite. In tantum enim apud cum usus inoleverat Regulæ, ut ubicumque esset, sive stans, sive ambulans, aut sedens semper curvato capite, defixisque in terram luminibus incederet. qua de re à quibusdam conversationis suæ tempore Fossorium ludendo vocatus est. Factum est autem dum prædictus rusticus istu caput illius appeteret, omnes qui juxta viam aderant, emissis vocibus percutientis attraxerunt manus. Tunc dulcissimus Pater, ne fallar, ignoro quot denarios accepit mutuo, eique bonum pro malo reddidit, & federatum dimisit. Sed postquam ad prædicti Principis aures hoc pervenit, amputare manus ejus voluit. quo audito Dominus Abbas Odo obnixius ne fieret exoravit, & rusticum illum incolumem atque indemnem absolvit.

in furem.

10. Multorum sanè & vestris auribus diffamatum est illud, quod cuidam latroni Pater noster dudum Romam veniens fecerit. quod magis libet mihi describere ne aboleatur, quàm ut vestræ industriæ insinuetur. Persistente itaque illo orationis gratiâ intra civitatem, visum fuit omnibus, ut frater noster Dominus GOTHEFREDUS super pastores equorum iret in campum. Factum est autem, ut in sequenti nocte, cum gravati somno pastores obdormissent, & ipse pervigil orationi insisteret, fur affuit, raptumque equum ascendit, & fugam arripuit. Prædictus verò frater maluit equum perdere, quàm silentium rumpere. quod videlicet si fecisset, protinus fur equum dimitteret. Hoc tamen fecit: abiit, & tactu unum è pastoribus suscitavit, eique quod contigerat signo ostendit. Peracta itaque nocte & facto mane, viderunt furem eminùs uno affixum loco super equum sedere. quem apprehendentes, vinctum cum patri nostro miserunt: statimque ei quinque argenteos solidos dare præcepit, dicens injultum esse cum absque digna mercede dimittere, eo quod per totius noctis spatium multum sustinuisset laborem. Sed enim postquam Deo trahente ad monasticam perveni vitam, ac dehinc per incrementa temporum Prior à fratribus sum electus; Sæpe fratres nostri furem illum mihi annotarunt: & quia erat filius nostri molendinarii, quotiens pater ejus fratrum voluntati contraibat, toties me prædictos solidos reperere cogebant.

Silentii
religio.

11. Quia de actu silentii sermo se intulit, sine quo videlicet ducenda est pro nihilo vita Monachi; restat ut retrò redeamus, & per eum aliquantulum pervagemus. Vita enim monachi usque adedò est aliquid, donec sub silentio esse studuerit. Eo verò remoto quidquid bene vel honestè se agere putaverit, secundum institutionem patrum nihil crit.

Exemplum
infigae.

12. Tempore igitur quo sævissima gens Nortmannorum, Pictavorum atque Turonorum fines cruentis devastabat gladiis, contigit ut duo venerabiles viri ex eadem congregatione, nescio qua de causa, mitterentur Turoniam. Unus eorum ARCHEMBALBUS vocabatur, mihi bene notus: alter verò ignotus, & dicitur ADALASIUS; Viri nempè opinatissimi, & multorum monachorum Patres nunc sunt effecti. Factum est igitur dum tantum iter carperent, & in quemdam locum requietionis gratiâ divertissent, taliter ab eisdem Nortmannis capti sunt eadem nocte. Erat autem quoddam opidum secus locum, super quod noctu irruentes caperunt, alia verò Nortmannorum pars quæ ibat, cum pridem capta præda devenit in eundem locum in quo prædicti fratres erant. Capere namque eos & ligare eorum manus, deinde minare potuerunt, sed eorum silentium rumpere nequiverunt. Mane autem facto applicuerunt in assignatum locum, in quo sibi congregandi posuerant constitutum. Prædicti verò fratres paululum se ab eis sequesteraverunt, & sicut erant ligati, in terra se super facies suas dederunt, quatinus peracto psalmorum cursu silentio finem imponerent. Nondum enim oratione completa, venit pars reliqua captâ multâ prædâ. Inveniens itaque dux eorum prædictos fratres in terram jacere, interrogavit qui essent. At

illi retulerunt ei omnia quæ gesserant per ordinem, addentes quod nullo modo potuissent eos loqui facere. Ille itaque quia erat barbarica immanitate turbatus, ob nimiam elationem cum eodem in quo residebat phalerato equo inclinato velut ad feriendum conto, irruit super eos, metum mortis eis incutiens, volens eos probare an timerent. Ceterum vulgus undique quod confluerat ad hoc spectaculum vociferantes barbarico ritu plausum dabant manibus. At illi ut erant animo constantes, ita & corpore permanserunt immobiles: & hoc non aliqua fiebat apud eos in delusione, sed jure observantiaque sanctæ Regulæ, sub qua videlicet cupiebant mori & vivere, numquamque ab ea declinare. Sed omnipotentis manus eorum exhilaratum spectaculum protinus convertit in luctum. Mox ut ad eos barbarus appropinquavit, equus in quo residebat in obliquum, resiliit, fessoremque suum in terram stravit, atque collisit. quam collisionem statim febris lætalis secuta est. Conticuerunt omnes, & versi in stuporem cæperunt querere inter se, quid ex hiis facere deberent. Reperto tandem consilio, barbarico ritu dignum esse censerunt, ut pro vita ducis sui unus ex eis caderetur. Deinde cæperunt forte querere, quem ex illis deberent interimere. Sed super virtutum viros & forti Christi connumeratos diabolica nullo modo poterat cadere fors. Obstupescabant itaque super eos, & admirantes dicebant, ultra homines esse, super quos fors eorum non potuisset cadere. Siquidem juxta hunc modum interemerant unum ex famulis eorum. Alter verò famulus qui supererat, optimè sciebat hostium linguam, qui eis omnia quæ loquebantur latino eloquio clam indicabat. Et hunc credimus consolatorem hominum salvasse ob eorum revelationem. Tunc accedentes ad eos, velociter eorum manus dissolverunt, atque pro vita ducis sui obnixius eos per interpretem rogare cæperunt: & ita demum factum est, ut eos numquam ligare postea præsumissent. Sed & hoc fuit mirabile, quia unus ex prædictis fratribus ferebat auream crucem circa collum, & hanc cum reperissent, non præsumserunt auferre. Cibo verò quo voluerunt & potu apud eos usi sunt, quo usque inter eos fuerunt: sic enim completum est in eis illud probatissimum gaudium quod patientiam operatur, de quo ait Apostolus: *Non solum autem sed & gloriamur in tribulationibus scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia verò spem. Spes autem non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris.* Et nunc igitur quique monastica fertis indumenta, obsecro ut unà mecum horum virorum intueamini exempla, & silentio tandem aliquando deris operam. De hoc namque bono silentio Isaias: *In silentio erit vobis spes.* & Jeremias: *Bonum est cum silentio prestolari Dominum.* & rursum: *Bonum est viro cum ab adolescentia sua portaverit jugum, sedebit solitarius & tacebit, quia elevavit se super se.* Similiter & David de eo iniquicus proclamatur: *Dixi custodiam vias meas ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, & cetera.* & Apostolus Paulus. *His autem qui hujusmodi sunt denuntiamus & obsecramus in Domino Iesu, ut cum silentio operantes panem suum manducent.* Diximus ista de antiquis varibus, ut nullus arbitretur hoc silentium modernis temporibus fuisse inventum, sicut quidam male suspicantes fatentur. Hos namque & novi testamenti Patres Paulus, Antonius, Hilarion, Johannes, ad postremum beatissimus Pater Benedictus imitati sunt, & alii quamplurimi, quos nominatim propter quorundam fastidium minimè recensemus: quorum videlicet silentium si quis studiosè exquirere voluerit, in eorum catalogo affatim reperire poterit. Ergo ut nobis quilibet non opponat quietem in qua deguerunt solitudinis, his omissis noster stilus totus se convertat ad institutionem Evangelistarum & de operibus Domini Jesu sumat exordium.

13. Primum quidem testimonium in Matthæo habemus *Iussit, inquit, Iesus discipulos suos ascendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. & dimissa turba ascendit in montem solus orare.* Secundum *Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.*

ANN. CH.
CM. XLIII
NOV. XVIII

Rom. 5.

Isa. 30.

Thron. 1.

Psal. 38.

1. Thess. 3.

Matth. 14.

ANN. CIT. in Marco : *Coegit Iesus discipulos suos ascendere navem ut precederent eum trans-*
 CM XLII *fretum ad Bethsaidam dum ipse dimitteret populum , & dum dimisisset eos ,*
 NOV XVIII *abiit in montem orare. Tertium in Luca ita continens : factum est in illis*
 Marc. 6. *diebus , exiit Iesus in montem solus orare & erat pernoctans in oratione Dei. item*
 Luc. 6. *in eodem : Vigilare itaque omni tempore orantes ut digni habeamini fugere omnia*
 id. 21. *ista quae futura sunt , & stare ante filium hominis. Erat autem diebus docens in tem-*
 Tob. 8. *plo : noctibus vero exiens morabatur in monte qui vocabatur Oliveti. Quartum*
 Prov. 18. *namque testimonium in Johanne hujusmodi terminatur : Iesus autem perre-*
 Prov. 10. *xit in montem Oliveti & diluculo iterum venit in templum. Si enim verbum Dei*
 Psal. 139. *& creator carnis , dum conversaretur cum hominibus , & vitae praedicaret*
 Eisa. 55. *Evangelium , ad tempus siluit ; quid nobis agendum sit facilius comprehen-*
dere potestis. videlicet cum mors & vita in manu linguae sit posita , & cum
scriptura dicat , In multiloquio non effugies peccatum. & , Vir linguosus non diri-
getur super terram. Si enim praedicti fratres cum caderentur , atque vincti
minarentur , voce silentium rumpere non passi sunt , eum imitantes , de quo
scriptum est , Sicut ovis ad occisionem ductus est , & quasi agnus coram tondente
se sine voce , sic non aperuit os suum ; hi vero qui nullam vim patiuntur , nec
à quovis coacti , sed sua sponte Regulae jura transgrediuntur , quid dicturi
erunt simul positi ad iudicium , cum utrorumque causa in conspectu Dei &
Angelorum examinabitur ? De qua examinatione sancta Ecclesia per beatum
Job terribiliter clamat dicens : Instauras testes tuos contra me. Semper enim
in his gravissimè ultio plectitur , qui per testes convincuntur. Et illi male-
dictum legis percipiunt , qui ea quae legis sunt sciunt , & ab ejus mandatis
temere declinare non metuunt. De quibus psalmista ait : Maledicti qui dedi-
nant à mandatis tuis a.

Psal. 118.
a

Fratribus
infirmis
aggre medi-
cinam in-
dulget.

14. Erant itaque in nostra congregatione duo Fratres , quorum nomina huic operi non libet intexere , qui pro sua gravissima infirmitate crebrius eum assueverant orare , ut medicinae illis remedia adhibere juberet , praesumentes de sanitate. At ille non ferens eorum improbitatem , consensit voluntati eorum : petitoque medicamine licentiam tribuit , sed prius eos convocans sub similitudine quadam dixit illis hoc paradigma. Vidi aliquando fratrem simili vestro vulnere cruciatum , & prius mortuum quam pristinae sit sanitati restitutus. At illi nihil de se suspicantes adhibuerunt sibi medicum : sed post sedulos cruciatus , sanitatem numquam receperunt. Scio & alium fratrem , qui tempore suae conversionis dum studeret praeteritas flendo delictorum tergere maculas , cetera reliquit studia , noctu dieque orationi , compunctioni & lamentationi incessanter desudabat. Cumque eum peritissimus Pater requisisset , cur praesto cum aliis ad docendum vel discendum non esset ; veritatem retulit ei , & occulta cordis sui patulè revelavit , atque ut sibi hoc perficiendi daret licentiam exoravit , sciens pro certo secundum institutionem Regulae , quia quod sine permissione Patris spiritualis monachus agit , praesumptioni deputatur & vanae gloriae , non mercedi. cui Pater noster ait : Restat ut uno vel amplius tempore iste spiritus discedat à te , quo mens tua stimulis saucietur vanae gloriae. Mox frater ille praedictam perdidit compunctionem , & vix post medii anni spatium eam rursus exorando Patrem nostrum meruit recipere. Sua namque verba miro gravitatis pondere plena erant : quia vir sanctus repletus sancto flamine incassum loqui nesciebat.

Reg. S. Ben.
cap. 49.

Johanni
Episcopa-
tum praedi-
cit.

15. Praeteritis his diebus coram nostris fratribus & aliis qui aderant nobiscum , retulit Domnus JOHANNES , Nolanæ^b ecclesiae Episcopus , quod ante hoc triennium bis Romam isset , & praedicti Episcopatus benedictionem resistentibus inimicis nequivisset accipere. Interea Domnus Odo ora-

^a Quae sequuntur ad num. 22 , in editis locantur || ^b Ex hoc loco augeri atque illustrari potest series in libro 3. || Episcoporum ejus loci in Italiae tomo 6.

tionis gratiâ Garganum ibat. Cùmque vidisset eum tristem, sciscitavit eum quid haberet. cui ille cùm omnia quæ sibi aderant retulisset, & quia quasi spe desolatus accipiendi Ordinem Pontificarûs confundebatur tertio Romam reverti; benedixit ei, & dixit; Perge iterum securus, & scias quia complevit Deus votum tuum: deinde dimisit eum. At ille accepta benedictione abiit, & infra spatium quindecim dierum, sicut Pater noster prædixerat, illi advenit. Quæ de re indubitanter proferimus, vir iste prophetiæ spiritum veraciter habuit, cujus verba tanta sunt auctoritate firmata.

ANN. CH.
CM XLII
NOV XVIIII

16. Meminisse vos volo fratres, quòd præterito anno ille peregrinus qui se de familia Patris nostri esse fatebatur, & Jerosolimam ascendere festinabat, coram vobis de Patre nostro bis terque narravit. Aiebat enim, quòd isdem annis quibus Normannorum gens Turoniæ devastabat fines, die quodam contigit ut nepotem Domini Odonis, necdum renatum fonte baptismatis, una cùm nutrice sua caperent prædicti Nortmanni. Erat autem Turonis prædictus Pater. Cùmque hoc ei ibi nuntiatum fuisset, mox ille orationi incubuit, & tamdiu Dominum oravit, quo usque liberatum puerum esse cognovit. Non enim potius de illo quàm de ceteris dolebat captivis: sed pro ejus anima gravissimè laborabat, timens ne aliquo casu sine lavacro fontis puer & ejus anima gehennæ traderetur. Sed inter cetera non sunt prætereunda illa quæ nutrix pueri narrabat. Locus, ait, ille ad quem captivi ducti fuerant, ultra quoddam flumen erat, cujus tanta erat profunditas, ut nullus illud aliter nisi navigio, aut natatu posset transire. Distabat autem à Turonia spatium itineris octo dierum. Jam verò revisendi puerum spes frustrabatur. Stante itaque muliere in ipso discrimine, subitò inspirata est Dei Flamine, ut arriperet puerum & abiret. quod & fecit. Etenim tam secura per medium hostium transivit catervas, ut non solùm ab aliquo fuisset retenta, verùm etiam nec interrogata. Profunditatem verò tanti fluminis sicis cruribus transivit, & longinquitatem tanti itineris triduo peregit, non esuriens, neque sitiens, aut lassescens, donec Turonis perveniret. Hoc verò factum cujus fuisset meriti statim claruit, quia mox ut puer Patri nostro delatus fuit, sacro eum fecit baptismate tingi. Deinde elevatis in calum oculis ut moreretur oravit, atque dehinc post triduum cælo reddidit spiritum. Pater verò ejus factus est monachus. Quæ verò sequuntur, ipse beatus Pater exposuit, non tamen ut à se vel pro se facta fuissent, sed de quibus eum Dominus periculis librasset narrabat.

Nepot
baptismum
obtinet.

17. Quodam tempore dum Rhodani alveum navigio transiret, comitantibus illum optimatibus regionis illius, contigit, ut dum unus equus alium vellet calce percutere, ictum ferientis navigii tabula excepit, illo videlicet loco, ex quo ramus fuerat cùm dolaretur excisus. Mox ut evulsus fuit vertex, tanta per idem foramen inundatio ingressa est aquæ, ut subitò repleretur navis usque ad superficiem. Sic tamen plena Deo gubernante ad aliam pervenit ripam. Etenim usque adeo pater Odo intro stetit, quo omnes fuissent egressi. Ad postremum cùm fuisset ille egressus, navis abiit in profundum. qua in re videlicet cujus meriti vir iste fuerit perspicuè claret, qui hoc suis obtinere valuit precibus, quod priùs meruerunt Petrus & Paulus, dein pater noster Benedictus.

Naufragium evadit

18. Sub eodem tempore competit illi Romam^a orationis gratiâ venire: sed non multo post dum patriam reverteretur, inter Burdonum Alpes ob nivis immensitatem præoccupatum & sæptum est ejus iter, qua videlicet mons ille nullo umquam tempore potest carere. Secus autem locum illum habitat quoddam genus hominum, qui Marrones^b vocantur, & arbitròr ex Marronea

^a
& præcipitium.

6

^a Confer libri 2. num. 16. ubi Johannes anno altero, quàm scriberet, id accidisse refert.
^b De iisdem S. Odo in lib. 2 de vita S. Geraldii cap. 17. *Ipsi quippe Marruci, rigentes videlicet Alpium*

incola, nihil questiosius estimabant, quàm ut superlectilem Geraldii per iuga montium jovina transfunderent. Vulgo Marranes appellantur.

ANN. CH.
CM XLIII
NOV. XVIII

provincia illud nomen traxisse originem. Hi enim accepta mercede præbuerunt ei ducatum, sicut & aliis facere consueverunt, quia aliter hiemis tempore nemo quidem prædictos montes valet transire. Nam antequam sol lucis terminum clauderet, illud quod supererat diei spatium versum est à multitudine nivis in caliginem. Sed illis proficiscentibus ut præterirent tetrum & periculosum locum illum, subito equus super quem sedebat Pater noster, retendit pedem in obliquum, & ambo simul mergebantur in præcipitium. Tunc pater Odo relictis habenis, ambas manus dum caderet ad caelum erexit, & mox ramum arboris inter brachia sua reperit, atque in eo usque ad eum se suspendit, donec ejus clamoribus qui præcesserant reversi fuissent, & cum suscepissent. Ramus autem ille amplius non fuit visus, quia arbor illic nunquam videtur, nec nascitur, equus verò ultra nusquam comparuit.

Itemque
latrones.

19. Re vera cum pro pace Regum & Principum, necnon & correctione Monasteriorum impatienti amore arderet, & ob hoc huc illucque discurreret, sæpe ei latrones insidias paravere. Quadam namque die quadraginta super eum insurrexerunt latrones. cumque unus ex eis qui erat insignior ceteris, Aimon nomine, vidisset eum, fratresque qui comitabantur illum incessanter psallere, ac psallendo iter peragere, ilico compunctus corde dixit sociis suis: Numquam memini tales viros vidisse, nec puto alicubi visi fuissent. discédamus ergo ab eis. Est & quidam armiger cum eis, videlicet strenuus vir, & ideo absque nostro periculo non possumus nocere illis. cui respondentes dixerunt: Armigerum illum in acumine lanceæ nostræ levemus, ceteros autem exspoliantes abire dimittamus. Ad hæc respondit ille: Prius in me arma convertite, alioquin me vivente nihil eis habetis facere. Sicque invicem sunt divisi & ad propria reversi. Latro itaque quem prædiximus post Patrem nostrum abiit, & reatus sui pœnitentiam egit, ac dehinc à latrocinii pravitate cessavit. Sed non ab re hoc censemus factum fuisse. Tanta enim spiritus cui adhæserat eum repleverat gratia, ut ejus jocunditas non solum jocundos exhilararet, verum etiam & mæstos veræ lætitiæ redderet, & perennis exultationis participes faceret. Lingua enim ejus, ut scriptura canit, lignum vitæ & lingua placabilis ac dulcedo mellis favus distillans labia ejus & lex prudentiæ in sermonibus illius.

Latronem
suscepit ad
monachatum,

20. Quodam namque die iter habens juxta prædonum fines, quidam latro juvenis intuens vultus ejus affabilitatem, ilico compunctus corde ejus provolutus vestigiis, ut sibi miseretur humili precabatur voce. quem cum interrogaret quid vellet, monastica sibi deprecabatur subveniri miseratione. Deinde interrogavit eum Pater noster, si aliquis ex eadem parochia cum cognosceret. At ille: Omnes, inquit. Vade, ait, hodie, & crastino duc tecum unum ex prioribus loci illius cum veneris ad me. Quo audito abiit, & sicut ei imperaverat peregit. Altera verò die cum utriusque ante eum venissent, cœpit pater Odo virum illum magnatem de vita moribusque prædicti latronis sciscitare. At ille, juvenis iste, inquit, Pater, insignissimus latro est. quo audito discretus Pater dixit latroni: Vade & prius mores tuos corrige, & postmodum monasticum appete discipulatum. At ille: Ego, inquit, projectus à te hodie vado in perditionem, animam verò Deus à te requiret. Tunc misericordiâ motus pius Pater præcepit ei, ut arrepto itinere ad monasterium eum præcederet. quod & factum est. Peracto itaque aliquo tempore sub regulari degens examinatione, tandem effectus Monachus, Cellerario fratri eum ad obediendum subdiderunt. Etenim cum idiota esset, utrumque ei imposuerunt, scilicet obedientiæ jugum, & studium litterarum. quod devotè ita peragebat, ut unam manum obedientiæ porrigeret, altera verò Psalterium ferret, Israëliticum illum imitans populum, qui cum Jerusalem reedificaret, una manu gladium tenebat cum quo hostes pelleret, alteram verò subdebat ad laborem artis. Sicque frater iste vitam suam pera-

qui religio-
se vivens,

gens, post paucum tempus exilii hujus vitæ suscepit finem. Nam cum in extremo vitæ laboraret, vocavit pium Patrem, singularem supplicans locutionem. cui cum veniam peteret, interrogavit eum, si in aliquo excidisset post monachatum. At ille, Nudo cuidam te interrogante mea culpa tunica nostram tribui, & funem pilis contextum de cellario abstuli. quem cum interrogasset quid ex ea fecisset: Refrenando, inquit, ingluviem quam dudum male contraxi, ventrem meum ex ea circumligavi. Super quod factum stupefactus est pius Pater. Et cum vellet eam ab ejus visceribus solvere, cutis quæ ei adhæserat unâ cum sanie secuta est. Adjecit & ait: hac nocte, Pater, in cælis elevatus sum per visionem. Obviavit autem me gloriosissimæ personæ & excellentissimæ potestatis mulier, appropinquansque mihi ait: cognoscisne me? At ego, Nequaquam, domina. Et illa: Ego, inquit, sum Mater misericordiæ. Cui ego: quid jubes ut faciam, domina? at illa: Post triduum venies huc tali hora. quod & factum est. Tertio verò die hora qua dixerat defunctus est. Qua de re patuit perspicuè verum quod vidit, quia hora qua prædixerat ab hoc sæculo migravit. Et inde pater noster consuetudinem tenuit beatam Mariam Matrem misericordiæ^a vocare.

21. Per idem tempus cogente necessitate nostri monasterii missus sum Neapolim. Præparata tandem quæque necessitas exposcebat, competit mihi navigio Romam reverti: & cum applicuisssem Portuensem civitatem, exceperunt me viti nobiles, qui & ipsi à Roma venerant ante ipsum diem. quos cum de Patre nostro sciscitasssem, quasi de novo quodammodo gratulantes amico, inter cetera ejus opera ista me absente illo tempore narraverunt fecisse. Præterito isto mense Augusto, ipsa die Assumptionis beatæ Mariæ, in Adventino monasterio fuit Pater noster. Rogatus est autem à Domino BALDUINO Abbate, ut ipsa die ob amorem sanctæ Mariæ ibi Missam celebraret, & suis manibus corpore & sanguine Domini eos communicaret. At ille hoc se facere non posse respondit: sed illis persistentibus tandem consentit invitus. Deinde ecclesiam est ingressus, & cum fuisset paullisper oratum, cœpit de ecclesia egredi. Nam volentes eum retinere, Obsecro ait, finite me abire, quia duo Fratres nostri positi sunt in extremo vita, & necesse habeo velociter ad eos ire ne excant me absente. deinde adjecit: Ecce ante januam monasterii adest qui compellit ire. Necdum verba compleverat, & Missus affuit ut prædixerat: & cum venisset ad sanctum Paulum, mox abiit, & pro fratre BENEDICTO Missam^b celebravit, eique corpus & sanguinem Domini Viaticum tribuit, & sic prædictus frater Domino spiritum reddidit. Alter verò GISLEBERTUS fuit dictus, mihi que confobrinus, qui octavo die est secutus. Nunc ad prisca quasi in circulo posita revertamur tempora, & aliquantulum per majora curramus exempla.

22. Ante hoc triennium dum essemus apud beatum Paulum Romæ, rogavit cum Dominus Abba BALDUINUS, ut librum quem de vita beatissimi Martini Episcopi more dialogi Gallus & Postumianus composuerunt, ei corrigeret, & glossulis elucidaret. cujus videlicet voluntati statim assensum præbuit, & accersito fratre OTHECARIO emendandi operam dedit. Factum est dum hæc agerentur, ut vespertinæ horæ pulsaretur signum: statim secundum Regulæ præceptum relictis quæ in manibus tenebantur ecclesiam ingressi sunt, codicem verò apertum ubi sederant relinquerunt: præoccupati verò vespertinis orationibus codicem obliti sunt. Erat autem hiemis tempus.

^a Hinc forsân usûs vulgaris orationis, quæ incipit ab his verbis. Usitata hæc vox in Actis S. Maioli Abbatis.

^b Mortis erat quondam, saltem sæpissime, ut Missa ad Viaticum infirmo præbendum celebraretur, quod in extremo fere agone tribui solebat. Odo noster in lib. 3 de vita S. Geraldii cap. 7. Ceteris pro exitu psal-

lentibus quidam de Sacerdotibus Missam concitus celebravit, atque sacrosanctum mysterium attulit. Cùm verò quidam dicerent quod jam decessisset; ille sensum adhuc retinens oculos aperuit, & hoc indicio nondum se decessisse monstravit. Tunc verò Dominicum corpus sua sponte suscepit, & ita felix illa anima ad celos migravit.

ANN CH.
CM XLII
NOV. XVIIII

à B. Maria
in caelum
vocatus est.

^a
Johannis
missio
Neapolim.

Odonis re-
vatio de
agone duo-
rum fra-
trum.

^b

Romæ vi-
tam S.
Martini
corrigit &
glossulis
explicat.

ANN. CH.
CM. XLII
NOV. XVIII
Co. lex ad
pluviam in-
violatus.

Tanta autem in ipsa nocte inundatio defluxit aquæ, ut omnes nostri monasterii officinas repleret. Locus autem ille, in quo liber fuerat relictus, ita est positus, ut aqua quæ ipsius labitur tecto, & ex tribus aliis tectis subjacent superiori, quodammodo una conversione collecta more torrentis illo uno in loco decidit: ibique usque mane patulus permansit liber, & tot inundationes aquarum in circuitu ejus cecidère. Margo namque prædicti libri undique fuit lota, scriptura verò permansit intacta. Facto mane appositus est coram fratribus liber. Cùmque attoniti miraremur omnes, ait providus Pater: Quid admiramini, fratres? sciatis quia vitam beati Martini aqua tangere timuit. Et hoc cùm aliquo dicebat gaudio. Ad hæc unus ex fratribus nostris, quia erat promptulus ad loquendum, accepto codice adjecit: Intuemini & videte, quia codex iste vetustus est, & à tineis demolitus, atque ab aquis olim lotus, & usque adedò humectatus ut jam squaleat palloribus. En indicia cernite, & dicit Pater noster dudum lotum librum nunc aquam extimuisse tangere? aliud namque aliud est. Tunc pudicus Pater: Tace, inquit, ista dicere noli. Non est enim similis Martino qui possit habere laudem in omnes gentes. Sic eo quæ propter eum Dominus fecit in laudem Martini convertit.

23. Per illud namque tempus longè latèque Patris nostri nomen, veluti clarissimum sidus, cæpit effulgere. Factus est notus Regibus, Episcopis familiarissimus, magnatibus carus. Quæque enim monasteria in eorum finibus constructa erant, juri Patris nostri ea tradebant ut nostro more corrigeret & ordinaret. Interea veniens ad quoddam monasterium, habens secum paucos fratres in comitatu, ex quibus nos unum cognovimus, nomine ADOLFUM; & ipse ante hoc biennium migravit ad Dominum. Peractâ itaque illâ hebdomadâ, sabbato vesperascente, cùm nostri fratres cœpissent Mandatum a Regulæ præparare more, ontigit ut unus ex illis Monachis per eundem locum ubi hæc parabantur transiret. Certè cùm vidisset prædictum fratrem nostrum nostra consuetudine suos abluere subtulares^b, irâ permotus rupto silentio cœpit dicere: Dic mihi in quo loco sanctus Benedictus præcepit Monachis suos lavare subtulares? Ille nostro more signum ei fecit ut taceret, quia hora erat incompetens. Non enim recordabatur illius quod sapientia dicit per Salomonem: *Qui erudit derisorem, ipse sibi injuriam facit.* & iterum: *Noli arguere me oderit te.* Videns itaque sibi non respondisse, efferatus est vehementer, & rabido inflammatus igni, ista cœpit verba evomere: O qui solebas negotiando circuire mundi provincias, nunc venisti nobis prædicare Regulam, & meliorum tuorum corrigere vitam. Jurando, perjuro more accipitis hominum assueveras auferre substantias: & nunc impudenter beatificari à nobis appetis, quasi nescientibus actiones tuas. Non enim serpentem me fecit Deus, ut tuo more debeam sibilare, nec bovem ut debeam mugire: sed hominem me fecit, & ut loquar linguam mihi tribuit. Hæc & iis familia cùm incessanter oblatraret, concito gressu recessit ab eo prædictus frater. Sequenti verò die cùm hæc omnia ad Capitulum fuissent recitata, miser ille non solum veniam non petiit, verum se bene fecisse respondit, addens insuper non decere talem personam suam meliorem increpare. Tunc Pater noster super ejus indignatus superbiam, commotus ait: hodie dies dominicus^c est, idcò nullus contristari debet. Ideo ista discussio suspendatur in crastinum.

Monachi
incondita
locutio ut
repressa.

Prov. 9.

^a Id est lotionem pedum, ad quam cani solet Antiphona, *Mandatum novum do vobis* Sabbato id fiebat, lavabanturque utensilia monasterii ex Regulæ præscripto in capite 35.

^b Id est calcios, aliis sotulares, quos singulis Sabbatis abluere solebant. Hunc usum sustulit Petrus Venerabilis Statuto 28, superstitionem esse existimans, si calcei quos ob laborem *in pluviis & lutosi viis* exerceri primitus solitum sordidatos abluere necesse erat; dimisso subinde manuum labore mundissimi

duabus aut tribus aqua guttulis, deinceps aspergerentur.

^c Itaque die Dominico Capitulum olim celebrari mos erat. quod aliis exemplis probare licet. Nota quod subditur de religione reprehensionis in Dominica. Consentit Synodus Aquigranensis anni MCCXXVII in cap. 72. *Ut is qui noxe culpâ tenetur, die Dominico remissus habeat, & veniam non petat.* Lege S. Bernardum in sermone.

Factum

Factum est, & post pusillum à Capitulo omnes surrexerunt. Ille autem subito factus est mutus, atque post triduum sine sermonum absolutione defunctus est. Ecce quantum est virus arrogantiae. hujus namque mucrone multorum monachorum vitam reperimus haecenus sauciatam: quia dum putant se scire quod nesciunt, suis propositionibus secundum Apostolum stulti efficiuntur dicente scriptura ^a: qui non vult esse discipulus veritatis, erit magister erroris. de quibus & Dominus per Amos loquitur: *Reversi sunt ut essent absque jugo, & facti sunt arcus dolosus.* Horum namque imagines procul dubio hinc tenere videntur, qui prius vocitari magistri quam fiant discipuli nituntur, & antea regiminis arcem subire appetunt, quam subesse noscuntur. Enim verò necdum tirunculi bravium usurpant victoris, atque indocta manu arma fortissimi militis arripere non verentur, negligentes ea quae dicit scriptura: Qui regulariter non subest, regularibus praesens non debet. Sed quia legaliter nolunt vivere à legis praescepto non verentur faciem cordis avertere. De quibus per Prophetam Dominus loquitur: *Verterunt ad me terga, & non faciem.* Nam & Nicodemus legislator venit ad Jesum nocte, quia prius voluit intrui, ut postea alios docere posset. Hujus namque morbi duplex malum est: unum, quod clandestina praesumptione, quasi sub praetextu sanctitatis, auctorem suum ad arcem instigat scandere magisterii: alterum, quod ipse destructus alios instruere quaerit secundum sectam sui erroris, & (quod sine dolore fieri nequimus) ipsi praecipites, quosdam stantes post se ad praecipitium trahere moliantur, de quibus per Evangelium Dominus dicit: *Ceci sunt duces caecorum. Cecus autem si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt.* Horum namque conventum potius caupona, quam congregatio nuncupatur: quia ibi unusquisque id agit quod libet, & hoc non agit quod non libet. De talibus namque per Salomonem dicitur: *Massa stupee synagoga peccantium.* Hoc namque monachorum genus teterrimum vocat beatus Benedictus. Eorum itaque conversationem miserissimam dicit esse, atque in tantum miserabilem, ut de ea fatius taceri censcat, quam aliquid loqui. Ergo his ommissis revertamur ad querelam praedicti monachi, & videamus quid beatus Benedictus praecipiat de rebus monasterii. Omnia, inquit, vasa monasterii, cunctamque substantiam conspiciant velut altaris vasa sacrata, & iterum: Si quis autem fordidè aut negligenter res monasterii tractaverit corripatur. Quid enim sunt aliud calciamenta, vel vestimenta fratrum nisi substantia monasterii. Si enim alibi septimanariis isdem ipse praecipit, ut vasa ministerii munda & sana cellerario reconfigent, quae videlicet sunt fictilia atque vilia, & officii coquinae deputata: quid sentiendum est de calciariis, quae sunt suo pretio cara, & pavimento ecclesiae adherenda? Sed sicut gravis culpa videtur fore monachos sollicitè aliena providere, ita multo magis gravior sua negligere. Si enim dives reprehenditur eo quod quotidie splendide epulabatur: procul dubio graviter reprehenditur servus Dei qui cotidie encaniare concupiscit, videlicet cum in sexto humilitatis gradu praecipiat beatus Benedictus, ut omni vilitate, vel extremitate contentus sit monachus. Ob hoc enim quis negligens sua non vult lavare calciamenta, ut in quoddam angulum ea projiciat, atque à luti pallore marcescant; & demùm nec sibi, nec pauperibus aliquid valeant, cum omnia vetusta pauperibus praedictus Pater praecipiat eroganda. Hoc namque dicimus, non quod squalidi aut lucidi more hypocritarum incedant: sed ut omnibus suis vestimentis nitidis utantur & lotis, sicut per quemdam sapientem dicitur.

* *Qui cupis esse bonus & vitam quaeris honestam,
Corporis atque animae dilige munditiam.*

Præcepta enim patrum termini sunt sequentium, de quibus Dominus per

^a In hoc & paullo post sequente loco Scriptura nomine etiam comprehenditur doctrina Patrum, sollemni veterum more.

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIII

Moyſen loquitur : *Maledictus quicumque tranſgreſſus fuerit terminos proximi ſui.* Quem videlicet præcepti terminum dum iſte præfatus monachus tranſgredere non fuit veritus, jure maledictionis ſententiam illuc fuſcepit in quo prævaricatus eſt. Et hoc eſt enim quod dives ille qui in inferno ſepultus eſſe dicitur, plus ſe in lingua, quàm in ceteris membris ardere fatetur. Inde eſt illud quod per quendam ſapientem dicitur : *per qua peccat, quis per hæc & torque- tur.* De quo & Jacobus Apoſtolus : *Lingua, inquit, eſt ignis univerſitas iniquitatis, lingua conſtituitur in membris, qua maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatæ noſtræ. Lingua eſt inquietum malum plena veneno mortifero,* & de ipſa Pſalmographus ait : *Diſperdet Dominus univerſa labia dolofa & linguam magniloquam.* Similiter & per Ezechielem : *Linguam tuam adhe- reſcere faciam palato tuo, & eris mutus.* Et utinam lingua ſit mutus & non à fidelium confortio ſeparatus. Quid rogo eſt excommunicatio, niſi ſeparatio bonorum ? Inter cetera namque ſua præcepta beatus Benedictus illud ſub excommunicatione ligavit quod de ſilentio dixit, & ſub nullius prioris arbitrio reliquit. Qua de re quiſquis ad monaſtica pervenit faſtigia, perpendat quod agat, & ab ipſa ſe excommunicatione alienum reddat. Illud ſemper corde retineat quod illis duabus contigit virginibus, quæ præceptum beati Benedicti negligenter duxerunt, de quibus beatus Gregorius mentionem facit in ſuis dialogis. Sed ſatis in hiſ immoravimus, nunc ad alia tranſeamus.

LIBER TERTIUS. ^a

1. **E**odem namque tempore dum nos Pater noſter regularibus diſcipli- nis inſtrueret, multorum monachorum non dico obitum, ſed miſe- rabilem exceſſum ſedula nobis narratione aſſueverat narrare, ut juveniles in nobis comprimeret motus, & quaſi ſub timoris virga more paſtoris duceret nos ad eliſii gaudia. Quadam verò die dum talia nobis exponeret, ſuccum- bens paternitati ejus, cœpi eum rogare ut nobis diceret, ſi tantum intra Italiae fines monaſticus Ordo corruiffet, vel ſi in Europa finibus ſimili modo excidiſſet, & quomodo aut qualiter, vel quando hoc eveniſſet. Tunc ille aſſumto ſermone iſta nobis cœpit exponere. Ante hos itaque annos, per- ſiſtente monaſtica congregatione apud eccleſiam beati Martini Turonis, cœ- perunt modum ſuum, conſuetudineſque relinquere, ac propriis voluntatibus vitam ſuam, proſiſtitumque corrumpere. Relinquentes namque nativa & aſſucta veſtimenta cœperunt fucatas, atque fluxas pallioque ornatas circum- ferre cucullas & tunicas. Calciamenta itaque quibus utebantur adeo erant colorata ac nitida, ut vitreum colorem viderentur aſſumere. Ad laudes nam- que nocturnas ne aliquo pede offenderent, cum luce diei ſurgebant. Iſta & harum ſimilia multa contra Regulæ jura faciebant. quibus rebus cum decre- viſſet Deus finem imponere, nocte quadam omnes quieſcentes, cum unus ex eis eamdem horam inſomnem duceret, vidit duos viros dormitorium ingredi, unum videlicet gladium manu tenentem, cui alius imperabat indice ſingula- tim eos hiſ verbis percutere ^b : Hunc & hunc percutite. Cumque eum qui hæc intuebatur gladio voluiſſet appetere, emiſſa voce adjuravit eum dicens : ad- juro te per Deum viventem, ut non interficias me, ſtatim percuffor gladium contraxit & ipſe ſolus evaſit ex omnibus.

2. Rurſum interrogavi eum quæ culpa eſſet in Monacho, qui pura mente quolibet uteretur veſtimento. Ad hæc protinùs iſtud mihi oppoſuit exem- plum. Per illud namque tempus quod Nortmannorum gladius in noſtris

Mon-
chorum
S. Mar-
tini in-
teritus.

Quàm gra-
vis culpa ſit
veſtes
monaſticas
mutare.

^a In mſ. Compendienſi, itidemque in Silviniacenſi
veterrimo, nulla eſt hæc libri diviſio, ſed omnia duobus
libris continentur.

^b Quid de hac cæde ſentiamus, dictum eſt in

Elogio Aleuini in parte 1 ſæculi 4. Lege que habet
idem S. Odo in libello de combuſtione eccleſiæ S.
Martini, ubi in Martinianis Canoniciſ arguit ingreſ-
ſum feminarum in monaſterium, ac veſtium pompam.

finibus grassabatur, capere multi ex nostro Ordine propria relinquere monasteria occasione hostium reperta, & cuncta usui humano placita repetere quae pridem abrenuntiaverant. pro consortio namque fratrum frequentiam habebant parentum & amicorum; & pro rebus monasterii substantiis appetebant propriis ditari. Fracta tandem vestimenta, cum quibus de monasterio exierant, denuo non induebantur similia, sed colorata, quae nos vulgo dicimus blava. Sub hoc namque tempore frater quidam recedens ab hac peste nostrum petiit monasterium, deprecans ut eum reciperemus. cujus annuentes voluntati, protinus omnia quae acquisierat abrenuntiavit, & monasterio conceisit. cui cum fratres indixissent ut iret, omnia simul collecta monasterio deferret, respondit: Ille ego, inquit, ut quae usque modò habui vestrae subjacent ditioni, requirendi verò ac dimittendi vestrae sit potestati. qua de re de monasterio solus non egrediar, sed cui vobis placet hoc praecipere uni è fratribus requirere. Ego tamen vestrae obtemperans voluntati, ibo cum illo, & ut melius sciero, praecipis illius parabo. Sed sive huc permanfero, sive illuc ambulavero, deinceps omnibus rebus nudatus ero. Revera perseverante fratrum sententia, abiit cum fratre illo cui hanc indixerant obedientiam. Factum est autem cum venissent ad locum in quo antea praedictus frater habitaverat, subitanea est infirmitate additus, ibique & defunctus. Illo namque in extrema posito, frater qui cum eo ierat, quanto propinquorem cum morti cernebat, tanto pro ejus anima instantissimas Deo preces effundebat. Sicque factum est ut utrique istam visionem viderent. Erat enim thronus in excelsis positus, super quem videbatur sanctus Benedictus residere, ante cujus conspectum adstabat inestimabilis exercitus monachorum. Ascensus autem throni illius pallis videbatur esse stratus, in cujus subteriori gradu ceu veniam petens jacebat frater ille infirmus. Dextera namque laevaue praedictus monachorum residebat exercitus: inter utrosque verò vacuum erat iter ascendentibus pervium. Porro cum per longum spatium frater ille jaceret prostratus, accessit unus ex assistentibus ad beatum Benedictum, supplicans pro illo fratre, dicensque dignum esse illum sua * visione levare, ut diceret quod vellet. Cui ille videbatur respondisse, hominem se videre, habitum verò non agnoscere. id circò alterius Ordinis hominem non debere nec causam discutere, nec vitam dijudicare. Hæc audiens nostri Ordinis frater exiit se, & vestimentis suis infirmum fratrem induit, eumque ut iterum veniam peteret, in eadem visione coegit. Quo peracto vox desuper venit quae ei ut surgeret, & sursum ascenderet praecipit. Tunc evigilans à somno frater noster, mox opere complevit quod in somnis se agere credidit, & quasi jam securus de anima fratris ejus exitum prout valuit orando protexit, & sacra communionem munivit. Perpende ergo, fili, Apostoli sententiam dicentis: *Fides sine operibus mortua est*: & sicut alibi scriptum est: *Qui enim dicit Christum se nosse, debet sicut ille ambulavit & ille ambulare*. Similiter qui se profiteretur esse Monachum, opere & mente imitari debet patrem Benedictum, quia scriptum est: *Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores*. Non enim sufficit monacho mentis tantum puritas, si defuerint ceterorum operum indicia vel signa, de quo Dominus dicit: *Luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona & glorificent patrem vestrum qui in caelis est*. De hoc namque beatus Gregorius in prima parte Ezechielis plenius sermonem facit, ex cujus sermonibus unum proferemus testimoniura. Sicut enim duobus modis à Deo receditur, ita duobus modis à Deo apostatae homines fiunt. Nam unusquisque à Conditorum suo aut fide recedit, aut opere. Sicut ergo qui à fide recedit apostata est: ita qui ad ipsum opus quod descruerat redit, ab omnipotente Deo apostata absque ulla dubietate deputatur, etiam si fidem tenere videatur. Unum sine altero prodesse non potest, quod nec fides sine operibus, nec opera adjuvant sine fide. Ergo nullus abhorreat de eo quod

AN. CH.
CM XLII
NOVEM.
XVII

* f. ju.
f. long.

AN CH ,, diximus prædictum fratrem non potuisse veniam recipere, nec meruisse fur-
 CM XLII ,, sum ascendere, priùsq̃am vestimentorum facta in eo mutatio fuisset. Nulli
 NOVEK ,, enim dubium est præceptum esse in lege, quæ & qualia forent filiorum Levi
 XVII ,, vestimenta, sine quibus sanctuarium ingredi non audebant. Quis enim audeat
 ,, dicere, quod pro humerali uterentur rationali, vel pro tunica byssina ephod
 ,, lineo induerentur? quod una quæque suum habet colorem opus ac varieta-
 ,, tem. Nam & Jesum Sacerdotem magnum tamdiu adversatus est diabolus,
 ,, quousque aliis vestimentis ab Angelo fuit indutus. & David cum super
 ,, Amalecitarum populum voluisset insurgere, bis Deum consuluit, & respon-
 ,, sum eundi non accepit: tertio Ephod indutus est & protinus sibi imperantis
 ,, audivit vocem.

Ulrio de ,, 3. Hæc ait, & post hæc rursus adjecit; Vis ne aliis documentis ostendam
 monachis ,, tibi, quia perparvum est quod multum dehonestat, atque corrumpit? Cui
 carnes ,, cum ita me omni cum desiderio velle respondiissem, & in suis auctoritatibus
 edenti ,, me ardere cerneret, horum mihi exempla exposuit succincta relatione.

His diebus duo fratres ista fuerunt rapidissima rapti morte, non tamen uno
 in loco, nec uno die. Veniens autem unus ex eis ad domum cujusdam suæ
 sororis vehementissime esurite se dixit, & refectioem petiit, cui protinus
 soror sua pisces se abundanter habere respondit ut comederet, quales &
 quâ hora vellet. Ille verò quasi indignans, fastidiri se pisces respondit, eo
 quod per tot annos indefinenter eos se comedissem adjecit, & non eos jam se
 posse videre dixit. Respondit soror sua: Ecce inquit in promptu carnem a
 habemus, comede ergo quæ placet. Tunc ille armum sibi assari præcepit
 cujusdam animalis: sed non ferens assandi moram partiunculam incidit, &
 in prunas projecit. Deinde vinum sibi afferri jussit, & carnis morsum avidè
 sumsit; sed hoc quod sumsit, gulam non transiit, nec rejicere potuit, sed
 vitam cum cibo perdidit.

4. Alter igitur diliculo veniens ad domum cujusdam sui parentis statim si
 haberent quod ei ad comedendum tribuerent inquisivit. cui cum respondiis-
 sent quia nondum hora edendi esset; adjecit cum indignatione dicens: Hei
 tota nocte equitando per injunctam mihi obedientiam laboravi & non silui,
 & nunc jejunare me cogitis? Afferte ergo mihi si aliquid habetis. Cui cum
 se pisces habere dixissent, potiùs indignatus est: & fastu repletus arrogantia,
 huc, illucque cœpit oculorum intuitus circumferre. Ibat autem circa pedes
 ejus grex cornicum, quas nos gallinas vocamus. Tunc quasi furens quod-
 dam bacillum arripuit, & quam ei complacuit percussit, ac furibundo ore
 dixit: Hæc erit hodie mihi piscis. Ceteri siquidem qui circumstabant, cum
 quodam rubore cæperunt ei dicere: Fortassis licet tibi carnem comedere,
 Pater? At ille: volatile, inquit non est caro, volatilia enim & pisces unam
 habent originem & æqualem creationem, sicut noster hymnus continet. Ad
 cujus verba conticuerunt omnes. Interea apposita est ante eum quam occide-
 rat jam assata gallina, ex qua ossam abstulit & momordit, quem morsum nec
 evomere, nec glutire potuit, sed eum vita privavit: pugnos tamen & cervi-
 catas pro mercede suæ improbitatis in opprobrium antequam moreretur
 assumpsit. Si autem commovet animus tuus supra mortem horum fratrum
 duorum, simili modo ut unius superiùs, & nunc tibi exemplo ostendimus,
 digni fuissent ea morte, qua perplexi sunt. pro paucis lenticulæ granis Esau
 primogenita perdidit, nam & Israeliticus populus dum cibo mannae alere-
 tur, reversi sunt corde in Ægyptum concupiscentes ollas carniū quas nuper
 sub jugo malæ servitutis comederant. De quibus mentionem facit Apostolus
 Paulus. *Non sumus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt.* Isti enim
 dixerunt fastidiri se pisces: illi verò murmuraverunt dicentes: *Non vident oculi*

* Exempla hæc refert, graviterque urget Petrus Venerabilis in lib. 6 epistola 15 ad suos Cluniacenses.

nostri præter manna. Et hoc dicimus, non quod cibis imponamus vitium, sed male utentibus. Unde & Paulus dicit: *Et carnis curam ne feceritis in desideriis.* Quod enim in concupiscentiis denegat, hoc in necessitatibus largitur. Tres namque pueri missi in camino Babylonis ignis, abdicantes regales cibos à tanto igne evaserunt illæsi. Ipse idemque ignis quotquot de Chaldæis reperit, combussit & occidit. Igitur & Nabuzardan princeps coquorum destruxit muros Jerusalem. Ergo neminem moveat quod Elias famis tempore carne alitus est mane & vespere, sed qui requirit cibum consideret ministrum. Sæpe enim dæmones horum alituum figuram tenent. Talis enim cibus corvorum aptus fuit ministerio & ejus saturitas vespere & mane meruit esutiem. At verò quando panem comedit, Angelum delatorem habuit, & in tantum confortatus est, ut per quadraginta dies cibi refectio non indigeret. Hæc omnia diximus, ut plenius ostenderemus non esse in cibo vitium, sed in appetitu. Horum tamen interitus multorum existit emendatio morum. Sic enim apud nos Ordo Monachorum cecidit: Sicque & correctus fuit & frequenter multis prodigiis corrigitur, ut auctore Deo perseveret. Sed dum vitam, doctrinamque Patris nostri plenius enarrare disposuimus, quasi improvidi quodammodo nolentes in horum incidimus excessibus, & ob hoc à nostro proposito longe digressi sumus: ad quod velociter stilum vertamus.

5. Fateri autem solent fratres nostri, qui ante nos adstiterunt illi, quòd fuit unus quidam frater ex Patris nostri congregatione, qui licito tempore phlebotomi sibi curationem adhibuisset. Super quo facto commotus est ejus animus, quia quamvis cum necessitas coëgisset, tamen absque ejus licentia hoc non debuit præsumere. Mox verò per quam prius sanguis effluerat, disrupa est vena, & quousque redderet animam, à quocumque medicamine non fuit restricta. Addebant insuper, quod sive prospera, seu adversa cuilibet indixisset, nullatenus illis carere potuisset. quod utinam quidam ex nostris in se ipso expertus non fuisset. Sed felices illi, qui ejus præsentiam cernere meruerunt quo ad vixit. Infelix ego, qui nec duobus expletis annis illi merui famulari.

6. Appropinquante autem tempore, quo secundum Dei dispensationem corporali separaremur visione, & ejus absentia quæ fieri debebat, potio rem menti meæ amoris inferret ignem; quadam die dum me cerneret nimium tristem, cœpit me blandè consolari suo more. Sed cum videret miseræ menti meæ nec sic satisfacere posse; more Jacob patriarchæ à præteritis exordium sumens, futura mihi præfago spiritu, ita cœpit exponendo prædicere. Carissime fili, ausculta quæ dico tibi. Gratias ago Deo, quia ex omnibus peccatis quæ à juventute perpetravi, in hac vita jam ultionem recepi, exceptis illis quæ in Abbatem meum commisi: & semper diem illum & tempus expectavi, deprecans Deum, ut ea non reservaret mihi in futurum. Et nunc credo me esse exauditum, quia quæ in illum gessi, hæc rursus à te recepi. Tibi autem scias non reddi simplicia, sed decupla. Esto namque fortis & patiens, ut ea valeas tolerando quiete portare. Hæc lacrymans dixit, deinde exosculans caput meum, Domino me commendavit. sed tu Domine omnipotens reddenti mihi versa vice CÆSARIO Presbytero centuplicata ac graviora, misericorditer parce, & si aliqua supersunt meis mœrentibus malis propitiatus averte. ^a

7. Eodem quoque tempore concessit nobis jam præfatus ALBERICUS princeps Monasterium sancti Helix, quod Subpentonia dicitur, de quo beatus Gregorius in libro Dialogi ^b mentionem facit. Sed sicut idem beatus Gregorius dicit, durum esse in mente veteri nova meditari; hos quos ibi reperimus

AN CH.
CM XLII
NOVEM.
XVIII

Item de alio cui vena scissa.

Odonis timor de culpis in Abbatem.

^a Monachorum in carnes aviditas. ^b

^a Hic in editis inferuntur ea, quæ in superiore libro referuntur in codice Compediensi, nempe à

^b Nempe in lib. 1 cap. 7. ubi monasterium istud juxta Nepesinam urbem locat, Nepi in Etruria: quo de monasterio rursus agit Gregorius in capite sequenti.

ANN. CH.
CM. XLIII
NOV. XVIII

Monachos, non quibamus eos subtrahere ab esu carnis. Ordinavit autem Pater noster in eodem cœnobio Præpositum unum ex nostris fratribus, nomine THEODARDUM. Videns autem ille eo quod virtute, nec sanctitate ab eodem vitio eos posset cohibere; cœpit ex finitimis regionibus pisces emere, ut vel sic voluntati eorum satisfaceret. qua etenim re penitus equi quos ei dimiserat Pater noster, defecerant huc illucque discurrentes. Hanc enim eorum improbitatem, suumque laborem prædictus frater Patri nostro crebrius studuit innotescere. Inter hæc eo à Domino petente vallis ipsa cui monasterium præminet atque interjacet, non multum procul junctis invicem monticulis se clausit, & parvissimi torrentis qui per eam defluebat, aditum interdixit. Dehinc multitudine aquarum collecta, lacum ex se produxit, & laborem fratri abstulit, quia pisces illi emere ultra necesse non fuit. Sed hoc factum cujus fuisset meriti, quidam imperiti nescierunt eo quod publice qua ratione sit factum non viderunt, eo quod Patris nostri orationem auditu non audierunt. Hoc enim hypocritarum est non fidelium, videlicet ignorantibus qui hæc dicunt illud quod canit Psalmographus: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus, desideria cordis eorum audivit auris tua. & iterum: Voluntatem zimentium se faciet, & orationes eorum exaudiet.* Nam & similiter pridem fecit cum esset Franciæ apud beatum Benedictum: cujus rei rationem tanto securius proferimus, quanto ex ea fideliorum testem eundem Patrem habemus. Sed prius fideli sermone proferendum est, quemadmodum prædictum suscepit cœnobium, ut ad ea quæ sunt sequenda quasi per directam lineam stilus noster perveniat.

S. Benedicti
Floriacense
monaste-
rium ut re-
forzarum.

8. Post finem jam fatæ persecutionis, quæ facta est sub NORTMUNDO sævissimo Nortmannorum Rege in finibus Galliæ, ut adimpleret Dominus Ecclesiæ suæ quod per Isaiam olim prædixerat, *Ad punctum*, inquit, *in modico reliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna miserabor tui*; congregati fratres in idipsum ex cœnobio beati Benedicti, qui hostili metu pridem huc illucque fuerant dispersi, proprium receperunt cœnobium, sed (quod sine dolore dicere non possumus) unita corpora scissis mentibus sanctissimum illum tantum præoccupabant locum. quod succincta locutione transcurramus, ne in talium vita noster stilus immoretur. Re vera hoc patenter narrare satagimus, qualiter à beato Benedicto vocatus sit atque electus, immò & præordinatus Odo pater beatissimus. Quodam verò die dum prædicti fratres intra claustrum residentes se invicem corroderent, quidam ex eis de obedientia rediens, obvium habuit ante fores monasterii Benedictum patrem: cui mox imperavit, *Vade*, inquit, *dicito his fratribus, quia non me quiescere sinunt, ecce recedo ab his ædibus, & sciant me non reversurum in hunc locum quo usque ex finibus Aquitaniæ talem virum huc deferam, qui sit secundum cor meum. Quem frater ille cum de nomine vellet inquirere, respondit hæsitati ejus: Ego sum scias frater BENELECTUS, ait, & ire cœpit. Igitur frater ille quæ sibi imperata fuerant nuntiavit: sed miseri tanto patre orbat, non cucurrerunt ad lacrymas & preces, quæ ipsam Domini comminationem sæpius sedare solent: sed assensis equis, huc illucque cœperunt discurrere ut eum invenirent, inventumque vi aut prece revocarent. Sed cum neminem invenissent, cœperunt postmodum fratri illi indefinenter illudere. Per illud tempus vir ELISTARDUS, qui tunc erat Comes illustris, nunc verò in monastico degit habitu, audiens infamiam horum Monachorum, prædictam Abbatiam à RODULFO Rege Francorum petiit & accepit, acceptamque Patri nostro tradidit. Deinde sumtis secum duobus Comitibus, itidemque Præsulibus, simul cum patre nostro Odone profecti sunt. quorum adventu fratres cognito sumtis gladiis alii asscenderunt ædificiorum tecta, quasi hostes suos lapidibus & missilibus cælorum jaculaturi. Alii muniti*

elypeis accinctis ensibus monasterii observabant aditum, prius se mori fatentes, quam eos introire sinerent, aut Abbatem alterius Ordinis ^a susciperent. Interea in se reversi dicebant: Ecce videmus quid nobis nuper minatus est beatus Benedictus. Heu pro dolor, quare non credebamus fratri nostro? Omnia nempe quae nobis dixit, opere complevit. Numquid non iste est Odo Aquitanus ille, de quo frequenter suspicati sumus dixisse beatum Benedictum. Heu quare non prius nos ad eum misimus, ac sponte invitavimus. Interea querebant quia ratione eos possent propellere, vertentes se huc illucque. Erat autem apud eos frater VULFALDUS ^b nomine, juvenis, sed bonae indolis. Hic enim dum inter eos discurreret, miserunt ei quaedam Praecepta regalia, in quibus continebatur, ut nulli ex alia congregatione ullo umquam tempore liceret ejusdem loci prioratum subire. cui Pater noster inquit: Pacificè veni, adeò ut neminem laedam, nulli noceam, sed ut incorrectos regulariter corrigam. His & similibus verbis, licet per internuntios, eorum assidue mulcebat mentes. At illi cum viderent suam nullo modo prevalere industriam, vertebant se ad alia argumenta, modò Regem vocabant, modò occidere eum minabantur. Hoc enim fiebat per triduum. At postmodum pater Odo cunctis ignorantibus ascendit asellum, & cepit ire concite ad praedictum monasterium. Episcopi verò & qui cum ipsis erant Comites simul cum suis currebant post eum clamantes: Quo is, Pater? an fortassis quaeris mortem? anne vides quia parati sunt te interficere? quã videlicet horã accesseris ad eos morte morieris. Velisne eis de tuo interitu facere gaudium, & nobis exitialem luctum? has & hujuscemodi voces post eum mittentes. Sed, sicut scriptura ait, *Iustus ut leo confidens absque terrore erit*; accepto itinere eum nullomodo potuerunt declinare. Mira dicturus sum. Appropinquante autem illo & agnitus ab his qui eum prius noverant; hi qui tunc resistebant protinùs commoti sunt & immutati, ita ut proculdubio dicere possim: *Hac est mutatio dextera excelsi*. Re vera extemplo projectis armis exierunt obviam ei, ejusque sunt amplexati vestigia. Non parva siquidem lætitia eo die omnibus est facta. Patrem igitur Odonem cœnobii receperunt claustra: reliqui omnes redierunt in sua.

9. His præterea diebus cepit eis suadere, ut ab esu carniùm recederent, parcèque viverent, nihilque proprium possiderent: id ipsum quod occultè habebant Apostolorum more coram omnibus renuntiarent. Sed quia res Monasterii nequaquam in commune possederant, sed pro posse & libitu suo eas inter se diviserant; cum viderent sibi ultra jam non licere quod licuerat, maluerunt potiùs suis fautoribus, immo profligatoribus injustè possessas iniquè donare, quàm jure regulariterque abrenuntiare. Nam solo prodictu id ipsum quod abrenuntiaverant moliebantur mandendo consumere cum ceteris quae Pater noster secum tulerat, ut consumta omnia saltem invitis eis carnem concederet. qua de re indefinenter expetebant pisces. Econtra pius Pater cuncta illis impendebat competenter, ut ab uno eos cohiberet. Sicque factum est, ut ille largiendo, ipsique mandendo pene omnia consumerentur. Instabat nimirum Pater noster fide intrepidus, spe securus, caritate munitus, sciens se secundum illud Evangelicum nequaquam deferi promissum: *Nolite solliciti esse quid manducetis, aut quid bibatis, aut quo operiamini*. Interea dum hæc agerentur, cuidam fratri sanctus Benedictus adest in visione, eique inter cetera imperat Patri nostro dicere, ut pro pecuniæ defectu minimè trepidaret; sed nec pro adipiscendis rebus sollicitus esset, ait, & post hæc adjecit: Craftina die mittam ei centum solidos, & sequenti hebdomada ei tanta accommodabo diversarum rerum solatia, ut multis temporibus sufficere queant usibus fratrum, quod & factum est.

^a Id est alterius monasterii seu congregationis, ut inferius explicatur.

^b Is post Archembaldum Odonis successorem Ab-

bas fuit Floriacensis, ac demum Episcopus Carnutensis, de quo Aimoinus in lib. 1 de mirac. S. Benedicti num. 14.

ANN. CH.
CM XLII
NOV XVIII
“

Esca carniùm & proprietates vix relicta.

ANN. CH.
CM XLII
Nov. XVIII
Episcopo-
rum, &c.
concurtus
ad Odo-
nem.

10. Præterea cœpère quamplurimi ex circumfluis regionibus ad vestigia beati viri concurrere, ejusque magisterio placita obedientia viam arripere, quo postmodum mererentur polorum scandere sedes. In tantum igitur sanctitatis ejus fama dilatata est, ut non solum laici seu Canonici ad eum confluerent, verum etiam Episcopi quidam proprias sedes relinquerent, ejusque se congregationi sociarent. Interea videres locum illum quasi exculta spinis terra novas soboles, ceu novas fruges proferre, & quasi ex tritura aræ crebris verborum ictibus tunc sequestratum à vitiorum palcis frumentum conferre ad dominicum horreum.

Factum in
sollemnita-
te S. Bene-
dicti.

11. Alio item tempore appropinquabat dies festus beati Benedicti, complacuit Patri nostro ex quodam monasterio quo tunc erat, ad prædictum proficisci cœnobium, quatinus ante corpus beati viri nocturnas devotè excubias celebraret. quod & fecit. Noctè verò illa quæ sollemnem præcesserat diem, contigit ut ante lucis ortum matutina laus celebraretur. Nam cum quidam è fratribus nocturna vigilia fatigatus denudè se sopori dedisset, Benedictus beatus ei apparere dignatus est. Cui cum se prius agnitum reddidisset, protinùs subjunxit: Nuntia, inquiens, fratribus, quia in hac nocte non potui cum illis esse, ero pro certo hodie. Et ubi fuisti, inquit, Domine? Et beatus ait Benedictus: In insula Britannia. At ille: Quid, inquit, ibi fecisti? & ille respondit: Frater Leutfredus qui propter suam superbiam deserens hunc locum transfretavit maria, hac nocte fuit defunctus, & à dæmonibus receptus. Contra quos agonem intorsi, eumque ab eorum potestate liberavi. quo audito cœpit frater ille super hujus rei factum admirari attonitus. Ad quem rursus ait pater sanctus: si super hoc factum miraris, iterum audi. Scias pro certo, quia ab illo die quo hoc monasterium fuit constructum, quotquot fratres hic fuerunt migrati, æterna requie^a sunt recepti. Deinde adjecit frater ille: quia Domine dixisti hodie nobiscum te esse debere, quis nobis notam faciet horam adventus tui, ut occurramus tibi. At ille: Nemo, inquit, sed ego tale signum ostendam omnibus, quod de mea præsentia nullus dubitet. Adjecit frater & ait: Et quali cum apparatu tantum Patrem suscipere poterimus, aut quibus obsequiis adstabimus ei? cui beatus respondit Benedictus: Si pro lautioribus cibus estis solliciti, pisces abundanter habetis. At ille: Nequaquam, ait, Domine. Et sanctus: præcipiatur, inquit, piscatoribus ut nequaquam eant in Ligeris alveum ad piscandum, sed in hac palude, quæ secus influit monasterium. His auditis evigilans à somno frater, cum tempus fuisset loquendi, omnia quæ sibi fuerant imperata, studuit fratribus innotescere. Certi ergo fratres de adventu Patris & admonitione patris nostri Odonis edocti, unusquisque satagebat spirituali Patri de corde proprio spiritualia offerre munera. Unde factum est, ut ipsum diem cum spiritualibus hymnis, orationibusque transigerant. Intercæ famuli monasterii qui piscandi officio erant dediti, nequaquam, sicut eis imperatum fuerat, abierunt in paludem, sed in Ligeris fluvium, à quo fuerant secreti. Unde factum est, ut absque ullo emolumento, licet fatigati, fere hora tertia ad monasterium sunt reversi. qui videlicet requisiti, cur vacui redissent; confusi præsumptione inobedientiæ crubescere confiteri quod egerant. Sed silentium quod indicebat pudor, hoc referabat faciei rubor. Quibus ait Oeconomus: Scio enim præsumptionem vestram. Sed quoniam prius imperata renuistis, nunc secundo in paludem piscandi gratia redite. quod & factum est. Re vera subito tantos in hac piscatione traxerunt pisces, ut pene nullus ambigeret, quod ipse qui in deserti regione ortigometras populo tribuerat, etiam

^a Ejusmodi privilegiis nimisquam non fidendum. Apprime huic loco ipse sanctus Odo in sermone de S. Benedicto, ubi de Floriaco agit. *Videris ergo quisquis est, cui locus tam multis usquequaque tantum desiderabilis non negatur, quanti habendus sit, quanta-*

que reverentia excolendus. Pondus quippe cuiuslibet reatus non solum ex intellectu gentis vel tempore, sed etiam ex loco solet pensari. Alioquin quem presentia tantum Patris ad sui reverentiam non ficit, spiritum Indis videtur participare.

tunc in eandem paludem pisces influeret. Etenim usque adeo ibidem superabundant, ut videlicet nullo tempore ab ea deficient. Sicque factum est ut palus, quæ ranas prius ebullire consueverat, deinceps piscibus abundaret. Hoc miraculum ipse Pater noster in libro ^a quem de adventu corporis sancti Benedicti in Aurelianensi, eodem sensu, sed non eisdem verbis cum ceteris perspicacissimè edidit. Convenerat igitur ad eandem solemnitatem ex circumfluis regionibus non modica turba hominum ^b, inter quos quamplurimi erant cæci & claudi, seu paralytici, atque diversis languoribus dediti, expectantes tempus refectionis: de quibus omnibus imperatum est à patre Odone, ut ante tempus Missæ nequaquam eis cibum impertirent. Facta autem hora, ingressi sunt omnes ad Missam. Tanta enim est magnitudo ecclesiæ, ut nullus cogere foris stare. Enimverò ut angelicum cœpère hymnum canere, id est, *Gloria in excelsis* ^c Deo; magno quodam strepitu fores ecclesiæ subito sunt concussæ & referatæ, ita dumtaxat ut omnes post tergum adspicerent quodam horrore percussis. In ipso autem strepitu omnes qui illic aderant infirmi pristinae sanitati sunt redditi, scilicet cæci visum, surdi auditum, claudi recipere gressum. Equidem & lampades ecclesiæ omnes fuere illuminatæ. Tunc intellexerunt omnes ibi beatum (sicut prædixerat) advenisse Benedictum. In tantum enim devotio spiritualis omnium corda replevit, ut præ immenso gaudio à lacrymis se continere non possent. Nomina verò fratrum qui hoc viderunt, innotescere mihi renuit pater Odo. qua de re dubium est, utrum ipse an alius fuerit qui hæc viderit.

12. Instante verò jam mortis ejus articulo, cum piis ejus actibus (ut supra retulimus) corona beatæ remunerationis deberetur à Christo; Romæ positus, acuta & continua febre corripitur, membra dolore franguntur, frigidus ignis ipsas cum carne medullas consumit, diversaque & multiplicia genera passionum in uno homine ita insurgunt, ut pro verò esset se jam jamque à Domino vocari, & terreni hominis indumento exspoliari. Quid faceret vir sanctus: nimirum Apostoli fidelis imitator & vicarius, jam resolvi desiderat, & cum Christo vivere votis omnibus exoptat. Percurrerat enim sanctorum certamen laborum, ac totius virtutis egregium compleverat cursum, ut meritò per gratiam divinæ pietatis coronam sibi justitiæ repositam esse in cælis, tota spei certitudine consideret. Præterea dum de hac sua vocatione suspensus haberetur, desiderio sibi fuit, prius suum Martinum, in quo (ut ita loquamur) cum ipso lacte carnis ardorem inexhausti amoris [imbiberat,] orationis gratiâ revisere, & ei extremum spiritum cum proprii corporis favilla consignare. Quia verò Dei omnipotentis clementia piis semper votis dignatur adesse, affuit mox & in hoc nostro Odone, quem sibi alterum vas electionis segregaverat à matre. Videt enim Deo dilectus in sequenti nocte virum quemdam conspicabilis formæ simul & gratiæ, talia sibi per visum dicere: O sancta & Deo dilecta anima, instat quidem tua vocatio, & ultima corporis resolutio: sed Martinus te precibus differt, & ad patriam reditum & vires ministrat. sed cum illò perveneris, mox tibi vita pro morte dabitur, & beata societas electorum pro tuo pio labore à Christo recompensabitur. Visioni mox signa dant fidem: ægritudo corporis aliquantisper deficit, salus accelerata redit, itineris continuò difficultatem invadit; nec reputans senilia & præmortua membra, vicit durum laborem, ob nimium in Martino ardorem, tanto jam devotior in spirituali obsequio, quanto securior de præmio. Consumptâ itaque tanti laboris viâ, Turonis ventum est, instante jam beati Pontificis celebritate, qua spiritus victor migravit à corpore. Fit tunc gemina urbis

ANN. CH.
CM XLIII
NOV. XVIII

Romæ
ægroans;

vite indu-
cias obti-
net.

Turonos
accedit in
festo S.
Martini.

^a Excidit liber iste sancti Odonis, quem librum utinam quis, si alicubi est, proferat in lucem.
^b De hac turba loquitur Odo in sermone de translatione S. Benedicti, quem eo die pronuntiatum existimo.

^c Non cuivis privato Sacerdoti olim licebat hunc hymnum in Missa dicere. Lege Agapiti Papæ epistolam in Metropolis Salisburgensis tomo 1 pag. 150 & Callisti II. hac de re diploma pro Francone Abbate Trenorchienfi apud Chiffletium, pag. 403.

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIII

exultatio, dum & Martini annua celebritas renovatur, & Odonis concivis diu desiderata præsentis ab omnibus in commune venerabiliter amplectitur. In qua sancta festivitate vir sanctus quàm devotus exstitit, quas preces fletibus mixtas Martino effuderit, quæ etiam contriti cordis sacrificia in ara illa salutari, tamquam vivens hostia mactaverit, non est nostræ facultatis evolvere, quos deprimit stoliditas mentis & rusticitas sermonis. De sua namque vocatione sollicitus, fixus ad Deum erat animus; & terrena jam oblitus, puro mentis intuitu, tanquam verus Martini vernaculus, cælestia tantummodo contemplabatur attentius. Suspensus itaque redditur tali expectatione, tota illa beati Pontificis celebritate: sed (quod contra spem sibi accidit) per triduum differri sibi repromissâ munera anxius ingemiscent: cum ecce quarto die transactæ festivitatis, iterum rediviva febris accenditur, frigidus inrepat mox præcordia sanguis, atque suas consumit acerbo vulnere vires. Tunc sui jam voti compos effectus, & de Dei misericordia certus, spiritus quidem fessus languescit ægroto corpore.

Sed mens læta Deum cernit, suspirat, anhelat,
Ultima vox resonat. Tu, Christe, parce redemptis.
Martinum ingeminat, Martinum suspicit, orat.

Octavâ S.
Martini
moritur.

Monachos undecumque venientes, & suam vocationem inremediabiliter descentes, instruit sermonibus, consignat Deo paternis orationibus, protegit benedictionibus, & valedicit piis singultibus. Advenerat verò jam quattordecima dies ante Decembrem, quæ etiam octava Martinianæ celebritatis habetur, cum beatus ille spiritus, divina illa & salutari pinguedine recreatus, & vivificanti poculo vegetatus, corruptibili carne solutus, liber ad æthera migrat, & Martino duce, sibi crediti talenti multiplicem fructum fideliter representat. A quo percipiens & ipse premium condignum pii laboris, sanctorum cœtibus admixtus, resplendet candore beatæ immortalitatis, per Christum Dominum nostrum, qui vivit regnat in sæcula sæculorum, amen.

A L I A V I T A

Auctore NALGODO Cluniacensi monacho Sæculi XII.

Ex codicibus manu-scriptis.

P R O L O G U S.

Nalgodus
Johannis
scriptum
reformat.

i. D describendum vitam beati Odonis primi Cluniacensium fundatoris ut apponerem extremam manum; religiosa seniorum virorum importunitas me promovit. Nec abnuere potui, quod tam imperiosa caritas exigebat. Sed animo quo l jubeant, & novæ devotionis studio perurgente, JOHANNEM qui de illo scripsisse inveniebatur offendi. Legi cum diligentia qua decebat & oblatos ejus apices ex ordine percurri. Tanta erat verborum confusio, tam dispersa prolixitas, ita inordinatus & præposterus ordo narrandi, ut ipsa series relationis vix sibi aut ratione, aut tempore cohæreret. Displicuit mihi valde: & præclara dignissimi viri gesta quia indignè obscuritatis nebulâ premerentur vehementer indolui. Accessit molestiæ meæ major spiritus libertatis, & in gratiam beati viri pia securitate me transferens, sententiam dedi ut scriberem. Scribam igitur meo domestico more loquendi, & ex multiplici agmine illo verborum puram & simplicem conabor eruere veritatem. Nec opus erit, ut futuris profectui labor noster civili elegantia coloretur. Tanta est apud Deum & homines claritas beati hujus, ut si ei urbanæ facundiæ nitor accesserit videatur potius obnubere splendorem ejus, quàm eum facere clariorem. Procedebat in suo habitu gloriosa nuditas gestorum ejus: & piè sensisse, verè dixisse de illo summa illi erit magnificentiæ claritudo. Sanè apud sinistros alieni studii discussores simplex & ex radice caritatis ascendens vestra devotio habeat me excusatum. Non enim gloriæ lucro ductus, sed causâ publicæ utilitatis inductus, incompositæ relationis nubem detraxi, & magnificum solem nostrum, qui

usque hodie vix comparuerat; legentium oculis reformavi. Sed hic haecenus. Ipse autem Spiritus veritatis huic operi pius cooperator assistat: qui me & in dicendis parcitate succinctum, & in scribendi veritate faciat expeditum.

ANN. CH.
CM XLII
NOV. XVIIII

INCIPIT VITA

S. ODDONIS Cluniacensis Abbatis.

à NALGODO Cluniacensis monacho edita, vitæ simplicis & honestæ viro.

2. Venerabilis igitur ODDO ex militari Francorum prosapia carnis originem duxit: sed magis luce fidei quàm natalium claritate resplenduit. Pater ejus ABBO nomine tanta legitur honestatis atque prudentiæ, ut in laicali proposito non laicaliter vivens, apud suos vir consilii & providentiæ haberetur. unde apud domesticos in gratiam multam deveniens; præcipuè apud & VVILLIERMUM Aquitaniæ ducem familiare privilegium obtinebat. Uxori suæ matrimonii lege conjunctus, licet de posteritatis gratia desperassent, nuptiale bonum mira continentiae sobrietate servabat honestis occupationibus se exercens, in sanctorum vigiliis consueta devotionis frequentia pernoctabat. Ducens itaque noctem Dominicæ nativitatis insomnem, cum ad partum virginis excubias celebraret, inter lacrymas & singultus, dari sibi filium contrito spiritu deposcit. Qui in multa fide spem suscipiendæ prolis concipiens, emortuum uxoris uterum virili consuetudine suscitavit. Prosperum fecit Dominus desiderium utriusque, & castis eorum petitionibus satisfecit, dans illi filium Oddonem nomine, virtutis non successione heredem. In quo nimirum jam tunc præludia sequentis gratiæ lucebant, dum futurus sobrietatis & sanctimoniam institutor, ex oratione & continentia noscebatur.

Odo piis
parentibus,

cælitus im-
petratur.

3. Adhuc infantulus in cunis jacens, nutricis diligentia fovebatur: cum secreto die quadam cubiculum pater ingressus, eundem sine custodis providentia solum invenit. Circumjectis oculis, cum neminem deprehenderet adfuisse, reverenter manibus apprehensum puerulum elevavit à cunis: quem veluti offerendum porigens in sublime, oculos cordis & corpus atollens in cælum; gemma inquit præsulum ô Martine, suscipe hunc puerum: providentiæ tuæ gremio confovendum. Quo dicto, puerum in cunis deposuit: & sum cosio sicut ingressus pater ingressus est. Quod eum instinctu divino potius quàm humano fecisse & Oddonis subsequata devotio in Martinum: & Martini gratia in Oddonem luce clarius manifestat.

S. Martino
puer obla-
tus.

4. Infantulus depulsus à lacte, & nutricis cunis exemptus cuidam Sacerdoti longius commanenti traditur nutriendus. Susceptum puerum blandè ac leniter, sicut aras infirmior exigebat, Sacerdos instituens, literatoris etiam rudimentis rudem ejus infantiam jubebat. Gemina circa puerum diligentia Presbyter utebatur, dum ei & honestis viam suis colloquiis inculcarer & in ejus teneram & tenacem memoriam scientiæ fluentia transfunderet. Cujus informationi dum omni studio subserviret, videt in visione noctis Ecclesiæ principes Petrum & Paulum, qui ab eo puerum quasi violenta exactione poscebant. Attonitus Presbyter, quemdam super expostulatione illa stuporis patiebatur excessum. Sciscitabatur voce qua poterat, quid de puero sive in puerum acturi essent: an eum paternæ domui restituere cogitarent. Querenti ex compendio responsum dantes, Non, inquirunt, ad domum patris, sed in orientis extrema puerum adducemus. Sacerdos anxius, & suum spiritum fere non habens; ne sibi puerum commendatum eriperent formidolosâ constantiâ deprecatur: se in causam ducendum, se paternæ gratiæ reum futurum; se apud affines infantuli notandum infamia proditoris, si puer non compareat; proficitur. Advolvitur genibus Beatorum, preces ingeminat, ut suæ calamitatis miseriam temperare dignentur. Tandem piissimi exactores, misericordiâ Presbyteri supplicatione permoti, se dimissuros puerum, sed ad tempus in voce misericordiæ sponderunt. Evigilans Presbyter post quietem, & quod viderat secum admirans, filium reformat patri præmissa, qua commonitus fuerat visione. O discreta benignitas circa ætatem etiam non discretam. Puer nec dum scientiam electionis habens, in sortem electionis Dei, exactione sanctorum spirituum trahebatur. Non est hæc visio Sacerdotis consueta lege somni metienda. Præmonstrabatur in hac similitudine non spernenda futura ipsius expressio veritatis, quibus videlicet actoribus, quorum ducatu & gratia in orientem sanctitatis & justitiæ puer ille fuerat ducendus.

Sacerdoti
committitur
erudiendus.

à Petro
& Paulo
adoptatus.

5. Emenso pueritiæ spatio cum in plenioram adolescentiæ gratiam formaretur, clericilibus studiis futurus Clericus serviebat. Erat in eo temperata totius corporis habitus statura solidior & in eam pulcritudinem forma proficiens quæ inter collactaneos & cœnos prælicabilis haberetur. Carnalis pater ejus carnem in eo plus diligens, de spiritu minus curans, in carne juvenis quæ carnis erant naturæ ductus impetu contuetur. Advertit in filio corporis elegantiam, ætatis accessum, plenitudinem virium, firmamenta membrorum. Ad hæc recurrit animo, cogitatione reflectitur, & hæc omnia carnis usibus profutura

Clericè
vivens,

ad militarem vitam
à patre
dirigitur.

ANN. CH.
CM XLIII
NOV. XVIII

Deo re-
pugnante.

Viso revo-
catur.

Capitis do-
lore captus,

fit Clericus.

Piè vivit.

Poëtas &
Virgilium
tandem
respuit.

non bene prælagans simulatio paterna blanditur. Jam impatiens animus quasi ex iudicii ratione deliberat filium juvenem longe aliis artibus inveniendum : esse minus conveniens, ut naturâ tam efficax virtus, ita & corpore redundans & animo clericalibus nugis & ocio interviret molles & remissas manus enervens animos & imbelles litteris admoventes ; adolescentem præstantem fortitudine quàm natura commendabilem virtute & gratia : sacramentis militaribus applicandum. Quidquid in eo oculis adverti posset, expostulare militiam, & omnino renuere Clericatum. Sequitur cogitationis suæ iudicium paterna stultitia, & filium jam adultum à clerico revocat : VVILLELMO duci dirigit servitutum, processu temporis ab eodem ad militiam promovendum tironicium lege mutata Otho clericum exiit sæculi vias ingreditur, & propositæ sibi militiæ actû & habitu se confortabat. Operam dare venatui, frequentibus aucupis occupari, chirothecato pugno campos & accipitres circumferre versum illi fuerat in naturam. Sed manus Domini suum deserto-rem & transfugam averfata, singulisque agenda tempraerat, successus prosperos abnebat. Terretur in somnis, urgetur visionibus, revelationibus admonetur, ut spera cui adhe-ferat vanitate, ad veram Dominicæ servitutis redeat libertatem. Recens tamen juvenis animus & informis, odore militiæ, quo fuerat semel imbutus evacuari non potuit.

6. Cursu temporis evoluta, sollempnis pius intervenerat Dominici Natalis dies, paternæ invitationis occasio Othonis incuriam excitavit, ut virginei partus vigilias suis ipse vigiliis honoraret. Profecti sunt ex consensu pater & filius & humilitate qua decuit, caelestibus excubiis incubabant. Suscitata devotio Clericorum Deo nato laudem & gratias personabat : cum bonæ indolis adolescens ex animo se convertit ad virginem cujus partus gloria noctem illam divinis splendoribus illustrabat. Effandit coram Matre Domini cor suum, loquitur ad illam quasi præfens ad ecclesiam ubi esset. Revelat in ejus facie vias suas, delicta juvenutis suæ & ignorantias confitetur. Apud misericordiæ matrem locum miserationis & veniæ compunctus juvenis imprecatur. Magni consilii Angelum natum ex ea medium adhibet : inserit advocatum : orare se & desiderio sibi esse, ut ipse ad beneplacitum suum ejus & instruat voluntatem, & dirigat actionem. Caelestibus præconiis nox exacta lucebat in diem : & mysteria lucis ex more devotio clericalis exsolveret. Inter agendum sollempnitas majoris Missæ cum voces molulantium Regi nato in excelsis gloriam frequentarentur, tactus alio spiritu juvenis : in medium jubilantis ecclesiæ profilivit, & in voce libertatis : primitias laudis suæ filio Virginis offerre cæpit.

7. Temerarium præsumptorem è vestigio divina est ultio subsecuta. Capitis dolore concussus extrahit, & non esse speciosam in ore peccatoris & refugæ laudem Dei, actori pressus molestia, testimonium in vitus dedit. Quevit tamen post modicum se latus dolor, & data in præsumptorem invectio resedisse visa est ad momentum. Evangelica lectio perlecta, simili capitis dolore turbatus evanuit : conciderat totus, & pene fuerat collapsus in terram, nisi accurrentium suffragio teneretur. Sustentantium manibus deductis domum, fere per triennium durissimo illo doloris incommodo laborabat : conclusa precio medicina nec momentaneæ levitatis remedium, indulgere poterat ægroanti. Dolor pene continuus urgebat infirmum : & desperandi proximum genus erat, afflictum remediari non posse. Facilis fuerat tamen conjectura, quo merito vel reatu tantis passionibus prederetur. Apud illos quibus fuit mens sanior verbum erat, Martinum il lagere, id moliri, ut reciperet commensuratum : hanc esse causam totius dispensii, quia minus provdus adolescens se Martini servitio subduxisset. Martino jus proprium reformetur, & ægroto non deerit gratia sospitatis. Tandem pater suis ipse coartatus angustis, & Martinum in filio sentiens indignatum, quo ultra evaderet non habebat. Super temeritate quam admiserat satisfacit, & filium ad ecclesiam alienis manibus exportatum Martino deinceps servitutum, tutela ipsius gremio resignavit. Sensit infirmus ilico Martinum in gratia sibi adesse : & de molestia convalescens, clericalem induit habitum : & apud egregium præceptorem sortitur Canonici dignitatem.

8. Promotus in Canonicum prædicabilis adolescens, in tantam animi sublimitatem excrevit, ut gloriam & superbiam vitæ hujus humilitatis pede calcaret, paupertatem spiritus elegit sibi, & eam matrimonii nive desponsavit amator factus formæ illius. Victu & vestitu juxta Apostolum contentus Otho & de ceteris nihil affectans, ut Deo viveret, suum in Domino jactaverat cogitatum. Noctes orationibus fere continuans : dierum spatia legendi studiis occupabat. Tanto scientiæ ducebatur amore, ut ad legendas nannas poetarum colorati sermonis elegantia raperetur. Propositum illius fuit ut Virgilii Maronis librum ex ordine legeret. Insecuta nocte cum membra solveret inquietem, vidit in visu vas grande mira exterius pulcritudine venustatum, sed interius innumeris serpentibus astuantem, qui profilientes ex vase ambiebant eum, licet minimè nocuissent. Evigilans vir beatus, & prudenter considerans visionem, advertit in serpentibus signa poetica, librum Maronis intelligens in vase illo, quod exterius civili faciundia coloratum, immundorum sensuum vanitate interius sordescibat. Abrenuntians deinceps Virgilio & pompis

ejus, & suo cubiculo poëtis exclusis divinarum scripturarum pasci voluit veritate.

9. Parvam cellulam longe à mundi strepitu sibi fecit; in qua solus solitariae quieti vacans, solis caelestibus inhians, ad odorem spiritualium unguentorum solo Conditoris deservio trahebatur. Orandi virtutem assiduam, quam sibi summa amicitiae sanctitate conjunxerat, summa alacritate & studio sectabatur. Sepulcrum beati Martini, quod ab ejus cellula duobus fere milibus absistebat, nocturnis orationibus frequentandum pro consuetudine visitabat. Aliquando vir beatus illud orationis iter solus in nocte conficiens, venenatas veteris serpentis astucias in hunc modum expertus est. Vulpecularum exercitus obviis gradiendi viro Dei in faciem ferebatur, ambiebant eum à latere & à tergo, graviter insitebant, eumque ab itinere illo virtutis deflectere conabantur, cui cum prevalere non possent, horrendum quiddam & insolitum gannientes, in ipsam ejus faciem miserabiliter irruerant. Animadvertens Oddo deceptrices daemonum versutias inducta vulpecularum specie adumbrari; insistentibus sibi signum crucis obvium intendebat. Lupus etiam qui ad suffragium laborantis occurrit, vulpes illas dato in eas impetu effugavit, & viro Dei usque ad locum orationis socialem solatii securitatem exhibuit. Vir autem Domini cui etiam immites bestiae serviebant spurcorum fantasmatum vanitates, immotus, eo quo cœperat animo pertransivit.

10. Illecebrosos carnis appetitus excludens, pretiosis vestibus ablicatis, ea quæ vix sufficeret fuerat parcitate contentus. Matta superposita ad nudam humum, ambitiosos lectisternii eliminaverat apparatus. Triennio vestitus jacuit tempestivus monasticæ religionis & ordinis imitator. Nihil habens in cellula quod manus æmula furaretur, nullo eam ferarum munimine tuebatur. Carnem suam amator jejunii tanta cibi raritate curabat, ut dimidia panis libra suam per dies singulos inediam sustentaret: Necessitatem sicis & faucium aridam siccitatem aquæ sobria perceptione mulcebat. Cum circa se inhumanum, eum in se solum expavescentes servientem. Quod miraculo proximum in illo erat nec animi crebra jejunia, nec in membris ejus candidam venustatem lectisternia dura solvebant: indeficiens sanctitas in viro Dei illæsa in eo & integra membra servabat.

11. His diebus honestus juvenis succensus amore discendi, Parisium adiit primam sedis regni civitatem. Ibi REMIGIUS Autisiodorensis, vir prædicabilis, & thesauros scientiæ tunc temporis plures habens, moderandis & regendis studiis insudabat. Florescebant sub eo studia, quæ obsoluerant jam per tempus: quia tunc primum ex ejus magisterio nascerentur. Huic adhærens Odlo, hunc habuit in liberalibus multo tempore præceptorem: per hunc in Dialectica & Philosophiis, præcipuè in Marciano valde proficiens, ad magnæ scientiæ cumulum evolavit.

12. Quadam die (sicut ipse sub persona alterius suo suppresso nomine referebat) maturius surrexit è lectulo, ut conscholarium suorum conventui non deesset. Inhorruerat hyemis tanta asperitas, ut densis etiam pellibus involuti frigoris duritiam temperare vix possent. In atrio ecclesiæ pauperem nudum & miserabiliter algescentem invenit, compassus misero tabescenti, tunicâ suâ latenter se exuens, frigoreticum investivit. Ingressus est ad condiscipulos: sed frigoris inclementiam ultra non sustinens, redire ad lectulum algoris asperitate compulsus est. Jam cubiculi primas partes attigerat, cum in ejus medio se reponens, repositam auri Libram incurrit. Intellexit caeleste donum, & oblatis ponderis quantitatem latus excepit. O virtus scholaribus disciplinis hæcenus inexperta! Philosophus eremita Deum suum, quem ad Socratem & Platonem, inter aureos rationis & eloquentiæ flores non invenerat; nudum in nudo paupere comprehendit. Commodavit Domino ad usuram, & pro vili tunica magnum auri pretium reportavit. Ita consuevit liberalitas Dei nostri, ut amplius preroget, quàm fuit erogatum. Solvit mutuum quod pauper acceperat, & ex gratia tantum adjecit, unde scholasticus & sibi consulere, & pauperum subsidiis adesse posset. Hoc in se factum vir Domini sub alterius persona sæpius iterabat: quia hominum gloriam fugiens, gloriæ illius quæ Dei est, verus fuerat appetitor, suorum operum magnus oppressor, alienorum magnificus prædicator, sua quoque aliis adscribebat, evitati favoris gratiam ab eo qui videt in abscondito recepturus. Cujus profectum in scientia & liberalibus scire qui volet, percurrat & relegat libros ejus, & magisterialem illi apicem non negabit.

13. Regressus à studiis homo Dei scientiæ plenitudini adjecit virtutis altitudinem & profectum. Gratia visitandi vicinæ ad illum multitudines confluebant. Quibus suspensis & aspirantibus ad verba ejus, tantam caelestis doctrinæ copiam instilabat, ut proponens singula quæ singulis convenirent, dulcedinem verbi Dei affluenter ex promptuario divini pectoris eructaret. Inerat abundans gratia verbis ejus, quæ ad ætificationem auditoribus compararet & eos ad propria remitteret alacriores effectos. Mirabilem loquendi facundiam vita mirabilior commendabat: & melius vivens quàm loquens, dignitatem eloquii dignioribus studiis vivendi anteibat.

Eo tempore beatus Oddo ut Moralia in Job quæ nimis in prolixam longitudinem fun-

ANN. CH.
CM XLII
Nov. XVIIII
S. Martini
sepulcrum
adit noctu.

Durè
vitam agit:

Remigium
auscultat.

Argentii
vestem dat.

Post studia
rectius
vivit.

Moralia in

ANN. CH.
CM XLII
Nov XVIII
Job abbrevi-
at.

debanur; breviori compendio coartaret, concanonicorum suorum intantia coegebatur; Non esse suarum virium quod petebant & operis egregii famosam iminuere quantitatem sibi non licere respondit. Fraternali petitiunculam caritatis humilis, & ideo vera caritas excluderebat. Pia importunitatis instantiam responsio benigna frangebat dum illi indefinenter expeterent, & iste petentibus semper abnueret. Controverbia pietatis in hunc solutionis terminum se excepit. Nocte quadam dum apud beatum Martinum secreta orationis studio teneretur, carnis cum lassitudo cogit in somnum, cujus excessum visio subsecuta est finem impositura negotio. Videbat sanctorum cuneos in eandem ecclesiam descendentes ordinatim per subsellia confestim: aliquamulum remoratos unus ex eis quid praestoleretur inquit. Responsum est, proximi Domini Gregorii Papae adventum suspensam multitudinem opperiri. Quod audiens venerabilis Oddo, curiosos in partes oculos circumflectit, ut videre Gregorium mereatur. Secus adest longe ceteris clarior, & cultus elegantia, & vultus egregii dignitate. Assurgitur venienti, benedictio postulata suffunditur inclinatis. Superior aliis beatus Papa, & loco editiore consitens, Othonem prostratum in terram alloquitur: Surge, inquit, frater Oddo, ne timeas. Vox benigna jubentis timorem excutit pavitanti, & liberius contemplandi caelestia ministrat audaciam. Oddo se erigit & in vultum loquentis intendens, statim in illo pene angelicum admiratur. Papa detrahit pennam illam, qua ipsius auriculae inhererat: & porrigens eam Othoni: Accipe, inquit, frater hanc pennulam, & opus tibi a fratribus inunctum aggredere. Liber quippe meus in suo honore & gloria semper erit: tuus autem labor mercedis fructu & premio non carebit. Qua certe visione commotus Beatus Oddo, librum Moralium infloravit, & intra compendium manualis exceptum illius prolixitatis inclusit.

Fulconi
Comiti. &
tinet sospi-
tatem.

14. Non potuit latere diutius filius accensum; & sanctitas intra cella parietes diu conclusa, apud longe positos radius meritorum emicuit. Comes Andegavensis Fulco effrenae cupiditatis insania ductus in praereps, ecclesiae beati Martini duo aurea vasa subripuit, cujus audaciam divino verberet circumcinctus ad extrema deductus est. Ad sepulchrum beati Martini deportari se praecipit: sed indignus Martini remedio nequaquam convaluit. Caletus illata molestia pane ultimam illi horam inflixerat cum ad eum vir Domini obitu visitationis ingreditur. Languentem durius increpat, objurgat extremis passionibus aestuantem, minas promissione demulcet, promittens ei, si reddiderit vasa illa, quod statim a confinio mortis revocetur ad superos. Gratia defluens ex verbis ejus, inter spem & timorem miserum evagantem compulit ad redeundum. Restituit sua vasa Martino, promittens, si periculum illud evaderet, multo maxima se daturum. Ad imperium beati viri languens ante Martini sepulchrum exponitur: ibi statim & culpam satisfactionem, & satisfactionem integra sospitas est secuta. Quippe ut claritas beati viri vel tenui sermonis excessu notabilis redderetur, affuit Dominus sponsoni. E vestigio persolvit illud cui se obligaverat vir fidelis: ut dignitatem & gloriam servi sui Dominus servaret illasam. Comes autem reversus ad propria, de collata in eum divinitus sanitate verbum faciens ad amicos, fatebatur se miram in verbis Oddonis efficiam pensavisse: quae & oblitam mutaret in melius voluntatem, & pressuram ipsius molestiam temperaret. In quo nimiam opere virtus claruit utriusque, dum & Martini meritum in illius salutare resplendit, & Oddonis humilitatem quanti fuerat apud Dominum promissionem ejus comitata veritas patefecit. Utrumque tamen, Martinum videlicet & Othonem, languenti misero cooperatos credimus in salutem.

Adegrinus
ei adungi-
tur.

15. Signum illud sanctitatis quod acciderat in Fulcone, in aures fere omnium rumore publico ferebatur. Verbum positum in ore multorum ADEGRINUM Militem, qui inter consiliarios praedicti Comitis nobilissimus & magnus erat, latere non potuit. qui ita compunctus est in verbo illo, ut relicta pompa curiae principalis, ad Christi pauperiem se conferret. Abrenuntians omnibus quae mundi erant, apud beatum Othonem sese faciens tonsorari, mentem simul comam & habitum bona commutatione deposuit. Induit sibi vestem religionis canonicae, & socius futurus mercedis in agone Christi militi collaborat. Habitabant simul, & sub eodem cellulae strictioris articulo tenebantur. Videres divini tirocinii professores, contra spirituales nequitas pugnatos, paupertatis & continentiae arma sumisse, qui licet necdum monachi perfectione clarescerent, summam tamen emulationem consequendae perfectionis monasticae jam habebant.

Balmam se
recipiunt

16. Non multum spacii fuerat interjectum cum ambo majori ad caelestia desiderio sublevati, ad aggredienda majora devotiori rapiuntur affectu. Vident mundum positum in maligno: & exire de medio Babilonis etiam corpore decernentes, ad tutiora refugia conobialis conversationis aspirant. Quidam altius atque divinius speculabantur in ea: quod si affectuose & ex animo sequerentur remotiores mundo, viciniores Angelis haberentur. Proceunt pariter ex condito per Gallias, domos religionis circumveunt, Monasteria visitant: ut ubi amplior fuerit Ordinis rigor, sui propositi metam figant. Non invento ubi quiesceret pes eorum, hujus negotii gratia Romam ire, si forte in via reperiant ubi

eorum desiderium finem sumat, pari alacritate consentiunt. Iter accelerant, maturant negotium, & ad monasterium, quod vulgo Balma dicitur, in Burgundia Lugdunensi perveniunt.

ANN. CH.
CM XLIX
NOV. XVII

17. Præerat Balmenfi cenobio BERNŌ Abbas vir in omnibus honestè agens: qui vigorem disciplinæ, quem ab EUTICIO loci fondatore susceperat, successor virtutis illius egregiè sequebatur erat magni nominis locus ille: ubi que cœnobialis ordinis & fervere censuram; & mutuum esse habitantium honestatem, sententiæ communis erat. Suscepti more hospitiū exploratores virtutum, qualitate disciplinæ & Ordinis veritatem cum fidelibus oculis, cum veridicis assertionibus huriebant. Quod palam querere verecundiæ illis fuit, familiaribus scrutiniis extorquebant. Bona visa est & secreta loci positio. Sed honestas habitantium & censorius Ordinis rigor ipsa positione plus placuit. Utriusque deliberatio data est in consensum, ut ubi perpetuo militaturi, cœleste cingulum sibi assumant.

sub Bernone Abbate.

18. Indoluit antiquus hostis, & cum invidens quod jam erant & futuram in ejus gloriam ægre ferens, vires acuit, actus explicat, venena diffundit: & fatalites iniquitatis suæ quosdam ex monachis, ut neophytos illos à proposito revocare nitantur, instigant. Secretè vocati hospites cautissimè deducuntur in partem, & ut consilium salutis suæ patientiū audiant, simulatio venenata deposcit. Prudentes viros rerum exitus debere metiri; ne si aliqua perverfos exitus habituri tentaverint, ignominiosum & turpe sit inceperunt. Difficillimum quod ambiunt, in terra aliena & silvestri. Sub homine barbaro & immiti monachatum induere: quem cum eos pœnituerit assumissem, deponere ipsi non possint. Ita esse inhumanam & crudam Bernonis illius barbariam: ut prædo, non monachus; tyrannus, non pater; gladiatorius & carnifex, non corector aut nutritius haberetur. Probris verbera, plagas verberibus admovere: nec intendere profectibus filiorum, sed pœnis eorum & mortibus solitum satiari: se in proximo discessuros, quia sub eo locum quietis & salutis invenire non possent. Annadvertit illico venerabilis Adegrius in verbis astutia latentes dolos, & venena serpentis seductionum blanditis palliari. Mansuetudinem sancti viri, simulatorum objectionibus asperatam, divinis rationibus ad constantiam revocat firmitatem: domum disciplinæ & Ordinis diu stare non posse: nisi in suis provisoribus & pralatis rigore censorio fulciatur. Si pastor fuerit remissus & negligens, animos subditorum torpore & incuria dissolvendos: illud in Bernone favore potius quàm infania prosequendum, quod à vigore & proposito inflexibilis frangi non posset. non ideo fugientium ejus jugum, non imperia declinanda: sed firmo potius animo viris sapientibus amplectenda. Ita satisfactum est beato viro, & mansuetus spiritus in tempore verborum laus restituitur sibi ipsi, rationem copia delinitus.

à falsis fratribus frustra perculsi.

19. Ingressu precibus impetrato, ad societatem fratrum regulariter admituntur: & initiali professione præmissa in veram Christi plenitudinem transformantur. Videre erat labore jam emeritos qui pro tempore debuerant magistri esse, usque ad ipsa discende virtutis initia descendisse. Instituebantur ab illis, quos meritorum privilegiis antebant; & virtutum itinera, quæ sæpius ipsi jam triverant, velut inexperta precabantur sibi ab aliis designari. Vivebant alieno more, qui hætenus vixerant more suo & plerumque ab illis quæ bona & utilia esse credebant, seniorum imperiis arcebantur. Imposuerant homines super capita sua: & ideo illis eatenus inconflera fuerat lege vivendi. Totum eis proficiebat ad meritum, totum cooperabatur ad gloriam: ut quibus rerum inopia virtutis comparaverat meritum, vera & perfecta humilitas gloriam ampliaret.

Novitii ut se gerunt.

20. Suscepto habitu monachi beatus Oddo; idem fere perseveravit qui fuerat: eadem illi abstinentiæ parcitas, similis vivendi modus: sed puritatis & sanctimoniæ incomparabilis fuerat appetitus. Patientia verò atque humilitas præter modum hominis illi erat: obedientiæ vigorem perpetuum inconcussa animi stabilitate servabat. In hoc tantum differre videbatur ab eo qui prius fuerat, quòd perfectiōnis arcem attingens, altiorem professionis gradum, quo dignius evaderet, non habebat.

21. Quia verò pietate & munditia specialiùs eminebat visum est Abbati ejus puerilem scholam Othonis providentiæ posse committi. Injungitur ei officium, nec recusat: & ætatis infirmæ difficilem curam suscipiens, puerorum invigilat disciplinis. quorum unum cum nocte quadam sine proprio lumine ad naturalia deduxisset, credens sufficere commone lumen, quo interiora dormitorii complebantur, loci consuetudinem visus est excessisse. Sequenti Capitulo datur in medium, & communi judicio reus Ordinis^a condemnatur. Nam sicut monachis pene proprie esse solet ut rebus minimis insolescant, sublatris pariter vocibus acclamant, homini, obruunt infontem verbis, convitiis lacerant innocentem. Ipse Abbas publicos strepitus gravi indignatione prosequitur nec minus aliis invehitur in Othonem, ut virilis animi firmitas excocta injuriis clarior appareret. Vir au-

Odo scholam regit.

^a Id est norma & observationis in congregatione servari solitæ.

ANN. CH.
CM XLII
Nov. XVIII

tem Domini cujus mens in solido fundata erat, probra vociferantium tanta animi equitate sustinuit, ut nec ad illas injurias moveretur, & injuriantium motionem sua humilitate sedavit. Advertit Berno Abbas in Dei famulo præclarum quiddam patientiæ & virtutis; & prævidens eum in corpore ecclesiæ præcipuum membrorum futurum, deinceps eum habuit reverentiæ & honori.

Guillelmus mentem suam aperit de condendo cœnobio Cluniaci.

22. Præsidebat tunc temporis regendæ Aquitanix dux GUILLERMUS virtute conspicuus & potens armis in quo militiæ splendor & fidei mira similitudinis arce conveniant. Devotio quæ in illo obsederat virile pectus redundabat in pauperes. Consilium fuit illi monasterium construere Monachis, quorum diligentia colligendis & fovendis pauperibus inserviret. Desiderio & fervore pennata devotio ad effectum erumpere gestiebat. Præfixus dies illuxerat, & Berno Abbas Ducis litteris invitatus præsentiam suam intulerat curiæ triumphanti. Festivo conventui sacerdotalis non deerat multitudo: cum incertus numerus optimatum & procerum frequentaret palatii vastitatem in facie omnium. Dux Guillelmus aperit consilii sui modum, & in auribus assistentium suæ deliberationis exprimit qualitatem. Concepisse se animo nudam & simplicem voluntatem, quæ si eligandi opere vestiatur, vitæ præmiis non carebit: Mysterium consilii sui esse, ut Monasterium construat in fundo suo: in quo Monachi Domino serviētes, sibi pro temporis hujus expensis subsidia mercentur æterna. Dominum erga se aperuisse diutius manum suam, & ex dolio benignitatis beneficiorum copiam instillasse. Exceptisse alios sapenunero mala pro bonis: se frequentius & pene semper de bonorum uberius parte sumfisse. Fines suos operante Domino distensos ad miraculum, dilatatos terminos ad stuporem, & sibi prospera molienti prosperius successisse. Munificentiaque tanta dederat affluenter, responsum operis amolo reponendum. Bonum esse ordinem, ut post curam corporis rerum affluentia ministratam, sua quoque animæ redemptione non negetur: bonum esse ut non omnia caro insufficientis consumsisset, sed, ad solatium necessitatis extremæ sibi aliquid gaudeat reservasse. Favor Episcoporum & totius curiæ assensio prosequitur & atollit principalis consilii pietatem. Dux Guillelmus Bernonem Abbatem in oculis omnium advocat, & in manu ejus Cluniacam vallem cum adjacentiis quæ in territorio Matiscronensi alodii jure possiderat, sollempni donatione reponit. Testamentalibus etiam litteris præmissam donationem & ab omni persona tam ecclesiastica, quàm mundana quietissimam libertatem privilegii more consignat. Acceleratur opus, fundamenta jactantur, ædificia consciuntur ut desiderii sui post tempora longa complendi vel initia unius adspiciat. Bernonem Abbatem, quoad viveret, futurum Cluniacensi cœnobio constituit provisorum: quo sublato liberam esse Monachis facultatem, quemcumque vellent idoneum regulariter subrogandi. Acta res est publicè septimo Idus Septembris apud Bituricum, in conspectu Episcoporum & Procerum, quos ad sua negotia terminanda Principis dignitas invitavit.

Privilegium datur.

Monasterii initia sub Bernone, & libertas.

23. Anno ab Incarnatione Domini nongentesimo decimo, gloriosus Dux Aquitanorum venerandis Apostolis Petro & Paulo venerabile construxit monasterium in valle quæ dicitur Cluniaca; ibique venerabilem Bernonem designavit Abbatem: cujus cœnobii plenam & integram libertatem & egregium fundator eis in ipsis posuit fundamentis, & felicis memoriæ GREGORIUS a septimus, URBANUS secundus amplissimis privilegiis firmaverunt. In quo moveri se dicunt devotissimi susurriones, qui jacturis episcopalibus verbi gratia condescendunt, sæcularibus & divinis rationibus obvium esse dicentes, quod pontificales ecclesiæ diocesane ecclesiis sibi subditis sui juris dignitate priventur. Quibus duo breviter objecta reponimus: bono Christi odore non debere eos mori, ut libertati ecclesiæ minoris invident: nec vento elationis inflari ut justitiæ Romanæ sedis præsumtorio spiritu contradicant bonum quippe esse quieti providere bonorum, nisi libeat insanire, non negant; & injustas esse sedis apostolicæ sanctiones, etsi perversè sentiant, proferre in medium reformidant. In primis igitur caveant, ne si ex bono ecclesiæ moriantur, non boni & impii esse probentur: in altero videant ne si apostolicis decretis dissentiant, hæreticos esse oporteat qui Romanæ justitiæ non concordant. Cujus auctoritas principalibus ecclesiis non detrahit, (ut ipsi garrunt) sed bene disponit & ordinat bonorem suum. Nam in spiritu rectitudinis minorem ecclesiam aliquando majori sub jciunt: aliquando eam quam subesse contigerat, altiori gravitate superponit. Licuit illi semper quod licebit, quod nulli alii licuit, vel licebit. Omnes aliæ filiæ sunt in matres obtemperantes, non imperantes, vocatæ in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Argumento gemino confutatis, non ipsa conclusio sed inductum conclusionis hoc erit: ut inaniter astuant & illicita susurrantes, deinceps conquiescant, & ulterius non loquantur. Non ad actorem libertatis nostræ beatissimum patrem nostrum Odonem humilis recurrat filius.

* Aliorum Pontificum privilegia præcesserunt, ut dictum est in Elogio superiori.

24. Legitimum fuerat in Balmenſi eccleſia, & quaſi pro jure ſervabatur in loco, ut micæ illas quæ diſcumbentibus ſupereſſent, ſinguli fratrum diligentius collectas exciperent, ne fragmenta benedictionis negligentius deperirent. Contigit die quadam, ut beatus vir ad menſam ſedens tanta dulcedine lectionis traheretur, ut quia ad celeſtis harmoniæ ſonum in quemdam raperetur exceſſum, ante poſitas micæ ſibi oblitus fuerat pro conſuetudine ſuſcepſiſſe. Finis lectionis eum revocaverat ab exceſſu, cùm ipſe videns ſe antepoſitas micæ expavit. Excipere eas pro conſuetudine non licebat. Quid aliud faceret non inveniens, micis pugillum implevit. Verſu a dicto pro negligentia ſatisfacturus Abbati, & ejus in teſtimonium reatus ſui communi præſentia illaturus, exeunſium de oratorio pedibus ſanctus advolvitur: animadverſum eſt eum in aliquo deliquiſſe. Duſtus in præſentiam Abbatis ſui, culpam proſtrato corpore conſitetur, porrigit manum, & negligentia ſigna daturus pugillum aperuit. Quod dictu quoque minus credibile videatur, micæ oſtenſurus protulit margaritas. Extra ſe facti qui aderant, rei cognita veritate negligentiam mutari miraculo divinis vocibus inſonabant. O mutatio dextera, ſed exceſſi! In manu Othonis vilia quæque & minima vertuntur in pretium, & minutæ fragmentorum in pretioſos lapides formantur. Verè juſtus & multæ gratiæ apud Deum, qui dum ſe conatur oſtendere negligentem & reum, juſtus & innocens teſte miraculo comprobatur. Virtus humilitatis ejus expiat in eo culpam, purgat reatum, & fragmenta nullius pretii in admirabiles margaritas mirabili novitate transformantur. Quod miraculum duo nobis innuit non ſpernenda, & benedictionis reliquias colligendas ne pereant, & viri beatiffimi ſanctitatem ſucceſſuris ſæculis prædicandam. Ipſe autem vir Domini contemtor temporalium & appetitor egregius futurorum, ne in præſenti eum aliqua remuneratio gloriæ ſequeretur, tranſferebat in alium quod ſuum erat. Suppreſſo quippe nomine perſonam alterius ſuæ rationis titulo proponebat, & volente Deo quo ſtudioſius evitavit, ne patratore miraculi crederetur, eo factum eſt ut in facie omnium operis hujus actor clariffimus haberetur. Abbas verò præmiſſas ad miraculum margaritas aureo textui juſſit affigi, ne tantæ novitatis memoria caſu aliquo deſereretur.

ANN. CH.
C. M. XLII
Nov. XVIII
factum de
micis.

25. Naturæ violentiâ cogebatur, ut parentibus quos periculis mundi hujus reliquerat innatantes, debitum ſuæ viſitationis offerret. Quærens licentiam impetra vit, & accepta benedictione profectus eſt. Direxit Dominus iter illius, & tantam conſulit efficaciam verbis ejus, ut primo collocutionis occuſu patrem Monachum b faceret, matrem verò Monialium numero traderet ſociam jam. Virginem quoque cujuſdam hoſpitis ſui filiam, cum precibus ejus, lacrymis ſeſe expedire non poſſet, laudabili furto collegit & rapuit, & ſuæ virginitatis primitias Domino dedicantem moniali propoſito conſignavit. Ita virtutis miniter & gratiæ ubicumque oportunitas ſe præbebat, religionis profectibus & pudicitia delectabatur augmentis.

Parentes ad
monaſticum
convertit.

26. Intuens Berno Abbas in viro Dei virtutum copiam, abundantiam gratiarum, dignum eum altiori gradu pronuntians, decernit officio ſacerdotis ſacris altaribus a! promovendum. Reclamantem pro viribus & nolentem extrema obedientia neceſſitate compellit. Advocato Biſuntinenſi c Archiepiſcopo & ſollemni conſecratione præmiſſa, ſacerdotis induit dignitatem. Diem conſecrationis ejus infeſcuta nox fuerat: in qua vir Domini poſt quietem evigilans, & ſuæ conſecrationis nec memor, ſtolam ſacerdotalem collo ſuo repperit circumflexam. Tunc more dirigit: & tanto verecundæ rubore ſuffuſus eſt, ut ipſum clauſtralibus oſtiis per multos dies revereretur ingreſſum. In grave etiam lamentum ſe dedit, & oculis ſuis non parcens, quia ſiniſtrum ei aliquando accidiffet, ſolvebatur in lacrymas. Tandem occurrit occaſio, ut miteretur ad Epifcopum ſuæ promotionis actorem. Cui ſecreto loquens, ei maroris ſui cauſas aperuit, & inveſtionem Jeremia in ſacerdotes repetens, quia grave ſacerdotii pondus eſt, mira eloquii facilitate diſſeruit. Rogatur ab Epifcopo, ut ea quæ ibi dixerat, vel quæcumque meliora occurrerent, in libri ſeriem coaptaret. Tribus libellulis opus injunctum explicuit: ubi ſpiritus ejus bonus in tantam plenitudinem veritatis erupit, ut Eccleſia libros illos legendos cum amore ſuſcipiat, & omnino gaudeat ſe legiſſe.

Sacerdotio
initiat.

Libros tres
condit de
ſacerdotio.

27. Interim Berno Abbas annoſa ſenii gravitate deficiens, exitiali etiam languore correptus decubuit. Urgebatur duplici moleſtia, ægritudinis & aratis, atque ad tollendam de medio vitam ejus morbus & ſenium in eodem corpore compugnabant. Vicinos adſciſcit Epifcopos, conſilii viros invitat, quorum prudentia & reſponſis & ſibi conſulat jam migranti, & filiorum provideat diſciplina. Cum magno gemitu & multis lacrymis deducens in publicum annos ſuos, præteritum vitæ ſuæ in negligentia & torpore ſe ina-

Berno ſucceſſores deſignat.

a Id eſt gratis poſt cibum dictis, qua voce utitur S. Benedicte in Regula cap. 43.

b Neuter horum auctorum mentionit monaſterii, in quo Othonis mater velum aſſumſit: patrem Clu-

niaci monachum factum fuiſſe conſtat ex Johannis lib 1 num 35.

c Immo Lemovicenſi, nomine Turpione, ut in Elogio probatum eſt.

ANN. C. H.
C M XLII
Nov. xvjii

niter consumpsisse conqueritur. Se fuisse Abbatem nomine, non merito; officio non virtute: se infructuose & diu locum regiminis occupasse. Inde se damnationis obnoxium tormento: quia locum pastoris mercenarius, locum innocentiae reus implens, dignitatis officium indignis actionibus ministrasset. Spem superesse remedi, ut dum suae libertatis est animus, abrenuntians cathedrae pastoralis, sedem praelationis evacuet, & locum tribuat meliori. Id se optare, id omnimolis se precari, ut ad curam spirituum, ad regimen animarum, submoto infructuoso & sterili, dignior & magis idoneus subrogetur. Pudica libertas ecclesiae provideat pudicitiae suae custodem, qui ejus puritati meritum & virtutum integritate jungatur. Eligat sibi patrem casta devotio filiorum, cujus sobrietatis imitationem, doctrina informationem, magisterium pariat disciplinam. Ipsi sibi praeficiant ducem, ipsi sancti praeceptorem instituunt, sub ejus imperio floreat virtus, revirescat honor justitiae, & censura totius Ordinis recalescat. Verumtamen nisi à communi sensu ejus sententia dissentiret, videretur sibi ut pastoralis sollicitudinis magnitudo partiri deberet in duos: quorum alter in altero conquiescat, & neuter ponderis intolerantiam suffocetur. Et ecclesia quidem Balmenfis pro consuetudine habeat sponsum suum: Cluniacensi vero filiae, jam adultae, jura matrimonii non negetur. Probant singuli quod dictum erat, favent omnes: & in sapiente viro veritatem consilii admirantur. Sacerdotes qui aderant auctoritate, filii supplicatione contendunt, ut ipse ad nuntium suum quos idoneos viderit eligat, & geminum matri ac filiae constituat provisorum. Ipse qui melius probaverat subditorum spiritum an Dei essent, verius poterat indicare, quis tanto officio dignus esset. Certum enim fuerat apud eos, eum cui tanta virtus erat consilium ministrandi, ad faciendum quod dixerat spiritu sapientiae non carere. Victus senior sacerdotum reverentia & precibus filiorum, GUIDONEM venerabilem nepotem suum Balmenfis ecclesiae fecit Abbatem; Cluniacensi autem cenobio sanctum praefecit ODDONEM: Deo pro nobis melius operante, ut domus gratiae & virtutis, toto orbe postmodum dilatanda, in primo pastore suo sanctimoniae fundamentum & religionis exciperet firmitatem.

Guidonem
Balmae,
Odonem
Cluniaci.

28. Assumptus Oddo in Abbatem, fecit sibi promotionem illam profectus materiam, non defectus; occasionem gloriae, non ruinae. Loco ceteris praeminens, sed gratiam humilitatis inferior, praelationis officium merito potius & virtute, quam nomine sive potentia Deo carissimus exercebat. Non ad honorem sublimiores gradus attingens, sed ex veritate praelationis suae ad infima & humillima sese dejiciens, charisimata meliora de die in diem apprehendere nitetur. Dominus autem qui in conspectu suo direxerat viam ejus; ut in conspectu quoque hominum mirificaret, & clarum quoque faceret servum suum, dignanter apposuit operari mirabilia & praeciosa per ipsum.

Aedificia
promota
opitulante
S. Martino.

29. Cum in aedificandis regularibus officinis diligentiam suam infunderet beatus Oddo, solatia sumptuum defecerunt. Exinanitum omnino ararium paupertatis, quid in manus largissimi datoris refunderet non habebat. Aestuabat animus beati viri, & anxietate duplici torquebatur, dum & operarios inremuneratos dimitteret, & coepum opus intermittere verebatur. Nec tamen in dissensionem est elapsus: sed ad nota recurrens praesidia, ex thesauro bonitatis divinae stipendium benedictionis expectat. Octavus dies à transitu beati Martini more ecclesiastico colebatur, nocturnas laudes fraterna devotio persolverat, cum idem Abbas ad stratum rediens, lectulo se recepit, & evanuit in sompnum. Videt in somnis vitam personalem, matura canitie florentem, stola etiam puriore vestitum: qui virgam Episcopi manu gestans, pluviali pallio utebatur. Inquisitum cum reverentia quisnam esset, Episcopum illum se esse, cujus festivitatis celebraretur octavum, asseruit. Coepit etiam circumducere oculos in structuram, & posita aedificia qua ratione sederent vicinibus intueri. Conversus demum ad eum qui sese eminus prospectabat, videbatur injungere, ut ex praecepto ipsius ad consummanda aedificia quae coepa erant, fratrum suorum industriam excitaret: nec sibi sumptus crederent defuturos, quia ipse eis ad conficiendum opus sufficientes ministraret expensas. Romam quippe rediens, per Gotiam & Aquitaniam transitum facturus erat: unde illis benedictionem remitteret copiosam. Expergescens Abbas, visionem quam viderat fratribus retulit, non omisam quam consueverat cautelam nominis supprimendi. Lati fratres de promissione Martini, super visitationis illius benevolentiam circa eos majori laetitia triumphabant. Nec distulit bonus promissor, sed sponsioni suae vicinam subintulit veritatem. Intra breve siquidem spatium temporis, allata sunt fratribus de Gotia circiter tria millia solidorum. Ipsa quoque successio seniorum virorum Cluniacensium, quae pervenit usque ad nos, voce libera referte solet, vix aut nunquam pertransisse sui procuratoris octavam, quin aliquid benedictionis in eos ex Martini beneficio redundasset. Ita per ducentos fere annos optinus provisor noster & in Cluniacensem ecclesiam ostendit gratiae suae veritatem, & circa suum alumnum Oddonem, cujus meritis vivimus, amoris sui plenitudinem declaravit.

cujus patrocini-
um ibi
viguit per
annos 200.

Cluniacensis ecclesia jam perfecta, suisque partibus absoluta, consecrationis gratiam postulabat. Vir Domini sacerdotem Episcopum, qui ecclesiam dedicare deberet, invitavit. Rogatus Episcopus, sicut moris divitibus esse solet, ut stipatis lateribus gloriosius semper incedant, suam secum copiosam adduxerat clientelam, Concursum uberior & episcopaliu insolentia ministrorum exigebat abundantes & splendidos apparatus. Recens Abbas, & vallis arida minus culta barbaries, delicias quas hominibus delicatis apponerent non habebant: anxietas & verecundia beati viri animum distrahebant. Refert tamen anchoram spei suae ad Dominum, cujus munificencia servis suis aliquid deesse non patitur. In crepusculum dies consecrationis eruperat, cum immanis aper proximam silvam egressus, ad monasterium cursu integro perredebant. Custos ecclesiae bestia illius feritate turbatus, intra ostium se recepit, quod post se clausum ad mortis repagulis obferavit. Aper autem deposita feritate, & quasi domestico spiritu mansuescens, ecclesiae portas obsedit, januam pede pulsavit, & foribus perseveranter assistens, suo more loquendi aditum precabatur. Interim episcopalis familia lectis excedens, dum ad officia divina contenderet, jacentem ad portam ecclesiae aprum incurrit. Insurgunt pariter, acclamant omnes: & vicinis domibus fustibus copulatis, ultro se offerentem belluam morti addicunt. Cujus carnes artificio coquorum preparatae, & deliciis episcopalibus satisfecerunt, & Abbatis verecundia mirabiliter subvenerunt.

30. Quia Deum timentibus nihil deest, nunquam defuit beato viro, unde & fratrum curam gereret, & miserorum inopiam sublevaret. Afflictorum pauperes quasi quidam caminus erat illi, in quo ad pietatem & misericordiam illius viscera conflarentur. Sicut expetere videbatur vel egestas in misero, vel possibilitas in sumtu suo, largitatis suae finem petentibus exsolvebat. Nemo vacuum vacuum illum invenit: quippe cui praecipue fuit in studio supplere vacua, & inania cumulare. Privata eorum susurrata qui ejus amplissimam largitatem indiscretam effusionem vocabant, modestiae verbis & exemplis veterum datis in medium compecebat. Inimitabilis amplitudo cordis illius formabat sibi occasiones & materias largiendi. Omnibus omnia factus, ut omnibus omnino prodesse votis sollempnibus ambiebat.

31. Consuetae orationis obtentu aliquando vir beatus Romam ad Apostolorum limina visitanda profectus est. Alpium juga transcendenter, cum inter illa praeupta, quibus in Italiam sit descensus, mulierem quae à daemonio miserabiliter vexabatur, offendit. Impleverat nocivus hospes viscera mulieris insanae, & quasi ex tribunali regio membra inferiora disponens, prout libebat, subiecto mancipio crudeliter utebatur. Condoluit vir beatus tantae miseriae: & praemisso orationis suffragio, captivatorum excussit, & captivam mulierem ab invasione tyrannica liberavit.

32. Per idem tempus LEO pontifex Romanae sedis apostolicae legationis vicem injunxerat beato viro, ut inter HUGONEM Langobardorum Regem & ALBERTUM Romanae rei principem bonum pacis componere laboraret. Senam * civitatem deveniens legatus pacis, multitudine pauperum qui panis premebantur inopia, undique cingebatur. Oeconomus viri Dei qui victuale marsupium susceperat in sua fide, cum suis sumptibus vix triginta solidi superessent, quasi rei prospiceret commendata, civitatem excedens necessitate pauperum se subduxit. Egeni circumvenierant beatum virum, & ad ostium miseracionis ejus sublato clamore pulsantes, misericordiae ipsius viscera commovebant. Vocatus oeconomicus respondere non potuit qui non erat. Intellexit ilico vir beatus imprudentem dispensatoris cautelam, & emissa manu pauperibus innuit ut pravium se sequantur. Videns etiam tres viros personali praeditos honestate, qui & communi premebantur inedia, & mendicare non noverant praepudore, scutulas baccis plenas, quae anteposita illis erant, sub pretii aestimatione suscepit, baccis non egenis, sed hac arte cupiens subvenire mendicis. Consecuto oeconomico egentibus stipem benedictionis indulsit, & ad viros quos supra terigimus, baccas cum pretio retransmisit. Demum conquerentibus expensas victualium defecisse: Non deficiemus, inquit, sed sufficimus ad omnia. Praesto est ei & quasi ad manum, de cujus facultatibus pusillanimes spiritus debent animari. Dixerat, & inantea gressum tendens, Petrum habet obvium sacerdotem; cujus oblationem suscipiens, & fratrum fidem modicam roboravit, & conficiendo itineri larga stipendia ministravit.

33. Negotium injunctae legationis absolverat, & per fines maritimos reditum maturabat. Venerat ad locum qui Burtanum dicitur, cum ei pauper obviat semivivus. Gravis inhorruerat hiems, & inter alpes in immensos aggeres nivis excreverat multitudo. Pauper veste carens inter horrida montium niviumque discrimina quo se tueretur munimine non habebat. Substitit vir beatissimus viso illo, & focis vix praemissis exiit se tunica sua; & pauperem induens, nummorum pretium, unde suae necessitati consuleret, benignus adjecit. Unus ex sociis qui talium cautissimus discussor erat, reflexit pedem, & pauperem percunctatus, ubi ea nocte mansionem acciperet, cum nullus divertendi

Acta SS. Ord. S. B. Saeculum V.

B b ij

ANN. CR.
C M XLII
NOV. XVIII
Ecclesiae dedicationi
necessaria
ut suppleta.

Caritas in
pauperes.

Romam petens
Damoniacam liberat Odo.

Legatus
Papae egenis ut subvenit.
* Siennas.

Vestes suas
dat algenti.

ANN. CH.
CM XLII
Nov. XVIII

in solitudine locus esset, respondit, ad castrum quod dicitur Pastorale sub luce diei se facile perventurum. Dies verò clauderetur in noctem, & spatium illud itineris quod pauper sub hora una se sponderat exacturum, toto diei spatio vix ipsi confecerant. Habitudinem & vultum pauperis nec tunc ille de quo dicimus JOHANNES advertere, nec postea (ut ipse referebat) potuit meminisse. Unde illum qui apparuit quiddam majus fuisse quàm hominem, verisimillimum mihi constat.

Bonum pro
malo repen-
dit.

34. Cum Langobardorum Rex Romam obsidione vallasset, beatus Oddo qui ad pacem evangelizandum inter duos tyrannos medium se praebebat, juxta beati Andreae monasterium, quod dicitur ad Clivum-Scauri, transitum faciens, submissis capite incedebat. Rusticus jactu lapidis oppetierat virum Dei: sed clamore circumstantium & obtentu, libratus in ejus verticem jactus evanuit. Vir autem Domini denariis acceptis, mutuo muneravit immeritum, Scripturae consentiens, ut redderet bonum retribuentibus sibi mala.

Idem praes-
tat in fu-
rem.

35. Aliquando vir beatus Romae orationis gratia tenebatur. Visum est illi ut super equos suos qui in prateris planicie pascebantur, aliquis ex fratribus ad custodiam poneretur. Nox erat, & equorum provisos se laxaverant in soporem. Fur advenit, & ascenso equo insitebat ut elaberetur in fugam: sed meritis Othonis detentus, procedere ultra non potuit. Frater super equos invigilans orationi vacabat: & maluit equum amittere, quàm interrompere precem, vel silentium violare. Ubi teris dies illuxerat, fur inventus & comprehensus est super equum, Abbatis judicio condemnandus. quem ad se deductum vir miserationis & gratiae non solum exemit supplicio, sed etiam laboriosas ejus vigiliis quinque solidis muneravit.

A
Fratris re-
ligio.

Medicina
ab agris
perpetua
extorta.

36. In Cluniacensi cœnobio duo fratres adversa valitudine laborabant. Importunè insistentes, cum à beato viro sumendi potionem licentiam extorsissent; *Ite*, inquit, & scitote morbum vestrum nulla medicina ratione curandum. Ita factum est, ut & diuturna sibi apponerent medicandi remedia, & usque ad proximum vitae finem incurabiles permanerent.

Frater sin-
gularitati
studens no-
tatur.

37. Novitius quidam frater initiali fervore succensus, studiis communibus abdicatis, compunctionis & lacrymis vacare decreverat. Secreto exquiritur à viro Dei, cur vitae communis desereret instituta. Aperit & frater cor suum, & quibus stimulis urgeretur insinuat. Increpat eum senior, & hujusmodi propositum vanitati potius quàm justitiae vicinum affirmat. Non deserenda communia propria pro privatis, sed privata communibus debere supponi. Ita frater in momento illo spiritum suae compunctionis amisit, ut deinceps gauderet publicis ecclesiae consuetudinibus occupari. Post dimidium tamen annum ad precem sancti viri qui etiam in spiritualibus potens erat, jam dictus frater amissum spiritum se recepisse confessus est.

Johanni
Episcopo
consecra-
tionem praes-
dicit.

38. Nolanae ecclesiae futurus Episcopus JOHANNES bis Romam venerat gratia consecrandi; sed annulorum oppositis gravem bis fuerat repulsam passus. Tandem confusus & apud se erubescens, contulit se ad virum Dei, replicans ei Romanam sedem sese bis infecto negotio repulisse. Quem vir Domini pie consolans, ut Romam tertio repetat inhortatur, promittens ei consecrationis gratiam non negandam. Factum est ad verbum ejus, & Johannes in Episcopum subrogatus testimonium dedit Othone beatissimum prophetiae spiritu claruisse.

Agonem
suorum car-
litus dilcit.

39. Sollemnis dies Assumptionis Dei Genitricis illuxerat; & vir Domini orandi gratia monasterium Adventinum ingressus, ut Missam celebrem publice celebraret, BALDWINI Abbatis precibus urgebatur. Respondit spiritus prophetiae qui erat in eo, id agere non posse, quia duo ex fratribus ejus in extremo positi vitae Viaticum praestolarentur ab eo; nuntium praestò esse, qui eum ad fraternas exsequias invitaret. In haec verba nuntius affuit: curritur ad sanctum Paulum, Viaticum datur agentibus in extremo. Praesentialiter alter ex duobus migrat: alter servatus ad vitam, octavo die sequenti quievit in Domino.

Nepotem
ex Nort-
mannis ora-
tione libe-
rat.

40. Normanorum gens effera Turonorum vastabat provinciam. Regionem Turonicam venerabilis Oddo subierat, cum ei nepotulus suus, necdum renatus ex aqua & spiritu, cum nutrice sua raptus incursum hostium nuntiatur. Indoluit ex animo, & innocentis animam sine baptismi remedio pereuntem aequaliter pati non potuit. Accumbit precibus, insudat lacrymis, oratione Deum interpellat, quietem suo spiritui non daturus, donec ereptum reciperet innocentem. Octo dierum spatio à Turonis hostes abierant, transeuntes fluvium cum captivis, quem ipsius profunditas evadari sive navigio non sinebat. Nutrix infantuli spiritum concepit audaciae. Infantem sustulit, medias irrupit acies, fluvium sicco pane vestigio pertransivit, & in triduo iter dierum octo conficiens, beato viro adductum puerum reportavit, quem susceptum regenerari fecit in Christo, & prece effusa ad Dominum ut post triduum puerulus migraret obtinuit. O miraculum multis in se novitatibus admirandum! eadem unius orationis virtus tria pariter obtinet, ereptionem corpori, regenerationem spiritui, utrique simul salutis perpetuae libertatem.

41. Vice quadam beatus Oddo Rhodanum fluvium, qui totus decurrit in præceps, navigio tranſmeabat. Equus impatiens equum alterum pede tentavit: ſed iſtus elapſus in navim, locum illum attingit unde ramus erumpere videbatur. Percuſſionis locum dum planius eſolare contendunt, ramum funditus abſciderunt. Avulſo nodo fluvialis incongruentia locum invenit, & ita navis exundavit ad cumulum, ut eam enatare, nec ſubmergi miraculo proximum non negares. Vir Domini ſtabat immotus, & quòd ejus meritis cimba ſtaret, ipſius conſtantia teſtis erat. Delata eſt ad portum navis, & omnibus emiſſis ad terram, auctor ſalutis eorum Oddo ultimus egreſſus. Navis deſtituta præſidio, quo ſalva erat, virum Domini ſenſit abeſſe: elementi naturam ſecuta diſparuit, & ſubmerſa in momento intuentium oculis ſe ſubduxit. Sic enim ratio poſtulabat, ut cujus imperiis cetera quæque favebant, eidem reverentiæ deb tum flumina non negarent.

ANN. CM.
CM. XLII.
NOV. XVIII.
Naufragio
ſubductus,

42. Per Appenninas Alpes beatus Oddo aliquando iter agebat. Tantus ibi nivium cumulus ſuperexceverat, ut tranſire volentibus ſtrata viæ publicæ non paterent. Vir Domini horrendum ingreſſus periculum, cùm poſt meridiem totus mons ille terra caligine denſaretur, in manus Domini ſe commiſit. Præibant focii: ſolus ex more vir Domini ſequēbatur. Repenti equus, cui inſederat, obliquavit, & continuo diſcerpendus in immane præcipitium pedes dedit. Remiſit habenas vir Dei, palmas erexit in celum; & invocato nomine Domini, de calo auxilium precabatur. Nec deſuit cæleſte adjutorium ſupplicanti. Inter brachia viri Dei ſubito ramus apparuit, cui ramū in nixus eſt, donec præcedentes eum vocibus revocati, ipſum ex horrore illo periculi incolumem ſuſtulerunt. Diſparuit ilico ramus ille qui prius apparuerat: & equus ille cui inſederat, nunquam inventus eſt.

& præcipitio.

43. Diverſis ex cauſis varios labores itineris ſubiens vir beatus: huc & illuc urgentibus vitæ negotiis diſcurrebat. Contigit ut die quadam quadraginta latrones irruerent ſuper eum, qui ad tollenda ſpolia & diſcerpendos homines tanta rabie dacebantur, ut non niſi parceret eorum immanitas. Qui ceteris præerat, & fuerat major in ſcelere, vibravit oculos in ſervum Dei, & in eo vultus reverentiam & orandi frequentiam admiratus, compunctus ſpiritu ad miſericordiam major inventus eſt. Deinde converſus ad ſocios: Numquam, inquit, huiusmodi homines recolo me viſiſſe. Non cederet nobis in proſperum, ſi in eo: adverſum aliquid moliremur. Vir enim eſt inter eos multæ reverentiæ & ſplendoris, quem cæleſtibus armis video circumſeptum. Ad hæc verba cùm ceteri nullatenus à ſuo furore miſerecerent, & virum ſanctum occidere, ſociosque illius in prælatum trahere minarentur: Non, inquit, ita fiet, nec capillus ex eis cadet in terram, niſi prius gladiis me petentes vitam meam cum ſanguine fuderitis. Sic ait, & ſociis huc illucque diſperſis, ipſe Sancti pedibus advolutus, ſceleri ſuo deinceps finem imponere ſe promiſit.

Latrones
convertit.

44. Alius tunc latro corde compunctus, cùm à beato Oddone poſt repulſas innumeras in Monachum ſuſceptus eſſet, ad cuſtodiam Cellarii deputatur. qui poſt tempus tactus moleſtia corporali, extremo ſpiritu ducebatur: conſiterur viro Dei quod in Monachatu deliquerat. Nudo pauperi tunicam ſi am ſine licentia ſe dediſſe, ſanem ſubductam Cellario circumgiſſe ſe ventri ſuo non ſine lacrymis proteſtatur. Nocte præterita ſibi per viſum perſonalem Dominam adſtitiſſe, quæ miſericordiæ Matrem ſe vocans, tertia ſequenti die eum pronuntiavit migraturum. Stupefactus vir Domini manum inmiſiſt, ſanem circumvolutum carne & ſanie ſimul avulſiſt, Deumque mirabilem prædicans in latrone, tertia die deſuncti Fratris exſequias celebravit.

45. Roma apud beatum Paulum, ut libello, quem de vita beati Martini Poſtumanus & Gallus ediſerant, correctoris manum apponeret, Abbatis precibus pulſabatur. Aſſenſum dedit, & inſiſtens operi deſtinato, obſcura loca gloſſis appoſitis deducebat in lucem. Veſpertina ſynaxis revocaverat eum à ſtudio, & liber in Clauſtri angulo dereliſtus, ſequenti nocte pluviam, quæ in domo illa copioſius exundavit, tanta æqualitate ſuſtinuit, ut margine vix contacta incorrupta littera permaneret. Admiraſentem eſt ſequenti mane enatantis in pluvia, ſed intacti libri miraculum: & aliorum quidem favor in Martinum erupit, alii verò miraculum Oddonis meritis adſcribebant. Nos autem hoc ſignum utriusque pariter aſſignamus, ut & Martini providentia ſervaverit codicem vitæ ſuæ; & Oddonis virtus effecerit, ne liber pereat commendatus.

Libet intactus à pluvia.

46. Quid devotionis habuerit ſanctus Oddo, quanto amore incaſuerit erga Martinum, vix aut difficile dici poteſt. Tota mens ejus, tota affectio ex Martini gratia dependebat; ipſum ſibi patronum fecerat, ipſum elegerat præceptorem. Martinum verbo ſonabat & opere; & ei indifferenter adherens, indiffereta miracula ſape cum eo viſus eſt operari. Ad cujus memoriam ampliandam, & amorem ſidelibus inferendum, ſollemnes illas Antiphonas in tranſitu beati Martini dicendas ipſe compoſuit, quæ ſeipſe per omnem Eccleſiam celebri tripudio frequentantur.

Odonis pietas in S. Martinum.

47. Fama religionis, virtutis & fidei, quæ mirabiliter claruerat in Oddone, dilatabatur Monachi

ANN. CH.
CM. XLII.
Nov. XVIII
insolentis
moris subita.

ubique, & ampliabatur in dies. Conferebant se ad eum Monasteria Monachorum, quæ à sui propositi rigore defecerant, ut per eum ad integritatem vitæ & disciplinæ ordinem formarentur. In quodam ex Monasteriis commendatis ipse cum suis advenerat: vesperascente sabbato regulare Mandatum ex consuetudine parabatur. Vidit unus ex Fratribus loci illius de fociis Oddonis unum, calciaria sua ex Cluniacensi traditione lavantem. Indignè tulit; & spiritum elationis in blasphemie verba resolvens, cum ibi omnia fierent in silentio: Num, inquit, ablutionem sotularium Benedictus umquam aut fieri voluit, aut præcepit? Cumque Frater, cui hæc dicebantur, signo humili responsum daret; ille crudeliter efferatus, conviciis lacessere, & malelicta cœpit evomere in infonem. Sequenti Capitulo, cum eum argueret super hoc vir beatus; & ille impatientius responderet, quia dies Dominica erat, procrastinavit sententiam, ne in die lætitiæ aliquis tristaretur. Dominus autem, quem ille in servo suo non tinuit provocare, suam minime distulit ultionem, & contemptorem illum officio linguæ privans, tertia dehinc die sine Confessionis remedio lamentabili morte damnavit.

Irem aliorum;

48. Quisquis contra voluntatem Oddonis aliquid præsumpsisset, suum ilico sentiebat excessum divina ultione multari. Frater quidam cum sine licentia sanguinem minuisse, vir beatissimus agrè tulit, præsumptorem ilico pœna sequuta est, & vena inordinatè decisa ita disrupta est, ut nullo medicamine curari posset, donec Frater spiritum exhalavit. Alius apud forem suam cum assari carnem præciperet, eam u gente ingluvie non expectans, particulam prunis injectam & minus coctam avidè momordit; sed morsum nec in se trajicere, nec rejicere valens, infelicem vitam misera morte finivit. Alius gallinam, quam ipse occiderat, sibi appositam nimia gulositate tentavit; sed buccellam glutine non valens, miserum vivendi finem excepit.

Vivarium ad pisces obtentum.

49. In loco qui dicitur Suppentonia, Monasterium sibi commendatum exceperat beatissimus Oddo. Fratres admonuit, ut vitæ ordine custodito, secundum Regulam ab esu carnis abstinere. Cui cum Fratres opponerent, pisces apud eos inveniri non posse; meritis beati viri vivarium piscium formavit eis divina pietas in hunc modum. Torrens exiguus defluens per illam vallem quæ Monasterio subjacet, dum non invenit exitum, montibus sibi oppositis collectus in lacum, vivarium effectus est. In quo uno die miseratio duo præclara fecit, dum Oeconomi laborem minuit, & Fratribus murmuris occasionem exemit.

Floriacense Monasterium reformatum,

50. Floriacense Monasterium, in quo sanctum Benedictum quiescere celebris habet opinio, penitus à cultu Religionis exciderat. Defecerat ibi virtus: justitia recesserat de loco illo in tantum, ut etiam beatus Benedictus relinquere sedes illas, & aliàs se conferre nocturnis visionibus & diurnis manifestationibus monstraret. Quod prudenter advertens vir nobilis ELISARDUS, datum sibi manu regia Monasterium Floriacense Oddoni beatissimo tradidit regulariter ordinandum. qui in manu forti Episcoporum & Procerum illuc atheniens, cum ei per triduum aditus negaretur, tandem solus intrans, præsentem se obtulit, & ex sola humilitatis specie quam gerebat, turbulentam insaniam Monachorum domesticam reddidit & quietam. Puer omnes ejus pedibus advoluti, ut eis præesse & prodesse vir Domini dignaretur intensus obsecrabant. Ita omnibus plena honestate compositis (locus enim omnino incompotus omnino fuerat componendus) filiorum animos adhuc rudes divinis institutionibus exercebat.

S. Benedicti ibidem festum & præsentia.

Jejunium ad Missam indictum.

51. Dies erat, in qua beati Benedicti festivitas votivo concursu & celebri frequentia populorum publicè colebatur. Intererat numerosa languentium multitudo, qui morbis diversis & variis molestiis aggravati, ad beati Benedicti suffragia promerenda confluerant. Beatus Oddo, qui toti cœnobio Abbatis præerat dignitate, sollemne sacrificium oblaturus ingreditur. Ponit edictum, ut universi qui advenerant, & præcipue morbis oppressi, jejuni sacrificiis interessent. Ingressis omnibus ad mysteria divina suspensis hymnum angelicum *Gloria in excelsis Deo* venerabilis Abbas imposuit. Concutiuntur ingenti strepitu fores ecclesiæ, seræ solvuntur, munimenta disjecta resiliunt, lampades accenduntur, calamitosi & languidi sospirate integra convalescunt. Fit terror in populo, stupor subitus omnes invasit, & Oddone interprete beati Benedicti præsentiam affuisse cognoscunt. Tanta fuit devotio, tantus gratiæ fervor omnium corda replevit, ut fere nullus à lacrymis temperaret. O dignitas! cælestes animos tanta sibi novitate concilians Benedictus Pater, qui de loco illo sese promiserat migraturum, Oddonis gratia revocatus, signa dedit idonea se venisse. In quo factò Oddonis meritum purius elucescit, qui abundantia virtutis suæ, & filiis ablicatis Benedictum in gratiam reformavit, & tanta morborum varietate depressis cæleste levamen obtinuit.

Epilogus.

52. His & aliis magnis operibus seriem vitæ suæ continuans beatus Oddo, multis & necessariis argumentis, & Deo carissimus, & apud homines honore colendus & gratia comprobatur. Ita quippe vixit, ut ei vivere Deus esset: tanta operatus est, ut per eum & in eo Deum operari dubium nulli esset. De quo plurima dicenda restarent, nisi fastidiosa pro-

lixitas prohiberet. Plurima enim operatus est, quam nostræ relationis ordo contineat, qua vel ipse suppressit, ut gloriam fugeret, vel humana diligentia pratermisit, ne notam superstitiois incurreret. Pauca quæ diximus, & beato viro ad gloriam, & nobis sufficiant ad exemplum.

55. Beatissimus Pater Oddo, plenus dierum & vitæ, inter exercitia sanctimonix & virtutis consummaverat cursum, & vitam deduxerat temporalem. Aderat tempus, dies instabat, in quo sublatus de exilio & arumna, incolatum patriæ, laborem requie, miseriam gloria commutaret. Romæ positus acri febre corripitur, & inter acutos ignes savientis accessus, innocens & reus Dei, duris passionum molestiis agitatur. Alii interpretantur ad liberum, præ sentem dolorem successuræ salutis gaudio temperantes. Ille hoc genus solatii agrè ferens, se in proximo nuntiat dissolvendum. Tangitur præcordali memoria Martini sui, cujus amorem & gratiam fere cum ipso lacte carnis meruerat ebibisse. Martini sepulcrum visitare disponit, ut cui vixerat, etiam moreretur; & cui dedicaverat spiritum, exuvias carnis & cineres consignaret. Adest & in visu persona conspicibilis, celestis gloriæ præferens candidatum. Insinuat tempus suæ vocationis instare: sed Martini precibus illud differri. Resumat spiritum, vires exacuet, iter acceleret: ubi se præsentem dederit præceptoris, diuturnis ejus laboribus quies dabitur & corona. Signa secuta sunt visum, ut fides accederet visioni. Fit remissor ægritudo, Sanctus animo magis quàm corpore convalescit. Aggressus iter in festo beati Martini Turonis affuit, & diem lætæ ex obitu beati Pontificis geminata lætitia reddidit clariorem. Gaudio & lacrymis detinuit diem illum, & vivam hostiam immolans semetipsum, ad horam suæ discessionis ad Dominum, suspenso desiderio aspirabat. Dies quarta post festivitatem illuxerat: cum redidiva febris incaluit, quæ virum Domini compulit in extrema. Fratres evocat, Monasteria sibi commissa disponit. Cluniacense cœnobium Deo, qui ejus fundator fuit & extruxit, consilio a committit. Capellam solummodo suam ad Missæ celebrationem retinuit, Cluniacum cetera retransmittens. Filios suos qui adstebant ei, ut in Deo proficerent exhortatur: lacrymas eorum & suspiria compensatione sequentis gloriæ temperabat. Martinum suum mente referens, ore sonans, verbis ingeminans, illud familiariter inculcabat: Tu Christe, parce redemptis. Tandem manum benedictionis emisit in filios, & astantibus ultimum vale dixit. Ita spiritus ille felix spirituali munitus Viatico, quarto decimo calendis Decembris, corporis mole deposita, liber excessit ad cælum. Sepultus est autem in ecclesia beati Juliani, quam ipse à fundamentis construxerat: ubi Dominus quantà sit ab eo gloriâ coronatus, quantà apud homines reverentiâ excolendus, signis perspicuis declaravit. Migravit itaque gloriosus Pater Oddo anno ab Incarnatione Domini nongentesimo quadragesimo^b quinto, ordinationis suæ octavo decimo, apud urbem Turonorum, regnante Domino Jesu-Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

ANN. CH.
CM. XLII.
Nov. XVIIII

Odonis
motus Ro-
mæ.

Reditus
Turonos.

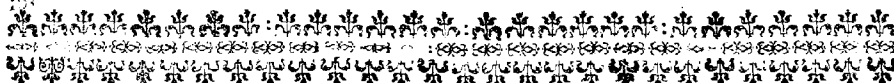
Verba ex-
trema.

Obitus &
sepultura.

Annus mor-
tis.

^a Idem fere legitur in ejus elogio ex chartario Cluniacensi supra pag. 126. Quamquam Aymardus jam ante Odonis obitum substitutus ei fuisse videtur, ut inferius patebit in Aymardi elogio.

^b Hunc calculum falsum esse in elogio superiori demonstravimus, & pro anno CM XLV annum CM XLII reponendum, teste Frodoardo & aliis.

HISTORIA TRANSLATIONIS SS. WANDREGISILI, ANSBERTI ATQUE WLFRAMNI, IN MONASTERIUM BLANDINIENSE.

Ex manu-scripto codice Bigotiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

- I**UNC de Translatione sanctorum Wandregisili, Ansberti atque Vulframni libellum è manu-scripto codice Bigotiano Rotomagi eruit noster Iohannes Garnerius, cujus libelli auctor anonymus, ut colligitur ex numero 14, Blandiniensis canobij Monachus fuit. De illius ætate eisi nihil certi definire possum, eum tamen annum millesimum & centesimum excessisse non facile crediderim siquidem num. 21 miraculum arborum, in flores autumnii tempore erumpentium, suo adhuc tempore quotannis evenisse attestatur. Quod haud scio an pluribus ab hac Translatione sæculis perduravit, cum illius apud subsequentes auctores nulla mentio reperitur.

ANN. CH.
CM. XLIV.
SEPT. III
Translatio
triplex.

2. *Triples omnino fuit horum Sanctorum Translatio. Prima per Rainum Tarvannensem Episcopum ac Fontanellensem Abbatem (ut etiam narrat auctor miraculorum sancti Vandregisili a nobis in Seculo 2 editus) ab ecclesia sancti Pauli . in qua tumultati fuerant , ad ecclesiam sancti Petri anno Christi MCCIV facta est. In ea vero sancti Petri ecclesia cum centum & quinquaginta quatuor annis quiescissent , cognita Normannorum per Neustriam debacchantium irruptione , Fontanellenses Sanctorum suorum reliquias Bononiam secum transportarunt. Sed cum furentibus semper Normannis , ad propria redeundi nulla Monachis spes affulgeret , Arnulfus Flandria Comes reparatum a se Blandiniense Monasterium , ac Gerardo Abbati piissimo concessum , iis tandem sacris reliquiis ditavit , quod anno CM XLIV III Nonas Septembris evenisse notat Martyrologium Blandiniense his verbis. III Nonas Septembris in monte Blandinio Gandavi territorii , adventus sanctorum corporum Vandregisili Abbatis, Ansberti & Vulframmi Archipræsulum, & reliquiarum Vulmati, Ermenlandi, Eremberti, & Condedi, aliorumque multorum pignerum Sanctorum.*

3. *Hic locus effat ventilatam olim Fontanellenses inter ac Blandinenses , immo & Abbatisville Canonicos, de sancti Vulframmi reliquiarum possessione questionem solvere, aut saltem expendere , nisi abunde intricata satis hac materia a nobis jam discussa fuisset in Seculo 3 parte 1. ubi de ejusdem Sancti reliquiis ac miraculis egimus in appendice ad ejus vitam, qua hoc loco revocanda sunt.*

INCIPIT GLORIOSUS A DEO DISPOSITUS

adventus in monte Blandinium rite vocato sanctorum Wandregisili Abbatis, Ansberti & Vulframmi Archipræsulum, aliorumque pignerum Sanctorum.

1. **D**ominus noster Jesus-Christus, qui ad nos de sinu Patris venire, & nos in se dignatus est suscipere, ipse in sanctis & electis suis VVANDREGISILO, & ANSBERTO atque VVULFRANNO hodie nos visitare, & nobis in adventu eorum seipsum voluit præsentare. Jure ergo in eis se nobis præsentavit, cum quo illi esse, & per quem semper vivere ambiebant, &c.

S. Vvandregisilus cum sociis apud Fontanellam.

2. Ad hanc ergo tantæ felicitatis gloriam, commendata terræ aromatica corporis gleba, felici transitu, beatissime Pater Vvandregisile, scandere meruisti, peractis cum gloria XIX lustris, anno videlicet Verbi humani sexcentesimo sexagesimo quinto: sanctus verò Ansbertus anno ejusdem Verbi incarnati DC XC V, & inclytus Vulfrannus DC XC VI eandem perenniter possessuri gloriam petierunt: ubi Christus Pontifex Pontificum regnat, & eos pontificali diademate coronat. Locum autem funereæ quietis apud Fontanellam in ecclesia sancti Pauli Apostoli in unum fortiti sunt; ubi beato Vvandregisilo post mortem hoc ad honorem gratia Dei providit, ut illo domum sepulcri fortiretur, ubi præfati Archipræsules Christi ad dexteram ejus & lævam condendi erant: nec immerito corporeo quoque funere honoratus est ab eis, cujus doctrina & exemplis adepti sunt culmen regni cælestis.

Clarent miraculis.

3. Cœperunt autem ad sepulchra eorum signa miraculorum radiare, Angelorum & hominum frequentia crebrescere, Christum, cui in carne viventes adhæserunt, defuncti quoque omnipotentem declaraverunt. Quanti essent Altissimo, claritate prodigiorum & terræ innotuit & cælo. Sed quia de incorruptione membrorum non minima divinæ laudis materies latebat in tumulis (sicut enim Agnum Dei sequuntur immaculati, sic in sepulchris servabantur incorrupti) placuit Altissimo & hoc mortalium revelare caritati. De qua scilicet revelatione quid digne expediam, Domini & Fratres mei? Aperiā tamen os in laudem Dei. Nam gloria quæ ibi in Sanctis claruit, hodiernæ festivitatis gaudio alludit. Quod enim tunc ibi glorificatum est, hic hodie nobis donatum est; & cum idipsum & ibi glorificatum, & hîc hodie sit susceptum; dicamus qualis illa fuerit glorificatio, ut cunctis pateat, quæ & qualis ista sit susceptio.

Prima eorum elevatio.

4. Hac re igitur de qua loqui incipimus sacratissima revelatio facta est

B A I N O

11 Kalend. Aprilis, translatis eorumdem Christi Sacerdotum corporibus à memorata ecclesia sancti Pauli Apostoli in basilicam sancti Petri à sancto BAINO Tarvenensis Sedis Præfule & Fontanellensis Cœnobii Rectore. ^a Cui Translationi sollempniter celebrandæ occurrit pari affectu omnis Clerus, omne vulgus, omnis quoque sexus & ætas. Cùmque ad exsequias cælestes tota animi & corporis devotione sese sanctus ingereret Episcopus, præmissis cum thymiamateriis atque lampadibus comministris, ad memoriam Sanctorum cum laudibus accedunt & hymnis. Cunctis adstantibus & in cælum spe & animo erectis sacro-sancti aperiuntur tumuli. Et ecce venerandus Pater Vandregifilius, ecce venerandi Præfules Christi Ansberrus atque Vvlfannus cælo noti atque terra cogniti, in sua gloria gloriam Dei revelantes, cum integerrima carnis suæ substantia, cum incorrupta sacerdotalium infularum materia, mortalium obtuitibus sese offerunt intucendos. Ecce, inquam, dignissimi Angelorum concives in repositoriis suis somno soporatis simillimi, tam mirabili suæ incorruptionis prodigio, quanta eorum spiritibus maneat in cælestibus gloria ostendentes, tales natura stupente sunt reperti, quales olim in sepulcris fuere reconditi.

5. Quid dicam de emanantia inæstimabilis fragrantiae, suavitatis mirificæ? Sentires odorem tamquam ex balsamo & aromatibus fluentem; nam conspicuum erat Angelorum adesse frequentiam. O beati oculi, quibus illud spectaculum angelicum videre, ô sacrae nares, quibus delectamentum illud cæleste datum est sentire! Ergo omnibus ob tale spectaculum gaudio attonitis, cunctis quoque tam in ecclesia, quam in atrio ecclesiae divini nectaris odorem refectis, quid ibi piarum lacrymarum fufum, quid sancti timoris & piæ exultationis à sancto Spiritu sit suscitatum, quis dignè enarrabit? Pontifex autem & cælestium exsequiarum ministri divino quod agebatur officio conjubilantes, sacra busta divinarum medellarum plena piis ulnis levantes, cum magno psallentium choro ab ecclesia sancti Pauli in basilicam (ut dictum est) transfulere sancti Petri. Quibus in absidam ejusdem basilicæ ad orientem altaris reconditis, omnis populus dans laudem Deo in altissimis, in sua reversus est muneribus ditatus divinis. Sic ergo reconditis apud sanctum Petrum cum incorruptionis gloria pretiosis Sanctorum artibus, quot ab hinc annorum curriculis in hoc tam admirabili permanferint prodigio, cùm soli omnium inspiratori Deo, tum etiam sanctis custodientibus eos notum & compertum creditur Angelis. Quibus ad honorem Dei hoc digne atrollendum commendamus: quia naturæ eorum competit quicquid incorruptioni subjacet limpidius penetrare.

6. Hæc nobis, carissimi, hodiernæ festivitatis jubilo sermocinantibus, sermonis ipsius ordo lacrymas in nobis suscitare, & hodierna nititur gaudia perturbare. Nam gens barbara circa litus Oceani maris ea tempestate debacchando magno flumini Sequanæ vicinis multum erat infesta. Unde contigit tumulos Sanctorum proprio despoliari honore, ut in territorio Bononienfè ab hujuscemodi declinaretur infestatione. Ergo hujus diei gratia quæque transcamus tristitia, quæque adversa, quæ non nobis adversa, sed cuncta genuere læta & prospera. Bononiam igitur ventum est, ut prædictum est. Agebat tunc in sceptris KAROLUS Calvus, filius LUDOVICI Pii, annum XVII^b. Ibi quoque divinitus est revelatum, quanta in conspectu Dei præemineant virtute, cùm circa exanimis exuvias tanta vivens spem evigilaverit potentia. Et ut aliqua divinorum operum magnalia perstringam, ibi,

^a De prima hac S. Vvandregifili sociorumque elevatione hæc habet auctor vitæ ejusdem Sancti, Saculo 2 à nobis editus: *Translati quoque sunt inde in ecclesiam sancti Apostoli Petri à S. Bains Episcopo urbis Tarvenna & Rectore hujusce Cœnobii, sub anno sui regiminis quinto, qui erat ab Incarnatione Domini septingentesimus quartus... & dies Translationis sacra constitutus est pridie Calendæ Aprilis.* Porro manserunt in dicta S. Petri ecclesia

ad annum usque DECC LVIII, quo vastata per Normannos Neustria, Bononiam deducti sunt, ut narrat Scriptor miraculorum S. Vandregifili ibidem exhibitus.

^b Eodem Caroli anno, Christi scilicet DECC LVIII, hæc Translationem accidisse jam Sæculi 2 pag. 149 contra Chronici Fontanellensis auctorem notavimus. tametsi eo anno currebat Caroli annus XYIII.

ANN. CH.
CM. XLIV.
SEPT. III.

Miraculis
etiam illu-
strata.

ANN. CM.
C M. XLIV.
S E P T. III.

ut sic dicam, catervatim cæci visum, surdi auditum, muti linguæ officium, claudi gressum, contracti erectionem, paralytici soliditatem, & fluxum sanguinis patientes concitam manantium venarum obturationem. Omnes diversis languoribus detenti, ex ossibus mortuis cælestem atque vitalem hausere medelam. Quid de expulsiōne dæmonum clamabo? quicumque amentiam aut phrenesim passi adducebantur, quicumque immundo spiritu vexati, atque legione dæmonum obsessi attrahebantur (laus & honor tibi Christe) absque mora imperium sentiebant divinum. Interdum quoque solo linctorum aut palliorum tactu curati sunt. Ergo eruditus animus ex his medicis corporum & exterioribus perpendat miraculis, quam profusus hi Sancti languentibus animabus obvient beneficiis. Verè enim meritis eorum turbæ dæmonum à cordibus fidelium fugantur, pestes vitiorum pelluntur, mors peccatorum perimitur, & vita animarum per Christam suscitatur. Et quoniam ductu sermonis ad hoc jam pervenimus, ut gloriosus eorum adventus fidelium insonet auribus, operæ pretium censuimus aliqua de loco prælibare, quem eorum patrocinio & sacrosanctis meritis Christus dominus noster elegit nobilitare. De quo loco dicturi fraterna pace & Christiana fide hoc narrare aggredimur, quod posteritati suæ Patrum auctoritas, & fidelis commendat verustas.

Blandinii
montis de-
scriptio.

* l' Escaulte.
* la Lys.

in quo de-
structo ido-
lo,

monaste-
rium con-
struitur

* s. Aicari

sub Flor-
berto Ab-
bate.
b

7. In pago igitur Gandavo mons surgit aureus, & cunctis in edito positurus, claro nomine ^a Blandinium nuncupatur: cujus quidem longitudinis tractus à plaga septentrionali in meridianum, latitudinis vero à plaga orientali in occidentalem porrigitur. Et hinc quidem à climate orientali fluvius Scaldis ^{*} nomine, illinc vero ab occidentali alius Legia ^{*} dictus, flexuoso meandro nobilem manationis suæ dirigunt cursum. De quo plura in laudem Dei dicturi, ob merita Sanctorum ibi in cubilibus suis exultantium illud libet Davidicum conclamare: *Mons Dei, mons uber, mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.* In cujus supremo vertice locus magno fulget decore, quem sermone aggredimur. Hunc ergo locum dilectus Deo & hominibus Præsul eximius olim adiens AMANDUS tempore quo gloriosus Rex DAGOBERTUS honeste agebat in sceptris, Cœnobium ibi construxit in montis vertice: ubi vetustissimum fanum fuit, in quo ex antiquorum more Gentilium ab stulto rusticorum populo Mercurius colebatur. Contrivit ergo idolum, subvertit aram, succidit lucos, atque (ut prælibavimus) ubi fanum destruxit, ibi Cœnobium construxit, cui Blandinium vocabulum indidit, ob quod blanditiis ferocis populi animum delinivit. Cœptum est autem hoc opus ab anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo decimo sub die Kalendarum Octobrium, Indiotione prima, qui erat annus præfati Regis Dagoberti quartus decimus, pontificante sedem Romanæ Ecclesiæ beatissimo Papa MARTINO, ACHARII ^{*} autem Episcopi Noviomensis anno septimo. Quod perfectum dedicavit in honore sancti Petri Apostolorum Principis primo Kalendarum Maiarum die, insertis ibidem reliquiis ejusdem Principis Apostolorum, Doctorisque Gentium Pauli, sanctorumque Apostolorum Philippi & Jacobi, aliorumque Sanctorum pignoribus, quæ à Martino Papa impetraverat: in quo & Monachorum congregavit catervam, quibus & præfecit Abbatem nomine FLORBERTUM ^b virtutum ornamenti floridum, tum totius religionis honestate præclarum.

8 Et certum tenemus hoc primum esse cœnobiorum omnium, ab eodem sancto Patre nostro Amando ubi ubi fundatorum. Sed ne quis forte spiritu

^a De Blandiniensi monasterio aliisque à sancto Amando constructis, consule ejusdem Amandi vitam Saculo 2 editam, maxime pagina 720, & acta S. Gerardi Abbatis Bronicensis infra.

^b Præfuit Blandiniensi cœnobio post S. Amandum Florbertus ab anno DCXVIII ad DCXXXI, habet Sanderus; aut ad DCXXXII; habet hic auctor infra numero 9.

erroris seductus sermonem nostrum à vero æstimet deviare, sciat nos Orthodoxorum jamque in cœlis regnantium cum Christo inniti testimoniis Patrum, quibus derogare nulli fas est Christianorum. Quæ etiam nunc opportune & competenter hic possent inferi, nisi sermo ab ordine suo vitaret deduci. Respondent quoque his magna auctoritate roborata & prisca & moderna Romanorum testamenta Pontificum, & christianissimorum decreta Imperatorum augustorum ^a. Deo etiam annuente Clericorum Monasterium in eodem pago Gandavo constructum est à beato Amando: ubi die noctuque laus à fidelibus decantatur sub ejusdem sanctissimi Patris & Abbatis Florberti regimonia. Quo audito eumorphus BAVO præclarus Confessor Domini mox futurus, plenissima devotione ante oratorium Domini se prosternens, comam capitis sui abscidi deprecatus est, adeptusque venerandi Pontificis manibus clericatus honorem, meruit fieri consors Apostolorum. Sed nunc cæpti sermonis ordinem prosequamur.

9. Beatus igitur Amandus omnibus rite ordinatis, alibi divino flagrans amore migraturus, famulum Dei virum strenuissimum Florbertum (ut superius dictum est) Monachorum gregi Pastorem præfecit atque Abbatem. Qui strenue sancti propositi normam incedens, quod subditos verbo docuit, ipse prior exemplo monstravit. Rexit autem idem hoc Cœnobium sub beato Amando annis xx. Qui DC XLII anno Dominicæ Incarnationis primo Kalendarum Novembrium die, humanis rebus exemptus, ad superos (ut credimus) est evectus, atque in eodem Monasterio tumulatus, attestante etiam marmoris titulo, sculpto litteris tam Græcis quam Latinis hoc modo. *Hic est locus ubi requiesciti corpus Florberti Abbatis, discipuli & ordinati Amandi Episcopi. cujus depositio celebratur Kalendis Novembris.* Successit autem ei in regimine vir venerabilis Abba JOHANNES B, à beato Amando subrogatus. Qui cum juxta nominis sui significationem Dei gratia plenus esset, utpote quem Deus Pastorem gregis proprii elegit, omnibus tam notus quam carus fuit, itaut vulgi ore locus ipse longe per succedentia tempora Johannis Monasterium appellaretur. Quo etiam inter intelligibilia disposito, ex discipulis ejusdem Patris BAUDEMUNDUS vocabulo successit. Sicque succedentibus sibi Rectoribus, ad tempus quod usque inter KAROLUM & Ragenfridum perduellem exortum est, admodum honeste Deo inibi militatum est. Qua tempestate cum vices Christi in sacro regimine CÆLESTINUS Abba ageret, falsa invidorum delatione apud præfatum Principem innocenter laceratus, quasi qui partibus Ragenfridi favisset, ab eodem & ipse exilio injuria est deportatus, & grex Domini est dispersus. Qui peregrinus obiit, & in Monasterio beati Petri quod Rodnace * situm est, sepultus quievit. KAROLO autem Magno imperante, salus mundum respexit, quæ & hunc locum visitavit. Tetigit enim Dominus cor ejusdem Principis, & gratuita pietate inspiravit, ut viro Dei AGENARDO^c, qui ea tempestate insignis est habitus, idem Cœnobium traderet regendum, à quo mox illustrium Clericorum multitudo adunata, ^d sub umbra alarum Apostolicæ protectionis, hic Dei munere est collecta. Quorum sibi que succeden-

ANN. CH.
C M. XLIV.
SEPT. III

quo pie
defuncto,

succedit
Johannes.

Baudemundus.

Cælestinus
in exilio
mortuus.

* Renais

Agenardo

^c

^d

^a Summorum Pontificum, Imperatorum, aliorumque principum privilegia Blandiniensibus concessa habes apud Sanderum in rerum Gandavensium libro 4. cap. 1.

^b Abbatum Blandiniensium annos regiminis habes apud Sanderum, qui Johannem, cujus hic mentio, anno DC LVIII, Baudemundum DC XXX, Ferreum DC LII, Hattam DC LVIII, Cælestinum denique, qui à Carolo Martello cum Ragenfrido disceptante in exilium dejectus, anno DCCLV mortuus est.

^c Ainardum cum vocat Ludovicus Pius in suo apud Sanderum diplomate pro libertate ecclesiæ S. Petri

Gandavensis concessio, illiusque obitum signat idem Sanderus ad annum DCCCXXXIX.

^d Ab obitu Cælestini Abbatis, id est ab anno DCCLV, nulli amplius in Blandiniensi monasterio monachi resederunt ad ejusdem loci restitutionem per Gerardum abbatem hoc sæculo factam, commendato laicis hominibus, ut ex Chronographo Blandiniensi refert Sanderus, monasterio. Hinc Eginhardus, vir suo tempore clarissimus, cum dispersos pluribus annis monachos colligere non posset, clericos eorum loco substituit. De Eginhardo vide plura in Sæculi 4 parte 1, pag. 414.

ANN. CH.
CM XLIV.
SEPT. III

tium industria, idem locus decentissime veneratus, claro sanctæ religionis vigore ubique gentium exstitit floridus.

10. Surrexit illis diebus in regno ex fortissima heroum profapia BALDUINUS, ob invincibile animi robur & fortia insignia gestorum cognomento Ferreus. Qui accepta JUDITH filia Karoli Calvi, universum regnum inter mare Gallicum & præfatum Scaldem fluvium cum ea Dei gratia fortitus est: unde & locus de quo sermo est, ejus quoque ditioni adjunctus est. Quem eodem tempore venerabilis Abba, nomine ROTBERTUS, ecclesiasticis studiis vitæque honestate omnibus notus, Dei dispensatione regendum suscepit. Cujus laudabilis vitæ merito magnum præbet testimonium, quod piis lacrymis coram Domino fufis, & jugi cordis contritione & carnis maceratione à domino Jesu-Christo obtinere meruit, ut sacratissimum corpus sponsæ & virginis Christi AMALBERGÆ^a cunctis mortalibus diu absconditum, mira sibi revelatione & primitus ostensum, & cælitus fuerit donatum. Cujus revelationis & adventus tempore tanta meritis ipsius effulfit magnitudo prodigiorum, tanta & animarum & corporum enituit gratia remediorum, ut vix ab ullo mortalium aut numero comprehendendi, aut verbis potuerint enarrari. Nec ulli fidelium incredibile videatur, Christum ejusdem virginis sponsum hæc pro ea operatum in terris, quam coram Patre suo & Angelis ejus pudicitia & martyrii coronis glorificat in cælis. Facta est autem Translatio corporis ejusdem sacrae virginis anno Verbi incarnati DCCC LXX, indictione III.

II. Ut autem ad ordinem redeamus, Judith inclita Karoli Imperatoris proles, Balduino peperit filium ei æquivocum: cui ELSTRUDIS, filia Regis Anglorum, magnum genuit ARNULFUM. Hic igitur à sancto ARNULFO, avo scilicet sanctissimi Patris Vvandregisili & nomen traxit & genus à sanguine Romanorum, ^b qui & olim Troianorum: ornatum quoque virtutum titulis, & æternæ & temporalis vitæ decus. Hic ergo ille est Arnulfus, qui beatissimum Sacerdotem Domini Vvandregisilum, & claros Archipræsules Ansbærtum, atque Vulfrannum hodierna attestante sollempnitate, huc transtulit. Mirabiliter enim & gloriose sanctissimo Patri Vvandregisilo divinitus provisum est, ut ex ejus stirpe is surgeret, qui ejus se obsequio totum devoveret, locumque in quo transferendus erat in melius ordinaret. Traçtante autem eo, & consilium super hoc placito à Deo quærentem, non est fraudatus à desiderio suo. Ecce enim huic aptus negotio inventus est vir vitæ laudabilis, sanctitate clarus & genere GERARDUS^c nomine, qui Monachus proposito, Abbas autem exstitit officio, & Apostolicus merito. Huic inclitus Marchifus de ejusdem Monasterii ordinatione, & pristinae monasticæ conversationis restauratione, conceptum in anima sua de Spiritu-sancto aperiens desiderium, consilium prudenter utile, atque utiliter prudens adinvenit. A quo etiam perductus anno humanati Verbi DCCCC XLI, hanc aulam apostolicam devota Monachorum cohorte comitante ingressus est. Ubi eliminato in primis clericorum grege, dominici scholam servitii à beato olim Amando constitutam restituit; & normam monasticæ Regulæ, ut doctus à Deo, sapienter intendere curavit. Quamplures vero tanti exemplo magistri excitati, cæperunt voto monasticæ disciplinæ hic confluere, cervicem cordis edomare, jugum Domini suavè fuscipere. Et contigit in

S. Vvandregisili ac sociorum translatio facta Blandinium, ^b

procurante Arnulfo Comite ac Gerardo Abbate, ^c

^a De Translatione sanctæ Amalbergæ hæc habet martyrologium Blandinense. *Sexto Kalendas Novembri, in Blandino adventus corporis sanctissima Virginis Christi Amalbergæ. Et. Kalendis Maii in Blandino monasterio translatio corporis sanctissima Amalbergæ Virginis. Vixit S. Amalberga medio sæculo VII, & de ejus gestis ac variis Translationibus egimus in Sæculi 3 parte 2 pag. 240: & seqq.*

^b Multi alii Comitum Flandrensiū originem à sancto Arnulfo deduxerunt: quos ut fabularum auctores merito rejicit Labbeus, pluresque doctissimi viri.

^c Sancti Gerardi vitam inferius exhibemus ad annum CM LIX: cujus opera clerici, qui Blandinense monasterium centum circiter & decem annis incoluerant, monachis locum fecerunt.

brevi, ut hoc Dominici ovilis Cœnobium numero & merito dilatatum, nobilissimis per omnia non ignobilius probaretur cœnobiis. Nec dubium ulli beatum Vvandregisilum & socios ejus piis hoc à Domino precibus obtinuisse, ut idonei præmitterentur sanctæ religionis ministri, à quibus in adventu eorum religiose occurreretur, à quibus etiam digne susciperentur, dignius tractarentur. Si enim usui est mortalibus viantibus diversorii obtentu comites præmittere, hospitium aptum præoccupare, ut venientibus cum gaudio occurratur, ut læta susceptione delectentur: quanto magis tam præclaros superni palatii aulicos ab omnipotentissimo Rege & Domino hoc credimus impetrasse, ut honorandus cum filiis præmitteretur Pater Gerardus, quorum conversatione in adventu eorum locus inveniretur sanctificatus, & in habitatione eorum aptissimus?

ANN. CH.
C M XLIV.
SEPT. III

12. Jamque tēpus aderat transferendorum huc corporum Sanctorum, sicut dispositum erat in consilio eorundem Sanctorum: ad quod negotium cum sese ut fidelem ministrum Dei Spiritu excitatus magnus aptaret Arnulfus, assumpto secum eodem venerando Abbate cum magno Christi Sacerdotum, Monachorum atque Clericorum collegio, cum instructa quoque fide & spe Christianorum exercituum legione, ad urbem usque properat Bononiensem. Ubi sese cum omnibus humili præsentans devotione Sanctis, quorum illo gratia advenerat, pavementum solo stratus lacrymis rigabat, quibus se desiderii sui compotem fieri à Deo exoptulabat. Vocatus quoque adest civitatis Episcopus, nomine V VIT FREDUS^a, cum splendido apparatu, & nitidis ecclesiæ officiis. Qui cum in exsequendo nutui divino & Deo digni Marchisi decreto, licet invitus & mentem gravi doloris vulnere faucibus ingereret; ecce adsunt cum vulgo innumerabili primores loci zelo insipientiæ armati, & mora seditione dispositioni divinæ moliebantur resistere: cujus seditionis auctor exsilit Stephanus Capicerius. At Christus pax vera, hoc opus pacis pacifice disponens consummare, surgentis scandali incendium hujusmodi compressit miraculo. Intererat conventui illi reverenda quædam matrona nomine Torulla, quæ velut altera Anna die vel nocte non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens Domino; cui mira Dei revelatione ostensum est, qualiter loculi quibus pretiosa Sanctorum continebantur busta, relicti in quibus tenebantur sedibus, quasi super alas ventorum per inane levati, Abbatis & Monachorum insiderent ulnis. Quod cum circumstantibus clara ederet voce, adjecit: Sciatis per hoc, fratres mei, voluntatis esse Altissimi, ut migrent hinc hi sanctissimi viri. unde Christiana vos fide suadeo, ut favor vester divino respondeat favori, nec tam deifico operi aliqua per vos oriatur occasio scandali. Ad hanc vocem sicut humidus aer nubem solvit, & fumum turbo dispergit: sic placita pax iræ flammæ exstinxit, & grata quies horrorem litis proturbavit. Coluber autem antiquus vitricis pacis telo perfossus, toxicatum rursus discordiæ spiculum instaurat, ipse mox proprio mucrone feriendus.

Episcopus
illam vo-
lens impe-
dire,

assentiri co-
gitur.

13. Ecce enim in nostrates gravis suspicio oritur, gravior seditio suscitatur, dicentes corpus egregii confessoris VULMARI^b atque Abbatis à nobis esse sublatum. cujus rei materiem excitabant duo Clerici, quorum alter dicebatur NOTGERUS, alter HELGERUS; unus eorum sancti Vulmari Præpositus, alterque ædituus. Ubi vehementer motus in eos Episcopus, sacrilegii eos cœpit arguere, & ignominioso crimine denotare. Gloriosus verò Abbas cum hanc nec satisfactione, nec contradictione calumniam valeret delere, ad hoc res perducta est, ut sigillo rupto & loculo fracto oculata id fide niterentur explorare. Videns autem Abbas eos sibi nullo-

^a Sedem Bononiensem seu Tervannensem tenuit Vvictfredus, aliis Vvifridus, ex Præposito sancti Ber-
nini Episcopus, ab anno C M XXXV ad C M L X.

^b De translato Bononiam sancti Vulmari corpore diximus in appendice ad ejus vitam sæculi; parte I, pag. 238.

ANN. C. E.
C. M. XLIV.
SEPT. III

modo acquiescere, neque cœptam pertinaciam deponere, id pro omine imminenti sibi lætitiæ præfagus accepit. Unde & cunctis coram adstantibus dixit: Vere scio, beate Vvandregisile, hic tuam vigilare virtutem pro confociandis tibi collegæ tui Vvlmari sacris artibus, famulis tuis laborem istum impendere. quod & factum est. Aperto ergo sacrosancto loculo corporis sancti Vvlmari, bina membrorum pii Confessoris occulto Dei beneficio promeruit, & unum episcopali benedictione gratias agens Deo suscepit. Et fatis forsan congrue, ut quod desuper datum est, daretur duplum, quod verò deorsum subduplum.

Aliæ etiam
reliquiæ
transferun-
tur.

14. His ergo reliquiis gratanter susceptis, & junctis præfatorum Christi sacerdotum sacris exuviis, feliciter transit in effectum, quod præfago Abbatissæ sermone est prædictum. Quid frustra niteris invidia diaboli? Ecce unde deturbandum sperabas consilium & opus Dei, inde feliciter procedit in ruinam tui. Sit illi gloria, qui technas fraudium quas in electos suos machinatur, per cuncta sæcula in materiem sui transfert honoris. Igitur litigantibus, quia filii pacis intererant, in concordiam reductis, Monachi præeunte Abbatissæ ad sancta sanctorum accedunt, & læti, juxta revelationem divinitus ostensam, in ulnis recipiunt. Et ecce gaudia coronantur gaudiis, cum præfatis Sanctis sanctæ Trinitati ternario numero junctis, innumeris Sanctorum accrescit exercitus, cum eis ad indignos servulos venire paratus. Ut autem clarius in sole prodeat quod dicimus, placuit in primis Deo altissimo, dein Sanctis quos hodie veneramus, ut ipsi non soli, sed cum multitudine Sanctorum locum inviserent, ubi supplices suos piis foverent patrocinis, & fidelibus largis occurrerent beneficiis. De reliquiis supradictorum sanctorum Vvandregisili, Ansberti atque Vulfranni hæc nobiscum detulimus. De casubula sancti Vvandregisili. Capellum etiam capitis ejus, unamque ex caligis ejus, subtalares, sportam, partemque illius crociæ, quam alio ligno inseruimus, & auro argentoque decoravimus. Hæc vero sunt quæ de sancti Ansberti habemus reliquiis. Tunicam ejus & partem ipsius casubulæ, Marsupium vero & anaphum seu pyxidem, atque cultellos. Ex sancti Vulfranni dalmatica, pars est apud nos maxima, & cultellus cum vagina. Præterea dignum duximus patefieri scire volentibus, & alias quas nobiscum detulimus reliquias. De ligno sanctæ Crucis. De spongia unde fuit Dominus aceto potatus. De sepulcro Domini coloris albi, atque coloris rubri. De vestimento Domini, & de tunica ejus inconsutili. De ligamento unde fuit ligatus. De loco ubi crucifixus fuit coloris varii. De monte Calvario, & de monte Oliveti. De lapide super quem stabat Dominus, quando dixit Petro: *Tu es Petrus*. De manna Domini. De pulvere in quo Salvator noster pedem posuit, quando de Jordanis alveo in naviculam ascendit. De ligno trans Jordanem plantato. De vase in quo benedixit Dominus aquam, quam in vinum miravit. De quinque panibus. De petra quæ est in Golgotha. De ligno ubi Zacchæus sedit. De vestimentis sanctæ Mariæ. De terra oratorii * sancti Michaëlis. De sancto Johanne Præcurfore Domini, & de spongia ipsius. De pannis Innocentium aspersis eorum sanguine. De vestimentis eorum. Reliquiæ de sancto Petro atque de lecto & pallio ipsius. Reliquiæ de sancto Paulo, & de pallio ipsius. Reliquiæ sancti Andreæ Apostoli. Reliquiæ de sepulcro sancti Johannis Evangelistæ, & de vestimento ejus. De osse sancti Matthæi Apostoli & Evangelistæ. Reliquiæ sancti Simonis Apostoli. De sancto Clemente. De ossibus sancti Protomartyris Stephani, & de ejus sanctissimo sanguine, & de uno lapide cum quo lapidatus fuit. Reliquiæ de sancto Dionysio, & de sancto Eleuterio. Reliquiæ sancti Laurentii Martyris. De osse sancti Vincentii Diaconi & Martyris. Pyxides duæ ex ebore, quas ferunt à sancto Vvandregisilo ab urbe Roma delatas; de quibus una retinet partem genu sancti Leonis Papæ cum balsamo sacramento, &

* an Ora-
torii.

altera, in qua est aliqua pars ossium sanctorum Crispini & Crispiniani, quæ etiam continet aliorum reliquias Sanctorum. Reliquiæ sanctorum Mauricii, Exsuperii, Candidi, Victoris, Innocentii. De sancto Victore. Reliquiæ sanctorum martyrum Georgii, Saturnini, & Symphoriani. Reliquiæ martyrum Hyppoliti, Valeriani, & Proti. Reliquiæ sanctorum martyrum Christophori, Leodegarii & Solatoris. Reliquiæ sanctorum martyrum Quintini, Marcelli, Danielis, Silvini, Simeonis. Reliquiæ de septem Dormientibus. Ex sancti enim Kiliani Pontificis & martyris articulis manuum gaudemus habere nobiscum: quas reliquias ERKENGGERUS Comes & ARNOLDUS de Germania Bononiensem civitatem deportaverunt. De sancto Timotheo Martyre. De sancto Caroutio Martyre. De sanctis Lorio, Gemino, & Tadasio Senatoribus. De sancto Macchabæo & sancto Martiano. De sancto Marcello & sancto Maureliano. De sanctis Lantberto, Paterno & Desiderio. De casubula sancti Gregorii Papæ, & aliæ de eo reliquiæ, scilicet de cingulo & de cilicio ejus. De membris etiam sanctorum Ermelandi & Eremberti maximam habemus partem. De sanctis Confessoribus Martino, Audoëno & Verano. De casubula sancti Silvini Episcopi. De barba Domni Dardonis, qui & Audoëni. De villoso unde rectus est. De lintamine super quod transivit, & camisia & nastula. De sancto Friciano Confessore. De pallio sancti Remigii. De sanctis Confessoribus Germano, Sulpicio, & Samone. De sanctis Confessoribus Marcello, Bertino & Albino. De sancto Stephano Pontifice. De sancto Amatore. De sanctis Fridegerio & Emetorio. De capillis sancti Genardi. De sanctis Gerano & Francoveo. De sanctis Benigno, Maxentio & Maglione. De sanctis Eligio, Vvandone, & Hieronymo. Reliquiæ sanctæ Agathæ Virginis. De tunica sanctæ Agnetis. De capillis sanctæ Aureæ. Dens sanctæ Cæciliæ, & aliæ de ea reliquiæ. De tunica sanctæ Eugeniæ. De sancta Perpetua. De sanctis Anastasia & Susanna. De capillis sanctæ Radegundis, & aliæ de ea reliquiæ. De sancta Bathilde Regina, quæ sancto Vvandregisilo multa bona fecit. De sancta Columba. De sancta Margareta. De capillis sanctæ Hildemargæ, ejusque vestibus. De sancta Fide. De sancta Honorina, & de aliis xxvii Sanctis, quorum reliquiarum breves non potuimus legere. Aliæ quoque reliquiæ nobiscum sunt delatæ, quæ olim in aureis atque argenteis capsis fuerunt inditæ: quarum auri argentique pretio distracto Monachi emerunt ex illis victui necessaria, quando à suo Cœnobio Paganorum incurfu per provincias fuerunt dispersi. His ergo Sanctis quos etsi incircumcisus labiis nominatim expressimus, ut præcedentia hujus sermonis testantur atque sequentia, hodiernæ diei festivitas honestissime est dedicata. Hinc laus, hinc honor & virtus Deo nostro, decus & imperium Regi nostro per omnia sæcula sæculorum.

15. Igitur memoratus piæ memoriæ Abbas & comites venerandi præclaris tantorum Sanctorum ditati patrociniis, & pretiosis exhilarati pignoribus, lætum maturant reditum, lætiores habituri adventum. Quibus Christo cum Angelis prævio castra moventibus & migrantibus, hi in magna cordis lætitia sublatis in cælum vocibus Deo gloriam canunt, illi in magna amaritudine flebilibus modis luctum cordis aperiunt. Et ecce cum Episcopo patentibus portis omnis Ecclesiæ dignitas, ecce cum inclito Marchiso tota in honore Sanctorum comitatur civitas: nec deserunt concives suos comitantes Angeli, sed præsentem servis suis Regem Christum splendida ambiunt frequentia. Cujus præsentis testimonium ad gloriam nominis sui per omnem viam insignia præbuere miracula. E quibus plura prætermittentes, & pauca assumentes, in paradysum Ecclesiæ flores spargimus in odorem suavitatis omnibus hujus diei gaudia colentibus. Cum enim populorum de cunctis finibus commeantium millia ad Sanctorum confluerent suffragia, & densa per omnes campos sese explicarent examina, tanta impediende multi-

ANN. CH.
CM. XLIV.
SEPT. III

Sine ullo
portantium
labore

KNN. CH
CM. XLIV.
SEPT. III

tudine celerem nequiverant pedibus gressum imperare. Christi autem militum pretiosa gestantes pignera, cum naturaliter veluti sarcinis gravati impeditioris gressus esse debuissent, adeo pii oneris non fatigabantur obsequio, ut eos magis ferri, quam aliquid aestimares ferre. Et cum à Senioribus procedere, & laborantem plebem juberentur respicere, dixerunt: Ne turbemini Patres & domini, sed Christum hic in Sanctis operantem admiramini: onera quæ ferimus nostros accelerant gressus, quibus onerati nos fatigari non posse miramur: exonerati vero communi vobiscum labore fatigamur. Quod audientes divina eos sustentari gratia intellexerunt. Unde magalia Dei in Sanctis suis tam mirifica, & beneficia in fidelibus suis admirantes tam proflua, altisona voce dixerunt *Alleluia*. Hæc autem eo acta sunt loco, ubi mons quem dicunt *Vvonesberth*, à radicibus aëra petit. Ab hoc ergo loco pedissequi Sanctorum, qui de vicinis advenerant civitatibus, sanctis eorum se patrociniis commendantes, & intercessionibus devotentes, ad propria magnis fatigati doloribus sunt reversi. Rogo Domine Jesu-Christe gradere mecum, & viam Sanctorum tuorum calamo depingentem dirige.

Tempestat
per eas se-
data.

16. A præfato igitur loco plebe (ut dictum est) remeante, & sese in sua recipiente, insignis Pater Gerardus sanctique itineris comites in obsequio Sanctorum tanto apparere devotiores, quanto à remota multitudinis strepitu erant remotiores. Ubi cum tam in equis ad ferenda vivifica Sanctorum busta deputatis, quam & in ceteris commodis diabolus jacturam diversis moliretur modis, divina protectione, & Sanctorum intercessione, nullo subjacere potuere periculo aut dispendio. Quæ in re solitam Dei admirantes clementiam, devota mente ei cecinere gloriam. Sole dein ruente, & consummato diei itinere, in villam quam dicunt *Vveretham* diverterunt. Villa autem eadem secus mare sita est. Gratulantibus autem eis & de inventa hospitalitate, & de proflua vicinorum humanitate, inopino aëris turbine & procellosa pelagi concussione omnis lætitia marore absorpta est. Et nisi sublevaretur fixa in patrocinio Sanctorum pretiosa fides, totius salutis proturbaretur spes. Mare enim funditus eversum ita se mole fluctuum subrigebat in altum, ac si divino mox imperio terminos proprios egressurum, & superficiem terræ occupaturum. Quid agerent, nisi in illo cui canitur, *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione*, spem omnem transferrent? Fulsit ergo ad Deum precibus & lacrymis cum sacrosancta benignissimi Vandregisili patrociniis fluctuantibus opponerent undis, ecce sedato aëre omnis ita in se refedit pontus, ac si valida Dei dextera suis imprimeretur sinibus. Renovantur hic antiqua ejusdem pii Patris miracula. Nam expressis signorum ejus insignibus, memoria occurrit, qualiter primo Geroaldus Abbas, secundo autem Grippo Præfectus sævientis pelagi vim perpeffi, baratro mortis pæne fuerint absorpti, nisi solita clementia pius adesset Vandregisilus pulsatus eorum & votis, & lacrymis, & precibus. Sic & nobis mellifluæ dulcedinis Patrone, inter hos mundi turbines peccatorum tempestate naufragantibus, per te cum tabula pietatis occurrat Christus, cujus gratia adspirante nobis aura Spiritus-sancti portum regni intrare perpetui mereamur. Consideremus adhuc Patronos nostros ita in hujus quoque aëris elemento, sicut & in mari gloriosos.

Prohibiti
imbres.

17. Inundationis flagellum orbem premebat eo tempore universum. Apertæ cataraçtæ cæli visæ sunt aquis consumere subsidium anni. Et forte placuit Deo hanc diebus illis plagam inducere, ut translatis & deductis per amplexos terrarum tractus Sanctis, cæli misericordiam eorum distillarent meritis; sicque omnibus revelaretur populis, quantum nobis bonum daretur de excelsis, quod & factum est. Nam & cæli clausi, & hanc jussi sunt legem pati, ut & imbres nimios suspenderent, & aërem jucunditate sereni exhilararent. Sicque contigit, ut sicut inventus Protomartyr Domini Stephanus siccitati

ficcitati remedium fuit : ita beatus Vvandregifilus cum sociis Præfulum gemmis translatus Christo cum mirificante inundationi succurreret. Quod etiam intelligentes agricolæ, Sanctis per omnem viam studuerunt occurrere : & tanta mirabilia confitentes, devote erant Deo gratias agentes. Illuxit dies beati Bartholomæi passione festivus : in cuius gloria immolata redemptionis hostia, alveum quem dicunt Neunam Sancti suorum obsequio tranf-
 vecti. Et ecce gloriosus Marchifus ex improvifū adest, fpiritu turbatus, & vultu mæltiffimus. Vagabatur enim fpiritus mendacii in ore dicentium : Quia Dominus noster Sanctos fedibus fuis privavit, ultio eum jam divina invafit. En in fedibus quas Sanctis à fe paratas credidit, ipfe fubfiftere non meruit. Hæc vox, vox dæmonum (ut dictum eft) videretur fuiffe : fentientes enim in Sanctorum glorificatione vires fuas conterendas. Nam ficut ad memoriam eorum ab obfælis cum magno rugitu fugabantur corporibus : ita fe pellendos præfciebant à fidelium, quas amplius lædere student, animabus : difpofitum à Deo adventum eorum aut retardare, aut forte mendaciorum figmentis moliebantur avertere. Quas infidias doctus à Deo venerandus intelligens Abbas, has ordinata per fpiritum fapientia eloquentia detexit, atque falfoquo rumori credulas adhibere aures Marchifum prohibuit.

ANN. CH
 C M XLIV.
 SEPT. III

18. Incumbentibus autem tenebris villam vocabulo Ogiam hofpitio delgere : ubi intermixta turmis fidelium ad memoriam Sanctorum cum hymnis pernoctantium, quædam infirma membris omnibus dolori capitis compatientibus, Deo miferante mox priftinæ fanitati eft reddita. Unde ventum eft ad castrum quod dicunt Bergam cum magno fidelium concurfu & occurfu. Et depositis in ecclefia confessoris Chrifti V u i n o c i ^a debito honore Sanctis, pauper quidam ob inſequentem fe cum armis hoſtilem cuneum, ad eorum folida fide confugit patrociniū. Ubi cum in eorum afpectu thura precum incendit, & aurum pretioſæ fidei appendit, mox ejuſdem ponderoſæ fidei merito, palma ei triumphalis eluſis & retroactis hoſtibus arrifit. Inde quoque poſt biduum egreſſi, ad alveum venere ſermone ruſtico cognomine *Driulit*, quod nos Latine Trinum-fluentum dicere poſſumus. Cui ſcilicet alveo, quia ex more mare exæſtuans jam inundare cœpit, comes ſancti itineris, inclitus ſcilicet Marchifus cum omni exercitu, magno equorum & labore & ſudore vix tranſmeabilem habuit. Venerabilis vero Abbas & fratres obſequio ſanctorum deputati, memores illius Davidici ; *Hi in equis & hi in curribus ; nos autem in nomine Dei noſtri invocabimus* ; non equis ſiſi aut curribus, ſed ſola invocatione nominis Chrifti, ſecuta alacritate tanto feſe commiſere periculo. Et viam aggreſſi lymphaticam, ſenſerunt mare Dei nutu miræ dilationis moderamine ſuum coërcuiſſe acceſſum, ut Sanctorum abſque difficultate perageretur tranſitus, & per hoc in eis glorificaretur Deus. Ecce quomodo ornat Deus mundum miraculis Sanctorum. Pro quibus omnibus dicamus cum Pfalmita : *Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui facit mirabilia magna ſolus*. Inter hæc rogo Domine Jeſu-Chriſte, viam qua gradimur abbrevia, & adventum Sanctorum tuorum accelera, ut celerius ſatiſfiat deſiderio ſervulorum, poſt eos in Spiritu-ſancto ſuſpirantium.

Alia mita-
 cula.

19. Igitur ab amne præfato progreſſis, ecce BALDUINUS ^b magni Marchiſi proles inclita, ecce quoque regia mater ejus, clariffima ſcilicet ADALA, cum omni comitatu & innumeræ plebis multitudine, devota honeſtate & honeſta devotione ſeſe obviam dedere. Apud quos unius tantum noctis ſpatio Sancti cum ſuis manentes, & viam diluculo carpentes, in villa cui nomen

Sanctorum
 reliquiis
 obviat Bal-
 duinus.

^a Sancti Vvianoci vitam elidimus in Sæculi ;
 parte I, ubi de conſtructo Bergenti, in quo nunc quieſ-
 cit, monaſterio egimus.

^b Balduianum I I I intelligit, qui patre ſuo ad-

huc in vivis agente anno C M L X I defunctus eſt.
 Adela ſeu Adelaïs ejus mater filia erat Herberti I I
 Veromanduorum Comitum, Arnulfo deſponſata anno
 C M X X X I V, ex Chronico Frodoardi.

ANN. CH.
CM XLIV.
SEPT. III* *Bruges*Bernadius
febre liberatur.Diacono
ablata restituunturSanctorum
reliquia honorifice
excepit,

Atrecias, hospitio suscipiuntur. Et facto mane, ecce clerus quam plurimus, ecce diversæ conditionis populus duce LEUTHONE Archicapellano cum crucibus & lampadibus, cum hymnis quoque occurrit & laudibus. Quorum obsequio sancta Sanctorum inde locata, cum concentu in aures domini Sabaoth reboante, Bruzzias * sunt delata, atque celebri honore in basilica sancti Donatiani a deposita. Hic quidam BERNADIUS inter suos nominatissimus, cum febricitante focru Petri à Domino visitatus, ex vivificis Sanctorum morticinis vitam hausit medelæ cælestis. Qui Archidiaconatus functus officio in omni episcopio, cum ardentis febris æstuareret incommodo, ad memoriam Sanctorum pro se rogaturus ægra vix trahens vestigia est præsentatus. Ubi cum humi stratus tacitam coram Deo funderet precem, profluum lacrymarum imbrem & pii cordis contritionem recuperationis suæ certam fecit redemptionem. Unde conjubilans Deo & Sanctis, adstantes Christicolos in vocem suscitatur exultationis. Qui domi reversus, atque ob celebratum in se Dei beneficium, suis gaudium facturum, ejusdem mox febris incommodo, occulto quidem sed justo Dei est percussus iudicio. Quo languore invalescente, cælestes per se medicos, ut optabat, nequibat invisere. In fide tamen se subrigens, à memoria eorum sibi aliquid summo-pere flagitabat deferri. Deferuntur subtalares sanctissimi Patris Vandregisili, & scyphus sancti Ansberti. Subtalares alta reverentia suscepit, osculo & oculis admovit. æstuantibus quoque membris opposuit: scypho autem pauxillum aquæ libavit. Nec mora, fugata inclementis morbi malitia, in omnibus membris virtutem pensavit antidoti cælestis. Relicto mox doloris lectulo surgit, ad ecclesiam descendit, pios salutis suæ auspices adiit, & vota gratiarum devotissime persolvit. Fit celebre miraculum tum ex loci celebritate, tum quoque ex personæ dignitate. En hic Archidiaconus noster tam merito, quam etiam pretio gloriosæ fidei, mulieri illi evangelicæ, quæ simbriæ tactu incolumitatem meruit, per omnia æquandus. Ibidem unus Diaconorum hymnis pernox & laudibus in honore Sanctorum, detestabilis furti fraude familiaris rei damnum perpeffus est. Unde repræsentans se Sanctis, inter flebiles querelas preces fudit & lacrymas. Ergo exauditus est non solum damno restituto, verumetiam lucro damni indepto. His miraculorum insignibus tota Flandria & maritima regio nobilior reddita est. Ecce carissimi Patres & domini, dum viam fermone levamus, & miraculorum gaudia spargimus, Gandenses fines intramus, & jam aureum montem Blandinii cum gaudio scandimus. Unde gratias tibi agimus, Domine Jesu-Christe, quod te duce & comite, viam electorum tuorum in tua laude peregrinamus, & ad locum tua eis promissione præparatum læti cum eis jam venire meruimus. De quorum adventu diu expectato, diuque desiderato, nunc autem cælitus accelerato, quia nos Christus certos reddit, susceptionis eorum ordinem celebri pompa prosequamur.

20. Sancti igitur venerando suorum obsequio à castro Bruzziensi devecti, nec prætergresso absque reverentia Dei Genitricis Mariæ Monasterio Truncinensi ^b, trans flumen Legiam plaudentibus dulci modulatione turmis sunt evecti. Et ecce citeriores ripæ amnis, & omnes plateæ obviam exfiliantium excipiuntur agmine Christicolarum. Omnis patria occurrit, quique pagenses honore mortalibus possibili obviam ruunt: confluit regalis militia & omnis plebs urbana. Horum omnium concentu, vocibus quidem dissono, affectibus autem consono, ad aures domini Sabaoth perveniente, Monasterio Principis Apostolorum, de quo diximus, altifona appropinquant modula-

^a Translatæ sunt Brugas sancti Donatiani Remorum Archiepiscopi reliquiæ operâ Balduini Flandriæ Comitis, ac Ebonis Remensis Antistitis: cujus rei meminit Molanus in Natali SS. Belgii ad diem 14 Octobris.

^b Perstat etiam nunc hæc Abbatia sub Ordine Præmonstratensi, in pago Mempisco ad fluvium Legiam, *le Lys*, trium fere horarum intervallo à Gandavo, quondam à S. Amando fundata, vulgo *Dron-gene*. Vide Sanderum pag. 122.

tionem. Et ecce prodit quasi de sinu matris religiosus Monachorum chorus ecclesiasticis infulis admodum honeste redimitus, præeunte toto mentis affectu cum gaudio spiritali venerabili Transmaro Episcopo, & comitante cum suis glorioso præfato Marchiso, super his omnibus singulariter tripudians, & Deo gratias omnigenas referente. Hac tali & tanta, tam nitida scilicet atque præfulgida fidelium chorea, cum hymnis cælestibus & organis angelicis, cum thymiamatibus aromaticum vaporem spirantibus Sancti hinc ambiuntur & inde: his sanctæ Crucis stigmata cum vexillis micantibus, illis cereoferalia claritatem dici argentia honorifice gestantibus. Cum hac ergo speciali honoris prærogativa Sancti in hanc apostolicam introductam basilicam, in aulam eis scilicet divina ordinatione & præparatione dedicatam, deponuntur juxta virtutiferum paradoxæ virginis Christi **A M A L B E R G E** mausoleum, sublata in cælum voce jucunda, hac dulci modulatione: Sacerdos Dei inclite Vandregisile, ora pro nobis, ut tuis semper precibus piis protegi mereamur, & quandoque digni apparere conspectui divinæ claritatis. Acta sunt anno incarnati Verbi nongentesimo quadagesimo-quarto indictione secunda, **MARTINO** Papa vices apostolicas in Sede Romana agente, **LUDOVICO** Francis imperante, **TRANSMARO** Noviomensis Episcopo præsidente, & **DOMNO GERARDO** Abbate hoc cœnobium regente tertio Nonarum Septembrium die. O diem celeberrimum, & omnimodo laudum præconio dignissime efferendum. O diem festum nobilioribus anni festis merito connumerandum: in quo Dominus omne regnum per speciales Patronos Vandregisilum & Ansbertum atque Vvlframnum tanta benignitate prospexit: in quo etiam hunc locum ad æternam salutationem digne in eo manentium tam mira clementia visitavit. Lætare ergo, & diem festum age omne Listrogaugium, & universum Gandense patrimonium sic divina dignatione honoratum. Exsulta quoque & lauda, Blandiniensis ecclesia, egregia videlicet Mater nostra, & supernæ Jerusalem prædulcis filia. Ecce adest Sponsus caritatis tuæ, transferens in te filios dilectionis suæ & patronos miseræ fragilitatis nostræ. Hos tibi hodie consignat in resurrectione justorum à te sibi reassignandos: his quoque te commendat, ut per eos sancta & immaculata ei occurras. Pro his ergo omnibus omnis Ecclesiæ chorus festive jucundus parili psallat concentu mirabilia tua Domine, dicens: Te benedicat omnis cœtus angelici legio, ô Oriens, qui nos visitasti cum Apostolorum senatu, & Martyrum exercitu, cum Confessorum collegio, & cum Virginum choro: quorum obtentu tibi Christe placeant devotionis nostræ juba.

21. Miraculum adhuc referam satis illustre, & omnibus sæculis sine exemplo prædicabile, quo & Deus in ipso adventus eorumdem Sanctorum articulo voluit glorificari, & Sancti meruerunt ab ipso mirifice honorari. Autumnalia, ut nostis, sidera tunc exorta, & sol jam in Virgine positus, terram natura auctore nec flores permittit edere, nec germen aliquod parturire. Et ecce totus mons Blandiniensis, mirabile dictu, flores cœpit producere, & hujusmodi honore ob gloriam advenientium Sanctorum sese vestire.^a Arborea quoque eorumdem florum varietate candescere, viridescere, purpurascere quoque cœperunt, & distinctorum varietate colorum merita declarare Sanctorum; in tantum ut etiam pullulantia fructuum primordia in naturales jam species mirareris formata: vernalis naturam temporis autumnus se suscepisse miratus est. Et quod multum mirabilius est, eisdem arboribus longis postmodum sæculis tanquam legitimum accidit, ut redeunte anni orbita se eodem florum decore vestirent, & hanc Dei gloriam in testimonium tanti miraculi memoriæ mortalium revocarent. Ipsi enim qui hæc loquimur, eos-

^a Haud absimile prodigium in relatione corporis sancti Patris nostri Benedicti Floriaci evenisse narrat | Diedericus in suo libello, quem in sæculi superioris parte 2 pagina 243 edidimus.

ANN. CH.
C M. XLIV.
SEPT. III

anno 944.

Ad earum
adventum
terra erum-
pit in flores.

Deo quot-
annis reno-

ANN. CH.
CM XLIV
NOV. XVIII
vante miracu-
lum.

dem flores oculis perspeximus, manibus tenuimus, osculis admovimus; honestis quoque personis & amicis longe manentibus ob honorem Dei direximus: quosdam etiam eorum tactu & odore ab infirmitatibus suis gratuita Christi bonitate ereptos scimus. Quæ mira Dei magnalia fidelium relatu ad Orientales perlata Ecclesias, cum quidam in ecclesiastica hierarchia pollentium læta perciperet aure, alta hæc perpendens intelligentia infit: O ineffabilem Dei gloriam in tam speciali hujus miraculi prærogativa! O diem inenarrabilis lætitiæ, merito diei palmarum consimili officio eo loci conferendum, ubi in adventu Sanctorum tanta Dei gloria oculis apparuit mortalium, præclare & satis congrue dictum. Qui enim sibi Jerosolimam venienti à pueris Hebræorum cum floribus & palmis occurri voluit, ipse in tam glorioso Sanctorum adventu terram florere imperavit: quatenus hujuscemodi revelaretur prodigio, quod cum Angelis coram ipso sicut lilia florent in celo. Merito autem adventum eorum Deus florigero honoravit miraculo: quia ipsi viventes in carne, illorum sese florum decore decorare studuere, quibus Christi Ecclesia hujusmodi blanditur cloquio: *Florete flores quasi liliam, & date odorem.* Quorum rursus capta amœnitate, filii quos Christo sponso genuit lætabunda ait: *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo.* Hi ergo sunt flores qui numquam marcescunt, numquam à suavitate sui deficiunt, quorum odore convalescunt infirmi, reviviscunt mortui. Hos igitur flores cum Sancti quorum florigero gaudemus adventu ex plenitudine agri, cui benedixit Deus sibi deflorarent: hos cunctis præeminens floribus se eis obtulit, qui & de virga Aaron processit, & de radice Jesse descendit; qui etiam in canticis suis de seipso ait: *Ego flos campi & liliam convallium.* Quem mox exemplo illius qui thesaurum in agro venditis omnibus emit, calcatis & spretis omnibus mundi deliciis tota sibi aviditate rapuere, & in eo perennes sibi voluptates cum gaudio Spiritus-sancti locavere. Et nos, fratres carissimi, horum exemplo ut oliva fructifera in domo domini crescamus, ut palma Domini floreamus, ut cedri Libani multiplicemur. Terra hæc quæ apud nos hodie flores protulit, & melliflua suavitate defluxit, sit nobis exemplum spiritualiter germinandi, fructificandi, odorem vitæ spargendi. Immarcescibilem ergo florum suavitatem fragemus, fructus honoris atque honestatis producimus, & hos supernis odoramentis misceamus, ut cum Sanctis quorum hodie memoriam agimus, acceptabile Deo sacrificium redoleamus, & juxta illud Apocalypsin phialas aureas plenas odoramentorum in conspectu Agni offeramus, atque illud canticum novum coram ipso canamus: cui est cum Deo Patre & Spiritu sancto una divinitas, æqualis gloria, coeterna majestas & nunc & semper & per immortalia sæcula sæculorum.

Blandinii
nova eccle-
sia ædifica-
ta.

Sanctorum
corpora
theis au-
reis inclusa.

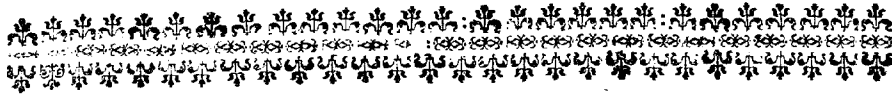
22. Igitur divæ memoriæ Arnulfus atque Marchifus cluentissimus immensam quam erga memoratum locum & præfatorum corpora Sanctorum habuit devotionem in mente, demonstravit in opere. Destructa vero basilica sancti Petri, ad quam tantorum delata sunt patrocinia Sanctorum, quia tam habitationi Monachorum, quàm frequentiarum promiscui sexus pro parvitate sui erat incongrua, funditus in quadam majori elegantia reædificavit, perfectamque opibus ditavit, villas quoque & prædia quam plurima, atque alia utensilia ecclesiasticis congrua ministeriis in auro & argento prona contulit animi devotione: insuper ipsorum corpora Sanctorum honorificentissime inclusit auro & argento.

23. Post autem succedenti tempore transtulit ad eundem locum corpora Sanctorum GUDUVALI Archiepiscopi, & BERTULFI Confessoris Christi de Bononia civitate, ubi etiam ad præsens requiescunt cum sacratissima virgine Christi Amalberga: in quo orationibus & meritis ipsorum, ceterorumque

z De Guduvali atque Bertulfi translatione egit | | Februarii, & 6. Junii. Vitam S. Bertulfi habes in Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad diem 5 | | Sæculi 3 parte 1 pag. 125.

TRANSLATIO CORPORIS S. HUNEGUNDIS, &c. 213

Sanctorum ibi requiescentium larga fidelibus præstantur beneficia, ad laudem & honorem Salvatoris nostri Domini Jesu-Christi, cui omnis honor, gloria, regnum & imperium cum Deo Patre in unitate Spiritus-sancti per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

TRANSLATIO CORPORIS
S. HUNEGUNDIS VIRGINIS HUMOLARIENSIS *
apud Viromanduos.

ANN. CH.
C M. XLVI.
Nov. VII
* de Hum-
blieres

Auctore BERNERO Humolariensi Abbate sæculo X.

Ex manu-scriptis codicibus S. Theoderici & Ioliano, qui modo est Bibliotheca cathedralis ecclesie Parisiensis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I **S**ANCTÆ Hunegundis Virginis & Sanctimonialis Humolariensis vitam exhibuimus in Sæculo 2 Benedictino, eamque BERNERO Abbati auctori tribuimus. Id verò constat ex subiecta Translationis historia, quam unius ejusdemque scriptoris feum esse demonstrant hæc verba num. 9. His præmissis de vita & actibus sæpe dictæ gloriosæ Virginis, ratum duximus pauca subscribendo describi miraculorum insignia. Atqui Bernerus translationem litteris mandavit, idque contestatur Anonymus in subsequenti libello de mutatione corporis S. Hunegundis. Cujus inventionis, inquit num. 2, necnon & translationis descriptionem, simulque miraculorum insignia, inibi divinitus declarata, volentibus agnoscere, claro stilo loculentoque sermone studuit elucubrare pia memoria Domnus Abbas Bernerus, qui Deo disponente primus successit locello, &c. Et sanè idem utrobique stilus ac genius, nisi quòd in translatione ac miraculis, quæ testis auribus aut oculatus scripsit, certior est ejus auctoritas, quam in vita quæ trecentis ab Hunegunde annis ab eo scripta est. Antequam plura de eodem Bernero scribamus, nonnulla de Berta Humolariensi antistita primæ translationis auctore prælibanda sunt.

Bernerus
auctor.

2. Fuit hæc post mariti obitum Remis sub beatissimæ Dei genitricis tutela, suscepto velamine Domino consecrata. Id in S. Petri parthenone factum scribit recentior Humolariensis Monachus, qui anno M DC LXXXI S. Hunegundis vitam gallico idiomate concinnavit. Inde eductam ferunt ad Humolariensium monacharum regimen, quarum prolapsos mores ægre continuit. Hinc nata peruestigandi corporis sanctæ Hunegundis occasio. Augendis monasterii sui rebus Bertam graviter insudasse probat Transmari Noviomensis Episcopi diploma, quod hic, utpote sincerum peractæ translationis testimonium, referre juvat.

Berta Ab-
batissa.

Ego in Dei nomine TRANSMARIUS, sanctæ ecclesie Vermandensis ac Noviomensis indignus Episcopus, notum facio sanctæ Ecclesie fidelibus, in nostram venisse præsentiam Domnam BERTAM, Humolariensis monasterii Abbatissam, humiliter deprecantem, ut altare sancti Stephani ecclesie, quæ est in eadem villa Humolarias, in cujus ecclesia selet præfata Abbatia, loco sanctæ MARIÆ & sanctæ HUNEGUNDIS daremus ad usum congregationis ibidem Deo militantis. Cujus petitionem instauando domino LUDOVICO Regi, simulque domno ARTOLDO Archiepiscopo ecclesie Remensis, suisque suffraganeis nostris Coepiscopis, præfati Regis imperio, dominique Metropolitani ceterorumque Episcoporum consilio, petitioni tam humillimæ decrevimus libentissime parere. Dedimus ergo ad præfatum locum sanctæ Mariæ & sanctæ Hunegundis præfatum altare congregationi ejusdem monasterii in perpetuum habendum sine ulla contradictione, ea videlicet ratione, ut omni anno duos solidos denariorum persolvat, secundum quod jubet auctoritas, propter honorem cathedræ episcopalis. Et quia corpus sanctæ Hunegundis, tam venerabilis Virginis, hoc anno, Deo volente, coruscantibus miraculis de terra levatum est, præfatum altare dedimus libenter. Jubemus itaque ut defunctæ personæ ante Episcopum adducatur altera, cui idem Episcopus altare præscriptum sine pecunia donet, & curam animarum commendet. Et ut hoc donum inviolabile permaneat & inconvulsam, hanc chartam scribere præcipimus, & signo crucis insignivimus, auctoritateque sanctæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus-sancti excommunicavimus, & à liminibus sanctæ Ecclesie omnes illos, qui præfatum altare à loco sanctæ

214 TRANSLATIO CORPORIS S. HUNEGUNDIS, &c.

ANN. CH.
CM XLVI
Nov. VII.

Hunegundis vi aut ingenio abstulerint. S. LUDOVICI Regis. S. GERBERGAE Reginae & S. LOTHARII filii ejus. S. HUGONIS Ducis. S. HERIBERTI Comitis. S. ARNULFI Marchisi. S. ADELHELMII Militis. S. RAINALDI Militis. S. THEOBALDI Militis. S. HELBERTI Militis. S. EURARDI Militis. S. GERBERTI Militis. S. ARTOLDI Remensis Archiepiscopi. S. RODULFI Laudunensi Episcopi. S. TRANSMARI Noviomenfis Episcopi. S. ABONIS Sueffionensis Episcopi. S. STEPHANI Morinorum Episcopi. S. GERALDI Ambianensis Episcopi. S. INGRANNI Cameracensis Episcopi. S. GILDRICI Meldensis Episcopi. S. EVAGRII Trierensis Episcopi. S. HINCMMARI Abbatis sancti Remigii. Actum Lauduno Clavato anno Dominicae Incarnationis DCCCC XLVII, quarto idus Aprilis, Indictione V, Epacta XXVI, regnante Ludovico Rege anno XIII. ODDO Diaconus scripsit & relegit vice & jussu ERCHEMBOLDI Cancellarii domini Transmari Noviomenfis Episcopi.

Neminem moveat quod Transmarus Episcopus asserat hoc anno dati diplomatis, id est anno Christi DCCCC XLVII, Hunegundis Virginis corpus de terra levatum fuisse, cum ipsa Translationis acta annum DCCCC XLVI praferant. His enim verbis Antistes rationem habet non anni Christiani, sed anni revoluti à translatione. In diplomatis hujus subscriptionibus duo notanda occurrunt, nempe illud in publico Episcoporum ac procerum conventu Lauduni concessum fuisse: deinde Episcoporum subscriptiones hic Procerum omnium subscriptionibus postponi praeter solitum morem, forsitan quod isti post Regem continua serie unum tenerent instrumenti latus; Ecclesiastici vero eodem ordine aliud occuparent. Ad Bertam revertor.

Humolariansis cœnobii status.

3. *Haud quaquam latos diuurnosve successus habuere piissima Berta Abbatisse studia, quae vergentibus in deteriora Monacharum animis sub idem tempus loco cessit, aut forsitan exstincta est. Nam anno DCCCC LXVIII evocari è Remigiano apud Remos archiepiscopo Monachi Humolarians subierunt, ductore Bernero meliorem loco famam reddituri. Id docent Ludovici Transmarini littere in Saeculo 2 editae, quibus subinde Johannes XII, Pontificatus anno 1 adstipulatus est, ut patet ex ejusdem bullis; post Ludovici litteras ibidem publicatis. Praefectus Humolariansis cœnobii Bernerus, mirum est quantum ei decorem ac bonam conulerit. Quippe nobilissimi sub eo viri monasticam amplecti gestierunt, in his Landebertus Quintiniani opidi praefectus, cum vicinis militibus ibidem saeculo valedixit. Auctam à Bernero rem familiarem probat Humolariansis chartarium, ex quo catalogus Abbatum apud Sancta-marthanos perficiendus est. Anno DCCCC LXIV superstes florebat Bernerus, cum alumnos suos ad Insulanum Quintiniani opidi monasterium dimisit, qui ejectionis malefantis Clericis, monasticas inibi leges instituerunt. Berneri lucubratiō de S. Hunegundis Translatione desinit in descriptione miraculorum, quae ante annum DCCCC LXV. patratae sunt.*

S. Hunegundis miracula & translationes.

A. *Alia ejus Virginis translatio seu corporis mutatio quarto Idus Junias anni MLI à MACARIO Humolariansi, GERARDO Insulano apud Augustam Veromanduorum, RAINERO S. Praefecti & VALERANNO S. Quintini de Monte prope Pevonam Abbatibus celebrata est. Rem fusius narrat anonymus ejus temporis scriptor, qui Berneri historiam persecutus est. Post hac, id est anno MCCC LXXVIII, duodecimo Kalendas Septembris, PETRUS eo nomine secundus Abbas Humolariansis, conflata exquisitissimi operis theca, S. Hunegundis reliquias in eam inferri curavit per illustrissimum GUILLELUM Marasinitum, Episcopum Noviomensem, cui JOHANNES Abbas S. Quintini Insulanus, JOHANNES Praefectensis, Johannes Arosianus, Johannes Vermandensis, alique cum ex Clero, tum ex militibus viri primarii adstabant. Tum Petrus Abbas Humolariansis unam è S. Virginis costis Ludovico XI Francorum Regi, aliam Guillelmo Noviomenfi Episcopo, tertiam denique Decano & Canonicis collegiatae S. Quintini ecclesiae concessit. Confectum hoc de re instrumentum anno MDC LXXIX. in ejusdem S. Hunegundis theca reperit, cum Humolariansibus suis redditas sanctae virginis reliquias, quae ob bellicum tempestates diu apud Augustam Veromanduorum detenta fuerant, illustrissimus Franciscus Claromontius Noviomenfis Antistes ejusdem anni VI Kalendas Julias aperiens thecâ detexit, & habita sollemni concione atque supplicatione populo venerandas exhibuit. Jam Translationis historiam videamus.*

PROLOGUS.

I. **M**AGNALIA divinae pietatis, quibus omnipotens Deus merita justorum propalare dignatur, dum fideli devotione mens humana scrutatur, à sui torporis ignavia erigitur animus; & quia ejusdem conditionis qua & ipse subsistit, fuisse conspicit quos miratur, quibus nullâ meritorum praerogativâ, sed solâ divini muneris gratiâ, tanta virtutum insignia superna concessit clementia, ad haec promerenda fidem ex-

TRANSLATIO CORPORIS S. HUNEGUNDIS, &c. 215

citat, spem roborat, atque circa divini cultus exercitia ad bene agendum forti annisu exerit brachia; tantoque fidentiùs prorumpit ad fortia, quanto glorioliùs perspicit sexum fragiliorem clara signorum luce splendentem. Aggrediamur ergo modis qualibus valemus quædam perspicua narrare miracula, quæ Dominus in beatissimæ virginis suæ HUNEGUNDIS translatione dignatus est demonstrare. Utile quidem duximus, quatinus lucidiorum reddamus hujus descriptionis textum, ut hujus officii nomina personarum, causas rerum, annorum numerum simul etiam seriem temporum intinemus. sicque fit, ut personarum gravitas levitatis notam abijciat, certissimæ rationis causa temeritatis maculam diluat; finitus annorum numerus aliquid nobis in eodem numero mysticum innuat, temporum quoque series miraculorum gloriam augeat.

ANN C H.
C M. XLVI
Nov. VII.

2. Erat igitur quædam sanctimonialis femina BERTA nomine, quæ in juventute sua parentibus, ut ferunt, cogentibus cum viro juncta fuerat. Quo ab hac luce subtrahito statuit in corde suo non amplius mortali servire marito. Nam multis nobilibus & ditissimis viris ad ejus conjugium anhelantibus, vix amicorum manibus elapsa, in urbem Remorum ad beatissimæ Dei genitricis & semper virginis Mariæ tutelam confugiens, capitis velamen^a devota suscepit. Cui postmodum Deo disponente contigit huic præesse loco, ubi nostris temporibus cunctis imitabilem diutius peregit vitam. Fuit namque miræ abstinentiæ, victricis patientiæ, amatrix paupertatis, devotæ humilitatis, misericordiæ operibus dedita, jejuniis, vigiliis & orationibus convenienter intenta: verumetiam quasdam sanctimoniales, quæ inibi per misera carnalis desiderii lenocinia turpissime volutabantur, crebris exhortationibus ad sui imitationem juxta monita Apostoli, arguendo, obsecrando, necnon etiam increpando, continere invitabat. Sed sicut semper contraria esse solet vita justorum moribus reproborum, gravia eis facta est etiam ad videndum. Unde per multa opprobria & maledicta atque insidiarum jacula quæ ei intorserant, quia amore sanctissimæ virginis HUNEGUNDIS hoc in eodem loco detineri videbatur, de ejus sacri corporis absentia quædam ausæ sunt commentari figmenta. Hujus namque rei gratiâ requirendum tanti corporis sanctissimum thesaurum fidelis intentio provocatur, dicens sibi non eam ibi oportunum esse amplius manere, si locus isdem fraudatus esset tam sancta & gloriosissima matre.

Berta sanctimonialis.

Humoliaribus præfecta.

monita dat salutis,

de S Hunegundis corpore sollicita,

3. Igitur anno Incarnationis Dominicæ nongentesimo quadragesimo sexto, Ludovico regnante, quinto die pridie Nonarum Octobris, post plurima jejunia, post crebras vigiliis, post multas lacrymas, eandem noctem cum his omnibus quos vel quas ad hoc provocare potuit, infomnem ducens per uberes & immensos lacrymarum imbres, omnipotentis Domini clementiam humiliter imploravit, ut ei sanctæ virginis suæ sacratissimum corpus revelare dignaretur: factoque mane post peracta missarum sollempnia, fidelis ac Deo devotâ femina, pretiosam sacri corporis gemmam studiosè quasi-tura, sacculum arripuit: factumque est annuente omnipotentia divinitatis, quæ se in veritate petentibus nihil negare consuevit, ut quod fideliter quærebat, feliciter inveniret. Læta siquidem & gaudens, omnipotenti Domino gratias retulit, qui ei concessit quod cum tanta animi anxietate jam diu postulaverat. Ibat itaque multum hilaris & nimis exultans, & quasi quadam immensitate lætitiæ absorpta, totius consilii gravitate proposita, superni Regis æternalibus ornamentis perenniter inferendam subito levare moliebat cælestem margaritam. Sed affuit divini dispositio consilii, quæ circa beati corporis pignera aliquid inconsideratè vel leviter non esse agen-

anno 946.

illud reperit,

levare co-sigat,

^a Velamen istud cælibis viræ peragendæ tessera fuit. sic Gundi femina veste & velamine sanctæ Dei genitricis Mariæ induta dicitur in Placito anni DCCC LXXI, in lib. 6 de Re diplomatica edito.

ANN. CH.
C. M. XLVI.
Nov. VII.
à Gifone
Presbytero
prohibetur,
Pontificis
auctorita-
tem requi-
rente.

Apertum
triginta die-
bus sepul-
crum.

Virginis
corpus se-
larè radio
illustratur.

Spargit odo-
rem,

infirmos sa-
nat

Dæmonia-
cus libera-
tur

dam declaravit. Nam mox advenit, non casu, sed Dei providentiâ vene-
randus Presbyter G I S O, sanctorum martyrum Quintini & Victorici pigne-
rum custos idoneus, qui jam dictæ præcipitationi vix finem imposuit, &
eorum molimina vehementissima increpatione coërcuit. Non, inquam, ra-
tionabile videtur, ut sine auctoritate & consensu hujus diœceseos Pontificis
levari debeat corpus tam beatissimæ virginis: videlicet ne quæ multo jam
tempore fama virtutum longè latèque plurimis clara exstiterat, hujus subi-
tanæ ac velut furtivæ translationis clogio vilescat. Tali verò ordine eorum
nisiibus terminum posuit, atque per triginta & duos dies ita apertum scri-
nium in quo beatissimum corpus jacebat, intactum observantes, sacrisque
vigiliis die noctuque incubantes, Episcopi adventum prætolati sunt. Non
utique sine causa hanc dilationem omnipotens Deus fieri voluit, sed ut quam
coram Angelis cunctisque justorum spiritibus jam cum Christo in cælis re-
gnantibus clarificaverat, eam etiam in terris hominibus adhuc carne cor-
ruptibili & peccatorum mole gravatis venerabilem designaret.

4. Erat profecto per idem tempus tanta pluviarum inundatio, ut præ-
nimia aquarum effusione nequaquam valerent agricultores terram excolere,
neque sementem nisi cum desperatione jactare. Eadem verò horâ eodem-
que momento, ut operculum levatum est de sarcophago, sese per fenestram,
quæ sita erat secus locum sancti sepulcri, splendidissimus infudit radius so-
lis, qui mirabiliter effulsit super corpus beatissimæ virginis: sicque fugata
omni nubium densitate, cum tanta celeritate rediit serenitas aëris, ac si
pro corpore almificæ virginis, alius quasi sol oriri videretur in terris: ac
velut sol iste visibilis suis vocibus proclamaret, se non posse ei non mini-
strare instabilem lucem in terris, cui stabiliter in cælis splendet lumen æter-
nitatis. Tanta denique claritate perfusus est locus sanctissimi corporis, ut
incertum foret intuentibus, utrum radio solis istius materialiter fulgeret,
an lumine dîvinæ claritatis. Factumque est cunctis diebus, quibus ita refer-
rato jacuit mausoleo, piè quærentibus conspicabilis, ut numquam omnino
recederet vis tanti fulgoris. Nam à pectore & sursum, pro minutis & for-
dibus pulveris, nitentia resplendebant fragmina margaritarum; & quibus-
dam clarissimis scintillis erumpentibus aspicientium reverberabantur ob-
tutus. Cum eodem etiam lumine tanta adspersa est miri odoris fragrantia,
ut omnium adstantium nares ineffabili suavitate replerentur. Quæ omni tem-
pore quo ita jacuit, quotiescumque variis infirmitatibus oppressis ad viden-
dam revelabatur (nam quicumque hanc videre poterant, quacumque infir-
mitate detinerentur, ilico sanabantur) isdem prædictus suavissimus odor sese
suavior, & semper in melius reparatus præsentium replebat olfactus. In
hac ergo tantæ mattis inventione factum est magnum gaudium in omni
vicina regione. Lætabatur tellus se tam clarum diu sidus texisse: exsultat aër
tantæ virginis gratiâ cæli serena se adeptum fore nubila; gaudet solis radius
obsequium præbens sacri corporis artubus; gratulatur supercælestis beato-
rum turba spirituum, quod videlicet de cujus jam animæ gaudent socie-
tate, ejus profecto sacratissima membra, ineffabili lætitiâ in die resurrectio-
nis omnium pro meritis glorificanda, fideliter venerari conspiciunt adhuc
in angusta tumuli spelunca.

5. Ad laudes itaque referendas valere credimus omnium conditori, si tra-
dantur posterorum notitiæ, quæ Dominus miracula operari voluit in inven-
tione sanctissimæ HUNEGUNDIS virginis suæ. Nam quidam dæmonia-
cus per manus amicorum, qui spem curandi eundem quem ducebant in sac-
câ Virgine firma fide locaverant, adductus, reluctans & proprium iter totis
viribus impediens, tandem cum magno labore multis prementibus in ipsius
beatæ virginis ecclesiam impulsus est. Qui dum per manus & brachia ver-
sus altare traheretur, quanto magis eidem adpropinquabat, tanto majori
vesania

TRANSLATIO CORPORIS S. HUNEGUNDIS, &c. 217

vesania acceptus, impellentium nisibus resistebat. Qui diu luctantes, ad ultimum vesanum superant, & coram altari statuunt. Quem inde promouentes ad aspiciendum sanctissimi corporis tumulum oculos inflectere cogunt. Quorum desiderio subvenire cupiens saepe dicta sanctimonialis BERTA scilicet, resecto sepulcro videndum velum, quod super sancta membra jacebat, eis copiam tribuit. Quo viso, qui torquebatur, continuo sensui & omni prorsus salutis est redditus; moxque jam nullo cogente, in terram prostratus omnipotentis Domini per beatæ virginis meritum clementiam exoravit, de recepta salute gratias referens, de futura custodia deprecans; qui ad perfectæ sanitatis indicium, non post multum tempus cum luminaribus reversus sanctæ virginis honorem detulit, atque in testimonium receptæ salutis, plures ex vicinis suis secum adduxit, seque omni anno quamdiu adviveret eundem locum cum luminaribus & amicorum turba visitaturum promisit.

ANN. CH.
CM XLV I
NOV. VII.

Berta sepul-
crum rese-
rante

gratias agit.

6. Hoc quoque intervallo quidam rusticus nomine Lupus, qui adhuc superest, & moratur in castro quod dicitur Parrona^a accessit cum naturali filia quæ vocatur Affindis, ambo pro ægritudinis suæ molestia istius sanctissimæ virginis postulaturi suffragia. Nam pater obtusis auribus auditum perdiderat; filia verò per non modicum tempus oculorum corporalium lumen amiserat. Supplices igitur & cum nimia amaritudine flentes omnipotentis Domini misericordiam implorabant, quatinus per meritum beatissimæ virginis eis proveniret remedium sanitatis: quod & factum est. Ab illo namque die & pater auditum, & filia melius habere meruit visum. Eadem quoque horâ superscriptæ inventionis, quidam pauper spiritu nomine Adalbodus jacebat omni membrorum officio destitutus, & pro exitus sui vicinio, die transacta, corporis & sanguinis Dominici sacramentis munitus, cunctis quidem videbatur morti contiguus: mox ut audivit signis concrepantibus tanti somaris orama^b perspicuum, surgit à lectulo, nullum in motu membrorum ostendens infirmitatis indicium, curritque ad templum sanctæ virginis gestiens videre sepulcrum, & arreptam suis unam ex ovibus hanc sanctæ virginis obtulit in munus, & ab infirmitate protinus convalescens, nullam deinceps transactæ molestiæ sensit injuriam.

Cæcus &
surda cu-
rantur.

item para-
lyticus.

b

qui ovem
sanctæ of-
fert.

7. Eodem verò adhuc reboante tripudio, quædam vidua nomine Vviburgis jacebat nimis ægrota, quæ paullo ante pro exitus sui expectatione divinis perceptis sacramentis per pœnitentiam & lacrymabilem confessionem à sacerdotibus divinæ pietati fuerat reconciliata. Hæc populi exultantis plenas lætitiæ voces persentiens, interrogat quid ille sibi strepitus vellet, vel cujus causâ festivitatis tanta in populo lætitia personaret. quæ statim circumstantium relatu didicit, quod sacri corporis inventionem talis in plebe lætitia sit. Illa verò nomine sanctæ virginis audito dictu citius caput à lecto erigit, membra componit, vestem induit, ecclesiam celeriter petit. Cumque ad se reversa superna virtute fugatam infirmitatem, & sibi subitò redditam sanitatem, secum tacita volvens miraretur, omnipotentis divinæ gratias & laudes retulit, atque ilico unam suæ proprietatis ancillam, nomine Ifigildim, beatissimæ Hunegundi pro percepto beneficio sanitatis, multis astantibus tradidit; sicque ab illa infirmitate convaluit, & postmodum diutius vixit. His demum peractis, aliisque non paucis miraculorum signis, quibus Dominus declarari voluit gloriam suæ virginis, quæ pro multiplici- tate sui incongruum existimo huic piæcaciolo ad unguem inferi.

Vidua ægro-
tans sana-
tur.

ancillam
trahit in
gratiarum
actionem.

8. Nam omnipotens Deus ut ostenderet cunctis, quantam suæ famulæ concessit gratiam curationis, tantus eodem tempore in hac eadem villa

Multi cu-
rantur

^a Alias Perona, castrum seu regalis fiefens ad So-
menam fluvium, veteri palatio insignis, de quo plura
in lib. 4 de re Diplomatica. || ^b Corporis detectionem hic auctor græcizans
intelligit.

ANN. CH.
CM. XLVI.
Nov. VII.

Rodulfus
Noviomen-
sis Archi-
diaconus
cum aliis eo
vocatus,

facrum Vir-
ginis corpus
tollit è se-
pulcro.

nimiæ infirmitatis grassabatur morbus, ut nulla pæne remaneret domus, in qua non jaceret infirmus: qui omnes in prædicta sollemnitate tanta sunt ce-leritate sanati, ut beatissima virgine levata de tumulo, nullus eorum infirmus remoraretur in lectulo. Arcessito denique **RODULFO** Noviomensis Ecclesiæ Archidiacono, postea ejusdem Ecclesiæ Episcopo devoto; & ex Congregatione beatissimi martyris Christi **Quintini**, convocatis Patribus **GISONE**, **ROBERTO**, aliisque plurimis magna devotione repletis, diu dilatatum festinatur ut fiat officium. Peractis itaque Missarum sollemniis, mente humili ac devotis animis acceditur ad tumulum, in ipso adhuc jam dicto divinitus infuso lumine circa caput & pectus beatæ virginis tam clarè radiante, ut præ nimietate sui nequaquam pleniter posset intueri. Levatur autem sanctissimum corpus de sepulcro, septimo Idus Novembris. Nobis autem fratres carissimi, quibus hæc beatæ virginis gesta aliorumque sancto-rum per plurima exempla ostenduntur ad legendum, proponuntur ad imi-tandum, sollester intuemum, fortiter fatagendum est, ne ipsorum exper-tes operum in illa perenni vita alieni efficiamur à communi læticia sancto-rum omnium. Pulsemus ergo intimi cordis suspiriis aures piissimi condito-ris, quatinus ipso nobis donante, quod jubet efficaciter complere valeamus, quod salubriter monet: ut venturus in illo districti examine judicii, non in nobis inveniat quod damnet, sed quod cum suis redemptis misericorditer coronet Jesus-Christus Dominus noster, qui cum Deo patre & spiritu sancto vivit & gloriatur Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

M I R A C U L A.

HIS præmissis de vita & actibus sæpedictæ gloriosæ virginis, ratum duximus pauca subsequendo describi miraculorum insignia, quæ Dominus ob tantam sui famulam piè dignatus est operari per gratiam. Nam ea quæ aggressi sumus describere, quibusdam nostræ ætatis referentibus vix valuimus agnoscere: fuerunt etiam innumera virtutis facta, quæ si per incuriam oblivioni tradita non essent, satis dignè litteris mandari potuissent. Unum namque signum quod constat mirabiliter esse factum, consequenter brevi locutione est narrandum. Denique quodam tempore homines perversi sua fortiori potestate fidentes, audaci temeritate silvam ipsius sanctæ virginis, quæ sita est secus fluvium Sambram, in villa quæ dicitur **Dediniacus** ingressi, eam suis porcis edendam pervaserunt, & censum sive aliquod servitium pro eadem silva eidem sanctæ virgini esse deferendum, nulla ratione consenserunt. Quos per seipsam beata virgo increpare, atque à tanta audacia coercere curavit. Nam dum liberè tanta silvarum copia læti potirentur, subito eadem Dei virgo pastoribus in terribili specie apparuit, eosque cur sibi fructum subriperent silvæ interrogans, virga quam gestabat percussit. sicque omnis illa porcorum multitudo huc illucque dif-fusa, versus monasterium Humolariense præcipiti cursu iter arripuit. Inde factum est, ut ex quibus domina reditus silvæ habere non poterat, hos postmodum familia ipsius jure quieto possideret. Nam cum magno impetu villam ingressi, circa monasterium per plateas & curtes à se invicem divisi, à nullo umquam postea sunt requisiti. Hujus rei plurimi testes existunt, ex quibus quadam mulier nomine **Dodisma** nuper ab hac luce subtracta est, quæ se tantæ rei interfuisse, ac ex eis suam portionem percepisse veraci assertionem fatebatur.

Silvam De-
diniaci vil-
læ vastantes
puniuntur.

Mageneri
militis libi-
do repressa,

10. Eodem tempore erat quidam Miles nobiliori genere exortus, nomine **MAGENERUS**, qui cujusdam sanctimonialis ejusdem monasterii pulchritudine illectus, nequaquam se abstinere potuit ab ejus illicitis amplexibus. Dum igitur quadam die more solito monasterium peteret, ut suæ & ipsius

carnis voluptati satisfaceret, ei sancta virgo HUNEGUNDIS in atrio ejusdem monasterii visibilis apparuit, cumque vehementer increpans quo pergeret requisivit. Qui ad vocem increpantis valde confusus erubuit, & se ab opere nefario compescens, ab accessu simul & actu nefando ad tempus subtraxit. Prædicta autem sanctimonialis, velut labilis & lasciva, se à viro contemptam putans, dum acerrimo dolore fatigata se abominatam ingemisceret, antiqui hostis insidiis armata, eundem virum calliditate qua potuit ad se revocare tentavit. Affabilis inquit amice, cur me spernendam putasti? non te visio quam vidisti, absterreat, quia non fuit præsentia sanctæ Hunegundis, sed aliqua de amulis meis, cupiens te avertere à me. Ita dato iudicio, aliorum clanculum præparato ostiolo, is spurcissimus vir intermixtum nefas iterare temptavit. Cui mox pervigil custos sancta virgo Hunegundis obviam venit, & baculo quem manu tenebat in inguine percussit. qui mox ex sanguis effectus corruit, & in manibus elatus coxa ejusdem intumescente eodem dolore vitam finivit; cujus coxa anno integro ante obitum suum in terra computruit. Pro cujus tamen curatione amicorum studio maxima donaria ad offerendum sanctæ virginis præparantur, quæ velut immundissima stercora rejiciuntur. Nam iisdem plurimum nummorum offerentibus turbo cælitus irruit, qui tanta exagitatione prædictam oblationem exufflans disperfit, ut nulli deinceps mortalium quicquam de ea appareret. Verùm nulli incredibile videri debet, quod sanctam Dei virginem suis hostibus visibiliter apparuisse retulimus, cum simile quid de beato Petro Apostolorum principe, in libro Dialogorum tertio sub capitulo vigesimo quarto sanctus Papa referat Gregorius. Ait enim quod isdem venerabilis Petrus, cuidam Theodoro suæ ecclesiæ mansionario solito citius surgenti, atque in ligneis gradibus ad refovenda luminaria stanti, deorsum in pavimento stans in stola candida apparuit, cumque cur tam citò surrexisset, increpuit.

ANN. CH.
C M. XLVI.
Nov. VII.

iterans cri-
men morte
plectitur.

11. His breviter tactis, postremo ad ea quæ ad horam intermiximus, quod superest narraturi redeamus. Quidam vir, nomine Guntardus, oculorum lumine privatus, causâ audiendi Missam, ad sanctæ virginis divertit ecclesiam: sed cum Missarum sollempniis ibidem officiosè peractis mediante jam die januas inveniret obseratas ecclesiæ, in porticu foris prostravit se in terram, diutius orans adesse sibi Dei misericordiam. Surgens autem post multas lacrymas ab oratione, cœpit oculos manu tergere, restituto visus sibi officio obtentu sanctæ virginis piissimo. Unde & mulieri gressus suos regenti dixit: Mulier dimitte me. nunc enim te trahente non indigeo, quoniam, Deo gratias, recepto lumine perfectè video, quod mihi piè obtinuit intercessio meæ dilectissimæ dominæ sanctæ scilicet HUNEGUNDIS. Itaque ingenti lætitia perfusus, laudando Deum reversus est ad propria.

Cæcus lu-
men recipit.

12. Est & aliud magnæ virtutis miraculum, quod abscondi silentio non esse congruum existimo. Alius quoque vir nomine Rotbertus, pedum officio destitutus, scabellis, ut moris est talium, subnixus, ejusdem Dei virginis sollempnitati gloriosæ, prout potuit, festinavit interesse. Qui eadem in ecclesia diu remotus, gratiam sospitatis infundi sibi petiit miserabilibus membris. Tandem Deo miserante meritis beatæ virginis & intercessione, perfectæ incolumitati palam cunctis meruit restitui: sicque factum est, ut qui contractis nervis curvus advenerat, eorundem compagibus satis apte solidatus, postmodum in gaudio remearet. Sufficiat nos pauca narrasse: calamus etiam nostræ descriptionis plura dicere posset, si licentia temporis permitteret, quamvis multa miraculorum opera per incuriæ culpam sint negligenter omissa. Agamus ergo gratias Deo nostro, qui sanctam sui virginem ita glorificavit in mundo, cujus meritis & obsecratione perducatur nos Dominus ad gaudia cælestis patriæ, in qua ipsa feliciter exultat, & cum choris virginum canticum novum Domino cantat. Ipsi gloria, honor & potestas in æterna sæcula.

claudus
gressum.

ANN. C H. 13. In narrandis divinæ operationis mirabilibus, ille tota mentis virtute
 C M. XLVI. est utique laudandus, cui cantat Propheta gratulabundus: *Benedictus Dominus Deus Israël, qui facit mirabilia magna solus.* Unde nos totis viribus lau-
 NOV VII. demus & benedicimus eum, qui sibi fideliter fervientium gloriam petire
 Psal. 134. 4 non patitur meritorum: sed sicut æternaliter eos gaudiis facit interesse cæ-
 lestibus, ita etiam temporaliter per quædam mira eorum merita ad memo-
 riam reducit hominibus. Narraturi siquidem quod oculis nostris vidimus
 Scriptoris magnum miraculum divinæ virtutis, non dubitamus in quorundam men-
 atas. tibus generari scrupulum dubitationis, quod est prò nefas pessimum genus
 infidelitatis. Caveant ergo derogatores divinorum operum, ne damnentur
 Psal. 5. 10 cum his de quibus loquitur Scriptura: *Sepulcrum patens est guttur eorum, lin-
 guis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum.* Qui cum vide-
 rent Dominum Jesum innumera mirabilia facientem, & ea à notitia populi
 occultare non possent, hæc pessima mente calumniari temptabant dicentes:
 Marc. 31. 15 *In Beelzebub principe demonum ejicit demonia.* Nos verò falso loquos & men-
 daciis suis infelicitate vacantes, quorum secundum Apostolum cor infi-
 piens obscuratum est, & evanuerunt in cogitationibus suis, recepturos, nisi
 forte corrigantur, erroris sui mercedem, postponentes, ad propositum re-
 deamus, & piis ac fidelibus animis quod oculis nostris vidimus, fideliter
 referamus.

ANNO 964 14. Anno igitur ab Incarnatione Domini nongentesimo sexagesimo
 quarto, die octavo calendarum Septembris, festivitate scilicet beatæ HU-
 NEGUNDIS virginis, hoc de quo loquimur divina virtute factum est mi-
 raculum. In territorio namque cujusdam villæ quæ dicitur Salsulficurtis,
 messores in ipsa festivitate frumentum secabant; quos Presbyter eorum
 nomine LANTFRIDUS frequenter pro hac temeritate redarguerat, di-
 cens se synodo interfuisse, in qua ab Episcopo Noviomensis ecclesiæ R O-
 DULFO hæc festivitas devotissime celebrari jussa fuit. Sed ipsi suorum vi-
 cinorum errorem secuti, dicebant se solos hanc festivitatem non posse ce-
 lebrare, dum cunctos suos vicinos viderent suas necessitates operando im-
 plere. Unde contigit ut quædam puella nomine Rotgildis, prædicti Presby-
 teri, sicut ipse nobis retulit, ex sorore neptis, jam dictos messores sequeretur,
 & spicas quæ eorum manus effugere poterant colligebat. Cumque se
 inclinasset ut spicas studiosè colligeret, unam à terra levavit, quam recenti
 sanguine madidam invenit. Quam mirans unde sanguis ille veniret proje-
 cit; aliam nihilominus colligens, eodem cruore madentem similiter proje-
 cit; sic tertiam, quartam & quintam, & deinceps usque ad fastidium omnes
 quas colligere poterat, sanguine plenas videbat. Unde tremens & nimis pa-
 vida ad patrem suum, qui tunc forte in campum eundem advenerat cucur-
 rit, & quid ei contigerat indicavit. Quam pater suus velut puellaris levi-
 tatis verba narrantem durius increpavit, & ad opus suum redire ammonuit.
 sed illa tremente atque ita ut dixerat se rem habere affirmante, eam pater
 suus per campum secutus est, & ejusdem cruoris plurimas spicas inunda-
 tione madentes collegerunt: & quæsierunt si forte in eodem campo aliquis
 ex messoribus manum sibi aut digitum incidisset, unde sanguis ille proflue-
 ret. Quod omnibus stupentibus atque cum magna adrestatione negantibus,
 quasdam ex eisdem spicis ad ecclesiam detulerunt; & Presbyterum ante
 altare stantem inventientes, ei spicas sanguine plenas dederunt; & quid eis
 in campo contigerat per ordinem indicaverunt. Sed Presbyter refugiens
 tantæ famæ auctor existere, dixit: Si super hoc quod dicitis amplius ali-
 quid non videro, populo incredibile hoc prædicare non audeo. Quod di-
 cens grossiores quasi lacrymæ ex summitatibus granorum cæperunt sangui-
 nis guttæ profluere, & ante pedes ejus in terram cadere. Quo viso Presbyter
 tanto tremore perculsus est, ut deficiente spiritu vix sese genibus tremen-

S. Hune-
 gundis festo
 à messoribus
 violato,

spicæ san-
 guinolentæ
 sunt.

quæ dela-
 tæ in ec-
 clesiam
 amplio-
 rem emit-
 tunt san-
 guinem.

tibus super pedes suos teneret : & quod prius timebat indicare, postmodum plus timuit, ne suâ negligentia tardius ad notitiam populi perveniret. Sicque tactis signis populum ad ecclesiam convocavit, & pro sua inobedientia eos increpans hoc divinum eis miraculum patefecit. Quos pro insolito miraculo nimius timor invasit, & ad pœnitentiam agendam pro sua temeritate promptissimos reddidit. Egressi denique ab ecclesia per campos, per rura, per agros, per viarum exitus circumquaque discurrentes, cunctis vicinis suis nuntiabant, ne amplius cœpto operi insisterent; sed ad ecclesiam venirent, & divinum miraculum cernerent. Quibus omnibus nimum exterritis, famâ celeriter pervolante, ac si paganos rugientes, ex opere proprio exturbabantur, & ne super se cœlitus ira Domini veniret suppliciter precabantur.

ANN. CH.
CM. XLVI.
Nov. VI. I.

Hinc secum
agricolæ.

15. Quidam itaque rusticus nomine Rotbertus in eadem villa frumentum in area virga cædebat : qui hoc audiens proprium opus se relicturum promisit, flagellum projecit, sed stultus, quasi hoc levius esset scopam arripuit, & circa aream verrens, frumentum adunare cœpit. quam vesaniam statim ultio divina secuta est. Nam mox ejus brachium dirigit, & divino verberè tactus in terram cecidit, clamans se reum, se miserum, sese sub omni celeritate esse moriturum: quod factum prædictum timorem auxit. Prefbyter verò circumquaque discurrens, sanguinolentas spicas in manibus ferens, vicinarum ecclesiarum Presbyteris quod factum fuerat nuntiavit. Qui omnes tantæ novitatis signo turbati, convocatis suarum parochiarum populis, cum crucibus & cereis uno factò agmine, nudis pedibus cum supplicibus votis cum illo cujus brachium dirigerat, & cum puella spicas sanguinolentas in manibus ferente, ad monasterium sanctæ Mariæ & sanctæ Hunegundis celeriter pervenerunt; & suam culpam confitentes, in terram prostrati, ut fratres pro se orarent, humiliter petierunt : quod & factum est. Eant ergo qui non credunt huic signo, & calumniam faciant illi, quod similiter in sanguine factum est in Ægypto sub Pharaone. Nos verò benedicamus cum qui mirabilis est in sanctis suis Deus Israël dans virtutem & fortitudinem plebi suæ. Benedictus Deus in sæcula. Amen.

Rotberti
opus non
intermit-
tentis bra-
chium diri-
git.

consternati
ruricolæ
ad Mona-
sterium
confugiunt

Incipit descriptio super mutatione corporis sanctæ Hunegundis
virginis almificæ, miraculoque inibi divinitus
patrato anno MLI.

I. S ANCTORUM miracula describere, eorumque facta insignia ob posterorum notitiam chartulis imprimere, fidelibus non pigrum judicari ab omnibus adprime debet, honorificum simulque necessarium. Nam fabularum nœniæ dum recitando fatuorum auribus in malum pronis ingeruntur, illectus animus torpet, mens hebet, & propria luce relicta deorsum fluit, corruptionis perniciofa lenocinia concupiscens, probitatis tramitem derelinquens; sicque fit ut cor insipientium auditis fatuitatibus per proclivia gradiens, nectat catenam, qua valeat trahi, tartarumque demum immergi. Verùm sanctorum merita dum divulgata in auditum populi proferuntur, virtutesque eorum profectus gratiâ nuntiantur, fidelis mens de mortis somno exsurgens ad vitam, de tenebris infidelitatis exerit brachia ad studia sanctitatis : confurgensque ad prospera, inardescit ad fortia, malignitatis præcipitia præcavet piæ intentionis iter arripiens. Taliterque perditionis nodis absoluta, libero pede festinat ad gaudia cœlestis vitæ, quatinus Deum deorum valeat videre in Sion, idest in specula pacificæ visionis. Quocirca vestræ fratres dilectionis caritatem quoddam non pigeat audire miraculum, quod Dominus noster Jesus-Christus in mutatione cor-

Alterius
scriptoris
prologus.

ANN. CH.
C. M. XLVI.
Nov. VII.

poris suæ sanctissimæ virginis HUNEGUNDIS sua dignatione voluit demonstrare: de qua videlicet mutatione, quia occasionis articulus è vicino sese nobis obtulit, non fiat rædiosum aliquantisper obtentu reverentiæ immorari, ut qualiter facta, vel consummata sit ipsa mutatio, ad fidelium notitiam litteris licet imperitis queat pervenire. Habet enim mercedem suam piæ devotionis affectuosa intentio.

Mutandi
corporis S.
Hunegun-
dis confi-
lium ineunt
Humola-
riensēs.

2. Anno igitur Dominicæ incarnationis millesimo quinquagesimo primo, regni Francorum monarchiam gubernante optimo principe HENRICO, Philippi Regis genitore, Abbate quoque MACARIO^a Humolariensis cœnobii curam administrante, visum est fratribus beati Benedicti sub regula Domino militantibus, quatenus corpus dominæ suæ Hunegundis, si facultas suppeteret, mutari debuisset, ut cujus scilicet non ambigebant animam inter virginum choros honorari in cœlesti thalamo, ejus gloriosum soma non negligerent in terris condere honorabili mausoleo. Erat enim id ætatis sacra margarita ligneo tantum involuta scriniolo, forinsecus aspicientibus vile præbente domicilium; sed intrinsecus servante admodum carissimum thesaurum. Ipsum verò ædificiolum laminis ferreis aded fuerat circumseptum atque præclusum, cui introrsus inhærebant ossa devotissima, ut vix aliquibus pateret apertionibus præter admodum paucis artis mechanicæ machinationibus. Eidem quoque aliud majusculum superpositum exstabat scrinium haud quaquam minori sollertia constructum, ligaminibus identidem ferreis & clavibus quamplurimis munitum attentius, sagaci cura ac industria altrinsecus vallatum, ne videlicet facile pateret captiosus, fraudulentivæ ingeniolis. Prædari quippe minimè cupit, qui sic thesaurum suum occultis atque firmissimis tectis recondit. Tali siquidem modo corpus Deo amabilis virginis Hunegundis fuisse conditum ab his qui viderunt nobisque retulerunt, accepimus à tempore scilicet inventionis atque translationis ejusdem virginis, quæ celebrata est anno Incarnationis Dominicæ nongentesimo quadagesimo sexto, LUDOVICO regnante, BERTA femina Deo sacra tunc temporis Humolariensem regente Abbatiam. Cujus inventionis necnon & translationis descriptionem simulque miraculorum insignia inibi divinitus declarata, volentibus agnoscere, claro stilo luculentoque sermone studuit elucubrare piæ memoriæ Domnus Abbas BERNERUS, qui Deo disponente primus huic successit locello, pulsus ob obscena carnalis voluptatis lenocinia, quæ ibi erant, monialibus. At nos ista interim omittentes, cœptum opusculum prout valemus intendamus.

veteris cap-
sæ descri-
ptio.

Translatio-
nis prioris
tempus.

3. Cum igitur cœnobitæ, ut præmisimus, simul cum patre spirituali ad invicem pertractarent, si quo modo ad effectum perducere possent, quod quidem summo affectabant desiderio, nec tamen inchoare præsumebant; fortunâ loci summissius arridente, Dei providentia omnia prævidente contigit quemdam virum de burgo sancti Quintini gloriosi martyris, mercimoniis atque mercationibus vitam suam deducentem, nomine BALDUINUM, causâ devotionis animæque profectu nostrum adiisse cœnobium, quatinus mutux dilectionis obtentu fratres dignarentur sibi suam largiri societatem. Quam petitionem Fratres cum Patre libenti animo amplectentes propter illud Domini præceptum quo dicitur: *Date & dabitur vobis; & eadem mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis. & Omne quod ad me venit non ejiciam foras*, societatem & beneficia loci, ut moris est monachis, ei gratanter impenderunt. Nam vir ille licet sæcularis, religioni erat intentus, misericordiæ operibus operam dans, fidei devotionem cordis intentione servabat, sicut rei postmodum patefecit exitus. Sumpto enim habitu eodem in loco, postea devotus exstitit monachus. Hac denique familiaritate

Baldwinus
Humola-
rias accedit,

Matth. 7. 2
Iob. 6. 37

fit mona-
chus,

^a Multa præstitit Humolariensi Monasterio suo | chartario aliis Deo dante publicabimus. commoda Macarius Abbas, quæ ex eisdem loci

inlectus homo, monasterii frequentare curabat claustra, utpote quasi alter Adam factus ex fratribus. Unde accidit ut saepe veniens fratres susurrare super memorato negotio frequenter animadverteret. Sed quia incipere pavebant, eui dictum est, ne videlicet juxta Evangelium inluderent eis dicentes: quia hi coeperunt ædificare & non potuerunt consummare; divino, ut est humana opinio, instinctu commotus præfatus homo (cupiebat enim & ipse honorare sanctæ virginis artus) convocavit seniorum cœterum, hujus allocutionis primordia libans. Quoniam, inquit patres venerandi perpendo ex vobis quosdam vicissim serere colloquia, velle corpus sanctissimæ virginis Hunegundis nostræ dominæ, si facultas subpeteret, lautiori ponere loculo, corde exhilaresco, opemque meam pro posse pronitto, opusculum dumtaxat concupitum initiare ne moremini. Sin autem nequaquam tale inceptare audetis opificium, ipse ego super me totum negotium accipio, Deique omnipotentis auxilio fretus ad finem usque perducam, concessa mihi tantum populi oblatione. Quod cum audissent monachi, ultra modum exhilarati, grates Creatori universorum reddiderunt, & in promissione sua virum benedixerunt, divinitatis prærogativam venerantes cum hoc tanto tam repentino tamque insperato gaudio. Quid opus est verbis? Sumpto siquidem vir ille negotio, componi fecit loculum opere anaglifario, in longum mensurâ duorum semicubitorum, altitudine continua ab utroque fronte cubitali, utrimque ab lateribus semicubitali, reliqua structura in altum decentissime vergente, instar tabularum expressa, cælato atque sculpto elaborata opificio. In cujus superficie opusculi sanctorum Apostolorum atque Prophetarum imagines cernuntur expressæ, perpuleris atque politis tabulatis fulgentis auri & splendentis argenti ter ternis utrobique in ordinem digestis iconibus. Sed & in una frontium imago sanctæ Hunegundis sanctique **ELIGII** Noviomensis antistitis, ejusdem virginis in baptismo patroni, conspicitur dignius elevata; in altera verò Christi Domini nostri majestas cernitur satis eleganter expressa, cujus regnum & imperium sine fine permanet in sæcula. Quid plura? accelerato denique simulque, ut dictum est, laudè consummato opere, Dominus Abbas Macarius qui ea rempestare, veluti prælibatum est, loci Humolaricensis res administrabat, dominum Episcopum Noviomensem invitare curat, vicinosque adsciscit abbates, dominum videlicet **GIRARDUM** Insulanum, Dominum **RAINERUM** sancti Praejecti Vicarium^a, atque Dominum **BONIFACIUM** **VVALERANNUM** de Monte sancti **Quintini**, necnon & alios quamplures Viromandensis territorii satrapas & Milites. Monachos quoque ac clericos huic actui interesse commonet, ne scilicet tam carum pignus absque noticia testimonioque honestarum religiosarumque personarum tamquam furtivum vel ignotum tractari mutative clanculàm videretur. Ut ventum est ergo ad constituti termini diem, in quo agi habebant hæc, fama volante, quo alter non est velocior nuntius, fit conventus seniorum, occursum nobilium virorum, rusticorum ac feminarum turba cum parvulis confluit gratulabunda. Nec immeritò: existimabant etenim pro reverentia & honore debito tantæ matri impendendo simulque intercessione se patrocinandos, & pro forsactis suffragia postulantes, veniam se fore consecuturos. Interea loci referatur gloriosi gazophylacii aditus, sublevantur adhibitis malleis cum cunctis ferreis ligamina sagaci cura innexa, evelluntur opercula, panduntur pretiosi somatis cunabula.

4. Ceterum omnipotens Dominus volens suæ sponsæ honorare membra, occultâ dispositionis suæ prærogativâ differri fecit mutationem ossium felicium diem usque in tertium, hujus apologiæ, id est occasionis eventu

ANN. C.H.
C.M. XLVI.
Nov. VII

“
“
“ ad fabri-
“ candum
“ novam
“ thecam
“ patres
“ hortatur.

rem ex-
sequitur.

Thecæ des-
criptio.

Episcopus
Noviomen-
sis invita-
tur ad mu-
tationem.

item Abba-
tes.

Clerici at-
que nobiles

sepulcrum
reclatur,

^a Id est Coadjutorem, si bene interpretor Abbas Insulanus est S. Quintini de Intula ad muros quondam, nunc intra muros Augullæ Veromanduorum: | Abbatia S. Praejecti prope urbem, Abbatia de Monte S. Quintini prope Peronam.

224 TRANSLATIO CORPORIS S. HUNEGUNDIS, &c.

ANN. CH.
CM XLVI
Nov. VII.
Episcopo
morante, in-
terim aper-
tum feri-
nium basti-
bus imponi-
tur.

Epileptica
puella,

virginis
corpori ad-
mota,

fospirati
redditur.

S. Hune-
gundis cor-
pus delatum
in cryptam.

Episcopus quippe, in cujus diœceseos procinctu situs est locus nomine Hu-
molarias, regio impeditus obsequio atque negotio ad præfatum diem con-
stitutum minimè venit: quam ob rem compulsi sunt cum præstolari per-
triduum. Collocatur ergo venerandum scrinium, sicut erat referatum, super
geminas bases ligneas intra sancta sanctorum, inter altare videlicet Dei ge-
nitricis semperque virginis Mariæ, & altare sanctæ Hunegundis in honore
dedicatum. Inter tot denique devotæ multitudinis milia ad tam claram ce-
lebritatem concurrentia, plurimi corporea mole debiles nituntur huic san-
ctæ actioni interesse, utpote rogaturi Domini misericordiam suo quisque
pro incommodo. Unde accidit divinâ, quemadmodum fati sumus, volun-
tate, quamdam puellam nomine Emelinam epileptico morbo invasam, cum
amicorum auxilio, spe recuperandæ sanitatis ad monasterium deductam
esse, in vico natam qui Herleius dicitur, super Somenæ ripam situs, medius
stans inter sancti Quintini castrum & Humolariense monasterium (Epilep-
tiam autem Græci vocant appensionem mentis & corporis, quæ passio, spas-
mos, idest contractiones membrorum generat, fit autem morbus iste ex me-
lancholico humore, id est ex abundantia fellis fusi per membra, contingit
autem per phantasiâ.) Ceterum dum puellula pro sibi reddendo reme-
dio templo fuisset injecta, sistitur coram altario sanctæ Mariæ virginis in-
comparabilis, quatinus ejus interventu sanctæque Hunegundis intercessu
pristinum consequi mereretur sospitatis gradum. Erat enim ipsa, de qua
loquimur, puella aded epilepsi oppressa, ut cujusvis quietis non admitte-
ret moras, vim vexationis corporeo monstrans gestu. Profitebatur enim se
præ nimia gravedine morti adpropinquare, spiritumque propemodum exha-
lare. Quæ de re confluentia populi in admirationem conversa, pietate si-
mulque compassione compuncta, lacrymarum imbres fundebat, pugnisque
pectus tundens, Omnipotentem cum devota mente implorabat pro miseran-
dæ mulieris liberatione. At puellula inæstimabili pœna multata nec ad mo-
mentum cessabat, diris vocibus oratorium spargens, se seque manibus feriens,
capite vacillante mirandum cunctis per biduum nulla occurrente requie spe-
ctaculum præstans. Plebs ergo fidelium supero afflata spiritu, Abbates cum
fratribus exorat, quatinus caritatis obtentu miserandæ mulierculæ darent
copiam visendi almæ virginis HUNEGUNDIS ossa, si fortè favente Christi
clementiâ aliquo modo mitigaretur incommoditas tanta. Concesserunt igitur
eadem & ipsi permoti humanitate. Quid ergo? dicam an fideam? quin
immo pandam prædicandæ virtutis evidentiam. Nam statim ut oculus ossa
conspexit, intromisso vertice, totius corporis compago recepit optatam
salutem, interiit dolor, sopitus est languor, avulsus est luctus, rediit pristi-
nus corporis status. Quod cum vidissent qui adstant populi benedicentes
gratias persolverunt Domino Deo univerforum, qui suos mirificat sanctos
sicut vult, & quando vult. Hujus autem divinæ operationis, quam Jesus
Christus Dominus & Deus noster dignatus est ostendere per merita glorio-
sæ virginis HUNEGUNDIS ad laudem & gloriam, suam tot revera exstite-
runt testes, quot contigit tunc adesse fideles.

5. Igitur super hoc facto Abbates cum monachis congaudentes confere-
bant ad invicem, conveniens non esse mutationem ulterius differri, aut Epif-
copalem præsentiam præstolari, viso præcipuè hoc tanto dignoque relati
miraculo, ne scilicet populus longâ jam morâ protractus, diutinaque ex-
spectatione jam lassus pascere spes videretur inanes. Communi siquidem
consilio atque decreto feruntur beata pignera in cryptam sanctæ & indivi-
duæ Trinitatis in honore dedicatam, retro ejusdem ipsius monasterii tribu-
nal fabricatam atque contiguam. Hoc equidem gemina pro causâ actitar
studuerunt, scilicet ne vel in aliquo casu offenderent sanctitatis munera ni-
mio tumultu sexus utriusque imminente ac premente, vel ne fragmina mar-
garitarum

garitarum coram idiotis atque imperitis hominibus pensare nescientibus homines propter homines contrectarent, eo quod dicitur: *Nolite sanctum dare canibus, & ne spargatis margaritas vestras ante porcos.* Unde ait Isaias: *Secretum meum mihi, secretum meum mihi.* Obseratis ergo firmiter ostiis quæ à dextris & à sinistris cancelli eandem cryptam perentibus aditum pandunt, circumdant beata munera pavitantibus animis ob exhibendam reverentiam. Habitabant enim, quismam eorum dignius contingere haberet à Christo concessa tam pretiosa donaria: sed demum consueti hanc tradere curam administrationem Domino GERARDO Abbati Insulano, quoniam erat natu major, ætate provectior, moribus gravior, religione devotior, piisque actibus proclivior. Ut quid moras incedimus? suscipiens itaque Abbas prædictus cum humilitatis subjectione confratrum imperia, exierit lacertos, seseque præparat sollempnius adversus votiva officia. Mutantur summâ cum reverentiâ ossa felicia, locanturque decentiori in cuna. O felix virgo, quæ quoniam in cælo fulgida degis in gloria, sic veneraris in terrena aula. Ô verè felix virguncula, cui sponsus ille cælestis arridens locutus est in Salomonis epithalamio: *Veni soror mea in hortum meum, ut comedas fructum pomorum meorum, sponsa mea, columba mea, immaculata mea, veni de libano, veni coronaberis.* Ô felix, inquam, virgo, quæ sponso vocanti reciproca voce cum virginum choris adplaudens, respondere meruisti: *Curremus post te in odore unguentorum tuorum,* idest in fragrantia tuarum virtutum.

6. Igitur duo militares viri qui aderant, sollempnia peragunt munuscula. Nam hi summopere estlagitaverant, ut eis concederetur mutationi adesse, sanctaque ossa propriis conspiciere oculis. Alter igitur eorum nomine GODEFRIDUS senior, pallium decentissimum sanctæ virgini contulit in munus; alter verò nomine ROTBERTUS, cognomento Anguilula, seipsum ob devotionem per cervinam corrigiam^a servum obtulit, atque in exhibitione servitutis hortum jure prædij tradidit in villa quæ Matceia fertur. Fratres autem non terrena, sed divina persolvunt officia, & venerationi, ut decebat, satis idonea. Clauso igitur tandem cum diligentia solertiaque honorabili ergasterio, cum cereis & thuribus & crucibus de crypta erumpunt, lætis adprimè mentibus bysiniis poderibus, idest albis, palliatis monachis; more patrum feretrum bajulantibus.

7. Verùm quia basilicæ capacitas non ad hoc erat sufficiens, ut confluentis vulgi multitudinem recipere posset, in tantum quippe copiosâ utriusque sexus exstabat ecclesia referta confluentiâ, utpote præstolante pro quo venerat sanctitatis dona, quod nec gestantes devotionis pignera valebant egredi per quæ fuerant ingressi ostiola. Quæ de re consilio inter se habito, per ostium ejusdem cryptæ in latere dispositum, quod est pervium euntibus ad capellam sancti Nicolai Episcopi miræ sanctitatis Confessoris, per claustrillum efferunt venerationis loculum; sicque per quamdam posterulam ejusdem claustrilli in maceria factam ejectum per pomerium atque cimiterium fratrum, ad alium identidem aditum ignorante populo perducunt. Sed rursus atrio, quod est pro foribus ecclesiæ, gente rusticanâ redundante, vix cum ingenti luctamine per portam secus capellam sancti Archangeli Michaëlis sitam extrahunt. Tandemque impenso multo & grandi labore, jamque defessi in campum cultum prope Xenodochium monachorum jacentem deserunt: quo in loco quâdam providentiâ mensâ ligneam extensâ, sanctum thesaurum in eum deponere atque locare festinant, cum reverentia tamen ut dignum erat, quatinus ab omni expectantium, sed & desiderantium multitudine adiri & venerari absque gravedine potuisset. Siquidem

ANN. CH.
CM. XLVI.
NOV. VII.
Matth. 7. 6
Ija. 24. 16.

Gerardus
Abbas Insulanus
consultus
venerari in the-
cam iussit.

Cant. 4. 16.

Cant. 1. 4

Godofridi
& Rotberti
Militum
donaria.

Sacra the-
ca clauditur.

maxque po-
pulo irruc-
te

extra eccle-
siam defer-
tur.

^a Servitutis species varias rite distinguit Cangius in nostro de re Diplomatica tractatu sæpe no- in Glossario, ubi in bilium pia vota laudantur. Tra- tata reperies. ditionis item instrumenta cum apud eundem, tum

226 TRANSLATIO CORPORIS S. HUNEGUNDIS, &c.

ANN. C. H.
C. M. XLVI.
NOV. VII.

advespera-
cente die,

pyramidi
retro altare
imponitur.

tanta pullularat frequens populatio, quod nec totius villæ capacitas ad capiendum sufficiens erat, sed circumquaque populi per agros vagabantur incerti, quo pacto vel ingenio, quave ex parte templum adire quirent. Cum ergo dies jam inclinata esset ad vesperum, sole à meridiano fervore repente, rursus Patres cum fratribus resumptis cero ferariis & crucibus, induti vestimentis albis sicut prius, gloriosum revifere satagunt loculum. Nam in principio reversi fuerant necessitate cogente, perpauca inibi relictis, qui feretrum observarent, & eulogias atque oblationes suscipere, utpote populo plurimum gravedinis simulque molestiæ inferente. Sumto igitur cum diligentia pretioso gestatorio, etiam tum vulgo in vota grassante, cum honore digno & hymnidica pompa, non modica turba eos comitante, sanctas reliquias referentes in sanctam Dei ecclesiam inthronizant, ac in sacro peribolo retro altare sanctæ virginis Hunegundis intra pyramidem, quod nos oraculum dicimus, digno eum obsequio componunt, ad honorem Domini nostri Jesu-Christi, qui cum coæterno Patre & sancto Flamine vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum.

CIRC. ANN.
C M L

DE TRANSLATIONE SS. EBRULFI ABBATIS UTICENSIS ET ANSBERTI Monachi in cenobium Resbacense.

1. **E**BRULFI Abbatis Uticensis vitam in Saeculo primo edidimus, Translatione hunc in locum rejecta, quod illa sæculi decimi rebus illustrandis aliquid conferre videretur. Ebrulfi discipulus fuit Ansbertus, & sub illo monasterii Uticensis incolæ, quem nonnulli perperam cum Ansberto Rotomagensi Prasule confundunt. Sed hunc errorem destruit Ebrulfi vite scriptor antiquus, qui Ansbertum sine viatico defunctum, ab Ebrulfo excitatum, & sacramentis munitum fuisse commemorat. Utrique Ebrmundum Uticensem quoque monachum & Abbatem adiungit Ordericus Vitalis, ejusque reliquias Cenabum Aurelianorum unâ cum aliis delatas tradit, quod ipsius verbis suo loco referemus.

2. Propius movet Ebrulfi atque Ansberti in monasterium Resbacense translatio, cujus hic rudem historiam, ex monasterii Resbacensis schedis erutam intexere juvat. Hanc ipsam præ oculis habuit Ordericus Vitalis, quam, tametsi minus probatam, maxima ex parte descripsit. Sic igitur anonymus ille Resbacensis monachus, qui narrationem suam ante medium sæculum XI exarasse videtur.

Anonymi
scriptio.

3. **D**icen dum nobis est feriatim, quomodo sanctorum ANSBERTI & EBRULFI nobis corpora contigit habere, quibusque diatim noscitur Deo favente famulitium sanctis debitum impendere. Hæc narratio si silentio mandaretur, forsitan aliquis sycophanta nos ipsa non habere cavillaretur: quia nostri compatriotæ non fuisse probantur.

Ortum est aliquando bellum suprascripto Regi ROBERTO contra Normannorum barbaricam rebellionem, qui ferocia suæ confisi (ut Annalibus Regum legitur) numquam Regum Francorum incemerata servaverunt jura fidei: quorum cervicosi tatem nimium clarâ cupiens Rex jure gladii ad pristinae jugum subjectionis revocare,

*Accelerat missis cunctos accersere sacris
Quos dedit animis ad martia tela paratis
Bella sitire magis quàm pocula grata falerni.*

CIRC. ANN.
C. M. I.

Convocans ergo veredarios velocissimè , legationis eis mandata injungit :

*Tu mihi Santonicas acies deducere cura ;
Et dices illis Normannia quos ferat hostes ,
Quantaque commoveat inimico milite bella.
Tu Remis propera , regni caput atque corona ,
Est ea Metropolis vallans sua mania turmis ,
Turmis militia quæ nescit terga referre.
Conveniat burgis Burgundia tota relictis ;
Atque comata meis interfit Flandria bellis.
Acci tu toto divisos orbe Britannos ,
Et tu Vvascones , Aquitanos atque Britones.*

Multis ergo legionibus equitum hæc audientibus à legatis stipatus ingreditur Rex Normanniam, non tam bello, quàm sola sui præsentia incutiens hostium cunctis fugam : quia & rebellabant , & manus conferere non audebant. Jussit illius terræ ecclesias , quæ latronum erant conciliabula , solatenus destitui ; & quicquid ad easdem pertinebat, igne, ferro, ac omnimoda vastatione pessumdari. Huic jussioni assensu sunt omnes , maximèque R. O. DULFUS quidam ditissimus pariter & nobilissimus omnium Sueslionensis urbis civium , cupiens , si eventus sibi Deo favente alluderet , quorumlibet rapere corpora sanctorum. Finis verò desiderii ejus ipsis Sanctis honorem congruum impendere : non quasi partem prædæ vilium sarcinularum sibi abripere & malè tractare.

*Quæ mora fit verbis ? invenit corpora sancti
Præsulis Ansberti , necnon Abbatis Ebrulfi.*

Accipiens denique resolutus in lacrymas præ gaudio , inventum thesaurum jam dictorum sanctorum , in coriis cervinis reposuit ; & dum in hoste fuit, prout ratio temporis permittebat, honorificè excoluit, respectans. Cum suo Rege , ut proprios lares attigit , Dragiacum expetiit. Interim ipsa ossa beatorum sub altare posuit , & quoad sibi divina pietas inspiraret quid de eis faceret , custodiam fervorum sibi fiderum deputavit. Cum ecce fama , in modum bonorum fragrans unguentorum sparsa sacris odoribus Christi , de cœnobio Resbacensi illic quoque advolavit ; & ut ad eundem locum pignora auro obtizo pretiosiora ferret , Deus ejus cordi velle immisit. Et quoniam procrastinatio semper bonis solet studiis obfistere , participato consilio cum sua conjuge , Resbacis festinanter deliberat peregere , & supra scriptorum reliquias Sanctorum ibidem locare. Audito tam desiderabili nuntio Fratres indicibili gaudio exhilarati occurrunt , rorantes lacrymis flammis cereos accendunt , dominicæ Crucis vexilla triumphalia præferunt , & candidis stolis holosericisque vestibus ornati à Deo sibi destinatos patronos excipiunt. At Christo devotus miles Portum-Alnonis & Bonolium Sanctis obtulit , & ne quid deesset ad eorum componendas thecas , maximam auri & argenti quantitatem donavit.

4. *Quæ hîc Roberto Regi accepta refert hic auctor , indubiè Caroli Simplicis emulo , anno DCCCC XXIII in pugna Suesionica caso , Ludovico Transmarino tribuit Ordericus Vitalis , quem in ecclesiastica historia lib. 6 Ebrulfi Abbatis sociorumque varias translationes describentem audire juvat.*

5. Nihil de antiquis temporibus post transitum Patris EBRULFI scriptum reperire potui , ideoque præcipuè conabor litteris mandare quæ à senioribus audiui , qualiter corpus sancti Confessoris de loco suo translatum est Ebrulfi. Lectiuncula siquidem reperitur apud Resbacum , quam non satis

Orderici
alia narra-
tio.

CIRC. ANN.
CML

approbo, edita nimirum ab auctore ignaro, cui plenè, ut opinor, non paruit rerum & temporum certitudo. Oportet ergo, ut dum alterius relationi non acquiescam, illud quod à senioribus indigenis Utici didicerim, evidenti scripto detexam, qualiter & quando Francigenæ pretiosam venerabilis Ebrulfi obrinuerint glebam.

6. Anno ab Incarnatione Domini DCCCC XLIII, postquam ARNULFUS Flandrensis Sarrapa GUILLELMUM Ducem Normannorum, cognomento Longam-spatam, per proditionem occidit, & RICARDUS Sprotoides filius ejus decennis Ducatum Normanniæ suscepit, hominumque & fidelitatem cunctorum Optimatum ante humationem patris Roto-magi accepit, LUDOVICUS Rex Francorum, cognomento Ultramarinus, in Normanniam cum exercitu venit, &c. Interea dum Ricardus puer tribus fere annis exfularet, & Rex Franciæ sibi Normanniam penitus subjugatam esse putaret; timens ne HUGO Magnus Aurelianorum Dux Normannos adjuvaret, Oximos & Bajocas cum toto Constantiensi pago usque ad montem sancti Michaëlis in periculo maris eidem donavit, & imperiosè mandavit, ut valida manu rebelles Normannos impeteret, & opida eorum sibi strenuè subigeret. Quod audiens cupidus Marchio exultavit, fœdera cum Normannis olim pacta libenter rupit, & regiones eorum magno cum exercitu hostiliter invasit. Apud Guaccium propria cum familia ipse Dux hospitatus est, & exercitus illius passim per provinciam diffusus est. Tum HERLUINUS Cancellarius Ducis, & RADULFUS de Dragiaco Uticum diverterunt, & in cœnobio sancti Ebrulfi Confessoris hospitati sunt. Erant ambo religiosi, & in timore Dei studiosi. Tantorum itaque virorum adventu simplices monachi lætati sunt, & omne illis officium caritatis pro posse suo benigniter exhibuerunt. Per capellas & oratoria sua atque privatas aedes eos familiariter deduxerunt, philacteriasque suas cum sanctorum reliquiis ad sui damnum illis ostenderunt. Illi quidem tunc secreta monachorum reverenter intuiti sunt, & oblatiis muneribus atque orationibus recesserunt: sed paullo post veluti Chaldæi in Hierusalem reversi sunt, & vasa templi Dei, & omnia pretiosa ejus crudeliter asportaverunt, &c.

7. Tunc Herluinus Cancellarius & Radulfus de Dragiaco, ... Uticenses hospitii memores, illuc reversi sunt, & ex insperato cum suis in cœnobium irruerunt. Basilicam quoque, stupentibus & nil mali suspicantibus cœnobitis, cum armatorum manu & violentia ingressi sunt: arcana templi & sacra busta mox adierunt, tria corpora sanctorum EBRULFI, EBREMUNDI, atque ANSBERTI de mausoleis sustulerunt, & coriis ossa cervinis involuta cum aliis Sanctorum reliquiis asportaverunt .... Uticenses autem in tanta desolatione nimis lugubres .... cum translato Patre sancto peregrinari decreverunt .... Uticenses utique & clientes eorum modo natale rus deseruerunt, & associati hostibus, plorantes ossa magistri secuti sunt. Omnes quippe tam monachi, quàm famuli eorum ferè triginta erant, qui conglobati Capellanis, pedetentim adhærebant .... Prima nocte post exitum de Neustria exercitus, in loco, qui Campus dicitur, castrametatus est: & post comestionem cœnæ à quibusdam parasitis cavillatio & incongruus sermo exortus est. Unde quidam mimus Duci jocose dixit: Notumne vobis domine Dux, quod Herluinus Cancellarius & Radulfus Cubicularius fecerunt? Cadavera quorundam rusticorum in Normannia effoderunt, & malè delusi sanctas reliquias esse putantes in Capella tua collocaverunt, & secum in Galliam reverenter deferunt. Cumque Dux nomina eorum inquisisset, jocularior ait: Ebrulfus, Ebremundus & Ansbertus. Porro Franci, quia minus usitata illis essent hæc vocabula, & nescissent quanta præ-nominatis vitis ante Deum in cælis esset gloria, dissoluti sunt in multa verba otiosa & derisoria. Deinde prima noctis vigilia, ut quies somni mortales

oppressit, altitonans de caelo mirabiliter intonuit, fulmina cum nimis coruscationibus emisit, jocularorem cum sociis nebulonibus, qui sanctis reliquiis detraxerant, percussit: quibus extinctis, Ducem & totum ejus exercitum haud modicè deterruit. In crastinum mane Dux omnem exercitum convocavit, Cancellario sancta reverenter deferri ante se corpora praecepit, & omni exercitui jussit, ut antequam de illo migrarent, sanctis reliquiis devotè offerrent. Flebiles quoque monachos cum clientulis suis accersit, quis & qualis fuerit vir Ebrulfus & focii ejus ab eis requisivit: respondentes & referentes venerabilium gesta virorum libenter audivit, ac ad audiendum optimates Belgicæ alacriter adscivit. Interea maturitatem & simplicitatem Uticensium piè consideravit, instinctuque Dei, qui suorum ubique miseretur, condolens illis dixit: Ossa Patris vestri, quæ sequimini ultro, omni auro & argento pretiosiora habeo. Vobis pro amore illorum favco, & vestri curam gerens Cancellario præcipio, ut vos honorificè secum habeat: omnesque oblationes quæ sanctis viris offerentur, vobis annuat, donec Aurelianis (quæ Ducatus mei caput est) perveniatis: ibique providebo vobis unde victum sufficientem habeatis.

8 Uticenses itaque inter exteros spe melius habiti sunt, & ingentem quotidie munerum copiam à fidelibus receperunt: affatimque donis, quæ necessitas infirmantium seu bona voluntas devotorum extorsit, opitulante Deo refocillati sunt. Cumque Aurelianis venissent, & præliatorum turmæ armigeris & equis domos per totam urbem occupassent; monachi cum sanctorum pignoribus in clibanum quemdam diverterunt, ibique necessario prima nocte hospitati sunt. Cives ergo postmodum in honore sancti Ebrulfi basilicam ibidem construxerunt, meritisque sanctorum infirmantibus sanitarum beneficia divinitus plura collata sunt. Herluinus Cancellarius Abbas erat sancti Petri de Puncto, ibique venerabiles reliquias Hugonis Magni collocavit imperio. Tunc Radulfus de Dragiaco hujuscemodi prædæ partem suam requisivit, nec pro quolibet pretio portionem suam indulgere cuipiam voluit. Hic nimirum inclitus erat Successionensium civis, præcipuus Ducis Camerarius, pollens possessionibus amplis, honoribus & divitiis, fideque clarus & virtutibus aliis. Tanto igitur Baroni nemo audebat injustitiam ingerere, sed communi decreto in conspectu Judicum allatæ sunt & divisæ reliquæ. Herluinus quidem, quia sacerdos erat & Abbas Canonicorum sancti Petri, & Capellæ Ducis Capellanorum maximus; caput & majorem partem ossium sancti Ebrulfi, librum quoque & arulam argento coopertam, & cambutam atque cinctorium ejusdem, chartasque donationum sibi retinuit; reliquam verò corporis partem Radulfo tradidit. In partitione aliorum ossium nulla difficultas fuit. Aurelianenses enim ossa sancti Ebremundi Abbatibus sibi elegerunt: ossa verò sancti Ansberti monachi Radulfo dederunt. Ipse verò cum tanto thesauro Resbacum festinavit, & eidem cœnobio, quia frater & amicus erat, devotè obtulit. Resbacenses autem candidis holosericisque vestibus induti processerunt, cum cereis ardentibus & turibulis fumantibus reliquias tripudiantes susceperunt, & usque hodie reverenter custodierunt. Tunc Radulfus, ut de beneficiis suis ecclesiastica res augmentaretur, Portum-Alnonis & Bonolium donavit: & ne quid deesset ad condiendas eorum thecas, magnam auri argentique quantitatem donavit, pro quibus exeniis idem heros in ecclesia, ut defunctus est, sepeliri meruit.

9. *Nonnulla subdit Ordericus, quo Ansbertum Ebrulfi discipulum ab Ansberto Rotomagensi Episcopo discernat. Tum ait: Hæc de partitione corporis sancti Ebrulfi veraciter notavi, sicut à religiosis & veracibus filicerniis jamdudum audivi.*

10. Defuncto Hugone Magno, HUGO filius ejus in Ducatu successit, & postea regnum obtinuit. . . . Gotfridus, Andegavorum Comitis filius, præfati Hugonis filiolus fuit . . . . qui de ossibus sancti Patris Ebrulfi (cujus

CIRC. ANN.
C M L

miracula sæpe viderat Aurelianis positus) sibi aliquid dari obnixè poposcit. Hugo autem . . . illi partem reliquiarum sancti Ebrulfi erogavit. Ille itaque Andegavensibus reliquias sancti Ebrulfi primus exhibuit, quas in ecclesia sancti MATIMBODI usque nunc veneratio devotorum excolit. Uticenses autem monachi, qui cum corpore sancto peregrinati sunt, opitulante Deo, benignum apud externos hospites affectum invenerunt, abundantiamque panis & vini pisciumque, quos Ligeris fluvius suppedibat, habuerunt; multimodasque mobilis fortunæ varietates experti, finem suum in Gallia fortiti sunt.

Ascelinus verò senex Uticensis eremum cum paucis pauperibus incolis incoluit, quibus ait . . . Corpora sanctorum perdidimus . . . Ceterum quamvis Franci ossa sancta transtulerint, & libros atque vestes aliæque nobis necessaria diripuerint, sepulcra tamen & pulverem sanctissima reliquerunt, & alia sacra quæ secum deferre nequiverunt, nobis favente Deo ad magnam consolationem inviti dimiserunt. Nos autem non negligenter ea tractare debemus, immo derelicta nobis ab hostibus diligenter recondamus, & veneranter servemus. Miserrante Deo pilum de barba sancti Petri Apostoli adhuc habemus, quem beato Ebrulfo ad dedicationem ecclesiæ destinavit Papa Romanus. Alias quoque pretiosas reliquias novimus, quæ in hac basilica reconditæ sunt à priscis patribus. Laudo si placet vobis omnibus, ut universa revolventes videamus, & tuto in loco propter sacrilegos recondamus: donec revelante Deo manifestentur futuris cultoribus. Annuentibus cunctis & laudantibus, senex Missam complevit, factaque Missa populum cum benedictione dimisit; puerosque scholasticos ad ministerium thuribuli & candelarum retinuit. Deinde cum camentario quodam ad tumulum sancti Ebrulfi accessit, laminam reverenter amovit, sanctæque carnis pulverem instar tortellorum congescit. Pyxides verò plures protulit, ac phylacteria, in quibus erant sacra cum inscriptionibus suis pignora. Deinde pueris ut irent manducare præcepit, & ipse cum macione & materiis necessariisque ministeriis reliquias in maceria recondidit, ideoque pueros ut arcanum eos lateret abesse compulit. Ab ipsis nimirum post multos annos hæc audivimus, sed certum locum ubi reliquiæ positæ fuerint scire nequivimus: quia ipsi relatores à collocatione pignorum exclusi fuerunt, ut diximus. Hæc itaque contigerunt RICARDI primi Ducis tempore . . . Interea obeuntibus vel abeuntibus incolis Uticus in solitudinem rediit, &c.

II. *Postea à GUILLELMO Escalforii domino restauratum est Uticense cœnobium, & anno Dominicæ Incarnationis MLI THEODERICUS Gemmeticensis monachus Abbatia curam suscepit . . . Uticenses autem monachi corpus patroni sui non se habere doluerunt, & quomodo sibi redderetur multis modis quæsierunt, nec invenire adhuc valuerunt. Et quoniam totum desiderium suum super hac re nondum impleverunt, jam plures reliquias diversis modis procuraverunt, variisque temporibus favente Deo reducerunt.*

12. Fulco præpositus Uticensis ecclesiæ, qui postea Divensis Abbas factus est, à GUILLELMO notho Rege Anglorum ad BERTAM Comitissam pro privatis causis in Brigiam missus est. Tunc per quemdam Capellanum Comitissæ, quem natione Normannum esse cognovit, quia familiaris ecclesiæ Resbacensis erat, dentem sancti Ebrulfi obtinuit, ac ad Uticensis ecclesiæ remeans gaudentibus cunctis attulit.

13. Regnante Ludovico Rege quidam Canonicus nomine FULBERTUS Parisius erat, qui os integrum de spina sancti Ebrulfi habebat, quod Capellanus de Capella HENRICI Regis Francorum subtraxerat, eique jamdudum pro amoris pignore dederat. Timens autem pro diversis causis illud habere, Fulcone Presbytero Mauliæ mediante accersit Guillelmum de Monsterolo Priorem Mauliæ; eique reliquias tradidit deferendas Uticensi ecclesiæ

At ille gaudens munus excepit, & iussa quantocius complevit. In itinere dum festinaret, sancti Patris sensit suffragium. Præfatus enim Prior in cibo venenum nescius manducavit, quod protinus equitantis per membra & viscera sese diffudit. at ille ut mortem cordi vicinam sensit, formidolosus ad Deum exclamavit, & ut sibi per merita sancti Ebrulfi miseretur, oravit: factisque precibus & votis venenum evomit.... & reliquias Uticensi cœnobio lætus exhibuit, atque easdem argento decenter inclusit.

CIRC. ANN.
C M L

14. Anno ab Incarnatione Domini M C XXX, GUARINUS septimus Abbas Resbacum adiit, ubi medietatem corporis sancti Ebrulfi esse audierat. Cum præfato patre duo monachi profecti sunt. Odo namque de Monasteriolo, & Guarinus Sagienfis, ut sancta Patris sui pignora quærerent, comitati sunt. quibus plurimæ difficultates contigerunt. NATALIS enim Resbacensis Abbas aberat: voluntas conventus, non ut hospites, sed ut hostes eos cavere erat. Par etiam incolarum alienatio verbis desolatoriis ut fugerent, deterrebat. Bonum tamen desiderium quod habebant, crescebat, eosque magis ad effectum pertraherebat. Abbas ergo dimissis duobus sociis apud Resbacum, Prælati schemate deposito, iter arripuit laboriosum, & quasi pauper monachus equitans occursum non erubuit obviantium: sed Natalem Abbatem obnixè quæsivit, ad curiam TETBALDI Comitum adiit Ruginiacum municipium. Secunda verò die ad Abbatem venit, nec quis esset, sed quid quæreret indicavit. Ille autem Claras-valles se ire velle intimavit, & si secum ire vellet annuit. Ambo itaque cum suis famulis Claras valles abierunt, benignè a fratribus illius cœnobii suscepti sunt, qui Regulam sancti Benedicti omnino ad litteram observare satagunt. Dominum verò BERNARDUM illius monasterii Patrem quæsierunt, cum eo locuti sunt, & plurima sciscitantes magnam in eodem sapientiam invenerunt. De sanctis enim scripturis luculenter tractavit, & votis eorum & interrogationibus satisfecit. Causam quoque Uticensium ut audivit, Guarinum Abbatem benigniter adjuvit, litterasque * exhortatorias Resbacensi conventui destinavit. Denique Guarinus Abbas cum Natali Abbate reverfus, Odonem & Guarinum invenit alacres, atque Resbacensibus caros & amabiles. Erant quippe ambo maturi, affabiles & modesti, geminaque litterarum eruditione imbuti. Et quamvis facundia ambo pollerent & eruditione, Odo tamen caritativo fervore summopere studebat sibi Guarinum præferre. Guarinus enim gratiam & sapientiam in divinis sermonibus habuit, & per octo dies hospitalitatis, instinctu AMALRICI Prioris, exhortationem omnibus in claustris exhibuit, benevolentiamque totius conventus, non jam ut hostis, sed ut fidelis amicus obtinuit. Guarinus ergo Abbas epistolam venerabilis Bernardi Abbatis protulit; quam Resbacensis conventus libenter suscepit, & audita licentiùs complere decrevit. STEPHANUS Parisiensis Episcopus, & BURCHARDUS Meldensis Episcopus nutu Dei aderant, & Resbacenses ut caritatis nectare Uticenses exhilararent, obnixè admonebant. Igitur annuentibus cunctis, dies ab Episcopis indicitur, quo multorum pignora sanctorum ibi detenta pariter extraherentur; populus terræ hæc visurus congregaretur, & multiplici benedictione confirmatus iustificaretur, ac postmodum Uticenses optata susciperent, & sic propria reviferent.

* Non ex-
sum.

15. Porro Natalis Abbas consilium mutat, Uticenses mobilitate versuta turbat, dicens quòd nisi Tedbaldus Comes concederet, numquam ea quæ conventus annuerat, traderet. Igitur communi consilio in Normanniam Odo Uticensis ad Comitem mittitur, qui tunc ad avunculum suum HENRICUM Regem ierat, ut cum eo loqueretur. Obediens monachus difficilem viam arripuit, Comitemque sequens Vernonum venit, suumque secretum priùs Regi, ut juretur, detexit. Rex verò auxiliaturum

CIR. ANN.
C M L

se ei pollicetur, Comitemque nepotem pro monachorum negotio precatur. Comes autem precanti avunculo concedit, & per ANDREAM Dapiferum suum Resbacensibus concessionem suam mandavit. qui ad diem quo reliquiae monstrabantur, non venit, sed apud *Colummers* Comitum castrum remansit. Illuc Uticensis Abbas, & Guarinus Sagiensis, ac Andreas Columbensis ad Andream perrexerunt: quos ut vidit, benignè suscepit, eorum orationibus se commendavit, concessionem Comitum intimavit, seque legatum inde & fideiussorem nuntiavit. Tunc Guarinus Abbas lætus cum sociis Resbacum remeavit, & Natalis Abbas, ut concessionem Consulibus audivit, penitentia motus, quòd Uticenses malè vexaverat, votis eorum annuit. Amalricus itaque Prior mane conventum excitavit, cum Uticensibus ad ecclesiam duxit, omnisque conventus ordinata processione ad sacrarium vadit. Vas argenteum, in quo beati Ebrulfi pignora clausa erant, frangitur, reliquiae reverenter extrahuntur, brachium dextrum cum pyxide plena fracturis ossium erogatur. Uticenses itaque in Neustriam redierunt, atque Uticum VII Kal. Junii pervenerunt. Magna multitudo utriusque sexus ferè ad quatuor millia convenit, ac ad suscipienda tanti Patroni beneficia occurrit, & ejus ante Deum suffragia promereri fufis precibus fatigit. Ægri diversarum infirmitatum molestia prægravati accurrant, & remedia suis doloribus ab Altissimo per almi patris Ebrulfi merita deprecant, & plurimi petita consecuti Deo gratias & laudes devotè concinunt. Multa illic habitantes beneficia Dei sentiunt, meritoque gratulantes in beati patris Ebrulfi meritis tripudiant & confidunt.

16. *Hactenus Ordericus testis ejus rei oculatus. Præter memoratas S. Ebrulfi reliquias, propriis quasque scriniis inclusas, Uticenses nostri partem etiam capitis ejus anteriorem argenteo exquisiti operis capite reconditam ostentant: reliquam verò ipsius capitis partem, quæ & potior, in parochiali Montis-Fortis ecclesia (ubi primum commoratus Ebrulfus) ab Uticensi monasterio tres dumtaxat leucas disparata servari asserunt. Quæ quidem pignora, quæ utriusque ratione sint consecuti, ex veterum monumentis nullibi comperimus.*

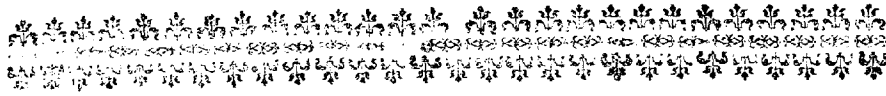
17. *Capite affectis mederi creditur Sanctus Ebrulfus, hisque adhiberi solent ejus reliquiae, quas sollemni pompa ad vicinum ecclesiam fontem deferre mos est. Ex ipso verò fonte qui aquam hauriunt vel epotant, aut certè lavantur ægri, maxime deliquium patientes, frequens levamen sentiunt. Ebrulfi translationem, an reliquiarum ejus relationem Uticenses celebrant ad diem dominicum infra Octavam Ascensionis, quem hic assignare visum est, cum Reliquiarum Ebrulfi receptionis dies Resbacensibus sit ignotus, sanctique sollemnitatis apud eos ipsius natali consignetur.*

18. *His attexere juvat litteras de transmissis Resbaco ad Uticenses sancti Ebrulfi reliquiis, ex quibus confraternitas inter utrumque monasterium instituta est.*

Notum sit omnibus præsentibus futurisque temporibus succedentibus, quod in tempore domni Natalis Abbatis venerunt aliqui Fratres de monasterio venerabilis Patris Ebrulfi cum Abbate ipsorum, exigentes à Fratribus Resbacensibus, ut aliquid liceret asportare sibi de reliquiis ejusdem Patris, cujus veridica fama & nomine & merito noverant eosdem Fratres non in inane gloriari. quorum petitionibus primo quidam paululum renitentes, tandem precibus adqueverunt, ut aliquid postularæ benedictionis sibi conferre deberent, unanimiter assenserunt. Placuit ergo prædictis Fratribus Resbacensibus ob honorem Dei brachium dextrum donari sancti Patris Ebrulfi, ut fama tanti viri longè lateque perfusa crescat ad laudem Creatoris, de quo sibi adfuit ut promereretur gloriam assecuta perennis beatitudinis. Fecerunt etiam ejus rei gratia pactionem quamdam ad invicem

invicem super veneratione sancti Agili Abbatis, festum illius esse permit-
tendum omnibus, & in albis memorialiter celebrandum S. Agilus fuit
Abbas Resbaccensis, de quo in Saeculo 2.

DE S. ELFEGO EPISCOPO
WINTONIENSI.

ANN. CH.
C M. L I
MART. XII.

1. **E**LFEGI duo saeculo decimo ecclesiam Vvintoniensem * rexerunt, nempe
ELFEGUS cognomento Calvus, & ELFEGUS alter, postea Can-
tuaricnsis Archiepiscopus & martyr, Monachi ambo, & quidem sancti:
de priori hoc loco, de posteriori in Saeculo sexto agendum.

Elfegi duo
* Finchester.

2. Post sanctum Swithunum, cuius elogium in tomo superiori edidimus, eccle-
sia Vvintoniensi praeferunt Adferthus, Dumbertus, Denevvlfus, Athelmus,
Bertulfus, Frithestanus & Birnstanus, quem Elfegus excepit. Eorum tempus
accurate distinguit Chronologia Saxonica. Anno DCCCC IX Denulfus, qui
fuit Episcopus Vvintoniensis, obiit. Et anno sequenti, Frithestanus Episco-
patum Vvintoniae cepit. Anno uno ante obitum Episcopatu cessit, nempe
anno DCCCC XXII. quo anno Birnstanus in Episcopum Vvintoniensem
17 Kal. Junii ordinatus fuit, tertiamque anni partem tenuit Episcopatum.
Anno sequenti Episcopus Frithestanus obiit. Et anno DCCCC XXXIV
Birnstanus ad festum omnium Sanctorum defunctus est. Tum anno proximo
Alfeagus cepit Episcopatum. Consensit Simeon Dunelmensis. Anno DCCCC
XXV religiosus monachus Elfegus, cognomento Calvus, beati Dunstani
propinquus, suscepit Episcopatum Vvintoniensis Ecclesiae. Cuius loci mona-
chus fuerit, veteres non produnt. Bucelinus arbitrario more suo eum facit mona-
chum Vvintoniensem. Verum in Annalibus Glastoniensibus apud Alfordum ad
annum 935 num 7 dicitur ex monacho Glastoniensi assumptus. tametsi nulla
eius mentio in Atonastici Anglicani tomo 1 pag. 8. ubi Episcopi & Abbates ad di-
versas ecclesias ex Glastoniensibus electi enumerantur.

Vvinto-
niam
Episcop.
series.

Elfegus
Calvus ex
monacho.

3. Inter Elfegi praecipua facta illud memorandum, quod Dunstanum propin-
quum suum, Ecclesiae Anglicanae lumen futurum, ad professionem monasticam ad-
duxit. Factum commemorat Osbernus monachus in vita Dunstani inferius eden-
da. Et Osbertus monachus Vvstmonasteriensis in eiusdem actis, Dunstanus, in-
quit, malignorum hominum iracundiae cessit, & ad cognatum suum Elfe-
gum Vventanum Episcopum, cognomine Calvum, profecturus, curia re-
gali decessit. . . Venit ad memoratum Episcopum, & aliquanto tempore
degit apud ipsum. Erat autem Episcopus idem magnae in Christo religio-
nis, & apud omnes ibi locorum convertantes magni nominis. Egit igitur
industria qua vigeat, ut Dunstanus monachus fieret.

Dunstanum
monachum
facit.

4. Alio tempore, ait Vvillelmus Malmesburiensis, ordinavit pariter ad
presbyteratum gradum tres Monachos, Dunstanum, Ethelvvoldum, & quem-
dam Ethelstanum, qui postmodum monachicae vestis apostata, caelibatu
contempto in meretricijs amplexibus vitam effudit. Completis sollempniis san-
cta recordationis praesul adherentes alloquitur: Hodie coram Deo tribus
viris manus imposui, quorum duo pontificalis Ordinis gratiam nanciscen-
tur, unus in civitate Vvigonia, dein in Cantuaria: alter meam sedem im-
plebit quandoque successione legitima: tertius voluptatum volutabro se in-
gurgitans, miserabilem fortietur exitum. Hic Ethelstanus qui cum pro fa-
miliaritate cognationis praesens esset, proterva consultatione Sacerdotem in-
vasit. Num ego ero unus ex duobus, qui episcopali dignitate sublimandi sunt?

Eundem
Presbyte-
rum ordi-
nat.

Vvillelm.
lib. 2. de
Pont c 2.

cc
cc
cc

ANN. CH.
CM LI
MART. XII

Non, inquit, erit tibi pars, neque fors in eo, quem præfatus sum, ordine neque permanurus es in ea, qua hominum oculis lenocinatis, veste. Quantæ sanctissimæ mentis dignitas, ut evidenter & sine fuce cælorum efferreret se creta? Neque enim in terram ceciderunt verba ista, sed omnia rerum solidavit consequentia, quod Dunstanus & Ethelwoldus angustam viam qua ducit ad vitam tenentes, insignes in prædictis episcopalibus emicuerunt: tertius latus sæculi semitas curavit. Hoc exemplo *Vvillhelmus probat, Elfegum prophetia dono clarum fuisse: sed alterum præmittit, quod etiam adducere iuvat.*

Quadragesimæ tempore abstinentiam & continentiam suadet.

Contemptori prædicat pœnam.

Acta ejus varia.

5. Dies erat cinerum, & Pontifex pro more penitentes ecclesiæ liminibus excludebat: ceteros adhortatus est, ut jejuniis & castitati vacantes, etiam uxorias delicias abjicerent: illis diebus fructum dignum penitentia esse, si qui multa illicita commiseris, etiam licitis abstineas. Doctrinam reverenter audientibus ceteris, unus joculari voce emissa, aliis risum excussit: non posse se temperare convivio simul & conjugio, ut pariter abstineat cibis & venere. Quin immo uxorem quam cubili aliquamdiu submovisset, in proximo ad usum noctis revocaturum, petulanti & vulgari verbo sarcasmatem suam exaggerans. Tum vox Episcopi submurmurantis ab adstantibus audita & intellecta est: Contristas me miser, nesciens quid ventura pariat dies. Duram prophetiam vicina mors nebulonis excepit. Postero enim mane in cubiculo repertus est exanimis, incertum an à diabolo, guttur elisus.

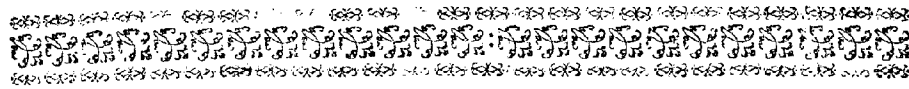
6. In Martio Bollandiano varia recensentur diplomata regia, quibus subscripsit Elfegus, cuius nomen variè scribitur. Anno DCCCC XL donatio ab Edmundo Rege facta est venerabili familiæ Vintoniæ civitatis, quæ habitat in monasterio, quod ibidem dedicatum est Deo & sancto Petro. Ibi tunc Clerici degebant, quibus Edgarus Monachos substituit sub Athelwoldo Episcopo, cujus acta inferius. Subscribit apud Alfordum Elfegus hoc modo: Ego Elpheah Vintoniensis Episcopus triumphalem trophæum hagiæ † crucis impressi. In aliis Elfeah & Alfech. Is est Alphec mendosè Pitavienensis Episcopus dictus in monumentis Sceptonicis apud Harpsfeldium in fine sæculi X. Corrigendus annus in diplomate relato in libro Evidentiarum ecclesiæ Cantuariensis col. 2220. cui diplomati Elfegus Vintoniensis Episcopus subscripsit anno DCCCC XXVII. ubi legendum XXVII, ut ex superiori calculo de initio ejus episcopatus intelligitur. Denique sub extremos vitæ dies testamentum condidit, quod Alfordus ex Vintoniensibus Annalibus refert, & ex eo Socii Bollandiani, in hunc modum.

Ista est ultima voluntas Elphegi Episcopi. In primis volo, quod omnes servientes homines, inhabitantes Episcopatum, sciant ac recognoscant, pariterque sint testes pro jure episcopatus & illorum qui in posterum succedent, ac pro me ac consanguineis meis, quod est. Ego ad præsens jus meum hereditarium duplici modo dispono. Terras has apud Tauntone ecclesiæ Episcopatus assigno permanendas: qui per prius mihi ab ipsa ecclesiâ tradita erant. Et insuper do terras illas apud Crundele post obitum meum Elphego, & post obitum ipsius transeat in jus veteris monasterii Vintoniæ. Et cognatæ meæ dono terras illas apud ambas Vvardias quamdiu vixerint. Et postmodum soror mea & cognatus meus, uterque habeant apud Clie cum omnibus aliis terris, quas pater meus de proprio jure tenuit. Insuper illas terras apud Tycheburn trado Vvlfrico Cufinge ad habendas illas toto tempore vitæ suæ, & post ejus decessum transeat in jus Veteris monasterii Vintoniæ. Et ipsas terras apud Kyngvvoode, secundum quod per prius legavimus, transeat in jus Veteris monasterii Vintoniæ. Et Alfvvigo concedo ipsas terras apud Cyllington post viduæ decessum, & Vvulfrico de Vvikam terras ipsas apud Leteleæ. Et ego præcipio tibi, dilecte mi Elfethe, ut sis testis amborum meorum cognatorum, quæ sunt eorum terræ: & ne per-

mittas quemquam istud testamentum alio modo convertere. Si quis enim aliter fecerit, Deus illum destruat, & tam corpus ejus quàm animam diabolus in inferno possideat.

7. *Elfegi obitum Anglicani scriptores passim anno DCCCC LI consignant. Omnium instar erit Chronologia Saxonica ud eum annum. Hic sanctus Alfegus Episcopus Wintoniensis festo die sancti Gregorii defunctus est. Ipso die eum ut sanctum celebrant vetera Martyrologia manuscripta, Gemeticensè, Ultrajectinum, & Romanum apud Bollandianos: qui rectè notant à Johanne Vuilsono Martyrologii Anglicani concinnatore ob festum sancti Gregorii remissam sancti Elfegi commemorationem in Kalendas Septembris, quod nostri etiam imitati sint. Post Elfegium & Brithelmum Elfegi successores loco præsedit Ethelwoldus, cujus acta in subsequentibus referemus. Elfegi mentio item recurrit inferius, ubi de sancta Eadgira Abbatissa, nedum in actis sancti Dunstani.*

Obitus ejus
& cultus.

DE V. RASSONE COMITE

ANN. CR.
CM LIV
MAY XVII

DEIN MONACHO VVERDENSI APUD BAJOARCOS.

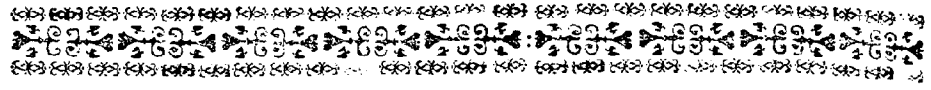
1. **I**N monasterio Andecensi seu Monte-Sancto, quod sex horarum intervallo à Monachio Bajoarie civitate distat, pro sancto habetur RASSO ex Comite monachus cœnobii Vverdensis, quod juxta Amperensem lacum ad pedem arcis sue Razembergensis construxit, ubi Benedictinis collocatis ecclesiam per sanctum Vdalricum Augustensem Episcopum, ad cujus diœcesim pertinebat, dedicari curavit. Eo in loco Rasso votis Deo factis, post obitum sepulturam accepit: sed evasis ab Arnolde, alius Arnolfo, impio, Baïoariorum Duce, atque ab Ungaris monasterii ecclesia & edificiis, tres ejus loci relictî monachi, nempe Eusebius, Adalbertus, & Adelherus, fugerunt in proximam arcem, montis Andecensis, cum reliquiis beati Rassionis, quæ ibi depositæ sunt, ac demum post multum temporis ex loco incognito cum aliis reliquiis & monumentis effossa, ut vetus Missale testatur, quod in monasterio Andecensi vidimus, ibidem excepti cum omni humanitate à reverendissimo domino Abbate Mauro, qui monasterium igne cœlesti combustum à fundamentis instauravit, & insigni bibliotheca locupletavit. De Rassone porro id tantum nobis rescire licuit, quod apud Hundium legitur in Metropolis Salisburgensis tomo 3, pag. 223 in hunc modum.

2. *Damasia, Straboni non incognita, domino Velsero inter Vindonem & Lycum rectè collocata, Vindelicia portio seu tractus, Comites olim suos habuit clarissimos & passim decantatos, atque in his inclytum heroem Rassionem sive Raionem, nonnquam etiam Razzonem, vulgo S. Srafrath dictum. Hic ab Heinricho Boïorum Duce, Ottonis M. sive Imperatoris fratre, contra Hungaros tum gentiles, sub Toxo Rege eorum in Baïoariam irruentes, belli dux factus, binis vicibus feliciter pugnavit, eosque delevit. Post adeptam hanc victoriam peregrinationem suscepit ad terram sanctam, unâ cum præmemorati Ducis Heinrichi conjugè domina Juditha, Arnulfi Boïorum item Ducis filia, fundatrice monasterii Inferioris Ratisbonæ, in quo sepulta quiescit. Reversus in patriam, religiosam vitam animo concepit. Conquisitis igitur undequaque summi Pontificis licentiâ ac patrociniò Imperatoris, multis, iisque pretiosis Sanctorum reliquiis, in insula fluvii Ambronis, vulgo in Vvordt, in pede sui castri Razemberg Augustanæ diœcesis, in honorem Salvatoris & beatorum Apostolorum Philippi & Jacobi construxit insigne monasterium Vverdec dictum, unâ cum ecclesia, quam sanctus Vdalricus Episcopus Augustanus consecravit: & collocatis ibidem tredecim Sacerdotibus è familia sancti Benedicti, ipse Comes Rasso haud multo post relicto magna cum humilitate saculo, cum eisdem se con-*

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

G g ij

236 DE V. KENEVALDO EPISCOPO WIGORNIENSI, &c.
*junxit; ac religionem divi Benedicti professus, anno Domini CM LIV, XV
 Kal. Junii ad superos abiit: sepultusque in eodem templo, multis claruit miracu-
 lis. Tantum ex Metropoli Salisburgenfi.*

ANN. CH.
 CM LVII

DE VENERABILI KENEVALDO EPISCOPO WIGORNIENSI.

I. **W**IGORNIENSIS seu Wiccorum apud Mercios ecclesia sub Ar-
 chiepiscopo Eboracensi, complures tulit monastica professionis Antistes,
 quos inter Egwinus, Saeculo 3 à nobis laudatus. Anno DCCCC XV
 Wulfretho, qui jussu Alfredi Regis libros Dialogorum Gregorii M. in Saxonicum
 idioma transtulit, magna sanctitatis viro, uti loquitur Simeon Dunelmensis, suc-
 cessit ETHELHUNUS seu Athelhunus, quem Godwinus Abbatem Barkeleyen-
 sem vocat. Anno DCCCC XXIV Athelhuno successit Wulfrethus. Ejus mor-
 tem ac successorem Simeon mox laudatus designat his verbis. Anno DCCCC XXIX
 Hwiccorum Episcopo Wulfretho defuncto successit Kenevoldus. Nudum
 huus nomen habet Willelmus Malmesburiensis Kenevoldus seu Keonvoldus,
 alius Kenevoldus appellatur. Id unum de eo addit Simeon postrelatum Dunstani
 ab exsilio reditum ad annum DCCCC LVII. Excurso dehinc parvi spatii
 tempore, pastor Wigornensis ecclesiae Ceonvoldus, vir magnae humilitatis
 & monasticae professionis, defungitur. Idem totidem verbis more suo Roge-
 rius Hovedenus repetit. Ex quo intelligimus, Keonvoldum monastica profes-
 sione praeditum fuisse.

Keneval-
 dus mona-
 chus.

Facta ejus.

2. Hae me consideratio ad gesta ejus, si qua superessent, indaganda excitavit.
 Godwinus id unum de eo commemorat, quod ecclesiae suae contulerit Odingleiam.
 Anno DCCCC XXXIX cuiusdam Wulhelmi, Dorcbornensi Archiepiscopo Wol-
 felmo quoddam praedium concedentis, charta subscribit Kenevoldus Episcopus
 apud Scriptores x col. 219. Idem anno DCCCC XLVIII diplomati Eredi
 Merciorum Regis pro cenobio Crulandensi apud Ingulfum. Haec tantum apud An-
 glicanos auctores de eo reperire licuit.

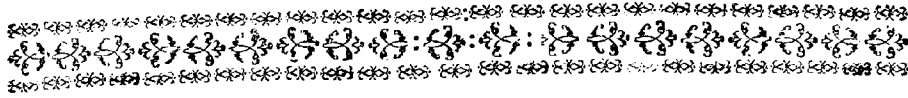
Iter in Ala-
 mannam.

3. Aliud observatione magis dignum nobis suppeditat Goldastus in tomo 2
 rerum Alamannicarum, ubi de Fratibus conscriptis monasterii sancti Galli
 pag. 182. Sic rem narrant vetera ejus loci monumenta. Anno ab Incarnatione
 Domini DCCCC XXVIII, Indiæ. II, Keonvold venerabilis Episcopus
 profectus ab Anglis, omnibus monasteriis per totam Germaniam
 cum oblatione de argento non modica, & in idipsum à Rege Anglorum
 sibi tradita, visitatis, in Idib. Octobris venit ad monasterium sancti
 Galli: quique gratissimè à Fratribus susceptus, & ejusdem Patroni nostri
 festivitatem cum illis celebrando, quatuor ibidem dies demoratus est. Se-
 cundo autem postquam monasterium ingressus est, hoc est in ipso depo-
 sitionis sancti Galli die, basilicam intravit, & pecuniam secum copiosam
 attulit: de qua partem altario imposuit, partem etiam utilitati Fratrum do-
 navit. Post haec eo in conventum nostrum inducto, omnis congregatio con-
 cessit ei annonam unius Fratris, & eandem orationem, quam pro quolibet
 de nostris, sive vivente, sive vita decedente, facere solemus, pro illo fa-
 cturum perpetualiter promisit. Haec sunt autem nomina, quae conscribi iussit
 vel rogavit. Rex Anglorum ADALSTEAN, KENOVALD Episcopus,
 Wighart, Kenuun, Conrat, Keonolaf, Wvundych, Keondeud. *Idem de-
 nuo referuntur ibidem pag. 286.*

4. Haec sunt quae de Kenevaldo discere potuimus, quae huc conferre visum est

quoddam opera pretium, ne ejus memoria penitus apud nostros oblitteraretur, qui & ob magnam qua præditus fuit humilitatem commendandus, & ob successorem suum sanctissimum Dunstanum, cui Episcopatum Wigorniensem anno DCCCC LVII morte sua resignavit, ut inferius ad acta Dunstani ostendemus.

ANN CHR.
CM LVIII.

DE S. WLFISINO EPISCOPO
SCHIREBURNENSI IN ANGLIA.

ANNO CHR.
CM LVIII
Janu. VIII.

UBI DE ALIIS EJUSDEM SEDIS PISCOPIS,

Praesertim ASSERO & ALFV VOLDO.

I. **P**OST Albelmum Schireburnensem * Episcopum (cujus Elogium ad annum 709, Vitam auctore Willelmo Malmesburienfi monacho in Appendice prima Seculi 4 retulimus) eidem apud Westsaxones ecclesiae præfuerunt Forderus, Herevaldus, Ethelmodus, Denefrithus, Vibertus, & Altanus. Hic tempore Egrithi Regis Westsaxonum & Adulfi filii ejus simul & ultra, magnæ in sæculo potentiae, & ingens in consiliis auctor fuit, teste eodem Willelmo in lib. 2 de Pontificibus Anglorum cap. 4. Quem libenter laudarem, inquit, nisi quòd humana cupiditate raptus usurpavit indebita, quando monasterium nostrum suis substravit negotiis. Vixit in episcopatu annis L. Totidem annos ei tribuit Asserus in libro de vita Alfredi Regis ad annum DCCC LXVII, quo ejus obitum collocat. Illum subsecuti sunt, addit Willelmus, Eadmundus, Ethelegus, Alfius, Asserus.

Episcoporum Schireburnensium series.
* Shepton.

2. Asserum idem Auctor prædicat his verbis. ASSEBUS ex sancto Devvi evocatus, non usquequaque contemnendæ scientiæ fuit, qui librum Boëtii de Consolatione Philosophiæ planioribus verbis elucidavit, illis diebus labore necessario, nostris ridiculo. Sed enim jussu Regis factum est, ut leviùs ab eodem in Anglicum transferretur sermonem. Eadem repetit Willelmus in lib. 2 de Regibus Anglorum cap. 4. ubi Asserionem vocat. Alfredus fuit Rex ille, à quo in ejus familiam adscitus, postea in sedem Schireburnensem evectus est Asserus. Adventum suum ad Regem describit Asserus ipse in libro de rebus gestis Alfredi ad annum DCCC LXXXV. ubi agens de convocatione eruditorum hominum, Verfrithi, Plegmundi & Grimaldi, in aulam regiam, hæc de se subdit. His temporibus ego quoque à Rege advocatus, de occiduis & ultimis Britanniae finibus ad Saxoniam adveni. Cumque per multa terrarum spatia illum adire proposueram, usque ad regionem dexteralium Saxonum, quæ Saxonice *Suthseaxum* appellatur, ductoribus ejusdem gentis comitantibus perveni, ibique illum in villa regia, quæ dicitur Dene, primitus vidi. Cumque ab eo benignè susceptus fuisssem, inter cetera sententiarum nostrarum famina me obnixè rogabat, ut devoverem me suo servitio, & familiaris ei essem, & omnia quæ in sinistrali & occidentali Sabrinæ parte habebam, pro eo relinquerem: quod etiam majori mihi remuneratione reddere pollicebatur. Respondi ego, me talia incautè & temerariè promittere non posse. Injustum enim mihi videbatur, illa tam sancta loca, in quibus nutritus, & doctus, ac coronatus fueram, atque ad ultimum ordinatus, pro aliquo terreno honore & potestate derelinquere, nisi coactus & compulsus. Ad quod ille ait: Si nec tibi hoc suppetat subire, saltem dimidiam partem servitii tui mihi accommoda, ita ut per sex menses mecum fueris, & tantumdem in Britannia. Ad quod ego taliter res-

Asserus an Monachus.

ab Alfredo vocatus.

ANN. CHR.
C M LVIII.
Janu. VIII.
* f. leviter

pondi, nec hoc suaviter * & temerariè sine consilio meorum posse promittere. At verò cum illum meum servitium (sed nesciebam quare) desiderare cognoscerem; promisi me iterum ad eum post sex menses sospite vita reversurum, cum tali responso, quod mihi & meis utile, ac sibi placabile esset. *Sed cum in itinere Vintoniæ ex febre decubisset per duodecim menses & una hebdomada, Rex mora impatient, indiluculos seu indiculos, id est litteras, ad eum misit, quibus festinato eum revocabat.* Discedente igitur infirmitate, *inquit*, ex consilio & licentia nostrorum omnium, pro utilitate illius sancti loci, & omnium in eo habitantium, Regi ut promiseram, ejus servitio me devovi ea conditione, ut per sex menses omni anno cum eo commanerem; aut, si simul possem sex menses protelare, aut etiam per vices, ut tribus mensibus in Britannia, & tribus in Saxonia commanerem, & illa adjuvaretur per rudimenta sancti Degui in omni causa. Sperabant enim nostri, minores tribulationes & injurias ex parte Heimæid Regis sustinere: qui sæpe deprædabatur illud monasterium & parochiam sancti Degui, aliquando expulsionem illorum Antistitum, qui in eo præessent, sicut ex nobis Archiepiscopum propinquum meum & me expulit. *Hæc referre visum est de Assero, quem ex monasterio seu ecclesia episcopali sancti Devvi eductum fuisse inde constat. Sita est hæc ecclesia in Pembrochiensi Vallia Occidentalis Comitatus ad Oceanum, sanctis Andrea & Devvio sacra, Davidem vocant, qui Episcopus archiepiscopalem sedem ab Isca Legionum huc transtulit. Vtrum autem eo in loco tempore Asseri existerint monachi, fatcor mihi nondum compertum esse. Nihilominus Ingulfus Akerum Abbatem Bangorensem vocat. Quidquid sit, Alfredus, ut eum secum retineret, duo ipsi monasteria tradidit, Amgresburiense & Banvillense: ac demum illum ad Episcopatum Schireburnensem promovit. Anno DCCC X extinctum fuisse Asserum docet Chronologia Saxonica post Bedam. Unde apparet eos graviter errare, qui eius obitum ad annum DCCC LXXXIII cum Godwino revocant. Illud in primis argumento est, quod Alfredus Rex, cuius vitam scripsit, pervenit ad annum DCCCC. Quid? quod Frithestanus, eodem die & anno quo Verstanus Asseri in sede Schireburnensi successor, anno DCCCC X Episcopatum Vintoniæ cepisset, ex eadem Chronologia. Ex quo intelligitur, Asserum non ante hunc annum obiisse.*

Asseri successores.

3. *Ante & post Asserum valde perturbata est series Schireburnensium Episcoporum. Apud Vvilelmum Assero succedit Sighelmus seu Svithelmus, post quem Etheldus, tum Plegmundus, dein Archiepiscopus Cantuariensis, de quo superius, & Verstanus ab eo ordinatus, Ethelbaldus, Alfredus, & Vvlfinus, de quo mox agendum est. Alium ordinem inquit Mattheus Vvestmonasteriensis. Plegmundo Asserum, Assero Verstanum successisse pro comperto habeo.*

s. Vvlfinus.

4. *Vvlfinus, quem alii Vvlfinum seu Vvlfium vocant, laudatur apud Iohannem Capgravium, ex quo Iohannes Bollandus ejus vitam refert ad Januarii diem 8. verum hæc vita in communes fere locos excurrit. Sanctum Vvlfinum, claris natalibus Londoniis natum, & à parentibus diligenter educatum, Domino Jesu-Christo parentes obtulisse dicuntur. Preferendus Vvilelmus Malmesburiensis. Hunc Dunstanus Archiepiscopus, inquit, cum esset Episcopus Londoniæ, Abbatem apud Vvestmonasterium fecerat, instructo ad duodecim monachos cænobiolo in loco, ubi quondam Mellitus ecclesiam sancto Petro fecerat. Ita commissum sanctè & prudenter administranti honos episcopalis apud Schireburniam impactus sub annum C M X L.*

5. *Recens ordinato Vvlfino epistolam scripsit Dunstanus, piis monitis refertam, & antehac quidem ineditam. Hanc in ipsius Dunstani Pontificali secunda in præmissam ex ipso codice, qui modò est penes eruditissimum Antonium Faurum Doctorem ac socium Sorbonicum, eruimus prout sequitur.*

Dei [gratia] Archiepiscopus fidei amico Wlffino Episcopo æternæ sollicitudinis & pacis in Domino Deo salutem. Gratiarum agamus Deo, qui nos indignos & ultimos servorum suorum præordinavit ad regimen suæ sanctæ Ecclesiæ in tam periculosis & laboriosissimis temporibus. Et nunc in commune deprecemur omnipotentis Dei clementiam, ut ille nos adjuvet in omni opere bono. Et tu, carissime frater, viriliter fac, & fortiter opus Domini quod habes in manibus, perface ad mercedem animæ nostræ & ad salutem multarum animarum. Non cesset lingua tua in prædicando, non pes tuus circumeundo gregem tibi commissum, non manus tua à laborando, ut eleemosynæ fiant per te, ut sancta Dei ubique exalteretur Ecclesia. Esto forma salutis omnium, in te sit exemplum conversationis sanctissimæ, in te sit solatium miserorum, in te confortatio dubitantium, in te disciplinæ rigor, in te veritatis fiducia, in te totius bonitatis spes. Non te sæculi pompa exaltet, non ciborum luxus enervet, non vestimentorum vanitas emolliat, non adulantium lingua decipiat, non detrahentium adversitas conturbet, non tristia frangant, non læta elevent: non sis arundo vento agitata, non flos auræ tempestatis decidens, non paries ruinosa, non domus super arenam posita, sed templum esto Dei vivi super firmam petram constructum, cujus ipse sit Spiritus paraclitus inhabitator. Mitem te & humilem ad meliores ostende, durum & rigidum ad superbos, omnia omnibus factus, ut omnes lucrari possis; habeas in manibus tuis mel & absinthium, quicquid cui placeat edat ex illis: cui de pia prædicatione vesci libeat, accipiat mel; qui dura invectione indigeat, bibat ex absinthio, ita tamen ut liceat ei mel veniæ sperare, si rosea confessio pœnitentiæ præcedat: omnia vestra honesta cum ordine fiant. Tempus statuatur lectioni, & oratio suas habeat horas, & Missarum sollempnia proprio tempore conveniant. Qui diem sapit, Domino sapiat. Sit modesta in convivii lætitia, sit casta in jejuniis perceptio: lavetur pœnitentiæ facies, unguatur oleo misericordiæ caput, ut omnia acceptabilia fiant Domino Deo, qui te elegit sibi sacerdotem. Ducem ammonere & omnes sæculares principes, ut pietatem & misericordiam in iudiciis conservent, munditiam cordis & corporis semper diligant, quia Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Ecclesiam Christi defendant, ut eorum adjutor ac defensor fiat Dominus Ecclesiæ. Viduis & pupillis misericordes, ut illorum misereatur Deus; & in omnes homines mites & benigni, populum Dei congregantes & non dispergentes, pacem inter se habentes, quia Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Et tu, carissime frater, ante oculos cordis semper habeto timorem Dei & amorem, & liber Pastoralis beati Gregorii patris, ubi Dei rectorum subjectorumque vita diligentius discernitur, sæpius ante te legatur, & nostri memoriam nominis habeto in tuis sanctis orationibus, ut Dei omnipotentis misericordia nos defendat, regat atque custodiat, sicut vos velle credo, ut in dilectione Dei & voluntate cursum agamus vitæ nostræ. Et superfluum non æstimes, nec arrogantiam, ut vos ammonerem; sed intimo caritatis affectu suscipite, quia urbs firma frater qui à fratre juvatur. Te Deus omnipotens salvum conservet in ævum.

Hactenus epistola, quæ Dunstani Pontificali egregio (ut jam diximus) præmittitur absque nomine auctoris: sed quam Dunstani esse aliunde manifestum est. Unde indubitanter Dunstani nomen ei proposuimus prima dumtaxat littera designatum, uti apud veteres in usu erat. Pergit Willelmus Malmesburiensis de Wlffino.

6. Qui confestim in sede episcopali Monachos clericis ejectis instituit, ne in tanta contemporaneorum Episcoporum sedulitate dormire videretur. Cœnobitis nihil ad victus necessitatem ex Episcopatu largitus, sed ex alieno mercatus, Abbatem quoque instituere cogitavit. Illis reclamantibus,

Monachos
Schireburniæ
instituit.

ANN. CHR.
C M LVIII.
JANV. VIII.

quod ejus dulci dominatione, dum adviverent, carere nequissent, cessit invitus, palamque pronuntians, magnarum id calamitatum initium successoribus eorum fore. Cujus sanctitatis documentum cum in vita saepe, tum in morte praecipue manifestatum est. Namque cum jam proximè mortis januas urgeret, apertis mentis oculis exclamavit in cantum: *Ecce video caelos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei.* Quo cantu sine titubantia expresso, inter cantandum defungitur. Sancta & venerabilis anima, quae dictum primi & beatissimi Martyris mutuari potuit! Beata quae caelum apertum vidit, & introire meruit. Servatur ibi adhuc baculus ejus, & quaedam alia Pontificis insignia, mediocritatis & humilitatis ejus vivum (ut ita dicam) simulacrum praeferentia. *Ejus obitum Godvvinus illigat anno D C C C C L V I I I. Martyrologium Anglicanum 26 Septembris eum laudat sub titulo Abbatis, uti & Ferrarius: Menardus Episcopum & Confessorem rectius vocat v 1 Idus Januarii, quem diem ejus vita scriptor assignat apud Bollandum. Quod in Monachorum stipendia praestitit apud Schireburniam Vvlfinus, idem apud Norwicum fecit Herbertus, cognomento Losinga, ex Priore Fiscammi & Abbate Rameseia creatus Episcopus: qui cum apud Norwicum Monachorum congregationem numero & religione percelebrem instituisset, omnia iis necessaria sumptu mercatus est domestico; providens scilicet successorum querelae, nullas de Episcopio terras Monachis largitus est, referente Vvillclmo in lib. 2 de Pontificibus Anglorum cap. 2.*

Alfvoldus.

7. *Idem auctor cap. 4 post Vvlfinum recenjet in sede Schireburnensi ALFVOLDUM. Is Vvlfini fraier erat, ex monacho Vvintoniensi Episcopus, qui apud Schireburniam imaginem sanctissimi Svithuni collocavit, facem venerationis extulit. Constat eum reverendissimae vitae fuisse, & inter profuissimos convivorum apparatus, qui tunc in Anglia à Danorum temporibus exhibebantur, catino ligneo, sine ullo unctiori cibo, & pocillo exiguo aqua superfusa, ut omnis sapor cervisiae dilueretur, semper usum. Audivi ego bona fidei Presbyterum, & jam canis sparsum, bona ejus lacrymabili gaudio referentem: quorum illud non excidit, nullum umquam vel ante, vel post obitum ejus, impune potuisse sedem ejus dormitando premere, quin statim teris imaginibus territus resiliret, increpantibus, cur sedem Episcopi usurparet indignus. Id multis nonnullo fuisse spectaculo. Surrexerat inter eum & G O D V V I N U M Comitem simultas anxia: qua de causa, incertum mihi. Die placito dicta, cum res non ad pacem; sed ad litigium procederet, discessit Episcopus post altercationem, has minas in Comitem jaculatus: Per dominam meam sanctam Mariam malè tibi erit quòd contristasti me. Domum ergo reversus, vix pedem terrae apposuerat, equitaturam peditatu commutans, cum ecce fratres Comitis advenit, equo admisso & pulsu ilium cursus celeritatem prodente. Rogare ille miserabiliter genibus flexis affusus ut redeat. dominum suum statim post ejus abscessum aestuare corde, vix linguâ palpitare. Tum inquit Episcopus, nondum fedatâ irâ: Per dominam meam sanctam Mariam vè tibi erit. Sed unanimi orantium prece inflexus, delicti gratiam fecit, benedictionem dedit, agrum reparavit. Addit Vvillelmus, cum propensi cultus in sanctum Cuthbertum fuisse, cujus gratiâ Dunelmum profectus, revulso sepulcri operculo, cum eo quasi cum amico fideliter collocutus, xeniolum in perpetui amoris pignus deposuit, & abiit. Jam verò fatali puncto instante, antiphonam de sancto Cuthberto quam vivens dicere solebat, quamdiu vox suffecit, cantans, sermone pracluso, ut dicerent ceteri, manu innuit. Ita indicium amoris, quem in sanctum habebat, cum extremo efflatu emisit, sub annum D C C C C L X X V I I I.*

8. *Nuda tantum ejus successorum nomina habemus usque ad ELSTANUM, qui quinto loco sedit in ecclesia Vviltumensi, quae post Alfvoldum cum Salesberiensium juncta est. Elstanus Monachus fuit Aberdoniensis; & post Siricium atque Africum octavus sedit BRITVOLDUS Monachus Glastoniensis. Sed isti pertinent ad seculum sequens.*

DE

DE S. EBERHARDO PRIMO ABBATE MONASTERII EINSIDLENSIS.

ubi de ALARICO piissimo Eremita.

EBERHARDI vitam nemo veterum, opinor. litteris mandavit. Certè neque Christophorus Hartmannus in suis Annalibus Eremitarum Deiparæ matris seu Einsidlenfis monasterii, neque Franciscus Guillimannus in Episcopis Argentinensibus, tametsi de sancto Eberhardo disertè tractant, ullam veteris eius vite mentionem faciunt. Primus è nostris post Hermannum Trithemius virum sanctum celebravit: nos, quoad fieri licet, nostro hac in re officio non deerimus.

Eberhardi
vita an scrip-
pta.

2. Atque, ne hic quæ de Meginradi-cella seu monasterii Einsidlenfis variis nominibus & origine superius tum in actis sancti Meginradi tomo proximo, tum hæc de sancto Bennone ad annum 940 diximus, repetamur; ab ipsius Eberhardi vita seculari exordium ducendum est. Vir illustris appellatur ab Ottone M. Imperatore in diplomate anni DCCCC LXV pro Meginradi-cella. Id facile suadet Præpositi dignitas, quam in Argentinensi* prænobili ecclesia ante secessum obtinebat. Hermannus vulgatus hunc secessum revocat ad annum DCCCC XXXIV. Eberhardus Argentinensis Præpositus proximus incola Cellæ-Meginradi venit. Audiendus hoc loco Guillimannus in Ruithardo XXXIV Episcopo Argentinensi, sub quo id contigit. Eberhardus Præpositus Argentinensis, clarâ & opulentâ familiâ, socios aliquam multos colligit, & cum eis ad Cellam sancti Meginradi, quam Benno quondam, & ipse Argentinensis Canonicus, ut supra ostendimus, multis partibus restituerat, auxerat, & celebrarat, se contulit; magnoque apparatu, cura, & artificum, quos secum adduxerat, copiâ & industriâ, novum monasterium condere instituit. Ac primo quidem ab Hermannus Allemannia Duce, propinquo & consanguineo suo (sunt qui fratres fuisse putent, haut improbabiler) flagitavit, ut totam eam solitudinem & montem redimeret à Comitibus Rapersvillanis, in quorum Comitatu erant ea omnia, tum verò suam uti operem, & favorem unâ conjungeret, & quocumque posset modo capta & destinata adjutaret, promoveret, & tueretur. Cùm omnia Dux Hermannus promississet, tum verò Eberhardus ad eam novam multo ampliorem & augustiorem in honorem Deiparæ Matris, sancti Mauricii, & sociorum exstruere cepit. In ea sacellum ab Meginrado ab initio edificatum inclusit, illudque integrum & illibatam servavit. In hac sancta adicula non semel sacra fecimus sub finem Iulii anni M DC LXX XIII, cùm in Germaniam rei litteraria gratiâ profecti sumus ego sociusque noster Michael Germanus: ubi cum omni humanitate ab illustrissimo Abbate ac Principe Augustino, ceterisque religiosissima vita ascetis excepti, multa inde præclara in usum studiorum nostrorum retulimus.

Eberhardus
illustris Ca-
nonicus.

* de Stra-
bourg.

“
“
“
“ Monaste-
“ rium con-
“ dit.
“
“
“
“
“
“
“
“
“
“

3. Constructis ad ecclesiam monachorum edificiis, loci immunitati consultum voluit Eberhardus, atque rogante Hermannus Duce ab Ottone M. privilegium impetravit in hæc verba.

Privile-
gium obti-
ner ab Ot-
tone.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, OTTO divina auxiliante clementia Rex. Noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum sollertia, qualiter HERMANNUS dux deprecatus est nostram clementiam, quatenus pro Dei amore, loco qui vocatur Mehinrates-cella, ei à quibusdam suis fidelibus in proprietate tradito, ubi dominus EBERHARDUS eremita ecclesiam in honorem sanctæ Mariæ, & sancti Mauricii, ceterorumque Sanctorum Dei, ipsiusque adjutorio, à fundamentis ædificavit.

Acta SS. Ord. S. B. Seculum V. H h

ANNO CH.
CM LVIII
AUG. XIV.

cavit, & cetera ædificia monachis ad habitandum construxit, quem & modò ille nobiliter regit, & monachis præest Deo ibi sub regulari disciplina militantibus, privilegium nostræ auctoritatis, atque immunitatem, quam & ceteris monasteriis concessam habemus, electionemque concederemus. Cujus petitionem benignè suscipientes, ob amorem Domini nostri Jesu Christi, nostræque mercedis augmentum, jussimus hoc auctoritatis atque immunitatis privilegium conscribi, per quod volumus, firmiterque jubemus, ut post obitum venerabilis præfati Abbatis Eberhardi, monachi ejus qui supervixerint, monachicamque vitam, Deo auctore, in præfata Cella observaverint, ac illorum successores amodo & deinceps firmissimam teneant potestatem eligendi quemcunque inter eos Abbatem voluerint: & ut nullus in judiciaria potestate constitutus, aliquam super eos exercent potestatem, vel super eorum causas, seu super familias intus, vel foris concessas: sed ejusdem cellulæ Abbas potestativè cum suis monachis ad illorum necessarios usus firmiter possideat absque ullius contradictione; & sub nostra defensione & immunitatis tuitione res illorum perpetualiter permaneant ad illorum, ut supra diximus, necessarios usus. Et ut hæc auctoritas hujus immunitatis & confirmationis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora à fidelibus nostris veriùs credatur, & diligentius observetur, manu propria subter eam confirmavimus, & anulo nostro sigillari jussimus.

Signum Domini OTTONIS invictissimi regis.

Brun Cancellarius ad vicem Fridurici Archicapellani recognovit.

Data VI Kal. Novemb. anno Dominicæ Incarnationis DCCCC LVI, Indiæ IV, regnante domino Rege Ottone anno XII. Actum Franconesuit in Dei nomine feliciter, amen.

in Abbas.

Hactenus diploma ex Guillimanno & Hartmanno acceptum, in quo cum Eberhardus disertè Abbas appelletur, mirum est Thietlandum primum Abbatem loci dici in vulgatis Hermannii Contracti libris ad annum DCCCC XLV. Sed fortasse id ita intelligendum est, ut Eberhardus non tam Abbas, quam loci institutor censendus sit: Thietlandus primus à concessione privilegii Abbas sollemnii electione creatus. Dicta porro est Cella ad Eremitas, quod primo Eremitarum more locum incoluerint Meginradus, deinde Benno, postremo Eberhardus, qui multiplicatis discipulis monasterium ex eremitorio fecit, tamen si aliquanto post tempore primum nomen retinuit. Et sicut à Meginrado Meginradi-cella: sic ab Eberhardo Eberhartes-cella nuncupata est ab Ottone M. in diplomate ad Gregorium Abbatem. Hartmannus aliud profert Ottonis diploma, datum anno DCCCC XLVIII, quo diplomate admonitione ac suggestionem filii sui Liutholfi ac Herimanni Ducis, quasdam res juris sui in Comitatu ejusdem Ducis, in villa Quadavedes nominata, tradit sanctæ Dei genitrici Mariæ & sancto Mauricio martyri, ac ceteris sanctis, quorum jure obsequium in silva & in loco Meginrates-cella ab Eberhardo cremita cum ceteris fratribus monastica religione celebratur.

à S. Udalrico invivitur.

Paullo ante suum ipsius obitum Eberhardus in Cellam suam hospitio excepit sanctum Udalricum Episcopum Augustanum, in cuius vita hæc leguntur num. 50, infra. Inde ad Cellam sancti Meginradi perrexit ad videndum servum Dei sanctum Eberhardum, ejusque necessitatibus sibi que subjectis monachis subveniendum in quibuscumque potuit eorum cognoscere voluntatem. Ultima verò vice Eberhardo vivente, cum inde recedere debuisset, expleta multimodæ amabilitatis locutione, acceptoque cum orationibus in ecclesia permisso, ad vehiculum suæ reportationis egressus est. Cumque paratus esset ad pergendum, & eo die sanctum Eberhardum amplius videre non putaret; subito post eum quasi festinando veniebat, & oscula caritatis iterans, cum flebilibus oculis aiebat: Ex hac hora ultra me non videbis, donec exenti corporibus in præsentia Dei nos videre merebimur. Cujus verbis respondens Episcopus dixit: Dulcissime Pater, nunc scis me certè citò de hoc sæculo

Mortem suam prædicat.

esse migraturum. Cui ille respondit : Finis adhuc vitæ tuæ tibi non imminet : verba autem quæ tibi nunc dixi , vera esse non dubites. His verbis expletis , Episcopus remeavit : & antequam iterum eandem Cellam revisitaret , Eberhardus feliciter migravit à sæculo. Ita Anonymus , ex quo Berno & Tritheimius idem mutuati sunt. Nescio an hac ipsa vice (nam locum passim invisere solebat) Vadalricus Eremitario concessit sancti Mauricii brachium argento inclusum , gemmisque à se ornatum , quod à Præposito monasterii Agaunensis auctoritate Manfredi Sedunensis Episcopi dono acceperat.

ANN. CH.
CM LVI II
Aug. XIV.

5. Denique anno DCCCCLVIII , ut habet vulgatus Hermannus apud Camisum , Eberhardus Argentinenſis Præpositus cum magno apparatu in Cellam Meginradi veniens , ibique regularem vitam instituens , post ejus introitum vigesimo quinto anno ad Dominum migravit. In brevibus tamen loci Annalibus anno DCCCCLVII Eberhardus Pater obiisse perhibetur. Dies non usquequaque certus. Nam Einsidlenses tabulæ veteres , alia habent XIX kal. Septembris. alia XI kal. ejusdem mensis apud Hartmannum. In veteri Calendario Einsidlensi , in quo præter sanctos etiam alii mortui inseruntur , ita legimus : XVIII kal. Septemb. dormitio Eberhardi cremitæ. Non ergo Idibus Augusti , ut in Martyrologio Vvionis & Memardi. Sepultus est ante Sacellum Deiparæ prope Bennonem. Eum sanctum vocat Anonymus supra laudatus in Actis sancti Vadalrici , non multo post e us obitum.

Obitus ejus
& cultus.

6. Inter ejus discipulos præcipuos censendi sunt THIELANDUS , quem primum loci Abbatem , & GREGORIUS , quem secundum ponunt vulgata Hermannii exempla. De Gregorio infra. In antiquioribus Hermannii exemplaribus mss. nulla fit mentio de rebus ad Einsidlenses pertinentibus , sic verò in subsequentibus ab annis circiter quadringentis : quorum in uno pro eo quod in vulgatis legitur , Thielandus Patuen. primus Abbas loci , rectius habetur adscriptum , Thielandus Pater venerabilis. Censendus etiam inter Eberhardi discipulos Adamus quidam vir præpotens , qui lese majestatis reus ad eum se recepit , ab Ottone in gratiam ob id restitutus , ut fidem facit Ottonis diploma apud Hartmannum , ubi hæc verba. Noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium , quàm etiam futurorum sagacitas , qualiter nos pro remedio animæ nostræ , vel etiam dilectissimæ conjugis nostræ beatæ memoriæ ETGIDIS , quasdam res proprietatis nostræ judicio Scabineorum pro cujusdam viri commissu , nomine Adam , modò verò Dei famuli , nostræ regalitati jure ficitas , denuo eidem in proprium concessimus , legem etiam vitamque suam pro æternæ remunerationis præmio perdonavimus... Data Kal. Jan. anno Domini DCCCCXLVIII. Aliud haud absimile Ottonis ejusdem diploma de Gundramno Comite producit Hartmannus , ex quo etiam hæc delibare juvat. Noverint omnes fideles nostri præſentes scilicet & futuri , qualiter nos per interventum dilecti filii nostri LUTOLFI , animæque nostræ remedio concedimus atque offerimus ecclesiæ sanctæ Dei-genitricis Mariæ , quæ constructa est in loco , qui dicitur Meginrates-cella , & ibi Deo fervientibus Heremitis , quemdam locum Lielah nominatum , qui nobis de rebus Gundramni populari judicio in regiam rectamque venit vestituram ... ea videlicet ratione , quatenus servi Dei in loco prælibato conversantes , jam prædictum prædium , quod constat esse in pago Brifachovve , in Comitatu filii nostri Lutolfi , per succedentia temporum curricula securè & quierè fruantur ... Data v Idus Augusti , anno verò Dominicæ Inc. DCCCCLII , Indiçt. X.

Discipuli.

7. Sed inter Eberhardi discipulos non prætermittendus ALARICUS , Regulindæ Ducissæ filius , qui relicto sæculi pompâ in insulam Vfruangiam * cum paucis se contulit , deinde cæ relicta secessit ad Meginradi-cellam. REGULINDA verò ejus mater , altero marito Hermannio Alamannia Duce vidua , in eadem insula Deo se consecravit , constructo Oratorio in honorem sancti Martini ; ibique quidquid vitæ reliquum fuit , pientissime traduxit. Morti proxima res suas Alarico filio ejusque monasterio contulit , ibidem sepulta non sine sanctitatis opinione. Haud multò post , relicto custodiæ

Alaricus.
* Vfrangia

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

Hh ij

244 DE S. EBERHARDO ABB. EINSIDLENSI.

ANN. CH.
C. M. LVIII
AUG. XIV.

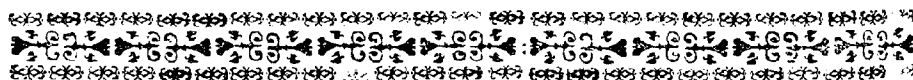
de Zurich

Oraculum
perfert ad
Vviboradam,

& caluus
pascitur.

Travimano
pag. 83.

officio, inquit Hartmannus, ad eandem insulam Adalricus rediit, sive ut majorem basilicam à matre inceptam absolveret, aut (quod magis veri simile) solitudinis majoris desiderio & amore. Hic est Alaricus ille, quem Hepidannus in libro de vita sanctæ Vviboradæ cap. 16 inducit ita loquentem. Ego Alaricus minimus fervorum Christi, decrevi me pro ejus nomine in quadam insula Turicini * lacus solitarium persistere. Ergo me inibi consistente quadam nocte angelico affatu hujuscemodi verbis admonitus sum. In monasterio sancti Galli, cella quadam in montibus constructa, scias quamdam virginem Deo consecratam in ejus servitio fideliter perdurantem. Ad hanc fidelem legatum ista mandata portantem dirigas. Unaquæque arbor, sive fructuosa, vel infructuosa, dum viva terrâ radix tegitur, in viriditate poterit permanere, & fructibus vel frondibus se obducere. At si terram, quæ foveat, abesse contingat, nudata radice necesse est ut arbor arefeat. Quapropter à Deo admonita parcas tibi aliquid de nimia abstinentia, quatinus aridum corpus plus aliquid solito reficiens, ejus servitio & laudibus plenius insistere prævaleas. Hæc monita ad Vviboradam, cujus æta superius dedimus, perseveranda caluus accepit Alaricus. Deinde Hepidannus Alaricum sic affatur. Magnam sanè ostendis, Alarice, virginis parsimoniam, cum Deum prædicas huic allegasse temperantiam. Nam labores Pauli, regyratio Laurentii ostendunt eum posse pati, electos suos multum probari. Sed & tibi non desunt testes, & bis refeci jussus Propheta sub junipero, & turba Dominum triduo sustinens, postremo universitas cui educitur panis de terra, ne ei in itinere hujus vitæ desint viatica. Quid si & illud miraculum in testimonium sumatur? Nosti cum prædictus à te lacus in tantum proluit, ut plurimi dies transirent, quàm navigando eum nullus intrare auderet; & cum tu jam pæne fame consumtus, ad orationem confugeres, persona quædam tibi apparens, panem vinumque capiti tuo imminere indicavit: quibus refocillatus convaluisti tuo, Frater, arbitratu. Nam scientia veritatis terret Alaricum huic testimonio refragari: imperfectio verò meritorum dissuadet eum hæc affirmando prædicare. Tuum enim est potius hæc annuntiare, maximè cum ad gloriam Vviboradæ tuæ non parum sint respicientia. Hactenus Hepidannus; ex quo quanta modestia, quantique meriti fuerit Alaricus, discimus. Mortuus est Alaricus sub annum DCCCC LXXIII, die festo sancti Michaëlis, testante Hartmanno, in sua Vvinaugiensi insula, sepulchrum in ade, quam ejus mater in honorem beatæ Mariæ inchoarat, ipse perfecerat. Fuerat monasterii custos: itaque vitam instituit, ut viventis defunctique sanctitudinem frequentibus tunc, uti nunc quoque, miraculis testatam voluerit velique Deus. Ex ejus hereditate magna ad Eremitas possessiones pervenerunt, ut non modo inter Divos tutelares monasterii, sed fundatores quoque numerari debeat. Ita fere Hartmannus. In Vvinaugiæ insula hactenus Einsidlenensis Abbatia Præpositura est, duarum horarum intervallo distans à monasterio, in lacu Turicino.

ANN. CH.
C. M. LVIII

DE TRANSLATIONE S. PATERNI
MONACHI ET MARTYRIS IN MONASTERIUM
BRAJACENSE AD SEQUANAM.

* Bray.

I. CTA hujus sancti Paterni exstant in sæculi 3 parte 1 pag. 463. quorum in fine actum est de translatione ejus reliquiarum in Cellam Brajacensem * ad Sequanam, diocesis Senonensis, prout eam refert Clarus monachus canobii sancti Petri Vivi. Instituto nostro sufficiebat brevis illa

narratio : sed quia postea in manus nostras incidit ejus rei diploma Lotharii Francorum Regis, istud hoc loco exhibere visum est ad majorem facti illustrationem. Sic autem habet diploma, ex ipso autographo (quod modò est penes V. C. Robertum Hubertum, ecclesie sancti Anniani apud Aurelianos Præcentorem) erutum à nostro Stephanotio.

LOTHARIUS Dei gratiâ Francorum Rex. Notum fieri volumus fidelibus nostris, quod BURCHARDUS miles, filius ALBERICI Ducis, adiu: serenitatem nostram obsecrans, ut quoddam monasterium, quod ipse constituerat de consensu HILDEGARDIS uxoris ejus, & de consilio THEOBALDI domini de Centumliis fratris ejus, super Sequanam fluvium, prope Brajacum in honore Domini Salvatoris, ad collocandum, servandum, & colendum corpora sanctorum Paterni martyris & Pavatii Confessoris, quod ultimum corpus ex Anglia attulit cum aliquibus religiosis, quos avunculus ejus Rex ÆDREDUS ei dederat de cœnobio de Perfora, ut stabilirentur & servirent Deo in dicto monasterio sub professione Regulæ sancti BENEDICTI: & nos in perpetuum stabile & firmum fore concederemus, & nostræ majestatis vigore corroborarem, quæcumque eidem loco largiebatur de bonis suis sine advocazione. Cujus petitioni annuendo, præfatum monasterium in posterum stabile fore statuimus, firmando quoque concessimus, id ipsum postulante Domino HILDERAMNO Senonensi Archiepiscopo, ut locus ipse deinceps solutus sit & quietus. Quæcumque verò à præfato Burchardo eidem loco donata sunt, villam videlicet Brajacus & duos molendinos apud villam, quæ dicitur Monsmorencius, & servos, & ancillas, & cetera omnia monachi quietè possideant sine advocazione.

Ego GUIDO Cancellarius ad vicem ARTOLDI Archicancellarii regii scripsi,

Datum in palatio Lauceduni Clavati apud monasterium sancti Johannis, x Decembris, anno v regnante Lothario Rege gloriosissimo.

2. *Hactenus Lotharii diploma, cui affixum est sigillum cum imagine Regis in solio sedentis. Monasterium Perforensis in Anglia, ex quo educti monachi Brajacenses, suum erat in agro Vvigoricensi. Fundatum est ab Osvaldo Athelredi Regis nepote sub annum DC LXX. restitutum sæculo x, primusque à restitutione loco præfectus est FOLDBRITHUS Abbas, de quo in vita prima sancti Osvaldi Episcopi Vvigoricensis inferius, num. 8, ubi Fudberthus appellatur, à Pitseo Fuldebertus. Anno MCC LIX, dum post combustionem anni MCC XXIII ecclesia nova restitueretur, in capella sanctæ Mariæ ossa Oddæ Comitissæ, qui Ædvvinus vocatus in Baptismo, ibidem monachus effectus est, sepultusque anno M LVI, inventa sunt in crastino sanctæ Barbaræ virginis. Eodem die ac sequente, inventa sunt etiam in alio plumbo ossa venerabilis Patris Folbrichi primi quondam Abbatis Perforæ, qui, ut scripta tradunt in vita sancti Osvaldi Episcopi Vvigoricensis, cum hujus Folbrichi corpus examine componeretur in feretro, adstantibus qui exsequiis invigilabant, revixit & erexit se. cujus à quodam in verbo Domini conjurato spiritu, ut si ex Deo esset, novitatem facti & reversionis causam aperiret, inquit defunctus: Acturus gratias beato Osvaldo redii, cujus dignitas meritorum in conspectu Domini mihi veniam impetravit delictorum. nam à beato Benedicto in visionem Dei perductus, cum mihi trepidaret conscientia, accusaret vita; accepi à Domino pro meritis Osvaldi immunitatem pœnæ, securitatem salutis. Quibus dictis, extemplo siluit, & accepto Viatico Dominici corporis, dimidium diem supervixit: sicque iterato obitu obdormivit in Domino prid. Idus Augusti. Hac ex Monastico Anglicano, qua aliis verbis in actis Osvaldi referuntur. Ab isto Abbate accepti sunt Monachi, quos Burchardus Brajacum transfulit regnante apud Anglos Edredo Rege, quem Burchardus avunculum suum dicit.*

Perforensis
monasterium.

Folbrichus
Abbas.

ANN. CH.
CM LVIII

Datum est diploma anno quinto Lotharii, id est anno DCCCC LVIII, principatu Eduvii Anglorum Regis: scriptum sub Arioldo Archicancellario, Remorum Archiepiscopo, qui anno DCCCC LXII Odalricum habuit & episcopalis dignitatis, & Cancellariae successorem.

Adelelmi
Militis
charta.

3. *Occasione loci, temporis, & personæ, scilicet Burchardi, hoc loco referre juvat litteras Adelelmi ejus consanguinei, datas in gratiam cœnobii Floriacensis in hæc verba.*

* Villiers S.
Becist.

OMnipotens Dei misericordia plurimum voluit humani generis, &c. Ideo ego Adelelmus Miles promptissima devotione offero Domino Salvatori nostro, ejusque eximio Confessori Patrique Monachorum beato scilicet Benedicto, insignem crucem argenteam vultu nostri Salvatoris, qualiter pro nostris reatibus in ea in impietate Judæorum appensus fuit, insculptam. Quin etiam dono ad illuminationem ejusdem vivificæ venerandæque Crucis quoddam juris mei prædium, in pago Senonico situm, vocabulo Villaris * dictum, cum ecclesia honori beatæ Mariæ dicata, cum terris quas fitis & adquirendis, & mancipiis utriusque sexus, silva quoque & pratis, aquis aquarumve meatibus, pro remedio animæ meæ, & senioris mei incliti Francorum Ducis HUGONIS; quin & pro genitore meo ROBERTO, & genitrice mea, nomine BERTHA, & pro Burchardo seu & aliis parentibus meis . . . Et ut hæc charta certior habeatur, & in posterum inconvulsa teneatur, manibus eam propriis subterfirmavi, ac seniore meum inclitum Ducem Francorum Hugonem, ac Burchardum confobrinum meum, pluresque alios nobiles precatus sum corroborare. Actum Parisii in nobilium conventu publico. S. ADELELMI & BURCHARDI, qui hanc donationem fecerunt. S. HUGONIS Ducis Francorum. S. ODONIS Comitis. S. Alberici. S. Emmonis. S. Droconis. S. Anselmi. S. Gualterii. S. Ervæi. S. Gauzberti. S. Rotroci. S. ADELÆ Comitissæ. Anno 975. S. MILONIS Comitis filii ejus. Data VI Id. Septemb. anno XXI gloriosi Regis Lotharii, Indiæ. III.

ANN. CH.
CM LVIII

DE VENERABILI ALAVVICO ABBATE AUGIENSI APUD ALAMANNOS.

Studiorum
feries apud
Augiam,

I.

CELEBRE est in Alamannia, diœcesi Constantiensi, Augiense monasterium ad Rhenum, cuius non semel in superioribus tomis mentionem fecimus, nempe in Seculi 3 parte 2, ubi de sancto Pirminio primo istius cœnobii auctore, tum in Seculi 4 parte 1, ubi visio Vvettini ejusdem loci monachi relata est, atque in parte 2 ad acta sancti Meginradi Eremitæ. Floruerunt ibidem non modò virtus & pietas, sed etiam studia litterarum, quæ istic saculo IX excoluerunt HETTO, dein Abbas, post Episcopus Basileensis; ERBALDUS, ipsius in cœnobiali regimine successor; (sub quo MEGINRADUS litteras docuit in cella quadam monasterii ad lacum Turicinum:) VVETTINUS monachus, Grimaldi archicapellani germanus; TUTTO seu Tatto, quem VVALAFRIDUS STRABUS, litteris etiam ibidem clarus, præceptorem se habuisse gloriatur. moriuus est anno DCCC XLIX Vvalafridus Abbas: sed qui post eum litteras docuerit, non satis compertum ex Hermanno Contracto, qui præcipuum istius monasterii saculo XI existit ornamentum. Sub Rudhone seu Rudolfo Abbate XVI, & Abbatum. anno DCCC LXXIV Ratholfus Veronenlis Episcopus obiit, qui sui nomi-

nis Cellam * juxta Augiensem insulam construxit, teste Hermanno : ex quo. ANN. CH. C M LVIII * Ratolfz 288
 item discimus, Carolum Imperatorem, cognomento Crassum, Augiæ juxta altare sanctæ Mariæ sepulchrum fuisse. Rudolfo Abbati HATTO successit anno DCCC LXXXVIII, postmodum Archiepiscopus Moguntiacensis, qui Cellam & basilicam sancti Georgii in insula construxit, ut suo loco videbimus. Hattonem anno CM XIII excepit HUGO Abbas; eumque anno sequenti THIETINGUS: quem secuti sunt HERIBRACHTUS post triennium, & anno CM XXVI LIUTHARDUS: cui anno CM XXXIV successit ALAVVICUS eo nomine primus, de quo hîc agere instituimus.

2. Alavvicum ita laudat Hermannus ad annum jam dictum CM XXXIV. Alavvicus Augiæ quoque post Liuthardum Alavvicus, venerabilis Abbas XXI, præfuit annis XXV. Nec plura de eo ante obitum. Eodem anno apud Heptidannum Sancti-Galliensem monachum, Alavvicus Abba efficitur in Augiæ: sed iste auctor quædam addit, quæ mox referemus. Anno CM XL Vdalricus, Augustæ Vindellicorum Antistes sanctissimus, Constantiam civitatem causâ orationis visitavit, & inde ad Augiam insulam & ab Alavvico Abbate caritative susceptus, non modicam partem de corpore sancti Mauricii & de aliorum multorum sanctorum reliquiis ei donavit, ut in eius vita legitur cap. 15 infra. Illud verò in primis memorandum, quòd Abbas iste societatem Augiensem, cum sancti Galli monachis anno DCCC sub Vverdone Gallensi & Vvaltone Augiensi rectoribus initam, renovavit anno CM XLV, ut legimus apud Goldastum tomo 2 rerum Alamannicarum pag. 180. cuius renovationis formulam hîc exhibere juvat. Anno Incarnationis Dominicæ DCCCC XLV, anno autem Domni Ottonis serenissimi Regis VIII, domnus CARLOH hujus loci strenuissimus Abba cum Alavvigo Augensis cœnobii venerabili Abbate, Fratribus utrimque ex utroque monasterio pari voto unoque assensu in idipsum conspirantibus, prænotatum renovando decretum, hoc saluberrimum subsequens pactum inivit, scilicet ut si quando Frater aliquis in utrovis monasterio obierit, corpusque defuncti in ecclesiam, ut moris est, translatum fuerit, antea inde non tollatur, donec omnes Horæ canonicæ tempore statuto decantentur, & omnis celebratio Missarum sive Vigiliarum, seu etiam psalmodiæ pro defuncto persolvatur, & tunc demum sepulturæ commendetur. Ad eandem autem Missam, quæ primùm pro eo à fratribus in commune recitatur, dicto ter Sanctus angelico carmine omnes pavimento prostrati tamdiu jaceant, usque dum à Presbytero Pax Domini dicatur, gemitibus & suspiriis, & lacrymarum inundatione animam fratris attentius Deo commendantes. Annona verò illi quondam viventi statuta ad anniversariam ejus diem, & inde usque in XXXVII dies pro eo in elemosynam pauperibus adplene tribuatur. Et quando obitus alicujus de utrovis monasterio ad alterum fuerit indicatus, ipso die, si ita tempus distaverit, in agendis Vigiliis & Missarum psalmodiæque celebrationibus unanimiter absque dilatione insistant. Similiter, ut ante notatum est, ad eandem Missam horâ prædictâ fratres se solo prosternant humiliter pro anima defuncti Deo supplicantes. Ab illo etiam die annona, sicut uni è fratribus, datur, pro illo quoque ex integro per totos XXX dies pauperibus tribuatur. Decreverunt etiam ut omnis congregatio fratrum utriusque cœnobii in sex turmas partita, cottidie privatis diebus unaquæque pars eorum die sibi definito Vigiliis & Missam cum oblationibus generaliter pro omnibus Fidelibus defunctis peragat, & ad unamquamque synaxim in fine orationis ab omnibus eorum commemoratio fiat. Et ut hæc saluberrima pactio nullo modo à posteris nostris ignorantia aut negligentia ulterius omittatur, placuit nobis ut in libello Regulæ nostræ litteris commenderetur, & frequentius in conventu congregationis recenseretur.

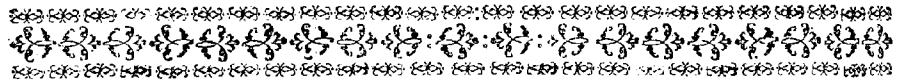
3. Sub isto Abbate Augiæ cum pietate florebat studium litterarum, non solum in domesticorum, sed & in externorum gratiam. Id docet nos in primis liber de Societas cum sancti Gallensibus. Vvolfgangus & Henricus ibidem student.

ANN. CHR.
C M LVIII.

vita Wolfgangi Episcopi Ratisponensis inferius adducenda, in qua hæc de eo leguntur. Quamobrem non contentus in scholis trivialibus aut privatis erudiri, patre deducente eò sibi properandum statuit, ubi tum intra Germaniæ fines maximè florerent studia litterarum. Itaque ad Augiense monasterium se contulit, ubi libenter & comiter exceptus est, quòd fama ingenii ejus jampridem eò pervenisset: brevique tempore tantos fecit in doctrina progressus, ut ipsis præceptoribus, qui acumen ejus jam perferrent, admirationi esset. Erat ibidem cum eo Henricus, futurus postea Pontifex Trevirensis, uti paullo post in eodem libello. Per idem tempus eò in loco degebat studii causâ Henricus quidam, illustri Francorum & Suevorum stemmate clarus. Alios etiam plurimos eò loci tunc litteris operam dedisse indubium est.

Alavvici
obitus.

4. Denique Alavvicus vivendi finem fecit anno C M LVIII, ut apud Hermannum, vel insequenti, ut apud Hepidannum, qui Alavvici extremum morbum collocat anno C M LVIII his verbis. Alvvic, Augensis beatæ memoriæ Abba, paralyfi morbo agrotare cœpit. Et anno C M LIX. Alvvicus Augensis Abba defunctus est: & in ejus locum Ekkehardus eidem cœnobio; horto deliciarum prælatus est. Hæc beatæ memoriæ appellatur Alavvicus: cujus obitus absque ullo elogio notatur ab Hermanno hunc in modum: Alavvico Augiæ Abbate defuncto, Eggehardus Abbas XXIIV præfuit annis XV. qui ecclesiam beati Johannis Baptistæ formoso inibi artificio construxit. Et ad annum C M LXXII. Augiæ Eggehardo Abbate, ob res ecclesiæ in paupertatem redactas incusato, & ab Imperatore Ottone privato, Rudmandus Præpositus Abbas XXIIV promotus, præfuit annis XXIV, nimisque abbatiam ditavit. Is est Ruodmannus, cujus instinctu missi sunt in cœnobium sancti Galli Episcopi & Abbates, ad examinandam eorum vitam & Regula observationem, quam ille remissam & solutiorē esse causabatur. Id factum ait Hepidannus anno C M LXVIII. atque visitationem illam ad eum annum retulimus superius in Elogio Notkeri. Quod si admittas, Ruodmannum, antequam Abbas esset remuneratus, hoc præstitisse dicendum est. De Vvittegovvo ejus successore lege Bruschiū.

ANN. CHR.
C M LIX
OCTOB. III.

VITA SANCTI GERARDI ABBATIS BRONIENSIS,

Auctore anonymo sæculi X, aut XI monacho.

Ex manu-scriptis Broniensi & Giseniano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita scriptores duo.

SANCTI Gerardi res gestas litteris mandarunt auctores duo, uterque anonymus: quorum antiquior ex solo vita quam hic edimus prologo priore notus, cum orationem grammaticè quidem compositam, non tamen idiotis minulque capacibus satis perspicuam conscripisset, Anonymus alter Gunteri Abbatis hortatu novum opus, aliis verbis aggressus est, quale hic damus, cum alterum penitus excidisse credatur. Oportandum esset, ut purum purum auctorem primarium reliquisset Anonymus sequior, qui minus aptè subinde loquitur, aliosque loquentes inducit. Integram tamen fidem meretur in factis recensendis, que tum per se à testibus oculatis, tum ab Anonymo priori accepit. Qualis qualis est, eum genuino stilo, quem Surius mutaverat, hic representamus ex duobus exemplis, quorum unum à viro clarissimo Daniele Papebrochio, alterum ex codice Broniensi accepimus.

Posterioris
ætas.

2. GUNTERUS, cuius mandato scripsit Anonymus posterior, Abbatis vices Bronii agebat anno M XXXI, testante Molano. Suffragatur Fissenus in Floribus Leodiensibus, ubi Broniense Abbatum exhibit catalogum: in quo post Gerardum HERIBERTUS anno

C M XCVIII

CM XC VIII exstinctus, deinde GUINEBALDUS, ac tercio loco GUNTERUS locatur his verbis: Gontherus scribendam curavit vitam sancti Gerardi, dicendumque templum anno M XXX VIII, quod augustinus ipse construxerat. Obiit anno M LX II. *Quaedam tamen Anonymi loca huic calculo repugnare videntur, nempe quod de Litaldo Mosomensi Abbate anno CM XCVII mortuo, tamquam de superstite loquatur num. 11. Si cui autem ingerit ambiguitatem, Litaldum percontetur Abbatem. Eodem trahi debet id, quod legitur num. 19 de Rainero II Longicollis Hainouensium Comite, qui nunc usque, inquit, exulat in ignotis regionibus. Nam is ultra annum CM LXX XV vitam produxisse non videtur. Ex aduerso Anonymus num. 28 agens de numero monasteriorum, qua Gerardus ad severiores leges revocavit, ait se id à majoribus accepisse, & num. 29 ubi de bellicis tumultibus tempore Gerardi exortus, laudat chronologiam priorum, id est maiorum, qua verba non bene auctori aequali conveniunt. Itaque his expensis veri similis est, hunc scripsisse sub annum M XXX V, & qua de Litaldo Abbate & Rainero Comite dicit, hac in persona prioris Anonymi (quod non raro ejusmodi interpolatoribus accidit, ut alias notavimus) retulisse.*

ANN. CH.
CM LIX
OCTOB III

3. Gerardus ante saeculi noni finem editus est in lucem, utpote qui anno CM XVII, vir jam dudum barbatus, ait auctor num. 9, bello strenuus, gregendisque rebus apius, legationem obibat. Sequenti anno monachum induit apud sanctum Dionysium, ibique per annos decem sub regulari iramite Deo militavit. Inde sanctorum reliquiis onustus anno CM XXVIII rediit in patriam. Fuit hac pagi Lomacensis * villa, Stablecelle * dicta. Hic pagus apud antiquos, quem subinde Lomensem, Laumensem, Lummensem & Lomacensem scribunt, Fossas Vallem, Gemblacum, Bronium, Calviniem, Cubinium seu Cuvinium atque Covinium, & haud modicam hodierni Comitatus Namucensis partem complectebatur. Appendix Gerardi vita hic adjecta docet, Gerardum vita comites ex monasterio sancti Dionysii accepisse secundum ordinis personas duodecim ad numerum apostolicum; scilicet bonos doctores, morum informatores, disciplinae regularis observatores. Ex illorum numero fuisse videtur Litaldus, primum quidem * Tinensis, postea Mosomensis Abbas, de quo num. 12. LIETALDUM percontetur Abbatem, qui cum eo praesens ad clandestinam tot reliquiarum ex monasterio Dionysiano compositionem seu comportationem demirari solebat, &c.

Gerardi
vitae series.

* de Lomage
* Straves

* de Tin.

4. Antequam Gerardus ad conditam ab se Bronii basilicam se conferret, pervenit ad municipium in pago Lomacensi situm, quod appellatur Cuvinium. Hic autem degabant duo monachi ex monasterio sancti Germani, ad quem tunc pertinebat fundus ejusdem municipii, unanimiter excubantes cura pervigili in excubiis sancti Abbatis VENANTII. Forsan hic est vicus sancti Germani in Brabantia, haud procul à monasterio Gemblacensi. Cuvinium villam scriptor translationis sancti Germani saeculo VIII commemorat. Eandem Carolus Calvus monachorum usibus deputat in partitionis charta, quam in Saeculi 3 parte 2 publicavimus. Hanc saeculo decimo procurabant duo illi Germanenses monachi, dum furentibus bellis à monasterio avulsa est, quod tempore suo factum subindicat anonymus mox citatus. Nullus dubitem, quin recedentes inde monachi sancti Venantii Abbatis corpus secum derulerint in nostrum sancti Germani Asceterium; illud inquam ipsum, quod Venantii Tunonensis Abbatis nomine hic depositum colimus. Latebat haec usque undenam, quae occasione huc advectum esset sancti Confessoris corpus: sed è Lomacensi pago delatum facile concedet quisquis infelicem Belgii ac prope omnis Gallia statum tempore Normannica perversionis attenderit, quo sanctorum glebae in varia; & quae tutiora putabantur loca, deportabantur. An autem Venantius Abbas, cujus reliquiis gaudemus, ille ipse sit qui saeculo VI Tunonense rexit monasterium, aut qui in opido cognomine apud Atrebatens colitur, alii judicent.

5. Bronio suo redditis Gerardus, constituit ab se clericos loco cedere persuasit. Monachis ipse praefectus, incredibile est quam longè lateque virtutum odore fragaverit. Hinc multis in locis expetiit, ut collapsa monasteria resarciret, tantum non exstinctam in Belgio regularem disciplinam revocavit. Plerique omnes cum anonymo nostro caenobia numerant octodecim, quae praeter Broniense Gerardi cura complectebatur. In his Meyerus in Annalibus Flandriae recenset Blandiniense sancti Petri, Gandense sancti Bavonis, Tornacense sancti Martini, Marchianense, Hasnoniense, Roinacense (de quo videndus Baldricus in Chronici Cameraensis lib. 2 cap. 14 & pag. 413) Atrebatense sancti Vedasti, Turbaltense, Vormbultense, S. Richarii, S. Bertini, S. Audomari, S. Silvini, S. Volmari, S. Amandi, S. Bertae, atque sancti Amati Duacensis, eo (ut credere par est) fundamento, quod ad Flandricum Arnulfi Comitatum haec omnia caenobia pertinerent. Sed ampliora Gerardi zelo debebantur: ut non immerito parens alter habeatur rediit cum in Belgio, tum in toto Lotharii regno familia Benedictina, quae ejus studio sacrisque adhortationibus restituit. Cum enim Gisberti Ducis ditioni omnes illae circa Mosam, Scaldis partem, Sabin, Mosellam, & cis Rhenum provinciae subjacerent; quo quot ejus ditioni parebant monasteria cum pluribus aliis in Francia, secundum Chronicon Mosomense novam à Gerardo formatam acceperunt: ex quibus quae ad

Monasteria
à Gerardo
reformata.

ANN. CH.
M LIX
OCTOB III

notitiam nostram ab anonymo pratermissa, vel aliter quam ipse narrat tradita, pervenerit; paucis expendenda sunt.

6. *Acherius noster in Spicilegii tomo 7 Chronicon Mosomense vulgavit, in quo hac de Gerardo nostro leguntur.* Est in Portuensis Comitatus partibus octo monachorum cum Abbate sibi superposito parvus admodum & pauper locus, [*Tignus nomine*] quem Freduidis matrona nobilis cum illustri viro suo Comite STEPHANO edificavit. Hunc per consilium domini GERARDI Abbatis, viri vitæ venerabilis, qui tunc temporis pro merito sui nominis & religiosa conversationis pluribus in Francia præerat monachorum cœnobiis, inter quæ & monasterii sancti Remigii curam agebat. Hunc eundem, inquam, locum sancto Remigio ut subjectum haberet, ac procurando fervaret, fidei voto tradiderunt. Hic in honore sancti Quintini consecratus, & radicibus Aldiniaci montis aditus, à rivulo fontis qui inibi exoritur præterfluit Tignus * cognominatur. *Tignensis monasterio Gerardus Liotaldum superius memoratum præfecit Abbatem: qui priori conversatione clericus, posteriori conversus & monachus, ex monasterio ni fallor, S. Dionysii eductus, postquam Bronii confederasset aliquandiu, Gerardum secutus Remos, inde Tanum contendit, ubi ad annum CM LXXI perseveravit. Tunc Adalbero Remensis Pontifex, pergit Chronicon, illum Tignensis cœnobioli pauperulum Abbatem, Liotaldum nomine, quam celerrime advocat, & Mosomensi familia præponit. Ut autem anonymus noster jam citato num. 12 Liotaldum Gerardi in cœnobia Mosomensi successorem legitime vocare potuerit, dicendum est Gerardum, ab Heriveo Pontifice jussu, reformationi parthenonis Mosomensis incubuisse, aut subrogatis mox Canonicis aliquandiu præfuisse. Lege qua de translatione sancti Arnulfi in monasterium Mosomense dicemus ad annum 971.*

* *This*

7. *Quo primum tempore Remigianum adierit cœnobium, haud liquet: neque certius quo anno à Gisleberto Duce evocatus sit Ursidungum (qua & sancti Gislei Cella) tunc à clericis occupatum. Ejus rei historiam fuse describit Anonymus noster infra, num. 20 & sequentibus: sed annum haud designat, quem multi recentiores anno CM XXX, Vinchantius sequenti illigat. At seriùs id contigisse certum videtur, cum Gerardus nonnisi anno CM XXVIII monachos instituerit Bronii: ubi per aliquot annos confedit cellula inclusus, antequam aliis monasterii reformandis navaret operam. Rainerus monachus in libello de miraculis S. Gislei, qui libellus in Seculo 2 à nobis editus est, cum hoc anonymo non consentit in exponendis circumstantiis, qua in restitutione disciplina regularis per Gerardum apud Gisleianos facta contigerunt. Virumque conferat studiosus lector, videatque, num satis sit Anonymo nostro hac in re subscribere, tamen si Raineri libellum legisse videatur ex num. 23. In hoc autem differunt, quod Rainerus prius Gisleianis restitutum dicat sancti Gislei corpus, quam Gerardus ad restituendam ibi monasticam disciplinam evocaretur; & quod Gerardum tunc multis cœnobiis præfectum asserat: cum ex adverso Anonymus Gerardum uni Broniensi monasterio tunc præfectum fuisse affirmet, & sancti Gislei reliquias ab eodem postea recuperatas. Verùm hæc tanti non sunt, ut iis discutiendis amplius immoremur.*

8. *Præter ea quæ de restituendis à Gerardo monasteriis nonnullis diximus, revocanda sunt ea, quæ in translatione sanctorum Vandregisili & aliorum leguntur superius ad annum 944 de Blandiniensi monasterio: nec præmittendus locus de cœnobia sancti Bavonis ex Chronico ms. sancti Vincentii Laudunensis in hac verba. Anno Domini DCCC XCV Helias XIX Abbas sancti Bavonis Gandensis cœnobia obiit Lauduni, in cœnobia sancti Vincentii nunc appellato, 1 V Idus Decembris, & ibidem cum monachorum mæore sepelitur. Monachi verò Pastore destituti, & in miseria magna, utpote in extraneis constituti, nullam celebraverunt electionem; sed per diversa loca vagantes, miserabiliter fuerunt dispersi per multa annorum curricula, usque ad tempus GERARDI Abbatis, genere & sanctitate venerabilis viri, qui præfato monasterio sancti Bavonis per Tranimarum Noviomensem vel Tornacensem Episcopum, & Arnulfum Magnum Flandriæ Comitem anno CM XXXVII in Abbatem ordinatus est. Addit Sanders in suo Gandavo lib. 4 pag. 356, sancti Bavonis aliorumque reliquias Lauduno Gandavum relatas, in arce opidi ad annum CM XL cum septem monachis illarum custodibus remansisse, donec reparato cœnobia, ac basilica decentius ornata, in eadem magno populorum concursu reposita sunt. His adde quæ de sancti Landoaldi sociorumque corporibus in Gandense S. Bavonis monasterium translatis seu non senel relatis scribit Henschenius in tomo 3 Bollandiano. Ad Gerardum revertor.*

Gerardi
obitus &
memoria &
elevatio.

9. *Sub extremum vita tempus Gerardus ad Bronienses suos se recepit: quorum rebus ut prospiceret, non solum imperiales litteras est consecutus; sed etiam Romam, quantumvis fastidite corpore, petivit, ut privilegium in Broniensium gratiam à Romano Pontifice obtineret, ut inferius videbitur. Demum redux ad suos, cum latus meritis, Bronii die 11 Octobris anni CM LIX decessit. Celebris est apud Bronienses & in toto Namucensi Episcopatu Gerardi memoria, cujus festum diem 11 Nonas Octobris quotannis celebrant, ut refert Molanus in additionibus ad martyrologium Usuardi, & in suo Hagiologio, ubi notat corpus ejusdem sancti à terra anno M C XXXI levatum fuisse: qua elevatio tunc temporis cœno-*

nizationis loco habebatur. De eo etiam agunt Romanum & Benedictinum Martyrologium, Bucerius in Menologio, alique recentiores. Duplex Gerardi epitaphium habes apud Sanderum in suo Gandavo pag. 299. quod utrumque dubio an Gerardi nostri sit, tamen si primum Abbatis Cellensis titulum praeferat. Nam hujus obitum omnes cum primario epitaphio, hic ad vita calcem edio, (quod marmoreo sepulcro incisum narrat Molanus) tertio Nonas Octobris statuunt: illius autem Gerardi Abbatis Cellensis primum epitaphium apud Sanderum notat ultimum ejus vita diem octavo Septembris Idus; alterum vero docet Gerardum Abbatem obiisse Septembri quintas cum sol declinat ad umbras. Quae omnia in alios cognomines conveniunt. Aliud Gerardi Broniensis epitaphium in ejus tumulo seu mausoleo, quod etiam nunc superest, legitur in hunc modum.

Clarus ab Aufrasia generosa stirpe Gerardus

Sanctus in hoc humili condidit ossa loco.

Gaudeat omnis plebs tali defensa patrono,

Atque suo plaudat Bronia terra Duci.

Obiit anno CM LVIII. (rectius anno sequenti, ut in fine Vita) sublevatus in feretrum M C XXXI. Ex quibus inferas, hoc epitaphium tumulo appositum fuisse, cum Gerardi corpus in mausoleum reconditum est anno M C XXXI, presente Godefrido Comite Namucense, qui Broniensis fundi possessionem liberam pronuntiavit. Ibidem sancti Gerardi corpus hodie quoque religiose asservatur.

10. Situm est Broniense monasterium inter Mosam & Sabim, pari duarum horarum utriusque intervallo, tribus à Namuco, unà amplius à Philippopoli distans, sesquiduabus à Dionanto. Situm est, inquam, in rupe non admodum edita, ad vicum, qui S. Gerardi vocatur, uti & monasterium ab auctore suo, quod tamen priscum etiam Bronii* nomen retinet. Ad pedem monasterii in locum influit rivulus, Bornom appellatus in brevi charta ipsius Gerardi, quam ex Miraeo* huc adducere juvat.

ANN. CH.
CM LIX
OCTOB. III

Broniense
monaste-
rium.

* Brogne
* Miraeus
Notit. p. 94.

EGO in Dei nomine Gerardus, cogitans de aeterna retributione, dono consentiente patre meo STANTIONE, & fratre meo VIDONE, aliquas res meas ad ecclesiam, ubi cupio construere monasterium, ac meipsum in servitio omnipotentis Dei militaturum, quae est sita in pago Lomacensi, in loco nuncupato Bronium, super fluvium* Bornom; dono jus quod habeo in Romerias. Actum in villa de Bronio, anno Domini DCCCXVIII, anno Karoli octavo Regis excellentissimi.

* Bornom

Hoc monasterii condendi primum consilium fuit, (quod non nisi post decem annos executioni mandatum est, ut diximus supra num. 3) paullo antequam Gerardus in sancti Dionysii monasterium secederet. Annus Caroli Simplicis octavus numeratur à morte Ludovici Germanici Regis postremi ex Carolingica stirpe, id est ab anno CM XI. quo Rege mortuo largiorem Carolus hereditatem indepotus est. Variam fortunam expertus est locus, monasticis tamen semper aditus instituitis, & Abbate regulari gaudente usque ad Philippi II Hispaniarum Regis tempora, qui occasione motuum Belgicorum, Namuci Episcopatum à Paulo IV erectum, confirmatumque à Pio IV ejus successore, primo quidem provenit Abbatis Florentiensis, aliisque dotavit: deinde vero pro Florentiensis mensam (ut vocant) abbatialem Broniensis monasterii, quod extra Episcopi limites erat, eidem Episcopo attribui curavit. Unde gravissimam in egestatem & cetera quae ipse sunt obnoxia prolapsum coenobium Broniense, vix duos aut tres monachos ferebat, egre tenui in victu monasticum pensum persolventes. Sic omnia emungebantur in dies, ut locus ex cædio proximus esset, nisi Christianissimi Regis Ludovici M. nutu ac felicibus auspiciis, sacer hic locus, qui à primo conditu Francico sceptro (quamquam Lotharii regni finibus continebatur) erat subiectus, ut mox distanti sumus, respirare cepit, erectis denuo regularibus officinis, cooperante regis ministris R. P. Paulo Hennione Priore, qui sacrorum ibi cultum fovere invicti animo perseveravit. Ab eodem S. Gerardi vitam accepimus, suppetias etiam ad haec illustranda non paucas à nostro Michaële Gurdino.

11. Bronium, etsi intra fines Lothariani regni situm, tamen Francorum Regum ditioni tum, cum Gerardus monasterium condidit, subiectum fuisse patet ex hujus Vita num. 29. ubi Gerardus locum à monachis sancti Dionysii (quibus ab eodem concessus fuerat ex Vita num. 9) Broniensem redemisse memoratur. Verebatur siquidem non mediocri sollicitudine, quin exterminio succumberet sub tot malorum, scilicet bellorum, turbine: praesertim cum remota à finibus Merovingia, ad quam pertinebat illo in tempore, in medio sita sit Lotharingia. Subdit auctor, eandem fundum ita redemptum, Episcopi Leodicensis, utpote Leodicensi parochiae interjacentem, tutela à Gerardo fuisse commendatum. Et quidem in charta mox relata pro Bronio Principis sui annos memorans, non alterius meminit quam Caroli Simplicis, cui proinde Bronium tunc parebat. Ejusdem loci libertatem diplomatibus suis asserere Francorum Rex, tum Henricus Auceps, Otto M. & ante eum Stephanus Papa. Duplex rescriptum Miraeus refert: unum brevius in Notitia ecclesiarum Belgii pag. 94. alterum prolixius in Diplomatis pag. 274, sed sine chronici prater diem notis. Et brevius quidem anno CM XXIIX consignat, tribuitque Stephano VII. prolixius sub anno CM XLII Stephano VIII assignat. Verum non duo, sed unicum à Stephano Papa privilegium Gerardus obtinisse mihi videtur. Nam utrobi-

Francorum
Regi subje-
ctum.

Acta SS. Ordinis S. B. Saeculum V.

Ii ij

ANN. CH.
CM LIX
OCTOB III

que eadem verba, idemque dati diplomatis dies v Kal. Maii. Deinde Bened. etur seu Bemus Mettensis Episcopus, qui prolixiori subscripsit, anno CM XXIX in ordinem redactus, anno CM XL existens est, ut in ejus Elogio diximus: & Stephanus Cameracensis, unus item ex subscribentibus, anno CM XXXV vivere desit. Itaque Stephanus septimus privilegium Gerardo concessit, non octavus: nec Gerardus tam grandioris ævi erat, ut putat Anonymus noster, cum Romam postulandi privilegii causâ profectus est. Quidquid sit, Comites etiam Namucenses Broniensis fundi libertatem agnoverunt, in his Godefridus anno M C XXXI qui se loci, non Advocatum, sed Defensorem dicit, profectusque liberam & absolutam fundi possessionem. Nunc tandem Anonymus exhibendus, rescripto secundo ejus prologo, qui planè inutilis est.

INCIPIT PRÆFATIO IN VITAM SANCTI
Patris nostri Gerardi, fundatoris & Abbatis
monasterii Broniensis.

I. **D**omino Patri amantissimo & Pastori vigilantissimo domno GONTERO, Abbatia Broniensi prælato, quidam professionis monastica, nullus autem religione, unâ sibi cum commisso grege perennis pascua vitæ. Jubet paternitas vestra, mi Pater dilectissime, immo filiorum vestrorum melliflua compellimur petitione, ut de domni Abbatis vita & virtutibus seu conversatione quemdam quasi nucleum satagamus quomodolibet enucleare: quatenus hac spiritali refectioe interiorum hominum vulneratum ipsius Patris amore, estis quippe caritate vulnerati, valeatis communiter refocillare. Verùm quæ vel qualia nos absterreant ab hujusmodi cœptis, pandendum videtur: advertite paucis. Extollenda quippe tanti viri præcellentia, calami nostri balbutiens imperitia, æmulorum nihilominus obtrectans fœcordia, prioris etiam scriptoris oratio grammaticè quidem composita; non tamen idiotis minusque capacibus satis perspicua. Hæc autem omnia posthabemus jussioni vestræ; & licet tantæ impares sumus sarcinæ, decrevimus tamen cum detrimento quoque nostri pudoris obtemperare. Nostram etenim pusillanimitatem ille confortat, cujus veridicentia salubriter clamat: Vires, inquiens, quas imperitia denegat, caritas fraterna ministrat. Hoc in sermone confidens præsumo inchoare, certus certissimè quod auctoritas jussionis vestræ excusabit culpas imperitiæ nostræ. Pro vestra ergo benivolentia in me supervacua quæso refecate, hiantia supplete, commodè dicta alacriter suscipite, nostrumque munusculum paterna gratia provehite: ita enim & vobis constabit ratio nostri operis, si quæ elicimus ex viri Dei gestis, comprobentur subtili judicio sapientis. Vale vir Dei, & memento mei: valeant benivoli, respiciant æmuli.

V I T A I N C I P I T.

S. Gerardi
patria &
parentes.

a

b

c

d

2. **V**ir itaque Domini domnus Abbas GERARDUS, gerendis Domini mandatis mirabiliter aptus, immo sacri principatus hierarchia caelesti per omnia dignus, sicuti veridicorum relatione comperimus, ingenuis atque orthodoxis parentibus apud ^a Stablecellas Lomacensis territorii vicum existitit oriundus. Claris quidem natalibus enituit, splendidior verò morum probitate refulsit. Pater ejus ^b STANTIUS, ex prosapia HAGANONIS ^c Austrasiorum Ducis profatus; mater autem PLECTRUDIS nuncupata, domni ^d STEPHANI Tungrorum Episcopi soror traditur existisse get-

^a Stablecellæ vicus est libertissimus ac nobilis inter Mosam & Sabim, vulgo *Staves*, duabus à Bronio leucis.

^b Stantius seu Stantio, Gerardi pater, adhuc in vivis erat anno 918, in Observationibus præviis ann 19.

^c Is est Hagano Comes, qui pacto inter Carolum

potentem fecerat, ut ait Frodoardus in Chronico ad annum 920.

Simplicem & Henricum Germaniæ Regem inito subscripsit anno 924. nescio an idem cum Hagano

Caroli jam dicti Consiliario, quem de medicis

^d De Stephano Tungrensi seu Leodicensi Episcopo, qui anno 920 vivere desit, sapius agerur infra.

mana. Huic ab ineunte pueritia divinitatis concessit clementia ætate videlicet sensuque proficere, & tam Deo quàm hominibus complacere. Qui quoniam juvenulus esset corpore, juvenum tamen obscenas confabulationes dedignabatur attendere: quin potius bonorum assuescens interesse conventibus, iniquorum evitabat summopere cœtus; & quem in corpore juvenis exornabat, splendida mentis canities condecoraverat sancta. Dominus Dei ardentius frequentabat limina, ecclesiastici dogmatis sitiens epotare flumina: cujus salutaria ibidem percipiens pro captu monita, licet laicali esset circumdatus togâ, tenaciori ruminabat memoria. Præmeditabatur adhuc teneriori pectore quæ meruit postea devotus implere.

Horrens amplecti luxus & ludicra sæcli,
Emeruit templum fieri spiraminus almi.

3. Ea tempestate Comes ^a BERENGARIUS Namucensi castro præsidebat, cujus stirpis posteritas ibidem hæctenus perstat. Cui hic Atheta Dei officio militari commissus adhærebat, primumque gradum amicitia ejus quàm familiariter obtinebat. Is ejus ad arbitrium Comitatus negotia disponebat, sibi que præ ceteris difficiliora & secretiora committebat: quia (quod perrarum est) & militia valebat, & consulto prudentiori pollebat. Erat namque perspicax in consilio, fidelis in commisso, verax in sermone, facundissimus ore, lætissimus facie, serenissimus mente, dulcissimus colloquutione, mansuetissimus conversatione, justus in judicio, strenuus in auxilio: invidiosissima quoque muniebatur armatura, fidei scilicet galea, justitiæ lorica, verbi Domini framea, æquitatis impenetrabili parma. His vallatus inexpugnabiliter, spirituales nequitias debellabat iustagibilibiter: hunc occultabat paludamentum cum Sebastiano, sed monachum demonstrabat frugalitas cum militante Martino. Multa illi circa commilitones benignitas, miracaritas, multa patientia atque humilitas. Proinde eum acsi patrem reverendo venerabantur, acsi dominum venerando reverebantur. Thesaurizabat igitur in cælo, ubi nec tinea demolitur, nec ærugo. Nudos tegebat, egentes alebat, laborantibus assistebat, pusillanimes refovebat, pupillos tuebatur, viduis adminiculabatur, oppressis patrocinabatur, miseris opitulabatur.

Pacis amator erat, litem rixasque fugabat,

Cui vir apostolicus est omnibus omnia factus.

Enimverò ex tanti viri contubernio Comes non modico tripudiabat gaudio, multoties expertus evidenti indicio Domini Jesu manum esse cum illo: quippe cui, opitulante Deo, procedebant cuncta pro voto. Unde vix valens eius absentiam ferre, à sui præsentia rarius sustinebat abesse. Qui cum unâ dierum (ut est consuetudinis nobilium) cum suis procederet venatum, hunc etiam de quo agimus sanctum utile duxit educere secum. Post gratum ergo venationis laborem, & sol jam in centro poli poscebat prandii panem; Comes & sui quærentes refectionem, regredi maturant suam ad mansionem. Ipse verò Dei amicus præponens spiritualia corporalibus, contiguam petiit ecclesiam Bronii sitam impransus, quæ cum quibusdam prædiis adjacentibus ditioni suæ obvenerat à progenitoribus. Amplitudine siquidem prædiorum clarebat, utpote qui suorum virtute majorum non degenerabat. Hoc autem oratoriolum jussu PIPPINI Principis accepimus fundatum, & à domno LAMBERTO Tungrensi præfule dedicatum, ut quoniam in vicinia saltus ^b Marlignæ erat positum, ubi Princeps ipse solebat sæpenumero habere venationis exercitium, audire commodius posset divinum ibidem officium. In quo etiam jucundum perhibetur accidisse

^a Is Symphorianam duxerat, filiam Raineri cognomento Longi-collis, Hainoosium Comitis, de quo hic mentio non semel. Porro Berengarius etiam Lomenfis seu Lomacensis Comes erat anno 831, ut patet ex litteris Ludovici Regis Ar-

nulsi filii, hoc anno datis Aquisgrani.

^b Marligna seu Marligua silva Bronio contigua perstat etiam nunc, vulgo *Marlaigne*, non longe à Namuco, Sabim inter ac Mosam posita.

ANN. CH.
CM LIX
OCTOB. III

militat apud
Comitem
Berengarium.

cui est acceptissimus.

Bronii ecclesiam instaurat.

6

ANN. CHR.
CM LIX
ОСТОВИИ

Comitis ex-
petit con-
sensum

creberrima revolvens nocte sub ipsa secum, flebilis secum protrahendo suspiria, tandem adversum se prorupit in hujus quæritoniam lamenta. Quid, inquit, agimus anima? cur adeo diligimus inania? quid mundana juvat gloria? quid humana proderit pompa? nonne frivola hæc & transitoria? nonne recedunt ceu fumus & umbra? Quid sub ambiguo teneris suspensa? mundus transit ejusque concupiscentia. Quæramus quæso permanentia, spernamus transitoria. numquidnum per-tonat sermo evangelicus, Nisi quis renuntiet iis quæ possidet, non potest Christi esse discipulus? Renuntiemus ergo, renuntiemus omnibus, ut Christo valeamus inhæere liberius. Hæc & his similia dum descendendo conqueritur Dei athleta, diem repræsentans polum purpurat aurora, quæ compellit eum repetere cœpti itineris interstitia. Rebus autem ex sententia succedentibus, non multo post ad eum, cujus missum obierat, Comitem est regressus: qui cum commissa feriatim retulisset inter-nuntia, jamjamque contemplanus mente cælestia, sic desiderii sui interferet affamina. Oro, inquit, virorum illustrissime, quem Dominus Jesus principali sublimavit honore, ut benignam petitioni meæ aurem digneris accom-modare. Diutius sub te sæcularem sustinui militiam: jam nunc exigit tem-pus ut aliter vivere incipiam. Insignitus ergo habitu monachali deinceps ha-bitare elegi in domo Dei mei, ut expeditus ab omni cura forensi militare va-leam Domino soli. Noli quæso meo refragari proposito, quatenus si quid boni cœnobialiter egero, particeps fieri merearis auspice Christo. Inde Comes lacrymis singultim fatur obortis: Numquid, ait, amicorum amicissime, una-nimem amicum vis deferere? Quid dilectioni tuæ displicuit in me? eheu in-cumbebam super te, quiescebam in tuæ unanimatis tranquillitate: sed ut conjicio, & evangelica eruditur auctoritate, gladius Domini quærit nos ab invicem separare. Quæ nisi à Deo crederem esse, quisnam te vel centima-nus gigas à complexu meo posset divellere? Nunc verò, quandoquidem hæc tibi divinitus inspirata, ne temere videar aspernari precamina, voluntas Do-mini tua & petitio tua.

Dulcia fraternis tunc imprimunt oscula labris,
Edidit & talem mæsto de corpore vocem:
Nostræ pars animæ nostri memor esto valeque,
Atque gemens valde regementem solvit abire.

8. Vir verò Domini inde movens gressum, prospero tramite tendit ad Tungrensem^a Episcopum, nomine STEPHANUM; ut quia pastor suus erat post Pastorem summum, ab eo acciperet de hac re licentiam & consi-lium. Plurimum quippe credebatur profore sibi, si cum benedictione episco-pali hostia viva Deo mereretur offerri. à quo susceptus cum debita sibi re- verentia, seu pro mutua cognationis convenientia, seu pro sua, quam opi-time noverat, sanctimonia, inter cetera quæ mutuo habuerunt ædificatio-nis colloquia, humiliter insinuat ei cujus rei advenisset gratia. At Præsul venerandus, ut erat in scripturis eruditissimus & verbis eloquentissimus, præ-monere eum cœpit compluribus exhortationum disputationibus. Fili, inquit, dilectissime, quem diligo præcordiali amore, non deo devotioni tuæ: sed est tibi cavendum summopere, ne præsumas humero tuo onus imponere, quod deponas postmodum, velis, nolis, cum dedecore. Propositum sane quod habes in mente, vehementer laudabile: verum perfectioribus etiam viris est formidabile. Numquid clam te sunt versutiæ milleformis satanæ? Quod vix prævalet clericus divinæ scripturæ clypeo munitus, qualiter implebit laicus tali munimine nudus? Ad hæc Christi tirunculus paucis refert ferro-nibus: Idipsum, ait, mi pater, mecum reputavi frequentius, neque meis vi-ribus confido ullatenus: sed Domino potius committens animam & corpus,

Consulto
Tungrensi
Episcopo,

^a Ante erectum à Pio IV Namuci episcopatum Bro. || parebat, ex dictis in Observationibus prævis n. 10: nienis ecclesia Tungrensi seu Leodicensi Episcopo ||

gioriolum mundi sperno cum suis oblectationibus. Dominus denuo Episcopus: Quoniam quidem, inquit, fili carissime, in hac intentione video te fixum & immobilem esse, ne videar dissuadere quod oporteret me magis persuadere, si quid vovisti Domino redde. Melius enim non vovere, quam votum non reddere. Et absolvens eum criminibus cunctis, signaculo consignat summæ Trinitatis, datoque osculo pacis, effundit etiam super eum hanc imprecationem benedictionis.

Jesu summa salus hominum qui respicis actus,
Cui nihil occultitur, cui pectora nostra loquuntur,
Ad bona, posco, tuum benedicens dirige servum:
Ut tua jussa colat, & te super omnia quærat,
Quatinus æternæ comprehendat præmia palmæ.

9. Tanto igitur vir Dei ditatus viatico à domno Pontifice, dilabitur cum spirituali gaudio & Parisius rediens cum festinantia, atque beati Dionysii beata revisens limina, probatus in omni patientia, humilitate & penitentia, sicut edocet salutifera patris Benedicti Regula, barbæ seu capitis cæsarie deposita, monachicum tandem obtinuit schema, traditis videlicet ad eundem locum quæ sui juris erant in Lothariensi provincia. Nolens ergo torpescere (otiositas nempe inimica est animæ) suppliciter cœpit exposcere, ut sibi liceret litteras addiscere. Super quo fratribus admodum admirantibus, quod vir jamdudum barbarus applicari vellet ulterius studiis litterarum puerilibus; dum id diatim expeteret importunius, uni eorum traditur erudiendus. Ut verò plus miretis humilitatem & sollertiam ejus, litteratim percurrit prima elementa ceu quinquennis puerulus; sicque suum minimè relaxans propositum, in paucitate dierum memoriæ totum commendat psalterium. Nec mirum, nulla namque ad discendum mora, ubi Spiritus-sancti doctrix est gratia. Subinde sacri codices sibi apponuntur, divino dogmate ubertim debriatur, ut quemadmodum apes florilega pratorum pervolat ampla, ut sibi dulcissimo componat nectare mella: sic & iste sedulus Dei assecla doctorum recitans scripta, divini favos eloquii ab eorum melliflua excipiebat doctrina, atque sagaciter sacra pectori condebat mandata. Nec interim ad obediendum Regulæ aliquo marcebat tepore, sed in cunctis quæ videbatur agere, eandem magistram gaudebat habere. Quod Prior^a & fratres sub silentio contemplantes, & qualis, quantum foret intelligentes, ne lucerna lateret sub modii umbra, quærentes idoneum censent promoveri ad factos ordines. Per quos paullatim permotus, ut in præfentiarum nostræ narrationis explicat textus; attingere etiam meruit honorem presbyteratus, utpote quem totius probitatis adornaverat decus. Qui licet reclamans maluerit obistere, indignum se vociferans multimoda excusatione: convictus tamen a fratribus, vel Priore, jussis eorum compulsus est acquiescere, ne videretur obedientiam deserere, quæ ceterarum comes virtutum assoler esse. Anno igitur conversionis ejus secundo Parisius ordinatur Acolythus ab Episcopo ejusdem urbis^b THEODULFO; a quo etiam Hypodiaconus consecratur subsequente tertio: sub ejus verò successore FULRADO ascendit gradum diaconii quarto. Anno autem nono sublimatus virtutum fastigio, sublimatur & sacerdotio ab ipsius Fulradi successore ADELHELMO.

Tale charisma tuis bone Christe fidelibus addis,
Qui mentem stolidi prudentem reddere nosti.
Ecce rudis laicus divino dogmate doctus,
Sacris ordinibus reperitur magnificatus.

10. Florebat tum temporis eodem in cenobio religiosa monachorum

redit ad S.
Dionysium,

monachus
initiatur,

virtutes
ejus,

ad sacros ordines
provectus.

^a Decanus appellari solebat, qui sub Abbatibus singularibus, qualis fuit Robertus, spiritualium curam præpositus rebus temporalibus providebat. | ^b Theodulfus Parisiensem cathedram inijt subannum 911 ad annos decem, successorem sortitus Fulradum.

ANN CH.
CM LIX
OCTOB. III

Probatus ab
omnibus

congregatio, quorum vitam suspirare caelestia virtutum plurima prodebant testimonia. Inter quos ordine novissimus advenerat, sed fieri primus omni bonitate studebat: seniores honore praeveniebat, juniores amore fovebat, corpus inedia macerabat, crebrior in oratione pernoctabat, cunctis se inferiore credebat, in omnibus se sicut Dei ministrum exhibebat, religionis normam tenebat, à rectitudine regulari exorbitare pavebat; quod habitu praetendebat, moribus & vita fervebat. In vestibus vilitas, in victu erat parcitas. Promptus ad obedientiam, patiens ad injuriam, corpus curabat humiliter in terris, quatenus anima exaltari mereretur in caelis. **Quantam** humilitatem erga praelatos exhibuit, quantam benignitatem apud omnes tenuit, quis verbo depromere, quis calamo potest comprehendere? His & ejusmodi floribus virtutum adornatus, tam pusillis quam majoribus habebatur ex animo carus. Unum exiit inter fratres commune decretum, ut nihil praecipuum absque ejus consilio fieret intra claustrum.

Eugenii
martyris re-
liquias de-
nuo petit,

11. Perpendens itaque petitionis suae opportunum tempus adesse, quo videlicet praefati martyris venerabilem glebam speraret impetrare; congregata coenobitarum congregatione cepit eos sibi conciliare hac dulcissima locutione. O, inquit, patres & domini, divinae religionis cultores eximii, qui quasi senatores caeli commanetis infra curiam terrestres paradisi, quam gratiarum actiones rependere possim vestrae in Christo unanimitati, quae me peccatorem & naufragum sub procellosi fluctibus mundi dignanter excepistis vestri tranquillo portu coenobii? Nulla mihi profecto ad haec possibilitas, nulla prorsus superpetit facultas. Verumtamen quod minus potest humana fragilitas, supplere affatim valet largiflua divinitas. **Quorsum** autem nostrae orationis tendat praelocutio, paucis advertat peto vestrae unanimitatis dulcissima dilectio. Mihi adhuc in saeculari habitu constituto, curisque forensibus plurimum occupato, divina in somnis (vivit Dominus) apparuit visio, quae sub principis Apostolorum honore, filiolique sui martyris Eugenii nomine in meae possessionis paupertate oratorium me monuit accelerare. Quod auxiliante Deo consummans tempore parvo, clericorum illic deservientium delegavi officio, prout valui, usibus eorum procurato victus vestitusque stipendio. Et quoniam super hoc martyre talia mihi innotuerunt oracula, annuat eum * filietati meae suppliciter precor vestrae paternitatis munificentia, praefertim cum vestra singularis ecclesia tot sanctorum contineat luminaria, unde sufficienter tota illuminetur Francia: quatenus locelli illius paupercula tanto thesauro locupletetur basilica, & vobis ob hoc repensetur supernae benedictionis gratia & beatae perennitatis gloria. His contra unanimes exponunt talia fratres. Divino namque afflamine tacti, quod petebat vir Dei nequibant inficiari. O Eugeni clarissima martyrum gemma, quisnam digne tue valeat attollere praekoniam?

* al. filia-
itati

Gallia nonne tuis virtutibus enitet omnis?

Nemo tuum petit auxilium, quin impetret ipsum:

Nam cunctis nostri languoribus ipse mederi.

12. Deinde ad virum Dei: Magna quidem, inquit, efflagitas pater dilectissime, & quae cuivis praeter te abnegari possent justissime. Sed quia, veluti refers, voluntatis est dominicae, & optime meruit tuae inter nos imitabilis conversatio vitae; cum omni benevolentia & alacritate assentimur devotissimae supplicationi tuae. Nostra etenim cuncta sunt & oportet esse cunctis communia, magis autem cum fraternitate tua, cujus cunctas facultates nostra possidet ecclesia. **Quocirca** & hunc ^a quem exposcis voluntarii damus, &

^a Aegidius à Leodio in lib 1, de Gestis pontificum cap. 40, translatis a Gerardo S. Eugenii reliquiis addit & S. Leodegarii Augustodunensis Episcopi reliquias, una cum lapide super quem S. Dionysius sacrum in carcere celebravit, ab eodem è Dionysiana ba-

silica deportatas. Lapidem istum appendix inferius adducenda *altare itinerarium* vocat, nulla facta mentione translatarum S. Leodegarii reliquiarum. Cave ne integrum S. Eugenii corpus Gerardo datum existimes. nam illud maxima saltem ex parte servabatur.

de reliquiis sanctorum reliquias non negamus. Quo audito vir Dei cuius fuerit mentis seu animi, quisque nostrum affectione simili potest secum reputando metiri. Sed quid verborum prolixiorum agimus cursum? Tandem salutiflua desideratissimi martyris exponitur urna, obrizo pretiosiora illius continens membra, quæ honorificè, ut par est, aurificio fabricata viro Dei traditur ad sua, ut diutius desideraverat, asportanda. Ceterum numquid à nobis veritati adstipulantia monachorum tunc ibi officialium expositulatis nomina, dum ipsius martyris veridica viritum eos designet translationis pagina? Non solum autem hujus sancti corpus abinde, sed & multorum pignora sanctorum dignoscitur advexisse, quæ fidei repositione sibi collegerat undecumque. Quid quoque (quod vix videtur incredulis credibile) de uno referret Innocente cum coætantis succiso, quasi tenerimo flore, sub Herode crudelissimo Rege, quem certissime istuc advectum hoc eodem procuratore continet certissime sanctuarium Broniensis basilicæ? Si cui autem ingerit ambiguitatem, LIETALDUM^a perconteretur Abbatem, hujus viri Dei in cenobio Mosomensi successorem, qui cum eo præfens ad clandestinam tot reliquiarum compositionem*, demirari solebat Broniensis locelli angustiis tam mirabilem contineri sanctitatem. Fratres ergo facientes vale, cum suis dimittunt in pace: unde profectus clanculum, ob metum scilicet indigenarum, ne fortè præciperent sibi tantum subripi thesaurum, prospero cursu pervenit ad municipium in pago Lomaccensi situm, quod appellatur Cuvinium. Hic autem degebat duo monachi ex monasterio sancti Germani, ad quem tunc pertinebat fundus ejusdem municipii, unanimiter excubantes cura pervigili in excubiis sancti Abbatis VENANTII. Quorum expertæ fidei commendans pignora sancti, utpote qui jam dudum sibi fuerant familiaritate conjuncti, non incongruum duxit adire præsentiam domni STEPHANI antistitis prælibati, ut quoniam tantum advehebat margaritum suæ diœcesi, probabilem audiret sententiam super hujuscemodi.

Sic decorare suos consuevit Christus alumnos.

Hic spretis opibus ejus mandata secutus,

Unde nitet patria, cum merce repatriat ista.

13. Viro Dei indidem digresso, beati Martyris corpusculo ibidem relicto, quid ad laudem nominis sui dignatus sit Dominus per eum operari, incongruum videtur silentio tegi. Unus siquidem ex præscriptis fratribus plus solito in potandum quadam nocte dimissus, nocturnas ad laudes redditur tardiusculus, potu utique evictus, nimioque sopore gravatus. Cui sanctus assistens Venantius, vultu severiore corripuit eum & verbis, & verberare: Quid, inquit, nunc stertis impudens monache? Cur debitos Deo hymnos tricaritis persolvere? Quid tu sopore deprimeris Vveremberte? hoc quippe vocabatur nomine. Ecce frater tuus de somnolentia tua conqueritur Ermarus, ad vigiliarum excubias jam dudum expergefactus. Et si te non nostra adeo sollicitat reverentia, cur saltem tibi commissa almi martyris Eugenii non permoveret præsentia? num ignoras ejus merita? numquid non fulgent inter* lucida sanctorum agmina, sicut sol inter minora siderum astra? Surge inquam, surge quantocius, & quod debueras maturius, matura supplere vel tardius. Quæ correptio eo tenus eum correxerit, ut ne ad modicum quidem post hæc ab obsequia martyris, nisi humanitatis gratia, uspiam secesserit, quoad usque ejus fidelis creditor depositum fidele reposcit. Ne quis autem incredulorum hoc æstimet forsitan fictum, hoc illius qui pertulit constat relatu relatum. Dum autem vir Domini domino retulisset Antistiti de adventu & nomine Martyris

Dionysiani, regnante Ludovico VII, quo rogante al-

terum S. Eugenii brachium Alfonso Castelle Regi concessum est. Anno vero 1565 Philippus I., Hispaniarum Rex catholicus, reliquam corporis partem, excepto brachio altero quod Dionysiani servarunt, per-

mittente Carolo IX Francorum Rege, consecutus est, quam Toleti summa cum reverentia deposuit.

a De Lietaldo Abbate superius in observationibus præviis actum est, uti & de villa Cuvinio, ac de sancti Venantii reliquiis.

ANN. CH.
CM LIX
OCTOB. III

a

*f. comporationem

obrentas, Cuvinium deficit.

Vverembertus monachus somno excutitur.

al. fulgida.

ANN. CH.
CM LIX.
OCTOB. III

egregii, continuò ille, ut erat jucundioris animi subtiliorisque ingenii, allu-
dens sacro ejus nomini, verba deprecavit hujusmodi.

Impetret Eugenius nobis precor euge beatus,
Quod Dominus digno dignatur dicere servo,
Quando reddit ei caelestis gaudia regni.

Post hæc piæ manus attollens & oculos ad cælum dirigens, benedixit
Deum in hæc verba gratias agens.

Laus & honor decus atque decor tibi Christe redemptor,
Qui famulis bonus immeritis bona multa rependis.
Quasnam multiplices tibi possim reddere grates,
Qui partes nostras hoc tanto munere dotas?
Martyr hic eximius nostra ad confinia missus,
Credo equidem cunctis apportat dona salutis.

Et conversus ad virum Dei. Quid inquis recrastinas dilectissime fili?
Rumpe moras omnes & nequaquam obsecro cesses,
Donec perficias quod toto corde peroptas.

Ecce à nobis exit edictum per omnem viciniam finium vestrorum, ut utrius-
que sexus agmen conglobatum certatim properent ejus in occursum, qua-
tenus magnum Eugenium cum magno euge introducant in tabernaculum à
Deo sibi præparatum per tuæ devotionis obsequium. Cujus benigna respon-
sione vir Dei vehementer confortatus; & episcopali auctoritate admodum
corroboratus, citatim Cuvinium est regressus, repetitum desideratissimi mar-
tyris pignus quod inde exportans, iter invadit, ac Bronium versus directo
tramite tendit.

Eugenii re-
liquiæ Bro-
nium defe-
runtur.

14. Quisnam rogo referat de multitudine plebeia, quos ad se pertrahebat
jam nota Martyris fama hæc illucque volitans, stare loco nescia.

Multos urgebat, multos properare monebat:
Procurvus fossor venit, & defessus arator,
Cernere bubulcus desiderat, atque subulcus,
Servus & ingenuus permixtim convolat illuc.

Quis enim transeuntis opinionem Martyris audivit, & domi inde votus
desesque resedit?

Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
Munera comportant, devota voce salutant,
Oscula perspicuo figunt impressa metallo,
Dulciter hymnidicas plebs omnis concinit odas.

Tollunt voces ad sidera, laudant Dei magnalia. Videres iter istud confici
sine labore, cum magna animorum alacritate, cum jucunda lærantium ju-
bilatione; putares cælum arridere suavissima aëris serenitate. Quo comper-
to ADELHELMUS tunc temporis Archidiaconus, vir morum nobilitate
prudentissimus (hæc siquidem agebantur sub archidiaconio ejus) secum
sumtis Clericorum ordinibus, crucis vexilla, sanctorumque patrocinia com-
petenter præferentibus, non modico etiam agmine collecto promiscui sexus,
ex cœnobio sancti Foillani a raptim procedit obvius. Ut autem contigua
beati Martyris emicuit libitina, ter ad terram cum suis prosternitur humil-
limus Archilevita. Prostrati tundunt sua quisque pectora; tundentes com-
missa fatentur peccamina, fatentes lacrymosa fundunt suspicia, fundentes
congrua poscunt remedia, poscentes pœnitentialia Deo vovent libamina; &
compunctus spirituali gaudio, Omnes, inquit Archidiaconus, omnimodas
agamus gratias Deo: visitavit enim nos oriens ex alto; & qui tenebrosi
sordebamus vitiorum nubilo, illustravit nos gratuito tanti patroni lumine
claro. Quanta verò efferverit exultatio conveniente in unum utroque po-
pulo, quisnam scriptorum valeat concludere scripto? Præ nimia nempe

Occurren-
tibus popu-
lis & clero
circumpo-
sito,

Adelhelmo
archidiacono
succol-
lante,

lætitia multorum oculi madebant dulci lacryma. Quis namque tam ferinæ mentis, quis tam petrini pectoris, qui sub hoc spectaculo foret expertus devotæ compunctionis? Salubri sarcinæ gaudent succedere, gaudent contingere, gaudent conveyere, gaudent munerari, gaudent venerari; psallebant alacres, resonabant undique voces, omnes excelsa voce *Kyrie eleison* conclamant: *Gloria in excelsis Deo* decantabant, *Te Deum laudamus* personabant. Nil inibi nisi laus Domini poterat reperiri, ætheris arx reboat concentu, terra resultat, juga montium, concava vallium, densitas nemorum reddunt per echo canticum. Illuxitne putas umquam lux lætior usquam? Tali igitur cum júbilo tantoque cum tripudio Archilevitæ humero advehitur tum Bronio, quem decenter inthronizantes in oratorium Principis Apostolorum, à Deo destinatum videlicet locum, denuo donariis oblationum honestant in præsentiarum, sese pollicentes in posterum libentissime frequentaturus ejus patrocinium. Fit autem tam jucunda translatio sub beati martyris Agapiti festo, quod est die mensis Augusti octavo-decimo. Et ut omni anno recolatur cultu celeberrimo, conclamatum est totius cleri populique decreto. His ita completis, cum jucunditate ad sua quisque regrediuntur cum pacis tranquillitate. Quisquis ergo fide non ficta hujus sancti experit suffragia, absque dilationis mora experitur promptissima, præsertim cum ab ejus devotionis die lætissima certissimè tota profiteatur vicinia, multa sibi insolita provenisse subsidia. Et quemadmodum quondam in Francia beneficis extitit per plurima signorum prodigia, uti refert miraculosa gestorum ejus pagina^a; ita etiam nunc magnificus in Lotharingia præstat crebriora virtutum beneficia.

ANN. CH.
CM LIX
OCTOBRI

destinatum
in locum
transferuntur.

15. Igitur longe lateque famâ Martyris percrebrescente, & virtutum ejus insignia notificante, cœpit ad ejus memoriam unde unde quasi apes ad alvearia plebs plurima confluere, deferentes quisque pro posse munera oblationum cum magna devotione. Fit occurfus & concursus è longinquo & proximo, uberrimè votiva congeruntur dona piissimo martyri Eugenio tribulatis semper invocando, semper succurrere prompto.

Adveniunt multi admissa ob crimina læsti;

Sed precibus sancti redeunt ad propria læti.

Quod impatienter intuens humani generis inimicus, qui paradiscolam ab æternis extrusit sedibus, per quorumdam circummanentium corda (si fas est dici) Clericorum diffundit invidentiæ virus, adeo ut obfuscare percentarent modis omnibus tam honorificos beati Martyris cultus. Prò nefas! Præfatum ergo adeunt Pontificem Fosis tunc forte morantem, querulisque sermonibus apud eum evomunt conceptum malivolentiæ putorem. Numquid, inquit, Pastor vigilantissime, auctoritatis & voluntatis est vestræ, ut adventitius quispiam sanctus sub episcopatus vestri ditione venerationis cultum accipiat incerta rei veritate? Ecce nuper advectus è Francorum finibus, Bronii colitur nescio qui martyr Eugenius, cui in cereis aliisque oblationibus tanta veneratio exhibetur ab omnibus, ac si credatur ex Apostolis unus. Ubinam textus martyrii ejus? ubinam scriptura continens ejus gesta? Vestram profectò prudentiam oportet summopere perscrutari & investigare si sit à Deo, an non, Eugenius iste. Hæc & his similia pellaciter suggerentes Episcopo, adversus martyrem concitare conantur omnimodo: nunc à nobis dominus Episcopus quantisper conveniendus. Audi, inquam, Episcope, ego auctor hujus pagellæ tibi tacita loquor in aure. Oportet te solertiùs præcavere & diligentius observare, ne quis invidorum malefuado sermone animum tuum valeat inescare. Cur invidiam placare putas virtute relicta?

Invidentes
Clerici

Stephanum
Episcopum
interpellant.

^a Hæc Eugenii martyris gesta, antiqua manu exarata Dionysiani Raimundo Toletano antistiti exhibere, cum is à Remensi Concilio, sub Eugenio 111 celebrato, rediens Parisios, ad basilicam Dionysianam venerationis ergo se contulit.

ANN. C. H.
C M L I X
ОСТОНЪ

putredo os suum invidia, ceu Salomonis indicant verba. Ethnicus quoque in proverbis :

Invidus alterius macrescit rebus opimis.

Credulus
ille obre-
clatorum
calumniis,

Vapulabis, crede mihi, vapulabis durissime si credideris æmulorum fallacia. Noli, quæso, noli acquiescere, ne posterius te pœniteat sœra pœnitundine. Quid plura? sicut apostolicæ vocis clamitat tuba, *Corrumpunt bonos mores colloquia mala*; dum plus justo auscultat Pontifex malivolorum mendacia, penitus excidit à memoria quæ sibi fuerat antea de adventu martyris lætitia. Hujus ergo veneni attaminatus pastula, Leodium versus arripit itinera, adnullare desiderans magnifici martyris obsequia. Quem in villa, quam dicunt Mallonia^a; ibi quippe erat mansio sibi parata, pede non claudodigna consequitur pœna. Ut enim eo loci perventum, nec quidquam suspicatur sinistrum, repente pervasit eum tantus dolor ilium, ut formidaret se protinus exhalare spiritum. Torquebatur itaque gravissimo cruciamine, & ne ad momentum quidem poterat quiescere; unde quasi menceps dentibus stridere, manus contorquere, crura brachiaque huc illuc disiectare. Ab ejus verò facie, quam modò rubescere, modò pallescere, modò videres nigrescere, quanta laboraret ægritudine posses agnoscere, & tandem ad cor reversus commissum agnoscit reatum, hisque querimoniis cœpit objurgare seipsum.

ilium dolo-
re torque-
tur :

Ah Stephane infelix quæ te sententia vertit!

Ah minimæ fidei de martyre cur dubitasti!

Meritò nunc cæderis, merito hæc pateris, merito jam moreris. Cur invidorum acquievisti mordacibus verbis? cur oblitus es magnum euge Eugenii martyris? Sic se inculpabat, sic se gemebundus agebat. Circumstantes verò capellani lacrymarum imbre perfusi, cupientes eum consolari, singultim ajunt illi: Desine nosque tuis incendere teque querelis, Pater amantissime, quin potius super hac incommoditate aliquod remedium præmeditando perquire. At ipse: Obsecro te, inquit ad quemdam sibi fidelem, Frater amantissime, si salus mea tibi est curæ, & me sospitem ulterius vis invenire, juxta longitudinem corporis mei, latitudinemque binas accelerans candelas compone, & pro meæ sanitatis recuperatione beato martyri Eugenio depropera pervchere, cui præcordialiter me profiteor in ea culpa peccasse. Quod si meritis ejus discrimen mortis evasero, veraciter spondeo, polliceor & voveo, beneficii accepti non immemor ero. Qui jubentis faragens parate præceptis, prout poscebat vehementis causa doloris, Bronium, ut ita dicatur, pervolat asscensu alipede pernix; ingrediensque oratorium sancti candelas gerit, gerens præsentare martyri gestit, præsentatas accendere quærit, accensas ante mausoleum ejus in modum crucis singultando componit. Res equidem mira visu dictuque notanda.

petit à san-
cto veniã,

sanitatem
recuperat,

16. Denique finem lucendi prendente lucerna, ægrotantem Episcopum è vestigio revisit sospitas expectata. Qui pristina incolumitatis statu revigoratus, & beneficentiæ salutiflui martyris neutiquam ingratus, gratum ille decrevit rependere munus, quod quidem memoriale suum cunctis repræsentaret diebus. Evocans etenim ædituum Broniensis ecclesiæ, si bene recolimus, Anselmum nomine, cum Martyris passione Leodii coram se commendat adesse, ut in generali Synodo quæ futura erat proxima sessione, corroboraretur episcopali auctoritate. Quod cum ille gratanti animo compleset, & in plenaria Synodo passionis series recitata fuisset, cunctisque qui aderant complacuisse; communi consilio totius cleri decernitur, ut & martyr digna cum veneratione colatur, & ejus passio rata acceptabilisque in ecclesia deinceps recitetur. Et proloquens Episcopus tamquam testis idoneus quæ sibi obtigerant, immo quæ fuerat passus propalare non erubuit

cultum ejus
promovet,

^a Mallonia villa nunc Abbatia titulo donata, vulgo *Malaigne*, Sabi adjacet duabus supra Namucum lenis.

omnibus. Subjungens quoque, Ecce, inquit, fratres carissimi, audivit dilectio fraternitatis vestræ, quanti qualisve sit meriti sanctus iste, & quàm sit terribile iram ejus incurere, quàmque saluberrimum & optabile gratiam ejus acquirere: & quoniam prono verberere castigans castigavit me, morti tamen gratia sua non tradidit me; condecens certe videtur & honorabile, ut cum assensu vestro & stipulatione honoremus eum aliquanto munere: quatenus apud clementiam pietatis divinæ pro nostris excessibus dignetur intercedere. Cujus sententiam omnibus unanimiter approbantibus, hæc consequenter dominus prosequitur Episcopus. Decreto, inquit, pontificali confirmatur, & hæc sancti synodus adjudicans fieri adstipularur, ut per totam in qua quiescit decaniam sollempnitas ejus, acsi Dominica, observetur, & ecclesia Broniensis ab omni obsonio Episcopis Leodiensibus debito ulterius immunis habeatur: & ut omni tempore ratum inconvulsisque permaneat, successorumque meorum nullus infringere vel infirmare audeat, quid acciderit mihi contra eum ignoranter calcitranti requirens audiat, audiens pertimescat, pertimescens præcaveat, præcavens hoc illibatum custodiat. Talis ergo decreti prima procuratio conservandi jure perpetuo commissa perhibetur fratri FLODINO*, tunc temporis inde decano.

Broniensem ecclesiam libertate donat.

* *ms. Ghist.*
Elodino.

17. Vir verò Domini Gerardus de bonis ad meliora contendens, & Broniense sanctuarium in cunctis provehere volens, Clericorum, quam ibi prius locaverat, eliminavit conversationem, monastici Ordinis substituens religionem. Quibus cum aliquamdiu strenuissimi pastoris prioratu præfuisset, & confluentis illuc populi inquietudinem ferre non posset, neque ab Episcopo, ad cujus diocesim pertinebat missionem impetrare speraret; prioribus electis, cum quibus onera sua partiret, secundum quod Domini BENEDICTI discretionis Regula jubet, remotiori cellulæ juxta ecclesiam se singulariter confert, quatenus ibidem divina contemplationi peculiarius vacare valeret.

Gerardus Clericus Bronio eji-
cit,
monachis inductis,

cellæ reclusi-
diur.

Qualiter hîc vixit quisnam depromere possit?
Hostia sit moriens, necnon & victima vivens,
Victima viva Deo, revera mortua mundo.

18. Hoc in tempore Dux GISLEBERTUS^a tenebat ducamen Lotharingiæ, vir quidem magni honoris & potentia, si tamen illud varicinium Psalmistæ, *Homo cum in honore esset, non intellexit, sapuisset intelligere*. Erat nempe gener HENRICI opinatissimi Regis, in matrimonium habens sororem OTTONIS famosissimi Imperatoris. Et quoniam obtulit se tantorum mentio virorum, patris scilicet ac filii, nostræ narrationis schedulæ (licet ab incepto videamur digressionem facere) operæ pretium est summatim de eis pauca perstringere, quatinus qui vel quales fuere, quia quosdam novimus eodem nuncupatos nomine, absque ambiguitatis scrupulo sapere volentes valeant agnoscere. Ille, inquam, Henricus non minus prudentia quàm fortitudine redimius, quemadmodum in Chronico^b legimus, cujusdam OTTONIS potentissimi Saxonum Ducis exstitit filius, qui regale sceptrum sortitus, utpote omni exercitio militari instructissimus, complures quas edicere novimus, strenuissime imperavit nationibus. Verùm ut de multis quæ prudenter fortiterque gessit sileamus, magnum quiddam ac præclarum, unde beavit totam quam regebât Austriæ monarchiam, ad medium proferamus, quale profecto prædecessorum suorum fecisse describitur nullus, nec ipse quidem, qui totum pæne subegerat orbem, CARO-

^a
Gislebertus
Dux Lotharingiæ,

Henricus
Rex.

^a Varia fuit Gisleberti Ducis fortuna, qui modò Carolo Simplici, ac Ludovico ejus filio favens, *tran Rhenum tandem profectus pradat m*, inquit: Frodoardus, *Saxonibus se, dum reveritum insequen-ribus, in Rhenum lapsus miserè petiit anno CM XXXIX.* Is Gerbergam Ottonis sororem duxerat, quam postea Ludovicus Transmarinus sibi copulavit.

^b Chronicon istud, cujus verba refert anonymus vitæ Gerardi scriptor, ante sæculi decimi finem scripsit auctor ignotus, nec usquam inter scriptores Germanicos apparet. Hunc tamen legerat auctor Chronici Saxonici seu Magdeburgensis *ms.* nam plurima ipsius verba sibi sumpsit.

ANN. CH.
CM LIX
OCTOB III
Constantini
lanceam pe-
tit ,

L u s Magnus. Obtinuit namque lanceam magni Constantini , Helena Reginae procul dubio filii , inventricis , ut legitur & creditur , salutiferi ligni , instar crucis insignitam clavis , mirabile dictu , affixis dominico corpori. Quam prudentissimè verò meruerit eam indipisci , & quanto observationis cultu fategerit venerari , luculenta oratio omnino cujusdam indicat chronographi , quam ædificationis gratia curavimus interferere huic nostræ descriptioni. Henricus Rex , ut erat Deum timens & amator religionis ecclesiasticæ ,

» audito RODULFUM ^a Regem Burgundionum tam inæstimabile donum

» habere cæleste , quod & Rodulfus ipse summo amicitiarum dono acceperat

» à SAMSONE quodam Comite , nuntiis directis , tentavit si præmiis aliqui-

» bus id posset acquirere , sibique adversus visibiles & invisibiles hostes arma

» invictissima triumphumque perpetuum præparare. Quod cum Rex Rodulfus

» se numquam hoc acturum ediceret , modis omnibus Rex Henricus , quia mel-

» lire cum non potuit muneribus , magnopere curavit eum pulsare minarum

» terroribus. Omne quippe ejus regnum cæde atque incendiis promisit se de-

» populaturum. Quia verò quod petebatur erat munus , quo terrena cælesti-

» bus , utraque pacificans , conjunxerat Deus ; Rodulfi Regis cor tandem emol-

» livit , iustoque Regi iusta juste petenti [tantum] munus attribuit. Quanto

» autem amore Henricus Rex hoc inæstimabile donum dilexerit , in hoc

» evidentissime patefecit , quod non solum auri argentique muneribus Ro-

» dulfum honoravit , verum etiam Suevorum provinciæ non minimam partem

» donavit. Deus autem inspector cordis ac retributor bonæ voluntatis , quanta

» mercede ob hanc rem æterno in sæculo pium Regem Henricum donaverit ,

» quibusdam indiciis hoc etiam in tempore manifestavit , dum contra se in-

» surgentes hoc victorioso præfente signo semper hostes terruit atque fuga-

» vit. Tali igitur occasione , immo favente Dei voluntate , sanctam Rex Hen-

» ricus romphæam meruit obtinere , quam filio , unde in præsentiarum nobis

» est sermo , decedens dereliquit cum hereditario regno , non minori venera-

» tione observandam ab eo , sicuti multæ pandunt victoriæ , quas per eam

» perpetravit orando.

Ottonis
Magni præ-
clare gesta ,

Henricus
Dux ,

& Bruno
Archiepiscopus Ottonis fratres ,

19. Qualis verò quantusve fuerit hic insignissimus OTTO , ^b idem Chronographus intimat nobis hic maximo in laudem ejus præconio. Iste , inquit , iste est Otto principum excellentissimus , cujus potentia mundi partes aquilonaris & occidua reguntur , sapientia pacificantur , religione lætantur , justique judicii severitate terrentur. Quid hac laude excellentius ? quid hoc testimonio evidentius ? Fuit & huic frater HENRICUS , patri quidem æquivocus , sed longè distans moribus. Instinctu enim reproborum fratri rebelavit infidus. Et ut mentio fiat quantulacumque de altero fratre ejus Duce atque Archiepiscopo BRUNONE , cujus nimirum memoria est in benedictione , quisnam queat condigna relatione virtutes ejus æquiparare ? Sub cujus procuratore sagacissima radicitus amputante improborum spurca vitulamina , tamquam arbor fructifera resoruit Lotharingia pacis & justitiæ abundantia , asseverans ejus tutamine revexisse aurea quondam tempuscula. Cujus rei indicio est RAGINERUS ^c Comes Hainoënsium haud ignotus , cognomento Longicollis , qui quia tyrannicè suis importunabatur comprovincialibus ; & noluit resipiscere , semel & secundo commonitus , nunc usque exulat in ignotis regionibus , procurante industria ambidextra Archipræfulis hujus. Verùm ne prolixior oratio lectori pariat fastidium , deinceps redeundum ad narrandi propositum. Sufficenter enim videretur nostratibus notum , qualiter is Otto constantissimus virorum , ante victoriferum prostratus labar-

^a Rodulfus eo nomine secundus Burgundionibus præfuit ad annum 937.

^b Plura de Ottone M. & fratribus ejus Henrico Bajoariorum Duce , atque Brunone Archiepiscopo dicemus in Elogio Mathildis Reginae. Porro Bruno

Colonensi sedi ab anno 953 in annos duodecim præfectus est , de quo in translatione sancti Maurini Abbatis inferius.

^c Hæc anno 939 contigisse docet præter alios Frodoardus in Chronico.

rum orando, trans Rhēni alveum fratris Henrici & præscripti Ducis Gisleberti ac potentissimi Comitis EVERARDI^a copiosum parva manu effugaverit equitatum, nondum suis militibus transvectis eis Rhenum. Nihilominus etiam illud notissimum, qualiter idem Gislebertus & ipse Francigena Everardus reparatis multorum copiis militum, & vastata circumquaque provincia Saxonum, multis cum manubiis repatriare cupientes pervenerunt flumen ad ipsum; ibique cum suis interierint per paucissimum Ottonis exercitum, ipso in Alsatia partibus præstolante rei exitum, immo divinum implorante subsidium: & ut Chronographi verba ponantur, Everardus gladiis occiditur, Gislebertus Rhēni undis submergitur: quas quoniam exorbere præ multitudinem non potuit, anima recedente defecit. Sicque completur vericinium Psalmographi qui dicit: *Homo cum in honore esset, non intellexit.* Ob ambitionem quippe regni circa eos istud obvenit. Hæc ergo succinctim inserta, nemini videantur superflua; magis autem non incongruenter addita, non enim cunctis exstant cognita. Jam nunc accingamur disserere cepta.

20. Eidem igitur Duci Gisleberto, dum adhuc consisteret in honore suo, Christi cor & flor GISELNUUS, qui requiescit in Hainoënsi territorio, per vitum apparuit intempestæ noctis conticinio; cum querimonis precamina intermiscendo adorsus est hujusmodi fermocinio.

Dormis an vigilas? nimium mundalia curas,
Gisleberte, meam complens attende loquelam.
Da mihi, Dux, unum supplex efflagito scutum,
Quo præmunitus expugnem fortiter ictus,
Quos inferre mihi non desistunt inimici.

Qui heros Gislebertus ira respondit jocularundus: Ad quid tibi bellicus, sancte Dei, clypeus? sacro divinae protectionis semper & ubique muniris, ideoque vestris non indiges armis. Sanctus ad hæc insit, dubioque obscura resolvit. Ne fortè ambiguus tenearis ambigui perplexis ambagibus verbi, contumelias nequeo diutius perpeti quibus me in dies afficiunt Ursidongicellenfes Clerici. In meo siquidem cœnobio, quod Christus contulit mihi Argolico, nulla omnino exercetur religio. Omnes quæ sua sunt quarunt, quæ autem ad Deum pertinent nihili pendunt. Corporis mei glebam vehunt & revehant per patriam, ut per fidelium munificentiam mendicitatis suæ expleant mediam. Non desinunt laceffere, non me sinunt quiescere. Summam dico tibi: nusquam reverentia nostri. Et quoniam penes te versatur procuratio Lotharingæ, obsecro, posco, precor pro Christi nomine, ne procrastines idoneum pastorem mihi perquirere, sub cujus tuto moderamine paucillum pausæ possim percipere. Quod quo pacto queas percipere, mentem nostram nunc accipe. Est vicus in pago Lomacensi, cujus vocabulum est Bronii, in quo quidam Gerardus degit verè famulus Domini, theoreticam ducens vitam in angusto conclavi juxta vestibulum monasterii. Hunc igitur mihi assume, cœnobiique mei curam sibi committe, quia nemo mihi videtur ad negotium tale oportunior in hac regione. His ita finitis evanuit ejus ocellis. Ut autem ejus querimoniarum causas explicemus, oratorium habebat & hodie habet beatus Gislenus in mansionili, qui à quibusdam Cella, à quibusdam verò dicitur Ursidungus: quo in loco in famulitium ejusdem sancti aliquot deputari mansitabant clericuli, regularis disciplinæ prorsus ignari: & non ut hodie sunt Canonici, sed erant sicut matricularii, qui partim rei familiaris coacti necessitate, partim morbo laborantes philargyriæ, sacrosanctæ almi Confessoris membra scapulari superposita libitina, consueverant per plateas vicosque cantitando, quin potius mendicando circumferre. Quibus ab hac

ANNO CH.
C M L I X
OCTOB III

^a
al. Ebrardi.
Gislebertus
& Everardus
percurrunt.

S. Gislenus
Gisleberto
apparet.

Ex monente
Dux Gerardus
Bronii
Ursidungum
evocac

^a Clericorum Cella sancti Gisleni incubantium, | successerant, pravorum mores describit Rainerus in libro qui per bellorum tempestates pulsus inde monachus | de miraculis Gisleni edito in sæculo 2, pag. 796.

ANN. CH.
M. LIX
OCTOB. III

presumptione non resipiscitibus, sed magis perperam agentibus, iustissima indignatione commotus inultum manere non pertulit iste beatus. se quidem passus est subripi à furibus ut ita dicatur fidelibus, qui quodammodo ægri pendebant tam grande sancti dedecus, & ut fateamur verius, qui plus suis aggaudebant quàm commotis alterius. Quo comperto Ursidongi-Cellenfes paramonarii ^a sero recognoscentes offensam reatus proprii, quanto maiore confecti sint, importunum videtur enarrare, & supervacaneum percontari.

21. Gislebertus itaque non immemor visionis ostensæ, accersitis ad se Cameracensi Episcopo TIEDONE ^b atque RACINERO Hainoënsi Comite, quidquid acceperat in eadem visione, ex amissim studuit ambobus notificare, eoque eos consulente quid fieri oporteret super hac re; Nihil aliud inquirunt, audemus decernere, quàm quod asseris te cælitus accepisse, præsertim cum vir iste venerabilis vitæ toti innotuerit provinciæ probitatis opinione. At ille: Abeuntes, inquit, ad virum Dei celerimè cum virga pastoralis curæ, invitum aut spontè regimen ecclesiæ compelletis cum suscipere. Qui quàm mox iter indictum arripiunt, ad locum præscriptum deveniunt: ubi Dei famulum requirentes, in præsignato secretiori tugurio latitantem reperiunt, reperientes congruæ salutationis verba præmittunt, præmissis mutua dilectionis oscula figunt. Cui cum exposuissent causas iuicris, & quoniam à Deo fieret legatio talis; ille, ut erat columbinæ simplicitatis, istiusmodi responsum reddidit illis. Quomodo, inquiens facere possum, Patres dilectissimi, quod suggeritis meæ modicitati? numquid ego qui abdicavi frivola mundi, cuncta Dei amore secularia contemsi, iterato repetam quod omisi? Vos ipsi, quæso, discernentes diligentius intuemini, utrumnam tale quid expediat mihi. Quidnam admonet de talibus Doctorgentium Paulus? *Nemo, ait, militans Deo, implicat se negotiis secularibus.* Recedite, quæso, recedite, sinite me peccata mea plangere, indignum fore me pronuntio suscipere quod quaritis. Non sum idoneus quibuspiam præesse, qui nec mihi, nec cuiquam queo prodesse. Vires mihi non suppetunt, sanctitatis opera defunt: regulam innocentis vitæ nequaquam me tenere cognosco, ideo ecclesiasticæ rectitudinis gubernaculum accipere diffido. Adversus apologiam huiusmodi subjungere viri dicentes hæc: Obscramus te, Pater benignissime, per dilectionem Dei, ut nobiscum digneris venire, & te sustentis ecclesiæ regimen suscipere. Num memoriæ excidit quod idem Doctor gentium dicit; *Omnis anima sublimioribus subdita sit?* Nonne recolis & illud Janitoris cali, *Sive Regi quasi præcellenti, sive etiam Duci?* Non ut religionis cultum omitas quarimus, neque ut lenocinantis mundi repetas luxus, dummodo hanc egrediaris cavernam, qua teneris circumseptus, quatenus speculum fias fratribus opis tuæ perquam indigentibus. Fortis enim præliator Dei non debet occultari spelio claustrali, sed potius ingredi campum certaminis & congregari. Non tua tantum sufficiat tibi, sed & prospicias fratrum salutem, cum prodesse possis compluribus tam gratia exhortationis, quàm exemplo religiositatis. Nonne mandat & Dominus; *Luceat lux vestra coram hominibus?* & *Nemo lucernam accendit & in abscondito ponit.* Sed quid multis opus est verbis? certissime pro hac inobedientia rationem te redditurum noveris in die tremendi examinis, nisi nostræ petitioni acquieveris, maximè cum sit divinæ voluntatis, & perurgeat jussio Cunctipotentis. Tunc senior lacrymis evictus fatur obortis. Decreveram quidem singularis degere, meaque commissa lugendo diluere: sed, ut video, nolens volensque propositi rigorem compellor abrumpere. Divinis refragari mandatis non audeo, Ducis edictum,

Frustra re-
quisit ille,

^a Nomen græcis etiam gentilibus usitatum pro mansionario seu custode ecclesiæ.
^b Legendum vel Stephano qui ad annum 934 Cameracensis præfuit, vel certè Fulberto proximo

ejus successor. Nam Thieddo non ante annum 964 Cameracensem cathedram obtinuit. Stephanum vocat jam memoratus Rainerus in libro de miraculis S. Gisleini.

vestramque precem aspernari non debeo, prout novi & valeo fratrum necessitati subvenire delibero. Vobiscum ergo ire non differam, quod jubetis incipiam. ^a Potens est Deus perficere quod mihi minus possibile. Quo audito venerabiles legatarii congratulamini magno gavisi, baculum pastoralem impingunt protinus illi, animi ejus agrimoniam delinientes affamine tali. Eia, inquit, pastor strenuissime, agalma ^b commissum matura invifere, summi que Pastoris filius juvamine, lupinos rictus satage sagaciter abigere, ne forè (quod absit) erroneæ dispercant oviculae. Secumque istinc abducentes debito cum honore, non tamen sine irremediabili luctu Bronnensis ecclesiae, festina cum celeritate Ursidungum contendunt remanere, & facta sibi ecclesiastica donatione, totius scilicet supellectilis Abbatiae, secundum scita auctoritatis canonicae, Abbatem eum illic gaudent constituere. Qui clericorum ibi degentium conversatione non bona diligentius investigata, commodum duxit ab ea exturbare basilica, libertatem habentes sua quisque exercere negotia, subinde Deo digna subrogans cœnobarum examina.

a

b

S. Gislens
cella præsi-
citur.

22. Modica verò temporis transcurfa intercapedine, per se perscrutatus almi Confessoris, pro dolor! glebam abesse (sublata quippe fuerat, ceu liquet superiori relatione) procellifera animi tempestate cœpit nimis consternari & fluctuare, omnino ignorans quid actitaret super dispendio tam inestimabilis margaritæ. Proinde suorum quosdam fidelium ad se evocans, & cujus infortunii angore angeretur indicans, quaquaversum exploratores eos dirigit, & ut id fideliter explorando investigent, & investigando explorent edicens indicit. Quibus incassum circumcirca discursantibus, nihilque ferium exinde renuntiantibus, tandem divinitus, utpote profuturus incidit cogitatus, quatenus hac causa tenderet Melbodium ^c versus: quo dum properasset proficisci, jamque ingrederetur fores oratorii, ab introeuntibus cœpit subaudiri crebrior tinnitus cujusdam tintinnabuli, ignorantibus cunctis quid protenderet rei, ipso etiam (ni fallimur) Dei famulo. Devotissime verò præmissa oratione, Dominique, ut sanctum suum dignaretur manifestare, flebiliter interpellata benignitate, conversus ad indigenas loci illius vel ecclesiae, percontando sciscitabatur ab eis cum omni mansuetudine, an aliquantulum hac de re; quamvis parum, conscirent significare. Quibus dejerantibus persancte sese penitus ignorare, magis autem vehementer stomachantibus ob crimen suspicionis injectæ, vir Dei cum magna animi tranquillitate, Nolite, inquit, filioli, nolite istud molestius ferre: potens est nempe nobis dignatio Christi hoc revelare. Enimverò necesse est adesse divinum, ubi humanum cessat auxilium. Nocte igitur insecuta viro Dei in oratorio pernoctanti, summamque deitatem super hujusmodi obnixius inquitanti, repente sibi ipsius stolati candida effigies enituit sancti, satisfaciens importunæ ejus supplicationi, demulcentisque eum sermone hoc dulci. Cur, inquit, dulcis amice Dei tantum sumis fatigium ob gratiam mei? Accipe nunc certissimum de hoc quod quæritas indicium. Ecce super lacunarum tabulatum quod imminet super caput tuum, ubi scilicet heri advenientes demirati sunt tinnire tintinnabulum, indecenter repositum meum latet corpusculum. Volo autem te tuosque posteros nosse, absque Dei voluntate haud quaquam hoc accidisse. Hæc ubi depromsit, cali fastigia scandit. Qua visione vir Dei oppidò exhilaratus, competentes reddit Deo grates ne videretur ingratus. Ut verò prima poli stellas aurora fugavit, agrisque mortalibus curas operosa revexit, idem ipse cum suis laquear templi ex-

Sublata
inde Gislens
ni reliquias.

c

^a Hæc tota narrationis series conferenda cum Raineri libro de miraculis S. Gislens, qui Gerardum jam multorum cœnobarum Patrem à Gisleberto Duce in publicis provinciae comitijs Dionanti habitis evocatum dicit. Vide Observationes prævias.

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

^b Agalma hic ovile seu caulam significat. Alia ejus nominis significata vile in Glossario Cangiano, & in libro Raineri de sancto Gislens.
^c Melbodium, vulgo *Maulberge*, saculo 7 ab Aldegunde conditum, de qua in Saculo 2.

ANN. CH.
C M LIX
OCTOB III

Melbodii
reperit,

inde pristinam
refert
in sedem.

Gisleberti
Ducis pietas.

S. Gislei
monachos
Gerardus
ad pietatem
accendit.

templo conscendit, conscendens quærit, quærens invenit, inveniens præ gaudio mæret, mærens suos in lacrymis ciet; sicque sacros artus inde deponit, depositos in sindone munda componit, compositis Deo laudes hymnificas pangit, pangendo lætus iter invadit^a. Talia cernenti quis sensus Melbodiensi? Clerus cum popello confusus conticescit, & viri Dei vultum non ferens præ rubore latibula quærit. Quisnam fuit ex omnibus qui linguam moveret, buccam aperiret, mutire auderet? O quam congruit hîc illud Davidicum: *Omnis iniquitas oppilabit os suum*. Jam hujus rei fama velox apud multos percrebuerat, finitimisque vulgus unde unde conglomerabat. Qui certatim illo confluentes clamitabant pariter omnes: Salve sancte Dei, cineres salvete recepti. Omnimodas individua Trinitati gratiasque referimus tuæ almitati, corporis tui in vasores prodidisti, versipelles & subdolos confudisti, tuarum merita virtutum amplificasti. Quod genus est monstri sanctos hoc tempore tolli? Ubine illi qui tantum commiserunt flagitii? ubinam gentium sumus? cum scorpionibus revera habitamus. Hæc & nonnulla his familia proloquentes & ad invicem colludentes, ob inventionem sancti gaudentes & alacres venerabili farcinæ applaudebant euntes.

23. Procedebat ergo canora clericorum cum monachis caterva, habentium in manibus crucem & vexilla: subsequebantur verò non parva utriusque sexus agmina, nihilominus jubilantium Domino in lætitia. Itaque cum maximo cleri plebisque tripudio per perspicacissimam viri industriam, de quo nobis sermo, almus Confessor in suo decenter relocatur oratorio: ubi deputatis cœnobitarum excubiis, tempore continuo persolvitur Jesu Domino (qui laus est Angelorum) laus & jubilatio, ejusque Confessori emerito venerabilis laudatio & laudabilis veneratio. Qualiter autem sacrilegos examinando discussit antistes Cameracensis, quibusve (ut par erat) lege Synodali convictos excruciaverit modis, non est nostræ narrationis, ut remur, exponere vobis, præsertim dum id dilucidant ipsius gesta, si seriò sapere vultis. Ceterum ne Dux GISELBERTUS, cujus mentionem prætitulavimus, à nobis abscedat illaudatus & inglorius, circa ejusdem sancti locum existit fati humanus & valde munificus, quædam scilicet prædia subtrahens sibi militantibus, quæ non pauca expenderat beneficii gratia militibus, inibique contradens jure perpetuo cum militaturis Christo militantibus. Qua de re unum est quod moneo repetens, tibi dico Ursidungi-Cellensis monache, qui Ducis Gisleberti largissima victitas stipe, considerans diligenter attende, ne quando ejus animæ inveniaris immemor esse, sed potiùs incogitabilem benignissimi Jesu pietatem pulses importunissima prece, quatenus aurea perpetuæ contingat præmia vitæ. Et ne fortè desperando mussites rebellasse eum adversus dominum suum Principem Romanum; mortis dirisimum, pro dolor! recepit commercium, & Dominus Jesus non bis vindicat in idipsum. Nunc redeamus ad propositum.

24. Venerabilis igitur Abbas Gerardus (ut dictum est) curam indeptus, qualem se exhibuerit in omnibus, nullo modo noster obtusus prævalet describere stilius. Ne tamen inceptæ succumbamus materiæ, peritioribus quibusque videamur ludibrio esse, atque juxta illud lectionis evangelicæ incipiant nobis illudere, *Hic homo*, dicentes, *cepit edificare, & non potuit consummare*; istius de quo agimus sancti suffragium inigne imploramus instanti prece, ut sancti Spiritus gratiæ, cui spiritus dedicavit caribatum mentis suæ, quem & nos toriens offendimus peccaminum spurcamine, efficacissima intercessione utinam satagat nos reconciliare: quatenus hebetudini nostræ quid debeat elicere, gratuita pietate dignetur suppeditare.

^a Et tamen Rainerus in prædicto libro de miraculis S. Gislei, ejus corporis recuperationem non Gerardo, sed Adehelmo cuidam atque Stephano Cameracensi Episcopo, priusquam Gerardus Ursidungum accederet, attribuit factam Idibus Decembris. Sed id parum veri simile.

Vir ergo Domini apprime eruditus regulari norma, commissis sibi fratribus duplici præerat doctrina. Secundum namque saluberrima domni BENEDICTI hortamina, capacioribus discipulis dominica verbis proponebat mandata; simplicioribus verò divina factis suis demonstrabat præcepta: omnia tamen quæ subjectis docebat esse contraria, in suis actibus Prælatus indicabat non agenda, de thesauri sui arca proferens nova & vetera, quemadmodum doctissimus scriba, qui qualem habebat doctrinam, talem habebat & vitam. Et quia regendas se suscepisse animas sciebat, ad rationem reddendam se sollicitus præparabat, auream mediocritatem in omnibus tenebat: amore potius quàm timore commissos regebat. Sciens ergo se vices Christi agere, summique Abbatis vocari prænomine, ita se omnibus studebat conformando aptare & aptando conformare, ut cerneret eum mira caritate omnium moribus deservire. Ut verò compendiosius innotescat probitas ejus, excellentioribus pollebat virtutibus, quibus in vita hominis nil censetur utilius, prudentia videlicet insignitus, temperantia redimitus, fortitudine roboratus, justitia locupletatus. Proinde illud Anicii * congruentissime sibi possumus assignare: Viri sacri corpus virtutes ædificaverunt. Ad cumulum autem tantæ perfectionis ardentius Missarum insistebat sollempniis, celebrans quotidie memoriam passionis salutiferæ: ut qui mortuus erat terrenis voluptatibus, vivebat verò divitiis spiritualibus, semper dominico corpori incorporatus, antiqui hostis cunctos & debellaret incurfus.

25. Dum ergo una dierum ex consuetudine sacrum celebraret mysterium, & Dominus Jesus jam jamque vellet supponere candelabro candentis lychni cæcum, ut omnibus luceret basilicam ingredientibus domum, quædam interfuit mulierum de vico Cellæ contiguo, quem dicunt Buxutum *, quæ jam dudum extinctis orbibus oculorum deplangebat privatum lumine vultum. quam cum assistentes interrogarent quid istic sustineret, cujusve rei causa advenisset: Divinam, inquit, præstolor clementiam, & hujus viri Dei Abbatis munificentiam, & ut fiat in te fons aquæ salientis in vitam æternam, quatenus mihi miscellæ digæris illam concedere aquam, qua manus diluet servus Christi Gerardus post perceptam Eucharistiam. Quam cum fideliter ut petierat impetrasset, & omnipotentiam Dei fidemque sancti viri flebiliter implorasset, maxima cum devotione pitissando sobillavit, atque faciem exinde ablucens extinctas etiam ocellorum pupillas liniendo humectavit, & humectando linivit. Quid multa? eadem nimirum hora, ô mira res & jucunda: ab ejus faciecula nox exulat atra, & emicat lux peregrina, & clarissime intuetur intuentes se, viri Dei vestigiis provolvitur cum gratiarum actione: quam ille, ut erat clementioris animi, clementer excipiens erexit, atque hujuscemodi blanda voce corripit inquit. Desiste, quæso filia, desiste cultum tantæ venerationis mihi impendere, & ne velis exiguitati meæ donum Dei imprudenter adscribere. Per fidei enim tuæ meritum & devotæ spei additamentum virus sacramentorum reparavit tuorum lumen oculorum. vade filia, vade in pace, Dominoque soli grates repende. Sic mulier expulsa cæcitatatis incommoditate, quæ prius se indoluerat advenisse altero manipulante, nunc beati viri meritis & intercessione absque alterius adminiculo tripudiat repedare. Cujus famosa jucunditas miraculi longe atque percrebuit, ad laudem Dei, venerationemque servi ejus multorum corda excitavit: & ne cui incredulorum videatur incredibile, quomodo inquam poterat non posse, qui semper erat unitus omnipotentis corpore?

O Lux vera Deus cunctorum conditor unus,

Sæcula per cuncta tua fit * promissio vera.

Vos, inquit, sancti, vos estis lumina mundi,

Nec valet in tenebris abscondi lux probitatis.

Ecce nunc Siloicum renovasti collyrium, quo quondam oculasti nativè

ANNO CH.
CM LIX
OCTOB III
Regula S.
Bened. c. 2.

cc * Boetii

cc

mulierem
cæcam lucæ
restituit,

* Boetii

ANN. CH.
CM. LIX.
OCTOB. III.

quoque prius humiliter declinavit, ac paullo post non ambitiose suscepit, quas prudentissima consideratione tripertivit, & fidelissima dispensatione dispertivit. Et bissem quidem Deo servantibus cœnobiticis pauperibusque erogavit, trientem verò Broniensis ecclesiæ necessario reservavit. Tunc etenim temporis erat Broniensis ecclesiæ velut arbuscula noviter plantata, necdum ad plene radicata, quæ irrigationis postulans adjumenta, si fortè cesset cultoris industria, inutilis redditur & infœcunda. Sic igitur Marchio spectata viri Dei virtutifera probitate, magisque monastica quæ circumquaque divulgabatur religiositate, Abbatiarum, quotquot habebat sua sub potestate, commodum duxit procuracionem sibi commendare.

Quo rursus baculo pastor venerandus adeptus,
Mox sibi commissas disponit visere caulas,
Ne lupus incautos vexaret mordicus agnos.

Blandinica-
se monaste-
rium refor-
mavit.

28. Inprimis autem adiens Blandiniense^a monasterium, ab Amando præfule beato Gandavi fundatum, non solum repperit omni religiositate nudatum, utpote occupatum sæcularissimis clericorum; verum etiam infestatione perversorum ad nihilum pene redactum; insuper, & quod erat lacrymarum fonte gemendum, excubiis trium qui ibidem quieverant sanctorum multo jam tempore exspoliatum. Porro athleta fortissimus divinitatis ope præditus, nullomodo cessit laborum sudoribus; sed cum beato Joseph tunicam talarem indutus, semper sine bono suos prosperavit inceptus; & eliminata abinde clericorum irreligiositate, licet jactitarent sese ventosa nobilitate, melioratis quibusque cœnobitarum religionem non distulit subrogare, quemadmodum duobus in locis paullo ante meministis eum jam actitasse. Quod illi ægerrimè ferentes, seseque ulcisci deliberantes, hostis antiqui malitia perculsi, studiis viri cœperunt æmulari, ejus quoque conversationi derogare, quosque etiam possent ab illius visitatione compescere. Cumque jam se conspicerent non posse ejus profectibus obviare, sed magis magisque illius opinionem crescere; ad hoc usque perducti sunt succensi facibus invidiæ, ut comminisci præsumerent de sibi inferenda, prò nefas! nece. Sed Domino protegente dum eorum cassarentur insidiæ, & nequiter interciperent animal Dei occulatum undique; quadam die junctis complicibus factionis sacrilegæ valvas irrumpunt ecclesiæ, quærentes eum, quod & dictu nefas est, ante altare unanimiter discerpere sacerdotali etiam infulatum potestatem. Quibus miram prætendens constantiam, imperterritus procedit in obviam, Deo immolandam sese alacriter opponens hostiam. Sic sic sermo completur veridicus. Permanet intrepidus confidens ut leo justus. Quos arguens, O inquit, cives, quæ tanta exagitat vestras insania mentes, ut adversum me imbellem corripatis arma rebelles? Inermis quidem terrestribus, armatus sum verò armis cælestibus: proinde non me vestra terrent spicula, neque hæc præsumptio tam flagitiosa. Non equidem recuso bibere pro Domino Jesu calicem mortis, qui pro me dignatus est ferre suo in corpore stigmata passionis. At illi in faciem ejus contemplantes divinum & mirabile quiddam, ingenti pavore concussi, ante ejus præsentiam corruerunt proni in terram. Sicque animo consternati, & ultra modum exanimati, vix valebant verba precantia fari, vestigiis ejus pariter provoluti. Ignosce nobis, inquit, pater venerabilis, ignosce erratis nostris, & ne reputes suppliciter petimus quod contra te sic insipienter egimus: miserere lugentibus, indulge pœnitentibus. Quibus clementer elevatis & vehementer anxiatis, ad ignoscendum perfacilis pater ait amabilis: Quoniam quidem, inquit, reatus vestri offensam agnoscitis, pœnitentiamque compuncti ostenditis, benignitas Salvatoris peccata remittentis dignetur ignoscere vobis: ego quoque ita dumtaxat ignoscens acquiesce

Vite ipsius
Clerici
ferunt insi-
dias,

malevolis
ignoscit

^a De Blandiniensi aliisque à S. Amando constru- | hinc in Observationibus præviis,
tis monasteriis egimus ad ejus vitam sæculo 2 &c.

supplicationi

supplicationi vestræ, ut quomodo nunc usque fuistis impedimento huic ecclesie, sic deinceps sine simulatione satagatis subsidio esse; nunc nunc recedatis cum pace. Quemnam quæso imitatus est in hoc gesto, nisi cum qui passurus abiit Hierosolimam vultu obfirmato, & sub ipso passionis articulo persecutores suos prostravit solius sermonis jaculo? Cum quanta vero lætitiæ & exultationis gratia sanctorum superius memoratorum Vvandregefilii, Ansberti atque Vvlframni^a corpora transfulerit, ab urbe Bononia revehens ad propria, angustare refugit nostræ narrationis angustia, præsertim cum hæcenus tota idipsum protegetur Flandrensis provincia. Sed nec ab hisce reliquiis ecclesia Broniensis experta habetur & immunis. nam præter cetera à Gandavo istuc delatum ejusdem beati Abbatis Vvandregefilii brachium, necnon & quod est precipuum, inæstimabilia pignora primatis Apostolorum. Ut autem brevitati serviamus, & plura omittentes pauca recolamus. quàm strenuè etiam beati Bertini cœnobio^b aliquamdiu præfuerit reticemus, quamque saporosos disciplinæ regularis inibi protulerit fructus. Sed ne penitus taciturni silentio supprimamus relata nobis à majoribus; decem & octo cœnobiiorum^c traditur existisse procurator vigilantissimus, Domino complente quæ suis promiserat fidelibus hoc & hoc relinquentibus centies tantum in tempore hoc cum persecutionibus. Tantus autem fervor ad colligendas Deo animas accenderat illum, ut sic sollicitudinem gereret monasteriorum, quatenus per habitacula discursando singulorum, ad amorem patriæ cælestis excitaret corda audientium. In qua defudans felici exercitatione, multorum benevolentiam alliciebat familiaritati suæ. E diversis quippe locorum partibus confluebat ad eum ædificationis gratia ordo monachicus, tanti viri pudicos & imitabiles actus sitientes imitari totis virium conatibus. Videres quasi ex diversis alvearibus apes ad hanc florigeram arborem convolare, ut inde favis arenibus nectar mellis sui roris possent instillare. Quos ille benigno gratantique animo suscipiens, & monasticæ edulio normæ affluenter reficiens, de discipulis idoneos præceptores, de perfectioribus perfectissimos reddebat doctores. Discedebant alii moribus & religione instructi, accedebant alii nihilominus instruendi. Indefinenter enim quasi nardus miro odore virtutum fragrabat, & scripturarum fontem aperiens arenia mentium prata rigabat. Sic divini pigmentum verbi, cujus vitali redolebat suavitate, fratrum intrinsecus languentium indigentia curabat communicare, quod trajiciendo masticantes saporifera ruminacione ab omni vitiorum convalescerent infirmitate, atque gustando mererentur considerare quàm suavis est Dominus sperantibus in se. Ne cui autem legentium videatur incongruum verbis scripturarum aptari tale vocabulum; noverit utique sermonem divinum aptissime appellari pigmentum, qui quo magis ruminando teritur ore fermocinantium, eo magis reddit saporis odorisve oblectamentum, ab animæ languentis stomacho pellens mortale fastidium, qui licet ob sui puritatem mordax sentiat in ore, suæ tamen virtutis dulcorem salubriter diffundit in corde.

29. Hoc eodem tempore orta est non parvæ perturbatio guerræ inter summates Austriæ ac Neustriæ, quæ peccatis exigentibus adeo excanduit usquequaque, ut non modò periclitarentur negotia reipublicæ, sed & minimum reverentiæ præstatur sanctæ Dei Ecclesiæ. Unde verò sit ortum ejusmodi discidium si vis scire ad liquidum, chronographia pandat priorum. Fiebant ergo strages virorum, viduitates mulierum, orbitates parentum, incendia urbium, captivitates plebium, infractiones atriorum, desolationes ecclesiarum.

Villarum prædas quis comparet atque rapinas?
Quis creberrimas hinc inde caballicatas?

^a Hanc sanctarum reliquiarum translationem anno 945, 3 Septembris factam superius exhibuimus. | euli 3 parte prima pag. 116 ad vitam S. Bertini.
^b De Sithienfis monasterii conditione egimus Sæ- | e Monasteria à S. Gerardo meliorem in statum restituta in observationibus prævijs recensuimus.

ANN. CH.
C M LIX
OCTOB III

Bronien-
si cœnobio
prospicit,
#1. rediens.

* erogatio-
nem

Romam pe-
rit privile-
gium acce-
ptures,

à multis
Episcopis
subscri-
ptum.

miraculum
in Alpibus
patratum.

Quisve cruorivomas possit perstringere pugnas?

Tali ac tanta inquietudinis procella tunc temporis agitabatur respublica, quam post pusillum pietate inolita divini respectus consolidavit anchora. Hac igitur necessitate coactus divæ memoriæ dominus Abbas Gerardus, Catulliacam^a beati Dionysii adivit percitus Abbatiam, Broniensem redimens ab ibidem Deo famulantibus ex ea quam sibi rogam^{*} erogaverat Comes Arnulfus. Verebatur siquidem non mediocri sollicitudine, quin exterminio succumberet sub tot malorum turbine, præsertim cum remota à finibus Merovingiæ, ad quam pertinebat illo in tempore, in meditullio sita est Lotharingiæ, quam absque dilatione beati Lambertus contradens majori ecclesiæ, utpote interjacentem Leodicensi parochiæ, domini FARABERTI^b commendavit tutelæ tunc pontificis ex Prumiensi Abbate. Hanc licet parvam quantum magnipendens dilexerit, ipse evidentissima declaravit liberalitate, mutua videlicet vicissitudine recompensans eidem Abbatæ viginti mansos telluris instauratæ, quos ipsa possidet ecclesiæ usque hodie in gyro sibi positos solida cum quiete. Amicus verò Domini in omnibus & super omnia Bronien- sis cœnobii prospiciens utilitati, Bronien- sis monache audi; audiens verò cave oblivisci: tametsi afforet ævo progressiori, non tamen duxit oneri Romam usque fatigari, quatenus cujus erat fundator oratorii, devotus imploraret patrocinium summi apostolorum principis Petri, atque ab ejus Vicario fatageret adipisci de rebus & libertate ejusdem monasterii authenticos apices confirmantis decreti. Quod cum mira alacritate animi dominus STEPHANUS^c sanctæ Romanæ sedis tunc Apostolicus jussisset fieri, (ipso consistente viro Dei, immo dictante debentia scribi) plumbeo bullatum sigillo privilegium, quod & *perongar*^d appellant, contulit illi, concessa etiam licentia sibi, ut gratia id confirmandi ex præcepto ipsius domini Apostolici omnes subscriberent Episcopi, per quos repatriando speraret ipse reverti. Et quoniam in promptu habentur hujusce scripti monumenta, quippe quæ cum omni diligentia hætenus conservat Bronien- sis basilica, ne cui lectorum displiceret prolixius Syrma, super sedimus singula ipsius hic apponere verba.

30. Ceterum prudens lector perspicacissimam hujus viri Dei demitteret prudentiam, quanta videlicet ingenuitate in ejusmodi scripto libertaverit hanc Abbatiam, & qualem vel quantam subeat æterni anathematis pœnam, si quis temerario ausu, quod absit, infringere præsumat eam. Ut autem ad rem redeamus, & quid relatu dignum divina virtus in eodem itinere fidei suo præstiterit recolamus; ab urbe Roma prosperrime progressus, ad montem qui dicitur Jovis devenerat ipse beatus. Cumque cum suis angusta carperet declivia montis; incaute gradiens unus è sagmariis sarcinatus lapidibus porphyreticis, quos ad sua vir Dei transvehabat causa necessariæ venustatis, deorsum cecidit rotatus ad concava vallis. Quod molestissime ferentibus qui conveniebant comitibus,

Nil adeo motus, sic insit vir venerandus:

Quare pusillanimes vos reddunt talia fratres?

Laus Domino cunctis reddatur pro benefactis.

Et accito quodam ex illis quos dicunt Marones^e, salva mercede jussit ut saltem sagmarii sarcinam perquireret continentem lapides. Ad hos siquidem ma-

^a Id est Parisiensis agri regale monasterium, quod in Catolaco villa seu vico Lagobertus senior ædificavit in honorem S. Dionysii.

^b Præfuit Leodicensi ecclesiæ Farabertus sex annis, nempe ab anno 947 ad 953, teste Ægidio in additionibus suis ad Anselmum Leodicensem Canonicum. De eo inferius.

^c De hoc privilegio egimus in Observationibus præviis. Nota andas hic locus de subscriptione Episcoporum absentium, quæ in lib. a de re Diplomatica asserta est pag. 154.

^d Aliis *perongar*. Parcharta seu pancharta haud dubie intelligenda est, quo nomine quævis charta seu quodvis diploma significatur.

^e Marrones etiam memorantur in vita S. Odonis superius edita, à Mauro Monte, qui in Galliæ & Italia finibus positus est, sic nominati. Eum quippe montem Saracenicæ gentis reliquiæ quædam incolentes, inquit doctissimus Cangius in Glossario, omnia latrociniis & excursionibus vicina loca infestavit, donec ab Italiæ Principibus tempore Berengarii Italia Regis penitus extincti aut fugati sunt.

gis deflebat animum ob illud fortasse prolatum :

Omne quod est rarum dignoscitur & pretiosum ;

Nam quis non extinctum indubitanter crederet illum ? Quis vel corpus ad terram integrum pervenisse autumaret , dum interpositis ubique scopulis discerpi in partibus potuisset ? Requisitus autem , non solum vivus , verum etiam incolumis & illæsus repertus est cum lapidibus. Tunc patenter cunctis innotuit , quod ideo lædi non potuit , quia hunc in casu suo oratio Dei viri portavit. Ex hoc autem lapide , ut in præsentiarum est cernere , insignitur hodieque majusaltare Broniensis basilicæ.

Sic redit ad propria sacer & venerabilis Abba ,
Magnificans Dominum qui dirigit acta suorum.

31. Sacro itaque doctus spiramine prænoscentis imminere diem vocationis suæ , quo videlicet & rationem redderet villicationis commissæ ; necessarium duxit & utile cœnobii fratrum revivere degentium suo sub regimine , seseque deinceps exuere tot curarum onerosa gravedine , atque idoneum procuratorem sui vice unicuique cœnobiorum substituere. Cum autem arrepto itinere appropriasset villæ quæ appellatur Marcianæ , quam & alluit fluvium Sambrae * , uno ex latere pueri ejus horam vescendi cernentes jam affore , congruum sibi caballisque petunt diverticulum ab itinere , ancenumque ac herbidum discedentes in locum protinus discumbunt ad convescendum. Vir autem Domini sub quadam accumbens arbore , amicus amicæ inserviebat parsimoniam. Qui licet à suis rogaretur importunissime , non tamen acquiescebat epulo indulgere. Vos , aiebat , filii cum Dei benedictione diarium nunc nunc percipite , meum non est hac diei hora comedere , cum siquidem desit piscis unde possim reficere. Ad hoc autem tali utebatur excusationis molimine , ut impransus valeret quomodolibet evadere. Illis vero fermocinantibus pieque alternatim contendentibus , ecce ales , agnomine Asperellus , eadem in arbore suos confovens foetus , piscem non modicum projecit ad pedes ejus. Quo viso viri Dei clientes sic affantur eum reverenter conjoculantes. Eia , inquit , pater reverendissime , excusationem paulo ante prætendebas pro non habito pisce ; nunc saltem pulmentarium a calitus missum noli respicere ; nimirum nulla tibi nunc occasio justa. Quid plura ? Tandem convictus convictor sit philochristus. Pullis tamen Asperelli de reliquiis mandans superferri ; non patiamur eos fame cruciari , ne fortè piscis iste deciderit patri gnatis perferre volenti. Tanta fuit talisque viri compassio justi. Hic illud egregii versificatoris libet inferere.

Nunc bonus Elia , qui perfidus antea Noë.

Nam et si juxta nomen suum asper & indomitus consuevit accipere , modo præter solitum prosper & domesticus didicit tribuere. Expleta refectio cum competenti gratiarum actione , vit Dei prosperiori procedens calle , singula filiorum cœnobii perlustrabat paterna sollicitudine : quos & super monastica commonefaciens religione , ubertimque imbuens divina eruditione , multifaria exhortabatur eos disputatione , ut adversus jacula tergiversantis satanæ servantes unitatem pacis & concordiam , quasi armati agonistæ semper starent in acie. Cujus salutaria sitienter verba potantes , ejusque præsentiam corporalem inexplebiliter amplectentes , pectoris ex imo suspiria longa trahentes , ne discederet ab eis supplicabant flebiliter omnes. Quos ille , ut erat melliflui oris , blandiori conveniens affamine , responsum tale perhibetur eis dedisse. Non sic , inquit , fratres amantissimi atque desideratissimi , non sic oportet fieri. Hereditas enim mea præclara est mihi , ibi requies mea in sæculum sæculi , ibi habitabo , quoniam præ cunctis eam elegi. Omnibus igitur rite compositis , cumque pastoribus Pastori summo ovibus commendatis , beatus pauper-spiritu , cunctis quæ rexerat ditioribus postposi-

* Pulmentum seu pulmentarium pro ferculo etiam ex piscibus facto sumi aliàs notavimus.

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

M m ij

ANN. CH.
CM LIX
OCTOB. III

Ingravescente ætate

* *la Sambrae.*

Marcianas & cetera postremo lustrat.

Avis ministerio pascitur in via.

vale dicto fratribus,

Broniam se recipit.

ANN. C.H.
СМ LIX.
ОсТОВ III

tis, ad dilectam paupertatem gaudenter remeat monasterii Broniensis. Et hæc quoque Broniensis monache commenda memoriæ. Qui cum & ibidem cuncta disposuisset mira perspicacitate, fratrumque pectora affluenter irrigasset geminæ caritatis limpidissimo fonte, vehementer defatigatus proveciori ætate, in dies cæpit fatiscere corporis graviori imbecillitate: & perpendens adesse sibi jam terminum vitæ, cupienque dissolvi & cum Christo esse, data cœnobitis circumstantibus pace, suum munire exitum dominici corporis & sanguinis perceptione. Tum imperans campanam pulsari, quam jussu suo fusam obtinuerat episcopali benedictione sacrari, ô vere pulcri gæstum memorabile signi: eadem reboante sonitu dulciori,

ibique mo-
nasterio.

Concentu cæli meruit sine fine beari
Miles, & emeritus meritorum lumineclarus,
Ad fontem vivum sitiens, plenusque dierum
Deposito fragilis tandem velamine carnis
Christi lucifluam Jesu transmigrat in aulam,
Prænitet Octobris quando lux tertia mensis.

anno ab Incarnatione Domini DCCCC LIX, Indictione II, concurrente V, epacta XX, feria II.

A P P E N D I X

De Altario itinerario.

Delata ab
ipso Bro-
nium è Dio-
nyfiano mo-
nasterio ci-
melia,

Eugenii
corpus,

altare por-
tatile,

Vera Chri-
sti caro in
altari,

32. Inter cetera divinæ largitatis beneficia, quæ per beatum Gerardum ecclesiæ Broni collata sunt, hoc unum è multis non tacebo, quia non est tacendum. Cùm licentiam & libertatem repatriandi à monasterio Parisiensi sancti Dionysii, ubi sæculum mutaverat sanctus Gerardus, obtineret ut in terra sua majorem utilitatem inferret, gratiam ei contulit Deus. Quicquid ergo postulavit accepit. Accepit secundi ordinis personas duodecim ad numerum apostolicum, scilicet bonos doctores, morum informatores, disciplinæ regularis observatores. Accepit libros illius temporis, quorum aliquem ego vidi, quem sancta scripsit & dicavit antiquitas. Accepit corpus beatissimi martyris Eugenii Toletanorum Archiepiscopi, quem Petrus Apostolus baptizavit & docuit, quem beatus Clemens ad prædicandum Hispanis unà cum beato Dionysio qui prædicaret Gallis delegavit. Accepit etiam inter cetera donaria itinerarium a altare, quo sanctus Dionysius dum viveret utebatur, in quo celebranti Missam dum esset in carcere Christus ei apparens, seipsum sibi dedit dicens: Accipe hoc care meus, quod mox complebo tibi unà cum patre meo. Erat hoc altarium circumductum argento, quod opere ductili Apostolorum capita repræsentabat. Probabile satis est, quod cum Dominus omnium & summus sacerdos Christus seipsum, sicut erat & est, beato Dionysio triumphaturo super hoc altare ministraverit, virtus in eo non modica remansit. Nec enim potuit sine virtute remansisse, ubi summa virtus infedit. Si sepulcrum Domini, quia corpus Domini inclusum est in eo, digna veneratione colitur; hoc altare Domini similiter colendum est, in quo Dominus seipsum posuit. Item si Patriarcharum altaria tantis virtutibus donata sunt, ut quandoque ministraverit Deus victimas illis & ignem & oleum & gratiam & responsum & angelos, sicut Abrahamæ contigit & Jacob & Zachariæ; hoc altare credendum est non inferiori virtutum privilegio insignitum esse, in quo Christus athletæ suo seipsum contulit victimam & sacerdotem. Ergo fides exigit ut communicantes ex eo quod beatus Dionysius accepit, accipiant ut numquam ex hac luce finiant, donec viaticum accipiant, & completum eis fuerit à Christo & à Patre, qui vivit & regnat in unitate Spiritus-sancti Deus. Amen.

* Istiusmodi altaria *portatilia* vocant, inter quæ rammi ab Arnulfo Rege acceptum vidimus ali-
quando, quod in thesauro Monasterii S. Emme-

DE VENERABILI BALTRAMNO ABBATE LUTRENSI APUD SEQUANOS.

ANNO CHR.
CM L X
AUG. XV.

1. **E**TSI in actis sancti Deicoli, cœnobii Lutrensis * in diœcesi Vesontionensi * Lure
primi Abbatis & institutoris, relata sunt Baltramni Abbatis facta præcipua; quædam tamen hoc loco ad majorem sæculi decimi notitiam retractare juvat, repetendo verba ex anonymo sancti Deicoli encomiaste, cujus lucubratio à nobis edita est in Sæculo 2. Sic autem loquitur iste à pag. 109, ubi Hungrorum irruptionem & cladem monasterio illatam (quam anno DCCCC XXXVII accidisse existimo, quo anno Alsatia & regnum Lotharii, teste in primis Hermannus, ab Hungris vastata sunt) patheticè describit, prosequens alia in hunc modum.

2. Cumque & locus beati Deicoli tanti periculis infortunium dispēdii, ut jam nec monachus ibi, nec clericus haberetur; Comes quidam bellipotens de Alsatia partibus, nomine HEBERARDUS, qui regnum Burgundionum frequentare erat solitus locum illum invasit, & in hereditatem sibi nefarie vindicavit. Eodem verò decedente, filius ejus HUGO, qui & ipse jam Comes effectus fuit, eundem locum tenuit. Ob id tres ejus filii, HEBERARDUS, HUGO, & GUNTRAMNUS cælitus puniti, & facti membrorum impotes. Reatu agnito, ad sancti Deicoli sepulcrum deportati, professionis monastica voto cum patre facti, pristinae integritati redditi sunt.

Lutra diripitur ab Hugone Comite.

Hugonis filii puniti, tum sanati.

3. Post hæc Hugo Comes & filii ejus, curiosè quærere cœperunt per multas eremi cellulas, si usquam invenire possent amicum Christi aliquem & veræ conversationis institutorem, qui & locum paterno more & monastico ordine fulciret, & ipsi sub ejus imperio vexillum sacræ ferrent obedientiæ. Exstitit autem tunc temporis quidam omnipotentis Dei amicus familiaris, nomine BALTRANNUS, vitæ per omnia laudabilis, qui jam tunc per decem quinquennia vitam eremiticam duxisse ferebatur: tantasque jam virtutes per illum Dominus operatus est, ut nec Adriaticus sinus nomen ejus recludere posset, sed etiam apud Danaos præconium ejus celebre haberetur, nempe pro cælibatûs ejus magnitudine. Taceo de Regibus & terræ Optimatibus: ipse famosissimus Princeps OTTO, qui tunc agebat in sceptro, frequentare illum solitus erat, & maximis donariis locum ejus abundanter extulit. Adeo ut ipse venerabilis Pater, ob frequentiam hospitem, secretum sibi tuguriolum, in quo secum versari posset, construeret: locum autem quem primitus probavit, monasticæ disciplinæ, collectâ non minima Monachorum catervâ, devotè aptaret. Interim duo Episcopi eundem locum cœperunt invadere: quorum alter Mettensis erat ecclesiæ provisor, alter verò Argentinensis exstitit œconomus ovilis. Cumque tales ecclesiarum arietes propter res cælitus coacervatas diu altercarentur (nam unus illorum parrochiæ occasione, alter verò loci subjectione suo juri cedere contendit) vice quadam omnipotentis Dei famulus maxima invalidudine captus, mortis proximus esse videbatur. Ambo Episcopi viri Dei cellam invadunt, ejusque felicem transitum præstolantur suspecti. Verùm Baltrannus sospes eos ad sua vacuos remisit, atque ne id in posterum ipsi alitve tentarent, larga manu cepit omnia, quæ habuit, pauperibus & clericis expendere, volens peregrinationem pro Christo suscipere, & dies sibi concessos apud beatissimum Apostolorum Principem privatus exigere.

Monachi fiunt.

Baltrannus eremita cœlimus.

Episcopos duos pœnitentes infestos.

4. At cum id in Hugonis Comitum filiorumque ejus notitiam venisset, virum

Lutram ab Ottone accipit.

ANN. CH.
CM L X
Aug. xv

pium aduent, rogantque obnixè, ut se Lutram recipiat. Induciis acceptis, Baltramnus nepotem suum VVERDOLFUM qui locum exploraret, mittit. Cumque ex ejus relatu commodum esse duxisset, eum ab Ottone obtinet. Votis annuit pius Princeps, locumque Baltramno potestativè contradidit, ipsumque RODULFO Duci atque præfatis Comitibus ad custodiendum commisit.

Locum restituit.
* id est ecclesiam

5. Tali igitur tenore vir Domini in locum destructum inthronizatus est cum Monachis suis. Tunc monasterium * sanctissimæ Dei genitricis Virginis Mariæ, quod antè permodicum fuit, honorificè ampliavit, exaltavit, & ad perfectum usque perduxit. Officinas pro posse in brevi construxit, ut monastica disciplina, quæ semper apud illum viguit, Monachis custodiri inviolatè posset. Intravit autem Pater venerandus locum eundem in vigiliis Apostolorum Simonis & Judæ, atque eodem anno in Assumptionis die perpetuæ Virginis Mariæ, sicut illi ante plures annos divinitus præsignatum fuit, plenus Spiritu-sancto obiit, ac sepultus est in dextris altaris monasterii, quod ipse in melius renovavit. Ibi quippe frequentius, cum fides credentium exigit, miraculis coruscat. Ipso verò regna cælestia petente, in regimine monasterii nepos ejus VVERDOLFUS illi successit, qui adhuc supereff, & cælibem vitam ipse ducit, & omnibus rectè conversari volentibus ut lampas emicat.

Pie obit.

Vverdolfus
successor.

6. *Quæ hæcenus retulimus, ex Anonymo sancti Deicoli vita scriptore Baltramni aequali desumpta paucis illustrare juvat. Et primo quidem inquirendum, quo in loco Baltramnus solitariam duxerit vitam: deinde quo anno inde Lutram secesserit. Locum in diocesi Mettensi existisse, sed Argentinensi Episcopo subjectum, docet Anonymus: at loci vocabulum non prodit. Verum ex sequenti Ottonis diplomate Analcsberg fuisse intelligimus, quo ex diplomate etiam tempus Baltramni secessus Lutram, nempe annum CM LIX, atque adeo tempus mortis ejus, qua anno sequenti accidit, colligimus. Ottonis M. diploma ex chartario Lutrensi erutum sic habet.*

Baltramni
prima sedes.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, OTTO divina favente clementia Rex. Notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ nostrisque, tam præsentibus, quàm & futuris, qualiter legati Abbatis BALTRANNI ejusque congregationis, qui manebant *Alanesberg*, locum Monachorum utilitati valde incommodum, nostram adierunt clementiam proclamationis causa & consilii, ut pro Dei amore animæque nostræ remedio, qualiter ipsum locum aliàs mutare possent, & consilium eis & locum Monachis convenientem concederemus. Nos verò legatione de tali congaudentes, pro statu sanctæ Dei Ecclesiæ, & memores retributionis æternæ, accepto consilio ab Episcopis & Abbatibus, & omnibus nostris fidelibus, qui in Pascha Domini nostri nobiscum *Quintilingaburg* manebant, locum quem accepimus à filiis HUGONIS, HEBERHARDO & HUGONE, Luterhaa vocatum, Monachis aptissimum, eis concessimus, Baltramno videlicet & ejus subditis, modò sub regimine & Regula beati BENEDICTI degentibus, & omnibus per sæcula, qui pro Dei amore prospera hujus mundi cum mundo abrenuntiant, & inibi regulæ sequentes præcepta, Deo juncti, sæculo incogniti, sub Abbatis eligunt habitare militia. Aliud quoque donum regalitatis nostræ eidem loco contulimus, prædium scilicet, quod à B O S O N E in loco qui dicitur *Wualvesheim* & *Nirudesheim*, concambiavimus, cum omnibus appendiciis suis. Volumus etiam, sicuti & per plurima loca auctoritas firmat, ut omnia ex priori loco, ubi habitaverunt, tam in prædiis, quàm in aliis rebus, Luthra translato, in honore beati Petri Apostolorum principis & ecclesia fiat constructa, & maneat congregatio eo modo, ut sub mundiburdio deinceps maneat Regum Francorum, & jus proprietatis permaneat Romæ beato Petro principi Apostolorum. Insuper annuatim ex ipso jam dicto loco Luterha

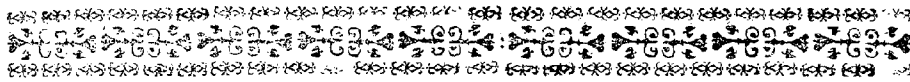
Roma consualiter persolvantur x sicii argenti... Ad Abbatem inter se eligendum sine ullius contradictione liberam obtineant potestatem. Et nullus Archiepiscopus vel Episcopus eorum dominetur, præter Romanum Apostolicum, & mundiburdio Regum Francorum. Ut hæc tamen veriùs credantur, hoc præfens præceptum manus nostræ signo & anuli nostri impressione roborari iussimus. Signum Domni OTTONIS invictissimi Regis. LIUTULFUS Cancellarius ad vicem BRUNONIS Archicapellani recognovit. Data VIII Id. Aprilis anno dominicæ incarnationis DCCC LVIII, Indict. II, anno verò regni Ottonis serenissimi Regis XXIII. Actum Quintilingaburg in Dei nomine feliciter, amen.

ANN. CK.
CM LX
AUG. XV

7. Ex hac temporum ratione inferre licet, duos illos Episcopos, qui Baltramno infissi fuerunt, Meritensem esse Adalberonem, Ruthardum Argentinensem, aut ejus successorem Uihonem. Adalbero quippe ab anno CM XXIX ad CM LXIV Meritensi ecclesie præfuit: Ruthardus Argentinensi ab anno CM XXVIII ad CM L. quo anno Uitho ipsi successit.

8. In eodem chartario Lutrensi Henricus Imperator, Chunigunde conjugis sue hortatu, MILONI Abbati bona monasterii confirmat XI Kal. Julii anno Christi M XVI, regni XV, imperii III. Item Leo Papa IX GERARDO Lubrensi Abbati privilegia confirmat IV Id. Februarii, pontificatus anno secundo. Ad hæc Fridericus Imperator, rogatu Beatricis Auguste, UDALRICO Abbati privilegia denuo asserit, VIII Kal. Decemb. anno M CLVII, Indict. V. Sub hæc Alexander Papa III idem præstat in gratiam GUIDONIS Abbatis anno Christi M CLXXVIII. Præter ea Fridericus II Imperator THEONEM Abbatem, Principem, & Capellanum suum, & res monasterii suscipit in tutelam suam mense Augusto anni M CC XXXII. Eodem saculo Rudolphus Imperator PETRO Abbati dat investituram feodorum regalium, & plenariam jurisdictionem Principatus Abbatia Lutrensis prid. Id. Martii anno M CC XC. Postea Leopoldus Dux Austria HENRICO Abbati concedit jus patronatus in ecclesiam sancti Desiderii diocesis Bisontinensis de consensu Principis Alberti fratris sui, die 7 Maii anno M CCC LXXIV. Denique Sigismundus Romanorum Rex IOHANNI Abbati privilegia confirmat die XX Februarii anno M CCCC XVII. Hæc fragmenta referre visum est in hunc locum, ne fortè pereant.

Lutrensis
quidam Ab-
bates.

DE VENERABILI ALVEO
ABBATE CARNOTENSI.

CIRC. AN.
CM LX
AUG. XVII.

ubi de WLFALDO ejusdem urbis Episcopo:

1. **M**ONASTERIUM sancti Petri * in valle, olim extra muros urbis Carnotensium situm, incerte est originis. Exstabat ante seculum IX. quo tempore Elias Episcopus locum armata manu invasit, in ipsius ecclesie liminibus multo cruore effuso, dum Monachi priorem statum colerent, atque Episcopum abhorrerent. Unde factum est, ut Monachorum plurimi locum, cui se devoverant, desererent, & in Burgundiæ partibus apud beatum Germanum Autisiodorensium commorantes, præsentis vitæ cursum finierunt... Imbecillis autem turba Monachorum quæ ibi remansit, nescia quò pergeret, à Præsule parcè ac inclementer alebatur. Idem ab eodem Episcopo patratum in alterum Sanctimonialium cœnobium, quod in Monte-leugarum non longè ab urbe Carnotum elegantissimum situ solo tenus destruxit. Hæc contingere Ludovico Pio imperante, prout fusiùs describuntur in chartaceo codice mona-

Monaste-
rium S. Pe-
tri apud
Carnotas.
* S. Pierre et
Vallée

CIRC. AN.
C M L X
AUG. XVII.

sterii sancti Petri, dicto Aganonis, ab Aganone Episcopo loci instauratore. Elia successit Burchardus, Burchardo Froibaldus, quo Pontifice à Normannis ingens facta est caedes Carnotis, in qua interemti sunt cum Clericis Monachi non pauci, qui cum eis in ecclesiam confugerant: quos inter Titulfus Presbyter & monachus necatus est prid. Idus Junii anno D C C C L V I I I, ut legitur in Necrologio ecclesie Cathedralis. tametsi annum precedentem signant Annales Bertiniani. Paulo post Gislebertus Præful munificus, cernens in sancti Petri cœnobio modicum numerum Monachorum, quæ ex rebus angustiis ab Elia relicta fuerant, & à paganorum frequenti infestatione depopulata, bono usus consilio depellere studuit illorum paupertatem, ut libentius Domino famularentur. Sub eius successore post Gerardum Aimerico legitur Canonicus sancti Petri Vinnemarus. Ast Agano Aimerici proximus successor, monasterium istud à paganis, id est Normannis, pene in solitudinem redactum, à fundamento reedificavit, & canonica institutione clericorum instruxit: quod tandem Ragenfredus Episcopus Monachis restituit. Haganonis obitus in Necrologio Carnotensi notatur IX Kal. Januarii anno C M X L I, Indict. XIV. ubi vocatur Episcopus & Comes, Leobino beatissimo confimilis.

Alveus Abbas ex-seculari monachus,

e f. se rite

Monasterio proficitur.

Ragenfredi beneficia.

2. Haganone seu Agano ad consortia sanctorum translato, in Episcopatu ci venerabilis R A G E N F R E D U S successit, qui quanto amore locum dilexerit, facile potest agnosci. Nam ejus sagaci ingenio atque suggestionem clarus genere & opere A L V E U S, ejusdem loci Abbas, cum Canonicis artem cupiens, in Floriacensi cœnobio Cleri, id est *Canonicorum suorum*, nomine, serie * religionis habitu exornans, per triennium normam beati Benedicti sedula intentione didicit: indeque revocante Episcopo Ragenfredo cum suis instructus regularibus disciplinis, ad locum proprium rediit Carnotis, secum sumens alios duodecim Monachos, quos ex congregatione memorati cœnobii maluit eligere.

3. Tempore ergo quo ipse totius triennii se informaverat in sancta religione, ecclesiam ad manendum, claustrumque monachis congruum instanti construxit ope, scilicet Ragenfredus. Quibus cum gaudio relictis, & annitente totius populi consensu Alveo Abbate sacro, victum & omnia necessaria largiente eis accommodavit. Ecclesias verò atque villas, quas antecessores sui usurpaverant, subtrahens sibi, stipendiariis usibus alacriter reddidit. Viridarium quoque quod situm erat juxta cœnobium, terramque contiguam, priscis temporibus ab Episcopis malè retentam, per ingens quoddam turibulum argenteum libens contradidit. Quia verò tam ab Elia, quàm aliis post eum episcopantibus subreptas reddere terras nequivit, sine quolibet recuperationis respectu Militibus in casamento datas, duodecim Præbendas in majori ecclesia Monachis attribuit jure perpetuo possidendas. Itaque Monachos in summa pace degentes agitando, quamdiu vixit, fovere non destitit admonitione paterna, exhortans firmo gressu in sancta religione persistere. Legitur in predicto Aganonis libro hac de re charta Ragenfredi quæ sub annum C M L condita est in hunc modum.

IN nomine sanctæ & individuae Trinitatis RAGENFREDUS nullis exstantibus meritis sanctæ fedi Carnotinae sublimatus Antistes. Quotiescumque præcedentium Patrum ad medium deducuntur exempla, sanis mentibus incitamenta sunt virtutum, informatio melioris vitæ, inoffensa progressio viæ mandatorum Domini. Divina autem quia sunt pleraque rationis incapabilia, admirationis nonnumquam subeunt contemplativa. Unde ego Ragenfredus vocatus Episcopus, cum à secularium negotiorum tumultibus, quibus plus necessitate quàm voto implicitus teneor, paullulum animum expediissem; totum me intra me colligens, cœpi in admirationem habere beneficia miserationis divinæ erga salutem stirpis humanæ, quemadmodum quos diligit, vulnerando

vulnerando medicabili dextrâ medetur , & paterno percutiendo affectu salutis ac sanitatis prospera subministrat. Cujus clementiæ magnitudo licet ubique terrarum se dignanter impendat , ut mihi tamen videtur , præ reliquis nostræ sedis dicecesim suæ dilectionis amore dignam duxit ; dum exigente filiorum suorum peccaminum mole , ita eam verbere disciplinabilis correctionis submisit , ut efferam gentem Paganorum quaquaversum cædibus , incendiis , depopulationibus debacchari sine aliqua retractatione permiserit. Nullus honor impendebatur locis , vorâci eos indifferenter flamma lambente : nulli dignitati , ætati vel sexui accedebant remedia parcendi , gladio impiissimæ crudelitatis universa metente. Tunc omnia hujus Episcopi destructa sunt , igne monasteria consumpta , ecclesiæ pæne omnes fundo tenus dirutæ. Si qua verò eorum evasere manus , domesticæ oppressionis , tam privatorum , quàm potentum senserunt detrimenta. Tandem prospiciens de excelso propitiatio superna indoluit afflictorum lacrymis , & gemebundis miserorum querelis : sicque cælis misericordiæ rorem stillantibus , obsidioni pæne protitæ urbis divina se subveniendo indulgit , dum post illorum bellorum validissimam oppressionem , diu optatæ pacis gaudia arridere concessit. Interea non multo post **ACANO** vir illustis hujus ecclesiæ sublimitatis indeptus Pontificatum , totam animi intentionem in reâdificandis monasteriis restituisque ecclesiis dirigere sategit. Erat in suburbio jam dictæ urbis Carnotis celebre à priscais temporibus monasterium , in honore principis Apostolorum directum , regularibus disciplinis assuetum , sed præmissâ vastatione neglectum , vix dum in parva ecclesia in canonica institutione transductum , cui nostris temporibus præerat venerabilis vir **ALVEUS** , quamvis sub schemate Canonici amator & cultor religionis : qui persæpe cum præfate Pontifice tractare cœpit , qualiter , quod animo deliberabat , opere ad effectum perduceret. quod supernâ annuente gratiâ , & Antistitis accedente in hoc suadela , sui compos effectus est voti. Præparatis siquidem impensis , non parvæ recit fundamenta fabricæ , & procedente temporis spatio superposuit basilicam quantitatè amplæ , pulcritudinis operosæ , sicut in Præsenti facile est cernere : ilicoque auctoritate pontificali Canonicorum servitia inibi delegavit. His ita se habentibus ultimam vocationis suæ diem Præsule sortito , ego **Ragenfredus** , quamvis nullius meriti prærogativo in hujus cathedræ fastigiarus sum solio : quo inthronizatus vigili meditatione cœpi animo conferre , si quid acceptum oculis divinæ majestatis valerem offerre , & quod proficuum foret remedio animæ meæ. Ad quod reor non se difficulter obtulit materiei præbitio. Nam pervidens præmissi sancti Petri ecclesiæ Clericos proclive se agentes , & relicta spiritualis militiæ exercitia mente & actu sectari terrea & caduca , etiamque dictu committere nefatia ; cum consultu bonæ memoriæ prænominati **Alvei** , abbatem cœnobii sancti **Benedicti VULFALDUM** accersivi , in quo salvo discretionis bono artiùs & perfectiùs religionis censura valere prædicabatur ab omnibus. quo adventante cum quibusdam ejusdem ordinis comitibus , unâ cum eo in antiquitatis monasticæ observantiam sæpeditum reformavimus locum. Quibus Monachis ne incusandæ egestatis penuria subiret occasio vagandi foras , quæcumque eidem loco à prædecessorum nostrorum aliorumque invasionibus injustè videbantur subtracta , tam ex beneficiis militaribus , quàm ex nostro indomincato , ut se temporis obtulit ratio , reddere studuimus. Quamquam vita comite , si facultas suppeditaverit , plura reddere mihi animus suggerit , quorum quædam huic pontificali privilegio , quædam aliis inferere ratum duximus. Reddimus itaque eis terram quamdam à suis antecessoribus priscais temporibus possessam , postea malo ordine subtractam : quatenus illam pleniter possideant , veluti illorum prædecessores eam tenuisse , multorum testimonio comprobatur. Ipsa verò terra conjacet infra & extra muros Carnotis civitatis , juxta portam

CIRC. AN.
CM. LX.
AUG. XVII.
* La porte
Cendreuse.

Cinerosam*. Terminatur verò ipsa terra uno latere, viâ quæ est exitus civitatis, altero verò latere terminatur terrâ sancti Petri Pictaviensis & sancti Aniani. Sed terra sancti Petri Pictaviensis terminatur infra muros civitatis, terra verò sancti Aniani infra & extra, unâ fronte terminatur terra sancti Petri Carnotensis, viâ quæ ducit per medium civitatis usque ad murum, alterâ fronte viâ foris portam quæ vadit ad ipsum Monasterium. Commutavimus etiam pro terra quam habebant in loco Belmontus, a lodum Oidolonis juxta supra terminatam terram in ipsa civitate, ante portam claustrum sancti Petri, in via quæ vulgo dicitur Merdosa, tantum eis restitimus de terra, unde exeunt solidi decem & octo; non longè à fossa Algisi, vinearum aripennos octo; terram verò ad plantandum juxta æstimationem bonuaria octo. In ipso situ cœnobii dedimus eis hortum cum quindecim aripennis vinearum, & non longè à Luceiaco campum vacuum ad plantandum triginta aripennos. Facta est autem commutatio inter Canonicos sanctæ Mariæ & Monachos sancti Petri ex ecclesiis ipsorum. Dederunt nempe Canonici sanctæ Mariæ ecclesiam Ursivillaris cum uno aripenno de terra ad ipsam ecclesiam pertinente: & acceperunt in Centriaco ecclesiam econtra cum dote. Dedimus etiam ex potestate sanctæ Mariæ in prædicta parrochia Ursivillaris Germinionis-villam in pago Duncensi, cum triginta mansis cultis & incultis, In pago quoque Carnotensi dedimus ecclesiam, quæ dicitur Immonis-villa, cum novem mansis & dimidio. Ecclesiam quoque de Alona dedimus cum tribus mansis & dimidio ad eam pertinentes: item capellam sancti Victoris in villa quæ dicitur Vernus, cum molendino uno, & post obitum Odulfi totam villam: item capellam in Mitani-villari. Has omnes ecclesias reddimus eis, concedentes decimas, & remittentes synodum, & circadas: simul etiam & de ecclesia in Bodasi-villa, quam ipsi omni tempore tenuerunt, ita ut neque à nobis, neque à successoribus nostris, eis umquam ullomodo requiratur. Reddimus etiam eis in pago Carnotino, in villa quæ dicitur Britiniacus, mansos de terra octo cum mansuris, terris quoque cultis & incultis; in Camphiaco mansum unum, cum mansuris, terris quoque cultis & incultis; in Cosentiaco mansum unum, in Emprani-villa & Concretiis, quicquid ex ipsa potestate haberi dignoscitur: in sancta Maria super Itatam mansum unum, in Spotineri-villa mansum unum, in Magnerias mansos tres & dimidium, in Gundrevilla mansos octo cum Brogilo & pratis, in Cepido mansum unum, in Fontimido mansum unum cum duobus aripennis de prato in Villeta conjacentibus, in Levifi-villa mansum unum, in Vvadreo quartarium unum, in Tenuasio mansum unum, in Vallis mansum unum cum pratis, aripennis scilicet novem, in Monte-Olrico molendinum unum cum aripennis de prato decem, in Mandri-villa mansum unum, in Lochirio mansum unum cum molendino uno, in Bertoni-villare quartarium unum, in Saxnavilla in eodem pago mansos de terra duos; in pago Stampensi, in villa quæ dicitur Malaredus, mansum unum; in Duncensi pago, in villa quæ dicitur Alpedagnus, ecclesiam unam cum omni terra quæ conjacet ibi ex ipsa potestate. De cetero sub pontificali excommunicatione auctorabili & anathematis condemnatione inevitabili interminamus, tam præsentibus, quàm futuris cunctis insuper venturis sæculis, ut nemo Antistitum, clericorum seu laicorum, nullus eos in omni molesterur negotio, non in exigendo decimas & circadas, quas alii paratas nominant, non in terrarum invasione ulla sæcularis dignitatis ambitio ejus potestatis homines distringere præsumat; non telonea, non freda extorquere, non qualibet vel minimas sibi suorūque servientium inrogare injurias: quin potius remota inquietudine sollicitudinis tranquillam in Domini servitio & in monachico proposito ducant vitam, memores omni tempore nostri nobisque commissæ ecclesiæ inter suarum tam privatarum, quàm & communium vota ora-

tionum. Quod si quis his episcopalibus decretis obviare præsumperit aut irrita facere, æternæ maledictionis confodiatur jaculis, & cum Juda proditore, Anna & Caïpha atque Pilato & capite eorum diabolo perfolvat pœnas perpetuæ damnationis, gehennalibus deputandus flammis, nisi resipuerit & ab hac intentione animum revocaverit. Ut autem hujus privilegii auctoritas inconvulsam perpetualiter obtineat firmitatem, tam nostra quàm Coepiscoporum manibus subter roborandam decrevimus. Actum Carnotis civitate publice. R A G E N F R E D U S Carnotis civitatis præsul hujus auctoritatis paginam firmavit, ac roboravit, H I L D E M A N N U S Archiepiscopus Senonensis, G R A U L F U S Abbas sancti Carauni, Arduinus archiclavus, Theodericus presbyter, Aucarius presbyter, Adelandus presbyter, Gonzzo diaconus, Ardradus subdecanus, Radulfus presbyter, Bernardus presbyter, Gerardus diaconus, Lambertus Canonicus, Aymo, Vvallerannus, Burchardus Milites subscripti in antea. Postea firmaverunt J O S E P H Archiepiscopus Turo- num, C O N S T A N T I U S Parisiorum Episcopus, G U I C H A R D U S Ebroidicæ Episcopus, M A I N A R D U S Cinomanicæ Episcopus, M A B B O Pauliani Britannicæ Episcopus, N O R D O A R D U S Redonensium Episcopus, T H E D B A L D U S Comes, H U G O Archiepiscopus filius Theobaldi Comititis, O D O Comes. H U G O Dux Franciæ, H U G O filius ejus, L E D G A R D I S Comitissa: sequenti tempore, O D O Episcopus Carnotensis, O T H O Comes Burgundiæ, Suggestus Decanus.

4. *Hactenus instrumentum Ragenfredi Episcopi, qui duodecim Præbendas superius memoratas anno CML concessit aliis litteris, quarum hic tenor.*

CrCo. A N.
C M L X
Aug. XVII.

Ragenfredi
donatio
Præbenda-
rum.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, ego R A G E N F R E D U S nullis exsultantibus meritis, sed sola Domini gratuitâ pietate Carnotensis ecclesiæ Episcopus, cœnobium in honore Apostolorum Petri & Pauli dicatum, augustorum donatorum titulis longe lateque resplenduit, ac in multiplici Monachorum numero divina largiente gratia floruit: sed infestationibus Paganorum ingruentibus, ceterisque supervenientibus pressuris pæne ad nihilum rediit; nunc verò adjuvante gratiâ Christi pro modulo nostro renovavimus pristinos religionis usus: ut ibi petenniter laus Dei celebretur in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus ritu observandum perpetuo. Ego itaque Ragenfredus Carnotum constitutus Antistes, cui divinitus statuta iudicii & æquitatis est commissa, unâ cum consensu & obsecratione nostrorum fidelium, sicut ipsius cœnobii continetur in archivis, dantes juste reddimus in propriis fratrum usibus stipendiariis, quæ eorum alimonia subtrahita à nostrorum quodam, nomine E L Y A, dominioque episcopali inepta cupiditate sunt detenta, atque in casamen militum cæca mente tradita. Verùm quia minùs ut animus suggerit peragere valemus, ipsis Fratribus cum consensu Monachorum * in nostra ecclesia duodecim præbendas absque ulla repetitionis calumnia dedimus, interminantes pontificali auctoritate & anathematis condemnatione tam præsentibus quàm futuris, ut nemo Antistitem, Clericorum seu Laicorum, sicut in illorum continetur privilegiis, eos in ullo molestant negotio; non eorum terras invadat, non ejusdem potestatis homines distringere præsumat: & quod in alio prætermisimus, omnibus, præter Monachos ipsius loci, in eligendo Abbatem denegamus facultatem. Eligant autem monachi sibi bonorum operum exemplis eum commonentem, Antistiti offerentes dono benedictioneque donandum. Itaque omni sollicitudinis inquietudine remota, tranquillam in Dei servitio ducant vitam, nostri memores inter communium vota orationum. Si quis autem his pontificalibus decretis obviare, aut irrita facere præsumperit, jaculo damnationis confodiatur æternæ, & cum Dathan & Abiron, quos terra vivos absorbit, atque cum Juda proditore, nisi ab hac intentione resipuerit, damnandus gehennalibus flammis cum diabolo

* I. Clericorum.

ANN. C. M.
C. M. LXI
JULII IV.

Odonis monachatus.

de sancti *Vvilfridi* facta per *Odonem* translatione, aliaque nonnulla, de quibus *Osbernus* filius *De Osberno* plura inferius ad vitam sancti *Dunstanti*.

2. Ambo in id conveniunt, defuncto *Vvolshelmo* Cantuariorum Antistite, cum Regis ac populi vota in *Odonem* concurrissent, hanc constantius, ut qui nondum amicisset Monachum, renisum fuisse, ne morem majorum ambitione sua turbare videretur. Nullum enim ad id tempus, nisi Monachili schemate indutum, Archiepiscopum fuisse; inquit *Vvillhelmus*, quod alii verbis teadit *Osbernus*. *Godovinus* sectarius errorem vocat, atque certum esse, *Nothelimum* aliosque nonnullos saeculares (ut vocant) Presbyteros Cantuariensi ecclesiae ante *Odonem* praefuisse. Verum nullo argumento id certius rescire potest *Godovinus*, quam *Odo* ipse, aut *Vvillhelmus* primorum temporum viciniore: nec constat *Nothelimum* monachatus experientem fuisse. *Beda* quidem in praefatione ad historiam Anglorum *Nothelimum* dumtaxat religiosum Londinensis ecclesiae Presbyterum vocat: at hoc nomine donare solebant monachi sacerdotes; & *Beda* ipse in epistola à nobis edita in tomo 1 *Analektorum*, venerabilem fratrem nostrum *Nothelimum* Presbyterum appellat, quae verba monachum designant potius, quam Presbyterum saecularem. Monachum induit *Odo*, simulque ipsa monasticarum vestium susceptione professus est sub anno C. M. X. X. V. I. I. I., quo tempore *Floriacense* monasterium ad strictiorem Regula cultum revocatum fuit operâ *Odonis* Abbatis *Cluniacensis*, ut superius diximus. Ab eo itaque *Odo* monasticum habitum suscepit, praetermissis Cantuariis aliisque Anglicanis Monachis, quorum observantia in tanta opinione tunc non erat. Eadem causa *Osvaldum* aliosque Anglorum illeceit ad coenobium *Floriacense*, ex quo Abbo in Angliam missus est non minus causâ pietatis, quam eruditionis.

Facta quaedam ejus & scripta.

3. Inter alia *Odonis* facta, quorum in sequenti libello nulla mentio est, praecipuum videtur illud, quod de corporis sancti *Vvilfridi* Episcopi *Eboracensis* translatione ab eo Cantuariam procurata legitur tum apud *Vvillhelmum*, ubi de nostro *Odone*, tum apud *Eadmerum* in libro de vita *S. Vvilfridi*, edita in parte prima Saeculi 3 *Benedictini*, pag. 226 & 227. Addit *Vvillhelmus* curasse *Odonem*, ut heroico metro *Vvilfridi* vita texeretur; idque exsecutum fuisse *Fridegodum* quemdam, cujus poema magna ex parte retulimus in praedicta parte Saeculi 3. Subdit *Vvillhelmus* Synodalem *Odonis* epistolam ad Suffraganeos suos tempore *Edmundi* Regis directam, qua eos hortatur, ut ne tepidè & negligenter in regimine animarum converterentur, qua in epistola *Odo* non mediocre (ut *Vvillhelmo* visum est) litterarum dedit indicium, sed majus pietatis ac sollicitudinis pastoralis. Haec epistola ab eo scripta est, ut puto, post constitutiones ab ipso latas sub eodem Rege, apud *Spelmannum* editas, in quibus cavetur de officio Regis, Cleri & magistratum. In capite 6 Monachos hortatur, ut in omni humilitate & obedientia die noctuque vota sua adimplere studeant, permanentes in timore Dei in ecclesiis, ubi se voto conlitrinxerunt. Non sint vagabundi, neque gyrovagi, qui nomen monachi desiderant, officium autem ejus contemnunt: sed secundum exempla Apostolorum, per habitum humilitatis, laboribus manuum, & lectione sacra, & continuis orationibus se exercentes. Ad hac *Eadmerus* in prologo ad vitam sancti *Vvilfridi* memorat *Odonis* nostri libellum de vita & conversatione ipsius *Vvilfridi*. Sed libellus iste sine dubio non alius est quam *Fridegodi* carmen, cui in codicibus nonnullis praemissa est *Odonis* epistola, in qua haec verba. Igitur venerabilissimas beati Confessoris Christi *Vvilfridi* reliquias indecenti sentinosa voraginis situ marcidas immo (quod dictu quoque meticulosum est) Praefatorum horripilatione neglectas, cum inde favente Deo, scilicet à loco sepulcri ejus, quidam transtulissent, reverenter excepi, atque intra ambitum metropolitanae, cui gratia Dei praesideo, collocavi. Itaque tanta tamque Deo dignae affinitatis delectatus vicinitate, & editiore eas entheca decusare, & excerptis de libro vitae ejus flosculis novo opere pretium duxi carmine venustare, id est per *Fridegodum*, quod tamen *Eadmerus*, & forsitan alii nonnulli, *Odoni* tribuerunt. Nescio an certiora sint quae de aliis *Odonis* scriptis habet *Pisius*, qui ei insuper tribuit librum unum ad *Floriacenses* pro nepote suo *Osvaldo*: alium item de reali praesentia corporis Christi in *Eucharistia*, itemque librum unum epistolarum, & alium diversorum poematum.

Sanctitas.

4. Quod superest, *Eadmerus*, *Vvillhelmus* *Malmesburiensis*, *Mattheus* *Vvestmonasteriensis*, aliique *Odonem* sanctum vocant, & post eos *Cardinalis* *Baronius* in tomo 10 *Annalium*, iametsi in *Martyrologio* Romano locum non habet *Odo*, eum die quarta *Iulii* ad Dominum migrasse ex *Caprerario* aliisque scriptoribus Anglicis *Matheuvius* docet, non septima *Februarii*, qua ait de sancto *Odone* agit *Molanus* in *Additionibus* ad *Usuardum*. Laudatur maxime in sequente vita *S. Dunstanti* per *Osbernum*.

Odo paganis parentibus relicti,

1. **V**enerabili Christi Confessor *Odo* nobilibus, sed paganis a parentibus oriundus, sicut rosa è spinis floruit, vel quasi pretiosum de vilibus vasculis aroma processit. Nam ex impia illa Senatorum multitudine

* Nempe ex *Danica* feritate, ut scribit *Vvillhelmus*, tribuunt nonnulli *file digni*, teste *Matheuvio*, sed recentiores, quos inter *Pisius*.

fertur

fertur genus habuisse, quæ olim sceleratissimum prædonem Inguarem comitata, navali manu in regnum Anglorum est advecta. Hos ille nativitatis principes fortitus, & eorum accuratissima educatione pueriles annos translatus, festinabat Christianorum conventicula indefinenter adire, divinos qui ab illis dicebantur sermones magna animi oblectatione audire; domumque revertens quæ audierat parentum auribus sedulè infundere. Super quibus bonorum studiorum primodiis pater impius impiè irritatus, prohibebat omnino ne Christum nominaret, neve paternas institutiones Christianæ religionis veneratione immutaret. Verum ille prohibentis imperium penitus despiciens, magis ac magis ecclesiæ limina terere, & divini verbi intento animo semina percipere, & quæ ceperat absque pavore domi nuntiare. Hinc iterum pater supra humanum modum exasperatus, gravissima illum correptione affligit, jusque hereditatis, quod ad illum lege primogenitorum venire debebat, subtrahit. Tum puer exultans in Domino, quod talem pro ejus nomine proserptionem subiret in terra, propter quam adscribendum se esse confideret in cælo; dimissis parentibus, parentum divitiis, nudus & omni mundano decore privatus aufugit.

ANN. CHR.
CM L XI
JULII IV.

2. Adito itaque Duce quodam, nomine **ATHELMO**, qui tempore Regis **ELUVEDI** & Christianissimus, & inter ceteros Optimates regni Anglorum unus de sublimioribus erat, postulabat se illius potentiâ & auctoritate à parentum suorum furore defendi. qui bona adolescentis indole gaudens, nec dignum aliquatenus esse judicans, ut tale decus paganis ritibus sub patris imperio deserviret; paterno affectu illum suscepit, defensione munivit, auxiliis necessariis simul & non necessariis fovit, deinde Græca ac Latina lingua magistris edocendum tradidit, quarum linguarum plerisque tunc temporis in gente Anglorum usus erat, à discipulis beatæ memoriæ **THEODORI** Archiepiscopi profectus; factusque est in utraque lingua valde gnarus, ita ut posset poëmata fingere, prosam continuare, & omnino quicquid ei animo federet, luculentissimo sermone proferre.

Athelmum
adit.

3. Post hac Sacramento baptismatis renatus, clericali tonsura decoratus, usque ad subdiaconatus ministerium Domini sui admonitione perductus est: in quo gradu per aliquot annos ita sanctitate vitæ & prædicationis sinceritate pollebat, ut quicumque illum agnosceret, Spiritus-sancti Templum esse non dubitaret; omniumque testimonio dignus esset qui ad altiora Ecclesiæ ministeria, licet ætas ejus (quantum ad instituta Canonum spectat) hoc prohiberet, provehi deberet. Unde suavis à domino suo ut ad sacerdotium se sineret transferri, quatinus ab illo divinum quotidie officium audiret, cujus vitam castissimam, manus verò munditiæ plenas agnovisset; ille objecta immatura ætate, quantum potuit obstetit. Postmodum vero ratione simul & antiquorum exemplorum auctoritate victus, religioso desiderio cessit; leviticam stolam humero circumdedit, parvoque tempore elapso summorum quoque mysteriorum sacerator accessit. Ex quo tempore tam ipse Dux, quam ceteri pene omnes regalis palatii Principes in summa cum veneratione habere: secreta male actæ vitæ ei aperire, & de his emendandis ejus consilio libenter credere.

litteris studet.

Ordinibus
initiat.

4. Interea Dux Regi suggestit habere se desiderium proficiscendi Romam, & sanctis Apostolis ibidem supplicandi: moxque regia licentia simul ac munificentia donatus, adjuncto sibi venerabili presbytero Odone, cum magno comitatu profectus est. Sed cum itineris aliquantulum peregissent, acerba tactus infirmitate acriter cepit ægrotare, adeo ut vix reciproci flatus posset aëra spirare. Cumque per sex continuos dies & languor augmentum, & comæatus acciperet detrimentum; septimo jubet omnem turbam cæpta via progredi, solo Odone secum retento, cujus ope in præsentis periculo maxime indigebat. Quem ad se post relictos illos flebili voce cla-

Romam
adit cum
Athelmo,

ANN. CH.
CMLXI
JULII IV.
eumque sa-
nat.

in Angliam
revertus,

Regibus
duobus
mortuis,

Ethelstano
fuit carus,

eum Episco-
pus Schire-
burnensis.

Anno 938
paganis lu-
periores
præstat
Ethelstanum.

matum, orat ut pro sui liberatione Domino preces effundat, referens se indubitanter credere, quod nihil ei divina pietas denegaret, quem à puero magna gratia acceptum haberet. Tum venerabilis Odo animo ad Deum erecto toto corpore terra procumbit, magnosque divinæ clementiæ singulorum imbres effundit; surgensque de solo postulat sibi repleram vino phialam deferri: super quam invictæ crucis signaculum edens, humiliter vinum vitro porrexit, atque ut in Domino per omnia confideret fideliter admonuit. Bibit itaque homo quod erat in calice, & eodem momento cum redderet phialam, redditam sibi omnimodam sentiebat medelam. Proinde curvatus ad genua Presbyteri, gratias refert, ascensoque equo præmissos comites volucer insequitur, quos celeri cursu viam terentes sequenti die impigro & ipse volatu attingit. Viso autem illo omnes præ gaudio lacrymas fundunt: sed præstitæ salutis auctorem cognoscentes amplius mirantur. Romuleam igitur ad Urbem usque progressi, & inde ad patrios lares feliciter reversi, immensam tum Regi, tum ceteris in palatio degentibus in adventu suo lætitiæ præstant.

5. Post dies Duce ipso, ac post Ducem præfato Rege de præfenti vita sublato, EDUARDUS filius ejusdem Regis in regnum successit, & illud pluribus annis prudentissimè rexit: in cujus diebus venerabilis Odo Presbyterii gradum officio simul ac vitæ sanctitate insignis administrabat, Regi notus, & acceptus ei, & omnibus admirandus ad omnes benignitate ac mansuetudine diffusus, omnium moribus juxta Apostolorum se contemperans, ut omnes Christo lucrifaceret. Ubi autem Rex Eduardus huic vitæ modum posuit, ETHELSTANUS filius ejus regni habenas fortitus est. Vir vero admirabilis Odo vitam (ut diximus) virtutum per omnia agens, magnus ab omni populo habebatur. Nec enim civitas super montem posita, vel lucerna in candelabro lucens poterat abscondi. Hinc processit ut sanctitatis ejus fama quotidie augmentando magnificata, ad aures quoque eximii Regis Ethelstani mira cum laudis exaltatione perlata sit: qui hominem ad se evocatum, & vere Dei famulum esse certissime agnitum, suis eum amicitiiis jungit, ac secretorum suorum præ ceteris conscium facit.

6. Inter hæc sedes episcopalis, quæ tunc temporis *Scireburne*, nunc autem *Seriberic* est, Pastore viduata est. Sciens itaque Rex Odonis vitam Pontificatu omnino dignissimam, eum de suscipiendo Episcopatu interpellare, ac ut ovium Dei Pastor Apostolicus loco defuncti fieri acquiesceret, magno cœpit studio renitentem obsecrare. Quid moror? tandem Ecclesiæ ac regis precibus victus, quod sibi nimium grave testabatur, pontificale officium in præfata Scireburnensi ecclesia Pontifex factus administrare consensit. Præsidebat his diebus loco, dignitate, auctoritate, & officio Ecclesiæ Cantuariensi vir bonus & strenuus, VULFELMUS^a nomine, qui huic Regis, Cleri ac plebis electioni animo libenti consensum attribuens, eum pro suo jure in illam, ad quam electus erat, pontificii dignitatem debito cum honore sacrauit. Sacrauit autem & insignibus sacerdotalibus sacerdotaliter infultus, quàm gloriosum Deo habitaculum se præbuerit, quàm erga animarum sibi commissarum lucra sollicitus fuerit, nescio utrum aliquis dignè valeat eloqui, quantacumque sagacitate præditus ingenii. Unde quid de illis simplicitas puræ mentis advertere possit, scribere nolo: tantùm opera misericordis Dei quæ in servis suis placita sibi simplicitate inherentibus operari in beneplacito suo dignatur, eis consideranda propono.

7. Anno inter hæc Dominicæ Incarnationis nongentesimo tricesimo^b octavo, regni autem Ethelstani victoriosissimi Regis quarto-decimo, congregatus est adversus regnum Anglorum immensus paganorum exercitus pro-

^a De Vulfelmo egimus supra in Elogio Pleg- | ^b Eodem anno Chronologia Saxonica Bedæ sub-
mundi Archiepiscopi Cantuariensis. | juncta reponit hanc pugnam.

fanis legibus suis subjugando enervare, & enervando volens annihilare fa-
 cratissimas quas Angli servabant leges Christianorum: quibus nominatus
 Princeps valida armatorum manu stipatus occurrens, pugnae se dedit, & diu-
 tissime ac atrocissime pugnatum utrimque est. Duxerat autem secum in
 aciem Rex sanctum Odonem, ejus meritis se multo maximè quàm militum
 copiis confidens hostem victurum. Dum igitur hinc inde strages gravissima
 fureret, & arumosa res luctuosa contigit. Quo etenim Rex ipse pugnabat,
 juxta capulum gladius contractus est, & Regem quasi inermem hostibus ex-
 posuit. Inter hæc Odo à pugna remotus longiusculè stabat, ore & corde
 pro salute Christiani exercitus Christo supplicans, & vultum manus ac lu-
 mina caelestibus pro hoc ipso indefessus extendens. Quid itaque Rex vitali
 eventu facere possit fluctuabat, ut se armaret suorum quemquam exarmare
 nefas judicabat. Pars igitur adversariorum ubi Regem fracto ense stare ad-
 vertit inermem; fugam quam inire ceperat, versis vultibus in pugnam acriori
 corde vindicare aggreditur. Tum subito innotat æther à clamore multitudi-
 nis, ut Deus succurreret, & celeri gressu Odo venerandus accurreret voci-
 ferantis. Advolat, & quidam sibi velit Rex à se fieri lassabundus interro-
 gat. Audit, & statim Regi taliter inquit: Quid est hoc? quo intendis? Ensis
 tuus in latere tuo integer pendet, & tu eum fractum esse conquereris? Redi
 ad te, ad vaginam manum extende, exere illum; & ecce dextera Domini
 erit tecum. Nec formides, quia non priùs continget solis occubitus, quàm
 adversarios Domini tui, qui contra te insurrexerunt, fuga involvat aut in-
 teritus. Ad hæc quique audientium grandi stupore attoniti deflexis lumi-
 nibus viderunt, quem priùs non viderant, ensẽ in latere Regis penden-
 tem: quem Rex in Deo confortatus arripiens, dextera lævaque cunctos oc-
 cursantes, aut debilitavit, aut fugavit, aut morti funditus tradidit. Itaque
 juxta verbum famuli Dei factum est, ut simul & sol occumberet, & Regi
 de hostibus victoria proveniret. Quid hinc gratiarum, quid laudum, quid
 votorum Deo per fidelem servum suum Odonem, per Regem, per victo-
 rem exercitum, per totum regnum quo magnitudo istius victoriae perlata est,
 sit persolutum quis enarret? Magnificencia facti docebit audientes, quia non
 facile quisquam. Gloriosus autem Odo magnæ dehinc admirationis apud
 omnes habitus est, & verè præclarus Israëlita comprobatus.

ANN. CH.
 CM L XI
 JULII IV.

8. Post paucos hujus insignis victoriae annos Ethelstanus bono fine^a præ-
 sentem vitam finivit, & frater ejus EDMUNDUS locum decedentis Rex
 factus obtinuit. Hinc germani sui vestigia in bono æmulans, bonos quosque
 summo studio diligebat, & eos sibi familiares effectos, in his quæ Christi-
 anum Regem decebant, sincero ac libenti animo audiebat. Præclarè igitur
 inter alios beatus Odo ejus familiaritate potitus est, & ab eo pura mente di-
 lectus. His diebus VVLFELMUS Pontifex Cantuariorum cunctis mortali-
 bus debitum vitæ finem sortitus est. Ne itaque tanta sedes plus æquo pa-
 store careret, reverendum Odonem REX convenit, suadens quatinus deso-
 latae ecclesiae per susceptionem super illam curæ pastoralis subveniret. Obstat
 ille, nec ullum suadenti præbet assensum. Dicit enim & indignum se tanta
 re; & si dignitas aliquatenus adspiraret, tamen ne Pontifex ecclesia sua re-
 licta ad aliam migret, Canonum auctoritate fatetur prohiberi. Contra quæ
 & notam omnibus probitatem illius Rex edisserit, & quod beatus Aposto-
 lorum princeps Petrus de Antiochia Romam translatus fuerit, multique alii
 juxta veterum monumenta librorum sedes suas ratione cogente mutaverint,
 luculento sermone proponit. & adjecit: Hujus quoque rei exemplum penes
 nos satis idoneum & clarum habemus, viros videlicet sanctos, MELLITUM

Eadmundò
 cogente ad
 Cantuariorum
 pontificatum,

non acqui-
 escit trans-
 lationi.

^a Nempe anno DCCCXLI, & quidem VI Kal. Novembris, ex Chronologia Saxonica. Non ergo ante annum sequentem contigit Odonis pro-

motio in sedem Cantuariensem, ut superius in El-
 gio Plegmundi probatum est.

CIRC. AN.
C M L X I
JULII IV.

dico Antistitem Londoniensem, & JUSTUM Rosensem Cantuariam simili ratione, qua te sedem mutare suademus, fuisse translatos. Victus in his Pontifex sanctus, aliud suæ contradictionis argumentum opponit. Cum primi, inquit, patres ipsius Ecclesiæ, qui & Christianitatem regno Anglorum attulerunt, & omnes qui eis successerunt usque in præsens Monachi, ut omnibus constar, existierint; ego tam antiquam, tam sanctam, tam Deo acceptam, & tantorum Patrum auctoritate roboratam consuetudinem mutarem, infringere, annihilarem? Absit, immo noverit tota Britannia, & quæ adjacent insulæ omnes, me nullo umquam pacto consensurum, ut ipse in clericali habitu constitutus per pontificatum ecclesiæ Cantuariensi præsideam, cui nullus antehac qui Monachus non fuerit, scitur præfuisse. Atamen quia me (ut intelligi datur) non tu solus, sed multi vocant, ut ibi Pontifex fiam, nec meum est illis reluctando penitus contradicere, ne eum qui in ipsis habitat Deum offendam; commendans conscientiam meam ab omni illius honoris ambitione vacuam Deo, sanctum propositum monachicæ religionis, quod ab ineunte ætate desideravi, nec adipisci variis causis impredientibus merui, hac saltem, ut interim ita putetur, occasione assumam. Postmodum vero de Pontificatu, quo de agitis, ipse cui cuncta cordium secreta patefcunt, agat, & hunc in eo constituat, quem idoneum ad hoc sua sapientia probat.

nisi prius sit
Monachus.

9. Hac viri sententia Rex non modice exhilaratus, laudat sanctum propositum ejus, laudat admirandum & imitandum exemplum magnæ humilitatis ejus, laudat constantem virtutem animi ejus. Destinatur igitur posthæc sub celeritate nuncii ad Abbatem cœnobii sancti Benedicti Floriacensis, sanctæ religionis habitum ad opus Episcopi juxta præscriptum negotium exquisituri. Fama siquidem religiosissimæ conversationis, quæ apud Floriacum ipsis diebus, quaque terrarum ferebatur omnimodo fervere; & e contra studium ejusdem religionis, quod ob multiplices diversorum eventuum casus in Anglia usquequaque cœperat defervere, illuc mitti & inde cupitæ religionis effectum persuasit expleri, quod & factum est. Abbas quippe loci ipsius audito nuncio lætissimus efficitur, assumtisque secum nonnullis è fratribus suis prospere cursu mare transvectus, Angliam ingreditur: Antistitem Odonem Deo in cunctis placere studentem alacer adit, & ei quam desiderabat sancti propositi vestem devotissime tradit. Spectabilis igitur Pontifex Odo Monachus habitu factus, qui jam olim monachicæ vitæ sacris fuerat actibus decoratus, quin jugum Domini super totam Angliam à Rege & regno invitatus, immo compulsus susciperet, factus Antistes Cantuariensis recusare ultra non potuit. Qualiter ergo suscepti regiminis officio usus sit, qui nosse desiderant, ex vita ejus quæ & qualis ante sacerdotium & in sacerdotio fuerit paucis supra digestimus, sicut æstimo, possunt advertere. Exstitit enim & sanctitate laudabilis, & sapientia admirabilis, & constantia singularis.

Monachi
vestem à
Floriacensibus
accipit.

Dein Archiepiscopus,

Edredum
ungit.

10. Rege autem Eadmundo in domo sua malitiosè interfecto, frater ejus EDREDUS imperii dignitate functus, à glorioso Odone Cantuariorum summo Pontifice in Regem sacra est unctione perfusus. His diebus vir præcipuæ probitatis DUNSTANUS, Glastoniensis cœnobii dignissimus Abbas, magnus apud Regem, & honorabilis omni populo habebatur. Beatus autem Odo moribus & ætate grandævus, religione & industria pollens, auctoritate & modestia præstans, Christianis legibus totum Regnum prudentissime nobilitabat. Rex ipse Deum timens, bonos quosque speciali amoris dulcedine fovens, malos verò ne sua tyrannide bene agentes conturbarent fortiter premens, boni Principis mores & actus exsequabatur. Hoc ferme tempore quidam clerici, maligno errore^a seducti, asseverare conabantur, panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem in priori

Eucharistiæ
adversarios
miraculo
convertit.

^a Hæc totidem verbis Maiheuvius refert ex || sed Capgravius hæcenus nobis recuperare non licuit.

substantia permanere, & figuram tantummodo esse corporis & sanguinis Christi, non verum Christi Corpus & Sanguinem. Quorum enormem perfidiam beatus Odo destruere cupiens, dum quadam die in conspectu totius populi sacrosanctis Missarum sollempniis devotus intenderet, expressis lacrymis Dei omnipotentis clementiam in suo ministerio affore postulavit, quæ ad depellendos hominum errores substantivam divinatorum Mysteriorum declararet proprietatem. Cumque ad confractionem vivifici panis ventum fuisset, ô ineffabilem Dei miserationem, ô præsentem æternæ majestatis ostensionem! confestim namque inter manus Pontificis, fragmenta corporis Christi tenentis, sanguis guttatim defluere cœpit. Stans itaque Pontifex, & præ gaudio uberes lacrymas fundens, innuit adstantibus ministris, ut illi potissimum propius accedant qui nuper in fide titubaverant. Vocati igitur celeriter adfunt, atque in tantarum rerum consideratione perterrefacti pavitanti voce exclamant: O te inter homines felicissimum hodie, cui filius Dei semetipsum in carne dignatus est revelare! Et rursus, Exora, inquit, pallulum, Pater, exora Domini majestatem, ut in pristinam formam præfens sanguis commutetur, ne nos propter infidelitatis errorem divina ultio sequatur. Oravit ergo sacerdos; post orationem ad aram respexit; & ubi dimiserat sanguinem, consuetam vini reperit speciem. Sumtis autem cælestibus sacramentis, lætantibus cunctis qui tantis interfuere spectaculis, præcepit Pontifex pro testimonio tantæ virtutis omnes undecumque pauperes aggregari, & sollempne convivium eisdem præparari. Ipse autem cum suis in magna gratiarum actione lætitiæ agebat, propterea quod omnis error de Dominico corpore in pectore suorum abolitus fuisset, nec ultra panem in altari positum verum Christi corpus esse diffiderent, qui verum sanguinem inde manare conspexissent.

II. Aliud quoque divinum re vera miraculum in Ecclesia cui præerat fecit, immo ipse non fecit, sed qui solus habet divinitatem in illo fecit. Nam tectum ejusdem ecclesiæ, nimia vetustate corruptum, semiruptis per totum partibus pendebat. quod ille renovare cupiens, murumque in porrectiorem celsitudinem exaltare desiderans, congregatis artificibus præcepit, & quod dissolutum desuper eminebat penitus tolli, & quod minus in altitudine murus habebat jussit extolli. Sed quia clerus ac populus absque servitio divino esse non valebat, & tantæ magnitudinis templum non reperiebatur quæ ad capiendam numerosæ plebis multitudinem sufficere videretur; deprecatus est Pontifex Dominum, ut quousque opus inceptum consummatum fuisset, nulla aut infusio imbrium, aut vis ventorum infra parietes ecclesiæ descenderet, quæ eos à divino opere prohibere valeret. Factumque est, ut in tribus annis quibus ecclesiæ muri in altum porrigebantur, tota fabrica desuper pateret, nec tamen, non dico infra ambitum solius ecclesiæ, sed nec intra muros totius civitatis imber aliquando descenderet, qui vel clerum in ecclesia consistentem ab officio præpediret, vel populum ad ecclesiam concurrentem aliquatenus posset ab incepto cohibere. Erâtque res digna spectaculo, cum videres omnia civitatis pomeria aquis infundi, & ejus mœnia nulla pluviarum inundatione madefieri.

12. Cum autem Rex Edredus transitoriam vitam vita perenni permittisset, EDVVIS filius supra memorati Regis Eadmundi in Regem electus est. qui moribus & ætate juvenulus, juvenum quos sibi comites atque satellites associaverat, mox cœpit consiliis uti, spretis senibus, quos vita, moribus & ætate magna præditos industria & auctoritate constabat. Unde correptus à fortissimo milite Christi Odone, aliquantisper se temperabat, verens ne si illum omnimodis non audiret, regiæ dignitatis benedictionem ultorum suum sibi dare differret. At ubi eadè benedictione potitus est, ilico quasi effrenis effectus, omnes cordis sui sequebatur affectus. Factus est igitur

ANN. CH.
CM. LXI
JULII IV.

Mirum in
restauratio-
ne ecclesiæ.

Edvium
Regem li-
bidinatum,

CIRC. AN.
CM LXI
JULII IV.

voluptatum magis quàm Dei, luxuriæ quàm sobrietatis, libidinum quàm castitatis amator. Ibat itaque juxta desideria cordis sui, & iniqua gerens à suis benedicebatur. Super hæc ea die qua regni coronam in conspectu totius ecclesiæ in capite gessit, gravis infamiæ notam tantæ gloriæ & sibi ingessit. Cùm enim post officium ecclesiasticum unà cum Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, ceterisque Principibus regni jam pransus sederet, subito exsilivit, & relicto consortio omnium in secretiorem sese cameram contulit, duarum feminarum illic cum operientium stupri ardore succensus infandum consortium expetens quæ res confidentium mentes magni pudoris mærore dejecit. Habito autem consilio inter eos quid facto opus esset, missus est ab Archiepiscopo & primoribus is, cujus superius mentio facta est, venerabilis Abbas Dunstanus, Regem ab illicitis amplexibus abstrahere, & ad regiam sedem inter Principes revocare, quod & factum est. Quapropter Rex vehementi furore turbatus, Dunstanum suis omnibus spoliatum exsilio damnavit, & extra Angliam trans mare fugavit. Fecit, & alia innumera mala, quæ quoniam aliàs latiùs, licet non omnia, digesta sunt, hîc tantummodo paucis ea tetigisse sufficere ratus sum.

per Dunstanum,

rum per se emendare conatur.

13. Quæ miles Dei omnipotentis Odo æquanimitè ferre non valens, iniquitatum illius publicus hostis effectus est. Siquidem ubi cum nec admonitionibus suis, nec obsecrationibus suis, nec increpationibus suis adquiescere velle ut se corrigeret vidit, pontificali auctoritate usus, unam de præscriptis mulieribus, quam & amplior potentia, & obscenior impudentia dehonestabat, & notiorem hominibus fecerat, quaque nimium contumeliosis amplexibus Rex frequentius abutebatur, missis militibus à curia Regis, in qua mansitabat, violenter abduxit, & eam in facie deturpatam, ac candenti ferro denotatam, perpetua in Hiberniam exsilii relegatione detrussit. quæ tamen post nonnullum temporis intervallum, jam obductâ in cicatricem, corporis formâ, sed adhuc hiante impudicæ mentis deformitate, relicta Hibernia Angliam rediit, & Glocestram cæcati cordis obscuritate imbuta pervenit. ubi ab hominibus servi Dei comprehensa, & ne meretricio more ulterius vaga discurreret subnervata, post dies aliquot mala morte præsentis vitæ sublata est. Erat quippe summus Pontifex Odo vir virtutum robore & grandævitate maturitate ac constantia fultus, & omnium iniquitatum inflexibilis adversarius. Non hunc alicujus gaudii sæcularis illecebræ, non hominum minæ, non cujusvis damni perpessus poterat à relicitudine detertere. Quapropter quia nec sperabat aliquid, nec expavescerat, omnium impotentium iram exarmabat.

Eadgaro Rege Dunstanum sacrat.

14. Eadvvio autem Rege (si Rex nominandus est, qui nec se nec alios regere novit) Eadvvio inquam Rege regno pro suis criminibus eliminato, & misera morte damnato, EADGARO fratri ejus thronus regius super totam Angliam confirmatus est. Hic omnes pæne antecessores suos morum probitate præcedens, cunctas iniquitates quæ diebus fratris sui emerferant compressit, evertit, & pro posse in nihilum egit. Præterea mox ubi regnum obtinuit, reverendum Abbatem DUNSTANUM ab exsilio revocavit, & eum in Episcopatum Vvigorrensem promovit. qui electus Pontifex in gradum suscepti honoris consecrandus Cantuariam pro more advenit, seque ab ipsius sedis Antistite, beato videlicet Odone, sacrari expetiit. Annuit ipse libens. Verùm ut sanctum Episcopum Spiritu prophetiæ pollere in dubium nulli veniret, hominem qui ad Vviciorum Pontificatum promovendus advenerat, in Pontificem Cantuatiorem sancti Spiritus operatione promovit. Super quo à circumstantibus cur sic ageret inquisitus, Scio, inquit, filii, scio quid operetur in me Deus. Et hunc quidem Vvigorrensis provincia me vivente Pastorem habebit, sed tota Britannia eodem, me defuncto, rectore gaudebit. nec enim lege stringitur sancti Spiritus donum. Quæ prophetia

* Hanc excommunicationem Spelmannus refert ad annum 958.

quàm vera exstiterit, Ecclesia Dei quæ ejus regimine, sicut prædixit Episcopus sanctus, diu postmodum gloriata est, & usque hodie sacratissima illius intercessione munitur, optimè novit.

ANN. C. H.
C. M. L. X. I.
JULII IV.

15. Talibus igitur bonorum gratiis spectabilis vir Odo à Domino sublimatus, nequaquam se propter merita operum suorum extulit, sed semper ad meliora proficere studuit: quæ retro sunt oblitus, & in ea quæ antè sunt extensus, sequebatur ad palmam supernæ vocationis Dei, populumque sibi commissum more fegetum feracium cælesti doctrina, quasi pluviali gratia, quotidie irrigavit, quousque animam illius Rex in cubiculum suum introduceret, & torrente voluptatis suæ inebriaret. Raptum igitur ex hoc sæculo luculentissimum sidus urbis Cantuariæ Odo, gaudentibus Angelis sedem petiit à supernæ ac gloriosissimæ civitatis, ubi sempiterna exultatione lætatur, & Christi faciem ineffabilis suavitatis dulcedine contempletur, securus jam de præmio sui, atque de filiorum suorum salute sollicitus. Obiit autem præsentibus universis Ecclesiæ Christi filiis, quibus etiam flentibus promittebat quod bonum illis pastorem post obitum suum Dominus esset provisorus.

Moritur.

16. Post cujus transitum obtinuit locum summi sacerdotii ELFSINUS Vventanus Episcopus, cognomento Lippe, datâ pecuniâ principibus qui primi erant in palatio Regis Eadgari. Nam & ante Odonem magna ad rapiendum sacerdotium cupidine agebatur, sed bonorum constantia Episcoporum impediatur. Unde cum die adventus sui Cantuariam sollempni processione susceptus fuisset, accessit ad sepulcrum viri Dei, stansque super illud ita furialibus verbis defuncto exprobravit, dicens: Inepte, ecce tu mortuus es, & sub tellure putridus jaces, & ego cum voluero de te potenter triumphabo. Te vivente summus Anglorum Pontifex esse nequivi, te obeunte factus idipsum sum juxta quod olim esse concupivi. Et inde, male ac decrepire senex, nullas gratias habeas, quia si ultra vivere potuisses, nec mihi, nec ulli vel participium habiti honoris tui concedere voluisses. Ita ille palam in præsentia eorum qui aderant dixit, & baculo tumbam sancti percutiens, trifulco furore quo tenebatur accensus inde recessit. Sed eadem nocte dum mortalibus concessa requies esset, apparuit beatus Odo ecclesiæ Salvatoris digno custodi, vultum lacteum habens, vestimentum vero rosei coloris, ita virum alloquens: Dormis an vigilas? Dormivi, inquit ille, senior venerande, sed ecce vigilo te loquente. At ille, Vade, inquit, ad electum sed non à Deo Episcopum Elfsinum, & hanc illi legationem ex meo nomine defer. Hæc mandat tibi servus Christi Odo. Non sum mortuus, sed vivo Regi meo omnipotenti Deo. Atque ut hoc certissimè experiaris, noveris quia sicut tu causa mei adhuc in carne viventis non evaluisti ad Archiepiscopatum Cantuariensem pervenire, ita per me in cælesti Regno nunc viventem invasum honorem in proximo perdes. Audi ergo quæ dico, quoniam hesternò die verbis mihi derisoris exprobraisti, baculo tuo sepulcrum meum percussisti: prædico tibi quia mare transfretabis, Alpes ascendes, sed nequaquam pallium Patriarchatus sanctæ Dorobernensis ecclesiæ obtinebis, nec umquam in apostolica ejus sede sedebis. Ille autem qui hæc viderat, timens Episcopi sævitiam dissimulabat ista nuntiare. Sequenti nocte apparuit ei iterum sanctus Dei quæ ante dixerat dicens: sed nec tunc quæ audierat homo nuntiare audebat. Item tertia nocte: adveniens vir Dei pontificali dignitate redimitus, increpavit præfati hominis fœcordiam, dicens: Si vitæ tuæ prosperitatem gnarus retinere desideras, moneo ne quod à me secundo audisti, Episcopo tuo revelare dissimules. Nam si feceris, in pœna tua te bene fecisse probabis. Tum ille experrectus, & admodum perterritus, mane factò perrexit ad Episcopum

Elfsinus si-
moniacus ei
succedit,

qui mortuo
insultat.

S. Odo cu-
stodi eccle-
siæ dat man-
data in Elf-
sinum,

* Odonis mortem anno 958 consignat Floren-
tius Vigornienfis, Rogerius Hovedenus, & Mat-
thæus Vestmonasterienfis. At præferenda Chrono-
logia Saxonica, in qua Odo Archiepiscopus obiisse di-
citur anno 961. Confer Notas ad vitam S. Dunstani
infra ad annum 988. Odoni Vvillelmus annos x x
regiminis, rectius quàm Bromtonus, qui x x i v
tribuit.

ANN. CH.
C M L XI
JULII IV

incurvatusque toto corpore ante illum ait. Venit ad me, Pater honorande, speciosus ut Angelus Dei gloriosus Odo prædecessor tuus, qui hæc tibi præcepit denuntiare. Quoniam, inquit mihi die nudiustertiano verbis illius foris exprobrasti, baculo tuo sepulcrum meum percussisti, prædico tibi quia mare transferabis, Alpes ascendes, sed nequaquam pallium Patriarchatus sanctæ Dorobernensis ecclesiæ obtinebis, nec umquam in apostolica ejus sede sedebis. Quibus dictis dimisit à se Episcopus relatores visionis, parvipendens ea quæ audierat verba ineptæ (ut dicebat) comminationis. Sed evolutis aliquantibus diebus omnia evenerunt quæ à sancto Dei prædicta fuerunt. Mari namque propter pallium deferendum transito, itinere aliquamdiu prospere decurso, mox ut montana conscendit, nimio frigore resolutus, equos qui in ejus comitatu erant necari præcepit, pedesque suos eorum ventribus immisit, existimans nimietatem frigoris tali posse remedio propelli. Sed non cessante qui illum cruciabat divino furore, Domini majestatem impius blasphemavit, & sic pollutum suum spiritum in mediis ignibus exhalavit. Ita se demonstravit felix Odo Christo vivere, quem penitus mortuum infelix Elsinus ausus est credere.

qui misere
interit.

Birtheimo
tunoto,

succedit
Dunstanus.

Columba
super sepul-
crum S.
Odonis.

qui Segode
dictus.
* al. The-
good.

17. Hoc ita mortuo BIRHTELMUS, Dorsetensis provinciæ Præsul, homo nimix pietatis ac simplicitatis, in Pontificatum Cantuariorum substituitur. Verùm ubi comprobatus est in exercendis ecclesiasticis disciplinis omnino quàm oportebat minus vigere, jussus quod susceperat onus deseruit, & ad suum ovile quieturus humilis rediit. Igitur ut sententia Domini & Prophetia beati Odonis servi sui veritas esse probaretur, Dunstanus, jam tunc Londoniensis ecclesiæ Pontifex, à Rege & regno eligitur, ac in Patriarchatum totius Britannix glorioso Odoni dignissimus successor subrogatur. Cujus Dunstani, & hujus de quo agimus Patris Odonis illud inter alia non parvo cognoscendæ sanctitatis & beatitudinis illorum indicio est, quòd Dunstano in die sancto Pentecostes Missam ad altare Domini Salvatoris Cantuarix celebrante, Spiritus-sanctus qui super ipsum in specie columbæ apparuit, consumpto sacrificio in australem altaris partem, ubi venerabilis Odo tumulatus jacebat, divertit, & super tumbam ejus multis intuentibus requievit. quæ res in tanta reverentia ab ipso Dunstano habita est, ut numquam post hoc ante sepulcrum illius transiret, nisi genua flecteret. Cognomine quoque boni in materna lingua illum deinceps vocare solebat, videlicet Odo Segode*, quod interpretatur Odo bonus. Quo cognomine etiam usque hodie ab Anglis, sed maximè à Cantuaritis appellatur. His ita descriptis gestæ rei series narrandi finem expostulat, quem hic quidem ponimus, & in eo Deum qui est finis & complementum omnium bonorum, consona voce laudamus, qui nomen suum in omni gente ita glorificat, ut quicumque illum timet & operatur justitiam, acceptus sit illi. Illi ergo sit laus & gratiarum actio per infinita sæcula sæculorum, amen.

Ut rosa de spinis, sic prodiit Odo paganis,
Stigmata perfidiæ nulla parente trahens.
Contra vota patrum fidei complexus aratum,
Ut bonus agricola cordis arabat humum.
Sanguine sublimis, sublimior ordine morum,
Clarus progenie, clarior ore fuit.
Vir sceleris purus occurfabat sceleratis,
Summi regna Patris amplificare studens.
Virtutumque phalanx illi præcordia tutans,
Non in eo vitium passa tenere locum.
Hic precibus fufis hostilia tela fugavit,
Qui nos dente petit, hic prece cædet aprum.
Qui super astra eluis, pro nobis Odo preceris,
Multimodæ cladis in regione sitis.

DE V. SALVO

DE VENERABILI SALVO
ABBATE ALVELDENSI IN HISPANIA,
ubi de DULQUITO ejus decessore.

1. **I**LLUSTRE fuit quondam apud Hispanos monasterium Alveldense seu Albeldense, de quo agit Tepezius noster ad annum 950 & sequentem. Ejus situm rectè describit Garſias Loaisa in Prolegomenis ad Concilia Hispanica, ubi de codice Alveldensi agit. Alvelda*, inquit, est hodie parvum municipium in tractu Locroniensi, duabus ab urbe Locronio leucis distans. Olim habuit insigne cœnobium sancti Martini ex instituto D. BENEDICTI, à Sanctio Rege & Toba Regina era CM LXXII, id est anno Christi Domini CM XXIV, fundatum, postea collapsum, & translatum in ecclesiam sanctæ Mariæ Rotundæ apud Locronium. Locronium verò seu Lucronium, vulgo Logronno, situm est in finibus Navarra & Castella veteris, Obienarto in Beronum & Vasconum confinibus, ad Ebronem fluvium. Chartam erectionis ac dotationis monasterii Alveldensis, à Rege Sanctio factam, in archivo Simanca sibi visam Loaisa testatur.

Alveldense
monasterium.

* *Albelda*

2. *Et in loco magna religione floruit saculo decimo DULQUITUS Abbas, qui plura monasteria sub suo regimine, quasi generalis Præfectus, habens, ducentis monachis præfuit. Id discimus testimonio Gomesani Presbyteri & Abbatis Hildensis, qui à Gotescalco Aniciensi Episcopo ad ex scribendum Hildesonsi Toletani Episcopi opusculum de laude Virginitatis, compulsus, id exsecutus est, scripto codice membraneo, in cujus fine hanc clausulam apposuit. Ego quidem Gomesanus, licet indignus, Presbyterii tamen ordine functus, in finibus Pampeleonæ Abba Hildense in archisterio, infra atria sacra ferens reliquias sancti ac beatissimi Martini Episcopi, regulariter degens sub regimine videlicet DULQUITI * Abbatis inter agmina Christi fervorum ducentorum fere monachorum, compulsus à Gotifcalco Episcopo, qui gratiâ orandi egresſus Aquitaniam à partibus &c. Hac clausula edita est tum à Baronio, tum à nobis ad annum 728, ubi de Theofredo Abbate Calmeliacensi: ex qua discimus, ducentos monachos sub regimine Dulquiti Abbatis vixisse, sive in uno Alveldensi, sive in aliis monasteriis ipsi subiectis. Quippe non solum Hildense Gomesani monasterium, sed etiam alia Dulquito parebant, uti nos docet charta x ab Tepezio in Appendice Centuriæ quinta relata: ubi Adica Abbas sanctorum Vincentii & Prudentii cœnobii, cum Fratribus suis numero sex, prompta mente, toto corde, tibi, ait, patri spirituali Dulquito Abbari & Fratribus tecum in amore Christi Albeldæ in cœnobio sancti Martini delitescentibus, contradimus animas nostras simulque corpora, ut vestris orationibus adjuti, adipiscamur vobiscum præmia poli. Deinde hac subdit Adica, quæ monasterii sui situm ostendunt. Nos enim supra nominati ecclesiam sancti Vincentii & domni Prudentii basilicam, ubi quiescit corpus ejus venerabile, quæ sita est ad radicem montis Laturci, nutu Dei omnipotentis collatam habuimus, & sancitam cum suis adjacentibus terris... cum hereditate Petri Presbyteri, qui fuit collega noster vivens, demumque obiit in opido Leca, & scripsimus nomen ejus in albala, inter nomina offerentium. Tum infra. Et quia hoc regni cælorum causa, & pro salute animarum, & pro ipsius sancti loci illuminatione, jugique dominici corporis & sanguinis sacrificio in ara Dei offerendo, nos memorati*

Dulquitus
Abbas.

* *al. Dulquintus*

ANN. CH.
C M L X I I
F E B. X.

puro corde puraque mente domno Martino in honore nominis Christi locum supra taxatum, & cum eo nosmetipfos cognoscimus obtulisse. *Actum era* C M X C V I I I : *id est anno Christi* C M L. *Subscribunt inter alios* TUDEMIRUS Nagelensis Episcopus, DULQUINTUS Albaldensis Abbas, DIDACUS Siliensis Abbas, MUNIO de sancta Columba Abbas, STEPHANUS Dercensis Abbas de sancto Emiliano, BELASCO Gironensis monasterii Abbas. *Hoc sancti Prudentii cœnobium postmodum ab Alveldensi se junctum, atque Cisterciensibus concessum est. Abbas Domno Salute sancti Prudentii subscribit diplomati Garfiae Regis, filii Ennecconis, era* C M X V I I I.

Salvius Ab-
bas.

3. *Dulquii Abbatis successor fuisse videtur SALVUS seu Salvius Abbas, cujus elogium refertur apud Miraum in libro de scriptoribus ecclesiasticis post appendicem Felicis Toletani pag. 102 sub hoc titulo. VITA SALVI ABBATIS ALVELDENSI* al. Albaldensis, incerto auctore. *Deinde sequitur Vita in hunc modum.*

Salvus Abba Albaldensis monasterii, vir linguâ nitidus, & scientiâ eruditus, elegans sententiis, ornatus verbis, scripsit sacris Virginibus regularem libellum, & eloquio nitidum, & rei veritate perspicuum: cujus oratio nempe in hymnis, orationibus, versibus, ac Missis, quas illustri ipse sermone composuit, plurimam cordis compunctionem & magnam suaviloquentiam legentibus audientibusque tribuit. Fuit namque corpore tenuis, parvus robore, sed valide fervescens spiritus virtute. O quanta illius ex ore dulciora super melle manabant verba, cor hominis quasi vina lætificantia! Obiit temporibus Garfæani Christianissimi Regis, & Theodemiri pontificis, IV Idus Februarii, era millesima; sana doctrina præstantior cunctis, & copiosior operibus caritatis. Ac sic in prædicto cœnobio juxta basilicam sancti Martini Episcopi & Confessoris Christi est tumulatus forte sepulchrali. Ad cujus pedes discipulus Velasco Episcopus quiescit in pace.

4. *Ex hoc elogio, quod illorum temporum veram & genium sapit, magnam virum fuisse Salvum intelligimus, ut qui non tantum diversis, uti ejus præcessor, monasteriis præfuerit; sed qui etiam Virginibus sacris Regulam à se conscriptam tradiderit. Utinam ampliora de eo rescire liceret! utinam libellum ejus de Missis & hymnis sacris recuperaremus. Garfæanus Rex in fine elogii laudatus, ipse est Garfias I, Aragonum Rex secundus, cognomento Abarca, de quo Hieronymus Blanca pag. 618. Theodemirus Episcopus fuit Najarensis, de quo supra num. 2.*

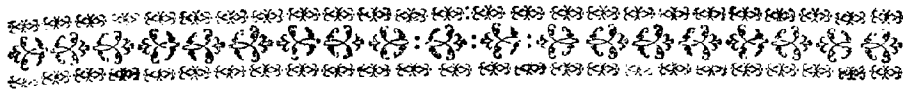
Velasco
Episcopus.

5. *De Velascone Episcopo Salvi discipulo major est difficultas. Is videtur esse Belasco seu Velasco illius temporis scriptor, cujus mentio sæpe fit apud Hispanicos scriptores. Johannes Pistorius ejus fragmentum refert initio tomi 2 Hispania illustrata, pag. 12, ubi de anno mortis & loco sepulchri Sanctii Regis, quem era M XXV I I I fato perfunctum, atque sepultum quidam dicunt in Pinnatensi sancti Iohannis cœnobio. Contra verò Belasco, ejus temporis scriptor, magnopere dissentit, cujus verba in re tam dubia & controversa operæ pretium crit, ni fallor referre &c. Blanca eadem verba commemorat. Surita Blascum Episcopum Pampilonensem laudat ad annum 971. Reclamat Sandovallius. Et tamen diploma Sanctii II Aragonum Regis era M I X datum legitur, Blasco Episcopo in Pampilona. Eodem fere tempore invenio Valascum Legionensem Episcopum apud Sampirum in Sanctio Crasso. Necomittendus Belascus, qui codicem monasterii Sancti Emiliani cucullati, nunc in sancti Laurentii Bibliotheca Escuriali asservatum, scripsisse traditur apud Suritam ad annum 905 & 966. Quis ex istis sit Velasco ille Episcopus Salvi discipulus, an potius Belasco Girondensis Abbas, de quo supra, aliis divinandum permitto*

Vigila mo-
nachus.

6. *Salvi discipulis etiam ad numerandum est Vigila monachus, qui cum in Alveldensi monasterio vitam ageret, codicem Alveldensem, quo usus est Loaisa, singulari diligentia scripsit erâ M X I V, anno Christi C M L X X V I Hic codex habet Concilia L X I, & epistolas decretales c I, à Damaso usque ad Gre-*

gorium I, & opuscula alia, teste *Loaisa*. Ex quibus intelligitur, *Alveldenses monachos*, uti alios *Ordinis nostri*, describendis antiquis libris egregiam, & reipublica Christiana maximè necessariam operam navasse.

VITA SANCTI GUIBERTI
MONACHI GORZIENSIS, COENOBII
Gemblacensis conditoris.

ANNO CH.
CM L X I I
MAII XXIII

Auctore SIGEBERTO Monacho Gemblacensi.

Ex Suriana editione à Lambecio emendata.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I GUIBERTI seu *Vuiberti* acta scripsit SIGEBERTUS, non ignobilis auctor, anno M C XII mortuus, idemque monachus coenobii Gemblacensis, quod Guiberto debet originem suam. Chronicon istius monasterii vulgatum est ab *Acherio* nostro in *Spicilegii* tomo 6. ubi etiam *Vuiberti* honorifica (ut par est) fit mentio. Nullus res ab eo gestas videtur scripsisse ante hos duos auctores, id est anonymum illum Gemblacensem *Chronographum* ac *Sigebertum*, qui ejus corporis elevandi auctor fuit, idque ab *Episcopis* obtinuit, porrecto indubiè hoc vita libello, qua quasi canonizationis dispositio censei potest. *Sigeberti* libellum edidit *Surius*, *Lambecius* ad exemplar *Vindobonensis* *Cesareæ Bibliothecæ* aliquot in locis emendavit, duosque alios addidit, unum de elevatione sancti *Guiberti* auctore anonymo, alterum de incendio Gemblacensi, quod *GUIBERTUS Abbas*, alio nomine *Martinus* dictus, litteris mandavit, de quo in tomo 2 *Analectorum* multa notavimus. Libros de ejusdem sancti miraculis duos Gemblaci asservari scribit *Molanus*: sed cum eos mihi in itinere Belgico reperire non licuerit, præmissis contentos nos esse necesse est.

Vita Scrip-
tores.

Lambec. to-
2. Biblioth.
Cæ ar. pag.
898 & seq.

2. Ab hac elevatione per *Sigebertum* procurata cœpit *Guiberti* cultus. Hac contigit anno M C X, & quidem die 23 Septembris, qui apud Gemblacenses sacer est, uti & dies 23 *Maii* obiit ejus insignis. Ante hanc sollempnem elevationem alia facta fuerat anno M X V *Olberto* Abbate, qui, teste *Chronographo*, ecclesiam novam ædificavit, juxta quam antiqua relicta, quia parvula erat & cito lapsura, claustrum & omnia transmutare curavit. . . Postea etiam constructo duplici oratorio, inferius scilicet in honore sancti *Johannis Baptistæ* & *Johannis Evangelistæ*, superius in honore sancti *Michaëlis Archangeli* & *Stephani protomartyris*, à *REGINARDO Leodicensi Episcopo* dedicari fecit prid. Idus Augusti. Corpora etiam venerabilis & Deo digni fundatoris nostri *Vuiberti*, & trium prædecessorum suorum *Erluini*, *Herivvardi*, & secundi *Erluini*, in hanc cryptam reverenter fecit transportari. Hæc *Chronographus*: ex cujus verbis intelligi potest, hanc translationem factam fuisse potius ob *faiscentem sancti Petri*, in qua primum *Vuibertus* sepultus fuerat, ecclesiam, quam ob publicam ejus sanctitatis declarationem. Itaque secunda canonizationis loco censenda est, etsi non accesserit *Romani tunc Pontificis* auctoritas, ut in *Prefatione* hujusce tomi exposuimus. Sancti *Guiberti* mentionem faciunt recentiora *Martyrologia* duobus prædictis diebus. *Petrus Equilinus* sub *Giliberti* nomine reponit eum die 4 *Februarii*, fortasse quod ipsum confuderit cum sancto *Gilberto* fundatore *Ordinis Sempringhemensis*, qui ista die colitur. In eundem errorem iniegit *Baronius* in *Notis ad Martyrologium Romanum*, *Galesinus*, & alii nonnulli. Aliud peccatum peccat *Petrus Equilinus*, ubi non tantum *Gilibertum* pro *Guiberto* mense *Februario* notat, sed etiam ubi addit, corpus ejus ad *Gorziam* urbem relatum fuisse: cum è contrario ex *Gorzienti* monasterio in Gemblacense relictum fuerit. Ego aliquando sacrum feci ad ejus aram, qua in inferiore navis parte erecta est.

Memoria
& cultus.

Petrus de
Natalib. lib.
3. cap. 84.

3. Gemblacense seu Gemmelacense monasterium ad annum *Ornoy*, diacesis olim *Leodicensis* nunc *Namucensis*, *Gemblou* seu *Giblou* vulgo appellatum, in *Brabantia* situm, sex horarum intervallo à *Lovanio*, tribus à *Namuco*. Eo loci ortum existimo *Guibertum* nostrum, quem in pago, id est tractu, *Darnuensi* natum ait *Sigebertus*, ubi *Surius* mendose edidit *Germieni*, quod mendum *Lambecius* correxit. *Gemblacum* in Comitatu *Lomacensi* atque *Darnuensi* statuit *Ottonis M.* diploma, quasi unus idemque esset Comitatus. *Ibidem* villa *Curtily* ponitur in Comitatu *Darnuensi*. *Lomensis* * seu *Lomacensis* Comitatus complectebatur etiam partem hodierni Comitatus *Namucensis*, ad eoque *Bronium*, in quo sanctus *Gerardus*

Gembla-
censis mo-
nasterii ini-
tia & tituli.

* de Loma-
ge

ANN. CH. Abbas, de quo superius, monasterium construxit. *Distinctus erat hic Comitatus à Losensi, cuius mentio etiam in prædito Ottonis M. diplomate, ubi servius Fontlain in Comitatu Losensi & memoratur. Darnuensis pagus minor fuisse videtur. Gemblacensis monasterii natales Miraus in sua Notitia Belgica, & in Originibus Benedictinis revocat ad annum CM XXII, atque in ejus rei testimonium adducit quoddam distichon recens. Et rectè quidem, siquidem Guibertus anno CM LXII mortuus traditur conversionis suæ anno fere XL, uti Anonymus initio libelli de elevatione scribit. Locum muris cinxit Arnulfus Abbas IX, ad eamque pervenit honorum amplitudinem cœnobium istud, ut Abbas Comitatus titulo gaudeat, ac primum inter Procures saculares in comitibus Brabantia Ordinum obtineat. Viros illustres habuit non paucos, quos inter memorandi veniunt ERLUINUS, Olbertus, & Guibertus, cognomento Martinus Abbat, atque Sigebertus libris editis clarus: quos plerisque omnes cum aliis multis vidimus in Bibliotheca Gemblacensi, quam audio miserabili ac luteris exitiali incendio perisse ante duos annos.*

Privilegia.

4. *Varia etiam cum Regum & Imperatorum, tum summorum Pontificum privilegia eidem monasterio concessa sunt. Ottonis M. diplomata duo existant apud Chronographum & Miraum. In primo se Otto Regem Lothariensium & Francigenum dicit, & Germaniensium, atque quod quidam Vvibertus nomine, à secularibus hujus vitæ tumultibus recedens, contemnens transitoria ut commutaret æterna, vertit se ad monasticæ vitæ regulam sincero mentis affectu, & construere cœpit basilicam in loco Gemblaus dicto in honore sancti Salvatoris Domini nostri Jesu-Christi. Talis ergo desiderii carissimum nepotem suum, Vvibertum præfatum, calore succendi concipiens avia sua GISLA nominata, præsidio constructionis ejusdem Gemblacensis cœnobii, res eidem nepoti suo legali traditione contulit hereditarias, quas sibi vir suus, nomine Rothingus, impendit dotis gratiæ, in Comitatu scilicet Lomacensi atque Darnuensi, villam scilicet Gemblaus cum omnibus ad eam pertinentibus. Non ergo integram possessionem ex propriis habebat Guibertus. In consequentibus Otto hac subdit. Dominus interea præfatus Vvibertus de paternis vel maternis rebus suæ hereditatis legales faciens traditiones, dedit quicquid jurium visus est habere Fratribus in eodem loco Gemblaus sub regulari viventibus disciplina, quos ibidem Dei coadunaverat miseratione, in Comitatu scilicet Breibant, in loco Malin ecclesiam ac decem mansos de Lierzinis, quos filio suo Vviberto mater solummodo cum fratre suo OILBOLDO legaliter tradidit. Quædam subduntur de Erluino Abbate primo, quæ postea referemus. Notæ ejus chronica desunt in editis, quas supplet in sequenti vita Sigebertus cap. II, dicens id factum Leodi XII Kal. Octob. anno dominicæ Inc. DCCCC XLVI, Indiæ. IV. regni Ottonis anno XI. Alio diplomate idem Otto Lambertum Comitem Lovaniensem monasterii Advocatum constituit anno DCCCC XLVII. Sigebertus etiam laudat Benedicti Papæ privilegium, cujus exordium divinatæ refertur in Chronico vulgato: sed integrum adducit Lambecius in tomo 2 Bibliotheca Casarea, eo modo quo sequitur.*

Benedicti 7
bulla.

BENEDICTUS Episcopus servus servorum Dei religioso Abbati venerabilis monasterii sancti Salvatoris Domini nostri Jesu-Christi ac sancti Petri noviter ibi constituti, suisque successoribus in perpetuum. Cum magna nobis sollicitudine insitit cura pro universis Dei ecclesiis ac piis locis invigilandi, ne aliqua necessitate jacturam sustineant, sed magis propriæ utilitatis stipendia consequantur. Ideo convenit nos totâ pastoralis mentis integritate eorundem venerabilium locorum maximè integritatem & stabilitatem procurare, & sedulo eorum utilitatibus subsidia illic conferre, ut Deo nostro omnipotenti id, quod pro ejus sancti nominis honore, etiam ad laudem atque gloriam ejus divinæ majestatis, venerabilibus nos certum est contulisse locis, sit acceptabile, nobisque ab ejus locupletissima misericordiâ digna hujusmodi pii operis in sidereis conferatur arcibus remuneratio. Igitur quia postulastis à nobis, quatinus pro Dei omnipotentis amore ac domini OTTONIS præcellentissimi Imperatoris, nostrique dilecti filii, concederemus atque confirmaremus vobis prædictum monasterium in honore sancti Salvatoris ac sancti Petri constructum, cum omnibus rebus mobilibus atque immobilibus, quæ sub eodem monasterio adjacere ac pertinere videntur, tam mansis quàm etiam castris, villis atque casalibus, tam quæ præsentibus sunt, quàm quæ etiam usque in finem esse debebunt, positæ in loco, qui vocatur *Gimblaus*, concedimus atque confirmamus Apostolica auctoritate, ut de alio monasterio Abbas ibi non constituatur, sed ipsi servi Dei secundum Regulam sancti BENEDICTI viventes, ex sua propria congregatione potestatem eligendi Abbatis habeant, Abbasque privilegiis sedis Apostolicæ insulis decoretur, ut sub jurisdictione sanctæ nostræ, cui Deo auctore deservimus, ecclesiæ constitutus, nullius alterius Ecclesiæ jurisdictionibus submittatur. Et ideo cujuslibet ecclesiæ Episcopum in præfato Monasterio ditionis quamlibet habere auctoritatem prohibemus, nisi tamen benedicendi habeat licentiam: statuentes apostolica censura atque auctoritate beati Petri, Apostolorum principis sub divini judicii obtestatione, ac validis atque atrocibus ana-

thematis interdictionibus , ut nullus unquam nostrorum successorum Pontificum , vel a-
lia parva magnaue persona , aliquid de rebus vel possessionibus , ad idem pertinenti-
bus monasterium , auferre vel alienare presumat. Siquis autem (quod non credimus)
nefario ausu parva magnaue persona , contra hoc nostrum apostolicum privilegium
agere temptaverit , sciat se anathematis vinculo esse innodatum , ac à regno Dei alienum,
ac cum omnibus impiis aeterno incendii supplicio condemnatum : at verò qui observator
extiterit præcepti , gratiam ac misericordiam vitamque aeternam à misericordissimo Deo
multipliciter consequatur. Scriptum per manum BONIFACII Notarii regionarii ac
scriniarii sanctæ Romanæ ecclesiæ in mense Martio , Indictione XI. Benè valete. Datum
VIII Kal. Aprilis per manus STEPHANI Episcopi ac Bibliothecarii sanctæ sedis apo-
stolicæ , anno Pontificatus domini nostri BENEDICTI sanctissimi septimi Papæ IX , im-
perante domino nostro OTTONE à Deo coronato , magno ac pacifico Imperatore ,
anno XVI , in mense ac Indictione quibus supra. *Hoc privilegium esse Benedicti VII
constabit ex iis , quæ dicturi sumus in Notis ad vitam sequentis caput II.*

ANNO CH.
CM I 411
MARTII

5. *Primus loci Abbas ERLUINUS laudatur in diplomate priori Ottonis M. & in Chronico
Gemblacensi , ubi statim ab initio vita ejus præstringitur. Eam Richarius monachus sibi-
dem scripsisse dicitur. Erluini excacationem , ejusque causam describunt Folcuinus Abbas Lau-
bientis in cap. 26 , & Chronographus Gemblacensis. Causa hæc fuit sive occasio , quod Propo-
situm Laubientem à Raginero Longi-collis Haginoensi Comite , & Abbate loci seculari , obti-
nuisset invitæ Fratribus. Folcuinus in eum iniquior est , ut rectè notavit Chronographus Gem-
blacensis : idemque confendum de eo quod scribit in Ratherium Episcopum Veronensem , de quo
infra. Erluinus anno CM LVIII excacatus , paullo post in regimine Gemblacensi succe-
ssorem habuit HERIVVARDUM , qui ejus frater erat , & monachus fuit cœnobii sancti
Michaëlis de periculo maris , sed fratri diu convixerat Gemblaci pro desiderio ferven-
tis ibi sanctæ Religionis. Erluinus verò supervixit ad annum CM LXXXVII testante Si-
geberi Chronico. Id unum hoc loco addidisse juverit , Guibertum ab eo ad vitam religiosam
conversum , eidemque postmodum Abbati subiectum fuisse. quod sequenti vitam repugnare videtur
cap. 8. ubi Guibertus Gorziæ monachum induisse , ibidemque ad finem vitam perseverasse perhi-
betur. Ottonis diploma sic habet. Siquidem & in hoc habuit doctorem venerabilem Er-
luinum , qui & ipse canonicam qua vivebat regulam mutavit in monasticam vitam.
Ipsam præfatus Guibertus , post ædificatam ecclesiã & officinas claustræ , quas simul
construxerant , sibi elegit Abbatem , & se cum omnibus quos accerserat monachis com-
misit regendam. Consentiit Chronographus his verbis. Unde salubri directus consilio , to-
tum se ejus submisit magisterio , eumque Abbatem delegit , & præfecit sibi Fratrum-
que suorum collegio. Idem legitur apud Folcuinum in Chronico Laubientis cap. 26. Ve-
rum id cum Sigeberto ita conciliari forsitan possit , ut Guibertus , jam conversus à sæculo , sed
non dum tamen Monachus , Erluino se subjecerit : postea verò Gorziã humilitatis gratiã sece-
dens , monasticum habitum suscepit. Tertius Gemblacensis Abbas dictus est etiam ERLUINUS
ex monacho Gorziensi , quartus OLBERTUS , vir doctus , Burchardi Voormariensis Epis-
copi præceptor. Se hæc alias. Nunc exhibenda est Guiberti vita , quæ in ms. codice Casareo
in 18 capita divisa est , Suriano capite 15 in tria diviso.*

Erluinus
Abbas 1.

Guibertus
an Gembla-
ci mona-
chus.

INSIGNIS Pater Guibertus pago Darnuensi feliciter natus , hominibus
illius temporis ad exemplum creditur esse datus : cujus avum REDIN-
GUM * & aviam GISLAM , patrem quoque LIETOLDUM & matrem
OSBURGAM omnes , qui hujus antiquitatis retinent notitiam , fatentur
longam antiquæ nobilitatis traxisse lineam. Porro mater ejus Osburga ab-
utens apostolica indulgentia qua dicitur , *Melius est nubere , quam uri* : post
mortis prioris mariti Lietoldi , de quo susceperat dominum GUIBERTUM
& REMUNDEM ejus germanam , dum gaudens polygamia , secundi ,
tertii , & etiam quarti mariti non refutat copulam , ex multis maritis pro-
lem genuit numerosam : HELLUINUM scilicet , OILBALDUM , RA-
GINARDUM , DODAM , præter eos , quorum nomina obliteravit obli-
vio. Quorum longè lateque pullulante profapia , se pæne tota repleti & no-
bilitari gaudet Lotharingia. Siquidem ex profapix numerositate accresce-
bat potestatis eminentia ; ex possessionum multiplicitate rerum affluebat opu-
lencia , per quas cumulari & provehi solet mundanæ nobilitatis potentia. Hoc
tamen in fervo Dei nullus ducat satis prædicabile , cum secundum dominicam
vocem , non in abundantia cujusquam vita ejus est ex his quæ possidet , & secun-
dum Apostolum , non est personarum acceptio apud Deum : sed hoc in eo nimis

CAPUT I.
Guiberti
patria &
parentes.
* s. Rodin-
gum.

ANN. CH.
EM. L. X. I. I
M. A. I. I. XXXII

II.
Guibertus
proficit in
virtutibus.

Iustus.

III.
De abdican-
do saeculo
cogitat.

debet esse commendabile, quia cum Veritas dicat, *Facilius est camelum perforamen acus transire, quam divitem in regnum caelorum intrare*: hic tamquam gibbi sarcina superexcrecente terrenae nobilitatis & facultatis deposito tumore, hoc hominum impossibile, per pronam animi voluntatem redegit ad possibile.

Hic ergo justus plantatus, & fidei firmitate radicans in domo Domini, jam inde à teneris annis flores virtutum emittere cœpit, in atriis domus Dei nostri eminens ut palma altitudine nobilitatis, utque cedrus Libani multiplicandus suaveolenti ubertate sanctitatis. At postquam de floribus bonae ejus indolis pulchritudo & suavis odor pietatis se longè lateque effudit, & tempore primi HENRICI, gloriosi & victoriosi Regis, in fructuum gemmas erupit, tandem circa tempus OTTONIS primi, quasi oliva fructifera in domo Domini ubertim maturefcere cœpit. Qualis autem per primam ætatis incrementa ejus vita fuerit, non est discutiendum nobis. Nam superfluè quatitur de arbore, qualis sit radix ejus, quæ latec humo obruta, cum ex solo sapore fructus cognoscatur arboris natura. Veritatis etiam voce dicitur, unaquæque arbor ex fructu suo cognoscitur. Non enim de spinis colligunt ficus; neque de rubo vindemiant uvam. Hæc ergo arbor in agro Domini plantata, nec spina, nec rubus fuit: de qua nulla punctationis asperitas, nulla amaritudinis acerbitas processit: sed tanta dulcedo fructus effluxit, ut proventus ejus etiam nunc in Ecclesia Dei fructificet. Siquidem fratribus ejus de carnali posteritatis proventu cogitantibus, solus sanctæ memoriæ Guibertus spiritualis generationis heredes suspirabat, bene monitus ab Apostolo: *Qui sine uxore est, cogit at quæ Domini sunt, quomodo placeant Deo*. Ideo de patrimonio suo non quæsitivè carnalis copulæ sponsam dotare, sed matrem suam ecclesiam unico affectu ditare; quæ sibi non fratres brevi victuros aleret, immo cælestis filiationis prolem nunquam morituram auferret, quam nec cum dolore pareret, nec cum dolore amitteret, sed quæ eum æternali gaudio filio Dei cohereditaret. Militabat interim mundo specie tenus, sed quantum patiebatur hujus negotii vias, à militiæ vitiis erat extraneus: & ne curram per singula vitiorum genera, à quibus Deo auxiliante destitit; aut per singula virtutum officia, quibus diligenter institit: hoc in eo egregie præter cetera laudabile fuit, quod cum hujus generis hominibus familiare sit res alienas, & maximè pauperum & ecclesiarum Dei, insolenter rapere, hic profectò nescivit aliena diripere violenter, qui sua tam hilariter pauperibus & ecclesiis Christi novit distribuere.

Postquam ergo diu sub chlamyde militaris habitus latuit, quia lucerna sub modio posita diutius latere non debuit, nodum & impedimentum divini servitii à se quantocius dissolvit, & militiæ sæcularis cingulum a deposuit. Ita mundi veteranus, terrenæ militiæ rude donatus, cœpit esse novus Christi tirunculus, & longævus mundi servus per vindictam divinæ libertatis factus suus effectus est Dei libertus. Igitur post multiformes spatiosæ viæ anfractus ad angustam vitæ portam directus, ut cantaret nudus viator coram hujus mundi latronibus, deliberavit etiam à cunctis nocivæ possessionis se expedire oneribus. Ne enim post plenam legalium præceptorum observantiam cumulo suæ perfectionis deesset illud unum Dominicæ sententiæ, *Vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me, & habebis thesaurum in celo*: hic omnia sua non quidem vendere, sed fideli debitori Christo commendare ad usuram studuit, gaudens quod ejus fœnerator existeret, de quo non dubitaret, quin sibi fideliter mensuram solveret. Ut enim unus esset illorum, de quibus Apostolus dicit, *Tamquam nihil habentes, & omnia possidentes*; volebat sua habere, & non habere: habere, bene dis-

* Non ut mox fieret monachus, nam id postea Gorziæ executus est, ut censet, Sigebertus. Obscure hæc de re locutos alios auctores superius vidimus. Apud Folcuinum in Chronici Laubiensis cap. 26,

Vvibertus mundana nobilitatis titulis insignitus, in Gemblacensi monasterio vere conversus ex mundiali militia dicitur, Erluino Abbate instituto, cui ipse pauper Christi regulariter obediret.

penfando ; non habere , avare confervando . Fidelis namque & prudens fervus , constitutus à Domino fuper familiam fuam , tam providè & lucrofè fatagit locare peculii fui fummam , ut cùm nihil fibi de fuma decrefceret , de mercede tamen fœnoris fumptum eximeret , unde confervis fuis in tempore tritici menfuram erogaret . Quid enim lucrofius fideli œconomò , quàm fua in fervos domini Dei profundere , quæ ipfe Dominus gratanter dignatur refundere ? Præterea & alio dominicæ vocis hortatu incitabatur , ut & alios exemplo & auxilio ad bene agendum illiceret , dum non negligenter dictum à Domino recoleret : *Qui recipit Prophetam vel iustum in nomine prophetae vel iusti mercedem Prophetæ vel iusti accipiet* . Et illud Danielis : *Qui ad iustitiam erudiunt multos , fulgebunt quasi stella in perpetuas æternitates* . Unde ut mercedem iustitiæ multorum acciperet , non fatis effe vifum est fibi , fi ipfe folus ad iustitiam tenderet , nifi & alios fecum currere fuo exemplo & hortatu moneret , & ipse caufa falutis multorum fieret , & duplicem coronam remunerationis acciperet .

Hic fratrum amator , qui ex alto cordis fufpirio ad Deum clamare poterat cum Efaiâ , *A facie tua Domine concepimus & quasi parturivimus , & peperimus spiritum salutis tuæ , quem fecimus in terra* : quod cogitando conceperat , & quasi longo deliberationis æftu parturiverat , piam animi peperit benevolentiam , per quam Deo filios falutis faceret fuper terram . De proprietate fiquidem hereditatis fuæ fundum *Gemmelaus** dictum delegit , & Deo , & Apoftolorum principi Petro , fanctoque EXSUPERIO martyri gloriofo , ad conftruendum in eorum honorem Monasterium devotiffimè delegavit . Hic tabernacula dilecta Deo , & delectabilia hominibus conftruens Domino virtutum , ut paffèr humilitatis volatu directus , invenit fibi domum , & turtur zelo caftitatis & gemitu compunitionis animatus , pofuit fibi nidum , ubi reponeret pullos fuos , fub alis matris Ecclefia confovendo . Ibi monachorum collectâ carervâ , per eorum obfequium difponebat immolare Deo laudum facrificia , & reddere altiffimo vota fuâ : qui feminantes ei fpiritualia , fua meterent carnalia . Hos ad rectam morum volens informari regulam , ad apoftolicæ vitæ dirigi fecit lineam , per quam in initio fidei fundatam primitivam competerat Ecclefiam . In quibus illud præcipuum erat , ut nulla eis propria , fed omnia effent communia : ut quorum converfatio jam erat in cælis , angelicam quodammodo vitam degerent in terris . Porro ipfe ad eorum , tamquam ad Apoftolorum pedes , ponens omnia quæ habebat , ut ufibus eorum ad omnem fufficientiam neceffaria fuppeterent , follicita paternitate difponebat . Unde regali traditione tradidit eis villam fuperiùs nominatam Gemmelaus ; & omnia ad eandem appendentia ; & alia multa , undecumque in parte vel forte fuâ jure hereditatis cedentia .

Ad hoc opus felici auspicio inceprum animabatur non folùm divinitatis gratia , fed etiam nobiliffimæ & Christianiffimæ aviæ fuæ GISLÆ pia conniventia , quæ dulciffimum nepotem fuum videns viam veritatis infiftere , collaborabat magnopere , ut amoto ei impedimento à cœpto pietatis itinere , viam mandatorum Dei dilatato corde poffet currere . Quia enim non , ut Efau pilofus , venationum vanis aut nociviis exercitiis inferviebat , fed , ut lenis Jacob , domi habitans , fimplicitati & innocentia ftudebat , totam fe in ejus dilectione transfuderat . quippe quem exemplo fidelis Abrahæ de terra & de cognatione fuâ jamdudum animo exiffè cognoverat , ei terram repromiffionis competere credebat : nec tamen volebat fuo deftituere fubfidio , quem pendebat per omnia dirigi divino auxilio . Ideo falubri reperto confilio , omnes res hereditatis fuæ , quas fibi vir fuus Redingus dotis gratia impenderat , vel quas ipfi pari æquitatis induftria addiderant patrimonio fuo , ad præfidium Deo placitæ conftructionis contulit a legaliter clariffimo nepoti fuo .

Adhæc omnia non parum folatii divinitas fidei fuo Guiberto contulerat ,

* De hac donatione mentio facta est fuprà in obfervationibus præviis num. 4.

ANN. CH.
CM LXXI
MAII XXII

IV.
Gemblacense monasterium ex rebus suis conftruit.

* Gemblon

V
adjuvante
Gisla aviâ
fuâ.

VI.

ANN. CH.
CMLXIII
MAY XXIII
Eulimo
etiam adju-
tore.

quòd in his omnibus doctorem & patronum quemdam venerabilem virum, **ERLUINUM** nomine, providerat; qui & ipse canonicam, quam vivebat, regulam ad monasticam vitam converterat. Is pio patre nostro in omnibus utilium rerum consiliis exsequendis, in ecclesia ædificanda, & officinis claustris construendis, in fratribus ad ovile Dei convocandis & regendis aderat adjutor opportunus & unanimis.

XII.

Vanam
gloriam
fugiens,

Alii ad perfectionis culmen tendenti sufficere viderur, à malo declinasse, mundi pompis abrenuntiasse, sua omnia pauperibus erogasse. At Dominus Guibertus quæ retro sunt oblitus, in anteriora se extendere incubatur, semetipsum arguens imperfectioris, nisi argumento dominicæ manus ad unguem expoliretur. Audiens nempe Dominum dicentem, *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*; totum hoc imperium traxit ad se, abnegans semetipsum tulit crucem mortificationis Jesu in corpore suo, castigans corpus suum, & in servitutem redigens, ne forte aliis prædicans, ipse reprobis inveniretur. Tulit crucem etiam fraternæ compassionis, quando exutus de cribro diabolicæ tentationis, ipse aliquando conversus confirmabat fratres suos, pro quibus Christus ipse biberat calicem passionis. Igitur accepto rationis clavo, post rerum suarum jacturam nudus enatavit de mundi hujus naufragio, & tandem potitus monasticæ quietis portu, anchoram stabilitatis de alto pectoris sui jecit in claustralis vitæ profundo. Videbat enim, quòd nusquam alibi tutius perfugium esset fugienti à mundi periculo, cum in claustris monasterii, eremi non desit solitudo, & si quem aliquo modo diabolicæ incursionis titillet inquietudo, præsto adsit prompta fraternæ consolationis fortitudo. Videbat etiam, quòd non altius posset ascendere, si posset illum religionis gradum attingere, ad quem omni quidem ordini ecclesiastico, omnique terrenæ potestati liceat accedere, à quo nulli omnino, nulla omnino occasione liceat impune recedere. Præterea vir prudens, ante & retro oculatus, nihil temere & improvide sibi agendum esse attendebat diligentius. Ut enim athleta stadium ingressus, sollicitè qualitatem loci circumspicit, ne quod offendiculum sibi pugnanti vel currenti obsit: ita & hic noster athleta opportunitatem & qualitatem loci, ubi propositum suum securè exsequeretur, cautè despexit, scilicet ubi nec indulgeret sibi disciplina remissior, nec pro intuitu notæ nobilitatis male blandiretur sibi honorificentia impensior. Timebat enim ne sibi diceretur à Domino: *Vinam calidus esses, aut frigidus! sed qui tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo.* Timebat enim, ne sicut ille, qui contra flantem ventum flores portat, etiam ipse, inanitate elationis inflatus, collectos virtutum flores perderet, & quasi pulveris squalore fœditate apostasie sorderet & cæcutiret.

VIII.

Gorziam
se recipit.

Denique columba Christi, nolens diutius involvi mundanis fluctuationibus, dum non inveniret ubi requiesceret pes ejus, audiit arcam paratam à Deo multorum salutis, claustrum scilicet Gorziensis ^a cœnobii. Id cœnobium olim vir magni nominis, Pipini Regis ex sore nepos, **CHRODEGANDUS** Metrensis episcopus construxit, & ad æternum sanctitatis suæ monumentum opibus ditavit, & (quod majus est) religionis gratiâ decoravit. Sed processu temporis crebrescente bellorum malitia, & per hæc crudescente malorum miseria, & quia leges silent inter arma; ideo invalescente quaqua terrarum injustitia, etiam ibi per notam temporis & prælatorum incuriam, disciplinæ regularis cœpit molliri censura: & hæc cælestis iræ permissio tandiu permanfit, donec tandem divinæ miserationis oculus super inhabitantes terram prospexit, qui & infidelitatis tenebras amovit, & lumen veritatis revocavit. Ad hæc inter primos à Deo missus est **ADELBERO**, primus hujus

^a De Gorziensi monasterio vide quæ inferius dicuntur ad Vitam Johannis Gorziensis Abbatis ad annum Christi 973, ubi de Adalberone ejus cœnobii instauratore, & aliis rebus hic obiter memoratis nominis.

nominis Mettensis Episcopus, qui nobilium christianissimus, & Christianorum nobilissimus, (erat quippe frater FRÆDERICI Ducis) in hoc primum regiminis sui dedit exercitium, ut & sæculari potentia & episcopali censura exturbaret à sua diœcesi irreligiositatis vitium. Hujus bonæ intentionis oculum intendens primum super monasticam disciplinam, elaborat eam ad apostolicæ vitæ redigere normam. Et incipiens à Gorzia, quæ ceteris monasteriis erat præstantior in sua parochia, ubi institutæ religionis vix ipsa apparebant vestigia, non prius destitit, quàm monasticæ vitæ professores, à sæculi vanitate retractos, rectæ viæ reddidit, & ante omnia radicem malorum & malum monachorum novercam, scilicet proprietatum concupiscentiam, mucrone pastoralis extinxit, & qui in sæculi compitis patebant luporum moribus, dominico ovili inclusit. Collaborabat sibi ad hoc pius Gorziensis Abbas AGENOLDUS, restauranda sanctæ religionis adjutor opportunus. Itaque extirpatis nocivis radicibus de dominici horti areola, Adelberone Episcopo plantante, Agenoldo rigante, Deo autem incrementum dante, crescebant solito uberius virtutum plantaria. Quicumque ergo abrenuntiantes sæculo suave jugum Christo tollere volebant, quàm mites & humiles corde exemplo Christi esse deberent hinc ediscebant. Quicumque ex militari habitu in timore Domini fortitudinem suam mutabant, hinc quasi in campo divini tirocinii experimentum sui capiebant. Quicumque ex clericali forte ad altiorem humilitatis gradum optabant ascendere, hinc cum Jacob non in somnis, sed re vera scalam cælos attingentem merebantur videre, per quam Angelos ascendentes & descendentes possunt videre. Cùm ergo hinc tantus sanctæ religionis fervor tam longè & tam latè calor sui diffunderet flammam; huc ad disciplinam Domini omnis confluebat nobilitas, omnis dignitas, omnis sine personarum discretionem professio concurrebat & ætas: nec quisquam vel initium conversionis se credebat arripuisse, cui non contingerat Gorziensis regula iuratum esse. Hinc inveniebatur lac, quod parvulus fugeret; hinc solidus panis, quem perfectus manderet, & aliquando quasi nutrix in corpus suum trajiceret, ut & alios rudes vel infirmos inde pasceret.

Inter eos hic noster patronus Guibertus non ultimæ nobilitatis, immo non ultimæ humilitatis & sanctitatis, spiritu Dei agente est adductus: ut qui jamdudum renuntiaverat suis omnibus, hic etiam sibimetipsi^a renuntiaret, ut Christo perfectius adhereret. Seipsum ergo & omnes, quos Christo lucrificerat, venerandi patris Agenoldi committens manibus, adhærebat ei studiosius, & ab ore ejus pendebat intentius: utpote qui ex doctrina ejus non solum pasci habebat, sed & de micis ex ea collectis per se Christi pauperibus ferre satagebat. Et ut id ad quod venerat, diligentius exsequeretur, singulorum gratias solleter contemplabatur, & aliquid inde ad seipsum trajicere nitebatur. Erudiebatur illius patientiâ, accendebatur istius orandi instantiâ, alterius delectabatur obedientiâ: istius humilitatem, illius imitabatur sobrietatem: in hoc activæ vitæ laborem, in illo contemplationis mirabatur ardorem. Fiebat proinde miro modo, ut dum ipse de singulorum virtutibus aliquid decerpit quod sibi sit pro exemplo, ipse solus omnibus esset exemplo. Ut enim, secundum Salomonis proverbium, ferrum ferro acuitur: ita alter ab altero ad bene agendum exacuebatur; & ut homo confundit faciem amici sui, ita & eos pia fraternæ æmulationis movebat confusio, nisi alter alterum quiret imitari.

- Ipse ergo qui mundi renuntiaverat vanitatibus, timens ne iterum illicere-

^a Quàm optime quadrat huic loco, quod legitur in Actis sancti Platonis Hegumeni cap. 2. ubi exemplo suo Plato arguit nonnullos, qui sibi ipsis templum & monasteria erigunt: deinde monasticam amplecti professionem dominantur in propriis: servos atque subjectionem variam post se trahentes; hinc novum, & hoc

die Albatas: qui cùm multis annis debuissent discere, quo modo sit imperanti parcendum, atque ita ad regimen aliorum ascendere; antequam primum istud didicerint, sese periculo ingerunt posteriori, & quales sunt tales etiam efficiunt sibi subiectos, apud Bollandianos ad 4. Aprilis.

ANN CH.
CM L X I I
M A I I X X I I I
Gorziæ
instauratio
& felix
status.

ubi discipli-
na monasti-
ca vigeat.

Guibertus
ut illic se
gessit.

ANN. CH.
CMLXII
MAY XIII
Erluinum
Gembla-
censi cœno-
bio præfici
curat.

tur voluptatibus, dum sub obtentu disponendarum ecclesiasticarum rerum adhuc ei deservitur specie tenus: ad hoc etiam timens illud apostolicum, doctorem non debere esse neophytum, ne elatus incidat in iudicium diaboli: induxit in animum, venienti morbo quantocius occurrendum. Venerabilem, cujus supra meminimus, ERLUINUM, virum Deo^a placitum, hominibus acceptum, in gymnasio sanctæ religionis laudabiliter exercitatum, lucrando Deo animabus intentissimum, amicitiiis Principum terræ & majorum ecclesiæ gloriosum, exsequendis rebus ecclesiasticis per omnia idoneum; hunc talem virum, utpote patrem & intimum suum, convenit amicabiliter, in eum se rejecit quam familiariter, in eo quasi in reclinatorio animæ suæ tantum incumbit fiducialiter, ei ex ordine velle suum aperiens, ei seipsum magis quam sibi credens; communicato cum fratribus consilio, eum Abbatem sibi deligit, & fidelibus Christi adnitentibus, dominico ovili præfici facit. Ille, tamquam bonus paterfamilias, doctus de thesauro suo proferre nova & vetera, sciens se adimplere legem Christi, si alter alterius portet onera; supposituit humiliter humerum ad suscipiendum onus, fati quidem grave, sed Deo sibi cooperante portabile; animatus illo proverbio, quod per Sapientem dicitur: *Frater qui à fratre adjuvatur, quasi civitas que non expugnatur.* Ita vir sanctus Guibertus, strenuo cooperatori suo Erluino Martiæ ministerio delegato, ipse cum Maria sedens ad pedes Domini pro audiendo ipsius verbo, elegit optimam partem, quæ non auferetur ab eo. Nam ad alvearium monachorum, scilicet Gorziam, regressus, jejuniis, vigiliis & orationibus intentus, contemplationis virtuti vacabat liberius.

X.
Gembla-
censium bo-
nus odor.

Jam in laude Deo novella plantatio fructificaverat, jam agricola pretiosum fructum terræ expectans, patienter ferebat, quia temporaneum & ferocinum se accepturum non diffidebat. Jam crescebat Christi gloria, jam illorum, per quos benedicebatur nomen Domini, multiplicabatur gratia; quando de Gemmelus, novellæ scilicet constructionis cœnobio, boni odoris longè lateque exibat fragrantia, quod ibi sanctæ religionis fervente flamma, & justis de virtute in virtutem in dies proficiebant, & iniusti ab erroris tortitudine conversi, jam in directum ibant. Ex hac boni odoris suavitate repleta erat tota domus Ecclesiæ, & attigerat jam ipsa culmina imperialis aula: ubi cunctis palatinis in ore erat pia nobilissimi viri Guiberti ad Deum conversio, & de ejus conversione non minima in tota Dei Ecclesia ædificatio, quod ejus exemplo multi renuntiantes sæculo sanctæ religionis se subiciebant proposito.

b
Otoni M.
accusatus
sistitur Gui-
bertus.

Sed invidia ubi desit, quæ nec in paradiso deliciarum, nec in ipso quoque cælo defuit? Quidam, qui bona fidelis Christi Guiberti obliquo oculo limabant, aures Cæsaris^b adversus eum appellant, & invidiosè ei derogantes, contra rempublicam eum egisse accusant, qui Gemmelus regalem fiscum, majoribus ipsius munificentia imperiali loco beneficii attributum, in partem proprietatis suæ usurpaverit, & injussu Regis, fundato ibi cœnobio, in sortem ecclesiastici juris injuste transfuderit. Quod fieri nullo modo lex publica sinit. Pius constructor & sanctus provisor loci nostri ad causam dicendam est dicto Regis invitatus. Causa proponitur, de injustitia expostulatur; in deliberanda sententia alius alii varie assentitur. Discipuli Evangelii à Domino docti, *Cum stabitis ante reges & præsides, nolite cogitare qualiter aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini;* non sophisticam quarunt argumentationem, sed simplicitatis Christianæ præterdunt humilitatem. Scientes enim quia periculosum est contra torrentem brachia tendere; nec ignorantes sententiam Apostoli, *Qui potestati resistit, resistit Dei ordinationi;* pedibus Imperatoris se humiliter provolunt; & ne in se

Causam
perorat
cum suis.

^a De eo ita Sigebertus ipse in Chronico ad annum 948. *Erluinus primus ejus loci Abbas à sancto patre nostro Guiberto electus, in sanctitate & religionis fer.*

vore clavos.

^b Otonis scilicet Magni, qui suo diplomate constructum cœnobium approbasse infra memoratur.

& in pauperes Christi terrena sua potentia abutatur suppliciter exposcunt, dicentes, gaudendum esse majestati Imperatoris, quod temporibus imperii sui divina miseratio ostium misericordiae suae voluerit patefacere, dum tales aliquot viros dignatur mundo transmittere, qui digni sint exaudiri orantes pro statu reipublicae: posse Imperatorem de alieno fundamento laudem mereri, si ab aliis in honore Dei constructa loca, sua regali potentia vellet tueri: alieno labori eum posse participare, si res ab aliis Deo jure hereditario legatas, dignetur auctoritate imperialis manus corroborare; dignum esse, ut apud imperatoriam censuram plus valeat Deo placita veritatis aequitas, quam susurrorum & bilinguium calliditas, vel adulantium dolositas, de quibus Sapiaentia dicit: *Sufurro & bilinguis maledictus; multos turbavit pacem habentes; & lingua tertia* (hæc lingua adulantium intelligitur) *multos commovit.* Hæc & alia in hunc modum locuti, à bona spe, quam in Deum habebant, non sunt frustrati, illud Sapiaentis dictum est: verum experti, Beatus, qui loquitur in auribus Sapiaentis. Pius enim Rex Otto, vere ad restaurandam reipublicam & reparandam Dei Ecclesiam directus à Deo, his salutis monitis aurem advertit grateranter, & petitionem fidelium Christi accepit dignanter. Annuat enim communi Palatinorum consilio, & regali censuit^a edicto, ut rata & inconvulsa permaneret novella Gemmelacensis cœnobii constructio: & quicquid illi ecclesiae ab ipso domino Guiberto, vel etiam aliorum venerabilium virorum largitione fuerat concessum, ut nullus infidelium vel aliquis heredum ejus infringere audeat, omnino est interdictionum. Insuper permilla est eis potestas Advocatum & regularem Abbatem, cum imperio Regis, eligendi, castellum construendi, mercatum, percussuram monetæ, materiam faciendi. Ipse locus ab omni omnium servitio immunis est redditus in civitate, in castello, in villa, super aquas, in pontibus, in omnibus imperii sui locis, ab omni telonio & tributo est absolutus, sub solo regiae defensionis munimine subiectus.

Omnis res jam composita videbatur, omnia jam in tuto esse credebantur, nihil ex aequa parte metuebatur. De rebus Ecclesiae traditis, & de libertate ipsius loci charta conscripta, imperiali erat dicto confirmata, & anuli impressione imperiali auctorizata, quæ auctorizatio facta est sollempniter Leodii XII Kalend. Octob. anno dominicæ Incarnationis nongentesimo quadagesimo sexto, in indictione III, regni domini Ottonis primi anno undecimo, cathedram Trajectensis ecclesiae regente^b UHOGONE. Ad hanc confirmationem imperiali potestatis, accessit etiam apostolicæ Sedis auctoritas, dum à BENEDICTO VII hujus nominis Papa decretum est, ut rata esset in perpetuum Gemmelacensis cœnobii prærogata immunitas. Decretum est etiam, ut de alio monasterio ibi Abbas non constituitur: sed ipsi servi Dei, secundum sancti BENEDICTI Regulam viventes, ex sua propria congregatione Abbatem eligendi potestatem habeant, & ut Abbas ipse, privilegiis Sedis apostolicæ, infulis decoretur, & ut ipsum monasterium, sub jurisdictione sanctæ Romanæ apostolicæ sedis constitutum, nullius alterius ecclesiae jurisdictionibus submittatur, interminando ex auctoritate beati Petri Apostolorum principis sub divini obtestatione judicii ac validis anathematis interdictionibus, ut nulla aliquando vel parva, vel magna persona aliquid de rebus vel possessionibus ad idem monasterium pertinentibus auferre, vel alienare præsumat. Hoc scriptum per manum Bonifacii notarii regionarii atque scriniarii sanctæ Romanæ ecclesiae datum est

“A N. CH.
“CMLXII
“M A I I
“X X I I Z
“
“
“
“
“
“
“
“
“

ab Ottone confirmationem obtinet.

XI.
item à
Benedicto
papa VII.

^a Hujus rei diploma integrum exstat in Chronico Gemblacensi & alibi, cujus fragmentum habes in Observationibus prævisis, ubi privilegium Benedicti Papæ VII.

^b Cum recte omnino conveniant hæc omnes notæ chronologicæ, corrigendus est Aubertus Miraus, qui in suo diplomatum Belgicorum Syntagmate asserit diploma illud Ottonis promulgatum esse anno 948.

Sigebertus in Chronico confirmationem immunitatis ecclesiae Gemblacensis eidem anno consignat, forte memoria lapsus. Nisi si de altera privilegiorum Gemblacensium confirmatione est intelligendus.

^c De hoc Ogone seu Hugone Trajectensi seu Leodicensi Episcopo, qui prius Abbas Trevis ad S. Maximinum fuerat, mentio fit inferius in Actis Johannis Gorziensis, & alibi non semel.

ANN. CH.
CM LXXI
MAYLXXIII

XII.
Heribando
Gembla
cense mo-
nasterium
se opponit.
b

XIII.
Hungaros
quosdam ad
fidem con-
vertit.

VIII Kalend. Aprilis, per manus Stephani Episcopi ac Bibliothecarii sanctæ Sedis apostolicæ, anno pontificatus domini Benedicti VII Papæ nono, imperante Ottone à Deo coronato, magno ac pacifico Imperatore, anno **XVI.** qui est annus Domini **DCCCCLXXXIII.**^a

Ita aliquamdiu aridente sereno celo prosperitatis, derepente inhorruit maxima immissio diabolicæ tempestatis. Siquidem **HERIBRANDUS** de vico *Mauwolt*, qui inter nobiles Bratuspantium b genere & divitiis eminebat, cujus nobilitatem alia nobilitas augebat, ei quippe **REMBIDIS**, germana nobilissimi senioris nostri Guiberti, nupsit. Hic injustitiæ gladio accinctus, cupiditatis armis confusus, clamat Gemmelacensem fiscum hereditaria lege ex matrimonio uxoris suæ Rembidis sibi competere: affinem suum Guibertum non legaliter egisse, qui sub obtentu religionis uxorem suam, germanam scilicet illius, voluerit injustè exheredare. Contempta ergo imperialis curiæ auctoritate, contempto apostolicæ censuræ anathemate, vincētis sibi complicitibus suæ injustitiæ, non timet Abbatiam insolenter invadere, & substantiam fractum violenter diripere. In officinis claustrī equi stabulantur, per loca monasticæ solitudini competentia, sæculares personæ militiae vagantur, fratres per latibula sanctuarii quomodocumque sese tutantur, & in tantæ tribulationis articulo subsidium divinæ pietatis præstolantur. Videbatur nempe malevolis implendæ injustitiæ opportunum esse tempus, quia ipse sanctus vir Guibertus, mundo jam mortuus, & ab eis longè remotus, excusserat se à cunctis ratiociniis mundani tumultus. Porro Abbas Erluinus recens oculis c privatus, restaurandis rebus perditis putabatur esse minùs idoneus. Hic sinister rumor ut perculit aures sancti viri, cujus conversatio jam erat in cælis, quid ei tunc fuerit animi, non opus est exprimere verbis, cui quamvis indignum videretur de stiva dominici aratri oculos retro convertere, & grave esset, se emeritum militia, bello mundanæ sollicitudinis iterum involvere; non distulit tamen pro consolandis fratribus iter accelerare, qui pro illis paratus erat etiam animam ponere. Veniens ergo desideratus ad desideratum locum, qui testimonium erat suæ devotionis, tristes & desolatos fratres confirmat verbis consolatoriis, & quibus potuit armis humilitatis & modestiæ occurrit adversariis, & feritatem, & cupiditatem eorum mitigare laborabat monitis suavoriis. Illi præsentiam sanctitatis ejus aliquantulum reveriti, & aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habentes, cesserunt ad tempus ejus voluntati, se intuitu affinitatis ejus ab injustitia ista cessaturos polliciti.^d

Sæpe nominatus, & sæpe nominandus nobis dominus Guibertus, tam gratus fuit Deo, ut dignus fuerit etiam apostolicæ prædicationis ministerio. Gens siquidem Hungarorum, quæ quibusdam munitissimis clusis remota, nec ad meridianam, nec ad occidentalem plagam exeundi habuerat facultatem, per **ARNULFUM** Imperatorem, ruptis clusis emissa; mortuo Arnulfo Imperatore, totam Italiam, totam Germaniam, ut fera tempestas, vario vastationis genere depopulata est per annos circiter quinquaginta. Hæc gens etiam tempore primi Ottonis d aggressa Lotharingiam, deducta est à Duce

^a Locum hunc ita restituit Lambecius, cum apud Surium legatur, 953. Et necessaria quidem emendatio, sed haud scio an sit ad mentem Sigeberti, qui in Chronico hanc Benedicti Papæ immunitatem revocat ad annum 954. *Immunitas nostra, Gemmelacensis scilicet, ecclesiæ etiam apostolica auctoritate à Benedicto Papa corroboratur anno septimo pontificatus eius.* Verùm eo anno non Benedictus, sed Agapitus Pontifex erat, qui anno 956 Johannem XII habuit successorem. Omnes notæ chronice optime anno 983 conveniunt.

^b Hic Bratuspantes Bellovacis à Julio Cæsare attributos confundit auctor cum Brabantinis.

^c Excecatio hæc contigit anno 958. ac proinde re-

centius hoc factum. Quamquam Sigebertus exactam temporis seriem hic non servat, ut de sequenti irruptione constat.

^d Hungarorum irruptionem in regnum Lotharicæ & Galliam Belgicam Frodoardus revocat ad annum 954. quam irruptionem huic loco convenire constat. Laubiensem enim cladem, hic memoratam, eodem anno contigisse colligimus ex Folevino Chronographo Laubiensi, qui in cap. 25, ubi de hac agit, scribit Octavam Paschæ ipso anno incidisse IV Kal. Aprilis, ac proinde Pascha VI Kal. ejusdem mensis, quod anno 954 accidit. Corrigitur ergo Sigeberti Chronicon, in quo id anno sequenti refertur.

CONRADO usque ad silvam^a Carbonariam, & virtute Dei apud Laubienſe cœnobium ostensa, prohibita ultra prodire, rediit impune. Hungaris ergo & cundo, & redeundo per vicum Gemmelacensem tranſeuntibus occurrit vir Dei Guibertus, non clypeo aut galea materiali protectus, sed tantum gladio verbi Dei accinctus, paratus bibere calicem passionis, & ponere animam suam propter salvandas fratrum animas: qua (ut dicit Veritas) non est major caritas. Et primo miles Christi secundum præceptum Evangelii offerens illis verbum pacis, ingressus est viam prædicationis, & paulatim mitigata eorum rabie, cœpit jam agere de eorum salute. Nec desistit illis idololatricæ spurcitiæ sordentibus pandere fidei dogmata & Regis æterni mysteria, donec aliquos eorum à regno diaboli abstraxit, eosque abjurantes sacramenta diabolicæ militiæ, transcripsit in novum nomen Christianæ militiæ. Benedictus Deus per omnia, qui Guiberto sub signis suis militanti adfuit, ei que civicam coronam tribuit.

Prævidens vir Deo plenus, non esse paratum sibi à Deo Patre, ut biberet primum calicem passionis, animum appulit, ut mereretur bibere saltem secundum calicem confessionis: & ideo tentus in hoc, ut consulend sibi, consuleret etiam aliis, excogitavit opus, quod non sibi solum, sed etiam aliis prodesset. Nam amplectens super omnia caritatem, quæ est vinculum perfectionis & plenitudo legis, & ob hoc maximè, quod hoc speciale mandatum est Domini dicentis, *Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis*, cœpit agere cum pluribus devotis & Dei fidelibus, ut per unum mutuæ caritatis conglutinati amorem, fraternalem inter se statuerent societatem: ut cum omnes unum in Christo essent, unum sciperent, unum diligerent, unum in Christo vellent, unum nollent, nihil diabolica æmulatione contractum, odio condignum, vel contrarietate inveniretur diversum, ut verè pacifici mererentur beatitudinem filiorum Dei. Ad hæc etiam, ut secundum Jacobi præceptum peccata sua alterutrum confiterentur, & orando pro invicem salvarentur, & sicut Veritas ait, *Qui locus est, non indiget nisi ut pedes larvet, sed est mundus totus*; ita loti baptismo alterutra confessionis, lotis pedibus, quibus non potest sine labe terra calcari, id est expiatis actibus humanæ vitæ, quæ vix aut nullatenus sine nævo peccati potest transigi, per fraternæ orationis auxilium redderentur toti mundi, elemosynis, jejuniis, psalmis, hymnis, canticis spiritualibus, ad hoc constitutis, ab invicem expiati. Delectabat enim eos illud beati Augustini, qui in laudem caritatis prorumpens, ait: Dulcis sonus caritas est, dulcis res & delectabilis caritas est, quæ præsentem & absentem in unum colligit fratres.

Sic vir Dei tactus quodam præſagio futurorum, quod propediem tendendum sibi esset ad supernæ vocationis bravium; prævidit sibi in futurum, ut quando deposito carnis onere ingrederetur viam universæ carnis, aciem hujus fraternæ societatis hinc inde localiter in subsidiis, quæ tartarearum catervarum incurſus perturbaret orationum telis. Hujus negotii perficiendi secundas partes relinquens fidei vicario suo Abbati Erluino, cavens sibi per omnia, ne sub obtentu alicujus rei exsequendæ, quantumcumque iterum implicaretur sæculo, ultimum vale dicens fratribus & amicis, & optabilem pacis & dilectionis memoriam relinquens eis, maturavit viam ad amicam sibi quietem Gorziensis solitudinis. Sicut enim piscis extractus ab aqua non potest vivere, ita ipse timebat de vita animæ suæ, quoties à contemplationis extrahebatur requie. Post tot & tantos labores, dum jamjamque expectaret sibi à Deo desideratam missionem militiæ suæ, tandem Rex regum lætatus, militem suum diu pro castris suorum viriliter stetit, tempus esse duxit ei præmia laboris reddere, & capiti ejus coronam laudis imponere.

^a Carbonaria silva, vulgo *La forêt Charbonnière*. Nervii & finitimis pagis, ut rectè monet eruditissimus Valerius in Notitia Galliarum.

ANN. CR.
C M L X I I
M A I I X X I I I
z

XIV.
Quædam
pro concordia
statuit.

XV.
Gorzianam
revertitur.

ANN. CH.
C M L X I I
M A I I X X I I I
X V I.

Et jam instante tempore resolutionis suæ, cœpit languescere. Summus enim artifex, qui semper invenit in opere suo, quod adhuc tundat & poliat, electum suum tamquam aurum in fornace probabat, ut excoqueret ad purum scoriam peccatorum ejus. Gemmelacenses ut audierunt dominum & patrem suum ad mortem infirmari, non potuerunt suo temperare dolori. Hunc eorum dolorem nimis exaggerabat, si eum in terra peregrinationis suæ, ipsis absentibus, contingeret obire. Unde qui ex his majusculi esse videbantur, sine mora Gorziam tendunt, & dominum suum viventem inveniunt; & aliquantulum dissimulato dolore, agunt cum eo de reportando ejus corpore. Ille accersito ad se Abbate suo, cui nomen erat ^a OILBALDUS, aperit ei suum suorumque desiderium, & hoc ab eo ultimum expetit beneficium, ut liceat suis defuncti corporis sui glebam referre ad Gemmelacense cœnobium. Abbas ex consilio respondit, ut pater filio: Mi fili dulcissime, angustia mihi sunt undique. Sanctitatem revereor, animam tuam ad Deum euntem scandalizare vereor: sed timeo ne illi super hoc scandalizentur, qui te ut patrem venerantur, & amorem quem exhibuerunt tibi viventi, vellent exhibere præsentialiter etiam morienti. Ecce voluntatem meam postpono tuæ voluntati, si adspiraverit tibi & tuis voluntas Dei. Si suppetit tuis facultas implendi desiderium suum, non nego meum assensum.

XVII. Tandem vir Dei consummatus in virtutum gratia, quod maius est, quam si claruisset miraculorum gloria: miraculis quippe nonnumquam virtutes offuscantur, miracula verò solis virtutibus commendantur; x kal. Junii reddidit spiritum fatigatum, nec victum fructuosus laboribus, ad patres suos appositus: qui seminaverat in benedictionibus, messuit etiam in benedictionibus centuplum, & vitam æternam, secundum Domini promissionem, est adeptus.

XVIII.
Gemblacum
corpore ejus
refertur.

Gemmelacenses læti ab invitis Domini sui corpus suscipiunt, & se votivo operi accingunt. Qui præcaveutes, ne æstivi caloris nimietas faceret injurias sancto corpori, interiora corporis ejiciunt, ibique terræ infodiunt; cadaver verò sale & variis pigmentorum odoribus conspergunt, quæ putredini corporeæ corruptionis repugnare possunt. Unus autem eorum, nomine ADECHO, qui semper familiaris fuerat obsecutus sancto viro, ac per hoc etiam sancto corpori adhuc obsequebatur instantius; hic comparato carro cum ^b bobus, superponit sanctum corpus, non quo honore dominum decuit, sed quo amore ipse debuit. Jam processerant longiusculè, & ecce omnis Gorziensium populus exarsit in ira & furore, ægre ferentes corpus illius asportari, cujus meritis se credebant à Deo adjuvari. Ergo facto grege, perstrepunt populari more, & paucos multi insequentes conclamant. Ad clamorem concurrentium Gemmelacenses obstupescunt, & tacito cordis clamore auxilium Dei quærunt. Sed qui pro filiis Israël pugnavit contra insequentes Ægyptios, pugnavit etiam pro istis. Subito enim orta tempestate, aër inhorruit, & clara die nox aliena incubuit. Concrepant tonitrua, micant fulgura, cadunt fulmina. Illos tenebræ palpabiles ab itinere revocant; isti uno itinere gradientes, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinabant. Ita illi divinitus exterriti retrocedunt, isti adjuti divinitus liberò incedunt. Tam prædicabili miraculo sanctus Dei Guibertus illustratus, cum multa omnium

^a Apud Bollandum ad vitam S. Johannis Abbatis Gorziensis tomo 3 Februarii pag. 688, hoc ordine recensentur Gorzienses Abbates à restitutione loci per Adalberonem. *Eginoldus anno 940, S. Johannes, anno 960. Giboldus anno 962. Odolbertus anno 970.* Qui verò hic Oilbaldus Sigeberto dicitur, hunc Bollandus esse ait *Giboldum*, quæ quidem facilis est litterarum permutatio. Hoc fundamento Johannis obitum, qui in Viberto ad ipsum annum morienti adstiterit. Verùm Johannem usque annum 973 vitam produxisse constat ex ipsius actis, uti suo loco probabimus. Itaque corrigendus hoc loco Sigebertus, & pro Oilboldo restituendus, vel Eginoldus, vel, si is jam mortuus erat, (quod nondum mihi compertum) Johannes.

^b Boum frequens apud veteres Francos usus erat in vehendis etiam nobilium carpentis, uti aliàs ostendimus.

eneratione ad Gemmelacense cœnobium est relatus, cum honore debito in ecclesia sancti Salvatoris, sanctique Petri Apostoli sepultus, se cum Deo vivere ostendit invocantibus. Credunt enim se ejus tuitione protegendos perpetualiter omnes, qui invocant eum præsentialiter. Obiit autem hic sanctus Dei anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo sexagesimo secundo, decimo Kalendas Junii.

ANNO CH.
CM LXXII
MAY XXII

COMPENDIOSA RELATIO ELEVATIONIS
corporis S. GUIBERTI Confessoris.

Ex Bibliotheca Cæsarea tomo 2 Lambeciano.

I. **I**GITUR sanctus Guibertus quadraginta ferè annorum spatio in bonorum operum consummatus exercitio, apud Gorziam suæ conversionis cœnobium vitâ defunctus, in *Gemmelaus* suæ primæ conversionis loco sepultura est affectus: ubi ab anno dominicæ Incarnationis DCCCC LXXII (eo quippe hominem exiit) per annos CXXX tacito nomine jacuit, vix paucis fidelibus per chartas veteres recordantibus umbram ejus sanctitatis. Anno autem dominicæ Incarnationis MXCIX refulsit nominis ejus memoria, novâ signorum gratiâ illum magnificante Dei munificentia, quæ ita mirabilis in eo fuit per XXI annos^a ante sancti corporis elevationem, ut longè latèque maximum ei ab omnibus comparaverit amorem & honorem. Unde multis nostrorum, multis etiam extraneorum, videri cœpit indignum, quod vir tantæ, apud homines æstimationis; tantæ apud Deum sanctitatis, nullo cultu venerationis honoraretur à nobis. Horum maxima pars erat SIGEBERTUS, antiquæ scientiæ & reverentiæ monachus, hujus nostræ ecclesiæ Gemmelacensis oculus, cui piè invigilabat vita & conversatione & religionis fervore. Tanto namque certior erat de sanctitatis ejus gratia, quanto vitam ejus virtutibus plenam multa stili persecutus est elegantia. Qui ex evidenti miraculorum ostensione, acceptâ explendi desiderii sui occasione, de elevatione sancti ejus corporis cœpit agere apud eos, quorum hæc erat auctoritas.

S. Guiberti miraculis clarus.

Sigebertus de eo elevando cogitat.

2. Denique Domni LIETHARDI Abbatis voluntate consultâ & benedictione perceptâ, ad impetrandam super hoc Episcopi Leodicensis auctoritatem, ipse ab eo suscepit legationem. Currum Dei tum Leodii aurgabat dominus OTBERTUS, ecclesiæ suæ inter prædecessores suos satis commodus. qui ubi bonam bene desiderantium voluntatem audivit, discussa & compertâ rerum veritate, justa petentibus assensum dedit, gaudens tempore suo per Dei misericordiam revelatum, unde omnis mundus à necessitatum pondere se sentiret relevatum. Ab domino HENRICO^b loci nostri Archidiacono causa defertur FREDERICO Colonienfium Archiepiscopo: confertur illi in synodo generali, quid esset agendum super negotio nobis speciali: & ex consilio libenter annuit, quod fidelis nostræ partis fautor innuit. Postquam autem per crebra nostræ legationis internuntia diversa de hac re data

Res ad Synodum defertur.

^a Concordat Leodiense Chronicon tomo I Bibliothecæ Labbeanæ, ubi hæc verba. Anno MCX Guibertus fundator cœnobii Gemmelacensis elevatur. Sigebertus in Chronico ad eundem annum. Sanctus Guibertus, fundator Gemmelacensis cœnobii, ubi & sepultus requiescit, quem Deus multis & magnis miraculorum signis per anno XXI longe lateque clarificaverat, auctoritate venerabilis Frederici Colonienfium Archiepiscopi, & assensu generalis Synodi, à Domino Oiberto Legensî Episcopo elevatur. qu: elevatio in-

merabili concursu & mirabili gaudio populorum celebrata est 1x Kal. Octob.

^b Henricum hunc Gemblacensis tractus Archidiaconum appellat hic auctor, quem Chronographus Gemblacensis eodem sensu, licet aliis verbis, ecclesiæ sancti Lamberti, hoc est Leodicensis, Archidiaconum ac Decanum fuisse dicit. Et illa quidem causa fuit ut in concilio Colonienfi Guiberti Elevationem Episcopi sui nomine procuraverit.

ANN. CH.
CM L X I I
M A I I X X I I IElevatio so-
lemniter ce-
lebratur.

sunt & accepta responsa; dominus Abbas Liethardus jam per se statuit curare, quod aliis totum curandum videbatur commississe. Ergo licet fractus ætate senili, se ipsum impendens grandioris viæ labori, Leodium properat, quodam (ut ita dicam) alleviatus vehiculo boni desiderii: ubi tam Episcopum quàm Archidiaconos, tam Abbates quàm universos ecclesiasticæ rei publicæ conveniens præpositos, petiit ut ab eis unanimiter diffiniretur, quando conceptum fidelibus animis votum compleretur. quod & factum est.

3. Sanè quoniam ad tanta novæ salutis gaudia non facilè posset evocari semota fidelium populorum frequentia, placuit ut ix Kal. Octobrium die elevatio sancti corporis fieret, eo quod pridie in martyrio sanctorum Thebæorum, specialiter nobis sollempni, satis ingens populus & indicti commercii & votivæ orationis causâ in hunc locum conveniret. Domnus Abbas Liethardus, in his quæ sibi bene vel dicta vel facta sunt, lætatus, hujus lætitiæ participationem ad nostram detulit exspectationem: monuit deinde, ut desiderata boni patroni sollempnia debita nostræ devotionis prævenirent munia. Namque ad prosperandos à Deo hujus rei successus ex Episcopi mandato jejuniū indixit, quod ipse unâ nobiscum eo devotior, quo sollicitior perfecit. Jamque effulserat dies illa, cælo terræque festiva; cælo pro compare designato, terræ pro Patrono sibi assignato. Aderat utriusque sexus innumerabilis, quos undecumque advocaverat amor & honor sancti Confessoris. Convenerant etiam plures Abbates & Archidiaconi, & alii ecclesiasticæ Religionis tam auctores, quàm discipuli, quos ad cælestis thesauri compositionem incitaverat auctoritas domini Episcopi, & religiositas tractandæ rei. Quorum devotis obsequiis sancti corporis margaritum elevatum de loco sepulturæ in proximam agri planitiem est deportatum, exspectantibus populis demonstrandum. Interea pro re & tempore habito ad populum sermone, cum omnibus satisfactum esset pro sua exspectatione super sancti corporis visione, sanctus Confessor Guibertus ab omnibus veneratus, à pluribus votiva vel spontanea oblatione muneratur. Inde ad loci nostri tutelam & salvationem cum feretro ad hoc fabricato in placitam sibi ecclesiæ nostræ Gemmelacensis repositus est mansionem.

DESTRUCTIO VEL POTIUS COMBUSTIO monasterii Gemblacensis, quæ facta est anno MC XXXVII, à prima sui combustione anno XXX, Scriptore GUIBERTO tunc Abbate Gemblacensi.

Ex ejusdem Bibliothecæ Casaræa tomo 2.

Incendium,

I. **E**XPEDIAM paucis, si tamen præ dolore sufficiam, lacrymabilem causam gemitus & tristitiæ circumvallantis me, hoc est miserabilem ruinam & destructionem ecclesiæ nostræ, in qua fere usque ad mortem periclitatus sum. Oppidum nostrum in confinio Lovaniensis Ducatus & Namucensis Comitatus situm esse dinoscitur, quod ei sæpius factum est in laqueum, & everfionem, & scandalum, & ad insidias sanctificationi, & in diabolium malum. Orta itaque nuper simultate inter Ducem & Comitem, Comes idem improvise illud cum exercitu suo circumdedit, & immisso igne in munita, idem, quæ foris vallum & murum offendit, penitus depopulatus est. Cum verò nihil tale timeretur, flabris ventorum, qui vehementissimi insurgentibus, favillæ flammantes per cuncta oppidi interiora dispersæ sunt, & ita totum simul & oppidum & monasterium ferventissimo incendio consumptum est, ut in oppido nulla domus præter duas humilimas,

humillimas recenti humo obductas, & in clauſtro ne una quidem officina inuſta remaneret. In qua exuſtione cùm Miſſam matutinalem ad altare minus cantarem, nolens aliquid imperfectum relinquere, tardiùs panè quàm debui, ad tutelam me contuli. Nam ſacris exuſtis veſtibus, cùm præ ignibus, latè jam omnia vaſtantibus, foras crumpere non poſſem, in viciniùs quod patebat, ſacrarium ingreſſus, quatuor ibidem è Fratribus meis mærentes & anxios inveni. Quo in loco præter ſpem undique vallantibus nos flammis, fumo & calore ita exæſtuavimus, & ſuffocati ſumus, ut duo ex his graviter læderentur: ſed evaderent; ego & alii duo anguſtiati, terræ ſine ſpiritu inſtar mortuorum uſque ad veſperum decubaremus: ſed me per auxilium Dei & ſancti patroni Guiberti ſuperſtite, iidem duo focii martyrii mei, poſt paucos dies rebus humanis exceſſerunt.

2. Sed ſicut ſcriptum eſt in Prophetis, *Auditus auditui, contritio contritioni, & terror terrori ſuperueniet, & reſiduum locuſtæ comedet brucus*, nono combustionis die prædictus Comes Namucenſis, adſcito ſibi Comite Hannonienſi, nepote ſuo ex ſore, denuo multitudine gravi oppidum circumdedit, & quibuſdam in locis dirutis muris intravit utriuſque exercitus, & ubique liberrimè diſcurrens (omnes quippe imparatos, & nihil horum aliquatenus meruentes invenerat) univerſa quæcumque ſuperfuerant diripuit. In qua direptione nihil nobis, nihil burgenſibus vel populo terræ, qui inibi ſua convexerat, relictum eſt. Animalia quæque, & altilia domeſtica, aut cremata, aut ab hoſtibus abducta. Nullus ſacris vel altaribus honor impenſus eſt, adeo ut in medio præbyterio coram principali altari, & per tota utriuſque eccleſiæ ſpatia, & pedeſtri, & equeſtri certamine congregentibus hinc noſtris, hinc adverſariis, multi interficerentur; monachi ipſi & ſacerdotes diſciterentur, & ſpoliarentur. Nullus fratrum proſus indemnis evaſit. Horreo referens; unus letali telo per latera adacto continuo oppetiit: alius ita nudus ab eis relictus eſt, ſicut eum natura ab utero matris in lucem produxit. Sed quid queror de ceteris? Ipſi Abbati cum reliqua veſte & caligas detraxiſſent, niſi à quodam ſibi noto vix excuſſus, per horrentis noctis tenebras nudus & ſolivagus diffuſiſſet. Et ut cœpta proſequar, nulla in direptione prædicta vel femineo ſexui penitus reverentia, quin & ipſæ mulieres nudæ dimitterentur; nulla omnino lætentiſſimis miſericordia exhibita eſt: ſed & matres veſtibus exutæ, & filii ab uberibus matrum diſtracti, contra naturæ jura cum maxima parte burgenſium in captivitate traducti ſunt.

3. Itaque hoſtes ſpoliis noſtris dirati, & ad propria cum triumpho & tripudio reverſi, læti pro victoria, ſuper miſeriis noſtris plaudunt hodie, dicentes, quod vix in qualibet ampla civitate tantas ſe ſperarent inventuros divitias, quantæ apud nos inventæ ſunt. In hac quoque deſtructione pejus mihi aliquid contigit, quàm in conflagratione: quoniam & capella, id eſt apparatus Miſſæ, quem honeſtiſſimum habebam; & reliquiæ, quas ſuper aurum & topazion diligebam, ſed & deſiderabile oculorum meorum, id eſt beati Martini vita, in cujus rythmica deſcriptione aliquantulum deſudaveram, & quicquid librorum ab ineunte ætate confeceram, veſtes quoque meæ omnes præter eas, quibus indutus eram; & ut brevi multa colligam, cùm propter infirmitatem aliàs quietis gratiâ evectus eſſem, omnia mea ab hoſtibus ſublata ſunt. Nunc cum ceteris tantæ miſeriæ ſociis ſub dio in parietinis inſtar nycticoracis ſine recto gemens ſedeo & fleo, quoniam verſus eſt in luctum chorus noſter. In majori eccleſia, ut pote homicidiis profanata, nec legitur, nec cantatur; ſed in crypta quadam utcumque divinum explemus officium.

4. Gravabat me quoque vehementius, quia & plurimos mecum inclementiæ cæli & inæqualitas aeris, nunc æſtu, nunc frigore, nunc imbribus lævis & crebris, tam die quàm nocte, diverſis modis nos affligebant, cùm

ANNO CH.
CMLXI
MAY XXI

Auctoris
ætas & di-
gnitas.

nulla domorum, quibus ab his protegeremur, igne cremata testa superessent. Angebat nihilo minùs maximè, quod majus altare Apostolorum Petri & Pauli sollempnitate Missarum carebat à die incensionis templi usque ad introitum meum in Abbatiam, nemine super illud audente divina celebrare, eo quod camera testudinis supervoluta, ligatura cæmenti propter imbrium infusionem penitus destituta, ruinam suam & mortem subitus incedentium minari videretur. Hinc etiam non minimum affligor, quod deambulatoria totius claustrî pæne omnia, nullum nisi folius cæli testum habentia, toto brumali tempore limo & cæno plena, possessoribus suis intrandi, sedendi, vel quiescendi oportunitatem nullam præbent. Denique sæculares quidam filii Belial, armis injustitiæ utentes, & nos persequentes, nostra quoque invadentes, & sibi usurpare conantes, ecclesiam impugnabant. Pro cujus bonis tuendis, ut nobis semper moris est, supremo fulti præsidio, non viribus, sed precibus, non jurgiis, sed sanis nos armantes consiliis, æque illis resistimus.

5. Sed quid de externorum vel inferiorum persecutorum inquietatione conqueror? cum nos summæ potestates & Principes nostri, hi scilicet, qui nos ab illorum infestatione ubique & indefinenter tueri ex debito tenebantur^a, ALBERTUM de Aich dico Episcopum nostrum, & MATHILDEM Ducissam Lovaniensem, dum viro suo Jerosolymis peregrinante, sola dominaretur in terra. Episcopus terram quamdam diu ab ecclesia possessam, uterque autem duarum personatus ecclesiarum, quæ nostræ sunt, ab alio ALBERTO fratre Ducis, ad restitutionem claustrî nostri, pro guerrâ patris ejus combusti, nobis dudum collatos, auferre summa vi tentantes, tantis nos damnis & cladibus affecerunt, ut cum ipsi magnis æquè cladibus ante mortem confecti, jam exspiraverint, damna ipsa, quæ nobis intulerunt longo nos fatigantes incommodo, per singulos annos adhuc respirent.

Ex continuatore Sigeberti.

6. Discordiæ malum quàm perniciosum sit, plus jam nostris tribulationibus discimus, quàm codicibus legimus. Cum enim monachi cum opidanis, opidani cum monachis non concordarent in substituendi Abbatis electione, ad hoc usque processit malum discordiæ, ut GODEFRIDUS Dux Lovaniensis & Comes Namucensis rupto pacis fœdere, hostiliter inter se concertarent multo tempore. Erat autem cernere miseriam & omnium rerum deprædationem violentissimam: homicidia sæpissime fieri, villas cum habitatoribus concremari, in tantum ut Gemblacensi opido cum parochiana ecclesia combusti, cum maximo habitantium periculo Dei clementia majus monasterium, quod est contiguum, indigne grassante incendio jam succensum, miro restinxit modo. Vicini enim fluminis in stagnum collectus alveus, rivo suo omni ex parte subito est evacuatus, ita ut arenæ ejus cernerentur à circumcursantibus, & his qui resistebant hostibus, ejusque aqua superfusa monasterio, in modum pluvix incendium omne restinxit Dei virtute. Ne cui autem videatur hoc incredibile, multæ hoc hodieque attestantur non solum laicales, sed & ecclesiasticæ personæ.

^a Ad Gemblacensis cœnobij defensionem tenebantur Episcopus quidem Leodicensis, propterea quod ad ejus dioccesim locus ille pertineret; Dux verò Lovaniensis ob Advocati dignitatem, quæ ab Ottone Magno ipsi concessa est, ut superius notavimus.

ANN. CH.
CM LXII
DEC. XXIXDE VENERABILI REGINBERTO
MONACHO ET FUNDATORE COENOBII

S. Blasii in Hercinia Silva.

I. **M**ONASTERIUM sancti Blasii in Hercinia Silva, diocesis Basileensis, horrido loco situm ad amnem Albam, unde Cellæ-albæ nomen habuit aliquando; locuples, & novis post incendium aedificiis recens instauratum, auctorem agnoscit REGINBERTUM: sed quis sit iste Reginbertus, necdum satis comperit habemus. De eo hæc tantum occurrunt in Chronico Magdeburgensi ms. ad annum CM LXII. Reginbertus Dei servus obiit. Iste construxit Abbatiam sancti Blasii in Suevia. Prima hæc verba leguntur apud continuatorem Regizonis, quibus adduntur nonnulla, quasi ad Reginbertum referenda, quæ de Adalberto Rugorum apostolo intelligenda sunt. In Basilea sacra seu Basileensium Episcoporum serie, alia de Reginberto memorantur, quæ vellem certis monumentis approbata. Qualiæcumque sunt, bona fide hic adduco.

Reginbertus non satis notus.

2. Ut his tenebris sua non deessent sidera, feliciter auspiciis cepit monasterium sancti Blasii per eremitas nonnullos, qui communicato inter se austerioris vite proposito, ab hominum consortio semoti, procul in unam adiculam concederent: ubi animus curis liber, præter Deum calumque, nihil spiraret aliud, labore manuum vite mortali frugalem victum per intervalla suppetente. Animadvertentur deinde, iustiori via accedere illos qui tritiori. Quare sancti BENEDICTI florens institutum amplectuntur. In horum societatem se ungerere placuit Reginberto Baroni à Seldenburen anno CM LXIX (legendum LIX.) Erat ille Ottoni Imperatori ab arcanis consiliis, & inter belli pericula fortis. Argumento sit, quod dum manus strenuè cum hoste confereret, in ardore pugna gregarius ipse permistus, manuum alterâ truncatus sit. Unde sanctius brevi consilium arripuit, quod, repudiata militari & aulica vita, immortalæ obtineret facilius, se suasque facultates cœnobio penitus addicens. Quare sancti Blasii fundator nominatur in litteris ab Ottone Imperatore Verona datis anno CM LXIII. Verba Imperatoris sic habent. Notum esse volumus, qualiter nos Cellam in silva Schvartzcnwald à B. Reginberto noviter extructam Deo & sancto Blasio &c. Extremum oppetiit diem Reginbertus 29 Decembris anno CM LXIV, & ab ipso seriem Abbatum sancti Blasii recenset *Uystitius* lib. I cap. 21. Hæc ex Basilea sacra: at certiores peto calculum Chronici Magdeburgensis, in quo Reginberti obitus anno CM LXII collocatur. Si tamen certa esset nota chronica diplomatis Ottonis mox laudati, in annum CM LXIV esset differendus.

Eremitis se adiungit.

Ottonis familiaris, mancus.

S. Blasii fundator.

3. Reginberti genus idem adstruit Henricus Murerus apud Bollandi continuatores in tomo I Maii pag. 309. Ante centenos aliquot annos inquit, in agri Turicini districtu, vetus ac nobilis familia habitavit, ex Albro monte deducta, non procul à Birmentorfio opido & fluvio Repsa, in quodam castro Sellenburen aut Seldenburen nuncupato, unde & titulum ferebant ejus familia Principes. Horum unus, nomine Reginbertus, anno DCCCC XLV fundavit monasterium sancti Blasii in Silva-nigra, obiitque anno DCCCC LXIV. Alius Henricus Murensis cœnobii in Argovia foundationem juvit anno MXXX. Ita ille.

Genus ejus.

4. Vehemens mihi suspicio injicitur, Reginbertum hunc non alium esse à Ramberto monacho, cujus memoriam lego in vetustis Einsidensis cœnobii monumentis. In brevibus enim Annalibus ad cyclos paschales ita scriptum invenimus ad annum

Acta SS. Ordinis S. B. Sæculum V.

R r ij

ANN CH.
CM LIX
DEC. XXIX

Rambertus monachus efficitur. *Et in pervetusto Kalendario*, III kal. April. Rambertus Presbyter effectus est. *Cerè loci & temporis accidentia optimè conveniunt. De alio Reginberto Priore Celsinatensi inferius agetur in Elogio Aymardi Abbatis.*

5. *Saculo undecimo*, Fratres de Cella sancti Blasii, quæ antea vocabatur Alba, de fluvio qui præterfluit, mutarunt suam priorem consuetudinem, ut legitur in *Actis Murensis monasterii*, id est severiorem disciplinam amplexi sunt. Audiens hæc *Vvernbarius Comes*, qui *Murensis comitis providentiam habebat*, pergens ad supra dictam Cellam-albam, obtinuit ab Abbate illo, qui vocabatur GISELBERTUS, ut mitteret huc Fratres suos, quorum ista sunt nomina, RUPRECHT, qui postea factus est hic Abbas, Oprecht, Heinrad, Rifrid. Tamen antequam huc venirent ipsi fratres, rogatu prædicti Comitis venerunt huc duo Abbates, id est *Vvilleberd Hirfaugia Abbas*, & *Sigfridus de Schafhufen*, & inspexerunt locum, placuitque eis satis bene locus iste. *Cum tandem Muram accessisset nova colonia in vigilia sancti Martini*, Comes loci libertatem asseruit, jussit libros & omnem suppellectilem monasterii super tape te ponere ante altare: interrogavitque fratres, qui sub anteriori consuetudine hinc fuerant, si vellent obedire fratribus, quos ipse huc adduxit. Quorum cum quidam resisterent & contradicerent, dixit eis, ut aut obedirent eis, aut hinc discederent, & finirent istos quietè vivere. Et sic commendatis omnibus rebus monasterii infra & extra fratribus, qui huc de Cella-alba venerant, ab altari discessum est. Hæc autem omnia facta sunt anno M LXXXII dominicæ Incarnationis, Indiæ. v. *Postea quibusdam fratribus inde egressis, electus est Rupertus Prior*, qui cum voluisset benedici ad Abbatem, restitit ei Abbas Giselbertus, dicens, quod sub sua [potestate] cum voluisset locum, fecit hinc quicquid voluit, aut huc mittendo fratres suos, aut hinc alios collendo. Eo etiam tempore misit huc suos exteriores fratres cum sororibus: de qua consuetudine etiam adhuc assunt. Rupertus vero monachus cum triennium hinc fecisset in Prioris nomine, jussu ejusdem sui Abbatis Giselberti discessit hinc, & rediit in suum claustrum. *Demum Comitis obtentu datus est Murensibus Abbas LUTFRIDUS* de Cella sancti Blasii, qui fuit Abbas secundus istius loci, vir valde religiosus, ac monasticæ vitæ institutor probatissimus. *Memoratu dignum est id, quod in consequentibus legitur de fratribus exterioribus, quos modo Conversos appellamus, nimirum talem vitam laicorum primum in Cella sancti Blasii oriri cœpisse. Quæ consuetudo, inquit sæculi duodecimi auctor*, quia jam ubique ad regularia claustra est, ideo oportet & hinc eam esse, ita tamen, ut ipsi sub constitutione & obedientia Patris spiritualis sint, ac sine invidia, sine dolo, & sine aliqua controversia vivant in Cella cum monachis.

Fratres &
sorores ex-
teriores.Origo co-
rum.
Pag. 37.CIRC. AN.
CM LXXV
OCTOB. VII

BEATI AYMARDI ABBATIS CLUNIACENSIS TERTII

ELOGIUM HISTORICUM.

I. **A**YMARDI res gestas nullus veterum in commentarios retulit, sed pauca dumtaxat aliud agendo nobis reliquerunt Odilo in actis S. Maioli, & Petrus Damiani in Opusculo 33. quibus accedunt nonnulli auctores, qui paucis verbis Aymardum laudarunt. Tria verò de illo prædicat Odilo, nempe eum fuisse beatæ simplicitatis & innocentie filium; tum in augmentatione præ-

Quatuor de
Aymardo
notanda.

diorum & acquisitione temporalis commodi studiosum, & in observatione fati devotum: ad hac patientissimum in amissione temporalis luminis, ut ob meritum ejus patientiæ Deus beatum Maiolum ad monasticum ordinem adduxerit, quod quartum est ejus elogii caput. Hac paucis explicanda, quando plura nos deficiunt.

2. Quo genere, quove ex loco ortus sit Aymardus, Eymardus, seu Heymardus, aut quando Cluniacum accesserit, planè incompertum. Engolismensis Comitis filium fuisse ex Richardi Chronico tradit Petrus de Rivo. Sed uterque deceptus est nominis similitudine, Ademarum, Emmenonis Ecolismensis Comitis filium, cum Aymardo nostro perperam confundens: quem Ademarum Comitem Pictavensem fuisse, nunquam Monachum fuisse constat. Aymardus verò noster humilis quidem genere, sed celsus humilitatis culmine dicitur in Chronologia Abbatum Cluniacensium, qua tempore Odilonis Abbatis scripta est, & primorum Abbatum Chartario inserta. Vana est censura huius loci ad marginem in Bibliotheca Cluniacensi, ubi ex Comitum Engolismensium profapia dicitur. Genus ejus nequaquam indicant alii auctores. Hugo Abbas Flaviniacensis: Successit ei Heimardus vir venerandus. Chronographus Malleacensis: Succedit Aymarus humilis Abbas. & Glaber Rodulfus: Post Odonis obitum successit Heymardus, vir simplex, in ipsius locum, qui licet non adeò famosissimus, regularis tamen observantiæ non impar custos. Paulo honorificentius Odilo in sancti Maioli vita. Huic Odoni successit felicis memoriæ Heymardus, beatæ simplicitatis & innocentiae filius. Hi omnes, alii- que ex eis subsequentes auctores, Aymardum non nisi mortuo Odoni susceptum fuisse innuunt. Verùm ante postremam Odonis Romanam peregrinationem Abbatem fuisse remittatum non una littera probant, condita ab anno quinto Ludovici Transmarini, qui anno Christi DCCCXLI respondet. Nam ipso anno data est charta de villa Noglis pagi Matisconensis in gratiam Aymardi Abbatis: eodemque anno Ingelbertus, frater Sobbonis Archiepiscopi Viennensis, Hemardo Abbati res multas tradit, pro anima genitorum suorum Berlionis & Ermengardis, & filii sui Ttbaldi, Emmelt, & Novianæ. que res sita erant in pago Viennensi, in villis Flaviano, Crapon, Monte-martio, Monte-communiaco, Tadermiaco, Morcio, & Niavariaco. Hac donatio facta est anno IV Conradi Burgundiæ Regis, id est anno Christi DCCCCXLI. Eodem anno Conradus ipse confirmavit donationem ecclesie sancti Marini in villa Landadis ejusdem pagi, Eymardo Abbati factam per Raburnum Vicecomitem & Vvaldam ejus uxorem.

3. Anno sequente, mense Septembri, quatuor mansi in villa Roliaco, in Comitatu Matisconensi, dantur ecclesie sancti Petri & sancti Pauli, & ceterorum Sanctorum, quorum corpora & reliquias Cluniacensis continet locus, ubi Eymardus Abbas est, temporibus Ludovici Franciam & Aquitaniam regentis, anno regni ejus sexto, mense Septembri. Eodem anno prid. Id. Octob. conceditur eidem Abbati curtillus & vinea in villa Segia. Ex quibus aliisque instrumentis intelligitur, Aymardum ante obitum Odonis Cluniaco prelatum fuisse, ut Odo ipse vivente Bernone prepositus fuerat, & Maiolus postea superstate Aymardo, itidemque Odilo superstate Maiolo Abbates facti sunt. Immo verò jam inde ab anno DCCCCXXVI, absente ob Romanum iter Odone, ejus vices egit Aymardus, ut colligo ex charta 21 Heymardo Abbati data anno primo Ludovici Regis, die Dominico, III Idus Martii, quâ chartâ ecclesia sancti Andreae, sancti Johannis, & sancti Marcelli in villa Acquiranda Comitatus Matisconensis donatur. Item anno tertio Ludovici Regis, quo tempore Odo Romæ occupatus erat, Aymardo Abbati & monachis Cluniacensibus dantur quedam res sitæ apud Exartum in plano Boranti, & apud Alivertum à BERALDO Abbate. Itaque per illa temporis intervalla, quibus Odo Cluniaco aberat, Aymardus Abbatis nomine Cluniacensem familiam regerat.

4. Quo ritu facta sit eius electio, sive ante, sive post Odonis obitum, tradit Chronologia vetus Abbatum Cluniacensium, eisdemque verbis Petrus de Rivo in

CIRC. AN.
CM L XV.
OCTOB. V.

Aymardus
Abbas,

Biblioth.
Clun. col.
1618

quo modo
electus.

CIRC. AN.
CM LXXV.
OCTOB. V.

* *Chevine*
* *al. obti-*
nente.

Facultates
auget.

Chronico. Fratribus super electione Abbatis agentibus concilium, idem sanctissimus Eymardus à Caviniis * sua obedientia rediens, equum, super quem sedere consueverat, ante se ipse pedes piscibus onustum ducens, concilio eorum admiscetur, omnibus humilitatem ejus admirantibus. Itaque ejus humilitate obnitate *, Abbas eligitur, & ab Aëduensi Episcopo, nomine Rotmundo, regnante Ludovico consecratur. *Cavinia Decanatus est etiam nunc Cluniaco subiectus, unius leuca intervallo à Matiscone, tribus à Cluniaco distans: quo in loco ante duos annos hospitati sumus Cluniaco digressi. Exstat in archivo Cluniacensi Rodulfi Regis diploma autographum de villa Cabinicnsi, actum Ansa-villa XI Kal. Julii, Indict. III, anno VIII regnante Rodulfo Rege gloriosissimo. quod Rotmundus ad vicem ANSUSI Episcopi recognovit. Integrum est Rodulfi sigillum, Regis faciem exhibens conversam ad sinistram intuentis; item monogramma Regis, in cujus medio Y græcum appositum est.*

5. *Sub Aymardo rem familiarem admodum crevisse demonstrant varia traditionum monumenta, quæ in ejus gratiam facta leguntur in archivo Cluniacensi, numero CC LXXVIII. Ex his nonnulla delibare juverit, ut ejus regiminis annos certius investigemus. Hugo Comes Eymardo Abbati tradit ecclesiam sancti Martini in villa Romanis pagi Lugdunensis, assentiente Rege Conrado, anno regni ejus sexto, IV Kal. Decemb. qui annus in Christi annum DCCCC XLIII incidit. Subscribit cum Hugone Comite Leotaldus Comes. Is est Hugo Baugeiaci & Sebusianorum Regulus, cujus hortatu idem Conradus Burgundie Rex eodem anno Cluniacensibus diplomata concedit de villa Boliniaco, vulgo Bouligneux, apud Sebusianos, quo in diplomate Conradus Hugonem Comitem & consanguineum vocat. Editum est diploma in Bibliotheca Sebusiana pag. 269 sub his chronicis notis. Data IX Kal. Maii anno ab Inc. Domini nostri Jesu-Christi DCCCC XLIII, anno VI regnante domino Chunrado Rege filio Rodulfi. Idem Conradus in alia charta testatur, quod item Hugo Comes consanguineus suus rogaverit magnitudinem suam, ut pro remedio animæ senioris (inquit) nostri Rodulfi Regis bonæ memoriæ villam Tusciacum in pago Lugdunensi Cluniacensibus largiretur. Subscribit Einricus ad vicem Aymonis Episcopi. Datum IX Kal. Maii, anno Inc. DCCCC XLIII, anno sexto regni Conradi. Ipsomet Conradi anno, V Kal. Julii editum est Placitum ab eodem Rege pro Cluniacensibus contra Carolum consanguineum ejus, cognomento Constantinum, Ludovici Orbi filium, de quibusdam rebus, quas Ing. Ibertus jam laudatus concesserat. Placito subscribunt apud Guichenonem in Bibliotheca Sebusiana pag. 240 Aymo Episcopus Valentinus, Vvido Archiepiscopus Lugdunensis, Sobbo Archiepiscopus Viennensis, Bero Episcopus, Hugo Comes, Odolricus Comes palatii, aliique. Idem fere, eodem anno subscribunt litteris Lamberti Comitis, qui unà cum Falectrude uxore sua, ex rebus proprietatis suæ, in loco de Ferlinis pagi Valentiniensis, ut ecclesia S. Marcelli ibi reedificaretur, donat Oddoni & Duranno Monachis, aliisque, qui ad illum locum venerint, pro filiis suis Ademaro & Lamberto. Subscribunt Vvido, Sobbo, & Odolbertus Episcopi, Hugo Comes & Marchio, Odolricus Comes palatii, Eynricus filius Ludovici, Anselmus Comes, Odolricus, Anselmi frater, Oddo Comes, Leutoldus Comes, anno VI Conradi Regis. qui & ipse rem Præcepto firmavit Aquis anno XLVI regni sui. Item anno VII Ludovici Regis, Aymardus in mallo publico, ubi residebat Maimbodus Episcopus Matisconensis, & Maiolus Vicecomes cum aliis, interpellavit Rainaldum de quibusdam rebus in villa Suntiaco.*

6. *Anno VIII Ludovici ejusdem has ferme donationes lego. Maimbodus Episcopus causâ permutationis Aymardo Abbati tradit duos curtillos in villa Rotiaco prope Cluniacum, ubi Otardus pater & Maimbodus avus ipsius pridem habitaverant. Actum anno VIII Ludovici Regis. Eodem anno apud Vesontionem coram reliquiis sancti Johannis Baptistæ, quidam latci Cluniaco largiuntur*

ecclesiam S. Martini in villa Flagiaco Comitatus Cabilonensis. Anno VII I regni Conradi Sicherus quidam ob interfectum Monasterii servum, se ipse in servum tradit sub hac formula. Ego Sicherus memetipsum & caput meum trado ecclesie Cluniacensi, cujus servum unum interferci: ut dehinc quaecumque conquiescero, ad ipsam causam permaneant, & sine licentia Abbatis non habeam potestatem faciendi, neque eundi absque illius vel Monachorum consilio; & ipsi dehinc habeant de me potestatem in omnibus facere quaecumque voluerint. qua servi facti formula observatione digna est.

CIRC. AN.
C M L XV
OCTOB. V.

7. Anno XI regni sui Ludovicus Rex tria Præcepta in gratiam Cluniacensium dedit, edita in Bibliotheca Cluniacensi: unum de ecclesia sancti Iohannis in suburbio Matisconensi: alterum de Tusiac villa pagi Lugdunensis super Ararim: tertium de Caroliloco monasterio, cella Regniaco, & ecclesia S. Martini, sitis in pago Matisconensi. Hac anno DCCCC XLVI contigere. Paulo post Sobo quidam, qui Carolilocensem Abbatiam invaserat, facti penitens eam Aymardo Abbati restituit, præfatus, istum locum fuisse ex hereditate Rodberti quondam Valentie Episcopi, qui construxerat inibi Monasterium, idque in honore beatorum Martyrum Stephani, Felicis, Fortunati, & Achillei sollempniter dedicare curaverat, atque Romanæ ecclesie tradiderat: quod postmodum Domnus Oddo, cujus memoria cum laudibus agitur, Hugone Rege ordinante, à Leone Papa VII obtinuerat, Ludovico Rege confirmante, cujus tempore Sobo hanc Abbatiam Aymardo restituit.

8. Anno DCCCC XLVIII Manasses Arelatensis Archiepiscopus Iuliacum cum appendiciis, quæ adjacent Comitatu Cabilonensi, & nonnullas ecclesias, quæ omnia Vvarnerius pater suus jure dominationis possederat, tradit pro animabus patris sui & Teutbergæ matris suæ, & pro animabus fratrum suorum Hugonis, Richardi & Bosonis, anno XIII Ludovici Regis. Subscribunt inter alios Ayrardus Vendascensis * Episcopus, & Berta Comitissa. Eodem anno Hildegardis nobilis femina monasterium Celsinianense*, quod Aefridus Comes construxerat, cum consensu Domni Stephani Claromontensis Episcopi, dotat ex rebus suis propriis, quæ ex parte senioris sui Domni Rotberti ipsi provenierant. Ea vero tradit ei loco, ubi Domnus Heynardus humillimus Abba præesse videtur, anno XIII regnante Ludovico Rege Francorum & Aquitanorum. Tunc Leotaldus Comes dedit ecclesiam S. Sulpicii in villa Lasiaci pagi Matisconensis; facitque nonnullas cum Aymardo permutationes, consentiente Richilde uxore & Alberico filio ipsius.

* de Venre.
* de Soucillanger.

9. Anno sequente Brocardum Lugdunensem Archiepiscopum adierunt duo Fratres Clunienses, scilicet Nonnus Froterius & frater Jacob, missi ab Aymardo Abbate, postulantes remitti servitium de duabus ecclesiis, quas in Rodanensi * pago habebant, nempe de ecclesia S. Martini & de ecclesia S. Abundii in villa Amberia. Idque concessum mense Februario, regnante Conrado Rege Iurense. Ad hac per Isnardum quemdam confirmatur donatio cujusdem alodi, facta per Ingelbertum in villa Colonia (Colongias alii vocant) Comitatus Augustodunensis. Actum Cabiloni in conspectu Ugoni Marchionis, Gisleberti Comitum, Rotberti Vicecomitis, anno DCCCC XLVII (legendum XLIX) Indiæ. VII, die Martis x v Kal. Maii, LITIGANTE REGE HLUDOVICO CUM UGONE nobilissimo Marchione. Eadem epocha Ludovici litigantis cum Hugone Marchione (de qua consulendum Frodoardi Chronicon) legitur in charta Leoardi Levite, anno DCCCC XLIX, Indiæ. VII, die Dominica, III Id. Martii.

* de Roanne

10. Anno DCCCC L Ludovicus Rex Aymardo Abbati confirmat donationes, ab Aefredo Comite factas in pago Arvernensi, anno xv regni sui, III Non. Febr. Indic. VI (lege VIII.) Eodem etiam anno Mainbodus Matisconensis Episcopus, rogante Heymardo Abbate, ecclesiam in honore S. Taurini, in villa Cavannis constructam, quam Cluniacenses tempore Rodulfi Regis obtinuerunt, dedicat, eo quod non est congruum, inquit, ut tam gloriosus Confessor, & syncellitæ inibi

CIRC. AN.
C N LXXV
OCTOB. V.

commorantes, diu sine benedictione episcopali perfisterent. *Heymardus Abbas & quidam ex Monachis suis terras in dotem ecclesie conferunt. Non multo post, id est III Id. Octob. ejusdem anni, ante presentiam Leotaldi Comitis, Maimboldi Episcopi & fidelium suorum, venerunt actores S. Petri Cluniensis, Maimdebrandus, Leutbaldus, & alii, & proclamaverunt adversus Hugonem quemdam pro rebus suis in villis Iggiaci & Domanici, quas res Willelmus Comes & Ava Comitissa ejus soror eis tradiderant.*

II. Anno XVI Ludovici Regis Licerius Sacerdos Aymardo Abbati ejusque Monachis concedit villam Albernam in pago Uzetico*, pro anima Domni Amalrici Comitis & Domne Ermengardae Comitissae, & senioris sui Bermundi Comitis. *Subscribit cum aliis Tructaldus Vicecomes. Anno XVII ejusdem Ludovici Stephanus Arvernorum Episcopus dedit sacro coenobio Cellanicas, quod Dominus Eymardus Abbas regebat, ecclesiam de Bulnaco & de Furnols, mense Decembri.*

12. Anno DCCCC LII Stephanus prae nobilis & uxor ejus Ermengardis Cellam Oydellis, in Augustodunensi pago sitam, Cluniaco assignarunt, confectis hac de re litteris, quae sic habent.

DUm in hujus saeculi laboriosa peregrinatione [vivimus], interim dum licet, dumque tempus acceptabile atque dies salutis instare videntur, summopere providendum est, ut si qua agere bona valemus, omni dilatione postposita operari non pigremus. . . Igitur ego STEPHANUS indignus peccator, & uxor mea nomine ERMENGARDIS, peccatorum nostrorum enormitatem considerantes. . . donamus aliquid ex rebus proprietatis nostrae Deo, & sanctis Apostolis ejus Petro & Paulo ad locum Cluniacum, quo dominus EYMAR DUS humilis abbas praesse videtur. Est etenim ipse locus in pago Matiscensi situs, & in veneratione beatae Dei genitricis Mariae semper Virginis, & eorundem apostolorum consecratus. Sunt autem ipsae res sitae in Comitatu Arvernico, in episcopatu Augustidunense, hoc est curtis indominicata, quae vocatur Oydellis, cum capella quae est constructa in honore beatae Dei genitricis Mariae, ubi beatus LEOTADUS in corpore quiescit. Donationem vero istam in eo tenore facimus, dummodo vivimus, ego Stephanus & uxor mea Ermengarda teneamus & possideamus, & Rectores loci supranominati teneant ipsam capellam in vestitura, cum omnibus quae ad ipsam capellam pertinere videntur. Post nostrum quoque utrorumque discessum, quantum ad ipsam curtem vel ad ipsam capellam, quae inibi est aedificata, aspicit vel aspicere videtur, totum ad integrum Domino Deo, ut saepe jam diximus, donamus, donatumque in perpetuum esse volumus pro remedio animarum nostrarum, necnon & pro remedio animarum parentum nostrorum, insuper & pro salute vivorum, & requie defunctorum, cum servis & franchisiis, campis, pratis, vineis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, domibus, aedificiis, cum omni supraposito mobili, & immobili, exitibus & regressibus, cultis & incultis, quaesita etiam & inquirenda ad ipsam hereditatem aspicientia vel pertinentia, sicut a nobis praesenti tempore regitur & possidetur: quatenus semper Rectores jamdicti Monasterii & inibi Deo famulantes absque alicujus interpellatione in perpetuum firmiter solideque teneant & possideant. Si quis vero (quod futurum esse non credimus) si nos ipsi (quod absit) aut aliquis qualibet consanguinitate nobis conjunctus, filius vel filia, nepos, seu etiam ulla intromissa persona, istius donationis spontaneè a nobis factae contra jus divinum in vasor aut contradictor exstiterit, & res Deo dicatas, sanctisque delegatas in suos usus transferte conatus fuerit; primitus iram Dei omnipotentis incurrat, cujus res temerario praesumerit ausu; vinculo etiam terribilis anathematis innodetur, & nisi resipuerit, omni maledictioni subjaceat, donatio vero firma permaneat.

neat. S. STEPHANI & uxoris ejus ERMENGARDÆ, Heldini, Rainaldi, Roberti, Caronni, Vameri. Actum apud Oydellis publicè. Boso scripsit & datavit mense Junio, anno Incarnationis dominicæ DCCCC LII, Indictione III, regni autem HLOTHARII Regis anno I, qui de eadem donatione præceptum iussit fieri, & sigillo suo insigniri. Hæc charta jubente domno Stephano lecta est in curte Eniziaco ante DOMNUM VVILLELMUM Comitem, in præsentia domni STEPHANI Arvernorum Episcopi, die illo quando seniores Arvernici cum Comite supra nominato convenerunt, eique se commendaverunt; & servos & ancillas qui denominati non erant, nominatim scribere fecit. Hæc sunt nomina eorum, Bladaldus, qui est Vicarius de ipsa potestate, cum uxore sua nomine Ermentrude, & filiis & filiabus eorum, & alium nomine Godinum, cum uxore sua & filiis & filiabus eorum, necnon & alios omnes servos, qui ad eandem potestatem pertinere videntur. Charta autem ista in eodem placito firmata & corroborata est precante ipso domno Stephano, qui fieri rogavit. Signum domni STEPHANI Arvernorum Episcopi. VVILLELMI Comitis, ROTBERTI Vicecomitis, ROTBERTI Abbatis, Girberni, Teutardi, Stephani, Dalmacii Vicecomitis, Heldini, Vvillelmi, Deodati.

CIRC. AN:
CM LXXV.
OCTOB. V.

NOTA:

13. Anno proximo DCCCC LIII Aymo Borbonensis dominus, iisdem, quæ supra, verbis præfatus, consentiente uxore sua Aldeinde, Cluniaco multa restituit in pago Arvernico, in Vicaria Donobrense in villa Salviniaco, & in aliis villis, nempe Monte-parlo, Bainaco, Moncello, Villena, veteri Salviniaco, Fontanella, Genovariis: quæ quidem pater ejus Aymardus Cluniaco dederat, ipse verò malo ordine retinuerat. Datum anno XVIII regnante Ludovico Rege. Litteras firmant cum Aymone & ejus uxore Geraldus & Archembaldus filii eorum, præter alios. Omnes chartæ sub Aymardo, numero CCLXXVIII exstant in Chartario Cluniacensi.

14. In has minutias non descenderem, si adesset aliarum rerum copia, quibus Aymardi elogium texeremus. Sed melongius abeamus, paucis rem expedire juvat ab anno primo Lotharii Regis, qui anno DCCCC LIV regnare cepit, ad annum regni ejus sextum, ultra quem nulla de Aymardo acta invenimus. Ex variis chartis, quæ in gratiam Cluniacensium tunc data sunt, una scripta est feria V hebdomadæ tertiæ Aprilis, anno secundo incipiente, ex quo regnare cœpit Lotharius. Unde intelligitur, Lotharium regnum iniisse à Martio exeunte, aut incipiente Aprile, nempe cum vivente patre renuntiatus est Rex: quandoquidem ei mortuo successit mense Septembri anni DCCCC LIV, ut in lib. 3 de re Diplomatica cap. 26 ostendimus. Nisi dixeris, vocem incipiente largiori modo hic sumtam esse, quod aliis æstimandum permitto. Sub hac initia Leotaldus Matisconensis Comes pro salute animæ suæ & filii sui Alberici, necnon Etolana matris suæ, tradit Cluniacensi cenobio, cui Aymardus tum præerat, mansum in agro Fusciacensi juxta fluvium Sagonnæ, regnante Lothario Francorum Rege. quæ charta in Bibliotheca Sebusiana edita est. Anno secundo Lotharii Regis Eldebrandus & Maiolus Cluniacenses monachi mittuntur ab Heymardo Abbate ad Maimbodum Episcopum Matisconensem in Synodo, petituri ab ipso decimas ecclesiarum sancti Andrea in Evranda, & S. Boniti: eodemque anno Leotaldus Princeps & Comes Matisconensis, & filius ejus Albericus, ac Valterius Vicecomes, & alii, in Placito quadam Cluniaco restitui decernunt. Anno tertio Aymardo Abbati & monachis Gerberga dat ecclesiam S. Mauricii in Comitatu Cabilonensi in villa Breugis & villa Cannæ, sicut Ardradus Episcopus tenuerat. Item Leotaldus Comes per iustionem Humberti nepotis sui donat de rebus ejus mansum in villa Salliaco. At singulares sunt notæ chronice in charta de manso in Villa-clericorum Comitatus Augustodunensis. Actum Cluniaco mense Aprili, anno Inc. DCCCC LVI, Indict. XIII, & anno secundo imperii Lotharii Regis filii Ludovici, & ab origine mundi 4909. ubi legendum, anno DCCCC LV, cui Indictiq. XIII conveniebat. Anno quarto

CLERIC. AN.
OM. LXXV.
OCTOB. V.

Lotharii Regis ecclesia sancti Jengulfi cum decimis conceditur, Aymardo etiam tum Abbate. Denique Hunaldus Presbyter dedit ad locum, qui Celsinianas dicitur, qui erat sub ordinatione Domni Heymardi Abbatis, quasdam res in villa Gigniac, Gignac, in Comitatu Talemdense, & in vicaria Autoinense, mense Julio, anno Dominicæ Inc. DCCCC LVIII, Indict. II (lege I) anno Lotharii Regis Francigenæ IIII. Hactenus de chartis donationum scriptis sub Aymardo Abbate.

Monachi
sub eo.

15. *Ceterum quantum eo Abbate crevit res familiaris, tantum etiam auctus est monachorum numerus cum disciplina regulari. adeo ut etiam Episcopi (quod de Odone superius diximus) deposita dignitate eius sese magisterio subicerent. Inter alios Geraldus Archiepiscopus se ipse obtulit sub hac verborum formula. Ego Geraldus Archiepiscopus meipsum offero Deo per sæculi abrenuntiationem & habitus commutationem, & omnes res meas in cœnobio Cluniacensi, ubi nunc Dominus Eymardus Abbas præest, in quo (si Deus annuerit) meipsum sub ordine regulari mancipare cupio. Res verò meæ sunt in Comitatu Uzetico, in vicaria Caxionense, id est ecclesia S. Saturnini cum appendiciis, Leiracum, Mesenias, &c. Geraldus Episcopus subscripsit. Rostagnus Episcopus firmavit, &c. Actum apud S. Saturninum publicè mense Augusto, anno Inc. DCCCC XLV, Indict. III. Item anno DCCCC XLVIII Eldegardis Roberti Vicecomitis relicta, quasdam res suas tradit Cella Celsinianensi, ubi Aymardus humillimus Abbas rector præesse videtur, custodemque loci illius & provisorum subitus se fratrem Raginbertum constituere voluit. Actum anno XIII regnante Ludovico Rege Francorum seu Aquitanorum. Eodem anno Aquinus nobilis vir & uxor sua Doda de consensu filiorum suorum per renuntiationem sæculi & habitus commutationem tradunt se Deo in monasterio Cluniacensi sub Aymardo Abbate, resque suas in villis Manceris & Neronda super fluvium Graona, consentiente Gisleberto Comite seniore suo. His litteris subscribunt Letbaldus Comes, Robertus Vicecomes, Gildebodus Episcopus, Rodulfus Comes, cum multis Canonis. Anno DCCCC XLIX Indict. VII, die Dominico, anno XI V Regis Ludovici litigantis cum Hugone Marchione, XII Id. Maii, Leotardus Levita factus Monachus dat vineam in villa Bascrinis, Comitatu Cavillonensi. Ipsomet anno, id est anno XV Ludovici Regis, Leotbaldus cingulum militiæ solvens, & comam capitis barbamque detondens, monasticum habitum Cluniaci suscepit, deditque mansum in Fraxedo villa, & mater eius alia quedam in Villa-nova. Sed præ ceteris censendus venit Maiolus, qui sub Aymardi disciplinam se tradidit. Annumerandus etiam Eilbadus Episcopus & Monachus, qui subjectis de Maioli electione litteris subscripsit.*

Aymardus
in cecitate
patiens,

Maiolum
sibi sufficit.

16. *Aymardus tertio loco ab Odilone laudatur, quod amissionem temporalis luminis, & quidquid sibi advenitatis accidere potuit, absque omni murmuratione & indignatione patientissimè tulit. In cecitatem redactus, de substituendo successore cogitavit, & Maiolum discipulum suum consentientibus Fratribus in sui locum Abbatem institui curavit. Istius electionis modum & formam discimus ex Archivo Cluniacensi, in qua Aymardi littere hac de re scripta leguntur sub hac forma, editæ in Spicilegii tomo 6.*

ORdine divinæ dispensationis cum primùm sacris legibus à Patriarchis & Prophetis, tum etiam humanis consilibus & legibus motus populorum comprimeretur; post tempore incarnati Verbi ignea romphæa in ostio paradisi fonte lateris Christi exstinctâ, ut regnum Dei violentiùs raperetur; cœpit status Ecclesiarum ab apostolicis viris piis moribus informari, & demum à sacris viris & Abbatibus in subditorum mentibus regularis ordo disponi, ut per eam currentibus facilis cœlestis patriæ videretur ascensus. Sicque fit, ut quanto quis per exempla pietatis paterno cultu se ad excelsa erigens processerit, & subditis ad cœlestia sequenti ducatum præbuerit, tanto à remunera-

tore Domino multiplex mercedis & filiationis fenus percipiet. Et quoniam ad Prælatos respicit quidquid à subditis delinquitur, exemplum pravæ vitæ, & negligentiam subditorum, sententia divini examinis ignis gehennæ inexhaustus vindicat. Quapropter ego HAYMARDUS, sancti Petri Cluniacensis Abba indignus, præsentibus atque futuris omnibus generatim notum esse volo, quia hæc & hujusmodi monte pertractans, ætate defatigatus, officii quoque corporis imminutus, dum minus me pastoralis curæ idoneum perferentisco, beati BENEDECTI capitulatim de constituendo Abbate sollicitudine præmonitus, cum omnibus fratribus: ois, filiis & conservis, beati quidem Petri pridem clericum, fratrem ac filium monachis, MAIOLUM religiofum eligimus, & Abbatem esse decernimus, ne insolentiâ nostræ infirmitatis Ordo deterefcatur, & repulsam in aliquo patiatur Domino propitio semper ad meliora provehendus. Et ne technam alicujus excusationis prætentat, (nam sicut quis indignè ad regimen incautus adspirat, ita si quis dignus refugit, merito constringendus habetur) consilium Episcoporum & Abbatum adhibuimus. Et sicut Cluniacense monasterium Domino auctore à GUILLELMO Duce fundatum, nomine Principis Apostolorum sacratum, privilegiis Romanæ sedis insignitum, regalibus præceptis confirmatum, à reverendis quoque Abbatibus domno BERNONE & Odone ordinatum constat: cum omnibus Abbatibus, locis & Cellis, ubiubi eorum vel nostro tempore acquisitis, prædicto Fratri ordinandum tradimus, atque tam ad Ordinem servandum secundum beatum Benedictum & instituta Patrum nostrorum, quàm ad res disponendas, sub omni integritate propitia divinitate vinculis obedientiæ adstringimus, & Abbatem omnes unanimiter proclamamus. Hujus verò electionis & ordinationis ejus seriem per consultum (ut diximus) primatum, Comitum, & etiam nostri Advocati LEOTOLDI, litteris sanciri præcipimus, atque regulariter celebratam ordinationem in Christi nomine confirmavimus, à Patribus & Fratribus nostris scriptis confirmari precati sumus. Acta Cluniacensi cœnobio feliciter, Amen. Ego HAYMARDUS Abba huic electioni assensum præbui. MAINBOLDUS sanctæ Matiscensis ecclesiæ Episcopus subf. CHILDEBOLDUS peccator ipso jubente subf. EILBADUS Episcopus & monachus ipso jubente subf. RODULFUS humilis Abba S. Petri Cavillonensis subf. RICHARDUS humilis Abba subf. &c.

Centum ac triginta monachi huic electioni subscripti reperiuntur, qui numerus non ex solo Cluniacensis cœnobii collegio, sed etiam ex aliis monasteriis ad ejus normam compositis constituisse videtur. Sicut enim Abbates extranei isti electioni interfuerunt, eamque signo suo confirmarunt: sic etiam monachos aliunde adscitos eidem subscripsisse veri simile est: cum aliàs passim instrumentis in gratiam Cluniacensis monasterii factis quinque admodum supra viginti, etiam sub Maiolo Abbate, subscripsisse inveniuntur, tametsi forsan soli seniores id præstiterint.

17. *Quo anno hæc electio facta sit, in superiori instrumento non exprimitur: sed ex variis chartis, in quibus Maiolus Abbas nominatur, prima omnium data est anno XIII Ludovici Regis, id est anno DCCCC XLVIII. quo anno Leotaldus Matiscensis Comes & Richildis ejus uxor perdonant Maiolo Abbati & monachis ejus servitium, quod homines de Caviniis debebant. Anno primo Lotharii Regis eidem Maiolo Abbati datur vinea quadam, in pago Matiscensi. Anno septimo eisdem Regis Bego, idem (ut puto) qui postea Episcopus Arvernensis, largitus est sacro cœnobio Cellinianas, quod Dominus Maiolus Cluniensis, tam per se, quàm per sibi subditos regebat, ecclesiam sancti Illidii in Comitatu Tolornensi, in vicaria Cunliacensi. Et tamen pleraque donationes, per id tempus facta, Aymardum Abbatem habent. Ex quo intelligitur, Aymardum non ita regimen in Maiolum rejecisse, ut ipse penitus ab eo recesserit: sed eum adscivisse in Coadjutorem, atque Abbatem nomen retinuisse. tametsi præcipua rerum cura penes Maiolum erat. Certè anno XI Lotharii Regis Dominus Maiolus cum consensu*

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

S f ij

CIRC. AN.
C M L XV
OCTOB. V.

Maioli
electio que
anno.

CIRC. AN.
E M L X V
OCTOB. V.

Fratrum duobus Levitis præstariam facit de quadam vinea, sita in pago Cabilonensi, subius castrum Brancudunum: cui præstaria Maiolus & Eymardus Abbates subscribunt hoc modo. Sig. Maiolus humilis Abbas. Sig. Heynardus Abbas.

Aymardi
zelus in Cellerarium.

18. *Verùm, ut mox dicebam, præcipua regiminis cura penes Maiolum residebat, idque patet ex Petro Damiani in Opusculo 33 cap. 7. ubi hæc de Aymardo commemorat. A venerabilis planè Cluniacensis cœnobii fratribus didicisse me conrigit insignia duo sanctæ humilitatis exempla, quorum unum non mediocriter quosque Prælatos, alterum valet edificare subiectos. Aymardus certè, ejuſdem Rector ecclesiæ, Maiolum sibiſmet ſubſtituit, & grandævæ jam ſenectuti ſuæ quietis otium procuravit. Hic itaque dum privatus in infirmorum maneret adicula, quadam adveſperascente diè caſcum petiit: quem Cellerarius pluribus (ut fieri ſolet) intentus, non modò non dedit, ſed & duris inſuper miniſtrum ejus reponſionibus fregit. Conqueſtus eſt Abbatum turbam, nec poſſe ſe tot dominorum perferre moleſtiam. Quo ſenex audito, non mediocre ſcandalum pertulit: & quia lumen oculorum proſus amiſſerat, dolor in ejus corde tenaciùs hæſit. Nam quo cæcus à viſibus vacat, eo quidquid audierit, in corde ſubtiliùs verſat: & quia per exteriora quæque non ſpargitur, interiori zeli ſtimulo truculentiùs inflammatur. Mane verò factò, miniſtro ſuo, ut ſeſe ad manum in Capitulo duceret, juſſit. Adductus autem talibus Abbatem aggreſſus eſt verbis: Frater, inquit, Maiole, non ego te ſuper me ut me perſequereris impoſui; nec ut tamquam emtor mancipio dominareris, ſed ut re vera patri filius compatereris elegi. Et poſt hujusmodi multa, propemodum commotus adjecit: Eſne quæſo meus Monachus? Quo reſpondente, Sum, tuumque me non magis fuiſſe, quàm & nunc eſſe profiteor. & ille: Si meus, inquit, es Monachus, protinus cede ſedi, & locum quem antè noveras repete. Quo Maiolus audito, repente ſurrexit, humilem locum, prout juſſus fuerat, expetivit. Aymardus itaque quaſi poſtliminio reverſus, vacantem occupat ſedem, Cellerarium cui fuerat inſenſus, accuſat: quem mox terræ proſtratum duriùs corripit; tandemque modum pænitiæ, qui ſibi videbatur, injungit. Perfunctus itaque tam longi tribunatùs officio, præſtò dethronizatus aſiſtit: Maiolo ut ad ſuam ſedem redeat, præcipit: ille conſeſtim nil cunctatus obedit. Hoc exemplo apparet, Aymardum, qui ſimplex fuiſſe dicitur, non ea fuiſſe ſimplicitate præditum quæ ruſtica eſt, ſed quæ Chriſtiana: neſcio an magis ejus vigorem eo inſaſto mirari debeamus, an Maioli modeſtiam.*

Aymardi
obitus.

19. *Quanto tempore Aymardus poſt annum DCCCC LXIV, quo cuidam chartæ eum ſubſcripiſſe diximus, ſuperſtes fuerit, nobis incomperium. Vix annum ſequentem exceſſiſſe crediderim. Annos regiminis tantum ſex ei tribuit Chronicon Lemovicenſe, quibus exactis Maiolum ſibi ſubſtituerit. Et hic quidem calculus ſatis convenit cum iis, quæ ſuperiùs de ſuſſeſto Maiolo diximus. at quamdiu vitam ulteriùs protraxerit Aymardus, nulla nos docent monumenta. Johannes Trithemius poſtquam ſolito ſuo more ejus elogium contexit, ſcribens, virum fuiſſe in ſcripturis ſacris eruditum, morum converſatione ſanctiſſimum, & lumine oculorum orbatum, velut alterum Job, in medio fratrum ſuorum exemplar patientiæ & humilitatis enituiſſe, ſubdit eum claruiſſe anno DCCCC XXXII (rectiùs DCCCC LII) cujus feſtum, inquit, agitur apud Cluniacenſes Idibus Septembris. Neſcio id unde acceperit Trithemius. nam nulla de Aymardo mentio eſt in vetuſtis Cluniaci Breviariis, nulla mentio in divinis officiis. Immo in Martyrologio Benediſtino memoria ejus habetur, non Idibus Septemb. ſed tertio Nonas Octobris, ubi ſanctus Aymardus, & ſanctitate, & miraculorum gloriâ celebris prædicatur. Sanctitatem non inſitior, tametſi eum Sanctum pronuntiare non auſim: miracula non invenio. In pervetulo Necrologio ſancti Benigni apud Divionem III Non. Octob. Heimardus Abbas ponitur. Eundem diem ſignat Petrus de Rivo in Chronico, additque eum jacere in veteri eccleſia, retro altare beate Mariae. In*

veteri Necrologio Silvanicensi, 111 Non. Octobris depositio Domni Eymardi Abbatis. & in libro anniversariorum ejusdem loci, prid. Nonas Octob. fiat plenum pro domino Haimardo Abbate Cluniacensi. Refectionem faciat Camerarius, ac duodecim pauperes reficiantur.

ANN. CHR.
CMLXVI
MARTII
XXVIII.

DE VENERABILI FRODOARDO
PRESBYTERO REMENSI.

ubi de HEIRICO, REMIGIO, & HUCBALDO magistris,
ac de HUCBALDO monacho Orbacensi.

FRODOARDVM Presbyterum Remensem, præcipuum sæculi decimi ornamentum, monachis accensent viri docti non pauci post Sigebertum: quos inter Guillelmus Marlotus in Metropoli Remensi, & Natalis Alexander in historia sæculi x. Istius sententia fundamenta explicabimus infra, postquam de Scholis Remensibus, deque Heirico, Remigio, atque Hucbaldo magistris aliqua necessaria præmiserimus.

2. In ecclesia Remensi subinde viros doctos, ac proinde scholas exististe testantur Frodoardi & Marloti historia. Sed quoniam litteris litterarumque studiis fatales sunt bellorum tempestates, identidem has scholas bellicorum motuum injuriis violatas aut remissas, denuo erigere atque excitare necessum fuit. Id verò Nortmannorum tempore curavit Fulco Remorum Antistes, de quo hæc Frodoardus in lib. 4. historia cap. 9. Præfatus denique Præsul honorabilis Fulco, sollicitus circa Dei cultum & ordinem ecclesiasticum, amore quoque sapientiæ fervens, duas scholas Remis, Canonicorum scilicet loci, atque ruralium clericorum, jam pane delapsas restituit: & evocato REMIGIO Autisiodorensi magistro, liberalium artium studiis adolescentes clericos exerceri fecit, ipseque cum eis lectioni ac meditationi sapientiæ operam dedit. Sed & HUCBALDUM sancti Amandi monachum, virum quoque disciplinis sophicis nobiliter eruditum, accersivit, & ecclesiam Remensem præclaris illustravit doctrinis.

Scholæ
Remenses:

Præceptores.

3. Remigius, Autisiodori apud sanctum Germanum monachus, Heirici auditor fuit cum Hucbaldo, contra quam aliquando scripsi in Præfatione prima Sæculi 4. num. 80. Id disertè tradit præter alios Ademarum monachus in Chronico, in quo Heiricus Remigium & Ucbaldum Calvum monachos heredes Philosophiæ reliquisse traditur. Errandi occasionem mihi præbuit Remigius ille, quem Lupus carissimum propinquum suum Remigium appellat in epistola 116, Fratribus in monasterio beati Germani excellenter militantibus directæ. Sed antequam hæc examinemus, studiorum ac litterarum in Gallia per id tempus successio hic exhibenda est.

Remigius
Heirici
discipulus.

4. Alcuino in aliis erudiendis successit discipulus ejus Rabanus Fuldensis monachus, ad quem Galli nostrates passim doctrinæ gratiâ se conferebant. Ex eorum numero fuit LUPUS monachus Ferrariensis, qui Rabanum præceptorem suum vocat in epistola 1, atque ab eo divinarum scripturarum ingressum se cepisse dicit. Reversus in Galliam anno DCCCXXX, in aulam Ludovici Augusti admissus est, atque post annos duodecim factus Abbas monasterii sui, quod situm est in pago Senonensi. Adalgum germanum suum vocat in epistola 6, Guagonem nepotem in epistola 91. ubi Marcwardum Prumiensem Abbatem propinquum suum dicit, & in 86 consanguineum Odaerum Abbatem Cormaricensem. Nepticem ejus uxorem duxerat Hildegarius Ænea Parisiensis Episcopi familiaris. Hosita que omnes genere

Lupus:

ANN. CH.
CMLXVI
MARTII
XXVIII.

Remigius
Lupi pro-
pinquus.

pag. 126.

Hi irici ce-
tas & feri-
ta.

De re di-
plomati, pag.
550.

contingebat Remigius ille cuius, mentio in præmissa epistola 116. Hæc epistola scripta est sub annum DCCC LVIII ex Notatione eruditi Baluzii, qua in epistola Lupus monachis cœnobii sancti Germani Autisiodorensis, ob sibi impersum hospitii liberale officium, per Fridelonem auditorem suum, & per carissimum propinquum Remigium satisfacisse scribit. An Remigius ille monachus fuerit, non satis inde liquet: sed quo minus idem cum Remigio magistro censendus sit, temporis ratio vix sinit. Quippe eo anno DCCC LVIII adulta ætatis jam erat Remigius ille Lupi propinquus. Atqui Remigius magister annum nongentesimum excessit. Non enim ante hunc annum Parisios reversus est, nempe mortuo Fulcone Archiepiscopo, qui eum Remis detinebat: neque citius Parisios ad Remigii disciplinam se conferre potuit Odo Turonensis tunc Canonicus, quem anno DCCC LXXIX natum fuisse superioribus * ostendimus. Deinde Bliulfus Tullensis ecclesie Archidiaconus, qui medio sæculo decimo vivebat, ex scholis adhuc supererat Remigii, ut legitur infra in actis sancti Johannis Abbatis Gorziensis. Ipse vero Iohannes in monasterio sancti Michaelis super Mosam ad studia moratus fuerat, ubi tunc temporis Hildeboldus quidam grammaticam professus, ex discipulis domni Remigii, doctissimi ea ætate magistri, scholas habebat sub annum CM XXX. Ex quibus intelligitur, Remigium ad sæculum decimum pervenisse, & aliquantum temporis in eo vixisse.

5. HEIRICUS porro seu Ericus ad id tempus non pervenit, ut qui collectanea sua Heribaldo Autisiodorensi Episcopo nuncupavit ante annum DCCC LVI, qui Heribaldi supremus fuit. Paulo ante annum DCCC LXV vitam sancti Germani patroni sui versibus cecinit hortatu Lotharii Abbatis ac discipuli sui, Caroli Calvi filii, quem Lotharium ipso anno excessisse constat. Denique acta Episcoporum Autisiodorensium persecutus est non nisi usque ad Christianum, cujus mors accidit sub annum DCCC LXXV. Non ergo Heiricus Remigii auditor esse potuit, immo è contrario, siquidem Remigius Heirico diu supervixit. Heiricus autem, ut id obiter observem, aut in ipsa urbe Autisiodoro, aut propæurbem natus est potius, quam in vico Aury, ut aliàs ex falso relatu credideram. Hic enim vicus ab Eirico nomen haudquaquam accepit, qui Ariacus * dicitur in vetustis monumentis. Septennis traditus est cœnobio sancti Germani, uti ipse de se testatur sub finem libri sexti de vita metrica sancti Germani.

Septennem pæne puellum

Sancti servitiis me transcripsere parentes.

Præceptores habuit in humanis Lupum Abbatem Ferrariensem, in divinis Haimonem, postea Halberstadensem Episcopum. Id ipse ait in carmine ad Hildeboldum præmissa collectaneis suis ex vetustis auctoribus, quod carmen vulgatum est in tomo 2. Analectorum. Ex scholis recens emerferat, cum pangendam sancti Germani vitam aggressus est, jubente Lothario Abbate, uti ipse in epistola ad Carolum disertè habet. Ætatem suam signatius exprimit sub finem libri sexti his versibus.

En vitam miseram jam trina decennia versant,

Additur his annus ævo glifcente secundus.

Si triginta duo illi ætatis ejus anni ab eo tempore, quo carmen suum Carolo jam Cæsari nuncupavit, numerentur; dicendum est, cum ante provecctam ætatem obiisse. siquidem Vvala Episcopo, qui vix annum DCCC LXXX excessit, superstes fuisse non videtur, utpote cujus acta in suum de Episcopis Autisiodorensibus librum non retulit. Ceterum quanta fuerit ejus pro tempore facundia, fidem facit ipsius præfatio in vitam sancti Germani, Carolo Calvo tum Imperatori inscripta, in qua eum mirificè laudat ob studia restituta, & præceptores undiquaque accitos. Hoc specimen ceterorum loco esto. Quid Hiberniam memorem, contempto pelagi discrimine; pæne totam cum grege Philosophorum ad litora nostra migrantem? quorum quisquis peritior est, ultro sibi indicit exsilium, ut Salomoni sapientissimo famuletur ad votum. Itaque, Cæsar invictissime, pæne est, ut universus orbis novas in te struat controversias, novis adversum te declamationibus invehatur:

qui dum te tuosque ornamentis sapientiæ illustrare contendis, cunctarum fere gentium scholas & studia sustulisti. Sublatis enim præceptoribus, confine & consequens est, facile omnium ingenia otio congelasse. Ita namque speris ceteris in eam mundi partem, quam tua potestas complectitur, universa optimarum artium studia confluxerunt, ut veri simile habeam, jam dudum eas humanæ perofas inertiae terris penitus excessisse, nisi tuæ integritatis amplitudine tenerentur, in qua etiam unicum suæ professionis culmen ac fastigium, ut palam eminet, mirabiliter collocarunt. Hinc est, quod cum sit perantiqua sententia, Silent leges inter arma; hæ tamen tam belli, quam pacis tempore apud te plurimum semper obtinent dignitatis: ita ut merito vocitetur Schola Palatium, cujus apex non minus scholaribus, quam militaribus consuecit quotidie disciplinis. Quicquid igitur litteræ possunt, quicquid assequuntur ingenia, tibi debent. *Heiricus præter hæc homilias scripsit, ex quibus nonnulla habentur in Pauli Diaconi vulgato Homiliario.*

6. *Talem præceptorem habuit REMIGIUS, cujus virtus & doctrina, teste Platina, id effecit, ut Formosi Papæ temporane omnino infelicißima haberentur. Remos vocatus est sub annum DCCC XC à Fulcone Archiepiscopo; eoque mortuo Parisios reversus anno nonagesimo, quo Fulco vivere desit, Odonem habuit auditorem. Docebat autem Dialecticam, teste Johanne monacho, non quidem Aristotelis, sed sancti Augustini Deodato filio suo missam, & in liberalibus artibus Marcianum, in quem commentarios edidit. Interim sacras litteras non omittebat, uti eus commentarii fidem faciunt. Alius fuit Remigius sub finem decimi sæculi monachus Trevirensis, à Gerberto laudatus non semel. Tres itaque habemus Remigios, præter Remigium Lugdunensem Antistitem, unum Lupi propinquum; alterum celebrem, quo de agimus, scriptorem, monachum Autisiodorensis; tertium Trevirensis. In vetusto Necrologio cathedralis ecclesiæ Autisiodorensis secundus hoc modo notatur: VI Non Maii, obiit Remigius monachus & egregius Doctor. Heirici obitum Necrologium sancti Germani ponit VIII kal. Julii. Ericum Sigebertus in cap. 104 de scriptoribus ecclesiasticis memorat ob vitam Germani Autisiodorensis Episcopi metrico stilo descriptam sex libellis: at Remigium pluribus laudat hunc in modum in cap. 123. Remigius monachus Autisiodorensis, nominatus in exponendis sæcularibus scripturis, notificavit se utilius divinas etiam scripturas exponendo. Exposuit enim canonem Missæ, quid à quibus in ea sit positum, vel additum demonstrans. Scripsit librum de divinis officiis: scripsit de singulis festivitatis Sanctorum. Respondit Gualoni Æduorum Episcopo, interroganti de duabus quæstionibus, una de altercatione Michaëlis Archangeli cum diabolo de Moyßi corpore, quod legitur in epistola Judæ Apostoli: altera de eo quod respondens Dominus ad Job de turbine dixit: Ecce Behemoth quem feci tecum, fœnum quasi bos comedet. Scripsit & alia. In his censendi sunt commentarii in Paulum, sancto Remigio perperam adscripti, & expositio in Mattheum.*

7. *Remigii in scholis Remensibus socius fuit, qui in Autisiodorensibus sub Heirico fuerat, HUCBALDUS seu UC BALDUS Elnonensis sancti Amandi monachus, de quo ita Sigebertus cap. 107. Hucbaldus monachus sancti Amandi, peritiâ liberalium artium ita insignis, ut Philosophis conferretur, vitas multorum Sanctorum scripsit. Et quia in arte musica præpollebat, cantus multorum Sanctorum dulci & regulari melodia composuit. Scripsit etiam librum de arte musica: & ad Imperatorem Carolum Calvum librum trecentorum versuum in laudem calvorum, cujus omnia verba incipiunt ab una littera id est C. Calvi cognomentum Hucbaldus inde tulit.*

8. *Remigii & Hucbaldi discipulos in scholis Remensibus præceptores habuit FRODOARDUS, quem idem Sigebertus Flavvaldum vocat, numquam satis laudatus, nec scio an ulli temporum illorum scriptori secundus. Sparnaco opido ad Matronam, vulgo Espernay, natus est anno DCCCXCIV. siquidem anno CM*

ANN. CH.
CM LXXV
MARTII
XXVIII.

Remigii
breve elo-
gium.

Hildeboldus monachus Elnonensis.

Frodoardi
vitæ com-
pendium.

ANN. CH.
CM LXVI
MARTII
XXVIII.

Frodoard.
lib. 2. hist.
cap. 3.

LXIII septuagenarius erat, ex ipsius Chronico. Archivum ecclesiæ Remensis ejus cura commissum erat cum crypta seu capella sancti Petri ex historia sua lib. 2. cap. 19. ubi de Ebone agit, his verbis. Archivum ecclesiæ tutissimis ædificiis, cum crypta in honore sancti Petri omniumque Apostolorum, Martyrum, Confessorum ac Virginum dedicata, ubi Deo propitio deservire videmur, opere decenti construxit. *Ibidem* Gundacrum, *Canonicum* (ut puto) Remensem, nutritorem suum vocat. Matris ejus avunculus erat Flavvardus nomine, qui duos filios in sancti Basoli monasterio habuit, unum Teibertum, qui Presbyter dudum, inquit, apud nos obiit. Artaldo Archiepiscopo Romam, nescio cujus rei causâ, profectus sub annum CM XXXVI, à Leone Papa VII perhonorificè exceptus est, Ita enim ipse canit in fine libri metrici de Romanis Pontificibus, ubi de Leone VII.

Qui me visentem ætherei pia limina Petri
Jocundè excipiens, animo quæsitâ benigno
Admisit, favitque piè, studuitque modeste.
Famina grata ferens, epulis recreavit utrisque
Corporis atque animæ, benedixit, & oscula libans,
Ac geminans dono cumularum muneris almi
Pergere lætantem amplexu dimisit honoro.

Multa pati-
tur ab He-
riberto. 1.

* Cormicy

* Cormy

Synodo
Virdunensi
interest.

9. Anno DCCCC XL Hugone Heriberti Vermandensis Comitis filio, ad sedem Remensis Ecclesiæ in locum Artaldi superordinato, Frodoardus factum improbens, peregrinationem ad limina sancti Martini prætexuit, sed ab Heriberto retentus est. Rem narrat iisdem pene verbis Frodoardus ipse tum in Chronico ad illum annum, tum in historia Remensi. Verba ejus referenda sunt, ut appareat, eundem utriusque operis esse auctorem. Sic itaque in Chronico habet. Ego denique disponens orationis gratiâ sepulcrum sancti Martini visere, retentus sum ab Heriberto Comite, clam me quibusdam accusantibus apud eum, quòd sui causâ nocuenti vel filii sui vellem proficisci. Fecitque me sub custodia detineri, ablatis à me rebus, quas de Episcopatu tenebam, cum ecclesia quam regebam in Culmisciaco *, sicque plenis quinque mensibus sum detentus. *Idem in historia lib. 4. cap. 28.* Mihi quoque ecclesiam Culmisciaci vici abstulit cum terra beneficii, quam tunc temporis tenebam. Ego denique disponens orationis gratiâ sepulcrum visere sancti Martini, retentus sum ab ipso, clam me quibusdam personis insimulantibus apud eum, quòd sui causâ nocuenti vel filii sui vellem proficisci: & quia renutabam me huic electo nostro committere, nesciens utrum Deo placeret Præsulem nostrum fore. Sicque plenis quinque mensibus apud Fratres nostros, *id est Canonicos Remenses*, ipso Comite jubente sub custodia partim libera sum detentus. *Tum alia inde consecuta subdit, nempe se absolutum à custodia ipsa die conceptionis & passionis Domini nostri Jesu-Christi, ad urbem Suesonicam cum suo electo perrexisse, ubi Hugonis ordinatio confirmata est in conventu Episcoporum.* Ibi ergo, inquit, Hugo Princeps tunc me per manum accipiens, huic Hugoni nepoti suo ad benefaciendum commisit. quique mihi ecclesiam sanctæ Mariæ dedit in Colrido stram: terram quoque quam pater suus mihi abstulerat reddidit, & aliam in prædicta villa superadjecit. *Ex his constat, Frodoardo ante annum CM XL commissam fuisse curam ecclesiæ Culmisciacensis: ac proinde ante Agapiti pontificatum, qui anno CM XLVI sedere cepit, Presbyterum fuisse. quod quam ob causam hîc notem, inferius videbitur. Anno CM XLI Frodoardus Hugonis jussu primum de exilio evocatur.*

10. *Idem Synodo Virdunensi anno CM XLVII interfuit, ut ex eo colligitur, quod post Synodum, Mansimus, ait, cum Rotberto Trevirensi, nempe ipse & Artoldus. quæ verba utrobique eadem leguntur tum in Chronico ad prædictum annum, tum in historia lib. 4. cap. 35. De eo nihil amplius legitur ad annum CM LXII, quo anno Hugo Archiepiscopus in ordinem redactus, atque Odalricusejus loco susceptus est. Chronici hæc verba sunt. Elegimus ad Episcopum Remensem*

Remensem Odalricum illustrem clericum , Hugonis cujusdam Comitum filium &c. Denique anno sequenti Odalricus Remensis Archiepiscopus proceres Franciæ , qui possessiones quasdam Remensis occupaverant ecclesiæ , vocari fecit. Ego verò , *subdit Frodoardus* , fractus ætate , & attritus infirmitate , ministerio me abdicavi Prælaturæ coram eodem Præfule : quique me hoc absolvens jugo , imposuit illud per electionem Fratrum meorum nepoti meo Frodoardo septuagesimo ætatis meæ anno. *Hactenus Frodoardus de seipso.*

ANNO CH.
CM LXVI
MARTII
XXVII

II. *Quanam sit illa Prælatura , quam abdicavit , valde obscurum est. Hoc nomen sine dubio intelligitur , non simplex Canonici titulus , sed vel Præpositura ecclesiæ Remensis , (nam & Præpositos , saltem monasteriorum , aliquando Prælatos appellatos legere memini) vel dignitas abbatialis. Abbatem quippe , immo & monachum fuisse Frodoardum probant argumenta & indicia non pauca. Primo id præcisè tradit epistola Adelagi seu Adelgagi Bremensis Archiepiscopi & apostolica sedis Legati ad Frodoardum , qua ipsum consolatur , quòd ad cathedram ecclesiæ Noviomensis electus , Fulcherio cedere coactus sit. Inscriptio epistolæ sic habet. Frodoardo Patri Remensi , verbum pacis. Fortasse legendum , Presbytero Remensi. In hac autem epistolæ qua omnino sincera & genuina videtur , Frodoardum Beneficio deposito , in solitudinem & monasterii latebram secessisse testatur Adelgagus , qui hanc epistolam scripsit anno CM LI , prid. kalend. Octobris. An tunc Pastore destituta fuerit ecclesiæ Noviomensis , non satis constat ex Frodoardi chronico , in quo Rodulfi Episcopi ordinatio ponitur anno CM L. & deinde , nulla ejus obitus mentione facta , Fulcarius decanus monasterii sancti Medardi Noviomensium Episcopus Remis ordinatus dicitur anno CM LIV. Si mendo caret in prædicta epistola anni designatio , dicendum est , Rodulfum anno ab ejus ordinatione proximo CM LI obiisse : deinde in eligendo successore divisa fuisse suffragia , aliis Frodoardo faventibus , aliis Fulcario seu Fulcherio , qui tandem superior exstiterit. Nec aliquis dicat , alium esse hunc , de quo agitur in epistola prædicta , Frodoardum : cum tempus , locus , ceteraque omnia conveniant. Certè apud Sigebertum , auctorem ejus supparem , in cap. 131 de scriptoribus ecclesiasticis , Flavvaldus Remensis , qui gesta Pontificum Remensium scripsit , Monachus appellatur. Et in vetusto epitaphio gallicis rhythmis scripto , quod à Buleo relatum est , idem asseritur , uti & Frodoardi patria & dignitas abbatialis. En epitaphium.*

an Abbas &
monachus.

Si ti veu de Rein favoir li Eveque ,
Lye le temporaire de Flodoon le saige.
Y les mor du tam d'Odalry Eveque ,
Et fut d'Epernay né par parentaige.
Vequit caste Clerc , bon Moine , meilleu Abbé ,
Et d'Agapit ly Romain fut aubé.
Par sen hïstoire maintes nouvelles sauras ,
Et en ille toutes antiquité auras.

Quod ita reddidit Bulaus. Si vis nosse Remenses Archiepiscopos , lege Chronicon Flodoardi docti. Is fato functus est tempore Odalrici Præfulis , oriundus ex Sparnaco. Vixit castus clericus , bonus Monachus , melior Abbas. Ab Agapito Papa factus fuit Sacerdos. Ex ejus historia multa nova scies , & in illa totam antiquitatem hauries. *Belle omnino. Sed tamen verbum aubé , quod in sexto versu legitur , non id significare puto , quod Frodoardus sacerdos factus sit ab Agapito , qui anno CM XLVI sedere cepit. Nam ante annum CM XL Frodoardus ecclesiæ Culmisciensis rector erat , ex dictis num. 9. ac proinde Sacerdos. Aubé sine dubio idem est ac latine albarus. Quid autem vocabulum istud hoc loco significet non capio. Quidquid sit , ex his versibus , qui non longè ab illis temporibus scripti sunt , elicitur , Frodoardum , historiæ Remensis scriptorem , Monachum fuisse & Abbatem. id quod non solum Sigebertus , sed etiam Adelgagi epistola constat , quæ mox integra referenda est.*

12. *Unum contra hanc epistolam opponi potest , nempe quod in ea legitur , Fro-*
Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

ANNO CH.
CM LXVI
MARTII
XAVII

doardum jam ante annum CM LI deposuisse Beneficium : cum ex Chronici postremo loco superius relato constet , eum non nisi anno CM LXIV Prælaturam abdicasse , Sed reponi potest , Beneficii nomine ab Adalgago intelligi curam ecclesie Culmisiacensis , & titulum quem in ecclesia Remensi possidebat : at Prælaturæ vocabulo significari abbatialem dignitatem : quam Odalricus per electionem Fratrum , id est monachorum , Frodoardi nepoti cognomini imposuerit.

Cujus loci ?

13. Cuius ergo , inquis , monasterii , si usquam , monachus & Abbas fuit ? Marlotus ex communi sententia scribit , eum monasticam induisse apud sanctum Remigium , Colvenerius ibidem etiam Abbatem fuisse , quod utrumque vereor ut verum sit . Nam in accurato quem habemus indice tum Abbatum illustris istius cenobii , tum monachorum , qui sub unoquoque Abbate devixerunt , nullus reperitur Frodoardus . Et quidem à restitutione discipline regularis ibidem facta , primus Abbas fuit Hincmarus ab anno CM XLV in annos XXII . quo ex calculo excluditur Frodoardus . Alii secessum ei tribuunt in monasterium sancti Basoli , ubi Abbas postea creatus sit . Favet quod ibi duos habuerit consanguineos , avunculi sui filios , ut ipse ait in lib. 2 cap. 3 . Verum illud obstat , quod anno CM LII , ex Chronico , Areldus Archiepiscopus in monasterio sancti Basoli monachos restituit , expulsis clericis qui serviebant ibi , committens illud Hincmaro & Rotmaro abbatibus . Atqui ante annum CM LI Frodoardus jam monachus erat , ex Adalgagi litteris , (si tamen vitium in numeros non irrepserit .) Non ergo apud Basolum , sed potius apud Altrivillareses , ubi Rotmarus Abbas erat . Inter monachos ejus temporis Altrivillareses unum invenio Flodoldum , an hic Frodoardus ? Sanè id unum nobis coniciendum restat , quando quidem serius apud sanctum Theodericum monachi restituti sunt , ut inferius videbimus . Porro in Altrivillaresi monasterio Abbatem fuisse Rotmarum , cui cum Hincmaro commissa est cura restituenda apud sanctum Basolum disciplina monastica , evincit prædictus index Altrivillaresium monachorum , quem habemus ex pervetusto codice Remigiano , in quo ROTMARIUS & RODULFUS Abbates recensentur . Unde conicere licet , Rotmarum cenobii sancti Basoli curam , favente Hincmaro Abbate , imposuisse Frodoardo monacho suo , Sed hæc longius nos ferunt .

Frodoardi obitus.

14. Frodoardi obitum anno CM LXVI contigisse docet Appendix ad ejus Chronicon his verbis . Ipso anno videlicet CM LXVI , vir vitæ venerabilis & Remensis ecclesie Presbyter , nomine Frodoardus , honore sanctitatis venerandus , castitatis splendore angelicus , fulgore sapientiæ cælicus , ceterarumque virtutum insignibus abundanter oppletus , præcedentis libelli , aliorumque dictator egregius , quinta Kalendas Apriles terrenæ peregrinationis relinquens exsilia , civica (ut credimus) adeptus est jura . Frodoardus ipso die laudatur in Necrologio ecclesie Remensis , teste Sirmundo , sed sine tituli gradusve adjectione . Abius itaque censendus est Frodoardus Presbyter & Canonicus , qui in Necrologiis ecclesie Remensis & Remigiano notatur XVI kal. Junii . In ms. codice PP. Carmelitarum Excalceatorum apud Parisios hoc ejus epitaphium quatuordecim libris carminum ab eodem scriptis subjunctum est , ipso Frodoardo (ut videtur) auctore .

Hic jacet indignus FLODOARDUS honore Sacerdos ,
Arbiter expectans cælicus ut redeat .
Hoc sibi confusus veniam miserante ferendam ,
Sit licet admittis obitus innumeris .
Quisque legis titulum , fortis memor ipse futuræ ,
Expete sic Dominum propter humi positum .
Christe tuo fervo Flodoardo parce benigno ,
Et pro judicio da veniam famulo .

Scripta e-
jusdem.

15. Ad scripta ejus quod attinet , non satis laudari potest Remensis historia , quatuor libris ab ipso eruta & contexta ex vetustis illius ecclesie archivis , Conciliorum actis : gestis Martyrum , aliorumque Sanctorum , epistolis Pontificum

aliquæ monumentis : quam historiam R. Præfuli , id est (ut Sirmundus interpretatur) Rodulfo Laudunenfi nuncupavit. Eiusdem est sine dubio magni momenti Chronicon, sub eius nomine primo vulgatum à Pithæo, qui an idem esset auctor immemore dubitavit , ut ex mutua comparatione evidenter supra collegimus , de quo hæc legitur in Chronico Andegavensi , tomo I Bibliothecæ Labbeanæ pag. 285. Anno DCCCXVII initium Chronicæ Flodoardi. & , anno DCCCCLXV finis Chronicæ Flodoardi. Duobus annis mutilum est Chronicon in editis. Henricus Bunderius Dominicanus Gandensis , qui anno MDLV vixit , in suo indice librorum nuss. Belgicorum alia enumerat Frodoardi opuscula his verbis. Flodoardus Presbyter scripsit de triumphis Italicis Martyrum & Confessorum metricè libros quindecim , manuscriptos Treveris in summo templo : de triumphis Christi & sanctorum Palaestina metricè libros tres manuscriptos ibidem : tertio de triumphis Christi & Antiochiæ gestis metricè libros duos nuss. ibidem. Priores , non quindecim , sed tantum quatuordecim libri exstant in percolato (ut jam dixi) codice , qui modò est PP. Carmelitarum Excalceatorum : quibus ex libris nonnulla de Pontificibus Romanis edidimus in Appendice Saculi tertii. In his libris integra sunt acta sancti Patris nostri Benedicti & sancti Columbani , aliorumque Sanctorum , quorum Gregorius M. in Dialogis meminit. Columbani vitam hanc metricam dedimus in Saculo 2, & in Appendice carmen de S. benedicto. Broverus in Annalibus Trevirensibus fragmentum de Pontifice Leone VII refert ex codice Trevirensi , idem nimirum quod superius exhibuimus. Denique Frodoardus versibus etiam cecinit miracula quedam beatæ Mariæ , de quibus agit in historia sua lib. 3 cap. 6. RATHERIUS Veronensis Episcopus tanti eum fecit , ut opera sua ipsi emendanda traderet , teste Folcuino in Chronici Laubiensis cap. 20. ubi epistolam Frodoardo Remensi à RATHERIO scriptam in Laubiensis monasterii scriniis suo tempore asservatam dicit.

ANN. CH.
CM LXVI
MARTII
XXVIII

Annal. Tre-
vir. to. 1.
pag. 452

16. Superest et Adelgagi epistolam eidem Frodoardo directam , qua à Colvenerio primum , deinde ab aliis , etiam à Bizio in Bibliotheca Patrum vulgata est , hic representemus.

A DELAGUS , miseratione divina Bremensis ecclesiæ servus , FRODOARDO Patri Remensi , verbum pacis. Qui dudum deposuisti Beneficium , ut tecum mundanæ gloriæ contemptorem animum in solitudinem & monasterii latebram deferres , ex voto non ante finem discessurus ; quid jam doles tibi inde non licere egredi ad Episcopium ascendendo , quod subripuit FULCHERIUS ? stas & non stas ? Deo promisisti de stabilitate , ut si aliquando aliter feceris , ab eo te damnandum scires quem irriseris , & jam tamen vacillas ? Esto firmus in via Dei , & à matutina usque ad noctem quæ sunt honoris & dignitatis obliviscere. Orasti : Suscipe me Domine secundum eloquium tuum & vivam. Eloquium Dei est : Omnis ex vobis qui non renunciat omnibus quæ possidet , non potest meus esse discipulus. Salvabuntur qui fugerint ab eis , & erunt in montibus sicut columbæ convallium. Vidit Deus boni operis in te affectum , exercendi præstitit facultatem , exaudivit preces : ne dubita , consummandi offerret auxilium. Sed dicis : Negotiari volenti commodat Deus talentum , lucrantes beat. An nescis quanto quis altius evehctus est , tanto propius esse ne cadat ? Ignoras honoris gradum superbix esse irritamentum , esse inanis gloriæ materiam ? Cave nè tibi blandiaris , ne justitiam tuam facere desideres coram hominibus , ut videaris ab eis. Fac te aptum regno Dei , negociare , lucrare super destinato bravio tuæ vocationis in Christo Jesu. Qui te aptum dicunt dignitati majori , ipsi te frater decipiunt , & viam gressuum tuorum consultore diabolo conantur dissipare. Fateor enim qui prodesse non præesse , qui contradictiones non honores , qui labores non delicias , qui opus non opes Episcopus desiderat , bonum opus desi-

* Benedi-
ctini pro-
fessionis for-
mula.

ANN. CH
CM LXVI
MARTII
XVIIII.

derare : sed in omnibus interiorem discute animum , & disce Christum non semetipsum clarificasse ut Pontifex fieret. Officium quidem episcopale suscepimus ; sed opus officii non implemus. In affectata præeinentia lateat periculum. Horreo notare quod dixit sanctus , rescripsit sanctus : *Nunc esset de numero damnatorum , si fuisset de numero Episcoporum.* Hæc accipe ab eo qui tuus est , & jacta tuum in Domino cogitatum : patientia tua non peribit in finem. Fient in desolationem , subito deficient , peribunt propter iniquitates suas qui te oderunt. Cognoscetur Dominus judicia faciens : & in operibus manuum suarum comprehendetur peccator. Ora pro me. Scriptum pridie kal. Octob. anno DCCCCLII.

Alex. Natal. 10. 15
pag. 308

17. *Hactenus epistola , in qua Bulaus pro anno DCCCCLII , annum DCCCCLV reponendum putat , nempe ut id quadret cum anno CM LIV , quo Fulcarius apud Frodoardum ordinatus memoratur. Jacobus Vassor in historia Noviomensis ecclesiæ retinet annum priorem. Ceterum nemo (ut spero) moleste feret , quod de Frodoardi monachatu fuse differuerim , non iam absolute de eo pronuntians , quam alii auctores , quorum nihil interest. Equidem Natalis Alexander , vir doctus , relatâ Adalgagi epistolâ , Ex hac Epistola , inquit , perspicuum est Frodoardum monachum fuisse. Itaque non immerito argueret neglecta Ordinis nostri dignitatis , si saltem , qua argumenta tantum virum nobis vindicare quoquo modo possunt , non asserrem in medium , relicto aquisite-Cloribus decretorio iudicio.*

Hucboldus
monachus
Orbacensis.

18. *Frodoardum non dimisero , quin prius ex ipsius Historia & Chronico memoriam fecerim HUCBOLDI monachi Orbacensis , de quo id relatu accepit Frodoardus à quodam Presbytero , nempe ethnicos seu Hungaros , frequenter eum trucidare voluisse , nec carnem ejus incidere potuisse. Deum ergo eum esse , inquit , dicere cœperunt. Quidam , ut hic Presbyter refert , nudum eum vidit in medio positum , & sagittis undique appetitum , nudum eum tenus , saltem cute præcisa vulneratum. Resiliebat enim ab ejus corpore , ut ab adamante , relicta sagittâ , nec signum intus ullum ejus apparebat in cute. Sed & gladio cum omni conatu eum nudum se vidisse percuti dicit : ac nihilo minus caro ipsius intemerata permanfit. Idem iisdem sane verbis commemorat Frodoardus in historia lib. 2. cap. 10. ubi addit , Hungaros eum duxisse reveritos secum , donec redemptus à quodam Episcopo , atque dimissus revertitur. Id anno CM XXXVII contigisse Frodoardi Chronicon docet.*

SANCTI MAURINI ABBATIS ET MARTYRIS CORPORIS INVENTIO

& translatio, facta in Coloniensi monasterio
Sancti Pantaleonis.

Auctore STEPHANO sæculi X scriptore.

Ex editione Suriana.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. **I**RI A exstant apud Coloniã Agrippinã Ordinis nostri virorum monasteria, nempe sancti Pantaleonis, sancti Martini, & Tuitiense. Primum sancti Pantaleonis ob vetustatem, inquit Gelenius, originis notitiã caret. Ejus primordia quidam referunt ad sæculum Christi sextum vel septimum, quo tempore beatum MAURINUM Abbatem martyrio affectum ferunt: alii ad Brunonem Coloniensem Archiepiscopum, quod mox expendemus. Sancti Martini Abbatia à situ in Insula, quia Rheno circumluebatur, & à primis ejus molis Scottorum dicta, si basilicam spectes, æque obscura habet initia: si monasterium, Brunoni instaurationem, Vvarino Archiepiscopo Scottorum monachorum institutionem refert Gelenius, apud quem Vvarinus ibidem monasticum habitum induisse dicitur. At Marianus Scotus ad annum CM LXXV aliter sentit, cum ait, Ebergerum Archiepiscopum Coloniensem, qui Vvarini successor fuit, immolasse Scotis in sempiternum monasterium sancti Martini in Colonia: quibus primus Abbas præerat MINBORINUS Scotus annis XII. Lege qua Piligrinus ibidem fecit anno M XXXV apud eundem auctorem, ubi Helias utriusque monasterio, nempe sancti Pantaleonis & sancti Martini, præfuisse memoratur. Tuitiense cœnobii suburbani certiores sunt natales, quos Heriberto Archiepiscopo ab incunte sæculo XI deberi certum est cum ex aliis, tum ex Ruperto Abbate, qui locum maxime illustravit.

Coloniæ
monasteria
tria.

2. Redeo ad sancti Pantaleonis monasterium, cujus antiquitatem his fere argumentis probant. Nempe eo loco veterem ante Brunonis tempora existisse sancti Pantaleonis ecclesiam, qua, sicut in diplomate Ludovici Pii & Lotharii Augustorum legitur, ad thesaurum & luminaria matris ecclesie Coloniensis pertinebat, sed & hospitale inibi ad pauperum receptionem constructum. Et fortasse monachos illic fuisse, penes quos hospitalis cura erat. Deinde sancti Maurini Abbatis ossa ibidem reperia sunt anno DCCC LXVI cum hac inscriptione: Hic requiescunt ossa bonæ memoriæ Maurini Abbatis, qui in atrio basilicæ martyrium pertulit sub die quarto Idus Iunii. An non loci Abbas erat? Eiusdem loci monachus existisse fertur sanctus Reynoldus martyr, de quo infra. Sed hæc omnia ecclesiam quidem ante Brunonem istic, non vero monasterium fuisse probant. Nam & hospitalis mentio fit in superiori diplomate, non monachorum: & Maurinus aliunde huc venisse potuit, ibique forte martyrium pertulisse: nec quidquam certi de Reynoldo statui potest. Satius itaque est primam cœnobii originem referre ad Brunonem, de quo hæc leguntur in Chronico Magdeburgensi ms. ad annum DCCC LVI. BRUN Archiepiscopus Coloniensis, frater Regis Ottonis, cœnobium sancti Pantaleonis construxit. Primus loco præfectus est CHRISTIANUS Abbas, quem ex Trevirensi sancti Maximini monasterio, ubi regularis disciplina tunc vigeat, accitum fuisse conjicit. Ibidem sepulta est Theophann uxor Ottonis secundi Imperatoris anno CM XCI. Circa hæc tempora, inquit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum CM LXXII, Hermannus Saxonie Dux construxit monasterium Lunaburgi in Saxonia in honorem sancti Archangeli Michaëlis, in quo monachos nostri Ordinis posuit: quibus præfecit Abbatem primum monachum de cœnobio sancti Pantaleonis Coloniensis assumtum, nomine LUDERICUM, virum moribus & eruditione venerabilem. Aliud sancti Michaëlis asceterium condidit Bernwardus Episcopus Hildenesheimensis, commissum ad regendum Abbatibus officio GODERAMMO cœnobii sancti Pantaleonis Præposito, ut in Bernwardi actis legitur, in Sæculo sequenti.

S. Pantaleonis.

3. Antequam hinc pedem moveo, non ab re fuerit quadam præmittere de Brunone istius Abbatia conditore munifico, qui sæculi decimi præcipuum fuit ornamentum. Ejus vitam legau-

ANN. CH.
CMLXVI
OCT. XIII.
Brunonis
Archiepiscopi
elogium.

ti *stilo litteris mandavit ROTGERUS, qui descriptionem suam Folcmaro Archiepiscopo, Brunonis successori, nuncupavit hoc exordia.* Domino in Christi gratia beatissimo, atque in omni splendore sapientiae perfectissimo FOLCMARO Archiepiscopo, ROTGERUS servorum suorum ultimus, veræ claritatis gloriam sempiternam. Imposuit sanctitatis vestrae reverentia super caput meum gravem quidem sarcinam, sed pro capto parvitas meæ dulcem admodum & jucundam: videlicet ut vitam mirabilis & magnifici Archiepiscopi Brunonis, qua potuerim sermonis facultate describerem &c. *Hunc auctorem Surius Benedictinum vocat. Miræus addit monachum sancti Pantaleonis. Trithemius ei suffragatur. Rotgerus ipse id nobis divinandum reliquit, uti & Sigebertus, qui in lib. de scriptoribus ecclesiasticis cap. 130, Rogerus, inquit, scripsit vitam Brunonis Colonienſis Archiepiscopi, qui fuit Dux & frater Othonis Imperatoris. Nec plura Agidius Aurea-vallis monachus, in cap. 34 de gestis Leodiensium Episcoporum. Errant qui Rotgerum hunc confundunt cum Rotgerio monasterii sanctæ Crucis seu sancti Leutfredi in Neustria monacho. Guimundi discipulo, qui integro seculo post Brunonis encomiasten vixit. Siquidem hic Folcmaro Brunonis successori librum suum dicat, eumque scripsit, cum Baldricus Brunonis præceptor, Trajecti ad Rhenum Episcopus, adhuc in vivis superesset ex cap. 4. Ergo Baldricus Brunonis præceptor non fuit ille Trajecti ad Mosam Episcopus, uti Chapeavillus existimavit. Siquidem anno CMLVIII obiit, septimo anno ante Brunonem. Quidquid sit de Rotgero, Bruno litterarum studiis optime excultus, alios etiam plures iisdem informavit. Annos circiter quatuor habens, liberalibus litterarum studiis inbuenodus, BALDRICO venerabili Episcopo, qui adhuc superest, ait Rotgerus, Trajectum * missus est. Prudentium potestatem legere amabat. Nullum penitus erat studiorum liberalium genus in omni græca vel latina eloquentia, quod ingenii sui vivacitatem aufugeret. Libros, in quibus studuit, aut quoscumque præ oculis habuit, incautè refringi, aut corrugari, vel quomodo libenter minus diligenter tractari omnino argerimè tulit. *Heimrico patre mortuo, ab Otione fratre jam Rege in palatium evocatus est.* ISRAEL Episcopus Scorigena, sub cujus magisterio illustrissimus hic plurimùm se profecisse testatus est, de moribus ejus requisitus à quibusdam, sanctum eum apprimè virum esse respondit. Latialem eloquentiam non in se solum, ubi excelluit, sed & in multis aliis politam reddidit & illustrem... Scurrilia & mimica, quæ in comædiis & tragædiis à personis variis edita, quidam concrepantes, risu se infinito concuriunt, ipse semper serio læstibat: materiam pro minimo, auctoritatem in verborum compositionibus pro maximo reputabat. Translatitiis usus est scholis, non corpore quidem, sed mente quietus. Quocumque enim circumagebantur tabernacula aut castra regalia, bibliothecam suam, sicut Arcam Dominicam, circumduxit, ferens secum & causam studii sui, & instrumentum: causam in divinis, instrumentum in gentilibus libris.*

cap. 4.
* Trajecto

cap. 5.

cap. 6.

cap. 7.

cap. 9.

cap. 11.

cap. 19.

cap. 23.

cap. 24.

4. Prima dispensatio credita est illi adhuc adolescenti in quibusdam monasteriis, in quibus degentes cum idoneo ecclesie testimonio, partim voluntate, partim vi ad regularem vitam constrinxit, sciens quòd & invitis bona præstantur: ipsaque post paululum Deo sacrata loca, annuente regia liberalitate, privilegis & immunitatibus pristinis reformavit, nihil sibi suisve exinde beneficii jure reservans, nisi quantum canonicorum patres sponte causa caritatis obtulerant. In his exstat *Loreham*, locus Regum munificentia nobilis, adhuc in memoriam tanti viri retinens & prærogativam libertatis, & monumenta religionis. Abbas appellatur in *Chronico Frodoardi, ubi de Synodo Verdunensi, qua anno CMLVII habita est*, præsentè Brunone, fratre Regis Othonis. *Vicfrido Colonienſi Archiepiscopo mortuo, eligentium vota in Brunonem conspirarunt.* In ea electione præter ceteros GODEFRIDUS floruit Episcopus. Bruno anno DCCCC LIII in sede Colonienſi institutus, de religione primò & cultu Dei secundùm datam sibi sapientiam instituit, ut multitudinis quæ in diversis congregationibus ad ejus honorabilem sedem pertinentibus erat, unum cor esset & anima una: ut vestium superfluitas, mortum inæqualitas, & quicquid hoc modo effeminatum & indecens in ejus ecclesia videretur, vera & spiritali circumcissione diligentissimè absunderetur: ut divinis mysteriis omnes, quorum id intererat, intentissime secundum præfixam sibi regulam viverent, nec aliam sibi suæ salutis causam æstimarent... Synodicam suam epistolam per HADAMARUM venerabilem monasterii Fuldenſis Abbatem Romam ad Agapetum miræ sanctitatis Papam direxit, *Hadamarus seu Hadumarus pallium ipsi revulit*, ferens simul reliquias de proprio corpore sancti Pantaleonis martyris... Properavit in occursum ejus læta civitas, conveniens in suburbio prope antiquum locum, ubi ecclesia pretiosi Martyris erat inculsa adhuc & ruinæ proxima. Ibi deposita sunt grata onera, deinde suo quæque loco reposita.

5. Non multo post ibidem, utputa in loco secretiori, & ab urbana inquietudinis molestia remotiori, Fratres in laude divina pervigiles & sollicitos sub monastica regula disciplinæ Domino servire instituit: quibus Abbatem præposuit, nomine Christianum, suæ videlicet professionis phoronum, & in lege Domini, sicut hunc decuit ordinem, appi-

S. Pantaleonis monasterium condit.

me et litum. Cui ordinato hoc breve commonitorium, ait *Rogerus*, de Occidentis partibus scripsit: Ut sis quod vocaris, cura gentilitati ne degeneres. Id serid triumphat, ut non sicut prius antiquetur, se de virtute in virtutem ut eatur nava. *Erat ergo tunc in Francia Rogerus, unde Christianus Abbatem monet, ut de augendo rei Christiana & monastica feruere serid cogitet. Hinc monachum fuisse Rogero colligere licet, & quidem antiquam Christianus regimini sancti Pantaleonis admoventur, id est ante annum CM LX. Facessant ergo qui hunc Rogero eandem esse voluit cum Rogero Guimundi discipulo, qui annum CM LXXX excessit.*

ANN. CH.
CCM LXVI
OCTOB.
XII.

6. Bruno interea certatim multis in locis per parochias Episcopi sui ecclesias, monasteria, & cetera aedificia sacra, quaedam à fundamentis erexit, quaedam prius fundata nobiliter auxit, alia olim diruta reparavit. Er ut nihil quod divini cultus usui compereret, sagax eorum quae sunt Jesu-Christi scrutator intentatum relinqueret, si quos aut in suorum orilium lapsis, aut extra reperit, qui singulari acie contra diabolum dimicaturi solitam vitam appeterent, hos cum omni veneratione susceptos, sua quoque exhortationis ea irata consolatione munitos, per diversas monasteriorum & ecclesiarum cellulas, cum idoneo Ecclesie testimonio & religioso (ut decebat) officio, alibi singulos, alibi binos inclusit: quibus tamen ad invicem, nisi sermone tantum & adspectu, nullus poterat accessus. Hi sanctus, & quaecumque humana fragilitati necessaria videbantur, per felicissimos sacralium strationis vicarios sollicitè ministravit; & praecipuè per Apostolorum facti, qui quot in anno occurrerent, singularem eos donis congruentibus visitavit. *Hec ex Brunonis actis per Rogero delibare visum est, tum ad res nostras, tum ad saculi decem statum illustrandam. De eo saepe agit Chronicon Magdeburgense, ut ad annum DCCC LIII, quo Theofrido Colonienfi Archiepiscopo successisse dicitur Bruno frater Regis gloriosus, qui totius Lotharionis regni Ducatum & regimen cum Episcopatu suscepit. Ita cum magna religione usas est officio Sacerdotis, & exigente necessitate functus est virtute magnanimi Ducis. Nemo autem super hac re illum culpabilem dicat: cum Samuellem sanctum, & alios plures, Sacerdotes pariter legamus & Judices. Ceterum Remis obiit Bruno anno DCCCC LXV, in reditu è conventu Compendiensi, ubi nepotes suos, id est Lotharium Regem & Hagonis Magni filios, ab invicem dissidentes ad concordiam revocavit. Ejus corpus Coloniae relictum, iustante Rogero his verbis. Secundum pollutionem & desiderium cordis ejus, quo flagrabat in extremis suis, sepultum est in monasterio monachorum, quod in honore sanctorum Pantaleonis, Cosmae & Damiani, atque Quirini extra urbis muros constituit. Perisset etiam nunc istud monasterium sub Congregatione Bursfeldensi, cum aliis duobus supra memoratis. Praeter duo monasteria, nempe sancti Pantaleonis & sancti Martini, Bruno tertium sancti Andreae in urbe condidisse memoratur in Chronico Laurishamensi ad annum 11. Gelenium Canoniconum fuisse dicit, nescio an satis certo fundamente. Atibi dominat religio est.*

cap. 327

Inclusos
fovet.

7. Maurini vita scriptor. nomine STEPHANUS, non alio se quàm exigui titulo designat. Opus suum nuncupat Christiano sancti Pantaleonis Abbati, qui restituito à Brunone Pontifice non nisi in praesenti ad annum hristi undemillesimum. Id non nisi post Folcmari Archiepiscopi Brunos seu successores matrem ab se inchoatum Stephanus innuit, ubi eum sanctae memoriae auctorem vocat. Idem de Gerone, Folcmari successore dicendum, quem eodem sanctae memoriae titulo compellat. Sub Forarino ergo pontifice post annum DCCCC LXXX scribenda inventionis historia manuum admoventur. Cujus Ordinis aut professionis fuerit Stephanus, nullibi traditum: Coloniae tunc cum scriberet absuisse, satis indicat in prologo, quem hic integrum recudimus. Cum vero nihil de Maurini vita certum resciret hic auctor, elogium ejus phaleratis pro tempore verbis comexuit, in quibus id unum docemur quod Maurinum patricii fuisse generis subindicat. At illud unde nam haurire potuit? An verò is alius à Marino Abbate & Martyre, de quo in Saculi 3 parte 2 pag. 534 egimus?

Stephanus
auctor vitae
S. Mauri-
ni.

8. Christianum Abbatem sancti Pantaleonis Gelenium beati titulo cohonestat: sed praeter ipsum alium auctorem non vidi, qui Christiano hunc titulum tribuat. Virum pietate insignem fuisse non dubitamus, de quo honorifica mentio facta est supra ex actis sancti Brunonis. Non ab simili modo Tribemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum DCCCC LXIV Christianum Abbatem laudat, ejusque vitam concordare vocabulo restatur. Christiani obitum Gelenium anno ere communis DCCCC XCVIII consignat ad XII Kal. Aprilis. Unde notat apud Miraeum in fundatione Thorenfi anno DCCCC XCII, pro Johanne Abbate sancti Pantaleonis legendum esse Christianum. Nec plura de eo.

Christianus
Abbas.

9. Praeter Christianum Abbatem, Pantaleonense cenobium multos tulit Abbates atque monachos pietate insignes, de quibus Lambertus Scafnaburgensis ad annum M LXXI scribit monachos ibi degentes, non homines, sed Angelos terrestres ab aequis rerum aestimatoribus ferri. Eorum elenchum Gelenium in Syntagmate 12 historiae Colonienfi edidit; cui nonnulla attestare juvat. De Rodulfo ex Abbate sancti Trudonis, ad sancti Pantaleonis regimen evocato,

Monachi
pii S. Pan-
taleonis.

CIRC. AN.
CM LXV
OCT. XIII.

notandum in primis, hunc antequam priori loco cederet, à Pantaleonensibus monachis rogatum quid de exacta pro oblatiis in Monasterio puris pecunia sentiret, & opusculum edidisse, quod in Analektorum tomo 2. vulgatum est. Is perperam à nonnullis in S. Pantaleonis Abbatiâ intrusus dicitur, cum ejus promotio libera fratrum electione celebrata sit. Intrusus ille, cujus occasione Pvolbero tum ecclesia custos, postmodum Abbas visum habuit, quo Fredericus Archiepiscopus ob violata monasterii jura in particularibus flammis gemebat, alius est à Rodulfo, forsan Genardus, qui tamen rei bene ac temperanter gesta nomen ad posteros transmisit.

9. In Pantaleonensi basilica præter sancti Maurini reliquias servari etiam perhibentur sancto. rum Albini seu Albani, Reynoldi, uti & Brunonis Archiepiscopi & fundatoris, atque Theophania Augusta corpora: de quibus plura dicere supersedemus. Fabulosa sunt quæ de Reynoldo martyre & quidem (ut putant) monacho referuntur tum apud Bollindum ad diem 7 Januarii, tum in membranis cœnobii Pantaleonis: ex quibus nihil fere sani elici potest.

PROLOGUS AUCTORIS.

DOMINO CHRISTIANO STEPHANUS exiguus. Imponis; Pater, mihi, quod ferre non possunt humeri. Maurinum præcipis laudare, & ejus opera stylo dare: quorum unum officium est Angelorum, alterum hominum sapientissimorum. Si Martyr invictus, in ore & mente bonorum omnium scriptus, litteras desiderat; habet Colonia Agrippina, secunda (si dignatur dici) Roma, suos Gregorios, habet Hieronymos, quos supernæ civitatis decet scribere consules. Sunt nihilo minùs sub alis tuis educati non pauci, qui indeficientem Nilum viderunt & biberunt, seque huic operi pares ostentant. Quid ergo mihi in silvam ferre ligna? Bruno ille nobilis filius columbæ, sacrarium sapientiæ, te invenit, in quo complacuit animæ suæ. Compertum quantum præstititistis sæculo, cari invicem & noti, & in verbis prudentiæ sæpe admirati. Tui ergo & prædictorum officii est cælitum merita tractare, quibus invidiam promereri est facile, nisi forte admirabili sapientia animi tui hoc Maurini miraculum addere decreveris, ut ei hominis organo jumentum Balaam deserviat. Pareo hac conditione interposita, ut supremam manum imponas operi, & titulum tuo dedices nomini.

CAPUT I. Summa & vel unica salus est agris mortalibus, quod electos suos ita Christus cælis divisit & terris, & spiritus cælesti habitatione dignos superis admitteret, & terræ terrena permitteret. &c.

II. Clarum est, si in eo patricii sanguinis stemma recensemus. Major ei nobilitas est, confratrem esse Martyrum, coheredem Apostolorum, & socium Angelorum. &c.

III. Maurinus Martyr incognitus ad annum 966
S. Pantaleonis ecclesia ruente,
* ab ordinabat.
Sepulcrum ejus reperitur.
Præsentem Folmaro Archiepiscopo,
Peraçto beato agonis sui triumpho, egregius Dei athleta Maurinus, locus tumuli cælo tantum notus, & Angelici tantum obsequii reverentia veneratus, * habitavit usque ad incarnati Verbi annum nongentesimum sexagesimum sextum, agente tum in scepttris divo OTTONE. Cesserat abhinc anno humanis officiis ejusdem principis divus frater BRUNO archosantistes; & mutata vita, Christorum Domini ante Deum captabat præmia, qui corpore extra muros urbis secundum desiderium cordis sui reconditus in oratoriolo sanctorum Pantaleonis Cosmæ ac Damiani medicorum Domini, locum quem vivens coluit, mortuus ornabat. * Erat autem oratoriolum pro tenera novella conversationis infantia angustum, & magnis meritis magni Præfulis impar. Ruit ergo solo tenus piissimo divinæ potentie effectu sine inhabitantium discrimine, sine familiaris rei damno, & sui ruina occasionem editioris fabricæ præbuit. Cæli quoque inopinatas dederunt copias proventuro operi thesaurum inexhaustum, gemmam diadematis Domini, curam sui & angelici populi. Nam quia non potuit latere sub modio lucerna ardens coram Domino, dum ponendo fundamento terra effoditur, locus, gloria tibi Christe, Maurini martyris invenitur, qui Brunoni manum conferret, & in altero latere Pantaleoni adstaret. FOLC MARUS ergo dignus Deo, digni Brunonis

Brunonis in sacerdotio successor, vocatus adfuit caelestis doni arbiter, & caelestium exsequiarum minister. Ac primo pervidetur lapis loculum claudens, inscriptus Martyris nomine & officio, & martyrii ejus die & loco. HIC REQUIESCUNT OSSA BONÆ MEMORIÆ MAURINI ABBATIS, QUI IN ATRIO ECCLESIAE MARTYRIUM PERTULIT SUB DIE QUARTO IDUS JUNII.

Amoto lapide, lignea ferro evincta invenitur arcula, carie indicans priscæ passionis tempora. Tota omnibus portis civitas ad spectaculum illud angelicum non potest dici quàm pio ruit affectu: clerus, & sanctimonialium se dedit chorus. Sanctæ autem memoriæ Antistes, cum reverentiæ obsequia & orationum prælibasset sollempnia, spe & sancto plenus timore reliquias virtutum & medelæ scias detexit, & ostenso in terris Angelorum cive, populum Dei gaudio & gaudii lacrymis satiavit. Renovantur antiqua miracula, hauritur odor, quo electos suos Dominus testatur. Putares balsamis veneranda ossa fluere. Vincitur sermo miraculo: minùs est omne quòd dico, sed qui hodierna agitis gaudia, in æternum eadem vos satiari contingat fragrantia. Jam verò quis non dicam expediet, sed digne miretur ipsorum pulcræ gloriæ ossium? Pulcro namque corporis indumento, quanta sit spiritus pulchritudo & munditia, compertum est. Videres brachia nota ferri inscripta, videres ossa passionis grandine quassa, & in toto corpore militaris animi cerne res signa; velut Ducum aut Regum cadavera byssus liliis, aut purpura contendens violis, aut detorti pondera auri. Quid sunt autem hæc ad Maurini collata gloriæ? Byssus & purpura, vermium est esca: Maurini cicatrices & vulnera sunt immortalitatis signa.

Hic quadam REGINILDIS nomine, sanctimonialis femina, cum Maria Magdalena prima ad sepulcrum respecta, viventem spiritum in mortuis ossibus invenit & nuntiavit. Hæc in monasterio^a ancillarum Christi extra urbis muros sito, merito & officio nota, diutino capitis incommodo auditus munere cassata est; simul & oculorum lumine pæne privata. Circa quam cum omnia medicorum defecissent adjutoria, se desperatione recuperandi, socialisque mæroris habitu offudit. Jam ferme bimus situ invaluit dolor, & ut dicitur, juxta statum capitis, status totius erat corporis. Quamvis autem esset destituta viribus corporis, imbecillos sustentata artus, mediam se populi, baculo sancti desiderii prævio, ad sancti usque bustum injecit se humi, tacitas preces cælo fudit, & Martyri libam fecit lumine cerei, flagrans lumine fidei. Cumque quem mente videbat, carnis oculis, quos pæne amiserat, intueri desideraret, & caput in loculo Martyris reclinaret; utriusque auris meatus sanguine fluxit, & fidei pretio vitus & auditus munia redemit, incolumisque officio quod agebatur jubilavit, & quotquot angelico illi spectaculo intererant, in fide subrexit.

Sanctæ autem memoriæ GERO^b, post datus Episcopus dignus Deo, secundo loco beati Martyris meritum agnovit & prædicavit. Cum enim adstante Folcmaro præfule, delectæ secundi ordinis personæ pretiosas sancti corporis margaritas, vino ex devotione baptizatas, novo ordinarent repofitorio, officiosa se sedulitate admisit, & egregiè audax, uno Martyrem dente mutilavit. Mira dicturus sum. Mox in ipsa manu rapti teste pœnas dedit, & invisibili igne non ardens arsit. Agnovit eruditus animus caelestem animadversionem, quam solus sensit, sed videre ipse non potuit. Quid ageret? Libenter pignus retineret: sed pœnam sustinens etiam animo majorem, expectatione fortius, nisi reddidisset, torquebatur. Deducuntur interim pignora Sancti, comitante populo arcam Domini, in voce exultationis & con-

CIRC. AN.
C M L X V.
OCT. XIII.

IV.

Detegitur:

cum Martyri insignibus.

V.
Reginildis
sanctimo-
nialis ægra:

auditum vi-
sumque re-
cipit.

VI.
Gero ob
Martyri
dentem e-
vullum tor-
quetur.

^a Quodnam fuerit istud monasterium, discere non potuimus. Videtur fuisse Monasterium Novum beate Mariæ, de quo in capite sequenti.

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

^b Gero ex Ducibus Lusatiz Saxo, inquit Gelenius, auctor Gladbacensis cœnobii, ut inferius dicemus in Elogio Sandradi Abbatis.

CIRC. AN.
C M L X V.
OCT. XIII.

Vvolvereda
Abbatissa
dentem re-
cepit.

Sancti ossa
in oratorio
S. Benedi-
cti deposta
V II.

Thiedo cus-
tos S. Seve-
rini, tum
Episcopus,
reliquiarum
quoque par-
tem subdu-
xit

* al. Tur-
none

Is duos ad S.
Severinum
monachos
præmittit,

Sequitur
ipse.

* al. jura
Folcmarus
Antistes,
reliquias in
altari locat.

V III.
Æger ipse
sagaatur.

fessionis epulante. Præerat tunc monasterio sanctæ Mariæ Dominæ nostræ, quod dicitur Novum, venerabilis VVOLVEREDA, Virginum Dei Mater & Abbatissa, quæ huic spectaculo intererat, & psalmodiarum cantica in codice recitabat. Hanc Gero accivit, & cum reverentia in libro sanctum dentem deposuit, complacuitque Martyri quies in acerra thuris davidici: factumque est unum idemque momentum, dentem posuisse & passionem: demonstrastique, Jesu bone, quanta Martyrem tuum diligentia velis tractari, hujusque rei pretium esse à gehenna liberari. Posita sunt autem debito fidelium honore ossa beatissimi Maurini in oratorio sancti Benedicti sub die tertio Idus Octobris.

Magnis majora, gloriosis succedunt gloriosiora. THIEDO, post datus Episcopus, tunc in monasterio sancti Severini custodis officium administrabat. Is non dissimili devotionis affectu de sancti Martyris corpore quod occurrit, latenter tulit, sibi suisque domi profuturum. Cum jam nox esset, in familiariori loco posuit. Ecce in diluculum cum locus ipse, tum proxima quæque tantæ suavitatis completa sunt fragrantia, ut evidens esset cælos eam distillasse gloriam. Res nova, miraculum illustre! ingredientibus & egredientibus cælesti communicantur beneficio, sed latet causa. Quod in Maurino Deus operatur, sentitur, nil tamen ipsius ibi scitur. Liber hic paullulum immorari, & in miraculo aliud miraculum demirari. Usus hic cum natura odor perdidit. Nam cum subito processerit, post duas aut tres horas more solito non recessit; nec cum integro die ætatem æquavit; sed fere septem solibus sine exemplo seniuit. De agris, de plateis curritur, irruit alter post alterum, facturi quique per seipsum insolitæ novitatis fidem. Rumor & odor vero nituntur, causa neque etiam opinatur, datur tandem gloria Deo, gloria martyri; res namque nobilior de commisso redditur. Thiedo aperuit verbum emissum Patri monasterii, in cujus tuitione * est Martyr; alter post alterum, quisque notum quasi novum nuntiat. Is sicut est divini timoris & amoris apprime scientia eruditus, sciens quia omnia quæcumque voluit Dominus fecit, animum fidei dedit, & totius animi organum alleluia sonuit. Placuit tamen ei duos suæ congregationis fratres mittere, quatenus & eos in cultum sancti excitaret, & filiorum relatione suum suorumque animos indulceter. Profecti ergo, non solum ut dicta eis sunt, invenerunt, sed secum fratribus non modicas odoris detulere reliquias. Putares ipsos affectus, & secum quoque ibant circumferre aromata. Venerabilis autem monasterii rector magnitudine gaudii & dulcedine animi demum attractus descendit, divino animum nectare pavit, & grata vicissitudine thura * laudis Deo litavit. Folcmarus quoque reverendus antistes & ipse adveniens rumorem auxit, & honorem ampliavit. Sanctus namque cum suo odore reliquias in altario beati Severini locavit, & junctos in cælo, in terris sociavit.

In semetipso quoque idem Antistes expertus est, quanti sit apud Deum meriti Maurinus emeritus miles. Superveniente namque sacratissima paschalis gaudii sollempnitate, vehementi oculorum dolore cœpit fatigari. Vir autem venerandus flagello divinæ admonitionis æquo quidem animo membra substravit: sed mærore amplius deficiebat, ne fortè nobilis Colonia sine episcopali officio sanctum perageret Pascha. Quinta autem feria, quam Indulgentiæ diem nominant, vix magno imbecilli hominis & devoti animi conflictu pontificalia administravit, & usque ad lectum languor invaluit. Sed dum Maurinum animo reducit; consilium Præsul invenit. Denique patrem monasterii, in quo martyrium sancti floret, secreto accivit, cui languoris sui inclementiam paucis aperuit. Semper quidem, inquit, Christiani animo divina desideranda est correptio, quæ semper filiis sit in salutem. Caro enim

* Thiedonis in Notitia Episcopatum Germaniæ || si Episcopo; qui & Osnabrugensem rexit ecclesiam, mentio nulla. Nisi si is pro Dodone Monasterien- || accipiendus est.

attrita conscientiam purgat, spiritum emaculat. Ecce devotus porro flagellum, quod misit Dominus: sed vides quantus populosa civitatis in ecclesia concursus, vides quantus de remotissimis etiam regionibus festivitate invitante confluerit populus: quos omnes in iudicium mei sine fructu laboris, sine exhortatione sermonis, sine viatico benedictionis in sua dimitto. Nascitur tamen mihi quaedam securitas, quod si quid de memoria sancti Maurini ad me delatum fuerit, mihi quoque quam omnibus impendit, misericordiam non denegabit. Tum discessum est. Die autem facto, qui Dominica passione colebatur illustris, dentem beati Martyris aegrotanti praefatus Abbas ad lectum mittit Antistitis. Comitatur sanctum pignus caelestis medelae munus. Nuntiat enim Monachis, assurgit sacerdos venienti in suo pignore Martyri, quasi audiens, Surge & ambula. Depressis alta reverentia luminibus dentem admovit, & quod mulier evangelica tactu fimbriarum Domini accepit, se accepisse exsultavit. Subito enim dolor omnis fugiebat, ante sanctum stare non poterat. Sic, inclyte martyr, ecclesiae Episcopum perdonasti, & Regis tui Pascha honorasti. Die autem sancti Paschae cum inter Missarum sollempnia pro iucunditate festi Praesul verbum faceret, sermonis ductu ad salutis suae migravit auspiciem. Stupentibus cunctis, quibusdam vero gaudentibus, Maurinum verè sanctum, Deo carum, quaecumque voluerit impetrare à Deo compotem libera voce pronuntiavit: morbi sui inclementiam, sed in adventu sancti subitam edocet fugam. Pontificali deinde statuit edito, ut dies passionis ejus honorabilis celebrisque inter nobiles anni festivitates numeretur. Similitudo autem quaedam dubii animi Thomae sanctissimi MEGINHERO cuidam, nomine & officio noto, oborta est, quod scilicet Martyr & nomine esset obscurus, & excepto epitaphii verbo, scripturae testimonio careret. Pontifex autem testis sui sententiam fixit, quique dentem sanctum curatorem suum dum advixit ita coluit, ut in modico pignore totum se Martyrem habere consideret.

Interea siccitas flagello universa laborabat regio. Ad nota ergo praesidia sancta confugit Colonia, precibusque & sacrificiis instabat iniqui fereni redimere malitiam. Procedebant litaniae, exibat clerus, prodibat sanctimonialium choros, & longa populorum exanima sanctae crucis vexilla & sanctorum Martyrum deducebant suffragia. Sed divina sententia, forte quia fidem & patientiam in populo suo quaesivit, spatium duorum fere mensium pluviam suspendit. Erat autem videre mori pro ventura spe anni. Squalebant arva pulvere, & flavi sulci ad aquas hiabant. Superveniente autem sacratissima beati Maurini passionis die, ecclesiae beatae memoriae Dei Genitricis & semper virginis, & sanctissimi caelorum Clavigeri senatorius clerus, & diversae conditionis populus duce Meginhero (nam Episcopus aberat) ad memoriam Sancti cum litanis descendit. Denique promptus jam dubium ponere animum, pro angustia temporis idem Meginherus ad martyrium populo Missas facit. Ventum est ad sermonis sui ordinem, convenientia pro tribulatione dicta sunt: Cumque sermonis virtute cor populi erigeret, haec ita subintulit. Ecce, inquit, misit Dominus verbum in terra, quod non viderunt patres nostri. Ecce enim populosa civitas iterum atque iterum ad deprecandum faciem Domini mittit senes & juvenes, mittit pueros & virgines, caetusque infantium & lactentium nitidos, omnem clerum & universum populum; & non est qui exaudiat. Et quae est sub nostro sole civitas hac nostram locupletior Sanctorum? ubi Apostolorum patrocina sic praesentia? ubi tot in unis * cubilibus Martyrum millia, & tot aurea virginum agmina? ubi sic praesentes Confessores & Episcopi, qui genuerunt hunc populum Domini? apud quos rugiebant daemones, quorum praesentiam portare non poterant, nos pro anima & patria supplicantes audire dissimulant. Sitit dura tellus, languet omnis regio, & juxta Jeremiam, *Non recordatur Dominus scabelli pedum suorum*

Acta SS. Ord. S. B. Saeculum V.

V u ij

“ C I R C I
“ A N. C M
“ L X V
“ O C T O B.
“ X I I I.

Festum
Sancti ab eo
indicium.

“ I X:
Siccitas in
aquis resolu-
vitur.

“ * al. imis

C I R C I
AN. CM
LXY
OCTOB.
XIII.

in ira furoris sui. O inclyta Domini castra, armate animos perseverentia, & experimini vim facere clauso cælo. Erigere in fide, miles Dei, & nubem ne transeat oratio oppositam, vel Maurino scinde patrono. Si hunc Dominus fatiscens revelavit subsidium sæculo, donet hodie hanc nobis quidem misericordiam, martyri autem suo gloriam, ut sicut hodie pro se hic martyr sanguinem suum fudit, ita pro eo terris benedictionem pluviae Domini fundat. Dixit, & salutarem hostiam immolatum ascendit. & ecce in serenissimo aëre Elias noster nubila contraxit, tonitru omne cælum mugit. Sicque largissimam pluviam dedit, ut per aliquot horarum spatium, qui convenerant, extra locum exire non possent. sicque unius dubitatione salus facta est patriæ. Mira dicturus sum. multis postea annis jussi sunt cæli legem pati, & annum cursum observare hujus diei, ut annua pluvia hoc tanti beneficii signi ad memoriam revocarent: unde & Martyrem vulgus nominant Sanctum pluvialem; nos autem æterna misericordia dicimus liberalem.

XI
Varico
morbo labo-
rans puer sa-
natus.

Quia cæpi, loquar opera Domini. Pueri cuidam morbus, quem dicunt Varicum, densa visum caligine obnubit, & oculorum munus extinxit. Fluxerat decem annorum orbita, cùm quadam die data manu puellæ, quæ ei dux erat & oculus, ad memoriam sancti Maurini pervenit. Aliquandiu oratum est. tum puella, quæ orati, ut dictum est, gressus regebat; humi fissum tetigit, surgat & abeat præcipit. Tu, inquit ille, abeas, viam quam volueris carpas: mihi opitulatione hujus piissimi patris oculi familiarissimi viæ collati sunt duces. Surgens autem, ex scissione caliginis genas gutta sanguinis apparuit cruentatus, videntes videns, & viæ ducem ulterius non requirens. Coloniam natus & educatus, facie sed & genere notus, cognatos & affines gaudio, & totam civitatem miraculo, & martyris complevit præconio.

XI
Item ingui-
naria pe-
ste percussus
Presbyter.

Theusburg nomen est villæ. Hic ante aliquot annos inguinaria Dei permistu debacchata est pestis, & non paucos inopina morte soporavit. Inter alios presbyterum ecclesiæ provisorem morbus invadit, qui hoc consilio mortem distulit. Qui se familiariter curabant, rogat ut amicorum & parentum subvectione Coloniam veniat, ad memoriam, inquit, Martyris, qui ibi recens revelatus, signorum virtute coruscat. Visa sunt verba hæc amentis & deliti, quia toto fere homine mortuum attendebant. Cumque ante oculos & ejus vires, & visitata subinde tum subtractorum ab hac luce poneret exempla, quasi in sepulcro cum videbant. Is autem confortatus fide, de lecto se super baculum dedit, & stupentibus cunctis pedem trahere post pedem tentabat. Evidenter hic enituit, quia sicut Agnus ubique est, ita & qui Agnum quocumque ierit, sequuntur, ubi fideliter invocati opitulatione præsentem sunt. Nam qui de lecto fere mortuus descendit, mox ad quem tendit sibi adesse martyrem sentit: quoque ulterius processit, eo amplius viribus valuit: Et sicut ignis fervore amplius calefcit, qui vicinus accedit: ita dum civitati appropriat, clementius ægrotat: ubi autem ad memoriam Sancti ventum & oratum est, & sibi & omnibus in præfata villa eodem morbo laborantibus, integerrimam sanitatem fidei auro obtinuit.

XII:

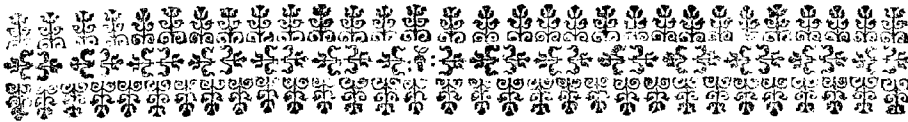
Longum est ire per singula, quomodo virtutibus justus ut palma floreat. Sed ecce dum qui prope & qui longè sunt, inter nos fontem salutis hauriunt, timeamus ne nobis sit iudicio, si medicum habentes ægrotamus. Loco patris & medici nobis Dominus Maurinum suum perdonavit filium, quem sibi genuit sponsa formosa sua, columba sua, quam sibi vitæ pretio redemit, & in sanguine suo lavit. Si leprâ conscientia prurit animus, si cælum libero intuitu non respicit oculus, si in via justitiæ cursum stupens impedit nervus, si avaritia venarum fila contrahit in manibus; à patre medico filius medelam parvo mereberis: immo tum filius eris, si mederi quæsteris. Numquam duro usus est cauterio: imperio morbos exturbat, vulnera oratione lavat; meri-

tis fota sanat. Cum Elia clausum cælum in pluvias solvit, cum Eliseo ignem cælo dimittit, sed mitior extinguit. Sicut ipse Prophetarum Dominus fimbriis, sic iste languores pellit reliquiis. Petrus in plateis ejectos umbra suscitavit: Maurinus longè positum tenuis famæ aura de lecto desperatum in viam salutis excitat: cum Paulo cæcos lumine vestit, cum Stephano ad tumulum sardorum aures aperit. Non longum est quod dico.

Geronem quemdam, sacerdotio & officio clarum, ita gravissimus languor perculit, ut vita in confinio mortis palpiraret. jam ei pollices, jam lingua ligabatur, cum puerum cum argento ad nostrum medicum mittit; & ut pro se celeriter & fideliter faciat membris morientibus exposcit. Ivit, rediit, & dominum, paullo ante cum morte agentem, in lecto residentem invenit & comedentem. Hic & item et similes medici præcantare animas noverunt, ne juxta Johannem divini pectoris potatorem, calicem iræ Dei bibant, ut crucientur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum & in conspectu Agni, & fumus tormentorum ascendat in sæcula sæculorum. Hæc hodie Maurinus securus evasit, & in supernam civitatem laureatus intravit. In civitate autem patris debentur filiis jura hereditatis. Age ergo nunc Pater inclyte, pater pie, age cum iudicibus sæculi causas nostras: ut & in terris digne te veneremur, & ibi quandoque desideratam tuam faciem contemplemur, ubi epularis & cum Angelis delectaris gloria & aspectu Agni, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum, amen.

CIRC. ANI
C M L X V
OCT. XIII

XIII:
Gero sacer-
dos morti
proximus
sanatur

ANN. CHR.
C M L X V

DE VENERABILI VVIGGERO

ABBATE COENOBII S. MAXIMINI

APUD TREVIROS.

Ubi de restitutione monasticæ disciplinæ in Trevirensibus monasteriis.

I. **U**NCLYTUM sancti Maximini apud Treviros monasterium tot præclaros viros, sanctos Episcopos, pios Abbates & monachos decimo sæculo protulit, ut singularem his in Actis observationem mereatur. Antiquissima est eus ecclesia, sancto Iohanni Evangelista primitus sacra, sed quæ à nomine & tumulo sancti Maximini Trevirorum Episcopi postea vocabulum accepit. Huius sancti Pontificis vitam litteris mandavit anno DCC XXXIX Lupus nondum Abbas Ferrariensis, eamque VVALDONI amico nuncupavit. Is est qui postea existit venerabilis Abbas Vvaldo, cui Lotharius Rex diploma concessit anno DCCC LXVIII pro Abbacia sancti Maximini, editum apud Zyllesum. In eo libello agitur de sancti Maximini corporis translatione facta per Hildulfum, Clementem, atque Gosbertum. Hildulfus erat Trevirensis Archiepiscopus loco Milonis tyranni, ut post veteres Trevirorum Annales censet Brovverus: Clemens idem atque Vvillebrodus Trajecti ad Rhenum Antistes; Gosbertus forsan Chorepiscopus. Brovverus addit, Hildulfum revocata veteri monachorum disciplina, centum ibidem instituisse cœnobitas. Cum prædiis & latifundiis Abbacia multum crevisset, secularium cupiditatem labente sæculo nono proripuit, qui Abbatis titulum & reddituum maximam partem extorservit. Giselbertus in primis Dux Lothariensis monachos non parum infestavit: sed tandem, precibus à monachis ad sanctum Maximinum fuis, ad saniora consilia conversus, damna liberaliter rependit. Quin etiam cum ecclesiæ

S. Maximini monasterii status.

Brovver
Annal. Tre-
vir. lib. 7.
n. 16.

ANN. CH.
CM L XVI

sancti Maximini corruisset, apud Henricum Germania Regem, cui Aucupi cognomen erat, satis egit, ut & sumtus ad templum instaurandum conferret, & monachis liberam eligendi Abbatis facultatem restitueret.

Reforma-
tur.

2. Henricus pro sua pietate locum antiqua religione venerabilem interire non passus, utrumque facile prestavit, atque insuper ecclesiam Theodonis-villa cum Mosselle portorio, ceterisque vectigalibus largitus est Maximinini, qui concepto vite melioris desiderio, O G O N E M seu Hugonem Prapositum suum in Abbatem elegerunt. Hac omnia paucis complexus est Chronographus Magdeburgensis ad annum

Ogo Ab-
bas.

DCCCC XXXIV. Ecclesia sancti Maximini cccidit. Electione ibidem monachis clementia Regis concessa, Ougo, ante Prapositus, Abbas eligitur: monachi non regulariter viventes expelluntur. Privilegium eligendi Abbatis monachi confirmavit anno DCCCC XL Otto M^o dato diplomate, quod Ogo venerabilis Abbas & reliqui Fratres ex cœnobio sancti Maximini ab ipso impetrarunt. Exstat apud Zyllesum, qui etiam in eam rem Iohannis Papæ XV litteras, Indictione XV, id est anno CM LXXXVII datas postea refert, Ogoni Abbati inscriptas. Fuit hic OGO alter à superiori, quem anno CM XLV creatum Leodiensem Episcopum, post biennium decessisse constat. Anno CM XLII, nempe III Idus Octob. sollemni pompa dedicata est nova sancti Maximini basilica à Rotbero urbis Antistite & Adalberone Mettensi: cui celebritati, præter Ogonem, interfuerunt Abbates AGENOLDUS Gorziensis, ERKENBOLDUS Tullensis sancti Apri, HERIBERTUS Mettensis sancti Arnulfi, FRIDERICUS sancti Huberti in Arduenna, SALACHO sancti Martini, ex Brovvero. Hanc basilicam instauraverat Ogo Abbas hujus loci postea Tungrensis Episcopus, qui hoc monasterium à fundamentis reparavit, & locum istum pæne pessumdatum renovavit, & numerum fratrum ad LX ampliavit, ut in Necrologio legitur in mense Ianuario. De eodem Ogone ita habet Frodoardi Chronicon anno CM XLV. Richario Tungrensium Episcopo defuncto, idem episcopium Rex Otto Hugoni Abbati monasterii sancti Maximini, nolenti atque refugienti dedit, eumque ordinari fecit Episcopum. Hugonis seu Ogonis elogium breviter complexus est Anselmus Canonicus Leodiensis in cap. 33. ubi post Richarium:

Zilles. par.
5 pag. 15

ibid. pag. 26

dein Episco-
pus.

Huic successit amor plebis, tremor Hugo potentum,
Clarus avis, clarus studiis, recreator egentum.

Præfuit Leodiensi ecclesiæ annis duobus & circà menses sex. Obiit tertio Idus Aprilis, anno dominicæ Incarnationis nongentesimo quadragesimo septimo. Laudatur inferius in actis Iohannis Abbatis Gorziensis num. 70 & 97: Bruschius Ogonis, ejusque successoris epitaphia refert, sed parvi momenti.

Abbat. se-
quentes.

3. Ogoni anno CM XLV successit V V I L L E R U S ab ipso educatus, designatusque successor in regimine monasterii: quod cum Robertus Archiepiscopus sibi vindicare moliretur, Præceptum anno CM LIII ab Ottone M. contra ipsum obtinuit Vvillerus, interdicto, ne quidquam molestiæ idem Archiepiscopus, ejusve successores prædictis cœnobitis in posterum ingererent. Eodem spectant litteræ Agapiti Papæ, reverendissimo Abbati Vvillihatio inscriptæ. De hac controversia ita legitur in Chronico Magdeburgensi ad annum CM L. Rodbertus Archiepiscopus pro acquirenda Abbatia sancti Maximini multum laboravit, sed Deo auctore non prævaluit. Vvillerum ita laudat liber fastorum ad Octobrem. Vvillerus Abbas post Ogonem Episcopum monasterium & claustrum perfecit, & tabulam auream ante altare posuit.

Vviggerus
Abbas.

4. Anno CM LVII V V I L L E R U S Abbas obiit, Nonis Octobris: cui successit V V I G G E R U S seu V V I C E T U S. Itaque Ottonis M. diploma anno DCCCC LXIII obtinuit, non Vvillihatus, ut apud Zyllesum legitur, sed Vviggerus Abbas. Is anno sequenti alias ab Ottone juniori litteras obtinuit in testimonium miraculi à sancto Maximino in puerum Adelmannum patrati, quod paucis accipe. Adelmani parentes Regino & Engila de Brambach, liberi ex liberis parentibus orti, se & unicum filium suum Adelmannum sancto Maximino consecrarunt, ea condi-

tione, ut ipse puer, quamdiu viveret, & posteri ejus qui masculi essent, duos denarios; feminæ verò unum apud altare sancti Maximini die sancti Martini festo perfolverent: post mortem verò illorum quod melius haberent in pecoribus sive in vestibus, ecclesiæ cederet. *Interim prado quidam puerum inseciis parentibus rapuit, & Trevirim per pontem transiens, abducere secum cogitabat. Sed puer inter hæc, reflexis ad sancti Maximini monasterium oculis sanctum elata voce in auxilium vocat.* Unde iratus miles, cum puerum pulsasset, mox ultione divina, fracto equi collo, ipse de ponte prolapsus in aquam cecidit, & puer super pontem illæsus perstitit. Sicque puer ad sanctum Maximinum rediit, & Abbati Vvickero rem totam exposuit. Hoc celebre factum, ait Otto, cum mihi Treviris agenti Abbas ipse narrasset, & puerum me coram in conspectum adduxisset, ut testimonio nostro traditionem prædictam pueri confirmarem, & ab omnibus Advocatis eundem puerum ejusque posteros absolverem, utque nulli beneficiarentur exoravit. *Annuit Otto, chartamque hæc de re fieri jussit, eamque sigilli sui impressione signari, anno dominicæ Inc. DCCCC LXIII, Indict. VI, anno regni tertio, XII Kal. Augusti. Atque tanti, subdit Brovverus, apud præfatos Germania Reges tantilla rei sanctimonia fuit! Quod huc referre visum est, simul ad probandum tempus Vviggeri prælatura.*

ANNO CHR.
C M L X V I

Litteras ab
Ortone 2
accipit.

5. Idem Abbas anno C M L X V I, teste Chromographo Magdeburgensi, supremum diem absolvit, haud mediocri, addit Brovverus, relicta pietatis & virtutis opinione. Is sancti Maximini ope ab acuta & inveterata febre, referente Sigebardo ms. liberatus est. Inter cetera, quæ in vita edidit, pietatis opera, ex possessionibus sancti Maximini monasterium apud Tavianam, haud procul à Sarsæ fluminis ripa, undecim fere supra Treviros passuum millia, viginti eò cœnobitis deductis suscitavit. quod verso jam olim præfata disciplina statu, in Præposituram, ut vocant, abiit. Hæc Brovverus in lib. 10 num. 8.

Ejus obitu
& alia fa-
cta.

6. Vviggero successit ASOLFUS, Asolfo paullo post THIETFRIDUS, OGONIS secundi præcessor. Sub his & præmissis Abbatibus multi pietate & doctrina, nec minus rebus gestis illustres viri ex sancti Maximini cœnobio prodierunt. Hos inter primus honoris gratiâ nominandus venit ADALBERTUS Rufforum Apostolus, dein Magdeburgensis Episcopus primus: ANNO & OTTVINUS Magdeburgenses primum unus post alium Abbates, dein Episcopi alter Vormatiensis, alter Hildenesheimensis: denique Abbates non pauci ad alia monasteria vel instituenda, vel in melius restituenda vocati, ut SANDRADUS ad Gladbacense, HARTVVICUS ad Tegernsense, & RAMVOLDUS ad Ratisponcense sancti Emmerammi: de quibus omnibus inferius agemus. De sancto Poppone ejusdem loci Abbate in sæculo sequenti.

Successores,
& viri illu-
stræ.

7. Per idem tempus, ait Brovverus, Monasteria sancti Maximini, Prumiense, & Mediolacense, restituito quasi & cumulato litterarum honore, oculos sustulere. & ad religionis ac disciplina normam pronuper, ita nunc ad insignem eruditionis famam simul inclarescere ceperunt. Accurabant scilicet Præfati monasteriorum liberalitate, fovendis honorandisque litterarum divinarum juxta atque humanarum studiis impartita, ut ne sæculum hoc sterile atque effatum haberent. Professores alebantur viri ex eadem sancti Benedicti disciplina: quorum auditoria lectissima ejusdem Ordinis juventute stipata, & excellentissimis erant ingenii referia, quæ ubi ad maturam virtutis doctrinæque frugem effloruissent, inde in alia monasteria diffusi, veluti in colonias quasdam propagabantur, eximio pietatis ubique fructu, atque religionis incremento. Quæ utinam majorum tam præclara instituta, subdit Brovverus, retro luxu & desidia non lapsa fuissent! numquam eas clades ac vulnera in publicam usque perniciem monastice colorasset. Hæc ille in lib. 9 num. 113. quæ ex Hirsuagensi Trithemii historia possunt illustrari.

Littera-
rum stu-
dia.

7. De Prumiensi non habeo quod memorem in præfens, nisi quod REGINO Abbas, libris editis clarus, hunc locum non mediocriter exornavit: & quod Richa-

Monaste-
ria alia quæ
in statu.

ANNO CH.
CM LXVI.

Mediola-
cenſis.
* Meti.c.

rius & FARABERTUS Abbates hoc ſaculo ad Tungrenſem ſeu Leodicenſem eccleſiam regendam exinde aſſumpti ſunt. De Mediolacenſi * ad Saravum ſeu Saran monaſterio, quod Trevirenſium Archiepiſcoporum quoddam veluti ſeminarium fuit: illud commodè hic memorandum occurrit, quod Rotgeri Antiſtitis operâ priſtinam vitam formam recepit. Hic enim proclinatam cernens Mediolacenſium diſciplinam, miſit ad Indenſe ſancti Cornelii cœnobium, quod prope Aquisgranum tum religione florebat, virum inde poſtulans, qui Mediolacenſibus præfici, & optima veteris diſciplina præcepta tradere valeret. Miſſus ad hoc ROTTVVICUS, loco & priſcum ſplendorem, & primam religionis famam reſtituit. Atque ut doctrina etiam fructus ibi non deſſent, duos ex ſuis ad Gerbertum eruditionis gratiâ miſit, qui deinde reverſi literas probe excoluerunt. Hac ex Brovveri lib. 9 ad annum CM XII. Ex iſta ſchola prodiit REMIGIUS ille Abbas Mediolacenſis, à Gerberto laudatus non ſemel, de quo aliàs.

Epterna-
cenſis:

8. Eodem tempore in Epternacenſi monaſterio, eiectione Clericis, qui illud invaſerant, reſtituti ſunt monachi per RAVANGERUM Abbatem, qui, favente Ottone M. cum quadraginta probata vita religioſis eo ſe contulit, atque ſancti Benedicti inſtituta ſtrenuè revexit. Videtur is fuiſſe Abbas Senonicenſis, de quo inſtra poſt vitam Johannis Abbatis Gorziensis. Ejus epitaphium rem hoc modo exprimit.

Hunc Otto primus tranſmiſit Cæſar opimus,
Sifridi monitis egregii Comititis.
Miſit & hunc talem, qui vitam cœnobialeſ
Hic reparare pio ſufficeret ſtudio.
Nam locus iſte bonis hoc tempore religionis
Factus erat vacuus, rebus & exiguus.

S. Martini.

9. Sed alia etiam monaſteria ad Treviros nos revocant, ubi ſancti Martini; itemque ſancti Eucharrii Abbatia antiquos ſpiritus reſuſceperunt. S. Martini cœnobium, ad Moſellam amœno in loco ſitum, Canonici nuper occupaverant: quibus excluſis Theodericus Archiepiſcopus, videns omnia etiam temporalia in deterius labi, ſuffragante Imperatore, monachos iſtuc reduxit, eiſque ENGELBERTUM, rebus monaſticis apprime imbutum, præpoſuit, libertate electionis à Benedicto VII Pontifice impetrata. Aliud fuit ſancti Martini in pago Maginenſi, Meinfeldenſe ob hoc appellatum, vulgo Meinfeldt, prope Conſuentes opidum: quod ſancti Severi corpus à Rotberto Archiepiſcopo ſub initia ſæculi X ex Italia tranſlatum eſt, ut legitur in Historia Trevirenſi tomo 12 Spicilegii pag. 218, & apud Bollandum tomo 2 Februarii pag. 827 & ſequenti. Nunc collegium Canonicorum.

S. Eucharrii
ſeu S. Ma-
thiæ.

10. Egbertus, Theoderici Pontificis ſucceſſor, non inferiora molitus in ſancti Eucharrii monaſterio, priſcorum Antiſtitum ſepulturâ quondam venerando, baſilicam auſtiori opere excitavit, & repertiſ ſancti Celfi reliquiis illuſtravit ſub annum CM LXXIX. de qua inventione & conſecutiſ inde miraculiſ exſtant Theoderici ejuſdem loci monachi libri duo ad Richardum Abbatem, apud Surium & Bollandum Februarii die 23. GOTERIUS Abbas loco præfectus eſt, accitus ex monaſterio Gandenſi ſancti Bavonis, à Theoderico laudatus in libro I num. 8. qui auctor GUNDERADUM Abbatem laudat initio libri ſecundi & num. II. Perſtat etiam nunc, ſancti Eucharrii monaſterium ſub titulo ſancti Matthiæ: at jam dudum ab Ordine receſſit ſancti Martini Abbatia, uti & ſancti Paulini, quæ modo Canonicorum eſt.

Monaste-
ria virgi-
num.

11. Præter hæc virorum apud Treviros monaſteria, tres etiam fuerunt Virginum parthenones, S. Symphoriani ad urbem prope ſancti Martini cœnobium, ceſte Trihemio, qui ejus excidium luget: Palatiolenſe, & Horreenſe, non longè ab urbe: quod poſtremum hæctenus ſolum Benedictina inſtituta retinet, ſervatque cum multa religione. In libro de miraculiſ ſancti Celfi tres nobiles Horreenſes Sanctimonialiſ memorantur, nempe Henza, Geila, & Gliſmoda. Vide quæ de hiſ duobus poſtremis parthenonibus diximus in Sæculi 3 parte I, ubi de Adela Abbatiffa.

DE VENERABILI HINC MARO ABBATE SANCTI REMIGII apud Remos.

1. **C**OENOBIVM sancti Remigii nomine ac tumulo apud Remos insigne, quod Archimonasterium ob excellentiam appellari solet, à medio saculo decimo religione maximè floruit, aliisque ejusdem provincia monasteriis recte vivendi formam praeiit & exemplum, sub Hincmaro Abbate primo regulari. Ante hoc tempus, id est ab institutione seu restitutione monachorum istuc per Tilpinum Archiepiscopum facta regnante Carolo M. qui Archiepiscopus Remensis, idem erat Abbas Remigianus, habens sub se Praepositum monachum, à quo res monastice ordinabantur. Quippe ERCHANRAUS sub Tilpino & Volfario, BERTINGARIUS sub Ebone, ROTFRIDUS sub Hincmaro, THETBOLDUS sub Fulcone, aliique deinceps hoc officium administrarunt. Attamen Ebo junior, is qui postea Gratianopolitanae ecclesiae Episcopus creatus est, sancti Remigii Abbas fuit sub Ebone avunculo; & post eum Fulco Chorepiscopus, pulso Ebone Archiepiscopo; ac deinde NOTHO, ambo per novem interpontificii annos. De primo testis est Hincmari epistola apud Frodoardum, ubi Ebonem alterius nepotem laudat, qui religiosus est, inquit, ut audivimus. quippe sicut ab ipsis pæne cunabulis sub religione & habitu regulari nutritus in Remensis ecclesiae monasterio, ubi requiescit sanctus Remigius: in quo loco religioso suam exegit ætatem, quousque ab Ebone avunculo suo, tunc Remorum Archiepiscopo, ibidem Diaconus consecratus, & Abbas monachorum ibidem ad regularem ordinem tenendum & gubernandum constitutione episcopali est ordinatus. Hæc episcopalis constitutio, non alia censenda est quam Ebonis Archiepiscopi, cui congruum visum est nepotem suum monachum Abbatis titulo decorare. Fulconem sancti Remigii Abbatem dicit narratio Clericorum Remensium apud Chesnium*: Nothonem denique Concilium Suesionense anno DCCCLXVI celebratum. Verùm tres illi Abbates extra ordinem fuerunt, utpote non ab ipsis electi monachis, nec communi lege instituti, sed primus quidem avunculi sui studio, alii duo ob turbas de abdicatione Ebonis. Sub Fulcone instituta est Suffragiorum ac precum societas inter sancti Dionysii ac sancti Remigii monachos, cujus rei existant littera apud Acherium nostrum in Spicilegio tomo 4, data anno DCCCXXXVIII sub sanctissimo ac venerabili Patre Fulcone. Consimilis societas facta est anno DCCCXXIX inter Canonicos Laudunenses & monachos Remigianos, litteris item mandata, quas penes nos habemus. Per illa tempora vivebant nihilo minus apud Remigianos studia litterarum, ut constat ex præclaris codicibus mss. in eorum Bibliotheca hætenus asservatis, quorum multi, nempe antiquiores, Archiepiscopi & Abbatis nomen, simulque Praepositi, quorum tempore scripti sunt, ad calcem habent. Et sanè haud vulgaris fuit eruditio Ebonis monachi, postea Episcopi Gratianopolitani, à quo cirones Synodi Valentinae conditi sunt.

Cœnobii S.
Remigii
status & Ab-
bates.

Frodoard.
li. 3 cap. 15.

* Chesnii
tom. 2. pag.
343.

2. Hic fere status Remigiani monasterii erat ante tempus Hugonis in sedem Remensem intrusi factione patris sui Heriberti Veromandorum Comititis: qui Hugo idem in ecclesia Remensi laude dignum gessit, quod monachos sancti Remigii ad superiores leges revocavit. Hoc tentatum videtur primo tempore Sculsi aut Artaldi per sanctum Gerardum Bromiensem, qui monasterii sancti Remigii curam egisse dicitur* in Chronico Mosoniensi, siue quod Praepositi officium sub Archiepiscopo habuit,

Monastice
discipline
restitutio.

* Supra
pag. 250.

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

XX

ANN. CH.
CM LXVII
MARTH. V.

Hincmarus
Abbas.
* pag. 360.

Monasteria
quædam
reformat.
* V. supra
pag. 214.

Hincmari
successores.

S. Theode-
rici Abbatia
emendatur.
* infra an.
976.

Mosomen-
sis item.

seu quoddam corrigendis eius loci monachorum vitiis adhibitus est. Verum id tandem perfecit ARCHEMBALDUS seu Ercanboldus Abbas Floriacensis, de quo ita Frodoardus in lib. 4 cap. 32, ubi de Hugone. Advocans denique hic Pontifex Ercanboldum monasterii sancti Benedicti Abbatem, regulam monasticam in monasterio sancti Remigii restituere decernat, constituens ibi Abbatem HINC MARUM eiusdem loci monachum. Archembaldum vocat Aimoinus in tomo superiori * relatus. In ms. codice Remigiano ab eo tempore Abbatum & monachorum eius loci nomina recensentur sub hoc titulo: Anno ab Incarnatione Domini DCCC XLV Regula sancti BENEDICTI, quæ dudum defecerat, restituta est in monasterio sancti Remigii, iubente Hugone Heriberti filio, cum consilio Erchamboldi Abbatis sancti Benedicti, ordinato ibi Hincmaro sancti Remigii monacho. Marlotus virum magni nominis appellat; & ad promovendam religionem, quæ novos spiritus susceperat, perquam idoneum. Quod quidem probatur ex variis monasteriis, quæ ille ad meliorem frugem adduxit.

3. Inter prima fuerunt Humolariense, & sancti Basoli monasteria. De Humolariensi testes sunt Ludovici Transmarini litteræ, in Seculo 2 editæ * ad vitam sanctæ Hunegundis, data anno CM XLVIII, quo anno, favente Artaldo Archiepiscopo, cum Episcopis Vvidone Suesionensi, & Gibuino Catalaunensi, atque clarissimo Abbate HINC MARO, eiectionis ob vitam solutiorem Sanctimonialibus, inducti sunt Humolarias monachi ex cœnobio sancti Remigii, BERNERO eiusdem loci monacho Abbate eis preposito. Paulo post, id est anno CM LII, testante Frodoardi Chronico, in monasterium sancti Basoli Artoldus Archiepiscopus monachos mittit, haud dubiè ex eodem cœnobio Remigiano, expulsis clericis qui serviebant ibi, committens illud Hincmaro & Rotmaro Abbatibus. qui Rotmarus Abbas erat Altvillarensis. Procedente sæculo nono, tempore scilicet Ebonis Archiepiscopi, ejus ordinatione quidam vir religiosus, BENEDICTUS nomine, eximius ille (ni fallor) Anianensis, Abbas constitutus fuerat hujus Abbatie sancti Basoli. Sed ut sunt proni ad lapsum mortalium mores, eodem sæculo exeunte, monasticam vitam seculari commutaverant istius loci alumni: quos tandem Arioldus, hospitii ibide accepti memor, ad pristina instituta postlimino revocavit per Hincmarum nostrum & Rotmarum Abbates, qui Rotmarus Hincmari discipulus videtur fuisse, numeratus in indice Monachorum, qui Hincmaro Abbate mortui sunt.

4. In eodem indice Hincmarus monasterio sancti Remigii XXII annis præfuisse perhibetur, mortuus proinde anno CM LXVII, & quidem III Nonas Martii, quo die ejus obitus in Necrologio notatur. HUGO ejus successor duobus annis, RODULFUS Abbas tertius annis XIV hoc officium administravit. Sub hac Abbate Rodulfo ponuntur obitus BERNERI & AIRARDI Abbatum. Bernerus Abbas fuit primus Humolariensis, ex cœtu Remigiano, ut mox dicebam, sicuti & prima colonia Humolariensis: Airardus ex eodem seminario Abbas eductus est ad restituendam apud sanctum Theodericum monasticam disciplinam. Hæc mutatio accidit anno CM LXII, quemadmodum suo loco * dicturi sumus, ubi de sancti Theoderici elevatione agendum.

5. Anno precedente, Adalbero idem in Mosomeni beata Maria ecclesia præstitit, atque Artaldus in Humolariensi, sufficiens nimirum monachos in locum feminarum licentiis viventium. Abbas primus Lietaldus ex Tigrensi monasterio, quod tunc Remigianis parebat, eo translatus est volente Adalberone istius operis architecto, qui & Abbatiam sancti Timothei apud Remos sitam beato Remigio ad expensas hospitalitatis concessit. Parva sunt hæc pro tam celebri Archimonasterio: sed quæ tamen non parum conferunt ad ejus splendorem & ornamentum, & ad illustrandam sæculi decimi historiam. De basilicæ Remigianæ dedicatione in Seculo sequenti.

DE SANCTA MATHILDE

REGINA, UXORE HENRICI AUCUPIS

Germanorum Regis.

1. **M**ATHILDE M seu Mathildam, & Meðhildem, Henrici primi, cognomento Aucupis, uxorem, Otonis Magni parentem, Benedictinis fastis adscribunt recentiores è nostris plerique omnes: nec immerito. Et si enim piissima Regina regulis addicta monasticis nusquam fuit; quinque tamen propriis sumibus monasteria condidit; reliquis fere per Germaniam ope & auctoritate profuis semper, & in velle ab se Quidemburgensi sancti Servatii parichione post viri obitum maximam vitam partem divinis in laudibus rerumque caelestium jugi contemplatione transiegit.

Mathildis in monasterio Ordinem munitica.

2. Mathildem debitis laudibus celebrant scriptores coetanei Vvitikindus, Lintprandus, Ditmarus, Reginonis continuator, Adam Bremensis, & alii, quos Alberius, Tritemius & Henricus Bodo exceperunt. Sed omnium instar esse debent anonymus Chronici Saxonici vel Meideburgensis auctor; itemque aliter Anonymus, qui jubente sancto Henrico non Rege, postea Imperatore, Mathildis ejus proavia vitam egregie descripsit. In hac Vita non pauca legas iisdem omnino concepta verbis, qua apud Chronici scriptorem referuntur. Unde non levis oritur suspicio, num illa Chronographus ab Encomiaste mutuatus sit. At cum eximia quadam Mathildis gesta complectatur hoc chronicon, qua à vita scriptore, quantumvis diligenti, sunt praetermissa; certior videtur chronographi auctoritas, quem potius vita scriptor, aut credita ipsi monumenta consuluisse videtur. Ut ut sit, necrum hic integrum dare constituimus; sed praecipua dumtaxat capita, qua cum ad pietatem informandam, tum ad explicandum Mathildis in rem monasticam studium conferunt, ex chronographo collato cum praetatis auctoribus, & maximo cum vita a Godefrido Henschenio è Coloniensi ms. codice sancti Pantalconis edita, prastringemus.

Vitae ejus scriptores.

3. MATHILDIS, inquit Chronographus VVIDEKINS egregii Ducis stirpe processerat. Pater ejus nomine THEODERICUS (Thiadericum Vvitikindi Monachi cod. x unus, Ditmaricum seu Thidericum Ditmarus, vita scriptor Thietricum, hoc est populi principem appellant) in occidentali regione Comes gloriosus, nempe Westphalorum Saxonum. Mater eius REINILDIS, Danorum & Fregonum germine procreata erat, quorum filiam, mater Theoderici MATHILDIS, Herivordensis tunc Abbatissa, suscepit nutriendam, ut doceret & sacras lectiones, & manuum operationes. Theoderici Comitis fratres Vvitikindus monachus nominat VVIDIKIND, IMMED, & REGINBERD. De illis Ditmarus silet. Tunc ergo praepropto Ducis OTTONIS THIEGMARUS Comes accelerans, adminiculo natronarum ejusdem puella jussu Abbatissae servientium cubiculo clam se inferens, prospexit formam virginis, &c. Mox HENRICUS Otonis filius aliique, quasi causa orationis ingressi ecclesiam, viderunt virginem sedentem, psalterium manu tenentem, honestissimam habitu, reverendam vultu. Ejus amore captus juvenis, hanc ab Abbatissa petiit in uxorem, quam postmodum duxit, accepit. Hac circiter annum DCCCC XIII coniugere.

Parentes.

Educatio in monasterio.

Connubium.

4. Cooperante Mathilde Regina, inquit Chronographus ad annum DCCCC XXI, in omni opere bono, moribus quoque & vita; Henricus assiduis profectibus augebatur. Illa vero, in publico quidem procedebat ornata gemmis & serico, gestans tamen interiorius pretiosius ornamentum, cor scilicet maternum in subditos; tamque humilis, & in fratre conjugii tam pudica manebat, ut omnibus esset amor pariter & honori. Noctis tempore se à latere Regis subtrahens, derelicto thalamo orationi intendebat, quasi Rege ignorante: ipse autem intelligebat, sed quasi se nescire simulabat... Sed quia hominum quilibet proclivior est ad labendum, quam sua natura muniatur ad standum, ut alibi ad teorem de ipso Henrico scriptum est; in Cæna Domini quandoque inebriatus, necesse uxori multum repugnanti illicitè conjunctus est: quod humana salutaris iretor satanas cuidam bonæ maronæ prodidit. Inde natus Henricus, postea Bajuvaria Dux, quem pra Ottone primogenito mater quasi unicum specialiter dilexit. Atque hinc dissidiorum semes.

Mores ejus probatissimi.

Consilium de Monasterio construendo.

5. Cum autem, secundum Chronographum & vita scriptorem, persisterent magna pro-petitate pacis, omnipotentis Dei inspiratione desiderabant monasteria construere, &

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

XX ij

ANN. CH.
CM LXVIIII
MART. XLV

admiriculum præbere illic commorantibus de regis facultatibus, quatenus sui suorumque patrum vel nepotum memoria ibidem perpetim haberetur firmissima. Igitur tractantibus, tanti operis fundamentum quoniam ponerent loco, Principibus populi in unum convocatis, postulabant sibi consilium dari, in qua parte regionis hæc decernerent possent adimpleri. Ad hæc principes responderunt dicentes, intra Vvinethusum esse Sanctimonialia, regulari disciplina carentes, quæ diutius illic commorari non possent, nisi sustentarentur adjuvamine regali: & consilium dabant eas in Quintelingeburch transferri. Posthac Rex abiit Batfeldun (*locus est inter Quidelburgum & Mansfeldiam*) filiumque Ottonem Regem constituit. Venit & DEMOT Vvinethusensis Abbatissa præcepto Regis evocata, & rogata ut suas Sanctimonialia in Quintelingeburch consentiret transponi, Regis petitionem grateranter suscepit.

Mors conjugis.

6. Inde perrexit Rex ad *Vnlebi* (*alias Mimlebi*) secum paucis comitantibus: ibi ejus est iterata infirmitas. Cum sentiret ergo corporis dissolutionem, Regiam vocans, multis secretis cum illa disputatis, ad ultimum: O inquit, fidelissima! nam nullus omnium unquam virorum fide firmiorem sibi mulierem adjunxit. Deo gratias ago; quod te superstitem relinquo, gratias habeas. Iratum mitigasti, in omni re utili consilium mihi dedisti, revocasti ab iniquitate ad justitiam; sedulo monuisti, ut vi oppresso facerem misericordiam. Nunc te & filios nostros omnipotenti Deo commendamus, & electis Dei simul cum anima jam recessura. Cum haud minus illi Regina gratias egisset, marito plena ecclesiam intravit. Interea Henricus rebus humanis excessit. Adaldagus solus ex presbyteris casu adhuc jejunans ad nutum anxie Regine domitici corporis hostiam pro anima ejus immolavit: cui & Regina duas armillas aureas brachiis suis avulsiis dedit, exhibens ei gratiam quamdiu vixit: quin etiam in Bremis ei episcopalem cathedram apud Ottonem Regem impetravit. *Defuncti Regis corpus Quidelingeburgum delatum maximo honore reconditum est in basilica sancti Petri anno DCCCXXXVI.*

Quindeliburgensis parthenonis constructio.

7. Tunc Regina, pergit *Chronographus*, Demot Abbatissam vocavit, & congregationem ejus illuc transferri admonuit. Illa primo renuit: postmodum imperante Ottone filio ejus consentit. Igitur Regina cœnobium in monte Quidelingeburch sancta devotione construere cœpit; tricesima die congregationem ibi statuit; non viles personas, sed summæ ingenuitatis tirunculas canonicæ institutioni deservituras collegit. *Chronographo prævit Dinnarus his verbis.* Congregationem quoque sanctimonialium in die tricesima in supra memorata tibe statuit; & huic, quantum ad victus & sui vestitus necessaria suppetebat, ex sua proprietate, laudantibus hoc suimet filiis, concessit, & scriptis confirmavit. *Hunc sanctimonialium cœtum familia Benedictine Virginibus constitisse, nemo est qui insitari possit: ut canonicæ institutionis nomine regularem intellexerit Chronographus, ex quo parthenonis ejus Regula ac institutum sequentibus annis intelligitur. Exstat Henrici Aucupis diploma, quo Mathilda conjugii sui locum Quintilingaburg concedit anno DCCCXXVIII. Aliud item Ottonis M. congregationem Sanctimonialium ibidem confirmantis cum libera eligenda Abbatissa facultate anno DCCCXXXVII. Quanti autem apud Deum miri fuerit ejus loci constructio, & Mathilda ibi commorantis pietas, testatur Dinnarus in hunc modum.* Venerabilis autem Regina Mechthildis constructo, ut prædixi, in Quedlingburg monasterio, congregationeque sanctimonialium ibi collecta, fideli apud Dominum servitio promeruit, quod virtus filii in omnibus floruit. *Quippe, testante Chronographo, cui vitam 14 succinit, flagrans Christi amore, memor cujusvis disciplinæ, ad misericordiam facilis in omni actu & confabulatione admiranda dignitatis, tamque honesta perseverabat in pudore; ut virginem crederet, qui fecunditatem prolis ejus non vidisset. Noctis tempore lecto se collocans, & parumper dormiens; postquam persensit dormire omnes qui erant secum in cubiculo, spreto fulgenti stratu clam surrexit, cubicularem puellam tacita excitavit, ecclesiam intrans suspenso gradu sine turbarum obsequiis sine humano favore, petrox in oratione manebat. Ad altare vacua numquam accessit, nec Rege vivente, nec in viduitate. Hinc Liutprandus in historia lib. 4 cap. 7 sic sequitur.* Mathildis ultra omnes quas viderim & audierim matronas, pro delictorum expiatione celebre exsequiarum officium, vivamque Deo hostiam offerre non desinit. *Et vita scriptor um.* 23. Mos quippe fuerat sanctæ domine sacerdoti quotidie ad Missam presentare oblationem panis & vini pro salute & utilitate totius sanctæ Ecclesiæ. *Subdit Chronographus:* Ante galli cantum finierat psalterium, nisi brevitate noctium impediretur. Circa horam matutinalem cum silentio, & nesciente aliquo, iterum se collocavit in lecto, quasi totam noctem dormiendo egisset, ac pedem numquam inde movisset. Dato verò signo surgens, matutarum laudibus intento corde aderat. Præterea omnibus egressis, sola intus januis clausis spiritum usque ad lucis auroram non relaxabat. Postmodum ingressa cubiculum, paulisper ad dormiendum lassâ membra reclinavit, &c.

Mathildis ibi vivit.

Calumniam à suis passa.

8. *His virtutum studiis intenta Mathildis, suavem ubique spargebat odorem, dum circiter annum DCCCXLVI, referente Chronographo Magdeburgensi & vita scriptore, filiorum*

Otonis atque Henrici calumnias tulit. Nam ad aures eorum pervulgatum erat, quod innumerabiles pecunias regalium censuum consumsisset: reposcebantur à Rege, quæ pauperibus distribuere; mittebantur exploratores spoliare & contumeliis afficere nuncios eius, qui munera indigentibus portabant. Compellebant eum dotales regiones relinquere, & sacro velamine se consecrare. Ferret verò minus moleste injurias, si Henricus quem unice amaverat, fratri non concordasset. Videns autem molestias eorum non minui, sed in dies plus augeri, relinquens quidquid Henricus Rex in dotem ei dederat, in occidentali regione Angarinentem (*Angria dicitur, vulgo Engerhen in Ravenspergenfi Vvestphalia Comitatu, ubi conditum à Mathilde cœnobium suo loco referemus*) parcens filiis, & non minus quam consueverat bona opera exercens. Regi verò supervenere Dei flagella, re-roveris victoria triumphis, aliisque rebus secundis: Henricum verò gravis morbus invasit. Tum Editha Regina Sacerdotum & Principum hortatu Regem ad pœnitentiam adduxit: qui revocata parente, delictorum ab ea veniam petiit, etque ablatis honoribus restituit. Par quoque fuit Henrici Ducis pœnitudo, quem mater nihilo secius amantissime complexa est.

9. Ubi pristinum in gradum rediit Mathildis, majorem adhuc operibus piis atque elemosynis curam impendit. Hinc Otone filio suppliciter fecerit, ecclesias, inquit vite scriptor num. 17, & monasteria construxit. Tunc ædificavit monasterium in Palidi, illic congregans tria millia Clericorum, quibus larga manu impendebat quæque necessaria. Sed interim contigit piam Edith reginam, perpetuo victicem, presentem amittere vitam. Hic Clericorum nomine monachos intelligi probat diploma Otonis M. qui in quodam loco Palidi nominato Abbatiam monachorum, in honore sancti Johannis Baptista & sancti Servatii constructam, consensu ac voluntate venerabilis HARTONIS Maguntinensis ecclesie Archiepiscopi, fieri concessit; simulque decimas per parochiam Palidensis ecclesie, & per quæ jam novalia ejusdem ecclesie à Monachis novellata, à venerabili Hattone utili Maguntinensis ecclesie recompensatione eidem ecclesie concessa (*sancitum anno DCCC LII. Postea verò Otto secundus Ecclesie Magd. burgensi anno DCCC LXXXI attribuit hoc monasterium, quod in Ducatu Brunsvico situm erat. De aliis monasteriis ab ea constructis inferius.*)

10. Post exactum integro triennio cœlibatum Otto Rex Adelheidem, Lotharii relictam, sibi copulavit, ex qua procreavit puellam, inclitæ Regine MATHILDIS vocabulo dictam, quam conjunxit Quirilingeburg conturbernio sanctimonialium juxta matris vortum. Hanc Abbatiali munere postea donatam dicimus ex Chronographo: sed prius aliqua Mathildis Regina gesta referenda sunt.

11. Anno DCCC LV Kalendis Novembris Henricus Dux Bajoricorum, Mathildi carissimus cessit à vita. Hac dilectissimi filii mortem tulit acerbissime: nam in hac die inquit vite scriptor herilia deposuit vestimenta, quæ in viduitate pro ornamento habuit. Post obitum enim memorandi Regis Henrici (*viri sui pridem existenti*) assidue induit coximum unius coloris, non in publico, sed sub lineo vestimento, & pro decore ornamenti ante se gessit parum auri. Hoc totum tunc deposuit, & postmodum lugubri veste induta processit. Posthac neminem voluit audire carmina secularia cantantem, nec quemquam videre ludum exercentem: sed tantum audivit sancta carmina de Evangelis. . . RECHBURGAM sibi ministrantem sanctimonialiam præcepit diligenter observare, ut nullus præteriret pauperum insalutatus, vel de suis largitionibus non recreatus. Si verò illa negligente aliquis pertransit egentium, non percipiens alimentum, statim caput elevans de somno, quasi spiritu prophetie plena, præcepit currum stare, & egenum qui transierat revocare, præbens illi victum seu aliud necessarium. Post hæc paulisper commota, sanctimonialiam salutaribus verbis admonuit, ut deinceps diligentius observaret. quidquid lux fidei commendasset. Mane balneum præparari jussit, & pauperes peregrinosque lavari fecit. Aliquando verò cum se à populi frequentia abripere potuit, ipsa occultè ingrediens, manibus propriis sordes diluebat singulis: & quæ multis imperabat Regina, pauperibus serviebat quasi ancilla. Singulari honore celebravit sabbatum, primo quidem propter vigiliam Dominicæ resurrectionis, quæ in hac die celebratur per circulum orbis: dehinc quia venerandi Regis Henrici anima in eadem die de corpore soluta est, & (ut speratur) paradisi janua est ingressa. Quamdiu ergo Dei sancta vixit, studiosè observavit incliti Regis octavum, tricesimum, & diem anniversarium.

12. Anno DCCC LXVI, restant Chronographo Magdæburgensi, qui annum DCCC LXV saltem incunem scribere debuit, antequam Rex iret in Italiam, MATHILDE unica filia ejus, decus sanctimonialium, communi consensu cleri & populi religiosissimæ congregationis sancti Servatii in Abbatissam electa est, ac presentibus patre Otone Imperatore, & matre Imperatrice Athelheida, aviaque sua Mathilde Regina, necnon Otone fratre suo, cunctisque optimatibus regionis illius benedicta est. Hanc *Vitikindus Monachus Corbeiensis in Annaliis suorum præfationis titulo Reginam vocat, eamque flore virginali, cum majestate Imperii ac sapientia singulari fulgentem scribit. Ad annum M VII Abbatissa vixit, VII Idus februarii, non sine titulo sanctitatis defuncta.*

A N N. CH.
C M. LXXIII
M A R T. XIV
Alia mona-
stera aedifi-
cat.

13. *Palidense seu Poledense & Poldense monasterium à Mathilde constructum superius indicavimus. Aliud Fabricius indicat conditum Memmelebia seu Onlebi aut Mismelebi ad Unstructum fluvium in Turingia, prope ditionem Mansfeldicam, qua de re mox dicemus. Tertium vita scriptor notat his verbis num. 25. Tunc etiam construxit monasterium in civitate Northufanenli (qua imperialis est in aquilonari Turingia) consensu sui parvuli nepotis pro anima Regis Henrici, & sui castissimi filii, cui patris nomen imposuerat, & quem in praefata civitate procreaverat. Illic congregavit tria millia sororum Deo & beatae Mariae Virgini famulantium. Sub hac Imperator Romam reversus Colonia cum Mathilda matre, Brunone fratre & ceteris familiaribus colloquium inivit, quod ipsiusmet Reginonis Continuatoris verbis (quem Baronius tum vixisse, & forsitan praesentem fuisse scribit) referre juvat. Otto tota Quadragesima in Francia commorans, in Ingelheim Palcha cum magno gaudio celebravit. Inde navigio Coloniā attingens, matrem suam dominam Mathildem, & sororem suam Gerbergam Reginam, filiumque ejus Lotharium sibi obvios condigno amore & honore tractavit, sicque in Saxoniam iter suum direxit. Sigbertus in Chronico ad hunc annum DCCCC LV Hatuidem Gerbergae sororem, uxorem Hugonis Parisiorum Regis, quorum filius fuit Hugo, qui post regnavit in Francia; Et Vita Mathildis scriptor Henricum quoque juvenem Bajoariorum ducem ejus nepotem huic colloquio scribit interfuisse, tum scribit Anonymus Mathildem discessisse filius & nepotibus suis de constructione monasterii Northufanenlis, quod inquit, nostrae aedificationis extremum est opus. Insuper ceteris distribuimus monasteriis possessiones & rerum facultates. qua omnia firmari imperavit. Postea pariter perrexerunt in civitatem Northufanensem, ad videndum ipsam congregationem. Tum Regina sanctimoniales convocari praecipit, & omnes Imperatori commendavit. Septem diebus ibidem exactis, Imperatori valedixit. Cum autem peragisset civitates Saxoniae regionis, & quaeque necessaria singulis impendisset monasteriis, quam aegra iterum Northufanensem civitatem adiit, ut videret RICHBURGAM, quam nuper constituerat Abbatissam. Statim autem ut venit, hanc ad se vocari praecipit, multa interrogans de congregatione sibi commissa. Post haec ipsa monasterium ingressa, diligenter investigavit, quali studio disciplina unaquaque fuisset exercitata. Nam ex quo primum monasterium constituit, hanc consuetudinem semper habuit, ut ipsa Icholam intraret, & singulorum studia intente perosceret. Nec plura tradit auctor vita de Monasteriis à Mathilde constructis: sed eorum numerum Chronographus in hunc modum. Haec piis intenta studiis, ut pauca è plurimis referantur, cœnobium sanctorum Dionysii & Servatii in monte Quidelingeburg situm; alteramque in villa sub honore sanctorum Jacobi Apostoli & Vvigberti Confessoris in curte regia; tertium sanctae Mariae Dei genitricis & sanctae Crucis in Northusen; quartum in Aggeri (quo iniuriis affecta se receperat) sancto Dionysio; quintum iterum sancto Servatio in Palichi plena religione construxit. Et licet omnium statum ecclesiarum quas vel multis invisere, vel per semetipsam adire potuerat, opibus totisque viribus sustentare curaret, haec tamen quae praediximus monasteria, quasi propiori affectu sibi suoque nomini adscripta, singulariter omnigenis commodorum usibus fovere non destitit. Hinc videtur quam parum Fabricio fidendum sit, Memmelensis cœnobii originem Mathildi acceptam referenti. Cui enim illud praeceteris Chronographus reticere voluisset? Henricus Bodo in ms. Chronico Gandershemensis Confugientis seu Cassellensis in Hassia Parthenonis conditricem dicit Mathildam. Frustra hunc enim excitavit Cunigundis, sancti Henrici Imperatoris uxor, ut in ejus vita ad diem Martii tertium Henschenius observavit. De sancti Vviperii Canonico Abbatia, quae Praemonstratensibus postea cessit, exstat apud Joachinum Maderum in Antiquitatibus Brunsvicensibus diploma Ottonis II, quo Mathildis Regina avia sua rogatu Canonicis in suburbio castelli Quidelingeburg manentibus privilegium concedit, ut liberam inter se Abbatem seu Primicerium eligendi habeant potestatem, sicut in ceteris Abbatibus regie dominationi subjectis: simulque praedia quae prae nominata venerabilis Regina Mathildis eidem loco concessit, rata esse jubet anno DCCCC LXIV, regni sui anno IV.*

Die obit:

14. *Mathildis, ut in ejus vita legitur, XI Kal. Januarii anni DCCCC LXVII discessit de civitate Northufanense, & in Quidelingeburg properabat. Appropinquante autem dissolutionis die, ad se vocari praecipit supra memoratam Abbatissam Richburgam, cui omnia ejus secreta fuerant notissima, ut omnia ejus bona pauperibus erogaret. Tum Voillelmus Mathildis nepos, Moguntinus Archiepiscopus, proxime obiturus visiravit obituram. Cui illa: Non dubitamus, inquit, vos nunc ad nos dirigi... Nunc autem primum audite nostram confessionem, & date nobis remissionem, per potestatem qua vobis tradita est à Deo & sancto Petro Principe Apostolorum, & nunc intrate ecclesiam, & caritate Missam pro peccatis & negligentis nostris; insuper pro anima domini nostri Regis Henrici, & pro omnibus fidelibus Christianis, vivis & defunctis. Completa autem confessione, Episcopus intravit ecclesiam, omnia implens quae Regina desideraverat. Finita Missa rursus intravit cubiculum, & iterando dedit illi remissionem peccatorum.*

Postmodum perunxit eam sacro oleo, & recreavit sacrosancto corporis & sanguinis Christi mysterio. *Deinde exacto quatrigeno, abiturio Pontifici pallium sepultura destinatum tradi iussit, quod ei ante aviam extinctio adhibitum est. Nepotis mercedem à se præzissimè patientissime tulit Mathildis. Tunc sabbato primo post dominicam primam Quadragesimæ, cum postremum vite diem instarem agnosceret, ad se vocavit suam neptulam Abbatissam Mathildam, filiam Ottonis Imperatoris, salutaria illi dans monita, ut esset pia & humilis, prudens & cauta, ac sibi commissum gregem custodiret; & ut monasterium raro egrederetur, ne secularibus dedira, à Christi servitio impediretur. Dedit etiam ei in manu Computorium id est *Kalendarium cum Necrologio communi solum*, in quo nomina defunctorum procerum scripta erant &c.*

15. *Mix quamquam à Pontifice (ut diximus) sacro mu ita Viatico, extremaque unctio- nis præsidio, consolata est Richburgam Noribusanensem Abbatissim. ac præcepit Presbyteros & sanctimoniales propius accedere, ut ejus confessionem audirent, & sibi à Deo remissionem postularent. Quo facto iussit Missam celebrari, & corpus Christi sibi afferri, ut per facti mysterii communionem securius evaderet callidi hostis læsionem. His omnibus recte peractis, sibi adstantes admonuit, ut psalmos vigilanter decantarent, & Evangelium legerent, usque dum anima iussu Dei de corpore discederet. Post hæc nullum verbum protulit: sed oculis elevatis, & manibus expansis animo & spiritu in cælum intendit. Appropinquante autem hora nona, iussit cilicium humi poni, & corpus moribundum supra collocari, propriis manibus imponens cinerem capiti: Non decet, inquit, Christianum nisi in cilicio & cinere mori. Dein sanctæ crucis se muniens signaculo, cum pace & requie obdormivit in Domino pridè Idus Martii. Ut rectissimè potuit investigari, anima sanctæ Dei egressa est de corpore in ipsa hora diei, qua semper consuetudinem habuit pauperes recreare in nomine Domini diebus Quadragesimæ. Cum autem corpus lavissent, & ad ecclesiam detulissent, venerunt nuntii Reginæ Gerbergis, filix venerabilis dominæ Mathildis, afferentes pallium auro intertextum, aptum cooperituræ loculi. Igitur sepelierunt corpus in basilica sancti Servatii juxta sepulcrum Regis Henrici &c. Multorum festivitates sanctorum in ecclesia celebrantur, quorum meritis non impar est, ut speramus, & à quorum societate non separabitur in æterna beatitudine. Ita vita scriptæ anonymus, cum quo in omnibus fere consensit Chronographus Maderburgensis, apud quem hæc leguntur. Ad annum DCCC LXVIIII, qui Mathildis supremus fuit. Domesticos omnes variis artibus, famulos & famulas litteris instituit. Nam & ipsa litteras novit, quas post mortem mariti satis lucidè didicit. Egregium sanè pietissimæ femina exemplum! Sed quid litterarum nomine hoc loco intelligit Chronographus? an Latinitatem linguam? an non patrius legendi & scribendi artem? nam famulos & famulas latinis elementis imbutos fuisse hæudquaquam verisimile est. Mathildis nomen cum sanctæ titulo in variis catalogis notatur. In *Kalendario Hemma Francorum Regine*, quod *Psalterio præmissum* est, assertivum in *sancti Remigii Bibliotheca insigni* apud Remos: II Idus Martii obiit Mathildis Regina venerabilis. Cum verò ad ejus elogium maxime conducant substructiones monasteriorum, quadam diplomata istuc pertinentia, quorum superius fragmenta retulimus, integra hic repræsentare juvat ex *Antiquitatibus Brunsvicensibus Joachimi Johannis Maderi*, Helmstedtii editis anno 1661.*

Diploma Ottonis M.

Quo parthenoni Quedlinburgensi bona quàm plurima donat & confirmat, Advocatum etiam eidem constituens.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitati. OTTO divina favente clementia Rex. Novimus omnes fideles nostri, tam præsentés quàm futuri, qualiter nos ob amorem Dei, omniumque sanctorum, & pro remedio animæ nostræ, ac parentum successorumque nostrorum, congregationem sanctimonialium in *Quidalingaburg* statuere curavimus, quatenus ibidem laus omnipotentis Dei, ejusque electorum ab ea in perpetuum colatur, & nostri nostrorumque memoria perpetuetur. Et ut idem conventus illic certum famulatum obtineat, urbem in *Quidalingaburg* supra montem constructam, cum curtibus cunctis adificiis inibi constructis, & quidquid clericis in eodem loco Domino servientibus prius concessum habuimus, & novam partem ex omni conlaboratu ejusdem curtis: similiter & in locis subnotatis, *Marseleno, Hamickeroda, Vvibusen, Utislavo, Rudiburgi, Hadeburgi, Buecolsteri Hadebusi, Mabungæ, Vvaldestro, Bricendorpe, Salberse, Pvesterhusæ*; nec non & totum quidquid in locis sic nuncupatis *Rederi, Hebenothæ, Oerihun*, proprietatis nec usque habere visum sumus, atque *Querebeci*, cum silva grossiori & territorio de eadem villa exarato & inarato, familias Sclavonicas xv, & totidem in *Calvo*: ac

ANNO CH.
CM LXXVIII
MART. IIY.

ANN. CH.
CM LXVIII
MART. XIV

decimam partem in Rolfelden & Spnenfelden, ex omni venatione in Lugelheim, videlicet de vineis ad carradas x: ex melle verò siculos majores xl, nostræ majestati singulis annis persolvendos, ad ejus victum & vestitum perpetuo jure possidendum donavimus. Monasterium itaque *Vvin. lhabusum* nuncupatum, situm in pago *Haverbargo*, in Comitatu *DIETMARI*, cum omnibus quæ sanctimoniales antea in suum habuerunt servitium, prædictæ congregationi in *Quidalingaburg* in proprietatem condonamus: & curtem *Salta*, sitam in pago *Lainga*, in comitato *Liudgeri*, cum universis ad eandem curtem jure pertinentibus, hoc est familiis & mancipiis, curtibus & curtibus, ædificiis, cultis & incultis agris, pratis, campis, pascuis, silvis, aquis aquarumque decursibus, molendinis, viis & inviis, exitibus & redditibus quæsitis & inquirendis, mobilibus & immobilibus; & quidquid *AREDBARDONIS* domino & genitori nostro sanctæ memoriæ *HENRICO* serenissimo Regi, cum præfato loco *Salta*, in proprietatem condonavit, ex integro illi in totum concessimus. Et si aliquis generationis nostræ in Francia & Saxoniam regalem potestativa manu possideat sedem, in illius potestate sint prænuncupatum monasterium, & sanctimoniales inibi in Domini servitio congregata. Si autem alter è populo eligatur Rex, ipse in eis suam regalem teneat potestatem sicut in ceteris catervis, in obsequium sanctæ Trinitatis simili modo congregatis. Nostræ namque cognationis, qui potentissimus sit, Advocatus habeatur & loci prædicti, & ejusdem catervæ. His ita peractis, ut liberam inter se eligendi Abbatissam habeat potestatem concessimus, ea videlicet ratione, ut nulli hominum unquam, nisi tantum nobis, nostrisque successoribus obtemperet, aut quilibet Regum aut Episcoporum personæ aliquot servitium ab ea impendatur. Jussimus quoque hoc præceptum largitionis nostræ inde conscribi, firmiter præcipientes, quatenus eandem catervæ de prælibatis rebus ab hodierna die ac deinceps tali fruatur potestate, sicut & ceteræ sanctimoniales feminae, quæ simili modo à Regibus, seu ceteris fidelibus ad Domini servitium constructæ videntur. Et ut hæc nostræ concessionis auctoritas à fidelibus nostris verius credatur, ac per succedentium temporum curricula diligentius observetur, manu propria nostra subtus eam firmavimus, anulique impressione signari jussimus. Signum domini *OTTO* serenissimi Regis. *ADELEOLDUS* Cancellarius ad vicem *HILDBERTI* Archiepiscopi Archiepiscopi. Data Idibus Septembris anno Domini Incarnationis *DCCCXXXVII*, Indict. x, anno verò domini *Otonis* invictissimi Regis i. Actum in *Quidalingaburg* in nomine Domini feliciter, amen.

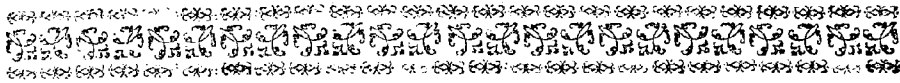
*Ejusdem Otonis Imperatoris diploma de Poledani monasterii
fundatione & dotatione.*

IN nomine sanctæ & individuae Trinitatis. *OTTO* divina favente clementia Imperator Augustus. Omnium fidelium tam præsentium quam futurorum piæ devotioni pareat, quod nos ob amorem regni æterni, nostrique imperii stabilitate, nec non & sanctitate nostræ, ac dilectæ conjugis nostræ, & dilectissimæ sobolis, atque pro remedio animarum parentum nostrorum, in quodam loco nostro *Palithi* nominato, Abbatiam monachorum in honorem sancti *JOANNIS BAPTISTAE* sanctique Confessoris *SERVATI* constructam, consensu ac voluntate venerabilis *HATTONIS*, Maguntinensis ecclesiæ videlicet Archiepiscopi, fieri concessimus, ac nostræ regie vel imperiali munificentiæ stabilire decrevimus. Ad hujus ergo Abbatia præfata augmentum & perpetuæ soliditatis firmitatem, tertiam partem curiæ nostræ *Palithi*, cum omnibus ad hanc rite pertinentibus, eidem ecclesiæ in perpetuum perdurandum donamus; hoc est, areis, terris cultis & incultis, viis & inviis, exitibus & redditibus, quæsitis & inquirendis, agris, campis, pratis, pascuis, silvis, piscationibus, venationibus, molendinis, mobilibus & immobilibus, & in mancipiis utriusque sexus, cunctisque aliis rebus, quæ ad hæc aliquatenus dici vel accommodari possunt, ad eandem Abbatiam & sustentationem monachorum in eadem Deo famulantium, nostræ regie vel imperiali majestate integrè ac perpetually tradimus. Ad hæc verò supradictam eandem supradictam ecclesiam per diversa loca augmentare & honorificè ditare devotissime curavimus, atque ab omni vexatione seu oppressione liberam permanere decrevimus: unde etiam ecclesias & nova, ad eandem prædictam curiam rite pertinentes, cum prædiis & novaliibus eidem ecclesiæ assignavimus. Placuit verò nihilominus scripto nostro confirmare prædicta vel redditus prædictæ ecclesiæ, sive per nos, seu per alios quoque fideles collatos, in his scilicet locis: *Scharfeldede*, *Arvingenpuarod*, *Runigerod*, *Monickerod*, *Abbaerod*, *Rudsfrot*, *Tuferot*, *Amekrod*, *Vwaterod*, *Ervingen*, cum omnibus ad hæc rite pertinentibus, silvis, pascuis, agris, piscationibus, sive aliis quibusque commoditatibus, tertiam partem villæ *Palithi*, tertiam partem villæ *Berkevelb*, tertiam partem villæ *Hattorf*, tertiam partem *Bilshufen*, in *Herste* ecclesiam & septem mansus, in *Manfede* sex mansus, in *Popfum* sex mansus, in *Grone* capellam regalem & quinque mansus, in *Gottingen* ecclesiam

flam & telonium & unum mansum, in Seborch unum mansum, in Vvestpalia in *Brakelo* & *Tinnede* decem mansus, in *Drustrunde* duas acrias, in Culesin unum mansum & quatuor vineas ad sacrificium altaris, in Frisia in *Vvicfort*, in *Uneverde*, in *Colmerhon*, viginti quatuor talenta; in *Frankenhufen* unum mansum & duas patellas. Hac omnia vel per nos vel per alios quosque fideles Palidensi ecclesia tradita ad stipendium fratrum, regia vel imperiali munificentia corroboramus. Decimas sane per parochiam Palidensis ecclesia, & per quadam nova alia ejusdem ecclesia à monachis novellata, à venerabili *Hatone* Moguntinensi Archiepiscopo nostra admonitione & utili Moguntinensis ecclesia recompensatione eidem prænominata ecclesia irretactabiliter concessa nihilominus sancimus. Statuimus autem ut nullus Comes, nullus miles, nullus iudex, nulla profus persona, in præfata ecclesia, sive in ejus bonis exinde habeat potestatem exercendi quid velit, vel ejus bona quoquo modo injuste invadere, minuere vel alienare, sed omnia integra constant, ut ad eorum usus, quorum sustentationi tradita sunt, perpetualiter permaneant. Quod si quis arte aliqua sive dolo, sive violentia quæque bona prænominata ecclesia minuere præsumserit, anathema sit, & à regno Dei & consortio sanctæ Ecclesie nunc & semper segregatus; & sit portio ejus cum satana & angelis ejus usque in æternum. Fiat, fiat. Ut autem hæc nostræ auctoritatis traditio à cunctis fidelibus omni tempore stabilis, firma, & inconvulsa permaneat, hoc præceptum inde conscriptum, sigilli nostri impressione signari jussimus, manuque propria, ut infra videtur, corroboravimus.

Signum domini Ottonis invictissimi Imperatoris Augusti. Dat. xvi Kal. Maii anno Dominice Incarnationis DCCC LV, anno regni Ottonis Magni XIX. Actum Palithi feliciter, amen.

DE TRANSL. RELIQUIARUM

ANNO CH:
CM LXX.

S. LUCIÆ VIRGINIS ET MARTYRIS

Syracusanæ in Mettense sancti Vincentii monasterium.

1. **D**EODERICUS seu Theodericus, eo nomine primus Mettensium post *Adalbertonem* Episcopus, *Ottonis M.* confobrinus, sedem inivit anno CM LXIV. Post annos quatuor, ecclesia & monasterii sancti Vincentii in insula; olim extra, nunc intra urbis muros, fundamenta jecit. Id discimus ex brevi *Chronico Mettensi* apud *Labbeum*, ubi hæc etiam leguntur: Anno DCCCC LXX translatio sanctæ Lucie & aliarum reliquiarum, quas dominus Deodericus ab Italia in hunc locum transtulit. Occasionem condendi monasterii ex eo deducit *Sigebertus*, quod cum ipse exordio episcopatus sui animadvertisset, in catalogo *Mettensium Antistitum*, primas quorundam nominum litteras, alias auro, alias argento, alias viliori metallo pro meritorum qualitate esse annotatas, vidissetque etiam litteram sui nominis argento prænotatam; dixisse fertur, se in episcopatu tanta bona fore facturum, ut ipsa nominis sui littera merito deberet auro annotari. Cujus bonæ intentionis, ait *Sigebertus*, initium ostenditur in cœnobio sancti Martyris & levitæ Vincentii, fundato in ipsius urbis insula. Et sanè magnifica fuit in hac constructione *Deoderici* pietas: eximia, quæ nunc cernitur, sancti Vincentii basilica, quæ nulli Mettensium, præterquam cathedrali cedit, sed post eum constructa.

S. Vincentii monasterii origo.

2. Neque solum egregiis ædificiis, sed etiam sacris reliquiis hunc locum illustrare curavit, ex Italia acceptis. De hac translatione libellum scripsit Auctor anonymus, oculatus testis, editum in *Spicilegii* tom. 5. & post eum *Sigebertus* prosa & versibus. Prosam orationem vulgavit *Mourissius* in *historia Mettensium Episcoporum*. Ambo isti auctores reliquiarum translationem anno CM LXX factam dicunt, cum Deodericus in Italica expeditione cum *Ottone* per triennium versaretur. Inter cetera sanctorum pignora, teste *Anonymo*, Roma dono domni Papæ *Iohannis*, qui tertius decimus eo nomine erat, partem non modicam catenæ beati Petri promeruit. Cum ea quoque privilegium monasterii sancti Vincentii, cum dalmatica & sandaliis Abbati ejusdem loci apostolica prerogativa concessis, idem dominus Papa direxit. Hæc omnia *Adelbertus* clericus cum *Conone* Comite transtulit. Ex hoc loco intelligimus, jam inde ab ipso primordis Abbate cœnobii sancti Vincentii fuisse præpositum, tametsi nullus ante *Popponem* (de quo in *Saculo sequenti*) notatur in vulgatis indicibus.

Reliquiarum translatio.

Abbati usus dalmaticæ & sandaliorum concessus.

3. Præter ea beati martyris Vincentii corpus, ex Hispania (uti asserbant) advectum, in

Acta SS. Ord. S. B. Seculum V.

Y y

354 DE TRANSL. S. LUCIÆ IN S. VINCENTII MONAST.

ANN. CH.
C M L XX.

civitate quãdam antiquissima sed diruta, nomine Corduno, quæ ab Arretio XII millibus distat, ex monasterio proximo sustulit Bertraus Diaconus à Deoderico missus, comitante secum quodam clerico Episcopi Arretini: qui etiam non modicam portionem sanguinis beati Stephani protomartyris dedit. S. Vincentii corpus AMBROSIVS Bergamensis, pro eo quod sedes episcopatus sui in honore sancti Vincentii esset, asportare paullo ante, sed frustra tentaverat. Hoc clerici de Monte Romaric tulerunt. Ad hæc, in Sabini regione, non procul ab urbe Roma milliario fere XL, sancti martyres Protus & Eliacynthus erant reconditi aliquamto negligentiori custodia. Hos Abbas quidam de monasterio sanctæ Mariæ, quod dicitur Faesara, Deoderico, quem causæ suæ apud Imperatorem sibi fieri intercessorem rogabat, adiecit. Sed & pignora sanctarum Dignæ & Emeritæ cum aliis, munere domni Papæ Johannis accepit, quæ per Villardum monachum Mauri monasterii missa sunt. Item Leontium & Carpophorum martyres ex urbe Vicentia, & quidem ex celebri & nobili monasterio sancti Felicis, ab Ungtris nuper exulto.

S. Lucie
translatio.

4. *Verum memorabilis virgo & martyr Lucia Syracusana quo ordine, inquit Anonymus, ad religiosissimæ Præfidis nostri avidissimam devotionem pervenerit, VVIGERICUS Presbyter noster, tunc Cantoris, nunc Custodis beati Srephani officium gerens, qui ea sacra ossa manibus ab urna extulit, quem satis tutæ fidei constat, quibus expositis, quæ in Corsinio, quæ vetus olim civitas fuerat, nunc tota diruta, quiescebat: ad quem locum de Sicilia eam fuisse translataam à FAROALDO quondam Duce Spoletino, verè nobis asserum est. Cum iam Romæ, regis nuptiis ibi ingenti gloria peractis, nempe Ottoni junioris cum Theophanu, reditum in patriam disponeremus, venerabilem Præfulem dominus Papa de quatuor portionibus craticulæ sancti Laurentii cumulavit. Eas Vvigericus cum Johanne monacho ab ipsa sacra crate excuderunt. Hæc verò fuerunt capita virgarum, quæ per transversum jacuerant, costis exterioribus infixæ. nam virgæ omnes, quæ sex in ea fuerant, jam inde à diversis Apostolicis, à vetusto tempore quibusque Regibus erant dono collatæ: è quibus una, quæ adhuc ante paucos annos supererat, magno Imperatori Ottoni ab Octaviano concessa est. Hæc carptim ex Anonymo: quem Deoderici seu Dederici vitam cuius hæc narratio pars sit scripsisse colligo ex Hugonis Flaviniacensis parte 2. ubi Fingenium Abbatem priorem facta in vita Theoderici ex mii Mettensis Episcopi contineri ait. Hinc forsitan conjiciat aliquis, Fingenium, qui sancti Clementis cænobii Mettensis Abbas erat, a quæ sancti Symphoriani, etiam Vincentino præfectum fuisse.*

Oratorium
eiusdem.

5. *Receptio in sancti Vincentii basilicam beata Lucia corpore, Deodericus Præful, testante Sigeberto, in obsequium eius ex toto pronus, præoccupavit statim construere Oratorium, in quo decenter reponeret datum sibi divinitus thesaurum. Quo opere laudabiliter consummato, dedicavit sollemniter ipsam basilicam, id est Oratorium, in honore gloriosæ virginis Lucie VIII Idus Augusti, anno IX episcopatus sui, anno vero dominicæ Inc. DCCCC LXXII, præsentibus & cooperantibus sibi suis confufraganeis Episcopis, GERARDO Tullensi, & VVIGERIDO Virdunensi, qui olim in aula Imperatoris familiari contubernio sibi adhaeserant.*

Goldast. 10.
1. pag. 88.
89.

6. *Anno posthæc quinquagesimo secundo, cum Conradus XI cænobium in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, in parochia Spirensis ecclesiæ, in loco qui dicitur Lindiburch construxisset, Gisila conjugæ suæ sibi cooperante, eo mortuo Henricus III brachium sanctæ Lucie à Deoderico juniore obtinuit, & ad cænobium Lindiburgense detulit anno M XLII, ut fufius narrat Sigebertus, qui in sancti Vincentii monasterio quondam litteras docuerat. Reliqua mitto ad Deodericum seniore pertinetia, utpote qui monachus non fuit, tamen in cænobio sancti Galli educatus teste Ekkehardo. Mortuus est anno CM LXXXIV post annos XX pontificatus. De eodem iterum inferius, ubi de Forannano Abbate. Perstat etiam nunc sancti Vincentii Abbatia illustris, quam modo illustriorem reddit Patrum Congregationis sancti Vincentii religio, uti & tres alias nostri Ordinis in eadem urbe sitas, nempe sancti Arnulphi, sancti Clementis, & sancti Symphoriani, de quibus infra. Quinta olim fuit sancti Martini, superiori seculo excisa, de qua fufius agemus in Saculo nostro sequenti ad annum 1063, ubi de translatione Sigeberti Regis ibidem primitus sepulti.*

DE SANCTI ARNULFI
MARTYRIS TRANSLATIONE MOSOMUM,

Ubi de Mosomensis cœnobii instauratione.

MENTER præcipuos Ordinis monastici benefactores merito censendus est Adalbero Archiepiscopus Remensis, qui in monasteria sua diœcesis pleraque monachis destituta antiquam r. ligionem postliminio revexit. Testis Abbatia sancti Theoderici prope Remos, restus de qua nunc agimus beata Maria ecclesia Mosomensis in castro Mosoma * ad Mosam. Istic ab antiquo Santimoniali: quo tempore incertum, instituta, cum bellorum procellis defecissent, in earum locum successere Canonici: quorum vita licentiam Adalbero cum ferre non posset, eo monachos inducere constituit. Hujus institutionis occasio nata est ex translatione corporis sancti Arnulfi ex castro Vvarco * (qui locus erat ex eo tempore munitus infra Maerwas * opidum ad Mosam) in castrum Mosomum in finibus diœcesis Remensis: de cuius loci possessione quondam inter sanctum Remigium & Archiepiscopum Trevirensis sitis orta est. Hac translatio facta est anno MCCC LXXII, pontificatus Adalberonis secundo, quo eodem anno monachi in cœnobium sancti Theoderici per Adalberonem ipsum restituti sunt. Istius translationis historiam, simulque monachorum in ecclesia Mosomensi institutionem descripsit Auctor anonymus, qui sub medium seculum XI ibidem vivebat. Historia hac typis vulgata est ab Acherio nostro in Spicilegii tom. 7. ex qua qua in rem nostram modo faciunt, delibamus, initio petito ab Arnulfi vita, qua omnino obscura est.

2. Dicitur verò bonus adolescens peregrinatione iucepta ad Ultramofanos ac Mosellanus Belgicam Celticamque Galliam petuisse orandi gratiâ, & sanctorum qui in eis sunt frequentanti suffragia. . . . Invenit Pörticentem Comitum ingressus, prope jam egrediens perlimitabat eam: (hinc Pörticentis pagi terminos colligere licet) cum ecce à latronibus improviso exceptus, in silva qua cum toto circumposito sibi montuoso territorio Frig-mons appellatur, usque ad mortem verberibus & plagis dirissimis toto corpore dilaniatus, vix tandem ad villam, quam Gruerias * appellabant, pervenit, & ducente se via, regio (ut dicunt) pervio tubstitit. Quem cum inibi villa populus diutissime residentem vidisset, fageto & umbrâ silvæ astutiantes obumbrari, ac deinde cum nullatenus moveretur, putantes speculatorem, accesserunt, eumque fatiscentem vivificis mysteriis refecerunt. Quo post beata vóta in morte resoluta, procuraverunt illi honestum sepultura loculum, qui via regia contiguus in promptu est videri transeuntibus.

3. Hoc loco positus, ignotum est quantum jacuerit, nam sublata omni generatione illa, nomen quoque ipsius oblivioni traditum erat, præterquam quia fidelis cujusdam peregrini sepultura nota erat, & tumulus desuper aggestus ibi præmebat. Qua verò ratione Arnulfi nomen posteris innotuerit, mox subdit Anonymus Quippe unus è vicinis gravi febrili languore vexatus, ex revelatione divina sancti nomen & martyrii titulum didicit, ad ejus tumulum accessit, & tandem incolumis remeavit. Hinc infinita multitudine conveniente, & manifesta sentiente remedia, mox vicini consilium habuerunt ut ecclesiam facerent, in qua cum sepulcro suo sancti Arnulfi corpus transferentes ponerent. Quibus omnibus paratis ecclesiam ex comuni faciunt, tecturam superponunt, ad tumulum veniunt ea intentione, ut quia ibi, utpote in via regia, super eum non quibat fieri ecclesia, ad præparatum loculum ferrent arcam sepulcri lapideam cum corpore: sed effosso circumquaque tumulo, & egesto terræ aggere nulla vi hominum amoveri potuit inde. . . . Ecclesia tamen mansit multo tempore distans à sepulcro Sancti, cujus adhuc manent vestigia fruticibus & arbutulis circumlæpta, vetustate & imbrum infusione diruta omni macerie.

4. Erat adhuc eo tempore in eadem villa ex majorum successione, quorum juris fuerat fundus ille, profapia generosi germinis: ex qua orta conventione quidam Miles, nomine AIRANNUS, passus injuriam FULCHERUM confodit. Mox facti penitens, ac confugium querens, ad virum bellicosum, Comitum GOERANNI fratrem, qui in villa sui juris Avia residebat, se recepit: deinde etiam Ottonem Comitem qui Vvarci * habitabat adiens, eidem alodium suum in villa Gruerias, quam cum tempore suo nobilitat beati Arnulfi in tumulo adhuc quiescentis pretiosa confessio, vendidit. Tum Comes reperit corpus transtulit Guiliedium, & in ecclesia sancti Hilarii P. et. venis Episcopi posuit aliquamdiu custodiendum,

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

Y y ij

Adalbero
Remensis
Archiepis-
copus in
monachos
beneficus.
* Mouzon.
Monachos
Mosomi
instituit.
* Vvarco.
* Maizieres.Arnulfus à
latronibus
caesus.

* Grueries.

Ecclesia
constructa.Arnulfi cor-
pus Vvar-
cum trans-
fertur
* Vvarco.

ANNO CH. donec in castello facta capella, cum majori reverentia servaret tantum thesaurum. Quo
C M L XXI ad nutum ordinato, & capella constructa, transfert ibi pretiosa sancti pignora cum multa popu-
JALII XXIV lorum frequentia.

5. Oris inter Adalberonem Remensem Archiepiscopum & Ottonem Comitem discidiis, Adalbero praefati Comitis castellum, pergit auctor, quod Vvarcum superius diximus ap- pellari, cum exercitu circumvallat, juvante GODEFRIDO Comite fratre suo. Sicut ejus sic describit Anonymus. Moisa fluvius profundissimis inibi gurgitibus, vel equo vel pede non transmeabilis, parte una castrum ipsum praeterfluit, parte vero altera veniens Sal- mona * flumen non modicum gratanter alluit. Hic loci situs tunc erat, modo turritum altitudine & fortissimo murorum ambitu, praeter ipsa fluviorum fundamina, nisi fors altera fiat, robur habet inexpugnabile. Expugnato castro, flamma adibus injicitur, quae ecclesiae lignae, in qua sancti Arnulfi quiescebat pignora, propinquabat foribus. At vetus tabula- tum & arida lignorum materia inter flammam durat, dum e ato sancti corpori, sicut ventus irruens, quidquid prius intactum reliquerat, absorbit. Mox parata navi corpus impositum jubet Episcopus perferri Bracas *, ubi Confessor egregius vita & meritis re- quiescit Archiepiscopus VIVENTIUS. Est enim, inquit Adalbero, ibi Canonica dilec- tim clericorum Remensis parochiae, quam vita comite, auspice Deo, in votis habeo regulari monachorum proposito honestius ordinare. Soluta navis adversum flumen aquila ducatu secabat, & Guillelmo, tum sancti Sulpicii villa, quae appellatur Pavorum, praetergressa, Mosomum appulsa est. Jam tunc Episcopus intendebat animum hunc locum decullare re- gulari institutione monachorum, sicut post fecit Remis sancti Theoderici locum, quem de manibus ROTGERI Comitis injuste illum tenentis vi & sagacitate retraxit: & remo- tis duodecim praebendariis, non Deo & sanctis ejus, sed sibi ipsis & Comiti servientibus, Abbate ex monasterio sancti Remigii accepto, AIRARDO nomine, cum monachis Deo fideliter militantibus religiose restituens ordinavit. Ita etiam ad praesens Braguis op- tabat fieri propter amorem sancti Viventii. Ad Torciacum villam appellente navi, mulier luminibus orbata, corrigiam sibi in collo posuit, ancillatui sancti se subdidit, capitati- cum * suum & se, & posteritatem suam post se daturam, si salutem optatam mereretur, promisit; camisilem super corpus sancti posuit, & mox dicto citius, visum recepit. Ejus rei nuntio Mosomum perducto, sacrum corpus insigni omnium laetitia excipitur, & in beata Virginis aede collocatur. Haec acta sunt Adalberonis Pontificis, ordinationis anno secundo, nonagesimo septuagesimo primo dominicae Incarnationis, Indictione xiv, mense Julio, ix Kal. Augusti.

6. Dein Adalbero Mosomensem basilicam meliorem in statum restituere aggreditur, initio, que cum suis consilio, agenda rei subsidia quaerit opportuna. Olim locus ille Mosomensis, inquit Pontifex apud anonymum, in honore Virginis matris Mariae sub ordine fuit praetitu- latus sanctimonialium; sed turbine saeviente malorum, cum nomine perdiderunt & esse, Nuper autem beatae memoriae dominus HERIVEUUS hujus sedis pastor & rector fidelissi- mus, magno religionis affectu hunc diligens locum, sub titulo jam vice altera dilapso- rum restituit & ordinavit Canonicorum, inveniens namque omnibus rebus & ipsa etiam in habitatione destitutam, ex fundamento reaedificavit ecclesiam, quae flammis eam exu- rentibus & impluvio, multaque longi temporis negligentia detritis parietibus, solitudinem tantum horrendam representabat aspicientibus. Quae reformata, & in statum pristinum re- collectis praebendariis exornata, ab initio sui pro dignitate loci & generosa populositate ci- vium secunda sedes hic agebatur Remensium. Hujus tituli, scilicet canonica non dicam, sed simulati Canonicorum nominis utcumque tenorem servabat antiquum: sed eorum vita nihil à laicorum differebat cohabitatione. Nuptiis quippe fruebantur, &c. Locum emendare cupiens Pontifex, de monachis substituendis consilium cepit, suos ita allocutus. Est in hujus Porticulis Comitum partibus octo monachorum cum Abbate sibi superposito parvus admodum & pauper locus, quem FREDUIGIS matrona nobilis, cum illustri viro suo Comite STEPHANO construxit. Hunc ergo per consilium domni GERARDI Abbatis, (Bra- tiensis scilicet, cuius aetate superius) viri vitae venerabilis, qui tunc temporis pro merito sui nominis & religiosa conversationis, pluribus in Francia praerat monachorum cenobii- bus, inter quae & monasterium sancti Remigii curam agebat. Hunc eundem, inquam, lo- cum sancto Remigio ut subiectum haberet, ac procurando servaret, fideli voto tradide- runt. Hic in honore sancti Quintini consecratus, & radicibus Aldiniaci montis aditus, à rivulo fontis, qui inibi exoritur praeterfluit, Tignus * cognominatur. Sed commanen- tium inquietudo satellitum, ex castello proximè imminente, quod ob palustre coenum, in cuius medio residet, Cantarana * dicitur, frequentius urgeretur, molestiasque cre- bras patiens, contemplationis suae studium saepe amittere cogitur. Hunc cum Abbate & fratribus loci sancti Remigii per concambium ex rebus ecclesiae nostrae volo, si Deus an- nuat, commutare, mihi que legaliter contraditum cum Mosomensi loco unum efficere; ut cum monachis Abbate ibi transposito, ex duobus quamvis minoribus unum aliquid

ANNO CH.
C M L XXI
JALII XXIV

Vvari
descriptio.

* Sermone.

Adalbero
castro in-
censo cor-
pus sacrum
transfert
Mosomum.
* Brax.

* id est ca-
pitis cen-
sum.

anno 971:

Mosomen-
sis ecclesiae
status.

Adalbero
Tino mo-
nachos ad-
sciscit.

* Thin le
monier.

* Chante-
raïne.

Tinum
cum sancti
Remigii
monachis
commutat,
& Mosomo
unit.

fiat majus & melius. *Annuunt illi, & Pontificem ut capta persequatur, votis urgent. Mox ille sancti Remigii Monasterium expetit, Abbatem Rodulfum aggreditur: tandem eo connitente reluctantes primum fratres in suam sententiam pertrahit: imitur pactum. Denique ubi omnia quæ præoptaverat Episcopus ex sententia comparavit, iter cum suo comitatu Marcias * castellum, quod tunc frater ejus GODEFRIDUS Comes conftabilitabat, arripuit, & illum Tignensis cœnobioli pauperulum Abbatem, LIETALDUM nomine, quam celerime advocat, & sub testibus, sanctique Remigii Præposito, seu aliis bonæ fide viris renarrat quod taxatum fuerat. Quid deinde se obedienter facere velit privatim mandat; & ut cum suis monachis navim conscenderet, quam ipse Præsul eis imposto cominearu apparaverat, & cursum non desisteret, donec prius Mosomum veniret, imperat. Quibus ita dispositis, domnus Adalbero conscens equis, negotium quod intenderat perfecturus ad hanc suæ sedis ecclesiam pervenit, & cum honore susceptus est. Tunc priores ecclesiæ appellare cœpit. Crastino autem mane facta, hora diei quasi prima, jam Episcopus Monachos suos in proximo adesse sciebat, in secretario clericos omnes coadunari facit, & præsentem forti custodia sui, dedit optionem: eligat quisque quod sibi utilius videtur, aut fieri monachum, aut cedendo vacuare locum. Abbas namque cum suis fratribus egrediens à navi, nuntiabatur jam esse pro foribus. Hic turbatis omnibus (durus quippe sermo visus est eis de monacho) nulli fuit consilium præter paucos, quos rel familiaris angebat consuetudo, sequi bonum quod Præsul Deo dignus suadebat agendum. Sic Episcopus intromissis cum honore congruo Abbate & Monachis in sanctuarium, inquit: Non frustra, neque sine causa sit, quod hic vos admittimus, quod mutatione facta ordinem clericorum vobis postponimus. sed pensate quod dicitur, Amice ad quid venisti? Vestrum sit pro nobis orare; nostrum erit, Deo donante, victualia vobis ordinare. Claustra monasterii & officinales vobis domos metabimur, & procedente tempore oportuna quæque procurabimus. vos tantum cum Deo ambuletis solliciti: sit vobis bonæ imitationis forma & speculum beati Benedicti Regula. Ecce jam de mea mensula unam villam, Oduntem nomine, cum omni banno suo subtraho &c. *Breveliacum villam, quam RICHARDUS Comes Mettensis beneficii jure possidebat, Mosomensi cœnobia legaliter concessit. Sic Episcopus Abbatem & fratres allocutus, & ut sui jugiter sanctè & piè vivendo memores essent exorans, in pace dimisit. Hæc VII Idus Novembris anni DCCC LXXI gesta sunt.**

7. *Postea natali Domini celebrato Pontifex Legatos Romam dirigit ad JOHANNEM PAPAM XIII, cognomento ALBAM GALLINAM, qui à juventutis suæ primis annis reverentiæ competentis & dignitatis angelicæ albebat canis. Nuntiat se proximo mense Maio Synodum indixisse; sedis apostolicæ legatum, huic assuturum postulat, Mosomensisque cœnobia instauracionem apostolico roborari privilegio petit. Annuunt Pontifex, & accito notario, & secundum Romanæ dignitatis consuetudinem paratis scriptisque ex papyreo tomo chartis, fecit privilegium, constituit decretum, quo Mosomensis ecclesiam in monastico ordine tueretur in perpetuum; ac in suo Concilio coram Episcopis & generali Synodo recitatum misit. Itaque ad se cum sanctæ Romanæ Ecclesiæ apocrisarius regressis etiam responsalibus suis, Præsul Deo dignus Adalbero, convocatum undique pro canonibus relegendis, & causis sanctæ Ecclesiæ in melius conciliandis, in pago Tardanensi, apud Montem sanctæ Mariæ, collegit mense Maio Concilium: ubi ordinatis justeque dispositis quæcumque videbantur necessaria & ordinabilia, voti sui pro quo Romam miserat, non immemor, coram venerandis Patribus & omni illa sancta Synodo sic exortus dominus est Adalbero.*

Domini patres ac dilectissimi fratres audite, quæso, & intendite humilitatis meæ preces: quoniam sicut hic nos congregavit Spiritus sanctus, ita quicquid ex ejus inspiratione sentimus, per ipsius etiam infusionem & cooperationem administrari per adventum ejus super nos exorantes præoptavimus & consecuti sumus. Unum restat modicum, in quo auctore omnipotente Deo, etiam vestrum expostulo favorem, consilium & benedictionem. Mosomus locus quidam est diœcesis nostræ, consecratus titulo & nomine sanctæ Dei genitricis Mariæ, olim ab exordio sanctimonialium congregatione famosus, sed mundi crebrescentibus malis, in quo erat itatu durare non potuit: postea à Fidelibus Clericorum vel canonicorum jam bis restitutus collectione, dum sua quarunt omnes, non quæ Jesu-Christi, dilapsis rebus & partim subtractis, pæne ad nihilum redactus est. Unde, ut credo, inspiratione Dei visum est mihi, monachorum ordine & disciplina secundum sancti Benedicti Regulam locum in melius reformare, quod & efficiens, domini nostri Romanæ sedis Antistitis consilium atque auctoritatem super hoc facto expetens requisivi. Unde, ut in presenti audituri estis, præveniente Christi gratia & privilegium auctoritatis suæ nobis transmisit, & decretum constituens sub pagina sancti Petri corroboravit, & ausu temerario infringere tentantes anathematis jaculo impetivit, sicut infra scriptum est.

ANNO CH:
C M LXXI
JULII XXIV.

* *Mairies-
res.*

cc
cc
cc
cc Moso-
cc mium do-
cc tat.

Privile-
gium à Pa-
pâ obtinet.

Synodum
indicit ad
Montem
sanctæ Ma-
riæ.

cc Patribus
cc exhibet
cc privile-
cc gium
cc confir-
cc mandum.

ANN. CH.
CM LXXI
JULII XXIV

JOHANNES Episcopus servus servorum Dei, carissimo in Domino fratri ADALBERONI, sanctæ Remensis ecclesiæ dignissimo Archipræsuli, perpetuam in Domino salutem. Si ecclesias longe lateque diffusas divino nutu in sancta religione crescere cognoscimus, Deo omnipotenti laudibus exultare, gratiasque juges referre debemus. Quapropter cognovimus tuâ industriâ stabilitum in Mosomo castro, quod est super fluvium Molæ, in veneratione Dei genitricis Mariæ monasterium monachorum religione decussatum, tuisque proprietaribus ecclesiæque tuæ terris & ecclesiis dotatum, quod sub pagina beati Petri Apostolorum principis, nostrique decreti te orante benigne suscepimus. Insuper locellum, qui à STEPHANO viro illustri, arque ejus conjugè FREDDUË Thin nomine constitutus, sanctoque Remigio suppositus fuit, quem eidem monasterio Mosomo, quia per se ob exiguitatem rerum stare non poterat, contulisti, collatis rebus in recompensatione beato Remigio, consentientibus fratribus. Ut autem cognoscat universa Ecclesia nos unanimiter assentire, & à te collata vel conferenda, seu à quibuslibet in terris cultis & incultis, vineis, pratis, ecclesiis, mancipiis utriusque sexus, aquis, aquarumque decursibus, in omnibus ad supradictum monasterium pertinentibus, beati Petri Apostolorum principis & nostri firmam decreto, quatinus sine livore oblatrantium locus quietus & inviolabilis jugiter permaneat. Si quis interea (quod non credimus) temerario ausu contra ea quæ ab hac nostra auctoritate piè & firmiter per hoc nostrum privilegium disposita sunt, ire tentaverit, vel hæc quæ à nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti monasterii statuta sunt, frangere & in quoquam transgredi, sciat se auctoritate beati Petri, cujus, quamquam immeriti, vices agimus, anathematis vinculo innodatum, & cum diabolo & Juda traditore Domini Jesu-Christi æterno incendio concremandum. At verò qui pio intuitu observator in omnibus existierit, custodiens nostri apostolici constituti, ad cultum Dei respicientis, præceptionem, benedictionis gratiam, & delictorum suorum indulgentiam consequatur, & vitæ æternæ particeps efficiatur. Scriptum per manum STEPHANI Scriptorii sanctæ Romanæ Ecclesiæ in mense Aprili. Data per manus ANDRÆAE Episcopi ix Kal. Maii, anno pontificatus domini nostri JOHANNIS sanctissimi & tertii decimi Papæ VII, imperii autem domini OTTONIS majoris undecimo, Junioris verò quinto, in mense Aprili, Indictione quinta decima.

Quia igitur domini Apostolici decretum & vidistis & audistis, si placet ut itidem hujus sanctæ synodi unanimi testimonio, & nostræ humilitatis scripto corroboretur, hoc factum decernite. Itaque omnibus sub uno assensum præbentibus, conscriptione facta sic recitatum est.

ADALBERO divina propitiante clementia sanctæ Remensis ecclesiæ Archiepiscopus. Notum fiat universis tam præsentibus quàm etiam futuris fidelibus, quondam nobis episcopo gratia & benignitate regia contradito, sanctorum quoque loca quedam in honore integro reperisse plurimum valentia, quædam verò pristinae dignitatis statu deficiente proflus neglecta. Inter quæ ille etiam Motomi cœnobialis locus antiquitatis studio certatim constructus, ab exordio scilicet Sanctimonialium vitæ apertus, postmodum verò canonicali ordine ab HERVEO prædecessore nostro melius informatus, arque in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ dignè consecratus; sed nefandis usibus utrobique negligenter incultus, rebus quidem partim subtractis, partim verò currentibus malis, sinistra cessit fortunæ. Quo igitur comperto, mens nostra, adhibito fidelium nostrorum diligenti consilio, liquido perpendens eundem locum pro mundi infelicitate in canonicali ordine stare non posse; æternorum spe, prout oportuum existit, ibidem monastica religionis vitam, ordinato Abbate LEOTALDO constituit, ut ejusdem loci cultores religiosi tam rebus delegatis, quàm etiam forte delegandis utentes, continua vota Deo solventes, sint & pro nobis, & pro posteris nostris, ceterisque ordinibus jugiter exorantes. Quocirca paternitatem loco nostri & vestri subrogandorum in illa caritate Dei enixius imploramus, quò sub divini amoris respectu hujus rei gestæ conducibili negotio consentaneæ pietatis faveant zelo, idque liberalis auxilii indeficienti base dignentur temporum curriculis consolidare atque fulcire; ut ex eo gratiam Dei feliciter adipiscentes, hujus præstantioris emolumentum mereantur fore consortes. Sed & hoc ex decretis sanctorum Patrum sub auctoritate pastorali omnino interdiciamus, ne unquam hujusmodi statutum qualibet temeritate ab ullo nostri ordinis violetur: quin potius in reliquum stabile & inconcussum jure perpetuo ipsorum venerabiliter conservetur. Nam si per laicos in rem hæc injuria invehatur, in eos procul dubio excommunicationis jaculum cum anathemate intorqueatur. Anno igitur ab Incarnatione Domini nostri Jesu-Christi DCCC LXXII provinciali Synodo mense Maio constituta, generaliter congregata apud Montem sanctæ Mariæ in pago Tardanensi, hoc decretum sollemniter recitatum est coram veneran-

dis Episcopis, Abbatibus, ceterisque fidelibus, huic nostrae intentioni pio assensu fa-
ventibus, immo etiam collaudantibus atque confirmantibus: quorum videlicet primus
ego ADALBERO jam praedictus Archipræsul eidem Concilio Deo auctore praesidens, manu
nostra subscribens, idem roboravi: sed & ceteri haud secus censuerunt manibus impo-
sitis solitari hoc ipsum pontificale statutum, Apostolica auctoritatis privilegio petiti-
onis nostrae ebrentu undecumque subnixum, ac per hoc summo honori omnibus reveren-
ter habendum. Ego ADALBERO sanctae Remensis ecclesiae Archipræsul subscripsi &
corroboravi. Ego VVIDO Sueslionensis ecclesiae Episcopus. Ego HILDRICUS Bel-
vacensis ecclesiae Episcopus. Ego THEBALDUS Ambianensis ecclesiae Episcopus. Ego
HAIDULFUS Noviomensis Episcopus. Ego THEUDO Cameracensis Episcopus. Ego
ADALBERO Laudunensis Episcopus. Ego GIPIVINUS Catalaunensis Episcopus. Ego
CONSTANTIUS Sylvanectensis Episcopus. Ego LIUDULFUS Tarvanensis Episco-
pus. Signum Alberti Remensis Archidiaconi. Signum Leudonis Archidiaconi. Thebaldi
Archidiaconi. Erluini Archidiaconi. Hugonis Archidiaconi. Geranni Archidiaconi. Ro-
geri Archidiaconi. Emmonis Archidiaconi. Signum RODULFI Abbatis sancti Remi-
gii. ODELEI Abbatis sancti Medardi. RATOLDI Abbatis Corbeiensis. BERLANDI
Abbatis sancti Vincentii. ADSONIS Abbatis sancti Basoli.

ANN. CR.
CM LXXI
JUL. I XXIV

8. De anno celebrata ad Montem S. Mariae Synodi, & Episcoporum Mosomensi privile-
gio subscribentium lis est inter eruditos: cui dissolvenda minus sufficiunt mss. codices, ex qui-
bus Igniacensis annum DCCCC LXXXIII signat (cui vereor, ut in apographo Sirmundiano
citra una x ex scriptoris oscitantia sit inserta) alii annum DCCCC LXXVI, retiens in
Spicilegii tom. 7 annum DCCCC LXXIII. Cum enim ex Johannis Pape XIII litteris
superius laudatis, quas Pontifex mense Aprilis, Indictione xv ante Pascha scripsit, constet
missum ab apostolica Sede legatum, qui Concilio ad sanctam Mariam indicto mense
Matio interesset; id certe ultra proximè sequentem Maium anni DCCCC LXXXIII à Pas-
chae incipientis differre non licet. His verò non obstat, quod in Episcoporum subscriptionibus
nonnulli sum, quos huic anno aptare non licet. Quemlibet enim subjeceris annum, idem
recurrit: anachronismus: unde vel male compactas a quopiam sequiori ejusmodi subscriptionibus
aliquet, vel certe postmodum insertas à nonnullis Episcopis, synodi decreta confirmantibus (uti
alias factum non semel) faciendum est: quod in aliis ad sanctam Mariam convenibus conti-
gisse aliàs diximus. Mons, porro sanctae Mariae, ubi celebrata Synodus, locus est in diocesi
Sueslionica infra fines Remorum, Abbatia Canonorum regularium S. Augustini hactenus
insignis.

9. Finita synodo Adalbero Mosomensem matriculam saepe per se revisens, saepe per
inter nuntios commonefaciens, piis elemosynarum suarum largitionibus instanter
educans, ecclesiis, altariis, prout in manu sua veniebant, victualia fratrum ordi-
nabat; claustris officinas, ut sponderat, quas & nos ex parte plurima vidimus, de suo
sumtu plenè ac largiter ærificabat. In omnibus igitur, quacumque hic locus posside-
bat, fidelis defensor erat. Advocatum instituit fratrem suum Godefridum Comitem, qui mo-
nasterii jura ac praedia tueretur, nullum in eis jus sibi vindicaret. Tandem rebus optime
gestis x Kal. Februarii anno DCCCC LXXXIX rebus humanis excessit.

10. Ei LIETALDUS priori conversatione clericus, posteriori conversus & mona-
chus, ex Praeposito Tineni primus Abbas Mosomensium, supervixit octo annis; anno In-
carnationis DCCCC XCVII mortuus, XIII Kal. Julii: cui mox successit BOSO Abbas,
qui biennio post ecclesiam ampliavit, altare de loco ubi erat removit, & in quo nunc est
posuit, & per manus Archiepiscopi ARNULFI dedicari fecit. Anno MXXV idem Boso
fecit fabricari thecam argenteam, in quam translatum est corpus sancti Victoris Martyris,
praesente EBALO Archiepiscopo & plurimis Francorum nobilibus: & sequenti anno obiit
ipse Abbas Boso x Kal. Julii. Ejus successor existit JOHANNES Abbas tertius, qui & ipse
pro vitibus & ante Abbatiam & post devota intentione fidelis fuit ecclesiae. Obiit anno
MXXVI. quo defuncto, & legatione pro instituendo Abbate ad Archiepiscopum EBALUM
delegata, ipse Gandavo litteras misit, & inde domnum Abbatem ROTULFUM, Moso-
mensis cœnobii monachum, sed cum benedictione & licentia Abbatis sui JOHANNIS
commorantem apud domnum Abbatem RICHARDUM, sanctum omnino virum, reli-
gionis gratia Remis devenire fecit, & Abbatem ordinans Kalendis Octobris festo S. Re-
nigii spiritali sanctificatione consignavit anno MXXXI. Ebalus autem obiit anno MXXXIII.
Cui successit VVIDO Archiepiscopus. Hic Chronographus Mosomensis hactenus laudatus desi-
nit: ut ante medium seculum XI extinctus videatur. Anonymo quosdam in praedicto Spicilegii
tomo 7 ex apographo Chesniano subiunguntur, ab alio auctore anonymo, qui ad annum saltem
MCCXII pervenit.

Abbatibus
Mosomen-
ses.

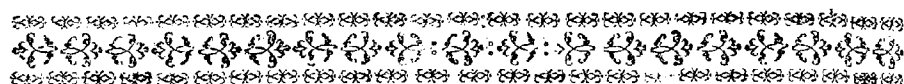
11. Anno, inquit ille, Dominicæ Incarnationis MLXV, Indictione III, regnante
PHILIPPO Rege Francorum adolescente, anno regni ejus VI, Pontificante GERVASIO
Remorum Archiepiscopo, anno sui archiepiscopatus x, domno Abbate BERNERO,

Abbatibus
varii even-
tus.

ANN. CH. ceterisque sanctæ Mosomenfis ecclesiæ fratribus cum summa devotione facientibus, præ-
 CM LXXI sente domino HUGONE S. R. E. Cardinali, per manus ejus elevatum est corpus sancti
 JULII XXIV ARNULFI Martyris de theca priori, & cum devotis laudibus & hymnis repositum est in
 aliam sub die IX Kal. Augusti, præsentate ipso repositionis die plurima utriusque sexus &
 ordinis multitudine.

II. Anno Domini MCXX CALIXTUS Papa cum Cardinalibus Romanis, & totius
 Galliæ, Angliæ, Hispaniæ, Scoticæque Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus & clericis,
 necnon & Principibus Franciæ, Mosomi venit habiturus colloquium cum Imperatore
 Henrico V Cisthenensi, qui & ipse cum Magnatibus totius Imperii ad idem colloquium
 veniens, apud Berviliacum villam sanctæ Mariæ Mosomenfis cum omni exercitu resedit
 IX Kal. Novembris.

III. Anno MCCXII factum est incendium Abbatæ Mosomenfis, & cum eadem Abba-
 tia incensa est pars maxima castri Mosomenfis, videlicet à molendinis ejusdem villæ usque
 ad pontem. *Nec plura Chesniarum apographum suppeditat. Perstat etiam nunc Mosomense B.
 Mariæ, cœnobium, quod Congregationis S. Viti Patres meliorem in statum restitutum in
 dies. Basilica nulli in illis partibus cedit.*

ANNO CH.
 CM LXXIII
 JANU. VII.

DE VENERABILI ANNONE

ABBATE MICIACENSI

& Gemeticensi.

Miciaci
 siatus sæcu-
 lo X.

num. 24:

num. 28.
 Anno Ab-
 bas succe-
 dit Jacobo.

Regularem
 disciplinam
 restituit.

I. **D**E monasterio Miciacensi apud Aurelianos, ejusque auctore ac primo Ab-
 bate sancto Maximino egimus in sæculo I Benedictino, ubi librum
 egregium de miraculis sancti Maximini retulimus auctore Letaldo mo-
 nacho, qui sub finem hujus decimi sæculi vixit. Per id tempus magnopere laxata est
 cum in aliis, tum in Miciacensi cœnobio vita regularis. adeo ut Abbatia pecunia præ-
 tio quibusvis secularibus licitantibus cederet. Non defuere tamen eo in loco viri quidam
 religiosi, etsi pauci, ad vite religionis retinentes: quos inter eo tempore florebat inibi
 vir venerabilis, GAUDEBERTUS nomine, sacerdotali quidem præfulgens
 schemate, clarus genere, sed clarior spiritualibus rebus: habebatque fratrem
 junioris adhuc ætatis, BERNERIUM nomine, qui & ipse postmodum vir
 egregius factus est, qui communi utilitati nihil præponendum aliquando pu-
 tavisset. Porro ea tempestate quidam venerabilis Episcopus, nomine BENE-
 DICTUS, à Britannis adveniens, locum hunc datis triginta denariorum li-
 bris ab Episcopo emit. Huic erat avunculus, nomine GRADILLO, potentissi-
 mus Britonum, qui relictis sæculi pompis ad monasterium, cui Heri insula
 nomen est, gratiâ conversationis venit. Benedicto in patriam reverso successit
 JACOB quidam Abbas transmaritanus, qui cum in pago Biturico conversaretur,
 facta cum Episcopo Ermenthæo sexaginta librarum conventionem, locum
 eundem, parietes vacuos scilicet, fortitus est, factus postea Episcopus Leonensis.

2. Post obitum Jacob Episcopi, oblatis denuo viginti libris, Albertus &
 Azenerius ANNONEM venerabilem Gemetici cœnobii Abbatem, suum
 videlicet fratrem, evocant, & jubente Episcopo Ermenthæo idem vir vene-
 randus locum supra dictum ad regendum fortitus est. Albertus & Azenerius
 non videntur fuisse monachi Miciacenses sed seculares, Annonis fratres germani:
 quorum pacto, citra conscientiam (ut puto) consensumque Annonis, qui procul
 aberat, Ermenthæus Episcopus viginti libras pro traditione Abbatia Miciacensis
 accepit. Hujus verò Annonis temporibus, addit Letaldus, quasi quidam redivi-
 vus æger à longa ægritudine convalescens, idem locus à dejectionis suæ vili-
 tate resurgere aggressus est. Per hunc enim venerabilem Patrem regularem
 ordo nostris diebus huic loco primo invecus, sub eo ferventissimè viguit:
 & si

& si in rebus adesset paupertas, virtus tamen caritatis & hospitalitatis eam contegens celabat, & liberalis obumbrabat honestas. Toties enim vidimus hospitibus largiter vina propinari, nobis omnibus aquâ contentis: & tamen eâ fieri cautelâ, ut præsentibus ipsi hospites hoc omnino nescirent, sed omnes, ut se, vino delibutos æstimarent. Diversis autem modis aderat Dei gratia, quæ necessitati occurreret, & inopiam tam verecundæ caritatis solamine sui suffragii sublevaret, sed & per miraculorum frequentissimam copiam, respectus sui demonstraret præsentiam.

3. *Postea quibusdam relatis miraculis Letaldus hæc subdit.* Venerabilis Anno Abbas, cui in memoriis piorum maxima portio est, signum usibus ecclesiæ præparari iusserat, quod secundum quorundam morem baptizatum, & super rectum ecclesiæ elevatum est. Cumque hi qui extulerant, per rectum ecclesiæ deambularent, quidam clericus incautiùs gradicens (cui nomen Flo-donicus adhuc est) non attendit laquear clavis affixum, leviterque suspensum. *Lapsus super pavimentum saucius ac semianimis*, per interventum Patris Maximini sibi donatus, hodie, *inquit Letaldus*, vivit, cum fere triginta & amplius anni sunt, quo hoc peractum est. *Aliud subjungit miraculum, quod ejusdem pii Abbatis Annonis temporibus, cum adhuc infantulus esset ipse Letaldus, contigisse tradit de eo cu,us manus ob violatum sancti Maximini festum hæierunt fossorio.*

4. *Tandem piæ recordationis Anno Abbas*, cum fere triginta annos idem monasterium piè gubernavisset, Epiphaniarum prima die cum dolore pæne intolerabili omnium superstitum carnis onere spoliatus est: qui nos sua pia caritate destitutos, altero nihilo minùs damno mæstissimos dereliquit. Nara nono ante eum die BERNERIUS decaniæ administrans officium, vir inter præcipuos egregius, vitam laudabilem laudabili fine compleverat. His ergo velut duobus luminibus viduati, in magna cura & sollicitudine reliqui Fratres sunt derelicti. Porro Ermenthæus episcopus hoc comperto mæstissimus redditur: assumptoque clero & quibuscumque nobilibus, necnon reverendo RICHARDO sancti Benedicti Abbate, ad monasterium venit Fratres consolaturus, & sancti viri funeris officia curaturus. Sepelivimus ergo eum in atrio exteriori, quod respicit ad Aquilonem, juxta latus Suthardi viri clarissimi, qui locum hunc purè dilexit, & habitatores ejus miro coluit affectu.

5. Post annos verò duodecim depositionis venerandi Annonis, illud atrium, ubi conditus est, veteribus derurbatis fundamentis amplificari, & decentiùs offerri cœptum est. Cum autem pro jaciendis fundamentis tumulus beati Abbatis, qui ligneus est, à parte capitis egesta humo nudatus apparuisset, accessimus, & aperientes contemplati sumus illum reverendum, corpore & vestibus ita integrum, ac si eo die positus fuisset.

6. Sepulto venerabili Abbate, Isaac Decanus est iterùm institutus. Per id tempus ERMENTHÆUS Episcopus, gravi arreptus incommodo desperari cœpit. Cumque minime convalesceret, primâ jejuniorum hebdomadâ ad monasterium deportatus, & monachico schemate vestitus est: moxque convalescens in monasterio degebat; eratque conversatio ejus omnino grata, nulli umquam onerosa. Fratres verò dum eum habere pastorem præoptarent, primò quidem annuit: sed post voluntate mutata, quemdam HERMENALDUM sancti Benedicti monachum ut Fratribus præficeret, fatagere cœpit. *Reclamantibus apud Ernulfum ejus nepotem ac successorem monachis, creatus est demum Abbas Amalricus sancti Benedicti Decanus, vir simplex & boni testimonii, cum locus anno uno & diebus octo Pastore vacasset.*

7. *Hæc continuè absque ulla interpolatione ex Letaldo retulimus, dilato in hunc locum quorundam capitum examine, quorum unum est de tempore, quo Anno Miciaci regimini adnotus est, & de anno quo vitam absolvit: alterum, an fuerit*

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

ANN. CH.
CM LXXIII
JANU. VII.

num. 33.
Campaniam
fieri curat.

num. 32:
Obit piè.

Corpus
ejus incor-
ruptum re-
pertum,

Que post
eum conti-
gerint.

Anno quo
tempore
Abbas:

Z z

ANN. CH.
CM LXXIII
JANU. VII.

Abbas Gemeticensis, quod Arturus in Neustria pia negat. Ad primum quod attinet, ex charta Arnulfi seu Ernulfi Episcopi, Amalrico ejus successori concessa, intelligimus Annonis obitum anno DCCCC LXXIII contigisse. Cum vero ex Letaldo triginta annos Abbatiam Miciacensem rexerit, ejus regiminis annus primus anno Christi DCCCC XLIII consignandus est. Arnulfi littere se habent in hunc modum ex nostro Stephanotio.

ANno incarnationis Dominicæ DCCCC LXXIV, Indiæ. I, anno sedis nostræ gratissima Dei misericordia tertio, ego ARNULFUS, nullâ prerogativâ meritorum suffultus, sed gratiæ Dei clementiâ Aurelianensis Episcopus, notificamus, quoniam adivit humilitatem nostram AMALRICUS Abbas sanctorum protomartyris Stephani & egregii Confessoris Christi Maximini Miciacensis monasterii, necnon ISAAC Decanus & HUBERTUS Præpositus, & omnis congregatio deprecantes nos, ut altaria de Cambiaco*, de Gaudiaco, de Bruerogilo, & de sancto Hilario concederemus. quod & fecimus. S. ARNULFUS Episcopus. S. HUBERTUS Abbas & Archidiaconus. S. ARCHEMBALDUS Archidiaconus, & alii. Datum mense Maio anno XX regni Lotharii Regis. LETALDUS scripsit ad vicem Roberti Capellani Episcopi.

* Chaisy.

Hæc charta aliquanti momenti est, tum ad stabiliendum tempus Arnulfi pontificatus, quem inivit anno DCCCC LXXII, siquidem annus ejus tertius ex superiori charta incidit in annum DCCCC LXXIV. tum ob concessionem altarium eo tempore factam monasteriis: tum (quod ad rem nostram facit) ad annum obitus Annonis adstruendum. Quippe eo anno, quo is è vivis excessit, Ermenthaeus jam Episcopatu cesserat, quandoquidem Fratres ei Ermenthaum tum monachum sufficere cupiebant. Arnulfi annus tertius incidit in annum Christi DCCCC LXXIV, Amalrico Abbate. Itaque Anno initio anni superioris decesserat, scilicet prima die Epiphaniarum, hoc est die prima post Epiphaniam, quæ est Januarii septima. Charta inter alios subscribit Humbertus Abbas & Archidiaconus. qui Abbatis titulus in plerisque cathedralibus ecclesiis obtinebat, ut Lugduni, & etiam nunc Augustoduni geminæ dignitates Abbatum nominibus gaudent. Sic litteris societatis inter Canonicos Aurelianenses & Cluniacenses monachos inita subscribit ante omnes Canonicos Hugo Episcopus Nivernensis & Canonicus Aurelianensis hoc modo: Signum Hugonis Episcopi Nivernensis & nostræ ecclesiæ Abbatis & Canonici, in Spicilegii tomo 6 pag. 454.

Abbas Gemeticensis.

8. *Hic mihi occurrit Arturus, qui in Neustria pia Annonem Abbatem Gemeticensem fuisse constanter negat. Sed huic refellendo sufficit testimonium Letaldi monachi, qui sub Annonis regimine apud Miciacum conversatus est. Idem etiam refellunt, præter omnes Abbatum Gemeticensium catalogos, libri quidam Gemeticensis, qui Annonis Abbatis tempore & curis scripti sunt.*

VITA SANCTI JOHANNIS

ABBATIS GORZIENSIS,

Auctore JOHANNE Abbate Mettensi, ejus discipulo.

Ex ipso autographo ad Labbeum & Bollandum collato.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I. **N**ON levi rei monastica detrimento contigit, ut clarissimi viri JOHANNIS Abbatis Gorziensis eo nemine primi acta ad nos usque integra non pervenerint, sive injuriâ temporum, seu (quod quidem verius existimo) defectu ipsius scriptoris. Certe in codice nostro, qui auctoris aetate scriptus, & quidem unicus esse videtur, nunquam absoluta fuerunt acta ista, habentque lacunas nonnullas ob folia quaedam in extremis exesa. Auctor Monachus fuit, ipsius Johannis discipulus, idque operis aggressus est, Johanne etiam tum vivente, ex mandato Deodrici seu Theoderici Episcopi, qui ab anno DCCCC LXIV ad LXXXIV Mettensi ecclesie presuit. Idem auctor Johanni morienti inter alios adfuit, ut ipse testatur in prologo num. 2. ubi se ex alio monasterio Gorziam accitum dicit. Et quidem sub Anstee Abbate vixit in Mettensi sancti Arnulfi monasterio ex num. 66. unde Gorziam tunc accessisse dicendus est, jam tum Abbas. Siquidem inter Abbates, quos Johannes morti proximus advocavit, unum se ipse numerat. In elogio Abbatum sancti Arnulfi apud Bollandum, qui hæc acta post Labbeum vulgavit, notisque illustravit, Johannes Abbas tertius, Ansteei successor, inter alias plures exercitationes dicitur composuisse vitam sanctæ Glodesindis ac nocturnum de ea officium, & vitam inchoasse domni Johannis decessoris sui, quam morte præventus imperfectam reliquerit. In codice nostro vita sanctæ Glodesindis actis nostri Johannis præmittitur cum hoc titulo: Prologus domni JOHANNIS Abbatis in vitam sanctæ Glodesindis virginis à se editam. Dein sequitur historia translationis eodem auctore: ac demum Vita Johannis Abbatis Gorziensis, quam ejusdem esse auctoris non dubito. Hanc in tres partes tribuere statuerat auctor: quarum in prima vitam ejus secularem, in secunda monasticam cum regimine abbatiati, in tertia felicem ejus exitum describere animo destinaverat. Verum tertiâ parte omnino inactâ, secundam imperfectam reliquit, nec abbatialem Johannis dignitatem attingit. Porro hæc Vita jussu Deoderici eo nomine primi Episcopi Mettensis scripta est, ac proinde ante annum CM LXXXIV, quo is decessit.

Vite
scriptor.

2. Gorziensis monasterii, cujus monachus & Abbas fuit Johannes, primordia retulimus in Saculi 3 parte 2 ad annum 765. quo anno sancti Gorgonii translationis eo facta historiam retulimus, ubi quaedam ejus loci decora videre licet. At nunquam ita effloruit atque hoc sæculo decimo, quo per Adalberonem Mettensem Episcopum restitutus est: cum antea a Normannis eversus, a paucis specie tenuis Monachis occuparetur, quibus diurnæ stipsis vix modicum quid inferebatur, ex subj. Etæ Vitæ num. 35. Primus à loci restitutione præfectus est EINOLDUS seu Eginoldus Abbas, quem mirifice laudat non solum hujus Vitæ scriptor variis in locis, sed etiam Sigberus monachus in actis sancti Guiberti Abbatis Gemblacensis superius adductis, in quibus hæc verba. Collaborabat sibi, id est Adalberoni, ad hoc pius Gorziensis Abbas Agnoldus, restaurandæ sanctæ religionis adjutor opportunus. . . Huc ad disciplinam Domini tota distuluebat nobilitas, omnis dignitas, omnis sine personarum discretionem profectio concurrebat & atas; nec quisquam vel initium conversionis se credebatur arripuisse, cui non contingeret Gorziensium initiatum. Tunc Gorziense cœnobium à Fratribus Deum timentibus, quasi quibusdam stolis amœnissimis paradisi suo desiderio fuisse legitur in Chronico Senonensi, cujus fragmenta post hæc Vitam referemus. Unde Adalbero secundus, Mettensis Episcopus, qui Quadragesimæ dies sine monachis, si in patria demorari poterat, nunquam celebrabat, id præcipue apud Gurgitenles (sic Gorzienses appellat ejus encomiasticus) facere consueverat, quod locus idem sacræ religionis distinctione insignis. . . ad divinos usus & ad divinum servitium perficiendum, placidum quietumque orium exhibebat. Tot verò tantique primis illis renascentis disciplina regularis initiis ibi floruerunt viri illustres, ut si quis eorum virtutes vellet depingere, utique de singulo quoque eorum proprium condi posset volumen, infra num. 71. In his præcipui in hæc Vita nune-

Gorziensis
monasterii
status.Viri illu-
stres.

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

ZZ ij

ANN. CM.
CM LXXVII
FEB. XXVII.

tantur ODILO vir natalibus clarus, qui post bene adultum sanctæ conversationis robur; petitus reformationi monasterii, quod dicitur Stabulacum, ibidemque promotor, etiam cursum naturæ persolvit. Sanctum appellat Fiffenus in Floribus Leodiensibus, eumque dicit anno DCCCCLIV obiisse. ANGLRAMNUS primo Tullensis, deinde sanctæ quoque Mettensis ecclesiæ Primicerius, morte prædicta decessit. ANDREAS postquam in sacra militia plurimam ætatem confecerat, jam senex ad postulationem Papæ Agapiti Romam mittitur ad restituendam apud S. Paulum monasticam disciplinam. HUMBERTUS in Fratrum societate pio admodum labore conversatus, donec causâ religionis exinde monasterio beati Apri * Tullo translatus est, ubi & in cura dominici gregis beato sine quiet. ANSTEUS, ex Archidiacono in pauperem Christi verè mutatus, dein ad regimen Mettensis sancti Arnulfi cœnobii adscitus, xv annorum exactis laboribus, in sanctæ perseverantiæ sine cursum consummavit. *Lege quæ de Blidulfo ex Archidiacono Mettensis ecclesiæ Monacho, de Frederico, Bernacro, Isaaco, aliisque in his actis memorantur. Istitis adiungendi sunt GUIBERTUS monasterii Gemblacensis fundator, MALCALENUS Vvalciadorensis Abbas, quorum gesta suis locis hic eduntur. Hos omnes, aut fere omnes religionem imbuuit piissimus Gorziæ Abbas Einoldus seu Ageno'dus, à quo etiam Senoniense in Vvalcago monasterium in melius reformatum, ut ex Chronico Senoniensi post hanc Vitam referemus. Ejus regimen ab anno CM XXXIII ad annum CM LX producit Bollandus: cui suffragari Iohannem nostrum in annos duos; eique Oilboldum, mendosè Giboldum; & deinde Odolbertum, quo Abbate hæc Vita scribebatur, ex num. 71. Concilio Virdunensi anni CM XLVII interfectum cum Odilone superius laudato Agenoldus seu Einoldus, teste Frodoardo in Chronico, qui rursus ad annum CM LIII ait, Conradum Ducem, expulsa urbe Mettensi, inde recessisse hortatu (ceu fertur) Agenaldi Abbatis. quod quidem summam viri auctoritatem probat. Idem etiam auctor fuit mittendi Iohannis nostri in Hispaniam ad Regem Saracenorum: qua legatio ab Otone primo procurata est anno CM LVI aut insequente. In eodem etiam cœnobio floruit HODIERNA reclusa sub Vvalone Abbate post medium sæculum XI, teste chara Herimanni Episcopi apud Meurissum pag. 370.*

Johannis memoria.

Abbatiale regimen Gorziæ.

quo anno initum.

quamdiu.

3. Iohannis memoria non exstat in vetustis libris ecclesiasticis, sed in Martyrologiis Gallicano & Benedicctino beati nomine donatur 111 Kal. Martii. Domus appellatur in titulo autographi, in quo ejus Vita habetur; sanctus & sanctissimus passim in contextu, ut num. 1. & 2. Sunt qui Iohannem nostrum, non Gorziæ sed sancti Arnulfi Abbatem fuisse opinentur. Verùm eis contradicit ipsius Iohannis Vita, cujus titulus his verbis conceptus est: Præfatio sequentis historici de vita domni Iohannis Gorziæ cœnobii Abbatis. Idem legitur in prologo inano etiam in actis sancti Cadros Abbatis infra. Sed in re non dubia argumenta congerere superfluum fuerit laboris. Neque verò utriusque simul cœnobio præfuisse dicendus est, sed qui cœnobium S. Arnulfi rexit, alter fuit Iohannes huius Vitæ scriptor: quicquid in contrarium asserta vita nostri Iohannis gallicè duam scripta, qua farrago hominis parum diligentis in Cancellaria Vicensi reperitur.

4. Quo anno Iohannes Gorziensis cœnobii regimen inierit, ex mutila ejus Vita discere non licet: sed ejus rei testimonia aliunde quærenda sunt. Is in Hispaniam legatus est ab Otone Rege, permissu Einoldi Abbatis, non ante annum DCCCCLVI. Id colligitur ex Amalibus Vvitichindi monachi Corbiensis, qui Lindulfum Ottonis filium, eodem tempore, quo Otto plurimos Legatos suscepit, Romanorum scilicet, Græcorum, Saracenorumque, præteritâ cessisse, atque Italiam adiiisse scribit: quo agente annum fere totum, diem extremum ob it. Atqui Lindulfus obiit anno DCCCCLVI aut insequente, ex Lamberto Scafoburgensi & Mariano. ac proinde legatio Saracenorum ad Ottonem accedit anno DCCCCLV. Porro Iohannes statim post hanc legationem in Hispaniam missus est, ibi per tres annos detentus. Itaque vix ante annum CM LX revertisse, nec ante hunc annum Abbas creati potuit. Et quidem anno CM LX Einoldi mortem, atque Iohannis successionem consignat Gorziensis Abbatum catalogus, qui annos dumtaxat regiminis duos Iohanni assignat, uti & Bollandus ejus fidem secutus: non alio fundamento, quam quod Sigebertus agens de obitu Guiberti fundatoris Gemblacensis, quem anno CM LXII consignat, Oilboldum tunc Gorziæ Abbatem fuisse tradit. Verùm hæc in re Sigebertum esse corrigendum diximus in Notis ad hanc Guiberti vitam, quæ relata est superius anno 962.

5. Certe Iohannem ad annum CM LXXIII vitam & regimen produxisse perspicuum est ex ejus Vita num. 3. ubi mortuus dicitur, cum quadragesimus in sancto proposito ei annus erat, id est in monastica vita. Iam verò hæc ab anno CM XXXIII, constante ipso Bollandus, ineunda est, quo anno Iohannem Gorziam cum sociis accessisse constat ex Vita num. 43. Ex quo conficitur, eum ad annum CM LXXIII pervenisse, qui quadragesimus vita ejus monasticæ annus erat. Mortuus est porro die quinta ab initio sanctæ Quadragesimæ, infra num. 1. quod initium à Dominica ineundum videtur. Id si ita sit, Iohannis obitus contigit feria quinta post Dominicam primam Quadragesimæ. Sed quo die mensis? tradunt recentiores 27 Februarii. at qua auctoritate? non liquet.

6. *Eisdem Johanni quidam tribuunt libellum de Vita sancta Glodesindis, eamque sententiam sub dubio proposuimus in Saeculo 2 pag. 1087, & in Saeculo 4 parte 1 pag. 435. At re manu-rius expensa. Iohanni sancti Arnulfi Abbati hoc opus potius adscribendum videtur, nisi & Vita sequens: maxime cum Iohannes noster ita in scribendo novus esset, ut legatus in Hispaniam ani-mi æstuarer, qualiter Regi rescriberet, quia non satis litteris respondendi usum habebat. Sed eius Vitam tandem reddimus cum numericis Bollandi sectionibus: qua Vita hunc titulum præfert in pervetusto codice ms. & quidem (ut puto) autographo.*

ANNO CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII
Scripta
ejus.

PRÆFATIO SEQUENTIS HISTORIÆ

De vita Domni JOHANNIS Gorziæ
cœnobii Abbatis.

I. **N**OSTRUM in omnibus, quæ piæ, probæ vel honestæ vitæ sunt, rari nostra ætate exempli Patrem Johannem, jam pridem, eo adhuc superflite, animus erat ad multorum profectum scriptis proponere: & ne tantus vir ex nimia desidia (quod nefas utique, & non sine reatu reputaretur) obscuri nominis fama reclus lateret, litteris qualibuscumque committere. Interea nobis diversa curantibus, & pro otio impeditus forsitan negotium expectantibus, spes in longinqua male porrectas casus rerum, ut adsolet, repente præcidit mortalium. Nam dum cunctamur, idem vir sanctissimus initio sanctæ Quadragesimæ, prima ipsa die, post horam vespertinæ refectiois, sanè (ut sibi semper moris) parcissimæ, id est panis tantum & aquæ, acutissimâ febre corripitur, quam post quintam exinde diem exitus est subsequutus. Tum verò acsi per sera suspiria, alius nobis tempora eatenus tam præsentia, ex manibus prærepta ingemuimus, qui utique, quæque dicenda essent de ipso, ab ipso melius, dum advixisset, ad quem scilicet, si quo opus fuisset, facilis esset recursus, disceremus; si tamen quisquam ille intimus ei existeret, qui aliqua ex eo extorquere se posse consideret: adeo humanæ semper fugitans gloriæ, quidquid egerat, Deo soli operum ac cordis sui testi committebat. Sed miro modo, ut gloriam quique appetentes, ab ea amplius deseruntur; ita econtra, se fugientes ipsa magis insequitur. Unde sancti viri quanto latere desiderant, tanto conspectius, licet inviti, produntur. Hoc igitur casu mente pæne confopita, cum à tantæ rei, quam dudum conceperamus, exorsu, nos graviter dejecisset; quid rursus jacentes & desperatos paulatim in vires reduxerit, ac deinde jam volentes magis ac magis impulerit, ferme id fuit.

Johannis
adhuc vi-
ventis vita
scribi cœ-
pta.

Parcitas
ejus in
Quadrage-
sima.

2. Cùm vir sanctus ex tam valido (ut dictum est) morbo lecto statim decubisset, festino mox nuntio, qui circumquaque curam monasteriorum habentes sumus inventi, ad se in crastinum omnes contraxit: è quibus, nutu divino, neminem tunc contigit defuisse; additis ex primoribus domus sanctæ sedis beati Stephani a viris religiosis, ad hoc minorum quorumcumque turba non modica. Ille singulos accedentium ex lecto ipso, in osculo sancto, vultu admodum gaudente exceptos, ac pro tempore & re causis aliquibus determinatis, tum præterea cunctis in commune solita sibi semper exhortatione, quantum morbus patiebatur, de infelicitate hujus, de felicitate alterius vitæ pauca locutus, multitudine vale facta dimissa, Patres reverentissimi b KADHROE, BERHARDUS, HUDO, ADELMODUS, cumque his ego infimus cum nonnulla parte nostrorum

Johann. a
agretans
Abbat. vi-
cinos ad se
convocat,

quibuscum
adest hujus
vitæ scrip-
tor,

a Mettenis ecclesia cathedralis beato Stephano protomartyri sacra est.

b Cadroë sancti Clementis, Berhardus forsitan sancti Vincentii apud Metras, Hudo seu Odo sancti Mi-

chaëlis ad Mosam, Adelmodus forsitan idem atque Adelmarus Abbas S. Vitoni apud Viidunum, Humberto successus anno CM LXXII, ex Hugonis Chronico.

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII

sanctorum , exitu illius observando substitimus ibi per quatuor quibus su-
perfuit dies , admixtis pariter loci ejusdem sancti collegii fratribus , qui uni-
co ei famulatu assidue inhærebant.

anno Johan-
nis quadra-
gesimo vita
monastica.

^a

3. Dum ei trisli admodum officio assidemus , atque ex ejus sacro ore ,
quo & inter ipsa vitæ mortisque certamina doctrinæ salutaris gratia profue-
bat , pendemus ; varii inter nos edi sermones cœperunt , quomodo summus
ille opifex cunctorum dispositor , & ordinatissimus moderator , hunc tanto
tempore sibi fideliter famulantem (quadragesimus siquidem in sancto propo-
sito ^a annus ei tunc erat) tam acerrimè circa exitum suum ter fatigari ; neque
enim vehementiori cujusquam aliàs discrimine intremuimus . Pia verò potius
unicuique cogitatio astuabat , si fortè pro attestanda vita ejus probatissima ali-
quo eum Dominus ad gloriam suam evidentiori declarare dignaretur iudicio .
Inter hos fluctus animorum , cum ferè nulla ægris mentibus clarior aura ra-
tionis se aperiret , sibi tantum quisque diffusus , ex dolore nimio reputabat , quid
sibi fieret ; cum nec illi tantæ perfectionis viro supera parceret dispensatio .

Miraculum
nullum.

* l. signo-
tum.

Mortis ge-
nus piis nul-
lum obest.

4. Sed hanc temerariam mentis affectionem , ipsa citius ratio reverfa
compescuit , qui certis utique scripturarum documentis revincebamur , &
vitam hominum non in ostentatione corporum * , sed in virtute æstimandam
meritorum & morum : nec attendendum quo exitu quisque hinc exeat , sed
qualis exeat . Quacumque enim occasione , moriendum omnibus inevitabiliter
est , & mors undecumque , pio bonum est . Nec refert innocentem mori nau-
fragio an febre , dummodo innocens sit ; & sive hinc , sive inde moriatur ,
quærendum qualis sit qui moriatur , quo post mortem iturus est ; non un-
de de vita exiturus est . His & hujuscemodi firmamenti liquido satis collegi-
mus , illam examinationem viri jasti , quam quidem ipse , ut inter cuncta sem-
per inflexibilis , sapienter & æquo animo tolerabat , non modò laudi illius
nihil detrahere , sed ad amplioris quoque meriti fructum accedere ; (nam
electis qui ad perpetuam vitam tendunt , quid obest si aliquando dure mo-
riuntur ?) nec item signorum vel miraculorum novitatem , plerumque diffe-
rentiam facere sanctitatis , vel inde patenter ostenditur , quod per malos
hæc aliquando fiunt ; multosque Ecclesia summo honore memoris studiose
exstructis colit , de quibus an uno saltem signo claruerint , reticetur . Jamque
ut ceteros taceamus , Johannes ipse quo nemo in natis mulierum majet ,
teste Evangelio , signum fecit nullum ; & dum in carcere gladio feriretur ,
utrum vel extrema qualibet nota à quolibet homicidarum seu latronum di-
stiterit , perpetuo omnium scripturarum silentio consopitur . Proinde frustra
aliquid ejusmodi splendoris corporei in commendationem tanti viri deside-
rari , de quo firma satis & absque cunctatione fides constaret , ea quæ in ope-
ribus suis & sancta conversatione atque indefessa usque in finem in bonis per-
severantia visa sunt , signis omnibus mirabilibusque præstare , & saluti anima-
rum non sine plurimo fructu conducere .

Vita mira-
culi loco.

Auctori vi-
ta scriben-
dæ occasio.

^b

5. Cum hæc , & multa his similia in eodem sancto conventu mutuis con-
fabulationibus sererentur , universis in eandem sententiam venientibus , utile
nimis & pernecessarium jactabatur , ut ejusdem beati viri conversatio ,
in quantum vel videri potuerit , vel majorum relatio decuisset , ad multo-
rum profectum , se digna memoria scriberetur . Ego jam inde ab initio tanti
negotii avidus , hac consultatione factus accensior , etsi tenuitatis ingenii
non immemor eram , ad hoc & mens laboris præfaga , ab aliis ad me revol-
vendum præsentiret ; voce tamen ceteris addita , ut fieret , item itemque in-
geminabam . Cum dubiæ cogitationi verus continuo successisset , tumque
meque ^b omnes ad hoc potissimum delegissent ; inter ruborem & aviditatem ,

^a Hoc est in monastica professione , ut notatum in
Observationibus præviis ad hanc vitam . quo sensu
hæc vox sumitur etiam infra num. 6 & passim apud
auctores .

^b Hic locus satis intricatus , ita restituendus vide-
tur : Cum dubia cogitationi verè continuo mecum suc-
cessisset , tumque me omnes ad hoc potissimum delegis-
sent , &c.

temporis articulo deprehensus, dum, quid deliberarem non facile occurreret, tandem impatientia vicit, meque, ad quod solvendum non sufficebam, nimium præceps & impudens obligavi. Et plane fateor ut improbum scriptorem me sumpsisse materiam non viribus æquam: sed spes tandem ea solatur, quod miseratione divina quidquid illud erit oneris, meritis ejusdem viri, qui certa fide mea in præsentia claritati Christi assistit, levandum non dubito. Et qui licet immeritum, dum nobiscum esset, sancta familiaritate sua non judicavit indignum; nunc pie operi sui amoris instantem, ope amicæ olim peccatis, pro gratia sua, ut libere præsumo, non deseret. Præterea, cum plurimos sanctorum virorum deinceps ceperim hortatores, accedente præcipue, tamquam pulcherrimo culmine totam fabricam miro lumine venustante, domino & præcellentissimo Præsule, gloria tam divina quam humana clarissimo, DEODERICO^a nostro speciali patrono, & non modò hortatu, verùm (quod inevitabilius est) jussu me impellente, tantorum mihi suffragia non defutura confido, ut quod ex me est impossibile, per eos quorum voluntari parere desidero, ea, de cujus plenitudine omnes quod habemus boni accepimus, gratia superna supplere dignetur.

6. Quæ igitur à primis gesserit annis, quorum raram admodum ad nos constat pervenisse notitiam, in medium relinquentes, ea tantùm, quibus in virum perfectum assurgens, plurimo videntibus & imitari volentibus emolumento fuit, ut misericordia Christi stilum regere dignabitur, expedire tentabimus. Primo videlicet quanto in sæculari adhuc habitu degens, bonæ actionis germine vituerit; vel qualiter ipsa optima fruge in terra sui cordis uberius fructificante, ad monasterialem inde vitam transferit. Deinde quo studio in eodem sancto proposito, quo labore, qua jugiter vigilantia in omni virtutum exercitio, & prius in contubernio ceterorum, sub majoris imperio, & post modum in regimine substitutus, ^b locum quem semel in acie spiritali ceperat, tenuerit, nec quocumque hostis impulsu gradu excesserit, donec Domino secum certante seque servante victor evaserit. Postremo quis ei finis feliciter consummati certaminis fuerit, cui nos misericordia divina etiam præsentis fuisse concessit.

TEXTUS IPSIUS HISTORIÆ.

7. Præcepta sæcularis doctrinæ, quæ rhetorica dicitur, in personis singulis demonstrandis, inter cetera esse traduntur; ut majores illius, qui prædicandus est, altius repetantur, & ita per gradus quasi filo quodam, ad ipsum lineam deducatur, tamquam ex illis, ex quibus originem ducit, illustrior esse possit & clarior, comparatione ducta ab arbore, quæ annosa jam in ramis aruerit, ut sterilitatem, inquit, ramorum radix fecunda compenset, & quod in fructu non teneas, mireris in trunco. Fuerit hoc institutum illorum, qui tantùm quæ carnis sunt sapiebant, & non tam de propriis unumquemque clarè vel obscurè gestis, quàm de alienis, famosos reddi vel infames putabant: cum stet contra ratio, plerosque ex obscuris sæpissime claritatem, ex clarissimis item alios probrosæ vitæ calamitatem mutasse. Longè autem diverso itinere ab his nostra incedit religio, in qua mentium ac morum potiùs ingenuitas, & vera spiritûs dominio vitiorum exuta libertas, quàm carnis vana ac tumens, & in morem fumi vanescens celebratur nobilitas. Apud hanc de pulvere suscitatur egenus, & de stercore pauper erigitur, ut cum principibus cælestis populi fideat gloriosus. Nec defunt probationi documenta,

^a Mettensi nempe Episcopo, ab anno 964 in annos viginti, medius inter duos Adalberones. De eo plura superius ad annum 971. ubi de translatione sanctæ Lucie.

^b Hanc partem morte præventus auctor absolvere non potuit, ut diximus in Observationibus prævis, patetque ex autographo hujus vitæ, quæ desinit in legatione Hispanica Johannis, necdum Abbatis.

ANN. C H.
CM LXXXII
F & B. XXVII

^a
jussu Deo-
derici Epif-
copi.

Pueritiã
omissã,

Vita in tres
partes di-
visa.

^b

PARS I.

Majorum
ritu i hic
negle. ti.

ANN. CH.
CM LXXXIII
FEB ANVII

Iob. 8. 37.

2. Cor. 3. 17.

f. narratio-
nis.

Johannes
ex territo-
rio Met-
tensi
* *Vendicare.*

Litteris
vacat.

a
b

Patre mor-
tuo fami-
liam curat.

cum David ex pascuis gregum in regnum ; Petrus cum conscis paupertatis ex retibus piscium in orbis totius attollitur principatum : quæque abjecta sunt mundi & ignobilia , eliguntur ut potentia & nobilia confundantur , dicente autem ipso hujus Principe instituti , *Si vos manseritis in sermone meo, verè liberi eritis , & veritas liberabit vos* , quod non est aliud nisi liberos vos faciet. item- que ipsius Principis præcone , *Ubi spiritus Domini ibi libertas* ; cuicumque de tanto munere libertatis gloriari licebit. Frustra ei illius antiquitatis enumeratio & nomina cineresque majorum in laudis titulo conquiruntur ; nisi fortè spiritui carnem prætulimus , cujus caduca nobilitas illi permanentis dedecus ignobilitatis superducere consuevit.

8. Sed quorsum hæc tam longis anfractibus circumducta ? quoniam scriptoribus quibusque , in quolibet , quem dicendum susceperint , talia fere ex more sumuntur initia , ut qua regione terrarum , sub quo cæli climate , cujus linguæ vel gentis , qua conditione , cujusve fortunæ parentibus prodierit , quasi pro viribus futuræ rationis * primo statim faciant fundamento. Quod ego in hoc nostro quem tam copiosa spiritus generositas commendat , superfluum judico laborari : cum cum tanta consummata virtutis gloria , tot perfectorum retro virorum profapiæ sic aut æquet aut proximet , ut quidquid felicitium operum dignis de illis laudibus celebratur , in isto velut mundissimo speculo totum resplenduisse monstratum sit. Ne cui tamen curiosiori minus fecisse , & tamquam ex inopia materiæ hanc dicendi partem sermo subterfugisse culpetur ; quàm succincte , si qua forte talium inferere oportebit , comprehensis melioribus & fructu salutari plenissimis tempora transferantur.

9. Oriundus itaque hic Johannes ex territorio fuit partim Mettensi , partim Tullensi , villa olim regia , vocabulo Vindera* , parentibus utique non nimium obscuris , substantiæ sane locupletioris. Pater provectæ omnino ætatis , ut fere nonagenarius crederetur , inter suos in facultate sufficiens , omnibus æquus & bonus , ac sine querela habitus , usque ad infimum quemque cunctis se præbens accommodum : dumque ruri intentus , ac regendæ familiæ , quam secundum mediocritatem vitæ non minimam procurabat , plura ei ex justo labore succrescerent , essetque possessionibus , sumptibus , pecunia ex benedictionibus Domini admodum auctus ; hospitalitati , eleemosynis , ecclesiæ quoque , prout poterat , honorificentæ , ceterisque bonarum fructibus actionum studiosius insistebat. Conjuge denique liberioris generis in ipso ævo senili junioris ætatis sumpta , hunc Johannem duosque post ipsum procreat.

10. Ipse in domo paterna eo teneriori cura educatus , quo animus senis ; ut ad id ætatis editum , omnem impatiens arcebat injuriam : litterarum tamen primis vix elementis traditus addiscendis , aliquamdiu non longe à conspectu patris postmodum ; licet ægre , eodem patre ferente , Mettis , eis quæ tunc esse poterant scholis instituebatur. Nonnulla etiam tempore in monasterio sancti Michaëlis ^a super Mosam fluvium ad studia moratus est , ubi tunc temporis HILDEBOLDUS quidam grammaticam professus ex discipulis domni REMIGII ^b doctissimi ea ætate Magistri , scholas habebat ; cujus doctrina , ut ipse multoties postea fatebatur , incertum incuria an quodam (ut apparebat) supercilio , cum tamen à patre sæpissime non mediocriter muneretur , macram fatis frugem scientiæ cum contigit retulisse.

11. Patre jam inde brevi deficiente , cum ipse adolescentiam jam videretur ingressus , post aliqua , matre , utpote juniore , thalamum innovante ,

^a Hujus monasterii Chronicon editum est in tomo | nunc hæc Abbatia sub Congregatione S. Vitoni.
¹ Analæctorum : cuius loci Abbas erat Hudo seu | ^b De Remigio actum est superius ad annum 966.
Odo , de quo in prologo istius Vitæ. Floret etiam | ubi de Frodoardo Presbytero Remensi.

solus fratrum totiusque familiæ domesticæ curator relinquitur. In ea parte actualis scientiæ vel rerum omnium domesticarum administratione quàm strenuus, cautus & ingenio ceteris propemodum hominibus præstantiori emicuerit, ut agro, pecore, familia & his instituentis atque alendis substantia non mediocri locupletatus; deinde in artium diversarum, quæ ad variam suppellectilem usui sunt, exercitio & dispositione quantum valuerit, ut fere in mundanis negotiis nihil esset quod cum præteriret; de his omnibus silere melius puto, quàm parum digne conscribere: præsertim cum multorum adhuc horum reminiscens testimonio sufficienter supersint, ex quibus, si quos hæc cura pulsata, facillè possint doceri.

ANNO CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII

12. Usque ad exactam itaque virilem ætatem in domo propria versatus, diversorum tam sæcularium, quàm & ecclesiasticorum, honestæ dumtaxat vitæ, hominum familiaritati in variis officiis & negotiis per omne id tempus, prout opportunum fuit, adhæsit: ex quorum contubernio optimam sibi formam vivendi, exemplumque conduxit. In domo Comitis Riquini^a, præstantissimi ea tempestate & in omni genere agendarum rerum prudentis & sagacissimi, per annos aliquot obversatus, plurimum exinde sibi cepit profectum. Nam & ecclesiam villæ ipsius ex qua ortus est, dono ejusdem Comitis possidebat. DADONIS etiam summi ingenii & famosissima sanctitatis, Episcopi Virdunensis, non parvo tempore frequentiam usus est; qui sibi quoque eum, ob bene meritam indolem, vivaxque in eo perspectum ingenium, perpetuum facere cupiebat. Sed quas ob causas non obtinuerit parum comperimus.

^a
Riquini
Comitis
dono eccle-
siam Vin-
dædæ possi-
det.

13. Cuidam deinde nobili viro VVARNERIO, in confinio Tullensi, causa ecclesiæ sancti Laurentii, in villa Fontaneto eidem civitati adjacentis, se nomine Domini socians, ejus officiis quam familiariter insistebat. Ea occasione Tullo ei tunc temporis frequens recursus, quia cum hac ex proximo, altera quoque, quam simul genialis soli retinebat, ecclesia ejusdem erat diocesis. Unde BERNERUM Diaconum ipsius sanctæ sedis, in subjectione ecclesiastica sortitus Magistrum, virum sanè & opinione sanctitatis & litterarum scientia eo loci satis celebratum, studio lectionis apud eum intentiori cura operam tunc cœpit impendere. Altius autem sibi catenus sic tempora præterisse dolebat, ut de integro rursus scholas innovare cogere-
tur. Puerulus siquidem in diversa (ut dictum est) præceptoribus ad studia commissus, quantumcumque aurem inde vaporatam retulisse visus erat, totum id consequentium curarum mole pæne sopitum amiserat. Sed facilitatem ingenii, gratia juvante divina, ea citius damna lucri sequentis felici reparavit successu. Prima itaque elementa grammaticæ, primasque tantum partes Donati, ex ipso Bernero audivit, eaque introductoria ad dispersionem contentus, divinis se omnino transtulit scriptis; in quibus intra breve tempus tantum intelligentiæ prætulit lumen, ut omnium, novo miraculo, ad quascumque sapientum non difficulter occurreret quæstiones.

& alteram
S. Lau-
rentii.

Sub Bernero
grammaticam
diligenter.

& sacras
litteras.

14. Ecclesiam porro sancti Laurentii, quam diximus, unico amore excoluit; & in ministerio ecclesiastico necessariis, quantum religiosius potuit, exornavit. Quotiens denique vacuum erat, strato ibi locato, per plures dies inde non recedebat, noctesque creberrimas orationibus continuabat; & quamquam sæculo adhuc voluptatem laxare videretur; secretius in oculis Domini pro locis & temporibus spiritualibus inhiabat. Ibi feminam quamdam ex gynæceo domini sui, divinis officiis sub velamine deputavit, quæ ut integra corpore loco sancto est tradita, ita usque sub debito fine naturæ sanctæ manens carne & spiritu, sub stipe ipsius ecclesiæ, nulla umquam attracta infamia, felix consenuit. Ibidem quoque peregrinum quemdam

Feminam
piam eccle-
siæ deputat.

^a Apoge Stemmara Lotharingæ cum suo malæ fidei auctore, qui diplomata hujus Riquini nomine falso conficta ingerere ausus est, quæ Baronio etiam viro oculatissimo fecerunt fucum.

ANN. CH.
EM LXXIII
FEB. XXVII

Presbyterum
aque
pium sibi
sociar,

jam provectæ ætatis presbyterum exceptum, dum beato sine excederet, aluit, & omni cura fervavit. de quo plura bonæ actionis nobis pater Johannes narrare consueverat. quod scilicet operi divino nocte ac die intentus, nullo fere tempore, præter corporeæ necessitatis curam, limen ecclesiæ excesserat. Psalmos verbis & sensu distinctè, ut pane syllabas eum recensere putares, assidue oreolvebat. Oratione pura noctis plurimum occupabat, cum ipsis cogitationibus voce ipsa conflixens, easque quasi manu diverberans, Abite, inquit, vani & ignavi, non mihi psalmicicum ore subrahite. Ad Martyrem quoque plerumque querula voce clamitans, Laurenti quid hic agis, cur non me ab his vesanis defendis? Dæmones variis præludiis sibi obversari corporeis oculis testabatur, ut sæpe sibi infestissimi usque in quosdam corporis cruciatus dejicerent, lectoque per aliquot dies non confurgeret.

qui Presbyter
ex
Norman-
nis exem-
tus,
* in Bernesse.

15. Hic idem de se referre solitus erat, tempore quo Nortmanni irruptionibus sævis circa Sequanam & Ligerim populabundi excurrerant, se ab eis comprehensum, & in puteo quodam nimix altitudinis, quales quæ in patria, quæ Belsa * dicitur, plurimi conspiciuntur (nam inde oriundus erat) dejectum, in nulloque penitus læsum, inde item extractum in alio profundiori præcipitatum, cum nec sic opprimi potuisset, eductumque gladio ferire decerneret; tandem uno ex ipsis dicente, necdum eum pervenisse in genus terræ, quo mori deberet, divinitus, ut creditur, dimissum; cum post aliquot horarum spatia, Nortmannis prætergressis, puteo se reptando utcumque exmississet, & iter ingressus fame præne deficeret (nam triduo jam fere sine cibo manserat) repente in mediâ viâ tres jacentes reperit panes, ex quibus usque ad prædictam ecclesiam sancti Laurentii pervenit. Is sine ulla cunctatione firmabat psalmorum virtute, quos semper in ore versabat, quos in ipsis etiam puteis consistentem se assidue decantasse fatebatur, de tot periculis liberatum: ab eo idem Johannes se ex multis, quæ fortè leviter gesserat, crebro monitum, & aliquando acrius redargutum, multipliciter correctum sæpius gratulari solebat.

Psalmorum
virtute,

Johannem
de leviori-
bus admo-
ner.

Bernerus
idem præ-
fatus,

vir religio-
sus & castis-
simus.

16. Sed & aliis quampluribus, si quos probatæ vitæ ac doctrinæ compererat, solitario comitatu, quamquam secretò, interim adhærebat; paulatimque, & quasi per partes, à quibuscumque mundi oblectamentis subducens, castigatioribus se actibus applicare satagebat. Paulo ante dicto BERNERO Diacono maxime delectabatur, eumque honore & officio amplissimo venerationi habebat, pro eo quod non modò doctrinæ & vitæ ejus, quæ item vicem gerebat doctrinæ, apud ipsum proficiebat; sed & quod, si qua in se reprehendenda fortè vidisset, nequaquam his vel ad momentum parcere noverat, quin statim severius, & si ita res exposceret, etiam publicè objurgaret. Erat idem Bernerus, inter cetera quæ bono odore de eo fama respererat, religionis, & præcipue vitæ pudicissimæ à puero insignis, in vitia mordax, ut nec superioribus aliquando cederet personis. Eloquii nihilo minus multa ei venustas, & plurima in exhortando & persuadendo facilitas. Censurus ei non multum sumtuosus, sed nec omnino abjectus. Simplicis enim victu vel tegumento contentus, si quid tamen eorum fuerat lautioris cultus, & ut præne notaretur, erat ita vir puri animi, sordium exteriorum attractum prorsus quadam sibi insita natura horrerat: tantumque pudicitia virtutem ejus totam pervaserat, ut quo fortè loco mulierem sedisse confpexerat, nullo pacto, illa recedente, eodem ipse vel fatigabundus succederet.

Johannes
Gesse
sanctimo-

17. Interea Johannes & Mettis monasterio sancti Petri ^a, ubi & domum vicinam habebat, sub occasione ecclesiæ quam tenebat, quæ cum villa pro-

^a Monasterium sancti Petri hæctenus incolunt | est in sæculo 2 in Elogio sanctæ Valdradæ primæ Sanctimonialis Benedictinæ, de cujus origine dictum | ejus loci Abbatissæ.

pria eidem monasterio subjacet, hebdomadarius sacri altaris adscitus; post aliquod quàm ibidem officium ceperat tempus, tali ordine salutis ei occasio divinitus providetur. In collegio puellarum ejusdem loci (quod nunc feliciter Domino miserante procedit) erat quædam moribus & conversatione remotior à ceteris, annis admodum puellaribus, nomine GEISA, quam amita eidem religiosa secretiori apud se custodia educebat. Hæc FREDERBURG dicebatur. Ea itaque Geisa cum ad artiora se cotidie sanctæ conversationis extenderet, inter cetera sancti propositi ornamenta, etiam sub omni veste, cilicii usum addiderat. Johannes ejus instituti adhuc parum vix aut omnino ignarus, dum quadam die, quoniam incertum loco, cum ea familiaribus, ut cum ceteris assolebat, sermonibus quædam infereret; à pectore puellæ intra interulam, quæ fuerat subtilior, umbram cilicii ad carnem latentis, sub dubio visu prospexit. Manu protinus ad explorandum quid esset injecta, ubi rem asperior tactus edocuit, stupore vehementi, & toto corpore tremore exhorruit. Quid deinde hic habitus prætenderet, percunctatus, verecundior illa, & rubore vultu adpersa, postquam aliquamdiu obticuerat, Nescis, inquit, nos non isti sæculo vivere, aut deservire debere. Hæc ad quæ plerosque deditos video, vana prorsus & animarum perditionem esse perpendo. Longè alius mihi animus ab his proprii tantum periculi sollicitam cogit existere. Plura in hunc modum sancti desiderii verba cum replicasset, Johannes ab imo pectoris in alta excitatus suspitua, Væ, inquit, misero mihi & ignavissimo, qui tamdiu moras non modò steriliter, sed etiam perditè vivendo protraxi. Me virum, hunc fragiliorem sexum virtute præire oportuit. nam summo probro & contumelia, non solum non consequor jam ambulantem, sed nec deses & totus inhærens terræ, ullo motu progredior aut coimitor.

18. His igitur acriùs stimulatus, & supra quam alias antehac cujusquam exemplo virtutis accensus, de perfectioris vitæ institutione fixa mente deliberat. Studium itaque lectionis divinæ cum eisdem ancillis Dei summa vi statim arripuit, & primum sacræ Bibliothecæ^a historiam veteris ac novi Testamenti percurrens ex integro; deinde quæcumque in divinis officiis certis temporibus in ecclesia frequentantur lectiones libri, qui Comitis^b dicitur, orationes, & si qua sunt Sacramentarii in usum diversos, regulas supputationum temporalium, quæ coram antedicto Bernero Diacono priùs ex multa parte relegerat, memoriæ veraciter, ut nemo superius, commendavit. Præcepta canonicæ institutionis, hoc est decreta Conciliorum, judicia pænitentium, ordinem actionum ecclesiasticarum: ad hoc & sæcularium edicta legum, ad unum usque (ut ita dicam) verbum corde recondita mire continuit. Homiliarum, sermonum, ac diversorum tractatum, in lectionibus Epistolarum vel Evangeliorum; sed & gesta sanctorum, si qua sunt, memorabilium, tantam concepit notitiam, ut quotiens postmodum ei opportunitas forte accessisset loquendi, ac si præ oculis liber adesset, à prima usque in extremam sententiam, ex ordine, tamquam visa persequens vestigia, verbis communibus universa revolveret. Cantibus ecclesiasticis sub idem temporis insudare nec erubuit, nec desperavit: & licet nonnulli, ut alieni ori ætate, deludi tacite riderent ingenium; pertinacia boni desiderii, quamvis duro eluctato labore, prorsus evicit.

19. Hæc ei interim sanctorum negotiorum otia cum prædictis ancillis dei fuere: ex cujus etiam collegii multitudine, plerasque ab infimis delectationibus ad cælestium desideriorum flammam, igne divini eloquii permutavit;

ANN. CH.
CM LXXIII
FEI XXVII
nialis exemplo
com-
motus,

de vita perfectiori cogitat.

a

b
Scripturæ sacræ studet.

Canones, jus civile aliaque dilicit.

^a Bibliothecæ nomine hoc loco, ut alibi non rarè, liber sacra Biblia complectens significatur.

^b Hic Liber Hieronymo in vetustis codicibus tribuitur, exstatque hac de re prævia sancti Hieronymi præ-

fatia ad Chromatium. Idem liber memoratur non semel in testamento & literis Gennadii Episcopi Asturicensis supra.

ANNO CH:
CM LXXIII
FEB XXVII

quæ nunc usque testes ordinis vitæ virtutumque ejus existunt. Jam verò in ceteris exercitiis spiritualibus, continentia, jejunio, vigiliis, orationum frequentia, vel reliquo labore corporo, carnisque castigatione quanta se virtute accinxerit, & de die in diem melioribus se præparans, gratiâ Christi comitante in ulteriora semper terenderit, sequentium attestazione operum forsitan melius demonstrabitur.

Piorum
consortium
quærit.

20. Ad mundi contemptum, & facultatum renuntiationem ex integro omni desiderio æstuabat: sed quo locorum se conferret, non facile prævidebat. adeo exemplorum copia se ex tota hac regione subduxerat; nec ullum omnino Monasterium in cunctis cis Cisalpinis partibus, sed & vix in ipsa Italia audiebatur, in quo regularis vitæ diligentia servaretur. Quia igitur, quo se verteret, ignorabat; quod solum poterat, virorum quorundam, quos fama vulgatiore à sæcularium conversatione sejungere videbatur, frequens limina obterebat, eorumque actionibus intentus, nec in collaborando inferior, menssem plerumque, aut eo amplius, nunc in istius, nunc in illius contubernio, & quoquo poterat obsequio exigebat. Mettis per id temporis duo continentis vitæ præconio satis celebres habebantur; alter ROTLANDUS scholæ Cantorum in domo sancti Stephani præsidens, & in remotioribus Oratorii sancti Michaëlis, quod erat in superiora ejusdem basilicæ sancti Stephani, orationibus, psalmis, Missarum celebrationibus, noctes diesque continuans: alter VVARIMBERTUS apud basilicam sancti Salvatoris, non longe à claustris clericorum, pari nihilo minus studio in rebus divinis Christo deserviens: quorum vitæ omnibus acceptissimæ testes adhuc multi supersunt; ex quibus, si quis velit, plenius potest addiscere.

Urbis re-
clusionem re-
licita,

21. His itaque non parvo tempore cohærens, & multo divini operis labore seipsum exercens; etiam apud eandem sancti Salvatoris basilicam, reclusionis cellulam in qua perpetuo clauderetur, adorsus est. Sed credo loci incommoditate offensus, utpote medio urbis, & potius secreta qualibet silvarum animo meditatus, interim statuit differendum. Audita interea fama viri venerabilis HUMBERTI, qui Virduni reclusus & scientia litterarum Sanctarum, & laudabilis vitæ testimonio clarus, & merito sanctus ab omnibus eo loci habebatur, celeriter ad eum contendit, & brevi mutuis confabulationibus animo inter se coalescentes, aliquot dies cum eo exegit. Omnium^a ibidem excessuum suorum puram confessionem deponens, ex eodem venerabili viro formam pænitiæ cœpit. Carnibus, ut putatur, ab ipso tempore omnino abstinuit, & jejunia sibi semper amica infatigato rigore arripuit.

ad Hum-
bertum se
confert.

Confessio-
nem facit.

^b
Lantber-
tum adit
duræ &
agrestis
vitæ eremi-
tam.

22. Cùm vero comperisset, & alterum quemdam solitarium in vicinia ejusdem civitatis, intra remotiora saltus, qui Argonna^b dicitur, commorari; etiam hunc eadem fervoris instantia adiit, si fortè ibidem desiderio diu concepto de eremi habitatione satisfacere posset. Hic autem solitarius, LANTBERTUS nomine, & moribus & scientia omnino rusticanus erat, & nisi quod multus labor, quo satis superque durissimo, & velut irrationabili seipsum atterebat, cum aliquatenus in rebus divinis commendabat; alias stolidus & agrestis totus parebat, ut qui fortè infirmorum eum conspexerat, risum tenere vix posset. Tegendi corporis, etiam & verecundiorum ei cura postrema. Similiterque cibi vel potûs longè ceteris mortalibus usus dissimilis, modium integrum farinæ in unum plerumque panem redegerat, qui menssem aut certe duos ei sufficeret, donec præ nimia duritia, nisi secuti non posset effringere: indeque sibi particulam ad pondus cotidie præriperet.

^a Hoc Confessionis generalis exemplum præcessit confessio sancti Eligii, qui, teste Audoeno in lib. 1 de ipsius vita cap. 7, metuens, ne aliqua suum delicta peccata frustrarent, omnia ab adolescentia sua co-

nam Sacerdote confessus est acta. Novitii initio probationis apud Cluniacenses idem faciebant, ex Udalrico.
^b Argonnæ saltus ac tractus à sanctæ Manchildis opido ad Mosam usque porrigitur, vulgo Argonne.

Item lebetem permaximum, olerum ac legumine simul plenum, in unum excoxit, quod repositum cotidie, dum quid residui fuit, ad mensuram aquâ crudâ resolutum percepit. Subito quolibet mentis impulsu ex eremo se proripiens; villas & civitates subintravit, itemque repente cellulâ condidit; noctis plerumque medio Missas exorsus, etiam si sic animus tulit, vesperi aut ante, aut sub lucis crepusculo, post bidui tridive jejunium, ut defectio corporis fuit: non diei, non noctis ullum tempus, in reficiendo servatum est.

23. De cujus conversationis vario prologo Johannes nihil motus, multotiens etiam tantas in imbecillo corpore vires cum quodam stupore secum compensans, (erat enim macie & squalore nimio confectus) cum eo aliquamdiu est commoratus, cellulam quoque sibi ad habitandum compegit. Plures tunc ex vicino civitatis illuc visendi gratia venientes, & quæque necessariis visibus conferentes, non minimum in sancto desiderio accendebantur: inter quos & præfatus Humbertus plerumque accedens, subindeque recedens; nonnumquam & aliquot dies subsistens: & quidam vir natione Brito^a, ANDREAS nomine, liberalibus apprime studiis eruditus, sed & animi virtute præpollens, & (quod his majus est) in divina admodum studiosus. Hic de patria insula, infestatione Nortmannorum, cunctis ejusdem insulæ incolis, aut occisis, aut fugatis, cum pluribus aliis doctis æque ac sapientibus viris pulsus; à reverendæ sanctitatis Episcopo DADONE, cujus supra mentio facta est, in Monte-falconis^b, cum nonnullis qui cum eo advenerant Britonibus exceptus, & satis liberaliter est procuratus.

24. Cum his communicato consilio, utrum loco eodem sibi salubre ac frugiferum esset manere, illi ut cauti, & illius portentuosæ stoliditatis eremitæ morum non ignari, ab ejus cohabitatione omnimodis animum deflexerunt, maxime eodem Humberto suadente, ut Romam, memoriam beatorum Apostolorum, supplicatum prius adire tentaret; quod iter ipse jamdudum Deo propitio exegerat: & sic demum, vita comite rediens, quod in commune ratio demonstraret, pariter exsequerentur. Mox moras omnes animi fervore disrumpens, sumptu sanè non ignobili facto, iter magna ope maturat. Sociatus est ei BERNACER quidam clericus, multo ante tempore cum Vvarimberto illo, de quo supra dictum est, Mettis apud ecclesiam sancti Salvatoris versatus, manu libraria ceteris ejus temporis non inferior, canendi disciplina admodum præstans, sed & artis calculatoris studiosissimus, ceteroque ingenio in rebus non minimum pollens: tenui quidem re, sed devotione in divina optime cumulata.

25. Postquam verò Romam veniens, vota sancti desiderii circa loca quæque sancta explevit; cupido eum in ulteriora tendendi amplius cepit: ibique aliquibus ex comitatu relictis, ipse cum prædicto Bernacro, paucisque quibusdam expeditior, usque montem sancti Angeli cognomine, qui Garganus dicitur, ocius percurrit. Ipso tamen itinere Montem-Cassinum beato Benedicto insignem, & congregatione Monachorum frequentem conscendit: cumque ipsis servis Dei aliquot dies remoratus, sancti propositi vestigia, quæ ibi nonnulla supererant, curiosius exploravit. Interiora etiam illa marini sinus, quæ civitati Neapoli adjacent, fervorum Dei habitacula sub nomine sancti Salvatoris, montem Bebiun^c haud procul perpetuo vapore fumantem miratus, penetravit; eorumque orationibus se commendans, nonnihil

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII

Cellulâ
inclusus in-
visitur.

Garganum
ac Cassinum.

^a Arbitratur Bollandus, Andream, de quo hic agitur, ex Britannia Armorica oriundum fuisse. Verum cum insulæ nomine indigiti non soleat hæc Galliarum provinciarum, satius videtur de Britannia majori exponere, maxime cum tunc temporis à Danis quos scriptores Anglici Nortmannos vocant, infestaretur. Vide infra in vita sancti Cadroæ num. 16.

^b De Montis-Falconis monasterio, *Montfaucou*,

quod à Monachis ad Canonicos seculares à pluribus jam sæculis transit, aliqua diximus in Sæculo 2 pag. 536. ac de eo videndus Erodoardus in lib. 4. historiarum Remensis cap. 39. Dado Episcopus fuit Virdunensis ab anno DCCC LXXX ad DCCCC XX.

^c Vesuvium intelligit, qui ab Anastasio quoque Bibliothecario in vita Benedicti II *mons Boliun* appellatur, ut notat Bollandus ad hunc locum.

ANN. C. H.
CM LXXIII
FEB XXVII
* id est mu-
neris.
Inde redux
monachi
vitam in
propitiis
aëdibus du-
cit.
* l. fatius.

benedictionis *, ex his quæ secum tulit, eisdem servis Dei largitus est.
26. Tandem, Christo duce, felici cursu, & cunctis sibi prosperè ceden-
tibus domum regressus; nec mora, monitore suo Humberto convento, con-
silio ipsius, quia locus desiderii eorum aptus nusquam occurrebat, secum in-
terim domi subsistere, & si qua piæ actionis poterat, ibidem exerce-
re, quamquam admodum ægre spatii * duxit. Eratque, utpote qui figuram
hujus mundi præterire quantocius attendebat, habens tamquam non habens,
emens tamquam non possidens, utens hoc mundo tamquam non utens, &
jam totus cælestibus flagrans, specie sola res transitoria disponere videba-
tur. Ceterum vita ejus in quo à Monachi instituto differret, haud facilè
quisquam discerneret, ita perniox in vigiliis, orationibus, noctes diesque
conjungens, lectionibus sacris, studio vix aliquando interciso, inharens,
omnique castigatione temperis sese coërcens, crucis auctorem fatis in subli-
me cruce levatâ, nisu indefesso cotidie sequebatur.

Ejus jeju-
nia,

27. De tenore jejuniorum ipsius an quid sermo dignè valeat explicare,
prorsus non sentio, quæ tanta pertinacia ab ipsis initiis sibi indixit, ut si qui
fortè erant ex sibi adhaerentibus, qui hæc cognoscere poterant, miraculo
stupere ingenti, quomodo vel extremo spiritu respirare in tanta austeri-
tate sufficeret: qui potius, in augmentum admirationis, postquam diem aut
etiam biduum plerumque sine ullo cibo ac potu, ut nec modicum quid gusta-
ret, transegerat; incredibili virium integritate & facie lætiori, agilis & con-
stans ad opus quodcumque incederet. Id verò ipsum ex ore ipsius nobiscum
confabulante sæpe audivimus, quod in diem alterum frequenter omni cibo
vel potu carens, jejunia extraxerit. Fatebatur enim dum quidam fratrum
dura aliqua refugientium aquam in potu male sibi conducere quererentur,
nemini, æque ac sibi, prius, præ continuo usu vini, aquæ perceptionem exosam
fuisse: adeo inquiens, ut si qua dierum mihi vino fuerat abstinendum, aquam
stomacho nauseante, panem etiam ipsum per totam diem, cum omni cibo fun-
ditus respuerim.

aliæque vir-
tutes.

28. Præterea quàm celer, & tamquam ne quis se prior irrueret, festinus
armaturam cælestem induerit, quoque robore contra virtutes contrarias,
bellum Christo fretus susceperit, carneque ac spiritu reluctantis, cum
pars melior de palma semper contenderit; tamen semper periculi me-
tuens redivivi brachia numquam remisit; utque inter hæc, vitiis hinc
propulsis, virtutibus hinc intromissis, ædificium morum optimè com-
positorum structurâ perpulcrâ erexerit; magnorum ingeniorum vires
vix posse expedire existimo: cum certè hæc ad ea, quæ divino mune-
re post in conversatione monasteriali peregit, initia, quædam velut &
abjecta valeant reputari. Hæc autem omnia intra abdita domus Deo solo
telte, vix aliquibus ex familia consciis, operabatur, cavens omnino scire
sinistram quid faceret dextera: & ut teneræ plantationis virgultum, prius-
quam sufficienti irrigatione radicem defigeret, manus atque ventorum con-
tactum non bene credulum devitabat. His ergo, quoniam ad dicta rebus exæ-
quanda ariditas ingenii minime sufficit, prætermittis, ordinem rerum potius
exsequamur.

Einoldus
Tullensis
Primicerius
& Archi-
diaconus.

29. Sanctus pater, & unicum in his regionibus postmodum lumen Mo-
nachorum, Domnus EINOLDUS^a ipso tempore Tullo in summo omnium
bonorum exemplo vitam ducebat. Is in scientia litterarum, tam sæcularium
quàm divinarum, ea tempestate inter suos nulli secundus; cum esset sedis
eiusdem primo quidem Primicerius^b, postea autem etiam primus Archi-

^a De Einoldo seu Eginoldo actum superius in Ob-
servationibus præviis num. 2.

^b Primicerius inter spatia versuum propria manu
apposuit clarissimus Jacobus Sirmundus in nostro au-

tographo: quæ Primicerii dignitas etiam nunc in
ecclesia Mettensi perseverat. De alio Tullensi Pri-
micerto infra num. 57.

diaconus, cunctarumque opum affluentia dilatatus, amore cælestis desiderii tactus, cunctis quæ habuerat usque ad siliquam (ut dicitur) distributis, tantum simplici veste retenta & libris ac veste sacerdotali, in cellula claustrorum clericorum adhærente sese cohibuit: & triennium fere in summa & ardua continentia vitam agens, raro usquam, præterquam ad ecclesiam Missas celebraturus, aut nocturno orationis obtentu processit. Servulo tantum uno contentus fuit, qui ad quæque forinsecus necessaria mittebatur. Nam nisi quæ Episcopus loci vir venerabilis GAUZLINUS, in misericordiæ operibus sane memorabilis, aut Religiosorum quicumque misissent, nullis aliis sustentabatur. Clientulus quoque ex clericis unus, qui Missas celebranti assisteret, derelictus. De qualitate indumenti, cibi vel potus, qua cilicii assiduitate, juniorum frequentatione, penitentia austeritate, sese damnavit, superfluum esse vereor in dicendo: cum etiam copiam quamcumque verborum operationis ipsius superet magnitudo.

ANNO CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII
Pauperibus
sua distri-
buit.

Cælitus ani-
matus,

30. Hic dum die quadam solus resideret in cellula, vocem de repente, unde aut à quo editam nescius, claro omnimodis sono hæc audivit dicentem: Sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hereditate Jacob patris tui, os enim Domini locutum est hæc. Paullulum inde attonitus, & secum, ut fit, multa animo reputans, postquam misso circumquaque ministro, si forte puerorum aliqui è scholis vicinis, dum recitant, hoc protulissent, ac neminem toto id temporis spatio in quolibet loco contiguo fuisse renuntiantem; vir prudentis ingenii, gratiæ divinæ sibi oraculum, in spem fiducialius deinceps de donis Domini præsumendi, directum fideliter intellexit. quod apud se quidem ipse forti custodia animi servare studuit reconditum; rebus autem postea in ipso omnium eorum fides est subsecuta. Et hoc quidem de initiis tanti viri breviter pro loci negotio inseruimus. Ceterum tanta felicium gestorum ejus exstat materies, ut & proprium opus, doctioribusque merito arripiendum, desiderent, & amplissimo audientibus & imitari volentibus fructu possint exsistere.

31. Cum itaque hic Johannes, & ipse Dominus EGINOLDUS tam propinquis locorum intervallis abessent, alter alterum, nisi facie sola & locutione communi non noverat, adeo uterque popularis fugitans gloriæ sese tantum testibus fruebatur ac Deo. Cum interea, casu quodam, supra memoratus Humbertus, è cellula, qua se jamdudum Virduni recluserat, eam, quo nescitur obtentu, effractâ, eundem venerabilem patrem Eginoldum ex improviso Tullo convenit. Is enim inter raros alios vitæ ipsius jam pridem consocius fuerat. Viro sancto ad tam insperatam ejus præsentiam stupefacto, præsertim quod fama ad se certo detulerat, lege a reclusionis eum intrusum fuisse, causisque egressionis acceptis, inter quas præcipua erat, ob hoc se advenisse, ut eremum potius simul expeteret, ibique multo melius, quam in urbium frequentia, omni hominum molestia liberi domino deservirent: consilio clam inter se conflato, ipsi per se, cunctis arbitris procul, flumine Mosella oppidum ipsum præterfluente trajecto, & specu quodam in saltu vicino reperto, ibidem se, tamquam perpetui eremita futuri recipiunt: mox quibusdam religiosis ex oppido virum sanctum requirentibus, & quamvis locum aditu difficilem amore superantibus; ubi eos convenerunt, cœptum hujusmodi (quod nulli utique bono umquam esset probabile) saniori consilio dissiparunt. Tanta siquidem loci iniquitas fuerat, ut nec ipsi cuiquam labori ibi insistere, nec à quoquam facile eis quicquam necessariorum posset conferri. Sed & ipse, ut erat vir consilii, non difficulter meliori sententia flexus, amicam continuo reperit cellulam, Humberto Virdunum ad sua se interim recipiente.

cum Hum-
berto in
eremum se
recipit.

uterque ad
priorum lo-
cum redit.

32. Qui dum rursus eum crebrius reviseret, quadam die inter cetera quæ

* Quippe non licebat iis qui semel in cellam sollem- | notavimus ex Regula Solitariorum, auctore Grim-
ni more reclusi erant, ex ea umquam egredi, ut aliàs | laico, in Actis sanctæ Vviboradæ supra.

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB XXVII.

Johannem
ad se accer-
sit Einol-
dus.

de sæculo
relinquen-
do cogitant.

PARS II.

familiaritas illa parere adsolet colloquia, dum si qui fortè alicubi ad id tem-
poris, qui ad sancta desideria adspirarent, existerent, vicaria interrogatio-
ne percontantur: hunc de quo agimus Johannem, sibi (ut præmissum est)
optime notum adduxit in medium, de cujus laudabili conversatione cum
plurima replicaret: Hominem, inquit Einoldus, olim cognosco, & ad
me crebro venientem usu communi expertus sum: utrum autem harum rerum,
quibus nunc prædicatur, ei mens inesset, aut studium, necdum vel tenuiter
advertere potui. At ille: Ita, inquit, homo est, non passim cuicumque se,
nisi notissimo, aperit, & id non faciliè quidem. apud se enim omnimodis
latens, vitam, qua in secretioribus sub oculis superni arbitri districtè admo-
dum sese coartat, oculis hominum, ubi in publicum exierit, offerre summa
vi atque arte dissimulat. Attamen à vobis evocatus citiùs aderit, & mutua
vestri collocutio, me nihil extra quam res est, de eo afferre facile compro-
babit. Nuntio mox se eum velle videre, & alloqui insinuans; ita conduxit,
ut ipsius staret arbitrio, utrum ipse eum domi, an ille se Tullo conveniret,
quidque horum mallet, resignaret. Johannes ad totius probabilis officii sem-
per executionem non segnis; Discipulum, inquit, potius obviam ire deceat
magistro; ego, ut dignum est, Tullo eum convenio. Ut ergo advenit, Hum-
berto adhuc ibidem eum operiente, quam familiariter sibi alterutrum atque
officiosissime adgaudentes, omnibus è conspectu remotis, de causa propter
quam illum accersitum miserant, conferre cæperunt: tandemque, ubi post
non modicam rerum cælestium confabulationem, desiderii sui alter alteri
jam fida secreta refuderat. Consilium exinde sibi vitæ ducendæ, uti quibus
sæculo penitus erat animus renuntiandi, cura sollicitiore disquirunt.

33. Sub hoc Johannes causam sibi ratus opportunam accidisse, totius suæ
conventionis cum viris religiosis ei seriem pandens, & maximè apud quos
Mettis sibi frequens tunc solum erat recursus (nam à cæteris aliorum loco-
rum jamdudum abstinerebat) quanta viti ipsi in eandem sententiam concor-
dia conspirassent, aperuit. Illò quam facile animis ad hoc inclinatis, ut se-
cum ipse eosdem viros conveniret hortatus est. Ita, Humberto tunc propria
repetente, ipse post dies aliquot Mettis accedens, & super sancto virorum
illorum instituto non modicè delectatus, aliquamdiu etiam apud eos com-
moratus, interdum verò ad propria suo tempore recurrens, memoria semel
acceptæ dulcedinis, quasi moras diutinæ absentia ægre ferens, suam eis
præsentiam citius revocabat. Erant autem religiosæ illæ, de quibus supra
dictum est, apud sanctum Petrum femina, Geisa & amita ejus, aliæque non-
nullæ, & SALECHO clericus sancti^a Martini ultra fluvium Moselæ, &
RANDINCUS^b presbyter tituli sancti Symphoriani extra portam urbis me-
ridianam, apud quem & crebrius, pro loci secretioris usu, conveniebant: &
BERNACER Diaconus, comes Johannis jampridem Romani itineris. nam
duo illi, de quibus memoravimus, vitæ præstantioris, ROLANDUS & VVA-
RIMBERTUS, jam vitâ decesserant. Cum his veluti in quibusdam cælestium
disciplinarum scholis, sanctorum ingeniorum viribus seipfos cotidie in studiis
omnium probatarum virtutum exercentes duo ipsi viri præcipui, aut lectio-
nibus aut orationibus, seu certe mutuis ad cælestia cohortationibus insiste-
bant; ipsosque, cum quibus versabantur, ad majora, sui imitatione, am-
plius atque amplius provocabant.

34. Sed & idem venerabilis Einoldus jam & ipsa, ad quæ interdum re-
currere videbatur, propria civitatis Tullensis, funditus sibi præcicens, dum
cum ipsis tamquam mansionem perpetuam statuit, eosdem pariter omnes ad

^a Monasterium erat, forsan tunc ad sæculares con-
versum, sed paullo post monachis restitutum, de
quo agendum in sæculo sequenti ad annum 1063.
ubi de translatione Sigeberti Regis, istius cenobii
conditoris. Salecho Abbas dedicationi ecclesiæ S. Maximini Trevirensis anno 942. interfuisse dicitur
apud Broverum. an Salecho iste?
^b Sic legitur in autographo nostro, non Ra-
dincus seu Radincus, quo nomine affectus est S. Rodicus,
cujus acta dedimus in Appendice tomi superioris.

renun-

renuntiationem quoque rerum omnium impellebat. Unde cum de his instantius consultarent, loca in quibus communem vitam professi pariter habitare possent, sollicitè pertractant. Ad hoc, nullo eis, in his dumtaxat regionibus, qui sibi ad ea quæ mente conceperant, opportunus videretur, occurrente, (adeo sæculi macula quædam cuncta fere cœnobîa offuscaverat) longinqua quæque & peregrina deligere statuerunt. Hoc cum omnibus uno animo, eademque sententia placuisset; Johannes, superiore profectioe sua Italica circa Beneventanas regiones loca se quædam in desertis valde opportuna assensu conspexisse, in quibus labore manuum, ad exemplar antiquorum sanctorum, facili victu vitam ducere possent; quæ utique & vinetis, & situ, & vastitate obductis copiosa, & cetero usu mortalibus per omnia essent accommoda: ad hoc & Montis-Cassini, quem subierat, & propriis visibus exploraverat mentionem adducens, simul & illius abditi intra sinus marinos sancti Salvatoris cœnobii, quod monti-Bebio imminet. Postremo in id omnes assensu sunt, ut quantocius profectioem illuc maturare decernerent.

ANNO CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII

Et de petenda Italia statuit.

35. Cum ecce divinitus, ut certum est, hoc procurato, ad notitiam Episcopi, magni postmodum rerum divinarum recuperatoris, domni ADELBERONIS, hæc omnia perferuntur. Bernacer enim unus ex ipsis, dum ecclesia sancti Salvatoris post domnum Vvarimbertum sipe domini ejusdem ecclesiæ, magni & memorabilis viri LANTBERTI deserviret, eodem domino suo secrecius evocato, rem omnem ordine aperit: meritisque sanctitatis domni Einoldi atque hujus Johannis, ceterorumque, qui cum eis erant, & fervore sanctorum desideriorum eidem plenius intimatis, & qualiter, quoniam in his regionibus non eis aptus occurreret locus, ad serviendum Domino exteras destinarent petere regiones; id ab eo interim accepit responsi, ut quoquo pacto eos retinere tentaret, dum ipse opportunitate temporis capta, Episcopo ea insinuaret. Quod, Domino faciente, citius ex voto cadente; quæque si hi super viris eisdem erant comperta pleniter explicat, addens ad hoc summo utique probro hanc maculam eis omnibus post sæculis inurendam, si hi famuli Christi tanta spatia ejus Episcopii, Deo propitio sic in immensum dilatati, ita sibi causarentur præclusa, ut quia nusquam exciperentur, in longinqua quædam sub cælo incognito properarent; frustra que tot ditionis ipsius esse monasteria, si modò ab his tam brevis numeri homines pellerentur.

Adalbero id reficit.

36. Episcopus cum nihil sibi umquam magis desiderio fuisse respondisset, quam ut penes se retinerentur; ac vicissim ab ipso Lantberto de loco habitationis eorum exquireret: ille Gorziam monasterium non multum ab urbe longius eis optimè posse concedi respondit. Ibi repente viro prudentissimo, quid aliquando, antequam apicem pontificalis honoris attingeret, super loco eodem sibi in voto fuerit, secum animo reputante; nec humano consilio, sed divina cura rem agi considerans, nihil omnino cunctatus firmat sententiam: interim rem taceri jubet, dum tempus eos detur acciri. Erat locus idem, ex qua olim fuerat specie præstantissima, jam longo situ pæne præferens solitudinem, & præter paucos in veste Monachi inibi habitantes, quibus diurnæ stipis vix modicum quid inferebatur, cetera, ornatu omni submoto, fœda locum facies obsidebat. Possessionum quicquid exterius fuerat, ADELBERTUS Comes, vir genere quidem clarus, ingenio autem ferox ac violentus, nec bono cuiquam fere umquam morum probitate probabilis, ex beneficio Episcopi, cui militabat, gratiâ sanè ingratiâ tenebat, cognatus ipse jam dicti Lantberti, (nam ejus sororem habebat) iidemque inter se quibusdam animositatibus dissidebant. Ergo idem Lantbertus postquam animos Episcopi ad hoc inclinatos persensit, Bernacro celerius refert, ut viris, quantum potest, persuadeat, quo mox coram venientes, quem sibi locum deligere malint, fuerint percunctati, omnibus præterminissis, Gorziam postulent.

Gorziam monasterium eis offert.

Gorziam miserabilis status.

ANN. CH.
CM LXXXI
FEB. XXVII

37. Dum hæc clandestinis inter hos agitantur consiliis, omnium horum adhuc illis ignaris & de peregrinatione maturanda tractantibus, alius item ipsorum, cui nomen RANDINCO, absque licentia Episcopi, sub quo stipe canonica alebatur, & titulo supra memorato deserviebat, se, vel quibus deputatus esset, deserere, vel quoquam perpetuo posse secedere, non satis integrum sibi videri suggestit domno Einoldo. quo nullo modo improbante, immo canonicam sic se habere regulam asserente, ad hoc & ceteris, ut ocius fieret, in commune ferentibus; Bernacro mediante, per virum clarissimum, omniumque apud Episcopum consiliorum intimum Lantbertum, conspectibus Episcopi presentatur: ubi cum gratia habitus postulandi, quid reliquis quoque esset in voto ex ejus narratione palam perclaruisset; omnes qui fortè constiterant, admiratione gaudio intermixto, ne tales ac tanti desiderii usquam dimitterentur, dignaque eis provideretur potiùs habitatio, vocibus orabant & precibus.

38. Mox omnibus coram accitis, seque dignè ac reverenter exceptis, post audita ac reddita vicissim colloquia, ubi Episcopus quam prompti in eos animi esset exposuit, locum sibi ad votum quocumque in suo Episcopio copiam eis dat eligendi. Illi spatio brevi inter se conferendi petito & accepto, Bernacer, ut clam doctus erat, Gorziam nominat, ceteris incerto nutantibus, eo quod peregrinatio eis multo dulcius complaceret. Johannes quo majore nemo ardore exsilii æstuabat, astu quodam, tamquam id omnino esset impossibile, Optimè, inquit, neque alter quisquam melius postulabitur. æstimans videlicet, eo sibi denegato, pro eo quod Adelberto nullatenus terra videretur posse extorqueri, uti qui magnitudine, potentia ac ferocitate cum sui, tum fratris BERNUNII Viridunensis Episcopi, acerrimæ pariter mentis viri, plurimum ac pæne in immensum niteretur, sua nihilo desideria remoranda. quod longe aliter, Domino disponente, provenit à consultatione. Namque mox introgressis cum quid convenisset retulissent, Episcopus nihil omnino differens, sine ulla cunctatione, ut jam dudum animi fervore conceperat, locum protinus juri eorum contradidit. Nec multo post etiam terram eidem Adelberto sublatam querens^a, utique ad vim non minimam spectare videbatur, licet ei præ magnitudine devotionis postrema haberetur, Monachis ex integro reddidit.

Adalbero
ubi sepul-
turam eli-
git.

39. Quanto autem studio vel ipsos, vel locum unicè præter cetera dilexerit atque coluerit, oculorum magis quam sermonum fide petendum est. Ut brevi ex illo dudum squalore deterrimo, cuncta loci illius habitacula in novam quamdam lucem, & gratam aspectibus resplenderent venustatem: ubi etiam, ut mox inde ab initio præoptaverat, sepulcro sibi quam longissimè ante obitum collocato, Domino miserante venerabiliter est tumulatus: præstititque ei gratia Christi opere adimplere, quod quondam ante nonnulla ordinationis suæ tempora, tacito sibi in mente voto, obvenerat. Nam tempore VVIDRICI^b prædecessoris sui, cum quadam dierum populo admixtus, qui ex urbe ad idem Monasterium, angustia siccitatis compellente, pedibus nudis processerat, ipse quoque ad Martyris^c ibi quiescentis beati Gorgonii sepulcrum usque venisset, horrentemque loci situm vidisset, ita ut juxta altaria, ipsa vestigia fœda animalium deprehenderet, ubi se ad orandum prostravit; altius præ tanta Prælatorum incuria circa loca sanctorum ingemiscens, in hæc (ut ipse postea referre consueverat) verba inter orandum prorupit. Si indignum me, inquit, ô pietas Christi immensa, & tuum, qui hic ades testis Domini, pium auxilium, hujus sanctæ sedis tuæ ministrum

^a Ita legendum ex autographo: malè apud Bol-
landum, qua res usque ad... non minimam.

^b Vidricus appellatur in historia translationis
sanctæ Glodefridis, quæ relata est in Sæculi 4 parte 1.
ubi Vidricus decem annos ecclesiæ Mettensi præ-

fuisse dicitur.

^c De translatione S. Gorgonii egimus in Sæculi 1
parte 2. Chrodegangus Episcopus Mettensis ejus
auctor anno 765.

unquam promovere dignaberis, hanc loci hujus miserabilem, quam cerno oculis, faciem, in aliam ab hac habitudinem, te mihi adjutore facto propitio, commutabo.

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII

40. Audivit Omnipotens, & Vvigerico non post multum tempus absumpto, cum ei BENNO^a quidam, genere Suevus, in cremitica apud Turegum vastam solitudinem aliquando vita famosus, zelo utique pio optimi tunc principis HENRICI, Ottonis Cæsaris postmodum gloriosissimi genitoris, successisset, eoque, (quo profundo judiciorum Domini abyssio incertum) à pristinae sanctitatis, & cremo quaesita laudis dignitate deferente, ad ultimum lacrymabili rerum serie, à nefandissimis servulis in abditis excæcato, dum se se postea in concilio Episcoporum idem publicè officio abdicasset; ipse Adelbero, præter spem omnium, cum esset regii quidem paterna simul ac materna stirpe longe retro usque ab hominum memoria sanguinis, sed ob rei familiaris inopiam, qua secundis matris nuptiis laborabat, censu aliquanto tenuior, consensu omnium, publicisque ecclesie legitimisque suffragiis in sacrae Mettensis cathedrae pontificium, Domino promovente, sustollitur.

^a
Benno
Episcopatu
Mettensi se
abdicat

Adelbero
succedit.

41. Cujus deinceps actus de die in diem felicius procedentes, ut Christo duce succreverint, & ut in Monasteriorum præcipue reparatione studium præ cunctis transfuderit, nequaquam brevi sermone stringi quisquam quaesierit; neque mihi id, si sapiam, arrogare præsumserim. Et certe res ipsa ita se cunctorum ingerit oculis, ut quicquid dictum fuerit, minus videatur, & multitudo factorum nequaquam exæquari valeat facultate verborum. Ecclesiam siquidem, quam superiorum temporum perturbatione ab omni pæne studiorum bonorum fervore, tam in divinis, quam & humanis detritam susceperat; ita secum Domino operante, ex nullo, ut ita dixerim, in summum repente statum provexit, ut quæcumque diœcesi suæ suberant monasteria, longo jam & veteri morbo ab opere rectitudinis languida & pæne desperata, regularibus disciplinis reddiderit, viros vita & doctrina probatos singulis quibusque locis præficiens, qui mundo perfectè abdicato, ceteris documento & disciplinâ proficerent. Clericorum ipsorum conciliabula, eo quod divisam cum sæculo conversationem non satis probabat, in monachorum instituta mutavit. Sanctimonialium habitacula, quod ea, etsi non re, fama tamen obscurari quàm ægre ferebat, omni sinistra suspitionis morfu eripuit, & ad idem, quo Monachos, institutum, & in nullo dispares observationes, pro sexus virtute coërcuit. Nec jam antiquioribus & eminentioribus contentus locis, ipsas quoque cellulas longius ritu vago dispersas, in quibus vix octo, aut certe minoris numeri clerici rurales, nuda verborum reddebant officia, Monachorum habitu & observationibus insignivit; utque tempora resque tulerunt, terras sumptibus eorum necessarias, & quæ locorum erant, restituit, & propriis usibus substractas, egregia liberalitate additis testamentis contradidit.

Clericis
monachos
substituit.

Sanctimo-
niales
emendat.

42. Sed quamquam omnium miro studio eum cura tenuerit, Gorzia tamen, ut dixi, unico sibi semper fuit amori, pro eo quod & principium operum ejus exstiterat, & sanctitas prædictorum virorum Einoldi atque Johannis eum præcipue oblectabat. quibus etiam, præ excellentia virtutis fidei & sapientiæ, in omnibus fere deinceps divinis seu humanis est usus consiliis, nec ferme aliquando, quicquid eorum promulgavit sententia, frustra tentatum est; ut contra, si quod extra egressum, fero panituit.

Gorziam
præ ceteris
amat.

43. Ingressi sunt autem idem monasterium anno Incarnationis dominicæ DCCCXXXIII, obtinente partem Franciæ regni quondam Lotharii HENRICO Germanorum Rege, quo gloriosissimus OTTO Cæsar, omnium retro præconia superans, & universo orbi non minus gloriæ, quàm fru-

Johannes
eò secedit
cum sociis
anno 933.

^a De Bennone superius actum est ad annum 940.

Acta SS. Ordinis S. B. Sæculum V.

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII

"
b

Etui natus, exortus est: Franciam autem occidentalium partium **LODOVICUS** filio Karoli, qui bello ^b apud Sueffionum civitatem, nota fama, nec victus, nec victor, in custodiam ad mortem usque detrusus est. Ut autem eos pariter superior descripsit conventus, ita omnes sacrae militiae successerunt, id est ipsi primi & novi duces exercitus, praestantissimaque ejus saeculi lumina, **EINOLDUS** atque **JOHANNES**, deinde **SALECHO** ex clericis sancti Martini citra Mosellam, **RANDINCUS** Presbyter tituli sancti Symphoriani, **BERNACER** Diaconus, de quo supra memoratum est: cumque his adolescentuli duo, **TEUTHINCUS** minister domni Einoldi, & **TEUTHERUS**, qui adhuc bonae conversationis, superest cum **RANDINCO** presbytero, cujus erat nepos, admissus. In vestibus clericorum aliquamdiu inceserunt, donec Episcopo illuc veniente, & more monastico electione de sibi praeficiendo Parte petita & accepta, cum institutione vitae regularis, habitum quoque Monachi commutarunt.

Einoldo
Abbate
electo pro-
fessionem
emittit.

sit Cellera-
tius.

44. Uno enim voto, & pari sententia, domno Einoldo ab omnibus exclamato, ipse primus omnium Episcopo regularem conversationem ex instituto beati **BENEDICTI** scripto professus, & cruci dominicae dedicandus, cucullo induitur: sequentes Abbati ex ordine profitentes, in militiae caelestis & obedientiae sacramenta, sub ipso omnes similiter pari modo conjurant. Ad res extra curandas domnus Johannes doctus & gnarus earum eligitur: pauci, qui ex vetusta conversatione ibi supererant Monachi, ad exemplum novorum coacti, in communionem vitae etiam ipsi assensu sunt. Censuram eis vel substantiam primo admodum tenuis fuit, quam tamen interioris animi thesaurus facile tolerabilem faciebat, fidesque in Deo plena, quae nescit defectum: religiosos quosque ex locis diversis, in eam tamen primum nascentis gratiae venustatem excitos, quibuscumque necessariis impendendis, ardore certatim altero alteri irruentibus impellebat.

Monaste-
rio res tra-
dit.

45. Ad hoc ipse Johannes, quaecumque in facultatibus pridem supererant, tamquam fidele Christo mancipium, immo probans in modico, quam fidelis in majori esset futurus, illuc cuncta contraxit; ita ut ne propinquis aliquibus, vel ipsis etiam carne germanis, quicquam ex quibuscumque possessionibus relinqueret: quin potius ad cumulatum gloriarum caelestium ipsos, qui tantum duo fuerant sibi germani, ad divinum, post modicum temporis, secum subegit servitium, resque omnes tam in domibus, quam in agris, cum vinearum pulcherrima admodum copia, quaecumque partibus erant venturae, in unum redactas, usibus communibus monasterii delegavit, conditione tamen ea proposita, ut dum ipse adviveret, in jus monasterii retenta, eo decedente, non aliter ab heredibus, si qui forte proximiores tunc essent, repeterentur, nisi prius in libris argenti triginta monasterio datis redimerent. Matrem quoque, secundo viro viduam, post nonnullum tempus, cum aliquibus ex familia ad se recurrentem, quod jam provecioris esset aetatis, in stipe monasterii extra suscepit: ubi etiam plures annos ipsa sancta anus postea in bona conversatione, fratribus congregationis ipsius serviens deguit; & quaeque in vestibus erant necessaria, ipsa cum suis aliquibus quae secum in eadem stipe Monasterii manebant, strenue satis ac fideliter exercebat, ibique in ipso devotionis obsequio diem clausit extremum.

Matrem
etiam in sti-
pem mona-
sterii susci-
pit cum
aliis.

^a Ex hoc loco Bollandus arguit eos, qui Ludovici Trianlmarini regni initium statuunt anno **1000** **xxxvi**. At certa est constansque haec epocha in diplomatibus ipsius Ludovici, ut in Praefatione demonstratum est, nimirum ex Cancellariae regulis. tamen quidam historici aliter eam statuunt, summo exordio à morte Caroli patris, quando in regnum ex jure succedere debebat Ludovicus, qui tunc in Angliam profugit, nec nisi anno **1000** **xxvi**

inde reversus est, mortuo scilicet Rodulfo regni in-
vasore.

^b Accidit haec pugna anno **933**, teste Frodoardo in Chronico, in qua Carolus occiso Rotberto, qui se Regem ferebat, victor dici potuit: victus autem, quod nihil minus ab Hugone Albo, Rotberti filio, fugatus, atque ab Hereberto Viromandorum Comite captus, trususque in carcerem est.

46. Cùm ad hunc usque locum nifu admodum debiliore evectus, in documentum prorsus hebetioris ingenii, veluti viribus cunctis effusus, à cœpto tandem segnis, & tamquam multo opere delassatus brachia penitus dejecissem; nec ulterius viam, qua procederem, aut nullam aut difficulter invenendam mihi superesse sperarem; inopinato studiorum omnium Lux, hac nostra nominandus ætate, & cum usui, tum ornatui rerum omnium totus natus, maximus & inclitus præsul domnus supervenit DEODERICUS, quo videlicet hortatore, atque impulsore, ut in principiis reddidi, unice præter cetera usus, ad hoc opus nimium audax prorupi. Is ubi me casu domi convenit, si quid jussi operis, seu quantum confecerim, requisivit. cui cum verebundus, uti egeni conscius ingenii, nec negare, nec libere quod quo modo ineptum & plenum nugarum edideram, offerre præsumerem, atque inter utrumlibet hæsitans trepidarem; ille schedulis sibi deferri jussis, ordine cuncta cucurrit. Tum vero velut eos qui sub luce maligna, diversum ab eo quod se habet, res intuentur, modo quàm erant dissimili, cum cuncta efferre, & quibusque obviis palam jactare, satis quod mirarer nosse non potui.

47. Fortè ibi tunc Trajectensis seu Dabentrensis^a ecclesiæ pontifex clarissimus, atque in grege doctorum admodum celebratus, domnus POPPO adfuerat, festis Natalis Dominici, in communicationem gaudiorum, ab eodem nostro Antistite cum suo, id est ipsius Poponis, genitore, viro in rerum publicarum cura strenuissimo atque Comite Palatino, cui nomen BERNNO, adscitus. Ei cùm eadem pariter, verbis non semel sufficientibus, ingeminans extulisset; ad me cum ipso ora conversus, ut cœpta nullo cunctabundus explerem, hortatu magis ac magis ampliore animos addere, & favore quam plurimo, mihi tamen erubescendo, non desisteat accendere.

48. Quibus cùm in aliquam fortè facilitatem sese animus attolleret, ut pæne jam sibi possibile esse, ad quod tanto plausu instigabatur, promitteret, in semet paululum post tamen relapsus, & virium itidem (ut erant) considerationem remensus, non minus quàm à principio, propriæ inertie veterum solo hæreere compulerat. Sed, ut citò moras cunctationis dirumpam, cum hæc utcumque animationes excitarent, tum quia imminutionem amor viri, quem suscepimus, nescit admittere: præ omnibus, quidquid vitium mihi posset superesse, superque ipsas vires contendere, sibi coëgit expendere. Itaque reliqua ab ipso religionis habitu accepto, quæ ei conversatio fuerit, quantum scilicet aut ex testibus, cunctis piis ejus actibus adhærentibus, viris utique religiosi, aut ex ipso narrante, ut casus tulit, quod tamen, dum gloriam respuit, rarum fuit, audivimus; vel quæ ipsi, quibus nulla potior fides, persensimus; hinc ut Domini erit misericordiæ prosequemur.

49. Ceterum ne cui seu interrupta, aut extraordinaria series videatur; si qua de personis quarum quidpiam eorum, quæ dicentur, interesse videbitur, inferentur, quarum & nonnullas superior propositio intulit, & decurrens alias, pro causarum opportunitate & temporum, sermo plures inducet: de quibus utique prioribus consequentia non reddere ratio ipsa, etiam si conaremur, resisteret. Simul vir isdem longè incomparabilis, cum ita vitam egerit, ut solitarius inter multitudines vixerit, (nam frustra nifus recederet, si quis ejus robore virtutum se posse adspirare consideret) non sibi tamen soli, quæ fecerat, arrogabat: verùm ceteros secum operari, quidquid illud vel secreti folius esset, judicabat, nihilque præ se superius, quàm communis vitæ

ANN. CH.
C M LXXXII
FEB XXVII.

Auctor à
Deoderico
& Poppone
ad opus pro-
sequendum
impellitur

Multa de
aliis viris
piis referit.

^a Dabentria seu Daventria, tunc Trajecti ad Rhenum veluti altera sedes, postea sub Philippo secundo in Episcopatum erecta est, Trajectensis in metropolitana. Inter hujus Episcopos in vulgaris desideratur iste Poppo, locandus utique inter Baldricum &

Folemarum: ex quibus Baldricus Pacto inter Carolum Simplicem & Ottonem Regem anno 921 inito scripsit, apud Chelnum in tomo 2 pag. 587. Folemarus non ante annum 976 in sedem Trajectensem promotus dicitur.

ANN. C. H.
CM LXXIII
FEB. XXVII

actionem umquam alicubi fecerat. Quocirca qui ei pariter versabantur, eorum non immerito gestis ipsius acta intererunt, qui non modò nullam, tamquam superiores, ei invidiam facient; sed illis potiùs, ex tanti viri contubernio, fulgor quodammodo amplior cumulabitur, & claritas crescet & gloria.

* num. 23.

Andreas
monachus
Einoldo, &
Johanni
non impar.

50. Antequam ergo ultra promoveam, primo quia non aliàs forsitan magis opportunè se locus offerre videtur, de viris quoque illis venerabilibus, quos textus superior * memoravit, ANDREA atque HUMBERTO, dignum arbitror dicere: quorum uterque his item utrisque Einoldo atque Johanni non imparis sanctitatis incitamenta, & quidam quasi stimuli ad virtutes fuere. Hi enim, ut fama vulgante loco prædicto se viros eosdem recepisse, & plures undique ad eos divinæ servitutis amore compererant festinare; ipsi quoque nullo remorati, etsi non tempore, animo tamen atque intentione pari illuc convolarunt: & monasticam institutionem professi, quibus fuerant prius prævii & magistri, eorum magisterio & ducatu subijci nec abnuerunt, nec erubuerunt. Et cum Andrea quidem germanus ipsius M A G I N F R I D U S, postea etiam alii quidam gentis ejusdem sunt subsecuti: cum Humberto autem puerulus quidam ei ministrans, M I L O nomine, susceptus est, bonæ ipsè indolis, & non minimo postmodum usui profuturus.

Humbertus
monachus
quis & qua-
lis.

51. Præterea, quod de eodem viro venerabili HUMBERTO, primò cum narrationi incidere, est pretermissum, hic breviter reddendum videtur, qualiter ipse quoque divino impulsu in habitum religionis transierit. Ex parentibus hic etsi ruralibus, non adeo tamen re familiari subtritis, dum adulescens cum eisdem versaretur; quadam fortè die, uti se vita illa invicem retinet privatorum, noti aliqui vel affines in domo eorum venerant convivare. Illis ut fortè hora tulit, ibi nocte retentis, cubitumque petentibus, lanceolas, quas de more bajulantes attulerant, sceni acervo, quod propter fuerat, verso fursum ferro apponunt. Casu idem adulescens paulo ante acervo consensu ibidem obdormierat: ad multam fere noctem somno excitus, cum extrà, nescio quò ante condixerat, egredi vellet, per acervum se sensim dimittens, inter erectos cuspides vicino nimium est illisus periculo, ita ut veste corpori adhærente comprehensa, ferroque terebrata per hastile usque ad terram decurreret. Hastili subactò, & re palpatu sollicitius explorata, stans, & tam presentem circa se Dei custodiam, etiam prava molientem, considerans, gradum ab incepto, jam meliora deliberans, retinet, atque in reliquum Deo servire mente tota pertractat.

à presenti
periculo
Dei ope li-
beratus,

post Roma-
num iter
cellâ se re-
cludit.

Spiritu
sancto ma-
gistro
ductus eva-
dit.

Reclusas
informat.

52. Nec multo post, licet patre plurimum obsistente, rebus cunctis posthabitis, Romam proficiscitur: & in id perlustrationis tempore non parvo exacto, reversus cellulam reclusoriam Viriduni sibi constituit: ubi diuturna abstinentia, ceterisque bonorum operum studiis, pluribus visus est profuisse. Læctioni quoque assiduè operam dans, brevi non modicum scientiæ thesaurum sibi comparaverat. In quo illud miraculo fuerit, quod ante horum fere expers, Spiritu tantum magistro, sapientibus repente non dispar, certè superior in multis apparuit. Ibi per idem tempus duæ oppidi ipsius religiosæ feminæ, cellulâ seorsum remotæ, ab eo instituebantur, & ex fenestra tantum cellulæ Verbum doctrinæ seu ceteræ institutionis sumebant. Aliæ item duæ apud eandem urbem, ejus sunt exhortatione accensæ: quarum altera mater plurimarum ancillarum Christi postea facta est in territorio Tunlensi, loco qui Buxerias dicitur, ubi Monasterium ab Episcopo bonæ memoriæ GOZLINO ex novo a constructum, postquam hæc duæ primum sunt intromissæ, multiplex deinde ex diversis mundi lateribus sancti fervoris se ibidem examen infudit, ut usque hodie novâ quadam gratiâ inter cetera

a Nempe anno 962 ex Chronici Senoniensis lib. 2. | Gozlini plura in fine hujus tomi, ubi de monasterio cap. 12. ubi *Pofferta* mendosè locus appellatur. De | S. Apri, S. Evre, suburbii Tullensis.

resplendere videatur. In ea itaque cellula reclusoria multos agens annos, postquam, ut supra memoravimus, gratia domnum Einoldum visendi, Tullo veniens, domnum Johannem ei innotuit, indeque propria repetiit: mox certæ ut sedis ipsorum famam percepit, cum eis & ipse habitaturus occurrit. In qua societate de reliquo, pio admodum labore est conversatus, donec causâ religionis exinde Monasterio beati Apri Tullo translatus est, ubi & in cura gregis dominici beato sine quievit.

ANN. CR.
CM LXXIII
FEB. XXVII

moritur
Abbas S.
Apri.

53. Andreas quoque & ipse, postquam in eadem sacra militia plurimam ætatem confecerat, jam senex, & mentem candore capitis referens, Romam ad postulationem Papæ AGAPITI mittitur, qui litteris cum Nuntio quodam idoneo viro multum à domno Einoldo efflagitaverat, aliquos sibi Religiosos, quos in monasterio^a beati Pauli, quod tunc ad monasticum Ordinem transferre moliebatur, cum auxilio Regis ALBRICI^b collocaret, transmitti. quo cum altero quodam fratre, qui ex monasterio Luxovio Gorziam ante aliquot annos advenerat, perductus, regulari institutione loco informato, non multo post receptus ad Dominum, ibidem est tumultus.

Andreas
perente
Agapito
Papa mona-
sterium S.
Pauli
emendat.

^a
^b

54. Et quia mentione duorum, augmentum congregationis ejusdem tangere cœpimus, de aliis quoque, quæ memoratu dignæ successerunt personæ, quam succinctè res patientur, mox inferre non inconsequens arbitramur. Ita enim plano quodammodo spatio, de viro, quo proposuimus decurret narratio libera atque omnibus expedita, si his primùm absolutis, soli tantùm proposito continuus & nullo intercisis labor incumbat negotio. Ut ergo suave fragrans odor in qua Christus recubuerat domûs, ibique juxta vel procul resperisus est, fideles quique eo attracti mira celeritate undique cœpere concurrere: nec solum qui sancto desiderio jam dudum accensi, vel spiritu occultius inspirati, vel lectione divina excitati, quis eis viam rectæ conversationis ostenderet, expectabant, mox tota aviditate quod oblatum cernebant, amplexi sunt: verum alii quoque, qui eatenus frigidi torpuisse videbantur, horum exemplis concitati, tamquam carbonibus vivis sibi admotis calefacti, ad eorum consortium ardentissimè festinabant.

55. Neque hi fore quicumque de trivio, sed urbanarum deliciarum, gloriaque, & sumptuum fuere non ignobilium, quorum etiam opibus non modica suppellectile locus est auctus. In his patruus jam dicti venerabilis domini Adelberonis fuit FRIDERICUS, qui infantulus cuidam monasterio sancti HUMBERTI^c fuerat mancipatus; sed simili ceteris loco eorum morbo pallente, ipse, quemadmodum majorum ducebatur exemplis, indifferenter sæculo convivebat, eratque ad id temporis, quia jam admodum ætate processerat, & magnorum, quantum ad sæcularia, sensuum, virque industrius videbatur; Episcopo adhuc tunc junioris ætatis adhærens: cujus & consultu pleraque tunc in Episcopio agebantur. Animis præterea, ut vere patruus, severioribus à pluribus quàm sæpe non necessariis juvenilia molimina revocabat. Hic tandem aliquando secum retractans, cum tantam eorumdem virorum Dei videret instantiam, corde compunctus, cunctis quæ se male illerant posthabitis commodis, ocius eis accessit. Nec multo post loci ipsi Præpositus post Abbatem statuitur, ac domnus Johannes ei solatio supponitur. Postea autem rogatu Episcopi Leodicensis RICHARII^d, monasterio pro-

Fridericus
Gorzie
monachus,

^d
postea Ab-
bas S. Hug-
berti.

^a Et tamen S. Odo Abbas Cluniacensis illud jam in meliorem statum restituerat, uti exposuimus in Elogio ipsius Odonis supra, pag. 137. Et Marinus Papa postea illud commiserat Abbati Casinensi Balduino, teste Leone Mariscano in lib. 1 Chronici Casin. cap. 58. qui Balduinus ut monachus Cluniacensis sæpe laudatur in actis sancti Odonis.

^b De Albrico item qui Romanæ urbis monachiam tenuisse memoratur à Liurprando in lib. 2 cap

13; multa leguntur in actis ejusdem Odonis, maxime pag. 168.

^c Lege Hueberti, quod monasterium olim *Andaginum* vocabatur, de quo egimus in Sæculi 1 parte 1. ubi translationem S. Hueberti retulimus ad annum 814. De Friderico item infra num 74 & 98. ubi S. *Hueberti* in autographo legitur.

^d Richarius ex Abbate Prumiensi assumtus, præfuit Leodicensi ecclesiæ ab anno 922 ad 944.

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII
apud S.
Maximi-
num sepul-
tus.

Odilo pōst
Abbas Sta-
bulensis.

Angilram-
nus Gor-
zienſibus
accedens,
multa largi-
tur.

Indulgen-
tius tracta-
tur.

aliquando
correptus
monaſterio
vultabire.

prio ſancti Humberti reſtitutus, & regulari ordine Abbas præfectus, uſque in ſinem laudabili converſationis rigore rem divinam optimè monaſtico te- nore continuit. Situs eſt Treviris in monaſterio ſancti Maximini, quo dum ſolemnnitas a dedicationis eum invitat, morbo repente pervafus; diem extre- mum ingreſſus eſt, novaque novæ fabrica eccleſiæ, novo hoſpiti novum pri- mo ſinum aperuit.

56. Simili modo Viridunenſis eccleſiæ primus ab Epifcopo curam gerens **ODILO**, vir natalibus clarus, facultate ſufficiens, in rebus agendis admo- dum ſtrenuus, &, ſi Clericum forte non impediret, nullo quæ mundi ferr am- bitus, loci ſui cuiquam impar, cunctis illis mordacibus curis rejectis, huic ſanctæ paupertati pauper ſpiritu factus ſe contulit, exiguumque ac vile ſti- pendium cunctis ſæculi opibus glorioſius & ſufficientius æſtimavit. Is quo- que poſt bene adultum ſanctæ converſationis robur, petitus, reformationi monaſterii, quod dicitur **STABULACUM**, ibidemque b promotus, ad re- ſtitutionis lineas, quæ prava fortè invenerat, Chriſto auxiliante, correxit, ubi etiam curſum naturæ perſolvit.

57. Ad idem ferme tempus ſpecimen (ut ita dicam) & flos ejus, quod tunc cæleſtis compingebatur feri, jucundiſſimus atque aſpectu digniſſimus **ANGILRAMNUS**, primo Tullenſis, deinde ſanctæ quoque Mettenſis ec- cleſiæ Præmicarius, nobilitate & opibus ea ætate (quodque conſequenter ſatis eſſet gloriæ) præſtans, moles ſecum auri atque argenti, ceteraque cu- mulos ſupellectilis trahens, inſtar primitivi illius apoſtolicæ populi, in uſus pauperum redigenda, ſanctam illam ſocietatem expetiit; prædii quoque non ignobilem quantitatem monaſterio ſub teſtamento perpetuo obtinendam contradidit. cujus quæ poſt modum fuerunt converſationis inſignia, quanta- que fortitudine robur ſtructuræ ejus in reliquum ſe tenuerit; gratus forſi- tan audierit, ſi prius quo paululum initia ejus impulſa viſa ſunt vacillaſſe, breviter perſtringetur: cum præſertim concuſſus non ſtatione penitus ſit ex- turbatus, eoque firmius poſtea pedem fixerit, quo ad tempus ſeſe negligenti- us locum, quem cœperat, obſervatſe doluerat.

58. Is itaque ubi cum eo quo diximus ſumptu ſuſceptus eſt, eo quod ampla erat perſona, & ex deliciis, cunctiſque ipſorum ante notiſſimus, mol- lius ceteris tractabatur, atque honorabatur. nam & ex ejus clientibus aliqui ad idem ſe proſtitutum contulerant. Ipſe interea, uti qui necdum quam ſemel male amiſerat gloriæ perfectæ corde diſpulerat, nequaquam æqua aliis pa- ti, & pro his quæ loco contulerat, paulo incontinentius elevari. Jamque, quod conſequens, increpationibus obſtrepere, correptionibus non acquieſ- cere, & uti qui ſe minores cunctos artenderet, quaſi de ſuperiori loco ſen- tentiam ferre: ſed & ſi qui forte infirmioris animi ſibi pro moribus accendi- ſent, eos contra majorum prolata pro libitu contueri. Ad hæc pater Einol- dus, ceterique jam perfectæ in Chriſto ætatis, multa pro rebus & temporibus reclamare, hortari, obſecrare, &, prout ætas pateretur, paulo ſeverius ob- jurgare. quibus tamen nonnumquam fere acerbiora in facie referens, vix con- tumeliis temperabat.

59. Quid plura? cum tempore hæc tracta plus opere longiore ingrata nimium tædia peperiffent, quadam forte dierum, dum pro ſimili, neſcio qua, inſolentia acrius argueretur, majorem in modum animo concitato è

a Hanc dedicationem ad annum 942 revocat Brov- verus in Annalium Trevirenſium lib. 9. aitque ipſi interfuiffent ex Epifcopis Adalberonem Mettenſem, ex Abbatibus, præter Fridericum S. Hueberti, Agenol- dum Gorzienſem, Erkenboldum Tullenſem, Heri- bertum ſancti Arnulfi, & Salachonem ſancti Martini, cum ſcilicet, cujus ſuperius mentio facta eſt num. 43.

b Odilo Abbas, nempe hic Stabulacensis, anno 949 Synodo Viridunenſi cum Agenoide Abbate in-

terfuiffe traditur in Chronico Frodoardi, laudatus in libro de miraculis ſancti Remachi, cujus acta relata ſunt in Sæculo 2, ubi de iſtius monaſterii origine di- ximus. Odilonem ſanctum vocat Fiſſenus in Floribus Leodienſibus, atque annum ejus mortis aſſignat 954, ſed non diem. Notcherum, qui poſtea Leodienſis Epifcopus factus eſt, ex monaſterio S. Galli ad ſuos erudiendos evocaſſe dicitur.

conſpectu

conspectu Abbatis & ceterorum pariter assidentium sese proripuit; & male jam sæculo, nisi Christus obvius repulisset, revolvendus claustrum egressus est. Fratres tristes ac pavidi insecuti, cum eum in porticu exteriori, in qua exiens resederat, invenissent; ejus genibus advoluti, modis omnibus quibus poterant aggrediuntur: & nunc divini nominis obtestatione, ne faceret oblectare, ne quod bene cœperat bonum male amitteret; nunc perpetuam, quæ se apud sæculum consequeretur, ignominiam objectare: reminisceretur magis ante exacti laboris, quem tam turpiter in medios conatus desereret; reminisceretur ad ultimum districti examinis, cui forsitan senex jam jamque se cereret propinquare. Astutias insuper diaboli præcaveret, qui fructum totius laboris ei gestiret præripere. Multa in hunc modum replicantes, cum ille adhuc inflexibilis, sua tantum sibi redderentur (se deinceps quid de se fieret satis curare) reposceret: illi majoribus instare, & pro viribus, quæ mensuram nesciunt, caritatis, animos viri in diversa versare, sermones sermonibus, preces precibus instaurare.

ANN. C. H.
C. M. LXXIII
FEB. XXVII.

Monachi
instant ne
id fiat.

60. Nec prorsus, Domino cooperante, loco discessum est, donec oculus ille miserationis antiquæ, ut tunc Petrum, ita & hunc modò respiceret, atque in quemdam alterum, ut ita dicam, hominem commutaret. Nam & iste in amaras profluens lacrymas ilico rediit, & corpore nudato, fascibus virgarum manu prælatis, pœnam clamoribus postulans, pedibus Abbatis prosternebatur, non modò gemitibus, verùm totius gestu corporis, doloris magnitudinem protestatus. Quis putas ibi lacrymas tenuit? quis eam caniciem se vestigiis omnium intuens provolventem, non corde solutus est? Quis cum lacrymosis ille vocibus inclamaret, Cædite reum, cædite rebellem, ne parcite, quæso, superbo, & vœcordi, & contemptori; non gaudio mixto fletibus in ejus veniam proclamavit?

poenitens
denuo recipitur.

61. Tandem Pater plenus pietatis assurgens, aliique cum eo, manibus caritatis suppositis solo erigunt, & cunctis clementer, ut tanta dejectio merebatur, indultis, in numerum tota alacritate recipiunt. Is verè dies in tantum ei exstitit salutaris, ut quisquis illum deinceps attenderet, vix aliquid in eo viri, qui priùs fuerat, recognosceret. Summa etenim vi, quantum in se fuit, abjectionem sui, & quæque extrema semper appetiit, delicias & mollia omni genere respuens, difficilia & austeriora magis amplexus est, honorem impensum miro pudore non ferens, gravabatur potius quam oblectaretur. Parcitatem cibi vel potus ea arte quasi callidus quidam observator assumpsit, ut de singulis quæ apponebantur, quotidianis momentis paulatim quiddam subtraheret, donec ad minimam quamdam quantitatem rediret. Interdum etiam, quibusdam penitus, tamquam obsessent, abstinebat: nunc quidem piscem omnem minoris generis, dum grandiores rariùs posse conquiri æstimat, respuens; nunc eos ipsos, quos magis appetere videbatur, dum undecumque quæsitæ offerrentur; post non multum temporis quodammodo fastidiebat: tantaque, ut ita dicam, obstinatione victor sui, quod semel animo statuerat, custodivit, ut pulciculis tandem farinæ contentus esset, quamquam inter hæc creberrima, quæ etiam dum in sæculo viveret, diebus jejuniorum fortiter perferebat, panis tantum & aquæ jejunia exerceret. Ut enim multorum fide percepimus, adhuc in sæculo ei biduum totum sine ullo cibo & potu omnino transire quasi nihil videbatur.

Ejus humilitas & abstinentia.

62. Illud autem stupori videntibus erat, quòd vigor corporis ei tam vividus perseverabat, ut nihil de opere fratribus consueto prætermitteret, coquinam, vestium ablutionem, horti communem operam, calceamentorum lavationem: Missæ hebdomadam, Ordinem omnem claustrum & Oratorii, vivido robore adimpleret; vultusque ei hilaris & gaudens continue superesset: tantum post aliquod temporis intervallum à pristina corpulentia ven-

Sedulitas in omnibus.

ANNO CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII

Orationes
& vigiliæ

4

ter ei subfederat. Orationum & vigiliarum ejus instantiæ teste illud fuit tugurium, quod penes tumbam domni CHRODEGANGI^a, tamquam celam solitariam usque vocationis suæ tempus incoluit: in quo, mox synax fratrum expleta, solus ostio se occluso recipiens, gemitibus & planctibus & infinitis genuum inflexionibus noctes diesque continuabat; & cum plerumque fratrum vigiliis præveniens plurimum noctis in precibus occuparet, finit eisdem vigiliis, quantumcumque noctis hieme vel æstate superesset, somnum deinceps nullatenus noverat, nisi ob sanguinis forte (quod vix tamen fiebat) minutionem; sed toto deinceps usque horam secundam & tertiam spatio, in ea sancta contritione, & cælestis januæ pulsatione perseverabat.

Silentium.

63. De continuatione silentii quid prædicem, nescio, cum ipsa quoque licita colloquendi invicem tempora fugiens, in psalmodiarum potius melodiam commutaret, & si forte compellaretur, breve quiddam reddens, ad solitæ & amica silentia protinus recurrebat, curis quibuslibet corporeis, balneisque & ceteris recreationibus communi usu Regulæ indultis, cilicium, villitatem vestium, & ceterum cultum horridum præferbat. Extremum quidem fuerit quod dico, animi tamen ejus virtuti comprobandæ permaximum. Dum fratres sabbato ante Mandatum, vel feria quarta, ex more antiquo quidem, sed tunc noviter nobis tradito^b, calceamenta sibi abluerent; ille cuiuslibet ex improvise post veniens, dum frater unum ablundum manu teneret, alterum quodammodo invito violenter subripiens abluebat. Iterum faciem mane, vel manus præsuri lavarent: nunc quidem ad vas illud ex quo aqua quibusdam forulis, fratribus ministrabatur, præcurrens, & obicem illum quo forulum illud obstruitur, dum frater lavaret, tenens, nunc linteum quod ad tergendum dependet, offerens, voluntate cordis ardentis ministrabat.

Obsequium
in Fratres.

64. Plura in hunc modum obsequiorum ejus studia in omnes serviebant, & cum hæc & his similia humilitati cordis ejus fuerint documento, ad hoc & locum ordinis sui in choro, quem superiorem tenebat, tamquam infirmitate impediretur, non ferens, in ultimum usque commutavit. Revera enim post tantam austeritatem viribus defatiscens, non jam vel ad standum in choro, vel ad ceterum laborem sufficiebat. Quanta autem & vitæ puritas fuerit, ex sine perclaruit. Nam non longè ante obitum, nocte quadam nescit quid divini audiens, nulli quicquam dicens, mane in fenestra prædicti tugurii exaravit sic, V. ID. SEPTEMBRIS SOMNIAVI MEMORITURUM; fides his citius facta est. Nam post paucos dies febre correptus, mense plus lecto decubans, ad præfixum usque diem languore valido perductus est, totumque id spatium absque ullo omnino permanens cibo, solâ tantum aquâ sustentatus est. & ita usque in Nativitatem sanctæ Dei Genitricis perdurans, quam in crastinum beati GORGONII^c Martyris, cujus corpore idem monasterium percelebre est, dies consequitur, quo tunc maxima diversis ex partibus religiosorum virorum turba confluxerat, plerisque eorum eum invisentibus, per totam fere diem, nunc hoc, nunc illo ad se introeunte, verbis salutaribus communicans, integra mente & sermone ante mediam fere noctem decessit. Funus multitudo quæ convenerat, decenter digneque tanto viro curavit.

mortem
suam præ-
dicit.

quæ mona-
cho revela-
tûr,

65. Eadem denique nocte, & (ut conjici potuit) ipsâ horâ qua obiit, cui-

^a Chrodegangus, teste Paulo Varnesfridi in lib. de gestis Pontificum Merensium, obiit: pridie nonas Martias, in diebus Pippini regis, requiescitque in Gorziæ monasterio, à se constructo.

^b Ex hoc loco intelligitur, hunc auctorem aliquando Gorzientem monachum fuisse, quippe qui morem calceamenta lavandi in Gorzia recens receprum, sibi

traditum, ac cum ceteris Gorziæ coenobitis sibi communem fuisse testatur, haud dubiè ex Cluniacensi imitatione. Confer vitam sancti Odonis supra pag. 176.

^c S. Gorgonius colitur die nona Septembris, post diem Nativitatis B. Mariæ.

dam congregationis ipsius, ADELGERO nomine, in monasterio quod dicitur SENONIAS^a in partibus Vosagi cum fratribus quiescenti, quidam in somnis apparens, Surge, inquit, & quia dominus Angilramnus defunctus est, campanas pro eo facito concrepare. Experrectus ille, & quibusdam excitatis, dum signo tantum innueret, nec certo intelligeretur quid vellet, luce data eadem referens, nec adhuc creditus, tertia die epistolâ ejus obitus allatâ, noctem & horam nullo diversam fuisse comperit.

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII.

66. His super hæc, quæ omittenda non erant, commemoratis, quoniam de omnibus illius sancti collegii, qui singuli fere digni memoratu pro merito egregiæ conversationis essent, longitudine obstante non sufficimus, Patrem nobis^b in monasterio sancti Arnulfi postea datum domnum ANSTEUM^c fas non est præterire. Hic item in sæculari habitu domno Einoldo socius, cui & sanguine jungebatur; post aliquot annos relictis omnibus facultatibus ex Archidiacono in pauperem Christi verè mutatus est, & in eandem societatem commigrans, vita non inferior ceteris claruit. Fuit autem linguâ, quantum ad exteriorem sermonem, facundissimus, sed & in scripturis sacris studiosissimus, quamquam & artium nonnulla ei notitia fuerit, corporis quoque gratia quædam virtutem ejus animi insignibat, vultu ac statura decantissimus. Vox ipsa vitium plena, grato, ut nihil supra, modulamine in sacris concentibus aures implebat. quod tamen, quantum in se erat, cælestium desiderio famulabatur, & ædificationi audientium serviebat. Verbo gratiâ multâ redundans, exhortationi, & animis undecumque movendis, ad omnem facultatem, in quolibet dicendi genere, ut rhetorem diceret, sufficiebat. Ad hoc & architecturæ non ignobilis ei peritia suberat: ut quicquid semel disposuisset, in omnibus locorum & ædificiorum symmetriis vel commensurationibus non facile cujusquam argui posset iudicio.

Ansteus
Gorziz
monachus
crudius,
b
c

architecturæ non ignarus.

67. Aliquamdiu ergo in eodem monasterio Decanus, & Abbatiss in omnibus onera strenuè sustentans, vitâ, verbo, omnique sanctæ conversationis exemplo forma gregi dominico factus, ut pæne per ipsum, post Abbatem, omnia disponi viderentur. Tandem vivo egregio HERIBERTO apud sanctum Arnulfum, qui primus eidem loco à domno Adelberone pontifice, clericis inde submotis^d, regulari Monachorum ordine præfectus est, vita decedente^e, Pastor in Domino profuturus statuitur. Ibi brevi ejus industria claruit. Habitacula enim monastico ordini pulcherrimo schemate construens, locum quem omnino incultum, & nullis ad religionem institutionibus, suscepit, ad omnes usus Domino serviendi aptissimum reddidit: & cum interioribus exstruendis sine intermissione operam dedit, non minus exterioribus, quæ item miserè ubique locorum delapsa fuerant, reficiendis, strenuus & prudens incubuit. Ruris quicquid monasterio subjacebat, ita in vineis, pratis, agris, silvisque excoluit, ut cum rem omnino pauperrimam, & vix paucissimo numero parcam nimis stipem promittentem invenerit, post annum exactum (nam is gravis, & quasi stipilentia *attactus fuit) in omnem copiam rerum necessariarum, Domino benedicente, supereffluerit, cunctisque intrinsecus fratrum habitationibus intra quadriennium expletis, muro in modum castri forinsecus cuncta circumdare animum intendit. quod, opem undique præbente eodem venerabili Pontifice, quatuor mensibus laboratum,

mortuus
Heriberto
fit Abbas S.
Arnulfi.

Monasterii
ædificia reparat.

Rem familiarem auget.

* f. pestilentia.

^a De Senoniensi monasterio, vulgo *Senones*, actum est in sæculi 3 parte 2 pag. 469. De eo iterum post hæc vitam.

^b Hinc apparet, auctorem istum, qui se Gorziz monachum fuisse innuit supra num. 69, eo tempore quo hæc scriberet, vixisse Metris in monasterio S. Arnulfi.

^c Hunc mendosè *Ansteum* recentiores scribunt. De eo supra in proprio Elogio.

^d Accidit hæc Clericorum ex ecclesia S. Arnulfi expulsio anno 941. ut constat ex dictis, ubi de Ansteo Abbate.

^e Et quidem sub annum 945, post quatuor circiter regiminis annos, quod colligitur ex eo quod Ansteus ejus successor anno 960 (ut infra dicitur) defunctus, per sexdecim annos S. Arnulfi monasterio præfuit.

ANNO CH:
CM LXXIII
FEB. XXVII

pane ad summam esset perductum, nisi infausta regni dissensio, quæ inter domnum & gloriosissimum tunc adhuc Regem, postmodum Cæsarem OTTONEM, & filium ejus LIUTULFUM, & generum CUONRADUM exorta, usque ad gentis inimicæ Deo Ungrorum in nos eruptionem desævuit, impedisset; proxima tamen æstate Domino cooperante ocius peractum.

Exterioribus vacat sine dispendio spiritali.

68. Cumque horum extrâ perpetua sollicitaretur cura, nihil tamen de his, quæ vel ad vitæ, vel conversationis puritatem, vel ad pastorali sollicitudine vigilantiâ pertinebant, est aliquando prætermisum, quin quotidie solitum pensum orationum, psalmorum, vel lectionum sanctarum explet. Omnibus Dominicis & festivitibus sanctorum celebrioribus Missas publice dixit. Ad hoc unaquaque quarta feria privatim^a: in quibusquantis gemitibus & lacrymarum victimis seipsum conficeret, ne referri quidem potest. Et ut fiducialiter efferam, in visceribus pietatis & simplicitate cordis, & mansuetudine animi, condescensione infirmorum, recreatione miserorum, & omnibus omnino misericordiæ actibus, non alter eo fuit præstantior. In his sexdecim^b annorum exactis laboribus, in sanctæ perseverantiæ sine cursu consummans, pridie Nativitatis beatæ dei Genitricis decedens, in monumento à se jam olim longe retro à primis annis sui regiminis præparato, plurimâ devotorum virorum frequentia, domno & venerabili Antistite Adelberone munus exsequiarum explete, depositus est, ex parte basilicæ aquilonari, anno Domini DCCCC LX.

Mitis & misericors.

^b moritur an. 960.

Blidulfus vir nobilis & doctus,

69. Sanctæ Mettensis ecclesiæ Archidiaconus BLIDULFUS^c jam in processu loci, eisdem servis Dei non sine magno multorum miraculo sociatus est. Vir enim cum & nobilitate generis, & rerum copia non mediocri fultus, & multa in quamcumque partem arte animi callens, (prudenter ea dicendi sit, an astutia?) ad hoc & litterarum ceteros ejus loci præter scientia, (quippe qui ex scholis adhuc supererat REMIGII) tum secularibus ita deditus videbatur, ut vix cujusquam in eoreligionis vestigia viserentur. Is, ut dicitur, morbo repente præreptus, venerabilem Einoldum citius advocans, Monachum profiteretur, statimque habitum sumens æger monasterio debebitur; ac post paucos dies integer Deo propitio redditus, mentis meliore integritate felix, & multis deinceps exemplo futurus convaleuit, atque in sancta conversatione fere inferior nulli apparuit. Is post plures annos majori calore virtutis tactus, eremum altero quodam, cui GUNDELACH vocabulum fuit, sibi sociato, in remotioribus Vosagi experit, ibique in illa divinæ contemplationis suavitate acerba admodum corporis castigatione, & mundo verè, ut veracium qui eum noverunt fert sententia, mortuus, decem aut eo amplius annos exigens, felix decessit, atque in ejusdem cellule suæ Oratorio ab eodem socio suo viro æque sanctissimo sepultus, eundem ibi reliquit vitæ vel rerum pauperularum heredem.

in extremis habitum monasticum sumit.

eremum petit cum Gundelach.

in qua moritur.

Ogo Abbas S. Maximini, & Episcopus Leodiensis.

70. Porro idem focus ejus ex monasterio FULDA^d olim retro ante complures annos flore juvenili conspicuus, Treveris apud sanctum Maximinum, ob insignem religionis conversationem, commigraverat: deinde domni Eginoldi fama accensus, Gorziam veniens, ei individuus fere comes per aliquod tempus adhæsit: donec eodem jubente cum prædicto venerabili Blidulfo in monasterio sancti viri OGONIS^e, magni & præclari prius in sancto Maximino Abbatis, & post Leodiensis ecclesiæ egregii Pontificis dele-

^a Non ergo singulis diebus, quantumvis alijs religiosis, sacris operabatur, quamquam alii viri pii ante ita tempus id fecerant, ut alibi notavimus.

^b Labbeus male x xv quod patet tum ex autographo hujus vitæ, tum ex regimine Heriberti Antitei decessoris, qui ibi Abbas anno 911 institutus est, tum ex anno 960 quo Antiteus decessit.

^c Blidulfus, cujus hic mentio, alius videtur à Blidulfo Mettensi Primicerio, de quo post hauc Vi-

tam ex Chronico Senonensi.

^d De Fuldenfi Germaniæ illustri monasterio actum est in Sæculi 3 parte 2 in Actis S. Bonifacii & S. Sturmmii Abbatis, atque in Sæculi 4 parte 1, ubi de Eigile ejusdem loci abbate.

^e Hugonem vocant acta Leodiensium Episcoporum & Frodoardus in Chronico, ut superius vidimus pag. 342. De eo iterum infra num. 97.

gatus ; post obitum ipsius domni Ogonis , utriusque inde in Gorziam regressi , mox brevi ad ea , quæ prædixi , eremi remotiora pari consensu secedunt , & , ut dictum est , ipsi domno Blidulfo succedens , locellum ipsum usque in finem vitæ incoluit , doctrinaque & vitæ puritate clarus , ibidem quievit.

71. Virdunensis etiam ecclesiæ vir religiosus ISAAC , in vita canonica satis decenter conversatus , jam canicie ipsa reverendus , cum alio bonæ spei tunc juniore , nunc Domino auspiciabiliter provehente , ejusdem sancti collegii patre domno ODOLBERTO , fere post duos , quàm superior Blidulfus venerat annos , susceptus est. quique ut erat magnæ simplicitatis , & totus interioribus animæ bonis deditus , sine querela , & innocentissima actione conversatus , etiam finem sui divini meruit præscire responso. Quiescentibus namque quadam nocte fratribus domnus Einoldus vigilans , repente vocem producto sono ter inclamantem audivit sic : Isaac , Isaac , Isaac. Qui cum mane eodem accito , finis sui eum commoneret , & quid audisset ediceret : Et ego , inquit ille , easdem voces audivi , & vocationem meam adesse cognosco. Ilico autem morbo tactus , brevi decessit. De his igitur qui quodammodo eminentiores in ea congregatione viguerunt , hæc commemorasse sufficiat. Non quod omnia quæ digna memoratu essent , de eis dicta sint , cum utique de singulo quoque eorum proprium condi possit volumen : sed & plurimi in eodem sancto collegio magnarum virtutum viri extiterunt , qui merito in exemplum scriptis & laudibus efferendi essent.

72. Sed à proposito , quo aliquamdiu divulgati sumus , jam quodam clamore revocamur. Unde his quæ præteriri indignum censuimus expediti , ad viri venerabilis Johannis acta , cui hic proprie stilus sudat , Domino misericorditer præcunte , recedamus. Primum quæ ei institutio conversationis & animi virtus fixa ab ipsis principiis in finem usque ductu continuo fuit , ut in neutram partem mirabili vigore deflexerit , in quadam veluti brevi tabella describere cupio. quod sicut à me expleri posse non mihi profus arrogaverim , ita vix umquam à quoquam , quamvis disertissimo , æstimem comprehendi. Nec vero penitus reticendum , ne ipsa parva , quæ dicentur ; si pigro sudario defodiantur , quos possent , lucris dominicis subtrahant. Subjectionem Patri & obedientiam tanta pertinacia tenuit , ut quicquid semel ore ille imperans emisisset , hic tamquam famulus verberum metuens sine dilatione arriperet. Et in ipsis statim principiis , dum pater EINOLDUS credito sibi regimine loci vehementer angeretur , si sibi exteriora curanda essent , qui longè alia divinæ speculationis meditabatur ; idem domnus Johannes ei accedens , Non horum Domine , inquit , curâ sollicitemini , ego hoc vos fasce levabo. Interioribus tantum , ut cupitis , animum intendite. quicquid exteriorum est , ego Christi gratia & meritis vestris adjutus mihi susceperim. Cum itaque ita omnia ei commiserit , & ipse in solo Deo vacationem assumpserit , non tamen quid umquam parvum vel majus idem domnus Johannes , nisi eo conficio , aut consilio ejus & voluntate egit : & horum ipse domnus Einoldus , si quando ita intererat , testis erat. Numquam , inquit , mihi inobediens fuit , nec fuit aliquando qui me & illum in pacem reduceret.

73. Nec destitit prudens & sagax in utramvis partem domnus Einoldus eum diversis exercere mutationibus. Nam plerumque ab exterioribus de industria eum revocans ad interiora , etiam ad infimum quodque reduxit officium : in quo ne nutu quidem aliquando visus est renuisse. Jussum Præpositus parat continuo. Præpositurâ depositâ , esto Decanus : jugum quietus admittit. Eo abiens , cellarium cura : manum ilico profert. alio ibi succedente , vestes fratrum serva , nihilo plus reluctatur. Sic hospitibus , sic (si ita

ANN. C H.
C M LXXII
FEB. XXVII

Isaac ex canonico monachus , cum Odolberto , postea Gorziæ Abbate.

ultimum suum diem revelatione cognoscit.

B. Johannis virtutes.

Obedientia & Subjectione.

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

^a Ex eorum numero fuit Rambertus Abbas postea Senoniensis , de quo post hanc Vitam agemus ex Chronico Senoniensi.

ANN. CH.
CM LXXXIII
FEB. XXVII
in reddendis
rationibus
diligentia.

contigit) infirmis, sic quibusque aliis imperatis summa cum alacritate moræ nescius ministravit. Quæcumque nummis, vel quibuslibet aliis rebus expendit, summam eorum in breve notatam Abbati post hebdomadam aut mensē reddidit: nec minus quæquæ extrinsecus de ratiociniis quibusque illata recepisset. Cumque dominus Einoldus hæc audire fastidians, quia nihil superfluo cum expendere satis sciret, non ultra sibi hæc referri interdiceret; nihilo minus tamen ipse cuncta usque ad siliquam, ut dicitur, annotata servabat.

Humilitas
& caritas.

* num. 55.

Patientia in
Fridericum.

74. Patientiam, humilitatem, seu abjectionem, & quæ omnia superat, caritatis in Deum, & in omnes fervorem, incredibile dictu est quanta fortitudine servaverit. De quibus singulis quibus frequenter documento fuerit si recensere velim, nimium scripta ferentur in longum. Unde saltem simplicia annotamus. Præposituram monasterii vir venerabilis FRIDERICUS, de quo supra * meminimus, & sub eo hic dominus Johannes gerebat. Ille, ut superior, hunc gravibus verborum contumeliis persæpe, etiam publicè, & præsentibus sæcularibus, irritabat. Illo diutius perstreperente, hic tantum item itemque ad satisfaciendum terræ se sternens, perpetuum tenebat silentium: cum ille crebro eadem clamore ingeminans irâ fessus, jam & in verba deficeret, Johannes acsi simulacrum sine voce diu immotus persisteret; ad ultimum columnam vel parietem tangens, & ut eis potius verba, quàm sibi faceret, dicens, è contemptu se proripiebat. Ille eo, tamquam contemptus, incensior, quolibet fortè residebat. Inde post paululum motu subsidente, ubi placidior ad se mente redierat, secretius eodem Johanne abducto, pedibus ejus ad-volutus, Occidisti me, agebat. cui Johannes: Ego? in quo? Patientia tua me, dicebat, occidit. Non ita, inquit iste, sed animositas vestra vos occidit. Nec pluribus, lites ilico rumpebantur. Nam idem vir reverendus hoc uno licet esset notabilis, cetera egregius, & ut magno natu conspicuus & insignis omnibus habebatur, & hos ipsos motus animi, quos verus adhuc conversatio integrabat, prudens citius compefcebat, doloribusque ac plandibus uberrimis postmodum sese conficiens condemnabat.

in poeniten-
tia item im-
posita.

75. Nec dissimile huic est quod inferimus. Cellarium ipse Johannes; BERNACER autem jam antedictus vestiarium sive cameram fratrum servabat. Is quadam die cellarium ingressus, vas quoddam, quod imapum^a dicunt, guttulæ excipiendæ vasi vinario suppositum invenit. eo arrepto, questibus Johannem aggressus, & vas quod sui ministerii esset cur ita perditum dedisset, multa congemians; illeque nihil læsum assereret, Pro carraria, inquit, vini non sic attaminatum vellem. Cui Johannes: Decem, ait, vascula hujusmodi carrariâ unâ vini possunt acquiri. His dominus Einoldus superveniens, & altero jam abeunte, dum extrema, quæ vixdum finiens Johannes illi loquebatur, audiisset, Quid hoc inquit est? an contenditis? Illo protinus terræ prostrato: Non, inquit, præter panem, aquam & saltem quicquam percipias, dum licentiam dederò. Jussu suscipiens, nec ipsi quid referens, nec cuiquam verbum inde ullo modo faciens, triduo continuo abstinuit. Et fortè tunc ferventissimi & ipsa æstate dies fuerant longissimi: nec ob id soliti quicquam operis prætermisit, quin alacrior & celer ad universa discurreret. Nam valetudo corporis ei justa, & in neutram partem nimia, facili motu per gratiam cælestem ad quæque agenda sufficiebat.

in maledi-
ctis etiam
tolerandis.

76. Ab infimis quoque probra multoties infinita sustinuit. Alii eum hypocritam, alii avarum, alii tenacem, alii fraudatorem publicè appellabant: nonnulli non eum sæculum reliquisse calumniantes, in oculis familiam domus suæ, quæ cum matre monasterio serviebat, ingerebant, dicentes: Tua

^a Hanc vocem sibi non satis notam fatetur Bollandus ad hunc locum, subodoratus mendum aliquod in textum irrepsisse, tamen ita in autographo legitur. Cangius in Glossario putat scribendum esse *hanapum*, quod verbum, ex Saxonico *hnap*, pateram seu calicem significat. Sed vas majus dolio suppositum hæc designatur.

huc subdolos contraxisti, ut liberiùs ea hîc possideres, & melius, quàm domi sufficeres, hîc procurares. Ecce gynæceum claustrum Monachorum fecisti. Hæc & plura in faciem dum jacularentur, ipse ut rupes immota manebat. Nec umquam fuit (quod quidem à quoquam rescire ipse potuerim) qui ex ore ejus contumeliosum verbum retulerit. Et hoc sane silentium inter clamores tenebat. Irarum nihil ibi, præterquam terræ stratus veniam tacitus postulabat. quod & ipsis, qui longè ultimi ordine erant, eum frequenter fecisse percepimus. quippe qui ad hoc animum dederat, ut nihil tam esset abjectissimum, quo non se ultroneus inclinaret: unde & ipsas latrinæ fratrum eum frequenter purgasse non dubiæ fidei virorum relatione cognovimus.

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII

77. Si quando, ex more communi, hebdomadam vicis suæ susceperat in coquinam, & ex consequenti munditiarum faciendarum; non fere aliquando, nisi gravis cum occupasset utilitas, vicarium ^b requisivit. Ipse aquam à puteo hausit, humero coquinæ illatam igni suspendit: legumina vel olera lecta vel manibus propriis concisa infudit, lavit, coxit & apposuit: vasa refectorum item solus elavit; nec in pedibus fratrum abluendis, quod erat finitimum, alteri mandavit officium. Et hoc quidem commune cum ceteris. Illud autem ex ore ejus ipsi percepimus, quod farinam, ad usus totius congregationis, duorum vel trium modiorum solus ipse, uno tantum puerulo aquam infundente, commiscuit, fermentavit, in massam subegit, sudore nimio in formulas panum expressit, dum pistoribus opera reliqua succederet; & hoc multi, quamvis in conclavi clam omnibus id egerit, notâ quadam nimix parcitatis inurebant: cum ille fidele Christo mancipium, ne quid rerum monasterii deperiret, pervigil observaret, & (quod majus ac verius est) causa sudoris sui præmiis cælestibus numerandi.

Coquinæ
ministrat.

78. Sui ipsius curam quàm minimi duxerit, ex his fati potest perpendi. Cibos lautiores, vestes splendidiore, calceamentorum nitorem, strati molliciem, balnearum fomenta, medicamentorum in morbis quibusque ingruentibus adhibitionem, & quicquid omnino ad corporis aliquam delectationem accedere præter inevitabilem necessitatem perpenderet, hæc velut crimini ducens penitus respuebat: cum tamen nulli alii usu eorum, quibus fortè opus fuerat, interdiceret. Et hæc magna in eo erat discretio, ut cum ipse sibi austerus & pæne indiscretus videretur, aliis nemo misericordior esset. Ipse jejunans alios ad cibum cohortabatur; ipse vigilans aliis somnum indulgebat; ipse laborans alios quiete remittebat: ipse dum balneis penitus abstinens, ab ipso conversionis suæ tempore numquam eis usus fuisse diceretur, nisi fortè aliquando post gravem ægrotudinem lecto refurgens; si quibus tamen aliis competeret, numquam damnavit, vel interdixit; à perceptione cibi vel potus ante horam, vel postea, in perpetuum sibi obstrusâ. Nullum, si causa infirmitatis expetiit, suspendit, quin & ægrotantibus usum carniæ ultro ipse obtulit, & non rogatus ingessit. Sic in vestibus, calceamentis, stramento lectuli, cum ipse sibi viliora, abjectiora, parciora, & duriora semper elegerit, ceteris ad omnem copiam, & quantum professioni non minus obstarer, elegantiora & molliora exhibuit.

Severitas in
se, benignitas
in alios.

79. Fallaciam vitiorum in his vigilantissime observabat, in quibus non facile cuiquam, etiam si esset superior, cessit: sed mox vitio, aut fraude quemlibet aliquid petere sensit, omnimodis denegavit. Cum enim, ut dictum est, sub motibus irarum ita mutus quodammodo existeret; ubi corrigendi locus advenerat, ibi linguam excandescere, & in verba acriter pungentia vehementi quodam terrore videres effundi; nec omnino adulatio (quo

Zelus in
arguendis
omnium
vitiis.

^a Ad mentem sancti Patris Benedicti, qui in Regule suæ cap. 71 statuit, ut *si quis à quocumque prioris suo correptus fuerit qualibet modo, iamdiu prostratus in terra jaceat, & quodam benedictione sanetur illa commotio.* Quamquam hæc S. Benedicti institutio ad

inferiores erga superiores, suos non vice versa pertinet. ^b S. Benedictus in Regule, suæ cap. 35 providet, ut *habeant omnes solatia secundum modum congregationis, aut positionem loci.*

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII
N O T A.

Jacob. 3. 2.

Vigilie,
ac jejunia.

a

b

c

Officiorum
divinorum
modus
Gorzic
qualis.

Lectionum
prolixitas.

d

e

communi, pro dolor ! morbo plerique laboramus) in eo quod foveri posset, habebat : in quo simul & mendacii maculam, ut capitale quiddam horrebat, ut si in gratiam potentium aliqua cum aliquando dicere necessitas loci aut temporis compulisset, ita inter utramque viam cautus verbo non cederet, ut & eos, quantum satis esset, attolleret, & veritatis limitem non excederet. Præterque communem hodie hominum observantiam, illo apostolico cum insignem, vel solum quantum humana paterentur esse pensavimus : *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.*

80. Vigiliæ ac jejunia in eo prædicare si cœpero, omnium, qui cum novem, ora me oppriment, cum vix quempiam hujus ætatis qui ei in his æquari potuerit existisse, concordiam omnes miraculo clament. Cumque perpetua pene lex ei esset, post vigiliæ quancunque profunditate noctium actas, somnum in lucem usque nescire; audires illum in illo, quod mos habet monasticus, inter nocturnum & matutinale officium^a intervallo vario huc illucque perreptare curriculo, & in morem apud psalmos tacito murmure continue revolvendo, nunc circa altaria genua flectere^b, nunc paululum residendo mox exurgere, & aliquamdiu stare; itemque egressus, cælo tempus noctis inspicere, deinde lucernis aut emungendis, aut reficiendis assistere, tum etiam scholas canentium revivere^c; interdumque retibus texendis, quod noctis superesset, expendere, sæpissime ipsas communes præveniens vigiliæ, & lucernas dormitorii, tamquam hæc sibi specialiter cura esset indicta, plerumque etiam, ut videbatur, ex superfluo cum clare lumen effunderent, corrigens; mox Oratorium quam latenter posset ingressus, & coram altari prostratus diutius planctibus & suspiriis, ut custodes audirent, cum multo lacrymarum flumine sese conficiebat.

81. Inde aliquando ipse signum ad vigiliæ concrepans, nihilo segnius cum ceteris psalmodum, orationum, vel lectionum communium opus exsequeretur. Quæ tunc temporis utique, ut ferventibus conversationis initiis, & numero, & longitudine, & mota dicendi multipliciter extendebantur; quæ post modum pusillanimitas imbecillium in nonnullis compulsi coartari. Nam & orationes nocturnæ, mox signo dato ad vigiliæ multo prolixiores fiebant: & post ipsas omnibus pariter in choro residentibus, triginta psalmi à centesimo decimo-nono usque in finem psalterii, in ternas orationes denis distributis psalmis singillatim silentio dicebantur: erantque primi decem defunctorum, medii familiarium, extremi generalium. Brevioribus æstivis noctibus, & festis diebus, quindecim tantum Cantica graduum, terna similiter oratione distincta. Lectiones hiemalibus vigiliis ita producebantur, ut Prophetis, qui Kalendis Novembribus ponuntur, duabus fere hebdomadibus expensis, aut denuo à quocumque eorum repeterentur, aut alia quædam adderentur. unde & eundem virum sub una quondam lectione Daniele totum, dum tertius lecturus^d assurrexisset, explevisse percepimus. Item post dies natalitios Apostolus, & à Septuagesima Eptaticus usque ad dies Passionum, & in ipsis Jeremias integre ad vigiliæ legebantur, quorum nunc plurimum ad mensas^e suppletur.

^a Matutinale officium intelligit auctor cum S. Benedicto hanc officii partem, quam *Laudes* modò appellamus: quæ pars ex Regulæ præscripto à Vigiliis seu Nocturnis etiam tunc separata erat.

^b Vigebat etiam hæc pia consuetudo apud sancti-Gallenenses, ut quod supererat temporis Vigiliis inter & Laudes, illud frequentandis monasterii oratoriis seu altaribus impenderent, ut constat ex Capitulis in eodem S. Galli monasterio circa annum 817 editis, capitulo 31. Vide Sæculi 4 partem 1 pag. 742. Confer epitaphium Vvalæ, ibidem pag. 471.

^c Ita decernit S. Benedictus in Regulæ cap. 8. *Quod verò restat post vigiliæ, à fratribus qui psalmis-*

rii vel lectionum aliquid indigent; meditationi inferviatur. Porro locum huic meditationi seu studio destinatum, canentium scholas hic auctor vocat.

^d Hinc patet, (quod etiam ex aliis intelligitur) singulas lectiones à singulis fuisse lectas in vigiliis nocturnis. Unde singulæ benedictiones dantur, alias una fuisset dicenda, siquidem unus quatuor continue recitasset.

^e Nempe ex Abbatibus voluntate olim pendebat, lectiones breviate quod S. Benedictus permittit in Regulæ (sua cap. 11) *ut si forte tardius fratres surgant, aliquid de lectionibus aut responsoriis brevietur.* Unde neminem movere debet, quod Gorzienses diminutis

82. Et super hoc post reliquum cursus Nocturni, vel psalmodiarum confue-
tudinum usque ad signum crepusculi, à pluribus plerumque psalterium
singillatim ex integro dicebatur. In quibus cum ceteri aliquando quid re-
missionis expererent, hic ita infracto robore somno repugnans, ad nullam
fere cedebat lassitudinem, ut & toto (quantum id protenderetur) pervigil-
laret intervallo; & matutino officio, vel primæ horæ, quæ continuè subse-
quitur, cum psalmis septem penitentiae & litaniam expleto, mox lectioni
accederet. ubi cum ei aliquando, ipsâ vincente naturâ, somnus obreperet,
à codice se statim excutens, huc illucque, psalmi quid semper demurmurans,
spatiabatur: maximumque æstivis matutinis hujusmodi in eo cernere
erat spectaculum, quibus auctaro illum, aut numquam lectulum reperisse,
nisi minutio sanguinis interesset, cognovimus. Nam noctu vel intervallis,
hieme vel æstate, si ita forte intempestivè vigiliæ longæ ante lucem expleren-
tur, ut nimia fatigatio compelleret, paululum se lecto reclinans, tam festi-
nus ilico resurgebat, ut nec obdormisse quidem crederetur. Illud autem sæ-
pe ex ore ejus ipsi audivimus, quod ab ipsis conversationis initiis, hoc ad-
versus somnum matutinis horis continuum traxerit bellum, quod numquam
superare valuerit, quin iisdem horis semper sibi rediret infestior. Ex veteri,
inquiens, sæculi consuetudine hunc mihi blandum hostem nutriti, quia
noctibus vigilans, mane somno usque in multam diem indulgebam. unde
huc usque, etsi non videam crepusculum, tamen adesse ipse quotidie som-
nus pronuntiat.

ANN. CHR.
CM. LXXIII
FEB. XXVII
Johannis
devotio in
officiis di-
vini.

Somnus
post vigi-
lias.

83. Ad superiorem scientiam, ante conversionem, usum lectionis, in
quibuscumque divinarum litterarum libris tanto studio adjecit, ut eminenti-
ssimorum Doctorum fere nullis cum præterierit; donec Spiritu sancto
prævio, ad omnem quantum mortalibus fas est, notitiam scripturarum per-
venire. In his primum Moralia beati Gregorii ordine quàm sapissime per-
eunens, pæne cunctas ex eo continentias sententiarum ita memoriæ com-
mendavit, ut in communibus exhortationum sive locutionum confabulationi-
bus omnis ejus oratio ex eisdem libris decurrere videretur. Nec minor
ei Augustini, Ambrosii, Hieronymi, & si quis antiquorum ad manus venis-
set, lectio erat. Et qui ad id temporis, utpote studiis frigentibus, pæne
nec ipsi codices inveniebantur; Augustini in Johannem & psalmos, & de
Civitate Dei integrè perlegit. Postremum in libris de Trinitate multa inten-
tione sudavit: in quibus cum de dialecticis rationibus quædam offendisset,
maximè ubi propter demonstrandam relationem Patris ad Filium, & Spiritus
ad utrumque, eam quæ dicitur ad aliquid categoriam introducit, ejusque
occasione de omnibus quoque decem prædicamentis strictim quædam com-
memorat; Scholasticam mox super his sibi aperiendis expetens ab ipsis in-
troductionibus Isagogarum laborem arripuit lectionis. in quo cum diu, in-
genita sibi vivacitate ingenii, & ut in rebus ceteris quas umquam arripuerat,
indefatigato robore luctaretur; repente dominus Pater Einoldus medios præ-
cidit conatus. Is enim rerum earundem jam olim studiosissimus, & quanto
labore ea constarent expertus, tempora in his frustra cum nolens expendere,
brevis prohibitione avertit, & ut animum potius sacra lectione occuparet,
ubi satis superque & scientiæ, & (quod majus est) ædificationis ei doctrina
suppereret. Ille qui obedientiæ limitem non transgredi semel juraverat, mox
incepto renuntiat, & in divina, ut à principio, se totum transponit. Præ-
terea Gregorii in Ezechielem multo usu detrivit, ut pæne memoriæ com-
mendasse videretur. Ad summam, ejusdem quæcumque essent beati Gre-
gorii, unicè præter cetera amplexus est.

Sedulitas
in lectione
Patrum.

Augustini
de Trinitate
libris in-
sudar.

ad sacram
scripturam
ab Abbate
revocatur.

Gregoria
addictus.

aliqua ex parte vigiliis, quod sacrarum scripturarum reliquum erat, ad mensæ lectionem reservarent. Quarta est lectionum prolixitas, vetera Lectionaria probant. Aurelianus in fine Regule suæ præscribit, ut ad Nocturnos tres fiant lectiones: & pro singulis si minute scriptus sit codex, aut majori forma, versus paginas; si minor, quatuor legantur, interposita inter singulas lectiones oratione seu meditatione.

Acta SS. Ord. S. B. Sacculum V.

Ddd.

ANNO CH:
EM LXXXII
FEB. XXVII
Sanctorum
Vitas stu-
diosè legit.

84. Quamquam non inter hæc, vitæ conversationes, vel dicta quorumcumque sanctorum peculiari stilo de eis conscripta non eum præterierint. quippe qui ex ipsis in usum propriæ conversationis normam sibi assumpserit Antonium, Paulum, Hilarionem, Macharium, Pachomium, & reliquos eremi sectatores; tum Martinum maximum & sanctissimum episcopum, Germanum ad hoc, & quoscumque austerioris vitæ perlegerat, si tempora paterentur, forsitan attentare moliretur. quod utique ex ea, quam arripuerat, castigatione dabatur conjicere, quem tamen, etsi in laboribus corporeis disparem, in virtutibus animæ non fere alium magis ipsorum æmulum, nostram vidisse ætatem certo proferre non trepidaverim. Johannis cujusdam Alexandrini Patriarchæ, quem Eleymonem cognominant, actus pæne memoriæ retinens, in omnibus fere sermonibus eum grata & amica dulcedine reducebat, audientesque ex eo multa attentionis suavitate retinebat.

Nihil remittens ex rebus exterioribus.

Cellerarius, ut se gerit.

NOTA:

in sæcularium conversatione.

NOTA.

Tenacitatis falsi culpatus.

85. Et quia de singulis persequi operosum nimis videretur, quorum non minor eum scientia, vel imitatio assuefecerat; illud miraculo omnibus erat, quod cum in iis tantum exercitii haberet, nihilo tamen, quæcumque in rebus exterioribus agenda essent, remittebat. quin circa diversa discurrens, & singulis ordinandis præcepta constituens, omnem totius Monasterii in tam multiplicibus artibus vel officiis rem strenue procuraret. Cumque possessionum monasterii universa in eum cura recumberet, rarus tamen illi ad eas processus: potiusque de ipso monasterio quæque foris agenda essent, dictabat, brevique sub tempore ministris evocatis, mensis aut amplius quod ipsi expletum referrent edicebat. Cum eminentior quælibet causa eum extraxisset, & ad causas agendas residere eum necessitas impulsisset; id quanto citius negotia rerum patiebantur acceleratum, festinus, interdum quoque nec pransus, monasterium repetebat. Si quando foris manere res aut tempus exigeret, in quantum poterat cibi vel potus mensuram monasterio solitam continebat. Nam stratus numquam regulam commutavit, ut plumam sibi ullatenus, præter capiti tantum, substerni permitteret: quod ex ipso magistro suo domino EINOLDO, qui ex ipsis initiis hoc in finem usque domi forisque servavit, ut verè discipulus doctori regenerans, pedibus est subsecutus.

86. Sed & in ipsis prandiis sæcularium causâ plurimum gravabatur: non tamen ut quisquam eorum hoc vel leviter persentiret. Nam ad omnem copiam eis, quantum vellet, non deerat; & ipse cum eis multa jucunditate & condescensione sese gaudentem & comem in omnibus exhibebat. Sed dum postmodum spiritualibus quibusque colloqueretur, dolendo ingeminabat, se numquam ita sæcularium conversationi, vel ad breve posse interesse, quin aliquid de consueto sibi modo conversationis deperderet; insuper & rerum fratrum plura invitus expenderet. Nam ita familiariter dicebat, dum sermocinatio aliquando incideret de fratribus res foris curantibus, quod non tam crebro eos per se ea agere expediret, & verbo potius ministris laicis mandarent, ipsique claustris se cohiberent. Nemo, inquit, aliquando me magis caninus existit, & qui plus tenaciæ argueretur; & revera qui parcior foris esset, dummodo Monasterio totum, ut opus esse cernebam, convehetur: sed nunquam, inquit, tantam adhibere potui diligentiam, ut quotiens cum eis comedi, non fere tanta expenderem, quanta fratribus diario consueto sufficerent. Cum enim quilibet, inquit, viantes, privatorum seu majorum, si qui in illa vel illa possessione quæ esset monasterii, ex Monachis adestet, perquirent, & fortè me ibi compererant; specie salutandi divertentes, non congruè interrogati mensâ poterant ablegari. & sic utique non poteram observare, ut quæque fratrum foris erant, vel quæque quoquo ingenio acquirebantur, integre, ut animus erat, monasterio inferrentur.

87. In ipsis judiciis, etsi ab aliquibus notaretur, rectitudinis vel justitiæ

limitem nullatenus excedebat : ubi superbia vel contumacia quosdam supinos vel effrenes reddiderat , dum æquata fortè ceteris colla refringeret , etiam si potentiorum patrocinia sibi parare contenderent , nullo poterat inclinari. Ad id demum rota sibi spectabat intentio , quicquid justitia acquireret , totum fideliter monasterio inferre : & illud optimè cavit , ne sacculus monasterii qualibet umquam doli vel miserorum fraude vel calamitate contaminaretur. Æstimaverit quisquè quod velit : hoc certa fide libere pronuntiaverim , illum & semper odisse iniquitatem , & cavisse ; & Domino gressus ejus secundum eloquium dirigente , non eum illi , quantum humana patiebantur , dominatam fuisse. qui usuris eum infervisse , & , sub specie monasterii necessitatum , lucra undecumque æstimant congestisse , ex suomet illum ingenio metiuntur ; non quod in eo tale quid aut viderint , aut certo didicerint.

88. Commodabat equidem plurima , & recipiebat , cautus nè quo dolo debitorum falleretur. & secundum illud Persii * ;

Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso.

Quod iste meliori mutaverat arte , ut prudens dispensator dominicæ substantiæ , summâ industriâ observabat , ne quid rerum monasterii deperiret. Illud sæpe de dictis beati Gregorii ad quemdam Diaconum res ecclesiasticas curantem commemorans. Res , inquit , hæ nec meæ sunt , nec tuæ. ita age , ut de his ei , cuius sunt , rationem redditurus. si frumentum , vinum , sal , vel quæcumque ad cibum pertinentia , similiter ad vestitum commodabantur ; ejusdem mensuræ vel quantitatis reposcebantur , ut nihil supra exigere-tur. Argentum pondere justo vel commodabatur , vel commutabatur : nec ipsum , quod moneta jure extorquet , ullatenus petebatur ; sed quantum quis accipiebat aut dabat , æqua lance refundebatur.

89. Nam ex laboribus agrorum vel vinearum , in quibus summa arte præcellerat , summoque studio erat assiduus , in tantam supellex monasterii copiam , ei divina cooperante gratia , exuberaverat , ut nulla eum inopiæ causa ad aliquid eorum impelleret , quin potius ex ipsis laboribus , cum fratribus abundanter superessent plurima venundata , quibuscumque rebus vel in præsentibus , vel in futurum proventus sufficiebant. Inde & res omnis familiaris alebatur , & ornati multa suppeditabant. Nec alia erant ei rerum temporalium lucra , quàm opus ruris strenuè exercere , salinasque , quæ unâ tantum parte regionis ipsius , quæ Vicus * dicitur , habentur , extruere : ut in loco eodem plures , quas dicunt , patellas , partim ex integro cum ipsis sedibus emtas , partim quæ juris monasterii erant , reparatas , multo usui in posterum profuturas paraverit , cum molendinis , fluminibus , causa piscium occludendis , piscinis privatis parandis , gregibus armentorum , pecudum , avium domesticarum seu agrestium , tum quoque ferarum alendis instare , ut quibuscumque usibus fratrum aut infirmorum , extrinsecus quoque vel præsentium , vel supervenientium , ad omnem semper copiam superesset.

90. Magistris artium diversarum undecumque conductis , primum claustrum muro , in modum castrî , undique circumspisit , quod hodieque non modum munitioni , sed & , si opus sit , oppugnationi adesse perspicitur. Deinde officinis intrinsecus necessariis , quoniam antiquarum ruinæ patebant , dum ex novo resurgerent , institit indefessus. Tum demum decori domus Dei in diversis Ornamentorum generibus studium adjecit. Pallia diversorum generum , velamina in usus sacros , varia indumenta , ut sacerdotalibus ministeriis nulla decissent , tum & vasa usibus factorum , ex argento omnia opere solido atque eleganti paravit. Inde & tumbam Martyris * aggressus , tam ipsam , quàm quæcumque in diversis oratoriis erant altaria , laminis argenteis auro decenter insignitis ; ad hoc & ambonem Evangelio recitando operuit , & durabili robore compegit. Taceo coronas tam luminoso fulgore à laqueari-bus dependentes , lampades locis & ordinibus tam diversas , candelabra tan-

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

D d d ij

ANN. CH
CM LXXIII
FEB. XXVII

Sine fenore
commodata
repetit.
* Immo Ju-
venalis Sat.
I v. 57.

Ægros &c.
peritè ad-
ministrat.

* Vic

Claustrum
ac ceteras
officinas
instaurat.

Ornamenta
sacra au-
ger.

* Gorgonii.

ANNO CH.
EM LXXIII
FEB. XXVII

torum ponderum ac specierum; simul cum his vasa pane sine nomine, omnia argento solido perfecta, ad ultimum campanarum eam, quæ visitur, & numerositatem & enormitatem, ceteraque operum ejus insignia, quibus peritissimum ejus, ut erat in omnibus fere artibus, enituit ingenium.

Sine Abbatis jussu nihil tentat.

91. Quæ utique & memoriam præterlabuntur, & si quæ succedere possunt, persequi tentavero, nec profus ad explendum sufficere pauperrimi sermonis angustia, & in tantam ea exuberant copiam, ut etiam ab aliquo forsitan possent explicari, non ædificatoriam oblectationem, sed, ut nostræ mores scio ætatis, tædiosam omnino facerent lectionem. unde ad alia censeo transcundum. Sed ne fortè quis supra quàm res se habeant, in hujus viri favorem ferri nos tacite denotet, & hæc, quæ huic adscribimus, magistri potius cuncta fuisse: id nequaquam abnuimus, immo ita esse planè asserimus. Eiusdem enim patris & magistri domni Einoldi jussionibus & ordinatione cuncta perficiebantur: nec aliquid hic aliquando temere arripiebat, nisi quod ore illius primo exiisset. Verum citius his occurritur, quoniam facta discipulorum in laudes redundant magistrorum. Et nec ipse dominus Johannes ad se unquam quicquid egerat replicabat: sed sic pfe, inquit, jussit, ita & exsequor. sed non ob id iste expertus operum eorundem merito diceretur, cui labor totus sudavit, illo dictata tantummodo dante. Quid verò inter quosquam hinc frustra causa contrahitur, cum inter ipsos neuter neutri quid aliquando disconveniret invenerit? Pater suum esse quod filius; filius quicquid ipse congruè egerat, patri reputabat: nec conjunctiora à sæculis, Christo teste, patria sibi convenisse fatebor. Si creditur, fidei merces certa; si minus, nobis quod certo cognovimus, certo & proferre nemo obstiterit: cum mens multa suggerat, & ad specialia ac singularia quædam ipsius tangenda jam impatiens non retineat.

Jejunat pane & aqua contentus.

92. De lege jejuniarum, quam sibi indixerat, quia supra panem præterieram, quàm breviter potero prius perstringere cupio. In ipso mox conversionis initio totum deinceps tempus, exceptis festis diebus, vel occasione alicujus inevitabilis curæ corporis, vel infirmitate, seu hospitum condescensione, jejuniis disposuerat dedicare, quod & aliquamdiu & robore adhuc juventutis, & pristinæ olim in sæculo fiducia castigationis vivaciter tenuit, & tamquam nihil omnino gravaretur, ut leve quiddam nec ferescentiens, agili corpore, corde, vultuque lætiore peregit. Hisque diebus nihil præter panem sumebat & aquam, & in ipsis quoque omni parcitate adhibita: ut non fere plus medietate panis, qui integer librâ appenditur, caperet; aquæ quoque similiter, ultra medium mensuræ quæ fratribus apponitur; vini vix quicquam adjiceret; salis, herbarum virentium, aut alicujus talium, quæ abstinentibus non interdiciuntur, quidquam penitus, nec attingebat. Hoc & ipse dominus Einoldus, dum ipse seipsum experiretur, interim permisit. post aliquod deinde tempus cum cum valde perspiceret defecisse, nec tamen à cepto cessare, sed ultra vires contendere; moderatè compefcuit, & ut magis quod ferre posset, eligeret, monuit. In tantum namque jam sese confecerat, ut die quadam cum fratribus ad hortum egressus, dum operi enixius incubuit, corde repente deficiens, citiusque claustris se festinans recipere, in media via prolapsus sit, atque inter manus deductus.

Abbatis permisso.

ejus jussu postea modum imponit.

Duas Quadragesimas retinens.

93. Itaque regulam tolerabiliorem assumpsit, ut duas tantum Quadragesimas in anno perageret, unam ante Nativitatem dominicam, alteram ante Pascha. priorem quidem ab Idibus Septembris, cum nonâ horâ fratres peandium a repetunt, incipiens: sequente mox ab octavis Epiphaniæ; Dominica, tertia, & quinta, communem ceteris tenens refectioem; reliquos quatuor abstinere dies, pane tantum & aqua, lege ipsa contentus quam diximus. Sin verò festus quilibet dies incidisset, aut hospites supervenissent, conf-

⁂ Ergo antea tres observabat, quarum tertia erat ante Nativitatem sancti Johannis Baptistæ.

dem quoque refectioe mutabat. In sanguinis quoque minutione, quam plus mense differre vix poterat, curam corporis non respuebat. Ideo autem tanto prius tempora praveniebat, nec propinquiora ipsis sollempnitatibus expectabat, ut si forte quemcumque dierum dispositorum alicujus talium casus prateriret, superesset ei in reliquum, quo eisdem dies recompensare sufficeret. Unde multotiens cum ita contigisset, ut ex prædictis occasionibus aut aliis quibusque accidentibus, tota sibi hebdomada, aut forte duæ, vel amplius voto explendo impedirentur; mox optata redditus libertate, numerum prætermissorum dierum continuatâ binis, aut amplioribus hebdomadibus continentia, Dominica dumtaxat vacante, cunctis qui videbant stupentibus vel dolentibus, instaurabat. Itaque ne ex votivis quadraginta diebus, illo vel illo tempore quisquam præteriret, callidus nimium observator invigilabat. Plerumque cernere erat, illum ipsa quoque præscire futura, cum talem continuationem jejunii, tamquam ex improvise, arripere videbatur. Nam ita sæpe numero adversum est, quod cum sic omnis remissionis ignarus ferveret, subsequenter aut nuntio, aut aliqua inevitabili necessitate monasterio progredi cogebatur. Nam quamdiu foris erat, humani diei^a latrocinia sollempter attendens, secreti sui, cujus Deo tantum mercedem servabat, sæculares arbitros esse cavebat. Quamquam igitur & aliorum temporum certa jejunia, aut quatuor anni temporum & sollempnitatum sparsim per annum . . . . . occurrentia, strenue, si tantum secum res ei esset, peregerit. Nam etsi gloriæ semper fugitans, itinere vel hospite sæpe resolvit; hæc tamen duarum in anno quadragessimarum vota fere nunquam præterit.

94. Reliquo anni tempore, quando scilicet fratrum bina refectio tenditur, communiter sine aliqua adjectione vel diversitate convixit, ciborum quicquid parabatur, nullam faciens differentiam, nec viliora sibi affectans, nec lautiora detrectans. Qualitati coctionis, qua ceteris ministratum, est, usibus suis numquam aliquid adici vel mutari permisit. Panis æqualis & similis, vinum ejusdem mensuræ & saporis, nullo universalitati diversum aliquando fuit. Festis diebus, quibus quàm lautius & exquisitius fraterna jucunditas in honorem Domini vel sanctorum potest, apparare consuevit, quæcumque apponebantur, liberè sumebat. Hoc non utor, illud affer vel para, numquam ex eo auditum, ita in nullo aliquando cibo vel potu notabilis apparebat. quin & ipse, ut talium apprimè peritus, parari hæc quàm lautissime his diebus faciebat, & nullo apparente typo sumebat. Corpus ei pane naturali semper insolubilitate durerat, ut difficile cibus in eo decoqueretur. Inde potiones herbarum, aut plerumque, quæ ad id facerent vel conducirerent, pigmentorum libenter sumebat. His tantum admissis, reliqua Medicorum tam diversa arte confecta recusabat. Illud certè summo nisu servatum est, ut vix aut numquam in ebrietate^b aut crapulam ex quamlibet præter solitum sumpto cibo vel potu, deduceretur, vel unde quidquam consueti operis rei divinæ noctu vel interdiu intermittere cogeretur. Ita & foris communiter ceteris convivari videbatur, & in ipso convivio sibi statutam percipiendorum alimentorum mensuram non excedebat. In illud Apostoli, *Scio esurire & satiari*, eum præ ceteris hujus temporis summa arte, & quadam veluti disciplina institutum & consummatum palam enituit. Nec enim esurie dimissior, nec refectioe umquam apparuit elatior. Ad summam, pænitiæ rigorem eundem usque ad finem vitæ mira perseverantia tenuit, quodque tantum superexcellit, ut à nobis quolibet sermone expleri non possit. Unde his modo imposito, ad ea quæ de exterioribus ejus gestis scire poruimus, stilum vertamus: in quibus partim prudentia sagacis ingenii, & robur animi virilis gratiæ supernæ adjuti, partim sola divinæ virtutis ope-

ANN. CR.
C M LXXIII
FEB XXVII.

quas diligenter observat.

^a in scitis quibuscumque agebat sæcularibus.

Singularitatem fugit.

Oblatis cibis utitur,

^b Servata semper puritate.

Philip. 4, 12.

^a Id est vanæ gloriæ aut humanæ laudis, que dies hominis à Jeremia dicitur, & à Paulo dies humanus.

^b Ebrietas nonnumquam pro satietate sumitur, uti apud Johannem in Evangelio cap. 2. & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est.

A'N N. CII.
CM LXXIII
FEB. XXVII
Gorziensis
numero
aucti penu-
riam pat-
tiuntur.

ratio, ubi humana adesse non poterant auxilia, sunt demonstrata.

95. Cùm primo, ut superior textus docuit, ibidem sancti viri prompta domni Adelberonis Episcopi voluntate ad locum Gorziam jam dictum convenissent; aliquandiu quidem ope ejus in primis sustentati sunt, quia necdum facultas ei fuerat, ut de possessionibus Monasterii, quæ jam abhinc longè retro beneficio sæcularium cesserant, eis aliquid restitueret. Inde cùm aliqui divinitus inspirati famâ bonæ opinionis illuc confluere cœpissent, & sanctæ congregationis auferet multitudo; res vixdum tenuis exiguum præ ea quæ tunc non tanta, nedum ad eam quæ post futura sperabatur in dies magis magisque augendam numerositatem pollicebatur stipendium. Ad hoc & idem vir sanctus ADELBERO, regno tunc diversis perturbationibus concitato, circa plurimas curas distentus, minùs eis solito prospicere poterat. Inde compulsi jam aliena solatia pæne quærere destinaverant: & quia sub idem ferme tempus OGO * præpositus tunc sancti Maximini, felicis postmodum exempli, à sæculari conversatione se restrinxerat, & ope Ducis GISLEBERTI a idem monasterium ad regularem conversationem reducerat; ejusdem pio molimine Præpositi illo se transferre aliquantisper assensum [præbuerunt.

* v. num.
70.

& ad S.
Maximini
monaste-
rium mi-
grare deli-
berant.
Einoldi ex-
hortatione
ad novum
fervorem
excitantur.
* Adalbe-
ronem.

96. Verùm] inter hæc domnus EINOLDUS rem fluctuantem saniori comprimens ratione, quadam die inter cetera exhortationis verba omnes sic alloquitur. Scriptura, inquit, asserit, quia cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem. Negligentiam ergo nostram hinc advertere possumus, quia si eo, quo oportuerat, studio mens nobis in divina intendere, facilè Domino fuerat virum hunc * flectere, & nobis comem & beneficium reddere, & cor ejus, ad quod nobis expedit, convertere. Pluribus deinde quæ ad ea conducerent eos exhortatus, & ut novitatis suæ conversionis memores qui eis tunc fervor fuerit retractarent; & ne quid nunc languidiùs, frigidius, ac negligentius apud se ageretur cautè perspicerent, ac si quid horum sentirent, omni vigilantia instaurare contenderent; tantos repente eis animos reddidit: ut nunc singuli, nunc omnes in novam quamdam conversationis pugnam acriter conspirarent. Ad consueta quisque & regularia, majora & productiora adjicere, ipsa licita sponte sibi subtrahere, cibo potui, sòmno, linguæ, seu cuilibet corporis requiei minimum quiddam indulgere, ut tunc primùm quasi conversationis initia viderentur arripere.

Adalbero
Episcopus
Johanni
transcitur.

97. Cùm interim prædicti OGONIS Præpositi sancti Maximini, Ducisque GISLEBERTI suasio de migrando eos stimularet; & jam ferme triennio Episcopus loco abstinuisse; fortè pro viro quodam juris monasterii, qui rebus quibusdam episcopalibus præerat, Johannes Mettis advocatur: blande primùm ab Episcopo convenitur, ne sibi quod peteret, denegaret. Vestra, inquit, petitio justio est. Virum illum, inquit, mihi cedas deposco. Ille paulo commotior, ut cui mens longe alias intendebat; Exemplo, inquit, fabulæ David nunc utimini, ubi dives innumeris quas habebat ovibus parcens, hospiti supervenienti unicum pauperis ovem vi abstractam justit apponi. Sic cùm infinita reliquorum copiâ abundetis, unum hunc nobis pauperibus præripitis. Adducto supercilio, cùm se ille vix aliqua animi commoti verbo signans indicia avertisset, Johannes se è conspectu proripuit. Fridericus Monachus sancti Hucberti, cujus supra * mentio facta est, sub ipsa ferme hora ingrediens, & ex vultu dejecto animum perpendens; Quid, inquit, supercilia vobis sic video dependentia? (Nam hunc, ubi commotior esset, habitum velut naturalem sibi induerat.) Ab hoc, inquit, infano Johanne, ut numquam antehac à quoquam ira contemptus sum, ut nec pro homine uno

* num. 55.

* Hujus Lothariensis Ducis crebra fit mentio apud Francicos scriptores, qui mortuus anno 919 perhi- | betur in Chronico Frodoardi. Vide infra num. 104.

apud eum intercedere valuerim. Ille conscius quæ extra conflagabantur confiliorum, Nisi, inquit, providebitur, proxime cunctis eis carebitis. nam cum Duce & Prapósito, quia à vobis parum sibi adest auxilii, eos jam dudum conscivisse cognovi, utque in sancto Maximino traducantur ocuis maturatur. Concite Johannes revocatus, & cum injussus abiisset rogatus, cum silentium tremebundus teneret; Non te, inquit Episcopus, tam animosum credebam, nec in re tam fere nulla ita difficilem æstimabam. Peto igitur hominem vel usque ad aliquas inducias mihi cedas. Ille quid in causa esset intelligens (nam passio pecuniæ intererat) Quantumcumque, inquit, jubetis? Ad quadraginta, inquit, dies. & ille: Etiam ad annum, si placet.

ANN. CH.
CM LXXXIII
FEB. XXVII.

& placatur.

98. Non diu post hæc Episcopo quiescenti, persona quædam terribili ac minaci vultu apparens, hæc sibi cum quadam auctoritate dicere videbatur: Bonum bene cœpisti, sed à cœptis nimis cito defecisti. [Vide ne hæc] defectio majorum tibi causa sit ruinarum. repara quæ cœpisti, ne in deteriora procumbas. Experrectus, & secum multa pertractans de opere à se cœpto Religionis, & tanto tempore neglecta, hanc esse commonitionem non sine acri dolore perpendit. Cubiculario mox, cui MATZILINO cognomen, accito, Summa, inquit, maturitate Gorziam proficiscere, & Abbatem Einoldum huc continuo adesse jubeto. Ipsam forte noctem Abbas Mettim egerat, ac diluculo reditum parabat: moxque Matutinis diebus abscedens, cum portæ civitatis accessisset, clavæque ibidem opperiretur; ecce nuntius ad se accersendum missus appropinquat, eoque viso & salutato, Labore, inquit, me relevastis. nam ad vos huc evocandum mittebar, dominusque vos continuo sibi jussit adesse.

Visionæ
territus
Einoldum
advocat.

99. Illo mox adveniente, reque tam repentina Episcopo stupefacto, ut ingrederetur jubetur. Salutatione invicem data & reddita, Diu, inquit Episcopus, est quoddam rebus aliis obstantibus Gorziam non veni: sed Deo volente, animus mihi esset illuc veniendi. Cum maximo, inquit, vos videbimus gaudio. Præcedite, inquit, vos, & quo die ut eam videbitur resignate. Erant tunc dies junii quatuor temporum mensis secundi^a in crastinum, & eis exactis ut fieret, dixit Non opus est, inquit Abbas, ob hanc causam differri, sed ipse hodie præcedam, & eras vos, hora qua videbitis, expectabimus. Hora, inquit, tertia veniam. Crastina profectus cum jam monasterio propinquare cœpisset, loco qui dicebatur ad Crucem equo dejectus ac discalceatus, sic usque ad monasterium pedes incedit. Exceptus, oratione facta, conventu advocato, vestigiis eorum supplex prosternitur, neglectum sui circa eos ad id usque temporis accusat; spe de se meliori eos deinceps recreans, veniam summis exorat. Eâ facile impetratâ, villam quondam juris monasterii, quam etiam tunc germanus ipsius GOZILINUS^b in beneficio retinebat, quæ Vvaringis-villa^c dicitur, eis continuo contulit, dans mandata ministro, ut nisi omnes redditus integre Abbati assignaret, si quid fraudis ibi machinaretur vel doli, maledicto Dathan atque Abiron sub Christi præsentia multaretur.

⁂
Gorziam
venit.

Veniam
petit, ac
Vvaringis-
villam re-
stituit.
b
c

100. Post horam junii, refectio exhibita, omni cum alacritate Episcopo abscedente, mox in crastinum Abbas cum senioribus quibusdam ad villam proficiscitur possidendam. Cum obiter ad castrum, quod Scarponna^{*} dicitur, pervenissent hora fere tertia, equus Johannis claudicare cœpit. Quid, inquit Abbas, equus ille sic claudicat? Ferro, ait, perduto dolet. Non ultra procedas, inquit, donec imponatur, nos hinc interim oppe-

cujus villæ
fructus per-
cipit Johan-
nes,

* Chav-
peigne.

^a Id est mensis Maii, annum incipiendo ab Aprili
^b Plures fratres habuit Adalbero Episcopus, quos inter recensetur apud Frodoardum in Chronico ad annum 951 Fredericus Dux Lotharingæ. vide infra num. 110.

^c In epistola 10 Frotharii Episcopi Tullensis ad Drogonem Mettensem Episcopum fit mentio cellæ sitæ in Vvaringis-villa, quam cellam à monachis Gorzicofibus, apud quos adoleverat Frotharius, jam tunc occupatam fuisse dicit, ut notavit Bollandus.

ANN. C. H.
CM LXXIII
FEB. XXVII

ribimur. Cùm ad forum concitus declinasset, quidam fortuito quotenderet requisivit. Ille paululum cunctabundus, Proderit, inquit, si me non celabitis. Unde ait, tu es? Ex villa Portus, inquit, erat autem hæc etiam prædicta possessionis. Illuc, inquit, inus ex jussu Episcopi eam possidere. Paucis me, ait, audite. Censuræ totus pecuniæ adhuc ibi retinetur. Nam cùm proximè cum ministro Episcopi is qui collegerat attulisset, quia quinque fortè solidi defuerant, nisi simul totum acciperet, recusavit. Sed & annona anti præteriti adhuc recondita jacet, ipseque minister partem non modicam suis vibus sequestravit.

101. Johannes celeriter equo imposito rediens, & in aurem quæ didicerat Abbati locutus, ministrum Episcopi hora circiter quinta conveniunt, qui tunc fortè apud prædium nomine Laitum cum Comitissa EVA^a tunc vidua, cujus ipse tunc Advocatus erat, morabatur, qui ALBULFUS vocabatur. Is mandato Episcopi accepto; Hodie, inquit, hic quæso manete, cunctaque præbebo necessaria, donec præmittam, & condigno vos ibi honore excipiam. Quibusdam assentientibus, Johannes profectioem sine dilatione instimulat, senioribus quibusdam dicentibus, puerilia hæc esse consilia, & potius ea die ibi quiescendum, frustra que esse absque ullo opere laborare, Abbas, Satius, inquit, est properemus. Johannes celerius præcurrens, (nam non plus leugas tres aberant) refectioni habilem domum in villa ipsa præoccupat, ceteraque ad id diligentissime præparat: moxque horreum ingressus callidus omnium explorator, ut sibi erant prædicta, ordine cuncta invenit. Censuræ collectorem continuo advocans, ne quid ex tota quam penes se adhuc retinebat summa prorsus sit diminutum, usque in præsentiam Abbatis & ministri Episcopi, vehementer ex auctoritate interminat Episcopi. Interea Abbatem cum suis advenientem lautissimè excipit. Ministro in crastinum expectato, ab eo sub noctem clam nuntius missus, censuramque conveniens, ut sibi pecuniam quam pridem attulerat domino suo deferendam daret: ille interdictum sibi ex verbo Episcopi dicens, vacuum remisit. Condicto in crastinum, minister cuncta, ut jussa erant, exsequitur, & juri eorum integrè possessionem, quæ tota centum mansuum quantitate protenditur, incolis sacramento ad dictis assignat.

non sine
jurgio.

Quædam
cedit Episcopi
advocato.

102. Albulfus tacitè nuntium Abbati dirigit, ut quædam quæ ex suo contractu ibi habuerat, sibi reddi juberet. Cumque scitum esset nihil prorsus ejus ibi esse, sed cuncta usibus domini cedere; consilium forte fuit, ut solidi decem aut quindecim pro bona ejus executione darentur. Nuntius, nisi libras duas acciperet, recusans, dominoque renuntians, Stultè, inquit, egisti, quod offerebatur rejiciens. nam forte jam nec ad astem pervenit. Ipse postmodum jam aperta fronte, sua... nisi reddantur, Episcopus ob injurias conventurum. Johannes, Et nos, inquit, non diffugimus, forsitan res ejus non damnis augebitur. Ille conscius retro commissorum; Domini mei, inquit, elemosinæ in nullo obniti vel obstare cupio. Tanta ego aliàs gratia ipsius mihi collata retineo, ut facile his, etiamsi plura essent amoris ipsius gratia carere, quin & mei juris hereditarii, si quid competat, ultro velim adjicere. Ita re cuncta sedata, partem aliquam fructuum ei cesserunt, & pro bona ejus postmodum in se pace ac gratia, & ut, sicubi opus existeret in sui defensione, eo deinceps uterentur: ex argento similiter aliqua largiti sunt.

alia bona
Gorzia lar-
gitur jussu
S. Petri.

103. Simili modo non multo post dum fratres pro quadam proxima sibi possessione frequentibus pulsarent precibus, difficilisque omnino pateret effectus, remque jam desperatam divino solo referrent auxilio; repente Episcopus

^a Eva hæc relicta erat Hugonis Comitis, mater Odalrici postea Archiepiscopi Remensis; consanguinea Adalberonis, ut legi in diplomate autogra-
pho ejusdem Evæ & Odalrici filii ejus pro cenobio S. Arnulfi de villa Lajo, Lay, ubi S. Arnulfus natus est.

opus Abbate accito, Quod tanta, inquit, importunitate eluctatum, tandem habete quod poscitis, nec mihi gratiam ullam, sed beato Petro, qui me nocte vehementer perterruit, & ut facerem coëgit, rependite.

ANNO CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII

104. Tempora dissensionibus nimis, regnum hac illuc quoque sibi trahente, fluctuabant. OTTO, maximus post rerum Augustus, post genitorem strenuum per omnia Regem HEINRICUM, prima regni tunc auspicia cepit: sub quo GISLEBERTUS Ducatum regni Lotharii; EVERARDUS^a Franciæ, Australiæ, & quorundam trans Rhenum tenebat Locorum. Transrhenana interim quæta manebant, nostra variè infestabantur, nec jugum facile admittabant. Inde BOSO^b quidam, filius dudum Principis Burgundionum RICHARDI, partem aliquam regni sibi evindicans, castrisque se continens munitissimam, dominatorem cujusquam profusus respuerat, VICTORIACUM^c Campaniæ castrum obtinens, inter reliqua circumpositorum possessiones quasdam monasterii Gorziensis, ac si jure hereditario, usurparat. Ad has reposcendas, si fortè apud talem virum, & pro divino timore locus precibus ullus esset, Johannes ab Abbate & fratribus est destinatus.

Regnorum
perturba-

a

b

c

105. Ille cui obedientia cuncta difficilia, vel impossibilia, facilia & possibilia reddiderat, per infesta latrociniiis loca, & quæ multitudini quoque essent formidanda, uno tantum comite ex familia sibi assumpto, iter aggressus est. Dum ex improvise advenisset, Comiti nuntiatus, & quidnam ferret incertum, coram intromissus, ubi legationem Abbatis & fervorum Dei pro re qua mittebatur, absolvit: illo in iram concitato, Quis te, inquit, maleficus huc adduxit? Ubi custodiæ illæ meorum, ut eas sic pertransieris, adfuerunt? Quomodocumque, inquit, adductus sum, huc perveni, & mandata & preces fervorum Dei ad vos affero, ut quæ de rebus ipsorum invasistis, propter amorem Dei & timorem, vel reverentiam sanctorum ejus restituatis. Interrogata essent, & audiens, omnimodis abnegat, & ut se cito summoveat imperat. At ille: Ego, inquit, summoveari possum: alii item multo nostrorum sunt plures & potentiores, qui suis vicibus succedere non cessabunt, nec à latratibus eorum requiem, dum vivetis, habebitis. Quæ mihi, inquit, cura latratibus eorum? Clamabunt, inquit, assidue. Ad quem rogo? num ad Regem nescio quem tuum? num ad Ducem tuum illum Gislebertum, quem ego, ac si servum meum, reputo novissimum? Pari modo & de Episcopo tuo est Adelberone, quem ipsum utique, quantum mihi virtus fuerat, juvare decreveram, qui de vitrico quoque ejus RICHIZONE, ejus causa, vindictam sumsi. Sed quia nunc contra me ad Gislebertum defecit, viderit quid ei ex hoc commodi cesserit. Tunc Johannes, Clamabimus, inquit, ad Deum, qui æque personam nostram accipiet ac vestram.

Johannes à
Bosone bo-
na monaste-
rii repetit.

106. Ille commotior, Non hinc, ait, caballum referes vel jumentum. Postestati vestræ, ait, hoc erit, & quando aliud non erit consilii, pedes redibo. non ceteros tamen ob hoc deterrebitis. Ille jam magis accensior; Membris jam ipsis quoque, inquit, multaberis. At ille, vobis, ait, id facile efficere; mihi autem non minùs pœnæ... utique non satis dolebo. Si oculis privabitis, magnis me curis & laboribus levabitis, quia sedens quietus psalmis & orationibus intentior esse valebo. Cum de virilibus ille minaretur, Maxima me, ait, sollicitudine securum reddetis. Jam fere arripi jussit, cum conjux, prudens sane mulier, intervenit, & ne tali se infamia dehonestaret, supplex monet, ne jam nec monachis vel servis Dei parcere diceretur: &

Male habi-
tus,

^a Arnulfi Bajoariæ Ducis filius ejus, interitum ad annum 943 Sigebertus revocat, ac prælium in quo cæsus est, anno 939 commissum refert Frodoardus in Chronico.

^b Fuit hic frater Rodulfi, qui Rodulfus capto Carolo, Francorum Rex in sancti Medardi Sueffionensi

cœnobio coronatus, ad annum 936 superstes fuit.

^c Frodoardus ad annum 930. Heribertus Villo-riacum Bosoni reddit. Locus est ad Icaunam in pago Pertensi, vulgo Virry le Brulé. Plura de eo Frodoardus anno prædicto.

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII
accepto ab
ejus uxore
duce ac via-
tico,

quia postulata negabat, saltem illasum abire permetteret. Ita dimissus, & à Comitissa, quæ satis compe eum exceperat, quiddam viatici percipiens, dato sibi ab eadem duce quodam, qui usque ad loca à latronibus obfessa libere cum tuto perduceret, iter festinus arripuit.

107. Circa horam fere tertiam, villam quamdam ingrediuntur, ubi mercatum ea forte die habebatur: & ecce multitudo per totum forum diripientium, vendentibus atque ementibus atque spoliatis, mortem insuper, si quid oblatrarent, minitantium. Johannes comitem quem ex monasterio sumperat, clypeum ferentem intuitus, Hic, inquit, clypeus damnose nobis advectus est, quia nec tu co, ut expedibit, uteris, & ipse in nos forsitan impetum concitabit. Quia tu ille, inquit, supra ceteros mortalium solus ita confidentissimus incedis, & merito dignaque morte peribimus. cùm repente, dum hæsitant, quemdam sibi notum dux, quem Comitissa dederat, conspiciatur: eo accito, causaque dicta, Maximo, inquit, huc periculo advenistis, & an vos hinc quoquo pacto expedire possim ignoro. Johannes ad hæc, vel trans silvam usque, quæ proxima conspicitur, nos perducere possis, cetera Dominus procurabit. Ita turbam prætergressi, gradu pacifico ac temperato ad silvam usque procedunt. Freno captato, stimuli acrius subsequuntur, ac præpeti cursu saltu transmissio, libero jam gramine quodam cibum sumturi descendunt.

108. Johannes panis, casei, ac piscis quiddam ex subsellaria pelle producens . . . . . post tergo sui soluto ducem ad sumendum cibum hortatur. Inter edendum dux producto suspirio, Tres aut certe quatuor, inquit, menses sunt, quibus nullo juste acquisito cibo vel potu usus sum, præter quo nunc utor; nosque omnes, væ nobis miseri, nonnisi præda & calamitatibus vescimur miserorum. Ad hæc Johannes salutarem ingressus doctrinam, juvenem multis adversus hæc hortabatur, multoque melius inopiam, famem, sitimque ferendam, quæ Deus utique ut avibus vel vermibus sublevaret, quàm iis quibus Deus offenderetur insistere. Tandem ad hoc sermo processit, ut ab ea die se ab his temperaturum promitteret. Refecti, juvene dimisso, Johannes dum vespertinæ synaxi signum daretur, Gorziam pervenit.

post paucos
dies à Bolo-
ne agrotan-
te revoca-
tur.

qui restitui-
tis prædiis
sanitatem
recuperat.

109. Non multi interfuerant dies, ecce nuntius Comitum Bozonis Gorziam veniens, anxio dolore dominum gravi ægitudine lecto nuntiat decidisse, ac pæne desperatum jacere, summaque prece Monachum, qui pridem à se recesserat, sibi mitti postularet. Protinus Johannes, Abbate jubente, celer progreditur, Comiti nuntiatum adesse. Dum coram venisset; Quando, inquit, proximè hinc digressus es, non tam prope mihi æstimaveram finem vitæ posse subripere. Habeto ecce prædia quæ postulaveras, tantumque patronum me rerum earundem efficite, & quicquid exinde vobis deperierit, ego auro probato repensabo. His dictis vel actis, dum è conspectu abiisset, & hospitio quo satis humanè curari jussi fuerant se recepissent; Comes somno quo jam per plures dies vel noctes penitus carens nimia tabe defecerat; ita repente opprimitur, ut ab hora nona usque in subsequenti diei horam fere tertiam non evigilaverit. At tandem experrectus, conjugem nomine sæpius iterato inlamarat, sibi aliquid quod sumat asportet, cujus itidem jam pluribus actis diebus, nulla ei copia fuerat assumendi. quo satis delectabiliter sumpto, iterum usque horam fere nonam obdormiens, experrectus Johannem advocat, eumque salutis suæ recuperatorem testatus, honore multo deductum & pro quibuscumque voluit præbe. . . . .

Per Albatem aliqua
reperi ab
Episcopo
curat.

110. Possessio erat Monasterii longo jam retro tempore beneficii nomine ad Comitem quemdam palatii H A M E D E U M devoluta, qui simul bonamasterii sub precaria vel præstaria (quam dicunt) obtinebat. Eodem obeunte in eadem possessione, quia proxima erat monasterio, necdum funerato, quod Mettis fuerat deferendum, ut in basilica beatæ Virginis Mariæ

quæ dicitur ad Xenodochium, humaretur, Johanni Gorziæ est renuntiatum. Casu tunc ibi Episcopus advenerat: Johannes cito Abbatem causam commonet, ordine edocens Episcopum interpellat. Abbas mox introgressus, & gravitate illa sua paululum cunctabundus, post aliqua, An, inquit audieritis? Hamedeum vestrum dicunt defunctum. Et ego, inquit, audieram. Abbas subjunxit: Is quiddam juris monasterii sub precaria detinebat, id nobis recipere liceat petimus. Omni, ait, illud libertate recipite. Abbas re Johanni relata, Quid, inquit, postulastis? Precariam, inquit. Ego, inquit, ex hoc nihil commonui, nam istud gratis nobis rediret, sed beneficium ut repeteretis suasi. Protinus Abbas Episcopum repetens, Dicit, inquit, frater Johannes, me nihil utile apud vos effecisse. Quid igitur? ad eum intendit. Res, ait, quasdam mensæ fratrum proprias detinebat, quas ut reposcerem stimulaui. Episcopus vultu toto demutatus; Vos, ait, numquam quicquam eorum tenuistis, & omni tempore beneficio sunt deputata. Causa vero erat, quod in his difficilis videbatur, quod fratres ei plures ex matre erant, & eis, usque ad id temporis, parum consulere potuerat, pluribus res Episcopii retinentibus, quos privare nec jus, nec consilium erat. Tanto robore ex superioribus Episcoporum rebus fractis nitebantur! & ideo hac vel qualibet occasione ipsis germanis quod quid largiretur expectabat.

III. Huic tamen intentioni aliàs probati, & in rebus divinis spectati sancti viri miro ordine divinitus est refragatum. nam Abbate responso ejus pane ab omni ulteriore..... conventu quo pridem valde oblecta..... & fatis jucunde eis fuerat convivatus, ivit quidem, sed parum ore libans protinus rediit: moxque dicto completorio, stratu se locat multa secum versans, medium fere noctis insomnio fatigatus. ubi nullo somnum datur adsciscere pacto, ut moris sibi erat, surgit, & orationi incumbere tentat: sed ea ad solitis intentionis viribus ita ei resolutior fuit, ut stratum accidiosus repeteret. Ibi diu somni cupidus diverso lateris motu defatigatus, nec ullo effectu ejus potitus, surgit, arcam Martyris * petit, culpam coram stratus fatetur: voto res quibus de agebatur spondet reddendas, baculum insuper altari superponit, Hoc inquiens, Martyr sancte, tuum tibi restituo. Genibus flexis orationem numquam præterea se neque valentius fuisse professus est. Oratione assurgens, stratum petiit, in somnum concite solvitur, & pervigilia prius inquieta, ordine post naturali compensans, in nonnullam auroræ partem somnus protrahitur.

112. Jam sole rubente experrectus, & hymnorum sibi solito solvendorum memoriâ perturbatus, fatisque causam secum retractans, tandem laudes surgens explevit. Mox Johannem jubet acciri. quo præsentem, Mala me, ait, nocte confecisti. J, & baculum altari impositum cape, & possessiones quas postulaveras posside. Ille pedibus provolutus, Non, inquit, domine, ita convenit. vos paululum ut defatigatus requiescite; & interim horæ primæ signo dato & celebrato, conventum fratrum adite, & non uni, sed omnibus quod omnium est, dono gratuito restituite. Ita fiat, inquit.

113. Ecce solito maturius turba suorum diversis ex locis convenit. Nam ipse ibi, ut sibi morem fecerat, duobus vel tribus clericis totidemque cubiculariis contentus, mox monasterii januam penetraverat, cunctis se comitantibus ablegatis sæcularium, extraneus morabatur. In his qui convenere, erat germanus..... Ecclesiæ custode quodam incauto..... rectâ cubiculum Episcopi quiescentis petebant..... celerius comperit, festinus in occursum venit, & quia infra..... religio fuerat, signo ut se sequerentur dato, januam eos longe..... custodi in aurem suffurans ut statim à tergo januam occludat. Ibi eos diversis allocutionibus illis parum jucundis aliquantum detentos, & Episcopum, quia noctis incommodo dormire nequiverat, tunc tandem quiescere dicens, ut quippiam cibi

Acta SS. Ordinis S. B. Sæculum V.

E c e ij

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB XXVII

Adalbero-
nis fratres
plures. qui-
bus ea desti-
nabat.

Ab he
facto revo-
catur.

Restitutio-
nem tan-
dem pro-
mittit.
*Gorgonii.

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB XXVII

interim (nam ætatis erat tempus) capiant monet. Illis recusantibus, nec nisi colloquium Episcopi se quippiam velle dicentibus, Satius, inquit, id est, dum ipse jam solitis sibi rebus expletis copiam se conveniendi exhibeat. Ita eos demoratus, & concitè parata gustatione implicitos, ipse intro regressus signum pulsat. Prima dicta psalmisque sollempnibus, in Capitulum Episcopus invitatur. Nonnulla, pro tempore, fratribus exhortatione facta, fratres rem jam partim edocti, postulationem rerum faciunt prædictarum: quibus in nullo abnuens, baculumque prætendens; Habeat quod suum est Martyr beatus, vosque mei memores habetote.

114. His peractis, mox qui convenerant irrupentibus, vehemens sibi à germano fit super rebus eisdem vexatio. Jam monachis ea reddita responso, multis ille insuper instare, & Monachis omnia undique abunde sufficere, suis magis eum debere consulere. Ubi nihil proficit, & Episcopus cibo cum fratribus sumpto progreditur; iterato ab ipso limine monasterii per totam viam usque vadum fluminis super his sermo repetitur. Jamque vadum ingressus, cum multo jam tædio afficeretur, Frustra, inquit, nitimini. Verè si mediam partem Episcopatus ipsis monachis concessissem, nec passum pedis eis propter quempiam vestrum auferrem. Plura sunt alia, quæ quoties opportunitas tulit, Johanne interveniente, monasterio multis jam temporibus alienata recepta sunt . . . . . endum accedamus.

Legatio
Regis Mau-
rorum ad
Ottone[m].

115. Legatio Regis ^a . . . insigniumque factorum in gentes diversas, tunc jam magni . . . . . domni OTTONIS perciti, fortè cum muneribus pro regia munificentia . . . . . Legati, quibus Episcopus quidam præerat, dignitate sollempni pro tanta Majestare excepti, diuque retenti. Inter moras Episcopus, qui Legatis præerat, mortem obit. Dum à nostris qui item eò remittantur disquiritur; post nonnulla aliquamdiu tracta consilia, id demum convenit, ut quia idem Rex sacrilegus & profanus, utpote Sarracenus, & à vera Fide prorsus esset alienus; quique, quamvis amicitiam expeteret Principis Christiani, in litteris tamen quas miserat, blasphema nonnulla in Christum evomuerat, cum scriptis imperialibus quæ ferrent, vocem quoque suam ipsi aperire, & si quo pacto divinitus daretur, immutare possent perfidiam.

cum episto-
lis convico-
rum plenis.

Legati duo,
ambo Gor-
zien[s]es mo-
nachi, eli-
gantur.

116. Fortè sub ipsos dies, Adaibero noster sacræ memoriæ palatium adiecit. BRUNO ^b magno ac felici postmodum futurus usui & decori, germanus Regis, sapientiâ & prudentia cum rerum publicarum, tum omnium liberarum eruditione disciplinarum ita apprime eruditus, ut sui temporis omnes superaret, & antiquos pæne æquiperaret; cui insuper & græcæ lectionis multa accesserat instructio; omnium tunc temporis publicè ac privatim agendorum communicator, ac prudentissimus erat consultor, eique imperialium data provincia litterarum. Is, varie ceteris consultantibus, nostrum Adalberonem sacræ memoriæ nominat Episcopum, nullique aptius id negotii sic addit posse injungi: quia ipse plurimos perfectorum virorum haberet, quos humanis nequaquam cessuros terroribus satis constaret, utpote sæculo jam defunctos, & libero pro Fide coram quibuslibet potestatibus ore locuturos. Convenitur continuo Episcopus, & ut duos suorum idoneos legationi Hispaniarum paret, imperatur. Mandatis acceptis, Abbatem Eginoldum advocat, regia mandata insinuat, suorum duos disquirat qui imperata perficiant. Lecti primum duo ANGLRAMNUS & VVIDO, regiarque . . . . . sumptus, & copiarum parantur itineris, ad hoc & quo . . . . . partium Hispaniarum qui eos jussus erat deducere mora . . . . . cum ecce præfatus Vvido, alter delectorum, die quadam pro qua nescio negligentia in conventu fratrum in-

^a Is est Abderramen seu Abderrahmanis, qui apud Mauros in Hispania regnare cœpit anno Arabum trecentesimo, id est æræ Christianæ 922.

^b Bruno, Ottonis Imperatoris I frater, primum Abbas, quo nomine subscripsit Synodo Viridunensi

anno 947 apud Frodoardum in Chronico, dein Episcopus Colonien[s]is atque Dux, ex eodem, ad annos 954 & 957. De Brunone sapius supra, maxime pag. 333.

crepitu, in tantæ asperitatem proterviæ tam in Abbatem, quàm in universum erupit collegium, ut ad ultimum cum tumor nimie animositatis & infamie in eo nequaquam reprimi valuerit, nec regularem pati disciplinam aliquatenus acquieverit; demptus cucullo, monasterio a pellere. Id Imperatori continuo nuntiatur: jussu illum abradi, aliumque pro eo adscribi.

117 Cum diti is quæreretur, omnesque prorsus refugerent, nec in tanta congregatione quisquam inveniri posset, qui se id aggredi ullomodo posse fateretur; Johannes repente nihil cunctabundus se ultroneus offert. Abbate aliquantulum ægre ferente, quod, in eum tota re Monasterii incumbente, grata quiete ipse potiebatur, eo numquam, si esset possibile, abstinere pateretur: vicit tamen perfectio caritatis, quæ non quærit quæ sua sunt, sed potius quæ aliorum; simul quia videbat virum cupidum esse martyrii, si fors ita tulisset, Christo potius transmittere, quàm suis optavit necessitatibus retinere. Ita assensus Imperatori, ex legatione Episcopi Johannes dirigitur. Imperator multo hoc amplius delectatus, quem ætate & prudentia ad id negotii omnimodis idoneum advertebat; mandata cum litteris seu muneribus Imperatoris ei committit, prædictumque Viridunensem, cui nomen erat ERMENTHARDO, focium ob locorum regionumque notitiam facit. cui munera tradi Johannes exoptulat: ipse litterarum tantum bajulus fit. Rediens Gorziam iter ocuis accelerat, posthabitisque focii procrastinationibus, ipse litteras secum habens, omnium sanctorum precibus commendatus & votis, proficiscitur. Sumptus omnis ex monasterio ei factus: ministri Monachus tantum unus, GARAMANUS vocabulo, ordine Diaconus, bonæ per omnia indolis ad..... quinque sunt delegati. focius..... vico quodam non multum à Tullo distante, qui inde.....

118. Insequitur hinc Lingonas, Belnam, Divionem, Lugdunum, [& Viennam] versus intendunt. ubi sarcinis navi impositis, Rhodanoque usque ad certum locum vehendis, dispendium perpeffi non modicum (nam navibus inavasis plura suorum amiserant) post quædam recepta, Hispaniam tendit. Barcinonam venientes, quindecim diebus morantur, donec nuntius Tortosæ missus est. Ea prima Regis Sarracenorum erat. Dux continuo eos prope rare resignat, exceptosque mense integro detinet, atque ad omnem copiam procurat, donec velocius Regi Cordubæ nuntiati de exceptione eorum per singulas civitates vel loca digne regia mandatum est honorificentia. Tandem Cordubam regiam urbem deducti, à palatio domus quædam duobus fere millibus distans eis est delegata: ubi regifico luxu, omnibus etiam præter usum exhibitis, per nonnullos dies coacti sunt remorari.

119. Cum jam morarum tæderet, curque præsentia Regis tamdiu retinerentur, ab his qui se procurabant, disquirerent; dictum est, quia nuntii prius missi à Rege nostro, triennio erant detenti, se ter tantum, id est novem annos, condictum esse aspectu regio abstinere. Interea quidam ex palatio illuc viros visum venientes, causamque adventus eorum percontantes, dum callide cuncta explorant, nihilque ab eis certi acciperent, qui sibi nisi præsentis Regi mandata cuiquam edicere fas nullo modo esse dicebant. Illi jam cuncta se percepisse jactabant, & quia contra leges ipsorum litteras Regi afferrent, ultimumque eis sine dubio instare periculum, quia & ipsæ jam litteræ in notitiam Principum devenissent. & revera, quamquam dolo contigerit, ita erat. Nam à civitate Tullo nostræ provinciæ, comitem Episcopi legati defuncti, de quo dictum est, quemdam secum presbyterum assumpse-

ANN. C. H.
C M LXXIII
FEB XXVII.

quorum
uno extra
monaste-
rium ejecto,

Johannes
sele offert
spe marty-
rii.

Acceptis
epistolis
proficiscitur.

arresto per
Gallias iti-
nere,

Cordubam
venit.

Non statim
ad Regis
colloquium
admittitur.

^a Vigebat hæc apud veteres monachos consuetudo ut incorrigibiles, aut etiam contumaces à monasteriis expellerentur. S. Benedictus in Regula sua cap. 28 de iis qui sæpius correcti non emendantur, statuit, ut in eos utatur Abbas ferro abscissum; ne unus ovis mor- bida omnem gregem contaminet. & de Præposito cap. 65 si quitus & obediens non fuerit, de monasterio expellatur. Quamquam Synodus Aquisgranensis eam legem ad carcerem redegit anno 817.

ANN. CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII.

rant, qui toto deinceps itinere eis in omnibus communicans, cum Torto-
fam, quæ prima erat regni Sarracnorum, venissent, metuens vitæ, sicum co-
mes legati defuncti . . . . fido sibi poscens monstrari citius excip. . . . . Au-
gustæ & reliquis civitatibus, ubi ter . . . . remorantibus, ipse Cordubam
præcedit cum litteris . . . . . notuerint parum cognitum fuit. Ceterum ru-
mor optima . . . . . lumque commovit.

Saraceno-
rum leges
populos si-
mul & Re-
ges obli-
gant.

Prima est
de religio-
ne.

120. Itaque primates inter se consilio habito, & utrum in notitiam Regis
ca jam venerint disquirentes, ubi parum id compertum habent, per se Re-
gem statuunt super hoc perquirendum. Lex enim tam improvocabilis eos
constringit, ut quod semel antiquitus omni ei genti præfixum est, nullo
umquam liceat modo dissolvi; parique modo Rex populusque tenentur in-
nexi, omnisque transgressio gladio feritur. Si quid ab inferioribus, Rex; si
quid Rex ipse commiserit, cunctus in eum populus animadvertit. Eis in le-
gibus primum dirumque est, ne quis in religionem eorum quid umquam au-
deat loqui: cujus, si sit extraneus, nulla intercedente redemptione, capite ple-
ctitur. Si Rex ipse audierit, & in crastinum gladium retinuerit; ipse morti
addicitur, nec ulla intervenire potest clementia. Primoribus ergo illis pala-
tium petentibus, cum Regi super hoc per nuntios suggessissent, (nam accef-
sus ad eum ipsum rarissimus, & nisi maximum quid ingruerit nullus: tan-
tùm litteris per Sclavos Cubicularios omnia perferuntur) ille nihil eorum ad
se perlatum rescribit: amici legatos sibi missos, eosque filium suum in do-
mo propria percepisse, necdumque, si quid afferrent, rescivisse. ita tumultus
illorum sedatus est. Nam pro certo jam rumor ad eum venerat, & missis
clam nuntiis vera esse compererat: sed timore suorum taliter rem omnem
suppresserat.

Quæ apud
Saracenos
cavenda.

121. Rex undique meticulosus ancepsque, periculum sibi posse immine-
re considerans, artibus omnis generis quæ evadat pertentat, & primo qui-
dem Judæum quemdam, cui nomen H A S D E U, quod . . . . . se vidisse aut
audisse nostri testa . . . . . qui de omnibus ab eis ipsis penitus exploraret.
Is . . . . . dispersum fuerat, regii eum bajulum esse mandati . . . . rimo, quo
solicitantur metu eum erigit, nihilque mali quemquam eorum ibi passurum,
sed cum honore patriæ remittendos edicit. Multa de ritu gentis, & qualiter
se coram eis observare deberent commonuit. Ipsi juniores à quibuscumque
vanis lascivis motibus, locutionibusve compescerent, nihil tam parvum fo-
re, quod non mox regiæ notitiæ perferretur. Si copia sibi egrediendi pate-
ret, ne qua scurrilitate feminis, saltē nutu, se applicarent: nullam sibi
pestem truculentiorē futuram: legem sibi propositam nullatenus excede-
rent, quo nullo observatiùs notarentur, deprehensique nihili penderentur.
Johanne ad ea, prout competebat, respondente, atque acceptissime moni-
torem ferente, suosque ex contrariæ partis homine suffundente, post plura
invicem conferta, pederentim Judæus causam ingreditur. quid missi ferant
solicite disquirat. Dum paululum cunctari videt Johannem, (nam tunc se-
creto inter eos agebatur) sui dat fidem silentii, immo, si opus sit, tui
opem consilii. Johannes cuncta ordine digerit, dona Regi missa, epistolam
præterea auribus Regis inferendam: absque ea neque dona exhibenda, neque
præsentiam sibi Regis fas esse conveniendam; sententiam simul epistolæ
verbis aperit. Periculosum, inquit Judæus, cum hac Regem videre: cauti
certe fitis, quid nuntiis vobis missis Regi respondeatis. Legis enim se-
veritatem jam vobis innotuisse non dubito, eique declinandæ prudenter
oportet consulere.

Episcopo
suaadenti ut
Epistolas
Otonis
supprimat,
resistit.

122. Illo tunc discedente, post aliquot menses, Episcopus quidam Jo-
HANNES ad eos missus est, qui post multa mutæ confabulationis rogata
& reddita (ut sit inter Fideles) colloquia, mandatum Regis subinfert, ut
cum muneribus solummodo in conspectu Regis adveniant. Quid ergo, Jo-

hannes ait , de litteris Imperatoriis ? Nonne earum maxime causa directus sum ? quia ipse blasphemias præmisit . . . . . destruentibus confuteretur. Ille ad hæc temp. . . . . ait , sub qua conditione agamus , peccatis ad hæc devotio . . . . . ditioni. Resistere potestati verbo prohibemur Apostoli tantum . . . . . solatii quod in tantæ calamitatis malo , legibus nos propriis uti non prohibemur . . . . . diligentes , Christianitatis viderint observatores , conlunt , & amplectuntur , simul ipsorum convictu delectantur , cum Judæos penitus exhorreant. Pro tempore igitur hoc videmur tenere consilii , ut quia religionis nulla infertur jactura , cetera eis obsequamur , jussisque eorum , in quantum Fidem non impediunt , obtemperemus. Unde tibi multo fatius nunc de his reticere , & epistolam illam omnino suppressere quàm scandalum tibi tuisque , nulla instante necessitate , perniciosissimum concitare.

123. Johannes paululum commotior , Alium , inquit , quam te , qui videris Episcopus , hæc proferre decuerat. Cùm sis enim Fidei assertor , ejusque te gradus celsior posuerit etiam defensorem ; timore humano à veritate , prædicanda necdum alios compefcere , sed nec te ipsum oportebat subducere ; & meliùs omnino fuerat hominem Christianum famis grave ferre dispendium , quàm cibis ad destructionem aliorum consociari gentilium. Ad hoc , & quod omni catholicæ Ecclesiæ detestabile est & nefarium , ad ritum eorum vos audio circumcisos , cùm fortis sententia Apostoli reclamet : *Si circumcidamini , Christus vobis nihil proderit.* itemque de cibis , quos gratia communionis eorum abominamini : *Omnia munda mundis* , & , erunt doctores vaniloqui & seductores docentes illa & illa , & inter cetera *abstinere à cibis , quos Deus creavit percipere cum gratiarum actione fidelibus.* & , *sanctificatur enim per verbum Dei & orationem.* At ille : Necessitas , inquit , nos constringit , nam aliter eis cohabitandi nobis copia non esset. quin & à majoribus , longeque antiquis traditum observatumque ita tenemus. Numquam , Johannes inquit , id approbaverim , ut metu , amore vel favore mortali transgrediantur statuta . . . . . deflexos nobis nunc pio auctori . . . . . vobres fuerit consensus cum dolore non neque am . . . . . qua amorem facere videmini regni cælorum , quoniam eis vos . . . . . fatemini mihi procul his necessitatibus. Christi gratia libero si . . . . . miserante stat animus , quod nullo terrore , allectione vel gratia ab his quæ Imperatoriis suscepi mandatis defleat. Nam nec sine epistola imperatoris , nullis inde demptis vel commutatis usque ad unum apicem litteris , eum conveniam : & si quid contra ea quisquam oblatraverit , quæ sanæ & catholicæ Fidei ferimus , & diversus ad hæc asserta obvenit , palam resistam ; nec ipsius amore vitæ , ab attestatione veritatis defugiam.

124. Hæc Regi clam nuntiantur. Nam necdum illa publicè à Rege , quibus item publice responderet , mandata directa fuerant : sed Episcopus ille disquirendi tantum gratia advenerat. Rex callidis , quibus omnibus mortalibus præstare dicebatur , consultationibus , mentem hominis modò hac , modò illac attentare excogitat : & tamquam muro prævalido diversa arte impulsis machinis , ita firmitatem pectoris ejus , si quo pacto daretur , certat concutere. Cumque post mensem aut sex vel septem hebdomadarum spatium , ei regii nuntii mitterentur , atque ex ipso quid apud se præsinerit quærerent , nihilque immutatum à primis initiis renuntiarent : Rex miraculo tantæ constantiæ in diversa agebatur ; & primo quidem terrere eum plus metu Christianorum , qui regno ejus libere divinis suisque rebus utebantur posse credens ; die quadam , quæ Dominica erat , ei epistolam plenam minarum misit. His enim tantum diebus Dominicis , aut si quæ festa nostræ Religionis erant , maximè Natalis Domini , Epiphaniarum , Paschæ , Ascensionis , Pentecostes , sancti Johannis , Apostolorum , aut nominatorum erant sanctorum , ad ecclesiam

ANNO CH:
CM LXXIII
FEB. XXVII

Objurgat
quod Sara-
cenorum
ritus sequa-
tur.

Galat. 5. 2.

Tit. 1. 15.

1. Tim. 4. 3.

Rex cum
vitiis mo-
dis tentat.

Hispaniæ
Christianis
interitum
minatur.

ANNO CH.
CM LXXIII
FEB. XXVII

proximam, quæ erat in honore sancti Martini, permittebantur accedere: custodibus hinc inde duodecim, quos sagiones vocant, se deducenibus. Cum ergo cæ Dominicâ ad ecclesiam processisset, in ipso itinere epistola ei porrecta est, & quia chartæ magnitudo, (nam quadra pellis vervecis erat) . . . . . ne factorum quo tendebat avocaretur, interim distulit. . . . . ad diverforium remearent. Ut revolvit, terrentia quædam . . . . . possent invenit, nec umquam aliàs ita se ullis terroribus percitum . . . . .

125. Post multa, quæ ei nisi jussis Regis assentiretur, comminabantur, quibus tamen nullo modo se morum fuisse testatus est; ad hoc ultimum infertum est, quod si ipsum interimeret, nullum in tota Hispania Christianum vitæ relinqueret; sed omnes gladio trucidaret. Addens, Hoc cogita, inquit, quot animarum propter te interfectorum apud Deum reus eris, qui nisi contentione tua, à quo pacem & salutem magis sperare debuerant, nullo alio reatu peribunt, quique pro eis quæcumque velles obtinere à nobis posses, si non tanta obstinatione nobis adversus persisteres. His in ipsa, quâ ab ecclesia hospitium reperebant, viâ tacitè perlectis, dum magnis animi æstibus aliquamdiu agitur, ut vel quid contra ea consilii caperet, vel qualiter ad hæc Regi rescriberet, quia non satis litteris respondendi usum habebat, repente sententiæ illius cælitus, ut sæpe nobis fatebatur, memoria menti terrorem omnem metumque protrivit: *Iacta*; inquit, *in Domino curam tuam*. & alterius: *Quis fecit os hominis? nonne ego?*

Psal. 54.
23.

Sed irrito
conatu.

126. Mox hospitium ingressus, frater Garamanne, inquit, ociùs pellem, in qua quicquid eloquar adscribas, para. Illo statim exhibente, quadram exsectam ut sumeret imperavit, calamoque parato sedenti exorsus scriptoris velocitatem tanta verborum copiâ vicit, ut sæpenumero scriptor, dum plurima jungerentur, se non posse excipere quereretur. Erat enim idem Garamannus ejus artis elegantissimus, atque assuetissimus. Primò ordine ad singula respondit: se legatum missum præceptis Imperatoriis fidem inviolatam servare; non sibi fas esse, ut cui tanta Majestas litteras suas, & eas non signatas crediderit, sine his faciem ejus, cui directus sit, videat, aut absque ipso in Regis, cui missæ sunt, recitentur conspectu. si sic patiat, se in nullo regio honori defuturum: quia . . . . . aliter universa potius se . . . . . quam extra ea quæ sibi indicta essent, vel quantum ea . . . . . excessurum. Et sicut superioribus jam se itidem terrentibus respondit . . . . . si etiam particulatim cuncta sui corporis membra, à minimis articulis usque ad summa vitalia, quotidianis resectionibus decerperentur. Nam non majorem umquam cruciatum inferri posse, quàm si hodie hoc articulo digiti, cras altero, inde per dies singulos singulis, inde brachio, armo, post femore, crure, pede præcisus, postremo truncus reliquus fodiatur: non eo tamen se territum aliqua ratione cessurum; se quoque satis compertum habere ex relatione anteriorum sibi missorum, ipsum Regem jam advertisse, quod mori non nimis ipse timeret. ideoque superfluum esse eo se velle terrere, quod ipse levissimum reputaret. Jam quod scripserat, ipso interfecto, nullum in tota Hispania reliquum facere Christianum, sibi que reatum tantæ stragis à Deo imputari: id longè aliter se habere, nec se causam esse cædis ipsorum; sed malitiam, crudelitatemque iræ ipsius, ipsoque pœnas interfectorum luente, sibi cum ipsis interemptis, Christo propitio, vitam meliorem succedere. Cum tamen id quoque Deo facile esset commutare: & sicut Mardocheus quondam mandaverat Hester, Si nolueris nunc intercedere, forsitan per aliquam occasionem liberabuntur Judæi, & tu & domus tua peribitis: ita & nunc Deum facere nihilo minus posse, ut postquam omnia ab ipso Rege essent promulgata, jamque ipsis cervicibus gladiis, novo & inopinato ordine, suis Dominus subveniret. Quocirca hujusmodi se minis vel terroribus nosset nullatenus permoveri; quia qui Mardocheum à superbia Aman constantiæ tenacem

Johanne
semper im-
moto.

tenacem miro ordine eripuerit, ipse sibi, quia non proterviæ sed obedientiæ causâ intercesset, quoquo pacto sibi placitum videretur, non deesset. Hæc iustissimi sententia verbis plurimis aucta, atque testimoniorum competentium robore hinc inde præfulta, paginæ totius campum implevit, nec prius ori dicenda defecerunt, quàm scriptor impletâ membranâ nihil superesse confessus est.

117. Hæc Regi perlata non in iram, ut prius mente..... Jam pridem enim à suis, quibus res nostræ jam fuerant pervulgatæ, absti..... Imperatori nostro oblectari tentaret. Eum bellicosissimum multarumque gentium victorem..... injurias omnes præcipuè legatorum, quo numquam aliàs severiore animo repetiturum, ac plurimorum copiis regnorum coactis, Hispaniam totam, postquam variis calamitatibus vastavisset, fortè tandem jure victoris sibi subiecturum. Pluribus ita jactatis, quidam fortè suggestit, ut quia vix ille tantæ videbatur constantiæ, ac non minoris arbitrari posset prudentiæ, quem etiam tanti temporis mora in lege sua tam fixum monstrasset, ac proinde nihil fidem mortalibus non denegaret: is ipse super hoc, quid factò sibi opus esset, consuleretur. Ita nuntiis se convenientibus, postquam ultima hæc mandata percepit, Tandem, inquit, sapientiore consilio rem tractastis. si mox initio id esset quaesitum, non tantas vobis & nobis tædii & anxietatis molestias tot spatia temporum protraxissent. Nunc citum id facile exstat consilium: mittatur domino nostro Imperatori legatio à Rege vestro, ut mihi qui de commissis agere debeam describat: ejus litteris iterum visis ad universa obediam.

118. His Regi nuntiatis, acceptoque consilio, ut à prudente suggesto, quaeri jubetur, quis iter tantum vellet assumere: cum rarus, aut fere nullus palam se proferret, propositumque esset, ut quisquis illuc iret, honore quovis petito, & cujuscumque generis muneribus, rediens potiretur. Tandem exstitit inter palatina officia RECEMUNDUS^a quidam adprime catholicus, & litteris optime tam nostrorum, quàm ipsius, inter quos versabatur, linguæ arabicæ instructus. qui tantum in regia habebat officii, ut diversorum pro necessitatibus, ad palatium concurrentium, causis extra auditis, (quia litteris omnes ibi querimoniam vel causæ signantur & resignantur) hic notata inferret, itidemque responsa scripta referret; pluresque eidem alii erant officio delegati. Is trepidationem ceterorum advertens, sibi que tempus forte oblatum nonnulla adipisc..... quæ erat merces viro qui vendi..... nam ita sollempne eis verbum, ut quoties summo quo li..... quis destinatur, ita ei dicatur: Vende mihi animam tuam. si sospes exierit, quàm amplissime muneratur. Hoc Recemundo quaerenti respondet, quicquid postulatum ab ejusmodi esset conferendum. Ille tantum veniæ sibi dari petens, ut cum nuntiis conclusis sibi copia esset loquendi, post utrum tentare deberet, ediceret.

119. Hoc ei concessio Johannem conveniens, mores & instituta patriæ nostræ sollicitè disquirat; Imperator cujus esset clementiæ, quantæ moderationis in suis, utrumne præceps in iram, & an in semel prolatam irrevocabilis sententiam; multaque ejus generis: tandem si sibi esset fiducia regiam ei legationem proferre, ne fortè vicem tanti temporis, quo ipse Johannes ibi detentus fuerat, ipse qui mittebatur exsolveret. Johannes omnia bene processura cito respondens, omni liberum reddit trepidatione atque formidine, gaudiis & gratulationibus obviis magis ubique excipiendum confirmat: se

ANN. C II.
CM LXXIII
FEB. XXVII

consultatur
Johannes
quid factò
opus sit.

Censet ad
Ortonem
legatum
mittendum.

Recemundus
Episcopus
in muneribus
suscipit.

^a Recemundum, hunc Bollandus esse censet Raimundum sive Ragemundum, Liberitanum seu Illiberitanum Episcopum, cui suam historiam retulit ab Europe Imperatoribus & Regibus gestarum

dedicavit Liurprandus Ticinensis ecclesiæ Diaconus, qui tunc in Germania apud Ortonem exulabat, cum Recemundus eò à Mauro Legatus venisset.

ANN CH
CM LXXIII
FEB. XVII

epistolam Abbati suo missurum qui illum magnificè exciperet , & tempore quanto cuperet teneret , atque curaret , donec Episcopo exhibitum , aut cum ipso , aut cum legatione ejus ipse Abbas imperatoris eum conspectibus cum pace & gratia præsentaret. His ille allectus palatium repetens , se , si sibi quæ postulet dentur , itineri devovet. Ecclesia forte aliqua vacua recens erat Episcopo : hanc munus ejus petit laboris. Facile obtentum : atque ex laico Episcopus repente processit.

Ab Adalberone beu-
gno excipi-
tur.

130. Inde sumptu regio ac litteris instructus , Gallias ociùs petit , atque in decem ferme hebdomadibus Gorziam venit. Ibi gratulantibus cunctis exceptus , ac per multos dies in urbe à sancto Pontifice Adelberone invitatus , & aliquot cum ipso manens diebus , jucunde admodum habitus est. Inde loca quæ sua cum eo invisens , quia mense Augusto jam præcipiti venerat , autumnum & hiemem secum transegit , donec Dominici Natalis festo transacto , qualiter Imperatori dirigeretur est ordinatum . . . . . interim procuranda manserunt. Inde circa festum sanctæ [Epiphaniæ] ad eodem venerabili Pontifice comitante simul Domino . . . . . honorifice in palatio Francone furdæ suscipitur , ... fide Legati , atque constantia summo laudata præconio litteræ mitiores . . . . . nantur : Johanni de prioribus suppressendis rescribitur , tantùm cum donis procedat , amicitiam , pacemque de infestatione latrunculorum Sarracenorum quoque pacto conficiat , reditumque maturet edicitur. Novis denuo muneribus perferendis atque mandatis , Virduensis quidam , cui DUBO vocabulum , destinatur. Ita Hispanus Gorziam redit . . . . . ibique sacræ Quadragesimæ majore parte exacta , circa Palmarum diem cum legato Imperatorio proficiscens , Junii mensis principiis Cordubam venit. Cumque mox cum novo nuntio regiam vellent irumpere , Rex , Nequaquam , inquit , sed qui litem tanto tempore protraxerunt , cum prioribus primum procedant muneribus vel mandatis. Inde secundi ordine inferantur. Nec hi omnino faciem meam videbunt , nisi priùs Monachum illum tanti temporis pertinacem adeant , & patriæ carorum , Regis sui , mandatorumque ipsius oblectatione lætificent.

Johannes
nova man-
data acci-
pit.

Regem
convenit ,
solo Monachi
habitu
indutus.

131. Ita cunctis expletis , Johannes [trium] jam fere annorum claustris solutis , regis mandatur apparere conspectibus. Cum à legatis ei diceretur , ut crine detonso , corpore loto , veste lautiore se appareret , uti regis conspectibus præsentandum ; illeque renueret : rati illi non ei vestium mutatoria subesse ; Regi nuntiant. Ille mox decem libras ei mittit nummorum . . . . . quibus decenter oculis Regis indueretur , conquireret. Non enim fas esse gentis , ut vili habitu regis aspectibus præsentaretur. Johannes primo cunctatus utrum susciperet , tandem cogitans usui pauperum id melius esse expendi , gratias munificentia regis reddit , quod sui tam sollicitus esse dignatus sit. deinde responsum Monachi dignum subjunxit : Regia , inquit , dona non aspernor , vestes verò alias præter quam quæ . . . . . prorsus me . . . . . coloris . . . . . aliquatenus . . . . . Hoc Regi relato . . . . . constantem animum cognosco. Sacco quoque indutus si veniat , ... videbo , & amplius mihi placebit.

honorifice
ad Regem
jacentem
deductus.

132. Post hæc die præfixa , qua præsentandus erat , apparatus omni genere exquisitus ad pompam regiam demonstrandam exseritur. Viam totam ab hospitio ipsorum usque ad civitatem , & inde usque ad palatium regium , varii hinc inde ordines constipabant. Hic pedites hastis humo stantes defixis , longe inde hastilia quædam & missilia vibrantes , manuque crispantes , ictusque mutuos simulantes. Præter hos mulis quidam cum levi quadam armatura insidentes ; deinde equites calcaribus equos in fremitu & subsultatione varia concitantes. Mauri præterea in forma insolita nostros exterrentes , ita variis proludiis , quæ nostris miraculo arbitrabantur , itinere nimium pulverulento , quem per se ipsa quoque temporis siccitas (nam solstitium erat æsti-

vum) sola concitaret, ad palatium perducuntur. Obvii proceres quique procedunt: in ipso limine exteriori, pavementum omne tapetibus pretiosissimis aut palliis stratum erat.

133. Ubi ad cubiculum, quo Rex solitarius, quasi Numen quoddam, nullis aut raris accessibus residebat, perventum est, undique insolitis cuncta velaminibus oblecta, æqua parietibus pavimenta reddebant. Rex ipse thoro, luxu quàm poterat magnifico, accumbebat. Neque enim more gentium ceterarum solis aut fellis nituntur, sed lectis sive thoris colloquentes vel edentes, cruribus uno alteri impositis incumbunt. Ut igitur Johannes coram advenit, manum internè osculandam protendit. Osculo nulli vel suorum, vel extraneorum admissio, minoribus quibusque ac mediocribus nun . . . . . foris summis, & quos præstantiori excipit pompa, palmam mediam aperit osculandam.

134. Inde fellâ paratâ, manu ut sedeat innuit. Longa deinde utrique silentia, tunc Rex prior, Tuum, inquit, cor mihi plurimum diu cognosco fuisse infensum, quamdiu te demum aspectu meo suspendi. Sed tu ipse penitus nosti, quod aliter fieri non potuit . . . . . tes sapientia . . . . . distulerunt, sed quod nunc . . . . . id faciunt, volo cognoscas . . . . . Verùm de quibuscumque postulaveris impetrabis. Johannes ad hæc, sicut nobis referebat, aliquid fellis tam diutino angore contracti in Regem . . . . . tam placidus repente effectus est, ut nihil animo ipsius umquam æquabilius esse potuisset. Inde ad singula respondit, se quidem negare non posse primo tot acerbitate nuntiorum fuisse permotum: inter ipsa tamen tacitum crebrius cogitasse, simulatis potiùs quàm veris minarum intentionibus hæc erga se agitari. Postremo quoque cuncta dilationum obstacula ex superioribus totius triennii actis vel dictis rescisse: nec esse quicquam reliqui, quod merito odio sui factum suspicari deberet. unde si qua ea essent, se penitus animo depulisse: gratiæ tantum, quàm tam clementi magnificentia obtulisset, gratulari, & quod regii pectoris in hoc & robur constantiæ & moderationis mediæ pervidisset temperamentum fatis egregium. Rege his in multam gratiam delinito, pluribusque eum compellendi parante, munera imperatoria primum excipi postulavit. quo factò, reditùs indulgentiam è vestigio observavit. Rex admirans, Quomodo, inquit, hæc tam repentina fieri possit divulgio, tanto temporis spatio alterutrum expectati? modò vix visi, ita abruptemur ignoti? Nunc interim mutuo semel conspectu potiti, parum quoddam cognitio mentium se utrumque aperuit, iterum visi jam ampliùs, tertio tota jam plenitudo notionis vel amicitia confirmabitur. Inde domino tuo remittendus, digno eo, teque deducere honore. His Johanne assentiente, secundi legati jubentur intromitti, coque præsentem munera quæ deferrebant oblata.

135. Tunc demum utrisque ad hospitia remissis, post aliquantum tempus Johannes à Rege revocatus, familiaria multa cum eo conferuit de nostri Imperatoris potentia atque prudentia, de robore & copia militum vel exercitus, de gloria & divitiis, de bellorum industria & successibus, multaque id generis: sua econtra jactare, quanto . . . . . Reges excelleret . . . . . posset civitates . . . . . Illud verè fateor, regentem hoc . . . . . nosse qui nostro Imperatori terra armis aut equis possit æquari.

136. Rex autem . . . . . Merito, inquit, Regem tuum celebras, verane an falsa sint. Ille inquit: Licet experiri. Rex autem, cetera utrumque approbaverim: unum, est in quo illum non satis providum esse confiteor. Quid, inquit, illud est? Quod potestatem virtutis suæ non sibi soli retinet, sed passim ubere quemque suorum propria potestate, ita ut partes regni sui inter eos dividat, quasi eos sibi inde fideliores habeat, & subjectiores, quod longe est. Exinde enim superbia & rebellio contra eum nutritur

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

F ff ij

ANN. CMC
CM LXXIII
FEB. XXVII

Oscularus
manum eo-
ram eo se-
der.

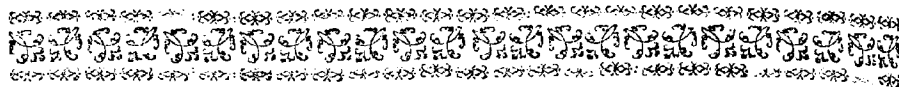
Offert mu-
nera.

ac cum eo
familiarite
alloqui-
tur.

Rex arguit
Imperato-
rem de ni-
mia proce-
rum pote-
stas.

ANN. C. H.
C. M. LXXII
FEB. XXVII.

atque paratur; ut nunc in genero^a ipsius actum est, qui filio ei per perfidiam subducto, publicam tyrannidem contra eum exercuit, ad hoc ut gentem externam Ungrorum per media quæque regnorum suorum depopulandam transfuderit. ....

DE BLIDULFO, WILLELMO, ET ACHERICO MONACHIS PIISSIMIS, & RAMBERTO Abbate Senoniensi.

1. **G**ORZIENSIBUS monachis piissimis adiungendi sunt BLIDULFUS, WILLELMUS, & ACHERICUS, qui eodem tempore, & forsitan ex eadem palestra in Lothariensi regno pietate floruerunt. Johannes Abbas Mettensis in superiori Johannis Gorziensis vita num. 69 egit de Blidulfo Gorziensi monacho ex Archidiacono Mettensi, qui suscepto in extremis monastico habitu, cum convalescisset, in eremum Vosagi se recepit, adjuncto sibi socio æque sanctissimo Gondelacho: ibidemque sancto sine mortuus sepultusque est, uti & ejus socius, qui Fuldâ Gorziam accesserat. Dubium est, an Blidulfus iste idem sit cum Blidulfo Mettensi Primicerio, qui relictis omnibus quæ habebat, secessit in solitudinem Lebracensem, ut legitur in Chronici Senoniensis lib. 2 cap. 9 in hæc verbis.

Blidulfus.

2. Eodem verò tempore existit quidam Mettensis Primicerius, BLIDULFUS nomine, vir iustus & prudens, qui relictis omnibus quæ possidebat, appetens locum suæ conversioni aptum, quærere decrevit. quem diu quaesitum, tandem in valle quæ *Lebrath* dicitur, intra montes inclusam adiit valliculam, in qua in clivo montis ad meridiem cellam erexit, & eam Bellum-montem appellavit. Qui ibidem ecclesiam edificavit, & in ea novem altaria cum cancellis & cryptis instruxit. Officinas enim circa illam & claustrum pro positione loci ad usum monachorum erexit. Aliquantos verò redditus ibidem acquisivit: & adunatis fratribus Deo devotus castibem duxit vitam. Audientes verò multi sanctitatem viri Dei, ejus se conversationi sociare studuerunt. Inter quos exstiterunt duo genere & fide nobiles, WILLELMUS & ACHERICUS, qui etiam ambo ipsius loci fundatori meritis coæquari potuissent. Unus nempe duorum tam evidentibus & in vita, & post vitam claruisse fertur miraculis, ut ejus sacrum corpus de loco sepulturæ in scrinio transferretur: cujus reliquiæ postea in theca nova, argento & auro ornata, tempore cujusdam Sacerdotis, HESSO nomine, repositæ adhuc in ipsa ecclesia reservantur. Alter verò Achericus, ejusdem Willelmi successor, aliquamdiu ipsam rexit ecclesiam & locum: qui tantâ exstitit famâ, ut ipsum, dimisso nomine Belli-montis, quo prius nominabatur, Achericum appellarent locum. quod adhuc eo nomine ipsa villa nuncupatur. In qua postea nobiles exstiterunt viri, quorum diebus argentariæ fossæ repertæ sunt, in quibus multum argentum esse fertur effossum: de quorum nobilium progenie postea exierunt viri, qui temporibus nostris in ipsa valle *Lebrath* castrum construxerunt, quod nomine supradicto *Acherich* vocaverunt. Ille verò sanctus Achericus plenus dierum migravit ad Dominum: cujus corpus in medio chori

Willelmus
& Achericus.

^a Nempè Courado Duce, de quo hæc Sigebertus ad annum 952. *Liedulfus filius Ottonis Imperatoris, instructu Conradi Ducis, cum eo contra patrem suum rebellavit. & ad annum, 955. Liedulfo ad gratiam patris rediit, Conradus Dux ad Ungaros se*

conferens, usque ad Carbonariam silvam perduxit &c. Ad irodoardum. Alius fuit Conradus, Rodulfi Comitis filius, cujus rogatu Otto II insignis diploma Gorziensibus anno 982 concessit, editum lib. 6 de re Diplomatica.

in ista ecclesia ante altare beatae Mariae sepultum videtur. Ipsa deinde cella *Acherich* Mediano-monasterio olim per dictos viros fuit attributa. In qua Cella Monachi Medii-monasterii fere usque ad tempora nostra feruntur habitasse: modò verò ecclesia parochialis per negligentiam monachorum est effecta. In ipsa etiam valle, in inferiori loco, quia spatiosior erat, famosissimus Imperator CAROLUS Magnus Cellam in honore beati Dionysii aedificavit: in qua corpus sanctissimi Papae Alexandri & martyris à Roma delatum collocavit, & eam magnis redditibus ampliavit. Cujus etiam ecclesiae pavementum diverso colore marmoreo artificiosè, sicut hodie in aliqua parte sui apparet, subleavit. quæ adhuc Cella ad monasterium beati Dionysii Arcopagita: pertinere dignoscitur.

ANN. CH.
CM LXXVII

3. In hoc contextu magna apparet discrepantia inter *Blidulfum*, de quo in *Vita Johannis Gorziensis*, & *Blidulfum Chronici Senoniensis*. *Blidulfus* quippe ille dicitur Mettensis ecclesiae Archidiaconus, hic *Primicerius*: ille ex Archidiacono factus primùm *Gorziensis* monachus, dein eremita; ille ex *Primicerio* mox eremita: hic denique socium habuisse unum *Gondelachum*, ille duos *Willelmum* & *Achericum*. Hæc quidem me movent, quo minus unum & eundem esse existimem. tamen si nihil obstat, quin unus & idem dictus sit Mettensis ecclesiae *Primicerius* simul & Archidiaconus, quod de aliis non semel legimus. & forsam *Chronographus Senoniensis*, qui longè ab ea etate scribebat, (scribebat verò seculo X III) in nonnullis verum non est assecutus. Sed interim duos esse *Blidulfos* concedamus, dum major nobis lux istuc affulgeat. De Cella *Lebraha*, quæ hic *Lebrath*, in *Alsacia*, dictum est in *Elogio Fulradi Abbatis ad annum 784*.

4. His adjungendus est *RAMBERTUS Abbas Senoniensis*, qui ex monasterio *Gorziensi*, ubi sub *Agenaldo* seu *Einoldo Abbate* superius tam saepe laudato, monasticam hausit disciplinam, in *Senoniense* reversus, ibidem lapsam observationem regularem restituit, ut legitur in eodem *Chronico*, nempe in ejusdem lib. 2 cap. 18.

Rambertus
Abbas.

5. His ita se habentibus, cum ecclesiam istam *Senoniensem* alii post alios Abbates rexissent feliciter, contigit quemdam *ADELHARDUM*, qui quartus decimus à primo fundatore erat, hujus nostri Monasterii gubernacula suscepisse. qui felicibus infelix succedens, hujus loci bona, redditus, terras, provenus suâ negligentia dissipavit: immo (quod deterius est) spiritualium, Ordinis scilicet & religionis, & Religiosorum existit perversor; ut in loco qui usque ad tempora ejus, quasi quidam hortus deliciarum tam in spiritualibus, quam in temporalibus floruerat, minime Deus coleretur. Quicumque res ecclesiae rapiebat, sine repulsa detinebat. Monachi non Ordini, sed perversitati insistebant: ad ludos citius, quam ad ecclesiam conveniebant; refectorium, dormitorium, claustrum, quasi interficientium arma, devitantes, impudicis se actibus, comestrationibus, ebrietatibus, ac ceteris mundi delectationibus implicabant; nec erat qui corrigeret. Quid ultra? Grex dum lupis exponitur, caulæ ovium Dei dissipatæ non valent eas retinere. Ita Abbas *Adhelardus* ecclesiam sibi commissam cum grege sibi commisso gubernabat. Videntes monachi omnia sibi licere, licet non omnia expedirent; statuunt sibi vivere, non Christo. Quæsitit quisque sibi domunculam, ubi non regulariter, sed voluntate propria sibi conversari quiret. Fit congregatio taurorum in vaccis populorum, gloriantes in malitia sua: & ideo tenuit eos superbia, confusi sunt, nec compuncti, subsannaverunt multis subsannationibus. Et quia maledictus qui ponit carnem brachium suum; quia de carne tantum curabant, non speraverunt in Domino: sed divina contemnentes officia, operati sunt iniquitate & impietate sua; & ita transientes in affectum cordis sui, perierunt propter iniquitatem suam. Victu quippe deficiente & vestitu, decreverunt more rusticorum agricultores fieri, ut ita saltem possent inopem defendere vitam. Tali etenim congregatione, immo certè segregatione hæc nostra *Senoniensis* ecclesia pluribus (prò dolor!) annis

ANN. C H. fuit frequentata. Quid plura? Abbates Abbatibus succedentes, nec se ipsos,
CM LXXIII neque subditos ab hac misera conversatione corrigere curarunt.

6. Hæc etenim Fratrum miserrima conversatio temporibus sex Abbatum incorrecta perduravit, usquequo Deus omnipotens, quia tempus miserandi venerat, misereri voluit. Receperat enim duplicia pro peccatis suis. Destinavit enim ei quemdam juvenem, R A M B E R T U M nomine, hujus tamen loci monachum, qui aliorum non consentiens ludibrio, sanctæ conversationis studium quæsit. Erat enim in Episcopatu Mettensi quoddam monasterium, Gorzias nomine, quod à Fratribus Deum timentibus, quasi quibusdam flosculis amœnissimus paradisus suo desiderio fulgebat. Hanc Fratrum congregationem frater Rambertus hujus loci monachus, evadens naufragium, Deo donante melior futurus aggredi disposuit. qui ab Abbate & Fratribus loci benignè est receptus, & tamdiu tamque religiosè ibidem est conversatus, ut omnibus carus haberetur, & præcipue ejusdem monasterii Priori, qui Agenaldus dicebatur, vir quippe vitæ laudabilis & honestæ conversationis. Rambertus enim, quem divina instruebat benignitas, consideratis ordinis & religionis circumstantiis, atque ipsorum fratrum Gorzientium mores laudabiles & actus, consuetudinem loci & modum tam sagaciter retinuit, ut idem Prior & Fratres ipsum gratanter, si voluisset, pro suæ humilitatis & modestiæ statu retinuissent. Sed ille quem Deus suæ ecclesiæ Rectorem præviderat, ad revisendum locum istum & Fratres, quos in tam pravo statu (ut superius dictum est) reliquerat; accepta à Priore & Fratribus licentia, ad monasterium Senoniense repedavit. Quem dominus R A N G E R U S, qui tunc huic loco præerat, suscepit, & eum, quia prudens erat & modestus, post pauca monasterii Præpositum ordinavit. qui suæ obedientiæ agendas tam strenuè gubernavit, ut ab omnibus amaretur. Rangero itaque hujus loci Abbate ab hac vita non multò post decedente, eoque prout debuit condecoranter sepulto, totus Fratrum conventus Rambertum Præpositum sibi elegit Abbatem. Qui ab Episcopo Mettensi temporalia, ab Episcopo verò Tullensi curam suscepit animarum. Cùm igitur Rambertus Abbas ad Monasterium remcasset, Fratres alloquitur, eis verbis benignissimis quod Gorziæ didicerat indicavit, & ut more illorum Religiosorum viverent, admonuit. Qui, quia consuetudo altera est natura, responderunt se non aliter velle vivere; sed, sicut consueverant, orabant ut eos visitare permitteret. Videns verò Rambertus Abbas se nihil proficere, Episcopum Mettensem censuit consulendum. Episcopus verò videns eum zelo Dei duci, ad ejus bonam roborandum voluntatem, dictum Priorem Agenaldum Gorzientem sua fultum auctoritate eidem Abbati dedit adiutorem. Venientes igitur ad nostrum hoc monasterium prædicti Abbas & Prior, Fratres satis aptè sunt allocuti: nunc quidem blanditiis, nunc verò terroribus, ut à sua dissolutione recedendo, se disciplinæ regulari submittere maturarent, hortabantur. qui omnino nec prece, nec minis, vel demum nec districtione Regulæ moti, irati ad contumelias devenerunt. Quod cum viderent Abbas & Prior, scilicet ipsorum pertinaciam & duritiam cordis, proposuerunt eis unum è duobus eligendum; aut obediendo mandatis Regulæ, Deoque serviendo in monasterio disciplinatè viverent: aut de monasterio exeuntes, quamcumque vellent viam sibi vivendi assumerent. Quod illi audientes, quidam ipsorum, qui simpliciores erant, se Abbatis directioni subdiderunt: quatuor verò qui aliquantulum scoli videbantur, alii in sua scientia, alii in sua stoliditate tumentes, alii in sua juventute confidentes, totam viam quæ ducit ad mortem, relicto claustro, sunt aggressi: reliqui verò Abbati suo & Ordini se committentes, Deo potius quam sæculo servire decreverunt. Ordinatis denique fratribus, & ordini ac disciplinæ regulari restitutis, ac rebus monasterii sagaciter ordinatis, dictus Prior Agenaldus valedicens Abbati ad propria est reversus. Rambertus

rus autem locum tam feliciter rexit, ut se amabilem cunctis exhiberet & honorabilem.

7. Hæc omnino cedunt in laudem Eginoldi, qui hic Agenaldus, seu Einoldi Abbatis Gorziensis: pro quo Adalbero legitur in editis primo loco, sed mendosè, ut ex subsequentibus patet, & ex superiori Vita Iohannis Abbatis. Rangerus Abbas Senoniensis, Ramberti decessor, nescio an sit Ravengerus ille, de quo supra pag. 344, qui Epternacense monasterium ad meliorem statum revocavit.

VITA SANCTI UDALRICI
EPISCOPI AUGUSTÆ VINDELICORUM*

Auctore GERARDO Presbytero, ejus familiari.

Ex editione Velferiana & codicibus mss.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I. **A**UCTORES antiqui (nam recentiores interim silemus) omnino tres, qui sancti UDALRICI* Episcopi Augustensis gesta posteris tradiderunt, inveniuntur, omnes à Marco Velfero, reipublicæ Augustanæ Duumviro clarissimo, typis vulgati. Primus sub Anonymi titulo: secundus GEBEHARDUS, Udalrici in eadem sede successor quartus: tertius BERNO Augiensis Abbas. quos Ekkehardus junior suppressis nominibus laudat in lib. de casibus monasterii sancti Galli cap. 5, ubi quædam ab eis prætermissa refert. Præter hos Dittmarus, Chronicon Augustanum, alique rerum Germanicarum Alamannicarumve historici de Udalrico honorificè agunt; inter recentiores illustrissimus Cardinalis Baronius. At de primis vitæ scriptoribus hic præcipuè dicendum.

1. Qui primus Udalrici acta litteris consignavit, Anonymus à Velfero ceterisque dictus, pluribus in locis se Udalrici æqualem ac familiarem fuisse indicat, ut num. 18. Ea quæ vidimus non decet totum omittere. & num. 54. Hæc verò nemine dicente comperiebam, sed propriis oculis in quàm plurimis peracta conspiciebam. Udalscalcum esse quidam opinati sunt: sed quis sit Udalscalcus ille non satis explicant. Unus fuit eo nomine monachus Augustanus ad sanctam Afram, seu ad sanctum Udalricum, is qui de discidio, inter Henricum Episcopum & Eginonem Abbatem exorto, librum insignem scripsit, in tomo 2 Henrici Canisii editum, ubi quædam sancti Udalrici miracula commemorat. Idem postea ejusdem loci Abbas fuit ab anno M C XXVI ad M C XLV III. Udalscalcus alter fuit Episcopus Augustensis post medium sæculum duodecimum: sed uterque longè ab Anonymi nostri ætate. Hunc ecclesiæ cathedralis Canonicum existisse patet ex libro de miraculis (quem unius ejusdemque auctoris esse existimo) huic Vita subjecto. Nam cap. 28 relato quodam miraculo, ad sancti Udalrici tumultum in ecclesiâ S. Afræ patrato, addit exinde concursum populi factum in principem seu episcopalem ecclesiâ sanctæ Mariæ. Inde in civitatem, inquit, ad ecclesiâ sanctæ Mariæ venientes, hæc nobis annuntiaverunt. Primi istius auctoris nomen ignorasse videtur secundus vitæ scriptor Gebehardus, qui primam de sancti Udalrici gestis lucubrationem, à quodam illustri viro compositam, in prologo suodicit. Sed tandem istius Anonymi nomen in itinere nostro Germanico didicimus ex vetusto codice Ratisponensis monasterii sancti Emmerammi, ante annos quingentos scripto: in quo prima hæc Vita peritur sub titulo post capitulationes ita expresso: In nomine Domini incipit Vita sancti Udalrici Episcopi & Confessoris Christi, edita à Gerardo, qui ab eo fuit Presbyter ordinatus. Gerardum itaque in posterum licebit appellare Anonymum, qui nescio an idem sit cum Gerardo Udalrici Capellano, de quo in vita num. 63, seu præposito, de quo num. 70, atque Presbytero, num. 83.

3. Binus Gerardi libros de vita & miraculis Udalrici cum simplici stilo scriptos legisset GEBEHARDUS Episcopus, eos novo orationis genere expolire aggressus est, uti ipse in Prologo suo testatur; sed morte præventus, opus perficere non potuit. Fuit is ab Udalrico Augustensis Episcopus quartus, utpote qui post Henricum Udalrici successorem, anno DCCC LXXXIII postque Ethicum anno DCCC LXXXVIII extinctos, successit Lintolfo post septem regiminis annos, atque ipse anno post millesimum secundo è vivis excessit. Gebehardi lucubratio imperfecta

ANN. CH.
CM LXX. II
JULII IV.

* d' Aus-
bourg.

Vitæ scrip-
tores tres.
* S. Viris.

Gerardus

Gebehar-
dus.

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII IV
Berno.

desinit in laude activa & theorica Udalrici vita, ab initio ejus pontificatus.

4. Paulo post ipsum BERNO à Fridbaldo, monasterii sanctæ Afræ apud Augustam Vindelicorum Abbate quarto, rogatus, Anonymi scripturam aliâ item formâ exornandam suscepit, idque re vera executus est ante annum M XXX, qui Fridibaldi Abbatis supremus fuit. De Bernone Hermannus ad annum M VIII. Ipso anno, inquit, Heimicus rex, cogita tandem post duos annos Immonis crudelitate, remoto eo, BERNO, virum doctum, & primo Prümiensem monachum, Augustiæ constituit Abbatem, qui grateranter susceptus, Fratres dispersos recollegit, & à Lamberto Constantiensi Episcopo Abbas ejusdem loci XXXI consecratus, magna insignis scientia pietateque præfuit annis XL. *Vixit anno M XLVIII.* Ejus elogium alias Deo dante referemus. Ex his tribus auctoribus unum hic damus Gerardum, propterea quod ex aliis nihil fere scitu dignum, quod ab ipso non accepit, discere liceat. Prologos tamen Gebhardi & Bernonis post duos Gerardi libros representare visum est. Anonymi porro, id est Gerardi, commentatio primum typis excusa est, ac Notis illustrata ab ornatissimo viro Marco Velsero Augustæ Vindelicorum anno 1593. ex quo sequentem editionem adornavimus.

Udalrici
vita mona-
stica.

5. Sed antequam eam exhibeamus, quadam in antecessum ad ejus illustrationem præmittere juvat. Et primo quidem inquirendum, an monachus fuerit Udalricus, quem alii Vodalicum seu Othalicum, alii Vvolricum appellant. Monachum ante episcopatum fuisse negant auctores vitæ sanctæ Vviboradæ apud S. Gallum reclusa, cui cùm suum de incunda monastica professione consilium aperuisset, aliud à Deo statutum de ipso fuisse significavit, nempe futurum Episcopum ecclesiæ Augustensis, ut in ejus Actis superius ad annum 525. Sed antea ejusdem ecclesiæ Canonicum fuisse testis est Ekkehardus junior in loco mox citato. Etsi verò Udalrico esse monacho non licuit, veste tamen monastica Episcopus usus est, addidit, quatenus episcopalis dignitas ferebat, sancti Benedicti Regula, cujus elementa in sancti Galli monasterio educatus didicerat. Sic enim Gerardus loquitur num. 17. Semper cuti suæ laneum apponens vestimentum, & Regulam sequens monachorum. Berno addit cum à carnibus perinde abstinnisset. Quia verò severum suis silentium de nocte præscribit sanctus Benedictus, id maxime in Quadragesima servandum sibi proposuit Udalricus: quo tempore omne colloquium, nisi cum Deo & sanctis, usque ad alterius diei Primam peractam, omnino devitavit. Denique eum episcopalis oneris sarcinam in Adalberonem nepotem suum sub extremum vitæ suæ tempus rejicere animo destinasset, Episcopus indumento more monachorum formato induebatur, quorum antea Regulam multimodis virtutibus sequi consueverat, apud Gerardum num. 62. Et in Synodo Ingelheimensi Gerardo capellano suo jussit consilium suum de relinquendo sæculo exponere. quod ipse Gerardus præstitit his verbis: Excellentissimi Imperatores & religiosissimi Antistites, desiderium domini mei est relinquere sæculum, & sequi Regulam sancti Benedicti sanctam inire vitam, & in contemplativa vita diem expectare obitus sui. In indumento pro certo habitus exterioris potestis cognoscere voluntatem animi interioris. Ita Gerardus num. 63. Non visum est Patribus Udalrico id licere, sed tamen in habitu semel suscepto ipsum decessisse jure affirmare possumus; atque adeo non immerito eum inter nostros computamus. Trithemius in Historia Hirsaugiensi asserit, eum in cœnobio sanctæ Afræ ab eodem constructo Monachum factum fuisse ante obitum.

Vitæ para-
lipomena
ex Ekke-
hardo.

6. Udalricus quadam ante pontificatum gessit à tribus auctoribus omiſſa, quæ hic præmittenda sunt ex Ekkehardi cap. 5. De sancto Udalrico autem qualiter nobiscum egerit, dicta patrum quædam audivimus, quæ quidem in vita ejus vel tertio jam scripta non invenimus. De nobilibus enim ille, ut & ab aliis jam dictum est, natus, apud nostros educatus est & doctus. Hic viam, quâ in celos volavit, subvolare didicit: hic virtutibus quas nunc operatur, prælidium fecit. Sanctorum enim nostrorum Galli & Otmar, quos puerulus patres elegit, se monachis jungens cum sanctis sanctissimus, & cum electis ingreditur electissimus. HARTMANNI enim junioris discipulus divina præ omnibus Spiritu sancto prælibatus hausit. In refectorio coram patribus, ubi vel in puncto peccare capitale erat, lector inoffensus creber erat, quamvis Canonicus. quod tamen illi progenitorum suorum indulgentum est gratia. Vviboradam inclusam, coævulis se licentiâ datâ ad ludos parantibus, feriatis diebus furtim visitare assolitus, divinis ab illa interdum verbis & exemplis instructus est paginis. Nam quadam die cùm illum ante fenestellam clausula stantem levissimo videret cingulo præcinctum, de suo ei paratum offerens; Castitatis, inquit, filii mi, tibi cingulum hoc laneum meum à Deo accipe, continentiaque stropheo (id est cingulo virginali) ab hac deinceps die per Vviboradam tuam te præcinctum memento. Cave autem, me tibi à Domino meo edictum ferente, ne ullis abhinc colloquiis vanis mulierculis miscearis; & si, ut facillime fit, aliquo carnis igne incensus fueris, loco in quo fueris mutato, Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina, mox cantaveris. Sin autem sic pacem aliquo alio lapsu tuo vetante non habueris, titionem seu candelam ardentem, quasi aliud aliquid agas querens, digitum vel leviter adure, eodemque versu dicto securus eris. Sic magistra prædurata discipulum sanctissi-

imum

num futurum, ut ipse patribus narrabat, contra ignem igne præduraverat. Multa sunt quæ de doctrina nutricis suæ (sic enim etiam vetulus eam nominare solebat) patribus ille dixerat, quæ quia austera hujus temporis sanctis videri possunt & impossibilia, ne quidem suboleat, præterimus. De cilicio etiam, quo ipsa utebatur, cujus hodie asperitatem pro reliquiis id habentes horrescimus, pulvillum filio suo, ut & ipsa eum nominabat, in abstinentiæ diebus utendum conneverat: quod interdum in sinu gestans, noctibus ille maxillis lapide supposito aptare solebat. Tali ille lectisternio pro deliciis usque coram januis ecclesiæ nocturnorum sonitum aut in sedili, aut nudâ quidem expectare terrâ solebat. His & aliis similibus eum à pueritia assitescentem, cum & feminarum alloquia, & solita sociorum fugitasset ludicra, sanctulum illum derisorie jam ab inde cæperunt vocitare..... Figuratis & interdum etiam risum moventibus, non tamen falsis & inanibus, crebro usus est verbis..... Idipsum etiam sibi pro reverentia sui, ut nobis Canonicus Evangelium legeret, concessum. Nam Frater conscripserat tum vocis pulcherrimæ gratiam habebat. *Et quidem inter Fratres conscriptos sancti Galli apud Goldastum in tom. 2 pag. 185 legitur OADALRICI Episcopus. Addit Ekkehardus.* Diutius autem quam ceteri coavi sui tum pro Vviborada sua scholis inhaferat, quas tamen tandem relinquens, sui que juris in possessionibus factus Augusta, ubi Canonicus ab infanzia erat, in virtutum exemplis clarissimus. Gallum suum crebro visitabat, Fratres suos conscriptos ter in anno ipse minuter paverat. *Deinde miraculum refert de vase vinario, quod vehiculo è ponte lapsò integrum superfuit.* Egerat quidem aliquando in loco sancti Magni etiam diem sibi semper amabilem, reliquiasque ejus, ut mos nobis est, cappa illa aquilifera indutus, vespere diei sancti ipse domum reportabat: & cum infirmus tunc esset, ut ipse quidem erat, paralyticus quidam adjutorio suorum in viam se, ut ipse super eum graderetur, prostraverat. At ille homini appropians, quasi de obstaculo indignatus, Surge, ait, quia & ego pedibus infirmus super te progredi nequeo. At ille tamquam ad increpantis verbum velocissimè surgens incolumis abiit, secutusque Fratres sine ullius adjutorio sancti Magni ecclesiam cum ceteris sanus introiit. Et Episcopus caprio cappa imposito cum anhelus steterat, & de via lassus, audiens sanitatem hominis, acriter in dicentes invehens, super cancellos tandem innititur; signumque tam manifestum ab se excutiens, sancti Magni virtutem quam manibus gerebat, hanc esse adstantibus prædicans asseruit: neque tamen sic eis, ut hominem ab ipso sanatum esse discredere, persuadere quidem ullo modo potuit. Hæc de pluribus, quæ apud sanctum Gallum commanens gessit, tribus vitæ ejus scriptoribus non præjudicantes scripsimus. Neque enim miramur eos cum quibus in sæculo versatus est, ea quæ cum spiritualibus gessit, quia minus sciverant, non scripsisse: sed plura eos quæ de eo concinnantur vulgo & canuntur, tacuisse, cum insinua quædam ejus magna fecerint, etiam miramur. *Et post nonnulla de facietis Udalrici dicitis, & de obsidione Augusta per Ungros, (quod postremum in Notulis referemus) Ekkehardus hæc subdit.* Hugo etiam quidam, regii generis homo primarius, propter sororem viri Dei virginem sacram, incestu agnitam ab ipso, quia saepe inclinatus esset, insolenter ei inimicus quædam die carri vehiculo, ut erat infirmitatis suæ, occurrit invehens, quem cum milites Episcopi præcessores, uti ei non occurreret, præmonerent; Carrucarium, inquit, illum ab itinere meo numquam declinabo. Quod ille à dicentibus p̄dit audiens; Carrucæ, inquit, vehiculo scitote, filii mei, ipse plus, quam ego, indigus erit. Nec post multum nocte quadam sopori se tradens, cum evigilasset, lumbos in quibus peccaverat, acerrimè dolens, in inferioribus ab illa nocte ita decreverat, ut præter cutem & ossa gracilia nihil haberet. Sicque longævitaris tempora, numquam cogi valens ut pacem à viro Dei peteret, perduxerat. Ipsa autem sanctimonialis illa sanctorum exemplorum postmodum visa est femina: quippe quam frater novis sententiis, dum vixit, annuatim puniverat. Ungris autem à se recedentibus, cum Buchovvam illos, ubi soror ipsa erat, partesque nostras, ubi Vviboradam matrem sciebat, invadere velle comperisset, orasse fertur: Domine mi, seram * istam adhuc impunitam mihi dona, ut gladio non pereat, sed & illam gladio semper paratam, ut palmam martyrii mereatur, confortans robora. Cellam quoque Galli tui integram cum famulantibus piè & misericors conserva. Atque ita precibus ejus sanctis effectum Deus undique dedit. *Hactenus ex Ekkehardo.*

A N N. CH.
C M LXXIIII
JULII IV

cc
cc

cc *f. Ser-
cc VAM.

cc
cc

Augustæ
Episcopi
monachi:
* le Lec.

7. Augustam Vindelicorum, ad Lycum * fluvium sitam, complures rexerunt Episcopi ex nostris, quos hic certo designare haud facile est, deficientibus nos idoneis argumentis. Simperium jam laudavimus in superiori tom. pag. 553. Hunc Carolus M. Rex constituit Episcopum in ipsa civitate Augusta, teste Ermenrico Elewangenensi sæculi 11 monacho, restituitque omnia, quæ ab antecessore suo Pippino illuc tradita fuerant, insuper & addidit plurima. Suscepto Episcopatu Sintpertus profectus est ad Augustam Vindelicam & per annos fere triginta rexit ipsa monasteria, nempe Campidonense, sancti Galli, & cellam sanctæ Afræ, construens basilicam sanctæ Afræ, & restaurans cœnobium sancti Magni,

ANN. CH
CM LXXXII
JULII. I V.
* Fuessen.
* V. num. 46
huius Vitae.

nampe *Faucense* *, de quo egimus in *Saeculo secundo, ubi de sancto Magno*. Defuncto autem Sinto-
perio, HANTO (sic legendum, non Lanto, ut postea patebit) Episcopatum suscepit, ipse
in *Basjoaria natus*. Transactis post acceptum Episcopatum septem annis, successores ejus,
qui in ipsa ecclesia constituti sunt, primus NITKARIUS cepit à fundamentis ecclesiam
sancti Magni construere: ceteri verò Praefules eum subsequentes, prout poterunt, simi-
liter construxerunt. Tamen non fuit aula basilicæ ad perfectionem operis perducta,
donec, Domino annuente, à gloriosissimo Rege Ludovico, filio Ludovici clarissimi
Imperatoris, LANTO ipsam sanctam sedem adeptus est. Hinc corrigendus *Bruschii cata-*
logus, qui Hantoni Wualtherum primo, secundo Adelgerum, ac tertio tantum loco Neodega-
rium substituit: cum ex adverso Ermenricus, auctor illius temporis, Hantoni proximè Nirkar-
ium, qui cum Neodegario idem est, subjicit. Ermenrico suffragatur vetus index Augustensium
Episcoporum, in fine hujus vita editus, in quo Episcopi hoc ordine recensentur. SINTPERTUS,
HANTO, NIDGER, ODALMAN, VVIGGER, LANTO, ADALPERO, HILTINE,
ODALRICUS. Lanto basilicam sancti Magni quinto anno episcopatus sui perfecit,
ejusdemque sancti Magni corpus in decentiorem locum transtulit, consilio inito cum Archie-
piscopo Magontiacensis ecclesiae Orkario, & ceteris Episcopis suis suffraganeis. Hæc fuscè
describit Ermenricus qui praesens aderat, apud Goldastum in tomo I rerum Alamannicarum pag.
315. ex quo potiora in Elogio sancti Magni delibavimus. Lantoni obitum Bruschius consignat
anno DCCC LXXVII. quo anno Vdelmannum ei subrogat. Vdelmanno Vvidgarius seu Vi-

* Ottenbour.

dogerus Abbas monasterii Ottenburani *, eximie doctus & humanissimus, successisse dici-
tur anno DCCC LXXXVIII. Vidimus in *igne istud dioecesis Augustanae monasterium, in*
ameno loco situm ad Gunzium * amnem, elegantissimis aedificiis instructum: cujus loci basilica
sanctis martyribus Alexandro & Theodoro, quorum reliquiae ibi habentur, dedicata est. Pri-
*mus loci Abbas Tutto, quem pro sancto habent, tametsi anniversario huic officio quotannis par-
tant. De eo in Calendario Ottenburano: XIII Kal. Decemb. Tutto noster Abbas, qui cor-
pus sancti Alexandri huc attulit, & cujus parentes locum istum fundaverunt. Et in brevi
Chronico ad cyclos paschales: Anno MC LXIII Tutto sepelitur, id est transfertur, & principale
altare dedicatur. Fundatum est monasterium anno DCC LXIV. Huic Udalricus liberatim
restituunt, ex sequentis *Vitae* cap. 25. Porro, ut ad propositum redeam, Vvidgarius anno DCCC
xcviii ut notat Bruschius, Helvetiorum reliquias, gentilitio etiam tunc infectis, Christianam
veritatem predicasse memoratur, ob id Helvetiorum Apostolus appellatus. Vvidgarium anno
DCCCC II excepit ADALBERO, quem monachum Eleovangensem, atque Abbatem ejs-
dem loci simul & Episcopum fuisse Bruschius testatur. Fuit vir, inquit idem auctor, eximie
doctus, excellens musicus, San-Gallenus monasterii liberalissimus benefactor, sancti Ulrici
seu Udalrici alumnus & informator. Adalberonem sancti Galli fratrem conscriptum beneficen-
tissimum existisse tradit Ekkehardus cap. 5, probatque libellus de Fratribus conscriptis tomo 2
apud Goldastum pag. 181. ubi Adalbero anno CM VIII ad sanctum Gallum in vigilia ipsius
sancti venisse dicitur, juncto sibi mitissimo Sebonensis ecclesiae (*Sabonensem* * alii appellant,
nunc *Brixinensem*) antistite Meginberto; ac locum variis donis locupletasse. Eo sedente
Udalricus anno CM IX Romam profectus, ejus mortem didicit à Pontifice: à quo cum ad succi-
piendum Episcopatum induci non potuisset, HILTINUS interim substitutus est: qui anno DCCCC
xxiv mortuus, tandem locum fecit Udalrico, quem pra manibus habemus. Is si quid humani in
studio erga nepotem suum Adalberonem, quem successorem designavit, passus est, indubie ante
mortem diluit, cum ipsius nepotis prematuram mortem in penitentia remedium converterit.*

* Gunz

* Seben
v. Metrop.
Saliib. P.
439.

Udalrici
cultus &
canoniza-
tio.

8. Ceterum Udalricus statim a suo ipsius obitu merito sanctus dictus, creditusque est. Nam
praeter ejus vita scriptores, Harimannus in aetis sanctae *Vviborada superius adductis, equalis*
auctor, sanctum Udalricum; Dittmarus, anno M XVIII mortuus, sanctum patrem Othali-
cum vocat in lib. 1. & in lib. 3 Othelricus gemma Sacerdotum ab eodem appellatur. Nec
mirum sane, cum anno DCCCC xciii, id est ab ipsius obitu vigesimo, in sanctorum album re-
latus sit à Johanne Papa xv. cujus hac de re litteras post *Vitam* & *miracula* referemus: Lindol-
fus autem Episcopus, qui Pontificis jussu corpus sancti Udalrici tumulto extulit, oratorium in
ejus honore construxit, teste *Chronographo Magdeburgensi*. Et hic sane honor eo majori conside-
ratione dignus est, quod sollemnis iste canonizandi (ut loquuntur) ritus à sancto Udalrico ini-
tium coepisse videatur, ut in hujusce tomi Praefatione exposuimus, praehabita inquisitione de ejus
vita & miraculis, quae in duobus sequentibus libris proferuntur. Illud etiam observatione non
indignum, quod Gregorius Papa vii Henrico Aquileiensi Episcopo, qui antea *Canonicus Au-*
gustanus fuerat, usum pallii concedit, praeter alias, in festivitatis beati Udalrici Confello-
ris Christi atque Pontificis, & beatæ Afræ martyris, ut legitur in lib. 6 epistola 38. Ita vero
Udalrici nomen celebre evasit, ut vocabulum & titulum primum indiderit ecclesia ac monasterio
sanctæ Afræ apud Augustam perinsigni, quod modò sancti Udalrici * & sanctæ Afræ nuncupatur
ob ejus in eo loco sepulturam ac venerationem. Hunc locum monachis Benedictinis anno M xii
concessit BRUNO Episcopus Augustanus, praeposito Abbate primo REGINALDO, quem
Bernardus Hersfelderus monasterii Prior sanctum vocat in sua Basilica sanctorum Udalrici &

* S. Ulric.

Africa, & ex Kiburgensibus Comitibus, id est Udalrici gente, oriundum. Reginbaldo Abbati successit DEGO anno M XV. Degoni post triennium GODESGENUS, & post biennium Friedeboldus anno M XXX mortuus: quo postulante Berno tertiam de sancto Udalrico scripturam aggressus est. In eadem basilica asseruntur sancti Udalrici reliquie, magna ex parte sub eius ara, in qua sacrum facere nobis datum est, recondita, præter caput, aliæque nonnulla peculiaribus sermionibus inclusa, quorum cætypum exhibet Hertfelderus, uti & calicis, casula stola & manipuli, atque Dalmatica, quibus vir sanctus usus est. In monasterio Murensi item eius stola & quedam reliquia servantur. De ipsius inventione post librum miraculorum agendaum.

9. *De quibusdam scriptis, quæ Udalrico tribuuntur, dubiæ admodum & incerta sunt conjecturæ. In his est sermo synodalis parochianis presbyteris in synodis enuntiandus. quem Marcus Velserus Udalrici esse existimavit, propterea quod pleræque interrogationes, quas Udalricus presbyteris in eiusmodi synodis facere solbat, teste Gerardo in sequenti libri cap 6, prædicti sermonis (qui in tomo 9 Conciliorum Labbeano editus est col 803) interrogationibus respondeant. Verum dici potest id genus interrogatorum capitula ab Udalrico accepta fuisse ex vulgari formula sermonis, qui in huiusmodi synodis haberi solbat. Et certe item sermo, paucis immutatis, Leoni Papæ IV adscribitur in tomo 8 Conciliorum col. 35. Similis est item Katharii sermo synodicus in Spicilegio tomo 2 pag. 256. Alius Udalrici sermo ad populum refertur in sequenti Vita cap. 9. Ad hæc quedam superiori sæculo Udalrici nomine venditata est epistola ad Nicolaum Papam: cui auctoritatem conciliare conati sunt Novat res ex Aneæ Silviæ Apoigiæ ad Mayerum, ubi Pontificem ab Udalrico de concubinis reprehensum dicit. At parum communitum censet Velserus: tum quia nullus toto Udalrici tempore Nicolaus Papa ecclesie Romanae præfuit: tum quia hæc Aneæ verba in aliquibus codicibus non leguntur, absuntque ab editione Romana anni 1584. Præter ea Gerardus nullam huius reprehensionis mentionem facit. Tamen si non injuria dici potest, id cadere posse in Johannem XI, quem flagitiis deditum Otto M. in sequenti Synodo exauctorari curavit, cum frequenter admonitus respicere nolisset.*

10. *Sed jam tandem referenda est Anonymi seu Gerardi lucubratio, quam Baronius ceteris merito prætulit ob simplicitatem, quæ veritati magis consentanea est; laudatque Marcum Velserus, apud Augustanos Diumvirum celeberrimum, qui hanc scripturam jam oblivione sepultam, typis eudendo & Notis illustrando, revocavit ad vitam. Ita vir illustrissimus ad annum 924.*

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII. I V.

Reliquiæ.

Scripta.

PROLOGUS

In vitam Sancti Udalrici Episcopi.

1. **U**RES plurimorum cum fama miraculorum Christi, quæ per servum suum sanctum UDALRICUM in honorem suæ sanctissimæ genitricis MARIÆ fieri concessit, frequentissimè pulsaret, & adhuc mentes eorum dubitatio occuparet; missis ad me legatis rerum veritates ex meis responsionibus cognoscere cupiebant, rogantes me, ut ea quæ ego in veritate scire potuisssem, lucida descriptione eis manifestarem. Cumque interrogantium tanta pluritas me undique interrogationibus cinxisset, ut omnibus singulariter responsa scriptis dare me non posse aestimarem; cogitare tacitus cœpi intra memetipsum, ut cum tacitâ experienciâ experiri studuisssem originem ortus ejus, ut descripto ejus ortu, vitam subsequenter & obitum veraci relatu interrogantibus & legere volentibus omnibus in commune notum facere potuisssem, non meis antecedentibus meritis confidens, nec sagacitati mentis meæ, sed in Dei misericordiam omnipotentis sperans qui dixit, *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud*: ut per merita præfati Episcopi irrigatione Spiritus-sancti & divini ignis fervore sensum meum dirigere dignetur, ut id quod ad excogitandum mihi inspiravit, ad perficiendum vires non subtrahat, nisi prædestinata animo idoneâ taxatione edere concedat, ut diligentibus Deum exempla ædificationis anteponant, & Dei præcepta spernentibus conversionis emolumentum, vel damnationis interminationem adaugeant. Ista pro certò in amore Christi legentibus auxilium Dei omnipotentis adesse confidimus, ut per servum suum sint in isto sæculo freti, & eo juvante fiant ad æterna gaudia perducti.

2. Oportet in primis ne reticemus tanti talisque viri Spiritu-sancto
Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V. G g g ij

Udalrici
nominis in-
terpretatio.

ANNO CH
CM LXXXII
JULII. IV.

juvante nominis interpretationem. Teuticâ itaque linguâ hereditas à proavis derelicta *Alt-vodal* dicitur, *Ric* divitias sonat. Ideo non incongruè à *Vodalricus* à paterna hereditate dives interpretari potest. nam æterni Patris hereditate ditatus floret, de quo Patre quotidie in oratione nostra dicimus, *Pater noster qui es in calis*, & reliqua. Ad cuius hereditatis sanctus Paulus possessionem in Dei voluntate perseverantes consolatur dicens, *Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi*. de qua etiam hereditate scriptum est, *quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adscendit, quæ præparavit Deus diligentibus se*; cuius compendio non solum sibi met fruitur, verum etiam plurimos multimodis beneficiorum consolationibus in hac peregrinatione vivens traxit, & nunc melius vivens, multimodis juvenilibus & continuis miraculis ad hanc introducet, sicut in sequentibus reperitur.

INCIPIUNT CAPITULA.

- P**rimum Capitulum, de ortu S. Udalrici, & qualiter hebdomada xii ab lactatus est, & ubi ad schoolam commendatus est, & quomodo Episcopatum accepit: & de visione RAMBERTI Presbyteri.
- II. De alia visione ejusdem Ramberti.
- III. De visione ipsius Episcopi, quam ei sancta Afra manifestavit, & de obitu HENRICI Regis, & sublimatione OTTONIS in regnum; & de ADALBERONE Episcopo nepote, & de consuetudine quotidiana Episcopi.
- IV. Qualiter Quadragesima tempus celebraret, & tempus indulgentiæ, diemque Cœna Domini, & deinde usque ad finem paschalis hebdomadæ.
- V. Qualiter inter loca sua pergere, & quid ibi facere consuevit esset.
- VI. Qualiter pergeret quando diocesim suam visitavit.
- VII. Quanta commoditate ecclesias noviter edificatas benediceret.
- VIII. Quomodo pro elemosynâ suâ in pago Albergavia quibusdam paupertate afflictis hominibus ecclesiam longè in Silva suam consecravit.
- IX. De multiplici ejus admonitione, & de ratione octo visorum, & de timore in die iudicii, & de consolatione iustorum.
- X. Cum LIUTOLFUS & patruus ejus HENRICUS inter se discordiam habere cepissent, quam firma fide cum Imperatore permansit, & quomodo in castello Mantachisga obsessis liberatus est.
- XI. De vindicta quæ super depraedatores Augustensis civitatis venit.
- XII. Qualiter sanctus Udalricus & HARDBERTUS OTTONEM Regem, & filium ejus pacificati sunt, & de occisione Vngrorum.
- XIII. De reversione Imperatoris ad Saxoniâ, & de commendatione propinquorum & admittitione edificationis ecclesie sanctæ Afre.
- XIV. De horulano qui sensum perdidit, & ab Episcopo liberatus est; & de preparatione sepulture ejus: & de itinere ejus ad Romam, & qualiter caput sancti Abundii acquisivit, & postea monasterium sancti Galli visitavit, EBERHARDUM solitarium ultimâ vice vidit.
- XV. De itinere quod ad Burgundiam pro reliquiis sanctorum peregit.
- XVI. De oleo ab eo in die Cœna Domini sanctificato, & quam cito ipse cum eodem unctus sanatus est.
- XVII. Qualiter super fluvium Vindicensem ab eluvione elevatum, comite suo humectato, sicis vestimentis venit; & in Danubio de immersione liberatus est.
- XVIII. Quanta commoditate Tar fluvium transivit, cui valde periculoso advenit.
- XIX. Cum congregationem Sanctimonialium ad ecclesiam sancti Stephani componere cepisset, qualiter una earum infirmabatur & sanabatur.
- XX. De constructione ecclesie sancti Johannis Baptiste.
- XXI. De itinere ejus ultimo ad Romam.
- XXII. De reversione Episcopi ad Augustam.
- XXIII. Qualiter Episcopus ad Synodum Ingilunheim cum Adalberone vocatus est.
- XXIV. De obitu Adalberonis.
- XXV. De legatione ad Imperatorem pro Abbacia Vitenbura.
- XXVI. Quam formosè Episcopus obitum suum in Augusta expectaret.

Alia aliorum etymologia sunt Aventinus in Nomenclatore Vtricus, Hi dercus, Childericus pro eodem nomine accipit, & auzorem regni sive divi- tcm regni interpretatur. Ita Velferus. Sed Aventicus confusio mihi suspecta est.

XXVII. *Qualiter Episcopus die natiuitatis sancti Iohannis Baptista ultimum Missam celebrasset.*
 XXVIII. *Qualiter HENRICUS successor ejus ad Episcopatum venit, & qualiter interiit.*

ANN. CH.
 CM LXXIII
 JULII. IV

CAPUT I. *De ortu sancti Udalrici, & qualiter hebdomada duodecima ablactatus est: & ubi ad scholam commendatus est; & quomodo Episcopatum accepit: & de visione Ramberti Presbyteri.*

3. **B**EATA * igitur memoriae sanctus Udalricus, excelsa profapia Alaman-
 norum ex religiosis & nobilibus parentibus ortus, patre scilicet HU-
 PALDO ^a & matre THETPIRGA * nuncupata: qui solito more lacta-
 tus & summo studio nutritus, quamvis statura corpusculi elegans, tali ta-
 men macilentia confectus erat, ut nutritoribus verecundia esset, si aliquis
 ignotorum faciem ejus inspexisset. Mirantibus vero patre & matre, quare
 tanta tenuitate & infirmitate corporis occuparetur, & saepe inde cogitan-
 ribus, hebdomada interim duodecima ejus natiuitatis, quidam ignorus cle-
 ricus casu adueniens supplicabat, ut ab eis aliquantos dies in hospitium re-
 ciperetur. qui benignè susceptus, & cum eis in atrio domus suae horâ refe-
 ctionis sedens, audiebat in cubiculo infantulum vagientem; sciscitabatur
 quis aut cujus esset: praë pudore vero maciei illis nolentibus indicare, dixit:
 Si saluum illum esse cupiatis, celeriter ablactetur. qui parvipendentes ejus
 locutionem, eum lacti non subduxerunt. Altera vero die iterum audiens
 eum, dixit: Quare non fecistis secundum consilium meum? qui adhuc
 contemnentes ejus consilium non crediderunt ei. Tertia autem die audiens va-
 gitum ejus infirmioremem quam antea, dicebat ad eos: Pro incuria vestra per-
 ditioni traditur infantulus iste. pro certo sciatis quia si uberibus non sub-
 trahitur, in ista nocte morietur. Si autem subtractus salvabitur; in poste-
 rum à Domino aliquid magnum in eo manifestabitur. Tunc demum ei ob-
 temperantes, aliis eum escis sustentare cœperunt. qui statim recreatus de
 die in diem proficiens, talem corpus formositatem accepit, ut ipsi sui pa-
 rentes gratantes eum intuerentur, & aliis ostenderent. Qui laudantes Domi-
 num die noctuque pro sospitate pueri, & pro eo quod talem ad eos di-
 rexit hospitem, qui istius rei discretionem cognoscebat, & illis inno-
 tescebat.

* al. Bonæ
 memoriae.
^a
 * al. Diet-
 pirch.

4. De præteritis ergo futura credentes, tractaverunt ubi vitam religio-
 sissimam & docendi studiosissimam invenire potuissent: acceptoque consilio
 commendaverunt eum ad sancti Galli Monasterium, quia ibi nobilium Dei
 servorum multitudo, & religiositas discendi docendique studium tunc tem-
 poris habebatur. Commendatus vero etiam religioso viro grammaticæ
 artis edocto, VVANING ^b nuncupato: à quo benè procuratus quotidia-
 nam religionis atque lectionis doctrinam accepit, & in intimis sui cordis
 inseruit, adeo ut paullatim Fratres in eo doctrinæ fructificationem nimis
 proficere sentirent, & ob hoc eum in suæ fraternitatis consortium flagitan-
 do assumere conarentur. Horum itaque petitionibus saepe communitus, in-

^a Udalricus *clarissima Ducum & Comitum Ale-*
mannia profapia oriundus dicitur à Gebehardo in se-
 cunda vita. Patrem Comitem Kiburgensem ferunt,
 matrem Burchardi Sueviae Ducis filiam. An is Bur-
 chardus Alamanniae Dux eo nomine primus, quem
 in conventu suo, orto tumultu, anno 911 occisum
 tradit Hermannus apud Canisium? Certè Udalricus
 noster Burchardi secundi nepos dicitur infra num. 7.
 Theodpaldus n. Comitem fratrem habuit ex num. 38,
 & Manegoldum num. 66. Nepotes Adalberonem ex
 sorore Liutgarda num. 13, & Reginbaldum num.
 45; Hupaldum etiam Comitem filium fratris sui
 Manegoldi num. 67. Fuit & alter Manegoldus fra-

ter jam dicti Adalberonis ex eodem num. 67. *Tiepir-*
ga mater sancti Udalrici 21 Kalendas Aprilis nota-
 tur in Necrologio monasterii ejus. Udalrici natiuitas
 incidit in annum 893. siquidem octogenarius obiit
 anno 973.

^b Ekkhardus junior Hartmannum Udalrici præ-
 ceptorem vocat, hic in Observatione 5. Fortasse
 alium habuit grammaticæ Vvaningum, alium alia-
 rum disciplinarum institutorem Hartmannum. Vva-
 ningum lego Cralonis Abbatiss monachum & capel-
 lanum: sed Udalrici præceptorem natu majorem fuisse
 oportet.

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII IV

ducias respondendi postulavit. Tunc itaque ad quamdam ibi commorantem inclusam **V V I B E R A T**^a nominatam consilium quærendo accessit. quæ respondens dixit: Post triduum ad me veniens, si Deo placet, meum poteris animadvertere consilium. Inde illo recedente, ipsa devotæ orationis studio Dominum flagitabat, ut statuto die certi veracisque consilii indicium sibi manifestare potuisset. Cumque ille responsum accepturus advenisset, dixit illi: Ultra hæsitatio tuam non occupet mentem, quia istius cœnobii spiritualis Pater à Deo decretus ad regendum nullo modo constituèris; sed in orientali parte, ubi quidam fluvius^b duas dividit regiones, in futurum episcopali ministerio Deo militare debebis, & in eodem loco multa talia perpeffurus es laboriosa, qualia numquam antecessores tui sustinuerunt à paganis & malis Christianis. quæ tamen omnia Deo juvante in ultimis decentissimè superabis.

5. Hæc audita secretissimis Fratribus intimavit, & eorum suasionem suavi colloquio mitigavit, totamque spem pristinæ destinationis in sua mente deposuit: & ob hoc tamen discendi studium non omisit, sed inibi cum omnibus caritative versabatur; donec congruo tempore duplici sagina scientiæ ac religionis repletus, communi omnium oratione consolatus, & fraternitatis amore fretus, parentes suos amative dimissitavit. Qui tunc sapienti capto consilio, cum præfulis Augustensis ecclesiæ **ADALBERONIS**^c dominio subdiderunt, quem multa tunc temporis sapientia repletum, musicaque arte præ ceteris præditum, gubernaculaque regni pæne omnia cum Rege disponentem agnoverunt. Ipse verò propter nobilitatem parentum, & bonam ejus indolem, & formositatem, lato animo suscipiens, ministerium Camerarii^d sibi commendavit. quo suscepto, & aliis secundum suam dignitatem beneficiis, sicuti præcoquus erat, in omnibus prosperè agens, de die in diem proficiebat.

6. Interim verò libuit eum limina visitare beatorum Apostolorum Petri & Pauli. Cumque illuc pervenisset, à venerando Papa **MARINO**^e bene susceptus est, & ab eo interrogatus, de qua provincia vel civitate esset natus. Qui respondens dixit: De provincia Alamannia, & de civitate Augusta oriundus sum, versorque in servitio Adalberonis ejusdem civitatis Episcopi. Ne turberis, inquit, animo ô frater. ille de quo mihi dixisti senior tuus Adalbero migravit à sæculo, & Deo jubente te ejusdem matriculæ decet esse pastorem. Eo quidem renuente, inquit: Cur recusas destinationem Dei? si nunc inconcussam & indefolatam accipere & gubernare refragaris in tranquillitate, inantea verò destructam & deprædatam in perturbatione accipies, & cum labore gubernabis & reâdificabis. Altera verò die sine licentia Papæ, propter tristitiam defuncti domini sui, & ne ab eo plus verbis constringeretur, exivit è Roma, Augustamque revisitavit: & invenit ita sicut præfatus Papa prædixit. Tunc **HILTRINE** successor Adalberonis effectus est: quita- men tantæ non fuit celsitudinis, ut suo se vellet applicare servitio. Interim verò patre ejus defuncto, rediens suscepit procuracionem matris suæ, recordans præcepti Domini dicentis: *Honora patrem tuum & matrem &c.*

^a S. Vviboradæ acta superius exhibuimus ad annum 925. Vide Observaciones huic Vitæ prævias num. 5.

^b Lycus scilicet, qui Sueviam & Bajoariam discriminat, & præterfluit Augustam, cujus urbis Episcopus Udalricus.

^c Adalbero sedit ab anno 837 ad 909, regnante in Germania Ludovico quarto Arnulphi filio, muniticus in S. Gallum, ut in Observatione 7 dictum est. Hepidannus tamen in Annalibus ejus obitum revocat ad annum 910. Hæc cum Abbatiam Lauresharaensem teneret, eam in gratiam Abbatis regularis dimisit, teste Chronographo Laureshamensi.

^d Camerarii officium in ecclesiis cathedralibus est vestes dispensare &c. infra num. 21. Confer num. 72.

^e Non fuit Romæ Pontifex Marius anno 909, quo hoc contigit, sed Sergius tertius, cui in breve tempus successerunt Anastasius & Lando, ac postea Johannes x in annos sexdecim. Marinus primus anno 884, ante Udalricum natus; secundus anno 946 sedere cepit. Et tamen charta quædam Azilæ nobilis matronæ pro Faucensi Bajoariæ monasterio data legitur anno **Dominici DCCCXIX** sub Papa Marino, sub Rege Heinrico &c. An Marinus per ea tempora improbarum Pontificum, quasi Vicarius Papæ, res administrabat, atque ob id Papa appellatus?

7. Tanta itaque eam diligentia & omnia sua custodivit ac disposuit, prout ei vires à Domino concessæ suppetebant. Post quindecim^a annos defuncto Hiltine Episcopo, machinatione nepotis sui BURCHARDI Ducis & aliorum propinquorum suorum, HEINRICO Regi præsentatus, ejusque sublimitati nota facta est decessio Episcopi, supplicatumque est, ut præfato domino Udalrico episcopalis potestas ab eo concederetur. Rex verò intuens herilitatem staturæ illius, & comperiens doctrinæ suæ scientiam, petitioni eorum assensum præbens, regio mote in manus eum accepit, munereque Pontificatus honoravit. His verò ita peractis hilari animo de Rege revertentes, & ad Augustam pervenientes, secundum Regis edictum potestativa manu investituram Episcopatus sibi perfecerunt. Succedente verò tempore Nativitatis Domini, in die^b sollemnitatis Innocentum, consuetudinario ritu ordinatio ejus peracta est.

8. Inde verò prospero reditu domum veniens, conspiciensque muros ecclesiæ undique depositos, omniaque ædificia nimis dilapsa, sicut sub priori anilite igne sunt consummata: nimia tunc mentis anxietate fluctuans, cogitabat, qualiter convenientissimè tam penitus destructa reedificare potuisset, quia maxima pars familiæ à paganis fuerat occisa, & opida exusta & deprædada; pars autem familiæ quæ remanserat, in magno egestatis labore erat afflicta. Acquisitis tamen architectis, & multitudine congregata familiæ, cœpit sagaciter diruta restaurare, fatisque sensibilibus ordinare, magnoque animi fervore studens ut cœpta perficere non desisteret. Cùm verò vir magnæ suavitatis inchoatum opus, quamvis pressa suppellectile, divino tamen ferus adminiculo ardentè implevit: omniaque ipsius templi interiora omnigeno, quantum valuit, decoramine ornare contendit: necnon etiam frequenter sagaci oculorum acie intus & forissecus positiones ecclesiæ cautè perlustrans, parvitatem non lucidæ cryptæ vilitatemque sibi nimis displicere conquectus, seque professus est competentius decentiusque, si Deus annuerit, positurum. Cùmque opus cœptum satis crescere videretur, Ramberto cuidam fratri in ecstasi mentis videbatur, se sicut solebat cum illo psalmos decantare debuisset, & interim ADALBERONEM Episcopum in aquilonari parte cryptæ missatico apparatu vestitum, sibi apparentem, annuentemque, ut ad se veniret. Sed ille ancipiti timore sæptus viventis atque defuncti domini, cœpit oculis pavens in eum conspiciari: interrogatusque ab eo, Quare sic oculis in me inflecteris? At ille respondens dixit: Ecce video seniores meum Adalberonem episcopaliter paratum ad Missam, meque vocantem ad se. At ille, Festina, inquit, iussionem suam implere. Cui venienti ad se dixit ad eum: Ramberte, dic domino tuo Episcopo, mercedem à Domino accepturum pro orationibus & elemosynis, quas mihi fideliter transmisit. & hoc signum dicito illi, quòd FORTUNATUS^c & ego in proxima Cœna Domini, Domino concedente, cum illo chrisma sanctificabimus, & quòd operatio hujus cryptæ est ruitura: ob hoc tamen non debet omittere, quin studeat in posterum stabiliter perpetrare. Fratres quoque recordari moneto, quod sine vi & sua sponte, sedula & assidua oratione pro me laborare sponderunt, & quod sic non fecerunt: & si hoc emendaturi non fuerint,

ANN. CH.
CM LXXIII
JULII. 1 V.

^a Mendosè Bruschius, *quindecim menses*. Non tamen integri censendi sunt anni XV.

^b Anno scilicet 924 desinente. Hertmannus ad hunc annum, ubi Udalricus *mira pietate & religione* prædicitur, annis 1. Augustæ Vindeliciæ præfuisse dicitur. Qui in annum 925 ejus ordinationem differunt, ut Conradus Urspergensis, novum annum pro veteri more incunt. Et tamen anno 924 Innocentum dies in feriam tertiam inciderebat, non in Dominicam, quæ Episcopis ordinandis ex Canonum præscripto assignata est.

^c Velferus id refert ad Fortunatum Pictavorum Episcopum, quem Augustæ aliquando fuisse Paulus Vvarnesi idi testatur in lib. 2 cap. 9, aliis 13. improbatque editor nonnullos, qui Fortunatum quemdam Augustanum Episcopum produunt, quod ex catalogis Episcoporum probari non posse dicit. Verùm omnibus catalogis prævalere debet hujus Vitæ auctoritas, quæ Fortunatum Udalrici *antecessorem* vocat infra num. 10. An tantùm Chorepiscopus? an verò Lanto, seu quivis alius, Adalberonis decessor, binominis erat?

ANN. CH.
CM LXXIII
JULII IV.

sciunt se esse de hoc in conspectu Domini rationem reddituros. Et tu quotidie unum pro me psalmum cantabis, sine cautela, & hoc te emendare monebo. Ipse verò Episcopus interim regiis occupatus obsequiis, cursum direxit ad curtem^a: ibique apud aulicos digno honore diu retentus, tandemque requisita salubri licentia domum repedavit, opusque cujus effectum se se cernere speravit, totum penitus dilapsum reperit ac subversum, secundum prædictam relationem præfati Ramberti. Tum verò cautiore fundamentis positus, stabiliter perfecit.

I I. *Item de visione ejusdem Ramberti.*

9. Alia autem vice cum in opido, Vvaringa vocitato, primo mane consuetudinario more psalmodiam cum eodem Ramberto studuisset explere, idem cœpit reflexis oculis timidè moveri. Interrogatusque ab eo respondabat dicens: Ecce video seniosem meum Adalberonem eodem modo, sicut antea eum vidi, præcipientem mihi, ut illi ministrum ad Missam. Qui statim surgens retractis foribus recessit de ecclesia, donec hæc visio finiretur. Aliam verò visionem quam de multis Fratribus in veritate dicentibus accidisse didicimus, oblivioni nos tradere non oportet: quia cum religiosus vir die sancto Paschæ ministerium Sacramentorum studiosè perficere decertaret, multitudine clericorum adjuvante, & quodam Heilrico * Presbytero Cantore existente, apparuit dextera cum dextera Episcopi Sacramenta sanctificans. Expleta verò Missa, ille præfatus Heilricus sequens eum in cubiculum suum, cecidit ad pedes ejus, & incautiùs quam debuisset in præsentia laicorum, hanc visionem explanavit. Cui ille respondens dixit: Utilius tibi fuisset ista reticere quam loqui. De hac verò responsione stupefactus recessit ab eo, & in scena *, quæ ante cubiculum ejus est sita, confedit, & statim oculi ejus magna nimietate cœperunt lacrymas effundere, & in ea effusione permanserunt, usque dum in totum præsentem lumine privati sunt.

* *al. Henrico.*

»
* *porticu.*

III. *De visione sancti Episcopi, & de obitu Regis & de Adalberone, & consuetudine sua servitutis.*

10. Alio tempore in nocte antecedente diem sanctum Cœnz Domini, quasi in somnis audivit vocem sibi loquentem: Udalrice Episcope, scias te hodie hospites esse suscepturum. Et expergefactus à voce, qui essent illi hospites cœpit tractare. Cum autem dormiret, loquentis sibi verba audivit: Orationes tuas & elemosynas tuas oculi Domini conspexere, & ideo binis antecessoribus tuis, FORTUNATO & ADALBERONI, es commendatus, ut tibi hodie & posthinc in istis sacris sollempnitatibus sacra mysteria celebranti adsistant, & ea tecum benedicant.

11. Mane autem facto aliis (sicut mos est) peractis ministeriis, circumstantibus ministrorum ordinibus, cum sacramenta consecraret, ipse & quidam de circumstantibus devotiores viderunt dexteram Domini cum eo sacramenta consecrare, & signum crucis imponere, quibus, quia per spiritum eos sciebat, cum Viaticum ab eo accepturi accederent, digitum ori superposuit, ut de visione tacerent. quibus etiam postea ad se vocatis, quæ ei in nocte dicta sunt secretò nuntiavit, & præcepit ut eo vivente neque visa, neque ab eo secretè audita alicui manifestarent, si præsentem adhuc vitam habere voluissent.

12. Majoris etiam visionis sibi metipsum manifestata miracula sub silentio recondendum bonum esse non æstimo. Quia quadam nocte cum corpus lectulo ad dormiendum collocasset, vidit sanctam Afram in magna formositate,

^a *Curtem Regis, infra num. 13. Nos curiam vocamus.*

palerâ tunicâ indutam atque succinctam, stantem ante ipsum dicentem- que sibi : Surge & sequere me. Et hæc dicens eduxit eum in campum, qui vulgò dicitur ^a *Lechfeld*. Ibi enim sanctum Petrum principem Apostolorum invenit cum multitudine magna Episcoporum & aliorum Sanctorum, & eorum quos ille ante non videbat : & tum nutu Dei cognoscebat bene, Synodale colloquium cum eis facientem, & magna & innumerabilia disponentem, ARNOLFUM ^{QUE} ^b Ducem Bavarorum adhuc viventem, de destructione multorum monasteriorum quæ in beneficia laicorum divisit, de multis sanctis accusatum legaliter judicantem, & enses duos valde heriles, unum cum capulo, & alterum sine capulo sibi ostendentem, & sic loquentem : Dic Regi Heinrico, ille ensis qui est sine capulo, significat Regem qui sine ^c benedictione pontificali regnum tenebit ; capulatus autem, qui benedictione divina regni tenebit gubernacula. Finita itaque Synodo præfata Dei martyr monstravit illi loca castrorum, ubi postea OTTO Rex adhuc manens regali locutionem cum populis diversarum provinciarum habuit, ubi Rex PERENGARIUS ^d de Longobardia, & filius ejus ADALBERTUS, cum multis Episcopis se præsentaverunt, & suo dominio subdiderunt. Indicavitque ei venturam supergressionem Ungarorum, & loca belli, & quamvis laboriosè, tamen victoriam Christianis concessam esse nuntiavit. Hac visione peracta, reductum cum in lectulo collocatum dimisit. Ipse verò ad se reversus cogitabat, reverenter in recordationem suam ducens illud illustri verborum rapti ad secreta tertiæ cæli dicentis, *sive in corpore, sive extra corpus*, & reliqua. Hæc verò visio ab eo paucis prudentibus ac sibi familiaribus manifestata est.

13. Postea autem curtem Regis adiens, solito more servitio ejus subdebatur, usque dum Rex Henricus præsentem vitam * finiret. OTTONI itaque filio ejus in regnum sublimato, eandem quam patri fedulitatem servitii & fidei firmitatem in cunctis impertiri studebat. Tunc verò temporis habebat Episcopus Udalricus filium fororis suæ LIUTGARDÆ bonæ indolis, ADALBERONEM nomine, cuidam doctissimo magistro BENEDICTO ^e monacho ad erudiendum scientiam grammaticæ artis & aliorum librorum commendatum. Cumque ille ab eo in omnibus profectibus bonæ scientiæ & disciplinæ doctus atque educatus in virile robur devenisset, statim de schola exemptus, ab avunculo Episcopo Imperatori præsentatus, & in manus ejus misericordiæ commendatus, regali servitio tam studiosè atque decenter insistebat, usque dum Imperatori ejus ministerium in ecclesiasticis & sæcularibus bene placuisset. De hac pro certo fedulitate ejus servitii quotidiani concessum est ejus avunculo sancto Udalrico Episcopo, ut præfatus Adalbero in ejus vice itinera hostilia cum militia episcopali in voluntatem Imperatoris perageret, & in curte Imperatoris ejus vice assiduitate servitii morareretur, ea videlicet causa, ut præfato Præsuli Dei servitio, & custodiæ gregis commendati, & utilitatibus Ecclesiæ, & orationibus & elemosynis secundum suum desiderium immorari licuisset ^f.

14. Ille verò quantum sæcularibus curis se absolutiorem esse pensavit,

^a Ex nomine decurrentis fl. rivi, ait Beruo, nempe Lyci, nam *feld* germanicè significat campum. Nomen retinet hæcenus jucundissima planities, quæ ad septem octavo leucas supra Augustam latè porrigitur. In ea sacellum beate Mariæ, Fidelium concursu celeberrimum, in quo nos aliquando sacra fecimus.

^b Hinc Otto Frisingensis in lib. 6. cap. 18 *Hic est Arnolfus, qui ecclesias & monasteria Bajoaria crudeliter diruxit, ac possessiones eorum militibus distribuit*. Obiit anno 1136 ex Hepidanno.

^c Gebhardus alter Vitæ scriptor, & cum eo Otto Frisingensis, hæc Arnolfum intelligunt : Ditmarus vero lib. 1 Henricum Aucupem, quod vero propius

est. Is enim regiâ se coronâ sollempniter insigniri præ modestia non tulit.

^d Id anno 951 contigisse docet Hermannus *Synodus xv Episcoporum, magnus que totius regni Principum conventus apud Augustam Vindeliticam coadunatur ; ibique Berengarius Ottoni Regi ad deditioem venit, eique subjectionem promittit*. Consentiant Vvitichindus, Ditmarus, & alii.

^e Quis iste Benedictus non dum addiscere potuit. An Benedictus Abbas Vvesleprunensis in Bajoaria ante medium sæculum x.

^f De Adalberone plura inferius à num. 61. Obiit ejus num. 65.

ANN. C H.
CM LXXIII
JULII IV

a

b

c

tantum seipsum in Dei voluntate facere nitebatur obligatiorem. Cursus scilicet quotidianus cum matriculariis ^a in choro ejusdem matriculæ ab eo cautè observabatur, quandocumque ei domi manendum aliæ occupationes confenserunt. Insuper autem unum cursum ^b in honore sanctæ Mariæ genitricis Dei, & alterum de sancta Cruce, tertium de omnibus Sanctis, & alios psalmos plurimos, totumque psalterium omni die explere solitus erat, nisi si eum impediret aliqua inevitabilis necessitas. Missas autem ^c tres vel duas aut unam, secundum spatium temporis, cantare quotidie non desit, si infirmitas corporis aut aliquod studium bonum ei non subtraxit.

15. Multis temporibus carne abstinuit, sed tamen aliis cum eo inauducantibus abundanter donavit. In quotidianis refectioibus, quando cum suis ad mensam sedebat, prima appositio panum atque ciborum, ex maxima parte per aliquem clericum, cui hæc commendata sunt, pauperibus dividebatur: exceptis his mancis atque debilibus, qui in grabatulis & in lectulis & in scamellis ambulantes, & in sphærolatis lectulis, quotidianum victum in ejus præsentia acceperunt de optimis escis & potibus. Aliorum autem nemo qui in sua præsentia, sive notus fuisset, sive ignotus, cibum sumserunt, esuriens aut sitiens recedebat, nisi aliquando incuria aut tenacia ministrorum contigisset contra Episcopi voluntatem. Hospites autem cum ad eum devenissent, tripudio & tanta hilaritate vultus & animi suscepti sunt, & in omnibus procurati, veluti eis optimè conveniebat, sciens in eis Christum se suscepisse, illo dicente, *Hospes fui, & suscepistis me.*

* al. Vassalli
autem ejus
in propria
ab eo

16. Vassalli * autem Imperatoris ab eo pergentes vel ad eum redeuntes, summo honore suscepti & in tantum sunt opulentati, ut in nullo eos aut jumenta eorum ulla indigentia fatigaret, acceptisque secum stipendiis itineris eorum necessariis, læti ab eo redirent. Monachos autem atque clericos & Sanctimoniales cum visitantes more filiorum amavit, & spiritualibus eos atque corporalibus escis abundanter recreavit, & cum illo manere concessit, quamdiu eorum voluntati complacuit, & congruo tempore in omnibus hilaratos ire dimisit. Clericos autem suos ex familia, vel liberos, mediocres, vel nobiliores, summâ diligentiam nutrire & docere præcepit, & quoscumque inter eos honore dignos cognovit, ministeriis & congruis beneficiis ditiores fecit. Laici autem suæ dominationi subiecti semper cum eo omni honore & lætitia commorabantur, nullam deceptionis fraudem ab illo fieri timentes, sed firmiter credentes atque certè scientes, quidquid eis promiserat, hoc Domino annuente compendiosè perfecerat. De familia autem ei commissa quicumque ante eum venerat, se exclamando injustè esse oppressum vel exspoliatum, aut aliquo modo injuriatum de domino proprio, cui in beneficium concessus erat, sive de conseryo ejus, vel de alio aliquo, ad rationem ejus cautè auscultavit: & ubi cognovit injuste contra eum factum fuisse, firmiter contestim præcepit, ut iniquitas ei facta cito emendaretur, & non omisit donec perficeretur. Legitimum verò jus totius familiæ, quo pro antecessoribus suis utebatur, firmiter eam tenere concessit, & nullius potestatis hominem sub suo regimine degentem hoc ei tollere permisit: & non nisi rectum censum de omnibus locis aliquem suorum ministrorum ab ea exigere non concessit.

17. Otio inani nullo tempore animum suum subjacere patiebatur, nisi aliquid utilitatis excogitaret, aut perpetraret, sive de ecclesia, quam undi-

^a Matricularii sunt clerici in ecclesiæ matricula seu in ecclesia matrice inscripti, infra num. 19 *ecclesiæ matricula.*

^b Hoc primùm sæculo officium parvum beatæ Mariæ frequentari cœpit, ut in Præfatione dictum est.

^c Missas plures uni sacerdoti quotidie celebrare olim licuit ex Valafriaco Strabo cap. 2. Confer epistolam Leonis M. ad Dioscorum cap. 2. Concilium

Salgunstadenſe anno 1022 vetuit cap. 5 ne quiritium numerum excederet. Alexander II qui obiit anno 1073, ad unam id revocavit cap. *Sufficit de consecr. D. 1.* Casus quidam, quibus duas celebrare licet excepti, præter Natale Domini, in quo tres; & Natale sancti Johannis Baptistæ, in quo duæ olim celebrabantur ex num. 73.

que dilapsam invenit, vel de ejus ornatu, vel de paraturis altarium & clericorum, & de disciplina Canonicorum & de Schola, & de sustentatione & salvatione familiæ, & qualiter civitatem, quam ineptis valliculis & lignis putridis circumdatam invenit, muris cingere valuisset: quia in his temporibus Ungarorum savitia in istis provinciis more dæmoniorum grassabatur. Hæc verò omnia cum exterius suorum fidelium consulti pertractaret, æstu tamen interius divini amoris succensus, vigiliis & orationibus & jejuniis & eleemosynis Deo se sociare studiosissime festinabat, semper curi suæ laneum^a apponens vestimentum, & Regulam sequens Monachorum. Post Completorium numquam propter ullius hominis petitionem escam vel potum delectationi corporis suæ consentiens sumpsit. In molliora plumatii non dormivit, sed psithio^b & sago aut taperiis suppositis requievit. In nocte primum sonante signo surrexit, & prædictos cursus maxima cautela complevit^c.

^a
NOTA

^b

^c

I V. *Qualiter Quadragesima tempus celebraret, & tempus indulgentiæ, diemque Cæna Domini, & deinde usque ad finem paschalis hebdomadæ.*

18. Tempus verò Quadragesimæ quanta devotione celebraret, sermo mihi non sufficit ad narrandum: sed tamen ea quæ vidimus, non decet nobis in totum omittere. Matutinis namque laudibus expletis, aurora diei prima illucescente, aliis orationibus expletis psallere psalterium cœpit: quo expleto & Lætania expleta, aliis orationibus firmiter insistebat, usque dum signum ad vigiliam defunctorum sonaret, quo audito statim surrexit, & cum fratribus vigiliam celebravit & Primam. Primam verò expletam, fratribus solito more crucem portantibus, ipse remanens in ecclesia codiculum brevium ex psalmis cum aliis orationibus interim decantavit, usque dum fratres cum cruce redirent, & Missam sacificationis celebrare cœpissent: ipse primum devotè Deo sacrificium^d offerens, manum Sacerdotis humiliter osculans. Expletam verò Missam, Tertiam cum fratribus explevit: fratribus verò ad Capitulum pergentibus, ipse solito more in ecclesia remansit, donec signum ad Sextam sonaret. Sexta autem hora expleta, altaria circuitat cum venia*, cantans *Miserere mei Deus, & Deprofundis*. tunc demum ad cubiculum rediit ad lavandam faciem suam, & ad Missam se preparandum. Missarum autem celebrationibus expletis & Vesperis decantatis, ad hospitium pauperum pervenit, & XII pauperum pedes lavit, & unicuique eorum de aceto^e pretium unius denarii donavit. Inde rediens ad mensam pransurus confedit: ibi lectio non defuit, nec prædictorum pauperum multitudo copiosa. Apposita cum gaudio sumpsit, & cum eo manentibus maxima hilaritate distribuit, recordans illud Apostoli: *Hilarem enim datorem diligit Deus*. Unicuique enim præbebat quod cum libentissime sumere æstimabat. Cibo verò consumto, & omnibus cum eo commorantibus latificatis, congruo tempore Comple-

^d
* id est cum genuflexione.

^e

^a Beruo, Scipsum verò, ait, nimia maceratione castigavit, ut ut carnem non manducaret, & intrinsecus super nudam cutem laneam vestem portavit. Et infra: Et ut brevitatis compendio utar, sic exterius gerebat officium Sacerdotis, ut interius non omitteret religionem monastica conversationis.

^b Storea, teges, à græco ψαθος Notum ex Cassiano & aliis.

^c Beruo addit. Sapiens sperantibus quod cum illis manducaret, ipse ablatam carnalium epularum mensam surgens ad ecclesiam perrexit, Missarum sollempnia celebravit. Unde adhuc quasi recentè sit actum memoria, ore multorum refertur, quod dum quadam die ipse venerandus Pater cum CONRADO, divæ memoriæ Constantiensis ecclesiæ Episcopo, ad prandium apud sanctam Afram martyrem comedisset; postquam consumti cibus ab utriusque discessum est, quadam causa

exstitit, qua prædictus Pontif. x ad virum Dei mittere debuisse. Ad quem cum legatus ipsius venisset, invenit eum sacro altari adstantem hostiam Domino immolantem. Quo peracto nuntium audivit, atque absolutum redire ad dominum suum permisit. Cumque reversus interrogaretur, cur tam diu moratus fuisset, respondit, quia virum Dei tam diu expectasset, donec ter Missarum sollempnia peregisset, &c. Alius congressus, cum Conrado fabulosus refertur, in quo Dux Bajoariæ sanctis viris aliud cogitantibus frustum carnis exhibuisse dicitur, quod à nullo fide digno acceptum est, sed ab incerto auctore.

^d Id est oblationem ad sacrificium, uti colligo ex sequentibus verbis, manum sacerdotis osculans.

^e Iterum obscura hæc vox redit infra num. 21. an de marsupio, an legendum de sacculo?

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII. IV.

torium recitavit ; insuper alijs orationibus peractis , secreta cubiculi cum silentio repetivit , & omne colloquium , nisi cum Deo & sanctis ejus , usque ad alterius diei Primam peractam , omninò devitavit. Hoc modo dies Quadragesimæ explevit , usque in diem Indulgentiæ , quem dicunt Pascha palmarum.

^a
^b
* *id est* v. xillii.
19. Eo die mane diluculo ad sanctam Afram^a veniebat , si in præterita nocte ibi non manebat : Missam de sancta Trinitate^b cantabat , & ramos palmarum diversarumque frondium benedicebat , Evangelioque & crucibus & fanonibus* , & cum effigie sedentis Domini super asinum , cum clericis & multitudine populi ramos palmarum in manibus portantis , & cum cantationibus ad honorem ejusdem dici compositis , & cum magno decore pergebat , usque ad collem qui dicitur *Perleich* : ibique obviam ei veniebat chorus Canoniorum cum pulcritudine magna , & cum civibus qui in civitate remanserant , & qui de opidis circumjacentibus ipsis se jungere voluerunt , ibi ad imitandum humilitatem puerorum ceterorumque populorum , ramis palmarum & vestimentis suis viam sternentium. Iis expletis vir sanctus congruentissimam admonitionem de passione Domini ad omnes fecit , eoque sæpe ut ille fletet , fletuque suo multos flere fecisset. Admonitione peractâ , omnes simul Deum laudantes ad ecclesiam matriculam pervenerunt , ibique Missam cum eo celebraverunt , & inde omnes in sua redierunt.

^c
^d
20. Postea autem his tribus diebus contigujs Synodale colloquium habere consuevit , eo quod canones^c bis in anno Episcoporum Concilia fieri præcipiunt , unum x v Kal. Octobris , & aliud quarta hebdomada post Pascha , hoc in isto tempore perficere decrevit , ne in antea ei aliquod obstaculum illud perficiendi impedimentum faceret , & ut in Cena Domini cum eadem multitudine clericorum & populi plenius & honorificentius chrisma & oleum sanctificaretur. Eo verò die hora tertia omnes clerici sollempnissimis paraturis induti venerunt in ecclesiam : & ipse suo more gloriosissimè ad Dei servitium paratus , cum eis sacrum mysterium agere devotissimè cœpit : perlectoque Evangelio & admonitione facta ad populum , & confessione populi accepta , indulgentiam humillimè eis fecit , & tota Synodo oblationem offerente secundum ordinem cautissimè implevit usque ad benedictionem chris-matis & olei. Hoc fecit magna reverentiâ sibi apportari , cum crucibus & cum pueris portantibus sub palliolo occultatis , & cereis , cum versibus ad hoc ministerium compositis formosissimè decantatis , & cum processione duodecim Presbyterorum , qui cum eo usque in finem Missæ in suo ministerio perseverare debuerunt. Rite autem sibi allato , humillimè suscepit , & totam Synodum rogavit , ut quando ille crucem benedicendo super illud faceret , & ipsi cum eisdem Presbyteris qui in processione erant , & sibi assistebant , benedicere non desisterent , ceterumque populum *Pater noster* cum magna humilitate decantare rogavit. Quo benedicto , & populo sacro Viatico^d recreato , vespereque expleta , ad sacrarium venit chrisma & oleum clericis dispensandum.

21. His dispensatis , ad hospitium pauperum venit , & eis solito more ministravit. Inde autem in ecclesiam ambulavit , & ante sacrarium venit , ibique

^a Nunc S. Udalrici & sanctæ Afræ ecclesia , monasterio nostrorum celebris , ut dictum est supra : quæ muris urbis tunc non continebatur , infra num. 24. sic verò in præsens.

^b Iterum infra num. 23. Missa de Trinitate die sancto Paschæ. Eadem num. 51.

^c Ita statuunt canones relati Dist. 18. c. 4. Primum post tertiam hebdomadam Paschæ , ut in quarta compleatur : secundum Idibus Octob. Unde apparet hic x v Kal. Octob. sumtum pro die 15. Octob. ut apud alios quosdam auctores minus Latinos. Ita fere

Velferus. Exstat Concilium Augustense anno 952 celebratum , præsidente Friderico Archiepiscopo Moguntino , præsentente Ottone Rege , in quo undecim Canones conditi sunt.

^d Ita supra num. 11 *Viaticum* pro communione , & infra num. 42. Fideles olim hoc sacro triduo communicari mos erat. De Communione Parasceves num. 21. Sabbati verò num. 22. ubi corporis Christi , ac nulla sanguinis mentio. Adde diem Paschæ ex num. 23 : Adi Consuetudines Cluniacenses.

à Camerario allatis vestibus novis, duodecim pauperes vestivit, & acervulum accoli aliis dispensavit, & eo die nullum ab eo vacuum abire dimisit, quamvis eorum multitudo magna adesset. Postea ad cibum venit: cibatisque omnibus cum eo manentibus, exemplo Domini pedes discipulorum suorum lavare cœpit. Lavationeque cum antiphonis congruentibus & versibus & lectionibus decentissimè peracta, pocula optima in suis cellariis recondita cum magna caritate & humilitate sufficienter porrexerit, & Completorio expleto, membra in Dei servitio fatigata quieti lectuli commendavit. Die autem Parasceve horis secundum ordinem caute expletis, omnis aliis Cursibus, sicuti in Cœna Domini, nisi ad eundem diem pertinentibus, mane diluculo psalterium expleve festinavit, & sacro Dei ministerio perpetrato, populoque sacro Christi corpore saginato, & consuetudinario more quod remanserat sepulto, iterum inter ecclesias ambulando psalterium explevit decantando, & vespertina hora sine mensa atque mensalibus in cubiculo suo pane & cervisia se recreare cœpit, & unicuique qui secum erant, panem & cervisiam juxta eorum voluntatem exhibere præcepit.

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII IV.

22. Sanctissimo autem Sabbati die expletis nocturnis officiis & amando psalterio perlecto, præparatum sibi balneum intravit, quo numquam uti solebat eo tempore, nisi in Sabbato ante Quadragesimam, & in media Quadragesima, & eo die. Lavatione autem corporis peracta, & præparatione vestimentorum induta, ad sacrum officium sollempniter se præparavit, & totum clerum hora dici nona cum eo paratum esse destinavit, statimque perlecta trina letania, cereoque sanctificato, lectionibusque & tractis consummatis, cum quina Letania & cum omni honore ad Baptismum consecrandum ad ecclesiam sancti Johannis Baptistæ perrexit: baptizatisque ibi ab eo tribus pueris cum septena Letania, regressus est in sacrarium ad Missam se præparandum, clero interim psallente in choro. Missarum vero sollempniis sollempniter cum vespera peractis, corporeque Christi dispensato, & sacris vestibus depositis, eo die mensa apposita ad refectorem cum magna multitudine confedit: & omnibus abundanter relictis, cum gaudio ad mansiunculas redire permisit.

NOTAE

23. Desiderantissimo atque sanctissimo Paschali die adveniente, post Primam intravit ecclesiam ^a sancti Ambrosii, ubi die Parasceve corpus Christi superposito lapide collocavit, ibique cum paucis clericis Missam de sancta Trinitate explevit. Expleta autem Missa, clerum interim congregatum in scena ^{*} juxta eandem ecclesiam sitam sollempnissimis vestibus indutum antecessit, secum portato corpore Christi & Evangelio & cereis & incenso, & cum congrua salutatione versuum à pueris decantata, per atrium perrexit ad ecclesiam sancti Johannis Baptistæ, ibique Tertiam decantavit: indeque cum antiphonis ad honorem hujus diei congruentissimè compositis, ad tuorum ^b formosissima processione binis & binis secundum ordinem simul ambulantes Missam celebraturus pervenerat. Missa itaque devotissimè, religiosissimeque decantata, cunctisque sacramenta Christi accipientibus & in sua reverentibus, ille ad cibum accessit: ibi mensas tres omni decore præparatas invenit, unam cui ille cum quibus volebat adsedere solebat, & aliam matriculis ^c, tertiam congregationi sanctæ Afræ. Sanctificato itaque cibo carnes agni, & particulas lardi ^d inter Missarum sollempnia benedicti, omnibus dispensavit, & tunc demum cibum cum eis omni gaudio sumpsit. Tempore autem

* porticu.

^a Illius ecclesiæ nullam superesse mentionem dicit Vellius, quam prope cathedralem existisse rectè conjicit, patetque ex asserto ibi Christi corpore quod scilicet in Viaticum reservatum ex consuetudine loco transferri solet hoc triduo.

^b Editor notat superscriptum fuisse *ad summum*: Germanicum ecclesiæ cathedralis nomen esse *ihom*. Unde apud Mediolanenses, *le Dome*, atque

etiam Saltzburgi.

^c Id est Canonice ecclesiæ cathedralis: Clerici verò per id tempus ecclesiam sanctæ Afræ obtinebant.

^d In vetustis Sacramentorum libris invenitur *benedictio lardi*, quod à Paschate comedi incipiebat. Vide responsionem Zachariæ ad Bonifacium Sæculæ parte 1. pag. 78.

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII. IV.

statuto symphoniaci venerunt, quorum tam copiosa multitudo fuit, ut pæne intercapedinem aulae secundum ordinem stando implevissent, & tres modos symphonizando perfecerunt. His ita gaudiis multiplicatis, Canonici præcipiente Episcopo caritatem accipientes & rogantes, unum responsum de resurrectione Domini interim decantaverunt. Et hac caritate expleta, ad alteram mensam congregatio sanctæ Afræ similiter fecit. Appropinquante verò vespera, ille sibi & secum sedentibus lætanter pocula porrigere præcepit, & tertiam caritatem omnes caritative bibere rogavit: acceptaque ea caritate, tertium responsum omnis clerus simul cum lætitia decantavit. Quo decantato, hymnum decantando Canonici surrexerunt, ut aptè præparati ad vesperam devenire potuissent. Vespera autem peracta, Episcopus cum hospitis & militibus ad suam ædem omnes exhilarandos revertentibus.

24. Mane verò, quod est die Lunæ, clerus totus ad sanctam Afram congregabatur, ut Episcopum venientem formosissimis paraturis indutus honorificè suscepisset: quia ejus consuetudo erat, ut eo die ibi sacrarum sollempniis Missarum Deo militaret, & post peracta sacrarum Missarum sollempnia multitudinem populi illuc congregati sacro chrismate confirmaret. Et his ita peractis ad civitatem rediit, & ibi totam paschalem hebdomadam devotissimè celebravit.

V. *Qualiter per loca sua pergere consuevit esset.*

25. Finita paschali sollempnitate, cum alicujus rei necessitas poposcisset, ut ad alia loca vel ad monasteria pertinentia ad Episcopatum legitimè pergere debuisset, Vvhtinuvanc, Staphense^a, Fauces, Vvissintesteiga, Heuvibach, quæ numquam in beneficium laicorum concessit, nisi de exterioribus locis ad eadem monasteria pertinentibus alicui de isto pago, in quo monasterium situm est, concessisset, ut ibi Advocatum monasterii habere potuisset, ut ecclesiasticæ ab eo res defenderentur: sed ad suam potestatem optima quæque detinuit, ea videlicet causa, ut facultatem ea visitandi & ibi manendi, & quæ necessaria erant corrigendi in stipendiis habuisset. Sedebat itaque in solio super carpentum composito de humerulis plaustrum in ferro pendente, & cum eo unus clericus de capellanis ejus, qui cum eo totos dies psalmos decantasset. Non ideo quando in primis tali modo pergere cœpit, nisi * adhuc caballicare potuisset: sed ut à populis sequestraretur, ne à cantatione psalmodum eorum colloquiis ineptis impediretur. Comitari verò semper cum illo aliquos suos Presbyteros prudentissimos, & de capellanis tantum ut quotidie servitium Dei decorè perficere potuisset, præcepit. Similiter & de vassallis suis semper secum aliquos sapientissimos habere voluit, si ei aliquod negotium de ecclesiasticis rebus vel sæcularibus ad tractandum devenisset, ut eorum consilio cautè tractare & regere semper paratus esset. Fuerunt etiam electi de familia semper, qui trahentibus bubus^b ductores fuissent, & eum ante & retro, ad dexteram & ad lævam cautè observassent: quibus ille quotidie tantam annonæ copiam per se ipsum & per ministros ejus dari fecit in præsentia ejus, ut triplici numero victorum sufficere potuisset. Amantissimus quoque comitatus pauperum semper cum eo inter sua loca ibat, qui virtutem caballicandi habebant in cautissimis ambulatoribus per-

* quod non:

^a Alii codices habent, *Staphense, Vvissintesteiga, Hovvibach, Suichvanc.* aliis *Scaphense, Vvissintesteiga, Hovvibach, Fauces, Sinchvanc.* De Favencensi monasterio in *Observationibus præviis* num. 7. & infra. num. 83. fusiùs in *Sæculo 2* pag. 509. De Staphensi hic num. 66.

^b Mos olim erat, ut magnatum, immo & Principum carpenta bobus veherentur. Id patet ex Gre-

gorii Turonensis Episcopi lib. 3. cap. 5. de Deuteria matrona Theodeberto sociata, quæ in balnearia posita *indomitis bobus conjunctis*, de ponte præcipitata est. Huc spectat quod Eginhardus tradit de postremis Merovingicæ stirpis Regibus, quorum curru per boves traherentur, Udalricus curru usus est ob infirmitatem, testante Ekkehardo in *Observationibus præviis* num. 6.

gebant, alii autem his vehiculis in quibus soliti erant pergere, cum carpentis episcopalia ministeria portantibus perrexerunt: quorum verò mansuiculas & totas procuraciones ipse per aliquem suorum fidelium quotidie cautè disposuit.

ANN. CH.
CM LXXXVII
JULII. IV

26. Numquam verò in aliquo prædictorum monasteriorum otiosus manebat, nisi in ædificiis ecclesiæ, vel claustrorum, vel aliorum ædificiorum, vel murorum antea præparatis & collectis supellectilibus laborasset. Vitam verò in eodem monasterio Deo militantium Monachorum sive Canonicorum, & stipendia eorum, omninò regere & componere studuit, & jus familiarum dissolvere omni modo non concessit. Dona etiam sancti Spiritus tradere, ubi necessitas fuit, cum confirmatione chrisimatis non omisit.

VI. *Qualiter diocesim visitavit.*

27. Gratum autem & necessarium iter populis, cum quarto a anno secundum constitutionem canonum ministerium suum adimplendum, causâ regendi & prædicandi atque confirmandi diocesim sibi commissam visitare decrevisset, eodem modo, sicut superiùs diximus, in folio carpenti superposito sedebat, psalmosque solito more decantabat, Eunuchum illum imitans, qui legens Esaiam prophetam super currum suum sedens per viam pergebat, cui præcipiente Spiritu sancto Philippus adjunctus est, qui ab eo prædicatus & baptizatus fidem sanctæ Trinitatis accepit, æstimans pro certo quantum se colloquiis humanis subtraxisset, ut tantum se divinis propinquo-rem facere potuisset. Ad loca autem illa cum pervenisset ubi concilia sua denunciata fuerant, cum Evangelio, & aqua benedicta, & sonantibus campanis, & tanta honorificentia susceptus est, quantum illis, qui ibi congregati sunt, virtus suppetebat. Statim verò Missâ celebratâ, in concilio confidens populum ante se vocari fecit, prudentioresque & veraciores sacramento interrogare præcepit, quæ in illa parochia emendatione digna fuissent, & contra jura Christianitatis perpetrata peccata, ut ei veraci relatu nota fierent facta. Ut autem ab eis aliqua normam rectitudinis supergredientia cognita audivit, sine perceptione personarum, secundum judicium clericorum, ad tramitem rectitudinis, quantum omnipotente Deo juvante potuit, retrahere festinavit, & malè pullulata furcula vitiorum falcastro verbi Dei studiosissimè refecare, ne virgulta malorum germinum segetem Christi sibi commissam suffocare licentiam habuissent, & morbis vitiorum aptissima fomenta emendationum opposuit, sed tamen secundum verbum Dei dicentis, *Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.* Ea verò quæ difficilia & insuperabilia ministris suis esse ab eis comperit, in præsentia sui omnium cum eo manentium adjutorio, percauta directione finiri contendit. Quæ autem ab eis sine obreætatione aliorum in statum rectitudinis converti perferens, eorum regimini perficiendum firmiter commendavit. Ille autem sequens regulam sui ministerii, Spiritus sancti donum populo ad hoc illuc congregato, sacræ unctionis confirmationem studuit imponere. Si autem his adhuc imperfectis nox solito more subrepens advenit; ne aliqua pars ovium sibi commissarum detrimento privationis cælestis doni gravaretur, incensis luminari- bus in nomine Domini cœpta perficere decertavit.

28. Interdum autem cum de refragatoribus justitiæ tanta contentio excrevisset, ut decedente die tenebræ noctis funderentur in mundo, ne pro eo concilia inibi ventilata remaneret incorrecta, luminibus incensis regulas canonicas legere præcepit, ut seris justitiæ ora refragatorum oppilarentur, & justis judiciis omnia in Dei voluntate consummarentur.

a Vetus suspicatur legendum, *unoquoque anno*, | annuam diocesim visitationem Episcopis præscribunt. *soisan quoque anno*, (quod idem est) Canonis enim |

VITA S. UDALRICI EPISC. AUGUSTENS.

ANN. CH.
MC LXXXIII
JULII. IV

29. Cùm autem completo concilio vel confirmatione ad mansiunculas rediit, corpus reficiendum non priùs prandium gustavit, quàm pauperibus eleemosynæ ab eo clerico, cui illa obedientia erat commendata, erogabantur. Debilibus autem cum eo advenientibus in sua præsentia collocatis, abundantem refectiorem apponi præcepit.

30. In quibusdam autem diebus capitula cum clericis habere disposuit, in his locis ubi hæc aptissimè fieri archipresbyteri putaverunt, & ubi eum ab aliis mundanis conciliis absolutiorem esse arbitrabantur. Congregatis ante se clericis, Archipresbyteros & Decanos, & optimos quos inter eos invenire potuit, cautè interrogavit, qualiter quotidianum Dei servitium ab eis impleretur, & qualiter illis populus subiectus ex eis regeretur in studio prædicandi docendique; quantaque cautela infantes baptizarentur, infirmi visitarentur & ungerentur; defunctorum etiam corpora quanta compassione sepulturis traderentur; qualiter de decimis & oblationibus fidelium pauperes & debiles recrearentur, viduis & orphanis in universis necessitatibus subvenirent, quantoque studio in hospitibus & advenis Christo ministrarent. Si subintroductas mulieres secum habuissent, & inde crimen suspicionis incidere; si cum canibus vel accipitribus venationes sequerentur: si tabernas causæ edendi vel bibendi ingrederentur; si turpes jocos in usu haberent, si ebrietates & comestiones supra modum amarent, si rixis & contentionibus & æmulationibus descivissent; si nuptiis sæcularibus interessent; vel si aliqui eorum ministeria indecentia in consuetudine haberent: si per Kalendas more antecessorum suorum ad loca statuta convenirent, ibique solitas orationes explerent, suasque ecclesias ad tempus reviserent: si obedientiam eorum magistris præbuissent, & in toto suo ministerio devoti & apti manere studuissent. Responsione autem de interrogatis factâ, & ratione veritatis percepta, instantibus in rectitudine dulcissimæ consolationis gratia gratificavit, & ut deinceps à normula justitiæ ne deviantur suavi colloquio admonuit: erroneas autem per devia incedentes fratres dignis teruit correptionibus, & ut postea consueta vitia omitterent præcepit.

VII. De confirmatione ecclesiarum.

31. Horum autem qui in suo Episcopatu proprietates habebant, quisquis religiosorum propter amorem Christi ecclesiam componere cupiebat, & cum concessa licentia ab eodem sancto Episcopo eam ædificaverat, consecrationemque habili tempore ab eo fieri flagitavit; aptissimè uniuscujusque petitioni præbuit assensum, si confestim ille consecratæ ecclesiæ legitimam dotem in terris & mancipiis in manum ejus celsitudinis dare non disterreret, in conspectu civium suorum & testium veridicorum, ne postea gestæ rei veritas offuscaretur, ea etiam ratione ut aliis circumjacentibus ecclesiis jura earum in nullis rebus propter illam novam minuerentur. Consecrationeque peracta, doteque contradita, comprobato illic Presbytero altaris procurationem commendavit, & ecclesiæ advocationem firmiter legitimo heredi panno imposito commendavit. Alicujus oblationem muneris non exposcebat, nisi Presbyter ejusdem ecclesiæ aliquid propter honorem suum & bonam voluntatem suam sponte eum accipere impetraret.

VIII. Qualiter in Albegovve ecclesiam consecravit.

* vulgo
Algoia,
Algevu.

32. JESU verò quodam tempore præceptis obediendo, cùm in pago Albegovve nominatum ministerii sui officium implere decrevisset, venerunt quidam homines de eodem pago ad eum lamentando dicentes: Partes nostras in

* Observa ritum tradendæ advocationis ecclesiæ, de qua in Præfatione prima Sæculi tertii sub finem sua

sua proprietate quam nobis reliquere, de lapidibus & cæmento & lignis ædiculam construxerunt, quam Deo & sanctis ejus dedicari voluerunt, & ut ipsi ibi sacrorum Officiorum celebrationem audire meruissent: quia locus iste in magna vastitate eremi est situs, sed propter difficultatem viæ & pauperiem substantiæ eorum, numquam Episcopum ad consecrandam præfatam ædiculam introducere potuerunt. His auditis Dei servus hilari vultu dicebat: Potestis nunc ad tempus quæ consecrationi ecclesiæ sunt necessaria acquirere? Qui amicorum consolationibus, freti responderunt: Possumus. Quibus ille inquit: Cautum mihi viæ ductorem dimittendo antecedit, & quæ sunt ordinanda ordinate, ecce vestræ subveniendum necessitati illic perveniam, & Deo juvante ecclesiam consecrabo. Die verò altera consecratione peracta, cives ipsi secundum suam facultatem munera offerentes ante eum veniebant. quæ videns, subridens dicebat: Non propter amorem alicujus mungeris, sed ut vestræ necessitati consulere, & servitium Dei in hoc loco multiplicaretur huc veni. Hæc nobis oblata vestræ utilitati servantes, & in Dei servitio crescentes, manete in pace. Hæc dicens recessit, & de scrupulo viæ nullam nisi quasi lætando querimoniam fecit.

IX. De multiplici eius admonitione; & de ratione octo vitiorum, & de timore in die Iudicii, & de consolatione Iustorum.

33. His verò bonorum operum studiis insistens, omnes apud eum commanentes exhortatione benignissima spiritualiter recreavit, docens non solum in verbis, sed etiam in operationibus, ut unusquisque Dominum ex omnibus viribus perfecte diligeret, & ejus amori nihil præferret, & proximum tamquam se ipsum: patrem & matrem honoraret, insuper omnes bonæ voluntatis homines, de quibus angelica canit multitudo dicens, *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*; malignis autem in omnibus eorum malis actibus resistere secundum sanctum Prophetam David dicentem, *Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, timentes autem Dominum glorificat*. Quod quisque sibi nolisset, alteri non faceret; ecclesias Dei cum devotione mentis & humilitate & cum oblationibus crebriù visitaret, ibique cum effusione lacrymarum & pro remissione peccatorum suorum, & pro omnibus justis suis necessitatibus Deum flagitare satageret. Inimicis insuper indulgentiam postulare monebat, secundum orationem Dominicam dicentem, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. & secundum Evangelium, *Sic & Pater meus celestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris*. & iterum, *Dimittite & dimittimini*. Decimas omnium laborum suorum Domino & sanctis ejus ecclesiisque, quibus sunt terminatæ, ne reatum Cain fratricidæ inciderent, cum magna cautela præsentare festinarent. Dominicas etiam dies & ceteras sollempnitates in anno, non solum in abstinentia servilium operum, sed & omnium vitiorum devotissimè venerari monuit. Eucharistiam quemque assidue accipere, atque ante acceptionem purgatum se exhibere, & post acceptionem mundum se custodire certaret. Dies Quadragesimæ: ceteraque jejunia antiquitus constituta, & noviter cum consensu inventa, omni monuit devotione ab omnibus custodiri; abnegationem sui facere, & Christi vestigia sequi; corpus castigare, delicias non amare, esurientes & sitientes escis & poculis recreare, nudis vestimenta præbere, infirmos & in angustiis constitutos visitare, egenis & vagis mansuiculas concedere, & quæ sunt necessaria propter amorem Christi præbere; pupillos & viduas in tribulationibus visitare, atque in cunctis eorum necessitatibus subvenire; malitias in corde non retinere, & verbis aliquem ad iracundiam non provocare; iram deponere, vindictamque Domino concedere; nulli malum pro malo reddere, nec aliqua læsione exacerbare; maledicentes se non remaledi-

AN. CH. 33 cere ; sed magis benedicere , & persecutionem pro justitia sustinere ; discor-
 C M dantes & inimicitias inter se habentes ad unanimatis concordiam revocare ;
 LXXIII 133 Deo resistentibus resistere , & sibi cum fide militantibus juvamina præbere ;
 JULII. IV. 33 nullo octo vitiorum principalium , quæ omne genus hominum infestant ,
 33 scandalo laqueari .

34. Quærentibus autem quæ essent octo ^a vitia principalia , respondit non solum illis , sed & his qui adhuc in hæsitacione manent quæ sint octo vitia , dicens : Primum est Gastrimargia , hoc est ventris ingluvies , cum sua prole commessatione & ebrietate . Secundum est fornicatio cum sua prole turpiloquio , scurrilitate , Indicris , quæ etiam sunt stultiloquia . Tertium est phylargyria , hoc est avaritia sive amor pecuniæ , cum sua prole , mendacio , fraudatione , furto , perjurio , turpis lucri appetitu , falso testimonio , violentia , inhumanitate , voracitate , ac rapacitate . Quartum ira cum sua prole , homicidio , clamore , & indignatione . Quintum tristitia cum sua prole , rancore , pusillanimitate , amaritudine , desperatione . Sextum accidia cum sua prole , otiositate , somnolentia , importunitate , inquietudine , pervagatione , instabilitate mentis & corporis , verbositate & curiositate . Septimum cenodoxia , hoc est vanagloria cum sua prole , contentione , hæresi , jactantia , ac præsumptione novitatum . Octavum superbia cum sua prole , contemptu , invidia , inobedientia , blasphemia , murmuracione , detractione , inimicitia . Beatum verò dicebat qui in istis vitiorum pedicis non offendebar .

35. Octo verò notissimas beatitudines à Deo in Evangelio enumeratas , auribus cordis cautè percipere , & intimis cogitationibus firmiter inserere , ut in tempore tentationis malignis spiritibus eas evellere virtus non concedatur , sed unusquisque ad spem cælestium desideriorum eorum consolationibus sublevetur , Agno verò omnipotentis Dei Christo tollenti crimina mundi semper die noctuque multiplices laudes & gratias totis desideriis & omnibus viribus referre , quia dignus est sua incarnatione , & nativitate , & baptismo , & crucifixione , & sepultura , & resurrectione , & ascensione solvere signacula septem libri signati , in visione sancto Johanni Apostolo in Pathmos insula ostensi . Intentè autem & subnixè omnium in commune benevolentiam postulavit : Si qui essent qui in semetipsis segetem aliquarum virtutum crevisse sentirent , non suis meritis , sed omnipotentis Dei misericordiæ applicarent , ne subito jactantiæ grandine in eis necaretur , sed tempestiva maturitate protegente Spiritu sancto , in horreis Christi collocaretur . Os ^b à malo vel pravo eloquio custodire , lectiones sanctas libenter audire , mala sua præterita cum gemitu & lacrymis quotidie in oratione Deo confiteri & deinceps emendare , desideria carnis non perficere , voluntatem propriam frangere , sacerdotum præceptis obedire , etiam si ipsi (quod absit) aliter agant , eos imitantes de quibus Dominus dicit , *Dicunt enim & non faciunt* . Castitatem amare monuit , nullum odire , invidiam & zelum non habere , contentiones non colere , elationem odire , venerari seniores , diligere juniores , timorem Domini in corde & animo sine intermissione habere , credere oculos Domini omnia videre , & aures ejus omnia audire , Psalmista dicente : *Ecce oculi Domini super justos , & aures ejus in preces eorum , vultus autem Domini super facientes mala , ut perdat de terra memoriam eorum* . Diem verò obitus sui & diem extremi judicii , in quo dicturus est Dominus his qui cum recreare & vestire & visitare in suis pauperibus quotidie festinant , qui ab auditione mala non timebunt , illud , *Venite benedicti Patris mei , &c* ; illis autem hæc negligentibus & Deo in suis membris non ministrantibus , *Discedite à me maledicti in ignem æternum qui preparatus est diabolo & angelis ejus* , ante

^a Octo capitalia crimina distinguit cum aliis antiquis Cassianus , tum in Institutis , tum in Collationibus . | | ^b Pleraque ista desumpta sunt ex Regula sancti Benedicti cap. 4. ubi de instrumentis bonorum operum .

oculos semper suspectam & timidam habere, & pœnas maledictis præparatas oculis mentis sæpissimè intueri, & locum pessimum qui semper est sine refrigerio, & sine splendore, & sine dulcedine, & erit sine fine, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non exstinguitur, ubi fletus & stridor dentium sine intermissione semper auditur, ubi urens flamma machinationibus diaboli semper renovabitur, ubi consolationis spes omnino non habetur, sed de hora in horam tristitia augetur, quia finem manendi invenire non possunt, sed cum his quibus in hoc sæculo ministravere, in angustiis sine fine perseverant. Dei autem benedictis & in ejus dextera collocatis quanta gaudia atque tripudia maneant, semper quantum humanis mentibus possibile est cogitare oportet, de quibus scriptum est, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus diligentibus se; ubi hymnidici Angelorum choti inenarrabili claritate fulgebunt, ubi celsitudo Patriarchatum digno honore remunerata gaudebit, ubi verax Prophetarum ordo prophetiis suis in toto expletis Deo gratias agere non cessat, ubi iudex Apostolorum chorus accepta ante promissa mercede perenniter exultabit: ubi Martyres palma martyrii eorum coronati, consolatione perfruuntur æterna: ubi Confessores præmiis suis multiplicatis in Dei laudibus perseverant: ubi Virgines centesimi fructus retributione abundant, & viduæ sexagesimi fructus restitutione honorantur: ubi Monachi ex resignatione sæcularium omnium, cum esurientibus & sitientibus justiciam Dei, expletis eorum desideriis satiati. Dei laudibus insistere non cessabunt: ubi pœnitentes depositis delictorum suorum oneribus sine fine Deum laudantes congaudent: ubi pueri agnum in albis sequentes sub throno Angelis concordantes Deum laudare cantando non cessant: ubi gloriosissima Virgo Dei Genitrix Maria super choros Angelorum exaltata, inæstimabili claritate & formositate omnes hilarans conspicitur: ubi iusti sicut sol fulgebunt, & omnes sancti Creatorem suum & omnium creaturarum, in sua claritate facie ad faciem gaudentes videbunt, ab eis auferentem omnem merum, & omnem meretorem & tristitiam, atque omnem adversitatem. In illo regno lux solis & lunæ & stellarum non est necessaria, fames & sitis nulli nocebunt, frigus vel æstus nullum fatigabunt, infirmitas & dolor nulli adveniant, venturæ senectutis miseria non timetur: sed sicut in die iudicii corpora mortuorum in mensura ætatis plenitudinis Christi resurgent, in ea possibilitate & pulchritudine permanebunt. Nuptiæ ibi non celebrabuntur, & progenies hominum postea non multiplicabitur: sed completus numerus justorum non minuitur, sed sine fine in gaudio servabitur. Insidias diaboli ultra non timet, indulgentia peccatorum ultra non indiget: sicut Angeli in primæ conditionis possibilitate permanebunt, sic & homines post resurrectionem æquales Angelis, in sobrietate & incommutabilitate perseverant in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus ædificata, quæ dicitur duodecim lapidibus pretiosis esse ornata atque fundata, quorum nomina & ordinem sanctus Johannes Apostolus & Evangelista in Apocalypsi enumerat, ubi jaspidem in primo fundamento positum dicit, quem dicunt omnia phantasmata fugare, in quo fidei viriditas designatur: sapphirum in secundo qui spem cælestis beatitudinis designat; calcedonem in tertio, qui flammam in ternæ caritatis figurat: in quarto smaragdum, qui ejusdem fidei fortem inter adversa confessionem figurat: in quinto sardonichum sanctorum inter virtutes humilitatem significantem: in sexto sardium, in quo sanctorum Martyrum cruor exprimitur: in septimo chrysolitum, in quo spiritualis inter miracula prædicatio figuratur, in octavo beryllum, in quo prædicantium perfecta operatio significatur in nono topazion, in quo eorumdem ardens contemplatio monstratur: in decimo chrysoprasum, qui beatorum Martyrum opus pariter & præmium significat: in undecimo hyacinthum, qui cælestem ad alta sublevationem, & propter

« A. N. CH.
« C. M.
« LXXXIII
« J. C. L. I. I.
« I. V.

AN. CH. ,, humilem ad humana descensionem figurat : in duodecimo amethystum , qui
 C M ,, cælestis semper regni in humilium animo memoriam designat. Hæc positio
 LXXIII ,, duodecim lapidum figurat firmitatem Apostolorum , qui in fundamento Ec-
 JULII ,, clesie sunt positi , sicut Salvator mundi beato dixit Petro , *Tu es Petrus & su-*
 I V. ,, *per hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Hæc dicendo ad Petrum , omnibus
 ,, notum fecit Apostolis , quod super eos esset Ecclesia sua ædificanda , quo-
 ,, rum sonus in omnem terram exivit , & in fines orbis terræ verba eorum. Si
 ,, Apostoli fundamentum domus Dei sunt , & omnis Christianitas ædificatio
 ,, ejusdem templi manere debet dicente Apostolo , *Templum Domini sanctum*
 ,, *est , quod estis vos , & Dei ædificatio estis , & reliqua ;* studeamus omnes totis
 ,, viribus nos ædificatori & inhabitatori conjungere , ut doctoribus nostris in
 ,, fundamentum positus , eo donante superædificari mereamur , ut inter electos
 ,, lapides positi , & præfatis ordinibus juncti videamur , ut Creatorem & Re-
 ,, demtorem nostrum judicem vivorum & mortuorum facie ad faciem viden-
 ,, tes , cum eis laudare mereamur per infinita sæcula sæculorum , amen.

X. *Qualiter inter LIUTOLFUM & HEINRICUM discordia oritur.*

36. Longè lateque cùm fama ejus bonitatis dilataretur , & diabolus cum in hoc culmine virtutum stantem videret ; omnigenis malitiæ suæ astutiis nitentur in aliquam difficultatis voraginem immergere , & ab incæptis bonis impedire. His verò temporibus Liutolfus filius Ottonis gloriosi Regis Dux^a erat Alamannorum , cui pater ejus antea gentes omnes regionum suæ ditio- ni subjectarum sacramento post finem vitæ suæ subjugaverat. Patruus autem ejusdem Liutolfi HEINRICUS , frater Regis , Dux existit Noricorum : qui verò inter se propter confinia regionum ex suasionem malignorum hominum rixas & contentiones exercere cœperunt. Cumque eos Rex nullatenus ad concordiam & pacem revocare potuisset , objecit se filio , & in adjutorium fratris convertitur. Cum autem filius ejus cum universis quos congregare potuerat , ei resistere niteretur , atque extorrem regalis potentie agere moliretur ; Heinricus præfatus Dux , commendata civitate Ratispona totaque regione Noricorum ARNO LFO^b palatino Comiti & ceteris insuper suis fidelibus , perrexit ad Regem. Moram autem illo ibi faciente , præfatus Arnolfus cum multitudine populi fraudulenter Ratisponam cum ceteris urbibus & cum frequentia populorum , & cum omnibus quibus potuit , Liutolfi potestati subegit. Quibus compertis Rex cum fratre suo Heinrico Bajoariam hostiliter invasit ad restituendum eum in honorem prioris potestatis. Præfatus autem Antistes Udalricus , cujus fidelitatis firma stabilitas numquam ab adjutorio Regis separata est , hæc comperiens , dimissa parte in Augusta civitate vassallorum suorum , ceterisque rebus collocatis , cum quibus potuit omisso vehiculo carpenti , equitando in servitium Regis in regionem Noricorum sagaciter venit , carmulaque^d prolongata , possibilitatem redcundi aptè non potuit habere.

37. Arnolfus autem prædictus interim accepta multitudine Augustam adiit , & despoliavit rebus omnibus , quas secum abducere potuit ; comprehensosque quosdam milites Episcopi secum Bajoariam revexit. Rex autem cum de regione Bajoariorum revertisset , & Episcopus in sua redire voluisset , non confidebat se in Augusta civitate posse cum multitudine parva defendere , quia totum pæne Episcopatum in beneficium extraneorum dividebatur

^a Hunc Ducatum adeptus erat Liutolfus matrimonio into cum Ida , Hermanni Suevorum Ducis unicâ filiâ. Ita Vvitichindus , Ditmarus , Liurprandus ; ita omnes , ex quibus dissensionis causas narrat Vvitichindus in lib. 5.

^b Is erat Arnolfus , Arnolphi Bajoariæ Ducis supe-

rius memorati filius.

^c Id est seditione. Hæc vox item recurrit infra num. 31.

^d Augustani annales urbem anno 953 captam prædunt.

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII. IV.

à Liutolfo & sequacibus ejus : milites autem Episcopi quidam comprehensi, quidam verò sollicitatione iniqua divisi ab eo, quidam deprædationibus in pauperiem deducti, ita ut ei secundum suam voluntatem in adjutorio esse non potuissent. Hi autem qui cum illo remanserunt, suis colloquiis roborati salubre consilium inierunt, ut relicta Augusta civitate castellum quod dicitur *Menichingen* *^a ædificare, & ab adversariis eorum ibi se defendere studuissent. Tum verò una tantummodo nocte in Augusta civitate manebat inclusus : altera die statim perrexit ad prædictum castellum, quod erat in toto interius exteriusque sine ædificiis desertum. Quamvis certè hiems dura fuisset, tamen in illo loco in tabernaculis & in tuguriis festinanter compositis expectare, donec congregata familia castellum ligno circumcinxere, & intus secundum possibilitatem eorum ædificia apta composuere.

* *Menchingen*.

38. Arnulfus itaque & omnes qui cum eo erant, regis potestati undique contradicentes, hæc comperientes legationes miserunt, si sospitatem sui suorumque habere voluisset, potestati Liutolfi se sine dubio subdere non distulisset, & ut prædictum castellum cum suis componere deseruisset : quia eo tempore in tota regione Suevorum nullus in Regis adjutorio remanebat, nisi ADALPERTUS^b Comes cum sibi subditis, & THEODPALDUS *^c frater religiosi Episcopi ; & ideo æstimabant ut eorum decreto virtutem resistendi nullomodo acquirere potuisset. qui sapienti cum suis utens consilio, diversis promissionibus & humillimis responsionibus, & interdum obsidibus datis iterumque receptis ad se, eorum iras & obsidiones omnimodo mitigavit, donec ædificato castello, vallibusque renovatis, in munitione ejusdem loci ab eorum cum suis sævitia se posse defendere æstimaret. Cum verò induciæ rationibus respondendi ultra prolongari non potuissent, tunc manifestè confessus est, se, sicut cœpit, in voluntate Regis velle perdurare.

* *al. Dietpaldus*.

39. Tunc prætatus Arnulfus filius Arnolphi Ducis, congregata multitudine eorum infaustorum qui antea Augustam civitatem deprædati sunt, & aliorum in quorum tunc confidebat adjutorium, voluit obsesso castello venerandum Episcopum vi coactum cum suis ditioni subdere Liutolfi. Hac re comperta, Episcopus econtra legatis missis, multa pecunia promissa, flagitabat ut revertentibus eis illi licuisset in pace subsistere : sin autem pace contradicta redire noluissent, præcepit eisdem legatis suos parochianos banno Christianitatis constringere, ne loca sanctæ Mariæ in suo Episcopatu sita ullo modo invadere præsumerent. Qui verò pecunia contradita, bannoque Christianitatis postposito, malè incœpta omittere noluerunt, sed ad intercessionem eorum ea Dominica^c in qua mos est clericorum ante Quadragesimam carnes manducare, & deinceps usque ad sanctum tempus Paschæ devitare, hostiliter invaserunt prædium sanctæ Mariæ, & Episcopum obsederunt. Qui verò die noctuque in Dei servitio studiosè permanens, timore abjecto in Deum confidens, obsessiones eorum pro nihilo ducens, in prædestinatione inita firmiter perseveraverat. Hæc verò obsessio ut comperta fuisset Adalberto Comiti & Theodpaldo fratri Episcopi, congregata phalange populi, prima die quadragesimalis temporis, quod est dies lunæ, mane diluculo castra inimicorum invaserunt. Sed illi hæc antea posse fieri non putantes, imparati ad bellum inventi sunt, & repentino timore perculsi, relictis spoliis fuga inimicos evadere studuerunt. Illi autem eos sequentes, Hermannum fratrem Arnolphi apprehenderunt, quosdam in castris ceciderunt,

^a Mandichingam vocat Hermannus apud Canisium ad prædictum annum.

^b Genealogia Kiburgensium Comitum, inquit Editor, Albertum vocat alterum fratrem Udalrici, quod nescio quàm verum sit. Ex hoc sanè loco id colligere non licet. Theodpaldum *Comitem* appellat

Hermannus ad annum 973. Comitatus plures habuit ex num. 44. infra.

^c Id est Dominica Quinquagesimæ ; quæ Dominica *Carniprivium Sacerdotum* appellatur apud veteres, ut apud Vvillumum Neubrigensem in lib. 5 cap. 10. Vide Glossarium Gangianum in *Carniprivium*.

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII. IV.

quosdam verò ulterius subsequentes interfecerunt. Maxima autem parte eorum interfecta, ceterisque fugatis, nullus eorum ad se defendendum fiduciam accepit, nisi unus, nomine EGILOLFUS, fugiendo brachio Adalperti Comitis modicum vulnus infecit, de quo etiam vulnere mortuus est: vulnerator etiam ejus statim occisus est à Liutperto vassallo ejusdem Adalperti. Paucissimi autem eorum ictibus contusi ac diversis modis vulnerati, periculum tamen mortis equis eorum eos asportantibus, eo die vix evaserunt; quidam verò eorum, gelu miserabiliter adstringente, nudi in desperatione vitæ proprias mansiunculas repetierunt. Corpus verò Adalperti, in Dei voluntate occisi, reverendus Episcopus ad Augustam civitatem vexit, & animam honorificè Deo commendans, in ecclesia sanctæ Mariæ sepelivit. Nullus enim eorum qui antea sibi spolia Augustæ civitatis in contrarietatem sanctæ Dei Genitricis Mariæ vindicaverunt impunitus evasit, nisi qui se suis propriis rebus cum indulgentia reverendi Episcopi redimere non distulerunt.

XI. De his qui Augustam prædati sunt.

40. Manus proprias unus ex his lacerando, vicinis suis in veritate dicentibus, perduto sensu spiritum exhalavit. Alius autem cum ablato de Augustâ civitate libro ^a caballum sibi bene placentem comparavit, & secum adduxit in domum suam, uxoriq; suæ monstravit & dixit: Melius mihi placet istum formosum caballum habere, quàm librum, cum quo hunc comparavi, in Augustâ relinquere. Cujus verbis respondit uxor ejus dicens: Utile tibi forte fuisset, si manus tua hunc librum injustè non tetigisset. Interim verò ille levigando manu in posteriora tangebatur caballum, & statim ab eo percussus mortuus est. Novis & improvisis his cladibus & aliis multis formidolosis rebus in reis peractis à multitudine populi compertis, timor magnus invasit eos qui se esse reos cognoverunt de prædictâ prædatione Augustæ civitatis, non solum in eos qui illuc pervenerunt, sed & qui aliquid de injustè acquisitis ab eis acceperunt: & ideo ad pænitentiam & lamentationem conversi, digna emendatione & restitutione abstractarum rerum & cum efflagratione indulgentiæ Episcopi, studuerunt se cum Christo & cum sancta Maria matre ejus pacificare. Non post multum verò temporis præfatus Arnolfus, qui se præsumsit res sanctæ Mariæ hostiliter invadere, & incorrigibilis sine pænitentia perduravit, obsessa Ratispona civitate paratus ad prælium exivit, & statim in articulo tumultus, occisus ^b est. Quidam etiam homo de Episcopatu qui dicitur *Eihstetten**, partem vilissimi mensalis inde ad suam proprietatem portavit: & statim à dæmonio occupatus, nullum abscondendi locum ab eo invenire potuit, neque in ecclesia neque extra ecclesiam, neque adpersus aquâ benedictâ, quin juxta eum semper videretur manere: donec Augustam regrediens, injustè inde rapta reportavit, & Episcopum cum scopis ei flagella imponere pro Christi nomine postulavit, & insuper indulgentiam præfati delicti condonare; sicque liberatus à dæmonio salvatus recessit.

^b
* *al* Eichstetten

XII. Qualiter sanctus vir & Harbertus Ottonem & filium ejus pacificaverunt; & de occisione Ungrorum.

41. Ne diu me ab incepta taxatione subtraham, libet stilum retrahere ab enumeratione ex utraque parte obsessarum urbium & bellorum undique ferentium, & vicissitudine stromatum* diversorum; sed potius quomodo Do-

* *Statagematum.*

^a Hinc æstimare licet, quanti tunc temporis libri || ^b Et quidem anno 953 teste in primis Hermannor. constarent.

minus omnipotens per merita fervorum suorum, suum dignaretur populum liberare, libet recensere, ne diaboli machinationibus ad suum perveniret exitium. Cum Rex Otto in Alamannia, propter eos qui cum Liutolfo filio ejus ditioni suæ regalis potestatis contradicere voluerunt, cum exercitu converfaretur juxta flumen quod Hilara vocatur, in campo opidi quod dicitur Tuffa^a, & ibi sæpeditus filius ejus Liutolfus cum alio exercitu obvius ad pugnandum contra eum deveniret, & cum tanta vicinitate conjuncti essent, ut nulla ambiguitatis spe detenti manerent in utrarumque partium multitudine, ni bellum ab eis committeretur; tunc amabilis Deo Udalricus Episcopus in Deum tota fiducia confidens, assumpto Curienfis Ecclesiæ HARTBERTO religioso Episcopo, legationes inter eos facere cœpit, & ad pacis concordiam exorare, & ne populus qui à Deo illis commendatus est ad regendum, pro eorum reatu duceretur ad perditionem. Deo autem annuente datæ amborum mentes, patris scilicet Ottonis & filii ejus Liutolfi, de proficua admonitione & doctrina venerandorum Episcoporum in mollitiam versæ; pactum pacis inter se placitaverunt, & turbine belli mitigato, in sua cum pace redierunt.

42. Tantis autem tunc præfatis tumultuum fatigationibus superatis, æstimaverunt se aliquod spatium temporis in pace posse quiescere. Altero pro certo statim anno, quod est anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCCLV, tanta multitudo Ungrorum erupit, quantam tunc temporis viventium hominum nemo se antea vidisse in ulla regione profitebatur, & Noricorum regionem à Danubio flumine usque ad Nigram silvam, quæ pertinet ad montana, simul devastando occupavit, & cum Licum transscenderet, & Alamanniam occuparet, ecclesiam sanctæ Afræ concremavit, & totam provinciam à Danubio usque ad silvam deprædavit, & maximam partem usque ad Hilaram fluvium igne combussit. Augustam autem civitatem obsedit, quæ tunc imis sine turribus circumdata muris, firma ex semetipsa non fuit. Sanctus autem Antistes magnam valde multitudinem optimorum militum secum intra sæpta civitatis collocatam habebat, ex quorum agilitate & audacia civitas fortiter firmata Deo juvante consistebat: qui ut exercitum Ungrorum ad expugnandam civitatem circumdare viderunt, eis obviam exire voluerunt. Sed hoc Episcopus eis non consentiens, portam ubi maximus aditus intrandi manebat, firmiter ocludere præcepit. Porta autem orientalis plagæ unde itur ad aquam, sic à densitate Ungrorum bello occupata est, ut ipsi æstimarent se statim posse intrare. Milites enim Episcopi ante portam viriliter pugnantes eis resistebant, usque dum unus Ungrorum, qui ceteros pugnando antecedebat, & ex cujus ductu & antecessione maximam præliandi in illa hora confidentiam habebant, occisus occubuit: ceteri denique cum eum terra tenus mortuum cadere viderunt, magno clamore & lamentatione cum rapientes ad castra reversi sunt. Hora verò belli Episcopus super caballum suum sedens, stolâ indutus, non clypeo, aut loricâ, aut galeâ munitus, jaculis & lapidibus undique circa eum discurrentibus intactus & illæsus subsistebat. Bello verò finito regrediens circumvit civitatem, & domos belli in circuitu civitatis congruenter ponere, & in tota nocte eas edificare, & vallos, quantum tempus suppetebat, renovare præcepit. Ille autem totum spatium noctis in oratione pernoctans, religiosas mulieres in civitate congregatas concitabat, ut una pars earum cum crucibus ad Dominum devotè clamando intra circumiret; & altera pars clementiam sanctæ Dei genitricis Mariæ pro defensione populi, & pro liberatione civitatis, studiosissimè pavimento prostrata flagitaret. ^b Ipse autem minimam particulam noctis ante matutinam

ANN. CH.
CM LXXXIII
JULII. IV

* Jacobeari
vocat.

^a Tiffen cis Hilaram, prope Tietenheim, quod ultra est. Confer Hermannum ad annum 953. Patet ex num. sequenti. Rem paullo aliter narrant Vvtrichindus & Ditmarus: sed hæc res accuratius expressa.
^b Ekkehardus addit cap. 5. Imminente irruptionis

ANN. C. H.
CM LXXIII
JULII IV

horam corpus requieci soporis indulsit, ut matutinis laudibus expletis, auro-
ra primum irrumpente salutatis sacrificii hostiam Deo libare licuisset. Mini-
sterio sacro peracto, Viatico sacro^a omnes recreavit, humilique admonitio-
ne persuasit, ut in fide recta persistentes, spem suam in Dominum compone-
re non dubitarent, indicens eis omnigenam sponsonem consolationis, & an-
nuntians psalmigraphi David verba dicentis, *Si ambulavero in medio umbrae
mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es.*

43. Salutari autem admonitione Episcopi peracta, cum jubar radiantis
solis primum latitudinem telluris irradiaret, exercitus Ungrorum inenarrabili
pluralitate ex omni parte ad expugnandam civitatem circumcinxit, diversa
ferens instrumenta ad depositionem murorum. Cumque undique parati
essent ad bellum, & cuncta propugnacula civitatis repugnantium plena fuis-
sent; quidam Ungrorum flagellis alios minantes ad pugnandum coegerunt,
& illi tantam multitudinem in propugnaculis resistentium eis videntes, mu-
ris se conjungere à Deo perterriti non audebant. Interim cum interius exte-
riusque parati essent ab bellum, BERCHTOLFUS, filius Arnolphi, deca-
stello *Rifnesburch* vocitato, venit ad Regem Ungrorum, adnuntians ei ad-
ventum Ottonis gloriosi Regis. qui ut hoc audivit, suum classicum omni
exercitui notum clangere præcepit: de cujus sonitu exercitus totus pugnam
civitatis omisit, & ad colloquium eorum Regis se conjungere festinavit. qui
cum eis autumatione facta Deo donante à pugna civitatis cessabat, & in oc-
cursum gloriosi Regis ire cœpit, ea ratione, ut illo cum suis superato, victor
rediens civitatem & totum regnum liberè habere potuisset. Regi Ottoni ve-
nienti DIETPALDUS Comes frater Episcopi, cum ceteris^b qui in civitate
erant, nocte exiens in occursum venit. Rex igitur cum tantum exercitum
Ungrorum perspexisset, æstimavit non posse ab hominibus superari, ni Deus
omnipotens eos occidere dignaretur; in cujus adiutorium confidens, suo-
rumque consolationibus Principum roboratus, bellum viriliter cum eis age-
re cœpit: & cum mutua cæde utrobique cecidissent, & his interfectis qui
ad occisionem à Deo prædestinati erant, gloriosa victoria Ottoni Regi à Deo,
cui nihil impossibile est, data est, ita ut exercitus Ungrorum in fugam ver-
sus, virtutem præliandi ultra non haberet; & quamvis incredibilis numerus
illorum occisus fuisset, tantus tamen adhuc exercitus eorum remanebat, ut
hi qui de propugnaculis Augustæ civitatis eos venire conspexerunt, non
pugna lacesitos eos redire æstimaverant, donec prætereuntes civitatem ultra
Lyci fluminis littora festinando repetere cognoverunt.

44. Rex autem cum suis eos sequens, & quibus se conjungere potuit, oc-
cidens, vespertina hora diei ad Augustam pervenit, ibique cum Episcopo
illam noctem ducens, eique magnam consolationis revelationem faciens,
de Dietpaldo fratre ejus qui in bello occisus^c est, & de aliis ejus propinquis
ibidem interfectis, RICHVINUM filium Dietpaldi Comitibus patris
honoravit, Episcopique fido adiutorio, in quibuscumque ejus desiderium
cognovit, dignam mercedem restituit. Mane autem facto fugitivas barbaro-
rum acies sequendo, regionem Bajoariarum revisit, festinisque legatis missis,

*illorum jam facili introitu, infantulos urbis universos,
ab uberibus matrum raptos: circa se coram altaribus
nudâ terrâ jactari iusserat, vagiti usque illorum lacry-
mas cum ejulatu miscens, infestissimos illos alter
Ezechias abegerat hostes. Nam nulla, nisi talium præ-
cum, exisset nre causa, efferi illi urbe relicta, ad alia
dispersi sunt loca. Id anno 955 contigisse tradit præ-
ter alios Frodoardus in Chronico.*

^a Rotgerus in actis sancti Brunonis Archiepiscopi
Colonienfis ait. Ottonem in vigilia sancti Laurentii
indici statuisse jejunium pro felici pugne eventu: &
Ditmarus, Ottonem ipso die sancti Laurentii pugna-
turum, vovisse eidem sancto dedicare Episcopatum

Mersepugensem.

^b Inter quos Udalricus. nam Otto ante pugnam
communione ab egregio porrectam Othalrico Confesse-
re suo, deo clypeum & lanceam sacram summisit, per-
hibetur apud Ditmarum. De hac Ungrorum strage
lege præterea Vvitchindum, Hermannum, Ottonem
Frisingensem, & alios.

^c Hermannus ad stipulatur ad annum 955. *Contra-
dus Dux bellicosus & pius gener regius, & sancti
frater Episcopi Theodpaldus, sororis ejus filius, Regi-
waldus Comes, avi mea Pertb' patrus, occubuit.*
Reginboldus filius sororis suæ Liurgardis, de qua
num. 13, laudatur num, sequenti.

TOTA

tota remigia & vada fluminum observare præcepit ad occisionem eorum. quod & ita factum est. Illi autem nocte illuc venientes, quidam eorum ab his qui in navibus erant fluminibus immersi sunt, quidam occisi sunt: qui autem ad litus pervenerunt, ab his qui litora observabant interfecti sunt. Nulla eis via, & nullum devium ab eis inveniri potuit, quin in omni loco vindicta Domini super eos manifestè maneret, ita etiam ut non post multos dies Reges eorum & Principes ^a comprehensi & ad Ratisponam perducti, in ignominiam gentis eorum, cum aliis multis eorum comprovincialibus, eculco suspenderunt*.

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII IY.

XIII. De reversione Regis ad Saxoniam, & de adificatione ecclesie sanctæ Afræ.

45. Rex autem Otto potentiam in Deo tenens, HENRICUM fratrem suum potestativa manu in regnum ^b confirmavit, & ipse in Saxoniam victor, sicut solebat, revertebatur. Venerandus autem Episcopus Udalricus cum Rex ab Augusta discederet, abiit ad loca ubi bellum peractum est, quærens prædictum Dietpaldum fratrem suum, & nobilem Reginboldum filium sororis suæ, & inveniens eos ad Augustam perduxit, & in ecclesia sanctæ Mariæ ante altare sanctæ Vvalpurgæ virginis in sede unius taphi* ambos fideliter sepelivit. His ita, sicut prælibatum est, peractis, Episcopus quamvis multis adversis fatigatus fuisset, sicut optimè omni speranti in Deo decet, bonæ consolationis effectum assumens cum suis pertractare cœpit, qualiter imminentia damna aptissimè superare potuisset.

* l. suspenderentur.

46. In primis qualiter deprædatam congregationem clericorum sustentaret, ad implendum quotidianum ministerium servitii Dei in Ecclesia. Sciebat enim eos cibaria non habere, & ideo cum his quæ ipse sic deprædatus habere potuit, & quæ à benevolis populis ei transmissa sunt & oblata, assiduè in sua præsentia eos secundum suam facultatem mandere & bibere fecit, & omnimodis adjutoriis stabilivit, eo usque dum ex semetipsis deprædationis miseriam temperaverunt, & loca eorum ex iterata laboratione sustentationis subsidium attulerunt. Sua autem loca ignibus exusta & consumptis frugibus in desolationem redacta studiosis laboribus in agris & in ædificiis renovare præcepit. Strenuitas autem familiæ iussioni ejus parendo sic inchoabat, & congruo tempore utilitatis usu, quantum possibilitas sufficiebat, restituit. Ecclesiam autem sanctæ Afræ, quæ à paganis fuerat cremata, adhuc reædificata non erat: sed rugurium glossibus* rectum altaria ab imbribus & intemperiebus defendebat. Sepulcrum SIMPERTI^c Episcopi in choro juxta gradus situm, adhuc sine tecto remanebat, de cujus operimento in visione admonitus, lignis more operculi arte conjunctis tegebat.

* sepulcra.

* pro scandalis.

47. Non post multum verò temporis decursum, iterum admonitus, ut domum sanctæ Afræ reædificare non tardaret. De cujus instauratione cum sæpissimè tractaret, qualiter congruentissimè fieri potuisset, & qualiter sub positione cryptæ orientalem plagam ecclesie convenientissimè decoraret, & nullus certitudinis effectus ei animo irrepisset, continuis orationibus & jejniis cum domesticis & religiosis Presbyteris, devotissimè misericordiam Dei secretò deprecari cœpit, ut ei monstraretur locus, in quo corpus sanctæ Afræ collocatum fuisset, & si cryptam in eo loco ubi voluntas ejus complacuit, fas componere maneret. Ut orationem ejus & jejunium ad aures Domini pervenire dubium non esset, secundum cantationem sancti David Prophetæ,

^a Ita etiam Hermannus *paribulis suspensus* fuisse eorum Reges dicit. Confer Vvitichindum.

^b Otto Henricum ante pugnam Ungaricam in Bajoariæ Ducatum restituit, post victoriam autem in Saxoniam abiit, teste Vvitichindo.

^c Simperti elogium retulimus in superiori tomo à pag. 553. Confer Observaciones prævias hic num. 7. In Necrologio sancti Udalrici monasterii laudatur III Idus Octob. S. simpertus Episcopus.

ANN. CH.
CM LXXIII
JULII. IV

Ecce oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum, quadam nocte in visu ei sancta *Afra* apparuit, & locum collocationis corporis ejus, sicut in scriptura passionis ejus est scriptum, ab Augusta civitate in secundo milliariorum in ecclesia monstravit. Cryptam autem in prædestinato loco fieri prohibuit, propter Sanctorum reliquias quæ in illo loco in requie expectare debent diem judicii. Hac revelatione perdoctus quid sibi esset faciendum, muros ex maxima parte ab ignibus depositos cum magna festinatione reædificare fecit, & priori altitudini mensuram unius cubiti superposuit, cryptaque congruenti occidentalem partem ecclesiæ decoravit, super ædificia in sua præsentia cautè mensurata, summo studio incidere & adducere præcepit: & non tardavit donec imbricibus eam ex toto cooperuit, & interius ædem ecclesiæ laqueatis vestivit, & lucidâ decoravit, & ornamenta ecclesiæ, quæ propter barbaros in civitatem fuerunt deportata, & in picturâ matrici Ecclesiæ servata, restitui fecit.

XIV. *De hortulano ejus; & de itinere ejus ad Romam; & visitatione Eberhardi solitarii.*

48. Quam in magna observatione Dei ille locus orientalis partis ecclesiæ semper maneat certis sit indiciis manifestatum, hinc mihi congruum videtur innectere. Quidam hortulanus nomine, Adelpoldus, ibi deambulando inter gramina speluncam invenit: in quam intrans formosam ædiculam sub terra muratam conspexit, & veniens nunciavit Episcopo dicens: In hoc loco possum olera mea & alia necessaria reponere. Cui ille respondit denuntiando, dicens: Si hoc facis, sensum & sospitatem membrorum tuorum te perdere dubium non est. Hortulanus autem verbis Episcopi non credens, sine ejus scientia præfatas res in eandem speluncam congregare cœpit: hoc faciendum sensum cum auditu & visu perdidit. Hoc autem cum Episcopo nuntiarum fuisset, jussit adduci sibi hortulanum & dixit ei: Quare occupare voluisti illum sanctum locum spernendo meum præceptum? Cui ille quamvis sensu careret, Non infitior, ait, scio enim quod pro illo reatu quod mandatis tuis non obedivi, istam tribulationem incurri. Cujus tribulationibus benevolus Episcopus condolens, indulgentiam ei cum benedictione donans, Deo cedente, sanitati restituit. Mirabile dictu ille hortulanus postea illam speluncam nullo modo invenire potuit.

49. Postea autem Episcopus pollinctoribus accersitis, in australi parte exterioris muri ecclesiæ sepulcrum sibi fodere, & exterius muro cingere, & perrupto muro ecclesiæ arcum muratum desuper curvare præcepit, & arcum aptam componere ad cooperiendum corpus in sepulcro, & insuper tabulatum densum longo tempore imputribile cauta conjunctione vinctum superponi decrevit. His præparationibus exsequiarum suarum perpetratis omni hebdomada de hinc ipsum locum die Veneris visitare, & ibi hostias immolare consuetus erat, si alia aliqua ei occupatio vel absentia impedimentum non fecit. Interea verò, Dei donante clementia, istas regiones concordia pacis illustrabat, & benevolas mentes turbo persecutionum à servitio Domini non prohibebat. Ideo ipse Romam pergere decrevit, & illuc feliciter pervenit, liminaque beatorum Apostolorum Petri & Pauli devotionis studio humiliter visitavit, ibique precibus profusis, eleemosynarumque largitate pauperibus dispensata ab ALBERTICO^b Principe Romanorum honorificè susceptus est, frequentique ministerio & oblatione cumularus, aliquantos dies ibi perduravit. Cumque ibi morando reliquias Sanctorum se velle com-

^a Autographum, ut testatur Velferus, hic alia manu ad oram habet, *in loco ubi passa est.*

^b De hoc Albertico sapius dictum in Actis su-

perioribus, maxime sancti Odonis Abbatis Cluniacensis.

parare indicasset, quidam clericus ad eum veniens, perduxit eum in silentio noctis, ubi caput sancti Abundi Martyris in quadam ecclesia altari inclusum servabatur: cujus passionem ei ostendens & caput presentans, sacramento firmitatem fecit super reliquias quas Episcopus secum attulerat, ejusdem Abundi caput esse, cujus passio presentialiter fuit percepta. Cum autem sacramentum peractum audisset Episcopus, placitam mercedem clerico donavit, caputque sancti Abundi accipiens, ad Augustam secum reportavit, ibique ad consolationem multorum gloriosè inclusit.

50. Monasterium verò sancti Galli, ubi ille scientias litterarum fuerat perdoctus, assidue visitavit, ibique Deo militantibus cœnobitis convivium fecit, & inde ad Cellam sancti Meginradi perrexit ad videndum servum Dei sanctum ^a EBERHARDUM, ejusque necessitatibus sibi que subjectis monachis subveniendum, in quibuscumque potuit eorum cognoscere voluntatem. Ultimâ verò vice Eberhardo vivente, cum inde recedere debuisset, expleta multimodæ amabilitatis locutione, acceptoque cum orationibus in ecclesia permissis, ad vehiculum suæ reportationis egressus est. Cumque paratus esset ad pergendum, & eo die sanctum Eberhardum amplius videre non putaret; subito post eum quasi festinando veniebat, & oscula caritatis iterans cum flebilibus oculis aëbat: Ex hac hora ultra me non videbis, donec exenti corporibus in presentia Dei nos videre merebimur. Cujus verbis respondens Episcopus dixit: Dulcissime Pater, nunc scis me certè citò de hoc sæculo esse migraturum. Cui ille respondit: Finis adhuc vitæ tuæ tibi non imminet: verba autem quæ tibi nunc dixi vera esse non dubites. His verbis expletis Episcopus remeavit, & antequam iterum eandem Cellam revisitaret, Eberhardus feliciter migravit à sæculo.

XV. De itinere ad Burgundiam pro reliquiis Sanctorum.

51. Regionem quoque Burgundionum tempore alio ^b adiit, & ad Agau-nensium locum, ubi sanctus Mauricius cum suis sequacibus propter nomen Domini martyrium sumsit, magnæ humilitatis studio visitavit. qui antea à Rege Burgundionum promissionem accepit, ut unum de sanctis Martyribus ex ejus datione & adjutorio inde ad Augustam referre mereretur. Et cum illuc die sabbati perveniret, Monasterium noviter à Sarracenis ^c exustum invenit, & nullum de habitatoribus ibi conspexit, nisi unum ædis ædilem combustum monasterium custodientem. Cumque ille sacram noctem in Dei laudibus ibi permaneret, & manè cum radius solis primùm latitudini terræ lucem diffunderet, Missam de sancta Trinitate celebravit: qua expleta, cum alteram statim venerationi dici Dominici congruentem celebrare cœpisset, duodecim clerici cum multitudine populi advenientes, ministerii sui celebrationem audientes persisterunt. Quo peracto sanctus Episcopus eosdem fratres salutavit & muneribus honoravit, & ob quam rem illuc devenirent fecit. Qui hilaritatis ejus dulcedinem & sanctitatis religionem persentientes, ne delectabili desiderio privatus abiret, apertâ collocationis Sanctorum speluncâ in scopulo exciso, plurima parte sanctarum reliquiarum donatum lætificaverunt.

52. Cum verò optabili licentia clericorum, & amantissima dimissione populi inde rediret, Constantiam civitatem causâ orationis visitavit, & inde ad Augiam insulam venit, & ab ALEUVICO ^d Abbate caritative susceptus, & omni-

^a De eo superius actum, ac de sancti Meginradi Cella, nempe ad annum 958.

^b Nempe anno 940, ut ex Frodoardi Chronico colligit Baronius.

^c Id contigisse anno 940 docet Frodoardi Chronicon, & ex eo Baronius ad eum annum, ubi hunc locum ex Vellero adducit.

^d De Aleuvico seu Alavvico Abbate Augiensi, ejus nominis primo, dictum est superius ad annum 953.

ANN. CH.
CM LXXIII
JULII. IV.

modis commodis bene procuratus est. Cumque amabili colloquio inter se sermocinarentur, omnia quæ ei in itinere acciderunt nota fecit. Benevolentiam autem Abbatis, cum audiret eum pro amore sanctarum reliquiarum exire, desiderio ejus satisfaciens, non modicam partem de corpore sancti Mauricii & de aliorum multorum Sanctorum reliquiis ei donans, lætum abire permisit.

53. Augustæ verò civitati cum appropinquaret, præmissis nuntiis demandavit ut ad optivum* donum sanctarum reliquiarum quod secum attulerat, honorificè clerici cum populo, & cum crucibus & incenso pigmentorum, aquaque benedicta occurrerent, & suscipiendo gloriosè, cum laudibus & melodiis congruis perducerent honorificè cum illo in ecclesiam in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ consecratam. Illuc cum perductum esset, ab Episcopo cautè collocatum est in arcam auro & argento cooperatam ad laudem Dei omnipotentis, & in auxilium populi advenientis in nomine Domini nostri Jesu-Christi, cui est honor & gloria per infinita sæcula sæculorum, amen. Talibus & his similibus studiis semper in Dei voluntate serviens, decertavit qualiter Episcopatum, quem ad regendum suscepit, omnigenis honoribus sublimare potuisset, & servitium Dei & sanctæ Mariæ Dei genitricis amplificare indefessus laborabat, & ideo ubique gratia Dei præventus, sicut in psalmis scriptum invenitur, *Voluntatem timentium se faciet & deprecationem eorum exaudiet, & salvos faciet eos*: & secundum Apostolum dicentem, *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, & reliqua. Multiplicibus enim Dei magnificentis honoratus, & firma fide confortatus, desideria voluntatis ejus percipiens, multis in suis necessitatibus profuit, & possibilitatis suæ potentiam, quantum potuit, humiliter celavit, quia multi qui caduco morbo vexabantur, sanctitatis ejus benedictione percepta, sospitati restituebantur, si pro qua re benedictionem expectare non indicavere: qui autem necessitatis eorum afflictionem manifestè nuntiaverunt, benedictione subtracta, causa humilitatis abire permittit, dicens: Ego non sum dignus de hac infirmitate vos posse liberare.

XVI. De oleo à sancto viro sanctificato.

54. Sanctificatum verò oleum in die Cœnæ Domini ab eo tam salubre effectum est, ut multi in infirmitate positi, ab eo uncti celeriter sanitati restituerentur, & multi caliginem oculorum habentes, & præsentis luminis se in hoc sæculo munere carentes putavere, à tactu hujus olei serenitate oculorum iterum uti meruerunt. Hæc vero nemine dicente comperiebam, sed propriis oculis in quamplurimis peracta conspiciebam.

Auctoris
ætas.

55. De ipsius autem Episcopi recuperatione non oportet reticere, quia cum quodam tempore de Monasterio sancti Galli redire ad Augustam civitatem decrevisset, Campidonam^a veniens tam gravi infirmitate detentus est, ut ex se sine adjutorio aliorum ambulare non potuisset: & cibum ad recreationem corporis sumere vires non sufficerent; missis nuntiis celeriter ad Augustam civitatem, oleum ab eo consecratum sibi inde reportare præcepit. Cumque in vigilia Pentecosten^b nuntiis revertentibus hora diei nona, cum adhuc congregatio Monachorum sollenni officio Missæ interfuisset, & ipse intra cubiculum sacrum mysterium auditum habuisset, oleum ei repræsentaretur; peracto sacro mysterio Monachi ad eum introducti sunt: præsentibus clericis qui cum eo illuc devenerunt, & cantatis pro ejus infir-

Unctio
infirmi.

^a Campidona, celebre etiam nunc Benedictinorum apud Suevos monasterium, vulgo *Kempten*, ad Hilam fluviolum, cui Abbatia aliquando præfuit Udal-
ricus, uti vetus instrumentum inferius docebit.
^b *Pentecosten* absque ulla flexione veteres scribebant passim, uti hoc loco.

mitate septem psalmis, Letaniaque devotè expleta, quemdàm sanctum Monachum, HILTINE nominatum, ad claustrum revertentes Fratres ad unguendum cum oleo sancto cum suis duobus Presbyteris dimiserunt. Unctione verò peracta secundum doctrinam Jacobi Apostoli, *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyterum Ecclesie & reliqua*; dixit Episcopus Præposito: Istitis unctoribus meis cum ceteris meis comitibus, in mea vice servitium congruenter exhibete, cum his bonis quæ nobis hodie concessit Deus. Cùm verò ad mensam prandendum confedissent, & adhuc prandium peractum non fuisset; nuntius de Episcopo venit dicens: Læto animo estote & recreamini cum gaudio, quia Dominus noster Episcopus, quamvis hebdomada præterita vel buccellam panis ad refectorem accipere non potuisset; nunc Deo donante se reficit, & reducta sanitate est melioratus. Qui audito delectabili nuntio, omnes simul Deum laudantes & Deo gratias dicentes hilares effecti sunt. Vespertina autem hora adveniente, & signo vespertinali in primis sonante, statim surrexit, & ad ecclesiam ambulavit, & ibi in Dei laudibus infatigatus permansit, donec vespertinalis laus à Fratribus secundùm cursum Monachorum prolixè perficiebatur: & postea de die in diem confortatus, ex integro pristinæ sanitati citò restitutus est. O quàm magna multitudo dulcedinis Dei, qui illi hoc tanta velocitate ad remedium concessit, quod ille aliis ad medicinam & ad indulgentiam peccatorum præparavit, ut cum ejus fide perfectà ceteris plurimis fides confirmaretur.

ANN. C. H.
CM LXXIII
JUL. II. IV.

XVII. *Qualiter super Vindicem & in Danubio liberatus est.*

56. Tradere huic quoque me aliam rationem in hoc loco oportet, quam Herevigo capellano ejus dicente comperi. Quadam die cùm pro aliqua utilitatis causa super fluvium Vindicem^a nominatum caballicare debuisset, & ipse ab illuvie elevatus fuisset, & comites Episcopi universi vadum rectitudinis devitarent, & alia vada aptiora quærerent, & idem ipse prænominatus Herevigo solus cum eo remaneret; ipse vadum quod alii omiserunt, sine trepidatione transcendit, foccis de sago factis indutus propter frigus, quia hiems erat. Præfatus verò Herevigo flumine transgresso, ex cingulo deorsum, quamvis super altiore caballum federet quàm Episcopus, udus effectus: & prospiciens in vestimenta Episcopi si aqua infunderentur, sed nec in foccis unum pilum humidum conspexit, & ad Episcopum dixit: Ego uditate perfusus sum, & tuæ celsitudini pilus in foccis non est madefactus. Cui dixit Episcopus: hæc quæ vidisti me vivente, nemini dicere præsumas.

57. Alio verò tempore, cum ad colloquium Ottonis Imperatoris ad Ratisponam civitatem navigando per Danubium venire decrevisset, quodam die navis incautè ante se conspicientibus, navis cuidam ligno importunè conjuncta, aquis repleta immersionem omnibus minabatur. Perturbati verò omnes & timore perculsi, ad litus magno studio navem perducere festinarunt: Navi verò aridæ adducta, quæ intra erant ad litus portaverunt, illius verò Episcopi in posteriori rostro navis sedentis obliti sunt. Unus verò clericorum, Mesi nominatus, magno stupore attonitus dixit: Heu nobis miseris, quia seniori nostro in isto periculo adjuutores non fuimus! Et his dictis currens, per profunditatem aquæ quæ in navi fuerat congregata, assumptis brachiis Episcopi super humero ejus, evexit eum extra navem. Omnibus itaque expositis, & illo novissimè egresso, navis in posteriori parte profundita-

^a Vulgo *Poerten*, qui item *Vindex* appellatur infra in lib. de miraculis cap. 25 & 26. Vindonem appellavit Fortunatus in lib. 4. de vita sancti Martini, Regis ad Augustam, quam Vindo Lycusque fluentant. Ekkehardus aliud refert cap. 5. *Sed & Hettinum Camerarium, in effluo Lico flumine jam mergi visum, ad se festinum vocavit, fluitusque illum coram pedibus suis in litus eiecit.*

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII. IV.

ti demersa est. Quid mirum si navis onusta eo in sedente mergi non potuit, sed eo jubente super aquam stetit, qui beato Petro apostolo undas maris ad superambulandum propria voluntate firmavit? sic non ex sua conditione, sed ex meritis in ea sedentis navis interim super aquas natare cogebatur, donec cunctis stipendiis & oneribus relevaretur; postea verò immerfa nuntiabatur.

XVIII. *Qualiter Tar^a fluvium transivit.*

58 Romam visitare, itaque cum quodam tempore æstuanti animo desideraret, & fluvium nomine *Tar* cum perveniret, tam periculosum ex inundatione aquarum factum invenit, ut nullus ex utraque parte advenientium eo die vel alio se posse venire super eum speraret: Sanctus Episcopus in Deum confidens, paraturâ missaticâ^b se indui festinavit, & in litore fluminis cum suis comitibus Missam devotè celebravit, & post Missam præfatam fluvium tanta commoditate transivit, ut nulli ejus Comitum aliquid adversitatis adveniret, sed omnes salvi & incolumes Deum laudantes gaudente ibant per viam.

XIX. *Qualiter una Sanctimonialis infirmabatur & sanata est.*

59. Multimodis Christi servitiis cum ferventissimè insisteret, & undique amplificare studuisset, Deo donante excogitavit, propter cujusdam Sanctimonialis religionem, EMOZA* nominatæ, ad ecclesiam sancti Stephani protomartyris Sanctimonialium congregationem componere, & regulæ sanctitatis subdere, & sancto velamine Christo Deo desponsatas conjungere. Quod cum factum fuisset, quædam mulier cum consensu connubia mariti despiciens, eidem congregationi ob futuræ beatitudinis mercedem, obedientiam professâ se admiscuit. Litterarum verò scientia ad perfectionem docta non manebat, ad exteriora autem necessitatis opera strenuitatem magnam habebat: & ideo aliæ Sanctimoniales eam Cellerariam facere voluerunt, qua renuente, Episcopo nuntiatum est & supplicatum, ut cum sua potestate ministerium Cellarii commendaretur. Episcopus verò supplicationi assensum præbens, præfatam Sanctimonialem Cellerariam esse præcepit. Illa autem præcepto Episcopi non obedivit, sed in pristina refragatione conata est persistere. Sequenti verò nocte in somnis audivit vocem dicentem sibi: Quia non obedisti præceptis Episcopi, ideo usum ambulandi privaris, tamdiu donec ab eo absolveris. Expergefacta autem dissolutam membris ita se esse pensavit, ut nullum ambulandi effectum habere potuisset. Hac infirmitate ligata, laboriosè expectabat adventum Episcopi. Interim verò appropinquabat tempus synodalis colloquii, & Episcopus ad Augustam revertebatur. Hoc cum infirma Sanctimonialis audiret, rogavit se portari in ecclesiam sanctæ Mariæ, & obtutibus ejus repræsentari. Cumque ad ejus præsentiam veniret, humillimis precibus ejus misericordiam deprecari cœpit, ut ab affligentibus alligationibus infirmitatis ab eo absolvi mereretur. Audita ejus deprecatione Episcopus de inobedientia eam increpavit, & munere benedictionis simul & indulgentiæ donatam dimisit. Cumque ab ea reverteretur Episcopus, statim sanitati restituta currendo præcessit Episcopum, antequam ille perambularet ecclesiam, & ante celsitudinis ejus præsentiam prostrata, Deum pro reddita sanitate laudando, promisit de inobedientia ultra se se fore emendaturam, & ad proprias mansiunculas læta rediit.

^a Tarus Plinio & aliis, Italiæ Cispadanæ fluvius.

^b Id est ornamentis ad Missam adhiberi solitis, infra num. 71.

^c Bruschius circiter annum 936 conditam dicit, eique præfectam Abbatissam Eleusiniam, Udalrici

confanguineam. Beruo ait hanc ecclesiam extra urbis muros sitam fuisse. Nunc intra muros continetur, ubi ex Benedictinis Sanctimonialibus Canonice evaserunt. *abjecto jugo disciplina*, ut legitur in Chronico Augustano.

XX. *De constructione ecclesie sancti Iohannis Baptista.*

60. Hymnizans sanctus Dominum Episcopus, habili tempore postea ecclesiam in cœmeterio sanctæ Mariæ in modum crucis ædificare cœpit, & ædificatione peracta, altaribusque quinque in ea compositis, in honore sancti Iohannis Baptista dedicavit, & dolium baptizandi de petra excisum in ea constitui fecit, & dote legitimatam, Presbytero ad procurandum in divinis officiis commendavit, & præcepit ut matricularii in omni hebdomada die Sabbati, & in aliis sollempnibus festivitatis, cum Evangelio & crucibus, & cereis, cum Dei laudibus reverenter visitarent; & in Paschali hebdomoda, quam dicunt infra Albas, quia tunc consuetudo est tres cantare psalmos ad vesperam, remanentes duos illuc deambulando cum antiphona & tono formosa modulatione perpallere: & ipse sæpe ibi salutares hostias Deo immolare consuevit.

XXI. *De itinere ejus ultimo ad Romam.*

61. Zoam^a in ultimis temporibus suam salvare cupiendo, animo decrevit, quamvis vires corporis de die in diem decrefcere sentiret, ut limina Apostolorum Petri & Pauli devota intentione laborasset visitare. Cumque aliquantulum itineris peregisset in carpento, & ad difficiliores vias perveniret; non potuit ultra iter peragere, antequam in lecto collocatus equis superpositus pergere cœpit: sicque pergendo, quamvis comitibus ejus ubique periculosum videretur, Deo juvante & sancto Petro Apostolo, sine periculo pervenit ad Romam. Votorumque ibi antea dispositorum & promissionibus devotissimè expletis, & gratissimorum emolumentorum & indulgentiarum donis acceptis, permissoque salubri à sancto Petro & Vicario ejus Pontifice, ceterisque Deo ibi & sancto Petro militantibus honorabiliter accepto, felicem reditum inivit, & Ravennam visitare disposuit. Illucque cum appropinquaret, Imperatorem gloriosum OTTONEM cum Imperatrice ADALHAIDA ibi manere comperit, & ante se misso nuntio, adventum ejus illi indicavit, & ille statim nuntium sequendo ad ostium cubiculi Imperatoris pervenit. Imperator verò cum in tanta vicinitate manere agnovisset, uno pede calcato, & alio adhuc incalceato, causâ humilitatis & flagrantia divini amoris, cum ad suscipiendum amabiliter festinavit. Cumque in cubiculo accersita Imperatrice suavi colloquio fruerentur, & alternis locutionibus diversarum rerum proventus terminarent; vir sanctus Imperatorem cum auxilio Imperatricis flagitare cœpit, ut filio sororis suæ^b ADALBERONI procuratoriam sui Episcopatus, regimenque super familiam & omnia negotia sæcularia ad eum pertinentia, fideliter firmiterque commendaret, & ut à celsitudine ejus Imperialis potentia promissum consolationis accipere mereretur, ut post ejus discessum cathedram episcopalis potestatis ei donaret, ut sibi majoris otii ad studium orationis & ecclesiastici regiminis & Christianitatis stabilitatem facultas concederetur. Cujus petitioni gloriosus & benevolus Imperator assensum præbens, sæcularium negotiorum commercia Adalberoni commendavit, & Episcopalis honorem cathedræ post vitam Episcopi, si Deus vellet, ei donare promisit, & insuper multis libris auri Episcopum donatum, amabiliter abire permisit, & ejus mansiones cum alio servitio necessario, cum suis fidelibus usque ad finem illius provincie cautè disposuit.

^a Zoam pro vita, vitam pro anima usurpavit, ut || ^b Nempe Liutgardæ, de qua supra num. 13. ubi de rectè Editor monet. || Adalberone.

ANN. CH.
CM LXXIII
JULII. IV.XXII. *De reversione ad Augustam.*

NOTA.

62. Episcopus autem & præfatus Adalbero, cum lætabundi ad Augustam reverterentur civitatem, honorificè, sicut decuit, suscepti sunt, & omnes qui ibi inventi sunt, comperta eorum prospera reversione, & honorificatione ab Imperatore eis facta, valdè lætificati sunt. Tunc verò præfatus Adalbero congregatis militibus Episcopi, desideravit ut ei sacramenta fidelitatis jurarent, quod & fecerunt in præsentia Episcopi, similiter & familia per totum Episcopatum fecit. Episcopus autem indumento more Monachorum formato induebatur, quorum antea Regulam multimodis virtutibus sequi consueverat. Cumque hæc ita agerentur, propter quorundam clericorum æmulationem, qui se æstimabant post obitum sancti Episcopi, Imperiali celsitudine concedente, Episcopatum posse acquirere, ferulam episcopalem publicè portare præsumsit, ut eis tota spes acquirendi Episcopatus adimeretur.

XXIII. *Qualiter synodus Adalberonem degradari voluit.*

63. Postea verò revertentibus de Italia Imperatoribus, patre scilicet & ipsius prole ad Franciam, facta est synodus^a in loco qui dicitur *Ingilunheim*, ad quam Archiepiscopi cum ceteris suis suffraganeis sanctum Udalricum cum suis legatis honorificè invitaverunt, Adalberonemque ejus nepotem cum eo venire decreverunt. Illuc verò cum pervenirent, & Antistites ibidem congregati Adalberonem baculum episcopalem publicè portare cognovissent, irati sunt contra eum, & dicebant, ut contra canonicæ rectitudinis regulam in hæresim lapsus fuisset, & quod pontificalis honorem sublimitatis vivente Episcopo sibi plus justo vindicaret, & ideo ultra eum Episcopum ordinari non deceret. Quibus ille auditis, prima die synodale colloquium intrare devitavit, & in alia domo cum ceteris Clericis Episcopi remanebat: Antistes autem cum paucis suis capellanis Synodum intravit. Cumque inter se Pontifices colloquia habere cœpissent, uniuscujusque rationem per latinitatis locutionem voluerunt terminari. Cumque causa sancti Udalrici fuisset ventilanda, & ille pro infirmitate, tam sonora voce, ut tota synodus audire potuisset, rationem proferre non posset, advocabatur unus suus clericus, nomine^b Gerhardus, qui extra synodum cum Adalberone remanebat, ut pro eo desiderij sui rationem per latinitatis locutionem manifestaret. Cumque vix pro densitate multitudinis, in præsentia Imperatorum & Episcoporum præfatus steteret, interrogabatur quid desideraret dominus suus. Quibus interrogationibus multiplicatis, dixit: Non debeo interrogationibus vestris respondere pro domino meo, nisi illo præcipiente. Cui dixit Episcopus: Frater, bene tibi notum est desiderium meum, enarra hoc, & obsecra ut eorum consiliis & permissionibus Deo juvante expletum fiat. Tunc præfatus clericus Gerhardus in præsentia omnium dixit: Excellentissimi Imperatores, & religiosissimi Antistites, desiderium domini mei est relinquere sæculum, & secundum Regulam sancti BENEDECTI sanctam inire vitam, & in contemplativa vitam diem expectare obitus sui. In indumento pro certo habitus exterioris, potestis cognoscere voluntatem animi interioris. Istitis & aliis rationibus in voluntate domini sui in finem deductis, terra tenus cecidit ante pedes Imperatorum & Antistitum, obsecrans ut petitionem domini sui secundum Dei vo-

^a Hermannus ad annum 972. *Synodus abud Ingilunheim ab Episcopis collecta est, ibique beatus Episcopus Udalricus. Et Adalbero sororis ejus filius, transgressionis canonum accusatus. causa sua dicta et excusata, absoluti revertuntur.* Eodem anno Ottones ambo ex Italia reversi sunt. Alia habita est anno 948

ex Chronico Frodoardi. Lege librum de miraculis sequentem cap. 16.

^b Fortè is est Gerardus hujus libri scriptor, nesci an diversus à Gerardo Præposito, de quo inferius num. 70. & à Gerardo Presbytero, num. 83.

luntatem implere non dedignaretur. Qui simul respondendi inducias usque in crastinum diem postulaverunt; & postea in se aestimaverunt, qualiter causa Adalberonis terminaretur.

64. Quidam verò Episcoporum adjuutores Adalberonis fuerunt, ne profusus à spe Episcopalis ordinationis post vitam avunculi sui excluderetur. Hæc cum inter se prolixè fermocinarentur, ultima in unum ratione coadunati, omnes simul firmaverunt, nisi Adalbero se sacramento excusaret, quòd non sciret hæresim manere, quia episcopalem potentiam cum baculo arripuit; nullo modo ulterius legaliter Episcopus fieri potuisset. Altera verò die cum Episcopo etiam Adalbero synodali interfuit colloquio: & cum ei prædictum crimen imputaretur, multis objectionibus diversorum colloquiorum cum suis adjutoribus à prædicto crimine se defendere statuit. Hoc cum ei adunatio omnium Episcoporum non consentiret, secundùm prædictam destinationem Episcoporum Sacramentum perfecit, per nomen Patris & Filii & Spiritus-sancti super quatuor Evangelia. Tunc iterum Episcopus Udalricus petitionis suæ responsa, quæ pridie procrastinata fuerunt, per prædictum suum clericum expetivit, quia desideravit ut prædictus suus nepos Episcopus ordinaretur, & ille secundùm regulam sancti BENEDICTI, in monasterio eorum consensu deservire mereretur. Episcopi autem, quamvis eis ex toto non placeret, apertè ei in Synodo contradicere noluère petitionem suam: sed sapientissimi ex ipsis, cum consilio aliorum extra Synodum eum ambulare cum illis postulaverunt, ibique cum eo & cum suis clericis sapientissimis secretam locutionem habuere, dicentes. Reverende Pater, cui nota est omnium ecclesiasticorum librorum normula, qui semper callem rectitudinis ambulasti non deviando, non decet ut nunc istam viam quam semper tenuisti omittens, seminarium ex te sumat talis error, ut alius in loco tuo te vivente ordinetur: quia si ex te talis consuetudo incipit perpetrari, in posterum multis reverendis & bonis Episcopis, ab eorum nepotibus & clericis talia desiderantibus, multa concresecunt adversa. Melius tibi est, ut in eo ministerio, in quo cœpisti Deo servire, permaneas quam tuam voluntatem sequens aliis plurimis scandalum facias: quia ex te Canonici, & Monachi, & Sanctimonialia, & ceteri Christiani ad rectitudinis statum debent constringi, qui ex semetipsis per climata cadere festinant. qui autem incautè ambulando ceciderunt, ex te Deo juvante erigi posse sperandi sunt. De nepote autem tuo Adalberone tuæ voluntati satisfaciendo in commune firmamus, ut nullus alius à nobis post tuum discessum ad illum locum, in quo tu pastor existis, eo vivente ordinetur nisi ipse. His consiliis consentiens sanctus Episcopus Udalricus, cum eis in Synodum regrediebatur: & tunc cum consensu aliorum Antistitum, fecit ab Imperatore Adalberoni commendari in eorum præsentia, procuracionem sui habere, & sub ipso totius Episcopatus causam dispositionem in omnibus adimplere. Taliter verò istis terminatis, finita Synodo Episcopus & Adalbero cum suis ad Augustam revertebantur.

XXIV. *Qualiter Adalbero vitam finivit.*

65. Prædicta verò Synodus in autumnali tempore peracta est; & inantea Paschali tempore adveniente, & sancta hebdomada finita, Episcopus & Adalbero, amabiliter vocante Rinvuino * Comite, Dietpoldi fratris Episcopi filio, ad castellum Dilinga nominatum venerunt, ut ibi aliquantos dies caritative cum eo, & cum femina * ejus HILTEGART nominata manerent. Paucis itaque diebus transactis, Adalbero ibi cum phlebotemo sibi phlebotemando sanguinem minui fecit, & postea cum Episcopo ad cœnam confedit, & de cœna surgens in lectum se ad requiescendum deposuit. Cumque unusquisque ad suas divertisset mansiones, eadem nocte subitanea morte

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

LII

ANN. C. P.
CM LXXXII
JULII IV.

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

* al. Rinvuino *nm.*

44.
* uxore,
infra n. 77.

ANN. C. H.
C. M. LXXIII
JULII IV.* al. Pere-
vvicus.

Adalbero^a defunctus est. Herevingus * ejus Presbyter, cum ad nuntiandum hoc Episcopo cubiculum ejus intraret, Episcopus sermonem ejus præveniens, dixit illi: Ecce Adalbero defunctus est. Cui ille respondit: Ideo ego huc intravi ut tibi hoc nuntiarem. nullus alius me præibat ad te, & quomodo hoc scire potuisti? Cui ille respondit: Vade & suscita Riuvinum & omnes qui nobiscum sunt, ut citò præparent vehiculum, ut corpus ejus ad Augustam ducamus civitatem. Episcopus autem missis ad Augustam legatis, præcepit ut in ecclesia sanctæ Afræ sepulcrum ejus juxta ipsius sepulcrum præpararetur. quod & sic factum est. Ille autem cum his qui cum ipso erant, imposuit corpus carpento, & antepositis equis vexit ad Augustam cum frequentia populi. Matricularii autem cum crucibus, & aqua benedicta, & cereis, & incenso, & cum magna multitudine familiæ, ceterique populi appropinquanti occurrerunt, & honorificè suscipientes, cum congruis orationibus & modulationibus perduxerunt ad locum sepulcri: & ibi expletis vigiliis, & salutaribus pro ejus anima Deo oblati hostiis, Episcopo animam omnipotenti Deo commendante, corpus devotissimè sepelierunt. Commendatione autem corporis peracta, & Episcopo cum tristitia redeunte, universi fletu & lamentatione & magna mæstitia in suas reversi sunt mansiones; pro eo quod ex nobili genere ortum & formosum, & grammaticæ artis bene doctum, & in Dei servicio studiosum, & in bonis operibus strenuum, & in eloquentia dulcifona cautum, in donando largum, in adversis aliorum tristem, multarum virtutum opulentiam cumulatam, in adjutorio miserorum festinum, multimoda benevolentia ornatum virum, tam citò depositum amiserunt.

XXV. *Qualiter Utinburam abbatiam reddit.*

66. Religiosus autem Antistes, misso legato nuntiavit Imperatori obitum prædicti nepotis sui, & abbatiam Utinbura nominatam, quæ ipsi à sua imperiali potentia concessa erat, postulavit sibi donari, non causâ avaritiæ, sed ea intentione, ut cœnobitis ibidem Deo fervientibus deliberationem, quam ille eis antea conscriptam & sigillatam ab eodem Imperatore donari impetravit, restituere^b potuisset. Imperator autem per eundem nuntium Abbatiam concessit & consolationem magnam, & multimodam salutem remandavit. Nuntius autem cum reverteretur, invenit Episcopum in loco qui dicitur Staphense, & hæc prædicta narravit.

67. Paucis verò diebus postea revolutis, adhuc ipsi in eodem loco manenti, per nuntium quemdam, orationis suffragia pro anima Imperatoris^c poscentem obitus ejus illi annuntiabatur. Inde verò cum ad Augustam rediret, venerunt nepotes sui, Riuvinus Comes filius fratris sui Dietpaldi, & Hupaldis Comes filius fratris sui Manegoldi, & rogaverunt illum ut pergeret ad opidum quod nominatur Vvitcselinga*, & illis monstraret ecclesiam ibi sitam, ubi corpora fuorum parentum* terræ commendata fuerant, de qua ipse sæpe eos antea præmonuit ut eam meliorarent, & eadem corpora in illam conducerent, ne ultra à pluviis domatim infunderentur, ordinare, & quantæ ma-

* al. Vvitcselinga.
* consanguineorum.

^a Hermannus anno 973. Cum beatus Episcopus Udalricus apud Dilingam castrum cum Richuvino Comite fratris sui Theotwaldi filio Pascha ageret: Adalbero clericus, futurus post eum, ut sperabatur, Episcopus, ibidem phlebotomatus, subita morte periit. Augustaque in basilica sanctæ Afræ ab avunculo Episcopo sancto sepultus est.

^b Ejus rei meminit Hermannus ad annum 973. Ipse beatus Episcopus, inter alia bona, Abbatiam Utinburam, sibi subditam, libertatis privilegio ab Imperatore absolvi impetravit. Berno: Inter cetera misericordia bona, qua pro requie anima sui nepotis age-

bat, etiam abbatiam, Utinbura dictam, quam ille dum viveret, in beneficium tenebat, sibi adquisivit, & tamdiu tenuit, quousque ipsius studio donata est libertatis privilegio. Ejusmodi privilegium ostentant nostri Utinburani, quo monasterium ab omni etiam temporali onere eximitur. De Utinbura dictum supra in Observationibus præviis num. 7. De Attone recluso infra num. 72. ac de Ruperto Abbate piissimo in libello de inventione S. Udalrici num. 6.

^c Ottonis Magni, eo nomine primi, anno 973: mortui: cui successit filius ejus Otto.

gnitudinis eam facere debuissent. Sanctus verò Episcopus, quamvis certissimè sciret in proximo manere sequestrationem corporis & animæ suæ; tamen pro divino amore, & pro eorum amabilitate illuc perrexit, & provida ordinatione eandem Ecclesiam super præfata corpora amplificari perdocuit, ibique cum nepotibus suis aliquantis diebus moratus est, & inde ad castellum Sunnemotinga * nominatum, propter petitionem MANEGOLDI fratris prædicti Adalberonis pervenit.

* *al. Sunnemotiusa.*

68. Cumque in itinere, antequam illuc pervenirent, in campo propter herbam juxta villam, quæ dicitur Gerilehova, castra metati fuissent, cum sol occasui radios suæ lucis inferere cœpisset, venit quidam homo qui dixit, CHUNRADUM Episcopum certissimè defunctum fuisse, & nominavit diem obitus sui, & diem collocationis corporis ejus in sepulcrum. Hæc fama audita, clerici & alii comites ejus stupefacti effecti sunt, & statim æstimaverunt nuntium ad Augustam mittere, ut pro ejus anima solitæ orationes explerentur. quibus sanctus Episcopus blando sermone inquit, certissimè rei veritatem sciens: desistite adhuc nuntium mittere, mane diluculo comperietis, qualiter circa Episcopum maneat. Crastina verò die diluculo quidam de Constantia venit, & de obitu Episcopi veraciter contradixit, & ejus possibilitatem secundum suam consuetudinem esse nuntiavit. Sanctus autem Episcopus Udalricus cœptum iter peregit, & ibi quasi ad convivium vocatus, post expletionem salutaris hostiæ, quam quotidie per se, quamvis viribus corporis valde esset destitutus, Deo persolvere satagebat, cum convivantibus quotidie ad mensam sedebat, & nullum corpori cibum exhibuit, nisi micas panis aquæ infusas in os misit, quas etiam sæpissime aquis exspoliatas de ore rejecit: haustibus verò aquæ interdum corpus, cum adhuc ad mensam sederet, reficiebat.

cc
cc

Missæ quotidiana.

69. Consummatisque ibi rebus pro quibus illuc vocatus est, abire cœpit, altera die ad locum qui dicitur Utiantiga * pervenit, & ibi ad se convocatis Monachis de monasterio Uttembura nominato, autumare cum eis & cum suis fidelibus providè cœpit, quomodo deliberationem, quam eis antea sicut prædixit ab Imperatore impetraverat, restituere potuisset, & dixit eis: Eligite ex vobis unum ad Abbatem, qui in Dei servitio utilis & vestris necessitatibus possit cautus inveniri. Si illum eligitis qui mihi ad hoc placet, commendabo illi Abbatiam usque in præsentiam domini mei Imperatoris: sin autem alium nisi mihi placentem eligitis, non illi commendabo. Qui respondentes dixerunt, Nominet nobis sanctitas tua, hunc qui tuæ dominationi placitus sit ad electionem nostræ unitatis. Tunc dixit eis: RUDUNGUM^a fratrem vestrum ad hoc nominabo ministerium. Quibus auditis fratres inducias postulaverunt, donec omnes simul loquerentur, si hæc electio cum omnium fratrum consensu fieri potuisset. Cumque in loco destinato collecti fratres colloquia inter se habere cœpissent de præfata electione, quibusdam fratribus placuit, quibusdam displicuit: sed tamen cum consilio amicorum roborati, Episcopi voluntati parentes, in unum coadunati Rudungum ad Abbatem elegerunt, & cum eo ad Episcopum regredientes, unitatis eorum electionem ei nuntiaverunt. His auditis Episcopus, assumpto baculo commendavit Abbatiam præfato Rudungo usque in præsentiam Imperatoris, qui tunc in Imperio patri suo æquivoco successerat, & illum commendavit suis nepotibus & aliis suis fidelibus, ut eum celsitudini Imperatoris præsentarent, & illis cum fide ei juvantibus ab eo hæc confirmarentur. His ita expletis, propriam sui Episcopatus revisitavit sedem.

* *al. Ottinga.*

cc
cc
cc
cc
cc

^a Rudungum alii scribunt, alii Ruperium, Bruchius Rudungum: sed electionem anno 972 maiè il-

ligat, cum sequenti conveniat.

ANNO CH.
CM LXXXIII
JULII. IV.XXVI. *Quam formosè obitum suum in Augusta expectaret.*Missæ quo-
tidiana.* v. num.
63. & 83.

70. Mœnia autem Augustæ civitatis introgressus, magna tristitia sæptus est pro morte Adalberonis sui nepotis, & pro obitu Imperatoris, cui semper fidem in omnibus servavit: cujus etiam amor pectori ejus firmiter conglutinatæ est. Pro requie verò animarum amborum multas eleemosynas largitus est pauperibus, & multas orationes & preces ad Dominum quotidie effudit, ut eis misereri dignaretur: Missarum verò officia quotidie celebrare non desistebat, quoadusque vires corporis sic subtrahebantur, ut nullo modo ultra per se stare potuisset. Ad mensam verò sedebat, & sedentibus cum eo convivium faciebat: & ille quasi jejunos abistebat, & postea in Ecclesia, vel in cubiculo suo dulci cantatione psalmorum, vel auditione lectionum sacrarum recreatus est. Vires verò corporis cum ei ita defecissent, ut per se Missam cantare non potuisset; quotidie in ecclesiam introductus devotissimè eam audire, & interim orationibus intentis insistere non desistebat. Pro certo post Missam expletam cum cubiculum intraret, repausationi lectuli se non commendavit ante horam vespertinam: sed super sedile suum calceatus sedit, & interdum se super pulvillum in dexteram partem reclinavit, interdum ad sinistram, & interdum sedens ad dorsum super posteriora sedilis, in quo sedebat, reclinavit. Et post expletionem cursus & totius psalterii, legente Gerhardo Præposito * sacrorum lectiones librorum audivit, & interdum cum eo inde dulci eloquio fruebatur. Cuidam verò eloquio inter ipsos finito præfatus clericus interrogavit cum dicens: Habes spem pro ista infirmitate, Domine, obitum tuum tibi imminere? Cui ille, quasi cum increpando, respondit: Quare sic dixisti? non spero, sed certissimè cognosco diem obitus mei non post multos dies mihi evenire. De qua re Presbyter contristatus, indulgentiam postulavit & dixit illi: Domine, quem Episcoporum præcipis vocare ad commendationem corporis tui? Cui ille respondit: Eo tempore quando anima mea derelictura est hoc corpus, non potestis ullum eorum huc advocare, quia comprovincialis meus CHUNRADUS Episcopus tanta infirmitate detentus est, ut huc venire non possit: Episcopi verò Bauvariorum ad regale colloquium ad Franciam sunt congregati. At ille inquit: Domine, quid tunc facere debemus? Cui sanctus Episcopus dixit: Nostis corpus hominis terræ commendare? At ille ait, Si talis persona esset super quam commendatio nostra fieri debuisset, timorem inde non haberemus. Cui Episcopus dixit: Facite de hac re, cum tempus advenerit, sicut optimè potestis: Dominus commendatorem corporis mei providebit. Et his dictis præfatus Presbyter iterum lectionis usum assumpsit, & in ea, sicut solitus erat, usque dum sonante signo vespertinalis laudis hora annuntiabatur. Lectiones verò fuerunt *Vitas*^a sanctorum Patrum, & liber sancti Gregorii, quem *Dialogorum* vocant, cujus ultimus liber disputat multum de his, qui de corpore rapti in spiritu multa viderunt, & iterum ad corpus redierunt.

71. Taliter verò conversando formosissimè expectabat diem obitus sui, & interdum in spiritu plurima videbat, de quibus pauca his qui cum eo erant narravit. Interea verò VVERINHARIO Abbati de monasterio *Vulta*^b nominato, causâ visitationis ad eum venienti, inter alia dixit: Tu post me hîc deberes Episcopus fieri, omnes te elegerunt nisi duo, hi verò duo si aliis concordarent, electio tua sine dubio perfecta fuisset. Et his dictis manus AT TELINI tunc Vicedomini & manus Hiltini Camerarii compre-

^a Sic *Vitas* efferre solebant sine flexione, de quo Glossarium Cangianum, | terteræ filius erat, testante Brouvvero in Anti-
quit. Fuld. lib. 4 pag. 285. laudatus iterum: ha-
^b Id est Fulda. Vverinharius sancti Udalrici ma- | num. 78.

hendens, suæ fidelitati commendavit, & cum caritate eum abire permisit. Altera verò vice quadam die quasi de gravi somno expergefactus, ei assidentibus & hæc audientibus ait: Heu heu quod illum nepotem meum Adalberonem unquam vidi, quia pro eo quod ei secundum suum desiderium consentiebam, nolunt me impunitum in suum recipere consortium. Et his dictis statim tacuit. Virtus verò corporis de die in diem decrefcens, in tantum deficiebat, ut ecclesiam intrare nisi à duobus sustentatus non potuisset.

72. Cum verò in die natali sanctorum Marci & Marcelliani, quod est XIII Kal. Julii, ecclesiam introduceretur ut Missam audiret, peractâ Missâ ad sanctam crucem tapetium sibi deponi præcepit, & se super illo prosternebat. Ibi verò cum quasi dimidiam horam jacuisset, surrexit, & camerarium^a Liutpaldum Presbyterum ad se venire fecit, & cunctas suas res, quas ille in ministerio habebat, in præsentiam sui portare præcepit, & ponere ante altare, nisi unam paraturam domus & mensarum, & unum coopertorium mardrinum ad servitium sui successoris dimisit. Cum verò ante eum posita fuissent, & ille ea conspexisset, dixit: Quid mihi hæc omnia nunc debuerunt? Quamvis verò illi plurima viderentur, numerus eorum major non fuit, nisi pauca camifalia, & septem vel octo mensalia, & duo sarcilia, & decem solidi argenti, quos in manum Gerhardi Præpositi commendavit statim ad erogandum pauperibus. Cetera verò omnia disposuit dividi inter clericos ejusdem loci. De vestimentis suis misit ANTONIO^b venerando viro, quem ille antea ad Utenburam in Dei nomine inclusit. Cuidam etiam Ruozoni*, mobilitate membrorum carenti nisi de brachiis sursum, cui domicilium in cœmeterio Campidonensis monasterii more lectuli à terra sublevatum ædificatum erat, ut ea quæ ab eo digesta fuerant terratenus cadendo à domicilio separarentur, vestimenta transmisit; quia antea cum Episcopus in eodem monasterio* moraretur, prædictum pauperem per se ipsum sæpe visitavit, & ejus locutionis dulcedinem libenter audivit, quia idem ipse prædictus pauper clauso ostiolo semper in Dei laudibus & orationibus die ac nocte morabatur. O quæ lingua virum tantæ benignitatis enarrare potest, qui in ultimis positus tanto spatio interposito Christum vestire non omisit! pro eo certe quia ei semper aderat, qui ab eo sua membra vestiri volebat. His verò prædictis dispensatis, præcepit Vicedomino ceterisque quibus voluit suis fidelibus ac ministris, ut in cunctis locis ad suum servitium pertinentibus, cuncta quæ in eis inventa fuissent in tres partes dividerentur, & tertia pars Presbyteris pauperibusque provida dispensatione statim eo vivente donarentur, quod & factum est. Pro certo quamvis corpus gravi infirmitate detentum fuisset, sensus & animus & voluntas occupari non potuerunt, nisi piis insisterent intentionibus.

ANN. CH.
CM LXXIII
JULII. I V.

“
“
“

^a
Distubutis
bonorum.

“
“

^b

* al. Ruozoni.

* supra n. 55.

XXVII. *Qualiter die Nativitatis sancti Iohannis Baptista ultimam Missam celebravit.*

73. Die itaque sancto Nativitatis sancti Iohannis Baptista, hora diei prima, quasi repente de somno beatus Udalricus suscitatus, dixit Camerariis suis: Induite me vestimenta mea & calceamenta. Qui hæsitantes propter magnam ejus infirmitatem, si hæc in ecstasi mentis vel in capacitate sensus eis præciperet; implendo tamen præceptum ejus, induerunt eum vestimenta ejus & calceos. Statim autem paraturâ se missalicâ indui præcepit. Cumque paratus fuisset, perambulavit matricem ecclesiam, & ad ecclesiam sancti Iohannis Baptista, quam ipse antea ædificaverat & in honore ejus consecraverat.

^a Ergo is erat Camerarius Episcopi, Hilrinus numero superiori Camerarius ecclesie cathedralis. | num. 73.
tamen plures Camerarios habebat Udalricus ex | ^b H A T T O N I alii legunt, quod magis probat Velferus, De illo nihil apud Bernonem.

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII IV.

pervenit : ibique Missam quam anniversariis sollempnitatibus mane diluculo consueverat cantare, potenter & cautè explevit, illaque finita statim publicam Missam iniit, & devotissimè Deo juvante in finem stando gloriosè peregit : ambas Missas cum stando sine adjutorio aliorum cum benedictionibus decenter ad finem perduceret, confedebat & adstantibus sibi clericis dicebat : Hæc ministeria quæ nunc Deo donante peregi, ex possibilitate corporis mei non assumsi, sed ex præcepto, hodie enim cum in lecto quasi sopitus somno jacerem, steterunt coram lectulo meo duo viri juvenes formosissimi adspectu, è quibus mihi unus dicebat. Quare non surgis ? debes enim hodie ad sanctum Johannem Baptistam Missam celebrare. Cui alter respondit, Quomodo potest hoc fieri, quia pro impossibilitate corporis primam adhuc non explevit ? At ille qui antea locutus est ad me, dixit : Surge & secundum meum sermonem Dei ministerium in præfata ecclesia implere festina, quia hodie præter te nullus alius ibi Missam cantabit. His verò dictis ad cubiculum regressus est.

74. Cumque diem obitus sui devota mente & læto animo, & secundum verba psalmographi David dicentis, *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus*, expectaret; quamvis verbis non dixisset, factis tamen manifestavit quod de hoc sæculo se migraturum esse in vigilia Apostolorum Petri & Pauli putavit. Eadem die antequam vespertinalis laus inciperet, & cum à custodibus omnes simul campanæ ad sonandum moverentur; balneatus, & paraturâ, quam ad obitum suum conservatam habuit, indutus, se quasi defuncturum deposuit. Finita autem vespertinali laude, aliis juvantibus se à terra levavit, & quasi secretò dixit : O sancte Petre, nunc non fecisti sicut ego æstimavi. Et quasi animo aliquantum de hac re mente consternatus manebat. Præfatus autem Presbyter Gerhardus dixit ad eum : Domine noli contristari, sed recordare quia aliis sanctis Episcopis similiter contigit. uni enim dictum est; circa natale Apostolorum de hoc sæculo ad requiem es perducturus, is cum speraret se in natale Apostolorum obiisse, induciæ ei prolongabantur usque in octavum diem, & tunc defunctus est. Cassio Narniensi Episcopo per quemdam Presbyterum ab Angelo flagellatum dictum est : Non cesset manus tua, non cesset pes tuus, age quod agis, operare quod operaris, natali Apostolorum venies ad me. Episcopus autem æstimans in sollempnitate Apostolorum, quæ tunc proxima erat, sibi obitum suum imminere, in quibuscumque potuit ad depositionem corporis sui præparare se studuit. Sollempnitate itaque adveniente, sanus permanebat, & incolumis, & sic mansit, donec curricula septem annorum præterirent : & tunc in eodem die, sicut ei dictum est, multis bonis præmissis, & sacro ministerio expleto, feliciter migravit à sæculo. His auditis sanctus Episcopus vera esse recordatus est, & respondit ei dicens : Bene dixisti, frater, & relevatus mente bono animo manebat, & cum eo manentibus dulcem & commodum se exhibebat, nullum objurgans, nullum increpans, nulli iratus, nulli molestus, nulli adversus, nullum verbum alicujus lamentationis ab eo audiebatur; sed bona omnia, quæ tunc potuit, præsentibus & absentibus fecit. Nemini indulgentiam negavit, gratia suæ benedictionis omnes consignavit.

Greg. lib. 4.
Dial. c. 56.
S. hom. 37
in Evang.

75. Prædictus vero RICHVVINUS Comes nepos ejus, adhuc de regali locutione non revertebatur. de quo interdum dicebat : O Richvvine, utinam me vivente venires ut te viderem. Eo anno sollempnitas Apostolorum Petri & Pauli Dominica die eveniebat, de qua optimis moribus, sicut prædixi expectabat, donec dies quintæ feriæ pertransisset; in illa nocte, antea quam aurora sextæ feriæ bene cognosci potuisset, adperso cinere in modum crucis, & aqua benedicta aspersa, se deponi fecit, & sic jacebat usque dum

* Rectè, nam littera dominicalis E convenit anno 973. Characteres sequentes optime concordant.

aurora cunctam latitudinem orbis illuminaret. Tunc Richuvinus de palatio rediens intravit, & legationem Imperatoris eo audiente recitavit. Eo scilicet viso legationeque audita, oculos levans secundum suam possibilitatem gratias agebat Deo omnipotenti, qui secundum dicta David Prophetæ; *Voluntatem timentium se faciet*, &c. Richuvino autem exeunte, statim eadem hora clericis Letaniam devotè canentibus animam Deo commendans, anno Incarnationis Domini nostri Jesu-Christi DCCCCLXXXIII, ætatis LXXXIII, ordinationis autem L, quarto^a die Julii, IIII Non. ejusdem mensis, die Veneris, felici obitu quasi somno suavi soporatus, ergastulo corporis exemptus migravit ad requiem. Pro certo sanctum corpus cum ad lavandum more solito denudatum fuisset, suavi odoris fragrantia nares omnium ibi manentium replevit, & tamdiu permanit, quoad usque corpus lavatum, prædestinatisque vestibus indutum, & feretro impositum, in ecclesiam portaretur.

76. Clerus nempe cum audiret quod Episcopi Bauvariorum de prædicto colloquio rediret ad suam provinciam, misso Legato voluerunt Archiepiscopum * FRIDRICUM ad commendationem sacri corporis vocare. Cumque ad illum nuntius perveniret, invenit eum tanta infirmitate febrium detentum, ut nullo modo advenire potuisset. Misso autem cum tristitia inde revertente, audivit quod venerandus Episcopus VVOLFANGUS^b ad locum qui dicitur Nordilingga venire voluisset: in occursum ejus festinavit. Ad eum certè cum perveniret, salutat^{us} ab eo audivit quod Augustam civitatem pergere voluisset, visitare sanctum Dei servum Udalicum in infirmitate detentum. Cui ille respondit: Dominus sanctitati tuæ præcepit visitare eum, & ego ad hoc veni ut nuntiarem tibi quia defunctus est, & de omni congregatione ibi Deo militante te flagitare, ut festinè venires & sanctum corpus Deo commendares. quo audito sanctus Episcopus magna maestitia sæptus est. In eadem nocte diluculo surrexit & ad Augustam pergere cœpit. In itinere verò cum cognovisset quod ad congruum tempus illuc pervenire non valeret, præmisso eodem legato nunciavit adventum ejus. Interim verò corpus in ecclesia sanctæ Mariæ à congregatione die nocteque cum orationibus & Missarum celebrationibus, cautè & devotè custodiebatur usque in diem Dominicam. Die verò Dominica post primam Missam pro ejus anima celebratam, congregato clero & sanctimonialium congregatione adveniente, & magna de provinciis multitudine populi, Presbyteri levaverunt corpus, & ad sanctam Afram, ubi antea sepulcrum ejus præparatum fuerat, portare cœperunt. Cumque venirent ad collem, qui dicitur *Pereleich* *, præfatus nuntius venit, & adventum Vvolfgangi Episcopi nuntiavit. Illi autem perducentes corpus in ecclesiam sanctæ Afræ, & item Missam sacrificalem cum omni devotione pro requie ejus animæ celebravere. Episcopus verò cum adhuc non veniret, & hora diei non tardaret, nisi tempus celebrationis publici Dei ministerii immineret, & hoc cum omni devotione à congregatione clericorum perficeretur, venit præfatus Episcopus. qui cum honorificè susceptus fuisset, & orationi finem imposuisset, salutaris à se Fratribus dixit: Quid vobis videtur? an hodie sacrum corpus commendamus, vel ad alterum diem procrastinemus? Cui Fratres respondentes dixerunt: Si tuæ sanctitati placeat, nobis bonum videtur si omnibus qui nunc hic in præsentia sunt annuntiatur, ut mane congrua hora huc ad commendationem sacri corporis conveniant, & à te salutaris hostiæ munus nobis sacrificantibus pro requie ejus animæ Deo offeratur: quia congrua hora præterita est, & tu es magna lassitudine sæptus. Quibus auditis Episcopus consilio eorum libentissimè assensum præbens, alterum diem expectavit.

* Saltzburgersehem.

* al. *Pereleich* lib.

^b In Necrologio sancti Galli IV Non. Junii notatur obiit Vvolrici Episcopi Augustani, idem dies notatur à Ditmaro in lib. 3 & in variis Kalendaris ac- que Necrologiis.
^c De sancto Vvolfgango Episcopo Ratisponensi inferius agendum suo loco.

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII IV.

NOTA.

77. Ea verò nocte HILTEGART uxor præfati Richvvini Comitis, quamvis nupta, tamen satis religiosa, venit, camifaleque cera perfusum attulit, & sublimiffimos clericos petiit, ut sacro corpori cautè secretò circumdaretur, ne sacerdotalis paratura, qua indutus erat, citò à terra consummaretur: quia ipse adhuc vivens præcepit, ne tabulatum ligneum corpori ejus suppositiffent, sed puræ terræ imponent, & ligneo operculo cooperirent. Qui secundùm ejus petitionem camifale corpori sacro circumdederunt. Mane autem factò magna multitudine populi adveniente, & clericis sanctimonialibusque ibidem Deo militantibus congregatis, sed & de provinciis multis, sacris officiis utentibus adjunctis, Antistes, cunctis pro ejus anima sacrificantibus, magna contritione cordis & humiliatione salutarem obtulit hostiam Deo. Insuper etiam publica Missa expleta, omnes in commune sobrio & cauto sermone admonuit, ut pro illa sancta anima intima intentione cordis devotè exorent, ut ab omni vinculo delictorum absoluta, Deo donante, perenni gaudio in ævum cum sanctis & electis Dei perfrui mereretur. Oratione autem secundum verbum ejus ab omnibus peracta, Episcopus corpus^a sepelivit, & animam omnipotenti Deo devotiffimè cum lacrymis commendavit. Ministri autem, sicut prædictum est, operculo ligneo corpus cooperuerunt, & super hoc gradibus murati sepulcri densum ligneum tabulatum superposuerunt, in superficie autem terræ cum lapidibus conjunctis firmiter clauserunt. His ita peractis, Episcopus ad Augustam causâ orationis perrexit. Orationibus multipliciter consummatis, à Fratribus per caritatem rogatus, paraturam missaticam, quæ fuit sancti Udalrici, quarum opulentia ille vivens abundabat, propter ejus sanctitatem suscepit: & honorificè, sicut optimè dignus erat, dimissus, Deo comite ad propria reversus est.

XXVIII. *Qualiter HEINRICUS successor ejus ad Episcopatum venit, & qualiter interiit.*

78. Post obitum sancti Udalrici Episcopi, HEINRICUS filius PURCHARDI Comitis successor ejus effectus est, non providè in ovile ovium intrando, sed aliunde ascendendo. quia PURCHARDO^b Duce Alamannorum, qui filiam materteræ ejus habuit uxorem & aliis plurimis, sed & quibusdam militibus qui ab eo beneficia sua augeri astuta arte cupiebant, consiliantibus subtili cœpit consilio æstimare, qualiter prædictum locum sibi potuiffet usurpare; quamvis in ejus scientiam deveniret quod VVERINHARIUS Abbas* in quadam invisibili carnalibus oculis congregatione, ubi sanctus Udalricus in ecstasi mentis adjunctus audivit, Si duo aliis concordarent, ab omni illa congregatione ad hoc ministerium fuiffet destinatus ut ejus successor efficeretur, sicuti antea prædixi. Quidam clerici, Advocatò & aliis quibusdam militibus de eodem Episcopatu secum comitantibus, ad curtem Imperatoris baculum Episcopalem ferendo iter agere cœperunt. Cumque ad Vormacensem civitatem ad monasterium sancti Cyriaci venirent, invenerunt ibi Purchardum Ducem cum uxore sua in infirmitate occupatum. Cumque ei indicarent studium itineris sui, quibusdam machinationibus callida ratione ab eo illusi sunt, quia dixit eis Imperatorem his diebus propè in ultimis finibus regni ejus morari, & in ea via quam pergere debuerunt, omnia supra modum cara, & herbam undique in defensione manere, & ideo se metipfos & eorum caballos nulla commoditate posse sustentari. Non post multos dies Imperator noster vult regale colloquium habere ad locum

* Fuldenfis
supra n. 71.

^a Alius ergo fuit sive Ulricus, seu Ardericus, cuius corpus Mediolani in basilica Apostolorum inventum legitur in lib. 5 de vita S. Caroli Borromæi cap. 6 auctore Carolo à Basilica-Petri.

^b Eo nomine tertio, qui in Sueviæ Ducatum Liu-

tolfo successit anno 957, teste Hermanno, obiitque anno 973. Is uxorem primo Liurgardem, Udalrici sororem, deinde Hedvvigem, filiam Eleuici Bajoariæ Ducis, habuit.

qui

qui dicitur *Erinsstein* *, illuc facillè potestis ire. Ideo revertimini nunc , & quando meus certus nuntius vobis prædictæ locutionis diem nuntiaturus advenit , illuc venire ne dubitatis. ibi enim me invenietis firmum vobis fore adiutorem , & in electione episcopali sine ambiguitate me sciat vobis concordari. His verbis auditis , vera esse æstimantes , & consiliis ejus consentientes reversi sunt.

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII. IV.
* al. *Erifstein*

78. Non post multum verò temporis nuntius Ducis venit , & regale colloquium in prædicto loco manere indicavit , eosque illuc venire admonuit. qui statim aliis fratribus secum sumtis ad præfatum locum pergere festinaverunt. Cumque appropinquassent ad locum qui ad Balneos nominatur , quidam nuntius eis obvius dixit : Hainricus filius Purchardi , quem Imperator cum suis fidelibus & Dux Purchardus ad Augustam Antistitem esse decreverunt , nunc citò occurret vobis. Hac ratione audita contristati fratres , eo quod de prædicta electione Episcopi privari debuerunt , ultra non sunt progressi : sed revertentes in loco opportuno expectaverunt , usque dum præfatum Henricum inde comitarentur.

79. Eo statim die , cum ad castra venissent milites qui de Duce Purchardo cum Henrico venerunt , adjunctos sibi clericos rogare cœperunt , ut Hainricum in commune Episcopum esse comprobarent in eodem loco. qui inducias petierunt usque in communi capitulo domi cuncti fratres in unum se coadunarent. Cumque milites hoc refutarent , & longa inter se locutione contenderent , reversi ad Hainricum cum quibusdam clericis , elegerunt eum super se esse Episcopum : quidam verò eum non eligentes ad Augustam pervenerunt ad ceteros fratres. Cumque ad Augustam pervenissent sic sequestrati in electione ejus , venit quidam Comes , *VVOLVERADUS* nomine , cum aliis quibusdam hominibus , quasi legationem ab Imperatore ferendo ad congregationem , dicens : Imperator demandavit vobis gratiam & misericordiam & omnia bona , & postulavit ut istum dominum Hainricum , quem ille cum suis fidelibus decrevit in isto loco esse Pastorem , ut & vos ob amorem sui Antistitem vobis eligere unanimiter non renuatis. Legatio autem hæc fraudulentum consilio composita erat. Cui respondentes dixerunt : Veniat ille cum vobis ad Capitulum nostrum ad audiendum responsa nostra. Cumque vix obtinuissent ut in Capitulum intrarent , legebant lectiones canonicas de electione Antistitem. Præfatus Hainricus cum audisset de lectionibus in præsentia recitatis , quod in potestate esset Canonorum eum eligere vel refutare , cum venia humiliter postulavit , ut eum Episcopum eligere non dedignarentur , promittens eis , si ejus postulationi consentirent , in posterum omnigenæ commoditatis impensionem. Qui ejus promissionibus credentes , quidam verò sponte , quidam verò dissensionibus vitando , omnes tamen in commune decreverunt eum esse Episcopum. Hæc verò electio cum in ecclesia militibus & familiæ nota facta fuissent , sonantibus campanis ab omnibus confirmabatur. Tunc demum præfatus Henricus assumptis quibusdam Canonicis perrexit ad Imperatorem & in præsentia ejus aliorum testimonio roboratus , de electione ejus nuntiavit , humiliter flagitans , ut à celsitudine ejus Imperialis potestatis Pontificium prænominatum ei concederetur. Imperator autem ejus petitioni non contradixit , neque continuo adimplevit : sed promisit ut post quinque dies in sollemnitate sancti Mauricii ejus petitioni assensum præberet , sicut & fecit. Postea verò statuto tempore ad Maguntiam venit , & à *RUDBERTO* ^a Archiepiscopo & suis suffraganeis benedictionem episcopalem accepit.

80. His verò temporibus *OTTO* filius Liutolfi , filii Ottonis * Imperatoris , Dux fuit Alamannorum ; & *HENRICUS* filius Hainrici , fratris ejusdem Imperatoris , Dux Bauvariorum erat , qui quamvis ex vicina propinquitate caritate conjuncti fore debuissent , ex machinatione malè suadentis

^a De Ruilberto Hartonis secundi successore vide *Scrarium* pag. 710.

ANN. CH.
CM LXXIII
JULII IV

fatanz invidias & dissensiones ^a inter se exercere cœperunt. Henricus itaque Episcopus æquivoco suo Duci aptior mansit in omnibus, & ipsius consilii plus consentiens, quàm Ottoni Duci, quamvis civitas Augusta in suo Ducatu sita maneret. Pro hac verò re Otto Dux contra eum iratus esse cœpit, & cum fidelibus suis consiliari, ut ei in quibuscumque potuisset adversaretur, quod & fecit. Insuper Episcopus quibusdam militibus nepotibus sancti Episcopi Udalrici, MANEGOLDO & HUCPALDO, voluit beneficia abstrahere, propter quorundam consilia, sine illorum reatu. Ipsi autem quia Episcopo sancto Udalrico adhuc vivente ab eo missi sæpe in auxilio Imperatoris cum herili multitudine militum venerunt, & in ejus servitio voluntatem ejus strenuè in omnibus adimplentes, tamdiu permanerunt, usque cum illius gratia muneribus honorati redire dimissi sunt. Regina etiam profitebatur eorum se esse propinquam; ideo beneficia accepta Episcopo contradixerunt, & in eorum potestate eo nolente tenuerunt. Episcopus itaque his & aliis multis adversis fatigatus, tristis effectus est. Quodam tempore cum Imperator Otto gentem Sclavorum cum exercitu invadere voluisset, & Otto qui tunc Dux erat Alamannorum & Bauvariorum, Henrico deposito, in adjutorium ejus venire cum Alamannis & Noricis paratus esset, Henricusque Episcopus ire se cum illo promitteret; expectavit cum suis militibus donec recederet exercitus, & , sicut antea consiliati sunt, occupavit cum militibus suis civitates quas potuit & ipse in Nuvvingburg * intravit. Henricus autem, qui antea Dux fuit, Pazovvam * civitatem intravit, ea ratione, ut Ottone cum exercitu recedente, provinciam sibi adjutorio nepotis sui Episcopi subjugaret.

* al. Nuvn-
burg, Neuv-
burg.
* Passavv.

an. 977.
Contracti
vetus edi-
tio.

b

81. Hoc itaque consilium cum Ottoni Duci notum factum fuisset, reversus est cum exercitu ambarum provinciarum, & obsedit eum in præfata civitate Pazovva. Imperator autem Otto cum Dei clementia liberatus à Sclavis, venit post eum ad eandem civitatem in obsidionem ejus. Cumque obsidione finita & carmula mitigata, Imperator ad Saxoniam reverteretur, postea statuto tempore Henricus filius Henrici, & æquivocus ejus filius Pertolfi, ad colloquium Imperatoris vocati sunt: cum quibus etiam Henricus Episcopus ad Imperatorem se ad excusandum de prædicto reatu venit, ut restitutus gratiæ ejus ad propria redire mereretur. Peracto itaque colloquio Henricus & æquivocus ejus in exilium missi sunt: Henricus autem Episcopus ad Vurdinam ^b ubi sanctus requiescit LIUTGERUS, Abbati ad custodiendum commendatus est. Cumque ibi de Pascha usque post Nativitatem sancti Johannis Baptistæ cum magna cautela custodiretur, factum est Imperiale colloquium in opido quod dicitur Trutmanna. Illuc venerunt duo Presbyteri Gerhardus & Ananotus de Augusta, & cum interventu Ottonis Ducis & Episcoporum ibi inventorum, supplicaverunt non solum de semetipsis, sed de omnibus clericis & laicis in eodem Episcopatu habitantibus, ne diu Episcopali custodia privarentur. Imperator autem petitioni Ottonis Ducis & aliorum suorum fidelium præfatorumque clericorum satisfaciens, Episcopum de exilio reduci præcepit, & in præsentia sua iterato fidelitatis suæ sacramento, cum gratia sua ad Episcopatum suum redire concessit.

82. Restitutus autem in suum locum Episcopus, tractare in animo suo cœpit, pro quibus reatibus ei tam diversa adversa sic frequenter accidissent, qui à Duce multipliciter plus quam antecessores sui injuriabatur. Et quia Principes militum beneficia sua contra voluntatem ejus habere præsumebant, & electissimi de paterna sua familia ministratores diverso modo repente interierunt, secretò à familiaribus clericis interrogavit, si sanctus Udalricus de Vverenhario Abbate diceret, ut successor ejus fieri deberet, sicuti ei antea dictum est.

^a Hæc discordia accidit anno 977 teste Her- || ^b Vverthinensè appellatur, ut in Actis sancti Lind-
mano, || geri diximus in Sæculi 4 parte 1 pag. 17.

Cumque in veritate verum esse cognovisset, quod antea credere noluit, expavit se vehementer, sed publicè non manifestavit: pro eo plus expavit, quia tunc frequenter signa magna & mirabilia ad sepulcrum sancti Udalrici Episcopi Deo concedente fiebant. Tunc demum in meliora multipliciter mutatus, cum Deo se pacificare conatus est, & matricem ecclesiam novo tecto cooperire præcepit, & super Licum fluvium ad sanctam Afram pontem composuit, & ut nullus ex familia de ponte teloneum aut ullam redhibitionem acciperet præcepit, sed in eleemosynam ejus, quicumque voluissent, sine contradictione & occupatione pergerent.

8. Postea autem Romam & limina sanctorum Apostolorum Petri & Pauli pro remissione delictorum suorum visitavit. Et antea quam illuc pergere cepisset, proprietatem quam pater suus Purchardus in Geisinhauſa * habere visus est; & quam ETICHONI fideli suo sub testimonio contradidit, ea videlicet ratione, ut eam illuc firmiter transfunderet, ubi cum filius ejus Henricus Episcopus rogaret; tunc pro certo Ethih *, postulante Episcopo tradidit cum manu ejus præfatam proprietatem legitimè secundum legem Noricorum, sanctæ Mariæ super altare ejus in Augusta civitate situm, & super capsam deauratam lapidibusque inclusis decoratam, cum ecclesia & totis ædificiis, cum agris, pratis, pascuis, molendinis, aquis, aquarumque decursibus, viis & inviis civitatibus, silvis tonsis & intonsis, quæstis & adhuc inquirendis, & cum familia & cum omnibus ad eandem proprietatem jure pertinentibus, nisi xx hubas^a extra traditionem dimisit, & eas servituti sancti Magni ad Fauces decrevit, Canonicisque placitavit ut potestatem haberent, si vellent, easdem hubas xx cum x in ista provincia in bono loco sitis hubis concambire, in manum Vverinharii advocati, & in manum Gerhardi Præpositi pro remedio animæ suæ & patris matrisque suæ, & materteræ suæ, ceterorumque propinquorum & parentum suorum in eam placitationem, ut in jure & potestate Canonicorum perpetualiter in oblatione permaneat, salvo in omnibus eorum quotidiano stipendio: & ut ipsi pro requie ejus animæ annis singulis ante anniversarium diem ad horam vespertinam vigiliam plenam devotè celebrent, & in anniversario die iterum vigiliam expleant, & celebratâ Missâ altaris, hostiæ oblationem omnes in commune Deo offerant, & insuper centum pauperes sufficienti stipendio edendi & bibendi procurent, & ex eis duodecim vestiant in uno anno lineis vestimentis, & in altero anno laneis induant, & caligas, calceamenta que præbeant. Si autem aliquis successor ejus Antistes hanc placitationem irrumperere tentaverit, & prædictam proprietatem Canonicis auferendo in suam utilitatem aliquo modo redigere conatus fuerit, & ista ratione ei comperta statim non restituerit; heredes ejus legitimi liberam habeant potestatem, tres ponere super altare denarios, & eandem proprietatem inde redimere, & in jus proprium possidere omnibus in futurum generationibus. Actum in Augusta, in ecclesia sanctæ Dei Genitricis Mariæ ante altare, Episcopo Hainrico perpetrante in præsentia Canonicorum coram frequentia populi & coram testibus subnotatis. Signum Ethih, qui hanc traditionem fecit. Signum Adalbero. Signum Jacob. S. Marahuyat. S. Vvillechalm. S. Hunurid. S. Engilmar. S. Vvezzi. S. Pilgirim. S. Gundachar. S. Cadolt. Isti de provincia Noricorum. Isti autem de provincia Alamannorum. Signum Vverenhere Advocatus qui hanc traditionem cum manu Gerhardi Præpositi accepit. S. Hiltipold. S. Gotebold. S. Reginhar. S. Suidger. S. Aribo. S. Urolf. Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi nongentesimo octuagesimo, indictione VIII, IIII Nonas Octob. [& xx] die Jovis. Ego igitur Gerhardus^b indignus Presbyter notavi diem & annum.

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII I Y.

* Geisinhauſen.

* al Ethich.

NOTA:

Et xx delendum videtur.

* Huba seu Hoba Germanis, idem quod Gallis *colonica*, *mansus*; latinis *villa rustica*, ut vulgo Glossographi censent: at potius mansi partem, & tunc esse jugerum terræ saltem hoc loco aliisque signifi-

cari ex contextu manifestum. Ad glossarium Cangianum in voce *Huba*.

^b Hinc quidam non ineptè conjecerunt, Gerardum qui his verbis chartæ subscribit, esse hujus Vitæ

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII. IV.

84. His ita, sicut prædixi, expletis ad Romam perrexit, & votis suis peractis sanus ad propria venit. Adhuc autem intus magna angustia mentis agebat, pro eo quod à Duce Ottone, quamvis exterius pacificati essent, plus cogebatur, quàm antecessores sui ei servitium facere de rebus sanctæ Mariæ, & pro eo quod quidam milites beneficia ecclesiastica ad illius potestatem jure pertinentia contra ejus voluntatem possidebant. Quia ille ex nobilibus parentibus ortus est, & Grammaticæ artis aliorumque librorum magnam scientiam habebat, suavique colloquio & benesonante loquela valde congruè exuberabat, in sanctis sollempnitatibus in Dei servitio & in prædicatione studiosus fuit. Herili servitio ad mensam suam utebatur, & cum eo manentibus copiam manducandi atque bibendi hilari vultu & placida mente porrexit. Familiæ autem plus justo favor exstitit, eorum jus tollendo, & in quibusdam locis novum censum creando. Tunc demum cognoscebat, quòd prælibata adversa nisi Deo adjuvante, & Imperialis celsitudinis gratia machinante superare non potuit, & toto nisu servitio Imperatoris se innectere studuit, ut acquisitione ejus gratiæ, omnes contrarietates ei ab aliis undique imminentes, cum ejus clementia & cum ejus præceptis mitigarentur. Ideo igitur sæpius cum Imperialibus muneribus eum visitavit, & drudes^a suos donis congruis sibi complacare satagebat, & insuper hostilia itinera cum eo pergebat, taliter sicuti ei optimè æstimabat placere. Anno Itaque Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCC LXXXIII^b Imperator cum exercitu Calabriam provinciam adiit: illuc etiam Episcopus Hainricus cum eo pervenit. Cumque ibi pugna cum Sarracenis ageretur, plurimis ibi ex utraque parte occisis, heu dolor, sive captus, sive occisus, etiam ibi remansit. Supra modum est lamentandum perditio ejus: quia locus ejus à clericis suis & propinquis, & cognatis, & amicis inveniri & visitari non potest. Periculosum est valde, decretum Dei per suos sanctos revelatum supergredi, & prophetias spernere, dicente Scriptura: *Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite spernere*. Vvrenharius autem postea ab Imperatore interrogatus, si Episcopatum accipere veller, sicut sanctus Udalricus antea decrevit, qui cum adhuc esset sanus & incolumis respondit, se ultra hunc Episcopatum non velle accipere. Post contradictionem autem Episcopatus, ut à ministris ejus competi, paucis horis interpositis infirmari cœpit, & ad Luggam^{*} vitam finivit, & corpus ejus portatum est usque ad sanctum Dominum^{*}, & ibi honorificè est sepultum. Otto autem Dux etiam ad Luggam defunctus est: & à suis super montana^{*} portatus, & usque ad *Aschaffenburg* perductus, cum magno honore & nimia lamentatione ibi terræ commendatus est.

* id est Luce in Heruvria.

* opidum S. Domini prope Parmam.

* id est trans Alpes, ex Italia nim. in Germaniam.

LIBER DE MIRACULIS S. UDALRICI.

CAP. I. **D**E cereo qui cecidit supra tapetium, miraculum primum.

II. De eo qui de febre ibi liberatus est in primis.

III. De multitudine à febris liberatorum.

IV. De eo qui unum de baculis abstulit.

V. De Adalgero Presbytero.

VI. De his qui de baculis fulciebantur.

VII. De multitudine baculorum.

VIII. De cujusdam mulieris filia sanata.

IX. De eo cui lingua & aures soluta sunt.

X. De Similario Episcopi Heinrici.

scriptorem. Confer Observationes prævias, & superiorem num. 63.

^a In uno exemplari superscriptum erat, *gratos*, in alio *consiliarios*, id est fideles, à voce Germanica *Draut* seu *Drut*, quæ fidem significat.

^b Ita etiam Marianus, qui *Idibus Julii*, & Lam-

bertus Scafnaburgensis, qui III Idus prælium commissum dicit. Corrigendus ergo Hermannus, qui annum præcedentem notat, asserens Henricum Augustensem Episcopum *interceptum disparuisse*, Ethicum verò ei successisse.

- XI. De eodem qualiter de vulnere ereptus est.
 XII. De Adalhardo qui caritatem S. Udalrici bibere recusavit.
 XIII. De Pwaldhero qui etiam caritatem contempsit & mortuus est.
 XIV. De Heruunso qualiter sanitati restitutus est.
 XV. De Hiltcpaldo qui lumen oculorum recepit.
 XVI. De Ruodperto qui primam in itinere, postea ad sepulcrum sanatus est.
 XVII. De Luisericio qui visum recepit.
 XVIII. De Clerico qui loquelam amissam recepit.
 XIX. De ceco qui lumen in via recepit, & ductorem suum ad sepulcrum portavit.
 XX. De matrona à demone liberata.
 XXI. De filio Voltzlauri Ducis.
 XXII. De Misicone Duce quomodo liberatus est.
 XXIII. De muliere qua à Demonio liberata est.
 XXIV. De elemosynaria Abrahami Episcopi liberata.
 XXV. De ceco quem ductor spoliatum dimisit.
 XXVI. De puero qui de ponte cecidit in amnem.
 XXVII. De eo cui fœnum in favillas mutatum est.
 XXVIII. De muliere cui manus contracta sunt.
 XXIX. De claudo cui caballus in pedibus vitiatu est.
 XXX. De infirmo qui contra voluntatem portanuum de lecto exsilivit.

ANNO CH
 CM LXXIII
 JULII. IV.

CAPUT I. Qualiter tapetium sepulcro superpositum, ignis non tangebatur.

Post commendationem pretiosi thesauri sacri corporis Udalrici, tapetium sepulcro superponebatur, & assiduum lumen appositum sine intermissione ardebat. Quidam autem custodum ardentem cereum incautè posuit juxta sepulcrum, quo recedente cereus cecidit in transversum super tapetium sepulcri, & ardens permanens donec illa pars cerei quæ super tapetium jacebat ab igne consumebatur, & cum anteriori parte tapetii quæ sepulcro eminebat conjunctus arderet, & flammam sursum per tapetium emitteret. Custos advenit, & hoc videns tremefactus obstupuit, & quod adhuc remanebat de cereo timens abstulit, tapetiumque sollicitè inspexit si ab igne aliquid læderetur: vestigium ignis de minimis micis cerei invenit, unum verò pilum in superficie & in latere sepulcri in tapetio exustum invenire non potuit. Hoc miraculum cum magistro suo & Fratribus nuntiaret, & vestigium cerei monstraret, & tamen tapetium illæsum ostenderet, admiratione & gaudio repleti Deum omnes glorificaverunt & S. Udalricum.

II. De Reginvvaldo sanato.

Quamvis adhuc nullum inibi apertè fieri miraculum comperiretur, utriusque sexus familiæ multitudo jugiter pavimento prostrata, positioni sancti corporis adjuncta, necessitatis suæ suffragia precabatur: deprehendensque ei multa omnigenæ commoditatis auxilia inde evenire, frequentius eundem cœpit visitare locum. Itaque cum ab assiduitate visitantium, Domino concedente, plurimis ille commendaretur locus, venit quidam homo de provincia Noricorum, nomine Reginvvalch, qui integro anno febre fatigatus ad nimiam infirmitatem deductus, ad Vvicfredum Præpositum ejusdem loci venit, interrogans eum si aliquod liberationis suæ medicamentum ei indicare potuisset. qui respondens dixit: Vade & acquire tibi baculum, & porta eum ad sepulcrum domini mei sancti Udalrici pro sospitate tua. Qui ambulans inde incidit sibi baculum de ligno bidullaneo, & portavit eum ad præfatum præpositum. qui ambulans cum eo duxit eum ad sanctum sepulcrum, & monstravit ei baculum ponere super illud. Oratione etiam clericorum fretus, & doctrina eorum in fide confortatus, eadem hora à febre liberatus sanitati manifestè redditus est.

ANN. CH.
CM LXXIII
JULII. IV

III. *De multitudine à febris liberatorum.*

Eodem verò tempore in istis regionibus incredibilis multitudo populorum febribus fatigabatur. qui cum audirent præfatum hominem ad sanctum sepulcrum, sicut prædixi, fore liberatum, quidam cum baculis, quidam etiam additis aliis oblationibus, festinaverunt pro sanitate sua sanctum visitare sepulcrum, qui omnes undecumque venirent celeriter sanitati restituebantur.

IV. *De Hisenhardo à febre fatigato.*

Quidam de familia sanctæ Mariæ, Hisenhart nomine, unum de baculis qui ad sepulcrum de infirmis portabantur, tulit, & eum in manu portando inde ambulare cœpit. Cumque ad collem qui dicitur *Perileich* * veniret, à febre acriter fatigari cœpit. Tunc persentiens pro quo reatu infirmitati concederetur, regressus ad sepulcrum, baculum restituit in locum ubi eum tulit, votumque fecit, ut ultra nullum inde auferre præsumeret: votoque peracto à febre dimissus est.

*al. *Perleich*,
Berleib.

V. *Qualiter Adalger bacellos à sepulcro tulit.*

De congregatione sanctæ Afræ Presbyter unus, Adalger nominatus, tulit de sepulcro duos bacellos speciosos ad videndum, & aptos in manibus ad portandum; & sui obliviscens portavit eos in domum suam, ibique cum sedisset, invasit eum oscitatio crebra & obtripilatio cutis maxima, & omnia membra tædio occupata sunt, ita ut virtutem sedendi, neque ambulandi, nec saltem jacendi aprè non potuisset habere. qui intra semetipsum æstimare cœpit, pro qua re tam subita solutione membrorum gravaretur: & surgens venit ad Vicfredum Præpositum, & nuntiavit ei eventum rei. Cui ille dixit: Tunc istos bacellos de sancto sepulcro tulisti? Qui dixit, Ita feci. Festina, inquit ille, reponere eos in locum suum. Hoc cum factum fuisset, omni incommoditate corporis fugata, Presbyter confestim sanitati pristina restitutus est.

VI. *De his qui de apportatis baculis in ecclesia tollere præsumebant.*

Quicumque etiam de multitudine vulgi de apportatis baculis in manus suas acceperunt, ut inter sacra mysteria se super eos inclinarent, ut facilius finem mysterii exspectarent, repentina invasione febris quassati sunt, compertaque causa eventus, rejectis baculis eadem hora liberati sunt.

NOTA.

VII. *De baculis multiplicibus.*

His casibus divulgatis, & in notitiam undique omnium deductis, nullus præsumebat vel minimum bacellum sine licentia inde auferre: & ideo tanta multitudo baculorum excrevit, ut facile dinumerari non potuisset, nec sine impedimento in angulis ecclesiæ collocari. unde factum est, ut super trabes ejusdem exedræ, ubi sepulcrum situm est, ponerentur. Mansionarii itaque, præcipiente eorum magistro, frequenter eos ad focum portant, & eis ardentibus ceram in mollitiem redigunt ad candelas multiplicandas ad servitium Dei. Super trabes tamen plurimi semper remanebunt, & hi qui eos conspiciunt non putant numerum eorum in aliquo minorari. Sustentacula eorum qui gratia Dei concedente per merita sancti Udalrici à diversis infirmitatibus ibi

sunt liberati, plurima pendent, & aliorum analogiæ secundum membra diversa infirmantium figuratæ etiam plurimæ ibi videri possunt. Vehicula etiam eorum qui carris superpositi multimoda debilitate membrorum manci illuc veniebant, & in omnibus membris perfecta sanitate donabantur, relictis ibi carris cum tugiis, pedestri itinere læti redierunt, ante fores ecclesiæ conspici possunt.

ANN. CH.
CM LXXIII
JULII. I V.

VIII. De Sanata filia cujusdam mulieris.

Cujusdam verò mulieris filia in brachio in totum debilis facta in pago *Geltenstern**, cui quadam nocte in somnis dictum est, Quare filiam tuam cum lucerna* non perducis ad sepulcrum sancti Udalrici pro sanitate sua? Quæ expergefata somnium nuntiavit filiæ suæ, & ut celerius potuit, cam illuc cum candela perduxit, & perfecta sanitate recepta, eam inde lætam ad propriam possessionem revexit.

* ad *Geltenstern*.
* id est *candela seu cereo*.

IX. De quodam viro auditum recipiente.

De eodem vero pago de opidulo *Toningevve** vocato, quidam homo cui aures clausæ sunt ut nihil audire potuisset, & lingua ligata, ita ut nunquam ullum verbum proferre potuisset, ad sepulcrum sancti Udalrici à fratribus suis deductus est, & ibi prostratus diu jacuit lacrymas fundendo, elevatus autem à fratribus per altaria deductus est. Cumque ambulare cœpisset, & perveniret ante altare sancti Donati, quod est situm ad occidentalem partem ecclesiæ, audivit sonitum canentium in choro clericorum, & infirma adhuc voce dixit fratribus suis: Ecce audio & loqui possum. Qui cum peccato Dei ministerio hæc clericis annuntiarent, & ipsi veraciter hæc ita esse cognoscerent, campanas sonare fecerunt, & ipsi in commune Deum laudare cœperunt, laudationeque finita cum perfecta loquela & integro auditu donatus præfatus infirmus abire promeruit.

* *Tuningevve*.

X. De Liutnoto, familiari Henrici Episcopi.

Ex familia Episcopi Hainrici similarius^a quidam Liutnot nominatus, reatu proprio gratiam Domini sui perdidit, pro eo quia farra per loca Episcopi sibi commendata, magna incautela dissipavit. qui cum à ministris Episcopi vehementer territus maximum timorem incideret, ad sepulcrum sancti Udalrici pro liberatione imminentis angustiae nudis pedibus accessit, & ibi diu cum lacrymis adjutorium ejus postulavit. Inde autem cum reverteretur, paucis diebus interpositis, facilius quàm credere potuisset, gratiam sui domini recepit. Deinde in auxilium ejus firmiter ubique confidens, in recreatione sua pro amore ejus^b frequenter bibebat, & alios bibere postulare consuevit.

XI. De eodem, quomodo de vulnere ereptus est.

Idem Liutnotus quadam die ad domum Razonis, qui tunc potens minister Episcopi fuit, in opido *Pobingga** venit, & ibi cum eo prandium sumisit. Qui cum saturatus abire voluisset, præfatus Razo cogebat eum plus ad bibendum. Cujus petitioni ille contradicere non audebat, sed vas quod illi

* ad *Popinga*.

^a Pistor panis primarii ex simile farina. | superiori^o como pag. 376. Vide hæc infra capita 11 & 12 & 13. Ekkehardus Junior in lib. de casibus monasterii S. Galli cap. 3 pag. 41. *Amore, ut moris est, osculato & epoto latibundi discedunt.*

^b Id est sancti Udalrici. Similes comperationes in caritate S. Emmerammi apud Arnolfum in lib. 1 cap. 7. Alias item in amore Sanctorum notavimus in

ANN. CH
CM LXXIII
JUL. II. IV.

Porrigebatur accepit, dicendo. Istam ficeram bibere pro caritate sancti Udalrici, per cujus adiutorium de maximis angustiis liberatus sum, volo. Cumque poculum hausisset, & vas cum manu deorsum verteret dixit: Cum ista caritate signatus, certus sum quia nullius adversitatis pravitas mihi hodie poterit nocere, sed neque gladius corpus meum vulnerare. Cui Razo dixit: Da mihi digitum tuum, ut videam si cultellus meus tuum possit vulnerare membrum. Qui statim magna fide digitum suum ei porrigebat. Ipse autem apprehenso ejus digito, alia manu cultellum de vagina extrahere conabatur, ad vulnerandum digitum prænominati pistoris, propriæque sui manus cum eodem cultello grande vulnus infecit, digitumque apprehensum simul & cultellum festinè dereliquit, & suam manum vulneratam lamentari cœpit, pistor autem in fide confortatus sanus recessit.

XII. *De Adalhardo qui caritatem sancti Udalrici bibere recusavit.*

Alius autem ex familia, nomine Adelhardus, cum de Augusta civitate ad suam mansionem, quæ sita est in opido Eitinge * nominato, pergere voluisset, ante portam civitatis quidam homo eum cum alijs bibere rogavit. Cumque bibere cœpissent, quidam ibi manentium pro caritate sancti Udalrici postulavit eos potum accipere. Præfatus autem Adelhardus fordidum verbum ex ore suo emisit, & poculum rogatæ caritatis accipere renuit. Cumque paululum inde recederet, in planitie viæ equo suo cadente crus ejus fractum est, & ita ad suam domum cum labore deductus longo tempore debilis permansit. Postea verò votum ad sepulcrum sancti Udalrici vovit, & Deo donante sanitati est redditus, & deinde caritatem quam antea sprevit, alios frequenter bibere postulavit.

* al. *Eitingen.*

XIII. *De Vvaldæro qui etiam caritatem contempsit, & mortuus est.*

In præfata villa Eitinga quadam die cum multi ex familia simul ad bibendum in unum congregati fuissent, fuit inter eos unus nomine Vvalterih, discipulus Vvictredi Præpositi de sancta Afra, qui cum audiret ibi postulare sancti Udalrici Episcopi caritatem, profano ore quasi insanendo stultissimè locutus est: Quid mihi prodest caritas illius Episcopi, quia ille signa facere non potest plusquam unus canis? Illo verbo emisso, diabolo concessus loquelam hominis amisit, & more canis furendo sonare cœpit, & ganniendo atque latrando parvo tempore evoluto heu miserabiliter vitam finivit.

XIV. *De Herevunso sanato.*

In civitate Augusta quidam faber Herevunsus vocatus, longo tempore magna infirmitate totius corporis detentus ita ut ambulare non posset nisi alijs adjuvantibus, & interdum cum duobus sustentaculis sustentatus, propè terra tenus inclinato capite ad necessaria corporis vix pervenit. qui cum audisset multos infirmos ad sepulcrum sanctum sæpe sanari, cœpit illuc ultra vires repere, & mane diluculo de mansionem suam exire, & illuc ante horam diei tertiam vix pervenire. Cumque hoc frequenter fecisset, quodam tempore in Quadragesima die Veneris, cum ad portam, cui capella sancti Michaëlis est superposita, veniret, ultra modum lassus & universis viribus destitutus subsistit dicens: Domine Deus, pater omnipotens, cognoscere dignare quanta difficultate nunc istum adii locum, & per merita sancti Confessoris tui Udalrici misere-re mei. Et aliquantulum pausat usque ad sepulcrum. Finita ibi oratione, dum acceptis sustentaculis adjuvante comite suo surgere voluisset, unum

unum sustentaculum in pavimento lapsum est, & ipse ad terram iterum de-
jectus est, & in dejectione genua ejus retro in contractione nervorum more
fractorum malleorum sonitum fecerunt, & crura per pavimentum extensa
sunt. Comes autem illius cum solito more eum levare voluisset, dixit illi:
Expecta paullisper, ut mihi videtur ex me ipso surgere possim & ambulare.
His dictis, dimissis in pavimento sustentaculis, surrexit & ambulavit, qui sta-
tim ibi accepta a cruce, clericis civibusque ceteris cum eo comitantibus, si-
ne baculo potenter ad sanctam Mariam in Augustam civitatem perambulavit,
ibique Dei laudibus in commune peractis, eadem hora ad sanctam Afram
crucem portando regressus est.

ANN. CH.
CM LXXIII
JULII, IV

XV. *De Hiltibaldo illuminato.*

Nativus quidam pauper de opido quod dicitur Mefslinga *, Hiltibaldus
nomine, cæcitate percussus est, & in illa cæcitate duos annos perduravit.
Tertio autem anno quidam homines de eodem pago, pergere decreverunt
ad Augustam civitatem causâ orationis, qui invenerunt eum in eodem itine-
re cum duce suo victum per opida quærentem, & dixerunt ei: Perge no-
biscum ad Augustam civitatem & ad sepulcrum sancti Udalrici, forsitan ibi
misericordiam consequi poteris. Quibus ille respondit: Stipendia mihi &
ductori meo, & oblationes ad illa sancta loca deferendum non habeo. Qui
respondentes dixerunt: Si nobiscum ieris, quantum possumus auxiliores
tui sumus. Quorum consentiens suasionibus cum eis perrexit ad Augustam,
& eadem nocte juxta sanctum sepulcrum foris ecclesiam diem expectavit
futurum. Mane autem facto, infra ecclesiam ad sepulcrum deductus devotè
oravit, & antea amissum lumen oculorum Dei gratia donante recepit: leva-
taque cruce, comitante cum eo magna multitudine populi, ad sanctam Ma-
riam pervenit, & qualiter sit illuminatus, civibus suis ei testimonium dan-
tibus recitavit.

* ad Mefslin-
g?

XVI. *De quodam Rutzperto sanato.*

Quodam tempore cum sanctus Episcopus ad Synodum Ottonis Impera-
toris in Ingilunheim congregatam pergeret, quidam pauper de opido *Affel-
terbach* Rudpret vocatus juxta viam ei conjunctus est, ilia sua de ventre pro-
lapsa in loco umbilici portans in sinu suo: cumque ea aperto sinu Episcopo
ostenderet, præcepit ei denarium dari, & dixit illi: In pace Dei perge, qui
non multo post tempore meliorari de die in diem cœpit, & sanato ventre
de prædicta infirmitate liberatus est. Postea autem idem ipse claudus factus
est, ita ut nisi scamellis sustentatus ambulare potuisset, utilitate etiam dex-
træ manus in lineamentis totus privatus est. Hac infirmitate cum quatuor
annis detentus mansisset, desideravit venire ad sepulcrum sancti Udalrici, &
comparavit ceram quam secum ad sepulcrum deferret: comparatâ autem ce-
râ virtus ei in sustentaculis baculorum dimissis scamellis, ambulandi con-
cessa est. Illuc autem taliter cum perveniret, manus ejus & genua fanitati
restituta munia sua receperunt, ita ut idem homo sine sustentaculis erectus
gradicens tripudiando rediret.

XVII. *Qualiter quidam Liuharius visum recepit.*

De regno etiam Lottherii quidam Lutericus qui multo tempore luce ocu-

* Mos erat usitatus, ut sanati in basilica sanctæ | ecclesiam cathedralem comitante populo progredie-
ntur. Confr. Udelscalcum tomo 2 Canisii pag. 215.
Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

ANNO CH
CM LXXIII
JULII IV.

lorum caruit, ad sanctum sepulcrum venit, & orationibus peractis clarum visum recepit.

XVIII. *De quodam clerico sanato.*

Clericus quidam qui in Augusta civitate studio discendi sæpe inter scolares morabatur, cum ad propinquos suos reverteretur, mutus effectus. Cumque ab eis ad sepulcrum sanctum deductus fuisset, emissis de ore suo duobus denariis super sepulcrum, loquelam quam amisit, recepit.

XIX. *De cæco qui lumen in via recepit.*

Cæcus quidam cum valde parvulo ductore ad sanctum locum hiemali tempore studuit pergere. qui cum Smutturam * fluvium transgredere-
 & ad longum rivulum de fonticulis congregatum super viam decurrentem veniret; ductor ejus ei auxilium præbere non potuit, sed de frigore & lassitudine defectis viribus cecidit. Cæcus autem ductore cadente, magna cura & tristitia per decursum rivuli cum baculo undique palpando ambulavit, & magna voce clamando ad sanctam Mariam & sanctam Afram, & ad sanctum Dei servum Udalricum, adjutorium & misericordiam sibi dari intenta mente flagitavit. Cumque sic palpando & clamando pæne usque ad finem rivuli perveniret, Dei donante clementia subito, apertis oculis lumen adspexit, & regrediens ductorem suum levavit, & usque ad sanctum sepulcrum omnipotentem Deum & sanctos ejus laudando, portavit; ibique manifestè clericis & omnibus præsentibus quæ ei in via acciderant recitavit.

* *al. Smutturam, Schmutturam.*

XX. *De matrona sanata.*

Fuit quædam matrona in Francorum provincia prædives & nobilis, que arrepta à diabolo nimie laborabat: ad cujus ereptionem quinque Episcopi cum aliis plurimis convenerunt, qui cum diabolum orationibus & conjurationibus artarent ut obsessum corpus dimitteret; clamans & ejulans dixit: Nisi aliquid de rebus Episcopi Udalrici huc venerit, propter vestrum præceptum possessum vas non dimitto. Cumque iterum atque iterum eadem responsa iteraret, æstimare cœperunt, ut Legatos ad Augustam mitterent, ut aliquid acquirerent de rebus Episcopi. Interim verò cum hæc inter se arbitrarentur, clamavit diabolus per os matronæ: Væ mihi, væ mihi, hic in vicinitate est Presbyter unus qui habet humerale quod fuit præfati Episcopi, quamvis non sponte sed Deo jubente nominavit Presbyterum, & locum ubi habitavit. Cumque accersitus Presbyter cum humerali veniret, antequam domum intraret, dæmon dixit: Væ væ, nunc venit humerale Episcopi. His dictis, clamando & dolendo corpus matronæ valdè fatigatum reliquit. Interrogatus autem Presbyter unde ei humerale veniret, respondens dixit: Episcopus aliquando ad regale colloquium pergendo, ad nostram ecclesiam venit, & nos sibi Missam cantare rogavit. Cumque albâ nos indui sine humerale velle videret, dixit: ubi est vestrum humerale? Cui ego respondi, Non habeo humerale. Tunc ille istud humerale jussit mihi donari. Matrona autem à dæmonio liberata, & sensui sanitatque restituta, tota vestimenta sua quibus eo die induebatur, cum caligis & calceamentis ad sepulcrum sancti Udalrici per nuntios misit: quibus etiam præcepit ut ibi nuntiarent, qualiter Domino concedente per ejus merita est liberata. Vicfridus ejusdem loci præpositus, qui etiam & custos ecclesiæ eo tempore mansit, de froco^b ejusdem

^a Hinc patet humerale vocari, quod nos modo Anisum vocamus.

^b Foccus genus panni subilioris, unde cucullis ex eo factis inductum focci nomen.

matronæ dalmaticam fieri fecit, & alia ejus vestimenta sicut ad Dei servitium composuit, ut hoc signum misericordiæ Dei frequentius posteris in recordatione maneret.

ANN. CH.
CM LXXXIII
JULII. IV.

XXI. De filio Vvolezlavi * Ducis.

* n. Vvolezlavi.

In regione Sclavorum filius VVOLEZLAVI^a Ducis in valetudinem incidit, & in tantam infirmitatem deductus est, ut pater ejus & mater, ceterique præsentis amici, præsentem vitam eum ulterius habere posse desperarent. Cumque pater in his angustiis versaretur, admonitus est de matre pueri & de aliis quibus notum fuit, quàm multipliciter multi per merita sancti Udalrici de diversis angustiis liberati essent, continuò votum vovit, si filius ejus ad vitam rediret, ut missis Legatis sepulcrum sancti Udalrici cum oblationibus visitaret. Eodem verò die filius Ducis conversus ad vitam, consolationem patri non minimam obtulit. qui cognoscens misericordiam Dei in filio, nuntios statim mittere, & votum ejus implere studuit. Qui venientes ad sepulcrum obtulerunt v libras argenti, & aureos quàm plurimos, & de cera quantum unus fortis saumarius^{*} portare potuit: mater^b etiam pueri seorsum aureorum denariorum bonam partem pro filio misit. Legati etiam altare sanctæ Mariæ cum auro & aliis oblationibus, sicut eis præceptum est, devotè visitaverunt, similiter & altare sanctæ Afræ, & narraverunt pro qua re missi sunt, dicentes antequam ipsi exirent de sua provincia, ut filium Domini sui ambulantem & sanum dimitterent.

* equis sarcinarius.

XXII. De Minchone vulnerato.

Alio quoque tempore quidam Dux Vandolorum MISICHO nomine, cui sagitta toxitata in brachio vulneratus est. qui cum sentiret se veneno se nocivo esse percussus, & sibi imminere mortis interitum eadem hora putaret, cum magna fide & constantia votum vovit, ut brachium argenteum cum manu, quanto citius potuisset, ad sanctum Udalricum mittere non differret. Qui statim post votum relevatus à periculo ad domum suam rediit, & brachium secundum suum votum componere præcepit. Cumque fabri brachium fabricare cœpissent, & manum in eo fingerent; Dux continuò de imminente periculo liberatus surrexit, Deum laudans, qui eum per merita sui sancti Episcopi de mortis periculo liberavit, votum suum perficiens, mittendo brachium cum manu ad viri Sancti sepulcrum.

XXIII. De muliere à demonio vexata.

Quædam mulier de Curienti Rætia, relicto proprio marito, cuidam viro de pago Albegeuve Durinc vocato in matrimonium juncta est. Cumque cum illo aliquantulum temporis maneret, à dæmonio obsessa est, & ab eo nimè vexabatur. quæ cum in multis sanctis locis liberationis suæ adjutorium quæreret & non inveniret, consilium accepit ut ad sepulcrum sancti Episcopi Udalrici veniret, quod & fecit. Cumque appropinquaret Augustæ civitati, & ecclesiam sanctæ Afræ bene adspicere potuisset, clamans & fremens cecidit in terram, & facta est quasi mortua. Præfatus autem Durinc cum co-

^a Boleslai cognomine Pii Boëmiae Principis, cui Boleslaus cæcus filius fuit ex Hemma uxore. Vide Du-Bravium lib. 6.

^b Alia Hemma, uxor scilicet Ludovici II. Imp. Vvitegatio Episcopo Augustano Episcopo zonam misit, quæ hodie quoque in ecclesia cathedrali servatur. Vvitegatio obiit anno 881. teste Reginone.

^c Id est Polonorum, quorum Dux Misicho, alijs Michovio, Miesca, Miesco, & Miezulaus, ultimus Ducum ejus gentis, primus Christianam religionem in eam intulit, persuasus ab uxore sua Dubrava, quæ prædicti Boleslai soror fuit. Obiit anno 992, ex Ditmari lib. 4.

ANNO CH
GM LXXXIII
JULII IV.

mitantibus sibi studuit levare eam : levata autem , reddito sensu à dæmonio est liberata.

XXIV. *De eleemosynaria Episcopi Abraha sanata.*

^a Eleemosynaria quædam ABRAHAMI^a Frisingensis Episcopi civitatis, de villa quæ dicitur Camera, cui maxilla pectori fuit inserta, & loquela in toto negata, cui etiam manus brachiis replicatæ & conglutinatæ erant, ut figuræ digitorum vix cognosci potuissent; cum veniret ad sanctum sepulcrum, & inde revertendo super pontem Lici fluminis ambularet, quidam homo ei obvius venit, & interrogavit eam unde pergeret. Cui illa respondere non potuit, sed vertebat se inclinando ad ecclesiam sanctæ Afræ, ut ei monstraret unde pergeret. Cum autem se ad illam verteret, maxilla de pectore solvebatur, & loquela ei ad respondendum concessa est.

XXV. *De cæco quem ductor spoliatum remisit.*

^b Quidam cæcus cum perveniret cum ductore suo ad fluvium qui dicitur Vindex; interrogavit eum si adhuc videre potuisset civitatem & Monasterium^b. Cumque audiret in proximo fuisse sanctum locum, abstrahere sibi fecit caligas & calceamenta, ut nudis illuc perveniret pedibus. Ductor autem ejus raptis calceamentis & aliis rebus ejus, furtivè recessit ab eo: qui æstimans ut pro aliqua necessitatis causa opidum juxta situm intraret, & statim sibi in adjutorium rediret. Cumque diu exspectaret, vociferando eum nominare cepit ut veniret. Interim etiam quæsitivè zabernas & calceamenta, & non invenit. Tunc pensavit à ductore suo se esse spoliatum, flendo & orando clamare cepit ad sanctam Mariam-matrem Domini, & ad sanctam Afram, & ad sanctum Udalicum, ut sibi aliquod consolationis supplementum eveniret. In hac cum proluxa afflictionis tribulatione laboraret; subito ignotum conspexit oculis lumen, & statim crucicula de viminibus facta eundem denotavit locum, & tunc lætus destinata visitavit loca, gratias omnipotenti Deo & sanctis ejus agens pro perceptione luminis. Cives autem de Hovarchusa* in eodem loco ubi cruciculam monstratam invenerunt, majorem crucem pro signo posuerunt.

* *a*, Hovarchusa, nunc Oberhausen.

XXVI. *De puerulo qui de ponte cecidit in amnem.*

^c Quodam tempore cum populus undique concurreret ad Augustam in vigilia Nativitatis sanctæ Mariæ, ut sanctum diem ibi sollempniter celebrarent; quædam mulier inter alios cum puerulo suo parvulo, studuit & illuc venire, ut illum ad sepulcrum sancti Udalrici cum oblationibus ibi præponderaret pro sua sospitate. Cumque super pontem Vindicis carpento superpositum puerulum cum aliis rebus ducere voluisset, pro inæqualitate pontis carpento inclinato, puerulus cecidit in amnem: qui pro nimia illuvie vehementer elevatus, universis super eum meantibus exitium minitavit. Cumque mater tristissima in perniciem sui in amnem post puerum cadere voluisset, & vix à circumstantibus comprehensa teneretur; populi in utraque parte fluminis in ripa festinaverunt in adjutorium infantis, qui cum à nemine eorum adjuvari potuisset, flumine submersus ab oculis omnium occultabatur. Mater autem ab amne vi abducta, & quantum possibile fuit consolatione recepta,

* Abrahamum anno 992 obiisse scribit Hundius in Metropoli Saliburgensi. Eleemosynaria hæc stipendiaria intelligitur, infra cap. 29.
^b Id est ecclesiam sanctæ Afræ, quæ tunc clericis parebat, postea monachis Benedictinis ab anno 1011 ex Observationibus præviis.
^c Sic olim ceram, aliasve oblationes ad pondus agrotantes aut malè affecti afferebant.

flendo & lamentando adiutorium sanctissimæ Dei genitricis Mariæ in primis quaesivit, & postea ad sepulcrum sancti Udalrici cum oblationibus, quas antea pro sospitate filii sui illuc referre decrevit, & eas pro requie animæ pueruli cum bona fide donavit. Sequenti verò nocte cum triste corpus mulieris sopor occuparet, quidam valde venerabilis senex in vestitu episcopali apparuit ei dicens: Pænitetne te mulier valde infantulus tuus? Quæ respondit, Etiam Domine. Cui ille: Mane diluculo, inquit, vade ad fluvium, & ubi ultima vice in amne videretur quære eum in ripa fluminis inter frutices. Quæ expergefata venturum cras vix expectans, cum adjuvantibus sibi ripam fluminis adiit, & secundum verbum Sancti viri, infantem suum sanum & incolumen invenit. Tunc læta Deum laudans rediit, & rem gestam in civitate & ubique publicè recitavit.

ANN. CHR.
CM LXXIII
JULII IV

XXVII. *De eo qui festum non celebravit.*

Quidam verò homò juxta Danubium, cum cunctus populus sua sponte natalitium sancti Udalrici sollempniter celebraret, fœnum cum rastellis congregavit in cumulos, diem sanctum spernendo. qui cum altera die cum plaustris veniret ut hoc in fœnarium suum duceret, exterius formosum invenit: cum autem bidenti ligno interius tangeret, totum in favillas immutatum invenit, & diem sanctum quem antea celebrare non voluit, postea præ timore contemnere non audebat.

XXVIII. *De muliere cui manus contractæ sunt.*

Eodem verò tempore ancilla cujusdam matronæ, Gerbire nuncupatæ, telam suam dum in texendo laboraret, subitus dolor cœpit contrahere manus ejus. quod cum lamentando aliis diceret, responderunt ei: Depone textile ferum, quia pro reatu hodierni operis hic labor tibi accidit. quæ vix manibus de ferro absolutis lectum intravit. Cumque ibi requiem non haberet præ contractione manuum, conservæ ejus nuntiaverunt dominæ suæ: illa verò præcepit ut mane diluculo duceretur pro liberatione sua ad sepulcrum sancti Udalrici. Cumque in itinere lassæ circa horam nonam in planicie Lechfeldici campi ad reficienda corpora confedissent, dolor cœpit minui in manibus laborantis, ita ut antequam de ipso loco surgerent, usui prioris rectitudinis redderentur. Quæ tunc lætæ pervenerunt ad prædestinatum locum: & inde in civitatem ad ecclesiam sanctæ Mariæ genitricis Dei post vesperam venientes, hæc, sicuti gesta sunt, nobis annuntiaverunt, & lætæ ad propria redierunt.

XXIX. * *De claudio cui caballus in pedibus vitiatus est.*

Nobilis quædam matrona de Burgundionum provincia, dum decrevisset pergere ad Augustam civitatem causa orationis, quemdam claudum eleemosynarium præcepit comitari secum: cujus caballum duobus ministris suis commendavit, ut pedes ejus, sicuti mos est pergentibus, ferro munirent. qui fraudulenter pedes caballi cum clavis vulneraverunt, ne delator eorum in itinere actuum suorum pro fidelitate dominæ suæ, sicut solitus erat, maneret. Dixeruntque claudio: Caballus tuus claudicat, & ideo hic te necesse est remanere. Quibus claudus respondens dixit: Quamvis caballus claudicer, tamen non consentio hîc me remanere, qui omnia potest Deus omnipotens, etiam me valet, sicuti sibi placet, ad loca perducere destinata. Cumque cum aliis pergere cœpisset, sano & apto caballo ad Augustam pervenit. Cumque ibi ad sepulcrum sancti Udalrici devotam orationem prolongaret, & firma

* Quæ se-
quuntur, in
duobus
codd. non
habentur.

ANNO CH.
CM LXXIII
JULII. IV.

NOTA.

fide pro sospitate sua clementiam Dei imploraret, in præsentia multorum sanitati redditus est. Hoc videntes præfati homines qui impedire iter ejus in caballo voluerunt, ceciderunt terra tenus, confitentes clericis ceterisque qui in præsentia aderant, delicta sua, veniam postulantes, quòd cum claudum impedire voluerunt ne perveniret ad locum, ubi Dominus per merita sancti Udalrici eum sanare dignatus est. Et accepta pænitentia secuti sunt claudum sanatum crucem portantem, uterque saxum tantæ magnitudinis portans quantum levare potuit, usque in ecclesiam sanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ est sita in civitate: ibique peccata sua lamentabantur multum cum lacrymis veniam postulantes. Cumque hoc signum in præsentia omnium recitatum fuisset, clerici *Te Deum laudamus*, & populi *Kyrie eleison* cantantes gratias, & laudes Deo referebant.

XXX. *De infirmo qui contra voluntatem portantium de lecto exsilivit.*

Quidam homo juvenis, cujusdam filius Comitis, tanta infirmitate est detentus, ut nec in lecto, nisi ab aliis adminiculatus, in aliud se vertere potuisset latus, nec cibum multo tempore valeret accipere, nisi paucis oblatis refocillaretur. Cum verò immani labore fatigaretur, à fidelibus suis in lecto ad sepulcrum sancti Udalrici deductus est, oblationibus oblati lacrymabiliter ibi misericordiam deprecatus est. Cumque eum in lecto ad sanctam Mariam portare cœpissent, in medietate viæ cœpit rogare portantes ut deponeretur ad ambulandum. qui non credentes eum posse ambulare, noluerunt deponere. Ad portam verò civitatis iterum rogavit ut deponeretur, dicens se posse ambulare. qui iterum ei non consenserunt. Ad gradus verò atrii ecclesiæ cum perveniret, in nomine Dei omnipotentis omnes in commune flagitavit, ut deposito lecto eum ambulare dimitterent. Ipsi verò in fide hæsitantes, petitioni ejus assensum non dederunt. Ille autem ut cognovit infirmitatem ab eo esse separatam, & virtutem nutu Dei concessam, exsilivit de lectulo & inde strenuo gressu ad ecclesiam pervenit, & sospes ad propria rediit.

Hæc pauca prælibata miracula sufficiant studiosis ad bona exempla Lectoribus, ita ut etiam tardis & segnibus nimii nausii fastidium non inculcent. Quomodo si cœpero cuncta beneficia adeuntibus ad sepulcrum sancti Udalrici & inde revertentibus, vel juxta sepulcrum infirmis atque debilibus à Deo concessa singillatim enumerare? nullius adjutorio nisi solius Dei, qui omnipotest, possum perficere. In tantum namque multiplicia sunt, ut sensibilitas humanæ agilitatis dinumerare ea non possit: quia quibusdam post vota devotè peracta illuc cum oblationibus veniendi, statim in laribus suis donata sunt; quibusdam illuc appropinquantibus, quibusdam illuc perveniuntibus, quibusdam inde redeuntibus compendiosè adimpleta sunt. Quorum auditus bono rumore non solum propinquas, verum etiam longè sitas regiones advolavit, quod frequens frequentia adventantium undique populorum sæpissimè manifestat, indicans in istis locis, in suis regionibus multa magna lia Dei per merita sancti Udalrici facta, quorum vera cognitio nos propter nostras necessitates ad ista loca veniendum incitavit. His auditis, cia nos qui inquilini hujus ecclesiæ sumus, & tanti patroni faciem sæpissimè vidimus, & ejus doctrinam, benedictionemque sæpissime accepimus, & in eo optima exempla conspeximus, & nunc in retributionem ejus bonorum operum assidua miracula & diversa signa in liberatione multorum videmus & audimus, cur non expergiscimur, & tædium nostri desidii non deponimus? Eum verò de quo loquimur, quantum Deo donante possumus imitantes, ejus adjutorio iter rectitudinis ineamus, per quod pervenire mereamur ad eum qui in tribus personis in Divinitatis æqualitate unus, incommutabilis, omnipotens Deus permanet sine fine in sæcula sæculorum, amen.

BULLA CANONIZATIONIS S. UDALRICI
Episcopi , ad fidem manuscripti exempli restituta.

ANNO CH.
 EM LXXIII
 JULII 17.

JOHANNES Episcopus servus fervorum Dei , omnibus Archiepiscopis , Episcopis & Abbatibus , in Gallia & Germania commorantibus , salutem in Domino , ac apostolicam benedictionem. Cùm conventus esset factus in palatio Lateranensi pridie Kalendas Februarias , residente Johanne sanctissimo Papa cum Episcopis & Presbyteris , adstantibus Diaconibus & cuncto Clero , surgens reverendissimus LIUTOLFUS Augustæ Episcopus inquit. Domine sanctissime Præsul , si vobis placet , & omnibus Episcopis & Presbyteris hic residentibus , libellus quem præ manibus habeo coram vobis legatur , de vita & miraculis venerabilis Udalrici sanctæ Augustanæ ecclesiæ dudum Episcopi , & quid libitum vobis fuerit decernatur : quia Spiritus-sancti testatur præsentia & congregatio sacerdotum , certum esse quod legimus , quia nec potest veritas nostra mentiri , cujus in Evangelio ista sententia est , *Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo , ibi & ego sum in medio eorum.* Quod cum ita sit , (nam nec huic tam brevi numero Spiritus-sanctus deest ,) quanto magis eum nunc interesse credamus , quando in unum convenit turba Sanctorum : sanctum namque est pro debita veneratione collegium. Cumque perlecta esset Vita prædicti sanctissimi Episcopi , ventum est ad miracula , quæ sive in corpore , sive extra corpus gesta sunt , videlicet cæcos illuminasse , dæmones ab obsessis corporibus effugasse , paralyticos curasse , & quàm plurima alia signa gessisse , quæ nequaquam calamo & atramento illustrata sunt. Quæ omnia lepidâ satis urbanitate expolita recepimus , & communi consilio decrevimus memoriam illius , id est sancti Udalrici Episcopi , affectu piissimo & devotione fidelissima venerandam : quoniam sic adoramus & colimus reliquias Martyrum & Confessorum , ut eum , cujus Martyres & Confessores sunt , adoremus : honoramus servos , ut honor redundet in Dominum qui dixit : *Qui vos recipit , me recipit.* ac perinde nos qui fiduciam nostræ justitiæ non habemus. illorum precibus & meritis apud clementissimum Deum jugiter adjuvemur. Quia divina suberrima præcepta , & sanctorum canonum ac venerabilium Patrum instabant efficaciter pocumenta , omnium ecclesiarum Dei pio considerationis intuitu , immo apostolici moderaminis annisu , utilitarum commoditatem , atque firmitatis perficere integritatem , quatenus memoria Udalrici jam præfati venerabilis Episcopi divino cultui dicata existat , & in laudibus Dei diutissimè persolvendis semper valeat proficere. Si quis interea (quod non credimus) temerario ausu contra ea quæ ab hac nostra auctoritate piè ac firmiter per hoc privilegium constituta sunt , contraire tentaverit , vel hæc quæ à nobis ad laudem Dei , pro reverentia jam dicti Episcopi , statuta sunt refragari , aut in quoquam transgredi ; sciat se auctoritate beati Petri Principis Apostolorum , cujus vel immeriti vices agimus , anathematis vinculo innodatum. At verò qui pio intuitu observator extiterit , benedictionis gratiam à misericordissimo Domino Deo nostro multipliciter consequatur , & æternæ vitæ particeps efficiatur. Scriptum est per manum Stephani Notarii regionarii & Scribarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ , in mense Februario , indictione sexta , anno nongentesimo nonagesimo tertio.

Ego JOHANNES sanctæ Romanæ catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ Episcopus , huic decreto à nobis promulgato consensu & subscripsi. JOHANNES Episcopus sanctæ Anagninæ ecclesiæ consensu. BENEDICTUS Episcopus sanctæ Pipernienis ecclesiæ consensu : DOMINICUS Episcopus sanctæ Ferentinæ ecclesiæ consensu. CRESSENTIUS Episcopus sanctæ Sylvæcandidæ ecclesiæ consensu. ANNISO Episcopus sanctæ Cerensis ecclesiæ consensu. BONIZO Archipresbyter & Cardinalis sanctæ Lucie consensu.

ANN CH
EM LXXIII
JULII IV.

BENEDICTUS Presbyter & Cardinalis sancti Stephani confensi. LEO Presbyter & Cardinalis sancti Nerei confensi. JOHANNES Presbyter & Cardinalis sancti Damasi confensi. LEO Presbyter & Cardinalis sancti Sixti confensi. JOHANNES Presbyter & Cardinalis sanctorum Apostolorum confensi. JOHANNES Presbyter & Cardinalis Sanctorum quatuor Coronatorum confensi. JOHANNES Presbyter & Cardinalis sancti Clementis confensi. CRESCENTIUS Presbyter & Cardinalis sancti Calixti confensi. Benedictus Archidiaconus, Johannes Diaconus & oblationarius, Benedictus Diaconus, Johannes Diaconus. Hi omnes consenserunt & subscripserunt. Data tertio^a Kalendas Februarii, per manum Johannis Episcopi sanctæ Nepefinæ ecclesiæ, & Bibliothecarii sanctæ sedis apostolicæ, anno pontificatus domini nostri Johannis sanctissimi XY Papæ octavo, mense dicto, & Indictione sexta.

^a Hic vel legendum *tertio Nonas*: vel si *tertio Kalendas*, id eo modo intelligendum, quo supra in Nota tione 3 pag. 428. ut sensus sit, *tertio die post Kalendas*. Siquidem Synodus habita est prid. Kal. & bulla data in mense Februario.

P R O L O G U S.

GEBEHARDI Episcopi Augustensis in secundam vitam
S. Udalrici.

1. **A** Mantissimi Patris nostri descendæ vitæ desiderio diu multumque suspirans, hanc tandem reperi à quodam illustri viro non inconvenienter quidem compositam: sed ita nominum virorum ac mulierum, villarum etiam confusione fuscata, ut non solum (si in pacidicere liceret) prudentioribus studium, sed pæne videretur puerile ludibrium, Cujus insuper operis increvit adeò diffusa pluritas, ut potius bellorum eventum, Regum, Cæsarumque historiam, quàm propositum videretur ordinare negotium. Quod nequaquam improbando, vel per hoc mea (quod absit) præferendo dixerim: sed vir sanctæ simplicitatis, & meriti non aliter dictis suis æstimavit accommodari fidem, nisi tot nominum sibi conscisceret velut adstipulationem, nec veritatem subsistentium rerum judicavit plus propriè, quàm facillimè ac simpliciter exprimi posse. Opusculum ergo istud aggredientes, superfluis quibusque postpositis, obscura prolata clariùs & competenter enodare; prolixius verò digesta, quantum congruere videtur, abbreviare contendimus: quatenus lectori compendiosius pateat, quidquid virtutum Christi confessoris scire vel imitari delectat. Scheda utraque præ manibus, quid quis nemine urgente vel improbante deliberare poterit. Sed illud meritò dignitate præstabit quod jam libitina sacravit.

Udalricus
nobilis,

I N C I P I T V I T A.

2. Beatissimi Patris & Domini nostri conversatio si altius ab ineuntis ætatis ferie quæritur, clarissima Ducum & Comitum Alemanniæ prosapia oriundus existisse dignoscitur: quorum licet potentia sæcularis ubertim emineat, religiositatis tamen prærogativa apud religiosos incomparabiliter ac superne præponderat. Hoc igitur talique religiosæ propaginis furculo succrescente in medium pretiosior palmas, lignum secus decursus aquarum plantandum jam divinum redolens quiddam præmaturæ virtutis spirabat opobalsamum. In baptisate ergo vocabuli sui nomine Udalricus adepto, ignote quodam clerico superveniente, vagientisque pueri meritum per spiritum deprehendente, femineis etiam uberibus pasci (nihil enim his spectatæ, &c

P R O L O G U S

P R O L O G U S

Bernonis Abbatis Augiensis in tertiam vitam S. Udalrici.

1. **R**everendissimo Patri FRIDEBOLDO, ac vero sanctæ matris Afræ alumno, BERNO * Dei Matris mancipium, cum omni contubernio Augiensium fratrum, summum & indeficiens bonum. Miræ caritatis virtus, ex dulcissimo pectoris tui emanans fonte, id exiguitati meæ injunxit officii, ut libellum de vita ter quaterque beati patroni nostri Udalrici, veraci quidem, sed simpliciori quàm oportuit sermone editum, cultiori stilo reddam luculentum. Pius quidem jubentis affectus est, sed non æquè facilis parentis esse poterit effectus: quippe cum tarditas ingenii & exteriorum curæ, amaro (ut sic dictum sit) sapore conditæ, me prohibeant tam arduum opus aggredi. Accedit etiam, quod veneranda memoriæ GEBEARDUS, qui post beatum vitum quartus ejusdem Vindelicæ Augustæ ecclesiam rexit, nulli moderorum Doctorum secundus, idem negotium corrigendi studio attentavit, sed infectum, morte præventus, dereliquit. cui si ipse manum extremam imposuisset, parvitas mea omnino super hoc digitum ori imposuisset. Id ipsum tamen quod composuit, licet eloquii venustatem redoleat, tamen ita verborum ac sententiarum sublimitate se in altum extollit, ut vix aliquis exinde aliquid percipere possit. Alterius verò oratio, cæsi rerum veritate subnixa, sic tamen pæne videtur humi jacere, ut quisquis sapientium semel hinc potuerit quiddam gustare, pigeat se ulterius ad hanc inclinare. Quocirca, venerande Pater, tibi tuisque placuit hujusmodi onus mihi imponere, ut inter utrosque medius incedens, talem moderato sermone materiam componam, ut ex utraque parte ad se venientes, media caritate constrata, & parvuli lac quod sugant, & fortes valeant invenire cibum quem comedant. Quod ego omnimodis horrerem, nisi scriptum esse scirem: *Melior est obedientia quàm victima*. Nunc verò si data intercessionis tuæ manu, manui meæ ducatum præbere sponderis, adjunctis tecum beati viri meritis, omnipotentis Verbi, quod aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas, fretus auxilio, obedire tentabo, initium narrandi ab ipsius viri Dei infantia sumens, ac orationis cursum ita ad finem usque perducens, ut nihil de propriis addam, præter exempla antiquorum Patrum, atque sententias sanctarum scripturarum, quæ suo decore solent dictorum seriem venustare. Hoc tamen solum mihi met ex proprio sudore injunxi, ut latius diffusa, modesta brevitate artiùs coerceam; strictius digesta, moderata prolixitate dilatem; minus regulariter prolata, ad rectitudinis lineam corrigam. Quæ tamen omnia tui examen judicii expectant, ut te benigno judice valeant rata consistere. Opto, Pater beatissime, ut in Christo valeas, meique memor semper existas.

* In ms. codice Colonienſi hic sequuntur capitula XLII. Exemplum piæ manibus habemus accuratissimum beneficio religioso viri Vvillielmi Vviffrati quondam Prioris ad S. Pantaleonem.

V I T A I N C I P I T.

2. Egregius Christi Confessor UDALRICUS, ex Alamannorum prosapia existit oriundus. cujus parentes HUPALDUS scilicet ac THEOTBIRGA, ambo quidem secundum sæculi hujus dignitatem clari & nobiles, sed fide atque divina religione multo clariores atque nobiliores, &c.

ANN. C H.
CM LXXIII
JUL. II. IV.DE INVENTIONE ET TRANSLATIONE
Corporis S. Udalrici.

1. **A**Nno Dominicæ Incarnationis MC LXXXIII, Indictione prima, Xvi Kal. Julii circa horam nonam, cum nimius esset æstus, fabrica quædam in valle posita vicinas domos, & inde omnes officinas, tandem claustrum & ecclesiam sancti Udalrici & sanctæ Afræ mira celeritate in favillas redegit, ita ut proxima cœna nec panis ad victum superesset, nec tugurium in quo proxima nocte fratres quiescerent. Dispersi ergo per civitatem fratres, præ nimia afflictione spiritus tædebat eos vivere, donec resumptis viribus, domicilia cœperunt ædificare, in quibus ad divinum servitium & ad cultum religionis peragendum se pro posse receperunt. Sepulcrum etiam beati Udalrici trabibus desuper cadentibus confractum, & à sanctissimo ipsius corpore vacuum inventum est, nisi quòd quatuor tabulæ, sicut solent fieri in loculis mortuorum, aromaticum habentes odorem ibidem repertæ sunt. Unde opinamur, quod in illis reconditum fuisset sacratissimum corpus ejus quando à sæculo decessit. Pro eo igitur quod non est inventum corpus ejus in sepulcro, dubietas magna cœpit oriri, & maior maximus tenuit animos omnium.

Crypta effoditur.

* vulgo disciplina.

Miraculum.

Corporis detectio

2. Ex præcepto autem & consilio HARTVIGI^a Episcopi, quæsitum est corpus beati Udalrici pæne per duas septimanas, & inventa est specus murata quadris lapidibus, & sub illa alia specus murata, minor tamen superiore, & utraque tamen erat vacua. quæ res auxit dubietatem & mærorem, adeo ut plerique dicerent corpus beati Udalrici in illo loco non haberi. Tandem quando placuit sancto Confessori, in anniversaria nocte sancti patris sui Hupaldi voluit revelari, in tertia videlicet specu murata, quæ & minima & sub duabus superioribus erat. Cessatum est igitur usque ad diem sancti Laurentii: in quo ad præceptum memorati Episcopi vocato Præposito sancti Georgii & aliis religiosis, & clausis ecclesiæ januis, inducti sunt biblii & cæmentarii Confessione & flagellis* curati. Per totum igitur diem laboraverunt ut locum mundarent, & lapides quadros admodum magnos de illa magna profunditate ejicerent; & vix imminente nocte opus compleverunt. Quid ibi miraculi Dominus per merita sui Confessoris ostenderit, operæ pretium scribere est. Cum lapidem quadrum miræ magnitudinis cæmentarii ad superiora funibus traxissent, funibus ruptis lapis ipse ruit super quemdam bonæ indolis adolescentem, nomine Conradum, in inferioribus stantem, & cum ita prostravit, ut jam non solum mortuum, sed etiam per membra & per articulos totum dissipatum & confractum esse crederes. HENRICUS qui tunc Prior cœnobii erat, & alii Religiosi ad pedes sancti Udalrici in fovea stantes, & psalmis operam dantes, mente consternati sunt, & omne consilium ab eis penitus recessit. Porro viri qui in superioribus stabant, præcipites saltus in foveam dederunt, ut jam non corpori, ut sperabant, sed exanimi & colliso per membra subvenirent. Mira dicturus sum, avulso lapide adolescens quasi in ecstasi vivus inuenitur, ac de terra sublatus sanus & incolumis, cum pauhare aliquantulum juberetur, ipse indefessus ad opus rediit, & mærorem gaudio commutavit. Benedictus Deus qui est in sæcula.

3. Ipsa die Episcopus solo pane & aqua contentus, rei exspectabat eventum. Imminente autem nocte purgatis omnibus, & aditu patefacto ad sepulcrum, vocatus venit cum paucis in ecclesiam. Episcopus sacris vestibus indutus, cum magna reverentia nudis pedibus dimissus est in foveam, & ibi stans su-

* Hartvigus sedit ab anno 1167 ad annum 1184.

per sanctum sepulcrum, oratu Prioris cœnobii sub anathemate interdixit, ne quis furtim de tantis quippiam subtraheret reliquiis. Inventum est igitur corpus sanctissimi Confessoris super aurum & topazion pretiosum, cum quibusdam particulis pontificalium induviarum necdum vetustate consumptarum; & in dextro latere ad caput pyxis argentea admodum nitens in facello holoserico, & in pyxide (ut quidam dicebant) sanguis Domini, & alia sancta continebantur. Inventa est etiam cistella ferata ad modum magna, quæ omnia plena erant & referta reliquiis sanctorum. Corpus igitur beati Udalrici cum universis reliquiis ostro involutum, in gestatorio ligneo reclusum est, donec aliud gestatorium cupreum ex toto firmum factum est, in quo sanctissimum corpus diligenter est reconditum, pyxide argentea ad caput posita cum ceteris reliquiis. In ipso sepulcro Episcopus os quoddam de costa sancti Confessoris temerè surripuit, & in frustra comminutum indecenter pro reliquiis marsupio imposuit. Per omnia etiam animo immutatus, valde infestus loco exstitit, & quod reliquiarum sancti Udalrici pro sua voluntate compos existere non potuit, congregatione sanctæ Afræ vehementer renitente, persecutionem magnam adversus locum movit. unde & Dominus cum eodem anno vita privavit, sicut in consequentibus patebit.

ANNO CHR.
CM LXXIII
JULII IV.

Episcopi
pœna.

4. Quidam Udalscalci famulus, Præpositi majoris ecclesiæ, qui postmodum Episcopus factus est, à quo & hoc ipsum quod narramus audivimus, vidit beatum Udalricum in visu, quasi turbatum & ira commotum. Cui inquit: O sancte Udalricè, quid causæ exstitit quod sic in mœnore & non in vultus tui hilaritate videris? Ad hæc beatus Udalricus: Super Episcopo illo qui os de costa mea arroganter comminuit, & cum aliis reliquiis corporis mei temere & indignè egit, moveor & movebor, & tandiu divinitati conquerar, donec ipse pœnas exsolvet. Non multo post cum sanus & incolumis esset, subito arreptus febribus infra paucos dies defunctus est: & post mortem viris religiosis sæpius apparuit, exponens quali iudicio subderetur, & quibus tormentis afficeretur, pro eo quod in sanctum Udalricum peccavit, & locum ipsius ac Fratres sæpius infestavit, frequenter monens & rogans, ut ab ipsis indulgentiam consequi posset. Qui fratres intuitu misericordiæ, sicut pro inimicis jubemur orare, sæpius veniam optant, & pro ipso preces fundunt.

5. Libet etiam inferere quod Præposito sancti Georgii in ipsa inventione corporis sanctissimi, ut ipse nobis testatus est, accidit. Dum sibi innotum foret in adiutorio & testimonio esse prædictæ inventioni sancti Confessoris, omni desiderio æstuabat, ut majorem digitum pedis pio quodam subtraheret furto: & fratres sui eodem desiderio laborantes, sacculum holosericum, in quo reconderet easdem reliquias, sibi præstabant. Igitur dimissus in foveam & ruinam passus, suum articulum in pollice pedis, secundum quod ipse sancto Udalrico voluit furto subtrahere, magnum passus dolorem confregit, unde ipse hodie, sicut asserit, debilitatus est. Marsupium etiam quod habuit clam collo depensus, palam amisit, unde adeò verecundatus est, quod pæne doloris oblitus est. Non sunt tamen fraudati à desiderio suo idem Præpositus & venerabiles sui fratres, quia de sacrosanctis cineribus & dentem unum fratres cœnobii sancti Udalrici pro reliquiis contulerunt. Interim longè latèque fama percrebuit corpus sancti Udalrici inventum, & cœperunt extruere & dedicare ecclesias & altaria in honore ipsius, quibus etiam de sacrosanctis reliquiis, quantum ausi sunt prædicti Fratres cœnobii, intuitu caritatis dispertiti sunt. Concursum etiam tam de longinquis, quàm de vicinis locis tantus factus est, ut dictu sit incredibile^a &c.

^a In Chronico Augustano auctore Sigismundo sanctæ Afræ monacho hæc adduntur parte 1 cap. 12 Anno Internationis M C LXXXVII, presentibus Elektoribus & Principibus Imperii, ac Metropolitanis Mo-

guntinensibus, aliisque Episcopis, videlicet P E R C H T O L D O Archiepiscopo Trevirensi, U D A L C A L C O Augustensi, H E R M A N N O Monasteriensi, O T T O N E Arcatensi, quæ modo Eyste dicitur, qui divers-

ANNO CH.
EM LXXIII
JULII IV.

6. Erat in pago, Uttenbura dicto, temporibus felicis memoriae RUPERTI^a Abbatis, quidam dæmoniacus, qui universa fratrum commissa in eodem loco commanentium, quodam occulto Dei judicio prædicto Abbati revelabat: siquidem & ipse Abbas quadam potenti virtute imperabat dæmonibus. Quædam ergo die dum prædictus dæmoniacus mitius se haberet, & altera die juxta solitum torqueretur, ille beatus Abbas ubi heri fuerit percunctabatur. At ille: In Orientalem, inquit, regionem properavimus, quemdam de corpore exeuntem, & innumeris obrutum flagitiis excipere volentes: sed Udalricus Augustensis Antistes & Vitus Lucanus qui discurrunt per omnem terram, magnum nobis impedimentum in acquirendis animabus facientes, etiam hunc monachali habitu per quemdam religiosum investientes, nostræ subtraxerunt potestati. Hoc quia piè credenti nihil obest, sed magis fidem & spem in Deum & sanctum ejus auget, in fine signorum quæ uno & eodem anno Dominicæ Incarnationis M C XL V facta sunt, annotavimus, quia & ipsum veraci relatione ab iis qui audierant & viderant agnovimus. De iis ergo quæ dicta vel dicenda sunt, nullus dubietatis anfractus cuiquam in corde resideat, quoniam auditus & visus nos minimè fefellit. &c.

7. Anno Dominicæ Incarnationis M C XLVI, præfidente Abbate UDALCALCO, ecclesia beatorum Udalrici & Afræ multis divinæ gratiæ illustrata est beneficiis, pro quibus testimonio non eget nostri stili officium, dum non solum Augustensis provinciæ, sed & totius Germaniæ populi, qui supersunt nostræ ætatis, horum meminerint. De illis ergo pauca narrabimus, ut omnes noverint quàm sacer sit iste locus, in quo tantæ virtutes exuberant, &c.

8. Est verò & alia quasi miraculosa contra prædictos subventos glires, in toto pæne orbe promulgata. Terra namque (quæ sancti Udalrici dici consuevit) in qua sanctum ejus corpus mediantibus sacris vestibus (quæ omnes inconfumptæ, omnique sine læsione cum eo inventæ fuerunt) humatum fuit, si cui fidelium donata, ab eoque dignè ut Sanctorum Dei reliquias decet, venerata fuerit, mox omnes ac si pestem fugientes habitationem relinquunt, & eidem nequaquam deinceps appropinquare audent. Hæc toties ubique terrarum vera esse inventa sunt, ut numerum excedere videantur. Nonnumquam etiam complures proprias relinquere voluerunt habitationes, seu igni cremare, propter maximam prædictorum infestationem animalium, qui prænominata acquisita terra devotè eam venerantes, auxilium Dei omnipotentis per meritum sui Confessoris impetratum sensere, adeò ut eorum deinceps nullus approximare audere visus sit muribus, &c.

*CHARTA UDALRICI EPISCOPI AUGUSTANI,
qua Campidonensi monasterio eligendi Abbatis
libertatem restituit.*

Omnibus spem vitæ gerentibus, & adhuc in posterum nascentibus notum sit, quod primo Ottone principatum regni procurante, sanctissimæ memoriæ VODALRICUS Augustensis civitatis episcopus, Campidonensis monasterii ovile de manu prædicti Principis suscepit, & ad ipsum, non avaritiæ vel austeritatis causâ, sed pro augendo sanctæ Mariæ servitio, paterna provisione procuravit. Per id tempus duobus electis fratribus in eodem monasterio militantibus vir venerabilis sui laboris pondus commendans, Moysen legiferum vatem imitatus est, qui frequentiam populi fatigatus, Aaron & Hur adju-

sa altaria consecraverunt, & OTTONE Frisingensi, qui capellam sancti Bartholomæi consecravit, positum est corpus sancti viri in eo loco, qui nunc solitur.

a Rupertus electus anno 1104, præfuit ad annum 1145, quem Uttenburani nostri ut sanctum habent. tamen si de eo sit tantum anniversarium sollempne. In brevi chronico ad cyclos paschales: Anno M C XL V

obiit digna memoria Rupertus confessor, miraculorum & in corpore, & extra magnificus operator, Abbas loci hujus annis XL, VII Id. Novemb. ordinatus, vitâ vivens centum viginti ferme annorum. Huic successit Isingrinus Abbas. Et in Kalendario XVII Kal. Septemb. obiit pia memoria Abbas Rupertus, totius loci pater egregius, miraculorum operator insigni.

torio sublevatus. In eadem vice sanctus Udalricus unum nomen habentem LUTERICH infra claudrum fratres Deo ferventibus Decanum & Magistrum fieri destinabat: alterum IRMINHART vocatum in prepositura secularis negotii desudare precipiebat. Huic Irminharlo in exterioribus rebus prudenter conversanti, & dignis meritis suis bonam famam in contiguis partibus & in Regis foribus promerenti, placuit ut aliquod remedium suae animae prepararet, & ut in honore Dei basilicam suavitentis construeret. quam ut mente disposuit, Dei a. jutorio & optimi Episcopi consilio operis expletionem perperavit, & hanc ipsam ecclesiam in pomerio fratrum honorifi. è contractam Deo dignus Udalricus Episcopus in honore sanctae Crucis & sancti Hierasimi & sancti Nicolai confessoris VII Idus Maii dedicavit, & coram multitudine Cleri & populi episcopali sententia decrevit, ut unus ex fratribus, qui in regulari vita, morum excellentiâ dignus fuisset, eandem ecclesiam quotidiano obsequio provideret, & quotidie sui videlicet Episcopi annonam de cellario fratrum pleniter acciperet; dedicatorque altari vir sanctus, omni pietate circumscriptus, in legitimam dotem unum mansum in *Looringrove*, & dimidium in *Lietenbere*, & tertiam partem in *Helmirringen* donans, & adhuc ex tali paupertate ecclesiam non posse procurari existimans, unum mancipium, quod vocabatur, *Maulbreth*, cum novali quod primus ex viridi silva in monte *Chnieboz*, cepit, a. juncti manu SALECHONIS advocati in hoc altare contra didit. D hinc sacerdotali veste indutus, coram populo publice dixit: Si qua persona huic ecclesiae vel altari aliquid hominum, quae d. dimus, abstrahat, huic aeternae vitae januam intrare non liceat, & ab hac luce sequestraretur, quam in conspectu Dei omnis justus feliciter contuetur.

NOMINA EPISCOPORUM AUGUSTÆ civitatis.

- I. **Z**ozimus. *Aliquis recentiori manu prapofuit, S. Dionysius martyr.*
- II. Perevvelf,
- III. Tagepertus,
- IV. Manno
- V. Vvicho
- VI. Pricho
- VII. Zizzo
- VIII. Marchman
- IX. Vvichterpus
- X. Tozzo
- XI. Sincpertus
- XII. Hento
- XIII. Nidger
- XIV. Olalman
- XV. Vvigger
- XVI. Lanto
- XVII. Adalpero
- XVIII. Heltine
- XIX. S. Oudalricus
- XX. Hincicus
- XXI. Euticus
- XXII. Liutolth
- XXIII. Gebehart
- XXIV. Sigefridus.
- XXV. Ptuno
- XXVI. Eberhardus

- XXVII. Henricus
- XXVIII. Embrico. Hic primo ordinationis suae anno, cui est ab incarnatione Domini M LXXIV, datus ab antecessore ejus 1 talentis, ecclesiam sanctae Afrae à fundamentis destruxit: & repertum est corpus sanctae Eutropiae in plumbeo sarcophago prid. Kal. Maii: corpus vero sanctae Afrae in lapideo sarcophago mirae magnitudinis integrum, & quo iam camento obductum repertum est 1 v Nonas ejusdem mensis.

Hactenus prima manus; quae sequuntur, secundae manus adjecta sunt.

- XXXIX. S. gefridus
- XXX. Hermannus
- XXXI. Vvaltherus
- XXXII. Kondradus
- XXXIII. Hartvvicus
- XXXIV. Oudalshalcus
- XXXV. Hartvvicus
- XXXVI. Sifridus
- XXXVII. Syboro
- XXXVIII. Hartmanus
- XXXIX. Sifridus
- XL. Vvolffardus
- XLI. Degenhardus
- XLII. Fridericus

Confer ea quae de Episcopis Augustanis dicta sunt, cum in observationibus praeviis num. 7. tum ad Vita cap. 1. Dionysium ex catalogo Episcoporum Augustensium expungit Velferus in Notis ad conversionem sanctae Afrae sub finem.

DE RATHERIO EPISCOPO VERONENSI.

I. **TSI** RATHERIUS inter Scriptores seculi decimi potius, quam inter Sanctos locum habere mercatur; quia tamen rerum sui temporis pars magna fuit, ejus Elogium hoc loco referimus, ut, quoad fieri potest, minimum desit ad illustrandam istius seculi historiam. Ipsius itaque facta ex variis illius ævi auctoribus, pro more nostro, depromemus, præcipuè ex ipsomet Ratherio, & ex Folcuino Chronographo Laubiensi, tametsi infensi in eum animi fuisse videntur. Sic verò iste Ratherii gesta orditur in cap. 19.

Spicil. tom
6. pag. 563.

Ratherius
Laubiensis
monachus
doctus,

2. Floruerunt his temporibus apud nos studia litterarum: quibus ediscendis operam dantes opinatissimi fuerunt SCAMINUS, THEODUINUS, & perspicacissimus horum RATHERIUS. qui videlicet Ratherius partibus Hilduini favens (is de Episcopatu Leodicensi cum Richario contendebat) illi inseparabiliter adhæsit. Hilduinus enim fraudatus Leodicensi Episcopatu ab Hugone Rege Italiæ, apud quem fecerat confugium, usu stipendiario promeruerat Veronense Episcopium, promisso Regis manente, quod ubi illum altiùs promovendi emergeret tempus, Ratherius Veronensibus daretur Episcopus. quod quomodo factum sit, vel quantas in Episcopatu illo pertulerit adversitates, ex ipsius scripto lector melius cognoscere poterit, in epistola quam summo Pontifici & universali Papæ conquerens de his hujusmodi scripsit, *Summo, &c.*

fit Veronensis Episcopus.

3. Ratherii in sede Veronensi institutio ad annum CM XXVIII refertur à Sigeberto, à quo vir miræ simplicitatis, sed experienciâ liberalium artium nominatus dicitur: & à Liutprando ob religionem, septemque liberalium artium peritiam Veronæ Episcopus creatus. Modum quo hæc creatio facta est, ipse describit in epistola ad Johannem XII. Quippe Notgero faustæ recordationis, inquit, Episcopo meliora (ut remur) petente, datum est episcopium meo domino Hilduino jure stipendiario, promisso Regis, qui me tunc oppido (ut credebatur) diligebat manente, quod ubi illum altiùs promovendi locus emergeret, ego petentibus darer Episcopus. Inthronizato Mediolani eo, ut se instabilitas mundanæ sæpe continet volubilitatis, longè aliter atque promiserat, Regi placuit, cupienti potius (ut fama erat) unum è tribus; aut Aquitanum, aut quemdam GARAFRIDUM, aut MANASSEM Arelatensem Archiepiscopum, citra jus licet canonum. Inter agendum revertor à Romana sede, peracta legatione, ferens pallium pro jam dicto domino meo actum cum archiepiscopali pallio. Allatæ cum his sunt & litteræ domini Papæ tunc temporis Johannis gloriosæ indolis, quibus continebantur preces ejusdem totiusque Romanæ ecclesiæ, uti ego Veronensibus darer Episcopus. Displacuit hoc non parum Regi contraria molienti: sed obtinuit deprecatio apostolica, instante rogando meo jam dicto cum primoribus regni domino. Ego semivivus pæne jacebam infirmus: persuasum est Regi, puto, à me diligentibus, quòd non evaderem. Hac spe pellectus consensus, satisfacere gestiens tam domino Papæ, quàm ceteris, quos inconveniens videbatur offendere rogantes. Evasi, ordinatus sum ego: iratissimus redditur ille, juravit per Deum, nec est mentitus, quod diebus vitæ suæ de ipsa ordinatione non effem gavisurus. Hæc tota series ordinationis Ratheriana, primaque illius fortune ac vexationis occasio. Hic notare juvat, non tam Hugone (ut scribunt Folcuini

Imp. lib. 3
cap. II.

& Sigebertus) quam Johanne XI agente Ratherium fuisse creatum Episcopum : cum Hugo ipsi perpetuo adversatus sit contra promissum. Deinde hanc creationem non anno CM XXVIII, ut Sigeberto placet, contigisse, sed sub annum CM XXXI, quo Johannes XI pontificatum adeptus est in annos V. Pergit Ratherius describere vexationes sibi ab Hugone Rege illatas.

ANN. CH.
CM LXXIV.

4. Misit ergo in pitaciolo certam quantitatem stipendii, quod tenerem de rebus ecclesie : de ceteris exigens jusjurandum, ut diebus suis filique sui LOTHARII amplius non requirem. Ego intelligens quanta absurditas hoc consequeretur, non consensi. Quid magis ? Adhibuit undique persecutores & adversarios, qui aut deterrerent me ut effugerem, aut irritarent ut in illum excederem, & ut expellendi me inveniret occasionem. Nactus est : cepit me, retrusit in custodiam in quadam Papiæ * turricula, non dico sine mei culpa, sed citra legem ita hæc egit, & sine audientia. Duobus annis & dimidio, nisi fallit recordatio, priorem pertuli persecutionem, & totidem carcerulæ supplicium. Sed cum per Dei misericordiam ego quidem eo invito fuisset liberatus, ille verò per Dei justitiam regnandi honore privatus, sedit animo illum adire, ejusque calamitatem omnibus diebus obsequio solari. Hugonis abjectio contigit anno CM XXXIII. Sed ecce nova rursus Ratherii vexationes.

Multa patitur ab Hugone.

* Pavis.

5. Veniebam, inquit ille, scilicet ad Hugonem : comprehendit me BERENGARIUS Hugonis amulus, instinctu Manassæ sanctissimi (sic ironice loquitur) Archiepiscopi, & qui jure locum obtinebat Ambrosii. Tribus & semis mensibus sub custodia retentus, indeque emissus, Veronamque perductus, & à Milone dolo receptus, (is Ratherio ejecto subintrusus) ut scilicet Manassem expelleret, ne pœnitentia ductus juvaret quem plurimum (ut ferunt) nocuerat avunculum Regem, scilicet Hugonem, cujus Manasses consanguineus erat. Quod martyrimum versutiis ejusdem Milonis per biennium pertulerim, satagam si referre historiam putetis. Summam tantummodo ut brevissime comprehendam, omnes clericos, milites, colonos, & famulos, ipso contra me patrocinate, non Synodum agere, non capitulo clericorum interesse, non aliquid quod emendandum esset audebam solummodo commemorare, statuere quilibet vel destituere ; nusquam aliquid quod scire vellet loqui poteram, quod non continuo sciret. Hoc adeo processit, ut quadam die dum Ordines ecclesiasticos agerem, Archidiaconus cum omni clero exiens, me solum in ecclesia relinqueret, & alteram sibi contra me vindicaret. Et ô tempora, ô mores, ô legis canonicæ publica conjuratio ! Arelatensis Archiepiscopus Manasses tendens in idias Veronensi Episcopo, consecravit Episcopum quemdam suæ diocesis in titulo ecclesie Veronensis. Et relatis contra hoc factum canonicis sanctionibus : Sed hæc ad illos, inquit, qui unius sedis sunt Archiepiscopi. cui verò quinque licet episcopis præesse, nullique prodesse, quid poterit non licere ? His verbis tangit Manassen Arelatensem Archiepiscopum, qui favente Hugone Rege & Vuila ejus uxore, in Italia varios Episcopatus invaserat. Tum subdit Ratherius. Horum vero omnium cum incitor Milo esset & auctor, mei tamen & videri & dici ambiebat advocatus & tutor. Itaque callidissime me affligebat, ut rarissimus esset in regno, qui non æstimaret amicissimum cum esse mihi omnino. Ego verò miser eram diebus noctibusque, ita confectus & anxius, ut tæderet me vitæ meæ, & mallet in Vvalberti, ut quondam, turricula, quàm sedere in Veronensi cathedra : esurire sub Hugone, quàm epulari cum Milone.

item à Milone.

6. Bientio & hoc tolerato, gravissimo omnium, quas antea & post pertuli, miseriarum carcere, dum ad vespertinalem pergerem synaxim, affuit missus domini Regis Lotharii præcipientis, ut urbe decedens darem locum Manassæ sedem meam invadendi : adjiciens amicale satis consilium, melius scilicet esse ut secederem, quàm Milonis dolo aut exmembrarer, aut interficerer, aut (quod levius his multo, sed gravissimum mihi esset futurum)

Verona decedit.

ANNO CH.
CM LXXIV.

comprehensus, quò minime vellem abducerer . . . Feci iussus quod antea libentissimè fecissem injussus, nisi interdixisset quod ait in Evangelio de mercenario Dominus: sed non potui agere impune. Lupi illi gregem non quærebant invadere, sed pastorem: persecutusque in una civitate, fugere potui in aliam.

In Provin-
ciam &
Lambias se-
cedit.

7. *Tunc temporis Ratherius concessit in Provinciam, & quidem sub annum CM XL I. ubi cujusdam viri nobilissimi filium, nomine Rostagnum, litteris informat, atque ob istud officium Episcopatu in illis partibus honoratus est, ut ex Folcui- no inferius ostendemus. Verùm Laubiensem secessum huic Episcopatu præferens, adiit Richarium Leodicensem Episcopum: à quo favorabiliter receptus, Laubiis est habitare permissus. Interim, mortuo paullo post Lothario, Ratherius in curiam ab Ottone M. advocatur, ut Brunonem, futurum Coloniensem Episcopum, erudiret. Post obitum denique Faraberti Leodicensis Episcopi, isti ecclesie in emolumentum magisterii, ut scribit Folcuinus, magnà Brunonis instantiâ Ratherius est incar- dinatus anno CM LIII. quo etiam Bruno sedi Coloniensi admotus est. Sed eandem post biennium hac dignitate cedere coactus est Ratherius ob turbas Balderici, qui eam demum factione validiori obtinuit. Hac fusiùs postea explicanda inserere huic loco visum est ad illustrandam seriem eorum, quæ Ratherio acciderunt: quæ autem inde consecuta sint, ex prædicta ipsius ad Iohannem XII epistola audiamus.*

Papam
appellat.

8. Interjecto dehinc tempore cùm gloriosissimus atque piissimus, cunctoque celebratissimus orbe Rex noster Otto M. Italiam introisset, affi- cum ejus clarissimo filio, tentans, si daretur optio, ut meo restitueret loco. Sed impedivit quòd alterum illic institutum Rex invenit, Milonis scilicet nepotulum: ne difficile sit conjectare, cujusce rei causâ tanta mihi intulerit mala. Cui quidem Manasses sedem vendiderat: sed fautores ejusmodi ordi- nationis licentiam se accepisse gloriantur ab apostolatu vestræ dominationis. Cedere igitur tam apostolicæ vestræ auctoritati, quàm illius regali majestati, quàm reprehendere si quid decrevisset tutius fore credens, statueram carce- ribus & exiliis per Dei misericordiam exemptus solitudinem monasterii pe- tere, & ibi exspectare Deum . . . Sed rursus cogitans in quali ordine illic quoque deberem esse, Episcopi scilicet an Presbyteri, an alterius, an nullius ordinis . . . veridicoque pòst & hoc insperato percipiens relatu, mihi ab æmulis quædam objici, pro quibus non vi, sed jure, ministerio sacerdotali me afferant privati; verens ne hæc mei cessio vel patientia alicujus alterius, præsentis scilicet aut futuri, fiat depositio à dignitate propria . . . ad pedes apostolatus vestri me prosterno, & quis è nobis duobus . . . Episcopus sit, audire cupio. Si ego: Veronensis ergo. Si ille: repulsio mea non furtiva esse debet, sed publica . . . Coram apostolatu vestræ sedis ad certamen canoni- cum provoco, eo etiam (si vestræ dominationi placet) tenore, ut si pro me, si pro illo lex obtinuerit, episcopium cui vobis visum fuerit tribuatis, tantùm in Domino. Præesse enim ulterius non concupisco, si prodesse, ut antea, nulli valeo . . . Verùm, ut in breviloquio comprehendam quod opto, aut Veronensem esse convincar, aut nequaquam Episcopus. Universaleni namque me Præsulem esse non consequitur ullatenus, & cædet me in hoc vel errare, vel errandi aliis causas præbere diutius.

9. *Quis sit Iohannes iste, ad quem hæc Ratherii epistola scripta est, intelligere licet tum ex eo quod initio dicit, se tunc omni calamitatum genere per annos jam viginti fatigatum, ad oras senectutis pervenisse: tum ex eo quod in Italiam ait se revertisse cum filio Regis sui, scilicet Ottonis, cum hic Italiam introisset. Rathe- rius vero sub annum CM XXXII factus Episcopus, parvo tempore absque vexa- tionibus fuit. Otto prima vice Italiam adiit anno CM LI. Non ergo ante hunc an- num ista epistola scripta est. Cùm autem nullus Pontifex Iohannes nomine occurrat ante annum CM LV, qui Iohannis XII primus fuit; hinc eam epistolam Iohanni XII inscriptam fuisse evincimus, non autem Iohanni XIII, qui anno CM LXV se-*
dere

dere cepit, quo tempore iam præcesserat anni fere triginta, non tantum viginti, à primis Ratherii procellis. Eodem spectant alia ejusdem epistolæ, nempe secunda, Domino sanctæ Romanæ sedis, quicumque est, apostolico & universo Senatu, contra M. lonis invasionem, data Kal. Augusti. Ex his verbis, quicumque est Apostolico, innuitur tunc dubium fuisse Pontificem. adeoque existimo hanc epistolam annum ad CM LXIII referendam esse, cum ex auctoritate per Ottonem Iohanne XII Leo intrusus est in sedem Romanam. Quarta ejusdem argumenti epistola directæ est dominis Patribus & reverendissimis compræsulibus per universam Italiam, Galliam, atque Germaniam in Domino constitutis. Encylica est hæc epistolæ, qua Concilium appellat. Et re quidem vera in sedem suam præcepto Apostolici, qui tunc Romanæ præerat sedi, & judicio Episcoporum synodaliter restitutum se fuisse asserit ipse in Itinerario suo, quem locum fusiùs postea referemus num. 14. In Synodo Papiensi se proclamatum fuisse Episcopum Veronensem nit in libro Apologetico. Nunc quadam brevius, quàm per erat, superius ad consequentiam dictorum & eventorum delibata, accuratius expendere juvat.

ANNO CH.
CM LXXIV.

pag. 232

10. Et primo quidem duplicem Ratherii Laubias secessum distinguere necesse est, unum sub annum CM XLI cum relietâ (ut diximus) Provinciâ in Laubiense monasterium receptus est, favente Richario Episcopo Leodicensi, post annos duodecim factus Episcopus istius ecclesiæ post Farabertum. Deinde sede ista cedere compulsus, de Veronensis restitutione cogitavit, idque affectus est gratiâ & patrocinio Ottonis M. & Brunonis ejus fratris, cuius is præceptor existit, teste Folcuino. Restitutio hæc post biennium ab eius sede Leodicensi ejectione contigit, teste Folcuino, cujus verba num. 13 adducemus, ac proinde sub annum CM LVII. nam Baldericus Leodicensem cathedram quæ è possedit ab anno CM LVI, ut in Spicilegii tomo 6 pag. 514 legitur, & apud Siebertum in Chronico.

Laubias bis
redit.

Episcopus
Leodicensis
quo anno.

11. Antequam ad cathedram Leodicensem Ratherius esset designatus, in curiam ab Ottone M. evocatus est ad erudiendum Brunonem, quod ejus benevolentiam sibi conciliavit. Id ex Folcuini cap. 22. sic accipe. Otto tunc potentissimus Austrasius & subactæ Italiæ imperitabat: cujus frater Bruno, unicum & singulare in Christi Ecclesia decus futurum, velut pretiosissimus lapis, multiplicibus Philosophorum poliebatur argumentis. Advocatur Ratherius, & habetur inter palatinos Philosophos primus. Quid multa? non destitit, donec regiam illam & mirificam indolem in omnibus disciplinis perspicacissimam reddidit & perfectam. Hæc aliquot annis ante Brunonis episcopalem dignitatem accidere, atque adeo antequam Otto Italiæ subactæ imperitaret: quod tamen anticipato ei tribuit hoc loco Folcuinus. Quantâ exinde benevolentiam Ratherium Bruno complexus sit, ex Rotgero hujus encomiaste discimus in cap. 4.

Brunonis
præceptor.

12. Ratherius Veronæ, quæ civitas est Italiæ, ordinatus Præsul, cum ex quadam levi suspitione, ut mos est gentis illius, ab honore sedis illius esset expulsus, Leodiensi cathedræ vacanti magnâ ejus, id est Brunonis, industriâ secundum statuta canonum incardinatus est. Quod quidem propter abundantem doctrinam & eloquentiam copiosam, quâ inter sapientissimos florere visus est, non eidem ecclesiæ solum cui præfuit, sed & multis aliis circumquaque valde proficuum fore putatum est: simul quia in illis partibus per zelum & contentionem, unde fieri solet inconstantia & omne opus pravam, quidam etiam Sacerdotes Domini plerumque (quod dictu nefas est) terrenæ plus justo conâi potentiam, populum imperitum scandalizabant: sæpe dictus dominus Bruno Colonienfis Archiepiscopus, cui jam totius regni dispensandi cura imminerebat, ratus id, quod verum fuit, hunc objectum ante hæc & neglectum, hoc tanto beneficio ad illud fidei & veritatis fœdus adduci, ut à nemine posset reduci, ita demum os loquentium iniqua obstruere posse credidit, si nulla occasio scandali posset in eorum Episcopo reperiri. Sed ad suam perniciem pars sinistra prævaluit. Quid multa? erratum est, sævitum est, nec

Leodienti
ecclesiæ
imponitur.

iterum re-
jectus.

ANN. CH.
CM LXXXV.

cessaturum est, donec expulsionem ejus crudelitati suæ & nequitia satisfacerent. Ablata est omnis spes restitutionis ejus. Conspiratio enim gravissima facta est, quæ, nisi & hic penitus amoveretur, & eundem locum Baldricus, qui erat de magnatum terræ illius profapia oriundus, subrogaretur, sedari non posse visa est. Cessit igitur ne vinceretur à malo, sed vinceret in bono malum; cessit adversantium voluntati, ut suo eos gladio jugularet: sibi obstricti sunt sacramentorum fide spontanei, ut si accipere mererentur Episcopum quem petebant, invicta exinde firmitate auctoritatem Ecclesiæ & jus Imperatorum tuerentur. At ne quid in hujusmodi negotio imperfectum restaret, quod curiosis alienarum rerum investigatoribus scrupulum commoveret; cum Imperatore germano suo id effecit, ut Ratherio Episcopo, bis jam destituto, antiqua sedes Veronensis ecclesiæ redderetur,

Veronæ re-
stituitur.

13. *Rem iisdem, atque Rotgerus, verbis commemorat Folcuinus Chronographus Laubiensis in cap. 23, ex Rotgero, an Rotgerus ab ipso acceperit, incertum. Audientibus idem Folcuinus ex cap. 24, ubi commemorata Leodicensium in Ratherium conspiratione ad Nativitatem Domini factam, ejusdemque discessione, hæc insit.* Exacto igitur in hac destitutione sua Ratherius ferme biennio, deficiente ab eo militari copia, Italiam revertitur: ac ne quid in ejusmodi negotio imperfectum restaret, quod curiosis alienarum rerum investigatoribus scrupulum commoveret; cum Imperatore germano suo prædictus Bruno id effecit, ut eidem jam bis destituto antiqua sedes Veronensis ecclesiæ restitueretur. Scripsit per idem tempus librum, quem appellavit PHRENESIM, eo quod quasi phreneticus nimis austerè & ultra modum in Baldricum invehere. Scripsit & alium, quem appellavit PERPENDICULUM, necnon & alium quem appellavit SYRMAM, in quo in eundem Baldricum invehitur, pervasorem (ut ipse nominat) suum. *Primum opusculum (ni fallor) desideratur: duo sequentia existant cum aliis in Spicilegii tomo 6. Unum inscribitur volumen perpendiculorum, seu de contemptu canonum ad Humbertum Parmensem Episcopum, pag. 161, divisum in duas partes: alterum, Conclusio deliberativa Leodici acta, sive Clymax fyrmatis pag. 194. De triplici sua ejectione ipse lusit hoc versu:*

Veronæ Præful; sed ter Ratherius exsul.

Tertio ap-
petitur.

14. *Restitutus tertium usque Ratherius in sedem Veronensem, iterum procellas à suis clericis patitur. Eas declarat cum in libello de sua discordia pag. 217, tum in suo Romano Itinerario pag. 265, in quo hæc verba.* Omittam quippè ter me contra canones exsulatum, millies injuriatum, episcopium mihi illegaliter ademptum, alium super me adulterum adductum receptum. Iterum eo misericordiâ piissimi Cæsaris, præcepto Apostolici, qui tunc Romanæ præerat fedi, judicio Episcoporum synodaliter restitutum, ab eodem invasore (vobis non penitus tantum ignaris, neque eidem contrariis, ut mille non defuerint, qui vos pænè omnes nedum consensisse, hoc crediderint machinasse) postea comprehensum, pulsum, injuriatum, exspoliatum, custodiæ mancipatum. *Quæ fuerint istius divortii causa, exponit ipse in duobus libellis mox laudatis. Ex priori patet eam potissimum fuisse causam, quod Clericorum suorum intemperantiam graviter objugaret. Te ergo, inquit, contra legem Dei faciente, ego qui ad te corrigendum à Deo sum institutus, non debeo saltem latrare? Te consuetudinem illorum, quos inermis sine dubio detinet, statutus illorum qui cum Deo in cælis consistunt præferente, ego neque ausus sum saltem mutire? Quid ergo faciam, dum cum quibusdam miseris mihi te quoque dicitur præsentem: Non ascendistis ex adverso, & neque opposuistis inurum pro domo Israël &c. Deinde addit, occasionem hujusmodi rixandi ortam esse etiam ex epistola ad Hubertum Parmensem Episcopum directa, in qua quædam suis clericis non videri tamen sequenda, sed ratione perpendenda proponebat. Et*

pag. 222.

infra. Montravi illis auctoritatem canonicam, illi contra consuetudinem

ustatam . . . Per omnes sanè sermones , quos populo Quadragesimâ istâ feci , monere mecum omnes non destiti , ut redire non differremus ad pacem , sed quam prò dolor numquam tenuimus , Christi. *Addit se beneficiis suis eorum perfidiam auxisse , cum ablata ecclesie sue restituit , faciens de quibusdam insuper scriptum quoddam , quod nominant iudicatum , id est decretum , pauperioribus clericis ejusdem ecclesie , non ut ipsi fideliores , sed in servitio Domini promptiores , & cessante paupertatis occasione studiosiores in Domini diebus ac noctibus fident servitute. In sequenti libello Apologetico significat se accusatum , quod ecclesie sue facultates impendisset instaurandis ecclesiis , quæ passim aut incendio paganorum , aut incuria pseudoepiscoporum diruta fuerant : ad idque opus duas ex quatuor bonorum ecclesia partibus , portione clericorum victuque Pontificibus delegato exceptis , infumisset , cum nec fames pauperes opprimeret , & plures essent qui alere valerent , quàm qui elemosynaliter ali indigerent.*

15 Quo tempore illa discordia contigerit , intelligimus ex dictis , nempe post obitum Iohannis XII , cuius jussu restitutus fuerat : ac proinde post annum CM LXIV. Demum cum Ratherio quieto esse non liceret , Laubias reversus est Folcuino Abbate , qui Chronicon monasterii sui scripsit. Quo in statu res Laubienses tunc essent , ex eodem Folcuino sic accipe. Baldrico Leodicensi Episcopo mortuo , quod anno CM LIX contigit , Euracrus ex Bonna Decanus Brunone concedente efficitur Episcopus , vir ingenuarum artium litteratus. Hic ALETRANNUM undecumque doctissimum , & in lege Dei exercitatum , ac cloquentem , volentibus omnibus Lobii præfecit Abbatem : ubi ita vixit , ut servum decuit Domini. Nam cum ante cum permittâ Fratribus rerum peculiarium & tricliniorum solummodo impunitate , de cetero honestè quidem & in commune viveretur ; hic quomodo instructus fuit , omnia ad Regulam correxit : ad cujus supplementum dominus Euracrus juvit plurimum . . . Hac diu desiderata pace jam tandem serò potita , citissime ecclesia nostra est destituta. Nam dominus Bruno , in quem rei summa recumbebat , diem clausit VI Idus Octobris : & dominus Abbas , postquam bienni paralyti dissolutus est , postque quinquennium quàm præesse cœperat , in magna spe futuræ gloriæ defunctus est III Nonas Novembris , anno uterque DCCCC LXV dominicæ Incarnationis. Post hæc dominus Euracrus Folcuinum vere peccatorem , (sic ipse de se sentit) sed & ætate juvenem Lobiensibus præfecit Abbatem . . . Ratherius adhuc Veronæ erat : qui pertæsus civium insolentiâ , simulque suspectam habens innatam illis & peculiarem perfidiam , de reditu cogitabat , proponens illud , quod in aliena patria , sæpe quidem bene vivitur , sed male moritur. Mittit igitur ad Abbatem Folcuinum librum , quem prætitulavit , CONFLICTUM DUORUM , pro eo quod in eodem disputans , utrum revertretur necne , anxius fluctuaret : simul & rogans , ut mitterentur ei equi & comites , quo expeditius ad eos iter accelerare posset. Factum est , missum est . venit ille , afferens secum auri & argenti non dicam pondera , sed (ut ipsius verbis utar) massas & acervos : ex quibus à Hlothario Rege est mercatus sancti Amandi abbatiam , qua vix una nocte potitus , eam (ut erat miræ levitatis vir) derelinquens , Alnam revertitur villam , quam munificentia domni Episcopi promeruerat. Inde quoque simili modo monasterium , quod Altum-montem nominant , dato magno pretio comparavit : ubi quidquid præcipuum sibi in ornamentis & vestimentis ecclesiasticis fuerat , quæque antea ipse ecclesie nostræ largitus fuerat , sed postea resumpserat , facta donatione concessit. Hoc quoque derelicto Alnam denuo revertitur. Dederat autem ei & Abbas consensu Fratrum villas Stratam , & Gosiniacus , & abbatiam sancti Ursmari , & aliam , quam Vassalare-monasterium vocant. Sed ipse locum nostrum semper exsecrans , Abbati insidias machinabatur , instigantibus eum ad hoc nonnullis. Quid multis morer ? ad hoc res evenit , ut Abbas cederet loco , sciens sic

ANN. C H.
CM LXXIV.
P. g. 223.

pag. 224.

pag. 229.

Laubiensis
monasterii
status.

Ratherius
eo se acci-
pit.

Ut se gessit.

ANN. C. H.
C. M. LXXIV.

quoque Episcopum velle. Nam de eo nihil nostrum aliud est dicere. Ratherius ut ostenderet prioris inimicitiae causas, locum invadit: & metuens Abbatium animositatem, simulque cognationem ejus, quae non erat infima, claustrum in modum castelli cingit. Quid plura? annus ille sic ductus est, usque dum defunctus est EVA CRUS Episcopus, quod anno C. M. LXXI accidit, & in loco ejus NOTKERUS successit. cujus animi dotes & virtutum summam si pergam dicere, quoniam adhuc superest, adulari videbor. Unum pro certo dicendum est, quod vir sit, in quem Spiritus Dei donum singulare contulit veritatis & fidei. Qui nolens primordia sua levia aut praecipitata haberi, evocatis Abbatibus Verinfredo videlicet à Stablaus, & Heriberto ab Andagino seu sancti Hucherti, cum aliquibus Fratribus primum conspirationis exordia quaerit, inventa trutinat & discutit, discussa demum judicio utitur. Ubi perspexit omnia esse frivola, Fratres Abbati reconciliavit, ipsum restituit. Ratherius Alnam revertitur: ubi uterque, ipse videlicet & Abbas, sibi reconciliatus de reliquo deguit. qui postea apud Namucum, cum ibi fortè cum Comite moraretur, vita decessit. Cujus corpus ad nos delatum, pontificalibus exsequiis sollempniter celebratis, honorificè est tumulatum in ecclesia sancti Ursuari ad partem aquilonarem. *Ecclesia haec est locus caemeterii Laubiensis, modò parvialis, ubi omnes istius caenobii viri illustres sepulti sunt, in colle sita, ad cujus pedes stat monasterium ad Sabim. Ratherii obitus anno C. M. LXXIV contigit, teste Sigeberto. Epitaphium ipse suum uno hoc versiculo composuit:*

Conculcate pedes hominum sal infatuatum.

Ab objectis
purgatur.

16. *Hac omnia retuli continenter, ut lector intelligat simultates, quas Ratherius cum Folcuino Abbate & chronographo habuit. Hinc enim non levis suspicio est, Folcuinum, quantumvis modeste loqui videatur, in senso in Ratherium fuisse animo; nec leviter ei fidem adhibendam, cum sentit Ratherium Abbatiam sancti Amandi, deinde Altum-montem dato pretio acquisisse, quod sanè non facile crediderim. Ex aliis enim ejus factis, quantum simoniam averfatus sit, intelligimus. Illud inter cetera exemplo sit, quod cum ex abbatiola quadam Veronensi ecclesia subjecta, qua Magonzianus vocabatur, Abbatem ob pravos mores, qui incenso ab Ungaris caenobiolo, solus illic residebat, expulisset; is Ratherium Geziacà leprà per internuntios conatus est inficere, hoc est, ut acceptà ab eo pecunià simeret eum ibidem consistere. Utrumque cum fuisset discussum, subdit Ratherius, haec animus quid agere possem. non ut pecuniam acciperet, sed qua ratione locum illum ordinaret. Si enim ego, ait, possessiunculam Dei Genitrici collatam meliùs quasi dispensaturus mihi retinerem, aut meorum alicui darem; ne successorum aliquis meorum meo similiter faciens exemplo eleemosynam illorum bonorum fundatorum destrueret, non nihil verebar. Si verò propter unum falsum cucullum, Abbatem appellatum, hæc in malos usus permitterem expendere, imprudens dispensatoris non minùs poenam quam infidelis verebar incurrere. Repulit ergo pseudoabbatis simoniacam oblationem Ratherius, ne Geziacà leprà inficeretur. an idem ipse tentaturus fuisset, ut abbatias dato pretio sibi compararet? Certè id nequaquam veri simile videtur. Sed forsàn id hausit Folcuinus ex adulantium relatu, quod ipse in Ratherium offensus non agere credidit, & litteris mandavit. Sanè idem Folcuinus ob similem causam in Erluinum Abbatem Gemblacensem non satis aequus fuit in cap. 263. ut suo loco ostendemus. Neque Ratherio etiam objici ejus ejectio frequens, sed potius malevolis imputari debet, quemadmodum præter alia probant Acta Remensis Synodi sub Gerberto in cap. 44. Item quæ circa Ratherium Veronensem Episcopum usu vel consuetudine provenerunt, ab omnibus abrogata sunt, nempe quia nec abdicationis porrecto libello, nec sacerdotalibus depositis insignibus successorem acceperunt. Quod attinet ad præmissa monasteria, de Abbatia sancti Amandi dictum est in ejus Vita: de Altomonte * verò in actis sancti Madalgarii & sancti Ansberti in Saeculo 2. Alna **

* Haumont
* sine

modo est monasterium Ordinis Cisterciensis percelebre ad Sabim*: *Vvaslare abbatia erat à sancto Vrsimaro constructa in Teorascia: cui loco Dodonem præfecerat, ut in observationibus ad Vrsimari vitam diximus in Seculi 3 parte 1. Cetera quæ ad RATHERIUM pertinent, absolvamus.*

ANNO. CH.
CM LXXIV.
* in Sambre

17. *Varia scripta & opuscula condidit RATHERIUS, ex quibus aliqua jam commemoravimus. Pleraque exstant in Spicilegii tomo 2, præter epistolam ad Patricum de corpore & sanguine Domini, quæ in tomo 12 vulgata est. Primum est Perpendicularum de contemptu Canonum, distinctum in duas partes. Secundum est Clymax firmatis, seu conclusio deliberativa Leodici acta. Tertium est Qualitatis conjectura, ubi varia sibi obiecta enumerat. quod postremum ejus opus esse reor. Quartum est liber de discordia inter ipsum & clericos suos. Quintum, Apologeticus liber, quem sequitur libellus consimilis de clericis sibi rebellibus. Sextum est scriptum de Abbatia Magonziana. Septimum, tractatus brevis de nuptu cujusdam illicito. Sequuntur ejus epistolæ quinque ad diversos, quibus sexta ad Patricum ex Spicilegii tomo 12 addenda est: tum Synodica ad Presbyteros, & sermones quatuor ex aliis pluribus quos ipse composuit. In Synodica & in sermone de Quadragesima jejunium tantum ad nonam usque horam præscribitur, præterquam in Sabbato sancto, contra veterem morem jejunandi ad vesperam, qui tempore sancti Bernardi Abbatis Clarevallensis in usu erat; & contra morem Orientalium, qui longiorem & austeriorem, quàm nos, inquit RATHERIUS, faciunt Quadragesimam. In eodem sermone de Quadragesima reprehendite eos, qui horam comedendi prævenientes, Quid aiunt, nocet, si ante nonam comedam, cum non nisi semel in die manducans jejunium faciam? Ad quod RATHERIUS: Quid profuit Adæ, quòd nisi semel de fructu ligni vetiti manducavit, postea ab eodem abstinuit? nonne ipsa inobedientia divini præcepti reum illum in perpetuum fecit? Qui autem illum de ligno eodem comedere prohibuit, ipse tibi jejuniorum diebus usque ad horam nonam abstinere præcipit. Alia scripta persequamur.*

Ratherie
scripta.

Quid de je-
junio sen-
tiat.

18. *Desiderantur in editis Liber Phrenesis contra Baldricum Leodicensem Episcopum, atque Meditationes cordis, de quibus ita Folcuinus in cap. 20. In illo sanè quo se RATHERIUS positum dixit exilio, vacans episcopio edidit librum, quem appellavit AGONISTICON, cui & talem præposuit titulum: MEDITATIONES CORDIS cujusdam RATHERII VERONENSIS quidem Episcopi, sed Laubiensis monachi. quamvis ex digestis schedulis VOLUMEN censuit appellari PRÆLOQUIORUM, quod vocatur AGONISTICON quem librum ad relegendum sive ad probandum eruditissimis quos noverat misit, Sobboni videlicet & Vvidoni Archiepiscopis, Godescalco & Aurelio Præsulibus, necnon & Brunoni & Rotberto Galliarum Archiepiscopis nobilissimis & in philosophicis studiis eruditissimis, ad extremum Frodoardo Remensi, missis unicuique epistolis, quæ continentur in ecclesiæ nostræ scriniis. Epistola ista etiam desiderantur. Nescio an de Perpendiculo, an de alio libro Luitprandus, Ticinensis eo tempore Diaconus, mentionem faciat, ubi sit loquitur in lib. 3. cap. 4. Quo discedente, nempe Milone, Hugoni Regi mox civitas redditur, & RATHERIUS ejusdem civitatis Episcopus ab eo captus Papiæ exilio relegatur: in quo facta urbanitate de exilii sui arumna librum componere cœpit. Quem si quis legerit, nonnullus ibi hac sub occasione res expositas inveniet, quæ legentium intellectui non minùs placere possunt quàm prodesse.*

19. *His RATHERII scriptis Folcuinus in eodem cap. 20. hæc addit. Libellum etiam vitæ sancti Vrsimari, cum Cumis exsularet, ibi reperit, quem sollicitissimis refertum emendavit; nobisque transmisit. Postea cum in parte Burgundia, quæ Provincia dicitur, mansitaret, filium cujusdam viri ditissimi, nomine ROESTAGNUM, ad imbuendum litteris postularus recepit: ad quem librum de arte grammatica conscripsit, quem librum gentilicio loquendi more Spera-dorsum vocavit, pro eo quod qui scholis assuesceret puerulus, dorsum*

ANN. CH.
CM. LXXIV.

à flagris fervare posset. Ob quæ ei ibi episcopatus datus est, quem relinquens, Laubias revertitur. Richarius tunc adhuc supererat : à quo favorabiliter receptus, Laubiis est habitare permissus. Nec multo post Richarius decessit, postquam in episcopatu x x i i annos peregit. *Hujus loci explicatio ex superioribus perspicua est.*

20. Denique Folcuinus in cap. 24 tribus Ratherii opusculis, nempe Phorensi, Perpendiculo, & Syrmate, ita ut præmissum est, commemoratis, hac subdit. Est & ejusdem libellus contra Antropomorphitas, qui Deum, hoc est ipsam invisibilem deitatem, per membrorum lineamenta depingunt. Synodica quoque ejus ad diæcesanos Presbyteros, & Conjectura vitæ ejus, Itinerarius quoque ejus Romam pergentis : sed & Sermones quamplures, in Pascha scilicet & in Cœna Domini, & in Ascensione Domini, & die Pentecostes, necnon festivitate beatæ Mariæ, & alia quamplura. *Hæc omnia, ut diximus, in predicto Spicilegio tomo 2 vulgata sunt, præter sermonem de beata Maria. Quæ sunt illa quamplura scripta, quæ Folcuinus non recenset, nobis divinare non licet. Sigebertus Ratherio præter enumerata tribuit librum unum de Prædestinatione, & alium de Corpore & sanguine Domini. Sed vereor ut Ratramni libros Ratherio imputet.*

Synodica
qua occa-
sione scri-
pta.
Pag. 271.

21. *Qua occasione Synodicam scripserit, docet Ratherius ipse in suo Itinerario, ubi de Clericis suis conquestus, Sciscitatus, inquit de Fide illorum, inveni plurimos neque ipsum sapere Symbolum, qui fuisse creditur Apostolorum. Hac occasione Synodicam scribere omnibus Presbyteris sum compulsus, in qua continetur primitus ita suafum. Moneo igitur paternaliter, & præcipio pastoraliter, ut dicentis Apostoli reminiscentes, quia sine fide impossibile est placere Deo, hoc est sine credulitate, quæ nobis per Apostolos eorumque successores tradita... Ipsam Fidem, id est credulitatem Dei, trifarie præparare memoriter festinetis, hoc est secundum Symbolum, id est collationem Apostolorum, sicut in Psalteriis correctis invenitur : & illam, quæ ad Missam canitur, & illam sancti Athanasii, quæ ita incipit, Quicumque vult salvus esse. Quicumque vult ergo Sacerdos in nostra parochia esse, aut fieri, aut permanere; illas tres memoriter nobis recitet, cum proximè à nobis huc vocatus fuerit. Istud cum & mediantem Quadragesimam illis scribenda, atque memoriæ mandanda dedissem, & inobedientes extitisse vidissem; dum quid inde canonice agere possem inquirerem, metus illorum quosdam tantus invaluit, ut promisso mihi ad iter carpendum auxilio, pollicerentur se deinceps descriptionem beati Athanasii cantaturos, & reliqua inibi descripta juxta possibilitatem suam facturos. Et ita quidem animo comparatos fuisse ait titularios omnes & illos de plebibus, id est beneficiatos & parochiarum rectores, contra verò Cardinales, qui scilicet in ecclesia cathedrali incardinati erant. In illo Itinerario corrigendus est locus aliquanti momenti pag. 278, ubi particula negans haud dubiè restituenda est in hæc verba. Et vide quanta hic continetur adversitas. Oblata enim non permittis consecrare, si te peccasse confiteris : salutem non consequeris si te peccasse [non] confitearis. Hoc enim loco supplendam esse negationem consequentia probat, uti & verba quæ sequuntur. Quid igitur de vobis faciam, fratres & compresbyteri mei? Si peccata vestra non confitemini, timeo ne non salvemini : si confitemini, oblata nisi contra veritum consecraris. Ubi forsàn legendum, non nisi.*

Ratherii
mores.
pag. 200

22. *Legendum aliud ejusdem Ratherii scriptum, nempe Qualitatis conjectura, in quo sibi objecta refert, quæ quidem maxime ad ejus facta illustranda spectant. In illis hæc notanda, nempe quia erat pauperrimus, nolle ministrum vel capellanium habere. Mores, lectionem, & cantum carpere clericorum. Inlegale conjugium vocare adulterium. Legem tenendam contra consuetudinem. Opus servile interdixere Dominica die. Omnes carpere, & aliorum vitia scriptis mandare. Vestibus & calceamentis incomitis uti, nec quibusvis pretiosis. Filium esse carpentarii; ideo tam*

prorum esse ad basilicas struendas vel restruendas. Servilibus occupari : frequentius decumbere humi vel in scamno : quoslibet ad mensam adhibere. Regem aut magnates non adire, nihil ab eis petere, munera etiam respicere. Nolle ut pedem ipsius quisquam osculetur. Libris legendis totum esse, frequentiam odisse, solitudinem diligere, ludos aversari. Non curare si quis de eo malè loquatur, ut duodecim nummos cuidam conviciatori dederit. Iejunare ad Nonam, ut penitentiam pro aliis agat. In summa, volenti ejus mores perspectos habere, librum confessionis ejus presto esse, qui eos explicet. Hoc porro opusculum, scilicet quod inscribitur **QUALITATIS CONJECTURA**, ex postremis esse colligitur ex his verbis : **Quadr**aginta jam fere sunt anni, ex quo ambire potentiam cœpi, id est **Episcopatum**. Numquam valui illam adipisci, aut si sum eam adeptus, permanere mecum nequivit diutius morituro. Nunc mihi si daretur, quid rogo conferret, cum ea mihi frui nec anno liceret? ... Cum verò in hac patria, id est **Italia**, sumtum quem requirunt pompaticum aliquis adipisci non valeat sine peccato maximo ... nonne essem dementissimus, si de animæ perditione aliis divitias acquirerem meæ? De me enim scio, quod debeam terrena despiciere, & amare cœlestia. Ita sentiebat Ratherius sub extremum vitæ suæ tempus, quadragesimo inita dignitatis anno, id est anno **CM LXXII**, aut insequente, qui ejus vitæ penultimus fuit, ex **Sigeberti** calculo. *Lege quæ de primis Veronensibus Episcopis ex Ratheriano codice retulimus in Analectorum tomo I.*

ANNO
CH. CM
LXXIV.

VITA SANCTI CADROÆ

ABBATIS WALCIODORENSIS,
dein Mettensis.

CIRC. A N.
CM LXXV
MART. VI.

Auctore REIMANNO vel OUSMANNO ejus æquali.

Ex Martio Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. **H**UJUS vitæ scriptor, quem alii OUSMANNUM, alii Reimannum appellant, monachus fuisse videtur **Walciodorensis**, aut certè **Gorziensis cœnobii** : quem, licet ex aliorum diutaxat relatu (quod in prologo fuitur) hac vitæ conscripserit, tamen ad **Cadroæ** etatem accessisse constat tum ex num. 29, tum vel inde maxime quòd opus suum **IMMONI** Abbati, cujus jussu susceptum erat, dedicavit. Duos enim hoc **Immonis** nomine Abbates, quibus **Cadroæ** vitam litteris mandandi cura esse potuerit, ambobus ipsi æquales reperio, quorum alter **Walciodoro** post **Forannanum Cadroæ** successorem circiter annum **M**; alter **Gorzia** ad annum **M VI** presuit. At utri nuncupata sit hac **Vita**, divinare non licet. Favet **Immoni Walciodorensi**, quòd sanctus **Cadroes secundus** ejusdem loci **Abbas** fuerit; **Gorziensi** verò non solum diuturnior **Cadroæ** apud **Mettas** commemoratio, verum etiam intima cum **Gorziensibus** familiaritas suffragatur. Hinc sub judice ponenda litis definitio, donec certiora suppetant argumenta.

Vitæ scri-
ptor.

2. **Sancti Cadroæ** (quem alii **Kaldroem** & **Kadroëlem** dicunt) festum à quingentis & amplius annis in sancti **Clementis** monasterio, quod olim sancti **Felicis** appellabant, peragi solitum fuisse docet **Chronicon Walciodorense** ab **Acherio** nostro in tomo **VII** **Spicilegii** editum, ubi legitur **Cadroem** ob dignitatis suæ reverentiam à majoribus altare constructum suo tempore, hoc est seculo **XII** ad annum **L** provecto, jam habuisse, quo singulis annis dies depositionis ejus sollempniter celebrabatur. Porro etsi in nova, qua nuper exstabat, sancti **Clementis** basilica nullam peculiarem aram habuerit, illius tamen memoria quotannis ibi recolitur, his verbis in **Martyrologio** prenotata : **Mettis** ad basilicas natalis sancti **Cadroæ** Abbatis :

Cultus.

CIRC. AN.
CM LXXV
MART. VI.

Quin & ejus reliquia, præter caput, quod in loco separatim reconditum est, unâ cum aliorum sanctorum ossibus in capsâ cuprea inaurata asservantur. Cadroæ mentionem faciunt Bartholomæus Fiscus in Floribus diocesis Leodicensis, ac Balduinus Vvilsous in Hagalogio Belgico, & alii rerum Lotharinicarum scriptores.

Patria

3. Inter sanctos Hibernia Cadroem numerat Colganus, illumque popularibus suis vindicare nititur quinque aut sex argumentis, quæ apud eundem lege sis in actis sanctorum Hibernie pag. 506. Colgano refragatur Henschenius, & Cadroem in Scotia Albionensi natum potiori jure existimat. Qui enim apud Hibernos editus Cadroes est, quem ejus vitæ scriptor, studium gratia in Hiberniam missum à parentibus, apud Ardmacham litteris vacasse tradit? infra num. 10. Huc enim mitti non poterat, qui eatenus apud patrum Beanum educatus, in nativo Hibernie solo remansisset. Ad hæc si Cadroem in Galliam venientis vestigiis instamus, illum Eboraco, Londino, ac per Cumbroren terram pedestre iter habuisse ex hujus vitæ num. 16 colligimus: quæ loca non Hiberniam, sed Scotiam Caledoniam relinquenti obviam fuerunt. Errandi occasionem Colgano dedit, Scotiæ nomen ambiguum, quod etsi passim apud antiquos Hiberniam significet. saculo tamen decimo exiit, vel etiam post undecimi nascentis initia pro Scoto Britannia usurpata hic potuit, quod aliàs factum Hibernorum nemo, nedum Colganus ipse poterit instigare.

Abbatialis dignitas.

4. Cadroës ut solvit in Galliam, velto itinere ad Peronam Scotorum insigni monasterium sanctique Fursei limina se contulit. Verum ubi pristinos mores sensit immutatos (quippe loco à Danis pessumdato, Clerici monachorum sedes occupaverant) Hersindis Comitissa ducit ac suis se commodiorem sibi duodecimque sociis locum affectus est, ad S. Michaëlis sanum in Trascia, ubi nonnihil moratus, commigravit ad sancti Benedicti Floriacense monasterium, ibique exalto tirocinio, cum monastica vitæ dedisset nomen; Erkeimbaldi Abbatis permissu reversus ad Maccalanum, peregrinationis sua socium, jamque Vvalciodori abbatem, eidem se adjunxit: cum Præpositi munere aliquandiu perfunctus, abdicante Maccalano, Vvalciodorensibus Abbas proficiscitur. His quæ ex subjecta vitæ num. 21 & 24 certissima sunt, adversatur Chronicon Vvalciodorensis, cujus auctor præmissis Forannano, quem (ut infra dicturi sumus) primum Vvalciodori Abbatem perperam scribit, Maccalanum Cadroæ successisse putat. Verum hujus vitæ scriptori equali potior habenda fides quam Chronici concinnatori, cum is post sæculi XII medium scriptor, pluresque operi suo mendas adperserit, puta dum Maccalani obitum anno CM XC assignat, quem anno CM LXXVII mortuum tradit illorum temporum scriptor, qui Frodoardi Chronico annorum duodecim seriem attexuit. Vide quæ de eodem Maccalano inferius referemus.

5. Administrato aliquot annis Vvalciodorensi cœnobio, Cadroës sancti Clementis monasterii regimen suscipere coactus est ab Adalberone Mettensi Episcopo, cujus precibus, inquit subjecta vitæ num. 24, aliorumque supplicantium evictus consentit, & locum non longè ab urbe Mettensi positum, & multorum Sanctorum corporibus & reliquiis inclitum, sed tunc jam ad nihilum redactum, suscepit commendatum. Et quia curam susceperat animarum, quosdam secum à Vvalciodoro adduxit, & his qui remanserant, secundum voluntatem illorum patrem præfecit. Porro quantum temporis huic Mettensi cœnobio Cadroës præfuerit, etsi non satis pro comperto habetur; ex tamen ante annum CM LIII à Vvalciodoro recessisse haud dubium est, cum ex charta, quam hoc eodem anno datam referunt Sancta-marthani, ecclesiam S. Andrea cum suis juribus S. Clementis monasterio attributam Cadroës jam eisdem loci Abbas acceperit.

6. Quo anno sanctus Cadroës obierit, pro certo definire non sinit veterum de eo silentium. Auctor Chronici Vvalciodorensis annum CM XCVIII, Henschenius CM LXXXVIII signat, neuter, mea sententia, satis accuratè. diploma siquidem Ottonis III monachi sancti Clementis anno CM XCI concessum (quod in lib. 6 de re diplomatica exstat num. c XLV) eum jam defunctum supponit sic enim in eo diplomate loquitur Imperator: Talem defensionis utilitatem donamus, qualem noster beatae memoriæ pater Otto invictissimus Cæsar tempore sanctæ memoriæ Cadroëlis Abbatis jam dicto monasterio concedere dignatus est. Rarius verò beatae memoriæ hominem in vivis adhuc agentem appellare solent. Ad hæc, (quod & Henschenii sententiam refellit) cum ex hujus vitæ numero 37 constet sanctum Cadroem sue in Gallia peregrinationis anno circiter trigésimo mortuum esse, etiam ab anno CM LIII (ut supra vidimus) Mettensi cœnobio præfuisse; consequens videtur illius obitum ad annum CM LXXV aut CM LXXVI, ac in Galliam accessum ad CM XLV aut XLVI revocandum, octo scilicet annis antequam abbatialem Mettis dignitatem assequeretur, cum non minus octo annorum spatium exigat in sancti Michaëlis monasterio diuturna sancti Cadroë commoratio, emissâ apud Floriacum post annuam probationem professio, ac susceptum consequenter Vvalciodori tum Præpositi tum Abbatis officium; quæ omnia deinceps munia sanctus Cadroës jam exsecutus est. Denique si Deodericus Mettensis Episcopus quem sancto Cadroæ supervivisse ex dictis supra numero 34 certo colligitur, anno CM LXXIV defunctus est, ut re vera illum hoc anno defunctum fuisse asserit Sigibertus in Chronico, qui potuit sanctus Cadroës ad annum CM LXXVII per venire? Hac sane inter se minime cohærent, standumque illi potius, quem assignamus, anno: qui, ut allata momenta demonstrant, si non certus, at vero proximus est.

PROLOGUS

EPISTOLA AD IMMONEM ABBATEM.

1. **V**enerabili in Christo Patri IMMONI . . . . . omne bonum in summo bono. Cum me tibi, Pater, obedire sponderem, tale quid imposuisti, quod nisi ad ultima quæque promississem, digne recusarem: iussisti enim, ut aliquid de actibus felicis viri Kaddroë describerem, quasi aut disciplinarum quippiam consecutus sim, aut ita Viro illi familiaris fuerim; cum neque ingenium suppetat, neque gestorum ejus aliquid sciam præter audita. Huc accedit, quod me rusticum inter Rhetores, verba cogis facere: materia aliquibus profutura, styli grossitudine multos offendet. Verum quoniam inter nos schedulam te comprimere promissisti, parvi ut potui. Si autem incurrerit manus aliquorum, stylum excusabit materia, quæ licet inter æmulos, sicubi fortè fuerint, omni carebit invidiâ, cum & ipse bono animo acceperim, si quis eam in melius commutatam augmentaverit. Ceterum in situ insularum^a & nomine regionum minus nos reprehendat, ne inertiam alterius monstrando, suam insipientiam ostendat, legat potius historias, ut nos vera dixisse cognoscat. Hic & in æternum, Pater beate, vale.

PROLOGUS AUCTORIS.

2. **P**ietas omnipotentis Dei, sciens humanam naturam assidue inhiare ducacis, ut tandem valeret aspirare mansuris, ex incomprehensibilis & æterni jure consilii ordinato tempore apparuit cum gratiâ erudiens nos: ut abnegantes impietatem & sæcularia desideria, sobriè & justè, & piè vivamus, & tersâ caligine vetusti erroris, portas vitæ cum exultatione intremus. Ne verò in cremo hujus exulatus, quis patriam petens, deficeret, Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Et ne ignotum quæretis iter, Ego, ait, sum via. Quid autem præmii cunctem maneat, ostendit, Per me, inquit, si quis introierit, salvabitur. Hujus ergo pactionis promissor, quò ad spem vitæ animaret, consortes fragilitatis mortalitatisque nostræ ad iter salutis excitos, debilitati infirmorum speculum exempli assidue proponere voluit: quorum multi ad justitiam verbo erudientes plurimos, jam fulgent ut stellæ in perpetuas æternitates: plurimi exemplo suorum actuum, ad portum beatitudinis alios appulère, atque in domo Dei, qui ubique pro se laborantibus hilaris remunerator occurrit, ut eorum quisque potuit, insudavère.

Christus
suo & san-
ctorum
exemplo
nos docet.

3. Verùm quia nostri jam ævi inertia, quibus ex iniquitatis abundantia refriguit caritas, usque adeo detorpuit, ut non modo non collaboret aut laborantes attendat, sed nec olim in vincâ nostri patrisfamilias laborantium actus, qui nobis solatio conscripti sunt, perferutari curet; indeficiens largitas Dei semper invenit quos proferat: ut, si priorum negligimus lectionem, præsentium excitemur visione. Quorum videlicet monumentum bonorum operum, etsi raros imitatores habet, decorum est habeat scriptores: quia manus Domini non erit invalida, ut per id aliquando aliquos suæ servituti adjiciat, in hoc insistentibus mercede æternæ remunerationis salvâ: quam multi appetentes, ad profectum nostrum, in quos fines sæculorum devenerunt, non tantum visâ, sed audita transmittentes, in domo Dei aurum, argentum, lapides pretiosos obtulerunt: & nos, qui pilos caprarum vix consecuti sumus, ad hoc applicuerunt, ut, si imitando sequi tardi sumus, tamquam si cæcus iter monstrare velit, aliquem, qui imitari debeat & possit, describere audeamus, & si

^a Harum insularum descriptionem, ac Scotorum || tilem, ac de cæcis viris partem acceptam: etsi eam Col-
originem, quam suis fuscis hic auctor numero 3 pro- || ganus ex integro ediderit,
sequatur, rescuimus, utpote instituto nostro inu-

CIRC. AN.
CM LXXV
MART. VI.
Cadroæ ge-
nus.

dignè non valemus, olim volentibus & valentibus styli materiam præbeamus.

V I T A I N C I P I T .

4. **R**Egii igitur sanguinis, opibus eximiis vir quidam nomine FOCHERTACH fuit, qui divitiis & nobilitate similem sibi sortitus est conjugem nomine BANIAM, quæ in flore juventutis suæ ex priore viro filios susceperat, sed post huic conjuncta, sterilis permanebat: unde post multa Sanctorum suffragia, quæ ad piissimas omnipotentis Dei aures admoverat, beati Columbanum cum viro suo adivit merita; nec suo voto est frustrata. Namque cum ad sepulcrum ejus cum jejuniis & orationibus pernoctassent, vix obdormierant, & singulas se tenere candelas cum lumine indissimiliter videbant. Quas cum lætantes attenderent; subito in unum lumen compactas mirabantur: & ecce vir præclari habitus apparuit: Tuæ, inquit, mulier, meam infecerunt stolam lacrymæ, & in conspectu Dei astiterunt preces, & qui oranti Annæ concessit Samuelem, petentique Jacob conceptum dedit Rebeccæ, jussit, ut concipias & parias filium nomine KADROË futurum lumen Ecclesiæ, qui juxta nominis sui virtutem bellator in castris Domini invictus ascendet, ex adverso opponens murum, paratus stare in prælio pro domo Israel. Somno itaque exciti, cum gratiarum actione congratulabantur visioni, nec incerti de promissâ misericordiâ, domum cum exultatione redeunt, quod talem suscepturi essent prolem, sit commune gaudium.

Nutrici divinitus educandus traditur.

5. Interea concepit mulier & peperit filium, cui juxta Domini mandatum, Kaddroë imposuit vocabulum. Fama nati pueri finitimas repleverat nationes; ut moris est patriæ, accurrit vulgus nobile, diversum sexu & ætate, unusquisque avidus puerum educare. Mater ergo tantorum nobilium, petentium scilicet cavens inimicitias; cui Deus juberet dari, respondit se subtrahere non posse. Forte stratu decubuerat, cum illi inter tantos somnus obrepisset, vixque leniter per membra diffusus, videre fecit quasi domum circumvolasse accipitrem, & omnibus semotis, matronæ cujusdam vertici insedissee, Expergefacta dehinc circumstantibus quid viderit narrat. Tunc verò communi omnium consultu, matronæ nutriendus traditur: qui sublatus in domum mulieris atque ab lactatus est. Cujus pater jam in tenerâ indole futuram præsentens industriam, sæcularibus rebus innutrire tentabat.

Beani pro eo sollicitudo.

6. Erat autem puero patruelis BEANUS nomine, ab incunte ætate Christi gaudens servitute, pervigil in orationibus, elemosynis intentus, servator sui qui si fieri posset, omnes ad Christum trahere volens, conversus ad Deum pro pueri salute totis incubuit precibus. Mox clementissima Divinitas affuit, atque in visu senem [alloquens] à patre, puerum ad scholas reposci jussit. Paruit senex, & virum super negotio convenit. abnegat ille & senem quasi errantem risit. Denuò rem repetere jussus, patrem pueri repetivit, mandata pandit, utque puer ei qui dederat reddi debeat, insistit. Tunc homo ægrè ferre se à viro importune infestari, quæ volebat reposci, senem errare judicio, non posse se amittere filium sibi per repromissionem in senectute matris generatum, baculum senectutis parentum, quem tanta familia expectabat Dominum.

7. Itaque sene recedente sine effectu, visitavit Dominus matrem pueri, concepitque iterum, & genuit filium nomine MATTADANUM: adjecitque Dominus admonere senem. Vade, inquit, dic patri pueri: Age homo, repeto abs te puerum jussus à Deo, qui tibi substituit alterum illius loco: qui si noluerit, dic illi imminere iram divinæ animadversionis. Nec mora, virum adiit, pro re allocuturus; cui renuenti, Acquiesce, inquit, ne contradicentem te invadat districtio supernæ ultionis. Quod si me non jussum ex meo dicere adscribis; imminentis tibi iræ indicio, equus, qui tibi melior est, moritur. Mira velocitas: adhucolvebantur in ore senis verba, cum puer

stabularius equi interitum nuntiat. Quo audito irruit viro terror, dirigitque, & calor ossa reliquit: tandem verò illacrymans, licet invitum cum matre pergens ad tumulum B. Columbani, infantem Deo, qui petebat, offerens, seni predicto nutriendum tradidit. Susceptum igitur puerum senex curavit, atque in divina lege, ut potuit, erudit. Jam infantiam emerferat & adolescentiæ proximus, acris ingenii acie coævus præibat.

C. R. C. ANZ
C. M. LXXV
MART. VI

8. Interea quidam pestifero spiritu agitati nutritores olim infantis devastabant, qui virium resistendi inhabiles; adolescentulum adeunt, suæ miseriæ querimoniam pandunt: moris namque est patriæ, ut si quis nobilium infantem nutriat, deinceps non minus genitoribus ejus in omnibus auxilium exquirat. Ut autem juvenem in sui adjutorio incenderent: Cum te, inquit, nutritivimus, si oves vel equos levassimus, harum lacte pasti equorum vehiculo melius hostium rabiem declinarem, qui te præfente prædæ & vastitati succumbimus. Forte Beanus aberat, cum juvenis commotus arma corripuit & socios inclamans; hostes insequi deliberavit. Jamque ripæ fluminis inundantis, trans quem hostes erant, astiterant & navium usus exquirebatur; & unus ex numero comitum ordine Clericus, custos Juveni deputatus, seni reverso renuntiat. Tum verò complofis manibus in lacrymas resolutas bonum te, ait, custodem juvenis dereliqui.

Nutricis
bona vi re-
perere præ-
hibetur.

9. Cumque illè non potuisset se respicere satisfacere: Moras, ait Beanus, rumpe; & ut me prætoletur, coge. At ille cum adolescentem cæptis non destitutum omnino diceret; senex proferens, quo solebat uti, Evangelium: Hoc, inquit, defer, & me ut opperiatu contestare. Præcedit Clericus mandata senis cum signo deferens, & licet lacrymantem & contradicentem in ripâ stare compulit. Sequitur Beanus & causam iræ adolescentis exquirat: ille verò rem retulit, nec sibi aiebat esse posse integrum, ut dolorem nutritorum pateretur manere inultum. At senex ejus efferos animos mitigabat. Illi autem non acquiescenti ait senex: Super hoc ergo exquire ejus voluntatem, cui promissisti fidem: & ut scire valeas, aperit librum, quem ab eo receperat; & versum, quem primum invenit, arripuit. Erat autem: Si quis quod tui est tulerit, ne repetas. Hoc autem cum ei non satisfacere, denudè revolvit sententiam, & incurrit juveni contraria, quæ erat: Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Tertioque revolventi occurrit: Serve nequam omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me, nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui miserus sum. Cumque his contradicere non posset, in pace cum viro Dei reversus, lectioni & orationi vacabat attentius.

10. Quadam autem die, fessa senex membra stratulo collocaverat, & Kaddroë cum sociis haud procul quiescebat; cum homini Dei Virgo apparuit, fulgore vultus fulgorem solis vincens, adeo annosa, ut non putares eam nostri temporis, licet videretur juvenis, septiformi veste induta, cui quidquid dici & cogitari potest intextum erat: quam senex miratus, quæ, & unde esset, inquisivit. Tunc illa, Ego, ait, sum Sapientia, quæ habito in consiliis, & eruditis interfuit cogitationibus, & hunc veni mihi assumere juvenem. Visio evanuerat ab oculis intuentis, & juvenis amore corripitur discendi: quem nisi sæcularibus tradatur studiis, morituum putares. Intellexit Vir Dei, quod viderat, & paratis quæ viæ & scholis erant necessaria, adolescentem Hiberniam mittit^a, qui apud Artmacham in pistrino disciplinarum se recludit, non verius post dogmata divina, mundanas litteras quærere, ut his lucidius climatus, quæ olim didicerat melius posset examinata proferre, cum legeret Platonem gentium philosophum fama Jeremiæ accitum Ægyptum petisse, atque cum eodem Propheta collatis verbis unum super omnia Deum, quem antea ignorabat reperisse.

Hiberniam
studiorum
causa adit.

^a Hinc rectè contra Colganum concluditur, Ca- | studiorum gratia missus fuerit, ut supra in Observa-
tionem ex Hibernia oriundum non fuisse, cum illuc | tionibus præviis jam annotavimus.

CIRC AN.
CM LXXV
MART. VI.
unde redux
aliorum fit
magister.

11. Instruitur itaque, & coævus contubernalesque suos longe præcedens, gymnasium sapientiæ ipsâ ductrice angulatim percurrerebat. Quid ultra? quod Poëta cecinit & Orator dixit, quidquid Philosophus cogitavit, expertus est: nihil illum fugit, quidquid numero, mensurâ, & pondere, tactu & auditu à quoquam vestigatum est exhibit, ad ultimum, astrorum occultos tractus & cursus radio doctius Eginô, quo nescio an aliquis in cæli hierarchiâ probatior sit, designavit: taliterque edoctus, æquore remenso, ad Beanum rediit; & per totam Scotiam conservis suis triticum sapientiæ sibi creditum, fideliter erogavit. Licet enim Scoti multa millia pædagogorum habeant, sed non multos patres: in disciplinis enim artium hic illos genuit. Unde quia labia ejus erudierunt plurimos, non sociabitur ei afflictio. Nam à tempore adventus sui nullus sapientium mare transierat, sed adhuc Hiberniam incolebant. Lætabatur senex juvenem proficere, & ad cuncta, quæ tentabat, neminem similem habere.

Beanus de
monastica
Cadroæ
professione
cælitus ad-
monetur.

12. Interea præteribat tempus: utque Dominus adolescentem in viam salutis dirigeret, homo Dei deprecabatur: nec longinqua Dei miseratio fuit, quæ se in veritate invocantes semper audit. Cumque una noctium vigiliis fatigatus, post hymnos membra lectulo collocasset, ut sæpè manè incæptus & lætus est, somnus subierat senem: neque pleniter obdormierat, nec plenè vigilabat, sed quamdam in extasim raptus, vidit magnorum virorum fieri conventum; quos admirans, aliquid magni acturos sperabat. Tum illorum unus ceteris reverentior, Militiam, inquit, regis æterni à sæculis ordinatam augere expedit, Vosque, ait ad reliquos, ut ex his qui hic quiescunt juvenibus quosdam ascribatis, qui in conspectu Imperatoris saltus dare debeant. Ille, qui venit saliens in montibus transiliens colles, direxit: huicque, qui nos aspicit, quid transilire debeant, ostendere præcipit. Ducitur itaque Beanus, & videt tres terræ defossos specus, quorum primus, & secundus non parvæ erant quantitatis, tertius altitudine nimii horroris, immentæ latitudinis: hujus ulterior ripa plena splendoris erat & gaudii.

13. Quid sibi hæc vellent, non cunctatur senex inquirere; responsumque est, hos debere juvenes transilire, si gratiam Imperatoris vellent habere. At verò seni periculum Kaddroë timenti, Ne inquit, magnificus vir ille, paveas: transiliens enim, licet dispariliter; sed iste feliciter præcedet, cui magis times. Et ne cassam jussionem existimes, quid specus significant attende. Primus itaque rerum est spontanea amissio, secundus patriæ relictio, tertius monastica vitæ exercitatio. Porro ripa illius exultationis vitæ perennis perceptio. Disparuit ergo visio, & senex excutitur lecto. Non multi post fluxerant dies, & ipsi à Domino dicitur Kaddroë: Exi de terrâ tuâ & de cognatione tuâ, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstravero tibi, & constituam te ducem populi mei, atque sustollam super altitudinem nubium, & cibabo hereditate Jacob patris tui.

Cadroes pa-
triam desce-
dit.

14. Expergefactus juvenis, amore corripitur peregrinationis, & relictis omnibus, viam peregrinandi ingreditur. Fama rem vulgaverat, & cunctos divites & pauperes mæror & luctus invasit. Accurrit omnis ætas & omnis conditio; & velut exitium & vastitas totius Scotiæ appropinquaret, fit omnium lacrymabilis acclamatio. Cur nos Pater deseris, aut cui laboris tui fructum derelinquis? Quare tibi peregrè ire placuit, cum omnes advenæ apud Deum simus & habitatione cedat incolatum nostrum (te docente) plangamus prolongari. Aspice, quæsumus, fructum quem tantos docendo facere potes, & quibus necesse est opem scientiæ impertire. Numquid in Johannis visione non attendis Patris æternum Verbum quid te moneat? Qui audit, inquit, dicat veni. Motus ergo his fletibus, aliquantis per ibidem moratus, in semetipsum ipse insurrexit. Propter manabat amnis cursus validissimi, juxta quem, ut crebro contingit, succreverat moles cujusdam arboris.

Noctibus itaque solo Deo teste illuc accedens, exutus vestibus, in maximi horrore frigoris se mittebat in flumen: & ne vi fluctus in præceps rueret, manu tenebat quem arbori circumligaverat funem; & tamdiu ibi stabat quamdiu compleret à centesimo octavo decimo, centesimum trigessimum tertium psalmum.

CIRC. AN.
CM LXXXV
MART. VI.

15. Interea ruente hieme æquora detumebant, & propositæ peregrinationis dentuò aggreditur viam. Tunc verò maror & luctus iterum totam occupavit regionem; atque accurrentibus omnibus, Rex, qui præerat patriæ; CONSTANTINUS nomine, hominem retenturus occurrit. Parte itineris jam emensâ. B. Brigiddæ Kaddroë oraturus subintraverat ædem, cum e diversis partibus accitum vulgus nobile & rusticum complevit Ecclesiam: unum omnes petunt, ne deserat patriam. Ad quos ille conversus, Regi & omnibus hoc tantum respondit: Vos, inquit, non deseram, dum, ubicumque fuero, vestram habebō memoriā. Tunc clamor populi attollitur, & sanctorum reliquiis ante eum positis, eorum obtestationi ut acquiesceret, rogabant. Ille vero si ad hoc, ait, sanctorum reliquias attulistis, ut me à voluntate propositâ compesceretis, necum eorum suffragia petite, ut utrum viam salutis aggressus sim, dignentur ostendere. Christus enim cum relinquentibus patrem & matrem, fratres & sorores, sua præmia proponeret, nihil consilii vestri subintulit. Abrahæ quoque, quia obediens Deo, exivit de terrâ suâ, & de domo patris sui, reputatum est ad justiciam. Frustrâ itaque Regi cum plebe laboranti, & maxima quæque promittenti dum non acquiesceret; parentes ejus moti, timentesque cum jurgio: Si, inquit, precibus non valemus, ferreis vinculis & carcere cohibebimus. Hoc, ait, vestræ est potestatis; verum quamdiu in vinculis ero, nullo modo bibam vel manducabo.

Constantino Rege & parentibus frustra renitentibus.

16. Fortè cum rege Abbas quidam, nomine MAILIARIUS advenerat; qui, ut æquus erat consilio, Si, ait, virum hunc à voluntate proposita non valemus avertere, prout quisque potest auxilium viæ impendamus; ut remunerationis ejus labores consortes esse valeamus. Tunc omnes certatim auri & argenti, vestium & equorum adjutoria impendentes, cum benedictione Dei dimiserunt, & Regis ipsius ducamine, venit usque terram Cumbrorum. DOVENALDUS^a Rex illi præerat plebi, & quia erat propinquus viri, cum omni gaudio occurrit, & secum aliquamdiu retinens conduxit usque Loïdam^b civitatem, quæ est confinium Normannorum^c atque Cumbrorum; ibique excipitur à quodam viro nobili GUNDERICO, à quo perducitur ad Regem ERICHIUM^d in Euroacum* urbem: qui scilicet Rex habebat conjugem, ipsius domini Kaddroë propinquam. Unde egressus, Lungdinam* civitatem expetiit, atque à quodam sene, Hecfrido nomine, susceptus mansit.

Itineri necessaria accipit.

^a
^b
^c

* York.
* Londres.
^d

17. Noctu itaque per incuriam urbs ipsa incenditur, & maximâ jam parte consumptâ, quod supererat viætrix flamma lambebat. Tunc vero Deus, quid Kaddroë apud se haberet meriti, declarare voluit. A sene igitur rogatur, ut orando pereunti urbi succurreret. Qui confusus in Domino, inter ignem, & quod residuum erat currens, conversus ad Dominum, dixit: Tibi, Domine, omne quod est famulatur: Jube ergo terrores æstuantium cessare flammarum. Hæc breviter dixit, elevataque manu, retro abire iussit incendium. videres flammam velut viventi retortam paulatim deficiendo, emori. Sic læ-

Londini incendium exstinguit;

^a De eo agit Mattheus V vestmonasteriensis ad annum CM XLVI, cumque Dummailium appellat.
^b Henchenius ad hunc locum notat ex Cambdeno, in Northumbria: finibus trans murum Pidicum, ad Tripalli fluvii borealem ripam, ingentem silvam exstare, vulgo *The forest of Louves*, hoc est Loydæ silvam appellatam, quod nomen ex urbe olim celebri huic

loco forte remanserit.

^c Nortmanni hic intelligendi sunt Dani, qui per Angliam effusi, plura tunc temporis cum Anglotum Regibus bella gesserunt.

^d Hunc Ericum Vvilelmus Malmesburienfis lib. 2 cap. 7, Ericum Rogerus Hovedenus appellat, genere Danum ac ultimum Northumbroium Regem.

CIRCA AN-
NVM LXXV
MART. VI.

tantibus omnibus civitas liberata est. Tua sunt hæc opera, Deus, qui gloriosus in virtutibus tuis, ad gloriam tui nominis, qui olim in populum murmurantem exortum incendium, orante Moysè, absorberi iussisti; nunc per famulum tuum Kaddroë flammis urbem liberaisti.

Navim
conscen-
dens, tem-
pestate re-
pellitur.

18. Fama tunc transvolans, & totam replens regionem ad Regem usque, qui in Vvind-castra^a civitate erat, HEGMUNDUM nomine, devovit, qui continuo accersitum hominem ad se venire petit, & aliquamdiu secum esse rogans, ejus colloquiis delectatus per Archiepiscopum ejusdem urbis, OTTHONEM^b nomine, in portum usque, qui Limen^c dicitur, deduxit. Ibi igitur conscensis navibus cum in altum irent vento excito littori revocantur: iterumque mare tentantes, pæne cum naufragio, littori sunt restituti. Putasne lector & auditor Deum nolle, ut homo iste mare non transiret? nonne Paulus ad coronam Romam navigans, naufragium, hiemem, & famem vix evasit?

Bononiam
appellit.

19. Turbatis omnibus, Kaddroë mærorum invasit: irrutensque nox clauserat diem, & ipse mærore & junio confecta membra in lectum compulit. Assistens ergo vir, cum ita affatur: Hi, inquit, omnes qui tecum sunt, mare transire non poterunt, ne tibi in via Dei quam intrasti, molestiam inferant. Nepotem itaque tuum & aliquos secum redire suade; & tunc mari emenso, ulterior te lætum ripa excipiet. Exurgens igitur visionem sociis retulit, & juvenem dictum, dato vehiculo & sumtibus, redire præcepit: Sicque solvientes navim plenis velis portum Boloniensem appulsi sunt, & per terram iter agentes Parronam monasterium advenerunt; ibique dominus Kaddroë Domini clementiam & beati Fursei^d; merita implorat ut sibi commorationis locum ostendat. Noctæ autem veniente adest ei in visu B. Furseus. Quem cum ille, quis esset, inquireret; nomen edicit: se ab eo invocatum venisse pandit, & ut locum mutare debeat, præcipit. Non longe erat matrona HERSENDIS^e nomine, nobilitate & opibus inclita, sanctæ devotionis ardore plena. Et quia erat sterilis, si quos inveniret sanctæ peregrinationis viros, suscipere cogitabat, eisque benefacere, propter nomen Domini Salvatoris.

S. Fursei
sepulcrum
visitat.

20. Audito itaque peregrinorum adventu, mox adest exorans & suadens, ut ad se dignentur venire. qui cum se locum à sæculo eis paratum dixissent quærere, ubi labore manuum suarum viventes Domino possent servire; gavisâ illa ostendit eis locum in silva Theora-scense sacrum B. Michaëlis^f ex nomine. Quem cum habilis suæ voluntati dilexissent, & à matronâ ecclesia ampliata domibusque constructis manerent; communi consilio, erant enim tredecim, statuere, ut dominum Kaddroë sibi dominum & partem eligerent. Ad quod cum nullomodo cogi posset, conjunctis secum aliis, MACHALANUM^g virum summæ bonitatis, & suæ socium peregrinationis, ut sibi imperare debeat, efficiunt. Ibi que diu sic habitantes, matronæ prædictæ beneficiis aliti sunt. Interea devotionis desiderio crescente, monasticæ Religionis cœperunt aspirare. Unde cum voluntate Dei, domina illa Machalanum Gorziam, scilicet disciplinæ venerabilis AGENALDI^h; Kaddroë verò Flotiacum

ab Hersinde
exceptus.

f

g

h

^a Vigorniam *Vvorcheſter* interpretatur Colganus; melius Henschenius Vintoniam, *Vvincheſter*; hæc milliarium fere LXX à Londino, illa L circiter intervallo distat.

^b Erat hic vitæ scriptor, qui Otthonem Vintoniensem Archiepiscopum appellat, cum nullus umquam in ea civitate Archiepiscopus fuerit. Odonem, Cantuariensem intelligendum putamus, cujus Odonis vitam supra retulimus.

^c Celebratissimum hunc portum fuisse notat Cambdenus, donec cum arenæ quas mare evomit, obstruxissent. Antoninus, & Auctor notitiæ imperii Portum Lemani appellant, triginta passuum millibus à Lon-

dino, octo à Cantuaria distantem.

^d De beato Fursico egimus in Sæculo 2 ad annum Christi 610.

^e De Hersinde vide quæ infra dicemus in Elogio sancti Maccalani, ad annum Christi 918.

^f Perstat etiamnum sancti Michaëlis cœnobium sub religiosa sancti Vitoni Congregatione.

^g Machalani seu Maecalani obitum ad annum 978 refert Appendix ad Chronicon Frodoardi, quo anno de eo egimus.

^h De Agenoldo Gorziensis cœnobii instauratore fufè actum est superius in actis B. Johannis Gorziensis post eum Abbatis.

ubi ERKEMBALDUS ^a vir magnæ religionis præerat, direxit. Ambo ergo quod cupierant affecti, Machalanus apud patrem Agenaldum monachum professus est: Kaddroë vero die conversionis Pauli Apostoli apud Floriacum coram domino Erchembaldo habitum & animum monachalem induit.

CIRC. AN.
CM LXXV
MART. VI
Floriaci
monachum
induit.

21. Emenso itaque tempore sæpe dicta matrona Gorziam misit, omni affectu domnum Agenaldum orans; ut Machalanus ad locum olim electum posset regredi reversusque locum, quem susceperat, gubernabat. Erat autem locus supra Mosam fluvium prisco vocabulo Vvalciodorus * nominatus. Huc illum advocans, monasticum Ordinem instituit, domnumque Kaddroë à Floriaco reductum, omni conamine renitentem, Præpositum ordinavit. Multi non fluxerant dies, cum videret Machalanus utriusque loci curam vires suas excedere, salubri consilio multorum petitionem sibi jungens, domnum orabat Kaddroë, ut nomen Patris in loco Vvalciodoro non recusaret suscipere. Expavit homo stupore vehementi, & ultra quàm credi potest, reluctans abnuvit. Illis autem insistentibus, ne pro humilitate scandalum fratribus faceret, Rege tunc, post Augusto, Ottone cogente, vix acquievit, ut susciperet nomen Abbatis.

tum sit Ab-
bas Vval-
ciodori.

* Vvalciodorus

22. Præconio igitur sanctæ conversationis nomen ejus longe lateque crebrescens, multos ad agonem sanctæ Regulæ advocabat. Gaudebant multi ex naufragio sæculi portum monasterii contingere: inter quos ad Christum nobilis, GIRERUS nomine, confugiens, militiæ cingulum solverat, & Monachum professus in monasterio militabat. Moris est Monachorum sibi sub caritate devotè invicem servire. Unde iste cum socio suo coquinæ officio jussus fuerat insudare. quod cum libenter exciperet, ut aliquid operis ageret, cultrum qui propter jacebat, arripuit, moxque spiritu nequitiae se admiscente, manum suam feriens, gravi vulnere cruentavit. Currens ergo, & ad patris Kaddroë vestigia provolutus, damnum, quod fecerat, manum cruentam ostendens, indicavit. cui Pater compassus, super locum vulneris signo crucis edito, ad officium injunctum abire præcepit. At ille cum benedictione discedens, recedente dolore, manum subito miratus est pristinae redditam sanitati, reversusque pro adepta sanitate gratias referebat: sed vanæ gloriæ inimicus, ne cui diceret, imperavit.

Monachi
vulnus sa-
nat.

23. Prædicta præterea matrona sancto ardens desiderio, exceptis his, quæ commemoravimus loca, locum quemdam Buccelcum ^b nomine, à fundamentis in honore B. Petri erexerat, atque ad Deo serviendam, Virginum chorum ibidem aggregaverat; inter quas spiritus erroris unam præsumsit & agitabat. Ut fera igitur corripitur & in vincula conjicitur. Causa existitit quâ pater Kaddroë locum visitare: occurrunt cum gaudio & susceptum patrem venerantur, atque inter cetera sororis infortunium pandunt, utque captivæ subveniret precantur. At ille audiens, graviter doluit, & contra antiquum hostem fidei scutum arripuit. Interea sole ruente, dies clauditur, & ei stratus in quo quiesceret, in domo juxta ecclesiam ab ancillis Dei præparatur. Sene itaque quiescente, sano consilio misera adducitur, & in domo illa ponitur. Spiritus autem nequam, se poni, quo nolebat dolens, cellam clamore per os puellæ compleverat; cum pater Kaddroë excitus, & inquietudine commotus, increpansque spiritum: Discede inquit, funeste, discede, & plasma Dei agitare desiste. Mirum dictu: vix vir Dei verba compleverat, & spiritus impurus dato rugitu per fœdas corporis partes fluxus ventris expulsus, fætorè intolerabili cellam replevit. Quid est, maledictæ dia-

6

sanctimo-
nialem dæ-
monio libe-
rar.

^a Erchembaldus Abbas Floriacensis, sancti Benedi-
cti cenobio ad Ligerim, post sanctum Odonem Clu-
niacensem, qui anno 943 decessit, præpositus est, quo
in regimine xv circiter annis perdurasse videtur. De

eo superius.

^b De hujus monasterii erectione, vulgo *Bucilly*,
quod Præmonstratensibus jam cessit, consulte Chroni-
con Vvalciodorensis tomo 7 Spicilegii, pag. 522.

CIRC. AN.
CM LXXV
MART. VI.

bole tu super astra cæli tuum exaltares solium, qui super terram loquentem ferre hominem non audes, vermem & cinerem futurum ! Bene tibi contigit, ut qui gloriabaris tuo consilio hominem deceptum à patria exsulare, peregrinorum à pervasis sedibus Verbi ejiceris potestate.

Ab Adalberone accit-
tus Mettas,

24. Rumor igitur ubique nomen ejus detulerat, & de virtutibus viri omnes gentes narrabant. Adalbero^a Præful nobilis nobilem Mettensium nobiliter gubernabat cathedram. Cumque è diversis partibus multa ad eum perferret fama, hujus quoque viri nomen detulit : & ut erat amator Religiosorum, venerabiles viros ACENALDUM & ANSTEUM ad se advocatos, de viro interrogavit, & quomodo ad eum perveniat, inquit. Venerabiles jam igitur dicti viri, desiderio domni Pontificis rescito, sæpè virum Dei super eo alloquuntur. Sollemnis erat dies, quâ B. Martyris Gorgonii^b agebatur festiva memoria, & undique confluentibus populis, ipse quoque homo Dei Kaddroë advenerat. Nacti itaque locum, ei Præfulis voluntatem exponunt, & suas preces ante eum prosternentes, ut secum dignaretur manere, exposcunt. Sed quis eorum non diligeret in terris societatem, qui in cælestibus castris jam meruerant æternam dignitatem. Precibus ergo supplicantium evictus consentit, & locum non longè ab urbe Mettensi positum^c, & multorum sanctorum corporibus & reliquiis inclytum, sed tunc jam ad nihilum redactum, suscepit commendatum.

S. Clementis monasterio præfici-
tur,

Vvalciodoro relicto.

25. Et quia ut jam diximus, curam susceperat animarum ; quosdam secum à Vvalciodoro adduxit, & his, qui remanserant secundum voluntatem illorum Patrem præfecit^d : qui licet postea à via rectitudinis exorbitaverit, non multum ad illum pertinuit : nam Dominus, cum per Ezechielem de non conversis impiis loqueretur, ait : Fili hominis speculatorem dedi te domui Israël, audies ergo ex ore meo verbum : & annuntiabis eis ex me. Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus à via sua impia, ille quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberaisti. Suscepti igitur loci curam agebat, [quem ut ex] ruinis cineribusque elevarit, ut poterat, satagebat. Visitabatur in dies à civibus, accurrebant viri cum mulieribus : quibus ille, ut erat in Domino diffusus caritate, verba vitæ, consilium animarum studebat impertiri. quis enim ad eum mæstus venit, & lætus non rediit ? quis ejus bonitatis suavitate non usus est ? clericorum, monachorum virginumque chori hunc, ut patrem colebant, venerabantur, amabant. quo enim illorum in via salutis scandalizante, dolore compassionis non ustus est ? sollicitudo illi quanta erat pro periclitantibus, & infirmantibus cura ? Damno alterius illum affici putares, cum gaudio alieno velut proprio tripudiaret.

Jejunium
in via ser-
vat.

26. Interea contigit, ut Vvalciodorum visitaret, & labente tempore, B. Gorgonii Martyris annua remeabat dies, utque ipse occurrere posset cum VVLTMARO^e Gandensis cœnobii, cumque ALEDRANDO Gemblacensis^f monasterii Abbatibus repedabat. jamque Brieum castrum præteribat, & maturius quam senex soleret, ad epulum suadebant : quibus cum vir Dei non consentiret fortè locum amœnum herbis aquisque irriguum peragrabant. Si inquiunt hinc jejuni eximus, aquæ penuriâ diutius jejunabimus. Ad quos

^a Primus scilicet ejus nominis, qui erga sancti Benedicti ordinem mirificè propensus, Gorziam, aliaque cœnobia ad strictiorem observantiam auctoritate & beneficentia reduxit.

^b Apud Gorzientes sollemnis erat Gorgonii cultus v Idus Septembris, ut jam annotavimus in sæculi ; parte 2. ubi historiam Translationis ejus edidimus.

^c Ecclesiam scilicet sancti Felicis seu Clementis, quæ tunc extra urbem posita, dilatato postea pomerio, intra civitatis mœnia conclusa est. Vide infra num 32.

^d Hic ille est, ni fallor, Godefridus, quem male post Immonem collocat Chronicon Valciodorense, qui Godefredus ex Remensi sancti Remigii monasterio assumtus, ob superbiam pravumque regimen à monachis suis Abbatiali dignitate dejectus est.

^e Vvomarum appellat sancti Bavonis Chronicon, ejusque regimen assignat ab anno 955 ad ann. 982. Obiit vi Kal. Septemb.

^f De Gemblacensi cœnobio, vide quæ supra diximus in observationibus præviis ad vitam S. Guiberti, ad annum 962.

Dei homo conversus, fratres, ait, scriptum est: Væ terræ, cujus Rex est puer, & cujus Principes manè comedunt. Aquæ hic & ubique in manu Dei sunt, qui timentibus se, nihil promisit, defuturum. Consentiant inviti & aliquantisper eunt jejuni.

CIRC AN.
CM LXXV
MART. VI.

27. Hora refectionis aderat, & partem cujusdam prati subintraverant. Tunc vir sanctus, ut erat vultu hilaris: Ecce, inquit, domini & fratres, locus nostris usibus habilis. Cumque se aquæ usus non habere quererentur, sciens homo fidere: Nolite, ait, desperare; potens est manus Domini servis suis aquam dare, qui querimoniosæ plebi in solitudine inaquosam rupem siccam aquam jussit manare. Propter jacebat scirposus cespes, quem vir domini adiens circum fossam jussit levare. parentibus itaque qui aderant, & cespitem eruentibus, aqua secuta est. Sed cum prædicti viri inferius sedentes, sanctum Domini exspectarent, & quod fecerat ignorarent; jamque in hoc essent, ut manus & quæcumque necesse erant, vino diluerent, murmure delabentis ad se rivi commoti, aquæ abundantiam sunt mirati. Qui fons usque hodie permanens, testatur quid Kaddroë apud Deum meriti habeat. Ad socios ergo reversus, cum mirantes factum laudarent, Dei, ait, Omnipotentis clementia hanc vestræ caritati misit aquam, ut noverimus Christianam paupertatem semper esse divitem. Sumtis igitur epulis, iter ceptum explent.

Fontem mirabiliter educit.

28. Præterea loci commissi causa exigebat, ut comitatum^a adiret, ac FREDERICUM^b tunc Ducem alloqui deberet: qui cum à viro Dei in designato loco quæsitus & inventus esset, venienti cum omni humilitate exsurgens, ut servo Dei occurrit. Viro autem sancto se officiosissimè resalutante, cum in mutuis amplexibus ruerent, putans homo Dei se aliquem suorum sequi, baculum, quem manu tenebat, retrò porrexit: quem cum nullus esset, qui susciperet, per fenestram lucebat, ut solet contingere, radius solis, qui videlicet ruentem baculum, velut elementum aliquod solidum suscipit & sustinuit, ut videres elementa ipsa Kaddroë velle famulari. Quid verò mirum, si amico Dei creaturæ serviant, cum ejus inimicos, terræ femina pascant, quæ cælis veniens pluvia nutrierat. A sæpe dicto etiam loco Vvalciodoro scilicet Mertin pergebat, & secum juvenem, quem ipse nutrierat, comitari jusserat. Qui cum ferè in medio itineris oculum graviter dolere cœpisset, ab eo signo crucis super se edito, dolorem mox sanus effugisse lætatus est.

Alia miracula.
a
b

29. Idem quoque juvenis febribus quatiebatur, & ferè emenso anno, vi adversæ valetudinis toto jam corpore effæto, laborabat. nihil misero febris præter speciem hominis reliquerat; consumtis carnibus, ossibus cutis adhæserat. Interea vir sanctus, ut in Domino semper misericordiæ visceribus affluebat, compassus juveni, fortè sibi illum considerare jusserat, & manu patenam cum potu tenebat, ex qua cum hausisset quidpiam, reliquum juveni porrigit, & ut in nomine Domini securus bibat, præcipit; moxque ut infirmus ille potum hausit, febribus fugatis, redditus sanitati est, atque adhuc testis est^c factæ in se clementiæ. Lazarus quoque Scotigena monachus, cum viro Dei in monasterio habitabat. Hic infortunio gravissimo tactus ad extrema tendebat: quâdam autem die cum nimio febris æstu ureretur, dolore ad præcordia redeunte, in ultimo spiritu positus, non jam vicinitatem, sed præsen-

Febrim pellic.

^a Hic perperam, meo quidem judicio, per Comitatum intelligit Henschenius Ducatum Lutemburgensem, qui solo Comitatus nomine tunc gaudebat, nec verisimilior Colgani sententia, qui de Barrensi Comitatu circa annum 970 institui cœpto interpretatur. quis enim eo simpliciter verbo castum nullius earum nominis denotaret? propius ergo fidem est ut aula Principis per Comitatum hic denoteretur, quo sensu apud auctores passim hæc

vox usurpatur.

^b Hunc Fredericum Lothariensibus præfecit anno 959 Bruno Coloniensis Archiepiscopus, ac Ottonis Magni frater, ut narrat Frodoardus in Chronico ad eundem annum.

^c Hic manifestè ætatem suam vitæ auctor denotat, qui juvenem à sancto Cadroë educatum & febris liberatum, adhuc superstitem, dum hæc scriberet, fuisse dicit.

CIRC. AN.
CM LXXV
MART. VI

tiam mortis se evadere desperabat. Cum sanctus vir accurrit; terræ cuban-
tem reperit; quid ageret, inquisivit. At ille virtute, quâ potuit, se morti
proximum respondit; quem Sanctus, manibus contrectans, & signo cru-
cis muniens, ut lectulo parum quiesceret, imperavit. Nec mora, æger con-
valuit, & robore recepto, in pedes ante mirantium ora incolumis assurgit,
& quam propinquæ benignissimi JESUS aures precibus Kaddroë essent,
ostendit. nam, ut Scriptura ait, Voluntatem timentium se faciet, & depreca-
tionem eorum exaudiet. Quid enim vir iste nisi voluntatem Dei faceret: cui
tantum Christus in ore, pax semper in corde erat.

Ejus virtu-
tes ac præci-
pue caritas.

cum Johan-
ne Gor-
zienfi Abba-
te ægrotan-
te.

carnes sanus
manducat.

Signo cru-
cis dæmo-
nium fugat.
b

Adelberoni
succedit
Theodori-
cus;

30. Humilitatem in eo laudare necesse non est, pro quâ jam Dei con-
secutus est gratiam. Quantæ sobrietatis fuerit, nulli mandamus sermone, quia
stilus materiæ victus succubuit. parcitas ejus frugalitatis raros fortè imita-
tores habebit. patientia ei ultra humanum modum fuit. Ceterum caritas, quæ
est juxta Apostolum vinculum perfectionis tanta in eo resplenduit, ut nisi
videris, non credas. Ut autem ex hac aliquid sub exemplo dicamus: JOHAN-
NES^a Abbas Gorzienfis cœnobii columna in templo Dei (cujus mortem,
sicut nescio quis ait, Pœnos genuisse leones, montesque, fera, silvæque
loquuntur) gravi inæqualitate corporis correptus lectulo decubabat: & quia
erat vir inenarrabilis abstinentiæ, aridis cibus, ut solebat fanus, imbecilles
artus, cogente spiritu, excruciat. Pater Kaddroë, hoc audito, caritate
ducente Gorziam pervenerat, & nesciente homine, quod cum Ecclesiæ fi-
liis reddere posset, carniū scilicet edulium parari jussit, & veniente ho-
râ refectiois posita est coram eis mensula. Cumque illatos cibos Johannes
horreret attingere, sciens Kaddroë quia caritas non quærit quæ sua sunt,
qui jam olim parcitatis amore saltem ovum non contingere statuerat, carnes
suscipiens, comedebat. Quod cum vir Dei Johannes vidisset, jam non valens
ejus jussui contraire, infirma membra, quoad convalesceret, refocillavit.
Quid ergo? nonne caritati Christi in hoc quoque Kaddroë deservivit? inde
ad monasterium reversus, rigore abstinentiæ contra spirituales nequicias seu-
tum recepit.

31. Est locus Mettis facer nomine B. Petri^b in quo multitudo virginum Do-
mino pro posse suo servit. His præerat Mater nomine Helvidis omni actu &
conversatione ab ipsis cunabulis pænè incomparabilis. Sub hujus beatæ curâ,
quædam erat domina occultâ dæmonis infestatione vexata, quæ, ubicum-
que eam apprehendebat, in terram elisa, stridens dentibus, & spumans
arescebat. Contra hanc igitur nequam spiritus infestationem jam dicta illa-
rum sororum Mater auxilium B. Kaddroë invitat. qui paratus omni petenti
se tribuere, cum domino UDONE qui ad se tunc venerat, ad locum va-
dit. Cum verò in Virgine erroris spiritus non posset cohiberi, medicus ille
in Deo fides, ad lectum patientis cum illo familiari suo, in crucis nomine
accessit. Et quia id genus inimici non nisi in jejuniis & oratione valet ejici,
ut Kaddroë jejuniis & orationibus armatum vidit, ab ancillâ Dei exiens in-
gemuit, & eam ultra repetere non tentavit.

32. ADELBERO opinatissimæ sanctitatis Præful cum post triginta quin-
que annorum curricula, cursu suæ administrationis expleto, cælicas recessit-
set ad sedes^c, THEODORICUS vir Imperatorii generis, ingenii singula-
ris, ad Episcopatus cathedram, ut erat jam à Deo ex nomine vocatus, com-
muni omnium acclamatione accessit: qui ut nobilitatem sanguinis morum

^a Illius vitam exhibuimus supra ad annum 973.
^b De beati Petri monasterii primordiis diximus
in Saeculo 2. ubi sanctæ Valdadæ elogium texuimus.
Porro Helvidis, de qua hîc sermo, alia videtur ab
altera cognomine, quam ad annum Christi 1:60 re-
ferunt Sancta-marthani: nisi fortè in assignanda hujus
Helvidis ætate error ipsi obrepserit, quod non raro

accidit, maxime quia ex Necrologiis, in quibus solos
obitus dies annotari solet, catalogos suos constati-
narunt, ut plurimum, sicut uocat Henschenius.
^c Obiit Adalbero Mettensis Episcopus anno 964,
cui, ut habet Sigebertus in Chronico, *Deodricus*
consobrinus Ottonis Imperatoris, Episcopus subrogatus
est.

honestate vinceret, licet occupatus sæculi negotiis (neque enim aliter poterat tantæ consulere urbi) intentionem sui animi circa sanctorum memorias, locosque construendos & restaurandos verterat : quare undecumque poterat, sanctorum corpora & reliquias in suam diæcesim transferrebat : fervorem Dei amabat colloquia, confortia diligebat. Unde amore Dei, dominique Kaddroë qui cum unice dilexerat locum B. Felicis, a his, quibus hodie usque in eo Christo militantes utuntur, beneficiis auxit, & prædiis, ipsumque beatum virum ac si Patrem venerabatur, atque ad se crebrò vocatum, quia spiritum consilii virum sciebat habere, audiebat, & ejus caritatis orationibus se attentius committebat, quas Deo placere, tantarum virtutum testimonio comprobarat.

33. Ex quibus jam multis fatifecisse putarem, nisi curiosorum, qui sanctitatem in virtutum ætimatione ponunt, scàndalum vitarem. Neque verò decesset de viro hoc unde eis fatifeceri posset : sed pauca de pluribus ideo loquimur, ne lectoris fastidio arguamur. Caritas compulsit hunc virum Dei, ut jam dictam virginum Matrem apud locum, qui Corruptala dicitur, morantem visitaret : qui cum improvisus advenisset, & Dei jam nominata ancilla se usibus hominum, qui cum tanto viro venerant minus in promptu carnes habere diceret ; virque Dei eam super hoc angustari comperisset, ad se vocat ; Confortare, inquit ; in Domino & in potentia virtutis ejus ; eique confitere, qui aperit manum suam, & replet omne animal benedictione : potest namque dare, quod deest nobis, in se fidentibus, qui olim quereolosam domum Jacob in deserto coturnicum saturavit carnibus. Cum verbis viri sancti canis cervam insequens rupe, quæ contigua est monasterio, deturbavit, sicque fractis cruribus, usibus viri Dei servitium exhibuit, & ancillam Dei præsentem angustiam liberavit.

34. His itaque & talibus refulgens virtutibus & quotidie dissolvi & cum Christo esse cupiens, non longè sui obitus diem fore à Domino audivit. Interea Adeleidis Augusta^b, invicti Ottonis Augusti genitrix, sancto accensa desiderio, ut omnes, quos Religioni amicos noverat, hunc quoque beatum virum sincero amore diligebat. Italiam igitur petens, ad locum in ripa Rheni fluminis situm, & Neheristheim appellatum advenerat. Unde legatos Mettim dirigens, virum Dei Kaddroë ad se venire caritatis gratiam exorabat. Conventus sæpius à legatis atque à Domino DEODERICO^c Præsule coactus ; licet finem dierum suorum non ignoraret, ob caritatem, quæ scilicet omnia suffert proficisci non recusavit ; bonum vitæ suæ finem se consequi æstimans, si caritati inveniretur deservire. In viâ verò positus fratres quosdam secum comitantes advocat, & sui resolutionem imminere denuntiat : quos cum gravis mæror invaderet, quia omne consilium perderent ; consolans, ait : Magni consilii angelus vos, fratres, non deseret, nisi eum fortè vos relinquatis. Mandata Dei omni aviditate suscipite, opere explere, & ille vos diriget in viam salutis aternæ. Ceterum corpusculum meum, si quis apud vos est locus mearum precum, ad monasterium referte, ibique sepulturæ mandate : si autem Augusta me aliquantisper retinere tentaverit, vos quæso, ne fiat adversitate. nam si contigerit illa præsentem me de vinculis carnis exire, jam sciat caritas vestra corpusculum meum monasterii sepulturâ privari. De cetero post excessum meum, si quid cum consultu agere vultis, sunt apud vos viri

CIRC. ANI.
CM LXXV
MART. V.

qui ob sancti amorem multa monasterio largitur.

Adeleidis Cadroen ad se accersit.

Is obitum suum prædicat.

^a Monasterium sancti Felicis, quod nunc S. Clementis dicitur, non Felici Nolano Presbytero, ut opinari sunt Sancta marthani, sed Felici tertio Mettensium Episcopo sacrum fuit, in cujus etiam ecclesia eum tumularum fuisse tradit Meurissius in historia Episcoporum Mettensium.

^b Fuit hæc filia Rodulphi Regis Burgundionum, & dominæ Berthæ Reginæ, ut habet Abbas Uspergensis in Chronico, quæ Lotharii (is filius Regis Hugonis

erat) relicta, Ottoni magno ob magnas animi domites anno 951 nupsit.

^c Episcopatum tenuit Deodericus ab anno 964 ad 984, ut discrete scribit Sigebertus in Chronico : unde patet longius à vero recedere eorum sententiam, qui sancti Kaddroë obitum ad annum usque 988 aut etiam 998. differunt. quo tempore jam dudum decesserat Deodericus, quem tamen, ex hoc loco, sancto Kaddroë supervixisse evidens est.

CIRC. AN. CM. LXXV. MART. VI. ab Augusta excipitur.

boni consilii, quos semper consulite : & matrem Helvidem ne obliviscamini, quia, juxta sensus mei, parvitatem, in sexu illo numquam ei similem reperi. Dominum Pontificem, & ceteros amicos ex me salute pro caritate Christi, ut apud Deum pauperi animæ meæ succurrant exorate.

35. Venit interea ad Augustam : quæ cum virum advenire audisset, cum ingenti lætitia occurrit, & susceptum officiosè salutavit. Vir autem Dei cum Augustam inquireret, dicens : Nosti, domina, quare huc venerim? illaque responderet : Pater, caritatis amore advenisti. Homo Dei, ut erat jucundi vultus, subintravit : Caritas quidem cum me huc compelleret, ipsa quoque necessitas, ut licentiam veniens peterem, imperavit. Quæ videlicet licentia, quid vellet, ille quidem noverat, sed Augusta minime advertit. Cum verò quadriuum vel amplius cum Imperatrice fecisset, & femina sanctæ devotionis eum dimittere nollet, sed ut secum aliquamdiu maneret suis & Episcoporum presentium precibus exigeret, conversus ad fratres : Eia, inquit, fratres agite, & quia corpusculi mei resolutio propè est, exire satagite : nolite acquiescere precibus, si meum ad monasterium vultis referre corpus. Jam quadriuum fluxerat, & Augusta, ut secum adhuc biduo maneret, insistebat. consenti tigitur invitus licet, utque petitus fuerat, biduum explet. fit ingens gaudium, quod ad hoc usque Dei compulissent virum. prandii venerat hora, & regni Procures cum Imperatrice ad epulas discumbebant. Cum inter prandendum ibi ignis accenditur plurimus, ne quid forte discriminis fieret incendio, multi lectum & laquearia subierant domus.

36. Ecce autem unus incautè tabularo innixus, lapsus pede ad terram ruit, ubi tanta erat fabricæ altitudo, ut non modo crura frangere, sed toto corpore dissipari potuisset. Exortum itaque tumultum Augusta compefcuit, utque homo in domum in qua Kaddroë hospitabatur, portaretur imperavit. Illatus itaque, & à viro Dei signatus, ut potum ab eo meruit, integerrimè est redditus sanitati. Percrebuit apud Palatinos sermo, & viri Dei nomen per ora tollitur omnium. Quod homo Dei comperiens, molesteque ferens, ne inde quisquam amplius loqueretur, vix obtinere potuit. Et expleto biduo, cum ad monasterium regredi vellet, jamque Augustæ licentiâ longè aliquantulum discessisset, repente febre corripitur, & mox viribus corporis destituitur. convocatisque fratribus; iter accelerare imperat, ut si fieri possit, monasterium vivens repetat. Sed Deo jubente, qui constituit terminum hominis, qui nullo modo præterire poterit, jam senex emeritus, post septuagesimum vitæ & trigésimum annum peregrinationis suæ, cæleste capitolum, hominem exuens, à remuneratore laborum suorum perpetuò coronandus, intravit.

37. Componitur, ut moris est, in feretro; & nescio quæ occasio ejus corpus verterat in latus : propter frater quidam fessus accubuerat, cui apparet : Frater, ait, cur me, quam negligenter in lectulo positus sim, non attendis? Expergefactus ille cum perquireret, ut diximus, ita, jacens corpus reperit : ut petitus fuerat, emendavit. Fratres, comites scilicet ejus itineris mærorè pleni, ad urbem lamentabilem nuntium dirigunt. Credi non potest quis mæror totam urbem corripuit : procedunt certatim, & obviam corpori, innu-mera multitudo ex urbe, opidis, & vicis, & agris ruit : una vox mærentium pariterque plagentium. Et licet scirent virum illum non esse lugendum, qui post longa hujus vitæ certamina in gaudium Domini sui introierat, tamen memoria ejus bonitatis effectum extorquebat lamentationis. Ab eo autem loco, quo transferat vir beatus, exeuntibus, qui corpus portabant, fratribus, vir quidam diutinâ febre laborans, accessit; moxque, ut loculum tetigit, populo teste, sanus abscessit. Advehitur interea Mertim, & ab immensâ, quamquam mærenti, clericorum, monachorum, virginumque & populi promiscuâ multitudine, quæ ex vicinis undique convenerat locis, excipitur.

reditum in monasterium urget.

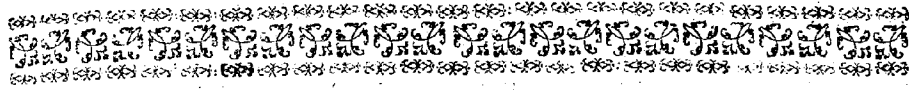
hominem ex alto lapsi sanatur.

In itinere moritur.

post mortem cuidam apparet.

Tactò lectulo febri- tans sanatur.

& ad locum usque sepulcri, cum maximo, non dico funeris, sed triumphi apparatu perductus, sepultus in B. Felicis ecclesia, vivit cum Christo in æterna sæcula. Amen.

DE VENERABILI BRUNONE
EPISCOPO VERDENSI.

CIRC AN.
CM LXXV
MARTH
VIII.

1. **I**NTER Corbeia nova cœnobitas, qui sub Folckmaro Abbate vixerunt, BRUN Episcopus apud Meibomium memoratur. Fuit is cognatus Herimanni Saxonie Ducis, successitque Amalungo seu Amalungo consanguineo suo in Episcopatum Verdensem, (Fardensem veteres appellant), situm in Orientali Saxonia ultra Visurgim amnem. Brunonis promotionem Chronographus Magdeburgensis describit his verbis. Anno DCCCCLXII Amalungus Fardensis Episcopus obiit, frater Herimanni Ducis: eique Bruno Corbeiensis monachus cognatus ejusdem Ducis, successit. Nominis equivocatione falsus est Bruschius, in catalogo Episcoporum Verdensium, ubi Brunonem nostrum, ipsum esse Ottonis Magni ex Liutolfo nepotem, & postea Papam Gregorium V ab Ottone tertio designatum perperam existimavit, ut postea ostendemus.

Bruno cognatus Herimanni Ducis.

2. De Brunone nostro fit mentio non semel apud Ditmarum, totidemque verbis apud jam dictum Chronographum Magdeburgensem, ex quo hac describimus ad annum CM LXXIII. Herimannus ibi, id est apud Quidilingeburg, tandem moriens, Imperatoris gaudia turbavit. Hujus corpus dum ad Luneburg à filio suimet Bernhardo deferretur, contigit ibi Brunonem, Fardensis ecclesie Antistitem, in proximo esse. Hic quia Herimannum, dum vixit, banno constrictum tenuit, suppliciter rogatur à filio, ut solutionem saltem defuncto impenderet, ut in ecclesia eundem sepeliri liceret. Sed is quod postulat nequaquam impetrat. Fuit hic Bruno consanguineus præfati Ducis, novæ Corbeia monachus, & ob venerationem sui Imperator eundem Amalungo successorem statuit Episcopo. Qui ecclesiam in Ferdun cui rationabiliter postmodum præfuit, de lignis egregiam fecit, quia lapis illi defuit, magnitudine & qualitate ceteris præcellentem, & benedixit, & in senectute bona proficiens obiit III Nonas Maii. Sed dum senio & infirmitate assidua gravaretur & tardaret, rogatus à Cæsare ut Herimannum suum Capellanum Folcmari Episcopi fratrem pro filio nutrire, & ad juvamen & heredem voluisset sibi eligere; hanc legationem lugenti animo suscipiens ita respondit: Curam quam mihi dominus meus indigno committere dignatus est, studiose hætenus rexi, & quamdiu hic degere debeo, sine aliquo tali juvamine degere concupisco. Humilitatis ac superbiæ non est æqua societas, nec unquam consortem patitur potestas, quodcumque in alio placet seniori meo devotus implebo. Non spes juveni in morte senis decrepiti quia peccatum est. Reminiscatur quod sæpe pender rudis vituli pariete pellis. Talia dicens ad ecclesiam Christi virginis Cæciliæ se portari juber, humoque prostratus se indignè ei servisse sic effusis lacrymis queritur: A Deo & à te repudiatum me infelix agnosco, cum alienus mihi præponitur, & servituti tuæ ut dignior assumitur. Unde hinc tristis nunc abscedere volo, & Christi gratiam & tuam intercessionem sanctam expectare volo. Vellem ut sicut ego injustè aliena non appeto, ita nullus unquam de meo gaudere præsumeret detrimento. Nunc à Deo quid sibi placeat, & ecclesie meæ profit supplex exoro. Finita hac oratione surrexit, & discedens tandem in sua morabatur parochia, quoad usque de nece supra memorati juvenis certus efficitur: & tunc convocatis in unum sociis dixit. Do-

Herimannum mortuum absolute recusat.

Ecclesiam construit.

« Coadjutorem recusat.

«

«

«

«

«

«

«

«

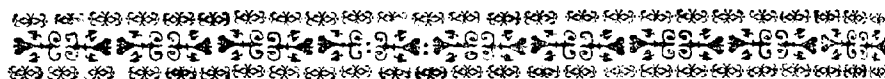
«

«

«

ANNO „ minum non habetis novum, me ad monasterium meum deferte, diem judi-
 CH CM „ cii ibidem absque omni vagatione expectaturum. Discite vos mortales omnia
 LXXV „ quæ vobis sunt salubriter profutura. Non volentis nec currentis sed miserentis
 MARTII „ est Dei. Simus vobis in exemplum quod nemo confidens in Deum desola-
 VIII „ tur, nec in se sperans utiliter exaltatur. Ponite, Filii, in Deo spem vestram,
 „ & cum auxilio Unigeniti ejus & Paraclæti consubstantialis vincite timorem no-
 „ xium : propitium rogate Deum, ut quod ego in vobis vel vos in me umquam
 „ humana fragilitate deliquimus, emenderetur deinceps in melius, & ut post
 „ me Deo carum & vobis utilem habere possitis seniores, & tempora pro-
 „ sperare arridentia. Post hæc verba ad prædestinatum perveniens locum, quam-
 „ vis multa senectutem ejus circumvenirent incommoda, tamen affabilis &
 „ laudandæ fuit conversationis. *Hactenus ex Chronographo Magdeburgensi, quæ
 totidem (ut dixi) verbis habentur apud Ditmarum in lib. 2 pag. 23.*

Obit. 3. *Hæc sunt quæ de Brunone Verdensi ex illius temporis tenebris nobis eruere licuit.
 Ejus obitus accidit anno CM LXXV, teste Ditmaro, & post eum Chronographo
 Magdeburgensi. Bruno Fardenus Præful supra memoratus VII Idus Martii
 obiit : & Erp Præpositus Bremensis intercessione Atheldagi Archipræfulis
 ordinatur. Hinc manifestè convincitur Bruschiæ erratum, Brunonem nostrum con-
 fundentis cum altero Brunone, qui Papa creatus est anno CM XCVI, post annos
 viginti à morte Brunonis Verdensis. Erat ille Ottonis Ducis filius, Imperatoris Otto-
 nis tertii nepos, id est consanguineus, ut ex Ditmaro intelligimus : idemque mar-
 cam Veronensem servabat, ex Chronographo Magdeburgensi, cum Pontifex
 electus est.*

ANNO CH.
 CM LXXV
 JULII XI.

VITA VENERABILIS TURKETULI ABBATIS CRULANDENSIS IN ANGLIA.

Ex historia Crulandensi auctore Ingulfo Abbate.

i. **TURKETULUM** Abbatem Crulandensis cænobii, de cujus origine in actis sancti Guthlaci initio sæculi tertii egimus, hoc loco præterire religio est, utpote præcipuum sui sæculi ornamentum. Ejus gesta descripsit Ingulfus Abbas Crulandensis, ex quo sequentia carptim delibavimus.

Godrico
 Abbate
 mortuo:

2. **ATHESTANUS** Rex Abbatem Croyland **GODRICUM** adhuc superstitem, sed longo senio gravatum, ceterosque confratres suos tunc ad numerum septenarium de viginti octo diminutos in suam curiam assumens, monasterium Croylandiæ restaurare proposuit : sed præpropera morte præventus fratribus suis suum propositum perficiendum reliquit. Anno ergo XVII regni sui obiit & Malmesbiriæ sepelitur. . . . . Eodem anno Godricus Abbas Croylandiæ obiit ; infraque mensem obitus sui duo senes cum secuti sunt, id est frater Svecinus, & frater Osgorus : remanseruntque tum quinque senes, id est frater Charembaldus *, frater Svarlingus, frater Thergarus, frater Brunus, & frater Aio. Quorum duo isti ultimi, cernentes Regem Athelstanum suum patronum, ac Abbatem suum Godricum in fata cessisse, de monasterii sui relevatione, ac spiritualium filiorum successione penitus desperantes, relicto fratrum suorum contubernio, prior monasterium Vintoniæ, secundum monasterium Malmesbiriæ adiens, uterque & in eorum conventum recepit, & aliquot annis detentus est. Verum trium fratrum in monasterio Croylandiæ remanentium sancta trinitas semper in Domino confidebat ;

* s. l. Clarembaldus.
 Locus fere desertus.

quòd aliquando memor misericordiæ suæ, mitteret eis aliquem salvatorem . . . . .

3. Cumque illustrissimus juvenis Rex EDMUNDUS etiam Croylandiam alicui potenti viro, qui sanctæ religionis existeret amator, proponeret . . . . . occisus est . . . . Cui successit frater suus EDREDUS tertius filius EDVARDI Regis . . . . Ipse . . . . dirigens Cancellarium suum, nomine TURKETULUM, virum quippe prudentissimum, & omnis honestatis ac æquitatis sectatorem, sibi etiam carne propinquum, & cognatum (filium scilicet CILVARDI quondam parvi sui) in dictaque ecclesia Eboracensi pinguisimam præbendam obriuentem, de fidelitate sua continenda sibi & regno suo instanter ac amabiliter commonebat. Transiens itaque venerabilis Cancellarius . . . . regali sanguine generosissimus . . . . sexaginta munerariorum dominus, divina gratia disponente viam suam, versus Eboracum per monasterium *Croyland* iter assumpsit. Quod cum pertransire disposuisset, occurrentes ei tres dicti monasterii venerandi senes, multa supplicatione, advesperascente jam die, ad eos intrare compulerunt: & ducentes eum ad orationem in oratoriolum suum, quod in angulo ecclesiæ dirutæ construxerant, reliquias sanctissimi GUTHLACI confessoris ostendentes, omnem historiam suæ desolationis exposuerunt. Ille verò inæstimabili pietate miseratus, univèrsa devotissimè auscultavit. Deinde senes in suum hospitium tam nobilem hospitem summa cum humilitate ac humanitate suscipientes, omnia victualia quæ habebant, ministris suis & coecis pro domini sui cœna præparanda, licet minùs idonea, & tantæ familiæ permultum insufficientia, cum animo liberalissimo (sua duo minuta) offerebant: solliciti pro viribus & supra vires suum sanctum hospitem lætum reddere ac jucundum, & ad tantam benevolentiam inducere, quatenus penes dominum Regem intercessor dignaretur existere; & reedificationem ecclesiæ suæ, quam germanus suus inclitus Rex ETHELSTANUS, si ei vita comes fuisset, animo aliquando intenderat, aut aliquod aliud beneficium ex sua elemosyna pro merito suæ animæ procurare. Venerabilis Cancellarius & miseræ tanti monasterii multum compassus, & senum curialitatem intimis visceribus amplexatus, illorum precibus assensum præbens, & intercessionem concessit, & aliquod adjutorium ex proprio peculio compromisit.

4. Summo ergo mane recedens, præcepit servis suis victualia sufficientia usque ad reditum suum senibus relinquere, & pro aliis necessariis emendis iussit centum solidos erogare: tandemque valescens, cum multis lacrymis se eorum orationibus commendabat. Ab illo namque die animus ejus dictis senibus ac Croylandensi monasterio tam intimo ac individuo amore conglutinatus est, ut per totam viam suam quotidie quibuscumque occurrentibus, tam in diversoriis, quàm in viis, Croylandensium senum humanitatem exponeret, sanctitatem extolleret, caritatem prædicaret, calamitatemque deploraret. Ab ipsoque tunc primitus processit, quod Croyland *Curtsey* * cognomen accepit.

5. Perveniens itaque Eboracum venerabilis Turkerulus, cum domini sui Regis mandatum multa sollicitudine ac prudentia penes Archiepiscopum, & universum civitatis populum peregisset prosperè, revertendo per Croylandiam rediit, & sancto ductus spiritu, ad prædictos senes hospitaturus cum sua familia iterum declinavit. Susceptus ipse immenso gaudio, iterum de sustinentia consolatur; & manum Dei semper ad adjuvandum suos potentem & promptam prædicans, auxilium divinum in proximo affuturum pollicetur: datisque viginti libris argenti dictis senibus, ad dominum suum Regem summo mane reversus est. Cumque Regem de responso Archiepiscopi Eboraci, ac totius populi civitatis illius instruxisset, tandem invocato sancto Spiritu, de ruina Croylandensis relevanda monasterii sermonem sagacissimè inducebat. Porro prædicationis suæ de hac materia in auribus Regis cum ejus Can-

ANNO CH
CM LXXV.
JULII. XI.
Turketulu
Regis Cancellarius,

loci desolatione commotus,

opem pollicetur.

Inde discedit.

*al. Curtsey

Iterum eò reversus dat bona verba cum munere.

Regi statum loci exponit.

ANN. CH.
CM LXXV
JULII XI.

cellarius ac præcipuus confiliarius finem fecisset, gratuito consensu Rex assensum præbuit : sed cum bellum ferocissimum, quod tunc in manibus habebatur, opitulante divina gratia, prosperè peregisset, tunc namque vacaret hujusmodi devotionibus insistere, & Christi ecclesiam ubique per regnum pro vitibus promovere. Ad quod Cancellarius : Domine, prædecessores vestri strenuissimi Reges, domini mei, duo germani vestri, multa bona ad honorem Dei, sanctæque matris Ecclesiæ exaltationem operati sunt in diebus suis; & Dominus Deus justissimus judex pro hujusmodi bonis operibus & dedit eis victoriam de omnibus inimicis, & abundare fecit etiam omnibus bonis. Ita & vos (si mihi creditis) per opera meritoria dignissima recompensatione Deum vobis obligabit, & sic protecti sanctorum precibus, & adjuti superum favoribus, securiori conscientia, cum placuerit, ad vestra prælia procedetis. Hæc & plura talia cum venerabilis Cancellarius collatione amicabilem coram Rege sæpius retexisset, tandem dominum suum Regem ad hoc induxit, ut illud evangelicum illi diceret : Habete vos custodiam, & senes illos & locum illum custodite sicut scitis. nam manus mea in omnibus erit vobiscum, si adjutorio meo in aliquo egeatis.

Eum ad
ejus restitu-
tionem in-
ducit.

Turketulus
ibi monachum se
volet.

6. Istud responsum accipiens ille tamquam divinum oraculum, & de sacramento Cancellarius sanctus procedens, theoreticum verbum non secus intelligens, mox se monachum ibidem futurum palam promisit, & regium favorem suo proposito affore animo devotissimo requisivit. Rex hæc audiens, supra modum admiratus, id fieri omnimodis dissuadet. maximè cum jam in senium vergeret, & nutritus in deliciis, rigorem religionis in usu antea non haberet : præter hoc in regni negotiis urgentissimis, cum omnia in ipso pendeant ac ipsius auxilio & consilio, regnum periclitari non immerito formidaret. Et Cancellarius : Domine mi Rex, dominis meis fratribus vestris & vobis debita fidelitate (Deo teste qui novit omnia) pro viribus militavi : Jam pro merito animæ vestræ patiat, vestra clementia, me Domino Deo saltem in senio militare. Quippe consilium meum & omne auxilium quod parvitas mea poterit, quamdiu in hoc meo corpusculo vita comes fuerit, vestris negotiis incunctanter aderit : sed certissimè de cetero scire velit dignatio vestra, quod manus mea arma bellica à modo non tractabit. Audiens hoc piissimus Rex, graviter ferebat, cernensque quotidie sanctum ejus desiderium in Domino crescere, metuensque sanctum Spiritum extinguere (prout erat præ cunctis Regibus prædecessoribus suis purissimæ conscientie) quadam die in secretum cubiculum eum advocat, & provolutus pedibus fervi, quatenus sui misereatur, & non derelinquat eum in die tribulationis suæ, etiam cum multis lacrymis supplicat & exorat. Videns verò Cancellarius dominum suum, Regem videlicet Angliæ, suis pedibus super terram pervolvi, & ipse ruit in terram, & quatenus sui misereatur, suspiriis & singultibus innumeris rogat : & tandem per sanctum Paulum (cui Rex specialem devotionem semper habebat) corditer adjurans, superat, & imperat quod exoptat. Ambo ergo surgentes à terra, diem statuerunt, quo Croylandiam adirent, ac sanctum votum suum securissimo ac honestissimo modo, quo possent, invicem consummarent.

Rege ægre
concedente,

rem exse-
quitur.

debitis
prius persol-
lucis.

7. Evolutis itaque paucis diebus, Rege consentiente, voce præconaria venerabilis Cancellarius Turketulus per medias Londonias fecit proclamari, ut, si cui aliquo debito teneretur obnoxius, paratus erat certo loco & die designato ad plenum persolvere : & si cui aliquam injuriam irrogasset, promisit in triplo, tamquam alter Zachæus, satisfacere, ac juxta omnem juris exigentiam damna inita restaurare. Omnibus ergo creditoribus ac debitoribus universis pacatis, sexaginta maneria sua domno suo Regi contulit, decimum semper manerium Domino suo Christo reservavit. Reservavit itaque sex maneria sua de sexaginta, quæcumque scilicet habebat ad Croylandiam

diam propinqua, situque viciniore, videlicet *Mendlingborough, Elmington, Morthorpe, Kotesham, Nokington & Beby*: cetera verò dedit Regi. Et veniens cum Rege ad Croylandiam in vigilia Assumptionis beatae Mariæ: mox ad Vintoniam & Malmesburiam pro duobus fratribus, scilicet Bruno & Aione, ex Regis nomine nuntios misit. Qui audientes Dominum de cælo Croylandiam respexisse, gaudentes & alacres ad suum monasterium regressi sunt: & intrantes in vigilia beati Bartholomæi patroni sui ad fratres suos, cum ingenti gaudio sunt recepti. Erant namque ambo viri litteratissimi, & moribus multum honesti ac religiosi. In crastino ergo, scilicet in festo sancti Apostoli, quum venerabilis Turketulus deposito habitu seculari inter prætaetos senes quinque monachicum schema suscepisset, etiam baculo pastorali à Rege donatus est, & à Cedvulfo Episcopo Dorcastrensi diocesano tunc præsentem more ecclesiastico benedictus. Eodemque die de Regis arbitrio ac jurisperitorum consilio, ut in posterum contra iniquorum violentias fortiori consisterent fundamento, venerabilis Abbas Turketulus prætaetique quinque senes monachi sui universum monasterium suum cum omnibus terris ac tenementis bonis & catallis ei pertinentibus in manum domini Regis funditus & sponte resignabant. Rex autem suscipiens omnia in manus suas, in crastino carpentarios ac cæmentarios conducens, deque propria familia quemdam clericum nomine EGELRICUM, genere sibi propinquum, cognatumque domini Turketuli Abbatis operariis & universo loco præficiens, expensas de fisco assumendas, ligna & lapides de proximis silvis & lapidicinis, tunc regali manerio suo de *Castre* pertinentibus, in omni copia assignavit. Qui diligentissimè operi invictò insistens animo, in brevi ecclesia fabricata, claustroque cum ceteris necessariis officinis ædificato, & gratias à Rege, & benedictionem à Domino meruit pro labore.

8. Statim verò, cum Rex ipse singulis operibus singulos operarios deputasset, & prædictum fidelem clericum suum prædictis operariis præfecisset, cum dies concilii appropinquabat, quod tenendum in proximo Londoniis pro publicis regni negotiis statuerat, assumpto secum venerabili Turketulo Abbate cum duobus senibus monachis suis, scilicet Turgaro & Aione in festo sancti Augustini Episcopi & egregii doctoris Londonias repetebat. In festo ergo nativitatis beatae Mariæ cum universi magnates regni per regium edictum summoniti, tam Archiepiscopi & Episcopi ac Abbates, quam ceteri totius regni proceres & optimates Londoniis convenissent ad tractandum de negotiis publicis totius regni, consummatis omnibus, coram universis, domino Turketulo Abbati, monachisque suis accersitis Rex Edredus dedit monasterium *Croyland* per chartam suam, dictatam ab eodem Turketulo Abbate, jamdudum Regis Cancellario, consiliarioque familiarissimo & conscriptam in his verbis.

PAx in summæ Trinitatis nomine, Patris & Filii & Spiritus-sancti, Amen. Ego EDREDUS Rex terrenus sub imperiali potentia Regis sæculorum æternique Principis, magnæ Britanniae temporale gerens imperium, universis Christianis tam præsentibus, quam posteris, salutis beneficium in auctore salutis. Vobis liqueat omnibus, quod per devotam suggestionem, & frequentem provocationem dilecti clerici & cognati mei TURKETULI mihi factam super reparatione, restauratione, ac libertate sacrosanctæ ecclesiæ, & monasterii Croylandensis; in quo reconditæ sunt reliquiae sancti Guthlaci confessoris & anachoritæ, non modicum condolui & compassus sum, tam pro depopulatione sanctæ matris Ecclesiæ, quam pro minoratione beneficiorum spiritualium, pro animabus progenitorum meorum per opera misericordiæ multipliciter & frequenter impensorum, recolens ibi cœnobium nigrorum monachorum Ordinis sancti Benedicti à no-

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

Sff

ANNO CH
CM LXXV
JULII XI

Abbas mox
factus.

Rex cœnobium in-
staurat.

In Synodo
dat privile-
gium.

ANNO 22 bili Rege Merciorum, ETHELBALDO nomine, quondam ALVVIO-
 CHR. 22 NIS filio esse fundatum, affluenter ditatum, & regalibus privilegiis suffi-
 CM 22 cienter munitum, ut per inspectionem chartarum ejusdem Ethelbaldi ad fe-
 LXXV 22 curitatem dictorum monachorum compositarum, satis erat consilio meo
 JULII XI. 22 declaratum. Sed post multorum temporum curricula per paganorum exerci-
 22 tum erat devastatum, & cum omnibus ornamentis & monumentis complu-
 22 ribus igne crematum & consumtum. Ubi prædictus Turketulus juxta Psal-
 22 mistæ vocem propheticam, *Odit ecclesiam malignantium, & dilexit decorem do-*
 22 *mus Domini*, pio stimulatùs desiderio dictum cœnobium reparare & reedifi-
 22 care summopere molitur. Hic homo divinæ caritatis zelo in tantum accen-
 22 sus est, ut corde ac corpore se ovili dominico ibidem mancipare indefinenter
 22 adoptat. Unde quinque monachi senes in eadem insula latitantes, de quibus
 * ad. dif. 22 duo à dispositione* regressi de ejusdem Turketuli, & aliorum jurisperitorum
 feritione. 22 consilio informati, quasi graviter formidantes, jacturas & dispendia varia, fu-
 22 turis temporibus inopinate emergentia, totam Abbatiam cum possessionibus
 22 obtentis, & ejusdem Turketuli sollicitudine recuperatis, meo etiam favore
 22 acquisitis, cum sex maneriis de prædiis suis hereditariis in manum meam
 22 funditus & sponte resignarunt, ut per meam redonationem de firmiori & li-
 22 beriori ex tunc & in posterum gratulenter possessione. Sed cum fœdus verbo
 22 solummodo initum, dum à memoria fuerit devolutum, in materiam con-
 22 trahitur litigiosam, nisi rei gestæ perennis scripti patrocinium suffragetur,
 22 hinc est quod sæpe dictum Turketulum, cum præfatis monachis jam in ha-
 22 bitu adunatum, grato meo consensu & assensu Abbatem ejusdem monaste-
 22 rii constituo: & tam Abbatiam, quàm omnes possessiones sic recuperatas,
 22 & mihi resignatas, ex dono meo regali de cetero in perpetuam & puram
 22 eleemosynam illis monachis & omnibus successoribus eorum sub eadem Re-
 22 gula & eodem habitu sancti Benedicti ibidem Deo servientibus trado, dono
 22 & confirmo, & in hunc modum per singula declarare dispono. In primis to-
 22 tam insulam Croylandiæ pro gleba ecclesiæ, & pro situ separali ejusdem mo-
 22 nasterii cum his limitibus distinctam: videlicet à ponte de Croyland trian-
 22 gulo per aquam de *Meland* versus *Spaldeling* usque ad *Afendich*, ubi *Afen-*
 22 *dich* cadit in aquam de *Meland* ex Boreali parte crucis lapideæ per prædi-
 22 ctum Turketulum ibidem affixæ. . . . ubi primus Abbas à fundatione ejus-
 22 dem monasterii, nomine KENULFUS, posuit crucem lapideam pro limite
 22 inter Croyland & *Deping* &c. anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Chri-
 22 sti nongentesimo quadagesimo octavo, in præsentia Archiepiscoporum
 22 Episcoporum & procerum regni mei subscriptorum. † Ego VVLSTANUS
 22 Archiepiscopus Eboracensis devotus subnotavi. † Ego ODO Dorobernen-
 22 sis Archiepiscopus consilium & consensum meum ad istud dedi. † Ego
 22 ALFREDUS Schireburnensis Episcopus affectavi. † Ego KINSIUS Li-
 22 chfeldensis Episcopus consensu. † Ego KINEVVALDUS Vigorniensis
 22 Episcopus istud factum corroboravi. † Ego CEOLVVLFUS Dorcaci-stren-
 22 sis Episcopus desideravi. † Ego ATHELVVOLDUS Abbas Abendonensis
 22 approbavi. † Ego DUNSTANUS Abbas Glasconia multum adoptavi. † Ego
 22 OSLAKE Dux ad instantiam Domini mei Regis collaudavi. † Ego BRITHNODUS
 22 Dux commendavi. † Ego ALCINUS Comes favi. † Ego AIGULFUS Comes confi-
 22 gnavi. † Ego RADBODUS Comes consensum dedi. † Ego BINGULF Vicedominus
 * ad. far- 22 consului. † Ego ALFER Vicecomes audivi. Ego HARCEUS * minister interfui.
 cus. 22 † Ego SIGEUS minister auscultavi. † Ego ATHELVVARDUS minister aspexi. † Ego
 22 TURKETULUS, licet minister inutilis, finem cernens mei propositi, ob
 22 hujus rei gratiam æternum Deum laudo per omnia, & licet serò veniens sub
 22 habitu monachali, & animo contrito jugo regulari memetipsum submissi:
 22 ut saltem sic senectutis meæ fæces Creatori meo cogar immolare. Magnifi-
 22 cat ergo anima mea Dominum, & vos fratres magnificate Dominum me-

cum, ut in sanctitate & iustitia coram ipso servientes, semperque mundi principe triumphato, sic curramus in presentis vitæ stadio, ut in futuro ad divinæ speculationis bravium pertingere mereamur. Amen.

AN. CH.
CM LXXV
JULII XI

9. De gestis hujus venerabilis patris nostri Abbatis Turketuli aliqualem notitiam nostris posteris tradituri, nostræ narrationis exordium decet ut altius assumamus: quatenus tam generosi ephebi florida juventute cognita, secundum chronicorum fidem, & prout patres nostri narraverunt nobis, sanctam senectutem successisse verisimili evidentiâ facilius demonstremus. Circa ergo ultima tempora Regis EDVARDI, defuncto ETHELVARDO germano suo, filius suus primogenitus Turketulus noster paternam hereditatem à patruo suo prædicto Rege Edvardo adeptus est. Cui cum generosissimas puellas, Ducum, Comitumque suorum filias, multoties Rex in matrimonium obtulisset, & ille nullomodo nuptiis acquiescens, omnes amore castitatis prima fronte repudiaret; arguens Rex prudentissimus per hujusmodi sancta principia, virum virtutis ipsum futurum fore, studuit ad dignitates ecclesiasticas & episcopatus apicem eum aliquando exaltare. Unde plurimis Episcopis in fata cedentibus, ut sua sanctitas innotesceret universis qui in domo Domini sunt, si super candelabrum poneretur, Rex sæpissime satagebat in majoribus ecclesiis totius Angliæ ad gradum episcopalem præ cunctis ceteris clericis suis promovere. Ille verò variis excusationibus omnes hujusmodi honores subterfugiens, tamquam tendiculas satanæ ad animas subvertendas, omnibus vitæ suæ temporibus penitus abhorrebat. Obrulit enim ei prædictus Rex Episcopatum Vintoniæ defuncto DINEVULFO Episcopo ejus: sed ille minus se idoneum tantæ dignitati protestans, FRIDESTANUM collactaneum suum, quatenus dignaretur accipere, supplicabat & obtinebat. Factus que est Fridestanus Episcopus Vintoniæ. Eodem etiam momento PLEIGMUNDO Archiepiscopo Doroberniensi suggerente, Dorcastrensis Episcopatus ei à Rege oblatus est. quem cum pari pertinacia refutaret, & CEOLVULFUM presbyterum suum Regi offerret, dictus Ceolvulfus Episcopus est factus. Semper itaque sic terrenæ dignitatis gloriam refutabat, sic transitorios honores omnibus diebus suis abjiciebat.

Turketuli
vita.

Genus, &
conjugii
fuga.

Episcopatus
recusati.

10. Cognoscens tandem Rex quorsum cordis sui sanctissima desideria inclinabant & propendebant, (scilicet illum dignitates & divitias non amare, suis terris ac stipendiis tantum contentum esse, aliena non appetere) Cancellarium suum eum constituit, ut quæcumque negotia temporalia vel spiritualia Regis judicium expectabant, illius consilio & decreto (tam sanctæ fidei & tam profundi ingenii tenebatur) omnia tractarentur, & tractata irrefragabilem sententiam fortirentur. Consilio ergo illius multa bona opera Rex effecit, ac inter cetera septem ecclesiis septem Episcopos uno die dedit, videlicet præfatum FRIDESTANUM ad episcopatum Vintoniæ, præfatum CEOLVULFUM ad Dorcastriam, VVHERSTANUM ad episcopatum Schireburnensem, ATHELSTANUM ad Cornubiensem, ATHELMUM ad Fontanensem, & ALDULFUM ad Cridiensem, ac BERNETUM australibus Saxonibus præponens, cujus sedes est apud..... omnesque uno die unoque loco à præfato Pleigmundo Archiepiscopo consecratos.

Cancellarius
creatur
ab Edvardo.

11. Complevit itaque dies suos inclitus Rex EDVARDUS, ETHELSTANUSQUE filius ejus successerat. Contra quem cum ANALAFUS, filius SITRICI, quondam Regis Northanhumbriorum, insurgeret, & bellum ferocissimum multorum viribus moliretur, conspirantibusque cum dicto Analaso CONSTANTINO Rege Scottorum, & EUGENIGO Rege Cumbriorum, ac aliorum Regum Comitumque barbarie infinita, omnes cum subjectis nationibus ad Brunford in Northanhumbria contra Athelstanum regem convenissent, artificio sedere conjurati, & dictus Rex Anglorum cum suo exercitu occurrisset; licet præfatus barbarus infinitam multitudinem Danorum, Noregano-

Adelstani
regnum
turbatum.

ANN. CH.
CM LXXV
JULII XI.

Turketuli
virtus in
prælio.

rum, Scottorum, ac Pictorum contraxisset, vel vincendi diffidentia, vel solita gentis suæ versutia maluit nocturnis tenebris insidias tendere, quam aperto prælio dimicare. Irruit ergo subito super Anglos nocturno tempore; peremptoque quodam Episcopo, qui præcedente vespere ad exercitum Regis Athelstani accesserat, cum clamor morientium longius personaret, ut Rex ipse, qui plus uno milliari à loco distabat, suusque totus exercitus, qui circa illum in tentoriis sub dio dormiebat, evigilans atque intelligens citius armarentur aurora jam illucente, ad locumque cædis appropinquans paratus & promptus fieret ad invadendum contra barbaros qui tota nocte laboraverant, & jam lassos & laxatos ab ordine offendentem contigit Regem Ethelstanum, qui Vvestfaxonos omnes ducebat, contra aciem Analasi occurrisse, ac Cancellarium suum Turketulum, qui Londonienses & omnes Mercios trahebat, contra aciem Constantini obviasse. Cessantibus cito ferentariis armis, pede pes, & cuspidè cuspis, umboque umbone pellebatur. Cæsi multi mortales, confusaque cadavera Regum & pauperum corruebant. Cumque diutissimè ac dirissimè dimicaretur, & neutra pars cederet (tanta erat paganorum multitudo), Cancellarius Turketulus assumtis secum paucis Londoniensibus, quos fortissimos noverat, & centurione Vviciorum, SINGINO nomine, qui spectata fortitudine pollebat; ipse præ cunctis & statuta procerus, ossibus & nervis solidus & cordatus, ac inter omnes heroes Londonienses viribus robustissimus, pervius ipse involat in adversos, penetransque cuneos hostiles prosternit à dextris & à sinistris. Jam Orcadensium ac Pictorum globos pertransierat, silvamque jaculorum & telorum, quæ thorace fidelissima sufflaverat, in se projectam circumferens, jam cuneos Cumbrorum ac Scottorum cum suis sequacibus perforabat. Tandem multo sanguine ad ipsum Regem perveniens, equo dejecit, dejectumque cum vivum capere omnimodis conaretur, & Scotti constipati Regem suum totis defendere viribus insisterent, & plures in paucos niterentur, præcipueque omnes unum Turketulum appetere, prout sæpius postea fatebatur, tunc primùm temeritatis suæ pænitebat. Jamjamque opprimendus erat à Scottis, & Rex è manibus ejus eripiendus, cum Singinus Centurio gladio confodit eum. Sic Rege Scottorum Constantino perempto, Scotti se retrahentes, viam apertiore Turkerulo, suisque militibus concedebant. Cognita ergo morte Constantini per universum exercitum Analafus fugam facit, fugiuntque universi. Cecidit ibi paganorum copia inaudita. In tam duro certamine sæpius se gloriabatur à Domino conservatum Turketulus, & se felicissimum & fortunatum, quod numquam hominem occiderit, neminem mutilaverit, cum pugnare pro patria, & maximè contra paganos licitè quisque possit.

Athelstani
sorores
nuptui da-
tae.

* Franco-
rum.

Munera ip-
si concessa

12. Hac itaque victoriâ per universam Christianitatem citius ventilatâ, desiderabant omnes Reges terræ cum Athelstano Rege amicitias facere, & quocumque modo sacra fœdera pacis inire. Misit ergo legatos HENRICUS Imperator Romanorum pro una sororum suarum OTTONI filio suo in uxorem ducenda. Misit etiam HUGO Rex Francorum pro alia suo filio tradenda. Misit & LUDOVICUS Princeps Aquitanorum * pro una sibimet assumenda. Allata sunt per eorum nuntios tot eximia regalia, qualia & quanta per plurima ante sæcula Anglicis fuerant incognita & invisâ. Præter odores aromaticum, præter honores gemmarum, præter equos cursorios aureis ephippiis phaleratos, & onychina vasa pretiosissima, & alia donaria plurima & pulcherrima, missa est pars crucis Dominicæ crytallo decentissime inclusa, portiuncula etiam spineæ coronæ Christi similiter crytallo contexta; ensis CONSTANTINI Magni, cujus capulo super crassas auri laminas clavus affixus erat unus ex quatuor, quibus Redemptor noster nos & omnes suos salvavit: vexillum quoque beatissimi martyris Mauricii, & lancea CAROLI Magni non apud Francos exigui pretii. Quibus donariis magnificus Rex Ethelstanus in

immensum delectatus, & sorores præfatis principibus concessit, ac inter delegatos, qui virgines transducerent, primum & præcipuum Cancellarium suum Turketulum, eo quod prudentissimus, & in omni negotio sanctissima fide probatissimus, propinquus etiam genere dictis virginibus haberetur, indubitata confidentia deputavit. Vadunt ad litora cum Cancellario quatuor viragines, quæ castitatis honore Dianam vincebant . . . . . Completa itaque dicta legatione, Cancellarius Turketulus, magnis onustus muneribus, cum tota familia multis donariis ad ultimum quemlibet puerum ditata, prospero navigio in Angliam est reversus.

ANN. C. H.
CM LXXV,
JULII XI.
Turketulus
ad Reges
legatus.

13. Triumphatis ergo omnibus hostibus, suisque sororibus dignissimè maritalis, ad exaltandam Ecclesiam Christi ubique per regnum suum (Cancellario suo Turketulo semper illud suggerente) intentissima devotione animum totum dedit. Restaurat ergo monasteria, ædificat ecclesias, ac sanctis altaribus offert pretiosissima ornamenta. Malmesbiriæ maximè (ubi duos cognatos suos, filios scilicet *ETHELVARDI* patruï sui, *ELVVINUM* & *ETHELSTANUM*, cæfos à Danis in prælio Brunefordensî sollempniter sepelierat) speciali diligentia diligit & exultat, ac multis privilegiis præ ceteris monasteriis magnificat & honorat : & demum suos annos atropo ante tempus abscedente defunctus, ibidem sepultus pausat. Cui (ut prædictum est) frater suus *EDMUNDUS* in regnum successit.

Adeftani
pietas.

Mors &
sepultura.

14. Ejus enim tempore cum sanctus *DUNSTANUS* tunc regii palatii Presbyter, ac Cancellario Turketulo à secretis familiarissimus, & confessionum suarum communicator confidentissimus, quibusdam æmulis persequentibus, per ipsum Regem de palatio pelleretur, Turketulo Cancellario procurante, suamque sanctitatem plurimum prædicante, & pro sua gratia studiosissimè Regem deprecante, revocatus, & monasterio Glasconia donatus est. Dedit tunc sancto Dunstano Cancellarius Turketulus pulcherrimum calicem, qui adhuc ad hæc Normannorum tempora, ibidem & calix Turketuli cognominatur, conservatus. Sex autem annis & dimidio in regno completis, cum Rex *EDMUNDUS* esset interemtus, *EDREDUS* tertius frater in regnum successit. Cujus anno secundo Cancellarius Turketulus, cum adhuc ante suam conversionem in suo sancto desiderio neophytus existens, gratiam domini sui Regis votis suis bene respondentem in omnibus obtinuisset, quadam die cum summa celeritate de Londoniis Croylandiam advolans, præfatos tres senes in dicta insula latitantes devotissimè visitavit, & supra quàm dici potest aut excogitari, revelato suo sancto proposito in immensum lætificavit. Receptus ergo in eorum fraternitatem, chartas foundationis monasterii ac alia ejus monumenta relegens, universam insulam Croylandia cum dictis senibus, qui carpento vehebantur, & familia sua, quæ adhuc illum Cancellarium grandi numero comitabatur, de angulo ad angulum circuitabat. Hoc interferendum est, quod circa hæc tempora tanta siccitas per totam Angliam erat, quod triennio non plueret super terram, & siccitas Eliæ à plurimis diceretur. Edoctus itaque Cancellarius Turketulus de limitibus Croylandia, & ejus terminis universis, jussit cruces lapideas terminorum innovari, & longius à ripis fluviorum in proxima solida terra infigi, ne fortè lapsu temporis per aquarum alluvionem in flumina corruerent, prout antiquas cruces in eisdem limitibus per *KENULFUM*, monasterii Croylandia primum Abbatem, ibidem aliquando appositas intellexerat corruisse. In australi namque ripa dictæ insulae posuit tunc Turketulus crucem lapideam, quæ tunc distabat à *Southce* per sex perticatas, & in boreali parte dictæ insulae tunc posuit aliam crucem lapideam, quæ tunc distabat ab *Asendich* cadentem in *Meland* per tres perticatas. Terminos etiam maris eorum, tam *Alderlound* in australi parte aquæ de *Meland*, quàm *Goggistand* in parte boreali dictæ aquæ adiens, & limites eorum, prout charta foundationis monasterii demonstrabant,

Edmundus
succedit.

Edmundo
Edredus.

Turketulus
Croylanden-
ses visitat.

Cruces ad
terminos
restituit.

ANNO CH.
EM LXXV
JULII XI.

annotans, jussit similiter crucibus lapideis designari: sicque salutatis dictis senibus fratribus suis, & iterum datis viginti libris argenti ad eorum sustentationem, cum chartis & monumentis monasterii ad Regem Londonias est reversus.

Prædia
amissa recuperat.

15. Alloquitur ergo ibidem quadam die Comitem LEVINUM, qui *Spalding, Cappelade, & Sutterton* terras olim monasterio *Croyland* dependentes occupabat; quadraginta marcas auri coram prefato Rege prefato Comiti contulit, & prædictas villas in suam possessionem, tamquam attornatus a dictorum senum, eorum nomine tituloque recepit. Composuit etiam tunc cum Comite ALFERO, & datis ei decem marcis auri, *Draiton* *Croylandiæ* restituit. *Staudon, & Badby*, datis similiter decem marcis auri Comiti ATHELWOLDO *Croylandiæ* recuperavit. Eodem tempore de Comite ALVINO, cum esset juvenis piissimus, & eleemosynis multum deditus, villam de *Morburne* ad *Croylandiam* acquisivit. Tunc etiam *Bokenhale, & Halington, & Lindesey* de Duce OSLAÇO datis duodecim marcis auri *Croylandiæ* restauravit. *Langtoft* autem & *Baston* tunc regali fisco pertinentes Rex Edredus gratis & sponte reddidit. *Deping* verò, cum LANGFERUS, quondam Regis BEORREDI Panetarius, cui dictus Rex dictum manerium aliquando donaverat, jam longævo senio gravatus obierat, nullo herede masculino relicto, ad duas filias ejus transibat: quæ diu in cœlibatu permanentes, neque cum Turketulo voluerunt componere, nec juri suo prece vel pretio renuntiare. Expectabat itaque diutius venerabilis pater Turketulus tempora meliora: sed quamdiu vixit, vixerunt & illæ in eadem pertinacia. *Kirketon* autem & *Kimerbi* ad *Croxton*, cum Dux OSBRITHUS tenaciter retinebat, & chartæ donatorum perierant, nec aliqua regia confirmatio dictas terras continebat; Turketulus cum semel & secundo oblato iusto pretio repetiisset, nec auditus esset, ad alia tenementa redimenda tota vigilantia indulgebat. Revoeavit tunc *Glaphorn, Thirning, Laithorp, Kirkbie, Peikirke, & utramque Adingtonam, Repingale, Suttonam, & Stapiltonam*.

Monachus
efficitur &
Abbas.

16. Tandem adveniente festo beati Bartholomæi Apostoli, in præsentia Regis Monachus factus, & statim baculo pastorali à Rege donatus, & ab Episcopo benedictus, universum monasterium cum omnibus ejus possessionibus in manum Regis resignavit. Qui apud *London* in communi concilio coram Archiepiscopis, Episcopis, & totius terræ magnatibus dictum monasterium cum omnibus terris ejus, tam ab antiquo ei pertinentibus, quàm ab eodem Turketulo noviter datis ac acquisitis, dicto domino Turketulo Abbati, monachisque suis reddidit, & cum charta sua (prout præmissum est) liberum & solutum ab omni terreno servitio in perpetuam eleemosynam confirmavit. Antiquam verò loci impunitatem vel immunitatem nullo modo consensit acquirere, ne sceleratis & impiis refugium à publicis legibus videretur in aliquo præbere, & cum hujusmodi maleficis compelleretur vel in aliquo contra conscientiam suam cohabitare seu consentire. Secuti sunt eum ad monasterium multi litterati viri, quorum decem secum schema monachicum susceperunt; ceteri rigorem religionis abhorrentes, adhuc in sæculari habitu permanebant: at nihilominus secum in monasterio habitabant, quia præsentia ejus nullo modo carere poterant. Quorum quidam gradum sacerdotalem obtinebant, quidam in clericali adhuc officio ministrabant. Hos omnes, cum multi fuerunt, in cella sanctæ PEGÆ Virginis, ad orientalem partem monasterii manere jussit, & unicuique eorum, sicuti uni monacho ministrari quotidie de victualibus imperavit: fabricansque illis ibidem capellam, Horas regulares, tam nocturnas, quàm diurnas, tempore quo monachi persolvebant, & ipsos persolvere jussit. Fiebat autem hoc ex præcepto Tur-

Multos
litteratos
creavit.

^a Attornati in jure Anglico & Normannico dicuntur. || dato agunt. Vide Glossaria, maxime Cangianum, tur Procuratores, qui aliena negotia ex speciali man. ||

VITA V. TURKETULI ABB. CRULANDENS. 511

ketuli Abbatis, ut ipso usu fierent aliquando monachicis observantiis aptiores, qui sæcularibus hætenus dediti lasciviis, à regulari vita longius erant devij & discordes. Habitum etiam omnibus uniformem indixit, scilicet chlamydem nigram, vestesque calares, ac omnes nigri coloris. Præter continentiam & obedientiam nihil aliud religionis noverant; unde vix vel numquam contigit aliquem illorum ad sæcularem vomitum revertisse, tam larga exhibitione procurati, tam laxa regula sunt contenti. Abbas Turketulus Præpositum illorum Priorem dicebat, quem ab ipsis omnibus electum ille confirmabat. Quidam illorum ibidem sanctissimo sine quieverunt, & in eodem loco sepulti sunt: quidam præcedente tempore ad religionem monachicam conversi, & in ea sanctissimè conversati, etiam ad Abbatis officium assumi postea meruerunt. Isti fuerunt duo **EGBELRICI**, qui de genere & cognatione sua sibi satis carne propinqui, sed spiritu multo propinquiores jam effecti, successive post illum Abbatis officio ambo strenuè functi, & in eodem defuncti sunt.

17. Cum autem circa ultima tempora Turketuli Abbatis sub inclito Rege **EDGARO** inciperet Ordo monachicus in multis monasteriis ubique per totum regnum restauratis, & quibusdam noviter fundatis copiosissime reflorescere, rariisque solito venientibus ad conversionem clericis, ferè omnes Presbyteri Pegelandiæ sunt effecti monachi Croylandiæ. Unde Pegelandia fere personis destituta, cœperunt pauci Clerici relicti Abbatem Turketulum multa instantia pulsare, quatenus complaceret vel sacerdotes sæculares eis conducere, vel monachum de monasterio suo, qui divina eis quotidie celebraret, aliquem assignare. Sæcularis autem aliquis veniens ad conversionem, cujuscumque gradus fuerat vel conditionis, illorum prius collegio deputatus est, & apud Pegelandiam probatus, succedente tempore, prout Pegelandenses de ipso testabantur, receptus vel repudiatus est. Abbas ergo Turketulus prudentissima providentia neutram petitionem Pegelandensium acceptans, nec omnino damnans, concessit pro memoria sanctæ Pegæ Virginis, & constituit ibidem divinum servitium perpetuandum; non tamen amodo aliquod collegium regularium vel irregularium, quod aliquando fortè fieret monasterio suo injuriosum vel onerosum, ibidem ullo modo statuendum. Ordinavit itaque unum sacerdotem, & cum totius conventus sui consensu communi chirographo sui capituli confirmavit in perpetuum, qui perpetuis temporibus pro monasterii fundatore Rege **ETHELBALDO**, & pro ejus restauratore Rege **EDREDO**, ac pro Turketulo Abbate, ceterisque loci benefactoribus celebraret, ac ut unus monachus conventualis in refectorio exhiberetur, quotidie post Prioris servitium de eadem qualitate tam in prandio, quam in cœna victualia sua suscepturus, siye domi fuerit, siye foris: ad alia verò necessaria sua mediam partem oblationum, quas fideles Christi in dicta capella soliti sunt offerre contra sacrificam, per æquales portiones amodo recepturus. Sed hæc constituta sunt circa ultima tempora Turketuli Abbatis, tempore videlicet Edgari Regis, primusque sacerdos positus ibidem per Abbatem Turketulum ad hujusmodi officium peragendum vocabatur **REINFREDUS**, vir multæ litteraturæ ac ingentis honestatis. Edredus verò Rex (ut prædictum est) regnavit.

Positisque, apud Pegelandiam clericis suis, venerabilis pater Abbas Turketulus **DUNSTANUM** quondam sibi familiarissimum ad Archiepiscopatum Doroberniæ promotum, **OSKETULUM** que cognatum suum, Archiepiscopum Eboracæ pariter effectum, Londonias semel adiens, cum quanto gaudio ab utroque sit susceptus, non est facile notare: cum alter suus nutritius, & antiqua beneficia recordatus; alter ei carne propinquus, & pro cognatione generis amplexatus, uterque jam in castris Domini militem emeritum affectione intima veneratus sit. Obtinuit etiam tunc à Rege Edgario, videlicet octavo anno regni sui, prædictis Archiepiscopis inter-

ANN. CH.
C M LXXV
JULII XI.
Clericorum
ibidem ha-
bitus & in-
stitutum.

Edgari pri-
vilegium.

ANN. CH.
CM LXXV
JULII XI.

cedentibus , chartam regiam de confirmatione Croyland Monasterii sui sub hac forma.

„ Imperante Domino nostro Jesu-Christo super omnes caros, & super om-
 „ nia regna orbis terrarum principatum tenente, qui tollit Reges & trans-
 „ fert regna; tractatque suo nutu mundi climata universa; ego EDGARUS
 „ ejusdem Dei nostri largistua munificentia possidens totius magnæ Britanniæ
 „ monarchiam, statui mecum ab initio regni mei pro modulo meo sua benefi-
 „ cia compensare, & de transitoria mammona providere, beatorum taber-
 „ nacula mihi, perque caduca bona promerere sempiterna gaudia. Cùm ergo
 „ de relevatione Ecclesiarum Christi & monasteriorum restauratione frequen-
 „ tissimè mihi suggererent spirituales patres mei Pontifices & Prælati, teste
 „ Deo cordium inspectore, sollicitus eorum petitionibus semper apertis auribus
 „ acquievi. Cùm verò sanctissimi Archiepiscopi mei DUNSTANUS Do-
 „ robernenfis & OSKETULUS Eboracensis apertius insinuassent, quomodo
 „ celebre monasterium Croylandense quondam ab inclito Rege Merciorum
 „ ETHELBALDO fundatum aliisque Merciorum Regibus, successoribus
 „ ejus multis & magnis donariis & dignitatibus ditatum, insuper immunitati-
 „ bus & immensis privilegiis ampliatum & magnificè confirmatum, demum
 „ nefandissimis Danis totam terram opprimentibus; ab iisdem dictum mona-
 „ sterium fuerit igne crematum & devastatum: Sed postea tanta cessante pro-
 „ cella, per industriam venerabilis patris TURKETULI, cooperante sibi
 „ gratia piissimi Regis patris & prædecessoris mei EDREDI, resurrexit
 „ restauratum, & iterum in sanctorum habitaculum ædificatum, & regio chira-
 „ grapho confirmatum: gaudio magno gavifus sum, & crescenti quotidie con-
 „ valescentique indies temporibus [nostris] per totam Angliam cultui Chri-
 „ stianototis animi præcordiis (Deo teste) congratulatus, prædicto viro venera-
 „ bili, Abbati Turketulo, quondam patris mei patruorumque meorum patricio
 „ potentissimo, ac omnium hostium Anglici regni triumphatori strenuissimo,
 „ jamque patriæ cælestis amore fervorem Christi sanctissimo pastori & prælato,
 „ concedo de regalibus silvis meis suo Croylandensi monasterio magis vicinis
 „ & propinquis scilicet de *Anearigwood* ..... arbores & meremium ad ædifica-
 „ tionem sui monasterii prædicti quot & quantum placuerit accipere..... prout
 „ Edredi patris prædecessorisque mei chirographa & monumenta .... decla-
 „ rant ..... Concedo etiam quod dicti monachi possint includere .... erofos
 „ circa pontem separamiter .... Concedo etiam .... quod habeant omnes con-
 „ suetudines liberas cum omni illo quod appellatur Socha, Sacha, Tol & Tem,
 „ Infangthef, Vveif & Stray ..... Contra ergo hujus nostri chirographi pro-
 „ positum quicumque dictum Turketulum Abbatem... vexare præsumserit....
 „ à sanctorum congregatione segregatus .... Sancitum est hoc in anno Domi-
 „ nicæ Incarnationis nongentesimo sexagesimo sexto ..... † Ego EDGARUS ro-
 „ tius Albionis monarcha istud chirographum cum signo sanctæ crucis confir-
 „ mavi. † Ego DUNSTANUS Archiepiscopus Dorobernenfis hoc chirographum
 „ cum trophæo hagiæ crucis corroboravi. † Ego OSKETULUS Archiepiscopus
 „ Eboracensis devotè collaudavi. † Ego ATHEVOLDUS Episcopus Vvinton-
 „ nienfis multum procuravi. † Ego OSVVADUS Episcopus Vviciorum com-
 „ mendavi. † Ego ALFVOLDUS Episcopus Donevoniæ subscripsi. † Ego
 „ ALSTANUS Abbas Glasconiæ consilium dedi. † Ego ETELGARUS Abbas novi
 „ monasterii Vvintoniæ consensum præbui. † Ego VVLFIVS * Abbas sancti Petri
 „ Vvestmonasterii extra *London* subnotavi. † Ego MERVVENNA Abbatissa de
 „ Rumsege signum sanctæ crucis feci. † Ego ORDGARUS DUX Donevoniæ
 „ consignavi. † Ego ELFECSUS * Suthamtonienfis Dux approbavi. † Ego OSLAC
 „ Dux affui. † Ego BRITHNODUS Dux aspexi. † Ego ALVVINE Dux con-
 „ sensi. † Ego ALFERUS Dux interfui. † Ego ERNULFUS minister vidi. † Ego
 „ RINGUHUS *

Anno
966.u l. Vvlfiv-
nus ut
infra.*al. Elfe-
gus.

RINEUHUUS * minister vidi. † Ego ADELV VARDUS minister audivi. † Ego VEIF minister aufcultavi.

18. Venerabilis autem Abbas Turketulus contra pericula brachii sæcularis impetrato ab Edgardo Rege tali munimento, etiam pro spiritualis auxilii clypeo utrumque Archiepiscopum Dunstanum & Osketulum instanter deprecatus est contra filios Belial (si fortè in monasterium suum instinctu diabolico insurgerent in futurum) huiusmodi censuram ecclesiasticam in superscriptorum regionum chirographorum violatores, (videlicet Edredi & Edgari) & in omnes contra venientes, & contra procurantes eodem tempore apud Londonia impetrabat sub istis verbis.

AN. CR.
CM LXXXV
JULII XI
* f. Rin-
gulfus.

Aliud pri-
vilegium.

UNIVERSIS posteris christianam fidem profitentibus DUNSTANUS Do-
robernenfis, & OSKETULUS Eboracensis Archiepiscopi, ATHELVVOL-
DUS Vvintoniæ, OSVVALDUS Vvigornia, & LEFVVINUS Dorcestria Epif-
copi, salutem in Domino sempiternam. Cum naturaliter Ægyptii pastores
omnes ovium exsecrantur, & filii tenebrarum filios lucis furore implaca-
bili persequuntur (semper enim Madian prodere populum Domini machi-
natur) cupientes ideo in futurum contra sceleratos & sacrilegos sanctam ma-
trem Ecclesiam jugiter infestantes murum defensionis opponere, & quicum-
que se divino servitio mancipaverunt, & in castris Domini quocumque mo-
do militaverunt, reddere ab huiusmodi persecutoribus securiores, & in do-
mo Domini tutiores : attendentes etiam sanctissimam devotionem, qua piis-
simi Reges nostri temporis, scilicet EDREDUS quondam Rex, & inclitus
Rex EDGARUS nunc superstes, inspirante sancto Spiritu, conceperunt ad re-
stituranda sacra fervorum Christi monasteria, & ecclesiam Dei ubicumque
relevandam ; chirographa eorundem Regum benignissime concessa venera-
bili patri Turketulo Abbati Croylandensi (qui pro patriæ cælestis amore di-
vitiis multas & magnas dignitates fortissimè reliquit) de confirmatione sui
monasterii sibi confecta nos auctoritate divina confirmamus, ratificamus ; ac
omnes qui timore Dei postposito, possessiones dicti monasterii diripere
tentaverint, vel pacem dictorum monachorum contra intentionem ac volun-
tatem præactorum regionum chirographorum perturbaverint, aut perturba-
ri procuraverint arte vel ingenio, consilio vel favore, quocumque colore
sua machinamenta homo seminaverit inimicus, & filius iniquitatis sua fuderit
argumenta, ex tunc excommunicantes, nomina illorum de libro vitæ tolli-
mus, & à consortio Sanctorum separantes, ac à limine portæ cælestis longius
repellentes, nisi condigna satisfactione citius sua errata correxerint, infer-
nalibus incendiis cum Juda traditore damnandos pro suis demeritis irremis-
sibilibus deputamus. Insuper spiritualitatem totius insulæ Croylandiæ, villæ-
que adjacentis, prout à fundatione monasterii sui dicti monachi hæcenus ha-
buerunt, videlicet quidquid attinet ad Archidiaconatus officium, omnibus
correctionibus ad instantiam partis, vel quocumque modo infligendis, pro
quibuscumque delictis vel criminibus per quamcumque personam commissis
vel committendis ibidem, præfato venerabili Abbati Turketulo, & omni-
bus successoribus suis Abbatibus in eodem monasterio futuris, & eorum offi-
cialibus ad hoc officium vice sua exsequendum substituendis, cum consensu
Agelnothi Archidiaconi procurantis istud fieri, concedimus & assignamus ;
excommunicantes & exterminantes à facie Dei, & à glorifica visione vultus
sui in die magni iudicii omnes, qui dictum patrem Turketulum, vel ali-
quem successorum suorum super hoc de cetero inquietaverint, vel aliquod
præmissorum violarint, vel violari procuraverint quocumque modo, in per-
petuum eos sathanæ sine fine tradentes, nisi citius respuerint, & cum con-
digna pænitentia prædicto monasterio satisfecerint pro patrat. Istud privile-
gium sancitum est, & immutabiliter decretum ad honorem Dei & sanctæ

ANNO 966. CHR. CM LXXV JULII XI. ANNO 966.

matris Ecclesiæ revelationem, ac sancti Guthlaci Confessoris reverentiam in præsentia Regis Edgari, Prælatorum, Procerumque suorum, anno Domini Incarnationis nongentesimo sexagesimo sexto apud *London* collectorum. † Ego EDGARUS totius Albionis monarcha istud privilegium sanctæ crucis indicio confirmavi. † Ego DUNSTANUS Archiepiscopus Dorobornia prædictam censuram ecclesiasticæ animadversionis in regiorum chirographorum violatores irrevocabiliter fulminavi. † Ego OSKETULUS Archiepiscopus Eboracæ perpetuam damnationem in sanctæ matris Ecclesiæ adversarios inter Prælatos istam sententiam corroboravi. † Ego LEFVVINUS Dorcastrensis Episcopus consensit. † Ego ALSTANUS Londoniensis Episcopus commendavit. † Ego OSVVALDUS Vvigornia Episcopus consensum dedit. † Ego ALFVVOLDUS Episcopus Donevonia consensum præbuit. † Ego KINSEUS Lichfeildensis Episcopus adjuvit. † Ego ALFRICUS Episcopus Estanglia procuravit. † Ego GODVVINUS Episcopus Roffensis acquievit. † Ego ATHELSTANUS Episcopus Cornubiensis consilium dedit. † Ego VVERSTANUS Episcopus Schireburnensis annuit. † Ego AGELNOTHUS Archidiaconus favit. † Ego ELSTANUS Abbas Glasconia consensum dedit. † Ego ETHELGARUS Abbas novi monasterii Vvintonia consensum præbuit. † Ego VVLFINUS Abbas sancti Petri Vvestmonasterii extra *London* subnotavit. † Ego OSVVARDUS Abbas Eveshamensis ratum habuit. † Ego MERVVENA Abbatissa consignavit. † Ego VVLVVINA Merhamensis * Abbatissa communivit. † Ego ORGARUS Dux constituit. † Ego AILVVINUS Dux constabilivit. † Ego BRITHNODUS Dux aspexit. † Ego OSLACUS Dux affuit. † Ego ALFERUS Dux interfuit. † Ego ELFEGUS Dux audiuit. † Ego FRITHEGISTUS * minister vidit. † Ego ETHELVVARD minister vidit. † Ego ETHELMUND minister auscultavit. Acta sunt hæc in octavis Pentecostes in ecclesia sancti Pauli cathedrali.

* al. Mercamenfis.

* al. Eri-tegiftus.

Historia hæc ex quibus accepta.

19. Confirmato itaque monasterio suo, & contra omnes adversantes tam pontificali, quàm regali auctoritate sufficienter suffulto, & fortissimo effecto, venerabilis pater Abbas noster Turketulus jam senior ætate, plenusque dierum, deinceps in sæculum non exibat: sed inter seniores monasterii quotidie conversatus, de statu & observantiis antiqui monasterii inquirere & audire summopere affectabat. Dum namque Aionem, qui jurisperitus monumenta monasterii veteris optime noverat; dumque Thurgarum, qui ab infantia utriusque monasterii veteris & novi devastationem & restaurationem oculis viderat, ceterosque seniores, quæcumque de suis senioribus in adolescentiori ætate audierant, assignans eis fratrem Svvetmannum, debita diligentia exciperet, quatenus suis posteris tam memoranda de monumentis veteris monasterii, quàm de regularibus observantiis ejus studiosè traderent, instantissima vigilantia deprecatus est. Ediderunt tunc illi seniores historiam istam, continentem majora memoranda domus nostræ cum paucis incidentiis regni Merciorum, & Vvestfaxonum à nostra prima fundatione per Ethelbaldum Regem, usque ad quartumdecimum annum regni incliti Regis Edgari.

Crulandensis monasterii disciplina.

Ordo primus juniorum.

20. Quo etiam tempore venerabilis pater noster Abbas Turketulus, antiquis observantiis veteris monasterii Croylandensis plenius auditis, examinatis, & integrè intellectis, statuit & decrevit, subsequencia in suo Croylandensi monasterio perpetuis temporibus inviolabiliter ab omnibus observanda. Dividens enim totum conventum in tres gradus, ut quilibet gradus suum statum agnosceret & teneret, statuit, videlicet quod juniores ab ingressu monasterii usque ad annum vigesimum quartum in Ordine, subeant omnia opera chori, claustrii & refectorii, canendo, legendo, serviendo, & omnes regulares observantias secundum magistri sui doctrinam custodiendo: quæ officia quicumque tam pro seipso, quàm pro sociis suis studuerit diligenter & devotè peragere, ubique majorem favorem à superioribus suis me-

rebitur obtinere. Si quis autem (quod absit) inflatus superbia, vel elatus alicujus artis scientia, vel confusus litterarum copia, vel conductus parentum suorum aut alicujus alterius amicitia, susurro seu detractor, contentiosus, seu quocumque modo seniorum suorum contemtor eruperit in monasterio; tamquam veniens ab inferis Alecto, ab omnibus cautiùs evitetur, nec aliquam gratiam in capitulo, nec licentiam in refectorio, nec solatium in infirmitorio usque ad vitii sui emendationem de superioribus consequatur: sed sicut bos cornupeta domi recludendus, de leunculo ne leo evadat indomabilis, in ipso initio per Priorum discretionem debitè castigetur. Qui verò affabiles & facti, casti & pacifici, mites & modesti, obsequentes & obedientes fuerint; omni favore digni frequentius solatia fortiantur.

ANN. CH.
C M LXXV
JULII XII

21. Porro qui viginti quatuor annos à conversione sua compleverint, per sexdecim annos sequentes medium gradum tenebunt. Isti sunt absoluti ab officiis parvis, Cantariæ, Epistolæ, Evangelii, & à ceteris minoribus laboribus: sed cum onera alia chori, claustrii & refectorii fecerint in cursu suo circulari, supportationem frequentem à junioribus habebunt, ut bis vel saltem semel in hebdomada pro bono obedientiæ ipsius sua officia faciant; in ceteris diebus à junioribus adjuventur. Et cum istis magnitudo negotiorum, & providentia consiliorum, ac totius loci sollicitudo specialiter incumbit, decet, ut secundum suos labores præter divinam remunerationem, quam monachi maximè expectant, vultum Superiorum suorum sentiant rigidum vel benignum, affabilem vel austerum, cum onere recipiant honorem, & juxta sua merita gratiam vel gravamen.

Ordo secundus pro-
victorum.

22. In gradu namque tertio qui quadragesimum annum attigerint, usque ad quinquagesimum annum in Ordine seniores appellentur, absolvendi ab omni onere chori, claustrii & refectorii, præterquam à cursu Missarum, quæ cum nota canuntur: in quibus Missis juniores de primo gradu, & medii de secundo gradu quotidie se devotè offerendo sua onera supportabunt. Anno etiam quadragesimo secundo completo erunt isti excusati ab omni officio forinsecò, scilicet Provisoris, Procuratoris, Cellarii, Eleemosynarii, Coquinarii, Operarii & Pitantiarii, nisi aliquid officiorum præmissorum Abbas alicui seni ex urgente necessitate decreverit assignandum. Isti, tamquam milites emeriti, qui portaverunt pondus diei & ætus in servitio Dei, & pro statu monasterii sui carnem & sanguinem suum expenderunt, omni honore digni sunt, & nullius indigentiam patiantur. Hoc omnimodis in isto gradu attendendum, quod hujusmodi dispensationis gratiam illi dignissimè consequantur, qui à primo ingressu in monasterium usque ad illam ætatem de nullo crimine convicti fuerint, pro quo pœnam gravioris culpæ sustinere publicè meruerunt.

Ordo tertius
Seniorum.

23. Quinquagenarius autem in ordine, Sempecta vocandus, honestam cameram in infirmitorio de Prioris assignatione accipiat, habeatque clericum seu gartionem suo servitio specialiter attendentem, qui exhibitionem victualium recipiet de parte Abbatis modo & mensura, quibus ministratur gartioni unius armigeri in Abbatis aula. Huic Sempectæ unum fratrem juniorem commensalem tam pro junioris disciplina, quàm pro senioris solatio Prior quotidie assignabit: quibus, tamquam infirmis, de coquina infirmorum victualia ministrantur. Ipse verò Sempecta pro sua voluntate & arbitrio ingrediens & egrediens chorum, claustrum, & refectorium, & dormitorium, ac alias officinas monasterii, cum frocco vel sine frocco, quomodo & quando voluerit, intrabitque & exibat. Nihil triste de negotiis monasterii in ejus audientia recitetur. Nullus cum in aliquo audeat offendere; sed summa pace animique quiete finem suum præstoletur. Licentiam habeat & potestatem quotidiani capituli monachorum pœnitentias injungere, & injunctas, prout viderit vultum pœnitentis contritum & compunctum, minuere vel augere.

ANN. CH.
OM LXXV
JULII XI.

Omnes etiam licentiæ refectorii, omniaque solatia infirmitorii ejus descriptioni & arbitrio committantur: & prout hactenus solitum est ministrari, tam de victualibus, quàm de aliis necessariis, sive domi sive foris fuerit, eodem modo in perpetuum ministraretur, nisi convictus de aliquo crimine inveniretur: quia tum admonitione de sua emendatione (prout sancta Regula nostra dicitur) procurante... Qui Prioratus officium in Croylandia semel obtinuerit, usque ad obitum suum Prior perpetuo permanebit: & quia in medio fratrum rector eorum in honore, præter inclinationes, omnis honor ei & reverentia exhibeatur. Præcentori tabularum, ac ejus assignatoribus in choro tam Abbas & Prior, quàm tota cetera congregatio humiliter obediat.

Turketuli
alia dona-
ria.

24. Officio etiam Sacristæ tunc in augmentum portionis suæ officium Archidiaconatus super totam parochiam Croylandiæ assignavit, dum sine acceptione personarum, cum timore Dei rationabiliter & canonicè suum officium exsequatur. Dedit tunc officio Sacristæ calicem aureum, & duas phialas argenteas & deauratas, ac in formam duorum Angelorum opere cælatotio fabricatas, & duas pelves argenteas miri operis & magnitudinis, pulcherrimè cælatas cum militibus armatis. Quæ vasa universa Imperator Almanniæ HENRICUS aliquando contulerat, & usque ad illud tempus semper in sua capella reservarat. Item officio cameræ monachorum tunc assignavit manerium suum de *Beby* cum ecclesia ejusdem villæ, divinam maledictionem imprecans, quicumque dictum manerium & ecclesiam ejusdem dicto officio immutaverit in damnum conventûs, vel procuraverit immutari.

Extrema
ejus facta.

25. Hæc sanctissima statuta venerabilis pater noster Abbas Turketulus in suo Capitulo publicè promulgata, & ab omnibus acclamata, & obedientissimè acceptata fecit scribi, & in fine Regulæ sancti BENEDECTI jussit apponi, ut omnes cum vellent, valerent legem suam legere, & ne contingeret aliquem per ignorantiam contraire. Edita itaque à prædictis quinque Sempectis ista præmissa veteris monasterii historia, statutis etiam venerabilis Abbatis Turketuli præactis, per dictos Sempectas longo libramine digestis, & in Regulam scripto redactis; præfatus pater jam senio fractus, & præcipuè vulneribus plurimis, ac laboribus immensis in ætate fortiori susceptis multum debilitatus, quotidie metam suæ mortis expectabat, & tamquam bonus operarius à Domino suo denarium pro fidei administratione ad vesperam recepturus, finem fieri sudorum suorum, vesperumque venire retributionis æternæ affectu desiderantissimo suspirabat, frequentius & ferventius invigilare sanctis meditationibus, & afflictionibus vacare, omnes pauperes de suis indigentis relevare, mendicantibus & egenis omnibus victualia præstare, ceteris etiam caritatis operibus insudare, in dies vitam præsentem fastidire, & indefinenter futuram appetere, regularium observantiarum nihil negligere; se tamen inutilem servum dicere, & totis animi præcordiis Christi misericordiam concupiscere, devotioneque infatigabili, quasi diligentia manuali, quotidie paradisi portas pulsare, ac regni cælestis aditum omni Christiano titulo vindicare. Infantes ac filios nobilium monachandos, & apud Pegelandenses clericos ad erudicendum litteris deputatos, ne fortè in aliquo negligentius tractarentur, saltem semel omni die visitans, lectionem & laborem uniuscujusque considerabat; & afferente secum aliquo servitore ficus vel uvæ passas, vel nuces, vel amygdala, vel sæpius poma & pira, vel alia talia munuscula, bene laborantes remunerabat præ ceteris, ut omnes ad diligentius insistendum suis lectionibus, non verbis tantum vel verberibus, sed sæpissimè precibus, & præmiis provocaret. Sempectas autem monasterii, qui verbo vitæ ipsum ad Dei servitium genuerant, semper in summa veneratione habebat, quotidie consolatus familiari alloquio, & de mensa sua aliquo invisens speciali xenio.

26. Cumque primus prædictorum Sempestarum & ætate decrepita, & ordinis conversione diuturna ceteris multo senior dominus CLARENBALDUS completis annis vitæ suæ centum sexaginta & octo *, infirmatus, jam de manu Domini tam longissimi laboris in suo sancto servitio præmia percepturus, lecto decumberet, carnis depositionem in proximo præstolatus; ipse venerabilis Pater Abbas Turketulus, servitoris fungens officio, die nocteque non recedebat, sed juxta recubans, regulare servitium in auribus ægroti decantabat *; & omnia officia more paratissimi juvenis propriis manibus peragebat. Tandem inunctum ac defunctum, in medio choro, cum sollempni exsequiarum officio, tumulabat. Anno proximè sequente obiit dominus SVVARLINGUS completis annis vitæ suæ centum quadraginta & duobus. Quem venerabilis pater Abbas Turketulus simili diligentia ægrotantem custodivit, & defunctum juxta dominum Clarenbaldum cum simili sepulturæ reverentia tumulo commendavit. Sic dominum BRUNUM, sic dominum ATONEM, omnesque tres intra unum annum, qui erat incliti Regis Edgari annus decimus quartus, similiter & simili ministerio sepelivit. Tandem anno proximo ultimus omnium obiit dominus TURGARUS, venerabilis senex, completis vitæ suæ annis centum & quindecim. Isti quinque senes Sempectæ utrumque monasterium viderant, & vetus quod à Danis destructum fuerat, & novum quod nuper restauratum fuerat.

27. Anno Dominicæ Incarnationis DCCCC LXXV, qui erat Edgari Regis decimus sextus & ultimus, celebrato cum multa devotione festo Apostolorum Petri & Pauli, venerabilis pater noster dominus Abbas Turketulus ex ferventissima illo anno canicula febrem incurrens, ultra solitum modum per triduum fortissimè laborabat. Quarto die lecto decumbens, totum conventum, monachos scilicet quadraginta septem, & quatuor laicos fratres in cameram suam convocavit: & coram omnibus dominum EGELRICUM, tunc provisorum suum, statum domus tam in thesauris, quàm in jocalibus aliis jussit ostendere, & de universis post obitum suum per indenturam ^a conventui respondere. Thesaurus monasterii prolatus palam, tunc ad summam decem milium librarum ferè pertingebat. Reliquiæ verò plurimæ fuerunt & pretiosissimæ, quas Imperator Almanniæ HENRICUS, Rex Francorum HUGO^b, Princeps Aquitanorum LUDOVICUS, aliique multi Duces & Comites, Proceres & Prælati, Regum Anglorum benevolentiam & amicitiam captare cupientes, dum regii Cancellarii officium gerebat, ei crebro contulerant. Inter quas præcipuè colebat pollicem beati Bartholomæi Apostoli, ita ut illum semper super se gereret, & cum illo in omni periculo & tempestate & fulgure se signaret. Dux Beneventanus Imperatori illum dederat, cum eum baltheo militari primò juvenem accinxisset: Imperator autem illum ei adhuc Cancellario contulerat. Item de crinibus sanctæ Dei genitricis Mariæ, quos Rex Franciæ ei inclusos in aurea pyxide dederat, quoddam os de sancto Leodegario Episcopo & Martyre per Principem Aquitaniam donatum; ac aliæ multæ, quarum quædam distractæ sunt, quædam adhuc ad hæc nostra Normannorum tempora conservantur. Vasa verò aurea & argentea multa, quæ omnia integra in necessitatem monasterii sub provisoris & procuratoris custodia deputaverat conservanda. Erant enim ambo EGELRICI, cognati sui secundum carnem, & fratres secundum Deum religiosissimi & devoti, alter monasterii provisor, alter procurator: provisor in temporalibus tractandis prudentissimus; procurator vir scholasticus, & omnium litterarum scientia profundissima imbutus. Isti consilarii Abbatis fuerunt præci-

ANN. CH.
CM LXXV.
JULII XI.
Monachis
morientibus
affiduis.
*al. CXLVIII

* id est recitabat.

Turketulus
morti proximus
quid statuerit.

^a Id est chartam indentatam, quæ in modum dentium à medie chartæ recisa, aliam habebat ejusdem tenoris in alia parte descriptam. Vide lib. 2 de diplomatica caput 2.

^b Hic hallucinatur auctor, legendumque, Dux

Francorum Hugo, nempe Magus, qui anno 926, mortuo patre, Ethildem, sororem Adelstani Anglorum Regis, uxorem duxit. Unde corrigendus auctor num. 12. Confer Vvillelmum Malmsburiensem in lib. 2 de Regibus Anglorum, capp. 5 & 6.

ANNO CH.
CM LXXV
JULII XI.
Piè obit,

pui, Priorque AMFRIDUS, quamdiu vixit, ac sine illorum consilio nihil magnum aut minimum faciebat. In dies ergo crescente febre, & ad extrema deducente, communicatus Christi sacris mysteriis, crucem, quam de ecclesia ante conventum ministri attulerant, datam ad osculandum ambobus brachiis amplexatus, quantis suspiriis, quot lacrymis, quibus singultibus, & quàm frequenter osculatus fuerit, paucis non potest explicari. Tam devota verba ad singula Christi vulnera dixit, quod omnes circumstantes fratres ad lacrymas uberrimas commoverit, & à multorum dictorum fratrum cordibus, quamdiu postea vixerunt, ejus devotionis memoriam deinceps non recesserit. Pridie ante obitum suum, ad fratres suos, qui aderant, brevem sermonem faciens de Ordinis observantia, de caritate fraterna, de negligentia tam in temporalibus quàm in spiritualibus cavenda, & de ignis nostri diligenti custodia (sive caritatem supponebat, sive combustionem loci significabat, quam præcaveri cupiebat: tum istud verbum, *Ignem vestrum optimè custodite*, frequenter & quasi propheticè commonebat) tandem dimittens se omnium orationibus commendabat, omnibus ultimum vale dicens, & pro omnibus Deum rogans. Cumque virtus vitalis deficeret, & languor magis & magis violentior ingravesceret, quinto Nonas* Julii, idest in Translatione sancti Benedicti patris & patroni sui, officio regulari completo, complevit & ipse in ipso Completorio dies suos, transiens ex hoc mundo ad Patrem, de sudoribus Abbatiae ad sinum Abraham; sepultusque est in ecclesia sua, quam à fundamentis construxerat, juxta magnum altare, in ejus latere dextro, à convicinis patribus ADULFO Burgensi; & GODMANNO Thorniensi Abbatibus, anno ætatis suæ LXVIII, & monachus sui XXVII.

die Translationis S. Benedicti. *I. Idus.

Egelricus Abbas successor.

Ejus facta.

28. Cui successit ad Abbatis officium electione omnium EGELRICUS senior cognatus ejus, & sub ipso provisor monasterii totius, vir religiosus valde, & in temporalibus tractandis vir excellentis industriæ; ac in omnibus sæcularibus negotiis prospero fine tractandis, experientiæ immensæ prudentiæque mirandæ. Duci namque Merciorum ALFERO carne propinquus, & multa familiaritate præcarus, sub præfato Rege EDVARDO, qui patri Edgardo successerat in regnum, cum monasteria multa gravissimè affligerentur, nullum damnum passus est, nec in minimo molestatus. Ipse quidem domini Turketuli Abbatis ultimis annis functus sub eo totius monasterii Provisoris officio, multa bona opera faciebat. Stimulavit enim & induxit dominum Turketulum Abbatem Londonias adire, & chartam Edgari Regis, ac censuram ecclesiasticam in violatores ejus ab Archiepiscopis DUNSTANO Dorobernensi, & OSKETULO Eboracensi, cum confirmatione spiritualitatis super totam parochiam Croylandiæ impetrare, quo paci & quieti totius monasterii providetur, & contra violentias tam spirituales, quàm temporales totum cœnobium validissime roboratur. Audito etiam quod sanctus ATHELWOLDUS Episcopus Vintoniæ insisteret penes Regem Edgarum monasterium de *Medeshamsted* in vicinio situatum, ad statum pristinum restaurare, dum adhuc vicinæ silvæ in manu Regis fisco applicatæ manerent; utens licentia regiæ chartæ, arbores & meremiam de dictis silvis ad monasterium Croylandiæ curribus & carpentis, carris & plaustris, omnique genere vehiculorum cariari fecit. Unde postea in monasterio Croylandiæ pulcherrima ædificia facta sunt, & pulcherrima ligna multa numero valde ad quoscumque casus in tempus futurum pro monasterii necessitatibus conservata. De namque illo meremio, adhuc domino Turketulo Abbate superstiti, consummata est navis ecclesiæ, turrisque ejus longissimis trabibus fortissimè suffulta & compacta. Post etiam obitum domini Turketuli Abbatis fecit ipse de eodem meremio plurima pulcherrimaque ædificia. . . . Omnia hæc, præter Abbatis cameram & capellam, quæ claustrum continebant, & prædictum diverforium pauperum, quæ domi-

nus Turketulus lapidea fecerat, erant lignea....Fecit & fieri duas magnas campanas, quas *Bartholomæum* & *Bettelinum* cognominavit, & duas medias, quas *Turketulum* & *Tatvovinum* vocavit; & duas minores, quas *Pegam* & *Begam* appellavit. Fecerat fieri antea dominus Turketulus Abbas unam maximam campanam, nomine *Gutblacum*, qua cum prædictis campanis composita, fiebat mirabilis harmonia; nec erat tunc tanta consonantia campanarum in tota Anglia. Decemque annis in officio pastoralis consumtis strenuissime, obiit Abbas Egelricus pridie Nonas Augusti anno Domini DCCCC LXXXIV.

ANN. CH.
CM LXXXV
JULII XI.

Obitus.

19. Cui successit ad Abbatis officium de eadem cognatione alter EGE LRICUS dictus Junior..... Dedit iste Abbas communi bibliothecæ claustralium monachorum magna volumina diversorum Doctorum originalia numero XL, minora verò volumina de diversis tractatibus & historiis, quæ numerum centenarium excedebant..... induitque omni anno totum conventum cum secta sua de tunicis, omni altero anno de cucullis, & omni tertio anno de froccis, præter illa quæ dominus Turketulus assignaverat conventui, singulis annis de ecclesia & manerio de *Behy* capienda. Cumque octo annis optimè monasterium rexisset, obiit Nonis Martii anno Domini DCCCC XCII..... Sepulto verò Abbati Egelrico in capitulo juxta alterum Egelricum, successit ad Abbatis officium dominus OSKETULUS Abbas, sub domino Turketulo & utroque Egelrico Abbatibus post Amfridum Priorem Prior longo tempore..... Accidit ergo, quamdam magnam dominam villæ quæ *Elmophesbiry* vocatur, Lefvvinam nomine, sororem scilicet ex parentum propagine domini Osketuli Abbatis Croylandiæ, ad *Mittlesey* tunc villam suam venire, & secum sacras reliquias, scilicet sacratissimam glebam sancti NEOTI Confessoris de *Elmophesbiry*, quia minus honorificè jacuerunt, ac Danorum deprædationi patuerunt, in scrinio ad hoc aptato deferre. Quæ dirigens celerem nuntium ad fratrem suum dominum Abbatem Osketulum, supplici postulabat supplicatione, quatenus cum congruo fratrum suorum comitatu Vvitesiam placeret accedere, & dictas reliquias sancti Neoti Confessoris secum in suum monasterium cum digna reverentia^a deportare. Ille gaudens & exultans, assumtis secum quibusdam fratribus, Vvitesiam adiit, & dictas sanctas reliquias cum debita honorificentia & psalmodiarum melodia ad Croylandiam transtulit, ac juxta sanctæ Dei genitricis Mariæ altare cum devotione debita collocantur.

Egelricus junior successit.

Osketulus post eum.

S. Neoti reliquias obtinet.

^a De hac translatione actum est in tomo superiori pag 317.

DE ELEVATIONE CORPORIS S. THEODERICI ABBATIS REMENSIS.

ANNO CH.
CM LXXVI.
APRIL. XX.

1. **V**ITAM sancti THEODERICI Abbatis retulimus in Saeculo I auctore anonymo: aliam breviorē postea reperimus, quæ antiquioris videtur auctoris, in qua Theodericus ad discrimen Theoderici Regis Teulerio appellatur. De ejus elevatione hic agendum, quam mirum fortasse videbitur tandem fuisse dilatam: cum sancti Theodulfi ejus discipuli corpus ante hoc tempus tumulo elatum fuerit, atque Remos deportatum. Verum illud inde accidit, quod sancti Theoderici corpus maluerint ejus alumni secreto loco penes se propter Nortmannorum metum reponere, quam Remos delatum amittendi periculo exponere. Hujus verò elevationis occasio nata est ex restitutione monachorum in cœnobio sancti Theoderici, quod in monte Or duabus ab urbe Remorum leucis situm esse aliàs diximus.
2. Cum locus iste bellorum temporumque injuriis fere attritus esset, laxata regulari disciplina monachi ex regularibus facti sunt seculares. Id contigisse putat Marlotus sub ultimis

Canonici seculares apud S. Theodericum.

ANNO CH.
CM LXXVI.
APRIL. XX.
Synodus
ibidem.

* de Roney.

Monachi
ibidem re-
stituti.

Frodoard.
in Chron.
an. 951.

Airardus
Abbas.

Lotharii
diploma.

S. Theode-
rici eleva-
tio.

Regibus prima stirpis. Equidem sex Canonici sancti Theoderici nominantur anno DCCC LXXXII in libello supplici Cleri Remensis pro electione Fulconis. Accessit ad miseriarum cumulum, quod Hungari idem monasterium saculo decimo flammis combusserunt, teste Frodoardo in Historia lib. I cap. 25. Anno CM LIII, ex ejusdem Chronico, Synodus quinque Episcoporum apud sanctum Theodericum in territorio Remensi celebratur, Artaldo Archiepiscopo praesidente. Ad quam vocatus Ragenoldus Comes ob res ecclesiasticas ab eo pervasas, venire noluit: sed deprecatus est Regem, ne excommunicaretur, ut ad Synodum mitteret, cujus excommunicatio tunc Rege petente intermissa est. Postea tamen, id est anno CM LXVI, Odelricus Archiepiscopus Ragenoldum Comitem excommunicavit pro villis ecclesiae Remensis, quas pertinaciter detinebat. Et ipse Comes loca quaedam ejusdem Episcopii cum suis pervadens, rapinis incendiisque devastat. Ragenoldus iste Comes erat Rociacensis * primus, qui multa bona ecclesiae etiam sancti Theoderici invaserat, sepultus in ecclesia sancti Remigii apud Remos, prope Gerbergam Reginam.

3. Anno CM LXX Adalbero Odalricum Remorum Antistitem excepit, cui nihil antiquius fuit, quam monasteria sua cura concredita in meliorem statum reformare: id quod de Mosomagensi & sancti Theoderici exsecutus est. Chronici Mosomensis verba reverentius superius, ubi de sancti Arnulfi translatione actum est, ex quibus hac repetere juvat ad consequentiam dictorum. Jam tunc Episcopus Adalbero intendebat animum hunc locum decullare, id est ornare, regulari institutione, sicut post fecit Remis sancti Theoderici locum, quem de manibus Rotgerii Comitis Rociacensis in jure ille illum tenentis, vi & sagacitate retraxit: & remotis duodecim praebendariis, non Deo & sanctis ejus, sed sibi ipsis & Comiti fervientibus, Abbate ex monasterio sancti Remigii accepto, AIRARDO nomine, cum monachis Deo fideliter militantibus religiosè instituens ordinavit. Ad hac pia opera motus est Adalbero, tum quia in Gorzensi monasterio institutus à puero fuerat, tum quia per ea tempora sanctus Theodericus miraculis condescendebat, testante Frodoardo. Hac monachorum restitutiō contigit anno CM LXXII. Sic enim in brevi Chronico Remensi legitur apud Labbeum. Anno CM LXXII restitutus est Ordo monachorum in monte Or. Rem fusius narrat Auctor anonymus in libello inedito de elevatione sancti Theoderici, quo ex libello quadam hic delibamus, ubi Adalbero Remensis Archiepiscopus Adalberoni Mevensi Episcopo consanguinitatis propinquiori linea conjunctus fuisse dicitur.

4. Qui primus loco praefectus est Abbas, dictus est AIRARDUS ex nomine, ex caenobio sancti Remigii, ubi tunc religionis studium florebat. Is olim ex clerico monachus effectus, jam quoque eximia vitae conversatione plures excellebat & sanctitate. Ibi dum vixit, & in loci reparatione, & in Fratrum spirituali aedificatione attentius laboravit. Porro plures monachorum ejus studio beatè vivendi animati, abrenuntiato saeculo huc diebus illis confluebant. Crebro etiam visitandi gratia dominus Adalbero huc veniebat, cuique monita salutis dabat.

5. Neque hoc contentus Adalbero, factum suum regis litteris confirmari curavit, obtentis à Lothario Rege litteris, quas Marlotus inromo 2 retulit. In his litteris Rex proloquitur, fidelem suum Adalberonem Archiepiscopum, accedente etiam rogatu Emma Reginae, sibi supplicasse, ut diploma largiretur super quadam Abbatia caenobii tertio milliario ab urbe disparata, in honore beati Bartholomei, beato disponente Remigio sub divina revelatione constituti, in quo venerabilis confessor requiescit Theodericus, primus ejusdem loci ab eodem sancto Dei Pontifice monachorum Abbas institutus: qui locus, cum à monastico Ordine defecisset in canonicalem, procurante eodem Adalberone, in pristini Ordinis dignitatem est reportatus. Rem probat Lotharius Rex, confirmans honorum restitutionem, quae eidem monasterio ab eodem facta est. Diplomati subscribunt praeter Adalberonem Remensem ADALBERO Laudunensis, VVIDO Sueffionensis, THEOBALDUS Ambianensis; GILBERTUS, VVIDO, MANASSES, ALBERTUS, & ROTGERUS Comes. Actum palatio Compendii sub die VII Kal. Junii; anno Incarnationis DCCC LXXIV, Indiæ. II, vigesimo anno regnante gloriosissimo Rege domino Lothario.

6. Rebus ita ordinatis & firmatis, consilium inivit de sancti Theoderici corpore è terra efferendo. Id factum anno CM LXXVI, & quidem XIII Kal. Maii, quo die ita legitur in Martyrologio loci. Inventio corporis beati Theoderici à domino Adalberone Archiepiscopo, qui ordinatione beati Remigii primus Abbas exstitit in monte Or, ubi incorruptus plus ferme quam trecentis quinquaginta annis requievit: & translatio ipsius atque sancti Theodulfi in capsam argenteam. Annum assignat breve Chronicon Remense apud Labbeum. Anno CM LXXVI sanctus Theodericus levatus. Prolixam hujus elevationis historiam scribit anonymus, cujus hac summa. Effossa humo, apparuit derepente quidam sarcophagus, in quo nihil aliud repertum est praeter terram, quae putrefactis laterum compagibus intro plurima ceciderat. Et hoc quidem fecerat provida hominum industria, qui sarcophagum vacuum inter tumulum interposuerant, ne quispiam furtim sacrum pignus auferret. Alius defossa humo, tandem inventum est corpus beati Confessoris

foris holoforeis vestibus involutum, stola scilicet circumquaque lento auro deducta, & pleraque pariter reperta sunt pretiosa indumenta.

7. Interea Episcopus rem Lothario Regi deferendam ratus, iussit corpus in terra relinqui pallio superinfecto. Hæc autem facta sunt anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXVI, mense Aprili, videlicet XII. Kal. Maii, inter ipsa Quadragesimæ sollemnia: nec tamen usque in Decembrem mensem à loco sepulturæ remota sunt beati viri pignera. Quærebat interim Episcopus ex industria opportunitatem, quo Rex Lotharius, qui illis temporibus regno præerat, expeditius accersiri posset ad ipsam elevationem, quod ad effectum usque non pervenit juxta votum ejus, quia ferme toto illius temporis curriculo immorabatur Rex pro quibusdam reipublicæ negotiis circa extremas partes regni. Denum accidit, ut prædicto mense, infra ipsos dies quibus agitur observantia Dominici Adventus, ut Remorum finibus Rex appropinquaret, habiturus quidem apud metropolim palatium cum optimatibus suis. Rex ab Episcopo invitatus ad celebritatem, non renuit adesse, sed mox cum uxore sua Emma & exercitu copioso eò iter acceleravit. Adalbero missa legatione interea vicinos Episcopos & Abbates convocavit. Omnibus adunatis, Archiepiscopus sacrum corpus è tumulo efferre conatus, sed frustra, Regem obsecrat, præbeat manum: Theodericum regis humeris in tumulum elatum, ex eodem nolle absque regis manibus efferri. Apposita Regis manu, sacrum corpus facili negotio eductum est III Idus Decembris, atque decenti in loculo repositum. Ipso die Rex cum Regina beato Confessori pretiosa ornamenta obtulerunt.

8. Præterea beatæ memoriæ Episcopus locum amplius illustrare cupiens, corpus beati Theodulfi, quod tunc Remis in majori ecclesia quiescebat, ad pristinam sedem reportari curavit: ut scilicet ex his duobus patronis uno in loco sociatis virtus divina copiosius oriretur, quæ finitimos ad pietatem excitaret efficacius. Reclamantibus civibus, dies nihilominus constituta est. Adalbero sacram sarcinam cum suis comitibus usque ad locum, qui Mons Remensis dicitur, detulit: ex quo monachi eandem suis humeris gaudentes ad suam ecclesiam extulerunt. Hæc paucis ex Auctore illo anonymo, post cujus libellum varia sancti cum Theoderici, tum Theodulfi miracula referuntur, quæ partim sancti Theoderici actis subjuncta sunt in Sæculo I.

9. Horum omnium auctor fuit cum Adalberone AIRARDIS Abbas, qui primus loco præfuit post restitutam inibi monasticæ vitæ disciplinam. Mortuus est ante annum CM LXXXIII. ut colligitur ex indice monachorum, qui moriuntur sub unoquoque Abbate Remigiano, nam sub Rodulfo Abbate tertio ponitur obitus Airardi Abbatis, & Christiani ejus successoris. Rodulfus verò non excessit annum CM LXXXIII. cum nonnisi annos XIV Archimonafterio præfuerit post Hugonem, qui annos dumtaxat duos Abbas fuit post Hincmarum anno CM LXVII defunctum, ut in ejus Elogio superius diximus. In Necrologio Remigiano Airardus Abbas sancti Theoderici notatur v Kal. Junii. Christianus XII Kal. Februarii.

ANN CH.
CM LXXVI
APRIL. XX.

Regi hæc
nuntiantur.

S. Theodulfi
relatio.

Airardus
Abbas au-
ctor.

ANN. CH.
CM LXXVII
MARTII I

VITA SANCTI RUDESINDI EPISCOPI DUMIENSIS MONASTERII

Cellæ-novæ in Callæcia conditoris.

Ubi de ILDUARA Confessa ejus matre.

Auctore STEPHANO, Cellæ-novæ sæculo XII monacho,

Ex Martio Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Rudesindi
Vitæ & mi-
raculorum
scriptores
duo.

I. **A**NTE annum MC LXXI, quo Hyacinthus Cardinalis, postea Celestinus III, Apostolici Legati munus obibat in Hispania, scripta erat Rudesindi Dumienfis Episcopi, & Cellæ-novæ conditoris vita, quam is attentè perlegit, antequam corporis ejus elevationem, accitis totius Callæcia, vicinarumque provinciarum Episcopis procuraret. A quo primum scripta sit hac vita, ambigunt auctores. Hanc Godefridus Henschenius cum miraculorum parte maxima Stephano Cellæ-novæ monacho tribuit auctori, quem deinde Ordonius ejusdem loci monachus ab illis num. 31 verbis: Quia verò longum est scribere omnia &c. exceperit. Ab Henschenio dissentiunt Hispanici scriptores, maxime Morales cum Aguirra nostro: quorum prior in lib. 16 Chronici Hispanici cap. 36 asserit facta & miracula sancti Rudesindi in volumine antiquo, & aureis fere exarato characteribus adservari in monasterio Cellæ-novæ: ac librum de vita ejus conscriptum attribuit Ordonio, alterum de miraculis Stephano. Alii utrumque auctorem vitam & miracula pariter scripsisse volunt. Henschenio faverit vita titulus, qui sic habet in ms. Cellæ-novæ. Facta, & miracula sancti Rudesindi Episcopi Dumienfis, Abbatis, fundatoris & Domini monasterii Cellæ-novæ, scripta per reverendum patrem magistrum fratrem Stephanum in eodem cœnobio monachum, & professum. Titulus recentior: at non propterea fallax. Porro unum eundemque auctorem vitam, & miraculorum saltem priorem partem scripsisse duobus libellis constat ex Prologo, ubi auctor quedam ait, se tum ex scriptis aliorum tum ex alieno relatu accepta in litteras retulisse. Monachus is fuit Cellæ-novæ * postobitum Pelagii Abbatis, id est sub mediūm sæculum XII. Gravis tamen, pro tempore auctor, qui in scribendis miraculis subinde testes citat, Morales Ordonium exeunte sæculo XII Cellæ-novæ Priorem fuisse arbitratur, à quo etiam liber Expomougeron conditus sit, veluti quoddam Rationale divinorum Officiorum, in cujus fine legitur hoc distichon. Ordonius librum per Christum condidit ipsum, Bis denis annis septem supra mille ducentis. Alii præterea scriptores Hispani & Lusitani vernacule Rudesindi res gestas persecuti sunt, ex quibus omnibus Antonius Tepez ipsius elogium texuit, quale initio tomi 5 Chronicorum exhibetur.

* Vite Mi-
rac. n. 15.

Rudesindi
genus.

2. RUDESINDI (quem alii Rodesindum, vulgus Rosendum appellat) genere nihil illustrius. Is regia stirpis patrem habuit Guiterium Menendes seu Mendes de Arias, avum Hermenegildum, Alfonsi Magni consanguineum. & fortasse proavum Rudesindum Guiterium, qui inter Alfonsi M. Comites apud Sandovallium numeratur. Ermenigildus, inquit Sampirus ubi de Compostellana ecclesia dedicatione, adevat Tudæ & Portugallæ Comes, & Arias filius ejus in Minio Comes. Rudesindi mater Ilduara, vulgo Aldara, non minus pietate illustris quàm natalium splendore: Hac Comitissa dicitur in ejus avi monumentis, maritus & socius subinde Comites ac Duces nuncupantur in diplomatibus ab Tepezio relatis: quorum omnium illustras erit hac Alfonsi V Privilegii epocha: Post obitum verò supradicti Regis Adefonsi confirmavit filius ejus Rex dominus Ordonius ad præfatum Ducem Ermenegildum: Post obitum verò domini Ordonii principis confirmavit eam Rex dominus Ranimirus ad Ducem dominum Guiterrem Ermenegildi filium &c. Rudesindo fuere duo fratres Munius seu Nunius Gueterius & Froila Dux, ex diplomatibus notis; due item secundum Tepezium sorores; Adosinda, que testamento ipsius subscripsit, & Ermesenda. Et ne his divitiis immoremur, jam laudatum Alfonsi V privilegium ordinavit magnus Comes & Dux Menendus

Gundifalvis, ex femine supra nominati Herminigildi Comitis, & neptus supradicti Pontificis sancti Rudesindi. *Hæc omnia niuntur tabulis seu diplomatis ab Tepezio prolatis in Appendice Centurie 5. quæ quidem instrumenta, tamen in Ararum designatione alicubi vitiosa errore typographico, fide dignissima sunt: novis utique preliis hic committenda, nisi brevitati consuleremus.*

ANN. CH.
CM LXXVII
MART. I.

3. Non tamen penitus omitendum Rudesindi duplex testamentum, ex quo, uti & aliis monumentis, vita ipsius, initii pontificatus, & Abbatialis dignitatis series, quælicebit, repetenda est. Anno CM VII editum ferunt in lucem, quæ septuagenarius ad CM LXXVII potius est. Post exactos sub sanctissima matris disciplina pueritia annos, litteris operam sedulo navavit, atque tantos in brevi sub Savarico magistro progressus fecit, ut accedente non impari sapientia pietatisque fama, nondum exacto duodevigesimo ætatis anno, Dumienfis creatus sit Pontifex, si qua fides huic vitæ, ceterisque post eam scriptoribus habeatur. Rei novitate, motus Ambrosius Morales, pro decimo octavo, annum duodevicesimum substituit: quem Tepezius admiss. codices & veterum traditionem emendare curavit. Nil tamen hac de re certum tabule, neque adeo testamenta definiunt. Savarici vel Sabarici Dumienfis Episcopi (quem Rudesindus suum ipsius patrem spiritalem vocat) nulla mentio post annum CM XIV. Ad CM XX peringere potuit. Nam Rodricus ipse successor, non nisi anno CM XXII innotescit.

Vitæ series
& testa-
mentum.

4. Triennio post electus fuerit Rudesindus, cuius tamen episcopatus prima notitia anno dumtaxat DCCCC XXXV petitur ex diplomate pro conditione monasterii Cella-novæ, quod hic velut primum Rudesindi testamentum delibare juvat. Adeo ego Rudesindus Dumienfis Episcopus, cum peccatorum mole depressus, . . . in quibus ab ineunte ætate versavi . . . construxi monasterium ad calcem montis Leporarii, olim dictus Villari, nuper autem Cella-novenis nomine perhibetur. Et ita gestum patratumque est, quod totum per manum famuli Dei FRANKVILANI Abbatis, hæc oblatio offerre nihil sum, quem elegeri Patrem & rectorem super ipsam domum vel commorantes in ea. Ideoque ex successione genitorum meorum GUTTIERRIS & ILDUARÆ offero monasterio sancto, & fratribus ibidem habitantibus per veram humilitatem, & caritatem dignam, per jugem orationem, & piam sanctitatem viventibus, id sunt Villas &c. Observetur denique à fratribus & Dei cultoribus Cella-novæ degentibus . . . ut omni tempore studeant in memoria sancti Patris mei spiritualis SABARICI Episcopi festa sancti ROMANI monachi persolvere functionem, proprii genitoris mei Gutierrez, munimentum in sancti VINCENTII Lebitæ, reddatur obsequium pro genitrice mea ILDUARA sanctorum ADRIANI & NATALIÆ: faciant obsequelam sanctorum PRIMITIVI & FACUNDI natale pro peccatore RUDESINDO exerceant opus simile &c. *Aliud testamentum paullo ante mortem scripsit, in quo hæc leguntur.* Suscipe quæso humillimam precem tui, licet indigni, famuli RUDESINDI, prolis GUTTIERRIS & ILDUARÆ . . . Cunctis manet notissimum . . . monasterium esse fundatum . . . Cella-novæque usu locutionis humanæ vocitatum, ibidemque hominum piæ & castæ & religiose . . . congregatio seu monachorum cæteris degentium & per antiquorum Patrum normam viventium . . . Post per annorum spatia monasticam normam adeptus, & actualem vitam cum pluribus fervorum Christi pari glutino adscitus, prævidens dies vitæ meæ quotidie expletæ, robor corporis marcescere . . . instituo vobis Patrem hunc filiumque meum spiritalem MAMILANUM Abbatem, & post ipsum qui vicem Christi agere videretur sapientia eruditus, vitæ probatus, & omni collatione præelectus &c. *Cetera vide sis apud Tepezium.* Regula sanctorum Patrum, de qua his in litteris mentio, laudatur etiam in sequenti Vita num. 6. ubi id auctor de Regula S. Benedicti interpretatur. Confer ea quæ hæc de re pro Hispania notavimus in prima parte Saculi a. pag. 734, & in secunda parte, pag. 585. Denique Rudesindum inter præstantes Benedictina familia heroes, qui decimo Christi sæculo Hispanias illustrarunt, Henschenius ponit.

Cellæ-novæ primordia.

sub Regula
S. Benedicti.

5. In Cella-novæ monasterii conditione Rudesindus, ab Ilduara matre adjunctus est, ut inferius patebit. Quo loco ab initio priquam Dumienfi pontificatu ad hunc annum, id est CM XXXV, confederit, haud liquet: at non nisi post conditam Cellam-novam subscribit Rudesindus Episcopus Dumienfis, sedis Cello-novenis, aliàs solam Dumiensem exprimit: qui locus prope Bracaram situs erat, ubi Episcopus quondam fuit Martinus ille sanctissimus, de quo in Saculo primo actum est. Vastato Dumienfi loco, nec satis tuto ad quod decessores confugerant Mindonio, Rudesindus in Cellam-novam ab se conditam se recepit; ubi monastici addictus disciplinis, post Frankulle mortem Abbatis munus episcopali conjunxit. Antequam Abbatis gereret nomen, non alios videtur habuiss. clericos, quam Cella-novenfes ascetas, quibuscum, ait ipse in posteriori testamento, ad actualem vitam, seu episcopalia munia, cum pluribus fervorum Dei adscitus, onera partebatur. Quod etiam Gemadium in Asturicensi ecclesia, & alios Hispania pontifices tunc temporis in suis sedibus usurpasse, non immerito scribit Tepezius. Redacto in ordinem Sisnando Triensi seu Campusellano Episcopo, suffectum Rudesindum tradit hic auctor, quod sic accipiendum recte

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

V V V ij

ANN. CH.
CM LXXVII
MART. I.

monet Tepezius, ut incarcerati Sisnandi vices & munia Rudesindus obierit. ne hæc ecclesia paganorum incurfantium mysibus pateret: non quod alteram hanc sponsam retenta vel dimissa priorè Dumensi susceperit. Nam ubique Dumensem se, nullibi Iriensem aut Compostellanum antistitem indignat. Et caso tandem Sisnando successorem dari procuravit. Publicis conveniis seu regni comitiis, in quibus regia præcepta condita sunt, iterumque basilicarum dedicationibus interfuit Rudesindus, cujus nomen inclitum in publicis instrumentis ubique conspicitur.

Cultus &
translatio.

6. Rudesindum celebrant martyrologia, non solum Benedictina Poionis, Menardi, Dorgani, Buccellini; sed etiam Hispanica; ejusque festum sub ritu duplici agunt Mindonienses & familia Benedictina, semiduplici Irienses seu Compostellani & Lusitani. Castella Ferrerus in historia Compostellana scribere non veretur, se post S. Jacobum præ reliquis calitibus maxima animi propensione erga sanctum Rudesindum ferri. Hyacinthus Cardinalis circiter annum M C LXX, elevando corpori S. Rudesindi Kalendas Septembres delegit, quod sacras ejus reliquias digniorem in locum transtulit. Factus postea Romanus pontifex, anno initæ sedis V. Christi M C XCV eum sollempni pompa sanctorum albo inscripsit. Anno M D C I Claudius Tencorius Abbas Cella-novæ S. Rudesindi corpus unâ cum S. Torquati Episcopi reliquiis, quas olim Rudesindus ipse monasterio intulerat, pretiosam in capsam recondidit, eodemque anno urisque ossa duo Compostellanis data sunt, aliquot item partes Aurienfisibus, nec non etiam Mindoniensibus concessæ: ut S. Rudesindi pignoribus sacris nobilissima Callacia regni provincia ditaretur. Superest ut aliquid de Ilduara ipsius parente dicamus.

Ilduara Rudesindi mater.

7. Ilduara sanctitatem satis probat angelica visio, qua filium se concepturam præmonita fuit. Precum ejus instantiam, nudipedium, sacrorum curam & alia pietatis opera commendat auctor Rudesindi vitæ, cui suffragari debet Cella-novæ monasterii constructio, cujus illa cum filio princeps auctor fuit, quod ipse restatur in litteris ad Tepezio relatis. Ilduara texuit elogium in tomi 5 cap. 4. Tepezius, eamque inter sanctas & illustres feminas Ludovicus dos Anjos recenset: at majoris momenti est ipsius epitaphium in ecclesia Cella-novæ à Rudesindo filio lapidi sepulchrali impositum. Sic autem habet. Degit hic humatum ILDUARÆ CONFESSÆ sanctum corpus, conditum à Rudesindo Episcopo prole sua, tertio-decimo Kalendas Januarii CM LXXX, qua incidit in annum Christi DCCC LXII. Hanc Castella Ferrerus ait sepultam in arcu parieti Oratorii sancti Johannis Baptista imposito. Confessæ nomen quo donatum in epitaphio, sanctimoniale aut feminam Deo sacratam in monasterio designat: uti Confessæ & Confessoris nomen sapius viris tributum in Hispanicis Conciliis, qui abdicat à seculi pompâ insigne confessionis ac pœnitentiæ sibi monasticum induebant, obedientiæque legibus se mancipabant. In admonitione, qua orationi secunda pro Cleri variis ordinibus, in die sancto Parasceves recitari solita præmittitur, oratio dirigitur pro Episcopis & aliis majoribus minoribusque Ordinibus, tum pro Confessoribus, Virginibus, viduis, ubi Confessorum nomine Monachos intelligi existimo. Sic apud Tepezium in appendice tomi 5 leguntur, Vitiiani præpositus & Confessor, Trafonius Confessor, Adolimus Confessor, Arieffer Confessor, Leovegildus Confessor, Senta Confessæ &c. Confessas istius modi Conversas vocant Tepez & Anjos sed alio planè sensu, quam à modernis Conversæ nomen usurpatur. Non enim Matrona illæ, plerumque nobilissima, & ob præstata monasterii beneficia commendata, exterioribus aut ancillaribus, uti modò, deputabantur officii; sed Confessæ dicebantur, sive ob earum distinctionem à Virginibus, quod conjugata fuissent, sive ob rerum abdicatorem, quibus illæ, juræ sui factæ, publica concessione munium remittebant. Incertum quo loco Ilduara Christo nomen dederit, an in Cella-novæ aut in Villa-novæ proximo parthenone, cui Adosinda ipsius filia præerat Abbatissa. Ut sit, Benedictina familia connumeranda est, quam gemina prolis suisque ipsius consecratione nobilitavit. Nunc Rudesindæ vitæ exhibenda.

PROLOGUS AUCTORIS.

MIRABILIS Deus in sanctis suis, dixit Propheta David: sed multis modis mirabilis in sancto suo Rudesindo fuit. Nam mirabilis fuit in ejus conceptione, mirabilis in baptismo, mirabilis in vita, mirabilis in morte, mirabilis post mortem. Ideo visum est mihi, postquam miracula ejus legi, alia à videntibus audivi, alia à personis honestis accepi, illa omnia in codice scribere, & in duobus libris dividere; ita ut quæ in vita sua fecit, in primo inveniantur, & quæ post mortem in secundo.

V I T A I N C I P I T.

ANO. CH.
CM LXXVI
MART. I.

1. **R**UDESINDUS ex regio genere à proceribus nobilitatis Galleciæ & Portugalliæ originem traxit : pater ejus GÜTIERRE MENENDEZ, mater ejus ILDUARA vocatur. Isti in Galleciæ partibus & Portugalliæ prospere & abundanter procedebant : unus tamen dolor angebat, quòd nati filii statim post baptismum moriebantur. Factum est autem ut dum Comes Gu-tierre in bello contra Agarenos contra Colimbriam*, ut Dux, moraretur, Ilduara eleemosynas daret, ecclesias visitaret, jejunia faceret, preces multiplicaret postulans cum lacrymis à Deo filium benedictionis. Ecclesia fundata erat in altitudine montis Cordubæ^a, dedicata sancto Salvatore, & distabat duobus miliaribus à villa Salas^b, in qua Comites palatium suum habebant. Illa, ut hanc ecclesiam visitaret, & divina officia audiret, in eam sine comitatu, nudis pedibus per iter asperum, cum singultibus & lacrymis assidue veniebat. Quadam die, Spiritus-sancti gratia fervens, fessa ex itinere, ad altare procidens & orans obdormivit. Angelus autem Domini ei apparuit, ac eam consolabatur dicens : Ilduara gaude : preces tuæ coram Deo auditæ sunt : concipies & paries filium, qui apud homines erit magni pretii, & apud Deum magni meriti. Illa expergefata gratias Deo reddidit, & statim misit nuntium ad virum suum, ut veniret ad se : qui de revelatione certior factus, gratias etiam cum magna lætitia reddidit Deo. Post aliquot dies Ilduara concepit, menses gravedinis sine fastidio complevit, & vigesima sexta die mensis Novembris peperit filium, quem vocavit Rudesindum. Parentes ob reverentiam nativitatis ejus magnas eleemosynas distribuerunt pauperibus, libertatem servis dederunt : & dies illa, quæ fuit vigilia sanctorum martyrum Facundi & Primitivi : apud eos toto tempore viræ læta & festiva fuit. Immo ipse Rudesindus in testamento suo^d præcepit monachis Cellænovæ, ut omnibus futuris temporibus diem illum peculiaribus eleemosynis quotannis celebra-
rent.

Rudesindi
genus re-
gum.

* Coimbra

a
bOrtus cæ-
litus præ-
dictus.c
d

2. Meminerat Ilduara bonum nuntium se ab Angelo accepisse : ideo à die conceptionis filii, ecclesiam juxta Salas cœpit ædificare : deinde Episcopos ad consecrationem vocavit, & eam sancto Archangelo Michaëli & omnibus Angelis dedicavit. Concurrentibus autem consanguineis & amicis ad baptismum pueri, placuit parentibus ut in ecclesia sancti Salvatoris super montem Cordubæ baptizaretur : quia mater ejus ibi de conceptu revelationem acceperat. Quæsierunt ergo magnum fontem lapideum, & posuerunt super plaustrum, ut ad hanc ecclesiam sancti Salvatoris deferretur. Cum verò boves traherent fontem lapideum, plaustrum pondere confractum est : Dumque servi novum plaustrum præparant ; fons baptismalis intra ecclesiam sancti Michaëlis nuper ædificatam inventus est. Omnes videntes prodigium, mirati sunt valde : parentes autem infantis cognoverunt voluntatem Dei esse, ut in ecclesia sancti Michaëlis baptizaretur ; & ita factum est. Lapidus verò fons baptismalis usque hodie in ea ecclesia servatur.

Baptismus
in ecclesia
S. Michaë-
lis.

3. Rudesindus ab infantia non curabat de ludis puerorum, nec de vanitatibus mundi ; sed legem Dei meditabatur die ac nocte, quam usque adeo studuit implere ; ut de eo possimus dicere quod nulli animum voluptati dedit, sicut magnus Gregorius dixit de sancto patre BENEICTO. Litteras ac liberales artes faciliter didicit, & in sacra scriptura multum profecit : in juvenili autem ætate judicium senis ostendebat. Eloquium ejus dulce & suave

Pueri gra-
vitas &
mores.

^a Alii Corduvam scribunt, quam etiam nunc Montem-Corvam appellant.

^b Sita est villa hæc Salas in confinibus Callæciæ & Lusitanie, vulgo *Val de Salas* dicta.

^c Celebris apud Hispanos martyres Facundus &

Primitivus, quorum festivitas die 27 Novembris recolitur. De cœnobio ipsius dicato inferius.

^d De Rudesindi testamento actum est in Observationibus præviis, num. 4.

ANN. CH.
CM LXXVII
MART. 2.

Adolescens
Dumien-
sem episco-
patum inire
cogitur.

Monasteria
construit.

Sifnando
Compostel-
læ Episcopo
substituatur.

Psal. 19. 8.
Norman-
nos & Mau-
ros repellit.

Sifnando
mortem
prædicit.

Secedit in
solitudi-
nem.

mulcebat & attrahebat : verbum in ore ejus potens & efficax omnia perficiebat. Erat modestus, maturus, & gravis sine molestia, lætus & jucundus sine levitate, vultu placidus, statura mediocris. Adhuc in adolescentia tantum virtutibus excelluit, ut fama ejus per totam Hispaniam divulgaretur. Nota enim erat castitas ejus, modestia, misericordia in pauperes, munificentia ad amicos, pietas ad Deum, caritas ad omnes. Episcopatus Dumien- sis vacavit; Clerus & populus sine dissentione Rudesindum, ut speculum virtutum, in suum Episcopum elegerunt. Ille renuebat, dicens, se indignum tanta dignitate, & tantum onus non posse sustinere : quia vix compleverat decimum octavum ætatis ^a annum. Sed instante clero & populo, à Deo admonitus est ut susciperet onus episcopale. Positus in episcopatu, ut luminare magnum super candelabrum, illuxit Ecclesiæ Dei. Pauperibus & peregrinis tamquam pater erat, viduis & orphanis solatium : curam adhibuit in docendo & prædicando verbum Dei & in corrigendo pravos mores : ecclesias augmentabat, collapsas reædificabat, Clerum animabat, omnes avertebat à vitiis, & attrahebat ad servitium Dei. Jamjam sanctus Episcopus festus mundi pompis & solitudinem appetens, totum se Deo tradere ex corde desiderabat. Interea aliqua monasteria construxit, ad quæ tamquam ad portum securum aliquando veniebat, & postquam in illis se dederat spiritualibus exercitiis, ad episcopatus curam revertebatur. Ita temperabat contemplativam vitam cum activa, ut aliquando Mariæ, aliquando Marthæ se daret.

4. Ecclesia apostolica Compostellana per SIFNANDUM Rudesindi consanguineum regebatur. Hic Sifnandus ludis, excessibus & vanitatibus attendens, officii sui curam parvipendebat : immo flagitiosus populo, clero & Proceribus & Regi SANCIO infensus erat. Rex post admonitionem Sifnandum incarceravit, & annuente clero & populo Rudesindum substituit, ut consanguinei sui defectus suppleret. Ille novum episcopatum accipere volebat : sed Rex cum magnatibus contendit, quousque consensit & accepit. Hoc tempore, absente Rege, Gallecia à Normannis invadebatur, & Portugallia à Mauris devastabatur. Rudesindus, exercitu congregato, confidens in misericordia divinâ magis quàm in illo, repetensque versiculum Psalmi, *Hi in curribus & hi in equis; Nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus*, Normannis & Mauris obviavit; Normannos favente Deo ex Gallæcia expulit; Mauros sic repressit, ut intra terminos suos contineri coegerit. Victor à Compostellæ civibus communi gratulatione receptus est. Post pauca Sancius^b Rex moritur; quo cognito, Sifnandus vincula confringens è carcere fugit, & ipsa nocte Nativitatis Domini nostri Jesu Christi Rudesindum cum Canonicis paufantem aggressus est. Gladium strictum manu portabat, quo mortem minabatur, nisi Episcopatum relinqueret & civitatem defereret. Rudesindus ponderosis verbis temeritatem arguit, prophetans mortem violentam Sifnando citò eventuram; quæ ita contigit, sicut ei fuerat à Rudesindo prædicta^c. Ille sine mora ex Compostella exivit, & lætus confugit ad monasterium S. Johannis^d de Cabero, quod ædificaverat.

5. Sanctus Vir Rudesindus solitudini, orationi & contemplationi totum se dedit in istis temporibus, in tantum ut orans pernoctaret. Dum ergo instantius in monasterio Caberi contemplationi vacaret, mundi pompis & vanitatibus renuntiare decrevit. A Deo oranti revelatum est, ut in opido Vil-

^a De anno initi à Rudesindo Pontificatus vide observationes prævias.

^b Sancii Regis obitus ad annum 967 referendus.

^c Sifnandi cædes anno 970 contigit secundum Sam-
pirum, cujus hæc verba : *Normanni Rege Gundere-*
do Gallaciam ingressi, strages multas fecerunt, & in

gyro sancti Iacobi Apostoli Episcopum loci ipsius gladio peremerunt, nomine Sifnandum.

^d De eo Yepezius ad annum 953, quod in Min-
doniensis Episcopatus profunda valle situm ad Caoo-
nicos Regulares transit.

illare^a prope Limiam cœnobium ædificaret : & consecrans sancto Salvatore, in eo monasticam vitam ageret. Hac revelatione accepta Sanctus Episcopus ad Villare venit, ut locum sibi assignatum à Deo videret. Postquam vidit, gavifus est : quia hoc Villare fuit hereditas avorum suorum, situmque erat in amœna valle plena fontibus & rivulis, aptaque floribus, fructibus & herbis producendis, nec non & arboribus pomiferis. Statim inceptum est ædificium monasterii, quod Rudesindus Cella-nova vocavit : & ex tunc Villare amisit nomen suum, & Cella-nova ab omnibus vocatum est vocabulo monasterii.

ANN. C H.
CM LXXVII
MART. I.

Cella-novæ
monaste-
rium con-
dit.

6. Octo annis constructa sunt omnia monachis necessaria, videlicet ecclesia cum sacristia, claustrum cum cellis, capitulum & refectorium. Omnibus his constructis, vir Dei congregavit multos monachos ex diversis monasteriis. eligens meliores, gradientes juxta normam sanctorum Patrum, voluntatemque habentes bonam in ea. FRANQUILLAM^b Abbatem S. Stephani vocavit, ut novum monasterium regeret, à quo ipse sanctus vir episcopali pompa deposita, habitum religiosum suscepit, & Regulam sancti BENE-DICTI professus est. Hic Franquilla erat vir sanctissimus, & speculum omnium virtutum. Sollicitus & attentus ovibus suis de illarum profectibus spiritalibus valde curabat. Hoc magistro, mirum est quantum Rudesindus excelluit in caritate, obedientia, humilitate & paupertate : mirum est quomodo se totum tradidit negationi sui ipsius, mortificationi voluntatis suæ, vigiliis & orationi. Et quia cognovit hoc suum monasterium ad hoc fuisse electum à Deo, ut multi in illo à laqueis peccatorum liberarentur, & à potestate satanæ; ideo voluit ut omnes fratres in illo viventes ad culmen evangelicæ professionis properarent. Ipse verò vir sanctus exemplo & doctrina omnes antecedeat, intentus psalmodiis, vigiliis & obedientiæ sub Franquilla Abbate, cui in omnibus obtemperabat, quamvis super partes Gallæciæ regias vices imperando exerceret, multa monasteria à fundamentis extruxit, alia reædificavit, alia correxit, & ad primum suum statum restituit : ad quæ Abbas Franquilla magnum adjumentum erat cum aliis fratribus sanctæ vitæ & conversationis.

^b
sub Fran-
quilla Ab-
bate mona-
sticam vi-
tam ducit.

7. Peractis jam multis diebus, quadam die Episcopo cum Abbate Franquilla, ut asseritur, confedente, visa est ei ab ore Abbatis species columbæ, sapius exire, atque iterum introire. Cui Episcopus : Abba, video columbam ab ore tuo regredi simul & ingredi. Ad quem Abbas : Quod asseris, Pater, me nescire plane profiteor. Cui iterum Episcopus : Scito Abba, quod columba hæc nihil aliud est, nisi nuntius Dei, qui te in proximo invitat ad regnum, qui non multò post, ut Episcopus dixerat, glorioso fine clausit terminum vitæ. Cui peractis exsequiis sanctus Episcopus Rudesindus à monachis Abbas eligitur; Abbatiales vices possidens, Episcopales non amittens. Poterò quantæ sanctitatis fuerit, quam pius, quamque benignus erga omnes existerit, caritas non tacuit. Cum justum ut melius proficeret, sacri verbi lenitate instruebat; & commotum seu superbum, ut emendaretur legis suavitate & gehennæ terrore mitigabat, juxta illud Apostoli : *Argue obsecra increpa in omni patientia & doctrina.* Ad cujus mirabile exemplum hinc Episcopi dignitatibus episcopii sprete, hinc Abbates honoribus Abbatiae abjectis, hinc turbæ populorum, tam nobilium quàm ignobilium, ejus mundi divitiis derelictis, veniebant omnia sua seque dedentes : sed & nonnulla Monachorum ac Monialium monasteria^c sub ejus dulcissimo imperio submittebantur,

Et mortuo
Abbas eligitur.

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

^a De Villaris seu monasterii Cellæ-novæ conditum egimus in Observationibus præviis.

^b Antequam Franquilla Cellæ-novæ præficeretur à Rudesindo, Silense S. Stephani monasterium regerat, non longe ab Auriensi urbe, quod Ordonii II apud Ypezium diploma testatur. Is subscripsit æra

Hispanica 972, Christiana 934, litteris pro Samonensi monasterio, de quibus infra in Mirac. num 20.
^c Inter illa monasteria Ypezius censet Lauredanum S. Vincentii ad ripam fluvii Minit, & aliud inominatum prope flumen Sorgam.

2. Tim. 4. 2.

Multi sub
ejus disci-
pulum con-
sueverunt.

ANNO CH.
CM LXXVII
MART. I.
Monasteria
ei subiecta.

^a
^b
mortuos
duos revo-
cat ad vi-
tam.

quæ in Limiæ & Gallæciæ seu Portugalliæ provincia constructa esse videbantur : cujus melliflua doctrina satis educabantur.

8. Factum est autem, sicut plerique testantur, ut quadam die apud Portugalliam unum monasterium ex his, nomine sanctus JOHANNES DE VENA-RIA^a, ab ipso visitaretur; & à Seniorina^b ejusdem cœnobii Abbatisa, & ipsius (ut dicitur) consanguinea, officiosissimè susciperetur. Cumque sederent, & inter sacrum colloquium ei munusculum ab illa exhiberetur, & præ sacro amore sese frequenter intuerentur; duo operarii, qui super domum operiendi causâ cum aliis operabantur, inter se malè de eis senserunt. Quos statim immundi spiritus iniquè invaserunt, & in terram absque anima, jullo Dei judicio projecerunt. Tunc quidam qui adstabant quamvis perterriti eorum corpora susceperunt, & intra ecclesiam ante altare deposuerunt. Rudesindus post hæc Episcopus almus tam à Seniorina, quàm à cunctis qui aderant ad tempus exoratur, quatenus suis sanctis precibus eis salutis beneficium præstare dignaretur. quorum precibus vir Dei compulsus, Dei que pietate confusus, oratorium ubi mortui jacebant ingressus, flexis genibus sic ad Dominum loquitur: Domine Deus cæli & terræ, qui Lazarum quatruidu- num & viduæ mulieris filium, ac Principis Synagogæ filiam suscitasti, hos quæsumus famulos tuos ab inimici nexu libera ac excita: ut viventes tibi demus laudes in sæcula. Cumque diutius perorasset, oleum benedictum accepit, & per eorum ora, seu per oculos in modum crucis cum pollice superunxit, & ait: In nomine sanctæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus sancti à mortis somno sani & liberi surgite. Qui protinus ad hanc sancti Rudesindi Pontificis vocem tam ab immundis spiritibus quàm à morte incolumes surrexerunt. Et hoc quod retulimus, sicut eis evenerat, proprio ore patefecerunt.

Angelos au-
dit Missam
caneutes.

9. Item alio tempore, cum à Concilio ad quod iverat, reverteretur, & post horam tertiam à Fratribus expectaretur; Angelicæ voces in medio itin-eris ab eo sunt auditæ ad modum canentium officium Missæ. Descendit Episcopus igitur, & orationem faciens fixis genibus, donec ei visum esset audire, *Ite Missa est*, jacuit prostratus: deinde surgens monasterium ingres- sus est. Cum autem monachi se præpararent ad celebrandum Missæ officium, convocatis omnibus ad Capitulum, & quod sibi visum fuerat post quam di- dicere: ut post Canonicas horas nemo, quamvis gradu celsior, præstolaretur, sed officium Missæ in constitutis horis celebraretur, tali revelatione mon- itus firma sanctione instituit.

^c
Araguntis
Reginæ
obitum
prædicat.

10. Accidit eodem tempore, ut Regina ARAGUNTI^c (quæ sanctam vitam ducebat, & monasterium quod Saliceta vocatur ædificavit) magno teneretur languore. Hæc autem cum infirmaretur, ad consobrinum suum Episcopum nuntios direxit; quatenus ejus præsentia sanctis orationibus visitaretur. Quod audiens Episcopus, suscitatus ante Dominum precibus iter aggressus est. Cum autem montem, qui *Sandin* dicitur, ascenderet; & Angelorum voces, *Gloria in excelsis Deo* cantantium, suavi modulatione audiret; in terra prostratus & iterum sursum elevatus, secum euntibus sic est orsus: Revertimini fratres ad Monasterium: quia Regina jam hujus vitæ terminavit cursum, & à Deo meruit obtinere triumphum. Qui reversi nuntium miserunt, & ita repererunt, sicut Episcopus dixerat. Post non multum verò tempus vir Deo deditus, cum jam videret se ærumnas hujus sæculi terminare, & post hoc peregrinationis exsilium propriam hereditatem recuperare; convo- catis in unum Fratribus, eos sic sancto Sermone & melliflua locutione ad-

Morti pro-
ximus suis
consulit.

^a Aliis de *Vieira* dicitur, ad Bastim opidum dicece- sis Bracarensis postea translatum.

^b De S. Seniorina, quæ in Actis dicitur Rudesindi *cognata*, agemus inferius ad annum 982.

^c Hæc Ordonii II altera uxor; eodem quo nupta est anno 922 secundum Sandovallium abjecta, dicitur à nonnullis *amisa* S. Rudesindi; *consobrinam* vocat auctor noster.

monuit:

monuit : En Fratres nexibus hujus carceris & de periculo exsilii præsentis jam liberor. Quam ob rem sanctæ professioni, Deo adjuvante regulariter servitis, hoc cœnobium cum hereditatibus & servientibus Deo, cui dignè militatis, & vobis, qui eo protegente sanctam vitam ducitis, ab omni parte, tam regia, quàm episcopali, sive à qualibet liberum relinquo. Servos & liberos, nobiles & ignobiles ex qualicumque regione, sanctam hujus professionis vitam cupientes ducere, quot videlicet monasterii substantia poterit sufficienter capere, in hoc cœnobio ritu perpetuo jubeo recipere. Non enim Deus personarum profapiâ congratulatur, sed contritione cordis & obedientia in omnibus delectatur. Cumque valde à languore urgeretur, sumptis mysteriis, astantibus cunctis Fratribus cum Episcopis qui aderant, cœperunt unanimiter dicere cum lacrymarum suspiriis : Domine Pater, provide & considera de tantorum agminibus quos acquisisti, nutriti & erudisti; cui nostri curam commendare debeas, aut quem Patrem vel tutorem eidem ecclesiæ restituas. Scis enim domine, quia sæpe per spatia annorum mutantur omnium rerum actiones.

II. His verbis commotus, & evangelica eruditione instructus, necnon etiam canonum decretis compulsus, hæc eis flebili voce respondit : Confidite, ô filioli & domini, & spem vestram in Domino ponite : quia non vos relinquam orphanos. In primis commendo vos Creatori meo Domino Jesu Christo, cui vos acquisivi, & in cujus amore hunc locum construxi; & ad Regem, qui in urbe Legionensi in apice regni unctus fuerit ad salvandum & tuendum potius quàm ad imperandum. Et instituo vobis Patrem hunc filiumque meum spirituales MAMILLANUM Abbatem : & post ipsum, qui vicem Christi agere videtur, semper tantum à monachis secundum sancti Patris BENEDICTI Regulam pro Abbate eligatur, sapientia scilicet eruditus, vita probatus, & omni collatione prælectus. Itaque scitote, quia ego vobis ero auxiliaturus, locumque istum proteclurus, & à malefactoribus semper ulturus. His dictis, quadragesimo secundo anno ab initio, quo cœnobium cœpit ædificare; septuagesimo^a autem post ejus sanctam in monte Corduba promissionem, ex quibus decem in Episcopatu, viginti verò in Abbatia exegit, die Kalendarum Martii, quinta^b videlicet feria, existente Completorii hora, adstantibus omnibus de ejus absentia valdè plorantibus, sed de ipsius felici gloria lætantibus, Rege Ramiro, supradicti Sancii Regis filio imperante, cum Sanctorum agmine, immarcescibili trabea & indeficienti corona à remuneratore omnium bonorum feliciter in gloria est coronatus. Eadem verò hora, ut asseritur, qua sanctus vir Rudesindus obiit Episcopus, beata SENORINA, cujus superius mentionem fecimus, dum Completorii officium patiter perageret cum suis monialibus audivit psallentium voces in cælo & dicentium, *Te Deum laudamus*. At illa eas curavit interrogare, si earum aures voces illæ percuterent. Quæ dixerunt : Minimè. At ipsa, quadam puellâ ad se accitâ; oratione præmissa interrogat, si aliquid audiret. At illa : Audio voces quasi in cælo, sed quid sit prorsus ignoro. Quæ respondens ait ad omnes : Scitote dominum nostrum Rudesindum Episcopum migrasse à sæculo, & nunc Angeli cum hymnis & laudibus deferunt in excelsum. Quæ Cellam-novam miserunt; & ista die & hora sanctum virum obiisse invenerunt, sicut eis dixerat beata Christi ancilla : Sepultus verò est honorificè propè ecclesiam sancti Petri in lapideo sarcophago, ubi poscentibus præstantur beneficia Dei ad honorem & laudem nominis sui : qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat per infinita sæcula sæculorum, amen.

« AN. CH.
« CM
« LXXVII.
« MART. I

« Mamil-
« lano suc-
« cessore
« designa-
« to mori-
« tur.

Senorina
Angelicum
concentum
audit.

^a Henschenius ex Hispanico recte legendum monet, *Septuagesimo anno post ejus natiuitatem & pro decem in Episcopatu restituendum triginta uno.*

^b Hi characteres in annum 977 conveniunt, quo anno littera dominica is erat. G.

LIBER SECUNDUS.

De miraculis S. Rudesindi Episcopi.

^a
^b
Elvira In-
fans mona-
chis infesta.
^c

Petrum Ab-
batem in-
trudit,

^d
Cujus inter-
ritu respicit.
^e

Contume-
liosus miles
morte plec-
titur.

Cæcis vi-
sum recipit,
^f

I. **I**N tempore namque Regis ADEFONSI^a filii Regis FERNANDI, sicut à reverendis Cellæ-novæ Fratribus didici, Infans JELVIRA^b ipsius Regis germana, in hac morabatur provincia: quæ Abbatem PELAGIUM^c bonæ memoriæ, qui modò propè ecclesiam sancti Michaëlis quiescit, multis modis afflixit, & hereditatem monasterii sævissima damnatione oppressit. Abbas verò coactus cum paucis ejus tyrannidem fugiens, in insulas de Evigio, ut saltem ibi Deo quietè serviret, profectus est. Interea Infans Jelvira PETRUM GUNDI SALVI apostatam & sæcurem ducentem vitam huic præposuit monasterio. Decrevit ergo supradictus Petrus monachos claustro expellere, & intra cellas, quæ ante ecclesiam sancti Michaëlis sunt, includere, & jam dictam Jelviram cum militibus & matronis, seu cum aliis in claustro & in refectorio sive in Fratrum dormitorio permanere. quod firmum & ut in sequenti die fieret sancitum, priusquam completum est; monachi, cum eis ad cœnam, à solita portione ab eo aliquid subtraheretur, eadem hora cum lacrymis & singultibus ante sepulcrum sancti Rudesindi se prostraverunt nudis genibus. quorum unus jam decrepitus, erecto baculo quo sustentabatur, percutiens monumentum^d magno ejulatu sic conqueritur: Cur nos Rudesinde, hic congregasti? cur nos sub specie religionis, quam nunc in te falsam fuisse comprehendimus, decepisti? cur nos avulsos à propriis sedibus (ubi, ut licebat, vivebamus) ad serviendum non Deo, ut prædicabas, sed tyrannis præbuisi? Si Sanctus es, libera nos. Cumque orationes Fratres compleissent, ipso die serò post cœnam jam dictus Petrus in thoro quiescens, magno sonitu crepuit medius, & statim obiit peregrinus. Ad cuius interitum memorata Jelvira surrexit, & concito gressu absque ulla jumentis sublevatione, præ nimio sancti Antistitis Rudesindi pavore, Villam-novam^e devenit. quæ per se Abbatem Pelagium expetit, & ad monasterium honorificè reintegratis omnibus, transducit, ut asserunt omnes sancti viri, qui præsentis fuere, & mihi retulerunt.

2. Quemdam militem Regis, qui Nunio-Velati vocabatur, infirmum in hoc monasterio Comes dimiserat RAYMUNDUS. Hunc autem in hoc cœnobio honorificè tractabant, & quæ necessaria erant, ei administrabant. Sed cum quadam die ille superflua quæreret, & à Cellarario quæ quærebat, quia nimis erant, non impetraret, & cum malè & inhonestè tractaret; ante promtuarium in impetu furoris confedit, & cuidam Æthiopi, ut portas frangeret, imperavit, ut quæ vellet, inhonestè multato monacho, si contradiceret, inde traderet. Quod postquam compertum est monachis, tam illi quam Cellararius ad sepulcrum sanctissimi viri Rudesindi concurrerunt, & ut domum suam quam ipse pauperibus dederat, non militibus, una defendat, multis cum lacrymis postulant. Eadem verò hora effectus est mutus, & in sequenti die defunctus.

3. Quodam itaque tempore in partibus Camporum^f quædam femina

^a Alfonso VI Castellæ Rex & Legionensis Ferdinando patri successit anno 1072, & ad 1109 principatum tenuit.

^b Aliis Elvira & Geloira, quæ postea Cabræ Comiti nupta fuit.

^c De Pelagio & aliis Cellæ-novæ Abbatibus consule Yepezium in Centuria 5. Dicitur Abbas fuisse ab anno 1140 ad 1156. De eo iterum infra num. 20. confer num. 30.

^d Simile factum in libro de miraculis S. P. Benedicti sæculo 2 pag. 382 & in actis S. Fructuosi pag. 581. confer Tortarium in tomis superioribus pag. 393. vide infra num. 9 & 40.

^e Dicitur *Villa nuova de los infantes*, parvâ leuâ à monasterio Cellæ-novæ.

^f Hæc ditio procul à Cella-nova distat versus Orientem.

amisit lumen oculorum. quæ dum cæca per multa tempora maneret, & multorum sanctorum limina lacrymis perfunderet; in somnis est admonita, ut S. Rudesindi festinaret adire sepulcrum. Ipsa verò quia numquam aliàs audiverat, multos percunctando, & paulatim de patria in patriam incedendo, demum partes intravit Limiæ. Cùm autem incolas ejusdem patriæ percunctaretur; ab eis, Cellam-novam peteret, admonetur. Ingressa itaque Cellam-novam, ante sancti Viri monumentum peregit vigiliam. Mane itaque lucefcente, ipsa quæ cæca fuerat, jubar solis cœpit videre. Recepto igitur lumine in propria revertitur. Et post annum cum puero à dæmone vexato, ipsa siquidem ut antea cæca, quia vigiliam S. Rudesindi, ceu voverat, non observavit, ante sepulcrum sancti Rudesindi reperitur. Peractis itaque vigiliis, ipsa iterum illuminatur, & puer à dæmone liberatur.

ANN. CH.
OM LXXVII
MART. I

Dæmoniacus sospitatem.

4. Item in temporibus Abbatis P E T R I, quemdam cæcum multi qui adhuc supersunt, sanctam vitam ducentem viderunt. qui, ut strictiorem vitam duceret, & peccata sua jejuniis & oratione, necnon & carnis maceratione diutius fletet, ferreis circulis accinctus est. Cùm autem carne supercrefcente armillæ ferreæ, quibus brachia circumdabat, jam penitus cooperirentur, & circulus^a quo venter cingebatur, ob ulcera ex fractione carnis tumescens, non videretur, magno & intolerabili dolore cruciabatur: quippe cùm nec medicina foveri, nec alicujus instrumenti poterat auxilio consolari. Vis itaque (nam propè monasterium morabatur, & monachis, ut poterat, famulabatur, quæ per sanctum virum fiebant miraculis, ante illius tumbam nocte tota excubans, aurora superveniente jacuit semivivus: sole verò jam oriente ligamina ferrea fracta sunt, S. Rudesindi medicina superveniente, & ipse sanus factus coram sepulcro Dominum laudans à monachis est inventus.

Pœnitentis ligamina ferrea confecta.

5. Postea verò cum supradictus cæcus ligaminibus ferreis per sanctum Rudesindum solutus, solitariam vitam in monte, qui *Sandin* dicitur, duceret; uxor ejus cæca effecta est. Hæc autem dum quotidie ante sarcophagum sanctissimi viri preces funderet, officiaque diei ac noctis diligenter audiret; die appropinquante manus ante basilicam * solito more cœpit abluere. Cum verò proprias manus videret, timens ne malignus spiritus eam illuderet, domum reversa est. Sed cùm ex consuetudine ad ecclesiam nocte veniret, & orationem ex more Deo cum lacrymis funderet; accersito sacristano, se videre confessâ est. Ipse autem inquires, Vade, & Deo gratias redde. Jam ad sextam horam sole ascendente, nono anno suæ cæcitatatis per B. Rudesindum illuminata, cunctis præbuit manifestum miraculum.

Uxor ejus illuminata.

* al. fontem basilicæ.

6. Eodem ferè tempore cùm quædam mulier juxta parietem dormiret, peccatis exigentibus, à serpente invasa est: quæ, cum valido dolore torquebatur, & vicinarum ecclesiarum ante limina prosterneretur; tandem ante sepulcrum S. Rudesindi præsentatur. Itaque monachorum adjuta precibus, & S. Rudesindi coruscantibus virtutibus, serpens ore ipsius projicitur: & cum fugeret, ab adstantibus sibi, qui paulo ante me audiente recitaverunt, tenetur & interficitur.

Alia serpentem ore vomit.

7. Item alio tempore quidam puer qui extra hoc monasterium (erat enim famulus) morabatur, cum pecora custodiret, fuste projecto, ut fit, post pecudes, cecidit inter vepres. qui dum incautè nihil suspicans, ut stipitem acciperet, se inclinasset, fortè serpens non magnus per os ejus saliens in ventrem descendit. Ejus utique parentes hoc postquam viderunt, ante tumbam S. Rudesindi eum præsentaverunt; & ut proprium famulum liberaret, cum conventu monachorum eum rogaverunt. Expulso itaque & per os ejecto colubro, puer sanus redditur parentibus.

Item famulus.

8. Accidit quodam tempore, sicut veridicis coram verbis * recitantibus, * al. vobis:

^a De ejusmodi pœnis ob homicidium impositis actum est in Præfatione Sæculi 2 num. 41 & in sequentibus tomis sæpius.

ANNO CH.
CM LXXVII
MART. I.
Miraculum
de nave.

qui se illos, quibus hoc evenerat miraculum, vidisse aiebant, didici; ut propositum iter ingrederentur duo viri, qui cum post solis occasum, nocte imminente, ad litus Cadam venissent, & navem trans fluminis alveum conspexissent, & domum vel aliquid huiusmodi ad hospitandum nusquam vidissent; interius dolore commoti, exterius verò timore perterriti, super amnis oras federunt. Cum verò inter se quid agerent, diu volverent; accidit, ut à miraculis sancti Rudesindi caperent sermonem. Cum autem miracula quæ per ipsum Deus fuerat operatus, multa narrassent; una voce clamaverunt: Sancte Rudesinde, si vera sunt quæ de te soliti sumus audire, nobis succurre; & ut sani transmeemus, curam de nobis habe. Quod postquam dixerunt (quod mirum est dictu) lembum venientem viderunt: & cum portum Deo renigge, teneret, ipsi festinanter intraverunt, & sic S. Rudesindo nauta, sani & incolumes transmeaverunt.

Energumena liberata:

9. Mulierem ab immundo spiritu vexatam, & per longi temporis spatium cruciatam multi, qui adhuc supersunt, viderunt. Hanc siquidem malignus spiritus ita furoris vesania repleverat, ut ni catenis teneretur, in ignem aut flumina, aut in aliqua præcipitia cum mortis periculo præcipitaretur. Parentes verò ejus, cum jam proluxi temporis afficerentur tædio (quippe qui eam custodiebant tora die simul & vigiliis macerabantur nocte) ut eam jam dimitterent, habuerunt pro consilio. Sed rerum omnium factor & factorum gubernator, laborantium sublevator, omnium bonorum recuperator, quod fecerat noluit derelinquere. Igitur divina revelatione præmoniti parentes, catenatam, quam genuerant, ducentes ante S. Viri sepulcrum, cum in nocte super suam filiam vigilarent; huiusmodi preces cum lacrymis fuderunt: S. Rudesinde, Christi Confessor, qui lepore non delectaris verborum, sed suspiria & gemitus consideras intentionum; vide nostram afflictionem: & ut attendas miseram nostri conversationem S. Rudesinde, vel huic miseræ nostræ filiæ finem vitæ impone; vel ab hoc nequam spiritu, tuo juvamine defende. Hac simplici oratione finita in terram cecidit puella velut mortua. Tunc spiritus qui ei dominabatur, ululans exivit ab ea. Ipsa verò cum parentibus domum sospes revertitur.

* Decia.

Captivus
educitur.

10. Nuper etiam in partibus Deciæ*, sicut à monachis didici, quidam homo injuste oppressus in potestate cujusdam militis tenebatur vinculis alligatus. Cum autem eum tortores jussu domini vehementer affligerent, & ab eo quod non habebat, sub quæstione quærerent, intempestæ noctis silentio, sic locutus est: S. Rudesinde Christi Confessor vide cruciatum & corporis passionem, quam injuste patior: Libera me, Pater sanctissime. Ego enim jam proposueram præsentiam tuæ sepulturæ visitare. Hæc postquam dixit somno gravatus, aliquantulum dormire cœpit, atque in ipso somno sanctum Rudesindum sic loquentem meruit audire: Surge homo, surge, nihil timeas, sed securus incede. Verumtamen quod vovisti operibus comple. A somno igitur expergefactus, S. Rudesindo manum ejus tenente, inter vigiles tutus exivit. Non post multum verò temporis ad sepulcrum S. Rudesindi veniens cum cereis & oblationibus, hæc ut ei evenerant ordine narravit.

Raptor
bœum morte
plexus.

11. Factum est autem, ut quadam die (sicut ab his qui in tempore PETRI Abbatis viderunt didici) quidam Miles, nomine Munio Folgar, boïum Cellæ-novæ greges temerè invaderet, atque sub sua ditione transmearet. Quod postquam Monachis non ignotum est omnibus, ante S. Rudesindi tumbam flexis poplitibus hujus rei defensorem atque ultorem obnixius tam singulis implorant quàm precibus. Cumque ea die eidem una ex iis ad edendum præpararetur, positaque mensa de ea ab ipso gustaretur; valido languore Dei ultione corripitur: qui propè se infelicem considerans ait suis, ab intimo corde deplorans: Cunctis & integris bubulis domino meo Rudesindo Episcopo munus ex nostris facultatibus quantocius deferte, quoniam qui-

dem ejusdem ira coarctor validissimè. Quamvis autem secundum quod dixerat, adimpleretur; tamen eadem hebdomada illius corpus in ipso cœnobio sepultura impenditur.

ANNO CHR.
CM LXXVII
MART. II°

12. Sud eodem jam dicti Abbatis tempore miraculum gestum est aliud mirabile quod à quodam venerabili monacho me recognosco novisse, qui se ab altero qui viderat, memorabat audisse. Fatebatur enim, quod quadam Dominicæ Nativitatis sollempnitate, URRACA^a Regina cum non minima militum multitudine Cellam-novam devenisset, quatenus tantæ sollempnitatis officia debita veneratione in tali loco plenius posset auscultare, & ob hoc à Deo majorem animæ sublevationem impetrare. Inter hæc autem cum à monachis nocturnale officium celebraretur; contigit ut pro necessariis quæ ad tantum diem pertinere noscuntur, thesauri domus à Sacrifistâ peterentur. Cùmque in ipsius ascensu itineris quidam miles ejusdem Reginæ confederet cum aliis; illius oram clamidis, casu accedente pedibus conculcavit: moxque adversus Dei servum maximo furore infremuit, ac contumeliosis verbis malè tractavit: qui protinus Dei judicio, invasus ab inimico, ab imo pavimenti ad excelsum inter officia celebrantes projicitur, & huc illucque pessima vexatione à cunctis agitari conspicitur. Itaque cum quomodo vel quare id actum fuerat, perterritis omnibus, divulgaretur; summa reverentiâ Dei potentiam pertimescere videbantur. Ad ultimum autem illum aliquanti ex monachis unâ cum populorum turba ad S. Rudesindi tumulum in ulnis deferunt, & ut ei auxiliari dignaretur, suis precibus exposcunt, à quo statim gloriose à dæmone liberatur; & id in quo deliquerat, satisfaciendo emendavit, & monasterio de proprio censu grata munera, Deo omnibus decentibus gratias, pro restituta incolumitate donavit.

Dæmoniacus liberatus.

13. Alio namque tempore (sicut à quodam honesto laïco viro cognovi qui se vidisse asserbat) quidam rusticus ex superioribus Camporum partibus lumine oculorum caruerat: pro quo per Sanctorum oracula cum orationibus peragravit; eo quod diu nonnulla medicis erogaverat, & nihil utilitatis impetraverat. Qui cùm septem annis cæcus videretur permanere, in somnis demum admonetur, quod luminis apicem nullatenus ab alio, nisi per S. Rudesindum posset impetrare. A somno igitur expergefactus, eo quod de tanto viro nusquam audierat, præ admiratione cœpit pavere, & sollicitè quamplures interrogare: cujus tamen sanctitatem sciebat apud Deum nimis valere. Cui demum à quibusdam dicitur: Scias planè, hunc beatissimum virum nequaquam in istis partibus, sed in Limiæ finibus apud Cellam novam quiescere; qui etiam latè coruscat virtutibus. Quo audito, iter subito contra Occidentalem plagam arripuit, quo usque Cellam-novam devenit. Qui oculorum lumen ad sancti sepulchri tactum consequitur: & ad proprium solum incolumis, Deum laudans, revertitur.

Cæcus curatur.

14. Item alio tempore à valida rabie quædam mulier vexabatur; quæ tam ipsa quàm ejus vir monasterio servitutis causâ, pariter subiciebantur, sicut à suprascripto laïco agnovi, qui se vidisse confitebatur. Cumque ei nulla medicina auxiliaretur, qua videlicet ab imminente morte liberaretur, funibus tamen alligatur, quibus à suo viro ad S. Rudesindi sarcophagum perduceretur. Quod cum factum fuisset, & de petra sancti tumuli rasa, ab ipsa portaretur. Ita pristinæ sanitati reddita est, ac si malum numquam sensisset.

Item rabida.

15. Occultandum etiam illud non est necesse, quod cum in primo tenebræ^b atatis flore, litterarum studiis à parentibus traderet; præ tanti studii sudore, seu virgarum (sicut solet fieri in pueris) percussione eis abrenuntiarem, insuper locis silvarum occultis ob hoc sapiùs occultarer. Inter hæc autem cum nullatenus acquiescerem, quamvis vinculis alligatus, divino nutu magi-

Scriptor vitæ ad studia convertus.

^a Urraca Regina primo nupta Alfonso VII: Ca. || ^b De hoc Scriptore, quem Henschenius Stephanella Regi, cognomento Bono, qui obiit anno 1157. num vocat, actum est in Observationibus præviis.

ANN. C. H.
CM LXXVII
MAR 7. I.

ster meus S. Rudesindi sepulcrum petit, candelam accendit, flexis genibus orationem fundit : quatenus si apud justum judicem in clericatus gradu esset prædestinatus, ipse me suo virtutis ligamine constringeret, & ad discendum cor dignaretur aperire. Quod sicut postea ab eo multoties audivi, plus acquievi : & non multo post in eodem cœnobio monasticæ professionis habitum libenter accepi.

Quidam
impotens
sanatur.

16. Nequaquam ergo & illud silendum est, quod me planè fateor vidisse. Quidam ejusdem cœnobii famulus, nomine Johannes, membris omnibus, nescio qua causâ infirmitatis, penitus est exemptus. Itaque cum nec videret nec audiret, neque aliquid sentiret; à parentibus me præsentante ante S. Rudesindi tumbam deductus est. qui tamdiu ibi jacuit, quamdiu corporis incolumitatem recepit.

Ablata re-
stituuntur.

17. Cum verò quisque in tribulatione cujuscumque rei positus S. Rudesindum sincero corde flagitaverit, satis potest consequi, secundum quod poposcerit; cum plerisque videamus petiisse, & sine mora accepisse. Unde ex his unum explicare volo, quod credentibus sufficere credo. Quidam ergo Monachus, qui se S. CLAUDII Legionis Abbatem assererat, fortuito Cellam-novam devenit; ibique quantum licuit permansit, sicut hi qui supersunt, mihi retulerunt; & in præteritis tribus annis, quia non intereram, factum esse annunt. Interea cum quemdam monachum sibi incognitum in equo suo, nescio qua legatione mississet, fugisse credidit, cum statuto die minimè venisset. Interim ejus vestimentum à quodam alienigenâ est sublatum. qua de re nimis se ipsum animi vexatione cruciare cœpit: quid tamen ageret se nescire dixit. Demum S. Rudesindi sepulcrum appetit; eique ac si cum altero alloqueretur, ait: S. Rudesinde, quid tibi aut tuis umquam malefeci? Quare me penes te exspoliare voluisti? Si sanctus es, redde quæ abstulisti, cum ea non custodisti. Porro cum quidam noster monachus ab itinere, quo missus fuerat, reverteretur, Dei nutu latronem longè à Monasterio reperit, vestimentum abstulit, eique detulit. Sicque factum est, ut eo die, quo S. Rudesindum invocaverat, vestem, & in tertio, equum incolumem reciperet.

Puer abrep-
ticius libe-
ratur.

18. Testantur enim Monachi, qui præsto sunt, quod in transactis quinque annis, quidam puerulus, Johannes nomine, me tamen absente, arripitur à dæmone, & cum diu talem vexationem pateretur, à matre ad ecclesiam deducitur; & per altaria Missam celebrantibus submittitur. Ad ultimum cum nihil salutis consequeretur, illius genitrix à quibusdam Monachis admonetur, quatenus ab ea ante S. Rudesindi tumbam puer deduceretur. quorum præcepto confestim obediens coram tumulo projecta, talia proloquitur: O S. Rudesinde, iste quidem filius meus est, sed servus tuus est: amodo illum tibi trado, atque relinquo, & quidquid placuerit facito. Et hæc dicens, cœpit abire. Mira res! Dæmon protinus cum magno sonitu recessit: puer surrexit, matremque vocavit: cujus vocem mater audiens, concito gressu rediens, natum sanum recepit, Deo gratias referens.

Item femi-
næ duæ.

19. A monasterii didici Præposito. Quædam mulier à dæmonio vexabatur, quæ cum ejusdem patriæ esset indigena, S. Rudesindi præ tanto dolore exposcit beneficia. Dæmon siquidem talis erat, ut cum illam vexaret, loquebatur, quamvis eum nullus interrogaret: ibique aliquantisper celebratis vigiliis, ab inimici salubriter eripitur angustiis. Factum est autem, ut cum istam relinqueret, ipsius sororem invaderet. Ambæ itaque ferè post dies octo cum oblationibus Cellam-novam deveniunt, & quod gestum fuerat referunt. Dæmon autem ante S. Rudesindi sarcophagum præsentatur: ubi protinus per puellæ os inimicus talia fatur: Foras me educite; quoniam quidem præ S. Rudesindi virtute nullatenus possum quiescere. Ad quem sæpius monachi: Exi, miser, exi infelix; quia Deo juvante nullo modo hic permanebis. Demum ad beati Antistitis sepulcrum quibusdam noctibus cum excuba-

rent in vigiliis, ad propria pariter redeunt cum salutis gaudiis.

20. Cunctis liquet, quod Rex **FERNANDUS** ^a Legionis natus **ADEFONSI** Imperatoris, per omnia constat mirabilis. Qui cum regni gubernacula, quod sibi impendebat, per genitoris sui obitum pacificè obtineret, sic se omnibus piè ac juste exhibebat, ut ferè in nulla parte exorbitaret. Quem Portugallensis Rex **ADEFONSUS** ^b in quibusdam opprimebat, eo quod quosdam illius milites, qui natu majores esse videbantur, callidè deceperat: eorumque animos non modico censu averterat, seu offuscaret, quatenus tam consilio quam opere ejus vices occultè sustentarent; suumque dominum minimè adjuvarent. In hac ergo persecutione nonnullæ ecclesiæ præ suarum rerum direptione maximam læsionem sunt adeptæ: inter quas monasterium Cellænovæ prædiorum depressione ferè ad nihilum redactum est sub tam iniqua subjugatione. Denique in primis supradictus Rex Portugallensis quoddam ipsius cœnobii opidum, Sandinum ^c nomine, quod propè fluvium consistit ^d **Arnogixæ**, valido cum exercitu obsedit, quem Rudesindus beatissimus Episcopus intolerabili tonitruï cœlestis coruscatione mirabiliter pepulit. Siquidem altera jam dicti Monasterii opida Comes ipsius Regis **VELASCUS**, videlicet sanctæ Crucis & Montis Leporarii, fraude sibi rapuit. Insuper illius suasionem Rex præfatus S. Rudesindi virtutem parvipendit: cum Birretum ^e * castrum, intra monasterii septum, delatis lapidibus firmiter ædificavit, eique tradidit: qui etiam cunctam ferè supradictam cœnobii hæreditatem militibus ad sibi serviendum erogavit. His ita gestis, **PELAGIUS** * Abbas sobrinus **FI-** ^f **CANI** Abbatis, cum aliquantis monachis cœnobium ob tantam persecutionem deserit, Regem Fernandum perit, qui illum honestè tractavit, ac ei Samonenfè ^g Monasterium tradidit. Interim verò cum ædificandi causâ jam dictum castrum præpararetur, facta est contentio inter monasterii homines ac Regis famulos, eò quod segetes ad equorum opus fecarentur. Ad hoc autem quidam rusticus, **Garsias** nomine, Regis jussu cum plerisque ad suos venit defendendum: magnoque fastu clara voce se cum **B. Rudesindo** dixit pugnaturum. qui in eadem pugna lancea percussus obiit peregrinus, & eodem die monasterio est delatus, & in sequenti sepultus. Quo igitur signo sancti Antistitis potentia cunctos, qui audierant, valde perterruit: sed ipsius Regis, sicuti Pharaonis, ad majorem cumulum suæ damnationis cor obduravit, quatenus maris, id est magni populi, absorberetur fluctibus; aut cum Simone sublevatus, lapidis frangeretur percussionibus; sicuti postea rei probavit eventus. Prævalebat siquidem circumcirca iniquitas, & multorum refrigescibat caritas: ita ut opprobrii causa tam Portugallenses, quàm Limienses dicerent: S. Rudesindum, eo quod se de his non ulcisceretur, more pagensium apud nidum moras innectere, ad salem deferendum. Inter hoc autem quidam miles, nomine **Menendus**, vidit per soporem cum candidatâ turbâ **B. Rudesindum** assistentem. Cumque eum eo quod ex adverso staret deprecaretur, ut sibi pulcrum illius faciem ostendere dignaretur, retulit, se propter hereditatem, videlicet ripam **Minei**, quam à Comite præfato possidebat, adversus eum iratum: & tam de Rege, quàm de Comite citò ulturum. Quidam deinceps rusticus, cum perditum bovem in **Toreni** partibus per montes videretur quærere, beatum supradictum Antistitem valdè rutilantem conspexit eum dealbato cuneo honestè incedere. Qui cum unum ex his, qui esset in-

ANN. CH.
CM LXXVIE
MARTII I

6

b
Monasterii
bona bello
Lusitanico
amissa.

c
d

* Berredo,

* V. num. 1.

g

Antiores
puniti.

^a Fernandus Posterior Alfonsi Boni seu Imperatoris filius, cui Legionis & Calliciæ regna paruerunt, cum Castilia ejusque appendices Sanctum primogenitum haberent Regem.

^b Is primus Lusitanicæ regium nomen intulit, quam prius Henricus Adefonsi pater Comitivæ titulo reg bat.

^c Positum est Sandinum ad occidentalem plagam,

tribus leucis à Cella-nova.

^d Arnogia non procul inde in Minium desluit.

^e De Samonenfè sancti Juliani monasterio legè **Yepezii** comum s. & **Sandovallium** post **Sampyrum** à pag. 138 fuse differentem. **Rudesindus** æra 972, id est Christi 934, subscribit litteris **Adelphii** Abbatis Samonenfè pro isto monasterio, ubi *Sandina Regula* viginisse dicitur, ibidem pag. 147.

ANNO CH.
CM LXXVII
MART. I.

*
al. legionc.

Adefonso
Rege
capto,

bona recu-
perantur.

*al. Majorinus.
* al. divina
justitia.

Incarcera-
tus evadit.

b

c
Johannes
Episcopus
male de
sancto sen-
tiens, puni-
tus emen-
datur.

terrogaret, S. Rudesindum affirmavit esse, qui sua ab hostibus prope-
ruere. Similiter & quidam miles, nomine GUNDISALUS, uti mihi est
protestatus, dum cum uxore sua quiesceret, expergefata dixit: se à jam dicto
beato Præfule monitam, quod in octavo ipsius dici Portugallensis Rex cape-
retur, & sui cœnobii hereditas reintegraretur. quod postea sanè ita actum
esse comprobatur. Sicque factum est, ut ex eo tempore, quo præfatus Rex
monasterium Cellæ-novæ lædere tentaverat, semper per omnia male se ha-
buit. siquidem opidum jam relatam & citò factum, quod malè impetrave-
rat, ipso præfente perdidit, & cælesti flamine omnipotens Deus Regi Fer-
nando tradidit. Præterea cum Pacensem^a civitatem oppugnaret; clam super
eum Rex Fernandus, Sarracenorum legatione * cum exercitu devenit,
illumque nimis fauciarum justo Dei judicio, fracto femoris ossè, longè ab
ipsa civitate cepit, ac sub custodia ferè per duos menses retinuit, usquequò
universa, tam Limiæ, quam Toroniæ opida, quæ fraudulenter arripuerat,
ab eo impetravit. Nam cum idem Rex priùs caperetur à quibusdam, ut asseri-
tur, S. Rudesindus conspicitur: ipse autem Rex, quamvis solutus à vincu-
lis, tamen usque ad ultimum diem animæ suæ egressionis è suo corpore per-
mansit inutilis. Post hæc autem Birreti castellum quod per biennium ex quo
cæpit ædificari existere perhibetur, jussu Fernandi Regis destruitur, omni-
que Cellæ-novæ hereditatis à supradicto Abbate jus plenariè recipitur. In
quo videlicet opido, quamdiù permansit, ipsius Monasterii signa, uti priùs
vel postea sunt audita, nullus audire potuit. Velascum verò Comitem qui
tam perversæ rei auctor extiterat præmaximus, non multò post cum sibi
complicibus dejectum vidimus, ubi caput reclinaret minimè habentem. Cujus
etiam Major Domus*, nomine Adefonsus Boz, qui multa mala intulerat,
diù ante * crepuit medius. Per omnia benedictus Deus, qui superbos hu-
miliat, & confidentes in se ab omni pressura liberat: qui cum Patre & Spi-
ritu sancto vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum, amen.

21. Cùm enim persecutionis asperitate Limia nimis devastaretur, & sese
incolæ noctis silentio occultè invicem persequerentur, ita ut sua diriperen-
tur, atque ex utraque parte aliqui caperentur; factum est ut monasterium
Cellæ-novæ ab Auriensium^b fortitudine in aliquo comprimeretur. Quamob-
rem cum ab ejusdem cœnobii procuratore invaderentur; unus ex eis Johan-
nes nomine, unà cum aliorum spoliis ab eodem capitur, & inter monasterii
sæpta in vinculis studiosissimè concluditur, qui cum Francigena esset, &
tam parentela, quàm censu cujus munimine redimi potuisset, se proculdu-
bio destitutum per omnia non ignorasset, atque præ angustia, lacrymis ac
suspiriis valde se afflixisset; ad ultimum Dei inspiratione ab imo cordis pecto-
re, sic S. Rudesindi auxilium imploravit dicens: Peto, sancte Rudesinde,
quatenus si sanctus es, me perplexum injustè, solita virtute illæsum abire
permittas. Cumque ad hæc obdormisset; ecce S. Rudesindus apparuit ei di-
cens: Vocasti enim me, ecce adsum. Nunc surge & perge securus: quia
jam ab istis vinculis es absolutus. qui statim surgens, custodes transiit, &
ad propria incolumis rediit. Sed non multo post ille rediens sancto viro gra-
tiam referens, hoc quod retuli, me præfente cunctis dixit.

22. Episcopus quoque Lucensis, JOHANNES^c nomine, beato viro
Rodesindo verbis contradicere solebat. Quadam verò die solito more cùm
illum assereret virtute divina carere; subito à perterrita mula, super quam
sedebat, in terram cecidit, & ejus brachium super quod corruit, de loco
suo exiit, & ferè sine aliquo sensu diu semivivus jacuit. qui postea in sensu

^a Yezepio Pacem Augustam, Badajoz, in consini-
bus Castellæ-novæ & Lusitaniæ.

^b Auriensis civitas Episcopalis, Orense indigenis,
Cellæ-novæ satis vicina.

^c Is Samensis aut Samonenfis Abbas fuerat, inter-
fuitque translationi reliquiarum S. Rudesindi circiter
annum 1170. Alius codex non Johannem, sed ill.
Episcopum Lucensem norat.

suo paullatim rediens, tacito ore præmissa oratione sic sanctum Rudesindum interpellabat, dicens: O beate Rudesinde, si potes, mihi quæso accom-
moda incolumitatem, & me amodo tuæ sanctitatis habebis laudatorem.
Eadem quippe die sospitatem consequitur, sicuti ab iis qui hætenus ab eo
hoc audivere, me recolo agnovisse.

ANN. CH.
CM LXXVII
MART. I.

23. Silentio non est regendum quod nostris temporibus plerisque manet
cognitum. Quidam Canonicus Jacobensis ecclesiæ*, PETRUS nomine, cum
Legionis atque Portugallis Regum Legatione fungeretur, fortuito jam in-
firmus Cellam-novam ingressus est, ubi etiam ita à languore perurgeretur, ut
ulterius convalescere nullatenus putaretur, à quo tamen monasterii Abbas
multis exoratur precibus, quatenus ante S. Rudesindi tumbam præsentari
mereretur. Qui continuò ad Abbatis imperium quorundam manibus susten-
tatus, ab ecclesiæ sacrista est coram beato viro delatus: moxque ante illius
sepulcrum prosternitur, & præ tanto dolore brachiis monumentum, ventre
simul adherente amplectitur: quo usque singultu ac prece diutina peractis
vigiliis per somni soporem à sancto Rudesindo sanitatem consequitur, uti ab
eis, qui hæc adhuc ab eo audivere, didici.

* Compo-
sitellanæ.
Petrus Ca-
nonicus
convalescit.

24. Retiendum penitus non est necesse quod nuper Archidiacono Cel-
læ-novæ PELAGIO cunctis liquet accidisse. Nam cum quædam in ejus
naribus infirmitas, quæ vulgo spuntia dicitur, nasceretur, præ tantæ pestis
deformitate tribulabatur, ac nimis verecundabatur. Ob hoc si quidem
duabus vicibus Cellam novam venit; & pestis locum S. Rudesindi sepul-
cro multoties confricando, adhæsit, ac cum magnis singultibus psalmos
recitavit, in quorum fine taliter infit: O beate Rudesinde, mihi, quæ-
so, peccatori miserando subveni, vita mortis periculum dona salutis admi-
niculum. Verùm enim verò cum in ipsa hebdomada se ad Officium Missæ
celebrandum præpararet, sicuti postea ab illo audivi, ita pestis illa ad tactum
aquæ, quam abluendi causa per manus faciemque fuderat, radicibus abstra-
hitur, quatenus pristinæ sanitati, Dei virtute, per S. Rudesindum redde-
retur.

Pelagii Ar-
chidiaconi
pustula sa-
nata.

25. Apud Portugallem in monasterio fontis Archadiæ quidam monachus,
Munio nomine, valde à quartanis urgebatur febribus. Nam cum per unum
annum neque per ecclesiarum visitationem, neque per medicorum opera-
tionem sublevaretur; demum in somnis à sancto Rudesindo admonetur,
quatenus si in ejus honore flexis genibus Dominicalis oratio à cunctis mona-
chis Deo funderetur, continuò sanitati redderetur. Quod ita factum est,
sicut à quodam honesto nostri monasterii agnovi monacho: qui illuc positus,
tam ab eodem, quam ab omnibus hæc audivisse fatebatur.

Monachus
febricitans
curatur.

26. Pelagius quidam Cellæ novæ monachus, cum adhuc prius esset in
læicali habitu positus, à validis tenebatur febribus. Porrò cum diu ab eisdem
cruciareretur, quatenus præ lassitudine de loco in locum nullatenus movere-
tur; in equo suo ante S. Rudesindum præsentatur, ibique per unius noctis
spatium excubans, dum omnes quiescerent, quasi per terram rependo, ad
beati viri sepulcrum accessit, & illius petram cum dentibus radendo deglu-
ticiens obdormivit. Facto itaque mane ita sanus redditur, ut si propriis pedibus
remeare vellent, uti ab eo audivi, penitus potuisset.

Item alius.

27. Homo quidam non longè à Minei flumine morabatur, qui vigilia
Ramorum^a post meridiem divinis negligenter officiis derelictis, in propria
vineâ operabatur. Cumque peracto opere ad mensam sederet, fumus pul-
menti quod ante eum positum fuerat, uti ei visum est, ita per illius faciem
expanditur, ut ejus os obliquum faceret, & unum oculum tumidum redde-
ret. Ad hoc autem ecclesias expetit; preces fundit: nihil salutis accipit.
Sarcophagum denique S. Rudesindi poposcit, ibique triduum mansit, ac

Dominicæ
religionem
violans pu-
nicus.

^a Nempe à Vespera in vesperam olim festa observabantur, ut in Sæculo 2 & alibi observavimus.

AN. CH.
CM LXXVII
MART. I.

vigilias celebravit. Quarto verò die, cum se fanum adspiceret, beati Viri sepulcrum annuatim visitaturum spondit. quod postea negligendo infirmitatem quam amiserat recepit: ubi denuò remeavit, & à dolore emundatus recessit. Sic sacrista qui ei in quibusdam adminiculum exhibuit, modo protestatur.

Illuminatur
cæcus.

28. Infantulus quidam, Martinus nomine, cùm à matre sua nutrireretur, præ infirmitate caruit oculorum lumine. Parentes autem ejus propter pignoris sui cæcitatem sese animi anxietate cruciabant, quidve facere deberent, ignorabant. Per sanctorum oracula cum luminaribus incedunt, medicinas apponunt; nihilque proficiunt. In his igitur cum nihil utilitatis impetrarent, & casto labore deficerent; ad S. Rudesindi tumulum deveniunt, ac beneficii auxilium suppliciter exposcunt. Celebrata itaque una nocte vigilia; factò mane cùm pariter quo venerant reverterentur, puer cœpit videre. Sequenti namque die cum oblationibus ad S. Rudesindum recurrunt, & quod factum fuerat, cunctis referunt. Quod si alicui hoc incredibile fortasse videtur: ecce puer & pater ac ejus mater in testimonio habentur.

Energume-
na libera-
tur.

29. Matriona quædam, ex Limia indigena, nimis impellebatur, à dæmonis potentia. Ob id autem cum oblationibus nonnulla poscit ecclesiarum limina, instantissimè precibus ac singultibus implorando salutis beneficia. Ad ultimum cum in his, quæ flagitabat se frustratam conspiceret, Cellam-novam devenit, ubi orationem ante sancti Rudesindi tumbam, non miniam fudit: peractaque totius noctis vigilia, prece monachos aggregavit. cum quibus exorando, à Deo per S. Rudesindum sospitatem recepit, sicuti ab ejusdem ecclesiæ custode, qui ei in quibusdam servitium exhibuit, affirmatur.

Monachus
navi spon-
te mota mare
pettranfit.

30. Factum est autem, ut quidam ex Cellæ-novæ monachis, Munio nomine, maritimas partes propter pisces fratribus deferendos peteret: ubi Abbatem suum PELAGIUM^a FICARIUM casu reperit, cujus comitatu adhæsit, quatenus securiùs, atque per omnia melius haberet. Cumque Abbas cum aliquantisper ex altera maris ripa qua erat iturus, à ministris cujusdam clerici, qui eum honeste in hospitium susceperat in vehiculo transportaretur, jam dictus Munio cum quibusdam Abbatis famulis fortuitu remanere videtur. Nautæ verò reversi, & non invento domino suo, qui propter negotium longè recesserat, nec prece, nec pretio eundem monachum cum reliquis transportare, sicut illorum dominus præceperat, voluerunt, sed in alterâ ponti orâ recesserunt, & in vehiculo dormire cœperunt. Hoc autem cum vidisset monachus, præ animi angustia coactus (quippe qui in illo loco illud vehiculum aliàs reperire non poterat) ceteris qui cum eo erant, talia narrat: Oportet nos nunc toto animi conamine S. Rudesindi auxilium attentius flagitare, quatenus pro cujus fratrum utilitate tantum ferre laborem non dedignor, ipse noster fiat in hac necessitatis horâ pius adjutor. Mira res flexis genibus fufisque precibus; ecce vehiculum quo nautæ dormiebant, sine alicujus ducentis manu ubi ipse assistebat accessit. Quod cùm aliis simul cum piscibus ingressus, uti ab eodem cognovi, cum uno tantum remige est in alteram partem transvectus. Per cuncta benedictus Deus, qui tanta meritis sanctissimi Rudesindi miracula operatur.

^b
Votifragus
à dæmone
invasus.

31. Quia verò longum est scribere omnia, quæ per suum servum mirabilia Deus dignatus est operari: aliqua tamen de multis huic opusculo dignum duximus inferenda^b, quæ à pluribus & viris religiosis audivimus, qui se propriis oculis vidisse fideliter testabantur. Vir ergo quidam peccatis exigentibus diù possessus à dæmone, venit ad monasterium Cellæ-novæ ubi corpus B. Rudesindi in beatæ Mariæ Dei genitricis ecclesia requiescit. Qui

^a An alius qui supra Pelagius Abbas, Ficarii for-
brinus, num. 29.

^b Sequentia miracula Godefridus Henschenius
Ordonio scriptori tribuit.

cum ante ipsam ecclesiam devenisset, & se citò arreptum, à quo solitus erat, dæmone cognovisset; accepit cultrum quem in vagina tenebat, & pueris circumstantibus dedit, dicens: Custodite hoc, & ducite me ad fores ecclesiæ, ubi jacet corpus S. Rudesindi, & observate me, quia sine dilatione sum à solito dæmone invadendus. Quo dicto, & pueris fugientibus præ timore, statim quod dictum fuerat opere adimpletur. Arripitur, in terram prosternitur, conteritur graviter & vexatur. Quod videntes pueri qui priùs fugerant perterriti, occurrerunt tam ipsi, quàm alii. Supervenientes autem monachi deferunt illum ad tumulum B. Rudesindi, ejusdem auxilium attentius implorantes, ut eidem dignaretur misero misericorditer misereri. Sicque tenentes & constringentes illum, ne penitus discerperetur à dæmone, comminabantur ei; modis quibus valebant, ut exiret, & ab eo discedere debnisset. Cumque sic diù teneretur, & ab ipsis monachis interrogaretur, quam ob causam ipsum hominem ingrederetur; cæpit loqui & dicere, audientibus omnibus, qui adstabant: Pro nulla re alia hominem sum ingressus, nisi pro voto quod vovit B. Mariæ, ut iret ad domum ejus, & facere non curavit. Sed & dum egressus fuero, ab illo (nam egrediar), nisi statim iter arripuerit, & votum solvere festinaverit; mox iterum arripiam, & quasi proprium possidebo. Si autem votum exsolverit, potestatem in eum ulterius non habebō. Cùm verò iterum interrogaretur, qualiter vel qua hora deberet exire, sic respondit: Cùm fuerit tempus Missæ celebrandæ, apprehendite illum per pollicem digitum, & per nares ipsum fortiter constringentes, tenete; & sic ab eo recedam, numquam ad illum de cetero reversurus, quod factum est. Nam cùm ad Missam campanæ pulsari, & se monachi cæperunt ad ejus officium præparare; monachi qui aderant, apprehendentes eum, sicut ipse dixerat, & collum ejus stolâ beati Pontificis circumdantes, cum tempus accessit ab eodem dæmone prænotatum, clamans atque discerpens confusus exiit & discessit. Sicque homo per sancti Pontificis merita liberatus, ad votum beatæ Virginis persolvendum sanus & incolumis se præparavit: & ita per Dei misericordiam liber cum magno gaudio ad propria remeavit.

32. Quædam monialis, sicut à quodam Religioso didicimus, à partibus Galliæ veniens, dicebat jam longo tempore à maligno spiritu se possessam quæ causa liberationis propriæ multorum Apostolorum & plurimorum Sanctorum assererat se limina visitasse, numquam tamen se fenserat melius habuisse. Cum autem post multum temporis spatium, esset multipliciter his etiam incommodis & cruciatibus fatigata, divina miserante gratia audivit, & divina eam revelatio monuit, ut ad sepulcrum S. Rudesindi Episcopi quanto citius deveniret, & ibi per ipsius suffragia reciperet à Domino sanitatem. Quid plura? Venit Galleciam, quæsit monasterium, invenit locum: pulsavit & intravit, ibique per dies aliquot in orationibus & vigiliis perseverans salutem, quamdiù optaverat, gloriosi Rudesindi meritis impetravit, & sic operante Christo incolumis ad propria remeavit.

33. Alio etiam tempore cùm turba ad festum S. Rudesindi, quod fieri solet in Kalendis Martii, more solito convenit; puer quidam in turba foris extra oratorium ab immundo spiritu graviter invaditur & torquetur. Nutu verò divino cunctis mirantibus cursu rapido ad ecclesiam veniens, super beati Pontificis tumulum concitò se projecit, & mox dulci pressus sopore, suaviter obdormivit. Cumque monachorum conventus, qui tunc foras in processione ad honorem gloriosi Præfulis laudes Deo decantabat, ad ecclesiam jam rediisset, patientes eidem puero, illud Responsorium, *S. Rudesinde*, cæperunt devotè adstantes ante sepulcrum unanimiter decantare. Finito Responsorio & Oratione, sancti meritis atque suffragiis, ab immundo spiritu, & à somno lætus & hilaris exsurrexit, sic deinceps liber ab illo incommodo, multos postea vixit annos.

ANN. C H.
CM LXXVII
MART. I.
Cæcus puer
lumen reci-
pit.

34. Alter quidam puer cæcus de terra Cauderte, ductus est ad monasterium Cellæ-novæ; subsidium luminis à Domino per S. Rudēsindi merita petiturus. Sed dum à parentibus & monachis fuisset ad sepulcrum sancti corporis intra ecclesiam deportatus, facta oratione pro eo ad Dominum, quasi dormiens paululum requievit. Aliis verò eventum rei expectantibus, eidem puero, exteriori carenti lumine, apparuit quidam Episcopus, ut ipse postea testabatur, dicens illi: Surge in nomine Domini & vade cum salute. Ad quam vocem illuminatus protinus surgens puer, cum circumstantibus glorificavit nomen Domini Jesu Christi qui per sanctos suos tam magna mirabilia dignatus est operari. Et ita, ut in illa visione supra præceptum fuerat, ad propria reversus est cum salute.

Spina piscis
gutturis infu-
sa ejicitur.

35. Homo quidam, Petrus Nunionis nomine, de Milmanda, cum aliquando comederet piscem qui Turta ab omnibus nominatur; accidit ut os piscis in ejus gutture versaretur; quod cum diu vi vel aliquo ingenio non posset extrahi nec deglutiri (quia pro posse in multis palam adversabatur monasterio Cellæ-novæ) tandem venit ad sepulcrum B. Rudēsindi necessitatis angustiam coarctatus, confusus tamen posse ipsius beneficio per Dei gratiam sanari. Dumque ad idem monasterium venisset, rogavit monachos, ut illum introducere dignarentur, ubi erat corpus jam dicti beatissimi Confessoris. Cui cum præsentatus fuisset, dictum est ei ab aliquibus, qui adstant: Amice, recordare quia isti loco fuisti multoties adversarius. quapropter penitere primum; deinde promitte fideliter quod de cetero emendaberis: & verè credimus quod per B. Rudēsindum dabit tibi Dominus sanitatem. Quibus dictis, culpam cognovit: emendationem promisit, & cum adstantibus pro merenda sanitate pariter exoravit. Cumque in oratione aliquando permaneret, dixerunt ei quidam: Tussite, si modo potestis. Cumque hoc faceret, exivit spina quæ illum graviter affligebat: & ita sanus effectus à Domino per beneficium S. Rudēsindi, rediit in domum propriam à malitia & inquietudine, quam prius monasterio exhibebat, de cetero emendatus.

Inflata
curatur.

36. Puella quædam habens in facie gravissimum apostema, venit ad monasterium, Dei pietatem per S. Rudēsindi merita implorare: cujus facies ita jam erat inflata, ut ab inflatione illa oculi clauderentur, & caput ac tota facies in tanta rotunditate intumuerat, quod accedentes vix poterant illam præ horrore nimio intueri. Excreverat etiam in ipsius faciei parte, sub uno oculorum quidam tumor ad instar parvi pomi, qui videbatur quasi initium totius inflationis. Quæ puella cum ad beati Confessoris Christi tumulum esset ducta; & sancti anulus qui in ejus translatione ab ipsius digito receptus fuerat, in ipsa tumenti facie poneretur, paulatim cum dolore cæpit decretere tumor ille, & sic est usque ad quintum diem per Dei gratiam & sancti ejus famuli auxilium minoratus, quod vix posset in ipsa muliercula doloris illius vestigium inveniri. Pro quo Christo & ejus sanctissimo Præfuli laudes referens plurimas, ad propria rediit cum salute.

S. Rudēsindi
anulus.

* S. Pedro
de Kos.
Manus contracta cura-
tur.

37. Quidam clericus in Limia, villâ Lareiroa * manum habebat, reflexis in palmam utrisque digitis, penitus inutilem & contractam. Qui cum famam miraculorum sancti Rudēsindi auribus percepisset, recuperandæ sanitatis fide concepta, venit ad ejus monasterium & sepulcrum, sed cum ad Beatum fuisset præsentatus, Monachi qui aderant, sancti Pontificis anulum & ipsius alias reliquias deducentes, in ipsam manum clausam super inflexos & nimis adstrictos digitos posuerunt, & facta oratione pro eo; illum ante Sancti tumulum reliquerunt. Cum autem ad eum redierunt post aliquod diei spatium, invenerunt digitos illos mobiles, qui paulo ante in palmam defixi, ut diximus & aridi tenebantur, quos cum tentantes tetigissent absque ullo dolore, primo pollicem levaverunt, deinde alii ipsum subsequentes extensi atque dire-

eti, anulus cum capsula argentea in qua est, planè in palma manus mirabiliter est inventus. Quo viso miraculo cuncti qui aderant cum ipso sanato clerico, Deo & sanctis ejus pro tanto beneficio dignas gratias retulerunt.

38 Aliud quoque miraculum, quod multis qui supersunt est cognitum, non duximus reticendum, ut quamvis indigni & peccatores; per nos tamen ea quæ à certis testibus audivimus, cognita & probata Dei mirabilia prædicentur. Erat igitur homo quidam, nomine Michaël, cujus crura & tibiæ à juventute ita erant junctæ pedibus & curvatæ, ac si fuissent ad invicem ingenio aliquo ex industria glutinatæ. Unde per multum tempus sic mansit inutilis, & ipse pænè membris omnibus destitutus, quod de salute corporis quasi jam penitus desperaret: sed inspiratione divina, quæ nomen sancti sui Confessoris volebat apud homines ampliùs confiteri, intavavit cor matris ejus, ut duceret illum ad monasterium S. Rudesindi. Cumque ductus fuisset, & ad Beati sepulcrum intromissus, fuit ibi per dies aliquot persistens in orationibus & vigiliis. Quadam verò die cum more solito mane ante tumulum alienis manibus duceretur, ibique solo inter columnas monumenti jactaretur, accidit, ut à conventu Missæ officium ageretur. Quod cum fieret, miro modo cœpit angustari nimium & magnis vocibus acclamare dicens: Succurrite, fratres, succurrite, quia rodo & crucior, sicut à canibus devoratus. Et hac durissimis vocibus inclamando cœpit surgere & tenere columnas ipsius sepulcri. Et accurrentibus undique fratribus, viderunt illum stantem pedibus & clamantem, & audierunt stridere ossa ejus firmiter, & viderunt currere ab eo sanguinem de juncturis. Et sic per merita & intercessionem sancti Confessoris & Christi misericordiam extensus est, & redditus sanitati.

39. Aliud quoque miraculum quod à duabus Monialibus, satis religiosis feminis & honestis apud monasterium de Tormino * veridicâ relatione didicimus contigisse, huic opusculo credimus inferendum: quæ domino FERNANDO tertio Abbati Cellæ-novæ, demum universo conventui, prout accidit, retulerunt. Igitur in partibus de Toronio quidam miles de Cerbaria cum hominibus suis cepit quemdam sibi (ut ipse dicebat) hominem inimicum. quo capto, præfatum monasterium hospitandi gratia intraverunt: & ibi eum macerare & male tractare coram monialibus & coram omnibus, percussionibus & pœnis aliis gravare incœperunt. Quem accipientes, ligatis pedibus & extensis brachiis in lancea subtus tunicam ad modum crucifixi, dure & acerbe in solo projecto, se super brachia ipsius & super lanceam projecerunt. Videntes autem sanctimoniales omnia quæ fiebant, coram altari, quod ibi constructum erat in honorem B. Rudesindi Confessoris, se cum magnis fletibus & singultibus prosternentes, auxilium divinæ misericordiæ qui nullum in se confidentem deserit, devotissimè exorabant, ut intercedente beatissimo Confessore, miserum illum hominem, mortem manè procul dubio expectantem, divina clementia liberaret. Quarum etiam una præ cordis amaritudine pannos qui erant sub ipsum altare, volens ab eo arripere sic aiebat: O beate Rudesinde, nisi nobis digneris succurrere, & illum miserum hominem liberare, altare tuum ponitus denudabo. Quod cum illi homines cognovissent, quidam ex eis spiritu superbiæ concitati, impetu furoris & crudelitatis sic dicebant: Pono in superbiam Deo & S. Rudesindo: quod hac nocte homo iste non effugiat vel evadat. His dictis, per beatum Confessorem suum Rudesindum sic hominem illum Dei misericordia liberavit, quod tunica, qua indutus erat ad modum crucifixi, ut diximus, cum prædictis ligaminibus in lancea remanserit. Expergefatti itaque manè non inveniētes hominem, confusi de monasterio recesserunt, dicentes

* Hispanicè, *Hago unas apuestas*, deposito pignori certò cam Deo &c.

ANNO CR.
CM LXXVII
MART. I.

Item contractus.

* *Teminna.*

Captivus
morti eripitur.

*
Crucifixi
species.

ANN. CH.
CM LXXVII
MART. I.

tes cunctis qui ibi aderant : Custodite benè reliquias sancti Rudesindi ? Tunc sanctimonialia cum omnibus qui aderant & videbant , ubertim præ gaudio flentes , Deo & sanctissimo Pontifici gratias & laudes multimodas cecinerunt, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum.

40. Nostris quopue temporibus vidimus quemdam monachum Sancium nomine , qui apud monasterium sancti Facundi ^a longo tempore habitavit , vir venerabilis , & à primævæ ætatis circulo valde religiosus , petita ab Abbate suo licentia & obtenta , cœnobium petiit Cellæ-novæ. Cumque ibi diutius moraretur , & satis sacris moribus prævaleret ; contigit cum linguæ officium amisisse taliter , quod omni locutione penitus privabatur. Verumtamen cum mutus longo temporis spatio permanisset , nimis affligebatur præ tristitia & dolore , volens multoties cum baculo , quo sustentabatur , percutere monumentum S. Rudesindi : quo per hoc insinuaret , quod ipse beatus Confessor , si vellet , sibi redderet sanitatem. Unde factum est , cum conventus monachorum in ecclesia Deo gratias reddidissent , à choro exire volentes , ad tumbam sancti Pontificis Rudesindi incipientem quoddam Responsorium invenerunt, quod mox eo incipiente , omnes pariter cantaverunt , & Deo gratias egerunt , qui tot beneficia præstat mundo per beatum Confessorem.

Monacho
mutato lo-
quela red-
ditur.

1° v. 13. 1.

41. Legimus dicente Salomone : *Filius sapiens est gloria patris*. Propterea venerabile valde est & mirabiliter gloriosum , in tam sapiente filio , beato scilicet Rudesindo , Dei Patris sapientiam collaudare , & ejus semper gloriam exaltare : cujus filii sapientia apparuit manifesta , cum semetipsum templum Deo sapientissimè dedicavit , juxta quod ait Apostolus : *Templum Dei visis quod estis vos*. Cujus templi sapientia , sanctitate , virtute , miraculis , signis & prodigiis illustrata , multa languentium membra variis languoribus decenta (non sicut unus in piscina Evangelica salvatur) integrè restituit sanitati. De quo unum parvum juxta magnitudinem aliorum in medium proferamus ad Dei Patris gloriam & honorem. In Limiæ partibus in loco , qui vulgò Ginzum nuncupatur , quædam mulier , præ infirmitatis magnitudine privata lumine oculorum , longo tempore mansit cæca. Cumque multa sanctorum loca frequentius peragrasset & ecclesiarum limina visitasset , tandem admonita est à sacrista Cellæ-novæ , qui de terra illa fuerat oriundus , quatenus sepulcrum sancti Rudesindi cum devotione & oblationibus visitaret. Quo audito mulier non differens , sed quantocius complere opere properavit quæ veniens Cellam-novam , ab eo sacrista est in ecclesia coram sancti Confessoris sarcophago præsentata : quæ manu palpans columnas quibus S. Rudesindi tumba sustentabatur , flendo & ejulando fletibus accingebat. Quæ sic per triduum vigiliis celebratis cœpit aliquantulum videre ; velut ille evangelicus , qui videbat homines tamquam arbores ambulantes. Verumtamen per dies aliquos clare lumine recepto , incolumis ad propria repedavit.

2. Cor. 6. 16.

cæcæ visus.

Fernandus
spoliatus
monaste-
rium puni-
tur à dæmo-
ne.

42. Quia ea quæ nostris temporibus fiunt , magis delectant & meliùs memoriæ commendantur ; ideo de miraculis B. Rudesindi nonnulla huic operi inferere dignum duxi. Tempore igitur claræ memoriæ illustrissimi FERNANDI ^b Regis , genitoris gloriosissimi Principis Regis ALFONSI , Princeps quidam illustris & potens , nomine FERNANDUS RODERICI DE CASTRO , cum magna rapina de terra & patrimonio beatissimi Rudesindi venit ad monasterium Cellæ-novæ , fractisque januis apothecæ , cum cuncta bona monasterii violenter furripere cogitaret , ipso cum militibus suis circa magnum ignem in hospitali dicti monasterii quiescente , monachi omnes congregati ad

^a De Sahaguntino Martyrum Facundi & Primitivi cœnobio fassè agunt Sandovallius & Yezpeus , qui Abbatem illum Sahaguntinensem , qui translationi S. Rudesindi interfuisse dicitur inferius , GUNDI SALL-

VUM vocat , postea Zamorensem Episcopum.
^b Ferdinandus Legionis & Gallæciæ Rex anno 1188 Alfonso filio regnum moriens reliquit.

tumbam convenerunt beatissimi Rudesindi : rogantes ut eos & sua , ut promiserat , defenseret. Quorum quidam amaro animo ipsum monumentum panno pretioso , quo opertum fuerat , detegentes in hæc verba cum lacrymis proruperunt : O Rudesinde sanctissime , exsurge , quare obdormis domine ? exsurge , & ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis ? Oblivisceris tribulationem nostram ? Exsurge domine adjuva nos , & libera nos. Recordare recitamenti & promissionis tuæ , qua promisti à male factoribus nos defendere. Ecce enim jam non sufficit tuam patriam & patrimonium dissipare ; sed etiam hic sub alis tuis non dimittimur Domino deservire. Hæc & his similia dum Monachi dicti monasterii dicerent lacrymantes , prædictum Baronem diabolus arripuit ; ipsumque in ignem invitis & retrahentibus militibus suis , misit. Cumque ipsum spumantem & strepentem iidem milites ab igne extraherent , diabolus ex ore ejus loquens , sic dicitur è circumstantibus adhuc viventibus respondisse : Permittite me comburere deprædatorem sanctissimi Rudesindi , Dominus enim me constituit ultorem & majorinum ipsius. Terram enim ipsius temere deprædatus est : & nunc etiam hic irreverenter veniens in umbra sua , monasterium quod ipse sanctus construxit , ausus est invadere , & bona ipsius atrociter dissipare. Milites igitur accipientes prædictum Principem strepentem , ut supra dicitur , & spumantem , ipsum circa B. Rudesindi tumbam in ecclesia posuerunt : ibique tota nocte illa jacuit semivivus. Mane autem facto ipsum iterum diabolus arripuit. Cumque interrogaretur à circumstantibus , quo pacto ipsum dimitteret , sic respondit : Nisi primum cunctam rapinam restituat , & homagium faciat ipse & milites ejus , quod numquam terram & monasterium istud ingrediatur , ut noceat ; ipsum aliquatenus non dimittam. Milites igitur vocantes Abbatem & monachos cum Principe prædicto , pro eo fecerunt homagium supradictum. Quo facto , sanus & incolumis factus est eadem hora ; restitutisque rapinis integris , omnes cum magno timore à Monasterio recesserunt. Per omnia benedictus Dominus , qui beatissimi Confessoris sui sic dignatus est injurias vindicare , Amen.

ANNO CM LXXV
MART. I.

A diabolo
obfidetur.

ACTA TRANSLATIONIS EX HISPANICO

Antonii de Yopez , Latine edita à Tamayo Salazario.

1. **P**ræteritis temporibus celebris fuit miraculorum fama , quæ Deus optimus maximus ad sancti Rudesindi sepulcrum continuo patrare dignatus fuit , in plurimis febricitantibus , qui peregrinationis ergo , aut devotionis spiritu , aut favoris recipiendi fide conveniebant. Igitur inter alios qui ad hujus monasterii Cella-novensis in Gallecia limina visitanda pervenerunt , unus fuit HYACINTUS S. R. E. Cardinalis , & per totius Hispaniæ circulos sedis Apostolicæ Legatus , qui postea creatus fuit summus Pontifex titulo Cælestini III. Qui magnalia omnipotentis Dei ad tumulum sancti Abbatis exaudiens , in monasterium quo ejusdem sancti Præsulis sacra pignora jacebant , perrexit anno Domini M C LXX vel circiter : & speculatis omnibus quæ audierat , & summa deliberatione pensatis , & ad oculum examinatis , cognoscens veraciter majora esse in effectu , quàm in opinione miracula quæ probaverat , quàm quæ audierat , protinus sacrum corpus ex illo humili tumulo , quo erat sepultum , in sublimiorem , capsâ lapidea inclusum , altera mirificè lignea affabre facta & deaurata desuper imposita , super quatuor marmoris columnas intra capellæ angulum quæ ad claustrum tendit , transferre curavit.

Rudesindi
corpus per
Hyacinthum
solo elevatum.

2. Quod ut perfectius perficeret , primò de multorum Præsulum consilio ,

ANNO CH.
CM LXXVII
MART. 1.

prævio vitæ examine, & miraculorum frequentia, S. Rudesindum inter sanctæ Ecclesiæ Catholicæ Beatos adnumeravit: deinde totius Galleciæ & Portugalliæ Episcopos convocavit, ut ei in illo sancto opere calendis Septembris assisterent. Denique translationem eadem die populorum circumjacentium concursu, Episcoporum jubilo, Optimatum devotione, Abbatum & fratrum adstantium fervore, & ipsius Cardinalis pietate, ipse propriis manibus perfecit, Indulgentiis indictis his, qui actui interfuere, & ceteris absentibus, quos die commemorationis festivitatis illius quotannis celebrandæ interesse contigerit. Quarum omnium rerum ne memoria temporum lapsu deperiret, in publicum diploma & authenticam scripturam describi præcepit: in qua illustriora ejus sancti Præfulis vitæ exercitia, insigniora miracula, & quidquid in hujusmodi translatione præceperat & ordinaverat, aut quæ in ejus actu evenerant scribenda censuit.

3. Hujus Beatificationis executio ad hunc finem perducta est, instantibus ^a CEREBRUNO Toletano, & ^a PETRO Compostellano Archiepiscopis, ^b GUNDISALVO Ovetensi, ^b JOHANNES Legionensi, ^b PETRO, Cauriensi, ^c SANCTIO Zamorensi, ^c ANTONIO Ulyssiponensi, ^d RODERICO Palentino, ^e GUNDISALVO Seguntino, GUNDISALVO Segobienensi, & MARCO Viscensi Episcopis; necnon Abbatibus, Sahaguntinensi, Superadensi, Caracetensi, & Melonenensi; item Prioribus sanctæ Crucis * & Ecclesiæ, cum aliis Principibus, Equitibus, Consiliis civitatum & populorum, ad Dei gloriam, qui semper est gloriosus in sæcula.

*Conimbriensis.

Miraculum recens.

Surdus & mutus sanatus.

4. Nostris temporibus, anno millesimo sexcentesimo primo, hanc domum gubernante Patre Magistro Fratre CLAUDIO de Tenorio, filio professo S. Claudii civitatis Legionensis, vivebat igitur in loco, qui vulgo *Froyne* nuncupatur, in domo cujusdam mulieris, quæ vocabatur Leonor Suaria, puer quidam qui à nativitate surdus & mutus erat. Cum igitur veniret ad hoc monasterium, & preces ex intimo corde ante B. Rudesindum funderet, post quintum diem, quem in vigilia præoccupaverat, sanitatem consecutus est, & coram omnibus cœpit loqui & audire, gratias referens Deo & beato Confessori Rudesindo; per cujus merita illam assequi valuit: & ne hoc futuris sæculis incredibile videretur, de ordine Abbatis claro & authentico testimonium fixum apparuit.

^a Dicitur aliis Petrus Helias, quod à Petro Suarez & aliis cognominibus pontificibus distinguatur.

^b An Johannes superius Lucensis dictus, num. 22.

^c Rodericus da Cunha in historia Ulyssiponensi Alvarum vocat.

^d An Ardericus inter Palentinos antistites recensitus.

^e Henschenius Goscelinum seu Joscelinum retulit.

DE TRANSLATIONE CORPORIS
SANCTI JUDOCI PRESBYTERI
& Confessoris.

I. *N* Seculo 2 ad annum 668, ubi sancti Judoci acta retulimus, paucis descripta est ejusdem translatio ex Auctore anonymo, qui vitam ipsius in litteras retulit post alium anonymum antiquiorem sub hoc titulo:

Isembardus
istius trans-
lationis
scriptor.

Dominis & Patribus, sub patrocinio sancti Judoci consistentibus, vester benivolus, nomine tacendus, Regi regum sic militare, ut sit dignum triumphantes coronare. Scribebat auctor iste Roberto regnante, cujus adhuc imperium, inquit, viget vigeatque optatò multos, Deo concedente, per annos. Nullus dubito hunc esse ISEMBARDUM Floriacensem monachum, de quo ita Ordericus Vitalis in Historia sua lib. 3 pag. 497. Floriacensis Isembardus HERBOLDO Abbati, instigante Adelelmo monacho, describit, quod anno ab Incarnatione Domini DCCCC LXXVII, tempore Lotharii filii Ludovici Regis Francorum, corpus sancti Judoci sic inventum sit. *Et in fine*: Hæc omnia Floriacensis Isembardus gesta temporibus Hugonis Magni & Rotberti Regis, Adelelmo rogitante descripsit.

2. Ordericus duplicem sancti Judoci translationem memorat: unam ex Isembardo, quæ scilicet in ejusdem sancti monasterio facta est anno DCCCC LXXVII. alteram ex Vuillermo Merulensi, monacho & Sacerdote, quæ ex prædicto sancti Judoci monasterio primo in opidum Comercium, deinde in Parnensem ecclesiam peracta est Philippo primo regnante: quo tempore ecclesia de Parnis*, sita in pago Vilcasino, Uticensibus monachis commissa est, in honorem sancti Martini Turonensis antiquitus constructa. De utraque translatione ex Orderico carptim hic agendum.

Translatio
duplex.

* de Parnis.

3. Post Judoci obitum duo nepotes ejus VVINNOCHUS & ARNOCHUS ibidem ei successerunt, & sanctum corpus, quod diu incorruptum mansit, frequenter aqua lavare & condere consueverunt. DROCHTRICUS DUX HAIMONIS successor hoc audivit, sed credere dubitavit. Hoc igitur proca-citer explorare volens, vi sacrum sepulcrum aperiri fecit, & intus irreverenter intuitus, & mox exterritus ait: Ah sancte Judoce! Statim surdus & mutus factus est, & usque ad mortem omni corpore debilitatus est. Uxor autem ejus infortunio viri territa ad Deum ingemuit, & pro salvatione animæ duas villas, Crispiniacum & Netrevillam, sancto Judoco dedit. Hæc itaque tempore DAGOBERTI filii LOTHARII magni Regis Francorum gesta sunt.

4. Floriacensis ISEMBARDUS HERBOLDO Abbati, instigante Adelelmo monacho, describit, quod anno ab Incarnatione Domini DCCCC LXXVII, tempore LOTHARII filii LUDOVICI Regis Francorum, corpus sancti Judoci sic inventum sit. Rusticus quidam, nomine Stephanus, qui ex officio molendini victum quæritabat, in fomnis à quodam clari habitus viro admonitus, ad locum sancti Judoci venit, & relicta uxore cum filiis clericus factus est. Corpus verò sancti Judoci, quod tunc à cunctis mortalibus ubi esset ignorabatur, ut per visum instigatus fuerat, intra ecclesiam querere cœpit, & insinuante Pridiano* Sigemano, ad dexteram altaris sancti Martini sarcophagum invenit. Cunctis inde gaudentibus, & Deo laudes canentibus, defossus est cum sancto corpore mausoleum, & à terra sublatum. Hoc

* id est adi-
mo.

Acta SS. Ordinis S. B. Sæculum V.

Z z z

ANN. C. H.
CM. LXXVII
JULII XXV.

fama passim divulgat, copiosa plebs undique properat, ut sancti corporis levationem videat, & ei vota cum muneribus offerat. Multa ibidem facta sunt miracula, & multarum curata sunt infirmitatum genera. Tandem VIII Kal. Augusti corpus sancti Judoci veneranter positum est super altare sancti Martini.

5. Ipso anno ibidem monasterium à fundamentis cœptum est, & monasticus Ordo reparari cœptus est, & reverendus Abbas SIGEBRANDUS constitutus est. Quadam nocte dum corpus sancti Judoci servaretur in ecclesia sancti Petri, septem cerei ante reliquias erant, quorum unus tantum ab ædituo incensus erat: reliqui verò sex custodibus dormientibus cœlitus accensi sunt.

6. Sic alia vice in ecclesia sua corpus sancti Judoci erat: præsentem Sigemano lumen, quod vi ventorum & inundatione pluviarum extinctum est, divinitus illuminatum est.

7. Dominico dum Pridianus Missam sollempniter celebrabat, quidam vassus HILDUINI Comitis, nomine Guarembertus, mala voluntate plenus erat, cupiens de rebus sancti quæ vellet violenter auferre, & Sigemano depulso alterum suis moribus consentientem subrogare. Cùm ergo in Evangelio legitur, Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? cœpit miser alte vociferari, invisibiliter percussus: tertio vexatus, divinitus tandem impulsus corruit, & sanguinis coagulum ab ore evomuit. Post Missam jussu Sigemani æditui foras asportatus est, & in crastinum meritis sancti Judoci sanam mentem recepit. Hoc tempore HUGONIS MAGNI contigit.

8. A veracibus viris Adelelmo & Richerio monacho narratur, quod dum à Stephano reliquiæ sancti Judoci pro constructione basilicæ ad monasterium sancti Richarii deferrentur, inclita BERTSENDIS jam nubilis, filia ALSINDIS, passione renum ad pedes per biennium est prægravata: ita ut nusquam ire, nec etiam movere sine bajulo sese posset. Fusa verò prece cum fide à matre & filia ante reliquias sancti Confessoris, ægra sanata est: & mater visa filia sospitare admodum gavisa est, & pallium pretiosum veloci archiatro largita est.

9. Rodbertus quidam dum solus meridie iter faceret, viso spiritu erroris in specie hominis penitus cæcatus est. Qui post longum tempus sanctum Judocum expetiit, & se coram VVIDONE Abbate servum contradidit: inundante ab oculis ejus sanguine ipso die lumen recepit, & ad Vesperas monachos in scamnis residentes se vidisse palam asseruit.

10. Rodbertus Tarvvarnensis dum meridie solus in æstate agri sui operam reviferet, subito à dæmone arreptus est, & in tantum vexatus, ut pæne incessanter homines devorare, & quæque perfringere ab hoste stimularetur. Tres itaque fratres sui jejuniis quatuor temporum in Junio ad tumbam sancti Judoci vincum perduxerunt: ibique à quarta feria usque ad sabbatum permanserunt. Exinde quietius se cœpit æger habere, & integra recepta sospirate perpetualiter in servum sancto Judoco tradidit se. Hoc eodem rogante, in festivitate sancti Johannis Baptistæ VVIDO Abbas ambonem ascendens populo narravit, ipsumque præsentem & casus suos palam protestantem ostendit. &c.

11. Hæc omnia Floriacensis ISEMBARDUS gesta temporibus Hugonis Magni seu Rodberti Regis Adelelmo rogante descripsit: sed postea beatus Judocus multa petentibus magnalia (quamvis per incuriam scripta non sint) agere non desistit.

12. Mutatis regni Principibus, & sese proceribus mutuo perturbantibus, iterum corpus sancti Judoci pro timore hostium terrâ coopertum est: & tandem ita jacuit, donec omnibus mortuis qui abdiderant, communis ignorantia involverit. Tempore HENRICI Regis Francorum, monachis sæpe con-

querentibus, quod ignorarent ubi patronus eorum requiesceret Judocus: cui-
dam simplici laico divinitus sanctum corpus insinuat; quo detegente, Ab-
batis fratrumque studio sollempniter levatur. Deinde monachi repertorem
reliquiarum ad monachatum susceperunt, & custodem sacri fomitis eum-
dem constituerunt, & oblationes fidelium ei commiserunt. Defuncto
autem Abbate successor ejus non, ut decuit, ædituum dilexit; nec ut
anteceffor ejus eum amicabiliter tractavit. Unde graviter commotus,
sanctum corpus noctu assumpsit, secumque in Galliam asportavit. GOISFRE-
DUS autem Gomercii municeps eundem cum thesauro quem ferebat hono-
rificè detinuit: & magistratum castellanæ ecclesiæ, ubi quatuor erant Cano-
nici, usque ad mortem ei concessit. Post aliquod tempus Henricus Rex
Francorum, ortis quibusdam bellorum tumultibus, Gomercium obsedit,
& viribus Gallici exercitus Goisfredum expugnavit, & opidum incendit.
Dum verò basilicam & castri ædificia edax flamma consumeret, & terribilis
clamor impugnantium & expugnantorum (ut in talibus moris est) undique
personaret; Canonicus quidam ossa sancti Judoci de feretro sustulit, & fe-
stinanter de incendio aufugit. Huic fortè satelles regis super pontem ob-
viavit, suffaciarum quid ferret interrogavit; fatenti quod sacra vestimenta,
codicesque suos gereret, cuncta violenter abstulit, & secum ad Parnensè
territorium hujusmodi thesaurum detulit. Idem vir Rodbertus vocabatur,
& *Meslebrén*, id est miscens fursurem, cognominabatur, eratque de clienti-
bus RADULFI de Caldreio, qui tunc temporis inter præcipuos milites habe-
batur in exercitu Gallico. Miles itaque præfatus tali præda valde gavisus est,
& in ecclesia sancti Martini à Presbytero & parochianis studiosè collocatum
est. Jamque ibidem plusquam LXX annis venerabiliter servatum est. Innu-
mera inibi super infirmos miracula facta sunt, & usque hodie promerente
potentium fide (ut tota vicinitas attestatur) frequenter fiunt.

13. De translatione sacri corporis, quam breviter hîc modò tetigimus, &
de plurimis quæ Parnis provenerunt infirmorum sanitatibus, Merulensis
VILLERMUS venerabilis monachus & sacerdosegregium dictamen edidit, in
quo veraciter & luculenter de miris eventibus ad sacra ossa gestis disseruit.

14. PHILIPPUS Rex Francorum biennio febricitavit, nec ulla medi-
corum arte sanari potuit. Unde post biennium Parnas venit, aquam tactu
reliquiarum sancti Judoci sanctificatam bibit, & binis noctibus ante sanctum
corpus in orationibus pernoctavit, ibique sanitatem dolore cessante recu-
peravit. Sanatus autem Rex quinquaginta solidos Pontœfensium sancto
Judoco obtulit, & nundinas feria tertia Pentecostes celebrari singulis annis
ibidem in honore sancti Judoci annuit, & regalis auctoritatis præceptione
constituit.

15. Præterea meritis sancti Judoci multa Parnis miracula facta sunt, quo-
tidieque fiunt, quorum nonnulla scripta sunt; & plura per incuriam scienti-
um seu per imperitiam videntium vel expertorum silentio occultata sunt.
Nos autem quamvis alia referre festinaremus, pauca de te, sancte Judoce,
perstrinximus, & charismata tibi cælitus data huic opusculo inseruimus: &
pro modulo parvitatæ nostræ devote attollimus. Oramus itaque, gloriose
filii Regis Britonum, & confors Angelorum, ut nos Deo commendes tuo-
rum efficacia meritorum, obtineasque nobis societatem sanctorum, cum qui-
bus contemplantæ in decore suo Creatorem cunctorum, læti collaudemus
per omnia sæcula sæculorum, amen.

16. *Ecclesia sancti Judoci de Parnis* * (sic modò appellatur) sita est, ut dixi, * de Parnis.
in pago Velicassino, haud longè à Magniaco opido; qua in ecclesia quadam portio
sancti Judoci reliquiarum populo exhibetur feria secunda post Pentecosten: maxima
pars (si non totum corpus) hætenus in ipsius sancti Judoci monasterio apud Morinos
à nostris hætenus asservatur.

ANN. CH.
CM LXXVIII
JANU. XXI.

BEATI MALCALENI ABBATIS
WALCIODORENSIS ET S. MICHAELIS
in Terafcia

ELOGIUM HISTORICUM.

1. **M**ALCALENUS, aliis Malcallinus, seu Malchalemnus, & Maccalanus, quem Colganus ex Hibernia, nonnulli ex Scoto-Britannia oriundum rectius putant; primus fuit Walciodori Abbas, ac monastica Regula apud sanctum Michaëlem in Terafcia restitutor. Est autem sancti Michaëlis in Terafcia antiquam & non ignobile ordinis sancti Benedicti cenobium, quod à Petronilla de Roccio, relicta Radulfi Comitis Veteris-willa erectum, ut observatur lib. I cap. 3 Annalium Hannonia num à pristino statu temporum injuriâ penitus defecisset, EILBERTI Comitis, (qui Heriberti Comitis Viro-manduenfis frater major natus fuit) munificentia ac liberalitate instauratum est. Rem pluribus verbis exponit auctor Chronici Walciodorensis ab Acherio nostro tomo 7 Spicilegii editi, ex quo hæc pauca delibare visum est. Pulsatus igitur talibus tantisque eventibus, infortunium diversorum casuum corporis & animæ timere cœpit venerandus Comes, prisce reminiscens conversationis enormitatem, & antiquorum contagiorum præteritam actionem; quid egerit diuturna meditatione cœpit meditari, & se reum voce lacrymabili ex transactis facinoribus confiteri. Cumque jugi mæroris anxietate filii desereret destitutionem, suæ intentionis actionem suppliciter ad Deum convertit, & in studio istius bonæ voluntatis, ex sui juris proprietario unâ cum sua clarissima conjugè HERESINDE, Archangeli Michaëlis ob honorem in Terafcie basilicam condidit, eoque in loco sub tramite beati BENEDICTI Deo militantibus coadunatis fratribus, ipsis Abbatem præficiens, ad usus quotidiani victus stipendia constituit non modica, locumque illum sub ditione & ordinatione Laudunensis ecclesiæ Antistitis constituit. Venerabilis autem Herfindis conjux ejus, Christo in eodem famulantibus se subjiciens, pietatis gratia ipsum frequentare cœpit . . . . . ac in eo non multo post, carne depositâ, sepulturæ conditorium suscepit.
2. Maccalanum cum beato Cadroe aliisque sociis ad Herfindem Comitissam circa annum CM XLV aut CM XLVI accessisse præter allata in observationibus præviis ad vitam sancti Cadroe argumenta, probat insuper diploma à Radulfo Laudunensi Episcopo anno CM XLV concessum, in quo factam ab eadem Herfindem ecclesiæ sancti Michaëlis in Terafcia instauracionem confirmat. Hujus quippe ecclesiæ reparacionem, sancti Cadroe in Galliam adventum non diu præcessisse, ex ejusdem Cadroe Vita non obscurè colligitur. En auctoris æqualis verba, quibus totam utriusque, Maccalani scilicet ac Cadroe, peregrinationem describit.
3. Solventes navim portum Boloniensem appulsi sunt, & per terram iter agentes Patronam monasterium, à sancto Furseo Scoto quondam edificatum, advenerunt; ibique dominus Cadroc Domini clementiam & beati Fursei merita implorat, ut sibi commorationis locum ostendat. Nocte autem veniente, adest ei in visu B. Furseus; quem cum ille quis esset inquireret, nomen edicit: se ab eo invocatum venisse pandit, & ut locum mutare debeat præcipit. Non longe erat matrona, Herfindis nomine, nobilitate & opibus in-

Monasterii
S. Michaë-
lis instaura-
tio.

Malcaleni
advencus.

clita, sanctæ devotionis ardore plena. & quia erat sterilis, si quos inveniret sanctæ peregrinationis viros, suscipere cogitabat, eisque benefacere propter nomen Salvatoris. Audito itaque peregrinorum adventu, mox adest exorans & suadens, ut ad se dignentur venire; qui cum se locum à sæculo eis paratum dixissent querere, ubi labore manuum suarum viventes Domino possent fervire; gavisâ illa ostendit eis locum in silva Teorascense sacrum beati Michaëlis ex nomine: quem cum habilem suæ voluntati dilexissent, & à matrona ecclesia ampliata domibusque constructis manerent; communi consilio (erant enim tredecim) statuere, ut domnum Cadroe sibi dominum & patrem eligerent. Ad quod cum nullo modo cogi posset, conjunctis secum aliis, Maccalanum virum summæ bonitatis, & suæ focium peregrinationis ut sibi imperare deberet, efficiunt: ibique diu sic habitantes matronæ prædictæ beneficiis aliti sunt.

4. *Hæc vite scriptor anonymus: ex cujus relatu, quamdiu apud sanctum Michaëlem Maccalanus sociis suis necdum monachis præfuerit, non constat. Pergit deinde.* Interea devotionis desiderio crescente, monasticæ religioni cœperunt adspirare. Unde cum voluntate Dei domina illa Maccalanum Gorziam, scilicet disciplinatum venerabilis Agenaldi; Cadroe verò Floriacum, ubi ERCHEMBALDUS vir magnæ religionis præerat, direxit. Ambo ergo quod concupierant assequuti, Maccalanus apud patrem Agenaldum monachum professus est: Cadroe vero die conversionis Pauli Apostoli apud Floriacum coram domino Erchembaldo habitum & animum monachalem induit. Emenso itaque tempore, sæpe dicta matrona Gorziam misit, omni affectu domnum Agenaldum orans, ut Maccalanus ad locum olim electum posset regredi; reversusque locum quem susceperat, gubernabat. Erat autem locus supra Mosam fluvium prisco vocabulo Vvalciodoros nominatus. Huc illum advocans, monasticum ordinem instituit, domnumque Cadroe à Floriaco reductum, omni conamine renitentem, Præpositum ordinavit. Multi non fluxerant dies, cum videret Maccalanus utriusque loci curam (sancti Michaëlis scilicet, & Vvaleiodori) vires suas excedere, salubri consilio multorum petitionem sibi jungens, domnum orabat Cadroe ut nomen patris in loco Vvalciodoro non recusaret suscipere. Expavit homo stupore vehementi, & ultra quam credi potest reluctans, abnuit. Illis autem insistentibus ne præ humilitate scandalum fratribus faceret, Rege tunc, post Augusto, Ottone (nempe primo) cogente, vix acquievit ut susciperet nomen Abbatis.

5. *Hactenus ex sancti Cadroe actis Maccalani in Galliam adventum, monachatum: Abbatialemque dignitatem, tum apud Vvalciodorum, tum apud sanctum Michaëlem in Terascia susceptam representavimus. Verum ab his longissime recedit auctor Chronici Vvalciodorensis, qui Maccalano tertium tantummodo Abbatis Vvalciodorensis locum assignat, illiusque etiam obitum ad annum CM XC differt.*

6. Surrexit deinde, inquit, (post Forannanum scilicet & Cadroem) ex eodem contubernio comitum vir vitæ laudabilis MACCALANUS, qui cum assensu omnium, annuente Mettensi Episcopo, in Vvalciodorensi ecclesia Abbas constituitur, ibique regulariter inthronizatus, à Leodiensi benedicitur. Et quia testimonio suæ vitæ hoc commeruit, etiam in basilica beati Michaëlis sub eodem tempore regimen animarum, & curam omnium, ibidem pertinentium cultu dignæ venerationis, Abbatis nomen fortitus obtinuit. Ipse etiam in conversationis bonæ actionis degens, & super custodiam suam inhianter vigilans, recto principalique spiritu normam justitiæ viriliter regebat, & ne callidus hostis detrimentum sibi ex creditis ovibus faceret, suas suorumque subjectorum actiones Domino commendabat. Tali se studio exercens, ignis ille divinus meditatione sua in eo vehe-

ANN. CR.
CM LXXVIIII
JANU XXI.

Monastica
professio.

& Abbatia-
lis dignitas
apud S. Mi-
chaëlem &
Vvalciodo-
rum.

Alia de co-
sententia.

ANN. CH.
CM LXXVII
JANU. XXI.

menter accendebatur, de quo dicit summa Sapientia, Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut ardeat? In hoc ergo fidei ardore comprehensus, ultimus labentis diei cursus eidem clauditur anno Dominicæ Incarnationis CM XC. ex hoc mundo in basilica beati Michaëlis transfivit, & in eadem à fratribus ejusdem loci conditorio sepulturæ honorificè constructo, cum summa diligentia sepelitur. Interea ex Vvalciodorensis ecclesiæ conventu subrogatus eidem ecclesiis regulariter domnus Immo præficitur.

7. Verum potiore præ chronici Scriptore meretur fidem vite sancti Cadroa Auctor, non modo quòd equalis fuerit Maccalano, à cujus ætate circiter trecentos annos absuit chronici concinnator; sed etiam quòd chronici sententia coherere nequaquam possit tum cum Frodoardi Appendice, tum etiam cum Forannani Gestis, in quibus cum Forannanus à Benedicto VII, qui anno CM LXXV summus Pontifex creatus est, Abbas factus dicatur, qui potuit Maccalano post Cadroem S. Forannano succedere, cum eum anno CM LXXVIII defunctum esse, ex Frodoardi Appendice certissimum sit?

An S. Vincentii apud Laudunum Abbas.

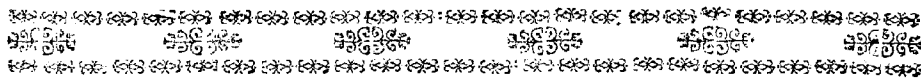
8. Præter administrata à S. Maccalano Vvalciodori & S. Michaëlis monasteria, illum etiam sancti Vincentii Laudunensis cænobio Abbatem præfuisse verisimile videtur. quippe cum per bellorum maximè civilium licentiam casis dissipatisve monachis ad summam etiam egestatem redactum esset sancti Vincentii monasterium, ut scribit auctor Chronici ejusdem S. Vincentii, ac post Adelini Laudunensis Episcopi, obitum, qui duodecim ibidem Canonicos Monachorum loco constituerat, crebrecensibus diversarum cladum malis pæne ad pristinum relapsum esset dissolutionis detrimentum; Rorico tunc Episcopus id non æquanimiter ferens (maximè quia Episcoporum, Canonicorum, nobilium atque laicorum habebatur sepultura) accito generali conventu, ipsius consilio deliberavit in antiquum (ut fama erat) monasticæ conversationis statum reformare, ac quantulumcumque monachorum ibidem numerum aggregare. qui Episcopus evocatis à monasterio sancti Benedicti super Ligerim sito, duodecim monachis, venerabilem eis MELCALANUM præfecit Abbatem. qui Melcalanus ab eo, de quo agimus, Maccalano alius non videtur, sive nomen, sive regiminis tempus consideres, quod ad annum VII Lotharii Regis Christi CM LXI refert diploma Roriconis Episcopi, à Marlotto editum, in quo hæc inter alia. Evocatis igitur à monasterio sancti Benedicti supra Ligerim sito duodecim monachis, eis venerabilem MELCHANUM præfeci Abbatem, cumque cum ceteris monachis in eodem cænobio ad Deo servendum constitui. quibus inter cetera beneficia à me collata, secundæ Sedis Episcopatus dignitatem ab antecessoribus nostris antiquis eidem ecclesiæ concessam approbans confirmavi, &c. Conjecturam auget tum Maccalani quæ celebris tunc erat fama, tum etiam monasterii sancti Michaëlis vicinitas: quod monasterium, cum à Lauduno leucis hæud amplius tredecim distet, & ad ejusdem urbis dioccesim pertineat; faciliè Roriconi Episcopo in mentem venire potuit, ut monachorum, quos à Floriacensi cænobio recens eduxerat, curam ei committeret quod tamen in medio relinquimus, donec certiora ejus rei suppetant argumenta.

Marlot. to.
2. Metrop.
Rem. pag. 9.

Mois ejus
& memoria.

9. Ultimum Maccalani diem anno CM XC designat auctor Chronici Vvalciodorensis, CM LXXVIII Appendix Frodoardi his verbis. Anno nongentesimo septuagesimo octavo vir Domini Malcallanus, natione Hibernus, in vigilia sancti Vincentii Levitæ & martyris, vitam transitoriam, quam habebat exosam, deseruit, & cum Deo vivo, cui indefinenter, dum adviveret, servavit, vivere feliciter inchoavit. qui præfatus Abbas in corpore humatus quiescit in ecclesia beati Michaëlis Archangeli, cujus abbatiam, dum corporaliter in hoc sæculo vivens mansit, pio moderamine rexit. Hujus Appendix auctoritas Vvalciodorensi Chronographo posteriori, qui Malcaleni obitum serius differt, hæud dubie præferenda est. Porro observandum, in editione Pithæi, loco vir Domini, ad marginem adscriptum fuisse, forte Viriduni, quæ verba recentio-

ribus Martyrologis, apud quos Maccalani mentio est, occasionem dederunt, ut eum Virduni Abbatem fuisse existimarent. Sic enim inter cetera habet Martyrologium Anglicanum. Virduni in Francia depositio S. Malcallini Abbatis & Confessoris, qui gente Hibernus, nobili ortus genere in Franciam trajecit; ibique monasticam vitam complexus, factus deinde sancti Michaëlis Virduni Abbas, vitæ sanctitate omnique virtutis genere, præsertim religiosæ disciplinæ observatione eluxit, atque in senectute bona sub annum Christi CM LXXVIII spiritum Deo reddidit. Corpus in eodem Monasterio conditum, ubi magna veneratione adseruatur. Idem error manu recentiori adscriptus est in Necrologio sancti Remigii apud Remos, ubi prima manu legitur ad XII Kal. Februarii: Obiit Malchalannus Abbas. Sic etiam Philippus Ferrarius in novo Sanctorum catalogo ad hunc diem, Viroduni sancti Malcallani Abbatis, & post pauca, In Lotharingia sancti Michaëlis. Ibidem sancti Makalani Abbatis. duplici errore, Malcallani à Makalano, alterum Virduni, alterum apud sanctum Michaëlem Abbatem distinguens, ut scite animadvertit Menardus noster libro I. observationum in Martyrologium Benedictinum. Quamquam dubitare videtur Menardus num aliquando monasterio sancti Michaëlis in Lotharingia Maccalanus non præfuerit. quod abunde satis ex dictis refutatum manet, atque etiam ex Chronico istius monasterii à nobis edito in tomo 2. Analectorum, ubi nulla Malcaleni mentio. Non minus allucinat us Saussains in suo Gallicano Martyrologio, dum sanctum Michaëlem nescio quem extenus ignotum, cujus monasterium Maccalanus rexit, in Lotharingia Confessorem fingit, cujus nomen, inquit, cœnobio & oppido hujus tractus non ignobili jam pridem inditum, meritumque clarum perennat apud incolas memoriam, & incurrit specialem pro patrocinio venerationem. Cùm è contrario constet hoc monasterium à Wulfsando Comite anno XIII Childeberti Regis, eo nomine postremi, in honore sancti Michaëlis Archangeli, vel ceterorum dominorum sanctorum fuisse edificatum ut probavi tom. 2. Analectorum pag. 415. Melius ergo Raisius in auctario ad natales Molani 30 Aprilis: In Thersacia, in cœnobio sancti Michaëlis, natalis sancti Macalani, tertii Valciodorensis ad Mosam Abbatis. qua ex Chronico Valciodori à nobis superius laudato descripta sunt. Porro Malcalenam Valciodori nullo publico cultu honorari testatur Bollandus. quod etiam de Teorascenti sancti Michaëlis monasterio, ubi ejus corpus sepultum est, dici posse opinor.

TRANSLATIO S. HILARII EPISCOPI CARCASSONENSIS & Confessoris.

ANN. CH.
CM LXXVIII
MART. I.

1. ARCASSO, Volcanum Tectosagum civitas, provinciæ Narbonensis, Hilarium inter Episcopos secundum recenset. Is monasterium Saturnino Martyri sacrum in territorio Carcassensi ad Leucum amnem erexit, ibique demum terra mandatus est. Ignoratur loci status ad Carolum M. Imperatorem, cujus imperii anno III Placitum Carcassone habitum est, in quo Ermenardus, filius Amelii, Nitolaris cellam in pago Ruffinonensi monasterio S. Hilarii vixit. Judicium ipsum à VVILERANNO sedis Carcassone Episcopo, necnon AQUIFREDO Comite, SICFREDO Vicecomite, SUNIFREDO Abbate, MIRONE Abbate, aliisque Judicibus est sancitum, quale à nobis in lib. 6 de re Diplomatica publici juris factum est.

Monasterium S. Hilarii.

2. Monasterio tunc præerat RECAMUNDUS Abbas, qui decessorem habuit CASTELLANUM, ibidem laudatum: cujus jussu GLODESINDIS Hilavianus monachus prædictas Nitolaris seu S. Stephani cellulam commutavit. Ab hoc Castellano (dum superiorum notitia suppetat)

Abbatem.

ANNO CH.
CM LXXVIII
MART. I.
Baluz. Ca-
pitul. rom.
2. col. 1102,
1409, 1429,
1462.

*incipiendus Abbatum catalogus, quem à Nampbone Recamundi successore ducit V. C. Stephanus Baluzius in novissima Capiularium editione. Is post annum DCCC III Carolo super-
stite monasterium regebat, cui MONELLUM, ÆGIDONEM, LEONINUM atque ANAM successisse Ludovico Pio & Carolo Calvo regnantibus, edita apud eundem Baluzium diplomata tria commonstrant. Anam quis exceperit, haud liquet: nec ullus dissinente saculo
notus est Hilariannus Abbas ante hunc dictum, quo procurante subjecta corporis S. Hilarii Translatio anno DCCCC LXXVIII facta est. Reliquos ejus loci Abbates jam laudamus Ba-
luzius ad annum M CCC LXXXI persequitur: quibus nihil est quod addam præter Raimun-
di Comitis instrumentum, à Stephanotio nostro ex autographo erutum, quo ipse Comes Valle-
vesiam a lodem Hilariano monasterio concedit. Litteras referemus post S. Hilarii historiam trans-
lationis, quam ex ejus cœnobii monumentis in sacra theca reperitis idem Stephanotius nostri
eruit eo modo, quo sequitur.*

Translatio-
nis narra-
tio.

* l. vicinis.

3. **A**NNO Incarnationis dominicæ DCCCC LXXVIII, Kalend. Martii, apud Provin-
ciam Karkallensem imperante ROGARIO Comite, ejusdem provinciae præfula-
tâs etiam decus regente Præfule FRANCO, in cœnobio almi HILARII præfidente
BENEDICTO Abbate, ab eorum nutu vel providentia actum est consilio inito cum pro-
vincialibus Episcopis & Abbatibus, sanctissimi Præfulis & in mirabilibus clari domni
Hilarii artus, qui humo tegebantur à tellure, subreptos post altare, quod ipse olim egre-
gius sanctusque Hilarius una cum bicens * circumquaque commanentibus Episcopi: con-
secraverat, cum honore tumularent. Quam ob rem in præfrito die Kalendarum Martii
conglobati sunt pariter prædicti proceres, id est Rogerius Comes cum conjuge sua
ADALAIS, & domnus Episcopus Franco, & Abbates VVARINUS & BENEDICTUS,
ceterorumque tam Procerum, quàm etiam illustrissimorum virorum, & Clericorum
insignis turba, necnon & pagensium utriusque sexus copiosa plebs, in prædicto cœ-
nobio.

* id est du-
cis militie
caelestis scil.
S. Michae-
lis.

* l. virum.

4. Adduxerat autem præfatus Abbas secum à radicibus Pyrenæi montis, exque Ar-
cisterio Coxiano in honore agii Straticous urani * constructo structorem miri laboris
letum*. Hic cum trepidare cerneret ad tangendum sancti viri locellum, non solum
Clericos, sed etiam Abbates atque Pontificem, fideliter accessit, & mausoleum cum ca-
libe dissolutum patefecit. Cumque ipse artifex, & plurimi qui circumstantabant perspici-
bus oculis, beati viri vellent videre corpusculum, quia apertum erat vas per unius ser-
horæ spatium; ita vacuum viderunt sepulcrum, ut nihil in eo nisi solum saxum inspice-
rent. Unde martificati omnes qui aderant cum magno gemitu fluctantes genua, cœpe-
runt Dominum enixius exorare. Ut autem superius ipse artifex obtutus cœpit reducere
ad vas, ilico sanctum conspexit corpus, & Deo gratias clamavit, addens & dicens:
Ecce sancti Hilarii corpus hic habetur totum, quod omnes audientes aspexerunt, & ita, ut
ipse clamabat, viderunt.

5. Exinde dum cum laudibus defertur super altare à Pontifice & ceteris fidelibus, odor
suavissimus emanavit de sancto corpore, & extemplo cæcus quidam qui aderat illumi-
natus est. quo viso Episcopus una cum Abbatibus ceterisque fidelibus magno cum gaudio
laudes cœperunt in altissimis reboare Domino. Apertis denique ejusdem basilicæ januis,
qui præ foribus erant intrantes & miracula aspicientes, Dominum laudabant gaudentes.
Dehinc Missâ à Præfule celebratâ, & post excubias totam per noctem expletas dies alter
inluxerat, in qua plebs innumerabilis ex urbibus circumstantibus advenerat. Cumque
à Præfule, ut decebat, recineretur Missa, statim ut benedictionem dedit super populum,
puerulus quidam à suo patre adductus, qui à matris alvo fuerat cæcus, apertis oculis,
luminis hujus cœpit aspere decus. Quanta autem sint tunc in plebibus gaudia facta,
nullo modo potest effari humana lingua. Sed quid dicam? Tanta tunc tenaporis facta
sunt miracula per sancti Hilarii gloriosa merita, quanta per hominum ora nequeunt lo-
qui hæc labra. Posuerunt autem ut decebant, beatissimi viri membra post altaris arulam
in faxea arca, & in utroque latere, duorum suorum alumnorum BENEDICTI, CELSI-
que indiderunt corpora, in quo loco Dominus per sancti Hilarii faciorumque ejus
merita insignia quotidie non desistit patrare miracula.

6. Hoc autem statuimus non esse omittendum, quod prædictus Rogerius Comes spon-
derat ante sanctissimi Hilarii sepulcrum; ut nunquam permetteret populari in publicum
omnem redditum, quod ab antiquis Comitibus seu à se fuerat in eodem cœnobio quolibet
modo impostum, nullatenus ab aliquo vel à se deinceps esse extendum, quod & factum
est. Nam cum ossa sancti viri essent super altare reposita, præfatus Princeps sua cum con-
juge accepto libello Regulæ, remisit in manibus Episcopi & Abbatum ita dicens. Ab
hæc hora nullum censum, nullumque servitium hoc reddat monasterium, sed secundum
Regulam sancti BENEDICTI, post hujus Abbatis obitum eligant sibi nihilominus Ab-
batem; & nullus Comes, neque Episcopus de ordinatione illa audeat accipere servitium: sed

sed neque de Abbatibus, neque de rebus ejusdem monasterii audeat quislibet aliud tangere contra voluntatem Abbatis vel Monachorum. Spopondit autem & privilegium atque præceptum eidem cœnobio acquisiturum, & duodecim Monachos omni anno velturum. Cujus rei testes sunt tam Episcopus, quam Abbates, & ceteri qui aderant utriusque sexûs vel ordinis. Hanc autem scripturam censuimus, qui adfuimus, in sepulchro beati Hilarii esse ponendam poscentes eum, ut ipse pro nobis Dominum exoret, quatenus cum illo vitam perfruamur æternam per cuncta sæculorum sæcula Amen.

7. *Quis iste VVARINUS Abbas superius laudatus, deum multumque inquisivi. Coxianensem seu Cuxanensem sancti Michaëlis fuisse Abbatem ut credam facile adducor ex historia contextu; eum ipsum qui in Petri Ducis Venetiarum vita, quam hic damus, Guarinus dicitur, Oliba decessor. Illud movebat in contrarium, quod Olibam inter atque Guarinum Abbatum Asterus legitur anno M X VII mediis interpositus: quo quidem anno is Borelli Rotensis Episcopi decretum e electionis interfuisse perhibetur in Capitularium Baluzianorum tomo 2. Oliba vero saltem ad annum Henrici Regis quarium, Christi M XXXIV superstes fuit, ut ex litteris Raimundi Comitis mox patebit. Verum Oliba Guarino Abbati successor datur, ab auctore vite Petri Ursoli, non proximus, sed interpositio Astero secundus, cujus Asteri mentio nulla facta est, quod ille nihil ad Petri Ducis illustranda facinora contulerit. Hæc pluribus inferius ad ejusdem Petri vitam observationes prævias.*

8. *De Benedicto Celsoque alumnis B. Hilarii, quos hic quoque translato, sacroque ejus corpori adiunctos discimus; silent Occitanicarum rerum, quos quidem legerim scriptores, Hilarianos fuisse Monachos, & quidem observantia regularis auctores, ibidem a sancto Pontifice institutos, facile crediderim.*

9. *Quod pertinet ad Rotgerium Comitem, sub quo hæc translatio facta, & privilegio illustrata est, fuit is ejus nominis primus à Catello memoratus Carcassonensium Comes, superstitem filium cognominem sortitus. Quod autem hic accepto libro Regula una cum conjugè Adelaida donationem monasterio factam in manibus Episcopi & Abbatum rem sille seu tradidisse memoratur, ex variis Monasteriorum chartariis auctoritatem accipit: in quibus S. Benedicti Regulam cum aliis donationum instrumentis notatam invenimus. Lege sis hanc in rem observata in Glossario Cangiano, & in libris tertio & sexto de re Diplomatica. Restat ut Raimundi litteras pro Carcassonensi S. Hilarii monasterio superius promissas in fine hic apponamus.*

EGO RAIMUNDUS donator sum Domino Deo & sancto HILARIO, cujus corpus requiescit in ecclesia, quæ est constructa in honore sancti Saturnini Martyris, qui est in pago Carcassense, juxta fluvium Leuco. Ego igitur præfatus Raimundus donator sum suprascripto cœnobio, & OLIBANO Abbati, Monachorumque catervæ alodem quam habeo in Comitatu Reddense, in villa quæ vocant Vallevecia, propter amorem Dei, & propter remedium animæ meæ & genitorum & genitrix meæ nomine BELIARDI, & propter ipsam pugnam, quam habeo in castrum Redda cum ARNALDO Giberto propter mortem filii sui, quia fecit me Deus vincere ipsam pugnam per intercessionem beatissimi Hilarii Confessoris sui & aliorum sanctorum, qui in supradicto cœnobio requiescunt, &c. Facta carta ista donationis & scriptura hæc xv Kal. Septemb. anno IV regnante Ænrico Rege. Sig. RAIMUNDI qui hoc donum fecit & firmare rogavit. Sg. BELIARDI uxoris ejus. & aliorum.

10. *Ex his litteris discimus, monasterium à S. Hilario prope Carcassonem erectum in honorem S. Saturnini Martyris, esse Ludovici Pii Principatu jam S. Hilarii nomine consecratur, ut docet ipsius præceptum à doctissimo Baluzio editum: non tamen adeo constanter tenuisse hæc appellationem ut etiam Sæculo XI S. Saturnini basilica non audierit.*

AN. CH.
C M
LXXVIII
MART. I.

Vvarinus
Abbas quis.

Benedictus
& Celsus
discipuli S.
Hilarii.

Rotgerius
Comes
translatio -
nis auctor.

CIRC. AN.
CM XXC
APRIL. XIX.

DE S. GEROLDO EREMITA
ET BEATIS CUNONE ET UDALRICO FILIIS EJUS
EINSIDLENSIBUS IN RHETIA MONACHIS.

Geroldi
vitæ scrip-
tores.

1. **N**ULLA Geroldi Eremita memoria occurrit apud Benedictini martyrologii scriptores Vvionem, Menardum atque Buccelinum: ipse tamen Buccelinus in chronologia Rhetia sacra & profana, anno MDCLXVI edita, Geroldi res gestas ad annum CM LXXVIII præstringit. Clarissimi ejus viri nemo ante Albertum Bemstensen, Einsidlensis monasterii Decanum, ex instituto scripsit, qui Geroldi, atque Cunonis & Udalrici filiorum vitam anno MCCCCIV latino sermone exaravit. Nuppiam exstat hac Alberti lucubratio, qua cum postmodum Teutonico idiomate donata esset Abbatum Einsidlensium studio, inde sapius recusa, & maxima ex parte rerum Alamannicarum aut Helvelicarum chronicis sacris inserta est. Hanc compendio referunt lectiones sancti propria, quales ex Curiensi Breviario publicavit ad Aprilis diem 19 Daniel Papebrochius, ex quo præcipua delibare juvat.

Vitæ synop-
sis.

2. Geroldus, inquit ille, ex Saxoniarum Ducum stirpe & familia oriundus, ejusque gentis Dux trigessimus octavus, spiritibus mundi vanitatibus & illecebris, eo loco proposuit vitam agere eremiticam, in quo deductus secum asellus cum sarcina confedisset. Qui cum in vallem Drufianam, usque ad locum Friesam dictum, ad quercum antiquam pervenisset; ibidem suo domino, quo institutum suum perficere posset, sub onere quiescens, locum ostendit. Quem postea ibi commorantem duo filii, CUNO & UDALRICUS, summo revivendi patris desiderio ducti, longo post temporis intervallo diu multumque quæsitum, tandem miraculis & vitæ sanctitate celebrem, repererunt, idque magno suo bono. Patris enim exemplo sancto provocati, eandem sibi vivendi rationem indixerunt, ibidemque mundi curis omnibus proscriptis, totos se vigiliis precibusque manciparunt. Quos tres Dei servitio ita simul addictos, OTTO Jagbergæ Comes, ex Montfortium Comitum familia, quondam in venatione canum indicio repertos summè admiratus, amicissimeque complexus, in singulari deinceps habuit veneratione. Cujus etiam liberalitate Geroldus monasteriolum ibidem, hodie ex sancti nomine Præpositura sancti Geroldi nuncupatum, condidit. Cum autem sanctus Geroldus perensit appropinquare sibi vitæ terminum, evulsis aliquot terræ quam incolebat cespitibus, & in peram coniectis, comitantibus filiis ad domum divæ Virginis, vulgo Einzidel concessit; & ad altare Deiparæ se, liberos, & fundum de quo cespites erant deportati, sedemque dedit & dicavit: brevique Friesam, unde venerat, reversus, ibidem vitam circa annum nonagesimum septuagesimum octavum, decimo tertio Kalendas Maii, terminavit, eodem loco sepultus. Filii postea in eremo, habitu sancti Benedicti sumto, non absque sanctitatis fama mortui, Friesæ uterque, Udalricus quidem in æde paterna, Cuno verò in sacello divi Antonii sepultus est. *Hactenus Curiensis Breviarii lectiones.*

patria.

3. *Multa peccavit Albertus, seu quisquis est ejus historia primus auctor, circa Geroldi natales, quem Saxonum Comitem ordine tricesimum octavum ineptè finxit. Papebrochius Geroldum existimat è domitis Saxonibus, quos Carolus Magnus in variis locis dispersit, ortum traxisse, cujus parentes vel avi sive in loco Sax ad ripam Lanquarii amnis, sive in Hoensax, monte ad occidentum Rheni latius posito,*

confederint, & à nativo solo Sax nomen (quod & alibi factitatum) loco inodiderint. Conjectura favet quòd uterque hic locus non plus una dieta remotus est à Friesa, ubi Geroldus sedem fixit: ut eo minori negotio se conferre, itemque à filiis & ab Ottone Comite deprehendi potuerit. Qui detectus ab Ottone Jagberga Comite sit Geroldus, Einsidlensis Breviarii lectio VI docet his verbis. Cœpit postea ædiculam exstruere, in qua adeo sanctè & innocenter, tantaque in rerum exteriorum penuria vixit, ut Angelorum frui non solum aspectu, sed beneficio etiam meruerit, acceptis ab eis non raro vitæ necessariis. Credidit porro tam illustri lucerna sub modio se latere; sed OTTONI Jagbergæ Comiti insperatò illuxit, cum doctus à venatoribus suis fuisset, ursum à canibus agitatum ad sancti viri pedes accurrisse, & solo baculi quo utebatur signo à morsu latratuque canum momento tutum fuisse. Quare accurrens Comes, eum artissimè complexus & magna veneratione profecutus est, data illi non exigua agri sui portione, ad excitandum hominibus Dei domicilium; quod erexit Geroldus, adjuvante in primis urso, quo ad convehenda ferendaque ligna & lapides ceu famulo deinceps utebatur. Hac Einsidlenses ex populari traditione, cui fidem faciunt Geroldina præpositura veteres pictura & vitrea fenestra saculo decimo quinto confecta. In his Geroldo (quem militari habitu cum ducalibus pingunt insignibus) Cuno & Vdaltricus filii adjunguntur, uterque sancti titulo donatus, radiisque cinctus caput: quorum alter post parentis obitum apud Einsidlanam eremum Decani, alter Thesaurarii munus gesserit. Hinc illi secundum Papebrochium Benedictina familia accensendi, non pater; quòd is eremiticam dumtaxat vitam Freisa duxerit. Verùm aliter de Geroldo sentiet, qui temporum illorum mores, cum ejus gestis, non nisi post annos quingentos ab ejus obitu collectis comparaverit. Quippe saculo IX exeunte, vel circa decimi initia, cum insectinis bellis & barbarorum incursionibus atrita esset res Christiana, plerique nobiles scelerum pertasi, nascentis familia Cluniacensis exemplo, de saculi fuga cogitare cœperunt. In his Geroldus cum utroque filio se suaque Einsidlensi monasterio sive Eremitio mancipavit. Hinc cum bona Abbatis fratrumque venia Friesam, datum à se prædium, commigrans, eremiticæ vitæ; cujus apud Einsidlam rudimenta posuerat, studiis addictus, ad similem cultum liberos provocavit. Exstincto patre, Cuno & Vdaltricus meritis insignes, quòd pluribus prodesse, Einsidlam revocati, primâ post Abbatem munia obierunt: sed amore solitudinis pristina Friesam denuo subeuntes, ibi vitæ finem atque sepulturam acceperunt. Hac inquam temporibus illis non infrequentia, vero proximiora sunt iis, quæ ex Alberti scriptione nuper Curicenses breviario suo inseruerunt. Tantum igitur abest, ut ob eremiticæ vitæ cultum Geroldus à Benedictina regula professione fuerit alienus: ut vel inde monachis accensendus sit, quòd anachoresim coluerit in Einsidlensis Eremitii seu monasterii cella, quod ab ipsa conditione Benedictinis institutis paruisse nemo negaverit.

4. Perstat etiamnum hæc S. Geroldi Cella Einsidlensis, Præposituram vocant, sub Arula monte, qui Rhaticis Alpibus versus Brigantium locum procurrentibus adjungitur. Ejus loci situm in Atlante Blaviano accuratè expressum habes, quem Helvetiæ tabula non aliter quam Closterlin, hoc est monasterioli nomine designant. Ibi sex Asceta Einsidlenses commorantur; eoque saculo superiori aliquot Abbates confugium fecerunt adversus Helveticos Zuingliana hæresis sectatores, qui Einsidlam variis calamitatibus afficiebant. In his Adamus resignatâ Abbatiâ, secessit in S. Geroldi præposituram, in qua anno M D LXXXV supra sancti fundatoris corpus curavit exstrui elegans ex scæto lapide mausoleum, quod devotionis causa homines ingredi possent. Tandem post septem ab obitu Geroldi sæcula, pergunt Einsidlani breviarii lectiones, corpus ejus à Placido, hujus nominis primo, Einsidlensi Abbate, è veteri sepulcro levatum, & in Eremitum delatum, atque auro gemmisque decenter ornatum, anno gratiæ M D C L X I I I, ipso sancti hujus anniversario, insigni pompa & maximo circumvicini populi accursu, in novam præposituræ ecclesiam repositum est. Nec defuere duo miracula.

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V. A a a a ij

CIRC. AN.
CM XXX
APRIL. XIX.

la, quæ eodem anno & sequenti in pueri ac femina curatione patrata, Iosephus Dietrichus Einsidensis monachus in epistola ad Papebrochium missa descripsit. Antiquiora sancti miracula lege sis apud Christophorum Harmannum in Annalibus Einsidensibus.

5. Quo die vitam finierint Cuno & Valtricus Geroldi filii; quoque ritu & auctoritate beatis accenseri ceperint, haud liquet. Ex paterni tumuli consortio, sanctitatis nomen in picturis Geroldinis, & in Kalendariis eodem ac pater die memoriam accepisse facile crediderim. Non tamen humo levata sunt eorum corpora: sed non ita pridem à loci Praeposito eorum sepulcra in modum tumbæ non nihil elevata sunt.

6. Postquam hac scripta fuerant, ad Helvetos profecti deprehendimus Geroldi memoriam in pervetusto Kalendario Bibliotheca Murensis, olim ad usum Sanctimonialium concinnato, & quidem ante annos fere sexcentos: quo in Kalendario Geroldus alia, quàm apud Papebrochium, die laudatur his verbis: IIII Idus Aprilis beatus Geroldus obiit. Quod etsi de Geroldo nostro dictum non dubito, nolim tamen eum loco movere usque ad ampliorem inquisitionem. Saltem ex hoc loco non leve de antiqua ejus veneratione argumentum eruitur.

ANNO CH.
CM XXXI
JUNII II.

HISTORIA RELATIONIS CORPORIS S. WALARICI ABBATIS

in Monasterium Leuconæense

Auctore Anonymo, qui sæculo XI vixit.

Ex mss. & Aprili Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Relationis
scriptores
duo.

1. **P**OST editam in secundo Sæculo Benedictino sancti Valarici Vitam, in manus nostras venit membranæ codex sexcentorum circiter annorum, in quo, præter eum quem retulimus de sancto Valarico libellum, relationis quoque ejusdem reliquiarum historia metro & prosa oratione descripta habetur, cum scilicet ex canobio Sibiensi seu sancti Bertini, quò per Arnulfum Seniorensis, Flandriæ Comitem, cum sancti Richarii corpore asportatum fuerat, indidem in proprium, id est Leuconæense monasterium relatum est. Prosa à nobis communicatam socii Bollandiani in suo Aprili ediderunt cum metrica narrationis fragmentis, quæ narratio posterior est. Vixit Poëta anonymus in sancti Valarici monasterio Leuconæensi procedente sæculo XI, ut ex capite ultimo intelligitur, ubi Bernardum Abbatem Theodini successorem alloquitur. Theodinus Adhelelmo ante annum M LII successit, quo anno Valo, ejusdem loci post eum Abbas, sancti Bertini elevationi interfuisse perhibetur in Sæculi tertii parte I, ubi de sancto Beruino actum est. Prosa hic reddere satis fuerit.

Valaricus
regnum
Hugoni
premittit.

2. Hugoni Duci, qui relationis auctor fuit, factum à beato Valarico de futura regni Francici consecutione oraculum perhibent. id quod auctores ambo, prosaicus & metricus, nri & Hariulfus in historia relationis sancti Richarii eodem tempore factæ, contestantur. Apud metricum auctorem hæc verba sunt Valarici ad Hugonem Ducem.

Et nihil intrices, nos nostras denique sedes
Cum susceperimus, per nostros scito precatas
Suscipies regnum, Rex dictus Francigenarum,
Heredesque tui, simul unus, bis quoque terni.

id est ad septimam generationem. Idem asserit Hariulfus in historia de relatione sancti Richarii, sic enim in illa historia. Quod si hæc impleas, promitto tibi ex Dei jussu, per sancti pia merita Richarii & meas preces, te prolemque tuam fore Regem Francigenarum,

stipemque tuam regnum tenere usque ad septem successiones. Quin utraque relatio per Hugonem Capetum facta sit, dubitari non sinit tum istorum auctorum testimonium, tum maxime Ingelramni Abbatis, testis oculati, qui relationem sancti Richarii versibus cecinit, nulla tamen istius oraculi facta mentione, quoniam forte ad solum Vvalaricum persinebat.

3. Relationi corporis sancti Vvalarici subjungenda est narratio de relatione sancti Richarii eodem tempore facta. Hanc primus carmine descripsit INGELRAMNUS seu Angelramnus Abbas Centulensis testis oculatus, qui vitam & miracula ejusdem sancti tribus libris præmisit, ut in Saculo 2 vidimus. Eandem relationem post annos centum prosa reddidit HARIULFUS monachus primus Centulensis, dein Abbas Aldenburgeris in Chronico, eique narrationi librum de miraculis sancti Richarii consecutus scripsit. Ingelramni carmen sufficere visum est cum libro miraculorum auctore Hariulfo, qui deest in Chronico Centulensi, atque etiam apud Boilandianos.

ANN CH.
CM XXXI
JUNII. II.

I. NNO nongentesimo octogesimo primo incarnationis Filii Dei, relatum est corpus sancti Confessoris Vvalarici in pagum Vvimnacensem, in locum qui dicitur Legonaus, ubi ipse vivens regularem vitam duxit: & relatum est à pago Teroanensi, à monasterio scilicet sancti Bertini, in quo longo tempore jacuerat. Qualiter vero ibi fuerit translatum, & inde in Legonaum locum relatum, futurorum memoria tradere curamus &c. Regebat monasterium sancti Vvalarici, supra mare situm in pago Vvimnacensi, quidam Clericus Herchemboldus nomine: qui cum debuisset canonica institutione devirtute in virtutem conscendere, & sibi subditos ad caelestia provocare desideria; vulneratus corde diabolico mucrone, coepit animo tractare, qualiter Vvimnacensem pagum & Legonaum locum privaret sancti patris Vvalarici corpore. Adiit itaque Arnulfum a Flandrensis regionis Principem ditissimum, cui prodidit mentis dolosæ conceptum, ut expleret tantæ nequitiae votum. cui præfatus Princeps ait: Cum multis hujus mundi divitiis, ô Herchembolde, affluam; unum est quod cupio, ditari Sanctorum corporibus, ut à me impensis ditentur honoribus, & ego eorum sanctis intercessionibus caelorum merear innecti civibus. Et cum hæc cordis revolvo arcana sacratissima, beati Vvalarici corpus habere peropto, si adest auxilium tui ingenii nostræ voluntatis proposito. Cui respondit clericus: En consiliator adero, & adjutorium præstabo. Et Princeps: Satis, ait, meo facies desiderio, si adimpleveris quod opto. Noscas itaque me plurima illi exhibiturum famulamina, eumque à me ditari gaza non minima. At ille: Si hanc habere margaritam quæris, de quibus à te donabor gazis? Nemo, inquit Princeps, in mihi commissa regione, te præcedet opum ditatione, auti quoque & argenti innumerabili munere. At ille: Adimple quod promittis, & ego tibi deferam corpus Sancti. Sicque factum est, ut quod opravit Principis humilitas, perfecit clerici cupiditas.

Anno 981.
facta relatio.

Præmittitur narratio de furto per Arnulfum.

z

2. Illis siquidem diebus isdem Princeps præfatus litem non modicam cum Rege habebat. Vallatus etenim catervis militum, fretusque, ut erat prædites, suorum auxilio, Monasteriolum * castrum, quod prope finibus ejus situm est, Regi auferens sibi usurpavit. Igitur, ut præmissimus, accepta à Comite pecunia, præfatus proditor festinat implere quod promiserat facere fumenisque secum exercitum Principis cum eo venit clam ad monasterium sancti Vvalarici. Sicque everso castro, deprædato populo, interfectis multis viris cum feminis, detulerunt corpus sancti Vvalarici in locum qui dicitur *Sithiu*, ubi requiescit beati Bertini venerabile corpus. Sicque Vvimnacensis pagus, & Legonaus locus, peccatis populi præpedientibus, privatus est tanto pignore, videlicet beati patris sui Vvalarici corpore.

*Montreuil.

3. His ita peractis, orta est inter fratres dubia quæstio de corpore præfati Confessoris; utrum ipse esset, an ossa sæcularis viri ibi essent delata. Tunc

z Arnulfus senior mortuus anno 963; Balduinum anno 961, Comitatum reliquit filio Arnulfo, sub filium habuerat, qui ante patrem decedens, nempe quo hæc relatio contigit.

ANN. CHR.
CM XXXI
JUNII. II.

consilio Abbatis & monachorum, delatum est in Capitulum, in quo jacebat beatus Vvalaricus, scrinium. Expleta itaque lectione Regulæ, & finito sermone à monasterii Patre, ab eo, *Benedicite*, dicitur; & à fratribus, *Dominus*, respondetur. Tunc Abbas subjungit: Dicitur, fratres, à vobis hic requiescere corpus sancti Vvalarici: quod utrum verum sit, sciendum est à nobis. Aperiatur locellus: & si ibi sit corpus videamus. Laudatur à fratribus quod ab Abbate dicitur. Cumque hoc vellent opere complere, & locellum aperire, subito est ab eorum oculis ablatum, angelicisque manibus evectus est, & super altare positus. Quo facto, stupore fratres attoniti à capitulo egressi, & oratorium ingressi, viderunt super altare locellum in quo jacebat corpus sancti Vvalarici: & lacrymis profusis, cœperunt cantare *Te Deum laudamus*, vocibus excelsis. Quid mirum si Dominus ossa servi sui de medio dubitantium abstulit, qui Israëlítico populo in fide nutanti, manna retraxit, & Eliam de medio peccantis mundi curru igneo per turbinem in cælum transtulit? Voluit autem Dominus hoc facere præsentem Eliseo, ne forte mens ejus ambiguae infidelitatis cuspide perforata, pravis cogitationibus occuparetur marcida. Portatur Elias per turbinem curru igneo in cælum; defertur Vvalaricus per serenam aërem super altare Domino sacratum. Clamat Eliseus: Pater mi, currus Israël & auriga ejus; cantant monachi in laudem Dei altissimi, *Te Deum laudamus*. Desset Eliseus absentiam Eliæ; gaudent monachi præsentia tam præclaræ margaritæ, ibique per multa annorum curricula custoditur corpus beati Vvalarici, & veneratur à fidelibus populis.

Relatio
exponitur.

4. Qualiter ad proprium locum relatam fuit corpus beati Vvalarici, audiatur conventus fidelis populi: nam Deo proprium est peccantibus misereri, & aures suæ pietatis eorum præbere clamori. Certè cum pietate judicat, & post mæstitiam, lætificat quos corripit & castigat. Recordatus est ergo populi sui, & miseratus est plebi Vvinnacensi, super absentiam patris sui tam graviter dolenti. Illo itaque in tempore, mortuo Ludovico Rege, sublimatus est in solio dignitatis paternæ **L O T H A R I U S** Rex, in nullo inferior patre: sub cujus dominio, inclitus Dux **H U G O** gubernabat strenue partem Francigenæ patriæ, in divino cultu devotus, Dei & Sanctorum cultor humillimus. Hic cum moraretur in Lutetia urbe Parisiorum, quadam nocte cum esset sopore depressus, eum beatus Vvalaricus per somnium his verbis est affatus: Quid agis? Quem intuens Dux, tremens multumque pavidus, respondit: Vigilo: sed quis sis penitus ignoro. Tunc sanctus Vvalaricus: Blando alloquio te alloquor, & obnixè precor, & nomen meum retineas, & quod postulabo impleas. Ego nempe sum Abbas Vvalaricus, quondam vivus & post defunctus, incola super maris litus: nunc quoque murata patria, in alia terra, cum sancto sacerdote Richario detineor captivus. Sed nunc annuente Deo, advenit tempus ut ad proprias sedes, & carissimas soboles redeamus. Dignum est ut populus olim nobis commissus, de nostro lætetur reditu, qui tempore tam longo tristatur abscessu. Et cum me in meam reduces ecclesiam, projice ab eâ clericorum spurcitiam, & aggrega in ea regularem catervam. Scis etenim Monasteriolum castrum à Comite Flandrensi violenter Francorum dominatui subreptum & subtractum. Et ut noveris me certa dixisse, te illic adire, & castrum absque capitali damno mortisque ullius detrimento, prædico recipiendum fore. Accelera petitionem nostram, per nostras enim orationes, Rex efficietur Galliarum, & postea heredes tui usque ad septimam generationem, possidebunt gubernacula totius regni. Tunc Dux expergefactus, & de visione certus, congregavit exercitum non modicum tendens ad Monasteriolum Castrum: & ut à sancto prædictum fuerat ita patrata cuncta monstrantur. Is autem qui ad servandum castrum ab Arnulfo relictus fuerat, turpiter fugiens, locum cum victoriâ cessit

Duci & suis. His peractis lætus Dux, & de visione certior redditus, cœpit cogitare, qualiter sanctos Dei ad propria loca posset reducere. Accepto itaque consilio à viris religiosis & optimatibus suis, legatos ad ARNULFUM Flandrensem Comitem direxit, & ut Sanctorum corpora redderet, humillime expetivit. Quibus Arnulfus respondit; Ego non eos à suis sedibus avulsi, aut huc adduxi; sed antequam mihi cederet monarchia, ab avo meo translati sunt in hanc terram, in qua nunc venerantur, & honorantur, & excoluntur. Hæc audientes nuntii celerrimo gressu sunt reversi; & quæ ab Arnulfo audierant in mandatis, referunt Duci eisdem verbis. Continuo Dux congregata multitudine sui exercitus, iter arripuit versus fines patriæ Flandrensis. Cum autem venisset in confinibus regionis illius, & hoc audiisset comes Arnulfus, lacrymabili voce ait suis primatibus: Heu mihi misero, pretiosa corpora duorum Sanctorum perdituro! Continuo accersitis nuntiis precatória verba dirigit, mandans Duci; Ne Dux longius veniat, neminem nostrum noceat: corpora Sanctorum reddam: non sum dignus eorum præsentia, quidum advixero, eorum tristabor absentia. Tunc Dux annuit precibus Comitum. Hinc idem Comes iussit ex argento purissimo fabricari locellum in quo beati Vvalarici collocavit corpusculum; scriptique sunt in capite scrinii, hi duo versiculi:

Interior sanctus requiem capit hic Vvalaricus:

Arnulfus prapotens pretio celestia sumens.

5. Hoc itaque expleto opere, accipiens corpora Sanctorum, cum nimio dolore, suprascripto Duci occurrit citissime. Cernens Dux venientem Arnulfum cum Sanctorum corporibus; profusis lacrymis, poplitibus flexis; cum omnibus militibus suis gratias Domino egit, quod Sanctorum corpora recipere meruit. Hinc pacifice Dux & Comes ab alterutro divisi, Arnulfus Flandris rediit, Dux Sanctorum corpora propriis sedibus restituenda asportavit. Referunt gratias summo Patri Vvinnacenses & Pontivi*, læti recipientes Patres, quorum præsentia per multa annorum spatia fuerant immunnes. Recedunt Flandrenses tristes, tam splendidis margaritis extorres. Et cum venisset præfatus Dux in pagum Pontivum, psallentibus turmis undique præcedentibus & subsequenter agminibus, ipse beatus Princeps ait suis: Properate, ô vos boni milites, pedetentim cum beato Richario; & ego quamvis immeritus, sanctum Vvalaricum ad proprium reducam locum; inde vero revertens, sanctum Richarium in pristinum restituiam statum. Hinc propriis scapulis imponens corpus sancti Vvalarici, circumseptus undique innumera multitudine populi (qui venerant non solum à finibus Ambianensis urbis, verum etiam à vicis & opidis sitis super litus maris, & ab omni pago Rotomagensi) non longe à Legonao pervenit. Nititur ingredi arenosum Somenz* alveum, quem omni tempore bis in die, quod vicinum est, operit mare. Dumque vellet ingredi vadum, cernunt præcedentium & subsequentium turmæ accedere mare, ut solitum erat, magno fragore, undisque tumescentibus vadum replere, ingentemque sonitum dare. Clamatur à turbis, Ne ingrediamini, milites invicti, ne tumidum mare vobis inferat periculum mortis. Tunc duo viri nobiles, videlicet BURGARDUS Parisiensis comes, & ORLANDUS Vvinnacensis vice-comes dixerunt, ad alterutrum: En videbimus, si hic habemus sanctum Vvalaricum. Accipientes igitur locellum, in quo jacebat corpus sanctum, accinctis tunicis fidei, more Petri super mare ad Deum pergentes, fluctus tumescentis maris fiducialiter sunt ingressi. Mox tumidum mare à dextris & à sinistris visum est stare, donec Dux transfret cum sancti Vvalarici corpore, & cum subsequentium agmine. Vere mirabilis Deus in Sanctis suis! Meritis igitur sancti Confessoris renovavit miraculum antiqui sæculi. nam exeuntibus filiis Israël de Ægypto, secumque corpus Joseph deferentibus, qui eos eripuit à penuria famis; clamante ad Deum

ANN. C H.
C M XXX
JUNII. II.

*La Pontien

*La Somme.

Mare divinum.

ANN. CH.
C M X X C
JUNII. II.

Moyse quasi pro muro mare stetit & transitum populo Dei præbuit. Quid enim sanctus Vvalaricus, nisi Joseph; & quid Dux nisi Moysen; & quid plebs Vvinnacensis, nisi Israëliticum populum designat? Illi post transitum maris Ægyptios se persequentes mortuos viderunt; isti Flandrenses ad propria confusos redire vident. Cecinit Maria cum mulieribus, Cantemus Domino: reddidit Dux cum monachis & clericis omnique populo immensas gratias Deo altissimo.

Miracula.

a

6. Tunc præfatus Dux, magna sollicitudine procurans sancti Vvalarici locum, abiecit ab eo sæcularem congregationem^a Canonicorum, & aggregavit in eo regularem Ordinem monachorum: misitque Bellovagus ad monasterium sancti Luciani, & inde sibi quemdam monachum, nomine RESTOLDUM^b adscivit, quem in monasterium sancti Vvalarici præfecit Abbatem & spiritualem patrem. Non enim erat immemor promissionis sancti Vvalarici, scilicet si cum ad proprium locum reduceret, quod rex Francorum fieret, & in eadem regia dignitate filius ejus cum progenie nascitura succederet. Mox, ut scripsimus, Dux cum corpore sancti Confessoris, militibusque suis mari transito, venit in locum qui dicitur Firmitas, ibique quievit paullulum, & post quietem ait suis: Eamus, & Sanctum Dei in locum suum restituamus. Et ecce homo quidam, nomine Hildegarius, qui per multos annos fuerat contractus, ita ut aliter incedere non posset, nisi quod scabellulis se adjuvans totum corpus per terram traheret; ibi cum magno labore, jam properante Duce cum sancto corpore, advenit; magnisque vocibus clamare cœpit: O sancte pater Vvalarice cur hic me dimittis, qui te cum tanta debilitate quæsi, & usque huc totum corpus per terram repens, pervenit? &c. Ilico vocem tantæ promissionis subsecuta est gratia sanitatis. Surgit sanus, vadit cum aliis lætus, cantat plebs devota Deo laudes in excelso. Et isdem contractus jam sanus factus, sanctum corpus in ulnis usque ad monasterium portavit, & dum advixit in obsequio fratrum permansit: nam post annorum spatia defunctus, juxta oratorium beati Vvalarici est sepultus.

b
Restoldus
Abbas.

Fulcradus
Abbas.

7. Multa quidem miracula Dominus fecit meritis sancti Vvalarici, tempore domini Abbatis Restoldi: quo defuncto successit FULCRADUS, ejusdem loci monachus: in cujus tempore ostendit Deus multa miracula, quæ per incuriam sunt neglecta &c. Æquinoctium erat, vigilia scilicet sancti Benedicti, qua ab humanis migraverat, & cœpit firmamentum mugire, tonitrua resonare, discurrere fulgura, pavere terra; sed aëriæ potestates, omiſſis omnibus, cœnobium sancti Vvalarici audent impetere jaculis flammantibus, nulli ut eo se possent conferre. Forte Abbas Fulcradus in choro jacebat, & pro suis & aliorum criminibus Christum appellabat. Subitò bidental* juxta eum cecidit, adeo ut froccum ejus lingens minime exusserit, nec ei tamen, nec aliis ullo modo nocuit. Mulier vero quædam religiosa in templo orabat, quæ, si fas est credi religiositati, veraciter affirmabat, quod tria candelabra quæ in gradibus stabant, quasi cum cercis flammantibus viderit exsurgere, & ignem cælitus venientem congregiando repellere. Hæc illa asseruit nobis; & verosimile videtur de consequentibus, etiamsi ipsa non viderit. Petræ enim, tamquam ex maceria, pariter ceciderunt; quæ unde venerint, nulla umquam vestigia in templo apparuerunt: sed talis lapidatio, sicut & multa pericula

* fulminis
genus.

^a Canonicos Gregoriano Ordine ibi vixisse ait Poëta his versibus.

Ordine Dux Hugo vacuus mox Gregoriano,
Templum, normalem statuit normam monachilem.

In quadam charta Hugonis Episcopi Nivernensis, tomo 6 Spicilegii relata, alii Canonici beati Silvestri Regulam tenentes sæculo insequente appellantur.

^b Benedictus Papa VII diploma concessit Restoldo

religioso Abbati, vel omni congregationi in monasterio sancti Vvalarici, quam Hugo gloriosissimus Comes in Regula S. Benedicti noviter congregavit; sanxitque, ut sub jurisdictione Romanae ecclesie jugiter permaneat, datis litteris anno VII pontificatus Isid. IX, id est anno Christi 981, Kalendis Aprilis, paullo ante relationem istam. tamen auctor iste eam præponit. Monachi antea Normannorum tempore fugati fuerant.

ejusdem

ejusdem Abbatis temporibus, sancti Vvalarici repulsa est merito.

8. Et hoc de mundo transito, successit ADHELELMUS, sancti Vedasti monachus; in cujus tempore quædam mulier erat, Berta nomine, quæ per debilitatem membrorum, quia in tantum contracta erat ut calcanci ejus hærent clunibus, à viro suo fuerat derelicta. Hæc adducta manibus parentum, ad sanctum pervenit sepulcrum, ibique longo tempore persistens, expectabat à Deo meritis sancti viri recipere sanitatem. Cumque jam nequireret amplius expectare, decrevit non adepta sanitate in crastinum ire, & tristis basilicam adiit, & oratione finita, alta voce dixit: O sancte Vvalarice æstimabam te potentem in reddenda sanitate. modo quia non est tibi cura, vadam, sicut veni, contracta. Hæc audiens quædam Dei famula, quæ erat cuidam honorabili viro conjugio sociata, cœpit eam confortare dicens eam misericordiam Dei & virtutem Sancti expectare debere. Illa, ut audivit, in oratione Deo se obtulit: cumque auxilium Dei imploreret, apparuit ei in veste candida quidam pulcherrimus puer, atrectans membra ejus leniter: & mox se erigens, nullumque dolorem sentiens, sanitatem recepit in omnibus membris: & post modum sacrum velamen suscepit, & peregrinum iter arripuit.

9. In ejusdem quoque, idest Adhelelmi Abbatis tempore, anus quædam ex vico Melnaco venit, ita contracta & curva, ut penitus non valeret sursum respicere, nec nisi artificio scabellorum incedere: quæ aliquanto ibi commorans tempore, vidensque sibi sanitatem differri, quadam die allocuta est sanctum Dei tali voce: Qualis, inquit, sanctus Dei tu es, qui nullam in me misericordiam habes, &c. Hæc & alia fante anu cœperunt fratres Vespertinalem synaxim: factumque est ut nervi mulieris ita mirabiliter extenderentur, ut ipsa gemens fratres psallentes inquietaret. Itaque sana atque erecta, quæ ante curva atque contusa, surgit quæ exprobrarat, Deum laudans voce clara; surgit quæ erat tristis, benedicens Deum dulcibus hymnis, acceproque cereo, ad tumulum sanctum currere cœpit, positaque candela in orationem se dedit. Mirantur fratres, quid eventum esset ignorantes: nam agnoscuat sanam quam antea viderant ægrotam; agnoscunt directam, quam antea viderant curvam. Interrogata namque quæ esset, ait: Quid miramini? ego enim sum anus quam vestræ alebant manus: ego sum misella quam vestræ caritatis potabat ampulla. Non enim est mirum, si me sanctus Vvalaricus fecit sanam, qui vestram semper fovet catervam: neque mirabile est quod me fecit directam, qui vestrarum culparum fecit habenam. Referunt itaque fratres gratias Deo; necnon & sancto extollentes hymnum Vvalarico.

10. Defuncto itaque præfato Abbate Adhelelmo, successit Abbas THEODINUS, monasterii sancti Dionysii monachus, tempore cujus quidam civis, nomine Vvatnerus, natione Britannus, fratrem habebat, nomine Hildinum, qui Romam pergentes, & inde redeuntes, venerunt ad fluvium nomine Taronium: & cum transire vellent, Vvatnerus undis implicitus obiit; Hildinus vix cum his quæ portabat evalit; & ejulans pro morte fratris, venit intra terminos Corbeixæ monasterii, ubi à latronibus exspoliatus, his quæ habebat perditis, Belvacum usque pervenit. Inde egrediens, & ad fines sancti Vvalarici venire volens, ut eum cogebat necessitas itineris, cum Somenam transisset, & post transitum se indueret, ecce subito quædam nigra avis cum in capite alis percussit. Qui ilico arreptus à dæmone, cœpit per concava vallium atque per abrupta montium sine discretionem discurrere, veniensque ad fluvium voluit se necare: detentus autem à populo, deducitur ad oratorium sancti Vvalarici vincetus. Qui antequam ingrederetur altis cœpit clamare vocibus: Cur me ad Vvalaricum ducitis: si enim ad eum pervenero, de hominis hujus habitaculo exite compellar. Cumque ante fores

ANN. C. H.
C. M. XXXI
JUNII II.

monasterii fuisset adductus, interrogavit eum quidam ex monachis, nomine Pcerus, Quo nomine censeris? Respondit: Runcinellus vocor. Tunc monachus, hujus nominis etymologiæ non ignarus, iterum interrogavit; Cur ita vocaris? Respondit; Peccatorum animas duco per runcias & spinas. Iterum interrogatus à monacho, cur non aperiret oculos, respondit: Tenebras amo, & lucem odi. Tunc compellitur à monacho & à circumstante populo monasterium ingredi: sed viribus quibus poterat, ne ingrederetur, obstabat. Tandem introductus in ecclesiam, à fratribus oratione facta, aqua benedicta perfunditur; & clamans magnis vocibus, fœtore relicto putenti, ab eo dæmon exivit: & ille qui fuerat à dæmone possessus, in terra prostratus, videbatur quasi mortuus. Post unius denique horæ spatium in se reversus cœpit clamare: Sancte Vvalarice adjuva me; jam à dæmone ereptus sum. Qui per aliquantum tempus serviens, sanus ad propria remeavit. Tunc fratres nimio repleti gaudio, gratias referunt Deo, cantantes *Te Deum laudamus*.

II. Fuit in tempore ejusdem Theodini Abbatis, quidam homo, nomine Berengerus, natione Francus, qui causâ peregrinationis atque paupertatis de finibus propriis exiens, ad nostrum properare festinabat cœnobium. qui dum appropinquaret solus gradiens, obviaverunt ei duo nigri homines, terribilissimos equitantes equos; qui interrogantes eum quo iret, respondit: Ad cœnobium sancti Vvalarici. Qui, inquit, Non recto vadis calle. Ilico vero ex utraque parte alapas illi dantes prostratus est in terra semivivus. Tunc unus ex illis, tulit festucam, & in duplo plicatam in aures ejus impinxit. Hoc factò evanuerunt: ipse vero surdus remansit & mutus. Qui tamen surgens, iter aggressum perficere cœpit: veniensque ad villam deductus est ad cœnobium sancti Vvalarici, & inter eleemosynarios deputatus, accipere cœpit eleemosynam. Nec multo post creverunt in auribus ejus vermes terribilissimi atque pilosi, & in capite ejus scabies tam magna, ut fronte ulcerosa, & naribus ita deformis appareret, ut nemo eum aspicere posset. Sic miser jacens non valebat esum percipere nec potum. Quadam autem die hospes ejus, illi condolens, ait: Hic est unus puteolus, quem sanctus Vvalaricus propriis effodit manibus; si ad eum properare potuisses, ut caput tuum de ejus lympha lavares, credo quod merito Sancti nostri melius tibi esset. Qui confurgens, ut valuit, festinus eò pervenit: sicque lavato capite, aliquid cœpit audire. Cum autem audiret campanam matutinalem, illucescente die, rogat se in oratorium deduci. Qui ductus, dum binis vicibus vellet nomen sancti invocare, nequivit; sed vix primam verbi syllabam protulit. Interea vero maximos sanguinis globos ex auribus & naribus & ore emittens, clamavit alta voce: Sancte Vvalarice adjuva me. Qui sanus atque integer redditus, aliquamdiu ibi permanfit. Cumque corde tractaret ut ad patriam parentesque rediret; quadam nocte, cum ad matutinorum sollempnia pergit, diabolus ei in via obvius fuit; qui ait ad eum: Quo vadis? Respondit, Ad ecclesiam. Et diabolus, Et ego similiter, sed veni post me, & ego te ducam. Qui sequens eum venit usque ad ripam fluminis, & ingressus in aquas usque ad renes, sciensque se à diabolo eludi, signo sanctæ crucis se munivit: & tunc inimicus evanuit. Reversusque citissimo cursu, ut erat aqua madidus, ad ecclesiam venit, eventumque rei fratribus narravit. Quibus interrogantibus, quid agere vellet, respondit: Voluntas mea erat in patriam redire: sed video quia non vult sanctus Vvalaricus, eroque in perpetuum illius servus^a.

^a Hic in Aprili Bollandiano subjicitur delatio corporis sancti Vvalarici ad repetendum prædium Fulcherense, quod miles quidam, Gislebertus nomine de *Dynjencurti* injuste occupaverat, Rainaldo ecclesie beati Vvalarici advocato, qui hanc delationem frustra impedire conatus est, portis urbis clausis, sed cœlitus referatis.

RELATIO S. RICHARII ABBATIS

EX SITHIENSI MONASTERIO

in Centulense.

Auctore INGELRAMNO Abbate Centulensi.

Ex ms. codice Centulensi & Aprili Bollandiano.

I. Metricè RICHARII descripta Relatio sancti.

ACTENUS antiqui retinet quæ pagina libri
 Carmine prout valui cecini miracula Sancti.
 Hinc ea complectar proprius quæ vidit ocellus.
 Ingenio validus, magnis opibus quoque fultus
 ARNULFUS patriam possedit Marchio nostram.
 Hanc etiam fraude ut per plura solebat adeptus,
 Transtulit hinc^a Sanctum, cupiens tam nobile lucrum
 Cum quîsdam sanctis propriæ regionis habere.
 Hic jam longævus deponens tegmina carnis,
 Filius ut nati jussit fieri suus heres,
 Præsentabat avum proprio qui nomine tantùm.
 Post Regem primus regni tunc jura tenebat.
 Vir humilis cunctis, cunctis pius atque benignus,
 Filius HUGONIS Magni, Dux inclytus HUCO:
 Postea regali qui sublimatus honore
 Rexit Francorum miro moderamine regnum.
 Hic graviter tolerans fraudem suprâ memoratam,
 Restituit patriæ quæcumque erepta fuere.
 Utque magis celebris fieret regressio^b Sancti,
 Præcipit immensam populi glomerare catervam.
 Nec solùm nostræ convenit concio terræ:
 Quin etiam ex multis facta est collectio Francis
 Reliquias Sancti posthæc mandat sibi reddi.
 Accipiens cujus præcepta puer * memoratus,
 Efficitur mæstus tanto pretio cariturus.
 Sed reputans si despiciat non esse salubre,
 Reddidit invitus, veritus ne fortè coactus.
 Jam tandem præclara dies i. luxerat orbi,
 Qua debet fieri tam grata receptio Sancti.
 Procedunt partes, gaudentes & lacrymantes.
 Namque illi tradunt quod semper habere volebant,
 Isti suscipiunt sine quo nec vivere curant.
 Postea primores populi jurare rogantur,
 Quidquam ut non desit penitùs de corpore Sancti.
 Quo factò, nostri festinavere reverti.

Arnulfus
senior S:
Richardii
reliquias
aufert.

Arnulfus
junior Hu-
goni resti-
tuit.
* Arnulfus
junior.

^a Ad oram Chronici Centulensis ms. legitur,
 Anno Domini 952 ablatum corpus, & iv Kal. Sep-
 temb. beati Berrini cœnobio illatum, nempe Centu-
 lensi Abbate Fulcherico, & clericis ibidem existen-
 tibus, ut apud Hariulfum in lib. 3 cap. 12.

^b Hanc restitutionem instaurato Centulensi mona-

sterio restitutusque monachis factam fuisse, sub In-
 gelardo Abbate Fulcherici post Hugonem Ducem suc-
 cessore, tradit ibidem Hariulfus. Eodem Abbate con-
 tigit translatio sancti Vigoris Episcopi, & Madelgisi
 confessoris, restant eodem auctore.

ANNO CH.
CM XXXI
JUNII III.

O memoranda dies, ô lux votivè colenda,
Fines dignatur^a patrios qua visere Sanctus.
Hujus lætitiã vix enarrare diei
Sufficiet quisquam, quisquam vix gaudia tanta,
Adventus Sancti quæ concutiebat ubique.
Ad quascumque etenim venit processio villas,
Obvia cunctorum procedit turba colonum,
Ac præ lætitiã gemitus ad sidera jactant.
Antè sed ad templum, quantum est spatium prope leugæ,
Quàm pervenissent, Dux jam præfatus equino
Descendens dorso, nudis incedere plantis
Incipit, & propriis scapulis portare feretrum,
Et secum plebis qui visi nobiliores.
Illud tamque diu portat lacrymis madefactus,
Altari donec gaudens proprio imposuisset.
Sed jam Divina quid sit virtute peractum
Perpendat Lector. Sancti meritis sociatis
Hæc quam prædixi facta est regressio Sancti
Tempore quo plenis campus flavescit aristas.
Sed tot militibus quæ sufficerent quia recta
Non fuerant, cultos sese sparsere per agros.
Dicere quis poterit fuerit quàm diruta messis
Pene omnis, pedibus dum conculcatur equorum
Pars quædam, quædam dum pars depascitur ore?
Usta est pars etiam stabilita ardente culina
Partibus in multis, costâ radicibus herbâ.
Tandem discedunt, nuda tellure relicta.
Mira loquar: paucis transactis fere diebus,
Ecce incredibilis cœpit succrescere messis
Fructifera, ac demum cum tempus & hora metendi
Instaret, totos videas flavescere campos,
Ac si nil damni regio perpeffa fuisset.
Hæc cernens meritis patrata fuisse Richarî,
Ad laudes Domini populus se contulit omnis.

Miracula.

II. *Quod lapsi in puteum vixerunt vir mulierque.*

In Sancti mirum fuit & virtutibus illud,
Ipsius festum quia plebs dum multa adiisset,
Fortè secus templi introitum puteus fuit, ex quo
Jamdudum laticis penitus defecerat unda,
Os cujus veteri fuerat de vimine clausum.
Ignari super hunc dum vadunt vir mulierque,
Ipsius in magnum lapsi cecidere profundum.
Quis dubitaret eos mortis discrimen obisse?
Cernuntur tamen à putei convalle reducti,
Non solum vivi, toto sed corpore sani.

III. *Quod vescens quidam piscis glutivit aristas.*

Exercebat ovans ex consuetudine^b Palmas

^a In Chronico Centulensi ms. exstat diploma Lotharii regis, rogante Hugone Duce Abbate concessum, quo villæ monachis ab eodem in pago Targanensi assignatæ confirmantur, nempe Bottitium & Rolleni-curtis. *Abum Compendio palatio, anno XXI Lotharii. Adalbero Regi; Notarius ad vicem Adalbe-*

ronis Remorum Archiepiscopi & summi Cancellarii recognovit.

^b Harsulfus: *Dominica Palmarum, quam vulgus Pascha floridum vocitat, ex ecclesiastica traditione celebratur; cum ipsa die quidam clericus, &c.*

Plebs Domini, quidam fumens cum clericus escam
 Cum monachis, ortus non vili stirpe parentum,
 Unius incautus piscis glutivit aristam.
 Angorem cujus sentiscens vespere facto
 Tentat rejicere hanc valeat si fortè vomendo.
 Sed quia non potuit, gravior fit luce sequenti.
 Tertia namque dies præterdit deteriora,
 Ac demum in quarta tractat de morte futura,
 Disponens etiam fuerant quæ congrua visa.
 Abbas & Fratres veniant se visere mandat:
 Quis ad se ingressis tantum de morte locutus,
 Poscit cum monachis sepeliri quò mereatur.
 Pro Domini Cæna, quinta sed luce verenda
 Hunc Sancti ad templum deducit turba parentum.
 Tempore quo Fratres celebrant sollempnia Missæ:
 Suffultusque viris dextrâ levâque duobus,
 Jam ferme exspirans sanctam conscendit ad aram.
 Cui postquam imposuit quosdam pro munere libros,
 Nititur ut valuit retro deflectere gressum.
 Sed vix conversus nutu tangente superno
 Sensit aquâ tepidâ perfundi corpore toto
 Semet, & exclamat quia nil angoris habebat.
 Ex hoc nos etiam tamquam de morte reducto
 Lætatur, Domino porrectis laudibus alto.

IV. *De fabro templi tecto qui corruit alto.*

Ingelvinus erat lignorum cæsor apud nos,
 Qui templi solitus sarcire ruentia tecta,
 Ardua præsumens etiam conscendere plura.
 Hic Paschæ in feriis templi campanar adivit
 Signi distruptum funem religare rogatus.
 Inuncto officio sibimet sed rite peracto.
 Conatur tecti quoddam obturare foramen.
 Sed deceptus spe quâ se bene posse tenere
 Credidit, à celso dilapsus culmine templi
 Concidit, ac penitus horrendam mortem obiisset,
 Parietis in partem nisi vis divina tulisset:
 Cujus porrecti lapides sic fortè fuere,
 Ut per circuitum posses incedere templi
 Tutius utque per hos valuisset figere gressus,
 Desuper adjunctum munimen erat podiorum, &c.

V. *Quod vixit templum scandens insana puella.*

Unius in rabiem fuerat mens versa puellæ,
 Quæ sensu pravo stimulante errabat ubique.
 Hæc villæ triviis peragratis tempore noctis,
 Dum Matutinos vigiles essemus ad hymnos,
 Ut mos est, porras templi adspiciens patefactas,
 Intrat vociferans ac frendens horrida verba.
 Ad vocisque sonum torquens vestigia nostræ,
 Offendit scalam quæ trans mittebat ad alta.
 Ejus per gradus conscendere nescia cœpit:

ANN. CH.
CM XXCI
JUNII III

Sed postquam ipsius cœpit contingere summum
Per porrectarum sic discurrendo petrarum
Fracturas sicut mos est incessit amentum
Cui dubium est illam mortis subiisse ruinam?
Quod tamen & fecit, mortis nec damna subivit.
Quin etiam vadens ac discurrendo pererrans.
Venit ad introitum cochleæ qua culmina templi,
Alta petebantur, quàm longa est scandit & ipsam.
Post hæc quid fecit, cujusquam dicere lingua
Vix dum sufficiet. Non cessat denique voces
Edere terrificas, per gyrum & currere templi.
Nullus & à quanto fuerit servata periculo
Cognoscet penitus, nisi qui loca viderit ipsa.
Nos verò stupidi & formidine sollicitati
Ipsius casu ne templum pollueretur.

NOTA.

Sed nondum fuerat quia tempus & hora loquendi;
Adstanti turbæ certatim significare
Cœpimus, ascendant, rapiant, secumque reducant.
Nemo sed insanam præsumpsit tangere fanus.
Sponte sua tandem gressus rediit per eosdem.

α

- V I. *De Sancti famulis à vinclis sponte solutis.*
V I I. *A Sancto frater sanatur fratre rogante.*
V I I I. *Quod Sancti in festo pluvia cessaverit unda.*
I X. *Prædones Sancti nequeunt accendere lignum.*

α *Mondi-
dier.*

Est quodam in pago Ambianense vocatus
Mons Desiderii*, vicus cui subjacet unus,
Ecclesia est cujus sancti sub honore dicata.
Contra hoc castellum, bellum cepere Royenses:
Pluribus & villis populatis, vicus aditur,
Qui, sicut dixi, templum Sancti retinebat.
Hunc furia accensi prædones aggrediuntur,
Non dubitaturi templum violare profani.
Forte secus templi sed stabat cereus aram:
Hunc præsumentes rapere, asportant abeuntes.
Sed postquam ad proprias sedes potuere reverti,
Quam secum tulerant tentant accendere ceram:
Appositum sibi sed prorsus sic reppulit ignem,
Ac si in materiam lapidum conversa fuisset.
Quod rursus tentant, rursusque frustra laborant.
Pænitet hoc pacto Sancti violasse secreta
Illos, ac celeres templo sublata remittunt.
Hæc à nonnullis sic gesta fuisse feruntur,
Externus quamvis nobis locus ille fuisset.

* Hæc tria miracula, quæ nihil singulare continent, videre licet in Aprilij Bollandiano.

LIBELLUS.

DE MIRACULIS S. RICHARII FACTIS

POST EJUS RELATIONEM.

Auctore HARIULFO monacho Centulensi.

Ex ms. codice Centulensi.

PROLOGUS.

ACTENUS quamquam stilo imperito veritatem harum exsecuti sumus rerum, ea tamen nos constat posuisse miracula, quæ fidelium relatione testium nequaquam scrupulum dubitatis cuilibet devote legentium credimus asserre. Nunc deinceps ea ponenda sunt quæ coram positi vidimus in quibus extrinsecus persona testimonii non queritur, propria nos conscientia in omnibus instruite. Existunt etiam quædam his inserta, quæ diversis in locis exstitere patrata, eo modo vel tenore nobis veraciter relata, ut eorum dictis ita animus solidatur, ac si nobis fuissent presentibus acta.

EO tempore quo Flandrensi Comitatum agebat BALDUINUS, Barba BALDUINI filius, erat in regione Tornacensium vir vitæ non mediocriter honestæ, ordine clericus, graduque Sacerdos nomine ODFRIDUS. Hic Gallicanis studiis informatus plenariam litterarum scientiam habuit, atque cordis benignitate admodum prælitus in bonorum operum exercitio acceptum Deo, & probabilem hominibus se præbuit; qui etiam in corripiendis hominum nequitias severus fideliter, & modestus alacriter Domino lucrum animarum reportare studebat. Hic itaque quamdam ecclesiam in honore sancti Patris nostri Richarii præfiscis temporibus consecratam, sitam in pago Menpisco, propria industria adquisitam cum adiutorio domine ADELE Comitissæ, quæ quidem ROBERTI Regis filia, & supradicti comitis Balduini erat uxor, restaurare, ampliare, & in eadem fratres regulariter viventes aggregare studuit: & ibidem Prioris vel Præpositi functus est officio. Acceptis ergo secum quibusdam suorum fratrum, adiit venerabile quondam sanctumque beatissimi Richarii monasterium, istud scilicet Centulense: & supplici prece rogavit sibi aliquid dari sancti Richarii reliquiarum, ut scilicet illam quam recentior meliorate inchoarat ecclesiam de eisdem haberet. Ceterum quia præter altare vel scrinium aliæ ejusdem sancti reliquiæ non habebantur apud nos, nihil ei collatum est. Quapropter ille tristis repedavit ad propria, & quiddam passus humanum, nec valens comprimere motum animi, in lignando decrevit sanctum illic Richarium non amplius nominare, non amplius venerari: sed abraço penitus nomine illius, beati nomen Nicolai ibidem celebrari & invocari statuit. Camentariis itaque & lapidum castris vel ceteris operariis qui eidem loco ædificando insudabant, mandavit ut omnia quæ operabantur in laudem & nomen sancti facerent Nicolai, & non in sancti Richarii. Quod dum illi observare tentarent, nihil prosperum eis succedebat. Quid faceret vir ille dudum ab omnibus sanctus æstimatus, qui sanctum Nicolaum sibi non auxiliantem in beati Richarii repulsionem sentiebat! à multis redargutus, à plerisque detestatus: consensit in hoc ut locus ille in amborum honore, id est beatorum Richarii & Nicolai construeretur. Fuerat ibidem antiquaria consuetudo ut solemnitas beati patris Richarii concurrente populo Menapensis vel Tarvenensis territorii festivè in eodem loco coleretur, quod ille de quo agitur Odfrius in sancti solemnitate Nicolai retorquere fatagens nunquam prevaluit. Tandem post alia multa bona opera quæ exercuit, licet in hoc errorem passus decernatur, vocatus à Domino diem clausit extremum, cum & pro prædicatione verbi Dei & pro utilitate fratrum monasterio abesset: obiitque decimo Kalendas Decembris in quodam vico non longe à castro quod vocatur Ganda-

Miracula à se visa aut ab aliis accepta auctor prosequitur.

CAP. I.

Odfrius ob despectum S. Richarii cultum puniatur.

^a Balduinus hic, Pius dictus, anno M LXXVI de- functus est superstitite Adela conjuge sua, quæ vel- postea ab Alexandro Papa suscepto, in monasterio Messinensi, non longè ab Ipris à se constructo, deo cessit.

^b In ms. chronico Vvatiniensi, qui est bibliotheca Dunensis cœnobii in Belgio, legi Eimengerum Ab-

barem Betgensem pro altari *Leavinghem*, ecclesiam Guatinesem concessisse domino Odfrius, ejus celsionis confirmationem ab Adela Flandrensi Comitissa idem Odfrius obtinuit. Fuit autem Vvatinum, vulgo *Vvattesi*, Canonicorum Regularium quondam præpositura, quam modo occupant Anglicani Patres Societatis Jesu, de qua infra:

ANN. C H.
C M X X C I
JUNII III.

ejusdem ap-
partitio. ccs.

* f. Gaute-
nenſis.

I I.
Bona ſancti
Richarii
defraudans
ſit cæcus.

vum. Monachi autem eccleſiæ ſancti Petri audientes tranſitum ejus, convenerunt alacri-
ter cum ſumma devotione ad efferendum corpus in ſuam eccleſiam, quatenus conſequam
ibidem reciperet ſepulturam: ſed antequam ad id veniretur quo terra ad ſepulchrum
foderetur, non dormientem, ſed vigilantem matriculatum monaſterii iſdem Oſfridus
aperta viſione conveniens, designavit ei in ipſis eccleſiæ cimiterio locum dicens: Vade
frater, & tali in loco noſtram ſepulturam aperiri iſſinaa. Et ille: Quis, inquit, es ſenior?
Ego ait ſum peccator Oſfridus, qui Domum imperio die, heſterna carnis ergaſtulum exivi
& ejus volunrate in hoc loco hodie habeo ſepeliri. Poſt hæc dicta diſparuit. Cuſtos autem
ille ſatis expaveſcens retulit fratribus hoc mandatum, & illi in loco designato fodere fa-
cientes, invenerunt ſarcophagum novum & candidum atque mundiſſimum; ac ſi recens
ex lapide eſſet exciſum. Igitur peractis officiis cum ſibi deberet corpus illud in ſepulchrum
deponi, aſſuit lux caeleſtis ad eaſdem exſequias: & divine majeſtatis favor in hincio clari
luminis in modum ſphæra prætenſi ſe ad eſſe manifeſtavit. Non multipoſt hæc fluxerant dies,
& ille idem vir ſanctus cuidam honeſte virgini caſte Deum colenti per ſonnum apparuit.
cui illa: Tunc es inquit dominus meus Oſfridus, quem dudum deſunctum credebamus?
Tunc ille reſpondit: Corpore quidem deſanctus ſum, ſed ſpiritu mundanis colluſionibus
exuto beatiorem vitam recepi. At illa dixit: Et quomodo tecum in illa vita ubi vivis hac-
tenus factum eſt? Tum ille cum gravitate vocis prope modum gemebundus ait. Inenar-
rabilis fuit pœna igniſque quibus caſtigabar. Illa adjiciens: Et ubi ait, fuit auxilium ſancti
Nicolai, cui tantum honoris impend ſti? ſi te tunc non adjuvit, vel quis in tanta neceſſi-
tate poſito, tibi interceſſor vel patronus occurrit. Ille, ait, quem deſpexeram, quem ex-
puleram, quem quaſi mediocre, aut potiùs minimum ſanctum putabam, magnus & po-
tens confeſſor Richarius, ille mihi adjuvor, ille mediator, ille tam in judicio quam etiam
in tormento indeliſcens aſſuit protector: & cum in medium ignis examinandus projicerer,
ille numquam receſſit, nuſquam abiit: ſed ſemper mihi aſſiſtens, & robore ſuorum me-
ritorum ignes abjiciendo propellens, hoc egit ut tolerabilior me pœna ambiret, donec
ſuo caro atque Deo amicabili interventu omni pœna me eximens in requiem beatam trans-
ferret. Unde volo ut vadas ad fratres noſtros Gautenenſes*, dicque eis ut omnem loci, edi-
ficii, vel nominis laudem & honorem in beatorum referant Richarium, quia ſicut in me,
ita in ipſis, ſi non correxerint, judice Deo non poterit eſſe inultum. Ut autem tibi cre-
dant, hæc & hæc ſecreta quæ non niſi ego & ipſi ſciebant, illis ex me pro ſigno enarra.
His ergo dictis evanuit. Tunc eadem venerabilis ſermona Canonici Gautenenſibus hæc re-
tulit mandata: illi hæc ovanter amplectantur, & in priſtinam beati Richarii devotionem
ſe reformant. Poſt partum temporis apparuit iſdem cuidam clerico pedibus debili, qui ma-
nebat in ipſa villa Gautenes, & ei omnia hæc mandata intimans, & ad fratres ea deſerri
præcipiens, adjunxit ſic dicens. Vis inquit ſanus fieri? At ille ſe libenter hoc velle reſpon-
dit. Adſtabant illic duo magnifici viri precio è accurati quos cum interrogaret qui eſſent,
reſpondit ei domus Oſfridus: Iſti ſunt duo ſancti Confeſſores, Donatianus Brugienſis,
& Anſbertus Gandavenſis. Si tu ſanari vis: venies ad ſanctum Donatianum Brugis, &
ille gratia mei te ſanabit. Et converſus, dixit ipſi ſancto. Domine ſi venerit ad te Brugis
quæſto ut ſanetur. At ille blande annuens ait, ita fiet poſt hæc diſceſſerunt. Mane factò
clericus ille debilis canonicis eccleſiæ ſancti Richarii omnia intimavit, à quibus Brugis
deductus promiſſum repetivit, feliciter accepit, & fideliter Dei gratiam omnibus de-
claravit.

Leodium vel Leggia eadem una civitas eſt, à qua haud longè villa conſiſtit nuncupata
Aſerimont, in plaga orientali, quæ ab antiquis temporibus jure proaſtii ſubjacet cenobio
patris Richarii, juxta quam fuit quidam collimitaneus habitator, qui avaritia diſtante
ſuam terram inardescens augere, & ſibi proximam ſancti Richarii terram minorem face-
re, venit ante loci Judices vel Scabinos & declamavit quod domeſtici ſancti Richarii ter-
ram ſuam præripuiſſent, & hanc ſibi judicio legum reddi debere. Reſpondentibus noſtris
quod nullius unquam terram ſibi uſurpaſſent, & quod ſalva veritate juſtitiæ Dei ſcabino-
rum examen non devitarent, ſed potiùs probi homines de circummanentibus eligerentur,
quorum fideli judicio terra illa circumdaretur: facta eſt utrorumque electio clamantis
& reſpondentis. Eligitur de multis unus finium gnarus, qui in ceterorum conſpectu deam-
bulans limites utriuſque terræ calcando divideret, & ſic utrique parti quod ſuum juſtè aſ-
ſignaret. Ergo electus ille ambulans poſt avaritiam, declinavit à ſemita juſti, & corrup-
tus pondere præmii cœpit ſuper terram ſancti iniquo veſtigio calcando deambulare, &
ita ſtudebat alieno dominio hereditatem Dei & ſancti ſubjugare. Sic faciens, & tantam
nequitiam perficere fatagens, ſubito cæcatus eſt, ſtereruntque ſibi comæ, vox faucibus
haſit. Stetit igitur fixus, & tenebris obvolutus, non valens greſſum movere. Dcunt ei
Judices & Scabini. Explica moras, dirige greſſum, quò citius peragatur negotium. At ille
cum gemitu prorupit in vocem & ait, Vae mihi miſero qui iniquo munere præventus, ul-
tore Deo cæcus ſum factus: Prævalet ecce hic ſanctus Richarius, cujus juſticiam ipſe, ut
ſentio,

sentio, defendit Christus. Sed jam properet qui mihi manum det, nam ego lumine carens quid sim, ubi sim, omnino nescio. Tunc timor gravis præsentis omnes invasit, ita ut nequaquam possent subsistere: Sed potius in terram lapsi sunt. Tantæ autem virtutis fama mox percussit urbem, & multiplice populos sermone replevit. Tunc venerandus Episcopus HEBELIUS fama tactus convocavit illos qui interfuerant iudices vel scabinos & conjurans illos exegit sibi referri omnem gestæ virtutis ordinem. Audiens autem gavius est plurimum, & intulit excommunicationis sententiam super eos qui minuire niterentur ibi sitam sancti Richarii possessionem.

ANN. CH.
CM XXXI
JUNII. III.

Eo tempore quo omnis terra festinabat venire in Jerusalem, ut adorato Dei Filio in locis ubi corporaliter voluit conversari, contra impios Turcos ceterosque barbaros arma ferrent, quibus Hierosolymitanæ ecclesiæ pacem pro posse reservarent, & impetus infidelium diatim refrenarent: fuit quædam trigeris magna & fortis quæ plena hominibus armatis castris volveri tendebat properare in Hierusalem ut Christiano exercitui auxilium ferret, & sanctæ Ecclesiæ viatores reprimeret. Erant autem in ipsa maxima navi, diversarum homines nationum, Francorum scilicet, Burgundionum, Aquitanorum, Vascorum, Hispanorum, Italicorum, Siculorum, Calabridum, sed & aliarum nationum, inter quos multi potentes & divites, multi audaces & alacres. Dum verò navigium illud secundis flatibus diebus non paucis ageretur, & nautarum voces, lætum celeuma personarent: facta est; de repente nimia turbatio maris fluctuum, & undarum gravis collisio: ut tota illa multitudo sibi mortem adesse formidolosè paverent. Aderant ibi clerici multi, quidam monachi: ad quos conversa cetera multitudo importune exigebant, ut psalmodiarum cantibus atque supplicationum vocibus attentius, insisterent divinam iram flesterent, ac supernam misericordiam advenire. Tunc insimul adunati tam monachi, quàm clerici, flebiliter ac devotè exorabant concinentes psalmodiarum & lætantiarum quicquid in tanta necessitate utile ac conveniens poterant excogitare. Illis tot ac tanta concinentibus & denuo ac iterum flebiliter canticis reperentibus crevit procella, intumescunt undæ, furebat mare, & omnia mortis plena cernebantur. Tunc illi qui videbantur principari, facto silentio intulerunt. Ecce non placet Domino, ut generalis Sanctorum invocatio nos ab isto queat salvare periculo, invocemus unusquisque quos in propriis locis peculiare habemus, & cerremus per eorum suffragia ista tam gravia evadere pericula. Tale e licetum laudaverunt omnes, & cœperunt Franci invocare suum Dionysium, Pictavienses Hilarium, Turoneses Martinum, Aureliani Anianum, Lemovicenses Martialem, Tolosani Saturninum, Auusiodorenses Germanum, Remenses Remigium, Vermandenses Quintinum, & reliqui cives prout noverant conclamabant nomina notorum Sanctorum. Horum verò laudes antiphona præcedente & propria collecta subsequente cum enixius extulissent, ut pote magnorum & verè in Deo potentium, dilata est tamen populi sperata salvatio, fortassis quoniam necdum concordabant caelesti consilio. Adfuit ibi quidam de pago Pontivo civis Centulensis, nomine Signinus, qui videns omnes fatigari & anxii exclamavit. Viri nobiles & prudentes, placeat vobis quæso audire consilium meum. In terra nationis meæ veneratur quidam præcipui meriti sanctus qui omnibus se invocantibus velox & fidus auxiliator assitit. Placeat vobis illum modo in ista causa interpellare, & spondeo quod si fides adsit, continuo nos adjuvabit. Requiritur nomen sancti, quod ille grato ore edicens, sanctus, inquit, Richarius fortis Pontivorum patronus & gentium non paucarum gloriosus Apostolus. Tunc universi clamaverunt, sancte Richari succurre, sancte Richari quæsumus auxiliare. Illis ita vociferantibus miserus est omnipotens Christus, & statim requiem indixit ventris ac tempestatibus & facta est tranquillitas magna reuensis undarum fragoribus. Sic ad invocationem sancti Richarii faciem misericordiarum suar prætulit Dominus desperatis, & ut hunc gloriosum confessorem suum in exteris nationibus notum faceret, periclitantibus distulit reddere tranquillitatem, donec illorum sensibus infunderet hujus servi sui beatissimam sanctitatem^a.

III.
tempesta
sedata.

In Episcopatu Tornacensi habetur vicus vocabulo Credena, ubi ex antiquo sancti Richarii exsistit ecclesia: de qua cum multa referantur miracula, illud ad demonstrandam sancti Patris pietatem potius describimus, quod cum moderno tempore reficeretur, & cementarius qui præerat operi super excelsa parietum stans fastigia quiddam operis percompleret; repente disruptis machinis ad terram cecidit cum abis & maxima pars maceria subito desilivit, ita ut homines infra, lapides verò supra homines corruerint.

... Custode &c...^b Justu verò Abbatis aut rogatu monachi loci custodis adveniens: nihil

X.

XI.

^a Hic sex capita omissa, quorum tria prima ab Angelramno superius relata sunt nempe capitibus 3, 4 & 8. alia tria minoris sunt momenti.

^b Hujus capituli initium ac præcedentis ultima verba desunt, eo quod in manuscripto, quo usi sumus, hic unum avulsam erat folium. Porro agitur in hoc XI capite de Advocatis Civinocurtis, à quibus plura

semper & ab aliis advocatis passi sunt incommoda Centulenses. Est autem Civinocurtis, vulgo *Chevincourt*, vicus diocesis Belvacensis prope urbem Compendium ad Haram, de quo loco legitur privilegium Ludovici in Chronici Centulensis libro 3 cap. 13.

ANN. CH.
CM XXXI
JUNII III.

amplius judicet aut faciat aut colonos concutiat : nisi pro quanto voluntas Abbatis sive monachi custodis consilium extiterit. In silvas ejusdem ruris venandi vel ligna cædendi nullam potestatem habebit. Totius territorii Civinocurtis terras nec arabit , nec arandas cuiquam dabit. Mariscum nec depascet nec ad pascendum tribuet. Alnidum non cædet nec cædendum tribuet. Præter cultas terras in circuitu ex omni parte , triginta perticas in pascuarum vastitatem recta mensura conservabit , & villanos non arguet nec angustiat obsonium , vel pastum ab eis numquam requiret. Servitium muti vel follati faciendi non exiget , nec pro vuerra sua extra Civinocurtem umquam illos ejiciet vel educet. Postquam tota pacis stabilitas inita & descripta est , jubente Rege relecta est in auribus totius Curie & ab omnibus eidem pacto acclamatum est. Fiat stabile , fiat perpetuum. Tunc benignus Rex jussit cunctis præsentibus Episcopis & Abbatibus & universo clero ut sententiam anathematis proferrent in ANSELMUM vel in suos successores si umquam præterirent vel immutarent statum hujus pacti. Quod factum est prævio GUIDONE Remensi Archiepiscopo , prosequentibus Episcopis in palatio constitutis , & ab omni clero à Rege vel curia nobilium dictum fuit , Amen , fiat fiat. Itaque Anselmus advocacionis officium sortitus , quoad vixit defensionem illius villæ prout debuit optime asservavit.

XII.
Advocatus
bonarum
opibus
afficitur.

Post cujus obitum successit filius ejus nomine RADULFUS , qui impetu animi cenpullus indomitus nec seipsum capiens , sub nomine advocacionis , aulæ temerario ejusdem villæ opibus ac colonorum servitio assidue usus est , tamquam si Civinocurtis non defensor sed hereditarius possessor esset constitutus. Gemebant rustici , & durissimo jugo ejus compressi , ut aufugerent cogitabant. Sæpè admonitus , sæpè redargutus , bannitus quoque , canonico ordine segregatus , numquam voluit adquietere æquitati : Denique accidit , ut multitudo militum illi superveniret , quibus hospitium & cœnam parare & sua nobilitas & mos inolitus exigebat. Non habens ergo unde cœnam exhiberet , misit turbam satellitum præcipiens ut curtem sancti Richarii in Civinocurte violenter effringerent , & quicquid manducabile ibi invenirent , ad Cosdunum velocius deportarent. Responderunt satellites : In vacuum veniemus nisi vos præcedatis. quoniam villani ipsi in curte adunati , audacter ac mordaciter nobis resistere non timebunt. Venite nobiscum & in vestra præsentia nullus audebit mutire. Qui ait : Parate mihi caballum. Tunc ascensis equis cum plurimo raptorum comitatu venit ad atrium ecclesiæ sub honore sancti Richarii ibidem antiquitus constituta , & jussit sibi atrium vel curtem astitutum aperiri. Tunc monachus loci custos , ALEGISUS , misit , ei responsum dicens , non esse causam adventus ejus , nec sibi velle aperiri : quoniam contra regale decretum id fieret. At Radulfus videns non sibi tam facile successurum , emissâ voce instigavit satellites. Tunc ad vocem ejus impetu veloci ferociter irruerunt atrium , fractisque foribus cellarii frumentum & vinum , panes vel caseos , carnes quoque salitas abundanter acceperunt , & ad Cosdunum celeriter detulerunt. Aliqui verò suorum per villam debacchantes rapuerunt juvenecas , fescingas* , anseres , ova etiam numerosa tulerunt. Ipse quoque equitando subsequens , jussit ut carnes coquerentur , volucres assarentur , lapores conficerentur. Interea dum ille apparatus sollicitè accuraretur , ipse Radulfus secessum naturalem petiit , assumto quolibet clientulo & cum jam sedisset , dixit eidem : Vade , voca ad me dapiferum , ut cum eo tractem de causis meis. Ille quidem dominum non reliquit , sed stans in ostio clamavit dicens , Tu talis , adesto. Festinus ille convenit & cœperunt vicissim ratiocinari ; utrum præda de Civinocurte allata sufficeret illi cœnæ vespertinæ. Dumque in his edicendis aliquantisper morarentur , jam coctis carnibus , jam cum ferculis compositis saporibus , subito Radulfum horror intolerabilis invasit , & à gutture usque ad virilia intestina omnia in latrinam dejecit. Oculi elati & cupidi clausi sunt , caput superbum inflexum est , lingua proterva conticit , ille color & elegantia formosi corporis protinus emareuit. Videntes qui adstabant horribilem mortem sui domini citius aufugerunt , & omni familia nuntiaverunt. Non crediderunt ita factum , donec submissis lucernis cuniculum latrinæ scrutati sunt , & cor ejus cum totis visceribus in squalore illo effusum perspexerunt.

* pernas
porcorum.

Ultio Richarii Radulfo contigit illi.

Interitum similem formidet qui facit idem.

Abbas vel monachus non credat quod sit inultus.

XIII.
alio mife-
re decedit.

Huic Radulfo successit filius HUGO , qui patris interitum formidolose metuens , decrevit ipsum advocacionis officium à se penitus remove , ne fieret sibi occasio mortis æternæ. Uni ergo de vicinis militari viro , nomine GOLVINO , ipsam advocacionem accepro pretio vendidit , ut quasi culpam vitaret , si alius rem sancti male tractaret. Is itaque Golvinus nimis insolenter cœpit urgere homines de Civinocurte , qualiter sibi deservirent nocte dieque. facundus verò cum esset , & gnarus legum caudidicus , villanos sophisticæ locutionis ignaros multoties decipiebat , ac sic tamquam laqueis irretitos argumentosè gravabat. Hic itaque tam malus ac pessimus cum pluribus annis colonos

ecclesiæ multipliciter tormentasset, tandem vindice Deo corruit in gravissimam ægritudinem. qua ad mortem properans, mentem & mentis rationem in toto perdidit, Confessionem negligens, Viaticum non requirens, sed amens & vefanus protensa lingua usque in pectus miserime obiit. Sed dum adhuc vitalem flatum palpitanti pectore trahere videretur, coniuæ ipsius MARTHA nomine, cupiens cernere exitum viri sui à cubiculo arcebat, nec ad illum ingredi sinebatur, donec illa animo efferata violenter introivit, & tormentorum atque calamitatis ejus testis aslirit. Sed ilico horripilatione maxima apprehensa continuo foras fugit, & non condolendo, sed impropere vociferata dixit: Heu heu iste non homo sed diabolus est, qui sic moritur amens, ore parenti, lingua protensa. Erat quippe mirum, sed plus miserum, hominem cernere lividum, truncem ac terrum, & omni calamitate consæptum. Miserrimo sine hic periisse visus est, qui beato Richario, vel rebus ejus injuriosus fore non horruit.

Ita denique non sepulto sed obruto, uxor ejus domina Martha alium fortita est maritum, nomine HUGONEM, natione Normannum, qui quoniam privignum cum uxore habebat patri æquivocum, utebatur functione advocati, donec adolesceret privignus patri successurus. Per id tempus fuit custos in *Circincord* monachus, nomine BERNARDUS, qui adveniens & impatiens quæ & quot mala inferret rebus vel hominibus sancti Richarii Hugo Normannus, non palpando vel blandiendo, sed acriter increpando arguebat eum, unde sibi hoc homo externus in rebus & hominibus sancti aliquam dominationem affectasset. Exasperatus ille tali affatu, multas verborum contumelias in monachum evomuit, quin etiam arrepto baculo eundem ferire non timuit. Flagellatus monachus verberibus & plurima contumelia oris magniloqui, abiit & prostravit se ante altare sancti Richarii, implorans ex dolore animi emendationem hujus commissi. Ille autem qui dicit, *Mibi vindictam & ego retribuam*; ipsum monachi percussorem convertit in amentiam & cordis errorem, in tantum ut per dies aliquot extra se factus non haberet sensum rationis alicujus, sed velut porcus multa vorans & vorando semper esuriens, inhabilis atque inutilis permaneret semper amens. Post hoc quidam amicorum ejus agnoscentes peccatum ejus vel pœnam peccati, humili supplicatione flagitaverunt à monacho, ut indulgentiam daret percussori suo à Deo percusso. At ille sentiens fortem à Domino sibi impensam vindictam, grater tribuit veniam verborum & verberum, quæ multipliciter remedia fuerant peccatorum eorum. Sed isdem Hugo ab illata amentia nunquam perfecte eximi potuit, donec amicorum ductus amminiculo ad vestigia Bernardi nudus & discalciatus procidit: & ita Dominus concessit illum ex toto sanari, quando vidit eum ex corde humiliari.

Sanctus quoque Richarius nostratis loci dominus, illis diebus magna voluit ostendere miracula, ut & hoc quoque indicio sibi placitum indicaret Abbatem^a, cujus tempore revelabat lux virtutis cognitionem. Nam quidam frater ex seculari conversus militia, nomine HUGO honeste in monachico habitu se agebat. qui quadam nocte nocturnos preveniens hymnos post impensam orationem in scamno chori residebat; cum repente audit à parte occidentali ipsius basilicæ, ubi est sancti Salvatoris altare, voces mellifluis excelsè modulari, in quibus, ut postea ipse reculit, voces virorum ac puerorum distincta soni qualitate poterant facile discerni. Quo auditu percussus, oculos illud convertit, putans aliquas adesse illic personas, quæ tam suaviter celestia cantica resonarent. Vereciter enim sanctorum Angelorum sanctorumque Innocentium præsentia, sanctissimam, quæ ibi est, Salvatoris memoriæ, ac eorumdem Innocentium reliquias, à domno ANGLBERTO quondam ibi collocatas, sollempniter inviserant, sed eorum species jam dictus frater videre non potuit. Verùm cum intentissimè carmina eorum auscultans, inefabiliter mulceretur, vidit fulam lucem totam turrem repletè quæ se dilatans totum buticum basilicæ cœpit implere. At monachus videns oculis cælestem lucem eò tendere, quo beatissimi Richarii corpus quiescit; & tali visu valde permotus ocius surrexit, & tantæ gloriæ volens testem habere, concitus dormitorium ivit, & quem primum offendit æcivit fratrem, innuens ut cito surgeret, seque sequeretur. Cumque ambo aditum ecclesiæ reperissent, viderunt divino lumine totam completam basilicam, vocesque dulcissimè decantantes audierunt: & ingenti pavore concussi introgredi non præsumferunt, sed de foris, stantes dulcissimo canore eorum corda, quæ territa erant, recreabantur. Sed & venerabilis GERVINUS id ipsum expertus est. Nam cum solito more altaria orando circumiens venisset ad eandem sancti Salvatoris memoriæ, ibique sacrificium laudis victimaret, subito lux emissa de cælo, totam ipsam turrem respersit. At ille tremore tam novæ visionis concussus aufugit, & usque ad memoriæ sancti Stephani protomartyris vadens cœpit subsistere, suspectus quidnam Deus facere vellet: cum ecce

ANN. C H.
C M X X C I
JUNII IIII

XIV.
Alius mente captus, post satisfactionem ad mentem redit.

XV.
Sanctorum Angelorumque Chori sancti Richarii sepulcrum visitant.

^a Gerwinum intelligit, cujus etiam in hoc capite fit mentio. Hariulfus in Chronici Centulensis lib. 4. cap. 30. inscripsit. *Visio Hugonis Monachi*, ac se-

quenti capite quadam sancti Richarii miracula se descripturum in iudice promittit, quæ in edibus desunt.

ANN. CH.
M. XC I
JUNII, III,

inspicit eandem lucem concurrere ad honorabilem memoriam sancti Richarii. Cumque ipse sacer, quo beatissimi Richarii corpus pausat, locus caelesti lumine esset repletus, & jam per cetera basilicæ loca se dilataret lumen supernum, venerabilis Gervinus nimio pavore constrictus, ivit citius & suscitavit unum de matriculariis, qui religiose se runc temporis agebat, volens ut secum tantæ gloriæ claritatem intueretur, & ipse de nimio horrore qui eum invaserat illius consortio respiraret. Venerunt itaque ambo, & Abbas quidem coram beati Richarii altare figens genua, & palmas protendens cum lacrymis exorabat: adituus verò in inferiori chori parte stans hauriebat oculis ineffabilem gloriam. Hanc tantam Domini magnificentiam contuentibus eis, postmodum talem senserunt odorem, ut in comparatione tantæ suavitatis omnia humano studio composita fætor putarentur pigmenta. Vise sunt autem & quædam caelestium corporum species quæ corpori sancti Richarii amicabiliter valde se jungebant, sed omnia exprimere refutamur, ne inassueta dicentes fastidium incredulis pariamus. Illud veraciter comprobatur: quia priusquam caelestes excubiæ memoriæ Salvatoris & sanctorum Innocentium reliquis honorem detulissent, ad beatum Richarium properabant: de animæ gloria jam exstante, & de futura corporis immortalitate gaudium & honorem delaturi. Sed hæc occulta & velut mystica seponentes, ad aperta veniamus.

XVI.
Incendium
restinguit.

Ab aquilonari plaga monasterii ejusdem confessoris domni Richarii, quadam vice orto pergrandi incendio, fratres perterriti tanto imminentis Vulcani excidio, laborantes intendunt solum in exportandis sacrosanctis pignoribus & ecclesiæ thesauro. Jam enim, quod dictu mirum est, ignis plusquam centum locis se per ecclesiam sparserat, jam plumbum superante igne liquefcens defluebat, exportatisque omnibus pæne ornamentis, excepta sacri corporis beati VIGORIS^a capta: nil aliud expectabatur quam desolatio loci, & exustio quæ in præsentiarum videbatur. Jamque humanæ fragilitatis solatio decumbente, pietas Dei signum præbuit ad manum succurrentis clementiæ. Unus enim ministrorum ecclesiæ qui ad excutiendum ignem, si posset, ascenderat, male tenacis suspensus, manu lapsus præceps ruit ad terram, eademque hora ubi se non lætum immo magis mortuum per se stupuit, resiliens Dei gratia & beati Richarii meritis in pedes stetit. Ignis autem veluti sedatur in stipulis ubi vires non habet, ita Dei gratia eodem confessore Richario mediante absque humano auxilio extinctus est.

XVII.
Cæco vi-
sum, &
amentem re-
stituit.

* *le parrey.*

Quidam etiam Tornacensis pagi oculis cæcatus dum moraretur Corbeix, ubi multam sanitarum gratiam per merita sanctorum loco patrocinantium Dominus eo consulit tempore, per visum, ut perhibebat, à quodam formoso sene est ammonitus ut cænobium sancti Richarii adiret quantocius, quia ibi adepturus esset recuperationem visus. Ille monitori obtemperans, duce sorore jam nubili cænobium adiit sancti Richarii; quodque raro evenit alicui, ad vespertinum venienti nullus præbuit humanitatem hospitii. Sicque compulsus est inhospitare rectum paradisi*, ubi in duro lecto cubans per noctem inclamat pietatem sanctissimi Confessoris. Mane intronatus referatis templi valvis aëdit, & cum populo adstante divinis officiis (quadagesimale enim tempus tunc fuit) & ipse quoque devotus adstitit. Interea ergo, ut sibi videbatur, ut sibi videbatur, quem Corbeix viderat faustus monitor formosus senex affuit, utraque ejus supercilia manu vellit, potentique medentis imperii verbo & nocivum sanguinem per ora patientis elicit: & visum diu peroratum suo obedienti inficit & reficit. Ergo medicanti assurgens magna voce inclamat; accurrentes latos rei relatione facit, fratrum vero grex Deo sanctoque patrono suo Richario laudum præconia insonat. Detentus ergo aliquamdiu, standem cum sorore non tam duce redit, non æque felici calle. Nam à latronibus despoliatus & cruciatus est: ablata quoque quam ipse ducebat comitem sorore. Quibus discedentibus, ille amens factus quò impetus fugæ ferebat præceps graditur, tandemque ad monasterium sui Sanatoris iterum sanandus uti male se habens fertur. Cui in visu Pater pius iterum medicam manum intulit, sui que compotem factum ad propria conducit.

XVIII.
Alter tertio
à cæcitate
liberatur.

Alter quidam ex quadam ægitudine hebetato visu penitus exæcatus dum aliàs tendit, quo divinam pietatem operari didicit, in somnis admonetur ut super recuperatione sui beatum Richarium perat, seque ejus curationi cælitus daturum ut hoc sibi conferat. Ille paruit, venit, affuit: perunctusque ora ex aqua de scrinio sancti tacta, videns adstitit, nimisque festinus necdum summalicentia recedit, sed ad portas ecclesiæ iterum in tenebras ruit. Quid miser faceret? quem pius reperit pius reperit, importunusque orator lumen levitatis suæ culpa, immo Dei dispositione ablatum exposcit. Nocte igitur quadam in sopore decubans videt ecclesiæ sanctuarium ceu quorundam candidatorum torum caterva vestitum, eorumque splendore totum monasterii spatium quasi festiva illustratione illuminatum. Tum nimirum apparuit, quot seu quantis sanctorum pa-

^a De sancti Vigoris à Neustria in Centulæ monasterium translatione agit Hariulfus in Chronicis sui libro 3 cap. 28, & libro 4 c. 10.

uociniis hic locus Deo dicatus consistit. Hac vero felici visione ille luce recepta, gaudens iterum parat malesanus ire ad propria, sed occurrentibus tenebris iterum ad meliorem cæcus redire cogitur. Cui cum se voto adstrinxisset quod in omni deinceps sua vita, si mereretur sanari, sui capitis respectum annualiter ei referret: Sanus & clarè videns cum omnium fratrum gaudio & benedictione discessit. Nec tertio obviavit tenebris, quem perfectè sanitati commendaverat beatus pater cultor sanctæ Trinitatis.

Quidam etiam puer scholis addictus ut litteras disceret, Dum scholam refugiens in agro puerili fatuitate obdormisset, agritudinem incurrit, unde auditum quoque perdidit, tribuque contriuitis annis in lecto elanguit, postque sex annis tremulo capite, nec integro auditu permansit. Hic ergo ter ammonitus ut cœnobium sancti Richarii adiret, ibique invocato eo sanitatem reciperet, advenit, oblatoque ex voto fidei cereo, ubi coram altare Salvatoris peroravit, sanguis è naribus auribusque prosiliens illum in clamorem egit, quo exciti fratres plebique fidelis occurrunt, & jam sano rem ex ordine audiunt: gaudentesque de tanta visitatione Dei per pium Patronum suum, laudes in excelso attollunt.

Quosdam verò tempore cuiusdam rei oportunitate beati Patroni nostri sancti Richarii factum corpus comitantibus fratribus ad villam Assiacum ferebatur. Cumque in eundo per Buxedem villam nostram transitus haberetur, contigit ut in una domuncula moribunda jaceret quædam mulier, ante plures annos membris omnibus dissoluta. Dum verò per eandem casam sanctus Domini transferretur, dumque de contra jacentis venisset grabatulum: ilicò mulier exsiliens cœpit clamare & dicere. Laudo & benedico Dominum omnipotentem, qui mihi per domini mei sancti Richarii præsentiam, integram reddidit sanitatem. Hoc itaque miraculum illi beatiissimi BENEDICTI miraculo comparandum videtur, quo vincula coram se positi rustici solo aspectu dissolvit, nisi quod amplius stupendum est hominem Deo jam sociatum, tantopere humanæ infirmitatis compassionem habuisse ut sola suorum olliùm præsentia ægrotam erexerit, quam illum, qui, quamvis sanctissimus, adhuc tamen carnis obleps, miseris hominum concurrere ipsa rerum importunitate trahebatur. Verumtamen hæc dicentes non eminentia beati Benedicti merita contrahimus, sed iustitiam Patris nostri factum a mirabile pro posse prædicamus. Jam vero quis enumerare queat quanti vinculati & catenati dum illum invocarent existiterunt liberati. Hæc itaque iterum sufficiat nos dixisse, quia quæ sine fine quamdiu mundus steterit gerenda sunt, litterarum ingenio à nobis circumcludi non poterunt.

XIX.
Surdus au-
ditum re-
cipit.

XX.
Mulier
membro-
rum usum
recuperat.

plura alia
miracula,

DE SANCTO ADALBERTO

ARCHIEPISCOPO MAGDEBURGENSI PRIMO,

Ubi de origine monasterii ipsius urbis, & de erectione metropolis
eiusdem.

1. **A**NTE QUAM Adalberti gesta exponamus, juvat hoc loco præmittere originem civitatis & monasterii Magdeburgensis: quod utrumque metropoli ejusdem urbis principium dedit. Otto Magnus totius negotii auctor, qui devictis Slavibus, Saxoniam ad Albim populis, religionem Christianam persuadere cupiens, non aliud huic rei magis salubre consilium invenit, quam erigendo præsidio simulque monasterio nostrorum, quod Fidei Christianæ seminarium esset & asyllum. Itaque anno CM XXVII, Editha piissima conjugis sue instinctu, prout in Chronico Magdeburgensi legitur, Magadaburgensem ædificare cœpit civitatem, ad quam reliquias Christi martyris Innocentii cum magno adduxit honore. Nam urbem hanc ob æternæ remunerationis gratiam, patriæque communem salutem, & adquisivit, & construxit. Juvit eum ad hoc beatæ memoriæ Edith quibus potuit: quæ innumera virtute prædita, ut figuris post obitum claruit, inducias viæ istius sibi concessas, Deo hominibus-

Magdebur-
gensis urbis
& mona-
sterii pri-
mordia,

ANN. CHR.
CM XXCI
JUNII XXII

ANN. CH.
 CM XXXCI
 JUNII XX.

que acceptè perduxit. Decrevitque idem Rex eodem anno 1x Kal. Octobris, hoc est in proximo die post festum sancti Mauricii, congregationem Monachorum fieri in eadem urbe ob amorem Dei, & patris suæque animæ, & sanctissimæ contestalis suæ, & Rodolfi Regis *Burgundie Transjurane*, qui ad eum sanctum transmisit Innocentium, omniumque debitorum suorum remedium, construens monasterium in honore sancti Petri Apostolorum principis, & sancti Mauricii atque Innocentii: tradens ad eundem locum prædia multa in diversis locis, & ipsum locum Romano subijiciens mundiburdio, Fratribus concedens liberam electionem Abbatis; peragens omnia cum consilio FRIDERICI Mogontini, & ADALDAGI Bremensis Archiepiscopi, aliorumque Episcoporum complurium.

2. *Hæc omnia fusè commemorantur in ipsius Ottonis litteris apud Meibomium post Vithichtndi Annales, quod privilegium secundum est Magdeburgensi ecclesie datum anno Dominica Inc. DCCCC XXXVII, Indict. XII, anno verò Ottonis piissimi Regis II. Tertium sequitur privilegium, quo prædia item multa tradit ad sanctum Petrum Apostolorum principem, & ad sanctum Mauricum, atque ad sanctum Innocentium, ad nutrimen Monachorum in loco, Magdeburg dicto, Deo fervientium, quem ipsum locum Romano subijcit mundiburdio, in proprium dans, quod à BERNHARDO Halberstadenfi Episcopo commutatione acceperat. Diploma datum est in Magdeburg anno Dominicæ Inc. DCCCC XL. quæ urbs alio nomine. Parthenopolis dicta est.*

Abbatess
 Primi.

3. *Primus Magdeburgi Abbas fuit ANNO, qui post Richgouvonem Episcopum in sedem ecclesie Vormatiensis evectus est anno DCCCC L. OTVVINUS, ejusdem loci Abbas secundus, iidem ad Episcopatum promovetur anno CM LIV. quo anno hæc leguntur in Chronico Magdeburgensi. Thiethardo Hildensheimensi Episcopo defuncto, OTVVINUS Parthenopolitanus Abbas, decimus Episcopus ordinatur. qui pluralem utilitatem suæ ecclesie per triginta annos providit, specialiter tamen curtem Gisenheim in usum Fratrum adquisivit. Vinum etiam in summis festivitibus per XVI dies instituit. Ipse etiam aurum pretiosum, & gemmas, & lapides, & margaritas in constructionem calicis & patenæ collegit: sed infirmitate præventus, sub sigillo & fide Christi successori suo reservavit. Ipse etiam V VENDELGARDA defunctâ, GERBERGAM Abbatissam in Gandersheim ordinavit. Denique Orvvino in regimen Magdeburgensis Abbatia successit RICHARIUS, quo Abbate cœnobii translatio facta est, ut postea dicemus. Huic verò successisse videtur RIDDAGUS, cuius egregia mentio fit in eodem Chronico Magdeburgensi ad annum CM XCV. ubi Cunigundis, Sigifridi Comitis de Vvaldbike uxor, flagitante fratre suo altero Sigifrido Comite, nuntium ad Abbatem Riddagum misisse perhibetur, ut filium suum Sigefridum, ad sanctum Johannem in Magedaburh sub habitu monachico degentem, acceptâ licentiâ reduceret. Hic quia vir valde prudens fuit, cunctis sollicitè perquisitis injustæ legationi restitit; & propter curam à Deo sibi creditam quod hoc facere non præsumeret, respondit. *Digna sanè bono Pastore animi constantia!* Nuntius autem, ut ei iustum fuerat, ad EKKILHARDUM, qui tunc custos ecclesie sancti Mauricii & magister scholæ fuit, veniens, ut filium suum Thietmarum ob rem necessariam matri remitteret, suppliciter rogavit. Qui cum laicali habitu, quo inter piratas conversari debuit, profectus est, nempe ut suis à captivitate liberandis auxilio esset. Sed hæc extraneas.*

Slavi de-
 visi.

4. *Cum Otto M. Slavos variis impressionibus attrivisset, demum anno CM LX universos Slavorum populos suo imperio subjecit, & quos pater ejus uno grandi bello domuerat, ipse tanta deinceps virtute constrinxit, ut tributum & Christianitatem pro vita simul & patria gratanter susciperent: baptizatusque est totus gentilium populus; ecclesie in Slavonia ædificatæ; monasteria etiam virorum ac mulierum Deo fervientium plurima constructa. Tunc*

Slavonia in duodeviginti pagos dispersita est, qui dicuntur ad Christianam Fidem omnes, exceptis tribus, fuisse conversi. *Hæc ex Chronographo Magdeburgensi ms. ex quo etiam sequentia desumpta sunt.*

5. Anno CM LXII cum Otto à Iohanne Papa XII Romæ Imperator acclamatus esset, Archiepiscopalem sedem Magdeburgi ab eodem institui curavit, tametsi res ad effectum non ante annum CM LXVIII perducta est. Iohannis Pontificis Litteræ in predicto Chronico ms. ad marginem relata sunt in hunc modum.

ANNŌ CR.
CM XXXI
JUNII XX.
divisi in
pagos 18.
Magdebur-
genſis me-
tropolis
inſtitutio
designatur.

IOHANNES Episcopus servus servorum Dei, reverentissimis confratribus, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Monachis, Primatibus, omni Clero & populo, in Gallia, Germania, Bauvaria constitutis. Quotiens ad profectum novæ Christianitatis, concessionis firmitatisque privilegium à sancta Romana ecclesia, cui Deo auctore defervimus, exposcitur, totiens omni diligentia omni que amore impertiri operæ pretium duximus: ne quod erga pia desideria propensius impendi convenit, callidi hostis invidia ob desidiam indeficienter subtripiat. Totis ergo viribus, carissimi Fratres, certandum est, ut Christianitatem, quam Deus omnipotens per servos suos caelesti trophæo cotidie extendit & provehit, nostro quoque per eum adiutorio, in eodem solidetur & maneat. Nunc verò Dei operante clementia carissimus & Christianissimus filius noster OTTO, devictis barbaris gentibus, Avatibus scilicet aliisque quàm plurimis, ut ad defensionem sanctæ Dei Ecclesiæ triumphalem, victoriæ imperii culmen, per nos à beato Petro Apostolorum principe susciperet coronam; summam & universalem, cui Deo præsidemus auctore, adiit sedem. quem paterno affectu suscipientes, ob defensionem sanctæ Dei Ecclesiæ in Imperatorem cum beati Petri benedictione unximus. Cunque in ecclesia beati Petri Apostoli de statu & regimine totius Christianitatis tractantes, quæ utilia sunt, utiliter secundum Deum tractarentur, præfatus piissimus Imperator Otto, qualiter Sclavos, quos ipse devicit, in catholica Fide noviter fundaverat, nostræ innocuit paternitati, deprecans & obnixè postulans, ne oves, quas ipse in Christo adquisierat, ob Pastoris defectionem antiqui serpentis versutia dominaretur. Ad hanc itaque petitionem, assensum, Fratres carissimi, meritò præbuimus. Totis ergo medullis cordis, prout dignum est, ut novella hæc plantatio super verticem montis in petra, quæ Christus est, fundetur, intendamus: dabit vites qui neminem vult perire. Cujus annuente clementia volumus, & per hanc privilegii paginam jubemus, ut Magdaburgense monasterium in regno Saxonum juxta Albim constructum, quod prælibatus sanctissimus Imperator ob novam Christianitatem construxit, quia vicinius id locorum gentibus est, in archiepiscopalem transferatur sedem, quæ per subditos Suffraganeos totum Dei gregem regere & gubernare valeat. Volumus & per hanc privilegii paginam jubemus, ut Mersburgense monasterium, quod ipse piissimus Imperator, quia Ungros prostravit, futurum Deo devovit, in episcopalem evehatur sedem, quæ Magdeburgensi sit subdita sedi: quia tot gentes sub uno Pastore regi minimè possunt. Volumus & per nostræ auctoritatis privilegium censemus, ut censum, & decimationem omnium gentium, quas idem piissimus Imperator baptizavit, vel per eum suumque filium æquivocum Regem successoresque eorum Deo annuente baptizandæ sunt, ipsi successoresque eorum potestatem habeant distribuendi, subdendi Magdeburgensi, Mersburgensi, vel cuique velint futura sedi. Volumus etiam, carissimi Fratres, & ex beati Petri Apostoli iussine præcipimus, ut Moguntienſis, Treverensis, Colonienſis, Salzeburgenſis, Hammaburgenſis Archipræsules, Magdeburgenſis monasterii in archiepiscopalem, & Mersburgenſis translationem in episcopalem sedem totius cordis corporisque viribus consentanei fautores persistant. Cum verò Deus omnipotens per prætaxatum servum suum invic-

ANN. CH.
CM XXCI
JUNII IX.

tissimum Imperatorem, suumque filium Regem, successoresque eorum, vicinam Slavorum gentem ad cultum Christianæ Fidei perduxerit, per eos in convenientibus locis secundum oportunitatem Episcopatus constitui, & eidem per consensum prædictorum, & Archipræsulum successorumque eorum, ab Archiepiscopo Magdaburgensi Episcopos consecrari volumus suffraganeos. Sed tamen si præfati filii nostri piissimi Imperatoris, sui que filii æquivoci Regis successores eorum statuta frangere temptaverint, aut prædictarum ecclesiarum ceterarumque Præsules successoresque eorum Magdaburgensi Archiepiscopo suisque successoribus, eorumque suffraganeis & eorum successoribus, adjuutores consentaneique non fuerint; anathematis mucrone feriuntur, à summoque retributore damnationem sine fine recipiant. Omnipotens itaque Deus serenissimo Imperatori Ottoni, suoque nato æquivoco Regi spiritualibus filiis nostris longævam tribuat vitam: quatenus in hoc sæculo tranquille viventes, in futuro immarcescibilis gloriæ percipiant palmam. Scriptum per manum Leonis scriniarii sanctæ sedis apostolicæ in mense Februario Indiæ. v. Data II. Id. Februarii per manum Georgii secundicerii sanctæ sedis apostolicæ, anno Deo propitio pontificatus Domni Johannis summi Pontificis & universalis Papæ V I I, imperii domni piissimi Augusti Ottonis à Deo coronati magni Imperatoris anno I, in mense & Indictione prædictis.

Slavi à Corbeienfibus conversi.

6. *Hactenus diploma Johannis XII pro erectione monasterii Magdeburgensis in metropolim, & Merseburgensis in sedem episcopalem. At res effectu caruit, ut maxime dicemus, ad annum CM LXVIII. Quibus autem ministris Slavi seu Rugi ad fidem conversi sint, traditione acceptum refert Helmodus in historia Slavica lib. I cap. 6, idque revocat ad tempora Ludovici secundi Imperatoris: cuius temporibus egressi de Corveia Monachi sanctitate insignes, Slavorum salutem sistentes, impenderunt seipfos ad subeunda pericula & mortes per legationem verbi Dei: peragratisque multis Slavorum provinciis pervenerunt ad eos, qui dicuntur Rani sive Rugiani, & habitant in corde maris. Prædicantes itaque verbum Dei cum omni fiducia, omnem illam insulam lucrati sunt: ubi etiam Oratorium fundaverunt in honorem Christi, & in commemorationem sancti Viti, qui est patronus Corveiæ. quem Slavi in idolorum cultum denuo lapsi, pro Deo, inquit, venerantur.*

Adalbertus Rugorum apostolus.

7. *Id si factum est Ludovico secundo imperante, idem iterum tentatum sub Ottone M. per Adalbertum Corbeie novæ in Saxoniam monachum, quem Otto Apostolum in illas gentes transmisit. Huius ADALBERTI seu Adelberti acta reperire nobis non licuit, nec scio an ab aliquo veteri auctore in commentariis relata sint. Faciemus itaque de eo pro more nostro, ut collecto ex veterum monumentis eius elogio, facta ipsius ab oblivionis tenebris pro modulo eruamus. Hunc Adalbertum illustrissimus Cardinalis Baronius rectè distinguit ab Adalberto Pragensi Antistite eius discipulo: sed non bene ab Adalberto primo Archiepiscopo Magdeburgensi, quem unum eundem esse cum Adalberto Rugorum Apostolo constabit ex iis, quæ jam dicturi sumus.*

Adalberti plures.

Baron. ad ann. 971.

Rugi dicti Rusiæ populi.

8. *Qui de Adalberti nostri rebus gestis agunt, alii ad Rugos, alii in Rusiam missum perhibent. Rugos hodie quoque appellamus eos, qui nunc oram Baltici maris incolunt, Pomerania modo attributi, & Rugorum insule, vulgo l'Isle de Rugen, vocabulum indiderunt. Sed ne Adalbertum ad Rugos istos directum existimemus, vetat Helena Regina nomen, quæ recens sacro lavacro regenerata, Fidei Christianæ præcones ab Ottone M. postulavit. Atqui hæc Rusiæ Regina erat, ante baptismum OLGA dicta, quæ Constantino Leonis filio imperante profecta Constantinopolim Christiana facta, Helena nomen in baptismo accepit. Lambertus Scafsaburgensis, qui ante quingentos annos Chronicon rerum Germanicarum scribebat, auctor est, anno Christi nati CM LX Rusiæ gentis legationem ad Regem Ottonem primum venisse, orantem, ut sibi Episcopus aliquis, qui Religionem Christianam apud se prædicaret,*

caret, mitteretur, missumque fuisse Adalbertum, qui vix manus eorum effugerit. Sed Martinus Cromerus initio libri 3 de rebus gestis Polonorum allucinatum ait Lambertum, ratus, Adalbertum in Rugiam missum esse, non in Rusiam, quæ à Basilio Imperatore C. P. Episcopum & Fidei Christianæ Græcicis ritibus acceperit. Verumtamen non solus Lambertus, sed alii illorum temporum auctores Adalbertum in Rusiam directum constanter; & qui Rugos appellant, addendo Helenæ Reginae nomen, id de Rusia interpretandum satis innuunt. Inter primos Ditmarus, homo illius ætatis, Adalbertum Rusiæ Præfulem ordinatum tradit in lib. 2. Chronicon Hildensheimense consentit ad annum C. M. LX. Nec minoris est momenti Reginonis annalium Continuatoris auctoritas, qui Helenæ precibus hanc missionem tribuit cum Chronographo Magdeburgensi. Continuatoris hæc verba sunt ad annum C. M. LIX. Legati Helenæ Reginae Rugorum, quæ sub Romano Imperatore C. P. Constantinopoli baptizata est, fide (ut post claruit) ad Regem Ortonem venientes, Episcopos & Presbyteros eidem genti petebant. Eadem verba habet Chronographus Magdeburgensis, nisi quod rectius scribit, Episcopum & Presbyteros eidem genti ordinari petierunt, additque: quos ille benignè suscipiens, & multum gavissus, consensit deprecationi eorum, ordinavitque ad hoc venerabilem & catholicum virum LIBUTIUM, id est designavit, nam Libutii ordinatio facta est anno sequenti C. M. LX, teste eodem Chronographo præter Reginonis Continuatores. Rex Natale Domini Franco- nevord celebravit, ubi LIBUTIUS ex cœnobitis sancti Albani à venerabili Adalgago Archiepiscopo Bremenensi Rugorum genti ordinatur Episcopus. Libutium hunc fuisse insignem religione & pietate virum vel ex hoc facto intelligimus, tamen nihil de eo rescire nobis licuit præter obitum, quem anno C. M. LXI contigisse docet idem Chronographus. cum Reginonis appendice. Libutius priori anno quibusdam dilationibus ab itinere suspensus, x v Kal. Martii obiit anni præsentis: cui ADALBERTUS ex cœnobitis sancti Maximini Trevirensis, machinatione & consilio Vvillehelmi Archiepiscopi Moguntini, licet meliora in eum confusus fuerit, & nihil in eum umquam deliquerit, peregre mittendus in ordinatione successit. Nimirum Vvillelmo, Ottonis M. filio, forsitan invidiam facebat Adalbertus: quem piissimus Rex solitâ sibi misericordiâ omnibus quibus indigebat copiis instructum genti honorificè destinavit.

ANN. CH.
C. M. XXXI
JUNII XX.

Rugorum
legatio.

Libutius cō
missus,

& eomor-
tuo Adal-
bertus,

9. Quis ex hac peregrinatione consecutum sit, docent iidem auctores anno C. M. LXII. Quippe eodem anno Adalbertus Rugis ordinatus Episcopus, nihilque in his propter quæ missus fuerat, proficere valens, & inaniter se fatigatum videns, revertitur: & quibusdam ex suis in redeundo occisis, ipse cum magno labore vix evasit, & ad Regem veniens caritative suscipitur, & à Deo amabili Vvillelmo Archiepiscopo pro retributione tam incommodæ ab eo sibi machinatae peregrinationis bonis omnibus & commodis, quasi frater à fratre amplectitur, & sustentatur. Missis etiam pro eo ad Imperatorem litteris, redditum ipsius in palatio operiri jubetur. Sic tandem invidia virtuti cessit facili humanitate Vvillelmi optimi Principis. Ceterum ex hujusce missionis eventu patet factam fuisse Legatorum Rugorum (quod prælaudati auctores observarunt) petitionem.

Revertitur.

10. Post annos tres, id est anno C. M. LXVI, Erkanbertus Vvicenburgensis cœnobii Abbas obiit: & Imperator, electione Monachorum Adalbertum, Rugis ordinatum Episcopum, eidem monasterio præfecit. Insigne est istud in diœcesi Spirensi monasterium, cujus originem ad Dagobertum referunt, sancto Petro sacratum: cui jus electionis restituit anno C. M. LVII Otto M. studio sanctæ religionis, & virum venerabilem GEILONEM eidem cœnobio Abbatem præfecit. Anno C. M. LX mortuum Geilonem excepit GERRICUS, cui anno C. M. LXIV successit ERKEMBERTUS ejus frater, & post biennium huic Adalbertus, uti discimus ex Chronico Magdeburgensi, ex quo corrigenda vulgata Reginonis continuatio, in qua pro Vvicenburgensi perpetuò legitur Vvirtzburgense monasterium.

Abbas Vvi-
cenburgen-
sis.

ANN CH
C M X X C I
JUNII. XX.

II. *Sed quoniam Adalberto non sufficiebat exigua hac patranda virtutis materia, post duos Vvicenburgensis regiminis annos, sedi Magdeburgensi tandem impositus est. quod argumentis demonstrandum, ut non alium à Magdeburgensi Adalbertum Rugorum Apostolum, quod Baronio visum est, sed unum eundemque existisse appareat.*

Magdebur-
genfis An-
nitites crea-
tur.

Primus nostræ sententia auctor occurrit Ditmarus, cujus hæc verba sunt in lib. 2 pag. 20. Imperator vocavit ad se RICHARIUM, Magdeburgensis ecclesiæ Abbatem tertium. nam ANNO & OTVVINUS tunc Episcopi præfuernut, & volens hunc dignitate sacerdotali decorare, visâ quadam epistolâ quæ clanculum sibi deferebatur, omisit, Adelbertumque Treverensem, professione monachum, sed Russiæ prius ordinatum Præfulem, & hinc à gentilibus expulsum, ad Archiepiscopatus apicem, inclitum patrem, & per omnia probatum, anno Dominicæ Inc. C M L X X ; x v Kal. Novembris apostolica auctoritate promovit. Tunc misit eum ad sedem suam cum magno honore, præcipiens universis Saxonix Principibus, ut proximum Natale Domini cum eo essent. Ex his manifestum est, Adalbertum, Russiæ seu Rugorum Apostolorum, non alium esse ab Adalberto Pontifice Magdeburgensi. Idem probatur ex Chronico Magdeburgensi, cujus eadem est, atque Ditmari, narratio, quæ paullo altius repetenda est, nempe ab anno C M L X V I I I, quo Adalberti promotio facta dicitur in Chronico Magdeburgensi, non anno C M L X X ut apud Ditmarum. Sic igitur factum Chronographus commemorat anno prædicto C M L X V I I I.

Magdebur-
genfis me-
tropolis
erectio.

II. Imperator Otto M. audita morte matris & filii, ceterorumque principum virorum, judicavit ab expeditione Fraxinetis abstinere. Urgebat ad hoc cum timor mortis propinquæ: & quod Deo in rebus promisit anxii, oportuno tunc tempore complere studuit. Electum namque à cuncto sanctæ Halberstadenfis ecclesiæ clero & populo Hildivvardum Præpositum, & à domino suo Bernharde ad hoc præsignatum Romam ire præcepit, cumque eodem quod diu latebat secretum mentis revolvit, scilicet facturum se in urbe Parthenopolitana Archiepiscopatum semper studuisse ob spem remunerationis æternæ defensionis cælestis patriæ, seque ad omnia quæcumque umquam ab eo expetisset, promisit paratum, si consentiret sibi, hoc perficere votum. Hic autem, ut erat vir sapiens, petitioni piæ annuit, partemque parochiæ, quæ sita est inter Aram & Albim & Bodam fluvios, & insuper viam quæ Friderici dicitur, Deo concessit, sanctoque Mauricio ac Imperatori. Insuper caritativè rogatus ab eodem Augusto Cæsare, dedit Deo sanctoque Laurentio parochiam jacentem inter fluvios Vvillerbici & Salsum mare & Salam ac Unstrod & Helmana, & foveam quæ est juxta Vvalehusen. Tali muneri Imperator arridens, per manus suscepit eundem, curamque ei cum baculo comittens pastorem, Accipe, inquit, precium patris tui. Hunc enim, ERICUM nomine, cum ceteris (sicut superius dictum est) in Quidelingeurch in Pascha eum occidere conantem, decollari præceperat. His ita transactis Imperator vocavit ad se RICHARIUM, Magadaburgensis ecclesiæ Abbatem tertium (nam antecessores ejus ANNO Vvornatiæ, OTVVINUS Hildensheim Episcopi præfuerunt) volens hunc dignitate sacerdotali decorare. Sed visâ quadam epistolâ, quæ clam deferebatur, omisit, ADALBERTUM que Treverensem, professione monachum, Rugis prius ordinatum Præfulem, & hinc à gentilibus expulsum, ad Archiepiscopatus promovit apicem, inclitum Patrem & per omnia probatum. quem & Romam pro pallio à Domino Papa suscipiendo direxit. Dominus autem Papa Johannes illius nominis XIII, & prius Narniensis Episcopus, justis petitionibus annuens, nihilque tarditatis impendens, privilegio apostolicæ auctoritatis eum dignum Archiepiscopum decernens, pro amore beati Mauricii & Innocentii, & sanctorum qui Magadaburch requiescunt, & prædicti Imperatoris, pallium ad Missarum sollempnia celebranda dedit anno Dominicæ Incarnationis

DCCCC LXVIII, Indiotione XII, XV Kal. Novembris, hoc est in festivitate sancti Lucæ Evangelistæ, anno pontificatus ipsius domni Johannis universalis Papæ quarto. Tunc Imperator misit eum ad sedem suam cum magno honore, præcipiens universis Saxoniz Principibus, ut proximum Natale Domini cum eo essent. *Eidem Adalberto Vvizenburgensem Abbatiam retinere concessum est litteris apostolicis & imperialibus, quarum summam Meibomius refert.*

13. Paulo aliter hoc factum memoratur apud eundem Meibomium pag. 108. ubi ista Magdeburgensis metropolis erectio facta dicitur in Concilio Ravennensi: at in alia narratione, quæ ex altero Chronico Magdeburgensi ms. eruta est, primo hæc erectio in Synodo prædicta concepta dicitur anno CM LXVIII. Quibus peractis Cæsar lætatus, accersito RICHARIO, Magdeburgensis cænobii Abbate tertio, coram Annone Vormatiensi & Othvino Hildensheimensi Episcopis secum tunc fortè commemorantibus, volebat illum officio Episcopatus fungi in ipsa sedis suæ mutatione: sed impediunt quidam occulto consilio, & Imperatori suo secreto hoc delatæ litteræ. Qui dum se tanto honore privatum intelligens, minus æquo animo ferret, ac impediendo tam sancto proposito Imperatori quoquo pacto obviare proponeret, brevi pulsatus valetudine, terrena mutavit cælestibus, successitque in ipsa sedis mutatione Herdigus. Erat tunc quidam magni nominis & meriti ADELBERTUS, qui dudum Treveris de cænobio sancti Maximini monachus abstractus, & Episcopus consecratus, ad prædicandum Rugis fuerat destinatus. Sed populus exasperatus, dura fronte & indomabili corde expulit illum de finibus suis, contemnens evangelizantem Evangelium pacis, quia Dei providentiâ in terra nostra illi populus committendus erat novæ acquisitionis. Hunc ergo de Vvissenburgensi Abbatia, quam interim regebat, assumtum per omnia dignum & probatum Cæsar prædictæ ecclesiæ Magdeburgensis Sacerdotio promovit, illumque Romam pro pallio ab apostolica sede suscipiendo cum litteris suæ auctoritatis direxit. Sedit eo tempore in Clavigeri cælestis cathedra gratia & nomine Johannes Papa nominis illius tredecimus, in ordine verò Romanorum Pontificum centesimus tricesimus sextus. Hic igitur benignè illum suscipiens pro pio studio gloriosissimi Imperatoris, quod in amplificatione divini cultus habebat, gaudens, ideoque justis ejus petitionibus annuens, illum apostolica auctoritate Archiepiscopum fore, ejusque successores decrevit: cui & pallium ad Missarum sollempnia celebranda dedit, & ipse nimia dilectione commonitus, XV Kal. Novemb. id est in festo sancti Lucæ Evangelistæ, ordinavit, & privilegio apostolicæ auctoritatis sanxit ac confirmavit, eum in omni ordine ecclesiastico primatum habere omnium ecclesiarum Archiepiscoporum, qui in Germania sunt ordinati: in Gallia quoque, Coloniensi, Moguntiensis, Trevirensis Archiepiscopis per omnia honore similem esse, crucis signaculum ante se ferre, & inter Cardinales Episcopos Romanæ sedis consortium habere. Præterea duodecim Presbyteros, septem Diaconos, viginti quatuor Subdiaconos cardinales ad morem sanctæ Romanæ ecclesiæ ordinare, qui ad principale altare ministrantes quotidie, excepto jejuniis, dalmaticis, festis verò sandaliis uterentur: & Presbyteri & Abbates sancti Johannis Baptistæ tunicis induerentur: & ut his exceptis Episcopis super altare in honorem beati Petri Mauricii que dedicatum Missam celebrare aliquis nullo modo præsumeret. Præterea statuit eum esse Metropolitanum totius ultra Salam & Albiam Slavorum gentis tunc ad Deum convertendæ, vel convertendæ; & ut secundum desiderium Imperatoris in his civitatibus, in quibus olim barbari ritus maxima vigeat superstitio, id est Cizi, Misni, Merseburg, Brandenburg, Havelberg, Poznam, in honorem Dei Episcopi fundarentur, quorum Pastores secundum canonicam auctoritatem Magdeburgensi Episcopo fidem & subjectionem debendo sociarentur. His & aliis,

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

D d d d ij

ANN. CH.
CM XXCI
JUNII XX.

Richarii
Abbatis
obitus.

Adalberti
missio Ro-
mam.

Privilegia
ei concessa.

Suffragane-
i.

ANN. C. H.
C M X C I
JUNII XV.

quæ privilegia adhuc inibi conservata restantur, Synodali decreto ordinatis, & interminatione Dei & apostolici nominis confirmatis, præfatus Archiepiscopus cum Legatis Romanæ ecclesiæ, VVIDONE scilicet Episcopo Bibliothecario, & Benedicto Cardinali, qui illum cum Hildivardo Halberstadenfi Episcopo sedi suæ inthronizarent, dimissus, ad Imperatorem remca- vit lætus, quem Imperator nihilominus gaudens, ut pote beati sui desiderii compos, cum litteris commendatitiis Magdeburg destinavit. Illuc ergo ex præcepto Imperatoris Episcopi, Marchiones, & reliqui Saxonie Principes convenientes, ipsum honorificè susceperunt, & vocum acclamatione manu- que elevatione electum cum præfatis apostolicæ sedis Legatis celebri ri- tu inthronizaverunt. Aduit omnis sexus & ætas gaudentium: fuit prorsus generale tripudium. Ubi ad confirmationem sui idem Archiepiscopus in præ- sentia eorundem Nativitatem Domini secum celebrantium, BOSONEM * monachum Merseburgensi, BURCHARDUM Misnensi, HUGONEM Ci- zensi ecclesiis primos Episcopos ordinavit. DUDO quoque Havelbergensis, & DUDELLINUS Brandenburgensis Episcopi, prius quidem Moguntino Archiepiscopo subjecti, sed tunc agente Imperatore à debita sui obedientia absoluti, Magdeburgensi ecclesiæ & ejus Archiepiscopo cum præfatis confratribus fidem & subjectionem promiserunt. *Hactenus erectio metropolis Magde- burgensis ex codice Meibomii.*

* de eo su-
prà pag 112.

14. *His Episcopis, quos Magdeburgensi Archiepiscopo subjectos voluit Impera- tor, JORDANEM Poznanensem addit Chronographus Magdeburgensis ad annum C M L X I X.* Adalbertus Archiepiscopus à clero & omni populo mag- nificè susceptus, in his festivis diebus consecravit Bosonem Merseburgensis ecclesiæ Pastorem primum, Burchardum Misnensis ecclesiæ Proviforem pri- mum, Hugonem Cicensis ecclesiæ primum Episcopum. His confratribus coaptavit Imperator tres prius consecratos, hoc est Dudonem Havelbergen- sem, Dudelinum Brandenburgensem, & Jordanem Poznanensem, omnes subjectionem Episcopo, sui- que successoribus promittentes. Monachi au- tem qui prius ibidem conversabantur, transpositi sunt in monte, qui dicitur ad sanctum Johannem in suburbio ejusdem civitatis v Idus Augusti, hoc est in vigilia sancti Laurentii martyris. Qui multis retro annis ob devotionem & recordationem ejusdem transpositionis, nudis pedibus eadem die facere solebant processionem in urbem, suppliciter implorantes sancti Mauricii ce- terorumque Sanctorum patrocinia. Permanfit autem, talis institutio usque ad adventum Hirsaugiensis Ordinis, *id est reformationis.* Quo autem anno hæc transpositio facta fuerit, certum non tenemus: nisi quod legimus Imperato- rem tradidisse ad idem Monasterium anno Dominicæ Incarnationis D C C C L X V, Indictione V I I I, anno imperii sui I V, regni autem X X X, omnem decimam mellis de provincia Slavorum, Nizizi nominata. Si in eodem anno, an in superioribus factum sit, in dubio est.

Abbatie
translatio.

Adalbertus
Otonem
placat.

15. *Eodem anno C M L X I X Herimannus Saxonie Dux Magadaburgi, susce- ptus est ab Archiepiscopo Adalberto, manuque deductus est ad ecclesiam, accensis luminaribus, cunctisque resonantibus campanis. Re per Henricum Co- mitem de Stadke accepta Otto, qui tunc in Italia versabatur, & nuntio accepto, quomodo Herimannus Dux in medio Episcoporum ad mensam loco Imperato- ris sederet, lectoque dormiret; ob hoc masculabile succensus, Athelberto mandavit Archiepiscopo, ut tot sibi equos mitteret, quot Duci campanas sonare, vel quot coronas accendi præceperat. Imperatoria Archipræsul per- agens edicta, quibuscumque valuit modis se per legatos suos excusare con- tendit. Anno C M L X X defuncto Bosone Merseburgensi Episcopo, intercessionem Annonis Vormatiensis Episcopi Imperator Gisilero, moribus & natura no- bili, Episcopatum dedit. qui Gisilerus consecratus est in Madagaburh ab Athel- berto Archiantistite Junio mense.*

Gisilerum
Episcopum
consecrat.

16. Anno CM LXXII Imperator multa Sanctorum corpora ab Italia ad Magadaburh per Dodonem Capellanum suum transmisit, ut cum sacris pignoribus ibi feliciter quiesceret. Nam anno sequenti cum apud Miminleven in Saxonia obiisset idem Otto, ejus filius aquivocus transtulit corpus patris in civitatem, quam ipse magnifice construxit; vocabulo Magdaburh. Ibi honorabiliter atque lacrymabiliter susceptum, marmoreoque impositum sarcophago, sepultum est ab Archiepiscopis Gerone Colonienſe, & Athelberto Magdaburgense, ceterorumque auxilio Episcoporum, & plebis totius. Otto junior pia genitricis suae instinctu, cujus gubernaculo vigeat, Miminleve, ubi pater suus obiit, iusto adquisivit concambio, decimasque quae ad Heresfeld pertinebant: & congregatis ibi Monachis, liberam fecit Abbatiam, datisque rebus necessariis apostolico confirmavit privilegio. Insuper licentiam Archiepiscopum eligendi confratribus Magdaburh Deo famulantibus praeepto imperiali, praesente Athelberto Archiepiscopo, dedit, & cum uno libro, qui hodie ibidem est, in quo sua & Imperatricis Theophanu imago auro splendet formata, munus affirmavit. quod gratia Caesaris & in praesentia ejus Archiepiscopus preparatus ad Missam, cum peracto Evangelio more solito optime praedicasset, recitato coram praeepto imperiali, quo electio continebatur, ostendit, eumque qui temerarius hoc umquam auderet infringere, terribili damnationis excommunicatione cunctis prosequentibus Amen, fiat fiat, consolida-
lidavit.

ANN. CH.
CM XXXI
JUNII XX.

Reliquias
accipit.
Ottone
M. sepelit.

Miminle-
venſis cœ-
nobii ori-
go.

Privile-
gium de
eligendo
Archiepi-
scopo Mag-
deburg.

17. Anno Dominicæ Incarnationis DCCCC LXXVIII Imperator Na-
tale Domini in Franconevord, Pascha in Trotmannia celebravit. Accusatus
apud Imperatorem GERO Comes de Aleſleve à VALDONE, & in loco
qui Sumeringe dicitur, captus, hortatu Athelberti Archipræsulis & Theo-
derici Marchionis, & SIGEFRIDO Comiti & LOTHARIO fratri ejus,
filiis Lotharii de Vvaldebike, firmiter est commissus. Deinde convocatis in
Magdaburg cunctis regni principibus, congressi sunt hi duo iudicio, in in-
sula quadam, singulari certamine. Vulneratus Vvaldo bis in cervicem, ar-
dentius insequitur hostem, percutiensque icto valido in caput, prostravit eum.
Interrogatus autem Gero Comes ab eo, si plus posset pugnare, coactus est
confiteri quod jam defecisset. Vvaldo egressus aqua refocillatur armis depo-
sitis, & post tergum mortuus cecidit. Tunc Gero jussus est decreto iudicum
& voce Imperatoris à carnifice quodam decollari III Idus Augusti. Hæc
pugna nulli, nisi tantum Athelberto Archiepiscopo & Theoderico Marchio-
ni, placuit. Corruptus est quoque Imperator ab Ottone Bauvariorum duce,
filio Liudolfi, eodem die veniente, & à Comite Bertholdo, quod ob tam vi-
lem causam tantus vir umquam damnari debuisset. *Geronis obitum Liudolfus
nova Corbeia Abbas ælitus agnovit, ut in ejus Elogio dicemus.* Pro hujus, id est
Geronis, memoria, soror ejus TETTA & conjux ejus ATHELA monaste-
rium in loco, qui Aleſleve dicitur, ubi ipse requiescit, construens, deci-
mam partem totius suae hereditatis tradidit Deo, ejusque Praecursori dilecto,
hoc privilegio imperiali praeepto ea ratione firmantes, ut Abbatia ibidem li-
beraliter facta Imperatoris suorumque successorum potestatem ac tutelam res-
piceret. Comitis praefati corpus post tres annos, cum juxta illud contextalis
sua poneretur, integrum unà cum vestimentis inventum est. Filia ejus ATHELA
nupsit Sigefrido filio Heinrichi Comitis de Stathen, qui genuit ex ea LIUT-
GERUM Comitem, & IRMINGARDEM & BERTAM Abbatissas de
Aleſleve. Ipsa Comitissa Athela praedia contulit Magdaburgensi ecclesiae pro
redemptione capitis patris sui: insuper duobus monasteriis, scilicet in Aleſle-
ve & Herſevelden constitutis; dedit bona quae sunt Trebenezi. *Hæc
tamen ad Adalberti facta non omnino pertinent, visum est referre ad rei mona-
stica illustrationem.*

Duellum.

Gero Co-
mes decol-
latur.

Aleſleven-
ſis parthe-
nonis con-
ditio.

18. Denique anno CM LXXXI Athelbertus Magdeburgensis primus Ar-
Dddd iij

Adalberti
obitus.

ANN CH
CM XXX
JUNI XX

chiepiscopus, ut in sepe laudato Chronico Magdeburgensi legitur, Imperatore Romæ commorante, XIII suæ ordinationis anno, suos docendo & confirmando, & Gisleri Præfulis *Merseburgensis*, quia tunc cum Cæsare fuit, dicecensim perustrans, XIII Kal. Julii in Merseburh Missam celebravit. Proximam verò noctem cum Hamezone venerabili laico in Crovate latus duxit: crastinoque die exurgens tristis nimium, capitis queritur dolorem, & tamen non abibat. Cumque Cirmini villam ad Frekenleve pergere cupiens præterisset, ni citò à suis sustentaretur, ex equo paulatim declinans, in terram cecidisset. Is verò tapeto superpositus, completisque omnibus quæ à clericis dicenda erant, fideliter migravit ad Christum XII Kal. Julii. Hujus corpus ad Givikinstein delatum, atque sacerdotali apparatu vestitum, navigio ad Magadaburh usque deductum est, flebiliterque à confratribus, & maximè à Monachis susceptum est. Commendatum verò est ab egregio sanctæ Halberstadenfis ecclesiæ Episcopo HILDEVVARDO, favente sibi HARTVVIGO Abbate, in medio ecclesiæ, coram altari Apostolorum Philippi & Jacobi.

Sepultura.

Sollicitudo
ejus & pic-
ta.

19. Quanta sollicitudine idem Archiepiscopus sibi commissis invigilaret gregibus, lector attende. Sæpenuero ad ovile sancti Johannis Baptistæ sanctique Mauricii noctis silentio venit, duobus tantum comitantibus, qualiterque confratres ad matutinas convenirent, vel qui in dormitorio remaneret, ex improvise prospexit: & si bene fiat, Deo gratias egit: sin autem culpabiles, digna castigatione redarguit.

Ochtricum
sibi succel-
sorem desi-
gnari non
patitur.

20. Sed clerus & populus tanti Patris funere turbatus, OCHTRICUM confratrem, & tunc Imperatori fideliter servientem, communiter elegerunt in dominum & Archipræfulem: quamvis hoc nullo modo posse fieri, dum adhuc viveret, beneque valeret, multis ex eorum numero publicè prædiceret. Cùm enim Episcopus & Ochtricus numquam convenirent moribus, magna fratrum & hospitem caterva bene elaborata, quia Magister scholæ fuit, maluit inde exire, quàm in monasterio permanere. Huic Cæsar cùm apud Archiepiscopum licentiam sibi serviendi vix impetraret, contigit in die sanctæ resurrectionis Episcopum ad Missam paratum, Subdiacono, ut moris est, sanctam crucem tenente, ambabus eam complectens manibus, ut OCHTRICUS & Ico sedem suam numquam possiderent, lacrymis profusis postulat. Peracto autem divino pleniter ministerio, cùm idem ad mensam sederet, præfatos numquam sibi successuros præsentibus cunctis innotuit. qualiter autem hoc sibi revelatum fuerit, non aperuit. Post mortem quoque suam Vvalthardo sibi dilecto, qui & Todico dicebatur, ut ipse pro vero narravit, in somnis idem cuncta, quæ in hac re vivus prænuntiaverat, completalibus affirmavit. Hic in lecto positus in dicecensu mentis, vidit Archiepiscopum in ecclesiæ australi janua, quæ cimiterium respicit, stantem; & eundem quasi Romam cum baculo suo pergere cupientem, his exasperavit verbis: Mi Todico, ut quid alii meum præbetis honorem? Qui respondens ait: Nonne in tristi meo habitu non voluntatem, sed obedientiam solum, senior carissime, vales considerare? Ad hæc Archiepiscopus prosequitur dicens: Pro certo scias, Ochtricum sedem meam numquam possessurum. Universus autem clerus & populus, ut supra memoravi, completa electione miserunt Ekkihardum, qui dicebatur Rufus, cum consortio aliorum Fratrum & Militum, qui hanc Imperatori nuntiarent, & de promissis admonerent. qui cùm Italiæ partes, ubi tunc Imperator erat, itinere attingerent, GISLERI Merseburgensis Episcopi suffragium, qui apud Imperatorem tunc plurimum valebat, implorantes, legationis suæ secretum ei aperiant. Promissa est his ab eo fidelis intercessio, completurque proxima sibi in omnibus benivolentia. Namque ut audita Cæsaris auribus instillavit, pedibus supplex advolvitur, promissa & diu expectata longi laboris præmia postulans,

Gislerus
succedit.

Deo hoc consentiente protinus impetrat. Egressus autem interrogatur à nuntiis, & maximè ab Ochtrico, qui se fidei ejus firmiter commendaverat, si quid in sibi creditis proficeret. respondit quòd vix in suis necessitatibus in hoc subveniret. Corruptis pecuniâ cunctis optimatibus, maximeque Romanis iudicibus, quibus omnia venalia sunt, qualiter ad Archiepiscopatum aliqua ratione veniret, primùm secretò revolvit: deindeque palam domni Papæ BENEDICTI septimi, qui sic vocabatur ex numero præcedentium æquivocorum, obnixè petit auxilium. quod cum totius consilio senatus, si posset impendi, paratum se fore & hic promisit. Positum est Romæ Concilium generale: sapientissimi conveniunt: impleturque illa Jeremiæ prophetia, *Quomodo obscuratum est aurum, &c.* Nam cum iudices ab Apostolico interrogarentur, si liceret Gisilerum promoveri ad Archiepiscopatum, qui certam non haberet tunc sedem, sed ab Episcopo Hildivardo injustè, ut semper questus sit, ablatâ caruisset hætenus quam possederat: tunc auctoritate canonica jure meritoque hoc percipere verbis affirmabant & exemplis, Davida transgredientes monita, *Rectè judicate filii hominum.* & illud:

Corruptus iudex nescit discernere verum.

Piget atque pudet hoc verbis exponere, quod hi ad præsentem futurumque pudorem noluerunt omittere. Merseburgh, quæ usque huc libera dominabatur, episcopali sede destructa Halberstadeni ecclesiæ subditur, & Gisilerus ejus non pastor, sed mercenarius, ad majora semper tendens, desiderata IIII Idus Aprilis percepit. (*Ditmarus, qui eadem iisdem verbis in lib. 3 commemorat, habet Septembris.*) Ochtricus verò Beneventum postea veniens infirmatur: viditque, uti Husvardus, qui tunc aderat, postea retulit, Arelleken Præpositum quondam Magadaburgensem, sed tunc defunctum, sibi assistere, atque annonam sibi sancti Mauricii eminus porrigentem. Et expavescens ad hanc visionem, Cernis, inquit, Frater aliquid? Et exponens ei cuncta per ordinem dixit: Væ mihi misero & peccatori, quòd umquam monasterium meum & obedientiam ob ambitionem dereliqui. & si Divinitas aliquam mihi sanitatem concedere dignatur, supplex illuc veniam, & nunquam inde recedam. Talia profecutus, infirmitate validiori opprimitur, & post paucos dies in præfata civitate Nonis Octobris moritur ac sepelitur, nullum sapientiâ atque facundiâ relinquens sibi similem. Gisilerus autem acceptâ ab Imperatore licentia Magadaburh II Kal. Decembris Theoderico Metensis ecclesiæ Episcopo comitante venit. *De divisione ab eo facta Episcopatus Merseburgensis superius actum est. Porro Otricum fuisse monachum, ex jam ductis intelligitur, utpote quem in extremis relictæ monasterii & obedientia ob ambitionem prætermisissè parituit.*

21. Redeo ad Adalbertum, quem summæ sanctitatis virum appellat Adamus in cap. 60, ubi Magdeburgensis Archiepiscopatus fines accuratè determinat. Sanctum Adalbertum vocat Crantzius in lib. 4 de Saxoniam cap. 28. Illud maximè in nostri Adalberti laudem cedit, quòd alterum Adalbertum, futurum postea Pragensem Episcopum instituit tum per se, tum per Otricum Scholasticum Magdeburgensem, de quo mox agebamus. Confer acta junioris Adalberti inferiùs edenda.

22. Hoc loco non præteream id, quod de Eppone monacho Magdeburgensi in Chronico ms. legitur ad annum M. Fuit iisdem temporibus in urbe Parthenopoli quidam Decanus, nomine E P P O hilaris homo, valde utilis in Monasterio, & maximè in choro. qui cum jam senex & in cunctis actibus suis maturus esset, paralyfi subitò percussus obmutuit: sed postmodum auxilio summi Medici psalmos optimè potuit cum Fratribus canere; ad cetera verò parum valuit adspirare. Et in hoc laudanda virtus Christi est, qua sibi servienti fideliter vires suggerere probabatur. Cumque hic venerabilis pater in relicto habitu monastico se nimis peccasse facta confessione ingemisset, idque hortatu Fratrum in receptione ejusdem emendare voluisset;

ANN. CH.
CM XXXI
JUNII. XX.

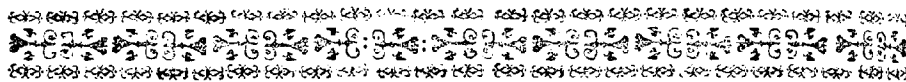
Otrici obitus.

Adalberti sanctitas.

Epponis monachi exitus.

ANNO CH.
CM XXXI
JUNII XX.

non longè pòst obiit, sepultus ad sanctum Johannem cum ceteris Fratribus, cum quibus vivere debuerat, si sic humana fragilitas fieri sineret. *Ex his intelligitur, quosdam sancti Iohannis Magdeburgenses monachos non raro in cathedralem transferri solitos alicujus dignitatis gratià, vel etiam docendi: quos inter unus est etiam Otricus, de quo suprà num. 19. Post superiora Chronographus de Ekkihardo, cognomine Ruso, qui arte grammaticus, & Magister Scholæ, Vvalthardo Præposito res suas distribuendas commisit moribundus: tum de Hufwardo, ac de Marquardo quodam Canonicis Magdeburgensibus: ex quibus Marquardus in somnis admonitus dicitur, se in pœnas post mortem precipitandum cum Rothulfo, nisi is in limine Liudegeri, id est in monasterio Helmenstadiens à sancto Liudgero constructo, conversus staret. Ambo enim hi fuerant Monachi in monasterio Confessoris prædicti, qui locum Helmanstide vocatum de sua proprietate construxerat tempore Karoli Regis: eratque frater Hildegripi Catalaunensis Episcopi, primi Halberstadiensis ecclesiæ Rectoris, qui (Liudgerus) primus Mimigardensis Episcopus à Karolo effectus, locum quoque, qui Vvirdina dicitur, ex propriis impensis construxit. Prædictus autem Presbyter eodem anno quo hoc vidit, habitum pristinum resumere & obedientiam novit, & non longè pòst obiit. Hæc de confratribus meis, inquit Chronographus, non arguendo, sed ut cauti simus, & bonos imitemur obsecrando, locutus sum. Et ista quidem occasione Adalberti Magdeburgensis Archiepiscopi primi, cuius obitum Baronius ad annum CM LXX XIII, id est biennio serius, nisi ejus ordinationem revocavit.*

ANN. CH.
CM XXXII
APRIL XXI

DE S. SENORINA ABBATISSA BASTENSI IN PORTUGALLIA.

Basti situs

I. **I**NTER fluvios Durium & Minium in Portugallia, diœcesi Bracarensi, exstat vicus quidam de Basto dictus, ubi antiquitus monasterium fuit, modò ecclesia parochialis, sancta Seniorina nuncupata. Istic seculo decimo vixit eadem Sancta, cujus vitam ex ms. Legendario Combricensi retulit Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico, & ex eo Godesfridus Henschenius in Aprilis tomo 3. Eadem acta præstrinxit in suo tomo 5 Antonius Tepezius, & post illum Menardus noster in Observationibus ad Martyrologium Benedictinum. Quæ habet Salazar, tanti non videntur, ut ea integra referamus. Res non satis probatas satius est compendio retulisse.

Seniorinæ
Acta non
authentica.

Vitæ com-
pendium.

2. Seniorina illustri genere orta, patrem Adulfum Comitem, Tarasiam pari nobilitate matrem habuisse dicitur. Orbata matre, Godina matertere, in cœnobio sancti Iohannis de Vieira Ordinis sancti Benedicti Abbatissa, educanda tradita est. In matrimonium à quodam Comite magnis votis quaesita, numquam acquiescere voluit, sponsum præferens Christum. Proinde velo & habitu religioso suscipio, post mortem Godinae Abbatissæ, in ejus locum successit. Cœnabium ex loco Vieira Bastum transtulit. Consanguineum habuit Rudesindum Episcopum Dumiensem, cui valde familiaris fuit, ut in Rudesindi actis superius vidimus. Multa mira patraffe fertur. Assidua in lectione librorum sacrorum, magnum inde fructum retulit. Cùm aliquando Completorii officio interesset, audivit angelicas voces, quibus Rudesindi exitum designari intellexit. Piam mortem obiit die 22 Aprilis, anno Christi CM LXXXII, cum esset annorum octo & quinquaginta. Corpus juxta Cervaasi & Godinae tumulum in ecclesia sepultum, Pelagus Bracarensis Antistes ante annum MC XXX è terra extulit in sublimiorem loculum, hoc illi inscribens epitaphium, si Tamaii credimus.

Hic

DE S. SENORINA ABB. BASTENSÍ.

585

Hic Seniorina jacet, Christi sponsa, & fide plena,
 Quæ innumeros vivens tunc respiravit odores,
 Et moriens plurimos quoque nunc per sæcula spirat.
 Hæc fuit illustri, ut memorant, de sanguine creta:
 Sed magis illustris dicta est pro stamine vitæ.
 Illius agnoscens PELAGIUS agmina Præsul
 Virtutum, posuit voveñs in tabulis almam:
 Qui inscripsit quoque lapidis hoc in regmine metrum.

ANNO CH.
 CM LXXXII
 APRIL. XXII

3. *Inter alia miracula, illud ab omnibus celebre reputatur, quod Sanctius, primus hujus nominis Lusitania Rex, qui ab anno M C LXXXV ad M CC XII regnavit, pro salute Alfonsi filii sui primogeniti obtinuit. Cum enim extremo vite periculo defungeretur, Sanctius pater factus ad Virginis tumulum novendiali voto, salutem filio impetravit: in cuius rei monumentum plurima cœnobio beneficia præstitit, dato diplomate, quod Henschenius refert in hæc verba.*

Miraculum
 in Regem.

Sanctii pri-
 vilegium.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus-
 sancti. Ego Rex D. SANC TIUS, memor humanæ conditionis & mor-
 talium casus, peragratis quibusdam partibus regni mei causâ orationis, veni
 ad locum, ubi corpus beatissimæ virginis Seniorinæ requiescit: in quo pre-
 ces nostras, prout decet, Domino Deo fundens, ipsam virginem gemitibus
 & suspiriis pulsavi, quatenus ipsa à Domino Deo suo precibus suis, salu-
 tem filio meo D. ALFONSO Regi impetraret. Qua dicta promisi me erectu-
 rum munitionis lapides, quos Cautum vocant, in circuitu loci sanctissimæ
 Virginis, si petita salus orationem secuta foret. Imminebat enim periculum
 mortis; sed orationibus gloriosæ Virginis expulsum est. Igitur considerato
 termino loci per gyrum, pedibus meis ipsa loca perambulavi, & ut compe-
 tere vidi, petras erigere jussi per manus D. Gonsalvi Menendi, qui tum
 temporis Princeps erat. Primus lapis erectus est, ubi intrat in Basso rivulus
 ille de Moses.

4. *Rodericus de Cunha Bracarenfis Archiepiscopus, postquam in tomo I Historiæ
 Bracarenfis cap. II 6 totam S. Seniorinæ vitam cum præmisso diplomate retulit, ad-
 dit, Alfonsum Sanctii filium, accepti beneficii memorem privilegium concessisse era
 M CC LVIII, quo dictam ecclesiam ab omni servitio exemptam recipit in clientelam
 suam. Hujus verò filium Alfonsum III duo alia scripsisse eidem ecclesiæ privi-
 legia. Denique Petrum Portugallia & Algarbia Regem, era M CCC XCVIII ad
 honorem Dei ac Matris ejus, necnon sanctæ Seniorinæ tradidisse jus patronatus in
 ecclesiam sanctæ Mariæ de Salto diœcesis Bragenfis, ea conditione, ut Abbas pro
 tempore teneatur semper alere Capellanum, qui quotidie Missam dicat ad altare,
 quod in eadem ecclesia de Basso extruxit Agnes de Castro, istic ubi est corpus S.
 Gervasii: & ut continuo tres ardeant lampades in eadem ecclesia, una ante Cru-
 cifixum, altera ante loculum S. Seniorinæ, tertia ante sepulcrum S. Gervasii.
 Tamais Sanctos Gervasium & Godinam commemorat die I Octobris, secutus Mar-
 tyrologium Lusitanicum P. Iohannis Lupi. Porro S. Gervasium ait vulgo censeri
 fratrem S. Seniorinæ. Sed homini levioris auctoritatis non satis tuta fides.*

Alia privi-
 legia.

ANN. CH.
CM XXCII
APRIL. XXX

VITA S. FORANNANI EPISCOPI ET ABBATIS WALCIODORENSIS.

Auctore ROBERTO monacho sæculi XII.

Ex Aprili Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita scri-
ptores.

1. **P** R I M U S S. FORANNANI gesta in litteras retuli Anonymus quidam, de quo mentio est in sequentis Vita num. 6, auctore ROBERTO monacho Walciodoro-
rensi, qui eadem acta sæculo XII amplificavit. Id in præfati Chronographus
Walciodorensis, alius à Roberto Abbate, qui ad annum M C LXXIV superscriptus
fuit: cum Chronici primus scriptor in Godescalcho Abbate, hoc est in anno M LXXX deservit.
Robertu monachus vita scriptor idem mihi esse videtur, qui postea Abbas fuit Walciodorensis.
* de Stavolo Quippe scriptorem suam censura subijcit Vviboldi Stabulensis * Abbatis: cuius regimen apud
Fisnum ab anno M C XXX ad M C LVIII prorogatur. Roberti epistolam cum Vviboldi
responsò, quoniam ad Forannani acta illustranda conducunt, huc referre iuvat in fine hanc
observationum.

Walciodo-
ri origo &
primi Ab-
batcs.

2. Chronographus Walciodorensis sui monasterii originem fuse describit in suo Chronico,
quod Acherius noster typis vni gavit in Spicilegi sui tomo 7, ubi S. Forannani Vita paullo di-
versa ab editione Papebrochii in suo Aprili. Dissertit Chronographus ille in nonnullis a Ro-
berto. Eius fragmenta post Vitam se iuvenem adducemus. Walciodorensis monasterii originem ad
annum CM XLIV Chronographus refert: sed in eo videtur errasse, quod primum loci Abbatem
statuat Forannanum. Constat siquidem ex Actis sancti Cadroe superius ex auctore equali alius,
Maccalanum sub annum CM XLVI Walciodoro præfectum; atque eodem superstiti sanctum
Cadroen suffectum fuisse: donec ipse postea eligendi Abbatis facultatem Walciodorensibus re-
signavit.

S. Foranna-
ni cultus &
reliquiæ.

3. Forannanus prisco apud Walciodorenses cultu honoratus est, sed aliquando ex quorum-
dam religione intermisso. Eum in Martyrologiis audant recentiores Andreas Saffaius, Hugo
Menardus, ac præ aliis Molanus qui in Natalibus sanctorum Belgii hæc in summa tradit,
nempe sanctum Forannanum anno CM LXXXII mortuum, in lava basilicæ Walciodorensis
sepultum fuisse: cuius natalis cum officio canonico, inquit, celebris fuit usque ad annum
1526. Tunc autem Reformatores Bursfeldenses eum ex albo Sanctorum expunxiss., quod non
existaret relatio ejus per ecclesiam Romanam in numerum Sanctorum, quæ ratio quibusdam
Walciodorensibus cum displicissset, eo quod multi sancti celebrentur qui non sint in curia
Romana canonizati, sancti Forannani cultum restituendum censuerunt. Sacrum ejus corpus,
addit idem auctor, excepto brachio, (Gazetus in historia Belgii caput dicit) quod in sacrario
asservatur, in tumulo compositum terra sinus fovet, extructo desuper monumento, cum
sancti titulo & invocatione. In eodem sacrario asservatur etiam integra ipsius stola, quæ à rabio-
sis canibus morsus curat. Nunc Roberti monachi epistola ad Vviboldum Abbatem cum hujus
responsò, deinde Vita ipsa exhibenda est.

Roberti
epistola de
vita Foran-
nani.

Inclyto, totiusque prudentiæ fulgore insigni domino VVIBOLDO Abbatum egregio,
frater ROBERTUS suorum utinam clienarum ultimus, quicquid præceptori subditus.
Non, ô rector inclyte, vestræ auctoritatis indigneretur magnificentia, quod in conspectu
vestræ dignitatis, nostræ audeamus manifestare schedulas exiguitatis. Verùm nec teme-
ritatis supercilio id factum existimet vestræ pietatis esse dignatio. Non ergo hoc in ope-
re luculentæ verboritatis investigare ornatum, atque animadvertere ab imperito velitis
qualiter enucleatum. Ut igitur hoc examinationis roboretur iudicio, de vestræ magni-
ficentia confilens pietatis, vestris obtutibus represento, quo vigeat in aliquo vestri,
si displicet, arbitrii correptio, veltræque, si placet, roboretur adminiculationis de-
creto.

FRater Vviboldus Dei gratia Stabulensis ecclesie servus, domino THEODERICO venerabili Valciodorensis ecclesie Abbati, & reverendo Fratrum conventui, divinis semper invigilare studiis & provehi muneribus. Gratas agimus, dilectissimi, conditoris omnium inextinguibili gratia, qui universalis Ecclesie sua pulcritudinem certis temporibus miro ordine magnis auctoribus ipse novus semper & perfectus artifex condecorare non desinit: ut una quaque per orbem ecclesia quae maris undas interdum patitur, litoris tamen firmitate aliquando gaudeat, discipulis in navicula Christum dormientem excitantibus, & Christo fluctibus impetante, Christum * utique, fratres, & vos Apostolico exemplo in vestra navicula excitatis *, dum vestris, quibus ecclesia vestra regitur patronis, honorem & devotionem exhibetis, dum ea quae in eis ipse operatur miracula, ad multorum notitiam & aedificationem perducere desideratis. Scripsistis nobis per fratrem nostrum & filium vestrum ROBERTUM vitam & miracula beati Pontificis & Abbatis Forannani, ipsius non parvipendendo studio composita, ea, ut ipse nobis retulit, intentione, ut si qua minus * viderentur composita vel superflua, nostra parvitas elimaret aut detraheret, & totum corpusculum operis nostra cooperatio roboraret, quod operi si necessarium inspicerem fore, quae injunxit & vos injungitis, aggredi non recusarem plane. Sed quia per omnia probatur laudabile, [ipsum vobis intactum remittimus] de cetero praeceptis vestris cupio obtemperare, (*adisse scilicet corporis sancti Forannani, quam Vvalciodenses praemeditabantur elevationi, ut ex sequentibus patet*) si labores nostri pro Ecclesia, si regni quibus obligamur negotia prosperos habeant exitus, & nobis aliquod, sepelitis curis, aliquando insulgeant otium. Vos interim eo quo coepistis studio beati Confessoris miracula amplecti mini, & memoriae tradere curate: quia si vestra perseveret devotio, si studium non lassescat, si religio accrescat, glorificationem sacri corporis videre corporeis merebuntur oculis, quibus tantum manifesta datum est videre miracula, cujus temporis felicitati nostra utinam interesse mereatur praesentia nostra subservire parvitas, ut facrorum cinerum glorificatio sit nostrae fidei de spe resurrectionis confirmatio, sit in praesenti tempore de tribulationibus nostris consolatio, de exilio ad patriam, de morte ad vitam translatio.

ANN CH.
C M XXCI
APR L XXX
Vviboldi
responsum.

* *al.* Christus.
* *al.* excitavit.

* *al.* nimis

PROLOGUS AUCTORIS.

IUONIAM in culmine candelabri, ne videatur obfuscari sub laetebra modii, erigenda est lucerna Christi; virtutes venerabilis viri FORANNANI, haud composito quamquam sermone, decerpere disposui. Sed quoniam imbutamento artis philosophiae minus fulti, verbis has enucleare nequimus venustis; more puerorum magis maluimus balbutire, quam notitiam miraculorum sancti viri sub obscuritatis velamento occultare. Attamen hoc enucleandum opus, qua intentione arripui, quantumvis clareat cunctis, manifestè pandere decrevi. Est itaque in nostrae habitationis caenobio quidam existens in protractae aetatis senio, qui antiquae rememorationis intellectu, antiquarum rerum monumenta in suo prudenti pectusculo prudenter locaverat. Ab hoc ergo antiquitatis relatore sumpta materia; antequam morte praevanta laboraretur humanitatis fragilitas, & tanta Patroni nostri miraculorum coruscatio, omnia studui comprehendere brevitate sub articulo. Interea est alius nostrae narrationis intentus. Residentibus in solita conciliabula nostris majoribus, factaque mentione de nostri Patroni virtutibus, facer valde conquestus est conventus, quod maximo pollentes ingenio, atque sub hujus vitam ducentes suffragio, has peritissimi viri in obscuritatis reliquere latibulo. Qua propter hujus conventus animatus monitione, has editas schedulas cupio commendare, quatenus in futuro legentibus, haec posteris clarentur succedentibus. Sed quoniam absque divinae gratiae adminiculo hoc in opere efficax existere non valeo, almi Spiritus flatum flagito, quatenus ipsius afflatus spiraculo, veritatem cum consono queam intinere verbo.

Auctor ab aliis accepta narrat.

ANN. CH.
CM XXCII.
APRIL. XXX

V I T A I N C I P I T.

Forannani
genus, &
patria.

studia.

Psalm. 118.
96.

sic Episco-
pus.

Ecclesiam
instaurat.

b

c

d

Vvalciodo-
rum venit.

e

2. **G**loriosus igitur Domini Sacerdos FORANNANUS, nobili ex Sco-
tinenſium^a profapia ortus, primos arcendo lascivix impetus, decre-
vit postponere mundum propriis cum actibus; suamque insignibus nobilita-
tem exornans virtutibus, seipsum Deo dignum devotus præparare studuit
sacrificium, ipsius adminiculatione fultus. Intra denique pueriles annos po-
ſitus sub scholasticæ eruditionis norma litteris imbuendus, à magnificis pa-
rentibus honorificè est traditus: in qua divina clementia præcunte, quæ sibi
eum vas electionis futurum præviderat fore, omnium disciplinarum arte
repletus est, brevitatis sub tempore. Quilibus si quidem incrementis, divi-
nis meditationibus inhærendo, factus juvenis gratissimam juventutem aug-
mentaverit; qualiterve procellas turbulenti maris, id est, mundanas tribula-
tiones, divina fretus suffragatione, calcaverit; qualiterque miserorum spes,
orphanorum pater, pauperum recreator, viduarum, lugentium, omniumque
piè viventium pius consolator exstiterit; finis ejus consummationis eviden-
ter monstravit, quia sicut per quemdam sapientem dicitur.

Premia iustorum pendunt in fine laborum.

Et propheta David intonat dicens: *Omnis consummationis vidi finem.* Vi-
dit quippe omnis consummationis finem Christi clarissimus Conf. flor Fo-
rannanus, qui diligendo Deum suum studuit diligere proximum: quatenus
verò latum videretur servare mandatum, sincero corde totaque mentis in-
tentione propter Deum, necnon amplectendo, suum studuit diligere ini-
micum.

3. Quapropter retributor omnium bonorum, qui secundum unius cujusque
meritum pro talenti reportato lucro unumquemque remunerat largiendo præ-
mium, venerabilem Antistitem nostrum dignis muneribus esse volens honora-
tum, dispensatorem suæ domus constituit idoneum: quatenus à tritico ventilata
palca, id est, à vitiorum spurcicia proximorum cordibus purgatis, mensuram tri-
tici, sacrarum scilicet pabula doctrinarum erogaret. Quid multa? exigente igitur
nobilitatis magnificentia maximæque puritatis innocentia, à populorum electus
caterva, in civitate, quæ eorum barbarica sermocinatione *Domnachmor*^b nuncu-
patur, quæ est metropolis totius Hiberniæ, in basilica Genitricis Dei, quam præ-
prios ex redditibus possessionibusque fundaverat^c, sublimiter in pontificali^d
collocatur cathedra: quatenus qui sine pondere regiminis prius in humilita-
tis rectitudine vigeat, multis postmodum cum magisterio sacræ eruditionis
fieret & norma. At ubi ad honoris pervenit fastigia, sui prolongationem in-
colatus indefinenter deslebat, istius psalmi versiculum commemorans, heu
mihi! quàm valde prolongata est peregrinatio mea.

4. Cumque diutina cogitatione talia suo volveret in pectore, antiquorum-
que Patrum cuperet sequi vestigia, longè faciendo seipsum à cogitatione suâ
admonitus est cælitus visione divina, quatenus culmen relinquens honoris,
ad locum pergeret Speciosæ-vallis^e, quo in venerationem Genitricis Dei
basilica fundata est, cætus Apostolici, super ripam unius fluminis, quod
Mosa nuncupatur sermone vulgari. Hac itaque cælestis visionis percepta ad-

^a Hiberno-Scotus intelligit auctor, qui Scottorum nomen apud veteres saltem ad sæculum usque decimum retinuerunt.

^b Notat hic Bollandus in suo ms. exemplari malè scriptum fuisse *Domino ciner* pro *Domnachmor*. quæ vox non urbem Scotiæ metropolim, quæ Ard-macha est, sed templum seu majorem ecclesiam significat *Domnach* enim Hibernis ecclesiam, *Mor* majorem sonat.

^c Ecclesiæ Cathedralis Ard-machæ instaurato-rem ac quasi fundatorem esse potuisse Forannanum

hinc probat Colganus, quod ipsamet civitas à Nortmannis sæpius sæculo decimo capta, ac signanter anno 914 igne cremata sit.

^d Cujus Ecclesiæ Episcopus fuerit Forannanus, non ausim definire. Fatetur siquidem Colganus apud Bollandum in ms. Ard-machanorum pontificum catalogo à quingentis fere annis exarato Forannani nomen non existare.

^e Id est Vvalciodoxi, quod nomen ex Valle-de-cora seu speciosa etiam deducit auctor Chronici Valciodorenſis, de quo supra.

monitione, infamæque ambitionis posito honore, mandatum sacratissimæ justificationis cupiens explere, venerabiles duodenos comites elegit: quatenus cum his veniens ad locum præfatæ habitationis, armipotens veluti miles summi Imperatoris, hoste cum invisibili, visibilique decertans, bella præliaretur Domini. Igitur linquentes propriam, quærere cælestem cœperunt patriam, atque angelico freti ducamine ad marina pervenere litora. quo respicientes circum circa, nautica minimè reperere suffragia. Sed qui sub Mosaica deductione Israëlîs populo rubri maris arenam siccavit, quo sicco vestigio, altivada pelagi mirabili ductus itinere populus transmearet, quique sub Petri vestigijs liquidum calcabile præbuit elementum, ipse huic nostro venerabili Patrono, ad suorum ostensionem meritorem, suis cum comitibus simile iter, quo ad portum quietæ salutis valeret pertingere, sua præbuit mira dispensatione.

5. Ecce enim quatuor ligna crucis in modum pariter compacta, ante eorum intuitum repente apparuerunt: super quæ convocata Dei virtute, almæ crucis vexillo se munientes, ascenderunt hoc ordine. Divisis itaque comitibus, atque in quatuor stabilitis partibus (ternarius enim quatuor ductus duodenarium efficit numerum) super quatuor partes crucis ascendere eos iussit; ipseque crucis in medio positus, hilari mente claraque voce decantans, aiebat: *In mari via tua, & semita tua in aquis multis.* Igitur cum tali navigio atque admirabili venerandæ crucis vexillo, ducens per avia, hos protexit dignè Dei munita tutio: quoniam, quo crucis ejus bajulatores viderentur, se ipsos abnegarunt, atque propriam linquentes voluntatem, sub alterius magisterii imperio cursum sui certaminis peragere decreverunt. Tandem linquere marinos, carpereque calles cœperunt terrenos: atque sectantes quo eos traxerat almus Spiritus paraclitus, quo antecedens ibat, pariter ambulabant. Cum verò haud procul à præfatæ habitationis forent loco, ejusdem structori, inclyto nobilissimoque Comiti obviaverunt **EILBERTO**^a: à quo, quo gressum figere vellent requisiti, velle se responderunt adire locum Speciosæ-vallis, super ripam situm Mosæ fluminis. Et ille respondens, Felicitèr, inquit, nunc interim gressus vestros post me dirigere sectando satagite: vos enim ego deducens, præfati loci vestris obtutibus manifestabo mansionem. Cumque in suæ peregrinationis fatigatione, de tanta nobilitatis magnificentia tam benignum consolationis suscepissent responsum; cum cordis affectu ad cælum direxerunt corporis intuitum, atque Dei laudantes magnalia, ad diu concupita unà pervenere habitacula.

6. Quo autem in monasticæ eruditionis instituerentur proposito, ducti sunt Romam à Comite supradicto: ubi cum præfularis honoris dignitate nomen suscipiens Abbatîs prædictus Christi Confessor, tale mandatum à domino **BENEDICTO**^b (qui in totius mundi gubernatione, à cælestis regni Clavigero acceptam spei anchoram in agnitione hujus nominis fixerat septimus) suscepit, quatenus remeando ad propria, ad monasterium diverteret, quod nuncupatur Gorzia^c; atque ibidem cum suis in divinis institueretur mandatis. Etenim sub norma monasticæ religionis collâ decreverant subigere: obtemperatoresque apostolicæ institutionis gestientes existerè, ad monasterium superius nominatum una pervenere. Quo brevissimo in tempore divinis in institutionibus pleniter reborati, quod diu concupierant sunt adepti: quoniam sicut sacra beati Gregorii testatur sententia, nulla ad discendum n.ora

ANN. CH.
CM XXXII
APRIL. XXX.

Mari transmissio sine navi.

Psalm. 75.
20.

Ab Eilberto Comite susceptus.

Romam cum eo petit.

ubi Abbas à summo pontifice creatur.

Gorziæ sic monachus.

^a Fuit hic frater natu maior Heriberti Viromandunorum Comitis, ac in turbando regni statu socius & adjutor primùm, mox antea vitæ penitentia ductus septem monasteriorum conditor. Consule fragmentum Chronici Vvalciodorensis, quod infra exhibemus.

^b Cum unicum Forannani Romanum iter referatur tum in hæc vita, tum in actis sequentibus; prope fidem est illud à Forannano ante monachatum non

fuisse susceptum, sed aliquanto post adeptam Vvalciodori administrationem, ut describit Chronographus Vvalciodorensis. Benedictus VII sedere cœperit anno 975. Papebrochius hæc refert ma vult ad Johannem XIII, qui Pontifex fuit ab anno 965 ad 972.

^c De Gorziensi monasterio actum est supra in actis S. Johannis Abbatîs Gorziensis ad annum 973. de sancto Elogio in Sæculo 2 ad annum 975.

ANN. CH.
CM XXXII
APRIL, XXX

S. Eloquii
reliquis
donatur.

Miraculis
claret.

Moritur
anno 982.

* 7, secundi

Corpus ejus
in Sanctua-
rium trans-
fertur.

est, ubi Spiritus-sanctus Doctor adest. His itaque tractatis, maxima cum petitione Comes antedictus erga Laudunensem Antistitem obtinuit, quatenus memorabile pignus venerabilis Christi Confessoris **ELOQUII** daretur sibi: quod ut mœnia prædictæ habitationis penetravit, recensita memoria Dominicæ Passionis à beato Forannano plurimarum sanitatum virtutes sunt operatæ. quæ quoniam in ejusdem gestis ^a plenius sunt enucleatæ, pro nimia prolixitate distuli memorare.

7. Quid igitur aliud ista, dilectissimi, signabant, nisi quod super rutilos lapides insignes gemmæ è mundi partibus adventantes, intra unius domus Dei spatia claro virtutum jubare emicabant? Ut autem de pluribus pauca referam, inter alias spiritualis gratiæ dotes, hæc in eo sanitatis virtus eminebat, quod morfu si quis rabidi canis lupivè fuisset atrectatus, locoque in cicatricis fimbria stolæ suæve manipulæ fuisset locata, mox recuperata sanitate cum gaudio remearet. O mira dispensatio Dei? Qui etiam quondam per fimbriam vestimenti sui in muliere fluxum restrinxit sanguinis, ipse nunc simili modo in laudem sui Confessoris, per fimbriam infirmantibus opitulationem contulit sanitatis. Quid plura? nullus denique à calamitate pressus infirmitatis ægrotus ad eum venit, qui non post susceptæ benedictionis suffragium sacratissimique olei liquoris contactum remearet cum gaudio, suscepto sanitatis consilio. Hæc & his similia virtus Divinitatis in eo manifestavit opera; quæ quoniam scriptoris articulo non sunt exarata, nobis sunt incognita Deoque nota.

8. Quia verò felici cucurrerat gressu, fidemque ecclesiasticæ institutionis servaverat indefessus, contraque spiritualis nequitiae arma fortis exstiterat in sui certaminis cursu, utpote pro bonæ dispensationis ministerio à pastorum Pastore vocem clementissimæ mansuetudinis auditurus, *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini Dei tui*; de suæ remunerationis spe securus exstitit. Igitur humanæ posito corruptionis pondere, in nongentesima octogesima secunda ab Domini Incarnatione annualis circuli revolutione, pridie Kalendarum Martiarum, sub **ΟΤΤΟΝΙΣ** Romani principis tempore, de corruptione ad incorruptionem, atque de via ad vitam promeruit transire, cui temporanea mors vita, atque ad cælorum palatia præsentis exitus extitit via.

9. Ut autem ejus corporis detumulatio sacra, seorsum in læva monasterii fuit facta, è contubernio Fratrum nonnulli crebrò adiere ejusdem almiflui sepulcrum, suorum flagitantes suffragia scelerum. Quo loco dum plurimæ sanitatum opitulationes ab eisdem fieri viderentur frequenter, communi tractato consilio, capitales ecclesiæ decrevere, pro honoris reverentia, sanctissimi corporis glebam loco excelsiori transferre. Dum verò hoc in opere efficaces existerent, tumbam sarcophagi in sanctuarii ingressu statuentes, vase incomposito, lympham de torrente in structione tumuli incaurè detulere: atque in ipso memorabile sanctissimi corpus reposuere. Tandem se quietionis somno dum nocte quadam pro corporis vexatione dedissent, illam translationem summa fore factam cum diligentia existimantes, atque quid acciderit ignorantes, uni è fratribus qui stabilitus erat in solitudine erga ecclesiastica, venerabilis Confessor Forannanus apparuit; illique monens imperavit, ut quoniam illo luculento in tumulo in quietionis pace, præfœtoris injuria, jacere nequibat; Fratribus imperaret, quo sui transferrent corporis aliorum reliquias. Ille verò primæ visionis revelationem oculuit, atque hanc manifestare negligens usque in tertia visione conticuit. In tertiæ igitur noctis tempore, cum maximæ comminationis furore memorato fratri se iterum dignatus est manifestare, atque prædixit, quod nisi fratribus sui referret monita præcepti, in gravissimæ incideret judicium ultionis.

^a De iisdem antiquis actis mentionem facit Chronographus in sine fragmentorum infra.

^b Id est homines censuales ecclesiæ seu monasterii Vva ciodorensis

10. Ut igitur poli caligo coruscante solis jubare evacuata est, memoratus frater fratres advocat, ac quidquid perspicaci intuitu animadverterit intimando revelat. Illi itaque causam negligentiae illius relatu perpendentes, aliud eum summæ sollicitudinis diligentia, devotionisque honorificentia sepulcrum, juxta altare beati Nicolai, ædificavere, illumque, è loco illo ejicientes, in nitidoque involventes lintamine, ad illud transtulere. Accidit præterea, quatenus quædam matrona nobilis à gravi dæmonis infestatione vexata, à suis clientulis in sui adduceretur præsentia tumuli, sui que pro sua domina rogarent affore divinitus sibi sanitatis suffragia. Dum in hac igitur jugi permanerent supplicatione, se divina miseratio dignata est manifestare. Nam binos luculentos vermiculos in sui purgatione nasi emittens, pristinae sanitati est restituta: atque cum sanitatis remedio suisque cum servulis ad propria salubriter est regressa.

ANN. CR.
CM XXCII
APRIL XXX
Aliò trans-
fertur.

Miracula,

11. Aliud divinæ miserationis miraculum, non sub terra latibuli nigredine occultandum, immo quemadmodum ab ipso venerabili Forannano est manifestatum, omnibus censuimus fore declarandum, quatenus in suis virtutibus enarretur mirabilis Deus. Erat enim quædam mulier in pago Famennensi quam ullo sine remedio per septena tempora circumvallaverat gravissimi ergastuli ægritudo: cui almissus Forannanus apparuit jubens, quatenus pro sui munere voti cordam unam, manibus allatam propriis, super sui poneret tumbam sepulcri. Cumque illa timoris perturbatione abjecta, ab illo suæ locum quietionis investigando requireret diligentissimè, talia ab eo promeruit signa recipere. Veniens, inquit, in villa quæ Vallis nuncupatur decora, in dexteraque monasterii parte portam ingressa, recto itinere proprios ante obtuitus gradere, sursumque respiciens, juxta unam aram mei invenies sepulcri mentionem. Illa igitur sacratissimæ revelationis jussionem adimplere concupiscens, votum suum maturè explicito opere complevit; sineque adminiculo alicujus ducaminis ad locum usque pervenit. Cumque ante fores templi ejusdem officiales reperiens, valvas ecclesiæ tacitè penetraret, juxta præceptum Antistitis recto tramite suos gressus direxit; atque secundum signa quæ acceperat, Sancti sepulcrum reperit. Quæ dum pro optatæ salutis beneficio vota sua repræsentans, ab oratione surrexisset; sanitatis salutem suscepit: & monasterii manibus egrediens, revelationem miraculi omnibus evidenter manifestavit. His itaque gestis, Salus humanæ salutis aliud glorificandum ad sui nomen Confessoris mirabile miraculum addidit, quo solis jubar quemadmodum mundum rutilans irradiat, sic hæc insignis gemma, diversis polita signorum coruscationibus, partes mundi illuminaret diversis virtutibus.

12. Fuit igitur in pago Lomaco, ^b in villa quæ Calvus-mons nuncupatur, sub senioris præfatæ habitationis constitutione, ejusdem exercens negotia terræ, quidam bubulus, Vvarnerus nomine, qui à gravi dæmoniacæ legionis infestatione vexatus, in grave incidit periculum infirmitatis. Hunc cum illius inquietudinem pro perversæ atrocitatis crudelitate circummanentes nequirent ferre (graviter enim laniabat quos poterat attingere) diversis vinculis ligavere, immensoque oneratum ferri pondere ad sancti tumulum adduxere. Dum verò divinæ miserationis præstolantes suffragium, suæ ecclesiæ custodes ante Sancti jacerent tumulum, unius christi Confessoris dies natalitius accidit; in quo dum debitæ servitutis solitum redderent fratres pensum, finitâ recitatione duodecimæ lectionis, istius modulatio responsi, *Magnificavit eum in conspectu regum*, à rectore incepta est chori. Dum autem ejus-

^a In Arluenna silva situs est hic pagus, cujus caput *M. rebba*, vulgo *Marche en Famenne* nominatur, inquit Ballandus. quod etiam nomen Cæsari cognitum putat libro 2. de bello Gallico ubi Condruos, Eburones, Cæretos, Fæmannosque (malè in edicis

Pæmanos) inter Belgicæ populos numerat.

^b De pago Lomacensi, *Lomage*, in Brabantia, actum est in actis sancti Gerardi supra pag. 249 Calvus-mons, *Charmont*, situs est Florinas inter ac Philippi-Villam.

AN N. CH.
CM XXXII
APRIL XXX

dem finis advenit, inchoationem versus subsequens, mirabilem edens vocem dæmoniacus, arripuit; & quasi in istius modulatione jugiter fuisset eruditus, cum cantore finem fecit cantus. Mira res! ille qui in articulata vocis cantu vexationem boum relevare consueverat, vocis articulata modulationem quasi pleniter instructus resonabat. Quid igitur? Venit dies: in qua dum celebratio majoris Missæ solenniter ageretur, super Sancti tumbam caput suum reclinans dæmoniacus obdormivit: atque post finem ejusdem sanus effectus surrexit, & qui cum aliorum robore fuerat adductus, recessit liber à vinculis absolutus.

13. Talibus ergo fulta suffragiis concio nostri cætus, cum plebe devota magnificet Deum, quod infirmitatis nostræ patronum præclarum, edidit quem Scotia, magnificum Forannanum, humilitatis cum respectu Gallia devotissime suscepit. Lætetur necnon Christi sponsa Vvalciodorensis ecclesia, quæ talem amicum Sponsi, à finibus terræ venientem audire sapientiam Salomonis, intra sui retinuit muros templi, &c.

* Forann.

14. Accidit interea quatenus ex exiguo viculo, qui nostro proximus adjacent cœnobio, Porinaque * nuncupatur in vocabulo, quidam languidus, nomine Berengarius, pressus diversis infirmitatibus, dum super alias à caduco graviter fatigaretur morbo, ante Sancti advenit sepulcrum, sperans illic affore sibi divinitatis præsidium, matureve sui doloris terminum fore ponendum, quod ita contigit. Cumque sanctissimæ præsens adesset tumbæ, ad Sancti conversus patrocinium, taliter cœpit orare. Te obsecro, inquit, Christi Confessor Forannane, quatenus ex hac præsentis si nequeo liberari infirmitate, proprio vestigio ex hujus ecclesiæ nullomodo queam introitu exire. Cumque terminum fecisset orationis, capite posito cum ipsa spiritum exalavit.

15. Quid ergo! numquid, ut ait Apostolus, iniquitas est apud Deum, qui per suæ virtutem potentia cum præsentis vita isti sanitatem non restituit? Absit. Verum quoniam occulta sunt ejus judicia; istius desinentes trutinare mortem, divino illius examinandam relinquamus judicio, &c. Quapropter ad divinæ virtutis enucleandas operationes, quas Christus in eo dignatus est manifestare, aliud nostræ narrationi congruum non prætermittam miraculum: nam dum sub ferula subjacerem præceptoris, ipsum proprio intuitu accidere animadverti.

Monachus
dolore ca-
pitis levan-
tur.

16. In hujus videlicet ecclesiæ conventu quidam Monachus, nostrarum scholarum didascalus, vocatusque nomine LAMBERTUS erat, qui frequenter capitis patiens dolorem, dum ab ipso graviter fatigaretur, quadam nocte, ad suum conversus Patronum, cœpit remedium flagitare; sed quatenus ejus mitæ simplicitatis manifestaretur intentio, per totam sequentis noctis quietudinem est vexatus ex ipso: simplex enim valdè in moribus, sed in litterali scientia existit efficacissimus; cumque matutinale Fratres nocturnali sollicitudine perciperent signum, mutud se cohortantes ad peragendum solitum pensum se paravere, atque in trinæ Deitatis nomine more solito ternas ad orationes pariter concurrere. His peractis, dum à fratre memorato pristina chori præoccuparetur statio, ipsius repente caput memoratus graviter circumdedit dolor; chorique deserens stationem, sacramque postponens debita servitutis sollicitudinem, ante Sancti adveniens iterum se projecit mentionem^a. Dum verò diutinâ præstolatione quo sui doloris afforet finis, flagitaret intentè; à memorato fatigatus dolore, nimiam per simplicitatem, Christi Confessorem talibus cum verbis cœpit exprobrare: Mortuus dum jaces in pulvere, quali tu nobis posses remedio subvenire? Verùm multis quoniam opem videris ferre, illorum ductus exemplo, tuas, surde senex, ad ob-

^a Id est sepulcrum, alii *memoriam* appellant. Similia huic factis exemplis sæpius retulimus, ut in miraculis S. Benedicti Sæculo 2.

turatas clamitans aures, adveni, subsidiumque quæsi, aliis subvenire qui confuevisti; & hæcenus per te nullum, præ dolor! sensi levamen. Hæc horumque similia capitis erecta cervice proferens, tumbam sacram super almi-flui ossa corporis aptatam ingenti cum fonitu percutiens, surrexit; atque ita cum ictu memorato concupitæ remedium sanitatis gaudens suscepit, quatenus nullam ulterius assereret sentire ruinam posterioris doloris. Ille cum contubernalibus junctus iterum foret vocibus fratrum, divinis præoccupatorum in meditationibus, quis propter Sancti sepulcrum fuerit sonus auditus, qui eorum voces compescuit, ab eo investigare cœpere nonnulli: ipseque quid acciderit, & erga Confessorem memoratum qualia protulerit, qualiterve, quam diutinâ præstolatione poposcerat sanitatem, obtinuerit, suis investigatoribus evidentè patefecit.

17. Quædam opidanea gravem cum capite dentium patiens dolorem, jugiter crebrâ vexatione pulsabatur. quæ cum situ terrarum à suis confinibus foret disjuncta (illa ut potè ex Boviniensi * opidulo in magnam *Gostarath*^a civitatem fuerat adventata, quo sui remedium quæteret doloris) ab omni est consolatione privata. Tandem quoniam auditu, memoratis in finibus, famam gloriosi Confessoris perceperat, votum illi vovens candelam spondit quod in propria dum repatiata fuit, receptâ sanitate libenti animo tribuit. Ea itaque grandi cum candela adveniente, ingentem eam intuens ejusdem custos ecclesiæ, Theodoricus nomine, concupivit; maturèque concupitam, arripuit, arreptamque more solito, solitum carpens iter, solito in loculo reponere disposuit. Verùm quoniam promissum fuerat ab ejusdem subministratrice, se præfatam candelam non ablaturam; ipse talis conscius sponfionis hanc accipiens, binosque in gradiendo dirigens passus, repenti à capitali dolore graviter corripitur. Nam in memoratæ presentia adoptavit evenire suo capiti similem dolorem, si quis hæc niteretur auferre. Quapropter ingenti cum festinatione accito clientulo, jam dictam candelam iterum accendit, accensamque reposuit, repositamque à se iterum proclamavit; & quam usu temerario suam per violentiam perdidit, sanitatem, ipso opitulante, confectum suscipere meruit.

18. Diebus Lotharii Imperatoris ex Saxoniâ nati, ALEXANDRO^b Præsule cathedram Leodicensium gubernante, fuit quidam frater Goselinus nomine, qui annos intrabat pubertatis, officium gerens Levitici ordinis, à pueritia in hac domo nutritus sub protectione Dei Genitricis, & postea Dei gratia Sacerdos factus, ista retulit, quod singulis annis ex multo tempore in mense Maio, gravem infirmitatem & dolorem dentium & capitis patiebatur, itaut noctes duceret insomnes. Hic admonitus est à præceptore & magistro suo RICHERO, & à ceteris fratribus & dominis, qui ejus compatiebantur doloribus, & quibus datum erat videre miracula stupenda, quæ per beatum pontificem & confessorem Forannanum operata sunt divinitus, ut misericordiam ipsius rogaret, quatenus de instanti malo & infirmitate, ejus sanctissimâ intercessione ab omnipotente Deo, veluti quamplures, liberaretur. At ille nihil dubitans, sed fideliter credens omnia possibile esse credentibus, ad sepulcrum egregii Confessoris concitè cucurrit cum lacrymis & precibus; apprehendensque linteamen, quo tegebatur ipsanum venerabile, circa suum caput & faciem cum amore & reverentiâ cœpit adstringere, talia orans. O beate pater Forannane! ô amice Dei dilectissime, columna & provisor hujus ecclesiæ, mihi ultimo servo tuo miserere, & laboranti in ardore & anxietate digneris subvenire: nam, ut sentio & ut ait quidam, Sanè dolor capitis dure coquit omnia membra. Glorioso, si me sanum

ANN. CH.
C M. XC. I
APRIL XXX

Mulier
item capite,
centibusque
laborans sanatur
* *Bovines.*

Alium monachum caput dolentem sanat,

post votam
candelam.

^a Quæ sic illa urbs *Gostarath*, incertum. Papebrochius hæc errorem putat irrepisse, & Constantiam ad Rhenum intelligendam esse suspicatur.

^b Bartholomæus Fizen Alexandri regimen episcopale per septem annos ab anno 1127 ad 1135 deducit, quo tempore Lotharius imperabat

AN. CH
C M XXXI
APRIL XXX

reddideris, votum voveo, quod amodo reddam tibi candelam tantæ longitudo-
nis nocte tuæ depositionis, ut caput meum in circuitu præcingere possit.
Oratione completâ, nullum dolorem vel ardorem in seipso recognovit: &
sic surgens eadem horâ, laudans & glorificans Deum, in conventu fratrum
incolumis rediit, referens quomodo sanatus fuerit. Illi hæc audientes, Domi-
num benedixerunt, & sanctum Confessorem magnis laudibus honorave-
runt.

quam semel
oblitus of-
fense.

denno cru-
ciatur,

ac tandem
sanus efficitur.

19. Sic sanus effectus, per annos quatuor votum quemadmodum vove-
rat Deo, sanctoque persolvit; & semper in sanitate pristina permansit. **Quin-**
to verò anno contigit ut nocte denominatâ, oblitus suæ sponsonis, gratiâ
cujusdam festivitatis profectus in quamdam villam suæ nativitatis, quæ à
monasterio duobus miliaribus aberat, non interfuerit. **Qui** cum adveniente
horâ vespertinali staret in ecclesiâ ante altare Dei Genitricis, subito eum do-
lor maximus, & cruciatus capitis & dentium arripuit, ita ut jam non vale-
ret super pedes stare; sed incurvatus præ nimiam anxietate, agnoscens reatum
suum, & se esse coram Sancto mendacissimum, hujusmodi prece oravit ad
Dominum: Domine Jesu. Christe, succurre mihi per famulum tuum beatum
Forannanum, gloriosissime Deus, ea quæ in eo deliqui fideliter ulterius corrigam,
& ut ad locum nostrum regressus fuero, te largiente votum meum reddam.
Et cum fletu caput suum adstringens, & sanctum Confessorem invocans de
terra surrexit; & confestim dolor omnis & cruciatus aufugit. In crastinum
ad monasterium reversus, cunctaque ei acciderant fratribus enarravit, gau-
dium gaudio cumulavit, votum persolvit, spes permansit, Dominum
in omnibus & super omnia magnifice operantem benedixit. Hæc ita esse ne-
mo dubitet: nam ab eo qui ista passus est, ad laudem Dei & Confessoris
istud verissimum digestum est.

20. Est quoddam opidum in Saxonie partibus trans Rhenum, quod
barbarico sermone illius gentis *Rhees* ^a habet vocabulum, in quo loco memo-
ria istius sancti veneratur à multis, talibus manifestata indicis. **Quæ**dam re-
clusa nomine **VVALBURGIS**, apud nos unicum habens filium mona-
chum, inibi solitariam vitam ducit: quæ quondam amore sui filii aliquantis
diebus nobiscum manens, multa & stupenda miracula fieri vidit à Sancto &
audivit. **Quæ** regressa ad propria & vitam amplectens contemplativam, quæ
viderat & audierat, & quantæ virtutis esset sanctus Forannanus, amicis &
propinquis & ceteris, ad locum in quo reclusa erat confluentibus, denun-
tiavit, & ut ipsum invocarent in periculis, fidelis mulier admonuit. Inter
quos quidam nepos ejus mercator loquentem eam audivit, qui veno &
empto infudabat & curis hujus sæculi. Hic sumtis opibus & diversorum
ornamentorum varietatibus, mercandi gratiâ mare Anglicum cum aliis est
ingressus. Continuo mare conturbatur, & navis conteri periclitatur, ac illi
in timore, & anxietate, & angustiâ mortis quæ imminabat constituti, cla-
mare cœperunt vocibus magnis, & unusquisque peccata quæ fecerat, confi-
teri. Illis vociferantibus subito navis demergitur, & non tantum pereunt
navis & onus, sed etiam homines quotquot erant, præter hunc solum de quo
sermo est habitus.

Mercato-
rem à nau-
fragio libe-
rat.

21. Quomodo autem evaserit, vel cujus adjutorio ab illa dira morte ere-
ptus fuerit, ipse reversus ad patriam, hoc ordine postea retulit. Cum, inquit,
navis periclitaretur, & nos omnes, qui intus eramus, timore vicinæ mortis
æstuaremus; ego tandem memor verborum ancillæ Dei, quæ audieram de
virtutibus & miraculis beati Forannani ecclesiæ **Vvalciodorensis**, coram om-
nibus lacrymatus exclamavi, ô beate Forannane, si vera sunt ea quæ de te
audivi, te deprecor, ut ab hac morte me liberare digneris, & ego votum
pro salute meâ dabo tibi, candelam videlicet secundum longitudinem cor-

^a Idem nomen hæcenus retinet *Rhesa Clivie* opidum, situm inter *Vvesaliam* & *Embricam*.

poris mei, in loco ubi requiescis. Adhuc me talia per plurima orante, navis demergitur, & cum alijs in profundo maris tristis & gemens sum dilapsus. Deinde ut fuit voluntas Dei, super aquas confestim resiliens, & ea, quæ cœperam, clamans, S. Forannane succurre mihi, tunc ecce onus proprium, in quo omnia mea colligaveram quæ habueram in navi, inter brachia mea devenit. quod cum tenuissem meum esse cognoscens, & adjutorium Dei, & Sancti super me sentiens, ex insperato ad spem redii, & sic natando pedibus, tenens onus inter manus, ad litus usque perveni, laudans Deum, & Sanctum benedicens in salvatione mea inimitabilibus maximis. Talia ille homo de seipso referens, vortum quod voverat ad locum nostrum non multo post per fidelium manus transmisit, à quibus ea quæ narravimus ita esse facta à Sancto, audivimus.

ANN. CR.
CM XXVII
APRIL XXX

22. Hæc sunt divinæ operationis prodigia, quæ Christus nobis per dilectum famulum suum Forannanum, condecorando suæ mansionis habitaculum indefinenter manifestat: quæ si omnia scriptoris articulus exararet, dies antequam sermo clauderetur. Igitur venerabilis cultor Dei Forannanus dignè venerandus est ab omnibus, quoniam sicut cujusdam idonei didascalii narratione fidei percepimus, terra suæ nativitatis eximijs per eum decoratur miraculis & honoribus. Retulit enim ille nobis, quemadmodum habitator loci, quod maximæ honorificæque in Christi, ejusque nomine in ipsius provinciæ confinio, de qua egrediens ad nos pervenit, conditæ sint basilicæ, in quibus fidelis Christo deservit monachorum clericorumque chorus quotidie.

in Hibernia colitur.

23. Veneremur igitur, dilectissimi, nostrum venerabilem patronum, totaque mentis intentione amplectendum Forannanum: quoniam hujus mundi spernens appetitus, lucernam accendit, non sub modio ut in præfato compendiose prælibavi proximo, sed super candelabrum figens, & spargens in domo radios sui splendoris, toto innotuit mundo &c.

F R A G M E N T A

Ex Chronico Vvalciodorenfi.

I. OMES EILBERTUS, nobilium actuum super omnes sui generis corvos aggre-
dians conamina, industrius, strenuus, & vir bellicosus effectus est, in tantum, ut ex suo proprio, ad evitandos casus incertos, adhuc primævus septem exstrueret castra. . . . Post hæc varijs pulsatus infortunjs, remissensque juvenilis conversationis excessus, suæ intentionis actionem ad Dominum suppliciter convertit; & in studio istius bonæ voluntatis, ex sui juris proprietario, unâ cum sua clarissima conjugè HERINSINDE, Archangeli Michaëlis ob honorem in Tirasce basilicam a condidit, eoque in loco sub tramite beati BENEDICTI Deo militantibus coadunatis fratribus, ipsi Abbatem præficiens, ad usus quotidiani victus stipendia constituit non modica, locumque illum sub ditione & ordinatione Laudunensis ecclesiæ Antistitis constituit. Venerabilis autem Herinsindis conjug ejus Christo in eodem loco famulantibus se subjiciens, pietatis gratiâ ipsum frequentare cœpit, & non segniter secundum suæ probitatis sublimitatem eidem stuluit res necessarias providere. Et quia præconabatur mansuenculam proprii corporis sibi ibidem fieri, haud procul ab eodem loco virginum monialium monasterium construï à præfato Comite summa sollicitudine curavit: quatenus ipse, qui principali præposito cali ductorique animarum sancto archangelo Michaëli sacra ædis erexerat fastigium; beato Petro paradisi clavigero, suo admissi proprioque labore componeret venerabile templum, quo Christi famulæ suarum orationum frequentia, piacula suorum præteritorum facinorum expiarent. Coactus itaque ejus deprecatione, nec non beati Petri veneratione, à monasterio recenter ab hoc constructo, in spatio duorum miliarium in loco dicto *Bucileis* b fundamenta jecit; erigensque, structuram peracto opere statuit templum

Monasterij
S. Michaë-
lis instaura-
tio.

ac Bucilii
constructio
ab Eilberto,
ejusque
conjugè.

a De reparato ab Herinde sancti Michaëlis in Tirascia canobio, egimus supra ad vitam sancti Maccalani ejusdem monasterii Abbatis.

b Hic Buciliensis parthenon, quem modo occupant Præmonstratenses, jam sæculo duodecimo ad

Clunjacenses sancti Martini de Campis monachos transferat, ut fidem facit R Viromandorum Comitibus ad Bartholomæum Laudunensem Episcopum epistola, cujus exemplar in chartario S Martini à Campis reperitur.

ANN CH.
CM XXXII
APRIL XXX

* id est Præ-
sulis

Beneficia
eorundem
in Humola-
rium.
* Humblie-
res supra
pag. 213.
tria alia
condita cœ-
nobis.
quibus præ-
ficiuntur
Abbatcs.

* Florenos
"

Vvalciodo-
rensis mo-
nasterii
constructio.

* ad. Pri-
peris.

Anno 944
jacta fun-
damentata.

in quo ab eodem constituitur virginum monialium congregatio, & quidquid talium ordo exigit. Constructis autem per ordinem mansionibus plurimis, eisdem dato pastorali baculo Abbatissam præfecit, eundemque locum, veluti superiorem, sub regimine Laudunensis ecclesie Præcessoris * constituit. Igitur veluti sacra profert sententia, iustus quo magis iustificetur de virtute in virtutem crescere studet, ad opera misericordie iste venerandus Comes totum se contulit, patrimoniumque suum tuto in loco constituere nitens; locupletis honoris dignitate misericordie matri, beate videlicet Marie, egregiam construxit basilicam, villamque *Humblires* *, quo fundata fore videbatur, eidem monasterio subjiciens, magnis illud ditavit prædiorum honoribus. Ex prædicto sane patrimonio suo eodem tempore tria cum superioribus monasteria construxit quibus tantum de prædiorum redditibus delegavit, quantum ad usus necessitudinem sufficienter sufficere videbatur, in eisdem pensum sui fumaratus Deo exhibentibus.

2. Ordinatis tandem monasteriis atque regulariter secundum institutionem divi Benedicti vivere paratis, in eisdem coadunatus fratribus; ut in rigore sui tenoris norma iustitie magis convalesceret, eadem loca sub ordinatione & protectione Abbatum juris dans definitiva privilegia fore constituit; sicque idoneis successoribus & filiis spiritualibus, qui sua valerent metere carnalia & sibi ferere spiritualia, dereliquit copias hereditatum. His secundum quantitatis suæ dominium, & magnificæ auctoritatis principatum, ac honorem (sicut decebat suæ nobilitati) congruè & prudenter omnibus compositis horum operum finem fecit, & se totum divinæ contemplationi serviens Deo subdidit. Tempore illo dum die quadam in castro quod Florinis * construxerat resideret, suæ actionis transactum tempus rememorari cœpit, & tacitus intra se revolvens, quid ex Remensi sanctæ Mariæ basilica actum sit, illud temerarium facinus non parum horescere cœpit. Enim verò rememorando cœpit meditari, ob septem castrorum propugnacula, sempiterna sibi fieri municipia maledictionum. Deliberavit quoque ut hæc maledictionis structio per benedictionis antidotum remediaretur: construxerat enim septem maledictionis domicilia, ex quibus septem benedictionis & Spiritus-sancti habitacula facere deliberavit. Et quia plerumque in sacro eloquio designatur universitas septenario numero, ut non particulariter, sed plenariè legem divinam videretur implere, & ex rivulo septiformis Spiritus stillicidium spiritualis innovationis, gratiâ ejusdem Spiritus-sancti, mereretur in se multiplicare; senario numero constructuram ecclesiarum, septimam, ob honorem Genitricis Dei, & in recompensam destructæ Remensis ecclesie adjecit.

3. Descripturi verò loci qualitatem, in quo structura esse dignoscitur, primo videamus ex silvestri & nemoroso qualis factus fuerit, & ex informi & obliquo in quantam venustatem transferit. Tempore autem illo locus iste erat inhabitabilis, excepto quod domus Comitis inter densitatem nemoris paulo minus constabat invisibilis, quo secundum discretionem sui corporis remotis à se plebibus frequenter morabatur solitarius. Habitatio enim generalis in loco dicto Prireris *, tunc erat, ubi ecclesia habebatur, & communes habitantium necessariæ res prudenter & congruè more opidi erant composita cultu honorabili. Castrum autem ejusdem opidi non longè ab eodem loco erat circumseptum congruis munitionibus, quibus cuneus adversæ partis procul pelleretur plenariè, si ejus habitatores infestatione alicujus moverentur, sicut municipatûs ejus, quo stetit dignoscitur, usque in præsens tempus monstrans vestigia. Congregatis itaque manualium operum artificibus, nemus propter domum ejus suo præcepto eo tempore succiditur, & paulatim ex obliquo & inhabitabili, decoratus locus redditur atque salubris. Hinc ut res exigebat, omnibus prudenter acquisitis quæ necessitudinibus forent apta succedentis operis, coadunatisque lapidum atque lignorum gnaris artificibus, juxta domum suam templum construxit, circa quod commodæ habitationes artificum industriâ componuntur, & spiritualium Fratrum habitaculum claustrale compaginatur.

4. Anno siquidem ab Incarnatione Domini nongentesimo quadragesimo quarto, anno regni OTTONIS primi nono, à Comite Eilberto jacta sunt supra dicti templi fundamenta, & in spatio trium annorum venusto opere consummata sunt omnia. Cumque regulariter omnia per ordinem consummasset, quo nunc cæmeterium si atrum esse videtur, ecclesiam in S. Patricii honore construxit, & sic prudenter & honestè cum opere memorato cetera consummavit. Constructo tandem secundum nobilitatis suæ quantitatem templo, utilitati succedentium Fratrum prodesse desiderans, castrum superius memoratum diruit, & villam quæ in suo confinio erat sita, & sibi subjacere videbatur, exindè iussit auferri, & juxta monasterii habitationem iterum reparari. Tempore autem illo sollicitè meditari cœpit, qualibus incrementis Ecclesia per eum & quomodo multiplicaretur, & religionis cultus in ea dilaretur, & sui juris libertatem retineret, & sempiternè

* Miserum Remensis ecclesie statum post intrusionem Hugonem Heriberti Comitis (qui Eilberti fratris erat) filium puerum quinquennem deplorat Frædoardus tum in Historia sua, tum in Chronico; quippe *Episcopus Remensis*, inquit ad annum CM XXX, *Heriberto Comiti commissus est sub obitu filii sui.*

ternae benedictionis sibi nomen acquireret. Tandem salubri inito consilio, Regem memoratum adiit & ei consilii sui secreta pandens, & totam suae actionis intimans intentionem, gratiae suae auxilium in praesenti negotio affore precatus est sibi. Itaque mutua ordinatione Regis pariter & Comitibus decretum est, ut quicquid ab utriusque partibus donationis & muneris supradictae ecclesiae conferretur, Regis protectione & auxilio tueretur à die illa & deinceps; & non solum rerum praesentium donativum, verum etiam quicquid ei succederet oblatione fidelium.

5. Constituta autem ecclesia sub Romanae Majestatis imperio, ab eodem Romano Rege donum investiturae ipsius loci & Abbatiam praefatus Comes accepit: & designatis rebus quae ab eodem ecclesiae conferebantur (sequens enim sermo haec omnia declarabit) providentiam ejus, urgente Regis censurâ per viginti tres annos sustinuit ^a. Deinde ordinatione mutua, quicquid in Antina & Heidra pater suus Comes Ebroinus à rege Ludovico feudali dote acquiserat posuit in praesentia ipsius Regis, praedictorum feodorum se spolians dignitate, eâ conditione, quatenus uterque consensus Regis & Comitibus, hoc est Regis concessio & Comitibus datio, regali decreto firmaretur, & haec liberalis commutatio sine scrupulo transfret in legitimam potestatem, perpetuamque possessionem ecclesiae Vvalciodorensis. Ipse verò Comes quae eidem Abbatia ab eodem conferebantur ibidem replicavit, & designatis nonaginta quinque terrarum mansis, culturis decem & novem ^{*}, & pratis plurimis, & villis decem cum magnis redditibus & ecclesiis earum, & cum ingenti familia, & ea quae propter difficultatem computandi (quoniam alias pleniter annumerata continentur) referre distulimus, ostendit, & omnia sub Regalibus Testamentis assignavit. Deinde non mediocriter circa locum curiositatem suae actionis apposuit, sed & monile ^b superius memoratum, quod seditionis & controversiae quondam causa fuit, & pro quo multa incongrua acciderunt, dedit eidem ecclesiae, & inter alia ornamenta, ipsum in ea praecipuum & excellentius praecipit in perpetuum per succedentia tempora non segniter custodiri.....

6. In ^c tempore illo Comitissa Herinsindis, piis operibus insistens, & in sanctâ conversatione de die in diem proficiens, memoratae basilicae B. Michaelis Archangeli assidue frequentando adhæsit, in qua haud multo post carne deposita sepulturae conditorium suscepit. Post mortem verò ejus venerandus Comes, die & nocte in lege Divina meditans, & pretiosas basilicas sapientia sua Deo dicatas frequentando circumiens, & ex consilio suo adminiculationem & solatium illis impendendo ministrans, adhærere Deo ipsique seivire toto mentis affectu disposuit, & agonizando certamen contra invisibilis hostis versutiam arripuit, sibi que propugnacula, quibus fraus & deceptio tentatoris invidi demoliretur, composuit, caritatem videlicet & quae ex ejus radice prodeunt virtutum insignia. Cum verò talibus hostiis diuturna meditatione seipsum mactando, sacrificaret Deo, surrexit adversus eum proximorum multitudo, qui imperu uno simul congregati ei suggererunt terras ejus nulla eos ratione pati posse exheredari. Cum igitur importunitati eorum quodammo lo cedere cogeretur, competentem genere & dignitate illi quaesierunt uxorem cui iterum conjugali contubernio adhæsit. Verum deliberatio humani moliminis, nil valet contra decretum consiliumque divinae majestatis: eademque conjugae sterili permanente, vixit abique liberis.....

7. Transacto ^d viginti trium annorum curriculo, ex Scotiae partibus angelica jussione admonitus venerabilis Archiepiscopus FORANNANUS proprium relinquens solum, locum Decoraë vallis ab Angelo sibi designatum quaerens, cum duodecim comitibus advenit, adveniensque venerabili Comiti obviavit; à quo requisitus, quo tenderet, ei mox angelica designavit indicia, & sic cum maximo honore ab eodem Comite in jam praedictum deducitur habitaculum. Ejus sane adventum susceptionisque obsequium in quanta vene-

ANN. CH.
CM XXXII
APRIL. XXX

Ottone ap-
probante.

Dotatio
monasterii.

"

* *al. decem.*

^b

Herfinde
conjugae
mortua.

^c

aliam ducit
Eilbertus.

Forannani
adventus in
Galliam.

^d

^a Graviter hic erat auctor, qui rejeeto priorum Vvalciodorensium Abbatum, Maccalani videlicet ac Cadroæ, post Forannani obitum regimine, Eilbertum laicum & uxorem huic conobio per viginti & tres annos quasi praefuisse sinxit. Et si non negaverim huic Eilbertum, pro conditoris hujus monasterii jure, illius curam omnino non dimisisse. quod fortasse tantum hic Chronographus voluerit.

^b Theaurum appellat Chronographus Vvalciodorensis apud Acherium nostrum romo 7 Spicilegii pag 516, eumque ita describit. *Theaurus autem iste desiderabilis compositus est in similitudinem insignis manilis, quem S. Eligius venerabilis Episcopus . . . . . praecepto nunquam inclui Lotharis regis Francorum manibus propriis operatus est. Lapis siquidem Beryllus in medio positus sculptum retinet, qualiter in Daniele*

Susanna à senibus judicibus male criminata sit, qui varietate sui operis diligentiam ostendit artis, & diligentia versutatem locupletat honoris.

Egrediae gentis rex Anglicus huic dedit illi

Quem fore speravit gratum dans plurima gratis

Inter quae dantis profit sibi portio talis.

^c Torum hunc numerum 10, qui in editis apud Acherium post subsequentes locum suum habet, ideo praemittendum cum Bollando duximus, quod Herfindis mortem, quae ante Forannani adventum contingit, referat.

^d Hos viginti & tres annos à perfecto Vvalciodori monasterio, hoc est ab anno CM XLVII numerandos esse constat, eo siquidem tempore quo Forannanus Abbas constitutus est, Maccalanus ac Cadroë Vvalciodoro, jam praefuerant.

ANN CH.
CM XCVI
APRIL XXX

fit Abbas,
Comite in-
vestituram
deponente.

Diedericus
Metrensis
Episcopus.

cum Foran-
nani in
amicitiam.

ratione à Comite & ab omnibus patriotis a habitum sit, qui pleniter ambit cognoscere, librum geitorum ejus legat, ibi enim sufficienter hujus rei indaginem reperiet. Ingressus enim habitaculum haud multo post uterque, Comes & vir Dei, praesentiam Regis adire, quo Comes donum & investituram Abbatia deposuit, & precibus apud Regem obtinuit quatenus ex iam dicto dono, Dei cultor ab eodem Rege investiretur. Cognita autem sanctitate vitae ipsius & morum integritate comperta Rex libens annuit Comitis petitionem, & suppliciter devotique sancto viro praesidium sui obsequii & consilii affore pronuntians, necnon & se in orationibus ejus undique commendans, Palatinorum donum & Abbatiam ex procerum decreto tribuit, & decretis regalibus statuit ut eadem Abbatia absque scrupulo alicujus controversia omni deinceps tempore regali & imperiali protectione tueretur. Et ut haec constitutio fixa & inconvulsa & immobilis permaneret in sempiternum, de villa scilicet Heidra & ex indominicatis beneficiis nonam sibi retinuit, & in monumentum regalis decreti, ne per succedentia tempora Abbatia deesser imperialis protectio, in Aquensi ecclesia quorannis jussit persolvi. Qua propter decretum ibi est iudicio procerum de curia, in ejusdem Regis praesentia, quatenus Major domus videlicet Praepositus de ecclesia S. Mariae quae est Aquisgrani cum ceteris valentioribus Canonicis, pro eadem Abbatia tempore tribulationis ejusdem Abbatia caudicibus assurgant, & importunitatem ejus, sicut & suam, in praesentia Regis & Principum, ubicunque praefatus Rex fuerit, perferant. Tandem regressus à Rege Dei cultor, cum suis comitibus locum cepit incolere, & secundum angelicum responsum Vallem decoram nominare quod nomen sicut usque nunc vulgariter permanet, quidam male opinantur tractum à quodam Tisodoro, qui (ut aiunt) ipsam vallem inhabitaverit. Sane non ex Tisodori nomine Vvalciodorus dictus est, sed ex angelico praconio, qui eum Vallem decoram appellavit, Vvalciodorus scilicet quasi vallis decora nominatur, quippe quae olim inculta arborumque & verpium densitate obruta erat, praefati Comitis Eilberti industria sic specioso decore donata. Ab ipsis enim Scottis, secundum idioma linguae suae & nostrae, ipsum nomen non potuit aptari; sed, sicut dictum est, ipsum Vvalciodorum idest, quasi Vallem decoram nominaverunt, secundum proprietatem utriusque linguae.

8. In diebus illis in Mettensi ecclesia pontificatus insulam quidam DEODERICUS, vir honesta vitae & morum elegantia egregius, regebat. Regibus patri & filio, patri scilicet HENRICO, & filio OTTONI ob sui nominis religionem, & sanctitatis excellentiam ita carus esse videbatur, ut consilio, discretionem, prudentiam in omnibus rerum suarum negotiis uterentur. Hic autem propinquitatis consanguinitate Comiti adhaerebat Eilberto, & plerumque uterque fruebatur mutuae partis alloquio. Cum autem ad invicem sermocinarentur, & inter utroque ex pluribus verba sererentur, ex eventu contigit habere sermonem Comiti ex Vvalciodorensi ecclesia in qua, ut ipse aiebat, cura pastoralis inserviebat quidam Religiosus, qui ob Christi famulatus amorem cum proprio solo dignitatem sui honoris reliquit, & ibi recenter cum nobilibus comitibus ductu angelico advenit. Venerabilis autem Pontifex sanctitatis & justitiae normam egregii praesulis Forannani cognoscens relatione illustrium virorum, & ipse ei adhaerere toto animo desiderans, supplex Comitem rogavit ut hunc secum adduceret ad Palatium. Cum vero ibi veniens alterutrum se viderent, mutuo se salutaverunt, & benedictionis donum alter ab altero humiliter petiit, in hoc officii genere se invicem praevinire renuentes. Sed quia B. Forannanus, ob duplicem caelestis gratiae honorem, Archiepiscopus erat & Abbas & idcirco in hac parte superior cognitus est; venerabili viro religiosoque Episcopo acquievit, & manu elevatâ, ex triumphali vexillo sanctae crucis praedicti Antistitis cum capite totum corpus munivit. Deinde residentes atque sacrarum paginarum revolventes mysteria, mutuo potiti sunt alloquio; & post multimoda sacrorum proverbiorum colloquia, ad orationum suffragia se contulerunt. Factum est autem cum haec tractarentur, quatenus ex Vvalciodorensi loco verbum ab utriusque partibus communiter fieret, & Episcopus ex Hasteriensi Villâ in medium proferret sermonem, accepta occasione ratiocinandi ex praedicto verbo.

a Qui sint hi patriotae à quibus granter Forannanus susceptus est, cum non dicat Chronographus, non sine fundamento de Macalano ejusque locis, qui tum apud sanctum Michaëlem, tum apud Valciodorum degebant, possumus interpretari.

b Si vera sunt quae hic auctor narrat, dicendum est haec contigisse eo tempore quo Godefridus sancti Remigii Monachus ac sancti Cadroë successor, ob pravae mores à Valciodorensibus abbatiali regimine ecedere coactus est. Quamquam facilius crediderim haec à Chronographo excogitata fuisse, incerto quoniam modo res sese habuissent per illud x x i i i Annorum

spatium, quo nullum Vvalciodorensibus Abbatem praefuisse male opinatus est.

c Duplex est Hasteria, *Hastieres*, altera cis, altera trans Mosam fluvium, quae trans Mosam, Abbatia est uno milliari à Vvalciodoro distans, cujus originem ad Vvalericum Comitem tempore S. Sigeberti Regis refert Bollandus in notis suis ad hunc locum. Unde inferas Hasteriensis cenobii conditorem non nisi improprie, melius reparatorem dici debuisse Adalberonem, qui anno CM xxviii electus Mettensis Episcopus, xx & vii annis ecclesiam suam administravit.

9. Cum igitur Comes predicti Antistitis voluntatem cognosceret, quod per Hasteriensem, Vvalciodorensem domum vel Abbatiam ad Mettenlem ecclesiam velle transferre; cepit mente revolvare quomodo salvo honore Ecclesie, secundum quod factum fuerat, ex manu regia possit erui. Hasteria enim quia prope in consinio Vvalciodorensis cœnobii sita est, Comiti vita est fore congrua & proficua Vvalciodorensi ecclesie. Sed quia ea ecclesia esse constructa cognoscebatur à domino ADALBERONE Mettensium Præfule prælecessore suo, & ab eodem data S. Glodesindi & monialibus ibidem Deo fervientibus, & testamento confirmata; hæsitare cœpit Comes; & ab eodem quarens consilium interrogavit quomodo hæc fierent, salva dignitate utriusque partis. Cumque Comitis hæsitacionem Episcopus intelligeret, hæc ilico ab ejus pectore removere studuit, & sententiam subsequenter rationis, quomodo possit fieri, aperuit. Deliberata namque commutatione quæ pro Hasteria monialibus S. Glodesindis assignaretur, propositum suum illi insinavit, & sic turbarionis oblaculo ab eodem remoto, procedere Comitem in proposito ratione suscipit. Inito tandem consilio pari consensu Regalem magnificentiam adierunt, & consilii sui B. Forannano intimantes actionem, concordis voluntatis deliberatione ad curiam pervenerunt. Deinde mutuâ voluntate decretum est, ut sanioris consilii Capitales Curie, sui propositi fautores haberent, & sic mora ratione, fretique admittularione Principum, Regalis auctoritatis consilium & assensum ex predicto negotio investigarent.

ANN. CH. CM XXXII APRIL XXX cui Hasteriense monasterium subdit.

10. Audiens autem Rex venerabilis Deoderici Mettensium Pontificis petitionem & beati Forannani nihilominus perpendens devotionem; Comitis necnon am nadvertens bonæ voluntatis sagacitatem ob profectum ecclesiarum, rei utriusque causam sciscitatus est. Unde & ab eodem Pontifice, & à ceteris regalis curie Principibus planè edoctus est, quomodo salva dignitate regalis censuræ, transmutatio fieret regalis decreti, & donum curie legitimo jure assignatum avelli possit. Qua propter decretum est cum consilio quatenus profectus ecclesiarum sub Imperialis auctoritatis protectione maneret, & commodum Curie Regalis haberetur, ita dumtaxat ut ad nutum ipsius cuncta penderent. Ut autem istius constitutionis edictum à Principibus Rex intellexit, continuo voluntati religiosi viri Forannani & petitioni venerabilis Pontificis Deoderici, & Comitis Eilberti acquievit, & à supradicto dono prædictæ Abbatie se conditionaliter spolians, secundum anterioris conditionis sponsonem legali decreto sub potestate Mettensis ecclesie donum & Abbatiam Vvalciodorensis Ecclesie constituit. Constitutio autem hæc quomodo auctoritata fuerit in subsequenter aperiemus. Venerabilis enim Pontifex commutationem quam monialibus sanctæ Glodesindis pro Hasteria assignaverat in præsentia principum, Regi ostendit, sicque supradictam Hasteriam cum omnibus appendiciis, consensu & deliberatione conventus S. Glodesindis, & Majorum Mettensis Ecclesie, ad usum Vvalciodorensis ecclesie in Regis potestate & manu posuit, & liberaliter decreto principum ab eodem Rege & Pontifice ac Majoribus ecclesiarum Mettensium B. Forannano assignata est; quatenus ipse, quemadmodum Abbas ejusdem Vvalciodorensis ecclesie, sine scrupulo & controversiâ, & motione contrariâ eam teneat, & successores sui, qui regimen ejusdem Ecclesie tenuerint in sempiternum per succedentia tempora, & ipsa sub regimine ejusdem Vvalciodorensis ecclesie in perpetuum permanens tueatur. Ne autem istius Regalis & Imperialis decreti compositio, & majestatis ejusdem deliberatio molimine aliquo nefarii ausus, ab aliquo clerico vel laico, nobili vel ignobili violando irriteretur, auctoritate & judicio principum, testamento Imperialis munificentie confirmatur; sicque Hasteria juri & dominationi Vvalciodorensis ecclesie famulatura supponitur, anno ab Incarnatione Domini nongentesimo sexagesimo nono, Indictione XIII, regnante Ottone primo, anno regni sui XXXIII.

Rege concedente.

ac Vvalciodoro in jus Episcopi Mettensis transeunte

11. Sed ne aliquando Vvalciodorensis ecclesia motione alicujus hominis vexaretur, ob protectionem, advocatiam, & defensionem prædictæ Vvalciodorensis Abbatie*, donum superius memoratum, conditione retinuit supradicta, & hoc ordine definito concessit, quatenus Mettensis ecclesia contra Vvalciodorensiam b recto tramite incedens, ab omni ecclesiastico jure illi justitiam faciat; & ne recedens ab eadem justitia, contra eam enormiter, sanxit, ut si ab eadem Mettensi ecclesia vel ejus Episcopo scrupulus alicujus controversie ex eadem Hasteria Vvalciodorensi ecclesia oriretur, ad pristinum Vvalciodorensis ecclesia reverteretur gradum, & de manu Regis prædictum iterum sumeret donum. Istius autem emancipationis utilitas & utriusque rei deliberatio, ex dono Vvalciodorensis Abbatie, ex regia manu substracto, & ex villa Hasteriensi cum omnibus rebus instantibus & succedentibus, & omnibus appendiciis suis, Vvalciodorensi cœnobio subju-

* al. Ecclesie.

b

a Acherius has duas voces habet, ut ex respectu id est par respectu, ut ipse interpretatur, cum illius cuncta &c.

b Codex Acherii qui in multis à Bollandiano ali-

quando recedit, pro contra Vvalciodorensim, Vvalciodorensi, & pro contra eam enormiter, legit cum ea enormiter.

ANN. C. H.
C. M. XCII
APRIL XXX
Hasterienſe
puellarum
cœnobium

à S. Glode-
ſindis cœ-
nobio pen-
dens.

Aliud in eo-
dem loco
virorum
conſtitui-
tur.

Forannanus
Romam
profectus.
* al. & or-
dinem.

& à Bene-
dicto VII
ſuſcepit.
b

privilegium
obtinet.

Elibertus al-
teram con-
jugem ducit.

gata, decreto curialium principum sub regalibus testamentis auctorifata legitur, & p. Deoderici ac B. Forannani & Comitum Eilberti & capitalium virorum de curia testimonio confirmatur. Tempore sanè illo Hasterienſem villam moniales sanctæ Glodeſindis tenebant, & in ecclesia ejusdem villæ, sub imperio & regimine Decanæ, quædam earum in eadem cella Deo ſervientes vivebant, & sub jugo & obedientia Abbatissæ S. Glodeſindis, omnes pariter incedentes regebantur. Nunc deinde Abbatissæ suæ regressæ ad monasterium suum, locum reliquerunt; & sic postea unusquisque quod sui juris fuit detinens, ex eo secundum arbitrium proprium disposuit. Itaque inito consilio, in eadem Hasterienſi Ecclesia à B. Forannano & Comite, nutu Imperatoris, & ejus consilio, Sacerdotes quatuor constituti sunt, qui eandem ecclesiam, ex officio divini famulatus, secundum suum ordinem, multis diebus rexerunt.

12. Interea decretum est ab utrisque partibus à B. Forannano & Comite, nutu Imperatoris & ejus consilio, ut pondus rationis per * ordinem, & præteriti negotii actionem Romano Pontifici innotescerent, & ex supradictis rebus auxilium consilii sui, & munimentum suæ protectionis quærerent. Huic definitioni actionem apponentes, laborem assumerunt, & statutis comitibus & quæ itineris necessitudinibus forent apta paratis, accelerato itinere Romam pervenerunt. Venientes namque ibi honorifice ab eodem Papa & viris ecclesiasticis suscepti sunt, qui causam itineris fuscitantes, & qui essent, & cur tanti itineris vexationem assumerent percunctantes, cognoverunt eos esse viros morum probitate polientes; unde & morigeratæ conversationis vultus intuentes, majoris dignitatis veneratione sunt habiti, & cultu digniori promoti. Tandem revelato sui animi proposito, & causam sui itineris declarantes domino BENEDICTO Papæ b, qui septimus in agnitione istius nominis pontificatum Romanæ ecclesiæ eodem tempore gubernabat, suæ auctoritatis tutelam & munimentum quæserunt. Cumque probitas vitæ & laudabilis conversatio B. Forannani illi innotuisset atque edoctus fuisset, qualiter proprium relinquendo solum honorem Archiepiscopatus deseruisset angelico jussu, & ad denominationem sibi ab Angelo habitationem pervenisset, maximo honore à præfato domino Papa, & etiam universo clero affectus est. Audito tandem eo, voluntati & petitioni ipsius assensum præbuit, non solum propter regis auctoritatis interventionem & inclyti Comitum deprecationem, verum etiam ob suæ sanctitatis ac religionis venerationem.

13. Itaque declaratis rebus pro quibus negotium agebatur, censura Romanæ curiæ, omnia quæ sunt in præſenti & in futuro succedere possunt Vvalciodorenſi ecclesiæ, in protectione ejusdem Romanæ majestatis constituuntur. Et ut hæc constitutio per succedentia tempora firmiter conservetur, & apostolica auctoritas cum regali & imperiali firmitate validius convalescat, statuit ut Hasterienſis villa, cum omnibus rebus & appendiciis suis instantibus & subsequentiis, ecclesiæ Vvalciodorenſi famuletur, & ei sine scrupulo, sicut una de suis ceteris curiis, subjaceat in perpetuum. Ne igitur istius institutionis Romanæ majestatis firmitas, & apostolici decreti munimentum aliquando ab aliquo hodie in quocumque ordine constituto laico vel clerico, rege vel Episcopo, vel alia qualicumque personâ, temerario ausu violetur, religionum virorum de curia decreto statutum est, ut à die illa & deinceps, quicumque definitum constitutionis prædictæ munimentum ausus fuerit infringere, perpetuæ excommunicationis vinculo subjaceat, nec ab aliquo sacerdote vel Episcopo pro qualicumque conditione absolutionem accipiat, excepto Romano Pontifice, qui reatus illius ea conditione faciet absolutionem, si satisfactione condigna præstiterit, & quod male usurpavit restituens, à detrimento ecclesiæ cessaverit. Deinde utriusque deliberationis decreto, videlicet domini Papæ & Religiosorum de curia sancitum est, ut recedens ab eis B. Forannanus privilegium sui Archiepiscopatus in omni officio & actione, cultuque divino retineret; necnon ut regimen curamque animarum sibi injunctarum curamque pastorem in monasterio suo sollicitus exerceret, & id in monasterium sub protectione apostolicæ auctoritatis in æternum firma stabilitate tueretur. Ut autem testamentum tantis testimoniis auctorizatum fixum & inconvulsum rationabiliter conservetur in perpetuum, privilegium Romanæ ecclesiæ, per B. Forannanum remittitur c.

14. *Cum sicuti prænotatum est superius, post Herinſendis Comitissæ mortem, Eilbertus Comes, proximorum suasionem & consilio, rursus esset vincetus carnali connubio, secunda*

a Deest apud Acherium nutu Imperatoris.

b Ea est horum Actorum ac præcedentium sæpe diversitas, ut ex eorum collatione vacillet potius aliquando rerum fides, quam stabilietur. Prioris vitæ auctor Romanum Forannani iter monasticæ professioni præmittit, Chronographus d contra cum jam pluribus annis Abbatiali munere functum iter suscepisse scribit. Sic turbato primorum Abbatum Vvalciodorenſium ordine, cuncta quæ sequuntur dubia

sunt & incerta. Crediderim tamen Forannanum aliquanto post susceptam Vvalciodori administrationem, & quidem sedente Benedicto VII, Romam perſiſſe, cum S. Cadroe anno CM LXXV mortuus, ac Gerbertus non multo post expulſus, jam ipsi locum ſociſſent.

c Post hæc verba ſequitur in Chronico Hiſtoria Tranſlationis ſancti Eloquii, quam exhibuimus in Sæculo I ad annum 675.

hac

ANN. CH.
CM XCIII
APRIL. XXX

à se & à successoribus suis conservanda, terminatur. Ex immensitate autem tanti beneficii fratres prædicti dignas gratias, juxta modulum suæ facultatis, Comiti reddiderunt, & suæ servituti toto vitæ suæ cursu fideliter adhæserunt, ob magnitudinem honoris, quo sublimiter ab eo sunt promoti.

Sepulcrum
pro tota fa-
milia Eil-
bertus ædi-
ficat.in quod pa-
rentum cor-
pora trans-
fert.ac totus Deo
vacans.pie mori-
tur.honorifice
tumulatus à
Forannano.qui mona-
sterii bona
auget.

22. Deinde regressus à Rege, Vvalciodorensi ecclesiæ, frequentando adhæsit, & sepulturam in ea suorum familiarium, & fidelium amicorum maximo studio præparavit. ipse namque ab ingressu chori usque ad altare turris terram aperiens eamque effodiens, duos in ea muros construxit, & altitudinem utrorumque ad mensuram duorum cubitorum, & latitudinem in mensurâ unius & dimidii cubiti composuit. Ibi ergo nobilium corpora virosum ex profapia sua cum patre, & matre, & filio BERNERO & fratre BOSONE iterum honorificè sepelivit. Ipsa siquidem corpora præfata à locis ipsis in quibus antea fuerant sepulta, sua solertia translata sunt ob dilectionis fervorem & mutæ consanguinitatis propinquitatem. Exhinc cum divini famulatus medicationi assidue inhæreret, & divinæ contem- plationis eloquium libenter perciperet, non parum proficiebat, in via Domini: unde fiebat ut nonnumquam oculus esset cæco, & pes claudo, & ostium ejus viatori pateret. reddebat sanè quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo: & ita ex industriâ suâ mundanas artes deludendo conculcabat, ut non oblivisceretur qualem Creatori suo deberet subjectio- nem: sicque in dextera sua fidei lumen accendebat, ut lucerna simplicis oculi ejus, opa- citate sinistræ cogitationis non extingueretur: Itaque residuum suæ vitæ cursum in sancta conversatione de die in diem proficiendo, peragens, tanquam strenuus Agonotheta ad certamen se indefessè præparabat, & per hoc callidi tentatoris insidias repelle- bat: unde & in agone istius certaminis viriliter decertabat, ut non veluti dormi- tans inveniretur in occursum Domini sui. Proinde pulsanti Judici & Domino suo introitu- nitabatur præparare, ut non in porta inimici sui confusionem ei facerent. Intendens igitur voris præcordialibus in Creatorem suum, dissolutionem suam per continuas oratio- num victimas illi commendabat, precabaturque quotidie divinæ miserationis & consolatio- nis affore sibi subsidium, ut cum fidelibus suis mereretur audire: Veni, dilecte mi ad me: instat enim tempus ut ex tuo labore mercedem recipias perpetuæ retributionis & inestimabilis gloriæ. gloriam itaque suam, Christum videlicet, amplectendo sequeba- tur, & in mandatis ejus juxta modulum suæ conversationis meditando currebat. Nactus siquidem ex legitimo certamine & ex cursu felicitis consummationis suæ coronam immar- cessibilem, more solito loca sancta circuibat, & sibi commissum margaritum Christo jugiter commendabat.

23. Contigit igitur dum die quadam usque ad basilicam beatæ Mariæ in *Humbles* gra- tiâ visitationis disponeret properare, ut à Vvalciodoro exiens usque ad vicum qui dicitur Fleruz b perveniret, ibique sicut in proprio causa hospitii ingrederetur. Ingresso autem eo, gravi morbo correptus est, & invalecente in dies ægritudine, ad mortem usque per- venit. Cumque vocationis suæ tempus proximum affore cerneret, è vestigio à se nuntio directo in Vvalciodorensi cœnobio, B. Forannanum ad se accersivit: & per eum dissolu- tionem suam, expletis divinatorum mysteriis quæ huic congruunt vocationi, Domino com- mendavit. Sic itaque cursu fideliter peracto, ex hoc mundo migravit ad Christum, recep- turus perfecto opere, suæ mercedis denarium. Igitur B. Forannanus, directis undique ver- naculis, ex cœnobiis ab eo constructis, Abbates ad hoc funerale obsequium convocavit. Ex auditu quoque istius rumoris congregata est non minima multitudo Monachorum cum clericis & Monialibus: innumerabiles etiam catervæ proximorum & nobilium virorum, cognita ipsius morte conveniunt, planctum & gemitum emittentes; adeo ut eorum ma- joris affectus dolorem faceret ceterarum gentium nationibus. B. igitur Forannanus, cum turbis monachorum, clericorum & nobilium virorum, & cum innumeralis sexus utrius- que multitudine, venerabile corpus egregii Comitis, à loco illo transferens, usque ad basilicam Vvalciodorensis cœnobii deduxit, & ibi eum in condigno loco honorificè sepe- livit: in eo videlicet quo se disposuerat sepeliri.

24. Itaque B. Forannanus, anno ab Incarnatione Domini nongentesimo sexagesimo nono, ordine supradicto de terra sua exiens, in istius habitationis ingressus est monaste- rium: quod secundum ecclesiastica jura cum Comite regulariter ordinans, magnificè decoravit in omnibus, ut nostri ingenioli inertia manifestando conscripsit. Septimo au- tem anno post ejus adventum, ordine memorato Comes venerandus hominem exiens, ex hoc mundo transiit anno ab Incarnatione Domini nongentesimo septuagesimo septimo, indictione quinta, anno domini Ottonis Imperatoris secundi tertio, quinto Kalendas Aprilis.

^a Eilberti patrem **EBROINUM**, matrem **ZU- NERTAM** appellat Chronographus initio sui ope- ris, ubi Eilberti genus recenset. quod unde hauserit, mihi incompertum. De Bosone fratre idem Chrono- graphus asserit cum in Vvalciodorensi ecclesia suam

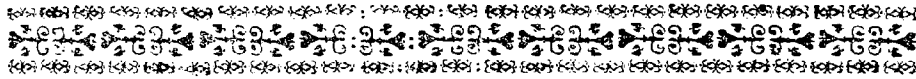
elegisse sepulturam, ac Calvum-monæm Eilberto in gratiam Vvalciodorensium cecisse.
^b Fleruz quoque hodie vocant quinque leucis à Flo- rintis, à Bayaco duodecim distans.

Dehinc post hæc accidit ut in Mettensis Episcopatus confinio villam unam *Gruthen* beatus Forannanus industria sua ecclesiæ Vvalciodorensi acquireret, & ne vini penuriam ejusdem ecclesiæ habitatores paterentur, eam eidem ecclesiæ ad usum vini assignavit: domum vero in eadem civitate cum duabus vineis acquisivit; & unam ex his, in memoriam Vvalciodorensis ecclesiæ Vvalciodorum appellavit: ex eo enim tempore usque nunc ipsa illud nomen sibi retinens eadem vinea, Vvalciodorus appellatur. Et quia à die qua Vvalciodorensis ecclesiæ Mettensi supposita est, ordinatione regalis censura & principum, definitum fuerat, ut Abbas ejusdem Mettis conveniret singulis annis in inventione B. Stephani, ob honoris cultum præstandum eidem ecclesiæ, & debitam subjectionem reddendam, quam eadem Vvalciodorensis cognitione sui domini exhibere debebat; ne in ipsa præfatus Abbas penuriam hospitii pateretur, domum ei præparavit, & sufficienter ad usum adventantium redditus eidem domui assignavit. Nullam enim exactionem contrariam aliam, nec Vvalciodorensis Mettensi reddere, nisi præfati diei præsentiam, quo domino suo, Episcopo videlicet, prædictus Abbas suos prosperos successus fateri, & amfractus periculosos motionesque contrarias conqueri debet. Et si Episcopus absens fuerit, die eodem in eadem Mettensi ecclesiæ vices ejus agere debet, servandus per omnia more Episcopali, exceptis episcopalibus insigniis. His vero ex more completis, de statu ecclesiæ sive Abbas requirendus est ab Episcopo, perceptaque responsione ejus, ex sua felicitate gratias reddere Deo; de tribulatione autem ejus dolere debet, & idoneum procuratorem illi committere. Nam pro eadem tribulatione, sicut pro sua, causidicus assurgere debet, & pro quacumque necessitatis occasione, sicut pro sua, esse sollicitus.

25. Deinde egregius Antistes Forannanus, feliciter in sancta conversatione præsentis certaminis stu lens cursum consummare, talentumque sibi creditum cupiens multiplicare, armis justitiæ se præcingendo, invisibilis hostis versutias deludebat; atque ut verus & fidelis ratiocinator non tantum sibi studebat prodesse; verum de sua aliorumque salute sollicitus, pro sibi creditis ovibus divinæ misericordiæ subsidium implorabat. His & hujusmodi meditationibus inhaerens, Domino se subdebat; & toto mentis desiderio divina contemplando, totam mentis suæ intentionem in Deum jactabat, cupiens cum Paulo Apostolo dissolvi, & esse cum Christo. Cumque violentiâ tali introitum regni caelestis appetere. Exemplo & operatione, & pia egentium miseratione per cordis sinceritatem quærebat, quem tota aviditate dilexerat. Igitur sicut dictum est, per quotidianam compunctionem, in lecto suo omni tempore eum quem ita dilexerat requirens, diurnâ supplicatione vocavit: sicque quærento atque vocando, adeptus hereditatem felicitatis æternæ jungitur cælestibus choris, exutus humanæ fragilitatis tegumentis. Attamen vitam ejus qui evidentiùs cupit agnoscere, codicem gestorum ejus & depositionis studeat legere. Ibi namque insignia miraculorum ejus quæ in eo Christus ante depositionem & post ejus transitum dignatus est operari; tempus etiam illius exitus, quo ex hoc carnis ergastulo exivit, reperiet.

ANN. CHR.
CM. XXCI
APRIL. XXX

æ post san-
cto sine
quiescit.

DE V. HARTVVICO ABBATE TEGERNSENSI IN BAJOARIA, ejusdemque loci restitutore.

ANNO CHR.
CM. LXXXII
Aug. VIII.

1. **I**NTER viros illustres complures, qui hoc saculo ex Trevirensi sancti Maximini monasterio prodierunt, non inferiorem locum obtinere debet HARTVVICUS, qui ad faciendam in Tegernensi apud Bajoarios cenobio regularem disciplinam inde educus est. Hujus cenobii primordia retulimus in Saculi 3 parte I, ubi de sancti Quirini martyris, qui ibidem colitur, translatione: sed locum ipsum in itinere nostro Germanico nobis coram inspicere licuit. Situs est in superiori Bajoaria inter Isaram & Oenum fluvios, in faucibus Alpium, quæ Tirolensem regionem à Bajoaria dirimunt. In ipso Alpium aditu occurrit in convalle angusta lacus Tegernsensis, qui unius hora longus intervallo, nomen dedit monasterio, quod in capite lacus, inter ardua montium juga positum, non inamæ-
Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V. Gggg ij

ANN. CH.
EM LXXXII
AUG. VIII.

num in loco horrido secessum prebet. In ecclesia visuntur circum altare majus tres loculi, ex marmore ad parietem ordinati, quorum unus est sancti Quirini, alter sancti Chrysogoni martyris, tertius sancti Castorii, unus ex quatuor Coronatis martyribus. In media navi cernitur Otkarii & Adalberti tumulus, sed ab annis tantum ducentis ex marmore compositus. In eadem navi ad altare sancti Viti exstat sepulcrum Ellingeri Abbatis, quem beatum dicunt, tametsi nullo publico cultu honoratur. Is monasterium Benedictopuranum ad meliorem frugem revocavit saculo X I. In medio choro est tumulus Casparis Abbatis, qui auctor fuit reformationis Tegernsensis ante annos ducentos. Ad Hartvicum revertor.

Tegernsen-
sis monaste-
rii ruina
& restituo.

Hartvicus
Abbas.

2. Postquam in primo splendore Tegernsense monasterium per unum alterumve saculum perstitisset, venit porro in pradam Arnolphi Ducis, aliorumque laicorum, qui nedum prædia & possessiones, sed etiam claustrum & officinas monachorum occuparunt. & cum uxoribus suis insederunt, uti Otto secundus in subjecto diplomate conqueritur. Unde stipendiis monachorum ereptis, cum spurcitiæ & nefariis rebus invalescentibus, tota ibi religiosa vita deperiisset, mox cælesti vindicta monasterium & omnia ejus ædificia cum libris & ecclesiastico cultu concremata sunt. Huic infortunio mederi volens Imperator hortatu dilectissimi nepotis ac fratris sui Ottonis Ducis, locum restitui curavit, atque ejus rei gratiâ Hartvicum monachum, Treveris accitum, eidem loco præfici curavit. Istius facti memoriam expressam invenimus in quodam folio, quod veteris Evangeliorum libri operculo affixum est, in quo hac leguntur. Anno D C C C C L X X V I I I, IV Nonas Martii, cœpta est regularis conversatio in hoc monasterio à venerabili monacho Hartvico de sancto Maximino. Tum, anno D C C C C L X X V I I I ab Ottone Imperatore secundo idem Hartvicus baculum & privilegium recepit, & à venerando Episcopo A B R A H A M Frisingensi benedicitur, & Monachi Regulam professi sunt. Ottonis hac de re diploma huc referre juvat ex *Hundii Metropoli Salisburgensi* tomo 3 pag. 395.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, O T T O divina favente clementia Imperator Augustus. Quia Regum vel Imperatorum pia consuetudo semper fuerat ecclesias Dei, ob æternæ retributionis præmium, suis condonationibus exaltare vel renovare; idcirco & nos prædecessorum nostrorum religiosam devotionem sectari studentes, propter salutis æternæ mercedem & statum regni ac imperii nostri, ecclesias & sumtus Deo militantium libenter præaugmentare cogitamus. Unde & notum esse volumus universitati fidelium nostrorum, tam præsentium quàm futurorum, qualiter carissimus frater noster O T T O, Allemanorum ac Bavarorum Dux, serenitatis nostræ intulit auribus, esse quoddam in Bavaria sui Ducatus provincia cœnobium Tegarinsæ dictum, quod duo germani fratres & illustres Comites, in suo & de suo patrimonio, temporibus Pipini Regis Francorum, ipsius permisso condiderunt, & regio mundiburdio commendaverunt, & à sancto Papa Zacharia ipsi germani fratres A D A L B E R T U S & O T C A R I U S, quos supra delibavimus, corpore beati Quirini martyris impetrato, venerabile reddiderunt: ubi omni patrimonio suo contradito, ipsi comâ capitis depositâ, monachico habitu suscepto, unus de duobus fratribus, Adalbertus nomine, in eodem loco centum quinquaginta Monachorum primordialis exstiterit Abbas. Hæc nempe principalis & regia exstitit Abbatia & religiosus Abbatibus quam pluribus insignis, privilegiis antecessorum Regum, Pipini videlicet & Caroli Magni, Ludovici, Carolomanni, roborata & ab omnium districtione personarum immunis: donec laicorum tradita dominio, claustrum & officinas Monachorum cum uxoribus habitare cœperunt, & fordebant canibus claustra sacrata domus, ex quo Monachis stipendiis suis ereptis, tota ibi religiosa deperit vita, & spurcitiæ atque nefariis rebus invalescentibus, mox cælesti vindicta monasterium & omnia ejus ædificia, cum libris & ecclesi-

stico cultu igni concremantur. Nos ergo imperiali miseratione huic loco hæc-
 nus prolapsò succurrere volentes, per interventum dilectissimi nepotis ac
 fratris nostri Ottonis Ducis, supradictorum Regum & Imperatorum autho-
 ritatem sequentes, ipsi cœnobio, Tegarinsœe dicto, in pago Sundergoe, &
 in Comitatu Liutpoldi Comitis sito, & in honore Apostolorum Petri & Pauli
 atque Quirini Martyris dedicato, secundum regularem vitam, HARTVICUM
 nomine præfecimus Abbatem, quem etiam cum loco illi à nobis commissò
 in mundeburdium nostræ deffensionis suscipientes, sibi & omnibus huic lo-
 co succedentibus Abbatibus sub regia & imperatoria tuitione manere, hac
 nostra auctoritate concessimus; ita ut ipse præfatus Abbas sui que successores,
 sub regia & imperiali defensione, rectitudinem illius monasterii deinceps ha-
 beant, omnesque res ad prædictum monasterium jure modo aspicientes, vel
 quas Deus illuc in futuris amplificare voluerit, in pratis & alpinis, pascuis,
 silvis, aquis, aquarumve decursibus, piscationibus, molendinis, vis ac in-
 viis, cum decimatione totius Abbatie, & præsentis ac futura silvarum extir-
 patione, sub Abbatis ejusdem loci potestate, absque ullius personæ contra-
 dictione, perenniter subsistant. Insuper etiam Monachis præsentibus ac futu-
 ris inter se eligendi Abbatem, nostræ Majestatis imperio, potestatem concess-
 imus, & ubicumque eorum naves, sive carri, vel fammarii advenerint,
 absque telonei exactione pertranseant. Et ut hæc nostræ concessionis aucto-
 ritas firma in futuris temporibus & inconvulsa permaneat, hoc nostræ Maje-
 statis præceptum inde conscribi, & manu propriâ subtus notatum sigilli nostri
 impressione jussimus insigniri.

Signum domini OTTONIS invictissimi Imperatoris.

HILDEBOLDUS Episcopus & Cancellarius ad vicem Vvillegisi Archi-
 capellani recognovi.

Data IV Idus Junii, anno Dominicæ Inc. DCCCC LXXIX, Indict. VI.
 anno verò regni secundi Ottonis XIV, imperii autem II. Actum Bruoma-
 dæ feliciter.

3. *Non diu post hoc privilegium supervixit Hartvicus, quem anno DCCCC Ejus obitus,
 LXXXII ad superos abiisse intelligimus ex præmisso folio, ubi hæc verba. Anno
 DCCCC LXXXII bonæ memoriæ idem Hartvicus Abbas obiit VI Idus
 Augusti. Quedam ejus epistola, non magni momenti, cum aliis aliorum Abbatum
 epistolis habentur in codice Tegernsensi, num. 1008. ubi etiam exstat ejusdem Hart-
 vici epitaphium, quale hic apponimus.*

Hic lapis eximium corpus tegit ecce pusillus
 HARTVICI monachi, qui fuit Abba loci.
 Cujus & officium gessit Pastoris opimum
 Perplacitum Domino, Fratibus, & populo.
 Defecit cultus monachilis mœnibus istis
 Annos tam plures, quòd sumus immemores.
 Post hæc commiserans divina potentia regnans,
 Treveris hunc nostris miserat auxiliis.
 Hic etenim Fratres docuit perdiscere mores,
 Quos Benedictinam constat habere viam.
 Omnibus acceptus, cui nullus amore secundus,
 Corripuit monachos, ut decuit, placidos.
 Moribus & duros facit ipse benigne benignos,
 Paulus & ut monuit, omnibus omne fuit.
 Heu vix pervixit quinquennia, moxque recessit.
 Nos dedit orbatos, & perit ille polos.
 Sexta Idus rapit hunc Augusti, atque æthre locavit.
 Hanc animam petimus suscipiat Dominus.

4. *Hartvico successit GOZPERTUS ex monacho Ratisponensi, cujus varias.*
 G g g ij

epistolas ex superiori codice descripsimus, aliquando Deo dante edendas. Gozpertum anno M L moruum excepit GODEHARDUS seu Gothardus, & ipse Abbas Althabensis atque Hersfeldensis, ac demum Hildesheimensis Episcopus sanctus, cujus Acta in Saeculo sequenti referenda.

ANN. CH.
CM LXXXIV
AUGUST. I.

VITA S. ETHELVOLDI EPISCOPI WINTONIENSIS.

Auctore (ut videtur) VVOLSTANO monacho, ejus discipulo.

Ex ms. codice cœnobii Uticensis in Gallia.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ scri-
ptores.

1. **Q**UOD priscam ecclesiastica ac monastica rei disciplinam restituere saeculo x conata est Anglicana ecclesia, id maxime debet pietati ac studio trium illustrium Episcoporum, scilicet Ethelvoldi, Osvaldi, & Dunstani, qui, cooperante in primis Eadgaro Rege, abusus in Ecclesiam introductos sustulerunt, & Monachos vitæ strictioris in pristinas sedes postimmino revocarunt. Ita his tribus viris agentibus, quasi trifortni lumine Ecclesiam serenante, densa vitiorum tenebra evanuerunt, ait Vvillielmus Malmesburienensis in lib. 2 de Regibus cap. 8. De Osvaldo superius actum est, de Ethelvoldo hic agendum, & inferius suo loco de Dunstano. ETHELVOLDUM, qui & Athelvoldus, plures auctores celebrarunt, quorum primus videtur ALFRICUS Abandoniensis, qui anno ab Ethelvoldi obitu vigesimo res ab eo gestas litteris breviter mandavit. Ejus lucubrationem invenimus in ms. codice Fiscannensi. Proxime post eum idem prescribit scriptor alter anonymus, quem hic damus: cujus aetas ex prologo & ex cap. 39 intelligitur. Testatur quippe se ea referre, quae praesens viderit, & quae fideli seniorum relatione didicerit. Hac scriptio absque auctoris nomine habetur in codice Uticensi seu sancti Ebrulsi, ea aetate scripta: sed ejus auctor non alius mihi videtur quam VVOLSTANUS Monachus Vvintoniensis, de quo hac Vvillielmus Malmesburienensis in lib. 2 de Regibus Anglorum cap. 8, ubi de Ethelvoldo. Hujus vitam Vvltanus quidam Cantor Vvintoniensis, discipulus ejus scilicet & alumnus, composuit stilo mediocri. Ut vero hanc esse purem Vvltani lucubrationem, hac fere me movent, nempe quod aetas apprimè conveniat, genisque auctoris, qui nonnullos versus huic vita inseruit: deinde relicta quadam à Vvillielmo in lib. 2 de Pontificibus Anglorum, ubi de Ethelvoldo, quae non ab Alfrico, (qui ea praetermisit, nec scio an Vvillielmo notus fuit tamquam Vita S. Ethelvoldi primus auctor) sed ab auctore nostro accepit, haud dubie Vvltano, quem unum laudat vitæ sancti Ethelvoldi scriptorem. Porro Alfrico Vvltanum idcirco praenimus, quod hic eadem omnino, & quidem iisdem saepe verbis referat, quadam vero adjiciat, quae apud Alfricum desiderantur, referunturque (ut dixi) à Vvillielmo, ut suo loco notabimus. Alfrici prologum huc referre juro. Alfricus Abbas, Vvintoniensis alumnus, honorabili Episcopo Kenulfo & Fratribus Vvintoniensibus salutem in Christo. Dignum ducens denique aliqua de gestis Patris nostri & magnifici Doctoris Athelvoldi memoriae modò commendare, transactis videlicet viginti annis post ejus migrationem, brevi quidem narratione mea, sed & rustica, quae apud vos, vel aliàs à fidelibus didici, huic stilo infero, ne fortè penitus propter inopiam scriptorum oblivioni tradantur. Valere. Alfricum seu Elfricum laudat Pufens ad annum 1017, ubi ait, eum ad Episcopatum primo Vviltunensem, dein ad metropolim Cantuariensem promotum fuisse. Alios auctores, qui de Ethelvoldo egerunt, Rogerium Hovedenum, Henricum Huntindonensem, Mattheum Vvestmonasteriensem, Johannem Bromtonum, Harpsfeldium, Thomam Maibeuvium indicasse sufficiat: quibus adde auctores, qui facta sanctorum Osvaldi & Dunstani scripserunt. Fallitur in his Bromtonus, qui Ethelvoldi gesta confundit cum factis Alfwolfs Episcopi Schireburnensis, de quo superius ad annum 958 dictum est, ubi de beato Vvltano.

Ethelvoldi
merita
de re mona-
stica.

2. Quid in rem monasticam praestiterit Ethelvoldus, probant monasteria Abandoniense, praesertim duo Vvintoniensia, Vetus ac Novum: in quorum altero Monachi ejectis clericis sus-

sibi, in altero instituti sunt, ut pluribus dicitur non solum in sequenti Vita, sed etiam in actis Oswaldi & Dunstani, apud Willelmum Malmesburiensem, in Monastico Anglicano, & alibi. Audendus hac de re Willelmus Malmesburienfis in lib. 2 de Regibus Anglorum cap. 8. Quantum efficax fuerit sanctitas & probitas discipulorum suorum, nempe Dunstani, indicio est Ethelwoldus ex monacho Glastoniensi Abbas Abendonienfis, idemque post hac Episcopus Wintonienfis, qui tot & tanta Monasteria fecit, quod vix modò credibile videatur, ut talia fecerit Episcopus urbis unius, qualia vix posset Rex Angliæ totius. Fallor, & precipiti sententia pecco, si non palam sit quod dico. Quantula sunt cænobia Eliense, Birchenfe, Torniente, quæ ille à fundamentis suscitavit, & suâ inlustriâ perfecit; quæ cum semper exactorum vellicet nequitia, sunt nihilo minùs habitatoribus suis sufficientia. Tum laudato Wulstano ejus vita scriptore, ac deinde Oswaldo, qui Voigornia monachus pro clericis posuit, hac subdit Willelmus. Expulerat antea regali jussione Ethelwoldus Episcopus clericos de Wintonia, qui cum data à Rege sibi optiõne, ut aut regulariter viverent, aut loco cederent; magis vitam mollem elegerunt. Willelmo suffragatur Ordericus Vitalis in historia sua lib. 4 pag. 517. ubi hæc verba. Tunc cænobium Medeshamstede, quod prælem tempore Wlferi Regis Merciorum Sexvulfus Pontifex construxit, Adelvoldus crasul sub Edgardo Rege, in vico qui Bûrg dicitur, restauravit; & basilicam in honore sancti Petri Apostolorum principis editam magnis opibus ditavit. Deinde Tornienfe, Eligenfe & alia multa monasteria pluribus in locis fabricatâ sunt; & conventus in illis Monachorum, aut Clericorum, aut Sanctimonialium solleter locata sunt. Cópia reddituum singulis monasteriis largiter impartiebatur, unde sufficiens victus & vestitus theoreticis administraretur: ne pro penuria rerum necessaritarum in divino cultu aliquatenus vacillantes frangerentur. Sic in Anglia monasticus Ordo renovatus est, &c. Quid in Wintonienfis monasteriis Vereri ac Novo actum sit per Ethelwoldum, carmine persecutus est Wulstanus, jam superius laudatus, in epistola ad Elsegum Wintoniensem Episcopum, prefixa duobus libris metricis ab eodem Wulstano scriptis de vita & miraculis sancti Swithuni Antistitis itidem Wintonienfis, de quo in superiori tomo egimus. Hanc epistolam post hanc Vitam referemus. Hoc Wulstani carmen non laudat in superiori loco Willelmus, qui præter librum de vita Ethelwoldi aliud opus de harmonia ei tribuit his verbis. Fecit & aliud opus de tonorum harmonia valde utile, eruditi Anglici indicium, homo vitæ bonæ & eloquentiæ castigatæ. Eam eloquentiam negligere visus est in Vita S. Ethelwoldi, quæ mediocri stilo vera scripta est. De novo monasterio lege qua diximus supra in Elogio S. Grimaldi.

3. Pulchra sunt quæ de Thorneiensis monasterio per Ethelwoldum exculto scribit Willelmus in fine libri 4 de Pontificibus Anglorum. Ibi solitudo ingens ad quietem data Monachis, ut eo tenacius hæteant superis, quo castigatius mortales conspiciantur. Femina ibi si visitur, monstro habetur: matibus advenientibus quasi Angelis plauditur; ceterum ibi nullus nisi momentaneè convertatur. Ethelwoldus jam à principio episcopatus eremiticam ibi exercere vitam cepit, libabatque ut poterat futura quietis primitias diebus quadraginta in remotissima, quam ipse construxerat, ecclesia solus Deo vacans. Idcircoque non tantam teritarum illic, quantum alibi congeffit: sed quantum sibi & duodecim Monachis satis esset. Corpora sanctorum, qui olim in illa eremo diversati fuissent, necnon & aliorum per Angliam tot advexit, ut omnes pane anguli ecclesiæ pleni sint. Ceteris propter nominum stridorem omisissis, Willelmus unum memorat Benedictum Abbatem Wviremutensem, venerabilis Bedæ nurcium, cujus Benedicti corpus magno coëmum pretio Adelvoldus Thorneiam advexit, & obscurioribus sanctis lucistuum jubar invexit. Thorneia insula, Thornig hoc in cap. 24 appellatur, sita prope urbem Eliensem, in Comitatu Cantabrigiensi. De eo lege Monasticum Anglicanum à pag. 242. ubi ecclesia pars aquilonaris S. Benedicte sacraia fuisse dicitur pag. 243.

Thornejen-
se monaste-
rium.

4. Ethelwoldi memoriam in rebus sacris jam inde ab ejus obitu celebravit Anglicana ecclesia, ut præ aliis testatum facit Missa hic edita, qualis in ms. codice Uticensi pervetusto habetur. Ejus moris diem Alfricus assignat tertio Kalendas Augusti, (si non fallit apographum nostrum) Wulstanus alique post eum Kalendis ipsi. Sic enim legitur non solum in cap. 41. sed etiam in ipso Vita ejus titulo, qualem max referemus.

Ethelwoldi
cultus.

5. Pissus in libro de illustribus Angliæ scriptoribus Ethelwoldum nostrum commendat, eique tribuit opuscula nonnulla, nempe de sua in Presbyteros potestate ad Iohannem Papam xiv lib. 1. Contra Presbyteros fornicarios & eorum concubinas lib. 1. De Abbatibus Lindisfarnensibus lib. 1. De Regibus, regnis, & episcopatibus totius Angliæ lib. 1. De tempore Regum Britannorum lib. 1. De suis visitationibus lib. 1. De planetis & mundi climatibus lib. 1. & alia non pauca. Sed an & qua verè ipsius sint, non facile est desinare, cum ea opera non sint in promptu. Non tamen dubitem librum de Abbatibus Lindisfarnensibus haud alium esse quam carmen Ethelwoldi monachi Lindisfarnensis de isto argumento, à nobis editum in tomo superiori. Adit Pissus librum de visitationibus opus esse Ethelwoldi monachi Wintonienfis. Cetera, forsitan præter duos primos, aliena etiam videntur.

Scripta.

I N C I P I T P R Æ F A T I O

De vita gloriosi Patris Athelwoldi Episcopi, cujus sacra memoria celebratur in Kalendis Augusti, qua die feliciter ad regna migravit cœlestia.

POST QUAM mundi Salvator Christus humano generi per aulam virginis uteri incarnatus apparuit, & expleta suæ pietatis ac nostræ salutis ineffabili dispensatione, ad paternæ majestatis sedem cum triumpho gloriæ est regressus, multa per universum orbem diffudit apostolorum luminaria Doctorum, qui evangelicæ fidei illustratione perfusi, cæcas ignorantia tenebras ab humanis cordibus effugarent, & ut credentium mentes igne superni amoris inflammarent, & elongata diuturnæ mendicitatis esurie, populorum turbas æternæ vitæ epulis satiarent. Ex quorum collegio beatus pater & electus Dei Pontifex ADELWOLDUS, velut lucifer inter astra coruscans, suis temporibus apparuit, multorumque cœnobiis fundator & ecclesiasticorum dogmatum institutor, inter omnes Anglorum Pontifices solus singulariter effulsit. De cujus ortu gestis & obitu scire cupientibus, aliqua narrare dignum duximus, & ne tanti patris memoria penitus oblivioni traderetur, ea quæ præsentibus ipsi vidimus, & quæ fidelium seniorum relatione didicimus, in his scedulis summatim perstrinximus, illius sanctis confissi suffragiis, hoc & nobis qui scripsimus, & eis qui lecturi vel audituri sunt profuturum.

I N C I P I U N T C A P I T U L A

Sequentis libelli

- I. De ortu & temporibus beati ADELWOLDI Episcopi.
- II. De visione saniorum uirum ejus.
- III. De interpretatione saniorum eorumdem.
- IV. Quomodo mater sensit animam pueri nascituri venisse, & in eum intrasse.
- V. Quomodo puer natus & in Christo renatus, quadam die subito in ecclesia cum matrice sua est inventus.
- VI. Quam studiose & diligenter in ipsa pueritia sacris litterarum studiis animum dedit.
- VII. Quomodo adolescens ADELSTANO Regi notus effectus, ad Clericatum & Sacerdotium pervenerit.
- VIII. De prophetia quam prædixit sanctus ÆLFEGUS Wintoniensis Episcopus de tribus sacerdotibus.
- IX. Quomodo Adelwoldus Glestoniam pervenit, & Monachus factus, qualiter ibi vixerit.
- X. De obitu Regis Edelstani, & de successione fratrum ejus in regnum gentis Anglorum.
- XI. Quomodo rege EADREDO favente, sanctus vir Abbandunensis monasterii curam suscepit, ejusque loci Abbas ordinatus fuerit.
- XII. Quod Rex Eadredus ad Monasterium venerit, & hospitibus tota die convivantibus liquor exhausti nequiverit.
- XIII. Quod regnante EADGARO templum prædicti cœnobii constructum & dedicatum fuerat.
- XIV. De ordinatione DUNSTANI, & quod Abbas Adelwoldus OSGARUM Monachum trans mare direxerit; & de quodam fratre ÆLSTANI simplici & magna obedientia viro.
- XV. Quomodo hostis antiquus sanctum virum per casum cuiusdam postis exstingueret conatus sit.
- XVI. Quod Rex Eadgarus ad Episcopatum Wintoniensis ecclesie sanctum virum elegerit.

- XXVII. De communione quam Clerici cantaverunt, quando Monachi de Abbandonia venientes ad ingressum ecclesie steterunt.
- XXVIII. De expulsionione Clericorum de Veteri monasterio.
- XIX. Quomodo vir sanctus venenum biberit, & fidei calore succensus, potum mortis exstinxerit.
- XX. De expulsionione Clericorum de Novo monasterio.
- XXI. Quod in Abbandonia Osgarum constituerit Abbatem.
- XXII. Quod in cœnobia Nonnarum Sanctimoniales ordinaverit.
- XXIII. Quomodo in provincia Orientalium Anglorum Eligenſe cœnobia regulariter Monachis instituerit.
- XXIV. Quod in provincia quoque Girviorum duo Monasteria Burgh atque Thornig appellata, simili modo Monachis delegaverit.
- XXV. De familiaritate sancti viri cum Rege Eadgare.
- XXVI. De revelatione sancti amistiis Suvithuni, quem sanctus pater Adelvoldus sub die Idus Julii cum omni gloria tranſtulit, & inde in ecclesia collocavit.
- XXVII. Quod & alia multa per Dunstanum, & Adelvoldum constructa & constituta sunt Monachorum Monialiumque cœnobia in gente Anglorum.
- XXVIII. Quomodo sanctus Adelvoldus lenitatis blandimento severitatem disciplina temperaverit.
- XXIX. Quomodo famis tempore multitudinem pauperum ab ipsis faucibus mortis eripuerit.
- XXX. Quod inter hæc vir sanctus infirmitates sepe viscerum & tumorem craterum perpeſsus fuerit.
- XXXI. Quod juvenes docere semper dulce habuerit.
- XXXII. De Chrisſmatis ampulla pane vacua, & in itinere oleo plena inventa.
- XXXIII. De Monacho, qui fortuna perpetravit, & solo sermone viri Dei quid perpeſsus fuerit.
- XXXIV. De Monacho, qui de summo templi culmine cecidit, & nil mali passus incolumis surrexit.
- XXXV. De Monacho, qui se viro Dei in legendo assimilare præsumsit, quid perpeſsus fuerit.
- XXXVI. De candela qua Episcopo obdormiente super fulsum libri ardens jacuit, & tamen paginam minimam læsit.
- XXXVII. Quod non omnia virtutum sancti viri opera valeant explicari.
- XXXVIII. De arbore quadam magna cucullis innumeris onusta, & de ejus interpretatione, qua in somnis sancto Dunſtano olim fuerat ostensa.
- XXXIX. De visione viri Dei in qua apparuit ei navis quadam maxima piscibus & anguillis ab imo usque ad summum plena, qui excitati homines sunt effecti, & rationi pristina restituti.
- XL. De veteris ecclesie nova dedicatione, qua facta est in die XIII Kal. Novembris.
- XLI. De obitu sancti Paris in Kal. Augusti, & de sepultura ejus die tertio Nonarum ejusdem mensis.
- XLII. Quomodo sanctus vir antequam levaretur è tumulo, manifestavit se viro urbano cui-dam, nomine ELTHELMO, plurima cecitate multato.
- XLIII. De sancti viri translatione, qua facta est sub die quarta Iduum Septembris, & de miraculis ad ejus sepulcrum paratis.
- XLIV. De infirma puella, qua ibi sanitatem recepit.
- XLV. De cæco puero, qui & ipse ibidem illuminatus est.
- XLVI. De ligato quodam fure & in cippo extenso, qui solo sermone viri Dei absolutus est.

INCIPIT VITA SANCTI ADELVVOLDI
Wintoniensis Episcopi & Confessoris.

ERANT igitur parentes sancti Pontificis ADELVVOLDI ex ingenua Christianorum propagine oriundi, Vventanæ civitatis urbani, temporibus senioris EADUARDI Regis Anglorum florentes, in mandatis & justificationibus Domini sine querela fideliter incedentes. Qui dum quotidianis bonorum operum pollerent incrementis, eximio Dei munere decorati sunt, quo talem mererentur gignere sobolem, cujus eruditione & exemplis non solum populi præsentis ævi, sed etiam futuri pervenirent ad notitiam veri luminis: ut exuti caligine tenebroſi erroris, gloriâ fruereſcentur æternæ claritatis.

CAPUT. I.

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

H h h h

ANN. CH.
CH. LXXXIV
AUGUST. 1
II.

Itaque felix ejus genitrix cùm eum in utero conceptum gereret, vidit hujuscemodi intempesta nocte somnium, quod erat certum futuri effectus præfagium. Visum namque sibi est, se pro foribus suæ domûs federe, & obtutibus suis adesse quoddam sublime vexillum, cujus summitas cælum tangere videbatur: quod se inclinando honestè ad terram, fimbriarum suarum velamine circumdedit imprægnatam, rursusque procerâ altitudine erectum, & inflexibili stabilitate robustum, ipsum unde inclinabatur repetiit cælum. Exspersæfacta autem mulier rursus sopore deprimitur & ecce repente vidit ex ore suo proflire & avolare quasi auream miræ magnitudinis aquilam, quæ volando cuncta Ventanæ civitatis ædificia, auratis pennarum remigiis obumbravit, & in alta cælorum se elevando disparuit. Cumque mulier evigilans secum miraretur attonita, & somniorum visionem mente volveret tacita, nec per semetipsam conjicere posset eorum interpretationem; perrexit ad quandam Christi famulam, nomine EDELDRIDAM, moribus & ætate maturam, quæ in præfata urbe nutrix erat Deo devotarum Virginum, cui narravit ex ordine, quod sibi ostensum fuerat in nocturna visione. At illa, sicut erat sagaci animo prudentissima, & interdum etiam futurorum Domino revelante præscia, de nascituro infante multa prædixit, quæ vera esse rerum exitus indicavit.

III. Nos quoque eorumdem somniorum conjectores esse possumus, in sublimi vexillo intelligentes Sanctum virum, qui tunc in utero portabatur quandoque futurum militiæ Dei signiferum, sicut & erat, quem multimoda reluctatione contra antiquum hostem pro defensione sanctæ matris Ecclesiæ congregentem vidimus, ipsoque bellante, immo per ipsum Deo vincente, pravorum machinamenta ad nihilum redacta conspeximus. Et quia aquila ab acumine oculorum vocatur, & testante sacro eloquio thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis; rectè per auream aquilam, quæ totam urbem alarum velamento obumbrare visa est, idem præclarus vir totius sapientiæ decoratus exprimitur, qui perspicaci & irreverberata cordis acie divina meditando, semper ad cælestia per contemplationem volavit, & super Ecclesiam, magni Regis civitatem, quam contrariæ potestates impugnare nitentur, umbraculum paternæ protectionis longè latèque expandit, & consummato boni certaminis cursu, ad visionem Dei in Sanctorum comitatu pervenit, sicut in Evangelio voce Dominica dicitur: *Ubi cumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquile.* Quia ubi ipse Redemptor noster est corpore, illuc procul dubio nunc colliguntur electorum animæ, & in futuræ resurrectionis gloria illuc quoque eorum colligentur & corpora. Hæc de somniorum interpretatione breviter diximus: nunc ad narrationis ordinem redeamus.

thesauro.

IV. Quadam namque die cùm mater ejus stipata civibus staret in ecclesia, sacræ Missæ celebrationi interesse desiderans, sensit animam pueri quem gerebat in utero, venisse, & in eum Dei nutu cuncta moderantis intrasse, sicut postea ipse Sanctus qui nasciturus erat, jam Episcopus nobis gaudente referebat. Ex quo ostenditur, eum à Deo electum existisse, etiam antequam nasceretur, & animam procreati hominis non, ut quidam æstimant, à patre vel à matre existendi initium sumere, sed, ut verè & absque omni dubietate creditur, à solo Creatore vitalem spiritum vivificari, & singillatim unicuique dari. Nascitur ergo futurus Dei Pontifex, & fons baptismatis in Christo renatus, Adelvold à parentibus est appellatus, sanctique chrisimatis unctione confirmatus gratiæ Dei in omnibus commendatus.

V. Accidit enim quadam sollempni die, cùm more solito nutrix illius ad ecclesiam pergere, & orationi incumbere decrevisset, tam validam inundantis pluvie tempestatem erumpere, ut extra loci limen, ubi in gremio tenens eundem infantem foderat, pedem movere non posset. quæ dum mærens amarissimè fleret, eo quod votum piæ devotionis solvere nequiret; caput humili-

ter omnipotentem Dominum rogatura declinavit, & confestim divina miseratione consolari promeruit. Nam nullam molcitiā procellosæ tempestatifentiens, subitò cum infantulo inventa est sedens in ecclesia quam adire disponebat, ubi sollempnia Missarum Presbyter celebrabat: & quod nulla ratione credere potuisset ut fieret, factum vehementer expavit; & omnes hujus rei cognoscentes miraculum magnæ admirationis stupor invalit. Sicut enim Propheta quondam ex Judæa repentiè sublatus, & in Chaldæa cum prandio depositus; sic beatus puer Adelvoldus sub momento cum nutrice in templo est præsentatus, ut sicut ille refecit congruo tempore Daniele prophetam in lacu leonum, sic iste milia populorum pasceret in Ecclesia Sanctorum.

ANN. CH.
CM LXXXIV
AUGUST. I

Igitur quotidiano profectu crevit puer bonæ indolis, & in ipsa mox pueritia sacris litterarum studiis traditus: ut qui aliis viam salutis erat ostensurus, ipse cum Maria focus pedes Domini humiliter sederet, & verbum ex ore illius salubriter audiret. Erat enim agilis natura atque acutus ingenio, ita ut quidquid majorum traditione didicerat, non segniter oblivioni traderet, sed tenacipotiùs memoriæ commendaret. Studebat etiam teneros pueritiæ annos morum honestate & virtutum maturitate vincere, divinis semper obsequiis omnia membra sua mancipare, & ad Dei implendam voluntatem totam mentis suæ intentionem dirigere: sicque præceptis Christi muneribus recte vivendo gratias exhibere, ut ad majora percipienda dignus mereretur existere.

V I.

Cùmque florentis adolescentiæ contingeret ætatem, præconium sanctæ conversationis ejus ÆDELSTANO Regi, filio prædicti Regis Eadvvardi, fama vulgante nuntiatum est, juvenemque festinanter accessiri præcepit. qui cùm adductus staret in præsentia Regis, invenit gratiam in conspectu ejus, & in oculis optimatum ejus: ibique individuo comitatu multum temporis agens in palatio, plura à Sapientibus Regis utilia ac proficua sibi didicit. Et demum jubente Rege ab Ælfeogo Vintoniensi Episcopo secundum morem ecclesiasticum priùs ad Clericatus officium tonsoratus, ac deinde paucis labentibus annorum curriculis in gradum sacerdotalem consecratus est.

V II:

Ipse enim beatæ recordationis pater ELFEGUS, inter cetera sibi collata spiritualium charismatum dona, prophetiæ spiritu pollebat, & contigit eum ordinasse in ipso tempore simul DUNSTANUM & ADELVVOLDUM, & quemdam, Edelstanum vocabulo, qui postmodum monachilem habitum deserens apostata sine tenus perduravit. Completa autem Missarum celebratione sanctus Antistes Elfegus sibi adhærentes ita alloquitur: Hodie coram Deo tribus viris manus imposui, eosque in sacerdotii ordinem consecravi: quorum duo ad episcopalem pertingent apicem, unus quidem primum in civitate Vigornensi, deinde in Cantia, quæ est metropolis ecclesiæ gentis Anglorum: alter verò mihi quandoque successurus est in pontificii dignitatem: tertius autem per lubrica voluptatum blandimenta miserabili sine tabesceat. Tunc Edelstanus interrogavit sanctum Antistitem propinquum suum dicens: Num mihi continget esse unum ex duobus, qui episcopali cathedra sublimandi sunt? Cui respondit Antistes: Non erit tibi pars neque fors in eo quem præfatus sum ordine; sed neque in ea sanctitate, quam in hominum conspectu videbaris inchoasse, permanens es. Cujus prophetiæ verba quam veraciter essent prolata, rei probavit eventus. Nam duo (sicut dicit Scriptura, *Iustus iustificatur adhuc, & sanctus sanctificatur adhuc*) ad pontificatus honorem pervenerunt, tertius verò juxta terribilem prioris sententiæ comminationem quæ dicit, *Qui in sordibus est sordescat adhuc*, in factore luxuriæ vitam finivit.

V III:

Adelvoldus autem Christi famulus, nomine, mente & opere benivolus, arctam viam quæ ducit ad vitam recto itinere gradiens, quotidiana Deo cooperante studuit melioratione succrescere, dans operam diligenter doctrinis

I X.

ANN CH.
CM LXXXIV
August. 1

& exemplis Elfegi susceptoris & ordinatoris sui. Nam apud eum præcipiente Rege, quò melius imbueretur, aliquamdiu commoratus est, ac postmodum Glestoniam perveniens, magnifici viri DUNSTANI Abbatis ejusdem monasterii discipulatu se tradidit. cujus magisterio multum proficiens, tandem monastici ordinis habitum ab ipso suscepit, humilique devotione ejus regimini deditus est. Didicit namque inibi liberalem grammaticæ artis peritiam, atque mellifluam metricæ rationis dulcedinem: & more apud prudentissimæ, quæ solet boni odoris arbores circumvolvendo requirere, & jucundi saporis oleribus incumbere, divinorum carpebat voluminum flores, & jocundos quoque & nominatos studiosè legebat auctores, insuper vigiliis & orationibus perseveranter insistens, & abstinentia semetipsum edomans, & Fratres semper ad ardua exhortans. Qui cum pro merito sanctitatis ab omnibus amaretur, & monasterii Decanus ab Abbate suo constitueretur; nullum elationis incurrit periculum, sed tantæ subjectis præbuit humilitatis exemplum, ut quotidiano manuum opere hortum excolendo laboraret, & Fratribus ad prandium poma, ac diversi generis legumina præpararet: ut post spirituales animarum refectionem, corporum quoque necessaria ministraret, præ oculis semper retinens illud Dominicum: *Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister; & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus*, & illud: *Quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam*. Hæc & alia memoriæ commendans Scripturæ testimonia, per disciplinam subditos, & per humilitatem custodiebat semetipsum.

X. Contigit interea victoriosissimum Regem ÆDELSTANUM, quarto anno postquam hostilem paganorum exercitum maxima strage premit, obisse, & fratrem ejus EADMUNDUM pro eo regni gubernacula suscepisse. Cui post annos sex & dimidium crudeliter interempto, successit in Regnum frater ejus EADREDUS, qui erat Veteris cœnobii in Vvintonia specialis amator atque defensor, ut testantur ea quæ ipso jubente fabricata sunt ornamenta, magna scilicet aurea crux, altare aurum, & cetera quæ larga manu benignus illuc ad honorem beatorum Apostolorum Petri & Pauli direxit, ibique æternaliter ad Dei laudem & gloriam conservari precepit. qui etiam, si vita comes fieret, orientalem porticum ejusdem Vvintoniensis ecclesiæ deauratis imbricibus adornare disposuit. Cujus regni tempore vir Domini Adelvoldus adhuc cupiens ampliori Scripturarum scientia doceri, & monastica religione perfectius informari, decrevit ultra marinas adire partes. Sed venerabilis regina EADGIVV, mater Regis memorati, prævenit ejus conamina, dans consilium Regi, ne talem virum sineret egredi de regno suo, insuper asserens tantam in eo fuisse Dei sapientiam, quæ & sibi & aliis sufficere posset, quamvis ad alienæ patriæ fines ob hanc causam minime tenderet.

XI. Quibus auditis delectatus Rex, magnam circa Dei famulum cœpit habere dilectionem, placuitque ei suadente matre sua, dare sancto viro quemdam locum vocabulo *Abbandum*, in quo modicum antiquitus monasteriolum, sed erat tunc neglectum ac destitutum, vilibus ædificiis consistens, & quadraginta tantum mansos possidens: reliquam verò præfati loci terram, quæ centum cassatorum lustris hinc inde gyratur, regali dominio subjectam Rex ipse possidebat. Factumque est consentiente Dunstano Abbate secundum Regis voluntatem, ut vir Dei Adelvoldus prænotati loci susciperet a curam, quatinus in eo Monachos ordinaret regulariter Deo servientes. Venit ergo servus Dei ad locum sibi commissum: quem protinus secuti sunt quidam Clerici

* Is Abbas Abandonensis Edredi privilegio pro monasterio Crulandensi subscripsit anno DCCCXCVI apud Ingulfum. Et tamen in Monastici Anglicani tomo 1 pag 16 col 1, Abandoniæ Abbas dicitur. ordinatus anno DCCCCLIV. an
legendum XLIV? Viros monastica disciplina exquiritè callentes, ex Corbeiensi Gallia cœnobio accepti: dicitur Ethelvoldus apud Harsfeldium Seculi X cap. 9. consule Monastici tomum 1. pag. 97.

de Glestonia, scilicet Osgarus, Foldbirhtus Friivegarus, & Ordbirhtus de Vvintonia, & Eadricus de Lundonia, ejus discipulatu se subdentes. Congregavitque sibi in brevi spatio gregem Monachorum, quibus ipse Abbas jubente Rege ordinatus est. Dedit etiam Rex possessionem regalem, quam in Abandonia possederat, hoc est centum castatos cum optimis ædificiis, Abbati & Fratribus ad augmentum quotidiani victus, & de regio thesauro suo multum eos in pecuniis juvit: sed mater ejus largiùs solatia muncrum eis direxit. Tantamque gratiam Dominus sibi fervientibus contulit, ut ad præfatum cœnobium, quod antea rebus erat pauperrimum, omnes simul divitiarum putarentur affluere, & sic cuncta prosperis successibus occurrere, ut palam sententiæ dominicæ promissio impleri videretur, qua dicitur: *Primum querite regnum Dei & justitiam ejus, & omnia adjicientur vobis.*

ANN. GR.
CM LXXXIV
AUGUST. 1

Venit ergo Rex quadam die ad Monasterium, ut ædificiorum structuram per se ipsum ordinaret: mensusque omnia fundamenta Monasterii propria manu, quemadmodum muros erigere decreverat, rogavitque cum Abbas in hospitio cum suis prandere. Annuit Rex ilico, & contigit adesse sibi non paucos Optimatum suorum venientes ex gente Nordanhimbrorum, qui omnes cum Rege adierunt convivium. Lætatusque Rex & jussit abunde propinare hospitibus hydromellum * clausis diligenter foribus, ne quis fugiendo potationem regalis convivii deserere videretur. Quid multa? hauserunt ministri liquorem tota die ad omnem sufficientiam convivantibus: sed nequivit ipse liquor exhauriri de vase, nisi ad mensuram palmi, in ebrietate suatim Nordanhimbris & vesperi cum læticia recedentibus.

XII.

* ad medo-
nem.

Non tamen cœpit Adelvvoldus Abbas designatum sibi opus ædificare in diebus Eadredi regis, quia Rex idem celeriter ex hac vita migravit die IX Kal. Decembris. Sed regnante glorioso Rege EADGARO, insigni & clementissimo, præpotente ac invictissimo Regis Eadmundi filio, honorabile templum in honore sanctæ Dei genitricis semperque Virginis Mariæ in eodem construxit loco, & consummavit, quod usque in hunc diem visu melius quam sermone ostenditur.

XIII.

Circa hæc tempora eligitur Abbas DUNSTANUS ad episcopatum Vvigorneris ecclesiæ, juxta prophetiam sancti Elfegi Episcopi, sicut supra tetigimus. Et post aliquot annorum curricula factus Archiepiscopus, mansit in Cantia triginta & septem annis, quasi columna immobilis, doctrina & actione præcipuus, angelico vultu decorus, eleemosynis & prophetia præpollens: ad cujus tumbam cælestia sepe fieri miracula audivimus. Adelvvoldus autem misit OSCARUM, monachum trans mare ad Monasterium sancti Patris BENEDICTI Floriacense, ut regularis observantiæ mores illic disceret, ac domi Fratribus docendo ostenderet: quatinus ipse normam monasticæ religionis secutus, & una cum sibi subjectis devia quæque declinans, gregem sibi commissum ad promissam cælestis regni patriam perduceret. In qua congregatione erat quidam frater ELSTANUS nomine, simplex & magnæ obedientiæ vir, quem Abbas jussit prævidere cibaria artificum monasterii, cui servitio ipse devotissimè se subdens, coxit carnes quotidie, & operariis sedulus ministrabat, focum accendens & aquam apportans, & vasa denuo sponte emundans, existimante Abbate hoc illum cum solatio & juvamine alterius ministri peragere. Accidit namque quadam die, dum Abbas more solito peragraret monasterium, ut aspiceret illum fratrem juxta fervens caldarium, in quo victualia præparabat artificibus, & intrans vidit omnia vasa mundissima, ac pavementum scopatum, dixitque ad eum hilari vultu: O mi frater Elstane, hanc obedientiam mihi furatus es, quam me ignorante exerces. Sed si talis miles Christi es, qualem te ostendis, mitte manum tuam in bullientem aquam, & unum frustum de imis mihi impiger adtrahe. qui statim sine mora mittens manum suam ad imum lebetis, abstraxit frustum

XIV.

ANN. CH
CM LXXXIV
AUGUST. 1

fervidum, non sentiens calorem ferventis aquæ. quo viso Abbas iussit frustum deponi, & nemini hoc indicare viventem. Illum vero fratrem postmodum Abbatem vidimus ordinatum, qui etiam deinde pontificali honore sublimatus, ecclesiæ Vintoniensi est prælatus, & beato fine^a in Domino consummatus.

XV. Erat namque sanctus Adelvvoldus ecclesiarum ac diversorum operum magnus adificator, & dum esset Abbas, & dum esset Episcopus. Unde tendit ei communis adversarius solitas suæ malignitatis insidias, ut cum, si ullo modo posset, exstingeret. Nam quadam die dum vir Dei in structura laboraret, ingens postis super eum cecidit, & in quamdam foveam dejecit, confregitque pæne omnes costas ejus ex uno latere, ita ut nisi fovea illum susciperet, totus quassaretur.

XVI. ^a Convaluit tamen vir sanctus de hac molestia, Dei omnipotentis adjuvante gratia, & elegit cum Eadgarus felicissimus Anglorum Batileus ad episcopatum Vintoniensi ecclesiæ, antequam ecclesia præfati cœnobii dedicaretur. Et jubente Rege consecravit illam Danstanus Archiepiscopus Dorobernensis ecclesiæ, anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo sexagesimo tertio, sub die tertio Kalendarum Decembrium, in vigilia sancti Andreæ Apostoli, quæ tunc habebatur in Dominica prima Adventus Domini & Salvatoris nostri Jesu-Christi. Erant autem tunc in Veteri monasterio, ubi cathedra pontificalis habetur, Canonici nefandis scelerum moribus implicati, elatione & insolentia atque luxuria præventi, adeo ut nonnulli eorum dedignarentur Missas suo ordine celebrare, repudiantes uxores quas illicitè duxerant, & alias accipientes, gulæ & ebrietati jugiter dediti. Quod minime ferens sanctus vir Adelvvoldus, data licentia à Rege Eadgaro, expulit citissimè detestandos blasphematores Dei de monasterio; & adducens Monachos de Abbandonia locavit illic, quibus ipse Abbas & Episcopus exstitit.

Anno 963.
ordinatio
Adelvvoldi.

XVII. ^b Accidit autem sabbato in capite^b Quadragesimæ, dum Monachi venientes de Abbandonia starent ad ingressum ecclesiæ, clericos Missam finire. Communionem canendo: *Servite domino in timore, & exsultate ei cum tremore: apprehendite disciplinam ne pereatis de via justæ.* quasi dicerent: Nos nolimus Deo servire, nec disciplinam ejus servare, vos saltem facite, ne sicut nos pereatis de via, quæ custodientibus justitiam regna facit aperiri celestia. Quo audito fratres gavisi sunt, intelligentes à Domino suum iter esse prosperatum, & Dei nutu hunc psalmum propter illorum præsentiam fuisse decantatum, moxque Davidicum ad se traxerunt imperium, Osgaro exhortante eos atque dicente: Cur foris moramur? faciamus sicut hortantur nos Canonici, ingrediamur, & per viam justitiæ gradientes, Domino Deo nostro cum timore & exultatione famulemur, ut cum exarserit in brevi ira ejus, mereamur esse participes illorum de quibus subjungitur: *Beati omnes qui confidunt in eo.*

XVIII. ^c Misit quoque Rex illuc cum Episcopo quemdam ministrorum suorum famosissimum, cui nomen erat VULFSTAN Ædelham^c, qui regia auctoritate mandavit Canonicis, ut unum de duobus eligerent, aut sine mora dare locum Monachis, aut suscipere habitum monachalis Ordinis. At illi nimio pavore conterriti, & vitam execrantes monasticam, intrantibus Monachis illico exierunt: sed tamen postmodum tres ex illis ad conversionem venerunt, scilicet Eadlinus, Vulfinus, & Vvilstanus Presbyter, qui cœnobium quod expulsi reliquerant, humili corde repetentes, Christi jugo colla subdiderunt.

^a Ead-m totidem verbis, nec plura refert Vvill-
nus Malmisburiensis in lib. 2. de Pontificibus Anglo-
glorum cap. 4.

^b Vid. s. caput Quadragesimæ etiam tunc initum à
Quadragesimæ Dominica prima, in qua hæc Anti-

phona ad Missæ communionem legitur.

^c Ælfrico Misit quoque Rex quemdam famosissimum, Vvulstannum vocabulo, cum Episcopo qui regia auctoritate, &c.

Nam hæcenus ea tempestate non habebantur Monachi^a in gente Anglorum, nisi tantum qui in Glestonia morabantur & Abbandonia.

ANN. CH.
CM LXXXIV
AUGUST. ?

Deinde cum prædicti Fratres in Veteri cœnobio regularis vitæ normam servare cœpissent, & illuc multi ad Dei famulatum senes conversi, juvenes adducti, & parvuli oblati confluerent; ex invidia Clericorum datum est Episcopo venenum bibere in aula sua cum hospitibus prandenti, omnemque eis humanitatem exhibenti, quatinus illo extincto servos Dei expellerent, rursumque in unum congregati pristinis liberè frui flagitiis potuissent. Erat namque ei moris statim post tres aut quatuor offulas modicum quid bibere: bibitque nesciens apportatum sibi venenum totum quod erat in calice, & statim in pallorem facies ejus immutata est, & viscera illius nimium vi grassantis veneni cruciabantur. Surrexit autem vix à mensa exiens ad lectulum, serpsitque venenum per omnia membra ejus, jam instantem minitans sibi mortem. At ille tandem recogitans, cœpit exprobrare semetipsum, dixitque ad animum suum: Ubi est modò fides tua? Ubi sunt cogitationes sensus tui? nonne verba Christi vera sunt & fidelia, quibus in Evangelio pollicetur dicens: *Et si mortiferum quid biberint credentes, non eis nocet*? Nonne ipse qui hæc loquitur præsens est divinitate, licet absens sit corpore? Ipse procul dubio, ipse hoc veneni virus in te evacuare potest, qui semper omnia potest. His & hujuscemodi verbis accensa fides in eo, omnem letiferum haustrum quem biberat extinxit, furentisque veneni dolore fugato surrexit, abiens ad aulam hilari vultu, nulla penitus signa palloris se intuentibus ostendens, nec quidquam mali suo venefico reddens, sed ei quod deliquit ignoscens. Sicque Dei virtute dissipatum est malignum consilium Clericorum, qui videntes suam nihil prævalere nequitiam, tamdiu per diversas gentis Anglorum provincias huc illucque dispersi sunt, quousque vitam finierunt.

XIX.

Exinde Christi aquila Antistes Adelvvoldus expandit aureas alas suas, & annuente rege Eadgato Canonicos expulit de Novo monasterio, illucque Monachos introduxit regulariter conversantes. EDELGARUM autem discipulum suum ordinavit illis Abbatem, qui postmodum provinciæ australium Saxonum Episcopus, ac deinde sancto Dunstano ad cælestia regna translato Cantuariorem Archipræsul effectus est.

XX.

In Abbandonia verò OSGARUM pro se constituit Abbatem, ditatusque est locus ille sexcentis & eo amplius cassatis, insuper & æternæ libertatis suffultus privilegiis, divina simul & regia auctoritate conscriptis: quæ laminis aureis sigillata, inibi usque hodie conservantur.

XXI.

In tertio quoque Wintoniensi Cœnobio, quod anglicè *Nunnamenster* appellatur, in honore semper Virginis Mariæ Deo consecratum, mandras sanctimonialium ordinavit, quibus Matrem, de qua superius paululum tetigimus, Etheldridam præfecit, ubi regularis vitæ norma hæcenus observatur.

XXII.

Nec solum in finibus occidentalium Saxonum, verum etiam in remotis partibus Britannia, sanctus Antistes Adelvvoldus ad Dei omnipotentis servitium Monachos aggregare curavit. Est enim quædam regio famosa in provincia orientalium Anglorum sita, paludibus & aquis in modum insulæ circumdata, unde & à copia anguillarum quæ in eisdem paludibus capiuntur, *Eliche* nomen accepit. in qua regione locus omni veneratione dignus habetur, magnificatus nimirum reliquiis & miraculis sanctæ Etheldridæ^c Reginae

XXIII.

^a Spelmannus in tomo 1 Conciliorum pag. 434 ubi similia refert, id interpretatur de Monachis regularibus, non de secularibus seu vitæ solutioris, quos in aliis locis existisse, & pro Canonicis secularibus habitos fuisse constat, ut de Gallicanis in monasterio S. Dionysii & de Martiniano alibi observa-

vimus.

^b S. Eadburgæ filia Eadardi Regis corpus sacrum ibi requiescere legitur in Monasterio Anglicani tomo 1 pag. 32.

^c S. Etheldridæ acta deditus in Saeculo 2 ad annum. 679. ubi de Elienti monasterio actum est.

ANN. CH.
CM LXXIV
AUGUST. I.

& perpetuæ Virginis ac sororum ejus : sed in ipso tempore erat destitutus & regali fisco deditus. Hunc ergo locum famulus Christi pro dilectione tantarum Virginum magnopere venerari cœpit, datoque pretio non modicæ pecuniæ emit cum à Rege Eadgaro, constituens in eo Monachorum gregem non minimum. Quibus ordinavit Abbatem BRITHNODUM Præpositum suum, & ejusdem loci situm monasterialibus ædificiis decentissimè renovavit, eumque terrarum possessionibus affluentissimè locupletatum & æternæ libertatis privilegio confirmatum omnipotenti Domino commendavit.

XXIV. Alterum quoque locum in regione Girviorum pretio obtinuit à Rege & nobilibus terræ, positum in ripa fluminis *Ner*, cui lingua Anglorum quondam *Medeshamstede* a nomen imposuit, nunc autem consuetè *Burb* appellatur. cujus loci basilicam congruis domorum structuris ornata & terris adjacentibus copiosè ditata, in honore beati Petri principis Apostolorum consecravit, ibique simili modo catervam Monachorum coadunavit. EALDULFUMB verò Monachum suum eis præfecit Abbatem; qui post excessum domini OSYVALDI Pontificis ecclesiæ Eburacensis archiepiscopatum suscepit. Tertium nihilominus acquisivit pretio locum, juxta crepidinem prædicti fluminis situm, qui propter spineta circumquaque succrescentia *Thorwigc* folito nuncupatum anglicè vocabulo, quem pari conditione Monachis aptissimum delegavit. Rectorem quoque illis & Abbatem GODEMANNUM præposuit, constructumque monasterium in honore Dei genitricis & virginis Mariæ dedicavit, & bonorum omnium possessione gratulanter ditavit.

XXV. Erat autem vir Dei Adelvvoldus ad secreta Eadgari incliti Regis sermone & opere magnificè pollens, in plerisque locis ecclesias dedicans, & ubique Evangelium Christi prædicans, juxta admonitionem Esaïæ Prophetæ dicentis : *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & aduincia populo meo scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum.*

XXVI. Cujus prædicationem maximè juvit sanctus Antistes SUVITHUNUS, eodem tempore caelestibus signis declaratus, & infra templi regiam gloriosissimè translatus, ac decentissimè collocatus. Ideoque gemina simul in domo Dei fulsere luminaria, candelabris aureis superposita : quia quod Adelvvoldus salubri verborum exhortatione prædicavit, hoc Suvithunus gloriosa miraculorum exhibitione ad laudem nominis Christi mirificè decoravit.

XXVII. Sic que factum consentiente Rege, ut partim Dunstani consilio & actione, partim Adelvvoldi sedula cooperatione, monasteria ubique in gente Anglorum quædam Monachis, quædam sanctimonialibus constituerentur sub Abbatibus & Abbatissis regulariter viventibus. Circumivitque famulus Christi Adelvvoldus singula monasteria, mores instituens, obediens ut in bono proficerent verbis admonendo, & stultos ut à malo discederent verberibus acriter corrigendo.

XXVIII. Erat namque terribilis ut leo discolis & perversis; humilibus verò & obedientibus se quasi agnum mitissimum exhibebat, ita serpentina prudentiæ temperans severitatem, ut columbina simplicitatis non amitteret lenitatem. Quem si quando zelus rectitudinis cogeret, ut jura disciplinæ subjectis imponeret; furor ipse non de crudelitate, sed de amore processit; & intus paterna pietate dilexit, quos foris quasi insequens castigavit. Pater erat & pastor Monachorum, pervigil procurator Sanctimonialium & protector

^a De hoc monasterio agri Huntindoniensis lege Yvillclmum Malmesburiensem in lib 4 de Pontificibus, ubi de Episcopis Dorcestrensis, & Sæcæ-lum 2 Benedictinum pag. 756.

^b De eo vide Observationes prævias ad acta S. Osvaldi Episcopi infra.
^c De Thornciensis monasterio actum est supra in Observationibus præviis.

virginum ; Viduarum consolator , peregrinorum fufceptor , ecclefiarum defenfor , errantium corrector , pauperum recreator , pupillerum & orphanorum adjutor. quod plus implevit opere , quàm noftra parvitas fermone poffit evolvere ^a .

ANN. CH.
CM LXXXIV
AUGUST. 1

Accidit enim quodam tempore , ut acerba fames univerfam Britannia regionem vehementer premeret , & inopia magnitudo plerofque dira clade exftingueret. Vir autem Domini miferus fuper turbam fame valida pereuntium , omnem pecunia portionem quam habebat , in ufus pauperum expendit. Cùmque pecunia deficeret , tolli juffit ornamenta quæque & argentea vafa perplurima de thefauris ecclefiæ , eaque præcepit minutatim confringi , & in pecunias redigi. Intimo cordis fufpirio fic proteftabatur , fe æquanimiter ferre non poffe , muta metalla integra perdurare , hominem verò ad imaginem Dei creatum , & pretiofo Chrifti fanguine redemptum mendicitate & inedia perire. Emtis ergo cibus fufcentavit innumerabilem multitudinem egenorum , qui periculum famis evadere cupientes , ad eum undique confugerant : & eos qui femineces in plateis & compitis omni folatio deftituti jacebant , refocillando fublejavavit , ab ipsis faucibus mortis eripiens miferos , præbens quoque cibaria quotidiana fingulis : donec mifericordia Dei de cælo in terram profpiceret , & humano generi folita pietate fubveniens malum inopia temperaret. In cujus pietatis opere feftatus imitabile exemplum beati Laurentii Levitæ & martyris , qui instante perfecutionis tempore thefauros & facultates Ecclefiæ difperfit deditque pauperibus , ut iuftitia ejus maneret in fæculum fæculi , & cornu ejus exaltaretur in gloria.

XXXIX.

NOTA.

Verùm quia Dominus , fic Scriptura dicit , quem diligit corripit , & omnem filium quem recipit flagellat ; vir Dei infirmabatur frequenter in vifceribus , morbumque tumoris fuflinebat in cruribus. Noctes plerumque ducebat infomnes præ dolore ; & in die , licet pallidus , tamen quali fanus & nil moleftiæ sentiret ambulabat , memor apoftolicæ confolationis qua dicitur , quia *virtus in infirmitate perficitur* , & rurfum : *Quando enim infirmor , tunc fortior fum & potens* , & iterum : *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis , ut inhabitet in me virtus Chrifti*. Et quamvis acri pulfaretur moleftia , minimè tamen efu carniùm quadrupedum aut avium ufus eft , nifi femel , cogente maxima infirmitate per tres menses : (quod & fecit juffu Dunftani Archiepifcopi) & iterum in infirmitate qua obiit.

XXX.

Dulce namque erat ei adolefcentes & juvenes femper docere , & latinos libros anglicè eis folvere , & regulas grammaticæ artis ac metricæ rationis tradere , & jocundis alloquiis ad meliora hortari. Unde factum eft , ut per plures ex difcipulis ejus fierent Sacerdotes , atque Abbates , & honorabiles copi , quidam etiam Archiepifcopi in gente Anglorum.

XXXI.

Placuit inter hæc omnipotenti Deo , ut cæleſti etiam monſtraretur indicio , quod ei beneplacitum eſſet habitare in ſancto ſuo. Nam cùm iter quoddam facer Antifteſt ageret , ut in agro dominico ſemen verbi Dei ſpargeret , contigit clericum ejus , cui ſanctum chriſtma fuerat designatum , minùs olei quàm neceſſitas poſcebat accepiffe , & hoc parum quod acceperat in ipſo itinere perdidiffe. Cumque Chriſti famulus ad deſtinatum perveniſſet locum , poſt Miſſæ celebrationem , poſtque dulcia ſanctæ prædicationis alloquia , juffit ex more ad confirmandos pueros oleum ſibi exhibere. Sed clericus qui

XXXII.

b

^a Poſt hæc Ælfricus , omiſſo ſequenti capitulo , ita ſubiit. *Infirmabatur ſæpe in vifceribus & cruribus , infomnes noctes ex dolore & in die , licet pallidus , tamen quali fanus ambulans. Minime tamen efu carniùm quadrupedum aut avium ufus eſt niſi ſemel.* &c. ut infra in capite 30. At hujus capitis 29 ſummam refert Villhelmus Malmesburienſis , qui proinde hoc auctore uſus eſt

^b Ælfrico , *Contigit aliquando clericum ejus , cui designat in erat ampullam ejus ferre , minus olei accipere &c. qua nec medietatem antea habuerat.* Moſ erat quondam Epifcopus , ut nunquam ſine chriſtmate proficiſcerentur. Concilium Arauſicanum 1 can. 2 *Nullus miniſtrorum , qui baptizandi recitit officium ſine chriſtmate uſquam debet progredi.* Lege Præfationem Sæculi 1 num. 101.

ANN. CR.
CM LXXXIV
AUGUST. I.

ampullam se secum ferre æstimabat, repente quod eam perdidisset agnovit. Turbatus ergo celerrimè repetiit iter unde venerat, & diligenter huc illuc. que circumspiciens, invenit ampullam chrismatis in via jacentem oleo plenam, cujus medietas quidem paullo ante quidquam liquoris habuerat. Qua assumpta, cum timore & gaudio magno reversus est sancto Antistiti satisfaciens, & cælestis stillicidii miraculum veraci relatione pandens. Quod Deum nutu gestum esse probatur, ut qui Spiritus-sancti gratiâ perfundebatur, ejusque unctione corda & facies multorum exhilarabat; ipse non solum interior, sed etiam exterior oleo supernæ lætitiæ remuneraretur.

XXXIII.

Quidam Monachus ^a sub ejus magisterio degebat, qui dæmonico instinctu furti reatum perpetravit. Unde & omnem congregationem magna tristitia dolor invasit, dum quisque subjectus ab altero fratre geri putaret, quod se nequaquam fecisse procul dubio scivit. pro qua re sanctus Antistes in conventu Fratrum modestam correptionem mandavit, ut si quis furti illius sibi conscius esset, rem quam abstulerat quantocius cum Dei benedictione redderet, aut in tali loco eam projiceret, ubi inveniri potuisset. Ille verò frater obstinato corde seipsum induravit, & mandatum viri Dei servare neglexit. Transactis itaque tribus diebus & tribus noctibus, cum res furata minimè esset inventa, locutus est vir Sanctus in Capitulo coram omni multitudine Fratrum, terribili indignatione & comminatione inquires: Noluit sacrilegus ille pecuniam quam furatus est reddere cum benedictione sicut iussimus; reddat eam modò cum Dei omnipotentis maledictione, & sit ipse ligatus non solum in anima, sed etiam in corpore nostra auctoritate. Quid multa? dixerunt fratres, Amen, & ecce Monachus ille sedens invisibiliter ligabatur, brachiis sibi invicem adhærentibus sub cuculla sua, mansitque stupidus, cogitans quid agere deberet. Omnia tamen reliqua membra sua mobilia & ad usum apta habebat, exceptis brachiis, quæ vir Sanctus auctoritate sibi à Deo collata ligavit, & inutilia reddidit. Tandem finito Capitulo surrexit, miser ille sic ligatus, & exiens post sanctum Episcopum confessus est ei secretò se fuisse reum, seque latrocinii perpetrasse reatum; nihil tamen ei de ligatione, qua tenebatur adstrictus, indicans. Episcopus autem videns eum nimio terrore correptum, sicut ei moris erat pœnitentibus & flentibus clementer ignoscere, & misericordiæ visceribus condolere, blando sermone respondit: Modo saltim bene fecisti, licet serò confitendo peccatum tuum: habeas nunc nostram benedictionem. Et statim soluta sunt brachia illius Episcopo nesciente. At ille exiens inde vehementer gavissus est, narravitque per ordinem de sua ligatione & solutione cuidam fratri nomine Vulfgaro*, qui admonuit hoc magis silentio esse celandum, & congruo postmodum tempore detegendum. Qua ex re datur intelligi, cujus meriti vir iste fuerit ante Dominum, qui solo sermone tantam virtutem, licet nesciens, ostendit. Nam quia pastoralem sancti regiminis curam fide & moribus dignè custodivit, profectò beati Petri principis Apostolorum vicem, ligando atque solvendo obtinuit.

XXXIV.

Igitur cum vir Dei magno conamine veterem renovare decrevisset ecclesiam, iussit Fratres frequenter laboribus unà cum artificibus & operariis insistere, quibus certatim laborantibus, opus ædificii paulatim in sublime excrevit, plurimis hinc inde suffultum Oratoriis, in quibus Sanctorum venerantur suffragia, cunctis fideliter accedentibus profutura. Contigit autem quadam die, dum Fratres starent ad summum culmen templi cum cæmentariis, ut unus eorum, Godus nomine, caderet à summis usque ad terram, qui mox ut terram attigit, incolumis surgens stetit, nil mali passus de tanta ruina: seque crucis signaculo benedixit, admirans quid ibi ageret, vel qualiter illuc

^a Ælfricus. Quidam Monachus sub eo degens; Eadwinius nomine, mansurum cuiusdam hominis instinctu dæmonico furatus est &c.

* xl. Vulf-
garo.

venerit. Et cunctis qui aderant videntibus ascendit ad locum ubi antea steterat ; & accipiens nullam , operi quod inchoaverat , diligentius insistebat. Cui ergo hoc miraculum adscribendum est , nisi illi , cujus iussu ad opus obedientiæ exivit ? qui idcirco lædi non potuit , quia hunc in casu suo viri Dei meritum portavit , & à periculo ruinæ incolumem protexit.

Tempore quodam hiemali cum Fratres secundum Regulæ edictum temporiùs ad vigilias surgerent , & nocturno intervallo psalmodiæ & lectioni inservirent ; quidam Monachus , nomine Teodricus , ad Dei hominem perrexit , volens iudiciis de quadam necessitate ei indicare , eumque luminis candelabrum manu tenentem reperit & legentem , & sedula agilitate palpebrarum seniles obrutus acumentem : ibique diutius stetit , attendens quam studiosè oculos paginæ insingeret. Surrexit tandem vir sanctus à lectione , & ille frater residens accepit candelam , cœpitque legere , probans utrum & ipse posset oculos suos sanos ad legendum tam diligenter acuire , sicut Episcopum suos caligantes fecisse viderat. Sed illa temeritas non impune evenit illi. Nam sequenti nocte cum membra sopori dedisset , apparuit ei quidam vultu incognitus , terribili comminatione dicens ad eum : *Qua temeritate præsumpsisti exprobrare Episcopum præterita nocte in legendo ! Cumque tremefactus se hoc fecisse negaret , ille torvis in eum intuens luminibus ; Non potes , inquit , me fallendo ludere , sicut æstimas : sed hoc signum tuæ præsumptionis habeas. Et hæc dicens incussit violenter ictum oculis ejus digito suo , statimque dolor oculorum validus secutus est , qui eum multis diebus vehementer affligebat , donec satisfactione culpam deleret , quam in sanctum virum incauté commisit.*

Item accidit cum famulus Christi nocturno tempore lectioni operam daret , eum ob nimiam vigilantiam obdormisse , & candelam ardentem de candelabro super librum in quo legerat cecidisse. quæ tamdiu ardens super folium jacebat , donec unus frater , nomine Leofredus , adveniret. qui festinus accepit candelam adhuc flammantem de libro , & intuitus aspexit favillas ipsius candelæ per multas lineas jacentes , & exsufflans eas invenit paginam illæsam. *Qua in re meritum sancti viri patuit , quia ardentem candelam flamma consumpsit , & tantum vim virtutis suæ ne paginam læderet amisit.*

Hæc Christo largiente breviter retulimus , ut & præsentibus & futuris quosque fideles ad amorem & reverentiam tanti Patris humili devotione incitarentur. Ceterum non facilè nobis occurrit explicare , quanta vel qualia sanctus Adelvvoldus sustinuerit pro Monachorum defensione pericula , aut quàm benigno diligebat affectu studiosos & obedientes Fratres , aut quantum in structura Monasterii elaboraret ecclesiam reparando , aliasque domos ædificando ; aut quàm pervigil erat in orationibus , & quàm devotè hortabatur Fratres ad Confessionis remedium , aut quàm multa milia animarum diabolo subtraxerit , easque Deo redditas celo intulerit. Sed ex his paucis plura cognosci possunt , quæ à nobis enarrari nequeunt ^a.

Oportebat namque impleri somnium , quod facer Dunstanus ille gloriosus & angelicus Anglorum gentis Archiepiscopus olim de eo se vidisse perhibebat. Nam cum esset Abbas monasterii Glestoniensis , & sub ejus regimine militaret omnipotentis Dei famulus Adelvvoldus , sicut supra narravimus , vidit in somnis extra dormitorium positus , quasi quamdam miræ celsitudinis arborem , quæ ramos suos expandere visa est ad orientem & occidentem , septentrionem & meridiem , super universam Britannia regionem vasta longitudine & latitudine extensa , cujus arboris rami innumeris erant majoribus atque minoribus cucullis ^b onusti , ipsa verò arbor in summo ca-

^a Id commemorat Vvilhelmus Malmesburienfis in lib. 2 de Pontificibus Anglorum.

^b Altitudo inde ceteris omissis Sancti obitum ita præstringit. *Oliit autem vigesimo secundo anno sui*

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

episcopatus , tertio Kalendas Augusti , regnante Etlredo Rege Anglorum , sepultusque in ecclesia beatorum Petri & Pauli &c.

ANN. C. H.
CM LXXXIV
AUGUST. 1.

XXXV.
*Regula S.
Bened. cap.
11.*

XXXVI.

XXXVII

XXXVIII

ANN CH
CM LXXXIV
AUG. I.

cumine gestabat unam prægrandem cucullam, quæ manicarum velamento supereminens protegebat ceteras, & ingenti proceritate supergrediens univcrsas, ipsum contingebat cælum. Vir autem Domini Dunstanus super tali visione vehementer attonitus, interrogabat hæc sibi demonstrantem canis angelicis decoratum Presbyterum dicens: Quæso, venerande senior, quæ est hæc robusta & sublimis arbor, cujus rami longè lateque expansi tam innumerabiles cucullas sustinere cernuntur? Cui ille respondit: Arbor hæc quam vides, Abba Dunstane, situm designat hujus insulæ; magna autem cuculla, quæ in hujus arboris summitate erigitur, ipsa est monachi tui Adelyvoldi, qui in hoc monasterio devotè Christo famulatur; reliquæ verò cucullæ, quibus hi rami videntur onusti, multitudinem designant Monachorum, qui ejus eruditione sunt instruendi, & undique in hac regione ad omnipotentis Dei servitium congregandi; ejusque ducatu perventuri sunt ad gloriam regni cælorum, & ad societatem cum Christo regnantium spirituum beatorum. quo accepto responso vir sanctus evigilat, visionem tacitus secum considerans, eamque postmodum fideli relatione fidelibus indicans. Quæ succedente tempore fama vulgante multis innotuit, & tandem ad nostræ quoque parvitatæ noticiam pervenit.

XXXIX.

Nec minùs & aliud oportebat impleri somnium, quod ipse vir Dei sanctus Adelyvoldus de se nobis quadam vice referebat, inquit: Putabam me stare juxta litus maris, ubi mihi videbatur adesse quædam maxima navis, in qua multitudo copiosa piscium, & maximè anguillarum conclusa tenebatur ab imo usque ad summum. Cumque mecum tacitus cogitarem, quid sibi vellet hoc somnium quod videbam; repentiè audivi vocem meo nomine me vocantem, mihi que dicentem: Adelyvolde, Adelyvolde hoc tibi mandatum cælitus à Deo missum est. Excita hos pisces quibus hæc navis quam cernis impleta est, & orationibus tuis effice, ut sint homines, sicut antea fuerunt. Cujus jussioni mox ego obtemperans, steti pro eis ad orationem, & lacrymarum imbre perfusus, ingemiscens dixi: Domine JESU, cui nihil est impossibile, respice propitiè ad animas diabolica fraude deceptas; quæ à sensu humanæ rationis alienatæ sunt, & more bestiali in lubrico hujus sæculi cæno miserabiliter involvuntur. Ne quæso, bone Jesu, permittas, ut de eis triumphans gloriatur humani generis inimicus, sed per tui sancti nominis omnipotentiam resuscitentur ad vitam, ut somnium æternæ mortis evadentes, te verum & unicum mundi salvatorem cognoscant, & deinceps semper ad tranquillum salutis tuæ portum confugientes, ab omnibus mundi perturbationibus immunes existant, & sub tua gubernatione securæ permaneant. Tuum est enim, Christe, mortuos vivificare, & imaginem tuam quam creasti, in decorem suum pristinum reformare, qui venisti in hunc mundum peccatores salvos facere; & dira mortis supplicia passus in cruce, dignatus es fundere sanguinem tuum pretiosum pro salute omnium nostrum. Cum hæc & his similia orationis verba compuncto corde & spiritu humilitatis effunderem, ecce quos antea pisces in luto fæcis & in lacu miseræ videram involutos, subito homines effectos & à morte resuscitados video: surrexitque de navi & perrexit festinanter ad terram copiosa hominum multitudo, quorum multos specialiter agnoveram: inter quos unus retrorsum cadens, iterum in anguillam versus est, ille videlicet Adelstanus, qui necum Presbyter quondam fuerat ordinatus, quem deinceps nullo modo excitare, nec ut homo fieret poteram efficere. Reliqui verò omnes unanimiter leverunt vocem in cælum, manibus plaudentes, & gratias omnipotenti Deo referentes, quia per ejus ineffabilem clementiam & per meæ parvitatæ adventum meruerunt à morte ad vitam revocari, & humanæ rationi quam amiserant restaurari. Ego autem gaudens in Domino, & congratulans illis evigilo, hancque visionem vobis, ô filioli mei, idcirco refero, ut & vos

cum bonorum operum cultu perseveretis in sancto proposito, quò per gratiam Dei possitis in eorum numero computari, qui mihi licet indigno committi sunt, ut de sæculi hujus cænuienta voragine libenter & in æterna beatitudine sine fine salventur. Hæc quæ notavimus somnia tunc quidem visa sunt: sed ex eo tempore usque hodie impleri non cessant, dum quique divino ferventes amore, festinant mundum relinquere, & cœnobialem vitam ducere; & dum populares quique satagunt à malo declinare, & bonum facere, & humiliter Regi regum Christo colla subdere: quatinus & Monachi simul & læici sequentes sancti patris Adelvvoldi vestigia, cælestis regni sempiterna mereantur adipisci gaudia.

ANN. CH.
CM LXXXIV
AUGUST. 1

Anno dominicæ Incarnationis nongentesimo octogesimo, renovata & constructa est ecclesia Veteris cœnobii, novem Pontificibus eam sollemniter & cum magna gloria dedicantibus: quorum primi & præcipui arcem tenebant DUNSTANUS Archiepiscopus, & ipse sanctus Adelvvoldus Episcopus, sub die XIII Kalendarum Novembrium, in præsentia Regis ADELREDI, & in conventu omnium pæne Ducum, Abbatum, Comitum primorumque Optimatum universæ gentis Anglorum, qui eandem biduo cum omni gaudio celebraverunt dedicationem: de qua & nos in Domino congratulantes, hoc carmen cecinimus.

XL.
Anno 980
renovatum
Verus monasterium.

Præsul Adelvvoldus sacro spiramine plenus.
Fecit ovans opera multa Deo placita.
Istius antiqui reparavit & atria templi
Mœnibus excelsis culminibusque novis.
Partibus hoc Austri firmans & partibus Arcti,
Porticibus solidis arcubus & variis.
Addidit & plures sacris altaribus ædes,
Quæ retinent dubium liminis introitum.
Quisquis ut ignotis hæc deambulat atria plantis,
Nesciat unde meat, quoque pedem referat.
Omni parte fores quia conspiciuntur apertæ,
Nec patet ulla sibi semita certa viæ.
Huc illucque vagos stans circumducit ocellos,
Attica Dedalei tecta stupetque soli.
Certior adveniat donec sibi ductor, & ipsum
Ducat ad extremi limina vestibuli.
Hic secum mirans, cruce se consignat, & unde
Exeat attonito pectore scire nequit.
Sic constructa micat, sic & variata coruscat
Machina, quæ veterem sustinet ecclesiam.
Quam Pater ille pius summa pietate refertus,
Nominis ad laudem celsitronantis Heri
Fulcivit, texit, dotavit, eamque sacraavit,
Et meruit templi solvere vota sui,
Regis EDELREDI facie præsentem modesti,
In regni folio qui superest hodie.
Illic Pontifices aderant terni ter ovanter,
Complentes sanctum rite ministerium.
Quorum primus erat, vultu maturus & actu,
Canicie niveus DUNSTAN & angelicus.
Hunc comitatus ovans Anglorum lucifer adstat,
Domnus ADELVVOLDUS corde benignivolus.
Post alii septem, quorum hic sunt nomina scripta
Carmine versifico cum pede dactylico.
ELFSTAN, EDELGARUS, rursusque ELFSTANUS & ÆSVVIG

ANN. CH.
CM LXXXIV
AUGUST. I

ÆLF E H, EDELSINUS, hîc & ATHULFUS erat.
Et tandem decimus P O C A venit Episcopus illuc,
Nulla laboris agens, pocula multa bibens.
Pòst alii plures aderant Procereſque Duceſque,
Gentis & Anglorum maxima pars Comitum.
Quos è concilio pariter collegerat illo,
Quod fuerat vico Regis in *Andeveran*,
Idem Paſtor ovans ac ſæpe canendus Adelvvold,
Sicut ei Domini gratia contulerat.
Et celebrant cuncti ſollemnia maxima templi,
Plaudentes Domino pectore laudiſſuo.
Latanturque bonis ſuper omnibus ille benignus,
Quæ ſtatuit cunctis Præſul opima dari,
Fercula ſunt admixta epulis, cibus omnis abundat,
Nullus adeſt triſtis, omnis adeſt hilaris.
Nulla fames, ubi ſunt cunctis obſonia plenis,
Et remanet vario menſa referta cibo.
Pincernæque vagi cellaria ſæpe frequentant,
Convivaſque rogant ut bibere incipiant.
Crateras ſtatuant, & dulcia vina coronant,
Miſcentes potus potibus innumeris.
Sicque dies alterque dies proceſſit in hymnis,
Et benedixerunt omnia corda Deum.
Omnibus expletis tandem ſollemniter hymnis,
Quos in honore Dei vox ſonuit populi.
Unuſquiſque ſuas alacer remeavit ad oras,
In Domino gaudens pectore & ore canens.
Numquam tanta fuit talique dicatio templi,
In tota Anglorum gente patrata reor,
Qualis erat Vventâ celebrata potenter in urbe
In ſancti Petri cœnobio Veteri.
Quod Deus omnipotens ſic protegat immaculatum,
Hoc ut eo dignum jure ſit hoſpitiſium.
Et quicumque humiles hoc ingrediuntur aſilum
Exſultent plenæ participes veniæ.

Hæc de renovatione & dedicatione veteris eccleſiæ edita, hîc inferere opportunum duximus. Exinde ſuperna pietas ſancto Pontifici tantam contulit gratiam, ut ſublimis illi ſæcularium poteſtatum principes, Duces Tyranni, atque judices, & omnis qui ei haecenus contrarii & in via Dei reſiſtere videbantur, ſubito velut oves ex lupis efficerentur, & cum miro affectu venerarentur; ejuſque genibus colla ſummittentes, ad dexteram illius humiliter exoſculantes, orationibus ſe viri Dei in omnibus commendarent.

N L I.

Eodem verò tempore quo ſanctus Antiſtes Adelvvoldus de hac mortali vita erat exiturus, & laborum ſuorum præmia à Deo percepturus, venit ad villam quæ conſueto nomine *Beaddington* appellatur, ſexaginta milibus ab urbe Vvintonia diſtans. Ibi ergo cum aliquamdiu moraretur, acri cœpit inſirmitate gravari; & ſacrati olei liquore perunctus, Dominici corporis & ſanguinis perceptione exitum ſuum munivit. Sicque valefaciens, & dans pacem filiis ſuis, inter verba orationis ſpiritum cælo reddidit in Kalendis Auguſti, anno Dominicæ incarnationis nongentefimo octogefimo quarto, epiſcopatûs autem ſui viceſimo ſecundo, regni moderamina gubernante Ædelredo rege Anglorum. Teſtati verò nobis ſunt qui ibi præſentes aderant, exanime corpus ſancti Viti ſubita immutatione fuiſſe renovatum, lacteo candore perſuſum, roſeoque rubore venuſtum, ita ut quodam mo-

Obiit anno
984.

do septennis pueri vultum præterdere videretur, in quo jam quædam resurrectionis gloria per ostensionem mutatæ carnis apparuit. Jam verò dici non potest, quanta ad exsequias ejus hominum multitudo convenerit. Undique certatim ex vicinis opidis & castellis simul in unum divites & pauperes, ultimum vale Pastori suo dicturi confluerant. Omnes cum dolore & amaro animo sequebantur feretrum, incomparabili thesauro pretiosum, sacrosanctis Evangelii & crucibus armatum, palliorum velamentis ornatum, accensis luminaribus & hymnis cælestibus atque psalmodiarum concentibus hinc inde vallatum. quibus sequenti die Vintoniam ingredientibus obviam corpori tota simul civitas unanimiter occurrit. Hinc ejulantes turbas conspiceres Monachorum, inde pallida agmina virginum; hinc audires in excelsis voces psallentium clericorum; inde gemitum flentium pauperum, & ululatum vociferantium egenorum, qui pastoris sui præsentiam se privari non sustinentes, dabant infinitos lacrymarum clamores ad cælum. Perductus est ergo vir Dei cum cælestibus exsequiis in ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli ad sedem suam episcopalem, & expletis vigiliarum missarumque sollemniis sepultus est in crypta ad australem plagam sancti altaris, ubi cum requiescere debere, sicut ipse vobis reulit, olim sibi cælitus ostensum est.

ANN. CH.
CM LXXXV
AUGUST. I

Anno duodecimo post obitum gloriosi Pontificis Adelvoldi, placuit supernæ dispensationi illum per cælestia signa revelari, ejusque ossa de sepulcri munimine levari: ut lucerna quæ ad tempus sub modio latebat, super candelabrum poneretur, quatinus luceret omnibus qui in domo sunt. Est enim civitas quædam modica, commercis abunde referta, quæ solito *Wvealingasford* appellatur, in qua vir strenuus quidam morabatur, cui nomen erat **ELFHELMUS** qui casu lumen amittens oculorum, cæcitatem multis perpeffus est annis. Huic in somnis tempore gallicinii sanctus Adelvoldus Antistes adstitit, eumque ut maturius Vintoniam pergeret, & ad ejus tumbam gratiam recipiendi visus accederet admonuit, dicens: Idcirco te in stratu tuo recubantem visito, & quæ tibi ventura sunt prænuntio, ut per tuæ salutis signum manifestetur, quia me oportet levari de tumulo in quo jaceo. Qui hæc audiens, & vocem secum loquentis agnoscens, sancto Patri gratias egit, quòd cum visitare dignaretur; & quia ubi sepultus esset, penitus ignoravit: qualiter sepulcrum ejus scire & adire potuisset diligenter inquisivit: cui protinus vir Dei nomen alumni & Monachi sui innouit, cujus hætenus homo ille nescius exstitit, eique dixit: Cùm festinus Vintoniam perveneris, & Veteris cœnobii ecclesiam intraveris, accersiri fac ad te monachum quemdam **VVLSTANUM**, cognomento Cantorem. Hic cùm ex ore tuo verba meæ legationis audierit, te mox indubitanter ad meum perducet tumulum, ibique recipies lumen oculorum tuorum. Quid multa? credulus vir ille verbis & promissionibus sacri Pontificis, Vintoniam citius adiit, ecclesiam intravit, Fratrem prædictum accersivit, accersitumque postulavit, ut missatica beati patris impleret, narrans ei & cunctis adstantibus ordinem visionis. Erat enim vespera, in qua Nativitas sacratissimæ Dei genitricis & perpetuæ virginis Mariæ, per totum mundum sollemniter & dignissime celebratur. Ille verò frater admirans, inter spem & timorem se medium posuit, & vicino obedientiæ pede jussis sancti Pontificis humiliter obtemperans, ad antrum sarcophagi perduxit cæcum, qui pernox ibidem in oratione permanfit, & manè factò jam amplius ductore non indigens, ad propria cum gaudio reversus est videns, corde & animo Dominum benedicens.

XLII.

Hæc revelatio longe lateque divulgata est, quæ tam evidenti miraculo fuerat comprobata. Exinde famulus Christi prædicto fratri Vvlstano, & plerisque aliis per nocturnam visionem manifestus apparuit, illisque per hæc &

XLIII.

ANN. CH.
CM LXXXIV
AUGUST. 1

hæc indicia aperuit , quia supernæ complaceret voluntati cum de tumulo transferri , & digne in ecclesia collocari. Venerandus ergo pontifex ELFEAGUS successor ejus animo sagaci talia secum pertractans , humillimas alacri corde omnipotentis Christo gratias reddidit , eo quod suo tempore dignaretur cælestibus signis Sanctum suum mirificare. Nec mora Fratrum cleri , plebisque multitudine congregata , reliquias sancti Præfulis Adelwoldi sub die quarta Iduum Septembrium honorificè transtulit , easque in choro ecclesiæ collocavit : ubi in magna veneratione habentur usque in præsentem diem : ubi etiam nobis intuentibus cælestia sunt perpetrata miracula , è quibus duo breviter ad firmitatis indicium perstrinximus.

XLIV. Erat eo tempore in Vventana urbe puella quædam parvula , cujusdam Adelwoldi domestici filia , quæ nimis infirmabatur , & usque ad mortem pæne torquebatur. Hæc à matre deducta ad Viri Dei tumulum , obdormivit paullulum. Protinus evigilans sana surrexit , & gaudens cum genitrice domum rediit.

XLV. Puer etiam quidam parvulus , Ælffini cujusdam mansueti & modesti viri filius , in ipsa infantia lumine est privatus , & maternis ulnis ad venerandi patris Adelwoldi sepulcrum perductus. Mirum dictu , mox caligo cæcitatatis abscessit , & oculos pueri veniens splendor lucis aperuit , omni populo congaudente , & tota devotione Christo , qui cuncta potest fideliter gratias agente.

XLVI. Nec silentio prætereundum est , quod prædictus sancti Viri successor Elfagus Antistes. quemdam furem pro multiplici reatu flagellis cæsum , mitti jussit in cippum acrioribus suppliciis cruciandum. Cumque diu sic in pœnis jacisset damnatus , quadam nocte venit ad eum in visione , sanctus Dei pontifex Adelwoldus , & ait illi : Miser , cur tantò tempore sic in trunco jaces extensus ? At ille recognoscens sanctum Virum , quem sæpe viderat in vita mortali , respondit : Dignas , domine mi , sustineo pœnas , & justo judicio Episcopi sic torqueor , quia frequenter in furtis deprehensus sum , & ab eis non cessavi , sed mala quæ feci , iterum atque iterum repetivi. Tum sanctus ; Cessa , inquit , vel modò miser à furtis , cessa , & sis solutus à nexu compedis hujus : Surrexit ilico miser ille absolutus , & exiens inde venit , & prociudit ante pedes Ælfeagi Episcopi , narravitque ei rem gestam circa se per ordinem , & ille pro honore tanti Patris sivit eum abire indemnem. Constat ergo Sanctum hunc æternæ vitæ conjunctum virtute meritorum suorum , posse nos à peccatorum nostrorum vinculis solvere , & ad cælestia regna perducere , cui adhuc in carne degenti cælitus concessa est potestas ligandi atque solvendi , præstante Domino nostro Jesu-Christo , qui cum Deo cœterno Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per infinita sæcula sæculorum , Amen.

INCIPIT HYMNUS IN HONORE S. ADELWOLDI
præfulis editus elegiaco & paraeterico carmine per alphabetum
compositus.

Lucerna micat , lumen populoque ministrat
Præful A delwoldus , alma lucerna micat.
Belliger iste Dei victricia bella peregit ,
Acer in arma ruit Belliger iste Dei.

Cujus ab ore sacro fluxerunt dogmata vitæ ,
Haufimus omne bonum cujus ab ore sacro.
Dulcia corde pio resonemus cantica patri ,
Carmina cantemus dulcia corde pio.
Ecce coruscat apex tibi pontificalis abunde ,

Hinc

Hinc illincque tuus ecce coruscet apex.
Fons & origo boni te verba ferente cucurrit,
In te manavit fons & origo boni.
Gloria perpes erit tibi nunc ideoque per avum
Quam merito retines, gloria perpes erit.
Hujus amore gregis sprevisi spicula mortis,
Pellens hinc fortes hujus amore gregis.
Inclitus atque potens te Rex adamavit EADGAR,
Te monitore vigens inclitus atque potens.
Castra Dei reboant te constituente celeuma,
Davidicumque melos castra Dei reboant.
Laudibus innumeris tibi turba monastica plaudit,
Conjubilatque tibi laudibus innumeris.
Mœnia celsa domûs tua cura levaverat hujus,
Hæcque dicavit ovans mœnia celsa domûs.
Nocte dieque sacrum celebraſti pectoris hymnum,
Solv ns officium nocte dieque sacrum.
Omnibus inque locis sparſiſti femina lucis,
Expulſeras tenebras omnibus inque locis.
Pervigil eſto tuis, petimus, defenſor alumnis,
Protector famulis pervigil eſto tuis.
Quæque nocent reſeca, quæ ſunt & commoda præſta:
Quæ bona ſunt revoca, quæque nocent reſeca.
Rector Apoſtolica felix & janitor aula
Hujus & eccleſie rector Apoſtolica,
Solve tuos famulos Petri vice, ſolve ligatos,
Nos à peccatis ſolve tuos famulos.
Te duce ſtelliferi ſcandamus ut atria caeli,
Participes regni te duce ſtelliferi.
Verſibus hymnidicis hæc carmina pangimus, & te
Patronum colimus verſibus hymnidicis.
Chriſticolos animas quia multiplicare ſolebas,
Ad caelos revocans Chriſticolos animas.
Ydra nocens fugiat, ne nos per devia ludat:
Nos tua dextra tegat Ydra nocens fugiat.
Zelus obefſe nequit, Chriſto ſuperante malignum:
Chriſtus a leſt victor, zelus obefſe nequit.
Aſpice ſancte Pater quæ nos adverſa fatigant:
Quæ mala nos lacerant, aſpice ſancte Pater,
Mitis adetto tuis tibi qui famulantur alumnis,
Qui te collaudant, mitis adetto tuis.
Eripe paſtor oves, animo quæ ſemper amaſti,
Et quas nutrieras eripe paſtor oves.
Nomina noſtra notet quo Chriſtus in arce polorum
Cum ſanctiſque ſuis nomina noſtra notet. Amen.

*HYMNUS VESPERTINALIS SAPHICO METRO
endecasyllabo editus, Adonium quarto continens in loco.*

Inclytus paſtor populique rector,
Cujus inſignem colimus triumphum:
Nunc Aethelvoldus ſine fine lætus
Regnat in aëtris.
Qui pater noſter fuit & magiſter,
Exhibens ſacræ documenta vitæ,
Et Deo ſemper fatagens placere
Corde benigno.
O diem ſanctum, celebrem, coruſcum,
Quem Dei nobis pietas ſacravit,
Ut Patri tanto mereremur alium
Promere cantum.
Nunc eum niſu rogitemus omni,
Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

626 VITA S. ETHELWOLDI EPISC. WINTONIENS.

ANN. CR.
CM LXXIIY
AUGUST. 1

Abluat nostrum pius ut reatum ,
Et sua sancta prece nos ad altum
Ducat olympum.
Sit Deo soli decus & potestas ,
Laus in excelsis , honor ac perennis ;
Qui suis totum moderans gubernat
Legibus orbem. Amen.

Cæli senator inclite , sancte pater ecclesie
Adelwolve supplices , tuos exaudi servulos.
Jam sidus inter sidera , resplendes super Æthera ;
Nobis benignus impetra Paracliti charismata.
Pronis rogamus mentibus hinc coram tuis artibus ;
Nostris adesto precibus serenus ac propitius.
Ut tuis necessariis protecti patrociniis ,
Ad calorum perpetua perveniamus gaudia ,
Præster nobis Ingenitus hoc atque Unigenitus
Sanctus amborum Spiritus , trinus & unus Dominus ;
Amen.

Oremus.

Deus qui præclari fideris sancti Pontificis Adelwoldi illustratione , novam populis
Anglorum tribuisti lucem hodierna die clarescere : suppliciter imploramus clemen-
tiam , ut cujus magisterio totius religionis documenta cognovimus , illius & exemplis
informemur , & patrociniis adjuvemur. Per.

Ad Missam.

Deus qui hodiernam diem beati confessoris tui Adelwoldi Episcopi transitu nobis ho-
norabilem dedicasti : concede propitius , ut cujus eruditione veritatis tuæ luce
perfundimur , ejus intercessione cælestis vitæ gaudia consequamur. Per.

Secreta.

Oblata servitutis nostræ munera tibi Domine quæsumus annua sancti Patris nostri
Adelwoldi Episcopi sollempnitas commendet accepta : ut ejus pia supplicatione mu-
niti , cunctorum nostrorum remissionem peccaminum & beatitudinis sempiternæ mereamur
obtinere consortium. Per.

Præfatio.

V. D. Æternæ Deus, quoniam adest nobis jocunda & votiva præsentis diei latitia, quam
Apostolici culminis honore sublimem, roseoque martyrii cruore sollempnem, gloriosi
pontificis Adelwoldi moderna celebritate consecrasti, & spem nobis tantæ fiducia: conu-
listi, ut nos paternis ejus suffragiis, & à peccatorum nostrorum nexibus solvas & ad cæle-
stia regna perducas. Per Christum.

Postcommunio.

Refectos Domine vitalis alimonie sacramentis, sancti Confessoris tui Adelwoldi in-
tercessione gloriosa nos protege, & ad æternum cælestis mensæ convivium perve-
nire concede. Per.

Alia.

Gregem tuum, Pastor æternæ, pii suffragatoris Adelwoldi patris nostri defensione
guberna, quæsumus Domine : cujus benivolentia provocati superni amoris dul-
cedine pascimur, ejus interveniente patrocinio, & à temporalis vitæ perturbationibus
eruemur, & mansuris supernorum civium gaudiis inseramur. Per.

I V. Idus Septembris.

In translatione Sancti Adelvoldi.

DEus qui nobis sanctum pontificem tuum Adelvoldum salutis aeternae doctorem tribuisti : concede propitius, ut cujus annuae translationis sollemnia colimus, ejus semper meritis adjuvemur & precibus. Per.

Super oblatam.

Sacrificium nostrum tibi Domine quaesumus sancti patris nostri Adelvoldi Episcopi commendet oratio : ut nobis eo suffragante fiat sanctae majestatis tuae propitiatio, & peccatorum nostrorum exoptata remissio. Per.

Prefatio.

Votivam beati pontificis Adelvoldi translationem pia veneratione celebrantes, teque cuncta devotione exorantes, ut ipsum nos apud clementiam tuam sentiamus habere patronum, quem tua gratia largiente salutis aeternae meruimus suscipere magistrum. Per Christum.

Post-Communio.

UT haec communio nos domine tibi dignos efficiat, beatus pater noster Adelvoldus suffragio, quaesumus, pie intercessionis obtineat. Per.

De horis peculiaribus.

Praterea beatus pater Adelvoldus Horas regulares & peculiare sibi ad singulare servitium instituit, quas in tribus cursibus ordinavit : humillima diligentia quosque subiectos admonens, ut hoc secerero famulatu ignitis satanae tentamentis vigilantiter resisterent, & ea per Dei gratiam resistendo superarent, & ut fides quae per nostri Creatoris & piissimi Redemptoris incarnationem luce clarius enituit, instante futurae persecutio- nis tempore quae jam vicinis antichristi temporibus ingruit, nullo modo (quod absit) titubando vacillet, sed his divinis roborata praeconiis integra jugiter & inviolata permaneat. Est enim primae psalmodiae cantilena ad laudem beatae Dei genitricis semperque virginis Mariae procurata. Secunda autem ad honorem beatorum Apostolorum Petri & Pauli omniumque nostri Salvatoris humanitati praesentialiter famulantium. Tertia vero ad suffragia omnium sanctorum postulanda, ut eorum pia intercessione protecti, multiformem vesipellis antichristi & membrorum ejus fallaciam expugnare, & Christo remunerante caelestium praemiorum palmam mereamur accipere. quae videlicet Horae plerisque in locis habentur adscriptae, & ideo in hoc codicello suae praetermissae.

Tropi.

Patris adest votiva dies, cantemus ovantes. *Statuit ei.*
Pontificem templo sibi quem sacrauit in isto. *& principem.*
Inter Apostolicos stola splendente Hierarchos. *Ut sit illi.*
Adelvoldi pia prece nos defende misellos. *in aeternum.*
Praesul Adelvoldus quia fuit in ordine magnus. *statuit ei.*
Constituens illum hodie super aethra polorum. *& principem.*
Gloria, splendor, honor, decus & veneratio perpes. *in aeternum.*

ANN. CH.
CM LXXXIV
AUGUST. 1.

VVOLSTANI MONACHI VENTANI

LIBER DE VITA S. SWITHUNI.

Incipit ad dominum specialis epistola Patrem ;
ELFEGUM , Vventâ residet qui Præful in urbe.
*De sancti Patris Swithuni insignibus , & de
Basilicâ Petri , referat qui limen Olympi.*

Vates Elfego se com-
mendat.

* id est Can-
corum

DOMINO Pontifici , Vventanam Principe Christo
Qui regit ecclesiam , prospera cuncta canam :
Conferat ÆLFHEGO regni cælestis honorem ,
Qui dedit hunc omni Pontificem populo.
Ipse tibi pacem tribuat sine fine perennem ,
Est qui Sanctorum gloria pax & honor.
Hoc cupit ore pio , cupit hoc animoque benigno.
Ultimus Anglorum servulus hymnicinum *.
Sit licet ægra mihi sine dogmatis igne loquela ,
Nec valëam tanto scribere digna viro :
Hoc tamen exiguum quòd defero munus amoris ,
Commendare tibi , magne Pater , studui :
In quo perstrinxi quæ fecit Rector Olympi
SWITHUNI meritis cælica signa patris :
Per quem magna suis miracula præbuit Anglis ,
Millia languentum corpora sacrificans.
Hæc etenim cecini magnalia paupere cantu ,
Præsumendo boni de bonitate Dei ,
Grandia de minimis est qui pensare suctus ,
Suscipiens viduæ bina minuta libens.
Qua non paupertas , sed erat pensata voluntas ,
Quæ victum spreuit & sua cuncta dedit.
Hæc igitur commendo tibi munuscula Patri ,
Quæ vovi Domino reddere corde pio :
Ut tua dignetur hæc corroborare potestas ,
Hæc & ab infestis protegere insidiis :
Dignus apostolicâ resides qui Præful in aulâ ,
Instruis & populum dogmate catholicum.
Hocque monasterium variis ornatibus ornas ,
Inus & exterius illud ubique levans.
Quod quondam renovavit ovans Antistes ADELVVOLD ,
Sollicitudo cui nocte dieque fuit
Christicolas augere greges , atque ore paterno
Hos cum lacte foli lacte nutrire poli.
Qui struxit firmis hæc cuncta habitacula muris ,
Ille etiam tectis texit & ipsa novis.
Et cunctis decoravit ovans id honoribus , hucque
Dulcia piscosæ flumina traxit aquæ :
Secessusque laci penetrant secreta domorum ,
Mundantes totum murmure cœnobium.
Istius antiqui reparavit & atria templi ,

Etheivoldum laudat
Veteris monasterii in-
staurato-
rem.

Ecclesiam
describit.

Mœnibus excelsis culminibusque novis:
Partibus hoc Austri firmans & partibus Arcti.
Porticibus solidis, arcubus & variis,
Addidit & plures sacris altaribus ædes,
Quæ retinent dubium liminis introitum.
Quisquis ut ignotis deambulat atria plantis,
Nesciat unde meat, quovè pedem referat.
Omni parte fores quia conspiciuntur apertæ,
Nec patet ulla sibi semita certa viæ.
Huc illucque vagos stans circumducit ocellos;
Artica Dedalei tecta stupetque soli:
Certior adveniat donec sibi ductor, & ipsum
Ducat ad extremi limina vestibuli.
Hic secum mirans cruce se consignat; & unde
Exeat, attonito pectore scire nequit.
Sic constructa micat, sic & variata coruscat
Machina, quæ hanc matrem sustinet ecclesiam;
Quam Pater ille pius, summâ pietate refertus,
Nominis ad laudem celsitonantis Heri
Fundavit, struxit, dotavit, & inde sacravit,
Et meruit templi solvere vota sui,
Regis *ÆDELREDI* visu cernente modesti,
In regni solio qui superest hodiè.
Illum Pontifices sequebantur in ordine plures,
Complentes sanctum rite ministerium.
Quorum summus erat vultu maturus & actu,
Canicie niveus *DUNSTAN* & angelicus.
Hunc sequebatur ovans Anglorum lucifer idem
Præsul *ADELVOOLDUS*, corde benignivolus.
Post alii septem, quos nunc addicere promptum est.
Carmine versifico cum pede dactylico,
ÆLFSTAN *ÆTHELGARUS*, rursusque *ÆLFSTANUS* & *ÆSCYVIG*;
ÆLFHEAH, *ÆTHILSINUS*, hic & *ADULFUS* erant.
Post alii plures aderant Proceresque, Ducesque,
Gentis & Anglorum maxima pars Comitum:
Quos è concilio pariter collegerat illo,
Quod fuerat vici Regis in Andeferan,
Idem pastor ovans & sæpe notandus *Adelvold*,
Sicut ei Domini gratia contulerat.
Et celebrant cuncti sollempnia maxima templi,
Plaudentes Domino pectore laudifluo.
Lætanturque bonis super omnibus ille benignus
Quæ statuit cunctis Præsul opima dari.
Fercula sunt admixta epulis, cibus omnis abundat.
Nullus adest tristis, omnis adest hilaris.
Nulla fames, ubi sunt cunctis obsonia plenis,
Et remanet vario mensa referta cibo;
Pincernæque vagi cellaria sæpe frequentant,
Convivasque rogant, ut bibere incipiant:
Crateras magnos statuunt, & vina coronant,
Miscentes potus potibus innumeris.
Fœcundi calices, ubi rulticus impiger hausit
Spumantem pateram gurgite mellifluam:
Et tandem pleno se torum proluit auro,

cujus dedi-
catio facta
coram Al-
redo Rege.

për Episco-
pos octo,

ANN. CR.
OM LXXXIV
AUGUST. I.
Convivio
subsequen-
te.

Ethelwoldus
Novum
cœnobium
inchoat.

*
non perficit.

Sed Elfegus
successor.

Cryptarum
descriptio.

Ara super-
rior.

Organa
musica.

Setigerum mentum concutiendo suum.
Sicque dies alterque dies processit in hymnis,
Et benedixerunt omnia corda Deum.
Omnibus expletis tandem sollempniter hymnis
Quos in honore Dei vox sonuit populi:
Unusquisque suas alacer repedavit ad oras,
In Domino gaudens pectore & ore canens.
Numquam tanta fuit talisque dicatio templi
In totâ Anglorum gente patrata reor:
Qualis erat Venta celebrata potenter in urbe,
In sancti Petri cœnobio Veteri.
Quod Deus omnipotens sic protegat immaculatum,
Ut jure dignetur ipse habitare in eo:
Et quicumque humiles hoc ingrediuntur asylum,
Exsultent plenæ participes veniæ.
His super Antistes sacro spiramine plenus
Adhibuit Domino plurima vota suo.
Nam fundamen ovans à cardine jecit eorum,
Porticus ut staret ædificata Deo.
Erexitque novum^a jacto fundamine templum:
Ne tamen expleret raptus ab orbe fuit,
Pro meritis superam dignè translatus in aulam,
Quorum multiplices nec numerantur opes:
Altithronum primo quibus exhilaravit ab ævo,
Donec Christo animam redderet ipse suam.
Vestra cui statim successit in arce potestas,
Et cœptum vigili pectore struxit opus:
Insuper occultas studuistis & addere cryptas,
Quas sic Dædaleum struxerat ingenium:
Quisquis ut ignotus veniens intraverit illas,
Nesciat unde meat, quovè pedem referat.
Sunt quibus occultæ latitant quæ hinc inde latebræ;
Quarum tecta parent, intus & antra latent,
Introitus quarum stat apertus, & exitus harum:
Quas homo qui ignorat luce carere putat.
Nocte sub obscurâ quæ stare videntur & umbræ:
Sed tamen occulti lumina solis habent.
Cujus in exortu cùm spicula prima resultant,
Lucifer ingrediens spargit ubique jubar:
Et penetrat cunctas lucis splendore cavernas,
Donec in Hesperium sol ruat Oceanum.
Machina stat quarum, sacram subportat & aram,
Sanctorumque pias ordine reliquias,
Multiplicique modo manet utile culmen earum,
Exteriora gerens, interiora regens.
Talia & auxistis hic Organa, qualia nusquam
Cernuntur, gemino constabilita solo.
Bissexeni supra sociantur in ordine folles,
Inferiusque jacent quatuor atque decem.
Flatibus alternis spiracula maxima reddunt,
Quos agitant validi septuaginta viri.
Brachia versantes multo & sudore madentes,

^a Hæc tam clare atque indubitanter à Volfstano || ut ea Ælfredo Regi tribui non possit, uti expendimus
referuntur de conditione Novi cœnobii Wintoniensis, || supra ad annum 903. ubi de S. Grimbaldo egimus.

Certatimque suos quique movent socios :
 Viribus ut totis impellant flamina fursum ,
 Et rugiat pleno capsâ referta sinu :
 Sola quadringentas quæ sustinet ordine musas ,
 Quas manus organici temperat ingenii.
 Has aperit clausas , iterumque has claudit apertas ,
 Exigit ut varii certa camœna soni.
 Confiduntque duo concordi pectore fratres ,
 Et regit Alphabetum rector uterque suum.
 Suntque quater denis occulta foramina linguis ,
 Inque suo retinet ordine quæque decem.
 Huc aliæ currunt , illuc aliæque recurrunt ;
 Servantes modulis singula puncta suis.
 Et feriunt jubilum septem discrimina vocum ,
 Permixto lyrici carmine semitoni :
 Inque modum tonitrûs vox ferrea verberat aures ,
 Præter ut hunc solum nil capiat sonitum.
 Concrepat in tantum sonus hinc , illincque resultans ,
 Quisque manu patulas claudat ut auriculas ,
 Haud quaquam sufferre valens propiando rugitum ,
 Quem reddunt varii concrepitando soni :
 Musarumque melos auditur ubique per urbem ,
 Et peragrat totam fama volans patriam.
 Hoc decus ecclesiæ vovit tua cura Tonanti ,
 Clavigeri inque facti struxit honore Petri.
 Insuper excelsum fecistis & addere templum ,
 Quo sine nocte manet continuata dies.
 Turris ab axe micat , quo sol oriendo coruscat ,
 Et spargit lucis spicula prima suæ.
 Quinque tenet patulis segmenta oculata fenestris ,
 Per quadrasque plagas pandit ubique vias.
 Stant excelsa tholis rostrata cacumina turris ,
 Fornicibus variis & sinuata micant.
 Quæ sic ingenium docuit curvare peritum :
 Quod solet in pulcris addere pulcra locis.
 Stat super auratis virgæ fabricatio bullis.
 Aureus & totum splendor adornat opus,
 Luna coronato quoties , radiaverit ortu ,
 Alterum ab æde sacrâ surgit ad astra jubar :
 Si nocte inspiciat hunc prætereundo viator ,
 Et terram stellas credit habere suas.
 Additur ad specimen stat ei quod vertice gallus
 Aureus ornatu grandis & intuitu.
 Despiciat omne solum , cunctis supereminet arvis ,
 Signiferi & Boreæ sidera pulcra videns.
 Imperii Sceptrum pedibus tenet ille superbis ,
 Stat super & cunctum Vintoniæ populum.
 Imperat & cunctis evectus in aëra gallis.
 Et regit occiduum nobilis imperium.
 Impiger imbriferos qui suscipit undique ventos ,
 Sequæ rotando suam præbet eis faciem.
 Turbinis horrifonos suffertque viriliter ictus.
 Intrepidus perstans , flabra , nives tolerans.
 Oceano solem solus vidit ipse ruentem :

ANN. CXX.
 CM LXXXIV.
 AUG. 1.

S. Petrus
 patronus.

Templi
 descriptio.

Gallus in
 turre.

ANN. CH.
CM LXXXIV
AUGUST. I

Dedicatio
per Episcopos
octo.

Auroræ primum cernit & hic radium.
A longè adveniens oculo vicinus adhæret,
Figit & adspectum dissociante loco.
Quo fessus rapitur visu mirante viator,
Et pede disjunctus lumine junctus adest.
Plura quid his addam? tota virtute laboras
Ut decores totum undique cœnobium.
Cujus nuper erat, encœnia rite peracta,
Et celebrata fatis ordine mirifico:
Octo quod egregii Domino sanxere Hierarchi,
Quos simul hic pietas fecit adesse Dei.
Primus erat quorum SIGERICUS onomate pulcro,
Victor honore potens, victor in arce nitens:
Ante retroque micans, habitu venerandus & actu.
Cujus ab eloquio dulcia mella fluunt.
Quem Deus è cœlis tueatur ubique supernis:
Anglorum populis fervet & incolumem.
Hunc ÆLFSTANUS ovans, alter comitatur & ÆLFSTAN.
Pontifices ambo, plenus uterque Deo.
ÆLFHEAH adest, ORDBIRHTUS adest, VVILFSINUS & ÆLFRIC
Splendentes cuncti jure sacerdotii.
Incipiuntque omnes modulata voce canentes,
Pax sit huic domui, pax sit & hic fidei:
Pax fiat intranti, pax & fiat egredienti:
Semper in hocque loco, laus sit honorque Deo.
Sic in laude Dei resonant nova mœnia templi,
Omnis & in Domino lingua resultat ovans.
Hinc adsunt Proceres, pueri hinc, juvenesque, senesque;
Et celebrant sancti gaudia cœnobii.
Sic optata diu data nunc memoranda per ævum,
Votis plena piis fulsit in urbe dies;
In quâ promeruit sua gaudia cernere Pastor,
Officioque sacro reddere vota Deo.
Hinc te Pontifices circumdant, inde ministri.
Te totum cinxit, hinc honor, inde favor.
Et simul hymnifona fratrum coeunte coronâ:
Quisque tuum votum, quâ valet arte, canit.
Cimbaliçæ voces calamis miscentur acutis,
Disparibusque tropis dulce camœna sonat.
Insper & Cleri jubilat plebs omnis & infans:
Et Deitatis opem machina trina tonat.
Lætitiæ augmentum quoniam cumulatur in omni
Istius antiqui parte monasterii.
Latanturque cibus omnes epulisque relecti,
Potibus & variis omnibus atque bonis.
Sic hujus sancti nituit celebratio templi,
Nomine apostolico sanctificata Deo.
Hæc est aula pii fulgens in onomate Petri,
Qui solet excelsos clave ligare polos:
Qui præstante Deo solvitque ligamina mundo,
Et referat cunctis cœlica regna piis.
Hæc quoque Paule tibi committitur, aula tuenda,
Qui mundi cunctos ore domas populos.
Existatis ut hic speciales ambo Patroni:

Convivium

SS. Petrus
& Paulus
patroni.

Est

Est quibus unus apex, gloria parque polo.
 Exaudire Deum rogitetis & omnipotentem,
 Dignetur populi vota precesque sui.
 Quisquis ut hoc templum beneficia poscere quærit,
 Impetret à Domino gaudia plena pio.
 Qua vir apostolicus jacet almus & ille BIRINUS
 Has lavacro gentes qui lavit occiduas.
 Signipotens in ea pausat quoque demate * SVVITHUN
 Qui precibus cunctum sublevat hunc populum.
 In medio templi fulgent BYRNSTANUS & ÆLFHEAH,
 Jure Sacerdotii cultor uterque Dei.
 Summus & Antistes, patriæ decus, altor egentium,
 Spes peregrinorum, splendor honorque Patrum;
 Noster ADELVVOLDUS pastor, pater atque magister,
 Cujus in æternâ luce coruscat apex.
 Cujus in Anglorum micat omni limine nomen,
 Inque monasteriis, pluribus inque locis.
 Quæ vovens Domino construxit, cique sacravit,
 Centenos in eis accumulando greges;
 Qui inter Pontifices minimus nullatenus exstat,
 Cujus doctrinæ splendet ubique jubar:
 Inter apostolicos sed lucet in axe Hierarchos;
 Per quem signa facit jam manifesta Deus,
 Illustrans oculos tetrâ caligine mersos,
 Et revocans nervis languida membra suis.
 Ad cujus sacrum veniunt quicumque sepulcrum,
 Cum precibus plenam percipiunt veniam.
 Quique fide pleni quærunt beneficia Christi,
 Munera quæ cupiunt cælitus inveniunt.
 Comperit hoc nuper quidam vir nobilis ÆLFELM,
 Infomnis tumbam jussus adire sacram;
 Cujus erant oculi nimio glaucomate clausi,
 Nec valuit phæbum cernere nec radium.
 Qui mox huc veniens, Sanctus mandavit ut idem
 Percepit clarum luminis intuitum,
 Et nullo ducente redit, miratur & in se
 Qualis erat veniens, qualis & hinc rediens.
 Sic etiam quædam nimis infirmata puella.
 Ducitur ad tumulum matre gemente sacrum.
 Protinus obdormit vigilans sanissima surgit,
 Incolumisque domum cum genetrice redit.
 Talia quid mirum rutilant quod signa per illum,
 Et quòd post mortem clarus in æthre micat?
 Cujus vita fuit virtutibus undique plena:
 Qui jugiter studuit corde placere Deo;
 Temporibusque suis clara atque exempla futuris
 Præbuit, altithronum semper amando Deum,
 Multiplici júbilo gaudens feliciter: unde
 Exsultat Christi nobilis Ecclesia.
 Est quoniam Dominus mirabilis & metuendus,
 Qui facit in sanctis signa stupenda suis.
 Sunt alii plures etiam hinc atque inde locati,
 De quibus est scriptum quod canit Ecclesia:
 Corpora Sanctorum sunt hinc in pace sepulta,

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

ANN. CH.
 CM LXXXIV
 AUGUST. I

Sancti quo-
 rum ibi re-
 liquiæ.
 * l. corpore.

S. Adelvoldi
 elogium.

AN. CH
CM LXXXIV
AUGUST. I

Et vivunt eorum nomina in æternum.
 Quorum facta sequens & dicta fideliter implens,
 Sedulus injunctum perficis officium.
 Lumen apostolicum populis tua lingua ministrat,
 Et verbum Domini te referante patet.
 Pauperibus victum, nudis largiris amictum,
 Dividis & miseris munera larga pius:
 Ut commissa tibi duplicata talenta reportans,
 Introëas Domini gaudia vera tui.
 Suscipe, quaeso, tibi quæ defero munera patri,
 Atque ea quæ meritis debita solvo tuis.
 Hæc tibi vita diu rogo prospera cuncta ministret,
 Luxque futura tibi prosperiora ferat.
 Hic Domino multos solvas pia vota per annos,
 Ut tibi commissæ multiplicentur oves.
 Et subeas regnum grege te comitante supernum
 Cum sanctis semper lætus in arce poli.
 Quod tibi concedat qui cuncta elementa gubernat,
 Unus ubique potens in Trinitate Deus. Amen.

EXPLICIT *ad dominum specialis epistola Patrem*
 ÆLFÆGUM, *Vventiam qui regit ecclesiam.*

INCIPIIT *ad cunctos generalis epistola Fratres,*
Qui bajolant inibi suave jugum Domini.

FRatribus æternæ crescant augmenta salutis
 Omnibus, in Christo magna famulantibus urbe,
 Nomine quæ proprio Wintonia dicitur, & quæ
 Conlustrat turrata suos hinc inde colonos;
 Omnibus Occiduis caput & Saxonibus exstat,
 Clavigeri in Petri degunt qui principe Christo
 Cœnobio Veteri, vitam sectando beatam.
 Quam pius ille pater sanctissimus atque magister
 Instituit, toto BENEDEICTUS in orbe coruscans.
 Vita, salus, pietas, splendor, pax, gloria, virtus,
 Multiplicetur eis, per eum qui trinus & unus,
 Continet imperium super omnia regna per ævum.
 Magna, pii Patres, miracula cælitus acta,
 Finibus in cunctis Europæ nota patefcunt.
 Quæ Deus omnipotens, hominum fator, atque redemptor,
 Gentibus Anglorum direxit ab arce polorum,
 Mirificare suum voluit quo tempore sanctum
 SVVITHUNUM, innumeras sanans à clade catervas.
 Sed reor indignum, beneficia tanta latere
 Ætatem, ventura foret quæ in margine sæcli.
 Unde, mihi quantum Dominus concesserit, ipse
 Eloquar, & modico percurram magna relatu.
 Et licet extremus hominum atque abjectio plebis
 Sim, quia sermonis me nulla scientia fulsit,
 Nec misero meritum probitas mihi conferat ullum:
 De Christi pietate tamen confusus, & almis
 Sanctorum nitens precibus, parendoque vobis,
 Hinc canere incipiam, velut & de gurgite stillam

Marmoris exiguam sic ista canendo restringam.

Qua propter Dominum prius invoco mente supernum,

Quatenus ad meritum miseri non tendat iniqui :

Sed magis affectum , velit ut pensare jubentum.

Vos quoque vos servo precibus succurrite vestro

Ne flatus per falsa queat me fallere fallax.

Inretitus enim curis & deditis imis

Haud animus quicquam poterit dignoscere veri :

Ni prius errorem tetrae caliginis omnem

Expulerit sanctus donorum Spiritus auctor.

Et quia per modicum sapit hæc quæ volvitur ætas :

De variis signis & de virtutibus illis

Quæ facer hic precibus vivens in corpore gessit ,

Scribendi studio quamvis neglecta fuissent :

Articulum revocemus ad hæc cælestia , quæ sunt

Ejus post obitum miracula sæpius acta ;

Non solum quo sacra jacent sua busta sepulcro ,

Verum etiam multis Anglorum gentis in oris :

Idcircoque pias accessimus edere causas ,

Hujus & insignis laudes evolvere Patris ,

Est quoniam laudare Dei beneficia dignum ,

Isque ea qui ignorant laudando edicere justum ,

Et reticere eadem contra atque silendo negare est

Impium & indignum , mutilatoque ordine stultum.

Quin etiam natura animi sic condita constat ,

Ut si sanctiloquos peragraverit ordine libros ,

Auditu sacros patrumque didicerit actus ;

Inspirante Deo cordis perversa relinquat ,

Execret & rabiem , lacerat quæ vulnere mentem ,

Et flexus vitam ducat pietatis amicam ,

Seclereturque humilem virtutum mente magistram ,

Quæ per descensum solet altum scandere cælum.

Post hæc sequitur proluxa Præfatio hic omissa , in qua nihil notatu dignum , præter annum translationis S. Swithuni DCCCLXXI , qui inferius etiam notatur. Ex sequentibus quadam observavimus in tomo superiori , ubi de S. Swithuno. Tria hic addere satis fuerit. Primo in lib. 1 cap. 3 Wulstanus ait corpus S. Iudoci requievisse in monasterio Novo. Sic enim filium patri suo , civi Wintoniensi loquentem inducit.

Vifne , ô care parens , quo te portemus ad alium

Cænobium , quod quisque Novum modò nuncupat , in quo

Sacra Sacerdotis requiescunt ossa Iudoci ?

Quem Deus innumeris quondam clarescere signis

Fecit , &c.

Secundum est in lib. 2 cap. 11 de Præposito Abbandunensis monasterii , cæco , qui nomine Birferth.

Dictus erat proprio , perviderat hicque fidelis

Rura monasterii , pulcro quod onemate quique

Albandum vocitare solent , quod jure paterno

Rexerat Osgarus , jam tunc venerabilis Abbas :

Nunc etiam pietate Dei moderante superni

Moribus egregiis est cui prælatus & almis ,

Qui noto cunctis Niger est agnomine dictus ,

Mente sed irradiat Vvlfgarus & ore coruscet ,

Commissumque gregem monitis precibusque tuetur.

Tertium est in cap. 19 de Elgifva Regina , matre Eadgari Regis ;

Ad cujus capiunt ægrota sepulcrum

Corpora cælestem Christo medicante salutem.

Hæc in Sceptoniensi parthenone sepulta fuerat , de qua vide Monastici Anglicani tomum 1.

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

LIII ij

ANN. CH.
CM LXXXIV
AUGUST. I

Swithuni
Vita igno-
ta,

ANN. CH.
CM LXXXIV
SEPT. XVI

VITA SANCTÆ EADGITHÆ
SEU EDITHÆ EADGARI ANGLORUM REGIS FILIÆ
& Sanctimonialis Vviltontiensis.

Auctore (ut videtur) GOTSELINO monacho Cantuariensi.

Ex tomo 9. Surii, qui stilum nonnihil mutavit.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

- Gotselinus
vicar. scri-
ptor.
1. **G**OTSELINVS seu Gotselinus Monachus, cujus de sancto Augustino Anglorum Apostolo lucubrationem in Saculo I reuulimus, inter plures alias Sanctimonialium Vitas, acta sanctæ Eadgathæ Virginis scripsisse dicitur in catalogo scriptorum Britannia, & apud Vvionem, & Possavinum. Hanc non dubito esse EADGITHAM seu Edgitham Edithamve, Eadgari Anglorum Regis filiam, cujus Vitam stilum nonnihil mutato Surius in lucem protulit. Eandem hic exhibemus, adscribendo loca seu testimonia Vvillielmi Malmesburiensis, qui eandem virginem laudavit non semel, tum in lib. 2 de Regibus Anglorum, cap. 13. tum in lib. 2 de Pontificibus Anglorum cap. 4. Eandem celebrat Harpsfeldius in Saculo X cap. 10, præter Johannem Bromtonem, Muihevvium, & alios rerum Anglicarum scriptores.
- Vviltunense monasterium.
2. Eadgitha monasticam professa est in cœnobio Vviltunensi apud occidentales Saxones. Vviltuna, teste Vvillielmo Malmesburiensi de Pontificibus Anglorum lib. 2 cap. 4, est vicus non exiguus supra Vvile fluvium positus, tantæ celebritatis, ut totus pagus ab eo vocetur, olim episcopalis sedes. Afferus in libro de vita Alfredi nominat montem Vviltun, qui est in meridiana ripa fluminis Guiloa. Ibi Eadgitha vixit piissimè inter Sanctimonialia, & sepulturam accepit. Jacet in eadem ecclesia, inquit idem Vvillielmus, mater ejus Vvillfrith, quam non Sanctimonialiam, sicut opinio vulgaris delegat *, sed subito timore Regis suo tantum consilio velatam constat, abrepto velo regio cubili subactam. Unde ille, quod feminam attigisset, quæ vel umbraticè sanctimonialis fuisset, à sancto Duntano redargutus, septennem exegit penitentiam. Illa quoque partu explicito voluptati frequentandæ non inhæsit: sed doluit potius & spreuit, sanctaque pro vero aseruitur & creditur. Hanc post vim sibi à Rege illatam Vviltonia monasticum habitum suscepisse legitur in Vita sequenti.
- Vvillfrith Eadgithæ mater
* al. delirat.
3. De Eadgitha sanctitate dubitare non finit nos Vvillielmi in prælaudato loco testimonium. Habetur ergo, ait, in plurimis locis Angliæ festum ejus venerabile, quod nemo impune temerare præsumat. Cnuto Rex apud Anglos Danus, quod per jocum sanctam non reverens, ejus sepulcrum referari jussisset, vix mortem evasit, ut idem Auctor ibidem tradit cum Vita scriptore. Ad ejus sepulcrum Theodericus, qui ob Natalis Domini religionem stupro & chortis violatam cum aliis calius punitus fuerat, ad sanctæ Virginis tumulum sanitati restitutus est. Harpsfeldius factum fusè commemorat ex Brunone Tullensi Episcopo, qui postea summus Pontifex, Leo IX dictus est.
- Eadgithæ cultus.
4. Eodem ævo tres alie Edithæ regie virgines in Anglia vixisse dicuntur præter Editham Ottonis M. uxorem, una Echelvolfi Regis filia, Alfredi Regis soror, quæ sancta Modovenna Abbatissa (de qua in sanctis prætermisissis Saculi IV) tradita est: altera Editha, Eadvardi senioris filia, Ethelstani soror: tertia Edmundi Regis filia, Eadgari soror: omnes sanctæ, & quidem Sanctimonialia in cœnobio Pollesvvortensi, quod juxta sitvam Ardenniam in Cestrensi dicecesi est. Prima laudatur in actis sanctæ Osuha apud Surium die 7 Octob. & sancta Modovenna Abbatissa Sirensbalensis apud Capgraviium, quæ Modovenna Pollesvvortensis monasterio à se condito Editham, Alfridi Regis sororem, præfuisse perhibetur. Locus postea dictus est sancta Edithæ Pollesvvorth seu de Pollesvvortha, ut fidem faciunt vetera monumenta in Monastici Anglicani tomo I pag. 170. Altera Editha, Eadvardi filia, Sibirico Northumborum Regi ab Ethelstano fratre in conjugem data, sed ab eodem postmodum repudiata, Pollesvvortium secessit, atque reliquum vite religiosè exegit, testante Adathæo Vviltmonasteriensi sa
- Edithæ alie tres.

annum DCCCC XXV. Tertia est Editha, Eadmundi Regis filia, Eadgari soror, neptis Edwardi senioris, cujus filiam fuisse Editham secundam diximus. Thomas Maibeuvius ad diem 15 Julii, ubi de his tribus simul agit, suspicatur secundam & tertiam non esse diversas, nec aliam quam Edwardi senioris filiam: nam nullam Editham Eadmundi filiam, Eadgari Regis sororem inveniri. Verum in Vita sequentis cap. 1. laudatur Editha, Eadgari Regis soror.

ANN. CH.
CM LXXXIV
SEPT. XVI.

5. Hujus tamen difficultatis solutio non ita pendet ex sequenti Vita, ut nullum inde dubium relinquatur. Nam si ejus auctor Gotselinus, qui in eunte saculo XI florebat, ex ejus sententia rem certo definire non possumus. Fuit is, teste Willelmo Malmesburienfi in lib. 4. de Regibus Anglorum cap. 1, Monachus de sancto Bertino, qui cum Hermanno Episcopo Salisberia venerat, insignis litterarum & cantuum peritia. Is multo Episcopatus & Abbatias perlustrans tempore, præclaræ scientiæ multis locis monumenta dedit in laudibus Sanctorum Angliæ post Bedam secundus. Musica porro palmam post Obernum adeptus. Denique innumeras Sanctorum recentium vitas stilo extulit: veterum vel hostilitate amissas, vel informiter editas comitiis renovavit. Felix lingua, quæ tot Sanctis servierit: felix pectus, quod tot vocales melodias emiseric, præsertim cum in ejus conversatione certaret honestas doctrinæ. *Hactenus Willelmus.*

Gotselini
ciogium.

I. **B**EATA virgo EDITHA, filia fuit EDGARI Regis, & VULFRUDIS regii Ducis filia. quam quidem Vulfrudem Rex sibi perpetuo regni consortio conjungere statuerat, sed illa à partu absoluta deinceps continenter vivere, quam illecebris servire maluit, Christi amore eam invitante. Itaque monacharum habitum apud Vviltoniam è manibus sancti THELVOLDI Episcopi accepit, exemplisque & virtutibus proficiens, virginibus mater spiritalis præfecta est. Porro beata Editha sub matris cura relicta, tandem Rege assentiente, in eodem monasterio monasticam vestem induit. Eam verò mater non auro non monilibus, non multivario ornatu, sed litterarum ac virtutum splendore instruxit. Inter multa autem sanctorum hominum exempla, quæ tum in codicibus lætibat, tum coram intuebatur, aut auditione discebat, cognatorum præsertim & propinquorum suorum vehementius accendebatur virgineæ integritatis palma sanctissimæ amicæ suæ EDITHÆ, quæ Edgari Regis & patris ejus germana soror erat, & in monasterio Pollelvvortensi provinciæ Vervvici, meritorum signis, perinde ut ipsa Vviltoniæ, clarebat.

Edithæ pa-
rentes.

monasticæ
vitæ institu-
tio sub ma-
tre.

2. Sororibus quidem Martham, Christo verò se Mariam exhibebat, erga omnes officiosam se ministeriis impendendis præbebat. Hospites omnes in Christi visceribus complectebatur, ita abstinentiæ dedita, ac si epulis interesset: ita ad epulas accedens, ut à frugalitatis studio non deflecteret. Terrenos favores prorsus devitans, morbidis ac humana ope destitutis sese impendebat, liberisque regiis leprosos anteferebat: & quanto quisque videbatur morbis deformior, tanto illa propensiori animi commiseratione erga illum humanior & ad inserviendum promptior erat. Rectè ea dici poterat cæcorum oculus, debiliùm adminiculus, indigentium vestis & alimonia, desolatorum omnium solamen.

Virtutes
ejus.

3. Cilicio asperrimo ad nudam carnem utebatur, interim nitidis vestibus extrinsecus induta. Cumque beatus THELVOLDUS quandoque vidisset eam ornatiore habitu ingredientem, ait ad eam: Non his, filia mea, indumentis itur ad Christi thalamum, nec externo cultu corporis delectatur spon- sus cælestis. Illa verò interni conscia habitatoris, ita respondit: Crede mihi, Pater, nequaquam deterior mens, Deo adspirante, sub hoc tegmine a de- get, quàm sub pelle caprina. Habeo Dominum meum, qui non tam vestem quàm mentem attendit. Sensit ergo vir Dei in virgine gratiæ auctoritatem, nec ausus fuit in ea contristare summum judicem Deum. Lætabatur potius

Cilicium ac
vestes

“
“
“
“
“
“
“

* Rectè hic notat Surius id ab Editha factum & prætermittitur hoc factum, quod Willelmus Mal-
dictum, ut vestis suæ, interjoris, id est cilicii asperi- mesburienfis memorat tum in lib. 2 de Regibus An-
tatem dissimularet. Echelvoldi Acta supra, in quibus glorum cap. 13, tum in lib. 2 de Pontificibus cap. 4.

ANN. CH.
CM LXXXIV
SEPT. XVI
Crucis
amor.

Dominum in sanctis suis omnia pro sua voluntate moderari, puramque mentem & in purpura, & in sacco placere Deo.

Abbatisse
dignitas
reculata.

4. Ubi cumque Editha ingrediebatur, crux Christi illi comes aderat: crucem in fronte, in pectore, in itinere, omni opere suo præferbat. Cum aliquando escas suo more in disco efferret, in sinu pauperis condendas, à latere puer accurrit eleemosynam petens. Porrexit ea cum solito crucis signo: mox ille puer disparuit, ita ut prorsus ab illa non videretur. Quindecim annos natam pater ejus Rex Edgarus tribus monialium monasteriis Vintonienti, Berckingensi, & tertio cuidam Abbatissam præfecit: sed ea ab illa domo, in qua Deo servire cœperat, avelli non potuit. Effecit autem ut singulis illis monasteriis spirituales Matres tamquam magis idoneæ præponerentur, malens matri subesse, quàm aliis præesse; potiusque timere Matrem, quàm aliis imperare. Defuncto autem patre Edgardo, & succedente ei filio EDVVARDO adhuc infantulo, in somnis vidit sancta oculum suum dextrum sibi excidisse, idque sororibus referens simulque exponens: Videre, inquit, mihi videor hanc visionem fratris mei Edvardi portendere casum. Nec diu post Edvardus, dum cupit invisere fratrem suum ETHELREDUM, à filiis iniquitatis, ut in ejus historia videre licet, occisus est. Cumque regni Proceres virginem sanctam è monasterio extrahere, & in paterno solio, uti plerisque nationibus feminae dominantur, collocare vellent, & tandem etiam vim intentarent; adeo illa non assensit, ut facilius saxa in plumbum verti, quàm virgo Christi à suo proposito & Dei servitio abduci posse videretur.

Mors fratris
prævia.

Mors ejus à
Dunstano
prædicta.

5. Cum autem in honorem beati Dionysii ecclesiam condidisset, & sanctum DUNSTANUM a ad ejus dedicationem invitasset, vidit is sanctus Pontifex sacram virginem crebro pollicem dextrum extendere, & eo signum crucis pingere in fronte sua. Quo ille delectatus, apprehensa dextra manu virginis dixit: Numquam putrescat hic digitus. Paulo post inter Missarum sollempnia in lacrymas vir sanctissimus prorupit, rogantique Diacono suo, cur fleret; suspirans, & ab imo pectore trahens vocem: Hæc, inquit, Deo dilecta anima, hæc gemma siderea, ad patriam Sanctorum ab illuvie terrena & hac ærumnosa vita rapietur, neque enim flagitiosus hic mundus, tantæ lucis præsentia dignus est, tertio & quadragesimo ab hinc die occidet nobis hæc stella luculenta. Ecce autem ex ergastulo nostro sanctorum lumina, & nos in tenebris & umbra mortis sedemus. Nos pigros senes damnat ætas immatura, dum nobis dormitantibus, illa cælos penetrat.

Edithæ obitu.

6. Appropinquante verò hora, qua de mundo erat migratura ad Dominum, adest sanctus Dunstanus, & exhortationibus atque precibus animam ejus communiens, à corpore excedentem manibus Domini commendavit. Interim soror quædam trepida, è sancti Dionysii ecclesia, ubi sancta virgo obiit, ad monasterium currit, auditque in choro tamquam psallentium magnam frequentiam. Itaque hærenti ei occurrit quidam eleganti vultu & habitu insigni, aitque ad eam: Noli huc propius accedere, Angeli enim sancti GODAM puellam (ita enim majori gratia eam appellabat, quæ patria voce BONA cognominabatur) hinc secum adsportaturi sunt ad gaudia sempiterna, ut cum hac melodia cælestis exercitus in aulam perpetuæ jucunditatis ingrediatur. Sicque anno vicefimo tertio ætatis suæ, decimo sexto Kalendas Octobris, migravit ad Christum, circa annum Domini nongentesimum octogesimum quartum: sepeliivitque eam beatus Dunstanus in ecclesia sancti Dionysii quam ipsa exstruxerat. Hunc autem locum præfaga mente virgo sancta crebrò inviserat, dicens: Hic locus est requietis meæ: eumque assiduo lacrymarum imbre irrigans. In ipso autem atrio monasterii xenodochium, in quo hodieque tredecim pauperes reficiuntur, instituit.

anno 984.

Xenodochium.

Apparitio
ejus.

7. Porro tricesimo ab obitu suo die, apparuit virgo sancta matri suæ
* Et hoc ipsum refert in duobus præmissis locis Vvillhelmus, quod omittunt Acta Dunstani inferioris.

Vylfrudi, formosa valde & hilaris, atque lumine sicut vestimento amicta & splendida, dixitque illi se Regi suo bene caram in gloria sempiterna: fatanamque ipsam coram illo accusasse, sed sanctorum Apostolorum patrocinis se contrivisse caput ejus, & cruce Domini Jesu eum se prostravisse, atque ex illo triumphasse. Eodem tricessimo die nata est ex illustrissimis parentulis infantula, de qua ante ejus obitum rogata beata Editha, ut eam è sacro fonte susciperet, respondit se suscepturam, quemadmodum Domino visum foret. Sed cum ipsa prius nata esset celo, quàm puella mundo: allata est puella ad ecclesiam, & sancto E L F E G O illam baptizante, & cereum ei offerente atque dicente, Accipe puella lampadem, cum qua introëas ad nuptias Domini: subitò quasi sancta Editha illam puellam tenente, palmulam tenerrimam porrigens, cereum suscepit ac tenuit. Mox verò sanctus Episcopus Elfegus intellexit admirandum hoc esse divinæ electionis præsignum, aitque parentibus puellæ: Hanc infantulam soli Deo desponsandam nutrite, & post ab lactationem, monasterio eam tradite. Ea puella BRITHGINA^a appellata est, & apud Vvilthoniam postea Abbatisa effecta, in sanctitate vitam suam finivit.

ANNO CH.
CM LXXXIV
SEPT. XVI.

« Brithgi-
næ baptif-
mus.

8. Post decessum sanctæ Edithæ tredecim elapsis annis, illa beato Dunstano Archiepiscopo apparuit, dicens: Reminiscens Dominus miserationum suarum, assumpsit me, placetque ineffabili bonitati illius, ut apud homines in salutem fidelium ejus honore afficiar, cum ille me apud angelicos cives in cælis honorarit. Ito ergo, Vviltoniam, divinaque jussa capeffens, corpus meum è terra elevato. Ne dubites, nec ullo te phantasmate deludi putes, hoc enim veritatis erit signum, quod præter officia membrorum, quibus in puellari levitate abusa sum, putà oculorum, manuum pedum; reliquum corpus meum uti illibatum, ita & incorruptum invenies. Libidinis enim & crapulæ expertus semper fui. Pollicem quoque dextræ manus, quo mihi assiduè sanctæ Crucis signum impressi, illæsum videbis, ut appareat clementia Domini in parte servata; & paterna castigatio in parte assumta. Dunstanus ergo cum apud Sarum prope Vviltoniam pernoctaret, per visum transfertur in ecclesiam Vviltoniæ usque ad tumulum sanctæ virginis: & ecce videt angelica claritate sanctum Dionysium altari assistere, & virginem Editham luce & candore conspicuam, dilectum patronum hisce compellare verbis: Scis, Pater, quid de me divinæ gratiæ placeat. tu ergo summi consilii interpres, & divinæ voluntatis legate, huic advenæ, qua fide & auctoritate ipsum huc invitaverim, expone. Sanctus Dionysius ait: Animadvertite, Frater, visionem quam nuper vidisti, veram esse de hujus dilectæ dominæ declaratione. Digna est enim quam terrigenæ venerentur, quæ inter calicolas meruit coronari; dignum est honore hoc corpus, hoc templum virginalis pudicitæ, in quo amator virginittatis regnavit Dominus Rex gloriæ. Ejus etiam Christo gratissima suffragia mortalibus sunt necessaria. Ita ergo tertio nonas Novembris corpus sanctum è terra levatur, & omnia, sicut prædictum erat, inveniuntur.

Edithæ cor-
poris eleva-
tio.

9. Monachus quidam Glasconæ, EDULFUS nomine, collectam temere in rugam à corpore sancto tunicam præscidit, simulque sanctum corpus ferro percussit; confestim sanguis inde copiosus, perinde ut solet ex vena incisa, prorupit, atque in vestes & pavementum manavit. Territus frater temerarius, ferrum cum sacra rapina projiciens, in faciem ruit, admissum facinus lacrymis expiare contendit; surgens inde, nullum profusus cruorem vidit. Itemque Soror quædam, ut conata est de vitta sacri capitis partem abscin-

^a Brithina vocatur ab Harpsfeldio in Sæculi x cap 10, ubi Theoderici cujusdam curationem ad sanctæ Edithæ tumulum sub hac Abbatisa factam commemorat ex Brunone Tullensi Episcopo, qui postea Leo Papa I X.

ANN. CH.
CM. LXXXIV
SEPT. XVI

dere, miro modo impedita est, vitali capite se attollente, & temerariam minaci indignatione deterrente.

10. Clerici Pictorum in capsâ circumferrebant sanctum confessorum JUVIUM, atque in sanctæ virginis cœnobio honorifice suscepti, in altari beatæ Edithæ sacras reliquias deposuerunt. Cumque inde recedere vellent, tanto pondere reliquiæ illæ altari inhæserunt, ut nulla ratione possent amoveri. Plorant igitur advenæ, ejulant, vestes scindunt, capillos vellicant; tandem re desperata, receptis duobus millibus solidorum à VVLFRUDE Abbatis, in sua tristes abiere.

Canonicus
Regis cachinnus
punitus.

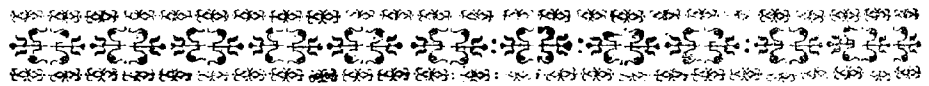
11. CANUTUS Rex in sacra Pentecoste apud Vintoniam inter edendum crebro cachinnum sustollens; numquam se crediturum aiebat, Editam filiam Regis Edgari sanctam esse, cujus pater libidini semper ac tyrannidi addictus fuisset. Contradixit autem illi EDNOTUS Archiepiscopus qui tum aderat, statimque virginis tumulum aperuit. Illa verò cingulo tenus se erigens, in contumeliosum Regem impetum facere visa est. Tum ille præ metu consternatus animo, humi ceu exanimis corruit. Tandem autem respirans, lætus erubuit, suæque temeritatis veniam poscens, sanctam virginem deinceps in multo honore habuit: ortaque quandoque in mari tempestate, eam invocavit, & serenitate reddita ad portum optatum appulit. ALDREDUS quoque Eboracensis Archiepiscopus, in mari Adriatico in magnum conjectus discrimen, sanctam virginem invocavit, ea que mox visibiliter ei apparens; Ego sum, inquit, Editha, & quam primum tranquillitas restituta est.

Aldredi invocatio.

Prædo dat
pœnas.

Usurpaverat quidam terram sanctæ Edithæ, & morte obrutus sine penitentia decesserat è vita. Paulo post autem surgens dixit: succurrite amici, subvenite omnes fideles Dei. Ecce sanctæ Edithæ indignatio intolerabilis, ab omni plaga cæli & terræ hanc infelicem animam excludit, sui que juris invasorem nusquam consistere permittit, & neque in hoc corpore durare, neque mori me finit. Reddita autem terra quam abstulerat, confestim animam exspiravit.

^a Ex monacho Vintoniensis Antistes, idemque Pontificibus Anglorum. Floruit medio sæculo XI. simul Eboracensis, teste Vvillielmo in lib. 3. de Pon-

CIRC. AN.
CM. LXXXV.

DE SANCTIS EADBURGA SANCTIMONIALI WINTONIENSIS, & MEREVVINNA RUMESIENSIS Abbatis,

Eadburga
regia filia
& mona-
elia.

1. **E**ADGITHÆ has virgines, utpote tempore proximas, sub iungimus, tametsi diversis in cœnobiis vixerint, Eadburga quidem in parthenone Vintoniensi, Merevvinna in Rumesiensi. quod paucis exponendum.

2. Alfsvida seu Alfsvita, Alfredi Regis uxor, ineunte sæculo decimo Vintonia monasterium Sanctimonialium, cui præfecit Etheldridam, construere cepit, quod Edvvardus Alfredi filius tandem absolvit. Id patet ex Rogerio Hovedeno aliisque monumentis in Monastici Anglicani tomo I. relatis pag. 112. De eodem Alfredo, ejusdemque monasterii conditione apud Vvillielmum Malmeshuriensem hæc leguntur in lib. de Pontificibus Anglorum cap. 4. sub finem. Præterea construxit supradictus Rex in eadem urbe Vintonia Sanctimonialium cœnobium: sed posterioribus annis per beatum Ethelvvoldum amplius est locus ille, quibus præposuit ETHELRITHAM virginem anum, quæ ad conjecturam somni, quod mater ejus de aquila viderat aurea, multa de ipso prophetavit. Fuera-

ibi

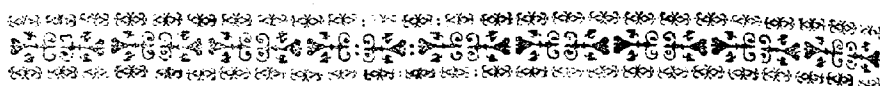

ibi ante hunc monasteriolum, in quo Edburga, Regis Edvvardi senioris filia, conversata & defuncta fuerat, sed tunc pæne destructum. Edburga vix dum trima esset, spectabile futuræ sanctitatis dedit periculum. Explorare volebat pater, utrum ad Deum an ad sæculum declinata esset puella: posueratque in triclinio diversarum professionum ornamenta; hinc calicem & Evangelia, inde armillas & monilia. Illuc virguncula à nutrice allata, genibus parentis assedit; iussaque utrum vellet eligere, torvo aspectu sæcularia despuens, promitè manibus repens Evangelia & calicem puellari adornavit innocentia. Exclamat cœtus assidentium, auspicia futuræ sanctitatis exoculatus in puella. Pater ipse artioribus basiis dignatus sobolem, Vade, inquit, quo te vocat Divinitas, sequere fausto pede quem elegisti sponsum. Ita Sanctimonialium habitum induta, cunctas sodales ad amorem sui sedulitate obsequii invitavit. Nec resupinabat eam profapix celsitudo, quod generosum putaret in Christi inclinari servitio. Crescebat cum ætate sanctitas, adolefcebat cum adulta humilitas, in tantum, ut singularum foccos furtim noctu surriperet, & diligenter lotos & inunctos lectis rursus apponeret. Devotionem ergo pectoris ejus & integritatem corporis miracula in vita & post mortem commendant plurima, quæ custodes templorum viva voce meliùs pronuntiant. *Hæc Vvillhelmus.*

3. *Eadem iisdem omnino verbis scribit in lib. 2 de Regibus Anglorum, ubi Eadburge matrem nominat his verbis.* Edvvardus senior, de quo superiùs multa retuli, suscepit ex uxore Elfgiva, aliis Ethelsvita, filias multas, inter quas & Edburgam: quæ dum trima esset, spectabile futuræ sanctitatis dedit periculum, &c. *Et in fine:* Denique devotionem pectoris & integritatem corporis ejus miracula in vita, & post mortem commendant plurima, quæ templorum ejus aëditi Vvintoniæ & Percore nescientibus viva voce pronuntiant. *Idem Vvillhelmus in lib. 4 de Pontificibus Anglorum cap. 1. ubi de cœnobio Percorensi diœcesis Vvigoricensis:* Percore fundavit & perfecit cœnobium tempore Regis Edgari Egelvvardus Dux Dorsetensis, minimè parcus animo, sed effuso in largitatem studio, &c. *Eius monasterii historia legitur in Monastici Anglicani tomo 1 à pag. 203. ubi Magelgerus Episcopus Vvigoricensis festum sanctæ Eadburgæ ibidem celebrasse dicitur.* Habentur hîc aliqua felicitis Eadburgæ ossa, celebranturque instanti reverentia, quod frequentiori, quàm aliàs, miraculorum meruit gloria. *Sunt qui sororem ei ELFREDAM itidem Sanctimonialem adungunt. De Eadburga mentionem facit Petrus Equilinus in lib. 11 cap. 69. inter eos scilicet, quorum certus dies ignoratur. At Molanus in Additionibus ad Usuardum die 15 Junii eam reponit. Eius vitam Osbertus Clarentius, aliis de Stoc-Clare, Monachus Vvestmonasteriensis, circiter annum M C XXVI scripsisse à Pisco dicitur sub hoc initio: Fidelibus in Christo sororibus.*

4. De MEREVINNA hæc habet Vvillhelmus Malmesburiensis in lib. 2 de Pontificibus Anglorum sub finem cap. 3. Apud Rumesciam, quod cœnobium præcellentissimum Rex Edgarus instituit, novi jacere duarum virginum corpora, Mervinnæ & Elfædæ: quarum gesta, quod nescio, non tam prætereò, quàm ad majorem scribendi diligentiam reservo, si fortè cognovero. *Nec plura Simeon Dunelmensis.* Anno DCCCC LXVII Rex Anglorum pacificus Eadgarus in monasterio Rumefige, quod avus suus Rex Anglorum Eadvvardus senior construxerat, Sanctimonialia collocavit, sanctamque Mervinnam super eas Abbatissam constituit.

Mervinn-
na.

CIRC. AN
CM LXXV
AUG. XXIV.

DE B. SANDRADO ABBATE GLADBACENSI.

I. **P**RÆTER tria illa Colonia monasteria, quæ superius in Observatio-
nibus ad historiam translationis sancti Maurini Abbatis commemora-
vimus, celebria duo per id tempus constructa sunt à duobus Colonien-
sibus Archiepiscopis, unum Gladbacense primitus in diœcesi Leodicensi à Gerone;
alterum Sigeburgense in Coloniensi ab Annone Archiepiscopo sæculo XI institutum.
De priori hic agendum, de posteriori in sæculo sequenti. Anno DCCCC LXV
mortuo Brunoni Archiepiscopo, quem sancti Pantaleonis monasterii auctorem dixi-
mus, successit est Folcmarus, huic autem Gero anno DCCCC LXX, cuius Ge-
ronis obitus contigit post annos quatuor, id est anno DCCCC LXXIV. Is avun-
culos habuit duos, GERONEM Marchionem, SIGEFRIDUM; matrem
HIDDAM nomine, eorum sororem. Fratrem verò Thietmarum Marchionem,
cum quo partem hereditatis suæ contulit monasterio sanctæ Dei Genitricis
in Thancmarnfelden, quod postea aliò translatum est. Gero morte unici filii sui
Sigefridi Romam pergens emeritus jam senex, coram altari principis Apo-
stolorum Petri arma victricia deposuit; & apud Dominum Apostolicum bra-
chium sancti Cyriaci impetrans, ad Deum cum omni hereditate sua confu-
git, construens monasterium in saltu, quod suo signatur nomine: & nati
sui viduam prius velatam à Bernardo Episcopo Halberstadeni statuit ibi Ab-
batissam, & firmatis omnibus XIII Kal. Junii feliciter migravit ad Do-
minum anno DCCCC LXV. Hujus frater Sigefridus partem hereditatis
suæ tradidit sancto Vito, construens ei monasterium in loco, qui dicitur Gro-
nigge. Soror eorum Hidda nomine, sancta mulier, quæ causâ orationis Jero-
solyman petens, ibidem obiit, genuit Thietmarum Marchionem & Geronem
Coloniensem Archiepiscopum, qui in prædio suo juxta Salam fluvium Abba-
tiam construxerunt in honore sanctæ Dei Genitricis, & sancti Cypriani mar-
tyris, imperante secundo Ottone.

Geronis
Comitis pie-
tas.

Glabaceni-
sis monaste-
rii initia.
* Neus.

* le Pezer.

2. Si hoc loco agitur de monasterio Gladbacensi, quod quidem in honorem beate
Mariæ & sancti Cypriani (ut mox dicemus) conditum est, pro fluvio Sala scriben-
dus est Nerfa*, à quo non longè distat Gladbacum, situm in pago Attuariorum
diœcesis tunc Leodicensis, postea Coloniensis, inter Mosam & Rhenum, in quem
Nerfa fluvius influit, Vvachtendunum, Geltram caput comitatus cognominis,
Goch, aliaque Clivensium opida prætergressus. Gladbacensis cœnobii originem li-
teris mandavit anonymus ejusdem loci Monachus, in Spicilegii tomo 12 editus,
ex quo SANDRADI Abbatis primi gesta præcipua desumemus, postquam de
Glabacensibus primordiis tractaverimus. Tradit itaque Anonymus, Geroni Folc-
mari in Coloniensi ecclesia successori, cum de construendo monasterio cogitaret, divi-
nitus revelatum fuisse, quod in colle confito nemoribus, rivulo præterfluente,
Deo & sancto Vito monasterium construere deberet. Ideoque virum confici-
visse strenuum prælibato operi præponendum, disciplinis regularibus appri-
me eruditum, nomine Sandradum; & placuisse in commune, ut locum apium
deligerent. Dein multis Saxonæ locis curiosa indagine circumspèctis, explora-
tores Leigelingen devenisse, ad fluvium Vvisleram* prope fluentem. Porro lo-
cum eis arrisisse, adeo ut incunctanter monasterii officinatumque spatium vallo
cinxerint. Subdit Auctor, portento conditionem impeditam, alioque translatam
cœnobii construendi sententiam. Nec prætereunda est temporis nota, quo id accidisse

dicitur, nimirum interveniente obitu Ottonis Magni Imperatoris. qua observatio necessaria est ad annum conditi cœnobii Gladbacensis assignandum. Dum verò scrutatores locum aptum disquirerent citra Rhenum, & multa prætereuntes ultra terminum diœcesis, appropiaverunt Molensium fines: ubi mons erat incultus, nemorum densitate opacus, ecclesiæ veteris ostentans ruinas, quàm à BALDERICO quodam ex regni primoribus tempore Caroli M. fabricatam tradebant, & Sanctorum reliquiis dotatam, quæ ob Hungarorum incursiones in grandi cavato lapide repositæ sint. Hunc itaque locum vir religiosus Sandradus explorans, dum rivulum cerneret præterfluentem ad radices montis, vallemque fontibus undique scatulentibus habilem piscinis, ibidem consistendum esse intellexit. Rivulo indubie nomen erat Glad. unde compositum vocabulum Gladbac, quod bac rivulum significat. Triduo demum præmissis jejunio, reperta reliquia Sanctorum martyrum Viti, Cornelii, Cypriani, Chrystanti & Barbara: coadunati undique Fratres spiritu ferventes, quibus Gero jam pridem probatum Abbatem ordinavit Sandradum: consecrata ecclesia in honore Salvatoris mundi, sanctæ Mariæ, ac Sanctorum Viti, Stephani protomartyris, Georgii, Gangolfi, Cornelii, Cypriani, Chrystanti & Barbaræ. Hæc contingere (ut mox notabam) statim post obitum Ottonis M. quem anno DCCCC LXXIII accidisse constat. Nec verò diutius differri potest Gladbacensis cœnobii origo: cum anno sequenti Gero ejus auctore vivis excesserit. Nunc ad Sandradum, cujus gratiâ hæc præmissa sunt, veniamus.

3. Gladbacensis Historiographus cap. 2. scribit, Sandradum à Gerone accitum fuisse de cœnobio sancti Maximini, unde tunc temporis monasticæ vineæ, botros virtutum germinantis, odor longè lateque spargebatur floridus. Eo in loco restituta est anno DCCCC XXXIV monastica disciplina, ut superius diximus in Elogio Wiggeri Abbatis, ubi multos viros illustres, qui ex illo seminario tunc prodierunt bene multi, recensuimus. Hos inter merito censendus est Sandradus, de quo hic agere instituimus.

Sandradus
monachus
S. Maximini Tre-
virensis.

4. Geroni in sedem Coloniensem successit anno DCCCC LXXIV Vvarinus, cujus aures cum detractorum lingua assidue pulsarent, prædictum Abbatem Sandradum vehementi odio insectari cepit, quasi ab eo plus servitii Episcopo Leodiensi, quàm sibi impenderetur. Locus enim tunc temporis Leodiensis existit diœcesis. Abbas autem venerandus, utpote quem virtutum omnium mater erudierat discretio, utriusque sine querela jure subdebatur proprio. Sed tandem prævaluit æmulorum obtrectatio, persuasitque Episcopo, ut ejus in loco non æquè dignum quemdam sine consecratione subrogaret M A G I N H A R D U M.

Sandradus
Gladbaco
pulsus.

5. Venerabilis itaque Sandradus non victus à malo, sed vincens malum patientiæ bono, invidiæ cessit, & ad Imperatricem Adelheidam, cui etiam conjunctus erat confessionis familiaritate, secessit: à qua benignè susceptus, monasterio est Vveissenbergensi promotus. Postquam verò huic loco per aliquod tempus fideliter ac prudenter præfuisset, prioris cœnobii desiderio teneri cepit: atque ejusdem Imperatricis favore atque auctoritate honorabiliter ab Agrippinensi Metropolitano revocatus, in locum & gradum est pristinum restitutus. Verum eo absente, dum mercenarius loco præsideret, ovium Domini facta fuerat luctuosa dispersio, rei familiaris, librorum, reliquiarum, prædiorumque distractio: sed Abbate reverso coadunataque congregatione, in maxima licet penuria, servierunt Domino sine murmuratione. Sic itaque vir ille devotus in mundi hujus incolatu pressuris variis & tribulationibus in fornace probatus, cælo reddidit spiritum cum sanctis æternaliter gavifurum. Hæc de Sandrado vetus auctor Gladbacensis, qui in Fulrado Abbate ejus successore definit. VVARINO mortuo successus est in ecclesia Coloniensi Evergerus, qui Gladbacense monasterium à præcessore suo Gerone in Leodicensi diœcesi constructum esse indignum ratus, monachos inde cum Fulrado Abbate in monaste-

Adelheidæ
favore
Vveissem-
burg præ-
ficiuntur.

restituuntur.

CIRC AN
CM LXXV
Aug XXIV.

* Nuits

Sanctus co-
litur.

Sanderatus
Ottoni
Aug. fami-
liaris.
S Galli
monaste-
rium lu-
trat.

rium sancti Martini, quod est Coloniae, transferre constituit, & Gladbacensium praedia suis militibus distribuere cepit. At viso deterritus, locum in pristinum statum revocavit, & ad suam diocesim, facta cum Episcopo Leodicensi pactione, reduxit. Gladbacensis monasterii originem Trihemius Geroni tribuit, referens ad annum DCCCC LXXIV in Historia Hirsaugiensi, atque Gladbacum uno dumtaxat milliari distare ab opido Nuisia*, quod Nuiffense vocat. Gladbacum distat à Nuisia milliariibus amplius quinque. De Sandrado verò haec habet Trihemius. Primus ejusdem cœnobii Abbas fuit Sandradus, vir sanctissimæ vitæ, & regularis disciplinæ tam in se, quàm in subditis suis maximus cultor: qui multis virtutibus & signis clarus in vita, & post mortem Sanctorum catalogo insertus est: cujus dies festus IX Kal. Septembris agitur. Et quidem ipsa die laudatur in Martyrologio Benedictino, ut sanctus, atque apud Eisenum in Floribus Leodiensibus ex Molano.

6. Hunc faciliè crederem esse Sanderatum, cujus meminit Ekkehardus Junior in libro de casibus S. Galli cap. 16. nisi Sanderatus ipse se Coloniae Abbatem reliquisse diceret apud Ekkehardum. quibus verbis se potius sancti Pantaleonis monachum fuisse innuit, quàm S. Maximini apud Treviros, unde Sandradus Gladbacensis assumtus est. Verùm illud me movet, quod hic Ottoni M. notissimus, ille Adelheide ejus uxori fuit, ut unus idemque esse videatur. Lector ex sequentibus capiet conjecturam.

7. Sanderatus Ottoni M. in primis familiaris & carus, ejus auctoritate multa monasteria ad meliorem frugem revocavit. Id colligere licet ex Ekkehardo Juniori, qui tamen in Sandratum iniquior, eum despectibilem vocat. Iudicii hujus causa pendet ex eo, quod Sandratus ab Ottone missus ad restituendam sancti Galli disciplinam, quadam ibi animadvertit. quæ censura monachis haud accepta fuit. Ruodmannus Abbas Augiensis, seu invidia in sancti-Gallenses, ut tradit Ekkehardus, seu recti ordinis studio Ottonem adduxit, ut Sandratum dirigeret ad S. Gallum. Et erant quidem non pauca eoloci correctione digna, ut vel ex actis visitationis ab Episcopis & Abbatibus paullo antiè factæ (de qua in Elogio Notkeri supra) intelligimus. tametsi monachorum disciplinam Visitatores probasse videantur. Eò venit ille in pervigilio sancti Galli, & quidem Notkero (uti habet Ekkehardus) Abbate, qui anno CM LXXII Abbas effectus est, teste Hepidanno, eodemque anno Ruodmannus apud Augiam. Sandratus Ottonis litteras Abbati resignat. Abbas Sandratum ad instituendam Regulam missum gratanter jubet recipi, non sine dolo. Egregium verò hominem, inquiunt, qui se Episcopis & Abbatibus prudentiorem putet. Quippe sancti-Gallenses nuperrime in Regula sancti Benedicti stabilitos reliquerant. Reponit Sanderatus, se neque sponte sua, neque precario istuc accessisse, sed jussu Ottonis. Illi Sandrato, Angelo (ut vocant) Imperii, improperant, quod viveret sine Abbate & Decano. Coloniae, inquit ille Abbatem meum carissimum reliqui. Tum demum in Capitulo confidens, plura sibi displicere, maximè autem in ecclesia exaltationes vocum gloriosas, & nequaquam monachicas, & alia quæ post dicere vellet: porcini autem liquaminis odorem narces suas ferre non posse, carnesque se omnibus & liquamen infirmis & sanis edicto Regis interminari. Sancti-Gallenses ipsum meri bibacem, clanculum carvium manducorem dicunt. Sic ventum ad verba, ac demum ad verbera. Querela de eo ad Ottonem delata: qui, si Ekkehardo his in rebus omnimodam fidem adhibemus, preconceptam de Sandrati meritis opinionem abiecit, Adelheide Regina atque Ottonis filio conspirantibus. In hac narratione, quam ex Ekkehardo in pauca contuli, quedam falsa veris partium studio permixta non dubitem: nec facile credendum putem eis qui Sandratum criminantur. Hunc (ut jam dixi) ipsum esse Sandratum Abbatem Gladbacensem existimo, tametsi Abbatem suum Colonia se reliquisse dicit. Neque enim hic unus locus ita rem evincit, ut cum nomen, tempus, discipline zelus, Principum familiaritas, ceteraque omnia in unum utrobique convertant, duos Sandrados distinguere nos cogat: quorum unus ex Trevirensi, alter ex Colo-

nienſi monaſterio educatus ſit. Et forſan Sandradus Abbatem ſuum Trevirenſem ad inſtruendum Colonia novum ſancti Pantaleonis monaſterium reliquerit : immo ipſe unus ſit ex illa colonia, id eſt ex illo agmine Monachorum, qui ad incolendum ipſum ſancti Pantaleonis cœnobium miſſi fuerint ſub Chriſtiano Abbate primo, quem ex ſancti Maximini aſceterio à Brunone Colonienſi Archiepiſcopo accitum fuiſſe ſuperius * conjiciebam. Adde Sandradum ab Ekkehardo Gallia accenſeri. quod Trevirenſibus Gallia Belgica prima incolis convenit, non Colonienſibus.

* pag. 333.

DE V. ALIGERNO ABBATE

ANN. CH.
CM LXXXVI
NOV XXIII

CASINENSI, ET MANSONE EJUS SUCCESSORE.

Ubi de S. N I L O juniore græcanici ritus Hegumeno:

I. **I**NTER ſæculi x nebulas, ortum eſt Caſinenſibus lumen Aligernus Abbas, qui & violatum à Saracenis montem ſacrum divino cultui poſtliminio revocaret, & collapsas Archiſterii ſui res adeſque inviſta conſtantia reſarciret. Qualem iſ ſe geſſerit, ex Leone potiſſimum Marſicano, & reliquis ejus ævi monumentis referendum eſt. Poſt tranſitum, inquit Leo in Chronici lib. 1 cap. 60 editionis poſtremæ, ſupradiſti Abbatis Majelpoti, cum conveniſſent in capitulo monaſterii Capuani domnus ADELPERTUS egregius Præſul eccleſiæ Capuanæ, & Doimnus ARDERICUS Epicoſopus, LEO quoque venerabilis Abbas ſancti Martyris Chriſti Vincentii, necnon & nobiliſſimi Judices prædiſtæ civitatis, ARECHIS & SALDEFRID & ATENULFUS Caſtaldeus VII Kal. Novembris, omnibus unanimiter annuentibus atque laudantibus, electus eſt ab univerſis fratribus, cum maximo gaudio atque lætitia in Abbatem domnus ALIGERNUS, Præpoſitus tunc monaſterii hujus, vir venerabilis, & valde honeſtus, & tam divinâ, quàm ſæculari prudentia præditus. Ejus electionis annum Leo reticuit, ſed DCCCC XLIX ſtatuumdum eſſe, ducta verum ab antecellore Majelpoto geſtarum ratione Camillus Peregrinus & Angelus de Nuce conſecutiunt. Pergit Leo initio libri 2. Aligernus Abbas ſeptimo ac viceſimo loco à beato Benedicto in hoc monaſterio feliciter ordinatus, ſedit annis triginta & ſeptem. Fuit autem temporibus primi & magni Ottonis Imperatoris, de quo ſupra diximus, & filii ejus ſecundi. Principum vero Capuanorum LANDULFI & PANDULFI filii ejus, cui cognomen Caput ferreum fuit, & fratris ejus LANDULFI & item filii LANDULFI: Romanorum quoque Pontificum à Johanne XII, uſque ad Johannem XV. A quibus ferè omnibus diverſis temporibus nihil negligens, tam privilegia, quàm præcepta recepit. Inter quæ XV Papa Johannes ad honorem & reverentiam hujus loci hoc in ſuo privilegio ſuper ceteros auctoritate apoſtolica addidit; interdicens omnibus Epicoſopis ut nulli liceret ab univerſis populis huic monaſterio ſubjectis, vel ab omnibus ubique terrarum ſibi pertinentibus eccleſiis decimas, vivorum aut defunctorum oblationes per quamlibet occaſionem auferre.

Aligernus
ex Præpoſi-
to Abbas.

2. Hic itaque Neapolitanus genere, in monaſterio S. Pauli apud Romam ſub prædiſto Abbate BALDOINO Monachus factus eſt: poſtmodum autem ab eodem Abbate huc tranſlatus, atque poſt tranſitum Majelpoti (ut ſupra dictum eſt) de Præpoſitura hujus loci Abbas effectus, ſuper id quod LEO

antea Mo-
nachus Ro-
mæ,

ANN. CH.
CM. LX. XVI.
NOV. XLIII.
Casinum
instituat

atque Johannes monasterii hujus Abbates olim incœperant, restaurare cœpit hunc locum; qui nimirum à tempore Abbatis Bertharii, quo à Saracenis incensus est, per septem & septuaginta circiter annos usque ad se neglectus ac desitutus, & quasi desolatus penitus fuerat. Jam tamen paullo ante, sub Balduino scilicet Abbate, monachi nostri, qui eatenus primò ad Teanum, postmodum verò apud Capuam commorati fuerant, præcepto Agapiti Papæ II ex parte reversi erant, sicut jam suprâ relatum est. Non tantùm autem monasterium, sed & cuncta in circuitu ipsius planities ita tunc erat Saracenum infestatione desituta, ut rarus, immo ferè nullus inveniretur, qui fervis Dei ibi degentibus aliquod obsequium exhibere deberet.

Monasterii
res vindicat

* *el. Mega-*
lii.

3. Super hæc præterea Teanenſes Comites usque ad monticulum monasterio proximum, qui Torocelus dicitur, res ejusdem monasterii invadendo pervenerant. Aquinenses verò à quibus ADENULFUS quidam, cognomento Megalu*, in Castaldeum præerat, ab ipso ferè Casino, qui non integris duobus millibus à civitate S. Germani abest, rotam (ut vulgo loquar) Flumeticam cum universis adjacentis retinebant. Cœpit igitur prudens Abbas monasterii possessiones, quas antiquitus possederat, ubique terrarum, & maximè contiguas quasque & in vicinia positas sollicitè exquirere, & ab his, qui bellicis eas temporibus diripuerant, inventis atque ostensis concessionibus ac præceptis eorum, qui hîc illas dudum tradiderant, conamine toto repetere. Sed cùm videret se nullis precibus, nullis rationibus irrationabilium latronum posse ad ea restituenda animos inclinare, Capuano Principi Landulfo super ista conqueritur, quo cognito adversarii, & ejus studio ac diligentia vehementer offensi, cernentes se cum illius sollicitudine non posse quiescere, meditabantur in dies qualiter vel eum caperent, vel certe illi molestias, quas possent, inferrent. Agebantur autem hæc omnia nutu ac dispositione Dei, qui ejus captionem ac dedecorationem ad loci ejus providebat fieri restaurationem.

Male tractatus ab
Adenulfo.

4. Cùm igitur quadam die in construenda Rocca, quæ Janula nuncupatur, & ecclesiæ B. Germani desuper imminet, operam daret, subito præfatus Adenulfus, qui & Megalu, cum miliribus aliquot superveniens, eundem Abbatem vi cœpit, atque Aquinum veluti prædam maximam asportavit. Ibi verò in spectaculo publico ursino illum tergore vestiens, canes ei undique sicuti revera urso ad circum latrandum immisit, & injuriis plurimis virum honorabilem vir nequissimus dehonestavit. His prædictus Princeps auditis, & plurimum super tanti viri tanto dedecore indignatus, mandat protinus Adenulfo, ut Capuam vadat, coramque se legali judicio Abbati justitiam faciat. Ille verò prospiciens se legaliter ob hoc morti debere succumbere, rebellare magis elegit; & de Aquinensi satis munitione confidens, ad Principis curiam ire contempsit. Ita Leo libri 2. caput 1. absolvit; qui & capite 2. deinceps persequitur.

Princeps
Capuanus
de injuria
pœnas re-
poscit.

5. Princeps itaque tum suam & Abbatis ultum ire injuriam statuens, Aquinum venit, ejusque prætorium, in quo præfatus rebellio se muniverat, obsidione ac machinis circumdedit. Videns igitur Adenulfus, se non posse Principis manus evadere, funem in collum misit, & per manus conjugis suæ ad Principis pedes se trahi præcepit. quo facto statim eum Princeps, ita ut erat ligatum, Abbati cum omnibus suis deliberavit, ut tam de ipso, quam & de omnibus rebus ipsius quidquid vellet efficeret. Ita Adenulfus cernens se captivum in potestatem captivi sui justo judicio Dei venisse, mox cartulam renuntiationis de universis, quas retinuerat, monasterii possessionibus sponte satis ac libentissimè faciens, in manibus Abbatis remisit. Sicque post hæc cum omnibus suis libertati propriæ ab eodem Abbate gratuito restitutus est: atque tali occasione res suas dudum invasas Pater Benedictus paulatim recuperare ac recipere cœpit. Namque non multo post Teanenſes quo-

que Comites divinitus acti, similia de his quæ retinebant, renuntiationis scripta eidem Abbati fecerunt. Nihil itaque moratus idem Abbas, & tempus acceptabile minimè negligendum ducens, statim à prædicto Principe Landulfo necnon & Pandulfo filio ejus, præceptum libertatis, ac confirmationis totius ex integro Abbatia expetiit, & accepit, secundum terminos scilicet superius scriptos, quos GISULFUS Dux tempore PETRONACIS primò statuerat; & postmodum Carolus Imperator tempore Theodemar imperiali præcepto firmaverat. . . . . Non tamen super omnia hæc, quoties dabatur occasio, quiescere valebant veritatis adversarii; sed nunc quidam de Aquino, nunc de Pontecurvo, necnon & de Teano, de finibus hujus monasterii contendere nitebantur. . . . . Eo quoque tempore idem Abbas ad Principes jam dictos accedens, rogavit ut darent Cellæ nostræ Cinglensis locum foris portas S. Angeli, ad monasterium construendum Aucillis Dei ibi manentibus, &c. *Deinde caput tertium ejusdem libri Leo sic aggreditur.*

ANN. CH.
CM. LXXXVI
Nov. XXIII

6. Porro demum prudens Abbas à vicinis terris, quæ vastatæ non fuerant, agricolis mox evocatis, in possessiones illos monasterii quotquot cultoribus indigebant, cum universis eorum familiis habituros induxit: placito tam cum eis quos ibi invenerat, quàm cum eis quos ipse conduxerat, libellari statuto, ut de tribus totius ejusdem terræ redditibus, hoc est tritici & ordei ac milii, partem septimam; de vino autem tertiam annualiter monasterio darent, cetera in suis suorumque usibus possiderent. quod usque hodie stabiliter ac perenniter observatur. Tali ergo modo habitatoribus diversarum partium hujus monasterii terra ex maxima parte repleta atque disposita, ad reparandas sive meliorandas monasterii officinas, quemadmodum à prædecessoribus suis Leone atque Johanne jamdudum inchoatum fuerat, animum posuit; ecclesiamque primitus totam, quam prædictus Johannes construxerat, novis trabibus ac lignis cypressinis contignans, tegulis cooperuit; parietes verò illius undique satis pulchrè depinxit, pavementum etiam ante altare beati Benedicti multimoda lapidum varietate constravit. Ipsum quoque altarium argenteis tabulis in circuitu decoravit, necnon & anteriorem faciem altaris beati Johannis argenteam fecit. Fecit etiam & crucem argenteam deauratam non modicam, & textum Evangelii undique contextum argento inaurato, & smaltis ac gemmis; coronas argenteas tres, calices quoque & thuribula &c. varia ecclesiastica ornamenta, necnon & codices plurimos ac diversos. Interea & habitacula nonnulla ejusdem loci restaurans, ac si alter Petronax cœpit juxta tenorem Regulæ, & priscam monasterii consuetudinem cum Fratribus conversari. Apud Capuanum verò monasterium cum ornamenta ecclesiastica nonnulla, & campanas, atque codices aliquot effecisset, in ecclesia etiam titulum cum confessione sua à parte occidentali satis decorum adauxit atque depinxit. *Omitto varia Oitorum Imperatorum præcepta, quæ hortatu Aligeri Abbatis in Casinensis monasterii gratiam concessa refert Leo Marsicanus capite 4. Multas item donationes seu honorum commutationes aut recuperationes missas facio, quas idem auctor cap. 6 & sequentibus enumerat.*

Aligeri
alia facta.

7. Eodem Aligerno Casinatibus presidente, Nilus junior eximia sanctitatis Hegumenus, quamquam græcicis addictus ritibus, Casinum venit: ubi perhumane acceptus & vicino Vallis-lucii donatus monasterio, ibi quindecim exegit annos, ut testantur ejus acta à contubernali ejus discipulo græcè scripta, quæ Io. Mattheus Caryophilus Archiepiscopus Iconiensis latinitate donavit. sic autem ille pag. 124 & sequentibus.

Nilus ju-
niorum ex-
cipit.

Cum venisset Capuam [NILUS] acceptusque esset à Pandulfo tunc temporis Principe, & nobilibus viris, ita ut de eo in Episcopum sibi eligendo cœpissent consilium, (quod etiam successisset nisi Princeps morte præ-

ANN CH.
OM LXXXVI
NOV. XXI. I

ventus esset :) tunc vocato ad sese S. Benedicti Præposito Montis Cassini (sanctissimus hic erat Haligernus) injunxerunt , ut beato viro concederet monasterium , quodcumque ipse veller , è monasteriis sancti Patris nostri Benedicti. Cum verò profectus esset sanctus Pater ad visendum inclitum illud monasterium , processit illi obviam usque ad radices montis tota Monachorum caterva , Sacerdotibus & Diaconis eorum sacro habitu indutis , ut fit diebus festis , cereos & thuribula manu ferentibus : & hujusmodi pompa beatum virum ad monasterium duxerunt ; nihil aliud se putantes audire & videre , quàm advenientem Alexandria magnum Antonium , vel excitatum à mortuis magnum patrem Benedictum , sacrum legislatorem & magistrum eorum. Et sanè rectè judicabant , nec fefellit eos opinio. Nam quotquot inter ipsos aut corporis aut animi morbo laborabant , omnes curati sunt , & congruentia omnes accipiebant ab eo , studiosi doctrinam , actiosi ducatum , peccatores emendationem , virtute præditi adhortationem , incolumes continentiam , ægrotantes medelam ; atque ut uno verbo dicam , sicut olim manna Israëlitis ad corporis cujusque habitudinem & appetitum transmutabatur , quapropter in eorum tribubus non erat infirmus ; ita his etiam vir admirabilis se accommodabat.

Nilus infirmis sanitatem , omnibus dat monita.

Cassini græco more peragit rem sacram.

8. Itaque illis à Deo missa sua præsentia perfecte sanatis , spiritalique lætitia repletis , cum & ipse vicissim admiratus esset egregiam illorum disciplinam , & bene ordinatam vivendi normam , collaudassetque instituta eorum plusquàm nostra ; deducebatur rursus ab Abbate præcipuisque fratribus ad monasterium , in quo cum suis filiis commoraturus erat. S. Michaëlis id erat , nomine Vallelucium. Tum Præpositus & fratres rogarunt , ut unà cum suis fratribus universis ascenderet in maximum monasterium , & græco sermone officium caneret in ecclesia eorum ; ut fiat , inquit , Deus omnia in omnibus. De quo etiam Propheta vaticinatus erat ; *Leo & bos simul pascentur , & catuli leonum simul erunt.* At venerabilis Nilus primo quidem abnuere præ humilitate dicens : *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena , qui nunc humiles sumus in universa terra propter peccata nostra ? Ut simul tamen consolatio susciperetur per eam , quæ communis est , fidem , & magnum Christi nomen glorificaretur , tandem assensus est ; & compositis hymnis de fructu laborum suorum in sanctum Patrem nostrum Benedictum , quibus cuncta vitæ ejus admiranda opera comprehendebantur , & convocatis universis fratribus (erant autem supra sexaginta) in monasterium Cassini ascendit , & pernoctavit egregiè modulando. Habebat enim apud se fratres acris ingenii , apte legentes & canentes , quos ad utrumque ipse fatis instruxerat.*

S. Benedicto hymnos dicit.

Monachis dat responsa spiritalia.

8. Peracto officio convenerunt ad ipsum omnes Monachi Abbate suo permittente (nam ad hoc usque disciplinam servant) & admirantes fulgorem spiritus de vultu ejus emicantem , cupiebant verba quoque audire de ore ejus. Exinde illi quæsitæ hujusmodi continuata serie proponebant : Dico nobis , Pater sancte , quod est opus Monachi ; & quomodo misericordiam consequemur ? Aperiens autem beatus pater os suum , latinè dixit. Monachus est Angelus : opus autem ejus est misericordia , pax , sacrificium laudis. Nam quemadmodum sancti Angeli Deo quidem perpetuum offerunt sacrificium laudis ; inter se verò mutua caritatis pace conjuncti sunt , & miserantur homines , opemque illis ferunt quasi minoribus fratribus : ita & verus Monachus debet in minores & advenas fratres esse misericors , amare æquales in pace , proficientibus non invidere , fidemque minimè fictam & spem habere in Deum & in spiritalem Patrem. Hæc tria qui possidet , vitam agit in terris angelicam : contraria qui habet , hoc est incredulitatem , odium & inhumanitatem , omnium malorum fit habitaculum , & planè in demonem transit. Nam ubi quis Monachi habitum induerit , non ampliùs in eo est ut fit

fit homo : sed duorum alterum , aut Angelus aut dæmon videbitur. De vobis autem fratres confido meliora & viciniore salutem.

9. Hæc & alia , quæ scriptis mandare nimium esset , cum vir sanctus disseruisset , compuncti sunt corde. Respondens autem quidam ex iis : Cur , inquit , dictum à Davide est : Cum sancto sanctus eris , & cum electo electus eris , & cum perverso perverteris ? Et magnus Pater. Hoc dixit Propheta cum Deo loquens , non cum homine. nam quod sequitur , Deo convenit , non homini : Quoniam tu populum humilem salvum facies , & oculos superbiorum humiliabis. Audiverat enim David dicentem Deum : Vivo ego Dominus : si recte mecum ambulaveris , & ego rectè ambulabo tecum. & rursus scriptum est ad obliquos , perinde enim est ac dicere perversos : Obliquas vias mittit Dominus , & non homo. Ceterum hominibus præceptum est , ut inimicos diligant , benefaciant eis qui oderunt eos , & malum pro malo non reddant. Deinde interrogavit alius ; quid sibi velint illa Habacuc Prophetæ verba : Requiescam in die tribulationis meæ , ut ascendam ad populum peregrinationis meæ. Respondit vir sanctus. Hæc autem omnia in figura contingebant illis ; scripta sunt autem ad correptionem nostram : ego totam scripturam in me ipsum interpretor. Audiens quippe Adam , & Cain , & Lamech , & omnes qui peccando Deum offenderunt , existimo illum me esse & non alium. Hoc igitur Prophetæ dictum viro cordato congruit , sedenti in his inferioribus , in sæculi face , secumque cogitanti , ac dicenti : Quo usque Deum oro , nec intelligo quæ loquor ? tumque infert. Observavi & conturbatum est cor meum , hoc est , consideravi & meditatus sum orationem labiorum meorum , oro autem hoc pacto : Si reddidi retribuendis mihi mala , hæc & patiar : & , Judica me Domine secundum justitiam meam , & secundum innocentiam meam Deus. Et , Deus manifestè veniet & non silebit , ignis in conspectu ejus exardescet , & inflammabit in circuitu inimicos ejus. Hæc & similia dum proferri per os meum considero , & à me fieri contraria video , timuit cor meum , & contremuerunt ossa mea , & robur genuum meorum subter conturbatum est , ita ut stare non queam. In hac igitur afflictionis meæ die video , non alia ratione me posse quiescere tremoreque ac timore liberari , nisi ascendendo illuc , ubi est populus peregrinationis meæ , ubi sunt omnes advenæ & peregrini , quorum conversatio in cælis est , & qui proprii nihil habent , & omnia possident. nam ficus mea , olea mea , & vinea , & jumenta mea nihil mihi proderunt in die afflictionis , neque post mortem mihi fructum afferent. Porro si faciam quod cogitavi , tunc in Domino gaudebo & exultabo in Deo salutarum meo.

10. Hac morali & tropologica explanatione data , sanctum virum interrogavit alius : Si me mittat , venerande pater , Abbas ad ministerium , ex quo non mediocri læsione afficior , jubente Regula parendum est nihil dijudicando , nescio utrum mihi præferendum sit. Respondit Pater : Obedite , inquit Apostolus , Præpositis vestris , & subjacete eis. ipsi enim pervigilant , quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Vos igitur ubi vestro Abbati aperueritis omnia cordis vestri arcana , judicio ejus totum permittatis. Post hæc alius dixit : Si semel per totum anni curriculum indulsero corpori meo , & carnem comederò , quid tandem hoc erit ? Et sanctus Pater : Etsi per totum tempus bona utens valetudine , unâ horâ præceps cadas , & crus frangas , quid mali erit ? Hæc & plura de Scripturis cum quæsierunt , interrogarunt etiam de jejuniis sabbati. Ille verò brevi responsione contentus , hoc modo se expedivit. Qui manducat , non manducantem non spernat ; & qui non manducat , manducantem non judicat ; Deus enim utrosque assumpsit. Tu autem quare judicas fratrem tuum ? Sive igitur comedimus nos , sive jejunatis vos , omnia in Dei gloriam agimus. Quod si adhuc reprehenditis , quod Sabbato non jejunamus , cavete , ne sanctis Patribus adversari videamur.

AN. CH.
DCCC
LXXXVI
NOV XXXIII
Hebr. 6. 9.

Psal. 17.

Levit. 2. 6.

De carnium
esu.

De sabbati
jejuniis.

AN CH
DCCC
LXXXVI
Nov.
XXIII.

» mini, Ecclesiar columnis, Athanasio, Basilio, Gregorio, & Johanni Chrystosto-
» mo, aliisque innumeris, & sacris Conciliis; à quibus quod non observatum, nec
» etiam lege cautum est. Quin etiam Ambrosio Doctore vestro, de quo legi-
» tur in ejus vita, tota hebdomada jejunare solitum excepisse sabbatum ac
» diem Dominicum. Ego verò nec ipsum S. Silvestrum arbitror jejunium hoc
» sanxisse præter consuetudinem sanctorum Patrum. Nec enim potestis de hoc
» proferre rationem, aut canonem, nisi tantum ejus vitæ scriptorem; cui faci-
» lè nemo crediderit, quia nihil affert unde demonstret. At nos omissa verbo-
» sitate (jejunare enim malum non est) dicamus illud Apostolicum, quòd esca-
» nos Deo non commendat, & quæ sequuntur. Utinam verò miseri queque
» Judæi crucifixum Dominum adorarent, & vel ipsis diebus Dominicis jeju-
» narent: nihil mihi curæ de hoc esset. Dixerunt illi: Et die Dominico jeju-
» nare non est peccatum? Respondit; Et si peccatum est, quomodo S. Bene-
» dictus diebus quoque Dominicis & festis jejunans, ignorabat etiam quo die
» Pascha esset? Unde pro certo habendum, omne quod sit propter Deum,
» bonum esse & non improbandum, nec ipsam occisionem hominis, ut Phi-
» nees & Samuel ostenderunt. Et nos igitur bene facimus sabbato non jejunan-
» tes in detestationem abominabilium Manichæorum eo die lugentium, & ca-
» lumniantium vetus Testamentum, quasi à Deo non datum; non tamen ab-
» stinemus ab operibus, ne fiamus similes Dei interfectoris impiis Judæis.
» Et vos necessario jejunatis, præpurantes vos ad sanctum resurrectionis diem.
His & pluribus aliis Monachi utilitatem & voluptatem capientes, omnes
stupebant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ejus.
*Hactenus Nili vitæ scriptor, cuius iterum mentio recurret. Ad Aligernum revertor,
de quo Leo caput II libri 2. absolvit in hunc modum.*

Aligerni
frater Leo.

II. Eisdem ferme temporibus, frater hujus Aligerni Abbatis, LEO no-
mine, Monachus professione, portionem ligni Dominicæ crucis non par-
vam, auro, gemmisque pretiosis ac margaritis circumdatam revertens à Je-
rosolyma detulit, & huic sancto cœnobio devotissimus obtulit die Nonarum
Novembrium. Depositus est autem prædictus Abbas nono Kal. Decembris,
& sepultus juxta ecclesiam S. Benedicti. *Id anno DCCC LXXXVI emi-
gisse probat Camillus Peregrinus, eumque secutus Angelus de Nuce, qui ejusdem
Aligerni Abbatis epitaphium ex codice Casinensi num. 153 publicavit in hunc
modum.*

Epita-
phium

Hic Pater egregius ALIGERNUS pausat humatus,
Pignere vivifico refuliturus item.
Nativa bonitate cluens, sed & inclitus orbi,
Urbe Neapoleos fatus & altus erat.
Ast Domini præcepta librans, patriam quoque linquens,
Quò caput orbis habet, pervolitabat ovans.
Ecclesiæ Doctoris enim delegit asylum,
Sub Patre BALTHUVINO subdere colla Deo.
Dogmate normali virtutum culmina postquam
Attigit, hoc sacrum regere gymnasium
Promeruit, quo cuncta micant spiramina lucis,
Per mare, per terras, per juga, perque chaos.
Quod quia frustratum fuerat tum temporis, ille
Nisibus omnigenis enceniarat hians.
Tigna novans, regulasque locans, dissepta refarcit,
Picturamque ibidem fecit habere domum.
Quid valeat, quid non, quò virtus, quò ferat error,
Noverat ipse sagax, propositique tenax.
Non persona potens fuerat, quæ temneret illum,
Quæ placeantque regat, quo dare cuncta queat.

Gravis erat moribus , monachorum specula exlans ,
 Cuncta gerens placido ingenioque pio,
 Jam meritis Pater ille pius talibusque refertus :
 Latus ab æthereis sumitur ecce choris.
 Conditur his septis ter ternis ritè Kalendis
 Romulei mensis ipse December adest.
 Hoc piè cœnobium ter denos rexerat annos ,
 Septenosque simul : sic adiitque polum.
 Nunc monachile decus titulum cum legeris illum ,
 Dic , & in æternum nunc habeat requiem.

ANN. CH.
 CM. LXXXVI.
 NOV. XXVII.

12. *Aligeri nomen in Martyrologio Benedictino locum non habet. quamquam inter sanctos Casinenses à nonnullis recensetur. Nuncersi sanctitate præditum, rebusque piè gestis ex vita Nili superius delibata commendabilem, beatum dicere verebor, Venerabilem appellare contemus, dum publica Ecclesie accedat auctoritas.*

SANCTITAS.

13. *Aligerum excepit Manso longe dissimilis animi Abbas, quem Vita Nili scriptor æqualis carpit in hunc modum.* Defuncto celeberrimo Aligerno, qui benè sancteque administraverat monasterium S. Benedicti, successit in eo Hegumenus, qui beatum Nilum, qui vir esset, ignorabat, immo verò dici potest, & Deum ipsum. Planum id fiet per hoc, quod paucis narrabo. Cum beatus vir profectus esset ad ipsum aliquando, forè illum invenit in inferiori monasterio, ubi sanctissimo Germano situm est templum, aquarum circumfluentium copia & amœnitate pulcherrimum. Invenit autem eundem Hegumenum cum primariis monasterii lorum, & prandentem in cœnaculo. Cum igitur vir sanctus illum expectaret in ecclesia unà cum sociis fratribus, audit ingressum esse citharistam fidibus canentem in cœnaculo, tum ad socios beatus Nilus: Mementote, inquit, verbi mei fratres: non tarda in hos homines veniet ira Domini. Surgite abeamus hinc. Et hoc dicto discessit. Nondum elapsus erat annus, & Hegumenus à Principe detentus, ut conjurationis socius, oculorum oratione multatus est: Monachi gravi morbo oppressi usque ad mortem afflicti sunt; quidam etiam è vita cesserunt: citharista verò ille cum esset furandi causa, captus est; & post multa tormenta tandem ipsi quoque oculi effossi sunt: & omnes juxta senis vaticinium calicem iræ Domini biberunt. Verùm hæc postea.

Mansoni
 ejus successio
 nota motus.

14. Ceterum B. Nilus commoratus in monasterio Vallelucii titulo ad quindecim annos, postea quàm crevisset numerus fratrum, & necessaria superabundarent, & monasterium esset amplum, & ejus opera celebre factum, cum antea tale non esset; videbat fratres remissius affectos erga spirituale ministerium, & exactam Regulæ disciplinam, quam ab initio susceperant, & latà viâ gaudentes, concertantesque quis eorum esset major. Ad hoc etiam contulit illis memorati Hegumeni levitas, quippe qui muneribus oblectabatur, & exosa illi erat pietas. Hæc postquam perspexit beatus vir, sciens rerum copiam plerisque causam esse dissolutionis, plenæque in tueda religione relaxationis, surgens inde abscessit, pervagabaturque locum quærens angustum, & cum labore suppeditantem necessaria corpori; ut saltem penuria victus tamquam freno ad monasticæ vitæ studium pertraherentur idiotæ... Hanc viri justæ prudentiam quidam fratres non percipientes, immo late patentem viam angustæ præferentes, perstiterunt in dicto monasterio, alligati commodis loci, & sancti Patris severitatem agrè ferentes. Nec tamen frui quiete potuerunt cunctis diebus, quibus illud inhabitaverunt; nec defuit ibi inordinatio & confusio, angor & futilitas; donec tandem omnino ejecti extrusique sunt.

Nilii discessus
 à Casinensibus.

ob rem
 copiam.

15. *Hæc quidem Nili junioris encomiastes, qua nonnullis acriori calamo perstricta videntur, immo deteriorem in partem detorta, quatenus Mansoni orationem*

Mansi
 orationem
 perditam.

Acta SS. Ordinis S. B. Sæculum V.

N n n n ij

ANN. CH.
CM LXXXVI
NOV. XXIII

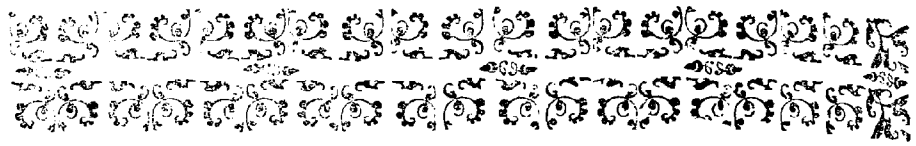
afficiunt, quæ ex invidorum ejus non proprio scelere patrata est, ut in Chronici lib. 2 cap. 16 exponit Leo Marsicanus, ex quo Mansonis gesta delibare juvat. Sic igitur ille cap. 12. Manso vicesimus octavus Abbas fedit annis undecim. Ille fuit consobrinus Pandulfi Principis, qui cum eo tempore quo Aligerus Abbas defunctus est, monasterio S. Magni juxta Fundanam civitatem posito præflet, propinquorum Principum fretus solatio, non autem omnium hujus loci monachorum consensu, cœnobii hujus Abbatiam indeptus est: unde factum est ut nonnulli de prioribus hujus monasterii fratribus potius hinc egredi, quàm manere sub illo elegerint. E quibus JOHANNES Beneventanus, qui postmodum Abbas extitit, unus fuit: alter verò THEOBALDUS nihilominus postmodum Abbas effectus; domnus etiam LIUTIVS de religiosis hujus loci monachis ac prioribus unus; necnon & quinque alii, quorum nomina non recoluntur, ex quibus omnibus tres priores Jerosolymam profecti sunt. Quinque verò alii in Lombardiam: quos cum ob maximam hujus loci devotionem HUGO Marchio nimis reverenter suscepisset, ex ejus largitione atque concessione quinque monasteria in illis partibus construxerunt, ibique juxta traditionem hujus monasterii omnem ordinem posuerunt. Ex cujus etiam Marchionis dono duæ hic argentæ coronæ habentur. Tribus proximè sequentibus capitibus Leo oblationes seu libellos ab Ottone tertio, Romano Pontifice, aliisque primatibus in Monasterii sui gratiam acceptos commemorat quæ omnia sagacem Mansonis in ordinanda re familiari curam studiumque commendant. Verum is cum in Capuanorum odium incurrisset, deceptus ab eis, atque oculorum acie destitutus est. Facinus istud Leo capite 16 describit in hunc modum.

16. Præter multa igitur illius strenuè, & quodammodo, ut suppressius de tanti loci Patre loquar, sæculariter gesta, cum & equites sibi plurimos, & non paucos fericis indumentis indutos famulos paravisset, & ultramontani Imperatoris curiam nihilo segniter frequentaret, præcipuè ob supradictæ arcis constructionem, maximum sibi invidiæ atque odii fomitem in universo Principatu accendit: adeo ut non multo post, fraude invitatus à Capuanis, captus atque cæcatus sit, quod quasi non solum Abbatiam, sed etiam Principatum sibi vindicare satageret. Accessit ad hanc invidentiam etiam ARBERICI Marforum Episcopi nequitia, qui videlicet dum filio suo, quem de quadam meretrice susceperat, tradidisset Episcopatum, ad hujus loci Abbatiam adipiscendam, si quo modo posset, animum dederat. Comperiens itaque prædictum Abbatem ob ea, quæ supra diximus, valde Capuanis infectum, locutus primo cum quibusdam nequissimis Monachis, postmodum verò cum aliquibus Deum ignorantibus civibus Capuanis, pactus tandem est, centum se libras Papiensis monetæ illis daturum, si illi, cæcato prius Abbate, Casinense sibi monasterium contraderent, quod deinceps eorum fultus auxilio, sine alicujus contradictionis obstaculo possideret: ita videlicet, ut medietatem ipsius pretii ad præsens illis per suos necessarios mitteret; medietatem verò alteram tunc destinaret, cum Abbatis oculos in manu sua conspiceret. Quod cum ita inter eos firmatum fuisset, cœperunt utrique, hic de pecunia, illi de nequitia pro posse studere. Congesta igitur pseudoepiscopus ille undecumque pecunia, misit quemadmodum pollicitus fuerat: quam illi suscipientes, illos quidem qui detulerant in quibusdam abditis absconderunt. Ad Abbatem verò venientes dolosè precantur, ut Capuam adeat, & si quam adversus illorum aliquem querelam haberet, legalem inde justitiam sumat. Abbas autem, quoniam illorum invidiam jam dudum comperitam & malitiam suspectam habebat, negat illuc posse se aliquatenus ire. Tunc illi Deum negare parum quid æstimantes, & eum qui universorum inspector est, fallere se posse credentes, mox adhibitis Evangeliiis jurant, quod salvum illum & incolumem Capuam ducant, & incolumem ad sanctum Be-

redictum reducant. Hoc illi jurantes, fraudulentè in mente sua statuerant, ut postea quàm Capuam illum duxissent, ad Ecclesiam S. Benedicti, quæ in eadem civitate est, eum deducerent, ut quasi hoc fraudis ingenio perjurium devitarent. Deceptus itaque hujusmodi fraudibus Abbas credidit, & Capuam una cum illis, nihil suspicans mali perrexit. At illi, qui jamdudum conceperant dolorem, pepererunt tandem iniquitatem: moxque ut in Capuanum monasterium illum introduxerunt, quemadmodum disposuerant, capiunt, ejusque oculos sine mora evellunt, atque diligenter linteolo involutos, clam, ut domino suo ferrent, Episcopi nuntiis mittunt. Quos illi suscipientes, & valde hilares effecti, festinantes ad dominum suum reverti cœperunt. Sed ô numquam dormitans divini judicii oculus! Jam illi prope Marsiam in campo Mezio pervenerant, ibique jam securi subsistentes, cibos ab itinere fatigati percipiebant; cum ecce subito peregrinus quidam superveniens, ac perquisitus ab eis, juxta quod viantibus consuetudo est, aliquid novi: Episcopus, ait, hujus terræ defunctus est. Qua illi voce vehementer attoniti, cumque fallacem atque impostorem cum aspernatione nimia esse dicentes, prorsus credere dubitabant. Sed cùm ille rem certo certius atque instantius affirmaret, & diem horamque illius obitus diligenter notatam eis referret; confestim illi in eodem loco defossis oculis, quos jam frustra ferebant ad domum Episcopi, quæ non longius aberat, conscensis equis perniter advolant, atque reperiunt eadem hora vita privatum Episcopum qua prædictus Abbas lumine privatus fuerat oculorum, quæ videlicet dies xviii Kal. Decembris exstitit. . . . . Huic porro Abbati successor ejus JOHANNES ecclesiam sancti Martini juxta Vulturnum. . . . . contradidit, ut ibidem suo arbitrio, quamdiu adviveret, honorificè conversari valeret. *Dum ad ecclesiam S. Secundini orbitatem suam lugeret Manso Abbas, Casinense Monasterium adiere clarissimi viri Adalbertus Sclavorum Episcopus, Romualdus Abbas, & Oliba Comes, cujus secessum & monastica vita occasionem in Petri Viseoli elogio mox referemus. Cladi suæ haud diu superstes vixit Manso, quem anno dcccc xcvi cessisse à vita perspicuum est.* Depositus est autem prædictus Abbas, inquit Leo cap. 19, viii Idus Martii, & in claustro hujus monasterii *Casinensis* reverenter reconditus.

16. *Hactenus de Aligerno & Mansone. In superiori saculo prætermissa est memoria sancti Salvii monachi Casinensis, de quo Leo Marsicanus in lib. 1. cap. 45. ubi ecclesia sancti Clementis in Plumbata, & sancti Salvii ibidem memoratur. Qui videlicet Salvius ex Campania natus, hujus monasterii exstitit monachus, & tenuit prædictam ecclesiam sancti Clementis in obedientiam: ubi cum defunctus fuisset, multa mirabilia Deus ad sepulcrum illius est operatus. Hac tantùm.*

ANN. CH
DCCCL
LXXXVIII
MAY XIX.

VITA SANCTI DUNSTANI ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS.

Auctore OSBERNO Cantuariensi monacho Sæculo XI.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Dunstani
laudato-
res.

I. **I**NTER eximios Anglicana Ecclesia per sæculum x Pontifices nescio an primum locutus meretur S. Dunstanus, quem egregia vita sanctitas, ac Baronius, sacerdotis immota constantia, claritudo miraculorum, & omnia Spiritus-Sancti charismata illustrarunt, quibus etiam adde splendorem natalium. Inde in ejus laudes quasi certatim excurrunt Britannicæ insule scriptores, aequales, suppare, subsequentes, ac recentiores. Ex aequalibus alii, teste Osberno, etsi satis eleganter, non tamen satis diligenter, sed quantum ad nocturnum festivitatis officium satis esse judicantes, sermocinandi ad populum modo scripsere. Alii autem dum nimis diligenter, quemadmodum quæque res acta sit, explicare conarentur, elegantiam perdiderunt, atque in illud dicendi genus, quod suffultum Romanæ Princeps eloquentiæ vocat, inciderunt. Qui vero in utraque parte dicendi elaboraverunt, ut essent festivi pariter atque secundum gestas res bene ordinati; horum scripta in illo incendio consumpta sunt, quod ante hos annos sancta Dorobernensis ecclesia cum magno suarum rerum detrimento perpessa fuisse dignoscitur. *Triplex istius ecclesia incendium commemorat Gervasius. Primum, quando beatus martyr Elfegus à Danis captus est & martyrio coronatus, nempe anno M xx. Secundum, cum Lanfrancus Calomensis Abbas archiepiscopatum Cantuariensis ecclesiæ suscepit regendum, id est anno M Lxx. Tertium vero tempore Richardi archiepiscopi & Odonis Prioris, scilicet anno M c Lxxiv. quod postremum Gervasius Dorobernensis monachus graphicè depingit. De secundo intelligendus est Osbernus, quem sub Lanfranco floruisse constat. Sub his Osbernus post præmissa: Sed ab his, inquit, aliqua in patrium, id est Anglicum, sermonem translata supersunt: ex quibus vel id petimus elicere, & in latinam deno linguam transferre.*

Primus B.

2. *Ex omnibus ergo scriptis, quæ de Dunstano statim post ejus mortem condita sunt, supererant tantum Osberno scribente primi ac secundi generis lucubrationes, quæ vel ad nocturnum officium sermocinandi modo; vel ineleganter, tamen accuratè, facta fuerant, quæ vero accuratè simul & elegantè scripta, eas secundum illud Dorobernensis ecclesiæ incendium consumerat. Secundi generis auctorem reperi in ms. codice monasterii Vedastini apud Atrabates, cujus auctoris scriptio a seorsum scaturit, ut mihi luce indigna videatur: maxime cum non integra, sed mutila sit in codice Vedastino, qui in obitu Dunstani deficit. Ejus orationis specimen est Prologus, Albrico seu Alfrico Elfricove altero post Dunstanum Cantuariensi Archiepiscopo nuncupatus in hunc modum. Perprudenti domino Arconti ALBRICO, omnium eximius Sacerdotum B. vilisque Saxonum indigena, alta polorum gaudia. Te quidem, Pastor præcelsè, ob enormitatem divulgatæ peritiæ, perque magnificam placidam privilegii dignitatem, ad insuperabilem mihi tutionem ceteros quosque, quamvis sint doctrinâ peripicui, excipientiam sæcernam, qui quodam luculento competentis facundiæ calamo, decentis Aeditui, almi scilicet Dunstani, merita monumenta protelare conarer, in incœpta gloriose vitæ ipsius proœmia omnem hujus opusculi diffinitionem degeneri vitionum stilo, ut cernis, attaminando fœdarem. Quapropter primus præ ceteris hujuscemodi dedecus parula protestatione tuæ serenitati profiteor, meque a loto more aligerorum, qui se priusquam professionis vocem emittant, alarum plausibus flagellare videntur, propriis verborum verberibus, tuis provolutus genibus, exoneraus afflgo, &c. Hic ille stilius b. Oratoris, quem esse Bridferthum cœnubii Ranescensis Monachum conjicio, tum ex B. littera romini initiali, quam præfert Vedastinus codex, tum ex aræ Bridferthi, quem Abbonis discipulum fuisse Piseus tradit, atque sub anno DCCCLXXX vixisse. Certè quisquis ille est B. hujus scribilitinis auctor, Dunstano æqualem fuisse intelligitur ex his verbis, quæ*

sub finem vite leguntur. Equum tamen esse arbitror, ut ea saltem quæ vel egomet vidi, vel audivi, juxta Dei admonitione stimulatus proposse caritatis enodem. *Danique scripsit sub Ælfrico Archiepiscopo, qui anno à Dunstani obitu secundo Cantuariensi ecclesia præfessit. Unde non est contemnenda ejus auctoritas in singularibus factis exponendis, quæ ab eodem identidem mutuabimur, & in Notulas referemus. Redeo ad Ælfricum Archiepiscopum, quæ n Gervasius tertium à Dunstano constituit, nempe post Athelgarum & Siricium: Vvillhelmus Malnesburiensis Ethelgaro, quem anno uno sedisse dicit, proximè substituit. Unde mirari subit, Godvinnum ita fuisse allucinatum, ut dicat Ælfricum a Vvillhelmo prætermisum in suo Archiepiscoporum Cantuariensium catalogo. Vvillhelmi hæc verba sunt. Hoc de medio facto, scilicet Ethelgaro, se lit annis XI Vviltunensium prius Episcopus ÆLFRICUS, qui & ante Abbas Abendonensis fuerat. de quo quod quidam dicunt, eum Cantuarie Monachos proturbatis clericis possuisse, veri simile non viderur. Constat enim Monachos in ecclesia sancti Salvatoris fuisse à tempore Laurentii Archiepiscopi, qui primus beatissimo Augustino successit, &c. Post eum Siricius, &c.*

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII
MAY XIX

3. Post B. vite S. Dunstani primariam scriptorem, nullum reperio ante Osbernum Cantuariensem Monachum, de quo ita Vvillhelmus in lib. de Regibus Anglorum cap. 8, ubi de Dunstano. Plura & non contemnenda de viro volentem dicere revocat Cantuarie Cantor Osbernus, qui ejus vitam Romanæ elegantia composuit, nulli nostro tempore stilo secundus, nulliã certè omnium sine controversia primus. Osberni lucubrationem, non eam esse, quæ à Surio edita est, tamen à Baronio aliisque sub Osberni nomine laudata, sed eam esse constat quam nunc primum datus ex ms. codice Thuano-Cobertino, in quo existant Osberni libelli duo, unus de vita, alter de miraculis S. Dunstani. Horum libellorum stilius apprime respondit elogio, quod Vvillhelmus auctori tribuit. Osbernum porro sub Lanfranco Archiepiscopo floruisse intelligitur ex libro miraculorum, ubi jubente Lanfranco prædicationis officium etiam obisse dicitur. Hunc scriptorem vite venerabilis appellat Vvillhelmus in lib. 2 de Pontificibus Anglorum cap. 2. ubi totidem ejus verba de Alvaro refert, qualia hic habet in sequentis libri num. 41.

Osbernus.

4. Aliam rerum à S. Dunstano gestarum præconem Surius exhibuit sub nomine OSBERTI Monachi Cantuariensis. Sed vereor ne (ut Trithemius) pro Osberno ingesserit nomen Osberti, eique tribuerit Vitam ab se editam, quoniam Vita S. Dunstani scriptorem Osbernum ex Vvillhelmo aliisque forsitan didicerat. Osbertum tamen appellabimus hunc auctorem, non Osbernum, ut Maehewius, & plirique alii perperam, existimantes eum non alium esse ab Osberno, quem apud Vvillhelmum legitur. Osbertum vero, seu quisquis est Vita S. Dunstani auctor, non anno MXX, ut apud Surium legitur, sed potius anno MCCC scripsisse intelligimus ex libro miraculorum ab eodem condito, & à Surio multis omissis in compendium redactò, quem integrum ex ms. codice Compendiensi habuimus. In eo siquidem libro mentio fit de nonnullis rebus tempore S. Anselmi patratis, quas suo loco referemus, contenti ea proferre, quæ apud Osbernum aut non ita explicata habentur, aut penitus desiderantur. Hunc autem librum ejusdem esse auctoris persuadet brevis prologus, quem ei præfixum in consequentibus leges.

Osbertus.

5. Præter hos Auctores, qui datâ singulari operâ de S. Dunstano scripsere, inveniuntur etiam alii qui satis prelixè de eo egerunt. Hos inter præcipui sunt ex antiquis Vvillhelmus Malnesburiensis in libris tum de Regibus, tum de Pontificibus Anglorum, Gervasius Doroher-nensis Monachus in libro de actibus Pontificum Cantuariensium, Rogerius Hovedenus in parte priori Annalium, Alredus Abbas Ricvallenst, Johannes Bromton; ex Chronologis, Saxonicus post Bedam, Mathæus Westmonasteriensis, Trithemius in lib. 3 & 4 de viris illustribus Ord. S. Benedicti: ex recentioribus scriptoribus Baronius, Harpsfeldius, Thomas Maehewius, & plerique omnes Historici Anglicani. Falsus est Ditmarus, qui Dunstanum cum Elfgo ejus successore quarto confudit in Chronici lib. 7.

Auctores alii.

6. Dunstanus, teste Vvillhelmo in lib. 2 de Regibus Anglorum cap. 8, prius Abbas Glastonia, postea Episcopus Vvigoronia, tum simul Londinensis, mox Archiepiscopus Cantuarie, multa in sæculo potentia, magnæ apud Deum gratia, illic Martham, istic exhibebat Mariam. Quod præter scita canonum de sede in sedem translatus, quod simul Vvigor-niensem & Londinensem cathedram occupavit, id non viri optimi cupiditati aut ambitioni, sed eximia ejus sanctitati, Regum urgentissima voluntati, arque adeo Ecclesie Anglicane necessitati tribuendum est, factumque repugnante semper Dunstano. Ipse, addit Vvillhelmus, artium liberalium in tota insula post Regem Alfredum excitator mitificus; ipse regalium locorum reparator munificus; in Reges & delinquentes insonare terribile; pauperes & medio-res justè sustentare, in tantum & in frivolis pacis sequax; ut quia compatriotæ in tabernis convenientes, jamque temulenti pro mollo bibendi contenderent, ipse clavos argenteos vel aureos vasis affigi jussisset, ut dum metam suam quisque cognosceret, non plus subserviente verecundia vel ipse appeteret, vel alium appetere cogeret. Hoc postremum in Dunstani actis non legitur, sed zelus ejus contra delinquentes inde maxime illustratur. Hic quid regalibus locis, id est monasteriis, quid artibus reparandis contulerit, paucis investigandum.

Dunstani dignitates.

ANN. CH.
DCCC
LXXXVII
MAY XIX.
Monaste-
ria per ip-
sum resti-
tuta.

7. *Cum Dunstanus in Anglia lucem prodit, usque adeo monachismus defecerat à tempore Danorum, ut vix in paucissimis cœnobiis vita monastica reliqua esset.* Nondum in Anglia, inquit Osbernus num. 6, communis vitæ ratio colebatur, non usus deserendi proprias volun- tates hominibus affectabatur. Abbatibus nomen vix quisquam audierat, conventus Mo- nachorum vix quisquam fatis noverat: sed cui fortè id voluntatis erat, in peregrinam vellet transigere vitam, is modò solus, modò paucis ejusdem propositi comitatus, pa- trios fines egrediebatur. *Id ita explicat Osbernus ipse in superiori Vita S. Odonis Archiepis- copi, ut dicat, studium religionis ob multiplices diversorum eventuum casus usquequa- que cœpisse deservere, ob idque Odonem à Floviacensibus postulasse sanctæ religionis habitum.* Perseverabat tamen quibusdam in locis monastici status nomen, nempe (ut Crulandense mona- sterium aliaque omittam) Cantuaria in ecclesia cathedrali, quod disertè attestatur Cervasius ejus loci Monachus, qui relatis Osberni verbis Cantuariensem ecclesiam excipit. *Sed ita eo in loco deformata erat religio, ut Monachi more Comitum potius, quàm Monachorum ibi viverent, teste Osberto in Miraculis S. Dunstani.* Cetera fere loca occupabant Clerici vitæ solutioris: quæ clades non solum Danis tribuenda est, sed etiam Edvino flagitiosissimo Regi, qui in Dunstani odium Monachos è cœnobiis deturbavit. *De Malmesburienfi auctoritate habemus Vvilliel- mum loci Monachum in lib. 2 de Regibus cap. 7.* Ipsum Dunstanum Monachorum princi- pem in Flandriam propellit. Ea tempestate facies Monachorum fœda & miserabilis erat. Nam & Malmesburiense cœnobiolum, plusquam ducentis septuaginta annis à Monachis inhabitatum, Clericorum stabulum fecit. *Non tulit hanc cladem Dunstanus, quin ab- cœlio revocatus fugientem religionem in claustra revocavit. qua de re ita Osbernus.* Augeta est re- ligio per Angliam in tantum, ut quadraginta & octo Monasteria Monachis vel Sanctimo- nialibus instituerentur, cooperantibus beato Dunstano in hoc viris venerabilibus, Osval- do videlicet, qui primo Vvigorienfis, postea fuit Episcopus Eboracensis, & Athelvol- do Episcopo Vvintonienfi, quorum acta hic consule. *Ejus rei gratiâ edita est Eadgari Regis nomine, Dunstano haud dubie procurante, immo & dictante, Concordia de uniformi ritu ser- vando in Monasteriis omnibus Anglicanis, qua ad quinquagenarium numerum adaugere prius Rex volebat, cujus rei precipuus inventor fuit Dunstanus. Hæc Concordia integra existit apud Cle-*

Glastonia-
se.

mentem Rainerum in Appendicis pag. 77, & apud Seldenum imperfecta.
8. *Et quidem in primis Glastoniense seu Glestoniense monasterium, ubi prius solitariam vitam duxerat vir sanctus, postliminio restituit Monachis. nam antea Glestonia regalibus stipendiis addicta, monastica religionis profus erat ignara, teste Osberno num. 6. Locus est apud Vvestsaxonos in Episcopatu Vvellsesi, pago Somersetensi, qui tres virorum Abbatias habebat, Glastoniensem, Adelingensem, & Miclaniensem. De his agit Vvillielmus in lib. 2 de Pontificibus Anglorum cap. 5. & de Glastoniensi quidem in hunc modum.* Glastonia est villa, in quodam recessu palustris posita, quæ tamen & æquo pede aditur, nec situ, nec amœnitate delectabilis. Ibi primo Rex Ina consilio beatissimi Aldelmi monasterium ædificavit, multa illuc prædia, quæ hodieque nominantur, largitus. Et varia quidem vicissitudine temporum, sed indeficientibus successionebus, congregationibus Monachorum splenduit locus usque ad Danorum sub Elfredo Rege adventum. Tunc enim, ut cetera, desolatus, aliquantis annis notos desideravit incolas. Porro quicquid turbo bel- lorum obtiverat, reparavit egregiè Dunstanus, qui prius eo loci vitam solitariam Mo- nachus actitavit. Postmodo verò liberalitate Regis Edmundi omnia quondam appendicia, & iis multo plura nactus, Abbatiam composuit, qualis numquam in Anglia sit, fuerit- ve, &c. *Mirro quæ de Glastonia dicuntur in Monastico Anglicano: sed vita Dunstani scriptor B. nonnulla addit hoc loco minime prætermittenda.* Erat autem quædam regalis in confinio ejusdem præfati viri, Heorstani Dunstani patris, insula, antiquo vicinorum vocabulo Glestonia nuncupata, latis locorum dimensa sinibus, piscosis aquis stagnans, atque circumdata flumi- nibus, & plurimis humane indigentia apta usibus, atque sacris (quod maximum est) dicata muneribus. In ea siquidem ipsius loci primi catholicæ legis neophytæ antiquam Deo dictante reppererunt ecclesiam, nulla hominum arte constructam, immo humanæ salutis cœlitus paratam: quam postmodum ipse calorum fabricator multis miraculorum gestis multisque mysteriorum virtutibus hanc sibi sanctæque generatrici suæ Mariæ conse- cratam fore * demonstravit. Huic etiam aliud addiderunt Oratorium, quod Christo ejusque sancto Apostolo dedicaverunt. . . . Contigit ergo hujusmodi causis prædictum virum Heorstanium, comitante secum beato puero Dunstano, transire Glestoniam: & cum inibi causa orationis pernoctarent, ecce suavissimi soporis felicem obrexit paulatim puerum, viditque mentis excessu quemdam senem niveo candore vestitum, per amœna se sacri templi atria ducentem, ac monastica ædificia, quæ post per ejus pastoratum æli- ficanda fuerant, demonstrantem, eo ordine quo nunc statuta referuntur fuisse. *Confer sequentem Vitam, & ea quæ de Ina Rege in Saculi tertii parte 1 diximus.*

* id est esse.

Vvintonen-
se & alia.

9. *Præter ea, quinque alia Monasteria Dunstanus erexit ex rebus, quæ sibi ex hereditate obtulerant, apud Osbernum num. 15. Ad hæc Monachos in Novo monasterio Vvintoniensi insti- tuendi*

tuendi auctor fuit Dunstanus, ut dictum est superius in actis S. Æthelwoldi, qua in consue. Aique ad Dunstanum pertinet id quod de cuiusdam Wintoniensis ecclesie dedicatione legitur apud B. Interea religiosi Wintoniensium cives invitaverunt eundem Dei Pontificem ad quamdam novæ ecclesie dedicationem, quam in sua civitate Wintonia, quæ regimen præfularis ipse tenebat, pro summi Numinis reverentia considerant in parte meridiana popularis plateæ, quæ nunc ecclesie occidentali parte omnibus ecclesiis vicinior perhibetur esse. In cuius consecratione affuit inter alios plures cum Pontifice etiam Dunstanus cum præcipuis unus: qua dedicata, coegerunt more humanitatis virum venerandum cum suis ad parata caritatis convivium latum diem pro tanti viri veneratione proque consecrationis ducentes celebritate. Pontifex autem post gratiarum actionem, cum suis imminente jam nocte surrexit, & data benedictione ad propria remeavit. Et venerunt incedentes per viam ad ecclesiam beato Pape Gregorio consecratam: ibique subsistens Episcopus dixit B. Dunstano: Compleamus hic apud Oratorium sancti Patris nostri Gregorii nostram Completorii horam. Et accesserunt post voces orationum, jungentes capita sua in unum, quo confessione suas solita consuetudine vicissim proderent. *Notandus hic locus de confessione ad Completorium.* Qua paracta, dum daretur ab Episcopo delictorum remissio, lapis permagnus ab alto aere irruit, & parcente Domino inter utriusque capita vehementi lapsu in terram corruit: tantumque tangens capillos utriusque capitis, nullum eorum læsit, quem, ni fallor, ille malignus cuiusque justis operis inimicus ex improbitatis suæ jaculis furioso deiecit, quasi geminam iram in utrisque foret ulturus. *Hac referenda duxi hoc loco, quod apud Osbernium & Osbernium desiderentur.*

10. Simile quiddam ipsi Dunstano item accidit in funere cuiusdam fratris sui germani, cui curam Glesstoniensis rei familiaris ipse Abbas commiserat. Erat namque (sic narrat B.) huic eidem vero Dei ex humana parentum propagatione quidam germanus frater, nomine Vulfvinius, quem sibi forinsecus in villarum suarum negotiis potentem Præpositum, ne vel ipse, vel quispiam ex monastica professione foris vagaretur inepta rei secularis discurfione, constituit. Hic nempe post emensum temporis sui spatium lætali conditione præventus, temporalem necem obiendo subibat. Hac de causa contigit omnes præscripti templi Monachos ad funus ipsius exisse, nullumque, excepto Abbate solo parvoque scholastico, qui postea Pontifex effectus hæc nobis intimavit, domi remansisse, ut cum sacris exsequiis exanimè corpus ad Monasterium, quo tumulaturum erat, perducerent. Interea Abbas cum eodem scholastico ambulabat ad videndum, ut autumo, si jam Fratres cum defuncti corporeculo propinquassent: & dum semper ex more psallentes incederent, venit ex improvise ultra antiquam ecclesiam quoddam missile saxum vehementi volatu conans beati Patris caput collidere: sed Deo defendente nequibat. Verumtamen pileum, quo caput velabat, procul quasi perticam unam à capite decussum projecit, qui conversus dixit secum incedenti scholastico: Accelera ergo, & cape quantocius hoc rotabile saxum, ut deferas eum conspiciendum ad me. quod cum ille nimis ponderosum ex iussu Patris vix elevando reveheret, ait venerandus pater Dunstanus: O adversans inimice, jam diu ex industria maligna hujus mihi lapidis ictum insidians præparabas. Non enim erat testimonium multorum huiusmodi lapides admodum magnos vel modicos in his Sumerferentium simbus [reperiti] nisi fortè in quibuslibet lapideis operibus. Et idcirco palam patuit, de cuius improba manu emissus prosiluit. Verumtamen post hæc iussit ipsam saxum, licet in sui detrimentum missum fuisset, custodia invecum quasi pro test monio reservari. *Hac referre quoddam opera pretium duxi, cum ut Dunstani cautio pro Monachis appareat, quos à secularibus negotiis liberos curabat: tum ut notus fiat eius frater Vulfvinius, de quo nulla alibi mentio. Habemus itaque regale Dunstani genus, patrem Herstanum, matrem Knyedridam; fratrem Vulfvini, parvum Athelmum Pontificem Cantuariensem, & consanguineum Cynevium Episcopum: de quibus agitur in Vita sequente, uno excepto Vulfvino, quem ex uno B. auctore discimus.*

11. His omnibus monasteriis addendum occidentale S. Petri apud Lundoniam. Dunstanus quippe cum ibi Archiepiscopus esset, Abbatem apud Vvestmonasterium fecerat Vvifinum teste Vvillielmo Malmesbursensi in lib. 2 ubi de Episcopis Schireburnensibus, instructo ad duodecim monachos cænobiolo, ubi quondam Mellitus ecclesiam S. Petro fecerat. *Lege qua inferius suo loco dicturi sumus de Vvifino Episcopo Schireburnensi.*

12. Non solum porro rem monasticam, sed etiam litterariam in Anglia restituit Dunstanus, contestante non solum Vvillielmo, sed etiam Ælfrico apud Spelmannum in tomo 1 Conciliorum pag. 618. ubi legitur a tempore Ælfridi Regis usque adeo litterarum studium defecisse, ut Sacerdos nullus Anglicus epistolam nosset vel latinè edere, vel è latino interpretari, usque dum Archiepiscopus Cantuarie Dunstanus & Episcopus Æthelwoldus hanc in Monasteriis refuscitarent cognitionem. *Plura & Dunstanus ipse scripisse dicitur apud Pitseum, nempe formulas benedictionum Archiepiscopaliū, tractatum parvum in Regulam S. Benedicti, item de regula vitæ monasticæ librum unum, ad hæc contra malos Sacerdotes, de Eucharistia,*

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

OOOO

ANN. CH.
DCCCC
LXXXVIII
MATT. XIX.
Omissa
quædam ab
aliis aucto-
ribus.

Vulfvinius.
Dunstani
frater. Præ-
positus, mo-
nasterii sæ-
cularis.

in monaste-
rio sepultus.

Dunstani
genus.

Vvestmo-
nasterium,

Litterarum
restitutio
per ipsam.

ANN CH.
DCCCC
LXXXV. I.
MAII X X
Festum.

de Decimis, de occulta Philoſophia, de ordinatione cleri, epistolae varias, quarum nonnulla adversus Edvinnum qua omnia ut pro veris habeantur, imperare nolim: sed tamen quaedam vera esse fatendum est. Et primo quidem ipsius fecus est Decretum pro concordia seu uniformi vivendi ratione monachorum, sub nomine Eadgari Regis conditum, de quo superius num. 7. & forſan is est liber de regula vitae monastica à Piſco laudatus. Deinde certum est quod de eo legitur in sequentis Vita num. 34, nempe ipsum vacasse non solum lectio- ni, sed etiam codicibus emendandis: quo in genere sancti Benedicti Regula operam impendit. Ex eius epistolis unam invenimus Vulfſino Voigornienſi Episcopo scriptam, quam superius in ipsius Vulfſini Elogio reculimus ex ms. Pontificali ante annos sexcentos scripto, quod modo penes eruditissimum Antonium Faurum Doctorem ac socium Sorbonicum servatur. Eideſdem Pontificali praemissa est Johannis Papa XIII epistola Dunſtano inſcripta pro pallio: cuius titulus in ms. codice observandus est. Sic autem habet. Incipit epistola privilegii, quam jubente Johanne Papa suscepta benedictione ab eo Dunſtan Archiepiscopus à suis manibus accepit, sed pallium à suis manibus non accepit, sed eo jubente ab altare sancti Petri Apoſtoli. Hanc epistolam Baronius partim edidit ex Vvillelmi Malmeſburienſis libro (uti à marginem notat) de Pontificibus: quam tamen apud Vvillelimum non reperio. Quidquid ſit, eam integram hic referimus ex membraneo codice, maxime cum nec in nova Conciliorum editione integra reperiat.

JOHANNES Episcopus servus servorum Dei, confratri DUNSTANO Dorober-
nensis Ecclesiae Archiepiscopo vitae tuae tantummodo permanentiam in Christo salutem. Si pastores ovium solem geluque pro gregis sui custodia die ac nocte ferre contenti sunt, & oculis conspiciant vigilantibus, ut ne alia quidem ex ovibus aut errando pereat, aut ferinis laniata morſibus rapiatur: quanto sudore, quantaque cura debemus esse pervigiles ob salutem animarum, qui dicimur Pastores earum? Adtendamus igitur offici-
cium exhibere erga custodiam dominicarum ovium, & ne quasi lupo veniente retriti fugiamus: ne in die divini examinis pro desidia nostra ante summum Pastorem pro negli-
gentia nostra excruciemur, unde modò honoris reverentia in sublimiori arce ceteris di-
judicamur. [* Primatum itaque tuum, in quo tibi ex more antecessorum tuorum vices
apostolicae Sedis exercere convenit, ita tibi ad plenum confirmamus, sicut beatus Au-
gustinus ejusque successores praefatae ecclesiae Pontifices habuisse dignoscitur.] Pallium
autem, fraternitati tuae ex more ad Missarum sollemnia celebranda commendamus, quod
tibi non aliter, ecclesiae tuae privilegii in suo statu manentibus, uti concedimus, nisi
solummodo in Nativitate Domini, & in Epiphania, atque in Resurrectione, & Ascen-
sione Domini, ac Pentecosten, pariterque in Assumptione Dei genetricis Mariae, seu in
natalitiis Apostolorum; verum etiam in consecratione Episcoporum atque in natalitiis
die, nec non & in die consecrationis ecclesiae, quem usum antecessores nostri proba-
verunt. Neque tuus * usus hoc incognitum habet vel cujusque, quoniam * indumenti ho-
nor moderatione actuum tremendus erit. Honestati morum tuorum haec ornamenta con-
veniunt, quatinus auctore Deo possis esse conspicuus, ita ut vita tua filiis tuis sit regu-
la; & in ipsa, si qua fortitudo illis inest, dirigatur, dum in ea quod imitentur aspiciant;
in ipsa semper considerando proficiant, ut tecum Deum per hoc quod bene vixerint
videre mereantur. Cor ergo tuum neque prosperis quae temporaliter blandiuntur extol-
latur, neque adversis deiciatur. Quicquid illud fuerit adversi, virtute in Christo pa-
tientiae à te devincatur. Nullum apud te locum favor indiscretus inveniat, in omnibus
discretionem alii in te cognoscant. Insonem apud te culpabilem suggestio mala non faciat,
nocentem gratia non excuset, remissum te delinquentibus non ostendas, nec quod illis
non profuerit hos perpetrare permittas. Sit in te & boni pastoris dulcedo, sit & iudicis
severa districtio; unum scilicet quod innocentes foveas, aliud quod inquietos feriendo à
pravitate compeſcas. Sed quoniam nonnumquam Praepositorum zelus, dum districtus
malorum vindex est, transit in crudelitatem, correctionem in iudicio refrana, & cenſu-
ram disciplina discute, ut & culpas ferias, & à dilectione perverſorum quos corrigis non
recedas. Misericordiam prout virtus patitur pauperibus exhibe, oppressis defensio tua
subveniat, opprimentibus modesta ratione contradicas. Nullius faciem contra iustitiam
accipias, nullum querentem iusta despicias. In custodia aequitatis excellas, ut nec divi-
tem potentia sua apud vos aliquid extra viam suam de accusatione audias, nec pauperem
faciat humilitas tua desperare quatinus Deo miserante talis possis exſiltere, qualem sacra
lectio praecipit dicens: Oportet Episcopum inreprehensibilem esse. Sed his omnibus uti
salubriter poteris, si magistrum caritatem habueris, quam qui secutus fuerit, à recto
aliquando tramite non recedit. Ecce, frater carissime, inter multa alia ista sunt sacerdo-
tium, ista sunt pallii iura, quae si studiosè servaveris, quod foris accepisse ostenderis, intus
habes. Sancta Trinitas fraternitatem vestram gratiae suae protectione circumlet, atque
ita in timoris sui viam te dirigat, ut post vitae hujus amaritudinem, ad aeternam simul

* Haec de-
sunt in ms.

* al. tua
prudencia.
* al. quan-
tum.

pervenire dulcedinem mereamur. Et hoc scriptum est per manus LEONIS scitinalis sedis apostolicae in mense Octobri, Indictione quarta, datarum die XI Kalendarum Octobris, anno duodecimo summi Pontificis Johannis.

ANN CH
DCCC
LXXXVI
MAY 22.

Apud Baronium iidem chronici characteres leguntur, nisi quod non XI Kal. Octobris, sed primo Kal. datum diploma legitur. Baronius recte mendam advertit in anno Pontificis, legendumque putat, anno VI Johannis duodecimi. qua sane restitutio cum Indictione IV optime quod dicit. Si legendum est XI Kal. Octob. tantumdem erit atque die undecimo à Kalendis. nam diploma in mense Octobri datum est. Huc spectat quod apud Rogerum Hovedenium in parte prioris legitur. Anno CM XL sanctus Dunstanus ad Romuleam urbem profectus, Indictione tertie pallium à Johanne Papa suscepit, sicque per pacis itinera ad patriam remeavit.

Festum &
reliquia.

3. Postremo in legibus ecclesiasticis Canuti Regis anno M XXXII editis festum sancti Dunstani XIV Kal. Junii præcipitur cap. 24. Eiusdem memoria est in Martyrologiis exinde editis. Hic ex Harpsfeldio monendus lector, ut si forte incidat in commenticia (sic ipse vocat) illa scripta, quibus significatur reliquias beati Dunstani à Canuaria Glasconiam delatas ad curiam Domini M XII, ut ne facile circumveniatur. Eadmerum quippe in Vita sancti Anselmi commentum illud prorsus explodere, scribentem se puero corpus sancti Dunstani inventum commemorare, anulo, pallio, & aliis pontificiis ornamentis, & lamina plumbea, qua declaratum illius esse corpus: illudque in novam à Lanfranco constructam basilicam illatum. Denique anno MD VIII Guilielmum Pavarahannum Archiepiscopum curasse aperiri sepulcrum, in quo caput cum omnibus ossibus & prædicta lamina reperiuntur est. Anselmus piam de sancto Dunstano orationem composuit cum recordatione miraculorum ejus, qua exstat in nova editione pag. 297. Nunc tempus est ut Osbernum audiamus.

OSBERNI EPISTOLA SEU PRÆFATIO.

I. **U**NIVERSIS catholicæ matris Ecclesiæ filiis confrater eorum, per eam quæ in Christo est regenerationem OSBERNUS pacem bonam ac perpetuam salutem. Multorum sæpe ac venerabilium Patrum veneranda mihi auctoritas imminuit, ut vitam magnifici Patris DUNSTANI Litterarum monumentis tradere; atque ad Dei laudem hominumque utilitatem ecclesiæ deberem auribus insinuare. Quibus dum ego pro faciendâ excusatione illud & verum obtenderem esse, plura à plerisque non ignobilis usquequaque scientiæ viris de hac re conscripta, vererique me hominum reprehensiones, qui fortè mimos nos aut certè temerarios vocare possent, dum non tam nihil satis nos habere, quàm nihil nobis satis esse posse contenderent: contra illi magis nihil satis se habere, quàm nihil satis esse posse retulerunt, & hoc probabilibus rationum firmamentis velle se adstruere dixerunt. Nam eorum inquit quorum præcipuam interfuit hujus rei diligentiam habere. alii, etsi satis eleganter, non tamen satis diligenter, sed quantum ad nocturnum festivitatis officium satis esse judicavere, fermocinandi ad populum modo scripsere. alii autem dum nimis diligenter, quemadmodum quæque res acta sit explicare conarentur, elegantiam perdidit, atque in illud dicendi genus, quod suffultum Romanæ princeps eloquentiæ vocat, inciderunt, quod facilius tædium legentibus quàm aliquod audientibus emolumentum gignere consuevit. Qui verò in utraque parte dicendi elaboraverunt, ut essent festivi pariter atque secundum gestas res bene ordinati, horum scripta in illo incendio consumpta sunt, quod ante hos annos sancta Dorobernensis ecclesia cum magno suarum rerum detrimento perpeffa fuisse dinoscitur. Sed ab his inquit aliqua in patrium, id est Anglicum sermonem, translata supersunt: ex quibus vel id petimus elicere, & in Latinam denuo poterislinguam Deo suffragante transferre.

Occasio
scribendi
post alios.

2. Itaque his sive rationibus, sive rationum auctoribus ad scribendum traductus, malebam alienæ voluntati bene dicendo obtemperare; quàm propriæ serviens voluntati à bene dicendo temperare. Verùm ad hoc audiendum non sinè quadam pudoris suffusione accedo, propterea quod omnium ora in me esse existimo, veluti in hominem more Lælii novas dicendi victorias pollicentem, & quasi ea quæ ab aliis commodè dicta sunt commodiùs

Auctoris
modestia.

ANN. CH.
DCCC
LXXXV:II
MAYI XIX

Operis di-
vino.

se dicturum præsumptentem. Sed ego neque illos minùs commodè dixisse reprehendo, neque me commodiùs dicturum promitto: sed sive id dignum fuerit, sive pro tanta rerum materia digno contrarium; quod intendo illorum meritis aut culpæ adscribo, quorum imperio atque importunitate victus hæc scribo. Quamvis & mea voluntas tantum devotionis erga eundem patrem & dominum nostrum obtinere debeat, ut si nulli vellent ista à me expectere, ego pro persona mea non dubitarem ingerere. Ita namque cum in alios me vidente, tum in meipsum me sentiente ejus merita valere. Sed non fuit consilium quid vel in alios me vidente, vel in meipsum me sentiente hoc in libello dicere: in alio verò qui de signis ad sepulcrum ejus perpetratis scriberetur, dicere consilium fuit. Nunc autem primordia nativitatibus ejus, processum ætatis cum augmento gratiæ cælestis, commutationem mortalis sæculi pro immortalitate æterni sæculi quàm verissimè conabor absolvere, omiſſis omnibus his quæ ita fuere mirabilia, ut infidelibus videantur incredibilia. Ac me quidem his enarrandis imparem scio, sed in ejus nomine in quem ipse fideliter credidit, & cui ipse fidele operis ministerium exhibuit, ista aggredi tentabo.

INCIPIT VITA SANCTI DUNSTANI
Cantuariensis Archiepiscopi & Confessoris. XIII Kal. Junii.

Dunstani
parentes
nobiles ac
pii.

3. **R**egnante magnifico Anglorum Rege *ETHELESTANO*, anno^a quidem imperii ejus primo, adventus verò Anglorum in Britanniam quadringentesimo nonagesimo septimo, cum idem Rex hostibus circumquaque subactis, pace & concordia regnum tueretur, natus est puer Dei Dunstanus Vveſſaxonice Angliæ partibus, magnis quidem pro sæculi^b dignitate parentibus, sed ad religionem quæ Christianos decet longè majoribus. Tanta siquidem virtutis ratione viventes animum colebant, tot piis operibus laborantes infudabant, ut communem mortalibus viam ingressi, angelicis spiritibus mererentur associari, sicut eidem filio suo postmodum divina revelatione innotuit. Quod non alienum est divinitatis consilio factum conjicere, ut videlicet tantus infans tales parentes haberet, qui cum ipsi bene viverent, tum bene vivendi formam nascituro ex se filio tradere possent. Magnum quippe Deus illum futurum prævidebat, quem ibi dulcedinis suæ benedictionibus prævenerat, ubi omnes filii Adam nativæ maledictionis sententiam excipiunt, si non per assumptam à Filio Dei humi habitus formam ad pristinam reformentur beatitudinem. Magnum inquam Deus illum futurum prævidebat, cui tantum muneris donatum est, ut ante mundo signis innotesceret, quàm hunc in mundi hujus lucem mater fudisset. Atque ut cetera dilucide & ordinate procedant, hinc dicendi initia constituam.

Cereis lux
caelitus red-
dita.

4. Maternis igitur sinibus sacro puerperio intumescens dies Purificationis sanctæ ac perpetuæ Virginis Mariæ illuxit festivus. Cumque vicinus undique populus ad ecclesiam eidem Virgini in Glestoniam dicatam conflueret ut devotionis suæ ministerium in tanta sollempnitate Regi regum Christo persolveret, contigit patrem pueri *HERSTANUM* cum conjugē suā *KYNEDRIDA* advenisse, accensisque lampadibus sacris Missarum sollempniis interfuisse. Jamque plurimam diurni servitii partem clerus absolverat, jam quemadmodum puerum Jesum in templum parentes inducerent recitari cœperat, cum repente majestas Domini in templo apparuit, quæ omnia omnium luminaria exstinxit totamque domum tenebroſa caligine obtexit. Hinc gelidus omnium membra pavor perſerpit, rigent comæ, genua

^a Ethelstani annus primus componitur cum anno Christi DCCCXXV in Chronologia Saxonica, eodemque anno Dunstanus ibidem natus dicitur. At iste annus est tantum octingentesimus septuagesimus septimus ab adventu Anglorum in Britanniam insulam, quem adventum ad annum CCCCLXX refert Beda in lib. I cap. 15 Idem erratum erravit Osbernus in fine hujus Vitæ, ubi de morte Dunstani.
^b Regiæ stirpi consanguinitatis jure devincti, infra num. 6.

colliduntur. Stabant quippe sensu hærentes, & alternis obtutibus stuporem indicantes. Sed ut omnibus clarum fieret quid hac in re ea quæ apparuit majestas intenderet; exemplo lux cælitus emissa in templo resplenduit, & cum quem puerpera manu tenebat circum accendit. Si autem populus de amisso lumine miratus est, nunc majori admiratione simul & exultatione detinebatur. Exultabat namque præsentem se Dei gratiam vidisse, sed mirabatur hanc sibi per feminam provenisse. Huc itaque ab omnibus perrectum, & hinc lumen omnibus porrectum. Habemus ergo novum de nova Elizabeth Johannem, habemus nostri temporis Jeremiam: quorum alterum Deus, alterum Archangelus Dei in matris utero sanctificatum asseruit. Atque ut excellentiorem gratiam advertas, qua die filius Dei à matre Virgine in templo est præsentatus, ea nimirum puer Dei in matris utero ad templum est deportatus. Lumen ad revelationem Gentium, & gloriam Israël sanctus Simeon exultando proclamabat: lumen nihilominus in terra Anglorum exortum Christus qui verum lumen est lumine declarabat.

ANN. CH
DCCC
LXXXVIIII.
M A I XIX

5. Postquam autem edendi partus tempus advenit, mulier genuit^a filium quantitate quidem corporis parvulum, sed ea qua præventus fuerat gratia Dei immensum. Inde statim secundæ generationis honore potitus, futuram fidei illius soliditatem jam tunc divinitus præfiguratam in nomine sortitur Dunstanus, quod petreæ firmitatem sonat, parentum suorum annotatione vocitatus. Deinde dum teneros annos infantie sequens ætas exclusisset, & in apertos sonos linguam jam formare cœpisset, ad templum nascentiæ illius miraculo quondam insigne cum oblationibus hostiarum defertur, immo ipse hostia viva sancta Deo placens offertur. Ibi illis in oratione pernoctantibus apparuit vir æthereos habens vultus, & locum dixit non multo post tempore sublimandum, puerum ibidem Deo relinquendum, & beatum illum per sæcula prædicandum. Tum mensoris funiculum per plana actii extendens. Sic, inquit, ædificabitur locus iste ad præparanda corda illorum Domino qui in hoc loco per hunc puerum Deo credituri sunt. Qua illi revelatione vehementer gavisus, immensas omnipotenti Deo laudes persolvunt, commendantes puerum in templo, ut esset Levis Domino, & portio illius Dominus existeret, quemadmodum Moyse dictum est, cum divideret Judæorum per tribus singulas incolatus. *Non erit tribui Levi fors interfrates suos dicit Dominus, quia Dominus Deus, pars illorum est.* Unde Petrus ostendens se portionem in Deo habere, non in sæculo, *Argentum, inquit, & aurum non habeo, sed quod habeo hoc tibi do: In nomine Jesu Nazareni surge & ambula.* Hoc est, Aurum non est portio mea, argentum non est portio mea: portio mea Christus est. Hoc nomen munificum, hoc nomen mihi est fructuosum. Talis ergo portionis fructum tirunculus Christi in timore sancto affecutus, assidua ministracione Domino serviebat, proficiens quotidie tam in scientia pietatis, quàm in virtute sanctitatis.

Dunstani
nativitas &
baptismus.
“

6. Ea tempestate Glestonia regalibus stipendiis addicta monasticæ religionis penitus erat ignara. Nondum enim in Anglia^b communis vitæ ratio colebatur, non usus deferendi proprias voluntates hominibus affectabatur. Abbatis nomen vix quisquam audierat: conventus Monachorum non satis quispiam viderat: sed cui forte id voluntatis erat, in peregrinam vellet transigere vitam, is modò solus, modò paucis ejusdem propositi comitatus patrios fines egrediebatur, & qua oportunitas vivendi licentiam d. bat, illic alienigena vitam agebat. Hicque mos cum plerosque, tum vehementer ad-

^a Dunstanus prope Glastoniam natus est, ut patet tum ex Osberno, tum ex B. in octava observatione prævia.

^b Iisdem verbis loquitur Gervasius monachus Dorobernensis, nisi quod post hæc verba interponit, præterquam in Cantuariensi ecclesia, Di-

ceres nusquam fuisse antea Monachos in Anglia, Sed ita loquantur isti Auctores habita ratione illius temporis, quo Monasteria fere omnia ad Clericorum sortem transferant. Eodem modo locuti sunt qui ante tunc temporis scriptores Gallicani.

A. N. CR
DCCCLXXVIII.
M. LII. NIX

huc manet Hibernos : quia quod aliis bona voluntas in consuetudinem, hoc illis consuetudo vertit in naturam, quorum multi atque illustres viri divinis ac sæcularibus litteris nobiliter eruditi, dum relicta Hibernia in terram Anglorum peregrinaturi venissent; locumque habitationis suæ Glestoniam delegissent, propterea quod esset, & à civili multitudine sequestratus, & humanis usibus accommodus, & (quod maximè affectabant) peregrini Patricii^a religiosa veneratione gloriosus, qui olim evangelizando regnum Dei illuc perveniens, vita, doctrina, signis & mirabilibus multipliciter claruisse, & post omnia hæc ibidem in Domino quievissè perhibetur. Cum ergo hi tales viri talibus de causis Glestoniam venissent, nec tamen quicquid sibi necessarium erat, sufficientissimè in loco reperissent; suscipiunt filios nobilium liberalibus studiis imbuendos, ut quod minus ad usum loci ubertas exhiberet, eorum quos docebant liberalitate redundaret.

Morbo correptus mirafacit Angelo duce.

7. Adest ergo nobilissimus in Christo puer Dunstanus inter alios unus, immo præ aliis solus ubi paullo diligentius quàm imbecilla ætas ferre posset, litterarum studio intentus acerrimo in tenello corpore languore fatigatur, adeo ut per aliquot dies nec quid ageret, nec quid ab aliis ageretur intenderet. Flebat autem scholasticorum coætanea turba, flebat tota domus, familia ipsa, Doctores recordantes modestiam pueri, ingenium, nobilitatem, educationem. Cumque jam in limine mors adesse putaretur, nihilque aliud quàm funeris obsequium meditaretur, ecce intempesta nocte cælestis illum medicina revisit, quam ei per angelicum ministerium Christus exhibuit. At ne qua salutis innocteret mora, ubi divina provenerat medicîna; confestim de lectulo surgens doloris, ad templum Deo gratias acturus moderata velocitate currit, habens illum in itinere ductorem, quem in ægritudine habuit salvatorem. Stupefacti de magnitudine facti qui in domo erant, qui ægro-tantis illius curam gerebant, lento pede pereuntis vestigia terunt, finem rei curiosa agilitate explorantes. Necdum itineris medium confecerat, cum malignus spiritus sive ejus saluti invidens, seu futuram religionem suspectam habens, latantium canum multitudine stipatus occurrit, viamque cuncti intercludere contendit. Exclamat itaque puer Christum pavore conterritus, sed ductoris sui præsidio vallatus, virgam arripit, quam in faciem obstitentis simulacri vibrans, ipsum cum omni comitatu in fugam compellit. O sanctum & terribile Christi nomen, sapientibus absconditum, parvulis revelatum: ecce draco quem initium figmenti sui finxit Deus ad illudendum ei, non solum ab Angelis Dei illuditur, verum etiam à puero parvulo superatur. Verè detracta est ad inferos superbia ejus, in profundum lacu concidit cadaver illius. Sed in quo ista noster potuit parvulus, nisi in illo qui cum sit Deus super omnia benedictus in sæcula, parvulus de Virgine natus est nobis, filius à patre datus est nobis. Dunstanus igitur ad portam templi veniens, sed eandem repagulis obseratam inveniens, scalam cui inniti solebant, qui superiora templi sarciebant, ignoranter & quasi per excessum mentis ascendit. Inde ad alteram recti partem, qua nullus erat descensus, progrediens, angelicis manibus ad solum deponitur, & in interiora templi non patentibus claustris inducitur. Orta autem luce, dum per vicinas domos quæstio de puero facta fuisset, repertus est in templo cum his qui nocturnas custodias agebant leni sopore offusus. Rogatus ut tam mirabilis eventus modum exponeret; non esse hoc in sua conscientia respondit, & ignorantium mentes majori ambiguo deduxit. Sed hi quos explorandi gratiâ puerum secutos fuisse prædiximus, de omnibus quæ usque ad

^a Et maximè ob beati Patricii junioris honorem qui factus ibidem in Domino quievissè narratur. Non ergo magnus ille Patricius, B. Germani Autistodorenſis Episcopi discipulus, ut opinatus est Vvillielmus Malmesburienſis in lib. 2. de Pontificibus cap. 5. Patri-

cus iste junior videtur esse senioris filiolus, qui ejus vitam scripsisse dicitur à Jocelino, qui item Benignum (cujus ossa Glastoniæ servata dicit Vvillielmus) aliosque duos ejusdem vitæ scriptores laudat.

suprema templi fastigia contigerant, claro & probato sermone testificantur: cetera verò, quoniam illos & puerum latuerunt, folius Dei potentia mirabiliter patrata fuisse claruerunt. Magno igitur timore concussi omnes qui audierunt, cogitabant quidnam esset quod puero contigisset, dicentes ad alterutrum: Quid sibi vult puer iste, cui tot & tam sancta præconia attestantur? qui antè beatus quàm natus, antè virtus prodidit gloriosum quàm ætas probaret adultum. Singularem hunc gratia præditum videmus, quem Angelus ægrotum sanavit, diabolus sanatum contremuit, ecclesia signata excepit. Et denuo orantes, Augeat, inquit, Deus meritum pueri ad gloriam sui. At ille regentis se Christi spiritu repletus, aures quidem corporis à suis laudibus avertēbat, sed in secreto pectusculi Deum benedicebat. Ab illo itaque die in tanta admiratione habitus est, ut plurima illum utriusque sexus multitudo, quamvis adhuc delicatum, videre cuperet. Ipse verò quanto excellentiora audiebat, tanto de se minora sentire.

8. Janaque vernans ætas adolescentiæ decus induerat, cùm eum parentes sui sacros ordines rogarent suscipere: ut qui fuerat à primæva ætate Domino electus, per hujusmodi gratiam eidem conjunctus adhæreret. quorum ille voluntati humiliter parens minores gradus^a & habitu suscepit & vitæ honestate servavit. Tum verò quod illi ætati non parvo ornamento est, certabat omnes officio superare, gratia & affabilitate omnes anteire; servare pudicitiam, fugere lasciviam; appetitor honesti, turpitudinis execrator, majorum natu colloquiis adesse, juvenum ludicra declinare; ciborum abstinent, somno temperans, incessu gravis; neque facile moveri loco, neque abrupte loqui; magnæ fidentis ad incipiendum bonum, constantis ad perficiendum; principium bene agendi Deum semper habere, finem vero eidem commendare. Moribus quoque bonis accessit studium sacræ lectionis, cujus exercitio & vitiorum importunitates evitabat & virtutum augmenta nutricebat. Et quoniam studium parvam habet efficaciam, ubi naturale ingenium non suggerit intelligentiam; auctore Deo sic utraque præditus erat, ut & facilitate ingenii quamlibet rem acutissime intelligeret, & occupatione studii quodcumque intellectum fuisset firmissime retineret. Ex quo brevi factum est, ut neque præceptoribus suis imperitor, & condiscipulorum peritissimis multo esset ipse peritor. Philosophorum scientias, quas earum rerum quæ sunt, & quæ aliter esse non possunt, cognitionem veritatis vetustas esse diffinit, ut sunt magnitudines, & earum aliæ manentes motuque carentes, aliæ verò quæ mobili semper ratione vertuntur, nec ullis temporibus adquiescunt, multitudines quoque, & earum nihilo minus aliæ per se, aliæ in relatione positæ. Horum inquam scientias diligenti excoluit ratione, magnam in his & constantem perspicere esse perfectionem: & quamvis omnibus his artibus magnificè polleret, ejus tamen multitudinis quæ Musicam instruit, eam videlicet quæ instrumentis agitatur, speciali quadam affectione scientiam vindicabat, sicut David psalterium sumens, citharam percutiens, modificans organa, cymbala tangens, sed non sicut hi quorum inertiam & luxuriosum otium noster Propheticus increpat armentarius: *Qui dormitis, inquit, in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris, qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti, qui canitis ad vocem psalterii sicut David, putaverunt se vasa cantici habere bibentes in phialis vinum.* Nec eo ista commemoramus, quo his opus esse ad perfectionem tendenti arbitremur: sed ut multiplices Dei gratias in juvene commendemus. Nam omnibus sæcularibus studiis præferebat scientiam pietatis, quæ in evangelicis & apostolicis continetur litteris, dum sua semper ingenia

ANN. CH.
D. CCC.
LXXVIII.
M. LII. XII.

Ordines
minores
suscepit.

Lectioni &
scientiis
dat operam.

^a B. Videntes itaque parentes pronominati tantam suam excellentiam filii, dignam sui clericatu, impositere consuevit officii, inque famoso Glestoniensis ecclesie so-

ciauerunt canobio, quatenus ibidem die nocturne Deo Deique genitrici deserviret Maria, &c.

ANN. CH.
DCCC.
LXXXVII.
M. A. I. XIX.

sanctorum Patrum auctoritati contradens, & ambas res ad easdem litteras conferens, fidem veram, morum disciplinam, & (quod unum ac solum præ omnibus rebus querendum est) vitam æternam se invenisse gaudebat. Sicut David ergo noster symphonista vasa canticum habuit : quia usum illorum non nisi in divinis laudibus expendit. Præterea manu aptus ad omnia, posse facere picturam, litteras formare, scalpello imprimere, ex auro, ex argento, ære & ferro quicquid liberet operari.

Ab Athelmo tractatur Regi Ethelstano.

9. Tunc auditâ fama venerabilis viri Cantuariorum Archiepiscopi **ATHELMI**^a cujus ipse erat nepos & filius fratris, permissu parentum suorum proficiscitur ad eundem, quatinus tanti parentis & cognitionem haberet, & vitæ illius exemplo juveniles mores informaret. Lætatur itaque Episcopus nimis in adventu nepotis, considerans in illo venustatem corporis, animi vigorem, ac totius honestatis eminentiam. Unde eo quo afflatus est Dei spiritu vas illum electionis futurum prænosens, potiori gradu decorare, & Regi **ETHELSTANO** familiari contestatione eum studuit commendare. Hunc, ait, juvenem mihi quidem plurimum, regis verò stirpi nonnullo consanguinitatis jure devinctum, vestræ excellentiæ cominendo, ut stet jugiter in conspectu vestro, audiatque verbum ex ore domini mei Regis. Experiar in illo gratiam vestram, quam multiplicem in maximis sæpe rebus expertus sum, & deinceps amplius experturum me confido. Quod Rex prompta cordis alacritate accipiens, oblatum juvenem gratissimè excepit, unice dilexit, post hæc necessariis quoque rebus regia vice præesse constituit. Dunstanus igitur terrene degens in palatio, egrediebatur & ingrediebatur ad imperium Regis, & prosperatum est in manibus ipsius quicquid operis ipse cœpisset. Et nunc quidem surgens ad orandum Deum, nunc sedens ad dijudicandas causas hominum, ita se sapienter ac circumspèctè agebat, ut & Deo per omnia placeret, nec aliquem piè viventium sua culpa offenderet, Dominus enim cum illo erat, & omnia opera ejus dirigebat. Iterum cum videret dominum Regem sæcularibus curis fatigatum, psallebat in tympano sive in cithara, sive aliquo quolibet musici generis instrumento: quo factò tam Regis quàm omnium corda Principum exhilarabat.

Cithara cælicis dat sonum.

10. Tunc cujusdam matronæ ^b frequenti ac religioso rogatu compellatus est, ut ei stolam sacerdotalem artificiosa operatione perpingeret, quam postea ad divinos cultus aurifactoria imitatione figuraret. qui assumpta in manibus cithara in pariete suspendit, opus ad quod venerat diligenter instituit. Cumque manum operi, cor autem atque labia Deo præpararet, apparuit in domo gloria Domini, quæ illum jocunda suavitate siciebat, ceteros vero insolita admiratione exterritos reddebat. Nam cithara ^c illius quam parieti affixam fuisse diximus, ita ut erat pendens in paxillo, absque ullo moventis dumtaxat hominis impulsu, consuetam omnibus hujus antiphonæ melodiam acutissima simul ac discretissima modulatione personuit: *Gaudem in calis anime sanctorum qui Christi vestigia sunt secuti: & quia pro ejus amore sanguinem suum fuderunt, ideo cum Christo gaudebunt in æternum.* Exsiliunt itaque obstrepentes puellulæ, materfamilias, omnisque domus clientela vociferans hominem nimium esse sapientem, amplius eum quàm quod expediat scire. At ille mundissimo mundissimi cordis intuitu cælestem musicam illam intendens, admoneri se intelligit ut vias duriores arripiat ut Christi vestigia propius sequatur, ut sanguinis sui effusionem non metuat, si Dei regnum & vitam delectat habere æternam. Audivimus olim rudentem asinam verba edidisse, citharam verò sine humano pulsu sensualiter cecinisse numquam audivimus. Illa insidentem ne moreretur retinuit: ista ne mors timeretur admo-

^a De eo actum est superius ad Elogium Plegmundi Archiepiscopi Cantuariensis.

^b Ethelvinam appellat B. qui hoc factum refert

proximè ante mortem Ethelstani.

^c B. *Quam lingua paterna hearpam vocamus.*

nuit.

nuit. Illa angelicos vultus pertimescens subsedit: ista ad aspectum Dei & Angelorum illius omnes audientes invitavit. Sed hæc tua sunt, Christe, magna, quæ in tuo Dunstano operari & per nostrum ministerium prædicari hominibus voluisti.

ANN. CH.
DCCCC
LXXXVIII
MAY XIX.

11. Accensus igitur furore diabolus quod tam sanctis principiis juvenem niti conspiceret, in invidiam aliquorum eum conatus est adducere, ignorans malam voluntatem suam Deo famulari ad perficiendam Dei bonam voluntatem in homine, quem ad congaudendum & conregnandum ipse prædestinaverat. Inflammat itaque invidiæ stimulis operarios iniquitatis, qui confecto mendacio opinionem juvenis apud Regem lædant, afferentes illum malis artibus imbutum, nec quicquam divino auxilio, sed pleraque dæmonum præstigio operari. Advertens autem Dunstanus faciem Regis non esse sicut heri & nudiustertius, palatio discedere parat, malens Regem sponte sua deserere, quam ipse à Rege invitatus derelinqui. Quod ubi compertum est ab his qui probitatis illius improbißimi æmulatores exstiterant, insidiis iter obsident, socios disturbant, illum equo dejiciunt, suppliciis affligunt, postremo vinculis irretitum in cisternam quæ juxta erat, depellunt. Cum interim horrendo molossorum agmine defensus, à quibusdam hominibus invenitur, quorum studio ac pietate ad vicum fovendus transfertur. Tum ille ex profundo cordis suspirio ingemiscens ait. O sæva propinquorum meorum vesania in caninam sævitiam ex dilectionis humanitate mutata. nam irrationalis canum natura dilectionem mihi humanitatis blandiendo exhibuit: propinquitas verò humanitatem obliata, infestantium me canum severitatem ostendit. Intellexit ergo hoc esse principium certaminis, ad quod illum divinus Citharædus præmonuit.

Dunstanus
Aulicorum
invidiam
fugit.

12. Profectus autem inde cognatum Pontificem adiit ELFEGUM^b, qui tunc temporis Vventanæ præsidens ecclesiæ vitam virtutibus decorabat. à quo frequenti supplicatione rogatus, ut Monachum indueret: quatinus qui angelicæ conversationis initia haberet, perseverantiam in habitu demonstraret. Respondit ille, excellentioris gratiæ esse qui in sæculo consenuit, & tamen quæ Monacho digna sunt fecit, eo qui se monasterio dedit, nec quicquam aliud præter quàm quod sibi statutum est post hæc facere potuit. Alterum, inquit necessitatis est, alterum verò libertatis. Ad hæc Episcopus. Omnibus, ait, in commune summa necessitas est, ut qui ignem gehennæ voluerit effugere, ignem concupiscentiæ studeat extingueret. Ignis verò concupiscentiæ non multum extinguitur, si fomenta illius humanis sensibus non subtrahuntur. Sicut enim ligna ad ignem, sic ea quæ sensibus subjacent ad concupiscentiam. Sed nulla erit fomentorum subtractio, si sæcularium negotiorum non fuerit renuntiatio. Ex quibus omnibus id elicitur, ut si ignem gehennæ volueris effugere, sæculo studeas renuntiare. Ad hæc quod præcipue in mundo appetitur, libertas est hominis. Hac enim omiße, cetera possideri nequeunt: quod si possidentur, illa non desinit habere. Quapropter quamdiu illam retinueris, illud Deo non dedisti quod maxime dilexisti. Ut ergo des quod maxime diligis, illa desinat habere. Cum igitur his & hujuscemodi verbis per singulos dies Episcopus insisteret, & Dunstanus aut veris, aut verisimillimis rationibus insistentem differret; quadam vehementer die hoc cogitationis ambiguo pulsatus est, ut quid in vita quàm maxime apperendum fuisset, virtus an voluptas, uxor an virginitas, magnopere deliberaret. quem sub tali ambiguo positum gravissima febris^c invasit, atque ad desperationem vitæ perduxit. Jacebat itaque sine

Elfego
Episcopo
no. ante.
b

dein morbo
accedente,

^a B ait Dunstani æmulos falsa quadam objectione à Rege impetrasse. ut ab eorum consortio pelleretur; eumque etiam in lusu'entia palæstrium loca ab ipsis projectum fuisse: occasionem criminandi ex citharæ miraculo accidisse ait tertius Auctor

^b Idem B. Elphegum cognomine Calvum, atque

Dunstani propinquum vocat; additque Dunstanum conjugii desiderio à vita religiosa primùm fuisse abstractum.

^c B. Turgentium vesicarum dolor intolerabilis omne corpus ipsis obnoxio, ut elephantinum morbum se pati putaret.

1788 CII
DCCCLX
LXXXVIII.
MALLI X. X

sit Mona-
chus &
Presbyter.

^a
^b

Glastoniae
in angustam
cellam in-
clusus.

^d

Diabolum
e egregie ex-
cipit.

expectatione salutis aegrotans, nec ullum intuentibus viventis sensum praebens. Tunc ex insperato revalescens, hinc, ait, legibus voluptatis renuntio, hinc me sempiternum sibi adversarium promitto. Nil cum uxore federis paciscar: sola me virtus militem habebit. Insanum quippe est illam animi mei dominatricem sustinere, quae nec viventes reddit sanatos, & morientes relinquit desperatos. Virginem me Virginis Filius huc usque servavit, virginem me virginum regina Maria habebit. Confestim accito ad se Episcopo, postulat sibi dilatae religionis benedictionem dari. Episcopus immensa latitudine pro salute simul & conversione juvenis perfusus, celeriter illum a monachali & sacerdotali gratia promovit, attitulans ^b ecclesiae beatae Mariae virginis, cui eum ab initio parentum suorum sponsio dicavit.

13. Consummatis autem primis inceptae conversationis diebus, cum eum Episcopus adversus insidias diaboli & sermone instruxisset, & auctoritate roborasset; dimisit illum proficiscentem ad locum suae generationis principium, ibique in ecclesia praefatae Virginis mansitabat, operans ea quae pie religionis norma exigebat. Cui etiam adhaerentem cellam, sive destinam ^c, sive spelem, sive alio quolibet nomine rectius nominari potest (non enim invenio qua id appellatione quam proxime vocem) cum non tam humani habitaculi, quam formam gerat sepulcri, propriis laboribus fabricavit. Ut enim de re quam ipse vidi testimonium feram, quantum mea fert aestimatio, longitudo ejusdem cellae non amplius quinque ^d, latitudo vero duos semis pedes habet: porro altitudo staturam exprimit hominis, si quis in defossa terra constiterit. Alter enim neque satis ad praecaeus porrigitur: ut sicut dixi, magis mortui videatur sepulcrum, quam viventis habitaculum. Unde manifestum est illum neque jacendo somnos cepisse, & stando semper Deum orasse. Ostium autem idem est quod paries. Quod enim ingredienti ostium, idem ingresso paries fiebat. Neque vero in tantillo opere ostium nisi in toto fieri valebat. Medium ostioli fenestrellas aperit, per quam lumen operanti irradiavit. Miserum me ac peccatorem fateor inspexisse sanctum sessionis ipsius locum, vidisse quaedam etiam manuum illius opera, peccatrici- bus manibus contrectasse, oculis apposuisse, rigasse lacrymis, & flexis genibus adorasse. Recordatus namque sum, quam saepe clamantem me in periculis exaudierit, quam misericorditer anxius fuerit: & idcirco neque lacrymis temperare, neque (si fieri potuisset) inde recedere volebam. Haec juveni domus, hic lectus, hoc de toto mundo spectaculum. Sed his angustis ampla & spatiosa urbium mœnia comparari non possunt, cum per eadem angustias hodie & febricitantes salutem obtineant, & daemorum furces quiescant, & plurima invaliditudo convalescat.

14. Verum ne paupertatem illius diabolus miserari videretur, quem ante non sinebat habitare in palatio, eum nunc nititur depellere tugurio. Fallax ergo fallacem hominis adopertus imaginem, sub obscuro vespere cellam peccit adolescentis, immisso capite fenestrae incumbit, cernit illum fabrilis opere occupatum, postulat sibi quippiam operis fabricari. Dunstanus autem neque ejus calliditatem advertens, neque importunitatem ferens, operi quod postulabatur animum intendit. Interim ille perversa compositione verba facere, mulierum nomina inferere, luxurias commemorare; deinde

^a B. emendatum Domino Monachum consecravit, sine ulla sacerdotii mentione. Auctor tertius id ait factum legitimo tempore per canonicum sacrorum Ordinum successiones.

^b Ergo monachi non sine titulis ordinabantur, id quod discimus ex Concilio Calchedonensi tit. 6 apud Crisostomum in cap. 196. ubi prohibetur Presbyterum, Diaconum, aut quemlibet in gradu ecclesiastico ordinari absolute, id est sine titulo: nisi specialiter ecclesiae civitatis, aut possessionis, aut martyrii, aut MONASTERII: qui ordinandus est pronuntietur. Itaque mo-

nasteria inter titulos computabantur. Titulum paupertatis Mendicantes invexere. Legi in Archivo Molomenfis coenobii litteras dimissorias ad titulum Monasterii, datas ante annos quingentos.

^c Destina appellatur suffulcimentum aedificii seu ecclesiae, apud Bedam in lib. 3 cap. 17.

^d Osbertus etiam sibi visam dicit, eamque nihil ultra quatuor pedes in longitudine, nec plus quam duos ac semis in latitudine, altitudine staturam hominis, habuisse.

religionem ostendere *, & denuo eadem repetere. Tum verò Athleta Christi si quis esset intelligens, tenacula quibus ferra tenebat fortiter ignire, suppressis labiis Christum invocare. Cumque per fumos fines eadem tenacula candentia videret, sancto actus furore celeriter ea de igne rapit, larvalem faciem tenaculis includit, & totis viribus renitens monstrum introrsum trahit. Jam stando vires fumebat Dunstanus, cum is qui tenebatur à nullo pariete, tenentis se manibus aufugerat, tales immani rugitu fremens ululatus: O quid fecit calvus iste, ô quid fecit calvus iste. Tenui namque sed formosa caesarie erat, & ea re talia de homine clamitabat. Mane autem facto congregata est ad eum non parua propinqui populi multitudo, sciscitans quisnam ille clamor fuisset, qui tanta eos vehementia dormientes terruisset. Dæmonis, ait, fuit ille furor, qui nusquam me vivere sinit. E cella quoque tentat ejicere. Cautè vos agite ab illo, quia si vocem irati ferre non potuistis, societatem damnati quo pacto sustinebitis? Post hunc diem Dunstanus quasi in prociectu belli manere, virtutibus diabolum ad certamen laceffere, corpus inediâ maccerrare, animam orationibus decorare, sciens in nulla re magis diabolum superari posse, quàm in ea quam Dominus dicebat jejuniò & oratione. Unde cum pudicitia corporis tantam cordis mundiciam obrinuit, ut vix cum latere posset, quicquid sinister spiritus molitus fuisset. Fama itaque nominis ejus universam percutrit regionem, quæ ad visendum hominem Dei omnium corda accendit. Omnis ætas, uterque sexus, clarus, ignobilis, tenuis & pecuniosus, privatus & cum potestate, omnes omnino Dunstanum loquuntur, sapientiam prædicant, virtutem magnificant.

15. Mulier quædam, nomine ELGIFU^a, regali exorta progenie, magnarum divitiarum, quæ omne semen regium materno semper affectu dilexerat, fovérat, nutrierat; innixa manibus suorum ad hominem Dei accessit, sanctissimo illius colloquio perfrui desiderans: quæ cum ex ore illius verbum audisset, adeo delectata est dulcedine vitæ æternæ, ut ulterius neque domum reperere, neque loco discedere, sed cum beato Dunstano manere, vivere, mori deligeret. Proinde habitationem sibi in affinitate sacri templi constitutus, audiendo verbo Dei sedulo adesse, famelicis stipem dare, vestem argentibus, ipsâ multæ continentiæ operam dare, prorsus ad omne opus justitiæ promptissima existere. Circa venerationem beatæ Virginis MARIÆ ita fervens erat, ut in templo illius quam plures sacri Ordinis viros locaret, quibus ipsa quæcumque necessaria forent sua liberalitate exhiberet. Quæ de re in tantum apud eandem Virginem ejus merita valere, ut si quando necessitate coacta quippiam postularet, vix aliqua intercedente morula ab eadem susciperet. Ut enim sine tardio legentium aliquantulam ab incepto digressionem faciam, (neque enim à re quam tenemus multum deviat) dum quodam tempore præfatus Rex propter loci religionem Glestoniam venisset, illa veterem servare volens consuetudinem, qua Regibus ministrare solebat; orat eundem, ut ad se divertat, prandium quod sibi paraverat dignanter suscipiat. quod Rex non sine verecundia annuens, (non enim ignorabat quid in pauperes Christi ipsa expenderet) præcepit regiæ ministrationis provisoribus, ut scirent si omnia commodè ac moderatè parata fuissent. Illi autem circumspèctis omnibus abunde omnia esse renuntiant, si ejus tantummodo potus, qui mellis^b ac myrti aspergine conficitur, sufficientiam haberent. Quibus illa: Non patietur, inquit, domina mea mater Domini mei Jesu-Christi Maria, ut in omnibus rebus quæ regiam decent magnificentiam, deesse quippiam valeat. Et accurrens in templum beatissimæ Virginis, ro-

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII
MAY XIX
* / . off. inde-
10.

Matrona
regia ad
Dunstanum
accedit,

“

B. Maria
devota.

Regem re-
creat ope
Deiparæ.

b

* B appellatur *Ceorvelseda*, Osberto *Elsigva*, alii *Ælfleda*. Hæc ad occidentalem templi partem in calula habitasse dicitur apud B. qui eandem *Æthelstani Regis neprem* vocat.

b B uno vocabulo medonem appellat hunc potum, itemque Osbertus, qui addit, quo *Angli quædam maxime uti solebant.*

ANN. CR.
1000
LXXXVIII
MAY XIX.
a

gat per ejus largissimam bonitatem augeri quod in regali ministerio minus videbatur haberi. Sedit itaque Rex^a multo stipatus satellite, hauriunt ministri modicum illud confecti liquoris : ita vasculum permansit imminutum, ut mulieris Sareptenæ, vel hydriam farinæ, vel lecytum olei putares. Denique tota die de vasculo hauriunt, tota nihilominus die inexhaustum reperiant. Ad quod factum Rex mente immutatus : Peccavimus, ait, nimis in famulam Dei, multitudinis nostræ superfluitate eam aggravantes. Ita dixit, post dictum faciem avertit, via qua cœpit profectus est.

Egrotans
res suas dis-
posuit in
manus
Dunstani,

16. Sed jam ut id quod instituimus attingamus, transacto laborum suorum glorioso certamine, gravi corporis infirmitate cœpit hæc eadem laborare. ad quam dum mærens Pater Dunstanus intraret, post uberrimas alterutrarum lacrymarum inundationes, post humillimam piæ confessionis devotionem, post dulcissimam de beata spe & adventu Domini salvatoris consolationem, hortatur illam ut nudam se ab omni mundana specie faciat, ne in transeunte quicquam suum princeps mundi inveniat. Cui illa : Neminem, inquit, in mundo sicut te carissimum habeo, propterea quod te præcipuum salutis meæ scio auctorem, salvo eo quod Deum omnipotentem totius bonitatis principatum tenere credo. Illum ergo rerum mearum heredem facio, te verò hereditatis tutorem constituo, ut quicquid illum cognoveris velle, tui arbitrii sit effectui mancipare. Quod beatus Dunstanus audiens, & quamvis invitus

qui mobilia
erat pauper-
ibus.

ejus voluntati morem gerere volens, universas gazas ejus, quæ in rebus mobilibus superesse poterant, extemplo pauperibus erogabat : cetera autem ad ecclesiarum sublevationem reservabat. Jam sol vergebat ad occasum, & Dunstanus nocturnas fugiens tenebras ad suum remeant ergastulum : & ecce dum ostium ecclesiæ psallendo præteriret, erectis ad cælum oculis omnipotentis Dei Patris, & Filii cœternum Spiritum in columbæ specie videt descendentem, cujus corpus omni candore nitidius, alarum verò remigia scintillantibus ignis splendorem per aëra spargebant. quam ille tunc vere beatus piæ mentis aviditate contemplantus, penetrare illud morientis matronæ subintrantem conspicit. Concitè igitur unde venerat regressus, videt domum divini splendoris fulgore spendescere, audit feminam infra sæpta oppans veli gratias agentem. Miratur colloquium, ac dicendi finem patiens auditor expectat. Deinde levato velo penetrare subintrat, stelliferi illius nomen requirit, nuntium interrogat. Illa excellenti quadam gratia vultus per fusa, modeste ardens ait : Tu stelliferum antequam huc venires vidisti, & nunc cui sum locuta interrogas ? Ipse est qui tibi ad ostium ecclesiæ psallenti apparuit, qui & me de pavore imminentiæ mortis conterritam visitationis suæ gratia consolari dignatus est. Annuntio itaque omnibus amicis meis tristandum de morte mea non esse, quoniam morientem me æternæ vitæ claritas suscipiet. Tibi autem clarissimo ac singulari amico uberes gratias refero, propterea quod tuis semper instructa admonitionibus, & adjuta orationibus ecce ad Deum vado. Unum tibi & ultimum (si ausim dicere) facio præceptum, ut summo diluculo sacri unguinis^b ac Dominici corporis participem me facias : quatinus his vivificis munita mysteriis, non confundar in porta, dum ibi fuero inimicis meis locuta. Cujus imperio venerabilis pater Dunstanus annuens abiit, mane juxta conditum rediit ; itaque omnia peregit, ut finitâ fere Missâ, cum ipsa corpus & sanguinem Christi suscepisset, animam pariter Christo tradidisset. Quâ honorificè in ecclesia beatæ Mariæ sepulta. Dunstanus cum de illius, cum etiam de sui ipsius^c patrimonio sollicitus, (nam uterque pa-

Illa Spiritus
sancti
adventu re-
creata,

Unctione
ac Viatico
munita
obit.

Dunstanus
hæc lita-
tem conver-
tit in ec-
clesias &
monasteria,
c

^a B ait id factam post precum Missarumque cele-
bratione.

^b Sic olim Unctionem infirmorum Viatico præ-
poni mos erat, ut dictum est in Præfatione sæculi pri-
mi. B. solius communionis meminit, sed ante Mis-
sam & communionem ait præmissum à matrona bal-

neum ad corporis lavationem. Osbertus cum Osber-
no convenit, & cum Sacramento sacra inunctionis
Viaticum Dominici Corporis ab ea postularum scribit.

^c Idem tradit Osbertus. Hinc pater Monachis in
Anglia tunc temporis relictam fuisse potestatem he-
reditates adeundi, ut aliis in locis.

rens obierant, nec præter cum alium heredem reliquerant) primo quidem eandem ecclesiam vicinioribus atque uberioribus terris, quæ in omni patrimonio erant, muneravit: ceteras verò fundandis quinque Monasteriis pro situ terrarum ab invicem sejunctis reservavit. Quæ Monasteria sequentium Regum temporibus in tantum per ejus industriam aucta sunt, ut singulis complurium Monachorum turbæ inessent, qui omnes secundum Regulam ab eodem patre institutam viverent.

17. Exinde sanctus vir majoribus sese virtutum profectibus dedens, deprecatus est Dominum ostendi sibi gloriam justorum: ut qui eam per fidem bene creditam haberet, per manifestationem cognitam dulcius amaret. Talia ex corde meditantis, assistit juvenis^a decore insignis, quem puerum olim in corpore ipse puer agnoverat, & sancta semper familiaritate dilexerat, referens ea quæ sunt æternæ vitæ gaudia. Illum verò in hoc sæculo plura passurum, dæmonum insidias, malignitates hominum; post hæc omnia ad summos gradus perventurum, multa hominum millia Deo lucraturum; cumque his cæli regna scansurum. Sed cum ille propter cautelam dicenti assensum non dedisset, apprehensum illum juvenis atrium templi induxit, ostendensque locum catenus inconyulsam, ait: Ut nulla te credendis his quæ audisti dubietas attingat, ante triduum Presbyter quidam hic sepelietur qui nondum infirmatur. Exsurgens autem mane ab oratione Dunstanus, convocatis in unum clericis, ad locum venit, positoque signo ait: Si vera sunt quæ mihi nocturno tempore ostensa sunt, ante tres dies Presbyter quidam hic sepelietur, & nondum infirmatur. Vix illis ab invicem digressis, supervenit ejus femina, quam proximè laudavimus, curialis quondam Presbyter, qui facta cum clericis conventionem præfatum locum in sepulturam obtinuit, dicens: Cum me Deus è corpore migrare jusserit, hoc in loco meas precor reliquias sepelire. Recessit igitur Presbyter vesperâ sanus, noctu rediit ægrotus: decubuit, agonizatus est, defungitur, & in loco beato Patri signato sepelitur. Stupor ingens circumdedit omnes, propterea quod idem vir tam mira de loco, tempore ac persona prædixisset, quæ omnia posthæc vera ipsi & manifesta vidissent. Ipse autem de ostensa ac promissa sibi vitæ æternæ gloria lætissimus efficitur: de ceteris verò non parum tristis atque sollicitus reditur.

18. Defuncto autem Rege **ETHELSTANO**^b, frater ejus **EADMUNDUS** imperii monarchiam suscepit, qui cum sciret quanta olim virtute venerandus pater Dunstanus in palatio fulsisset, quàm justis operibus & rectis consiliis præditus fuisset, ac per hoc fraterno semper amore illum dilexisset; directis ad eum nuntiis orat dignetur ad se venire, ut quem omnipotenti Deo noverat acceptum, eum inter regios proceres & palatinos principes^c summum faceret tenere principatum. At Dunstanus sive præceptis apostolicis obedire volens, quibus omnis anima potestati sublimiori subdita esse debere præcipitur; sive regnum justitiæ, quod ex magna parte obsoleverat in terra Anglorum exaltare cupiens, regiis petitionibus assensum tribuit, consistens pro temporum vicissitudine in palatio, & tam ipsum Regem, quàm omnes Anglorum principes justitiæ legibus summittens. Sed cum fere fiat, ut ex

ANN. C. DCCC LXXXVII. MAI XIX.

Arcana exitus discit.

ab Eadmun- do in palatium acci- tus.

b

c

iterum inde protrudi- tur.

^a Osberto, ad nutum Patris Dunstani sub regula- ris vite custodia militarent. B. rem explicat his verbis. Oculatus est illum Rex, ducensque ad sacerdotalem cathedram, & imponens illum in eam dixit: Esto se- ditus princeps potensque infessor, & presentis eccle- siæ fidelissimus Abbas; & quicquid tibi ad divini cul- tus augmentum vel ad sacra Regula supplementum de propria admaiculatione defuerit, ego illud regia lar- gitate devotè supplicabo. Igitur post hæc servus Dei Dun- stanus jam dictam dignitatemjussu Regis regendi gratiâ suscepit, & hoc prædicto modo saluberrimam S. Bene-

dicti sequens institutionem primus Abbas Angliæ na- tionis enituit &c.

^b Apud B. Coniigit autem illum tunc paribus quem- dam Glesoriensis ecclesiæ Diaconum, nomine V. isfre- dum, mortem subivisse temporalem, quibus Dunstano tem- pore dum viveret præclarus pariter existit & fami- liaris amator. Hic ergo non admodum iongo tempore post discessum apparuit ei, pandens multa de cælestibus incognita &c.

^c Nempe anno DCCC XI. teste Vvillelmo Mal- mesburienfi.

ANNO CH.
DCCC
LXXXVII
MART. XIX

Sed Rege
ex præcipi-
tio erepto,
- B Ceo-
dium.

honori-
ficè
revocatur,

er-
cesso
ip-
si
solon-
ali.

c
Gle-
stoniæ
monas-
terium
cele-
bre
reddidit.

aliorum industria aliorum crescat invidia ; cūque ad quam virtutem pessimus^a quisque non valet assurgere, eam in assurgente conetur expugnare : iterum sicut olim à plerisque nobilium, in prosperos Dunstani successus est offensum, & Regi, ut à consortio illorum pelleretur falsa criminatione suggestum. Rex autem plus honesto falsis favorem attribuens, Dunstanum & rebus & regiâ gratiâ privatam, curiâ proturbari jubet^b. Sic primo, sic secundo die transitum. Jamque tertia lux advenerat, & Rex cum suis venatum ibat. Nemo autem quod venandi gratia intraverat, mons Cedrorum^{*} per-excelsus concipit, qui medio sui interruptus, ingens baratrum & immane præcipitium de summo spectantibus ostendit. Igitur Rex per dexera montis frenena laxare, & per devia quæque fugientem cervum insectari. Fatigantur utriusque Rex pro cervo, cervus pro seipso. Omni tandem fugiendi libertate negata, bestia præcipitium petit, ruit, ac in partes minutissimas conscissa deperit. Sequentium canum similis interitus, ultimum Regem foinipes advexit, qui viso comminus quod præ se fortuna pararat, retraxit habenas, vectorem quoque reflectere nisus, cum repente ruptis frenis, & de manu porro rejectis, volucri cursu sessorem Regem equus asportat. Quid plura ? omnino de se diffidens, de Dei verò misericordia nonnihil confidens, caeleste auxilium implorat, sicque confitendo orat. Deus Rex omnipotens, qui cū sis super omnia excelsus, humilia respicis, & alta semper à longe cognoscis, adesto nunc non Regi, sed homini ceteris mortalibus simili, inque supremo mortis periculo consistenti ; nec reminiscaris injuriarum fidei tuo Dunstano per me illatarum : quoniam si me ipsius meritis à præsentis morte eripueris, quoad vivam devotum me tui nominis & illius laudatorem habebis. Nec dum plene verba finierat, & (quod dictū est incredibile, sed Deo nihil impossibile) quasi divina manu retentum animal in summo voraginis fixum manebat. At ille corde pariter & ore excelsas Deo gratias referens, Dunstanum suæ liberationis auctorem accersiri jubet, & quæ per illum divinitas operata sit, coram omni Principe exponit : & apprehensa dextera viri osculatus est eam & dixit : Agnosco virorum sanctissime, quid in te commiserim mali, non per fidem meam quòd ego voluerim, sed quòd à pessimis hominibus coactus id fecerim. Gratiarum ergo clementiæ Dei, quæ non modò debitum mihi supplicium non inferre, verum etiam indebitum voluit beneficium prærogare, dum me à præcipitio mortis eripiens, longioris vitæ spatia in tuis nominibus concessit. Sit ergo deinceps inter nos perfectæ familiaritatis perpetua integritas, sit disponendis in palatio rebus libera semper tibi facultas, sit in toto Anglorum imperio judicandi inter virum & proximum ejus summa potestas. Atque ut animi mei affectum circa te cognitum habeas, illum tibi locum in quo te genitum, educatum, conversatum accepi, perpetuo jure possidendum trado, ut quodcumque de illo velis statuere, tui arbitrii sit considerare. Quod si id cordi tuo potissimum fecerit, ut ejus Ordinis viros, cujus tu habitum geris, ibidem aggregare placuerit ; quicquid eis in quacumque re defuerit, ego ob gratiam tui regia liberalitate supplebo^c.

19. Igitur Dunstanus accepta potestate super regiam mansionem quæ Glestonia vocabatur, post paucos dies augustioris ecclesiæ fundamenta jacere, officinas secundum exemplar olim sibi ostensum construere, & consum-

^a Edgarus Rex in oratione, quam ad Episcopos habuisse dicitur apud Avredum & Harpsfeldium, ita loquentem inducit patrem suum Edmundum. Tu mihi, Pater Dunstane, de contruendis Monasteriis, de ecclesiis edificandis consilium salubre dedisti : tu mihi adiutor in omnibus & cooperator exististi &c.

^b B. hæc interponit. Erant autem apud Cedrorum, ubi hæc facta fuerant viri, venerabiles, regni videlicet Orientis nuntii, cum Rege tunc hospitantes, quos ille quæsi jam exilio deputatus, aliud sibi ignorans

consilium, adgressus est, id orans, ne se relictum à Rege ipse desereret, sed se cum ad patriam, quantum ad incolatum, pervenerem. At illi maestitia ipsius compatiens, spondens ut ei quæque regni sui commoda, se secum comitatus, adiret.

^c Vvilelmus in lib. 2 de Regibus cap. — integrum privilegium refert datum anno DCCC XLIV, litteris aureis in libro Evangeliorum scriptum, quem Rex ipse dedit.

matibus omnibus magnum pariter atque egregium Monachorum agmen ibidem coadunare : quibus ipse primus Abbas effectus, ad tantam perfectionem iustitiæ omnes cohabitantes adduxit, ut quasi cæli luminaria ad effugandas totius erroris nebulas, & peccatorum tenebras viderentur. Tunc ad omnes circumquaque ecclesias ex eisdem Monachis Pontifices eligi, tunc Abbates assumi, tunc denique diversorum officiorum præpositi institui : propterea quod essent & religionis merito præcipui, & doctrinæ sapientiâ clarissimi, & ad catholica Fidei defensionem præstantissimi ^a. Sed tantæ religionis spiritus dæmonis malus impatiens, quo pacto virum à statu rectitudinis dejiciat, quantis valet insidiis elaborat. cujus oculis in cubiculo quadam nocte orantis immanem se lupum ingerit, iterumque post paulum vulpem blandientem confingit, quam ille specierum varietatem subridens, O te, inquit, per omnia similem tibi ! ô formas tuæ actioni congruas ! dum in altero cruentum, in altero te comprobas fraudulentum. Vade jam inimice, quoniam in ejus nomine te vincam in lupo & vulpe, qui te in leone & dracone superavit. Cernens autem se magnam à dæmonibus invidiam pati, nec suis aut filiorum suorum viribus satis confidens, adhibuit vitæ suæ patronum Andream Apostolum, ut esset fidus interpretis apud Deum, assiduus in terra comes, atque in omnibus hujus mundi turbinibus custos indeficiens. Hujus ipse assidua protectione quasi muro vallatus, securus infra cellam agebat ætatem, excelsa mente universa mundi transcendens, & in amore divinitatis jugi meditatione quiescens. Unde suavissimis supernorum spirituum concentibus sæpe interesse promeruit, bonam futuræ mercedis spem Deo tribuente : ut qui Angelorum conversationem agebat in terra, illorum societatem agnosceret in cælo. Denique cum præfato Regi Eadmundo filius nasceretur, nomine EDGARUS, puer videlicet pacis ac justitiæ bajulus futurus, audivit idem beatus beatorum in cælo Angelos gratulantes, & cum magna gratulatione psallentes ^b : Sit pax, sit magna Anglorum ecclesiæ lætitia, quamdiu puer natus regnum tenuerit, & noster Dunstanus mortalis vitæ metas transegerit. Quod dictum quanta sit rerum veritate subnixum, congruus ordo præsentis lectionis faciet manifestum.

20. Ea etiam tempestate Vir Dei precibus regis devinctus, Bathensem ecclesiam divinis cultibus instituendam invisere pergit : ubi dum facta refectioe solitarius oraret, repente ad superna raptus, cujusdam discipuli nobiliter à se apud Glestoniam educati animam innumera Angelorum frequentia hinc inde stipatam, atque immensi luminis fulgore perfusam ad cæli palatium prochi conspicit. Moxque in manus divinæ pietatis cam commendans, dominos quoque loci ad commendandum invitat. Stupentibus quidem omnibus, & vix fidem dictis exhibentibus, velocis cursoris ^c testimonio, & mors & mortis hora secundum viri testificationem vera probatur.

21. Regressus autem à loco ut Regem loquendi sibi cupidissimum adiret, diabolus scurræ simillimum coram equitantibus deprehendit saltanrem, & quasi de futuro aliquo lucro gloriantem : cujus præsentiam dum coëssenti populo ^d indicasset, formamque omnium conspectibus horribilem ex imperio denudasset ; requisitus postea quid ejusdem monstri tam petulans lætitiæ portenderet, illo mortem Regis regni que mutationem proximam esse de-

ANN. CH.
D. CC.
LXXXVIII.
MAY XIX.

Dæmonis
eludit tenti-
culas.

S. Andrea
se commit-
tit.

Angelis fa-
miliaris,

Edgari for-
tem dicit.

b

Absentia
videt.

Regis mor-
tem pronos-
cit.

d

^a Huic loco aptat Osbertus portentum de cereo illuminato, supra num. 4. ut *sicut ex cereo matris Dunstani totus ecclesia conventus lumen amissum recuperavit : ita ex hoc loco, ipsius Dunstani doctrina et instituto omnes ecclesias Angliæ constat vera religionis lumen sumpsisse.*

^b Hæc apud Vvillelmum in lib. 2. de Regibus cap. 8.

^c B. ait Ceolvium Præpositum, qui res monasterii cum Dunstano tractaturus advenerat, rem

comprobasse.

^d B. unum memorat Ælfstanum, Dunstani itineris comitem, qui cum dæmonis præstigiis non videret, orante Dunstano cernere meruerit. Eadmundi Regis cædes accidit anno DCCCXLVI à latunculo perpetrata, nomine Leof, apud Vvillelmum in lib. 2. de Regibus cap. 7. Sub idem tempus, id est anno DCCCXLVIII, Dunstanus Abbas subscribit diplomati pro Crulandensibus apud Ingulfum.

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII
M. II. X. X.

cujus Cor-
pus Glas-
tonie sepel-
lit. E.redo suc-
cessori ca-
tus.

Elfego mor-
tuo sedem
Vintoni-
ensem re-
culat

b

* B. Æl-
p-volday.

Vifo argui-
tur.

nuntiat. cui mox prophetiæ rerum veritas contestata respondit. Nondum enim sol septies diem creaverat, & Rex occiditur, & regnum mutatur. Ex quo satis est advertere, quanta hujus viri pectus gratia Dei regebat, qui invisibilem hostem tam facileprehendere, & ejus prætigias tam veraciter posset denudare. Translatæ autem sunt exsequiæ Regis Glestoniam, ibique à beato Dunstano sub magna lugentis populi frequentia terræ commendatæ.

22. Successit in regnum jure fratris EDREDUS, egregius vir, homo cultor justitiæ ac pietatis, Deum valde diligens, & ipse à Deo multum dilectus, ac per hoc paterno verberare quasi bonus filius crebro ab illo flagellatus. In hujus conspectu venerabilis Pater Dunstanus adeo erat pretiosus, ut eum omni generi humano præferret, Principem testamentorum^a statueret, thesauros ei delegaret, animam, corpus, & regnum committeret: nec quisquam in toto Regno Anglorum esset, qui absque ejus imperio manum vel pedem moveret. Proinde Dunstanus quasi Rex & Regis Imperator effectus, virgam æquitatis, virgam regni Dei per omnes Anglorum fines extendere, ecclesias quas aut ipse fundaverat, aut ab aliis fundatas egestas opprimerat, amplis hereditatibus munerare, prorsus magnam populis lætitiâ in sua potentia facere, dum pax & justitia in mutuos amplexus converterent, & osculandi munus pro invicem libarent.

23. Dum hæc ita geruntur, ELFEGUS^b apud quem illum olim conversatum fuisse prædiximus, ad vitam spiritualis sæculi dispositus est. Existimans autem Rex tempus se opportunum accepisse, quo majoris honoris Dunstanum compotem faceret; aggreditur rogare illum, ut ecclesiam pastoralis solatio destitutam ipse Pastor suscipiat. Sed cum videret se quod persuadebat persuadere non posse, Regina matri EADIVÆ^{*} verbum imposuit suadellæ. Scio, inquit, carissima mater ac totius Imperii Anglorum Regina, quod te communis noster amicus Dunstanus præcipue inter homines diligit, in tuis quàm maximè operibus delectetur, dum quicquid pro consilio vitæ æternæ ipse tibi præceperit, sive id esset in sustentatione pauperum, sive in muneratione ecclesiarum, tu sedula semper executione implere non cessaveris. Quæ de re magna animus meus spe detinetur, ut si quid ab eo quod me atque illum deceat postulaveris, nulla tibi ratione denegare velit. Decere autem utrumque nostrum, ut summum ipse attingat sacerdotium omnibus manifestum est, qui omnes honores vita & sapientia illius scimus esse inferiores, & Regem Anglorum multis ceterarum terrarum Regibus noscimus potentiorum. Aggredere igitur mi dulcissima, hominem feminali facundia, & hortare ea qua apud illum niteris gratia, ut tibi consentiat, quatinus ex hoc Deo familiaris adhærere, & nos potentius valeat à peccatorum vinculis absolvere. Pareat itaque Regi filio mater Regina, Dunstanum adsciscit convivio, demulcet alloquio. Sed ille juxta etymologiam nominis sui ut mons persistens immobilis, Nolo, ait, domina, illud à me expeti, quod vel concessum meos animos perturbet, vel non concessum tuos offendat. Neque enim nescio quàm difficulter suam quisque ante tribunal Christi causam agat, nedum alienæ causæ cognitor aut judex existat. Quod si ista rationum maxima non esset, illa nimirum à suscipiendo Episcopatu multum me cohiberet, quod dominum Regem constanti video languore periclitari, nec multum me ab eo separari posse, cum me tam sui patrem, quàm totius regni dominum ipse statuerit. Cumque illa resistentem suis adhuc rationibus tenere voluisset, motus ille aliquantisper, Certissimum, inquit, habeto in diebus filii tui pontificali infula me non esse sublimandum. Inde

^a B. rem explicat. *Commisit illi Rex optima quæque suppellectilium, quàm plures felices rurales charitulas, etiam veteres præcedentium Regum thesauros, necnon & diversas propria adeptionis suæ gazas sub munimine monast. ris sui fideliter custodiendum.*

^b *Eashe. . . Chyrdionensi: ecclesia Fratrum dicitur apud B. Vintoniensem fuisse patet ex superiori num. 12. idemque probat hoc loco Osbertus, qui Elfinum pro Dunstano ordinatum addit.*

fluctuantes animos gerens cubiculo se dedit, ibique secum multa volventi somnus obrepfit; & ecce adsunt principes regni Dei & iudices sæculi, venerabiles Christi Apostoli Petrus & Paulus cum sancto Andrea, quasi de urbe Roma eidem egredienti occurrentes, & ad Montem-gaudii sibi se adjungentes. à quibus gratiosissimè salutatus, videbat singulos in singulorum manibus gladios enitere, quos omnes officiosa benignitate sibi obtulere. Cumque visum per extensos ante se gladios duceret, hanc in gladio beati Petri legebat scripturam aureis litteris intextam: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Ceterorum verò gladii propria tenentium illos nomina habebant inscripta, Pauli Paulus, Andreae Andreas. Interea Andream exhilarato vultu aspicit coniventem & evangelicis verbis audit præcinentem: *Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.* Tunc à beato Petro iustus lævam extendere, modicum crepitantis ferulæ ictum excepit, hoc ab illo audiens: Hoc tibi sit & pœna abjecti & signum ulterius non abjiciendi pontificatus. Ad cuius virgulæ tactum à somno evigilans, divinitus se intelligit visitatum: agit gratias Deo cuius munere ita se conspicit honoratum. Cumque die illucescente Regi quæ viderat enarrasset, miratus ille tali enodatione visionem absolvit. Quoniam per arma apostolicæ benedictionis potestas exprimitur pontificalis, noveris te, proco quod hesterno die iugum Domini contemseris, increpatum, ac divina electione futurum Pontificem designatum. Porro quod in principio erat Verbum gladio beati Petri Apostoli inscriptum vidisti, cum Verbum Dei sit unigenitus filius Dei, Deus, apud Deum semper, homo autem pro hominibus inter homines factus; profecto scias te ejus sedis principem futurum, quæ Christi nomine in urbe Cantuariorum ceteris ecclesiis insignior celebratur. Hoc signo divinæ prænuntiationis Dunstanus est glorificatus, & hac regis interpretationis conjectura pontifex designatus. O signum insigne! O gratiam gratis homini datam! O cordis ejus sinceram puritatem! Adhuc summus Anglorum pontifex ODO in humanis rebus vitam agebat, & Dunstanus in oculis superni inspectoris summus pontifex erat. Mirandum valde quod ipse adhuc terrigena angelicis concentibus admisceretur in cælis, mirandum nihilominus quod eum cæli cives frequentabant in terris. Quid cui præponam hominem cælicolis adjunctum, an cælicos homini destinatos, non satis comperio: nisi quod in altero felicior, in altero erat ille securior. Stupeant alii diversas diversarum virtutum donationes quibusdam hominibus divinitus collatas: ego nihil ita magnipendo, quomodo hominem in hujus mundi turbinibus consistentem, universa mundi animo transcendentem, & in amore Conditoris quiescentem, Martham videre ministerio, Mariam desiderio, fidem operantem, caritatem ardentem. Sed nihil diximus, nisi ea quæ reliqua sunt dixerimus.

24. At Rex EDREDUS letali morbo ^a correptus decidit in lectum, nec ullam evadendæ mortis spem medici promittebant. Celeriter itaque nuntios legat, qui patrem vitæ suæ Dunstanum accersiant, ut sit ultimi arbitrii testis, confessionum susceptor, & fidelis apud Deum intercessor. Contristatus ergo ad animam Dunstanus quanta velocitate potuit, amicum Regem invisere pergit. Videns autem Deus illum & cordis dolore affligi, & corporis laborem pati, non est passus ut ultra illum afflictio tangeret, quin & dolorem lenivit, & laborem imminuit. Nam cum esset in itinere tendens ad palatium, & membra jejuniis confecta infatigabiliter fatigaret, vox de summo

Edredi
Confessor.

^a B. ita ut refectiois tempore cibum rejiceret præ stomachi debilitate. Ejus mors incidit in annum DCCCE LV. Vvillelmus Malmesburienfis in lib. 2 de Regibus cap. 7. ita de eo. Ipse interea Sacerdotum pedibus acclivus, Deo & Dunstano vitam devoverat: |

cujus monitis toriones crebras corporis patienter ferre, orationes continuare, proorsus palatium suum gymnasium virtutum facere. Decessit magno lætæ hominum &c.

ANN. C. H.
DCCC
LXXXVIII.
MAY XIX.
mortui fu-
tus curat.

æthere delapsa insonuit : Ecce Rex Edredus obdormivit in Domino. cuius vocis emissione equus cui infidebat percussus interiit, comites tremuerunt, audientes quidem fragorem tonantis, sed quid tonaret non intelligentes. Quibus ipse rem aperiens, commendat animam defuncti Regis in manus æterni Regis, statimque deferentibus nuntiis audit quod ante sibi de celo Angelus absolvit. Ingressus ergo palatium Dunstanus, contemplatur dilecti hominis cadaver jacere, comitum turbas, qui autati olim solebant assistere, procul recedere : miratur commutationem, miseratur conditionem. Deinde fidem qua viventem dilexerat, defuncto quoque impendere studens, corporis involucrium in sua suscepit, debitumque sepeliendi officium debito illi honore persolvit.

Edvii Re-
gis ob ma-
los mores,

25. Post hunc surrexit EDVVI filius Edmundi Regis, ætate quidem juvenis, & nulla regnandi gratia pollens, qui neque ipse sapiens, neque sapientium consilio acquiescens, sed alter Roboam despectis majoribus natu puerorum consilia sectabatur. Hos ille perniciosissimos satellites nactus, & eorum non tam consiliis quàm insaniis fretus, optimum quemque rebus expoliare, locupletes proscibere, exheredare ecclesias, detrahare religioni, multiplices in civitatibus exactiones exercere. Nec solum alienis ab ejus cognatione illius obfuit crudelitas, verùm etiam Neronis more in homines sua stirpe oriundos, in ipsam quoque Regum matrem Reginam Eadivam, sua dementia debacchari. Præter hæc libidine ardens, sine intermissione æstuabat ad coitum. Quibus rebus venerabilis pater Dunstanus graviter offensus, frequenter eum simul & acriter in locis opportunis increpare : ille increpantem ridere, simulque illi multa mala minari. Postquam autem industriam suam nihil videt prævalere, omnino decernit ejus colloquio abstinentum.

ab eo rece-
dit.

Glastonia
piè degit.

26. Itaque relicto illo, Monasterio recipitur, ibique in tanta celsitudine religionis degit, ut mensuram sancta excederet devotio^a. Hoc in loco turris exstructa erat, quam necdum ulla in supremo cacumine testura clauderat. Cumque populus trabem totius operis sustentatricem summis muris applicare contenderet, repente ruptis funibus eadem trabes deorsum ruere cœpit. Clamor ingens totius populi Dunstanum iteratis vocibus perstrepen- tis. Advolat itaque ocior sanctus, elatam dexteram machinæ opponit, è regione crucem depingit. Necdum sancta manus sanctos contraxerat digitos, cum ea quæ vergere cœperat trabes, non vinculis adstricta, non machinis levata, non denique ullo humani ingenii apparatu sustentata ad locum de quo ruere cœperat reveli videbatur. Si tantæ gloriæ malignus spiritus non invideret, cui invideret ? si tunc virus malignitatis suæ non effunderet, quando effunderet ? Nihil ergo dubietatis ulterius de viro Dei habens, semel atque simul omnes insidiarum suarum laqueos illi intendere statuit. Translatus itaque in speciem urfi, consimilem hianti rictu orantem^b aggreditur, injectisque unguis pastoralem, quam manu tenebat virgam, complectitur, atque ad se trahere conatur. At divinus Dunstanus divinitatis spiritu fortiter roboratus, retractum ad se baculum erigit in sublime, fugientem belluam dirissime cædit ; nec prius monstrum cædendo desistit, quàm flagellum in tergo illius tribus in partibus comminutum apparuit^c.

Regis amo-
res infecta-
tus,

27. Victus ergo in se diabolus, in aliis victorem suum vincere quærit. Neque enim rerum occasiones longe abfuerant, quibus id quod perverse

^a Osbertus hic inferit mortem Elfi monachi, qui cum Dunstano monasterii officinas circumiens, ter de celo vocatus est, tum subdit Osbertus. *In ipsa tunc loco, in quo Dunstanus vocem audivit, oratorium in modum turris edificavit sub patrocinio B. Iohannis Bapt.*

^b B. Scribit id accidisse oranti ante altare martyris

Christi Georgii.

^c Osbertus addit Dunstanum fecisse sibi alium scipionem *crassum et fortem*, ac illius summitatem ar- gento circumposito decorasse, quod in modum concavæ spheræ superne formatum, dentem beati Andreæ Apostoli gestabat inclusum, tum ad munimen contra dæmones, tum ob amorem in Apostolum.

moliebatur, in usus malignos transferret. Nam Rege præfato eodem quo consecratus fuerat die in turpes concubitus publice devoluto, ac per hoc omnifensorio ordine offenso, nemine tamen ejus lasciviam redarguere auso, pariat communi omnium voto Dunstanus a compellatus qui Regem constanter adeat, regium stuprum divina humanaque ratione compescat, mulieris adulteræ meretricium suspendii comminatione percellat. Fecit hoc ille, & parum est hoc. Repertum insuper cum adultera simul & filia illius Principem à mæchali thoro violenter abstraxit, positaque in capite corona ejus ante summum pontificem Odonem adduxit. At ganca sanguineos intorquens oculos, Tu, inquit, mortis me suspendio addixisti, ego te membrorum decore privatum sempiterno exilio damnabo: cujus invectionis tenore spiritus nequam arreptus, ultionem de viro Dei nefandæ meretricis impulsu expectat. Itaque mulieris animum diabolus instigat, Regis iram mulier^b exaltat, ambo exilium Dunstano intentant. Et primo quidem urgente Regis edicto omnes monasticæ religionis ecclesiæ suis rebus spoliabantur; ut quæ præcipuæ semper viro fuerit lætitiæ, nunc eidem quam maximo fierent mœrori. Deinde cum ventum fuisset Glestonium, & descriptis omnibus ipse proscripserat, inter lacrymas Monachorum ejus manu nutritorum, inter lamenta venientium ad se ex omnibus locis amicorum, inter gemitus pauperum, consuetis stipendiis per singulos dies ab illo recreatorum, audita est in atrio templi vox plaudentis diaboli, quasi vox juvenulæ acriter atque minutè cachinnantis, quem Sanctus severa fronte suspiciens, Nihil, ait, super exilio meo gratuleris, quoniam plus est quod me redeunte doleas, quam quicquid me exfulante lætari valeas. Ad quod dictum pallidi regni pallidus minister abscessit. Dunstanus autem non immemor quid sibi divinus olim Citharædus præcinerit, immo Dominicæ memor promissionis, qua beatos fore qui pro justitia persecutionem patiuntur, Christus asseruit, marinis se fluctibus tradit, contrarium litus in gente Flanditarum attingens ubi eminenti coram Principe terræ illius gratia inventa, manebat in monasterio sancti Petri quod situm est Gandavi, propterea quod illud ceteris illius regionis Monasteriis & professione virtutis, & Philosophiæ documentis excellere videbatur. Nec tamen cessat vesana furentis mulieris infania, quæ omnibus qui, virum Dei tempore suæ recessione hospitio foverant, persecratis, proscripserat, damnatis, ipsius quoque oculis eruendis malignos transmitteret ministros. Verùm, miserante divina clementia cujus numquam auxilio distituebatur, ante illum Gallia susceperat, quàm æquorcos servi Jezabelis fluctus attigissent. Exfulat itaque sanctus nulla exilii per gratiam Dei damna deplorans; dum suis meritis ita sibi omnes devinceret, ut patriam esse exilium putaret. Super hæc illum amici Apostoli consolatio foveret, qui nullius rei quam ipse expeteret eum indigere permisit.

28. Respiciens ergo Christi clementia Anglorum populum tanto patrono destitutum, suscitavit corda virorum ab Humbre fluvio usque ad flumen Tamisium, supra quod urbs Lundonia est fundata, adversus impium Regem EDVIVUM: qui omnes quasi in unum hominem translatis, non modò regnum ipsius abjicere, verùm etiam ipsum regno expellere moliti sunt, propterea quod in commissò regimine insipienter egisset, sapientes disperderet, ignaros boni suis consiliis adscisceret, prorsus libidine atque arrogantia præceps

^a B. Et cum ei iisset summus Pontificum Odo Regis petulantiam maximè in consecrationis sua die, ... ait Cocpiscopis suis, & Principibus suis: Eant oro quilibet ex vobis ad cavendam Regem ... ad extremum vultu eiegerunt duos, quos animo constantissimos venerunt, Dunstanum scilicet Abbatem, & Cynvium Episcopum ejusdem Dunstani consanguineum. Olbertus Kinlsijnum vocat.

^b B. Est. alyun. Sic erat nom. n. ignominiosum mulie-

ANN. CH.
D. CCC
LXXXVIII.
M. A. I. X. X

a

b

in exilium
agitur.

apud Gan-
davum de-
git.

c

Edvivo
Rege fuga-
to.

nis. Chronologia Saxonica hoc Dunstani exilium refert ad annum DCCC LV.

^a B. addit quosdam persecutores frustra conatos eum avellere à Monasterio, idque viso significatum Dunstano. Olbertus rem explicat, aitque fuisse quosdam è Fratibus Glestonicis, qui eum ab istius cœnobii prælatione deponere volebant, quod Deus averterit.

ANN. CH.
D C C C C
LXXXVII
MAY XIX

Edgarus
regnat.

Dunstanum
ab exilio
revocat.

Vvigor-
niensis ec-
clesiæ epis-
copus ordi-
nator sub
titulo Ar-
chiepiscopi
Cantuar.

abiret. Coacti itaque in turbam Regem cum adultera fugitarentem, atque in inviis sese occultantem armis persequi non desistunt. Et ipsam quidem juxta Claudium^a civitatem repertam subnervavere. Deinde qua digna fuerat morte multavere. Porro Regem per diversâ locorum semetra deviantem ultra flumen Tamisium compulere. Deinde accito fratre illius optimæ indolis adolescentem, nomine EDGARO, quem futurum Regem cælesti quondam oraculo designatum fuisse prædiximus, dum pacem regni que salutem suis ac Dunstani temporibus Angeli prædicarent, statuunt illum Rege msuper omnes provincias ab Hambre magno flumine usque ad flumen Tamisium: quo flumine amborum regnum ab invicem dirimebatur. Ita regnum quod unum fuerat, in duos Reges divisum gravibus aliquantisper conflictibus bellorum sudabat, impletâ tunc veridicâ illâ Salvatoris sententiâ, qua omne regnum in se ipsum divisum asserit destruendum, & domum super domum esse casuram. Edgarus quotidie erat proficiens, ut David, pietate ac fortitudine, atque, ut Salomon, sapientia, divitiis & gloria: domus autem Edvvi in dies decrescere, cum ipse in flagitiis crescere non desiverit.

29. Post paucos autem electionis suæ dies præcepit Edgarus diarcha totius regni sui concilium celebrari, in quo annihilatis omnibus quæ à fratre ejus iniquis fuerant legibus decreta, ac restitutis omnibus quæ violenta illius fuerant damnatione ablata; Dunstanum quoque venerabilem Abbatem in magna gloria de exilio^b revocavit, & majore, quàm ab omnibus ante Regibus honoratus fuisset, gloria sublimavit. Cui etiam ut Pontificale decus suscipere vehementi petitione imminuit: nec ante à precibus quiescere voluit, quàm illum à sententia ad consentiendum retraheret, & ecclesiæ Vvignoniensi, quæ sub honore beatæ Virginis Mariæ pollebat, Pontificem præficret, qui dum Doroberniam sacrandus adveniret, & recitata petitione cleri ac populi summus Dei sacerdos Odo gaudenter annuisset; mirabile dictu: ceterum consecrationis ministerium, non quasi super Antistitem Vviciorum, sed sicut super Archiepiscopum Cantuariorum mirabiliter atque hilariter absolvit. Qua de re à circumstante clero reprehensus, quòd contra Patrum decreta ageret, qui unius ecclesiæ duos prohibent esse Sacerdotes, nec per jus hereditatis fieri electionem successione; tale fertur responsum dedisse: Si divinis humana non cederent, jure mihi hominum auctoritas prætendi posset. Nunc verò quoniam auctor omnium Deus est, non possum illud non facere quod faciendum Spiritus Dei dignatus est præcipere. Erit namque beatus iste proximus post mortem meam hujus sedis Archiepiscopus, & adversus mundi principem fortissimus præliator. Hac ille summi Pontificis ratione defensus procedit ad populum, summus & ille pontifex Cantuariorum prætitulatus, gestans insignia Aaron, non legis velamine adumbrata, sed divinæ propitiationis munere per gratiam Christi insignita. Inde ad ecclesiam quæ sibi fuerat consignata reversus, atque in cathedra Pontificali sublimatus, recordatus est quid olim exultanti diabolo promississet, cum illum regalis impietas exilio adscripsisset. Itaque obviis in illum manibus insurgere, membra ejus Evangelico gladio dividere, & oves quæ circumquaque errabundæ ferebantur, ad Dominicum ovile revocare.

^b Olberto, juxta civitatem Gloucestriensem, vulgo, Gloucester.

^a Nempè anno DCCCC LVII ex Chronologia Saxonica non anno DCCCC LIX, ut apud Spelmannum & alios. Quod verò de Dunstani ordinatione subditur, eodem fere modo legitur supra in Vita S. Odonis Archiepiscopi Cantuarie. Id factum in conventu apud Brandanford ex B. ubi Dunstanum ait prius ordinatum fuisse ad Episcopum, ut Regi esset à consiliis; dein adnotum Vvignoniensi ecclesiæ mortuo Cynevaldo. Postea factus magnus sapientium conventus

in Brandanford, & eo in loco omnium ex electione ordinatus est Dunstanus ad Episcopum, colentem maxime, quo regali præsentia propter provida prudentiarum suarum consilia jugiter adfuisse. . . . Deinde pastor Vvignoniensis ecclesiæ, nupote Cynevaldus morte mortali in cursu que vitæ temporalis educto succubuit, & suscepit beatus Pontifex Dunstanus constitutus à Rege hanc eandem ecclesiam &c. Ita B. qui Regis astititiam ab exilio cum Dunstano revocatam dicit, De Kenevaldo superius.

30. Interea mortuo impiissimo Rege^a EDVVI0, atque in fortem malignorum spirituum translato, Dunstanus in ecclesia cui præerat Deividis meditationibus inferviebat, nihil sciens quid de Rege actum fuisset: & ecce tartarea cohors sub ejus aspectu exultando quasi chorum ducere, & veluti de capta præda lætas victorias agere. Perscrutatur itaque sanctus causam lætitiæ, audit Regem obiisse, animam illius gehennalibus statim incendiis tradendam: sed prius hoc Dunstano ex divino imperio nuntiandum. Motus itaque pietate Dunstanus solo tenus prosternitur, largifluus ex oculis lacrymarum imber producit; pulsat Deum precibus, nec ab illo orando quiescit, quousque spiritum Regis liberatum agnoscit. Brevi autem morula peracta redit tristis legio infernalis, magnoque clamore in has voces erumpit: O te hominem hominum, ô fidei alienum, ô nostris beneficiis semper ingratum! nos detulimus obsequium, tu nobis retulisti supplicium: ad ulciscendas injurias tuas de regione tenebrarum venimus, & ecce adversis imprecationibus tuis confusi redimus. Cumque ille depromendæ veritatis præceptum dæmonibus indiceret, agnoscit animam Regis angelica virtute illis sublatam ad statutum terminam sub signaculo servatam: nihil juris in illam dæmones habere, sed in fortem penitentium animarum eandem cedere. Tum ille exultans in Domino, furores illorum tali ratiocinatione compefcuit. Quid, inquit, injusti actum est vobis? Si peccavit homo iste, in Christum & in me peccavit. Sed quoniam meas propter Christum dimisi injurias, dimisit & suas Christus, cum ejus ego clementiam deprecatus sum. Quod ergo Christus & ego dignati sumus clementer indulgere, eos qua temeritate audetis improbe reprehendere? Qua sententia tetri spiritus quasi parchica percussi sagitta, muscarum modo à vento raptarum dissiliunt.

31. At Edgarus totius imperii monarcha effectus, cogitabat beatum virum super omne regnum constituere, nolens in regno sine illo crescere, quem ante regnum præ ceteris studuerat familiaritè diligere. Unde apposito patribus suis Landoniensi Episcopo, rogatu Regis ac Principum Dunstanus successione donatur, annuentibus quoque omnibus ejusdem urbis habitatoribus, & importunis vocibus illius nomen acclamantibus. Audierant namque quàm fuerat à primæva ætate Deo acceptissimus, quàm in illa cui præerat ecclesia sollicitus, quam denique in omni re bona & optima probatissimus: & ea re noluerunt habere alium cum possint habere lectissimum. Neque illum juvit excusatio Canonum auctoritate prætenfa, qui sicut ecclesiam unam duobus esse Episcopis contradicunt, ita duas ecclesias uni Episcopo fieri posse non permittunt: Cùm Johannes, inquit, dilectus Domini septem ecclesiis atque Episcopis carum præfuerit, & beatus Paulus omnium ecclesiarum sollicitudinem simul & magisterium habuerit. Talibus beatus Pontifex rationum testimoniis victus, Lundanæ urbis Antistes inthronizatur, non relinquens eam quam ante habuerat ecclesiam, sed utrique præfidens, utramque regens, utriusque verus ac proprius pontifex existens. Habes ergo, sanctissime pater, gladium Pauli, quem tibi cælitus destinatum olim ipse detulerat, & ad dividendos Ecclesiæ inimicos habendum tradiderat. Et quamvis prior tua pontificalis potestas non absque vigore evangelicæ disciplinæ administrata sit; non tamen eam aut gladio, aut personâ præfidentis præmonstrari oportuit, propterea quod neque virginem gladius decet, viros autem decet: neque mutando locum mutasti obsequium; cùm à Virgine Matre Domini transfires ad Apostolum Domini, à Vvigraciftra ad Landoniam. Accingere ergo, bellator fortissime, accingere gladio potentæ Dei, factus potens per eum qui supra femur quoque est potentissimus, ad dimicandum adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitæ in

ANN. CH.
DCCC
LXXXVII.
M. A. I. XIX.
Edvii animam à pot-
ni liberat.

* liberat.

Lundoniæ
sedem acci-
pit.

^b Ejus mortem revocant ad annum DCCC LIX, || Vvillielmo in lib. 2. de Regibus Anglorum cap. 7.
Vvintoniæ in novo Monasterio tumulatus est, teste I.

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII
MAYI XLIX

cælestibus. Divide illos qui per nefarium scelus illicito abutuntur matrimonio, nec te revocet ab inferenda ultione aut regalis potestas, aut Romani Pontificis singularis sublimitas. Da sententiam in populi seductores argentarios, & non prius ad sacrum altare die Pentecostes oblaturus procedas, quàm & illos vindicta feriat, & populo Dei iustitia proveniat. Ubique tuarum signa virtutum relinque, ubique Dominicæ crucis tropæa erige. promerereberis etenim post modicum gladium Petri, in quo innumera, sicut Petrus, omnium generum animalia occides, & in corpus Ecclesiæ manducando trajicias. Promerereberis, inquam, gladium Petri, insignitum nomine omnipotentis Filii Dei, ut in omni Anglorum latitudine ligandi solvendi que potestas per illum tibi augeatur, nec valeat in ovile intrare ovium, qui te ductore non ascenderit per ostium. Quam merito ostium horrei Dorobernia sonat, ut horreum sit amplitudo imperii Anglorum, ostium verò principatus Ecclesiæ Cantuariorum.

Odone
mortuo,
"

itemque
Elfino,

Barthelino
ejecto.

Cantuarium
transfertur.

z

c

32. Excessit ergo humanis rebus, deductus Angelorum manibus ad paradysum princeps Sacerdotum ODO, vir clarus sapientia, & virtute laudabilis, & nisi Dunstanus succederet, ab omni Anglorum orbe ^a semper descendus. Post cujus obitum, cum Rex Dunstanum adjuraret, ut princeps fieret sacerdotum, nec ille adjuranti ulla ratione assensum accommodaret; assistunt quidam, quorum manus Vventoniæ Episcopus ELFSINUS impleverat, postulantes confirmari illi summum sacerdotium. Hic enim & ante Odonem summum sacerdotium ambierat: sed cultos ecclesiæ suæ Christus ambitionem illius impediabat. Itaque Rex eos qui muneribus Pontificis corrupti fuerant, nihil suspiciens, & ob hoc simplici eos animo exaudiens, orbatam pastore ecclesiam eidem tradidit gubernandam. Sed cum Romam profectus fuisset, ut pallium à sede apostolica fusciperet; gravi inter Alpes frigore correptus miserè interiit, digna sibi ultione divinitus recoinpensata: ut qui ab amore cælestium friguisset in corde, per frigoris asperitatem periret in corpore, & qui alienos honores ambire præsumisset, ipse in aliena regione mortuus, honorem pariter & vitam amitteret. Iterum preces de archiepiscopatu Dunstano funduntur, nec quicquam in animo illius confessionis operantur. Quapropter deligitur ad patriarchatum Cantuariensis ecclesiæ BERTHELINUS Dorfacensium Episcopus, homo mansuetior quàm industrius, & qui suæ magis quàm alienæ vitæ nosset consulere. Is post paucos suscepti pontificatus dies, cognitus quod ad tantam rem minus esset idoneus, jussus à Rege & omni populo, Cantuariâ discedit, atque ad relictam nuper ecclesiam suam non sine verecundia redit. Dominus namque agebat pro Dunstano, ut impleret verbum suum, quod promiserat in manu principum regni sui. Advertens autem Rex Edgarus horum reprobationem, melioris esse vocationem, solumque in omnibus hominibus esse Dunstanum, cui nemo conferri, immo omnibus posset præferri: tertio illum precibus fatigatum, tandemque cum sui ipsius, tum omnium Episcoporum importunitate superatum, primæ metropolis Anglorum primatem ac Patriarcham ^b instituit. quem statim ob robur apostolicæ, fidei vel auctoritatis ad Romuleam urbem profectum, Romanus Pontifex ^c videre promeruit, eumque sacris pontificalibus decoratum, quasi Angelum Domini exercituum, ad exhibendam divinæ Legis scientiam, aut quasi columnam lucis ad illuminandam faciem terræ, genti Anglorum transmissit. Ecce quemadmodum impleta sunt, quæ per gladium verbo Dei inscrip-

^a Huc pertinent Vvilllemi verba in Odone. *Quantulum autem est testimonium quod ei perhibet Osbernus, qui eum dicit pro sanctitate sua & industria ab omni Anglorum orbe semper descendum nisi Dunstanus sue efficit.*

^b Anno DCCC Lxi Odonem mortuum, & Dunstanum ei subrogatum fuisse docet Chronologia Saxo-

nica, quam aliis auctoribus in Odonis actis prætulimus. De pallio actum supra in Observatione 12.

^c B. addit Dunstano commearum ob ainiam vicualium erogationem, in itinere defecisse, sed murmurante procuratore, Abbatem quemdam subve-

nisse,

rum, ac beata principis Apostolorum Petri legatione exhibitum, tanto ante prænuntiata fuerunt. Sed quid sibi vult quod de manu tertii Apostoli tertium gladium acceperit, cum in ecclesia quæ sub ejus nomine apud Rovcisstram venerabilis haberetur, pontifex nequaquam federit? Sedit plane potestate, etsi non corporali sessione: sedit, inquam potestate, imperio sedit, defensione sedit, beneficiis sedit.

ANN. CH:
DCCCC
LXXXVIII
MAYI XIX

33. Sed ne virtutum illius gratia urbs Cantuaria esset privata, aut augmentum suscepti honoris diminutio præteritæ videretur fuisse virtutis; dignatus est Spiritus-sanctus novis quibusdam gratiæ suæ principiis ita virum in ecclesia Salvatoris clarificare, ut mirabilis ipse extra hominis naturam videretur esse. Nam cum die adventus sui primo sacris altaribus assisteret, & populo Dei vivificum panem distribuendo porrigeret; repente contexta nube domo, columba in Jordane à Johanne olim visa iterum apparuit, quæ quo usque sacrificium esset consumtum super illum mansit. Cumque consumtum esset sacrificium, requievit supra memoriam beati Odonis, quæ ad australem partem altaris in modum pyramidis exstructa fuit: ex qua die ita pontifex meritum ejusdem hominis Dei reveritus est, ut numquam pertransiret nisi genua fleteret, bonumque illum vocaret, ita dicens: Hic requiescit Odo bonus.

Columbâ
inter sacra
illustratur.

34. Per idem tempus quidam magnus videlicet & potens Salvatori ædificula instituit, ad quam sacrandam, & jure proprio possidendam venerabilis pontifex Dunstanus invitatus accessit: ubi cum ad ministerium dedicationis aqua defuisset, ac per hoc invitatori verecundia accessisset, ad vocem viri, quam per naturam non habuit, per gratiam Dei arida rupes aquam profudit quæ de eadem rupe usque hodie manans^a, ac salutiferum fidelibus poculum præbens, Dunstani nomen celebre facit.

Aquam ex
rupe elicit.

Dunstanus igitur candidâ apostolatus sui stolâ à Romano (ut diximus) Pontifice infulatus, & universæ Anglorum genti, necnon & aliis regionibus Anglorum regno suppositis Patriarcha destinatus, festinabat singulis regionis digredi civitates, ut si quibus nomen fidei incognitum fuisset prædicaret, & domesticos fidei Apostolica traditione ad bonum opus instrueret. Nec facile erat quempiam auditorum ejus non esse docibilem, propterea quod tanta illi rerum subtilitas inerat, tanta dicendi facultas, ut nihil esset aut inventu sapientius, aut dictu ornatius, aut auditu jocundius. Cum autem à forinsecis rebus requies data fuisset, tunc conjunctius cum Deo manere, sacris vigiliis insistendo, divinas Scripturas legendo, aut earum codices emendando: summumque studium erat ut numquam à divinis operibus vacaret. Sed nunc verum judicium inter virum & virum discernere, nunc impacatas hominum mentes placido sermone tranquillare, horum inepra dissolvere^b conjugia, illorum hæreticam refutare opinionem; hinc neglecta renovare, illic nova construere; neque superfluas ædificationes aut aggredi, aut necessarias prætermittere; viduis, orphanis ac peregrinis ex justis ecclesiæ rebus subvenire; pecuniam non lucri æstimatione, sed pietatis acquisitione habere: totam operam suam patriæ impendere, & magis repellere ejus excidia, quàm propria pericula. Proinde Rex consilio ejus, ut vitæ suæ credens, & omne quod ab eo diceretur, quasi ab Omnipotentis ore prolatum fuisset suscipiens, quæcumque statuenda erant statuit, quæcumque damnanda damnavit. Hoc consiliario omnes diabolicæ malignitatis ministros, fures, sacrilegos, perjuros, fidei violatores, veneficii compositores, libidinis appetitores; ad hoc quicumque contra patriam conspirassent, qui in parentes manus extendissent, mulieres etiam quæ adulterina fraude viros suos interfecissent, postremo omnes quos irato Deo vivere sciebat, ex omnibus regni sui finibus proturbatos diuturno aut perpetuo relegavit exsilio. Hujus

Angliæ sta-
tum refor-
mat.

Codices e-
mendat.

^a Idem asserit Vvilelmus Malmesburienſis, *per-remes rivos devotit ad hanc diem.* ^b Quid in Comitrem egerit, qui illicito conjugio additus erat, vide Osberti fragmenta infra.

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII.
MAY XIX

quoque consilio omnes ecclesiarum ministros, qui spreto professionis suæ ministerio, aut venandi studio^a intenti, aut quæstuosis negotiis dediti, seu concumbendi insolentia deturpari, ætatem agere solebant; omnes hos aut diffricta animadversione decrevit coercendos, aut cita subversione de ecclesiis expellendos. Ex quo factum est, ut quarundam clarissimarum ministri ecclesiarum, dum in eligendo quodcumque deliberarent, voluptatem honestati præferrent, regali sanctione de eisdem ecclesiis^b expulsi, meliotibus se & alterius Ordinis hominibus sua loca relinquerent. Propter hæc igitur sanctissimæ instituta disciplinæ tantus in regno Anglorum divinitatis cultus excrevit, ut & nobilissimi quique, atque in sæculo potentissimi, spreto omnibus mundi pompis, ad divina confugerent servitia; & hi quos ecclesiasticus Ordo admiserat, de virtute contenderent, scientes neminem ad honorem posse pertingere, quem non virtutum merita juvarent. Ob hujus quoque disciplinæ excellentiam, tanta pacis constantia, tanta rerum exstitit opulenta, ut omnia mundi elementa, ipsum quoque elementorum creatorem Deum regis temporibus aridæ putares. Sic pontificis sapientia distabat Regis justitiam, Regis justitia obtinuit Dei misericordiam, Dei autem misericordia omnium rerum præstitit abundantiam.

Regem ob
violatam
virginem
septenni pæ-
nitentiæ ad-
dicit.

35. Sed hæc communia totius Ecclesiæ gaudia cupiens disturbare malignus, accendit animum christianissimi Regis in amorem Deo devotæ virginis^c, ut quem à tramite justitiæ Dunstanum dejicere non potuisset, cum quem præcipuè Dunstanus diligebat, & super quem totius religionis vigor incumbabat, dejicere tentaret. Perpetrato itaque in virginem velatam peccato, atque ad publicam populi audientiam perlato, Dunstanus tam pro culpa, quam pro infamia Regis, gravissimo dolore affectus, mox illum veluti alterum David cum Bethsabee dormientem, alter ille, sed longe severior Nathan, intrepidus adiit, furibundus ad eum introiit. Assurgens autem Rex venienti obviam Pontifici extendit manum, ut eum ad regium deduceret thronum, qui renuens manum dare, oculos cum quadam animi indignatione in illum torfit, & ait, Tu pontificis manum audes contingere, qui virginem Deitatis munere arratam non timuisti præripere? Sponsam Conditoris tui adulterasti, & amicum sponsi aliquo tuo obsequio existimas posse placari? Nolo amicus esse cui Christus fuerit inimicus. Territus ergo verborum tonitruo Rex, objurgantis se pedibus pontificis prosternitur, extemplo scelus flebiliter fatetur, veniam humiliter precatur. quod ut vidit pontifex expavit, perfusumque Regem lacrymis, lacrymis & ipse madens, tellure levavit. Deinde cum magnitudinem peccati per amplificationem exposuisset, & paratum illum ad omnem satisfactionem reddidisset, septennem ei pænitentiam indixit, ut in toto hoc spatio coronam regni non gestaret, jejunium in hebdomada biduali transigeret, avitos pauperibus thesauros largè dispergeret. Super hæc sacrandis Deo virginibus Monasterium aliquod fundaret, quatinus qui unam per peccatum Deo virginem abstulisset, plures ei per plura sæculi volumina aggregaret. Clericos etiam male actionales de ecclesiis propelleret, Monachorum agmina introduceret, justas Deoque acceptas legum rationes fanciret, sanctas conscriberet, conscriptas per omnes fines imperii sui populis custodiendas mandaret. Nihil ergo residuum erat quod minus aut segnius Rex impleret, quam à rectore vitæ suæ præceptum fuisset. Septimo autem anno, cum redeunte quasi Jubileo termino pænitententiæ tempus exactum fuisset, facer Pontifex, accitis omnibus imperii Anglorum principibus, Episcopis, Abbatibus

^c Venationem die Dominica etiam Regi interdixit: Dunstanus ex Osberto infra.

^a Chronologia Saxonica anno DCCC LXIV. Hic Edgarus Rex sacerdotis evitatis, scilicet Vintoniensis, expulsi de veteri & novo Monasterio, & de Chaurica, & de Middeltuna, & cum Monachis conf-

stituit: & Ethelgarum Abbatem in Abbatem novi monasterii constituit, & Osbertum Chaurice, & Cynewardum Middeltuna. Lege acta S. Ethelwoldi Episcopi Vintoniensis supra.
^b De hac virgine lege Osbertum in Appendice hujus Vitæ.

& universis Ecclesie dignitatis Ordinibus, imposuit Regi coronam coram omni multitudine populi Anglorum, lætantibus cunctis, & ineffabilibus jubilationis vocibus Deum in Dunstano laudantibus.

36. Interea tanta clericalis Ordo quibusdam in locis confusione agebatur, ut non solum à vita sæcularium excellentius nihil haberet, verum etiam improbis actibus longe inferior jaceret. Qua de re Pastores ecclesiarum turbati, Dunstanum ut proprium Primatem adeunt, res male gestas exponunt, correctionis consilia perquirunt. At ille in homines nefandos sue auctoritatis proferens sententiam: Aut canonice, inquit, est vivendum, aut ecclesiis exeundum. Ex quo factum est ut complurium ecclesiarum clerici, dum contemnerent proposita conditione corrigi, auctoritate Pontificis sint expulsi. qui Rege adito, vel quos Regis gratia proximos effecerat, Dunstanum injuriarum accusant, se virtutis amatores pronuntiant, ut in præsentia Regis conveniatur orant. Dunstanus itaque his quæ quasi rationabiliter postulabantur contraire nolens, coacto Concilio Vventoniam venit, ubi ex sententia totius Concilii de adversariis victoriam cepit. Cumque ex jure nihil sibi superesse conspiceret, nisi auxilio Regis & Principum, ad preces se vertunt, quibus Episcopum flagitant, quatinus intronissæ personæ de ecclesiis expellantur, expulsam restituantur. Dubitante igitur viro Dei, nullumque ad rogata responsum porrigente, res mira & sæculis inaudita, ecce Dominici corporis forma vexillo crucis infixæ, atque in editiore domus parte locata, humanos exprimens modos, omnium compescuit voces dicens: Absit hoc ut fiat, absit hoc ut fiat. Ad quam vocem Rex, omnesque majores natu fere usque ad exhalationem perterriti, clamore pariter & Dei laudatione aream complent. Et his quidem adversariis viventibus cessatum est à contentionibus, quousque per successionem filiorum prior discordia renovata est. qui abeuntes, & iniquitatis sue defensorem H E O R N E L I N U M Scotorum Pontificem affumentes, hominem videlicet tam ingenio, quàm loquacitate fere insuperabilem, ad hominem Dei in villam, quæ vocatur Kalne, tendunt, turgenti spiritu scandalum proponunt. Dunstanus autem longo quidem senio & magnis Ecclesie laboribus effractus, jam præter orationem post tergum omnia posuerat. Attamen ne pars iniqua divino quondam miraculo victa, nunc de adipiscenda gloriaretur victoria, hoc in hostes responsionis jaculum vibrat. Quoniam, inquit, tanto tempore elapso calumnie ansam non prætendistis, nunc autem senescentem me ac taciturnitati operam dantem, antiquis querelis deservire contenditis; fateor, vincere vos nolo, Ecclesie sue causam Christo judici committo. Dixit, & quod dixit, irati Dei censura firmavit. Mox etenim concussa domus, cænaculum sub pedibus solutum, hostes solo præcipitati, ac ruentium trabium pondere oppressi: ubi vero cum suis sanctus accubabat, ibi nulla ruina suffusio fiebat.

37. At Rex Edgarus immatura morte præreptus, E D V V A R D U M filium suum & regni, & morum heredem reliquit: in cujus electione dum quidam principes palatini adquietescere nollent, Dunstanus arrepto crucis vexillo, quod præ se ex more * ferebatur, in medio constitit, Edvvardum illis ostendit, elegit, sacraavit, patrisque ac magistri affectum quoad vixit, ei impendit: versumque in gaudium est omnibus quod paullo ante triste putaverant, existimantes juvenem Regem inhumanum futurum, consilia sapientum non curaturum, sed pro libidine omnia acturum: sed postquam secus esse cogno-

ANN. CH.
DCCCE
LXXXVII
MAY XIX.

Clericorum ejectionem querelas restringit.

“
“

Regum obitus.

* N O T A.

* Vintoniensibus Canonicis quid hac in causa acciderit, lege Osbertum. Vvillhelmus rem describit in lib 1 de Regibus Anglorum cap. 9. ubi ait, Elferium quemdam omnia: sine Monasteria, qua reverentissimus Eithelwoldus monachus ep Vventanus Episcopus confiruxerat in provinciâ Merciorum, insolenter everisse ut Dunstano insultaret. Concilium Vvintoniense ad

annum DCCCE LXX revocat Baronijs, idque generale totius Angliæ dicit, & quidem jussu Johannis Papæ XII I convocatum: id quod ex actis S. Osvvaldi probat, de quo infra. Circa idem tempus Dunstanus variis diplomatibus pro cænobio Crulandensi subscribit apud Ingulfum.

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII
MAY XIX.

Regni
mutatio
prædicta.

6
6
6
6
6

Athelwoldi
& aliorum
mortes præ-
nuntiatæ.

vère, secus & ipsi rem tenuère, & displicuisse sibi Regem vehementer displicuit. Sed illo post triennii tempus novercali fraude^a occiso, ETHELREDUS frater ejus regnandi sceptrâ obtinuit. Quæ res quamvis infesto fieret Dunstano, vel quia per effusionem sanguinis innocentis ad regnum perveniret, vel quia parum prudentiæ ac fortitudinis illi inesset, non erat tamen consilium resistere, propterea quòd filius Regis, & proximus tunc heres videretur esse. Attamen in die consecrationis suæ, post impositam coronam, fertur Dunstanus hoc illi prædixisse: Quoniam aspirasti ad regnum per mortem fratris tui, quem occidit ignominiosa mater tua, non deficiet gladius de domo tua sæviens in te omnibus diebus vitæ tuæ, interficiens de femine tuo, quousque regnum tuum transferatur in regnum^b alienum, cujus ritum & linguam gens cui præsidet non novit. Nec expiabitur nisi longa vindicta peccatum tuum, & peccatum matris tuæ, & peccatum virorum qui interfuère consilio illius nequam.

38. His temporibus contigit ATHELWOLDUM^c Vventanæ Ecclesiæ Antistitem cum alio quodam Rosensi Episcopo Cantuariam venire, magnumque Dunstano de adventu suo gaudium præstare, propterea quod ejus curâ alti, docti, ac per varias virtutum disciplinas ad summos Ecclesiæ honores fuissent provecti. Plerisque ergo diebus in mutua fermocinatione simul & exultatione peractis, egreditur Archiepiscopus de civitate volens ad locum Christi ecclesiæ Mansionarium proficisci. Illi verò comitabantur deducentes eum, quousque illos via dirimeret, quæ unumquemque ab altero separatum ad locum quo ire disponebat dirigeret. Cumque imminente jam vespera procul adhuc à loco jam distarent, (tardiusculè enim quàm hora postulabat de urbe exierant) deprecatur Archiepiscopum Rosensis Antistes, ut ad vicinum ecclesiæ suæ patrimonium divertat, nocturnum tempus secum tranfigat; mane verò, si ita placuerit, migrationem faciat, cui ille postulationi dignanter annuens ait: Si confrater noster Athelwoldus mecum venire voluerit, in me nulla veniendi mora erit. Assentiunt ergo Pontifices in eodem, pariterque paratum sibi habitaculum subeunt. Jam aurea lux noctis fugaverat umbras, cum beati illi in viam progressi collem ascendunt, inde ab invicem vicaria pacis relatione dividendi. Extendens autem manum summus Dei sacerdos, ut coëscentes secum minores pontifices benediceret, atque dimitteret; extemplo erupit in fletum, fletum adeo magnum, ut vix de sancto pectore valeret efferre. Expavescunt ad factum Pontifices insolitum, fletuum causas solliciti perquirunt, & post modicum hoc ad quæsitâ responsum accipiunt. Ea, inquit, re fleo, quoniam vos in proximo morituros scio. Cumque illi referrent, Noli, sanctissime pater, tam dira nobis prophetia occurrere. non enim moriemur, sed iterum atque iterum pariter nos incolumes videbimus. Tali quod dixerat responsione firmabat: Quod dixi necesse est fieri. Moriemini namque huic sæculo, sed vivetis Deo: moriemini in hac vita diutius non mansuri, sed ad Deum vadetis æternaliter cum illo victuri. Divertunt ergo Pontifices ab invicem mærentes pro invicem, magis tamen pro se quisque pio timore sollicitus. Sed Rosensis Episcopus abiens in civitatem suam, mox ut intravit vehementer ægrotavit, postque paucos dies, prout veriloquus prædixerat vates, è sæculo migravit. Athelwoldus verò priusquam ad propriæ sedis urbem veniret, ultimo corporis languore correptus, cælestis sedis habitationem suscepit. Super cujus mor-

^a Elfreda vocatur à Vvillielmo, qui in lib. 2 de Pontificibus cap 8 ait Elfridam uxorem Regis Edgari adificasse monasterium Vavevel læ in honore sanctæ crucis, cum unctam rivignu su Edwardi neo insignæ, ejus ipsa e nscia et auctor fuit. Johannes Bromtonus tradit Dunstanum ante decessum suum absolvisse Alfridam Reginam, quæ postea, inquit, cunctis diebus

vita sua in castitate vivens, vitam in Domino feliciter finivit.

^b Id factum tempore Danorum paullo post obitum Dunstani, ex ejus translatione infra

^c Ejus vitam retulimus supra ad annum DCCC LXXXIV, quo ejus obitum reponit Cluonologia Saxonica.

te venerabilis pater admodum contristatus, sive quod sanctissimæ semper religionis fuerit, seu quod magnam de substituendo sacerdote litis occasionem viventibus dereliquerit, deprecatus est Dominum deferre ecclesiæ benignum fore provisorum. Cui mox deprecanti adfuit familiaris suus Andreas Apostolus, precibus ejus Deum dicit annuere. Bathensem Abbatem, nomine ELFEGUM, monet adducendum, & ex Divinitatis consilio Vventanæ ecclesiæ Antistitem præficiendum. Ita quicquid rerum ipse desiderasset, per interpretem Apostolum confestim à Deo consequeretur. Sed & ille vicem honoris Apostolo persolvens, in omni obsequio illi studebat deferre, basilicas in ejus nomine fabricare, fabricatas muneribus decorare.

ANN. CHR.
DCCGG
LXXXVIII.
MATH. XIX.

39. Dum ergo quodam tempore præfatus Rex propter quasdam dissentiones civitatem obsideret Rosensem, & facta capiendi illam difficultate, patrimonium beati Apostoli devastando invaderet, mandavit eidem beatissimus Pontifex ab stultitia quiescere: Andream sicut ad præstandum facilem, sic ad ulciscendum virilem in promptu esse, ut potentiam illius ipse experiatur, si hereditatem illius vexare non destiterit. Contemptus à Rege Dunstanus iterum currentibus nuntiis eadem suggerit, insuper argenti pondo centum transmittit, qui accipiens recessit ab obsidione. Quod simul atque Pontifici renuntiatam fuisset, miratus cupiditatem hominis, hoc illi scribere curavit. Quoniam prætulisti pecuniam Deo, argenteum Apostolo, mea voluntati tuam cupiditatem, velociter venient super te quæ locutus est Dominus mala, quæ non fuerunt, ex quo gens Anglorum regnare cœpit usque ad tempus illud. At tamen vivente me ista non erunt, quoniam & hoc locutus est Dominus. Quæ omnia ita contigisse: & in annalibus legere, & nostris temporibus est videre.

Rosensis
obsidio.

Regis avaritia
punita.

40. Sed ut jam beatum illum, de quo loquimur, fidentiùs pro obsequio alloquamur, & sic ad felicem ejus transitum madentibus oculis transeamus; quantæ illud contemplationis est, pater mirabilis, pater inæstimabilis, quantæ illud contemplationis est, quàm excedens omnium mortalium mentes, quòd vel Dei Genitricem in hac mortali vita, vel tuam genitricem in æterna videbas vita! In cælum namque deducebaris, intereras beatis agminibus, illis oblectabaris modulationibus Angelorum eandem genitricem tuam quasi nuptiali thalamo æterno Regi copulantium, & suave *Kyrie eleison* a modulantibus organis resonantium, Cumque de tuæ taciturnitatis silentio arguereris, quòd inter tanta vitæ æternæ gaudia solus tu à divinis laudibus cessares, cum præcipue tibi pro honore parentis gaudendum fuisset; referresque hujus tantæ suavitatis inscium te esse; quàm breviter, quamque dulciter à civibus civitatis illius edoctus in has voces cantando erupisti. *O Rex Dominator gentium, salva genus Christianorum in terra adhuc perigrinantium, ut & ipsi post inimicitias ad gratiam revertantur, & angelica ruina per illos damna reparantur.* Jam verò quibus exultationis labiis edicam, quòd Matrem Domini Salvatoris, Reginam mundi, Dominam Angelorum, virgineis oculis vidisti, non vestali choro circumdatam; sed virginali corona circumfusam! Felices oculi tui qui illam videre potuerunt, cujus castissima viscera cæli & terræ opificem portare meruerunt! felices oculi tui, quibus datum est illam videre, quam speciosam super filias Jerusalem Angeli venerantur, homines desiderant, pavescit tartarus, & omnis creatura heram miratur. Nec inde solummodo felix, quod illud singulare totius orbis decus videre potuisti: potuisti etiam mellifluas ejus voces audire, quibus socias virgines ad collaudandum Regem sæculorum ex sua carne temporaliter procreatum hortabatur, concinens illud viri sapientis ac Senatoris Sedulii:

Matrem
suam in cæ-
lis videt.

& B. Ma-
riam.

*Cantemus Domino, sociæ, cantemus honorem.
Dulcis amor Christi personet ore pio.*

^a Il accidisse in adicula almi Patris Augustini scribit B. Vide Osberti fragmenta infra.
Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

ANR. CH.
D C C C E
L XXXVIII
M A I I XIX.

Cumque ab aliis virginibus hoc fuisset exceptum, aliæ qui sequuntur versus pronunciabant.

*Primus ad ima ruit magna de luce superbus :
Sic homo cum tumuit, primus ad ima ruit.
Unius ob meritum cuncti periere minores :
Cuncti saluantur unius ob meritum.
Sola fuit mulier, paruit quæ janua leti :
Ex qua vita redit, sola fuit mulier.*

Atque in hunc modum totius carminis bini ac bini versus procurrebant, illis semper repetitis qui primi à Matre Domini dicebantur.

*Cantemus Domino sociæ, cantemus honorem
Dulcis amor Christi personet ore pio.*

Auctoris
apostrophe.

Hæc tu, Pontificum dignissime, acutissima vi corporalium oculorum in spiritualem potentiam translatorum videre potuisti: hæc tu intime cælestium arcanorum perscrutator audire potuisti: his tantis tamque stupendis rebus interesse potuisti. O sancta animi tui puritas, & pura sanctitas, quam sic honorat supernæ civitatis suprema dignitas! ô decus ac præmium virginitatis, qui sic aggaudet naturæ virginæ simul atque angelicæ dignitati. Sed ecce supra vires viventium est viventis tui in corpore laudibus immorari: quanto minus transeuntis tui, & cum Christo æternaliter regnantis condignas laudes valebimus effari. Præstet omnipotens Deus per potentissima merita tua, ut vel finem vitæ tuæ, quantulumcumque laudabili valeamus sermone describere: quatinus quem semper nobiscum corporaliter viventem non licuit habere, liceat saltem ex consideratione pretiosissimæ mortis sempiternam tui vitam agnoscere, agnoscendo diligere, & diligendo beatæ mercedis aliquid per te piissimum patrem à Deo obtinere. Discant interim devoti tantorum mirabilium auditores exemplo tui sobriè vivere, sacras frequenter excubias celebrare, castis orationibus inservire: quoniam & tu idcirco talibus tantisque gaudiis interesse meruisti, quod aliis dormientibus ipse in sanctis desideriis vigilasti, orasti, horamque ultimam sine intermissione cogitasti. Nec tamen sufficiens erat in secreto cubiculi tui ista operari, nisi etiam nocturnis frigidibus ædem beati Patris Augustini^a frequentares, & inde ad vicinum præfatæ Virginis templum hanc gloriam Dei visurus procederes.

Anno 988.

41. Anno igitur Verbi incarnati duodecim minus à millesimo, adventus Anglorum in Britanniam quingentesimo sexagesimo tertio, sanctissimus, Deoque dilectissimus Dunstanus transitoriam præsentis vitæ deserens lucem, ad lucem beatam atque æternam jocunditate præditam pervenit, ubi sicut sol ex claritate Dei resplendet, & diem æternum æternaliter possidet, anno patriarchatus sui tricesimo tertio^b, nativitatis autem circiter septuagesimo, cum jam esset omni virtutum charismate plenus, & Deum videndi desiderio fatigatus. Cujus venerabilis transitus tam à se, quàm ab aliis multiplici revelatione præscitus, sibi gaudium, aliis gravem ingessit mærorem. Sibi gaudium, quoniam quod per spem in vita iocundius habebat, id per rem se visurum, & eo perpetuo fruiturum gaudebat: ceteris mærorem, quoniam qui similiter divinis & humanis rationibus excelleret, neminem deinceps in terra appariturum existimabant. Sed nos multiplicium revelationum multimoda relatione postposita, eorum quæ proposuimus singula singulis tantum rationibus demonstrabimus. Dies ergo Ascensione^c Christi festivus diem

^a Recte annum Dunstani obitus signat Osbernus, nempe DCCCC LXXXVIII. sed falsus est hic, ut initio Vitæ, in assignando anno adventus Anglorum in Britanniam, qui non anno DCCC XXVIII, ut ipse putavit, sed anno DCCC XLVIII accidit, teste Bedæ. Concordat dies Ascensionis hic notatus.

^b Immo vigesimo septimo, ut legitur tum apud

Vvilelmum, tum in historia ejus translationis infra: Odomi quippe Dunstanus successit anno DCCC XLII, ex Chronologia Saxonica.

^c Hæc verbatim refert Vvilelmus in lib. 2 de Pontificibus Anglorum cap. 2 ubi de Episcopis Helmonensibus, inter quos quintum recenset Algarum, cuius sanctitatem ex hoc loco inferet.

clarificationis beati Dunstani præcessit tertius. Tantæ itaque diei surgente aurora, sacerdos quidam, nomine ALGARUS*, doctrinæ & actionis merito præcipuus, quem postea nobilem in Helmeham Episcopum claruisse accepimus, dum sacros dominicæ Ascensionis honores in ecclesia Salvatoris pervigil impenderet, & mentem ad cælestia contemplanda extenderet, seipso & omnibus hujus mundi rebus transscens, Dunstanum pontificali throno conspicit præsentem, & clero jura canonica distantem: & ecce per omnes ecclesiæ januas irruentium Angelorum infinita ingrediuntur agmina, stolis candidissimis fulgentia, coronis aureis rutilantia, Cherubim atque Seraphim *sanctus* proclamantia, & quasi divinum nuntium deferentia. qui dum coactis Ordinibus sedenti adstant Pontifici, hoc illi salutationis alloquium persolvunt. Salve, inquit, Dunstane noster, si paratus es veni, & gratiosus nostro utere contubernio. Dunstanus respondit: Scitis, ô sancti Spiritus, hodie Christum cælos conscendisse, nostrique officii esse tam verbo, quàm sacramento populum Dei reficere, ideoque venire hodie nequeo. Dixerant itaque sancti Spiritus: Paratus esto die sabbati hinc nobiscum Romam transire, & ante summum Pontificem *sanctus* æternaliter canere.

41. Postquam ergo dies æternæ retributionis est indictus, & Dunstanus divina fide ad consentiendum inductus, confestim qui aparuerunt Angeli disparuerunt. At sacerdos qui rerum tam evidens contemplator exstiterat, exitum earum stupidus simul & tacitus explorator observabat. Cumque inter sacrosancta ejusdem dici gaudia illa Evangelii lectio recitaretur, in qua Dominus noster Jesus-Christus post resurrectionem suam discipulis apparuisse, & exprobatam incredulitatem illorum atque duritiam cordis, mandatum legitur dedisse, ut in toto mundo Evangelium regni prædicarent, fidem ac baptismum annuntiarent, salutem proponerent credentibus, non credentibus minarentur condemnationem; cumque ad hæc confirmanda signorum illis faciendorum potestatem delegaret, dæmonum ejectionem, linguarum novitatem, tollere serpentes, mortiferæ potionis virtus extinguere, & super omnem ægritudinem salutiferam manuum impositionem. Cum ergo ista Evangelii lectio pronuntiaretur, & post hæc, quemadmodum videntibus illis quibus hæc potestas delegata est Christus in cælum ascenderet, subjiceretur: processit Pontifex de sacratio latius hæc eadem in populo tractaturus, & memoriam misericordiarum Dei cordibus eorum arrius impressurus. Locutus est ergo qualiter numquam fuerat antea locutus, ostendens qua ratione Filius Dei carnem induerit, cur humani generis salvationem non nisi moriendo compleverit, quemadmodum resurgens à mortuis mortis principem superaverit, & famulantibus Angelis cælum ingressus fuerit. Deinde sanguinem Christi incomparabiliter omnibus creaturis docuit esse præstantiorem: tantamque fiduciam in effusione sanguinis illius mundum habere posse, ut si unus aliquis totius mundi peccata haberet, neque de multitudine, neque de magnitudine criminum illi esset desperandum, si mediatorem Dei & hominum haberet Advocatum. Inter hæc felicia felicis sponsonis gaudia Pontifex ad aram reducit, transferens omnipotentissimis Domini verbis speciem panis & vini in veram substantiam carnis & sanguinis Christi. Jamque hora benedicendi populum advenerat, & iterata vice beatus ille ad populum procedebat, volens illis abscessum suum denuntiare, sed amore dulcedinis filiorum revocabatur. Proinde exhortatus est omnes, ut illuc tota mentis intentione tendant, quo caput nostrum principiumque Jesus-Christus eadem die præcesserat: dataque super illos suæ auctoritatis benedictione, orabat Spiritum-sanctum illis adesse quemadmodum Filius Dei promiserat, cum redeuntem illum ad Patrem cælestis nubes suscipiebat. *Ego*, inquit, *mittam vobis spiritum veritatis, ut maneat vobiscum in æternum.* Cum his igitur dissendis beatissimus Pontifex diutius immoratus fuisset, videbant faciem ejus

ANN. C.H.
DCCCC
LXXXV II.
MAY XIX.
prænantia
dantur de
morte Dun-
stani
* al. Elgag-
rus.

Ascensionis
die festo
verba facit
ad populum
vir sanctus.

Christi
corpus con-
secrat.

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII
MAII XIX

Mortem
suam suis
edicit.

Cibo refici-
tur,

rapitur è
terra.

Oratio-
nem ha-
bet ad
suos.

tamquam faciem Angeli Dei, ut verè ac visibiliter esset agnoscere, quod is quem invocabat Spiritus-sanctus majestatis suæ præsentiam dignatus fuerit demonstrare. Volente autem illo ad altare converti, suspirabat populus post eum desiderans adhuc desiderabiles vultus ejus videre, & colloquio perfrui, perinde quasi ejusdem Spiritus-sancti magisterio edocti, quod illum ulterius in carne non essent visuri. Quibus in amore æternæ Trinitatis tertio confirmatis, post libatum pacis & caritatis suæ osculum, non valuit imminetentem sibi gloriam diutius contegere: sed rogat ut sui memores existant, dicit vocationis suæ diem instare, nec se ulterius in hoc mundo cum illis manere. Tunc tantam lugentis populi videres confusionem, tam permixtam lacrymis cleri conclamationem, viduarum ac pupillorum miserabilem perturbationem, ut diem judicii adesse, & omnia sæcula in supremam horam coisse putares. Sacerdos etiam qui tam mirabilem in ecclesia ecstasim viderat, cognito quod non in imagine, sed in rerum veritate eandem sustinuisset, palam omnibus, & cum magnis gemitibus quæ viderat absolvit. quorum mæstitiam pater pretiosissimus, prout potuit, benignè consolatus ad altare rediit, susceptoque vitæ æternæ epulo, tam se quàm omnes sibi commissos æterno Pastori consignavit.

43. Inde refectionis domum lætabundus ingrediens, omnes ad se confluentes & cibo corporis & spiritualis vitæ alimonia saginavit. Post prandium verò vel magis ultimam cænam, denuo cum fratribus, ecclesiam Christi ingreditur, signatoque sepulcri sui loco, omnibus ad altare Christi ascendentibus conspicuo canaculum pro modo æstivi temporis requieturus ascendit. Circumdat pausantem lætificata ecclesiæ familia, quæ sive metu sui, seu morte illius turbata, horrendos lacrymando questus insonuit, quos illo sanctissimis ut semper rationibus fovente, atque ad spem futuri sæculi diligentius informante, conspiciunt virum invisibili quadam Dei virtute è terra moveri motum ad suprema domui fastigia tolli. Hi autem qui paullo ante propinquiores adtiterant, miraculi insolentia territi, relictis sedibus devolant omnes. Stant tamen innixi parietibus, & maceriarum liminibus de longe sursum aspicientes, exitum rei videre cupientes. Existimabant namque aut sicut Heliam cum carne eum transferendum, aut alio quovis & insolito modo ab eis tollendum. Sed mox ea qua subvectus fuerat suavitate depositus, convocat omnes qui fugam inierant, tali eos allocutione demulcens. Vidistis, ait, filii, vidistis carissimi, quo me Deus vocat, quo Dei ineffabilis misericordia invitat. Semita itineris mei præ oculis ostensa est vobis, ut nullus vestrum de præmio capiendi cæli diffidat, qui vitæ meæ diligens sectator exstiterit. Non crebi sedes animam meam tenebit, non fæda facies profunditatis animam meam tenebit, non ignis inextinguibilis, & vermis non moriens animam meam tenebit. Sursum est quod amplector, sursum quo gradior. Estote ergo vitæ imitatores, si itineris mei cupitis esse sectatores. Discite voluntatem Dei semper nosse, & cum eam noveritis nihil ei velitis præferre. Quod si ab ejus voluntate facienda quantulumcunque vos exorbitasse cognoveritis, statim ad deprecandam ejus clementiam convertimini, ne dum minorem quàm oporteat reverentiam exhibueritis, non solum prævaricatores, verum etiam infideles judicemini. Nolite boni videri, sed esse, nec tam mali non videri, quàm non esse. Hoc enim maximum inter homines malum est, quod omnes cupiunt boni videri & esse nolunt; nulli volunt mali videri, & nolunt non esse mali. Pacem semper sectamini, nec prius ab illa sectanda deficiatis, quàm illam in cælo apprehendatis. Atque ut hanc efficaciter attingere valeatis, illum semper in animo dulcissimum habere, illi continuo gratias agite, illius præceptis humiliter obedite, qui singularare pro omnibus sacrificium immolari voluit, in quo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliari omnia, in ipso pacificans per sanguinem cru-

eis ejus, sive quæ in terris sunt, sive quæ in cælis. Prædico etiam vobis Anglorum gentem dira ac diuturna mala ab exteris gentibus esse passuram, sed in fine dierum miserationem Dei super eam stillaturam. Vobis autem commodum erit horum verborum reminisci, ut sive hæc ad peccatorum emendationem, seu ad perficiendam virtutem contigerint, animas vestras divinæ semper dispositioni subjiciatis, ne sicut mali filii diligatis blandientem; crudientem (quodd à vobis remotum sit) contemnatis. Profecto nullius hominum vel tam grave supplicium, vel tam excellens est meritum, quo Dei omnipotentis visio, visio beatæ æternitatis, visio æternæ veritatis, Patris, & Filii, & Spiritus-sancti valeat promereri. Magis autem si naturalem clementiæ suæ bonitatem Deus non attenderit, nihil homo patitur quod sibi justo Dei judicio ex sua culpa non debeat.

AN CH.
DCCC
LXXVI
Nov.
XXIII.
“
“
“
“
“
“
“
“
“
“
“

44. In his verbis sentit beatissimus Pater vires corporis paulatim deficere, cum spiritus ab integritate sui deficere nesciret. Ira namque facie serenus, sensu sobrius, docendi locutione assiduus toto illo die ac sequenti feria sexta permanebat, ut quicumque se commendaturi, & benedictionem tanti Patris postulaturi advenissent, recreatos se, & multipliciter in amore divinitatis confirmatos assererent. Et jam promissæ beatitudinis sabbatum illuxerat, jam tempus requiescendi ab omnibus laboribus suis Dunstano instabat, cum ecce multiplex filiorum caterva currit, filiorum quos ipse infra gremium matris Ecclesiæ tenerius nutrierat, atque ad excellentiorem spiritualis gratiæ perfectionem adduxerat, clamoribus, & nimis ejulatibus queritans, quodd se derelictis recederet, nec illis liceret commori. At ille in manus Dei omnipotentis eos commendans, & gratiosa benedictione confirmans, jubet sanctæ Communionis mysterium ante se celebrari. quod cum protensis manibus de cælesti mensa porrectum suscepisset, hac oratione Deo supplicare cepit. Gloria tibi, omnipotens Pater, qui timentibus te Panem vitæ de cælo dedisti, ut memores simus mirabilium tuorum, quæ in medio terræ operatus es, mittendo nobis Unigenitum tuum, verum hominem de vera Virgine natum. Tibi sancte Pater meritas referimus grates, qui & nos dum non eramus creasti; & dum peccatores essemus, hujus gratiæ participes effecisti per eundem Filium tuum Deum, & Dominum nostrum, omnia tecum & Spiritu-sancto facientem, gubernantem, & per infinita sæculorum sæcula regnantem. Inter quæ verba ex omnibus animæ medullis ad Deum quem semper desideraverat effusa, videt illos qui se ad cæleste convivium invitaverant beatos Angelos assistentes, & cæleste illi obsequium præparantes. Quorum venerando cœtui felix anima illius gratulata, læta egreditur de habitaculo sanctissimi corporis, proficiscens cum illis ad contemplandam claritatem æterni conditoris. Ecce quomodo honoratus est, quem Deus honore dignum judicavit! ecce quomodo in gaudium Domini sui intravit, qui in commissa sibi doctrinæ pecunia fidelis erogator extitit! O viscera misericordiæ Dei, quæ sic semper dulcia expertus fuerat iste homo Dei! ô cor viri ad voluntatem Dei semper parati; qui potuit dicere, Paratum cor meum Deus, paratum cor meum! Ecce nunc pfallit in gloria sua illustratus lumine visionis gloriæ Dei.

Viticum accipit.

ab Angelis in cælum deducitur.

45. Suscipiunt autem venerabiles Domini sacerdotes venerabile corpus summi sacerdotis, deferentes illud in basilicam magni basilei Domini Salvatoris, sub immenso murmure lugentium populorum feretrum densissime ambientium, facies suas dissecantium, palmis se se ferientium, atque amaris vocibus, Heu, heu carissime pater, clamantium. Ibi in loco^a quem ante biduum distaverat, cum omni diligentia sepultus, & post hæc eminentioris operis structura decenter opertus, flebilem simul & amabilem cunctis, sive in choro pfallentibus, sive per gradus ad altare ascendentibus sui memoriam dereliquit. Flebilem ideo dixi, quodd ejus quotidie monumentum præ oculis

Sepelitur.

^a Osberto, qui fuit ante gradus, quibus ad altare Domini Christi ascendebatur.

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII
MAY XIX.
Eventa post
ejus mor-
tem.

haberent, cujus venerandos aspectus videre non possent. Amabilem, propterea quod licet ejus visibili presentia carerent, invisibilem tamen & incorporeum ejus spiritum in caelesti fide gaudere, & pro eis apud Deum misericordiam enixius orare sciebant.

46. Post cujus mortem, si mors dicenda est cui vita aeterna successit, ita omnes res contrarium motum sumere, ut Dunstani mortem omnia desistere, nec ejus absentiam se ferre posse viderentur. A summa quippe pace fit commutatio ad bellum intolerabile, ab immensa laetitia ad enormem tristitiam, ab omnium rerum abundantia ad omnium rerum indigentiam. Denique aër ipse immutatus est, naturales temporum vicissitudines dissidebant invicem: caelum non exaudivit tellurem, nec tellus ea quae seminabantur in ea hostilis incurso scadam ubique faciem dereliquit, dum eorum irruptione urbes diruerentur, ecclesiae spoliarentur, suffoderentur altaria, & sacerdotes Domini interficerentur. Ex quibus vir virtutum *ELFEGUS*, qui quartus erat à magno Dunstano Cantuariorum Archiepiscopus, cum multam hostium multitudinem ad Christianam religionem convertisset, & eos quos ab infidelitatis errore convertere non posset, quotidiana invectione reprehenderet, tentus ab eisdem, post dirutam illius urbem, post cruentam innocentis populi caedem, post templi sacri exspoliationem simul & combustionem, vincens adductus est, & per septem menses variis tormentorum cruciatibus vexatus, & post haec omnia, eorumdem manibus lapidatus spiritum cum triumpho direxit ad caelum. Sic ergo impleta sunt, quae vel de rerum prosperitate Angeli Dunstano, vel de adversitate earum Dunstanus Regi *ATHELREDO* praedixerunt. sed in his tam gravibus tumultuantis populi angustiis non defuit supernae miseratio pietatis, quae tanta coruscantis gratiae prodigia ad memoriam illius ostendit, ut & reprobis terrori, & afflictis essent consolationi. Neque enim aliter caelestis ejus spiritus operatus est, quam si in terram redivivo corpore suo quotidie veniret. Verum nos non omnia quae de illo sunt propter infinitatem dicere poterimus: nec ab omnibus abstinendum putamus, ne nulla esse videantur quae dicamus. Et quaedam quidem de libris miraculorum ejus qui nunc minime super sunt excerptimus, quaedam vero nostra aetate, aut in alios facta vidimus, aut in nos patrata ipsi experti sumus. Sed hic libelli hujus fit finis, ut quod intendimus ab alio principio sumi possit.

Justus homo, nudus vitio, sedes subit almas,
Ex quibus expulsam se dolet atra cohors.
Iste polum petit, illa rogam stygis ardua moles
Deserit, atque levis gleba natate solet.
Mansio diversa, diversaque praemia, quantum
Ortus solaris distat ab occiduis.
Imperat huic Agnus circumdatus agmine laeto:
Illi cum prava pluto cohorte praest
Uritur illa gelu, nive, grandine perpetuali:
Vernos ista dies mansio semper habet.
Haec generosa duce jocundo cive decora,
Carminibus festiva, pace quieta jugi.
Tu venerande piis mixtus, Dunstane, catervis,
Exerces hilares hac regione jocos.
Quanti sis meriti, plebs indicat astricularum,
Quae famulata tuam vexit ad astra animam.

INCIPIT

INCIPIIT LIBER MIRACULORUM EJUSDEM.

Auctore eodem OSBERNO Monacho.

1. **D**iximus in superiori Libello, quibus parentibus venerabilis pater Dunstanus ortus claruerit, quorum Regum tempora nobilitaverit, quos processus virtutum habuerit, & quemadmodum ad cælestia regna gloriosus migraverit. Nunc autem propositum habemus ea narrare, quæ post depositionem corporalis farcinæ felix spiritus ejus in hoc sæculo dignatus est operari: ut omnes futuri temporis Angligenæ populi agnoscant, quid tanti nominis viro honoris ac reverentiæ debeant. Verùm quoniam eorum quæ scribenda sunt, pleraque ac fere omnia nostris temporibus facta cognovimus; pauca verò aliis quidem temporibus facta, sed nobis verissima verissimorum virorum relatione exposita accepimus: hac ratione omnes qui hæc dignabuntur legere, ad credendum invitamus: ut sicuti sibi credi volent, si forte aliqua suis temporibus facta scribere voluerint, ita nobis credant, cum audierint ea narrari, quæ à nobis potuere videri. Quam enim de se veri æstimationem à sequentibus haberi velint, eam rectè præcedentibus concedere debent. Quod si nulla quæ scribi debeant, suis temporibus fieri contingant; non ideo nos statim falsitatis arguant, quasi quod alio tempore occulta Dei providentia non fit, alio tempore pro corrigendis vel corripiendis hominibus fieri non possit: cum semper opportunitatem rerum & temporum exigat gratia miraculorum. Num enim iccirco minus credendum est principem Apostolorum Petrum ad portam templi speciosam claudum sanasse, quòd nostris temporibus istud non fecerit: aut ideo beatus Evangelista Johannes venenum sine læsione non bibit, & qui veneno deperierant non resuscitavit, quòd ista nescio quis impostor & calumniator non viderit. quasi si quis nauclerum, vel aurigam laudari audierit, quòd hic navim in procella gnauiter regere, ille equos artificio sciat in cursum ducere; supra humanam naturam hoc esse contendat, ideo quòd ille fieri non posse credat. Non itaque hoc admittendum, sed quòd una quæque res tempus & ordinem spectet credendum. Dignentur ergo credere qui hæc dignabuntur legere, ut quemadmodum merito fidei nostræ qua credebamus, vera esse quæ non videramus, actum est ut aliqua videre possemus: ita illi præmium fidei habeant quandoque videre posse, quod narrantibus nobis indubitata fide potuerunt credere. Jam ad proposita transibimus, & quo ordine quæque res acta, quantum possumus, breviter ac dilucide narrabimus.

Auctor
fidem à
lectoribus
exigit.

2. Vicus est urbi Cantuariæ vicinus, *Leoham* ab incolis dictus. Hunc quidam vir inhabitabat, quem longa oculorum cæcitas gravabat. Admonitus ergo in somnis est, ut patrem patriæ Dunstanum adeat, commissa mala deplangat, futurum esse ut amissum lumen per eum recipiat. Narrat suis homo quæ viderat: favebant, & auctores illi itineris procurabant. Ingreditur itaque cæcus ecclesiam Christi, orat sibi pernoctandi ibidem licentiam dari, Tale, inquit, præceptum suscepi. sequenti verò & media nocte cæpit de tumulo viri Dei omne genus odoramentorum sentire, & cæcus interim gravissimis oculorum punctiõibus gravissime torqueri. Clamavit itaque fortiter, sanatus est mirabiliter, laudavit Deum, & Dunstanum hilariter.

Cæcus
videt.

3. Tres etiam mulieres in una domo commanebant, simili ex longo tempore cæcitate percussæ, & onere paupertatis oppressæ. Has magnus ille Dunstanus, dum in corpore vixisset, inter ceteros ecclesiæ stipendiarios pauperes alere solebat. quæ accepto rumore patrati miraculi alternis se hortabantur sermonibus. Quid hinc, inquit, sedimus, quæ patrem vitæ nostræ

Item tres
cæcæ.

ANN. CH.
D CCC
LXXXVIII.
MAY II K. IX

reviviscere audimus? eamus ad illum, calamitatem deploremus, auxilium flagitemus. Qui nostram sive depellere paupertatem, dignabitur corporis nostri profligare cæcitatem; compatiatur fame morituris, ut reddita luce gratiam præstet pauperibus, operibus manuum suarum deinceps victuris. Dixerunt, & rectore baculo viam quæ ducit ad civitatem pergere cœperunt. Cumque ad portam ecclesiæ venissent, junctis ad invicem manibus ingressæ sunt, procidentisque ante memoriam viri, hac mærorem supplicatione depromunt. Pater sancte, pater serene, ad has tuæ misericordiæ stipendiarias intende, ut aut solito more victum eis tribuas, aut lumen oculorum per quod vitam transigere possint restituas. Et iterum dixerunt: Piissime, potentissime, his tuis misellulis miserere. Sic oraverunt, & inter orandum clarè viderunt, magnumque gaudium populo præstiterunt.

Sacerdos
paralyticus
curatur.

4. Sacerdos quidam Folcanensium Præpositus, nomine Ceovvlfus, vir locuples valde erat, multaque nobilitate inter suos pollebat. Hic per multos annos ita omnium membrorum paralyti dissolutus fuerat, ut neque vicinas possessiones adire, neque ecclesiæ limina contingere, nisi in grabato deportatus, valeret. Suasus itaque ab intimis suis, ut ad memoriam domni Dunstani miserum cadaver sineret transferri, primo quidem verecundia distulit homo dives, dedignans consortium paupertatis, ex omnibus locis propter spem recuperandæ salutis illuc confluentis. Sed cum jam præ doloris magnitudine sibi ipsi esset intolerabilis, iussit feretrali equorum lateribus machinam coaptari, seque in ea positum ad ecclesiæ januas, ubi memoratus sanctus requiescit, pertrahi. Ibi clientium suorum humeris sustentatus intro illatus est, prosequente illum non parva multitudine agnatorum, flebilibus vocibus Dunstani nomen invocantium. Secunda autem die factus in agonia ægrotus sensit quasi manum hominis per totum corpus discurrentem, omneque totius corporis nervos distinguentem. Inde vociferans è terra exiit, in pedibus suis constitit, & restituta ad integrum sanitate exclamare cœpit: Benedictus Filius Dei viventis in bono servo suo Dunstano, & benedictus bonus servus eius Dunstanus in illo. Verè pius, verè omnipotens Christus, qui servos tam potentes tantaque pietate præditos habet. Mox hymnis & laudibus devotissimè Domino persolutis, qui alienis manibus fuerat deportatus, suis pedibus cucurrit, equum ascendit, & cum omni comitatu gaudens & hilaris recessit. Sed post paucos dies facto convivio in domo sua, convocavit omnes amicos & notos, ut sibi de adepta sanitate congauderent, & congratularentur. Cumque in magno gaudio convivarentur, cœperunt Deum laudare & glorificare, qui cum sit potens, potentem non abiecerit, sed cum pauperibus suis pænitiæ ei spatia concesserit. Super quo ille indignatus respondit: Num me inter ceteros pauperes computatis, quia inter eos sanatum asseritis? Non ita est, quoniam ecclî Dunstanus non fuisset, ita mihi contigisset. Ad hanc vocem toto corpore intremuit, itaque uno momento eadem, quæ illum dimiserat, infirmitate percussus est, ut nihil in omnibus membris esset, quod ab hac percussione intactum remaneret. Vociferabatur ergo miserabiliter, & post paullum exspirabat infelicitè.

Ingratus
recidit in
morbum &
exspirat.

Invalido
sanitas red-
ditur.

5. Ex illo die multus timor, multaque circa sanctum Dei veneratio crevit, restitutis ad integram sanitatis perfectionem nunc unis, nunc pluribus per singulos dies ægrotis, ex diversarum regionum longinquitate porro adductis. Inter hæc multorum cervicibus impendens juvenis ferebatur, formosa quidem facie, sed à nativitate fandi impotens, ut quindenis annorum temporibus nec caput sursum erexerit, nec deorsum gressum direxerit. Quem super capita illorum celsius elevatum his precibus fletu permixtis sancto obtulerunt. O Christe, inquiunt, salus & creator omnium, qui homines hac etiam in parte ceteris animantibus excellere voluisti, quod loqui possint, & erecto capite incedere; reforma in hoc filio nostro vel quod natura

informatum reliquit, vel quod formatum inimica salutis aegritudo corruptit. Solius enim tui est ex eo quod non est in id quod est perducere, & quod est in quascumque volueris formas mutare. Exaudi ergo preces supplicantium propter te ipsum, & propter Dunstanum dilectum tuum. Tunc demissus ex humeris bajulantium se aegrotus, ut ad memoriam sancti vicinior applicari deberet, mox ut tumbam tetigit, in pedibus suis constitit, caput cum scapulis sursum crexit, & resoluta lingua quæ numquam antea fuerat locuta, excelsa voce clamare cœpit *Gloria in excelsis Deo, alleluia*. Sicque perseveravit in integritate susceptæ locutionis, ut usque ad finem vitæ non solum expediret, verum etiam diserte omnia loqueretur.

6. Pauperula etiam cum cetera multitudine advenit ferens in ulnis tricennem natam ex utero suo sine lumine natam. quæ cum per aliquot dies orationi pro salute filix suæ sollicita incubuisset, nec exauditam se aliquatenus sentiret, deprecata est omnem clerum auxilio sibi apud Dei sanctum fore, confidens eos tanto citius impetraturos quod vellent, quanto ei præ ceteris hominibus familiarius servirent. Affecti itaque pietate Monachi^a pro dolore matris & languore puellæ, cœperunt instantissima prece sanctum deposcere, ut earum afflictioni solita bonitate dignaretur subvenire. Decima autem die dum fortè materno gremio puella incumberet, subito apertis oculis clarè omnia videbat, & præ gaudio exsiliens dicebat: Mater mi, quæ sunt hæc pulchra quæ video? Cui illa: Vide hæc, inquit, mi cara? Quæ dixit pulcher homo ille iussit me hæc pulchra videre. Clamatum est itaque per totam ecclesiam puellam à nativitate cæcam à magno pontifice Dunstano illuminatam. Fit concursus omnium matrem cum filia constipantium. Sed cum aliqui ex clero credere non possent, quod patentibus oculis acumen visionis inesset, volentes indagandæ veritatis signum videre, jactant poma, sicut pueris alludi solet, per pavementum ecclesiæ, ut experirentur si absque errore infantula posset ea sequendo comprehendere. Quæ confestim de sinu matris exsiliens, rotantia poma per diversos anfractus insectabatur, eisque apprehensis celeri cursu ad matrem revertebatur. Tunc deprehensum est puellam patentibus oculis posse videre, qui antea sine lumine videbantur patere.

7. Item anus quædam ad memoriam sancti Pontificis perducta est, ut quod in juventute perdiderat, in extrema ætate lumen oculorum reciperet. Vacans ergo orationi, nec ulla salutis remedia consequens, egreditur de civitate, volens ad locum unde venerat remeare. Jamque pontem fluminis Sturæ ascendere cœperat, cum fortè ductoris sui auxilio destituta clamabat: Dunstane, Dunstane, nec speratum à te lumen obtinui, & ductorem nunc perdidisti. Mirabile dictu, & malefidis difficile creditu, protinus illa juvenes per medium pontis ligna ferentes clarissimè vidit, quibuscum in civitatem rediit, & quid factum sit omnibus indicavit.

8. Quid de Clemente Teutone dicam, cui magis aptum nomen est demens, quam Clemens, quem sacerdos pro culpa voluptatis & contumaciæ, in interitum carnis satanæ tradiderat, & ita maledictionis sententia septem annis devinxerat, ut non solum in eodem loco toto corpore tremendo, verum etiam de loco ad locum cursitando instabili ferretur motu. In basilica verò Salvatoris ante memoriam magni Dunstani præsentatus, cum fortè ad nocturnas vigilias responsorium, *Videte miraculum*, inciperetur, saltum in sublime dedit, dæmonium cum sanguine evomuit, & post hæc omni tempore secundum omnimodam sensatorum qualitatem quietus & loco & corpore mansit.

9. Aut quo modo factum in te miraculum, Elvvarde, narrabo; hominem giganteæ magnitudinis, si repentem te in tota terra mole corporis per

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII.
MCCII XIX.

Cæca nata
lumine donatur.

item anus
cæca.

Excommunicati
pœna
& salus.

Repens
erigitur.

^a Ergo Monachi etiam tunc Clerum ecclesiæ Cantuariensis constituebant. Vide num. 16 & 21, & fragmenta libri miraculorum ex Anonymo.

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII
MAY XIX

triginta annos pondus non premeret gravissimæ infirmitatis: postea verò caro patri Dunstano oblatus, atque ab eo mirabiliter sanatus, non solum cunctis factus es amabilis propter adeptæ sanitatis miraculum, verùm etiam admirabilis propter corporeæ quantitatis spectaculum. Tu musicus in conviviiis didicisti post hæc convivantium animos carmine demulcere, & inter cantandum tibiis carmen modificare. Sed inde tibi excelsi honoris insigne accessit, quòd universitas hominum concordi voce Dunstani te hominem servulumque vocavit.

Loripes
tandem
rectum
incessum
recuperat.

10. Sed & illud non parva dignum est admiratione, quòd quodam venerabili sene, & in omni religione probato referente agnovimus. Ait namque eundem patrem & dominum nostrum cuidam loripedi in somnis apparuisse, atque ut ad requiem corporis sui sanandus veniret præcepisse. Qui ad locum veniens, nec quicquam per multos dies orando salutis inveniens, tædio sive desperatione fractus recessit, itinere quo venerat redire tentavit. Jamque mediam pæne viam peregerat, cùm is qui dudum dormienti apparuerat, vultu severus, veste decorus occurrit, sciscitans unde veniret, vel quo pergendo tenderet. Recuperandæ, inquit, salutis gratia jussus ad sanctum Dei Dunstanum perrexi, sed nihil proficiens ad domum meam redeundum putavi. Tum ille. Ego, inquit, sum Dunstanus, omnium servorum Dei confervus, necessariis quibusdam causis occupatus, non poteram his diebus requiem corporis mei visitare, nec præsentiam meam filiis ibidem manentibus exhibere. Nam ecclesiam Dei *ELFRICUS*, cognomento Bata, exheredare tentavit, sed me tutore nihil efficere potuit. Nunc autem confecto negotio ad locum requietionis meæ vado. Vide ergo ut illa die & hora ibi te inveniam, quatinus per te gratiam meam meis civibus ostendam. Regressus est itaque languidus in civitatem, narravit omnibus quæ audierat, indictum diem patienter expectabat. Stupendum valde, die & hora qua sanctus sese venturum prædixerat, de suscepta sanitate loripes gaudebat, & ineffabili totam urbem lætitia replebat. Hactenus ea quæ aliorum testimoniis ad nostram noticiam perlata sunt enarravimus: nunc his quæ nostra ætate facta sunt enarrandis operam dabimus.

Auctor jam
visa narrat.

Virgo lucis
expers lu-
cem aspicit.

11. Virgo quædam Deo devota orationis gratiâ in civitatem venit, inde misera, quòd ex quo nata est hujus mundi lucem non viderat, sed ex hoc beata quòd æternam lucem ardenti semper desiderio quæsierat. Et cùm forte natalitius dies sancti Confessoris Christi *AUDOENI* Episcopi instaret, in quo pariter & aliorum omnium, quorum reliquæ in ecclesia Salvatoris continentur, præcipua veneratione memoria celebrabatur; postulabat illa à custodibus ecclesiæ, ut sibi liceret eadem nocte vigilias ibidem celebrare. quod dum facile propter vitæ religionem obtinuisset, remansit in ecclesia juxta requiem beati patris Dunstani stans, totaque nocte vigiliis & orationibus vacans. Jam nocturnas laudes incœperamus, jam octavum responsum *Sint lumbi vestri præcincti*, modulatis vocibus concinebamus, cum virgo Dei vehementem in facie sustinens prurimum, artificiosa digitorum impressione cœpit oculos perfricare. Inde statim sanguis ubertim exiens, in suppositum capitis sui velamen defluxit, modesteque illa circumstantibus innuens: Præbete, inquit, mihi vas sanguinis susceptorium, ne terra sancta ejus colluvione maculetur. quod postquam illi fecissent, lympham quoque lavandis oculorum orbibus præbuerunt. Interim nos pueri vultus illuc dirigere, oculis subaspicere, iterumque ad invicem mutuis * aspectibus simul ac nutibus lætitiâ significare. Suspicati namque sumus (quod res erat) bonum partem nostrum boni aliquid operatum fuisse. Jam cantus de præcinctione lumborum, & ardentium lucernarum gestatione secundo terminabatur; jam à Can-

* Hic silentium inuitur, tum ob temporis nocturni | sic loqui nefas erat, ex Osberti fragmentis num. 2-
causam, tum ob loci sacri religionem. Nam in eccle- | Vide infra num. 33.

toribus gloria sanctæ & individuae Trinitati reddebatur; & ecce illa quæ lumbos tuos castitate semper præcinctos habuerat, ad gloriam Dei lucernas in ecclesia ardentes in magna cordis lætitia videbat. Mirata est ergo de omnibus quæ videbat. Ostendebantur ei laminæ aureæ, cruceæ, bacillia, claves ecclesiæ, omnia mirata videbat. Ipsas quoque hominum figuras cum ingenti stupore considerabat. Videres ergo omnes in ecclesia lacrymas exprimere, & cum vocis modulatione cordis jubilatione Deum laudare. Orto autem mane forte ad magistros intravimus, vapulaturi pro culpis quas commiseramus. Et ecce de transverso vir bonus Godricus furibundus irrupit, ita clamitans. Vos hic homines crudelitatem in innocentiam evomitis, & dulcissimus pater noster Dunstanus suaviter misericordiam suam in nos peccatores ostendit. Exite. Prærogativam miraculi quondam à Salvatore in cæco nato celebratam iterum celebrati videtis, & aliquid crudeliter facere audetis? Exite. Ita impias manus evasimus, & post hæc ecclesiam ingressi sumus. Tunc pulsato signo beatissimi patris nostri, quod ipse manibus suis olim fecisse dicebatur, quo nullum dulcius, neque ad commovendos hominum animos flebiliter, concurrat universa civitas, volens oculis videre quod fama referante audierat. Cœpimus itaque excelsis vocibus simul & lacrymabilibus Dominum Deum nostrum laudare, qui per beatum servum suum Dunstanum tantis lætitiis nostra tempora dignatus est beatificare. Et cum multa populorum millia in ecclesia starent, neminem inter omnes videres qui non præ gaudio pie ac dulciter fletet.

12. Vigilia beatorum Christi Apostolorum Petri & Pauli erat, & inclinata jam die vespertinas orationes clerus in ecclesia agebat. Fortè ego cum alio puerulo coætaneo meo ad altare Christi ministraveram, consummatoque ministerio per gradus descendere incipiebam: & ecce in occursum nostrum verula quædam cum filia bene adulta obviam se dedit, procumbens gradibus simul & clamitans: Misereamini mei pueri Dei, ut Deus omnipotens misereatur nostri, profectum virtutis concedens, & ætatem puerilem ad maru-ros annos feliciter perducens. Nos autem, ut id ætatis pueri, factum feminae expavescentes, hæsimus loco, miseriæ causas flebiliter sciscitantes. Tum illa, hanc, inquit, quam videtis filiam meam, à summis humeris usque ad extremos manuum articulos collisam, obstetricis suæ nescio aut furor, aut negligentia sædam atque inutilem reddidit. Audivi magnam quamdam in hoc loco Dei virtutem esse, & ideo ad supplicandum ei longo itinere tentavimus huc venire: vos nobis quid agendum sit edicite. Aspicebamus interim manus sine forma manus, juncturæ juncturis non cohærebant, sed quædam discors deformitas informem quamdam ossium concretionem faciebat, pollices retrorsum deflexi immobilem gerebant sensibilitatem. Ceterorum namque digitorum figura nulla, sed radices quædam de palma prominentes introrsum curvabantur, quæ in vola confixæ unguibus eam perforabant. quæ res intolerabiles patienti angustias inferebat. Avertimus ergo oculos hoc solum dicentes: Non nos, bona mulier, non nos quid agendum sit consulere velis, juxta est qui & tibi consulere, & filia tuæ salutem valet procurare: solet namque secundum fidem suam omnibus illum invocantibus subvenire. Tum illa comprehensa lacinia vestis filia suæ traxit eam ad locum, moxque toto corpore in terram prostratæ adorant sanctum ambæ, fletibus & ejulatibus illius bonitatem pulsantes. Et verè pulsabant, quibus tam cito misericordiam illius viscera patebant. Necdum enim phœbus marinis fluctibus caput intulerat, & illa quæ morbo contracta fuerat, ruptis venis brachia extollebat, manuum articulos omnes extendebat; & quæ ab annis puerilibus digitos movere non poterat, expedite jam omnia contrectabat. Itaque accurrimus, vidimus, flevimus, & factò mane cum exultatione totius urbis Dominum Deum nostrum laudavimus.

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII.
MAY XIX.

Auctor
testis mi-
raculi de
puella cu-
rata.

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII
MAYI XI^X
Contractus
crectus.

13. Epheborum aliquis prope civitatem manebat ita à puero debilitatus; ut à lumbis ac deorsum per totum emortuus duobus bacillis inniteretur, totius corporis post se trahens medietatem. Hic ea die in qua Filius Dei in assumpta carne dignatus est mori, ejus ecclesiam ingressus, vexillum crucis, in qua moriens mortem nostram destituit, cum cetera multitudine adorabat, & futuræ festivitatis gaudia juxta corpus venerandi Patris Dunstani manens exspectabat. Adveniente autem hora in qua Dominus noster Jesus-Christus triumphato diabolo à mortuis resurrexisset creditur, clamor in ecclesia factus est magnus tumultuans adolescentem rectum toto corpore stare, qui à multis annis inferiores corporis partes post se consueverat trahere, quod quamvis clerus sciebat, patienter tamen simul & latenter solis ortum exspectabat. Mane verò Dominicæ Resurrectionis convenit infinita totius urbis multitudo in ecclesiam, videre quid in hominem divina potentia operata fuisset, quem antea in infirmitate bene cognitum habuissent. Viderunt itaque, & Deo gloriam dederunt clamantes bono Domino Dunstanum in vita servisse, cui post mortem non solum contigit beatius vivere, verum etiam beneficiorum suorum gratiam hominibus præstare.

Alia miracula.

Novitius pœna remissa.

14. Puerum quoque omnibus membris contractum per eundem Dei sanctum vidimus sanatum.

15. Quadam etiam die^a dum plus solito Magistrorum furor in pueros desæviret, nec spes intercessionis usquam ulla suppeteret; hoc unum & solum superesse remedium crediderunt, ut ad memoriam dulcissimi Patris Dunstani confugium facerent, illumque non tam intercessorem, quàm adversus impietatis ministros defensorem exhiberent. Conferunt itaque se summo diluculo ad illum, multis lacrymis ejus clementiam postulantes, sedentibus per diversa loca Magistris, qua transitus puerorum esse deberet, exitumque illorum de ecclesia multiplicitate diligentia aucupantibus: & ecce lacrymantibus illis apparuit pius vultus gerens pius pater Dunstanus, tangensque vitæ quam manu gestabat unum illorum apertis oculis videntem, sed movendi se omnino impotentem, ita adorsus est fari. Jam desitum sit, pueri, à fletu, quoniam nullum vobis hodie molestum esse permitto. Idcirco enim veni invitatus lacrymis doloris vestri. ecce nunc ibo, & Magistros egressum vestrum explorantes gravissimo somno soporabo. Tu verò puer qui me loquentem cernis & audis, cum vos meo munere liberatos esse cognoveris, in hoc mihi gratiam præstabis, si hujus ecclesiæ Præposito ex meo nomine præcipias, ut initiatum infantulum hunc, qui juxta me nuper conditus est, filium Comitis HAROLDI^b foras projici faciat. Indecens namque valde est, ut ibi paganorum corpora sepeliantur, ubi divina quotidie mysteria celebrantur. Quod si ipse aut metu aut incredulitate præceptum meum neglexerit, non erit in hac ecclesia nihil prosperum processurum, quamdiu hoc meum præceptum opere non fuerit impletum. Hæc dicens sepulcro receptus est. Is autem qui hæc viderat, tum quidem puer, nunc verò reverendæ ætatis senior, quique ut ista sublato nomine illius scriberentur, sollicitè nos ammonuit, statim sui compos effectus, innuit sodalibus dicens: Num patrem Dunstanum vidistis? num quid loquutus fuerit audistis? narravitque omnia feriatim, hæc inquam: Hæc & hæc loquutus est. Surgentes ergo pueri ut intrarent domum Martyrii^c, transierunt ante primos Magistros, dormierunt;

Pagani cadaver ex ecclesia projici jubetur.

^a Osbertus Instabat dies festa Nativitatis Christi. Moris autem antiquitus fuerat in Monasterio ipso, quinto die ante festum pueros, qui in scholis sub disciplina exercebantur, gravibus & immoderatis verbis cruciari: qui cruciari miseri non pro commissis culpi, sed pro usu inferiebantur &c.

^b Martyrii hæc domus ea sine dubio vocatur, in qua pueri pro cruentis pœnas dabant.

^c Haroldus iste Danorum Rex fuit, cujus filius Sueno seu Suennus in Angliam irrupit, regnante Ethelredo seu Adelredo, ubi in christiana religione conversus, morte tarda deprimitur, ibidem sepelitur, ex Ditmari lib. 7. pag. 94. Idem pag. 95 commemorat, Haraldum & Canutum Sueonis filios anno M. xvi. denuo in Angliam expeditionem fecisse, de qua intelligendum Dunstani varicinium in fine Vitæ, supra.

transierunt ante secundos, dormierunt; transierunt ante tertios & quartos, dormierunt. Post paulo verò evigilantes, & derisos se graviter dolentes, versi in furorem statuunt sævissimam tertia diei hora de pueris ultionem sumere, quos protegente Dunstano mane non potuerunt contingere. Talis enim mos in Ecclesia tunc temporis erat, ut quos prima diei hora sine vindicta servaret, eos hora tertia duriùs puniret. sed Dunstanus, semper & ubique fidelis, ita præfatos eadem hora à se magistros divisit, ut non tam de pucrorum læsione cogitare, quàm de sua liberet confusione tractare. Ita pueri periculum diei illius evasere, atque in crastino vigiliis Dominicæ Nativitatis gaudenti animo videre. At is qui legatione patris fungebatur, quæ audierat Præposito fideliter nuntiabat, sed ille infideli mente nuntiata parvi pendebat.

ANN. CH.
DCCC
LXXXIII.
MAY XIX.

16. Quoties etiam in nocturna visione visus est fratribus de ecclesia exire? Quem cum exeuntem retinere vellent: Non possum, inquit, ibi manere propter foetorem pagani pueri licet initiati in hac ecclesia sepulti. Nec multo post ecclesia Salvatoris igni combusta est, parietes ceciderunt, nec quicquam ex omnibus Monasterii officinis incombustum remansit, præter duas domos sine quibus Monachi remanere non possent, dormitorium scilicet & refectorium, tantamque claustrum partem sub quanta absque imbrium infusione ab una domo in aliam possent introire. Ex quo satis videre fuit, quantum nostri curam Pater Dunstanus habuerit. Sed horum ruina in melius commutata est veniente venerabili viro LANFRANCO^a Archiepiscopo, & omnium qui nostra ætate in terra fuerunt sanctissimo simul ac sapientissimo. qui cum fundamenta construendæ novæ ecclesiæ ponere vellet, neque hoc absque translatione corporum infra ambitum ejusdem ecclesiæ quiescentium facere posset, indixit jejunium omni populo, quatinus sanctorum voluntas fieret, ut eorum corpora ad alia loca transferri deberent. Die verò huic negotio constituto, orante omni populo, clero cereis & aromatibus, omnique genere gaudiorum occurrente, paraverunt se sacerdotes, ut thecam sancti patris Dunstani absque contrectatione corporis illius è terra levarent, & ad locum cum omni diligentia præparatum deferrent. Quam cum in humeris accepissent, retinetur à quibusdam ecclesiæ militibus, qui pacem Regis VILLERMI nuper infregerant, occisis duobus equitibus, nepotibus videlicet SCOLLANDI, qui erat Abbas monasterii sancti Augustini extra urbis muros constituti. Timebant autem ne mors occisorum morte sua solveretur, & ideo evitandi hujus mali causa neque à sancto recedere, neque thecam ejus dimittere voluerunt. Vocati sunt itaque tam Abbas, quàm omnes hi quorum interfuit vindictam donare: negaverunt, nec mortem occisorum sine vindicta remittere voluerunt. Quid ergo? deductum est sacrum corpus infecto negotio, atque in oratorio beatæ Virginis Mariæ collocatum. Summo autem diluculo, nobis adhuc in stratis quiescentibus, irrupit in ecclesiam Abbas stipatus parentum catervis, postulat fratres celerius excitari, dicit se necessario illis loqui velle. Qui cum venissent, accessit ad corpus sancti, genua flexit atque in hæc verba lacrymabiliter erupit: Peccavimus in te, sancte Dei, nolentes tibi in conspectu populi exhibere honorem obsequii. Ecce nunc & injuriam donamus, & de mentis nostræ obstinatione veniam imploramus. Nos autem mirantes tam subitam rerum mutationem, cognovimus illos per visionem

Ea re neglecta quid secutum.

S Dunstani translatio.

Ditmarus post hæc Elfegi Dunstani quarti successoris martyrium refert, quod Dunstano falso relatu aut memoria lapsus tribuit

^a Apud Osbertum Lanfrancus Cadomensis cœnobii Abbas, vir præstanti sapientia pollens, Cantuariensium pontificatum regendum suscepit, qui more electi Antistitis Cantuariam xviii Kal. Septembris veniens, susceptus est à clero & populo, sicut Patrem tanta sedis

& virum ingentis fame suscipi erat æquum. Hic ad præpta pontificali benedictione, quam xv Kal. Septemb. Cantuaria suscepit, ecclesiam Salvatoris, quam tunc præfatum incendium, tum vetustas inutilem fecerat, funditus destruere, & augustiorem facere cupiens &c. Levata sunt corpora pretiosorum Pontificum Christi, Dunstani atque Elfegi.

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII
M. CII. X. X.

à sancto Dei fuisse perterritos, & vix noctem illam transgisse vivos, propterea quòd presbyter quidam aspectu terribilis, qui ex figuratis imaginibus Dunstano visus est simillimus, gravibus eos cruciatibus vexasset, diuque vexatos ardenti rogo concremandos violenter pertraxisset. Ita illi quam sponte noluerunt, coacti injuriam donaverunt.

Lanfrancus
faventem
sibi sentit
Dunstanum
in causa
temporali,

17. His temporibus conflictum inivit LANFRANCUS Archiepiscopus adversus majores natu regni Anglorum, præcipuè adversus Episcopum Bajocensem, nomine O DONEM, qui erat frater Regis, & Comes Cantuæ, de jure ecclesiæ Christi, & quibusdam terris inde ab antiquis temporibus injustè ablati. Sed nihil de viribus suis confidens (erat namque sicut omnibus sapientia incomparabilis, ita in conspectu Dei præ omnibus semper humilitate admirabilis) deprecatus est beatum Dunstanum auxilio sibi fore ad defendendam causam ecclesiæ suæ: & oblata pro exauditione hostia salutari, quietus sedebat in loco, expectans advocacionem causidicorum, simul ac meditans quid vel ipse adversariis obicere, vel qualiter ad objecta quæque posset respondere. Tunc interim excessum mentis patienti apparuit sanctus Dei, stans in medio duorum aliquorum angelica dignitate præditorum, angelicos & ipse vultus habens, atque in vultu quamdam frontis & oculorum conniventiam Lanfranco ostendens. Ex qua visione de capienda victoria securus ille effectus, concilium malignantium intrepidus adiit, munitiones illorum torrente rationum funditus dissipavit. Ita enim cunctos Christi ac suos devicit adversarios, ut & quæ sui juris erant, ecclesiæ Christi integerrimè restituerentur, & hoc non humana sapientia, sed divina factum fuisse virtute idem Domini servus gloriaretur.

& in gravi
morbo.

18. Post aliquot dies Lanfrancus corporali infirmitate gravissimè tactus, omnino à medicis desperabatur. Cumque finem vitæ jam jamque adesse putaret, missa legatione mandat fratribus ecclesiæ Christi quæ circa se agebantur: exoptat seniorum præsentiam, quatinus si in corpore diutius vivere non liceret, defuncti (ut verbis utar illius) cadaver ad urbem secum transveherent. Nam in quodam ecclesiæ patrimonio procul ab urbe distante, quod Ealditune * vocatur, idem Pater venerabilis ægrotabat. Veniunt itaque illi ad locum: inveniunt omnia lacrymis repleta, plorant cum plorantibus, nolentes hominem morte videre finiendum, cui similem post hæc sciebant non esse inveniendum. At ille, sive suas angustias, sive filiorum suorum miseras non ferens, (sicut enim mater unicum filium, ita singulos nos unice diligebat,) convertit faciem suam ad parietem, divinam quantis posset suspiriis clementiam deprecaturus. Confestim autem sursum raptus, videbat quasi exercitum virorum candidatorum, luciferas sicut sol facies habentium, albos equos cum phaleris aureis comtos insidentium, & liberales jocos jocunda quadam suavitate ad invicem exhibentium. quos ille prætereuntes lætabundis oculis intuens, sciscitabatur cujusnam ista profectio esset. Dictum autem est hanc domni Dunstani esse, illum verò non longe abesse. Expectabat itaque Lanfrancus explorans singulorum transeuntium vultus, cupiens illum præ ceteris agnoscere, à quo præ ceteris remedia sperabat salutis accipere: & ecce beatissimus Pater Dunstanus venerabilium seniorum cuneis hinc inde stipatus veniebat, similem per omnia ceteris habitum gerens, nisi quòd ab humeris & sursum, celsior cunctis eminebat. In cujus occursum Lanfrancus humiliter progrediens, jungensque se ad latus equitantis, illius amplexatus est pedem simul cum ascensorio cui videbatur inniti, atque ad osculandi gratia trahere conatus est. At Dunstanus quasi ad factum expavescebat, sive Lanfranco honoris gratiam exhibens, constricto genu utraque manu pedem ad se videbatur retrahere. In hac beata certaminis lucta Lanfrancus ad id quod fuerat redit, & ita se sanum reperit, ut nullum infirmitatis vestigium in toto corpore remansisset. Agit itaque gratias Deo, cujus dono

* s. Ealditunc.

dono & Dunstanum videre , & cupitam salutem illo potuit donante suscipere. Vocatis ergo his qui propius accumbebant , narrat ex ordine quæ viderat , simul se convaluisse asseverat. Illis verò existimantibus quod alienata mente loqueretur : Præparetur , inquit , mihi altare. videbitis namque illum sacrificium Deo offerentem , quem paulo ante videbatis vix labia moventem. Deinde accitis qui nuper advenerant senioribus , Hic dies , ait , erit vobis boni nuntii dies. Dominum & patrem nostrum Dunstanum hic fuisse , & me ab omni corporis molestia sanasse scitote. Regredimini ergo ad ecclesiam , portas ejus super vos obserate , ad memoriam sancti accedite , genua flectite , ac pro reddita mihi sanitate uberes gratias referte. Nolo etenim per me ipsum modo venire , ne existiment me homines aliquid esse , quasi qui potuerim Dei sanctos videre. Faciunt illi imperata , magnumque fratribus de morte Patris suspectis gaudium præstant.

ANN. CH.
DCCCC
LXXXVIII
MAY XIX.

19. Quidam capellanus Presbyter Archiepiscopi adeo gravi februm vexatione per octonos menses cruciatus fuerat , ut consumtis carnibus vix infirmis ossibus pellis hæreret. Hic eo momento quo Archiepiscopus salvus effectus est , optatam à Deo salutem , & ipse consecutus est , & mane ad Archiepiscopum lætabundus ingrediens , (didicerat namque illum convaluisse) requirebat modum receptæ sanitatis , & audiebat. Rogatus etiam ipse , ut quemadmodum sese haberet ediceret , Planè , inquit , optimè valeo , quoniam is qui te in mortis periculo miserando respexit , mihi quoque ob gratiam tui in hac nocte salutem conferre dignatus est. Jacebam namque in stratu meo , quod ligneus solummodo à stratu tuo paries dirimit , videbamque in visione beatum Dunstanum sollemnes in ecclesia Salvatoris Missas agentem , meque illi in ministerio subdiaconatus servientem. Cumque perlecta à me fuisset Epistola , ad pedes illius ex more deosculandos accessi , benedictionem petii , & ita cum ejus benedictione recedens convalui. Audiens hæc venerabilis Pater Lanfrancus , erumpens in gaudium sic ait , Non potuit quicquam infirmitatis in loco remanere , quem sanctus Dei visitationis suæ gratiâ dignatus est illustrare.

& in morbo Capellani.

20. Ea quoque tempestate duæ quædam res apud nos contigerunt , quas non magis beato Dunstano , quàm ceteris ibidem quiescentibus sanctis adscribendas putavimus. Ex præcepto siquidem Bajocensis Episcopi quidam vir in vincula coniectus fuerat , propterea quòd cervum in silva illius à canibus incitatum , seseque in occursum ejus præcipitem dantem , emissâ sagittâ occidisset. Habitus ergo in vinculis in civitate Cantuaria , diebus ac noctibus ecclesiam frequentare , lacrymas pro peccatis effundere suis , magnumque populi affectum ex sonitu stridentium catenarum circa se excitare. Cumque hoc per duos annos indefinenter fecisset , quadam die , cum ante altare dominicæ Crucis prostratus jaceret , videntibus cunctis qui circumstabant , catenæ disruptæ sunt , boiæ in quatuor partes comminutæ , clavi in minutas partes fracti. Ipse verò quid de eo divinitus agebatur penitus ignorabat. Surgente autem illo ab oratione , ceciderunt vincula de pedibus suis. quæ tollens in manibus suis , per medium fratrum omnipotentem Christum pro miraculo laudantium perrexit , eaque super altare Christi posuit , offerens Deo pro munere quod sibi fuerat pro onere. Post paucos dies dum rem istam LANFRANCUS Archiepiscopus cuidam præpotenti viro narrasset , ille vicaria relatione , Et ego , inquit , tale aliquid vestræ excellentiæ narrare valeo , quod non minoris admirationis apud te fore existimo. Tertius namque dies est hodie , ex quo sedecim naves piratarum validissimo vento actæ , ad ripam maris sunt jactatæ : homines autem qui intus fuerant , partim maris fluctibus sunt immergi , partim à regiis exactoribus comprehensi , cum principe suo nomine Baraba compedibus adstricti sunt. qui idcirco Baraban se ap-

Catenato nodi soluti.

Factum contrarium.

ANNO. CH.
DCCC
LXXXVIII
MAY. XIX.

pellari voluit, quoniam nimiae semper crudelitatis fuisset, multamque hominum turbam manu sua occidisset. Evadens autem de compedibus viam quae ducit Cantuariam arripuit, sciens se neque vita, neque membris cariturum, si ecclesiam Christi contingere posset asylum. Sed cum jam prope civitatem fuisset, mox ut pinnam Ecclesiae, & Cherubin aureum vidit, quasi caelestis Cherubin virtute repulsus ultra progredi non potuit. Nititur itaque totis viribus contra vacuum aërem, & semper eum quasi murum ferreum sentiebat. Hæsit verò stupens, & iterum resumptis viribus prioris luctæ certamen assumpsit; sed ea qua ante virtute repulsus, majore quam antè spatio resiliit. Tentabat si unde venerat regredi posset: currere poterat quantum volebat. Si verò quo disponebat, progredi vellet, mox ut ecclesiam videbat, pedem movere non poterat. Desperans ergo de salute sua & de misericordia Dei. Manifestum est, inquit, cum damnatis me sortem habere, cui ecclesiam Christi non licet videre. Quid ergo prodest crudelem Christum invocare, à quo non sit misericordiam impetrare? Ut fortuna volet, eat, ego deinceps fugam non inibo, sed unde veni moriturus redibo. Hæc dicens, præcipiti cursu redit, quæ sibi contigerant multis millibus hominum narravit. Post hæc condignas factis pœnas solvit. His acceptis Lanfrancus vocato me præcepit ista in populo prædicari, adjungens ideo hunc ab ecclesia terribiliter repulsam, quod ficto corde ad eam accesserit: illum verò alium ea re in ecclesia mirabiliter liberatum, quòd ad eandem quotidie devoto animo tetenderit.

Monachus
recedere
volens im-
peditur.

21. Sed & illud perpetua dignum est memoria^a, quod circa Edvardum urbis Lundeniæ Archidiaconum ejus clementia mirabili modo operata est. qui cum esset in sæculo deliciis pollens, conspiciens omnia sæculi bona esse angusta, contulit se ad unum incommutabile commune sufficiens bonum Deum, suscepta sanctæ religionis veste in ecclesia Cantuariensi, sub regimine præfati gloriosi viri LANFRANCI Archiepiscopi; ubi per aliquot annos honestè conversatus, magnam apud omnes cohabitantes gratiam obtinuit. Sed post hæc malignus Spiritus ejus conversioni simul & conversationi invidens, occultis quibusdam & importunis suggestionibus animo illius tædium religionis ingerebat, cupiens illum ad hanc mentis insaniam perducere, ut ad sæculum, unde venerat, repetito vomitu fordium rediret. Immittebat namque diabolus in cor ejus sæculi voluptates, amplexus feminarum, amplas domos, amicorum societates; nec permittebat illum cogitare, quàm dulcis est Dominus gustantibus eum, quàm magna domus Dei, & ingens locus habitationis ejus, quam beata societas Angelorum Deum in sæculum sæculorum laudantium. Victus tandem importunitate tentatoris, exitum de ecclesia moliebat, & paratis omnibus quæ ad hoc sacrilegium explendum idonea videbantur, ingreditur ecclesiam^b, à sancto Dunstano licentiam exeundi & ad sæculum revertendi petiturus, sciens procul dubio quod nihil ei prospere procederet, si illo offenso discedere non timeret. Et surgens ab oratione ut ostium ecclesiae egrediretur, reperit in ostio Dunstanum cum virga stantem, non talem tunc qualem illum viderat Lanfrancus, sed terribilem vultu, oculis minacem, & mordacibus labiis hæc infremens: Regredere miser, regredere, omnipotenti Domino te prosterne, conceptumque diaboli venenum de corde tuo evome. Cumque ille pavens ac tremens hæreret, Dunstanus elevata contra illum virgâ, ait: Non exibis, sed hic morieris. Hoc dicto qui loquebatur disparuit, & cui loquebatur graviter ægrotavit. Mox itaque lectulo receptus, duobus mensibus in magnis angustiis vixit & post hæc vitam consummavit. Sed cum ad hoc ventum fuisset ut animam reddere

^a Hoc miraculum distinctius refert Osbertus infra, | *duas festivitates Assumptionis & Nativitatis S.*
^b Nempe dum Fratres meridiana hora in lectis pau- | *Maria.*
sabant, apud Osbertum, qui ait id factum esse inter

deberet, accersitis his quos primos in amore fraternitatis habuerat, univ^{er}sa per ordinem quæ vel male disposuerat, vel bono suo viderat, in magna cordis contritione narrabat. Hæc eadem alius quidam frater bonæ indolis adolescens, nomine Adrianus, coram omnibus confessus est, dicens se & conscium consilii & consentaneum operi.

ANN. CH.
D C C C E
L X X V I I I
M A I I X I X.

22. Ante hos dies cùm in insula Tanatos essem, gradiebar juxta litus maris cum milite, qui me pro defensione sui invitaverat, considerans ea quæ ibi sunt mirabilia Dei, & materiem boni sermonis exinde eliciens. Inde sermo ad patrem Dunstanum protractus est, quoniam maximum semper lucrum reputo quoties loquendi de illo occasionem reperio. Tum miles idem memorato hoc nomine totus expalluit, ac veluti dolorem ex intimo suspirans, Væ, ait, mihi ingrato, qui tantorum beneficiorum huc usque immemor existo. Tum ego: Et quid, inquam, hi tam molesti anhelitus. Nosti, ait, quantum mihi infestus Abbas sancti Augustini, dum adviveret extiterit, dum diripere cuperet quæ ad me hereditate venissent. Novi, inquam. Num & illud nosti quod non modo nihil ejus immoderatio obfuit, verùm etiam ad majoris mihi gloriæ cumulum excrevit? Nec hoc, inquam, latet: sed quorsum ista commemores ignoro, Scies, inquit. nocte siquidem, quæ diem statuti inter me & illum placiti præcedebat, memorans cùm essem in domo mea quæ prope est, quod frequenter patrem Dunstanum tuis rationibus extollere consueveris, Nunc, aio, experiri habeo, si ut accepi, ita ille laudabilis existat. Flexus ergo in oratione, Deus, inquit, patris Dunstani, fave hodie nostræ parti. Inde corpusculum requiei dedens, video in somnis urbem Cantuariam, basilicam Salvatoris, memoriam Patris. cui quasi incumbens, aspicio virum juxta stantem, decorum forma, veste speciosum, lampadem lucis manu tenentem: ad cujus imaginem perterrefactus, Quisnam, inquam, es tu hominum pulcherrime. Idem, inquit, ille, cujus tu paullo ante auxilium precabare. Pape, inquam, quàm citus es ad miserandos miseros! Nosti quid Dominus minatur? Nihil, ait, ejus minas pertimescas, nec magni eas omnino pendas. Ita miles ille oravit, post hoc versus ad me ait: Jam cetera tu nosti, quemadmodum ego & tu convenimus, contenderimus, convicerimus. Signum, inquam, grande in illa die dedit sanctus, propterea quod dum illi plures, & elimato acumine fuerint, à paucis & minus acutis victi abierint. Tum ego respiciens ad eos qui præsentés erant ostendi verbis, quod nunc prodo litteris.

Dunstanus
invocanti
propitius.

23. Nunc ad ea quæ meam proprie attingunt personam, ut minùs fortasse sapiens, transibo, & sic ori silentium ponam, manibus quoque otium indicam. Quodam tempore quidam homines gravi me odio infestabant, nec prius ab infestando quiescere volebant, quàm magnis injuriis affectum gravioribus minarentur afficiendum. Eorum verò qui agendæ causæ nostræ judices dati fuerunt ita animus sive gratia, sive importunitate adversariorum à me alienatus est, ut neque oratione inflecti, neque ulla possent ratione moveri. Desperans ergo de subventione hominum, solius Dei ac beati istius auxilium duxi quærendum esse. Itaque nocturno tempore soporatis omnibus, ejus memoriam in magna confidentia adii, & multitudinem miserationum illius gemebundis vocibus ac lacrymabilibus oculis pulsavi. Demum mente fessus, luctu anxius recessi, secretum petii, dolorem cordis requie corporis, ut interdum fit, lenire desiderans. Necdum satis ad paufandum composueram corpus, dum animo cuncta excedens, viderer mihi in atrio templi domum videre, cujus magnitudo mirabilis, pulcritudo inæstimabilis, ad quam nemo nisi per quamdam aquarum colluvionem poterat transire. Verùm ista transeuntibus lex erat, ut quanto magis ad introitum domus appropinquarent, tanto minus easdem sentirent aquas. Transibam ego cum transeuntibus, ac rarefcentibus aquis ad ulteriora alvei litora perveniebam: moxque domum

Auctor de
se narrat visum.

Ann. C. H.
D. 1000
LXXXVIII.
M. C. LXX

ingrediens, videbam totam illam majori quàm solari claritate fulgentem, cœ-
tum quasi sanctorum ineffabili quadam suavitate lætantium circumfidentem;
& quamdam decoris subtilitatem, quæ modò crystalli pervideri posset ocu-
lis intuentium, prætendentem. Considerabam diligentius, volens deprehen-
dere, unde etiam immensæ lucis claritas coruscaret, & videbatur mihi quod
non aliunde quàm de corporibus sanctorum idem splendor exiret. Interroganti
autem mihi quæ hæc essent, edoctum est hunc esse clerum magni Dunstani,
illum verò paullo ante affuisse, divina Sacramenta celebrasse, & necdum Com-
munionis Antiphona decantata recessisse, atque ut illum exspectaret qui ad re-
quiem illius decumbere præcepisset. Cogitabam itaque ne fortè ego ille essem.
Cumque hoc in animo volverem, confurgentes viri illi apprehensum me statue-
runt in medio sui, alterutris vocibus sese cohortantes: Eia fratres, Missas ter-
minemus, quoniam is adest, cujus gratiâ ista dilatio facta est. Cœperunt ita-
que dulcissimis ac modulatissimis vocibus psallere, & me ad organizandum
quod psallebant invitare. *Dico autem vobis amicis meis, ne tremamini ab his qui vos
persequuntur.* Ad quas voces experrectus confestim, ad sepulcrum sancti cu-
curri, medium illud utrisque brachiis amplexatus sum, vociferans ac nimia
cordis exultatione proloquens: Affuisti, pater carissime, affuisti, affuisti in
angustiis laboranti, & gratiam tui humiliter postulanti. Verè sanctus Dei es,
& quodcumque vis ab illo impetrare potes. Jam securus iudices adibo: nec
minas cuiuspiam hodie formidabo. Venientibus ergo iudicibus, quorum
interfuit causam terminare, accesserunt hii qui me turbare moliti, accessi
& ego calumniam de adversariis movi. Itaque, Deo adjuvante & Dunsta-
no patrocinante, omnes mihi adversantes devici, ut & ipsi propria sua ratione
caderent, & ego non solum factam mihi injuriam non effugerem, verùm
etiam in mea defensione simul & exultatione plurimùm exultarem.

Auctor
multa præ-
termittit.

24. Satis esse ista existimo domini & patres carissimi, vel ad insinuandos
temporales sancti viri labores, vel ad ejus sempiternam gloriam catholica
Ecclesiæ fidelibus commendandam: non quo plura non sint, & fortasse his
majora, quæ ad hæc narrari valeant: sed quòd ea solummodo voluerim nar-
rare, quæ fidem (sicut proœmio dixi) non viderentur excedere. Quis nam-
que statim mihi credulitatem accommodaret, si dicerem aut vestem nilum in
columna lucis suspendisse, aut extremam cognati parentis egestatem ad sum-
mas divitias nummi dimidio perduxisse? Cujus animum horror non percel-
leret, si audiret Monachum Jerosolymam^a properantem, ab exercitu Impe-
ratoris Constantinopolim circumventum, ad solam sancti illius invocationem
ab eorum molestissima irruptione liberatum? Quem, inquam, stupor non
apprehenderet considerantem, vel furem à sancto perterrefactum res à requie
illius exportatas in atrio templi illibatas reliquisse; vel civem Cantuariæ con-
tra oppositam sancti auctoritatem substantiam ecclesiæ Christi subripientem,
post paucos dies pœnam suæ temeritatis solvissè? Videtis quibus abstineo,
propterea quòd æstimationem audientium supergredi nolo. quæ tamen si
commemorarem, incredibilis esse non deberem, propterea quod nihil est
difficultatis, ubi Dominus Christus auctor est operis. Deinde more canto-
rum in conviviis agentium fecimus, qui dum pulcherrimum est, medium
carmen recidere assolent, quo & tædium audientibus tollatur, rursusque
audiendi oblectatio major excitetur. Ad postremum verò dicendi præceptis
vel in fine hujus orationis parere voluimus, qui commotis animis auditorum
finem ponunt officii Oratorum. Nam lacrymâ, ut Tullius ait, nil citius
arescit. Quod si ego, sicut oportuit, officium peregi, grates obsecro omni-
potenti Deo mecum exsoluite, cujus ut peragi posset actum est miseratione.
sin verò minus appositè dixi, non ideo minus is de quo dixi debet appre-

^a Hoc miraculum refert Osbertus, infra. Aliud ab aliis prætermisum memorat Vvillielmus de fure
suspensio, quem Dunstanus incolumem servavit.

tiari, propterea quod nihil est indignius, quàm propter vitium scribentis virtutem minuere bene promerentis. Potius in illo Deum magnificemus, nomenque illius certatim invicem exaltemus, agentes ei gratias, qui illum ante mundi constitutionem in æterna sua sapientia elegit, & Anglorum tempora per ostensionem corporalis præsentia illius beatificare voluit. Veneremur quoque illum in Deo, ejusque merita summis honoribus attollamus, certi quod ad Dei gloriam pertineat, quicquid in ejus veneratione nostra devotio informat. Amemus illum ex omnibus cordium nostrorum medullis, ac per illum quicquid à Deo fideliter petierimus, nos recepturos speremus: propterea quod nihil nobis Dei clementia poterit denegare, si quem ille diligit, nos studuerimus & animo diligere, & obsequio venerari. Gloria omnipotenti Deo Patri, qui illum fecit: gloria unigenito Dei Filio qui illum redemit: gloria Spiritui-sancto qui illum sua gratia illuminavit; uni soli vivo & vero Deo laus & gratiarum actio per infinita sæcula sæculorum, amen.

Quem genus insignit, virtus attollere certat,
Hanc dare nostra cohors munera laudis habet.
Dunstanus pater eximius venerandus in orbe.
Post hyemem, veris tempora læta subit.

FRAGMENTA EX ALIA VITA

Auctore Osberto Monacho sæculo XII.

POSTHÆC, Edgarus partem regni, quam diximus Eduino remansisse, obtinuit, regnamque sui unitatem recepit, bellis ac seditionibus, quæ ex ejus divisione emerferant, quaquaversum sedatis. Exin defuncto Episcopo Londoniensi, quaesitum est, quis in Episcopatum dignè succedere posset: Et cum in hoc aliquantulum temporis expenderetur, nec decens persona & idonea reperiretur, tandem electio omnium super Dunstanum versa est, & ipse pontificatum prædictæ ecclesiæ suscipere communi cunctorum conclamatione coactus est. Utraque igitur Ecclesiæ, Vv'gorniensis videlicet & Londoniensis, eo præfule gloriabatur, quandoquidem ipse summa necessitate compulsus, utrisque Pontifex per nonnullum temporis spatium erat, utrique sollicitudinis suæ curam impendens, utramque inuis & extrà sua defensione contra omnes amulos muniens, in utraque officium pontificale opportuno tempore sedulus exsequens. En visio, quam supra descripsimus in gladiis Apostolorum, partim impleta est, cum in Episcopatu Londoniensi, qui ex nomine beatissimi Pauli celebris habetur, confirmatus est. Profectò namque gladium ipsius Apostoli ipsi ecclesiæ prælatus accepit, quia verbum Dei, morem illius sequutus, subditorum cordibus infudit excellenter; & potestate, quâ ille in virtute Domini Christi gloriatus est, ipse ad terrendum impios, ad demulcendum pios circumquaque usus est. Quod & in Ecclesiâ Vv'gorniensis strenuus egit, quam in gladio beati Petri regendam suscepit, siquidem Episcopatus idem per id temporis in honorem ipsius Apostoli gloriosi fundatus habebatur. Sed OSVALDUS vir sanctus & religiosus, quem in regimen ipsius ecclesiæ beatus Dunstanus Cantuariensis Antistes effectus, sibi succedere fecit, quia clericos ibi degentes nec à pravitate sua convertere, nec indè, eò quòd nobiles juxta sæculum atque potentes erant, quibat eliminare; construxit præcò contiguam ipsi ecclesiæ ecclesiam beatæ Dei genitrici Mariæ, in qua ipse cum Monachis, quos se proposuerat adunaturum, Christo serviret, quod & factum est. Religio itaque Monachorum contemptum clericis peperit, & vulgi conventum ab eis alienatum, sibi assiduam fecit. Quid plura? Numerus clericorum passimminuitur, monachorum conventus in dies augetur. Quidam insuper ex ipsis clericis conversi, numero illorum additi sunt. Hoc modo sedes Pontificalis mutata est in ecclesiam beatæ Mariæ semper Virginis.

Memorato itaque Odone Archiepiscopo Cantuariorum ad perennis vitæ gaudia translato, inmensum omnibus Anglorum Ecclesiis luctum suus transitus intulit, & innumeros populos acerbo dolore percussit. Postulatus Dunstanus Odoni in patriarchatum sedis Anglorum succedere, abnegat, suscepti regiminis onus satis grave sibi ad portandum, etiam si majus non reddatur, protestans. Unde Belfinus*, Vventana civitatis Antistes, per regni Principes, quorum alios re præsentium, alios spe munerum futurorum ad hoc

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII
MAY XIX

XXVII.

Vv'gornia
Monachi
locati.

XXVIII.

* L. Elfinus.

ANN. CH.
DCCC.
LXXXV. II.
MAY. XIX.
* J. Britzel-
mus

sibi fautores effecerat, Archiepiscopatum, Rege annuente, obtinuit. qui post aliquot adeptæ dignitatis dies Romam pro Archiepiscopatus stola petens, in Alpibus nimia frigoris asperitate correptus, ultimum statum ibidem emisit. Post quem substitutus est in Lunnium ecclesiæ Dorobernensis pontificatum Bixtelinus * Dorsetensis populi præsul, vir totus ex mansuetudine, humilitate & modestia factus. Verùm ubi compertum est, nihil in corrigendis vitiis, nihil in exercendis ecclesiasticis disciplinis, neque virtutis seu constantiæ in eo esse ad tuendos bonos, vel coercendos malos, ad ecclesiam suam rediit: & ita sedes Cantuariensis à Pontifice aliquantulis diebus vacua stetit. Itaque unanimis omnium electio Dunstanum inclamitat, &c.

XXIX. Post hoc, temporis opportunitate accepta, beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli limina petiit, & eum summæ sedis Pontifex magno sinceræ dilectionis affectu illud venientem excepit; secumque postea familiaritè agens, & agendo templum sancti Spiritus esse cognoscens, magnificè illum honoravit, ac stola sui Apostolatus, pro qua venerat, decentissimè decoravit, &c.

XXX. Inter hæc visionem, quam sibi in Apostolicæ armaturæ oblatione dudum apparuisse descripsimus, mente revoluens, & eam jam in administratione regiminis diuturnæ ecclesiarum, Vvigorntensis videlicet & Londinensis, ferme impletam conspiciens, dicendum existimo, per quid Archiepiscopatus Cantuariensis, qui hos dignitate præcedit, & in quo ipse excellentius sedit, ei præsignatus, &c. Quis ergo in cunctis, quæ religioni competunt, Dunstanus fuerit, videlicet cujus virtutis ad omnes omnium personarum injustitias deprimendas, atque bona opera fovenda & munienda existerit, usque hodie tota Anglia canit, nec opus esse arbitror, ut me illis scribendis fatiget grandis labor. Nonnulla tamen, quæ ab illis, qui ex ejus tempore usque ad nos per successus ætatum fluxère, accepimus, compendioso relatu subjiciam quatenus inde percipiatur veritas verborum, quæ proposuimus.

XXXI.
Comes ob
illicitum
conjugium
ab ecclesiæ
aditu prohibitus,
Rege repug-
nante

Comes quidam præpotens cognatam suam illicito sibi matrimonio copulaverat, & à Dunstano semel, secundo & tertio redargutus, incestum suum divorzio expiare volebat. Quapropter gladio Spiritus sancti à viro Dei percussus, à liminibus est sanctæ Ecclesiæ separatus. qui typho tactus superbia, Regem adit, Dunstanum immoderatæ & impiæ severitatis accusat, regia sanctione se ab ejus tyrannide liberum constitui querula voce precatur & obsecrat. Cujus verbis Rex acquiescens, Dunstano mandat, ut hominem cum ea quam duxerat, in pace manere sinat, & à quibus ipsum suspenderat liminibus sacris restituat. Miratur ille ad audita, & dolet religiosum Regem per mendacem hominis linguam, ante rei inquisitionem & examinationem esse seductum. Ponit tam n hominem ad rationem, & tam pro commisso crimine, quàm & propter injustam suam criminationem, apud Principem terræ factam, paullo durius increpat, cupiens eo modo ad penitentiam & correctionem cor illius emollire. At ubi vidit ipsum non solum verbis suis non consentire, sed insuper contumaci spiritu contra se furere, minarique supra id quod eum ab ingressu domus Dei suspenderat, ut dixi, omnem ei communionem fidelium, donec à sua pravitate discederet, interdixit. Tunc ille seipso deterior effectus, immani est furore correptus, & nihil eorum, quæ possidebat, alicujus esse momenti reputans, ad hoc solum se totum studebat impendere, ut Dunstano excitaret scandalum, & Christianæ legis jugum, quo à sua libidine coerceretur, sibi faceret alienum. Legato itaque suos Romam destinat, & talibus assueta quorundam Romanorum corda & ora in suam causam largo munere largiori sponcione permutat. Quid deinde? Præsul apostolicæ sedis Dunstano, peccatori homini condescendere verbis ac litteris mandat, & eum Ecclesiæ gremio integrè conciliare monet, hortatur, imperat. Ad quæ Dunstanus ita responderet: Equidem cum illum, de quo agitur, sui delicti penitudinem gerere videro, præceptis domini Papæ libens parebo: sed ut ipse in peccato suo jaceat, & immunis ab ecclesiastica disciplina nobis insultet, & exinde gaudeat, nolit Deus. Avertat etiam Deus à me, ut ego causâ alicujus mortalis hominis, vel pro redemptione capitis mei postponam legem quam servandam statuit in sua Ecclesiâ idem Dominus meus Jesus-Christus filius Dei. Hæc sibi relata ille audiens, & Dunstanum ab his quæ certò diceret & inflexibilem esse certissimè sciens, & excommunicationis suæ pœna cum pudore hominum constrictus, tum timore periculorum quæ talibus nonnumquam accidere solent, perterritus, obstinationem suæ mentis deposuit, & ablicato illicito conjugio, penitentia sibi cultum imposuit. Dunstano namque generale totius regni Concilium de observantia Christianitatis celebrante, ipse suimet oblitus, nudis pedibus, lanceis indumentis corpus amictus, virgas manu ferens, Concilio sese medium ingessit, & ante pedes Dunstani gemebundus & ejulans corruit. Quo viso, moti sunt omnes qui aderant ad pietatem, & ipse pater omnium, majori præ ceteris pietate motus est. In vultu tamen servato disciplinæ rigore, ut pote hominem Deo reconciliare desiderans, lacrymas ejus ad horam severus sustinuit; ac demum à toto Concilio postulatus, lacrymans & ipse,

excommu-
nicatur.

Romanum
Pontificem
captat.

Dunstano
in propo-
sito per-
sistente,

tandem pœ-
nitentiam
subit.

culpam indultit. Itaque ab excommunicationis vinculo absolutum, communioni fidelium, gaudentibus cunctis, eum restituit.

Alio tempore monetarii tres, qui in potestate viri erant, cum falsa moneta capti, ad subeundam pœnam, hominibus per totam regnum promulgatam sunt adjudicati. quæ res Danitano abscondi non potuit. Die ergo Pentecostes idem pater Missarum sollempnia celebraturus, percontatur, utrum Dei populo statuta iustitia de ipsis monetariis facta fuerit, an non. Respondetur, eam, ob reverentiam tanti diei in alium diem esse delatam. Nequaquam, inquit, ita fiet, Monetarii namque qui falsos ex industria denarios faciunt, fures sunt, & eorum furto nullum esse nocentius cognosco; nam in falsa moneta quam faciunt, totam terram spoliant, seducunt, perturbant. Ipsi divites, ipsi mediocres, ipsi pauperes in commune ladunt, & quantum ad eos pertinet, omnes aut in opprobrium, aut in egestatem, aut in nihilum redigunt. Qua propter noveritis, quia ego hodie ad sacrificandum Deo non accedam, nisi primo illi qui deprehensi sunt, eam quam in seductione totius populi promeruerunt subirent pœnam. Si enim in ultione tanti mali, cum negotium me respiciat, Deum placare superseæto, quomodo illum de manibus meis sacrificium suscepturum sperare queo? Sed hoc licet crudelitati possit adscribi, Deo tamen patet intentio mea. Lacrymæ, gemitus, atque suspiria viduarum ac pupillorum, clamor quoque vulgi totius mihi incumbit, & correctionem huius mali deponit. Quorum afflictionem, si, quantum in me est, mirigare non intendo, & Deum qui gemitibus eorum compatitur nimis offendo, & alios ad idem malum exercendum promotores & audaciores facio. Dixerat, & pro pœna illorum qui manus erant perditæ pietate motus lacrymas manat, ut satis esset videre, de quo fonte procedebat edictum quod nonnullis videbatur crudele. Ubi verò audivit præstitutam iustitiam factam surrexit, ac loca facie ad oratorium exhilarato vultu abiens ait: Quia Dominum obediendo statutus, iustitia, legibus audivi hodie, confido quod & ipse per misericordiam suam sacrificium de manu mea suscipiet hodiè. Cujus consentiæ effectu privatus non est. Eo quippe inter sacrosancta Missarum sollempnia sacras manus extentente, & Deum Patrem omnipotentem, ut Ecclesiam suam catholicam pacificare, custodire, adunare & regere dignaretur toto orbe terrarum interpellante, nivea columba multis intuentibus de celo descendit, & donec sacrificium consumtum esset, super caput ejus expansis alis & quasi immotis sub silentio mansit. Inter hæc quid animi gereret servus Dei, quo amore, quâ dulcedine, quo desiderio putas in Deo pascebar, quæ ex præsentia gratia Dei, tali visitatione fovebatur? Consumto sacrificio, columba eadem in austeralem altaris partem declinavit, & super tumultum beati ODOONIS, cujus supra mentionem fecimus, se reclinavit, alis suis hinc inde illum complexans & quasi rostro deosculans. Quod beatus Dunstanus intuens, & eximie meritum jacentis appendens, in tanta eum deinceps reverentia habuit, ut quoties sepulcrum ejus transiret, genua flecteret: cognomine quoque Romi in materna lingua post hæc semper eum nominare consuevit; videlicet, *Ode se gode*, quod latine sonat, Odo bonus. Quo cognomine ex eo tempore usque ad hanc nostram ætatem solet ab Anglis, maxime tamen in Cantuaris, nuncupari. Percantata Missa, Dunstanus ab altari digreditur; ministris autem eis pro signo quod acciderat, his & illis inuentibus, & alios ex fratribus ministerio Pontificis aliosque suspicantibus, ipsi se in diversa tollunt, ac virum immeritis adhuc hæc præsentia gratia Dei lacrymarum imbribus madentem, solum relinquunt. Et ecce dum casulam quâ inter sacra vestiebatur deponeret, nec ullus adisset qui eam susceperet, disponente Deo, suspensa pepenit in aère, ne cadens in terram servum Dei à sua turbaret intentione.

Per id ferme tempore rogatus à quodam viro nobili & religioso, dedicavit ei ecclesiam unam, quam ipse in fundo suo construxerat: ubi ad ministerium aqua deficiente, & ob hoc homini nonnulla mæstitudine febripiente, famulus Dei præmissa prece terram baculo percussit, illicoquæ fons limpidissimus erumpens, omnes qui præsentibus erant non modicum letificavit. qui fons usque hodiè manans, Dunstani nomen & meritum celebre facit. Idem Pater à Cantuaria in remotiores villas suas opportunis spatiis hospitia sua disposens, apud Magaveldam, sicut & in aliis hospitiorum suorum locis, ligneam ecclesiam fabricavit, quam ipsemet dedicans, dum ex more circumiret, & eam ad æquinoctialem solis ortum minimè versam perciperet, fertur quòd transiens humero suo illam aliquantulum pressit, moxque mutatam à proprio statu in medium Orientis tramitem pro voto convertit, quod ipsum facile potuisse efficere nemo ambigit, nisi qui verbis Domini Christi quibus fidem sicut granum sinapis habentibus promittit, quod etiam montem dicto transferent, credulus existit.

Inter hujusmodi opera Dunstanus Deum semper in mente habere, Deo quicquid boni perficerebat non sibi adscribere, magnum humilitatis, minimum elationis corper omnia & in omnibus possidere. Cum autem à secularium negotiorum occupationi-

ANN. CH.
DCCCC
LXXXVIII.
M A I XIX.
XXXII.
Monetarios
falsos puniri
jubeat in
die festo.

Columba
sacrificanti
adest.

XXXIII.
Fontem
cluit è rupe.

Ecclesiam
ad orientem
vertit.

XXXIV.
Exercitia
ejus.

ANN CH
DCCCC
LXXXVIII
MAY XIX

bus ei quies antidebat, modò contemplationi divinæ & orationibus incumberebat, modò sacrarum Scripturarum lectioni & earum expositionibus intendebat, modò fratrum exhortationi seu librorum emendationi sedulus operam impendebat. In compunctione verò lacrymarum tantâ gratiâ præditus erat, ut quoties eum sacris altaribus fisti, vel aliquo officio pontificali fungi conspiceres, Spiritus-sancti fervore mentem ejus accendi, & quæ ipse exterius ministrabat, illum interiùs operari per indices ex oculis illius decurrentes lacrymas non dubitares. Hæc inter sibi & successoribus suis competentiâ, tam intra muros urbis quàm & in quibusque villis ad Archiepiscopatum pertinentibus, ædificia constitui, vel constituta, si qua ex parte diruta essent, renovari faciebat, se scilicet in istis non modò sibi, sed & multorum utilitati natum vivereque pendens. Præterea cunctarum ecclesiarum totius Britannia adjacentiumque insularum sollicitudinem strenuus gerebat, & earum causas quæ ad eum sicut ad primatem & patriarcham quotidie ferebantur disponebat. Et quia vigilanti studio Domino Christo per omnia famulabatur, sepe civium supernorum gaudiis atque concentibus Angelorum ad quos suspirabat miscebatur, aliquando corpore vigilans, aliquando sancto sopore quiescens: quodque fortassis non minùs stupeas, per visum quædam à spiritibus didicit quæ postea in servitio Dei canenda suos edocuit.

XXXV.
Visum de
ejus matre.

Quadam etenim nocte, cùm membra quieti dedisset, per visum in superna raptus est. Conspexit itaque, & ecce mater sua cuidam Regi potentissimo in conjugium sub immensa consentientium magnatum lætitiâ & exultatione copulabatur, resonantibus undique hymnis ac laudibus in gloriam ejusdem Regis, organis quoque ac diversis melodiis concrepantibus in his regalibus nuptiis. Quibus dum ipse magnificè delectatus intenderet, atque ad ea totum sui cordis affectum arrigeret; accessit ad eum juvenis quidam candidissimo tectus amictu dicens illi: Cùm videas & audias istos lætantium ac jubilantium choros, cur te illis non copulas? cur laudibus eorum non commisceas laudes tuas? Et quidem si in desponsatione matris tuæ à voce laudis & exultationis cuncti silerent, tu silere non deberes, nedum illis non tacentibus solus tacere. Ad hæc verba, quid in laudem tanti Regis cantaret ignorare se responderet. Sciscitatur ergo juvenis, an à se quod decenter canere possit, instrui vellet. quod cùm sibi acceptissimum fore profiteretur, docuit eum antiphonam istam. *O Rex gentium, dominator omnium, propter sedem majestatis tuæ, da nobis indulgentiam, rex Christe, peccatorum, alleluia* quam pater per visum sapius repetens, & in laudem præfati Regis frequentius canens, mira juvenilitate pascebat. Expergesfactus autem à somno, surrexit gemens, eò quòd à tantis gaudiis tam subito se in hujus mundi arumnis invenit. Antiphonam verò statim, ne oblivioni daretur, scribi præcepit, eamque à suis postmodùm cantari sapius in sua præsentia fecit. Ex qua etiam magnæ suavitatis fervor ob recordationem gloriose visionis ipsi generabatur, & grande desiderium pertingendi ad tantum bonum in animo illius multiplicabatur. Hanc visionem, quæ præter illam qua olim patris sui & matris animas inter choros angelicos vidit, ei apparuit, quidam qui ante me de istis a scripsit, vult mysticè referri ad matrem Ecclesiam, quæ Christo summo regi per bona opera desponsatur, & ex qua Dunstanus & quisque fidelium per sacri baptismatis undam renatus alimentis pascitur atque nutritur. Quòd autem Dunstanum Angelus docuit à dominatore gentium petere indulgentiam peccatorum, ostendit quid Pontifices agere debeant, quoties ad exorandam majestatem Dei pro suis populique delictis Sancta sanctorum introeunt.

XXXVI.

Alio quodam tempore Rex in die Dominica mane venatum ivit, & Dunstanum, qui tunc fortè secum erat, Missam suam, donec veniret differre petivit. Appropinquante ergo hora tertia, vir Dei ad ecclesiam procedit, & indutus sacris vestibus Regem (sicut ei promiserat) expectabat. Stabat ergo cubitis innixus altari, orationi ac lacrymis deditus. Tum subito sopore leviter prellus in caelum rapitur, & beatis angelorum agminibus associatus audit eos summæ Trinitati in laudem modulatis vocibus decantantes, *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison*. quorum melodiam caelestium contemplator edoctus, ad se reversus est, & conversus ad suos interrogat, Rex ne venerit, an non? At ubi eum nondum venisse accepit, ad suas preces sese convertit: factoque non grandi intervallo, iterum extra se ductus audivit in caelis altisona voce dici: *Ite Missa est*. quòd cùm, *Deo gratias*, responderetur: accurrentes clerici regis regem adesse vociferantur, sacerdotem ut festinantius Missam celebraret, obsecrant. At ille versus ab altari, Missam se habere pronuntiat, & aliam se ea die celebraturum abnegat. Depositisque vestibus sacris, à suis de re inquiritur: quod latebat aperitur. Ex hoc itaque sumto sermone, regem in diebus Dominicis deinceps à venatu prohibuit. *Kyrie eleison*, verò, quòd in caelestibus didicit suos docuit, idque multis in locis hodiè sancta Ecclesia inter Missarum sollempnia b canit.

Venationem
Dominica
interdicit.

b

a B. scilicet qui hanc visionem explicat de Ecclesia universa, dein de propria Cantuariensi ecclesia. | b Idem habet V. Wilhelmus, quod intelligendum de cantu, non de cantico ipso, quod longè antè in usu erat. Moris

Moris erat viro loca sancta, quando Cantuariæ morabatur, uno tantum fideli socio comitatus, noctu peragere, & se inibi per compunctionem & contritionem cordis Deo machare. Quadam igitur vice ad monasterium beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli, in quo beatus Augustinus & alii nonnulli de patribus ecclesiæ Christi Canuariensis tumulati sunt, ex more circa mediæ noctis silentium perrexit, ibique Deo se diutius in oratione prostravit. Egressus verò, ad Oratorium beate Dei genitricis & perpetuæ virginis Mariæ, quod in orientali ipsius monasterii parte situm erat, eadem facturus divertit, cui appropinquans, audivit intrus voces psallentium atque dicentium: *Gaudent in celis anime Sanctorum, qui Christi vestigia sunt secuti: & quia pro ejus amore sanguinem suum fuderunt, ideo cum Christo regnabunt in æternum.* Ad hæc ille obstupescens, adstitit ostio, ac per rimas illius introspectans. (erat enim obseratum) intueretur Oratorium totum inmensa luce splendere, & quemdam cuneum candidatarum personarum ipsam antiphonam latis concentibus resonare. Alio item tempore præfata Pastorum ecclesiæ limina simili hora pari voto requirens, ubi inde discessit, memoratam sacratissimæ Virginis ædem, preces Deo illic fufurus, adire cœpit. Ecce autem ipsa beatissima virginum Virgo, comitata numerofo virginum choro, venienti viro occurrit, & summo cum honore susceptum ad suam Ecclesiã, quo tendebat, ducere cœpit, præcinentibus duabus de choro puellis illud Sedulii carmen, atque dicentibus:

Cantemus sociæ Dominis, cantemus honorem:

Dulcis amor Christi perfonet ore pio:

Quos versus cum chorus virginum resumendo percantaret, prædictæ binæ præcentricæ binos, qui sequuntur in ordine, versus persecutæ sunt:

Primus ad ima ruit magna de luce superbus:

Sic homo cum tumuit, primus ad ima ruit.

Sicque donec vir Dei in oratorium perductus esset, virgineus chorus primos, & virgines binæ binos, juxta quod series hymni sese habet, versus modulata sunt. Propter hæc & horum similia insignis Pater Dunstanus quanti honoris, quantæ reverentiæ vel magnificentiæ apud omnes bonos existerit, æstimo, quod qui talia Dei dona amplecti novit, magna ex parte & me silente videbit. At his, qui potius in malicia, quam in bonitate vitam agere satagebant, horrorem atque terrorem vultus ejus incuriebat, ut ab eo fugere, quam ad eum accedere mallent. Omnes verò, qui perversa acta sua deserere, & ad recta opera cupiebant transmigrare; veræ pietatis ac misericordiæ visceribus eum redundare sentiebant, & ultra humanam æstimationem consilium simul & auxilium suæ salutis in eo reperiebant. A remotis itaque terrarum partibus ad eum passim curriebatur, & quo illum præminere notum erat, Spiritus-sancti consilium ab eo petebatur. Sed a lista si diaboli odium & invidia sæviebat, nulli mirandum. Sed quia se in perturbatione viri nihil posse, nisi quod jam certo ignominiam sibi, & illi majorem gloriam adferret, sciebat, ab ea, qua illum sæpe fatigare solebat, impugnatione sese cohibuit. Verùm, ut eum conturbatum redderet, Edgaro regi, quem multum pro sua reverentiã diligebat, laqueum miserandæ deceptionis tetendit, & irretitum gravis peccati nevo involvit.

Quadam enim vice idem rex in monasterium virginum, quod Vviltoniæ situm^a habetur, venit, ibique captus specie cujusdam puellæ, quæ de nobilibus Anglorum nata, inter Sanctimonialiales non velata nutrebat, & custodiebatur, eam suo colloquio adduci secretiùs jussit. Illa cum duceretur, timens pudori suo, rapum ab una Sanctimonialium capti suo velum imposuit, eo modo se protegi sperans, si fortè Rex quid inhonesti à se exigere veller, quam ipse velatam intuens: Quàm subito, inquit, Sanctimonialis effecta es? A: reptumque velum detraxit capiti ejus, illa conatu quo poterat, frustra obnitente. Abusus siquidem ea est, & gravi scandalo quippe per Angliam religiosi ex hoc mente vulnerati sunt. quod scandalum eo vehementius fuit, quod Rex idem legitimam uxorem habebat, ELFLEDAM videlicet, cognomine Candidam, ORDINERI præpotentis orientalium Anglorum Ducis filiam, de qua & sanctum EDWARDUM genuerat. Ubi verò res Dunstano innotuit, acerbo mærore percussus est. Igitur cum in re non segnus ad Regem veniret, & ille venienti pro more occurreret, eumque per manum ad solum suum perducere vellet; manum Dunstanus turbato vultu retraxit, nec eam ab homine contingi passus est. Ad quod ille attonitus (non enim illum scire

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII.
MATH. XIX.
XXXVII.
S. Augustini monasterium adit de nocte.

XXXVIII.
Regem ob violatam virginem,

manus suæ tactu prohibet:

^a De hoc parthenone agit Vvillelmus in lib. 2 de Pontificibus Anglorum, mihi fol. 143 verso, eumque statuit in pago Vvilcenti supra Vvilam fluvium. Virgineam quæ inde à Rege abstracta est, Vvilfrith appellat Vvillelmus, eamque sanctam dicit, itidemque Editham, Regis Eanigati filiam, de qua in Sæculo sequenti, *taet in eadem ecclesiã*, inquit, *mater ejus* VVILFRITH, quam non Sanctimonialiam, sicut

opinio vulgaris delirat, sed subito timore Regis suo tantum consilio velatam constat, abrepto velo regio cubili subactam. Unde ille quod feminam attingisset, que vel umbraticè Sanctimonialis fuisset, à S. Dunstano redargutus, spemnem exegit penitentiam. Illa quoque pariter explicito voluptati frequentanda non inhaesi: sed doluit potius & spreuit, sanctæque pro vero asseritur & celebratur.

ANN. CH.
DECCC
LXXXVIII.
MALL. XIX.

Septenni
penitentia
addicit.

Monachi
Canonicis
substitut.

XXXIX.
Athelwoldus
in sua
ecclesia
præstat.

Canonici
Regem ap-
pellant.

X L.

* *al.* Heor-
nelinum.

patabat, quod clanculò à se factum existimabat) cur manum sibi non dimitteret, inquit. Ait: Tu postposito omni pudore, adulterium commisisti; tu despecto Deo, signum castitatis non veritus, virgini suam integritatem præripuisti: & cur manum, summo Patri Virginis filium immolantem, impuris manibus non tradam, quæris? Lava prius per penitentiam manus tuas à sordibus suis, & tunc demum, quò gratia Dei reconcileris, honora & amplectere manum Pontificis. Territus ille ad hæc, terra procumbit, pedes antistitis petit, se peccasse, gemitu verba interrumpente, contestans. Quod Dunstanus videns, tantum in Rege humilitatis exemplum vehementer amplectitur. Velocùs ergo illum erexit, & pacato vultu cum eo familiariter, quæ salutem animæ ejus operarentur, loquens, septennem ei penitentiam injunxit. At ille pontificali absolutione potitus, omni studio junctæ sibi penitentia operam dare, & multa, quibus Deum placaret, pietatis opera ipsi penitentia, instinctu & consilio patris sui, sollicitus cepit superaddere. Ipse præterea omni ordini hominum in suo regno consistentium legibus sibi in Christiana religione sancitis uti præcipiebat: ipse secus agentes indicta vindicta corripiebat: ipse in pravitate persistentes condigno examine puniebat. Exempli causa, Ordo clericalis ea tempestate plurimum erat corruptus; & Canonici cum presbyteris plebium, voluptatibus carnis plus æquo inserviebant. quod malum Dunstanus corrigere cupiens, auctoritate JOHANNIS apostolica sedis Antistitis apud Regem obtinuit, quatenus Canonici, qui castè vivere nollent, ecclesiis quas tenebant, depellerentur, & monachi loco eorum intromitterentur.

Præstebat ea tempestate Vventanæ ecclesiæ præsul ATHELWOLDUS, vix eximie sanctæ ratis, & educatione patris Dunstani non parum insignis. Hic cognita de Canonicis ecclesiæ suæ, qui nimium sæculares existebant, voluntate Dunstani, monuit eos semel & sapius mores & actus mutare, correctioris vitæ semitas, relictis feminis, arripere. At in præsentiarum quidem id sibi possibile esse negantes, voce corvina semper in crastinum correctionem sui pollicebantur. quod ipse gnarus non diù sustinuit. Paratis namque quamplurimis Monachorum cucullis, die, quo Communio: *Servite Domino in timore*, cantabatur, chorum intravit, vestes quas paraverat, secum deferri faciens: & projectis illis in medium, Canonicis ait: Animadvertistis, quid molò cantaveritis? Animadvertimus inquit. Igitur, inquit, si servire Domino in timore, & ei vultis exultare cum tremore, apprehendite disciplinam, vestem videlicet monachalem, ne peccatis, sicut cantastis, de via justa. Ad quod illi obstupefacti, more solito inducias petunt, id se facturos in futuro promittunt. Tunc ille: Mihi credite, amplius non credam huic vestre sponsoni corvinæ; sed aut disciplinam in præsentia apprehendetis, aut loci istius beneficiis & conversationi, hinc eliminati, jamjamque cedetis. Itaque nonnulli ex illis statim, abjecto clericali habitu, Monachi facti sunt, ceteris verbo pontificis de ecclesia eliminatis. Ceterum quia isti, qui ita noviter fuere conversi, regularis disciplina normam sine aliorum magisterio doctè servare nequibant, Monachi de Abendoniam illuc ab eodem Pontifice adducti sunt, qui monasticæ institutionis tramitem ibi docerent. Clerici verò, qui ejecti sunt, citato gressu Regem adeunt; judicium atque justitiam sibi de expulsiōe sui fieri postulant. Refertur negotium ad audientiam Dunstani, & ipse eos æqua postulare pronuntiat. Igitur ex præcepto Regis & Archiepiscopi coit Vintoniam nobilitas regni totius, & Rex cum sua conjuge adest ad determinandas querelas negotii hujus. Surgunt hinc inde lites, quas Dunstanus propositis rationibus destruit omnes. Rationabiliter quippe cunctis ostendit, clericos, qui à sorte Dei incorrigibiliter per pravitatem vitæ suæ dissiliunt, nil per rectitudinem sibi vindicare posse ex his, quæ ecclesiis data sunt ad subsidium eorum, qui in clericatu pura conversatione sese custodiunt. Quibus auditis, omnia omnia controversia est, & Rex atque ex Principibus plerique, clericorum precibus ad pietatem usque permoti, Dunstanum interpellant, quatenus hæc sola vice parcat, & clericos jam, quid amodò, si se non correxerint, incursum sit, re ipsa edoctos, de ecclesia sua revestiat. Silet ille ad ista, quidque potissimum de negotio sit agendum, demisso capite, mente pertractat. Silentium ingens occupat omnes, & suspensi ad responsum Pontificis erigunt aures. Tunc subito crucifixi Dei imago, signo Crucis in edito domus affixa, audientibus cunctis, dixit: Non fiet, non fiet, judicastis bene, mutaretis non bene. Tremefacto in his simul universo conventu, intulit pater Dunstanus, & ait: Quid amplius vultis fratres mei? Divinam sententiã definitum audistis negotium præsens. Aiunt: Audivimus verè. Resederunt ergo Monachi Vintonia securi, & quoad clerici ipsi vixerunt, qui eos super causa ista inquietaret, nemo fuit.

Illis autem huic vitæ subtractis, filii eorum cupientes recuperare quæ perdididerant in parentibus suis, in Scotiam miserunt, & inde quemdam prægrandis (ut fama ferebat) eloquentia virum, BERNELINUM* nomine, magno conductum precio, in tuitionem suæ causæ contra Dunstanum adduxerunt. Conglobati ergo sub uno clericorum filii, Re-

gem, atque Dunstanum apud villam, quæ dicitur Calve, in quodam canaculo confilientes reperit, & armati rherore illo, cui sue victoria spes maxima erat, antiqua calumnia coram eis iurgia promunt. Ad quæ Dunstanus his verbis brevi respondit: Calumniam istam, quam novetis, divino ore olim defintam novimus, nec eam novo confictu amplius in medium revocandam existimamus. Ego quoque grandævus sum, & vite meæ reiduum, quod pauci temporis esse non nescio, in pace, si licuerit, transigere cupo. Laboravi dum potui, amodò totius laboris impatiens, Domino Deo causam ecclesiæ suæ contra insurgentes hostes tuendam committo. Dixit, & ecce solarium sub pedibus eorum, qui adversus virum convenerant, è vestigio cecidit, omnesque pariter fractos, in suo casu non modicum læsit: ubi verò Dunstanus cum suis consistebat, nulli utina domus, nullus emerferat casus. Hoc ergo modo calumnia clericorum est sopra, & usque hodie Monachorum conversatio in ipsa ecclesiâ stabilita. Ejecti nihilominus, per id temporis, & alii complures clerici horum similes de suis ecclesiis sunt, & Monachi in locum eorum substituti. Aucta est igitur religio per Angliam in tantum, ut quadraginta & octo monasteria Monachis vel Sanctimonialibus instituerentur, cooperantibus B. Dunstano in hoc viris venerabilibus, OSVALDO videlicet, qui primò Vvintoniensis, postea fuit Episcopus Eboracensis, & ATHELWOLDO Episcopo Vvintonensi, quorum supra meminimus. Vt tam itaque Dunstani & actus formidabant omnes, qui incedere volebant iuxta vias ad inventionum suarum.

In hac sopito negotio, quod regem Edgarum, ne regio more coronaretur, detinuerat, Dunstanus a lunatis Episcopis, Abbatibus, & ceteris Principibus cum tota regni ingenuitate, coram eis adstante innumera populi multitudine, imposuit illi coronam regni, gaudentibus cunctis & jubilantibus Deo in voce laudis & exultationis. Ipso autem post biennium, quo hæc facta sunt, immatura morte prævento, Elyvardo filio suo totum regnum hereditario jure reliquit. Qui Edvardus cum in regem consecrari deberet, nonnulli de principibus terræ contraire, ne Rex fieret, nisi sunt: tum quia morum illius severitatem, quæ in suorum excessus acriter sævire consueverat: tum quia matrem ejus, licet legatæ nuptam, in regnum tamen non magis quam patrem ejus, dum eum genuit, sacratam fuisse sciebant. Sed Dunstanus discretione & industria confusus adolecentis, unum non metuens, & observato paternæ hereditatis & testamenti jure aliud contemnens, arrepto sanctæ Crucis vexillo, medius constitit, & per rationem cunctis, quæ obiciebantur, elisis. Elyvardum regem constituit, & constituto paternum affectum, consilium & auxilium in omni negotio, dum vixit, exhibere curavit. Rex quoque ita moris suo in omnibus, & per omnia componebat, ita totum regnum sanctis legibus disponebat, & ut actus ejus Deo placerent, & id, quod in suscipiendo regno ei contradixerant, sibi meritis quoque displicerent. Sed illo post aliquot anno per fraudem noceræ suæ interfecto, Ethelredus filius filius malæ mulieris, in regnum institutus est, matris ignominia magis, quam patris sui solertia præditus. Cujus proventus non usquequaque sedit Dunstano, idcirco tamen, quod proximus regni heres existebat, complevit ei jus regiam, sciens se inoffensis legibus terræ atque principibus id non posse transferrere in quemquam alium. A tamen illum solio regali potum severo quodam verborum tonitruo, quia per sanguinem fratris sui regnum obtinuerit, increpavit, & quod in sanguine victurus, & posteri illius crudel. Barbarorum incursum devolvendi, tota etiam terra per plurima sæcula sevo illorum dominatur foret depopulanda, prælixit. Quæ licet se vixente eventura negavit, eventurâ tamen, omnino esse, nimis veraci, ut & in Chronicis legimus, & hodie videmus, prophetâ asseruit. Accelerabit, cum sibi placuerit, omnipotens Deus quam subsequeturam promisit liberationem per tanti viri sui merita & intercessionem. Et quidem illum spiritu Prophetiæ clarissimo, non tantum hinc, sed & ex nonnullis aliis, quæ constat eum veraciter prælixisse confirmamus, & id subiecto exemplo probamus.

Quodam tempore venit Cantuariam supra memoratus Athelwoldus Vventanus Episcopus, & aliquot diebus ibi detentus est. Detentus est etiam Rossensis Episcopus: qui illò simul venerat, detinente utrumque patre Dunstano caritativa affectione, dulcissima vitæ perennis contemplatione, divini verbi collatione, & sacrorum morum exhortatione & instructione. Cum autem ipse pontificum pater, comitatus ipsos duos episcopos, Cantuaria decederet, & pariter longius remotos quumque ab alero destinati hospitii via dirimeret, ambo Pontifices à Dunstano benedici petentes, ab eo divertere & suum iter cupiebant accelerare. Verùm ipso manum extendente ad benedicendum, subito in lacrymas acerbas erupit, cæptæque benedictionis verba singultus subsequens interrupit. Illis verò grandi ad rem nullo pertentis, quidnam haberet, quod tam anxie fletu sciscitanti sunt. Respondit: Fleo, quia vos, quos modò sanos & alacres video in hac vita non amplius me visurum admodum doleo, nam in proximo estis morituri, & ad gaudia regni celestis transeuntes, me in hujus vitæ miseris relicturi. Cui cum ipsi dicerent, Ne, Pater, oramus, de nostra morte ita loquaris. Fixum, ait, quod dixi, tenere;

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

VVVV ij

ANN. CH.
DCCC
LXXXVII
MAY XIX.

XLI.

XLII.

ANN. CH.
DCCC
LXXVIIII.
MAY XIX.
Æthelwoldo mortuo

quoniam sic est, & non est mutabile. In his dato altrinsecus osculo pacis, ab invicem divisi sunt. Igitur Antistes Rossensis mox, ubi sui pontificatus civitatem ingressus est, elanguit, & evolutis in infirmitate diebus paucis, defunctus est. Vintoniensis vero, priusquam ad sedem suam venire posset, languore corripitur, & juxta verbum v. ri Dei, non longa mora interveniente, finitur. Ex cujus obitu gravis maror Dunstanum corripuit, tum quia tanti viri ingens solatium amiserat: tum quia cui potissimum tenera adhuc statum ecclesie gerendum committeret, dubius fluctuabat: quos fluctus ingerebant animo ejus, hinc Monachi nuper intromissi, hinc clerici ab ecclesia illa ej. Et Monachi quippe sue professionis virum habere Episcopum peroptabant, clerici vero sui ordinis hominem sibi praeferri desiderabant: illi videlicet per monachum in ecclesia sibi collata cupientes solitari; isti per clericum ecclesie sibi ablata sperantes in formari. Sed hæc providens sapientia & sapiens providentia Dei citius determinavit. Nam per B. Andream Apostolum, cui speciali quodam dilectionis affectu Dunstanum astringere Deus concesserat, Dunstano mandavit, quatenus nil habitans ELFEGM Abbatem Bohoniensem constitueret Vventanæ ecclesie summum sacerdotem. Letatus est Dunstanus in istis, & reddita Deo gratiarum actione pro suis beneficiis, in Elfego perfecit, quod ei per Apostolum suum Deus ipse præcepit.

succedit El-
fegus Ab-
bas.

XLIII.

Multa de hoc viro, juxta quod multorum non spernenda testimonia ferunt, ad hoc iterarum memoriae veraci stilo commendare possumus: verum ne inculæ narrationis prolixitate quemquam gravemus, prætermisiss illis ad sacrum ejus obitum enarrandum cor & linguam præparemus, &c.

F R A G M E N T A
EX LIBRO DE MIRACULIS S. DUNSTANI
Auctore OSBERTO Monacho Cantuariensi.

E x m s . codice Compendiensi , in quo nomen Auctoris deest .

1. **N**ONNULLA quæ de vita B. Dunstani vitæque decessu aut scripto, aut ab hiis qui ab ejus tempore usque ad nos per successus ætatum fluxere accepimus, in quantum Deus illius intervenientibus meritis concedere dignatus est, succincte digessimus. Nihil ergo minus succinctè digerere placuit, quæ vel ad sacratissimum corpus ejus, vel ad beatam memoriam beati nominis ejus partem sibi pro partium veracium virorum relato, partim proprio visu gesta didicimus.

Scollando
splendor
apparet.

2. Cæcus quidam propè civitatem Cantuariam habitabat, &c.
16. Alio tempore idem Abbas [cœnobii S. Augustini Scollandus] in vigilia festivitatis ejusdem nobilissimi Patris fortè in viridiario suo vespertina hora sedebat. Dum itaque confidentibus fabularetur in ecclesia Dei Salvatoris, in qua quiescit venerabile corpus pius beati sacerdotis, ad nocturnas vigilias omnes campanæ profusu loci simul pulsari cœpere. Tunc Abbas erectis ad cælum oculis vidit ingentem splendorem inde super ecclesiam ipsam descendere, eamque de superioribus penetrare. Quo viso & suis qui hoc tecum videre merebantur ostenso, pio affectu suspirans ait: Verè pius pater Dunstanus jam ad suam festivitatem vadit, interesse volens obsequio, quod sui filii hac in nocte Deo & sibi exhibituri sunt. Quod ita, sicut dixerat, actum esse, experti sunt fratres qui ipsi festo meruerunt interesse. nam ex dulci sanctoque affectu quo in Deum & famulum ejus jocundati sunt, sanctam præsentiam ejus sibi adesse persenserunt.

Diaconus
inter sacra
à demone
arreptus.

17. Quid verò circa juvenem quemdam, Egelvordum nomine, in ipso Monasterio gestum sit, istis annectere cordi fuit. Juvenis idem ejusdem Monasterii monachus erat, & una dierum vocatus ad Missam LANFRANCI Archiepiscopi, Evangelium legerat. Hic cum dicta oratione dominica patenam Pontifici ex more offerret, vidit coram se quosdam terribilissimos & horridos malignorum spirituum vultus: ad quorum aspectum nimio pavore perterritus, Antistitem inter manus sacra tenentem, utrisque brachiis strictim amplectitur, horrido clamore vociferans ac dicens: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Conterriti sunt omnes qui aderant, & arreptum juvenem milites de ecclesia in pontificis cameram rapiunt; postque fratribus in capitulo a. lunaris Lanfrancus pater ingreditur, & juvenis jam demone plenus à pluribus fortissimis viris constructus in medium ducitur. Prout petebat negotii tenor, conferatur sermo de illo, & sit oratio communis pro eo. Mox sano sensui (ut dabatur intelligi) rediens, ac deum

pro agendis gratis sepulcro patris Dunstani ab Archiepiscopo & conventu presentatus, tota die illa inter fratres mansit, quasi nihil vesanix passus. Latantur fratres in hoc, & laritia futuri maroris pronuncia modum excessit. Jam dies in vesperam declinabat, & horam Completorii monachi in choro psallebant. Tunc ille stationis suae subito loco relicto, ad Priorem ecclesiae HENRICUM nomine, cucurrit, & impetu facto manus illi injicere voluit. At ille porrectis econtra brachiis patientis manus arripuit, strinxit, ac in dormitorium ducto, noctem illam ante lectum ejus residens infomnem super eo sollicitus duxit. Tunc subito circa mediam noctis silentia rupit silentium fratrum; ac in immoderatos clamores erumpens, confusis vocibus omnia inquietabat. Turbati fratres, nec tam grave malum diu ferre valentes, lectis exsiliunt, furiosum arripiunt, & ad tumbam confessoris Christi Dunstani omnimodo reluctantem coactis viribus pertrahunt. Fuit ibi sicut primo, & in Christum ac famulum ejus horrendas blasphemias jactat, nec ab eis desistit, donec sequens dies illuxit. Nil ergo remedii consecutus, mane fertur in domum infirmorum, ubi per multos dies adstrictus loris & funibus miserabili cruciati torquebatur. Inter quae contingebat quodam mirabili modo, ut cum quidam ad eum accederent, ilico si quid gravis peccati, de quo necdum confessi erant, in cordis secreto habebant, detegeret; & illos sibi in poenis perpetuis socios fore futuros gaudentes & hilaris pronunciaret. Ex hoc dum nonnulli gravem contumeliam incurrisissent, ipsi semetipsos graviter erubescerent, remedium sibi pura confessionis adhibuere. Confessi ergo, & poenitentia cum absolutione peccatorum à praesente suscepta, iterum se praesentaverunt demonio. quos ille ex tranverso intuens, nec eos sicut primo cognoverat recognoscens qui fuerint, unde venerint, quo lavacro loti tam subitam purgationem meruerint, quidve rei contigerit, quod suam societatem sic cito alterati am fecerint, furibundus spumans & ejulans mirabatur. Et haec quidem, ut re ipsa clarum fuit, Christus provida suae miserationis dispensatione faciebat propter Monachos ipsius ecclesiae, in istis videlicet eos ad correctiorem vitam erudiens, quos à tempore Danorum qui B. Elfegum occiderunt, cessante disciplina in saeculari videbat conversatione ultra quam debebant jacere. Inter hac proficiente novo opere coepit ecclesiae, res exegit residuum vetusti operis, ubi memorata Sanctorum corpora erant locata, subverti. Parato igitur refectorio fratrum, ad divinam officium inibi celebrandum, omnes cum festiva processione illuc à veteri ecclesia perreximus, praesentes cum honore & reverentia gloriosos ac dulcissimos patres nostros Dunstanum atque Elfegum; & ecce daemoniosus ille, toto corpore fortissimis sinibus lecto strictim colligatus, à multis delatus est, & eregione ostii per quod sancti inferri debebant, cum lecto depositus, quos ipse eminus intuens, horrido clamore infremuit, & (quod dictu fortassis alicui incredibile videbitur) cum lecto exsiliens erexit se, figere volens praesentiam Sanctorum quos horrebat. Sed illarum sanctis intra domum, illatus est & ipse, ac positus in medio eorum. Erat itaque infelicem miseriam videre. Jacobat captivus in lecto supinus undique circumscriptus, nec in se sui juris quicquam habens. Cernebatur demon, qui eum possidebat, in ventre ejus hac & illac discurrendo vagari; ut putares illum modò per os, modò per inferiores partes corporis fugam parare. Quibusdam verò qui circumstantabant manus ad discursum inimici protendentibus, & quod in modum parvuli cati discurreret Francigena lingua dicentibus, ille contra qui lingua ipsius omeimolis inscius erat, subridens, eadem lingua similiter verbo diminuti-vo consonanter respondebat dicens; Non ut catulus, sed ut carellus. Interim hora refectionis advenit. Manducante ergo conventu remansit unus ex senioribus, ELFEVINUS nomine, cum patiente domum observans. Hic ab infanzia sua B. Dunstano dulci quadam & officiosa dilectione semper solebat adherere, ac pro posse suo in ejus obsequio assiduus exsistere. qui miseratus jacentis infelicitatem, & non parum confusus de B. Dunstani peccate, constantior crucem quam ipse pater in corpore degens coram se more summi pontificis ferri faciebat, accepit, eamque super daemonicum posuit, devota mente, lacrymosa voce clamans & dicens: Care domine sancte Dunstane, miserere. Mirabile dictu! ilico fugato demone aeger levatis pedè sursum oculis & perfusus lacrymis ait; Gratias tibi ago piissime pater, gratias & tibi carissime frater, quia tuis meritis, sanctissime domine, & tua, frater caritativa intercessione hostis qui me vexabat discessit, perterritus diutius manere non potuit. Quod monachus audiens, gaudio gavisus est magno, & persolutis debitis gratis pio Dunstano, vincula quibus erat irretitus absolvit. Cum itaque fratres post refectionem illo intrassent, & quem furiosum reliquerant, leni sopore quiescentem reperissent; obstupefacti immensas Deo & ejus servo Dunstano gratias intimo corde persolverunt. Mansit ergo post haec inter fratres per multos annos

ANN CH.
DCCCC
LXXVII
MAY XIX

Henrico
Priori in-
sultat.

Inconfessos
denunciat.

in transla-
tione S.
Dunstani li-
beratur.

^a Monachi Cantuarienses, inquit Vvillhelmus in Lanfranco, sicut omnes tunc temporis in Anglia, sacularibus haud abstinis erant, nisi quoddam pudicitiam non facile proderent. Eos vetò emendavit Lanfrancus, de

quo in Saeculo sequenti. Unde sunt hodie (sic Vvillhelmus) ampliori quàm usquam Anglia, ut decet, num. ro, religione Clm: consilii. non impares.

ANN. CH.
DCCC
LXXXV II
MAY XIX
Monacho-
rum con-
versio inde
secuta.

ab illa infirmitate sanus & incolumis, expleto ue cursu vite presentis sancto sine quie-
vit. Quantum autem percussio istius valuerit a⁹ correctionem eorum qui in ipso Moun-
sterio monachi erant, facile est videre omnibus, qui un le ad quid Ordo monachicus ab eo
tempore illic profecerit sciant. Sciunt quippe quia qui prius in omni gloria mundi, aut
videlicet, argento, variis vestibus ac decoris, cum pretiosis lectisterniis, aut diversa musi-
ci generis instrumenta, quibus sæpe oblectabantur, & equos & canes & accipitres, cum
quibus nonnumquam spatium ibant, taceam, more Comitum potius, quam Monachorum
viam agebant, hoc flagello cooperante misericordia Christi & sagacitate boni patris
Lanfranci Archiepiscopi ad id provecti sunt, ut omnibus illis ab enuntiarent, ac in ve-
ram Monachorum religionem transeuntes, cuncta quasi stercorea reputarent. Et nos qui-
dem qui qualiter ea tempestate res agebantur novimus, inlubitanter fatemur, quia ne-
quaquam processisset tam subita & salubris rerum mutatio, si præ oculis non fuisset osten-
sa crudelis illa & quæ cunctos terruerat sæva examinatio.

18. Circa hæc ferè tempora Comes Cantiarum, qui & Episcopus B. jocensis, ODO no-
mine, promissit fratri suo Regi VILHELMO copiosam pecuniam eo pacto, ut sibi lice-
ret movere quasdam calumnias super terras & consuetudines Ecclesie Cantuariensis, &
inde adversus Lanfrancum Archiepiscopum præ more ac legibus terre placita inire, cui
cum Rex acquievisset, ille de cunctis Comitibus totius Angliæ prudentiores & juxta
usus ac leges regni doctiores viros Cantuariam statuto die fecit venire, præcipiens eis
ut nil habitantes se tutore armarentur ad impugnandum libertatem nominatæ ecclesie.
Jam nox prævia statuti placiti instabat, & LANFRANCUS qui il regno super se tuenti
responderet, sollicitus cogitabat, &c.

19. Post hæc idem Antistes gravissima corporis infirmitate percussus desperatus est. Mit-
tens itaque præcepit majores fratrum personas ad se venire, nolens in absentia eorum, quos pa-
terno affectu diligebat, & in quibus magnam suæ liberationis fiduciam posuerat, vitam fini-
re. Decumbebat autem in villa sua quæ Ealintune appellatur, & nihil de eo nisi ulti-
mam horam conflens multitudo præstolabatur. Verùm cum à suis videlicet monachis,
clericiis, & aliis hominibus hora qua decederet noctu observaretur, leni sopore circa or-
tum aurora fessus opprimitur, &c.

Monachus
apostatate
volens,

20. Inter hæc jam monachica religione in ecclesia Salvatoris Christi quæ tunc florera,
circumquaque boni clerici coeperunt illuc ad conversionem venire, & Monachi fieri,
quos inter Eadvardus quidem nomine, vir in scientia litterarum strenuus, & Londo-
niæ civitatis Archidiaconus, veniens honorificè susceptus ad Ordinem est. qui novo con-
versionis suæ tempore religiosa vitæ in suis motibus indicia præferens, post annum quo
monachus factus est, secretarii a officio functus est. in quo officio constans, dum ali-
quantum majori libertate ceteris potiretur, cepit à religione paulatim repelere, & in
quibusdam negligentius agere. Cùm igitur ab hiis qui eo scientia & ordine v. debantur in-
feriores, modò privatim, modò publice corripere, molestè ferebat; & quam prius
amaverat religionem fastidiebat. Quid plura? proponit animo de Monasterio fugere.
Quæ itaque fugitivis necessaria sunt, sibi met & cuidam juveni quem fugæ suæ socium
addixerat de rebus ecclesie parat. Jam noctem fugæ destinatam dies præbat, & fratres
meridianâ horâ in lectis paulabant. Ille verò in Oratorio quasi pro suo officio vigilans,
de hoc quo il se facturum cogitabat, animo fluctuabat. Statuit tamen penes se præter licen-
tiam patris Dunstani se discessurum minime fore. Itaque ad rumbam ejus sese confert,
& stratus pavimento, querula voce illos & illos injuriarum sibi illatarum accusat, atque
ut sua benedictione propositum iter ejus comitetur obsecrat, pollicens quocumque pertin-
geret ipsius sese futurum. Deinde ecclesiam exiturus post chorum venit, ibique Mona-
chum quemdam reverendi vultus decore conspicuum super se vividos oculorum radios
dirigentem, virgâ quam manu tenebat se sustentantem, stantem invenit. Quo viso, nec
quis esset ullatenus agnito expavit, coque relicto, quo disposuerat pergere voluit. At ille
opposita virga sciscitatus est: Quo vadis? Ille sciens moris esse Monachos in Ora-
torio loqui, digitis innuit, ipsum ibi nequaquam loqui debere. Cui Monachus: Si lo-
quor, nihil ad te, sed tu ad ea quæ interrogo mihi responde. Dic quo vadis? Dare, ait,
operam hiis quæ mea intersunt. Respondit: Nihil est. redi magis ad sepulcrum ubi mo-
dò fuisti, & mutata voluntate tua intentius ora. Stupefactus ille reversus est ad rumbam
sancti viri, modum prius orationis oratione secunda non mutans. Inde rediens & Mona-
chum ubi primo habuit obvium habens, secundo quo tenderet ab eo requisitus est. Ille
animosior factus, quid hoc ad eum? paululum durè interrogavit. Multum inquit ad me:
quod & si tu te non correxeris, in proximo experiere. sed nunc vel secundo admonitus
redi, muta mentem, muta precem. Cumque ille potius transire, quàm redire conaretur;
is qui Monachus videbatur, virgam contra vibrando erexit, atque ad requiem sancti
illum reverti coëgit. Grandi ergo pavore percussus incumbit precibus, quibus jam incu-

à B. Dun-
sta o impe-
dit r.
NOTA.

* Æditum seu sacrificium vocamus. Lege Consuetudines Cluniacenses.

buerat deabus vicibus. Post hæc ad locum rediens, sed virum minime reperiens, jam se bene fecisse ratus est, & ad ostium quo claustrum intratur properavit: ubi virum turbato vultu contra se stantem, & quo iret solito interrogantem offendens, turbato & ipse spiritu quis ille, vel cujus potestatis esset, qui eum tanta auctoritate constringeret inquisivit. Ait: Queris quis? audi. Ego, ego nimirum sum Dunstanus provisor & proprius Archiepiscopus loci istius, amator atque adiutor omnium illorum, qui verè filii sunt ecclesiæ istius. Sed tu voluntate perversa vis contra morem filiorum bonorum deserere ecclesiam matrem tuam, vis deserere Deum patrem tuum, & ad id peragendum petis suffragium meum. Stulta cogitasti, dum in hiis me tibi suffragaturum exiisti masti. nec enim tali via perveni ad Deum. at semel monui & secundo, quatinus te corrigeres, & noluisti. Nunc igitur scias, quia meâ licentiâ numquam hinc exibis, sed velis nolis hic remanebis, hic morieris. Propterea tamen quod monentem exaudire contempsisti, in pena tua ecce probabis quod non bene fecisti. Quibus dictis virgam levavit, & eum tercio acriter percussit in terram prostravit, & disparuit. Remanuit igitur frater graviter debilitatus, & demum à fratribus in domum est infirmorum delatus. facta sunt hæc inter duas festivitates Assumptionis & Nativitatis S. Mariæ. Fuit igitur in infirmitate quotidie proficiens, & semper sequenti die precedente deterius habens. Quæ infirmitas talis erat, ut qualitas ejus dinosci à nemine posset, nec ipse ulli volebat exponere unde processisset. Tandem languor viralia subit, & mori propinquus inunctionem & communionem corporis Christi suscepit. Illuxit dies festivitatis S. Martini, & ille juxta quod putabatur, in suprema hora constitutus, ad terram super cilicium positus est. Accurrentes fratres septem psalmos penitentiales & letanias pro obitu ejus ex more decantabant. Igitur in letaniis cum dicerent: *S. Dunstane intercede pro anima ejus*, & illi ipsum pro spe subvenionis, quam in ipso dulcius habent, iterarent; cepit æger pæne defunctus respirare, & in circumstantes pio intuitu oculos dirigere. Incurvavimus nos qui propinquiores stahamus ad illum, volentes nosse quid vellet. At ille: Ponite me quæso, inquit, super lectum nostrum, quia modo mori non possum, quod & factum est. Deinde accersito HENRICO Priore, cujus supra meminimus, ei rem totam, sicut eam retulimus, ex ordine pandit, ac pro mala voluntate quam habuerat discedenti à Monasterio penitentiam egit, absolutioem ac veniam petiit. Afferuit quoque se nullatenus mori posse, donec & rem eatenus cunctis incogitatis denulasset, & remedio penitentia reatus sui potitus sui et. Quod Prior audivis, admiratus misericordiam Dei est, & penitentia morienti injuncta ac peccato quod fuerat confessus eum absoluit. Tunc ille mente exhilaratus, & quod nihil peccati unde confessionem penitentiamque non fecerit in se cognosceret, Deo gratias agens, quatinus sibi jam de corpore liceret egredi postulavit. Ad quod Prior ait: Proficiscere cum benedictione Dei omnipotentis, comiterur iter tuum beatus & pius pater Dunstanus, & suscipiat te in regnum suum filius Dei Dominus noster Jesus-Christus. In hiis verbis, antequam lecto deponi posset, emisit spiritum. Cùm igitur in conventu fratrum ecclesiæ ipse Prior hæc omnia seriatim enarrasset, juvenis quem fugæ (ut diximus) sibi socium Eadvardus delegerat, surrexit, & hoministratus, lacrymisque perfusus se in fuga qualem homini confessisset, sed quod tali modo à patre Dunstano retentus fuerit illuc usque necesse confessus est.

21. Alius quidam ipse ecclesiæ monachus, nomine Egelvvinus, cupiens ire Jerusalem, accepta licentiâ ab Archiepiscopo & fratribus, profectus est, commendans se, & pollicens B. Dunstano quia si iter suum prosperaret, pallium unum quam melius posset rediens ei deferret. Hoc si qui lem quod nunc scribo, factum fuit eo tempore quo monachi Cantuarienses, ut habita superius mentio est, magis more Comarum quàm pauperum, & proprii nihil habentiam Monachorum vitam agebant. Profectus ergo frater, ut dixi, prospero itinere pervenit ad sepulcrum Domini, & inde rediens per Constantinopolim emit ibi quod B. Dunstano deferret pallium unum pretiosum valde & pulchrum: qui ubi pertransita Apulia & Roma venit in Longobardiam, obviavit expeditioni Imperatoris, quem plures honorati viri de exercitu cum honore & sæculi pompa proficisci conspicientes, & magnum aliquem esse conjectantes, humiliter salutatam bene licere sibi postulavere. Verùm cùm inter ultimos & ignavos multitudinis homines devenisset, ipsi considerantes mulam viri diversis sarcinis digniter oneratam rati sunt eum magna & multa pretiosa portare. Monachum igitur cum sociis viri dimittentes, mulam invadunt, rapiunt, abducunt. At ille, utpote in aliena patria, metuens ne plura perderet, si eos insequens sua repereret; substernit, & intuens bestiam cum suis rebus longius abductam vehementer indoluit. Occurrit interim animo quid de ecclesiâ sua exiens promiserit S. Dunstano. Defenso igitur animali cui infidebat, terra procumbit, Dunstanum ne pallium suum quod asportabatur perderet, precatur & obsecrat. Mirabile dictu! necdum precem finierat, & ecce mula inter manus ablucentium se cepit insanire, ore & pedibus in eos qui sese tenebant mordendo & feriando deservire. Cumque illi eam exonerare, & sic à se dimittere voluissent, illa rejectis pedibus

ANN. CH.
DCCCLXXXVII.
MAY XIX.

Moribundo
unctio datur
ante Viaticum.

Confessus
& absolutus
obit.

Alius in reditu è locis sacris à militibus vindicatur.

ANN. CR.
DECC.
EXXV. III.
MAY. XXX.

hunc & illum graviter lædens, quæ credita susceperat integra conservabat, tandem de manibus illorum rupto freno elapsa, rapidissimo cursu post dominum suum cucurrit, semper subsiliens, & se ab insectantibus fortiter defendens. quod monachus eremus intruens exhilaratus est. receptoque animali cum omnibus rebus suis patriam latus revivit, ac patri Dunstano pallium quod promiserat obtulit.

Alia miracula.

22. Quid faciam, si cuncta quæ de isto gloriosissimo patre hoc tempore mira narratur describere velim? prius mihi tempus quàm materia scribendi deficiet. Omissi igitur multis in quorum silentio scio me nonnullos offensurum, duo tantum quæ nuper acceperunt & celebri fama feruntur, brevi referam, sicque cæpto operi finem imponam. Illud tamen quod homunculo cuidam Lamberto nomine, qui in camera venerabilis ANSELMII successoris gloriosi Lanfranci Archiepiscopi ministrare solebat, oculos quos ferè amiserat reddidit, & item quod uni clerico Capellano ejusdem Anselmi nomine & natione Normanno, equum quem pestis, quam camoriam vocant, ad mortem fere afflixerat, incolumen restituit, & plura hujusmodi in numero miraculorum, tanti patris hac vice computare minimum judicavi. Unum igitur de duobus quæ spondi me relaturum, hoc est.

S. Dunstani planeta.

28. Planeta quæ ipse Pater Dunstanus inter Millas frequenter fuerat usus, in Abbazia B. Petri, quæ in occidentali parte Londoniæ sita est, absque ullo auri apparatu existens habebatur. Matriona verò quædam Londoniensis gravi infirmitate detenta, sanitatem se amplius recuperaturam nulla ratione credebat. Huius sicut putabatur jam & extemplo mortitura per visum vir Dei Dunstanus apparuit, sciscitans utrum ab illa infirmitate convalescere vellet. quæ & maxime quidem respondente, intulit: Tolle aurifrigium quod in arca tua reconditum habes, & pone illud in casula mea quæ habetur apud Vest-monasterium, & convalesces. At illa mox facto mane misit, & casulam deferri fecit. quam deosculans, & aurifrigio sicut erat admonita perornans, ilico integerrimè convaluit, & deinde pluribus annis incolumis vixit. In quo illud quoque admirationi nonnullis fuit, quoniam idem aurifrigium planeta appositum, nec majus, nec minus inventum est, quàm vestis ipsius mensura petebat.

Festi ejus violator puniuit.

23. Aliud sponsonis meæ miraculum in Glavvornæ civitatis provincia ab eodem sancto nuperrimè factum accepimus. Instabat beata sollempnitas ipsius beati famuli Dei, quæ pro depositione ejus colitur xiiii Kalendas Junii. Est autem in præfata provincia villula quædam Sarprintune dicta, & in ea ecclesia non adeo magna in honorem B. Dunstani antiquitus consecrata. Dominico igitur die ipsam sollempnitatem præcedente, inivit parochianis suis plebeius presbyter imminens festum celebrare, & ab omni opere manuum sicut in dominico die vacare. quod præceptum unus rusticorum nihil pendens, junctis bovis summo mane festivitatis agrum suum colere cœpit. Arguentibus autem illum pro audacia notis suis, subsannando respondens ait: Quid pro Dunstano de Sarprintune ego culturam meam intermitterem? stulta opinasti estis, cum hoc vos mihi persuasuros vilimat. Adhuc verba sub linguaolvebat, & ecce unus oculus ei de capite in terram decidens, dedit ei intelligere, quod in laborando terram die illa non benefaciebat. Una quoque ex vaccis quæ juxta aratrum vacua ibat, eodem momento vesania capta super boves efferata est, ita ut eorum nonnullos perderet, si concurrentis multitudinis manibus non statim interfecta fuisset &c.

A D M O N I T I O

In sequentem translationem S. Dunstani.

EX præmissis auctoribus Osberno & Osberto manifestum est, B. Dunstani translationem factam esse à Lanfranco Archiepiscopo sub annum M. LXXII. ac proinde sacrum ejus corpus in ecclesia Cantuariensi usque ad id tempus residisse. Et tamen Glastonienses persuadere conati sunt, B. Dunstani corpus in ecclesiam suam translatum fuisse anno M. XX. Quæ tamen dubia fidei videntur, hinc tamen ad historiam Sancti illustrandam referendam visa sunt, permisso lectori judicio hæc de lite, quæ sane in hoc rerum Anglicarum statu nullius momenti est.

TRANSLATIO

TRANSLATIO SANCTI DUNSTANI
in monasterium Glastonienfe.*Ex ms. historia monasterii Glastoniensis.*

I. **B**EATUS Dunstanus infirmitate attractus & sacri olei liquore perunctus Dominici corporis & sanguinis perceptione exitum invenit, & dans pacem filiis suis inter verba orationis spiritum reddidit Kalendis Augusti, anno Domini 988. beatus verò Dunstanus transit ad patres suos anno ætatis suæ LXIV, ab ordinatione sua in Archiepiscopum XXXVII: Incarnationis verò Domini DCCC LXXXVIII in ecclesia Christi Cantuaræ condignò honore conditus est. Sed qualiter Glastoniam translatus sit postea, est subjungendum. Abbas autem SEGEAVUS cùm præfuisset XXVIII annis, obiit, & successit ei BERTHREDUS anno Domini millesimo. huic Rex EGELRED dedit Fifenere & Estune XX hidas, & Havandone.

2. Igitur Dunstano mortuo supervenerunt Dani quasi in quolibet Angliæ portu in multitudine maxima, ita ut nesciretur ubi illis posset occurri. quorum infestatione coactus est Rex Egelredus ad tributum sexdecim millium librarum anno Domini MXX, conregnante simul cum patre suo Egelredo propter ejus impotentiam, immò potius propter ejus ignaviam illustri EDMUNDO, patriâ linguâ Ifrocide nuncupato. Advenientes Dani in Orientales Angliæ plagas, totius Cantiaræ fines in suam redigebant potestatem: à quibus multi propria dignitate privati, multi à patria eliminati, multi crudelissima sunt morte trucidati: sicque usque ad civitatem Londoniensem, non gradui, non ætati, vel sexui parcentes, homicidiis, rapinis, incendiis divina æque ut humana exterminabant. S. ELFEGUS Archiepiscopus propriæ dignitatis sede propulsus est ab eis martyrizatus, atque ejus prædia devastaverunt, & possessiones diripuerunt. Post hæc ingressi sunt sceleratissimi Metropolitanam Anglorum ecclesiam, in religiosos Christi famulos irruentes, & (quod dictu horrendum est) à domo Dei singulos eliminantes, omniaque incendio consumentes. Contigit eisdem temporibus præfatum Regem Edmundum Glastoniam adventare, commoratusque illic aliquamdiu, Britredo Abbati & fratribus ejusdem loci tantæ calamitatis ex ordine retulit historiam, memorans eisdem Cantuariensem ecclesiam succensam, & habitatoribus ac religione penitus viduatam. Quibus auditis Abbas totaque congregatio ita sunt contristati, ac si singulorum animas gladius pertransiret. Inter cetera etiam eximii patris sui Dunstani virtutes præcellas recitabant, qui dum viveret, amplis possessionibus, donis, libertatibusque magnificis, & (quod pluris est) regularibus institutis Glastoniam mirificè insignivit. De his silere præter religionem æstimantes, precibus uberrimis opem consiliumque Regis simul implorant, quatenus reliquias gloriosi viri ad loca transferrent religiosa, ubi quondam religionis lacte nutritus ad tantas virtutes excreverat, ut non solum gregem Glastoniensem, sed & totius Angliæ provincias sua possit doctrina illustrare. Quibus auditis Rex eorum desideriis pio occurrens affectu, quod petierant celeri decrevit effectui mancipare.

3. Nec mora memoratus Abbas voti jam compos, quatuor ex suis comilitonibus hujus legationis injunxit officium, ut adjunctis sibi sociorum auxiliis Cantuariam properantes, ad Glastoniam ossa sanctissimi transferrent Dunstani. Jussionem patris suscipiunt filii devotissimi, paratissime tanto itineri necessariis, ac benedictione secundum regularem observantiam susce-

ANN. CH.
DCCC
LXXXVIII
MAY XIX.

pta, sibi injuncta devotione alacri Dei misericordia, simulque ope dicti sancti plurimum confisi prosequuntur. Ipsorum autem fratrum nomina hæc fuerunt: SEBRITHUS, ETHELBRITUS, BURSUS, ADELVVARDUS, cognomento Quadrans. Iidem autem monachi beato Dunstano in carne degenti dudum adhaerant, capella suæ complentes officium, qui etiam corpus ejus, anima in quietas sedes translata, sepultura tradiderant: postea etiam cum successore suo, sancto videlicet ELFEGO Archiepiscopo, usque ad ejusdem remanebant martyrium. Complacuit namque præfatis Pontificibus de cœtu Glastonienfi collaterales individuos habere, tum propter prærogativam caritatis, qua nutriculum amplectebantur præcipue: tum ut eorum familiari contubernio exemplariter inflammati, à priori vita, quam cum eis agere solebant in cœnobio, non deviant. Igitur memorati fratres Cantuariam venientes, sicut à Rege audierant, locum omni habitatore nudatum inveniunt, & continuò sepulcrum sanctissimi viri à se optime recognitum adveniunt, utpote qui eundem in mausoleo locaverant. Quo aperto, ossa sancti Dunstani super aurum & topasion pretiosa reperiunt, carne tamen diuturni temporis spatio resoluta; eaque reverentia qua decebat non sine lacrymis recolligunt. Anulum etiam digito sancti cum sepultura tradideretur impositum, quem & ipse ætate teneriori fecisse dicitur, recognoscunt. Ostenditur autem dictus anulus in thesauraria Glastonienfi usque in hodiernum diem.

4. Patratis ergo omnibus, pro quibus venerant, prosperatori itineris sui gratias rependentes immensas, Glastoniam revertuntur cum gaudio, pretiosissimas reliquias secum deportantes. Venientibus ergo prope Glastoniam tanti thesauri portitoribus ad locum dictum Lahavvete, contigit conventum pæne refectum ad mensam sedere, & ecce (mirum dictu) campanellæ in refectorio pendentes, & aliæ etiam campanæ Monasterii, omni humano cessante officio, sonitum satis celebrem dederunt. Quo factio stupescit singuli, Priore annuente, qui hoc divinitus fuisse patrarum limpidiùs ceteris animadvertebat, in ecclesiam processerunt, post refectorem Deo^a gratias exhibituri: ubi nuntius festinus occurrens eos exhortatur, ut reliquis eximii patris sui Dunstani obviam veniant loco superius memorato. Quod audientes Monachi, prægaudio fufis ubertim lacrymis & effusis in cælum laudibus cum debita reverentia & gratiarum actione ad locum processerunt, ac gloriosissimum patrem suum Dunstanum cum lætitia ineffabili devotissimè susceperunt.

5. Facta est autem hæc Translatio anno Domini MXXII, post interfectionem sancti Elfegi Archiepiscopi secundo, post dormitionem ejusdem sancti Dunstani vigesimo quarto. His ita patratis, immensis Dei beneficiis fratres refocillati, crebris insistebant colloquiis, tractantes qualiter memoratum thesaurum tutiori custodia mandarent, non immeritò formidantes, ne hostili rabie sedata, Cantuariensique ecclesia in pristinum statum reformata, Archiepiscopus auctoritate potentiaque præeminens, easdem sibi ablatas revocaret reliquias; & sic quanto beatiores fuerant ipsarum acquisitione, tanto miseres fierent posteriori privatione. Communicato demum consilio decreverunt, ut duo ex fratribus senioribus in commissis sibi arcanis fideles, loco secretiori ossa sancta absconderent, nullique, quoad viverent, tanti secreti cognitionem participarent, sed tantum in extremis laborantes locum alicui fratrum maturiori & sapientiori designarent. qui similiter in mortis articulo alicui, sicut & sibi fiebat, rem patefaceret, ita ut currente tempore propter varios eventus idem locus permaneret omnibus incognitus, uno duntaxat conscio veritatis, quousque placeret altissimo, ut

^a Nempe olim in Monasteriis nostris post cibum Deo gratiæ in ecclesia persolvebantur, uti alias notatum.

lux non lateret sub modio, sed super candelabrum posita luceret omnibus in domo Dei existentibus. Consilium igitur sic initum duo fratres ad hoc electi ducunt ad effectum. Locellum namque ligneum ad hoc satis decenter compositum interius depingunt, ac in dextero latere locelli s. cum titulo, in sinistro vero D. cum titulo inscribunt, quibus litteris nomen sancti Dunstani innuere volebant. Inferentes igitur præfatas reliquias in locellum, sub lapide ad hoc exciso recondunt in majori ecclesia secus aquam benedictam, in dextra parte introitus Monachorum, omnibus aliis locum penitus ignorantibus: ibidem vero centum & septuaginta duobus annis latebat absconditus, unius tantum cognitioni successivè modo præscripto commissus. Sed qualiter hæ reliquiae iterum reperiebantur, inferius declaratur.

VITA SANCTI JOHANNIS
ABBATIS PARMENSIS.

CIRC. AN.
CM XC
JUNII XX.

Auctore modacho anonymo subæquali.

Ex antiquo ms. codice ecclesie Placentinae.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I. **P**ARMA, civitas episcopalis in via Flaminia. Ravennati olim, nunc Bononensi metropoli subdita, parvoni suis Johannem accenset, monasterii sancti Johannis Evangelista juxta muros Abbatem primum, cujus hic acta necdum edita publicamus. Eorum auctor Parmensis monachus fuit, qui ætatem suam variis in locis designat: ut si Johannem minimè vidit, saltem discipulis ejus atque convictoribus equalis fuerit, à quibus Johannes se gesta didicisse contestatur. Cum enim num. 3 ejus sanctitatem expertum se dixisset, num. 4 narrat Johannem aliquantos illic optimos coadunasse clericos, quos non multum post tempus nimio confecto senio, ibidem ipse religiosos viderit monachos. Deinde postquam num. 6 Christophori monachi digitum ab Johanne sanatum retulit, hæc addit: quem digitum longo post tempore idem ipse frater prædicti monasterii jam præpositus, nobis demonstravit, atque ea quæ retulimus narravit. tum num. 7. Hæc verò quæ retulimus, quo tam ex ipsi Fratribus Gualtero referente audivimus, qui ad mensam cum ceteris Fratribus & Johanne residebat. Plura hæc in rem addere superfluum fuerit. Johanni tamen haud parum superstes vixit anonymus ist., qui non ante Hugonis Parmensis Episcopi tempora scripsit ex num. 17. qui Hugo anno MXXXVII Henrico successit in annos ætatem & novem.

Scriptoris
ætas.

2 Idem anonymus monasterii sancti Johannis conditorem ingerit Sigefridum Episcopum, procul dubio nominis ejus secundum, quod hic paullo attentius disquirendum est. Sigefridus duos sæculo decimo tulit ecclesia Parmensis, quorum alter, cum prius Hugonis Italia Regis Cancellarius fuisset sub Beato Archicancellario, eidem ecclesie præfuit ab anno circiter DCCCXXIX, ad annum plus minus DCCCCI. Alter vero post Hubertum sive Humbertum, rebus gestis clarissimum, sub finem anni DCCCCLXXVIII pontificatum inivit, vitamque saltem ad annum MIII perduxit, ut ex Henrici Regis litteris ab Ughello relatis discimus. Idem ipse Ughellus ab auctore nostro dissentit in designando Parmensi monasterii conditore, quem Hubertum dicit, tam scilicet ob causam, quod Johannis obitum anonymus noster ad annum DCCCCLXXII referre videatur. quo quidem tempore Parmensibus Hubertus non Sigifredus præsidebat. Verum longè alia mens fuit viæ hujus scriptori, qui quidem quo tempore piissimus Otto secundus clementissimè Romanum gubernabat imperium, fuisse Johannem, & ex optimo genere originem huxisse. initio lucubrationis asseruit, quod etiam in fine reperit his verbis: fuit tempore piissimi Ottoris III. qui Romanum gubernabat imperium anno DCCCCLXXII. sed annus ille ad initium ab Ottone principatum referendus, non ad Johannis obitum, qui tunc quidem vivebat. sed necdum monachus, necdum Abbas erat, ut ex descriptione contextu evidentissimè comprobatur. Jam conditi monasterii tempus studiosè investigandum est.

Acta SS. Ordinis S.B. Sæculum V.

Xxxx ij

CIRC. AN.
CM XC
JUNII XX
Monasterii
origo & Jo-
hannis pre-
fectura.

3. Constat ex infra referendis in vita num. 14 Johannem Parmensi cœnobio annos ducentos septem præfuisse, Sig-fredumque Episcopum eidem loco Johannem alterum, ex Canonico Parmensi Ticinensem in Calo-Aurco monachum, cum bona Azonis Abbatis venia præfecisse. Azonis decessor Ubertus fuit, qui, referente Ughello, loci ejus præfecturam anno M VIII suscepit, sed quoad vixerit Azonis, nullibi compertum. Restaldum quoque, Johannis nostri discipulum in moribusque consciunt, Pistorienses Episcopum habuere; qui anno M XVIIII, cum sanctorum Baronti & Desiderii translationi interfuisset, aut sequenti vivere desit. At nil inde præstidii ad Johannis præfecturæ epocham stabiliendam. Rem propius afficit Johannis, ex Archidiacono Parmensi translatio ad episcopalem Mutinæ cathedram, anno (secundum Ughellum) DCCCC XCIII facta. Cum enim ex subjecta vita num. 9 Johannes tum Archidiaconus cum Abbate nostro Romam perierit, id circiter annum DCCCC XC, certe non serius anno DCCCC XCIII incunite contigisse manifestum est. Ex his non incongruè Johannis præfecturam septennem intra DCCCC LXXX & DCCCC XC annum concludimus. Aliud ejus rei argumentum suppeditat Anonymus vite scriptor, cum Synodi Ravennatis & privilegii ibidem obtinuit, atque a sancto Maiolo confirmati meminit num. 4. Est enim in editis Conciliis Ravennatense nullum intermedium legatur inter illud quod anno DCCCC LXVII celebratum prodiit Reginonis continuat, & aliud quod anno DCCCC XCVII Gerberus ibidem tenuit; certe Honestus ex Monacho & Abbate Classensi Ravennensis Episcopus, referente Ughello, post Marzaliensem synodum anno DCCCC LXXII coactam, aliam quoque Ravenna celebravit ante annum DCCCC LXXXIII, qui vita ejus postremus fuit. Honestum vero paullo ante sui ipsius obitum Synodum hanc, cui Sigifredus Parmensis Antistes, Ravenna suffraganeus interfuit, cujusque decretum, de libera Abbatum sancti Johannis Evangelistæ Parmensium electione editum, Maiolus Cluniaci Abbas roboravit, tenuisse docet Maioli series Italicorum itinerum, inferius in ipsius Elogio referenda, quorum postremum huic anno rectè convenit, cum ab eo cetera longo differant temporis intervallo.

Johannis
dies festi, &
translatio.

4. Johannis natalem diem tabula Parmenses, Arnoldus Vision, & Martyrologium Benedictinum XI Kal. Junii constituunt. Translatio ad diem VIII Idus Maii refertur ab eisdem. Has anno M D LXXXVIII in Comitibus generalibus Casinensium monachorum, sub Paulo Orio Veneto Præside celebrata est. Ejus historiam composuit dominus Andreas Leucci S. T. Doctor Messanensis Siculus, inquit Vision, ac hujus congregationis monachus, Decanus, & tunc temporis in eodem monasterio Lector. Elegiam de eadem decantavit Constantius Pasolinus, monachus ejusdem Congregationis, qualem inter opera Prosperi Martinengii Franciscus Zanneus Roma anno 1588 typis edidit. Andrea Leucci narrationem videre non licuit. Nonnulla dilibare juvat ex Pasolini poemate, quod ita incipit.

Quæ nova turritæ miramur gaudia Parmæ,

Atque alacres tota fundiet urbe choros:

tum multis interpositis:

Hos inter clarò se tollit nomine sanctus

Pastor Johannes, religionis honor.

Qui quondam accensus miro pietatis amore

Addixit trino se per ipse Deo.

Sanctaque Nursini sectans præcepta Magistri,

Sanctior evasit fratribus ac melior.

Unde Abbas factus, divina mente regebat

Ritè sodalitiùm cœnobiumque suum,

Ceu probus œconomus, non quæ sibi profore norat,

Sed Domini quærens emolumenta sui.

Instituensque piis commissum legibus agmen,

Complures cœli vexit ad astra poli;

Multipliei ornatos virtute, & moribus almis,

Quis magè pollebat dotibus ipse pater.

Tandem confecto claudens sua tempora cursu,

Mortales liquit corporis extivias.

Sic superis felix heroibus additus, astra

Accolit, & precibus ritè vocatus adest.

Addit Pasolinus non pauca de sanctis Martyribus Ferentino, Vitale, Miniate & Stephano, simul cum Johanne translatis, eosque duplici hoc disticho simul complectitur.

Horum membra diu exigua jam sede reposita

Servavit pietas relligiosa patrum:

At modò squalenti rursus translata sepulcro,

Excipiet tumulo pulchrior urna novo.

Johannis Abbatis cum laude meminerunt Rerum Italicarum plerique scriptores, Antonius Maria Corofalus in sanctorum Parmensi, Bugianus, Sanfovinius, & alii passim. Jam ex his-

benda est Vita piissimi Abbatis, quæ ex antiquissimo codice ms. ecclesia Placentina eruta est per Dominum Alexandrum Parmensem Monachum cœnobii sancti Iohannis Evangelista anno Domini M D XXXVII, atque ab eruditissimo Paschasio Quesnelio ex schedis Jacobi Morini nobis communicata sub hoc titulo: quem vetus codex præfert.

CIRC. AN.
CM XC
JUNTI XX

INCIPIT VITA ET OBITUS CUJUSDAM

Sancti Viri religiosi nomine Johannis, qui primus fuit Abbas Monasterii sancti Iohannis Evangelistæ Parmensis, super foveis Civitatis Palmæ fundati, qui post mortem matris prædictus sanctus Johannes vivus fuit extractus de corpore ejus, & oriundus Parmensis anno Dominicæ Incarnationis DCCCC LXXII.

1. **T**EMPORE quo piissimus OTTO secundus clementissimè Romanum gubernabat Imperium, fuit vir quidam venerabilis in civitate, quæ vocatur Parma, JOHANNES nomine, qui ex optimo genere originem duxit. Nobilitatem tamen illam mentis, quæ plus omnibus amanda est, coluit magis, quàm carnis. Et merito iste vir Johannes vocatus est. interpretatur enim gratia Dei, vel in quo est gratia. Verè quidem gratiam Dei in isto viro esse cognovimus: quia ab infantia Deum timere cœpit, atque virginitatem suam mente & corpore, Dei cooperante gratia, pariter custodivit. Hujus mater cum conceptu utero gravida teneretur, & tempus jam parturientis appropinquaret; exaniina difficultate partus antequam filium enixa esset, de hac mortali vita sublata est. quæ cum peracto ipsius obsequio, sicut mos est defunctorum, in sepulcro poneretur, à vicinis mulieribus uterus ejus cæsus, & inde vivus elegansque puerulus evulsus est. Qui cum ablactatus esset, à parentibus suis decenter, ut oportuerat, enutritus est; atque cum jam septennis esset, sacris litteris imbuendus est traditus, necnon post hæc in sancta Parmensi ecclesia ab ipsius sedis Præfule Canonici ordinatus est.

Johannis
ortus & pa-
tria

Matris de-
functæ nec-
ro educus,

Parmensis
ecclesiæ sic
Canonicus.
Relicta pa-
tria,

2. Sed cum jam ibidem Deo deservire adhuc puer inciperet, atque aliter quàm illa ætas permetteret, in divinis rebus operam daret, factus juvenis cœpit mente pertractare, quomodo vel qualiter sæculum cum suis oblectationibus dereliqueret, & Christo Domino, cujus se servitio subdiderat, perfectè placere potuisset. Cumque hoc diu tacite pertractaret, dedit operam ut patriam parentesque velut Abraham Patriarcha, relinqueret, & orationis causâ sanctorum loca perquireret, atque ad sepulcrum Domini usque visendum Jerosolymis peragraret. Quod cum hoc vir Domini sedulè peregrinasset, non est nostræ facultatis evolvere, quantos ibi pro Christo labores sustinuerit, vel quanta lacrymarum flumina in sanctis ac venerabilibus locis ubertim fuderit.

Sexies ten-
dit Jeroso-
lyman,

3. Cumque jam sexta peracta vice idem venerabilis vir suum desideratum fecisset iter, & in monastico habitu, quem in sancta Jerosolymorum urbe à sanctis viris acceperat, in suam urbem reversus esset; vir reverendissimus supradictæ sanctæ Parmensis ecclesiæ Præful, SIGIFREDUS^a nomine, cum cœnobium in sancti Iohannis Apostoli & Evangelistæ ecclesia, quæ est juxta & foris supradictæ urbis muros, construere jam decrevisset; cœpit huc illicque discurrere, & ubi virum Deo dignum inveniret sollicitè perquirere, quem suæ Abbatix, quam jam Christo fundaverat, Abbatem constituere posset. Sed cum permulta, ut diximus, discurreret, & secundum suæ mentis insitam qualiteram virum ad hoc opus strenuum non inveniret; eligit hunc sanctissimum virum sibi & suis omnibus bene notum, castum, sobrium, be-

Monachum
ibidem in-
duit.

à Sigifredo
Parmensi
Episcopo.

^a Eo nomine secundus. Unde redarguas Ughellum, qui hanc loci conditionem Huberto seu Humberto adscribere non debuit.

CIRC. AN.
CM XC
JUNI. XX

dignum, qui etiam ab ipsis (ut ita dicam) cunabulis Christi vestigia est secutus : & cum consilio Clericorum & populi, consentientibus etiam aliquantis jam illic congregatis Fratribus, dignum, sui cœnobii, ut experti sumus, consecravit Abbatem.

consecratur
Abbas.

4. Præsul itaque prælibatus tantum in sui cœnobii exarsit amorem, ut non solum illic congregatos veneraretur ac diligeret Fratres; verum etiam ubicumque in sua diœcesi religiosos reperiebat clericos, sollicitè ac diligentissimè invitabat, ut sacrum in suo cœnobio acciperent religionis habitum. Verùm cum in hoc factò diu multumque laboraret, aliquantos illic optimos coadunavit clericos, quos non post multum tempus nimio confecti * ienio in præfacto cœnobio religiosos vidimus monachos, atque ab ipsis audivimus, quæ de sancto viro scribere conamur. Insuper etiam Ravennam perrexit, atque ibi in sancta Synodo subter confirmante Archiepiscopo cum ceteris Coëpiscopis, decretum in prænominato monasterio tali ordine conscripsit: ut si quis umquam ex decessoribus suis jam in dicto cœnobio per pecuniam aut aliunde Abbatem constitueret; anathematis jaculo feriretur, atque cum Simone mago & Juda proditore damnaretur. Quod decretum etiam sanctissimo viro MAIOLÒ, ad confirmandum tradidit: cujus quidem mellifluis admonitionibus in prædicto cœnobio multa ad cœnobioalem usum apta constituit. Iis verò omiſſis, ad ea quæ de sancto viro inchoavimus succinctè pergamus.

• l. consecratos

In Synodo
Ravennensi

Abbatum
electioni
prospicitur,
admittente
Maiolo
Cluniaci
Abbate.

Johannis
Abbatis vir-
tutes.

5. Ordinatus autem iste vir beatissimus, regiminis curam officio tenuit, moribus implevit, & in tantum amorem conditoris sui exardescere cœpit, ut illum ultra humanum modum transcendere crederes. Erat enim in sermone verax, in judicio justus, in opere castus, fide catholicus, aspectu angelicus: spe patientissimus, misericordia plenus, humilitate præcipuus, atque ita in elemosynis largus; ut in tota urbe prædicta vix inveniretur vidua, pauper, indigens, orphanus, cui sanctus vir, misericordiâ, ut diximus, plenus, de sibi collatis bonis non subveniret. Cumque jam magna conversatione polleret, se seque à malis operibus funditus abstinere, & carnem suam à vitiis abstinendo domaret, atque oculos sibi commissas verbo sanul & exemplo ad recti itineris tramitem perduceret; cœpit etiam miraculis coruscare, ut lucerna super candelabrum posita, omnibus qui in domo sunt luceret.

Monachi
scriptoris
digitum sa-
nat.

6. Igitur dum quodam tempore quidam ex suis discipulis, Christophorus nomine, arte scriptoria peritus, ex ipsius visu quemdam codicem scriberet, atque membranam ob istiusmodi gratiam incidere vellet: ita suum vulneravit digitum, ut os continuo ipsius denudatum esset. qui cum ab eo cur non scriberet requisitus esset, dixit se non posse propter vulnerati digiti dolorem. Cumque sancto viro vulnus ostendisset, mox vir Dei saliva linivit, ac ita sanum reddidit, ut mirum in modum vix signum vulneris umquam ibi appareret. qui ilico refedit, & magna cum exultatione cordis scribere cœpit. Quem digitum longo post tempore ipse Frater, prædicti monasterii jam Præpositus, nobis demonstravit, atque ea quæ retulimus naravit.

Vinum mi-
raculo au-
get.

7. Alio quoque tempore, dum à quodam venerabili viro JOHANNES nomine, sanctæ prædictæ ecclesiæ Archidiacono (qui postea in sancta Mutinensi ecclesia pontificalem cathedram rexit) vas unum permodicum, potionis plenum, quod nos monachi *justitiam* ^a vocamus, huic sancto viro transmissum esset; atque refectiois hora, ipso benedicente, omnes Fratres ex eo sufficienter biberent; ita incredibili factò opus est subsequutum, ut quindecim & eo amplius ex eo biberent Fratres, & ita vas plenum semper repetitum est, ac si intactum post primam permaneret impletionem. Hæc verò

^a De justitia, quæ vini portio est monachalis, vide || in Spicilegii tomo 4. Dicitur alio nomine Justa. Vi-
Consuetudines Cluniacenses apud Acherium nostrum || de in utroque verbo Cangii Glossarium.

quæ retulimus, quodam ex ipsis Fratribus, Gandulfo nomine, referente audivimus, qui ad mensam cum ceteris fratribus refedit, atque potionis benedictionem cum aliis suscepit. In quo facto Eliseo eum similem decrevimus æstimandum, qui de paucis herbis plurimos in longum pavit artifices.

C. RC. AN.
CM XC
JUNI XX

8. Sed neque silendum hoc prætereo, quod à suprascripto domno Christophoro Præposito narrante cognovi. Dum quadam die in quoddam cœnobium Brixill^a, positum, pro quibusdam causis idem vir beatus advenisset; tanta coruscationis & fulguris atque tonitruum virtus, tantaque inundatio grandinis erupit, ut pæne omnes segetes vel vineæ atque arbores fructiferæ viderentur consumi. Tunc vir sanctus sub axe cæli nudo, prout erat piissimus, exivit, palmas ad cælum tendit, lacrymas fudit, totamque metuendam illam coruscationis & grandinis inundationem mox orando in tranquillam serenitatem perduxit. Quo facto Domini Christi virtutem est secutus, qui in navi & ventis imperavit & mari, factaque est tranquillitas magna. Nec mirum, si Magistri virtutem iste vir beatus est imitatus: quia ipse Dominus noster in Evangelio discipulis suis pollicitus est dicens: *Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facto & ipse faciet, & majora horum faciet.* Verè quidem iste vir sanctus Veritatis discipulus factus, ita veri Magistri secutus est iter, ut quod sibi commissos verbis docuit, opere ipse prius impleverit.

Tempestatem sedat.

¶

9. Neque illud taceam quod ejus prædictus discipulus Gandulfus nomine, narrare consueverat. Huic sancto viro consuetudo erat, ut per singulos annos Romam pergeret, & ad limina Apostolorum suarum precum vota Domino redderet, atque ibi multa lacrymarum flumina contrito corde ubertim ex divina inspiratione funderet. Cumque ex more quodam tempore hoc in itinere perambularet, in domum cujusdam matronæ cum suprascripto JOHANNES Archidiacono se hospitio recepit. Sed cum prædicta matrona à sancto viro pro quodam inhonnesto opere humiliter reprehenderetur, & ne amplius illud flagitium committeret admoneretur, ita contra eundem venerabilem virum in gravem iracundiam exarsit, ut multis etiam convitiis & opprobriis sancto viro contrasistere non timeret. Vir autem Domini miræ humilitatis & patientiæ munere repletus, cum hanc nimium furentem conspiceret, non solum illius probra patienter sustinuit; verum etiam suos contra eam ob sui vindictam furentes, ne ullam ei inferrent molestiam magna cum gravitate compescuit. Cumque prædicta mulier in sanctum virum multum, sicut diximus, nefanda verba injiceret, & quasi jam à labore fessa quiescere vellet, mox magno cum clamore cœpit sancto viro veniam postulare, atque ex gutturis dolore jam se morti propinquam esse anxie pronuntiare. Et cum diu se ream esse, & ob meritum sancti viri hoc sibi evenisse cum lacrymis clamitaret, illico ad sancti viri vestigia deducitur, atque lacrymis fasa prosternitur. Cumque diutissimè socio jam dicto Archidiacono cum ipsius sancti Viri fratribus ipsum ut sibi miseretur cum lacrymis exoraret, & sanctus vir se indignum, ac tanti facti non esse idoneum pronuntiaret; tamen ob petitionem illorum ilico est misericordiâ motus, atque pro illa preces fundere non est dedignatus. Nam cum signaculum sanctæ Crucis in ejus guttur imprimeret, & Domini pietatem pro ea enixius imploraret; ad ejus jussu continuo ut excreavit, quoddam sanguineum ac foetidum in modum nucis ex ore projecit: moxque à terra sana surrexit, Deum quoque cum magna cordis exultatione laudare cœpit.

Romam quotannis petit,

ab increpita muliere injuriis affectus,

afflictam sanat.

10. Fixum nunc paululum teneamus ingressum, & ut in laudem tanti viri aliquantulum possumus, mente pervigili cogitemus. Stemus interim & videamus, si iste vir beatus in hoc suo facto Domini præcepta sit secutus.

* Brixillum, insigne castrum ad Padum amnem, | est, inquit, Ughellus, Dux Mutinæ: ibi olim se-
Episcopo Parmensi subditum, ejus castri vassallus | des episcopalis, jam pridem Parmæ restituta.

C. RC. AN.
CM. XC.
JUNII. XX.

Dicit enim ipse in Evangelio : *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Verè iste sanctus pro hac muliere oravit, quando maledicenti se non remaledixit, sed è contrario benedixit, atque ejus convitia patienter sustinuit; & non solum patienter sustinuit, verum etiam pro ea Domini misericordiam imploravit, atque ad pristinam usque sanitatem orando perduxit. In quo facto nos desidiosus & male viventes confundimur, qui nec unum quidem verbum pro Christo sustinere volumus: quando verò ab aliquo Fratre conviciamur, pro uno verbo mille convitia reddimus. Et si ad tempus post furorem vel vindictam Fratris aliquando tacemus; quasi aliquid magnum nobis fecisse videmur: cum iste vir beatus mille sustinuerit convitia, & non solum, sicut diximus, vel ad modicum non est contristatus, sed etiam pro sibi convitiantis sanitate preces fundere non est dedignatus. Nos quidem volumus præmia vitæ habere cum sanctis, sed nolumus pro Christo pati & sustinere cum illis. Nunc ergo Fratres festinemus patientiæ virtutem acquirere, ut à Christo Domino præmia illius mereamur accipere dicentis *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Nunc ista dicta sufficiant. Ast verò nunc ad ea, que de sancto viro inchoavimus, revertamur.

Exundan-
tem flu-
vium sicco
vestigio
permeat.

Idem ten-
tantes alios
periculo
eximit.

Christopho-
rum præpo-
situm à ser-
pentis in-
casu cavere
præmonet.

II. Alio quoque tempore, sicut idem frater prædictus referebat, cum iste vir beatus idipsum iter peragere vellet, pervenit ad quemdam fluvium nomine Arnum ^a. Cumque idem fluvius inundatione facta, cursus sui alveum egressus esset, & omnibus transvadandi iter denegaret, ac multa populorum turba propter transvadandi difficultatem ibi turbata permaneret; vir Domini prædictus in Christo confusus, signo se sanctæ crucis armavit, & cum suis omnibus velut athleta per medium furentis fluvii alveum transire promeruit. Et cum ipse fluvius in tantum crevisset, ut vix ibi navigii cursus adesset; vir sanctus ita cum suis recto tramite, adjutus Christi gratia securus equitando transivit, ut nec etiam unda furens eorum pedes madefactaret. Sed cum gens equitatura, quæ ad hoc spectaculum cum alia populorum innumeritate ibi permanebat, præsumtuosè similiter equitando transvadare vellet, & vir sanctus magno cum clamore illis ne hoc facerent prohiberet, atque ipsi è contra sancto viro resistendo in fluvium temerè intromitterent; ita vim suam aqua contra illos extorsit, ut statim in ipso fluvio præne necati essent, nisi vir sanctus orationibus suis protegendo, & per semetipsum eos adjuvando cito succurreret. Quo stupefacti miraculo universi qui affuere, magnificas laudes Christo reddiderunt, & manibus in cælum erectis, diutissimè Deum glorificaverunt, qui ita quotidie suos magnificare non destitit sanctos. O quam dulcis est Dominus sperantibus in eum, animæ querenti illum! ô quàm sunt mira Deus tua portenta! Iste vir sanctus fluctivagos sæculi ornatus fortiter resistendo atque dimicando illæsus calcavit, & contra se tumidum sævientemque fluvium omni cum fiducia transire promeruit.

12. Sed neque illud silendum æstimo, quod à multis referentibus audivi. Dum quadam die jam dictus dominus Christophorus, qui curam famulorum illo in tempore habebat, suos vellet diluculo invisere famulos, eum quo tenderet vir Dei requisivit? Cumque quo pergere deberet ipsi indicasset; vir sanctus continuo adjecit dicens: Cavè frater, ut locum illum juxta condensa spinarum cautè perambules: ne forte à serpente, quem ibi repereris, aliquam molestiam patiaris. quod cum Frater ille à sancto viro audisset, & secum hæc tacitè in via pertractaret; mox ut in prædemonstratum sibi pervenit locum, ibi miræ longitudinis serpentem invenit. quem mox ut vidit, nimium exhorruit: sed signaculo sanctæ crucis munitus, atque orationibus sancti viri adjutus, illæsus in claustrum Monasterii ad suos Fratres est reversus.

^a Arnis in consilio Romandiolæ provinciæ ortus, in mare Tyrrhenum delabitur. De eo Rutilius & alii plures.

Nam cùm prædictus frater hoc quod sibi evenerat indicaret, prophetiæ hunc habere spiritum crediderunt.

13. Præterea cùm idem vir beatus nocturno silentio in oratorio beati Columbani ^a, quod majori ecclesiæ contiguum fuit, suarum precum humilium vota Christo Jesu assiduè redderet, aliquando quinquagenos, sæpe etiam centenos psalmos, nonnumquam verò ex ordine psalterium, ante nocturnalem consummans synaxim, exceptis dumtaxat horarum spatiis, quibus orationum lacrymarumque ac creberrimorum fundebat preces singultuum: & cùm diabolus, qui est nostræ salutis invidus, cerneret hunc beatum virum in divinis laudibus (sicut diximus) quotidie pernoctare, cœpit inquirere, qua arte posset eum à divinis laudibus inquietare. Nam cùm vir beatus oraret, ipse antiquus hostis qui mille assumit artes, ut Dei servos inquietet, modis omnibus quibus poterat, inquietare illum non desisteat. Verùm cum intempesta noctis hora in ecclesia beati Columbani, sicut præfati sumus, solus ad Dominum, preces funderet, sæpe diabolus in specie pulcherrimæ mulieris ante eum saltando ludebat: aliquando etiam sibi lucernam exstinguebat, atque post hæc, sicut ipse Fratribus referebat, illic audiebatur rugitus leonum, murmur urforum, hinnitus equorum, rugitus onagrorum, stridor porcorum & murium, latratus canum, maulatus cattarum, sibilus serpentium: ut vel sic viri Dei animum ab orationis studio remove posset. Cumque Vir Dei sentiret has dæmonum insultationes, non solum immobilis permanebat, atque animum à Dei laudibus non revocabat, verùm etiam signo sanctæ crucis munitus, inimicum sicut fumum evanescere faciebat. Sunt & alia multa laude digna quæ de sancto viro scribere possumus: sed jam nunc ista dicta sufficiant. Qualiter verò ad Dominum de hac vita migraverit, scire volentibus, Deo juvante scribere studeamus.

14. Igitur dum tempus appropinquaret, quo Dominus ac Salvator noster hujus sancti viri labores remunerare vellet, & gregem sibi commissum per septem irreprehensibiliter regeret annos; traditus est infirmitati, & ad extremum usque perductus. Cumque diem exitus sui jam appropinquare sentiret, & duo ex Fratribus monasterii, GANDULFUS, quem nuper præfati sumus, & Restaldus ^b (quem sanctæ Pistoriensis ecclesiæ postea præfulem vidimus) ejus lectulo assisterent, hoc illis locutus est dicens: Jam nunc Fratres pergite, & cum ceteris fratribus, qui nunc cœnaturi sunt, cibum sumite. Sed cum alios ibidem adesse non cernerent fratres, quos ibi relinquerent; & hoc quod jussèrat implere dubitarent; iterum dixit illis: Nolite de me, Filioli, nunc esse solliciti, sed sicut jussi festinanter hinc abite, cellulæque ostium post vos claudere curate. Cumque subito, sicut dixerat, cellâ exissent, & ostium cellæ post se clauderent, non sicut præceperat ad cœnam perrexerunt, sed ante cellæ ostium tacitè foras perstiterunt. Et ecce subito lux emissa cum magna odoris fragrantia, omne illius cellæ spatium implevit, & splendor tantæ claritatis circa illos emicuit, ut corda eorum inæstimabili pavore perstringeret. Tunc sanctus vir subito viribus receptis, magna cum exultatione cordis clamare cœpit: Gratias non modicas ago vobis, pro eo quod me servum vestrum visitare dignati estis. Ipse etenim scitis, quòd semper vos multum dilexi, atque mente sedula, pro ut potui, vobis fidelitatem servavi. Nunc autem vestris dignis orationibus me adjuvate, atque ut ante tribunal tremendi examinis securus assistere possim, ipsum judicem universitatis enixiùs pro me exorate. Cumque hoc crebrius supplex diceret, atque post hæc quasi sub silentio vocem comprimeret, paullatim lux quæ fuerat emissa, subtrahita est: sed is qui subsecutus

CIRC. AN.
CM XC
JUNI XX.
Diabolum
oranti sibi
infectum
eludir.

Morti pro-
ximus.

b

præfentes
abire ju-
bet.

«

«

celesti odo-
re recrea-
tur.

«

« Apparen-

te Dei pa-

ra Virgi-

« ne.

«

«

^a Columbanus postquam in Gallia notissimus evasit, à Brunichildepulsus transit ad Italos, ubi confutatis hæreticis, & disseminato Dei verbo clarus abiit ad superiores. Hinc apud Parmenses etiam sæcu-

lo x memoria ejus celebrata.

^b De Restaldo vide superius notata in Observationibus præviis.

CIRC. AN.
CM XC
JUNII XX.

fuera odor remansit. Nam cum fratres illi qui ante fores cellæ persistebant, jam secum aliquibus sociatis fratribus ad illum audacter introirent; eum sine mora percontati sunt, cum quibus nullo ibi remanente, locutus fuisset. Quibus ille ait: Domina mea Maria, quam semper dilexi, sociatis secum aliis virginibus, me visitare dignata est, atque subito me de hac vita migraturum manifestavit. Sed jam nunc Fratres omnes convocate, atque in hora exitus mei, quæ vicina est, Domini misericordiam pro me peccatore enixius implorate. Cumque omnes fratres unâ cum præfato Præsule simul & Clero convenirent; psallentibus omnibus & flentibus, accepto Viatico cum per septem, sicut diximus, honestissimè cœnobium rexisset annos, menses tres, dies octo, undecimo Kal. Junii suum consummavit agonem, atque exutus carnis ergastulo animam cælo reddidit.

Viatico
munitus
obit.

Mortuum
tota luger
civitas.

Sepultus est
in claustro.

15. Quo defuncto ita subito tota urbs repleta est luctu, ut vix inveniretur in tota civitate domus, in qua lamentum non audiretur & planctus. Nam & venerabilis hujus sancti cœnobii præpositus nomine REIMPRANDUS, sæpe narrare nobis consueverat dicens: In illis diebus cum adhuc in paterna domo manerem, quidam presbyter nobis vicinus, cum à supradicta urbe ipsa die regressus esset, & à vicinis nostris quid boni in civitate vidisset vel audisset interrogaretur, tale nobis dedit responsum dicens: Certe ad multorum obsequia mortuorum Regum, Pontificum, Ducum & Marchionum, atque Abbatum interfui, & numquam tam grandem luctum, tamque grave lamentum audiui, sicut hodie in transitu domni Johannis Abbatis in nostra civitate propexi. Ubique luctus audiebatur & planctus: & vix inveniebatur in tota urbe domus, in qua lamentum non audiretur. Undique per plateas divites & pauperes, viduæ simul & orphani flendo concurrebant, ut ad obsequium sancti Patris occurrere potuissent. Flebant igitur nimium Monachi, eo quod tantum ac talem amississent pastorem: flebat etiam Pontifex simul cum populo, pro eo quod tali carerent patrono: lugebant insuper & pauperes in destitutione tanti Patris, à quo quotidie elemosynis recreabantur. Sepultus est autem idem venerabilis pater à dicto Pontifice, & fratribus intra claustrum monasterii, juxta majorem ecclesiam, in locello marmoreo. In quo loco ad ostendendam sancti viri virtutem multa Dominus beneficia inibi perentibus largiri est dignatus.

Johannis
Successor
ex Cælo au-
reo.

eius loci
Azo tunc
Abbas.

Translatio
sub Hugo-
ne Episco-
po.

16. Igitur cum jam prænominatus Antistes de transitu talis viri simul & destitutione cœnobii tristis mærensque permaneret; divino tamen afflatus spiritu, cœpit cum magna sollicitudine perquirere, ubi Monachum, quem dignum sui monasterii constitueret Abbatem, invenire potuisset. Cumque hæc devotè perageret, interveniente beato Johanne Apostolo & Evangelista, atque Prætextati viri sancti meritis, invenit quemdam venerabilem Monachum in cœnobio sancti Petri, quod cognominatur Cælum aureum, JOHANNEM nomine, olim prædictæ suæ matris ecclesiæ strenuissimum canonicum, quem Domini pietas de hac sæculi voragine ad monasticum transmeare fecit habitum; castum, sobrium, humilem, & longa jejunii maceratione castigatum, elemosynis largum, atque à domno AZONE prædicti monasterii Abbate regulariter receptum, cum consensu & permissione ipsius Abbatis, atque à monachis electione facta, & subter confirmata, atque ab ipso Episcopo roborata, omni cum honore dominum prædictum Johannem consecravit Abbatem.

17. Sed neque hoc prætereundum dignum esse reor, quod Dominus ob hujus sancti viri meritum nostris temporibus ostendere est dignatus. Temporibus namque HUGONIS Pontificis qui tertius post SIGIFREDUM Præsulem in præfacta ecclesia Episcopus fuit, cum hujus sancti viri ossa in nova ecclesia, ubi nunc sepulcrum ejus cernitur, Fratres transfunderent, & accensis luminaribus cum crucibus apparatus & thymiamatibus

omnes in altum pfallerent; repente tintinabulum unum prægrande, quod cum ceteris tintinabulis sonabat, cum ipso trabe, in quo supra turrim pendebat, ab alto cecidit, atque unum laterem, super quem corruit, in frustra comminuit, ipse autem illæsus ab omni fractura permansit.

CIRC. AN.
CM XC
JUNII XX
MIRA TUNC
FACTA.

18. Item ipso die, cum quidam urbeus ultra fluvium qui juxta murum civitatis fluit, & ipsius vocatur præ nomine ^a, transire voluisset, dum super pontem ipsius fluminis perambulare, repente cultellum, quod secum ferebat, in medium fluminis alveum cecidit. Cumque spes requirendi ferramentum nulla esset, jam talem ad Deum fudit orationem: Deus omnipotens, per merita & intercessionem hujus sancti viri cujus hodie ossa tumulantur, redde mihi meum cultellum. Cum verò hanc orationem compleisset, mox de ponte descendit, & juxta marginem alvei cultellum in aqua jacentem invenit.

19. Item cum in illis diebus alius quidam urbeus, ipsius sancti viri propinquus, cum à quodam fure equus suus sibi ablatu fuisset, ad sepulcrum illius usque pervenit. Nam cum viri sancti ibi adjutorium diutius imploraret, nocte superveniente apparuit illi idem vir Domini in visione nocturna, eique locum in quo suus equus à fure custodiebatur ostendit, atque cum magna securitate equum inde deducere præcepit. Cumque diluculo surrexisset, concitè secundum viri Dei admonitionem orationis causâ ad ecclesiam perrexit, atque mox ut ad præmonstratum locum pervenit, equum cum fure, sicut sibi prædictum fuerat, invenit: quem cum audacter comprehendisset secundum viri admonitionem, absque humano opere à compede ferri solutus est: & sic intrepidus atque securus latrone propius aspiciente lætus de suo equo domum remeavit.

20. Genitrix insuper mea cum quadam die ad me visitandi gratia ad monasterium pervenisset, petiit, & accipere meruit particulam de hujus sancti viri tumba, atque ita cum gaudio remeavit ad propria. Quæ cum infirmantibus de ipsa tumbæ particula ad potandum tribueret, ita cooperante Christi gratia in sua patria actum est, ut omnes ex ea potantes sani & incolumes à quacumque derinebantur infirmitate redderentur.

Tumbæ
sancti fru-
stulum
morbis me-
datur.

21. Nostris quoque temporibus, quod obtutibus nostris conspeximus, ignavia quamvis pressi, occultare non debemus. Ignaviæ namque decernitur esse, quod Dominus noster Jesus-Christus per suos famulos non desistit quotidie operari, si nos sileamus. Verùm ad cumulum laudis quotidie votis fidelium crescit efficacia sanitarum, gratiâ largitoris omnipotentis donorum: quia unde Deum mirabilem in sanctis suis prædicamus, virtutum continuationem nobis examussum exaggeramus. Monachus quoque in nostro cœnobio consistens, Isimprandus nuncupabatur, Levitæ ministerio fungebatur, in dextera cujus manu canceri morbus crudecebat; ita ut nulli esset dubium, quin festinantiùs nisi opitulatio omnipotentis Dei cito affuisset, cito raperetur ad occasum. Defecerat quoque archigenis cataplasma, cesserat quoque omnis medicantis incassum industria; cum referente prætitulatus frater concito gressu exurgens à contubernio Monachorum, in refectorio veluti moris est, cibariis consuetudinariis vescentium; adiens mausoleum quo sanctissima Johannis Abbatis occulebantur ossa, lacrymis perfusus, beatissimi Johannis Abbatis auxilium in sui adjutorium sic devotè invocans dicebat: O sancte Johannes, qui omnibus aliis argumenta incolumitatis clementer impertiris; quæso uberibus lacrymis, mihi miserissimo salutiferum sospitatis antidotum celerimè conferre digneris. Ad hanc vocem, subito conticuit, & somnus ejus artubus desideratissimus celeriter ipsum occupavit, qui statim obdormiscens, & postmodum festinato exspersgiscens, nactus est manum dexteram ita à can-

Isimprandi
monachi
manus, can-
cro infecta
sanatur.

^a Parmæ civitati nomen suum Parma fluvius indidit, quam mediam intersecat, ubi Cingio amniculo, & Laganza flumine auctus est.

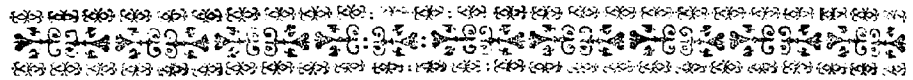
CIRC AN.
CM XC
JUNII XX

cro cruderatam, ut nullatenus pristinae incommoditatis pænè inveniretur vestigium. Quo facto congaudens, omnipotenti Deo laudes rependit innumeras, & sancti Johannis beneficium agnoscens, piissimo ac benignissimo Salvatore omnium devotissimè cum exultatione magnificas laudes & gratias assiduè sedulus minister lacrymans referebat. Accedens quoque ad confratrum colloquium, omnes unanimiter conglomeravit in unum, obsecrans tandem ut in cunctorum retributorem bonorum receuserent tam salubris amminiculationis laudis suffragium. Nos quoque qui hæc obtutibus conspeximus, tanti cœnobii miraculum ad posterorum memoriam (ut cautiores Dei famulantes existant) intimare dignum duximus: ut sciant omnes qui invocant nomen Domini orationes ipsorum minime sperni.

alia ejus
miracula.

Johannis
ætas.

22. Sunt verò & alia multa commemoratione digna, quæ per eum à Christo cognoscuntur operata, ut si litteris scriberentur, forsitan antea nobis tempus quam sermo deficeret, maxime cum ad sepulcrum ejus quotidie febricitantes aut aliquibus infirmitatibus laborantes nobis cernentibus perveniant, & hausto oleo de locello marmoreo obliti, omni infirmitate sani, ad propria cum gaudio revertantur. Nos itaque, Fratres carissimi, Domini omnipotentis collaudare studeamus magnalia, qui talem nobis condonare dignatus est pastorem, cujus exemplis informamur, miraculis coruscamus, orationibus apud Dominum nostrum Jesum Christum adjuvamus. [Qui, ut supradiximus, beatissimus Johannes Parmensis, & Abbas dignissimus sancti Johannis Evangelistæ de Parma fuit tempore piissimi OTTONIS secundi clementissimi Imperatoris, qui Romanorum gubernabat imperium anno Domini nonagesimo septuagesimo secundo] præstante Domino nostro Jesu Christo, cujus & imperium sine fine permaneat in sæcula sæculorum, amen.

ANN. CH.
CM XC
Aug. XV

DE VENERABILI LIUDOLFO

ABBATE CORBEIENSI IN SAXONIA.

Ubi de aliis ejusdem ævi ibidem Abbatibus.

BOVO 2
Abbas.

Folcmarus.

I. **P**OST VVARINUM Corbeia novæ in Saxonia Abbatem, de quo in translatione sancti Viti ad annum 836 actum est, eidem cœnobio præfuit ADALGARIUS ad annos XX. hoc est ab anno DCCC LVI ad LXXVI. Hunc exceperunt THANCMARUS per octo menses, AVO ad triennium, BOVO hujus nominis primus in annos duos, sub quo LUDOLFUS Episcopus vixit. Post Bovonem GODESCHALCUS in annos decem: tum BOVO secundus per annos XVI, sub quo BOVO Episcopus. Bovo Abbas secundus res gestas sui temporis descripsit, teste Adamo, qui ejus fragmentum refert in cap. 33. quod est libri 2 caput 35. Hanc historiam intercidisse Letznerus scribit.

2. Bovoni secundo successus est FOLCMARUS, qui annos XXV locum rexit, sub quo BRUN Episcopus memoratur. Hic est Bruno, consanguineus Herimanni Saxonia Ducis, novæ Corbeia monachus, quem ob venerationem sui Imperator Amulungo successorem statuit Episcopo. qui ecclesiam in Ferdun de lignis egregiam fecit, ut legitur in Chronico Magdeburgensi ad annum CM LXXII, & apud Ditmarum in lib. 2. Folcmarus Abbas, sub quo is apud Corbeiam vixit, à Sigifrido Comite Saxonico possessiones quasdam in pago Halberstadenfi sitas acquisivit, ubi cœnobium condidit in loco Vvæstergroningen dicto ad Bodam fluvium.

qui locus à cœnobio nomen accepit Closterguonigen. *Litteræ hæc de re exstant apud Meibomium, datæ CM XXXVI.*

ANN. CH.
CM XC
AUG. XV.

3. *Folcmarum sequitur BOVO tertius, quem laudat Vvitichindus, & ipse Corbeie novæ Monachus, in lib. 2, ubi agens de expeditione Ottonis M. contra Hugonem Francorum Ducem pro Ludovico Rege, Ottonis responsum refert ad ferocius Hugonis dictum in Saxones, nempe sibi esse tantam multitudinem pileorum fœninorum, quos ei præsentari oporteret, quantum nec ipse, nec pater ejus videret. Et re vera, subdit Vvitichindus, cùm magnus esset exercitus, triginta scilicet duarum legionum, non est inventus qui fœnino non uteretur pileo, nisi Corbeius Abbas, nomine Bovo, cum tribus sequacibus. Hic erat vir sapiens ac clarus, à Deo nobis ostensus, non concessus. fortè quod frequens esset in Ottonis comitatu. Hujus Patris avus Bovo, græcas litteras coram Chuonrado Rege legendo, factus est clarus: & huic ejusdem nominis avus erat, ut natu major, omni virtute ac sapientia potior: Sed & ipse nepos erat Vvarini, qui ex Milite factus est Monachus, & primus omnium apud novam Corbeiam regulariter electus est in Patrem. qui cum esset admirandæ sanctitatis, ad augmentum virtutum suarum, beatæque memoriæ, Saxoniam pretiosum attulit thesaurum, reliquias videlicet pretiosi martyris Viti. Eadem omnino in Chronico Magdeburgensi leguntur ad annum CM XLVIII, quo Bovonis tertii obitus collocatur: nisi quod pro fœninis pileis semel & iterum legitur femininis, nescio an rectius ad sensum.*

BOVO 3.

4. *GERSMUS ab anno CM XLVIII Abbas fuit in annos XXVII. quibus exactis successit LIUDOLFUS, qui uno minùs anno eum locum administravit. Ita utriusque annos regiminis assignat Chronicon Corbeïense apud Meibomium. at in Chronico Magdeburgensi, ubi Bovonis tertii obitus ponitur anno CM XLVIII, Gersmus (ita legitur, non Gersmus) anno CM LXV obiisse memoratur, ac Liudolfus successisse. Is anno CM LXVIII mortem Vvillehelmi Moguntini Antistitis ab-
Apparuit autem mox Liudolfo Abbati dicens: Requiem æternam nobis cantate; & evanuit ab oculis ejus. Eadem in Chronico Magdeburgensi ad annum CM LXXIV. Uterque auctor iisdem omnino verbis, Geronis Comitis cum Vvaldone singulari certamine relato, de Liudolfo hæc subdit, Chronographus quidem ad annum CM LXXIX, Dittmarus verò in lib. 3. pag. 29. Libet paucis exponere Liudolfi novæ Corbeie Abbatis meritum, cui multum vigiliis jejuniisque laboranti plurima Deus dignatus est revelare. Hic in die præfati certaminis, cùm diluculo Missam humiliter & timoratè, ut semper solebat, celebraret; vidit super altare caput Comitis Geronis: finitaque hac, aliam pro defunctis cantavit, exutisque sacerdotalibus vestimentis cum silentio exivit, & congregatis Fratribus obitum eius indicavit, orationemque eommunem pro eo fieri suppliciter exoravit.*

Gersmus.
Liudolfus.

Dittmar. lib.
2 pag. 19.

id lib. 3
pag. 28.

5. *Anno CM XC, ex Chronico Magdeburgensi, Liudolfus Corbeïensis Abbas obiit, vir venerabilis, cui multum vigiliis jejuniisque laboranti plurima Deus dignatus est revelare: quorum unum proferam, quod frater meus Brun Episcopus, in nova Corbeia educatus, & ejusdem altaris servus mihi indicavit. Erat quidam juvenis, germanus ejusdem Abbatis, & regularis Monachus in eadem congregatione, qui cum in commisso sibi officio moraretur, & reliquias pretiosorum martyrum Crispini & Crispiniani solito more secum veheret, incuriosaque tractaret, perensit in pœna subsequenti celeriter quod peccavit in Martyre Christi. nam subito moritur corporaliter, qui sanctis Dei neglexit servire spiritualiter: & ipsi Martyres sancti ut hoc prædicto Abbati venerando innotescerent, nocte ante januas ecclesie exeunti obvii fuère. Quos ut vir clarus primùm aspexit, timore magno perculsus modestè substitit, silentiumque servavit. cui illi dicunt: Cur venerande Pater, non interrogas qui simus, aut quare venerimus? auditoque ab illis nomine eorum*

ANN. CH.
CM. XC.
AUG. XV.

& causa adventus, ob negligentiam fratris illius, & quod hæc noxa non relinqueretur inulta, mox abierunt. Discendentibus his; Abbas hæc Fratribus indicavit dicens: Mortuus est ille juvenis, qui in nostra nunc erat Obœdientia, ob incustoditam sanctorum quos secum habuit reverentiam. Heu mihi talia umquam consentienti! Nec longo post venit nuntius, qui hæc vera esse affirmaret, & corpus ejusdem adduci intimaret. Venerabilis autem vir nec huc obviam exire voluit, nec fratres more solito illud suscipere sivit, sed iratus ad truncum corporis talia fatur. Quare tu proterve, eos, qui cum unigenito Dei vivi Filio in magno honore habentur, negligenter tecum ducere, vel post tale facinus huc ausus es absque supplici interventu ullatenus venire? Decanus autem defunctum fratrem pro sua possibilitate excusans, tale à Patre responsum accepit. Mi frater amate, scis quæ hic servus ad oculum in tuo aspectu egerit, quid verò absentialiter fecerit ignoras. Ego autem optimè perpendo & intimè ingemisco, quia hunc in tormentis gravibus cruciari intelligo. Nunc igitur pia intercessione nostrorum patronorum supplex peto, ut per hos divina pietas meæ humilitati innotescat, quando ei à se laxato liceat mihi peccatori absolutionem facere, & communionem dare. Enimvero asperum nimis aculeo recalcitrare, & hominibus indecens, quibus divina majestas irata est, indulgentiam exhibere. Post hanc vocem, pius Abbas ad oratorium, speciale suum in rebus anxiis asyllum, nudis pedibus venit, & more solito in se & in aliis humanam fragilitatem desens, placavit Deum, & solvit reum: & protinus cum multis gratiarum actionibus exurgens, per divinam potestatem, coram Fratribus cunctis defuncto crimen remisit, & Ecclesiæ communionem, & corpori sepulturam dedit.

6. *Liudolfi mortalis dies in Chronico Corbeiensi notatur Idibus Augusti. Successores habuit Thietmarum, Hosedum, Vvalam, & Drutmarum: de quo in Seculo sequenti agemus. De Liudolfo & Drutmaro id mihi significavit noster Adolfus Overhamus, litteris Corbeiâ datis anno 1670. Anno M C Liudolfus & Drutmarus Abbates translati sunt, & miraculis claruerunt. Marcwardus Abbas Corbeiensis translatis à se Divis hoc monumentum posuit.*

Istic translatos Patres gaudete beatos

Istius ecclesiæ, quam congruè rexit uterque.

Tempore distincto dictis & cum bene facto.

Drutmarus dextra (Lector non negligat ista)

Abbas præclarus jacet hac in parte LUDOLFUS.

Et sic in sanctis Deus aspice cor reverentis.

Patris Marcwardi, simul artificis GODEFRIDI,

Quorum devota prece complacent tibi vota.

Vidi egomet, ait ille, anno M DC LXIII horum Sanctorum corpora levare, cum vetus templum hîc dirueretur, reponenda in templum novum, quod modò felicibus auspiciis consurgit. *Hæc de Liudolfo habui quæ scriberem, utinam potiora.*

VITA SANCTI OSWALDI
EPISCOPI WIGORNIENSIS ET ARCHIEPISCOPI
Eboracensis,

ANN. CH.
CM XCII
FEB. XXIX.

Auctore anonymo incertæ ætatis.

Ex Capgravo & Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. **E**X tribus illis, quos sæpe laudavimus, eximiis Angliæ Episcopis, Dunstano, Ethelwoldo & Oswaldo, aliis duobus supervixit OSWALDUS, nempe quinque annis Dunstano, decem Ethelwoldo, inquit *Willelmus Malmesburiensis in lib. 3 ubi de Pontificibus Eboracensibus*; tantamque sui admirationem Angliæ præbuit, ut solus eos exhibere videtur, auctoritate illum, efficaciam istum, ambos sanctimonia. Ejus vitam scripsisse dicitur SENATUS BRADONIUS, quem *Wigorniensium monachorum præfatum sub annum M^c LXX floruisse ferunt. Sed alium quempiam auctorem antea id præstitisse constat: quos inter Fulcardus sancti Bertini Sithienfis monachus, quem Guillelmus Rex, teste Orderico Vitali in historia ecclesiastica lib. II, circa annum M^c VIII Torneizæ præposuit. Hic affabilis & jocundus fuit, addit Ordericus, atque caritativus, grammaticæ artis ac musicæ peritissimus, unde pretiosa peritiæ suæ monumenta reliquit in Angliæ futuris generatim. Nam plures tractatus memoriâ dignos edidit, & sancti Oswaldi Wigorniensis Episcopi, aliorumque Sanctorum, quorum præpago de Albione processit, delectabiles ad canendum historias suaviter composuit. Nescio an sit ejus hæc scriptio, quam primus typis vulgavit Capgravius, Sarius expolivit, Henschenius in nativum stilum restituit. Aliam ejusdem Sancti Vitam nantei sumus in ms. Chronico Ramsciensis, à confratribus nostris Anglicanis Patribus Benedictinis nobis communicato, ex quo ea qua ad Oswaldum & ad Ramsciensis cœnobii primordia pertinent, huc referemus post fragmentum ex Orderico Vitali. Eiusdem sancti Vita Saxonice scripta residere dicitur in bibliotheca Westmonasteriensi.*

Vitæ scriptores.

2. De monasterio Ramscensi*, cujus auctor Oswaldus, fundator Dux Ailwini, Aimoino Hebelguinus, multa leguntur in actis sancti Abbonis Abbatis Floriacensis inferius exhibendis, & apud *Willelmum in lib. 4 de Pontificibus Anglorum, ubi de Episcopis Dorcestrensis, atque in Monastico Anglicano à pag. 231. ubi Ailwini Ducis genealogia præfertur. Eibelsianus ejus pater, Semirex dictus, Glastonia monachus factus est. Monachorum duodecim colonia Ramsciam deducta est anno DCCC LXXI ex Westbiriensi monasterio, quod eodem Oswaldo originem suam referri acceptam. Sed præ ceteris illustre fuit monasterium sancta Maria ab eodem conditum apud Wigorniam prope ecclesiam cathedralis, qua hæc arte ad Monachos facile transfuit. Hinc *Willelmus Malmesburiensis in lib. 2. de Regibus cap. 8. Sedem episcopalem Wigornia, clericis non vi expulsi, sed arte sancta circumventis, replevit Monachis regularibus. Expulerat antea regali jussione Ethelwoldus Episcopus clericos de Wintonia, &c. Angliæ Reges tres unâ cum Dunstano coronavit, Eadgarum anno DCCC LXXIII, Edwardum bennio post, atque Ethelredum anno DCCC LXXVIII.**

Ramscense monasterium.
* Ramsey.

Westbiriense.

Wigorniensis cathedralis Monachorum.

3. De morte S. Oswaldi ista tradit Florentius Wigorniensis. Sanctus Oswaldus Archiepiscopus Incht. v, prid. Kal. Martii, feriâ secundâ transiens ex hac vita, regni celestis gaudia concendit, & Wigornia in ecclesia sanctæ Mariæ, quam ipse à fundamentis confluxerat, conquiescit. Hæc nota chronica coincidunt in annum DCCC XCII, qui bissextilis erat, ac proinde eo anno Februarius constabat diebus viginti novem, quorum extremus Oswaldi supremus fuit. Hunc annum ejus exitum insignem tradunt Anglicani scriptores, ex quibus corrigendum *Monasticum, in quo refertur ad annum sequentem. De sancto Oswaldo sit mentio in recentioribus Martyrologiis v 11 Kal. Martii. Molanus eundem laudat ad diem 15 Octobris, & Thomas Maiheuvius, qui ex die de sancto Oswaldo se acturum promiserat, hunc diem ejus translationi attribuit. Verum prima ejus translatio facta est prid. Id. Maii, ut mox*

Oswaldi mors & memoria.

ANN. C.H.
CM XCII
FEB. XXIX.
Ejus elevatio.

dicens. Henschenius alium sanctum pro Oswaldo in diem 15 Octobris intrusum fuisse scribit.
4. Oswaldo in sedem Eboracensem successit venerabilis Abbas Medeshamstedensis, id est Burgh, Aldulfus, qui & ipse, sicut præcedit, ejus sanctus Oswaldo, concedente Rege Adelredo, Vvigorensem episcopatum in manu sua habuit, teste Thoma Stubbio. Ipse decimo episcopatus sui anno, congregatis cœpiscopis, Abbatibus, multisque religionis viris, sancti Oswaldi Archiepiscopi ossa anno Regis A leiredi xxv, Indiæ. xv, vii (lege xvii) Kal. Maii, feria i v è tumulo levavit, & in scrinio quod paraverat, honorificè collocavit: & non multo post, id est prid. Nonas Maii, ipse defunctus est, & in ecclesia sanctæ Mariæ Vvignoniæ sepultus. Florentius Vvigoraniensis eadem habet ad annum M II, quo hæc elevatio facta est. Uterque exscripsit Simeonem Dunelmensem in lib. de gestis Regum Anglorum. Eiusdem elevationis meminit Vvillielmus Malmesburiensis in Episcopis Eboracensibus. Tunc, inquit, in ecclesia B. Mariæ sepultus, post duodecim annos signis divinitus ostensis à terra elatus est. Quid sanè miraculi sit, quod toto corpore in pulverem assumptum, stola sacerdotalis, quæ fuerat amictus, corruptelæ usque ad hanc diem dampnum non sentiat, Domini reservetur examini. tum de Aldulfo: Successit ei in utraque sede Aldulfus ex Abbate Burchensi, sanctus (ut perhibent) vir, & reverendus. Ipse pro sanctitate ignoscitur, quod contra regulas canonum duas sedes tenuerit: quod scilicet non hoc ambitio, sed necessitate fecerit. Vvolfano non ita, qui sanctitate discrepabat & habitu. Hic in Malmesburiensem indignatur Godovinus sectæ Anglicana, quod Aldulfum duarum ecclesiarum Episcopum probet Vvillielmus, contra id Vvolfano pro scelere imputet. At legitimam causam hujus discriminis affert, nempe in Aldulfo sanctitatem ambitionis expertam, & necessitatem Ecclesiæ: qua in Vvolfano non inerant. Jacet Aldulfus Vvignoniæ, subdit Vvillielmus, etiam Fioriacensi monasterio pro copia xeniorum, quibus Oswaldi magnificentiam emulari fategit, prædicandus. Lege acta S. Abb. nis. Oswaldi stolam sacerdotalem purpuream, auro & gemmis ornatam, ac prisca paleritudine fulgulam, in Beverlucensi ecclesia servatam suo tempore fuisse Thomas Stubbius tradit.

Oswaldus Vvintoniæ Canonicus & Decanus,

alios frustra corripit.

Floriacum secedit.

I. **S**ANCTUS OSWALDUS Archiepiscopus, nobilissima progenie ortus, eleganti forma enituit. Hic puer factus, pueriles ineptias devitare, & ad sanctitatis opera semetipsum informare cœpit. Frater enim patris sui erat sanctus Odo Cantuariensis Archiepiscopus, discretionis sublimis, moribus gravis, justitiæ cultor, & omni actione sua circumspectus. Huic enim nepos suus Oswaldus doctrinis imbuendus, & bonis exemplis & moribus instruendus à parentibus commendatur. Sæculari demum scientia & scriptura sacra ad plenum informatus, à S. Odone apud Vvintoniam Canonicus effectus, cum ceteri sperata institutione Ordinis sui, desideria cordis sui sequerentur, institutionem vitæ Canonicorum indefessus exsequeretur. Decanus itaque in brevi factus, maculatam senum vitam emendare, & pueriles eorum sensus studio disciplinæ cælestis evacuare adhuc ipse juvenis curavit. Illi verò magis antiqua pravæ consuetudinis itinera tenere volentes, nullo pacto illum in talibus se audituros affirmabant.

2. Quo intellecto, sperata sæculari pompa necnon divitiis, Floriacum, ubi corpus sancti Benedicti requiescit, pergere decrevit. Missis enim à sancto Odone commendatitiis litteris, & donis plurimis, juvenem dicto commendavit & facto. Idem verò sanctus Odo in juventute constitutus, mari transitu habitum monasticum apud eundem Floriacum susceperat. Suscepto itaque habitu a sacro, qui ab aliis doceri venerat, talem se exhibuit, ut satis in eo quod docerent, quod imitarentur haberent. Erat enim somno parcus, cibo sobrius, in loquendo discretus, in oratione assiduus. Quàm patiens, humilis, benignus, mansuetus extiterit & benevolus, ex sincera caritate, qua supra æstimationem humanam enituit, perpendi potest. Secretum ab Abbate in ecclesia accepit locum, in quo Deo familiariter adhæreret. Illic enim ora-

^a Vvillielmus, Apud Floriacum, inquit, alteraturus est in Monachum, familiari per id tempus Angli consuetudine: usque qui boni affecti essent desiderio, in beatis Benedicti monasterio, canonicalem suscipere habitum, à quo religionis hujusmodi manere exordium. In hoc ergo loco juventutis fregit lubricum,

multis anni religioni & litteris serviendo. Oswaldus Floriaci habitum monasticum suscepit, non à Vvifalido Abbate, qui in regimem anno DCCCCLXII, sed ab ejus decessore Archembaldo, de quo lege Aimoini lib. I. de miraculis S. Benedicti num. 13 & 14 & Notas ad Aimoinum in tomo superiori.

tionem

rioni, meditationi, contemplationi vitæ perennis, ab aliorum inquietudine remotus, operam dare solitus, magnum humani generis hosti fomitem livoris & odii ministrabat.

ANN. CH.
CM XCII
FEB. XXIX.

3. Una nocte quadam dum contemplationi & orationi vacaret, affuit spiritus malignus, & sonos horribiles edens ut cæpro desisteret, & segnius aut nullatenus talia attentaret hominem Dei terrere moliebatur. At ille fidei secure protectus, non magis ad fremitum leonis, vel sibilum serpentis, quam ad balatum ovis exterritus est. Harum & aliarum bestiarum ei improbus ille voces ingessit: sed imperterritus cuncta cum suo auctore derisit. Quod dæmon advertens disparuit: sed in Angelum lucis è vestigio transfiguratus, eidem sancto apparuit. sed vir Dei signo crucis se munivit, sciens exinde Angelum lucis non irritandum; Angelum autem tenebrarum eminus effugandum. Et factum est ita. nam malignus tentator viso crucis signaculo, velut fumus ab oculis ejus evanuit.

Dæmonis
astutia eludit.

4. Audita tandem sancta conversatione nepotis sui Osvaldi, immensas omnipotenti Deo gratias egit sanctus Odo, & missis diversis muneribus Abbati & monachis, pro suo nepote gratias exsolvit. Indicavit etiam illis se illius præsentiam magnopere velle potiri: tum quia senio feilus mortem sibi propinquam sciebat: tum quia regulari conversatione suæ gentis viros per cum instituire disponebat. Quo audito, gravi marore dejecti, non audentes tamen voluntati Antistitis obviare, parent, & debito cum honore ad nuntium Præfulis dirigunt. Antequam tamen Cantuariam venire potuit, sanctus Odo debitum carnis humanæ exsolvit. Præsidebat illis diebus Dorcestrensi ecclesiæ quidam OSKETILLUS nomine, qui audito nepotis sui Osvaldi adventu benignè suscepit illum, & sincerè dilexit, & sui secreti conscium fecit. Assumpto tandem ad Archiepiscopatum Eboracensem Osketillo, sanctus Dunstanus Osvaldum Regi Edgardo commendatum familiarem effecit, & jussu Regis Vvignoniensi ecclesiæ præfecit.

Angliam re-
petit.

5. Congregavit autem Osvaldus duodecim Monachos in villa, nomine Vvestibry; quos frequenter visitare, monita salutis æternæ ministrare & consolari, & jejuniis, vigiliis & orationibus solebat operam dare.

a
b

Vvignoniensi
ecclesiæ
præficitur.

Monachos
Vvestibry
congregat.

6. Accidit etiam ut AILVVINUS Comes diurno ac laborioso cruciati podagriæ pedum suorum multis laboraret annis: & cum piscatorum quidam, nomine Vvalgit, cum navicula sua aquam, Ramefmere nuncupatam, piscandi gratia ad usum domini sui Comitum ingressus esset; & diu frustra laborans, nimio tædio fatigatus, tandem obdormire cœpit, cui sanctus BENEDICTUS apparens dixit: Aurora cum surrexerit, tuum ejice tragem, & multitudini copiose voti compos obviabis piscium. Captorum quoque piscium majorem, Hæket, id est Lucium vocatum, Ailvino domino tuo mea ex parte offerens, dicet ei, ut meam donationem benignè suscipiens, piæ matri misericordiæ Mariæ, mihi, omnibusque sacris virginibus monasterium in hac insula Monacherum sine dilatione studeat fabricare: scruteturque quomodo nocte in insula animalia sua incumbunt, & ubi taurum surgentem dextro pede viderit, terram

Ramefmerense
monasterium
constituitur.

a Vvillielmo. Et licet ab Archiepiscopo invitaretur, cæbris restitit epistolis, prætextans causam novitatis in veste, tenevitudo in religione: nec nisi tardè venit, nuntio agri jam discumbentis avunculi percussus. Iam ergo Dofus apulsus, ut defunctum audiret, minimam abiit, qui statim Floriacum rediret. Sed admonitu sociorum necessitates parentum non negligendas post iusta sancto Archiepiscopo soluta, ad Archiepiscopum Eboracensem Osketillum, quem proximo consanguinitatis gradu attingebat, venit: ejus dulciora: captus, non paucis annis religione & contubernio ejus fructus est. Odo Archiepiscopus Cantuariensis mortuus est anno DCCCC LXI. quo proinde anno contigit Osvaldi reditus in Angliam, cum

Archembaldus Abbas Iloriaco præfuit, ut mox notabam.

b Dorcestrensem etiam Episcopum vocat insula Chronographus Ramefmerensis: Vvillielmus Eboracensem. Utrique sedî successivè præfuisse ex eodem Chronographo probatur.

c Infra ad annum DCCCC LX referunt, Simon Dunelmensis & Rogerius Hovedenus, qui Odonis mortem anno DCCCC LVIII consignant, quæ triennio ferius accidit, ut probatur est ad Vitam S. Odonis. Non ergo ante annum DCCCC LXIII promotus est Osvaldus in sedem Vvignoniensem.

d De Vvestburienfi monasterio agi Vvignoniensis Rege Monastici tomum 1 à pag. 125.

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

Z z z z

ANN. CH.
OM. XCVI
LEE. XXIII.

percutere, ibi aram erigere festinet: utque certius meis credat mandatis, hunc tuum tibi exteriorem incurvo digitum, quem & ipse mox à nexu podagræ solutus, tibi erigat reparandum. Evigilans autem copiosam piscium multitudinem conclusit, majoremque domino suo ex parte sancti obtulit, quæ viderat & audierat replicans: ut digitum suum incurvatum erigat obnixè rogavit. Tunc Ailvini digitum viri manui hærentem crexit, & ad insulam ut potuit properavit. Cumque in insulam ingressus à suo morbo perfectè curatus fuisset, taurus de medio animalium exurgens, terram pede percutiendo locum altaris construendi divinitus significavit. Comes ergo Deum laudans, confestim truncatis lignis capellam ibi construxit. Non multo verò post Comite Ailvino^a amplas possessiones concedente, S. Oswaldus infra quinquennium ædificavit insigne ibidem Monasterium, & anno Domini nongentesimo septuagesimo quarto sollemniter dedicavit, EDNOTHUM monachum Abbatem constituit.

Concilium
pro clerice-
formatione.
^b

7. Per idem tempus auctoritate JOHANNIS Papæ DUNSTANUS Archiepiscopus coacto generali Concilio^b statuit & decreto firmavit, ut omnes Canonici, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi aut caste viverent, aut ecclesias quas tenebant dimitterent. Habebat autem Regem EDGARUM in hoc negotio fidelem adiutorem & firmum defensorem. Hujus enim decreti executio Oswaldo Vvigorienſi Episcopo & ETHELVOLDO Vvintonienſi Episcopo commissa est. Beatus ergo Oswaldus septem monasteria in sua diocesi ejectis Clericis insolenter viventibus construxit, & Monachos introduxit, & Abbates eis præfecit.

Fulbertus
Abbas re-
vixit.
^c

8. Interea Abbas Persorensis quem instituerat, nomine FULBERTUS^c, morigeratus & fervens religionis monasticæ zelator, scilicet in subditos, quod valde in eo reprehendebatur, nimix & indiscretæ severitatis fuit. Is ad extrema perductus, & huic vitæ sublatuſ, & in furore locatus, recepto spiritu trepidantibus cunctis erexit se dicens, à beato Benedicto in visionem Dei se perductum fuisse, & Deum sua peccata meritis dilectoris sui Oswaldi indulgisse, atque ad intimandam sanctitatem ejus se revixisse asseruit. Quo dicto conticuit, & accepto Viatico Dominici corporis dimidium diem supervixit, & vitam obitu iterato finivit.

Viatico
sumto cbit.

Monachis
data eccle-
siaz.

9. In aliis enim Angliæ partibus insignes ecclesias ob præfixam causam clericis evacuavit, & eas viris monasticæ religionis sublimavit, quorum hæc nomina sunt; Ecclesia S. Albani, S. Etheldredæ virginis in Hely, & ea quæ apud Beamstedam constituta honorabilis habebatur. Instituit enim in ecclesia S. Albani ELFRICUM Abbatem^d, qui ad Archiepiscopatum Cantuariensem postea sublimatus fuit, in ecclesia Elyensi BRITHNOTUM Abbatem, Beamstedensi ecclesiæ GODMANNUM constituit Abbatem. Monasteria quæ ædificaverat circuire, verbo simul & opere, quæ salutis erant paterno quodam affectu ministrare curavit.

Abbo Ra-
mesiaz præ-
latus.

10. Posuit quoque in monasterio Ramesie ABBONEM Floriacensem monachum, morum sanctitate præclarum, litterarum scientia excellenter instructum, qui Monachos doceret, scholas regeret, & in disciplina regulari & scientia litterali prodesset. Dunstani insuper hortatu passionem B. Edmundi Regis & martyris idem Abbo laudabiliter scripsit. Postea Floriacum regressus & Abbas effectus, à Monachis^e suis occiditur.

Vvigoriz
constituitur
B. Mariæ
cornobium.

11. Cum autem monasterium in Vvignonia infra ipsam sedem episcopalem

^a De Ailvino Comite in alia Vita. Oswaldus duodecim Monachos de Vvestbiri Ramesiam misisse dicitur in Monastico pag. 231.

^b De hoc Concilio vide acta S. Dunstani supra.

^c De eo apud Pitseum ad annum 980. ubi eum Fulthebertum vocat. De eo & de Pershorensi monasterio lege dicta superius pag. 641.

^d Fuit & alius Alfricus seu Elfricus Abbas Abandonienſis post S. Ethelvvolfum, cujus Vitam Alfricus ipse scripsit, ut superius vidimus. Godmannus Thorneienſis Abbas fuit, ex secundæ Vitæ & ex actis S. Ethelvvoldi.

^e Non à Monachis, sed à servis monasterii Regularibus tumultuantibus, infra in ejus actis.

construere cœpisset, in quo cum Monachis conversaretur, non longè ab opere ipso quidam lapis quadrus jacebat ad operis fabricam omnino necessarius: quem cum artifices levare vellent, quasi radicitus terræ inhæsit, & nullo conatu moveri potuit. Stupor ingens omnes occupat, mandatur de negotio Patri Osvaldo: qui veniens, & multitudinem magnam circa lapidem casto labore sudantem aspiciens, miratus est & attonitus stans, Deumque silentio deprecans, aspexit in lapide illo Æthiopem quemdam federe, & obscœnis motibus laborantes subsannando deridere. Et statim contra dæmonem signum crucis intorsit, & territum illum fuga sibi consulere compulit. At lapis quem octoginta movere nequibant, à paucis hominibus facillime levatus in opere collocatur. Perfecta itaque ecclesia in honore B. Mariæ, & congregatis ibidem quibusdam Monachis, clerici in sede episcopali nonnulli, spreto sæculo monasticum habitum susceperunt: & ab Ecclesia B. Petri ad ecclesiam B. Mariæ à Clericis ad monachos episcopalis sedes translata est.

ANN. CH.
CM XCII
FEB. XXIX.

Canonici
S. Petri in
Monachos
mutati.

12. Mortuo Eboracensi Archiepiscopo ^a, cogentibus Rege Edgardo & sancto Dunstano, omniumque clericorum assensu, ad Archiepiscopatum assumptus est. Et ne Monachi quos instituerat, aliqua, ultra quàm ferre valerent, tentatione concuterentur, si pastorali cura destituti, non haberent quoniterentur; auctoritate S. Dunstani Episcopatus Vvigor-nien-sis curam unà cum Archiepiscopatu ^b sollicitè rexerit.

Osvaldus
simul cum
Vvigor-
nien-si regis
ecclesiam
Eboracen-
sem.

13. Cùm autem monachi Ramefcie Episcopo Osvaldo in ripa stante, aquam navigio transire vellent; navis nimis onerata mergi cœpit. Turbati monachi, & mori metuentes opem sancti Pontificis implorabant. quod videns sanctus signum crucis edidit, & navis ab aquarum profunditate emergens, quasi nihil oneris ferret, ad ripam prospero lapsu evecta est.

^a
^b
Naufragium
aver-
tit.

14. Cum enim nuntiaretur ei, quemdam Monachum Eliensem ab opere ecclesie præcipitatum subita morte occubuisse, vehementi mæore turbatur. noverat illum non usquequaque vitam duxisse felicem. Convocatis autem Ramefcie Monachis rei eventum retulit, & ut pro anima defuncti Dominum studiosius orarent, admonuit. Vigiliis igitur vacant, psalmis & lacrymis, & ad januam misericordie Redemptoris pulsant: & ecce nocte quadam Episcopo orationibus insistenti idem defunctus visibiliter apparuit, & percontatus quis esset, illum se esse pro quo Deum rogaverat respondit. At ille respirans, Qualiter, inquit, frater tibi fuit, vel qualiter nunc est? Hactenus, ait, valde male, nunc autem valde benè. Tuis quippe meritis & precibus à pœnis quibus cruciabar per Angelum suum me die hesternâ eripuit Dominus. quod & tibi insinuando veni gratias agere, &, quoniam gratiofus pro hoc & aliis jure debeas Deo existere merito, insinuare. quo dicto non comparuit.

Monacho
defuncto
propicius.

15. Diocesim suam opportunis temporibus peragrans, quidquid elicere poterat in moribus suorum oculos summi Dei offendere, paterna castigatione cortipere atque corrigere satagebat. Hæc agentem contigit vice quadam venisse Ripum, ubi beatus quondam VVILFRIDUS ^c nobili constructo monasterio meruit sepeliri. Locus tamen ille à barbaris olim magna ex parte dirutus, latibulis tamen ferarum fuit accommodus. Illic enim pervigil in orationibus noctu persistens, divina revelatione didicit ipso loco sanctorum corpora condita esse: quæ investigans cum nominibus singulorum procul dubio inveniret. Facto autem mane cum terram foderent, sanctorum corpora cum tabula hæc continente reperta sunt. HIC REQUIESCIT SANCTUS VVILFRIDUS ANTISTES EBORACENSIS, ET REVERENDI ABBATES TILBER-

S. Vvifridi
& aliorum
corpora de-
tegit.

^a Osketello scilicet, superius laudato. cujus mortem anno DCCCLXXI assignant Ingulfus, Simeon Dunelmensis, Rogerius Hovedenus, Florentius Vvigor-nien-sis, & alii.

^b Hujus facti causam suggerit Radulfus de Diceto,

Acta SS. Ordinis S. B. Sæculum V.

quia Dani Nothani! viam vastaverant.

^c Vvifridi senioris acta retulimus tum in prima parte Sæculi tertii, tum in Appendice Sæculi quarti, ubi de Ripensi monasterio actum est.

ANN. CH.
CM. XCII
FEB. XXIX.

TUS, BOTVVINUS, ALBERTUS, SIGNEDUS ATQUE VVILDENUS. Reliquias autem repertas interim loco apto collocavit. Postmodum verò corpus sancti Vvilfridi^a in feretro decenter aptato cum reverentia condidit, ut pote quem magno Vvilfrido illius loci fundatori consanguinitate junctum noverat. Corpus namque majoris Vvilfridi à S. Odone Cantuariensi Archiepiscopo dudum translatum fuerat. Locatis itaque in feretro reliquiis, Vvigorniam cum magno honore transmisit.

Panem benedicere quæ virtute.

16. Vir quidam potens valida febre correptus, per nuntium viro Dei se infirmari insinuavit. At ille benedicens panem, eique transmittens, ut cum fide sanitatis consequendæ comederet jussit. quod cum fecisset perfectè salutem se restitutum sensit. Sedens autem ad mensam Episcopus & panem benedicens, & confidentibus distribuens, forte micæ decedentes forex superveniens avido morsu colligere cœpit, & statim suffocatus periit, & quod in ore voraverat, nullatenus evomere quibat. Et ne suæ laudi quivis hoc adscriberet, exanimem bestiam à conspectu intuentium abjici vir sanctus jussit.

Locus sessionis ejus facit.

17. Monachus quidam post balneum, in loco ubi Episcopus frequentius sedere consueverat, somnum capere cœpit. Et ecce adsunt illic plures spiritus teterrimi, & ab eo districta examinatione perquirunt, cur in loco tanti Pontificis quiescere non timeret; ipsum invadunt, torquent, laniant, hac & illac trahunt; ab imo sursum rapientes, desursum ad ima dejicientes, horrido tandem clamore vociferans, quid sibi contigerat, omnibus palam enarravit.

18. Singulis diebus, præter alios, quos quotidie innumeros alebat, duodecim pauperum pedes abluere, deosculando crine & linteo tergere, manibus aquam fundere, denarios præbere, cibum & potum apposita mensa ministrare, in Pascha vestibus novis indutos, per aliquot dies in curia sua secum habere consuevit. Nulla eum infirmitas corporis ab istis retardabat: sed quo se corpore sentiebat debiliorem, eo sibi ad serviendum eis vim validiorem ingessit.

Mortem suam prædicat.

19. Die quadam cum suis oratorium egressus, & sub aère stans, acies oculorum cælo intentissime fixit, Christum ad quem anhelabat pio corde, & ore intentius orans. Nec erecta lumina, ut fit, citò deflexit: sed quasi aliquid novi ac delectabile contempleretur, ubi ea fixerat, diutissime fixa tenebat. Sciscitatus autem quid vidisset, ait: considero quo tendo, & cras vobis & me tacente res ipsa notabit. Salus etenim æterna, pro qua huc usque laboravi in terra, instat, nec ante transibit crastina dies, quàm me in eam Dominus meus, sicut pollicitus est, introducat. Et regressus in Oratorium, convocatis fratribus, hortatur eos, impendere sibi ministerium sacræ unctio- nis^b cum viatico Dominici corporis.

Unctionem & Viaticum petit.

b

20. Nocte sequenti, languoris sui oblitus, ecclesiam intrans officium explevit, & residuum noctis spatium divinis laudibus expendit. Mane autem solito more, linteo præcinctus pedes pauperum lavit, & osculans eos & tergens quindecim psalmis, quos inter ipsum ministerium psallere solebat decantatis, subjunxit: *Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto*. Et cum pauperes solitas gratias assurgentes exsolvisset; ipse dicendo *& Spiritui sancto*, ante pauperum pedes in manus Christi spiritum^c emisit. Cumque ad ecclesiam quam erexerat deferretur corpus ejus, nivea columba de cælo descendens, expansis alis lento volatu protegere corpus Antistitis visa est. Igneam quoque sphaeram instar scuti de cælo lapsam super feretrum intuebantur. De-

Obit.

c

^a De Vvilfrido juniori lege carmen de Episcopis

Eboracensibus in Appendice sæculi tertii, de hac vero translatione Gervasium Monachum, & Chronicon

Johannis Bromtonis.

^b Unctio infirmorum ubique per id tempus Viatico

præmittitur, ut aliàs diximus.

^c Dominicâ tertiâ Quadragesimæ ejus obitum accidisse tradit infra Chronographus Rameiensis: sed tertiâ secundâ illi, & rectius, ut dictum est in Observationibus præviis.

posito autem coram altari corpore sancto, visio quæ apparuit quasi locum designans sepulturæ, in australem ecclesiæ plagam prope altare divertit, & ab oculis intuentium evanuit. AILVVINUS^a verò Comes post obitum sancti viri nimia cordis angustia & dolore pressus, universæ carnis viam ingrediens Ramefeix cœnobio sepultus est.

ANN. CR.
CM XXII
FEB. XXIX.

21. Cum autem S. Osvaldus in juventute sua in cœnobio Floriacensi vitam monasticam in omni duceret sanctitate, juxta locum in quo orare solebat, erat crypta quædam, præ foribus cujus duodecim pauperes conversantes, quotidianum victum à ministerio percipiebant, de quibus viro Dei sacras hostias offerenti unus ministrare solebat. Quadam enim die dum Sanctus post Evangelium oculis in cælum erectis orationem præmitteret, vidit minister ejus reverendi vultus personam candidissimum panem, sed quantitate modicum, inter manus, quas usque ad caput suum porrectas habebat, digno cum honore tenentem: & licet nimio terrore perterritus obstupuisset, sustinuit tamen, nec subitam arripere fugam voluit. Verùm cum eundem panem secundum sacerdotis in missâ processum paulatim crescere ac insolitæ magnitudinis crescendo fieri conspexit; ultra residere non ausus, extra ostium fugi lapsus est. Remansit itaque presbyter solus, & qui videbatur in dextra stans Angelus ejus. Minister verò per vices ostio caput ingerebat, & quid circa altare gereretur, trepidus explorabat. Cumque Dei servus, *Per omnia secula seculorum*, & alia diceret, nec ullatenus respondere auderet; audivit Angelum ad singula respondentem & obsequium ei deferentem. Peracta autem missâ minister introspiciens, & Angelum non videns, trepidus ad virum Dei accessit, & causam fugæ suæ ei exposuit, sciscitans ab eo utrum & ipse Angelum vidisset. Et ille, Bene, inquit, vidi & quæ dicis audivi. sed benedictum sit nomen Dei omnipotentis: quia licet à te sim relictus, in sacro tamen Dei mysterio non sum ab eo desertus. Interdixit enim ei modis quibus potuit, ne dum viveret cuiquam rem illam innotesceret. Obiit autem S. Osvaldus anno gratiæ nonagesimo nonagesimo secundo, & Episcopatus sui trigésimo^b, pridie Kalendas Martii.

22. Post obitum verò ejus anno duodecimo ALDULFUS^c Eboracensis Archiepiscopus revelatione divina admonitus Vvigorniam, ubi S. Osvaldus sepulturam elegerat, properans, ossa sancti Antistitis de terra levavit, & in scrinio cum maximo honore collocavit. Aqua verò cum qua lavata sunt, cæcis visum, surdis auditum, claudis gressum, & quibuscumque debilibus sanitatem restituit. Vestimenta enim omnia integra & illibata in sepulcro odore suavissimo fragrantia reperta sunt.

Obitus
tempus.
b
c

23. Monachus quidam Ramefeix cancri ulcere in maxilla ita percussus erat, ut consumpta cute & carne nuda mandibula, nudi dentes cum gingivis apparerent. Hic in festo S. Osvaldi de scypho, in quo idem sanctus bibere solebat, cum magna devotione & fide bibens, & sumto potu vas vacuum tabescenti maxillæ statim apposuit, & strictius junxit: & amoto post modicum à maxilla vasculo ita totius morbi sanies atque putredo vasi adhæsit, ut redintegrata à languore maxilla nullum præteriti mali indicium deprehendi posset in illa. In testimonium autem tanti miraculi & virtutis Dei, maxilla illa paulò semper rubicundior erat altera.

Cancer cui-
ratus.

24. Quidam mutus ab infantia in quadam S. Osvaldi festivitate vidit quemdam sibi ignotum reverendi vultus hominem, decora canitie fulgidum, sacerdotali veste amictum, baculum manu gestantem, quasi à loco sepulcri sancti Episcopi ad se properantem: cui coram se transeunti dum caput humiliter inclinaret, ipse levato baculo eum in collo percussit & disparuit. Ad

Mutus vox
restituta.

^a De Alvvini obitu atque rebus gestis fusiùs in libro sequenti. | est Episcopus Vvigorniensis, ut superiùs præstriximus.

^b Ergo anno DC. CC. LXII aut sequenti ordinatus | ^c Istius translationis seu elevationis mentio facta est suprà in Observationibus præviis

ANN. CH.
CM XCII
FEB XXIX.

quem ictum ille territus, ilico magna coagulati sanguinis massa ex ore illius in terram cadente, clamare cœpit: succurrite, quaeso, succurrite, & ne sanguine meo ecclesia Domini violetur, hinc me festinanter ejicite. Eductus extra ecclesiam ubertim sanguinem emisit, & modum suæ curationis circumstantes edocuit.

Ignis re-
pressus.

25. Voraci flamma urbem Vvigornia vice quadam conflagrante, mox ut ad feretrum Sancti flamma accessit, ignis elanguit, nec ulterius aliquid assumpturus in se defecit. Stabar enim pauperis cujusdam domus arundine testa, à sui medio integra & sana altera ejus medietate, quasi ad perpendicularum à summo usque in terram conflagratâ.

26. Alio in tempore memorata ardente urbe, cum monachi feretrum sancti ad villam deferrent, occurrit quidam qui nuper domum pulcrâ edificaverat, & exclamans dixit. O sancte Pater & Pastor Osvalde, ecce domum meam voracibus flammis obnoxiam tibi dono, & jure perpetuo possidendam sub tuo dominio pono: tu eam si placet à præsentis periculo liberare digneris, introducto itaque in domum illam feretro ex domo vicina igne penitus consumta, aula patri Osvaldo commendata nec ab igne contingi potuit. nec ullum vestigium ignis in ea refedit.

Pestis fedata.

27. Sæva pestilentia Vvigornensem provinciam vice quadam depopulans, vitos ac mulieres, juvenes & parvulos interitu repentino involvit. Ambulantes quandoque aut stantes subito cadebant, & impænitentes inconfessi expirabant. Monachi verò cum feretro sancti Antistitis per circuitum urbis litanias cantantes pro salute populi devotè supplicabant; & ecce confestim pestilentia tota non solum Vvigorniam penitus reliquit, sed & villas circumjacentes, de quibus incolæ opem sancti implorantes advenerant.

FRAGMENTUM DE SANCTO OSWALDO

Ex lib. 4. Orderici Vitalis pag. 517.

DUM præfata itaque desolatio perduraret, & Cassius mons cultoribus caret; Floriacensis domus volente Deo ditata est pretioso corpore præcipui Patris BENEDICTI: cujus translationem Cisalpini cœnobitæ singulis annis sollempniter & devotè celebrant v Idus Julii. Illic Osvaldus reverendus adolescens accessit ut Monachus fieret, & monachilem normam ediceret, suamque vitam secundum voluntatem Dei salubriter coëteret, alioque hujus Ordinis amatores per Apostolorum vestigia supernæ vocationis ad bravium pertraheret. quod ita factum est.

Post aliquot annos Osvaldus à Floriacense Archimandrita benignè rogantibus Anglis redditus est. Et quia multiplici tam sagacitate, quàm bonitate pollebat, omnibus Angliæ cœnobiis præpositus est. Venerabiles quoque viri Dunstanus atque Adelvoldus eum summopere adjuverunt, & Glastoniam ac Abendoniam primitus institutis regulatibus instruxerunt. His doctoribus fideliter obedierunt Reges Anglorum Adelstanus, Æthelredus, E. Imundus, & præcipuè Edgarus Edmundi filius. quo regnante Dunstanus Dorobornæ Metropolitanus factus est, ac Adelvoldus Guentonienfis Præsul inthronizatus est: Osvaldus autem prius Guigornensem Episcopatum, ac postea rexit Eboracensem Archiepiscopatum. Horum precibus Floriacensis Abbo, sapiens atque religiosus cœnobitæ, missus est trans mare, & monasticum usum docuit Kameliæ, &c. ut in Vita S. Abbonis infra.

A L I A V I T A

Ex I parte chronici mf. cœnobii Ramefiensis.

I. *Oswoldi parentes & educatio.*

I. **B**ONÆ igitur indolis juvenis OSWOLDUS, parentibus Danicis, tam nobilitate generis, quàm opum cumulo splendidissimus, sed in Anglia (ut dicitur) prius incognitam sanctæ Trinitatis fidem professis, procreatus, cui-dam viro FRITHEGODO nomine, qui omnium sui temporis putabatur in Anglia tam seculari, quàm divina scientia peritissimus habebatur; traditus est instruendus. Cuius cum ille acri animo & alacri studio adprimè disciplinam attigisset, supradicto sancto ODONI, cui cum fratrem sanguinis vena conjunxit, commendatus est educandus: ad cuius institutionem in anteriora liberè semper studia sanctitatis extendens, vernantis juventæ florem tenerum districtis maturæ moralitatis coloribus adornabat. Cernens ergo beatus Odo manifesto futuræ veritatis auspicio nepotem suum humani favoris fugaces auræ & secularis pompæ inanes ventos omnium studio declinare, exultationes Dei in gutture ejus sonnerunt. Aures itaque divinæ pietatis continuis sollicitabat precibus, ut novellæ plantationis suæ primordia in eo consecrare dignaretur, quatenus conceptæ spei dignus fieret exspectatione proventus.

II. *Oswoldus super canonicos Vvintoniæ Decanatus magistrum sumit.*

2. Mittitur itaque floridæ ætatis adolescens cum auctoritate pontificali Vvintoniam, si quid disciplinæ regularis inter Canonicos civitatis addiscere posset probaturus: quorum ille institutionem crescente sanctitatis meritò transcendens & mores, Decanatus eis est prælatus officio: ut dissolutioris conversationis eorum normam artius innormans, fenem canitiem vitiorum infectione puer ipse defæcaret. Verùm dum illi ad solita semper suspirarent, & nil ab eis præter honestatem excludi, nulla præter virtutum vias posset præteriri; ne membrorum corruptio in caput commigraret, & in perniciem pastoris ovium pestilentia deveniret, relictis illis, patrum suum adiit, communicato ei cordis sui proposito perficiendi consilium accepturus.

III. *Idem Floriacum missus ibidem religionis habitum accepit.*

3. Utrorumque ergo concurrente voto pariter & affectione, recens ille flos paradisi floribus interfecendus, Floriacum cum condecienti tam litterarum quàm munerum commendatione destinatur, floridi loci floribus virtutum suarum flores admisturus. Suscipitur cum omnium alacritate & gaudio; & quem diu desideraverat monasticæ institutionis habitu suscepto, post paucorum intervalla temporum, per dispositos sacrorum Ordinum gradus, sacerdotalis honoris culmen conscendit. Quanta humilitate, honestate, & religione gradum suum decoraverit, quot crucibus eo poræ afflictionis carnis suæ incensiva edomaverit, quàm crebras in Dei obsequela excubias protelaverit, quot denique virtutum signis sanctitatis suæ opinionem circumquaque volens dilataverit, legenti vitam ejus clarè constabit.

IV. *Beatus Oswoldus de Gallia revocatur.*

4. Emenso denique aliquot annorum spatio, cum jam dictus sanctus Odo longæva cœpisset senectatis incommodo fatigari, & debilitas continua cum vicissitudinaria ægritudine spem ei vitæ diuturnioris adimeret; dilecti nepotis sui præsentia pariter & alloquio contractam laboribus senectam recreari, & susceptum desiderans suum exitum communiti, nuntium cum xeniis & litteris transmisit, quibus susceptis dominus Abbas cum fratribus tanti Viri mandato contraire indignum judicantes, venerabilem alumnum suum abire permittunt, iter ipsius dolore & lacrymis prosequentes: quibus & ipse mæstitiæ & fletuum vicissitudinem rependens, cum Angliæ litora navigatione voriva attigisset, audiens beatum virum à quo totius solatium laboris erat accepturus, improba jam fatuorum necessitate adventum suum prævenisse sperato gaudio dolorem insperatum flebili commercio commutavit. Quibus & quantis maroribus anxietate spiritus ejus, ex ipso propria affectionis motu poterit quilibet astinare. Denum ergo salubri secum excogitato consilio, venerabilem virum Osketelum Dorcastresini ecclesiæ tunc temporis Episcopi jure

ANN. CM.
CM. CXII
FEB. XXIX.

præsidentem experit, eum propinqui gratia sanguinis propensio- rem sui curam sperans habiturum, qui cognatum suum cum multa alacritate excipiens, dolorem qui ei super tam miserabili sperati proventus dispendio accidisset, blanda consolationis impensio delinivit, fortuna melioris gratiam spondens futuram. Deinde brevi tempore lapsa Eboracensis ecclesie Pater **VULFSTANUS** in fata concessit: ad cuius sedem memoratus Osketelus favente Rege & populo acclamante seorsum accessit, qui postea Romani Pontificis presentiam pro pallii adiens susceptione, beati Oswaldi sanctitatem contra maris injurias, intemperiem aeris, prædonum insidias, & totius itineris suspecta pericula sibi, totus valituram, eum viæ socium habuit, consortemque laboris. Cumque pacto ad votum negotio læti revertentes Galliarum fines attingissent, ad Floriacense cœnobium patres & co- lumnos suos salutaturus sanctus Oswaldus, licet a patris & benedictione percepta di- vertit, ubi dum aliquamdiu moraretur, è sociis **GERMANUS** nomine, Vintoniæ oriundus, loci pulchritudine & rigore Ordinis delectatus, ad ejus monitionem veteris ho- minis depositis exuviis, ovilis illius gregi sociatus, viro dei repatriante ibidem propter tenera adhuc novæ militiæ rudimenta est relictus. Prospero giture itinere B. Oswaldus in Angliam regressus, ad memorati propinqui sui Osketeli nota præfata convolvit, penes eum latentem super se divini consilii altitudinem aperiens adimplendam.

V. *Quomodo sancto Dunstano ad sedem Cantuarie promotus, S. Oswoldus ad Episcopatum Vvignornie, & sanctus Ethelwoldus ad Ecclesiam Vvintonie regendam sunt assumti.*

5. Igitur sancto Olone (ut supra meminimus) de peregrinatione carnis ad patriam as- sumpto, S. Dunstanus de Abbate Glaitoniæ, Vvignornensis & Londoniensis Episcopus, Dio ordinante, & voto totius cleri & populi cum favore regio consonante, metropolis Can- tuaria Archipresul subrogatur, qui Romæ ab **JOHANNNE** Papa accepto pallio, Angliam reversus est. Sancti Oswoldi quæ per universam jam regionem la è percurrebat opinio- ne comperta, magnifico Regi **ÆDGARO**, ejus sanctitatis insignia suggestit, & ipso favente ad pontificatum Vvignornie ipsum sibi successorem consecravit. Eadem quoque tempestate vir notæ sanctitatis Abbas Abbendonie **ÆTHELVOLDUS**, sancti Dun- stani alumnus, **BRITHELMO** Vvintoniense Episcopo humanis rebus exerto, eju- dem sedis dignitatem volente Domino est adeptus. Hæc ergo tres luce in clarissima Dun- stanus, videlicet Oswoldus, atque Ethelwoldus, per tria candelabra Dorobornia, Vvignornie, atque Vvintonie Domino disponente collocata, tria orbis Anglici climata, à vera luce mutuati luminis fulgoribus ad eò irradiarunt, ut ipsis quoque firmamenti sideribus contendere, & merito propter insolitam quibusque illius temporis tan- tæ sanctitudinis eminentiam præsentibus miraculo fieri viderentur.

VI. *Quomodo Rex Eadgarus per S. Oswoldum & alios illius temporis celeberrima sancti- tatis viros Ecclesiam Anglorum ad pristinam libertatem reduxit.*

6. Magnificus igitur Rex Eadgarus, regiæ strenuitatis specimen singulare, prudentiæ decus venerabile, & magis pro insitivæ virtutis industria, quam pro successivæ legitate profapia suo tempore admirandus, germano suo Eadvio, avitæ gloriæ abortivo, facti forte sublato, jus totius Anglici principatus (ut supra retulimus) est adeptus, qui nulli un- quam locum dans ignavia, plus prudentis animi sagacitate, quàm fremitu armorum vel stridore lituorum rempublicam pacificè gubernabat. Exteros namque regalis munificen- tiæ artificio, domesticos verò qui vigorem regni non enervarent, innata benignitatis le- nocinio ad amoris sui & pacis inclinavit affectum; & hac calliditate fere usque ad remota orientis terrorem virtutis suæ & amorem pariter liberalitatis dilatavit. Sub hoc itaque Rege præmemorati quatuor, **EATHELVINUS** videlicet advocatus noster, & tres fratres ejus, mitilabant, omnes gloriosi, omnes insigni regio condigni, omnes tam exet- citatione bellorum, quàm vivacitate sensûs, & consiliorum acres & ex parte probati viri. Non eos ab agendis timor inertie cohibebat, nec ad temeritatem aliquam præcepti au- lacia stimulabat. His igitur quatuor commanipulatis Rex Eadgarus gloriosus & felix foren- sia quoque disponebat, horum virtute hostium gladios terrebat, horum in lustris providen- tia, & provida industria amica jocundæ pacis tranquillitate patiebatur. Tres autem su- pradicti reverenda sanctitatis Pontifices ad eandem monastici cultus infantiam, per memo- ratum Regem Eadvinum jam dudum in tota fere regione palpitantem, animi regalis de- votionem monitionum suarum stimulis sollicitabant. Cumque piis studiis pontificum &

* Hinc patet, Osketelum, seu Osketillum duabus illis sedibus, id est Doricastrensi & Ebotacensi suc- cessivè præfuisse. Successivè inquam, nam eo super- sicut Ladvinus Doricastrensem ecclesiam regebat sub annum DCCC LXXIV, infra. De Osketilli obitu Chronographus hic agit num. 2.

persuasionibus favor regius consentiret, utrorumque triumphis cœpit Ecclesia Angliæ liberari, virtutibus adornari, magnificentia sublimari: & quanto plus terroris pravitate inulerunt, tanto religioni plus exhibuerunt caritatis. Cœperunt clerici passim de Monasteriis expelli, Monachi pijs dispersi leniō congregari, & caput aneum statuae aureæ malignorum opificio indecenter affixum conteri & deponi; antiquæ religionis cultus renovari, Hebræi ditari Ægyptiî spoliari. Tunc Ordo monasticus caput paulō ante depressum erexit, & quasi languore aliquo malorum gloria contabuit. Monachis orta est securitas ex timore, & ad veri solis radios præcedentis adversitatis nebulâ dissolutâ, totijam Ecclesiæ Anglorum desolataræ tranquillitatis serenitas ardebat. Dulce fuit nobis virorum istorum Dunstani videlicet Cantuariæ, & Æthelwoldi Vintoniæ pontificum memoriæ diutius honorari, eorumque exemplis morum nostrorum duriciem emollire. Sed quia apud suos eorum vita mirabilis, & virtutes quibus in provehendo sanctæ religionis cultu multos piorum sudores operum insenserunt, luce clarius digesta habentur; aliàs ire pergentes his supersedendum duximus, ne perplexitate ipsa materiæ vel prolixitate lectio- nis lectori nauseam generare videamur.

ANN. CM.
CM. CXII.
FEB. XXIX.

VII. *Quomodo S. Oswoldus apud Vvestbiri viros religiosos congregavit, & eos regulariter ibi Deo servire perdocuit.*

7. In tempore ille ecclesiæ Vvigorniæ juxta veterum institutionem pro Monachis Canonicos seculares habebat: inter quos B. Oswoldus Episcopus quasi stella matutina resurgens in medio nebulæ, totam diœcesim suam pia sollicitudine salutis doctrinæ radiis illustrabat. cujus sanctitudinis eminentiam quasi summi jubar luminis super se calidus emissum, ambulantes in tenebris, conspicientes, tanquam apes ad alvearis sui foramina, ita ad eum certatim undique confluebant; & jam seculum nauseantes, ipsius institutionibus erudiri & exemplis cupiebant ad caelestia informari. Erat enim vir Dei alacer alloquio, acerr ingenio, providus in consilio, in divinis rebus sollicitus, potens in opere & sermone promptus ad omnia, quibus debet sancti viri industria collaudari. Erat tam in ecclesiasticis, quàm in secularibus negotiis efficax, & acceptus omnibus sui temporis pastoribus, necessarius ad omnem ab ovili Dei & gregibus lupinæ voracitatis ingluviem reprimendam: pluribus ex his qui ad eum confluerunt sanctæ religionis tradidit amicum, cœlestibus eos practicationibus informans, & monasticis imbuens disciplinis: inter quos affuit qui iam sacerdos venerandi vultus & habitus, qui tam propter vitæ honestatem, quàm propter ætatis vel sapientiæ maturitatem, EADNOTHUS senior, ab omnibus dicebatur. Considerans itaque vir beatus, quia ad corroboranda novellæ plantationis suæ auspicia proa favoris publici concurrerunt vota, missis nunciis, venerabilem monachum GERMANUM, quem olim (sicut superior sermo non tacuit) ipse à Gallis Angliam rediens, apud Floriacum reliquerat, acceperat: congregatisque messonis sui manipulis, in cellula apud diœcesis suæ vicum, Vvestbiri nomine, ipsum ibidem priorem ad docendum subditos monasticæ institutionis normam, memoratum vero Eadnothum ad gerendam exteriorum sollicitudinem præpositum instituit. Igitur exceptis pueris defœcatis moribus puris; qui inter eos ad regulæ disciplinæ observantiam informabantur duodecim numerum compleverunt. quibus sanctus Episcopus sufficientem victus & vestitus corporalis providens alimoniam, spiritualem nihilominus verbi divini & sacræ exhortationis stipem ex frequenti eis suæ visitationis impartiebat accessu.

VIII. *Quomodo S. Oswoldus & dux Alwinus munus inter se amicitias contraxerunt.*

8. Inter ea Angliæ placido tranquilla pacis otio feriente, contigit ut in quadam sollemnitate paschali universi totius patriæ majores, tam clerici, quàm laici utriusque ordinis & professionis, gratiâ festivitatis celebrandæ ad Regis curiam ab ipso vocati convenirent, regis ab eo numeribus honorandi. Divinis mysteriis cum omni alacritate & gaudio celebratis, ad reficienda corpora palatio omnes accesserunt. Continuatim aliquot diebus personat regia plausibus aula, fremit discursibus platea, nullus omnino regali munificentia sentit repulsam, omnes diversi generis & pretii donariis in vasibus, vestibus, vel equis optimis magnificè munerati. Jamque cœperat solvi conventus, cum ecce juxta quod scriptam commemorat, Extrema gaudii luctus occupat, quidam miles cui multum splendoris & gratiæ tam innata prudentia, quàm probatissimus in rebus bellicis, corporis vigor cum generositate natalium apud Regem contulerat, corporeæ validudinis gravædine tactus, & mox diem claudens extremum, gaudium mærore, citharam ploratione, organum voce planctus commutatur. Sicque quàm nulla sit, quàm caduca, quàm variabilis vitæ præsentis gloria, ejus casus omnibus peroravit. Rex militis dispendio admo-

Magnatis
funus Gla-
stoniæ.

ANN. CH.
CM. XCII
FEB. XXIX.

dum contristatus, corpus examine Glastoniam ad tumulandum deportari, & quosdam Episcopum, Comitum & Baronum eo usque feretrum prosequi cum honore imperavit. Interfere igitur comitatu funereo præsul sanctissimus Oswoldus, & dux inclitus Ailvini, nomine tantum sibi eo usque cogniti, occasione funeris pignoratitices vitæ amicitias venaturi. Erat autem Dux memoratus domi religione, foris virium exercitatione & discipline militaris usu percelebris, scilicet nobilitatem quam natales contulerant, morum venustate perornans, jocundi vultus & hilaris aspectu, reverendus urbana facundia, comis sermone, verax & blandus, communis officio, rarior affectu, vultu & moribus haud dissimilis, nullo etiam cultu mundissimus, fide constans & gravis, devotione sincerus, in consilio suavor recti causam rei & actoris sententia dirimens æquitatis, amorem Dei in aliis persuasens, quo pii pectoris ejus penetrabilia plena tumebant, in quo dispendum veritatis non admittebat puritas voluntatis, prudenti animo modum in omnibus fervans, ne præceptio affectio præjudicium aliquando ingereret rationi. Tanta in viro seculari & illiterato apparebat congeries gratiarum, ut utrum laudanda magis sit meritis ambigeres, an miranda. Is igitur Episcopum sanctum ad defuncti inferias jugi psalmodum præsentio cernens intentum, demisso vultu maturè incedentem nonnullis faciem lacrymis irrorantem, statim juxta id cujusdam sapientis, gaudent singula cum sui similibus, convenire complacuit sibi in illo, anima ejus statim imis pii cordis medullis ipsius concepit affectum. Hoc enim habet animus humanus moris & vitium, ut alieni nidoris quo se conditum sentit, inhalationes hauriens, perfacile sui similis capiat sine indice notitiam, moxque gaudens ad talem alienum affectum inbibit, infundit suum.

Ailvini
cum
Oswaldo
colloquia.

9. Funeris itaque officii ritè consummatis, alter Cornelius ad Petrum alterum, non Angelo, sed devotione mentis invitante, non tunc primo fidei rudimentis imbuendus, sed monita salutis accepturus accessit: comiteque salutato dixit: Olim, pater sancte, optaveram, ut aliqua impendendi tibi obsequii occasio artideret, unde novæ inter nos amicitie argumenta orirentur: optaveram jocundo sacri sermonis tui alloquio recreari, qui efficaciam habere dinoscitur plurimam corda audientium reram pura erudire, & eruditionis suæ suavitate aures demulcere. Ego enim homo sum sub alterius potestate, super alios potestatem exercens, quem ingenuitas generis, quem opum copia terrenarum, quem peccatrix sapientia mundi & gratia laborum, quem demum in diffidenter tam pauperum, quam divitum favor publicus attollit: & quia omnis potestas à Deo est, timeo ne potestate ista in animæ meæ videar abuti perniciem, sciens procul dubio, quanto mihi plus est commissum, tanto amplius à me exigendum.

10. Audiens sanctus Antistes fidei viri, quam Dominus in illo Centurione evangelico tanta laude commendavit, admiratus est, & familiarem sibi spiritum hauriens, sereno vultu ita respondit. Placet mihi admodum amicitie tuæ contractus, virorum nobilissime, placet animi devotio contrahentis, placet mera liberalitatis affectio, qua omne meum præveniens meritum, antequam mihi accessisset petendi fiducia, caritatis in meam exhibes affectum; gratior insuper Deo, cujus in te rationis semina fecundos jam fructus promittentia conspicio germinare. Unde & tua interest totis semper viribus constantiæ studere, ut illam prophetice vocis insultationem caveas decens: Immatura perfectio germinavit. Laudabile principium spem ingerit futurorum, non securitatem. Perpendat igitur prudentia tua, carissime, quia quanto altius aliis in potestate seculari præeminemus, tanto perspicacius vitam nostram & opera universi contemplantur: & licet aliis alii præferamur, omnes tamen æquale habemus vivendi principium, eamdem sortimur legem moriendi. Omnes æquè in dolore nascimur, & in calore viventes, in dolore itidem vitam terminamus, eundem omnibus occasum & ortum prudens natura constituit, quos sola vitii ac virtutis apud Deum distantia discernit. Quid enim prodest generositas natalis, cui vitia dominantur? Ille verè ingenuus est, qui virtute animi & morum claritate refulget: degener autem est, quantumlibet genere clarus, in cujus mente ratio ancillari, concupiscentia laxa voluptatis frena regere comprobatur. Et in omni scriptura divina pauperes commendari, divitibus invenies derogari, his dico divitibus, quorum avidæ cupiditati nulla opum congeries satis est, nulla sufficit eminentia potestatis. Utile quoque est & licitum habere divitias, sed ut non ab eis habeatis: licet aliis dominari, sed ut animo ipse tuo prius memineris dominandum: præesse inquam licitum, sed tutius est subesse. Omnia enim ardua & alta casui exposita sunt graviori. Cumque innatum arboribus robur validum ab imis radicibus enerret vis ventorum, & celsas turres ab ipsis fundamentis subvertat machina bellatorum; arundo flexibilis non frangitur, myrtus humilis non movetur. Augustum perpende Casarem, qui totum orbem virtute martia subjugarat, cujus fere ipsos mundi terminos potestas excesserat; in pulverem jam solutus angusto nunc tumulo continetur. Macedonem similiter Alexandrum, qui universas nihilominus terras bellis detrivit, qui per loca serpentosa & humanis gressibus indetrita usque ad secretiores superioris Indie partes avidus gloriæ penetravit, duo-

decim annis, tantum illicita tyrannide fatigatum, alieni soli parvissima urna inferiis exceptit peregrinis. Ut autem quod dico notiore confirmetur exemplo, en illum qui in tota domo Regis clarus habebatur & insignis, ad cuius nutum etiam animus regius inclinari videbatur, qui paulo ante fericis vestitus & ostro, in curia nobiscum regis obsoniis vescabatur, en inquam illum nunc intulimus in sepulcrum: omnia ejus transferunt præter bonorum si quos collegit manipulos meritorum.

11. Ad hæc verba Dux in fletum erumpens ait: Quid igitur de me fiet Pater sancte? qui sicut peroravit sermo superior, sub potestate sum, quem etsi bonis fortè jivat aliquanto studio implicari, improbus contrarie necessitudinis non permittit accessus: siquidem frequenter me seu angariatum regalium seu exercitationum bellicarum, seu distribuendorum militibus stipendiorum, seu causarum judicialium, seu exercenda in reos animadversionis, seu aliorum quorumlibet negotiorum forensium, in quibus difficile, vel nunquam potest offensa declinari, importuna vexatio defatigat. Cui sanctus Episcopus: Omnes, inquit, istæ quibus implicaris occupationes terrestres, carissime, incitamentum tibi præstant justitiæ, si servaveris in omnibus aequitatem, si superexaltaveris misericordiam judicio, si oculus tuum simplicem, id est intentionem rectam, contigerit inveniri. Ceterum autem quia falsa rectitudinis specie etiam bonæ intentionis nonnumquam acies adumbrantur, eleemosynarum largitionibus & pauperum misericordiam excessus hujusmodi memineris redimendos. Ut autem evidentioris consilii habeas incitamentum, animadvertat prudentia tua, quoniam qui seculo renunciasse, & voluntariam pro Christo paupertatem amplectari videntur, illi soli liberi, soli quieti sunt, & ab eo cui nos expositi sumus terrena sollicitudinis periculo singulariter alieni. Horum meritis commota nonnumquam superni Judicis compescitur ira, sententia mutatur, salubris conceditur aër, provenit copia frugum, fames & pestes refugæ cedunt, regnorum respublica gubernatur, patefcunt carceres, solvuntur vindictæ, naufragi relevantur, curantur agroti, debiles convalescunt, & (ut totum comprehendam) divina licentiâ, immo vesaniâ abutens patientia, tota universaliter per eos perdurat fabrica mundi. Si igitur, carissime, in aliquo juris tui territorio locum monasticæ religionis professoribus haberes idoneum, ibi ad honorem Dei Monasterium construendum, & ad obsequium divinum viros sanctos laudarem congregandos, quorum precibus & defectus suppleri, & peccata tua possent expiari. Ego nempe & cooperationi vires impenderem, & impendio adjicerem facultates.

12. Comes ad hæc. Habeo ait, venerande pater, hereditarii juris mei fundum quemdam qui Ramefia à compatriotis primo nuncupatur, palustri uligine circumseptum, talium quales memotas virorum habitationi (ut æstimo) satis congruentem; nam & ab hominum frequentia alienus, & solitaria conscius est tranquillitatis. Est autem locus diversarum arborum genere saltuosus, in quodam sinu suo fecundæ carpitæ gratam habens planitiem, denso graminum pasto, vellere pecorum detundendo vestitum. Olim quidem nulla in eo habitatio, nullum ædificium habebatur, præter sola stabula armentorum meorum, quæ ibi lem crassioris glebæ beneficio alenda constitui. Ante paucos verò annos cum gravissimæ valetudinis ardore decoquerer, & nihil aliud nisi fari beneficium, quo languor ingravescens terminaretur, oppeteret, ex insperato per vicariam interposita personæ visionem à B. Benedicto Monachorum patre promissionem sperandæ sanitatis accepi, adjuncto in mandatis, ut in honorem Dei & ejusdem patris memoriam Monasterium ibidem statim recepto vigore corporis aggrededer fabricare. Cùmque visionis fidem promissæ sanitatis probasset accessus, intra dies paucos cellulam * ibi de scemate ligneo interim feci compaginari, donec opportunitatem, & viribus receptis, ampliorem ecclesiam cum officinis valeam ædificare. In qua etiam jam nunc tres viri cunctis (ut videtur spiritus spurcæ carnis oblectationibus sibi cohærent, monasticæ sanctiõis normam, si adellet qui ostenderet, ardentem nosse cupientes.

13. Narravit igitur Dux illustris sancto virò totam seriatim visionem, sicut in privilegio Eadgari Regis exarata continetur, quæ cum audisset, gaudens & Deo gratias agens, ait sanctis Oswoldis: Si igitur, vir illustrissime, caelesti tibi, ut alleris, hæc oraculo imperata sunt & ostensa, expedit ut quod justum est, devoto animo exequaris, sciens proculdubio divinæ propositum voluntatis, utpote jam vicinum operi non posse immutari. Porro si consilio, vel auxilio indiges alieno in alterutro, vires meas labori tuo & pia sollicitudini quicquid poterint solaminis noveris præbituras. Hoc ipsum quippe mihi studiū fuit semper & voluntatis, loca scilicet religioni congrua quarere, viros sanctos ad Dei servitium congregare, congregatos confovere, eorumque necessitatibus in omnibus pro posse providere. Unde & in quodam discessu meo habeo hujusmodi viros ad duodecim congregatos, incolarum istum fastidientes, & caelestis desiderii calore attuantes. Horum autem profectibus mundi malitiam me defuncto invisuram, & successoris mei gratiam tunc defuturam. Siquidem in alicujus personæ secularis electionem amore & desiderio

ANN. CH.
CM XCII
FEB. XXIX.

secularitatis vota fortassis & favor eligentium convenient, qui episcopalis hujus honoris culmen adeptus, novellam plantationem meam extirpare potius, quam propagare studebit. Difficile namque cuilibet & insolitum ejus Regula habere diligentiam, cujus non novit disciplinam. Quapropter ad inspiciendum ipsum de quo loqueris fundum tecum convenire mihi quoque non erit oneri: tua tantum placeat nobilitati; & si inter nos devotione mutua roboretur unitas voluntatum, & paritas studiorum alterius laboribus, aderit profecto provectus pariter & profectus. Ad hæc Dux inclitus alacri voce, & fronte serena respondit: In omnibus quæ perorasti, sanctissime Antistes, votis meis quam maxime concordas, & affectum meum tua sibi affectio conformavit. Id ipsum enim quod à sanctitate tua petendum decreveram, vorum meum ultro provide præveniens, desidiaque reputans præveniri, humiliter expetiisti. Convenit itaque ut sibi alterutro alterutrius conscientia concurrat, & ad honorem Dei utriusque propositi argumenta lucidius innotescant. Ad locum igitur arbitrio tuo exponendum pariter si placet accedamus, & ex his & illis, quas ambo memoravimus, omnibus unum unius curia pastoris committendum civile consiliavimus ex alterutris alternae sedulitatis impendius, tam pastori, quam gregi fabula providentes.

14. His dictis, sociis Episcopis & Baronibus valedicentes, versus Ramesiam iter pariter ambo accelerarunt. quo cum pervenissent, Dux venerabili viro, Ecce, inquit, Ester mi, locus, in quo sanctus Benedictus per vicariam (sicut superius retuli) fidelis viri manum domum sibi monuit fabricari. Ingredere insulam, inspicere loci situm, totius negotii curam tibi suscipe in expedito collocatam. Tuum erit quod voles imperare: in me nulla obediendi mora reperietur. Videns ergo vir sanctus locum mariscorum paludibus uniusque cinctum, & multis commolitatibus opportunum, & ab accessu populari sejunctum, futurorum præcium attrahens spiritum. Hic est, inquit, alter Elysius viris summo paradiso destinatis ab æterno provisus; in hoc loco fidei tuæ & devotionis speculum, ô amice, viventem æternæ memoriæ tuæ imaginem speculantibus exhibens per successiva futura generationis sæcula resultabit; hæc requies tua in sæculum sæculi, hoc faro sanctus habitabis, quoniam elegisti eam. hujus loci ædificandi occasio aucupata perpetua inter nos amicitia fedus continebit; per temporalem ejusdem ædificationem æternæ nihilo minus domus nobis, si fidei defectus non obstiterit, præparabimus mansionem. Sicut ergo dum canter ferrum, crebris ictibus malleorum in quem voluerit malleator extenuatur usum: sic utique dum adhuc in nobis concepta caler igniculus devotionis, opus est propositi operis exordium maturetur, ne forte intercedente dilatione alicujus occasionis, ex diaboli invidia tepor progrediens actioni, intentionis principium fini prohibeat adæquari. Ego itaque si tuæ placet celsitudini, ad propria cum festinatione revertar, quemdam virum fidelem & in talium exercitio negotiorum transmissurus, cujus ordinatione & consilio refectorium parvum cum dormitorio venturis fratribus interim præparetur, donec nos denuo convenientes super construendæ basilicæ forma & quantitate consilium simul accipiamus. Tuæ autem interdum sollicitudinis & operæ erit, & ad laborem vires, & ad impendia colligere facultates. Cui placito Duce alacriter connivente, unanimiter suam humilitate mutua paciscentes, & alterutrum devotè salutantes, ab invicem discesserunt.

15. Veniens ergo Wigorniam vir beatus, venerabilem virum EADNOTHUM, cujus meminit sermo superior, super injuncto negotio commonitum, & benedictione Patris communitum, fidem dictis socians Ramesiam transmisit. quo perveniens vir probatæ experientia, multimoda loci commoditate delectatus, conductis statim artificibus capellam quam invenit, in amplio rem statum erexit, officinas quoque necessarias juxta modum & formam à sancto viro sibi præmonstratam pulcro schemate construxit. Omnibus igitur intra breve tempus ad votum actitatis, familiaris quoque silva, quam intra ambitum insulæ densa stipitum testudine confertam diximus, vicino beneficio quicquid lignæ materiæ artificum industria expetiit, conferebat. Transmisso ocius nuncio id Patri venerabili intimare maturavit: ad cujus nuncij silem, Præsul sanctissimus maximo exultans gaudio, prosperatori studiorum suorum Deo immensas gratias egit, & tempus autumnii quo fruges reconderentur utile ratus opperiri, quatinus scilicet horrea hinc recedens vacua non relinqueret, & hac veniens plena reperiret. Futuræ interim perfectioni necessarios componebat apparatus: at demum veniente tempore votivo, libros & ornamenta divino cultui congruentia mantice imposuit, ac præmemoratos duodecim fratres de Vestibiri tamquam novellas duodecim plantationes, de territorio Wigorniae ubere humo Ramesiae inscendas secum emigrans, venerabili viro Germano pariter assumpto profectus est.

16. in he itaque decollationis B. Johannis, eximii illius eremiticæ professionis viri proficiente se inclito Duce Ailvino, qui ei ibidem juxta consuetum vocatus guaranter occurrebat, cretum nostram ingressus, in caulas noviter fabricatas, suæque visitationis gratia sancti-

ficatas, pusillum gregem cum hymnis & laudibus introduxit: ubi cum letitia sollempni divinis mysteriis celebratis, ordine quo supra Germano interiorum, Eadnotho exteriorum administratione commissa est gerenda. quibus ritè ordinatis, sanctus Episcopus pariter & Dux illustris votis suis divinam clementiam publicum videntes praestitisse favorem, publice eamdem laudis exhibitione profecuti, filijs suis & fratribus ad solamen victus & vestitus, quo usque in praediorum & possessionum redditibus utilius eis providerent, certum de communi utrorumque marsupio singulis mensibus numeranda pecunia pondus statuerunt.

ANN. C. 30.
CM XCII
FEB. XXIX.

17. Inito deinde consilio tota hieme sequenti quicquid provida camentariorum ars, tam in ferreis, quam in ligneis instrumentis exquirebat, & omnia quæ futuro videbantur edificio necessaria preparabant. Emensa denique hieme, cum jam consutum floribus ver caput exereret, fit congestorum distractio thesaurorum, exquisiti conducuntur artifices, construenda basilica longitudo & latitudo mensuratur, fundamenta altius propter uliginem undique vicinam jaciuntur, & crebris arietum ictibus in solidam superponendo oneri fortitudinem fortius contunduntur. Operarijs igitur tam devotionis fervore, quam mercedis amore laborem continuantibus, dum alij lapides comportant, alij camentum conficiunt, atque alij hoc & illud totali machina in altum subministrant, Domino incrementum praestante opus in dies altius confurgit. Duæ quoque turres ipsius tectorum culminibus eminebant, quarum minor versus Occidentem in fronte basilicæ, pulcrum intrantibus insulam à longè spectaculum praebebat: major verò in quadrifida structura medio columnas quatuor, porrectis de alia ad aliam acubus sibi invicem connexas, ne laxæ defluerent, deprimebat, juxta eam, qua vetus illa antiquitas utebatur aedificandi formam, spectabile satis aedificium. Igitur ecclesiã ad summam manum eveclã, eo loci Deo devotorum virorum numerus paulatim augebatur, in quorum moribus amor divinus cum mundi odio, ipsa etiam sidera æmulatione sancta perstringere videbatur.

18. Nec fuit sanctus Dei famulus Osyvoldus horum tantum contentus sedulitate laborum, sed etiam ecclesiã sanctæ Mariæ Vvigornia ab ipsis fundamentis ad summum recti fastigium devotione sancta asperos fallens labores perduxit: ubi ex favore regio, & summi Pontificis Dunstani auctoritate proposita Canonis, secularibusque civitatis illius deliberatione, ut aut praebendis suis renunciarent, vel habitum religionis alterius arbitrio militaturi susciperent, qui iam eorum usitate conversationis verustatem pluris habentes quam proposita vitæ novitatem, cedenlum elegerunt, & certas sedes deinceps non habentes, vagi per patriam ferebantur. ceteri verò quibus & sensus merat & ætas maturior, sancti viri consilio se dedentes omnipotentis Dei tirocinio sunt addicti: quorum unus novissimus nomine, qui ceteris & dignitate generis & opum copia insignior habebatur, sæculo renuncians, & habitu monastico amictus Ramesiam missus est, regularis ordinis disciplina instruendus ac instituentus: ac deinceps inde revocatus ad Vvigornensem Prioratum est promotus. Et ibi ergo novello Deo famulantium grege congregato, utriusque S. Osyvoldus ovili vicissitu lunarie visitationis solatia impendens, & sanctæ exhortationis pabula ministrans, illi quidem Pontificis, huic verò Abbatis jure praesidebat: in cujus argumentum veritatis schædæ quadam in Ecclesia nostra hodieque reperiuntur, professiones virorum temporis illius in praesentia ejus celebratas continentes.

Vvigornia
Monachi
instituti.

19. Per idem quoque tempus apud celebre monasterium Vvinchecumbæ a clericos loci illius similiter sanctæ calliditatis arte circumventos cedere coëgit, eorumque loco monasticæ religionis professoribus congregatis venerabilem virum GERMANUM Priorem Ramesia, EADNOTHO seniore ei in Prioratum subrogato, in Abbatem ordinavit.

& Vvinchecumbæ.

20. D inde quoniam fere omni litteraturæ studium & scholarum usus per Angliam in desuetu linem venerat & soporem, transmissio S. Osyvoldus oculis nuntio, quemdam vicum nominatissimum ABBO NEM, qui liberalium artium notitiam imis hauserat melullis, de carnobio Floriacensi vocatum, apud Ramesiam scholas regere, & novellas recentis horuli sui insitiones doctrinæ suæ rote rigare constituit. Is ex mandato summi Praesulis Dunstani, apud quem tam prudentia litterarum, quam morum virtute plurimum contraxit & amoris, passionem sancti Eadmundi Regis & martyris laudabili stilo profecutus, totius orbis Angliæ notitiæ commendavit. Deinceps verò aliquot annis elapsis, ad suam denud ecclesiã Floriacensem cum honore evocatus, Abbatis eidem officio est praelatus, ac post plurima adimpleta opera pietatis in Gasconia, indomitæ gentis illius circumventus factione, pro justitia tandem interemptus, momentanea morte vitam interminabilem commutavit.

Abbo Ramesiam vocatus.

21. Post hæc igitur cum OSKETELUS Eboracensis ecclesiæ Pater vitæ metas exce-

Osvaldus
Eboracensis
Episcopus.

à Monasterium istud Kenulfus Rex Merciorum primitus construxit in pago Vvigornienti: idemque cum tempore Regis Edrici, solo fere nomine statet, per beatum Osyvoldum Archiepiscopum nonnihil reful-

citatum est, teste Vvillelmo Malmesburienfi in lib. 4. de Pontificibus cap. 1, ubi de Germano Abbate agit, qui factus ibi Abbas, magno adjumento fuit.

ANN. CH.
CM. XCII
FEB. XXIIX.

Ramefien-
fis ecclefia
dedicatio,
anno 974.

Donationes
factæ ab
Epifcopo &
Comite.

fiſſet, Rege Eadgaro ad Archiprefulis Dunſtani admonitionem favente, & cleri voce votis populi colonante, ad ſummum Archiprefulatus ejuſdem apicem inthronizatur Oſfvoldus: qui eodem anno Romam Pontificis JOHANNIS a pro pallio adiens præſentem, voti quodam lato peregrinationis proventu ad ſedem ſuam remeavit. Sed cum ei tanta gloriæ ad votum favor arrideret, nequaquam tamen veteres erga eccleſiam Rameſienſem affectiones nova immutavit majeſtas dignitatis, nec labiles adepti faſtigii divitiæ ingenuæ detraxerunt primitias liberalitatis quin: inſimò communicato cum inclyto Duce Ailvino conſilio, ambo de communium impendio facultatum atcupato tempore opportuno, eccleſiam ſolemniſter dedicari ſtatuereunt. Competentibus itaque tam celebri negotio apparatibus procuratis, illius cæceſſos Epifcopus ALFNO THUS in adminiculum votivi laboris advocatur. Conveniunt populi, ſcopantur pavimenta, verruntur parietes, tota rerum ſuppellex exportatur, altaria ſpoliantur; & quaſi recens baptizandus puer, eccleſia omni ornatu denudata, nongeſimo ſeptuageſimo quarto dominice Incarnationis anno, ſexto Idus Novembris, ad Virginis virginum patrocinium, & ſancti BENEDICTI nomen, & omnium virginum memoriam à beato Oſfvoldo ſolemniſter Chriſto annuente dedicatur. Nec dubium fidelium ſuorum ea die votis divinam gratiam aſſiſſe, cum devotiſſimi elementum aëris ſerenitate votiva in favorem eorum conſpirare, & ſol eorum devotionis ſalutis radiorum crinibus applaudere videretur. Igitur vir Domini Oſfvoldus & glorioſus Dux Ailvinius dignationem divinam publica gratiarum actione proſecuti, quod pios exhibitæ ſedulitatis ſua labores ad felicem votum proventus finem perduxiffet, novam nuptam utriuſque irrigui, hic inferioris, ille ſuperioris donario dotaverunt. Siquidem Dux venerabilis non de his quæ ſibi in ſicibus hereditariæ fortis ceciſſe videbantur, ne ſucceſſoribus ſuis conquerenti adverſus eccleſiam præberet occaſionem, ſed de his quæ veno expoſita ſeu publica cambitione, ſeu domeſtica marſupii familiaris emunctione libero juri ſuo acceſſerant in prædiis, redditibus, piſcariis, pratis & molendinis, multa & præclara contulit eccleſiæ beneficia. Sanctus quoque Oſfvoldus ejus fidei congratulans & devotioni, primò locum ipſum orationum ſuarum & meritorum patrociniò perpetuæ deinceps valituro ad ſuperioris irrigui felicitatem communivit. Deinde verò quaſdam terras, quas à Rege Eadgaro, vel prece acquiſſerat, vel manifeſtæ commutationis ſuæ legitime emtionis quaſtu obtinuerat, munificentia liberali adjecit. Has donationes univerſas cum aliis aliarum venerabilium perſonarum donariis b poſtea collatis, ſuo loco ſingulas in chartis collatorum expreſſe & appoſiſe qui legerit, inveniet exaratas. Cùm igitur omnia devotione celebri fuiſſent conſummata, pii Patris ſedula exhortatione in fide confortati, & benedictione confirmati, poſt refectionem corporalem, quæ omnibus univerſaliter illa die abunde ſatis & ſplendide miniſtrabatur, ſinguli in propria cum gaudio rediere. His utrimque peroratis, quaſi denſitate dumeti & ſpinarum, non abſque difficultate penetrata, locum tandem respirandi adepti, primi hujus texturini operis hinc telam ſuccidimus à donationibus benefactorum noſtrorum, cum competentem geſtorum relatione iniciatorio calamè ſecundæ portionis ſila compoſituri.

Ex Parte ſecunda ejuſdem Chronici.

22. Nunc igitur per planiorum quidem, ſed tamen difficiliorem anfractus & ſemitas viarum, ad declaranda diverſorum temporum diverſa à diverſis perſonis eccleſiæ Rameſienſi collata donaria ingreſſuri, ab eo qui via eſt & veritas petimus dirigi greſſus noſtros, ut veſtigia relationis propoſitæ metas veritatis non excedant. Sæpe quidem contingit, ut poſſeſſiones & prædia, quæ viris eccleſiaſticis & religioſis à ſecularibus in eleemoſynam conferuntur, per ſimplicitatem aut injuriam tam prælatorum, quam ſubditorum violentia calumniantium prævalente ab eccleſiis alienentur. Hujusmodi autem mali enormitatem ne quid religioſorum patientiæ videretur deſſe virtutis, præſentium maximè dierum malitia; ſuſcitavit cum paternæ devotionis calumniatores filii accedunt, & avitæ impudenter derogantes pietati, viros foro judiciali inſuetos calliditate circumveniunt ſeculari, vocantes in jus, quicquid ſit hujusmodi jus peritus ignorant. Impugnant qui debuerant oppugnare, calumnias inſtruunt, quorum erat potius calumniatoribus obviare. Plerumque igitur vincit poteſtas, & deprimitur paupertas; paucitas occumbit, & prævalet multitudo: juſtitia præteritur, innocentia condemnatur; ſicque religionem fati-

a Simeon Dunelmensis præfert Benedictum eo nomine vi, qui anno DCCC LXXII die 20 Decembris electus, anno DCCC LXXIV in carcere ſtangan- gularatus eſt. Sed forteſſe retinendus Johannes XII, mortuus anno DCCC LXXII, Septembris die 6.

b Lcfvvinum inſtaurando cœnobio Rameſienſi etiam operam contuliſſe tradit Inguſſus mihi fol. 506.

ubi de Oſfvoldo, qui adjutus, inquit, per Comitem Ailvvinum, in Epifcopum Dorcaſtreſem Lcfvvinum, monaſterium Rameſienſe reſundavit. Ailvvinus vocatur infra num. 59. Alfnothus Dorecentis Epifcopus ſubſcripſit litteris Eadgari Regis pro Rameſienſi cœnobio, in Monaltico pag. 236.

gatam his diebus secularium affligit ambitio, ut singulare miseriam sit remedium usus sufferend. Ubi tamen Dei renitente clementia non prevalent filii penitus abripere quæ patres conulerunt, ibi nihilominus alterius utuntur genere infestationis, dum triplicata seu quadruplicata annui commectus frequentatione, quasi debitam sibi ex patrum beneficiis hospitalitatis per ipsas ecclesias exigentes pensionem, per partes absumunt, quod simul & lenel totum nequeunt obtinere. Verumtamen quamlibet proficiat vel deficiat versuria filiorum, patrum devotio merito vel memoriam non amittit. Quapropter præfenti hujus operis distinctioni universa quæ memorata ecclesiæ à prima ejus fundatione collata sunt beneficia, tam servata, quàm amissa, vel publica ambitione commutata, cum benefactorum nominibus duximus inferenda: quatinus licet ipsa nobis aliqua perierint occasione, memoria tamen cum justorum laudibus perseveret.

I. Inlyri Regis Eadgari donaria quibus ecclesiam Ramesensem insigniavit.

23. Cùm igitur prima hujus basilicæ jacerentur fundamenta, illustris Rex Eadgarus, prece & instantia sancti Archipræsulis Osfordi provocatus, in necessarios incæpti edificii sumtus quinque hidas apud Barevulle liberalitate regali largitus, scripto suo eidem ecclesiæ perpetuo possidendas confirmavit. Itemque idem Rex ad petitionem ejusdem sancti Pontificis in devotionis suæ memoriale æternum dedit ecclesiæ Ramesensi & fratribus ibidem Deo servientibus, & per successiva tempora servituri ecclesiam de Guthmuncestria cum tribus hidas terræ, & regalis munificentia donum scripto, quod hodieque apud nos habetur, confirmavit. Qualiter autem hæc ecclesia cum memorata turis portione à nobis alienata sit, in sequentibus nosse cupienti curabimus indicare. Perpendens præterea jam dictus Rex christianissimus sæpe memoratam Ramesensem ecclesiam in divina religione succrescere, & gregem ibidem Deo famulantium tam merito, quàm numero auferri; ad devotionis suæ cumulum pro pace & firmitate regni sui, dedit eis etiam unam hidam terræ, quæ fuerat cujusdam viri, Tutremanni nomine, in Stinecleia, & duas campanas viginii librarum pretio comparatas.

II. Donationes quadam S. Osfordi.

24. Deinde vira Domini Osfordus calliditatis & malitiæ, quam hac nostra ætate contra simplicitatem veterum & fidem turgescere videmus, præcius & judex, missis nuntiis ad JOHANNEM Papam, qui tunc temporis Romani pontificatus arcem tenebat, privilegium suum in libertatem & munimentum ecclesiæ noviter constructæ & dedicate acquisivit. Idem autem Præsul sanctissimus, ne successibus suis calumniandi occasio arderet, nihil de Episcopii jure, sed quæ familiaris loculi emundatione in jus suum transferant veno exposita, seu quæ legitima ambitione fuerant acquisita, hæc sola ecclesiæ quorum vel fundator existerat vel patronus, liberi & quietius possidenda conferre studuit & confirmare. Emerat igitur à Rege Eadgario villam, quæ Vviddingevorthia, incompetentis pretii commutatione, multis scilicet & pretiosis reliquiis, quæ in duabus crucibus de sexies viginti marcarum auri pondere fabricatis continebantur: pro qua itidem villam de Vvistovve, quia ecclesia Ramesensi vicinior accessu magis competens erat & recessu, à memorato Rege in escambium accepit, acceptam Deo & sancto Benedicto in perpetuam sollemniter tradidit hereditatem. Provida autem antecessorum nostrorum sagacitas suspecta prudenter præcavens pericula, prædictam villam de Vvildingvorthia pro commutatione memoratæ ecclesiæ & trium hidarum de Guthmuncestria Ecclesiæ Ramesensi in funiculari hereditatis perpetuæ sortem redemit. Sicque quemadmodum eadem ecclesia, & terra in aliena jus potestatis usque hodie concessit.

25. Dedit præterea vir sanctissimus Osfordus quinque hidas apud Barevulle, alias abillis, quas piissimum Regem Eadgarum superius retulimus nobis contulisse. Hæc est illa terra quam (sicut in vetustissimis schedulis Anglicè scriptum reperimus) vir quidam EADVVINUS nomine, filius OTHULFI, venerabili antea concesserat Archiepiscopo Odoni, pro mercede sollicitudinis & laboris, quo Regem EADREDUM ad consensum inflexerat, ut ei liceret filiam cujusdam viri VULFI, quam concupiverat, maritali sibi federe copulare. Hanc autem donationem cum presbyter quidam EATHELSTANUS prædicti Archipræsulis Odonis germanus inficiari conatus, ejusdem terræ medietatem suo juri legitime competere allegasset; pacificus Christi vernula AILVINUS Aldermannus b, facultatum suarum dispendio semper Ramesensis ecclesiæ obvians detrimento, datis ei in mutuatam commutationem pro eodem agello octoginta marcis auri, sub testimonio Regis EADGARI & DUNSTANI Archipræsulis, & ALFERI & OSTATI Comitum, omnem calum-

^a Hoc caput relatum est in Monastico Anglicano | | ^b Id est Princeps. Ita magnates & principes aulici pag. 233. | appellabantur apud Saxones.

ANN. CH.
CM XCII
FEB. XXIX.

nia viam obstruxit, & jam dicto viro posteaque ejus perpetuum, ut putabatur, super hoc silentium indixit. Postea vero quia in rebus humanis nil solidum, nil diu quietum; piissimo Rege Eadgario vita presentis exempto, quidam *VVINSIGUS* à præfato *O. hulfio* longam consanguinitatis lineam trahens, ex sola successione hereditaria fiducia, sine ulla auctoritate judiciali, memoratas quinque hidas sibi vindicavit, mansumque suum in eis constituit. Unde vir illustris *Ailvvinus* nobilis animi indignationem nobilis iræ stimulis urgens, tantæ temeritatis præsumptionem ferro vindice ulcisci spiravit: & profectò conceptum tumentis pectoris opus explectet, nisi cuj illam fratris *Ramesiæ*. *Eadnothi* nomine, prudens & provida discretio obstinisset, qui cum homicidium in damnum ecclesiæ *Ramesensis* factiosa contrariæ partis terminatione redundare posse manifesta affirmaret ratione; pacatum prudentis viri animum à preposito revocavit: deinde communicato idem frater *Eadnothus* salubriori consilio, majores & prudentiores de Comitatu *Cantebriæ* convocavit, quorum opera & industria ad hoc memoratum *Vvinsigum* iuluxit, ut quamdam terram de *Selsingetona* in mutuam jam dictæ terræ de *Burevvelle* cambitionem grantanter acciperet. Sicque eadem terra in jus *Ramesensis* ecclesiæ rediit, ab omni tam ipsius *Vvinsigi*, quam totius posteritatis suæ calumnia soluta penitus & quieta. Cujus laboris proventui quidam vir *Alfgarus* nomine, *Aldermanni* familiaris & à secretis, congratulans, prædictæ terræ ab omni reclamatione jam liberæ, domos suas & curiam, tres quoque hidas cum quadraginta acris, & unam præterea virgatam & ecclesiam de *Burevvelle*, cujus fuit *Advocatus*, pro sua prædecessorumque suorum animabus mera liberalitate adjecit.

III. *Donatio Ethelgina.*

26. Quædam quoque matrona, nomine *Eathelgina*, aliorum provocata devotione & exemplo, dedit Deo & sancto *Benedicto* *Ramesiæ* in eadem villa quadraginta acras & unam virgatam terræ, quæ fuerat *Guthredi*; & octo hidas apud *Exvinge*. Fratres quoque *Ramesiæ* favorem divinum cum gratia sibi temporis arridere cernentes, plurimas ibidem terras tam in campo arabili, quam in villæ mansis muli aris pretio comparaverunt.

IV. *Prædicti Vvinsigi donatio.*

27. Sæpe dictus etiam *Vvinsigus* læsam præcedentis temeritate facti Dei & ecclesiæ *Ramesensis* gratiam plenius sibi gestiens reformare, dedit sub testimonio *Aldermanni* & uxoris suæ & filiorum dimidiam hidam in *Seivecle*, cujus occasione Fratres *Ramesiæ* postea dato cuidam filio ejusdem *Vvinsigi* competenti pretio, aliam hidam integram in eadem villa iusto emtionis titulo possederunt.

V. *Hæc annotantur donaria, quibus inclitus Dux Ailvvinus ecclesiam Ramesensem dotavit.*

28. Hæc verò sunt quæ pie recordationis *Dux Ailvvinus*, tamquam pater filie maritæ, dedit ecclesiæ *Ramesensi* in jus patrimoniale perpetuo possidenda. Primo scilicet insulam ipsam, ubi *Xenodochium* constructum est, cum adjacentibus maris & stagnis: Deinde terram de *Opirode*, quam à Rege *Eadgario* regalis munificentia largitate, cum vicinorum gurgitum piscariis ad eam pertinentibus fuerat assecutus. Ibi tamen aulam suam & curiam tanti viri nobilitati in vita sua habuit congruentem. Quia enim locus & nemoribus consitus & mariscorum paludibus erat vicinus; frequenter ibi in venatu & aucupatione spatians morabatur. Dederat ei præterea idem *Rex Rasseam* illam, quæ propinquior prædictæ villæ de *Vpovode* adheret, quam ipse iridem Deo & sancto *Benedicto* cum dominio & debito hominum servitio in perpetuam hereditatem concessit.

29. Dedit etiam totum quod juri suo in *Saltretha* competeat. nam pater *EATHELFLEDÆ* uxoris suæ, cum adhuc viveret, & quamdam ejus ruris portionem legitimo patrimonii jure possideret, dedit eam cuidam viro, *Eathelstano* nomine, *Aldermanno*, in mutuam alterius cujusdam terræ, quæ ei erat acceptior, permutationem. Postea vero eadem *Eathelfleda* patre suo prædicto & eodem *Eathelstano* alea fatali delusis, si per terram memorata calumniam instruens ordine judiciario, eam in hereditaria fortis suæ jus revocavit, revocatam deinceps Deo & sancto *Benedicto* *Ramesiæ* cum funere corporis sui conferens in redemptionem peccatorum suorum & pretium sepulturæ. Idem præterea verus *Israëlitæ* *Ailvvinus* terram de *Helingeia*, quæ undique aquis accincta est & profunda uligine mariscorum, dedit *Ramesiæ* cum *Resberev* vico suo, quod foris insulam habetur, & molendino adiacente. Medietatem quoque piscariæ ejusdem loci dedit ecclesiæ: alteram verò partem filiis suis. Dedit etiam quinque hidas apud *Vvallsocne* & dimidium piscariæ

* Et hæc tria sequentia existant in *Monastico* à pag. 234.

suæ, quæ eum in Vvelles contingebat. postea verò terminum vitæ positurus, alteram medietatem reliquæ adjiciens portioni, totam simul piscariam Ramefensi ecclesiæ contulit, cum mancis & costis piscatorum. Terram quoque de Briumtona, quæ post patris sui obitum; & decem hidas, quæ post decessum matris in hereditariam sibi sortem ceciderunt, dedit Ramefiæ pro sua & utriusque parentis salute. Hac est illa terra de Vveitona, quam (sicut supra in prima hujus opusculi distinctione retulimus), Rex Eadgarus dederat eidem EALFIRENNÆ matri Comitis, pro ea quam in cunabulis impenderat sedulitate nutritura.

ANN. CR.
CM. XCII
FEB. XXIX.

30. Dedit etiam idem vir Deo devotus Ailvvinus decem hidas apud Griddinge & Vvederoum, quas sub Regis & optimatum testimonio appenso cuidam vito OTHENGARO non modici æris pretio iusto possederat titulo emptionis. Nec in hiis quoque fervori devotionis suæ terminum ponens dedit septem hidas apud Strinecle, & quamdam partem decem hidarum quas habuit apud Teste pro anima jam dictæ Eathelstedeæ uxoris suæ, pro alia verò illarum hidarum parte, ut integra omnes cederent ecclesiæ Ramefensi in possessione, à fratribus ejusdem loci accepit in escambium terram quamdam de Lintona, quam vit quidam, Vvlfhunus nomine in liberam eis contulerat eleemosynam, quando seculo renuncians collegio eorum sociatus est. Porro terram de Aceleia prædictis donationibus suis vir fidelis adjecit, quam quidam præbyter, Lineraundus nomine, vivendi finem faciens, multis testibus ei in testamento reliquit. Dedit etiam sex hidas in Vvammafordia, quas postea fratres Ramefiæ per posteriorum calumniam sibi ablatas numeratâ pecuniâ redemerunt. Pratum præterea apud Honctonam, & molendinum quod à quorundam cognato suo Sirico, dato ei non modico probatæ monetæ pretio, comparaverat, eidem ecclesiæ in jus perseverabile concessit. Terram quoque de Hemmingfordia, quæ opido Huntedunensi ex opposita parte fluminis habetur vicinior eidem ecclesiæ, in fidei suæ & devotionis monumentum contulit sempiternum. Hanc autem terram, quia accessu propiore sibi erat acceptior, in publicam & legitimam acceperat permutationem à sancto EATHELWOLDO Vvintoniensi Episcopo pro terra de Hatfeld, multis à præfato Episcopo precibus sollicitatus, triginta scilicet hidas pro quadraginta, fertilitatis fortè vel vicinitatis gratiâ pluris reputans pauciores.

V. *Quomodo duos martyres, Eathelredum atque Eathelbrictum, Ramefiæ transferri fecit.*

31. Sub eadem tempestate duo gemelli fratres, EATHELREDUS atque EATHELBRICUS^a, ex ingenuo antiquorum Regum stemmate oriundi, & post obitum patris cum ad debitam sibi aviti beneficio sanguinis regni adoluerent dignitatem, Edati cujusdam nebulonis livore innocenter jugulati. apud [æles] venerabilis Aldermanni, VVACHERINGÆ nomine, antiquitus habebantur in ecclesia contempulti, quos cum pietas divina martyrii gloria sublimatos nonnullis signorum indicis declarasset, visa est eidem Aldermanno minus eis ibidem honoris & reverentiæ quàm deceret exhiberi, eorumque pignora fecit cum devotione concedenti Ramefiæ transferri ecclesiæ, ipsam & omnium donationum suarum summationem duarum pretiosarum gemmarum illustratione perornans.

VI. *Quarundam personarum commendatio quæ plurima Ramefensi ecclesiæ terrarum donaria in plena corporum sospitate factò testamento cum chirographis suis provida dispensatione contulerunt.*

32. Dignitas conditionis humanæ à primæva suæ originis radice cupiditatis mundanæ obelo fauciatâ, per traducem successiva generationis lineam eo usque suæ corruptionis morbum transfudit, ut nostri nunc novissimi temporis viri & mulieres, quibus divitiarum ad votum affluit copia terrenarum, etiam in extremis agentes vix earum pondus deponant & amorem. Unde nonnunquam contingit, ut plerique dum sibi spatium vitæ diuturnioris promittunt, agrotantes spem suæ augurio decepti, flebiliter decedant intestati. Sed non est salubris consilii pro spe caduca & incerta, certa & æterna subire dispendia. Proinde antiquorum plurimi quos meliora secula procrearunt, & quibus uberior inerat virtutum vigor & gratia; nulla adhuc valetudine tacti, sed dum propensius eis mundanæ prosperitatis cum plena corporum sospitate favor arrideret, de rebus suis quid cuique religiosorum locorum post se pro animarum suarum salute cedere debuisset, incertæ vitæ certa fallentes dispendia providè disponebant: testamentum quoque suum contra futura gene-

^a Vvillielmo Malmesburicensi Egelredus & Egelbri-
ctus, quos filios patris sui Eibertus Rex Cantuariorum in spem regni adolere metuens, a matris
circa se habitos, tandem ab aula frequentia removit, contulit suum eis invidens. Accessit r. græ malignita-
ti minister sanctus nomine Thunze, quod tonitruum
sonat, qui eos quotidianis deceptos hostis, inter am-
plexus ipsos prigione confodit. Cetera leges apud cum-
dem Vvillielmum in lib. 4. de Pontificibus Anglorum
cap. 5.

ANN. CH.
CM. CXII
FEB. XXIX.

rationis malitiam litteris commendabant, quatinus authentica scripta exquisitam posteris publicæ attestacionis exhiberent veritatem. Nihilominus tamen eorum aliqui ea quæ alienis deputabant, propriis quoad viverent usibus reservabant, scientes juxta apostolicæ sententiæ fidem, testamentum in morte solummodo testatoris confirmari, vivente verò testatore non valere. De qualium numero quarumdam hæc personarum mentionem cum beneficiis, quæ nobis hoc modo contulerunt, & beneficiorum chirographis dignum duximus annotare.

33. Igitur **VVILFGINA** Comitissa, præfati Aldermanni legitima^a uxor, viri fidem æmulans & devotionem, dedit Deo & sancto Benedicto Ramesiæ regiam villam de Bramcestria, quæ supra mare sita est in Nortstolchia, ad vestimenta fratribus procuranda, & meræ liberalitatis suæ donum hoc chirographo suo quod de Anglico latinum fecimus ad posterorum noticiam confirmavit.

VII. *Chirographum VVilfgiva Comitissa, quæ dedit Bramcestriam.*

34. In nomine Domini ego VVilfgiva Comitissa omnibus notum facio hoc quod omnipotenti Deo concedere volo, post dies meos pro anima mea, villam scilicet de Bramcestria, do Deo & sancto Benedicto Ramesiæ, hoc volo ut firmiter stet, & à nullo hominum immutetur. Hoc scriptum fuit in tribus partibus divisum, quarum una remansit in manibus **EATHELSTANI** Episcopi, alteram mecum retinui, tertiam opuli Ramesiam. Deus optimus custodiat omnes quicumque hoc custodire voluerint, & qui hoc immutare attentaverit, Deus illum ad justitiam & emendationem revocet, amen.

VIII. *In hac scriptura continetur, quomodo Eathelgiva Comitissa pro anima sua salute dedit ecclesiæ Ramesensi Stovve, & alia quedam donaria in auro & argento, sicut Anglicè scriptum invenimus.*

35. Ego **EATHELGIVA**^b Comitissa do & concedo ecclesiæ Ramesiensi ad honorem Dei & sancti Benedicti, & ad animæ meæ subsidium sempiternum, terram meam de Stovve & de Brunne, ita liberè & quietè possidendam, sicut ipsa eam unquam liberius & quietius possedit; & novum molendinum, & unam marcæ auri; cujus medietas in usus Monasterii necessarios cedat, de altera verò medietate refectio fratribus procuretur: & duos scyphos argenteos de duodecim marcis ad pondus hustingie Londinensis ad servendum fratribus in refectorio: quatinus dum in eis potius edentibus fratribus ministratur, memoria mei eorum cordibus artius inculceretur. Eitote, fratres carissimi, memores mei erga eum cujus gratia indigeo: Deus autem sit nobis propitius, & ego vobis fida soror ero, quamdiu duraverit tempus meum.

IX. *In hoc scripto quod de anglico latinum fecimus, declaratur, quomodo Eathelstanus Manessune in vita sua de possessionibus suis & terris disposuit, & hoc Ailvvino Aldermano & ceteris amicis suis notum fecit, & quid post ejus obitum inde factum sit.*

36. In primis Eathelstanus Manessune concessit sancto Benedicto Ramesiæ terram de Cateriet pro animæ suæ salute, cum dominio & hominibus, cum gurgitibus & piscariis, sicut ipse & pater suus ea unquam melius & plenius habuerunt: & terram de Vvalde sanctæ Eathdritæ de Ely; & per omnes terras suas de triginta hominibus numeratis tredecim manumisit, quemadmodum eum fors docuit, ut in quadrevio positi pergerent quocumque voluissent. Uxori verò suæ dedit in dotem Olopham & Gravelle & Vverreste & Elefvvothe, quatuor scilicet has terras in vita sua possidendas; post mortem verò ejus ut remaneret sancto Benedicto pro sua utriusque salute. Medietatem quoque terræ de Cnapivelle dedit eadem uxori suæ, & alteram medietatem Lesio cognato suo. Concessit etiam memoratæ uxori suæ facere quod voluisset de terra de Ovra & de Halivvella: filio autem suo concessit terram de Coteham, si amicorum consilio adquiescere voluisset; sin autem in dispositione Ailvvini Aldermanni eadem terra remaneret. Dedit præterea primogenitæ filia suæ terram de Grantadene, quam **EATHELSNETHA** mater ejus spiritalis, quæ eam de sacro fonte levaverat, ei concesserat; & sorori ejusdem duas hidas apud Hetteleiam, & Alfvvonne juniore filia suæ quamdam terram de Slepe, & terram de Haggethonne: & post mortem puellæ decrevit eandem terram ecclesiæ Ramesensi venire in possessionem; si verò heredem haberet in vita sua, eandem terram heres teneret, postea Ramesiensi ecclesiæ pro sua & antecessorum suorum animabus remansuram. De-

^a Nempe tertia, ex Monastico pag. 237, ubi alia- | va memorantur de Eathelgiva in capite sequenti.
duæ priores Ailvvini uxores, Eathelada & Eathelgi- | ^b Hæc secunda fuit uxor Ailvvini, ex mox dictis;

dit etiam Lesio reliquam terram de Hettenleia, & filio fratris ejus terram de Potune post mortem Affsi erga eam dirationare posset, quod ipsa eam cuiquam dare non deberet. Itemque præfate uxori suæ dedit medietatem totius piscariæ de Vvelles, & consuetudinalium præsentationum; alteram medietatem filio suo & duabus filiabus.

ANN. CH.
CM XCII
FEB. XXXIX

37. Post obitum igitur ejusdem Eathelstani uxor ipsius, parentum inducta suggestione, huic testationi omnino contradixit, conventionem quamdam excogitaram præterdicens, quam (ut dicebat) inter se habuerant ipsa & vir ejus dum adhuc viveret. Rogavit itaque mulier Fratres Ramesiæ, ut ei liceret liberè possidere terram de Elefvorthe, ut quicquid de ea disponeretur esset & stabile tam in vita, quam post mortem ipsius, & ipsa eo pacto totum reliquum stare permitteret, sicut superius scriptum est. Tunc Fratres communicato ad invicem consilio, animam defuncti, fide quam viventi promiserant nolentes defraudari, quia in eis spem habuerant, quod liberos suos post mortem suam adjuvarent, concesserunt mulieri terram quem petierat, ea tamen interposita conditione, quod terra de Slepe post dies prædictæ Alfsvennæ filia ejus tota simul Ramesiensi ecclesiæ remaneret, sive haberet liberos, sive non. Mulier igitur placito adquiescens, hoc totum assidavit in manu S. Oswaldi Archiepiscopi cognati sui, fide jussoria insuper præstita cautione. Hoc totum factum fuit apud Slepe, in die qua præfati Eathelstani anniversaria commemoratio agebatur, sub testimonio Eathelsii filii Eathelstani Aldermanni, & Leofrici filii Eath-lyvoldi Aldermanni, Eadrici, Leofrici, Lefsvini filii Eathol- si, Alfnothi de Aisricheleia, Oswoldi presbyteri, & aliorum multorum, qui conventioni huic interfuerunt. Judicet altissimus eum qui hoc immutare præsumserit, quod ipsi cum vadio & fidejussoribus inter se confirmaverunt.

X. *Istud est chirographum Alfelmi & Affæ uxoris ejus de terra de Potune & de Hettenleia, quarum priorum (sicut in superiori scriptura continetur) Eathelstanus Manucessune dederat Leoffio cuidam cognato ejusdem Alfelmi; posteriorem verò cuidam filio fratris sui, si erga eandem Affam eam dirationare posset. sed quia non potuit, idcirco eadem Affa eam dedit Ramesiæ, sicut inferius scriptum continetur.*

38. In nomine Domini, ego Alfelmus & Affa uxor mea, notificamus præsentis scripturæ in iudicio Ailvino Aldermanno & multis amicorum nostrorum, cum eo nos pro animarum nostrarum salute dedisse & concessisse Deo & sancto Benedicto Ramesiæ terram de Hettenleia, & terram de Bottune cum omnibus ad easdem terras pertinentibus, in libera elemosynæ munus æternum. Et ut hoc apud generationem nascituram ratum habeatur & firmum, præsentis pagina munimine sub eorum omnium testimonio apud Vvatham- stede devotionis nostræ donationem roboravimus.

39. PIÆ MEMORIÆ ALFVVOLDUS. Ailvini Aldermanni a germanis, qui celeberrimis quattuor causis prudentia, scilicet seculari, probitate militari, generis nobilitate & morum venustate apud omnes sui temporis clarus habebatur & insignis, fraternæ fidei amulans devotionem, dedit Deo & sancto Benedicto Ramesiæ Riptonam quoque cum Vveninstona Bithernæ & Elingtonam, Honctonam & Vvittonam, nobili ingenuæ mentis largitate, æternalis in eodem loco memoriæ fructum & decus sibi egregium comparans sepulturæ. Ipso tamen rogante & fratribus Ramesiæ ejus placito convenientibus, ALFILD legitima ejus conjux omnes memoratas terras, præter Honctonam & Vvittonam, in vita sua nomine ecclesiæ tamquam usu fructuaria possedit, post facta ipsius in possessionem ejusdem ecclesiæ iusto præfate donationis titulo redituras.

XI. *Istud est chirographum præfate Alfildæ Comitissæ uxoris supra memorati Alsvoldi Comitissæ, in quo continetur, quomodo in facta concessura resignavit ecclesiæ Ramesensi Riptonam, & Vvenintonam, & Elingtonam, & Bithernam.*

40. In nomine Domini Dei summi, ego Alfild notum facio omnibus amicis meis, quomodo disposui de rebus & possessionibus meis, quas vir meus Alfsvoldus Comes, frater Ailvini Aldermanni, mihi & liberis meis concessit. In primis igitur concedo Deo & sanctæ Mariæ & sancto Benedicto Ramesiæ terram de Ryptonam, & terram de Vvenintonam, & terram de Clintonam, sicut prædictus vir meus Alfsvoldus eas, adhuc vivens, viva voce eidem ecclesiæ concessit. Concedo etiam ЕАДНОТНО filio filie meæ, ut si Fratres Ramesiæ eum in monachum suscipere voluerint, terram de Bytherna simul cum eo cedat Ramesiæ in possessionem; quod si noluerint, nihilominus concedo eandem terram præfate ecclesiæ pro animæ meæ salute. Concedo præterea Almaro capellano meo terram de Cloptonam in diebus suis liberè tenendam: post dies verò ejus remaneat simul cum ce.

Lege Ailvini genealogiam in Monastico pag. 231.

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

Bbbbb ij

AN. CH. 33
CM XCII 33
FE. XXIX. 33

teris terris ecclesie Ramesensi. Rogo autem Deum omnipotentem, ut quicumque vel parentum meorum, vel hominum ceterorum contra hoc venire presumpserit, vel quicumquam horum immutare, iram iudicis aeterni cum reprobis Angelis incurrat, nisi vivens delictum suum digne emendaverit. Amen.

41. Iste quem supra memoravimus Eadnothus, praedictae Alfeldae ex filia nepos, sicut a plerisque conjicitur, fuit ille quondam Slepensis praebiti Praepositus, qui cum divina placuisset pietati sancti Ivonis a sociorumque ejus ossa revelari, relata sibi visionis temere fidem irridens, ipsum sanctum sitotem vocavit, a quo etiam in temeritatis ultionem perseverantis usque in finem valetudinis, ocreas accepit, quatinus videlicet traditi hujusmodi sathanæ in interitum carnis in die Domini spiritus salvati mereretur.

42. Vir quidam dives, Godricus nomine, aeternae vitae adipiscendae desiderio tactus, dedit ecclesie Ramesensi in pretium salutis aeternae totam terram sui juris in Gretona, sub testimonio BRITHNOTHI & GERMANI Abbatum, EATHNOTHI Praepositi & omnium fratrum Ramesiae, & VVlnothi de Stovve, Aethothi filii Godingi, Lessii filii Gode & aliorum proborum hominum plurimorum.

43. Sub eodem quoque tempore erat vir quidam in territorio Eboracensi, EARNE-TEL nomine, cum uxore sua VVLFROUN generis & patriae notitiam nominis indicio declarans, qui ambo venustate morum natales ingenuos perornantes, & in incerto divitiarum nullam sibi penitus fiduciam statuantes, ex assensu communi decreverunt, ut terra sua de Hitelinge & de Rimildetune post obitum suum in redemptionem peccatorum suorum ecclesie Ramesensi cederet in possessionem. Quod ut ratum apud posteros haberetur sub subscripto chirographo suo hoc confirmaverunt, & ecclesiam exinde fierunt.

XII. *Chirographum Earuketeli & Vvlfroun uxoris suae.*

44. Ego Earuketel & Vvlfroun uxor mea Eathelredo Regi domino nostro, & omnibus suis de Eboraco & de Noringeham, notum facimus nos concessisse & praesenti chirographo confirmasse Deo & sanctae Mariae & sancto Benedicto de Ramesia post dies nostros terram nostram de Hitelinge, & terram de Riuldetune, cum firma & servitio, sicut habetur in dominio nostro. Volumus autem ut post dies nostros corpora nostra ibidem (si Deo placuerit) sepulta requiescant: & ubicumque alter nostrum vitam finierit, Fratres Ramesiae venientes cum cultamento tam suo, quam amicorum nostrorum, corpus defuncti Ramesiam deferant tumulandum. Et ego Earuketel volo quod in pretium sepulturae meae, & animae salutem, proveniant ecclesiae Ramesensi quindecim librae de argento, & auro, & & catallis, quae die defunctionis meae apud me contigerit inveniri. Pro salute vero animae praefatae uxoris meae, & corporis sepultura remanebit eidem ecclesiae terra de Lochamtona, cum catallis omnibus quae in ea inveniuntur. Ego autem Vvlfroun singulis annis vitae meae ad festum S. Benedicti, quod est in aestate, decem mitras de brasio, & quinque de grut, & quinque mittas farinae triticeae, & octo pernas, & sexdecim caseos, & duas vaccas pingues de terra mea Hitelinge pro respectu decerno eidem ecclesiae procurari; in capite vero quadragesimae octo iscios. Quicumque ergo hanc donationem infringere presumpserit vel permutare, animadversionis aeternae in die iudicii coram Deo reus existat, nisi condigna poenitentia temeritatem suam correxerit. Nec liceat cuiquam Episcopo, vel monacho has terras pro auro, vel argento permutare, sed sint semper in possessione ecclesiae, cui eas per hoc chirographum studuimus confirmare.

His patre & matre natus est bonae indolis puer EATHELSTANUS, quartus postea Ramesiensis ecclesiae Abbas.

XIII. *Quod non omnes donationes, quae sub eodem tempore ecclesiae Ramesensi sunt collatae, hic annumeratae sint.*

45. Haec igitur quae praetaxavimus in diebus illustrissimi Regis Eadgari ecclesiae nostrae collatae sunt terrarum donaria, quae vetustissimis schedulis, cartarum seu chirographorum formam praetendentibus, universa ferè anglicè scripta invenimus, inventa in latinum idioma transferre curavimus, translata huic libello seriatim cum rubricarum annotationibus ad notitiam lectorum inferentes. Notandum verò quod nullis eadem schedulae sigillorum impressionibus sunt munitae: quia videlicet universae hujusmodi figurarum, facies, quae crescenti cum dierum malitia aetate hominum calliditati nostris nunc temporibus opponuntur, simplex illa antiquitas non habebat. Nonnullae quippe aliae donationes

NOTA.

De hujus sancti Ivonis inventione agit Vvillanus Malmesburiensis in lib. 4 de Pontificibus Anglorum cap. 5. aitque ex ipsis manuscriptis Simonsis anfractibus, ubi repertum Ivonis corpus, erupisse fontem | dulcem potui, accommodum omnium valetudini: adeo | ut nullus sit in Anglia sanctus Ivone vel ozoratu facilius, vel effectu efficacior.

ab aliis eodem tempore memoratæ ecclesiæ donatæ sunt , quarum cartæ , vel chirographa , quia vel verustate consumta sunt , vel per injuriam perierunt , nostro eas stilo declarare superfedimus , maximè quia in subscripto præfati Regis Eadgari privilegio commemoratas & confirmatas , ad veterum fidem & devotionem commendandam & præsentis tempestatum malitiam refellendam , valere satis arbitramur.

ANN. CH.
CM XCII
FEB. XXIX.

XIV. *Quomodo viri Deo devoti . S. Oswoldus , & dux Ailvvinus Regem Ælgarum de confirmandis per suum privilegium universis scriptis donationibus adcentes convenerunt.*

46. Post hæc ergo sanctissimus Archipræsul Oswoldus , & urbanissimus dux Ailvvinus , ante suspecta hujus vitæ instabilis dispendia , infertos piorum sudores operum blanda consummata perfectionis manu extergere gestientes , communicato consilio , speriditum Regem Eadgarum aduent , familiarique eum ausu taliter allocuti sunt . Invicissime principum & Regum specimen terrenorum , regis benevolentia tuæ favorem , quem nobis huc usque ad votum arrisisse gaudemus , multarum prosequimur actionibus gratiarum . Porro numquam alicujus malignantis delatio ferentatem tuam nobis obduxit , nec mendacium aliquod lumen nobis gratia tuæ obscuravit . nec mirum , nam personas quas justitia & honestas videntur commendate , nullius objectione criminationis vilescere , nullo apud excellentiam tuam patrocinio certum est indigere . His etenim duabus virtutibus facile favorem præstans non rogatus , quarum altera te in decus admirationis , altera omnibus univerforum undique Regibus regnorum in formam proposuit imitationis , prudentia tua & probitate tota jam Anglia tranquilla pace latatur , nulla bellorum suspicione sollicitatur , æruginè arma exterorum consumuntur , silenti litui , gladii hebetescunt , domesticæ quoque fraudis incentes rareseunt , alienæ possessionis expilatores conquiescunt , matronalis seu virginalis hostes pudicitia delitescunt , omnis denique iniquitas conculcata tabescit , victrix justitia ad omnem liberè conatum convalescit . Monasteria nempe quæ quondam clericorum sæcularium invaserat ambitio , dehonestaverat conversatio , fœdaverat luxus ; tuis jam liberata triumphis , tam ordinis regularis per civitates & castella , quàm observationis monasticæ proventu votivo gaudent & proventu . Sed quoniam in rebus humanis nil solidum , vel quietum , ubi aër communis nunc pluvialis est , nunc ferens est , post tranquillitatem , suspecta præcavenda est tempestas , post coruscationem istus grandinis declinandus . Adhuc siquidem simultatis velo adumbrata spirat iniquitas , & in obitu tuo vires sibi redivas obdurata malignitas reservavit . Ea propter majestati tuæ fiducialiter supplicamus , quatinus ecclesiam quæ in insula Ramesiæ nostrorum studii laborum & impendiis facultatum , cum regia tuæ munificentia adminiculo constructa , & Deo & sanctæ Mariæ sub Benedicti patrocinio dedicata est , in tuæ recipias custodia protectionis , & ad nominis tui memoriale sempiternum , omnes donationes beneficio fidelium eidem collatæ , privilegii tui auctoritate , & tuæ imaginis impressione titulum perpetuaris & robur perpetuæ securitatis assequantur . Solent enim privilegia Regum , testamentorum vice , à morte testatorum perseverantia statum obrinere ; & contrahere firmitatem . Hoc autem dixerunt viri providi & prudentes , quia (sicut supra taxavimus) impressiones nonlum antea passim in usum venerant sigillorum .

NOTA

47. Respondens ergo voce hilari Rex ait . Congratulor , ô fideles mei , devotionis vestrae successibus & proventui laborum : vos inter lummos amicos majestati meæ , alter in divinis rebus , alter in humanis à secretis adstitistis , quorum fidem plurima bonorum operum argumenta commendarunt . Per vos regni mei status solidatur , disponuntur jura , tractantur negotia , & ad votum prosperantur universa . Sed , sicut sermo vester peroravit , post bona mutabilia , malorum timendus est accessus . Nulli etenim mortalium semper successit feliciter , nemo unquam de prosperitate votiva vel latabitur continuè , vel lætatur est . Quapropter , carissimi mei , dignum est vestrae annuere petitioni , & providentia saluari suspecta præpedire calamitatis eventum . Conversusque Rex ad Ducem Ailvvinum , Nolle , ait , & audire desilero , quod fama de te , amice carissime , celebrat , utrum verum sit nec ne . Ferunt siquidem nonnulli beatum Benedictum , qui Ordinis monastici dicitur institutor , per vicariam interposita personæ tibi injunxisse visionem ; ut hoc ei templum in loco quem memoras , construere deberes , cujusdam miraculi exhibitione visionis affirmasse veritatem . Cùm igitur Regi gratanter auscultanti Comes cælestis oraculi seriem & rerum gestarum ordinem retulisset ; accito Rex notario jussit omnia litteris in privilegio a suo ad futuræ generationis notitiam commendari ; ecclesiam quoque Ramesensem , omnesque donationes eidem collatas , eodem privilegio & valituro

^a Exstat hoc Eadgari privilegium apud Spelman- num in tomo 1 Conciliorum Angliæ pag. 432 , sed non integrum , & abique ista de S. Benedicto narra- tione , quæ legitur in Monastico Anglicano pag. 235 , ubi privilegium istud integrum habetur .

ANN. CH.
CM CXII.
FEB. XXIX.

in avum multarum venerabilium personarum, quarum nomina ibi taxantur, anathemate communiti.

48. His ita gestis, post jocundæ prosperitatis insignia, quibus tunc temporis Anglicana sub tanto Principe claruit ecclesia, ne eam successus votivi insolentem dejicerent, vel vacatio longa exigeret in contentum; cribrari eam tamquam triticum expetente satana, divinæ complacuit dispensationi, quatenus & intellectum vexatio auditui importaret, & humilitatem tribulatio custodiret. In sententia ergo vigilum securitas radicem arboris præproperè nulla est succidenda; dum illustris Rex EADGARUS, postquam orbis Anglici principatum sexdecim tantùm annis plus quatuor virtutum moderamine quàm exercitio tyrannidis martiæ laudabiliter & pacificè tenuerat, validudinis corporeæ tactus est aculeo: quo urgente natura debitum solvens, viventi simul & regnandi finem fecit. Regales exuvias Glastoniensis ecclesiæ Pater & Fratres, cum sancto multorum venerabilium virorum conventu præclaris (ut decuit) inferiis exceperunt: quatinus templum quod ipse magnificentia regali constructum possessionibus ampliaverat, nobilitaverat honoribus, pignore corporis sui excellentiùs nobilitaret. Lucernâ ergo tanti luminis extinctâ, plurimæ pristinæ malignitatis statim tenebræ emerferunt. Tunc etenim malignantium factio horam & potestatem tenebrarum aucupata veteris audaciæ cornu tabidum erexit: quanto diutiùs explendi sui favem desiderii protelatam doluit, tanto vesaniùs accepta in oves dominicas demum opportunitate lupina rabie debacchata. Tunc clerici quorundam magnatorum filiorum Belial armati favoribus, Monasteria expulsis Monachis denuò invadentes, redivivam temerariæ præsumptionis suæ violentiam per loca exercuerunt. Tunc Monachi potentioribus humiliter cedentes, recidivam calamitatis pristinæ miseriam incurrerunt. ò quàm callida aleatrix mors, quàm incerti jactus tesserarum! ò quàm varius rerum eventus! tessera mortis quam infida! Tota ergo Anglia in obitu Regis perturbata, cum verteretur in luctum chorus Monachorum, organa in vocem flentium; viri Deo devoti dux ALVVINUS & ejus frater ALVVOLDUS zelo fidei armati, sanctorum patrum instituta convelli doluerunt, manuque valida congregata principibus malitiæ audaciter resistentes, partes Occidentalium Anglorum viriliter defenserunt, sicque Deo volente Ramesensis ecclesia integritatem tam morum, quàm rerum suarum conservavit indemnem. ubi verò nullo resistente potentes tunc potuerunt, defecerunt impotentes, quantum tunc laboris & doloris Monachi illis diebus pertulerunt, nec ipsa prolixitas permittit expedire.

Ecclesiæ
Anglicanæ
status post
Eadgari
mortem.

XIV. *Quomodo de ecclesiâ Vvinchecumbe epulsis Monachis, Abbas loci Germanus Floriacum expetit, & exinde denuò Ramesiam à sancto Oswaldo revocatur.*

49. Inter alia quoque Monasteria quæ tot malorum adversitas tunc temporis profligavit, ecclesia de Vvinchecumbe tanti turbini ictum non evasit. ubi cum Monachi plus potestate quàm æquitate expellerentur, vir venerabilis GERMANUS, quem de Ramesia assumtum loco eidem Abbatis jure prælatum sermo superior affirmavit, transito mari Floriacum, ubi quondam monastica institutionis rudimenta susceperat, expetiit: fratres verò qui cum eo de Ramesia Vvinchelcumbam ad confirmandas ibidem novarum plantationum teneritudines advenerant, alium refugii locum non habentes, nota prioris incolatus præfugia petierunt, lociatique duo greges quadragenarii numerum unum compleverunt. Exacto deinceps triennio, misso Floriacum oriùs nuntio, B. Osfvoldus prædictam Germanum inde Ramesiam advocavit, ubi usque ad decessum Aldermanni inter fratres in sancta conversatione semper proficiens demoratus est.

XV. *Quomodo S. Dunstanus & S. Osvaldus cum coepiscopis suis Edvardum, filium Edgari, Regem consecraverunt.*

50. Intercè duo Metropolitanæ Dorovernensis & Eboracensis cum Vvintoniensi & ceteris coepiscopis, coacta cætu virorum timentium Dominum, super sedanda regni turbatione consilium communicantes, duorum filiorum Eadgari Regis, majorem natu EDVARDUM sensu vegetiorem & viribus, consecratum de more & diademate regni insignitum promoverunt in Regem: qui patrinorum studiorum æmulator, bonis in blandimentum pacis, malis in terrorem timoris adolescens, horum in se odium excitavit. Unde factum est, ut cum quinquennio regnum strenuè gubernasset, perfidæ gentis prodicione, vitali innocenter aura privatus, regnum cæleste, pro terrestri commutaret. Ex hujus mera donatione duas hidas in Bronchtona fide hereditaria usque hodiè possidemus.

XVI. *Quomodo frater Ædnothus unam hidam terra in Bronctona, & aliam hidam in Bottintonia ecclesia Rameſienſi acquisiuit.*

ANN. CR.
CM XCII
FEB XXIX.

51. In tempore quoque ipſius, frater Ædnothus, quem Præpoſiti vice rerum exteriorum apud Rameſiam gerere diximus adminiſtrationem, unam hidam terra in villa præfata ab ÆTHELVOLDO Epifcopo Vvintonienſi legitima ambitione pro eccleſia de Vvilburgehama, & pro quadraginta acris, quas ibidem Vvlfthunus monachus (cujus ſupra meminimus) nobis dederat, in jus Rameſie acquisiuit. Eadem nihilo minùs tempeſtate cum cujuſdam negotii difficultas inter prædictum Vvintonienſem Epifcopum Elienſis eccleſie patronum, & Rameſienſis eccleſie advocatum Ailvvinum diutiùs protelaratur; memoratus frater Ælnothus, fratrum Elienſium precibus inductus, eiſdem ſancto Epifcopo plurimum honoris impendit; & Aldermanno ad conſenſum emollito, jam dicti negotii deſideratum eum ſortiri fecit effectum: in cujuſ viciffitudinem beneficii fratres Elienſes & eorum primus Abbas BRITHNOTHUS dederunt jam dicto fratri Ædnotho unam hidam in Bottintone ſub teſtimonio ÆTELSII avunculi ipſius Aldermanni, & ÆLEGITHE & liberorum ejus. Providus itaque vir Ælnothus & prudens, quatuor ceſpites cum gramine vituli de ipſa terra aſſumtas in ſcripta * Rameſie ſuper altare B. Gregorii, providentiam ejus multorum oculis cum favore proſequentibus, in hujus meræ donationis argumentum collocavit.

Brithno-
thus primus
Abbs
Elienſis.
NOTA
*ſin crypta

XVII. *Æthelredus frater Ædvardi regni jura ſuſcepit.*

52. Igitur Rege Ædvardo (ut fides tenet fidelium, & ipſa divinitas miraculorum declarat inſicio) cætuſ martyrum per martyrionem ſociato, junior frater ejus ÆTHELREDUS, vir vegetus corpore, & animo prudens, ad regie dignitatis ſaltigium in funiculo hereditariæ ſucceſſionis ſublevatus eſt. qui EMAM Normannentium ſpecimen feminarum, ſenioris Richardi Normannorum Ducis filiam, in conjugem accipiens, duos ex ea filios ÆLFREDUM & ÆDVVARDUM poſtea Regem procreavit. Rex igitur Æthelredus patris ſui Ædgarum ſilem imitatus & devotionem, inter alia liberalitatis regie diverſis eccleſiis pro incolunitatis ſue ſtatu & regni collata beneficia, dedit Deo & ſancto Benedicto Rameſie novem hidam in ſapediſta villa de Bronctona, litteriſque ſuis eandem donationem ad futuræ poſteritatis notitiam commendavit.

53. In diebus illis fratres Rameſie diſpendio pecuniarum poſſeſſiones ſuas ſemper dilatare ſolliciti, & ſucceſſorum ſuorum providè utique venantes utilitatem, terram quamdam apud Sueileſvulle veno propoſitam à quodam viro Leomanno ſub oculis & teſtimonio copioſa multitudinis qui aſſuerunt, viginti librarum pretio comparaverunt.

XVIII. *Quomodo quidam præbyter Oſvardus decem ſibi hidam apud Slepe uſurpavit, & quomodo ſuper eiſdem à fratribus Rameſia implacitatus, cum eiſ tandem concordatus eſt.*

54. Sub eodem quoque tempore fuit quidam præbyter Oſvardus, propinquus Alfvvenna uxoris Athelſtani Mannellone, de cujuſ donatione villam de Slepe nobis acceſſiſſe ſupra meminimus, qui aulæ propinquitatis decem hidam in præfata villa uſurpataſ poſſedit: ſuper quibus fratres Rameſie contra eum calumniam machinantes, & multis cum placitorum gravaminibus infeſtantes, tandem mediantibus amicis taliter cum eo tranſegerunt. Habuerunt tunc temporis fratres prædicti ex juſto antiquitatis vetuſta beneficio octodecim hidas apud Bernevvelle, quas rerum ſtatu poſtea variante tempore variato, & aliorum diverſis ex cauſis ad alios jure devoluta, dubiæ fidei titulo poſſederunt. nam in vita Regis Ædvardi, proteſtata ſuper eiſ lite & cauſa ſapiùs ventilata, cum demùm apud Northamptoniam totius curiæ concors ſententia eas Regis dominio adjudicaſſet, de benignitate tamen Regis uſque ad hæc tempora fratres ſic penduli permanſerant in poſſeſſione. LEFVVINUS igitur filius Comitum Ælvvini, eiſdem diebus calumniavit adverſus quendam filium ipſius Oſvardi decem hidam in Vviclea, & octo in Aceia, quas juri ſuo competere arbitrabatur. Cumque filius Præbyteri expenſarum in placitando diutiùs diſpendia pateretur, & ſpes certa optinendi nulla ei ad votum arrideret; præbyter damnofiſ filii laboribus compariens, ſimul & memoratas decem hidam de Slepe contra calumniam Monachorum retinere ſe poſſe desperans, rogavit Lefvvinum, ut ſupradictas octodecim hidam de Bernevvelle pro decem hidis de Slepe in poſſeſſione ſibi à fratribus Rameſie commutaret, & filio ſuo memoratam terram, ſuper qua vexabatur, liberam dimitteret & quietam. Cui placito Lefvvinum conveniente, fratres Rameſie ſuſpecti damni præventientes acceſſum, ne quando eandem hidam de præcedenti judicio Rex ſibi ſalutare præcipere, eo libentius eas memorato Lefvvinum precibus præbyteri in permutationem liberam

ANN. CH.
CM XCII
FEB. XXIIX.

decem hidarum de Slepe concesserunt, quo cum Regi amicis, & Regem in ejus gratiam prouiore cognouerunt. Frater quoque Ælnothus suspectis provide ubique periculis obuians, dedit insuper prefato Lefvino duas hidas, quas habuerat apud Hirvinge, cum dominio & consueto hominum seruitio in hujus cambitionis monumentum; quatinus fratribus Ramefia nulla deinceps super hoc reclamatio oriretur. Cumque hoc factum Regis auribus relatione aliquorum innotuisset, Rex rei inquisita diligentius & agnita veritate, prudentiam Monachorum, quod sic alieni juris mercimonio proprium coemissent, collaudans, suspensas decem hidas de Slepe ab omni tam presentium quam futurorum calumnia liberat, pro sua suorumque salute Deo & sancto Benedicto concessit & confirmavit. Memorato verò Lefvino, qui carus ei erat & familiaris, terram quam receperat de Berneville tenere permisit, pro qua ejusdem quantitatis terra de Vvicleia & de Aulcia, quam de jure ipsius Lefvini fuisse præliximus, filio presbyteri ablatam in dominium suum permutavit. sicque volente Domino, & Regis gratia ultro favente, Monachi quod suum erat obtinerunt: presbyter verò & filius ejus jure quod injustè possederant amiserunt.

XIX. De terra quam frater Ælnothus emit apud Stapelfordiam.

55. Erat eodem tempore vir quidam Alfitanus, habens duas hidas apud Stapelfordiam, quas necessitate aliqua compulsus venalitati exposuit. Has frater Ælnothus, utilitatibus ecclesie semper invigilans, numeratis eidem centum solidis argenti optimi reliquis quælibet suis in possessionem ecclesie adjunxit.

XX. Quomodo frater Ramefia eandem terram pro terra quadam de Suasfham Alsvoldo fratri Aldermanni in excambium dederunt, & quomodo inde deinceps vexati sunt.

56. Nobilis autem vir Alsvoldus, frater Aldermanni, cujus sæpiùs supra mentionem fecimus, habuit terram quandam in Suasfham, quam non modico probati aris pretio ab Æthelvoldo cognato Vvlfani de Delham in jus suum sub multorum testimonio permutaverat. Hanc, quia ecclesie Ramefensi commodior esse videbatur, rogatus à fratribus in mutuam eis pro prædictis duabus hidas de Stapelfordia tradidit cambitioni. Sed quia semper vel clam, vel palam exercendæ suæ locum malitiæ iniquitas occupatur; post lapsum dierum memorato Alsvoldo fatorem sorte sublato, quidam Alnothus filius Godingi eandem terram contra ecclesiam improbè calumniatus, fratrem Ælnothum, utpote loci ejusdem præpositum & provisorem, cum aliquot fratribus super ea responsurum apud Vvendleberi coram iudicibus apparere coëgit, cui foro Alsvinus Aldermannus, & Ædricus Regis præpositus iudices præsidebant. Lite igitur inchoata, & rationibus hinc inde auditis, ex consilio magnatorum qui affuerunt, triginta sex Batones de amicis utriusque partis pari numero electos ipsi iudices constituerunt, qui causam judiciali inter eos sententia dirimerent, quibus ad decernendum exeuntibus & rem diutiùs examinantibus, interim idem Alnothus coram iudicibus fratrem Ælnothum interrogavit, & Alsvinum monachum qui cum eo venerat, quam ratione & cujus donatoris nomine eandem terram possiderent. Cui frater Ælnothus constanti voce respondens, illustri viri qui eam quiete & absque omni calumnia tenuerat, & liberè donare poterat, justo meræ donationis titulo se eam possidisse affirmavit. quem cum calumniator interrogaret, si assertionis suæ veritatem corporalis præstatione sacramenti cum præfato monacho socio suo probare auderet, ut omnis deinceps omnino controversia terminaretur; frater Ælnothus de puritate conscientie securus consensus. Omnibus itaque sententiam approbantibus, solus Aldermannus, vir probate prudentie & discretionis, viros professionis monastica coram potestate seculari juramentum præstare debere abjudicans, prorupit in medium: se Ramefensis ecclesie Advocatum, se possessionum ejus tutorem, se fraternæ donationis & fidei testem, ad se hujus juratorie cautionis exhibitionem pertinere allegans. Videntes igitur omnes constantiam viri & fidelitatem cognoscentes, propter reverentiam tam sublimis personæ & propter clarèscens veritatis indicia, præstandæ jurationis necessitatem exemerunt præfati Alnothi pro falsa calumnia, & religiosorum virorum vexatione injusta, universa tenura, & omnibus catallis Regis misericordie adjudicatis. Sed Ædrico Regis præposito, & ceteris qui aderant magnatis operam dantibus, idem Alnothus successum suorum dispendium prævidens, si tanti viri indignationem erga se consensere permisset; eadem terra publicè abjurata, & fide coram omnibus interposita, quod nunquam ulterius aliquid calumnie super ea præsumeret machinari; taliter ejus gratiam sibi se conciliasse gavisus est. Verumtamen infidi procedentis variatio temporis nos de proventu votivo nequaquam diutiùs permisit exultare. postea siquidem sustentationis nostræ baculo in excessu beati Osvaldi confecto, & protectionis nostræ cornu in obitu Aldermanni confecto, idem Alnothus opportunitatem nactus, nefario redivivæ temeritatis ausu con-

NOTA.

juramentum

ALIA VITA S. OSWALDI ARCH. EBORACENS. 753

tra juramentum & fidem suam vertens, eandem terram violenter nobis ablatam in suam convertere possessionem, semper deinceps veteris iracundiæ adversus utilitatem ecclesiæ juxta posse stimulos urgens.

ANN. CR.
CM. CXLII.
F. B. XXIX.

XXI. *Quomodo villa de Laushella, & terra de Halstede & Rifebi in possessionem Ramefia devenerunt.*

57. ALFVVINUS quidam filius Brixii, cui terrena possessionis & pecuniarum affluentia plurima arridebat, spiritu (ut creditur) tactus divino, ipsas pecunias cum sæculo naufractus, apud Ramefiam comam deposuit, & in conversionis suæ pignus dedit Deo & sancto Benedicto villam de Laushella cum omnibus pertinentiis suis, & terram de Halstede, & terram de Rifebi, nominis sui memoriam meræ donationis titulo posteris commendans æternam. Ad precem verò & voluntatem S. Osuoldi Archiepiscopi concessit memoratus Alfvinus monachus & totus fratrum conventus viro cuidam, Vvlfrico nomine, terram de Rifebi pro certa annui census presentatione nomine ecclesiæ in vita sua tenendam. Ita autem inter eos mediante sancto viro convenit, ut si aliquando idem Vvlfricus aliquam fraudem faciens, à pacto fortè resileret, statim fratres absque omnium placitorum litigio & arbitrio judicum, jus suum nullo obsistente resuscitent: quamdiu autem fidem fratribus de statuto censu annuatim solvendo integram servaret, eandem terram quiete possideret: eo quoque decedente sopita omnium heredum suorum calumnia in dispositionem fratrum libera & quietam rediret. Hoc totum idem Vvlfricus sub oculis multorum qui aderant, in manu viri Dei qui pro eo intercessor accesserat, affidavit, & fideliter quoad vixit observavit.

58. Vir quidam moribus & genere nobilis in territorio Vvigornia oriundus, nomine BERRICUS, vite hujus brevitatem & novissimi examinis districtam judicium animo revolvens, pro salute animæ tam suæ, quam Ethelrici filii sui, dedit Deo & sancto Benedicto Ramefia optimam partem possessionum, quas à divina largitate fuerat allecutus, terram scilicet de Stura cum dominio & firma totam integram liberam & quietam, sicut fuit die qua simul spiravit & expiravit. Hæc autem donatio facta est sub testimonio sancti Osuoldi & totius curiæ tam Ramefis, quam Vvigornienfis, & Ailvini Aldermanni, & Ailvardi Comitum filii ejus, & Ailrici Chile.

XXII. *Hoc est chirographum quod de anglico convertimus in latinum, quo S. Osuoldus successiva posteritati declarare curavit, quomodo ad petitionem suam fratres Ramefia concesserunt ei prædictam terram de Stura in vita unius hominis, cui eam assignare voluisset, in vita sua tenendam.*

59. Ego Osuoldus Dei gratiâ Eboracensis Archiepiscopus, præsentî scripto notum facio, tam tibi carissime amice dux Ailvini, quam toti curiæ Vvigornienfi, & omnibus amicis meis, quod dilecti filii & fratres mei de Ramefia concesserunt mihi terram de Stura sub gratuita conditione, qua pacificè inter nos potuit convenire, hoc est spatium vite hujus hominis, cui eam tenendam dimittere voluissim, cum instrumentum & rebus ad eam pertinentibus. Quapropter, carissime Dux, sub tuo & omnium vestrorum testimonio concedo eandem terram OSULFO cognato meo in vita sua tenendam, ita planè ut post ejus obitum cum instrumentum quod in ea invenerit, & omni melioratione quæ eam in vita sua meliorare poterit, ad honorem Dei & sanctæ Mariæ & omnium Sanctorum pro meæ & suæ & ejus qui eam primo eidem ecclesiæ Ramefis in testamento reliquit, animarum salute, in dispositionem fratrum & possessionem libera reseat & quietam. Quicumque igitur hoc imminuere tentaverit aut immutare, à consortio civium segregetur supernorum, & cum Angelis satanæ sit commoratio ejus in inferno, nisi in vita sua condigna satisfactione præsumptionem temeritatis suæ studuerit emendare, amen.

XXIII. *Donatio Godovini.*

60. Erat sub eadem tempestate quidam vir GODVVINUS nomine, fide & opibus dives, qui ut labilium mercimonio rerum nomini suo memoriam & animæ suæ æternam mercaretur salutem, dedit Deo & sanctæ Mariæ & sancto Benedicto Ramefia totam terram de Hecham, quæ sui juris erat, præter trium tantum hominum tenuram Æthelvoldi scilicet Dapiferi sui, Lestici Aurifabri, & Vvlfhari. His etenim annuentibus fratribus tenementa sua libere possidere concessit, tali proposita conventionem, ut quilibet eorum mortuus terram suam ab omnium posterorum calumnia liberam ecclesiæ Ramefis consignaret ad vitæ subsidium ibidem Deo famulantium Monachorum. Terram præterea de Horingherthe, quam pater uxoris suæ in extremis agens ei in testamento reliquerat,

Acta SS. Ordinis S. B. Sæculum V.

C C C C

ANN CH.
CM XCII
FEB. XXIX

post obitum ejusdem conjugis suæ, ipsa coram multis testibus favente pro sua utriusque salute in possessionem sepe nominatæ ecclesiæ cedere concessit.

XXIV. *Quomodo Alfvara dedit Ramefia Halivvulle & terram quamdam apud Elefvorthe cum ecclesiâ ejusdem villa, & Kinnoram, & terram de Boërleia cum aliis donariis multis.*

61. Quædam nihilominus matrona ALFVARA, genere nobilis, sed fidei devotione nobilior, novissima sua crebrò memorans & vitæ humanæ conditionem, in pretium salutis suæ dedit Deo & sancto Benedicto Ramefia terram de Halivvulle & ecclesiâ de Elefvorthe cujus erat Advocata, cum quadam ejusdem manerii portione; dedit etiam eidem ecclesiæ prædium quod dicebatur innora & cum Ædnotho quodam cognato suo, qui vitam ibidem mutavit, totam terram de Boërleia præter unam hîlam quam cuidam servienti suo Alfio in vita sua concessit possidendam, post fata ipsius in dispositionem fratrum, cum terra reliqua concessuram. Dedit insuper eadem mulier casulam unam & albam, & cetera omnia sacerdotalia ornamenta, & quinque marcas auri probatissimi ad hæc omnia deauranda, & unam cruem optimam, & pulvinar unum de palleo; duas quoque pelves argenteas, duas cortinas, & unum baucale, & seilam suam cum omni equestri apparatu, fidei suæ fervorem posteris suis proponens imitantium.

XXV. *Donatio Gode Presbyteri.*

62. Gode præterea quidam presbyter de Hallivella totam terram quam tenuit simul cum ecclesiâ sua post dies suos Ramesensi cœnobio assignavit.

XXVI. *Quomodo & qua de causa ipsa Ramefis ecclesiâ solo tenuis subversa est, & de novo in melius reedificata.*

63. Interea cum fratres Ramefiæ in novitatis suæ teneritudine tam votivis florent successibus, & in utilitatem eorum communem prona favoris publici vota convenirent; ne religionis aut profectuum suorum detrimentum continuæ prosperitatis paterentur accessu, placuit divinitati supernæ otium eorum interrumpi & quietem, quatenus in merito felicitatis temporaneæ fiduciam certam adliscerent non habendam. Una igitur dierum cum mane surrexissent; ecce aspicientibus apparuit in pariete turris eminentioris fissura dehiscens à summo usque deorsum, quæ toti reliquæ adherenti ei totius ecclesiæ moli ruinæ magnæ casum minitari videbatur: cujus detrimentum perditionis, vel ex debilitate operis accelerari, vel ex infirmioris fraude fundamenti per improvidentiam cæmentationum certum est accidisse. Nimio ergo fratres timore perterriti, quid faciendum sit deliberant, grave capitibus suis cernentes periculum imminere. Id ergo consilii omnibus complacuit, ut domnus Germanus, cujus superius mentio habita est, & probatæ prudentiæ frater Ædnotus ad inclitum Ducem Ailvvinum, patrem & patronum suum, dirigerentur, ei ingens hoc infortunium & fratrum desolationem indicaturi, & consilii simul remedium petaturi.

64. Euntes itaque communis perturbationis modum & causam fidenter & fideliter Comiti indicaverunt. quo audito Christi miles fortissimus demisso vultu paululum conticuit, ponens videlicet ori suo custodiam, ne alto dolore stimularus verbum præceps & impatientiæ index proferre cogeretur. Conferebat tacitè cum conscientia sua, quomodo beatum Job fatan ex permissione divina, tam liberorum, quàm rerum suarum dispendio ad impatientiam impellere conatus est; & deinde tantæ mæstitudinis nuntiis sic ait. Obmutui ad hæc nuntia, carissimi filii, & humiliatus sum, quia labor meus renovatus est. Sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Senectutis plurimè jam gravatus accessu, contracta laboribus membra opportuna requie statueram sublevare. Sed ecce in perniciem meam veluti conjurata hæc duo conveniunt, veterum scilicet laborum dispendium & accessus novorum. Accedit tum ad solatium quod adhuc (Deo gratias) vegetus sum corpore, & effræis in visceribus viger sensus vegetior. Porro casus hujusmodi malum desperationis nonnumquam importarunt, si detrimenta presentium viris bonis ad proventum non proficerent æternorum. Sed acquirenda mercedis supernæ securitatem divina mihi dignatio præstare videtur, quia tam adversi casus injurias patientiæ compensat certitudo. Lætus itaque & alacer vir fide plenus quod ex altitudine dispositionis divinæ ad incrementum meritorum vexationis sibi renovandæ occasio arrisisset, morarum impatiens, jussit manum præparari, simul cum his qui ad se venerant, viris venerabilibus ad insulam properans, laboris & operæ præterita jacturam visurus, & mæstificata super tam miserabili eventu fratrum corda solaturus. Venienti patri totus fra-

trum cœtus obviam ruit, divinis concentibus æira gratificantes, & precedentis martirij lacrymas succedentis lætitiæ solatio evacuantes. Inrat ecclesiam Dux venerabilis comitante psallentium caterva, & oratione præmissa denuò exiens, turrim ipsam terribili jam ruina expositam intuitus est, intuentis animum pars inclinata terrore concussit. Quæritur cæmentariorum sententia: ailerunt omnes fraudem fundamenti mollioris causam fore læsionis; non posse disjunctum solidari absque totius temerata molis dejectione.

65. De communi tamen assensu sanctissimo patri Osyvoldo, qui eo tempore confectus senio protractos diutius piorum labores operum apud Eboracum placida quiete solabatur, decrevit vir illustris, transmissis ocius nunciis negotium intimandum, ejusque super hoc consilium expetendum. Quo facto vir Domini Osyvoldus carissimi amici in tanto discrimine condolens angoribus, & angustiis fratrum medullitus compatiens, altum tamen cordis dolorem, ut desperationis ab eis arceret periculum, hilaritatis exhibitione distimulavit. demandat ergo protinus Duci inclito & toti fratrum congregationi, ut spe meliore confortati, nulla prorsus super hoc casu tristitia absorberentur: vasa figuli fornacem probare, homines autem justos tentationem tribulationis, robur mentis humane nonnunquam continuatione prosperitatis enervari. Vicissitudinaria verò tribulationis accessu virtutem memorans solidari, similitatem omnem proinde propulsandam, vires non segniter exercendas in benedictione sua & confidentia meritorum, quallum opus solotenus diruendum, fundamentum altius percutandum, & crebris arietum contusionibus in solidiorem statum confirmandum, & totam denique structuram ad Dei gloriam in melius renovandam. Audito hæc nuncio Aldermannus, & transmissa viri sancti salutationis honorificentia cum benedictione reverenter suscepta, vocatis ad se fratribus ait: En, ut cernitis, longævæ senectutis incommodo defatigor, & tot tolerantiam laborum pristinorum virium defectus non admittit. Dubiis me jactibus fatalis alea deludit, & inconspicuas tessere casus spem mihi viæ diuturnioris abrupit. Vobis igitur quibus inest vis virtutis præstantior, & penetrativa lux prudentiæ acutior, vobis inquam incumbit instantium subire pondus laborum, operarios conducere, antequam vicina mors marurum jam mihi titubantis demetat forem ætatis. Celeritatem negotii commoditatis propriæ stimuli maturate: ego verò de opibus quas hæcenus ad crumenas corrogavi, sufficientiam vobis omnem ad expensas manû sic ministrabo. Accepta igitur licentia fratres, conductis operariis, turrim ipsam à recto aggrediuntur, & concumacia quadam vires laborantium reparante, lapidem in ea super lapidem ad solum usque non relinquunt. Tantæ perditionis causam perquirentes, egesta altius humo fundamenti fraudem deprehendunt: dein le lapidum congeie, arietum rusionibus cum cæmento tenaciori durius conferta, abyssum ipsam denuò construunt, & super ærificantes quotidiani laboris votivo gaudent proventu.

XXVII. De *Ædnotho juniore, qui senescente altero Ædnotho cura exterioris pro eo accepit administrationem.*

66. Erat tunc temporis quidam Christi tirunculus ad differentiam senioris Ædnothus junior adnominatus, qui tradente sancto Osyvoldo in cœnobio Ramesensi suscepit monachatum, & eodem ordinante subdiaconatus jam & Diaconatus conscendebat gradum. Is ab ipso rudimentorum tirocinio gremio matris Ramesiæ exceptus, lactatus uberibus, monastica scientia discipline decenter imbutus, majorum ultra ætatem amulans virtutes, fasto pede calcem triverat sanctitatis, ingenuitatem natalium, venustatem formæ, peritiam litterarum, morum elegantia perornabat. Fervescens siquidem devotionis à puero stimulis incitatus, plus jam puero adultus in ampliora semper conabatur. De hoc juvene plurima in sequentibus ex materiæ copia relaturi, ipsius hæc memoriam nequaquam censuimus omittendam, quia ex accessu profectuum quos ei processus temporis ministravit, evidens claruit indicium altitudinem divinæ dispositionis à juvene super eum latuisse, Ædnotho igitur seniore multis ab adolescentiæ annis laboribus fatigato, de communi consilio Ædnothus junior, eximie virtutis adolescens & prudentiæ calligata, in sollicitudinis solatium ei sociatur. qui præpositura super operarios administratione suscepta, coarvos juvenes cotidie post primæ horæ psallicium ad laborem invitabat: & sic florida pubertatis vires diurnæ vexationis exercitio extenuantes, necessaria nocturna quietis vicissitudine easdem reparabant, ore psalmodiam ruminantes, cæmentariis muros pulcro schemate construuntibus lapides cum cæmento pendulis brachiis ministrabant exercitatione. Itaque alternæ sollicitudinis impulsu continuata structura, ipsa post casum firmitate melior & aspectu gloriosior surrexit; paullatimque succrescens intra tempus non diuturnum ad consummationem clave conclusionis evecta est. Comes super celeritate prosperati operis admodum gavissus & lætatus, aculeo nobilis animi perurgens devotionem, tabulam ligneam in fronte eminentioris altaris fabrefieri præcepit, quam ad honorem Dei & S. Benedicti, & ad decus ecclesiæ, amplis & solidis argenti laminis cum variis tam coloris,

Acta SS. Ordinis S.B. Seculum V.

Ccccc ij

ANN. CH.
CM XCII
FEB. XXIX.
Organa.

quàm omnis generis gemmis insigniter perornavit. Triginta præterea libras ad fabricandos cupreos organorum calamos erogavit, qui in alveo suo super unam cochlearum denso ordine foraminibus insidentes, & diebus festis folium spiramento fortiore pulsati, prædulcem melodiam & clangorem longiùs resonantem ediderunt. Omnibus itaque votivo ordine compositis, quia dedicatio prior cum veteri ædificio in ventos abierat, visum est univèrsis novum opus nova dedicatione debere consecrari.

XXVIII. Comes ad dedicandam denuo ecclesiam sanctum Oswaldum invitat.

67. De assensu igitur fratrum communi venerabilis Aldermannus sancto Archipræsuli Oswaldo legationem mittit in hæc verba. Honorificentiam salutationis sanctitudini tuæ Pater exhibere dum timor prohibet & indicit affectio; hæc tandem fortior prævalens illum evacuat, & loquendi suggerit ausum. Excellentia ergo tuæ præsentium constat indicio, basilicæ Ramsiensis ædificium, quod ante non multum temporis temeratum & nunc audisti expositum, juvenibus suorum suppetiis meritorum, in statum longè meliorem votivo jam consummationis fine restauratum. Ea propter pia paternitati tuæ censui supplicandum, quatinus dum alealis tabulæ tessera nunciat, dum vicinum jam mortis terminum vivi adhuc & mundi oppetitur, tremula ex accessu senilis incommodi membra ad dedicandam denuo ecclesiam vexare non pigriteris: ut omnibus ad votum consummatis, oprato alternae sedulitatis sine tardiosa jam ipsius vitæ terminum gaudentes invitemus. Non multis igitur oeratus precibus facies cum hilaritate quod rogatur, quia incitamenta vota spontanea non requirunt.

68. Suscepisti & audisti his vir Domini Oswaldus, amicissimo sibi viro talia rescribit nil moratus. Lætatus sum in his quæ mihi ex nomine tuo dicta sunt, Dux illustrissime, & exultationes Dei in gutture meo sonuerunt. Jam quoniam replevit in bonis Dominus desiderium meum, renovata est ut aquila juvenus mea. Veniam igitur, nec difficultatem itineris, nec aëris intemperiem, nec ipsius injurias longævitatatis ullatenus expavescens Angelus Domini bonus omnia ante faciem meam aspera complanabit, & quas ætas denegat, ipsa mihi devotio sancta vires ministrabit. Præparentur interim univèrsæ tantæ celebritatis officio necessaria, donec ipse & vires nutriam, & corroborandas colligam facultates.

69. Acceptum miles Christi hujusmodi lucri sancti mandatum lætus ipse & hilis mox fratribus communicans, omnes pariter inedicibili gaudio recreavit. nam ante pendula variabilis hujus vitæ discrimina patrem suum prædictum videnti simul & adloquendi longa diutiùs & dilatione crescentia protraxerant desideria. Ut igitur patris plurima expediantur, omnibus enixissime præparatis, vir Domini Oswaldus longioris viæ fætigationem dietarum brevitate consolatus, juxta conditum advenit. Adventus ejus fama præcurrrens ocior omnes hilares reddit & lætos: omnes sollempnibus ornamentis redimitos venienti obviam impellit. Titubantes ex accessu senectutis baculo sustentans Dux ipse cum ceteris gaudenter accurrit: porrectis fratres in altum votis & vocibus, his aëra pulsant, illis cælos onerant: his atres humanas demulcent, illis divinas sollicitant. Præterita igitur oratione pater & filii in mutuos amplexus conveniunt, osculorum vicissitudinem grata dulcedine libant, labores præteritos & infortunia multimoda felicitatis interpositæ recordationibus consolantur. Omnibus itaque divini verbi pabulo satiat, conversus sanctus Oswoldus ad Ducem Ailvvinum ait: Licet debilitatis pariter & ægritudinis plurimæ incommodo graver, amicè venerabilis, ad evocationem tamen tuam propter causam quam honestas commendat, proficisci & venire non refugi. Novissima quippe mea instare non ignoro: tu quoque tua eisdem stimulis noveris perurgeti; hanc quoque piorum operum nostrorum bonam fore censui consummationem, si filios nostros, in hoc sacrum ovile congregatos, ab omni post nos malignorum inquietudine securos, & ovile ipsum à timore incursionis lupinæ alienum relinquamus & immune. Alioquin pulvere ventos pavisse videbimur, in loco uberioris pascuæ sine securitate ovibus collocatis, quin immò hoc erit non eis salubriter providisse, sed eas potiùs periculo exposuisse. Quapropter id consilii absque præjudicio sanioris reor admittendum, ut ad dedicationem istam sollempnem omnes benefactores ecclesiæ qui adhuc vitalem hauriunt auram & adesse possunt, convocentur. Aliæ quoque honorabiles, tam ecclesiasticæ personæ, quàm sæculares, coram quibus ipsi de fide & pace ecclesiæ conservanda & de donationum suarum firmitate omnimodam præsentent securitatem, ad cautela abundantiam invitentur. Duce igitur & omnibus ea quæ sanctus sermone peroraverat castigato approbantibus, discurrunt nuntii, & omnes die statuto, tamquam à Deo vocati, nullam omnino excusationis causam prætendentes advenerunt, præter Orientalium Anglorum primos magnos viros, & potentes Cantebregeschira de Hertfordeschira, de Bedefordeschira, de Hunteduneschira, de Hamtoneschira & de Kersteneva. Viri quoque sancti-

culinis plurimæ & auctoritatis AILVVINUS Episcopus Dorcastrensis, BRITHNOTHUS Eliensis, ALFRIGUS sancti Albani, ALDULFUS Burgensis & GODEMMANUS Thornensis Abbates, omnes pari devotione affuerunt.

ANN. CH.
CM XC I
FEB. XXIX.

70. Dispositæ igitur omni in unum circumsedente corona, Dux è medio surgens ASCHIRIO diocesano Episcopo, Abbatibus & Baronibus totiusque multitudinis universitati ait. Gratias sanctitudini & nobilitati vestræ, patres & commilitones mei, quod ad laboris nostri solatium unanimes in Domino convenistis. Ut novit universitas vestra basilicam hanc dominus Archipræsul Osfvoldus & ego operosa sollicitudine & pecuniæ multæ impendio jam denuo contruximus, denuò eam dedicare statuentes: à cujus prima fundatione multa eidem, tam ab illustrissimo Rege Ædgaro, quàm à nobis, vel aliis plerisque fidelibus, quorum quidam adhuc viventes nostro nunc præsentibus interfunt collegio, quidam verò in Domino dormierunt; in pagis & vicis, in bosco & plano, in molenis & piscariis, in ecclesiis & divinatorum obsequiorum ornamentis collata sunt donaria, quæ fere universa authentico ejusdem Regis privilegio confirmata, & expavescendo sacculis multarum ac venerabilium personarum anathemate communita habentur. Ut ergo eidem ecclesie vos in vita vestra firma pacis compagè teneamini, posteritas quoque nostra nullam omnino per tempora successiva adversus eam malignandi venari possit occasionem; condecens est & opportunum memoratum prædicti Regis privilegium, priusquam celebranda dedicationis inchoetur officium, in auribus vestris recitari, donationes etiam post facta ipsius collatas notitiæ vestræ pariter declarari. Quo factò si aliquis vestrum in aliquo eorum quæ memorabuntur, aliquid calumniæ se putaverit habere, sine omni contentione benignos auditores habiturus jus suum coram omnibus poterit allegare; nos verò auditis diligenter ejus rationibus, & jure cognito, rem calumniarum & judiciali præsentium sententia evictam, vel prece ab eo, vel competentis pretio obtinere conabimur; aut si neutrum horum valuerit, calumniatori suum absque altercatione & litigio ultro cõmittemus.

71. Omnibus itaque ea quæ Comes peroraverat approbantibus, jam dictum privilegium universis gratanter audientibus distinctè & appositè recitatur: donationes omnimodè demonstrantur, donatorum devotio ab omnibus collaudatur, nullo universaliter de causa universo nobilium virorum collegio horum quicquam calumniante. Diutius igitur conticescentibus universis, & ad confirmandas potius quàm ad extirpandas virorum elemosynas assentionis publicæ voris convenientibus, maximo Aldermannus fluctuans gaudio omnibus ait. Universitatem vestram fidelem coram Deo & sanctis ejus testem invocamus, quod publicè hodie præbuerimus copiam audientiæ, si qua laica vel ordinata persona aut eorum quispiam, qui patriâ linguâ Troelshende vel Troihende nominatur, aliquam adversus ecclesiam hanc voluisset calumniam machinari: & cum omnes tacerint vestro, ô viri boni & sapientes, decernendum committitur arbitrio, utrum post hanc tacurnitatem ulterius præsentium quisquam debeat calumniator admitti. Igitur potentes viri & auctoritatis plurimæ qui affuerunt, post datam cuique loquendi copiam, omnem universis ipso suo silentio deinceps abjudicarunt actionem.

72. Tunc reverendæ sanctitatis Abbates Brithnothus Eliensis, Aldulfus Burgensis & Godemmannus Thornensis commoditatis suæ aucupati de hac occasione locum nacti, exigentes se sciscitanti sunt quæstione simili, utrum quisquam eorum adversus ecclesias quibus præsidebant, vel etiam adversus cœnobium Croilandæ vel monasterium de Enolfesviri, quod nunc sancti Neori dicitur, quorum tunc temporis Comes Ailvvinus patronus habebatur & custos, quicquam reclamationis habere se æstimaret: factoque silentio & nullo penitus obloquente, communi omnium sententia decretum est; universa prænomminatis ecclesiis pertinentia omnibus in posterum saculis rata & inconvulsa permanere.

73. Deinde ne quicquam quod omnimodæ securitati abundantiore cautelam posset contrahere, intentatum relinqueretur, miles Christi Aldermannus S. Osfvoldi & aliorum qui affuerunt virorum venerabilium pia admonitione decrevit, præsentibus universos nobiles & potentes corporalis sacramenti juratoriam præstare cautionem, quod verbo sponderant, omnes se vitæ suæ spatio fide & opere servaturos. Sactorum ergo Evangeliorum textu coram posito, primus ipse Dux ut ceteros callido provocaret exemplo, dexteram extendens, juratus devovit se tam Ramesiensem, quàm omnes vicinas quas memoravimus ecclesias cum universis pertinentiis earum semper, dum viveret, omninif, tamquam proprii domicilii utilitatibus inserviando protecturum, & nec per se, nec per cajuliber personæ interpositionem quicquam malignitatis, vel doli eidem scienter illaturum. Post filii ipsius & alii juxta ordinem dignitatum vicissim accedentes, eodem juramento & indissimili verborum schemate ultronei se omnes pariter obligarunt: & sic data universis bonæ fidei securitate, omnem habendam cuiquam deinceps pravæ suspitionis necessitatem exemerunt. Sacrosanctis itaque Evangeliiis in pignus præstita jurationis super

ANN. CH.
CM XCII
FEB XXIX.

majus altare coram Deo collatis, Abbates & Monachi pro vicissitudine impensa sibi liberalitatis in commune beneficium & fraternitatem ecclesiarum suarum eos receperunt. Ut igitur fratres Ramefia exterioris jam ad vorum irrigui felicitate donati, domestica etiam tranquillitatis & sociæ pacis interioris irriguo potirentur; à sancto Archipraefule Osyvoldo & illius simul diocesanos Episcopo Ascirio decretum est, ut si forte eorum quisquam contra Regulam & statuta majorum recalcitrans, turbulentus in congregatione & inquietus inveniretur, tertiâ juxta Regulæ sanctionem correptione nil emendatus; à communione loci & consortio ceterorum exorsus ipse fieret & alienus; nullum postmodum, nisi emendationis vitæ commercio, reversionis aditum mercaturus.

74. Omnibus itaque in pacem ecclesiæ & fidelitatem pia, ut prædictum est, illustris viri Aldermanni calliditate fœderatis, vir Domini Osyvoldus in sæpedito Ascirio Episcopo tanti laboris propter senium partiens pondus, cum copiosa multitudinis alacritate votiva ecclesiam ipsam eodem quo prius fuerat consecrata titulo sollempniter dedicavit. Divino ergo officio de more celebrato, post laborem votivum, quem in tardiores diei horas protraxerant, omnes simul ad resistenda corpora convenerunt. quàm splendide, quàm affluenter, quàm opiparè eos Dux venerabilis in variis tam ferculorum, quàm positionum generibus procuraverit, narrare superfedemus, ne abstinentium nauseam provocare, vel edacium videamur appetitum inaniter irritare. Mane sequentis diei pii Patris petita benedictione & accepta, in sua singulis cum gaudio remeantibus, sanctus Archipraeful remansit cum filiis carissimis familiaris colloquium habiturus: quos ante se convocatos vir beatus, assidente sibi Aldermanno, novissima hac oratione allocutus est.

» Alumni mei & filii in Domino carissimi, pater noster dominus Aldermannus & ego à
» contracta olim inter nos mutua dilectionis exordio alter alterius sollicitudinem enixissimo
» juvenantes, locum hunc multi laboris impendio ædificare curavimus, à territorio quoque
» Vvigorrensi ablatis in hac vos humo uliginosa tutius & utilius collocavimus, & patro-
» nali vobis vice praesidentes, quaecumque seu corporaliter, seu spiritualiter necessaria
» videbantur & commoda, exactissima sedulitate & quæstu operoso studuimus providere.
» Et nunc Deo gratias & merito & numero succrescentes temporalium vobis copiam bono-
» norum & visu cernitis & utilitate sentitis sufficienter arridere possessiones & prædia, prata
» & nemora, piscarias & molendina, beneficium fidelium collata, tam eorumdem chirogra-
» phis, quàm magnifici Regis Ædgari privilegio ad vestrum vestrorumque successorum sub-
» sidium loco huic confirmata possidetis. Vestra igitur interest singulorum, ut corporaliter
» ditati spirituales à nobis inopiam bonorum operum exercitiis propulseris. Quo modo au-
» tem & quibus armis hostes spirituales, qui spiritualibus viris nunquam desunt, repelle-
» re debeatis, satis ut arbitror in turri David collocati didicistis, in qua mille clypei pen-
» dent & omnis fortium armatura, non modò ad intuendum proposita, sed exposita ad
» tollendum. Studete itaque, fratres carissimi, studete Ordinis observationem, reddite
» gratulanter vota quæ labia vestra distinxerunt, vacate orationibus, paci mutua, & di-
» lectioni operam date, incentiva lascivæ carnis vigiliis & parsimoniam frano edomate, ani-
» mos vestros (ut decet sanctos) à terrenorum cupidine cohibete, bona quæ habetis transi-
» toria in usu, non in affectu possidete; illam quam extrinsecus habitu prætenditis, intrin-
» secus religionis veritatem moribus exhibete. Talibus etenim mercimoniis divinam vobis
» gratiam itabilem & firmam conciliabitis, quæ omni semper malignantium fraude delusa,
» collarum vobis bonorum indemnitate conservans, plura his & ampliora nobis defi-
» cientibus munifica cumulabit. Post decessum autem meum unum quempiam de collegio
» vestro, quem divina vobis provida pietas dignabitur declarare, concordiam omnes voto
» assensuque uniformi, juxta tenorem privilegii quod ad petitionem meam vir venerabilis
» JOHANNES Romanæ sedis Pontifex summus huic indulsit ecclesiæ, in Abbatem vobis
» eligatis. In electione verò illius ambitionis vitium, discordiam & invidiam summopere
» caveatis, ne quis vestrum communem utilitatem privatis affectibus proponat: sed illum
» omnes omni contentione remota assumant, quem sanioris partis dictata à spiritu Sancto
» sententia judicaverit ordinandum. Nos siquidem, ut cernitis, segni jam sentio labora-
» mus, vitalis spiritus seniles jam deserit artus, prolongatum diutius incolatum suam con-
» querens anima familiarem jam incipit carcerem nauseare. quorum omni edoctus præfatio,
» neutrum nostrum ulterius vobiscum diu permanfurum prædico. Ego quippe ad sedem
» meam revertor, corporis vos oculis resolutionis meæ ibidem diem opperens non visurus.
» Ad Ducem autem conversus, sic quoque; ait, Amicissime virorum, fata sua eisdem no-
» veris stimulis agitari, eadem te sententia ad solutionem debiti naturalis memineris perur-
» geri. Ad quem venerabilis heros: Hactenus, sanctissime pater, inquit, dulce mihi
» fuit tecum vivere, prosperam in hoc mari procelloso habere me ratus te remige naviga-
» tionem. nunc verò ad portum te festinante, naviculam meam longo navigandi usu jam
» quassam inter tumentes sine gubernaculo versari diutius undas non arbitror expe-
» dire. Si igitur mihi non datur antea remorantem, detur utinam sine dilatione saltem subsequi

præcedentem. Cui sanctus, En ait à te nunc corpore digredior, animo tibi semper insolubiliter fœderatus. Cum me ab ergastulo carnis exiisse didiceris, tunc in brevi carnula tua compagine dissolvi, omnemque dubie navigationis ultra tibi tolli scias necessitatem. At causam * in subeunlo portum, ubi applicantes graviori oborta tempestate scopulis nonnumquam & cautibus invenitur, quæ & navi & Hoven * propter tabularum distractores memineris providendum.

ANN CH.
CM CXII
FEB XXIX.

* f. Casui.
* f. Homini.

75. Hæc & similia cum vir sanctus prophetico plenus spiritu perorasset, multa utrimque fusa sunt fletuum suspiria, multum suspiria infusum cordibus singulorum, una omnes voce se rogant non deserti, desolatos se dilecti patris presentia non frustrari: suspecta præterdunt pericula, locum à se sanctificatum excessu suo honorari, & triumphalibus sancti corporis exuviis presentialiter flagitantes communiri. Sed consilium divinum quod Vv-gornensem ecclesiam tanti luminis fulgore disposuerat illustrari, nulla humana potuit ratione mutari. Benedicens ergo pius pater & gratam singulis osculorum gratiam libans, tristis & mœrens recessit, tristi grege recedente, pastorem usque ad fores ecclesie cum lacrymis prosequente: ubi converius flens largiter, eisque denique benedicens, hoc eis novissimum verbum dixisse memoratur: Consolet nos Christus in paradiso. Quo dicto mœtus abiens, mœstos revertentes dimisit. Dux quoque propter rei curam familiaris longius à vicinia recedens circa proximæ initium Quadragesimæ eos se sponddit Deo volente revivendum.

XXIX. *De visionibus quæ post viri Dei discessum quibusdam ex fratribus ostensa sunt.*

76. Igitur Eadnotho juniore ad consilium domini Germani & Eadnothi senioris, sicut sanctus ordinaverat, exteriorum curam gerente, reliqui fratres quo certius utriusque patroni dispendium juxta quod audierant, sibi imminere crediderunt, eo ferventius disciplinis monasticis & militiæ divinæ exercitiis vacare studuerunt. Deinde cum transisset rigor hiemalis, & verni temporis inciperet tepor aridare; illis frequenter de his quæ à sancto audierant inter se fermocinantibus, sicut animæ dolenti & curis multis laboranti nonnulla per nocturnas visiones ostendi solent futuræ veritatis auspicia, una noctium cuiusdam fratri soporato visum est quasi utramque ecclesiam turrim, unam post alteram, cum fragore magno corruisse. Item quoque alii duo longius à Monasterio nocturne indulgentes queri sonitum horribitum, quasi tota simul ecclesia uno fulminis ictu cecidisset, audierunt. quo terrore excitati æstimabant universum fratrum collegium eadem ruina involutum: recurrenteque cum festinatione, omnes incolumes, Deumque laudantes reperunt. Iterumque cum fratre, quadam die in horto spatiando deambularent, tumultu magno, quasi ex ictibus arærum & lapidum collisione intra ecclesiam facto, partem murorum ruisse putaverunt: sed intro currentes, omnia sana cum admiratione conspexerunt. Talium ergo prodigiorum causis fratribus sollicitatis, & suspensæ significationis eventum prætolantibus, ecce post dies paucos transiisse à Vv-gornia lacrymabilis nuntii bajulo, sanctissimus Archiepiscopus & Deo amicissimus Oswaldus illâ Quadragesimæ à Dominicâ, quæ *Oculi mei semper ad Dominum* decantatur, quæ tunc præiæ Kalendaris Martii habebatur, ex hoc mundo ibidem feliciter migrasse nuntiatur. Quomodo autem excesserit, & quàm laudabilem vivendi finem ibi fortitus sit & sepulcrum, legenti libellum vitæ ipsius satis constabit. cuius tonitruo rumoris universi ad una cordium penetralia percussi, id ipsam statim venerabili Aldermanno, qui superioris promissionis suæ fidem absolvens, eodem tempore in partes illas redierat, nuntiare studuerunt: quo præter ætatis memoriam cum lacrymis non segniter advolante, pulsant signa, officium de more celebrant, psalmodiam cum fletu ruminant, plangunt, & ejulant omnes; cum tamen gaudendum potius aliqui non ignorarent, sed intemperantia doloris persuasionem pravallere non sineret rationis.

XXX. *Venerabilis Aldermannus fata sua inflare intelligens, ultima hac allocutione filios adhortatur.*

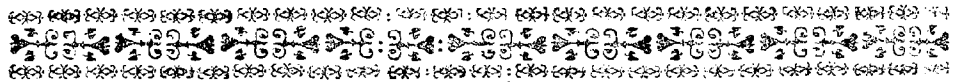
77. Ex hinc coadunata ante se Princeps illustri tota fratrum cohorte, ita eos presentibus duobus filiis suis viris nobilibus, Ældvino atque Æthelvardo, allocutus est. En filii mei carissimi, en virga correctionis & baculus sustentationis vestre in unius casu, sicut cernitis, periculis utraque contrita sunt. en lucerna ad cuius intuitum dirigebantur gressus nostri, non dico extincta est, sed caliginem induit absconsionis. en inquam ex lacrymali unius turrim nostrarum ruina, juxta fidem ostense aliquando alicui vestrum visionis, alteram certissimè scire potestis citò ruituram. Sed & juxta viri sancti varicinium,

^a Id est Dominica tertia, in qua hæc Antiphona die, sed feria secunda obiit Oswaldus ex dictis in ad Missam cantatur. Quamquam non ipsâ Dominicâ | | Observationibus præviis.

ANN. CH.
CM XCII
FEB. XXIX.

postquam hinc ille ablatuſ est, deſiſtionem tabernaculi mei agilitate fatali agitari non dubito: quinetiam ipſa ſeneſta eſſeti jam & curvi corporis vires attenuans, votum mihi diutiùs hinc morandi penitus abrumpit. Jam enim olim veniſta formæ gratiam rugæ mihi ſenileſ deformarunt: amara tuſſiſ punctiõibus crebris anhelum pectus deſatigat: pallidus mihi color eſt & exſanguis; difficiliùs ſolito odores jam diſcerno; minùs ſapiunt quæ geſtu ſumo; titubantes greſſuſ vix fuſte confirmo; tremuliſ manibuſ firmiùs vix aliquid teneo: ſicque jam & valitudine conſectùſ & anniſ, totuſ mihi ſeneſctutiſ furto ſubtrac-tuſ ſum, ut totum me tranſeuntibuſ furtiva ſucceſſione diebuſ videar amiſiſſe. Quæ er-go habenda eſt in conditioniſ humanæ labilitate fiducia? Jocunduſ ſit mori, cui vita te-dioſa eſſe comprobatur. Quapropter, dilectiſſimi mihi in Domino filii, delicta mea & ignorantiaſ meaſ in præſentia veſtra divi-næ conſiteor pietati, nec præter diſpoſitionem caeleſtem vitam mihi diuturniorem ſervari, ſed potiùs exitum meum muniri, & peccata mea orationibuſ veſtriſ deſidero & meritùſ expiari. Cumque corporeæ pugnæ arma de-poſuero, voſ ſedulitate filiali paterno funeri honeſtaſ in loco iſto inferiaſ procuranteſ, & memoriã mei deinceps continuã habenteſ, poſteriſ quoque veſtriſ intimare.

78. Hac voce] diſcriminis præſaga & indice ractuſ, beatuſ ÆFFEGUM, tunc Vyintonienſiſ eccleſiæ venerabilem pontificem, qui illiſ in diebuſ quaſi à Deo, ut viri juſti deſerviret exſequiſ, miſſuſ, infra terminoſ viciniæ præſentibùſ habebatur, acceſſiſi fecit. Ad cujuſ interrogatiõem præſentibuſ ſenioribuſ Rameſiã cum multiſ aliis qui aderant venerabilibuſ perſoniſ, articuloſ catholice Fidei, quòſ ſemper vita & moribuſ tenuerat, publica atteſtatione eſt conſeſſuſ; ac deinde ejuſdem miniſterio ſacra-ti olei unctiõne delibutuſ, eodem quoque tradente indeficiẽtiſ dubiã peregrinationiſ Viaticum porrexit. Deinde verò uſque ad diem ſibi peremptoriè præſentem jugi pſalmo-rum, quòſ ipſe didicerat, pſallicio exitum ſuum cum fratribuſ præmunienſiſ, cum denique *omniſ ſpirituſ laudei Dominum* voce ſtebili & lingua palpitanti tercio repe-tiſſet, manu lava ſibi ipſe oculo-rum cilia componenſ, dextrã vivificæ ſe cruciſ ſignaculo armavit: ſicque ex diuturni fatigatiõne curſuſ feſtuſ jam & anheluſ ſpirituſ, octavo Kalendaſ Maii relictã corporiſ glebã ad requiem (ut creditur) bravium percepturuſ ſeli-citer evolavit. Cujus corpùſ cum Rameſiam ad tumulandum deferrent exanimẽ, copioſa totiuſ ferè viciniæ turba viri venerabilis exſequiaſ comitatura convenit, diviteſ labo-rum ſuorum ſolatiuſ, paupereſ verò & inopeſ ſe vita ſua ſubſiliuſ in ejuſ exceſſu ge-mitu lacrymoſo querebantur amiſiſſe. Ita ergo in domo quam ſumma diſtante ſapientia ſapienter ſibi ædificaverat venerandaſ ſapientiſ architectoriſ exuvieſ, prædicti ſancti præſu-liſ Ælſegi miniſterio in memoria juſtorum æterna venerabiliter depoſita, diem extre-mum operiuntur reſumendaſ.

ANN. CH.
CM XCIV
MAII II

SANCTI MAIOLI ABBATIS CLUNIACENSIS QUARTI Elogium Historicum.

I. *Ejuſ Vita ſcriptoreſ, ejuſque laudatoreſ.*

Elogium
cur hinc da-
rum,

I. **E**ſt primorum Cluniaceniſum Abbatuſ celebritaſ & factoruſ gloria, ut quamquam de illiſ plureſ ſcripſerunt auctoreſ, ea tamen nec pro dig-nitate explicent, nec pro votis noſtriſ. Quapropter quod in ſancto Odo-ne jam præſtituſ eſt à nobiſ, idem etiam in Maiolo aliſque duobuſ ſubſequenti-buſ, Odilone ſcilicet atque Hugone, præſtandum eſt, ne eorum memoriã neglexiſſe videamur, ſi eam ſegniter illuſtre-muſ. De Maiolo quidem jam multa retule-runt ſocii Bollandiani in Maii tomo 3, ab antiquiſ auctoriſ accepta: ſed multa de eo dicenda reſtant ex archiviſ Cluniaceniſibuſ, quorum copiam habere nobiſ licuit.

Vite ſcri-
ptoreſ,

2. Treſ verò Maioli præconeſ nobiſ exhibent Bollandiani, nempe NALGODUM, quem Maioli diſcipuluſ putant, ac prima vita ſcriptoreſ: alteroſ, SYRUM & ALDEBALDUM, itidem coævooſ, qui conjunctiſ ſtudiſ alteram de Maiolo lu-cubratiõnem

lubrationem condiderunt : tertium S. ODILONEM , Maioli in Abbatiali dignitate successorem. De his omnibus hic in limine agendum ; antequam ulterius progrediamur.

3. Primus Maioli encomiastes omnino censendus est Syrus monachus , cujus puram piam scripturam ex mss. codice sancti Martialis ecclesia apud Lemovicas accepimus à nostro Petro Trello , unà cum epistola Syri ad sanctum Odilonem Abbatem Vitæ prefixa , in qua facti sui rationem reddit auctor. At quippe id operis à se susceptum fuisse flagitante V VARNERIO sanctæ recordationis monacho , qui Syro missis in Italiam ante perfectum opus , ipse in Alsatiam directus , opus imperfectum detulerit. Postea verò mortuo Vvarnerio , cum opus istud , quale ab ipso relictum fuerat ; Odilo in Morbacensi cœnobio (ubi forsam mortuus Vvarnerius) reperisset ; Syro demandata cura ut id perficeret. quod ipse tandem exsecutus est , non eo tamen modo , ut numeris omnibus absolutum aliis visum sit. Quapropter statim post Syri obitum Aldebaldo supremam operi manum imponere aggressus est. At sanè quæ is supplevit , ornatus admodum vicem præstant , hoc est quadam non necessaria , quibus Syri narrationem illustrare , atque connectere sibi visus est. Rem explicat Reimbaldus monachus , qui breve carmen communi huic Syri & Aldebaldi scriptioni præposuit , ex quibus hæc referre non ab re fuerit.

Hunc ubi gavifum fore credimus archimagistrum ,
 Cujus in hoc parvo retinentur gesta libello
 Pauca , velut pratis flores carpuntur amœnis :
 Ad Christi laudem quæ V VARENNERIUS autem
 In cunctis vitæ monachus nimium reverendæ
 Persuasit domno supplex multa prece Syro
 Scribere communi cunctorum commoditati ,
 Ne Patris tanti possent pia facta recondi.
 Qui tandem precibus & amore sui superatus ,
 Dicere quæ potuit narrantibus , edere cœpit.
 Tegmina sed carnis solvens per debita mortis ,
 Hoc opus eximium dimisit semiperactum ,
 Mox ALDEBALDUS quod supplevit studiosus ,
 Congrua subnectens , & , ut aspicias , ordine jungens.
 Certus in hac opera meruit sibi præmia digna.

Sed ut intelligat lector , quod cuius sit ; totam de Maiolo narrationem tribus libris complexus est Syrus , ut eo tempore disertus , nonnullis carminibus hinc inde narrationi inseritis. Aldebaldo verò suum singulis libris prologum aptavit , carmina multis in locis adiecit : Sed nullum factum retulit ab Syro prætermisum , nisi quod initio libri primi narrationem instruit de Saracenorum impressione in cœnobium Lerinense , quæ ad Maioli facta nihil pertinebat. Communem illam Syri & Aldebaldi lucubrationem ediderunt Socii Bollandiani : nobis puram Syri scripturam hic representare visum est , suo loco referendis iis , quæ de clade Lerinensi Aldebaldo explicavit.

4. De Aldebaldo atque Vvarnerio , cujus rogatu Syrus operi manum admovit , nihil legimus , nisi quod Vvarnerium oportet fuisse Monachum religione celebrem , utpote quem sanctæ recordationis virum Syrus , & Raimbaldus Monachum Vitæ nimium reverendæ appellat. De Syro id unum discimus , quod Iotsaldus (in editis mendosè Lotfaldus) in Actis sancti Odilonis sub finem memorat apud Bollandum in hæc verba. Verùm plurima quæ in prima fronte dicturus sum , ipse non vidi : sed duobus monachis ejus , Petro videlicet monasterii sancti Maioli , quod apud Papiam est , Præposito , viro scilicet religioso ; & SYRONE cujusdam Monasterii Abbate , per adorationem Fratris Bosonis , miræ simpliciteris & innocentie monachi , sicut rogaveram , dum hoc opus inciperem , referentibus agnovi. Fuerunt autem prædicti Fratres probabiles viri , patris Odilonis admodum familiarissimi , secretorum etiam illius in pluribus conficii ,

Acta SS. Ord. S. B. Seculum V.

D d d d

ANN. CH.
 CM XC V
 MAI XI.

Syrus.

Cum focio
 Aldebaldo.

ANN. CH.
CM. XCIV
MAI. XI

& itineris vel laboris per multa tempora socii &c. *Diu anceps fui, num in lib. 2 de Vita S. Maioli per Syrum cap. 23, ubi de reformatione agens Ticiuensis Monasterii ita habet, ibique suum ordinavit Abbatem, legendum sit Syrum pro suum. Sed obstant mss. codices cum vulgatis.*

Odilo

5. *His auctoribus, Syro videlicet atque Aldebaldo, accessit Odilo eorum Abbas sanctus, qui non tam novum de Maioli vita commentarium, quam orationem laudatoriam composuit, lectorem ad alios remittens scriptores, qui prius de illo egerant. Ita enim legimus in cap. 2 apud Bollandianos. Quanta per eum Dominus & ante & post transitum ejus ostendere dignatus est miracula, testantur volumina à doctissimis viris ordinata, sensu catholico, calamo conscripta rhetorico, & in quibusdam locis metro variata dactylico. Libellum suum Odilo inscribit Hugoni, postea ejus successori, & Almanno Monachis, pramissa epistolâ, quam in ejus Elogio aliquando referemus.*

& Nalgodus.

6. *Postremus omnium Nalgodus Cluniacensis monachus itidem sancti Maioli gesta illustrare aggressus est, Petro venerabili Abbate: quo tempore Vita sancti Odonis ab eodem exposita, & in compendium redacta est, qualem superius suo loco retulimus. Ex his omnibus unam Syri scriptionem huc adducere visum est, in hoc Elogium referendo, si qua ab aliis Auctoribus singularia dicta sunt, omisis etiam duobus miraculorum libellis, in quibus paucissima observatione digna memorantur: & qua facile consuli possunt in Bibliotheca Cluniacensi, in cujus Appendice hac leguntur, & in Maio Bollandiano. Ceterum hi duo miraculorum libri in mss. codice Lemovicensi, ex quo Syri lucubrationem accepimus, ipsius Syri tribus de Maioli vita libellis continenter subjiciuntur: in quorum prologo innuit Auctor, se vitam sancti Maioli scripsisse, cum ita praefatur. Gloriosa virtutum opera, quæ omnipotentis Dei providentia per beatum sui que dilectorem Maiolum dignata est operari, dum fragile sui ipsius corporis indumentum vivificaretur vitalis spiritus additamento, compendiosa, prout scire potuimus, descripsimus ratione &c. Nunc deposito carnis onere in caelis lucidum & sanctissimum sidus renitens, ampliatarum virtutum eructat cumulos. Hos ex parte aliqua, pro paterno imperio Domni ac reverentissimi Odilonis Abbatis, obedimus mandare scriptis. Unde quis inferat, Syrum esse istorum miraculorum scriptorem, tametsi ejus stilum penitus nsequi non videntur. Ut ut sit, si qua in eis notatu digniora erunt, in fine hujus Elogii referentur.*

Auctores alii.

7. *Præter hos auctores, multi de sancto Maiolo honorificam fecerunt mentionem, quorum verbis commodè in subsequentijs utemur. In his sunt Petrus Damiani in Opusculo 33, Glaber Rodulfus variis in locis, Vincentius Bellovacensis, Petrus Equilinus Episcopus in lib. 4. cap. 153, Iohannes Trithemius, & plerique chorographi. In Appendice Bibliothecæ Cluniacensis exstat etiam brevior Maioli Vita, cum Syri lucubratione in compendium redacta. Iam ad Maioli facta veniamus.*

II. Maioli patria, parentes, studia, & vita canonicalis, Archiepiscopatus Vefontionensis ab eo recusatus.

Maioli natale solum.
* La Prouven-
ce.
* Valensolle
* Riez.
* Manos-
que.

8. *Et si eum patriâ Provinciale, id est ex Provincia ortum fuisse liquet, non tamen de ipsius natali solo constans est & unanimis veterum ac recentiorum consensus. Valentiola* (quod opidulum diœcesis Regiensis, medio Regium* inter & Manoscâ* intervallo) natum communis fert Cluniacensium traditio, præcunte Petro de Rivo, cui inscriptio ecclesie sancti Martialis apud Avenionem Cluniaco subiecta ad stipulatur, ab Honorato Boucheo relata in chorographia Provincia pag. 232. Et quidem locum hunc ex Maioli hereditate fuisse constat: sed an ejus natalis fuerit sedes, merito dubitare licet ex Syro, qui Maiolum ex Avennicorum opido, id est Avenionensi*, proditisse tradit, quod totidem verbis in communi Syri & Aldebaldi scriptione legimus. In alia Vita, breviori qua exstat in Appendice Bibliothecæ Cluniacensis, opidanorum Avennicorum alumnus dicitur. Provin-*

* Avignon.

ciam eidem patriam tribuit Nalgodus, de natali solo tacet: utrumque praterit Odilo. Mibi religio fuerit discedere à Syri & Aldevaldi auctoritate.

9. *Mirari verò subit, cur ex omnibus illis qui de Maiolo scripserunt auctoribus, nullus parentum nomina vel dignitates premitit, quos fuisse splendidissimos sat habuerunt dicere, quasi sub illo verborum involucre ad nos integra eorumdem memoria pertingere deberet. In primis Syrus, Clarus, inquit, ortus natalibus, ex Avennicorum opido parentibus splendidissimis est procreatus, Provincia- lis quidem genere, nobilium Gallorum clarus generositate. Odiloni, præ- claro stemmate ortus, & à nobilibus parentibus pervigili cura enutritus. Nalgado, Provinciæ regionis indigena, usque ad ipsos Galliæ Proceres affi- nitatis suæ terminos dilatavit, & à linea sanguinis Gallicani magnum sibi nobilitatis apicem comparavit. Ampullosa hæc verba sunt, sed fere inania, nisi quod prænobili genere Maiolum progenitum ostendunt. Sed ubi parentum no- mina & dignitates? Quamquam illud eo tempore in more positum erat, ut nobiles quique rarò suæ dignitatis titulos præferrent, præterquam Reges, Duces, ac Comi- tes. Ceteri fere nudo nomine censebantur. Nihilominus Militis nomen pro no- bili sæculo x in usu esse cepit, ut patet cum ex aliis, tum ex charta Trasmari Noviomensis Episcopi pro cænobio Humolaviensi, superius relata ad translationem sanctæ Hunegundis: cui charta multi Milites subscribunt. At sanè vix excusari po- test eorum indiligentia, qui parentes eorum, quorum facta describere volebant, intactos præterière. Unus tamen ex Maioli præconibus Odilo in fine elogii sui, quasi fortuito, Maioli patrem FOLCHERIUM nominat, eumque Militem appellat. Fuit eodem tempore, ait, quidam Miles in illis partibus, no- mine FOLCHERIUS, in armis strenuus, jure hereditario ceterisque bo- nis & divitiis ditissimus, & (ut de nobilissima ejus prole diximus) ex utro- que parente gemina nobilitate coruscus; vir magni consilii, prudentis fa- gacisque ingenii, pater videlicet istius sanctissimi Patris nostri, de quo loquimur Maioli. Eundem etiam Fulcherium nominat Epitome edita in Ap- pendice Bibliothecæ Cluniacensis.*

10. *Verùm etsi hæc Odiloni gratiam non haberemus, integrum nobis Fulcherii nomen servassent tabula Cluniacenses, in quibus non semel legitur, necnon Ful- cherii amplissima donationes, quæ eum ex locuplete familia ortum fuisse demon- strant. In primis Fulcherius Cluniaco donat alodium suum in pago Regensi, in Comitatu Atensi villas Aufnanam & Serulionem; & in Comitatu Aquense villam Reglanam, item villam Pinetum cum ejus ecclesia sub titulo sancti Siffredi; item in eadem valle villam Paludem; & in Comitatu Secustiro- nense Alairacum cum ecclesia sancti Petri, item villam Adducellum; & in Comitatu Regense villam Abiacum cum ecclesia sanctæ Mariæ, villam Paulia- cum, Valentolam cum ecclesia sancti Maximi, ecclesiam & villam sancti Tyrsi, villam & ecclesiam sancti Stephani de Margis, villam & ecclesiam sancti Johannis de Ardas; in valle Mixenis ecclesias sancti Stephani, san- cti Martini, sancti Petri, item villam Fabricas, villam Narbonam, eum ecclesiis, Fagentiam cum ecclesia, Dragonianum, villam Arcus, & me- dietatem Centumclavis vallis, villas Locatum, Surigerias, ecclesiam beatæ Mariæ, Bonolas villam, omnia hæc cum appendiciis suis. quæ idcirco minuta- tim retuli, ut appareat, quàm ampla fuerint Fulcherii facultates; quibus in locis site, nempe in pagis Regensi, Atensi seu Aptensi, Aquensi, & Secustironensi; tum quanta ejus munificentia in loca sacra; ac demum, quàm illo ævo laicis fa- miliare fuerit plebanas possidere ecclesias, easque monasteriis tradere, quod sexcentis exemplis (quorum multa in superioribus Bernonis, Odonis, & Aymardi elogis vidimus) probari potest. Quo anno facta sit hæc Fulcherii donatio, in charta non exprimitur: at certum est eam factam esse prius quàm Maiolus sæculo nuntium remisit, quippe non nisi mortuis parentibus Cluniacum secessit, ut postea exponemus. In ea porro donatione men- tio fit de Valentiole traditione, quam Boucheus retulit ad annum DCCCC XC, eam-*

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

D d d d ij

ANN. CH.
CM XCIV
MAII XI.
Parentes.

Fulcherius
Pater.

Familia lo-
cuples.

ANN. CH.
CM. XC. V
MAII XI.

que à Comitibus Provincia Cluniaco primùm factam putavit. In Maioli chartario legitur in charta sexta Willelmi, data regnante Conrado Rege, Willelmum ipsum donasse Cluniensi monasterio & Maiolo Abbati ex rebus quas ipse Maiolus Abbas & Clunienses Fratres ei ad vitam dederant, villam Valentianam. Post Maiolum Almeradus Regensis Episcopus Odiloni Abbati remittit quaedam annua debita, qua Valentiana Episcopo pendere solebat. Inter Cluniacenses ecclesias ex Provincia recensetur in Bibliotheca Cluniacensi Decanatus de Valentianis Reiensis diœcesis, ubi debent esse Decano computato quinque Monachi, & unus Presbyter commenfalis, & debent ibi celebrari quotidie duæ missæ.

Fulcherius
avus, Cyclicus
frater.

II. Ex archivo Cluniacensi non solum discimus Maioli patris nomen, sed etiam eius avi ac fratris, quorum alterum itidem Fulcherium, alterum Cyclicum dictum fuisse inde intelligimus. Id patet ex Maioli charta 344, qua præstaria est Arnulfo Episcopo Atensi à Maiolo facta, de quibusdam rebus cœnobia Cluniacensis, sitis in pago Atensi. Has litteras huc integras referre juvat.

IN nomine Domini..... Ego Maiolus favente Christi clementia Cluniensis cœnobia Abbas. Notum fieri volumus omnibus fidelibus Christianis, tam præsentibus, quàm succedentibus, quod Dominus ARNULFUS Episcopus Atensis nostram exoptulando adiit præsentiam, quatenus ei concederemus loco precariæ res quasdam juris sanctorum Apostolorum, Petri videlicet & Pauli, supradicti cœnobia Cluniensis. Inquisita itaque voluntate Fratrum nostrorum, eisque rationabiliter assensum præbentibus, decrevimus prælibati Domni Episcopi precibus obtemperare. Concedimus itaque eidem Domino Arnulfo Episcopo atque consanguineo eiusdem THEOBERTO, res sanctis Apostolis Petro & Paulo dicatas, quæ sunt in pago Atensi sitæ, in villa Laufnana, & in alia villa, quam vocant Soldo, usque in montem Clavianiacum, & in alio loco, ubi dicitur Traballio, & in alia villa quæ vocatur Bassus, & in alia villa quæ dicitur Siciago, & in alia villa quæ dicitur Borcio, & in alia quæ dicitur Soricarias, & in alia quæ dicitur Leocola, & in alia quæ dicitur Valle, & ipsum alodium quem avus meus FULCHERIUS comparavit de Bernardo, & in alia villa quæ vocatur Jocasas, & in alia quæ vocatur Cariaras, & in alia quæ vocatur Serulias. Ista omnia mihi & fratri meo CYRICO ex successione nostrorum parentum nobis evenerunt: nos verò ego videlicet Maiolus, præfati cœnobia Cluniensis Abbas, & prædictus frater meus pro remedio animarum nostrarum, nostrorumque parentum, omniumque fidelium Christianorum, Deo & sanctis eius Apostolis Petro & Paulo in Cluniaco cœnobia tradidimus. Omnia itaque jam denominatis villis conjacentia, sive quantum avus meus Fulcherius & genitor meus eiusdem nominis in Comitatu Atensi tenuere, vel conquiescere, totum prædicto Episcopo & eius consanguineo Teoberto concedimus, in ea scilicet ratione tradente Domino Episcopo res suas, quæ sunt sitæ in pago vel Comitatu Atensi, in villa Laufnana, Deo & sanctis eius Apostolis Petro & Paulo in prælibato cœnobia Cluniensi, eo videlicet tenore, ut quamdiu ipse Episcopus & eius consanguineus vixerint, teneant & possideant, & festivitate S. Martini in censu solidos quinque ad Cluniacum persolvant: post obitum verò utrorumque res omnes supra scriptæ cum omni melioratione ad præfatum Cluniense cœnobia absque ullius contradictione proveniant. Ut verò precaria ista illibata inviolabilisque omni tempore permaneat, manu nostra firmavimus, & Fratribus nostris corroborandam porreximus. MAIOLUS peccator & humilis Abba, Adiblanus, Jacob, Fulcardus, Stephanus, Andreas... S. Duranni, Teoderici. Ego frater Clemens scripsi. Actum apud S. Saturninum, anno vigesimo tertio regnante Conrado Rege. Ex hac præstaria intelligimus, præter superiorem Fulcherii

Maioli patris donationem, aliam ab ipsomet Maiolo & Cyrico ejus fratre Cluniacensibus factam de rebus, quas his litteris in precariam tradit Arnulfo Episcopo Atensi: cujus consanguineus Teutbertus in alia charta vir illustrissimus dicitur, laudaturque Raimodis ejus uxor & filius Ultricus. Sed & alias res memorat alia charta, qua Willelmus nobilissimus Comes & Lucia ejus uxor Cluniacensibus sub Odilone Abbate restituunt hereditatem sancti Maioli, scilicet Diliodam & Septem fontes in Episcopatu Regensi. Actum apud Podii Odolinum monasterium anno Inc. M XXXVI, Ind. v, Chunone Imperatore regnante anno x. Unde iterum perspicuum efficitur, quam diti stirpe procreatus sit Maiolus, cujus parentes tot praediis ac possessionibus Cluniacum auxerunt absque gravi (ut credere par est) dispendio rei familiaris. Hac mihi consideranti dubitatio succurrit, num Folcherius Maioli avus fuerit ille Folcratus Dux Arelatensium, quem Lotharius una cum aliis Comitibus rebellare molientem, in deditioem accepisse, eoque facto Provinciam ordinasse memoratur in Annalibus Fuldensibus anno DCCC XLIV.

ANN. CH.
CM XCIV
MAI XI

12. *Postquam Maiolus integris intaminatisque moribus pueritiam in patria exegisset, cum jam sibi vindicaret adolescentia; parentibus humana forte praeventis (ita scribit Syrus) praediisque barbarica invasione in solitudinem redactis, divina disponente providentia natale solum coactus est deserere, ac Burgundiae partes expetere: veniensque in urbem Matisensem, susceptus est ibi in hospitio a quodam suo propinquo, qui inter reliquos ejusdem urbis Proceres nobilitatis gerebat decus. Cumque aliquamdiu in ejus moraretur diversorio, ejus fultus adminiculo, uti coepit ejusdem civitatis Episcopo: qui cum liberali cernens ingenio valere, Canonicorum studuit collegio copulare, qui etiam eum secretius summam hortabatur instantiam, ut se virginem conservaret. Matisconensi ecclesia tum praerat Berno, cujus in Cluniacenses munificentiam varia monumenta contestantur.*

Matisconem confugit.

fit Canonicus.

13. *Quanam vero sit illa clades, de qua hic agit Syrus, haud usquequaque exploratum. Duo hostium genera Provinciam per id tempus infestarunt, Hungari & Saraceni. Hi piratico more ex Hispania in Italiam forte delati, Fraxinetum arcem ad Alpes Cotias occuparunt anno DCCC XCI, eamque per multos annos cum maximo Lombardia & Provincia detrimento tenuerunt: donec Hugo Italia Rex maritimo eos ac terrestri exercitu adortus, illorum navibus graco igne combustis, plerosque Fraxinetum relinquere, & in Montem-maurum se recipere coegit anno DCCCC XLI. Eos autem obsidione cinctos Hugo in suam potestatem facile redeegisset, ni Berengarium adversarium timens, ab illorum oppugnatione destitisset, federe cum eis ita percusso, ut pars illorum in montibus Italiam ab Suevia dirimentibus consideret, & Berengarium ex Suevia per eos montes exercitum trajicere molientem impediret. Isti eo loco positi quoscumque postea ad Apostolorum limina visitanda illac iter facientes, aut penitus spoliarunt, aut inhumaniter peremerunt. Eodem saeculo Hungari ex Germania in Galliam atque Italiam saepius effusi, funestas clades intulerunt. Hi ductu Berengarii Regis, quem Langobardi expulerant, anno DCCCC XXIV Italiam depopulati, teste Frodoardo, postea per abrupta Alpium uga transeuntes, in Galliam irruerunt. quos Rodulfus, Casalpina Gallia Rex, cum Hugone Viennensi inter angustias collium Alpinarum conclusit: unde inopinatio per devia montis evadentes, Gothiam impetierunt, ibidem a praedictis Rodulfo & Hugone subacti. Paullo post, idest anno DCCCC XXXIII, dum Hugo Rex Italia Romam obsidet, Saraceni meatus Alpium occupant, atque vicina quaque loca depravantur. Biennio peracto, Hungari per Burgundiam diffusi, praedis, incendiis ac caedibus debacchantur. Tot & tam frequentes clades indubie Maiolum in urbem Matisconem perfugere coegerunt, dum Provincia, id est patria ejus, tot cladibus infestaretur.*

Provinciae clades.

14. *Interea temporis is Canonicus Matiscone factus, Lugdunum in scholas abiit, ubi Antonio praeceptore usus, homine in Philosophia erudito, cujus multum convaluuit (Syrus hac verba sunt) non modo doctrina, verum moribus & vita.*

Lugdunum studia.

ANN. CH.
CM XC.V
MAIOL.

Lugdunensis academia antiquitatem rectè probat Hericus Antisiodorensis monachus in libro 1 de miraculis S. Germani, ubi differit de temporibus Constantii Lugdunensis, id est de saculo quinto. Ea, inquit, tempestate Lugdunensium civitas prima ac præcipua Galliarum, professione quoque scientiæ artiumque disciplinâ inter omnes extulerat caput. Ibi, quas dicunt, liberalium disciplinarum peritia, quasque ordine currere hoc tempore fabula tantum est, eo usque convaluit, ut quantum ad scholas publicum appellaretur citramarini orbis gymnasium. Et ut aliquid rationis afferre videar, eo id argumento colligimus, quòd quisquis artium profitendarum afficeretur studio, non ante Professis inscribi merebatur, quàm hinc exploratâ diligentia examinatus abiret, ubi Professorum nomine eos intelligit gradus, quos magisterii & Doctoris nomine censemus. Ex eorum numero erat procedente saculo x Antonius, quem virtus & religio insule Barbarenis præfecerat cœnobio, ex Syro. Erat hic locus in mediterraneo Araris supra Lugdunum, celebris quondam Ordinis nostri Abbatia, nuper seculari veste donata: in cujus indicibus Abbatum numero adscribendus est Antonius, cum id Syrus diseretè conieceretur.

Archidiaconus
Maiolus.

15. *E studiis reversus Maiolus, per cunctos gradus conscendens ecclesiasticos, cum Levitarum potiretur officio, ad ejusdem usque arcem, doctrina id exigente, ab eodem est sublimatus superscripto Pontifice, id est ad Archidiaconatus officium, uti Syri verba explicat Odilo. Ea in dignitate mores ad doctrinæ formam componens, Christianis virtutibus, maxime in pauperum caritate excelluit. quod ipsi omnium existimationem comparavit. Verum is laudes fugiens, ac popularem tumultum, identidem secedebat in oratorio, quod ipse reedificaverat, sancti Michaëlis, trans Ararim, ubi in orationibus pervigil, divino famulamini manciparetur attentius. Inde in aliorum profectum se extendens, ex diversis ad se partibus clericis convenientes gratis libenterque erudiebat. Tum hominis famâ quaquaversum diffusâ. Vesontionensi Archiepiscopo viam universæ carnis ingresso, tam ipsius terræ Principis, quàm totius Cleri consensu & populi, ad ejus culmen suscipiendum Pontificatus beatus Maiolus impulsus, haud quaquam assentire voluit: quin immo eò magis ad declinandam (quæ fugientes sequi solet) gloriam ardentior factus, de saculo fugiendo sedulo cogitare cepit. Sed ut accuratius tempus, quo id contigit, investigare liceat, quadam Maioli tum Archidiaconi facta hic commemorare juvat. In his reperitur charta quadam, quâ Acbertus vir præcellæ nobilitatis à Maymboldo seu Maimbodo Episcopo Matisconensi (quem nonnulli Maguboldum mendose vocant) ecclesias quo ad viveret, obtinet in fundo sua proprietatis, qui dicitur Scociacus*, ubi principalis ecclesia est in honore sancti Andrea, insuper capella sancti Iohannis, & altera sancti Marcelli. quibus litteris manu propria subscribunt Maymboldus Episcopus, Ado Abba, (dignitas ecclesiæ Matisconensis) & Mayolus Archidiaconus, anno tertio Ludovici Regis, Christi DCCCXXIX. Item anno ejusdem Regis sexto idem Maimbodus nobili viro Achardo terram sua ecclesiæ, sitam in pago Forense, locat: ejusque rei instrumento inter alios manum ac signum apponit Mayolus Archidiaconus ante Adonem Abbatem. Itaque ad id usque tempus Archidiaconus esse perseveravit Maiolus, nempe ad annum Ludovici Regis sextum, qui Christi annus DCCCCXLII erat, idemque primus Aymardi Abbatis Cluniacensis post mortem Odonis.*

*Esencolles.

Vesontionensem Archiepiscopatum recusat.

16. *Cum ejusmodi moribus polleret Maiolus, Vesontionensem Archiepiscopo viam universæ carnis ingresso, tam ipsius terræ Principis, quàm totius Cleri consensu & populi, ad ejus culmen suscipiendum pontificatus impellitur. quod ipse præ modestia constanter recusavit. Id à Syro & Nalgodo memoriae proditum est, nec mirum si prætermisum ab Odilone, qui etiam de recusata summi pontificatus dignitate siluit. quippe qui Maioli breve elogium potius excurrendo adornavit, quàm vitam accuratam composuit. Maioli loco electus est in sedem Vesontionensem Gersfredus, cujus decessorem penitus perspectum non habeo.*

III. Maioli conversio ad vitam monasticam, Abbatialis electio.

16. *Aymardo Abbate Maiolus Cluniacum frequenter accedebat, & cum Fratribus frequens habebat colloquium & spiritale contubernium, referente Odilone, quibus in votis erat, ut eum possent sibi acquirere fratrem, quem postmodum mererentur habere & Patrem. In hujus verò conversionis obsequio multum valuit venerabilis viri Hildebranni dulcis collocutio & spiritualis suggestio. Hic cum esset ex prioribus Cluniacensibus monachis & ejusdem monasterii Præpositus, bis invitatus est ut officium Abbatiae susciperet, sed noluit: quia semper plus obedire quàm præcipere, & magis subesse quàm præesse voluit. Hanc verò Maioli conversionem non solum in Hildebrannum Priorem, sed etiam in Aymardi meritum patientiæ & innocentis vitæ, ob quam tanto talique à Christo ditatus est munere, ut ejus tempore ad amorem monastici Ordinis auctor nostræ salutis beatum Maiolum dignatus sit accersere.*

Maiolus
monachus.

17. *Monachus factus, singulari præ ceteris præeminebat virtute, ait Syrus: eumque Aymardus Bibliothecæ præficiens, Apocrifariatus officium eidem injunxit, de cetero à Virgilio aliorumque profanorum auctorum lectione abstinens, aliosque Fratres ab ea deterrens. Apocrifarius est qui custodit ecclesiæ thesaurum, & in cujus manu est quicquid à popularibus ad altaria offertur. Udalricus auctor in lib. 3. Consuetudinum Cluniacensium cap. 12. Ad idem officium pertinuisse videtur, ut si qua negotia foras exsequenda erant, eorum gratiâ mitteretur Apocrifarius, ut apud Romanos. Maiolus quippe aliquando missus est Romam ab Aymardo negotiorum causâ; eoque in itinere Yporedia* (quæ urbs est episcopalis sub Archiepiscopo Taurinensi) Heldricum monachum egrotantem sacri olei unctione sanat. Fuerat is quondam in Italia inter ceteros palatinos honorabilis: qui uxori cum magna rerum temporali copia abrenuntians, deposito cingulo Cluniacum se conferens, beati Benedicti se subdidit proposito, & quidem Maioli fama impulsus, ut tradit Syrus in lib. 2. An is sit Heldricus, qui sancti Germani apud Autisiodorum Abbas fuit, inferius expendemus. unctionis sacramentum appellat Nalgodus cum ritum, quo Heldricus à Maiolo sanatus est. Huc spectant ea quæ diximus in Præfatione sæculi primi de ejusmodi unctionibus.*

Bibliothecarius & Apocrifarius.

Quædam
ejus facta.
* Yporedia.

18. *Prædictum Apocrifariatus officium item probant alia quadam negotia, quorum exsecutor Maiolus monachus fuit: Nam anno XI Ludovici Regis Hildebrandus & Maiolus placitarunt coram Leotaldo Comite, & Walterio Vicecomite, aliisque horum fidelibus (alibi Primates appellant): pro quibusdam terris Cluniaco datis, quæ à nonnullis occupabantur. Item anno secundo Lotharii Regis Eldebrandus & Maiolus monachi Clunienses mittuntur ab Abbate Eymardo ad Maimbodum Episcopum Matisconensem in Synodo existentem, petituri ab eo decimas ecclesiarum sancti Andree in Evranda, & sancti Boniti. Hac aliæque facta apprimè demonstrant, Cluniacensem Præpositum, qualis erat Hildebrandus, atque Apocrifarium curam gessisse de temporalibus causis. Deinde collatione facta prioris istius facti, quod anno XI Ludovici Regis à Maiolo jam monacho gestum est, cum alio superiori, cui idem tum Archidiaconus anno sexto ipsius Ludovici subscripsit, manifestè colligimus, Maiolum sæculo nuntium remisisse anno septimo vel octavo regni Ludovici, id est anno DCCCC XLIII vel insequente.*

IV. Ejusdem electio in Abbatem Cluniacensem: acta sub ejus regimine.

19. *Neque id obscure indicat tempus, quo Aymardus eum sibi successorem allegit. Maiolus enim jam inde ab anno XIII Ludovici Abbas dictus est, ut ex quibusdam instrumentis in Elogio Aymardi ostendimus. Atqui sexto anno (ut fertur) conversionis suæ à sæculo Aymardi vicarium ac successorem designatum fuisse Odilo tradit. Itaque si ab anno Ludovici tertio decimo detrahas annos sex, remanebit*

Abbas quo
tempore
electus.

ANN. CH.
CM. XCVI
MAII XL.

annus septimus, quem Maioli conversione illustrem fuisse proinde existimare licet. At quo minus ejus electionem sub Ludovico Transmarino reponamus, illud ob stare videtur, quod anno secundo Lotharii Regis, Ludovici filii ac successoris, quo anno Maiolus cum Hildebrando ad Maimbodi Synodum pro decimis Evranda & sancti Boniti missus est, ipsius nomen in charta Hildebrando postponitur, neque Abbas, sed tantum Monachus appellatur. Verum præter ea quæ ad prius illud probandum in Elogio Aymardi adducta sunt, occurrit & aliud argumentum ex litteris donationis Maytrami cujusdam, qui ad locum Celsinianas & Domno Maiolo Abbati dedit villam de Beccas mense Februario, regnante Ludovico Rege Francorum. Unde consequens est, Maiolum regnante Ludovico jam Abbatem audisse. At quoniam Aymardus non ita regimen in eum rejecerat, ut primis annis nihil omnino gesserit, ut in Elogio Aymardi à nobis dictum est; contigit, ut Maiolus, qui potius Condjutor censebatur, aliquando Abbas à secularibus in publicis instrumentis, aliquando Monachus appellaretur, maxime in iis actis, quæ curante Aymardo gerebat. Id innuere videtur Chronicon Malleacense, ubi Maiolus dicitur, anno D C C C C L X I, sexto anno ordinationis suæ suscepisse curam Cluniacensis cœnobii, id est integrum regimen in se suscepisse anno sexto à suæ electione, tamen ex dictis dicendum esset anno XII. Ejus porro litteras electionis in ipsius Aymardi Elogio retulimus, quarum fragmentum etiam Syrus refert; ibidemque ex Petro Damiani factum insigne retulimus, in quo Maioli modestiæ egregium specimen apparet. Nam ab Aymardo privatam sedem repetere jussus, assensit non gravatè, idemque Abbatis cathedram (incepto per Aymardum Cellerario, qui in ipsum petulanter locutus fuerat) eadem facilitate repetiit.

Asta sub
communi
Aymardi
& Maioli
regiminiue.

20. Per id communis administrationis tempus, alterutrius Abbatis nomine instrumenta publica insignita erant, qualia in Elogio Aymardi observare licet. His addo in præsens chartam Girberga, ecclesiam sancti Mauricii in Comitatu Cabilomensi in villa Breugis & villa Canna concedentis, sicut Ardradus Episcopus tenuit, anno tertio Lotharii Regis. Addo etiam chartam Gauzberti cujusdam, qui alodum suum, cui vetusto vocabulo latina rusticitas Petrafixa nomen indidit, situm in suburbio Brivatensi, Heymardo Abbati; ac monachis Celsinianas incolentibus, perpetuo jure dedit pro remedio animæ suæ & senioris sui Bertrandi ac Stephani filii ejus. Actum est hoc apud Celsinianas mense Januario, anno quarto regnante Lothario Rege, ab Incarnatione Domini D C C C C L V I I I. Eodem anno mense Decembri Maiolus Abbas quasdam terras in pago Matiscronensi, in villa Materiaco aliisque emit pretio C C C C solidorum. Bicerinio post Adalradus res suas in villa de Perfezeel, vicaria Ycionensi, tradit sanctuario, quod dicitur Celsinianas, instituens heredes Monachos, ibidem Deo nocte ac die servientes, quibus moderatur reverens paternitas domni Maioli præcipui Patris. Data in mense Februario, XI die ipsius mensis anno Dominicæ Incarnationis D C C C C L X, anno autem imperii Hlotarii Regis Francigenæ I V. (legendum V I) secundæ * Olympiadis. Anno superiore Lotharius Rex, postulante Gerberga Regina matre sua, monasterium sancti Amandi in Comitatu Trahesino, (Nantuenſe vocant) quod absque rectoribus veluti in inhabitabilibus locis situm erat, Cluniaco subijcit, ut in quantum Deus suppeditaverit consilium, illud construatur in habitabilibus locis. Datum IX Kal. Decemb. anno V Lotharii Regis, Indiæ. III. in Divionensi palatio. Sed hoc loco in memoriam revocanda est superius edita præstaria Maioli Abbatis in gratiam Arnulfi Atensis Episcopi de quibusdam rebus suis hereditariis in Provincia sitis, facta anno X X I I I Conradi Regis, qui annus Christi anno D C C C C L X respondet. Dein anno D C C C C L X I I Albericus Comes, Leotaldi filius, Maiolo Abbati & monachis ejus multa donat in pago Matiscronensi anno VIII Lotharii Regis. Præterea anno decimo ejusdem Amblardus Lugdunensis Pontifex ipsismet Maiolo & Fratribus dat ecclesiam sancta Maria de Cantu-merula in pago Arvernico & in Vicaria Randerensi, & vineam cum silva apud Vetrecriam, & in pago Claromontense vil-
lam

lam Luxiacum. Eius litteris subscribunt Stephanus Episcopus Arvernorum, & Rotbertus Abbas anno x i Lotharii. Maiolus humilis Abbas & Heymardus Abbas subscribunt cuidam prastaria, duobus Levitis facta, de rebus sitis in pago Cabilonensi. Ab eo anno nulla ulterius mentio est Aymardi Abbatis, sed omnia instrumenta solum Maiolum Abbatem prasterunt. Quadam commemorare opere pretium puto.

ANN. CR.
CM XCIV
MAI: XI

21. *In Cluniacensi archivo inveniuntur plura diplomata Ottonum Imperatorum. Unum est Placitum datum in civitate Pavia, in caminata sala domus Lietherfredi Ticinensis Episcopi, post capitium ecclesie sancti Cyri Confessoris, ubi ejus corpus sanctum quiescit, residente Otberto Marchione Comite palatii, ut justitiam inter homines discerneret cum aliis judicibus. Ad cuius presentiam domnus Maiolus Cluniacensis Abbas venit, & representavit duo monimina seu instrumenta, unum nomine Ottonum Imperatorum datum xvi Julii anno vi regni in Italia, continens, quomodo Gaidulfus filius Petri iudicis quasdam terras emisset, ubi erat capella una in honore sancte Mariæ juxta Papiam seu etiam sancti Michaelis, easque cum capella Maiolo Abbati dedisset, ut monachi sub norma sancti Benedicti viventes ibi in perpetuum habitarent, & orarent pro anima Liutardi Cumani Episcopi: alia item monimina donationum aliquot eidem factarum: postulavitque ut contra invasores sibi confirmarentur, quod & prastitum est tempore regni duorum Ottonum patris & filii anno vi regni Italici Ottonis Junioris, Indict. x. lege Ottonis majoris, & junioris anno i. Hac Cella postea S. Maioli dicta est. Idem qui supra Otbertus Marchio & Comes palatii monasterio quod Clugnes dicitur, donat quacumque habebat super fluvium Padi infra castrum Vicopiculo &c. anno senioris Ottonis x, Junioris iv, Ind. xiv. Præter ea invenio Ottonis primi diploma duplex, unum in quo hæc leguntur: Recipimus Oddonem Abbatem sub nostri tuitione mundiburdi cum Abbacia sancti Sabini, in loco qui dicitur Toscana. Datum v i i i Id. Julii anno Inc. dcccc lxxix, Ottonis viii, Indict. xii. Actum in Plista. Quis sit Odo iste Abbas, quodve ejus monasterium, non capio. Fortasse id in Italia situm erat. Idem Otto ad preces conjugis sue Adelcidis monasterio sancti Petri Ticinensi concedit vineam, quæ fuit cujusdam Presbyteri de cardine Ticinensis ecclesie, & ad jus regni sui tunc pertinebat. Ad hæc anno sexto regnantibus in Italia Ottone & Ottone filio, Ingelbaudus quidam, filius Ansegisi, vivens lege Saliga, donat quedam prædia in Comitatu Viennensi ad monasterium Cluniacum, per cultellum, festucam nodatam, per vuantonem & vuaonem terræ in manus Domni Maioli Abbatis.*

Acta sub
Maiolo.

22. *Anno xx xvi Conradi Regis Maiolus Abbas in precariam nonnulla tradit Hugoni filio Lamberti Comitis, in hæc verba. Notum sit omnibus sacri cœnobii Cluniensis Abbatibus atque monachis quibusque futuris, quod ego frater Maiolus prædicti cœnobii licet indignus Abbas, unà cum consensu Fratrum, res juris nostri cuidam nobili viro Hugoni, Almodi ejus uxori, & Stephano eorum filio, atque ejusdem primogenito (nos hodie ad tres vitas dicemus) villam Ambariacum concedimus &c. Subscribunt Maiolus humillimus Abbas, Vivianus Prior, Ermenfredus Episcopus, Balduinus, deinde alii monachi numero xxv. Hæc anno dcccc lxxiii. Per idem tempus Iohannes Papa xiii monasterium Cluniense, cui sapienter, inquit, & beate præest carissimus filius noster Domnus Maiolus Abbas, commendat Episcopis Galliarum, Stephanum Arvernensem Episcopum compellans, ut pro insua bona voluntate Amblardum fidelem suum ad restitutionem Celsinianensi cœnobio faciendam compellat: Adonem etiam Matisconensem Antistitem obtestatus, in hunc modum. Res quoque exigit ut tibi aliqua dicamus, frater carissime & amande Domne Ado Episcopo, quem licet non viderimus, ex nomine novimus in omni spirituali bonitate. Efflagitamus itaque benignissimam tuæ paternitatis dulcedinem, ut quo vicinior esse videris præfati Monasterii scholæ, eò tua protectio pro tuo posse*

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

E e e e

ANN. CLU.
CM. CC. V.
MAIOLI.

celerior Fratrum necessitatibus occurrat, qui te ex abundanti caritate diligunt, & ulnis totius amotis perfectissimè ambiunt & amplecti desiderant. Quocirca Cluniensis monasterii semper esto protector, sicut B. Petri es fidelis amator. *Hæc bulla caret notis chronicis in Bullario Cluniacensi.*

23. Anno XX Lotharii Regis Albericus Comes Matisconensis & Ermentrudis eius conjux Cluniacensibus sub Maiolo dant multa prædia in villa Aponiaco*. Anno verò DCCCC LXXVIII, Indiæ. VI Lugduni coram populi multitudine Amblardus Episcopus Lugdunensis dedit res suas in pago Arvernico Fratribus Cluniensis monasterii, ut Cellam ædificarent in villa Nisiaco* in agro Tyrenense, in vicaria Doratense, hoc est villam Genretam, Montem-briofonem, &c. Legimus ejusdem Amblardi hæc de re instrumentum, in quo ait se hæc Deo & sanctis Apostolis Petro & Paulo donare, quatenus monachi Cluniacensis loci in Nisiaco Cellam Deo dicatam sibi construerent in honore beati Petri principis Apostolorum, sub Regula sancti BENEDECTI monachorum Patris Deo militantes; præcipitque vadiatoribus suis, id est testamenti sui exsecutoribus, (Eleemosynarios alii appellant) ut chartam de hac donatione faciant, quod quidem continuò præstant Andreas Præpositus, Ornadus Decanus, Gundramnus Abbas, Hugo Abbas, (Dignitates ecclesiæ Lugdunensis) Augendus Canonicus, Stephanus Diaconus, Pontio Canonicus, & Hugo Laicus. Nisiaci hactenus est Prioratus Cluniacensis.

* S. F.ienne
d' Arluc.

* la Siagne.

Maioli
præclara
laus.

24. Benedictus Papa VII ordinandum tradidit Lirinense monasterium Maiolo Abbati Cluniacensi, ut legit noster Stephanotius in tabulario Lirinensi. Exstat ejus rei pontificium diploma in Bullario Cluniacensi, datum anno IV pontificatus Benedicti VII, imperii Ottonis anno XI, mense Maio, Indiæ. VI. In ea bulla fit mentio etiam de Arluco* monasterio, modò destructo: quod sanctus Honoratus pro Sanctimonialibus construxerat in monte peramano ad litus maris & ad ripam fluvii Siagne*, ubi Angarisma præerat sancto Aigulfo Abbate. Sed insignis est præ ceteris charta. Rodulfi Cabilonensis Episcopi, in qua Ageus Canonicus adiit nostræ, inquit, munificentia serenitatem, rogans, ut Cluniensibus monachis & Domino Maiolo Abbati domum cum area juxta muros urbis ex una parte, ex alia juxta claustra Canonicorum cum Canonica quam ab incunte ætate obtinuerat, æterna liter daret. quod ait se ultro facere ex consensu clericorum suorum, maximè cum tanti viri Maioli gloriam ab ipso Domino mutuam & aure percipimus, & intuitu proprii luminis nihil in ejus dilectione conniventes quotidie perpiciamus. Ille enim ut verè est Galliarum jubar ad tempus exortum, nostris sæculis admirandum, & si potis est, omnibus imitandum. quo elogio luculentius nihil afferri potest de homine vivente: neque ullam invenio ante id tempus datam Cluniacensibus Prebendam (quam vocant) Canonicorum, plures postea sub Odilone & Hugone Abbatibus. Subscribunt isti chartæ post Rodulfum Adalais Comitissa, Hugo filius ejus, Rorbertus Vicecomes, cum Canonicis, anno XXVI Lotharii Regis.

25. Anno XXXIV Lotharii Regis, id est anno DCCCC LXXX, Gaufrédus Comes atque uxor ejus Adeleidis donant ad locum Cluniacum, ubi Maiolus erat Abbas, res suas sitas in pago Cabilonensi, in fine jemulacensi, villa Fusciano. Subscribunt Gaufrédus Comes, Adeleidis ejus uxor, & Hugo filius ejus, nempe Adeleidis ex Lamberto Comite, priori ejus conjuge. Anno XXVI Lotharii Vido Vicecomes Arvernica civitatis & Aufenda ejus conjux dant ecclesiam sanctæ Mariæ de Bello-monte in pago Cabilonensi sub Maiolo item Abbate.

26. Anno DCCCC LXXXI Milo Episcopus Matisconensis ecclesiam sancti Germani in villa Roscio, & ecclesiam sanctæ Mariæ in villa Pedrono in synodo sua Maiolo Abbati ejusque monachis concedit cum decimis & omnibus ad eas pertinentibus, salvo servitio synodali, paratis, & culogiis. Anno XXVIII Lotharii Regis Lambertus Comes & Adeleis ejus uxor dant Cluniaco ecclesiam sancti

Martini de Ingheto in pago Augustodunensi. Prætereo multas alias ecclesias, quas tum Burcardus Lugdunensis Archiepiscopus cum consensu Præpositi & Abbatis Hugonis, tum Roclerus homo laicus in diœcesi Lugdunensi regnante Conrado ab anno regni eius trigesimo ad quadragesimum; tum Vvalterius Aduensis Episcopus anno XXIX Lotharii Regis, alique Cluniacensibus monachis contulerunt: ex quibus Vvalterius dedit ecclesiam de Montie-melardi, & ecclesiam sanctæ Mariæ in villa Vallis, & ecclesiam sancti Germani in villa Tirinaco, ubi prædicti Monachi, inquit, in obedientia quotidie assistunt.

27. Anno XXX Lotharii Regis, id est anno DCCCC LXXXIV, Maiolus Cluniacensis & VALONGUS Luxoviensis Abbates aliqua inter sese commutant in villis Salustriaco & Danaico pagi Matisconensis: ubi antea Aymardus Abbas cum GUIDONE Abbate item Luxoviensi quadam permutaverat. Eodem anno Aynus Matisconensis Archidiaconus Cluniaco dat vineas sitas in pago Cabilonensi, villa Fusciano: confirmant Rotdulfus Episcopus, Gauzfredus Comes, & Adeleis Comitissa.

28. Anno DCCCC LXXXV Lambertus Comes Valentinenis tradit locum ad construendum Monasterium in honorem sancti Marcelli. Littera hac de re confecta sic habent prologo & nonnullis omisissis. Ego Lambertus & uxor mea Falectrudis donamus aliquid de res nostras proprias Deo, & S. Marcello, & monachis istis, id est, Odoïno atque Duranno, & ad illos qui ad locum B. Marcelli venerint, & ibi in unum communiter habitaverint, pro remedio animarum nostrarum, & pro filiis nostris Ademaro atque Lamberto, & ut ecclesia B. Marcelli reædificetur, monasteriumque ibi faciat, nullique loco ipsa ecclesia nec ipse locus subjectus sit, nisi ad S. Petrum principem Apostolorum: omnique tempore ad Romam monachi ibidem pariter habitantes ad quinquaginta annos quinque solidos in censum reddant. Abbatem enim in locum B. Marcelli, quæ dicitur Fellinis, non habeat qui Regulam S. Benedicti non teneat, & secundum eam non vivat: nullique Monachi ibi habitent, qui fraternam & communem vitam bene non custodierint. Si enim aliquis homo aut aliqua persona propter aurum, vel propter argentum, aut propter aliquam facultatem Abbatem in locum B. Marcelli mittere voluerit; omnes Sancti sint ei contrarii, & B. Benedictus cum grege Monachorum suorum.... Sunt ergo ipsæ res sitæ in Comitatu Valentinenis, hoc est mons quæ appellatur Alavinea, & mons quæ vocatur Media-luna... Donamus, donatumque in perpetuum esse volumus in alimonia & stipendio monachorum, & susceptione hospitem, & peregrinorum & orphanorum, in iam dicto loco sub Regula jam dicti Patris Benedicti servientium, pro remedio animæ meæ, necnon & pro remedio patris mei Guntardi, & pro matre meâ Ermengarde, &c. *Subscribit inter alios Richardus filius Lamberti. Hanc donationem confirmat Conradus Rex anno XLVI regni sui. Ademarus Comes & uxor eius Roteldis Odiloni Abbati iterum cum Prioratum restituerunt anno MXXXV. De eo Prioratu vide Bibliothecam Cluniacensem col. 1727.*

29. Anno DCCCC LXXXVI, qui obitu Lotharii Francorum Regis præditus est, Maiolo ejusque monachis datur vinca apud Noglas villam pagi Matisconensis, anno primo Ludovici Regis, qui Lotharii filius ac successor fuit. De eodem Ludovico Rege interpretanda est charta, qua Canonicus quidam Aniciensis ades suas igne consumtas, infra claustra Canonicorum sitas restituit, donatque Maiolo & Cluniacensibus, anno quo Ludovicus Rex in adolescentia vitam finivit. datum v feria III Id. Augusti. In quodam brevi chronico Regum Francia, quod manu exaratum habetur in Bibliotheca Patrum Carmelitarum Cantoënnensium apud Clarum-montem, de postremis secunde stirpis Francica Regibus eorumque annis regni ita legitur. Chlotharius xxxi Ludovicus I. Karolus frater ejus vi mensibus. Hugo alienus ix. Hic filius Hugonis Comitæ Parisiensis ex Havvide sorore Othonis cœpit regnare anno Domini DCCCC LXXXVII, & regnum usurpavit. Et in alio. HLudovicus Ultramarinus genuit HLotharium, HLotharius

Regum
Francorum
epochæ.

ANN. CH.
CM. XCVI
MAII XI.

geniit HLudovicum, qui adhuc puer BLANCHIAM cepit in uxorem, in quo etiam Reges de familia Karoli Magni defecerunt. Huic quoque ex alia familia successit Hugo in regnum, Hugonis Magni filius: cui successit Rotbertus filius ejus in regno. Huic autem successit filius ejus Ainricus, qui modò Deo protegente, prout potest, regnum Francia gubernat. *Hæc ex nostro Stephanotio accepimus. Charta quedam, numero 326 in Chartario Maioli, notatur anno v Hugonis Regis, Karolo truso in carcere, qui Ludovici patruus erat, Dux Lotharingia.*

30. Anno DCCC LXXXVIII Maiolo & Cluniacensibus à quodam Clerico, nomine Richardo, datur ecclesia sancti Andrea in pago Uapinse*, cum ipsa villa Rosnais, castro Risone, villis Sorbaria, Gemma &c. tum in Comitatu Uatinse*, infra terminos castri Malancena sex mansi, medietas castri Minson &c. ut ibi, id est in prædicta ecclesia, perpetuo degant Monachi.

* de Gap.
* de Vaisen.

31. Hucusque res acta sub Maiolo solo Abbate, qui anno DCCC XCI Odilonem sibi substituendum curavit. unde pleraque acta Odiloni soli adscripta sunt, ut dicemus in sequenti capite 8. Sed priusquam hinc discedo, memoranda sunt reliqua acta duo per Maiolum Abbatem, notis chronicis destituta, quorum unum est de concessione cænobii sancti Marcelli apud Cabilonem, de qua sic charta Tetbaldi Comitis Cabilonensis. ex chartario S. Marcelli & ex Bibliotheca Cluniacensi col. 314.

EGo in Dei nomine TETBALDUS Comes Cabilonensium omnibus filiis sanctæ Ecclesiæ in Domino salutem. Audivi à prædecessoribus meis & vicinis antiquis viris, quod nobilissimus Comes GAUFREDUS, qui post mortem præstantissimi & Christianissimi Comitis avi mei LAMBERTI accepit ejus conjugem aviam meam ADHELEIDAM Comitissam, accessit ad beatæ recordationis Abbatem Maiolum, & commendavit illi Monasterium in suburbio Cabilonensium civitatis à Guntramno nobilissimo & religioso Rege magnificè constructum, ubi requiescit corpus B. Marcelli martyris, eo tenore, ut religionem monastici Ordinis, quæ pæne ibi abolita fuerat, reformaret, & terram & possessiones ad ipsum locum pertinentes excoleret, & ut ipse & successores ejus Cluniacenses Abbates Monasterium perpetually haberent & possiderent. Hanc autem commendationem sive donationem fecit suprascriptus Comes Gaufridus domno Maiolo cum consilio conjugis suæ Adeleidis & filii ejus HUGONIS, tunc Clerici, postea Episcopi, adjuvante & laudante HENRICO Duce. Postea verò regnante serenissimo Rege Rotberto avunculus meus domnus Hugo Comes & Episcopus, præsentem ipso Rege & Comitibus & Episcopis istius patriæ, Monasterii donum tradidit domno ODILONI Abbati, successori Abbatis Maioli, ut ipse jure antecessoris sui locum haberet, teneret, ac possideret. Ego verò gratiâ Dei Comes Tetbaldus quod antecessores mei & parentes Deo & sancto Petro & loco Cluniacensi dederunt, laudo, volo, & firmo, & uxori meæ & meis fidelibus laudare & firmare facio &c. Signum Tetbaldi Comitis, S. Ermentrudis ejus conjugis &c.

32. Alia charta est Maioli Abbatis, quâ Humberto de Bellojoco quasdam Obedientias commendat sub hoc titulo. Notitia commendationis, quam venerabilis memoriæ Maiolus fecit HUMBERTO de Bello-joco de his obedientiis, Algoia, Pola, Scotiolas, Arpajaco, ita dicens.

Commando tibi has supranominatas Obedientias ad custodiendum ac defendendum à malis & perversis hominibus, in loco satisfactionis & emendationis pro innumeris malis, quæ nobis fecisti, pro quibus te excommunicare debebamus: ita tamen, ut pauperibus nostris reddas quæ tu eis tulisti. Facio autem hanc commendationem tibi, non ut aliquem censum per

consuetudinem requiras in his obedientiis. quod cum summa diligentia & animadversione interdico & excommunico, nisi tantum si transicum habueris juxta obedientiam cum VI aut X militibus; & Monachus spontanee te admonuerit, reficias, & post refectioem viam tuam teneas, nec præsumas ibi jacere. S. ALBERICI Comitis qui hanc notitiam laudavit. *Ubi vides Obedientia vocabulum jam sumtum seculo X pro ministerio seu Cella, cui unus pluresve Monachi præfecti erant. Hactenus instrumenta præcipua sub Maiolo facta retulimus, quæ omnia non Maiolo ipsi, sed vel monasterio Cluniacensi, cui Maiolus præerat, vel Monachis, vel certè in manus Maioli Abbatis facta dicuntur, uti & quævis alia donationes Monasteriis facta. quo magis mirari subit nonnullos homines, qui Abbati non Monachis quaslibet donationes factas fuisse audent affirmare, contra certam & exploratam veterum traditionem. Omnes charta sub Maiolo condite sunt numero DCCC LIX.*

ANN. CH.
CM CXIV
MAIOL. XI.

VI. Monasteria per Maiolum reformata.

33. Postquam varias donationes Cluniaco factas retulimus, nunc de ceteris ejus factis agendum est: quo in genere multa de ejus virtutibus tradit Syrus, quæ hoc loco repetere non juvat. Nonnulla retulisse sufficiat, quæ illustratione indigent. In primis commemoranda venit ejus familiaritas cum Ottone Magno seu primo ejusque filio Ottone secundo, & cum Adheleide Augusta prioris uxore, quæ eum ad restituendam in multis Monasteriis regularem disciplinam adhibuit. De Ottone Magno hæc Syrus memoria prodidit in lib. 2. Magnus OTTO, qui tunc temporis rempublicam gubernabat, tanti viri virtute plurimorum relatione comperit, ejus præsentiam ardentius cupiebat. Hic enim vir, licet imperiali potiretur fastigio, magna tamen erat illi circa monasteria devotio: quia nequaquam se feliciter Imperium sperabat tenere, nisi summo Regi studeret non displicere. Et ideo sæpius ingemiscebat, dum qui per religionis habitum Deo se devoverant; sæculari intentos negotio ire per abrupta cernebat. *Et infra.* Huic conjunx ADHELEIS inhærebat, quæ Deo amabilis & omnibus diligibilis, ita regali copulabatur thoro, ut mentem castam omni custodia Regi servaret superno. *Subdit Syrus, Maiolum venisse in amborum notitiam præsertim ex relatu Heldrici inter palatinos præcipui. Unde factum est, ut Otto Maiolum accerferet: quem aded pro salutari dilexit doctrina, ut quæ in Italia sibi subdebantur & Germania, ejus ordinationi vellet committere. In his beati Apollinaris cœnobium, quod per viginti quatuor stadiorum spatium à Ravennate urbe fertur sepositum, ad beati Benedicti instituit (id est restituit) tramitem, ibique suum ordinavit Abbatem. Præterea Imperatricis non contemnendæ petitionis tunc exoratus instantiâ, juxta Ticinensem urbem desudare, cœpit in fabrica. Id accidisse puto anno DCCCC LXVI, quo Maiolus Ticini erat, ex dictis supra num. 21. Classense appellabatur sancti Apollinaris Ravennense monasterium: de Ticinensi ita scribit Odilo in lib. 1 de vita Adalheidis Imperatricis. Postmodum in Italia juxta Ticinensem urbem Monasterium à fundamentis incœpit, & ad honorem Salvatoris mundi imperiali auctoritate & sua largissima donatione perfecit; ac jam dicto Maiolo ordinandum regulariter tradidit. Monasterium in Cælo-aureo interpretatur Nalgodus, quod longè ante id tempus à Liutprando conditum fuisse diximus in Seculo 3, ubi de translatione S. Augustini & de Vita S. Appiani. Maioli etiam operâ usus est Sigefridus Parmensis Antistes, qui mellistuis ejus admonitionibus multa ad cœnobiale usum apta constituit in Parmensi cœnobio sancti Iohannis Evangeliste, ut superius vidimus in actis sancti Iohannis primi ejus loci Abbatis.*

Maioli
familiaritas
cum Augu-
stis.

& cum Au-
gusta.

Italica
monasteria
per eum
reformata.

34. Per idem tempus Maiolus Romam venturus (sic rem memorat Petrus Damiani in Opusculo 33.) præcepit cuidam Fratri ut secum pergeret, quia sicut rogatus fuerat, eum in monasterio sancti Pauli Priorem constituere decre-

Inobedi-
entia designa-
ti Prioris
ut priora.

ANN. CH.
CM. XC. V.
MAIOLI.

visset. Ille verò nonnulla difficultatis obstacula reluctatus opposuit, & modò hoc, modò illud, tandem obstinatus obedire contempsit. Maiolus autem inobedientiam Fratris æquanimiter tulit, eoque relicto, itinere quod decreverat commecavit. Cumque frater in Monasterio per inobedientiam remansisset, & reliqui Fratres in eum vehementer inveherent; tandem ad cor reversus, post Maiolum festinanter acceleravit. Mox ad quemdam fluvium pervenit, cujus vir Domini jam vada transierat, & super ripam adhuc alteram consistebat. Cùm itaque Monachus in citeriori se fluminis crepidine figeret, quoniam absente navigio transitum non haberet, videns procul adstare Magistrum, quod solum potuit, præstò corruens in terram se humiliter stravit: & quia veniam deprecans per oris organum fortè non posset audire clamorem, de toto corpore linguam fecit. Quod dum Maiolus eminus aspexit, quid hoc esset incunctanter agnovit: moxque missò remigio transferri ad se Monachum fecit, quem præstò vir Dei ad quid venisset inquiri. At ille simul & de præteritis veniam deprecatur, & impleturum se de ceteris quicquid injungeret pollicetur. Tum ille: Vis, inquit, absque dubio penitentiam, quo respondente, volo; protinus addidit: Huic igitur osculum præbe, nam casu tuberosæ cutis illic leprosus adstabat. Ille confestim in ejus osculum ruit, moxque lepra mundati corporis prorsus evanuit. *Ex his ita infert Petrus Dàmiani.* Sic sancta obedientia fructum suæ humilitatis invenit, dummodo veniam se corrigendo promeruit. Sed & signum insuper tam perspicuæ virtutis ostendit: & cui superbia pæne potuit apostaticam inferre perniciem, humilitas dedit Apostolicam exhibere virtutem.

Germanica 35. *Redeo ad restitutam per Maiolum in monasteriis etiam Germanicis disciplinam, ex quibus nulla Syrus aliive signanter enuntiant, nisi quod Syrus Aldebal- dum in epistola vita præfixa, missum in Germaniam, secum asportasse dicit Maioli vitam, quam postea Odilo in cœnobio Morbacensi repererit, quod argumento est, istum locum suscepisse normam monasterii Cluniacensis. De Paterniaco, quod in diœcesi Lausanensi situm est; ita S. Odilo in vita Adalheidis Augusta. In parvis verò Ruodolphi videlicet & nobilissimi Regis, & Domini Chuonradi fratris, regni loco, videlicet Paterniaco, ubi matrem Reginam vocabulo Bertam, Deo in omni humilitate devotam, sepulturæ tradidit, in honorem Dei Genitricis Monasterium condidit, & sanctissimo Patri Maiolo suisque successoribus suâ munificentia, & fratris sui Chuonradi Regis præcepto ordinandum perpetuo commisit. Sed hoc nova institutionis erat, non reformationis, de quorum- sus in actis sancti Odilonis.*

Gallicana. 36. *At nullibi Cluniacensis disciplina tam latè propagata est atque in cœnobiis Gallicanis, quorum non pauca Maiolus Abbas in meliorem statum revocavit. In eorum numero præcipua sunt Majus monasterium, Autisiodorense sancti Germani, Reomaense sancti Iohannis, Divionense S. Benigni, Fossatense sancti Mauri, aliaque de quorum nonnullis in superiori capite jam dictum est.*

Majus monaste- rium. 37. *Quid in Majori monasterio apud Turonos Maiolus præstiterit, docet in Bibliotheca Cluniacensi fragmentum ex gestis Abbatum ejus loci; alibi ex integro editis. Ibi quippe legitur, Odonem Comitem, suggerente uxore sua Hermengarde, à Cluniaco tredecim bonæ vitæ & opinionis Monachos obtinuisse, & in locum Clericorum secularium, qui apud Majus monasterium tum degebant, substituisse: ex quibus unum ex tredecim, Stephani Papæ & Régis Roberti vigente imperio, in Abbatem sibi elegerint. Sed allucinatur auctor in Stephano Papa, siquidem nullus eo nomine Pontifex Maiolo Abbate sedem Romanam gubernavit. Stephanus enim VIII anno DCCCC XLIII decèssit: & Stephanus IX nonnisi anno M LVII pontificatum iniit. Subdit auctor, Pontificem in monachum benedixisse Odonem Comitem, & privilegii sui auctoritate liberam concessisse eligendi Abbatis facultatem, à Cluniaco absolutam; Roberti Régis auctoritate ap-*

probatam, & Maiolum quidem principio restitisse; sed tandem auditâ privilegiorum mentione acquisivisse. Quæ ut vera sint, vercor, ut omnia ad Maioli tempus referri possint. Nam è contrario Maiolus initio Abbatis nomen eo in loco tulit, ut docet charta Herlanni Levita: & sui vice postea Gislebertum Abbatem institui curavit, ut aliàs dicemus. Idem asserit Chronographus Mallaccensis, qui Guithbertum primum Majoris-monasterii Abbatem post Maiolum vocat ad ann. 994 Ad reformationem hanc pertinet Gerberti epistola Abbati Majoris-monasterii scripta, in qua hæc verba. Servat natura vices, terraque bona, non suo iudicio diu infœcunda, flores fructusque parturit. Ecce enim beati Martini cellula Monachorum agmina jam dudum emortua resuscitat, Martini virtus in suis discipulis dinoscitur. E quibus beatæ conversationis alumnum, tamquam exemplar vitæ & morum, accepisse Osulfum gaudemus. Hæc epistola in editis hunc titulum præfert. Adalberto Archiepiscopo Abbati Majoris-monasterii. Sed legendum puto, Adalbero Archiepiscopus, ut hæc epistola scripta sit à Gerberto in persona Adalberonis Remorum Archiepiscopi, uti & alia quadam.

38. Venio ad Antisiodorensis sancti Germani monasterium, de quo hæc legimus in historia Episcoporum Antisiodorensium capite 47 in Heriberto Episcopo his verbis. Hujus ergo pontificatus tempore, Dux Henricus ejus frater, ut erat totius religiositatis amator, monasterium beati Germani Domino Maiolo commisit Abbati, qualiter videlicet regularis normæ tramitem inibi constitueret, sicut per multa loca tam in Italia, quàm in Gallia dignoscebatur fecisse monachorum. Longo enim jam transacto tempore, locus ibidem absque Abbate à præpositis regebatur. Qui gratanter illum suscipiens, regulari districtione quæque repererat devia, ad unguem correxit. Postmodum verò vir sanctus ac venerabilis Maiolus præfecit ibidem virum honorabilem HELDRICUM Abbatem, qui & ipse prædictum locum ad regularis beati Benedicti tramitis informavit callem, quem prædictus Episcopus, necnon & frater ejus Dux Henricus nimio cum suis dilexerunt amore. Sic legitur in tomo I Bibliotheca Labbeana, ubi item edita est historia de gestis Abbatum sancti Germani Antisiodorensis, in cujus capite primo hæc fusiùs referuntur; atque Heldrici Abbatis ibidem institutio facta dicitur anno Domini DCCC LXXXIX. qui Heldricus propter suam sanctitatem & religionis fervorem multis nobilibus carus fuerit: in cujus gratiam venerabilis Deo digna Ducissa Gersendis, sæpèdicti Ducis (Henrici) uxor à viro suo petiit, & obtinuit monasterium sancti Leodegarii, quod Campellis dicitur, eidem committi, sperans illud per eum ad regularis vitæ normam posse reduci. Idem enim monasterium à bonæ memoriæ THEODRADA * Regina (scilicet filia Caroli M. nam filias Regum Reginas dici mos erat) restauratum fuerat, & monastico Ordini mancipatum: sed jam peccatis exigentibus à plusquam ducentorum annorum spatio ab hujus sancti propositi lumine funditus extinctum. Exstat hæc de re diploma Roiberti Regis in lib. 6 de Re Diplomatica pag. 578, ubi corrigenda notatio de cœnobio sancti Leodegarii Campellensi. quod non de Campellensi diœcesis Parisiensis, sed de alio cognomine diœcesis Lingonensis intelligendum est, ubi hæctenus exstat prioratus prædicto sancto Germano subiectus. Mitto alia multa quæ in jam dicta historia Abbatum sancti Germani de Heldrico leguntur, cujus obitus post annos circiter XXI regiminis contigisse dicitur XIX Kalendas Januarii. Is videtur Heldricus à Syro laudatus in sequentis vita libro 2, apud Ottonem Magnum in laicali potentia præcipuus, qui quondam in Italia inter ceteros palatinos exstitit honorabilis: qui uxori cum magna rerum copia abrenuntians, deposito cingulo Cluniaco se conferens, beati Benedicti se subdidit proposito. In prædicta sancti Germani Abbatum historia legitur, Heldricum eo tempore, quo Roibertus Rex Antisiodorum expugnabat, cum Odilone Cluniacensi Abbate se transfuisse ad aliud Monasterium suæ ditioni subditum, quod Reomaum * vocatur. quod Monasterium

ANN. CH.
CM XCIV
MAI. XI.

Chefni to.
2 pag. 836.

Antisiodorensis S.
Germani.
Reomaense

* al. Theogradam.

Reomaense

ANN. CH.
CM XC V
MAI XI
Divionens.
S. Benigni.

ut Cluniaco subiectum esset eo modo, quo postea sub Hugone hac subiectio se habuit.

39. Idem in Divionensi sancti Benigni asceterio Maiolus praestitisse perhibetur in Chronico Benigniano. Bruno siquidem Lingonensis Antistes locum in melius reformare volens, Maiolum adiit eius rei gratia: cuius precibus flexus reverendus Abbas Maiolus dedit ei XII Monachos, disciplinam sanctae religionis instructos, divinam & humanam sapientiam doctos, nobilitate carnali claros. His Abbatem praefecit Vvilelmum nomine, & Patrem spirituales sibi poscentibus filiis petiit. Sed de eo plura in huius Vita in Saeculo sequenti.

Fiscannens.
sc.

* Sac. 2. Be-
ned. pag.
975.

40. Eiusdem negotii causa Fiscannum arcessitus est a Richardo Nortmannorum Duce Maiolus, ut in locum Canonorum Monachos istuc restitueret. Id vero aggredi noluit vir sanctus, nisi Richardus tributum, quod pascagium dicitur*, subditis suis relaxaret. quod cum Duci non placuisset, res ad Vvilelmi Abbatis mox laudati tempus dilata est.

Fossatensc.

41. Sed illustris in primis fuit reformatio cenobii sancti Mauri Fossatensis prope Parisios, late descripta in actis Burchardi Comitis, quam in Saeculo proximo referemus. Ibi quippe legitur, istius cenobii statum Magenardo Abbate eo prolapsum fuisse, ut Abbas ipse nobilis quidem, sed vitae solutioris, depositis monachalibus indumentis, pretiosarum pellium tegumentis exornaretur, calamantumque optimum pro capite humili capiti imponeret. qui ritus & in aliis monasteriis Gallicanis in usum venerit. Burchardus loci conditionem miseratus, Adico monacho instigante Regem Hugonem interpellavit, ut sibi restituenda inibi disciplina provincia committeretur. Annuente Rege Burchardus ad Maiolum perrexit, qui tandem egre acquiescens, acceptis perfectioribus sui cenobii Fratribus, istuc accessit. Solutioribus Monachis data optione vel cum Maioli discipulis commanendi, si regulariter conversari vellent: si minus, abeundi quo vellent; plerique vias cordis proprii praeclegerunt; ipseque Abbas Magenardus, nobilis progenie, quippe ex sanguinitate Ansoaldi divitis civis Parisini, in cenobium sancti Mauri, quod Glannafolium dicitur, tunc Fossatensi subiectum, transmissus est. At sanctus Maiolus praedictum locum cum suis suscipiens Monachis, distinctionem regularis Ordinis districtè observare coepit. Eius rogatu Hugo Rex in alimoniam fratrum concessit villam Mansiones, dato diplomate, quod exstat in lib. 6 de re Diplomatica, pag. 576, XII Kal. Julii Indiçt. II, anno II regnante Hugone Rege, id est anno Christi DCCCC LXX XIX, non praecedente, ut Odo Monachus in Vita Burchardi Comitis, alique male interpretati sunt. Verum Maiolus Cluniacum regredi coactus, locum commisit cuidam religioso viro, nomine Teutoni, quem Cluniaco secum adduxerat. Hugone Rege mortuo cum Maiolus eo reverti cunctaretur, Robertus eius filius consilio & hortatu Comitis eidem Teutoni donum Abbatiae isdem Rex dedit, eumque Abbatem ordinare praecipit. quod cum ad aures Cluniacensium pervenisset, valde tristes effecti sunt, quia cupiebant sibi ipsum locum in Cellam redigere. At Teutonem (de quo plura inferius) curante Maiolo Abbatem ibi institutum puto. Neque enim dum apud Cluniacenses vigeat mos ille Abbatias redigendi in Cellas: sed Coabbates instituebantur sub Cluniacensi Abbate, praeterquam in minoribus monasteriis, quae tunc Abbatiae, Cellae, & Obedientiae, nunc Prioratus appellantur. Sed hac de re fusius in Praefatione dictum est. In maioribus vero cenobiis ubi vivere desierat is, quem sui loco Abbas Cluniacensis tum instituerat, redibat ad Monachos eius cenobii proprium Abbatem eligendi facultas.

Floriacensc.

Floriacens-
tes turbæ de
electione
Abbatis.

42. Tale erat Floriacense monasterium, quod ab Odone Abbate ad regularem vitam reformatum, postea varias turbas sustinuit in eligendo post Oylboldi (ut puto) mortem Abbate. Nam cum superbus quidam Monachus per factionem intrusus fuisset in eius loci regimen, pii quique uti pro domo Dei se opposuerunt, in primis Gerbertus, cuius plures hac de re epistola exstant. Una est nonagesima quinta ad Fratres Floriacenses ex persona Remensium Abbatum. Non immerito, inquiunt, nos

nos

nos unius collegii esse profitemur, qui vestra felicitate erigimur, vestro infortunio etiam opinione clarissimorum hominum humiliamur. Hanc sanctissimam societatem castissimamque amicitiam quorundam fœdat ambitio lasciva, detestabilis audacia, dum per factionem is vobis præficitur Pater, quem verissimi non metuant damnare Patres: & quomodo una est Ecclesia catholica, cunctorumque Fidelium una societas; à sententiis eorum non deviare decrevimus, qui in Ecclesia Domini, velut clarissimæ stellæ, relucent in perpetuas æternitates. An non lucidissima est stella reverendus Pater Maiolus? an non præfulgidum sidus Pater Egberdus? Alter in epistola quam Patri nostro venerabili Adalberoni Archiepiscopo nuper direxit (quærebatur enim ejus sententia de prælatura Patris vestri) inter cetera sic dicit: Persona quidem vobis jam olim infami conversatione erat famosa &c. *Cujus fuerit hæc epistola, Maioli, an Egberti, (nam uterque consultus fuerat) inde non liquet. Gerberti epistola 88 scripta est ex persona Adalberonis Archiepiscopi Abbati Maiolo Cluniacensi, ex qua colligere licet, Maioli eam epistolam esse, cujus verba in epistola 95 referuntur. Maiolum quippe arguit Adalbero, quod in hac causa aliter scribat quam se gerat. Præclara quidem, ait, exhortatio vestra in pervasorem: sed cum scriptum sit, Quæ cœpit Jesus facere & docere, cur diversa imperia, diversa cæli climata prætenditis, ut ei quem reum statuistis, aliis non communicantibus communicetis? Detestamini ergo pervasorem, sentiat vos sibi non favere, non sibi communicare, ac per vos non solum quosque Religiosos vestri Ordinis, sed etiam, si fieri potest, Romani Pontificis se maledictis urgeri. Sed & alia ipsius Gerberti ad Maiolum epistola 70 eodem tendit.*

A. N. CH.
CM XCIV
M A I I X I.

E T si vigilanti cura super vestro grege occupati estis, propensioris est tamen caritatis, si alieni gregis contagio interdum medemini. Floriacensis cœnobii propter reverentiam Patris Benedicti summum locum penes Monachos, ut aiunt, pervasor occupavit. Si vos tacetis, quis loquetur? hoc incorrecto, quis improbus similia non sperabit? Nos quidem hæc zelo divini amoris dicimus, & ut nostro examine, si probus est, recipiatur; si improbus, omnium Abbatum ac monastici Ordinis societate ad pœnam suæ damnationis privetur. quod vobis ratum, litteris vestris nobis fiet acceptissimum. *Ex hac epistola intelligimus, quod superius dicebamus, Floriacense monasterium Maiolo fuisse alieni gregis, ac proinde Cluniaco haudquaquam subiectum, tamen si per sanctum Odonem, qui & ibidem Abbas fuit, ad regularem vitam restitutum.*

43. *Quis fuerit Egbertus seu Ebrardus Abbas ille, ad quem Gerbertus, tamquam ad alterum monastici Ordinis sidus, de eodem argumento scribit, non satis explicatum est. Tres ad eum Gerberti leguntur epistolæ, nempe 81 & 89 contra invasorem Floriacensem, & 44 de re litteraria. Hæc ita inscripta est: Egberto Abbati Turonensi, alia Egberdo, & ad marginem alia est adscripta lectio, Evrardo & Ebrardo. Scriptæ sunt hæc epistolæ, ut mox dicemus, sub annum DCCC LXXXVII, quo tempore Bernerius Majori monasterio præerat, sancti Iuliani cœnobio Evrardus, quem ipsum esse puto, cui ista epistolæ directæ sunt. In laudem ejus fere tota est epistola 89. Quæ morum gravitas vobis inest, quàm integer vitæ actus, quàm purum eloquium, litteræ vestræ palam fecerunt. Itaque studium pietatis ac severitatis vestræ movit nos ire in vestram sententiam, virque ille Deo plenus, ad quem multam fidem habemus. Summovebimus ergo illum perfidum à societate nostra, nostrorumque judicio tantorum Patrum: isque nobis habebatur hostis, qui in sententiam reverendi Patris Maioli, & colendi Patris Egberdi dicere non dicenda attentabit. Quod si divinitate propitia favorem Principum obtinebimus, ad hæc utilia majora jungemus. Hic Principum nomine intelligi videntur Hugo & Robertus Francorum Reges, quorum*
Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

Egbertus
Abbas.

Fffff

ANN. CH.
CM XCIV
MAIOLI.

anno primòba turba mota videntur, mortuo Oylboldo Abbate. Tunc enim cum pars Floriacensium in Abbonem conspiraret, alii huic electioni pervicaciùs renisi sunt, ut scribit Aimoinus in Vita sancti Abbonis inferiùs referenda. Sanè Gerberti epistola, quæ has proximè antecedunt sequunturque, post Lotharii Regis obitum scripta sunt, tametsi in epistolarum serie haud accurata est temporis ratio. Sed non diu supervixit invasor ille, à Maiolo & Egberto rejectus, quæ de re Gerbertus Constantino Floriacensi monacho gratulatur in epistola 142. Congratulamur tibi, dulcissime frater, pervasore atque hoste monasticæ religionis ad multorum salutem humanis rebus exempto. Insta ergo, & si jam Patrem tua ac fratrum dilectione dignum habes, habeamus & nos præsentem tuâ operâ proximè in festo beati Remigii. Hac prolixius exponenda fuere, tum quòd in Maioli & Egberti gloriam redundent, tum quia sancti Abbonis actis præferunt lucem.

S. Dionysii
monaste-
rium.

44. Sed jam tempus est, ut hoc caput de monasteriorum facta per Maiolum reformatione absolvamus, observando ea quæ sub finem vitæ ab eo facta sunt pro cœnobio sancti Dionysii. Eadem siquidem tempestate, inquit Syrus, Regis Francorum impellebarur nimia importunitate, ut secundum beati Patris Benedicti magistrum beati Dionysii disponeret monasterium, qui ut opus bonum ad finem vitæ usque perduceret, licet finem dierum suorum jam jamque adfore non ignoraret, proficisci tamen ob istiusmodi causam minime recusavit. Verum in itinere Silviniaci morte interceptus est. Ex his omnibus intelligitur verum esse quòd Syrus de Maiolo scripsit in lib. 2, nempe cum regularis vitæ disciplinam, quæ jam pæne deciderat per veterum negligentiam, in pristinum statum restituisse; ac per diversas mundi partes per plura Monasteria à regulari tramite devia, tam per se, quàm per suos quos Abbates ordinaverat, monastico ordini subdidisse, id est restituisse.

VII. Maioli captivitas sub Saracenis: Romanus Pontificatus ab eo recusatus, reconciliatus Otto II cum matre, Romanæ ejusdem peregrinationes.

Saracenis
Maiolus
traditus.

45. Initio libri tertii Syrus agit de captivitate Maioli sub Saracenis, qui tunc Penninas alpes insidebant jam inde ab eotempore, quo ex Hispania in Italia effusi, Hungoni Italia Regi adversus Berengarium suppetias tulerunt. Id ipsum de Maiolo commemorat Glaber Rodulfus in lib. 1 cap. 4. ubi ejus epistolam ad suos Cluniacenses pro suo lytro refert, & factum duplex à Syro aliisque prætermisum. Nempe Saraceni cum ei horâ prandii obtulissent cibos, quibus vescerantur, carnes videlicet panemque admodum asperum, & dicerent, Comede, respondit: Ego verò si esuriero, Domini est me pascere: ex his tamen non comedam, quia non mihi usui fuerunt. Cernens enim unns illorum viri Dei reverentiam, pietate ductus, exuens brachia simulque abluens, & clypeum, super quem etiam in conspectu venerabilis Maioli satis mundissimè panem confecit, quem etiam citatissimè decoquens, ei reverentissimè detulit. Ipse quoque suscipiens illum, atque ex more oratione præmissa ex eodem reficiens, Domino gratias egit. Aliud factum ejusmodi est. Alius quoque Saracenorum eorundem cultro deplanans ligni castulam, posuit incunctanter pedem super viri Dei codicem, bibliothecam scilicet, id est codicem bibliorum, quam ex more secum semper consueverat. Dumque vir sanctus intuens ingemisset; aliqui minùs feroces ex ipsis perspicientes, suum increpuerunt comparem, dicentes, non debere magnos Prophetas sic pro nihilo duci, ut illorum dicta pedi substerneret... Præterea, ut B. Maioli sanctitas claresceret, is qui ejus volumen pede calcaverat, eodem die pro quavis occasione, re vera judicio Dei, ceteri furiosè irruentes in eum, eundem ei truncaverunt pedem. Plures enim jam ex ipsis erga cum cœperunt mitiores ac reverentiores existere. De hac Maioli comprehensione S. Odilo pauca hac habet. Inter cetera mala quæ populus ille nefan-

dissimus gessit, beatissimum Patrem Maiolum, à liminibus Apostolorum redeuntem, fraude & insidiis cepit, rebus omnibus exspoliatum alligavit, fame & siti afflixit. Ille verò divinitus absolutus, ad postremum Monasterii sui pecuniis redemptus, de manibus illorum Domino protegente evasit illæsus; & ejus injusta captio, expulsionis illorum & perpetuæ perditionis fuit occasio. Sicut verò post passionem Christi Judæi sunt à suis exsulati: ita post captionem servi illius & fidelissimi ejus famuli Maioli, Saraceni à finibus Christianorum sunt expulsi, & sicut per Titum & Vespasianum Romanorum Principes Dominus de Judæis vindictam exercuit: ita per Vvilelmum illustrissimum virum & christianissimum Principem, meritis B. Maioli, jugum Saracenorum ab humeris Christianorum deposuit, & multa terrarum spatia, ab eis injustè possessa, ab eorum tyrannica dominatione, potenti virtute eripuit. *Hæc sub annum DCCCC LXXIII contigere.*

ANN. CH.
CM XCIV
MA I XI

45. Non longa post tempora, inquit Syrus, Romana fede proprio viduata Pastore, idem Dei famulus, Ottonis secundi juncta cum matris prece, Italiam repetere à partibus est coactus Galliarum. A matre tunc & filio honore susceptus dignissimo, ad culmen apostolicæ dignitatis precibus impelli cepit continuatis: sed cui magis abjectio, quàm expeteretur elatio; nullatenus ad se promovere potuit sublimitatis ambitio. *Hanc itaque dignitatem constanter recusavit: Nalgodus id accidisse tradit, cum navis Ecclesiæ Rectoris præsidio destituta, in hujus vitæ fluctuantis incerto diversis molestiis pulsabatur. Henschenius, qui Nalgodum Maioli discipulum existimavit, id retulit ad illud tempus, quando Benedictus Papa VI anno DCCCC LXXIV coniectus in carcerem, ibique strangulatus est à Francone quodam nefario homine, qui sub Bonifacii VII nomine tyrannicè sedem invasit, quo Constantinopolim pulso cum Donus Benedicti VI (ut Henschenius putat) successor, non (quod aliis videtur) decessor, legitimè institutus, cum circa finem Octobris anni DCCCC LXXV decessisset, Bonifacianis Antipapam reducere conantibus, Otto à Romanis de electionis libertate ipsis conservanda interpellatus, Maiolum in Germaniam evocaverit, quasi cum eo super tanti momenti negotio consultaturus, priusquam legatos suos Romam mitteret interfuturos electioni. Verùm Maiolus non in Germaniam, sed in Italiam accessit, teste Syro: neque verò ante annum DCCCC LXXX eò profectus est Otto post obitum patris. At neque toto illo triennio, quo in Italia reliquum vitæ peregit Imperator, ad annum scilicet DCCCC LXXXIII, qui vita ejus supremus fuit, vacavit Romana sedes: cum Iohannes nonnisi anno subsequente mortuus sit. Itaque faciliè concesserim, Syrum hoc in loco memoriâ lapsurum pro Germania posuisse Italiam; Et re quidem vera Maiolum adisse Ottonem II in Germania tum cum matre commorantem: à quibus numquam persuaderi potuit, ut oblatum per eas turbas pontificatum susciperet.*

Romanum
pontificatum
recusat.

46. Sub eodem tempore Syrus subdit accidisse, ut Otto II in Adelaidem piissimam matrem suam commotus, in eam quasi in rei publicæ dilapidatricem excanduerit; nullumque Principum, tametsi Augusta innocentiam probè agnoscerent, crimen à sancta matre avertere ausum fuisse. Tum verò Maiolus ab ipsis ejus rei gratiâ Papiam accititur: isque oratione sua Ottoni, ut cum matre in gratiam rediret, persuasit. Maiolum ab Ottonem ipso invitatum Odilo scribit in libro de vita ipsius Adelheidis, quæ filium diligens, auctores discordiæ, quam quidam viri iniqui inter matrem ac filium disseminabant, ferre non valens, secundum Apostoli præceptum dans ad modicum iræ locum, paternum decrevit expetere regnum. ubi à fratre, scilicet Chuonrado, & nobilissima Mathilde ejus conjuge, qui in Provincia regnabant, benignè & honorabiliter est suscepta. Tristabatur de absentia ejus Germania: lætabatur in adventu ejus tota Burgundia: exultabat Lugdunum, quondam Philosophiæ mater & nutrix, necnon & Vienna nobilis sedes regia. Postmodum verò Cæsar Otto ductus penitentia, direxit Regi avunculo legationem, & sanctæ recordationis Patri Maiolo sub celer-

ANN. CH.
CM XCIV
MAYI X.

rima festinatione, obnixius deprecans, ut gratiam matris, quam propriis exigentibus culpis perdiderat, eorum interventionibus promereri posset: orans iterum & obsecrans, ut quanto citius possent, unâ cum Augusta matre Papiam ei studerent occurrere. Tantorum enim virorum usa consilio, apud Papiam tempore constituto occurrit mater filio: quo cum mutuo se cernebant, flendo & lacrymando toto corpore solo prostrati, humiliter se salutare cœperunt. Affuit in filio humilis pœnitudo, erat in matre liberalis remissio; permanfit in utrisque de cetero perpetuæ pacis connexio. *Annales Saxonici seu Magdeburgenses mss. discordiam Ottonis cum matre reponunt anno DCCCC LXXVIII. Adelheidis Imperatrix cum filia Athelheide Abbatissa in Italiam profecta est propter quasdam discordias inter se & filium factas. At non in Italiam, sed in Provinciam secessit Adelheidis, referente Odilone Adelheidis familiari: quæ reconciliatio cum facta sit Papiæ, in annum DCCCC LXXX, quo Otto in Italiam abiit, revocanda est. Et quidem anno insequenti Pascha Romæ Otto celebravit præsentem matrem, ex Annalibus Saxonici mss. quem paullo post ipsam reconciliationem mortuum fuisse idem Odilo affirmat.*

Italica
Maioli it-
nera.

47. *Ut ea quæ hoc in capite aliisque de Maiolo diximus, magis dilucidè intelligantur, varia ejus Romana Italicæque itinera distinguere opera pretium puto. Primo Monachus Romam ab Aymardo Abbate negotiorum causâ missus est, nempe sub annum DCCCC XLV, ex dictis num. 17. Deinde jam Abbas Papiæ versabatur anno DCCCC LXVI, cum quadam capella juxta eam urbem ad Cellam construendam ipsi concessa est, supra num. 21. Syrus duo miracula ab eo Papiæ facta commemorat in lib. 3. cap. 13 & 16. His adde quæ Vvidricus Abbas Tullensis in actis sancti Gerardi Episcopi commemorat de mutuo conspectu & colloquio ejusdem Gerardi cum Maiolo. Gerardus quippe Romam proficiscens Papiam ingreditur, ubi viros magnificos, sanctum scilicet Abbatem Maiolum, necnon Adalbertum pòst Martyrem se reperisse est ineffabiliter collatus. Pendebant singuli invicem ab alterno ore. In hac mutua confabulatione longum diei transigentes spatium, simul tres sancti convivæ resident ad prandendum. Gerardo aquam postulanti, & vinum ex aqua calitis factum accipere nolenti, Desine, inquit Maiolus, sancte Pontifex, in hoc facto aliis succensere: sed percipe cum gratiarum actione, quod tibi rerum creator sua contulit benedictione. quod ad secundum Maioli Romanum iter referendum videtur, id est ad annum DCCCC LXVI, qui Gerardi Episcopi tertius ordinationis erat. Post hæc, id est anno DCCCC LXXIII, Româ cum reverteretur Maiolus, Ottonis Magni obitum prædixit, ex cap. 10. quæ tertia minimùm est ejus peregrinatio Italica, quo tempore à Saracenis in reditu captus est. Quarta sub annum DCCCC LXXXII, cum Veronæ postus, Ottoni secundo mortem prænuñtiavit. Ejus devotionem in visitandis Romæ sanctorum basilicis explicat Syrus in lib. 2.*

VIII. Odilonis substitutio in locum Maioli Abbatis: hujus obitus, cultus, reliquiæ.

Odilonis
electio.

48. *Cum Maiolus senectute jam grandævus, obitum suum præsentificeret, Odilonem sibi substituendum curavit eum admodum, quo Odo in locum Bernonis adhuc viventis, Aymardus in locum Odonis, & Maiolus ipse in locum Aymardi substituti fuerant. Hoc factum reticent Syrus, Odilo, Nalgodus, & alii: immo apud Nalgodum Maiolus Cluniacum sine Pastoris cura, sine Provisoris diligentia reliquisse dicitur. Nihilominus Odilonis electionem Maiolo vivente factam esse docet non solum instrumentum de ipsa electione, sed etiam veteres chartæ, quæ Odilonem Abbatem præferunt ante obitum Maioli. Electionis instrumentum editum est in Spicilegii tomo 6 pag. 425, iisdem conceptum verbis atque charta de ipsius Maioli electione, quam superius suo loco representavimus. Quapropter postrema tantum verba, quæ in Odilonis instrumento electionis leguntur, unâ cum subscriptionibus*

referre sufficiat. Hujus verò electionis & ordinationis ejus seriem per consultum (ut diximus) Primatum , Comitis etiam , & Advocati nostri HENRICI Ducis , necnon & OTTONIS , litteris sanciri præcipimus , atque regulariter celebratam ordinationem in Christi nomine confirmavimus , & à Patribus ac Fratribus nostris , scriptis confirmari precati sumus. Acta Cluniacense cœnobio feliciter amen. Ego MAIOLUS Abbas huic electioni assensum præbui & subf. RODULFUS Rex subf. BURCHARDUS Archiepiscopus (*Lugdunensis*) subf. HUGO Episcopus Genevensis subf. AYNRICUS Episcopus Laufanensis subf. HUGO Episcopus (*Matisconensis* .) TEUTO Abbas (*Fossatensis*) subf. RICHFREDUS Abbas. ERMENTFREDUS Episcopus. BURCHARDUS Comes. LAMBERTUS Comes. ADALBERTUS Comes, LEOTALDUS Archiepiscopus, VVALTERIUS Episcopus (*Aduensis* .) Hugo Abbas. VVAGO Abbas. THEOBALDUS Abbas. VVAREMBERTUS Abbas. VVILLELMUS Abbas. Maiolus Præpositus, Vvalterius Præpositus, Gundulfus, David, Aynricus, Sendeleus, & cum eis Monachi centum septuaginta septem.

ANN CH:
CM XCIV
MAII XI.

49. *Mirabitur fortasse nonnemo, cur tot ecclesiastici ac saculares viri huic electioni interfuerint, immo etiam electioni Odonis, Aymardi, & ipsius Maioli. Verùm mos ille quibusdam in locis obtinuit in electione Abbatum, sicutque ex S. Benedicti Regula in cap. 64. ubi de ordinando Abbate agens, vicinos Episcopos, Abbates, & Christianos in testimonium admittit contra electionem vitiosi Abbatis. Ut autem hi aut illi convocarentur, id erat in eligentium potestate, aliquando etiam à fundatoribus jure inductum. Sic Gregorius Papa VII, postulante Adaleide Comitissa, sanxit atque constituit, ut electioni Abbatis beata Maria de Pinarolo interessent Abbates Fructuariensis, Bremetensis, S. Solutoris Taurinensis, Clusinus, & alii eorum partium Religiosi, apud Guichenonem in tomo I de Principibus Sabaudia pag. 17. Sic in eligendo Abbate Lezatensi locum olim habebant nobiles terræ viri, ut constat ex vetustis monumentis.*

Episcopi & Magnates cur his electionibus interfuerint.

50. *Quod verò Cluniacenses Abbates sibi successorem eligere principio soliti sunt, inde procul dubio usu venit, ut hoc pacto extraneis intrudendi Abbatis via præcluderetur. Electus autem Abbas, ut in superioribus observatum, ita Coadjutoris vices agebat, ut ea tantùm curaret qua sibi à superflite Abbate demandabantur. Ita quippe sanxerat Concilium Cabilonense sub annum DC L in cap. 12. Ut duo Abbates in uno Monasterio esse non debeant, ne sub obtentu potestatis simultas inter Monachos, & scandala generentur. Veruntamen si quilibet Abbas sibi elegerit successorem, ipse qui eligitur, de facultatibus ipsius Monasterii ad regendum nullam habeat potestatem. Ita persepe accidit, ut acta publica nomine prioris Abbatis conderentur; aliquando tamen posterioris, ut in Aymardi Elogio advertimus.*

Abbas electus ut se gerebat.

51. *Quo tempore Odilonis electio celebrata sit, non exprimit superius instrumentum: sed ex chartis ejus nomine inscriptis eam anno DCCCC XCI contigisse intelligimus. Itaque ante eum annum ad conversionem venit, tametsi ipso anno eam reponat Hugo Flaviniacensis in Chronico, qui ejus ordinationem remittit in annum DCCCC XCIV, uti & Chronicon Cluniacense, nempe post obitum Maioli. In primis censenda est charta Humberti Episcopi Gratianopolitani, qui Cluniacensi cœnobio, ubi, inquit, domnus Odilo Abbas præest, medietatem castri de Vrsilia cum toto burgo atque ecclesia sancta Maria, aliaque largitur anno Incarnationis DCCCC XCI, tertio Rodulfi Regis: cui charta subscribunt Fredeburgis mater ejus, Vvigo frater ejus, & Humbertus Episcopus de Valentia, nepos ejus. Aliunde anno VI Hugonis Regis Maiolus Abbas acquirit per commutationem quasdam ecclesias in Comitatu Augustodunensi. Abbatis nomen haud exprimit eodem anno data charta Vvalterii Aduensis Episcopi, largientis Cluniensi cœnobio, speciali sibi præ ceteris amore conjuncto, ubi poller religio, quidquid ad se vel ad Archidiaconos pertinebat in ecclesiis sua diœcesis Cluniaco attributis, exceptis synodalibus eulogiis. Subscribunt Elinardus Abbas, & post Præpositos &*

Odilonis electio quo tempore.

ANN. CH.
CM. XCIV
M. LII. XI.

Cantorem Erpertus Abbas, Ugo Abbas, fortè dignitates; deinde Archipresbyteri & Canonici. Anno sequenti, id est septimo Hugonis Regis, invenitur charta, in qua Bernardus vir nobilis servos aliquot manumittit ad preces Viviani Præpositi Cluniensis cænobii & Monachorum, & dicitur verpivisse querelam illam adversus dictum Cluni locum, cui Dominus ac reverentissimus Pater Odilo præest jussione sanctissimi Patris Maioli. Item anno v i i Hugonis Regis Maiolo Abbati conceditur ecclesia sancti Desiderii: eodemque anno quidam Berardus clericus Cluniacensis, ubi Maiolus est Abbas, dat medietatem silvæ Adrolt. Hæc postrema sunt acta Maioli nomine insignita anno Hugonis Regis septimo, desinente in annum Christi D C C C C X C I V, qui Maioli vitæ supremus fuit.

Maioli dif-
positio ad
mortem.

52. *Huc spectat id quod de Maiolo Syrus scribit, nempe eum biennio priusquam obiret, à publico penitus abstinnisse, atque in monasterio aut in quadam Cellula se continuisse, ut ibi aut Fratres sollerti studio corrigeret, & ad meliora paterna admonitione proveheret; aut sæpius remotis omnibus solus soli Deo inhæreret, atque frequenti alternatione aut lectioni, aut orationi vacaret. Per id tempus contigit id quod de eo refert Vridricus Abbas Tullensis in actis sancti Gerardi Episcopi, qui cum anno eodem quo Maiolus, & quidem Aprilis 23 die obiisset, eadem tempestate beatus Maiolus Cluniaco aderat; & in hora qua venerandus Pastor sæculo eximebatur, à Fratribus divino implero officio tempus refectionis advenerat; ipseque Maiolus ad esum convocando Fratres, monastico more cymbalum insonabat. Tunc obitu Gerardi divinitus comperto, eum Fratribus nuntiavit, atque ipsius animam eis commendavit, ut superius de Gerardo retulimus.*

* Senoigny.
Obitus.

53. *Etsi verò à publico Maiolus prorsus abstinere animo statuisset, nihilo minus ab Hugone Francorum Rege de reformanda in sancti Dionysii Parisiensi cænobio regulari disciplina sollicitatus, licet finem dierum suorum jam jamque adfore non ignoraret, iter arripuit per territorium Arvernensè, ibique in quadam sua Cellula, Silviniaco * scilicet, nunc loco celeberrimo, ultima ægritudine exerceri cœpit, ac demum dormivit cum patribus v Iduum Maiarum, sepultusque est in basilica sancti Petri, ubi sanctissimis ejus meritis multa præstantur beneficia. De ea re ita sanctus Odilo. Adeo magnificatus & glorificatus est beatus Maiolus, Domini præveniente gratia, in conspectu Regum & Principum coram omni populo, ut possimus dicere de eo sine dubio, quod de Moyse Dei famulo Ecclesiasticus replicat sermo; Glorificavit illum in conspectu Regum, & ostendit illi gloriam suam. HUGO Rex Francorum quotiens illum vidit, humili devotione suscepit, & cum magno honore tractavit. Tempore verò suæ vocationis ad se venire rogavit ea intentione, ut monasterium S. Dionysii ejus consilio & adiutorio meliùs, quàm tunc erat, ordinari posset. . . . Ad illud negotium peragendum gaudens iter suscepit, usque ad locum Silviniacum pervenit, ubi se Deo vocante plenus dierum & sanctitatis ex hac vita obiit v Idus Maii, illucescente feria sexta, post celebrationem ipsius sacratissimæ sollemnitatis, quâ Christus Jesus Dominus noster, subactò mortis principe, ad dexteram Patris ascendit, & fideli suo Maiolo ascendendi post se iter ostendit. quæ omnia conveniunt anno Christi D C C C C X C I V, quo Pascha in diem primum Aprilis sub littera Dominicali G incidebat, feria sexta post Ascensionem Domini in diem XI Maii. Hunc diem & annum disertè exprimit Nalgodus, qui Maiolo annos XLI regiminis adscribit ab anno suæ ordinationis. Errat itaque Lambertus Scafznaburgensis, cum Maioli obitum ponit anno D C C C C X C I.*

Funus &
miracula.

54. *Pergit Odilo. Post cujus transitum supradictus Rex HUGO adventus sui præsentia & regalibus donis exsequias ejus honoravit & tumultum: ubi præstante Domino multa patrata sunt & patrantur miracula, & plurimis plurima præstita sunt & præstantur beneficia, quorum numerositatem & magni-*

tudinem non sufficit per ordinem omnium nostrorum enarrare memoria : sed ut brevissima utar conclusione, ad sepulcrum istius sanctissimi viri, de quo loquimur, & cuius vitam & merita caritati fidelium commendare nitimur; gratiâ & misericordiâ Christi à quacumque infirmitate detenti, multi sanati sunt & sanantur infirmi. Ibi paralytici eriguntur & claudi, ibi febricitantes sanantur & cæci, ibi à dæmonibus possessi mundantur; & nescimus cujus generis igne terribiliter & miserabiliter adusti liberantur : & quisquis ibi devotus adveniens de quacumque necessitate fideliter auxilium expetit, voti sui compos effectus redit ad propria sospes & lætus. *His consentanea scribit Glaber Rodulfus in lib. 3 cap. 5.* Nam ad illius famam sanctitatis confluxere ex universo Romano orbe viri & mulieres utrorumque ordinum plurimi, exinde referentes diversarum infirmitatum gratias sanitatis. Desæviebat eodem tempore clades pessima in hominibus, ignis scilicet occultus, qui quodcumque membrorum arripuisset, exurendo truncabat à corpore. Plerosque etiam in spatio unius noctis hujus ignis consumpsit exustio. Sed cum in plurimis Sanctorum memoriis hujus tremendæ pestis sint inventa remedia; maximus tamen concursus factus est ad trium sanctorum Confessorum ecclesias, Martini scilicet Turonorum, atque Odolrici Bajoariorum, necnon & istius venerabilis Patris Maioli: optatæque salutis inventa sunt remedia. *Hanc miraculorum frequentiam ad tempora Petri Venerabilis perseverasse auctor est ipse Petrus in lib. 2 de miraculis cap. 31. ubi referens miraculum de puero per sanctum Maiolum à morte suscitatio,* Is etenim Sanctus, ait, sicut pæne cunctis Galliarum populis notum est, ut magnus vitâ, sic miraculis, & dum mortalis viveret, & post mortem maximè insignis exstitit. Hac miraculorum gratia in tantum jam per centum LX & duos annos, hoc est à tempore mortis suæ, claruit, ut post sanctam Dei genitricem nullum sanctorum in tota Europa nostra in hujusmodi operibus parem habeat. *Nec desuere subsequentibus temporibus beati Maioli miracula, de quibus testimonium præbent Clemens Papa XV, Honorius IV & Clemens VI in bullis suis.*

55. *Hinc factum est, ut Maiolus statim post suum ipsius obitum sanctus habitus cultusque sit. Unde Adelaide Imperatrix, testante Odilone, ipso tempore quo instabat sibi dies supremus, (anno scilicet millesimo) beatissimum Patrem Benedictum, id est Floriasense monasterium, licet exiguis, tamen propriis visitavit muneribus: necnon & beatæ recordationis Patrem Maiolum, cælesti gloria jam coronatum, quem dum in hac vita subsisteret, præ cunctis mortalibus illo ordine diligebat. Et quidem jam inde ab ipsius obitu sanctum dictum fuisse probat charta 145 in ejus chartario, in qua hæc leguntur. Ego Arleis dono Deo & SANC TO MAI OLO, ut per merita ipsius valeam adipisci præmia æterna, & ejus Monachis partem de Medio-Planto in pago Matisconensi, villa Maziaco, loco ad Tribladam, anno VI Rotberti Regis. Festum ejus inter precipuas anni sollempnitates censeatur apud Vâalricum in lib. I Consuetudinum Cluniacensium cap. 11. & in cap. 54 ecclesia S. Maioli apud Cluniacum tum fuisse, & ad eam processionem fieri solitam ait in Ramis Palmarum. In plerisque Calendariis ab anno millesimo scriptis sancti Maioli memoria invenitur, nedum in recentioribus Martyrologiis Romano, Gallicano, Benedictino, aliisque.*

Sanctitas
declatata.

Festum.

56. *S. Maioli corpus non statim atque is pro sancto honorari meruit, è tumulo levatum est: sed primo super illud erectum est altare à Beggone Arvernensi Episcopo, qui ritus erat quondam sanctos in canonem redigendi; ut in Prefatione observatum est. De istius altaris consecratione lege qua in fine hujus Elogii referemus. Post annos fere centum ex tumulo elatum est sacrum corpus. Ejus rei auctorem invenio Urbanum Papam II, cujus litteras Ioëllus Remensis Archiepiscopus recognoscit in Bibliotheca Cluniacensi col. 309, ubi hæc Pontificis verba ad Silviniacenses. Quoniam supernæ benedictionis dignatione multimoda actum est, ut nos ipsi Monasterium vestrum, & beati Maioli corpus intra ecclesiam ad locum alium*

Altare supra
corpus
ejusque
Elevario,

ANN. CH.
CM. XCIV.
MAII XL.

Indulgentiæ

Reliquiæ.

transfere meruerimus, dignum duximus, cum Cluniacensis cœnobij, cui tamquam membra capiti singulariter inhæretis, dilectione præcipua, tum religionis vestræ reverentia, vos & locum vestrum specialius sedis apostolicæ protectione munire . . . . Datum apud Monticulum . . . . Idib. Octob. Indict. III, anno Dominicæ Inc. M. XCVII. *Subsequitur bulla Clementis IV, ita loquentis.* Cùm itaque, sicut ex vestra insinuatione accepimus, propter merita gloriosa sanctorum Confessorum Maioli & Odilonis, quorum corpora in vestra ecclesia requiescunt, mirabilis Deus in Sanctis suis multa quotidie miracula operetur ibidem, propter quæ ad eandem ecclesiam de diversis partibus Fidelium multitudine conflente, corpus prædicti sancti Maioli ad alium locum ipsius ecclesiæ magis venerabilem & decentem intenditis cum debita veneratione transfere; nos . . . omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui ad dictam ecclesiam die translationis Sancti ejusdem, unum annum & quadraginta dies hac vice; illis autem qui infra octo dies immediatè sequentes & in anniversario die translationis ipsius venerabiliter & devotè accesserint, centum dies de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus. Datum Viterbii prid. Id. Martii, pontificatus nostri anno tertio, seu anno M. CC. LXVI. *Alias Indulgentias ibidem concedunt Honorius IV & Clemens VI. S. Maioli tumulus, adjunctum habens sancti Odilonis, visitur in navi ecclesia Silviniacensis.*

57. *In hunc usque diem reliquiæ S. Maioli asservantur Silviniaci, nempe ejus ossa præcipua in capsâ ex argento & cupro, posita super ejus altare ad odicum ad aquilonem; scrinio sancti Odilonis ad aliud latus posito: utriusque caput in scrinio peculiari. S. Maioli scapulare, longum ulnâ unâ, latum tertiis ulnâ partibus, cui simile aliud Cluniaci habetur; ejusdem item pedi pastoralis summa pars ex ebore, scyphusque corneus itidem Silviniaci visuntur. Gaufridus Choletii Prior seculo X V reliquiaria fecit: quæ ante eum Ildricus Supprior & Sacrista inchoaverat. Hactenus Silviniacum religione & Maioli cultu celebre est, de quo egimus in Elogiis Odonis & Aymardi.*

IX. Maioli præcipui discipuli, cultores & miracula.

Maioli discipuli.

58. *Esti nonnullos Maioli discipulos in superioribus exhibuerimus, hîc tamen in unum locum conferendi sunt saltem præcipui, ut ex discipulorum qualitate magistri meritum intelligatur. In his duo præcipui fuerunt ODIL O & VILLELMUS, ille Maioli successor, hic Abbas Divionensis, qui multa monasteria ad meliorem frugem revocavit. De hoc agens Odilo in libello de actis sancti Maioli. Et ut pace spiritalium artificum, ait, in eadem fabrica cœlesti laborantium dicam, unus præcipuè refullit, qui nuper rebus humanis excessit, & qui plus nobis omnibus laboravit, dominus videlicet Abba Vvillelmus, de cujus clarissimis actibus & vita laudabili & mirabili conversatione parvitas nostra non sufficit quod sentit ad plenum referre. De eo ac de Odilone ipso agemus in saculo sequenti. His adjungendi TEUTO Abbas Fossatensis, & HELDRICUS Autisiodorensis jam à nobis laudati. De Teutone multa præclara commemorantur in libello de vita Burchardi Comititis. Inter cetera, religiosus Abbas Teuto jejuniis & orationibus, vigiliatumque pernoctationibus assiduè intentus fuisse, ac Deo semper placere fideliter desiderasse perhibetur. Cùm ergo in loco sibi commisso arduam, ut cupiebat, vitam ob pastoralis custodiæ curam minimè fervare posset, Remensis urbis pagum ad habitandum sibi elegit. Habetur siquidem illuc quædam possessiuncula, quam gloriosus Rex Carolus Calvus ecclesiæ Fossatensi Abbati que Godofredo refugii causâ propter Nortmannorum persecutionem dedit, in qua etiam corpus S. Mauri multis annis traditur conservatum. Illuc ergo jam dictus Abbas arduam pro Christo peragens vitam, multo tempore conversatus est. quo pergens, ibidemque permanere desiderans, baculum curæ pastoralis per sui servitii ministrum, nomine Vvalterum, quem*

quem ipse in Domini timore nutritus, Fratribus transmisit, mandans ut sibi secundum Christi voluntatem dignum Pastorem eligerent. *Postquam eo in loco arduam ac solitariam vitam Teuto egisset, Fossatenses revisere animo destinavit. At illi obstitere, allegantes, suspecto alio Abbate jam non debere cum recipi, quia animarum curam penitus reliquerat. Ille hoc responso turbatus, Cluniacum se recepit, ubi feliciter obiit sub die Iduum Septembrium: ad cujus sepulcrum, ut referre audivimus, inquit auctor, multi infirmi postea sanitatem receperunt. De Helderico Abbate actum supra in cap. 7. Inter Maioli discipulos etiam censendi sunt plurimi alii Abbates, quos ad varia Monasteria reformanda instituit: ex quibus unus mihi videtur esse EGBERTUS seu Evrardus ille Abbas Turonensis, quem ex Gerberto superius laudavimus. Neque pretereundi SYRUS & ALDEBALDUS vite sancti Maioli scriptores, neque VIVIANUS sub eo Prapostitus Cluniacensis post Hildebrandum, cui Maiolus precipuus auctor fuit seculo nuntium remittendi. Denique inter primos numerandus venit VVILLELMUS Provincia Dux, Pater patriæ appellatus, de quo hæc Odilo in Vita sancti Maioli. Quantum illum Vvillelmus rector Provincia coluit, vita illius & finis ostendit. Per ejus quippe meritum & fidele obsequium, beati Benedicti percipere meruit habitum. Nescio an id contigerit in extremo illo morbo, quem Syrus commemorat in lib. 3. Hunc Vvillelmum Cluniaci sepultum fuisse non satis aperte exprimit charta Leodegarii Cluniacensis monachi, in qua legitur, hunc Cellam & ecclesiam in honorem sancti Marcellini Papæ & martyris atque sancti Saturnini, quam Regimbaldus Arelatensis Archiepiscopus dedicaverit, construxisse in villa Sarrianis, quam Vvillelmus quondam Dux Provincia, Pater patriæ, sanctorum Apostolorum Petri & Pauli monasterio Cluniensi, & loco in quo se sepeliri rogavit, & beato Maiolo adhuc in carne viventi & vivens delegavit, & moriens donando attribuit. quod argumento est, eum in extremis habitum suscepisse pro more illorum temporum.*

59. *Odilo sub finem libelli de Maioli gestis multos laudat catholicos & honorabiles clericos, religiosos Monachos & reverendos Abbates, qui illum venerabantur; sanctos & sapientes, qui tractabant illum ut sanctissimum fratrem; Imperatores & Imperatrices, Reges & mundi Principes, à quibus Senior appellabatur & dominus; Pontifices apostolica sedis, à quibus honorabatur ut princeps religionis monasticæ. Tum subdit. Ille divus Cæsar & maximus OTTO eum diligebat pectore toto: & diligebat eum ejusdem Cæsaris conjux diva ADALEIDA Imperatrix Augusta, caritate sincerissima & devotione carissima. Diligebat eum eorum filius humili devotione Imperator OTTO; affectu & non dissimili voto CONRADUS, supradictæ Imperatricis frater nobilis & pacificus, ejusque MATHILDIS nobilissima conjux, quanto frequentius faciem ejus cernebant, tanto amplius in ejus amore crescebant. Quid dicam de nobilissimo viro HENRICO Burgundionum Duce? quid de LAMBERTO illustrissimo viro & nobilissimo Comite? quid de VVILLELMO, quid de RICHARDO Aquitanorum & Normannorum fortissimis Ducibus? quid de Italicis Principibus & Marchionibus? Quantum illum VVILLELMUS rector Provincia coluit, vita illius & finis ostendit. Per ejus quippe meritum & fidele obsequium B. Benedicti percipere meruit habitum. ARCHENBALDUS etiam, Silviniacensis loci Provisor fidelissimus, inter suos clarissimus, & adjacentis patriæ pater, & pauperum tutor fortissimus, quantum & qualiter existit B. Maiolo devotus, supradictus multimodè prædicat locus, ab eo & ante & post transitum semper dicendi Patris ædificiis & divitiis, & diversorum ornamentorum speciebus ornatus & nobilitatus: ita ut deceret, si tale quid fecisset aliquis ex Regibus. Iste verò qui nunc superest, honoris ejus heres & nominis, bene tractat locum illum; nullum etiam infert habitatoribus damnum.*

60. *Restat ut pauca dicamus de duobus miraculorum libris, quos exhibet cum*

Ætæ SS. Ord. S. B. Saculum V.

G g g g

ANN. CH.
CM XCIV
MAI XI.

Magnatum
in Maiolo
veneratio.

Miracula.

ANN. CH.
CM. XCIV
MAII XI

Henschenio Bibliotheca Cluniacensis appendix. In istis libris memorantur curationes factæ demoniacorum, cæcorum, contractorum, mutorum, mancorum, amentium, & sacro igne affectorum. Duo tantùm huc refero, quorum primum continet erectionem altaris ad caput sancti Maioli, qui primus gradus fuit ad eius canonizationem. Postquam igitur primo beati Maioli corpus cum maximo honoris & reverentiæ cultu est sepultum, & ad sanctissimum ejus caput altare quoddam est constructum; Fratres Deo inibi servientes commune ac salubre tale invenerunt consilium. Ad Episcopum namque, in cujus diocesi isdem erat locus, transmittunt, ut altare illud consecraret. Unde veniens dominus BEGGO Arvernensis sedis Episcopus, altare illud cum magna consecravat reverentia. Beggo iste Arvernis præerat regnante apud Francos Hugone. Subdit auctor contracti & duorum amentium sanationem; postridie puer quidam de Cavannis * villa pagi Matisonensis, manuum habens aridam restitutus est.

* Chevines.

61. Quoddam etiam miraculum adjungimus, de quo non solum vulgarem populum testem deducimus, sed etiam ipsum Regem HUGONEM, Comitemque BURCHARDUM, filiumque ejus dominum RAINALDUM Parisiensem Episcopum. Hic igitur Rex ad sancti Maioli expetendum auxilium veniens, super infirmitatis suæ gravitudinem invenire promeruit aliquantulam levigabilitatem. qui uno dierum post peracta orationum sollempnia ab ecclesia progrediens, quemdam cæcum in eodem loco illuminatum audivit: quem ad se adduci jubet, ut ab eo veritatem retineret. Dum namque in pauperem talem virtutem factam esse pro certo cognovit, præ gaudio, sicut vir magnæ dulcedinis, cum supradictis personis profusos lacrymarum rivulos effudit: sicque cum multa turba populorum collaudans Deum, sanctumque venerans Maiolum, & cæcus illuminatus ad propria redit, & Rex magnificus lætior in Franciam viam assumit.

62. Subjicitur miraculum de alio cæco qui natus erat in Enguilenensi silva, ubi est sancti Arnulfi ecclesia. quod intelligendum de ecclesia sancti Arnulfi in silva Aquilina *, diocesis Parisiensis. Subsequitur curatio Viviani, (qui unus erat è Fratribus Cluniacensis monasterii, nescio an Præpositus supra laudatus) articulari morbo laborantis; & paullo post Bernardi Clerici Carnotensis contractione laborantis. Hæc satis de miraculis: Syrum audiamus, cujus lucubratio in ms. codice collegiata sancti Marialis Lemovicensis, ex quo eam eruit noster Petrus Trelius, hanc præfert inscriptionem.

* Forest d'Inveline.

EPISTOLA DOMNI SYRI ad domnum Odilonem Abbatem directa.

SPIRITUALI Patri domno ODILONI Abbati, SYRUS Monachorum infimus, quidquid in Christo felicius. Sæpe mihi multumque cunctanti beati Maioli venerabiles actus stili prosequi officio, cum ad id operis sanctæ recordationis VVARNERII importuna perurgeret petitio, multa se objiciebant, quæ ne id conarer non modica me formidine deterrebant. Vir quippe ille qui divulgari petebatur, sic virtutis sectantium exstitit imitator, ut earum omnium indefessus esset operator. Unde ei gesta digerere absque cunctarum virtutum conjectura quempiam est impossibile. Recte verò disputare non prævalet de virtutibus, quisquis his fuerit vacuus: quoniam mens cui caret intelligentia, id discere nequit scientia. Hæc idcirco aggredi cunctabar, quibus me nulla virtute dignabar. Rerum denique magnitudo laborque difficilis me rursus movebat, quòd multiplices miraculorum actusque virtutum dum mens contemplabatur, suamque scien-

Vvarnerio
infigante
cunctabun-
dus Auctor,
id tandem
suscipit.

riam scrutabatur, veritatis territa sententia incipere non audebat quæ ingenii parvitate consummare diffidebat. Temeritatis insuper non immerito argui verebar, si audacter præsumerem, quæ me perspicacioribus vel ingeniosioribus committenda fore non ignorabam. Sed hæc mihi de me cognita præfatio quamlibet verò sapius pro excusatione foret opposita, ille..... Sub eodem temporis articulo me ad Italiam, illumque vobis dirigere placuisset ad Alfatiam; opus quod relinquebam imperfectum, secum ipse detulit per schedas dispersum. Post ejusdemque lacrymabilem transitum, cum vestræ præsentiae in Morbacensi cænobio fuisset oblatum, injunctum mihi est ex vestra sententia, quo studerem quæ deerant addere, & scriptorum vitio depravata ad statum pristinum relegendo corrigere, quod inchoans ut potui pro vestra jussione perficere studui, & utinam tam efficaciter, quàm libenter, atque ut debui vestro imperio parui. Ideo..... præsumptio contra redargu.....

INCIPIIT VITA SANCTI AC VENERABILIS
Abbatis MAIOLI.

Laudabilis Dei nostri virtus & sapientia ætatis & generationis succedentia sibi tempora mirabili præordinans sæculorum dispensatione, nullum tempus relinquit vacuum bonitatis suæ. Unde sanctæ suæ Ecclesiæ fideles per aquam salutis & regenerationis in filiorum numero adnumeratos bono exemplo meliorationis tam præcedentium patrum, quàm & præsentium semper confirmat, & ad consequenda æternæ hereditatis gaudia invigilare insinuat. In hoc igitur ultimo ætatis termino verum sui que fidelem certissimum beatum MAIOLUM divina pietas mundo protulit, qui claris ortus natalibus, ex Avennicorum opido parentibus splendidissimis est procreatus, Provincialis quidem genere, nobilium Gallorum clarus generositate. Hic ab ipsis infantia rudimentis studiis litterarum traditus, superna providente clementia ita in domo Domini lucerna ardens elucens refulsit, ut de eo illud Mosaicum possit dici: *Novi te ex nomine.*

CAPUT. I.

Nam Maiolus, ut jocundo lætemur interprete, quasi magnus videtur dici oculus. Convenienti etenim futurarum rerum præfatio, tali nomine donatur illa veritatis & justitiæ columna: quoniam quidem per quadrifida terrarum spatia magna extendit suæ beatitudinis lumina. Pro operibus enim iterato præscitæ & dispositæ sibi divinitus vitæ tale ei nomen conveniebat habere, quod in sui memoriale bonum Christi odorem in cordibus fidelium faceret redolere; ut secundum Apostoli testimonium, Christi bonus odor mereretur fieri, qui vitæ & conversationis ejus voluissent vestigia imitari. Hic etenim beatissimus pater Maiolus pro sanctitatis & pietatis suæ fructibus inundandis Christi bonus odor permansit, & permanet in his qui percunt, & in his qui salvi fiunt. Sanctificatum namque thymiama unguentorum suorum secundum Cantica canticorum multos & innumerabiles post se traxit, qui zelo sanctitatis accensi, igne perfectionis fervidi, abjectâ inveterati corporis & pigredinis rugâ, in adolescentiorum irruerunt fortitudinem. Qui tympanizant illud monachilis perfectionis opere, quod S. Pater Benedictus edocuit divino dogmate, ut relictâ superflue curiositatis sarcinâ, transvolent pennis fidei & libertatis ad æthera.

II.
Maius ex nomine laudatus.

Hic etenim beatissimus ac dilectissimus Maiolus divino præventus munere, qualia itinera laudum & virtutum sequeretur, prædicebat nomine: & in infantilis ætatis tempore, quasi quoddam præmonstrabat maturioris ætatis irreprehensibile decus, scienter nescius vitæ suæ primordia cælesti discipulatu, & sapienter indoctus acquirens sibi magistrale decus in novello dierum numero. Sic igitur cælestis pietas in ipsius ætatis termino coaptans cum sibi

III.
Pater dat specimen virtutis.

ANN. CR.
CM. XCIV
M. LII. II.

ad electionis futuræ privilegium, scholaribus disciplinis ipsum subdi voluit, per quem postea abundans divinæ largitatis thesaurus pleniter mundo aperiretur: multi quoque adjuvante Redemptoris benignitate meliorarentur, qui ipsius sanctitatis laudabili affabilitate fruenterentur. Multiplicibus denique virtutum adornatus donis beatus pater Maiolus, vitâ operibusque laudabilis, suæ ætatis infantilem teneritudinem maturioris animi firmitate reddidit perfectam. Cui in initio viarum suarum prædivinabant coætanei non deesse ei in futurum quoddam magnificentiæ magisterium, eum quoque, ut eorum scire manebat, favoribus magnis extollebant & laudibus.

IV.
Matiscenem accedit,

ibique Canonice castrum vivit.

Processu itaque temporis decursâ pueritiâ, cum eum jam sibi vindicaret adolescentia: parentibus humana sorte præventis, paternisque prædiis barbarica invasione in solitudinem jam redactis, divina disponente providentia naturale solum coactus est deserere, ac Burgundiæ partes experere; veniensque ad urbem Matiscensem susceptus est ibi in hospitio à quodam suo propinquo, qui inter reliquos ejusdem urbis proceres, nobilitatis gerebat decus. Cumque aliquamdiu in ejus moraretur diversorio, ejus fultus amminiculo, uti cœpit ejusdem civitatis Episcopo, quem liberali cernens ingenio valere, Canonicorum studuit collegio copulare. Qui etiam eum secretiùs summa hortabatur instantia, ut se virginem conservaret, & velut vas electionis, in Ecclesia dignus Deo fieret. Sed Virginis filius jam olim castitatis amore pectus ei afflaverat, ut ne puncto quidem temporis ab ejus intuitu pateretur divelli. Dulcorem Domini hic à tenero imbiberat: & ideo pudicitæ nitor in eo incanduerat, auxeratque largitrix gratia pectus infantis muneribus geminis; quodque affolet esse duobus gratum & sufficiens, hoc præcumulaverat uni.

V.
Lugduni litteris vacat.

Per idem tempus Lugduni ANTONIUS quidam bonis pollebat moribus, in philosophia fatis eruditus, quem virtus & religio Insulæ barbarensi præfecerat cœnobio. Hoc vir Dei quorundam relatione comperto, quia nimio discendi fervebat desiderio, Lugdunum perrexit, ejusque magisterio se ad erudiendum commisit: cujus multum convaluit non modò doctrinâ, verùm moribus & vita. Prædicta quidem tunc civitas omnes excellebat sibi propinquas tam religione virtutum, quàm studio liberalium artium. Offensâ namque sapientia, quæ propter se ipsam tantum appetenda est, quorundam lucris turpibus, multorum indisciplinata vitâ, omnium postremo tepide se appetentium inhonesta desidiâ, præceptorum inopia intercedente priorumque studiis collapsis, hujus nostræ exitialiter perosa regionis, Lugduni sibi aliquamdiu familiare consistorium collocavit. Ibi quas dicunt disciplinarum liberalium peritia, quasque ordine currere hoc tempore fabula tantum est, eo usque convaluit, ut quantum ad scholas, publicum appellaretur citra marini orbis gymnasium. Et, ut aliquid rationis afferre videar, eo id argumento colligimus, quod quisquis artium profitendarum afficeretur studio, non ante professis inscribi merebatur, quàm hinc explorata diligentia examinatus abiret. cui rei Satyricus quoque adstipulatur qui ut exempli circumstantia res eluceat, primo sui operis libro acriter diuque in impudicos invectus, fert eos conscientiam frequentati sceleris perinde pallefcere,

Ut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram ^a.

In ea itaque urbe, ut diximus, cum philosophos virosque audiret ecclesiasticos, divina inspirante gratia omnes suos præcessit æmulos sapientia. Facunditas eloquentiæ gravitati tunc componebatur sapientiæ. Ex materia hujus compositionis, vas esse cœpit electionis.

VI.
Virtutem jungit studiis.

Cumque jam vestiri cœpisset vernantibus juventutis floribus, ita suam adolescentiam bonis instruxit moribus, ut eo tempore jam putaretur Mona-

^a Strabo in Geographiæ lib. 4. postquam egit de | quit, & ara cum insulo gentis sexaginta, notan- | templo ibidem à Gallis Augusto erecti, aderat, in- | te Henfchenio.

chus. Integrum se & sincerum omni custodia ab his observabat vitii, quibus contrahantur solent homines hujus ætatis. His enim imbuti timebat, ne tenera in ætate his infectus esset quibus cum vellet carere non posset, juxta illud quod scriptum est. *Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Bonorum virorum & maxime prudentium contubernio potitus, turpitudinis sectatores exosus.

ANN. CH.
CM XC V
MAI XI.

Prov. 23 6.

Jam verò per cunctos, prout moris est, gradus conscendens ecclesiasticos. cum Levitarum potiretur officio, ad ejusdem usque arcem, doctrina id exigente justitiæ, ab eodem est sublimatus jam prædicto pontifice. Officio igitur ministræ acceptæ cum cultui vineæ manciparetur divinæ, ut hujus se assignaret colonum, commune utile multorum magis quærebat quam proprium. Cunctis benignus, omnibus æquus, nemini nocebat: quibus poterat prodesse studebat. Sana quippe ei doctrina inerat: quia suæ conditioni quod competebat, illud solerter agebat, propter illud Apostoli: *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros.*

VII.
Archidia-
conus crea-
tus.

2 Cor. 6. 3.

Legerat mortem per fenestras ingredientem: & per easdem domum interiorius penetrantem. Ideoque suas sic studuit aures oppilare prudentiæ pessulo, ne penetrat illideretur cruentæ mortis jaculo. Nam una quæque sui potiens officii, fieri cogebatur alieni. Taliter ejus intuitus à concupiscentia deductus, sincerus reddebatur & purus. A lingua verò carente mendacio procul distabant adulatio & detractatio. Opportunitas tamen si exegisset, severa non deerat correctio. quoniam quidem si hic est vir perfectus qui in lingua non offendit; nullatenus habetur deterior, qui quempiam fratrum videns peccantem ammonendo, exhortando, increpando, juxta Apostolum, ad viam veritatis reducit. Et quia nec linguâ, nec oculis facile delinquere volebat, recte illud ei congruere videtur quod dicitur. Quoniam aspectu & auditu justus erat. Scientiis etiam & modestis sermonibus inditus, obscænis & turpibus omnino intercludebatur auditus, propter illud quod scriptum est: *Sæpi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.* Jam pedes à spatioso mundi itinere retrahebantur, & arduum callem cælestis patriæ jam proficisci nitebantur. Doctrinâ quidem qua fovebatur justitiæ, sibi prudenter ingerente, beatius fore dare quàm accipere; suas ipsius manus sæpe contractio capacitati, sæpius tamen & facilius extensio habebat largitati.

VIII.
Sensus re-
frenar.

Ecl. 23 28.

Caritatis equidem affluens visceribus, pro pauperibus semper erat sollicitus; Christum verò totis diligens visceribus, dum sicut Martha corporaliter non valebat, in egenis illum quotidie reficiebat, suo ipsius testimonio qui ait in Evangelio. *Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis.* Unde idem ipse suis dicturus est in fine: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Sic igitur in pauperum susceptione Christo suo lætabatur mansore: sed ad opus exercendæ misericordiæ illa quamvis impelleretur beatitudine, quæ inter ceteras in Evangelio Domini denuntiatur voce, *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur;* ordinatæ tamen caritatis qua stringebatur vinculo, non ad luxuriam, sed necessitatem, prout cuique opus erat, singulis petentibus subveniebat.

IX.
Munificus
in pauperes.

Joh. 12 8.

Matth. 25

40.

Matth. 5-7.

Quodam igitur tempore cum rerum victualium fertilitas more solito non proveniret, totamque regionem alimentorum indigentia fames acerba confringeret; ad virum Dei plus solito venite cœpit pauperum multitudo. Quorum importuna precatio dum quotidie miserabiliter insisteret, ut suæ inopiæ viri Dei pietas subveniret, caritatis perfossus cuspide, nimia cœpit cogitatione æstuarè. Larga enim habendi copia in magna penu jam defecerat in similia dispersita opera. Hinc eos qui tuendi curâ sibi domesticâ fuerant alendi, necessitas; istinc omnibus indigentibus subveniendi sollicitabat voluntas: cuncta quibus humanæ vitæ continetur actio, abesse videbantur cel-

X.
In publica
necessitate,

ANN. CH.
CM. XCIV.
MAI. XI.
secedit in S.
Michaëlis-
oratorium

solidos 7
reperit in
pauperum
uius.

XI
Alios docet.

1 Tim. 3. 13.

Dan. 12 3.

XII
Vesontio-
nensem Ar-
chiepisco-
patum recu-
sat.

Iob. 6. 15.

Luc 9. 23.

Cluniaci fit
Monachus.

lario, suarumque domus præposito protestante, sibi suisque parva quæ superfuerant non suppeditare, nedum tot petentium quivisset penuriam sublevare. Tunc vir Dei oratoriolum quod in honore sancti Michaëlis ipse trans Ararim reædificaverat, & ad quod propter popularem tumultum fese à civitate contulerat, quo secreta quiete pervigil in orationibus divino famulamini manciparetur attentius, ingressus; pauperum miseratione commotus, cœpit Dominum enixius exorare. Cumque pronus in terram sese cum lacrymis prosterneret, ac largiter flens diu in oratione persisteret, ut oculos à terra subduxit, ante se septem solidos aspexit, quos quidem tangere noluit, quia sibi meuit, ne aut phantastica illusio, aut alienum damnum esset, & culpam velut exactione pietatis perpetraret. Egressus ab oratorio solidos quos repperit per omnes huc adventare solitos direxit, eosque qui perdidisset percontari præcepit. Omnibus negantibus se denarios perdidisse, suosque qui reperti fuerant afferentibus non fuisse, non ad usum proprium, sed eos ad alimenta deputavit pauperum.

Porro divinorum præceptorum sicut avidus erat indagator, ita studiosus operator, semetipsum ad pietatem exercebat, & quos poterat, ad eandem trahere procurabat. Adolescentiam suam ut contemni posset à nemine, sic in bonam quam assecutus fuerat doctrinam satagebat informare; ut ceteris esset exemplum bonæ vitæ in verbo, scientiaque, conversatione. Apostolum quia legerat promittentem, quod illi qui bene ministraverint gradum sibi bonum adquirent, & multam fiduciam quæ est in Christo Jesu, sic ministerio sibi credito attendebat, ut suis omnibus profectus esset manifestus, omnibusque prodesset se audientibus. Doctrinam quam secundum sibi concessam gratiam fuerat assecutus, ut ad usuram commodaret pluribus, ne de talento sibi credito, torpente damnaretur cum servo, de diversis ad se partibus clericos convocabat: & quos dociles cernebat, eos gratis libenterque docebat. Hoc autem studebat cupiens facere propter illud Daniëlis prophetæ: *Qui docti fuerint fulgebunt sicut splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stelle in perpetuas æternitates.* Et hoc ideo, ut non solus, sed suis ipse cum auditoribus inferi fidereis dignus inveniretur splendoribus.

Vir igitur Dei cum talibus & huiuscemodi polleret moribus, ejusque nomen fama celebri divulgaretur; Vesontienfi Archiepiscopo viam universæ carnis ingresso, tam ipsius terræ Principis, quam totius cleri consensu & populi, ad ejus culmen suscipiendum Pontificatus beatus impellebatur Maiolus. Sed ejus animus robore licet firmatus auctoritatis, ac erectus foret culmine virtutis; sub hujus tamen specie ne mundi lucrum cogere expetere, & ad mundi gloriam quam mente spreverat, per sæculare negotium delectabiliter tendere, grave pondus procellosi culminis per custodiam refugit humilitatis, Creatoris omnium sequens exemplum, qui cum ante sæcula regnaret in cælis regnum percipere vitavit in terris: scriptum quippe est: *Iesus cum cognovisset, quia venturi essent ut raperent eum, & facerent sibi Regem, ascendit iterum in montem solus orare.* Quocirca beatus Maiolus æterni Regis magisterio edoctus, qui oblatam gloriam culminis fugit, & postea sponte venit ad patibulum crucis: quatinus ejus membrum fieret, omnem spem suam in eo collocavit: hoc studuit opere adimplere quod ille præcepit sermone. Hoc enim præceptum est in Evangelio: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Ita vir Dei per cælestis studii disciplinam mundi labilem contemnit gloriam, & supernæ vitæ tactus dulcedine, quæ à mundi amatoribus concupiscuntur, omnia à se funditus temperavit abscidere. Igitur cœnobium in collis valle quæ Cluniaca dicitur, cui vir vitæ venerabilis H E Y M A R D U S præerat, pro morum honestate & virtutum studiis appetiit, ibique secundum beati B E N E D I C T I Regulam ab eodem viro jam præfato conversationis habitum petens, ut susciperetur rogavit.

Spretis itaque omnibus terrenæ possessionis stipendiis ob spem futuræ re-
promissionis, habitum sanctæ conversationis sumit; sicque deinceps alieno
vixit imperio, ut in nullo deviaret à sanctæ conversationis proposito. Hic
enim procul à se remotis hebitudine & murmure, singularis præ ce-
teris obedientiæ præeminebat virtute, implens illud in fratribus quod
præcipit beatus Benedictus: Obedientiæ bonum non solum Abbati ex-
hibendum est, sed etiam sibi invicem obediant fratres. De Abbate verò
apostolico instruebatur exemplo. *Obedite*, inquit, *Præpositis vestris*. Enim-
verò beati Benedicti cuius subiacebat discipulatuus imitator existens, indu-
tra parvuli humilitate, stulto philosophorum neglecto dogmate, sapientem
Dei stultitiam est adoratus, juxta quod præcipit Apostolus: *Si quis vult
inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens*. Unde qui prius
doctus Grammaticorum, discipulus post cæpit esse simplicium virorum.

Haud secus enim ac Philosophi ad syllogismorum argumentatota se con-
ferunt mentis instantiâ: ita se contulit ad ea dicenda, quæ quotidianum per
usum in monasterio sunt explenda. quibus omnibus sollerti sibi cura cognitis,
& experimento memoriæ commissis, videri jam cæpit doctior cunctis.
Hunc ergo ut in monachico ordine ita prudentem jam dictus Patet intellexit,
Bibliothecæ præficiens, Apocriariatus officium eidem injunxit. Quod mi-
nisterium tanta auctoritate tantaque adimplevit sollicitudine, ut omnibus
secum conversantibus exemplo fuerit & terrori. Legerat isdem vir Domini
libros olim antiquorum philosophorum, Virgiliique mendacia, quæ nole-
bat nec ipse jam audire, nec alios legere. Sufficiunt, inquiens, divini poëtæ
vobis, nec egetis luxuriosa Virgilio vos pollui facundiâ. Regulari quidem
contentus conversatione, sic studebat parsimoniam, ut differre nullatenus vi-
deretur à societate communis vitæ. quorum vitia dum conspiceret reprehen-
denda, hoc exquisito quod unicuique competeat vitio prius in uno quoque
laudanda canebat: dehinc velut ignarus reprehendenda carpebat. Cunctos
tamen sapius ammonerat ut tales se Deo exhiberent interius, quales hu-
mana opinio pro religionis habitu forebat exterius. O virum cui semper
summa debentur, qui amore vitæ æternæ voluntariam amplexus paupe-
riem totum Christo dedit quod in ara cordis invenit, nihil suis meritis
tribuens.

Quodam tempore pro Monasterii utilitate beatum Maiolum cum altero
fratre Romam dirigi contigit ab Abbate. Qui expleta legatione dum redi-
rent, ut Yporediem * ad hospitium venerunt, frater qui eum comitabatur,
nomine H E L D R I C U S ^a, febrium correptus langore, fatigari cæpit acri
ardore. Verumtamen ægritudine ingravescente, cum toto jam pateretur
corpore, de vita desperatus, circa mortem tenebatur sollicitus. Vir autem
Dei qui nihilo minus quàm qui patiebatur de fraterno cruciatu tristabatur,
duplicato tunc afficiebatur infortunio: quia hinc eum fratris mæstifi-
caverat ægritudo, inde paterna quæ incæpta pendeat legatio. Sed quid
ageret nescius, divinam clementiam exorare cæpit attentius. Tribus tan-
dem diebus peractis, post matutinas laudes cum se sopori dedisset; qui-
dam vir canitie reverendus ei visus est dicens: Quid ignavo mæiore depri-
meris? quid à memoria excidit quod frater meus Jacobus de infirmantibus
præcepit. *Tristatur aliquis vestrum, oret a quo animo, & psallat. Infirmatur
quis in vobis inducat Presbyteros Ecclesia, & orent super eum, ungentes eum
oleo in nomine Domini; & oratio fidei salvabit infirmum, & allevabit
eum Dominus*. Hac visione aliquantulum sublevatus animo, statim ut sur-
rexit è somno, celeri actione duxit ad effectum, quod apostolicâ fuerat reve-
latione compertum. Res mira & vehementer stupenda! eadem quippe die

^a Fuerat is apud Ottonem Magnum in aula præ- | nachus tum Abbas Autissiodorensis, supra in Elo-
cipuus, ut legeretur infra in lib. 2 cap. 22 postea Mo- | gio num. 6.

ANN. C H.
C M X C. V.
M A I O L I X I
X I I I
Obedientiæ
deditus.
cc Reg. S.
cc Bened. c.
71.
Hebr. 13. 17

1 Cor. 3. 18

X I V.
Bibliothe-
carius &
Apocriaria-
rius.

Auctores
profanos
rejecit.

Monita dat
optima.

XV.
Romam
missus,
* Y. rée.
Socium
oleo sancto
sanitati re-
stituit.

Iac. 5. 41.

ANN. CH.
CM. CXLV
MAIOLI XL.

qua sanctificationis oleo qui patiebatur est delibutus, ita sanitati pristinae restitutus convaluit, ac si nullam molestiam corporis pertulisset. Altera die Domini gratulantes virtute, conati sunt iter ceptum perducere ad effectum, quoniam quidem beati Jacobi voce sanari testabatur infirmus fidei oratione; ideo luce clarius patet beatum virum hoc suis obtinuisse precibus, quod iste tam citae sanitati est redditus. Hoc plane miraculum fratribus fidei relatione cum fuisset agnitum, deinceps in magna veneratione habere ceperunt beatum Maiolum, quem jam ita Deo proximum noverant effectum per signa virtutum.

XVI
Humilior
inde factus.

Sed vir beatus gloria laudis abjecta, plus despici quam venerari in hac cupiens vita, quo fratrum devotione attentius honorabatur, eo magis omni se vilitate & extremitate dignabatur. Omnium licet caritate diligeretur, munditiam tamen cordis ne jactantia scedaret, à nemine se laudari volebat. Et ideo hominibus fugiens esse in pretio, sua se conscientia carum Deo exhibebat. Christi quin etiam indutus tunicâ, ejus sequebatur vestigia, miraue ornatus patientiâ meliora secundum Apostolum sectari semper studebat charismata. Ideoque vitia averfando, de virtute in virtutem proficendo, per obedientiæ quadrivium ad humilitatis usque supremum conscendit fastigium. Sed quia obedientiam nemo valet bene imperare subjectis, nisi hanc ipse didicerit prius exhibere praelatis; ideo hunc longo tempore Dei dispensatio statuit subesse, ut sub alterius magisterio disceret, quomodo sine errore aliis postea præesse posset. At ego hic ab efflorationis opere paullulum respirabo, ut debitum finem hic liber accipiat, indigna quamquam cogi brevitate queratur.

I N C I P I T L I B E R S E C U N D U S .

CAPUT I.
Abbas designatus.

Cernens interea vir Domini HEYMARDUS beatum Maiolum virtutum pennis ad alta subvehi, terrena cuncta despiciere, mundi gloriam declinare, verbis plucere, miraculis obscurare, ac toto conamine de virtute in virtutem velle proficere: at contra se infirmum, lumine privatum, senio fessum, atque emeritæ militiæ jam veteranum; convocatis in unum fratribus, his eos compellere ceptit affatibus. Me privatum lumine vobis utiliter præesse discernitis minime posse. Ideoque talem ex vobis ipsis eligite, qui tutor & custos sit vobis in Dei famulamine. Illis autem hæsitantibus, & nihil ad hæc respondentibus; quod mens conceperat divina inspiratione, allegavit fermone, beatum Maiolum ut eligerent adhortans, solum hunc esse ad id officium idoneum affirmans. Unus omnium consensus, nec dispar fuit affectus. Cernere erat omnes in consona vota ruentes. Namque agmina Monachorum & Clericorum nobilibus viris conferta ruunt, plebs rustica plebi concinit urbanæ, par est sententia cunctis, vox eadem, studiisque ardent communibus omnes Maiolo titulum decernere Pastoris. Hunc clarum meritis, hunc nobilitate legendum, dogmat. præcipuum, generoso pectore primum, Principibus notum & nonnulla parte verendum. Sed assensum ut præberet cum nullis flecteretur precibus, Abbas bono usus consilio, quod sibi denegabat possibile, ei qui omnia potest studuit committere. Quocirca post singularum determinationem horarum, super hac petitione prostratis in terram fratribus, octogesimus sextus decantabatur psalmus. Hocque dum fieret per triduum, tale Dei pietatis intulit indicium.

Sed assensum nolens,

II
Benedicti monitis tandem acquiescit.

Vir namque Dei nimiam sollicitus curâ, cum sequentem noctem fere jam mediam duxisset insomnem, longa tamen cogitatione fessus, cum sopor ita intueret, ut adhuc quasi vigilantem se putaret; quidam religionis habitu comtus, venusta facie decorus, visus est sibi adstare & dicere: Securus esto frater. ne titubes in suscipiendo regiminis honorem, quia ad hoc peragendum officium

officium divinum tibi non deerit auxilium. Tunc libellum quem fortè manu gestabat prætendens, Hunc, inquit, tu comitem habeto, ejusque testimonio quæ agenda sunt agito. Hæc autem qui fabatur, non alius sibi quàm B. BENEDICTUS videbatur. Itaque hac visione aliquantulum recreatus, titubare nequivit se ad hoc opus divina cogi dispensatione. Jactans ergo in Domino curam suam, totumque suum posse in ejus ponens velle; facto mane in conventu Fratrum, corpore in terram prostrato, tam Abbati, quàm omnibus fratribus satisfecit in Capitulo, arguens se culpæ, talique eos conveniens sermocinatione. O Patres, ô fratres, hoc contumaciæ deputare nolite, quòd obstinato animo vestræ jussioni distuli obedire. Animarum enim regiminis dum vim & magnitudinem mente pertracto, meæ imbecillitatis conficius, ad hoc suscipiendum minimè me fore idoneum sentio; & ideo fuit obedientiæ dilatio, quia tanti ponderis sub mole ruinam perpeti formido. Nemo enim alter alteri sic est notus ut sibi. Unde si me ut ego nosceretis, ad id officium nullatenus cogeretis. Sed quia vestra urget jussio, cui contradicere non audeo: nunc in eo qui lenire aspera, relevare valet gravia, superare valet adversa; omni spe posita, vestra mutor ab immutata sententia. Hoc fratres audito omnes gratulabantur Deo, cujus benignissima miseratione exauditi meruerunt in sua petitione. Tunc dominus Abba multitudinem convocans Nobilium, Pontificum & Abbatum, adhibuit consilium, in quorum præsentia hæc prorupit in verba. Vestram minimè latet industriam, quia ad Prælatos respicit, quicquid à subditis delinquitur. Quapropter exemplum pravæ vitæ, & negligentiam subditorum ignis gehennæ inexhaustus vindicat. Idcirco ego HEYMARDUS, sancti Petri Cluniacensis cœnobii Abba indignus, præsentibus atque futuris omnibus generatim notum esse volo, quia hæc & hujuscemodi mente pertractans, ætate defatigatus, officiis etiam corporis imminutus, dum minùs me pastoralis curæ idoneum persentisco, beati Benedicti capitulatim de constituendo Abbate sollicitudine præmonitus, cum omnibus fratribus meis filiis & confervis, beati quidem Petri pridem electum fratrem ac filium MAIOLUM reelegimus, & Abbatem esse decernimus, ne insolentiâ nostræ infirmitatis ordo deterefcatur, & repulsam in aliquo patiatur, Deo propitio semper ad meliora provehendus. Nam sicut quis ad regimen incautus adspirat; ita si quis dignus refugit merito constringendus habetur. Et sicut Cluniacense monasterium Deo auctore à VVILLELMO Duce fundatum nomine Principis Apostolorum sacratum, privilegiis Romanæ sedis insignitum, regalibus præceptis confirmatum, à reverendis quoque Abbatibus domnis BERNONE & Odone ordinatum constat: ita cum omnibus Abbatibus, locis, & Cellis ubi ubi, eorum vel nostro tempore acquisitis, prædicto Fratri ordinandum tradimus, atque tam ad ordinem servandum secundum beatum Benedictum & instituta patrum nostrorum; quàm ad res disponendas sub omni integritate, propitia Divinitate, vinculis obedientiæ adstringimus, & Abbatem unanimiter omnes proclamamus. Post hæc denique verba, electione conscripta, & universitatis consensu roborata, impostaque antiphona ducitur in ecclesiam, benedicitur, & in sua sede omnibus gratulantibus levatur.

Ut speculi fieri solet inspectione, ita se interiùs divina considerabat lectione, & ex hac mentis ornatus componebatur; deformitatis verò si quid deprehendebatur, justitiæ moderamine corripiebatur. Ideo divinorum præceptorum plus delectabatur eloquiis, quàm dapium ditissimis ferculis: quia ex his & suos mores componere, & sibi commissos instruebatur docere & corrigere. Cunctis tamen seipsum bene vivendi præbebat exemplum. Et ideo sicut in ordine, ita primus studebat ut esset in opere, juxta illud Evangelistæ: *Cœpit Iesus facere & docere.* A deo lectioni semper erat deditus, ut in itinere positus, libellum sapius gestaret in manibus. Itaque in equitando reficiebatur animus legendo.

III
Scripturæ
sacræ lectio-
ne se &
alios regit.

Aff. 1. 1.

ANN. CH.
CM XCIV
MA. I XI
IV
Profanos ut
legit.
* id est Deu-
teronomio.

Philosophos verò sæcularisque sapientiæ libros quando legebat, illud sagaci sectabatur industria, quod ad Legislatorem diuina vox in Legis secundatione * præcipit de captiva, quæ sumto calvitio, unguibus præsectis, pilis abrasis, omnibus purgata fordibus, ejus à quo capta fuerat transibat in amplexus. Hac quippe similitudine, quæ in Philosophorum libris reperiebantur utilia, hæc suâ dignabatur memoriâ: quæ verò superflua, de amore scilicet rerumque sæcularium cura, hæc quasi venenata radebat & mortifera, his calvitium inducebat, hæc unguium more ferro acutissimo defecabat. Ex lectiois ergo assiduitate, Scripturarum informatus auctoritate, ita in canonicis ac monasticis valebat institutis, ut nulli videretur secundus in legum decretis, ac philosophicis argumentis.

V
Erga subdi-
tos ut se ge-
rit.
1 Cor. 9 22.

Tum virtute & sapientia compositus, fandi quoque honestissima copia ditatus, ita se cooprabat singulis, ut omnibus esset diligibilis, implens illud Apostoli: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifacerem.* Quicquid loquebatur, sapientiæ gravitate componebat. Sermo ejus sale conditus, quo virtutis pondere brevis & rarus, eo prudenti suavitate habebatur pretiosus. Ideo quotiescumque ad ædificationem moralem faciebat sermonem, ut disertissimus, ita habebatur gratissimus. Gregem sibi commissum provida regens pietate adversus pessimum sanctis omnibus inimicum, concordia sanctoque certamine ammonere certare. ut eorum quisque quod posset, operari bonum non desisteret, ne tunc veller, quando non liceret. Illis etiam B. Pauli sæpius inferebat monita, qui in sua ait epistola: *Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam sine qua nemo videbit Deum.* Vetus enim proverbium est, parem pari facile congregari. Ideo perpetuus virginitatis custos nullius turpitudinis ignominia maculari patiebatur sibi subditos. Peccantes verò zelo pii amoris coram omnibus arguebat, ut ceteri timorem haberent. Sed & verba quæ sub increpatione proferebat, quasi stimuli dura videbantur & aspera, juxta illud: *Verba sapientis quasi stimuli & quasi clavi in altum defixi.* Quin etiam paterno more quos aspera redarguebat invectione, mirum est referre, quàm sanctè, quàm piè eos postmodum demulcebat, prout cuique expedire videbat, proferens de thesauro cordis sui nova & vetera: alios quidem blandimentis, alios ammonitionibus, alios terroribus, & ita omnibus omnia factus juxta Apostolum, prædicans verbum, instans opportunè, importunè, arguens, obsecrans in omni patientia & doctrina. Verùm quia caritate replebatur Christi, qui omnes homines vult salvos fieri & ad agnitionem veritatis pervenire; omnium bonorum ut propriis gratulabatur proventibus, malorum ingemiscebat iniquitatibus: miserorum verò, haud secus ac si ipse pateretur, afficiebatur calamitatibus.

Ecc. 12 11

1 Tim. 4. 2.

VI
In palatiis
quàm cautè
se habet.

Augustorum verò seu Regum palatia cum per diversas partes frequenter adiit, in eis non quæ sua sunt, sed quæ Jesu-Christi quæsit, ut ex eorum scilicet familiari colloquutione, subveniret oppressis sua interventione, aut certè aliquos ex sæculari vel clericali habitu Deo lucrifaceret, ut juxta Domini præceptum propria relinquerent, & sæcularibus curis semoti, Deo in tranquillitate servire studerent. Itaque licet sæpius in terreno conversaretur palatio, animus tamen in nullo se flectebat à cælestis vitæ proposito. quoniam humanis cælestia præponens, ideo à cælesti Rege separari non poterat, cui tota mente adhaerebat. Deinde ut obscæni rumoris nulla de se fabula, sed bene vivendi exemplum ex sua procederet continentia; in incessu, in omni corporis motu, tali se perornabat habitu, ut omnis ejus actio, omnis locutio doctrina Apostolorum esset & institutio. Os ejus ita replebatur ex cordis abundantia, ut in eodem ore pæne nihil aliud nisi lex resonaret divina. Et quia Scriptura jubet, *Qui audit dicat, Veni;* ideo quoscumque poterat, à sæculi nequitia suadendo subtrahebat: & sicut cæleste per desiderium totis ipse viribus ad supernum regnum anhelabat: ita secum pergere omnes

Apocal. 22.
17.

homines, si fieri posset, exoptabat. Sed nullatenus est fraudatus à desiderio, quod in se conceperat vera dilectio. Ille enim qui caritas est, qui se timentium complet voluntatem; viri Dei ferventem affectum perduxit ad effectum. Ad ejus quippe monita multi quæ possederant relinquentes, regulari se disciplinæ subdiderunt, & beati BENEDICTI sequentes vestigia, semetipsos abnegantes, vero Regi totis viribus militaverunt. Partibus namque ex diversis ad ejus cœnobium multitudo confluit innumerabilis: sed nationibus licet diversi, mente tamen ita erant uniti, ut illud ad litteram in eis impletum videretur, quod de initio nascentis Ecclesiæ in Apostolorum Actibus legitur: *Erat illis cor unum & anima una.* Lætatur pastor in sui gregis augmento, magisque gaudebat, quod omnes instabant operi proposito. Verum quia super gregem sibi commissum sollerti vigilavit cura, divinâ promeruit gratiâ, de fructu laborum suorum in hac gaudere vita. Nam regularis vitæ disciplinam, quæ jam pæne deciderat per veterum negligentiam, prout B. Benedictus eam composuit, in pristinum statum corrigendo restituit, ac per diversas mundi partes, per plura monasteria à regulari tramite devia, tam per se, quàm per suos quos Abbates ordinaverat, monastico Ordini^a subdidit. In hoc verò gaudens gratulabatur Deo, quod eorum quos sua sub cura educaverat, ad monasticum regendum Ordinem fore multos idoneos videbat.

ANN. CHR.
CM XC V
MAII XI.
Multos
convertit à
seculo.

Act. 4. 32

Monasteria
reformat.

VII
Discretione
utens in ci-
bo,

Si quidem, ut discretissimus Pater, omnibus quæ agebat discretionem præferbat; & tali discretionem communis vitæ utebatur ratione, ut & abstinentiæ supra ceteros studeret, & ex eadem tamen abstinentia se laudandi materiam nemini præberet. Regulari enim præcepto concessis ita utebatur & licitis, non ut voluptas aleretur, sed ut corporis necessitas brevi sumtu aleretur. Apostoli obtemperans præcepto, vino utebatur modico. sic sanctis & moderatis jejuniis corpus semper attenuabatur, sic adulantium lingua vitabatur, sic à mente jactantia pellebatur.

Nobilium mensis quotiens coactus intererat, sic apposita libabat, ut & superstitionem fugeret, & continentiam reservaret: quoniam quidem mensura ubique est laudabilis. Rebus enim in omnibus, etiam in bonis, est vitium quicquid excesserit modum. Ita sibi competens & moderatus erat habitus, ut nec nimium speciosus aut nitidus, nec plurimum videretur abjectus. Ex his enim sapius se solent homines vel insolenter jactare, vel indiscretè abjicere. Quocirca discretionem usus, inter utrumque incessit medius, ut nec jactantiæ argui possit pretiosis de vestibus, nec simulatæ sanctitatis de nimium abjectis & vilibus. Disertis quoque viris quoties jungebatur, & de Scriptoribus (fieri ut assolet) aliquid proponebatur, libenter audiebat, prudenter & verecunde respondebat, libenter ac laudabiliter suscipiebat. Prava verò si quæ proponebantur, non acriter, sed ingenuo pudore confutabatur, non callida argumentatione disputantem contra se superando, sed per venerabilium Doctorum exempla benigne docendo. Tunc dicta Orthodoxorum trahebat ad medium cum Evangelicis & Apostolicis tonitribus, atque in hunc modum & eruditissimus declarabatur, & eruditionis jactantiam fugere videbatur.

VIII
In mensis
divitum,

In collo-
quis.

In diversorio ut in itinere, per singulos dies, ubicumque esset, secretum sibi adhibebat locum maioris amicum, ut remotus ab hominibus Deo jungeretur propius. sed dicere non possumus, quantis tunc gemitibus, quantis afficiebatur fletibus. Plerumque terra ante oculos ita lacrymis videbatur irrigata, ac si foret undâ perfusa. Si quæ levia contingerent, quæ pro humana fragilitate solent evenire in cogitatione, tali hæc eadem plorabat mœnore,

IX.
Successi &
lacrymis
deditus.

^a Id est restituit, severiore disciplina inducta. Sic Abbates, non Priores fuisse præpositos cœnobiis Clunisi infra cap. 2. B. Apollinaris cœnobiium ad B. Benedicti niaco adjunctis, idque variis exemplis jam probavimus.

ANN. CH.
CM. CXIV
MAI. XI.
Job 31. 4.

Ibid. 29. 24.

ut gravissimorum criminum eum crederes reum. Porro quia justus in principio accusator est sui, ipse sæpius se accusabat, se reum esse clamabat, illud beati Job frequenti memoria replicans: *Nonne cognoscit Deus vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?* In itinere positus, sæpius iter carpebat ab aliis semotus. Orationi dum insistebat, aut lectioni dum incumberebat, suorum nullus eum aggredi præsumebat quia juxta illud beati Job, *Subditis erat tremendus, & lux vultus eius non cadebat in terram.* Omnem intentionem suam ideo fore volebat in occulto, ne qua laudandi daretur occasio, ex qua mentis subreperere potuisset elatio. Sed quo minus petebat gloriam, eo illum magis sequebatur, quoniam ut Augustinus ait, Melior est virtus, quæ humano testimonio contenta non est, nisi conscientia suæ. Vera enim est virtus quæ ad eum finem tendit, ubi est bonum hominis quo melior non est. Et ideo virtutes habenti magna virtus est contemnere gloriam: quia contemptus ejus in conspectu Dei est, iudicio autem non aperitur humano.

X.
Virtutes
ejus quot
& quales.

Id. 29. 17.

Animarum
sulcitatio.

Diversi namque fideles viri diversis laudantur virtutibus: beatus tamen Maïolus non in una, sed in omnibus est laudandus. Verum nos eas in eo laudare debemus, quas tota novit Italia, non ignorat Germania, in quibus tota exultat Gallia, restaurationem scilicet cœnobiorum, pacem ecclesiis redditam, Regum & Principum concordiam, intemperatam Regulæ observantiam, lucrum animarum, quas (ut quondam David) manu fortis à sævissimis urforum brachiis abstraxit, & à cruentis leonum faucibus eripuit, easque Domino ita restituit, ut cum justo viro dicere posset: *Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius aufereram prædam.* Toties enim ex iniqui, hoc est diaboli, dentibus prædam tulit, quoties ex erroris morfu animam prædicando diripuit. A multis quippe dæmonia expulit, quos præripiens diabolo, Christi servitio subjugavit. Per pluribus quoque veneno serpentis tumidis per antidotum subvenit suæ exhortationis. Infirmos in bono opere per manus impositionem per plures sanavit, dum suæ operationis exemplo illorum vitam roboravit. Leguntur plurimi miræ sanctitatis viri, qui suis obrinuerunt precibus, ut ad corpora hi qui olim supplicii deputati erant infernalibus redirent: sed si hoc est mirabile, cum anima per dissolutionem ad hanc vitam resuscitatur corruptibilem; illud est mirabilius & gloriosius, cum ad suum revocatur auctorem, ejusque à quo alienabatur perverse agendo, ita postea ut unus cum eo sit spiritus, adhæret bene vivendo. Multos enim mortuos mente, beatus resuscitavit Maïolus ad gaudia æternæ vitæ, & submersos in fluctibus magni maris retibus suæ prædicationis ad litus traxit firmæ soliditatis. Mortuorum ergo suscitatoribus nullatenus inferior beatus decernitur Maïolus: sed sagaci mente si quis vult indagare, quis umquam valet enarrare, quot in tenebris & umbra mortis sedentibus viam rectam ostendit, & ad civitatem habitationis, cælestem scilicet Jerusalem ut irent, edocuit; qui in bono claudicabant opere, illos salutare iter docuit currere. Verum sunt nonnulli qui eos tantum efferunt, quos signa fecisse visibilia audiunt: operatores verò invisibilium quæ perpendere nesciunt, minoris fore meriti contendunt. Quocirca exteriora perpetranda beatum Maïolum ut compotem fuisse monstremus, pauca de multis quæ mirabiliter gessit dicemus.

XI.
B. Mariam
Anicii adit.

Quodam tempore ut supplici devotione misericordiae deposceret Matrem, Dei scilicet Genitricem, aggredi studuit Vallavorum civitatem. Tota tunc civitas tripudiat, ejus visione uterque sexus indiscreta ætas gaudebat. Omnes petunt benedictionem, audire exoptant ejus sanctam fermocinationem, occurrunt proceres, properat promiscua plebes. tum sacer ecclesie deus ruit agmine clerus. Laudibus hi plaudunt, persultant plausibus illi, & commune decus parili pietate salutat. Ex in multiflua comitante turba iter dirigit ad sanctam ecclesiam, sternitur, & Christum solito prostratus adorat, rigat lacrymis solum, vocat planctibus Christum, cui lacrymæ fecere viam super astra volanti.

Postquam itaque spiritali suavitate in Christo debriatus jucundissimis fe-
 virtutum dapibus explevit, diversorium repetens, occurrit mendica manus,
 stipemque petebat, docta & sufficiens alienâ vivere quadrâ. Inter quos oc-
 currit unus, qui multos jam per annos lumine fuerat privatus, dum ceteri
 corporeum sublevamen, ipse solus petebat lumen: Apostolorum à Principe sci-
 licet sibi testabatur revelatum fuisse, ut si ex unda qua vir Dei manus ablueret,
 oculos lavaret, expulsis tenebris oculorum lumen ipse recuperaret. Cumque ab
 eodem aspera fuisset increpatione repulsus, expetere id tamen non destitit à sibi
 famulantibus. Hoc idem comperto eis interdixit sub interminatione, hoc fa-
 cere caverent temeraria præsumptione: sed lumine qui carebat eadem quin
 peteret quiescere nesciebat. Denique sua sæpius frustratus petitione, cum
 quod quærebat in civitate non posset impetrare; virum Dei suæ egressionis
 in itinere sua tentabat improbitate laceffire, illi per omnia similis in petendo,
 de quo Dominus ait in Evangelio: *Et ille si perseveraverit pulsans, dico vobis,*
etsi non dabit illi surgens, eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus
surget & dabit illi quotquot habet necessarios. In locum, qui Mons-gaudii vocatur,
 quod hinc Christi matri ecclesiæ spectat, tunc virum Dei præcessit ejus
 operiens adventum; & equum venientis per frenum arripiens tenuit, atque
 cum juramento dixit: Hunc equum non dimittam, etiamsi vapulavero, nisi
 prius quod deprecor impetravero. Aquam quoque, ne exinde aliqua excu-
 sandi furriperetur occasio, secum ille deferebat in vasculo sibi pendente à col-
 lo. Tunc vir Dei in multa sollicitudine constitutus, tandem flectitur ad mise-
 ricordiam petentis pietate compassus. Descendens itaque, aquam more eccle-
 siastico exorcisavit, ac ipsi salutare signum dominicæ crucis infudit, & su-
 per cæci oculos eadem de aqua salutare signum imposuit, de sua nihil virtu-
 te præsumens, nec tamen in fide hæsitans, dum eum, cujus nomen super aquam
 vocavit, & ex hac salutare lignum lavit, lumen posse cæco reddere nulla-
 tenus dubitavit. Et quia hoc fideliter credidit, effectu suæ fidei minime car-
 nuit. Nam flexis dehinc in terram genibus cum his qui secum tunc aderant
 fratribus Matrem misericordiæ fufis cœpit lacrymis postulare. Mira res! ille
 qui privatus fuerat lumine, antequam vir Dei surgeret ab oratione, tene-
 bris evacuatis lumen^a recepit veritatis; quique gressum figere solebat diri-
 gente altero, lætus rediit ad sua nullo ductus auxilio. Cujus vocem à
 clamore vir Domini compescens, hoc in mandatis dedit, Vade, inquit, in
 pace in domum tuam, & narra quanta tibi fecerit virtus B. Mariæ Virginis.
 Hoc miraculum non aliunde commendatum, verum ex eorum qui interfue-
 runt sincera relatione insertum est.

ANN. CH.
 CM XCIV
 MAI XI.
 XII.
 Cæcus illu-
 minatus.

Aliud quoque haud dissimile virtutis indicium per eundem novimus ope-
 ratum opificem omnium Dominum. In Viennensi pago, quadam in villa,
 quidam rusticus filium quem habebat lumine privatum flebat. Ad eandem
 (quia sui juris erat) domnus pater Maiolus cum suis ad hospitium venerat.
 Rusticus ergo sumta fiducia lumen filium posse consequi, si aquâ qua vir
 Domini manus abluerat, ejus abluerentur oculi, quia virum Dei super hoc
 convenire timuit, hoc ab ejus ministro clam petere studuit. Acceptâ ergo laten-
 ter aquâ, mox, ut filii oculos abluit, lumen quod amiserat recipere meruit.
 Hoc vir Dei ut comperit, quia humanæ laudis gloriam fugiebat, aquam
 deinceps, qua manus abluerat, ante se spargere faciebat: sed ex hac fur-
 tum sæpius factum laudabile, multos longa debilitatis infirmitate lætos
 oprata reddidit sospitate.

XIII.
 Item alius:

Quodam verò tempore cum iter ageret, frater qui secum comitabatur,
 immensis cœpit agitari febribus, qui ita nimio irriguerat algore, ac si funditus

XV.
 Febricitans
 sanatus.

^a S. Maioli festum ejus miraculi causâ in ecclesia Aniciensi celebrari solitum tradit Odo Giffæus in historia Deiparæ Podiensis, ubi hoc miraculum ait con-
 tigiſſe anno DCCC L. at ferius accidit. Lege dona-
 tionem à Canonico Aniciensi Maiolo factam in Eio-
 gio num. 29.

ANN. CH.
CM XCIV
MAII XI.

vitali careret calore, Fratres qui aderant suis eum vestimentis tegebant: ipse tamen calere nullo modo valebat. Tunc vir Dei suam se tunicam exiit, qua eum induens sic collocari præcepit: ipse vero ad solitum orationis accessit confugium. Sed quid Christus non operetur in sanctis? exemplo enim sancti viri tunica frigore tunc corpus ut obtexit, ilico per ejus qui patiebatur membra placidus se sopor infudit, & sudoris inundatio totum corpus quod nimio prius inhorruerat algore, resumto operuit optato calore. Post modicum interval- lum ut surrexit à somno, ita pristina usus est sospitate, ac si nulla prius op- primeretur infirmitate. Ex qua re potest animadverti, ejus anima quid vir- tutis intus, quidve haberet meriti, cujus vestis exterius sanitatem restituit infirmanti.

XVI.
Maioli
devotio in
itinere Ro-
mano.

Illud verò quis explicet dignè, quoties ad Apostolorum limina iter diri- geret, qua devotione illud iter explebat? Cuncta sanctorum loca, sancto iti- neri contigua, spiritali visitabat studio: ibique fundens lacrymarum flumina, sibi eos quo succurrerent orationis deposcebat instantia. Pauperum quos in via reperiebat neminem sine consolatione transire sinebat: fidelem per mi- nistrum cui hæc cura commissa fuerat, singulis subveniebat; & quidquid in eos contulerat, in Christum se contulisse gaudebat. Apostolorum ad sepul- cra cum perveniret, dici non potest, quot lacrymarum, quantumve gemi- tum, quid ibi doloris effunderet: corporis ejus ut hic esset dissolutio, illic vili quo tegeretur mausoleo omni exposcens desiderio. Romæ dum aderat, cordis in lætitia plus solito exultabat, & nimio præ gaudio (sicut ipse fa- tebatur) sibi sapius gloriosos Principes quasi præsentem cernere intuitu vide- batur, hac de re festiva sibi & celeberrima dies ducebatur accessionis: expers verò gaudii & plena maroris deputabatur recessione.

XVII
Arpertus
Curiensis
Episc.
* Coire.

prævia
confessio-
ne,

à morbo re-
creatus.

Aliquando vero iter illud cum ageret, & Coriam * per Penninas Alpes transfret; prædictæ civitatis Episcopus, virtute venerabilis ARPERTUS, gravi peste percussus, acerrimis indefinenter cruciabatur doloribus. Qui vi- ri Dei adventum populi rumore ut comperit, ut ad se visitandum pergeret precibus obtinuit. qui morbo ingravescente jam desperatus de vita sua, ei stu- dit confiteri delicta, in multis se confitens offendisse, maximè in elatione; & quod boni egerat, per inanem gloriam se perdidisse timebat. Dum hæc & alia eidem confiteretur maximo cum marore, ab immenso quo torquebatur dolore aliquantulum sublevati se sensit beati viri visitatione, & ideo per ejus meri- tum se sanitati credidit reddendum. Et quoniam paschalis dies jam appro- pinquaverat, & dies qua sanctum chrisma conficitur jam imminerebat; cum ad altare non posset accedere, & debitum obsequium persolvere; ideo Dei famuli clementiam obnixius cœpit deposcere, quatinus sibi virtutis ab omni- potente Deo sua ipsius deposceret deprecatio, quantum ea die sufficeret, qua more ecclesiastico sanctum chrisma conficeret. Sed totus qui possideba- tur à pietate, quod justè petebatur, nescivit negare. Mox Oratorium petiit, seseque cum lacrymis in orationem dedit, & oratione in brevi com- pleta exiit. Antistitem ægritudo deserere cœpit, præfata nimirum die, pro qua petebatur, se lætatus est tantam virtutis summisse constantiam, ut ægritu- dinis in se nullam sentiret molestiam. Gaudere denique cœpit, quod Maioli precibus ex infirmitate convaluit: sed ex hoc plus, quod præscripto vitio (sicut ipse fatebatur) magna ex parte caruit. Inde datur intelligi non tam pro corporis sospitate, quàm pro salute animæ beatum virum libentius Dominum exorasse.

VXIII
O. conomi
punita rena-
citas.

Romæ quondam dum moraretur, ad B. Pauli limen, placuit ut oratio- nis causâ proficisceretur. Ad egregii Doctoris ædem ut venit, ante sepulcrum sese cum lacrymis in oratione solo tenus stravit. Surgens verò ab oratione, ejusdem loci Monachos fraterno visitavit amore: quibus verbum dum fa- ceret, & eorum mores ut pius pater instrueret; suis quo subveniret ne-

cessitatibus, agere ipsi cœperunt cum precibus. Tum ille, ut semper misericordiæ visceribus affluebat, dispensatori præcepit, ut eis argenti libram tribueret. Sed dispensator, parvam quantitatem quia fore sciebat in sumtibus, medietatem tantum libræ concessit, ut providus. Mox vero ut ad B. Petri basilicam repedavit, vir quidam affuit, qui ei decem solidos obtulit. At ille suscipiens hæc: Hæc cape, ministro dixit,

ANN. CH.
CM. XCIV
MAII XI.

ac te succumbere noxæ

Disce, quòd in fratribus fraudem meditatus egenis,
Malueris esse tenax nam si quod tradere iussi
Cessisses, solito, Christo tribuente, refusus
Viginti caperes hodierno fœnore foldos.
Invadit formido hominem secreta reatûs
Maiolo patuisse sui, non sane putato.
Hoc mirum, bone vir, tanto quòd clausa Prophætæ
Cordis hiant: plenus qui sancti numine flatus.
Jam Deus est, jam divinos fortitur honores.

Alio quoque tempore cum iter carperet, pauper in itinere est repertus pede nudus, cucullo vacuus. Super quem misericordiâ vir Dei motus eum induit veste qua tegebatur exutus. Ad hospitium quo tendebat ut venit, ejusdem compositionis & similitudinis sibi meliorem ejusdem civitatis Episcopus obtulit. Hanc vir beatissimus ut sumit, suos affari taliter cœpit: Illi hæsitare nostra non debemus impendere, qui abundantius tam citò quæ tribuimus valet restituere.

XIX
Nudus vestitus

Hujus igitur sanctitatis opinio, mira per eundem patrante omnipotente Deo, cum apud hominum notitiam magis ac magis innotesceret, ejusque nominis fama longe lateque se spargeret; Magnus OTTO qui tunc temporis strenue rempublicam gubernabat, tanti viri plurimorum relatione comperita, ejus præsentiam ardentius cupiebat. Hic enim vir licet imperiali poteretur fastigio, magna tamen erat illi circa Monasteria devotio: quia nequaquam se feliciter Imperium sperabat tenere, nisi summo Regi studeret non displicere. Et ideo sæpius ingemiscebat, dum qui per religionis habitum se Deo devoverant, sæculari intentos negotio ire per abrupta cernebat. Nam regiminis ad cultum ita videbatur idoneus, quatinus nulli non modò secundus, sed (ut planius dicatur) primis & summis conferendus videretur. Nihil leve moliebatur, quia gravitatis eum modestia comitabatur: verum quidquid incipiebat, efficaciam nullo modo Deo auctore carebat. Huic conjux ADELEIDIS inhærebat, quæ Deo amabilis & hominibus diligibilis, ita regali copulabatur thoro, ut mentem castam omni custodia Regi servaret superno. Pauperibus subveniebat, ægrotos & debiles sine intermissione fovebat. Gaudebat cum gaudentibus, flebat cum flentibus, spes miserorum, solamen lugentium: quo regali nobilis stemmate, eo per omnia pollebat nobilior sanctitate.

XX
Ottonis Augusti opinio de Maiolo

& de Monachis.

Ottonis elogium.

& Adalæidis.

Virtutum in culmine posita, cum superbiendi non defuisset materia, ita se humilitatis protexit custodiâ, quatinus nullius jactantiæ exemplum ex sua deprehenderetur continentia, illud mente pertractans quod Salomonis loquitur sapientia: *Rectorem te constituerunt? noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis.* Si enim, juxta Apostolum, vir infidelis per mulierem fidelem, & infidelis mulier per virum fidelem alterno fidei bono salvabuntur; multo magis hi in Christo copulati, qui sunt per fidem justitiam operati, ipsius testimonio repromissiones quas repromisit qui non mentitur Deus, sunt sine dubio adepti. Ambo enim Evangelii auditores, & quia auditores, ideo operatores, quoniam quidem ex Evangelio didicerant, *Qui recipit justum in nomine justî, mercedem justî accipiet*; ideo quos in Dei famulamine cernebant devotiores, eos sibi habebant cariores. Sed illi præ ceteris diligebantur, qui

XXI

Ecc1. 32. 1.
1. Cor. 7.

14

Matth. 10.
41.

ANNO. CH.
EM. XLIV
MAII XI.XXII
Maiolus per
Heldricum
utriusque ca-
tus.
* Lib. I. c.
15.Monasteriis
reforma-
dis præposi-
tus.

falsa abrenuntiantes gaudia, beati BENEDICTI sectabantur vestigia, devotione promptissima.

Itaque (ut prælibatum est) B. Maioli fama plurimorum relatione comper-
ta, haud secus ac perfrui vitâ, ejus potiri delectabantur notitia. quorum
adimplere non distulit desiderium, qui fide pulsantibus beatæ vitæ pandit in-
gressum. Enimvero HELDRICUS, cujus supra * meminimus in laicali
potentia præcipuus, qui quondam in Italia inter ceteros Palatinos existit
honorabilis, uxori cum magna rerum temporalium copia abrenuntians, de-
posito cingulo, Cluniaco se conferens, B. Benedicti se subdidit proposito.
Hujus quippe familiaritas gignere diffamatur causam qua Romanus princeps
habuit sancti viri notitiam. Per hunc enim eum sibi accersivit, quem ad eò
pro salutari dilexit doctrina, ut quæ sibi in Italia subdebantur & in Germania,
ejusdem ordinationis committere vellet Monasteria. Imperatrix verò, ac si
ancillarum ultima, impendere cupiebat ei devotionis obsequia, quoniam beati
Maioli per preces abundantiori se visitari divinæ præsentiae sperabat gratia.
Cuncti eum venerabantur optimates, cunctique diligebant principes. Hunc
Imperator habebat auricularium, hunc à secretis fidum internuntium. Si
quis apud Imperatorem aliquod haberet negotium, mediatorem beatum
quærebat Maiolum.

XXIII Per idem tempus beati Apollinaris cœnobium, quod per viginti quatuor
stadiorum spatium à Ravennate urbe fertur sepositum, ad B. Benedicti
instituit tramitem, ibique suum ordinavit Abbatem. Præterea Imperatricis
non contemnendæ petitionis tunc exoratus instantiâ, juxta Ticinensem ur-
bem sancti Salvatoris a desudare cœpit in fabrica. Interim vero jam debitum
finem secundus hic liber postulat, ut ea quæ restant, tertius, signis evidentibus,
ad finem usque perducatur.

INCIPIIT LIBER TERTIUS.

CAPUT. I.
Maiolus
Cluniacum
revertens,

* Dransa.

à Saracenis
capitur.

V Ir itaque Domini (ut supra diximus) Imperatricis animis satisfaciendo, longo temporis spatio jam evoluto, cùm Cluniacensi deesset monasterio, accessit libitum quo Fratres pergeret visitatum. Cunctis igitur in via necessariis præparatis, laborem aggreditur itineris. Magna tandem cum difficultate laboriosi itineris cùm jam cacumina Alpinae præterissent altitudinis, ad villam usque descendunt quæ prope Dranci * fluvii decursum posita, Pons-Ursarii quondam vocitari erat solita. Nam rivulus qui descendit è montibus, cùm flexuosos revolvendo per globos inter Alpes decurrit, sua ibi revolutione tantum planities porrigit, quantum prædictæ villæ occupare positio possit. Multi enim ex diversis regionibus tunc B. Maiolum comitabantur, quia ejus sanctitate se liberari posse arbitrabantur. Ad hunc igitur locum cùm sine discrimine pervenissent, eundemque rivulum transissent, mox inter ipsos artæ viæ, difficiles reflexus, qui parvo intervallo se præbent descendentibus, subito eos invasit perfidæ gentis Saracenorum exercitus. Subita itaque incursionem turbati, & conantes plurima frustra, omnique spe meliori deposita, fugæ consulunt sed nequicquam. Vesana enim impiorum turba calle citato hos persequens, omnes quos comprehendere potuit, in vinculis coniecit. Cumque unus ex illa impiorum turba ab alta rupe unum ex viri Dei famulis telo appeteret, ut famulus eriperetur, vir Dei venienti jaculo caritativam manum opposuit: in qua quamdiu postea vixit, inflicti vulneris cicatrix apparuit. Nihil verò de sua morte formidans, pro reliquis tamen exæstians, altius tunc ingemiscebat, dum his quos impiorum crudelitas turbabat, subvenire nequibat. Evadendi itaque cùm non deesset facultas, hunc tamen im-

* Nalgodus: *Juxta Ticinum, id est Patiam, in honore S. Salvatoris construxit ecclesiam, & Monasterium, quod vulgo Cella aurea dicitur, & collapsum jam fuerat in ruinam, restauravit ad unguem.*

mobilem mentis tenebat caritas: quia eos pro quorum dilectione animam operabat ponere, etsi non poterat ab impiorum manibus eripere, magno tamen dolore convictus volebat relinquere. Apostoli interim reversus ad exemplum, qui dum pateretur naufragium, salvavit oratione animas omnium secum navigantium, cum eos humano auxilio ab imminente nequiret liberare peticulo, hoc suis apud Deum promeruit precibus, ut ex illa miserabili turba nemo moreretur inter hostium tela. Feroces itaque barbari peracto scelere ad suas latebras dum redirent cum captivorum multitudine, beatum Maiolum cernunt à longe solum sedentem in lapide. Celeres ad eum tunc pedites acceperunt, & sceleratas manus in Sanctum injecerunt: eumque tenentes, cum ceteris captivis duxerunt. Tunc B. Maiolum qui ceteris habebantur præstantiores, honorare, qui vero leviores illudere, Christianæque fidei cœperunt detrahere.

ANN. C. H.
C. M. XCIV.
MAII XI

Protinus ergo beatus Maiolus belligerator optimus, scutum fidei arripiens, cuspide verbi Dei perfodiebat inimicos Christi, Christianæ religionis cultum approbans, & eum quem Deum colebant, nec se à supplicio liberare, nec illos in aliquo posse adjuvare, certis & evidentissimis aggressus est rationibus demonstrare. Quo audito barbarorum jactantia furore inflammata vefano, sanctos pedes compede constringentes ferreo, abscisso rupis sub antro, horrendo claudunt ergastulo. Sanctus itaque Domini ut eos in sui perniciem conspicit dira frementes,

II.
ob Christum prædicatum religatus,

Martyr ut emetitam certamine fumere palmam,
Utque sui possit perfundi fonte cruoris
Optat, & intrepido profundit talia vultu.
Quod fatis est, supraque fatis, huc viximus usque.
Nunc faciem penetrare cupit cum spiritus ardens
Christe tuam: tædetque viæ, tædetque laboris.
Quæ breviora patent recti compendia callis,
Ire juvat, via sit trepidis nimis ardua quamquam,
Propere sidereos dabitur contingere campos.
Sanguinis effusi si nos vestigia ducant,
Martyrii titulum tensis complectimur ulnis,
Et sponte expetimus pulcram per vulnera mortem.
Tu modò nos dignare tuo pro nomine testes.
Hæc dicens, animumque neci, collumque parabat
Carnifici: fat fixa viro sententia mortis
Intrepido: sed Christe tuis mundissima castris
Lilia cum rosis pariter candentia vernant,
Nec te martyrii constantia sola meretur,
Nec fuso quisquam tantum fit sanguine Martyr.
Sæpe etiam multis peperit pia vita coronam:
Estque sacerdotum confessio munda tuorum
Grata tibi, quos justitiæ perfectio vestit.

Ergo (ut prælibavimus) vir Domini ferreis adstrictus vinculis, horrendo in antro tenebrosi carceris pro confitendo nomine Divinitatis, suffragia est expertus divinæ pietatis. Nocte igitur subsecuta, cum sopori dedisset membra nimio mærore confecta, talis sibi visio divinitus est ostensa. Apostolicis insignitus vestibus Romanus Antistes videbatur adstare circa se, cum odore thymiamatis turibulum deferens. Hac denique visione certior redditus, per Apostolorum interventum ab impiorum manibus se intellexit liberandum. Ad hoc itaque quod vidit per somnum, aliud accessit magis evidens indicium. Pro dilectione Matris misericordiæ, libellum quem de ejus Assumptione beatus ^a edidit Hieronymus, sæpius gestare sanctis solebat manibus. Hunc,

III.
Se liberandum cælius intelligit.

^a Hunc libellum non Hieronymi, sed tamen pervetusti auctoris esse eruditi norunt, qua de re contro-

ANN. CM
CM XCIV
MAII XI
meritis B.
Maiæ.

dum ceteros sacros codices cum omnibus quæ hîc habebat perdidit, Virginis (ut fatebatur) tuitione sibi salvari meruit. Quem vestis sub tegmine dum se sentiret habere, quot dies superessent ab hinc ad eandem Assumptionem Matris misericordiam, sollicita nisus est mente discutere, qui numero subputati viginti quatuor sunt inventi. Tunc eam sua interventione hoc apud suum Filium orat obtinere, ut ipse eripiat ab hac captivitate: quatenus divina sibi pietas inter Christianos concedat cum suis concaptivis tantæ sollemnitatis potiri celebritate. Hac finita oratione ut ad rupem caput convexit, è vestigio præmarore sopor irrepsit. Post paullulum vero expergestus, se ferreis repperit solutum compedibus. Mane autem facto, hoc barbari stupentes miraculo, quod cum cernebant compede divino solutum numine, ulterius ut vinciretur ausi sunt nullomodo præsumere, sed ferocitate paullisper mitigata, venerari deinceps cœperunt, quem priùs in derisum habuerunt.

IV
Cluniacensibus pro sua libratione scribit.

Tunc vir Domini annuentibus sibi barbaris per Monachum qui secum captus fuerat, epistolam manu propria conscriptam direxit fratribus. Textus autem epistolæ hæc continebat. Dominis & fratribus Cluniensibus Maiolus miser captivus & catenatus. Torrentes Belial circumdederunt me, præoccupaverunt me laquei mortis. Redemptionis pretium, si placet, mittite pro me & his, qui unâ mecum capti tenentur. Hæc epistola Cluniensi perlecta in Capitulo, omnem illam stirpem quæ ejus doctrinâ & exemplo hæctenus læta fructificaverat in Christo, mæstitia extemplo suo confecit auditorio. Expressere valet nullus, quantus tunc ibi omnium gemitus. Ubique inter eos luctus, una vox omnium plangentium, unus audiebatur clamor lugentium, atque dicentium: Versa est in luctum cithara nostra, & gaudium nostrum in mærorem: quia juxta illud Jeremiæ lamentum, Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: *In lumine tuo vivemus*. Ecce enim profanæ gentis inretritus est laqueo; cujus in Deo gloriabamur documento. Cujus interea isti afficiebantur de vinculis, hunc Dei dignatio magnificabat miraculis. Eorum namque, quos ad Christi cultum viri Dei persuasit disputatio, postquam christianæ professioni à ritu se contulerunt barbarico, sicut jurejurando protestabatur assertio, dum quiescerent immites nocturno tempore milites, & vir Dei debitas Regi regum redderet laudes, multorum secum canentium sapius audiebant voces. quas quidem quia nemo sibi hominum familiare tunc præstabat contubernium, ipsi procul dubio Angelorum fore asserabant cum eo psallentium. Itaque ut cras statutum, infiniti ponderis pecunia, vel ex his quæ ad usum necessaria, vel Monasterii hæctenus ad decorem servabantur insignia, sive honorum virorum largitate in unum congesta, ceteris qui præstantiores videbantur Fratres, cum multorum thesaurorum copia, die accurrerunt statuta. qui prædonibus omnia quæ sollerti congesterant indagare, præbuerunt, omnesque priùs vinculis qui trudebantur, novissimè post hac quem diligebant, ab impiorum manibus traxerunt: factumque est superna gratia disponente, ut unius captivitate multi donarentur libertate: & sicut superni Regis à piissimâ Matre petiit; ita inter fidei domesticos, ipsius Virginis interventu Assumptionis festivitatem celebrare promeruit.

V.
Maioli patientia hunc probata.

Enimvero quia nihil in terra sine causa fit, Scriptura teste, divinæ providentiæ non ab re credimus placuisse, quatenus vir sanctitate præcipuus ideo volveretur tot casibus, ut exinde & vir Dei pressurâ attritus proficeret, & mortalibus beneficium divino munere concessum proveniret. Vitæ namque hujus in conversatione, licet humanis contraheret ex affectibus, unde diceret, *Dimitte nobis debita nostra nostra (si enim dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus;)* ab hoc tamen sæculo, prout potuit, immaculatum se custodire studuit. Sed totus quamlibet videretur mundus, juxta

versâ fuit sæculo IX inter Hinemarum Archiepiscopum & nostros Corbeienfes, qui istum libellum Hieronymo abjuvâbant, teste Frodoardo in lib. 3. historiæ cap. 23.

dominicam tamen sententiam illud fateri cogimur, quòd negare non aude-
mus: quia adhuc indigebat quo summus sibi Magister pedes lavaret, ut in
eo illud impleretur quod dicitur: *Qui sanctus est, sanctificetur adhuc*. Propterea
hæc viro Dei tribulatio, patientiæ fuit probatio: quoniam, ut ait Augustinus,
nullus hominum tantâ est justitiâ præditus, cui non sit necessaria tribulatio
tentationis, vel ad perficiendam, vel ad confirmandam, vel ad probandam vir-
tutem. Sed justo Dei judicio, unde venerabilem partem probatio, inde se tri-
bulantes justa consecuta est damnatio. Angustos namque inter Alpes obli-
dentes aditus, insperato insidiabantur Apoitolorum limina perentibus: sed
ab eisdem dum capitur qui ab Omnipotente quam plurimum diligebatur,
ejus sanctitatis ex merito comminus super eos divina se contulit
ultio.

ANN. CH.
CM XCIV
MA I XI
Apost. 2.
11.

Barbari puni-
ti.

Pro ulciscenda siquidem injuria viri Dei clade inter eos surgente, paullatim
cœperunt viribus deficere, adeò ut divino se puniri verbere ore proprio
faterentur intelligere. Verùm nobilissimis viri Dei ditati spoliis, magis ac ma-
gis cotidie dum laborarent incommodis, ad Fraxinetum per consueta de-
via expetere propria aggressi sunt cubilia. Tum verò à Christianis itinere co-
rum explorato, iter securi per Alpes dum more tenerent solito; super se
cum impetu venientium auribus à longe exceperunt sonitum, à clamoribus
venientium & clangore tubarum consonat omne nemus, strepitu collesque
resulant. Extemplo barbaris gelidus per dura cucurrit ossa tremor. qui di-
vina perculsi formidine, nullum fenserunt auxilium præter fugæ præsidium.
Certamen tunc magnum erat Christianis cum barbaris fugientibus, & ideò
resistendi mente divinities absente secedentibus, post principia certabant nu-
da præterdere terga. Fugam tamen dum facerent, multi capti, per plures ve-
rò sunt neci mandati. Hi vero qui effugerunt ad tempus dilatam mortem,
cujusdam promontorii supercilium tutaminis sibi elegerunt præsidium. Sed
decentius occumberent, si hostium inter tela ruerent. Illud itaque promon-
torium ita vastis rupibus circumcirca videtur subductum, ut præter unam
partem lateris devexi, undique facultatem deneget comœandi. Hanc deni-
que partem Christianis obsidentibus, cum nullus adesset eis fugiendi aditus,
nulloque nostrates munere à sui obsidione quivissent avertere; humilem locum
explorant, quo ad ima se saltibus deponant. Consequens enim erat, ut ipsi
pererent ima, super quos superna incubuerat ira.

VI

Vertitur interea cælum, & ruit Oceano nox involvens umbra magna
terramque polumque. Conticuere omnes: sed nulla miseris quies; ocius
accelerare cupiunt negotium. Denique impediente se fatana locum sibi ex-
ploratum minime adierunt: sed ab eminentis rupis vertice in imum se pro-
fundum tota nocte præcipitaverunt. Nostrates autem, jam die lucescente,
cælestis victoriæ stupentes magnitudine, ei gratias libuit referre, cujus forti
numine prostratum cernebant agmen hostile. Quosdam tamen eorum qui
demersioni se subtraxerunt, in remotiori quodam montis latere offendentes
comprehenderunt. Qui salutari se ablui deposcentes lavacro, (hos enim, si-
cut superius diximus*, vir Dei de Christo verbis edocuit salutaribus) cor-
pori matris uniti Ecclesiæ, quantâ inter barbaros gratiâ servum suum omni-
potens illustravit, soliti erant referre. Optima tunc spolia colliguntur, æquas-
que per partes inter Christicolas distribuuntur. Ast beatum Maiolum, cor-
pore licet absente, meritis tamen in fugandis hostibus præsentem, ejus di-
stributionis cuncti qui aderant, expertem fore dignum nullatenus judicant.
Hujus namque pro ulciscenda injuria hostes pessumdatum iri cælesti testa-
bantur in victoria. Propterea sacros codices, quos barbari rapuerant beato vi-
ro, sua pro parte miserunt. Sic Omnipotens sui famuli meritis præcipitatis
impiis, eliberavit cunctis viam Romani itineris.

VII.

* Cap. 4.

Maiolus
recipit co-
dic. s.
VIII
Romanum
pontifica-
tum recu-
sar.

Non longo verò pòst tempore Romana sede proprio viduata Pastore,

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

I liii ij

ANN. CH.
CM. XCIV
MAIOLI

idem Dei famulus OTTONIS secundi junctâ cum matris prece, Italiam repetere à partibus est coactus Galliarum. A matre tunc & filio honore susceptus dignissimo, ad culmen apostolicæ dignitatis precibus impelli cœpit continuatis. Sed cui magis abjectio, quàm expeteretur exaltatio; nullatenus ad se promovere potuit sublimitatis ambitio. Pusillum gregem volebat dimittere, quem Christo placuit sibi committere: & cum ipso volebat in paupertate vivere, qui in paupertatem descendit à caelesti culmine. Sed ab utraque cum cogere potestatem, excogitandi dilationem studuit postulare. Tunc ad orationis se contulit præsidium, quod sibi concederetur divinitus, quid agendum, quidue tantæ potestati esset respondendum. Ab oratione ut surrexit, apostolicæ lectionis codex casu sub oculis huc affuit. quo aperto, illa se in prima marginis fronte obtulit lectio, cujus se divinitus instrui credidit documento. Insuper quoque quod reperit, sibi adhærentibus legere cœpit. *Videte ne quis vos decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum.* Agere se oportere fateatur suis omni studio quod divina suggerit lectio. Imperatoris & sanctæ matris iterum precibus alternis ad ipsum flagitatur successibus: cum nobilibus qui aderant Antistites, insistebant; imperialis quod fieret petitio supplicabant. Ast ille divinâ illustratus gratiâ, solerti se studuit excusare prudentia. Ea, inquit, mihi abesse cognosco, quæ viro conveniunt Apostolico: nec videor idoneus ferre quo possim tantæ magnitudinis pondus; nec decet quemquam hanc præsumere sarcinam, cujus non potest vitare ruinam. Postremo ego & Romani, sicut divertimur regionibus, ita minime convenimus moribus: & si ipsi morigerabor, monastica professione privabor. ideoque alium vos adquirite, quia indubitanter potestis scire, me ad culmen apostolicum hac in vita non accessurum, gregemque mihi commissum numquam dimissurum. Hac quidem ex re liquido possumus colligere, hunc Dei famulum multæ humilitatis fuisse, qui rogatus à summo terrenorum Principe, ad culmen apostolicum distulit ascendere. Sed quod ille distulit rogatus, multi longè inferiores, quos nec litteratoria professio, nec honestæ vitæ provehebat conversatio, se, si possent, ultro ingererent, omni se despectui multiplicatis precibus subderent: prostremo tantæ dignitatis quo sublimarentur culmine, magno promisso munere se damnari sua sponte simoniaca non spernerent peste. Ast vir Dei quem interius virtutum magistra docebat humilitas, in cuius spiritu evangelica regnabat paupertas; quamquam polleret eximie conversationis præconio, ideo tam sublimari refugit temporali fastigio, quo sæculari remotus negotio, firmiter insisteret Omnipotentis obsequio, & longinquus mundo; proximus semper fieret Deo.

Secreti cupidus sancto vir numine plenus,
Non magis externos doctus vitare favores
Quamque ministrorum solatia crebra suorum,
Voto detulerat latebramque fovere perennem,
Immunemque aulæ quam longa est ducere vitam.
Inconvulsa manet magni sed sponsio Jesu,
Montibus impositam non abdi visibus urbem:
Quemque tegit meritis abstantens gloria pulcris,
Indicat egregiis illustrans gratia signis:
Et quaquâ tulerat facilem per compita gressum
Urbibus & vicis raptim promiscua sese
Obvia turba dabat præclaris excita factis,
Et quamquam longi facile secura laboris.

IX
Imperato-
rem de jur-
gio in ma-
trem arguit.

Sub eodem tempore prædictus Imperator matrem zelabatur, quia apud se falso crimine deferebatur, in eamque tunc quasi reipublicæ dilapidatricem, & sui ab ea expulatricem, per falsos delatores tali stimulabatur jur-

gio, ut eam versa vice propellere minaretur regno. Suorum Principum nullus cum convenire, falsumque crimen à sanctissima matre tentabat avertere. Ipsi eam defendere negligebant à crimine falsitatis, quos illa extulerat ad summos gradus dignitatis. Hanc omnes excusationem prætendebant, quòd imperiali majestati contradicere non audebant. Ecce ferebantur precibus mandata coactis cunctorum, quiqui fuerant ex parte piorum, iret quantocius, ac dilectissimæ sibi Imperatrici succurreret: nullam jam illi restare salutem, nisi ut rebus amissis etiam regno discederet, periculo vitæ in dubio his vocibus iras excitat, impatensque moræ mox arma reposcit arma celer, notisque artus inducitur armis. Voverat ille suum fidei pro nomine pectus, in quamcumque daret casus incumbere mortem. Ast ubi venit, mox Imperatori in faciem resistit, & eum publice coram omnibus increpavit. Aspice, inquit, sublimatus transitoria dignitatis, cur præcepta aspernaris veritatis? Potens est te redigere ad minima, qui ad mortalium te sublimavit fastigia. Tunc Imperator hac audita comminatione, subito contremuit, & supplici sermone respondit, & in quo præcepta veritatis contemneret, humiliter requisivit. Cui vir Dei: Parentes, inquit, honorare illius est iussio, qui cum Deus esset, virgineo editus ex utero, matri se subicere dignatur in Evangelio. Sic enim ait Evangelista: *Descendit cum illis Nazareth, & erat subditus illis.* Si matri se subiecit qui per potentiam divinitatis omnia fecit, te ab illo vili formatum ex luto in matrem superbire cur elata persuasit præsumptio? Ad hanc Imperator vocem irarum flammis temperans, immanissimum furorem deposuit, patrisque Maioli per omnia se obtemperaturum iussis perhibuit. Pro iussione tandem sanctissimi Patris ante matrem ut venit, suis se vestigiis projecit, & ei obsequens ut matri filius in nullo eam offendisse deinceps est inventus. Hunc itaque qui inter mortales summus Princeps eminebat, quem ad matris concordiam convenire nullus audebat, ab hoc scelere, quod facile potuit, compescere, matrique satisfacere, & ei ut conseqe-
batur obedire solo iussu coëgit; liquido claret, hunc magno mentis culmine potestati inhæretere supernæ, qua præditus illud facere potuit iussione, quod nullus aggredi ausus est supplicatione. Quòd enim illi inhæserat, cui nihil est impossibile; ideo ab eo meruit accipere, ut hujus sui dominaretur iussio, cujus terrarum Principes subiciebantur dominio.

Inter cetera siquidem miracula, quæ Dominus operabatur ad ostendenda servi sui merita, spiritu prophetiæ dignatus est erudire, ut ventura sæpius prædiceret, & absentia præsentibus, quasi præsentia, denuntiaret. Quodam tempore dum Româ rediret, fratribus cum quibus iter carpebat, suspirans cum lacrymis dixit: Hac nocte per somnum leonem videbam immanissimum qui clausus in cavea catenâ constringebatur ferreâ. & ideo indubitanter sciatis quia Ο Τ Τ Ο Imperator hoc anno rebus excedet humanis: quod ita rei probavit eventus. In proximo enim Provinciam reversus, ibique in quadam sua cellula paucis diebus commorans, legatus ex Alemaniam partibus advenit, qui præfatum Imperatorem ab hac vita migrasse detulit. Sed sicut vir Dei absentem rem tamquam præsentem tunc fratribus retulit, quoniam Imperatoris magni, licet longè positi, mortem innotuit: ita postea ipsius filio, cujus supra retulimus, sicut contigit, Veronæ de suo obitu prædixit. Nam manus Imperatoris utrasque suis complectens manibus tenuit, ejusque vultum complectens ait: Fratris Maioli consilio si aurem præberes, hinc unde venis retro redires. Pro certo enim scias, quia si Romam perrexeris quo ire disponis, Nativitatis regnum numquam amplius videbis sed Romæ quo pergis, sepulcrum habebis. Hoc quoque quod Dei prædixit famulus, rei postea probavit eventus.

In Alemanniæ partibus quodam tempore cum moraretur, ejus adventus rumore diffamato, ad eum cujusdam Comitis concita pervenit legatio. Ex

ANN. CH.
CM XCIV
MAII XI.

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cique matrem reconciliat.

X
Otronis & mortem prædicit.

dein secundi.

cc

cc

cc

cc

XI
Comitem sanar.

ANN. CH.
OM. XCIV.
MAII XI.

longo namque tempore prædictus Comes nimia deprimebatur ægritudine, quæ cotidie per augmenta succrescens noxia, ita totum corpus infecerat, ut nec de lecto surgere, nec ex uno in aliud se latus potuisset vertere. Cibus & potus ita erant fastidio, quod corpus nimio simulacrum videretur jejunio. Ideo ad beatum virum directa legatione, ejus pietatem supplicii postulat. devotione, quatinus ex his quæ ad victum proprium Dei parabantur famulo, suæ imbecillitatis subveniretur incommodo. Hac itaque legatione ab eo qui visceribus affluebat misericordiæ, panem quo vesceretur cum amidalis & odoriferis suscepit pigmentis. Tunc Dei famulus ad suos conversus: Familiaritate, inquit, nostra si vis hoc iste suis deposcit precibus, quatinus omnipotens Medicus ei nostris subveniat orationibus. Ideo flagitanda est Dei clementia, quo sublevari mereatur corporis molestia. Potens est enim ille qui Reguli filium sermone sanavit imperiali, hunc nobis absentibus pristinam restituere sospitati. Mox itaque ut vir Dei cum fratribus se orationi dedit, extemplo qui aberat meliorari cœpit. Reversi verò qui fuerant directi, ea hora qua à viro Dei recesserunt, meliorari cœpisse suum dominum cognoverunt. Post hac munere viri Dei se cibavit, & adeo integra sospitate convaluit, ut paucis interpositis diebus, ipse ad beatum pergens, ejus vestigiis advolutus immensas pro beneficio gratias retulerit.

XII
Alia miracula,
* de Viviers

In Vivarensi * climate quædam nobilis matrona longa afficiebatur ægritudine. Hæc in sancti Saturnini cellula virum Dei morari ut comperit, mox eum sua legatione deposcere studuit, aquam sibi ad hauriendum: ut benediceret, & ad unguendum olei liquorem, suæ dexteræ signo sanctificatum dirigeret. Hæc quæ petiit à viro Dei percipere ut meruit. ilico recedere corporis molestia & ad pristinum officium ita reparari cœperunt membra languentia, ut depulsa ægritudine sic proximo tempore toto valeret corpore, ac si antea nullius ægritudinis inficeretur peste.

XIII

Sed & illud supprimi non decet silentio, quod ejus quem sospitate donavit, beati viri visitatio hæcenus celebri diffamatur testimonio. Vocatur hic nomine proprio Hildebrannus, & ab officii agnomine Monetarius. Officium namque quod agebat, plus suis sodalibus ne deterioraretur custodiebat. Et quoniam bonis pollebat moribus, ideo beato viro cœpit esse cognitus. Hic languore correptus corporeo, laborare cœpit multo incommodo. Qui dum se cerneret à languore non sublevari, sed crescente corporis molestia magis ac magis se sentiret prægravari; ut solent divites facere, qui suo se munere arbitrantur redimere, multa per medicos & sacerdotes, multa per Monasteria erogavit, & pauperes. Sed his licet offensorum sublevaretur pondere, nimia tamen deprimebatur ægritudine. Jam morte sollicitari cœperat, cui languor nimius vitæ desperationem ingesserat. Ultima se interea præveniri dum cogitaret forte, beatum sibi Maiolum fama præcurrrens Papiam * denuntiavit advenire. Cujus adventum prævenire studens sua legatione, eum poposcit sua se dignari visitatione. Ad hæc beatissimus misericordiâ repletus, petenti desideratum non denegavit adventum. Mox æger ita gaudio repletus est beati viri præsentia, ac si manifesta fuisset sanitas ingressa: statimque vir Domini ad ægrum accessit, & corpus ægritudine debilitatum nimia, tangere non despexit medicabili dextra. cujus salubrem tactum longa sentiens infirmitas aufugit, & sanitas ita mox festina cucurrit, ut qui diu æger lectulo decubuerat, die tertia quocumque veller sospes effectus pergere potuisset.

* Papiæ

XIV.

Illud quoque nunc placet inseri, quod constat relatum fama vulgante celebri. Quidam domini proprii præsentiam fugiebat, quem graviter offenderat. Suum namque comparem ex industria neci addixerat, & ideo in senioris sui gratiam revocare eum nemo hominum poterat. Multifariè igitur quærebatur à domino, ut dignum & ipse persolveret emolumentum socio. Qui

mortis periculum ut evaderet, nullo fuis in loco dum diversa percurreret, ad locum quo vir Dei fortè degebat, accidit ut veniret. Quem Dei famulus cum petentem stipendium militiae cerneret idoneum, tunc ab eo cur errabundus pergeret percontatur, suus ipsius dominus cognoscitur, causa cur diversa percurreret detegitur. Cui vir Dei compassus, & hospitalitatis consolationem impendit, & sui domini gratiam adepturum promisit. Erat autem suus ipsius dominus vir in armis strenuus, temporalibus præpotens in rebus, & à sententia quam animo disponebat, nequaquam se amovere propter difficultatem quemquam sinebat. ideoque difficilè placabatur, quotiescumque irascebatur. Proximo post hoc in tempore eum vir Dei convenit, & suo famulo quo indulgeret eum blande rogare cœpit, qui ad vocem Dei famuli ita extremuit perterritus, & vox ita hæsit faucibus, ut quid responderet minime haberet. Mox autem prostrato corpore se in terram dedit, ejus vestigiis advolutus suis se commendavit orationibus. Hunc siquidem antè commilitones rogaverant, majores & inferiores ad eum preces copulaverant, atque omnes ad famulo parcendum flectere non potuerant: sed pro B. Maioli merito ita eum coram omnibus prostravit Dei dignatio, ut haud secus indulgeret famulo, quam servi Dei decreverat jussio. Hoc ergo Dominus cotidie in sui fidelibus operatur, quod sacrae auctoritatis pagina testatur, dum prudentiam prudentium reprobatur, & se glorificantes glorificat. Ad beati viri miser quia confugit auxilium, duplicatum ab eo promeruit beneficium, quod & domini donatus est gratia, & reatum delevit penitentia.

ANN. CH.
CM. XC. V.
MAI. XI.

Quodam tempore iter per quamdam silvam dum carperet, & ceteris more solito præmissis solus incederet, sopor illi inter lacrymas & crebra irrepfit suspiria. Eadem proinde qua pergebat via cujusdam arboris ita impediabatur ruinâ, ut ejus sub robore equitans facilius læsionem incurreret, nisi humiliato vertice se cautè protegeret. Ad hanc itaque equus cui infederat ut venit, sic hæsit immobilis, ac si stipiti fuisset vinculis impeditus. Egregio tunc vultu puerum contemplabatur per somnum, qui equum ne pergeret tenebat per frenum. Evigilans verò ut arborem sensit præ oculis, clementiam veneratus est Omnipotentis, cujus per Angelum mortis se gaudebat evasisse periculum: sed separatus ab aliis quia hostiam se Deo exhibebat in lacrymis, ab hoc ideo protegi ne læderetur meruit Angelo, à quo ejus ante Deum lacrymosa deferebatur oratio.

XV.

Illud etiam quod contigit, dum Papiæ moraretur, prætereundum silentio pessimum videtur. Multitudinis intuitum quo declinaret, & per hoc mentis oculum à jactantia purgaret, in nocturno silentio horas canonicas præveniebat, atque piissimi confessoris beatissimi Syri aadiens ecclesiam, profusus lacrymis ante januam orationis sibi studio postulabat indulgentiam. Quadam itaque nocte ad consuetum opus dum surgeret, & more solito ad ecclesiam proficisci disponderet, eum si possit fraudulenta conatus est infestatione terrere, qui bonorum actibus solet invidere. Inundatio quippe pluviae, ut fieri solet in hieme, iter tunc reddebat difficile: nube insuper opposita, micantia tegebant sidera. Tunc tentator ante mentis ejus aciem, & tenebrarum densitatem, & itineris reducere cœpit difficultatem. At vir Dei maligni spiritus suggestiones protinus agnovit, & iter dispositum sine dilatione arripuit. Malorum tamen auctor viro Dei in ipso itinere multis modis insidiari studuit: sed quia hunc in nullo lædere potuit, lumen quod ante ipsum in laterna ferebatur extinxit. Turbati cum viro Dei qui aderant, lumen quo peterent nesciebant: sed vir Dei bonorum invisorem hujus facti fuisse non dubitavit auctorem; qui suos à timore signo repressit, certus ac

XVI

* S. Syrus primus Papiensium Episcopus, idemque nem facit Otto Comes, Arduini Regis filius, anno 1124 Patronus ecclesiæ principalis, cui præclaram donatio- 1124. quam lege sis in Bibliotheca Sebustiana pag. 234.

ANN. CH.
CM XCIV
MAI XI.

fidens quod ille cuius assistebat ante januam, reilluminare extinctam sibi posset candelam. Verum quia plus de beatissimi Syri, quam de sua virtute confidit; quod fide credidit, effectu mox consequi meruit. Mox enim ubi ab oratione surrexit cum fratribus, igne divino candelam viderunt ardere, quam suam ad perniciem diabolus est ausus extinguere. Hoc verò miraculum multum fratribus contigit ad profectum, quoniam iusti deprecatio quod multum valeret dum intellexerunt, ad orationis studium majori cum devotione seipsos dederunt.

XVII
S. Dionysii
liber ab igne
illatus.

Rarus.

Hierarchias quoque beati Dionysii^a Areopagitæ quodam tempore cum legeret, & more solito quæ die legerat, sui pectoris bibliothecæ nocturna meditatione eadem deponeret; subrepente somno contigit, ut candela quæ lumen suggererat legenti, supra paginam rueret quam legebat. Sed quid Christus non operetur in sanctis? Edax flamma candelam consumpsit, sed folium super quod ardebat, torrida damna non sensit: virtutem flamma habuit ad candelam comburendam, quam ad paginam perdidit lædendam. Protinus excusso somno vir Dei consternatus est animo, quod librum qui vix alicubi reperiri possit, consumptum esse incendio putavit: sed excussa favilla cum in superficie nullius læsionis appareret macula, immensas ei gratias retulit, cuius potentiâ suæ naturæ vim ignis amisit, dum arida nutrimenta quæ super candelam consumpsit, in nullo lædere potuit.

XVIII
Vvilliel-
mum Pro-
vinciæ Du-
cem adit.
^a *Avignon*

Naufragan-
tes liberat.

Cum VVILLELMUS Provincialium Princeps pręgravari se ultima sentiret forte, Maioli se meritis salvari posse ab animæ credidit morte. qui sibi ad Avennorum * accersitus opidum, ut multitudinis vitaret conventum, in insula quæ Rhodanum sub præfato castro scindit fluvium, sibi ponere iussit tentorium. Sed ejus adventus rumore circumcirca diffuso, undique ad eum concurrere cępit innumerabilis multitudo. Quisque tunc alios præcedere, & prior quisque in navigio ad virum Dei certabat transire. Affuit tunc navis adeo vetusta, quæ rimis patentibus submergi facile irruenti posset sentina. Hanc utriusque sexus oneratam multitudine ut ad virum Dei navigandi gnari tentant dirigere, inundans decurrentis fluminis impetus eandem submersit in mediis fluctibus. Res visu mirabilis, quod hi periclitabantur naufragio, qui Maioli se tutari petebant orationum præsidio, viros cum mulieribus, & mulieres cum parvulis, quos adhuc alebant uberibus, in profundum jam involvebat fluvius, cum ad viri Dei aures tale pervenit facinus. Sed Christus qui clamantes ad se exaudit, sibi dilectum Maiolum magnificare non distulit. In ipsius præscripti Rhodani ripa ab antiquis beati Martini constructa fuerat ecclesia. Ad eam namque vir Domini, aquâ submersos tegente, cum neminem eorum conspiceret, oculos cum lacrymis pius levavit, & tristem ad terram vultum deinceps inclinavit. Sed licet adstantibus tunc ignotum fuisset quod ille paulisper tacitus oravisset; efficaciter tamen adipisci meruit, quod mente pia quæsit. Crucis enim signum ut edidit, & cernuo vultu paulisper (ut diximus) oravit; diversi sexus & ætatis mox nantes apparuerunt in gurgite, quos unda difficilis contorsit sub flumine: undatum pueri deferebantur summitate, mulieres in flumine diffusa rotabantur veste, & viri ripam natatu conabantur appeterere. Ad quos periti nautæ currentes cum carabis, omnes traxerunt ex voragine fluminis. Sed & illud videtur mirabile, quod ad virum Dei sex panes à Comite dum suos deferret famulus, eodem licet cum ceteris captus naufragio, sic tamen directi muneris cum defendit delatio, ut ipse non modò illæsus exiret, verum ex panibus tres intactos aqua abstraheret.

XIX
Maiolus
morte in-
stante fer-
ventior.

Igitur Maiolus senectutis tempore, quo solent ceteri remissius vivere, acri se labore in Domini studuit servitutem redigere. & quasi tunc novus ac-

^a S. Odilo id accidisse scribit, cum Maiolus esset | dus addit, distributæ in Monachos substantiâ verbi
aliquando in monasterio sanctissimi Dionysii. Nalgo- | Dei, & sermone ad eos habito.

cederet,

cederet, ac juvenilis vigor in toto corpore ferveret, ita incredibili mentis fervore divino famulamini insistebat. Corpus namque defatigatum senio nullo modo quiescere sinebat ab opere consueto. Biennio itaque priusquam obiret, corpus plus solito viribus cœpit destitui, & ex hoc vocationis suæ tempus appropinquareprehendit. Ideoque ad publicum jam procedere nolebat: sed aut in Monasterio, aut in quadam suarum cellula pro Fratrum utilitate immorari cupiebat: ut ibi & Fratres sollerti studio corrigeret, & ad meliora paterna ammonitione proveheret; aut sæpius remotis omnibus solus soli Deo inhæreret, atque attentius frequenti alternatione, aut orationi, aut lectioni vacaret. quod ei quamquam omni vita sua speciale fuerit studium, præsertim tamen ad hoc desudavit præcipuum circa mortis confinium. Sæpius lugebat dum spiritales viros ad memoriam reducebat, quos in divina religione florere, ac pro defensione Ecclesiæ sanctæ viderat viriliter decertare. Eorum quidem recordatione omni se in hoc mundo destitutum fore dessebat solatio: & ideo solamen sibi sola divina præbebat lectio. Ideoque modis omnibus dissolvi, & esse optabat cum Christo. Ea siquidem tempestate Regis Francorum impellebatur nimia importunitate, ut secundum beati Patris BENEDECTI magisterium beati Dionysii disponeret monasterium. qui opus bonum ut ad vitæ finem usque perduceret, licet finem dierum suorum jamjamque affore non ignoraret, proficisci tamen ob istiusmodi causam minimè recusavit: bonam hanc virtutum suarum consummationem existimans, si Ordinis monastici professores in justitiam & sanctitatem sibi socians, caritatis unitos vinculo dimitteret. Arrepto itinere territorium Arvernense expetiit, ibique in quadam sua Cella, Silviniaco scilicet, nunc loco celeberrimo ultima exerceri ægritudine cœpit. Sensit ilico prudentissimus virorum suæ resolutionis tempus supremum. Tum verò mæror & luctus omnium, vox una plangentium. Cumque à Fratribus fuisset percontatus, gregem sibi commissum cui^a committeret, taliter eos fuisse dicitur affatus: Jesum summum pastorem hunc habebitis protectorem. Peregrinationis ergo quia deserebat exsilium, & ad proprium latus pergebat domicilium; ideo gaudens hos frequentabat versiculos: *Domine dilexi decorem domus tuæ & locum habitationis gloria tuæ.* & *Quàm dilecta tabernacula tuæ Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.* & *Elegi abjectus esse in domo Dei mei magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.* Ita Deo protegente, omnibus sui corporis membris integris atque illibatis, præclaro scilicet visu puroque auditu, sã memoriã, sicut fuerat integer à corruptione carnis, nesciens labem nivei pudoris, pervenit ad exitum, immortale adepturus compendium. A Fratribus an aliquid doleret interrogatus, respondit nihil se habere molestiæ, sed omnia quieta & tranquilla perspicere, & videre bona Domini in terra viventium. Tunc ante ipsum in terram prostrati, eum taliter cœperunt deprecari. Nos tibi commissos, Pater beatissime, paterno more absolve, sanctissimis tuis orationibus tuere. Fides enim tua & opera te Christo sociant: & ideo quidquid ab eo postulabis, præsens faciliùs imperabis. Quos ut absolvit, & sanctissimis orationibus confirmavit, à communi locutione cessavit. Jam humana despiciebat & sursum oculos ad cælum erigebat, eisdemque versiculos usque ad expirationem animæ repetebat, ut aure apposita vix audiri posset quod dicebat. Signum verò sanctæ crucis sæpius dextrã sanctã sibi depingebat.

Nec patitur Christus carum per sæcla clientem
 Vel torquere diu, partove absistere regno:
 Martyrium cui vita fuit. quin mole laborum
 Defessum invitat superas moderator in arces.

^a Et tamen jam ante triennium Odilo Abbas designatus fuerat ex dictis in Elogio. De protectore itaque ac patrono intelligendus hic locus. Sic Archambaldus dicitur ab Odiloue *Silviniacensis loci Pr. v. jor.*

ANN. CH.
CM. XCIV
MAII XI.

Spiritus artatis ardens emergere vinclis
Emicat, & liquidas liber transfertur in auras,
Hymnizante polo lætumque alalagma canente.
Sapserunt comites miro splendore superni,
Victoremque ferunt trans ignea sidera lætum,
Et sistunt folio summi per sæcula Regis.

Dormivit verò cum patribus suis V Iduum Maiarum, sepultusque est in basilica B. Petri, ubi ejus sanctissimis meritis multa præstantur beneficia, regnante in perpetuum Domino nostro Jesu-Christo, cui est cum Patre & Spiritu-sancto honor virtus & gloria per immortalia sæculorum sæcula. Amen.

A P P E N D I X

DE SANCTO PORCARIO ABBATE
Lerinesi ejusque sociis Martyribus.

EX ADALBALDO *monacho*, qui Syri lucubrationem versibus auxit.

1. **I**GITUR in partibus Galliarum, ex ingentibus causis cum disponeret Dominus affligi genus hominum per savitiam paganorum; nefanda gentis exercitus Saracenorum vaginam suæ habitationis egrediens, ac maritima quæque ultra citraque peragrans & peragrando demoliens, in Provinciam venit, nominis Christiani impugnandi gratiâ, & suo eam dominio subjugandi: cujus incolæ occulto Deo judicio, ejus mucroni tradidit feriendos. Quæ gens longe lateque suæ cadis extendens crudelitatem, ita in solitudinem pæne totam redegit regionem, ut in eremi vastitatem loca prius desiderabilia versa viderentur. Unde inter cetera facinora sua Lirinensem insulam, religione pollentem, depopulans rebus omnibus, inhabitabilem reddidit: servos Dei, qui inibi inter reliquos & præ ceteris sanctitatis ac vigiliarum primas tenebant, millies seipfos immolantes, gladio trucidans fere quingentos & eo amplius. Fertur enim (quod minime reor prætermittendum) quod antequam classis Saracenorum illò adventaret, Angelus Domini sancto PORCARIO a Abbati per visum apparens, evidenter prædixit & tempus & diem & horam, certumque omnibus imminere exitium die abhinc septimo illucescente. Qua de re maturato consilio commonet, ut unum de duobus eligant, aut fugæ consulant, aut palmam martyrii incunctanter rapiant. In eorum arbitrio & potestate posuisse Dominum hoc donum tam bonum, tam optimum tamque præcipuum, utrum velint aut nolint brevi sanguinis commercio hoc immortalæ acquirere compendium. Facto itaque mane beatus Porcarius convocatis Fratribus cuncta quæ viderat & audierat refert. Ex quibus quidam paventes, quidam non credentes, universi tamen re inopinata & ancipiti sunt turbati periculo.

2. His ita variè inter se dissidentibus, expectata dies advenerat, noctis tantum interca-pedine divisa. Jamque instante vigilia, matutina clara luce, è speculis in longum dirigentes obtutus, vident hostile agmen adventare, oppans velis, æquata fronte, in obliquum deductis cornibus, totumque adlabi classibus æquor. Extemplo turbati animis disjectique à proposito. Cumque cuperent malum evadere, non patebat usquam locus effugii: jam enim & hoc per spiritum prævidens beatus Porcarius naves omnes à portu clam longius abduxerat, interdicens nautis, ne intra præfinitum sibi tempus ullo modo redirent. Ergo cum vidisset athletas Dei immenso certaminis pondere fatigari, ingenuit tam triste nefas fortissimus heros, dextro socios deducere cornu, invictamque manum quondam sine cæde perire. Tunc vexillum sanctæ crucis, quod in agmine primo dux bonus præferre consueverat, defixa cuspede ponens, instaurat animos dictis mordacibus. O, inquit, fortissimi milites! ô instructissimi divini pælii bellatores. quo ruitis? cui colla datis? quis furor insanas agitat caligine mentes? State precor, state i neve velitis illam manu tenentes retrospicere. Prò pudor. vincimur heu fegnes, nec nostra potentia profert vim

* Hunc Porcarium non alium esse reor ab eo, non posse cum illa subsistere, ratus hanc accidisse circa annum 590. quod an ita sit, ex sequentibus conji-ciendum relinquo, Henschenius putat, eam eadem, de qua hic agitur,

solitam. Quin potius, ô nimium dilecta juvenus, horror & moneo resides attollere animos, ne nos tanquam imparatos præoccupent. Olim devotas animas, ultro properantes, subdamus preciosissimæ passioni. Experimento jam cognoscetis quantus illis ex nostra constantia timor, quanta nobis proveniat gloria. Talia Senior perorabat, nomine quemque vocans; simulque acrimoniam, quam gestabat corde, frontis præferens dignitate. Quibus verbis incaluit virtus: paulatimque timore depulso maduerunt corda repentia, repentino Spiritus-sancti rore perfusa, suda redit facies, veluti si videas purpuream clarescere lucem sine nube diei. Agmina sancta super vultum sensere Tonantis, gaudentque hilares Christum suis victoribus arces ætheris ac patrium famulis aperite profundum. Itaque hilares & de victoria securi procedunt castris portis parentibus, omnes ornati, omnes albis induti, tanquam agni immaculati & incontaminati Jesu-Christi, præcogniti ante constitutionem mundi. O quali gaudio tunc ille tripudiavit angelicus cætus, tantis beatorum Martyrum occurrens agminibus! Nulli dubium omnem cælestem Jerusalem tunc exultasse ineffabili lætitia, tunc jucundatam esse inæstimabili caritate, tuncque cum omni gratulatione obviam processisse, eosque ingenti lumine circumfulsisse, & usque ad thronum, olim sibi etiam ante mundi constitutionem paratum, cum laudibus & hymnis perduxisse.

ANN. CH.
CM XCIV
MAII XI.

Hac igitur cæde patrata, simulque vastitate subsecuta, & multis effluentibus annorum a curricula, ex Avennicorum venerabilis vitæ MAIOLUS splendidissimis parentibus est procreatus &c.

^a Vel hinc patet, Adalbaldo antiquam vitam fuisse hanc Saracenorum in Provinciam impressionem, adeoque haud diversam esse ab ea quæ accidit | | sæculo octavo, utpote quæ multis annis Maioli civitatem præcesserit.

VITA SANCTI VVOLFANGI
EPISCOPI RATISPONENSIS,

ANN. CH.
CM XCIV
OCT. XXXI.

Auctore Anonymo ejus familiari.

Ad ms. codicem Einsidlensem restituta.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. NTER illustres sæculi decimi viros sanctus VVOLFANGUS, quem vulgus VVOLFANGUM appellant, merito censendus est. Is quippe litteras & Christianos mores variis in locis restituit, nempe apud Trevirenses ope & instinctu Henrici Archiepiscopi, (cum quo litteras & bonos mores in Augiensi monasterio didicerat) & in ecclesia sua Ratispontensi, ubi Canonicos ad communem vivendi normam, Monachos & sanctimoniales ad severius institutum revocavit. Parochianos etiam Presbyteros qui in pagis morabantur, salutaribus monitis informavit, ab eis studiose perquirere solitus, quo studio, quæve cautione subditos baptizarent atque docerent. quæ etiam curâ & diligentia vasa ad usum sacramentorum destinata, itemque Missarum vestes, atque libros, & chrisma tractarent, ante omnia diligenter eis inculcans, ut castitati studerent. Monebat etiam eos qui lapsi erant, ne (quod solebant) ad sanctissima mysteria auderent accedere, donec penitentiam animam suam expressissent. Sed nihil amplius cor ejus commovit quam pessima consuetudo, qua factum erat, ut ob vini penuriam quidam ex aqua vel alio potius genere sacrificium offerrent. Quod ubi vir Dei comperit, tantam profudit lacrymarum vim, ut corporis malam valetudinem contracturus videretur. Atque ut omnem de penuria vini excusationis speciem tolleret, jussit ad se singulis mensibus duodenos venire Presbyteros, atque ex ipsius cella vinaria vinum accipere, & aliis distribuere. Hac idcirco premitto, ut appareat, quantum de republica Christiana meritis sit vir sanctus, & vita ejus quàm digna sit lectis & observatione.

Vvolfangi facta cxi-
mia.

2. Res ab eo gestas in litteras retulit quidam ejus familiaris, ut patet ex capite 30. ubi se multa ab ore ejus accepisse testatur. Confer num. 34. Stilum mutavit Surinus, sed cum ex ms. codice Einsidlensi restituumus, exemplum nobis inde suppeditante religioso viro Placido Re-

Vita scriptores.

ANN. CH:
CM XCIV
OCT. XXXI

dingo. Præter hunc Anonymum ARNOLFUS ex Comite sancti Emmerammi monachus, de quo superius in Tuonis Episcopi Ratispontensis Elogio diximus, eandem viam dialogo persecutus est, inferendo acta Ramnoldi Abbatis ejusdem loci, prout ea suo loco ex Arnolfo referemus. Porro ex recentioribus Raderus in Bavaria sancta, & Hundius in Metropoli Salisburgensis tomo 1 pag. 19; etiam res à Vvolfgango gestas explicavit: ubi in notis relatum est pœma de sancto Vvolfgango, quod Philippus Menzelius medicus voti causa cecinit, ejusdem sancti factam in Alpibus Noricis adem quotannis invisere solitus. Ex his omnibus unus sufficit Anonymus, quem Arnolfus passim ad verbum sequitur.

Studium in
rem monas-
ticam.

3. *Quale fuerit Vvolfgangi in monasticam disciplinam studium, probant ea quæ fecit Ratispone erga monasterium sancti Emmerammi virorum, & duo Virginum, Superius & Inferius: quod utrumque ex Canonico instituto ad monasticum (uti prius fuerat institutum) reduxit, constructo suis sumptibus in eadem urbe S. Pauli parthenone, qui aliis duobus ad exemplum præluxit. Rursus ad Canonicam vitam prolapsa sunt semina monasterii superioris, itidemque inferioris: quid de S. Pauli cœnobio factum sit, Hundius silet.*

Vvolfgangi
ordinatio &
obitus.

4. *De anno Vvolfgangi obitus disceptant auctores, aliis eum ad annum DCCCC XCIX, aliis ad annum DCCCC XCIV referentibus. Baronius primam opinionem sequitur, alteram Hundius, quæ sane vera & germana est. Hunc quippe calculum adstruunt breves Annales Einsidenses à nobis editi in tomo 4. Analectorum, ubi hæc leguntur. Anno DCCCC LXXII Vvolfgangus monachus ad Ungaros missus est, qui secundo anno Radasponensis Episcopus ordinatus est. Et infra: Anno DCCCC XCIV Vvolfgangus Radesponensis ecclesiæ Episcopus obiit: Gevehardus successit. Idem annus in aliis ejusdem loci Annalibus signatur, itidemque apud Lambertum Scafnaburgensem.*

Canoniza-
tio & cul-
tus

5. *Leo Papa IX anno M LII Ratispenam profectus, sanctum Vvolfgangum ejusdem urbis Episcopum de tumulo levavit, ut in Annalibus Saxonibus mss. legimus, quod canonizationis loco tunc temporis erat. Ejus tumulus hætenus visitur in navi ecclesiæ sancti Emmerammi ad meridiem: corpus in crypta occidentali asservatur; casula verò in sacrario. Obiit Puppingæ ad Danubium, inter Patavinum * & Linxum, sed propius Linxum. Colitur prope Ischelium, in finibus diœcesis Salisburgensis. Nescio an de hoc loco intelligendi sint Menzelii sequentes versus.*

* Passau
* Linz.

Ipsa etiam cautes veteris vestigia facti
Admiranda, hodie spectantibus obvia, servat
Insignita tui capitis, manumque cavata
Appressu, diaque crucis victrice tropæo
Alte inscripta, oculos pascens, animosque legentum.
Nec procul inde lacum quæ mons Falconis Abernum
Despicit, erigitur fronsosus in aëra vertex,
Unde manu ancipitem stans celsa in rupe bipennem
Correptam quatens (fundandi illustre facelli
Augurium) es vacuas quondam jaculatus ad auras. &c.
Quid loquar ante fores, templique in limine primo
Marmoreæ rupis molem, indubitataque monstra?
Forte fatigatos somnus tibi longior artus
Prellerat. . . . .
Ecce autem res mira manus, plantasque, pedesque
Accipit immerfos nativum oblita rigorem.
Nuda silex.

De Vvolgango Matthæus Cardinalis Gurcensis in Itinerario suo, ubi de S. Emmerammi ecclesia, hæc habet. Sancti Vvolfgangi illic quoque corpus est, sed miraculis non claret, ut alibi cui dicatum templum est, fabulam referunt. Ingressurum enim B. Vvolfgangum urbem aiunt vulgo interrogavisse, utrum corpus, an miracula post obitum malient. Cives corpus elegisse, arbitantes absque corpore miracula nullibi fieri posse. Illic ergo cum ejus ossa remanserint, miracula alibi translata sunt. Hæc Cardinalis.

CAPUT I. Vvolfgangi patria & nativitas.

BEATUS igitur VVOLFKANGUS, natione Suevigena, ex ingenuis parentibus, &, ut sibi Salomon optat, nec divitias, nec paupertatem patientibus, sed mediocriter, recteque viventibus est procreatus. qui nimirum ab ipsis infantia rudimentis divinum fontem viræ sitiens, & caduca quæque despiciens magna meritorum prerogativâ cœpit eminere, multisque virtutibus studuit fulgere. Fertur etiam, quod ejus matri visum

fuerit stellam in gremio portare. Quod scilicet præfagium conveniens erat præclaris filii virtutibus. nam unus illorum exstitit, de quibus Scriptura sacra dicit : *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.*

ANN. CH.
CM XCIV
OCT XXXI.

II. *Relatio de nominis ejus memoria,*

Natus ergo puer non multo post baptismi gratiam adeptus, *Vvolfkangus* est appellatus, quod videlicet nomen ille per semetipsum est interpretatus. Nam in quodam armario, quod ipse construi præcepit inter reliqua, sicut erat peritissimus poëmatum compositor, ita scripsit:

Iusserat adiculam mandrita Lupambulus istam.

Verumtamen pro nulla suæ malitiæ nota hoc nomen ei imponebatur, sed quadam consueta suæ cognationis appellatione; quia & nomina bestiarum in utramque partem adverti possunt. Leo etenim interdum significat diabolum, ut ibi: *Sobrii estote & vigilate, quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret.* Christum etiam nihilo minus designat, ut est illud: *Ecce vicit Leo de tribu Iuda.* & ovis in bono ponitur, ut illud: *Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ.* & in malo, ut ibi: *Sicut oves in inferno positi sunt.* item Patriarcha Jacob ad Filium suum: *Benjamin lupus rapax;* & Poëta de persona sancti Pauli ita scribit:

*O lupe Paule rapax, quid jam remanebit in orbe,
Quod non ore trahas?*

Hinc itaque apparet, quod nullus justificatur, vel reprobatur ex nomine.

III. *Quanta aviditate scholis traditus litteraturam ceperit.*

Crescente autem puero, Spiritûs-sancti gratia augebatur simul in illo. Nam cum jam circiter septennis esset, parentes ejus illum pro discendis litteris cuidam commendaverunt clerico, hoc veluti religiosi præmeditantes, quod & postea experti sunt gaudentes, ut per juges interventus filii instructi, funes peccatorum, quibus semet circumplexos sentiebant, solverentur. Idem verò pretiosæ indolis puer tantâ aviditate ac memoriâ litteras cœpit capere, quo paucis annorum decursibus transactis non solum historici sensûs superficiem penetravit, verum etiam intimas mysteriorum medullas investigavit. Quamobrem in privatis jam minimè contentus est discere locis: sed ubi tunc in Germaniæ partibus maximè pollebat scholare studium, patre ducente bithalassum adiit, id est, Augense cœnobium. ubi, quod ejus fama ingenii pridem audiebatur, gratanter est susceptus, brevique tempore delapso, magistris, qui illius capacitatis acumen senserant, efficitur suspectus. Verumtamen nullo despectionis fastu ex hujusmodi eminentia intumescibat, sed cum omnibus in domo Domini ambulabat cum consensu.

IV. *Quia cum quodam Heinrico sibi familiarissimo discendi causa ad Vvrciburg convolaverit.*

Per idem tempus fuit in loco privato propter studium scholare quidam *HEINRICUS*, eximia Francorum Suevorumque prosapia genitus, qui supra dictum juvenem maximo sibi adnectens amore, rogavit unicè ut secum ad Herbipolim, quæ à rusticis *Vvrciburg* vocatur, veniret. Hoc autem ideo propensius suadebat, quod frater ejus, *Poppo* nomine, monarchiam illius Episcopi tenebat, & quemdam *STEPHANUM* de Italia scholaris doctrinæ causâ conduxit, qui omnibus ibidem discere cupientibus satisfacere possit. Cumque idem *Heinricus* in hujusmodi precibus persisteret, omnemque hu-

ANN. CH.
CM XCIV.
OCT. XXXI.

manitatem, quæ discendi ac peregrinandi necessitas exigit, promitteret, penitentiam tandem acquievit. Venientes ergo simul ad prædictam urbem, scholarem ad eum magistrum, & sub ejus disciplina commorantes aliquantis diebus habuere propitium.

V. *Quomodo ob quædam obscura in Martiano dicta, conscholasticis à se enucleata, à Magistro Vvrciburgensi sit repulsus.*

Cùm autem quadam die in Martiano de nuptiis Mercurii & Philologiæ legeret, quomodo utriusque nomen rhythmici profunditate conveniret, & non satis diligenter exprimeret; juvenes, ut soliti fuerunt, ad perspicacioris sensus virum Domini Vvolfgangum venerunt, & ut numeri difficultatem explicaret, unanimiter postulaverunt. At ille, sicut erat benignus & edoctus, non solum quod rogaverant, verum etiam omnem hujus sententiæ scrupulositatem aperiens insinuavit. Quo comperto, Magister privatus irâ commotus, ne ulterius suæ interesset lectioni sub interminatione prohibuit: sicque malignus hostis inventa hac occasione tam per se, quàm per suos complices famulum Domini suffocare tentabat. Sed nimirum sicut flamma flabibus venti agitata validius accendi solet, ita divini sensus ardor qui in pectore Vvolfgangi à pueritia coaluerat, nullo tentationis imbre potuit extinguere. Ex illo itaque tempore, sicut ipse fatebatur, cujus omnia verba sunt credenda, de nullo carnali demonstratore Scripturarum apprehendit penetralia, tantoque sibi postea existit amplius ingenium, quantum distat inter hibernum solem, & æstivum.

VI. *Quod vir Dei renunciare sæculo decreverit, sed amici sui Heinrici precibus distulerit.*

Hujusmodi igitur profectibus vir Dei maturascens, cotidie se ipso robustior virtutibus succrescebat, etiam in corde suo quasdam de convalle lacrymarum ascensionem facere disponebat. Nam nisi amici precibus Heinrici, cum quo familiare habuit contubernium, retraheretur, omnimodo sæcularibus renunciaret desideriis. Sed assidue tractans, quia caritas non quarit quæ sua sunt, sed quæ alterius, ad tempus distulit, quod postea devotus implevit.

VII. *Quomodo Heinricus Trevirensis Episcopus factus, S. Vvolfgangum secum ire petierit, & ei omnem pro se Episcopatus dignitatem subdere voluerit, sed ille hac renuens vix pueris docendis præse consenserit.*

Brevi de hinc evoluto tempore Heinricus ab OTTONE Magno Trevirensis suscepit Archiepiscopatum, & ut secum illuc adveniret obnixè flagitavit beatum Vvolfgangum. At ille aliquamdiu resistens, cum bene non posset, malè noluit esse rebellis. Profectus est ergo cum amico. Tunc venerabilis Antistes internæ dilectionis vim, quam erga virum Dei habuit, explere cupiens, beneficiis & dignitatibus tantis voluit eum honorificare, quatinus per omnem Episcopatus sui potestatem secundus post se, ceteris prælatus haberetur dignitate. Servus autem Dei cenodoxiam fugiens, semperque præ oculis illud apostolicum habens, *Nihil intulimus in hunc mundum, sed nec quid auferre possumus*; &c. *Qui cupiunt divites fieri, incidunt in laqueos diaboli*; tali honore se dicens indignum, tandem consensit, scholasticos juvenes sibi commendari, prudenti usus consilio; ut scilicet ingens doctrinæ talentum sibi à Domino traditum aliis exhibendo, sicut dispensator fidelis fructificaret. In quo labore nihil lucri, nihil mercedis sibi more sæculari, sed ut alios lu-

erifaceret decrevit operari. De nullo namque discipulorum, sicut plerique solent Doctores, illum Satyricum clamantes verfum :

Nosse volunt omnes, mercedem solvere nemo;

causâ remunerationis aliquid exigebat, quamvis à pluribus cogere-
retur. Nondum verò Presbyter ordinatus, à carne tamen se abstinuit, nec pretiosa
vestimenta quæsiuit, vigiliis quoque & orationibus, jejuniisque deditus,
corpore solummodo, non mente, sæcularibus negotiis erat implicatus. Ju-
venes etiam, quos ad erudiendum suscepit, non solum liberalibus exercebat
doctrinis, verum etiam moralibus informabat disciplinis. Ut autem quantæ
discretionis esset aliquantum inspiciamus, sicut discipulis ejus narrantibus
audivimus, adeo se temperavit inter alumnos, ut, cum quibusdam capacio-
ribus artium vel auctorum difficilia quæque & profunda enodaret; mox ad
idiotas simplicioresque se vertens, & nutricis more, quasi lacteum historiæ
cibum præcoquens suppeditaret. Præterea quicumque pauperes, & huma-
nis destituti solatiis in ejus discipulatu morabantur, carnali non minùs quàm
spirituali alimento ab eo refovebantur.

ANN. CR.
CM XCIV
OCT XXXI.

VIII. *De eo quod Episcopus Henricus auditâ conversatione sancti viri cœnobium
aliquod sibi committere studuerit.*

Hac igitur tam laudabili conversatione partim visa, partim comperta,
Henricus Archiepiscopus tam per se ipsum, quàm per suos familiares Dei
famulum aggreditur, rogans ut aut clericale, vel monachile cœnobium ali-
quod regendum susciperet. Tunc ille per humilitatis excusationem solitam
omni sublimitate se clamans indignum, tandem per obedientiæ subjectionem
compulsus consensit ut esset Decanus clericorum. Hoc primatu licet
invitus vindicato, intellegis terrori, ceteris fuit amori, quos scilicet omnes
tam minis quàm suasionibus, quos ante non consueverant, fecit simul cibum
capere, & dormire; in Claustro lectionibus intendere, &, ne intima vel
spiritualia neglegerent quibus carnalia suppetere, delectabiliter admonuit;
in omnibus his se præbens exemplum, adeo ut jam cunctis diceretur non
esse Clericus, sed Monachus.

IX. *Quomodo Henrico Præsule in Roma defuncto, S. Vvolfgangum ad se evoca-
verit Episcopus Coloniensis Bruno.*

Interea Præsulem Henricum contigit Cæsaris Ottonis jussione expedi-
tionis causâ Romam pergere, ibique cum aliquantum tempus moraretur,
nimis ægrotare. Sed cum se desperaret convalescere, vocavit ad se Cæsarem,
& exposuit ei beati Vvolfgangi qualitatem, obsecrans ut Treviris litteras
mitteret, cum quibus ne à nullo idem Dei famulus injuriaretur interdiceret.
His precibus gestis, persolvit debita mortis, quâ famâ Treveris auditâ, sanctus
Vvolfgangus primò nimium contristatus, deinde consolari cœpit, quoniam
quæ diu de sæculi contemptu cogitarat, tunc peragere licebat. Cumque
jam confirmata mente repatriare vellet, Archiepiscopus Coloniensis BRUNO,
qui & Ducatum tenuit Lutringensem*, fecit eum ad se venire, ac promit-
tens illi omnem humanitatem, necnon Pontificatûs honorem, conatus est
secum detinere. Hæc sanctus renuit, quia semet in ardua fixit. Aliquamdiu
tamen cum illo conversatus est: unde & frequenter postea retulit, quia ci-
dem Brunoni Episcopo similem in omni probitate rarò viderit. Notandum
autem merito quantæ perfectionis vir iste fuerit, cui tanta prosperitas sæcu-
laris promissione egregii Præsulis arrisit, plurimaque quæ scribi fastidio-
sum est, nec tamen adhæsit. Magni enim constat meriti hæc omnia relinque-
re, seque in hoc sæculo mendicum facere.

* Lotharin-
gensem.

ANN. CH.
CM XCIV
OCT, XXXI.X. *Quemadmodum vir Dei à Brunone Episcopo dimissus patriam reviserit, & ad monasticam vitam tetenderit.*Hieron.
epist. 1.
ad He-
liod.
"* *Ensidlen.*

Gloriosus ergo Archiepiscopus Bruno virum Dei sentiens artioris vite conversationem aggredi velle, cum amabili tripudio dimisit eum juxta placitum abire. At ille domum veniens, ab omnibus cognatis & amicis amabiliter est susceptus, obviamque habuit (ut ita dicam) Syrenes velut alter Ulyxes. Tunc omnis parentela, omnisque cognatio meliorem substantiæ hereditariæ portionem pollicentes, plures quoque amici flagitantes ne se desereret, dicunt: In te omnis domus inclinata recumbit. Non defuerunt etiam qui adderent, quia Scriptura præcipit parentibus obsequendum. Agonitheta autem Domini contemnens omnia, ipsius Domini nostri Jesu-Christi opposuit verba dicentis: *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus.* Legebat forsitan quod sanctus Hieronymus ad quemdam scribit amicum: Licet parvulus in collo pendeat nepos, licet sparso crine scissisque vestibus ubera quibus te nutrierat mater ostendat, licet pater in limine jaceat; percalcato a patre citius perge, siccis oculis ad crucis vexillum evola; summa pietas est in hac re te fore crudelem. Intuebatur etiam Johannem Baptistam, cui quamvis sancta fuerit mater, & sacerdos pater; tamen utrosque relinquens, ne cum hominibus habitans pollueretur, in eremum secessit. Hujusmodi igitur exemplis incitatus, parentes seorsum convocans dixisse fertur. Rerum substantialium portionem, quam mihi disposuistis dare, inter vos dividite. Est namque quidam præpotens ac dives dominus, qui grande patrimonium mihi, si illi fideliter servire volo, promisit, in quo pars hereditatis meæ: & ipse est, qui restituet hereditatem meam mihi. Credo etenim quia daturus est mihi tam sufficiens beneficium, ut & vobis aliquod præbere possimus adjutorium. Quapropter rogo ne tanti beneficii promissa lacrymabili interrumpatis querimonia, sed parate quæ sunt ad hæc necessaria. Non enim quaerit negligentem, sed studiosum servitorem dominus talis. Mox alacriores effecti parentes, nomen & locum quo vellet ire investigant. quibus ille dixit: Modò scire non potestis, postea verò scietis. Deinde sciscitanti- bus eis, si aliquem suorum habere dignaretur in comitatu, prorsus contradixit. Paucis verò diebus transactis, tulit secum duos juvenes, & spiritalem Isaac, suum scilicet votum: quod offerre Domino volens in holocaustum, venit ad Monasterium solitiorum * in tenebrosa silva constitutum. Illuc nempe propter artio- rem Regulæ disciplinam, quæ ibi noscitur esse, Dei famulus elegit tendere. In illis autem diebus cœnobitis loci ipsius spiritualis præfuit Pater Anglorum gente procreatus, nomine GREGORIUS, qui juvenilibus annis patriam, parentes, feminam quoque sibi desponsatam relinquens, ad monasterium convolvit. cujus vitam religiosissimam, quia non opus est hîc retexere, præmittimus, ne à proposito deviemus. Hujus ergo Abbatis magisterio servus Christi Volfkangus se commendans, veterem cum suis actibus hominem deposuit, & novum monasticæ conversationis habitum induit: in qua quanto rigore, qualique observantia vixerit, & virtutum suarum exitus, & multarum salus animarum ostendit. Transacto itaque tirocinii sui tempore, multi vicinorum monasteriorum probitatis ejus fama respersti ad illum venerunt: quos omnes, acceptâ Abbatis licentiâ, in- auctoralibus simul & artificialibus doctrinis, & (quod his eminet) moralibus ædificavit disciplinis.

* Præfenda hæc lectio vulgatæ quæ habet, *per calcatum, &c.*

XI. *Qualiter S. Volfkangus à beato Valrico Presbyter sit ordinatus.*

Eodem tempore beatus Antistes U DALRICUS, cujus sanctitas per totam redolet Europam, visitandi fratres causâ ad illud solito more Monasterium devenit : & cum aliquot ibi dies moraretur, cognita sancti Volfkangi qualitate, magno caritatis affectu eum studuit amplecti & venerari. Non multo post etiam, quamvis renitentem, ordinavit Presbyterum. Tunc vir Dei sacerdotii dignitate sublimatus, implere desiderans quod est appellatus, omni humilitatis sarculo suum scopebat spiritum ; sicque per vota quæ sua distinxerunt labia, holocausta fideliter obtulit medullata : & quia contritione tali semet Domino cotidie offerre studuit, divinæ visionis gratiâ sublimari meruit.

XII. *Ubi viro Dei S. Otmarus per visum apparens, quod Præfulatûs regimen esset accepturus, quantiſque id annis foret dispositurus prædixerit.*

Nam cum pro sua aliorumque salute jugiter exoraret, & hujusmodi preces sanctorum suffragiis intentissimè commendaret ; beatum Christi Confessorem Otmarum, cui se suaque frequentissime commendabat, sibi in somnis adstare videbat. quem jussus intendere, ab eo hujusmodi accepit verba : Quia rogatus à te ut intercederem pro te, manifesto nunc tibi quædam futura, quæ tibi provenient intercessionis meæ curâ. Pauper & inops de hac provincia egredieris : sed in alia, in qua pro amore Domini exfulaberis, Episcopatum caducis rebus satis locupletem prædestinatione divinâ suscepturus eris. Cujus in administratione, si fidelem te exhibueris, expletis viginti duobus annis, vitam transitoriam eris exiturus, & æternam ingressurus. Et hoc procul dubio scito, quod animam Conditori redditurus es in loco, ubi sub nomine Christi à Christianis memoria mea veneratur & colitur, quo me in hora exitûs tui de Ægypto hujus mundi spero adventurum cum ceteris, quos de civibus supernis ad te venturos consolatores habere merueris.

XIII. *Quomodo ex revelatione divina incitatus, prædicandi causâ Pannoniæ petierit confinia, sed à Piligrimo Pataviense Episcopo sit revocatus.*

Hujusmodi ergo visione perceptâ, eo ampliùs, quo certius intendebat aciem mentis in speculum divinæ contemplationis, reputans jugiter secum, qualiter in salutem aliorum sibi concessum duplicaret talentum. Hujus rei gratiâ Abbatis sui licentiâ monasterium, & non monachum deferens, immo secundum Apostolum majora charismata æmulari cupiens, per Almanniam devenit exul in Noticum. ad cujus orientalem plagam cum humili comitatu pergens, prædicandi gratiâ Pannoniæ petit confinia. Ubi cum veterum fructices errorum extirparet, & steriles squalentium cordium agros evangelico ligone profcinderet, frugemque fidei infeminare frustra laboraret, à PILIGRIMO Pataviense * Pontifice ab incœpto revocatus est opere. dolebat enim ^{* de Pas. savv.} idem Pontifex tantum colonum in fulcis sterilibus expendere laborem. Cumque ab eo revocaretur, omnique humanitatis studio susciperetur, apud illum rogatus commorabatur aliquot diebus.

XIV. *Quomodo ejusdem Episcopi effectu Ratispontensis ecclesie Præfulatum suscepit.*

Quo commorationis tempore idem Episcopus optimè usus, utpote qui erat sagacitate omnimoda plenus, juxta quod Apostolus docet, *Probate spi-*
Acta SS. Ord. S. B. Saculum V. LIII

ANN. CH.
CM XCIV
OCT. XXXI.

ritus si ex Deo sint : clandestina & manifesta divini servitii observatione, ac assidua sacræ Scripturæ indagatone satis probavit, hunc quem susceperat peregrinum non esse gyrovagum, sed stabilem veræ fidei domesticum. Unde & quosdam de suis familiariter alloquitur dicens : O quàm felix ecclesia, quæ Domino volente isto donabitur sacerdote ! Ergo necessarium valde videtur mihi & utile, ut huic famulo Dei petam regimen Ratisponensis Episcopii : quia optimè convenit, sicubi abundat bona voluntas, ut eam etiam ad bona opera procedere faciat bene collata facultas. Donum quippe, quod hic vir seminare voluit induratis cordibus paganorum, & salvis obsequium, quod repulit cæcitas illorum, quandoque fortassis, hoc eodem agrum dominicum excolente, dabit fructum suum in populis Christianorum. Ad hæc quidam respondentes dixerunt : Quî fieri potest, ut iste pauper & ignotus ad honorem tanti Episcopatus mereatur pertingere ? cum jam nonnullæ celebres cognitioresque personæ hunc sibi apud Imperatorem digniùs valeant acquirere. Quibus ille dixit : Divina & humana inter se valde probantur distare judicia. Scrutator namque cordium & renum ab initio mundi elegit contemptibilia & ignobilia, ut confunderet fortia : è contrario verò mundus quod suum est superbe ad horam extollit, sed imbrem cum confusione distollit. Unde operæ pretium censeo, ut cum auxilio Marchicomitis, cujus consilio multa solet facere Imperator, petam, ne per ambitionem quemquam ad prædictum Episcopatum assumat, sed ob æternam remunerationem quemcumque humilem & modestum ac eruditum invenerit, necnon officiis ecclesiasticis aptum esse probaverit, hunc, cujuscumque sit conditionis vel parentelæ, promovere faciat ad culmen ecclesiæ. Quid plura ? Per legationem Episcopi ac suggestionem Marchicomitis Imperator OTTO secundus suæ & ecclesiasticæ utilitati prospiciens, immo (quod veriùs est) nutu Dei, in cujus manu cor Regis, admonitus, omnes qui pro eodem Episcopatu adipiscendo laborabant avertit, & se totum ad electionem venerandi viri Vvolfgangi convertit. sicque legatos celeriter misit, ut idem famulus Dei in locum cathedræ episcopalis eligeretur ; deinde veller, an noller, ad *Franconofurt*, ubi Imperator Natalem Domini celebraturus erat, deduceretur. Legati verò, ut iussi fuerant, pergentes, invenerunt eum cum prænominato Episcopo commorantem, sed jam ad patriam repedare cogitantem. Ignarus enim erat rerum pro se gestarum, & idcirco animum intendit aliofsum. Cumque legati quare venerint ei indicarent, primum recurrit ad secretarium cordis, se suaque Deo commendans in intimis : dein Episcopo Piligrimo, cujus caritate illic detinebatur, causam legationis exponens dixit. Hoc novum, quod mihi per Nuntios Imperatoris venit, caritas tua ut arbitror fecit. Sed licet meæ parvitati timorem incutiat ; præmium tamen bonæ voluntatis, qua tanta excogitasti, pietas tibi divina rependat. Tunc arrepto itinere cum his qui missi fuerant ab Imperatore, perrexit ad civitatem Ratisponam, ubi clerus & populus, ut Imperator petiit, secundum morem ecclesiasticum unanimiter sanctum Vvolfgangum elegerunt ; sicque eum cum universali legatione ad curtem regiam miserunt. Cumque in præsentiam Cæsaris esset delatus, ante pedes ejus venialiter prostratus, se dixit indignum, indoctum, ignobilem sub Monachi professione degentem, sine licentia sui Abbatis nihil accipere debere, postremo ne sanctum locum sua fœditate violaret imploravit. Imperator autem videns deificè renuentem, magis de probitatis ejus dignitate certus, quod in eo speciale quiddam agnovit, quamvis reluctanti, multumque gementi, Episcopatum commendavit. Deinde cum comitatu fideli multorum remissus Ratisponam est ingressus, in qua cum canticis lætitiæ, & exultationis voce suscipitur : atque more Pontificum inthronizatus à clero, & à populo summo Pastori commendatus, necnon à

* Addit Arnulfus, quod Imperialis potentia per pedum pastorale honorem ei dederit pontificalem.

FRIDERICO Archiepiscopo * illiusque suffraganeis post aliquot dies in Sacerdotem apostolicum ibidem est consecratus. Quam ille consecrationem nolens vacuo secum portare vocabulo, die noctuque pontificale studiosissime excoluit officium. Non enim ob episcopale fastigium mutare voluit monasticum habitum, sed quam intus habuit humilitatem, foris ostendit per operum bonorum claritatem. Memor etiam sententiæ quæ dicit, *Principem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis*; non dominari quærebat in clero, sed forma esse studuit gregi dominico, tractans assidue quod per Ezechielem Prophetam contra malos Pastores dicitur: *Va pastoribus qui pascebant semetipsos, & non greges meos.*

ANN. CH.
CM XCIV
OCT. XXX.
* Salisburgensis.

XV. *Qualiter in urbe prædicta monastica vitæ incuriam prospiciens doluerit, & pro huiusmodi emendatione Ramvoldum in S. Emmerammi cœnobio Abbatem constituerit.*

Perspectis ergo & cognitis rebus Episcopii, beatus Præsul Vvolgangus cum vidisset in civitate Ratispona monastica vitæ inreligiositatem, crebro suspirans dicere fertur: Si Monachos haberemus, reliqua fatis suppeterent. Cumque sui familiares quidam responderent, per multa loca monachos superabundare; dolens & lacrymans dicebat. O quam defecit sanctus? ô quam diminutæ sunt veritates à filiis hominum? Quid prodest sanctitatis habitum sine operibus gestare? Regulares monachi beatis æquiparantur Angelis; sæculares verò monachi apostaticis. Hæc autem ideo locutus est, quod cernebat Monachos in beati Emmerammi martyris cœnobio constitutos Abbatem carere, & quasi oves errantes sine pastore. Per multa namque tempora consuetudo fuit in Ratisponsensi ecclesia, ut qui Antistites, iidem essent & Abbates. Sed hoc inde accidit, quia dum Præfules cœnobium prædictum ab Imperatoribus & Regibus obtinentes in potestatis suæ arbitrium redigerent; obcunte illo quem invenerunt, nullum deinceps Abbatem substituere curaverunt, verentes scilicet, ne fortè, si Monasterio juxta regularis vitæ usum Pastor & Rector præficeretur, ipsorum abusiva potestas vel obsequium minueretur. Cum igitur eo modo Episcopi monasterii bona tenerent atque distraherent, nec Monachis necessaria providere curarent; dabant eis licentiam undecumque possent acquirere, quibus in victu & vestitu egerent. Quæ scilicet omnia sanctus Præsul dolens & emendare volens, misit ad Treverense monasterium, in quo beatus Maximinus corporaliter requiescit, & inde quemdam in regulari disciplina strenuum, nomine RAMVOLDUM *, advocavit, qui quondam sub Heinricho Archiepiscopo ejus Concapellanus fuit. Hunc itaque assumens, in primis Præpositum constituit, dehinc Abbatem in sancti Emmerammi cœnobio ordinavit.

* De eo in Sa. nlo seq.

XVI. *De eo, quod quidam indignè ferebant, quia prædicto cœnobio Abbatem præfecerit.*

Quod quidam de consiliariis ejus indigne ferentes, dicebant: Ut quid tibi & successoribus tuis perdis bona ad sanctum Emmerammum pertinentia? laudant te multi, sed in hoc non laudant, immo vituperant. utere ergo Pontificis ac Abbatis officio, sicut antecessores tui facere consueverant usque modò, ne carerent quarundam rerum emolumento. Huiusmodi quippe insipientia est sapientiæ sale condienda. Quibus ille respondit dicens: Non erubescio insipiens & stultus dici propter Dominum. Nam novi illud apostolicum: *Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum.* Hoc autem scire vos volo, quia numquam mihi imponam onus, quod portare non valeo, Episcopi scilicet & Abbatis nomen mihi vindicando. Sicut enim, beato Gregorio *Acta. SS. Ord. S. B. Saculum V.*

L IIII ij

Greg. regis lib. 3 ep. 11

AN. CH. ,, gorio attestante , indecorum est ut in corpore humano alterum membrum
 CM XCIV ,, alterius fungatur officio : ita nimirum noxium simulque turpissimum , si sin-
 O C Г O B ,, gula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa. Sufficit nam-
 XXXI. ,, que Episcopo , ut summâ vigilantâ insitat pastoralis officio : & Abbati satis
 ,, laboriosum providere Fratrum salutem, resque monasterii sui per omnia bene
 ,, procurare. Unde etiam & ipse distribuere debet inter fratres officia , ut le-
 ,, viget onera sua. Ceterum , ut profèquar quæ proposuistis , beati Emmeram-
 ,, ni martyris bona , quæ me pessumdare conquesti estis , perdere nolo , sed
 ,, illi cui tradita sunt , ac servorum Dei usibus omnimodis conservare volo.
 ,, Ita etenim mihi optime famulantur , si illis , quibus deputata sunt , quique ex-
 ,, inde providendi constant , abundanter exhibentur. Cumque hæc atque hu-
 ,, jusmodi verba plurima retulisset sanctus Vvolfkangus , ita obstructum est os
 loquentium iniqua, ut ea quæ prius vituperabant , laudarent dicentes : Hum-
 anis divina , ut justum est , prætulisti ; rationis nostræ nugacitatem , & sapien-
 tia tuæ excellentiam ostendisti. quid jam nobis restat agendum , nisi ut pari-
 ter collaudemus Dominum , qui Ecclesiæ suæ donavit te Præfulem talem
 & tantum ? Jure quidem Dominum per te laudamus in ævum : jure tibi totis
 paremus ad omnia votis. Constituto itaque Ramvoldo Abbate, non passus est
 beatus Vvolfkangus eum vel sibi commissos Monachos penuriâ ullâ rerum
 victualium angustiari : sed eo modo , ut animarum , ita & corporum curam
 habens , talia tantaque prædia Monachorum usibus possidenda contradidit ,
 de quibus absque dubio non solum iidem Monachi , sed etiam hospites
 & pauperes , servitoresque cœnobii sustentari ac procurari sufficienter
 possent.

XVII. *Qualiter etiam sanctimonialium monasteria in prædicta urbe constituta
 ad monastica vitæ Regulam perduxerit.*

Post hæc quoque alia duo monasteria Virginum in urbe Ratisperona consti-
 tuta , id est Superius * & Inferius * monasterium , ad regularis vitæ normam
 studuit perducere. Hæ enim quomodo sub canonicæ vitæ institutis degebant ,
 & pro licito * sæcularibus negotiis sese ubique injungebant : atque occasione
 hujusmodi plurima inter eas spiritalis vitæ damna contingebant. Quæ omnia
 cum beatus Præsul jugiter attenderet , & pro his corrigendis diu frustra la-
 boraret ; cogitavit ut in aliquo sui juris loco professionis monasticæ Virgines
 constitueret. Cumque eas sibi subditas ad vitam perduceret regularem , aliæ
 facilius ipsarum exemplis ad eandem incitarentur religionem. quod & ita
 factum est. Nam in ipsius municipio civitatis ad sanctum Paulum congregatio-
 nem aptavit sanctimonialium : ex quarum consideratione ceteræ quoque mu-
 tari cœperunt. Porro ipse sanctus Præsul pro his Domino jugiter supplicans ,
 tam divina revelatione , quàm humana auctoritate roborari meruit. Sed re-
 velatio divina super Inferiori monasterio , ut accepi , contigit ita. Solebat
 namque prædictus Præsul tam nocturnis , quàm diurnis horis universa cœ-
 nobia in urbe posita sæpius adire , ibique & orandi causâ , simul & explo-
 randi quomodo Domino divinum servitium illic ageretur , aliquamdiu com-
 manere. Cumque hoc modo in monasterio Inferiori , ubi sanctus H E R-
 H A R D U S a corporaliter requiescit , nocte quadam confisteret ; subito so-
 pori dedito idem sanctus Herhardus ei quasi veste humida indutus apparens
 dixit : Precum tuarum , quas Domino jugiter pro communi salute studes
 offerre , scias me fautorem esse. unde sicut ego tuis , ita quæso tu meis in hoc
 loco satisfacias votis. quod enim me veste humida cernis indutum , scito
 ex hoc evenisse , quia à commorantium hîc sanctimonialium lacrymis qui-
 dem assiduis , sed ita pro dolor frustratis , perfusus sum , ut per multum jam

* Idem legitur in actis S. Erardi Episcopi Ratisperonensis apud Bollandum ad diem 8 Januariæ.

* Ober-
 munster.
 * Nidern-
 munster.
 * f. libito.

tempus nihil semet emendent, nihil ab his vitiis, pro quibus easdem lacrymas precesque suas ad me effundunt, abstinere curent. Quamobrem jura canonicæ vitæ, ex cujus occasione hæcenus tanta negligentia hic exstitit, destrue, & monasticæ vitæ disciplinam instrue. Ex qua visione sanctus Vvolfgangus certior factus, ad instituendam ibidem religionem monasticam summa se devotione accinxit.

ANN. CR.
CM XCIV.
OCT. XXXI.

Quale autem idem venerandus Præful cælestis oraculi prodigium accepit, cum in Superiori virginum monasterio monachicam vitam institueret, subsequencia verba declarant. Illuc ergo more solito adveniens, & ad celebranda Missarum officia se præparans, quasdam sanctorum reliquias, quæ ibidem celeberrimè habebantur, sumpsit, & in illius altaris, in quo celebraturus erat Missas, cornu sinistro posuit. Deinde in orationem se prosternens, precibus intimis à Domino poposcit, ut, quia sæcularem vitam sinistra, spiritalem vero signat pars dextra; si sibi placeret, illic canonica institutio, quæ utique negligentes quosque sinistrorsum trahit, permutari, & monastica vita, quæ dextrorsum currit, institui; ita dignaretur revelare, ut antequam Missas celebrandas consummaret, easdem reliquias à sinistro in dextrum altaris cornu suæ gratiæ nutu transferret. Completa itaque hujusmodi oratione, Missas cœpit celebrare. Interea verò juxta preces viri sancti reliquiæ sanctorum prædictæ, absque ullo tactu humano, de sinistra ad dextram altaris partem videntur cælitus transferri, quo miraculo viso gratias egit Domino, indubitanterque etiam ibidem vitam instituit monachilem.

Sic ergo beatus Vvolfgangus pro institutione virginum monasticà edoceri meruit revelatione divina. Cui videlicet revelationi adjutorium quoque humanum cooperando ita affuit. Per idem namque tempus quo gerebantur prædicta, HENRICUS Cæsaris HENRICI genitor, Ducatus monarchiam tenebat in Pagoaria. Hic igitur cum esset sollicitus cultor divinæ Religionis, id officii beato Vvolkango commisit, tam petendo quàm jubendo, ut in monasteriis puellarum supradictis disciplinam vitæ monachilis institueret. Tali ergo auctoritate vir Domini undique roboratus, tanto studiosius quanto licentius instabat, ut in omnibus virginum cœnobiis, quæ vel sub aliena, vel sub sua ditone in urbe erant posita, (nam illa duo supradicta Ducis, tertium vero, id est sancti Pauli cœnobium, Episcopo subdebat) unam eandemque sanctitatis regulam ac disciplinam institueret. In tantum autem gratia divina largiente, & beato Vvolkango corrigente, in eisdem sanctimonialibus convaluit castitatis religio, & regularis vitæ professio, ut ipse Dux præfatus divino compunctus amore, filiam suam, vocabulo BRIGIDAM, earum jungeret collegio. Sed & usque in diem hodiernum meritis ipsius suffragantibus tali vigent incremento virtutum, ut inter sanctimonialiales ceteras videantur fore speculum. Idem quoque de sancti Emmerammi Monachis fas est dicere, quousque Abbatem Ramvoldum, quem ipse præfecit illis, contigit præesse. Post ejus vero discessum illorumque quos ipse instituerat, tunc peccatis exigentibus, sicut quondam Joseph mortuo filii Israël dura servitute carnali in Ægypto comprimebantur, ita & sancti Emmerammi cœnobia multis pseudopræpositis succedentibus, omnimoda spiritualis vitæ destructione contriti sunt. Sed hæc omittentes ad proposita redeamus.

XVIII. *Quomodo Canoniorum jura providere studuerit.*

Cum ergo hoc quo jam dictum est modo sanctus Vvolfgangus desudasset super institutione monastica, non minori quoque studio sese accinxit ad instituenda ordinis canonici jura: quem quia propter antecessoris sui MICHAELIS Episcopi invaliditatem destitutum invenit, omni sagacitate & industria

ANN. CH.
CM. XCIV
OCT. XXXI.

emendare studuit ; primum quidem ut sufficientiam victûs & vestitûs Canonicis assatim exhiberet , deinde ut post se custodes idoneos provideret. Disposuit etiam ut in refectorio simul comederent , simul dormirent : ne claustrum incongruis horarum spatiis egrederentur , ne silentii statuta frangere conarentur. Juniores , ut scholaribus studiis intenderent , præcepit : seniores verò ut psalmodiis vel lectionibus aut orationibus vacarent decrevit. Ut autem adolescentes in capiendis scientiæ liberalis noticiis forent agiliores , frequenter voluit tabulas eorum cernere distales. Plerosque etiam eorum proficiendi causâ beneficiis incitavit : qui autem desidēs erant & negligentes increpavit.

X I X. *Quanta prædicationis gratia refusit.*

Monasticis ergo & interioribus rebus rationabiliter ordinatis , discretus Dei cultor nequaquam exteriora omisit providere : sed sicut urbanis , & cœnobitis documenta dedit , ita etiam totam perlustrans suam diœcesim , cunctos salutiferæ prædicationis odore adpersit. Quapropter cum Missarum sollemnia celebrasset ex more , in tantum plebem affluefecit ecclesias frequentare , ut per dies sollemnes vix domi remanere viderentur custodes. Ad prædulcem enim tanti Pontificis exhortationem certatim sexus utriusque turba confluere solebat , quam illuc fragrantia cœlestium aromatum adduxit , apium videlicet instar , quas post se trahere videtur mellis odor. Quibus Pater pius summopere desiderans esse aptus & utilis in disputatione regni cœlestis , perplexis ac sophisticis minimè utebatur sententiis : sed sic melliti oris dulcedinem per quamdam ineffabilem temperabat austeritatem , ut simplici & optimo genere locutionis tangere videretur intima cuiusque cogitationis , talique arte ex nonnullorum oculis lacrymarum eliceret imbres. Hanc siquidem à Spiritu sancto acceperat gratiam , ut hi , qui prædicanti assisterent , cumque intentè audirent , rarò aut numquam abscederent ab ejus prædicatione sine lacrymarum effusione. Quo pergrandi bono à largitore omnium bonorum concessio , per malitiam suam fauciatus humanæ salutis inimicus invidiam , quam semper habebat , quibus poterat viribus contra illum exercebat.

X X. *Quod viro Dei prædicante , diabolica fraus discurrere populum fecerit.*

Nam die quadam cùm in urbe Ratisponsensi ad populum solito more concionaretur , diabolus subito concitavit turbinem , & cum turbine tumultuosam turbationem , ac nihilo minus cum turbatione confusum murmur populi & clamorem ; necnon super tectum ecclesiæ fragorem dedit ingentem ; & intra ecclesiæ receptacula pulverem dispergens ac nebulam , aliquorum obtutibus caliginem infudit tenebrosam. Quibus ex improvise visis & auditis populus perterritus , immo (quod pejus erat) pæne mente alienatus , cœpit concurrere & discurrere , incertus in quam partem se tutiùs ac rectiùs posset convertere. Interim audiebantur voces hinc dicentium , In urbe grande sævit incendium ; inde clamantium , Ecce seditione factâ multorum gladiis cæduntur jugula. Cumque pro clamoribus hujuscemodi sedandis multum , sed inefficacium , fuisset laboratum ; tandem qui erant tantis inimici machinationibus ludificati , ita gregatim eruperunt de ecclesia , ut vix pauci remanerent in illa. Tunc Episcopus , quem tantæ commotio tempestatis propellere nequivit , clamavit & dixit : Domine Jesu-Christe , solitâ fidelibus tuis gratiâ concede , ut hodie videant gloriâ nominis tui , & confusionem diaboli. Quæ verba secuta est serenitas aëris , & serenitatem recursus in ecclesiam plebis. cui venerabilis Antistes , mox sacræ doctrinæ verba effundens , adeo illa die , sibi

Spiritus-sancti gratiâ dulcedinem sermonis instillante , profuit , ut manifestè inimicum vicerit vel fugaverit , qui perturbationis nimietate ad horam p̄nc omnibus nocuit. Unde & postea fidelium devotio hanc consuetudinem pro lege cœpit habere , quò per stationes Episcopum turmatim pr̄venirent & sequerentur , ac prædicationis erogationem summa affectione amplecterentur.

ANN CH.
CM XCIV
OCT XXXI.

XXI. *Qualiter eum stolidus quidam tacitè despiciens , mox terrore ac infirmitate fuerit correptus , sed postea sanitati restitutus.*

Alio quoque tempore beato Vvolfkango in basilica sancti Pauli Apostoli celebrante Missarum sollempnia , plebs more solito aderat multa. Cumque eum ex adstantibus quidam miles stolidus veste humili adspiceret indutum , atque dehinc sacerdotalibus vestimentis videret infulatum ; plebeiâ stoliditate despexit , & cordis ore murmurans , dixit : O quàm insipiens fuit Imperator illo tempore , quo pannosum istum ac despicabilem in pontificali promotione prætulit potentibus personis , quæ abundant in regionibus suæ ditionis. Quam murmurationem qui novit cogitationes hominum , eodem momento & clementer increpavit , & evidenter ad emendationem hujus vitii manifestavit. Nam ut in Evangelio ad cogitata respondit Dominus , ita hujus hominis cogitatam murmurationem ad tempus non abscondit , quo & in præsentiarum corrigeretur , ac murmurationis malum in futurum ab aliis devitaretur. Nimio quippe terrore subitò correptus , adstantium sustentatione vix residere potuit. quem cùm videret dominus suus tremebundum & pallidum , ilico accurrens sciscitatus est quid haberet vel quid pateretur. Tum ille sacerdotibus adhibitis confessus est , quia contra virum Domini malè cogitaverit , & ob hoc periculoso timore percussus sit. quo audito idem dominus ejus putans illum remedio facili posse curari , profectus domum vexit secum , & aliquot diebus retinens , curam exhibuit. Sed cum nullatenus ibidem posset curari , reduxit eum in civitatem Ratisponam , ubi & illi contigit hujusmodi infirmitas. Ibi ergo ad Episcopum veniens , cùm vellet ægroti hominis arumnam , & suam exponere querelam ; vir Domini præveniens illius sermonem dixit : Tace , scio quid velis. Et conversus ad Vicedominum TAGININUM * ait : Frater tolle aquam benedictam juxta lectulum meum sitam , ac sparge super hominem pro foribus cubiculi stantem. qui parens jussis , resperfit aquâ virum benedictâ. Ipse verò Episcopus contra ostium crucem faciens , verba quædam salutifera tacitè protulit , & sanatus est homo in illa hora.

* V. *infra*
cap. 36.

XXII. *De cotidiana illius conversatione.*

Videtur jam dicendum , quali conversationis usu cotidie constrinxerit semetipsum. Tantâ siquidem observantiâ vixit , ut pro exempli materia jure populari possit. Quamvis enim univèrsa illius gesta nesciamus , & quæ scimus digne proferre nequeamus , pauca tamen è pluribus utcumque exprimere tentamus. Postquam igitur Præfulatus apicem suscepit , non melioribus vestimentis , non delicatioribus cibis , non mollioribus lectisterniis quàm antea fuit contentus. Vigiliis quoque & orationibus , quibus antea solebat , Præful factus persistebat. Nam sæpius circa mediam noctem tam latenter de lecto surrexit , ut eorum aliquis , qui coram ipso dormiebant , raro sentiret : intransque in ecclesiam ita obseravit illam , ut quid intus ageret nullus hominum intelligere posset. Ibi ergo usque matutinas vigilans permansit ad horas : finitis vero matutinalibus canticis , si nondum lucebat , pro lassis artibus recuperandis , vestitus parum dormiebat , & hoc totum , ac si fuisset

fer in clauſtro, agebat cum ſilentio. Cumque neceſſarium foret, ut poſt Primam loqueretur, (priùs enim lectioni vacabat) alloquio communi fuit gratiſſimus, & in tractandis ac diſponendis rebus acumine conſilii providus.

Quanta etiam obſervatione corporis & ſanguinis Domini Sacramenta celebraverit, quantisque ſuſpiriis, & lacrymis per ſpiritum contribulatum ſummo Sacerdoti ſe maſtaverit, impoſſibile nobis eſt replicare. Porro reſectionis tempore non ſolum ſe, ſed etiam convivantes, ne ſe per temulentiam ingurgitarent, obſervabat; ceteriſque avidè manducantibus ipſe parcius guſtabat, intendens magis lectioni, quam ſuæ ſemper intereſſe voluit reſectioni.

Mendici & pauperes, quos ipſe vocabat dominos & fratres, coram ſe reſidebant in ſubſelliis, ut caute perſpiceret quomodo miniſtraretur illis. In his utique ſe credens Chriſtum ſuſcipere, omnimodo ſolebat eos venerari & reſicere. Si fortè plures aſſent, pauperrimi introducebantur. Nullus tamen eorum qui foris remanebant, abſque eleemoſynæ donis vacuus diſcedebat, quia omnium eſcarum, quæ ad menſam ejus deferebantur, portio tanta reſervabatur, ut non ſolum pauperes de foris remanentes, ſed etiam circumquaque in habitaculis commorantes recrearentur. Surgens autem de prandio, reliquum tempus conſumſit legendo. Veſpertinis verò laudibus expletis, ni legitimum interrumpereſt jejunium, propter commanentes cænabat. Ingens ibi reverentia, vanitas nulla ibi habebatur. Poſt Completorium niſi orando nihil proſus loquebatur. Talis itaque erat ei conſuetudo cotidiana.

XXIII. *Quomodo Sacerdotes pagenſes admonuerit, ut ſe obſervarent.*

Inter hæc etiam egregius Paſtor pagenſes Sacerdotes qua cautela populum Domini baptizarent, & docerent ſubditos, ſollicitus inveſtigavit, ſacramentalia vaſa, miſſalia veſtimenta, libros, chriſmatis obſervationem quali tractarent induſtria diſquirit, & præ omnibus ut caſtitem ſequerentur milies inculcavit, ſubjungensque inter cetera dixit: *Quidam ita djabolicis falluntur deceptionibus, ut credant, quamvis in peccatis jaceant, illius ſacroſancti cibi ac potûs perceptione ſe purgandos. Teſtimonium quoque intulit propheticum dicens: Dilectus meus in domo mea male operatus eſt, num: quid carnes ſancta mundabunt eum? & illud: Operiebatis lacrymis altare meum, ait Dominus, ſed non reſpiciam ad ſacrificium, nec accipiam quid de manu veſtra. Quisquis igitur in ſordibus eſt, det honorem Deo, & non præſumat ad ejus ſacramentum impudenter accedere, donec lavet per pænitentiam maculas immunditiæ.*

XXIV. *Quanta ſollicitudine emendaraverit, cum quorſdam ob vini penuriam Miſſas cum aqua celebrariſſe audiret.*

Sub ejuſdem ſancti Præfulis temporibus accidit, ut vini penuriâ quidam cum aqua vel aliis potuum generibus Miſſarum celebrarent ſacramenta. quod vir Dei comperiens, tantum effudit lacrymarum imbrem, ut crederetur ſui corporis amittere ſoſpitem. Cum autem acutis verborum redargutionibus eos qui talia præſumebant feriret, & illorum deſenſiones licet inanes, quod non poſſent acquirere vinum, audiret, mox omnes vitii hujus occaſiones abſcidit hoc modo. Præcepit namque, ut per ſingulos meſes XII Preſbyteri venirent, & de cellario ſuo vinum acciperent, aliisque dividerent. cujus caritatiſſe diſtributioni convenienter aptatur ille Pſalmiſtæ verſiculus: *Diſperſit dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in ſeculum ſeculi.*

XXV. *Quod*

XXV. *Quod ita alienis, sicut sibi subditis misericordiam exhibuerit.*

Cum igitur spiritualis Pastor tali super gregem sibi commissum custodiâ vigilaret, in eos etiam, qui sub aliorum Præfulum tutela fuerant, misericordiæ viscera exhibebat. Si enim à quoquam illorum indicaretur sibi, quòd aliquod vel in divinis, vel in humanis rebus pateretur dispendium, non aliter, quàm qui sustinuit, condolens, verbis & rebus impendebat auxilium. Quæ de re familiaribus suis frequenter mussitantibus cur ita faceret, quia unumquemque suus rector providere debuisset, dedit responsum dicens: Eleemosyna græcum est vocabulum, apud nos autem interpretatur opus misericordiæ: omnia quippe bona opera, quæ in hac præfenti vita quique fideles operantur, hoc uno nomine compaginantur. Convenienter enim opus misericordiæ exercet, qui primò semetipsum, & alios sibi subiectos in Domino placita conversatione non sinit egere: deinde, sicut ait Apostolus, Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, suos non cessat proximis adjuvare.

XXVI. *Quanta industria multos famis tempore procuraverit.*

Quodam tempore cum famis acerbitas multos mortales premeret, & propter hanc necessitatem infinita populi turba ad beatum Volfgangum veniret; ille convocatis Præpositis iussit, ut unicuique de longinquis regionibus venienti quantum vellet darent, eo tamen tenore, ut cum domum repederent, dimidiam ipsius annonæ partem pauperibus erogarent; ipsosque dispensatores, ne munera super hac erogatione acciperent, artificibus obligavit iuramentis. Cumque in eadem famis tempestate quidam negotiatores, coemendi causâ frumenti, cum carpentis præterissent, ubi sanctus Præful mansitabat; mox comperientes ibidem esse eundem Præfulem, speciosa elegerunt vasa, cum quibus propinando ministratur, & pro oblatione ei miserunt. Ille verò, sicut erat læto vultu, vascula quidem suscipere iubebat, sed cibis & potibus referta cum gratiarum actione remittebat. Deinde triticea largitione consolatos ea quæ superius dictum est ratione gaudentes dimittebat.

XXVII. *De paupere quem pro furto comprehensum excusavit, eique vestimenta exhibere iussit.*

Ut autem sancti Præfulis major adhuc benignitas cognosci queat, unum ejus memorabile factum patefiat. Quando ergo semper pauperes in ejus vicinitate commorabantur, unus eorum cubiculum intrans, de cortina quæ pendeat ad lectum ejus, partem abscidens non parvam, festinanter aufugit. Unus autem de inquilinis quod factum est videns, pedetentim secutus est reum, & apprehendens, quia flagellare non ausus est, illum beato viro præsentavit. Quo facto, circumstantes ut illereus diris castigaretur verberibus, flagitando insistebant. At ille mansuetus, cui derelictus est pauper, & qui semper orphano fuit adjutor, per quasdam rhetoricas defensiones asserens majorem culpam esse eorum qui observare cubiculum debuerant, reum excusavit. Deinde conversus ad pauperem, cur ita fecisset interrogavit. Pauper verò tremebundus, utpote metuens pœnis magnis implicari, indumenti inopiam se questus est pati, hocque nuditate probavit. Tunc Vir Dei per viscera misericordiæ commotus, omnimode excusavit cum dicens: Si bene vestitus fuisset, nequaquam hoc furtum fecisset. Quapropter ex nostra munificentia, licet seriùs, accipiat vestimenta: & si ulterius, cum vestes suppetunt,

A. N. CH
CM XCIV
OCT. XXX.

tale quid perpetraverit , tunc demum luat commissa. Quibus dictis non solum iracundiam accusantium mitigavit , verùm etiam animos eorum ad eleemosynæ largitatem provocavit.

XXVIII. *Quomodo hereticum , verbis quaedam erroris arte dialecticâ proponentem , eadem arte mirificè confutaverit.*

Aliquo modo jam dictum est , quantæ pietatis & compassionis sanctus iste fuerit : nunc verbis subsequenter agnoscatur , quàm perspicacis ingenii foret contra hæreticam pravitatem. Nam sicut ab initio nascentis Ecclesiæ non defuerunt , per quorum os malignus hostis contra Fidem catholicam latrando locutus est vanitatem : sic Domino disponente non defuerunt defendentes Fidei sanctæ veritatem. Quidam igitur hæreticus , Andabatarum more , quod Verbum caro factum est oppugnans dixit : Si verbum , non est factum ; aut si factum , non est verbum. Cum autem hoc multâ intonaret eloquentiâ , accidit ut sanctus Vvolfgangus illò adveniret , & à Cæsare Ottone rogaretur talibus respondere. At ille , sicut erat in spiritu humilitatis , Quando , inquit , in habitu fumus monachico , contendere non licet. Quo dicto , ille hæreticus , contumaciâ plenus , iteravit prædicta verba. Tandem Christi propugnator coactus ait : quia non per spirituales , sed per carnalem medicandus es antidotum ; dic quid sit accidens. Ille vero multum arroganter , Accidens est inquit , quod adest & abest præter subjecti corruptionem , Rursùmque Præsul : Quot formarum sit accidens edicito. At ille protinus , sicut credimus , Dei omnipotentis confossus sagitta conticuit. Theologus autem à Cæsare simul & ab aliis efflagitatus , quamvis multum renuerit , pro eo quod erat impeditioris linguæ , succinctè disseruit. Accidens est , inquit , quadriforme. Unum quod nec accidit , nec recedit , ut aculus , & simus : aliud quod accidit & recedit , ut saturitas & dormitio : tertium quod non accidit , & tamen recedit , ut infantia & pueritia : quartum quod accidit & non recedit , ut senectus & canities. Hac ergo similitudine Filius , qui est virtus & sapientia Dei Patris , cui nihil impossibile , pro redemptionis nostræ causa induit , quasi per inseparabile accidens , humanitatem , non amittens divinitatem. Sed hæc omnia cum oculis fidei perspicienda sunt : quia , sicut beatus Gregorius dicit , Fides non habet meritum , cui humana ratio præbet experimentum. His & aliis salubribus verbis audientium corda in tantum condidit , ut ille filius Belial pro errore satisfaciens , ab egregio Doctore veniam postularer. Vir autem Domini promtior ad ignoscendum , quàm ad puniendum , aliquam ei pœnitentiam injunxit , & ne ultra profanum illud reciperet verbum , sub testimonio Christi , & sub anathemate interdixit.

XXIX. *Qualiter à Cæsare Ottone rogatus consensit in Poëmia Ratisponensi ecclesie subdita fieri Episcopatum.*

Inter tanta pietatis studia videtur pandendum , quid etiam famulus Dei egerit super gente Poëmorum. Hæc namque gens noviter per Christianam imbuta Fidem , sacrilegâ idola , licet tepidè , abjecit : sed quomodo Catholicam exequeretur Religionem , quando caruit Pastore , prorsus ignoravit. At medius Otto Cæsar , divinæ cultor præcipuus religionis , à glorioso Duce Henrico ceterisque fidelibus est interpellatus , ut quod apud ipsam gentem inchoatum esset , pro Domini amore regali potestate perageret. Talibus igitur petitionibus Cæsar libenter assensum præbuit. Sed quod Poëmia provincia sub Ratisponensis ecclesiæ parrochia extitit , peragi non potuit , nisi ipsius Antistitis præsidio. Unde Rex , legatione missa ad Episcopum , petiit , ut acceptis pro parrochia prædiis in Poëmia , sibi liceret Episcopatum efficere.

Tunc vir Dei nimium lætatus in his quæ dicta sunt, sibi primates suos convocavit, exquirens ab eis consilium, quomodo Cæsari conveniens redderet responsum. Illis autem ne petitioni tali consentiret unanimiter consulantibus dixit: Pretiosam igitur margaritam sub prædictæ latentem provinciæ terra conspicimus, quam ni venditarum comparatione rerum non acquirimus. Ideoque audite quæ dico. Ecce ego me meaque omnia libenter impendo, ut ibi domus Domini per corroboratam scilicet ecclesiam stabiliatur. Hæc ergo memorans, consensurum se Cæsari remandavit. Cumque tempus peragendi concambii venisset, tantâ favit alacritate, ut ipse privilegium componeret.

ANN. CH.
CM XCIV
OCT. XXXI.

XXX. *Quia prophetia spiritu claruerit.*

Sed neque hoc silemus, quia aliquando per prophetiæ spiritum ea quæ ventura erant quasi præsentia vidit, quod maximè in proventibus liberorum præcipui Ducis Henrici patescit. Cum enim ad eum, sicut sæpe solebat, causâ benedictionis duceretur speciosissima illius proles, HEINRICUM, qui postea Dei nutu Rex est effectus, prænominavit Regem: fratrem verò ejus BRUNONEM^a appellavit Antistitem; sororem eorum majorem, Reginam; alteram autem quam baptizavit, & de sacro fonte suscepit, Abbatissam nuncupavit. Hæc itaque, & multa alia, quæ ex ore ejus audivimus, sicut ipse prædixit, impleta cernimus.

XXXI. *Quomodo Legatus sancti Præsulis, qui ablato equo ejus jussa ambulando implere studuit, subito equum sellatum invenerit.*

Alio quoque tempore cum idem beatus Vvolfgangus inclinato jam die in vicum venisset quemdam, qui vulgo *Egilolfesheim* dicitur, legatario cuidam jussit, ut in die sequenti omnes circumquaque habitantes, qui opus haberent Confirmatione, quantocius venire intimaret. qui legatarius mox implere jussu cupiens, & ad equum iterandum currens, reperit cum furtim sibi sublatum. Quamobrem nimium tristis & dolens quid factururus esset ignorabat. Amor enim simul & timor compellebat eum celeriter implere jussu, sed implendi facultas erat nulla: quia nec spes in caballo altero requirendo, nec vires fuerant, ut tanta velocitate legationem sibi indictam perficere posset ambulando. Præterea terra imbre tunc nimis irrigata, pediti itinera præbuit ingrata. Hujusmodi igitur angustiis aliquamdiu hæsitans quid faceret, tandem confusus in Domino elegit ut ambulando jussa perficeret. Cumque in nocte tenebrosa huc illucque progredereetur, & in via lutulenta sæpius laboraretur, clamare cœpit: Miserere mihi Domine, miserere mihi & tui senior Vvolfange, attendens quantum laborem modò patior, per tua jussa discurrendo & labendo. Cumque hæc aliquotiens gemebundus diceret, prospexit comminus caballum quemdam cum freno, sellæque imposita adstare. Arbitratus autem eundem caballum non sine aliquo ascensore ibidem commorari, cœpit diligentius intueri, si quis fortè cujus esset prope maneret, pariterque vociferans interrogavit, si aliquis ibi adsit. Sed illo diu vociferante & interrogante cum nullus responderet, vel adesset, ascendit ipsum equum, implevitque Domini sui præceptum. Factâ autem die multisque qui vocati sunt ad Confirmationem in vicum suprascriptum convenientibus, inventum equum legatus obtulit coram omnibus, exquirens ab eis diligenter, cujus idem foret equus. Verumtamen nec nunc, nec postea inventus est ullus, qui hunc diceret esse suum. Ex qua re & legatus ipse, &

^a Bruno Episcopus fuit Augustensis; soror natu- / pte: altera, quæ fuit Abbatissa, videtur esse
major nomine Gisela, Stephano Hungariæ Regi nu- / Brigida, de qua supra in cap. 17.

ANN. CH
EM XCIV
OCT XXXI.

alii feticbant, quantam gratiam Dominus sancto Præfuli Vvolfkango concesserit, qui se invocantes etiam absens adjuvare potuerit.

XXXII. *Ubi in Cæsaris Ottonis expeditione, multis ex fluvii cujusdam inundatione periclitantibus, ipse securus fluvium transit, aliosque transire fecit.*

* nempe.
Axonam.
v. Sigeb.
ad ann.
978.

Cum Cæsar Otto medius propter injuriam sibi factam Francorum partes invadens hostili manu, usque Parisium perveniret; in redeundo venerat ad quendam fluvium* sui crepidinem alvei tumescentibus undis exsuperantem. Multis autem ibi periclitantibus, & vitam in aqua perdentibus, verus Dei cultor cum suis appropinquavit, vidensque tam ingens periculum, respexit in cælum, & se suosque fideliter benedicens, ipsum intrepidè monuit transire fluvium. Adhuc verò illis præ timore cunctantibus, & Francis à tergo acriter impugnantibus, ille primus sui comitatus per nomen Domini, quod semper in ore sonuit, fluvium transiens sequentes prosperavit, nullusque suorum quicquam periculi sustinuit. Tunc omnes præ gaudio mirantes & Dominum laudantes, vir humillimus ne pro miraculo hoc eum publicarent obnixè rogavit.

XXXIII. *De clerico, cui maledicendo oculorum dolorem ingessit, sed postea benedicendo sanitati pristina restituit.*

Aliud ejus mirabile factum, ut subjecti præpositis subjaceant videtur inferendum. Quadam namque die, cum de divina (ut solitus erat) religione necessaria quædam tractaret cum clericis suis, quidam illorum, cui vocabulum erat Buozzo, minùs cautè respondit. Sanctus verò famulus Domini velut ex consperione paullulum irascens, devotando suppliciter suis maledictum oculis ingessit. Mox hujusmodi maledictione finitâ, ille prædictus homo gravem passus est oculorum dolorem. Cumque postea beatus Præful videret cum in choro sedentem cooperto capite, sicut mos est ægrotantium in oculis, misericordia motus accessit ad eum, & quid doloris pateretur exquiri. At ille dolorem oculorum questus, humiliter ab eo benedictionem postulavit. cujus dolori compatiens sanctus Vir, oculos ejus signavit, sicque sanitati pristina restituit. Sed ne pro hoc signo divulgaretur, quasi promedela faciem lavare jussit.

XXXIV. *De muliere demoniaca curata.*

Cum idem Præful tempore quodam federet juxta cæmentarios apud sancti Pauli monasterium, mulier quædam ab immundo vexata spiritu ante illum deferebatur. Sed mox ut ante præsentiam ejus venit, cadens in terram miserabiliter cœpit fatigari. Sanctus autem Domini fumulus suspirans, ad nos
 » qui secum tunc fueramus dixit: Si dignus essem quicquam ab omnipotente
 » Domino impetrando accipere, pro nulla re libentius Dominum deprecarer,
 » quàm ut suum plasma dignaretur à maligni hostis incurfu liberare. Hoc au-
 » tem illis qui digni sunt à Domino exaudiri relinquentes, nos vel aliquos
 » psalmos compatiendo interim dicamus. Tunc psalmodia imposita, lacryma-
 » biliter pro ea orationem fudit. At illa jacens quasi dormiendo per omnia
 » membra contremuit. Interea nobis quid facturum esset intendentibus, ille suspi-
 » ciens, Tollite inquit eam, domumque reducentes, si possit, aliquid reficite.
 » Quâ sublatâ & refectâ, nos eam liberatam esse comperiebamus, sed nemo
 » nostrum ausus est diffamare.

XXXV. *Item de alia muliere demoniaca curata.*

Item alia mulier à dæmonio obfessa coram illo deducta est. Vir autem Domini favores humanos fugiens, ad eos qui ferebant dixit: Quid mihi vestros advehitis infirmos? ducite eam in ecclesiam orantes pro illa: forsitan in hoc Deus vos exaudiet. Et quoniam tempus erat congruum, mox sequens Missam celebravit. Quâ celebratâ, qui aderant omnes præter infirmam exhibebant. Unus autem de capellanis sub saugmario abscondens se filtro, quid acturus esset diligentius intuebatur. Porro sanctus vir brevi oratione completa egredi cœpit. cui eadem mulier dæmoniaca obviam stans, solito more bacchata est. At ille confidens in Christum, quasi percutere eam vellet, palmam extendit, occulteque dixit: Exi nequissime. Tunc sicut ille qui absconditus erat fatebatur, intolerabilis fœtor sentiebatur. Deinde mox liberata cecidit, & Domino gratias egit. Beatus autem Præsul egressus dixit qui adstantibus ministris: Ite citius, & mulierem illam de ecclesia ducite, & si velit, date illi manducare, pariterque ne ulterius pro hac causa ad nos veniat interdicit. Quibus verbis satis declaratur, quantâ sollertiâ, qualique industria omnem fugerit intentionem cenodoxiæ, malens interdum se immitem simulare, quàm hominibus placere.

XXXVI. *Qualiter Vicedominum suum, tonitruum fulgurumque terrore moribundum, sanitati reddiderit.*

Inter hæc etiam quid Vicedomino suo, cui nomen TAGINI, cujus quoque superius * mentionem feci, contigit, non prætereundum videtur. Is etenim præcipuè sancti viri Vvolfkangi familiaritate fungebatur, & merito, quando per omnem fidei profectum ejus se subdebat obsequio. Dum igitur essent Vveltinopoli ^a in æstatis tempore, quadam die, sicut æstivis solent temporibus, tonitrua cum coruscationibus mugire cœperunt. Qua de re Episcopus, & qui secum fuerant perterriti, cum omni precum diligentia se munierunt. Cumque nimio tonitruum coruscationumque terrore afficerentur, tandem gravis ictus tempestatis tremendæ intonuit, ut ipsius habitaculi murus ex magna scinderetur parte. Tunc & prædictus Vicedominus ita examinatus effectus corruit, ut omnes qui aderant existimarent eum aut mortuum, aut cito moriturum. Præsul autem manu comprehendens eum erexit, & ut viriliter ageret, & in Domino cor ejus confortaretur admonuit. sicque semivivum reddidit sanum. Ipse etiam Vicedominus postmodum serenissimi Regis Heinrici munificentia Parthenopolis * Archiepiscopatus ^b sublimatur dignitate.

XXXVII. *De quodam Rubilocensis ecclesie agrato per ejus benedictionem sanato.*

In territorio Rubilocensis ^c ecclesie quidam homo contrariâ valitudine per tempus diuturnum adeo tabefactus est, ut pane per annum integrum fastidio edendi laboraret, & alimentorum solatia, quæ sospitatis gratia exposcit, percipere non potuisset. Hic itaque ad sanctum Vvolfkangum legationem mittens, ut ab ejus pietate remedium aliquod consequeretur suppliciter exorat. Quo audito vir Dei omnimode excusavit, dicens se non tanti

^a Vveltinopolis, *Vveltinburg*, ad Danubium, inter Ingelstadium & Ratispomam.

^b Is ab Arnulfo monacho laudatur à probitate, cleemosynis, castitate, & vestitus mediocritate. *Non enim*, inquit, *verebat terram, sicut multi facere so-*

lent, tunicis & palliis magne pretio acquisitis. Hujus corpus septimo post obitum anno integrum fuisse repertum idem Auctor tradit.

^c Concilio Ravennatenfi sub Johanne Papa XI scribit, *Reginoldus Rubilocensis ecclesie Episcopus.*

ANN. CH.
CM XCIV
OCT. XXXI.
Infirmi
communis

esse meriti, per quod hujusmodi virtus posset adipisci. Cumque diu tractaret populatam effugere favorem, & ægroti adimplere petitionem, velut ob aliam causam Missas celebravit: & per fidelem presbyterum infirmo corpus Dominicum transmisit. Quo accepto paullulum obdormiens, deinde cibi potusque refectioem suscipiens, iterum quietis usus est supplemento. Sicque mentis & corporis sanitate recepta, Deo gratias agens surrexit, & postea incolomis permansit. Ad hæc etiam si retexere volumus, quibus manum pro benedictione imposuit, & quot gustato pane quem benedixit ab infirmitate liberabantur, tædiosum forsitan lectori videbitur. Unde his omissis, ad ejus transitum properemus scribendum.

XXXVIII. *Quomodo per Danubii decursum in orientalem Pagoaria plagam profectus, corporisque molestiâ præventus, ibi obierit.*

Igitur post multa pietatis & æquitatis opera, quibus Domino servire studebat, quibusque ecclesiam sibi commissam regebat sæpe nominatus sæpiusque nominandus venerabilis Præsul Vvolkangus, cum Ratispone constitutus rerum necessitate poscente in orientalem Pagoaria regionem iter suum destinaret, febricitare cœpit. Quam corporis molestiam vir Domini non solum vigiliis & orationibus, sed etiam elemosynis quasi præsciis futurorum præveniens, totum quod habere potuit per manus pauperum in gazophylatium Christi transmisit: sicque partes orientis petiturus, illi qui nescit occasum, sedulis precibus vitæ suæ commendavit excursus. Cumque per Danubii decursum ventum esset ad locum qui dicitur Puppings*, ultra tendere non valebat, quia tempus resolutionis instabat. Ibi ergo supernâ se visitante gratiâ, cognoscens cito fore complenda quæ sibi per visionem olim fuerant revelata, jussit ut in oratorium beati Otmari, quod ibi situm erat, portaretur, & ante altare ejus deponeretur. Quod cum factum esset, aliquantulum ex infirmitate convalescens refedit, & per Confessionem^a primum se expiavit. Deinde omnes qui aderant, pro fide, spe, & caritate satis luculenter admonens, eos ac universos sibi commissos cum intimis suspiriis Domino sanctisque ejus commendavit: sicque Viatico sumto, humo tenus se prostravit. Tunc æditui sive cubicularii ejicere tentabant de ecclesia omnes, exceptis familiaribus secum ex more commanentibus. quos vir Dei prohibuit dicens: Referate ostia, nullum qui velit introire prohibete. Non enim nos, qui sumus mortales, erubescere debemus nisi ex malis operibus, cum mortis debitum necessario exsolverimus: quandoquidem Jesus-Christus qui nihil morti debuit, nudus mori non erubuit in cruce pro generis humani salute. Adspiciat quisque in morte nostra, quod paveat & caveat in sua. Dominus misereri dignetur & mihi misero peccatori mortem nunc subeunti, & cuique eam timide ac humiliter adspicienti. Hæc cum dixisset, reverenter oculos clausit, ac velut in somno pausans, in pace quievit.^b

Sic animam sacris cælorum reddidit astris.
Si quæris tempus lector quo contigit istud;
Anteriore die fuit ingrediente Novembre.

* Puppings.

Confessio
& Viaticum.

a

»

»

»

»

b

XXXIX. *Qualiter post sancti viri obitum præsul Hartovicus, & Aribo Comes advenientes, una cum reliqua plebe corpus ejus ad Ratispone urbem devexerunt, ibique in sancti Emmerammi ecclesia sepelierunt.*

Cum hæc omnia nocturno tempore finirentur, sequenti mane funereas ex-

^a Arnulfus monachus, & oratorum accipiens, ait, per Confessionem primum se expiavit. | crologio S. Emmerammi, quo die bonæ memoriæ Vvolfgangus Episcopus obiisse dicitur, uti etiam exprimitur in versu sequenti.

^b Nimirum prid. Kal. Novemb. ut in veteri Ne-

sequias parantes cœperunt anxiami , unde possent Episcopum acquirere. Interea venit Juvavenſis * Præſul venerabilis. HARTVVICUS & ARIBO Comes quidam , viro Domini inter laicos cariffimus. Hos quoque illò adventuros nocte præterita venerabilis Præſul Vvolfkangus innotuit , poſt longa ſilentia , & corporis moleſtiam relaxatam , ad adſtantes ſubitò dicens : Mundate domum , parate hoſpitiũ , quia hodie ad nos venient hoſpites boni. Et ut credatis quia verum dico , hoc erit vobis ſignum. Navis in qua ferebantur bona domni Hartvici Archiepiſcopi , & Aribonis Præfeſti naufragium in Danubio perpeſſa eſt , ſed per miſericordiam Dei homines ſalvi facti ſunt , & iidem domini mox poſt obitum meum huc adventuri erunt. Factumque eſt ita , & ab eiſdem advenientibus unà cum populo fidelium copioſo corpus beati Vvolfkangi ſuſceptum in die à tranſitu illius ſeptimo ad civitatem Ratiſponam honorificè eſt perlatum. ubi cum apud ſanctum Petrum ^a fuiſſet ſuſceptus , ac vigiliarum Miſſarumque celebrationibus Domino foret commendatus , ſuſtollentes cum magna reverentia , portabant eum per ſingula urbis monaſteria , noviffimè verò ad eccleſiam beati martyris Emmerammi , cujus honorem , dum vixerat , intimo affectu excolebat. quã Miſſarum ſollempniis , & exſequiarum officiis ritè peractis , magnificè atque honorificè ibidem ſepultus eſt , in ordine Pontificum ^b duodecimo , ſatis congruè numero ſacro in tali viro deſuncto : in quo Dominus miraculis variis poſtea manifeſtavit , quia hunc cum principibus populi ſui collocavit.

ANN. CH.
CM XCIV
CCT XXXI
* *de Saitz-
bourg.*

XL. De demoniaco , qui à cementariis ad locum ubi ſanctus Vvolfkangus obiit deductus , mox ſanus factus eſt.

Poſt felicem ſancti Præfulis Vvolfkangi exceſſum , plurimas virtutes , & ſigna oſtendere dignabatur gratia divina per illum : quorum quædam negligentia , & oblivione faciente ad cognitionem noſtram minime pervenerunt , quædam verò relatione ſideli comperta , prout poſſumus , explicare tentabimus. Et hoc in primis dicendum , quia cum provinciales unà cum civibus loci ipſius , quo ſanctus Præful deſunctus eſt , convenirent , ut meliorem & majorem baſilicam conſtruerent , (nam de lignorum materia prior erat ædificata) quadam die murali inſiſtentibus operi , quidam adductus eſt energuminiſ. quem artiſces miſeratione divina moti apprehendentes , in illum locum , ubi ſanctus Dei famulus ſpiritum exhalavit , proſtraverunt : ubi mox per ſancti viri merita ſanitatũ recepit gaudia. Deinde etiam locus ille à diverſis languentibus frequentabatur , & multi reſtitutione ſoſpitatũ ſibi conſolabantur , quia , ut beatus Gregorius dicit , plerumque accidit , ut majora ibi quo ſanctorum reliquiæ non habentur proveniant miracula , quàm ubi eorum recondita ſunt corpora.

Greg. lib. 2
Dial. cap.
38.

XLI. De eo , qui ferro conſtrictus , ad ejus ſepulcrum venit , ſed abſolutus rediit.

Homo igitur pauperculus quidam , qui ob criminum multorum perpe-
trationem circulis ^c ferreis in utroque brachio fuit conſtrictus , & ex hoc gra-
viſſimis cotidie ſuppliciis afflictuſ , cum multa ſanctorum loca pro ejuſdem
cruciatũ remedio , commiſſiſque ſcleribus abolitione perluftraſſet ; divina
tandem miſeratione reſpectũ , ferri ligamen , quod in uno geſtabat brachio ,

^a Id eſt in eccleſia cathedrali , quæ S. Petro dedica-
ta eſt. | Epifcòpo diximus ad annum 931.
^b Ejuſdem numerum habet Arnolfus , qui & Epif-
copos ſingillatim recenſet. Hundius Vvolgangum ter-
tio. decimo loco numerat. Lege quæ de Turone | ^c De ejuſmodi pœnitentiæ genere lege Præfatio-
nem Sæculi 2 num. 41. & ſimilia exempla paſſim
occurrunt hiſ in actis. Vide ſuperiorem tomum pag.
72 & 215.

ANN CH.
CM XCIV
OCT XXXI
4

per sancti viri ADALPERTI^a merita amittere meruit. Deinde etiam quoniam sancti Vvolfgangi famam per longinquas audivit regiones, ad Ratispontanam veniens, ibique ante sepulcrum ejus orationi insistens, alterius circuli cruciatu absolutus est.

XLII. *Quomodo Regi Heinrico in visione apparens, per senarii numeri descriptionem imperialem designaverit dignitatem.*

HEINRICO Rege necdum Cæsaris vel Imperatoris dignitatem obtinente, apparuit sanctus Vvolfgangus in somnis visione tali. Visum namque est ei, quod manens in sancti Emmerammi ecclesia, accederet orandi gratiâ ad beati Vvolfgangi sepulcrum in ecclesia eadem situm. Cumque ibidem Dominum, sanctumque Vvolfgangum precibus intimis conaretur exorare, subito videbatur ei ipse sanctus adstare, & hujusmodi verbis eum appellare. Intuere diligenter litteras in muro, qui est secus tumulum meum scriptas. Erat autem ibi, sicut videbatur, solummodo scriptum: POST SEX. Evigilans vero Henricus Rex tractatione diuturna secum revolvit paucissima hujus visionis scripta. In primis ergo arbitratus quod post sex dies esset moriturus, multa dispensat pauperibus. Cum autem sex dierum numerus præteriret, & nil in se corporalis molestiæ sentiret, putavit ad sex menses pertinere, & eadem cœpit timere. Transacto verò & hujus numeri spatio, nihilque eo infirmitatis passo, arbitratus est hunc numerum ad sex annos pertinere: ideoque quæ & supra cœpit timere. Cumque sex annorum numerus integer pertransisset, & septimi anni dies revolutus venisset, Cæsaris dignitatem per apostolicam suscepit consecrationem. Tunc tandem sentiens qualis esset sua visio, gratias egit Domino, sanctoque Vvolkango, qui sibi talem revelare dignatus est dignitatem.

XLIII. *De quodam ceco illuminato.*

Quidam homo cæcitate multatus, ad sepulcrum beati Vvolfgangi accessit. Cumque ibi preces uberrimas effudisset, subito visu recepto exauditus, Domino, sanctoque Præfule gratias egit.

XLIV. *De muliere debili apud ejus tumulum sanata.*

Alio quoque tempore mulier quædam debilis pro spe recuperandæ salutis deportata est à suis in ecclesiam beati Emmerammi martyris. in qua dum ante altaria reptando magis quàm ambulando petitione sedula sanctorum exquisisset suffragia, tandem ex labore vel ægritudine fatigata, secus tumulum sancti Præfulis Vvolfgangi resedit humi. Cumque misella corpore ac mente inclinata, ejus precibus & meritis se adjuvari exoraret; subito lateris ceterorumque membrorum contractio nodosa est soluta, ac tam vehementer disrupta, ut sanguinis effusio diffunderet in pavimento. Tunc mulier primum exterrita præ timore cœpit clamare: deinde exsiliens sana, grates reddidit Deo, sanctoque Vvolkango.

XLV. *Item de quodam agroto per ejus merita sanato.*

Homo quidam nimis ægrotus orandi gratia venit in beati Emmerammi ecclesiam. ubi dum se sanctorum meritis postulare liberari ab in hærente sibi diutina ægrotatione, demum decubuit juxta sancti Vvolfgangi tumbam: ibique feliciter soporatus, quemdam virum staturâ procerum & canicie vene-

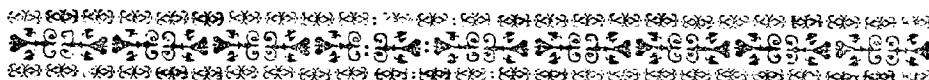
^a Pragensis forsân Episcopi, cujus acta inferiùs post hanc Vitam

randum ad stare vidit, atque ab eo dictum audivit: Ut quid tu hic? aut cuius rei gratia advenisti? At ille respondit: Domine propterea huc miser veni, ut saner à languoribus, quibus jam per annos plures laboravi. Tunc venerabilis heros virga pastorali, quam gestare videbatur, tangens eum dixit: Surge citius: ecce enim sanus factus es. Mox qui jacebat quasi mortuus, per merita Præfulis Vvolfgangi à somno ægritudinis excitatus exsilivit, & præ gaudio clamans in quantum potuit, Dominum sanctoque illius laudavit ^a.

^a Præter auctores laudatos in Observationibus præviis, quidam Monachus S. Emmerammi sub annum M LXXV, forsan Othilonus, S. Vvolfgangi vitam emendasse & scripsisse dicitur in libello, qui editus est in tomo 4. Analectorum.

E X P L I C I T.

CIRC. AN.
CM. XCV.

DE VENERABILI MARIA ABBATISSA PRAGENSI,

Ubi de crectione ejusdem urbis Episcopatus, deque DIETMARO primo Episcopo.

1. **N**ON prætereunda hoc loco est memoria MLADÆ seu MARIÆ, Pragensis Abbatissa, Boleslai Boëmorum Ducis, cognomento Pii, sororis, cui Pragensis Episcopatus institutio tribuenda est, uti discimus ex Chronico Magdeburgensi ms. ad cujus oram hæc leguntur.

2. Anno Dominicæ Incarnationis DCCCC LXVII, Idus Julii, Dux Boëmiae, cui agnomen SÆVUS BOLIZLAUS, malè mercatum fraterno sanguine, scilicet beati martyris Vvenezlai, Boëmiae Ducatum cum vita amisit. Cui filius ejus æquivocus suus in principatu successit, multum dissimilis patri moribus bonis & conversatione spirituali. Erat enim vir christianissimus, Fide catholicus, pater orphanorum, defensor viduarum, & clericorum, & peregrinorum, præcipuusque ecclesiarum fundator. Nam, ut in privilegio ecclesiæ sancti Georgii in Praga legitur, XX ecclesias crexit, & eas omni ecclesiastica utilitate ampliavit. Hujus fuit soror, nomine MLADA, virgo sacra, litteris erudita. quæ cum orationis causâ Romam venisset, & à Papa Johanne XIII hujus nominis benignè suscipitur: ibique aliquamdiu degens, monasticis disciplinis imbuitur. Dehinc Papa consilio Cardinalium, immo volens novæ ecclesiæ subvenire, consecrat eam Abbatissam, mutato nomine MARIAM, dans ei sancti BENEDICTI Regulam & abbatialem virgam. Quæ Pragam rediens, & à fratre suscepta, obtulit ei litteras Apostolici, quarum formula hæc fuit.

JOHANNES servus servorum Dei, Boezlao catholicæ Fidei alumno, apostolicam benedictionem. Justum est benivolam aures justis accommodare petitionibus, quia Deus est justitia, & qui diligunt Deum justificabuntur; & Omnia diligentibus Deum cooperantur in bonum. Filia nostra soror tua, inter ceteras haud abnegandas petitiones, cordi nostro dulces intulit ex parte tui preces, scilicet ut nostro assensu in tuo Principatu, ad Dei laudem & gloriam Ecclesiæ, liceret fieri Episcopatum. Quod nos utique læto animo suscipientes, Deo gratias retulimus, qui suam Ecclesiam semper & ubique dilatat, & magnificat in omnibus nationibus. Unde apostolica aucto-

cc. Johannis
cc. XII lit-
cc. teræ de
cc. inti-
cc. tuendo
cc. Episco-
cc. patu Pra-
cc. gensi.

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

Nnnnn

CIR AN
CA. XCIV.

ritate & sancti Petri potestate, cujus, licet indigni, tamen Vicarii sumus, annuimus & collaudamus, atque incanonizamus, ut ad ecclesiam sancti Viti & sancti Vvenzlai martyrum fiat sedes episcopalis: ad ecclesiam verò sancti Georgii martyris sub Regula sancti BENEDECTI, & obedientia filiae nostrae MARIÆ sororis tuæ, constituatur congregatio Monialium. Verumtamen non secundum ritum aut sectam Bulgaricæ gentis, vel Ruziæ, aut Slavonicæ linguæ: sed magis sequens constituta & decreta apostolica, unum potiorum, ad placitum ecclesiæ totius, eligas in hoc opus Clericum, latinis adprime litteris eruditum: qui uti vomere, novalia cordis gentilium scindere, & triticum bonæ operationis ferere, atque manipulos frugum vestræ justitiæ Christo reportare sufficiat. Val.

Dietmarus
Episcopus.

Statim, ut jussum fuerat, consilio Ducis & Abbatissæ ecclesia sancti Viti decernitur futuro Episcopo; & ecclesia sancti Georgii martyris ad præfens datur Abbatissæ, sorori Ducis, Mariæ. Igitur quidam de Saxonia, vir eloquens ac litteratus, Ordine Presbyter, ac professione monachus, nomine DIETMARUS, olim causâ orationis venerat Pragam. qui Duci cognitus, & amicitiam ejus adeptus, præsertim quia Slavonicam linguam perfectè sciebat. Hunc per Legatos evocat. Tunc Clerum, & primates terræ, ac populum convocans, precibus & monitis efficit, ut eum sibi in Episcopum eligant. Qua re, postera die peracta, ad Imperatorem Ottonem eum direxit, orans per litteras, ut in Episcopum Boëmiis ordinaretur. Quod Imperator consilio Principum & Præfulum consulens Christianæ novitati, fieri jussit. Qui à Mogontino Archiepiscopo consecratus, in civitate Praga, modulante Clero & Duce, populoque concinente susceptus, ecclesias à Fidelibus in multis locis constructas consecravit, & multos gentiles baptizavit.

3. *Ex his intelligimus, quantum Ecclesia debeat Mariæ studio in rem Christianam; quantum eidem Ordo noster, cujus hac in Boëmia veluti antesignana censenda est. Aeneas Silvius Miladam vocat, Dubravius Mladam, ut Chronographus Magdeburgensis. Ille Dietmarum, qui primus ecclesiæ Pragensis creatus Antistes, natione Saxonem dicit eodem in libro, scilicet Historia Boëmica cap. 16. hic Dietmarum è Saxonia oriundum, in eademque Saxonia sacris & religione apud sodales Magdeburgenses initiatum, nempe in sancti Iohannis monasterio, cujus proinde Monachus fuit Dietmarus.*

Adalberti
electio.

4. *De ejus obitu hac lego ad marginem Chronici Magdeburgensis sub anno cmlxxxiii. His temporibus mortuus est Thietmarus, Pragensis ecclesiæ primus Episcopus. Interea rediens philosophiæ de castris, ubi decem aut plus militaverat annis, non modicam librorum copiam referens, aderat spectabilis heros, nomine VVOGTEH, qui postea dictus est ADALBERTUS, adhuc Ordine Subdiaconus. qui velut tener agnus inter oves, de sui Pastoris morte mærentes, sedulus exhibebat exsequias funebres, orationibus diurnis instans & nocturnis, & largis elemosynis. Quem Dux BOLIZLAUS & ejus Optimates in tam bono opere devotum cernentes, juvenem nimis renitentem rapiunt, & adducunt in medium dicentes: Nolis, velis, noster Episcopus eris. Facta est autem hæc electio non longè ab urbe Praga, in opido Levi-gradeo, xi Kal. Martii, eodem anno quo obiit Thietmarus Episcopus, qui III Nonas Januarii decesserat. Ea tempestate rediens de bello Sarraceno, adiit Veronam Imperator OTTO secundus: ad quem Slavonica manus cum electo pergit Episcopo, ferens à Duce legationem, & Cleri ac populi petitionem, quò eorum confirmet electionem. Igitur serenissimus Imperator eorum annuens petitioni, III Nonas Junii dat ei anulum & pastoralem curam*: & VVILLEGISUS Mogontinus Archiepiscopus, qui ibi fortè aderat, & cujus suffraganeus erat, jussu Imperatoris consecrat eum in Episcopum, vocans eum Adalbertum. Nam Archipræsul Magdeburgensis ADALBERTUS olim cum chrismate confirmans, hoc nomine vocitaverat. Consecratus III Idus Junii,*

* f. virgam.

venit in civitatem Pragam nudis pedibus, & omni plebe modulante episcopalem cathedram infedit. Hujus præclari Pastoris consilio, & fororis suæ Mariæ interventu, Dux Bolizlaus quidquid Præsul Pragensis hodieque possidet, vel quidquid Abbatissa Maria optavit dari suo cœnobio, gratuita utrisque pietate concessit, & Canonum auctoritate confirmavit. Sciendum quod Cosmas Pragensis ecclesiæ Decanus, cujus hæc verba sunt, hanc electionem & consecrationem anno Dominicæ Incarnationis D C C C C L X X I X ascribit: cum conventus ille post bellum Sarracenorum, Veronæ ab Ottone secundo habitus, cujus ipse in eodem loco meminit, Dominicæ Incarnationis D C C C C L X X X I I I acciderit. *Hactenus vetus auctor, qui hæc scripsit ante annos quingentos.*

4. *In hac narratione observanda est Adalberti pietas in Dietmarum defunctum: quem alter ejusdem Adalberti vita scriptor ab nigris spiritibus ad tartareum chaos portatum dicit, idque Adalberto compertum fuisse. At certe immerito, quando quidem Adalbertus ipse orationibus diurnis & nocturnis, largisque elemosynis ei parentavit, ab his officiis temperaturus, si de perpetua ejus damnatione certus fuisset. Istius Anonymi sententia inde orta videtur, quod Dietmarus morti proximis proluxa oratione errata sua (qui mos est hominum etiam piissimorum) exaggeravit, teste priori Auctore, quod Auctores illi nimis crudè interpretati sunt. Certè longè aliter de eo sentit Aeneas Silvius ex communi Boëmorum traditione, apud quem Dietmarus opinione sanctitatis insignis predicatur. Porro Tetharatus vocatur Dietmarus ex lectione Bollandiana apud priorem illum auctorem: ubi Adalbertus dicitur consecratus fuisse Episcopus in festo Apostolorum Petri & Pauli. Non ergo I I I Id. Junii, ut præmissus Chronographus scribit. Quamdiu supervixerit Maria Abbatissa, nobis non liquet.*

VITA GUIDONIS II EPISCOPI ANICIENSIS, MONASTERII S. PETRI eadem in urbe conditoris.

CIRC. AN.
CM XCV.

Ex Gallia Christiana & tomo 2 Bibliotheca Labbeana.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

GUIDONES seu Vuidones duos ecclesia Aniciensi saculum nonum ac decimum peperere. Prior anno D C C C L X X V I Concilio Pontigonensi subscripsit, & paullo post in Caroli Calvi diplomate à nobis in tractatu de Re Diplomatica edito memoratur. Alter Fulconis Boni seu Pii Andegavorum Comitis filius, Gaufridi Grisagonella frater dicitur his in actis, quod etiam Andegavensium Consulibus gestis consentaneum est, ubi hac lego. Fulco tres habuit filios, primogenitum Gosfridum: alter Guido Episcopus Podii, tertius Drogo. *Quidam hic, loco Grisagonella, Martelli agnomen perperam substituerunt, ut ex Andegavensium Comitum serie manifeste colligitur.*

Guidonis acta hic recudimus, non ea quidem adductivazione, quod eum inter calites adscriptum uspiam legerimus: sed quia in Monasterii S. Petri conditione, & in charta de Treuga & pace à nobis in libro de Re Diplomatica edita, pietatis insignis, & animi ad Deum conversi exempla suppeditat. Ante adeptum episcopatum Cormaricensis cœnobii monachus fuisse dicitur, ejusdemque loci postmodum Abbas, uti & Villa-Lupa, Ferrariensis, & S. Albini apud Andegavos monasteriorum. Ejus meminuit Gregorius papa V in Concilii Romani fragmento veteri canonem quartum exhibente, in quo Pontifex Stephanum, Stephani Comitis Gabalitanii & Adalbaida sororis Guidonis nostri filium, sanctæ Vallavenfis ecclesiæ dictum Episcopum, ut omni

Acta. SS. Ord. S. B. Saculum V.

Nnnnn ij

CLER. AN.
CM. X. V.

or sine sacerdotali careat, auctoritate apostolica indicit, eo quòd à Vvudone vivente Episcopo, avunculo & præcessore suo, sit electus sine Cleri & populi voluntate; ac post ejus mortem contra Cleri & populi voluntatem à duobus tantum Episcopis non Comprovincialibus sic ordinatus. *Hinc tamen rei videmur obstare Gesta Consulium Andegavensium. Cum enim Guidoni nostro juniorem fratrem, Drogonem nomine, addidissent, de illo sic ferunt. Drogo à Fulcone nimis dilectus, quia eum in senectute genuerat, peritia litterarum & artium liberalium e locutus, benignitate Hugonis regis in episcopatum Podii fratri successit. Hinc enim ut confiteri oportet Guidonem nostrum non solum Drogonem fratrem, sed etiam Stephanum sororis filium episcopos ante mortem designasse. quod tamen non advertit, nedum impune tulisset Papa Gregorius. Ad hæc Theodardus ex monacho Aureliacensi cathedram Aniciensem tenebat anno CM. XCVIII ex synodi Romane præscripto, cujus Theodardi Silvester papa II meminit. Dicendum ergo Drogonem ante Concilium Romanum male parte episcopatus munus remississe, Stephanum vero fidenter à Synodo fuisse rejectum. que sane Guidonis nostri sanctitatem haud multum commendant. Nescio an nebulis istis ne involveretur Odo Giffeyus, utrumque fratrem Aniciensium Episcoporum albo inferere refugerit. Similem forte ob causam ab aliis quoque prætermisfos notant Sammarthani, qui & Guidonem post annum CM. XCIII decessisse, & in condito ab se S. Petri monasterio quiescisse subnotarunt. Ignotus dispositionis ultima dies.*

Guido Abbas Cormariensis,

I. **U**T vir quidam ex nobili Francorum progenie ortus, GUIDO nomine, qui providentia Dei disponente traditus à parentibus litterarum studiis, relictis sæcularibus pompis, Monachus factus in cœnobio quod vocatur Cormariacum, viriliter militans ibi sub Regula sanctissimi Benedicti. Patre verò illius monasterii migrante ex hac luce, fratrum concordante consensu, Abbas ibidem eligitur, atque juxta morem canonicum benedicatur. Sublevatus autem ita bonis fulsit moribus, ut etiam fama bonitatis ejus perveniret ad aures Regis Franciæ, cujus Rex idem innixus consilio disponebat quod beneplacitum erat Deo, & utile populo.

tum Episcopus Aniciensis,

2. Quo in tempore Aniciensis ecclesia viduata suo Antistite, à clero & populo ipsius civitatis unanimiter legati mittuntur ad Regem, ut daret illis utilissimum pastorem, præfatum scilicet Abbatem, cui erat frater germanus nobilissimus Comes GAUFRIDUS, cognomento Grifogonella. Unde Rex nimium gavisus, convocans electum virum, multa prece monuit, tunc ut pergens ad Podium, fieret ibi animarum pastor sibi, & populo fidelissimus procurator. Hæc ille audiens, nec citius consentiens, Rege cogente, velit, nolit, fratribus valedicens, sumtis inde focis ad eum missis Aniciense iter aggreditur. Hoc factum audientes PONTIUS & BERTRANDUS nepotes, Aquitanix clarissimi Consules, cum matre eorum ADELAIDE sorore ipsius venerunt ei obviam, se & sua ei dantes: cum quibus Podium ingressus, fit magna processio clericorum, fit grandis exsultatio laicorum, quod Deus eis talem patronum dedisset.

Ecclesiæ res vindicat.

3. Pontificali igitur cathedra sublimatus, cogitans assidue de tenenda pace, de rebus ecclesiæ, quas vi abstulerant raptores hujus terræ, jussit ut omnes milites ac rustici de Episcopatu convenirent in unum, auditurus ab eis quale sibi de regenda pace darent consilium. Ipse verò apud Brivatensem vicum nepotibus suis mandans congregare exercitum, omnibus de pontificatu suo ordinatis in unum in prata sancti Germani, quæ sunt prope Podium, quæsit ab eis ut pacem firmarent, res pauperum & ecclesiarum, nonas, primitias ablatas redderent, ut sic, sicut decet fideles Christianos, ita se haberent. quod illi dedignant, jussit exercitum suum à Brivate tota nocte venire, mane volens eos constringere, ut pacem jurarent, & pro ipsa tenenda obsides darent, rura & castella beata Mariæ, & res ecclesiarum quas rapuerant dimitterent. quod factum fuit Deo auxiliante.

Canonicos communi vitæ adstringit.

4. Postquàm vero Deus omnipotens cuncta sibi subjiciens, dedit ei tranquillam & serenam pacem, convocavit majores ecclesiæ, dicens eis voluntatem suam esse, ut clerici ibidem Deo servientes haberent communiter victum

^a Inde ejus charta de treuga & pace, edita in libro 6 de re diplomatica pag. 577.

& vestitum sufficienter. Hac de causa bipartita oblatione altaris beatæ Mariæ, dedit unam partem Canonicis Deo & ejus Genitrici die ac nocte fervientibus: alteram verò reservavit suis usibus. Præterea cum Truano Decano, optimo viro, magno ingenio fecit incidi rupem, quam vocavit Aculeam, in cujus cacumine ædificavit ecclesiam in honore beati Michaëlis Archangeli^a, quam similiter, prius tamen à se dedicatam, cum magnis appendiciis dedit prædictis Canonicis.

CIRC. AN.
CM. XCV.

5. His ita compositis, divina inspirante clementia, dum idem dominus Guido, sanctæ Vallavensis Ecclesiæ superno nutu Episcopus, sollicita investigatione mentis arcana secum discuteret, qualiter pastorali officio à Deo sibi commissio ad utilitatem suarum ecclesiarum seu cœnobiorum, atque animæ suæ profectum, & ceteris quæ præfulari curæ congruere videntur, die nocteque invigilare deberet, semetipsum erga id officium pontificatus in multis Deum offendisse referens in terrâ, Judicis Christi examinatione perculsus, Domini benignum cœpit implorare auxilium, ne universæ carnis iter perficeret, priusquam quicquid deliquerit pro posse satisfaceret. Unde Dei gratia succurrente, cum studiosè secum tacita cogitatione revolvens, qualiter [peccatorum] fasciculos Deo propitio deponere potuisset, sibi [memoriæ] accidit, quod ut Ecclesiæ decus augetur, per multas civitates sint Monasteria: ipsa verò Aniciensis cui præfesset tali religione viduata manebat. Quocirca decus Vallavensis ecclesiæ augmentare contendens, ut peccaminum molem sibi internus Judex remitteret, in Aniciensis urbe cœnobium constituere Deo largiente disposuit. Suam igitur dispositionem suæ sorori ADELAIÐÆ Comitissæ, suisque filiis, videlicet PONTIO & BERTRANDO ejus nepotibus, & cunctorum Canonicorum collegio manifestavit. Cunctis hoc laudantibus, in prædicta Aniciensis urbe pro animæ suæ omniumque Episcoporum, qui ante se in eadem urbe pastoralem curam rexerunt, & suorum successorum, necnon STEPHANI sui cognati, Adalaidæ sororis, eorumque filiorum Pontii & Bertrandi, & omnium Aniciensis ecclesiæ Canonicorum animarum redemptione, suorumque peccatorum remissione, quamdam ecclesiam sub nomine Monasterii ædificavit, quam in beati BENEDICTI honore, & in Christi nomine ædificavit. Postea verò quadam die ipso domino Guidone Episcopo jam prædicto in Capitulo Aniciensis personaliter existente, dictis Canonicis ad hoc specialiter vocatis, ex quorum numero erant venerabiles viri GUIGO Præpositus Aniciensis & Valentiniæ ecclesiæ Episcopus, Truanus Decanus, PETRUS sancti Petri Abbas Vivariensisque * ecclesiæ præful, GUITARDUS etiam Vivariensis * ecclesiæ Archidiaconus, & Abbas Robertus, qui tunc sanctæ Aniciensis ecclesiæ erant Canonici, cum ceterorum Canonicorum collegio in Capitulo residentium, per ferulam sui pontificatus indagatricem tradidit prædictæ ecclesiæ seu cœnobio prædicto de sanctæ Mariæ Aniciensis terra, cunctis Canonicis consentientibus, in territorio * Vincenensi quamdam villam, quæ dicitur Illa, cum omnibus juribus & appendiciis suis, quæ ad Episcopi partem pertinere videntur, excepta dumtaxat capella quæ in ipsa villa est ædificata, atque in honore beati Cypriani Episcopi & martyris consecrata, vivente Truano Decano: post cujus obitum similiter dedit ipsam capellam cum toto dominio suo, sive cum universa hereditate quæ ad ipsum pertinere videtur, quæ est in ipsa villa Fustessina de vinea, & in villa de Thauliaco mansus unus. Rursus de proprio prædio in Vivariensi territorio, in villa nomine Gimellis mansos duos, quos acquisivit de Guidone Desiderii nepote. In alio autem loco, in territorio Vellaico, in villa quæ vulgo nominatur * Citracius, totum quod modò ipse dominus Guido Episcopus in dominium tenere videretur, videlicet prata, vineas, campos, silvas & appendarias duas: & in eodem Vellaico, in villa quæ

Monasterium constituit Anicien,

in honorem S. Benedicti,

* al. Vincenensis illudque dicitur.
* al. Vincenensis.

* al. Vivariensi.

* al. Citracius.

^a Ad eam c c x x gradibus ascenditur.

CIRC. AN.
CM XCV

* al. Fimes.

* al. Aicardi.

Decimam
oblationum
tradit.

* Sic.

Charta id
firmatur.

Lanciacus dicitur, mansum unum, quem Roffredus Canonicus in beneficio tenebat in villa sancti Germani, unam appendariam ad gallinas nutriendas: & in eodem Vellaico, in pago quem vocant * Fiver, unam ecclesiam in honore sancti Juliani dedicatam, suo Episcopo Aniciensi subiectam, à suis nepotibus Pontio & Bertrando accepit, eo quod jam præfatum Guigonem Præpositum captum violenter à beatæ Mariæ Aniciensi ecclesia Minate duxerunt. In ipsa autem civitate, cui præesse videtur, unum molendinum quem nonaginta solidis Petrus sibi vendidit, & unum furnum quem ab Hugone

ARCARDI * Abbatis nepote, ob canonicam pro pretio sexaginta solidorum accepit; & in ipsa civitate de terra illa, quam vulgus proprie terram sanctæ Mariæ nominat, quam Episcopus ipsius loci in propriis usibus tenere semper solitus est, totam sepulturam, & in Alverneo quoque territorio clausum unum, quem de Gomberto presbytero centum solidis comparavit.

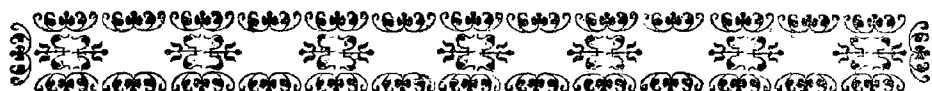
6. Insuper pro cunctorum utilitate laborare contendens, & ut sui successores indeficientem à totius bonitatis Largitore mercedem pro temporali dispendio accipiant, ex omnibus quæ in ecclesia ceterarum Vallavensium matre, quæ cunctis sibi subjicientibus pontificali cathedra excellenti eminet, Christo Dei & hominum mediatori pro requie defunctorum, & salute vivorum oblata fuerint, decimam partem jam prædicto cœnobio tribuit, ut ita cœnobitæ sub beati Patris Benedicti Regula in eodem monasterio Christo famulantes, decimam partem sub futuris Episcopis ex eorum semper medietate accipiant. Super hæc omnia unam integram canonicam ex quadraginta dedit: ut omnes Canonici, tam præsentis, quàm præteriti & futuri, sic in ipsa societate perenne, Deo concedente, bonum valeant adipisci. Hæc autem omnia quæ supra descripta sunt, sic leguntur eo tenore, sicut ipse dominus Guido Episcopus prædicto cœnobio tradidit: ut cœnobitæ ibi degentes Christo Domino pro salute vivorum & requie defunctorum fervientes, proprietario jure ita habeant, teneant, firmiterque possideant, ad suorum ipsiusque cœnobii utilitatem dispensent: quatenus meliorando in ipsa semper ecclesia maneant, & numquam nisi ad Ecclesiæ & eorum utilitatem ab ipsa recedant. Canonicorum verò congregatio ut partem sempiternæ remunerationis à Deo accipiant, pro ejus rogatu promiserunt, se talem securitatem pro stabilitate hujus prædicti Monasterii post mortem ipsius Guidonis Episcopi à futuris Episcopis ipsius loci petere, & hoc pro consuetudine ac lege teneri laudaverunt, qualem pro sua parte altaris & communia *. Sic enim futuri Episcopi ipsius loci omnia, quæ Canonici ex eadem Aniciensi ecclesia in in sua parte habent & habere videntur, & jurejurando conservare promiserunt: ita res hujus Monasterii suprascripti, ut quæ Deo propitio ibi donatæ fuerunt, nullomodo à semetipsis & Episcopis minorari jurejurando promittant.

7. Denique pro certiori securitate & stabilitate, ut certius credatur, & firmitus teneatur à se & à suis successoribus, hanc chartulam in præsentia Canonicorum præfatus dominus Guido Episcopus scribere rogavit. quam manu propria inferius litterarum apicibus roborans, cunctis sanctæ Aniciensis Ecclesiæ diversorum ordinum Canonicis, quorum nomina inferius descripta habentur, propriis manibus firmare præcepit. Nimis enim inhonestum & indecens, atque omnibus bonis moribus & operibus contrarium videtur, ut quod ordinatum est ad ecclesiasticam utilitatem, alter quærat perperam fundere; & quod suo debet studio crescere, perniciosè tentet pervertere. Quapropter si instigante diabolo aliquis inquietare tentaverit hujuscemodi ordinationem, non ad dexteram Dei Patris omnipotentis collocari mereatur, sed cum Daran & Abiron quos terra deglutivit vivos, accipiat partem hereditatis mortiferæ, & cum Juda pessimo mercatore: adveniant super eum universæ maledictiones,

quæ scriptæ continentur tam in novo quàm veteri testamento. Actum est autem hoc in Aniciensî civitate Idus Aprilis, luna xvii, anno Incarnationis DCCCCXCIII, Indict. vi, epacta... concurrente vi, feliciter. Hinc cartulam firmaverunt TRUANUS Decanus, GUIGO præpositus, Valentiniensis Ecclesiæ Episcopus, PETRUS Abbas Vivariensis Episcopus Canonicus, ADEMEUS* Abbas Canonicus, GUITARDUS Abbas Canonicus, Theothardus Canonicus, Rosfredus Canonicus, Arnaldus Canonicus, Robertus Custos ecclesiæ Canonicus, Adenan Canonicus, Vibernus Canonicus, Serva Canonicus, Odolicus Canonicus, Agærinus Canonicus, Petrus Canonicus, alter Petrus Canonicus, Rohandus Canonicus, alter Bertrandus Canonicus, Hugo Canonicus, Isterius Canonicus, Arricus Canonicus, Beraldus Canonicus, Agitori Canonicus, Ganelinus Canonicus, Strocardi Canonicus, S. ADALAIDÆ, S. PONTII, S. BERTRANDI, S. AGNI Vicecomitis, S. Adegerrii, S. Guilielmi, S. Bertrandi, S. Stephani, S. Prædentis, S. Ricomerii, S. Hugonis.

CIRC. AN.
CM. XCV.

*al. Ade-
marus.

DE S. GEBEHARDO EPISCOPO CONSTANTIENSI AD RHENUM.

ANN. CH.
CM. XCV
AUG. XXVII

1. **E**PISCOPATUS Constantiensis ad Rhenum complures tulit Episcopos ex Ordine sancti Benedicti, præter Johannem sancti Galli discipulum, omnes tum ex Augiensî, tum ex sancti Galli monasterio: quod nonnullas ex his beneficos, quosdam sibi infestos expertum est. Cum enim principio Constantienses Episcopi eisdem fere sancti Galli essent Abbates: factum est ut eorum successores cœnobium istud jure perpetuo sedi suæ subicere tentaverint: cujus rei inquisitio inter chartas seu formulas à Goldasto editas reperitur num. xcvi. Post obitum sancti Othmari Abbatis sancti Galli à restitutione primi. JOHANNES monachus Augiensis, teste Ratperto, Constantiæ Episcopus ordinatus, amborum regimen suscepit cœnobia. Abbatem Sancti-Gallensem fuisse ante pontificatum colligitur ex charta XLIII, quæ data est anno x regnante domno Pippino. Nec prætereunda est inter alias charta XII, inscripta Johanni Episcopo & Abbati unâ cum Monachis suis sub norma SANCTÆ REGULÆ BEATI BENEDICTI constitutione degentibus. Data anno XII regente Karolo. Quod observare visum est ad revellendam quorundam suspicionem de alia Regula eisdem loco post restitutionem imposita: quam suspicionem alii etiam Auctores, à nobis alias memorati, abunde refellunt. Post Busonem Johannis secundi successorem, Constantia sedem obtinuit ERENERIDUS Abbas Augiensis. Hunc excepit SIDONIUS ejusdem loci monachus. Sancti Gallensibus infestus: Sidonium JOHANNES tertius, & ipse Abbas Augiensis: cujus tempore Augienses & Sancti-Gallenses à Carolo M. eligendi Abbatis libertatem obtinuerunt. Mortuo Eginone Johannis successore, Constantiensem ecclesiam rexit VVOLFLEOS ex sancti Galli monacho, cujus monachi charta existat ordine xxvi, data anno xv Ludovici Regis. Post eum sederunt Salomon I, Patecho, Gebehardus I, & Salomon II, quos monachos fuisse non video. Salomoni secundo successit Salomon tertius, Abbas sancti Galli primum secularis & Frater conscriptus, deinde monachus, ac demum Episcopus Constantiensis, mortuus anno DCCCCXIX. Ejus successur Notingus anno DCCCCXXIV locum fecit Conrado Episcopo, GEBEHARDI secundi decessori, quem Gebehardum Fvion, & Menardus nostris adnumerant.

Episcopi
Constanti-
ensîs ex
monachis.

Johannes 2

Erenfredus
& Sidonius
Johannes 3.

Vvolfleos.

Salomon 3.

an Gebe-
hardus 2.

Conradus
inter Fra-
tres conscri-
ptos S.
Galli.

2. Sed antequam de eo dicere incipio, mihi videtur observanda formula, quâ Conradus inter Fratres conscriptos sancti Galli receptus est. Formula hæc apud Goldastum ita habet in tomo 2, pag. 183. Anno post incarnationem Verbi divini DCCCCLVIII, Indictione XII, imperante serenissimo Cæsare Ottone I, exspectabilis excellentiæ vir domnus Chunradus Pontifex Constantiensis ecclesiæ venerandus, venit ad monasterium sancti Galli, cui tunc Abba probatæ sanctitatis PURCHARDUS præfuit, causâ orationis, & pro redintegranda conditione divinæ ac fraternæ dilectionis, quam pridem cum Abbate ejusdem cœnobii Thietone, & postmodum cum religioso successore ejus Cralone fecit, Fratribus uniformi conspiratione concordantibus, ut ob amorem ejus ac multimoda munificentie suæ beneficia, tum privatis specialiter, tum in commune bonum universaliter collata,

ANN. CH
CM. XCV
AUG. XXVII

tam singulari, quàm generali oratione semper ejus memoria ab omnibus frequentetur: annonam quoque Fratribus constitutam pro salute corporis atque animæ ejus pauperibus cotidie erogandam, quousque vitæ hujus consummaverit cursum. Et postquam Deo vocante exutus, terræ corpus, celo spiritus reddatur, ad anniversarium & insuper trigésimum depositionis ejusdem firma ratione devoverunt, quod usque hodie Deo gratias expletum, & inefugabili devotione observandum tenetur. Tempore verò prænotato, id est sabbato ante Dominicam Indulgentiæ, idem eximius Præsul eundem sanctum locum ingrediens, honorificè susceptus, ut dignum erat, crastinum diem crucem cum ramis palmarum tollendo, Dominum sequendo, Missas spiritualiter celebrando, quàm plures de Monachis & de clero diversis gradibus salubriter ordinando, viam mandatorum Dei cunctis generaliter mira ac paterna doctrina prædicatione ostendendo, innumeros etiam utriusque sexus unctione chrisimatis sanctæ Fidei aggregando, in divinis laudibus lætus exegit. Die autem tertia congregatis ad collationem Fratribus, ipse invitatus eo, stetit in medio Fratrum, memorans, licet bene recolentibus, qualia & antea polliciti sunt: & ut de novo fraternitatis communio renovetur, petit ut in oratione, quæ omni die fit in basilica sancti Petri ab omnibus pro Imperatore, pro ceteris benefactoribus & tutoribus nostris, ei specialiter pro vinculo caritatis psalmus c XLII canatur; & in eadem Missa, quæ ibi fit pro defunctis, tres missales orationes illo tamen vivo, quasi esset defunctus, agantur. *Hactenus formula, in qua duo consideranda sunt. Unum, Ordines sacros in Dominica Palmarum, quæ Indulgentiæ vocatur, à Conrado fuisse collatos, quod nusquam legere memini. Alterum, tres orationes de defunctis pro eo adhuc vivente. quali esset defunctus, in Missa quotidiana recitatas. De eodem Conrado facta est mentio supra in Actis sancti Udalrici Episcopi Augustani.*

Duo notanda.

Gebhardi acta.

* Petershausen.

Monasterii S. Gregorii conditio.

3. *Conrado susceptus est GEBHARDUS, quem Heppidamus Kebehardum vocat. Anno DCCCC LXXXV Kebehardus Episcopus efficitur. At præferenda videtur sententia Hermannii, qui Gebhardi pontificatum sex annis præverit his verbis: Anno DCCCC LXXIX Constantiæ Gamenolfus Episcopus obiit: eique Gebhardus nobilis & venerabilis Præsul succedens, xvii annis ecclesiam rexit, qui basilicam sancti Gregorii in ripa Rheni, Abbatiamque suis ex prædiis construxit. Jam dicitur Petri-domus*. Et hanc quidem causam esse puto, quod Gebhardus in fastos nostros relatus sit, nempe ob constructionem Abbatie Ordinis nostri, nam in tota ejus Vita nihil de monastica ipsius professione legitur, neque apud alios idoneos auctores. Hæc Vita duobus libris à Felice Manilio, ex antiquorum relatione & traditione anno Domini M D XI conscripta est, qualem eam ex chartis miss. monasterii Petershausensis anno M DC IV publicavit Henricus Camsius: quæ denuo in Chronico Constantiensi à Johanne Pistorio recusa est anno M DC LIV. Gebhardus nobilissima Alamannorum stirpe, patre Uzone Rationorum Comite oriundus dicitur. A beato Conrado Constantiensi Episcopo educatus, post Gaminolfum Conradi successorem (quod sanctus ejus alumnus ei prædixerat) in sedem ejus ecclesie promotus est. Anno Dominicæ Incarnationis DCCCC LXXXIII, episcopatus autem sui IV, suis ex prædiis monasterium sancti Gregorii Papæ in ripa Rheni fluminis juxta Constantiam civitatem construxit, deputatis illic duodenis Fratribus. Situs autem templi ad occidentalem plagam versus est, secundum formam basilicæ Principis Apostolorum Romæ constructam formatum est: propter quod eundem locum Petri-domum appellavit. Decimo anno ecclesiam in honore sancti Gregorii dedicavit, eamque multiplicibus & magnificis sanctorum reliquiis cumulavit: inter quas etiam brachium sancti Philippi Apostoli ab Ottone tertio Imperatore sibi cum aliis plurimis condonatum, summo studio ibidem collocavit. Postea Romam profectus, à Johanne Papa xv impetravit libertatis privilegium, quod refertur in eadem Vita, ex qua hæc carptim depromimus. Quin etiam caput sanctissimi Papæ Gregorii ab eodem Pontifice obrinuisse dicitur. Sed uno ante sæculo Ansegius Archiepiscopus Senonensis istud à Johanne VIII acceperat, teste Clario in Chronico sancti Petri Vivi, in tomo 2 Spicilegii pag. 716.*

4. *Ad hæc quadam de istius cœnobii conditione referuntur in Chronico Constantiensi: ubi Gebhardi Canonici donatio adducitur, ecclesie Constantiensi facta ex rebus suis: cujus rei charta sic habet. Noverint omnes tam præsentis quàm futuri, quod ego Gebhardus sanctæ Constantiensis ecclesie frater indignus, cogitans pro remedio animæ meæ... cum consensu fratrum meorum & Advocati mei Udalrici (sic in ejusmodi donationibus Alemannicis interveniebat Advocati facultas) juris mei proprietatem, quam parentum successione in locis Oberndorf... dignoscor habere, trado ad sanctæ prædictæ Constantiensis ecclesie cœnobium, Fratribus Deo ibidem assidue famulantibus, cui vir summæ religionis & doctrinæ Conradus Episcopus regimine speciali præfectus esse videtur: ea tamen conditione, ut ego eandem ad me recipiens proprietatem, vel alius ejusdem fraternitatis, quemcumque voluerit censum inde persolvat singulis quibusque adhuc in posterum annis festivitatis sancti patris nostri ac venerabilis Papæ Gregorii prædictis Fratribus, sicut canonica monstrabit regula, sumat. Acta Constantiæ IV Idus Martii, præsentis & consoveniente prædicto*

prædicto Advocato Udalrico, necnon & aliis testibus, &c. *Ubi vides magnam Gebhardi in Gregorium M. venerationem. Addit Chronographus, Gebhardum se vixisse hæc prædia in beneficium recepisse, quæ postea Episcopus factus eidem ecclesie restituit, ea conditione, ut ter in anno cum sollempni processione ipsam monasterium aleant, singulisque vicibus pro ejus anima Missam cantent; & insuper in festo sancti Gregorii publicam de eo festo Missam decantent, Monachique chorum regant, & ad altare m'ntrent, & ad Clericis ea die de supra dictis præiis duo talenta & quinque solidi ad servitium dentur. In ecclesia monasterii cryptam fecit ab occidentali, in qua aquæ puteum fodit, & altare sancti Martini in ea collocavit, quod postea Gebhardus tertius destruxit: Super cryptam sanctuarium fecit, ubi altare principale in sancti Gregorii honore constituit, super quod ciborium nimis speciosum fabricavit. Cum igitur columnas quatuor de ligno illic fecisset, & figuram vitis in eo fabricari disposuisset, opidanos Constantienses induxit ad ferendas suppetias in curam ornatum, quod & fecerunt. Unde columnas argento vestivit, easque super bases lapideas decentissimè sculptas constituit; supra ipsarumque columnas arcus quatuor posuit, quas à parte una exaurato argento, ex altera autem deaurato cupro vestivit. Super arcus autem & columnas tabulam posuit magnitudinis tantæ, ut totum operiret ciborium, in medio fenestram habens rotundam, & ipsam in circuitu intrinsecus aurato cupro operitam: inferius autem marginem habebat prominentem, quam argento vestivit. Ipsa autem tabula erat per totum ex inferiori parte aurato cupro decenter operata, habens quatuor Evangelistarum imagines elato opere in transversum; cui per quatuor partes erant laminae affixæ argenteæ, & in unoquoque latere conscriptus erat versus unis aureis litteris descriptus qui sequitur.*

ANN. CH.
CM XCV
AUG XXV. I

Ciborium.

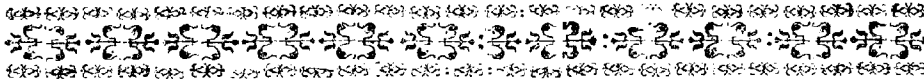
af. calato

*Hoc opus exiguum diversis avibus actum
Fert tibi, Gregori, supplex devotio servi
Præsulis indigni, quem tu cum plebe fideli
Conjungas turmis precibus, Pater alme, supernis.*

Ædificia quoque plurima fecit hic venerandus Antistes admodum pretiosa, tam in choro, quam in ecclesia & circa altare, quæ per quosdam Abbates postea immutata sunt, quædam etiam vetustas auferebat. Præsertim enim muri basilicæ erant ex omni parte pulcherimè depicti, ex sinistra veteris testamenti materias habentes. Venetiarum namque Episcopus modium plenum graeci coloris, qui Lazurius dicitur, contulit: quam picturam Conradus Abbas ex toto deleverat, quoniam antiquitas jam abstulerat decorem. Hæc fusius retuli ex prædicto Chronographo Constantiensi ad exhibendam eorum temporum ornamentum ecclesiarum.

5. Obiit sanctus Gebhardus, inquit Chronographus, vi Kal. Septembris anno DCCCXXVI, sepultus in basilica sancti Gregorii à se constructa. Eosdem annum & diem Manitius: at Hermannus annum præcedentem assignat his verbis: Constantiæ Gebhardus Episcopus venerabilis obiit, & in basilica sancti Gregorii Papæ à se constructa sepultus quiescit: eique LANTPERTUS, habitu & professione monachus, in Episcopatu succedens præfuit annis XXXIII, qui templum sanctæ Mariæ ex parte diruens ampliavit. Hæc sufficiant de Gebhardo condicione insignis monasterii Gregoriani, cuius prima colonia, teste Bruschio, ex Cella-Meginradi cœducta est sub Beringero primo Abbate. Hanc coloniam ex eo loco submisit sanctus Gregorius Abbas, de quomox agendum.

Gebhardi
obitus.

V. GREGORII ABB. EINSIDLENSIS ELOGIUM HISTORICUM.

ANN. CH.
CM XCVI
NOV. VI. II

I. **M**AGNO PERE dolendum est, quod huius Abbatis GREGORII, quem in superioribus non semel laudavimus in Bennone & Eberhardo, nemo veterum ad posteros transmisit. Nam ex reliquis istius avi monumentis apparet magnum virum fuisse, cuius acta multum profuissent ad documentum & exemplum posterorum. Sed hoc dispendium utcumque sarcire conabimur, contexendo ejus Elogio ex prisca monumentis, quorum bonam partem Christophorus Hartmannus in Annalibus Eremitæ Deiparæ Matris accuratè retulit.

Vita non
scripta.

1. Sed principio quadam præmittenda sunt de THIELLANDO Abbate ejus Act. SS. Ord. S. B. Sæculum V. OOOO

Thietlan-
dus de cellor
ejus.

ANN. CH.
CH. XCVI.
NOV. VIII.

decessore, qui Eberhardum Abbatem primum excepisse memoratur. Eisi enim Hermannus Contractus in vulgariis libris Thietlandum primum dicat, aliud tamen nobis persuadent Ottonis littere suo loco à nobis memoratæ, in quibus Otto Eberhardum Abbatem vocat. De Thietlando ita legitur in Chronico Hermannii Contracti, prout à *Causio* vulgatum est, & in veteri codice ante annos trecentos scripto: Anno DCCCC XLV Thietlandus Patruen. id est Pater venerabilis, primus Abbas loci. Fortasse hunc sibi viventi substituit Eberhardus, ne qua fraus in eligendo post suum obitum successore intercederet. quod aliis in locis passim isto seculo actitatum. Idem Auctor ad annum DCCCC XLVII. Thietlandus Abbas monasterii Eremitarum, qui fecit glossam super epistolas sancti Pauli. Burchardi Alemannie Ducis fratrem Hartmannus appellat, idemque refert Ottonis diplomata duo post Eberhardi mortem Thietlando concessa: quorum primo Rex quaedam res juris sui in Ducatu Alamannico, in Comitatu Burchardi Ducis, Turgovve nuncupato, in villa Aschinza * talem proprietatem, qualem Gundramus Comes in ipso loco obtinuit, sibi que ob perfidiam sui reatus iusto iudicio publicè in jus regium est dijudicata, ad monasterium Meginrades cellam in proprietatem condonat, VIII Id. Janu. anno Inc. Domini DCCCC LVIII Indiçt. II. Actum Polithe. Guntramnus iste majestatis damnatus erat, quod Liutolfo, adversus Ottonem patrem rebellanti, adhaesisset. Aliud Ottonis diploma rogatu Burchardi Ducis, eximii post Hermannum Einsidensium fautoris, confirmat libertatem eligendi Abbatem, Eberhardo nuper concessam. In eo autem diplomate locus vocatur primum Erberhardes-cella, ubi idem prædictus Dominus Eberhardus heremita ecclesiam in honore Dei genetricis Mariæ & sancti Mauricii, ceterorumque Sanctorum Dei à fundamentis ædificavit, ac cetera ædificia monachis ad inhabitandum construxit. LUTOLFUS Cancellarius ad vicem Vvillhelmi Archicapellani subnotavit III Non. Febr. anno Dominicæ Inc. DCCCC LXI, Indiçt. IV. Actum Ratisbona. Thietlandus obiit anno DCCCC LXIV.

* *Eschantz.*

Gregorius
Anglus nobilissimus.

Tribem. ad
ann. 956.

3. Venio ad Gregorium, qui apud vulgatum Hermannum, anno DCCCC XLIX ad Cellam-Meginradi venit. Nobilissimus ibidem appellatur. quo titulo Regum filii non raro ab antiquis insigniti sunt. Et quidem Gregorium ex regia Anglorum stirpe progenitum ferunt, Adelstani Regis fratrem & Egidis, quæ Ottoni M. primis nuptiis locata, Liutolfum peperit. Tribemio in Chronico Hirsaugiensi filius Regis Angliæ appellatur. Sanè ex Anglorum stirpe procreatum memorat anonymus scriptor in libro de vita sancti Vvolfgangi Episcopi Ratisponensis superius relatus: cujus auctoris egregium testimonium hoc loco adduci opera pretium est. Ait itaque auctor iste, Vvolfgangum adjunctis sibi duobus adolescentibus concepisse desiderium vita religiosa. Quod ut Deo præstare posset, propter artiozem monasticæ disciplinæ observantiam, ad Monasterium Solitariorum, in Hercinia silva habitantium, profectus est. Ei monasterio tum præerat religiosus & spiritalis Pater, ex Anglorum stirpe procreatus, GREGORIUS, qui in juventute patriam, parentes, & feminam ipsi desponsam reliquerat, & monasticum vitæ genus complexus fuerat: cujus vitam virtutibus ornatissimam, ne ab instituto desectamus, hic pertexere nolumus. Utinam id præstitisset Anonymus ille! cui certè magnam habemus gratiam, quod Gregorii patriam, stirpem, conjugium, & virtutes paucis verbis nobis indicavit. Ut verò Gregorio genus regium tribuamus, eum tamen Adelstani fratrem haud fuisse constat ex omnibus Scriptoribus Anglicanis, quorum plerique quatuor tantum filios, præter filias, Edvardo Adelstani patri assignant, Adelstanum ex Egvvina concubina; Edvvinum, Eadmundum, atque Edredum ex Edgiva. At Vvillhelmus Malmesburiensis monachus, ceteris accuratior, tres Edvardi uxores numerat, & quinque ex eis filios, nempe Ethelstanum seu Adelstanum ex Egvvina; Ethelvvardum atque Edvvinum ex Elfleda; ex Edgiva Eadmundum & Edredum, nulla Gregorii mentione facta: cujus neque fortuna, nisi nec nomen, ulli predictorum convenit. Quid-

quid sit, Gregorium Anglum, & quidem nobilissimum fuisse ex prædictis constat, & se in Einsidlenſe monasterium recepisse anno DCCCC XLIX, postquam Romæ in Calio-monte monasticam vitam instituisse, ut postea dicemus.

ANN. CH.
CM. XCVI.
NOV. VIII.

4. Ex omnibus Gregorii factis ea sola rescimus, quæ ex variis instrumentis ab Hartmanno relatis colligere possumus. Nam ut ne quid dicam de litteris Leonis Pape VIII de consecratione ecclesiæ Einsidlenſis, insigne mihi videtur Ottonis diploma primum in commendationem Gregorii, qui vivens vocatur sanctissimus vir, cunctis virtutibus pollens. Ita enim Otto loquitur. Noverit omnium fidelium nostrorum sollicitia, qualiter BURCHARDUS Dux nostram deprecatus est clementiam, quatenus pro Dei amore, loco qui vocatur Meginrades-cella, ubi Domnus Eberhardus eremita ecclesiam in honore sanctæ Mariæ sanctique Mauricii, ceterorumque sanctorum Dei, Hermannique Ducis adjutorio, à fundamentis ædificavit, & cetera ædificia Monachis ad habitandum construxit, cui prius præerat beatæ memoriæ vir illustris Eberhardus, quem & modò sanctissimus vir, cunctis virtutibus pollens, Gregorius nobiliter regit, & Monachis Deo ibi sub regulari disciplina militantibus præest, privilegium nostræ auctoritatis, quam ceteris Monachis concessam habemus, electionemque concederemus. Annuit Imperator, jubetque, ut post obitum venerabilis præfati Abbatis Gregorii, Monachi ejus qui supervixerint, monachicamque vitam Deo auctore in præfata Cella observaverint, ac illorum successores, amodo & deinceps firmissimam habeant potestatem eligendi quemcumque inter eos Abbatem voluerint. Data x Kal. Febr. anno Dominicæ Inc. DCCCC LXV, Indiæ. VIII, regnante Domino Rege Ottone anno XXII, imperatoris autem potestatis anno II. Actum in Sindliczesovvo.

Varia privilegia imp-
petrat.

5. Eodem anno & die, cum crescente Monachorum numero, loci facultates alien-
da multitudini non possent sufficere; pietate & religione mota Adelheidis Augusta
Ottoni auctor fuit, accedente etiam Burchardi Ducis & Hariberti Curienſis Episcopi
suffragio, ut sufficientes reditus suppeditaret, conferendo Uffenovvam * insu-
lam, lacui Tigurino vicinam, cum aliis prædiis adjacentibus. Sed quia insula
hæc juri & dominio Antistitæ Seckingensis subiacebat, solumque usum-fructum à
Bennomis tempore Eremitæ isti Einsidlenſes perceperant; alia prædia Seckingensibus
Otto regia liberalitate refudit, uti testatur ejus diploma, in quo hæc leguntur.
Noverit omnium fidelium nostrorum . . . industria, qualiter dilecta conjunx
nostra Adelheida nostræ serenitatis excellentiam deprecata est, quatenus ec-
clesiam sanctæ Mariæ, in Cella Meginradi eremite constructam, Deoque
dicatam sublevaremus: hujusmodique precibus assensum præbentes, ipsius
interventu & Purchardi nostri Ducis, necnon Haritperti Antistitis nostri con-
solatu *, ob æternam remunerationem & remedium animæ nostræ, quasdam
res juris nostri prælibatæ ecclesiæ Abbati Gregorio, ceterisque servis Dei se-
cum nunc & in posterum per succedentia tempora in præfata Cella Deo mi-
litantibus, ex integro condonavimus, cum omnibus ad easdem res Uffenovvâ
justè & legaliter pertinentibus in Ducatu Allemannico, in Comitatu Zurich-
govve. . . . Hæc videlicet præscripta loca, quadam proprietatis nostræ curte
in Comitatu Adelberti Rhatia vocato, Scana dicta, cum ecclesia & omnibus
pertinentiis ejus, necnon in eodem Comitatu Portum-Rivanum, navigium
cum naulo, per concambium legitimæ transmutationis de Abbacia Seckching-
ga perpetualiter commutavimus. . . . Data x Kal. Febr. anno Inc. Domini
DCCCC LXV, Indiæ. VIII. Actum in Augia. Ottonis Magni memoria sol-
lemnis ob benefactorum recordationem apud Einsidlenſes agitur V III Idus Marti,
tametsi Novis excessit è vivis.

* Uffenovv.

* idest con-
sultu.

6. Alia diplomata, numero undecim, Gregorio ab Imperatoribus Ottone secundo
& ejus filio æquivoco concessa, producit Hermannus: quorum aliis antea & donatio-
nes confirmantur, aliis nova conferuntur. Primum est confirmationis, datum XIX
Kal. Septemb. anno DCCCC LXXIII, Indiæ. x v. Actum in sancti Galli monast-

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

O o o o o ij

ANN. CH.
CM. XCVI.
NOV. VIII.

terio cisalpino. *Secundum est exemptionis à vectigalibus in Turego civitate persolvi solitis*, Actum Augiæ insulari XVI Kal. Septemb. ejusdem anni. *Hæc duo vivente patre, ubi se coimperatorem dicit. Tertium est confirmationis*, Actum Eristein VII Kal. Janu. anno DCCCC LXXV, Indiët. IV. *Quartum est confirmatio libere electionis Abbatis, datum ibidem eodem die & anno. Quinto confirmantur donationes ab Ottone patre factæ in Quadravedis cum nova accessione*, XVIII Kal. Feb. anno DCCCC LXXIX, Indiët. VII. Actum in Eristein. *Sextum est confirmatio commutationis, datum ibidem eodem die & anno. Septimi argumentum est nova donatio ab Ottone facta de Berovia, Vangensi capella & aliis prædiis: ubi notanda hæc verba in Gregorii commendationem. Omnibus... patere volumus, qualiter nos divinæ retributionis præmia prospicientes, ob petitionem & interventum Gregorii cujusdam Abbatis religiosi monachi, ad Abbatiam suam, cui ipse regulari vita & imitando dignè exemplo præfideret, in loco qui dicitur Meginrades-cella &c. Data IV Kal. Feb. anno DCCCC LXXX, Indiët. VI. Actum in Helpite. Hactenus diplomata Ottonis secundi. Octavum, quod est Ottonis tertii primum, rogatu Theophana ejus matris & Conradi Alamannorum Ducis concessum, ratas habet anteriorum Imperatorum largitiones, apud Ingilenheim, VI Kal. Novemb. anno DCCCC LXXXIV, Indiët. XIII. Nonum est confirmatorium, datum IX Kal. Febr. anno DCCCC XCII, Indiët. V. Actum Franconvrti. Decimo rata habetur commutatio facta inter Hildebaldu[m] Episcopum Vormatiensem & Gregorium Abbatem. Data V. Id. Decemb. anno DCCCC XCV, Indiët. VIII, ibidem. Undecimum denique, Ottonis tertii quartum, solito Adelheidis aviæ & Conradi Ducis favore indultum, prid. Kal. Novemb. anno DCCCC XCVI, Indiët. X. Actum in Broxole, id est Bruxellis. Ex quibus omnibus liquet, quanta fuerit Gregorii apud Imperatores auctoritas, quanta in res monasterii sui sollicitudo. Utinam tantam curam de rebus ab eo piè gestis habuissent posterì, ut non esset necesse nos in his minutis, cum meliora desint, occupari.*

Gebehardo
coloniam
suppeditat.

7. *Inter hæc pia facta censenda est informatio cænobii sancti Gregorii prope Constantiam, ita, ut superiori anno diximus, fundati à Gebehardo Episcopo, de quo hæc leguntur ex ms. codice apud Hartmannum. De Cella quoque sancti Meginradi, quæ dicitur ad Solitarios suos, monachos sanctus Gebehardus normam vivendi & regimen habere decrevit, quoniam monachi illius cænobii tunc temporis fuerunt famosissimi. Coloniam istuc ex Cella-Meginradi sub primo Abbate Beringero eductam fuisse Bruschius tradit. Tres ejusdem loci Abbates, Vvaltarium, Sigisfridum, & Adelbertum, indidem acceptos fuisse ex Actis Gebehardi Hartmannus commemorat. Ex eodem Meginradi cænobio acciti sunt Monachi primi, qui Murense monasterium instituerunt seculo sequenti, ut in Murense historia legitur, Spirembergii edita anno 1618. Inde etiam eodem seculo accepti sunt Monachi ad celebrem reformationem monasterii Hirsaugiensis, quam Trithemius memorat in Chronico suo Hirsaugiensi.*

Vvolfgangum
suscipit.

8. *Sed nihil magis Gregorium commendat, quàm susceptio & in monasticis institutis eruditio Vvolfgangi Episcopi sanctissimi, qui artioribus regulis implicari desiderans, in Suevia apud cænobitas, qui Solitarii vocantur, monachum professus est, uti Arnolfus ex Comite monachus tradit, & nos ex eo & ex Anonymo supra, ubi de sancto Vvolfgango. Hoc factum aliæque, quæ hæcenus attigimus, paucis comprehendit codex Einsidlensis, ex quo Hartmannus ista depromsit. Gregorius de Anglorum Regibus ortus, nuptiis sibi paratis, nocte à conjugæ suæ pro Dei amore aufugit; & Romæ in Cælio-monte monachus factus, & diu inclusus, Angelo tertio sibi præcipiente, omnibus incognitus huc advenit; & postea hinc Abbas effectus, & angelicam vitam ducens hinc obdormivit. Sub quo etiam sanctus Vvolfgangus Ratibonensis Episcopus hinc eremiticam vitam duxit, & illic Decanus existit, & causâ prædicationis ad Bavavorum conversionem ab eodem suo Abbate missus est.*

9. *Gregorii obitum paucis explicat Hermanni Contracti vulgatum Chronicon ad annum DCCCC XCVI. Gregorius sanctus Abbas obiit. Et quidem VI Idus Novembris, ut in epitaphio ejus cecinit Virandus Successor, VI Kal. Ianuarii institutus, qui ad Gregorii sepulchrum in fornice concamerato pone sancti Mauricii altare hos versus inscribi curavit.*

ANN CR.
CM XCVI
NOV VIII.
Obiit piissi-
mè.

Abbas GREGORIUS laudum splendore coruscus,
Flos Anglæ stirpis, præcipuus meritis,
Idibus in senis animam reddendo Novembris,
Spiritui cælum, ossibus hunc tumulum
Promeruit, digna factis mercede repensa.
Nunc fruitur summo lætus ovarisque bono.
Creditor angelicus psyche * subvecta ministris
Gregorii patris sedibus æthereis.

* id est ani-
ma.

10. *Posteaquam hæc scripseram, contigit nos in Germaniam rei litterariæ causâ (ut jam dictum est) proficisci, atque adeo in monasterium Einsidlenſe, religione, & fama celeberrimum, in quo centum religiosissima vita monachis præest illustrissimus Abbas, idemque Princeps, Augustinus Redingus, libris editis non minus, quam genere clarus. Ibidem exstat Bibliotheca insignis, libris referta exquisitis, cum editis, tum manu exaratis, sub doctissimo custode Placido, Principis germano fratre, qui nos ad sanctum Gallum multa cum humanitate deduxit. Inter varios codices unum vidimus, in quo continentur Annales brevissimi ad cyclos paschales: quibus ex Annalibus referenda sunt quæ sequuntur ad nostrum institutum.*

DCCCC LVII Eberhardus Pater obiit.

DCCCC LXVIII Gregorius Abba effectus est. Rambertus monachus efficitur. De Thietlando Abbate nihil. Rambertus verò, cujus hic mentio, is est, de quo in veteri Kalendario: III Kal. Aprilis Rambertus Presbyter effectus est.

DCCCC LXXXV Ruodman Abba obiit. Vvitegovvo Augiæ Abba præficatur.

DCCCC LXXXVI Cellæ beati Meginradi basilica aucta est.

DCCCC LXXXVII Etich Augustæ civitatis Episcopus obiit. Tuto Episcopus successit. Hilteradus & Albericus monachi obierunt. Regilo Comes obiit.

DCCCC LXXXVIII item Regilo, filius ejus, Comes obiit.

DCCCC XC Landoldus Comes obiit. Manegoldus Comes obiit. Erchanbaldus Episcopus obiit. Bernharius monachus obiit.

DCCCC XCI nascitur Berchtoldus Herimanni filius, qui in beati Cella Meginradi baptizatus, & ab Abbate GREGORIO fonte susceptus est.

DCCCC XCIII Hadevig Dux obiit.

DCCCC XCV Henricus Dux Bavariorum obiit: filius ejus Henricus successit. Vvolfgangus Episcopus obiit. *Hic desinunt isti Annales.*

Ex alio codice item ad cyclos paschales jurvat adnotare subjecta.

DCCCC LXXII Vvolfgangus monachus ad Ungaros missus est, qui secundo anno Radesponensis Episcopus ordinatus est.

DCCCC LXXX Gamenolfus Episcopus (Constantiensis) obiit: & Gebehardus à Fratribus electus ordinatus est.

DCCCC XC Adalbertus Renaugiæ Abba miserabiliter occisus est. Hug. Vviburgensis Episcopus obiit.

DCCCC XCV Vvolfgangus Radesponensis ecclesiæ Episcopus obiit: cui Gevehardus successit.

DCCCC XCV Gevehardus Constantiensis Episcopus obiit: cui Lantbertus monachus successit.

DCCCC XCVI GREGORIUS divæ memoriæ Abba obiit. &c.

10. *Hæc ex vetustis Einsidlenſibus monumentis eruere visum est, ad faciendam*

O o o o o iij

ANN. CH.
CM. XCVI.
NOV. VIII.

fidem vulgato Hermannii Contracti chronico, cujus exemplaria mss. variant. Nam in exemplari scripto anno M CCC LVI leguntur ea, quae de monasterio Einsidlensi, ejusque Abbatibus habentur in vulgatis apud Canisum libris, nusquam verò in antiquioribus eadem offendimus. Nescio an etiam haec reperiebantur in eo exemplari ad cujus modum ille descriptus est, uti fidem facit inscriptio, codicis initio premissa in hunc modum. Istum librum fieri procuravit Hermannus genere de Arbona, Abbas hujus monasterii Fabariensis, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo sexto, scriptum in eodem monasterio. Et ego frater Henricus Dei gratia humilis Thesaurarius monasterii Heremitarum, eodem anno accommodaveram eidem venerabili Abbati exemplar istius libri ad describendum, & retinuit vetustissimum nostrum librum, & dedit nobis istum novum. Haec admonere visum est, si tanti.

ANN. CH.
CM. XCVII.
APR. XXIII.

VITA S. ADALBERTI EPISCOPI PRAGENSIS ET MARTYRIS,

Auctore Monacho anonymo contemporaneo.

Ex Canisio & Bollandiana editione cum aliis collata.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita scri-
ptores.

1. DALBERTUS, Boëmorum & Prussorum Apostolus, Leoni Moysicano Adelbertus, Sclavonicè Vvoytech primum dictus a Boëmis, GmChcht Sigeberto in Chronico, quod nomen Consolationem exercitibus sonat, non unum, sed plures vitam sua scriptores sortitus est. Primus res ab eo præclare gestas paulo post ejus mortem litteris commendavit anonymus cœnobii Romani sanctorum Bonifacii atque Alexii monachus, imperante Ottone III. quod ipse testatur his verbis: Erat ipsis diebus Romæ Imperatrix Theophania, mater ejus, qui modò regnat, tertius & Deo vivante maximus Otto. Is saepe cum Adalberto conversatus in eodem monasterio, non magis ab aliis accepta, quam ab eis visa commemorat. Falluntur itaque qui hanc vitam Cosmæ Pragensi Decano tribuunt, homini sæculi XII, cujus Cosmæ Chronicon in anno M C XXV desinit.
2. Anonymum hunc proximè secutus est alter eisdem Monachus, qui suam de Adalberti gestis lucubrationem regnante sancto Henrico, postmodum Imperatore, adertus est, ut indicant sequentiæ eius verba num. 1. Patrem ejus (Adalberti) contingunt Reges linea sanguinis; quem longè lateque jara dantem hodie tremunt populus, adeoque HENRICO Regi accessit proximus nepos. Hæc scriptio, quamquam alterà paulo recentior, ab eo tamen auctore profecta est, qui Adalbertum viderat, eique, vel certè comitibus ejus, familiariter adviixerat. Præcipuus inter illos fuit Vvillico, qui cum esset Pragensis ecclesiæ Præpositus, Casini monachum induit. Posteriores hunc scriptorem Casinatem quoque fuisse ex his ejus verbis forsitan quis eliceret: Vvillico cujus testimonium nos legimus, cum ad Abbatem nostrum hoc scripto filius mandaverat. Verùm Romani cœnobii potius monachum existisse probarent sequentiæ eius verba: Adalbertus, dum Roma ad sanctum Alexium degeret, acutissimè interrogavit de scripturis sanctis, sedulo percunctatus de vitiorum vel virtutum naturis; sed ad hæc, quod ante nescivit, querenti illi rectè Abbas respondit, ut ipse non semel ad nos ait, &c. Tum, Memini dicentem, cum causâ edificationis aggressus essem, Johannem Abbatem. Dein, Hoc anno maximi fratris mors est subsecuta. Denique, aiunt, inquit, qui illo agoni interfuerunt, quas inter insignis Radla clericus, Adalberti Pappas, tum monachus, quem se audis se loquentem testatur, addens num. 22. Memoriam verò viri (Radle) saepe pono, cujus relatione hæc scribo, quem Martyris ferrum agnosci volo. Scilicet Radla à sancto relictus in Hungaria, eidem superstes vixit. Et hæc quidem satis evincunt, anonymum hunc Monachum Roma in Alexiano vixisse monasterio: at illuc videnda prioris Vitæ (quam ferè ad amissum sequitur, & variis in locis interpolat) causâ diversarum, & Boëmicæ

alicujus monasterii, putà Brennoviensis, quod Adalbertus ipse condidit, aut Germanici cuiusdam fuisse alumnium facitè adhaec ut credam. Sanè Benedictini institui fuisse probas sancti Benedicti ejusque Regula mentio frequens, qualis etiam in priori aliquando occurrit.

ANN. CH.
CM XCVII
APR. XXIII.

3. Tertium Adalbertina vita scriptorem Italici quidam scriptores Gerbertum suggerunt, hoc est Silvestrum II, cuius hac de re libellum ex Casinensi bibliotheca erutum Bzovius publicavit. At ipsissima est auctoris primi lucubratio; qua quoniam forsitan hortatore Silvestro Pontifice inchoata, ejusque nomini inscripta, cum habere auctorem male à nonnullis credita est, ut Godefridus Henschenius in commentario ad S. Adalberti vitam praevo scite advertit. Alia S. Adalberti Acta idem vir doctus, & quidem triplicia, ex Boëmia accepit: quae ob frivolas interpolationes seu depravationes omittenda censuit. Neque potior habenda fuit ratio eorum, quae ex monumentis & annalibus archivii Vratislaviensis in Prussia, & ex majorum traditione collecta, ipsè à Matia Saibvico Vindobonensi submissa sunt, in quibus multa ad libitum conficta referuntur, quale est illud de gestatione capitis sui ab ipso Martyre per quindecim miliaria Germanica, aliisque meram fabellam reddentia, quae à primigeniis Actis absunt. Hoc tamen portentum ex vudi aliqua traditione (quae similes sciti capitis gestationes Martyribus capite plexis tribuere solet) ab Hieronymo Canadulensi refertur in Vita sancti Romualdi Abbatis, ubi dicitur corpus sancti Adalberti virtute divina erectum; & accepto proprio capite in manibus, eadem via qua venerat in Poloniam reversum, ac in civitate, quae Gnesna dicitur, à Fidelibus honorificè tumulatum. Praeterea vita Adalberti compendium, ex primis Actis fideliter desumptum, ex ms. Ultrajectino jam laudatus Henschenius accepit: quae nos quoque nanti sumus, unà cum officio proprio regni Poloniae, anno 1637 Antuerpia excuso, quod demtis nonnullis, priori vita mox edenda omnino consentaneum est. Satis igitur visum est, si priorem de sancto Adalberto Monachi Alexiani libellum hoc loco recudamus, in Notulas referendo, quae in posteriori diversa, vel addita sunt, aut sanè in fragmenta, quae post priorem Vitam ex Henscheniana editione exhibebimus. Addeamus etiam fragmenta tum ex ms. Chronico Magdeburgensi, tum ex Chronico Adenari monachi Ecolismensis, apud quos Adalberti praecava mentio est.

4. Adalberti factum in Episcopatu identidem dimittendo, non solum probare quotquot ejus Acta litteris mandarunt; verum etiam Petrus Damiani in epistola de renuntiando Episcopatu, id in exemplum trahit, ut qui casto labore duras subditorum cervices ad Christi jugum flectere non possunt, dimissa vitioforum cura salutem suam consulant.

Adalberti
fuga Episcopatus.

5. Post relictos Boëmos Adalbertus cum Casini aliquandiu vixisset, Romam confedit ad sanctum Bonifacium, ibique saltem integro quinquennio monachum professus est. Id de se ipse aperte testatur in priori Vita, ubi barbaros sic alloquitur num. 41. Sum nativitate Boëmus, nomine Adalbertus, professione Monachus, ordine quondam Episcopus, officio nunc vester Apostolus. At inquires, cuius Ordinis, Basiliani, an Benedictini normam secutus est? Benedictine Adalbertum Regula dedisse nomen in Bonifaciano cœnobio, (ubi Latini permixti erant Graeci ritus monachi) sciebitur, quisquis alterum Vita scriptorem hac de re loquentem expendiderit. Sic enim ille num. 13. Melius conveniunt tibi cum quibus egas, monachi Latini. Redeas Romam. . . . . Fecit ut homo Dei dixit: ad sanctum Bonifacium monachalem vestem accepit: sub Abbate, quo dixit, Regula duce militavit; pedem junxit obedientiae imperio; & si quis quid praecepit, eo magis latus, quo plus vile erat servitium omne, libens facit cuncta humilia, &c. ut in fragmentis, quae ex hac posteriori Vita post priorem referemus. Et hac quidem antequam ad Episcopatum redire cogeretur. Resumpta vero iterum Romae monasticam vitam, secretos, pergit idem auctor num. 17, monasterii sinus, caram requiem intrat. . . . . Usus verò sibi maximus erat, colloquia quarere spiritualium & seniorum, qui crebro illuc pro caritate Abbatis (Leonis) plures confluerunt. Graeci, inquam, optimi veniunt, Latini similes militarunt; superioribus quatuor pius BASILIUS, inferioribus quatuor magnus BENEDICTUS dux sive rex erat. Inter quos medius incedens, Deum sitiens Adalbertus, verba vitae sumit & glutit, raptusque in altum cum fratribus, contempletur dulcem Dominum. O quoties obortis lacrymis memini dicentem, cum causa edificationis aggressus essem JOHANNEM Abbatem: Ubi sunt, inquit, margaritae meae? ubi sunt cibi animi mei? Cum convenirent sancti viri, pluebant ibi sermones Dei, accensae sententiae mutuo cursabant; arsit ignis super terram cordis: testabatur Deum praesentem unda compunctionis. Hoc Gregotius Abba, hoc erat pater Nilus, hoc Johannes bonus infirmus, hoc simplex Stratus, & super terram Angelus unus: hoc ex donis majoribus Dei sapiens Johannes, hoc silens Theodorus, hoc Johannes innocens, hoc simplex Leo, psalmodiarum amicus & semper praedicare paratus. Haec sanè quadrijugae Graecorum atque Latinorum comparatio, quibus intermedium relinquitur Adalbertus, nonnullos moveat, ut cum Graecis forte annumerent, at rem ipsam sequentia auctoris verba declarabunt. Quippe iterum Boëmos adire iussus, reliquit monasterium Adalbertus, & Iustratis Floriacensi atque Glanassoliensi cœnobiiis, duos fratres, quos cogitat fortiores sacro bello, & apertiores portando Evangelio, itineris comites assumit, prius tamen (ut mater Regula docet, & viva verba Patrum lingua monent) oratione fratrum voluntatem Dei exquisivit.

Monastica
professio.

ANN CH.
CM XCVII.
APK XXIII.

Sed qua tandem illa mater Regula? Benedictina procul dubio, in cuius prologo praescribitur, ut quiaquid agendum inchoatur bonum, à Deo perfici instantissima oratione deposcat Monachus. Sed ne pluribus mover, rem conficit secundus Auctor num. 26. ubi Roma in monasterio sanctus ipse philosophia BENEDICTI Patris nutritus memoratur. Hac est ipsa Regula, quam Boëmis in condito ab se non longè à Praga Breunovieris cœnobio servandam intulit, uti postea exponemus. Porro in illo sanctorum Bonifacii & Alexii monasterio Romano, quod in Aventino monte situm erat, Sergius Metropolitæ Damascenus sedem habuit ex concessione Benedicti VII, eoque Monachos collegit, ut legitur in ipsius epitaphio apud Baronium ad annum CM LXXVII, quo ejusdem obitus accidit. Sed (quod mirere) non Græcos homo Græcus, sed Latinos ibi instituit Monachos, aut cerè, quicumque illi fuerint, Regula Benedictina servantes. Epitaphii verus hac appono.

Cœnobium sancti BENEDICTI condidit ipse,
Primo qui statuit nostræ certamina vitæ.
Quatuor hic annos vixit sub tramite recto.

Non mirum proinde, si Adalbertus Latinus idem ibidem institutum sectatus est. Aliud epitaphium ejusdem Crescentii civis Romani præpotentis refert Baronius ad annum 996, eodem in loco sepultum, qui in extremis monasticum habitum suscepit.

Martyris
cultus.

6. *Mox ut martyrium complevit Adalbertus, redempto à Prussis ejus corpori Doleflaus honorem haberi voluit: quod illatum in cathedralcm Gnesne ecclesiam, & insigni mausoleo decoratum est. Id cum postea Boëmorum incendio deformatum esset, Mattinus Archiepiscopus, inquit Damalevicus, anno Domini M XCIV, majorem (ut vocant) chorum parocinios S. Adalberti martyris assignavit, mausoleumque in medio ecclesie, extra chorum, elegantis & artificioso opere cæmentario ac marmoreo ad magnificentiam elaboravit. Sed longe prius Stephanus Rex Hungariæ, quem ille sacris undis inxerat, audita cæde Martyris, primus in ejus honorem templum in arce Strigoniensi condidit. Haud segnior in Adalberti promovendo cultu Otto III Imperator, qui referente Chronico Aquisgranensi sancti Adalberti templi, quondam mœnibus exclusi, nunc iis circumscripti, in rupe adjacente sacratissimus Casar priimum fundamenta stravit. Id anno millesimo contigit, quo istic Otto Pentecosten celebravit Henricus verò secundus Noricorum Dux, Romanus Imperator, ædificium consummavit, collegium canonicæ institutionis ibidem fundavit, ut patet ex ipsius litteris anno M XVII, Indict. I, regni XVII, Imperii V, Aquisgrani datis. Nec dispar Ottoni Bambergensi Episcopo studium fuit erga S. Adalbertum, cujus nomini, dum Pomeranos aggredereur, plures sacras ades erexit, inter quas Julinensis ab igne partim intacta, conversioni Julinensium atque Sleutensium, qui ad idola denuo prolapsi erant, occasionem dedit. Præterea Tremesna, ubi priimum sancti corpus depositum; & in aliis circa Gedanum & Prussia locis, ubi martyrio est affectus, varia ei dicata sunt templa, quorum Prussici atque Polonici scriptores passim meminere.*

Reliquiæ.

7. *Non minus fervet apud Boëmos sancti Adalberti cultus, de cujus corporis possessione hi cum Polonis decertant. Atunt quippe inclitum Boëmorum Ducem BRECSLAUM, Oatrici Ducis filium, ingenti collecto exercitu expugnasse Gnesnam, ubi sancti Martyris corpus à Boleflao Polonorum Duce repositum fuerat. Deinde verò sacrum pignus inde exportasse una cum corpore sancti Gaudentii, ejusdem urbis Gnesneris Archiepiscopi, qui carne & spiritu Adalberti germanus fuit, atque etiam cum reliquiis aliorum quinque ejus fratrum, à furentibus Boëmis caesorum, qua reliquia in eadem ecclesia quiescebant. Hac translatio, apud Cosiam Pragensem latè descripta, anno Domini M XXXIX facta dicitur. Contra verò Poloni corpus sancti Adalberti Gnesna asservari comendunt, eique superstructum insigne mausoleum ostentant. Ambarum partium momenta videlicet, tum apud Baronium, qui Polonis favere videtur, tum in Aprili Bullandiano, ubi Bohuslai Balbini Soc. Jesu edita est Dissertatio in gratiam Boëmorum.*

Cultus in
officiis sa-
cris.

8. *Utique festivo cultu sanctum Martyrem celebrant, immo etiam Silesii Moravique: ejusdemque memoria inscripta est Martyrologiis, cum novis, tum antiquis, Romano Ducis Altempfi, Casinensi, Trevirensibus, Colonienfibus, aliisque, præter Boëmica & Polonica. Sancti Adalberti caput ostendunt Aquisgranenses; brachium Otto III Romano sancti Alexii monasterio concessisse fertur. Adalbertum laudant Ancas Silvius in Historia Boëmiæ cap. 16, Dubravius lib. 6, aliique rerum Boëmicarum, Polonicarum, immo & Germanicarum scriptores.*

Breunovien-
sis cœno-
bii con-
ditio.

Anastasi-
us Abbas I.
duo saeculo
sequenti.

9. *Breunovienfem cœnobii prope Pragam conditionem Adalberto tribuit, præter alios Dubravius, cujus hæc verba sunt in lib. 6. Ceterum item Adalbertus majore honore à Boleflao excipii non potuit, quam est post reditum Romæ secundum exceptus, locoque suo & bonis quibusdam paternis restitutus. Ea ille bona paullo post in officia pietatis distribuit, & unâ cum Boleflao Principe cœnobium, quod Breunoviam vocant, ædificavit, ac munificentissimè dotavit, deductis in contubernium sodalibus, quos ex Italia secum adduxit: illique nomine Abbatis præposito ANASTASIO, qui posthac apud Hungaros Strigoniensem egit*

egit Pontificem, viro tanta sanctitatis & virtutis, ut mortuum discipulum precibus suis à morte excitaverit. Sæpius in hoc contubernio Adalbertum, quam in domo sua pontificali reperisset, adeo moribus & natura cum sanctis illis Patribus congruebat. Sed nec Boleslaus à consuetudine illorum abhorrebat, sponte veniens (ut bonis mos est) ad bonorum convivium, quæ à precibus illi incipiebant, & cum precibus finiebant, magna cum modestia & disciplina atque abstinencia ciborum. Atqui hæc rursus odium impiorum adversus utrumque recrudit. *Hætenus Dubravius, qui præmiserat, Adalbertum Romam secum sex Fratres contubernales adduxisse, qui ei semper adhaerent ad mortem usque: ex quorum numero fuit Gaudentius ejus frater, de quo in Vita sequentis num. 21. qui postea Gnesinæ apud Polonos Archiepiscopus fuit.*

10. Præter Anastasium autem & Gaudentium, inquit Dubravius, alios insuper sex contubernales Breunovia habuit, uti vitæ sanctimoniam celebres, ita celebritate hominum minime gaudentes. Illi igitur desiderio solitudinis (cum migrandi ex Boemia in Poloniam cœpissent) occiso Adalberto, ad Gaudentium diverterunt, cupidissimum illos penes se retinendi, nisi quòd cupidius illi secretum sibi dari ostendique petebant. Evictus precibus Gaudentius, deduci illos in locum plane solum, longèque ab hominibus semotum jubet. Nacti illi quem optabant secessum, in eo tugurium, & juxta sacellum ex lignis coagmentatum sibi constituunt. Nomina contubernaliū: MATTHÆUS, BENEDICTUS, JOHANNES, ISAAC, CHRISTINUS, BARNABAS. Frugalitatis omnium istorum, innocentiaque & continentia, atque vigiliarum indicium hoc fuerit, quod non solum ab injuriæ noxa, sed ab omni prorsus specie mala abstinerint: quòd famem sæpius pane solo, raro olerum adjuncto, quod sua sibi manu severant legerantque, explebant; sitim autem aqua semper sedabant: quòd à pecunia possidenda ira temperaverint, ut ne terentium quidem in zonis suis, aut marsupiiis suis possidere vellent: quòd denique stratis humi in matta scirpea corporibus cilicio vestitis, somnum ante mediam noctem interruptum habuerint, & quasi jam aurora illis illuxisset, reliquum noctis dieique perpetuo in hoc vigilaverint, ut Deum peccatis hominum offensum, assiduis deprecationibus placarent. Nam ipsi ita propitium illum habebant, ut morbo impeditos homines, aut à malo dæmone obsessos, sola oratione percurrerent liberarentque. Quoniam autem rumor jam pridem de bona istorum vitæ consuetudine, ad MESCHONEM Principem Poloniæ pervenerat, invasit eum semel Meschonem cupido videndi & alloquendi viros ex rumore sibi laudatos. Ubi igitur ad latebras eorum pervenit, summotaque affectantium turbam, ipse cum paucissimis sacellum, in quo sacros psallebant hymnos, introiit; offusam subito oculis & animo suo religione, perinde est permotus, atque si introisset penetrabile numinum, non hominum. Denique illos velut præsentia numina veneratus est, tractavitque liberaliter à pecunia, quam abiens illis etiam invitis reliquit, præsidium futurum inopia, quam summam adesse cernebat. Sed enim illi qui non adumbratam, non coactam, sed solidam atque ultroneam colebant paupertatem & continentiam, magisque pietatis officii, quam ullis divitiis dutescere querebant; accessit Barnaba, quem panis & olerum dispensationi præfecerant, tollere eum exitalem pecuniam, & ad Meschonem continuo referre jubent. Abeunte Barnaba superveniunt latrunculi quidam, & in tugurium nocte irumpunt, quæsitamque inibi, & non inventam Principis pecuniam, iram & furorē in calem infantium virorum convertunt. Occisi ad unum omnes, ac solus Barnabas per absentiam incolumis est servatus. cum magno animi sui dolore, quod præsens eandem cum interfectis martyrii palmam affectus non fuerit. Nihilominus sui similis permanens, vitam quam cœpit colere puram inculparamque, ad fatalem usque exitum non desit. Post quem in tumba Gnesinæ, in quam ante se interfecti sodales elati sunt, conditus est. *De his satis: jam Adalberti acta videamus.*

ANN. CR.
CM. XCVI.
APR. XXIII.

Breunovien-
sibus mo-
nachi mar-
tyres.

1. STR locus in partibus Germaniæ, dives opibus, præpotens armis ferocibusque viris, quem incolæ Boëmiam cognomine dicunt. Hujus maxima pars infidelitatis errore præventa; creaturam pro Creatore, lignum vel lapidem pro Deo colunt: plerique verò nomine tenus Christiani, ritu gentilium vivunt, quibus causa periculi, fit res salutis. Nonnulli tamen ex eadem gente & bene credunt, & pro spe futuræ mercedis bona opera agunt.

Boëmiæ
status.

2. Igitur in illis finibus, ubi Christianitatis religio pulcherrima floruit, erat vir SLAVVINCA nomine, potens in honore & divitiis, amore justi-

Ibi Slavvin-
cusejusque
uxor Dei
cultores.

^a Aliis Slavvink (mendose Slavvnick) Dux seu Comes Lubicensis, uxor Strezislava, seu Stziezislava dicitur in altera Vita. In margine Chronici Magde-

Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V.

burgensis antiqua manu hæc adscripta sunt ad annum CM. LXXI. Mortuus est hoc anno Dux Slavvink, pater S. Adalberti Pragensis Episcopi, qui omni vita sua

P P P P P

ANN. CH.
CM. XCVI.
APR., XXI. 1

tia, ac operibus misericordiae perrarus civis, vir magnus inter ejus terrae habitatores, auro & argento locupletissimus, inter delicias fidus custos divinae legis, ambulans sollicitè juxta praecepta Sacerdotum, carus toti populo, sed propriè amicus pauperum. Hic accepit uxorem dignam generis sui, & ipsam honestis moribus plenam, quae audiendo verba vitae plus sitivit, eademque operando famem non explevit, nec delectabatur matronarum pompis, nec auro lapidibusque pretiosis, omnia pro minimo ducens, quae stulti maxima putant. Sancta^a erat moribus, sancta sermonibus, fortis (ut dicunt) in jejuniis, familiaris Deo in oratione; mater lugenti pupillo, peregrino & viduae gratissima soror. Pro his ergo & his similibus, quas ambo egerant virtutibus, honoraverunt eos nobiles & divites, & coluerunt maximè pauperum turba.

Vvovticeum
parentes saeculo desti-
nant.

3. Itaque cum de tam prænobili conjugio sancta proles merito foret nascitura, inter magnanimos juvenes, quos procreaverunt, natus est illis puer speciosior cunctis, cui post in sacri Baptismatis lavacro datum est nomen VVOYТИЕЧ^b. Iste quantus esset futurus cum ignoratum fuisset, parentes pepercerunt formae ejus, & prae nimia pulcritudine quam habuit, destinauerunt eum saeculo. Quidquid autem pius error, vel mala venia parentum in hoc deliquit, mox culpae proditor caelestis irae gladius correxit. Cerneret namque infantuli corpusculum subita magnitudine excrevisse, & prae nimia inflatione ventrem toto corpore majorem. Sic in horas dolore majore, periculum mortis imminere coepit. Turbantur parentes, decurrunt ubertim lacrymae patris; & curvis unguibus lacerat ora pallida nutrix; stant maesti fratres, saevit dolor inter viscera matris; nec vox, nec animus, nec color certa fede manent. Tandem sub ipsa morte confugiunt ad pium & misericordem Dominum, & quae pro hominum necessitate plus omnibus sanctis succurrere solet, Matrem Domini appellant. Inde veniunt ad templum cum magna humilitate ac dejectione cordis, ponentesque puerum supra altare sanctae Mariae, votum placabile voverunt eum Domino.

Ægrotan-
tem Deo
vovent &
B. Mariae.

Sanatur.

4. His ita factis averfa est indignatio Dei, & extenuato ventre, puer pristinae redditus pulcritudini. Parentes verò qui causa erant, paenitentia ducti, glorificaverunt Dominum, qui pro melioratione hominum irae suae flagella disponere novit. Puer autem proficiens aetate & sapientia, ubi tempus erat, Christianis imbuitur litteris; nec egressus est domum patris, donec memoriter didicisset psalterium. Proinde pro discendis liberalibus studiis misit eum pater ad Archiepiscopum ADALBERTUM, qui ab eo, quod verbis docuit, moribus & vita nusquam recessit. Praerat autem idem sacrae urbi, quae latine Virginum civitas, graece Parthenopolis vocatur, urbs quondam nota populis, & una ex magnis urbibus, dum primus Otto sceptrum regalia rexit: nunc autem pro peccatis semirutae domus, & malefida statio nautis.

Litteris im-
buendus,

Adalberto
archiepisco-
po com-
mendatur.

Confirma-
tus nomen
mutat.

tempore feliciter vixerat, honestate & justitia, prudentiaque & pietate insignis. Hujus metropolis fuit Lubic, sita ubi amnis Cialina nomen suum perdit in fluvium inferioris aquae Labera. Habuit principatus sui hos terminos, ad Occidentem contra Boemiam, rivulum Surina, & castrum situm in monte Ofeca, juxta flumen Insavi: ad austrum, contra Teutonicos orientales, has urbes habuit terminales, Hinou, Duplebi, Netolici, usque ad mediam silvam: ad solis ortum, contra Maraviam, castrum sub silva situm, nomine Lutomif, usque ad rivum Suitava, qui est in media silva: ad Aquilonem, contra Poloniam, castrum Ciadzco, situm juxta flumen, nomine Nizam. Haec ibi. Pater Henrici Imperatoris nepos, Mater ex genere Boemorum dicitur in alia Vita.

^a Ejus obitus in Chronico Magdeburgensi ponitur anno 987. Sirezislava mater sancti Adalberti, Pra-

gens postmodum Episcopi obiit, venerabilis ac Deo acceptabilis matrona, digna tanta sobolis mater dici, & esse. De Adalberti fratribus infra num. 28.

^b In codice monasterii S. Caeciliae in urbe, quem Baronius legit, habetur, *Vvovtias*: rectius in alijs VVOYТИЕЧ. Quod nomen interpretatum sonat, *Consolatio exercitus*, inquit alter vitae scriptor. quae legitima interpretatio non convenit nomini Adalberti, quidquid dicat scriptor miraculorum recentior. Bertus enim clarum & illustrem significat.

^c Alio nomine, nescio an corrupto, *Orbeicus*, *Stevicus*, *Asteicus*, immo & *Dietbrictu* dicitur, de quo superius in Elogio Adalberti Archiepiscopi Magdeburgensis: & in fragmentis ex altera Vita. Annos decem in schola Magdeburgensi perstitit Adalbertus, eo missus est sub annum CM. LXXIII.

sophus, sub quo turba juvenum & liberorum copia multa nimis crescente studio floruerunt. Ergo Archiepiscopus ille, puerum cum magna caritate suscipiens, dat sibi confirmatione sacro-sancti chrisinatis, & suo nomine Adalbertum appellans ^a, tradidit scholis. Aderat sibi discenti spiritus semper individuus comes, & currunt divite vena ingenium, ratio, & sensus. Toto autem tempore scholaris studii, non æmulatus fuerat facientes iniquitatem, non stetit in consilio eorum, quibus erant inutiles actus, & puerilia negotia: sed mox ubi longius aliquo positus magister ei locum præbuit, occultis itineribus ad sanctorum Martyrum domicilia confugit, ubi secundum mensuram temporis, orationum vota persolvens, rursus ante occursum magistri loco suo refedit. Noctibus quoque, ut opus suum bonum ab humanis laudibus occultaret, circuit pauperes, debiles, & cæcos, quibus secundum modum miseriarum amica solamina præstat. Verum ne à bonæ operationis studio cessaret, pater & ejus optima mater omnia sufficienter dederunt, quin & magistro suo aurum & argentum, & quæcumque oculis hominum dignissima erant, offerentes, cari filii doctrinam magno pretio emerunt. Ille verò indefesso cursu ad omne virtutum exercitium semetipsum semper extendens, inter suos collegas pulcherrimus processit. Recessu magistri quando ceteri inanibus ludis & ioco laborem legendi minuerunt, ille Davidici nectaris mella degustans, spirituali risu se solatur: quando illi prandentes in angulis scholæ, dulcia obsonia magistro furantur, ille furtivas orationes Dominæ suæ mittens, angelicam dapem sibi mercatur.

ANN. CH.
CM. XCVII.
APR. XXIII.

Virtutibus
studet.

lectioni
item sacrae
& orationi.

6 Videamus nunc, inter alias virtutes, quas habuit, sanctæ simplicitatis quàm ditissimus erat. Quadam die dum iret de scholis, unus qui erat fortis teneris, prætereuntem puellam humo prostravit, de causa ludi eum deperit projecit. Concurrunt scholares, & quidnam foret acturus, cum ingenti crebrius expectant. Ille autem quia vestitam virginem tetigit, (ô bona malicia!) jam se nupsisse verissimè credidit. Inde erigens se, dein visa virgine, dedit se bene simplex puer in amarissimas lamentationes, atque continuo umbre oculos humectans, Heu me miserum, inquit, & criminis machinatum digito monstrans, hic me nubere fecit.

& simplici-
tati.

7 Hæc & similia his Deo plenus infantulus jam tunc agendo, multorum oculos in se defixit, mirantium ejus acta ac dicentium: Benedicens benedixit tunc puerum Deus, qui infra limina pueritiæ adhuc positus, ad optima præcepta sic arduus surgit. O ter quaterque beatus, si hæc humanitatis studia vera devotione adimpleverit, & arrepti operis cursum congruo exitu terminaverit. Quibus verò cognitus erat pater & ejus mirifica mater, Non est mirum, aiunt, si tantus est de tantis parentibus ortus: patris justitia floret in eo, & maternæ pietatis imago in purpureo pectore vernat. Quot annis studuit, incertum est ^b: sed quia sæcularis Philosophiæ scientissimus erat, novissimus omnes, quem Dominus, credo, ad hoc humanæ philosophiæ studere voluit, ut post divinæ sapientiæ montes faciliore gressu scandere posset, aut porius sæculi amara parvulus potare debuit, ut post vir factus, Dei dulcia avidiore animo hauriret.

Philoso-
phiæ vacat.
^b

8. Post hæc magister scholarum ^c Imperatoris servitio adscriptus, accessit in regiam curtem. At archimandrita Adalbertus debitum naturæ persolvens, ex hæc pelago ad litora sempiternæ beatitudinis transvolarat. Alumnus autem ille, patriam carosque propinquos revisens, sub sacræ civitatis Pragæ Episcopo ^d arma Christianæ militiæ militaturus assumpsit. Nec multo post cepit lan-

Adalberto
mortuo pa-
triam revisit.
^c
^d

^a Quæ hic auctor de mutato in Adalbertum V voy-
techi pueri nomine scribit, leguntur item apud alter-
rum Vitæ scriptorem: qui Adalbertum per subre-
ptionem bis chrisinate unctum fuisse tradit, infra in
fragmentis.

^b Posterior vitæ scriptor Adalbertum per annos ter-
tymos in arena studii palastram exercuisse ingenii

Acta. SS. Ord. S. B. Sæculum V.

commemorat.

^c Videlicet Otricus superius memoratus, qui obiit
anno 981 aut insequenti, ex dictis in Elogio alterius
Adalberti.

^d Bollandianus textus addit hoc loco, nomine
TETHARATUS, quem alii Dethmarum seu Dieck-
marum vocant. De eo actum supra.

ANN. CH.
CM. XCVII.
APR. XXIII.
Pragensi
Episcopo
mortuo,

guor pessimus eundem Episcopum, & detestabili sine clausura vitam venit ei ultima dies. Nam in extremo anhelitu, cum tamen adhuc magna pars animæ superstes foret; adstantibus, quorum ille adolescens unus erat; hanc fabellam agra voce retulit. Heu mihi qualis eram, & quantum mutatus ab illo! qualem me nunc esse vellem! Heu miserum! perdidit dies meos; jam penitentiae fructus nusquam. Perii. ubi nunc honor meus, & inanes divitiæ? O caro putribilis, & esca vermium! ubi nunc gloria & pulchritudo vanitatis tuæ? Decepisti me, decepisti fallax sæculum; promittens mihi annosam ætatem; & ecce insperatae mortis gladio male interemisti animam meam. Sed meum scelus utrumque veniabile erga pium Dominum foret, nisi quod commendatae plebis scelera ad cumulum miseriarum accedunt. Voluptates enim & desideria eis pro lege erant: nec prohibui furentem, nec prohibere potui sponte percuntem populum, qui adhuc hodie nil sciunt vel faciunt, extra quod digitus satanae in eorum cordibus scripsit. Væ mihi, quia filii! Hoc est quod dolet, dolebitque in ævum. Nam ecce diræ mortis victima, in infernum recta via proficiscar, ubi vermes mei non moriuntur, & ignis meus ardebit in æternum, & ultra. Sic ait, & citius obdormivit, factusque est plangens magnus super eum. Timuerunt autem timore magno; sed præ omnibus adolescens Adalbertus, qui his diebus deliciosus miles erat. Nocte eadem sacco indutus cilicino, & caput cano cinere respergens, singulas circuit ecclesias, pauperibus quoque quæ habuit, large dispergens, se & causam suam precibus Domino commendavit. Ipsi autem Episcopatus honorem jam tunc aliqui tacitis promissionibus, nonnulli publico sermone promiserunt.

Adalbertus
eligitur.

9. Post mortem verò Episcopi non longe ab urbe Praga factus est conventus desolatæ plebis, unâ cum Principe illius terræ^a; & fit diligens inquisitio quem pro illo ponerent. Responderunt autem omnes uno ore: Et quis alius, nisi indigena noster Adalbertus, cujus actus, nobilitas, divitiæ, ac vita cum honore concordant? Hic quo ipse gradiatur optime novit, hic etiam ducatum animarum prudenter administrat. Eodem die Dominico, quando hæc electio facta est, quidam validissimo dæmone raptus, fertur in ecclesiam, ubi sedes episcopalis est, & cœpit palam confiteri mala sua, quorum sibi conscius erat. Tunc convenerunt ministri dominicalis mensæ, orantes pro eo, & sacris verbis inimicum prosequentes. Exclamavit autem per os illius impurissimus dæmon, dicens: Quid mihi & vobis? venistis detrudere me de hoc habitaculo meo? Quid prodest vos jactare inania verba? Ego illum, qui sessurus est in ista sede, valde timco: cumque illum video vel audio, non ausus sum stare. Et continuo spumans dæmon murmura & horrifona verba ingeminat, & diris dentibus diu infrendens, ad ultimum exivit, homine sano^b. Die postero ante ortum solis venit nuntius dicens, quia heri dominus Adalbertus consensu publico electus est in Episcopum. Concurrunt populus cum clero glorificantes, & gratias agentes Domino, quia volens nolensque nequam spiritus confessus est electionem illius.

Ottone ejus
electionem
confirmante.

10. Rediens interea de Saracenicis bello, adiit Veronam Imperatorius apex, scilicet OTTO secundus^c, cui fuit manus in prælio fortis, in parvo corpore maxima virtus. Augustus melior bono patre, & (ut fama meminit)

^a Is erat Boleslaus Pius, Savi filius, in consequentibus sæpe laudatus, qui Boleslao Sazo successit anno 967 - supra pag. 834. ubi hæc electio XI Kal. Martii facta memoratur, & quidem anno CM LXXXIII. Adalbertus tunc subdiaconus erat. Ejus electioni annuens Otto, Adalberto anulum dedit eodem anno III Non. Junii, ex Chronico Magdeburgensi. *Consecratus III Idus Junii* ibidem dicitur; sed præferenda hæc Vita, in qua id factum dicitur in festo Apostolorum Petri & Pauli quod in feriam sextam incidit anno 983.

^b Id à Vvillicone clerico traditum refert alter vitæ scriptor, in fragmentis ex num. 8. Plura de Vvillicone inferius.

^c Longè aliter de Ottone XI sentit posterior Adalberti encomiastes num. 9 & sequentibus, ubi variam ejus fortunam ac mores describit, eo planè modo, quo defunctorum Principum gesta graphicè depingi solent ab auctoribus securis, inferius in fragmentis.

per omnia Cæsar christianissimus. Idem tunc victor, & victus, pro recolligendo milite huc venerat, volens ultum ire damna victoriæ; sed nesciens, quia mors eum proxima pulsât. Ad hunc ergo Sclavonica * manus perrexit, ferens legationem de parte Ducis, & obtulit electum Episcopum; rogans ejus manu popularem confirmari electionem. Non minus Imperator eorum dignæ petitioni acquiescens, dat ei pastorem virgam, & cujus suffraganeus erat, Magontino^a Archipraefuli in Episcopum direxit consecrandum. Consecratus ille festo amicorum Domini Jesu Petri & Pauli, multo comitatu equitat in dulcem patriam. Equus autem, cujus tergo infederat, non more fremantium equorum, nec properis cursibus gradiebatur, neque auro & argento portat fulgentia frena, sed in rusticum morem torta cannabe ora strictus incessit ad arbitrium sedentis.

II. Ventum est ad sanctam civitatem Pragam, ubi Dux præcluis VENEZLAUS^b quondam regnum tenuit, ac in Dei servitio vivere suum egregiè perduxit: postea verò sub impii fratris ferro, nobile martyrium consummans, manifestis indicis ac ingentibus hodie usque miraculis sua merita probat. Ibi novus ille Pontifex vincula pedum solvens, nudo pede intrat urbem. Hinc humili & contrito corde orationis jura persolvens, magno gaudio civium episcopalem cathedram obfederat. Erat autem cunctis diebus pontificatus episcopii sui pie ac fideliter serviens Domino, sed multo ac in proficuo labore Christianitatis normam exercens in populo. Res ecclesiasticas sub æqua divisione distribuit in quatuor^c partes. Primam partem pro necessariis vel ornatibus ecclesiæ, secundam Canonicorum commoditatibus adscripsit: tertiam verò in agmina pauperum proflua miseratione expendens, ultimæ partis summulam pro suis usibus servat.

12. Præterea omni die festo plurimos pauperes ad misericordiæ opera vocat, quæ eis necessaria erant, affluente copia ministrans. Item quotidianis diebus ter quaternos habere solitus erat, quos in apostolici nominis honorem dape & potu satiat. Raro autem, extra festum aliquod, vidit eum meridianus sol manducantem, & nunquam media nox somno indulgentem. Stat lectus altis plumis & ostro rigidus, die oculos hominum pascens, nocte verò aut habuit fratrem^d GAUDENTIUM, aut cæcum natum, (extra quos suo cubili amicissima familiaritate junctos, & se tertium, nemo quartus recubuit in una domo:) ipsi verò nuda humus vel leve cilicium, & lapis pro capitis sustentaculo fomnum dabant. Numquam saturo ventre ivit dormitum, & nondum expleto sopore surgit ad solitæ orationis convivia. Corpus verò, & corporis incentiva acerrimis attriverat j-juniis, nec ulli umquam voluptati animum dare volebat. Parva quies oculis, & nulla venia est defectis pedibus. Lustraverat enim carcerem, & in carcere positos, quorum longa series & infinitum agmen erat. Nulli plus nota propria domus, quàm sibi erat, quis, quo nomine, & in qua parte cubaret infirmus, aut quot capita rediviva salutis vitæ, quot fatalis hora mitteret leto: quorum omnium post pia obsequia, si feminis tempus erat, ad campos decurrit; & satiatione peracta, unde viverent propriis manibus se laborasse gaudebat. Hinc viator in-

ANN. CH.
CM. XCVII
APR. XXIII
* Bolland.
Boëmica.

Consecra-
tur.

Pragam in-
greditur
nudipes.

Ecclesiæ
bona dividit
in quatuor
partes.

Pauperes
mensæ ad-
hibet.
Rigidè vi-
vit.

In carcere
positos visi-
tat.

Labore suo
pauperes
alit.

^a Villigiso, cujus nomen suggerit alia Vita num. 9, & Chronicon Magdeburgense, cujus verba superius retulimus in Elogio Mariæ Abbatisse Pragensis. De eo iterum infra, num. 25.

^b De Venezlai seu Venceslai Ducis cæde per Boleslaum fratrem facta lege dicta superius pag. 833 Boleslao cognomen Savo inde merito tributum. Regem eum vocat Vvitichindus in Annalium lib. 3, & Erodoardus ad annum 950. Boleslaus postea facti penitens, non solum Venceslai cultum seu Martyris toleravit, sed etiam filium suum Zerahquazum Deo in sancti Emmerammi Ratisponensi monasterio consecravit, inferius ex fragmentis Chronici

Magdeburgensis.

^c Hæc canonica Ecclesiæ bonorum divisio: quam secundus Auctor paullo aliter explicat num. 11, ut prima pars pauperibus, secunda ecclesiæ, tertia captivorum redemptioni, quarta Episcopo, ejusque ministris & clericis assignata sit.

^d Gaudentius Adalberti carne sibi spiritu duplex geminus dicitur infra num. 21. Alii fratrem spiritualem dicunt: sed præferenda Vitæ hujus auctoritas Archiepiscopus Gnesæ primus ab Ottone tertio institutus anno M, ex fragmentis Chronici Magdeburgensis. De eo infra num. 16, 21, 38, 42 & seqq.

AFN. CH.
CA. XXVII.
APR. XXIII.
Orationi
tæpius,
silentio de
nocte vacat.
causas sicut
Sacra facit
&c.

trepidus aderat, factis ædibus sæpius Domino precator importunus caelestes fores pulsat, nunc longis genuum flexionibus orationem pertrahit, nunc ægra suspiria cordis multo flumine rigat. De Completorio usque ad Primam non exiit sermo de ore ejus, & ad instar monasticæ professionis, nocturna silentia servat. Post Primam pastoralibus causis studia sua impendit, audiens diligenter, quid cum prædato paupere peregrinus, & vidua ejularent. Quando autem exteriore cura vacabat, usque ad Missæ celebrationem Davidicis utitur colloquiis, homini non locutus est verbum, quamdiu Dominicæ mensæ insulatus adstitit, & supra sancta sanctorum immolat angelicum panem. Post, aut opera manuum laborat, aut cum caris capellanis factæ lectionis cibaria degustat. His otiis longum diem, talibus negotiis totam ducere noctem: hi sibi mores, hoc studium, hæc erat meta vivendi.

Pauperi dat
pulvinar.

13. Post Completorium cum solitis orationibus incubaret, quidam pauper, cui nihil præter vitam & membra impius latro reliquit, miseris ululatibus templi ostia pulsat. quo audito, cum de erogatis opibus nullæ superfuissent, cœpit curiosius excogitare, quid illi dare posset: & cum nihil aliud occurreret, ingressus cubile, quod solum habuit, tulit inde fericum pulvinar, cui abstrahens fericum, plumas circumquaque per domum resperfit. Deinde ad jacentis mendici clamorem recurrens, inanem purpuram in rugam compliuit, & per coeuntium januarum foramina emittens, hoc fertili dono manum pauperis accumulavit. cujus furti auctor cum lateret, & VILLICO domus suæ præpositus hoc inter pueros asperius inquirere vellet, prohibuit eum, dicens: Nequaquam inimicus homo hoc fecit, sed qui indigens erat, forsitan pro explenda necessitate assumpsit.

Prædicatio-
ni dat ope-
ram.

14. Inter hæc sancta opera non desierant pluere prædicationis pulcræ verba: nec sibi solum bonus, sed cum pluribus caelestium gaudiorum particeps esse voluit; singulis compassione proximus, & præ cunctis in contemplatione suspensus: sic alta petens, ut proximorum infirma non despiceret; sic infirmis proximorum congruens, ut alta petere non desisteret; sic discretionis artem servare novit, ut esset in eo & justè consulens misericordia, & piè sapiens disciplina. Ipsi autem contraria voluntate ad carnalem sensum relapsi, bonum pastorem sequi noluerunt. Novo quippe modo cum essent caelestibus bonis pasti, peccatorum sæcibus explebantur. Ille spiritualibus adiutoriis causas suas præmunire instat: illi destruere quod fecit diabolicis impugnationibus festinant. ille à captivitate dæmonum, & vitiorum populum liberare parat; illi eo artius se in omni peccato obligare non cessant. Vidit ergo Episcopus, quia divinis legibus adversum ire, omnibus modis festinaverunt: vidit, quod obdurato corde in Deum grandia quæque & nova scelera adimplere meditantur: vidit optimæ gubernationis frustrari lacertos; plus etiam obesse sibi, quàm populo prodesse. Desset ergo peccatum, & amarissimo luctu prosequitur damna perditæ gentis. Ad ultimum cogitat melius esse relinquere^a, quàm in cæco & sponte pereunte populo operam perdere. quod maximè de tribus causis actum esse dicunt, qui hujus rei ordinem, ipso narrante compererunt. Prima, & velut principalis causa, propter plures uxores unius viri; secunda propter detestanda conjugia Clericorum; tertia propter captivos & mancipia Christianorum, quos mercator Judæus infelici auro emerat, emtosque tot Episcopus redimere non potuit. In somnis quoque apparuit ei Dominus suscitans eum, & de lento sopore surgere jubens. Inquit ille: Quis es tu tam imperiosæ auctoritatis, vel cujus rei gratia quietem frangere jubes? Respondit: Ego sum Jesus-Christus, qui venditus sum, & ecce iterum vendor Judæis, & tu adhuc stertis? Ille expergefactus secum tacito corde pertractat quidnam hæc visio veller. Admonet

Subditos
contumaces
deserit.

ob tres cau-
sas.

^a Adalbertus ante suum discessum cogitasse de sub- | lio, discimus ex Chronico Magdeburgensi, cujus | titulo sibi Ztrahquazo monacho, Boleslai Szvi fi- | fragmentum inferius: sed eum acquiescere noluisse.

solvendæ quæstiunculæ socium, elegantem virum VVILLICONEM. Hic honore præposituræ præerat ceteris. Hunc vir sanctissimus consiliorum suorum participem fecit. cui cum suam visionem exponeret, respondit in propria verba & cogitationes ille mitissimus heros : Quando venduntur Christiani Judæis, hanc venditionem patitur Jesus-Christus, cujus nos sumus corpus & membra, à quo movemur & sumus.

15. Hæc sanctus Episcopus æqua lance perpendens, & ab imo cordis longa suspiria trahens, amplius stare timuit; sicque consilio doloris accepto, venit Romam, & apostolicæ sedis Pontificem^a, quid in tanto suo populique discrimine agendum foret, gemebundis quæstionibus inquit. Commendatus, inquit, mihi grex audire non vult, nec capit sermo meus^b in illis iniquorum pectoribus: dæmoniaca servitutis imperia regnant; & ea regio est, ubi pro iusto virtus corporis, pro lege voluptas dominatur. Ad hæc Apostolicus: Fili, inquit, quia te sequi nolunt, fuge quod nocet. Operæ pretium est enim, si cum aliis fructum facere non potes, vel te ipsum non perdas. Quare in eo consilio arripe tibi otia contemplationis, & sede inter eos, qui vitam quietam in studiis dulcibus & salubribus agunt. Hac itaque velut divina responsione animatus, cum ad futura Sanctorum gaudia ardenti desiderio anhelaret; statuit secum, natale suum solum, notioresque populos derelinquere. Vult pro Domino peregre proficisci, atque velut sub alio sole, inopem ducere senectam. Omnia dura & aspera pro dilecto Jesu dulcia sibi visa sunt; pro divite Christo angustam pauperiem pati, non tam labor, quàm ingens amor erat. Post hanc suæ mentis deliberationem, argentum pauperibus largè distribuens, episcopalem cameram evacuavit.

16. Erat ipsis diebus Romæ Imperatrix augusta THEOPHANIA^c, mater ejus, qui modò regnat, tertius, & Deo juvante, maximus OTTO, cui pia cura circa pauperes cum summatibus viris; & bene quærentibus Christum sincerissima dilectio fuit. Hæc comperto quod gratiâ orationis exfulans ille usque Jerosolymam pergere vellet, clam venire illum fecit, & argenti^d tantum; quantum juvenis GAUDENTIUS vix levare posset, pro viatico accipere fecit. quod eadem consequenti nocte pauperibus fideliter divisit, atque ab uno denario totum expendens, nil sibi retinuit. Deinde pueris remissis in patriam, mueat habitum, & asinum pro portandis oneribus mercatus, cum tribus numero fratribus sanctum iter assumpsit. Habens itaque anum Jerosolymis sepulcrum Domini invisere, venit ad montem Casinum^e, in cujus cacumine monasterium sedet, quod hoc in loco primus construere cœpit beatus Pater Monachorum flos & gloria BENEDICTUS. Ibi quoque (ut Gregorii mellissimum os sanat) ultimam vitæ partem deguit, & veræ religionis exemplar omnibus, qui in Christo piè vivere volunt, digito conscripsit. Hic tum licet agnitus non fuisset, tamen Domino quod futurum erat providente, honorificè hospitio susceptus est.

17. Post paucos autem dies eum iter cœptum agere vellet, accessit ad eum

^a Johannem xv, qui sedie ab anno 985, ad 996. Adalberti secessus ad annum 989 referendus est, ut perspicuum fiet conferenti Notas ad inu. 26 & 25.

^b Formula loquendi ex Johannis Evangelio cap. 8 versu 37. v. 26 dicit, id est non habet locum.

^c Theophaniæ nomen in authenticis Ottonum secundæ ac tertij litteris, itemque in mf. Magdeburgensi Chronico Theophanu absque flexu perpetuo scribitur.

^d Massam argenti ingentem dicit alter vitæ scriptor.

^e Adalberti ad monasterium Casinense adventum Leo Maricanus eodem fere modo describit in lib. 2 cap. 17. Beatus Adalbertus Sclavorum Episcopus, relicto Episcopatu suo ex licentia Romani Pontificis ad

hoc monasterium venit, cupiens Jerosolymam ire. Sed cum à predicto Abbate [Mansone] & à nonnullis hujus loci prioribus dehortatus inde fuisset, quasi divinitus datum sibi consilium sumens, statuit ita vitæ suæ hic degere, & nusquam amplius alio procedere. Sed cum quadam die quidam de prioribus hujus monasterii affectuosè cum ipso loqueretur, dixisset: Bonum est, Pater, ut hic, nobiscum maneat, hic monasticum habitum induas, hic Deo placitum vivere ducas; quomani cum sis Episcopus, & ecclesias nostras dedicare, & nostros clericos ad gradus ecclesiasticos promovere diligentissimè poteris. Hoc ille verbum satis molestè accipiens, mox descendit, atque ad virum sanctissimum Nilam, quem tunc apud Vallem-Luci cum aliquot Græcis Fratribus religiosissimè conversari perceperat etc.

ANN. CM. CM. XCVII. APR. XXII.

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

Eo suadente nuntium episcopali dignitati remittit. Pauperibus omnia tribuit.

Jerosolyma profecturus, Augustæ dona egens dat.

d

Casinum adit.

ab itinere Jerosolymitano revertitur.

A N. CH CMXCVI APRIL. XXIII illius loci Abbas, & cum ipso admodum illustres viri, hæc consilia velut à divina arce ferentes. Via, inquit, quam beatitudinis acquirendæ causâ cœpisti, longe est à recta via, & ab illa quæ ducit ad vitam. Perplexitatibus quippe fugacis sæculi carere magnanimi est; sed quotidie loca nova mutare minus laudabile est. Sicut enim hiberni maris inconstantia malum nautis; ita vagatio de loco ad locum periculum suis sequacibus minatur: stare autem loco, & supernis usibus eo liberius perfui, non nos, sed præcepta majorum, virorumque fortium exempla tibi dicunt. Quod consilium providus heros non secus, quàm divinitus datum accipiens, ibi finem laboris & cetera errabundæ vagationis ponere cogitavit.

Ibi manere recusat

18. Hæc eo cogitante frustratur eum Deus, volens dilecti hominis desideria aliquantulum dilatare, ut quanto nunc amara primum & labore parata, tanto post dulciora fuissent. Nam cum ibi monastica lege vivere vellet, cumque à minimo usque ad maximum omnes hoc libentissime vellent, repente attonitas terribile verbum transverberat aures. Et bonum est, inquit, ut stes nobiscum, hinc monachicum induas habitum, hinc Deo placitum vivere ducas; nostras quoque ecclesias novo opere constructas, cum sis Episcopus, sacrare potes. Quo audito ille heros jam dudum intra se turbatus, hæc ira dictante reddidit: Utrum me hominem vel asinum putatis, ut cum amota filiorum cura Episcopus esse desisterem, nunc sub nomine Episcopi vestras domos consecrarem?

Nilum Abbatem convenit.

19. Nec mora ivit deorsum per montis convexa, & quasi duorum dierum itinere acto, ad magnum virum NILUM^a perrexit, cujus nobile meritum in monastico ordine, velut novus lucifer in athero axe refulget: sub quo etiam duce ac divinæ artis magistro discipulorum plurima manus Deo militarunt. Hi verò omnes propriis manibus victum quærentes, secundum Regulam sancti Patris nostri BASILII cælestibus vestigiis innituntur. Hac fama ductus aggreditur sanctum senem; & provolutus genibus diu profudit lacrymas, quærens ab illo responsa, & amica solatia. Quem intuitus dominus Abbas Nilus, cujus meriti in conspectu Domini viveret, jam in primo sermone cognovit; qui & usque hodie ita amore Christi ferventem non meminisse vidisse, aliquem juvenem. Et recepissem te, inquit, dulcis nate, nisi hæc susceptio mihi meisque nocitura, tibi tamen minime esset profutura. Etenim ut iste habitus & barbæ pili testantur, non indigena, sed homo Græcus sum; terra autem quantulacumque est, quam ego & mei mecum incolunt, illorum, quos tu bene fugis, propria est. Sed si quod Deo volente nimis vellem, unà nobiscum cohabitaveris; tollunt illi quæ sua sunt; ergo cum caris filiis expellor totus; tu de incerta re plus incertus eris. Quin immo accipe Patris consilium, & unde digressus es, repete urbem Romam; quo cum Angelo bono te ducente perveneris, dominum Abbatem LEONEM nobis amicissimum ex nostra omniumque persona salutes, atque epistolam nostram feras in hæc verba: ut aut apud se (quod plus volo) retineat, aut si ei difficile apparet, ad Abbatem sancti Sabæ mea vice commendet. Hac spe conformatus regreditur ad sacratam arcem urbium dominam & caput mundi Romam.

Mittitur ad Leonem Abbatem Romæ.

Probatu ab eo admittitur.

20. Inde cui monasterio Abbas Leo præfuisset, diligenter inquirens, ad sanctorum limina Bonifacii & Alexii, monstrante populo, perductus est. Postquam ingressus est, & cum Abbate copia datur fandi, obtulit salutationem & litteras, quas miserat Abbas Nilus: quibus perlectis, ut ex longo usu spiritum probare doctus erat, priusquam recepisset illum, arguta arte cuncta explorat. Primum incœpit indignationem simulare, quis qua mente præditus esset, averso vultu indagare, aspera & dura illi prædicens, cunctaque arcana mentis ejus sagaci ingenio perquirens. Justum verò ac tenacem pro-

^a De Nilo juniore magni nominis Hegumeno super Casini Abbatibus dictum est: ejus vitam integram, sacrius aliqua delibavimus, ubi de Aligerno & Mansone nè lectu dignissimam, hic edituri, si licuisset.

positi virum nec dura hominis responsio frangere valuit, nec venientium tentationum minæ à semel arrepta voluntate revocare potuerunt. Abbas verò Leo ubi non solùm avertere à suo proposito, sed etiam dira prædicando plus accendere poterat, accepturum se fore illum pollicetur. Statuit autem dominum Apostolicum cum humiliato Antiflitate priùs convenire; ut quidquid agendum foret, tantì Parris sententia, suorumque Cardinalium consilia deliberarent. Post hæc rite peractis omnibus, qua die Dominus discipulorum suorum pedes lavit, ac linteo extersit, monachalem habitum sanctus a ille Episcopus accepit. Sabbato sancto, quando baptizati catechumeni criminalibus vinculis solvuntur, soluta est & ipsi capite pendens cuculla. Hinc secundum Regulæ morem, fratrum numero addictus, quærendum angusto calle cœpit ardentius cupere Christum.

ANN. CH.
CM. XCVI. I.
APR. XXIII.

cum Papa
venia.

monasti-
cum habi-
tam induit,
a

21. Duo autem ex fratribus qui cum eo erant, jam dudum videntes, quia se monachum facere vellet, non bene relicto clypeo fugam dederunt. Solus verò GAUDENTIUS, exemplo constantis viri, remanens cum beato viro, monachicam atque probabilem conversationem consecutus est: qui etiam sibi carne & spiritu duplex germanus, & ab infantia semper fidelissimus comes adhæsit. Ipse verò omni obedientia ac humilitate ambulans inter fratres, contra bella tentantium vitiorum intrepidus tiro accingitur; in cogitationibus suis ad humilem confessionem semper confugiens, quassatæ mentis arcana spiritualibus viris pandere non cessavit. Cessante verò tentationum imbre, in novam messem virtutum reffloruit; ac post victoriam solito clarior eluxit. Processit ergo ut lux splendens, & crevit usque ad perfectum diem. Obedientia, qua donavit cum suis Abbas, hujuscemodi erat, ut coquina fratrum aquæ administratorios usus humero apportaret, manibus quoque eorum lavandis simile obsequium ageret: sic se cunctis fratribus servire lætatur.

cum fratre
suo Gauden-
tione.

Qualem se
exhibuerit
in monasti-
cis rebus.

Humilibus
officiis va-
cat.

22. Nec moratur interea æmulus hostis, nunc aperto bello, nunc latentibus insidiis hominem Dei impugnaturus. & cum testacea vasa, nunc aquâ, aliquando vino plena portaret, prædictus hostis callido astu lapsus parat, ac ut contracta in partes spargerentur efficiens, sacri viri faciem ingenti rubore perfudit. Hæc dum multoties fierent, & ipse tot vicibus veniam prostrato corpore peteret, tandem ultor ejus confusionis respexit ad hæc negotia Deus. Nam una dierum cum fratrum mensæ apportaturus foret merum, offenso pede corruit ipse super vas, & vas ingenti cecidit super marmora lapsu. Audit à longe Pater monasterii, cunctique fratres per ordinem, quomodo labitur ille heros, nescientes quia hunc casum prosperrima adversitas comitaretur; ira enim vas sanum, & vini portio non minuta reperitur, ac si nulla facta foret ruina.

Lapsus ve-
niam petit.

23. Item nobilis quadam femina monasterium * hoc causâ orationis ingreditur; & cum caritatem ibi facere iussa foret, jam septem annis panem se non gustasse profitetur. Ille verò hunc abstinentiæ morem pro infirmitate ei adhæsisse recognoscens, allato pane salutiferæ crucis signaculum impressit, ac deinde prandenti matronæ apponens, In nomine Domini mei Jesu-Christi, filia, inquit, munduca panem. Non licet tibi sanctam caritatem violare. Pro ejus enim amore hoc parum prandii accipere iussa es. Ad hanc vocem credula mulier, panis munera degustans, cum gratiarum actione regreditur in domum suam. Exhinc ergo communi cibo usâ est, rem novam sibi contigisse civibus narrat, ac glorificat vox omnium Dominum Deum.

Mulierem
agratam dato
pane bene-
dicto sanat
* id est ec-
clesiam.

«

«

«

24. Nec prætereundum est, qualiter cujusdam JOHANNIS filiam, qui nunc urbis præfectus esse dignoscitur, atrocissimus febrium dolor vexare cœpit. quam cum homo Dei sacratissima sua manu tangeret, omnis languor corporis ejus imperio abscellit.

Febreitan-
tem puel-
lam sanat.

a In Chronico Magdeburgensi ad annum 990. | Abbate quis esset, factus est Monachus &c. infans
sanctus Adalbertus Roma ad sanctum Alexium, in seio | post hanc vitam.

ANN. CH.
CM. XCVII.
APR. XXIII.
Moguntino
Archiepiscopo
agente,

25. Archiepiscopus verò Magontinus^a beati Præfulis gregem sine Pastore ire conspiciens, misit legatos^b cum litteris, per quos dominum Apostolicum de sancti viri reditu interpellat. Facta est Romæ Synodus^c pro hac causa, & oritur utrimque litigium grande, ex una parte eorum qui Monachum perdere timuerunt; ex alia eorum, qui Pastorem suum cum auctoritate quaesierunt. Cumque invicem pugnantibus sententiis utraque pars diu decertarent; tandem dubiam nuntiorum primas^d vix promeruit victoriam. Hic ipse primas frater erat Ducis, cujus terræ qui exigebatur Episcopus præfuit. Tum Apostolicus non tam voluntate, quàm jure Dei permotus, talia respondit: Reddimus, quod justè quaerunt; quamvis de bono Patre jam degenerassent filii, & dabimus cum hac lege: si audierint eum, teneant cum Dei benedictione, faciantque sub ipso fructum centuplum. Si autem à consueta iniquitate sua recedere nolunt, hic noster absque periculo sui capitis malorum consortia declinet.

a
b
c
d
à Papa Pragam remittitur.

Festivè excipitur à suis.

26. Hæc ubi dicta dedit, finita est Synodus, & soluto cœtu redierunt quisque in domum suam. Abscedunt legari, Monachis tristibus, læto animo ac magna exultatione. Cumque emenso itinere Pragam venirent, eunt ei obviam omnis ætas & sexus, & quasi cum ingenti gaudio acceperunt eum: dant manus ac promittunt omnia, velut qui de sua reversione oppidò gauderent, & secundum ejus præcepta priorem vitam plenissimè emendare vellet. Sed paullo post cœpit eos ignava mollities: & neglectis prædicationibus itur in omne nefas. Veterum quippe vitiorum recordationibus præventi, in carnalem partem relabuntur, & pereunt labor pastoralis, & diligens cura boni patris.

qui paullo post ad pristina vitia relabuntur.

Mulier adulterii convicta, ad eum confugit.

27. Inter hæc luctuosum & miserabile crimen exoritur. Mulier cujusdam nobilis cum clerico adulterasse publicè arguitur. quam cum more barbarico parentes dedecorati conjugis decapitare^e quaerent, fugit illa per celeres auras, donec voce & cursu usque ad optatum pervenerat Episcopum. Volens autem de illorum manibus mulierem liberare, clausit eam in monasterio Sanctimonialium, quod sub vocabulo & veneratione sancti Georgii consecrarum firmissimis mœnibus vallatur; clavim verò ecclesiæ custodi fideliter commendat: credens, ut femina inter feminas solatia doloris, & sub altaris defensione vitæ securitatem haberet. Crimen quoque in se referre voluit, ut se sceleris auctore magnum aliquid fieret, scilicet ut pro penitentiae fructibus, aut illam vitæ servaret, aut ambo simul jussi morerentur. Qua voluntate, quia martyrii coronam exposcens erat, adimpleret utique quod voluit, nisi cum prudenter dominus VVILLICO* prohiberet.

Hanc ille monasterio includit.

* Bolland. Violito-ria. Hinc à furentibus impetitur.

28. Impia manus interea absconsæ mulieri ferrum necemque parans, armato milite episcopale forum irruperunt. Quærent minis & contumacibus Episcopum dictis, qui contra fas & legalia jurâ adulteram defendere vellet. Quod ille divinæ contemplationis otio vacans, ubi aure percepit, cum velut divisæ noctis hora esset, dicto versu fregit silentia, & in quo clausus erat, exivit de templo. Deinde qui secum erant fratribus pacis oscula libans; Bene valete, inquit, & pro me misero ferte pia vota Christo. Inde totus ardore martyrii flagrans, non tardiore desiderio & cursu, quàm qui fugit hostem, sponte venit in hostem, ac medium agmen intrepido gressu incedens: Si me

^a Vvilligifus scilicet, qui Moguntinæ ecclesiæ præfuit ab anno 977 in annum 1011. Factum hoc ei tribuit m. codex apud Serarium pag. 720. De eo supra ad num. 10.

^b Legati isti fuere viri sancti papas Radla frater Ducis Boleslai, & Zrahkvaz monachus, ut in fragmentis.

^c Nempe anno 994 ex m. codice mox laudato. Johannes xv Synodi auctor. Adalberti reditu Pragam

contigit, cum annis quinque in monasterio vixisset, ex alia Vita.

^d In alia Vita R A D L A appellatur, & quidem sancti viri papas, infra.

^e Adulterii poenam à Germanis statutam refert Tacitus de moribus Germanorum cap. 19. nempe accisis crinibus nudatam coram propinquis expellebat domo maritus, ac per omnem vicum verberare agebat.

queritis, inquit, præsto sum. Unus autem ex illis, cui cum bonis semper læva voluntas erat, omnium ore talia respondit: Cassa spes martyrii te tenet, & nobilis gloria leti. Errat pro certo hæc sanctitas, quæ nostrum vult fieri peccatum; non implebitur tua voluntas, sed agitur aliquid, quod plus dolet: quia nisi hæc meretrix nobis citiùs reddatur, habemus fratres^a tuos, in quorum uxoribus, prole, & prædiis hoc malum ulciscamur. Hæc dum furens Sclavus contra Episcopum delatrat, ecce corruptus auro proditor adest, qui excerpens eos clam de agmine vocat, seque itineris ducem præbens, domum in qua clausa erat, domusque custodem manifestat. Custos verò tentus ab illis, nunc minis, amicis nunc affatibus, ut illam in manus eorum redderet, diu probatur. Ad ultimum mortis timore perterritus, sic sibi creditam cruentis hostibus prodidit feminam. Rapitur illa infelix, frustra pressis altaribus, & sub manu conjugis capitalem iussa est subire sententiam. Quod cum ille velut vir justus facere nolleret, sub gladio vilis vernula truncata pœnas male usi corporis capite exsolvit.

29. His atque horum majoribus popularis nequitiae studiis cum sermo doctentis Episcopi contraire nequiret, flet bonus pastor, quia in morbido grege signa salutis nulla inesse conspexit. Hinc prospectandis sequentibus malis oculos claudere volens, dulcis Romæ mœnia revisit^b, & navi monasterii mutat pastoralia frena. Congaudent illo redeunte monasticae plebis facta collegia, ac sanctitatis suae amore pariter & utilitate perfruuntur. Dilixerunt eum omnes, sed præ omnibus Abbas suus; qui & post se totis cohortibus Fratrum præfecerat illum. Ille autem omni vilitate^c & extremitate contentus, quanto magnus erat, tanto se cunctis inferiorem præbuit: quanto spiritualibus divitiis dives, tanto in oculis hominum parvus, pauper, & despectus esse cupiverat. Dicunt autem Abba & fratres ejus de eo, quia in omni virtute ad unguem perfectus est, & extra martyrium verè sanctus erat. sic de die in diem semper novus & se ipso robustior succrescens, ad divinae contemplationis fastigia velut castissima turtur evolaverat. Volens autem Dominus ostendere sermo, cujus meriti viveret in conspectu suo, monstrat ei per visum duos ordines in cælo; unum purpureo, alterum niveo amictu: quibus sub diversa specie singulare meritum; & propria merces; ambobus tamen esca & potus erat laus perpetua Creatoris. Et facta est vox ad eum dicens; Inter utrosque est tibi locus, convivatio mensæ, & aptissimus honor. Cujus rei visionem Abbati suo cum exponeret, non hoc de se, sed, velut sanctissimus Paulus, revelationis suae mysteria de alio homine narrat. Scio, inquit, hujusmodi hominem, cui Dominus per visum talia ostendit, & hæc ipsa donaturum se promittit.

30. Hoc ipso tempore iter^d agit Romam Rex Francorum OTTO tertius, pulcri Cæsaris pulcherrima proles, decursis quippe puerilibus annis, cum jam velut lanugine barbæ floureret tempus, & virtus major annis Imperatoriam sibi exposceret dignitatem. Roma autem cum caput mundi & urbium domina sit, & vocetur, sola Reges imperare facit; cumque Principis sanctorum corpus suo sinu refoveat, merito Principem terrarum ipsa constituere debet. Summus ipsis diebus Pontifex acerrima febre correptus, corpus terræ, animam

AN CH.
CM XCVI
APRIL
XXIII

Mulier correpta capite plectitur.

Adalbertus Romam iterum petit.

ubi lætus ad monastica redit extremitate

Cælesti viso recreatur.

cc
cc
cc

Otto Papa mortuo Romam adit.

^a Eorum nomina refert Chronographus Magdeburgensis, nempe Sobebor, Spetimir, Dobraizlau, Poreicelau, de quibus vide fragmenta post hanc vitam. Quintum addit Auctor secundus num. 21 infra in fragmentis. Gaudentius, de quo supra num. 12, videtur sextus fuisse. Quinque fratres nominat Dubravius hoc modo: Sobreborum, Spetimirum, Prebislaum, Boritam, Gzastum. qui quintus natu major, in obsequio Ottonis Imperatoris existens, omnium postremus necatus est, ex alia Vita.

^b Quid in hoc secundo reditu contigerit, amplius explicat Auctor alter num. 17 in fragmentis.

Acta. SS. Ord. S. B. Seculum V.

^c Hæc verba desumpta sunt ex Regulae sancti Benedicti cap. 7. ubi sextus gradus humilitatis in eo considerari dicitur, ut monachus omni vilitate vel extremitate contentus sit: septimus, ut se cunctis inferiorem pronuntiet & credat.

^d Nimirum anno 996, quo Johannis Papæ xv obitus contigit, qui successorem habuit Gregorium v, de quo infra. Quid in illo Ottonis itinere erga Adalbertum acciderit, discimus ex ultimo fragmento de translatione sancti Abundii, quod huic Vitæ subjiciemus.

ANN. CH.
CM XCVII
APR XXIII.
Legatos de
successore
eligendo
audit.

cælo, utraque in sua dimisit exordia. Rex autem Otto Alpium nives multo milite transiens, juxta sacram urbem Ravennam regalia castra metatus est. Ibi in ejus occursum veniunt epistolæ cum nuntiis, quas mittunt Romani Proceres & Senatorius ordo; primo illius adventum, velut toto tempore paternæ mortis non visum, totis visceribus desiderare, ac debita fidelitate pollicentur expectare. Deinde in morte domni Apostolici tam sibi, quam illis non minimam invecam esse partem incommodorum annuntiant, & quem pro eo ponerent, regalem exquirunt sententiam.

Brunonem
ad summum
Pontifica-
tum evehit.

31. Erat tum in capella Regis quidam clericus BRUNO, sæcularibus literis egregiè eruditus, & ipse regio^a sanguine genus ferens, magnæ indolis; sed (quod minùs bonum) multum fervidæ juventutis. Hunc quia Regi placuit, à majoribus electum, Magontinus Archipræful VVILLIGISUS & suus collega ADELBALDUS Episcopus adduxerunt Romam. Proinde à Romanis honorificè acceptum ad hoc ordinati Episcopi apostolico honore promulgarunt. Superveniens etiam Rex Romano more egregiè accipitur. Deinde magno gaudio omnium Imperatorium attigit apicem. Latantur cum primatibus minores civitatis, cum afflicto paupere, exsultant agmina viduarum, quia novus Imperator dat jura populis, dat jura novus Papa.

Vvilligisus
Adalbertum
in Boëmiam
iterum re-
vocare sara-
git.

32. His temporibus christianissimus ille Cæsar, cui circa fervos Dei maximum studium semper & diligens cura fuit, crebro alloquitur sanctum Adalbertum, & habebat eum sibi familiarem, audiens libenter quæcumque sibi diceret. Archiepiscopus verò Vvilligisus veterem querimoniam canens^b interpellat, congeminat vota cum votis, & ut reportaret illum omnibus modis instat. In apostolica quoque Synodo^c canonum testimonia revolvens, coram omnibus se justè petere clamat: peccatum esse singulis ecclesiis maritatis solam Pragam viduari: justa poscentibus benevolam aurem viduæ ecclesiæ maritum suum præbere libera mente postulans erat. Rursum ex itinere, quo reversus est ad patriam, continuis litteris hoc idem reiterare non cessat, nec dimisit prius, donec pollicitus est domnus Apostolicus facturum se esse quæ vellet. Tristatus est autem homo Dei, quia linquere cogitur Monasterium: præscierat enim, quia populum, cui pastoralem curam debuit, à via sua mala nemo flectere quisset. Sed tristem ejus animum hoc valde solatur; quia si in commissis sibi animabus dignos fructus agere nequisset, extraneis & non baptizatis prædicator missus fuerat.

annuit Pon-
tifex.

Adalbertus
Moguntia
dat monita
Imperatori.

33. Ergo multis lacrymis dulce Monasterium linquens, cum summæ discretionis viro NOTHERIO^d Episcopo ultra Alpes proficiscitur. Cumque velut duorum prope mensium iter agerent, venerunt Magontiam, ubi regressus ab Italicis oris Imperator commoratus est. cum quo vir Dei mansit bonum tempus, quia familiarissimus sibi erat, & nocte pariter ac die, velut sanctissimus cubicularius, imperiali cameræ adhæsit. Hoc autem non sic, velut sæculi aliquo amore captus: sed quia dilexit ipsum, & dulcibus dictis ad amorem cælestis patriæ accendere voluit. Nam die sive nocte, cum turba locum dedit, sanctis alloquiis aggreditur illum, docens ne magnum putaret se Imperatorem esse; cogitaret se hominem moriturum, cinerem ex pulcher-

^a Chronographus Magdeburgensis ad annum 996. Rex in Italia jam positus, promissis quibusdam Principibus, publico consensu & electione fecit ordinari Apostolicum suum nepotem Brunonem, OTTONIS filium, qui Otto marcham Veronensem servabat, imposito nomine Gregorii. Hermannus etiam Ottonis Ducis filium vocat Brutechius, & quidam cum eo, insigni lapsu cum Brunone Episcopo Verdensi istum confundunt. Alia Vita num: 18 Ipsa capella sua tractum posuit Papa Gregorius, scilicet Ottonem, Casireum benedixit.

^b Hentlehenius explicandi causâ addit: Domnum Apostolicum de Sancti reditu.

^c Hæc est illa Synodus, in qua novem Imperatoris electores à Gregorio instituti à nonnullis dicuntur, aliis non immerito repugnantibus, Adi Baronium ad annum 996.

^d In Chronico Magdeburgensi ad annum 995. Et cum viro summe discretionis NOTHARIO inter lineas additur Præsule, adiens Archiepiscopum in palatio, rogat experiri, si suis sum grex recipere vellet, Quo facto quid ille grex responderit, aut quam ob causam eum non receperit, vel ad quas gentes inde transferret, quanta frugalitatis omnibus diebus Episcopi sui fuerit, quanta morum honestate nituerit, scire poterit qui ejus Vitam legerit.

rino, putredinem & vermium escam esse futurum: viduis exhibere se maritum, pauperibus & pupillis monstrare se patrem; timere Deum, ut justum ac districtum Judicem; amare, ut pium veniæ largitorem, ac misericordiæ fontem; sollicitè pensare, quàm angusta via quæ ducit ad vitam, & quàm perpauca qui intrant per eam: bene agentibus esset ut per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus. Ad hunc modum plura subnectens, monet carum filium præsentia vitæ bona despiciere, æternitatis electionem desiderare; mansura quærere, in temporalibus rebus & transitoriis fiduciam non habere. Cunctis qui in regia domo erant, velut servus omnium, sic eorum vilissima quæque manibus tractat; & omni humilitate eorum servitia facit. Noctibus quoque cum carpsent somnum, calceamenta eorum componere cura fuit, à janitore usque ad principem regni domus omnium caligas aquâ lavit, & purgatis fordibus eas suo loco restituit.

AN. CH.
CM. XCIV.
APR. L.
XXIII.
Humilibus
vacat.

34. Ad hunc modum plurima servitia egit in camera; quanto quæque vilissima erant, tanto libentius ea pro humilitate ministrat. Sed serviminis auctor diu incognitus latuit, donec quidam **VOLFARIUS** regius imperialis minister, & sibi dilectus cubicularius, sanctum prodidit furem. Vidit quoque ibi somnium nocte una, quod hujusmodi erat. Putabat se fratris sui curtem adire, & media curte stare domum, cujus structura ad aspectum erat delectabilis, parietes & recta nivei candoris; intus duo lecti, unus sibi, alter fratri suo deputatus. Erat utique scilicet (ut decuit) multum honoris gerens, sed lectus suus omnem gloriam alterius longè præcellens, totus purpureo splendore, & sericis ornamentis amictus; ad caput verò aurei staminis linteo pulcherrimè redimitus, sursum verò in capite erat aureis litteris scriptum: **MUNUS** a hoc auctentum filia sponsatur. Cujus visionis ordinem cum aliquibus narrando exponeret, Vide, inquit illi, quia Christo secundante Martyr eris futurus. Regis filia, quæ dat tibi regia dona, hæc est domina cæli sacratissima Virgo Maria. Hoc audiens ille factus est lætissimo animo, & ingressus cubiculum cordis, egit gratias sanctorum Sancto, Angelorum Domino & omnipotenti Christo. Hinc Matrem gratiarum, quæ Regis folio proxima fedit, prona cervice & gavisæ mentis jubilo adorat: Gratias tibi, inquit, Virgo, maris stella, quæ me, ut pia domina, humillimum servum tuum respicere dignata es.

Viso cælesti
ad martyrium
animatur.

35. Hac ipsa tempestate adiit Turoniam; quærens auxilio sanctum senem Martinum^b. Nec præterit Floriacum, quæ beatissimum corpus confessoris nostri & patris **BENEDICTI** suo grege collocare meruit. ubi etiam quis ille sit, cæcorum visus, claudorum gressus, & cælestium miraculorum multa millia protestantur. Horum duorum carissimorum Patrum sacris confabulationibus passus, læto animo regreditur ad imperiale domicilium. Inde quid sibi mente foret, quæ volente Deo agere vellet, sub lucem proferens, cœpit cum dilecto Cæsare familiarem & extremum sermonem habere. Finita locutione pacis oscula invicem libant, & ampliùs nunquam sociandos non absque dolore separant amplexus. Vir ergo sanctus ejus caram vitam carissi-

Inde Turonos & Floriacum
adiit.
b
c
mox reversus ad Imperatorem,

^a Henschenio, *Munus hoc donat filia sponsa tibi*, aliis *filia Regis*. Quid sit *auctentum* non capio, nisi sit idem atque *authenticum*.

^b Addit vitæ secundus auctor: *Parisius quoque peder venis (Adalbertus), ubi sanctus & preciosissimus martyr Ariopagita Dionysius suo sanguine corpore requiescit*. Ubi notare convenit, Dionysianam basilicam, tametsi ab urbe Parisiaca leucis duabus distatam, hic non aliter designari, quàm si in ipso utris mediocritate posita fuisset. Ut frustra Johannes Launois ob similem loquendi modum à Gregorio Turonensi & Audoeno usurpatum, locum hunc tanti Martyris tumulo decoratum intra civitatis pomer-

rium includere tentaverit.

^c Locus insignis ad probandam præsentiam corporis sancti Benedicti in monasterio Floriacensi, præsertim ab auctore Italico. Idem in alia Vita num. 19. *Hic caput inclinat*, id est sancto Dionysio, ad Floriacum, *Monachorum ingens cœnobium, avido cursu volat, ubi corpore jacet & miraculis fulget magister mundo morientium & tota mente Deum querentium, scilicet re & nomine BENEDICTUS*. Tum additur Adalbertum etiam adisse Glanafolium. *Nec dimisit tibi corpus discipuli quievit, ubi & primus Monachorum regem rexit Abbas MAURUS, signo sanctitatis, & miraculorum dulcedine magistro simillimus*.

ANN. CH.
CM. XCVII.
APR. XXXII

denuo Boë-
mos reviscere
parat.

nuntium de
fratrum ac
propinquo-
rum caede
accipit.

•

* *al.* Bela-
niorum.
Declinat
ad Boles-
laum Du-
cem.
* *Boh.* petijt.
Boëmorum
tentat ani-
mum.

à quibus
repel-
litur.

de ethnico-
rum salute
agitat.

•

Prussos adi-
turus Ge-
danum ap-
pellit.

•

multos ba-
ptizat.

mo Jesu multum commendans, secundum placitum Archipræsulis sui ad apostataricem gentem pergere cœpit. Sapuit ipse, quia consilio suo non obaudirent; sed ne inobediens esset, jussum iter adimplere maluit. Hoc etiam ejus animo magnam spem tribuit, quia si non in filiis, in alienis & in barbarissimo animarum lucra congregare potuit. Erant enim multæ nationes per circuitum, per quas aut sibi martyrimum, aut eis baptismi gratia conferi potuit. Gens autem hæc sceleratissima, ad quam redire compulsus est, in odium sui nominis grande nefas commiserunt. Nam parentes suos nobiles & præclaros viros misero vulnere prosternunt, fratres fratrumque filios, masculum unà cum femina omnes morte sævissima damnarunt: civitates quoque eorum igne ac ferro devastantes, omnia eorum bona in captivitatem redegerunt a.

36. Unus ex suis fratribus, dum hæc mala domi geruntur, cum Bolezlao Bolaniorum * Duce in expeditione Imperatoris erat: Dux verò ille pro amore sancti fratris magnis promissis & amicis opibus eum solatur. Ergo pro his sceleribus aditum sibi clausum iter putans ille sanctissimus heros, noluit frustrari adventum suum; sed declinavit ad præfatum Ducem, quia sibi amicissimus erat: & si recipere vellent, per ejus missos explorare potuit *. Quo facto, econtra illi magna indignatione remittunt ei iræ & furoris plena verba dicentes: Sumus peccatores, populus iniquitatis, gens duræ cervicis; tu sanctus amicus Dei, verus Israëlita: & tibi omnia cum Domino. Talem ac tantum non portant cohabitationes & consortia iniquorum. Et tamen unde hoc genus, ut totiens repulso totiens abjectos, non unius, sed diversarum mentium requirat Episcopus? Agnoscimus, agnoscimus, ingeminant, quid sub colore pietatis mendosum tinniat hæc sanctitas. Nolumus cum, quia si veniet, non venit pro nostra salute; sed pro puniendis malis & injuriis, quæ de fratribus suis fecimus, & fecisse juvat. Non est qui recipiat eum, non est usque ad unum.

37. Hæc & his familia audiens illusus Episcopus, tanto lætitiæ risu exuberat, ut pæne à solito rigore magnum aliquid excederet. Dirupisti, inquit, vincula mea, tibi immolabo gloriam & sacrificium laudis, quia pastoralis curæ funes & vincula de collo meo ipsorum refutatio liberavit. Fateor me hodie, ô bone Jesu, totum esse tuum: tibi Dominator virtutis æterna laus, honor & gloria. Noluiisti eos, qui te nolunt, & qui à via veritatis in desideria declinant. Inde adversus diram barbariem, profanosque idololatrias, gladium prædicationis acuens & aptans, cum quibus primum, cum quibus post dimicare oporteret, animo deliberare cœpit; utrum Liuticenses ^b, quos Christianorum præda, miserorumque hominum damna pascunt, an Pruzzorum fines adiret, quorum deus venter est, & avaritia juncta cum morte est. Tandem alternanti potior sententia successit animo, ut quia hæc regio proxima, & nota fuerat Duci prædicto, Pruziæ deos & idola iret debellaturus. Dux verò cognita voluntate ejus dat ei navem, & ipsam pro pace itineris ter deno milite armat. Ipse verò primo adiit urbem ^c Gidanic, quam Ducis latissima regna dirimentem maris confinia tangunt. Ibi divina misericordia adventum ejus prosperante, baptizabantur hominum multæ ceteræ: ibi Missarum sollempnia celebrans Patri immolat Christum: cui non

* Multa hinc vel inferuntur, vel explicantur in alia Vita, à num. 21, quæ vide in fragmentis, tum ex posteriori Vita, tum ex Chronico Magdeburgensi, in quo caedes Adalberti fratrum anno CM. XCV. accidisse dicitur.

^b Liuticenses seu Liutici, extra Boëmiam erant, utpote quos Boleslaus Boëmiæ Dux contra Misecorem Poloniæ Ducem in auxilium vocavit, ex Chronico Magdeburgensi post hanc Vitam. Crantzium initio lib. 5 de Saxoniam Luticios eosdem exiliant

cum Lusatiis, quæ pars est Silesiæ, Marchioni parens Brandeburgensi, ex præfatione libri 1. At *Leuticios* alio nomine *Vvilzo* appellat Adamus in cap. 66. Sunt autem *Vvilsi* Slavorum populi, citra & ultra Pænem Cassubiæ seu Pomeraniæ fluvium habitantes, teste Cromero sub finem libri tertii de rebus Polonorum.

^c Gedanum, aliis *Danzicum*, *Dantzich*, Prussicæ emporium ad ostia Vistulæ celeberrimum.

post multos illos dies seipsum pro hostia fuerat oblaturus. Quidquid verò ferò superfuit de eo quod ipse, & novi baptizati communicarunt, colligere jubet, & mundissimo panno involutum sibi servavit pro Viatico deportandum.

ANN. CH.
CM. XCIIII.
APR. XXIII.
& tacitæ
mentis ad-
hibet.

38. Postera autem die, salutatis omnibus, imponitur carinæ & pelago, & tollitur ab eorum oculis numquam postea videndus. Hinc nauticum iter velocissimo cursu peragens, post paucos dies marinum litus egreditur, & reversa est navis cum armato custode. Ipse autem pro præstitis beneficiis gratiam vectoribus & vectorum domino agens, remansit ibi cum geminis fratribus, quorum alter Presbyter BENEDECTUS; alter dilectus, & à puero sibi comes frater GAUDENTIUS erat.

ubi litus
appulit.

39. Tunc magnâ fiduciâ Christum prædicantes intrant parvam insulam, quæ curvo amne circumvicta formam circuli adeuntibus monstrat. Venientes verò loci possessores cum pugnis expulerunt eos: & quidam arrepto naviculæ remo adstitit Episcopo propius; & ut forte Psalmos in libro decantaverat, ingentem ictum inter scapulas dedit. Excussus manibus volat in diversa codex, & ipse extenso capite & membris jacet humo prostratus: sed exterius afflicto corpore, quid pia mens intus ageret, risus cordis per vocis organum mox patefecit. Gratias tibi, inquit, Domine, quia estis amplius non erit, saltem vel unum ictum pro Crucifixo meo accipere merui.

à paganis
diè exce-
ptus fuste
percutitur.

40. Transiens verò in aliam partem fluminis, stetit ibi sabbato. Vespere autem facto dominus villæ divinum heros Adalbertum transduxit in villam. Congregat se undique iners vulgus, & quid de illo foret acturus, furibunda voce & canino rictu expectant. Tunc sanctus Adalbertus, quis & unde esset, vel ob quam causam illuc veniret, interrogatus, talia econtra miti voce respondit: Sum nativitate Sclavus*, nomine Adalbertus, professione Monachus, ordine quondam Episcopus, officio nunc vester Apostolus. Causa nostri itineris est vestra salus, ut relinquentes simulacra muta & furda, agnoscatis Creatorem vestrum, qui solus, & extra quem alter Deus non est, & ut credentes in nomine ejus vitam habeatis, & in atrii immarcescibilibus cælestium gaudiorum præmia percipere mereamini. Hæc sanctus Adalbertus. Illi autem, jam dudum indignantes, & cum clamore blasphemia verba adversus eum proclamantes, mortem sibi minantur. Extemplo terram baculis percutiunt, fustes capiti ejus apponunt, & infrendunt dirè dentibus in eum. Magnum sit tibi, inquiunt, quod huc usque impune venisti, & sicut celer reditus spem vitæ, ita tibi parvæ moræ necis damna creabunt. Nobis & toti huic regno, cujus nos fauces sumus, communis lex imperat, & unus ordo vivendi. Vos verò qui estis alterius & ignotæ legis, nisi hac nocte discedatis, in crastinum decapitabimini. Ipsa nocte naviculæ imponebantur, & retro ducti manserunt quinque dies in vico quodam^a.

Ductus in
villam.

cc * al. Boë-
mus.

contumeliis
afficitur &
expellitur.

41. Hæc dum in illa geruntur parte, ecce in monasterio^b ubi ille talis nu-

Johannis
Canapanii
vilio de eo.

^a Hoc loco posterior vitæ scriptor narrat, Athletam Christi videntem nullum fructum animarum sequi, & desiderate mortis spem auferrî. . . dixisse fratribus: Pressi magnis adversis, quid consilii capimus? quo vertamur nescio. Habitus corporum & honor vestrum, ut video, paganis animis non parum nocet. Unde, si placet, vestimenta miseris clericis, pendentiibus, capillis surgere sinamus tonsa barba truncas comas, & prodire non prohibeamus. Forsan non agniti melius habemus salutem operari, simile eorum effecti familiariter cohabitabimus, alloquemur & convivemus, laborando quoque manibus propriis victum quæremus. . . Ergo viso consilio meliora sperans. . . ad ferocium Luitpoldorum idola, furda, radicacionis equos flectere pla-

cutit, quorum linguam cognovit, & quos necdum visus, mirata veste & habitu, fallere potuit. Hoc tamen ingenio, hoc bono dolo cogitavit, aut Imperatoris filio reperire novum populum, aut longis desideris ponere finem. Hactenus vita secunda num. 25.

^b Alia Vita num. 26. Roma interea in monasterio, quo sanctus iste philosophia BENEDECTI Patris nutritus erat, revelatio divina hac dicta deit. Inter plures visiones, quas rapta mente saepe levatus, vidit crucifixus mundo Iohannes monachus & Sibbas, venerunt à calo usque ad terram descensus delectabili, ad speciem præcra duo lineamina &c. Itaque Johanni Abbati Canapanio cognomen erat, non Campanario, ut apud Henrichenium.

ANN. CH.
CM. XCVI.
APR. XXIII

tritus fuerat, cuidam converſo Johanni Canapario talia Dominus per viſum oſtendit. E ſummo cælo velut volantia deorſum veniunt uſque ad terram duo linteamina, alba ſicut nix, & munda abſque omni ſorde & macula: ambo ſua onera, ſingulos quidem viros de terra levant; ambo feliciffimo curſu nubes & aurea ſidera tranſnant. Unius nomen, extra ipſum qui hæc vidit, admodum pauciſſimi ſciunt: alter verò erat, ut adhuc hodie meminit, domnus Adalbertus, cui Angelus miniſter jam cæleſtis menſæ convivia præparavit. At Pater Nilus ignotum eſt, quid de eo viderit; ſed dulcibus ſcriptis eundem virum ita alloquitur: Scias dulciſſime fili, quia amicus noſter Adalbertus ambulat cum Spiritu-ſancto, & beatiffimo ſine præſentem vitam erit terminaturus.

Aliud fratris Gaudentii viſum.

42. Item fratri Gaudentio, quæ opere futura erant, nocturna quies textis ambagibus dixit. Expergefactus ergo ſi vellet audire ſomnium ſuum, interrogat dilectum Patrem. Respondente autem ipſo, Dic ſi quid habes; Vidi inquit, in medio altaris calicem aureum, & hunc vino ſemiplenum, cuſtos verò ejus nemo erat. Me itaque volente bibere merum, oppoſuit ſe mihi miniſter altaris, & audacibus meis cœptis, velut quadam imperioſa auctoritate, contradixit, qui nec mihi, nec alicui hominum licentiam dare vellet pro eo, quod tibi in craſtinum pro myſtica refectione foret ſervatum. Hæc eo loquente fugit ſomnus ab oculis, & occupat trementia membra torpor ingens. Deus, inquit, fili proſperet hunc viſum: fallaci ſomnio neminem credere oportet.

Adalbertum pagani intercipiunt.

43. Jam exſurgente purpureo die cœptum iter agunt, & Davidico carmine viam ſibi abbreviant, & dulcis vitæ gaudium continuò appellant Chriſtum. Inde nemora & feralia luſtra linquentes, ſole adſcendente ad meridiem, campeſtria loca adierunt. Ibi fratre Gaudentio Miſſam celebrante, ſanctus ille Monachus communicavit, & poſt ſacram communionem pro alleviando labore itineris pauxillum obſonii accepit: & dicto verſu & ſequenti pſalmo, furgit de gramineo cæſpice, & quantum jaçtus eſt lapidis vel miſſus ſagittæ, progreſſus loco reſedit. Hic tum cœpit eum ſomnus; & quia diutini labore itineris feſtus erat, pleno cornu perfudit eum ſoporifera quies. Ad ultimum pauſantibus cunctis affuit paganicus furor, & irruerunt ſuper eos impetu magno & injecerunt omnes in vincula.

Hæſtis eum confodiunt.

44. Sanctus verò Adalbertus ſtans contra Gaudentium & alium fratrem ligatum; Fratres, inquit, nolite contriſtari. Scitis quia hæc patimur pro nomine Domini, cujus virtus ultra omnes virtutes, pulchritudo ſupra omnes decores, potentia inenarrabilis, pietas ſingularis. Quid enim fortius, quid ex pulcrius? quàm dulce eſt pro dulciſſimo Jeſu fundere vitam! Proſilit ex furibundo agmine igneus SIGGO, & totis viribus ingens jaculum movens, tranſfixit ejus penetrabilia cordis. Ipſe enim ſacerdos idolorum, & dux conjuratae cohortis, velut ex debito prima vulnera facit. Deinde concurrunt omnes, & vulnera miſcentes iram exſaturant. Profluit purpureus ſanguis per foramina utriuſque lateris: ille oculis ac manibus ſtat orans in cælum. Exiit rubeus amnis divite vena, & extractæ hæſtæ ſeptem ingentia vulnera pandunt. Ille vinculis ſolutis extendit manus in modum crucis, & ſuppliciter fuſis precibus pro ſua & perſecutorum ſalute ad Dominum clamat. Sic illa ſancta anima carcere ſuo evolat, ſic nobile corpus protenta cruce terram occupat, ſic quoque multo ſanguine vitam fundens, beatis ſedibus & ſemper cariſſimo tandem perfruitur Chriſto.

Caput palo deſignant.

45. O ſanctum & beatiffimum virum, cujus in vultu angelicus ſplendor, in corde ſemper Chriſtus erat! ô piùm & omni honore digniſſimum, qui crucem, quam voluntate ſemper in animo, tunc etiam manibus & toto corpore complexus eſt! Accurrunt undique armis dira barbaries, & nondum expleto furore auferunt corpori nobile caput, & ſeparant exſanguia membra.

Corpus

Corpus verò loco dimittentes, caput palo fixerunt, & læto clamore sua scelerata laudantes reverſi ſunt unuſquiſque ad proprias ſedes.

46. Paſſus eſt autem ſanctus & glorioſiſſimus Martyr Chriſti Adalbertus nono calendæ a Maii, imperante rerum domino Ottone tertio, pio & clariffimo Cæſare, feria ſexta, ſcilicet, ut qua die Dominus Jeſus-Chriſtus pro homine, eadem die homo ille pro Deo ſuo pateretur, cujus eſt miſericordiæ in ſæculum, honor, laus & imperium in ſæcula ſæculorum, amen.

ANN. CH.
CM. XCVII
APR. XXIII
Caput palo
deſignat.
Martyrii
tempus.

F R A G M E N T A

E X A L I A V I T A.

NASCITUR purpureus flos Boëmiciſ terris; major filius ex parentibus magnis, aureum pomum exivit è nobilibus ramis. Progreditur pulchra facie, ſed pulchrior fide Vvoytech puerulus. quod nomen interpretatum ſonat, Conſolatio exercitus. Pater ſuus, nomine SLAVVINTZ, magnus & præpotens erat. Subſtantia ejus integra, poſſeſſio diſſuſa eſt. . . . Cùm eſſet dominus terræ, fuit tamen mediocriſ homo. Oratio rara, ſed habitabat ſecum miſericordia bona, neglecta * caſtitas, & larga pauperum cura. Mater ejus, nomine STRZIEZSLAVVA, ex genere Boëmorum erat, nobiliſſima claro, digna jugalis junctæ digno marito: marito videlicet, qui Regum tangit lineam ſanguinis: quem longe lateque jura dantem hodie tremunt, HENRICO Regi acceſſit præximus nepos, &c.

ex num. 1

Lacte plenus interea parvulus homo febricitat, mortem vicinam parentibus minatur. . . . Dixerunt territi parentes tremula voce: Non nobis, Domine, non nobis vivat puer ille, ſed Clericus in Dei Matris honore portet jugum tuum pulchra cervice. Sic dicunt, ponuntque ſuper altare Virginis, &c.

ex num. 2

Decuſis itaque rudis infantie balbutientibus annis, . . . traditur ad ingenuam Parthenopolim, Teutonum novam metropolim, liberalibus diſciplinis imbuendus. quam urbem Rex maximus, primus trium Otonum Imperator, in magnum Archipræſulatum erexit, & ut hodie cernere eſt, in pulcro litore Albiſ fluminis ſancto Mauricio pulcherrimam domum prope conſtruxit. Urbis Epicoſopus tunc erat ADALBERTUS, ipſe & primus, qui quem ſuo nomine Adalbertum vocavit, bonæ indolis puerum Vvoytech ſancto Chriſmate linivit. Hæc cùm facta eſſent, parentes non norunt. Poſtea quando finito ſchola duello domum rediit, recordata eſt mater pueri, quia Pruziis Epicoſopus gentium poſitus idem Adalbertus, cùm ſuper regnum patris iter ageret, deductum fuiſſe filium cum unguendis pueris, ut primo Chriſmate liniretur. Ecce prudens lector in peccato cognoſce latens myſterium, ut in peccato David & in aliis fortè erratibus bonum figurat verus Teſtamentum. Bis, dum Presbyter, dum ſit Pontifex, unctus; homo mortuus ^b quatuor dies unguento Salvatoris ad vitam fuſcitur. Baptizatus ter, dum mente Chriſtum induit, dum mente Monachum, dum ſanguine Martyrem facit, ſummæ Trinitati inviſibili Deo aptus ſervus preparatur. Sumo baptiſma ter factum, quaternam unctiorem ſemel errantem, & colligam in ſacrum ſeptenarium, &c.

ex num. 4

Igitur ad fontem ſcholæ hoſpes proceſſit. . . . Scholis præerat tunc OTTRICUS quidam facundiſſimus, ætate illa quaſi Cicero unus: cujus memoriale clarum uſque nunc intra Saxoniæ habetur: quem quantus foret, diſcipulorum facies inſpecta ſine lingua ſonat, &

ex num. 5

^a Eundem diem ſignat cum aliis Chronographus Magdeburgenſis, infra. Hic dies in ſeriam ſextam incidebat anno CM. XCVII, qui litteræ e prædicitur erat. Glaber Rodulphus in lib. I cap. 4. Eodem imperante Ottone ſecundo venerabilis Pontifex Adalbertus ex provincia, qua lingua Sclavorum vocatur Beheim, (ſic legendum, non Beihem, ut in edictis) in civitate Braga regem eccleſiam ſancti martyris Vitiſclodi, egreſſus ad gentem Bruſcorum, ut ei verbum ſaluti prædicaret. Dumque apud eoſdem plurimam egieſſet prædicationem, multique ex eis converterentur ad Fidem Chriſti, prædixit ſuis, quoniam in eadem regione martyrii coronam eſſet accepturus: ac ne paverent, cæſparticæ indicavit, quia præter eam ibidem nemo erat per. mer. du. Conti. ut enim ne die quadam, præcipientem eodem Epicoſopo, quadam pro. ana arbor ſita juxta flu-

viu, cui etiam ſu. exiſtiſe immo. ab. at univerſum vulgus, videlicet exciſa convelleretur: conſtruitoque ac ſacrato in eodem loco altare, Miſſarum ſolemnia per ſe Epicoſopus ex plebe paravit. qui dum in iſſis Sacramentiſ peragendis eſſet conſtitutus, ſcitis ſæculorum ab impiis perſuſus, tandemque ſacrum ſolemne peractum, ſimulque præſentis vitæ impoſuit terminum. Denique diſcipuli ejus accepto c. r. ore ſui domini, illud ſecum ſerentes, in propriam ſunt reverſi patriam. Cujus etiam meritis uſque in præſens largiuntur hominibus plurima beneficia. Hactenus Glaber.

^b Id eſt, duplex iſta unctio, itemque duplex confirmatio, ſignificant ipſius reſurrectionem à peccato, quæ per Lazari quatuordecim dieſuſcitationem à Chriſto factam deſignatur.

ANN. CH.
CM. NOVI.
APR. XXIII.

per vicinas urbes circumquaque diffusa sophia digito monstrat. Hoc autem asserunt mirabile in eo, si fortè magister auoverat pedem, ut est proprium vagis puerorum animis, aliquando pereunte ludo totum consumferat diem. Cumque perfecta lectione nec verbum saperet, & bene iratus magister flagellare inchoasset; Dimitte me, inquit, legam. Et dimissus, ut rem notam omnibus legit. Dicunt etiam tribus linguis^a pro una locutum. . . . Auditoribus enim tunc usus erat latialiter fari, nec ausus est quisquam coram magistro linguâ barbarâ loqui.

ex num. 6

Annos ter ternos in arena studii palastram exercet ingenii. . . . Post Capella Regis magistrum tulit. . . . Repatriat novo nomine jam adolescens Adalbertus. . . . Hoc toto tempore adeo lascivus erat, ut homo, incubat terrenis deliciis, &c.

ex num. 7

Moritur Boëmiæ provinciæ Episcopus, & sicut coram adstantibus desperata voce testatur, ab nigris spiritibus ad tartareum chaos^b incautè portatur. Præfens erat tunc Adalbertus: . . . quem, ut ipse post Abbati in monasterio dixit, visionis illius magnus horror invasit, & ad primam salutem direxit. Exinde emendare mores, frena ponere animis, desideria carnis igne divini amoris excoquere cœpit.

ex num. 8

Conveniunt Dux terræ & major populus, & pro levando Pastore varias sententias dicunt. Omnes tamen ad ultimum manus levant, non habere meliorem nec similem, quem oporteret esse Episcopum, sicut indigenam Adalbertum. . . . Hac ipsa die ubi accepit Episcopatum, & audientibus multis locutum est dæmonium. . . . Cui rei qui illâ horâ præfens erat VVILLICO, qui tam bonus & sapiens clericus, testimonium assererat, & nos legimus, cum a l. nostrum Abbatem hoc scriptam filius mandaverat. Ipsum Episcopus Adalbertus suæ ecclesie Præpositum habuit: post super cordis arida flante Spiritu-sancto, nobilem Monachum mons Casinus recepit.

ex num. 9

Igitur electus Episcopus auricomam Italianam vadit: quem Clusæ artas vias egressum prima civitas Verona recepit, qua in fauce regni pulchrè levat caput. Ibi eum pastorali virga investivit Otto secundus, qui tum loco patris rapidis cruribus montem Imperii scandit: sed non dextro omine, nec vivo maturæque sapientiæ signo rem publicam rexit. . . . Ergo archimandrita Maguntinus, gravis homo VVILLICISUS, Adalberto, cui Deus interiori gratia benedixit, venerabile caput oleo unxit, & in præsentia Imperatoris ad Sacerdotis altitudinem provexit. Ea tempestate effrena gens, Lutici pagani, jugum Christianitatis deponunt, & cum quo errore adhuc laborant, post deos alienos erecto collo currunt, & qui fugientes fugere nequeunt, Christiani multi gladio ceciderunt. Tunc peccato Ottonis multa mala surrexere, maxima ubique & miserissima emerferunt naufragia. Respublica turpitudines passa de folio descendit, Christiana Religio lacera iram Dei sensit.

ex num. 10

Actum est bellum cum Polonianis: Dux eorum MISICO arte vicit, humiliata Teutonum magna anima terram lambit, OTTO pugnax Marchio laceris vexillis terga convertit. Alia hora congregatus & optimus populus, & exercitus grandis valde nimis, congregiantur cum Carolinis Francis. Cedunt hostes non ferentes virorum fortium impetum fortissimum: sed dum vino ventrique colla flectunt, regnante Ottonis infortunio, victores in turpem fugam desunt. Ultimam & lacrymabile bellum confecit cum nudis Sarracenis, quorum dum ultra credibilem modum numerus excrevit, cæle cadaverum lassâ dextera defecit, & bellantium heroum virtus fracta succubuit. Stratus ferro occidit flos patriæ purpureus, decor flavæ Germaniæ, plurimum dilectus Augusto Cæsari; qui cum stupentibus oculis nefas exhorret, tandem pudet quia mulierem audivit; tandem serò penitet, quia infantilia consilia secutus sententias majorum projecit. . . . Ergo Rex puer, cernens caros ablatos, optimates occisos, nescius quò se vertat, irato Domino quò vadat, in maximam desperationem filiam criminum impegit; illud post miseriam sequens, quod quidam jacens in marmoreis hortis cantat.

V. rgil. t.
Æneid.

Una salus victis nullam sperare salutem.

Emisso equo de lit se in mare. Nat sonipes; ubi lassus est cessat: ipse Rex nandi peritus super un las diu natat, donec obvia navis Græcorum fessum levat, & extra spem caræ conjugi, & superstiti populo incolumem reddit. Erat in eo, ut accepimus, vivida virtus, fervida & effrena juvenus: manus prompta bello, sed raro umquam cum consilio. Multa bona fecit, sed artas lubrica errare fecit, & plura præcipitatione peccavit. Prope semper perdidit diebus suis, ubi prælium cœpit: extra Teutonum consuetudinem, pugnantibus eis secutum omne infortunium est: cujus efficiens causa erat Regis contra Dominum tacita offensa.

ex num. 11

Retro sumit iter sanctus Episcopus: venit in terram suam, pulchrè regens animam propriam, & post bene pascens optimis pascuis sublitam plebem. De rebus autem Episcopii primam partem in agmina pauperum, secundam pro restauratione matris ecclesie, tertiam

^a Nempe, Latina, Boëmica, & Teutonica.

^b Hæc Balbinus apud Henschenium improbat, ||| atque planè impossibilia esse. Vide quæ superius de hoc Dietmaro diximus.

pro captivorum redemptione disposuit, quartam ipse cum suis cohortibus ad necessarios sumtus recepit. . . . Populus autem dura cervicis servus libidinum factus, miscebantur cum cognatis, & sine lege cum uxoribus multis. Mancipia Christiana perfidis Judæis vendebant: dies festos confusa religione observabant; dies vero jejuniorum, voluptatibus vacantes, omnino non curabant. Ipsi clerici palam uxores ducebant: contradicentem Episcopum iniquo odio oderant, & sub tutela quique suorum contra ipsum majores terræ excitabant, &c.

ANN. CH.
CM XCVII
APR. XX 18

Itaque ad sanctam civitatem, ubi memoriale sanctum, ubi sepulcrum Domini est, pedestre venire affectans; matrem Martyrum, Apostolorum domicilium, auream Romam venit. Ibi tum pulcrum lutum, Græca Imperatrix Augusta, quæ jam longos dies mortuum flevit, sepulti conjugis memoriam reparat, dulcem Ottonem eleemosynis & orationibus cælo commendat. Non enim diu supervixit ille, postquam reipublicæ talem errorem genuit, tot Christianorum mortibus paganorum animos satiavit. Mira res! in tantis adversis illum circumfluentibus non respicit: quid contrarium ministro æterni Imperatoris egerit, quid pio Laurentio peccaverit, non recognoscit. Episcopatum a quem pater in suum honorem pretiosissimo Martyri erexit, ambitione suorum in peccatum ductus filius destruxit, non faciens ordinatè, sed quasi qui aquam in mare fundit. Episcopatum dejecit, ut plenum divitiis Archiepiscopatum ditaret. Tulit optimo Laurentio, posuit Parthenopoli Archipræsulem sancto Mauricio. Factum est scandalum in Ecclesia Dei propter hoc peccatum, donec novus Rex veterem errorem correxit, & venit post tres Ottones secundus Henricus Christianissimus. . . . Sed peccatum quod vivens neglexit (Otto secundus) mortuo marito emendare uxor sapere instabat. Legatos mittit, eleemosynas & orationes multorum, quos per propitiæ Redemptorem appellaret, peccatorem Regem ab incendio liberaret. Hæc tum ubi sanctum virum adesse cognovit Adalbertum, nominatissimum Episcopum, quem Jerusalem proferare audivit, clam ad se vocat, oransque ut pro anima Senioris oraret, massam argenti obtulit ingentem, &c.

ex num. 12

Casinum usque pervenit, ubi beatus Benedictus caram sedem postremo posuit. . . . Ibi Abbatis & Fratrum piis monitis hortabatur, ne inutili vagatione vitam expenderet, sed loco staret: ita melius virtutum fructus congregaret. . . . Animadvertit. . . . ita esse ut dicunt. Montem festinus descendit: & quem in philosophia Christi perfectiorem discipulum invenit, Patrem NILUM calida spe accensus petivit, sub quo parvulus factus jugum Christi ferre, & obedientiæ aureas literas parare satagebat. Amplexus genua senis, in hoc finis hæbebat. Non negat pater Nilus: At, inquit, homo ego sum Græcus. Melius hæc conveniunt tibi cum quibus agas Monachi Latini. Redeas Romam nutricem sanctorum filiorum: quare nobilem Abbatem amicam nostrum LEONEM: de me misisse te rudem discipulum ad talem magistrum. . . . Fecit ut homo Dei dixit: ad sanctum Bonifacium monachalem vestem accepit: sub Abbate quo dixit, Regula duce militavit &c. Quinquennio plenus miles in monasterio erat.

ex num. 13

Post populus terræ Episcopum suum revocant: viri sancti pappatem b R A D L A M, qui frater carnis suo Duci erat, & Christianum Zrahkvvav monachum, eloquentem virum in hoc opus eligunt. Hi duo cum litteris Metropolitanæ Romæ veniunt, de reditu Pastoris Papam appellant, populo penitenti Patrem suum querunt. . . . Amborum, papæ & Abbatis, imperio patens, fracto suo libito, flens Episcopus ad Episcopatum redit, pro cuius regimine virgam, pro cuius pignore anulum, dante Apollotico, accepit. Dominica die veniens venit demum ad unam civitatem, ubi ipsa die erat mercatus magnus, quæ visio non parum adduxit tristitiæ sancto viro. Ad eos vero qui se reportarunt, improperando ait: Hæc est vestra promissio bona? Penitentes vestri nec feriantur hac die sacra? Stetit tamen in Episcopio suo, pascens macrum populum divino pabulo. Verùm nova religio citò dorsum vertit, antiqua consuetudo superiore manu tenuit. . . . * Unde cograns Episcopus, quod nec sibi, nec illis cassus labor profuisset, animæ vero suæ talis statio obesset, Pappati suo ait: Scias certum, aut ubi ego sum venies, aut amplius me nunquam videbis. . . . Non tacendum, quod juxta positus Ungaris nunc nuntios suos misit, nunc seipsum obtulit: quibus etiam ab errore suo parum mutatis umbram Christianitatis c impressit.

ex num. 14

ex num. 15

b

* ex num.

16.

c

ex num. 17

Ergo divinus heros ascendit equos, dulcem Romam revisit. . . . Hic secretos monasterii sinus, caram requiem intrat. . . . Usus vero sibi maximus erat colloquia querere spiritua-

a Merseburgensem scilicet, sancto Laurentio factum, quem permittente Ottone II Gisilerus Episcopus evertit, translatus in metropolim Magdeburgensem, supra pag. 583.

b Differunt Pappas & Pappas, ut Pappas sit pædagogus, ut in hac secunda Vita Adalbertus dicitur Pappas morum & magister sensuum, num. 3. Pappas vero pa-

pæ discipulus. De Zrahkvvavo monacho infra ex Chronico Magdeburgensi.

c Id factum sub Geisa Duce, cuius filium Stephanum, Hungarorum postea Regem, baptizavit Adalbertus. Confer acta sanctorum Zotiardi & Andree in sæculo sequenti.

ANN. CH.
CXXCVI
APR. XXIII

lium & seniorum, qui crebrò illuc pro caritate Abbatris plures confluerunt. Græci, inquam, optimi veniunt, Latini similes militarunt: superioribus quatuor pius **BASILIVS**, inferioribus magnus **BENEDICTVS** dux sive rex erat. Inter quos medius incedens, Deum sitiens Adalbertus, verba vite sinit & glutit, raptusque in altum cum Fratribus, contemplantur dulcem Dominum. O quoties obortis lacrymis memini dicentem, cum causâ edificationis aggressus essem **JOHANNEM** Abbatem: Ubi sunt, inquit, margaritæ meæ? ubi sunt cibi animi mei? Cum convenirent sancti viri, pluebant ibi sermones Dei, accensa sententiæ mutuo curabant: arsit ignis super terram cordis: testabatur Deum presentem unda compunctionis. Hoc **GREGORIUS** Abba, hoc erat Pater **NILVS**, hoc **JOHANNES** bonus infimus, hoc simplex **STRATUS** & super terram Angelus unus: hoc ex donis majoribus Dei sapiens **JOHANNES**, hoc silens **THEODORUS**, hoc **JOHANNES** innocens, hoc simplex **LEO**, psalmodum amicus, & semper predicare paratus.

* ex Surio.

* Hunc Episcopum, quo dignum non fuit saculum nostrum, cum sine baculo iter agens Ravennam veniret, cur sine virga pastoralis vir tantus incederet, optimè cautus Dei servus Durans interrogavit. Respondens verbum memorabile ille homo, qui verè potuit loqui: Vivit Deus, inquit, in cujus conspectu sto, facile est gestare pedum, sed difficile reddere rationem: cum venerit ad iudicium qui non errat Iudex vivorum & mortuorum.

ex num. 20

Hinc ad Imperatorem redit. . . . Ibi sopora nocte parum molli lecto requiescens, vitæ suæ desiderabilem terminum adspexit, nescius tamen ipse, quid sibi somnium vellet, donec tactus Spiritu alienigena hoc revelavit. . . . Erat autem in superiori parte, panno capiali aureis litteris inscriptum: **MUNUS** hoc donat tibi filia Regis. Quod somnium coram Rege cum quibusdam familiaribus exponeret, quidam, cui vivax ingenium natura dedit, & pulchra facundia insignem fecit, **LEO** palatii Episcopus, pulcre alludens ait: Homo tibi contrarius, cito invenies quod quæris: dono Virginis procul dubio Martyr eris. Nec minùs quod vidit de lecto fratrum, partim ante se, partim hoc anno esse completum, sic collige mecum.

ex num. 21

Quinque fratres habuit, quorum omnium animas gladius pertransivit. Ex quibus major frater servitio Imperatoris in adiutorium profectus, paganorum expugnationes adivit: ubi & cum **BOLESLAVO** Poloniorum Duce amicitiam junxit, querelas Imperatori fecit, quod mala quæ nulla promeruit, Dux Bohemorum **BOLESLAUS** sine misericordia sibi suisque fratribus plura ingessisset. Hujus usque in adventum & seros reditus relictæ domi quatuor fratres pacem impetrarunt, & ex parte Ducis securitatem & sacramenta acceperunt. Pro divinam humanamque fidem! Numquid non est Catholicus melior pagano! Væ homini, cui in cordis vena malus dolus salit. Heu nostra infelicia tempora! Sapientem vocamus, cui fallere ingenium calet: cui in ore mel, in corde fel latet. Ecce Judas qui per pacem didicit facere bellum; promittit vitam, ut inferat mortem: dat **Boleslaus** fidem, ut inopinato occidat fratres. Nec longe quaras exemplum: in eadem linea sanguinis frater suus sanctissimum **VVENCESLAUM** occidit. Inter hæc quis non deplorat squalores miseriæ nostræ? quis non exhorreat cacum natum hominem nostrum? Dum nescit cavere currens peccatum, cadit in majorem foveam: dum non vult quærere oculorum ductorem, nascitur de peccato peccatum maximum. Ita & nunc, ô homo, dum nescis cavere perjurium, incurris homicidium, nec ante desinis hoc dicto ad tuam fidem, antequam impleas illud propheticum: *Appone iniquitatem super iniquitatem*, & mox sequitur illud evangelicum: Sanguis qui effusus est sit super te, & super filios tuos. Igitur sacramento fidunt, quod Christiani darent; quando fratres Christicolæ Adalberti pacem putarent; liber populus per campum ambulat. Non enim data fide bellum cogitat: stat proxima periculo civitas secura. Nam & ecce hostes ex improvviso veniunt, diffusa multitudine civitatem circumcingunt, in vigilia pretiosi martyris **Vvenceslai** bella incipiunt, nihilo minùs & ipso festo oppugnare certatim insunt. Nec juvat quod urbani diem sanctum venerari putunt: contra quos forenses verba superbia jaculantes, Si vester, inquit, sanctus **Vvenceslaus**, noster utique **Boleslaus**. Et quamvis potest capere civitatem, pœnas dedit asperum verbum. Civium namque gladio die illo ceciderunt hostium capita multa, & omnes qui in illo consilio fuerunt, aut mortui quiescunt, aut cæci & dispersi malè vivunt. Cessit pavida civitibus bellis civitas, miserabili exsilio familiæ distracta, bona in manus inimicorum cuncta cesserunt. Inundat planctus mulierum; super mortua facies puerorum, geminatis dextris vivorum: stat silentium spectantium clericorum: sancti viri fratres quatuor, strenui bello, & nescii cedere loco, dum, de quo jam diximus, clericus **Kadla** consilium dedit, parum valentia arma dimiserunt, & quam præliando pulchram mortem putarunt, confugiendo ad ecclesiam (ut est in humanis oculis)

Isal. 68.
28
Matth. 27.
23.

a Hi sunt quatuor Græci monachi insignes, de quibus supra; & qui sequuntur, quatuor Latini, ad degentes. Nilus hic laudatus, an Rosanensis, cujus superius meminimus: Leo verò, an qui Nonantulanus sanctum Bonifacium Romæ cum aliis suis sodalibus Abbas, de quo suo loco.

tempem fugam acceperunt. Nam falso data est spes vivendi, & dum exeuntes ecclesiam sponte in manus hostium vadunt, fefellit dextera Senioris, & in conspectu omnium pulcra corpora subierunt capitalem sententiam. Hæc tunc: sed quando digna indigni scribimus, est mortuus furente gladio frater maximus, completa est pii Adalberti vita tota, dum ante se bis duam fratrum, post hoc anno maximi fratris mors est subsecuta: quorum moribus mors sua quàm præstantior foret, quorum lecto lectulus suus quàm pulcrior emergeret, omnis intelligit, qui ipsum causa Dei, illos causa sæculi, & defendenda vitæ cecidisse cognoscit.

Vidit etiam in monasterio & aliam visionem, quam non de se, sed quasi de aliquo alio reverentissimis viris ita exposuit. Agnosco hominem cui duos ordines in celo Deus arri- num. 22
dens digito præmonstrat: unum splendoris purpurei, alterum ultra quam dici potest ni-
vei candoris. Inter hos & illos blanda vox ait: Manet te locus & certa sedes. Ergo quem
suo labori adiutorem Deus præparavit, Ducem Polonorum, fervorem Dei patrem, Bo-
leslaum, rerum dubius petit: cujus auxilio nuntios suos miserat ad insolentem uxorem,
si vel struprata ab amatoribus multis, priorem maritum accipere vellet. Interim in hac
regione cum Duce nuntiorum adventum expectat; qui cum redeunt, qualis Episcopus
amavit, plenam contumeliosam legationem referunt. Bene venias, inquiunt, ad non semel
refutatam mulierem. Miræ res! ad uxorem sponte venis, quem semper invicem vocare,
& necesse erat tenere, scimus quæ cogitas homo. Omnino nolumus, nec est tibi locus in
populo tuo, qui vis vindicare occisos fratres vulnere magno. Accipiens ille libellum rep-
udii, ex superbiorum consiliis non minùs lætus efficitur, quàm homines, cum, sicuti
non sperant, læta verba & honorum oblationes accipiunt. Dirupisti, inquit ille, vincula
mea. Hoc est quod expectans expectavi, desiderio desideravi. Ablatum est meum peri-
culum. Quid! respondet in faciem. Qui me non vult quomodo possum regere gregem?
Euge non timeo revocantem amplius Papam, nec tristia ferentem Metropolitanæ immitis
epistolam; qui antehac paganis operibus in fugam me excitaverunt, ecce palam verbis,
Nolumus te, dicunt. Miserat his diebus ad Ungarorum Seniore[m] magnum, immo ad
uxorem suam, quæ totum regnum viri manu tenuit, & quæ erant viri ipsa regebat, qua
Duce erat Christianitas cæpta: sed intermiscebatur cum paganismo polluta Religio, & cœ-
pit esse dererior barbarismo languidus ac tepidus Christianismus, ad quam tunc pervenien-
tes, illinc nuntios in hæc verba epistolam misit. Papatem meam, si necessitas & usus postu-
lat, tene: si non, propter Deum ad me mitte eum. Ipsi verò clam chartam alia mente,
aliâ sententiâ misit. Si potes, inquit, cum bona licentia, bene: si non, vel fuga fugiens
tenta venire ad eum qui te desiderio concupiscit Adalbertum tuum. Ipse autem venire non
potuit, vel ut homo noluit. Ut enim hodie ipsum audis dicentem, quem nunc sicut sitiens
anima frigidam aquam toris visceribus flagrat & amat, ardua scandentem semper tunc fu-
giebat. Ipse tamen jam erat monachus, & (ur dicunt qui tunc temporis norant) pulcher
& bonus. Ex hujus ore fateor me audisse unam rem, quam satis amo: ipsum sanctum asse-
rit loquentem: Numquam aliquid feci propter vanam gloriam, nam ut non pulset, hoc
est extra hominem: utrumque tantum à me miserissimo omnium retro posuit pedem, à me
minimo gentium longè fugit in æternum exilium. Memoriam vero viri * sæpe pono, * Radia.
cujus relatione hæc scribo, quem servum Martyris agnosci volo.

F R A G M E N T A

ex Chronico Magdeburgensi ms.

ANNO CM XC sanctus Adalbertus Romæ ad sanctum Alexium, in scio Abbate
quis esset, factus est Monachus. Nam videns quod grex sibi commissus semper
in præcipitium iret, nec eum ad rectam viam convertere quiret; timens ne & ipse
cum pereunte plebe periret, non ausus est cum eis amplius stare, nec passus
est suam ulterius incassum prædicationis operam perdere. Sed cum jam Romam iter arri-
pere vellet, fortè ipso tempore ZTRAHQUAZ*, filius BOLES LAI, qui sanctum V V E N E Z-
L A I M fratrem suum interemerat, atque ad placandum hunc, de quo loquimur, Abba-
ti sancti Emmerammi Martyris Ratisponæ imbuendum voverat & contradiderat. Qui ve-
niebat cum sui Abbatis licentia de Ratispona post multos annos visere patriam, & cogna-
tos, & fratrem suum Boëmiæ Ducem. Cum quo vir Dei Præsul Adelbertus secretum pe-
tuit, & multa conquestus est de infidelitate & nequitia populi, de incesta copula & inli-
cito discidio inconstantis conjugii, de inobedientia & negligentia Cleri, de arrogantia
& intolerabili potentia Comitum. Ad ultimum intentionem sui cordis aperit, quod vellet
Romam Apostolicum consultum ire, & ad gentem apostatricam numquam redire. Inter

Adalbertus
ad S. Ale-
xium Mo-
nachus.

Ztrahquaz
Monachus,
* vide supra

Episcopa-
tum recu-
tat.

AN. CH. 88 haec & ad haec addidit : Et bene est , inquit , quod tu frater nosceris esse Ducis . Te plebs
 CM. XCVI. 88 ista mavult dominari , & tibi magis obedire quam mihi . Tu consilio & auxilio fratris
 APR. IL. 88 superbos comprimere , negligentes arguere , infideles increpare , inobedientes corripere
 XXIII 88 poteris . Tua dignitas & scientia , tui habitus sanctimonia multum concordant ad haec re-
 88 gimina . Quod ut fiat , ego tibi cum Dei voluntate & mea potestate concedo , & ut liceat
 88 me vivente ut sis Episcopus , apud Apostolicum votis omnibus intercedam . Et quem ma-
 88 nu fortè tenebat , episcopalem baculum ponit ei in sinum . Quem ille quasi fatibundus
 88 in terram projecit , & haec insuper verba adjecit : No'o dignitatem in mundo ; Episcopatu
 88 me indignum judico ; pastorali cura non sufficio . Monachus sum , mortuus sum , mortuos
 88 sepelire non possum . Ad haec Praesul respondit : Scias , Frater , scias , quod modò non fa-
 88 cis cum bono , facies postea , sed cum malo tuo . Post haec Praesul , ut proposuerat , Ro-
 88 man iter arripit , & gentem suis praecipis inobedientem reliquit . Eo tempore M T S E C O
 Bolizlaus Liuticios , suis parentibus & sibi semper infideles , in auxilium sui invitat : Mi-
 seco autem Theophanu Imperatricis auxilium postulat , &c .

Adalberti fratres ne-
 cati . ANNO CM. XCV post discessum beati Adalberti à Boëmia , quia Dux Boëmiæ non erat
 suæ potestatis , Ducis comites versu in Dei odium , patrum iniquorum pessimi filii , valde
 iniquum facinus operabantur . Nam quodam die festivo irrumpunt urbem Lubic , in qua
 fratres sancti Adalberti & milites urbis universi , velut oves innocentes , adhibebant sac-
 cris Missarum sollempniis . Et veluti lupi immanes masculum & feminam usque ad unum
 interficientes , quatuor fratribus sancti Adalberti ante ipsum altare decollatis , urbem
 incendunt , plateas sanguine perfundunt , & prædâ onerati hilares recedunt . Interfecti
 sunt autem quinque ^a fratres sancti Adalberti , quorum nomina sunt hæc : S O B E B O R ,

Adalbertus
 revocatur . SPITIMUR , DOBRAIZLAU , POREIKASLAU . His ita peractis , Dux Bolizlaus into consilio
 cum clericis , Mogontinum Archiepiscopum his sollicitat verbis : Aut nostrum Pastorem
 A ialbertum ad nos revoces , quod magis volumus ; aut alium nobis ordina . Tunc Archie-
 piscopus sollicitus , ne populus nuper Christo adquisitus , in antiquum relaberecetur ritum ,
 mandat Apostolico , ut aut Pragensi ecclesiæ suum Antistitem remitteret , aut alium ordi-
 nari sineret . Et quia in cœnobio sancti Alexii vir sanctus manebat , hunc dominus Papa &
 suus Abbas sic alloquuntur . Frater amantissime , per caritatem Dei te deprecamur , ut
 ovium tuarum regimen dignanter recipias . Si te audierint , Deo gratias ; si non , fugien-
 tes te fugias , ne cum pereuntibus pereas ; & ad exterarum nationum prædicandi li-
 centiam habeas . Exhilaratus Praesul de data sibi docendi exterarum gentes licentia , non sine
 magna Fratrum mæstria discessit ; & cum viro summx discretionis , nomine N O T H A R I O ,
 (Praesule) adiens Archiepiscopum in palatio , rogat experiri si suus eum grex recipere
 vellet . Quo facto quid ille grex responderit , aut quam ob causam eum non receperit ,
 vel ad quas gentes inde transferit , quantæ frugalitatis omnibus diebus episcopi sui fuerit ,
 Ztrahquaz
 superbia
 castigata . b
 quanta morum honestate nituerit , scire poterit qui ejus vitam legerit . Tunc Z T R A H -
 Q U A Z b frater Ducis , de quo supra meminimus , videns hunc quasi regulariter repudia-
 ri , tumido fastu exarsit in Episcopatum . quem populus nequam statim in episcopalem le-
 vat cathedram , mente tumidum , veste compositum , oculis vagum , verbis vanum , mori-
 bus hypocritam , totius erroris mandritam , atque in operibus malis iniquorum archige-
 rontam . Ventum erat ad Mogontinum Archiepiscopum : ubi peractis omnibus quæ agen-
 da erant , dum choro melodiam modulante Archipraesul infulatus procumbit ante altare ,
 & post hunc inter duos suffraganeos Ztrahquaz prosternitur in medio ; atroci arripitur
 dæmonio , & quod illi vir sanctus clam prædixerat , palam fit coram clero & omni populo .
 Hactenus hæc inseruisse sufficiat .

Adalberti
 martyrium . ANNO CM. XCV I postquam signifer Christi Praesul A ialbertus retibus Fidei cepit Panno-
 niam simul & Poloniam , ad ultimum dum in Pruciam seminat verbum Dei , cuspe per-
 fossus V I I I Kal. Maii capitis abscissione optatum semper martyrium solus ex suis percepit
 absque omni gemitu , ut in somnis in ipsa nocte vidit , suisque fratribus prælixit . Pura-
 bam , inquit , me Missam celebrare , solumque communicare . Sed nefandi sceleris
 auctores eum jam exspirasse credentes , ad augmentum sui sceleris divinæque ultionis cor-
 pus beatum pelago miserunt , caput sude conviciando figentes , ac exfulcrando redeuntes .
 Quod B O L I Z L A U S Dux Poloniæ comperiens , datâ pecuniâ mercatur incliti Martyris
 cum capite membra . Imperator autem Romæ certus de hac re effectus , dignas Deo sup-
 plex retulit laudes , quod suis temporibus talem sibi per martyrii palnam assumpfisset fa-
 mulum .

Thietdagus
 ejus succes-
 sor . ANNO CM. XCVII saepe memoratus Dux Boëmiæ B O L I Z L A U S videns Pragensem eccle-
 siam Pastore desolatam , misit ad Imperatorem legatos , rogans ut Boëmiensi ecclesiæ Epif-

^a Modò quatuor : sed quintus ad tempus evaserat ,
 ex secundæ Vitæ num. 21 , supra . Et tamen tantum

^b Idem contestantur Æneas Sylvius in Historiæ
 Boëmicæ cap. 16 & Dubravius lib. 6 . ubi *Strahquaz*
quatus appellatur , Æneæ *Strahquaz* .

copum meritis dignum daret, ne grex noviter Christo mancipatus redeat ad pristinos vilitatis ritus & iniquos actus. Quippe profiteretur non haberi in tota Boemia tunc temporis clericum Episcopatu dignum. Fortè tum aderat in regali curia Capellanus, nomine THIEDAGUS, magnæ virtutis & scientiæ, genere Saxo, perfectè sciens linguam Slavonicam. Hunc omnes Palatini, & ipse Caesar valde lætificatus in Pontificem Pragensis ecclesiæ elegit, & mittens ad Mogoniam Archiepiscopum, quòd eum in Episcopum consecraret mandavit.

ANN. CH.
CM. XCVII
APR. XXIII.

Anno CM. XCVIII THIEDAGUS Episcopus consecratus Nonis Julii, à Clero & populo Pragensis ecclesiæ honorè recipitur, atque cum magno gaudio ad cornu altaris sancti Viti^a inthronizatur. Gaudet Dux Bolizlaus, quia Pastor bonus gregi suo arridet, & grex latus novo Pastori alludit.

Anno M. Imperator auditis mirabilibus quæ per dilectum sanctum martyrem Deus fecit Adalbertum, orationis causâ eo pergere festinavit. Cumque ad Cicensem venisset urbem, ab HUGONE ejusdem urbis Episcopo decenter suscipitur. Deinde recto itinere ad Misnensem tendens civitatem, à venerabili EIDO ejusdem civitatis Episcopo, & à Marchione EKKIHARDO, qui apud eum inter præcipuos habebatur, honorabiliter excipitur. Decursis tunc Mileinî terminis, BOLIZLAUS Dux Poloniae ad Diedespagum venienti Imperatori parato in loco, qui Inna dicitur, suo hospitio multum hilaris occutit. Qualiter autem ab eo honoraretur, & per sua usque ad Gnesin deduceretur, dictu incredibile est. Videns autem à longe civitatem desideratam, nudis pedibus suppliciter advenit, & ab Episcopo civitatis UNGERO venerabiliter susceptus, ecclesiam introducitur & ad Christi gratiam sibi imperandam Martyris Christi intercessionem profusis lacrymis invitat. Nec mora fecit ibi Archiepiscopatum, ut spero, legitime, sine consensu tamen præfati Præfulis & sui Metropolitanî, cujus diœcesi omnis hæc regio subiecta est: committens eundem prædicti Martyris fratri, qui & GAUDENTIUS, subjiciens ei REINBERNUM Salsæ* Colberienfis Ecclesiæ Episcopum, POPPONEM Cracoviensem, JOHANNEM VYTOECLAENSEM, UNGERO Poznaniensi excepto: factoque ibi altari, sanctas in eo honorificè condidit reliquias. Perfectis omnibus Imperator à præfato Duce magnis muneribus decoratur, & (quod maximè placuit) trecentis militibus. Dispositis igitur in Slavia septem Episcopis, à Bolizlao usque Magdaburh comitatu deducitur egregio, ubi Palmarum sollempnia celebriter peracta sunt.

Otronis iter
ad Martyris
tumulum.

Gnesinæ Ar-
chiepisco-
patus inti-
tuitur.

*f. Sanctæ.

FRAGMENTUM EX CHRONICO ADEMARI MONACHI Ecolismensis

De S. ADALBERTO & de S. BRUNONE ejus coepistolo.

I. A tempestate Ottone secundo mortuo, Otto filius ejus, tertius actu & nomine, imperio potitus est, qui philoſophiæ intentus, & lucra Christi cogitans, ut ante tribunal Judicis duplicatum redderet talentum, Dei voluntate populos, in circuitu idolis deditos, ad Dei cultum convertere studuit. Erenim erant ei duo reverentissimi Episcopi, sanctus videlicet ADALBERTUS Archiepiscopus de civitate Praga, quæ est in provincia *Bevehem*; sanctus etiam BRUNUS Episcopus de civitate *Osburg*, quæ est in provincia Bajoariæ, contanguineus ejusdem Imperatoris. Nam sanctus Adalbertus parvus staturâ, sanctus Brunus procerus corpore erant: & quæcumque sanctus Adalbertus in aula Imperatoris intererat, nocte intempeſta solus ad silvam abiens, ligna propriis humeris pedibus nudis deferebat, nemine ſciente, ad hospitium suum: quæ ligna vendens victum præparabat sibi. Quod cum post multos Imperator comperiens dies, eum pro sancto duceret, die quadam solito locutus cum eo dixit jocando: Talis Episcopus, sicut vos estis, debuisset pergere ad prædicandum Sclavorum gentes. Mox Episcopus pedes Imperatoris deſculatus, ait se hoc incipere: nec postea eum Imperator avertere potuit ab hac intentione; & rogante ipſo Episcopo ordinatus est pro eo in urbe Praga Archiepiscopus quem elegerat ipſe; & libenter Imperator

^a Cathedralẽ Pragæ ecclesiã sancto Vito nuncupavit Tuto Ratisponensis Episcopus, supra pag. 111, Glaber Rodulfus in lib. 1. cap. 4 vocat *ecclesiã sancti Martyris Vitiſclodi*, si non est mendum in

editis.

^b Brunus seu Bruno, non fuit Episcopus Augustanus ante Udalicum, ut videbimus in sæculo sequenti.

ANN CH.
CM XCVII.
APR. XXIII.

assensit. Tum preparatis omnibus necessariis, pedibus nudis abiit in Pollianam provinciam, ubi nemo Christi nomen audierat, & predicare cepit Evangelium. Quod exemplum ejus secutus Brunus Episcopus petiit Imperatorem, ut pro eo jubeter consecrari in sede sua Episcopum quem elegerat, nomine **ODOLRICUM**. Quo facta & ipse humiliter abiit in provinciam Ungriam, que dicitur Alba Ungria, ad differentiam alterius Ungriae nigrae, pro eo quod populus est colore fusco velut Aethiopes.

2. Sanctus denique Adalbertus convertit ad fidem Christi quatuor istas provincias, quae antiquo paganorum errore detinebantur, scilicet Pollianam, Sclavianam, Vvaresoniam, Cracoviam: quas postquam fundavit in fide, abiit in provinciam Pincenatorum, ut eis praedicaret Dominum. Illa gens nimium idolis effera, post octo dies quam ad eos venerat, & Christam eis annuntiare ceperat, nono die reperientes eum orationi incumbere, missilibusque ferreis confolientes, Christi Martyrem fecere. Deinde secundo capite, corpus ejus in lacum magnum demerserunt: caput autem bellis in campum projecerunt. Angelus autem Domini accipiens caput, posuit juxta cadaver in ulteriorem ripam: ibi immobile & intactum & incorruptum permanit, quotisque negotiatores navigio per illum lacum preterirent, qui auferentes sacrum thesaurum, patefeceruntque Sclavianam. Quo comperto Rex Sclaviae, nomine **BOLISLAVUS**, quem ipse sanctus Adalbertus baptizaverat, datis magnis muneribus, caput & cadaver excepit cum honore, & monasterium in ejus nomine maximum construxit, & multa miracula fieri ceperunt per eundem Christi Martyrem. Passus est autem sanctus Adalbertus vigesimo tertio die mensis Aprilis, id est nono Kalendas Maii.

3. Sanctus autem Brunus convertit ad fidem Ungriam provinciam, & aliam quae vocatur Russia; Regem Ungriae baptizavit, qui vocabatur Geitz, & mutato nomine in baptismo, **STEPHANUM** vocavit, quem Otto Imperator in natali protomartyris Stephani à baptismo excepit, & regnum ei liberrime habere permisit, dans ei licentiam ferre lanceam sanctam ubique, sicut ipsi Imperatori mos est, & reliquias ex clavis Domini, & de lancea sancti Mauricii ei concessit in propria lancea. Rex quoque supradictus filium suum baptizare jussit, & sanctus Bruno imposuit ipsi nomen, sicut sibi, Stephanum. Postea verò ipsi filio ejus Stephano Otto Imperator sororem Henrici postea Imperatoris in conjugio dedit. At verò sanctus Brunus cum ad Pincenatos properavisset, & Christum praedicare cepisset illis, passus est ab eis, sicut passus fuerat sanctus Adalbertus. Nam Pincenati diabolico furore savientes, viscera omnia ventris per exiguum foramen lateris ei extraxerunt, & fortissimum Dei Martyrem perfecerunt. Corpus ejus Russorum gens magno pretio redemit, & in Russia monasterium ejus nomini construxerunt, magnique miraculis coruscare cepit. Post paucos dies quidam Graecus Episcopus in Russiam venit, & medietatem ipsius provinciae, quae adhuc idolis dedita erat, convertit, & morem graecum in barba crescenda, & ceteris exemplis eos suscipere fecit. Odolricus autem qui sancto Bruno successerat, ad Dominum migrans magnis virtutibus clarere meruit, ideoque monasterium foris civitatem *Osburg* ejus nomini construxit Episcopus item **BRUNUS** successor ejus, frater Henrici Imperatoris. Eadem verò urbs apud Romanos vocabatur Valentina ab Imperatoris nomine, qui eam condidit primus.

4. Quibus diebus Otto Imperator per somnium monitus est ut levaret corpus **CAROLI** Magni Imperatoris, qui Aquis humatus erat: sed vetustate obliuente ignorabatur locus certus ubi quiescebat; & peracto triduo jejunio, inventus est eo loco, quem per visum cognoverat Imperator, sedens in aurea cathedra, intra arcuatam speluncam infra basilicam beatæ Mariæ, coronatus corona ex auro & gemmis, tenens sceptrum, & enses ex auro purissimo, & ipsius corpus incorruptum inventum est, quod levatum populis demonstratum est. Quidam verò Canoniorum ejusdem loci Adalbertus, cum enormi & procero corpore esset, coronam Caroli quasi pro mensura capiti suo circumponens, inventus est strictiori vertice, corona amplitudine sua vincente circumlocum capitis: crux proprium verò ad cruris mensuram Regis dimetiens, inventus est brevior, & ipsum ejus crux protinus divina virtute contractum est, qui supervivens annis quadraginta, semper debilis permanfit. Corpus verò Caroli conditum in dextro membro basilicæ ipsius, retro altare sancti Joannis Baptistæ, & crypta aurea super illud mirifica est fabricata, multisque signis & miraculis clarescere cepit. Non tamen sollempnitas de ipso agitur, nisi communi more anniversarium defunctorum. Solum ejus aureum Imperator Otto direxit Regi Bolislavo pro reliquiis sancti Adalberti Martyris. Rex autem Bolislavus, accepto dono, misit Imperatori brachium de corpore ejusdem sancti, & Imperator gaudens illud excepit, & in honore sancti Adalberti martyris basilicam Aquilgrani construxit mirificam, & ancillarum Dei congregationem ibi disposuit. Aliud quoque monasterium Romæ constituit in honore ipsius Martyris.

ALIUD

ALIUD FRAGMENTUM
EX LIBELLO DE TRANSLATIONE SANCTORUM
Abundii & Abundantiani.

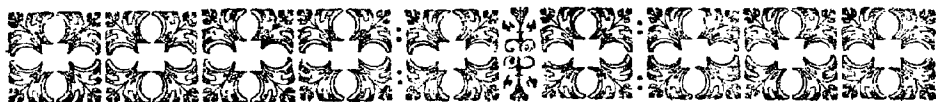
His omnibus adiacere visum est aliud item fragmentum ex libello quodam Romæ edito apud Franciscum Zancum anno 1584. quo in libello nonnulla referuntur, quæ illustrandis Adalberti actis aliquid conferre possunt.

Post multos autem annos, pace Ecclesie reddita, imperante domino nostro piissimo & æterno Augusto OTTONE III magno Imperatore, anno primo sanctissimi ac beatissimi apostolici summi Pontificis SILVESTRI PAPÆ urbis Romæ, existit quidam Episcopus Adelbertus nomine, omnium artium peritissimus & litterarum imbutus, & Deo amabilis, & populo prædestinato Christi vestigia imitatus, & dominicum præceptum qui dixit, *Qui reliquerit domum aut agros, aut uxorem, aut filios propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Hic dum in Sclavonia esset Episcopus, & eos ire per abrupta vitiorum cerneret, Episcopatum deseruit, & monasticum habitum concupivit. Mansit autem in ecclesia beati Bonifacii in urbe Roma dies plurimos, & ibi regulariter vitam duxit. Denique cum dominus Otto Romam venisset, quid illic vir tantus faceret inquisivit, & eum ad se venire fecit, & ei Episcopatum restituere curavit dicens, non esse bonum suam sponsam relinquere, & filios, quos Christus adoptaverat, orphanos deserere. Qui cum invitus esset ad suum Episcopatum adductus, & à suis non esset receptus, ipse quoque quis esset apparuit, quia lumen in tenebris latere non potuit. Antiquorum præcedentium Patrum exemplum imitatus, deservit ad palmam venire martyrii Abii tautem in aliam Sclavoniam, in qua erant gentiles, ut eos ad Christi fidem revocaret, & relicto eorum errore Deum vivum, qui in caelis est, adorarent & colerent. Qui cum illum audire nolissent, interfecerunt eum: & ira bonus pastor per palmam martyrii migravit ad Dominum.

Quo audito Rex, ardorem tanti Martyris non ferens, cum senatu Romano & Episcopis & clericis extra montes in Sclavoniam pergit ad educendas Romam reliquias beati martyris Adelberti. Qui manus ejus auferens, auro & gemmis mirè exornavit, & ecclesiam nomini ejus inter duos pontes fabricavit, & magnæ dignitati tradidit; necnon ortum ejus, actus, & passionem mira arte composuit, & in libello scribi fecit.

Tum cœpit inquirere corpora sanctorum Martyrum, & præcepit ut ubicumque inventa fuissent, ad ecclesiam beati Adelberti deportarentur. Et nuntiatum est illi, quod in ecclesia beati Abundii & Abundantii martyrum, quæ est juxta montem Soractis, erant plura sanctorum Martyrum corpora. Qui misit suos nuntios Episcopos & Clericos, & Monachos, ut cum omni honore & diligentia & hymnis Dei ad ecclesiam beati Adelberti ea deferrent, qui protinus abierunt, & cœperunt inquirere, ubi essent tumuli eorum. Et invenerunt in uno tumulo corpora beatorum Abundii & Abundantii posita, & in alio corpus beate Theodore, quæ in prædio suo eos sepelierat. Invenerunt etiam inter eos sanctos Martyres, qui habebant inauratas vestes, & mirè exornatas, & super altare eorum mensam sculptam & nimis decoratam. Et deportata sunt omnia secundum jussum Imperatoris ad ecclesiam beati Adelberti martyris.

CIRC. AN.
CM. XXVII.
JAN. X.

VITA B. PETRI URSEOLI DUCIS VENETIARUM ET DALMATIARUM, tum Monachi S. Michaëlis de Coxano in Catalonia.

Auctore anonymo incertæ ætatis.

Ex ms. codice Rivipollensi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita scri-
ptores.

1. **P**ETROS Urseolus ex Duce Venetiarum ac Dalmatia Monachus Coxanensis seu Cuxanensis, vita scriptores sortitus est duos, præter Petrum Damiani, qui in Romualdi Abbatis vita Urseoli gesta, obiturnaque præstringit. Primi vite ejus scriptoris lucubrationem, ex ms. codice Rivipollensis monasterii erutam, nobis communicavit eruditissimus vir Stephanus Baluzius, ex qua nihil certum de auctoris aetate licet elicere. Saculo integro Petro juniorem haud fuisse quis conjiciat ex his verbis num. 17. Multa quidem mira per eum Deus egit, quæ nobis sunt incognita, quia non sunt scripta, nec oratione illorum qui eum viderunt relata. Omnes enim qui ejus præsentiam viderunt, jam à sæculo migrarunt. Quæ sanè verba non nisi homini, qui Petri Ducis contemporaneos videre potuit, rectè conveniunt. In hac lucubratione nonnulla sunt, quæ à Petri Damiani sensu discrepant, multa etiam prætermissa, quæ ab illo commemorantur: ut Petri Ducis fama consultusum se putaverit auctor anonymus, si prava quædam ejus facinora dissimularet, quæ tamen in re scriptores rerum Veneticarum nonnullos sectatores habuit. Ejus setum antequam edamus, præmittere juroat quæ de eo Petrus Damiani retulit in Romualdi vita: sed in antecessum de posterori Petri Ducis encomiaste agendum.

2. Fuit is FRANCISCUS Camps S. I. D. Eleemosynarius & Prior monasterii beata Maria de Arles, ordinis S. Benedicti, ac ejusdem Ordinis pro Tarraconensi & CesarAugustana provincia Romæ Procurator generalis, qui ex mss. codicibus bibliotheca Aniciana & Collegii Gregoriani domus S. Benedicti de Urbe anno MDCXXII tractatum de vita, morte, & miraculis beati Petri Urseoli concinnavit. Opus istud ut publicaremus, tanti non est visum, quod nihil præter auctoris nostri verba expolita, & cum Petri Damiani textu collata, aliquando alienum in sensum detorta, contineat. Satis igitur fuerit aliqua in notis marginalibus exhibere, sive ut neminem fallat ejus scriptoris auctoritas, ubi a vero recedit; seu ne quid, quod ad Petri Ducis historiam spectat, intactum relinquamus. Jam Petrum Damiani audire juroat.

Petri Da-
miani de
Petro nar-
ratio.

3. Eodem verò tempore PETRUS, cognomento URSEOLUS, Dalmatici Ducatus gubernabat habenas, qui videlicet ad hujus fastigium dignitatis ascendere idcirco meruerat, quia decessoris sui, VITALIS scilicet Candiani, peremptoribus fautor existerat. Cur autem ille à suis extinctus sit, non ab re esse arbitror, si servata compendio brevitaris exponam. In conjugium namque germanam HUGONIS magni illius Marchionis acceperat, & æmulatione leviori studebat, multos ex Longobardiæ & Tusciarum partibus milites pecuniarum stipendiis acquirebat. Hoc autem Venetiarum incolæ non ferentes, clam inière consilium, ut repentino imperu Ducis palatium armati violenter irrumperent, eumque cum omni domo sua in ore gladii absque ulla retractatione necarent. Hujus denique conventicule conjuratione comperta, Vitalis Dux nocturnis diurnisque vallatus excubiis, hostiles insidias ad nihilum redigebat. Illis autem hæc & illa tentantibus, sed ad incæptæ factionis effectum attingere non valentibus, tandem visum est, ut domum Petri, quæ Ducis palatio adjacebat contigua, prius incenderent; istoque modo & Ducem caperent, & universa ejus domestica concremarent. Istius verò rei experiendæ consensum à Petro, qui eorum consilii particeps fuerat, flagitantes, hujus tandem mercedis fœdere pacti sunt, ut pro una ejus domo, quam igne consumerent, totam illius ditionem Venetiam sublerent; & delerò nullo, quem exosum habebant, Ducem hunc loco ejus protinus subrogarent. Hoc igitur modo Petrus Dalmatici regni adeptus est principatum, qui postmodum ambitionis suæ jam voluptate positus, respectu divinæ gratiæ demum cor-

de compunctus est. Quidam autem venerabilis Abbas, GUARINUS nomine, ex ulterioris Galliae finibus orationis gratiâ per diversas mundi regiones peregrinari solitus erat. Hic quoque ad Ducem veniens, ab eo protinus, ut sibi ad evadendum tanti reatus periculum consultum præberet, exactus est. Accersitis igitur MARINO & ROMUALDO, hoc sibi communi jubetur sententiâ, ut seculum simul cum ipso, quem per nefas invaserat, Ducatu relinqueret; & quia ad alienæ dominationis arcem injustè proruperat, ipse se alienæ potestatis dominio subiugaret. Ille autem, homo nimirum in potestate positus, quia conversionem suam manifestè facere ausus non est, tutum putavit hoc utendum esse consilio. Imminente igitur festivitate sancti cujusdam Martyris, ex cujus vocabulo basilicam in propria possessione adhuc privatus habuerat, illic pridie uxorem suam præmisit, ipse quasi mox secuturus, hoc ei præcipiens, ut & ornatum ecclesiæ accuratissimum provideret, & secum venientibus sumtuosas epularum delicias in crastinum præpararet. Ipse autem post conjugem remansit, his de suis thesauris, quæ sibi videbantur, ablatiis, cum quodam suo familiari, JOHANNÉ videlicet Gradenico, qui præfatæ conjurationis conscius fuerat, & cum tribus illis beatis viris, quos præposuimus, navem ascendit, deinde in Galliam ad monasterium Abbatis Guarini magnus conversus aufugit. Petro igitur & Johanne Monachis in sancti Michaëlis cœnobio factis, Marinus & Romualdus non longe à monasterio degentes, ad singularem vitam, cui adseri fuerant, revertuntur. Quibus etiam ipsi jam dicti fratres, peracto vix annuo spatio, ad perferendam ejusdem solitudinis restrictionem aggregati sunt. . . . . Per continuu quippe annum Romualdus nihil aliud in cibum habuit, nisi tantum per singulos dies ex uno pugillo elixi cicercis vixit. Tribus verò annis ipse & Johannes Gradenicus sarculis terram frangentes, & triticum seminantes, ex manuum suarum labore vixerunt, qui nimirum dum agriculturam exercebant, pondus jejunii duplicabant. . . . . Contigit autem, ut aliquando librum de Vita Patrum legens, in illum locum incideret, ubi continetur, quod quidam fratres per continuu hebdomadam singulariter jejunantes, sabbatorum die pariter convenirent, ipsoque & Dominico die jejunii rigorem interponerent, & remissius viderent. Quem vivendi ordinem statim Romualdus arripuit, & in eo quindecim fere annis, vel eo amplius, continua austeritate permansit. Petrus autem Dux, quia multis educari deliciis solitus erat, jam jam sub tam districti jejunii pondere succumbebat. Unde se ad pedes beati Romualdi humiliter stravit. Jussus verò ut surgeret, necessitatem suam cum reverentia coactus aperuit: Pater, inquit, quia magnum corpus habeo, pro peccatis meis ex hac paximatiæ melioretate sustentare me non possum. Romualdus igitur fragilitati piè compatiens, consueta mensura quartam paximatiæ superaddidit: & sic labenti jam fratri, ne omnino deficeret, misericordiæ manum tetendit, & ad peragendum bene vivendi iter, quod cæperat, confirmavit. Hunc filius ejus sibi æquivocus, vir valde secundum seculum prudens, aliquando visitavit. Cui pater, nescio utrum prophetiæ spiritu seu revelatione aliqua, quæcumque sibi essent eventura prædixit. Novi, inquit, fili mi, proculdubio quia Ducem te constituant, & prosperaberis. Tu autem modò sarage, ut & ecclesiæ Christi sua jura conserves, & erga subdito alicujus amore vel odio à justitia non declines. . . . Post hæc autem Romualdus. . . . dum adhuc in Gallia finibus moraretur, familiarem sibi quemdam habebat. . . . Hujus vaccam Comes quidam superbus & tumidus, missis parasitis, impetu barbarico rapuit. . . . Alius quidam Comes, OLIBANUS nomine, in eisdem Galliarum partibus erat, sub cujus jure monasterium quoque prædicti GUARINI Abbatis fuerat positum, qui sublimi quidem culmine terrenæ potestatis erectus, sed multis erat peccatorum molibus aggravatus. Hic aliquando Romualdum gratiâ visitationis adiit, & ceteris extra cellulam manentibus, solus cum solo gestorum suorum seriem narrare, quasi per confessionem, cæpit. Cui vir venerabilis, his quæ ab eo referebantur auditis, respondit, aliter eum salvari minimè posse, nisi mundum relinquens, ad monasterium convolare. . . . . Tunc Comes, semotis omnibus, hoc cum beato Romualdo secreto valde consilio pepigit, ut ad Casinum montem sub prætextu orationis pergeret, & in monasterio sancti BENEDICTI divino se servitio irrevocabiliter manciparet. Interea Sergius pater Romualdi monachus efficitur: sed aliquanto post suadente diabolo, factæ conversionis pœnitens, in Ægyptum redire conatur, quod protinus. . . . Romualdo indicare per nuntium studuerunt. Hac ille sinistra relatione percussus, necessarium esse decrevit, ut Guarinus Abbas & Johannes Gradenicus, unâ cum Comite ad ejus conversationem pergerent; ipse verò pereunti patri quantocius subveniret. Petrus autem Dux extremum jam diem feliciter clauserat. His itaque duobus Comitem in eorum fide commisit, utriusque quidem, sed Johanni præcipuè, qui ei subditus erat, per obedientiam specialiter mandans, ut etiam si Guarinus abscederet, ipse se nusquam à Comite separaret. . . . . OLIBANUS autem Comes sua relinquens filio, cum multa divitiarum copia, quindecim scilicet onustis thesauro sagmaris, comitantibus cum Guarino & Johanne, ipso quoque MARINO, ad beati BENEDICTI se monasterium contulit, & valedicens his qui secum

CORC. AN.
CM. XCII.
JAN. X.

venerant, nihil tale de eo usque tunc suspicantes, multis gemitibus & amaris se fletibus affligentes, ad propria remeare coegit. . . . Brevi post tempore Guarinus, orationis causâ discurrere solitus, Johannes verò scarris exemplo ad idem religionis officium provocatus, Jerusalem commeare pari consilio decrevêre. Hoc igitur Olibanus cognito, tristis & fletus obsecrare devotissime cœpit, ne se violata fide desererent. . . . Illi autem . . . . relicto tandem Olibano, peregrinationis iter arripiunt. . . . Et inter agendum Guarini equus furioso rotatus impetu, in aliam partem invito fessore divertit, & Johannis tibiam ferrato calce percussus fregit. . . . Deinde illuc unde venire cœperat, rediens, cellam sibi ædificari prope monasterium petiit, ibique per triginta fere annos, quamdiu vixit, in sancta conversatione permanfit.

Notanda in
illa narra-
tione.

4. *Hæftenus Petrus Damiani, in cujus tractatione nonnulla consideratione digna occurrunt. Illud in primis movet, quod Petri Urseoli decessorem Vitalem Candianum vocet, præter receptam aliorum omnium sententiam, qui communi ore, non Vitalem, sed Petrum Candianum eum appellat: Vitalem verò, Petri Candiani filium, Urseolo substituunt. Unde stare minime potest quod inferius ab Urseoli encomiaste subditur, nempe Urseolum fugam meditantem ambobus filiis, Johanni ac Petro, Venetiæ & Dalmatia principatum asseruisse. Jam verò quod subdit Petrus Damiani, Guarinum Abbatem ex ulterioris Gallia finibus peregrinatum esse, occasionem doctissimo Johanni Bollandò dedit, ut eundem Monasterio S. Michaëlis in Eremo, quod situm est in ultimis Pictonum finibus, præfictum existimaret. Verùm Petrus Damiani ulterioris Gallia fines dicit respectu citerioris, in qua degebat: & Cuxanense sancti Michaëlis cœnobium, quamquam in Catalania positum, in Gallia finibus vite locatum est, quandoquidem Barcinonensis tractus, Ceritania, alitque ad Lubricatum annem Comitatus, jam pridem Gallica ditiori accesserant. Petri Urseoli encomiaste nescio quo pacto silet Marinum atque Romualdum à Petro accersitos fuisse, ut pium ejus deserendi sæculi propositum jurarent. Hinc ipsum inter ac Petrum Damiani de Petri fuga sociis non constat. Nam Petrus Urseolo Marinum, Romualdum atque Johannem Gradenicum socios adjungit: anonymus verò scriptor optimates suæ regionis, Johannem cognomento Maurocenum generum ejus, Johannem Gradinicum, ac Romaldum. qua in re anonymo præferenda est Petri Damiani auctoritas, cum Romaldus anonymi ipse sit Romualdus; & an Petro Urseolo gener fuerit Johannes Maurocenus aliusve, merito quis infitari possit. nam à plerisque Petrus Urseolus non alios ex Felicia conjuge liberos quam filium æquivocum tulisse refertur. Item ab anonymo vita Petri Urseoli scriptore dissentit Petrus Damiani, cum Petrum inducit æquivoco filio Venetiæ Ducatum præfagientem, quo etiam nomine Petrus Damiani superior evadit. Nam Petrus Urseoli filius non continuo post patris abscessum, at sexdecim dumtaxat post annos, extinctis Vitale Candiano, Alcmoquo, Ducatum obtinuit. Incertum est quot annis Petrus Dux in Cuxano monasterio degerit. Decem & novem assignant Franciscus Camps, Arnoldus Vvion, alitque recentiores, idque ex anonymo id hæuisse videntur, qui eum reddito fructu XVIII, scilicet annorum, decessisse scribit. Hoc loco diem IV Idus Januarii, notat anonymus: est vita initio III Idus præfigitur, qui postremus dies certior videtur, utpote communi aliorum omnium suffragio ejus depositioni consecratus.*

5. *Petrum Urseolum Sabellicus, Petrus Justinianus, & fere omnes scriptores Italici miraculis illustrem prædicant. Sanctus dicitur à Vvione, Tepezio, Dorganio, Andrea Saussaio. Beatum vocare maluit Ferrarius, Hugo Menardus, Minius, & alii, quibus subscribimus, dum melior de recepto ejus in Ecclesia cultu notitia habeatur. In ducale Venetorum Principis palatio Petri Urseoli cernitur effigies cum hoc disticho.*

Ecclesiam sancti Marci prior ædificavi:

Deinde & Monachus factus miracula plurima egi.

* de Cusan.
Coxanensis
monasterii
origo

Jam de Coxano sive Cuxano * monasterio ejusque Abbatibus nonnullis agendum.

6. *Ridicule auctor noster loci ejus denominationem à coxa vaccæ desumit, quod ejusmodi pensum seu munus annuum olim præfco loci domino persolveretur. Si Antonio Tepesto & Vincentio Domeicis fides est, non ibi prima monachorum sedes, qua in loco Confluentina vallis, Exalada dicto, juxta fluvium Tebim consistebat: sed primam loci conditionem referunt ad annum Christi DCC XLV, quo septem Vrgelitanæ ecclesiæ sacerdotes, annuente Pippino Majore Domus Francia, locum Deo in honorem Andrea Apostoli consecraverunt. Perstitisse volunt hoc monasterium usque ad annum DCC XCIX, quo fluminis eluvione prostratum sit. Non multo post, inquit, Protasius Vrgelitanæ sedis Archidiaconus illud juxta Coxanensem ecclesiam denuo excitavit, atque S. Germano Autisiodorensi Episcopo nuncupavit hortam Caroli M. cujus diploma de loci immunitate & concessis ab eo S. Germani, sanctique Amatoris reliquiis adhuc perseverat. Tepestus addit servari etiam nunc ejusdem Protasii postea Abbatis testamentum, anno I Ludovici Imperatoris exaratum, in quo Mironis Comitæ memio fit: quem ille Mironem sibi præfco incognitum fatetur. Protasium, inquit idem ipse, Humbertus, Adasimundus, Ademar, Contida, Blandericus, Adalardus, Ainardus, Rainardus, atque Godefredus Abbates exceperunt. Porro Godefredus ab Agapito Papa XI immunitatis privilegium obtinuit, successorem*

namque Pontium, cuius in restituendis monasterii aedibus pradiisque comparandis cura creditur. Sed antequam ad ulteriora (qua certa videntur) pergamus, ad incudem revocare juvat, qua de utriusque loci, Exalatensis videlicet atque Coxanensis, origine mox citati Domenecius atque Tepezius scripserunt.

CIRC. AN.
CM. XCVII.
JAN. X

7. Ut vera esset, qua ab illis tradita sunt, minime credimus, facit indubitatum Caroli Calvi diploma in Spicilegii tomo 8 pag. 349 editum; itemque alterius fragmentum à Ludovico Pio concessi, quod in lib. 6 de Re Diplomatica pag. 506 publicavimus. Ex priori enim constat, sacerduces diocesis Urgelitanae septem, Vviticam, Prorasium, & ceteros, cum hominibus liberis Attila, BARONE & Leu lomiro secessisse ad locum qui dicitur Exalada, juxta fluvium Tete, in capite vallis Confluentis, ibique monasterium in honore sancti Andreae Apostoli & aliorum Sanctorum construxisse. Id MIRONIS Abbatis operâ praestitum fuisse docet Ludoviciana praecipi fragmentum, qui Miro non alius videtur à Mirove illo Abbate, quem Placito de Nitolaris monasterio S. Hilarii restituendis interfuisse legitur in lib. 6. de Re diplomatica pag. 506. Loci situm, cui Miro praesuit Abbas, Ludovicus pius in territorio Elenense, super fluvium Taidum designat, qui Taidus fluvius haud alius à Tete Caroli Calvi censendus est. In eodem Ludovici Pii fragmento commemoratur SISEGUTUS Abbas Mironis successor; itemque inter ejus loci Cellulas, una in honore S. Martini, in eodem pago Elenensi sita, in qua primitus idem Sisegutus Abbas habitare cepit. Alia item sancto Vincentio sacra nominatur. Alium de his omnibus in Caroli Calvi litteris silentium, ubi inter villas Andreano cenobio subiectas Coxianum numeratur. Lotharii Regis praeciptum de Coxanensis monasterii pradiis in eodem Spicilegii tomo 8 pag. 367 insertum est, ubi nulla sive ecclesiarum, seu pradiorum à Ludovico & Carolo descriptorum mentio habetur, si sancti Andreae in Baltarga ecclesiam exceperis, qui locus ab Exalatensi diversus est. Hac omnia Domenecii atque Tepezii historiam penitus labefaciunt. Qui enim fieri potuit, ut Andreanum in Exalata monasterium Pippini Majoris domus tempore erectum, Caroli M. principum aquis subruum sit, atque eodem jubente Carolo in Coxanam vallem translatum, quod Ludovicus Pius & Carolus Calvus nuper erectum, stare adhuc & florere demonstrant? Neque porro duplex S. Andreae Monasterium in pago Elenensi fingere licet, cum id & loci positio super fluvium Taidum seu Tete, immo & angustia omnino patiantur. Sic igitur res habuisse videtur. Caroli M. aut Ludovici Pii, Aquitaniam cum Hispaniarum parte ad Lubricatum amnem regentis, principatum excitatum sancti Andreae monasterium à sacerdotibus Urgelitanis: illi praefectus Miro; cui Sisegutus vicine S. Martini Cella praepositus successit. Monasterium privilegio donavit Carolus Calvus, quod forsitan antea Pippinus Aquitania Rex etiam praestiterat. Inde ficticia loci erectio sub Pippino Majoris-domus viri ponit. Ludovico Pio & Carolo Calvo regnantibus multa Saraceni Hispanis Francisco scepro adjectis damna intulerunt. Ea tempestate non minus, quam fluminis eluvione pessumdatum fuisse crediderim sancti Andreae cenobium, cui instaurando delata ad Carolum preces: quem Carolus Calvus pro Magno ejus historia scriptores, uti saepe alii, usurparunt. Commodior visa est Coxana vallis positio, in quam Andreani cenobii reliquia transferrentur. Carolus Calvus, quem S. Germano Autisiodorensi addictissimum fuisse constat, nova cenobii erectioni praebens assensum, concessit S. Germani brachio locum Coxanensem sancto Andreae, sanctoque Germano nuncupari voluit: quam etiam nuncupationem retinuit, cum erecta post annos circiter centum nova basilicâ sancto Michaëli consecratus est. Illud namque sancti Michaëlis sive sancti Germani titulo donavit Lotharii Regis littera, Pontio Abbati anno ejusdem Regis IV, Indictione II concessa, qua temporis nota ad annum Christi DCCCC LIX referuntur. Hoc in Praecipto non tam notanda monasterii bonorum atque locorum, in quibus sita sunt, accurata descriptio, quam Gerberga Regina atque Lotharii ipsius auctoritas in Catalanos, qua in ipso regni mediullio tam angustis finibus destituebatur, ut coercendis primoribus impar, eorum ad nutum veluti precario regnaret.

Abbatibus
Exaladensis.

8. GODEFRIDUM Abbatem Coxanensem ab Agapito II Pontifice immunitatis privilegium accepisse supra meminimus. Is anno DCCCC LIII decesserat, quo Coxanensis basilica Pontii ejus successoris operâ, Sunefridique seu Guisfredi Comitis Barcinonensis subsidio, meliorem in formam restituta, III Kal. Augusti à RICULFO Elenensi Episcopo, adstantibus provincia proceribus, beato Michaëli Archangelo nuncupata est. Defuncto Pontio, GUARINUS seu Vvarinus Abbas hic persaepe memoratus successit ante annum DCCCC LXXVIII, quo inuenta translationi corporis S. Hilarii interfuit, uti superius observavimus. Quin eo regente nova basilica Coxanensis dedicatio IV Nonas Septembris anno DCCCC LXXV facta est à septem Episcopis, nempe JANUARIO Elenensi, MIRONE Gerundensi, ERUICO Ausonensi, UNIFREDO Urgelitano, ISSOLA Tolosano, BERNARDO Convennensi, & FRANCISCO Carcaffensi, qui totidem altaria consecrarunt. Guarini meminuit Gerbertus in epistola 45 his verbis. Et quoniam vestigia Philofophi dum sequimur, impetus tumultuantis animi non omnes repressimus, modo recurrimus ad ea quae reliquimus: nunc Hispaniae Principes adimus, familiaris nostri Abbatis Guarini adhortatione commoti. Hinc Guarini famam celebrem fuisse videas, qui non solum Italici atque Hispanici Principibus, sed etiam Gerberio in aula Francica degeni innotuerit. Quamdiu Petrus Vrsolo superstes vixerit Guarinus, haud liquet; sed ad annum M. XV haud per-

Abbatibus
Coxanensis.

C. R. AN.
CM. XCVII
JAN. X

venisse, constat ex Borelli Episcopi Rotensis (ubi tunc temporis sedes episcopalis) electionis decreto, quod in tomo 2 Capitularium eruditissimus Baluzius recitat. Nam in eodem decreto laudatur ASTER monasterii S. Michaelis Abbas, quem proinde Guarino proximo loco suffectum fuisse dicendum est. His tamen obstare videtur, quod hic de Oliba Guarini successore narrat Petri Ursoli laudator. At vel hac in parte, uti saepe alias, lapsus est bonus homo, vel certe Asterum Abbatem intactum reliquit, si non ignotum, at saltem ad elucidanda Petri Ducis acta, quibus illustrandi operam dabat, prorsus inutilem. Paulo post annum M. XLVII. extinctum fuisse Asterum inde fit conjectura, quod OLIBA, quem anno M. XLVII. decessisse mox videbimus, ante adeptam episcopalem Ausonienfis seu Picensis ecclesiae cathedram, cui per annos XXVIII praefuit, Coxani monasterii Abbatem fuisse dicunt, unde sequitur, hunc sub annum M. XLVIII. Coxanensium regimen iniisse, nec multo post factum Episcopum, Petri Ducis translationem e monasterio claustra (quod vocant) in ecclesiam procurasse.

9. Triginta & octo Monasteriis praefuisse Olibam Pontificem narrat Rivipullense Chronicon, à Monacho Rivipullensi anno M. CC. LXXXV. conscriptum, cujus fragmentum sequens pro sua humanitate nobis suppeditavit V. C. Stephanus Baluzius. Oliba verò, inquit, qui fuit tertius filius supradicti Comitis Olibani, fuit monachus Rivipulli & Abbas, deinde Episcopus Vicensis; cui etiam fuit commissum regimen monasterii sancti Michaelis de Cuxano. Sed etiam in episcopatu annis XXVIII. & rexit cœnobium XXXVIII. & fuit septimus Abbas istius cœnobii, sub quo quarto dedicatum fuit istud monasterium Rivipulli cum praefata Episcoporum caterva, sub Berengario Comite Barchinonae anno, Christi M. XXXII. Hic multa per se bona contulit monasterio praedicto, & ab aliis plurimum adquisivit. Obiit autem praedictus pater eximius anno Christi M. XLVII. maximum huic monasterio relinquens luctum, pro eo videlicet quia hunc locum speciali dilexit amore: ecclesiam quae modo est nobiliter construens, & altare eodem modo construxit, auro & argento & pretiosis lapidibus nobiliter insignit. Sepultus verò fuit in monasterio Cuxanensi, eo quia ibi decessit. Is ipse Oliba est, Olibani Comitis Bisuldunensis filius, quem Petri Ducis encomiastes patriae patrem appellat. Romualdus verò Petri Ducis exemplo ad monasticam amplectendam cum exhortatus abduxit in Italiam; unde cum Johanne Gradenico redux, non apud Rivipullenses, sed in Coxanensi cœnobio, ubi primum religionis amorem hauserat, monachus vixit. Ceterum inter triginta, quae rexit, monasteria numerandum est Carcassonense B. Hilarii cœnobium, cui anno M. XXXIV. praesidebat, ut ex relatis superius * Raimundi Comitis litteris demonstravimus. Exstat Johannis monachi Floriacensis ad eundem Olibam epistola, quam in vita Hugonis & Roberti Regum Papyrius Masso commemorat. A Coxanensis monasterii regimine GREGORIUS anno M. C. XL. ad sedem Tarraconensem evehitus legitur: itaque LAMBERTUS Abbas anno M. CC. LX. Jacobo Aragonum Regi solidorum Magalonensium millia duo, & Barchinonensium sexcenta commoda esse. Floret etiam nunc Coxanense S. Michaelis cœnobium, cujus Abbas inter Catalanos proceres Cancellarii dignitatem obtinet. Praeter sancti Valentini corpus illud à Guarino Abbate delatum, ibi insignes habentur reliquiae, quarum elenchum Antonius Tepezius ad annum DCC. XLV. in chronico recensuit. Jam tandem Petri Ducis vita exhibenda est.

* pag. 553.

INCIPIUNT GESTA VEL OBITUS DOMNI

Petri Ducis Venetiae atque Dalmatiae, qui celebratur

IV. Idus Januarii.

P R O L O G U S.

I. UONIAM bonae vitae finis & exhibitio prudentis ingenii constituunt habitaculum beatitudinis; vel beatitudo integra, integrum reddens sui juris cultorem, scilicet in his quae viget per essentiam rationalitatis, vel in vigorem constant aeternae vitae, cum constantiam perseverantis certaminis constituat beando felicem, quem jam ad hoc perduxerat finis bonae vitae, dignam complectitur vitam, actusque alicujus perfecti viri scribere: quatinus posteris sit documentum spiritualis exemplum, & imitatoribus indeficiens hortamentum, & Deo creatori gratiarum laus actionum. Unde nos vitam eximii Venetiarum, atque Dalmatiarum Ducis prudentiam, cultum, finemque ipsius vitae scribentes, in primis generis ejus notitiam pandere oportet, ut per originem temporis declaratur bonae vitae finis, & natalitium perpetuae conditionis.

Urfonum
genus nobi-
le apud Par-
thos.

2. Fuit igitur de prosapia nobilissimorum Urfonum, qui nobiliores &

præpotentiores aliis habebantur super Parthos, erantque inter ceteras gentium nationes opinatissimi. Dicti autem Ursones propter ferocitatem ac potentiam propriæ nationis, eo quod terror eorum prævalebat in vicinis gentibus usque in more atrox. Ortus est itaque in Rivo-alto, ubi colligitur sinus maris Adriatici, ex imo patre, & inclita matre, & ex heroum gente Venetica, quæ laudibus extollitur sapientiæ ac divitiarum ab omnibus ferme nationibus. Dicta nempe Venetia, eo quod ipsi Venetici ab monte Veneto venientes proruperunt, Parthiani perhabitantem meliorem partem totius Pannoniæ. Dicitur quidem Venetia, seu Henetia mutata adspiratione in v litera, propter incolas venientes à prædicto monte, ob laudabilis vitæ exercitium, quia Heneticus laudabilis interpretatur.

CIRC. AN.
CM XCVII.
JAN. X

Venetium de
ortu

3. Igitur cum in suæ infantia parvitate detineretur P E T R U S nomine, Dux tunc futurus venerabilis, ab genitore traditus est didascalo, ut disciplina divini exercitii, & civilis scientiæ educaret eum, quemadmodum Christianum Christianorum filium, ad omne erudimentum capiendæ salutis docibilem, ac benignum, ut doctus studio honestatis bonæque probitatis, non ingenuitas ejus ortus periret rusticitate, sed nobilitas excelleret capacitate. Diligitur denique ab omnibus, sicque post obitum fortissimi ducis a Petri cognomine Candiani, ad honorem Ducatus in florifero felicitatis flore juventutis positus, à cunctis Venetiarum turmis eligitur. Constitutus quoque Dux, judicium verum inter virum & virum, pupillum & advenam faciens, quemadmodum Job sanctissimus vir, exquirebat causas diligenter subditorum, & quod confractum erat, consolidabat, quod debile sustinebat, quod famelicum refocillabat, quod triste lætificabat, quod perditum restaurabat, quod inutile emendabat, quod probum assererat, quod reprobum condemnabat, quod justum justificabat, quod injustum nitebatur omni ingenio moderationis per discretam rationem, ad justitiam exhibendam provocare: quia Deum totis viribus diligebat. Agebat enim se cum uxore b legitimo conjugio copulata quietum, ac evigilantem, studiosumque in cunctis ecclesiarum obsequiis, exquirens diversorum officiorum singulas necessitates, quo, quomodo exposcabant earum habitudines, per appositorum indigentiam sollers expleat, suppeditans non ingratus effectum per congruum sui auxilii donum. In rebus publicis quidem elucubranti deditus exercitio, ne fortè quid incompositum, vel inhonestum eveniret, procurabat, æquo moderamine discutens majorum, minorumque sagacitates, ipsa negotia astuti discriminis, ut sapiens architectus de cordis ingenio, & excogitans sagaciter satagebat, omni conamine ad concordiam componere, vel ad aptitudinem propositi negotii, aut exhibendæ necessitatis. Sed & in judicio residens, numquam pro munere voluit aliquem opprimere; veritatis atque æquitatis tenens virgam, & gladium ancipitem ac penetrantem, dividens æquum à pravo, improbum à probo, insolentem à sobrio, mansuetum à superbo; avarum à largo.

Petri pag-
ritia ut
exacta,

Dux eligi-
tur.

Virtutes
ejus.

b

4. Delectabatur itaque divinas audire lectiones, & verba sacerdotum, sapientum, ac legis doctorum, associans se catervis clericorum in omnibusque pæne locis. Visitabat etiam assiduis oblationibus altaria, seu loca

Pietas in
Deum.

a Petrus Damiani decessorem Petri Ducis, non Petrum, sed Vitalem Candianum appellat, ejusque mortis causam, ac initia Petro Urseolo Ducatus, tum secessus in Monasterium rationem explicat. quæ omnia hic consulo prætermittam, ne quid eximii Ducis existimationi nocerent. Vide observationes prævias

b FELICIAM vocat Franciscus Campensis supra memoratus post Sabellicum, Justinianum atque Sigonium; subditque eam opere potentem, meruisse Angelonuntiantem præscire, se Deo dilectum filium concepituram, quem mox ut enixa esset, vocarunt Petrum:

Et accepta gratia non ignari, Deo voverunt perpetuans castitatem. Hoc si ita est, vorum istud non nisi post aliorum liberorum susceptionem emissum est. Nam præter Ursonem Episcopum Gradensem inter natos ejus numeratum, hic Johannes Petro adjungitur, immo præponitur, ut ejus voti nuncupatio sublestat fidei merito sit habenda. Forte Franciscus Campensis ita sentiendi consilium venit ex Petro Damiani, qui unicum Petri filium æquivocum memorat. Verùm hoc loco genealogiam ejus non texit, sed Petri filii, dum aliud loquitur, nata occasione mentionem ingessit, alios non excludit.

CIRC. AN.
CM. DCVII.
} AN. X
Hospitali-
tas.

Infirmorum
cura.

Scriptura
solum in-
quit.

De secessu
cogitat.

Guarinus
Abbas Co-
xanensis,

sanctorum, & ubicumque audire poterat cujusque sancti meritum, si non quivisset ipsemet adire, munus devota mittebat mente. At verò venientes ad eum peregrini suscipiebantur ab eo, quemadmodum Christus, reminiscens illud dominicum, *Hospes fui, & suscepistis me*, induens eorum, corpora, ac refocillans diversis tegminibus & cibis. Ægrotantium quoque domos per totam noctem circumiens, eorumque membra pio amore leniter adrectans, distribuebat illis, uti necesse erat, eleemosynam, in eduliis, indumentis, & in restauratione cujuslibet subpellectilis. Præsules quoque ac Abbates, qui adeuntes Venetiam causâ orationis beatissimi Evangelistæ Marci, sacratissimum revifabant corpus, quod ibi indubitanter creditur integerrimè tumulatum, venerando suscipiebat affectu, præbens illis omnem humanitatis diligentiam in caritatis sanctæ amore, commendansque se illorum orationibus, suscepta benedictione, cum uxore & duobus filiis, multa tribuebat illis in caritate Domini munera: eratque juxta dictum Apostoli, tanquam nihil habens, & omnia possidens, & gaudens cum gaudentibus, flensque cum flentibus.

5. Cùm itaque inter mundi fluctus, & sæcularium pompas gubernaculum taliter regeret ducaminis Venetiarum, quadam die audivit Apostolum dicentem: *Nostri autem conversatio in cælis est*; & hoc ad memoriam, sæpissime revocans, scrutabatur in cordis libro, quomodo conversatio mortalis hominis in carne corruptibili positi, in cælis posset fieri, cum cælum tantùm animabus sit concessum sanctorum ante ultimam diem resurrectionis, & postmodum corporibus spiritualibus cum fuisset animabus. Et hoc hæsitans multotiens deprecabatur Dominum, ut sibi manifestaret per intelligentiam hujus sententiæ sensum: cujus orationis effectum, instinctu almi Flaminis, mox subsequitur. Nam altera die, cùm ad celebrationem Missæ devotus adtaret, audivit Dominum per Evangelistam, dicentem: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et, Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et, Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, patrem, matrem, aut uxorem, vel filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Illico hæc omnia ut audivit, patuit sibi dictum Pauli; aitque sibimet certissimè, quod Dominus proprio ore locutus est in terris positus suis discipulis, hoc idem loquitur in Vase electionis suis fidelibus. Non ergo aliter nostra conversatio potest esse in cælis, nisi relinquatur omnia quæ sunt carnis, conjux, filii, fratres, & omnis honor mundanus, quin & propria animi voluntas. Floccipendendum est autem hujus caducæ vitæ corruptibile bonum, quod non comprobatur fore bonum, sed potius malum; quod quia se sequentibus tribuit malum, aufertque illud quod est bonum, cùm se ingerit esse bonum, decipiens per malum, cum sit minimè bonum. Verumque hoc sequendum est bonum, quod continet omne, quod dicitur melius & optimum, cum sit incomparabile bonum, præter quod nec est bonum, quia est summum bonum quod Deus est. Sed magnæ fortitudinis atque constantiæ oportet illum esse, qui carnales amicos debet deferere, necnon propriam animi voluntatem. Unde si hæcenus me exercitavi in diversis motibus diræ feritatis, ad excrenda bella terroris, vel coartationem districtæ potestatis in propulsione vicinarum regionum: nunc convenienter athletalibus indutum armis, divina studia me provocando excitent, ut procumbere faciam, annuente superno arbitro, subdendo propriæ voluntatis cupidines, sicut proprio jugo subdidi exteros dudum hasta, & clypeo. Hæc denique intra se exaggerans, perquirere caute cœpit, quorsum posset sibi placitum excipere locum, in quo soli Deo vacans præteritas extergeret culpas, per dignos pænitiæ fructus.

6. Eo itaque tempore proposuit Romam quidam venerabilis vitæ Abbas nomine

nomine GUARINUS ire, in cœnobio sancti Archangeli Michaëlis prælatus, quod est situm juxta montem Canegon*, qui est caput Pyreneorum montium, inter fines Galliarum & Hispaniarum, cujus & cœnobii locus vocatur Coxanis* vulgari nomine, eo quod antiquitus dominus loci illius propter pascua apta vaccarum, pro munere, uno quoque anno accipiebat coxam vaccæ. Postquam autem habitatio ibi facta est fervorum Dei, vocatum est loci illius Ancyba, Pyrasilum, quod interpretatur arma cælestis ignis, quia Spiritus sancti ardore incensi illic commorantes, vincunt spurcida ac illecebrosa vitiorum incentiva; propter solidam caritatis ac sanctæ Regulæ aciem: quæ velut turris fortissima & inexpugnabilis contra phalangas dæmonum persistit in omnibus tentationibus invicta. De qua turri Salomon ait: *Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Quid enim mille clypei, nisi millena præcepta divinæ legis, in quibus quoque sit armatura fortium? quia per ea muniuntur in robore constantiæ, perseverantiâ bonæ vitæ corda Sanctorum. Itaque prædictus Abbas peregre proficiscens Romam, divertit iter Venetiam, quo beatissimi Marci Evangelistæ peteret suffragia. Veniensque expletis deprecationum vocibus, hospitium petiit, requirens à quodam indigena, qui sibi fertur tale dedisse responsum: Cur à me petis hospitium, cum minime sim ausus, ô domine, tibi vel alicui, huc ad reliquias beati Marci venienti, ego, nec alius concedere? At ille: *Quare?* Respondit: Dux patriæ hujus, qui susceptor est omnium peregrinorum huc advenientium, constituit decretum, ne ab aliquo nostrorum hospiteur quilibet peregrinus, nisi ab ipso solo, aut de ejus licentia. *Ædificatas namque habet maximas domos hospitiū, simulque Xenodochium, in quibus divites, pauperesque hospitantur, quibus etiam & necessarium præbet victus stipendium. Quapropter decet te loqui sibi; quia ipsemet delectatur confabulari cum talibus tui Ordinis, poterisque te facile erga velle illi manifestare, tuamque indigentiam quemadmodum patri pandere. Est ergo largus & potentissimus Dux, & dominator in toto maris Adriatici limbo, frenans suo discrimine etiam barbaras nationes, & filios Agar, qui sunt in insulis maris magni æquoris, à quibus tributa unoquoque anno ei deferuntur immensa ac infinita ponderis auri, & argenti, atque purpurarum, ceterorumque palliorum, copiosè; dabitque tuo cœnobio de suis divitiis bono caritatis.*

7. Hæc audiens prudens Abbas VVARINUS, fiducialiter ingrediens palatium Ducis, interrogat palatii custodes, si fas sibi esset introduci ad Ducem. Qui dixere: Quisne es, ô Abba venerabilis, qui nostrum potentissimum ac dilectum nostrum inquiris? Quibus ille ait: Sum VVARINUS, ex longinquis veniens partibus: & quoniam jam beati Marci adgressus sum Oratorium, nunc peto hospitium. Dictum est quidem mihi hic petere hospitium; sed ignoro à quo debeam postulare. Confestim audientes illustres domestici, ut imbuti erant ab eruditissimo Rectore, imitantes ejus morum qualitates, honestissimè suscipiunt Abbatem, ducuntque utraque sustentantes ad Ducis cubile, in quo divinis deditis legibus meditabatur in lege Domini die ac nocte. Cumque illum Dux inspiceret, quantocius surrexit ei obviam, & amplexans pacis tribuit osculum. Tunc facta interrogatione à Duce unde esset, aut quo Abbas vellet abire, qualiterve se haberet; & cognita scientiæ prudentiæ ejus in plurimis eloquiorum rationibus, hospitium atque necessaria pleniter tribuit.

8. Altera autem die illum accersiri jussit, & accedentem cum eo salutis consilium inuit, dixitque illi: Quia Deus qui salutem potius diligit peccatoris, quàm mortem, te direxit ad hanc patriam, credo pro mea salute hoc esse factum, quia decrevi jam mundum contemnere, & Deum sequi ex toto corde. Alioquin si naufragus natans, qui quatitur periculosis undis alti pelagi, nisi nudus evadat ad litus, poterit salvari, ne periclitetur? Cui Abbas:

Acta. SS. Ord. S. B. Saculum V.

Ttttt

CIRC. AN.
GM. XVII
JAN. X
Cœnobio Canegon
* Coxanis
* San. Mi-
guel de
Coxan.

Venetias
divertit.

Mira de Pe-
tri Ducis
hospitalita-
te inaudit.

ab eo reci-
pitur.

Ducis cum
eo collo-
quium de
seculo dese-
tendo.

CIRC. AN.
CM XCVII
JAN. X

Minime. Ergo quæso da mihi consilium, quomodo queam pervenire nudus ad litus. Inquit ille: Consilium ipse dixisti. Perfice jam exuens veterem hominem cum actibus suis, & indue novum, qui secundum Deum creatus est. Ait Dux: Quia dictum est à Domino Abraham, *Egredere de terra, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstrabo tibi*; volo exire ab patria hac, ne uxor, aut filii, vel populus illius regionis impediunt habitum mei propositi; & ad tuam longinquam patriam pervenire, ut quanto longius fuero segregatus, vel elongatus ab amicis carnalibus & proximis, tanto valeam in quietudine permanere spiritus, remota omni suspitione labentis hujus avi. Accipiam itaque de thesauris meis, tuque accipiens mitte ante nos, cum reversus fueris Romam: sicque nos fugam arripientes, Domino ducente, pervenimus ad optatum locum.

Guarinus
Romam
abscedit,
a
inde Valen-
tini marty-
ris corpus
defert.
b
Petrus Dux
filios suc-
cessores de-
signat.
c

9. Ita igitur hoc firmiter constituto profectus est Abbas Guarinus Romam: inde egrediens, detulit secum, præbente Apostolico viro Papa SERGIO *a* pro dono sui corporis, præclaros vel deauratos phanones, ac beatissimi VALENTINI *b* Presbyteri, & Martyris corpus, veniensque iterum Venetiam ibi per aliquot temporis spatium occultus mansit. PETRUS itaque eximius Dux Venetiarum atque Dalmatiarum, congregavit Principes, & omnes regni sui optimates, dans coram omnibus suis duobus filiis Principatum sui ducaminis *c* adclamante omni populo, tamen ignorante, ut quid hoc ageretur, & colligavit omnes majores ac minores JOHANNI & PETRO clarissimis Ducibus sacramento fidei. Hoc etenim factò, misit uxorem cum filiis, circumire civitates & regiones, ipse verò remansit in palatio Rivoalto. Tunc clam accipiens pallia plurima palatina, aurum, argentum, lapides pretiosos, lampades, & maximam partem substantiæ suæ cum diversis ornamentis ecclesiasticis, & vasis, tradidit Abbati: ipseque cum Abbate de nocte confurgens navim intraverunt velociter per freta fugientes.

Venetias
cum Abbate
deserit.

10. Cumque crastina dies inlucesceret, præstolabatur Dux ad matutinam synaxim: dumque tardaret, primicerius festino gressu accessit ad palatii cubiculum, stansque ante fores cœpit tremulo pulsu pulsare diutius, deindeque vocare, sperans eum post longas noctis excubias fessum, fragilitate corporis obdormisse. Ut autem non audivit responsum, aperuit ut potuit januas, celeriterque introiens accessit ad nobilissimum ejus stratum; & cum non invenisset, anxius currere cœpit hac illacque, prospiciens superiorem & inferiorem capellam, simulque cryptam, in quibus solitus erat orare. Non invento itaque, clamor doloris & ejulatus tristitiæ factus est in toto regno Veneticorum tantus, ut pæne omnes Episcopi & Abbates, viri & mulieres, clerici & moniales, senes & infantes, adolescentes & puellæ, orphani & viduæ, divites ac pauperes, voces suas ad cælum mitterent; se miseros, orphanos, orbatos, derelictos clamantes. Heu, inquiunt, quid Venetia, hæctenus nobilis patria, nunc verò misella, sine honore abjecta, tanto Principe orbatata, tanto rectore derelicta, quid de te dicent omnes in circuitu tuo nationes? Ad te concurrebant omnes Italiæ proceres, omnes Theotonicorum magnates, omnes Chroatorum nobiles, omnes Dalmatiarum atque Græcorum Consules, quos sapiens rector Petrus strenuo regebat jure, fovebat, docebat, & ad omnem utilem scientiam exhortando provocabat. Ipsi verò intendentes ad verba oris ejus, excipiebant judicium & æquitatem, formidantes ne in ejus conspectu aliquid ineptum ab ipsis exhiberetur. Stabant-

Inde om-
nium cla-
mor & ge-
mitus.

a Sergius Papa ab anno M IX Ecclesiæ præfuit duobus dumtaxat annis & mensibus octo: quo tempore à Vvatino Cuxanensi Abbate conveniri non potuit ante Petri Urseoli conversionem, quæ non serius anno MCCCC LXXVIII contigit. Pro Sergio Benedictum scribit Franciscus Campanus.

b Valentianum dicit Franciscus non semel lauda-

tus: potiorē fidem hic auctor mereri videtur
c Quæ hæc de relicto duobus Petri filiis Principatu leguntur, nescio an satis consentanea sint iis, quæ de ipso refert Petrus Damiani: quo auctore Petrum Urseolum longe post initum monachatum æquivoco filio Ducalem dignitatem prædixisse comperimus.

que inferti brachiis ante eum, velut servi ante Dominum, agiles atque intenti ad exhibenda universa mandata illius. Quibus tribuebat ipse infinita dona auri & palliorum, dum ad propria remearent, perficiebantque in longinquis regionibus constituti præcepta illius, quemadmodum famuli domus ejus. His verbis flentes absentiam ejus, ruit cythara palatii, obmutuit organum, disruptum est tympanum, contracta sunt cymbala, rauca factæ sunt voces puellarum in palatio canentium, defecit omnis musicæ disciplinæ harmonia, omnia in luctum versa sunt, cuncta ad mærorem de-
nerunt.

11. Fit & ut rumor per universam patriam hujus rei, extemplo velut irati leones ad cavernas festinanter properant, scansasque* dissolventes remos imponunt puppibus, & protis persequentes cum armis fugientes, scientes eum veraciter proficisci causa monachatus in longinquam regionem. Cùm itaque duobus diebus, & duabus noctibus eos persequerentur, adpropinquaverunt cernentes eos à longe recumbentes super ripam fluminis. Quos ut vidit inclitus Dux, ait Abbati: En video appropinquare interitum vestrum; quia proceres Veneticorum dolentes de meo abscessu, persequuntur nos. Quod si me hic invenerint, te interficient, & omnes istos perdent. Nunc verò quāto-
tocius accipe novaculam & deponc mihi barbam, sicque colobium induc monasticum. Et hoc perficiens Abba, valida classis fortium virorum adpropinquans, exsilierunt ipsimet viri citissimis pedibus super ripas fluminis, & capientes Abbatem, minati sunt ei caput abscindere, nisi illis ostenderet Ducem, quem tanto quærebant sudore. Quibus ipse ait: Ecce ego adsum, & omnes mei mecum, intuemini adspæctus omnium, perquirentes vestrum dominum. Tunc ipsi perspicientes faciem omnium ac Ducis, non agnoverunt eum. Posuerunt enim super suum caput lebetem a abscisa barba; ideoque erat incognitus. Verumtamen non diffiditur hoc Dei nutu fore factum. Cùm ipsi staturam corporis ejus admirantes, contuendo vultum, oculos, manus atque cetera membra, minime agnoscere poterant. O lector considera quantæ humilitatis vir fuerit iste, qui tam potens, tamque præclarus, adhuc non in claustrò Monasterii doctus, vili habitu se contegens barbam abrasit, lebetem super caput, ne agnosceretur, pro constantia animi jam illius ordinis tiro posuit. Dicebant enim inspicientes eum: Consimilis ejus est iste, quem quærimus; & idcirco recedentes inlæsos eos abire sinamus. Revertentibus denique illis, Dux cum suis gaudens, cœptum adgressus est iter. Secuti sunt cum tres ex optimatibus suæ regionis, JOHANNES cognomento MAURO SENUS, gener ejus, & JOHANNES GRADINI CIUS, & ROMALDUS^b. Adcuntibusque Veronam, ne agnosceretur, dissimulavit se, sequens mulos, velut unus ex agafonibus, per loca inæqualia pedicans, maria & aridam, ne fortè quilibet mercator, aut conscius civis, aliqua suspitione impulsus, existimantis ingenii agnitione eum caperet. Etenim inde exiens cum Abbate ceterisque sodalibus, pertransièdo Langobardorum, Provincialium, atque Gothorum fines, sine ulla intermissione iterandi, urbem adiit Narbonam: ibique per triduum, dans membra fessa quieti, demum adgreditur optatum diutius prædicti cœnobii Ancybæ Pyrasili locum, honore beati Michaëlis Archangeli dicatum.

12. Adpropinquantibus autem illis ad cœnobium, ait Abbati: Videtur mihi jam esse juxta locum quo imus nos, quia cor delectatur meum in vicinitate ejus. Respondit Abba: Ut quid interrogas domine mi? Ait Dux: Ideo nempe interrogo, quia non tam superbe equitando ad curiam Angelorum Primatis*; sed humiliter, ut dignum est, ego qui tot habenis innexus scele-

^a Lebes iste non alius videtur à caputio, capitis tegumento monachali, quod scapulari vel colobio assutum erat.

^b De sociis Petro Duci Abbatiq; Guarino adjunctis vide Observaciones prævias.

CIRC AN
CM XCVIII
JAN. X.

*f. scaphas
Venetifugientem
persequuntur.

Ne agnoscarur, barbam ponit vestesque induit monasticas.

Socii ejus itineris. Veronam aliaque loca pedes pertransit.

Narbonam ingreditur.

Coxanenfe monasterium subit audipes.

* id est S. Michaëlis.

CIRC AN.
CM. XCIIII
JAN. K

rum dignoscor, venire volo. Famulus enim ad dominum proprium veniens, non fastigio voluntatis, non torvosa cervice, non patula fronte, debitum debiti juris solvere debet; sed deposita iniquæ voluntatis imagine transmutans se in habitum humillimæ paritudois, per spatia reptando telluris, de propriis excessibus veniam obsecrando, petere debet. Et hoc aiens, mox ab epipida pedem relaxans, festinanter à cruribus extrahit zangas cum calcariibus, residens in nudo dejectus cæspite. Igitur discalciatiis pedibus nititur velut quadrupes carpere gressum adeuntis cœnobii. Cujus ad occursum cœpere clangere signa, jussione præmissa Abbatis, honore videlicet beati VALENTINI, cujus corpus ferebatur tunc, & Ducis Abbatisque, ab eodem Duce ac Abbate deductum. Obviant fratres cum crucibus, lampadibus, hymnis & choris, & thymiamate fere per unius spatium miliarii, & ita processionaliter cum Martyris reliquiis, & cum spiritualium hymnidicis melodiis venere ad templum beati Michaëlis.

Monachus
obviam
precedenti-
bus.

Cellam no-
vitiarum
ingreditur,
sic Mona-
chus.

13. Igitur venerabilis Dux introiens in cellam novitiarum, ut moris est, inclytæ monachorum juxta præceptum constitutæ disciplinæ providus erat obsecutor, intimusque divinæ institutionis auditor. Eductus autem à cella novitiarum, monachizatur, & cucullato capite incedens, videbatur omnibus esse justitiæ speculum. Fit mortuus vivens inter vivos, fitque mortuus ad exemplum vivificator, fitque lanigeris cilicinista, fitque byssinis vili textentis genicio laniger, fit etiam inremotus claustriger impiger, fit silens, fit vigilans, & per omnia in omnibus cœnobita, & perfectus in exsequendis divinis mandatis optimus terapeuta. Enimverò ita induens pro thorace justitiam, postulat ab Abbate sibi dari obedientiam, qua possit obediendo exercere cultum activæ vitæ, satagens tendere ad contemplativæ speculationem; postulatque ut sibi sit licitum lavernas præparare necessarias, ac aquis lavare latrinas, campestrisque ferre manibus propriis secessibus manutergia. Injunctum quippe atque concessum petitionis optatum officium suscipiens, perficiebat quicquid ad hoc officium pertinebat, dispensans proprias escas indigentibus, & ægrotis pauperibus, & peregrinis. Omnibus erat subiectus & mansuetus, hilarius atque benivolus, necnon in corde & verbis pacificus. Si aliquando aut jurgium vel discidium inter fratres auditum fuisset, ut sapiens medicus curabat mores & pectora, dando divini verbi antidota, & permulcendo iracundorum animos, apponens lenia cataplasmata.

Humilitati
studet.

Fit sacrista

14. Itaque assuefaciens se in talibus exercitiis, post biennium efficitur sua obsecratione sacrista, ascendens ad majorem gradum obedientiæ, in domo Domini custos constitutus. Tunc cœpit esse obsecutor templi, emendans assidue sordes increpti pulveris, accendens lampades, ministrans omnibus Sacerdotibus, Diaconibus, subdiaconibus, ac ceteris ordinibus Ecclesiæ. Petebat itaque innumerabiles venias in die & in nocte, & ante horas nocturnales explebat assidue integre psalterii psalmodiam. Oculos ad cælum erigens, pectus cum compunctione tundens, obnixius deprecabatur Dominum pro salute sua & omnium fidelium. Rigantur genæ lacrymis dulcissimis, moventur labia postulationibus intimis, tremulosa suspiria emittunt speciem angelicam. Sæpissime quidem prospiciens visionem Angelicam, læto ac forti confitans animo, inter ceteros spiritus ipse spiritualis, spiritualiter Domino laudes concinebat. Dum jaceret in ecclesia custos ecclesiæ factus, inimicus humani generis & adversator omnium bonorum impellebat ei multa insidiarum jacula, nitens pervertere ejus simplicem boni propositi conscientiam. Nam multoties dum in soporem quiesceret nocturna tempestate, accedebat ad eum idem prædictus æmulus totius bonitatis, & dira excussione aliquando terrorem illi incutiens agitabat, aliquando leni tactu palpitando cogebat eum dormire, dicens: Dormi & requiesce fiducialiter: ego enim te excitabo certo tempore ad sonanda signa matutinalis synaxis. Ad hoc ille, non igna-

Orationi-
bus & lacry-
mis vacat.

Multa pati-
tur à dæmo-
ne.

rus fraudulentas inimici strophas, indito signo crucis procul à se pellebat, atque sæpissime quibusdam ictibus percutiebat. Tunc dæmon sollicitus assidue conturbare Dei famulum sive conflictibus, aut multarum concussionum terroribus, exstinguebat templi luminaria, utpote nulla facultas sibi esset videndi; sed obscuritas diræ formidinis, cui contradicebat perfectio constantiæ spiritualis. Tunc famulus Dei Petrus accipiens exstinctum à diabolo cereum manu gerebat; qui signum crucis imprimens, statim sine incensione visibilis ignis spirituali lumine accendebat, faciebatque opus divinum intrepidus, gratias referens Deo de suis tentationibus: & ut posset esse fortis agonista, postulabat intima prece indeficiens ab oratione. Nam pæne assidue sibi contingere solebat, ut compulsus sollicitudine sui officii anxietur in luminaribus accendendis, qui, ut solitus erat, dum festinus acceleraret lumina accendere, confestim divina administratione intuebatur accensa: & ille prorumpens humili voce cantabat Domino hymnum trium puerorum.

CIRC. AN.
CM. XCVII.
JAN. X

15. Igitur diabolus invidens ejus benivolæ voluntati, quasi specie sanctitatis transfigurans se in Angelum lucis, vaferrimo ingenio instigat cordi ejus, ut revivere debeat parentes, patriam, gentemque, ea videlicet ratione, ut à parentibus & amicis exquisita multa dona sancto Michaëli, proprioque cœnobio deferret. Hoc autem existimans vir Dei divino esse instinctu, enarravit quibusdam fratribus: à quibus Abbas audiens, convocato taliter alloquitur Duce. Estne verissimum quia vis remeare ad patriam? Si verum: est formido hoc esse instinctu diaboli. Verumtamen ut probemus utrum Deo placeat an non, ora tu Deum, nosque simul orabimus tecum, quò si justum sit revelando, aut augeat tibi conceptam voluntatem eundi: sin autem displicet suis oculis, tribuat cor pœnitendi. Et hoc dicens Abba, vehementer tristari cœpit, ne eum amitteret aliqua occasione, aut præventu mortis, aut amore parentum, sive retentu propriæ gentis, quem jam eduxerat magno certamine. Et ita totum diem ducens in mænore, postulabat Dominum cum omni congregatione, ne ab eis dissociaret tantum virum, cujus adventu atque conversatione universa gens illius regni gratulabatur, cernentes humilem ac pudicam vitam, multimodis virtutum floribus decoratam, quem etiam agnoscebant quasi patrem domestici, quasi indigenam accolæ, quasi consanguineum pauperes. Putabatur enim esse velut optimus athleta, in stadio currens hujus tumultuantis æquoris, celer in componendis gressibus, ut quiret accipere æternale bravium. Itaque Paraclitus & artifex omnium electum vas componit inspirando, velut plenitudinis scientiæ armarium, docens accendendo cor ejus, atque perlustrans eum radiis justitiæ phæbi per summum præfagium. Aufert ab eo hujuscemodi sycophantas cogitationes, addens illi stromeatreas actiones, cogitque in crastinum veniam petere, præsentibus cunctis in schola philosophiæ, id est in Capitulo, qui dicitur à capitolio; eo quod capitalia distributa, vel principalia necessitatis negotia, judicario jure, vel æquo consilio capiant. Prostratus itaque in terra dixit se reum, clamatque se imprudentem dignumque flammis, eo quod diabolicis suggestionibus spiritualibus armis armatus minimè resisteret, sequepedans assentiendo talibus ineptis jam dictis instigationibus: exuensque nobilem cilicinam interulam, ait Abbati linguâ propriæ nationis: O Abba, rogo, frustra me; hoc est virgis cæde me, credule mihi, id est crede mihi. quod sibi mos erat dicere; meritò debeo verberari; quia non restiti dæmonum tentationibus. Et hoc sæpissime repetens, insistebat cum lacrymis, pœnitentiam agens. Videntes denique Abbas & omnes fratres tantæ ejus humilitatis pœnitentiam, cœperunt omnes amarissimè flere, intranses præ gaudio, atque exultantes in ejus compassione ejus amoris. Et hoc factum creditur Dei judicio, ut fratres roborarentur exemplo hujus patientiæ, caverentque se Dei præsidio ab insidiis infinitis dæmonum.

Revisendæ
patriæ studio
accensus,

ab Abbate
retinetur.

Eam consi-
lii pœnitet.

CIRC. AN.
C. M. XCVII
JAN. X
Carnem
jejunis
macerat.

Dæmonis
fugat infi-
dias.

Cellulæ in-
clusus,

orationi &
abstinentiæ
vacat.

Mortis suæ
præsciis,

febrem in-
currit.

16. Tunc exercitans se in cellulam, & cunctis spiritualibus actibus mace-
rans carnem suam cum vitiis & concupiscentiis, jejunando biduanas ac
triduanas, mortificabat membra sua super terram. Nam pulmentaria ac pa-
nem suæ præbendæ accipiens dabat pauperibus; ipse verò modicas, ut ita
dicam, panis hordeacei micæ comedeat. Quadam verò nocte eutice flens,
dum Domino in mentis theoria positus se commendaret, insidiator omnium
honorum, instinctu invidiæ ductus, cum terribili forma adstitit ei dicens:
Desine jam tot mihi impendere injurias, & recede ab hoc Oratorio citissi-
mo gressu. Quod si non feceris, non alacer hinc abibis: sed aut te interfici-
ciam, aut tua ossa confringam. Ut audivit vir Dei electus dux Venetiæ Pe-
trus, dux quidni divini collegii in æterno palatio adfuturus, ait: Quid hîc
adstas atrox & livida species, qui adversaris cunctis fidelibus velut horridus
hydrus? sicne æstimas tuis me dilaniare fomentis? Promove tuos dolos ab
aure famulantis Domino, omnium dominantii. nisi enim velociter me di-
miseris, verecundus atque confusus Michaëlis Archangeli mei patroni gla-
dio interibis. Illico diabolus arripiens magnam molam ceræ, furibundo ictu
percutere eum volens, percussit cornu altaris: quæ mola divisa est in dua-
bus partibus, sicque antiquus hostis exstinguens omnia lumina lampadarum,
magnum strepitum injecit cum magna concussione super omne cœnobium.
Vir autem Dei intrepidus stans, ut lampades vidit exstinctas, projecit se
ante altare in oratione, obnixius cum lacrymis flagitans Dominum, ut ex-
stincta lumina juberet accendere per manus Angelorum. Confestim itaque
nutu Dei omnipotentis, & ejus oratione, omnes in ecclesia accensæ sunt
lampades, & miro rutilo atque candore universa fulgorabant templi compo-
sita loca. Tunc vir Dei grates Deo referens, hilaris efficitur: moxque adspi-
ciens molam ceræ, duabus in partibus divisam, assumpsit utraq; partes,
& simul conjungens benedixit, atque ad integritatem duas partes, unâ in
corpore solidavit.

17. Post hæc cellulam sibi non longè à monasterio ædificari petiit, ibi-
que nocturnis ac diurnis excubiis incumbens, multa tentamenta dæmonum
sustinuit. Denique in tam angusta cellula stans, vix sedere, aut jacere pote-
rat, semper in oratione persistens, aut in labore manuum, non assumens
cibum, nisi pauca olera, & panem hordeaceum, tenens apostolicum victum
& pabulum theoreticum. Multa quidem mira per eum Deus egit, quæ nobis
sunt incognita, quia non sunt scripta, nec oratione illorum qui eum viderunt
relata. Omnes enim qui ejus præsentiam viderunt, jam à sæculo migrarunt:
quorum imperitia vel negligentia, ejusdem virtutum insignia minime sunt
exaratione prudentis eloquii manifestata. Nunc verò ad ejus obitum perve-
nientes, impigro stilo cudere adtentemus.

18. Cum itaque sciret imminere obitus sui diem, ante altare prolixius
orans, deprecabatur Dominum, ut dignaretur sibi ostendere notitiam sui obi-
tus. Completa itaque oratione, visum sibi fuit, quasi quodam jaculo retro
feriretur. Et exsiliens Domino ait: Scio, Domine, me modò in hoc jaculo
à te esse correptum, & hujus labentis vitæ non diutius differre terminum.
Et quoniam munia tua devotus hætenus exhibere studui, precor clementiam
tuam, ut usque in finem me reddas credulum, ac fidelem tuæ deitatis sine
reprehensione cultorem. Postmodum verò exiens ab Oratorio, recollocavit
se in suo nobilissimo stratu, cœpitque agitari modicis febribus: sicque advo-
cans ad se fratres, manifestè confessus est, post triduum suum fieri ab erga-
stulo transitum. Assignato itaque die adveniente, persistens in vigiliis & ora-
tionibus, nocte dieque, efficacius ad omne erudimentum divinæ contempla-
tionis se sollicitum ac elucubrantem exhibens, præsciis tempus sui exitus,
advocat fratres cum monasterii Patre, eisque pacem tribuendo valedicens,
corpore & sanguine Domini assumpto, & benedictione, ac absolutione viati-

ca suscepta, in cinere & cilicio jacens, rogat se paululum super cathedram residere. Tunc interrogat, ut antea exposcerat, si illius patriæ dominus, antequam migraret relinquens ergastulum corruptibilis naturæ, causâ videndi eum in extremo colloquio sanctæ memoriæ veniret^a, quo sibi daret utile consilium, ac pacis osculum. Respondentibus igitur fratribus, se illum expectare dicentes; resedit super cathedram sic usque ad horam nonam, plurima referens, vix promovendo linguam, de institutione divini cultus. In hora autem nona, fratribus omnibus circumadstantibus, III Idus Januarii, commendans se Deo ac fratribus, jam reddito fructu XVIIII [annorum] ad alta siderum cacumina oculos elevans, quemadmodum Christus, in hora nona dignum Christo reddidit spiritum. Ad cujus transitum mox catervæ fratrum alternanti concentu, ac tremulis lacrymantium vocibus hymnidica solvebant obsequia. Non mirum quidem si confodales, ac coadjutores sui Ordinis, sibi debiti exsequii hymnos modulabantur, qui in Angelorum manibus inter æthereos emicantis gloriæ spiritus ovanter susceptus, choris junctus est Sanctorum.

19. Altera autem die veniens Dux illius provinciæ cum primatibus suæ dominationis, dum in feretro adspiciunt jacere pia membra, magno ejulatu flent, in exsequiis ejus positi, discessum ejusdem nobilissimi Ducis. Tunc in ecclesia ductum honorabile corpus, celebratis Missarum sollempniis, cum omni honore ac devotione mentis sepelierunt eum in claustrum, juxta ostium ecclesiæ, laudantes & benedicentes Dominum, eo quod talem meruissent habere à longinquis regionibus venientem ex ea congregatione moderno tempore, succedentibus suis munificentis muniti patronum.

20. Non post multum autem tempus à fratribus plurimis visa sunt super sepulcrum ejus divinitus accensa luminaria, quæ miro candore refulgebant per omnia loca illius claustrum. Et prætereuntes fratres, timore perculsi non audebant, ut soliti erant, semoti alter ab altero ante horam exurgere Dominum deprecaturi. Itaque quidam frater custos ecclesiæ, unus ex suis successoribus, dum solus in Oratorio in oratione incumberet ante galli cantum, in ipsa oratione, quasi in ecstasi positus, vidit beatum Michaëlem Archangelum cum multitudine Angelorum, atque beatum Petrum Apostolum cum ordinibus Martyrum, Confessorum, Virginum, Deo resonantes spirituales laudes: inter quos & prædictus nobilissimus dux Petrus, inter infinitas ac innumeras beatissimi BENEDICTI monachorum cohortes, intererat eleganti ac procerâ forma, cum illis resonans speciales harmoniæ odas. Cumque hæc videret frater ille, valde gravitus retulit quibusdam fratribus, inmonitus deifico consultu. Altera autem nocte, dum itidem eodem modo, eademque hora isdem frater in oratione persisteret, quemadmodum præterita nocte, agmina sanctorum ad ecclesiam venire, cœperuntque carmina divinæ magnificentiæ modulatis vocibus resonare. At dum perfecissent divinum opus, data benedictione à beato Petro Apostolo summo Pontifice, ait beatus Petrus circumadstantibus sanctis: Stantes judicium audite. Et mox ait beato Benedicto: Emenda monachum tuæ Regulæ subjectum, qui secreta nostra inmonitus, sua præsumptione ausus fuit ceteris manifestare. Tunc venerabilis Abba Benedictus jussione Principis Apostolorum, dirissimis verbis corripuit monachum, quare ausus fuerit insolens & præsumtuosus aliis pandere. Cumque corriperetur, vociferans monachus inter arta correptionis flagella, mox condoluit Dux Petrus adstans de verbera fratris, poscitque Petrum Apostolum ac Benedictum sanctum supplici oratu, ut parcant fratri, semet offerens ad suscipienda verbera. Concessum ita sibi est, fratri-

CIRC AN.
CM XXVII
JAN X
Comitem
appellat.

Moritur.

Ejus exsequiis patriæ Dux occurrit.

sepelitur in claustrum.

Ad ejus tumulum accensa luminaria.

Visum de ejus gloria.

Custos ob violatum secretum visionis castus.

Petrus intercedit pro ipso.

^a Franciscus Camps hunc patriæ dominum seu Ducem Olibam vocat, eumque tradit à Petro admonitum sæculo valedixisse, factumque Monachum, postea Abbatem, tum Episcopum. Id Romualdi cura & studio factum Petrus Damiani verisimiliter scribit.

Cruc. An.
cm xvii
Jan. x

que dimissa est culpa penitentiâ. qui in castino minime sentiens dolorem, ostendit similitudinem verberum susceptæ correptionis Abbati fratribusque, enarravitque quomodo fuisset à domno Petro expetitus, ne acrius tormentaretur. Hoc audiens omnis congregatio, non minimas referunt gratias Deo, qui in sanctis suis multa operaretur mira.

Oliva Dux
fir mona-
chus, tum
Abbas &
Episcopus.

Cœnobiis
multis præ-
ficatur.
* Amlevis
in valle Af-
petri.

Subditos vi-
ficat.

Petri Ducis
corpus loco
mover.
Ibi frequen-
tia miracu-
la.

21. Tunc post aliquod temporis spatium defuncto GUARINO Abbate, inclitus vir OLIVA rector ejusdem patriæ, post susceptionem sancti habitus, relicto sæculo Abbas in eodem cœnobia, ab omnibus monachis & illius regionis incolis eligitur. qui postmodum Pontificium culmen adeptus, in Aufoniæ cathedra dignus Deo Pontifex est electus. Cumque pontificatus sui jura, velut arguta apes, æquo libraminis pondere ac virga directionis, & omnem subditam creditamque plebem sibi & Deo regeret, discernens discreta ratione utrorumque ordinum causas, id est clericorum [& Monachorum,] effectus est Ecclesiæ Dei sanctæ Pastor egregius. Eratque multarum Abbatiarum eximius Pater; præcipuè tamen sanctæ Mariæ * sanctique Michaëlis in quo requiescit, admodum in omnibus curis dilexit cœnobium. Qui sollicitus in orationibus, philosophiæ studiis exercitatus est tamquam leo apertis oculis dormiens, in senectute jam positus, rudes accæmetas ad disciplinam veræ scientiæ, fratres, necnon divites ac potentes, rusticos & illustres, atque alumnos ecclesiasticæ regulæ, alens eos prudentiæ documentis, quasi dilecta soboles.

22. Igitur quodam tempore, quia erat Pontifex, & Monachus, & Abba Monachorum piissimus, circumibat secundum consuetudinem sibi commissas oves, perspicuus uniuscujusque vitam, eradicans vitia, plantans virtutes, ducens volentes, trahens nolentes, cohortans armatos, inducens inermes, ingratos discutens astus, dabat unicuique ex mellito ore consilium medicaminis divinæ prudentiæ. Veniensque ad locum semper dilectum, ad Anciba Pyrasilum, revelatum sibi est, aliisque fratribus, ut corpus venerabilis PETRI Ducis Venetiarum atque Dalmatarum ab ipsis transmigratum poneretur infra ecclesiæ gremium. Tunc domnus OLIVA Pontifex advocavit omnem populum regionis illius, & processionaliter, cum maximo apparatu divini cultus, transmigravit corpus ejus in sepulcrum, ubi nunc requiescit. In quo loco multa ostenduntur à Deo miracula fratribus ibi commorantibus, meritis beati Michaëlis Archangeli, & aliorum sanctorum, quorum reliquiæ ibi requiescunt, meritisque Petri Venetici Ducis ejusdem loci Monachi, qui perficiens bonum certamen, & consummans cursum, fidemque fervans, promeruit coronam justitiæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Ad quam coronam Dominus noster Jesus-Christus perducens suum fidelem Petrum, eduxit eum à morte, dans sibi vitam, in qua mors ignorat suam palliditatem, in qua nullus defectus scitur, nulla corruptio invenitur; non esuries, vel sitis habent ibi nomen, non frigus, vel æstus exhibent contrarietatem; sed est ibi gaudium inenarrabile, lætitiæ infinita, pax æterna, & interterminalis vitæ corona, quam tribuat omnipotens Deus cunctis credentibus, atque obedientiam hujus imitantibus clarissimi viri, quem de mundi pompa erigens, civem edidit æternæ curiæ. Sit ergo illi honor & gloria, qui peccatores justificat, justosque magnificat, qui æque trinus in unitate, unusque Deus in Trinitate vivit & gloriatur per immortalia sæcula sæculorum, amen.

DE ADELHAIDE AUGUSTA

OTTONIS I. IMPERATORIS UXORE,

& Schlenfis ad Rhenum monasterii conditricis.

ANN. CH.
CM XCIX;
DLC. XVI.

1. **A**DALHEIDAM seu Adelheidem Augustam hic nostris accensimus, non quod illam pueros monasticis institutis fuisse additam, (quod Arnoldus Voion asserere minime dubitavit, idem plane falsi vicini Odilo Cluniacensis Abbas in Adelheidis ipsius vita) sed quod piissimam Augustam erga monasticum Ordinem optime affectam fuisse constat ex eodem auctore. Fuit hac Rodulfi Burgundia atque Italia Regis, eo nomine sicundi, Bertaeque Reginae filia. Fratres habuit Conradum cognomento Pacificum, Burgundiae Regem, Burchardum Episcopum Lausanensem, deinde Lugdunensem Archiepiscopum, & Rodulfum Ducem Burgundiae Transjuranae non alius ferè, quam ex Bertae parentis litteris à Guichenone * relatis, notum, quibus illa Paterniacense * Cœnobium in pago Bernensi, Eriburgum inter & Eburodunum, donat.

Adelheidis
genus.

2. Adelhais primo quidem Lothario Italiae Regi nupsit: sed eo per amuli Berengarii fraudem extincto, carceri mancipata, variisque erumnis constitata est. Cum verò inde tandem emerisset, ab Otone primo Germanorum Rege recepta, moxque regium in thalamum est adscita. Haec pluribus tradit jam laudatus Odilo, cui Magdeburgense Chronicon, alique Germanici scriptores consentiunt. Exstat in ecclesia Trevirensi, teste Brovvero, honorifica de Adelhaide memoria in hac verba: XII Kal. Maii capta est Adelheidis Imperatrix Cumis à Berengario Rege. XIII Kal. Septemb. liberavit Dominus Adelheidam Regnam à vinculis. Sed iis omittis, quae circa monasticum Ordinem praestiterit Adelhais, ex ipso Odilone delibare juvat.

* Guichenon
Hist. Sebus
pag. 1.
* vulgo Paternie, Germanice Peterlinguen.
Conjuges.

3. Beroniam Reginam, Adelhais parentem, cœnobii Paterniacensis auctorem fuisse docet ipsius diploma superius memoratum: id etiam Adelhaide tribuit Odilo, sic effatus. Quot in primis cum Casare, inde cum filio, & filii filio, Ottonum videlicet Augustorum & Caesarum, Deo annuente possederat regna, tot ex propriis sumptibus ad honorem Regis Regum condidit monasteria. In patris verò RODULFI videlicet nobilissimi Regis, & domni CHUONRADI fratris regno, loco videlicet Paterniaco, ubi matrem Reginam, vocabulo BERTAM, Deo in omni bonitate devotam, sepulturae tradidit, in honorem Dei Genitricis monasterium condidit, & sanctissimo patri MAIULO, suisque successoribus sua munificentia, & fratris sui Chuonradi Regis praeepto ordinandum perpetuò commisit. Postmo in Italia, juxta Ticinensem urbem, monasterium à fundamentis incæpit, & ad honorem Salvatoris mundi honorificè imperiali auctoritate & sua largissima donatione perfectè, praediis & ornamentis amplissime ditavit, ac jamdicto patri Maiulo ordinandum regulariter tradidit. In Saxonia verò post discessum jam dicti reipublicae Principis, cooperante unica sapientissima & prudentissima filia, sanctimonialium cœnobiis plurima contulit dona. Mathildis vocabatur hac, Ottonis primi & Adelhais filia, quae in Quidlinburgenfi cœnobia monasticis addita regulis, eidem post amitam Mathildem sanctissime praesuit.

Studium &
benefacta in
monachos.

4. Pergit Odilo. Ante duodecimum circiter obitus sui annum (Adelhais) in loco qui dicitur Salla, urbem decrevit fieri sub libertate Romana, quem effectum postea ad perfectum perduxit effectum. In ipso etiam loco monasterium à fundamentis miro opere condidit, & ad honorem Dei & Apostolorum Principis, tertio imperante OTONE nepote suo, in praesentiarum secum adstante, XIV Kal. Decembris augustissime & devotissime ad VVIDERALDO * Argentine civitatis Episcopo consecrari iussit. Et ut majori auctoritate per succedentia tempora esset ille sacer locus subnixus, cum praefato Casare esset etiam Episcoporum conventus à saepe dicta & saepe dicenda Adalheida Augusta, ipsius Caesaris avia, convocatus. In ipso verò monasterio claustrum monachis satis aprum praeparavit, & SECUNDUM REGULAM SANCTI BENEDICTI ordinare decrevit. Abbatem ibi praefecit, nomine ECCEMAGNUM *, boni testimonii virum, humana scientia & divina sapientia doctum, quem in divinis litteris habere voluit assidue praecipitorem. Ipsum verò monasterium adeo ditavit & nobilitavit praediis, aedificiis, auro & gemmis & vestibus pretiosissimis, aliisque variis ornatuum suppellectilibus, ut nihil deesset illo in loco Deo famulantibus. Ejus loci conditio aut aedificiorum perfectio ad annum

* al. Vvidero-
rolfo seu
Vvideroaldo.* al. Ezze-
mannum.

Act. SS. Ord. S. B. Saeculum V.

Vuuuu

ANN. CH.
EM XCIX
DE. XVI.

DECCC XCV *revocanda est : quandoquidem , teste Odilone , huic operi Adelbais quatuor supervixit annos.*

5. Innumeris præterea tam canonicorum , quàm etiam monachorum & sanctimonialium cœnobiis circumquaque per diversas orbis partes constitutis , plurima largiebatur beneficia. . . . . Jamque ultimo ætatis suæ anno . . . . . monasterium Paterniacum adiit , quod ipsa ad honorem Dei Genitricis , pro remedio animæ suæ matris ibi quiescentis , tam ex suis , quàm ex maternis rebus nobiliter condidit : & quod tunc temporis in temporali necessitate fratribus ibi Deo famulantibus defuit , ut semper erat solita , manu largissima subministravit. . . . . Inde egressa , locum Agaunensium petiit , ubi rupes felicissima Martyrum millia retinet corpora. Dehinc Genevensem adiit urbem , desiderans videre victoriosissimi Victoris aulam. Inde Laufonam venit , ibique memoriam Dei Genitricis devotissimè adoravit. . . . . Inde etiam sacris locis diversa & varia direxit donaria. Quæ enim ecclesia , quæ monachorum cœnobia sibi æffinitate vel vicinitate conjuncta , quæ non mererentur habere donaria vel xenia ? Et ut multa de paucis dicam , in ipso tempore quo sibi instabat dies supremus , beatissimum Patrem BENE DICTUM , licet exiguis , tamen propriis visitavit muneribus : necnon & beatæ recordationis patrem Maiolum , cælesti gloria jam coronatum , quem dum in hac mortali carne subsisteret , præ cunctis mortalibus in illo Ordine diligebat. Non enim oblita Cluniacum , adeo sibi familiare cœnobium. *Geneva S. Victoris basilica monasterio Cluniacensi subdita erat , ut in Vita S. Odilonis Abbatis docet anonymus Salviaci monachus. Nomine vero S. Benedicti , Casinense intelligit Odilo , cui Privilegia concessit Otto nepos Adelbaidis ; quam & alia donaria huc transmississe non dubium est. Audiendus iterum Adelbaidis encomiastes.*

6. Ad restaurandum igitur beatissimi Confessoris Christi Martini monasterium , quod non multo ante fuerat igne combustum , destinavit transmittere non modicum argentum , ad honorem altaris , partem unici filii sui OTTONIS Augusti chlamydis. Ut enim ad memoriam reducamus ejus dulcissima verba , ad eum , cujus mittebantur officio , ait inter cetera. Obsecro carissime , obsecro , ut ita alloquaris sanctissimum sacerdotem ; Meo obsequio accipe Sacerdos Dei parva munuscula , quæ tibi delegavit Adalheida , fervorum Dei ancilla , ex se peccatrix , dono Dei Imperatrix. Accipe unici mei Ottonis Augusti chlamydis partem , & ora pro eo ad ipsum , quem veste divisa vestitisti in paupere Christum. In illo die , in quo de supradicto loco erat exitura , una eademque hora , nobis peccatoribus additantibus , & exemplum perfectæ humilitatis reliquit , & prophetiæ spiritum non arroganter , sed humiliter se habere ostendit. Erat quidam ibi in præsentia ipsius monachus , qui licet esset indignus * Abbas vocitari , ab ea tamen putabatur alicujus esse momenti : quem cum illa respiceret , & ipse eam esset intuitus , cœpit uterque flere uberrimè. Dicam eam plus fecisse , quàm si dicerem eam multos infirmos sanasse. Vestem enim fatis incultam , qua erat indutus , humiliter apprehendit , & sanctissimis oculis , & serenissima suæ faciei osculando impressit , eique humiliter & cum silentio dixit : Memento mei , fili , in contemplativis , & scias me non amplius te visuram corporalibus oculis. Cum enim humanis rebus excessero , orationibus fratrum animam meam committo. Inde per iter quo venerat , pervenit ad locum , ubi ordinante Deo decreverat sibi parare sepulcrum.

* De se ipso
Odilo sub
aliæ per-
sona loqui-
tur.

Mors anno.

7. Anno igitur instante ab Incarnatione Domini millesimo. . . . . cum sextum decimum diem solveret December felix , & ipsa feliciter deposito carnis onere evolavit ad purum purissimi ætheris fulgorem. . . . . Ad sepulcrum ejus cæci amissa oculorum lumina recipiunt , paralytici valetudinem corporum , febricitantes sanantur ibi , ex diversis infirmitatibus multi reparantur infirmi. *Locus ille ubi sepulcrum sibi paraverat Adelbais , non aliis à Salsensi seu Schlensi monasterio superius memorato , ubi crebris illa miraculis effulsit , quæ iam laudatus Odilo fusè libro integro persequitur. Ab iis commemorandis abstinco , quòd illa nihil ad rerum nostrarum historiam singulare contineant. Hic dumtaxat Garini Clerici versus , quos exhibet ms. codex , subnectere juvat.*

* f. Adcla.

Quo vixit more Regina ADALFIDA Romæ ,
Nobis hæc ATALA * scribi jussit Comitissa ,
Odilo quæ vidit Abbas , quæ scripta notavit ,
Exemplum vita sibi quo captaret in ista :
Nolle malum , sed velle bonum , deducere sæclum.
Regnet cum Domino semper laudanda virago ,
Quæ pravos vitat , iustos imitatur optat.

Quis iste fuerit Garinus haud liquet. Odilo incubrationem suam Epitaphium dixit , quasi elogium seu brevem vitam commemorationem dixisset , eum ad modum , quo Basilii magni , & Nepotiani , & Vuale Abbatis epitaphia vocant Ursus , Hieronymus , & Paschasius Radbertus.

DE V. GOZLINO ET S. GERARDO EPISCOPIS TULLENSIBUS,

Ubi de restitutione cœnobiorum S. Apri, & S. Mansueti.

1. **P**ROXIMO post Adalberones loco imer præcipuos Ordinis sancti Benedicti fautores censendi sunt Episcopi Tullenses GOZELINUS, GERARDUS, BERTALDIUS, & BRUNO, quorum de duobus primis hic strictim pro consilii nostri instituto agendum est, remisso Brunone, postea Leone ejus nominis nono, in sequentem tomum, ubi ejus acta daturi sumus.

2. Gozelinus seu Gauzlinus, Tulli Leucorum Episcopus ab anno DCCCC XXVI in annos XXXVII, duo in Ordinem nostrum beneficia contulit, instaurando scilicet monasterium sancti Apri * in suburbio civitatis suæ, & cœnobiium virginum apud Bofferias construendo. De hoc ita scribit Monachus Senoniensis in Chronici lib. 2. cap. 11. Nongentesimo sexagesimo secundo Domini anno, quidam vir venerabilis exstitit, Gozelinus nomine, Tullensis Episcopus, vir sagax & providus, qui monasterium Sanctimonialium, quod Bofferiis dicitur, à fundamentis primitus ædificavit. De hoc parthenone actum est supra in Vita Johannis Abbatis Gorziensis. Quid verò in monasterio S. Apri ab eodem Goslino præstitum sit, testes sunt Ottonis Regis, postea Imperatoris eo nomine primi, litteræ, in quibus hæc legimus. Notum fieri volumus omnibus sanctæ Ecclesiæ Dei fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris, quia Gauzlinus, venerabilis Leucorum urbis Episcopus, nostræ suggestit mansuetudini, eo quod quoddam monasterium in suburbio ejusdem civitatis suæ constructum, ubi sanctus Aper confessor Christi tumultatus agnoscitur, regulari ac monastico Ordini deditum, sed deinceps penitus depravatum atque destitutum, tandem Christi auxilio piæ devotionis sudoribus piisque laboribus digno regularis vitæ statu insignitum, & decentissimo ordine monasticis utibus aptatum, quibusdam rebus ab antecessoribus suis nuper subtractis, & à se reformatis, liberaliter ditaverit. Sed ne quamlibet contrarietatem aut inquietudinem à Præsulibus, per tempora labentia in eadem sede sibi succedentibus, monachos quos in memorato monasterio adgregaverat, quolibet tempore pati cogerentur; privilegium eis ecclesiasticum auctoritate se professus est fecisse: quo severissimè sanxerat, ut nullus Pontificum sibi succedentium quippiam de rebus, quas iidem Monachi ante possederant, immo ipse reddiderat, aut si qua deinceps ab eo impetrare possent, imminuere, aut majora illis servitia, quàm ipse constituerat, inferret. Id ipsum confirmat Rex Otto, enumeratione facta earum rerum, quas Gozelinus Monachis restituerat. Data III Non. Augusti, anno dominicæ Inc. DCCCC XLVIII, Indiæ. III, regnante Ottone Rege anno XI. Idem ante Gozelinum præstiterat in monasterio sancti Apri Frotharius & ipse Tullensis Episcopus, cujus hæc de re litteras ex autographo retulimus in lib. 6 de re Diplomatica. In his Frotharius testatur, se monastico Ordini, qui apud sancti Apri ecclesiam defecerat, locum postliminio restituisse: sed à quo auctore, quove tempore conditum fuerit, non exprimit, neque id ulla nos docent vetera monumenta. Tantum invenio Apollinarem ejus loci Abbatem tempore Gunthramni Regis exstivisse: qui Apollinaris monasteriorum Agaunensis, Divionensis sancti Benigni, sanctique Apri apud Tullum Abbas fuisse dicitur in Chronico Benigniano. Itaque cœnobiium sancti Apri ab antiquis temporibus fundatum, sed monachis lapsu temporis destitutum, instauravit Frotharius, & post eum Goslinus, de quo nunc agimus.

3. Hic Pontifex nobilissimus, ut legitur in lib. de miraculis sancti Bercharii Abbatis Derovensis, pag. 848 Seculi 2, Floriacensis cœnobiî, per sanctum Odonem in melius reformati, celeberrimâ famâ excitus, prædictum locum adiit, inspecturus rumore ad se perlarum ordinem Religionis: indeque remeans, sollicitus gregis à Deo sibi commissi, descriptionem omnis monasticæ conversationis, quam inibi religiosissimam inspexit, supra dictam quoque Regulam beati Patris secum deferens, primus urbi Tullensi innovationem monastici ostendit propositi. Fretus igitur Pontifex multimodis divinæ institutionis documentis, viis prudentibus undecumque collectis, cœnobiium sancti Apri, situm in suburbio Tullensi, regularibus disciplinis strenuè imbutum, multorum commoditati profuturum decentissimè reddidit illustratum.

4. Primus à restitutione per Goslinum facta Abbas videtur fuisse ARCHEMBALDUS, qui Acta SS. Ordinis S. B. Saculum V. Vuuuu ij

Gozelini facta Bofferiis & apud S. Aprum * S. Evre.

commutationem quamdam fecit cum Eva commissa, ejusque filio Odebrico excellentissimo Abbate, qui postea Remorum Archiepiscopus fuit. Actum Tullo civitate in porticu sancti Apri, sub die 11 Kal. Junii, DCCCC XLV anno ab Inc. Domini, Indiēt. xv, regnante v 1 anno Ottone Rege, ordinationis verò domni Goslini anno xix. Eadem, ut puto, Archembaldo successit piissimus HUMBERTUS, qui in cura dominici gregis apud sanctum Aprum quievit, ex aulis sancti Johannis Abbatis Gorziensis superius relatis. Per id tempus reflorescente ibidem religione, contigit id quod narrat in Chronico Hugo Abbas Flaviniacensis pag. 127. ubi relata Ademari Diaconi Virdunensis penitentiâ, Hujus exemplo, inquit, provocati quidam Canonorum beatae Mariae Virginitatis saculum deseruere: & quia in eadem civitate congregatio Monachorum nulla erat, (in ecclesia enim sancti Petri & sancti Vitoni clerici deserviebant) Tullum petiere, & in monasterio sancti Apri mutato habitu saculum deferere, & Christo Domino incorporari, ut membra fidelia capiti, studere. Quae res maximo erat majori Pontifici, Canonicis quoque rebus & proceribus populi: quia optarent eos potius in eodem militate Episcopo, quam ad aliud demigrare. Bonis tamen & laudabilibus eorum studiis & exemplis religio Regulæ Monachorum, & fervor Ordinis in eodem cœnobio, & in quibusdam aliis per regnum Lothariense reparatur. Ex eodem sancti Apri cœnobio eductus est ALBERICUS, nobilissimis natalibus ortus, indigena Remensis, qui Dervenses monachos ad meliorem frugem revocavit, ut dictum est in Saculo 2 pag. 848.

S. Gerardi
merita in
Ordine
S. Benedi-
dicti.

5. Defuncto Goslino, quem bonæ memoriæ Antistitem appellat Otto Imperator in litteris suis mox citandis, successit in ejus locum GERARDUS, non minus studii in rem monasticam, quam ejus sanctitatis & dignitatis heres. Successit, inquam, anno DCCCC LXIII, statimque Goslini in sanctum Aprum pia facta confirmavit auxilique, obtento diplomate Ottonis Imperatoris pro totius negotii sanctione, in hæc verba. Notum fieri volumus universi, quia Gerardus venerabilis Leichorum urbis Episcopus, nostram imperialem magnificentiam adiens, humiliter suggessit, quoddam monasterium in suburbio ejusdem suæ civitatis ab antiquo esse fundatum, ubi videlicet sanctus ac beatissimus Confessor Domini Aper cognoscitur tumultus, qui ab antecessore suo bonæ memoriæ Gauzino Pontifice in regularis normani vitæ religiosa devotione, necnon rerum augmentatione fuerat reparatum. Unde & isdem Gerardus Præsul prædecessoris sui religionis exemplum sequi desiderans, & locum divinæ servitutis obsequio mancipatum, regulari quoque ac monastico Ordini deditum confirmare & ampliare cupiens, imperialis majestatis nostræ sublimitatem petiit, eidem suæ gubernationis loco immunitatem jure imperatorio à nobis esse concedendam: quatenus Monachi sub professione regularis vitæ in eo loco deservientes, quietè viverent, & pro nobis & prole nostra Dei misericordiam implorarent, &c. Datum III Non. Junii, anno Dominicæ Inc. DCCCC LXV, Indiēt. viii, anno regni Ottonis xxx, imperii scilicet IIII. Datum Colonia palatio.

6. Majoris momenti sunt, quæ in suburbanum item sancti Mansueti cœnobium præstitit Gerardus, qui, ut legitur in diplomate Ottonis mendose edito apud Sancta-Marthanos, Ottonis præsentiam adiens, suggessit, quemdam locum in suburbio ejusdem suæ civitatis ab antiquo quidem fuisse fundatum, sed præsentium incurfu temporum rebus destitutum, religione depravatum. ædificiis corruentibus male esse collapsum. qui videlicet locus in honore beati Petri consecratus, & corporali sancti Mansueti, simulque beati Ammonis præfatæ urbis Episc. corpore decoratus, à bonæ memoriæ Gauzelino prædecessore suo reparari fuerat cæptus, sed opere imperfecto relictus. Hunc Gerardus in integrum reparare cupiens, & sacrae religioni competentibus officinis instruere, rebusque ampliare; Abbatem, nomine ADAM, regularibus disciplinis eruditum, Fratribus ibidem consistentibus præfecit, cum consilio Brunonis Archiepiscopi ac Principum regni. Data III Non. Junii, anno dominicæ Inc. DCCCC LXV Indiēt. IIII. anno regni Ottonis xxx, imperii IIII. Actum Colonia palatio. Id à Gerardo factum ex voto tradit Chronographus Senoniensis in lib. 2 cap. 13, nempe cum ad Episcopatum electus fuisset, & in sede sua instituendus ductus fuisset ad ecclesiam S. Mansueti, quam prius idem Mansuetus in adventu suo ad civitatem Tullensem pro Oratorio ibi extruxerat. Legimus in archivo sancti Mansueti tres alias Gerardi chartas, unam, qua tradit villas Angeriacum & Molisiacum, quas acquiserat super Odebricum Archiepiscopum Remensem, ea ratione ut terni Monachi stipendium inde cum ablutione & solito solatio pedum ibi percipiant. Is mos erat ex Regula præscripto erga hospites adventantes. Actum anno Dominicæ Inc. DCCCC LXXIII, Indiēt. II. ordinationis nostræ XII. mense Maio. Altera charta ipsius Gerardi, qui cum Goderamnum Primicerium à se pro quibusdam culpis segregasset, eum rogatu ADALBERTI sancti Mansueti Abbatis in gratiam denuo recipit, & ecclesiam apud Medium-vicum * à Goderamno acceptam concessit. Post Adamum isti loco præfuit iste ADALBERTUS, Is ait Gerardus, quia moribus erat amabilis, rector pervigil monachici Ordinis, apud nos locum obtinuit magnæ familiaritatis. His litteris post Gerardum apponitur signum Azelini Comitiss Tullensis fratris domni Pontificis. Actum Tulli publice sub die Iduum Octob. in plenaria synodo, anno Dominicæ Inc. DCCCC LXXXII, Indiēt. x.

*Moyen-vic.

anno ordinationis nostræ XIX, regnante secundo Ottone imperii sui anno V. *Tertia denique Gerardi charta est de ecclesia villa que dicitur Andeleris, tempore RUOTBERTI Abbatis, qui rectius proinde censendus est à restitutione monasterii, anno Dominicæ Inc. DCCCC LXXXVI Indict. XIV, regnante Ottone anno VII sub Christo.*

7. *Gerardi vitam in litteras retulit Vindricus sancti Apri Abbas, seu (sic enim legendum puto) Vvidricus, à quo mirum est ea, quæ de monasterio sancti Apri mox diximus, præmissa fuisse, eique sat fuisse dicere de cœnobio sancti Mansueti, quod Gerardus locum summo honore temper excoluerit, ejusque cœnobium, labili veterno deciduum, renovare sategerit. Nihilominus Vvidricus paucis mentionem facit de translatione sancti Apri & sanctæ Aproniana ejus sororis per Gerardum facta. Memorat etiam sancti Gendulfi ecclesiam ab eo constructam juxta introitum urbis ad meridem, quam ecclesiam sanctimonialium constituit Abbatiam, sed quia ibi ultra modum sancta castitas patiebatur detrimentum, coactus est suæ institutionis pati repudium. Nunc collegium est Canonicorum.*

8. *Narrat deinde auctor Gerardi profectioem ad limina Apostolorum, & in decursu itineris accessum ad urbem Papiam: ubi contigit cum Maiolo factum, quod ex Vvidrico sic accipe. Huic glorioso instans operi Papiam ingreditur, ubi magnificos viros, sanctum scilicet Abbatem MAIOLUM, necnon ADALBERTUM post Martyriem, se reperisse est ineffabiliter collateratus. O quanta fuit inter eos spiritalis exultatio! quæ superni regni exoptabilis collocutio! quàm diuturna divini verbi fermocinatio! Pendebant singuli invicem ab altero: Christum qui certissimè in iis manebat, unusquisque credebat se in alio audire. In hac mutua confabulatione longum diei transigentes spatium, simul tres sancti convivæ resident ad prandendum: in quo prandio quid virtutis Omnipotens sit dignatus ostendere, non decet obviosâ silentii serâ occludere. Venerandus scilicet Pontifex diem jejunii, qui fortè contigerat, non dissolvere statuens, lympham sibi ad potandum deferri ministro in aurem secreto præceperat: quam pincerna obediens beato viro obtulit; sed ille summis pragustans labiis, vini saporem reperit. Mox commotus verbis increpationis, eum dure impetit: causatur cur sibi inobediens vinum pro aqua præsumtuosè obtulerit. At ipse cum verbo sacramenti jurans, lympham puram se & ministrasse testatur, & cur id sibi immerito sanctus Dei imputaret stupidè mirabatur. Hac autem alterna disceptatio linguâ agebatur barbaricâ, glorioso Præsule credente sanctos convivæ hujus sermonis ignaros esse. Tunc B. Maiolus cordis repletus exultatione; Desine inquit sancte Pontifex in hoc facto aliis succenfere: sed percipe cum gratiarum actione, quod tibi rerum Creator sua contulit benedictione.*

9. *Magna exinde Gerardi necessitudo cum Maiolo Abbate sanctissimo intercessit, ut superius in hujus Elogio notatum: factumque est ut Maiolus paucis diebus Gerardo supervixerit, ejusque obitum eodem tempore, quo Tulli contigit, Cluniaci divinitus intellexerit; quod Vvidricus refert in hunc modum. Eadem quoque tempestate beatus Maiolus, plurimorum Christi fervorum Pater eximius, Cluniaco aderat; & in hora qua noster venerandus Pastor sæculo eximebatur, à Fratribus divino impleto officio, tempus refectionis advenerat; ipseque Maiolus præfatus Pater, ad esum convocando Fratres, monastico more cymbalum insonabat. Tunc iraque (sicut erat continuus usus, etiam in agendo aliquo terreno opere, supernæ contemplationi intendere, & interioribus mentis oculis Christum orando in sede majestatis conspicerè) repente in claram lætitiæ ejus mutatur facies, & præ abundanti gaudio lacrymis ditillat affluenter, ac Fratribus convocatis talia profert: Frater noster dominus Gerardus, Leuchorum Episcopus, sæculi hujus angoribus abstractus, divino præsentatur judicio, & idcirco curemus illi impendere solatium animo caritativo: nobis enim erat junctus familiaritatis societate, atque notus omni bonorum morum qualitate. Gerardi obitus accidit anno DCCCC XCIV, die 23 Aprilis: Maioli eodem anno, octavo decimo ab hinc die, id est die 11 Maii sequentis.*

10. *Præter hæc, duo tantum ex Vvidrico hic addenda videntur, nempe ritus quo Gerardus sacramentis sese munierit in extremis, ejusdemque studium & amorem adversus Græcos & Scottos. De primo hæc leguntur. Hinc brachiiis bajulantis est delatus ad lectulum: & convocans devotum suæ plebis clerum ac populum, indicat eis suum præsentialiter immine, re exitum. quos etiam sua sancta commonitione confirmans in divinæ legis observatione, & reconciliatus sacri olei perunctione, necnon cunctos præsentés atque absentes absolvens, divini sumpsit sacramenti Viaticum, summaque cordis ac vultus lætitiæ felicem efflavit ad astra spiritum. Ubi vides morituri unctionem sacro Viatico præmissam, de more illorum temporum. De Græcis ac Scottis Vvidricus hæc habet. Cæterum quoque Græcorum ac Scottorum agglomerans non modicum, propriis alebat stipendiis commixtum diversæ linguæ populum: quibus etiam quotidie congregari studuerat, divisis altariis in Oratorio, ubi Deo supplices laudes persolverent more patrio. De Scottis quibus peregrinationum ingenita est libido, id non miror: ut mirari subit de Græcis, quibuscum rarum tunc erat cum nostratibus commercium. Non omitam hoc loco, quod de Fulcino Mettensi monacho*

apud sanctum Arnulfum, qui Fulcivinus eodem momento, quo sanctus Gerardus in terris vivere desit, in caeteris agens, in raptu contemplatus est gloriam in calum ascendentis. Sed factis hæc delibasse ex *Vidrico*, qui suum de Gerardis gestis libellum scripsit ante elevationem sacri ejus corporis factam per Leonem IX, qui Tulli Leucorum antea sedem tenebat sub nomine Brunonis. Hinc actioni, adeoque Gerardis (quam vocant) canonizationi adspicimus non solum Chronographus Senonensis in lib. 2. cap. 13, sed etiam Hermannus & Marianus in Chronicis, immo etiam ipsa acta Leonis Papæ IX. Rei gesta instrumentum, deest in editis libris, etiam apud Bollandi continuatores in tomo 3. Aprilis, ubi sancti Gerardis vita auctore *Vidrico* typis primum vulgata est: quod instrumentum huc referre juvat, tum ad ornandam memoriam sanctissimi Episcopi de Ordine nostro quam optime meriti, tum ad illustrandum canonizationis ritum, de quo in Prefatione hujusce voluminis egimus; tum denique ad representanda nomina eorum, qui rei gesta & Synodo Romana anno M LIII interfuerunt, ex quibus multi sunt Ordinis nostri Abbates insignes.

Rom. 8. 29. **L**EO Episcopus servus servorum Dei, cunctis catholice Ecclesie filiis in Christo salutem & apostolicam benedictionem. Virtus divinae operationis in omnibus est mirabilis, maximè tamen in sanctis suis, quos præcivit & prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui, quos etiam vocavit & sanctificavit antequam sæcula fierent, antequam ipsi existerent. Et quia ipse Dominus in Evangelio dicit: *Pater meus usque modo operatur, & ego operor*: verum proculdubio esse quotidie ostendit quando dicit, scilicet eos sanctificandos quos vocavit, eos vocandos quos prædestinavit solâ gratuita miserationis bonitate, nec humani generis merito: quia naturaliter omnes sumus filii iræ & filii gehennæ. Cur autem hæc dicere cœperimus, continuò patefaciemus: quia sicut nemo accendit lucernam & ponit eam sub modio, sed super candelabrum itavit, ut luceat omnibus qui in domo sunt; sic & Dominus noster Jesus-Christus agit, illos clarificando miraculis in mundo, quos secum vivere & gloriari facit in celo: ut quia per adoptionem facti sunt filii Dei, præveniente gratia pateat eos heredes esse regni, quod promisit Deus diligentibus se. Paulo igitur ante nos in Episcopatu Tullensi (unde nutu Omnipotentis & omnia suo arbitrio disponentis, nec ullis nostrorum meritorum profectibus ad apostolicam sedem translati sumus) fuit Episcopus, nomine GERARDUS, qui duo talenta, intellectum & operationem, à celesti Patrefamiliâ accipiens, divinam legem, quam medullitus intellexit, sic opere adimplere studuit, ut fieret dignus accipere illam desiderabilem à Deo salutationem: *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui*. Sic enim Domini sui talenta erogavit, sic animas lucratus est verba salutis prædicando, ut geminam Domino suo pecuniam repræsentaret, & sibi aeterna beneficia cumularet. Lumbos sibi præcinxit castitatem servando: lucernas in manibus portavit exempla bonæ operationis aliis præbendo. Expectavit Dominum à nuptiis sanctæ Ecclesie non dormiendo, sed vigilando primâ, secundâ, tertiâ vigiliâ, anxius ad ejus aspectum, secundum illud quod quotidie psallebat: *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te*. item, *Suavit anima mea ad te; quam multipliciter tibi caro mea*. At quia sic semper animo suspirabat ad Deum, ejus virtute comitatus angelicam ducens vitam, quotidie Christum in pauperibus ad mensam suscipiens, quotidie piis scetibus insistens, nec docendo, nec agendo nisi quod sanctum & Deo gratum esset, multis effulsit miraculorum prodigiis, sanctitati ejus testimonium perhibentibus; unde adhuc plures testes existunt, quod & idem post mortem carnis cum Christo Domino nostro spiritu vivens, glorians sæpe operatus est, & sæpe adhuc operatur, curans diversos languores diversasque infirmitates. Quamvis autem venerabile corpus ejus multis, ut diximus, hæctenus coruscavit miraculis, & ipse in numero sanctorum divino sit deputatus judicio; nondum tamen in catalogo sanctorum sortitus est humanam corroboracionem, quod Dei miseratrix clementia nobis servis suis reliquit agendum, ubi ad culmen conscendimus Apostolicum. Residentibus ergo nobis Romæ in synodo in ecclesia Salvatoris, cum multis Cœpiscopis nostris, circa sexto nonas Maias, relatum est auribus nostris ab UDONE Tullensi Præposito, eadem nocte ipsum domnum Gerardum in visione apparuisse cuidam venerabili monacho, nomine ALBIZONI, qui synodo intererat, quem ipse Udo nimis precibus constrinxerat exorare Dominum, ostendere sibi cujus meriti esset apud Deum ipse Dominus Gerardus, qui tot miraculorum radiis coruscabat. Videbatur ergo illi ipsum assistere sibi, quem numquam corporaliter viderat, nec etiam nomen ejus audierat, & dicere seipsum Gerardum esse, pro quo Deum decreverat exorare. Ad quod ille gavisus, sedulo sciscitari cœpit, an esset apud Deum in numero sanctorum. cui læto vultu respondit, procul dubio se esse cum Deo, dignumque ac justum fore eos honorari in terris ab hominibus, qui honorantur in caelis ante Deum ab Angelorum agminibus. Quam visionem ipsi ore proprio divulgavimus in synodo, exponentes ipsius Domni Gerardis vitam venerabilem, conversationem mirabilem, miraculorum multitudinem, effi-

Ioan. 5. 17.

Mat. 25.
21.

Psal. 42.
Psal. 62. 2.

caciam divinæ virtutis ad corpus ejus exuberantem : & sequenter sanctam synodum interrogavimus , si deberet ut sanctus venerari , & sanctus deinceps nominari . Ad quod tam Archiepiscopi quàm Episcopi , tam Abbates quàm clerici , ac laici , quorum utrorumque magna intererat multitudo , quasi uno ore clamaverunt , ipsum Donnum Gerardum virum esse sanctum , à Deo inter sanctos numeratum , & ab hominibus inter sanctos numerandum & venerandum , pro eo quòd vivens in carne , testantibus miraculis , ut vir sanctus existit , & carne exutus qualis in mundo fuerit , in caelesti beatitudine positus mundo quotidie eisdem miraculis innotescat . Decrevimus igitur , sic sancta annuente ac laudante synodo , ut ex hoc sanctus habeatur , & sanctus colatur nono Kalendas Maias , tam Leuchæ , sicut sanctus Mansuetus & sanctus Aper , quàm ubique terrarum , sicut ceteri sancti : cujus sancti venerabile corpus per nos ipsos cupimus transferre , & digno honore , digno loco in altare proprio collocare ad laudem & gloriam Domini nostri JESU-CHRISTI , qui ideo factus est pro nobis homo , ut non solum solveret nos à peccatis , sed etiam conferret nobis præmium æternæ beatitudinis , & mansionem in calis , & mansionem in calis , ubi ipse cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum , Amen .

Nomina Episcoporum atque Abbatum qui interfuerunt synodo Romæ , Dominicus Patriarcha Gradenfis , Alinardus Archiepiscopus Luglunenfis , Leodegarius Viennensis Archiepiscopus , Hugo Bisontiensis Archiepiscopus , Humbertus Siciliensis Archiepiscopus , Hildebrandus Capuensis Archiepiscopus , Petrus Comfanensis Archiepiscopus , Johannes Portuensis Archiepiscopus , Johannes Senensis Episcopus , Vvido Volaterrensis Episcopus , Crescentius Silva-candidæ Episcopus , Johannes Veletrensis Episcopus , Johannes Ostiensis Episcopus , Johannes Sabinensis Episcopus , Johannes Tiburtinus Episcopus , Benedictus Salernitanus Episcopus , Leo Gageranus * Episcopus , Arto Camerinenfis Episcopus , Johannes Siccionensis Episcopus , Adalbero Metensis Episcopus , Obiso Pifensis Episcopus , Henricus Populonii Episcopus , Atenulfus Casenatis Episcopus , Crescentius Cerenfis * Episcopus , Azo Centumcellensis Episcopus , Gerardus Reatinensis Episcopus , Bonizotus Cariellensis Episcopus , JOHANNES Suanensis Episcopus , GERARDUS Rossellanus Episcopus , THEODERICUS Orbientis Episcopus , ALDEEDUS Vvigradenfis Episcopus , LEO Murenfis Episcopus , MAZIO Montis-viridis Episcopus , Bonus Petroraus * Episcopus , Henricus Spoletanus Episcopus , Bernardus Pataviensis Episcopus , Vvalterus Veronenfis Episcopus , Yfembardus Teanenfis Episcopus , Petrus Bituricensis * Episcopus , Arto Mariscanus Episcopus , Leo Seranus Episcopus , Benedictus Berulensis Episcopus , Aso Solinensis Episcopus , Attigrinus Imolensis Episcopus , Gerardus Florentinus Episcopus , Fridericus Genuensis Episcopus , Gosfridus Constantiensis Episcopus , Mannis Redonenfis Episcopus , Hugo Nivernensis Episcopus , Ifembaldus Pictavenfis Episcopus , Arnolfus Santonenfis Episcopus , Arduinus Tuderanus Episcopus , Hugo Archidiaconus ecclesie Romane , Petrus ejusdem ecclesie Diaconus , etiam Cancellarius & Bibliothecarius , Sico Primicerius ipsius ecclesie , Richardus Abbas sancti Benedicti , Hugo Abbas Cluniacensis , Airardus Abbas sancti Pauli , JOHANNES Abbas sancti Sabæ , Reinerus Abbas sancti Cosimæ , PETRUS Abbas sancti Bonifacii , JOHANNES Abbas sancti Vitalis , JOHANNES Abbas sancti Laurentii , Bonactus Abbas sancti Johannis , Richerus Abbas sancti Juliani , LIUFRIEDUS Abbas sancti Vincentii , GOSFRIDUS Abbas de Reigelliaco , Valerandus Abbas sancti S. Vitoni , Gerwinus Abbas sancti Richarii , VINCENTIUS Abbas sancti Januarii , Leo Abbas sancti Cornelii , Martinus Abbas sancti Blasii , Felix Abbas sancti Andreæ , Richardus Abbas sancti Ragneberti , Dudo Abbas sanctæ MARIÆ , Pene-refius Abbas sancti Salvatoris , Agino Abbas sancti Silvestri , Adam Abbas sancti Isaac , THEUSO Abbas sancti Petri , BONIZO Abbas sancti Petri , Vincentius Abbas sancti Januarii , VRLBINUS Abbas sancti Apollinaris , VVIDO Abbas sancti Severi , Leuzo Abbas sanctæ MARIÆ , ALBRICUS Abbas sancti Zenonis , JOHANNES Abbas sancti Salvatoris , BONACTUS Abbas sancti Salvatoris , LÆTUS sancti Angeli , STEPHANUS Abbas sancti Thomæ , RODULFUS Abbas sancti Petri .

* f. Gaictanus.

* id est Cerectanus:

* f. Perulenus.

* Biterrensis.

10. *Hæc Synodus Romana revocari debet ad annum M. XLIX, quo anno Leo Papa in hebdomada post Albas Synodum cum Italia Episcopis, maxime contra simoniacam hæresim, Romæ celebravit, restante Hermanno. Sanè hæc Synodus corporis sancti Gerardi elevationem, que anno M. L. facta est, præcessit, ut Pontifex in superioribus litteris significat. Tunc privilegium concessit Dodoni sancti Mansueti Abbati anno Inc. Domini M. L. Indiæ. IIII. Datum Tulli in majori ecclesia, II Kalend. Novemb. per manus Udonis Tullensis ecclesie Primicerii Cancellarii & Bibliothecarii sanctæ Apostolicæ sedis, anno Apostolatus domni Leonis noni Papæ II, episcopatus Tullensis XCVI. Udo hic idem esse videtur, qui in bulla superiore canonizationis promotor dicitur.*

DE EPISCOPIS LEODICENSIBUS

ORD. S. BENEDICTI SÆCULO X.

1. **N**ON unus alterve Episcopi ex Ordine sancti Benedicti thronum Leodicensem seculo x infederunt, sed omnino quinque, (ex quibus quatuor unus post alium) scilicet RICHARIUS, HUGO, FARABERTUS, & RATHERIUS, atque NOTGERUS, de quibus hęc singillatim parvis dicendum est, præmisso STEPHANO, qui anno DCCC III Franconi successit.

Stephanus.

2. STEPHANUS iste Abbas fuit cœnobii Laubiensis, teste Folcuino in Chronici Laubiensis cap. 18. itemque Abbas sancti Michaëlis ad Mosam, ex ejusdem loci Chronographo in tomo 2 Analectorum, ubi Stephanus Tungrensis Episcopus & Abbas appellatur. Idem patet ex quadam charta commutationis de Harevilla & Saponeriis, facta inter Anselmum filium quondam Teutherii Comitis & monachos sancti Michaëlis, ubi præest domnus Stephanus Episcopus & Abbas, & Halevincus Prælatus, id est Præpositus aut Decanus, cui charta ipsimet subscribunt anno tertio regnante Hludovico filio Arnulfi. qui annus anno Christi DCCC II respondet, quo anno Stephanus necdum Leodicensis Episcopus erat, si vera est temporis ratio apud Siebertum, qui Stephanum Franconi substituit anno DCCC III. Is est Stephanus venerabilis Abbas, qui Synodo Mettensi anni DCCC LXXXVIII interfuit in ecclesia sancti Arnulfi; idemque ad quem litteras scripsit Fulco Archiepiscopus Remensis, apud Frodoardum in Historiæ lib. 4 cap. 7. Stephano cuidam Abbati ac nobilissimo viro, qui ad Episcopatum electus videbatur, tunc autem rejectus vel reprobat, consolatorias dirigit litteras, amicitiam quam ei promiserat asserens perpetuo se servaturum &c. Eum non monachum, sed Mettensis ecclesie clericum seu Canonicum, ac proinde secularem Abbatem fuisse tradit Folcuinus, præter & Agidium aliosque rerum Leodicensium scriptores Siebertus in lib. de viris illustribus cap. 126. à quo Stephanus vir sanctitate & scientia clarus dicitur in Chronico: Vir litteratus à Folcuino, & quantum ad Canonicos religioni studens. Vitam & passionem sancti Lamberti ad Hermannum Coloniensem Archiepiscopum edidit, simulque cantum de sancta Trinitate. Fecit & libellum quemdam addit Folcuinus, ex plurimis divinatorum librorum flosculis decerptis, in quo singularum in anno festivitatum opuscula cum Collectis & versibus utili commento congeffit: in cujus libelli præfatione ostendit se Mediomatricæ, quæ nunc Mettis dicitur, à puero educatum fuisse. Roberto ejusdem sedis Episcopo libellum legendum misit ad comprobandum.

Richarius.

2. Anno DCCC XXI Stephano Leodicensi Episcopo defuncto, RICHARIUS vir catholicus, à Carolo electus, per auctoritatem Papæ Romæ ordinatur Episcopus, repudiato Hilduino, qui pecuniâ data Duci Gisleberto, ambiebat sibi ab eo dari Episcopatum. Ita idem Siebertus in Chronico. Eadem verba refert Agidius Aureæ-vallis monachus, apud quem Richarius vir catholicus, & Abbas Prumiensis & Stabulensis appellatur. In placito Duisburgensi in Rogationibus apud Regem infidelitatis insimulatus, ibidem purgatus est, ex Chronico Magdeburgensi. Fissenus in libro Florum ecclesie Leodiensis die 23 Julii elogium Richarii concinnavit. Eum Andaginensis sancti Hucberti cœnobii primum Abbatem fuisse dicit, nempe ab anno DCCC XCIV, & post quadriennium Stabuleti, ac deinde proximo anno Prumia. Iam Episcopus monasterium sancti Petri ab anno DCCC LXXXI dirutum instauravit, ac triginta Canonicis attribuit. Ibidem in crypta sepultus est ante sepulcra monachorum, ait Agidius.

3. Hinc

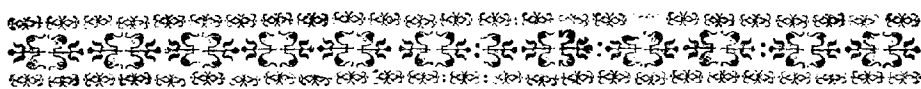

3. *Huic successit HUGO, qui apud Aegidium vocatur amor plebis, tremorque potentum, clarus avis, clarusque studiis, ac recreator egentum. Id contigisse anno DCCCC XLV docet Chronicon Magde'urgense, in quo hac leguntur. Richarius Leodicensis Episcopus obiit, cui Ougo Abbas Trevirensis successit. Et ante hunc Chronographum Frodoardus. Idem Episcopium Rex Otho Hugoni Abbati monasterii sancti Maximini nolenti atque refugienti dedit. Ex Præposito Abbas est electus anno DCCCC XXXIV, teste eodem Chronographo. Ecclesia sancti Maximini turbine corrui. Electione ibidem monachis clementia Regis concessa, Ougo, ante Præpositus, Abbas eligitur: monachi non regulariter viventes expelluntur. In vita sancti Iohannis Abbatis Gorziensis superius edita, Ogo Præpositus tunc sancti Maximini, felicitis postmodum exempli, à sæculari conversatione se restrinxisse, & ope Ducis Gisleberti idem monasterium ad regularem conversationem reduxisse perhibetur. Et paullo antè Gondelachus piissimus ex Fulda monachus, in monasterio sancti viri Ogonis, magni & præclari prius in sancto Maximino Abbatis, & post Leodicensis ecclesiæ egregii Pontificis, commoratus memoratur. Sub eodem Abbate apud sanctum Maximinum florere præter alios SANDRADUS post Abbas Gladbacensis, & ADALBERTUS Russorum Apostolus, de quibus suo loco in superioribus actum est. Hugo tandem obiit III Idus Aprilis, anno dominicæ Incarnationis DCCCC XLVII, apud Aegidium. Idem annus in Chronico Magdeburgensi. Nihil de Hugone apud Fissenum: tametsi ejus commendandi potior quàm Richarii ratio erat.*

4. *Quadragesimus secundus, ait Aegidius, post Hugonem Leodienfium Episcopus subrogatus est Farabertus, vir religiosus, cum esset Abbas de monasterio Prumienfium. Ingelheimensi conventui interfuit anno DCCCC XLVIII. Obiit v Kal. Septemb. anno Domini DCCCC LIII, cum præfuisset annis sex.*

5. *Post hunc existit RATHERIUS, primo Lobienfium cœnobii monachus, scriptis edis clarus, de quo superius egimus, nempe ad pag. 478. ubi ejus Elogium retulimus.*

6. *Post Baldricum & Eraclium, seu Everacum, anno DCCCC LXXI Leodicenfis ecclesiæ regimen suscepit NOTGERUS seu NOTKERUS ex Præposito sancti Galli, cujus mentio cum superius facta sit ad annum 912 in Elogio Notkeri Balbuli, eadem hic repetere nil juvat. Exstat ad eum Gerberti epistola 30. Sub Eraslio contigit, LEONEM quemdam Episcopum ex nobilissimis Græcorum, sede sua pulsum, quasi Calabriam Græcis adversus Ottonem secundum prodidisset, Leodicum advenisse. quem humanè exceptum prædictus Antistes in cœnobio sancti Laurentii manere statuit, vita stipendiis ei suppeditatis: ubi & Leo mortuus ante altare sancti Gereonis sepulturam accepit, uti ex Aegidio discimus cap. 49.*

DE LEONE ABB. NONANTULANO

ITEMQUE ALIO ARCHIEPISCOPO RAVENNATE,

& de Leone Abbate Legato in Gallias, aliisque

ejusdem nominis & temporis.

1. **N**RES circiter sub sæculi x finem Leonis nomine feruntur Abbates, qui non longè positi ab invicem, clarissimis virtutum exemplis præfulserunt. Ex his duo Nonantulani (de quo sæculo superiore in Anselmi Abbatis vita) cœnobii rectores habentur: quorum alter postea Ravennensem ecclesiam administravit: alter Abbatiali muneri nuntium remittens, Roma ad sanctos Bonifacium

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum V.

Xxxxx

Leo I Abbas
Nonantulæ.

& Alexium confedit ; forte an distinguendus à tertio Leone ejus loci Abbate , quem postea sedis apostolicæ Legatum Gallia habuit. De his singillatim agendum.

2. Inter eos nonnihil atate superior videtur Leo Nonantulanus Abbas , quem Petrus Damiani in epistola ad Nicolaum Papam II cap. II memorat his verbis. Leo quoque Nonantulanus Abbas ad memoriam rediit , qui dum clericalem adhuc speciem peteret , jamque devotione peracta ab Hierosolymis remeasset , sic vitam suam instituit , ut nil aliud præter unum dumtaxat asinum possideret. Cum hoc quotidie saltus & pascua circumquaque perlustrans , materias congerebat , quibus ad requisita naturæ necessaria fratribus antergia ministraret. Peractò itaque glorifico hujusmodi opere manuum , psalterioque cum ipsa simul exercitatione decurso , protinus ad offerenda Deo sacra mysteria non sine multis lacrymis sanctus Presbyter accedebat. Postmodum verò ad monasterii regimen violentè attractus , aiebat : (quod infelix frequenter & ipse deploro) Jesum , inquit , per pedes tenui , & nunc miser & cæcus sæculi molas volvo. Vixque peractò biennio , in manu Ottonis , qui tunc imperii scepra regebat , pastoralem baculum reddidit : deinde apud sanctum Bonifacium intra Romana mœnia perseverans , ex omni , quod sibi vitæ hujus residuum fuit , nil aliud , quàm æternæ vitæ sibi stipendia procuravit. Ad cujus postmodum sepulturam cæcus veniens , luci pristinæ asseritur restitutus. Hæc qui legit , facile in animum inducit Leonem abdicato munere se contulisse ad Romanos S. Bonifacii monachos , atque ibidem privatim ad mortem perseverasse : Unde mirari subit , cur illustrissimus Cardinalis Baronius Leonem Nonantulanum exabbatem pro Leone monasterii sanctorum Bonifacii & Alexii Abbate usurpet , eundemque fuisse dicat cum simplici Leone psalmorum amico , & semper prædicare parato , quem Adalberti vitæ superius relatæ scriptor hoc afficit elogio. Ut enim elogium istud Leoni Nonantulano convenire concedam ; certè qua de Leonis Abbatis gallicana ad Hugonem Regem legatione ; qua de Conciliis Remis Mossumique adversus Gerbertum eo moderante habitis subdit Baronius , non Leoni Nonantulano , sed Bonifaciano Abbati videntur tribuenda. Levius forte sit , quod res à Leone Abbate gestas in Gallia Nonantulano Abbati nuspiam tribuit ejus loci Chronicon , Ughello , Rubeo aliisque scriptoribus Italicis notissimum : at quæ ratione Petrus Damiani Leonem ob abdicatum munus Abbatis , & in vitam privata vite rationem extulisset , traxissetque in exemplum ; cum ille potiùs abditioris loci præfecturam abjecisse diceretur , ut Roma , velut in specula , Bonifacianis impostus , ad altiora (quale Legationis munus) dignitatum culmina gradum faceret ? Sed de Leone Bonifaciano inferius. Ad Nonantulanum revertor.

3. Monasterii ejus Chronicon manu exaratum in sacristia asservari testatur Arnoldus Ubion , quod Rubens & alii ferè scriptores Italicis memorant ; sed in primis Ferdinandus Ughellus , Nonantula quondam Abbas , qui multa ex ipso variis Italia sacra locis inseruit. Chronicon ipsum utinam integrum edidisset , ne diutiùs in rebus aliquanti momenti cæcutire cogercmur. Ex ipso aliisque schedis index Abbatum constat , iniquo multaque ad historia fidem possint reduci , jure desideres. In his duo tantùm Leonis nomine feruntur Abbates , quorum prior anno DCCC LVI ordinatus dicitur : alter Iohanni Graco successisse , quod his verbis exprimit index. Anno Domini DCCCC XCVI Leo Archiepiscopus ordinatus est. Vixit annos duos. Obiit II Idus Julii. Hæc omnia videntur à vero prorsus aliena. Quamvis enim Leo Ravennensis Archiepiscopus ante ordinationem familia Benedictina nomen dederit , & fortè post Leonem II Nonantulensi cænobio præfuerit hoc anno , non tamen ante annum CM XCIX Gerberto successus est in ecclesia Ravennatensi. Deinde duo illi anni , quibus Leo vixisse , id est rexisse hanc ecclesiam dicitur , Leoni alteri secundum Petrum Damiani superius relatam conveniunt. Dies verò pridie Idus Julii , quæ mors ejus signatur , Iohanni proximè sequenti in indice tribuenda videtur , cujus obitus ibidem notatur post versum alterum XII Kal. Decembris , qui dies Leoni Abbati proprius apud Martyrologiorum scriptores omnes assignatur. Diu multumque

que hesit animus, an Leo secundus Abbas à Leone Archiepiscopo discreparet. Ut unum eundemque crederem, illud, præter memoratum indicem qui nullum Leoni II locum tribuit, movebat in primis, quòd Ughellus in Antistitum Ravennatum serie Leonis Archiepiscopi consignet obitum ad XII Kal. Decembres ut, inquit, narrat Chronicon Nonantulanum, per id tempus in membranis scriptum, eodem prorsus modo ac die, qui Leonis Abbatis supremus fuit. Ad hæc alius codex membranæus ejusdem loci insignem Leonis Archiepiscopi continet epistolam ad Durantem monachum, & alios eremiticæ vitæ candidatos scriptam, quos Durantis hortatu monasterio præter Regulæ mentem excessisse notat, & ad reditum in monasterium (haud dubito quin Nonantulanum) invitat. Lectu dignissima est hæc epistola, quam hic recudere juvat, postquam Leonis Abbatis gesta, quatenus licebit, persecuti erimus.

4. Theopompi ac Synesii Martyrum historia translationis, quam Ughellus in Episcopis Tarvisinis ex ms. Nonantulano publicavit, de Leone secundo Abbate hæc refert. Tempore secundi Leonis ejusdem cœnobii Abbatis, quodam miraculo, non minùs superioribus celeberrimo, istorum sanctorum intercessionibus superna gratia dotavit Nonantulam. Nam dum extinguibilis aëris siccitas, & nimia hominum mortalitas per Nonantulam & adjacentes provincias adesset, ut nullis jejuniis neque orationibus fedari potuisset; nimio timore correptus, inæstimabilique mœrore demersus, ad sanctorum Synesii & Theopompi corpora flendo & ejulando totus ille mœstissimus cucurrit populus clamitans, & obsecrans indulgentiam. Et ni istorum teneretur patrocinii, dicebant se nullatenus ab imminentibus posse evadere periculis. Quo clamore, & imminente periculo sanctus ille Abbas commotus, cum sanctorum congregatione fratrum, triduanum populo indixit jejunium, atque se omnes ad idem studiosissimè accingunt officium. Peracto verò jejunio venerabilis Abbas cum sanctorum cœtu fratrum. . . . prædictorum sanctorum corpora circum castræ mœnia deportaverunt, & haud procul à castro Missas celebraverunt: cumque sanctorum corpora cœperunt reduci, suavissimus imber cecidit, mox copiosissimus. *Nec plura de Leone Nonantulano Abbate, quem Martyrologium Benedictinum & Italici fasti sanctorum catalogo adscribunt. Iam de Leone Archiepiscopo dicendum.*

5. Leonis vitam ante adeptum episcopatum monasticam nihil melius probat, quam ipse ad Durantem epistola, ab Ughello edita sub hoc titulo. Incipit admonitio LEONIS Ravennatis Archiepiscopi ad DURANTEM monachum, vel ad ceteros, qui cum eo sunt, eremitas. Ita verò se habet hæc epistola.

Leo Archiepiscopus Ravennas.

CUM hesterno die mihi consilium peteres, ego in itinere positus, ut nosti, tibi respondere non valui. Nunc autem pauca de plurimis tuæ caritati mandari curavi. Obsecro te tamen perpende diligenter quod dico. Cur sæculum dimisisti, & istam artam & angustam viam arripuisti, & Abbatem super te elegisti, ut non tuo, sed alieno arbitrio vivendo imitares Dominum tuum dicendo, Non veni voluntatem meam facere, sed ejus qui misit me, nisi ut eum imitando, partem cum eo & cum sanctis ejus habere in æternis gaudiis merearis? Cur modò illa oblitus es, & in eis quæ promissisti, usque in finem perdurare non procuras? Cur non audis Apostolum Johannem clamantem: Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam? Considera quod primus homo non servando obedientiam perdidit nos; secundus, Deus & homo, per obedientiam redemit nos. Quare vis eam dimittere, cum nullum bonum extra eam nec fuit, nec erit, nec esse poterit in æternum? Longum est, si omnes sanctos novi & veteris Testamenti replicare voluero, quomodo per obedientiam salvati sunt. Sufficiat tibi ut scias & certus sis, quod nullus sine ipsa salvetur, nec poterit aliquando, maximè cum hanc coram Deo & sanctis ejus te esse servaturum sponderas. Nam, ut nosti, in

Baptifimo tria promittimus, abrenunciare diabolo, & pompis ejus, & operibus illius. In monachatu promittimus stabilitatem, & conversionem morum, & obedientiam. In primo, non per nos, sed per interpositam personam facimus, & in quantum ætas permittit, reluctans, contemnimus ne ad id perveniamus: postea tamen diligimus, & in ea usque ad mortem perseveramus. In ista secunda promissione, non vi, sed integro sensu, & meditando, amando, & legendo coram Deo & omnibus sanctis promittimus, scribimus, & Deo sponte offerimus. Perpende obsecro quid dicere Domino possimus, si quod per alios in pueritia non sponte promittimus... sponte contumpimus: præsertim cum beatus Benedictus terribiliter arguat: **Quod** si quis aliter fecerit, à Deo se damnandum sciat quem irridet. Non dicit judicandum, sed damnandum; quia facilius poterat de prima promissione, quam per alios facit, se excusare, quàm de secunda. Et quoniam plurimi non intelligentes sano sensu Regulam sancti **BENEDICTI**, nec cognoscentes virtutem verborum quæ in ea scripta sunt, putant melius facere, si eam dimittant: & postea nec illam, nec aliam tenent, & vacui remanent. & sine fructu apud Dominum inveniuntur. Adverte tamen quis aliquando potuit facere, quoniam ibi dicit; ut ubicumque ambulat, aut stat, aut sedet

» monachus, in terram defixis aspectibus, reum se omni hora de peccatis suis

» existimet, jam tremendo judicio præsentari sciat; & omnes cogitationes supervenientes Abbati suo non celet, & usque ad interrogationem non loquatur. Taceam de aliis sententiis, quæ omnes plenæ sunt mysterijs: sed istas tres considera, quis aliquando facere & adimplere potuit. Confundantur stulti, fileant, reprehendant se qui putant majora facere, cum ista, ut credo, nullus adimplebit, nisi ipse beatus, aut quis similis Benedicto fuit. Unde beatus Gregorius, postquam de ejus virtutibus locutus est, admirans de ejus

» Regula, ait: Inter reliquas virtutes, quibus beatus Benedictus claruit in

» mundo, scripsit monachorum Regulam, discretionem præcipuam, fermeque

» luculentam: ut si quis vitam ejus vel mores imitari aliquis voluerit, in ejus

» constitutionis Regula invenire poterit, quia ita docuit, qualiter vixit. Certè quamvis parva tibi videatur beati Benedicti Regula, non parva beato Gregorio apparebat, quam tantis præconiis laudavit: & scimus, quia postquam omnibus signis, virtutibusque universis, spiritu prophetiæ se illustratum agnosceret, ab eodem Spiritu-sancto edoctus, cum se de hac luce revelante Deo sciebat esse transiturum, ad petitionem discipuli sui Mauri hanc Regulam suis beatis manibus describens, eique tradidit, ut perfectè sciret qualiter se suosque discipulos imbueret: admonitionem in prologo ipsius Regulæ ita incipit, quasi singulariter ad illum. **Ausculta** ò fili præcepta Magistri, & inclina autem tuam, & admonitionem pii Patris libenter excipe, & efficaciter comple. Post hæc, specialiter ad omnes conversus adjecit & quæ sequuntur. Nam tantæ discretionis est, ut nullus ita infirmus est, qui non sibi habeat quod laboret diebus vitæ suæ. Et hoc est summum bonum quod in arbitrio Abbatis posuit, unde monachus securus possit esse, si se sub imperio

» Abbatis ponat: & adjecit hæc facientibus vitam æternam. Et iterum,

» Illa merces à Domino compensabitur, quam nec oculus vidit, nec auris

» audivit, nec in cor hominis ascendit. Audisti laborem, considera repromissionem: sufficiat tibi carissime. Si ultra vadis, errabis. Audi scripturam.

» Hæc via ambula, te neque ad dexteram, neque ad sinistram conver-

» tas, viriliter inhaerendo. Comple ista in monasterio: purifica te prius ibi ab omnibus vitiis, conculca superbiam, interfice vanam gloriam, abscinde iram, projice tristitiam, eradica avaritiam, occide luxuriam, conculca ventris ingluviem: firmet te humilitas, caritas, patientia, longanimitas, mansuetudo, obedientia, castitas, continentia, tolerantia cum spe certâ

& firma. Sed fortasse mens vestra titubat, quod nunc carnales vos Dominus
 salvere non posset. At valde contrarium est aliquem de prædictis cogitare
 vel dicere. Si Abel cum odio Cain sanctus effectus est, & Noë inter tot mil-
 lia malos audivit à Domino, Te solum inveni justum coram me; & Abra-
 ham de Hur Chaldæorum electus apparuit, & Loth cum de Sodomis ab-
 straheretur justus inventus est, testante Apostolo: justum Loth oppressum
 à nefandorum injuriis. Conversatione & aspectu justus erat apud eos habi-
 tans, qui de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant. Per-
 pende, Loth inter malos laudatur, in monte reprobatur: qualis fuit in So-
 doma Apostolus laudat, qualis in monte omnes vituperant. Continentiam
 quam habuit inter Sodomitas, angelica visio & locutio demonstrat: incestum
 quod fecit in monte, Propheta non tacuit; cum ejus filiis usque in septimam
 generationem, ne intrarent in ecclesiam, prohibuit. Nam si facta Patrum
 veteris Testamenti non tibi placuerint, placeant saltem Patres novi Testa-
 menti. Certè Nero Imperator sceleratissimus omnium Imperatorum fuit:
 tamen Petrus usque ad ultimum vitæ suæ in ea civitate qua manebat perdu-
 ravit, & nihil ei impietas nocuit, immo profuit. Sic crudelitas Decii divo
 Laurentio, pertinacia Diocletiani Sebastiano; & aliorum multorum sancto-
 rum ... malitia inimicorum non obfuit, sed profuit. Sed ne mihi objicias, quia
 illi pagani martyres eos fecerunt; isti Christiani nos non ita persequuntur.
 Unde quæso verte oculos tuos ad Libertinum, quanta post mortem Hono-
 rati magistri sui à suo pessimo Abbate perpeffus est: attamen non fugit, ne-
 que decessit, sed cum portando in patientia sua in monasterio perduravit.
 Quid de Nonno Præposito, cujus laudes beatus Gregorius in Dialogorum
 libro manifestat? Qui etsi trium Patrum virtutes esset imitatus, tamen sub
 asperrimo patre degebat. Et ut scias quod boni inter malos crescunt, rosas
 inter spinas crescere scimus, triticum inter aristas, oleum inter murtas; &
 Dominus zizaniam separare à tritico prohibet; sed ait, Sinite utraque cres-
 cere usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite
 primum zizaniam, & alligate fasciculos ad comburendum: triticum autem
 congregare in horreum meum. Hæc est spes electorum, qui malos non fu-
 giendo, sed patièdo tolerant. Vis quærere justos? vade in cælum, ibi so-
 lum invenies justos. In hoc sæculo peccatores cum impiis semper inventi
 fuerunt, & sunt, & maxima pars est iniquorum, quoniam semper plus pa-
 leæ, quàm frumenta fuerunt: tamen frumenta inter ea remanserunt, paleæ
 foras projectæ sunt. Tu si frumentum te esse cognoscis, ita cum palea usque-
 quo venia ..... Et iterum: Beati eritis cum maledixerint vobis ho-
 mines, & persecuti vos fuerint. Noli discedere neque aufugere de carcere
 Domini. Et quid aliud est monasterium nisi carcer? unde non licet mona-
 cho nec passu pedum siue licentia exire. Quantum alius ei dat, manducat;
 quantum alius dat, vestitur: quantum alius permittit, dormit: etiam nec
 loqui valet, nisi quantum ei permittitur, nec suam voluntatem in aliquo pro-
 priam audet facere. Noli, carissime, negligere. De isto carcere, immo ca-
 mino, in quo, sicut tres pueri, Dominum videre poteris. Nam si ista, ut
 diximus jam, cum perfectè complesti, & ad majora te vis extendere, ut
 Apostolus dicit; Quæ retro sunt obliviscens, ad ea quæ priora sunt exten-
 dens mentem; adhibe consilium Abbatis & fratrum, & cum eorum consilio
 & licentia, immo & obedientia, & eorum orationibus incipe, & cum cari-
 tate & pace perfice; ut si corpus separaveris ab eis, mente tamen & amore
 cum eis perseveres: quatenus & juxta promissionem tuam stabilitatem te-
 neas, ne vagando discurrere videaris; sic & in conversione morum tuorum,
 ut diximus, extirpata superbia, humilitatem in te fundatam, & omnibus vi-
 tiis inte mortificatis, & virtutibus adornatus, moribus tuis pravis abjectis,
 & bonis moribus instructus, non tuo arbitrio, sed alieno consilio & licentia,

illam viam aggrediaris, ut tuæ professionis exsecutor effectus ad æternam patriam pertingere merearis. Quoniam valde cavendum est, qui promittit beati BENEDECTI Regulam, & postea superbiendo contemnit, ne iram ejus incurrat: & unde gratiam Dei habere poterat, per eam in illius iram deveniat. Certè si puer qui sine ejus licentia de monasterio ad patris domum est reversus, post mortem illius nec corpus ejus terra recipiebat, sed abominando eum de sepulcro foris projiciebat, quousque BENEDECTI gratiam non habuit: quod valde cavendum esse scitote. Et sanctimoniales, quibus non jubendo, sed quasi minitendo mandavit dicens: Si non corrigitis linguam vestram, excommunico vos; & mortuæ, & sepultæ, nec salutaris hostia, quæ pro eis offerebatur, eis proderat; sed oberat, quoniam quando suæ puellæ pro eis oblationem Presbytero offerebant, & à Diacono clamatum erat, ut qui non communicaret, locum daret; visum erat quod de sepulcris exissent, & inter excommunicatos partem habebant, nisi postquam ille beatus manu sua oblationem dans, quam pro eis Domino offerre deberent; & sic à Deo receptæ, ampliùs de sepulcris non sunt visæ foras exire. Pave & cave, carissime, & diligenter observa, ne sine BENEDECTI licentia vadas, & ejus iram incurras: quia si adhuc positus in terra, in cælo ligabatur, & solvebatur; multo magis cum Domino in cælo positus, majora & fortiora facere poterit. Quapropter ab ejus præceptis noli discedere: non te seducat diabolus, ut majora facias: quia, dico tibi, & veraciter dico, si nudus pedibus incedas, & parvâ tunicâ vestiarius, æquarisque pauperibus in silva jejunando, per nares te in ligno suspendas, similis BENEDECTO non eris, nec illa tria capitula, quæ ediximus, implebis, quoniam ipse Beatus in Regula scripsit: Officina, ubi hæc operantur, claustra sunt monasterii, & stabilitas in congregatione. Tene istum, si vis participare cum Benedicto. Dimitte apocryphorum dicta, quæ ab ecclesiasticis viris non solum imitando, verum etiam legendo prohibita sunt. Si sic divus Augustinus præcipuus doctor & Cælestinus Pontifex ea vituperarunt, ut canonibus inter apocrypha ea deputarent; nunc nullus sano sensu nec legere, nec sequi absque suæ animæ periculo poterit. Tu verò, carissime, noli sequi reprobatum; sed imitare Regulam electam, ab electo divo BENEDECTO editam, à sancto pioque Spiritu sancto dictatam, & à præclaro Doctore Pontifice summo amatam, laudatam, & à perfectis viris imitatam, quæ sectatores suos ad cælorum regnum perducit. Interea de vobis audivi, quod filere non debeo, quoniam nuper conversum, ut à monasterio recedat, & vobiscum veniat, seducitis, immo recipitis. Cujus figura in veteri Testamento demonstratur, cum præceptum sit, ut qui formidolosus esset, & timidus, & non esset fortis, non exiret cum fratribus ad pugnandum. Et hoc exemplum beatissimus Euthymius in sancto Saba tenuit: quia quamvis jam à Deo eum electum agnosceret, ut etiam inter ignem de clibano illæsus exiret; & nec in vestimentis, vel in capillis aliquam unctionem haberet: post ista & alia perfectionis opera, quæ in prædicto sancto Saba cognoverat; multis precibus ab eo constrictus, ut eum ad eremum secum adduceret; respondit magnus Dei Euthymius, & ait illi: Oportet te, fili, inter fratres adhuc laborando mores tuos componere, non ad pugnandum in deserto recedere: & sub duobus Abbatibus cum in monasterio probandum reliquit. Et post diutinam probationem eum secum tulit, & postea iterum ad fratres confortandos & regendos eum mandavit; quod Domino adjuvante complevit. Hæc pauca, carissime, vestræ caritati mandare curavi; ut hæc meditans, sicut miles Christi contra tentamenta dæmonum viriliter accingaris: quatenus tuam professionem adimplens, & illos ea imbuens, ad æternam patriam pervenire merearis, ut vivas & regnes in sæcula.

6. *Scripta epistola tempus haud liquet, quandoquidem illa notis numericis destituta est. Alias Leonis autographas litteras summisit nobis Eminentissimus Cardi-*

nalis Casanata, quas in lib. 5 de re Diplomatica integras edidimus, in æque non minimam partem incidi curavimus. Data sunt illæ Bonizoni venerabili presbytero & monacho atque Abbati monasterii sanctæ Mariæ in Palatiolo, cui prædia quadam & vineolas concedit anno M I, Indictione XIV. Ex his perspicuum est proprium Pontifici nomen Leoni fuisse. Unde mirari subit, quo pacto is à Rubeo in Historia Ravennate, Ughello, & Hieronymo Fabriò dicatur etiam HERMUTUS sive NEOMUTUS & NEO. An binominis fuit? an potius Neo-Mutus, seu Leo-Mutus ob silentii studium, aut affectam paralyse linguam, velut loquitur Petrus Damiani, quod paralytis ejus ora constrinxerat, dictus? Hunc Fabrius ex Rubei lib. 5. scribit privilegium pro Ravennensi ecclesia ab Ottone III consecutum fuisse, anno millesimum precedente; & Vilgardum Grammaticum de fide ac religione perversa sentientem, ne longius serperet, prohibuisse, dum is à Silvestro pontifice erroris damnatus est. Hæc ante datas Bonizoni Abbati litteras accidisse videntur. Anno M I Leo cum suam, inquit Vggellus, imbecillitatem introspexisset (paralyse vocant post Petrum Damiani Rubeo & Hieronymus Fabrius) quamque parum proficeret, archiepiscopali munere se exsolvit; ac post quatuor annos vita functus est XII Kal. Decembris, ut narrat Chronicon Nonantulanum, per id tempus in membranis scriptum. Non integro quadriennio privatam degisse Leonem Petrus Damiani in memorata ad Nicolaum epistola testatur his verbis: Leo Ravennas Archiepiscopus, mox ut paralytis ejus ora constrinxit, cathedram sprexit, sicque privatus ferè quadriennio supervixit. Cui videlicet FREDERICUS tertio Ottone feliciter imperante successit: eique non inopes, quibus aleretur, possessiones ecclesiæ delegavit. Anno igitur M IV vita cessit Leo Antistes, quandoquidem Fredericus ab Ottone Imperatore litteras accepit X Kal. Decembris anno dominicæ Incarnationis M I, Indictione XV, mutatâ videlicet à mense Septembris Indictione XIV, quæ mense Junio, ex Leonis charta superius laudata, adhuc obtinebat. Vereor ut dies XII Kal. Decembris, qui fertur Leonis supremus, Leoni Abbati potius conveniat. Nisi si Leo Abbas, quantumvis repugnante Petro Damiani, unus & idem cum Leone Archiepiscopo censetur: quæ in re aliorum esto judicium. Restat ut de Leone monasterii sanctorum Bonifacii & Alexii Abbate dicamus.

7. *Qui Martyris Adalberti gesta protulit in lucem anonymus Bonifaciani cænobii monachus, hunc Nili junioris hortatu Romam ad Leonem Abbatem se contulisse testatur, eodem ferme tempore, quo Petrus Damiani Leonis Abbatis Nonantulani secessum eundem in locum describit. Neque verò solum Adalbertus aut Leo Nonantulanus Leonis Bonifaciani congressum expetebant, sed alii quoque pietate insignes viri, quos memoratus anonymus refert in hunc modum. Ulus verò maximus erat (Adalberto) colloquia quærere spiritualium & seniorum, qui crebro illuc pro caritate Abbatis (Leonis) plures confluxerant. Græci, inquam, optimi veniunt, Latini similes militarunt. . . . . Cum convenirent sancti viri, pluebant ibi sermones Dei. . . . . Hoc GREGORIUS Abbas, hoc erat Pater NILUS, hoc JOHANNES bonus infirmus, hoc simplex STRATUS & super terram Angelus unus: hoc ex donis majoribus Dei sapiens JOHANNES, hoc silens THEODORUS, hoc JOHANNES innocens, hoc simplex LEO, psalmodiarum amicus & semper prædicare paratus. Hunc verò Leonem pro Abbate loci malè à Baronio usurpatum vel inde constat, quòd hîc auctor convenientes ad Abbatem enumerat, non ipsum; & inter eos non nisi Gregorio Abbatis tribuit nomen; quod etiam Leoni non negasset, si tum quoque hæc dignitate præditus fuisset. Non ergo male simplicem hunc Leonem Nonantulanum Abbatem dicimus, qui Leonis Bonifaciani caritate & sapientiæ laude ductus, ad eum se recepit, ibique teste Petro Damiani privatus ad mortem uni Deo militavit. At longè alia quàm simplicitatis opinione Leo Bonifacianus inclaruit. Cùm enim doctrina singulari præfulgeret omnibus, à Johanne Papa XV gravissimis Ecclesiæ negotiis adhibitus est. Arnulfi quippe Remensis Archiepiscopi, ab Hugone Rege Francorum ex auctoritate, Ger-*

Leo Abbas.
S. Bonifacii.

bertus cathedram invaserat: qua pelli eum, ut è re Pontificis Romani videbatur, ita planè arduum erat ac difficile, cum is Hugonem Regem aliosque Principes & Episcopos auctores & fautores haberet. Missus est Leo Abbas, inquit ejus temporis scriptor Eginaldus apud Aimoinum, à sede apostolica ad dominum Seguinum Archiepiscopum urbis Senonicæ, qui vice sua in urbem Remensem Synodum congregaret, mandans illi, ut sine dilatione revocaret de carcere Arnulfum, & degradaret Gerbertum. Collecto igitur Concilio iterum in urbe Remensi, ex jussione apostolica revocatus est Arnulfus de custodia, & cum honore magno receptus est in propria sede. Quantis autem studiis & animi contentione Leoni enitendum fuerit, ut ejectus revocaretur Arnulfus; Gerbertus verò, tametsi favente aura curiali suffultus, penitentia addiceretur, facile perspicient, qui aversum Hugonis Regis animum in Arnulfum, Lotharii Regis ex concubina filium, & Episcoporum, qui licet inviti, tamen propter timorem Regis degradaverunt Arnulfum, & ordinaverunt Gerbertum, catervam captis insistentem, cogitaverint. Hæc de re, pergit auctor, Altercationem Gerberti Pontificis & Leonis Abbatis valde utilem plenius invenies in gestis Pontificum Remorum. Gerbertus ipse in actis Synodi Remensis ab se vulgatis Arnulfi defensores nominat Johannem Scholasticum Autisiodorensis, Ranulfum Abbatem Senonensem, atque Ebbonem, melius Abonem, rectorem cænobii Floriacensis, quos scientia & eloquentia insignes merito describit. Hæc Gerbertus in ecclesia S. Basoli perpetrata dicit in Apologetico, atque adeo non in urbe Remensi, sed in monasterio tribus inde leucis disparato. Gerbertus ipse in epistola 28 ad Ottonem, qua est secundo loco, Leonem Abbatem memorat his verbis. Minori sumus affecti cura ob legationem LEONIS Abbatis vobis directam super illo Arnulfo. Sed neque animo infedit ea legatio, quæ omnino falsa est. Sed quæ Leo Abbas à meis Gallis promissa exegit, vera fore putavit. Aut si ita est, novi ingenitam vobis benevolentiam, talibus ausis & velle, & posse obfistere. Et quoniam noster Leo iter suam ad vos intenderit volando, ut ipse scripsit, vi Id. Septemb. quando primùm allata venit epistola, iniquis (ut credo) memorata ventis, nihil super Arnulfo consultum est. Sed fert secum alia, ut magnis inventa ingeniis, ita magnis finienda consiliis. Hactenus Gerbertus.

8. *Ceterum ante Synodum Remensem, hoc est anno DCCCC XCV, in Moscomensi oppido coacta fuerat Episcoporum synodus, ad quos Gerbertus orationem habuit, cui etiam Leo Legatus apostolicæ sedis nomine respondit. His peractis, & restituto pristinam in sedem Arnulfo, Leo Romam reversus, Bonifaciani suis gratissimum vultum denuo exhibuit. Inter eos, referente ms. codice Casinensi, dum fama sacræ religionis cresceret, quidam nobilitate carnis pollens, & divitiis affluens, monachicum habitum, abrenuntians quæ sæculi sunt, suscepit (id est ante decem circiter annos susceperat) nomine JOHANNES CANAPARIUS. Qui dum in sæculo esset, multos sibi amicos, propinquos & fideles sincera caritate devinxerat eundem locum secum petere, eundemque habitum suscipere. Sed, ut est hominum mutabilitas, omnes pæne declinaverunt retrorsum; & quem colentem mundum diligebant, tollentem crucem suam, & sequentem Jesum sequi neglexerunt. E quorum numero existit (de quo dicere volo) convicaneus & compater ejus FRANCO, cognomento MARINGUS, homo non ignobilis, nec adeo pauper, & sæculari scientia plus justo refertus. Hic autem ea tempestate, qua Johannes Papa præfulabat, residens ante ecclesiam venerabilium martyrum Cosmæ & Damiani, via sacra, turgente guttore, vicina morte se premi omnino suspicatus est. Mox itaque data dextera cuidam adstanti, ad monasterium prædictorum sanctorum Bonifacii & Alexii citissime deduci se petiit: ubi illuc adveniens deficientibus viribus & anhelitu, compatri suo velle loqui significavit. Qui, ubi ex more nunciatum est, data licentia ab Abbate LEONE, qui tunc eidem monasterio præerat, introductus est. Mox Johannes Canaparius Abbatem convocavit & fratres, quibus*

quibus rei veritatem narrans, monachum illum fieri rogavit, sine intermissione clamantem: Sancte Bonifici, sancte Alexi, servus vester sum, & etiam servus fervorum vestrorum. Cujus desiderium cognoscentes, ante venerandam crucem cum statuerunt, monachumque multis cum lacrymis effecerunt. *Nec multo post Franco professione regulari facta, frendente demonum turba, felicissimè exspiravit. Hac anno M IV contigerunt; cui Leo quamdiu superses vixerit, haud compertum. Eodem anno Iohannes Canaparius, de quo etiam Adalberti vita scriptor superius editus cum laude meminit, postquam minimum duodecim annis ibi degisset, vita functus est, & donatus epitaphio, quod egregiam viri modestiam, & annum mortis M IV, Octobris diem XII, Indictionem III representat. Nuspiam in Martyrologiis legitur Leonis Abbatis Bonifaciani nomen, tametsi is sive ob exanilatios pro Ecclesia labores, sive ob regularis observantia vigorem illibatam celitibus adscribendus videretur.*

9. Præter Leones jam dictos, alius mihi videtur esse Leo Episcopus, cui Gerbertus inscribit epistolam secundi ordinis, numero 37, Leoni Pontifici. *Hac in epistola felici viri amicitia felicem dicit: se suaque sub eius dispositione constituit. In fine, Saluto, inquit, domnum Episcopum, amicum per omnia reverendum, multum de ejus sapientia & eloquentia præsumens, & singulari morum probitate; ac per hoc obsequio ejus me obnoxium reddens. qua verba an ad eum, cui scribit, Episcopum referantur, incertum est.*

Leo Pontifex alius à præmissis.

10. Apud Vvillclmum Malmesburiensem agitur de LEONE Treverensi Episcopo, quem Iohannes Papa XV misit in Angliam, ut cum Ethelredo Saxonum occidentalium Rege, & Richardo Nortmannorum Marchione seu Duce fœdus componeret. Iohannes hac de re litteras scripsit, in quibus hac verba. Nobis relatum est à compluribus de inimicitia ETHELREDI Saxonum occidentalium Regis, necnon & RICHARDI Marchionis. Unde nimium tristis effectus, utpote de filiis nostris spiritualibus, tandem inito salubri consilio, accersivi quemdam Apocrifarium nostrum Leonem, viz. Episcopum sanctæ Treverensis ecclesiæ; & misi eum illuc cum litteris nostris exhortatoriis, ut resipisceret ab hac superstitione, qui transiens vastas intercapedines terrarum, tandem marinostransmeavit fines, & in die Nativitatis Domini pervenit ante conspectum Regis præfati, &c. Actum anno ab Incarnatione Domini DCCCC XCI. *Hac apud Vvillclmum in lib. 2 de Regibus Anglorum cap. 10. Nullus per id tempus Leo nomine Treverensi ecclesiæ præfuisse invenitur in veteri historia Treverensi apud Acherium nostrum in Spicilegii tomo XI. Broverus in Annalibus Trevirensibus, & qui Conciliorum novam editionem nuper curarunt, pro viz. Episcopum reposuerunt Vicepiscopum. fortasse non malè. tametsi viz. hoc loco pro videlicet appositum est in litteris præmissis. Crediderim Leonem hunc fuisse dumtaxat Chorepiscopum Trevirensis sub Ecberto Archiepiscopo, qui Leo an is sit, ad quem Gerbertus pralaudatam epistolam 37 scripsit, aliis judicandum relinquo.*

Leo Episcopus Treverensis.

11. Præter hos omnes, existit eodem tempore LEO Abbas de Fundo & Episcopus Caietæ, de quo hæc leguntur in Chronico Aureliacensi, tomo 2 Analectorum pag. 242. Leo Abbas de Fundo, in alio codice, de Frolec, & Episcopus Caietæ, apud Fratres Aureliacenses manserat, (sic legendum) vir sanctus, qui vivens sub crypta quadam se recludit de consensu Fratrum, & ibi moritur, nempe sub Advaldo ejus nominis secundo Abbate Aureliacensi. Nulla hujusce rei mentio in Italia sacra tomo I, ubi Leo secundus dicitur, ex Abbate sanctorum Theodori & Martini, tunc prope Caieta portam novam, ubi hodie arx munitissima.

Leo Episcopus Caietæ.

12. Paullo ante id tempus, id est sub annum DCCCC LXX, LEO quidam Græcus in Calabria Episcopus, ab Ottone secundo, malim primo, incusatus, quasi Calabriam Græcis prodeve voluisset, ad Eraclium Leodicensem Antislitem profugus se recepit; ab eoque humanissimè exceptus, in cænobio sancti Laurentii manere statuit, ubi piè vixit, ac devixit, sepulturamque accepit, testante Anselmo Canonico Leodicensi in cap. 49. ubi de Eraclio Episcopo.

Leo Episcopus Græcus.

RETRACTATIONES

QUÆDAM DE S. RUDBERTO EPISCOPO
Saltzburgenſi , ac de B. ÆNGUSSIO Keledeo Abbate ; de
privilegio monaſterii Floriacenſis , deque origine monaſterio-
rium S. Petri Carnutenſis , S. Michaëlis in Teraſcia , & S. Mi-
chaëlis de Cluſa.

1. *UM in hoc & ſuperioribus tomis quedam non ſatis aut explicata , aut probata
occurrant ; hæc in calce huiusce voluminis retractare , id eſt ſecundis curis iterum
verſare , opera pretium duxi ad res noſtras (quoad fieri poterit) illuſtrandas.*

S. Rudberti
ætat.

2. *Et primo quidem occurrit ſententia mea de ætate S. Rudberti primi Episco-
pi Saltzburgenſis , cuius ætatem & obitum uno ſeculo ſummovæ in prima parte ſeculi tertii ,
ad annum DCC XVIII referendo ejus obitum , quem ad annum DC XXXIII aut DC XXVIII
hæſtenuſ auctores ab aliquot ſeculis retulerant. Huius ſententia fundamenta non eſt neceſſe re-
petere hoc loco. Ea verò cum legiſſent Saltzburgenſes noſtri ad S. Petrum , amicos primum ad
me litteras miſerunt , humaniter expoſtulantes , quòd S. Rudbertum , ſuum utique patronum ac
fundatorem , ad inferius ſeculum diſtuliſſem. Reſponſione mea illis ſatisfacere conatus ſum. At
illis priori ſua ſententia adhareſcentibus , cum Saltzburgum anno ſuperiori profeſſi eſſemus ;
iterum ea de re collatio inter nos habita eſt , id eſt inter me ac religioſiſſimum & eruditum Joſe-
phum Metzgerum Priorem ad S. Petrum , & Univerſitatis Procellarium , quem honoris
cauſa primum nominare debueram. Verſatis ultro citroque argumentis , cum inter alia veteri-
ſimum Episcoporum Saltzburgenſium catalogum à nobis Ratiſpona repertum , qui ſeculo nono
factus eſt , oppoſuiſſem , neque à ſententia mea recedere mihi licere ſignificaviſſem ; in hoc demum
conſenſi , ut in hoc tomo paucis Saltzburgenſium noſtrorum fundamenta exponerem , aut ſaltem
indicarem , quod modo exſequor. Argumenta illa ſunt conſtans eccleſia Saltzburgenſis traditio ;
adeoque veteres Episcoporum indices tum ejuſdem eccleſiæ , tum Vormatienſis , cui prius Rud-
bertus præſuit , quam in Bajoariam proficiſceretur. Accedunt Vita S. Rudberti ab aliquot ſeculis
edita , Scriptorum ab eo tempore conſenſus , ac demum antiquiſſimus ſepulchralis S. Rudberti
lapis marmoreus , anno M DC XXVII inventus in monaſterio S. Petri in hæc verba. Anno ab
Incarnatione Domini DC XXXIII , in die reſurrectionis ejuſdem , obiit S. Rupertus , huius
monaſterii fundator , & primus Saltzburg. hic Episcopus ſepultus. Hæc fere ſunt noſtrorum
Saltzburgenſium argumenta , qua idem Metzgerus , nuper morie (quam quidem ægre tulimus)
ſublatus , in Hiſtoria ſua , id eſt eccleſiæ Saltzburgenſis , fuſius explicat. Lapis ille ſepulchralis non
viſus eſt nobis tanta antiquitatis. De his Lectores iudicent , ea conferendo cum argumentis
alibi pro ſententia noſtra allatis. De S. Rudberto tantum ad fidem meam liberandam.*

Ænguſſius

2. *Ad calcem Præſationis tomi ſuperioris mentionem fecimus de B. Ænguſſio Keledeo Abbate ,
quem Feſtilogii & Martyrologii auctorem fuiſſe diximus. Ejuſ acta Henſchenius ad XI Mar-
tii exhibet ex vetuſtiſſimo monumentis conſarcinata à Colgano , cuius chronologia non ſatis explora-
ta eſt. Ob eam cauſam Ænguſſii vitam in hoc ſeculum remittere viſum fuerat , ſi quid magis
certum recuperare poſſemus. At cum nihil invenerimus , remittendus eſt Lector ad ipſum Colga-
num vel ad Martium Bollandianum. Ibi Ænguſſius nobili genere ortus , primum in cœnobio
Cluainedhnaich monachus , poſtea clam in Tamlaetenſe perſugiſſe dicitur , ubi inter Converſos
admiſſus ſit. Hinc ob egregias animi dotes ac virtutes S. Moëlruano Abbati & Episcopo ſuf-
feſcit , patrio idioma ſcripſit Feſtilogium metricum , aliquot ex præcipuis Sanctis conti-
nens , poſtquam unà cum B. Moëlruano Martyrologium Tamlaetenſe compilaſſet. Hæc Feſti-
logium abſolutum fertur eo anno , quo Aidus ſextus , cognomento Oidnidhe , Hiberniæ
Rex , ſuſcepit expeditionem veſtus fines Lageniæ , ad annum DCC XCII. Martyrologium
verò Tamlaetenſe , à Mariano Gormano laudatum , ſed nuſquam vulgatum , Sanctos continebat
in quinque claſſes diſtributos , & primo quidem Sanctos diverſorum Ordinum ſeu claſſium :
ſecundo Sanctos cognomines : tertio filios Sanctorum : quarto Sanctos ex materna genealogia.
Ad hæc metricam hiſtoriam veteris Teſtamenti , & Pfalterium itidem metricum compo-
ſuiſſe dicitur. Ejuſ obitum Colganus revocat ex conſectura ſub annum DCCC XXX.*

Monasterii
Floriacensis
privile-
gium.

3. *Jam verò ut de hoc tomo agamus , ſuperius pag. 183 actum eſt de reformatione monaſterii Flo-*

riacensis per sanctum Odonem, quem Floriacenses admittere volebant, prius se morituros affirmantes, quam Abbatem alterius Orlinis, id est monasterii, susciperent. Tum opponunt quaedam Præcepta regalia, in quibus continebatur, ut nulli ex alia congregatione, hoc est ex alio monasterio, ullo unquam tempore liceret ejusdem loci Prioratum subire Admissus nihilominus, probatusque ab eis Odo, qui & ipse postea privilegium suis Floriacensibus à Leone Papa VII impetravit ad restituendam seu confirmandam loco eligendi Abbatis facultatem. Hoc privilegium aliquanti momenti est, in hoc loco ex inf. codice Floriacensi repræsentetur, prout à nostro Stephanorio descriptum est.

LEO Episcopus servus servorum Dei, O D O N I religioso Abbati venerabilis monasterii sancti Benedicti, qui & Floriacensis, in quo ipse requiescit in corpore, ac per te in eodem monasterio venerabili, tuisque successoribus in perpetuum. Convenit apostolico moderamini pia religione pollentibus benigna compassione succurrere, & poscentium animis alacri devotione assensum impertiri. Ex hoc enim lucri potissimum præmium apud conditorem omnium Deum obtinere confidimus, dum venerabilia loca nostro fuerint adminiculo reparata. Et in hoc debemus omne studium habere: ut quia nostris peccatis exigentibus iterum ordo nimis turbatus est, illum, in quantum Deo largiente possumus, sustentare curemus. Inde ergo valde gavisi sumus, quia prædictum cœnobium beatissimi BENEDICTI, qui est Pater & dux monachorum, reflorescere ad normam monasticæ religionis audimus. Nam cum ille monasticus Ordo nimium ubique sit imminutus; spes nobis inest, quia si in illo cœnobio, quod est quasi caput ac principium, observantia religiosa reflorescit, cetera circumquaque posita, quasi membra convalescant. Ut enim ait Apostolus, *gaudente uno membro reliqua membra congaudent*: sic econtra omne caput languidum, & omne cor marens. . . . A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. . . . Ut ergo. . . . conversationis. . . . sicut certa verissimaque relatione comperimus, quod filius noster ODO venerabilis Abbas in hoc monasterio, & venerabilis vir Hugo, videlicet Dux Francorum, ibidem nuper stabilerunt, alacrius & securius in regulari disciplina proficiat; omnimodis loco illi favere ac suffragari nostra apostolica ammonitione ac auctoritate providere decrevimus. Itaque per illam auctoritatem & potestatem, quam Christus Dominus noster in beato Petro Apostolorum principe Rectoribus sanctæ Ecclesiæ concessit, per ejus quoque apostolicæ nostræ auctoritatis [decretum] constituimus atque ordinamus, ut numquam locus ille, aut res quælibet ad ipsum pertinentes, sub alicujus potestate, nisi tantum Regi submitatur; neque ipse Rex, vel aliquis Princeps, unquam ipsum locum tradat aut Episcopo, aut Canonico, vel alicui Abbati, sive laico homini, aut cuilibet personæ ad dominandum: sed sicut prædictus Pater Benedictus constituit, talem post discessum prædicti Abbatis Odonis monachi habeant, qualem omnis congregatio, vel minima pars saniori consilio secundum Deum elegerint, sive de ipsa congregatione, sive de alia qualibet monastica fraternitate fuerit. Si autem (quod absit) talem personam eligere maluerint: qui vel per munus, vel per cupiditatem inanis gloriæ præesse voluerit; hoc per nomen Domini & sanctæ Genitricis ejus, in cujus honore locus ipse dedicatus est, necnon & beati Petri omnium ecclesiarum principis, omnimodis prohibemus. Et quicumque vel de ipsis monachis, vel de quolibet ordine qualicumque persona, aut in ordinando Abbate, aut in laesione rerum, sive in detrahenda vel impedienda conversatione, quam novelli Fratres tenere visi sunt, contrarius extiterit; hunc sub anathematis vinculo innodamus, donec humiliatus respiciat. Villas verò quas in opus Fratrum per testamenti auctoritatem ab antiquis constat esse decretas, id est ipsam vallem totam, & Caput-cervium, & Everam, & Arminicurtum, & Diacum, atque Toriacum, & Sarmaciola, vel quod apud Stampas habere videtur, & Vinolum, sive cetera quæcumque in prædicto testamento continentur, ita sibi communiter fratres habeant, ut nec ipse Abbas, nec aliqua persona in potestate alterius quicquam dirigere possit. In ordinando autem Abbate tam Rex, quam Episcopi, vel boni Principes, vel laici, hanc potestatem juxta beati Benedicti præceptum habeant, ut pravorum non permittant prævalere consensum; sed talem constituent, qui secundum Regulam, & religiosas prædictorum Patrum consuetudines præesse studeat. Quia verò jam dictus Ordo nimis parte ubique erat prævaricatus, & nonnulli fratres in quibusdam cœnobiis ingemiscunt, quod nec ipsi absque proprietate conversari, vel alios habere volentes emendare non possunt; visum nobis est ut hanc licentiam tribuamus, quod eis qui voluerint studio meliorandæ vitæ ad ipsum Ducem monachorum confugere, à suis Abbatibus non negetur: sed tam diu liceat illis permanere juxta consuetudinem, quam invenerint apud fratres prædicti cœnobia, quousque in suis monasteriis Ordo regularis florescere videatur. Econtra permittimus, ut si alicui de. . . . onerata fuerit, ut suo potius detrimento. . . . discedat, ut non alios inquietet. Ceterum immunitas. . . . auctoritatis nostræ constituta sic illibata in omnibus locis, [ut nulla] potestatis persona familiam distringere, aut res ipsas usurpare: aut inquietare præ-

Leonis VII
diploma.

sumat. Verùm ut hæc omnia firmiùs teneantur, quicumque adjuutores ipsius cœnobii fraternitatis in bono fuerint; hos, quantum nobis potestas à Deo per beatum Petrum collata est, sicut sanctæ Ecclesiæ fideles, si emendare voluerint, absolvimus: illos verò qui contrarii quolibet modo extiterint, sub anathematis vinculo. (ut jam dictum est) nisi resipuerint, usque in diem Domini obligamus. Pax & gratia Christi observantibus multiplicetur. Scriptum per manum THEODORI Notarii & subdiaconi S. R. E. in mense Januario, Indictione XI. Bene valere. Datum v Idus Januarii per manum NICOLAI Præmicerii summe apostolicæ Sedis, anno Deo propitio pontificatus domini nostri Leonis Pontificis & universalis VII. Pape in sacratissima sede beati Petri Apostoli III. in mense & Indictione superscriptis

Hæc tenet præclarum diploma Leonis VII, qui mense VI dicitur in exemplo Floriacensi. Tempus dati diplomatis incidit in annum CM XXXVIII Indictione XI præditum, quo anno Roma versabatur Odo, cum Leo septimum annum pontificatus ageret. In his vero litteris Floriacense monasterium vocatur quasi caput & principium monastici Ordinis, ob possessionem scilicet corporis sancti Patris Benedicti, cui possessioni Leo Pontifex præter alios suffragatur. Eodem elogio Floriacum afficit Helgaudus in Vita Roberti Regis, ubi caput totius monastici Ordinis appellatur. Quod autem addit Pontifex licere monachis aliorum cœnobia, ubi defecerat disciplina regularis, ad Floriacense recipere sese; idem concedit Iohannes XI in bulla sua pro monasterio Cluniacensi, eidem Odoni concessa, quæ prima est in Bullario Cluniacensi. Neque porro contentus fuit optimus Pontifex his litteris: quin alias Gallicanis Præsulibus direxit, quarum fragmentum, quod solum superest, hoc loco referre juvat.

Epistola
ejusdem.

LEO Episcopus servus servorum Dei, fratribus & filiis, videlicet Archiepiscopis, atque eorum Suffraganeis, GUIDONI ecclesiæ Lugdunensis, TUTELONI Turonensis, GERUNCO Bituricensis, GERLAUNO Senonensis, ARTALDO Remensis, atque successoribus eorum in perpetuum. Sicut vestra fides & pietas non ignorat, in tantum Christus Dominus noster sanctam Ecclesiam dilexit, ut eam proprio sanguine compararet, quam & ceteris quidem Apostolis, & eorum successoribus commendavit. Sed maximè per ipsorum principes beatissimum Petrum & Paulum hanc disponere decrevit: quorum successores tam in hac sancta sede, quam ubique terrarum, quicumque ex fide vixerit, eamdem quisque in suo tempore juxta apostolicæ institutionis formam regere studuerunt. Sed, ut considerantibus palam est, in his nostris diebus tempora periculosa venerunt, & frigescente caritate nimium superabundat iniquitas: ita ut rerum ordo totus pæne turbatus sit, & nullus jam locus religioni restare videatur. Nos verò (quod nimis dolendum est) nec ex adverso ascendere, nec impietatem reprimere certamus: sed quicquid aliud est, quod religioni adversatur, clavis mentalibus oculis negligenter transmissimus. Porro, quamvis inertes & desidiosi, nostram negligentiam minime pertimescamus, ignorare tamen non possumus, quod de nostra villicatione Deo rationem reddituri sumus. Quapropter, carissimi, nitamur, quantum per divinam gratiam possumus, ut à custodienda religione vel piis actibus ex toto vacui non inveniamur. Ut autem ad rem veniamus, ob causam occasionem ista dicere cœpiimus, intimatum est nobis, etiam & certa verissimaque relatione comperimus, quod filius noster Odo venerabilis Abbas ex monasterio admodum reverendo, vocabulo Floriaco, quod est in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ & sancti Petri constructum, ubi requiescit egregius Pater dominus noster beatissimus BENEDICTUS, decus videlicet gemmaque monachorum, regularem conversationem ex traditione suorum prædecessorum tenere aliquatenus cum suis fratribus inibi Deo servientibus videatur. Hanc ergo ordinem in prædicto loco, Deo favente, aliquatenus, ut audivimus. . . . Sic designat Floriacense exemplum, quod utinam integrum haberemus. Ex eo verò discimus studium optimi Pontificis in rem monasticam, & præcipuè in sanctum Benedictum: quem in his litteris egregium Patrem dominum nostrum beatissimum Benedictum appellat, ita ut non dubitem, ipsum ante pontificatum instituto nostro fuisse addictum, qui quidem servus Dei fuerat, quo nomine Monachi censeri solent apud antiquos. Ceterum quantum doloris concepisset Leo ex miserabili Ecclesiæ statu, & quam strenue pro collata sibi potestate grassantibus malis mederi conaretur, satis superque vel hæ litteræ probant. Quod de Odone superest, is liberum de contemptu mundi composuisse dicitur apud Ademarum monachum Ecolismensem, qui liber haud scio an alius sit à libro Collationum. Ad alia pergimus.

4. In Elogio Alvei Abbatis Carnutensis S. Petri, pag. 279 diximus, monasterium S. Petri incerta esse originis, atque ante sæculum IX existisse. Addimus verò in præsens, illud jam sæculo VII viguisse. Auctor quippe ejus loci Chartarii, quod vetus Aganum dicitur ab Agano seu Agano Episcopo cœnobii instauratore, ait in cap. II. Hæc omnia, quæ proposui, & alia loca plurima AB ANTIQUIS MONACHIS sunt possessa & habita: sed de quibus, prout litterarum noticia aut negligentia oblivioni tradidit, ea quidem scribere floccipendi: tantummodo de quibus litterarum series certum me reddidit, vel semper A SUBSTITUTIS CLERICIS sunt possessa, pro modulo tenui ingenii mei membranæ inferere studui, ne forte

le hoc hunc locum aut fuisse inopem censu, fallaci æstimet opinione. Locus denique, qui Boscus-medius nuncupatur, & cingitur à septentrionali parte saltu non modico, atque ab australi parte rivulo Edera, semper habuisse fertur ab his, qui hunc locum noscuntur tenuisse. Tenuerunt etiam in territorio Vilcasini Genetville tertiam partem, quam Regina sanctissima, nomine BALDUI, in tribus partibus divisam, unam quidem huic ecclesie beati Petri Apostolorum principis contulit; aliam quoque Gemeticensi ecclesie almae Matris Dominae; atque tertiam beati Remigii Remorum Episcopi basilicæ usibus fratrum stipendiariis delegavit. *Ex quo intelligitur, hoc monasterium sæculo VII jam viguisse.*

4. *Quod diximus pag. 548 & 549 de adventu Maccalenii Abbatis in ecclesiam sancti Michaëlis, deque donatione ei facta ejusdem ecclesie per Hersindem matronam; confirmatur ex litteris Rodulfi Episcopi Laudunensis, quas ex chartario ipsius monasterii, quod modo Rotomagi in bibliotheca Bigotiana servatur, erimus in hæc verba.*

S. Michaëlis in Terascia.

ANNO Incarnationis Domini nostri Jesu-Christi nongentesimo quadragesimo quinto, Indictione tertia, ordinationis meæ.... RADULFUS Laudunensis Episcopus. Cunctis liquidò fidelibus sanctæ Laudunensis Ecclesie, cui auctore Deo præsumus, tam præsentibus scilicet quàm futuris, notum fieri volumus, qualiter Oratorium in saltu, qui dicitur Terascia, in honore beati Michaëlis Archangeli ex antiquo fuerat vili schemate constructum, sed postea prope fundo tenus destructum. Processu denique temporis quadam matrona, nomine HERSENDIS, per assensum Herberti nostræ Ecclesie Archidiaconi, cui idem erat Oratorium jure beneficiario collatum, divina inspiratione compuncta, prout melius potuit, restaurare libenter studuit. Ubi causâ orationis ad eundem oratorium confluentibus diversarum partium populis, laus & honor Dei omnipotentis & venerabilis memoria beati Michaëlis Archangeli adeo crevit, ut etiam homines Hibernicæ regionis mare transnavigantes ad nos causâ peregrinationis, loca in quibus commorari deberent uspiam perquirentes, ad prædictam matronam angelico ductu (ut credimus) pervererunt. Sicque auditâ famâ ejusdem Oratorii, libenti animo illuc pergere dispositum fuit: ipsiusque loci perfecta vicinitate, & propter remotiora loca, ibidem Deo omnipotenti & sancto Michaëli Archangelo, tam ipsi, quàm eorum sequaces usque in finem sæculi famulari decreverunt. Unde eadem matrona ardenti animo nostram expetiit humilitatem, ut prædictis Dei servis eundem concederemus oratorium: quatinus ea vivente atque obeunte, juxta devotionem illorum ibidem divinum perageretur officium, cujus petitioni bonæ voluntatis assensum præbuimus nostræ largitionis, eo scilicet jure, ut ex prædicto Oratorio unoquoque anno in festivitate sancti Michaëlis Archangeli, pro respectu nostræ ecclesie, jam dicti servi Dei atque alii peregrini, tam suæ gentis, quàm nostræ, ibidem Deo usque in finem sæculi servientes, duodecim denarios studeant persolvere. Ut autem hæc largitio nostra per succedentia temporum curricula inviolabilis permaneat; hoc scriptum cum consilio fidelium nostrorum fieri jussimus, & coram præsentia Senioris nostri, videlicet LUDOVICI Regis, ac Principum ipsius regni relegere fecimus: qui pro suæ remedio animæ & propria manu cum signo sui nominis firmavit, & anuli impressione sigillare præcepit. Signum, &c. Actum Lauduni III Non Febr. anno vero x Ludovico Rege regnante.

Rodulfi Laudunensis Episcopi charta.

Hæc litteras laudat fufior Gallia Christiana, quas ad annum CM XLV aut insequentem, qui Ludovici Regis decimus erat, revocamus. In quadam charta Walterii Episcopi Laudunensis pro eodem monasterio anno M C LI data, asseritur, ecclesiam sancti Michaëlis, & villam ei subjectam, ab Episcopo ecclesie Laudunensis per Comitem ELBERTUM, monasterii & villæ fundatorem, obrinuisse, ne causâ Advocatiæ vel cujuslibet Principis, terram de Guifia & Yrecon possidentis, molestiâ perturbaretur. Ex quo vera esse apparet, quæ de fundatoribus monasterii S. Michaëlis Eilberto & Hersinde diximus suo loco.

5. *Optandum esset ut illustrare possemus primordia monasterii sancti Michaëlis Clusini, de quo hæc leguntur in Chronico Malleanensi ad annum CM XXXVII. Eo tempore, quo scilicet conditum est cænobium sancti Michaëlis de Monte, inceptum erat aliud monasterium de sancto Michaële de Clusa à sancto JOHANNI Episcopo & eremita, ubi primus Abba fuit ARVEUS, quæ duo monasteria monachorum angelica jussione facta sunt, & creberrimè ab Angelis nimis & fulguris & miraculis illustrantur. Annum idem Chronographus paullo ante signanter expresserat: Anno CM LXVIII inceptum est cænobium sancti Michaëlis ad Clusam, rectius quam ante, anno CM LXXII. Sita est Clusina hæc Abbatia apud Taurinos, in Picheriani montis acumine acclivis, à Cinijs duodecim millia passuum distantis; ubi olim Carolo M. in Italiam per Segusinam valem subeunti, Desiderius Langobardorum Rex iter occlusit. Franciscus Augustinus ab Ecclesia conditorem suggerit Hugonem Marinum, præporentem Arvernum; ecclesie consecrationem ab Annucco Taurinensi Antistite factam dicit anno CM LXVI. additque fama crebrescente, in idem monasterium quàm plures pios ac devotos viros religiose vitæ ducendæ causâ se recepisse, precipuè vero Johannem, prius Ravennæ Archiepiscopum. Paulo*

Clusinum.

aliter rem enuntiat superius Chronicon Malleacense, in quo monasterium incœptum dicitur à sancto Johanne Episcopo & eremita, ubi primus Abba fuit Aiveus. Advertus nudo nomine scribit Franciscus Augustinus, qui asserit, Johannem hunc eremitam prius fuisse Archiepiscopum Ravennensem: alii rem sub dubio narrant, nec Rubens affirmare audeat, vel Girolamus Fabri. Certe vix temporis ratio patitur. Si enim Clusini monasterii inchoatio Johanni eremita tribuenda, ut habet Chronicon Malleacense; eaque ad annum CM LXVI aut CM LXVII referenda est: sanè auctorem non potest habere Johannem XI Ravennensem, qui adhuc ea dignitate potiebatur anno CM XCVI. Sanctus ille eremita Johannes in ade sancti Solutoris à se constructa tumulatus perhibetur. Benedictus ejusdem monasterii Abbas, qui Synodo Lemovicensi anno M XXXI interfuit, omissus est à Francisco Augustino. Obitus ejus, scilicet Benedicti, notatus est in Necrologio Abbatie S. Egidii Aemausensis: Prid. Kal. Junii obiit Benedictus Abbas Clusæ. De hoc monasterio mentio recurrit in Saeculo sequenti ad vitam S. Alferii Abbatie Cavenensis. Nunc locus est perpaucorum secularium Clericorum hospitium, teste Francisco Augustino in Chronologia Pedemontana.

E R R A T A.

Pag. 8. l. 21 pone pronomen ij. p. 11 num. 11. 9. l. Quintus fuit prædictæ Vitæ scriptor p. 11 l. 27. post memoratur, adde quod ratio temporum non patitur, cum Rodulfus Burgundiæ Transjuraniæ Rex longe post mortuum Isonem fuerit. p. 18 l. 7. obi. ab. p. 19. num. 17 l. 1, cujus l. de quo.

Pag. 25 l. 12 post interitus. adde Tunc restitutus Argrimus, primo literis Johannis Papæ IX ad Carolum Regem, quibus, absque ulla exactione per Formosum factæ mentione, significat, Lingonensis ecclesiæ unanimi consensu Argrimum Episcopum flagitantis querelas ad se usque tertio delatas, quod pro quorundam subreptione ab eis separatus fuisset Argrimus; additque se sententiam prædecessoris sui Stephani causâ necessitatis & utilitatis in melius commutasse, atque Argrimum ecclesiæ Lingonensi canonice restituisse. Accessit deinde confirmatio ejusdem restitutionis per Benedictum IV Johannis successorem, qui Argrimum ecclesiæ suæ injuste privatum fuisse pronuntiavit in Concilio Romano. Verum tamen Argrimus factorum ad extremum panitens, &c. p. 26 l. 51 dele varicrat. p. 27 l. ult. pro e litterula pone a, & nota marginali sequentis pagina 29 apta. p. 30 l. 28 Rex l. Res. p. 32 ad marginem l. confessione. p. 48 l. ult. l. præberet. p. 49 l. 13 pergit l. peragit. ibid. l. 27 hoc l. hæc. p. 57 l. 20 effluit. l. affuit. p. 76 l. 3 l. Cluniacensibus. p. 80 l. 48 post Simplicis dele retinendum. p. 83 in marg. l. Bourgeois. p. 102 l. 15 l. anticipatō. p. 110 num. 9 l. 10 referret l. referuntur. p. 123 l. 12 l. insana. p. 124 in Nota, l. viderit. p. 141 l. 47 post Quippe, adde præter. p. 144 l. 46 l. Reginaldi. p. 168 l. 32 l. equique. p. 176 l. 26 l. contigit. p. 178 l. 38 harum l. horum. p. 182 l. ult. eorum l. telorum. p. 185 in titulo l. auctore Johanne lib. III. p. 186 l. 48 l. procedat. p. 187 l. 6 l. Cluniacensi. ibid. 21 l. continentia. ibid. l. 27 Et sum cosio sicut ingressus pater ingressus est, locus mendosissimus, forte legendum & cum gaudio sicut pater egressus est. ibid. l. 30 l. nutricis. ibid. l. 32 jut (bat) l. in. hucbat. ibid. l. 38 l. quarenti. ibid. l. 54 l. coavos. p. 188 l. 3 natura pone natura sine accenti. post efficax pone virgulam, quam delebis post virtus. post animo pone aliam virgulam; post inserviret pone iterum virgulam. ibid. l. 4 l. encreses l. 5 post præstantem pone tam, post gratia repone virgulam. ibid. l. 9 post promovendum pone punctum, & adde, Tirocinii. ibid. l. 13 l. singulis quæ. ibid. l. 14 l. infomnis. ibid. l. 28 l. exolverat. ibid. l. 32 post libertatis dele duo puncta. ibid. l. 32 l. adolescentens. ibid. l. 55 post Oddo pone virgulam. p. 189 l. 9 l. gradienti. ibid. l. 22 ferarum l. ferarum. ibid. l. 24 Cum l. Eum. ibid. l. 57 l. instillabat. p. 190 l. 1 l. coartare. ibid. l. 39 l. quiddam. p. 191 l. 6. post sequebatur pone punctum. ibid. l. 8 l. qualitate. ibid. l. 12 l. ibi. ibid. l. 13 cum l. jam. ibid. ejus l. eis. ibid. l. 14 l. satellites. ibid. l. 15 instillant. l. instigat. p. 192 in titulo pone Nalgodo. p. 192 l. 16 l. eligendi. ibid. l. 22. que l. que. ibid. l. 32 unius l. vivus. ibid. l. 48 post contradicant pone punctum. ibid. l. 54 l. subjicit. p. 195 l. 24 l. necessitati. ibid. l. 51 l. victualium. p. 200 l. 15 l. solvendi. l. seq. l. expendendi. p. 201 l. 13 l. obtutibus. p. 203 Notarum margin. l. 7 l. DC XVIII. p. 214 l. 24 l. XLVIII. p. 215 l. 27 l. gravis. p. 235 l. 15 Bajorcos l. Bajorios. p. 243 l. 6 l. Eremitorio. p. 245 l. 19 sine l. five. p. 256 l. 29 l. & tua petitio fiat. p. 263 l. 41 l. redimitus. p. 264 litterulam marginalem c. dele, & notulam ei respondentem transfer in paginam sequentem ad verbum Evertardi, & muta sequentes ejusdem pagina litterulas. p. 275 l. 41 l. vir. p. 286 l. penult. Rutis l. juris. p. 287 l. penult l. cathedram. p. 288 l. 7 l. tradit. ibid. l. 9 l. certius. p. 291 l. 11 vitali l. in tali. p. 294 l. 9 l. confidentium. p. 297 l. 14 Ebronem l. Iherum, vulgo Ebron. p. 303 l. 44 l. nocivis. ibid. l. ult. l. fideli. p. 306 l. 44 dicto l. edicto. p. 309 l. 17 l. confulendo. p. 311 l. antep. l. confert. p. 318 pro cifra 317 pone 318. p. 323 l. 6 moure l. mente. p. 327 ad marg. l. Huebalus. p. 335 l. 57 l. xra. p. 349 l. 4 cum l. eam. ibid. l. 56 l. xv l. xvi. p. 351 l. 46 l. Trinitatis. p. 353 num. 1 l. 10 Archiepiscopum Trevirensium l. Episcopum Tungrensem. p. 375 l. penult. l. repetit. p. 377 l. 24 l. sibi. p. 382 l. 49 l. Tuillensi. p. 395 l. 44 l. modo. p. 409 l. 22 quid. quid. p. 411 ad marg. lege potestate. p. 419 l. 4 partal. parte. p. 471 l. 30 l. saluberrima. ibid. l. 31 l. documenta. p. 488 corrige paginæ cifram. l. 18 Ducacis l. caducis. p. 490 l. 4 l. prædicto. p. 492 l. 24 post debant pone virgulam. ibid. l. 33 l. transilierit. p. 498 l. 22 reddere l. edere. p. 507 l. ult. l. Norveganorum. p. 524 l. 24 ad l. ab. p. 533 l. 4 l. lib. ibid. l. 47 pone virgulam post potaretur. p. 535 l. 8 l. offuscarat. p. 566 l. 39 l. rursum frustra que, p. 572 l. 27 post suspensus dele virgulam eamque repone post manu. ibid. l. 45 l. tandem. 573 l. 28. post obleps dele virgulam, eamque pone post carnis. p. 583 l. 36 l. fuisse. p. 596 ad marg. Florenes. p. 623 l. 24 l. commercis. p. 635 l. 47 l. Abbandum. p. 637 l. 31 l. amitæ. p. 655 l. 31 l. Maiheuvius. p. 657 l. 24 vero l. viro. p. 674 l. 25 l. omnino. p. 697 l. 35 l. incitatum. p. 703 ad marg. eluit l. elicit. p. 707 l. 39 ejus l. jus. p. 710 l. 2 l. monasterio. p. 715 l. 14 l. monacho. p. 717 l. 14 l. constat. p. 736 l. 48 l. fratres. p. 742 ad marg. l. Donationes. p. 744 l. penult. l. Pifaricæ. p. 759 l. 42 una l. ima. p. 789 l. penult. l. omnibus. p. 791 l. 36 l. Yporediam. p. 803 l. 9 l. perentibus. p. 804 l. 24 ipsi l. ipsi. p. 828 l. 36 l. famulus. p. 840 ad marg. l. Petershausen. ibid. l. 46 l. profectus. p. 841 num. 1 l. 1. post quod l. vitam. p. 845 l. 12 l. Angelicos. p. 876 l. 37 dele id. ibid. l. 51 l. Domenecio. p. 872 in Nota 1. l. 3 l. initi à.

IN TOMO super ori p. 575 l. 6 l. anno sequenti post annos tres, ut superius diximus. Et in Addendis pro tomo 2 p. 599 dele ibi addenda ad vitam S. Amandi.

INDEX HISTORICUS

SÆCULI V BENEDICTINI.

Littera a, initium paginae usque ad medium; m, medium usque ad finem; n, Notulas marginis inferioris designat.

* *Monasteriorum nomina & series habentur sub voce Monasterium.*

† *Topographica vocabula Italicis typis distinguuntur.*

A

- A** Bbatiola S. Johannis Divione, 23 m,
 Abbo Abbas Floriacensis, 727 m, 730 m, n,
 734 m, 735 m, 141 m, 778 a, 904 a,
 Abbo Abbas Malsiacensis, 84 m,
 Abbo Pater Odonis Abbatis Cluniacensis, 125 m,
 152 a,
 Abderramen Maurorum Rex, 404 & seqq.
 Abertus Abbas V. Heribertus.
 Abo Episcopus Stessionensis, 214 a,
 Abundii & Abundiani translatio, 873
 Abraham Fisingensis Episcopus, 468 a, n, 604 a,
 Acbertus vir nobilissimus, 766 m,
 Acedus Dux Arvernorum, 77 m,
 Acedus Comes auctor monasterii Celsiacensis,
 319 m,
 Acharius nobilis, 766 m,
 Acharius Episcopus Neviomensis, 202 m,
 Achericus pius monachus Lebrathensis, 412 m,
Aquiranda villa pagi Matifconensis, 317 m,
 Adacius Abbas Sarlatensis, 133 m,
 Adala Comitissa Flandriæ, 209 m, n,
 Adala V. Adela
 Adalardus Episcopus, 80 a,
 Adalarius seu Adacius Coabbas Sarlatensis & Ture-
 lensis, 149 m,
 Adalbero Remensis Archiepiscopus, 355 & seqq.
 Adalbero Augustensis Episcopus, 13 a, 422 a, n,
 Adalbero Episcopus Basilienensis, 123 m,
 Adalbero Episcopus Laudunensis, 359 a, 520
 Adalbero Episc. Mettensis, 122 m, 279 a, 286 &
seqq. 305 a, 342 a, 496 a, n, 498 m, n, 594 a,
 855 a,
 Adalbero Abbas Utemburanus & Episcopus, 418 m,
 Adalbero nepos S. Udalrici, 416 m, 421 n, 447 m,
 n, 448 a, m, 449, 450 a,
 Adalbero monachus Hirsaugiensis doctor, 118 m,
 Adalbertus Archiep. Magdeburgensis, 343 m, elo-
 gium historicum, 573 & seqq. 834 m, 850 m,
 865. 897.
 Adalbertus Episcopus Pragensis & Martyr. 780 832.
 vita ejus: 46 & seqq. 893 a,
 Adalbertus Abbas S. Mansueti, 892 m,
 Adalbertus Canonicus Aquilgranenensis, 872 m,
 Adalbertus Comes Tegernensis monasterii conditor,
 tum Abbas, 604 m,
 Adalbertus Corbeia: Saxonica: monachus, 576 m,
 Adalbertus Comes, 781 a,
 Adalbertus monachus S. Remigii, 113 m, 114 a,
 Adalpertus Comes Kiburgenensis, 437 a, n, 438 a,
 Adalferdis uxor Aimonis domini Burbonensis, 86 a,
 Adalagus seu Adalgagus Bremensis Archiepiscopus,
 329 a, Epistola ejus, 331 348 a, 502 a, 574 a,
 577 a,
 Adalgarius Abba Corbeia: novæ, 724 m,
 Adalgarius Abbas Palmati, 111 a,
 Adalgerus monachus Gorziensis, 387 a,
 Adalgerus Abbas Vabrensis, 10 m,
 Adalpus frater Lupi Ferraricensis, 325 m,
 Adalhais Augusta Ottonis I uxor, 349 m, 499 m, n,
 773 m, 779 a, 783 m, 799 m, 805, 843 m. Ejus
 elogium 889 & seqq.
 Adaleis Comitissa Sabaudia:, 781 a,
 Adalindis soror Vvillelmi Pii Ducis Arvernorum,
 77 m,
 Adaltrudis mater Gerardi Comitis Auxiliacensis, 6 m,
 Adalvvinus Episcopus Ratifonensis, 107 m,
 Adam Abbas S. Isaac, 895 m,
 Adam Abbas S. Mansueti, 892 m,
 Adam Abbas S. Pauli Roma:, 138 m,
 Adamus vir nobilis, 243 m,
 Ado Abbas in Matifconensi ecclesia. 139 m, 766 m,
 Adeclus monachus Gemblacensis, 310 m,
 Adela Comitissa Flandrensis, 567 m,
 Adela Comitissa, 246 m,
 Adela seu Ata'a Comitissa, 890 m,
 Adelaïs Comitissa Cabilonenfis, 770 m, 771 a,
 Adelaïs Comitissa Carcassensis, 552 a,
 Adelaïs Comitissa Gabalitanorum, 835 m, 836 m,
 837 m,
 Adeleis uxor Lamberti Comitis, 770 m, 772 m,
 Adeleidis Comitissa, 135
 Adelbertus Abbas Petershausenfis, 844 m,
 Adelbertus Clericus, 353 m,
 Adelbertus Comes, 377 m,
 Adelelmus Comes, 7 a,
 Adelelmus Comes, 71 m,
 Adelelmus monachus, 545 a, m, 546 m,
 Adelelmus Miles, 214 a,
 Adelelmus Miles, 246
 Adeleoldus Cancellarius Ottonis M. 352 a,
 Adalgarius Abbas Auriliacensis, 7 m, 8 a,
 Adhelardus Abbas Senonienfis, 413 m,
 Adelhardi Monachi Hirsaugiensis elogium, 41, 42,
 Adelhais Abbatissa, 780 a,
 Adelhais & Adeleis V. Adalhais;
 Adhelhelmus Archidiaconus Tungrenfis, 260 m,
 Adhelhelmus Abbas S. Vvalarici, 561 a,
 Adhelhelmus V. Adelelmus.
 Adelinus Episcopus Laudunensis, 550 a,
 Adelmanus puer Deo sacratus, 342 m,
 Adelmarius Diaconus Virdunensis, 892 a,
 Adelmodus seu Adelmarius Abbas S. Vitoni, 365 m,
 Adelpertus Episc. Capuanus, 645 m,
 Adelpertus Abbas Casinensis, 118 a,
 Adelpertus V. Adalbertus & Adalbertus.
 Adelphius Abbas Simonensis, 555 n,
 Ademarus Comes, 9 m,
 Ademarus filius Lamberti Comitis Valentinensis,
 318 m, 771 a,
 Ademarus seu Aymard miles auctor cœnobii Silvi-
 niacensis, 85 & seqq.
 Ademarus V. Aymardus.
 Adelstanus Rex Anglorum, 236 m,
 Adelstanus Cornubiensis Episcopus, 39 a,
 Adhegrinus miles, socius S. Odonis in eremo & mo-
 nastica vita, 70 a, m, 128 m, 158 a, m, 159 a,
 m, 190 m, & seqq.
 Adica Abbas Hispanus, 297 m,
 Ado Episcopus Matifconensis, 769 m,
 Ado Abbas, 139 m,

I N D E S H I S T O R I C U S .

Adolfus monachus Cluniacensis ,	176 a ,	Alda filia Hugonis Regis Italiae ,	140 m ,
Adofinda Abbatilla Villæ novæ , foror S. Rudolfi ,	522 m , 524 m ,	Aldebalduſ Epifcopus ,	860 a ,
Adralduſ Abbas Auteliacensis ,	505 m ,	Aldebalduſ Monachus vitæ Maioli ſcriptor ,	760 & ſeqq. 810.
Adreardonis nobilis ,	352 a ,	Aldeſus Epifc. Vvigradenſis ,	895 a ,
Adriani & Nataliæ feſtum ,	523 m ,	Aldeſindus Borbonenſis domina ,	321 a ,
Adfo Abbas S. Baſoli ,	359 a ,	Aldeſius mons in Comitatu Portuenſi ,	250 a ,
Adulfus ſeu Aldulfus Epifc. Eboracenſis ,	728 a , 733 m ,	Aléredus Archiep. Eboracenſis ,	640 a , n ,
Adulfus Abbas Burgenſis ,	518 m , 757 a , m ,	Aldulfus Epifcopus Cridienſis ,	507 m ,
Adulfus Comes ,	584 m ,	Alcdrandus Abbas Gemblacenſis ,	496 m ,
Ædredus Rex Anglorum ,	245 a ,	Alcetrannus Abbas Laubienſis ,	483 a ,
Ædricus Regis præpoſitus ,	752 m ,	Alexander Epifcopus Leodicenſis ,	593 m , n ,
Ægido Abbas S. Hilarii ,	552 a ,	Alfeagus Epifcopus Vvintonienſis ,	33 a ,
Ældvvinius filius Ailvvini Ducis ,	759 m ,	Alfer Vicecomes ,	506 m ,
Ælfegus ſeu Elfegus Ep. Vvinton. ,	760.	Alferus Comes ,	510 a , Dux Merciorum , 512 m , 514 a , 518 m ,
Ælfredus ſeu Alfrédus Rex Angliæ ,	4 a , m ,	Alferus Comes ,	745 m ,
Ælfricus Epifcopus ,	632 a ,	Alfgarus nobilis Anglus ,	744 a ,
Ænguſtus Abbas Scotus ,	903 m ,	Alfilda Comitilla ,	747 m ,
Æthelvvardus filius Ailvvini Ducis ,	759 m ,	Alfnothus Epifc. Vvignorienſis ,	142 a , n ,
Æſra martyr paſſa prope Augultam ,	442 a , n ,	Alfnothus optimus ,	752 m ,
Agamo Epifcopus Carnotenſis ,	280 & ſeqq. 908 m ,	Alfonſus Rex Legionis ,	542 m , n ,
Agenoldus ſeu Aginoldus & Einoldus Abbas Gorzicenſis ,	305 a , 310 n , 342 a , 494 m , n , 496 a , n , 549 a ,	Adelphonſus Rex Portugallia ,	555 a , n , 585 a , m ,
Agenoldus V. Einoldus .		Alfonſus Petri Eremita Altricenſis ,	37 a ,
Agenardus ſeu Eginhardus Abbas Blandinienſis ,	203 m , n ,	Alfredus Rex Anglorum ,	640 m ,
Agelnothus Archidiaconus Cantuar. ,	513 a , 514 a ,	Alfredus Epifcopus Schirebtrunenſis ,	506 m ,
Agino Abbas S. Silveſtri ,	895 m ,	Alfricus monachus Abandonienſis , tum Abbas & Cantuar. Archiepifcopus ,	Ethelvvoldi pontificis encomiaſtes , 606 a , m ,
Agius Abbas Vabrentis ,	10 m , tum Archiepifcopus Narbonenſis .	11 a ,	Alfricus Abbas S. Albani ,
Agnus Vicecomes ,	839 a ,	Alfricus Epifcopus Eſt anglia ,	757 a ,
Aiguſtus Comes ,	506 m ,	Alfvvara matrona ,	754 a ,
Ailvvardus Comes ,	753 m ,	Alfvvoldus Epifcopus Donevonia ,	512 m , 514 a ,
Ailvvinius Epifc. Dorcaſtrenſis ,	757 a ,	Alfvvoldus frater Ailvvini Ducis ,	747 m , 750 a , 752 a ,
Ailvvinius Comes ſeu Dux & Aldermannus ,	510 a , 512 a , 514 a , 727 & ſeqq. 733 a , n ,	Algarus Epifcopus Helmonenſis ,	684 a , 685 a ,
Aimo Abbas S. Martialis ,	145 m ,	Algiſus monachus Centulenſis , cuſtos Civitocuris ,	570 m ,
Aimo ſive Eimo Abbas S. Martini Æduenſis ,	91 m ,	Alhfvvida Regina Anglorum ,	640 m ,
Aimo Abbas Tutelenſis ,	133 m ,	Aligerus Abbas Caſiunenſis ,	118 a , 149 m , ejus elogium , 645 & ſeqq.
Aimo dominus Burbonenſis ,	85 m ,	Alinardus Archiep. Lugdunenſis ,	895 a ,
Airannus Miles ,	355 m ,	Allenaldus Abbas ,	68 m ,
Airardus Abbas S. Pauli ,	895 m ,	Almeradus Regenſis Epifcopus ,	764 a ,
Airardus Abbas S. Theoderici ,	346 m , 356 a , 520 m , 521 a , m .	Almodis Comitilla ,	769 m ,
Alaricus Regulindæ Duciffæ filius apud Uſnaugiam ſolitarius ,	243 m , 244.	Alpes Ammiales & Burdonum ,	169 a , 173 m ,
Alavvici Abbatis Augienſis elogium ,	246 & ſeqq. 443 m , n ,	Alpes Pennina ,	798 m ,
Alba fluvius in Hercinia ſilva ,	315 a , 316 a ,	Alpes ſumma ,	123 m ,
Albana ſeu Alba Uxor Vvarini Comitis Matifconenſis ,	74 m , 75 a , n , Ava <i>ibid.</i> 78 a ,	Alpiniani corpus Letnovica delatum in Roſiacenſe monaſterium ,	91 a ,
Alba V. Albana .		Alſtanus Londonienſis Epifcopus ,	514 a ,
Albegovve pagus ,	432 m , 467 m ,	Alſtanus vel Elſtanus Abbas Glaſconia ,	512 m , 514 a ,
Albericus Marſorum Epifcopus ,	652 m ,	Altaſta uxor Leobaudi viri ſpectabilis ,	98 a ,
Albericus Abbas Dervenſis ,	892 a ,	Alvci Abbatis Carnotenſis elogium ,	279 & ſeqq. 905 m ,
Albericus Princeps urbis Romæ ,	168 m , 181 m , 442 m , n ,	Alvvio Rex Merciorum ,	506 a ,
Albericus Dux ,	245 a ,	Amalbergæ Virginis corpus revelatum ,	204 a , n , ſepulcrum , 211 a , 212 m ,
Albericus Comes Matifconenſis ,	768 m , 770 a , 773 a ,	Amalungus Fardenſis ſeu Verdenſis Epifcopus ,	501 a ,
Albericus Comes ,	139 a ,	Amalungus Epifcopus ,	724 m ,
Albericus filius Leotaldi Comitis Matifconenſis ,	319 m , 321 m ,	Amalricus Abbas Miciacenſis ,	361 m , 362 a ,
Albertus de Aich Epifcopus Leodicenſis ,	314 a ,	Amalricus Prior Reſbacenſis ,	231 m ,
Albertus Abbas Majoris-monafterii ,	113 m ,	Amalricus Comes ,	320 a ,
Albertus Abbas Ripenſis ,	732 a ,	Ambaſciatores diplomatum ,	8 m ,
Albertus Bemftadenſis Einſidenſis cœnobii Decanus ,	554 a ,	Amblardus Epifc. Lugdunenſis ,	768 m ,
Albertus Comes ,	520 m ,	Amblardus Epifcopus ,	9 m , <i>al.</i> Adelardus Claramontenſis , <i>ibid.</i>
Albertus frater Ducis Lovaniienſis ,	314 a ,	Ambroſius Epifcopus Bergamenſis ,	354 a ,
Albis fluvius Germaniæ ,	528 m ,	Amfridus Prior Croylandia ,	518 a ,
Albizo monachus in ſynodo .	894 m ,	Ammiales Alpes ,	169 a ,
Albrada nobilis ,	136 m ,	Animon Epifcopus Tullenſis ,	892 m ,
Albricus ſeu Alfricus Archiep. Cantuar. ,	654 m ,	Ana Abbas S. Hilarii ,	552 a ,
Albricus Abbas S. Zenonis ,	895 m ,	Anaſtaſius filius Regis Northanumbrorum ,	507 m ,
Albulſus advocatus ,	400 a ,		508 m ,
Alcinus Comes ,	506 m ,	Anaſtaſius Abbas Breunovienſis , tum Epifcopus Strigoniienſis ,	848 m , 849 a ,
		Andabatarum mos ,	826 a ,
		Andra fluvius in Bituricibus ,	84 a ,

INDEX HISTORICUS.

- Andreas Episcopus, 358 a,
 Andreas B'ito monachus Gorziæ, 364 a, 373 a,
 382 a, S. Pauli Romæ reformator, 383 a,
 Andreas Dapifer Comitibus Campaniæ, 212 a,
 Angilbertus Abbas Centulensis, 571 m,
 Angilramus Tullensis & Mettensis primicerius,
 364 a, Monachus Gorziensis, 384, 385, 387
 404 m,
 Annifo Episcopus Cerenfis, 471 m,
 Anno ex Abbate Magdeburgensi Episc. Vvorma-
 tienfis, 343 m, 574 a, 578 a, m,
 Annonis Abbatibus Miciacensis & Gemeticensis elo-
 gium, 360 & seqq.
 Annucus Episcopus Taurinensis, 909 m,
Ansa castrum ad Ararim Villæ francæ proximum,
 104 m, n,
Ansa villa in Burgundia, 318 a,
 Ansberti Episcopi translatio Blandinium, 199 & seqq.
 Anselmus Archiep. Cantuariensis, 712 a,
 Anselmus Ædituus Broniensis, 262 m,
 Anselmus Comes, 318 m,
 Anselmus filius Teutherii Comitis, 896 a,
 Anselmus Advocatus Civinocutis, 570 a,
 Ansoaldus divex, 776 m,
 Anstici Abbatibus S. Arnulfi elogium, 285 & seqq. 363 a,
 364 a, 387 a, m,
 Anstus Episcopus, 318 a,
Antoinensis Vicaria, 322 a,
 Antonius Ulyssiponensis Episcopus, 544 a,
 Antonius Abbas Insulæ Barbaræ, 766 a, 788 m,
 Antonius Abbas S. Juliani, 144 a,
 Antonius sive Hatto & Atto reclusus Utemburæ,
 450 n, 453 m, n,
 Antouius monachus sanctus, 134 a, m,
 Apollinaris Abbas S. Apri, &c. 891 m,
 Apringi liber, 35 m,
Aquensis Comitatus, 763 m,
 Aquifredus Comes, 551 m,
Aquilina seu Enguilinensis siva,
 186 a,
 Aquinus vir nobilis, 322 m,
Ara fluvius Germaniæ,
 528 m, n,
 Aragonis Regina, 528 m, n,
 Arandisus Abbas Agei monasterii, 32 a, 34 m,
Ara fluvius duplex, 58 m, n,
 Arcardus Abbas, 838 a,
 Archembaldus Abbas S. Apri, 891 m,
 Archembaldus Abbas Floriacensis, 728 n,
 Archembaldus dominus Burbonensis, 785 m,
 Archembaldus filius Aimonis domini Burbonensis,
 86 a, 321 a,
 Archembaldus frater Aimonis domini Burbonensis,
 86 a,
 Archembaldus Clunienfis scenobii prælatus, 149 a,
 170 m,
 Archembaldus ꝑ. Ercamboldus,
 Archenoldus Abbas, 89 m, an Brivatensis, 90 a,
 Ardericus Episcopus, 645 m,
 Ardradus Cabilonenfis Episcopus, 71 a,
 Ardradus Episcopus, an Cabilonenfis, 768 m,
 Ardradus Episcopus, 321 m,
 Arduinus Episcopus Carnotensis, 284 a,
 Arduinus Episc. Tuderanus, 895 m,
 Arefastus monachus Carnotensis, 285 m,
 Arelat. Episcop. Rostagnus, 71 a,
 Arembertus Abbas S. Petri Carnotensis, 284 a,
Argonne saltus & tractus, 372 m, n,
Argonia ditio apud Helvetios, 58 n,
 Argirini Episcopi Lingonenfis elogium, 22 & seqq.
 Arias Comes in Minio, 522 m,
 Aribertus abbatibus insignis monachus, 149 m,
 Aribo Comes, 831 a,
 Arigaudus Abbas S. Petri Vivi, 133 m,
 Arnaldus Gibertus nobilis, 553 m,
 Arnoechus nepos S. Judoci, 545 m,
Arrogia fluvius Hispaniæ qui in Minium defluit,
 555 a, n,
 Arnoldus Episcopus Claromontensis, 9 m, 84 a,
 Arnoldus Comes, 120 a,
 Arnolfus Episc. Santonenfis, 895
 Arnolfus Tullensis Episcopus, 20 m,
 Arnolfus Dux Bavarorum, 425 a, n, 604 a,
 Arnolfus Dux Bajoariorum, 604 a,
 Arnolfus Comes palatinus, 436 m, n,
 Arnolfus ex Comite monachus S. Emmerammi, 107
 & seqq. 812 a,
 Arnulfus Archiepiscopus Remensis, 359 m, 903 m,
 904 a, m,
 Arnulfus Episcopus Aptensis, 764 a, 768 m,
 Arnulfus seu Ernulfus Episcopus Aurelianensis, 361
 m, 362 a,
 Arnulfus Abbas Gemblacensis, 300 a,
 Arnulfus Abbas S. Marini Æduensis, 91 a, 96 a, 98 a,
 Arnulfus Abbas S. Petri Carnotensis, 285 a,
 Arnulfus M. Flandriæ Comes, 204 m, 228 a, 270
 & seqq. 557 a, n, 559 a, 563 a,
 Arnulfus Marchisus, 214 a,
 Arnulfus nobilis, 601 a,
Arvus fluvius Italiæ, 720 a, n,
 Apertus Episcopus Curiensis, 798 m,
Arrotia fluvius in Æduis, 100 m,
 Artaldus Archiep. Remensis, 345 m, 346 a, 908 m,
 Atto Episc. Maricanus, 895 m,
 Artoldus Episcopus Remensis, 213 m, 214 a,
 510 a,
 Avernensis Episcopus dictus præsul Aquitanorum,
 77 m,
 Arvernici Comitatus pars in episcopatu Augustodu-
 nensi, 320 m,
Arvernicus pagus, 75 a, Ducatus, 77 m,
 Arveus Abbas S. Michaëlis de Clufa, 909, 920 a,
Arula mons, 555 m,
 Acelinus monachus Utricensis, 230 a,
 Aschirius Episc. Vvigorienfis, 754 a, m,
 Aspertus Episcopus Ratiponensis, 107 m,
 Ato Episc. Solinensis, 895 m,
 Asolfus Abbas S. Maximini, 343 a, m,
 Afferus Episcopus Schireburnensis, 237 m, 238,
 Afferius monachus Rhetoricæ professor, 4 m,
 Afferus Abbas Coxanensis, 553 a, 878 m,
 Astoric. Episc. Gennadius, 32 & seqq. Ranulfus,
 32 m, Fortis, 36 m, Salomon, *ibid.*
 Ateleken Præpositus Magdeburgensis, 583 m,
Arensis seu *Aptensis* Comitatus, 763 m, 764 a, m,
 Atenulfus Episc. Cæsenas, 895 a,
 Atenulfus Princeps Capuanus, 116 m,
 Atenulfus Castaldeus, 945 m, 646 a,
 Athanasi Symbolum, 486 m,
 Athela uxor Geronis Comitis, 581 m,
 Athelhelmus Vvellenfis Episcopus, 39 a,
 Athelgarus Archiep. Cantuariensis, 655 a,
 Athelhelmus Archiep. Cantuariensis, 657 m, 664 a,
 Athelhelmus Episcopus Fontanensis, 507 m,
 Athelhelmus Dux, 289 a,
 Athelstanus Episcopus Cornubiensis, 507 m, 514 a,
 Athelvardus minister, 506 m, 513 a, 514 a,
 Athelvoldus Abbas Abendonensis, 506 m, Episco-
 pus Vvintoniensis, 512 m, 513 a, 518 m,
 Athelvoldus Comes, 510 a,
 Athelvoldus V. Ethelvoldus.
 Athestanus Rex Angliæ, 501 m,
 Athulfus Episcopus, 622 a,
Atrechia villa Flandriæ, 210 a,
 Atrelinus Vicedominus Ecclesiæ Augustanæ, 452 m,
 Attignus Episc. Immolenfis, 895 m,
 Attila nobilis, 877 a,
 Atto Episcopus, 80 m,
 Atto Episc. Camerinenfis, 895 a,
 Ava seu Avana soror Vvillielmi Ducis, an eadem cum
 Alba seu Albana uxor Vvarini Comitis Matif-
 censis, 75 m, Charta ejus tum Abbatissæ, 76, 77 a,
 78 a,
 Ava seu Avana uxor Gaufredi Comitis, 77 a, 82 m,
 139 m,
 Audo Comes, 67 a,
 Audoeni festus dies in Auglia, 692 m,
Aufnawu insula, 123 a,

INDEX HISTORICUS.

Augusta Vindelicorum dicta *Valentia*, 872 m,
Augustanorum Episcoporum catalogus, 418 477,
Augustodunensis Synodus anni DCCC LXXV 111,
 91 m,
Augustodunensis Episcopatus partem Comitatus Ar-
 vernici complectitur, 88 a,
Avennicorum opidum seu *Avenio*, 762 m, 787 m,
Avia villa, 355 m,
Avigerna sive *Geraldi* Comitis Aureliacensis, 8 m,
Avo Abbas Corbeia novæ, 724 m,
Aurelianus Episcopus Lugdunensis, 22 m,
Aurelius Episcopus, 485 m,
Auriliacum castrum & monasterium, 7 & seqq.
Aymarj Abbatis Cluniacensis elogium historicum,
 316 & seqq. 792 m, 793 m,
Aymardus pater *Aymonis* domini *Borboacensis*, 321 a,
Aymo Episcopus, *Valentinus*, 318 a, m,
Aymo *Borboacensis* dominus, 321 a,
Aynus Archidiaconus *Matiscenensis*, 771 a,
Ayrardus Episcopus *Vendascensis*, 319 m,
Azelinus Comes *Tullensis*, 892 m,
Azila nobilis matrona, 422 n,
Azo Episc. *Centumcellensis*, 895 a,
Azo Abbas *Ticinensis* in *Cælo aureo*, 716 a, 722 m,

B

B An *Bridfertus* *Ramesiensis* monachus Auctor vitæ
S. Dunstani, 654 & seqq.
Badilo Abbas *S. Martini* *Æduensis*, 91 m,
Badilo Comes, 90 m, 94 a, 95 m, fit *Monachus*,
 96 a,
Badilo nepos *Badilonis* Comitis, 91 m, *Monachus*
Æduensis, 96 a,
Baius *Tarvenensis* Episcopus, 201 a, n,
Baldericus optimas, 643 a,
Baldoinus Abbas *S. Pauli Romæ*, 645 m, 650 m,
Baldricus Episcopus *Leodicensis*, 482 a,
Baldricus Episcopus *Trajectensis*, 30 a, m, n,
 334 a,
Baldricus *Trajecti* ad *Mosam* Episcopus, 334 a,
Balduinus *Noviomensis* Episcopus, 113 m,
Balduinus Abbas *Casinenfis*, 118 a,
Balduinus Abbas *Casinenfis* & *S. Pauli*, 138 a, 149
 a, 169 m, n, 175 m, 196 m,
Balduinus *Calvus* *Flandriæ* Comes, 4 a,
Balduinus *Ferreus* Comes *Flandrensis*, 204 a,
Balduinus III *Arnulfi* Comitis *Flandrorum* filius,
 209 m, n,
Balduinus Comes *Flandrensis* *Balduini* *Barbati* filius,
 567 a, n,
Balduinus vir dives, tum *Monachus* *Humolariensis*,
 222 m, 223.
Baltrildis Regina, 909 a,
Baltramji Abbatis *Lutrensis* elogium, 277 & seqq.
Bania mater *S. Cadroæ*, 490 a,
Baro nobilis, 877 a,
Baterius Comes, 71 m,
Barthuricus Episcopus *Ratisponensis*, 107 m,
Baudemundus Abbas *Blandiniensis*, 203 m,
Bavo Confessor, 203 a,
Beanus patruus *S. Cadroæ*, 488 a, 490 m,
Beatus Archicancellarius *Hugonis* Regis *Italiæ*,
 715 m,
Beggo Episcopus *Arvernensis*, 783 m, 323 m, 786 a,
Belaico Abbas *Monasterij* *Gironensis*, 298 a,
Beliardis uxor *Raimundi* Comitis, 553 m,
Benedicti Papæ VII privilegium, 301 a, 307 m,
Benedictus Cardinalis *S. Stephani*, 472 a,
Benedictus Cardinalis, 580 a,
Benedictus Episc. *Berulensis*, 895 m,
Benedictus Episcopus *Britto*, 360 m,
Benedictus Episcopus *Piperniensis*, 471 m,
Benedictus Episc. *Salernitanus*, 895 a,
Benedictus Abbas, 552 a,
Benedictus Abbas *S. Andreae*, 169 n,
Benedictus Abbas *S. Basoli*, 346 m,
Benedictus Abbas *Carcaffensis*, 552 a,

Benedictus Abbas *Clusæ*, 910 a,
Benedictus Abbas *Vviremutensis*, 607 m,
Benedictus Archidiaconus *S. R. E.*, 472 a,
Benedictus Presbyter *S. Adalberti* comes, 83 a,
Benedictus monachus Magister, 425 m, n,
Benedictus & *Celsus* sancti, discipuli *S. Hilarii* *Car-*
callonenfis, 552 m, 553 a,
Bennau mons in *Helvetia*, 123 a,
Benno Episcopus *Mettenfis*, 379 a, n,
Bennonis Episcopi *Mettenfis* elogium, 122 & seqq.
 378 a, n,
Benno Canonicus *Argentinenfis*, 241 a,
Beorredus Rex, 510 a,
Beraldus Abbas, 317 m,
Berhardus Abbas *Mettenfis*, 365 m,
Berchem seu *Boëmia* provincia, 871 m,
Berchteldus filius *Herimanni* Ducis, 845 m,
Berchtolfus miles, 440 a,
Berengarius Rex *Italiæ*, 479
Berengarius & *Adalbertus* Reges *Longobardiæ*,
 425 a, n,
Berengarius Comes *Barcinonenfis*, 878 a,
Berengarius Comes *Namucenfis*, 233 a,
Berga *S. Vviniaci*, 209 m, n,
Beringerus Abbas *Petershausenfis* *S. Gregorii*,
 841 m,
Berthardus Abbas *S. Galli*, 14 m,
Berlandus Abbas *S. Vincentii* *Landunenfis*, 359 a,
Berlio Pater *Sobonis* Archiepisc. *Viennensis*, 317 m,
Bermundus Comes, 320 a,
Bernacer Clericus tum diaconus, doctus scriptor,
 373 m, 376 m, 377 m, 378 a, 381 a, 390 m,
Bernadius Archidiaconus *Brugensis*, 210 a,
Bernardus Episcopus *Convennenfis*, 877 m,
Bernardus Episcopus *Halberstadenfis*, 528 m, 642 m,
Bernardus Episc. *Pataviensis*, 895 m,
Bernardus Abbas *Clarevallis*, 231 m,
Bernardus Abbas *S. Vvalarici*, 556 m,
Bernardus monachus *Centulenfis*, *Custos* *Civino-*
curtis, 571 a,
Bernardus Comes, 149 m,
Bernardus Comes *Arvernensis*, 78 a,
Bernardus *Petrocorienfis* Comes, 333 m,
Bernardus Comes *Pictavenfis*, 78 a,
Bernardus filius *Raimundi* Comitis *Tolosa*, 10 m,
Bernardus vir nobilis, 782 a,
Bernardus *Ermengardis* Reginae vassallus, 71 a,
Bernegus Episcopus *Australium* *Saxonum*, 39 a,
Bernerius Abbas *Majoris* monasterii, 777 m,
Bernerius egregius monachus & *Dacanus* *Mitia-*
centis, 360 m, 361 m,
Bernerus Abbas *Humolariensis*, monasterii apud *Ve-*
romandos, 213 & seqq. 346 a,
Bernerus Abbas *Mosomenfis*, 359 m,
Bernerus magister, *Diaconus* *Tullensis*, 369 m, 370
 m, 371 m,
Bernerus filius *Eilberti* Comitis, 602 a,
Bernetus Episcopus *Saxonum* *Australium*, 507 m,
Bernhardus Episcopus *Halberstadenfis*, 574 a,
Bernhardus filius *Herimanni* Ducis *Saxonix*, 501 a,
Berno Episcopus, 73 a,
Berno Episcopus *Matiscenfis*, 106 m, 139 a, 149 a,
 765 m,
Berno Abbas *Augienfis*, 415 m, 416 a, 473 a,
Beronis Abbatis elogium historicum, 67 & seqq.
 97 a, n, 158 m, 160 m, 161 a, 162 m, 164 191 & seqq.
Berno Comes *Palatinus*, 381 a,
Bernuinus Episcopus *Virdunenfis*, 378 m,
Bernvvardus Episcopus *hildenesheimensis*, 339 m,
Bero Episcopus, 318 m,
Berricus optimas, 753 a,
Berta Regina, 889 a, m,
Berta *Abbatissa* *Aleslevenfis*, 581 m,
Berta *Humolariensis* *Abbatissa*, 213 m, 215 & seqq.
Berta mater *Adelelmi* militis, 246 a,
Berta uxor *Bernardi* Comitis, 149 m,
Berta uxor *Odonis* Comitis, 285 a,
Berta Comitissa *Trecenfis*, 230 m,

INDEX HISTORICUS.

- Berta Comitissa, 319 a, m,
 Bertaldus Episcopus Tullensis, 891 a,
 Bertheza Comitissa Tolosa, 10 m,
 Berthelmus Dorlacensium Episcopus, 678 m, 702 a,
 Bertholdus Abbas Glastonicensis, 713 a,
 Bertingarius praepositus S. Remugii, 345 a,
 Bertoldus Comes, 581 m,
 Bertrandus Aquitaniae Consul, 836 m, 837 m,
 Bertrandus Senior an Comes Arvernicae, 768 m,
 Bertendus inclita filia Alfindis, 546 m,
 Bertulfus Confessor, 212 m, n,
 Bingulf vicecomes, 506 m,
 Birferth Praepositus Abandoniae, 635 m,
 Birinus Episcopus, 633 a,
 Birnslaus Episcopus Vvintoniensis, 233 a,
 Birretum castrum in Hispania, 535 a, 536 a,
 Birlhelmus ex Dorsetensi Episcopo Cantuariensis, 296 a,
 Birnic. Episcop. Madalbertus, 80 a, Gerontius, & Launus, 83 m,
 Bladaldus vicarius potestatis, 321 a,
 Blanchia uxor Ludovici Regis filii Lotharii, 772 a,
 Blidulfus Archidiaconus Mettensis, tum Monachus Corziensis, 388 a, Ejus elogium, 412 & seqq.
 Blidulfus Archidiaconus Tullensis, 326 a,
 Bieviligatus Episc. Venetensis, 134 a,
 Binlivetus V. Bleviligatus,
 Boda fluvius Germaniae, 528 m,
 Boemia dicta Slavonia, 873 a,
 Boimic creatus Episcopatus, 826 m,
 Boleslaus Polonorum Dux, 848 m, 852 m, 862 a, n, 868 m, 869 a, 870 m, 871 a, 872 a, m,
 Boleslaus Pius Boemorum Dux, 833 m, 834 m,
 Boleslaus Saxus Boemorum Dux, 833 m,
 Boleslaus Dux Boemorum, 868 m, 869 m, 870 a,
 Boleslaus V. Vvotzelavus,
 Bonactus Abbas S. Johannis, 895 m,
 Bonactus Abbas S. Salvatoris, 895 m,
 Bonificius Vvalerannus Abbas de Monte S. Quintini, 223 n,
 Bonifacius Scrinarius S. R. E. 301 a, 307 m,
 Bonizo Cardinalis S. Lucia, 471 m,
 Bonizo Abbas S. Mariae in Palatiolo, 903 a,
 Bonizo Abbas S. Petri, 895 m,
 Bonizotus Episc. Cariellensis, 895 a,
 Bonolium villa Rebaecensis, 227 m,
 Bonus Episc. Petronaui an Petraus, 895 m,
 Borellus Episcopus Rotensis, 553 a, 878 a,
 Bormom fluvius pagi Lomacensis, 251 a,
 Boso Meisburgensis Episcopus, 112 a, m, 580 a,
 Boso Abbas Malsomensis, 359 m,
 Boso Princeps sive Rex, 135 m, 137 a,
 Boso filius Richardi Burgundionum Princeps, 401 a, 402 m,
 Boso filius Vvillelmi Pii Ducis, 78 a,
 Boso frater Manasse Archiepiscopi Arlatensis, 319 m,
 Boso frater Eilberti Comitis, 602 a,
 Boso optimus, 278 m,
 Botvvinus Abbas Ripensis, 732 a,
 Bovinienfe opidum, 523 a,
 Bovo Episcopus, 724 m,
 Bovo Abbas Corbeiae novae, 724 m,
 Bovo II Abbas Corbeiae novae, 724 n,
 Bovo III Abbas Corbeiae novae, 725 a,
 Bovo Graecis litteris doctus, 725 a,
 Braca villa diocesis Remensis, 356 a,
 Brancidunum castrum pagi Cabilonensis, 324 a,
 Bratuspanium corrupte pro Bracbant, 308 a, n,
 Brechtlaus Dux Boemorum, 848 m,
 Brebant Comitatus, 300 m,
 Briem castrum Belgii, 496 m,
 Brigida Abbatissa filia Ducis Henrici, 827 n,
 Brigida soror Henrici Imperatoris Sanctimonialis Ratibonae, 821 m, an Abbatissa, 827,
 Britina Abbatissa Vviltoniensis, 639 a, n,
 Brithodus Abbas Eliensis, 616 a, 730 m, 748 a, 751 a, 757 a,
 Brithnodus Dux, 506 m, 512 m, 514 a,
 Brivatenfe suburbium, territorium, 768 m,
 Brivensis vicaria territorii Biturici, 84 a,
 Brixillum castrum ad Padum, 719 n,
 Bronium seu Monasterium S. Gerardi, 248 & seqq.
 Brunichildis Reginae pietas, 94 m, 91 a,
 Bruno creatus Romanus Pontifex Gregorius, 860 m,
 Brun seu Bruno Episcopus, 724 m, 725 m,
 Bruno Archiepiscopus Colonienfis, 265 m, n, Ejus elogium, 333 & seqq. 404 m, n, 481 m, 485 m, 815 m, 816 a, 892 m,
 Bruno Episcopus Augustanus, 418 m, 827 a, n,
 Bruno Episcopus Poloniae Apostolus & Martyr, 871 m, n, 872 a m,
 Bruno Episc. Tullensis, Leo IX Papa, 891, ejus Diploma, 894 & seqq.
 Brunonis Episcopi Verdensis elogium, 501 & seqq.
 Bruomada villa, 605 m,
 Bruzzia, num Brugae Bruges, 210 a, m,
 Burcardus Archiepiscopus Lingdunenfis, 771 a, 781 a,
 Burchardus Episcopus Carnotensis, 280 a,
 Burchardus Episcopus Laufenensis, tum Archiep. Lugdunenfis, 889 a,
 Burchardus Meldensis Episcopus, 231 m,
 Burchardus Episcopus Missonensis, 580 a,
 Burchardus Ingenitus Abbas S. Galli, 43 m, 44 a,
 Burchardus Abbas S. Galli, 20 m, 21 a,
 Burchardus Alamanniae Dux, 421 n, 423 a,
 Burchardus Alemanniae Dux, 842 a, 843 a, m,
 Burchardus Dux Suevorum, 52 m, n, 53 a, n, 65 m,
 Burchardus Comes Corholiensis, 786 m,
 Burchardus Comes, 776 a, m,
 Burchardus Comes, 781 a,
 Burcardus Miles filius Alberici Ducis, 245 a, 246 m,
 Burdonum Alpes, 171 m,
 Burgardus Comes Parisiensis, 559 m,
 Bulo Episc. Constantiensis, 839 m,
 Buxutum vicus S. Gifleni cellae proximus, 269 m,
 Byrstanus Episcopus, 633 a,

C

- Cabilonens. Episc. Ardradus, 71 a,
 Cadroe Abbas Vvalciodorensis, tum Mettensis, 365 m. Vita ejus, 487 & seqq. 541 m,
 Caestinus Abbas Blandinensis, 203 m,
 Caesarius Presbyter, 181 m,
 Calixtus Papa Mosomi, 360 a,
 Calmontensis Comitatus, 76 m,
 Calvus-mons in pago Lomacensi, 591 m, n,
 Campi in Hispania, 530 m, n, 533 m,
 Canegon mons in Ruscinone, 881 a,
 Canorus filius Regis Danorum, 694 n,
 Cantavena castellum, 356 m,
 Cantuar. Archiepisc. Plegmundus, 38 & seqq. Athelmus, Vvlfelmus, Odo, 40 a, m, Robertus 6 a, 113 m,
 Cantuariensis Archiepiscopus Apostolicae sedis in Anglia vicarius, 658 m,
 Capella Regis, 866 a,
 Capitales, primarii, 599 a,
 Carionaria silva, 309 a, n,
 Carcaffensis pagus, 553 m,
 Caroli M. corpus humo levatum, 872 m, lancea, 508 m,
 Caroli Calvi aula viris doctis referta, 326, 327,
 Carolus Crassus dictus Magnus in diplomatibus co vivente datus, 3 m. dictus item Rex Suavorum, *ibid.*
 Caroli Simplicis anni regni qui computati apud Transigritanos, 75 m, 76 a, 81 m, diploma pro Aureliacensi coenobio, 8,
 Carolinorum Regum postremorum brevia chronica, 771 m, 772 a,
 Carolus Constantinus Ludovici Orbi Regis filius, 318 m,

INDEX HISTORICUS.

Caspar Abbas Tegerulensis ,	604 a ,	<i>Cordunum</i> civitas ,	354 a ,
Castellanus Abbas S. Hilarii ,	551 m ,	<i>Corfinium</i> civitas ,	354 a ,
<i>Castrum Radulfi</i> in Bituricibus ,	83 m ,	Cornubiensis Episc. Adelftanus ,	39 a ,
Catalaun. Episc. Mancio ,	25 m , 26 a , 27 a ,	<i>Corruptula</i> locus prope Mettas ,	499 a ,
<i>Carvilonensis</i> Comitatus ,	322 m ,	Cosinas Materienfis saculi x poeta ,	113 a , m ,
<i>Carvina</i> Cbedentia Cluniacensis prope Matifconem ,	318 a , 319 m ,	Cosmas Pragenfis Decanus ,	846 m , 848 m ,
<i>Caxionensis</i> vicaria Comitatus Uzeticis ,	106 m , 322 a ,	Crato seu Gralo Abbas S. Galli ,	59 m , n , 62 a , 66 m , 247 a , 839 m ,
Cedvulfus seu Ceolvulfus Episcopus Dorcastrenfis ,	505 a , 506 m , 507 m ,	Crescentius Cardinalis S. Calixti ,	472 a ,
Centuriatores explosi ,	121 m ,	Crescentius Episc. Cerenfis seu Certanus ,	89 a ,
Cenulfus Episcopus Dorcestrenfis ,	39 a ,	Crescentius Episcopus Silvæ-candidæ ,	471 m , 855 a ,
Ceovulfus Folcanensium Præpositus ,	690	Crescentius civis Romanus in extremis monachus ,	848 a ,
Cerebrunus Archiep. Toletanus ,	544 a ,	Cridienfis Episcopus Eidulfus ,	30 a ,
<i>Cerno</i> fluvius ,	76 m ,	Crispini & Crispiniani martyrum reliquiæ in Corbeia nova ,	725 m ,
Cervina corrigia , tessera imita à nobili servitutis voluntaria ,	225 m ,	<i>Culmiciacum</i> prope Remos ,	328 a ,
Cilia Reclusa ,	63 m , 64 a , m ,	Cunigundis uxor Sigisfridi Comitæ de Vvaldebike ,	574 m ,
Cilvvardus patruus Regis Anglorum ,	503 a ,	<i>Cunliacensis</i> Vicaria ,	423 m ,
<i>Cinglensis</i> cella Casinenfis ,	647 a ,	<i>Curiensis</i> vicaria in pago Rutenico ,	10 m ,
Cirinus Episcopus Frisingensis ,	108 m ,	<i>Cuvinium</i> villa pagi Lomacensis ,	249 m , 259 m ,
<i>Civinoentis</i> in episcopatu Belvacenfi non longe à Compendio ,	569 n , 570 a ,	Cynevaldus Episcopus Vvignonienfis ,	676 n ,
Childeboldus Episcopus monachus ,	323 m ,	Cynevvius Episcopus ,	657 m , 675 n ,
Christianus Episcopus Autissidorensis ,	326 m ,	Cyricus frater S. Mayoli ,	764 a , m ,
Christianus Abbas S. Pantalconis ,	333 m , 645 a ,		
Christianus Abbas S. Theoderici ,	521 m ,	D	
Christophorus scriptor monachus ,	718 m , 720 m ,	Dacbertus Abbas Dolensis ,	84 m ,
Chrodegandus Mettenfis Episcopus ,	304 m ,	Dacbertus frater Aimonis Burbonensis ,	86 a ,
Chrodegangus Episcopus Mertenfis Gorziæ sepultus ,	386 a , n ,	Daocius Abbas Reuvifensis ,	83 a ,
Clarembaldus monachus annorum CLXV III ,	517 , a ,	Dado Episcopus Virdunensis ,	369 a , 373 a ,
Claramont. Episc. Amblardus sive Adelhardus ,	9 m ,	Dalmacius Vicecomes ,	321 a ,
Arnoldus , <i>ibid.</i>		<i>Damasia</i> Vindeliciæ tractus ,	235 m ,
<i>Claramontensis</i> pagus ,	768 m ,	<i>Daventria</i> ,	29 a , n ,
Claudius vel <i>Claudium</i> civitas Angliæ , vulgo <i>Glocester</i> ,	626 a , n ,	<i>Daventria</i> Trajecti altera sedes ,	381 a , n ,
Claudius Tenorius Abbas Cellæ novæ ,	524 a , 544 m ,	David Abbas S. Martini <i>Edæensis</i> ,	91 m ,
Clavi Domini dari pro reliquiis ,	508 m , 872 m ,	<i>Darnuensis</i> pagus ,	299 m , 300 a ,
Cnuto Rex ,	636 m , 640 a ,	<i>Dediniacus</i> villa ad <i>Sambram</i> ,	218 m ,
<i>Colonia</i> Agrippina , altera Roma ,	336 a ,	Dego Abbas S. Udalrici ,	419 a ,
<i>Colonia</i> seu Colongia villa pagi Augustodunensis ,	319 m ,	Demot Abbatilla Vvincthucensis , tum <i>Quindelingeburgensis</i> ,	348 a ,
Columbano sacrum oratorium Parise ,	721 a , n ,	Denulfus Episcopus Vvintonienfis ,	233 a ,
<i>Columers</i> castrum Brigiæ ,	232 a ,	Deodericus seu Theodericus Episcopus Mettenfis ,	353 m , 363 a , & seqq. V. Diedericus & Diericus .
Comites dictis toparchæ illustres ,	6 m ,	Deodericus <i>V.</i> Theodericus .	
CONCILIA <i>Ædnenfe</i> , 91 m , <i>Anfanense</i> , 104 m , <i>Grateleense</i> , 46 m , <i>Ingelheimense</i> , 448 & seqq. <i>Ravenneuse</i> , 716 a , 718 a , <i>Icmovicense</i> , 910 a , ad <i>Montem S. Mariæ</i> , 357 m , 358 m , 359 a , <i>Marzaliense</i> , 16 a , <i>Molomense</i> , 898 m , 904 m , <i>Remense</i> , 898 m , 904 a , m , <i>Romana</i> , 858 a , n , 860 m , n , 894 , ad <i>S. Theodericum</i> , 520 a , <i>Vvintonienfe</i> , 681 a ,		Didacus Episcopus ,	36 a ,
Cono Comes ,	353 m ,	Didacus Abbas Siliensis ,	298 a ,
Conradus Pacificus Burgundiæ Rex ,	889 a , n ,	Diedericus Episcopus Mettenfis ,	287 a ,
Conradus Burgundiæ Rex ,	317 m , 318 a , m ,	Dietmarus seu Tietmarus Episcopus Pragenfis ,	833 m , 834 a , m , 835 a ,
Conradus Rex Jurensis ,	319 m ,	<i>Di. tmari</i> Comitativa ,	352 a ,
Conradus seu Chuonradus Rex Provinciæ ,	779 m , 785 m ,	Dietricus Episcopus Mettenfis ,	20 m ,
Conradus Dux ,	309 a , 364 a , 440 n ,	<i>Dilinga</i> Castellum ,	449 m ,
Conradus Alamannorum Dux ,	844 a ,	Dinevulfus Episcopus Vvintonienfis ,	507 a ,
Conradus seu Chunradus Episcopus Constantienfis ,	427 n , 451 a , 452 m , 839 m ,	Dionysii Parisiorum Episcopi corpus Ratisponenses falso sibi vindicant , 109 m , & seqq. 112 & seqq.	
Conradus de Fabaria monachus S. Galli scriptor ,	43 a ,	<i>Divionense</i> Palatium ,	768 m ,
Conradus Abbas Petershausenfis ,	841 m ,	Dodo Abbas S. Manfucti ,	895 m ,
Conradus seu Cuonradus gener Ottonis M. ,	388 a , 412 a , n ,	Dodo soror Guiberti Gemblacensis ,	301 m ,
Constantienfis Episc. Hugo ,	19 m , 44 a , Salomon , 11 & III , 49 , 50 . I ; m , alii ex Ord. S. Benedicti ,	Dodo Capellanus Ottonis I ,	381 a ,
	839	Doda uxor Aquini viri nobilis ,	322 m ,
Constantini Magni eussis ,	508 m ,	<i>Dolense</i> castrum ,	83 m ,
Constantini lancea ,	265 a ,	Dominicus Episcopus Ferentinus ,	471 m ,
Constantinus Rex Scottorum ,	493 a , 507 m , 508 m ,	Dominicus Patriarcha Gradenfis ,	895 a ,
Constantinus Episcopus Ratisponensis .	107 m ,	<i>Domnachmor</i> an civitas Hiberniæ ,	588 m , n ,
Constantius Episcopus Parisiensis ,	283 a ,	Domno salute Abbas S. Prudentii ,	298 a ,
Constantius Episcopus Silvanectensis ,	359 a ,	<i>Donobrenfis</i> Vicaria ,	321 a ,
Consul Palatinus ,	77 m , Palatii 82 m ,	<i>Donobrenfis</i> pagus in ducatu Arvernico ,	75 a ,
		<i>Doratenfis</i> vicaria pagi Arvernici ,	770 a ,
		Devenuldus Rex Cumbrorum ,	493 m , n ,
		<i>Dragiacum</i> villa pagi Succisionici ,	227 m ,
		<i>Dranus</i> vel <i>Dranfa</i> fluvius ,	800 m ,
		<i>Driulia</i> Latine Trinum fluentum , alveus in Flandria ,	209 m ,
		Drotinicus Dux ,	545 m ,
		Drogo filius Fulconis Ducis Andegavorum ,	855 m ,
			836 a ,

Drogo

INDEX HISTORICUS.

D.ogo Floriacensis Monachus,	118 m,	Edmundus Irosensis Rex Angliæ,	715 a,
Drutmarus Abbas Corbiciæ novæ,	726 m,	Ednotus Archiepiscopus,	640 a,
Dudellinus Episcopus Brandenburgensis,	580 a,	Edredus Rex Anglorum, 503 a, 505 m, 509 m,	
Dudo Episcopus Havelbergensis,	580 a,	511 m, 672 a, 673 m, n,	
Dudo Abbas S. Mariz,	895 m,	Edulfus monachus Glafconiz,	639 m,
Dudo Virduuensis missus Ottonis M.	410 a,	Edvvardus Rex martyr.	751 a,
Duicidius Salamanticensis Episcopus,	33 m,	Edvvardus Rex Anglorum, 507 a, 638 a, 681, 682 a,	
Dulquius Abbas Alveldensis,	297 & seqq.	Edvvardus ex Archidiacono Lundonienfi Cantuariz	
Dunienfis Episcopus Sabarius,	33 m,	monachus,	698 m, 699 a, 710, 711.
Dunstanus Archiep. Cantuaricenfis, 292 m, 294 a, m,		Edvvi Rex Anglorum,	674 a, 675 m, 677 a, n,
296 m, 509 a, 511 m, 512 a, m, 513, 611 m, 512		Egbertus Archiep. Trevirenfis,	344 m,
a, 613, 619 m, 638 m, Vita ejus 654 & seqq.		Egbertus five Ebrardus an Evrardus Abbas S. Juliani	
Epistola ad Vviffinum 239.		Turonenfis,	777 a m,
Durans monachus solitarii præpositus,	899 a, m,	Egelredus Rex Angliæ,	713 a,
E		Egelrici duo Abbates Croylandiz,	511 a, 517 m,
E Adburgæ Vvintonienfis sanctimonialis elogium,		518 m, 519 a,	
640 & seqq.		Egelricus Clericus Regis,	505 a,
Eadgarus Rex Anglorum,	294 a, 613 & seqq.	Egelvvardus Dux,	641 m,
Eadgarus Rex Anglorum V. Edgarus,		Egghardus seu Ekkehardus monachus S. Galli,	59
Eadgarus Rex Glaftoniz sepultus,	750 a,	m, n, 62 a,	
Eadgithæ seu Edithæ Eadgari Anglorum Regis		Eggilbertus Presbyter monachus S. Galli,	59 a,
filiz & sanctimonialis Vviltonienfis vita, 636 &		Egilbertus seu Egilboldus Episcopus Trajectenfis,	
seqq.		27 m, 28 n,	
Eadgiva Regina Anglorum,	612 m,	Egilolfus miles,	438 a,
Eadiva Regina Angliæ,	672 m,	Egino Episc. Constantienfis,	839 m,
Eadredus Rex Anglorum,	612 m,	Egino Abbas S. Udalrici,	415 m,
Eadulfus Abbas Burshenfis, dein Archiep. Eborac-		Ego Comes,	84 m,
enfis,	616 a,	Eidulfus Cridienfis Episcopus,	39 a,
Eadvvius Rex Anglorum,	293 m, 294	Eidus Episcopus Mifhenfis,	871 a,
Eadvvius nobilis Anglus,	743 m,	Eilbaldus Episcopus & monachus, 322 m, 323 m,	
Ealfirena Comitissæ Ailvvini mater,	745 a,	Eilbertus Comes, 548 a, 589 m, n, & seqq. 593 &	
Eadnothus senior monachus Vvignoniæ tum Vvest-		seqq. 909 m,	
biri præpositus, 737 & seqq. prior Ramefiz, 740		Einoldus seu Eginoldus, Agenaldus & Agenoldus	
& seqq.		Abbas Gorzienfis, 138 a, 285 m, 363 m, 374	
Earukerelus optimas cum uxore sua Vvlfrou, 748 a,		m, n, & seqq. 414 a, V. Agenoldus.	
Eathelgina nobilis matrona,	744 a,	Einricus filius Ludovici an Orbi,	518 m,
Eathelfleda uxor Ailvvini Ducis,	744 m,	Einricus nobilis,	136 m,
Eathelredus & Eathelbrihtus martyres Angli, 745		Ekkhardi quinque monachi S. Galli, 11 & seqq.	
m, n,		Ekkehardus Abbas Augienfis,	248 a,
Eathelftus Aldermannus,	747 a, 751 a,	Ekkehardus magister Scholæ & custos Ecclesiæ S.	
Eathelstanus Episcopus,	746 a,	Mauricii Magdeburgi,	574 m,
Eathelstanus Abbas Ramefienfis,	748 n,	Ekkehardus Marchio,	871 a,
Eathelstanus Presbyter frater Odonis Archiepiscopi,		Elbungus Parmenfis Episcopus,	115 a,
743 m,		Elenfina Abbatiffa S. Stephani Anguliz,	446 n,
Eathelstanus Aldermannus,	744 m, 746 a,	Elfeda virgo Rumesiz,	641 m,
Eathelvvinus Advocatus Ramefienfis,	736 m,	Eldegardis uxor Rotberti Vicecomitis,	322 a,
Eathelvvoldus Aldermannus,	747 a,	Elfegus Arch. Cantuar. 233 a, 688 a, 708, 713 m,	
Ebalus Archiepiscopus Remenfis,	359 m,	Elfegi Episcopi Vvintonienfis Elogium, 233 & seqq.	
Ebalus Comes Dicitavenfis,	133 m,	607 a, 611 m, 622 a, 624 a, 628, 632 a, 633 a,	
Ebbo Princeps Bituricenfis,	83 a, m,	639 a, 665 m, 683 a,	
Ebergerus Archiepiscopus Colonienfis,	333 a,	Elfegus Dux,	512 m, 514 a,
Eberhardi Abbatiffa Einfidlenfis elogium, 141 & seqq.		Elfeyvius monachus Cantuaricenfis,	709 m,
442 a, 443 m,		Elfheimus vir strenuus,	623 m, 633 m,
Eberhardus. V. Everhardus.		Elfius monachus Glaftonienfis,	674 n,
Ebroinus Comes,	597 a,	Elfleda Regina,	705 m,
Ebrulfi Abbatiffa Uticenfis & Anfberti monachi Trans-		Elfleda regina sanctimonialis,	641 m,
latio,	226 & seqq.	Elfricus seu Alfricus Archiep. Cantuar. 654 m,	
Eccemagnus seu Ezzemannus Abbas Salhenfis, 889 m,		655 a, 730 m, n,	
Ecbertus Archiep. Trevirenfis,	905 m,	Elfricus cognomento Bata Anglus,	692 m,
Edalgarus Abbas monasterii Novi Vvintoniz, 615 m,		Elffinus Episcopus Vvintonienfis,	678 a, 761 m,
Edburga sanctimonialis filia Eduardi Regis Anglo-		Elffitanus alter Episcopus,	621 m, 632 a,
rum,	641 a,	Elffitanus monachus Floriacenfis, tum Abbas ac post-	
Edeldrida virgo regia, 610 a, Abbatiffa monasterii		modum Episcopus Vviltunienfis,	613 m,
Vvintonienfis ad S. Mariam in Anglia, 640 m,		Elgifu regia ftirpis,	667 m, n,
Edelredus Rex Anglorum,	621 a, m, 905 m,	Elffiva Regina,	535 m, 541 m,
Edelfinus Episcopus,	622 a,	Elffinus Lippe Vventanus Episcopus,	295
Edelftanus Rex Anglorum,	611 & seqq.	Elias Episcopus Carnotenfis,	279 & seqq.
Edelftanus Apostata,	611 m, 620 m,	Elinardus Abbas,	781 m,
Edgarus Rex Angliæ, 511 a, Diploma ejus, 512		Elizabeth Abbatiffa Balmenfis,	68 m,
671 m, 766 a, Ejus poenitentia, 705 m, n, 706 a,		Eliziarus ex Comite monachus, 149 m, 182 m,	
Ederæ fluvius pagi Carnotenfis,	909 a,	198 m,	
Editha V. Eadgitha.		Eliziarus Comes,	133 m,
Editha uxor Ottonis M. 349 a, 573 m, & seqq.		Ellingerus Abbas Tegernenfis,	604 a,
Edithæ tres virginis regiz in Anglia, 636 m,		Eloqui confessoris reliquia: Vvalciodori, 590 a, n,	
Edmundus Rex Anglorum, 503 a, 509 a,		Elphegus Cantuaricenfis Episcopus,	233 a,

INDEX HISTORICUS.

Einbricus Episcopus Ratifponensis,	107 m,	Etheftanus Princeps,	509 a,
Emetorius sanctus,	207 m,	Ethelvoldi Episcopi Vvintonienfis vita,	606 & seqq.
Emma Regina Anglorum,	751 a,	637, 682 a, 706 a, m, 707 a, m, V. Adevvoldus.	
Emma Comitiffa Diftaviae,	285 a,	Etich Episc. Constantienfis,	845 m,
Enimerammus martyr,	108	Eticho miles,	459 a,
Ennoza sanctimonialis,	446 a,	Etolana mater Leoraldi Comitis Matifconenfis,	321 m,
Engelbertus Abbas S. Martini Treviris,	344 m,	Eva Comitiffa mater Odolrici Archiep. Remenfis,	892 a,
Engilbertus Abbas S. Galli,	54 m, 57 m,	Eva Comitiffa,	400 a, n,
Enziacus curtis in Burgundia,	321 a,	Evagrius Tricctenfis Episcopus,	214 a,
Erucus Episcopus Aufonensis,	877 m,	Everardus Franconiæ Dux,	601 a, n,
Epifcoporum conventus ad reformandam pacem,	104 a, m, n,	Evergerus Archiep. Colonienfis,	643 m,
Epo monachus Decanus Magdeburgenfis,	583 m,	Everhardus Dux,	120 a, m,
Epocha regni Ludovici Tranfmarini,	319 m,	Eugenius Tolctanus Martyr,	254 a, 255 a, 258,
Eraclius Episc. Leodicenfis,	905 m,	Eugenigus Rex Cumbrota,	507 m,
Erbaldus Abbas Augienfis,	240 m,	Euracrus seu Evacrus Episcopus Leodicenfis,	483 a,
Ercaiboldus Abbas Floriacenfis,	346 a,	m, 444 a.	
Ercafridus Episcopus Ratifponensis,	107 m,	Evrardus monachus Enziacenfis piiffimus,	103 a,
Erchembaldus Abbas Floriacenfis,	549 a,	Evrardus miles,	214 a,
Erenfridus Episc. Constantienfis,	839 m,	Euticus idem cum Benedicto Anianenfi,	70. 158 m,
Erichius Rex Northumbroto,	493 m, n,	n, 191 a,	
Ericus nobilis Saxo,	528 m,	Evvardus V. Egbertus.	
Eriveus seu Erveus Abbas S. Caroni,	285 a,	Exsuperius martyr,	303 a,
Erkambaldus Episcopus,	845 m,		
Erkambaldus Episc. Mogunt.	122 a,	F	
Erkembaldus Abbas Floriacenfis,	495 a, n,	F Alestrudis Comitiffa Valentinenfis,	771 a,
Ertuinus Abbas Gemblacenfis,	484 m,	Falestrudis uxor Lamberti Comitis	318 m,
Erluinus alter Gemblacenfis Abbas,	301 m,	Famonenfis pagus,	591 a, n,
Erxembertus Abbas Vvicemburgenfis,	577 m,	Farabertus Episc. Leodicenfis,	274 a, n, 344 a,
Erxemboldus Abbas S. Apri,	342 a,	896 a, 897 m,	
Erxemboldus Abbas Tulienfis,	384 n,	Faroaldus Dux Spoletinus,	354 a,
Erxemboldus Cancellarius Epifcopi Noviomienfis,	214 a,	Felicia uxor Petri Urfeoli Ducis Venetiarum,	876
Erkengerus Comes,	207 a,	m, 879 n,	
Erkenraus Præpositus S. Remigii,	345 a,	Felix Mettenfis Episcopus,	499 n,
Erlafridus Comes,	41 a,	Felix Abbas S. Andreae,	895 m,
Erluinus Abbas Gemblacenfis, 300 a, 301 a, m, 304 a,	306 a, 308 a, n, 384 m,	Felix Manilius,	840 m,
Ermarus monachus S. Germani,	259 m,	Fernandus Rex Legionis,	535 a, n, 542 m, n,
Ermeneredus Episcopus,	781 a,	Fernandus Abbas Cellæ-novæ,	541 m,
Ermenfredus Episcopus,	769 m,	Fernandus Roderici de Caftro,	542 m,
Ermenfredus Comes,	82 m,	Ferrecus Abbas Blandinienfis,	203 n,
Ermengardis Reginae notitia pro Gigniaco,	71	Ficanus Abbas,	535 a,
Ermengarda Comitiffa,	320 a,	Fideboldus Abbas S. Udalkici,	419 a,
Ermengardis Comitiffa Matifconenfis,	139 a,	Fingenius Abbas Mettis,	354 m,
Ermengardis Comitiffa,	774 m,	Firmitas ad S. Vvalaricum,	560 a,
Ermengardis Comitiffa Valentinenfis,	771 m,	Firmus frater Abbatis Balduini,	169 m,
Ermengardis mater Sobbovis Archiepifcopi Vviennefis,	317 m,	Flodinus seu Elodinus decanus Bronienfis,	263 a,
Ermengardis uxor Aimardi militis,	86 a,	Florbertus Abbas Blandinienfis,	202 m, n,
Ermengardis uxor Bernardi Comitis Arvetnenfis,	78 a,	Florus vicus Belgii,	602 m, n,
Ermengardis uxor Stephani Prænobilis,	320 a,	Flumetica tractus Cafino vicinus,	546 a,
Ermengerus Abbas Bergenfis,	567 n,	Focherrach optimas pater S. Cadroæ,	490 a,
Ermehardus miles Ottonis M.	405 a,	Folcmarus Archiepifcopus Colonienfis,	334 a, 336 m,
Ermenthaus Episcopus Aurelianenfis,	360 m,	Folcmarus Abbas Corbeia novæ,	501 a, 724 m,
Ermentrudis Comitiffa Cabillonenfis,	772 m,	Folcratus Dux Arelatenfiu[m] an idem cum Fulcherio	
Ermentrudis Comitiffa Matifconenfis,	770 a,	Avo S. Maïoli,	765 a,
Ermefinda foror S. Rudolfi,	522 m,	Folcuinus Abbas Laubienfis,	480 & seqq. 893 m,
Ermigius Episcopus,	36 a,	Folcuinus Monachus Mettenfis,	893 m,
Erp. Episcopus Verdenfis,	502 a,	Foldbrithus Abbas Derfonenfis,	245 m,
Erpertus Abbas,	782 a,	Fontlain fluvius in Comitatu Lofeni,	300 a,
Erpho Vvormatienfis Episcopus,	20 m,	Forannani Epifcopi & Abbatis Vvalciodorenfis vita,	488 a, 586 & seqq.
Esvvic Episcopus,	621 m,	Fovenfis pagus,	766 m,
Ernulfus minifter,	512 m,	Formofi Papæ bulla pro Gigniaco,	72
Ethelbardus Rex Merciozum,	506 a, 511 m,	Fortis Episcopus Asturienfis,	36 m,
Etheldrita Abbatiffa Vvintoniæ,	615 m,	Fortunatus Episcopus Auguftenfis,	423 m, n,
Etelgarus Abbas monasterii novi Vvintoniæ,	512 m,	424 m,	
514 a, 680 n,		Franbertus Abbas Dolenfis,	84 m,
Ethelgyva Ailvini Ducis uxor,	746 a, n,	Francifcus Episcopus Carcaffenfis,	877 m,
Ethelmund minifter,	514 a,	Francifcus Camps,	874 m, 879 n,
Ethelredus Rex Angliæ,	905 m,	Franco Episcopus Carcaffenfis,	552 a,
Etheredus Dux Merciozum,	39 m, 638 a, 682,	Franco Episc. Leodicenfis,	896 a,
Ethelstanus Rex Anglorum,	503 a, & seqq.	Franco Maringus nobilis Romanus,	904 m,
Ethelwardus frater Edvardi Anglorum Regis,	507 a,	Francoveus sanctus,	207 m,
727 m,		Franquilianus Abbas Cellæ-novæ,	523 & seqq.
		Frates confcripti,	50 a,
		Fraxinetum ad Alpes Cottias,	765 m,
		Fredeburgis mater Humberti Epifcopi Gratianopo-	

INDEX HISTORICUS.

- litani, 781 m,
 Fredelo frater Raimundi Comitis Tolosæ, 10 m,
 Fredericus Archiepisc. Colonicus, 311 m,
 Fredericus Dux Lotharingia, 399 n, 497 a, n,
 Freduidis Comitissa, 250 a, 356 m, 378 a,
Fricogove pagus apud Helvetios, 58 m,
 Fricianus Confessor, 207 a,
 Fridebaldus Abbas S. Udalrici, 416 a,
 Fridebaldus alumnus S. Afræ, 473 a,
 Fridgegerius sanctus, 207 m,
 Fridericus Episc. Mogunt. 120 m, 574 a,
 Fridericus Archiep. Ravennensis, 903 a,
 Fridericus Archiepiscopus Saltzburgenfis, 455 a,
 819 a,
 Fridericus Episc. Genuens, 895 m,
 Fridericus Abbas Hirsaugienfis, 42 a,
 Fridericus Abbas S. Hueberti, 342 a, 383 m, n,
 390 a, 398 m,
Fridericia in Saxonia, 528 m,
 Fridestanus Episcopus Vvintonienfis, 39 a, 507 m,
Friesa in valle Drufiana, 534 a,
Frigemons silva Porticenfis, 355 m,
 Frithegodus Anglus vir doctus, 735 a,
 Frithegillus *al.* Eristegillus minister, 514 a,
 Frithestanus Episcopus Vvintonienfis, 233 a,
 Frodoardi Presbyteri Remensis elogium, 325 &
seqq.
 Froila Dux, 522 m,
 Frotbaldus Episcopus Carnotensis, 280 a,
 Frotharius Episc. Tullenfis, 891 m,
 Frotlandus Episcop. Silvanectens. 113 m,
 Fructuosus Episcopus Bracarenfis, 32 m, 34 m,
 Fruminius Episcopus Legionensis, 33 m,
 Fudbertus Abbas Persorensis, 730 a,
 Fulbertus Canonicus, 230 m,
 Fulcardus Abbas Thomciensis, 727 a,
 Fulcarius seu Fulcherius ex Decano S. Medardi
 Episcopus Noviomensis, 329 m,
 Fulcherius Abbas S. Richarii, 563 n,
 Fulcherius avus S. Maioli, 794 m,
 Fulcherius pater S. Maioli, 773 a, m, & *seqq.*
 Fulcherus miles, 355 m,
 Fulco Archiepiscopus Remensis Abbas Sithienfis, 4
 a, 8 m, 26 m, 235 & *seqq.*
 Fulco Abbas S. Remigii Chorepiscopus Remensis,
 345 a, m,
 Fulco Abbas Divenfis, 230 m,
 Fulco Bonus Comes Andegavenfis, 127 a, m, 154
 a, 158 a, 190 a, 835 m,
 Fulcradus Abbas S. Vvalarici, 560 m,
 Fulcaldus pater Raimundi Comitis Tolosæ, 10 m,
 Fulcaldus filius Raimundi Comitis Tolosæ, 10 m,
 Fulradus Abbas Gladbacensis, 643 m,
- G
- G**allicana studia, 567 a,
 Gallicani monachi in Angliam Litterarum
 causa acciti, 4 a, m, 5 a,
Galonicensis ager pagi Matifconensis, 75 m, 80 m,
 Garamannus monachus Gorziensis scriptor, 405 m,
 408 a, m,
 Garibaldus Episcop. Ratisponensis, 107 m,
 Gaudebertus insignis monachus Miciacensis, 360 m,
 Gaudenus Archiep. Gnefusenfis, 848 m, & *seqq.*
 871 m,
 Gauderamnus Abbas S. Martini Æduensis, 91 a,
 Gaudramnus Comes, 243 m,
 Gaufridus Comes Cabilonenfis, 770 m, 771 a,
 772 m,
 Gaufridus Comes, 139 a,
 Gaufridus Comes, 77 a, 82 m,
 Gaufridus Grifagonella Comes Andegavorum,
 836 m,
 Gauzbertus frater Gaufredi Comitis, 139 m,
 Gauzfredus Vicecomes, 80 m,
 Gauzsinus V. Gozelinus.
 Gauzlinus Episcopus Tullenfis, 375 a, 382 m,
 Gebehardus Episcopus Augustanus, 415 m, 472 a,
 473 a,
 Gebhardi Episcopi Constantiensis ad Rhenum elo-
 gium, 839 & *seqq.* 845 m,
 Gebhardus Episc. Ratisponensis, 812 a,
 Gedeon Vefontionensis Episcopus, 68 a,
 Geilo seu Gilo & Egilo Episcopus Lingonenfis,
 22 m, 23 a,
 Geilo Abbas Vvicemburgenfis, 577 m,
 Geila monacha Mettenfis eximia, 371 a, 376 m,
 Geiza Dux Hungarorum, 867 n, 869 m, 872 a,
 Geltenstein pagus Sueviæ, 463 m,
Gemelaus regalis filius, 306 m,
 Genardus sanctus, 207 m,
 Gennadii Episcopi Astoriceusis elogium historicum,
 32 & *seqq.*
 Georgius Secundicerius sanctæ sedis Apostolicæ,
 576 a,
 Geraldus Archiepiscopus, 322 a,
 Geraldus Ambianensis Episcopus, 214 a,
 Geraldus Episcopus Regienfis, 167 m,
 Gerardus Episcopus, 106 m,
 Geraldus Comes Auriliacensis, 133 a, elogium ejus,
 6 & *seqq.*
 Geraldus Comes pater GERALDI Comitis Auriliacensis,
 6 m,
 Gerardus filius Aimonis domini Burbonensis, 86 a,
 321 a,
 Gerardus sanctus, 207 m,
 Gerardus ex Archiepiscopo monachus Cluniacensis,
 106 m,
 Gerardus Episc. Florentinus, 895 m,
 Gerardi Episcopi Matifconensis elogium, 106
 Gerardus Episc. Reatinensis, 895 a,
 Gerardus Regienfis Episcopus, 141 m,
 Gerardus Episcopus Rosellanus, 895 a,
 Gerardus Episcopus Tullenfis, 354 m, 780 a, m,
 Ejus elogium, 891 & *seqq.*
 Gerardus Abbas Bronienfis, 106 m, 204 m, & *seqq.*
 Ejus vita, 248 & *seqq.* 356 m,
 Gerardus Abbas Insulanus apud Augustam Veroman-
 duorum, 214 m, 223 m, 225 a,
 Gerardus Abbas Lutrenfis, 279 a,
 Gerardus Presbyter auctor primæ vitæ S. Udalrici,
 415.
 Gerardus Præpositus S. Udalrici, 452 a, 453 a,
 459 m, n,
 Gerardus S. Udalrici capellanus seu Præpositus,
 415 m,
 Gerardus Clericus S. Udalrici an ejus vitæ scriptor,
 448 m, n,
 Gerberga Regina, 214 a, 350 a, 351 a,
 Gerberga Abbatica Gandersheimensis, 574 m,
 Gerbertus ex monacho Auriliacensi, 10 a, m, Re-
 menfis Archiepisc. 898 & *seqq.* 904 a,
 Gerbertus miles, 214 a,
 Gerfredus Episcopus Vefontionensis, 766 m,
 Gerlannus Archiep. Senonenfis, 908 m,
 Gerlannus Abbas, corruptè dictus Gorlantius, 84 a,
 Germani Antifiodorensis brachium Coxavi, 877 m,
 Germanus Abbas Vvinchcumbæ, 748 a, 750 m,
 Germanus Floriaci monachus insignis postea Vvest-
 biti prior, 137 tum Abbas Vvinchcumbæ, 141
 m, n, 736.
 Gero Archiepiscopus Colonicus, 335 m, 337 m, n,
 581 a, 642 a, m,
 Gericus Abbas Vvicemburgenfis, 577 m,
 Gero Comes de Alefleye, 581 a, m,
 Gero Comes, 725 m,
 Gero Marchio, 642 a,
 Geroldus Abbas, 208 m,
 Geroldi Eremitæ, item Cunonis & Udalrici filio-
 rum ejus monachorum Einsidlenfium elogium,
 554 & *seqq.*
 Gerontius Archiepiscopus Bituricensis, 83 m, 84 a,
 Gerfendus foror Theotelonis Archiepiscopi Turo-
 nensis, 134 a,
 Gerfensis Ducissa Burgundiæ, 775 m,

INDEX HISTORICUS.

- Gerfmus Abbas Corbeienfis, 725 a,
 Gervardus pater Alvei Abbatif, 284 m,
 Gervinus Abbas Centulienfis feu S. Richarii, 571 m,
     n, 572 a, 895 m,
 Gernuncus Archiep. Bituricenfis, 903 m,
Gefiacum regalis fedes, 285 a,
 Giboldus feu Oilbaldus Abbas Gorzienfis, 310 a, n,
 Gibuinus Epifcopus Catalannenfis, 346 a,
Gidanic feu Gedanium Pruffiæ emporium, 862 m, n,
Gigniacum villa Comitatus Talemdenfis, 322 a,
 Gislebertus Abbas Majoris monafterii, 775 a,
 Gifbertus Abbas S. Petri Carnotenfis, 285 a,
 Gildafii feu Gildæ & aliorum reliquæ in pagum
     Bituricenfem delatæ, 830 m,
 Gildeboldus Epifcopus, 322 m,
 Gildericus Meldenfis Epifcopus, 214 a,
 Gilleulfus Abbas Herfeldenfis, 121 m,
 Giloyra Regina, 32 & feqq.,
 Gipiunus Epifcopus Catalannenfis, 359 a,
 Girardus Abbas Auriliacenfis, 10 m,
 Girbaldus Abbas, 139 m,
 Girerus ex optimate monachus, 495 a,
 Gifela Regina Hungariæ, 827 n,
 Gifelbertus Abbas S. Blafii, 316 a, n,
 Gifelbertus Dux Lotharingæ v. Gifelbertus.
 Gifla uxor Conradi II, 354 m,
 Gifilerus Epifcopus Merfcburgenfis, 112 m, 867 a,
     n, 580 m, 582 a, m, 583 a,
 Gifla avia S. Guiberti Gemblacenfis, 300 a, 301 m,
     303 m,
 Gifelbertus Epifcopus Carnotenfis, 280 a,
 Gifelbertus Dux Lotharingæ, 120 a, 263 & feqq.,
     341 m, 398 a, m, n, 896 m,
 Gifelbertus Comes, 73 a,
 Gifelbertus Comes, 319 m,
 Gifelbertus Comes, 510 m,
 Gifelbertus de *Drusencurt* miles, 562 n,
 Giflo prefbyter Quintinianus, 216 a, 218 a,
 Gifulfus Dux, 647 a,
 Glodofindis monachus S. Hilarii, 551 m,
 Godofredus Abbas Coxanenfis, 876 m, 877 m,
 Godofridus Epifcopus, 334 m,
 Godofridus Dux Lovanienfis, 314 m,
 Godofridus Comes Namucenfis, 251 a, 252 a,
 Godofridus Comes, 355 a, 356 a, 357 a, 359 m,
 Godofridus nobilis, 601 a,
 Godofridus Miles, 225 a,
 Godohardus Abbas Tegernenfis, 606 a,
 Godemannus Abbas Thorncienfis, 518 m, 616 m,
     754 a, m,
 Godelpertus Abbas Vvltunienfis, 117 a,
 Goderamnus Abbas S. Michaëlis in diocæfi Hilde-
     nefheimenfis, 333 m,
 Goderamnus Primicerius Tullenfis, 892 m,
 Godofcalcus Epifcopus, 485 m,
 Godofcalcus Abbas Corbeïæ novæ, 724 m,
 Godofgenus Abbas S. Udalrici, 419 a,
 Godina Abbatiffa S. Johannis de Veieira, 584 m,
 Godmannus Abbas Beamfbedenfis, 730 m,
 Godofredus Abbas Foffatenfis, 784 m,
 Godricus Abbas Crulandenfis, 502 m, n,
 Godricus optimas, 748 a,
 Godvvinus Epifcopus Roffenfis, 514 a,
 Godvvinus Comes, 240 m,
 Goëranus Comes, 355 m,
 Goisfredus Gomercii municeps, 547 a,
 Golvinus Advocatus Civinocurtis, 570 m,
Gomercium castrum, 545 m, 547 a,
 Gomefanus Abbas Hildenfis, 297 m,
 Gommarus miles, 28 n,
 Gonfalvus Menendes Princeps, 385 m,
 Gorgonius Gorziæ cultus, 496 a, n,
 Gofcelinus feu Gundifalvus Epifc. Segunt. 544 a, n,
 Gofcelinus monachus Sithienf. 636 & feqq.,
 Gosfridus Epifc. Conftantienfis, 895 m,
 Gosfridus Abbas de Reigelliaco, 895 m,
Goflavah an civitas Belgii, 593 a, n,
 Goterius Abbas S. Mathiæ, 344 m,

- Gothefredus monachus Cluniacenfis, 170 a,
 Gotifcalcus Epifcopus Anicienfis, 297 m,
 Gozelinus feu Gauflinus Epifcopus Tullenfis, 891
     & feqq.,
 Gozilinus frater Adalberonis Epifcopi Mertenfis,
     399 m,
 Gozpertus Abbas Tegernenfis, 605 m,
 Gradilo ex potentiffimo Britonum monachus He-
     ricenfis, 360 m,
 Gralo v. Cralo.
 Gratianop. Epifc. Ifaac, 71 m,
 Graulfus Abbas S. Carauti, 283 a,
Graumna annis pagi Matifconenfis, 74 m, 76 m,
     78 m,
 Gregorii M. reliquiæ Conftantiæ, 840 m,
 Gregorius ex Abbate Coxanenfi Epifc. Tarraconenfis,
     878 m,
 Gregorius Abbas Einfdlens, 242 m, 243 a, m,
     816. Ejus elogium historicum, 841 & feqq.,
 Gregorius Abbas S. Martini Aëduenfis, 91 m,
 Gregorii Abbatis Nonantulienfis elogium, 114, 115
     Ligus aut Lygeus dictus, *ilid.*
 Gregorius Abbas Romæ, 847 m, 868 a,
 Gregorius Abbas, 903 m,
 Grimbaldi Abbatis Vvintonienfis, elogium & feqq.,
 Grimvvaldus Prior Sithienfis, 3 m,
 Grippio præfectus, 208 m,
 Guago nepos Lupi Ferraticenfis, 315 m,
 Gualo Aëduorum Epifcopus, 327 m,
 Guarinus Abbas Coxanenfis, 875 & feqq.,
 Guarinus Abbas Uricenfis, 231 a, m,
 Guduvulus Archiepifcopus, 212 m, n,
 Guibertus Martinus Abbas Gemblacenfis, 299 m,
     300 a, 312 & feqq.,
 Guiberti monachi Gorzienfis & Gemblacenfis con-
     ditoris vita, 299 & feqq.,
 Guichardus feu Gunhardus Epifcopus Ebroicenfis,
     283 a, 284 a,
 Guido Archiep. Lugdunenfis v. Vvido.
 Guido Archiep. Remenfis, 570 a,
 Guidonis I I Epifcopi Anicienfis vita, 835 & feqq.,
 Guido Abbas Baluicenfis, 194 a,
 Guido Abbas Gigniacenfis, 73, Charta ejus *ibid.* &
     feqq. 86 m,
 Guido Abbas Lutrenfis, 279 a,
 Guido Abbas Luxovicenfis, 771 a,
 Guido Abbas Majoris monafterii, 144 m,
 Guido feu Vvillielmus Comes Matifconenfis, 71 m,
 Guigo Epifcopus Valentinus, 837 m,
Guilledium villa diocæfis Remenfis, 355 m,
 Guillelmus Abbas Hirfaugienfis, 42 a,
 Guillelmus Longafpara Dux Nortmannorum, 228 a,
 Guillelmus Marahinus Epifcopus Novioménfis,
     214 m,
 Guillelmus Abbas S. Juliani, 143 m,
 Guillelmus de Monfterolo prior Mauliæ, 230 m,
 Guillelmus Northus Rex Anglorum, 230 m,
 Guillelmus Dux Aquitaniæ, 7 a, 151 m, 152 a, m,
     188 a, 192.
 Guillelmus Efcalforii dominus, 230 m,
 Guillelmus v. Vvillielmus.
 Guinebaldus Abbas Bronienfis, 249 m,
 Guntardus Comes Valentinenfis, 771 m,
 Guntardus an Vivarienfis Archidiaconus, 837 m,
 Gundelach folitarius Fuldenfis Monachus, 388 m,
 Gundericus nobilis, 493 m,
 Gundifalvus miles, 536 a,
 Gundifalvus Ovetenfis Epifcopus, 544 a,
 Gundifalvus Epifc. Segobienfis, 544 a,
 Gundifalvus Epifc. Seguntinus, 544 a, n,
 Gundifalvus v. Gofcelinus.
 Gunderadus Abbas S. Mathiæ, 344 m,
 Gundramnus Abbas, 770 a,
 Gundramnus Comes, 842 a,
 Guntardus Epifc. Matifconenfis, 106 a,
 Guntherus feu Guntharius Epifcopus Colonienfis,
     27 a, n,
 Guntherus feu Guntharius Epifc. Ratifponenfis,

INDEX HISTORICUS.

111 m, 172 a,
 Gunterus Abbas Bronienfis, 248 m, 252 a,
 Guntramnus filius Heberardi Comitis, 277 a,
Guntzius amnis in Suevia, 418 a,
 Guterius Comes pater S. Rudolfi, 512 m &
seqq.

H

H Adamarus *v.* Hadumarus.
 Haderadus Abbas Hirsaugienfis, 41 a,
 Hadevig Dux, 845 m,
 Hadumarus Abbas Fuldensis, 120 m, 121 a, 334 m,
 Hadviga Henrici Ducis filia, post virum Burchardum Dux Suevorum, 20 m,
 Hagino Aultraforum Dux, 252 m, n,
 Haidulfus Episcopus Noviomenfis, 359 a,
 Hanno Halberstadenfis Episcopus, 326 m,
 Haimo Dux, 545 m,
 Haimo monachus Dionysianus scriptor, 113 a, m,
 Hamedeus Comes palatii, 402 m,
 Harmuotus Abbas S. Galli, 14 m,
 Hanto Episcopus Augustensis non Lanto, 418 a,
Harerburgus pagus, 352 a,
 Hariulfus Abbas Aldemborgenfis, 557 a, 567
& seqq.
 Haroldus Comes seu Rex Danorum, 694 m, n,
 Hartbertus Episcopus Curienfis, 439 a, 843 m,
 Hartcherus Reclusus ad S. Gallum, 43 m,
 Hartmannus magister ad S. Gallum, 12 m, & *seqq.*
 Abbas, 13 m, 42 m, 43 a, 421 n,
 Hartmutus Reclusus ad S. Gallum, 43 m,
 Hartvicius Episc. Juvavenfis seu Salzborgenfis, 831 a,
 Hartvicius Abbas Tegernensis, 343 m. Ejus elo-
 gium, 603 & *seqq.*
 Hartvigi *v.* Herdiggius,
 Hartvigi Episcopus Augustensis, 474 a, n,
Hasteria villa in Belgio, 598 m, n,
 Hatta Abbas Blandiniensis, 203 n,
 Hatto ex Abbate Episc. Mogunt. 18 a, 118 m, 121 m,
 247 a, 349 a,
 Hatvidus uxor Hugonis Albi Ducis Francorum, 350 a,
 Havvidis Abbatissa Mettenfis, 287 a,
 Heberardus Comes, 277 a,
 Heberardus filius Heberardi Comitis, 277 a,
 Hegmundus an Edmundus Rex Anglorum, 494 a,
 Helricus Cantor Augustensis, 424 a,
 Heimo Abbas Merstirgenfis, 112 m,
 Henricus magister Autifiodorensis, 325 & *seqq.*
 Helbertus miles, 214 a,
 Heldegrinus Abbas S. Martini Aduensis, 103 a, m,
 Heldricus an Abbas S. Germani Autifiodori, 767 m,
 791 m, n, 800 a,
 Heldricus Palatinus, 773 m, 775 m,
 Heldvigi uxor Purcharidi Ducis Alamannorum, 20 m, 456 n,
 Helena *v.* Olga.
 Helgerus clericus Bononiensis, 205 m,
 Helias Abbas S. Bavonis, 250 m,
 Helinandus Laudunensis Episcopus, 113 m,
 Helisacar Episcopus Rutenensis, 10 m,
 Helluinus frater Guiberti Gemblacensis, 301 m,
 Helmeradus Episcopus Regensis, 82 a,
 Helvidis Abbatissa S. Petri Mettis, 498 m, n, 500 a,
 Hemma Ludovici I I uxor, 467 n,
 Hemma uxor Boleslai Ducis Sclavorum, 467 n,
 Henricus Imperator, 827 a, 832 a,
 Henricus Auceps, 263 m, 264 a, 347 & *seqq.*
 Henricus Archiep. Trevirensis, 20 m, 248 a, 811
 m, 813 m, 814 m, 815 m,
 Henricus Episcopus Aquilensis, 418 m,
 Henricus Episcopus Augustanus, 415 m, 456 m,
 457 a, 458 a, m,
 Henricus seu Aynricus Episcopus Laufannensis, 781 a,
 Henricus Episc. Populonii, 895 a,

Henricus Episc. Spoletanus, 895 m,
 Henricus Abbas Lutrenfis, 279 m,
 Henricus Prior Cantuariensis, 709 a, 711 m,
 Henricus Prior S. Udalrici, 474 m,
 Henricus Archidiaconus Leodicensis, 311 m, n,
 Henricus Rex Anglorum, 231 m,
 Henricus Bajoariae Dux, 265 m, n, 347 m, & *seqq.*
 349 a, m, 821 m, 827 a, 845 m,
 Henricus filius Henrici Dux Bajoariorum, 457 m,
 Henricus Dux Noricorum, 436 m, n, 441 a, n,
 Henricus Dux Burgundiae, 775 a, 781 a, 785 m,
 Henricus Princeps de Seldenburg, 315 m,
 Henricus Comes de Stadhe, 580 m, 581 m,
 Henza, Geila, Glifinoda nobiles sanctimoniales
 Horrenses, 344 m,
 Heornelinus Scottorum Pontifex, 681 m, 706 m,
 Heorstanus seu Heistanus pater S. Dunstani, 656 m,
 660 m,
 Herardus five Erardus Episc. Ratifbonensis, 820
 m, n,
 Herbertus Archidiacon. Laudun. 909 a,
 Herboldus Abbas, 545 a, m,
 Herceas minister, 506 m,
 Herchemboldus Abbas S. Vvalarici, 557 a, m,
 Herdiggius seu Hartvigi Abbas Magdeburgenfis,
 529 a, 582 a,
 Heribertus Episcopus Norvicensis, 240 a,
 Heribertus Abbas Bronienfis, 248 m,
 Heribertus Veromandorum Comes, 345 m, 548 a,
 Heribertus Comes, 214 a,
 Heribertus seu Arbertus Abbas S. Arnulfi, 286 a, m,
 342 a, 384 n, 387 m,
 Heribertus Abbas S. Huberti, 484 a,
 Heribertus Comes Treccassinus, 285 a,
 Heribrandus nobilis, 308 a,
 Heribractus Abbas Augiensis, 247 a,
 Hericus monachus Autifiod. 525 & *seqq.* 766 a,
 Herigerus ex Abbate Episc. Mogunt. 118 m,
 Herimannus Dux Saxoniae, 501 a, 580 m, 724 m,
 Herimannus Franco Comes, 120 a,
 Herimannus Capellanus Imperatoris, 501 a,
 Herivardus Abbas Gemblacensis, 301 a,
 Heriveus Archiep. Remensis, 356 m, 358 m,
 Heriveus Episcopus Aduensis, 81 m, 106 m,
 Herleius vicus ad Somenam, 224 a,
 Herluinus Cancellarius Ducis Hugonis, 228 a,
 Abbas S. Petri de Puncto, 229 m,
 Hermannus Episcopus Monasteriensis, 475 n,
 Hermannus Abbas Fabariensis, 846 a,
 Hermannus Dux Alemanniae, 241 m, 243 m,
 Hermannus Dux Saxoniae, 333 m,
 Hermannus Dux, 843 a,
 Hermannus frater Arnolfi Comitis Palatini, 437 m,
 Hermenaldus monachus Floriacensis, 361 m,
 Hermenegildus Dux, 522 m,
 Herfendis Comitilla Viromandensis, 548 m, 488 a,
 494 m, n, 595 & *seqq.* 909 a,
 Herveus monachus Dolensis, vir doctus, 84 m,
 Hetto Abbas Augiensis, 246 m,
 Hezelinus Episcopus Leodicensis, 569 a,
 Hidda Marchionissa, 641 a, m,
 Hidilyardus Episcopus Halberstadenfis, 578 m,
 580 a, 582 a,
 Hieronymo adscriptus liber de assumptione B. Mariae
 Virginis, 701 m, n,
Hilava flumen Alamanniae, 439 a,
 Hilarii Episcopi Carcastonenfis Translatio, 551
 & *seqq.*
 Hildebaldus Episc. Matifconensis, 74 m, 75 a,
 Hildebaldus Episc. Vormaticensis, 844 a,
 Hildebertus Archiepiscopus, 352 a,
 Hildebertus Episc. Mogunt. 118, 119,
 Hildebertus Episcopus, 84 a,
 Hildeboldus Abbas, 139 m,
 Hildeboldus magister in monasterio S. Michaelis,
 326 a, 368 m,
 Hildebrandus Archiep. Capuanus, 895 a,
 Hildebrandus Cluniaci praepositus, 151 a, m,

INDEX HISTORICUS.

- Hildebrannus Prior Cluniaci, 767 a,
Hildebrannus monetarius, 806 m,
Hildegardis uxor Ebonis Principis Bituricensis, 81 a,
Hildegardis nobilis matrona, 319 m,
Hildegardis nobilissima matrona, 245 a,
Hildegimus Episcopus Catalaunensis, 584 a,
Hildemannus Archiepisc. Senonensis, 281 a,
Hildemarga virgo, 207 m,
Hilderannus Senonensis Archiep. 245 a,
Hildricus Episcopus Belvacensis, 359 a,
Hilduinus Episcopus Leodicensis, 478 a,
Hilduinus Comes, 546 a,
Hilduinus sedis Mettensis appetitor, 896 m,
Hiltebaldus Curienensis Episcopus, 20 m,
Hiltegart uxor Richvini Comitis, 449 m, 456 a,
Hiltine Episcopus Augustensis, 422 m,
Hiltine monachus sanctus, 445 a,
Hiltinus Camerarius Ecclesie Augustanæ, 452 m,
Hiltruda Racheilda Reclusa germana, 58 m,
Himmarus Abbas S. Remigi, 214 a, 330 a. Ejus elogium, 345 & seqq.
Hitto Clericus, tum monachus ad S. Gallum, 46 a, 47 m, n, 55 m, n, 57 m, 59 a,
Hoenfax mons ad Rhenum, 554 m,
Hodierna Reclusa Gorziensis, 364 a,
Hogeri Archiepiscopi Bremenensis elogium, 24
Homersum seu Othemarsheim castrum in Gelria, 26 m, 11 m, n,
Honestus Episc. Ravenensis, 716 a,
Hofedus Abbas Corbeia novæ, 726 m,
Hubertus seu Humbertus Episc. Parmensis, 715 m,
Huebaldus magister S. Amandi monachus, 325 m, & seqq.
Huebertus Tiberinæ Ecclesie Episcopus, 151 a,
Hueboldus monachus Orbacensis insignis, 332 a,
Hudo seu Odo Abbas S. Michaëlis ad Mosam, 365 m,
Hugo S. R. E. Cardinalis, 360 a,
Hugo Archiep. Bisuntinus, 895 a,
Hugo Archiepiscopus Bituricensis, 283 a, 285 a,
Hugo Episcopus Cizensis, 580 a, 871 a,
Hugo Constantiensis Episcopus, 19 m,
Hugo Episcopus Genevensis, 781 a,
Hugo sive Ogo Episc. Leodicensis, 896 a, 897 a,
Hugo Episcopus Parmensis, 721 m,
Hugo Episc. Matifconensis, 781 a,
Hugo Episcopus Nivernensis, 362 m, 495 m,
Hugo Episcopus Succionensis, regni Cancellarius, 9 a,
Hugo Abbas Augiensis, 247 a,
Hugo Abbas Cluniacensis, 835 m,
Hugo Abbas S. Romigii, 346 m,
Hugo Abbas Sithiensis, 3 m,
Hugo Abbas summa dignitatis, 27 m, n,
Hugo insignis Abbas, 135 m,
Hugo Abbas & Præpositus, 771 a,
Hugo Abbas, 770 a,
Hugo Abbas, 781 a,
Hugo Archidiaconus Ecclesie Romanæ, 895 m,
Hugo Rex Francorum, 782 m, 786 a,
Hugo Rex Italiae, 140, 151 m, 478, 479,
Hugo Rex Longobardorum, 168 a, m,
Hugo Parisiorum Rex dictus, 350 a,
Hugo regii generi, 417 m,
Hugo Dux Francie, 283 a,
Hugo Dux Francorum, 246 m, 307 m,
Hugo M. Aurelianorum Dux, 228 a,
Hugo Dux, 556 m, 557 a, 558 m, 560 a, n, 563 & seqq.
Hugo Dux, 214 a,
Hugo Princeps Burgundie, 135 m, 136 m, 137 a,
Hugo Marchio seu Comes & Dux Francorum, 319 m,
Hugo M. Marchio, 874 m,
Hugo Comes pater Odalrici Archiepiscopi Remensis, 329 a,
Hugo Comes, 140 a,
Hugo Comes, 73 a,
Hugo filius Heriberti Comitis sedi Remensi impositus, 328 a, m,
Hugo Marchio, 652 a,
Hugo Comes & Marchio Baugiaci & Sebastianorum, 318 a, m, 319 m,
Hugo Comes Heberardi filius, 277 a,
Hugo filius Gaufridi Comitis Cabilonensis, 770 m, Episcopus, 772 m,
Hugo Advocatus Civinocurtis, 570 m, 571 a,
Hugo frater Manallæ Archiepiscopi Arelatenis, 319 m,
Hugo filius Lamberti Comitis, 769 m,
Hugones duo Abbates Dionysiani, 115 a, m,
Hugones quatuor Abbates S. Martini Æduensis, 91 m,
Hugonis monachi Æduensis & Præpositi Enziacensis vita, 90 & seqq.
Hugo monachus Centulensis, 571 m, n,
Hugo Marinus, 909 m,
Huebertus Episc. Bisuntinus, 71 m,
Humbertus Siciliensis Archiepiscopus, 895 a,
Humbertus Episc. Gratianopolitanus, 781 m,
Humbertus Episcopus Valentinus, 781 m,
Humbertus Abbas & Archidiaconus, 362 a,
Humbertus Abbas S. Apri, 364 a, 892
Humbertus & alii octo Abbates Coxanenses, 876 m,
Humbertus de Bellojoco, 722 m,
Humbertus nepos Leotaldi Comitis Matifconensis, 121 m,
Humbertus præpositus Miciacensis, 362 a,
Humbertus Verduni Reclusus, 372 m, 373 a, m, 374 a, 375 m Gorziæ monachus, 382,
Hunegudis Virginius Humolaiensis Translatio, 213 & seqq.
Hungaria Alba & nigra, 872 a,
Hunzo Comes Raxianus, 840 m,
Huepaldus Comes pater S. Udalrici, 421 a, 474 m,
Hupaldus Comes nepos S. Udalrici, 421 n,
Hupaldus Comes, 450 m, 458 a,
Hyacinthus Cardinalis Legatus, 543 m,

I

- Jacobi cultus apud Hispanos, 34 a,
Jacob ex Abbate Miciacensi Episcopus Leonensis, 360 m,
Januarius Episcopus Elenensis, 877 m,
Ico Canonicus Magdeburgensis, 581 m,
Jeluiria infans, 530 a, n,
Isembardus monachus Floriacensis, 545 a, m, 546 m,
Ilduara mater S. Rudolphi, 522 m, & seqq. Con-
fessa, 524 m,
Imbertus Episcopus Parisiensis, 113 m,
Immed frater Machildis Regine, 347 m,
Immo Abbas Gorziæ, 487 m, 494 m, n,
Immo Abbas Valciodorensis, 487 m, 489 a, 550 a,
Ingelardus Abbas S. Richarii, 563 m,
Ingelarius Abbas Cariloci, 106 a,
Ingelbaudus vivens lege Salica, 769 m,
Ingelberga uxor Vvillelmi Pii Ducis, 78 a, m,
Ingelbertus Abbas Nonantule, 116 a,
Ingelbertus frater Sobbonis Archiepiscopi Viennensis, 317 m,
Ingelrammus Abbas S. Richarii, 557 a, 563 & seqq.
Ingrammus Cameracensis Episcopus, 214 a,
Inguar Danus Prædo, 289 a,
Joëllus Archiepisc. Remensis, 783 m,
Johannis Papæ x bulla pro Alafracla Cluniaco alle-
renda, 73
Johannis Papæ xi privileg. Floriacensi monasterio
concessum, 908
Johannis xii Papæ diploma pro Magdeburgensis
Archiepiscopatus erectione, 575
Johannes Papæ xiii cognomento Alba-gallina, 357
m, 358 a. Ejus epistola, 658 privilegium pro
Rameficiensi coenobio, 743 m,
Johannis Papæ xv bulla pro canonizatione S. Udal-
rici, 471

INDEX HISTORICUS.

Johannes Cardinalis S. Clementis ,	472 a ,	Jotfaldus auctor vitæ S. Odilonis ,	761 m ,
Johannes Cardinalis SS. quatuor Coronatorum ,	472 a ,	Irmingardis Abbatissa Aleflevensis ,	581 m ,
Johannes Cardinalis S. Damasi ,	472 a ,	Irmihardus Præpositus Campidonæ ,	477 a ,
Johannes Portuensis Archiep.	895 a ,	Isaac Gratiarop. Episcopus ,	71 m ,
Johannes an ex Archiep. Ravennensi monachus ,	909 m , 910 a ,	Isaac Episcopus Lingonensis ,	23 m ,
Johannes Archiepisc. Turouensis ,	143 m ,	Isaac ex canonico monachus Gorzienfis ,	389 a ,
Johannes Episcopus Abrincensis ,	909 m , 910 a ,	Isaac decanus monasterii Miciacensis ,	361 m , 362 a ,
Johannes Episcopus Anagninus ,	471 m ,	Issembaldus Episc. Pictavenfis ,	895 m ,
Johannes Episcopus Castrenfis ,	10 m ,	Isengrinus Episcopus Ratifonenfis ,	112 a ,
Johannes Episc. Constantiensis ,	839 m ,	Ittingrius Abbas Ottemburanus ,	476 n ,
Johannes III Episc. Constantiensis ,	839 m ,	Isuardus nobilis ,	319 m ,
Johannes Legionensis Episcopus ,	344 a ,	Israël Episcopus Scotigena ,	334 a ,
Johannes Episcopus Lucensis ,	536 m , n ,	Iso magister ad S. Gallum ,	12 a , 18 m ,
Johannes Episc. Mutinensis ,	716 a , 718 m ,	Isola Episcopus Tolosanus ,	877 m ,
Johannes Episcopus Nepesinus Bibliothecarius S.R.E.	472 a ,	Juditta filia Rodulfi Regis ,	136 m ,
Johannes Episcopus Nolanus ,	172 m , 196 m ,	Judoci Presbyteri & Confessoris Translatio ,	545 & seqq.
Johannes Episcopus Ostiensis ,	895 a ,	Judoci Sacerdotis ossa Vvintoniæ ,	635 m ,
Johannes Episc. Sabinensis ,	895 a ,	Ivonis in Anglia sancti corpus terra levatum ,	748 a , n ,
Johannes S. isicionensis Episc.	895 a ,	Juvius Confessor ,	640 a ,
Johannes Episc. Senensis ,	895 a ,	K	
Johannes Episcopus Suancensis ,	895 a ,	K Ebo Laurellensis Abbas ,	20 m , 21 a ,
Johannes Episc. Tiburtinus ,	895 a ,	Kenevvaldi Episcopi Vvigoraniensis elogium ,	236 , 506 m ,
Johannes Ticinensis Episcopus ,	115 a ,	Kenulfus Episcopus Vvintoniensis ,	606 m ,
Johannes Episc. Velerensis ,	895 a ,	Kenulfus Abbas Crulandensis ,	506 m , 509 m ,
Johannes Episcopus Vvortzlaensis ,	871 m ,	Keibirga Reclusa in cœnobio Lindavienti ,	64 m , n ,
Johannes Episcopus Hispinius ,	406 m ,	Kerhilda inclusa ad S. Gallum ,	12 a , 43 a ,
Johannis Fleemosynacoti acti ,	394 a ,	Kerho Abbas Vvirzimburchensis ,	20 m ,
Johannes Abbas S. Alexii Romæ monachus Casini ,	866 a , 46 m , 847 m , 868 a ,	Keroldus Notkeri discipulus ,	17 m ,
Johannes Abbas Arosianus ,	214 m ,	Kinffius Episcopus Lichfeldensis ,	506 m , 514 a ,
Johannes Abbas Atriliacensis ,	9 m ,	Kynedrida mater S. Dunstani ,	657 m , 660 m
Johannes Beneventanus Abbas Casini ,	652 a , 655 a ,	L	
Johannes Abbas Blandimienti ,	203 m ,	L ætus Abbas S. Angeli ,	895 m ,
Johannis I Abbatis Casinensis elogium ,	116 & seqq.	Laisinus Bernonis Abbatis Cluniac. confobtinus ,	67 a , 72 a ,
Johannes Abbas Filcanensis ,	113 m ,	Lainga pagus ,	352 a ,
Johannis Abbatis Gorzienfis vita ,	326 a , 363 & seqq.	Laium in Mettensi Episcopatu ,	400 a ,
Johannes Abbas Insulanus apud Augustam Veromanduorum ,	214 m ,	Lambertus Episcopus Constantiensis ,	416 a ,
Johannes Abbas S. Laurentii ,	895 m ,	Lambertus Episc. Matisconensis ,	106 a ,
Johannes Abbas Lurenfis ,	279 m ,	Lambertus Tungrensis Episcopus ,	253 m ,
Johannes Abbas Mettensis ,	363 a ,	Lambertus Abbas Coxanensis ,	878 m ,
Johannes Abbas Mosomensis ,	359 m ,	Lambertus monachus Vvalciodorensis scholasticus ,	592 m ,
Johannes Græcus Abbas Nonantulanus ,	898 m ,	Lambertus Comes ,	318 m ,
Johannes an Abbas S. Pantaleonis ,	335 m ,	Lambertus Comes Lovaniensis ,	300 m ,
Johannis Abbatis Parmensis vita ,	715 & seqq.	Lambertus Comes Valentiniensis ,	770 m , 771 a ,
Johannes II Abbas Parmensis ,	716 a , 722 m ,	Lambertus filius Lamberti Comitis Valentiniensis ,	772 m ,
Johannes Abbas S. Præjecti ,	214 m ,	Lambertus filius Lamberti Comitis ,	318 m ,
Johannes Abbas S. Sabæ ,	895 m ,	Lambertus Comes ,	781 a , 785 m ,
Johannes Abbas S. Salvatoris ,	895 m ,	Lambertus tyrannus ,	108 a ,
Johannes Abbas Vermandensis ,	214 m ,	Landericus Abbas S. Petri Carnotensis ,	113 m ,
Johannes Abbas S. Vitalis ,	895 m ,	Landolfus Comes ,	845 m ,
Johannes Archidiaconus Parmensis ,	719 m ,	Landulfus Princeps Capuanus ,	116 m , 117 m ,
Johannes Presbyter & monachus idem cum Abbate Æthelingensi ,	4 m ,	Lanfrancus Archiep. Cantuariensis ,	695 a , n , 696 , 708 m , 709 , 710 .
Johannes Diaconus Oblationarius S. R. E.	472 a ,	Langferus Regis Panetarius ,	510 a ,
Johannes monachus auctor vitæ S. Odonis ,	124 & seqq. 186 m ,	Lantbertus vir insignis ,	377 a , m , 378 a ,
Johannes Canaparius insignis monachus ad S. Bonifacium Romæ an Abbas 863 m , n , 864 a , 904 m , 905 a ,		Lambertus Solitarius ,	372 m , 373 a ,
Johannes Gradenicus ex nobili Veneto monachus Coxanensis ,	875 a , m , 883	Lantfridus Presbyter id est parocus ,	220 m ,
Johannes Maurocenus nobilis Venetus ,	876 m , 883	Lanto Episcopus Augustensis ,	418 m ,
Johannes monachus Floriacensis ,	878 m ,	Lantpertus Episc. Constantiensis ,	841 m ,
Johannes Monachus Romæ ,	868 a ,	Lanquartus annis ,	554 m ,
Johannes monachus S. Savini humillimus ,	95 m ,	Laudunenf. Episc. Helinandus ,	113 m ,
Johannes Scholasticus Autifiodorensis ,	504 a ,	Launus Archiepisc. Bituricensis ,	83 m ,
Johannes Exactor sacri palatii ,	150 m , n ,	Laurus Abbas ,	134 a , 144 a ,
Johannes Romæ Præfectus ,	857 m ,	Lauteni cella ,	88 a ,
Johannes filius Petri Urfeoli Ducis Venetiarum ,	879 n , 852 a ,	Lebrath vallis Alfatiæ ,	412 a ,
Jordanes Episcopus Lemovicensis ,	10 a ,	Ledgardis Comitissa ,	283 a , 285 a ,
Jordanes Episcopus Poznanensis ,	580 a ,	Leckfeld , campus prope Augustam ,	425 a , n ,
Joseph Archiepisc. Turouensis ,	283 a ,		469 m ,

INDEX HISTORICUS.

Leduardus Matifconensis Episcopus,	74 m,	724 & seqq.	
Leodo seu Leodo opidum Sequanorum,	68 m,	Liudolfus Abbas Corbeia Saxonica,	581 m,
Lefvina matrona perobilis,	519 a,	Liudolfus Episcopus Tarvanensis,	359 a,
Lefvinius Episcopus Doracellriae,	142 n, 515 a,	Liufrius Abbas S. Vincentii,	895 m,
514 a,		Liupaldus Presbyter Camerarius S. Udalrici,	453 a,
Legia fluvius,	202 m,	Liupoldus Comes à quo Comitatus Liutpoldi in fu-	
Legionenf. Episc. Fruminius,	33 m,	periori Bojaria,	605 a,
Leonis Papae VII privilegium Floriacensibus concessum,	907	Liuticenses Boemii vicini,	862 m, n, 866 m, 870 a,
Leo Cardinalis S. Nerci,	472 a,	Liutolfus Augustae Episcopus,	471 a,
Leo Archiep. Ravennensis,	897 & seqq. Cur Mut-	Liutolfus seu Liutolfus filius Ottonis M. Dux Alamannorum,	388 a, 436 & seqq.
tus dictus,	903 a,	Liutolfus Cancellarius,	842 m,
Leo ex Abbate de fundo Episcopus Cister,	905 m,	Liutericus Decanus Campidonae,	477 a,
Leo Episc. Gageranus an Gaictanus,	895 a,	Liutgarda soror S. Udalrici,	421 n, 423 m,
Leo Episc. Soranus an Soranus,	895 m,	Liutgerus Comes,	581 m,
Leo Episcopus,	905 a,	Liuthardus Abbas Augiensis,	147 a,
Leo Episcopus Graecus,	897 m, 905 m,	Liutvardus Episcopus Vercellenis,	17 m, 18 m,
Leo Archiep. an Chorepiscopus Treverensis,	905 a, m,	Locronium urbs Hispania,	297 a,
Leo palatii Episcopus,	868 a,	Loida urbs majoris Britanniae,	493 m, n,
Leo Episc. Murensis,	895 m,	Lomacensis pagus,	249 a, 252 m, 299 m, 300 a,
Leo Abbas Casinensis,	116 m,	591 m, n,	
Leo Abbas S. Cornelii,	895 m,	Lomaganium,	27 m,
Leo Abbas Nonantulanus,	868 n. Ejus elogium,	Lordonium castrum prope Cluniacum,	76 a, 82 a,
897 & seqq. Epistola ejus ad Durantem monachum,	899 & seqq.	139 m,	
Leo Abbas Romae ad S. Bonifacium,	847 m, 856 m,	Lotharius Rex,	521 a, 558 m, Ejus diploma pro Brajaco,
867 m, 905 a,		245 initium regni,	321 m,
Leo Abbas Romanus ad S. Bonifacium Legatus in Galliam,	897 & seqq.	Lotharius Rex Italiae,	889 a,
Leo Abbas S. Vincentii ad Vulturum,	645 m,	Lotharius Comes de Vvaldebirke,	581 m,
Leo scriuarius sanctae sedis Apostolicae,	576 a, 659 a,	Lubic Metropolis ducatus,	850 n, 870 a,
Leo monachus Casinensis,	650 m,	Lucia uxor Vvilllemi Comitis,	765 a,
Leo simplex monachus Romae,	868 a, 898 m, 903 m,	Ludericus Abbas Lunaburgensis,	333 m,
Leobaudus vir spectabilis,	98 a,	Ludovicus Ultramarinus,	214 a. Ejus ordinatio,
Leodegarius Archiep. Viemensis,	895 a,	160 a, n, Regni anni ut designati,	319 m, 322 m, 380 a, n, 909 m,
Leodicenses Episcopi ex Ordine S. Benedicti,	896, 897.	Luthevicus puer seu Ludovicus Rex Germanorum depositus,	24 m,
Leodo ad Salliam amnem Lyon le Saulnier,	68 m,	Ludovici VII diploma pro Aureliacensi coenobio,	8
Leoninus Abbas S. Hilarii,	552 a,	Ludovicus qui Princeps Aquitanorum,	508 m,
Leopardus Abbas Nonantulanus,	114 m,	517 m,	
Leotadi Reliquia Oydellis Cluniacum translata,	88 a, 320 m,	Ludovicus Princeps,	135 m,
Leotaldus Archiepiscopus,	781 a,	Lugdunensis academia,	766 a, 788 m,
Leotaldus seu Leutoldus Comes Matifconensis,	139 a, 318 m, 319 m, 320 a, 321 m, 323 m, 767 m,	Lupo Abbas S. Martini Eduensis,	91 a, 95 a,
Leotaldus Comes,	78 a,	Lupus Abbas Ferrariensis,	341 m,
Leotardus Levita,	319 m,	Lupus monachus Ferrariensis,	325 m,
Lefvinius filius Comitis Aelvvini.	751 m,	Lutfridus Abbas Murensis,	316 m,
Leotbaldus ex Milite monachus,	322 m,	Lyens fluvius,	417 m, 422 n,
Leudomirus nobilis,	877 a,		
Levigradium opidum Boemiae,	834 m,		
Leucus fluvius pagi Carcallensis,	553 m,		
Leuso Abbas S. Mariae,	895 m,		
Leutfredus monachus Floriacensis,	184 a,		
Leutho Archicapellanus Flandriae Comitis,	210 a,		
Levvinus Comes,	510 a,		
Libertini monachi patientia,	501 a,		
Libutius Rugorum Apostolus,	577 a,		
Licerius Sacerdos,	320 a,		
Lietaldus Abbas Mosomensis,	346 m,		
Lietaldus Abbas Tignensis,	249 a, 250 a, tum Mosomensis,		
259 a, 357 a, 358 a, 359.			
Liethardus Abbas Gemblacensis,	311 m, 312 a,		
Lierefridus Episcopus Ticinensis,	769 a,		
Lietoldus pater Guiberti Gemblacensis,	301 m,		
Lingon. Episc. Argrinus,	22 & seqq. Isaac, Vvarnerius, Robertus,		
23 m,			
Limna portus Angliae,	494 a, n,		
Lisrogangium tractus in Flandria,	211 m,		
Limburgia seu Lindavia urbs Imperialis ad Lacum Brigantinum,	64 a, n,		
Litvnum,	8 m,		
Liudgeri Comitatus,	352 a,		
Liudgerus Episc. Mimigardenensis,	584 a,		
Liudolfus Episcopus,	418 m,		
Liudolfus Episcopus,	724 m,		
Liudolfi & aliorum Abbatum Corbeiae novae elogia,			

M

Abbo Pauliani Britanniae Episcopus,	283 a,
Macalauus p. Malcalenus.	
Macarius Abbas Humularienis,	214 m, 221 a, n,
Maceria castrum ad Mosam,	355 a, 356 a,
Madalbertus Episcopus Bituricensis,	80 a,
Magelgerus Episcopus Vvignoniensis,	641 m,
Magenardus Abbas Fossatenis,	776 a,
Magenerus miles,	218 m, & seqq.
Magenoldus Comes,	845 m,
Magenoldus Comes frater S. Udalrici,	421 n, 450 m,
Magenoldus Comes nepos S. Udalrici,	421 n, 423 m, 424 m, 451 a, 458 a,
Maginfridus Monachus Gorziae,	382 a,
Maginhardus Abbas Gladbacensis,	643 m,
Maglio sanctus,	207 m,
Majclpotus Abbas Casinensis,	118 a, 645 a,
Maledarius Abbas Scottus,	493 m,
Mainardus Episcopus Cenomannensis,	283 a,
Maimbodus Episcopus,	78 a,
Maimbodus Episcopus Matifconensis,	139 m, 318 m, 319 m, 766 m,
Maimbodus Avus Maimbodi Episcopi Matifconensis,	318 m, 323 m,
Maimbodo Ecclesia sacra Andegavis,	230 a,
Maio Abbas S. Vincentii Vulturumensis,	117 a,
Maiolus Abbas Cluniacensis,	323, 716 a, 718 a. Ejus elogium,
760 & seqq. 889 m, 893 a, m,	
Maiolus Praepositus,	781 a,
Maiolus Viccomes,	318 m,

Malancena

INDEX HISTORICUS.

Malancena castrum pagi Valfinis, 772 a,
 Malcalenus Abbas Vvalciodorensis & S. Michaëlis
 in Tirafcia, 488 a, 494 m, n, 495 a. Ejus elo-
 gium historicum, 548 & seqq. 586 909 a,
 Mamillanus Abbas Cellæ-novæ, 523 m, 529 m,
 Manasses Arelatenis Archiep. 319 a, 478 m, 479
 a, m,
 Manasses Comes, 23 a,
 Manasses Comes, 520 m,
 Mancio Episcopus Catalaunensis, 25 m, 27 a,
 Manfredus Sedunensis Episcopus, 243 a,
 Mannis Episc. Redonensis, 895 m,
 Manno seu Nanno Icholar palatinæ præfectus, 25 m,
 26 a, 27 a,
 Manso Abbas Casinensis, 651 & seqq. 855 n,
 Mansi valor multiplex, 94 m, n,
Marahenses, Moravi, 109 a,
 Marcellus seu Moëngal magister ad S. Gallum, 12 a,
 m, 18 m,
 Marchicomæ, 818 m,
Marciana villa in Belgio, 275 a,
 Marcus Vifcensis Episcopus, 544 a,
 Marcwardus Abbas Corbeix-novæ, 726 m,
 Marcwardus Abbas Pruniensis, 325 m,
 Mariæ seu Mladæ Abbatissæ Pragenfis clogium, 833
 & seqq.
 Marinus Abbas & martyr an Maurinus, 335 m,
 Marinus solitarius, 875 a, m,
Marligna silva prope Namucum, 253 m, n,
 Marrones unde dicti vulgo *Marrones* Alpium inco-
 læ, 173 m, n, 274 m, n,
 Martinus Archiepiscopus Gnesnensis, 848 a,
 Martini Turonensis Episcopi patrocinium, 861 m,
 Martinus Episcopus Dumnicus, 523 m,
 Martinus Abbas S. Blasii, 895 m,
Matescensis pagus, 75 a,
 Mathildis Regina, 121 m,
 Mathildis Regina, uxoris Henrici Aucupis clo-
 gium, 347 & seqq.
 Mathildis Regina Provinciæ, 779 m, 785 m,
 Mathildis filia Pippini Regis Aquitanix, 6 m,
 Mathildis Herivordensis Abbatissa, 347 m,
 Mathildis filia Ottonis M. Abbatissa Quindeligebur-
 genfis, 349 m, 351 a, 889 m,
 Mathildis Ducissa Lovaniensis, 314 a,
 Matifcon. Episcop. Leduardus, 74 m, Hildebaldus
 ibid & seqq.
 Martadanus frater S. Cadroæ, 490 m,
 Matthæi & aliorum monachorum Breunovicium
 fecerunt in Poloniam, 849 a,
 Matzlinus Cubicularius Adalberonis Episcopi Met-
 tensis, 399 a,
 Mauricii Martyris lancea, 872 m,
 Maurini Abbatis & Martyris translatio, 333 & seqq.
 Maximinus Trevirorum Episcopus, 341 m,
 Mazio Episc. Montis-Viridis, 895 m,
 Medericus Abbas Eduensis an S. Martini, 91 a,
Medius-vicus in Lotharingia, 892 m,
 Meginbertus Sebonensis aut Sabionensis Episcopus,
 418 m,
 Meginfridus monachus Fuldenfis scriptor, 41 m,
 Meginherus Præpositus in Ecclesia Colonensi,
 339 m,
 Meldensis Episcop. Vvalterius, 113 m,
 Memus Dux Vvaetiarum, 876 m,
 Menendus Gundisalvis Dux, 523 a,
 Menendus Miles, 535 m,
Menichingen castellum, 437 a, n,
Menpiscus pagus, 567 m,
 Mercvina Abbatissæ Rumenfis clogium, 640
 & seqq.
 Mervenna Abbatissa de Rumsege, 512 m, 514 a,
 Mischeo seu Mischeo Princeps Poloniæ, 849 m, 866
 m, 870 a,
Messinga opidum, 465 a,
 Mettens. Episc. Dietricus, 20 m,
 Michaël Episcopus Ratisponensis, 112 a, 821 m,
 Milo Episcopus Mitifconensis, 770 m,

Milo Abbas Elevvangelis, 20 m,
 Milo Abbas Lutrenfis, 279 a,
 Milo monachus Gorzia, 382 a,
 Milo filius Adela Comitissæ, 246 m,
Mimileve in Saxonia, 581 a,
 Miro Episcopus Gerundenfis, 877 m,
 Miro Abbas, 551 m,
 Miro Abbas, 877 a,
 Miro Comes, 876 m,
 Mischeo Dux Vvandalorum id est Polonorum, 467
 m, n,
 Mlada P. Maria.
 Modvvena Abbatissa Streneshalensis, 636 m,
 Moguntin. Episc. Hatto, 18 a,
Mogunia loco mota, 118 m,
Molensis tractus, 643 a,
Monasteriolum castrum, 557 m, 558 m,

MONASTERIA.

Monast. Abandoniensis, 606 m, 512 m, n, 655 a, n,
 Monast. S. Adalberti Romæ, 872 m,
 Monast. Ædelingenfæ, 656 m,
 Monast. Æthicensis, 86 m, 87 m, 88 a,
 Monast. Agaunensis, 443 m,
 Monast. Agei in Hispania Abbas Arandifelus, 32 a,
 34 m,
 Monast. Alnens, 483, 484, 485 a,
 Monast. *Alnesberg*, 278
 Monast. S. Albani, 730 m,
 Monast. Alefvensis, 581 m,
 Monast. SS. Alexii atque Bonifacii, 846 & seqq.
 456 m,
 Monast. Altimontis, 483 m,
 Monast. Alveldens, 297 & seqq.
 Monast. S. Amandi seu Nantuenfæ in Comitatu
 Trahesino, 768 m,
 Monast. Andaginenfæ S. Huberti, 896 m,
 Monast. S. Andrea, 895 m,
 Monast. Andecensæ seu Mons sanctus apud Bajoarios,
 235.
 Monast. S. Angeli, 895 m,
 Monast. Angriensæ seu Aggeriensæ, 349 a, 350 m,
 Monast. S. Apollinaris Claassensæ, 773 m,
 Monast. S. Apollinaris, 800 m,
 Monast. S. Apollinaris, 895 m,
 Monast. S. Apri Tullensæ, 891 & seqq.
 Monast. Aquilgranensæ, 872 m,
 Monast. Arlucum, 770 a,
 Monast. Augiensæ, 246 & seqq. 813 m, 839, Abbas
 Ruodmannus, 20 m,
 Monast. S. Arnulfi, 363 a, 387 a, n,
 Monast. Aureliacensæ, 905 m, Abb. Petrus, 8 m,
 Johannes, 9 m, Gerardus, Raimundus, Stepha-
 nus, 10 m,
 Monast. Balmensæ, 128 m, Abbas Berno, 67 & seqq.
 Balmæ plures, 68, 97 a, 158 & seqq. 191 & seqq.
 Monast. S. Bisoli, 346 a, 904 a,
 Monast. Baitensæ in Portugallia, 584 & seqq.
 Monast. Batonienfæ, 708 a,
 Monast. S. Bavonis, 250 m,
 Monast. Beamfledensæ, 730 m,
 Monast. Benedictoburantum, 604 a,
 Monast. S. Benedicti Ancii, 835 & seqq.
 Monast. S. Benedicti super Ligerim, 550 m, V.
 Floriacum.
 Monast. S. Benigni, 776 a,
 Monast. Berckingenfæ, 638 a,
 Monast. Bergensæ, 567 n,
 Monast. S. Bertini seu Sithiensæ, 273 a,
 Monast. Blandiniensæ, 202 a, n, & seqq. Abbates
ibid. 272 & seqq.
 Monast. S. Blasii in Silva Hercinia, 315 & seqq.
 Monast. S. Blasii, 865 m,
 Monast. Boslerix, 892 a,
 Monast. Brajacensæ, 244 & seqq.
 Monast. Brenetenfæ, 781 m,
 Monast. Breunovicensæ in Boëmia, 847 a, 848 a,

Acta SS. Ord. S. B. Saculum V.

CCCCC

INDEX HISTORICUS.

- m, 849 a,
 Monast. Brixilense, 719 a, n,
 Monast. Broniense S. Gerardi, 248 & seqq.
 Monast. Buccellum, 495 m, n,
 Monast. Buccilense, 595 m, n,
 Monast. Burch seu Medeshausledense, 607 a,
 616 a, 728 a,
 Monast. Bufonvellenfe in Bajoaria, 112 a,
 Monast. Buxeria in pago Tullenti, 382 m,
 Monast. Campidonense, 444 m, n, 453 m, 476,
 477.
 Monast. Caracetense, 544 a,
 Monast. Cariloccense, 106 a, 137 a, 319 a,
 Monast. Casinensis Abbates Johannes I, 116 & seqq.
 Ragemprandus Leo *ibid.* Godeipertus, 117 alii
 118, 645 & seqq. 855 m, n, 856 a, 867 m,
 Monast. Cella Albe seu S. Blasii, 315 a, 316 a,
 Monast. Cella-novæ, 522 & seqq.
 Monast. Cellinianense, 89 m, 319 m, 320 a, 768 m,
 Monast. S. Claudii Legionis, 534 a, 544 m,
 Monast. S. Clementis alias S. Felicis Mettis, 487
 m, 488 m, 496 a, n, 499 a, n,
 Monast. Cluainednaih, 906 a, m,
 Monast. Clunacense, 67 & seqq. 97, 103 & seqq.
 139 & seqq. 192 m, 316 & seqq. 760 & seqq.
 Monast. Clunacense S. Michaelis, 781 m, 909 m,
 910 a,
 Monast. in Celio monte Romæ, 843 a,
 Monast. sanctæ Columbae in Hispania, 298 a,
 Monast. Confugienfe seu Castellense, 350 m,
 Monast. Corbeia-novæ, 501 & seqq. 576 m, 724
 & seqq.
 Monast. Cormaricense, 836 a,
 Monast. S. Cornelii, 895 m,
 Monast. S. Cosmæ, 895 m,
 Monast. Coxanense S. Michaelis, 552 a, 553 a, 874
 & seqq.
 Monast. Croilandense, 754 m, V. Cruland.
 Monast. S. Crucis & S. Fulcæ Nonantulano subiectum,
 115 m,
 Monast. Crulandense, 502 & seqq. 757 m,
 Monast. S. Cypriaci, 456 m,
 Monast. S. Dionysii, 778 a, 782 m, 809 a, 861 n,
 Monast. Dolensis seu Burgidoli constructio, 83 &
 seqq. Abbates Berno, Odo, Franbertus, Raynar-
 dus, Rammulfus, Dacbertus, 84
 Monast. Emsidense, 241 & seqq. 315 m, 554 & seqq.
 816 m, 841 & seqq. Meginradi Cella & Eberhar-
 di Cella dictum, *ibid.* & seqq.
 Monast. Eluvvangelis Abb. Milo, 20 m,
 Monast. Eliense, 607 a, 615 m, 730 m,
 Monast. Elnofevirienfe seu Cella S. Neoti, 757 m,
 Monast. Embricenis Presbyteri Eliolfus & Rotgui-
 rus, 30 a,
 Monast. S. Emiliani in Hispania, 298 a,
 Monast. S. Enumerammi, 107 & seqq. Abbates Ri-
 chobaldus, Ramoldus *ibid.* Regimardus, 109 m,
 812 a,
 Monast. Epternacence, 344 a,
 Monast. S. Eucharii seu S. Mathie apud Treviros,
 344 m,
 Monast. Exhaladense, 876 m, 877 a,
 Monast. Fabariense, 846 a,
 Monast. Farfara B. Mariæ sacrum, 354 a,
 Monast. Faucense aliaque Episcopatus Augustani,
 418 a, 422 n, 430 m, n,
 Monast. Filcamense, 776 a,
 Monast. Floriacense, 292 m, 494 m, 613 m, 728
 m, n, 773, 776 m, 777 a, m, 861 m, n,
 Monast. Floriacense quasi caput & principium mona-
 sticæ Ordinis, 908 a, V. S. Benedicti.
 Monast. S. Foiliani, 260 m,
 Monast. Fontis Archadiæ, 537 m,
 Monast. Follatense, 776 a,
 Monast. Fructuariense, 781 m,
 Monast. Fuldense, 388 m, n, 452 m, n,
 Monast. S. Fursei Peronæ, 482 a,
 Monast. S. Galli, 11 & seqq. Abbates, Harmuotus
 & Berinhardus, 14 m. Vodalricus, 19 m, Alth
 20 a. Norkeus, 21 a. Alth Abbates, monachi,
 reclusæ & reclusi, 42 & seqq. 444 m, 839 m,
 Monast. Gandense, 496 m, n,
 Monast. Gemblacense, 456 m, n,
 Monast. Geneticense, 909 a,
 Monast. S. Gendulfi, 193 a,
 Monast. S. Georgii Pragæ, 834, 18 m,
 Monast. S. Georgii prope Villingam, 118 m,
 Monast. Geridia seu sanctæ Suris, 142 m,
 Monast. S. Germani Autiodorensis, 753 a, m,
 Monast. Gigniacensis Abbas Berro, 67 m,
 Monast. S. Gildasii in pago Bituricensi, 83 m,
 84 m,
 Monast. Gimedia, seu Gemeticense, 18 m,
 Monast. Gironense, 298 a,
 Monast. S. Gisleii, 250 m, 265 & seqq.
 Monast. Gladbacense, 642 & seqq. 877 a,
 Monast. Giannafolienfe S. Mauri, 861 n,
 Monast. Glastonense seu Glastonense, 107 a, 612 a,
 & seqq. 615 a, n, 656 m, 661 n, 713 & seqq.
 Monast. S. Godschindis, 599, 600
 Monast. Gorzienne, 304 m, 363 & seqq. 414 a,
 589 m, n,
 Monast. Grandivallense in Alefata, 12 a,
 Monast. Goungense, 642 m,
 Monast. Hasterienfe, 593 m, n, 599 a, m, 600 a,
 Monast. Hilmontadiense, 534 a,
 Monast. Heresfeldense, 531 a,
 Monast. Herivordense, 347 m,
 Monast. Hersefeldense, 581 a, m,
 Monast. S. Hilarii & S. Saturnini Carcallone, 551
 & seqq. 877 a, m, 878 a, m,
 Monast. Hildense in Hispania, 297 m,
 Monast. Hurlaug. monachus Adelhardus, 41, Abba-
 tes Liurbertus & alii *ibid.* 42. 844 m,
 Monast. Horrenfe, 144 m,
 Monast. S. Hreberti, 383 m, n, V. Andagine n.
 Monast. Humoliaricense, 346 a,
 Monast. S. Jacobi & Vvighberti, 350 m,
 Monast. duo S. Januarii, 895 m,
 Monast. S. Johannis, 895 m,
 Monast. S. Johannis de Cabero, 525 m, n,
 Monast. S. Johannis Magdeburgensis, 582 a,
 Monast. S. Johannis Parma, 715 & seqq.
 Monast. S. Johannis de Venaria seu Veicera, 528 a,
 n, 584 m,
 Monast. S. Isaac, 895 m,
 Monast. S. Juliani, 895 m,
 Monast. S. Juliani Turonis, 134, 777 m,
 Monast. Julianum, 88 a,
 Monast. Laubienfe, 896 a, Ibi studia litterarum,
 478 a,
 Monast. Lauredanum, 527 n,
 Monast. S. Laurentii, 895 m,
 Monast. S. Laurentii Leodii, 897 m, 905 m,
 Monast. Lareshamensis Abbas Kebo, 10 m,
 Monast. Lebrathense seu Bellimontis, 412 a, &
 seqq.
 Monast. Leuconacense S. Vvalarici, 556 & seqq. V.
 S. Vvallarici,
 Monast. S. Leodegarii Campellense in diocesi Lin-
 goneusi, 775 m,
 Monast. Linthaugienfe seu Lindavienfe, 64 a, n,
 Monast. Lindiburgense, 354 m,
 Monast. Lirinense, 761 m, 770 a,
 Monast. S. Ludgeri Vvertinense, 458 m,
 Monast. S. Luciani, 560 a,
 Monast. Lutrenfe apud Sequanos, 277 & seqq.
 Monast. Magdeburgense, 573 & seqq.
 Monast. S. Magni Faucense, 459 m, V. Faucense.
 Monast. S. Magni prope Fundas, 652 a,
 Monast. Magonzianum, 484 m,
 Monast. Majus Turonense, 774 m,
 Monast. Mallonia, 262 a, n,
 Monast. Malmesburia, 502 m,
 Monast. S. Manfueti, 891 & seqq.
 Monast. S. Marcelli de Fellinis, 771 m,

INDEX HISTORICUS.

Monast. S. Marcelli Cabilone,	772	Monast. S. Petri Gandavi,	675 m, V. Blandiniense & Gaud.
Monast. B. Mariæ Arulensis,	274 m, 888 a,	Monast. S. Petri Lundoniæ,	712 a,
Monast. B. Mariæ in Piarolo,	903 a,	Monast. S. Petri puellare Mettis,	287 a, 370 m, n,
Monast. B. Mariæ de Pinarolo,	781 m,	498 m, n,	
Monast. S. Mariæ Vigoniæ,	727 m, 741	Monast. S. Petri de montibus in diocesi Asturicensi	
Monast. S. Martini Aduense,	90 & seqq. Abbates,	Abbas Vincentius,	37 a,
91.		Monast. S. Petri de Puncto,	229 m,
Monast. S. Martini Carnoti,	284 a,	Monast. Pinnarense S. Johannis,	298 m,
Monast. S. Martini Coloniae,	333 a,	Monast. Podii Odolinum,	765 a,
Monast. S. Martini Meinfeldense in pago Maginensi,	344 m,	Monast. Pollesvortense,	636 m, & seqq.
Monast. S. Martini Mettis,	376 m,	Monast. Prunienſe,	343 m, 896 m,
Monast. S. Martini in Trevisis,	344 m,	Monast. Quindelingeburgense,	348 a, m, 349 & seqq. 351 m,
Monast. Masciaci constructio,	83 & seqq. Abbates,	Monast. S. Ragneberti,	895 m,
84 m,		Monast. Rameſiense,	727 & seqq. 737 & seqq.
Monast. Mataniensis in Germania Abbas Recharius,	110 m,	Monast. inferius monialium Ratisponæ,	111 a,
Monast. Mauzacense,	85 a,	Monast. Ratisponæ Superius & Inferius,	812 a,
Monast. Medeshanſtede,	518 m, 607 a, 616 a,	820 m, 821 a,	
Monast. S. Maximini apud Treviros,	341 & seqq.	Monast. Reigelliacense,	895 m,
603 m, 819 m, 897 a,		Monast. S. Remigii Remis,	345 & seqq. 520 m,
Monast. Medianum,	413 a,	909 a,	
Monast. Mediolacense,	343 m, 344 a,	Monast. Reomaense,	775 m,
Meginradi cella seu Einsidlenſe monasterium,	241	Monast. Resbacense,	226 & seqq.
V. Einsidlenſe.		Monast. Reuvifit seu Ruyensis Abbas Daocius,	83 a,
Monast. Melbodiense,	267 m, n, & seqq.	Monast. Rivipullense,	878 a,
Monast. Melonense,	544 a,	Monast. Roduace in Belgio,	203 m,
Monast. Merſburgense,	112 m, 575 a,	Monast. Rosiacum ad Craufam in pago Bituricensi,	90 m,
Monast. Meſſinenſe,	567 u,	Monast. Romanense,	134 m, 135 a,
Monast. S. Michaëlis V. Coxanum.		Monast. Rumesiense,	640 m,
Monast. S. Michaëlis de Cluſa V. Cluſinum.		Monast. S. Sabæ,	895 m,
Monast. S. Michaëlis in diocesi Hildeneſheimſi,	333 m,	Monast. S. Sabini aut Savini Placentiæ monachus	
Monast. S. Michaëlis Lunæburgi,	333 m,	Vvido. postea Episcopus,	115 a,
Monast. S. Michaëlis de Monte,	909 m,	Monast. S. Sabini in loco Tuscana dicto,	769 m,
Monast. S. Michaelis ad Moſam,	368 m, 551 a,	Monast. Sahaguntinum S. Facundi,	542 a, n,
896 a,		Monast. Saliceta,	528 m,
Monast. S. Michaëlis in Tirascia,	488 a, 494 m,	Monast. Salſense seu Schlenſe,	889 m, 890 m,
n, 548 & seqq. 595 m, 909 a,		Monast. S. Salvatoris,	795 m,
Monast. S. Michaëlis Vallerucii,	648 m, & seqq.	Monast. S. Salvatoris prope Montem Bebiun seu	
Monast. Miciacense,	360 & seqq.	Vefuvium,	373 m, 377 a,
Monast. Mielaniense,	656 m,	Monast. Salzburgense,	506 m,
Monast. Mimmelve in Saxonia,	581 a,	Monast. S. Salvatoris Ticini,	800 m, n, 889 m,
Monast. Minslebi in Turingia,	350 a,	Monast. Samonense,	527 n, 535 a, n,
Monast. Moſiacense,	85 a,	Monast. S. Savini in Pictonibus ad Gartimpam,	
Monast. Montisfalconis,	373 a, n,	90 m Dodo Abbas, <i>ibid.</i> 95 m,	
Monast. Montisleguarum,	279 m,	Monast. Schafhufanum,	316 a,
Monast. Morbacense,	761 a, 787 a,	Monast. Sceptoniense,	535 m,
Monast. Moſomenſe S. Mariæ,	346 m, 355 &	Monast. Seckingenſe,	843 m,
seqq.		Monast. Senoniense,	364 a, 387 a, m, 413 a, m,
Monast. Murenſe in Helvetia,	315 m, 844 m,	Monast. S. Severi,	895 m,
Monast. Nantuenſe V. S. Amardi.		Monast. S. Severini Coloniae,	338 a,
Monast. Nonantulanum,	897 & seqq. Abbates Gre-	Monast. Sigeburgense,	642 a,
gorius, 114, 115, Leopardus, Petrus, Rodulfus,		Monast. Silense,	527 n,
<i>ibid.</i> Ingelbertus, 116 a,		Monast. Silentium in Asturicensi diocesi,	34 m,
Monast. novum B. Mariæ Coloniae,	338 a,	Descriptio ejus, 37 a, m,	
Monast. Northulacense,	350 a, m,	Monast. Siliense in Hispania,	298 a,
Monast. Nunnanenſter Vintoniæ,	615 m, 640 &	Monast. S. Silveſtri,	895 m,
seqq.		Monast. Silviniaci prope Molinos origo,	85 & seqq.
Monast. Palatiolenſe,	344 m,	Monast. Sithiense S. Bertini,	557 m, & seqq.
Monast. Palidense seu Polidense,	349 a, 350 a, m,	Monast. S. Solutoris Taurinensis,	781 m,
352 m, 353 a,		Monast. prope Sorgam amnem,	527 n,
Monast. S. Pantalconis,	333 & seqq.	Monast. Stabulacense,	384 a, n, 586 a, 896 m,
Monast. Palmatum apud Petrocorios,	10 m. Abbas	Monast. S. Stephani Auguſtæ,	446 a, n,
Adalgafus, 11 a,		Monast. Superadense,	544 a,
Monast. Paterniacense,	68 a, 774 m, 889 a, m,	Monast. sanctæ Suris vocabulo Geridia,	149 m,
890 a.		Monast. S. Symphoriani Trevisis,	344 m,
Monast. S. Pauli Ratisbonæ,	812 a, 820 m, 827 m,	Monast. Tamiacense,	906 m,
Monast. S. Pauli Romæ,	137 a, m, 138, 798 m,	Monast. Tavanense,	343 a,
Monast. S. Paulini in Trevisis,	344 m,	Monast. Thanmaresfeldense,	642 a,
Monast. Pennalba in Asturicensi diocesi,	34 m, 37 m,	Monast. S. Theoderici prope Remos,	519 & seqq.
Monast. Peronenſe,	494 a, n, 548 m,	Monast. SS. Theodori & Martini,	905 m,
Monast. Perforenſe,	245 a, m, 641 m, 730 a, m,	Monast. S. Thomæ,	895 m,
Monast. Peterhausen seu S. Petri & S. Gregorii in		Monast. Thorniense,	607 a, m, 616 a,
suburbio Conſta- tienſi,	840 m,	Monast. Ticinense in Cælo aureo,	716 a, 722 m,
Monast. S. Petri in Cælo aureo,	769 m, 800 n,	773 m,	
Monast. S. Petri in valle Carnotenſi,	279 & seqq.	Monast. Tegenſe,	603 & seqq.
908 m,		Monast. Tigenſe,	249 a, 250 a, 346 m, 355 m.

INDEX HISTORICUS.

356 a, 378 a,
 Monast. de Tornino, 541 m,
 Monast. Truncinense, 210 m, n,
 Monast. Tuitiense, 333 a,
 Monast. Tutelense, 9 m,
 Monast. Vabrense, 9 a, & seqq. Abbat. Adalgisus,
 10 m Agius 11 a,
 Monast. S. Victoris Genevæ, 890 a,
 Monast. Villæ novæ, 524 m,
 Monast. S. Vincentii, 895 m,
 Monast. S. Vincentii Laudunensis, 550 a, m,
 Monast. S. Vincentii Mettis, 353 & seqq.
 Monast. S. Vitalis, 895 m,
 Monast. S. Vitoni, 895 m,
 Monast. Vizeliacum, 98 a, n,
 Monast. S. Urfinari, 483 m,
 Monast. Utemburanum, 418 a, 450 m, n, 453 m,
 Monast. Vvalciodorense, 487 & seqq. 548 & seqq.
 586 & seqq.
 Monast. Vvassarense, 483 m,
 Monast. Vverdense apud Bajoarios, 235
 Monast. Vvestfembergense, 643 m,
 Monast. Vvestbirienense, 727 m, 729 m, n, 737
 Monast. Vvestmonasteriense, 657 m,
 Monast. Vvestterroningenense ad Bodam, 724 m,
 Monast. Villare V. Cellam novam,
 Monast. Vvicemburgense, 577 m, 579 m,
 Monast. Vviltonicense, 636 & seqq. 705 m, n,
 Monast. Vvinchecumbe, 141 & seqq. 750 m,
 Monast. Vvincthusense seu Vvinelhausense, 348 a,
 352 a,
 Monast. novum Vvintoniæ, 502 m, 606 m, & seqq.
 Monast. vetus Vvintoniæ, 502 m, 606 & seqq.
 612 m,
 Monast. Vvirzimburchensis Abbas Kerko, 20 m,
 Monast. S. Zenonis, 895 m,
 Monellus Abbas S. Hilarii, 552 a,
 Mons-Bebius seu Veluvius, 373 m, n,
 Mons-Corduba in Hispania, 525 a, n,
 Mons-gaudii prope Aniciam, 797 a,
 Mons-Maurus in Alpibus, 765 m,
 Mons-morencius villa, 245 m,
 Morvanus Episc. Venetensis, 134 a,
 Mozomum secunda sedes Remensium, 356 m,
 Munio Abbas de sancta Columba, 298 a,
 Munio Folgar miles, 532 m,

N

N Algodus scriptor vitæ S. Odonis, 125 a, &
 seqq. 760 & seqq.
 Namphio Abbas S. Hilarii, 552 a,
 Narbon. Archiep. Agius, 11 a,
 Natalis Abbas Resbacensis, 231 a, m,
 Neheristheim ad Rhenum, 499 m,
 Neothus Abbas, 4 m,
 Neoti Confessoris reliquiæ Croilandiam deportatæ,
 519 a,
 Neronda villa super fluvium Graonna, 322 m,
 Neupa Alveus in Flandria, 209 a,
 Nicolaus Primitivus S. R. E. 908 a,
 Nilus Junior Abbas, 647 & seqq. 847 m, 855 n,
 856 a, n, 864 a, 867 m, 868 a,
 Nitkarius Episcopus Augustensis, 418 a,
 Niziacus cella seu Prioratus, 770 a,
 Nizizi Provincia Slavorum, 580 m,
 Nonaha castellum pagi Arvernici, 8 m,
 Nonnus Saino, 74 a,
 Nordoardus Redonensium Episcopus, 283 a,
 Nortmanni pulsi Callæcia, 526 m, n,
 Nortmundus Rex Nortmannorum, 182 a,
 Nortperus Abbas S. Galli, 61 m,
 Novum Monasterium Vvintoniæ, 4 a, 5 a,
 Notgerus Episc. Leodicensis, 896 a, 897 m,
 Notgerus Clericus Bononiensis, 205 m,
 Nothelmus Archiepiscopus Cantuariensis, 288 a,
 Notkerus Episcopus Leodicensis, 21 m, 22 a,
 484 a,

Notkeri quatuor apud S. Gallum, 11 m, 12 a,
 Notkeri Balbuii elogium historicum, 11 & seqq.
 Notkerus Abbas S. Galli, 21 a,
 Notkerus Medicus monachus S. Galli, Piperisgra-
 num dictus, 57 a, n,
 Notharius Episcopus, 860 m, 870 m,
 Notingus Episc. Constantiensis, 839 m,
 Notho Abbas S. Remigii, 345 a,
 Noviomens. Episcop. Balduinus, 113 m,
 Nunio Velari miles Regis, 530 m,
 Nunnus Dux, 522 m,

O

O Biso Episc. Pifensis, 895 a,
 Ochtricus electus antea Scholasticus & Cantor
 Magdeburgensis, 582 m, 583 a, m,
 Odacer Abbas Cormaricensis, 325 m,
 Odalricus Archiepiscopus Remensis, 329 a, 520 m,
 892 a, m,
 Odda Comes, 245 a,
 Oddo Abbas, 769 m,
 Oddo monachus S. Savini mitissimus, 95 m, 96 m,
 Odeleus Abbas S. Medardi, 359 a,
 Odfridus Clericus ac præpositus Vvatineus, 67
 & seqq.
 Odilo Abbas Cluniacensis, 105 m, 761, 762 a,
 780 m, 781. 784 m,
 Odilo vir clarus monachus Gorziensis, 364 a, postea
 Abbas Stabulensis, 384 a, n,
 Odonis Archiepiscopi Cantuariensis vita, 287 &
 seqq. 506 m, 673 m. 675 a, n, 676 m, 678 a, n,
 679 a, 728 m, 729.
 Odo Episcopus Bajocensis Comes Cantæ, 696 a,
 703 m, 710 a,
 Odo Episcopus Carnotensis, 283 a, 285 a,
 Odo Abbas Cluniacensis, 86 m, & seqq. elogium
 ejus historicum, 124 & seqq. 907 a, 978 m,
 Fossorium cur dictus, 170 a,
 Odo Abbas Dolensis, 84 m,
 Odo Abbas Floriaci, 907 a, 908 m,
 Odo Abbas Masciacensis, 125 m,
 Odo Abbas S. Maxentii apud Pictones, 125 m,
 Odo Henrici Francorum Regis frater, 113 m,
 114 a,
 Odo Princeps, 85 a,
 Odo Comes, 283 a,
 Odo Comes, 774 m,
 Odo Comes, 285 a,
 Odo Comes, 246 m,
 Odo filius Raimundi Comitis Tolosæ, 10 m,
 Oddo Comes, 518 m,
 Odo monachus Fossatensis, 776 m,
 Odolbertus Episcopus, 318 m,
 Odolbertus Abbas Gorziensis, 389 a,
 Odolricus Archiep. Remensis V. Odalricus.
 Odolricus Comes palatii, 318 m,
 Odolricus frater Anselmi Comitis, 318 m,
 Odolricus V. Udalricus.
 Ogo seu Hugo Leodicensis Pontifex, 342 a, 388
 m, n, antea Præpositus S. Maximini, 298 a, m,
 Ogo V. Uhogo.
 Ogo five Ougo V. Hugo.
 Oibaldus seu Giboldus Abbas Gorziensis, 310 a, n,
 Oibaldus seu Oibaldus frater Guberti Gemblacensis,
 300 m, 301 m,
 Olaricus Dux Boëmorum, 848 m,
 Olbertus Abbas Gemblacensis, 299 m, 300 a,
 301 m,
 Olga Russiæ regina post baptismum Heicna dicta,
 576 m, 577 a,
 Oliba Abbas Coxanensis, 555 a,
 Oliba Comes Bifuldiniensis, 878 a, m,
 Olibanus Comes sit Casini Monachus, 875 m, tum
 Abbas, dein Episcopus, 878 a, m, 887 n, 889
 a, n,
 Olibanus Abbas S. Hilarii, 553 m,
 Ordbirhus, 632 a,
 Ordgarus

INDEX HISTORICUS.

- Ordgarus Dux, 511 m, 514 a,
Ordinerus Dux, 705 m,
Ordonii Regis diploma, 32 & seqq.
Ordonius monachus Cellæ novæ, 522
Orlandus Vicecomes Vvinnacensis, 559 m,
Osbertus monachus Cantuariensis, 287 m, 654 a,
655 m, 659 & seqq.
Osbrihtus Dux, 510 a,
Osburga mater Guberti Gamblacensis, 301 m,
Osgarus monachus Vintonienfis, 613 m, 614 m,
Osgarus cuius supra Abbas Abandoniæ, 615 m,
635 m,
Oskatulus Archiep. Eboracensis, 141 m, 511 m,
512 a, m, 513, 729 m,
Osketulus Abbas Crulandensis, 519 a,
Osvwaldus Episcopus Vviciorum seu Vvigorienfis,
rum Eboracensis, 512 m, 513, 514 a, 707 a. Ejus
vita, 727 & seqq.
Oslacæ Dux, 506 m, 510 a, 512 m, 514 a,
Ostatus Comes, 743
Ostulfus cognatus Osvvaldi Archiepiscopi, 753 m,
Osvvaldus nepos Odonis Archiep. Cantuar. 288 m,
Osvvardus Abbas Eveshamensis, 514 a,
Osvvardus Pæfbyter nobilis, 751 m,
Ottardus pater Mainbodi Episcopi Matiscenensis,
318 m,
Othbertus Episcopus Leodicensis, 311 m,
Othertus Marchio Comes palatii, 769 a,
Otgarius Comes Tegernensis monasterii conditor,
604 m,
Otharius monachus S. Galli, 19 a,
Otheccarius monachus scriptor librorum, 175 m,
Otho Comes Burgundiæ, 283 a,
Othricus magister Scholarum Magdeburgi, 850 m,
n, 851 a, m, n, 865 m,
Othulfus nobilis Anglus, 743 m,
Otkarius Archiepiscopus Moguntinus, 418 a,
Otmarus Abbas S. Galli, 817 a,
Otmari Confessoris oratorium Puppingtonæ, 830 m,
Otradus Abbas Merfburgensis, 112 m,
Otto I Leo dictus à filio, 21 m, 263 m, 264 m, 573
m, & seqq. 773 a, 799 m, 804 a, 805. Ejus
diplomata, 241, 278, 351, 352, 604, 892.
Otto II Imperator, 779 a, m, 818 m, 827, 828,
831 m, 852 m, n, 866 m,
Otto III, 859 m, 860
Otto Dux pater Henrici Aucupis, 347 m,
Otto Dux Alamannorum, 457 m,
Otto Dux Bajoariorum, 581 m, 604 a, m, 605 a,
Otto Comes, 355 m, 356 a,
Otto Jagbergæ Comes, 554 m, 555 a,
Otto Marchio Veronenfis, 860 m, 866 m,
Otto Episcopus Arcatenfis seu Eiflerenfis, 475 n,
Otto Episc. Bambergensis, 848 m,
Otto Episcopus Vvintonienfis, 494 a, n,
Orthbertus Episcopus Argentinenfis, 123 a,
Otvvinus ex Abbate Magdeburgensi, Episc. Hilde-
nesheimensis, 343 m, 574 a, 578 a, m,
Oyboldus Abbas Floriacensis, 776 m,
Oydelis Cella seu Prioratus in Comitatu Arver-
nico, Episcopatuque Augustidunensi, 320,
321 a,
Oxonienfis Universitas, 4 m,
- P
- P**Acensis civitas *Badajoz*, 536 a, n,
Palatini Philosophi, 481 m,
Palatini proceres, 601 m,
Palatinus seu Palatinus Consul, 77 m, Comes 82 m,
Palzo Spirenfis Episcopus, 20 m,
Pandulfus & Landulfus Principes Capuani, 645 m,
646 a,
Pavatus Confessor, 245 a,
Parma fluvius, 725 a, n,
Parnæ opidum in Vilcaffino, 545 m, 547 m,
Pastorale castrum, 196 a,
Paterni monachi & Martyris translatio in monaste-
rium Brajacense ad Sequaniam, 214 & seqq.
Patricius Junior Galtoniæ, 662 a, n,
Paulus Episcopus Leonensis, 144 a,
Paxorva civitas, 458 a,
Pegga Virginis cella seu monasteriolum, 510 m,
Pelagius Archiep. Bracarenfis, 584 m, 585 a,
Pelagius Abbas Cellæ-novæ, 550 a, n, 555 a,
Pelagius Ficarius Abbas Cellæ-novæ, 538 m, n,
Pelagius monasterii Cellæ-novæ Archidiaconus,
537 a,
Penereffius Abbas S. Salvatoris, 895 m.
Peichtoldus Episcopus Trevirenfis, 475 n,
Perona seu Parrona castrum, 217 a, n,
Pertherata Reclusa ad S. Gallum, 43 a,
Petri Urfeoli Ducis Venetiarum vita, 874 & seqq.
S. Petri Pictensis ecclesiæ census debiti, 8 a,
Petronilla de Roccio Comitissa, 548 a,
Petrus Cardinalis S. R. E. bibliothecarius, 74 a,
Petrus Archiep. Compoffellanus, 544 a,
Petrus Episc. Bituricenfis an Biterrenfis, 895 m,
Petrus Comfanenfis Archiepiscopus, 895 a,
Petrus Caurienfis Episcopus, 544 a,
Petrus Episcopus an Vivarienfis, 837 m,
Petrus Abbas Aureliacensis, 8 m,
Petrus Abbas S. Bonifacii, 895 m,
Petrus Abbas Cellæ-novæ, 531 a, 532 a,
Petrus Abbas Cormaricenfis, 144 m,
Petrus II Abbas Humolarienfis, 214 a,
Petrus Abbas Lutrenfis, 279 m,
Petrus Abbas Nonantulæ, 115 m,
Petrus Ecclesiæ Romanæ Diaconus Cancellarius &
Bibliothecarius, 895 m,
Petrus Canonicus Jacobenfis ecclesiæ, 537 a,
Petrus Candianus Dux Venetiarum, 876 a, 879 a, n,
Petrus Damiani, 898 a,
Petrus filius Petri Urfeoli Ducis Venetiarum, 882 m,
Petrus Gundisalvi apostata, 530 a,
Philippi I Francorum Regis febris, 547 m,
Pincetanorum Provincia, 872 a, m,
Placidus Abbas Einsidlenfis, 555 m,
Plegmundi Archiepiscopi Cantuar. elogium, 38 &
seqq. 507 m,
Plietrudis mater S. Gerardi Abbatis, 252 m,
Pilgrimus Episc. Patavienfis, 827 m, 818 m,
Poca Episcopus, 622 a,
Polliana idest Polonia provincia, 872 a,
Pons-Vrfarii infra Alpes, 800 m,
Poncica uxor Vvillielmi Comitis Matiscenfis, 71 m,
Pontius Abbas Cluniacensis, 145 m,
Pontius Abbas Coxanenfis, 877 a, m,
Pontius Aquitaniæ Consul, 836 m, 837 m,
Pontivus pagus, 559 m,
Poppo Abbas S. Vincentii Mettis, 353 m,
Poppo Cracuenfis Episcopus, 871 m,
Poppo Episcopus Herbipolenfis, 20 m, 813 m,
Poppo Episcopus Trajectenfis, 381 a,
Porcarius Abbas Lirinensis martyr, 810 m,
Porticenfis Comitiva, 355 m,
Portuensis Comitiva, 24, 250 a,
Portus-Almonis villa Resbacenfis, 227 m,
Potamicus lacus, 50 a, 54 a, 63 a,
Pragenfis Episcopatus erectio, 833 m,
Primitivi & Facundi martyrum natale, 523 m,
525 m, n,
PRIORATUS de Balmis, 68 a, Broviensfis prope
Forum Sebastianorum, 106 a, Enziacenfis, 92
a, 98 a, 103 a, S. Geroldi, 554 & seqq. S. Lauteni,
69 m, 86 m, 87 m, S. Marcellini & S. Saturnini,
785 a, Nitolaris cella S. Hilarii monasterio Car-
callouenfi subiecta, 551 m, de Paterniaco, 68 a, V.
Mon. S. Petri de Geliaco, 285 a, de Valentiofis,
764 a,
Protasius Urgelitanus Archidiaconus, tum Abbas,
Coxanenfis, 876 m, 877 a,
Puppingtona ad Danubium, 850 m,
Purchardus Dux Alamannorum, 456 m, n,
Purchardus Abbas S. Galli, 839 m,
Purchardus Comes, 456 m,

INDEX HISTORICUS.

Q

Quadia aliena, 797 a.
 Quadragesimæ tempore continentia præcepta,
 347 m.

R

Rachildis Reclusa ad S. Gallum, 43 a, m, 53 a,
 55 a, n, 65 a,
 Radulfus Vicecomes, Lugdunensis, 77 a,
 Radbodus Trevirensis Archiepiscopus, 27 a,
 Radbodi Episcopi Trajectensis ad Rhenum vita, 25
 & seqq.
 Radbodus Comes, 506 m,
 Radla Pappas, 858 n,
 Radla S. Adalberri Pappas, 846 m, & seqq. 867
 m, n, 869 m,
 Radulfus Laudunensis Episcopus, 331 m, 548 m,
 909 a,
 Radulfus Abbas, 284 a,
 Radulfus filius Ebonis principis Bituricensis, 83 m.
 Inde Castrum Radulfi, *ibid.*
 Radulfus Comes Veteris villæ, 548 a,
 Radulfus de Dragiaco qui & Rodulfus nobilis Suel-
 sionicus, 227 a, 228 a, m, 229 m,
 Radulfus de Caldreio miles, 547 a,
 Radulfus Advocatus Civitocutis, 570 a,
Ratia Curianis, 467 m,
 Ragemprandus Abbas Casinenfis, 116 m,
 Ragenardus Comes, 71 m,
 Ragenfredus Episcopus Carnotensis, 280 a, m,
 Ragenfridus major comus, 203 m,
 Ragenardus frater Guiberti Gemblacensis, 301 m,
 Ragenbertus præpositus Celsinianensis, 322 a,
 Ragenholdus Comes Rociacensis excommunicatus,
 520 a,
 Ragnerus Longicollis Comes Hainoensium, 265 m,
 n, 266 a, 301 a,
 Raimodis uxor Theoberti viri illustrissimi, 765 a,
 Raimundus Abbas Auriliacensis, 10 m,
 Raimundus Comes Tolosanus, 9 a, 10 m,
 Raimundus Comes, 878 m,
 Raimundi Comitis instrumentum, 553 m,
 Rainaldus Episcopus Parisiensis, 786 m,
 Rainaldus Advocatus S. Vvalarici, 562 n,
 Rainaldus Numicator, 71 m,
 Rainerus Abbas S. Præjecti, 214 m,
 Rainerus S. Præjecti Vicarius, 223 m,
 Rambertus Abbas Senoniensis, 389 n, 413 m,
 Rambertus monachus Einsidlenfis, 845 m,
 Rambertus aut Rainbertus seu Reginbertus mona-
 chus insignis, 315 m,
 Rambertus Canonicus Augustensis, 423 m, 424 a,
 Ramnulfus Abbas Dolensis, 84 m,
 Ramvoldus Abbas S. Emmerammi, 107 m, 108 a,
 343 m, 812 a, 819 m,
Randvenfis Vicaria pagi Arvernici, 768 m,
 Randincus Presbyter Metrenfis, 376 m, n, 378 a,
 380 a,
 Rangerus Abbas Senoniensis, 414 a,
 Ranulfus Episcopus Astoricensis, 32 m,
 Ranulfus Abbas Senonenfis, 904 a,
 Ransonis ex Comite monachi Verdenfis apud Ba-
 joarios Elogium, 235
 Ratburnus Vicecomes, 317 m,
 Ratholfus Episcopus Veronenfis, 246 m,
 Ratherius Veronenfis Episcopus, 331 m, Ejus elo-
 gium, 478 & seqq.
 Ratifponenses Episcopi Tuto, 107 & seqq. Alii Ga-
 ribaldus, Simpertus, Constantinus, Adalvvinus,
 Bathunicus, Ercanfridus Vvolfgangus, Embricus,
 Alpertus *ibid.* Ilcngrinus, 111 m, Guntharius, *ibid.*
 Ratoldus Abbas Corbeicensis, 359 a,
 Ravangerus Abbas Epernacensis, 344 a, 415 a,
Ravenna locus regni Provincie, 71 a,
 Raymundus Comes Lemovicensis, 90 m,

Raymundus Comes, 530 m,
 Raynardus Abbas Dolensis, 84 m,
 Recamundus Abbas S. Hilarii, 551 m,
 Recharius Abbas Maranicus, 110 m,
 Rechburga sanctimonialis, 349 m, Abbatissæ Nor-
 thulauensis, 350 a, m, 351 a,
 Recemundus Legatus an Ragemundus Episcopus Illi-
 beritanus, 409 m, n,
Reada castrum, 553 m,
Reddenfis Comitatus, 553 m,
 Regensis Episcopus Helmeradus, 82 a,
Regensis pagus & comitatus, 763 m,
 Regi in literis Raimundi Comitis Tolosani non
 liceat res monasterii Vabrenfis beneficiare vel
 concamjare vel condonare, 10 m,
 Regilo Comes, 845 m,
 Regilo II Comes prioris filius, 845 m,
 Regimbaldus Archiep. Arclatenfis, 785 a,
 Regimbardus Abbas S. Emmerammi, 109 m,
 Regimundus marchio Tolosæ monarcha, idem cum
 Raimundo Comite, 11 a,
 Reginardus Leodicensis Episcopus, 299 m,
 Regimbaldus Comes, 440 n, 441 a,
 Regimbaldus i bbas S. Udalrici, 418 m,
 Reginbertus Prior Celsinianensis, 316 a,
 Reginberd frater Mathildis Reginae, 347 m,
 Reginberti monachi & fundatoris cœnobii S. Blasii
 in Hercinia Silva elogium, 315 & seqq.
 Regimbodo Abbas Hirtlaugicensis, 41 m, 42 a,
 Regino Abbas Prunienfis, 345 m,
 Regino nobilis, 342 m,
 Regulinda Ducissa apud Ufnaugiam solitaria, 53 a,
 m, 243 m,
 Reimannus seu Oufmannus scriptor vitæ S. Cadroæ,
 487 m,
 Reimprandus Præpositus S. Johannis Parmæ, 22 a,
 Reinbertus Colberienfis Episcopus, 871 a,
 Reinerus i bbas S. Cosmæ, 895 m,
 Reimildis mater Mathildis Reginae, 347 m,
Remensis Scholæ, 325
 Remense episcopium regia gratia contraditum læ-
 culo x, 358 m,
 Remenses Archiep. Fulco, 26 m, Vvido 113 m,
 Remigijs monachus Trevirensis vir doctus, 327 a,
 Remigijs monachus Parisiis magister, 151 m, 157
 a, n, 189 m, 325 & seqq. 368 m, n,
 Remigii Scholæ, 388 a,
 Remundis seu Rembidis soror Guiberti Gemblacen-
 sis, 301 m, 308 a,
 Restaldus Episcopus Pistoriensis, 716 a, 721 m, n,
 Restoldus Abbas S. Vvalarici, 560 a, n,
 Reynoldus martyri Coloniae, 333 m,
Rhetia vocata Adalberti Comitatus, 843 m,
 Ricardus I Dux Normanniae, 230 m,
 Ricardus Protoides Dux Nortmannorum, 228 a,
 Richardus Senior Dux Nortmannorum, 751 a,
 Richardus Dux Nortmannorum, 785 m,
 Richardus Dux Nortmannorum, 776 a,
 Richardus Dux, 23 a,
 Richardus Princeps, 335 m,
 Richardus Marchio, 905 m,
 Ricardus Comes, 71 m,
 Richardus Comes Mettenfis, 357 a,
 Richardus Abbas S. Benedicti, 361 m, 895 m,
 Richardus Abbas S. Ragneberti, 895 m,
 Richardus Abbas, 323 m,
 Richardus Abbas, 344 m,
 Richardus Abbas, 359 m,
 Richardus frater Manassæ Archiepiscopi Arclaten-
 sis, 319 m,
 Richardus filius Lamberti Comitis Valentinenfis,
 771 m,
 Richarius Episcopus Leodicensis, 383 m, n, 480
 a, 441 a, 896 a, m, 897 a,
 Richarius Tungrenfis Episcopus, 342 m, 343 m,
 S. Richarii Abbatissæ relatio in Centulense monaste-
 rium, 563 & seqq. Miraculorum libellus, 567
 & seqq.

INDEX HISTORICUS.

Richardus Abbas Mag. Leoburgensis, 178 a, m, 574 & seqq.	Rostagnus Episcopus,	106 m
Richardus monachus Gemblacensis scriptor, 302 a,	Rostagnus Episcopus,	322 a
Richardus Comes,	Rostagnus nobilissimus,	480 a, 485 n,
Richerus Magister Leodicensis,	Roteldis uxor Ademari Comitis,	771 m
Ricardus Abbas S. Juliani,	Rorgarius seu Rogerius Comes,	80 n, 81 a,
Richfredus Abbas,	Rotgerus Archiep. Trevirensis,	344 n
Richildis Comitissa Matiscouensis,	Rotgerus Comes Rociacensis,	356 a,
Richildis uxor Leotaldi Comitis,	Rotgerus Comes,	520 m,
Richizo vir potens, vitricus Adalberonis Mettensis Episcopi	Rotgerus monachus scriptor vitæ Brunonis Archiep. Coloniensis,	334 a,
Richobaldus Abbas S. Emmerammi,	Rotgerius monachus S. Lutfredi,	334 a,
Richvvinus seu Ritvvinus comes, 440 m, 449 m, 450 a, m, 454 m, 455 a,	Rothildis femina illustris,	14 a,
Riculfus Elnensis Episcopus,	Rothingus seu Redingus, optimas Avus S. Guiberti Gemblacensis,	300 a, 303 a,
Riddagus Abbas Magdeburgensis,	Rotlandus Cantor Mettensis,	372 a, 376 m,
Ringuhus seu Ringulfus minister,	Ruthardus Episcopus Argentinenfis,	279 a,
Riquinus Comes,	Rotmarus Abbas Altvillarensis,	330 a,
Riso castrum pagi Vapinis,	Rotmundus Episcopus Eduensis,	139 m, 318 a,
Robertus Rex,	Rotulfus Abbas Molomensis,	359 m,
Robertus Comes tum Rex,	Rotvivicus Abbas Mediolacensis,	244 a,
Robertus Archiepiscopus,	Rublovensis Ecclesia cathedralis,	829 m, n,
Robertus Cantuariensis Archiepisc., 6 a, 113 m,	Rudbertus Episcopus Salzbουργensis, 906. Disquisitio de ejus ætate,	ibid.
Rodbertus Episcopus Mogunt.	Rudelfindi Episcopi Dumiensis vita, 522 & seqq.	584 m,
Robertus Archiepisc. Trevirensis, 328 m, 342 a, m,	Rudelfindus Comes,	522 m,
Robertus Episcopus Lingonensis,	Rudmandus Abbas Augiensis,	248 a,
Robertus Episcopus Mettensis,	Rudolfus Abbas Hirilaugensis,	41 a,
Rodbertus Episcopus Valentinus,	Rudpertus Archiepiscopus Maguntinus, 457 m, n,	451 m u.
Rotbertus Abbas Blandinensis,	Rudvugus Abbas Utcemburanus,	13 m,
Robertus Abbas Fossacensis,	Ruggerus magister ad S. Gallum,	82 a,
Robertus Abbas S. Juliani,	Rufiacensis ager pagi Matiscouensis,	577 a,
Robertus Monachus tum Abbas Valciodorensis scriptor,	Rugi aliquando iidem cum Russis,	576 m, 577 a,
Robertus Abbas,	Ruginiacum municipium,	331 a,
Rotbertus Abbas,	Ruodmannus Abbas Augiensis,	20 m, 644 m,
Rotbertus præpositus Cluniaci,	Ruodman Abbas Einfielctis,	845 m,
Rotbertus nobilissimus Saxonum,	Ruorpertus Abbas S. Mansueti,	893 a,
Rotbertus Senior,	Rupertus Abbas Utcemburanus, 450 n, 476 a, n,	316 a, m,
Rotbertus pater Adalelmi militis,	Ruprecht seu Rupertus Abbas Murensis, 316 a, m,	10 m,
Rotbertus Vicecomes,	Rutenensis Episcopus Heliacar,	12 m, & seqq.
Rotbertus Vicecomes,	Rutpertus magister ad S. Gallum,	12 m, & seqq.
Rodbertus de Mésibren miles,		
Rodbertus Miles,	S	
Rotbertus Anguillula miles,	Sabarius Dumiensis Episcopus,	33 m,
Rocca fanula Casini,	Salacho Abbas,	376 m, n, 382 n,
Rodanensis pagus de Roanne,	Salacho Abbas S. Martini Mettis,	342 a,
Rodericus de Chunha Archiep. Bracarenfis,	Salamantic. Episcopus Dulcidius,	33 m,
Rodericus Palentinus Episcopus,	Salas villa Callæicæ,	525 a, n,
Rotfridus præpositus S. Remigii,	Salecho Advocatus Campidonæ,	477 a,
Rodulfus Rex Burgundionum, 135 m, 265 a, 357 a, 4,	Sallia fluvius pagi Lugdunensis,	139 a,
Rodulfus II Burgundiæ & Italiæ Rex, 135 m, 889 a, m,	Salomon Episcopus Asturicensis,	36 m,
Rodulfi Regis diploma pro Gignjaco,	Salomon canonicus ad S. Gallum, 12 m, Abbas,	13 m,
Rodulfus Rex,	Salomon Episcopus Constantiensis,	63 a,
Rodulfus Dux Burgundiæ Transjuranæ, 889 a,	Salomon II Constantiensis Episcopus, 48 m, 44 a, m,	50 a, n,
Rodulfus filius Ludovici Imperatoris,	Salomones tres Episcopi Constantientes,	830 m,
Rodulfus Dux,	Salsum mare in Saxonia,	528 m,
Rodulfus Comes,	Salviniacus aut Silviniacus villa,	321 a,
Rodulfus Episcopus Cabilonenfis, 770 m, 771 a,	Salvius monachus Casinenfis sanctus,	653 m,
Rodulfus Episcopus Laudunensis, 214 a, R Radulfus.	Salvi Abbatris Alveldenfis elogium,	297 & seqq.
Rodulfus Episcopus Noviomenfis, 218 a, 220 m,	Sambra seu Sabis fluvius,	218 m, 275 a,
Rodulfus Abbas,	Samson Comes,	265 a,
Rodulfus Abbas Latiniacensis,	Sanatevra santerre in Picardia,	3 m,
Rodulfus Abbas S. Petri,	Sanctius Rex Lusitanæ,	585 a, m,
Rodulfus Abbas S. Petri Cabilonenfis,	Sanctius Zamorensis Episcopus,	544 a,
Rodulfus Abbas S. Remigii, 346 m, 357 a, 359 a, 521 m,	Sandinum in Hispania mons,	535 a, n,
Rodulfus Abbas S. Trudonis, tum S. Pantaleonis, 335 m, 336 a,	Sandradus monachus Trevirensis, 21 m, tum Abbas Gladbacensis, 343 m, Ejus elogium, 642 & seqq. 897 a,	
Rofiacum villa prope Cluniacum,	Saracenoꝝ & Hungarorum impressio in Provinciam, in Alpes aliasque circumjacentes provincias,	761 m, 765 a, m, 778 m,
Rogierus Comes Carcaffensis, 552 a, m, 553 a,	Savaricus Rudelfindi magister, 523 a, Pontifex Dumiensis,	ibid.
Romana Synodus,	Saulmer,	86 m, 87 a, 88 a,
Romani monachi festum in Hispania,	Sax ad Lanquartum amam,	554 m,
Romanis villa & filicus in pago Lugdunenfi, 81 a, 318 a,		
Romualdi vitæ Synopsis,		
Rorico Episcopus Laudunensis,		
Rostagnus Archiepiscopus Arclateusis,		

INDEX HISTORICUS.

<i>Scaldis</i> fluvius,	202 a,	Spitigneus Dux Bohemorum,	111 a,
Scamirus Fulchius,	478 a,	<i>Stablecella</i> in pago Iomacensi,	249 a, 252 m, n,
<i>Scarponea</i> castrum,	399 m,	Stantio pater S. Gerardi Abbatis,	251 a, 252 m,
Schirburnenses Episcopi,	39 a, 236 & seqq.	Status Episcopus,	73 a,
Scholæ palatine,	25 m,	Stephanus Rex Hungariæ,	848 a, 872 a,
Scholæ Rameliæ in Anglia,	141 m,	Stephanus Episcopus Aivencensis,	77 m, 319 a,
<i>Sclavania</i> pro Polonia,	872 a,	320 a, 321 a, 369 a,	
Scollandus Abbas S. Augustini,	695 m, 708 m,	Stephanus Episcopus Leodicensis	896 a,
Scutindis comitatus,	69 m,	Stephanus Morinorum Episcopus,	214 a,
<i>Scythironensis</i> comitatus,	765 m,	Stephanus Parisiensis Episcopus,	251 m,
Segegavus Abbas Glastoniensis,	713 a,	Stephanus Episcopus Tungrensis,	25 m, 26 a, 27
Sequinus Archiepisc. Senonensis,	904 a,	a, 256 m, 259 m,	
<i>Sellenburen</i> aut <i>Seldenburen</i> castrum in agro Turicino,	315 m,	Stephanus Episcopus Vallavenensis seu Ancienensis,	835 m,
Senatus Bravonius præpositus monachorum Vvignonæ,	727 a,	Stephanus Episcopus S. R. E. Bibliothecarius,	308 a,
Senegundis mater Ramundi Comitis Tolosani,	10 m,	Stephanus Cancellarius sedis Apostolicæ,	72 m,
Senorina Abbatissa Baltenensis,	584, 585	Stephanus Seriniarius S. R. E.	358 m, 471 m,
Senorina Abbatissa Venariensis,	528 a, n, 529 m,	Stephanus Abbas Auriliacensis,	10 m,
Sepulchri Domini pars coloris albi, pars rubri,	206 m,	Stephanus Dercensis Abbas S. Emiliani,	248 a,
Sergii Papæ III litteræ,	114 m,	Stephanus Abbas S. Thomæ,	895 m,
Sergius Metropolitæ Damascenus,	848 a,	Stephanus Capicerius Bononiensis,	205 m,
Sergius pater S. Romualdi monachus,	875 m,	Stephanus monachus Cellænovæ,	522
Sergius S. criniarius Romanæ ecclesiæ,	72 m,	Stephanus Comes Gabalitanus,	835 m,
S. Severi corpus in cœnobium Meinfeldenle delatum,	344 m,	Stephanus Comes,	250 a,
<i>Siagna</i> flumen in Provincia,	770 m,	Stephanus Comes,	356 m, 378 a,
Sico Romanæ Ecclesiæ Primicerius,	895 m,	Stephanus filius Bertrandi Senioris au Comitis Arvernorum,	768 m,
Sicfredus Vicecomes,	551 m,	Stephanus filius Hugonis Comitis,	769 m,
Sidonius Episcopus Constantiensis,	839 m,	Stephanus prænobilis,	320 a,
Sifridus Comes,	344 a,	Stephanus Italus vir doctus,	813 m,
Sigbertus Gemblacensis,	299, 300 a, 311 m,	Stephanus scriptor vitæ S. Maurini,	335 m, 336 a,
Sigebardus Abbas S. Indoci,	546 a,	Stratus monachus Romæ,	868 a,
Sigefridus Episcopus Parmensis,	715 & seqq.	Strezislava mater S. Adalberti,	850 a, n, 865 a,
773 m,		<i>Sura</i> flumen Angliæ,	691 m,
Sigefredus filius Comitis de Vvaldebike monachus Magdeburgensis,	574 m,	Sueno Rex Danorum,	694 m,
Sigefridus Comes,	581 m,	<i>Sulmona</i> flumen in finibus diocesis Remensis,	356 a,
Sigefridus Comes,	574 m,	<i>Sundergoë</i> pagus in quo Tegetinsee monasterium Bajoriæ,	605 a,
Sigefridus filius Comitis de Strathen,	581 m,	Sunefridus seu Guifredus Comes Barcinonensis,	877 m,
Sigefridus nobilis,	642 a,	Sunifredus Abbas,	551 m,
Sigefridus Saxonum optimas,	120 a,	Sunnemotinga castellum in Suevia,	451 a,
Sigericus Episcopus,	632 a,	<i>Surna</i> fluvius pagi Matiscensis,	337 a,
Sigeus minister,	506 m,	Suthardus vir clarissimus,	361 m,
Sigifridus Abbas Petershausenensis,	844 m,	Svvarlingus monachus annosum c. XLII,	517 a,
Sigifridus Comes Saxonicus,	724 m,	Svwithunus Episcopus Vintoniensis,	607 a, 616 n,
Sigifridus Comes de Vvaldebike,	574 m,	vita ejus metrica,	618 & seqq. Ejus imago 240 m,
Sigifridus Schafhusenus Abbas,	316 a,	Synodus v. Concilia.	
Siggo Sacerdos idolorum,	864 m,	S. Syri Ecclesia Papæ,	807 m, n,
Signedus Abbas Ripensis,	732 a,	Syrus monachus & Abbas vitæ Maioli scriptor,	760 & seqq.
Sigvvinus Comes,	82 m,		
Silvanectens. Episcopus Frotlandus,	113 m,	T	
Silviniacus Prioratus,	782 m, 809 m,	T Agininus Vicedominus ecclesiæ Ratisponensis,	823 m, Archiep. Magdeburgensis, 829 m, n,
Simpertus Episcopus Augustensis,	417 m, 441 m, n,	<i>Talemensis</i> comitatus,	322 a,
Simpertus Episcopus Ratisponensis,	107 m,	<i>Tar</i> fluvius Italiæ,	446 a, n,
Sindolfus monachus S. Galli,	13 m,	Tarasia Comitissa,	584 m,
Singinus Centurio Vviciorum,	508 a,	<i>Tardanenſis</i> pagus,	357 m, 358 m,
Siraldus Comes,	137 a,	Targonensis pagus,	564 n,
Siricius Archiep. Cantuariensis,	655 a,	<i>Taronius</i> fluvius,	561 m,
Siricus cognatus Ailvini Ducis,	745 a,	Tassilo Dux cum Diotone filio monachi,	108 m,
Sisegutus Abbas,	877 a,	Tatto Præceptor Augiensis,	246 m,
Sisnandus Yriensis seu Compostellanus Episcopus,	523 m, 524 a, 526 a, n,	Tedbalduſ Comes,	285 a,
Sitricus Rex Nortanhumbrothum,	507 m,	Teobertus Arnulfi Episcopi Aptensis consanguineus,	674 a,
Slavinc Dux pater S. Adalberti,	849 m, n, 850 a, n, 865 a,	Tetbalduſ Comes,	231 a, m,
<i>Sinsittura</i> fluvius Sueviæ,	466 a,	Tetbalduſ Comes Cabilonenſis,	772 a,
Sobebor & alii tres fratres S. Adalberti martyris,	859 m, 868 m, 870 a,	Tetbalduſ filius Ingelberti fratris Sobbonis Archiepiscopi Viennensis,	317 m,
Sobbo Archiepiscopus,	485 m,	<i>Ternatum</i> ager pagi Lugdunenſis ubi cœnobium pro Agaunenſi habitum,	139 m,
Sobbo Archiepiscopus Viennensis,	317 m, 318 m,	Teiharatus Episcopus Pragenſis idem cum Dithmaro,	851 n, 852 a,
Sobo Cariloci inuasor,	329 a,	<i>Tetbis</i> fluvius Catalaniæ,	876 m, 877 a,
<i>Solaria</i> locus ubi cella Nonantulenſis monasterii,	116 a,	Tetta soror Geronis Comitis,	581 m,
<i>Somena</i> fluvius,	559 m,	Teudemirus Nagelenſis seu Najarenſis Episcopus,	298 a, m,
Spirens. Episcopus Palzo,	20 m,		

INDEX HISTORICUS.

298 a, m,
 Teutberga mater Manallæ Archiepiscopi Arclatenfis, 319 a,
 Teutbertus Comes, 71 m,
 Teutherius Comes, 896 a,
 Teutboldus Lingonenfis Episcopus, 22 m,
 Teuto Abbas Foffatenfis, 776 m, 781 a,
 Teutonica lingua dicta Barbarica, 893 m,
 Thancmarus Abbas Corbeïæ-novæ, 724 m,
 Theo Abbas Lutrenfis, 279 m,
 Thebaldus Episcopus Ambianenfis, 359 a, 520 m,
 Theobaldus Comes Dapifer, & Ludovici VII Secretarius, 9 a,
 Theobaldus dominus de Centumliis, 245
 Theobaldus Comes, 283 a,
 Theobaldus Abbas Castri, 652 a,
 Theobaldus Abbas, 781 a,
 Theobaldus Miles, 214 a,
 Theodardus Episc. Anicienfis, 836 m,
 Theodardus Præpositus Subpentonenfis, 182 a,
 Theodericus Archiepisc. Trevirenfis, 344 m,
 Theodericus Episcopus Conflantienfis, 44 a,
 Theodericus Episcopus Mettenfis, 498 m, n, 499 m, n, 583 m, 598 a, 599 a, m,
 Theodericus Episc. Orbienfis, 895 a,
 Theoderici Abbatis Remenfis corporis elevatio, 519 & seqq.
 Theodericus Abbas Uticenfis, 230 m,
 Theodericus Abbas Valciodorenfis, 587 a,
 Theodericus pater Mathildis Reginae, 347 m,
 Theodericus Marchio, 581 m,
 Theodericus natalis Domini violator punitus, 636 m,
 Theodinus Abbas S. Vvalarici, 556 m, 561 m, 562 a,
 Theodorus monachus Romæ, 847 m, 868 a,
 Theodorus Notarius Subdiaconus S. R. E. 908 a,
 Theodpaldus seu Dietpaldus Comes, 437 a, n, 421 n, 440 m, n, 441 a,
 Theodrada qui Regina, 775 m,
 Theoduinus Itudiolus, 478 a,
 Theophanu uxor Ottonis II Imperatoris, 333 m, 855 m, 867 a, 870 a,
 Theopompus & Theonas sive Synefius Martyres, 115 a, m, 199 a,
 Tetboidus Præpositus S. Remigii, 345 a,
 Thetpiga Comitissa mater S. Udalrici, 421 a, n,
 Theudo Episcopus Cameracenfis, 359 a,
 Theuso Abbas S. Petri, 895 m,
 Theutelo Archiepiscopus Turonicus, 129 a, 134 a,
 Thietdagus Episcopus Pragenfis, 871 a,
 Thiethardus Episc. Hildensheimenfis, 574
 Thiedo Episcopus, 338 a, n,
 Tiedo Cameracenfis Episcopus, 266 a, n,
 Thietfridus Abbas S. Maximini, 343 m,
 Thietingus Abbas Augienfis, 247 a,
 Thietlandus Abbas Einsidlenfis, 242 m, 243 a, 841 & seqq.
 Thietmarus Abbas Corbeïæ-novæ, 726 m,
 Thietmarus Marchio, 642 a,
 Thietmarus Comes, 347 m,
 Thiero Abbas S. Galli, 839 m,
 Tignus fluviolus Portuensis Comitatus, 250 a, 356 m,
 Tibertus Abbas Ripenfis, 731 m,
 Tilpinus Archiep. Remenfis, 345 a,
 Titulfus monachus Carnoti necatus, 280 a,
 Toba Regina, 297 a,
 Tolornenfis Comitatus, 323 m,
 Tostilla matrona Bononienfis, 205 m,
 Torre Abbas Uremburanus, 418 a,
 Trabeftinus Comitatus, 768 m,
 Trajectum olim *Wiltaburg* dictum, 25 a,
 Trajectenfis Episc. Egilbertus seu Egilboldus, 27 m, 28 n, Baldricus, 20. Radbodus, 25.
 Translatio S. Lucie Mettas ad S. Vincentium, 353 & seqq.
 Translatio S. Arnulfi Martyris in Mosomenfe Monasterium, 355 & seqq.

Acta. SS. Ord. S. B. Saculum V.

Transinarus Episc. Noviomenfis & Tornacenfis, 211 a, 215 m, 250 m,
 Trenta pagus, 31 a, n,
 Truanus Decanus Anicienfis, 837 a, m,
 Tructaldus Vicecomes, 320 a,
 Tullenfis Episc. Arnolfus, 20 m,
 Tuffa urbs Alamanniae, 439 a, n,
 Turegum civitas, 844 a,
 Turegus Solitudo, 379 a,
 Turgoove pagus, 12 a, Comitatus, 842 a,
 Turketuli Abbatis Crulandenfis vita, 502 & seqq.
 Turicinus pagus, 56 a, n,
 Turpius Episcopus Lemovicenfis, 84 a, 89 m, 129 a, 133 m,
 Tuscicum villa pagi Lugdunenfis super Ararim, 318 a, 319 a,
 Tutelo Archiep. Lugdunenfis, 908 m,
 Tutilo magister ad S. Gallum, 12 m, & seqq.
 Tuto Episc. Conflantienfis, 845 m,
 Tuto Ratisponenfis Episcopus, 871 a,
 Tutonis Episcopi Ratisponenfis elogium, 107 & seqq.

V

V Abrense Monasterium, 9 a, sit Ecclesia cathedralis, 10 m,
 Valdricus V. Baldricus.
 Valentinus martyris corpus Coxani, 878 m, 882 a, 884 a,
 Valentia in Provincia, 762 m,
 Valeraudus Abbas S. Vitoni, 895 m, S. Valerius, 34 m,
 Vallevicia villa comitatus Reddenfis, 553 m,
 Valongus Abbas Luxovicenfis, 771 a,
 Valterius Vicecomes, 321 m,
 Vapinsis pagus, 772 a,
 Vapinsis Comitatus, 772 a,
 Ubertus Abbas Ticinenfis in Cælo aureo, 716 a,
 Udalricus Episcopus Augustanus, 50 a, n, 59 m, n, 242 m, 243 a, 783 a, 817 a, 872 a. Ejus vita 415 & seqq. charta pro Campidonensi monasterio, 476.
 Udalricus Abbas Lutrenfis, 279 a,
 Udalricus Abbas S. Galli, 61 m,
 Udalricus monachus S. Galli, 57 m,
 Udalrici & filiorum ejus elogium, 554 & seqq.
 Udalricus Advocatus, 840 m,
 Udalcalcus ex Præposito Episcopus Augustanus, 415 m, 475 a, n,
 Udalcalcus Abbas S. Udalrici, 415 m, 476 a,
 Udo dominus, 498 m,
 Udo Præpositus & Primicerius Tullenfis, 894 m. Apostolicæ sedis Bibliothecarius, 895 m,
 Velasco Episcopus, 298 m,
 Velascus Comes, 535 a, 536 a,
 Venantius Abbas, 249 m, 259 m,
 Venetia, 874 & seqq.
 Vercellenf. Episc. Liutvvardus, 17 m, 18 m,
 Vergidenfis pagus in diocesi Asturicenfis, 32 a,
 Vefontionenf. Episc. Gedeon, 68 a, Humbertus, 71 m,
 Vfsaungia insula Turicini lacus, 243 m, 843 m,
 Ugo Comes, 71 m,
 Ugo Abbas, 782 a,
 Uhogo Episcopus Trajectenfis, 307 m, n,
 Vicopulo castrum in Longobardia, 769 m,
 Victoris martyris basilica Genevæ, 890 a,
 Victoriacum castrum, 401 a, n,
 Victorinus martyr in monasterio Masciaco, 85 a,
 Vicus in Lotharingia, ubi Salinx, 395 m,
 Vigila monachus Alveldenfis scriptor, 298 m,
 Vigoris Episcopi corpus Centulæ, 572 a, n,
 Vilgardus Grammaticus erroris damnatus, 903 a,
 Vincenense territorium, 837 m,
 Vincentius Abbas S. Januarii, 895 m,
 Vincentius Abbas S. Petri in diocesi Asturicenfis, 37 a,
 Vindex fluvius Sueviz, 445 m, n, 468 a, m,
 Vitalis Gaudianus Dux Venetiarum, 874 m,

Eeeee

INDEX HISTORICUS.

Viventius Archiep. Remensis Bracæ,	356 a,	Vveretha villa ad mare Belgicum,	208 a,
Vivianus Præpositus Cluniacensis,	782 a,	Vverinfredus Abbas Stabulensis,	484 a,
Ulricus filius Theoberti optimatis,	765 a,	Verinharius Abbas Fuldenfis, 452 m, n,	456 m,
Ungerus Episc. Guelnenfis,	871 a,	458 m, 466 m,	
Ungerus Poznanienfis Episcopus,	871 m,	Vverinharius Advocatus,	459 m,
Unifredus Episcopus Urgelitanus,	877 m,	Vvernharius Comes,	316 a,
Ungrorum irruptio in Alamanniam & cædes,	427 a,	Vvertanus Episcopus Schireburnensis, 39 a,	507 m, 514 a,
439 & seqq.		Vvctinus monachus Augienfis,	246 m,
Vodalricus Abbas S. Galli,	19 m,	Vviboldus Abbas Stabulensis,	586 a, 587 a,
Vodalricus Comes,	43 m,	Vviboradæ virginis & martyris Reclusæ vita,	42
Urbinius Abbas S. Apollinaris,	895 m,	& seqq. 416 m, 422 a, n,	
Urraca Regina Hispaniæ,	533 a, n,	Vvicfredus Præpositus de S. Africa,	464 m, 466 m,
Vrsilia castrum,	781 m,	Vvicfridus Archiepiscopus Colonienfis,	334 m,
Urfo Episcopus Gradenfis,	879 n,	Vvicfridus Episcopus,	120 a,
Urfonum familia unde dicta,	878 m, 879 a,	Vvidbertus Abbas S. Petri Carnotensis,	284 m,
Utho Episcopus Argentinensis,	279 a,	Vvidekindus Dux,	347 m,
Vvago Abbas,	781 a,	Vvideraldus Episc. Argentinensis,	889 m,
Vvala Abbas Corbeïæ novæ,	726 m,	Vvidericus Comes,	598 n,
Vvalafridus Abbas Augienfis,	246 m,	Vvidigarius Abbas Uremburanus,	418 a,
Vvalarici Abbatis relationis historia,	556 & seqq.	Vvidikind frater Mathildis Reginæ,	347 m,
Vvalberti turricula Papiæ,	479 m,	Vvido Archiepiscopus Lugdunenfis, 73 a,	318 m,
Vvalburgis Reclusa Rbecæ in Clivia,	594 m,	908 m,	
Vvalda uxor Ratburni Vicecomitis,	317 m,	Vvido Remensis Archiepiscopus,	113 m,
Vvaldo Abbas S. Maximini,	341 m,	Vvido Archiepiscopus,	485 m,
Vvaldo Comes,	725 m,	Vvido Placentinus Episcopus,	115 a,
Vvaldrannus monachus S. Galli vir doctus,	51 a, 53 m,	Vvido Episc. Sueffionensis, 346 a,	359 a, 520 m,
Vvalerannus Comes Mellendenfis,	114 a,	Vvido Episc. Volaterrenfis,	895 a,
Vvalerannus Abbas S. Quintini de Monte,	214 m,	Vvido Abbas S. Judoci,	546 m,
Vvallavorum civitas ubi templum B. Mariæ,	796 m,	Vvido Abbas S. Severi,	895 m,
Vvalo Episcopus Æduensis,	23 a,	Vvido Bernonis Abbatis Cluniacensis consanguineus,	
Vvalo Abbas Gorzicnfis,	364 a,	67 a, 72 m. V Guido Abbas.	
Vvaltarius Abbas Petershausenfis,	844 m,	Vvido B. bibliothecarius S. R. E.	580 a,
Vvalterus Episc. Veronenfis,	895 m,	Vvido Monachus Gorziæ,	404 m,
Vvalterius Episcopus Æduensis, 103 m, n,	771 a,	Vvido Comes,	71 m,
781 a,		Vvido Comes,	520 m,
Vvalterius Meldensis Episcopus,	113 m,	Vvido frater S. Gerardi,	251 a,
Vvalterius Comes Pontifarenfis,	114 a,	Vvido Vicecomes Arverniciæ civitatis & Aulenda	
Vvalterius Vicecomes,	767 m,	ejus conjux,	770 m,
Vvalterius Præpositus,	781 a, m,	Vvido nobilis,	136 m,
Vvalterus Episc. Laudunenfis,	909 m,	Vvidricus seu Vvigricus Mettenfis Episcopus,	122
Vvalterus Comes Dorcastinus,	285 a,	a, m, 123 m,	
Vvalto Abbas Augienfis,	247 a,	Vvidricus Abbas S. Apri,	893 a, m,
Vvaltramnus magister ad S. Gallum,	13 m,	Vvidricus Abbas Tullenfis,	780 a, 782 a,
Vvandaimarus Abbas Mafciacensis,	84 m,	Vvigrericus custos S. Stephani Mettis,	354 a,
Vvandregesili Anfberti & Vviframni translatio Blandinium,	199 & seqq.	Vvigrifridus Episcopus Virdunenfis,	354 m,
Vvaning monachus S. Galli præceptor S. Udalrici in grammatica,	421 m, n,	Vviggeri Abbatis S. Maximini apud Treviis elogium,	341 & seqq.
Vvancum castrum,	355 a, 356 a,	Vvigrifridus seu Vvidricus Episcopus Mettenfis,	
Vvarimbertus Abbas,	781 a,	378 m, n,	
Vvarimbertus clericus Mettenfis,	372 a, 376 m,	Vvigo frater Humberti Episcopi Gratianop.	781 m,
Vvaringa opidum diocesis Augustensis,	424 a,	Vvildenus Abbas Ripenfis,	732 a,
Vvaringifvilla Mettenfis Episcopatus,	399 m, n,	Vvillfridus junior Episc. Eboracensis, 731 m, n,	732 a, n,
Vvarianus Archiep. Colonienfis,	333 a, 643 m,	Vvillfridus senior Episc. Eboracensis,	731 m, n,
Vvarinus Abbas Corbeïæ novæ,	724 m, 725 a,	732 a,	
Vvarinus Abbas, 552 a, an idem cum Guarino Abbate Coxanensis, 553 a,		Vvillfrith Regina,	636 m,
Vvarinus Abbas Coxanensis V. Guarinus,		Vvilerannus Episcopus Carcaffionensis,	551 m,
74 m, 75		Vvilla Regina,	135 m,
Vvarnerius Episcopus Lingonenfis,	23 m,	Vvillardus Monachus Mauri monasterii,	354 a,
Vvarnerius pater Manassæ Archiepiscopi Arelatenfis,	319 a,	Vvilleberd Hirsfaugæ Abbas,	316 a,
Vvarnerius nobilis,	369 m,	Vvilllegifus Episc. Moguntinus, 121 m, 122 a,	
Vvarnerius monachus & Præpositus Cluniacensis	82 a, 761 a, m, 786 m,	834 m, 853 m, 858 n, 860 a, m, 866 m,	
Vvatinenfis Præpositura,	567 m, n,	Vvillhelmus Archiep. Mogunt. 120 a, m,	350 m,
Vvendelgarda Abbatißa Ganderheimenfis,	574 m,	577 m,	
Vveldigarda Comitissa,	43 m,	Vvillhelmus Archicapellanus,	842 m,
Vvellenfis Episcopus Athelemus,	39 a,	Vvillhelmus Abbas Divionensis, 23 a, 776 a, 784 m,	
Vveltinopolis in Germania,	829 m, n,	Vvillhelmus Abbas,	781 a,
Vveneslaus Bœmorum Dux Martyr,	833 m,	Vvillhelmus Pius Comes, Dux Arvernorum Cluniaci conditor, 76 & seqq. Testamentum ejus,	78, 97 m, 135 m,
Vveneslaus Dux Bœmorum,	853 a, n, 868 m,	Vvillhelmus Princeps seu Provinciæ Dux Saraceno-	
Vveneslaus martyr,	868 m, 869 m,	rum domitor, 779 a, postea monachus, 785 a,	
Vverdo Abbas S. Galli,	247 a,	m, 808 a,	
Vverdolfus Abbas Lutrenfis nepos Baltramii Abbatis,	278 a,	Vvillhelmus Burgundiæ Comes,	68 m,
Vverefridus Vvigoracensis Episcopus,	39 m,	Vvillhelmus Comes Arvernorum,	321 a,
Vverembertus monachus S. Germani,	259 m,	Vvillhelmus nepos Vvillelmi Pii Ducis, 78 a, 80 m,	
		Vvillhelmus Dux Nortmannorum,	785 m,

INDEX HISTORICUS.

Vvillhelmus Comes Matiscensis,	71 m,	Vviltanus Cantor Vvintoniensis,	623 m,
Vvillhelmus Comes,	765 a,	Vviltanus Archiep. Eboracensis,	506 m,
Vvillermus Comes,	8 m,	Vviltan Minister regius,	614 m, n,
Vvillhelmus insignis monachus Lebratenfis,	412 m,	Vvifredus Diaconus Cilestionensis,	669 n,
Vvillermus Merulensis monachus scriptor,	545 m,	Vvifrudis Regina, 637 a, 639 a, Abbatissa Vviltoniensis,	640.
Vvillermi Regis pax,	695 m,	Vvifrudis Regina, aliàs Vviffrith,	637
Vvillhelmus V. Guillelmus,		Vviltmarus Abbas Gandensis,	496 m, n,
Vvillerbicus fluvius Saxoniæ,	528 m,	Vvifus nobilis Anglus,	743 m,
Vvillerus seu Vvillibarius Abbas S. Maximini,	342 m,	Vvifvvinus frater S. Dunstani,	657 a, m,
Vvillerus Comes Cotboilenfis,	114 a,	Vviltmarus Abbas,	205 m, n,
Vvilletrudis Comitissa,	42 a,	Vviltvina Abbatissa Merhamenensis,	514 a,
Vvillico Pragenfis ecclesiæ Præpositus,	846 m, & seqq.	Vviltbero Abbas S. Pantaleonis,	336 a,
Vvillidrudra soror Vviboradz Martyris,	66 a,	Vviltzlavus Dux Sclavorum,	467 a, n,
Vvilligifus Episc. Mogunt. V. Villegifus.		Vviltandus Comes,	551 m,
Vvindhardus monachus & Cancellarius S. Galli,	22 a,	Vviltarius regius imperii minister,	861 a,
Vvimmaccensis pagus,	557 & seqq.	Vviltgangus Episcopus Ratisponensis, 107 m, 108 a, 109 m, 455 a. Vita ejus 811 & seqq. 844 m,	845 m,
Vvindacastra Vvintonia,	494 a, n,	Vvilo monachus S. Galli,	15 m, 16 a, m,
Vvinoberthus Abbas S. Martini Aeducensis,	91 a,	Vvoneberth seu Vvonefberg an Mons-Castellus in Flandria,	208 a,
Vvinnochus nepos S. Judoci,	545 m,	Vvornat. Episc. Erpho,	20 m,
Vvinsigus nobilis Anglus,	744 a,	Vvolficos Episc. Constantiensis,	839 m,
Vvirandus Abbas Einfeldensis,	845 a,	Vviltanus monachus auctor vitæ S. Ethelvvolfi Episcopi Vvintonensis, 606 a, m. Ejuſdem libermetricus de vita S. Svithuni, 628 & seqq.	
Vvirinharius Abbas Fuldenfis,	121 m,	Vvolveradus Comes,	457 a,
Vvitegovvo Abbas Augienfis,	845 m,	Vvolverda Abbatissa monasterii novi Colonia, 338 a,	
Vvitselunga opidum Sueviæ,	450 m,	Vveticus Comitatus,	322 a,
Vvifredus Episcopus Bononiensis seu Tarvenensis,	205 m, n,	Vveticus pagus,	320 a,
Vviticus Sacerdos Urgelitanus,	877 a,		
Vvifaldus ex Abbate Floriacensi, 183 a, n, 281 m,			
Episcopus Carnotensis,	284 m, 728 a, n,		
Vvifelmus Archiep. Cantuar.	290 m, 291 m,		
Vvifigarus monachus Vvintoniensis,	618 m, fit Præpositus Abbandunensis,		
Vvifinus Abbas Vvestmonasteriensis,	657 m,		
Vvifgina Comitissa uxor Ailvvini Ducis,	746 a,		
Vviframmi Episcopi translatio Blandiniuum, 199 & seqq.			
Vvifus seu Vvifinus Abbas Vvestmonasterii, 512 m, 514 a,			
Vvifinus Episcopus,	632 a,		
Ulfini Episcopi Schireburnensis Elogium,	236 & seqq.		
Vviltanus Episc. Eboracensis,	736 a,		
Vviltanus Cantor Vvintoniensis,	623 m,		
Vviltanus Archiep. Eboracensis,	506 m,		
Vviltan Minister regius,	614 m, n,		
Vvifredus Diaconus Cilestionensis,	669 n,		
Vvifrudis Regina, 637 a, 639 a, Abbatissa Vviltoniensis,	640.		
Vvifrudis Regina, aliàs Vviffrith,	637		
Vviltmarus Abbas Gandensis,	496 m, n,		
Vvifus nobilis Anglus,	743 m,		
Vvifvvinus frater S. Dunstani,	657 a, m,		
Vviltmarus Abbas,	205 m, n,		
Vviltvina Abbatissa Merhamenensis,	514 a,		
Vviltbero Abbas S. Pantaleonis,	336 a,		
Vviltzlavus Dux Sclavorum,	467 a, n,		
Vviltandus Comes,	551 m,		
Vviltarius regius imperii minister,	861 a,		
Vviltgangus Episcopus Ratisponensis, 107 m, 108 a, 109 m, 455 a. Vita ejus 811 & seqq. 844 m,	845 m,		
Vvilo monachus S. Galli,	15 m, 16 a, m,		
Vvoneberth seu Vvonefberg an Mons-Castellus in Flandria,	208 a,		
Vvornat. Episc. Erpho,	20 m,		
Vvolficos Episc. Constantiensis,	839 m,		
Vviltanus monachus auctor vitæ S. Ethelvvolfi Episcopi Vvintonensis, 606 a, m. Ejuſdem libermetricus de vita S. Svithuni, 628 & seqq.			
Vvolveradus Comes,	457 a,		
Vvolverda Abbatissa monasterii novi Colonia, 338 a,			
Vveticus Comitatus,	322 a,		
Vveticus pagus,	320 a,		

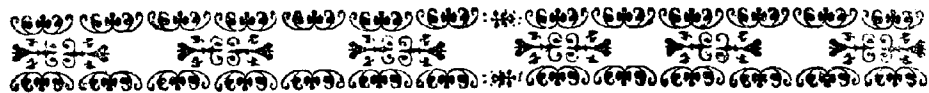
Y

Y Cionensis Vicaria pagi Arvernici,	768 m,
Yfembardus Episc. Teanenfis,	895 m,
Yvo Comes Bellimontensis,	114 a,

Z

Z Unerta mater Eilberti Comitit,	602 n,
Zurichowve Comitatus,	843 m,
Zeraskuafus filius Boleslai Ducis Polonorum monachus ad S. Emmerammum, 853 n, 854 n, 858 n, 867 m, n, 869 m, 870 m,	
Zuentiboldus Rex,	26 m,

INDEX MORALIS

SÆCULI V BENEDECTINI.

A

Abbas qui instituendus, 907 a, Abbas plurium monasteriorum cur & quomodo, 67 m, 78 a, 86 m, Abbas duobus ne præsit monasteriis 67 m, Abbates duo in eodem monasterio non sint, 781 m, Abbatum successores designati, 86 a, m, Abbas postulat Archidiaconus, antequam munus suscipiat fit monachus, 116 m, Abbatis benedictio, 793 m, Abbates infulis decorati, 300 m, Abbas cymbalum ad refectionem Fratrum pulsar, 782 a, Abbatis auctoritate privata deati honores facti virgini cæsa in reclusorio, 58 a, Abbati Dalmaticæ & sandaliorum usus sæculo X concessus, 353 m, Abbatis titulus seu dignitas in ecclesiis cathedralibus, 362 a, 766 m, 770, 771 a, Abbas S. Galli electus in S. Benedicti vicem, 21 m, Ablutio pedum in monasterio, 892 m, Absolutio Episcopalis, 257 a, Abstinentiæ insignie exemplum, 875 m, Abstinencia Episcopi monachi, 617 m, Adventus celebratio sæculo X, 521 a, Advocacionis tradendæ ritus, 432 m, n, Adulterium ut punitum, 858 859

Agnus & Jardi particula intra Missarum sollempnia benedictæ, 429 m, n, Altare itinerarium, 229 m, 276 m, Altare super sancti tumulum pro canonizatione erectum, 783 m, Altaria sæculo X monasteriis concessa, 362 a, Altaria post nocturnas preces quotidie visitata, 392 a, n, 427 m, Altaria nudata in mœroris signum, 541 m, Altatiolum velamine reatum in Reclusæ cellula, 58 a, Andabatarum mos, 826 a, Anniversarium sæculo X fundatum, 459 m, Apocriphari munus, 767 a, 791 a, Aqua benedicta juxta lectulum, 823 m, Aqua sanctificata in morborum medelam, 99 a, Aqua in vinum mutata, 28 a, m, Arula argento cooperta portatilis, 229 m, 276 m,

B

Balneum ter in Quadragesima, 429 a, Baptismi gratia non percepta puer qui in refrigerio dicitur? 65 a, Baptismi & monasticæ professionis comparatio, 900 a, Baptismus campanæ sæculo X, 361 a, Barba cum capillis tonsa in monastici habitus susceptione, 322 m, S. Benedicti Regulæ observatio quam utilis, 99 m, inobservatio noxia, *ibid.* S. Benedicti Regula cum sancta patrum institutione observanda, 33 a, Benedictio episcopalis, 21 a, Benedictio data vel accepta ad loquendi licentiam faciendam, 15 a, m, Benedictionale Roberti Episcopi Cantuariensis, 6 a, Beneficia, pia opera, 222 m, Bibere in amore sancti, 463 m, n, 464 a, m, Bibliotheca, sacra Biblia, 35 m, Bobus tracti olim optimatum currus, 310 n, 430 m, n,

C

Calceorum lotio à monachis Cluniacens. 176 m, n, 198 a,

Cambota S. Columbani, 14 m, n, Camerarii officium in Ecclesia cathedrali, 422 m, n, Campana episcopali benedictione sacrata, 276 a, Campanæ baptismus sæculo X, 361 a, Campanis nomina indita in baptismo, 519 a, Cancellarii munus in monasteriis, 3 m, Candela ad mensuram hominis sancto Hugoni oblata, 101 a, Canonica institutio pro monastica, 348 m, Canonice seu præbendæ ecclesiæ cathedralis monasteriis assignatæ, 770 m, Canonicorum communis vita, 822 a, Canonici Gregoriani ordinis, alii regulæ S. Silvestri, 560 n, Canonizationis ritus, 299 m, 418 m, 544 a, 894 & *seqq.*

Capella, apparatus Missæ, 313 m, Capitulum schola sapientia, 885 m, Capitulum Dominico die celebratum, 176 m, n, 198 a, Capituli monachorum chirographum commune cum Abbate, 511 m, Cappis capitia pro usu sæculo X adjecta, 417 m, Caput Quadragesimæ Sabbato ante Dominicam primam, 614 a, n, Cardinalibus Episcopis S. R. E. Episcopi Germanici accessisti, 579 m, Cardinales sæculo X consulti ab Apostolico, 857 a, Castitatis cingulum, 416 m, Catenula ferrea virginis corpus circumdata, 56 m, Censuræ persolutus uræ S. Petri Romæ, 7 m, 133 a, Censuræ Romanæ Ecclesiæ solutus, 771 m, Chartæ ex papirico tomo, id est Ægypticæ sæculo X Romanis Pontificibus usitate, 357 m, Cherubin aureus in pinnæ ecclesiæ, 698 a, Christmas benedictio, 428 m, Christi anitatis bannum, 437 m, Ciborium, 109 m, Cilicii usus sæculo X, 417 a, Cilicio impositus æger in extremis, 9 m, Cilicio imposita Regina decedit, 351 a, Cilicio interiore vestitus sepelitur Episcopus qui factus erat monachus, 23 a, Cineribus capiti impositis Regina decedit, 351 a, Claustrum aditus omnibus præterquam monachis, aut monastica cuculla indotis interdictus, 12 m, 13 a, 21 m, Clausula Inclusarum, 49 a, m, n, Clericis interdicta venatio, 680 a, Coabbates sub Abbate principali, 133 m, Coadjutores Episcopi senis quinque vicini Episcopi, 24 a, Codex monasterii inscriptus nomine Regis & Episcopi, 550, Cœmeterium etiam Virginum extra monasterium, 68 a, Comitibus liber, 33 a, 35 a, m, Hieronymo adscriptus, 371 m, n, Communio corporis Christi post acceptum Viaticum post paucos dies iterata, 351 a, Completorio finito Missa concite dicta pro ferendo agenti in extremis Viatico, 9 m, Computorium, Nectrologium in quo defunctorum procerum nomina, 351 a, Confessæ & Confessoris nomen apud Hispanos quid significat, 524 m, Confessio, 619 m, 875 m, Confessio moribandi, 112 a, excepta ante datum Viaticum, 16 a, Confessio & Viaticum, 830 m, Confessione & flagellis

INDEX MORALIS.

- gellis muniti qui sancti sepulcrum attingunt, 474 m, Confessio generalis 372 m, n, Confessio & absolutio bis repetita coram multis Sacerdotibus, 350 m, 351 a, Confessio data Episcopis, 21 a, Confessiones Sacerdotum junctis invicem capitibus factæ ad Completorium, 657 a, Confessor Regis, 673 m, Confirmati chrismate populi, 430 a, Confirmationis in Sacramento mutatum nomen, 834 m, Confirmatio & unctio duplex, 865 m, n, Conjugium illicitum, 702, Consecrationis Imperatoris modus, 119, 120, Consolatio solitarii divina consolatione destituti, 159 m, Continentia inter conjugatos præcepta in Cœna Domini, 347 m, Craticula supposita ciborio, 109 m, Crux accepta, & posita in signum receptæ sanitatis, 465 a, n, 468 m, 470 a, Cruces lapideæ pro limitibus, 506 m, 509 m, Crucis vexillum ex more ante Pontificem delatum, 681 m, Crux in processionibus, 21 m, Crux post Primam solito more portata extra Ecclesiam à Clericis, 427 m, Cruces pallii Episcopi sepulti repertæ in tumulo, 24 m, Crucifixi species tunicata, 541 m, Crucifixi effigies Augustoduni mira, 56 m, n, Cuculla manicata, 620 a, Cucullus Episcopo, monacho & pauperi communis, 799 a, Cursus in honore S. Mariæ, de Cruce & de sanctis sæculo X, 426 a, n, Custos sacri fomitis, 547 a,
- D
- D**æmonium meridianum seu spiritus erroris, 546 m, Decimæ monasterio debita sæculo X, 349 a, 581 a, 767 m, 768 a, 838 a, Decimæ propriorum à Sacerdotibus & monachis non persolvendæ, 72 m, 82 a, Defuncti memoria diei octavi tricesimi & anniversarii, 349 m, Defuncti corpus expositum maneat in ecclesia dum omnes horæ canonicæ recitatæ fuerint, 247 a, Devoti, 230 a, 388 a, Dei famulus, pœnitens conversus, 243 m, Dei judicium, 63 a, Deus quid in cælo facit, 14 m, Deus in adjutorium, &c. absque præviis precibus Pater, Ave, &c. officii canonici principium, 15 a, Diploma seu charta scripta in tribus partibus separatim positis, 746 a, Dominica carnisprivii Sacerdotum, 437 m, n, Dominica Indulgentiæ quæ est Palmarum, 840 a, Dominico die venia in capitulo non petita, 176 m, n, 198 a, Dominico die venatio Regi interdicta, 680 n, 704 m, Donationes factæ in solidum Abbati & monachis seu monasterio non Abbati solum, 773 a, Donationes in manu Regis factæ, monasterio redonandæ, 506 a, Duellum auctoritate publica, 581 m,
- E
- E**cclésiæ bona ut divisa, 84, 853 m, n, Ecclesiæ plebanæ in manu laicorum, 763 m, Ecclesiæ capitulum, 769 a, Eleemosynæ, 349 m, Episcopium regia gratia contraditum sæculo X, 358 m, Episcopus numquam sine Chrismate, 617 m, n, Episcopi stolati dant remissionem, 21 a, Episcopi non sine baculo etiam in via, 868 a, Episcopum visitantem ecclesiam excipiendi modus, 431 m, Visitationis leges, 432 a, Episcoporum in Regem officia, 3 m, Episcoporum translatio ad sedem ampliozem, 293 a, Episcopi senis coadjutores vicini quinque Episcopi, 24 a, Episcopale munus peri-
- culosum, 332 a, Episcopatus qui deferendus, 854 m, a, 867 a, Episcopus relicta sede factus monachus, 23 a, 184 a, 322 a, Episcopus monachorum indumento usus, 416 m, 448 a, m, 826 a, Episcoporum subscriptio diplomati Papæ, 274 m, n, Episcoporum ablectium seu posterorum subscriptio, 283 a, Episcopi Cantuarienses omnes ex monastico ordine, 288 a, 292 a, Epistola scripta in pelle vervecis, 408 a, Eremitoria prope monasteria, 35, 37 a, Evangelio jurata fides, 21 m, Evangelium agonizanti lectum, 351 a, Eucharistiæ de Sacramento male sentientes Clerici miraculo revincuntur, 292 m, 293 a, Excommunicatio intentata cum Sacerdotali veste, 477 a, Excommunicationis vis, 618 m, Excommunicatum in ecclesia sepelire nefas, 501 m, Extremæ unctionis Sacramentum datum ante Viaticum, 351 a, V Unctio.
- F
- F**ano, vas altaris, 51 m, n, FERIA V in Cœna Domini *indulgentia dies dicta*, 338 m, Ferula Episcopalis, 21 m, à Rege data Episcopo, 24 m, Festi dies à vespera incipiunt, 537 m, Festi violatores miraculo coerciti, 220, 221, Fides Evangelio jurata, 21 m, Formula *pro anima* vivo aptata, 81 a, Fratres se vocant monachi & Abbates atque Episcopi ex monachis, 150 a, n, Fratres exteriores, seu Conversi, 316 m, Fratrum conscriptorum recipendi formula, 839 m, 840 a, Frater conscriptus ad S. Gallum, 417 a, 418 m,
- G
- G**allicana studia, 567 a, *Gloria in Excelsis* hymnum in Missa recitare olim omnibus haud licitum, 185 m, Græcæ linguæ usus in Anglia à tempore Theodori Pontificis, 289 m, Gratia post refectionem in Ecclesia dicta, 714 m, n, Gregorii M. regitrum, 96 m,
- H
- H**ota incompetens quid, 14 a, 15 m, Hostiæ oblatio Missa finita, 459 m, Humerale, amictus Sacerdoti sacrificaturo induendus, 466 m, n, Humilitatis exemplum, 391 a, n, 875 m,
- I
- J**anuarii Kalendis præstigiæ, 99 a, Jejunium usque ad Nonam tantum, 485 a, Jejunia sæculo X *noviter cum consensu inventa*, 433 m, Jejunium ob diem dominicam festum solemne præcedentem Sabbato persolutum, 72 a, Ignis occultus velut pestis in Gallia defæciens, 783 a, Imago sancti in ecclesia collocata, 240 m, Imperatoris consecrationis modus, 119, 120, Indiciis ad significandum quid nocte usi monachi, 619 m, Insulæ Abbatum, 300 m, Impiorum munera repudiata, 219 a, Impiorum impunitas nociva, 510 m, Imprecatio per S. Mariam, 240 m, Imprecationes in veretibus instrumentis, 33 a, 36 a, 80 a, Inclusi, seu Reclusi sæculo X, 335 a, Indulgentiarum dona sæculo X, 447 m, Inobediencia castigata, 773 m, 774 a, Investitura Episcopatus, 423 a, Invocatio B. Mariæ sæculo X, 439 m, Judicium Dei, 632 a,
- F f f f f f

INDEX MORALIS.

Jullitia mensura vini, 718 m, n,

K & L

K Alendis convenire parochis mos, 432 a,
 Labarum à Capellanis regis equo insidentibus
 gestatum, 14 m,
 Laici fratres sæculo X, 517 m,
 Latina Lingua sæculo IX incognita nonnullis sancti
 Galli monachis, 13 m,
 Lavatio in flumine poenitentiae causa, 493 a,
 Liber vitae, 21 a,
 Lectio librorum in monasteriis inculcatur, 35 m,
 Libri ex integro & per ordinem legendi, 35 m,
 Libri non vendendi, non commutandi, 35 m,
 Libri veteres Comes seu liber Comitis, 3: a, 35.
 Etymologiarum *cata Juanis*, 35 m, Liber Regu-
 larium virorum illustrium, *ibid.* Liber Aringii,
ibid. Librorum communio in monasteriis diversis,
 35 m, Librorum veterum catalogi, 33 a, 35
 Litterarum studia in aula Caroli Calvi, 326 m, 327
 a, in monasteriis, 248 a,
 Loquendi tempus licitum monachis, 184 m,
 Lumen defuncti sepulcro impositum, 461 m,
 Luxuriae fomenta ab hæreticis invecata, 39 m,

M

M Andatum Sabbato 176 m, 198 a, vel feria
 quarta monachis usitatum, uti & calcamen-
 torum lavatio, 386 a, n,
 Manuale Ordinum, 33 a, 35 a,
 Maria mater misericordiae, 175 a, n,
 Martyrii domus, locus in quo pueri virgines cade-
 bantur, 694 n,
 Matricularii, clerici ecclesiae addicti, 426 a, n,
 Mensis secundus, Maius, 399 m, n,
 Mentio, memoria aut sancti sepulcrum, 592 m, n,
 Micæ collecta & in gemmas mutata, 161 m, 163
 a, 193 a,
 Missa sacrificialis vel sacrificionis, 427, m 455 m,
 Missæ absque vino non celebranda, 824 m, Missæ
 plures eodem die ex devotione ab Episcopo cele-
 bratae, 426 a, n, 427 m, n, 429 m, 443 m,
 454 a, Missa duplex eodem die ab eodem ad via-
 ticum dandum dicta, 175 m, Missa celebrata post
 completorium pro impartiendo Viatico, 9 m,
 Missa non quotidiana Anstee Abbatis, 287 a,
 Missa pro vivis simul & defunctis, 350 m, Missæ
 triginta pro mortuo, 16 m, Missæ privata: sæ-
 culo X, 388 a, n, Missa de sancta Cruce qualibet
 feria 6 celebrata sæculo X, 59 a, Missa pro præ-
 donibus & sine poenitentiae spatio mortuis an ob-
 lata, 147 a, m, Missam audientes oblationem pan-
 nis & vini serebant, 348 m, Missa finita hostiae
 oblatio, 459 m,
 Monachis usitatum Sabbato vel feria quarta manda-
 tum & lotio calcamentorum, 386 a, n, Monachis
 usitatum scribendi studium, 16 a, Monachi opus,
 648 m, Monachus in extremis, 476 a, 905 a,
 Monachi ex Episcopis, 23 a, 322 a, 826 a, Mo-
 nachi Episcopi abstinentia, 617 m, Monachi in
 ecclesia cathedrali Cantuariæ, 691 a, n, Vintoniæ,
 706, 709, 710 a, Monachi dumtaxat ad sedem
 Cantuariensem assumti, 288 a, 292 a, Monachi in
 cathedrali ecclesia Trajectina, 25 a, m, Monachi
 ac canonici vicissim Episcopi Ratisponenses, 107
 & segg. Monachi Attitulati, 666 a, n, a, Monachis
 Sacramenta seu juramenta non exigenda, 752 m,
 Monachis in Anglia relicta potestas hereditatis
 ad eundem, 668 m, n, Monachi scribendis libris
 addicti, 299 a, Monachis regulæ tenacibus indi-
 gentia nulla, 99 m, Monachus protervus veste
 exiit, & expellitur, 405 a,
 Monachorum recens initiatorum cuculla capere pen-
 dens & per aliquot dies clausa donec solveretur,
 857 a, Monachorum virgæ, 13 m, Monachorum
 virus *proprum* sive peculium, 11 a, Monachorum

status domi, 394 m, Monachorum conciliabula,
 587 m, Monachorum claustra non nisi monachis
 pateant, 21 m, Monachorum quies post matuti-
 nos, 165 m, Monachorum decimæ & novælia,
 349 a, V. Decimæ. Monachorum Floriacensium
 Salus, 184 m, n, Monachorum lanæ industria sæ-
 culo X, 416 a, 427 a,

Monasterium regulare, 79 a, 84 a, Monasterium
 ecclesia, 857 m, Monasterium schola, 350 m,
 Monasterii tribunal, an capitulum, 224 m, Mo-
 nasterii Archidiaconus, 537 a, Monasterii factæ
 donationes, non Abbati soli, 773 a, Monasterio im-
 munitas cur recusata, 510 m, Monasterii visitatio
 jubente Rege, 20.

Monastica professio alter baptisimus, 900 a,
 Monastici habitus susceptio, 322 m, Monastica
 vestis in episcopatu, 819 a, 826 a, V. Episcopi.
 Monasticis vestibus non nisi induto claustrum S.
 Galli ingredi licitum, 12 m, 13 a, Monasticæ
 observationes insignes, 130, 131, 514 & segg.
 Monasticæ virtutis ac poenitentiae exemplum in-
 signe, 385, 386. Monastici officiales ad nutum
 Abbatis sæpe mutati, 389 m,
 Mors pia, 350 m, 351 a, Mortuorum lota corpora
 antequam sepulcro inferrentur, 351 a, Mortui
 Episcopi corpus puræ terræ in sepulcro imposi-
 tum, 456 a,
 Mulieres in basilicis monachorum non admittæ, 163
 m, n,

N

N Atali S. Johannis Baptistæ præstigiæ, 99 a,
 Nonæ & primitiæ, 856 m,
 Nonni qui monachi, 319 m,
 Novalia novellata à monachis, 349 a, 353 a,

O

O Bedientia mandatum, 179 a, locus, 182 m.
 Cella seu prioratus, 218 a, 771 a, 774 m,
 775 a, 776 m, officium, 613 m, 857 m,
 Oblationes panis & vini communicantium, aut etiam
 ad altare accedentium, hoc est missas audientium, 51
 m, 348 m, Oblatio facta à tota synodo, 428 m,
 Oblatio puerorum cum hostiis in templo, ubi bap-
 tizati erant, 661 m,
 Officium sæculo IX absens à choro monachus pri-
 vatim recitare debet, 15 a, Officia duo monachi
 defuncti, 16 m,
 Olei sacri unctio qualis, 767 a, m, 792 a,
 Olympiadis nota adjecta annis Regis Lotharii,
 768 m,
 Orationes in missa pro Defunctis dictæ pro vivo
 quasi mortuus esset, 840 a,
 Orationes pro damnatis, 147 m, 148 a,
 Ordines collati in Dominica Palmarum, 840 a,
 Ordo monasticus, 34 m, Omnis institutio Patrum
 servanda cum Regula S. Benedicti, 33 a, 777 a,
 Ordo, observantia regularis, 191 m, n, 323,
 413 m, 414 Ordo, reformatio, 580 m,
 Organi descriptio, 631 a, Organorum cuprei ca-
 lami, 756 a,

P

P Agani in ecclesia sepulti loco moveantur,
 694 m,
 Pallii Archiepiscopalis usus & dignitas, 658 m,
 Pannus traditionis tessera, 432 m, n,
 Papa Archiclavus totius monarchiæ ecclesiarum,
 80 a, Papæ auctoritas in dandis privilegiis,
 192 m,
 Papales chartæ sæculo X ex papyreo tomo, 357 m,
 Papa S. Petri vices agit, 358 a,
 Papyreæ chartæ Romanorum Pontificum sæculo X,
 357 m,
 Parasceves die pasti corpore Christi fideles, sepulto
 id est lapidi superposito quod remanserit, 429

INDEX MORALIS.

a, m. Fjus diei abstinentia, *ibid.*
 Parochia, episcopatus, 826 m, Parochia Ecclesiarum,
 39 a,
 Pascha Palmaram, dictum Indulgentiæ dies,
 428 a,
 Pastoralis ferula, 21 m,
 Patientia Reclusæ, 43 m, Patientiæ exemplum
 insigne, 390 m,
 Pauperes mensæ adhiberi, 6 m,
 Pedi pastoralis pondus, 868 a,
 Peribolium sacrum, 226 a,
 S. Petri urnæ census è Gallia perfolutus, 7 m,
 Philosophorum libri monacho qui legendi, 794 a,
 Placitum datum in caminata Salæ domus Episcopi,
 769 a,
 Planeta in Missa, 712 a,
 Pluvialis sanctus, 340 a,
 Pœnitens constrictus circulis ferreis, 531 a, n, 831
 m, n, Pœnitens scopis flagellatus, 438 m, Pœni-
 tentiæ septennis Regi imposita, 680 m, Pœni-
 tentiæ ergo delatum saxum ingens, 469 a,
 Pœnitentiæ publica, 65 a, Pœnitentiæ mona-
 sticæ exemplum insigne, 385 a, m, Pœniten-
 tes exclusi à limine ecclesiæ in die cinerum,
 214 a,
 Ponderati infirmi ad sepulcra sanctorum, 468
 m, n,
 Prælatorum pericula, 42 a,
 Præpositus monachorum dictus prælatus, 149 a,
 Privilegia Romanorum Pontificum vindicata, 192 m,
 Privilegia Regum, testamentorum vice, à morte
 testatorum perseverantiæ statum & firmitatem
 contrahunt, 749 m, Privilegia laminis aureis si-
 gillata, 615 m,
 Proprium seu peculium monachorum virus, 11 a,
 Pueri Deo consecrati in monasterio, 342 m, 343 a,
 Pyramis Ecclesiæ oraculum, 226 a,

Q

Quadragesimæ caput Sabbato, 614 a, n, Qua-
 dragesimalis prima dies Lunæ sæculo X,
 437 m,

R

Rabidis morsibus attacki Stola sancti imposita
 curantur, 590 a,
 Recti eorumque institutum, 43 a, m, Obedientia
 sub Abbate, *ibid.* Reclusorum clausulæ vel cellulæ,
 49 a, m, n, Reclusorum in monasteriis institutum
 antiquum, 36 m, 37 a, Reclusæ feminæ prope mo-
 nasteria vivorum, *ibid.* Reclusæ mira patientia,
 43 m, Reclusi Cluniacenses, 159 n,
 Regibus itinerantibus laborum à præviis Capellanis
 equo insidentibus gestatum, 14 m, Reges sine
 benedictione Pontificali regnum capescentes ensi
 sine capulo comparati, 45 a,
 Regulæ virorum illustrium, 35 m, Regulæ lectio
 quotidiana in Capitulo, 558 a, Regula observa-
 tionis sanctæ monachorum, 32 m, 33 a, Regula
 S. Benedicti Abbatum exemplar, 793 a, Regulæ
 observantiæ singularis, 161 m, 162 a, Regularium
 vel Irregularium collegium, 511 m,
 Religiosus, monachus, 777 a,
 Reliquiæ in conventus publicos delatæ, 104, Reli-
 quiæ vino baptizatae, 337 m,
 Remissionis observantiæ mala, 413 m,
 Romæ census perfolutus, 279 a,
 Romani Pontificis auctoritas vindicata, 192 m, Ro-
 mano more celebrata ad S. Gallum officia, 21 m,

S

Sabbatum quare celebratum à Christianis, 349 m,
 Sabbati jejuniium, 649 m, 650,
 Sabbato perfolutum jejuniium, quando feria seu vi-
 gilia festi sollempnis in Dominicam incidit, 7 a,
 Sabbato sancto Balneum, 429 a, Cereus sancti-

ficatus, *ibid.* plures Litanias, *ibid.* Communicati
 fideles, *ibid.*

Sacerdotalibus cum vestimentis circullo & interiore
 cilicio sepultus Episcopus qui monasticum induer-
 rat, 23 a, 24 m,
 Sacrificium omnium coram Episcopo Missam cele-
 brante, 456 a,
 Sacri honores virgini cæsar Abbatis privata auctori-
 tate delati in Ecclesia monaste.ii, 58 a, 150 m, n,
 Sanctorum cultus ad Deum relatus, 471 m, Sancto-
 rum ossa in translatione vino & balsamo abluta,
 104 a,
 Schola in ecclesiis cathedralibus, 427 a, Scholæ
 Remenses, 325 Palatinae, 327 Scholæ monasterio
 rum, 502, 350 m, Schola claustræ & canonica
 seu interior & exterior ad S. Gallum, 12 m,
 Scholastica seu studium scholasticæ sæculo X, 393 m,
 Scribendi studium apud monachos, 16 a,
 Sacristia, 357 a,
 Sacrista, 710 m,
 Sepelire in ecclesia paganorum corpora nefas, 594
 m, n,
 Sepulcrum sancti percussum doloris & querimoniam
 ergo, 530 a, n,
 Servi addictio, seu traditio in Servitutem, 319 a,
 Servitutis devotæ tessera corrigia collo imposita,
 356 m,
 Sigilla nusquam apposita nec in usu apud Anglos
 tempore Eadgari Regis figurarum facies, 748 m,
 749 m, Sigillum S. Galli ubi ejus *Semifacius* im-
 pressa, 21 n, Sigillata laminis aureis privilegia,
 615 m,
 Signa, vocis loco adhibita, 162 a,
 Silentii exempla insignia, 170, 171 Silentium in
 ecclesia apud monachos S. Galli, 15 a, m, 16 m,
 Silentii nocturni religio, 15 a, m, 406 m, 427
 a, 428, 566 a, 820 a, 6, 2 m, n, 710, 854 a,
 Societas precum & suffragiorum, 345 m,
 Solidi Pontæfensium, 547 m,
 Statuta regularia in fine Regulæ descripta, 516 m,
 Stola Episcopi remissionem dant, 21 a, Stola Or-
 dinati collo alligata ab Episcopo non tollebat,
 164 m,
 Studia in monasteriis, 368 m, Studia litterarum Re-
 mis ad S. Remigium, 345 m,
 Subdiaconus Pontificis pedes lecta epistola deoscu-
 latur, 697 m,
 Subscriptio Regis ac reginæ & optimatum Episco-
 pi testamento, 3 a, m,
 Suffragiorum societatis inter monachos leges, 247 m,
 Superliminaribus pectoris Episcopi depictæ san-
 ctiorum imagines, 29 a,
 Supplicationes pro avertenda mala tempestate, 99 a,
 Symbola tria memoriter tenenda, 486 m,
 Synodale colloquium bis anno celebrandum, 428 a,

T

Tabellæ ad usus scriptionis, 155 a,
 Tapetium defuncti sepulcro impositum, 461 m,
 Temporis terminus adhibitus in distractione rerum
 ecclesiasticarum, 71 a, m,
 Testamentum duplex, 7 m, Testamentum Abbatibus
 Franci Romano Papæ datum ut conservetur, 72 a,
 Titulis monasteriorum non paupertatis olim usi mo-
 nachi, 666 a, n,
 Traditionis instrumenta cultellus, festuca nodata,
 Vvanto, & Vvasto terræ, 769 m, liber Regulæ,
 cæspes, 552 m, 553 m, 554 m,

V & X

Vasa sacra tempore famis comminuta, 617 a,
 Velamen capitis insigne pudicitie, 215 a, n,
 Velamen sacrum sumtum ante susceptam peregrina-
 tionem, 561 a,
 Velum pro foribus ecclesiæ, 16 m,
 Venia, genuflexio, 427 m, à monachis petita post

INDEX MORALIS.

<p> <i>lingules lapsus</i>, 884 m, <i>Vespera dies festi incipiunt</i>, 537 m, n, <i>Viaticum dominici corporis</i>, 5 m, <i>Viaticum corpus Christi in Coena Domini sumtum</i>, 424 m, <i>Viaticum corpus Christi in Coena domini populo distributum</i>, 428 m, n, <i>Viaticum moribundo properanter allatum</i>, 16 a, <i>Viatici dandi ergo Milla celebrata</i>, 175 m, n, <i>Viaticum Dominici corporis mortuo resurgenti datum</i>, 245 m, <i>Vigilia defunctorum ante Primam</i>, 427 a, </p>	<p> <i>Vino abluta sanctorum ossa</i>, 104 a, <i>Vino baptizatae reliquiae</i>, 337 m, <i>Virgae monachorum in pyralli suspensae</i>, 13 m, <i>Visitatio monasterii iubente Rege</i>, 20 <i>Unctio infirmorum Viatico praemissa</i>, 668 m, n, 732 m, n, <i>Volatilia iustu regio ad S. Callum comesta</i>, 13 a, <i>Vorum novendiale saeculo XII</i>, 585 a, <i>Urnae S. Petri Romae census perfolutus</i>, 7 m, <i>Xenium sancto datum in obsequium amoris</i>, 240 m, </p>
---	---

INDEX ONOMATICUS SÆCULI V BENEDICTINI.

A	C
<p> A <i>Ceolum, an marsupium</i>, 427 m, n, 429 a, <i>Agalma, ovile</i>, 267 a, n, <i>Alalagma</i>, 810 a, <i>Aldermannus, Princeps</i>, 743 m, <i>in segg.</i> <i>Ambo, suggestus</i>, 546 m, <i>Amphibatium, superhumeralc</i>, 45 m, n, <i>Anaglifarium opus</i>, 223 a, <i>Analogia</i>, 463 <i>Anaphus, scyphus</i>, 206 m, <i>Ancyba pyrafilum, arma caelestis ignis</i>, 881 a, 883 m, 888 m, <i>Androna, porticus species</i>, 101 a, n, <i>Apocripharius S. R. E.</i>, 357 m, <i>Apologia, excusatio</i>, 266 m, <i>occasio</i>, 223 m, <i>Apophoreta, fercula reliquiarum</i>, 104 m, <i>Apotelesmata Kalend. Januarii, &c.</i>, 99 a, <i>Appendaria, locus ad gallinas nutriendas</i>, 838 a, <i>Archiclavus ecclesiarum, Papa</i>, 80 a, <i>Archidiaconus parochiae monasterii</i>, 516 a, <i>Archigenes</i>, 723 m, <i>Aristo, lapis</i>, 10 a, <i>Artio fellae</i>, 168 a, <i>Afcibola, securis minor</i>, 55 m, n, <i>Asperellus, Accipiter</i>, 275 m, <i>Atturnatus, procurator</i>, 510 a, n, <i>Aubé quid</i>, 329 m, </p>	<p> C <i>Aballicare, equitare</i>, 445 m, <i>Calamantum</i>, 776 a, <i>Cambuta, baculus</i>, 229 m, <i>Caminata, focus</i>, 769 a, <i>Camisale, indusium</i>, 456 a, <i>item Camisilis, indusium</i>, 36 m, <i>Canonica institutio regularis seu monastica</i>, 348 m, <i>Canonica, collegium canonicorum</i>, 154 a, <i>Canonica, praebenda</i>, 838 a, <i>Capella, supellex sacra</i>, 142 a, 313 m, <i>Capitales, homines censuales</i>, 590 m, n, <i>Capitaticum, capitis census</i>, 356 m, <i>Capitium ecclesiae</i>, 769 a, <i>Carabum</i>, 808 m, <i>Carmula, seditio</i>, 436 m, n, 458 m, <i>Carraria, plaustrum onustum</i>, 390 m, <i>Carruca, currus</i>, 100 m, <i>Casamentum, beneficium</i>, 280 m, 283 m, <i>Cassatorum lustra</i>, 612 m, 313 a, <i>Casubula, casula</i>, 206 m, 207 a, <i>Catalla, domus</i>, 505 a, <i>Catallus seu Catallum</i>, 752 m, <i>Catus Francigena lingua</i>, 709 m, <i>Cautum, munitionis lapides</i>, 585 m, <i>Census, an census</i>, 76 a, <i>Chirographum, diploma</i>, 512 m, 513 a, <i>Ciborium</i>, 109 m, <i>Claustrellum</i>, 225 m, <i>Cluo, claresco</i>, 93 m, 115 m, <i>Comitatus, aula principis</i>, 497 a, n, <i>Communia</i>, 838 m, <i>Computorium, fastorum sacrorum liber</i>, 351 a, <i>Cornix, gallina</i>, 180 m, <i>Crocia, pedum pastorale</i>, 206 m, <i>Curialitas, humanitas</i>, 503 m, <i>Curtis regia, curia</i>, 424 a, n, 425 m, 456 m, 851 m, </p>
B	D
<p> B <i>Anno constrictus excommunicatus</i>, 501 m, <i>Baro, nobilis</i>, 543 a, <i>Basilica ecclesiae</i>, 98 a, <i>Baucale</i>, 754 a, <i>Benedictio, munus</i>, 374 a, <i>Beneficiare, dare in beneficium</i>, 10 m, <i>Biblius</i>, 474 a, <i>Bibliotheca, id est Biblia</i>, 35 m, 370 m, 371 m, n, <i>V. Paulum Emericensem cap. 5. pag. 22.</i> <i>Bidental, fulminis genus</i>, 560 m, <i>Bidullaneum lignum</i>, 461 m, <i>Bierus more cappae</i>, 167 m, <i>Bithalastus bimaris</i>, 813 m, <i>Blava vestimenta, caerulea</i>, 179 a, <i>Boiae</i>, 697 m, <i>Bon-man Romanica lingua</i>, 21 m, <i>Buticum ecclesiae</i>, 571 m, </p>	<p> D <i>Apfilitas, copia</i>, 270 a, <i>Debriari, impleri</i>, 257 m, <i>Decussare, decorare</i>, 280 m, 356 m, 358 a, <i>Dema, corpus</i>, 633 a, <i>Destina, aedacula ecclesiae</i>, 666 a, n, <i>Devotare, imprecari</i>, 828 m, <i>Devotiones opera pia</i>, 504 a. <i>Alio sensu, ibid.</i> n, <i>Dies humanus, vanae gloriae tentatio</i>, 397 a, n, <i>Districtum</i>, 23 m, <i>Domnus, sanctus</i>, 157 m, <i>Drudes, fideles seu consiliarii</i>, 460 a, n, <i>Elcemofynaria</i>, </p>

INDEX ONOMATICUS.

E

Eleemosynaria, stipendiaria, 468 a, n, 469 m,
 Eleemosynarii testamenti executores, 770 a.
 Item mendicantes, 562 m,
 Eleemosynarium, eleemosyna publica seu generalis,
 23 m,
 Encarniare, innovare, 650 m,
 Enzia, an laudes, 98 a,
 Epibata, institor, 97 a,
 Ergasterium, theca, 225 m,
 Eumorphus, formosus, 203 a,
 Eutice flere, 886 a,
 Exactor sacri palatii, 150 m, n,
 Exteriores fratres, Conversi, 316 m,

F

Fanonis triplex significatio, 51 m, n, Fanones,
 vexilla, 428 a,
 Fores Regis, Curia, 477 a,
 Forsfacta, facinora, 223 m,
 Frefcingæ, petnæ porcorum, 570 m,
 Froccus, panni subtilioris indumentum etiam femi-
 nis usitatum, 466 m, n,

G

Gartio, servus, 515 m,
 Gimedia, Gemeticum, 18 m, 19 a,
 Gleba ecclesiæ, 506 m,
 Glosses, scaudulæ, 441 m,
 God, bonus, 638 m,
 Graicus color *Lazurinus* dictus, 841 m,
 Guerra, bellum, 273 m,
 Gutta, Podagra, Gallis *la goutte*, 60 a, n,

H

Hacet, lucius magnus, 729 m,
 Harpa, cithara, 664 n,
Heligowwe, latinè facer pagus, 12 a,
 Hida terra, 143 & seqq.,
 Horripilatio, 238 m,
 Hostis, bellica expeditio, 227 m,
 Huba, villa rustica, 459 m, n,
 Humerale, amictus Sacerdotis, 466 m, n,
 Hydromellum, medo, 613 a,

I

Iapygus, 115 m,
 Inapum, vasis genus, an hanapum, 390 m, n,
 Imbutamentum, peritia, 587 m,
 Inmiurum, integrum, 668 a,
 Inantea, postmodum, 449 m,
 Indentura, charta indentata, 517 m, n,
 Indulgentiæ dies, Cæna Domini, 338 m,
 Interpolantia, cessatio, 101 m,
 Iustitia, mensura vial, 718 m, n,
 Juvenior pro juniore, 14 a,

L

Lapillus, calculi morbus, 270 a,
 Latialiter, latino idiomate, 13 m,
 Levare antiphonam, incipere, 50 a,
 Libitina, sancti locus, 260 m, 265 m,
 Limare, cernere, 306 m,
 Litaniæ, supplicatio, 339 m,

M

Macio, cæmentarius, Gallis *Masson*, 230 m,
 Majorinus, an iudex, 543 a,
 Malagma, remedium, 271 m,

Mancæ & costæ piscatorum, 745 a,
 Mauda, turma, 615 m,
 Manerium regale, 505 a,
 Mara vel mara, 744 m,
 Mardrum coopertorium, 453 a,
 Mariscum, palus, 570 a,
 Matutinale officium, Laudes, 392 a, n,
 Matricularius, aditus, 572 a, Matricularii, clerici
 ecclesiæ addicti, 426 a, n, Matriculi, caonici,
 429 m, n,
 Medo, potus genus, 667 n,
 Memoria, tumulus aut adicula sacra, 340
 Menceps, mente captus, 262 a,
 Mentio, memoria seu sepulcrum, 592 m, n,
 Meremium, arboris seu ligni genus, 512 m,
 518 m,

Militis nomen pro nobili sæculo x, 763 a,
 Missa, solemnitas, 74 a,
 Missaticum, mandatum, 455 a, 623 m,
 Mitta de brasio & de grut, 748 n,
 Momentani loci, quid, 162 m,
 Monimen, diploma, 769 a,
 Mundeburdum, 8 m,
 Munerarium, prædium aut villa, 503 a,
 Musarus Abbas, 14 a,
 Mutum, 167, *in Nota adde*, Apud Hieronymum in
 epistola 65 ad Pammachium & Oceanum: con-
 tra Rufinum: *Et tu ultra non faciam, juxta*
Ennium, hoc est ne verbi quidem initium, qua-
 le muti edunt. *Mutum* seu *mutum* quidam co-
 dices habent. Et ita legendum puto in epistola ad
 Antonium monachum: *Decem jam, nisi fallor,*
epistolas plena: tam officii quam precum misi, cum
tu ne mutum quidem facere dignaris, ia editis
mutum.

N

Natineus, Acolythus, 94 a, n,
 Naufum, nauca, 470 m,

O

Obedientia, mandatum, 432 a,
 Obredientia, cella monachi ruralis, 318 a,
 Obsteps, obsessus, 573 m,
 Obsonium, procuratio Episcopo debita, 263 a,
 Officiuncula regularia, 98 m,
 Olchæ, 76 m,
 Optivus, optatus, 444 a,
 Orama somatis, detectio corporis, 217 m, n,
 Oritorium quid, 206 m,
 Ornamen, ornatus, 57 a,
 Oroma, visio, 254 a,
 Ortigometra, perdix, 184 m,
 Oscilla, fulcra, 102 m, n,

P

Palatinus Comes, 77 m, Palatinus Consul,
 82 m,
 Palatium, conventus publicus, 521 a,
 Pallium pluviale, 165 m,
 Palmæ, pascha floridum, 564 m, n,
 Panis beatus, pro benedictus, 512 a,
 Panthema, 17 a,
 Pappas, nutriticus, 846 m, & seqq.,
 Pappas & Papas, diversa, 867 m, n, 869 m,
 Paradisus, atrium ecclesiæ, *le parvis*, 572 m,
 Paramonarius, mansionarius, 266 a, n,
 Paratæ, 23 m,
 Paratura missatica, ornamenta ad Missam, 446,
 a, n, 453 m, 456 m,
 Parochia ecclesiæ, 349 a,
 Pafnagium, tributum genus, 776 a,
 Pastula, 262 a,
 Patella, putci salinarum, 395 m,

Gggggg

Acta SS. Ordinis S. B. Sæculum V.

INDEX ONOMATICUS.

<p>Penna Doctoris, 157 m; Pertongar seu Proingar, quid, 274 m, n; Philochristus, Christi amator, 275 m; Phononomus, 334 m; Phylacteria, 228 m, 230 a; Pictaciolum, membrana vel liber, 217 m; Pictaciolum, chartulae, 479 a; Pigmentum, verbum Dei, 273 m; Pictacium aureis litteris conscriptum, 62 m; Podium, fulcrimentum, 565 m; Ponere in superbiam, deposito pignore certare cum Deo, 541 m, n; Potestas, locus, 321 a, 601 m; Praecessor, praeful seu Episcopus, 596 a; Praecoquus, prudens, 422 m; Praelatus, praepositus, 149 a; Precaria & praestaria, 402 m; Pridianus, ædituus, 545 m; Proactii jus, 568 m; Professus, magistris gradibus ornati, 766 a, 788 m; Propositor Rex dictus, 13 a; Psathium, storea, 427 a, n; Pulmentarium, ferculum ex piscibus, 150 a; Pyrale, locus pro igne, 13 m; Pyramis, oraculum, 226</p> <p style="text-align: center;">Q</p> <p>Quadra mundi, oblectamenta, 134 m; Quilibet, quidam, 570 m, 675 n;</p> <p style="text-align: center;">R</p> <p>Radbodus, consilii nuntium, 27 a; Rafta, leuca, 110 m; Raitellum, 469 a; Reclusionis leges, 375 m, n, cella, 383 a; Recta vestitura, 243 m; Regia, portæ ecclesiæ, 166 a; Responsales, nuntii, 357 m; Rocci, cappæ monachorum, 21 m; Roga, elemosyna, 174 a; Runcinellus, cur sic dictus diabolus, 562 a;</p> <p style="text-align: center;">S</p> <p>Sagiones, custodes, 408 a; Sagmarius, equus sarcinarius, 274 m; Sala domus, aula, 769 a; Saumarius, equus sarcinarius, 467 a; Scabinus, ædilis, 568 m; Sceca, porticus, 424 m, 429 m; Scriinia Regum, thesaurus, 21 a; Scriptorium, locus studiis aptatus, 13 m; Sedes potentia, id est Abbatis, 21 m; Segode, Anglice bonus, 296 m; Semisecta, dimidium sicti, 64 a; Sempecta, non senipeta, senior monasterii, 515 m, & seqq. Senatores reipublicæ S. Galli, monachi principales, 12 m, 13 m; Separalis situs, 506 m; Siceus, pro Xysto, 119 a;</p>	<p>Silicernus aut silicernius, ætate gravis, 142 m, 156 a, 229 m; Simularius, pictor, 463 m; Signanus, antesignanus, 159 a; Sphæra factæ Crucis, 15 a; Spualia, infirmitas in naribus, 537 a; Stoupus, scyphus, 17 m; Stroma, stratagemata, 438 m; Stromeatreca actio, 885 m; Suatim, sua sponte, 613 a; Subduplum, 206 a; Suburbium, territorium, 768 m; Suffaciatum, involutum, 547 a; Suspiria suspiria, 759 a; Synaxis, 15 a;</p> <p style="text-align: center;">T</p> <p>Tabulæ dictales, 822 a; Taphum, sepulcrum, 441 a; Temporius, citius, 619 a; Tenura, 752 m; Testamentorum princeps, chartarum regiarum custos, 672 a; Testamenta, diplomata, 597 a, m; Theristrum, vestis æstiva, 45 m, n; Thesaurus, monile, 597 m, n; Tribunal, capitulum monachorum, 224 m; Trigeris, au tritremis, 569 a; Troelhende vel Troihende, 734 m; Truta, piscis genus, 540 a; Tunica agilis, 169 a; Tuomum, vulgo <i>le Dome</i>, in ecclesia, 429 m, n;</p> <p style="text-align: center;">V</p> <p>Vadiatores, Testamenti executores, 770 a; Varius morbus, 340 a; Velium, vetus, 85 m; Venia, genuflexio, 427 m; Venialiter, humiliter, 818 m; Verbosator, 425 a; Versus, gratiarum actio post mensam, 195 a, n; Vesperago, 99 a; Vesticeps, pubes, 94 a, n; Viaticum, communio etiam sanorum, 424 a, 428 m, n, 440 a; Villosum, roga villosa, 207 a; Virginal, velum, 270 a; Virtus, sacræ reliquiæ, 417 m; Vriuvolla, Slavonicè alnus quæ stat in fructetis, 112 m; Vverpire querelam, 782 a; Vvaso, terræ cæspes, 769 m; Vverra, bellum, 570 a; Vvanto, chirotheca, 769 m; Vviborat, consilium mulierum, 44 m, n; Vvoyetech, consolatio exercitus, 846 m, 850 a, n, 805;</p> <p style="text-align: center;">Z</p> <p>Zabernæ, an tabernæ, 468 m; Zoa, anima, 447 a, n;</p>
---	---

FINIS.

SUMMA PRIVILEGII.

CHristianissimi Francorum Regis Ludovici XIV privilegio, anno M DC LXXXIV die 17 Julii concessio, & in Bibliopolarum codicem relato, cautum est, ut Domnus JOHANNES MABILLON è Congregatione S. Mauri, *Acta Sanctorum Ord. S. Benedicti, Saculum V* per quem maluerit typographum, neve alius citra ejus consensum, intra vicennium edat.

Idem Domnus JOHANNES MABILLON privilegium suum cessit Vidua EDMUNDI MARTIN & JOHANNI BOVDOT Bibliopolis.